13
1 I
24

61

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

40 40
e
2

13-4 F 24

Digitized by Google

Digitized by Google

DECISIONVM
SACRI SENATVS REGII
REGNI ARAGONVM, ET CVRIÆ
DOMINI IVSTITIÆ ARAGONVM, CAVSARVM
CIVILIVM, ET CRIMINALIVM.

TOMVS SECVNDVS.

IN QVO ADSVNT DVO INDICES LOCVPLETISSIMI: ALTER
Capitulorum Deciſionum: Alter verò materiarum in eis contentarum
Iuris, fori, & praxis ſtudioſis vtiliſſimi.

Quibus accedit quadam Epiſtola D. N. Regi directa. Vbi latiſſime traditur, & iuſtificatur materia Iuris firmarum, ne pendente appellatione, &c. Et quando Iudex ſecularis adiri poſſit, per viam recurſus, vt tollat vim ab Eccleſiaſtico illatam; & conſilium neceſſarium eſſe in cauſis arduis, latiſſime comprobatur.

AVCTORE IOSEPHO DE SESSE I. V. D. REGIOQVE
Conſiliario meritiſsimo, Regenteq; Regiam Cancellariam huius Regni Aragonum, & Sanctiſsimi
Prætorij contra hæreticam prauitatem Conſultore digniſsimo.

IESV BIBL. SEC. COLL. ROM.
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CVM LICENTIA, ET PRIVILEGIO.

CÆSARAVGVSTÆ: Apud Ioannem à Lanaja, & Quartanet, Regni
Aragonum, & Vniuerſitatis Typographum. Anno M.DC.XV.
Expenſis Ioannis à Bonilla.

Google

Digitized by Google

LICENCIA.

EL Doctor Iuan Sentis Prior de la Collegial Igleſia de Santa Anna de la ciudad de Barcelona, y en lo eſpiritual y temporal Vicario general de la Ciudad y Arçobiſpado de Caragoça, por el Illuſtriſſimo y Excellentiſſimo ſeñor Don Pedro Manrique por la gracia de Dios, y de la Santa Sede Apoſtolica Arçobiſpo de Caragoça del Conſejo de ſu Mageſtad, &c. Auiendo viſto y examinado vn libro intitulado, *Deciſionum ſacri Senatus Regij Regni Aragonum, & Curiæ Domini Iuſtitiæ Aragonum cauſarum ciuilium, & criminalium Tomus ſecundus*, Compueſto por el muy Illuſtre ſeñor el Doctor Ioſeph de Seſe del Conſejo de ſu Mageſtad, y ſu Regente la Real Cancelleria en el preſente Reyno de Aragon. Por tanto por las preſentes, damos licencia, para que pueda imprimir, y hazer imprimir el dicho libro: por quanto es obra de mucha erudicion y doctrina, para el buen gouierno y adminiſtracion de la juſticia, y que no contiene coſa alguna que ſea contra nueſtra Santa Fe Catholica, y buenas coſtumbres. Datt. en Caragoça a dos dias del mes de Deziembre, del año mil y ſeyſcientos y catorze.

Doctor Io. Sentis Vicarius generalis.

Por mandado de dicho ſeñor Vicario general.

Antonio Çaporta Notario.

DON

NOS Don Felipe por la gracia de Dios, Rey de Caſtilla, de Aragon, de las dos Sicilias, de Hieruſalem, &c.

NOS Don Diego de Portugal, y Pimentel, Marques de Gelues, del Conſejo de guerra de ſu Mageſtad, y ſu Lugarteniente y Capitan general en el Reyno de Aragon. Por quanto por parte de vos el Magnifico y amado Conſejero de ſu Mageſtad, el Doctor Ioſephe de Seſe, Regente la real Cancelleria de ſu Mageſtad, y ſu Preſidente en ſus reales Conſejos, ciuil, y criminal de Aragon, Conſultor del Santo Officio, Ciudadano de la Ciudad de Çaragoça, y domiciliado en ella; nos ha ſido hecha relacion, que con mucho trabajo, vigilias, cuydado, y eſtudio de largo tiẽpo auiays hecho, y compueſto vn libro intitulado, *Deciſionum ſacri Senatus Regij Regni Aragonum, & Curiæ Domini Iuſtitiæ Aragonum cauſarum ciuilium, & criminalium tomus ſecundus.* Suplicandonos lo mandaſſemos ver, y reconocer, para ſi auia en el coſa que corregir, o enmendar, y eſtando en ſu deuida perfeccion, para podello imprimir y ſacar a luz. Y para poderos dar eſta licẽcia con mayor juſtificacion, auemos hecho ver y examinar con mucho acuerdo a perſonas doctas y expertas toda la dicha obra con particular cuydado, y auemos tenido muy cierta y verdadera relacion, que la dicha obra era, y es de mucha erudicion y doctrina, y de prouecho vniuerſal para todos los que profeſſan la facultad de leyes y derechos, no ſolo en eſte Reyno, pero en todos los de Eſpaña: y que es hecha con mucho trabajo, eſtudio, cuydado, y largo diſcurſo de tiempo, y que el ſacalla a luz, y mandalla imprimir es de grandiſſimo prouecho, vtilidad y deſcanſo para los Iuezes, Iuriſtas, Aduogados, y Procuradores, por la diuerſidad de materias de que en dicho libro ſe trata, y porque es muy juſto todos ſe aprouechen y participen del. Por tanto atendiendo al bien vniuerſal, y al beneficio grande que de imprimir dicho libro puede reſultar, con acuerdo y parecer de los magnificos y amados Conſejeros de ſu Mageſtad los Doctores del Real Conſejo en eſte Reyno: damos y concedemos a vos el dicho Doctor, y Regente Ioſephe de Seſe, licencia, permiſſo y facultad, para que vos, o quien vueſtro poder tuuiere, y no otro alguno, podays imprimir, y vender el dicho libro, vna y mas vezes, y todos los cuerpos que del quiſieredeys, con eſto que en el principio de cada vno dellos ſe ponga, è inſiera eſta nueſtra licencia. Dando y concediendo os aſſi miſmo por tenor de la preſente, os damos y cõcedemos priuilegio y facultad, para que vos, o la perſona que vueſtro poder, o conſentimiento tuuiere, podays, y pueda im-

da imprimir el dicho libro por tiempo de diez años, contaderos del dia de la data de la preſente licencia y priuilegio: Y mandamos que durante el dicho tiempo perſona otra alguna no lo pueda imprimir ni vender en eſte Reyno ſin licencia vueſtra, ſo pena que el que lo imprimiere, o vendiere, o traxere de otros Reynos impreſſo, aya perdido todos y qualeſquiere moldes y aparejos que del tuuiere. y los libros que vendiere: è a mas deſto incurra en pena de mil florines de oro de Aragon, a los cofres Reales de ſu Mageſtad aplicaderos. Y mandamos a todos los Iuſticias, Iurados, Bayles, Alguaziles, Sobrejunteros, y a todos los officiales Reales del Rey nueſtro Señor, en el preſente Reyno conſtituydos, y conſtituyderos, que guarden y obſeruen, guardar y obſeruar hagan, todas y cada vnas coſas de la parte de arriba proueydas y mandadas, ſi en la ſobredicha pena, y en la indignacion de ſu Mageſtad deſſean no incurrir. Dat. en Çaragoça a ocho dias del mes de Nouiembre, del año mil ſeyſcientos y catorze.

El Marques de Gelues, Lugarteniente y Capitan general.

V. Auguſtinus Pilares Regius Conſiliarius.

Dominus Locumtenens generalis, mandauit mihi Petro Roda, viſſa per Auguſtinum Pilares Regium Conſiliarium.

In diuerſorum Locumten. generalis Arago. primo, fol, clxxij.

A LA S. C. R. M. DEL
Rey nueſtro Señor.

CONSIDERANDO muchas vezes(muy alto y poderoſo Señor) quanto importa a las Republicas biẽ gouernadas, y al ſeruicio de los Reyes, tener leyes y reglas ciertas para las coſas graues,como dize San Cypriano *de duodecim abuſionibus, c.12.* me ha parecido,delo que he platicado por veynte y tres años en vueſtros Reales Cõſejos deſte Reyno,deduzir la verdadera y juridica pratica,q̃ ſe ha de tener enel conocimiẽto de la via de fuerça,por ſer materia tan neceſſaria,como peligroſa a los que no tienen largo curſo en ella,para que vueſtros Conſejeros Señor puedan con ſeguridad defender vueſtra juriſdiccion Real,ſin perjudicar la Eccleſiaſtica,coſa tan digna de vn tan gran Principe Chriſtiano: Lo qual todo ofrezco a V.Mageſtad,con la humildad y reconocimiẽto, que deue tener vn leal vaſſallo,fiel criado,y zeloſo miniſtro de vueſtro Real ſeruicio.

La mucha obligacion que tienen todos los Principes Chriſtianos,aſsi Eccleſiaſticos,como Seculares,ſus juezes, y miniſtros,de vnir,y no deſatar,conformar, y no diuidir con eſta diſcordia eſtas dos ſupremas poteſtades,Eccleſia-
1 ſtica y Seglar,que ſon † los dos Polos, o Exes,con que ſe gouierna eſte mundo inferior, como lo dixo expreſſamẽte el Papa Gelaſio,eſcriuiendo al Emperador Anaſtaſio. *a Duo ſunt quippe(Imperator Auguſte)quibus principaliter is mundus regitur,auctoritas ſacra Pontificum, & Regalis poteſtas.* Dos ſon las coſas,o polos(Emperador Auguſto)las que principalmente ſuſtentan y gouiernan eſte mundo;la autoridad Pontificia,y la poteſtad Real: y tambien lo dixo el Papa Leon Quarto al Emperador Ludouico. *b Sed notandum (inquit) eſt, quod duæ ſunt perſonæ, quibus mundus ipſe regitur; Regalis videlicet, & Sacerdotalis: ſicut Reges præſunt in cauſis ſeculi,ita Sacerdotes in cauſis Dei.* Ha ſe de conſiderar(Emperador

a Cã.duo ſunt quippe, 96.diſt.can. hum. nã, vbi gloſ.duobus, d. 1. & in auth. quomodo oport.Epiſcop. §.1.in prin.col.1.vbi Sacerdotium,& Imperium, illud diuinis, hoc autẽ humanis præſidens.

b Can.nos ſi in competenter,§.ſed notandũ, 2.q.7.

rador Ludouico, que dos perſonas gouiernan el mundo; la Real, y la Sacerdotal: aquella en lo temporal, eſta en lo
eſpiritual. De † la miſma manera como puſo Dios en los 2
Orbes celeſtes dos Planetas mas excelentes y auentajados,
que los otros, y los que mas illuſtran, † y con ſu luz y vir- 3
tud aliuian, gouiernan, y concurren en la generacion de las coſas inferiores, que ſon el Sol y Luna: por los quales ſe figuran eſtas dos poteſtades, Eccleſiaſtica y Seglar, ſegun eſcriuen los Doctores.*c* Entender ſe ha pues eſta obligacion, que tanto incumbe a los que las adminiſtran, ſi ſe conſidera el fin deſtas poteſtades, y con quanta vnion, cō
nexidad y dependencia de entre ſi miſmas † las criò el 4
Autor de la naturaleza Dios nueſtro Señor: porque aſſi como aquellos dos Planetas, que repreſentan a eſtas dos poteſtades, los ha criado Dios con tanta hermandad, que vno ſin el otro no puede comodamente obrar ſus acciones, y con perfecciō, ſegun Caſſiodoro en el lugar citado, y Deciano, tomo 1. libro 4. capit. 11. numer. 1. verſic. Quinimo. Porque a mas de tener perpetua vezindad, andando ſiempre por vn miſmo camino, que es el Zodiaco,
y linea † ecliptica, como enſeñan los Aſtronomos; es cier 5
to, que la Luna recibe toda ſu luz del Sol, ſin la qual quedaria obſcura y tenebroſa, como acaece en ſus eclypſes, que poniendoſe la tierra en medio, queda de todo punto eclypſada: y tambien el Sol no puede eclypſarſe ſin que le fauorezca la Luna, poniendoſe en medio del Sol y dela tierra: de modo que entrambos Planetas ſe fauorecen y ayudan, ſin jamas vſurpar el vno el officio del otro. Aſſi de la miſma manera eſtas dos poteſtades las criò Dios muy hermanadas y conformes, ſin inclinacion contraria, porque aunque la poteſtad temporal tenga por ſu inmediato fin la felicidad humana, que es la juſticia, paz, y di-
choſa vida temporal, como dizen todos los Theologos, 6
ſegun refiere elegantiſsimamente Luys de Paramo, doctiſsimo y digniſsimo Inquiſidor de Sicila: *d* De tal manera, que conſiderada eſta Republica y Poteſtad temporal en ſi, con ſu inmediato fin de la felicidad humana, en-
tera Republica ſera, no dependiente de otra, ſegun la Glo 7
ſa en dicho can.*duo ſunt, 96. diſt.* latamente Paramo, nu. 38. cuya poteſtad ſera del Rey, por la eleccion hecha por la Repu-

c Cap. ſolite de maiorit. & obedien. vbi fecit Deus duo magna luminaria in firmamē to cœli, luminare maius vt prĕeſſet diei, & luminare minus, vt praeſſet nocti, & ibi ad firmamentum igitur cœli, hoc eſt vniuerſalis Eccleſiæ fecit Deus duo magna luminaria, ideſt, duas dignitates, quæ ſunt Pontificalis auctoritas, & Regalis poteſtas, hæc in d. cap. vbi Abb. n. 6. & 8. Felin. num. 4. & reliqu. Canoniſtæ, Caſſiodoro variar. epiſtol. 3.

d De origin. generalis Inquiſit. lib. 3. quæſt. 1. opin. 4. num. 37.

8 Republica de ſu perſona,como tiene Couarruuias.*e* Y de-
ſta manera † conſiderada para ſolo ſu fin natural, no de-
pendera del Summo Pontifice, ni podra ſu Santidad en-
tremeterſe en ella, como tienen todos los Theologos, y
Paramo en dicho lugar, ſegun vemos que algún tiempo
eſtuuo apartada de la otra poteſtad, en tiẽpo de los Apo-
ſtoles. Pero quando eſtas dos poteſtades ſe hallan juntas,
y hermanadas, como en la Republica Chriſtiana, enton-
ces hazen vn cuerpo y vna Republica;y han de eſtar con
9 nexas,† y la inferior ſubjecta,y ſubordinada a la ſuperior,
no obſtante, que la temporal ſea perfecta en ſi: porque
pues ſu fin ſe dirige al fin ſobrenatural, como mas perfe-
cto,como dize Couarruuias en el lugar dicho,ha de que-
10 dar en † orden de aquel fin ſujeta y ſubordinada:como lo
eſta la carne al eſpiritu, que ſon como dos Republicas, q̃
pueden eſtar ſeparadas, como vemos que en los brutos
eſta la carne ſin eſpiritu,y eſte ſin carne en los Angeles:pe
ro quando ſe juntan, como en el hombre racional, eſtan
hermanadas y ſubalternada la Republica inferior, que es
11 la carne a la ſuperior, que es el eſpiritu: donde el eſpiritu
no impide las acciones del cuerpo a ſus objectos: pero ſi
vee que eſtas acciones de la carne impiden el fin del eſpi-
ritu,a que entrambas partes caminan, ſuele reprimir tales
actiones el eſpiritu, corrigiendolas y caſtigandolas con
12 ayunos,diſciplinas, y oracion. Aſſi de la miſma manera la
poteſtad temporal(cuyo fin natural,como imperfecto,va
ſubordinado y ſujeto al fin ſobrenatural de la poteſtad Ec
cleſiaſtica,como mas perfecto,ſegun dize con Santo Tho
mas,y otros, el Inquiſidor Paramo:*f* de la miſma manera
como la arte de frenero lo eſta a la de yr a cauallo, ſegun
enſeña el maeſtro de la Philoſophia,*g*)y politica tiene ſus
Principes, leyes, juyzios, y operaciones adequadas a ſus
potencias,ſin que en aquellas ſe entremeta, ni interpon-
ga la poteſtad del eſpiritu ſuperior,que es laEccleſiaſtica,
13 la qual † tambien tiene ſus Prelados y leyes diſtinctas:eſ-
tas para la ſalud eterna, aquellas para la paz temporal, y
juntas hazen vna Republica Chriſtiana: pero ſi eſta pote-
ſtad temporal ſe deſuiare en ſu gouierno, de aquello que
le importa a la poteſtad Eccleſiaſtica, para la ſalud eterna;
podra eſta reprimir,corregir,y caſtigar a la tẽporal,ſegun
que

e Tract.q.tom.1.cap.1.num.6.fol. 1059. in fin. verſ.at temporalis,vbi citat Caieta. in tractat.de poteſtate Papæ, & Concilij,c. 19. & 22. quæſt. 2. art.10.

f Vbi ſupra.num. 34. cum ſequent.

g 1. Ethicorum,cap. 1. Paramo vbi ſup.

que el eſpiritu gouierna a la carne: *b* como al reues, ſi la eſpiritual no tiene fuerças de hecho para ſus ſantos y perfectos fines, ſe valdra de la temporal, inuocando el braço ſeglar, como es tan ſabido de los medianos letrados. De todo lo qual reſulta (acercandonos al inſtituto) quan con-
nexas, juntas, † y hermanadas ſean eſtas dos poteſtades, 14
por razon de ſu vltimo fin ſobrenatural, al qual tambien ſe encamina el fin natural dela poteſtad ſeglar, como a mas perfecto: y tambien lo ſon por razon de ſu principio, co-mo lo † dizen los text. *i* Y ſabemos que el dominio natu-
ral y politico, hablando del dominio juſto, començò a vn 15
miſmo tiempo, y con vn miſmo principio, como fue el de Adam, que fue figura de la futura Igleſia: y luego ſe deriuò en Abel juſto, ſegun refiere Auguſtin. *K* y deſpues en
† Moyſen, donde començò el titulo de Duques, como 16
eſta en el libro de los Iuezes: y poco deſpues ſe conuirtio en gouierno de Reyes, en la perſona de Saul, y otros de aquel pueblo. De modo, que ſi conſideramos el fin, entrã-
bas poteſtades miran y apetecen al ſobrenatural, como 17
mas perfecto, y ſi el principio juſto, como ſe deue de conſiderar † en qualquier obra, ſegun dixo Leon Papa en la
Epiſtola 85. ad Mauros Epiſcopos, referido en vn Canon 18
del decreto, *l* corren de vn miſmo punto ygualmente, y aun en razon del ſujeto confeſſaremos la miſma connexidad, hermandad, y relacion: pues deſde el principio del mundo, hallaremos eſtas dos hermanas poteſtades juntas en vna miſma perſona, como en Adam, Abel, Melchiſedech, que fue Sacerdote y Rey, como dize Innocencio, *m* y Chriſto nueſtro Señor, en quien eſtuuieron entrambas poteſtades: lo miſmo fue de Samuel, que fue Sacerdote y Gouernador temporal, *n* Moyſen y otros, como cõ compendioſas palabras lo dize todo Antonio de Butrio: *o* aſſegurando ſer comun concluſion, que originalmente en habito y exercicio eſtuuo toda la poteſtad juriſdicional enel Sacerdocio, y del vino a Chriſto nueſtro Señor, y del en
Pedro, y de Pedro en los Emperadores, como mas lata- 19
mente trata eſta materia Paramo, recopilando todas las opiniones que en eſto ay, en el lugar allegado. De todo
lo qual reſulta, que las podemos llamar hermanas, como 20
lo dixo vna Gloſa de los autenticos: *p* ſi bien la poteſtad

Eccle-

b Habetur ex Victor. relect. 1. de poteſtate Eccleſ. q. penul. nu. 9. Bellarm. tom. 1. lib. 5. cap. 6. Gregor. Naziã. in oratione ad populũ. timore percuſſum.

i §. 1. ibi, ex vno eodemq. principio, vtraque procedentia humanam exornant uitam, in authent. quomodo opor. Epiſcopos, &c.

k In Pſalm. 118. & 128. Matth. c. 23.

l Can. principatus. 1. quaeſt. 1.

m In cap. ſolite, de maioritate & obedien.

n Lib. 1. Reg. cap. 8.

o In cap. per venerabilem, col. 6. num. 10. ver. mihi autem videtur.

p In §. 1. ver. vtraq. in authentico. quomo. oport. Epiſcopos.

Eclesiaſtica ſe llama la madre del Imperio y poteſtad temporal: *q* Por razon de la dignidad que tienen mayor las coſas Ecleſiaſticas y diuinas, q̃ las temporales: y aſſi el de-
12 recho diuino, canonico, *r* y ciuil, tiene por mas noble, mas excelente, y mayor la poteſtad Ecleſiaſtica q̃ la tẽporal, a la ſemejança y ventaja q̃ lleua el Sol a la Luna, y demas Planetas, como tiene el Papa Innoc. III. *ſ* diziendo, que tãta diferencia ay de los ſagrados Pontifices a los Reyes temporales, quanta del Sol a la Luna: y aſſi llama mayor, mas precioſa, y auẽtajada a la poteſtad eſpiritual; como tãbiẽ lo cõ-
22 fieſſa el drecho, *t* y Ge. Ceballos autor moderno y docto. *u*

De todo lo qual ſe ſiguen dos coſas; la primera que ſe deuen de ayudarſe eſtas dos poteſtades, fauoreciendoſe, y
23 acompañandoſe entre ſi cõ todo ſu poder y fuerça, como prueua latamente Paramo. *x* Y es elegante la doctrina de Innocẽcio, *y* que dize, q̃ ſi los vaſſallos del Emperador ſe le reuelã, eſta obligado el Papa a fauorecer y ayudarle, haſta quitar la reuelion: y Bouadilla *z* encomienda mucho,
24 y dize q̃ ſe tengan eſtas dos poteſtades muy gran correſpondencia, y con mutuo auxilio ſe ayuden los vnos a los otros, *a* remitiendoſe los negocios y cauſas q̃ no los pertenecẽ ſin prolixidad, y peſadumbres, ſin eſperar tenazmẽte los juezes ſeglares cenſuras por ello en los caſos manifieſtos y llanos, como tambien los juezes Ecleſiaſticos hã de ſer puntuales en la miſma correſpondencia a los ſeglares; para q̃ deſta manera, dirigiẽdo ambas poteſtades ſus accio-
25 nes al ſeruicio de Dios, a la juſticia, y paz publica, conſigã el fin deſſeado, que es la vida eterna: trae al propoſito muchas coſas el Doctor Azebedo, *b* y Deciano en el lugar dicho, donde dize, que por eſſo puſo Dios dos lumbreras en
26 el cielo, y en los hombres duplicados los ſentidos, para q̃ vnos a otros ſe ayudẽ con paz y cõcordia, la qual es muy agradable a Dios: *c* y aſſi la vna ha de ayudar a la otra. *d*

Lo ſegundo q̃ ſe ſigue de lo dicho es, q̃ la vna deſtas poteſtades no ha de turbar a la otra, ni vſurparle ſu juriſdiciõ, *e* ni impidirla, *f* antes cada qual ſe ha de cõtentar cõ ſus limites, y mucho mas la Ecleſiaſtica poteſtad, q̃ eſta mas obligada a dar mas luz, como el Sol, y mas exẽplo: Elegãtes palabras ſon las de Innoc. III. *g* quando dize: No pienſe alguno, que deſſeamos turbar y menoſcabar la juriſdicion del Illuſtre

q §. 1. in authent. vt determinatus ſit numerus Clericorum. l. iubemus. §. 1. in fin. C. de ſacroſanct. Eccle.

r l. 2. §. ſed quia, C. de vet. iur. enucle.

ſ In cap. ſolitæ de maiorit. & obedi. & in authent. vt clerici apud proprios Epiſcop. §. penult. vocatur in c. Clerici de iudicijs.

t Gloſ. in d. cap. duo ſunt, 96. diſt. cap. Nos ſi incompetenter. 2. quaſt. 7.

u Tom. q. 1 comm. contra ... in epiſt. Regia in princip.

x In d. loco Innoc. in d. c. ſolitæ, Abb. in c. nouit. nu. 11. 12. & 19. de iudi. Auiles in c. pretorum, c. 20. in ver. vſurpan. fo. 204.

y In c. licet ex ſuſcepto, de foro compet.

z In lib. 2. c. 17. n. 89.

a Cap. ſi imperator, 96. diſt. c. principimus, & c. fin. 90 diſt. d. cã. duo multis allegatis per Bouad. vbi ſup. ſub litera F.

b Lib. 4. nouæ recopi. tit. 1. l. 11. nu. 10. Decian. tom. 1. lib. 4. cap. 11. per totum.

c Can. Archiepiſcop. 9. q. 3.

d Can. duo ſunt 24. q. 2. iuncta l. fin. circa principiũ, de re milit. lib. 12. can. precipimus, 90. diſt. & c. fin. Caſſiodor. d. epiſt. 3. Nos de inhibit. c. 8. §. 1. n. 8.

e Barbat. in c. 1. de cõſtit. nu. 60. can. nos ſi incompetenter, 2. quaſt. 7.

f Cap. nouit de iudicijs, iuncta l. conſulta diualia, C. de teſtam.

g In cap. nouit de iudicijs, & ibi gloſ. in verbo iuriſdictionem noſtram allegat multa, facit in ſimili, cap. cauſam quæ 2. qui filij ſint legitimi.

Illuſtre Rey de Francia,pues el ni quiere, ni deue impedir
la nueſtra. No menos a propoſito ſon las del Papa Alexã- 27
dro III. *b* dõde eſcriuiendo a vnos Obiſpos, dize: Pues al
Rey de Inglaterra, y no a la Igleſia pertenece conocer de
ciertas poſſeſſiones,no deſſeando menoſcabar el derecho
Real; mandamos a los Obiſpos,que no ſe entremetan en
dicha cauſa, dexandola al conocimiento del Rey, a quien
toca,conociẽdo ellos ſolo dela cauſa matrimonial. Yla glo
ſa, *i* hablando deſtas dos juriſdiciones,dize, que la Igleſia
no pretende jamas vſurpar la juriſdicion temporal, pues
ſon diſtinctas. *k* Y aſſi dixo bien Barbat. *l* que la vna no
ha deturbar,ni impedir la otra,como generalmente no ſe 28
permite la vſurpacion de cargos agenos, *m* porque aun-
que el fauor de la Igleſia ſea grande, y por el conſiguien-
te fauorable en extenſion; pero eſſo ſe entiende, no qui- 29
tando al tercero lo q̃ es ſuyo: *n* De lo qual reſulta, que ni
el Summo Pontifice ſe puede entremeter,ni mezclar en el
gouierno de los Principes y Señores temporales(en quã- 30
to no ſea neceſſario para cõſeguir el fin ſobrenatural de la
vida eterna,como en muchos caſos q̃ refiere Auiles: *o*) Ni
en eſtatuyr ni hazer leyes en el gouierno vniuerſal del mũ
do,ni podra abrogar las leyes de los Principes ſeculares:y
menos podra (ceſſando empero cauſa graue, q̃ toque la 31
Fe,conſeruacion,y bien de la Igleſia,en orden al fin ſobre
natural;en el qual caſo todo lo puede, y tendra entrãbas
poteſtades pleniſſimamente,como reſuelue Paramo,*p*) via
ordinaria crear Reyes y poteſtades temporales, ni depo-
nerlos,ni priuarlos: *q* Porque todas eſtas poteſtades tem-
porales,ceſſando dicha cauſa, y en el exercicio de las co-
ſas temporales,no dependen del Summo Pontifice: y eſto
tiene mas fuerça;como refiere Oliua.*r* deſpues q̃los Reyes 32
han erigido tribunales,donde ſe haze juſticia cõtra todos,
a los pobres,huerfanos,pupillos,y ſemejantes perſonas, y
por eſto dize,que ceſſan muchos de aquellos ciẽto y qua
rẽta y nueue caſos q̃ trae Aufrer.*ſ* y para en caſo q̃ eſtas dos
poteſtades no ſe cõtentẽ cõ lo q̃ es ſuyo,ſino q̃ paſſarẽ ade
lãte a vſurpar la juriſdicion de ſu compañera poteſtad, ay
muchos remedios tẽporales y eſpirituales, con q̃ reprimir 33
la ambicion de la q̃ vſurpa lo ageno, pues por eſto caſtigò
Dios N.Señor a Ozias con enfermedad de lepra, por auer
queri-

b In d.cap. cauſamq; el 2.

i Gloſ.in cap.2.de priuilegijs.

k Lucas de Penna in l.maleres, col.5.fol. 74. C. de incolis, & vbi quis domicil. cap. nouit. de iudicijs; & ibi Abb.num.1 authen.quomo.oporteat Epiſcopos,in prin. Decianus, & Bouadilla vbi ſup. Param. vbi ſup.opin.4.nu.44.

l Barbat.in cap. 1. de conſtitutio.nu.60.per cap. nouit de iudicijs, iuncta l.conſultadiualia, C.de teſtam.

m Can.quod quidam, 12.q.1.

n Cap. ex tenore de for. compet. cap. mulieri,de iure iur. cap. de viduis 2.17.q.1.

o Auiles in d.cap.20 verb.vſurpã; à nu.4. cum ſequen.Bouadilla in d.cap. 17. vbi late de iuriſdictione Eccleſiaſtica.

p Paramus dict.q.4. per totam maxime, num.108.

q Aragon. de iuſt. q. 63. art.2. dubio pen. §.& vt ad arg. circa medium, Couar.prac. qq.tom.1.c.1.n.6.

r Oliua. de iur.fiſci,c. 11.nu.12.

ſ In tit.de poteſt.Eccleſiæ ſuper laicos.

t 2.Paralip.cap.26. Can. Nos ſi incompetenter, 2.q.7.circa medium.

DOMINICI A VENGOCHEA I.V.D. PRIMARII IN REGIA AVDIENTIA REGNI ARAGONVM CONSILIARII.

AD. C. V. IOSEPHVM SESSESIVM. I.V. D. REGIÆ CANCELLARIÆ REGENTEM IVRIS PRVDENTIÆ, IPSIVS, ET OPERVM SVORVM ΣΥΝΕΠΑΙΝΕΣΙΣ SIVE COLLAVDATIO.

INTERTEXTA AD IVDICES COHORTATIO.

INTER Præclaras, & ingenuas artes, & libero homine dignas, quæ diuino munere hominibus illuxerunt; Iuriſprudentia, & ciuilis diſciplina præcellit, & Principem locum ſibi vendicat. Cęteræ namq; ertes ingenio magis excolendo, de multendo, & oblectando, quàm vtiles, & neceſſariæ videntur: iuris vero diſciplina publicæ ſaluti, (quæ ſupræma lex eſt) ſummopere conducit, & eſt neceſſaria. *Nihil enim* (ait Cicero) *eſt, tam aptum ad ius conditionemq; naturæ, quàm lex; ſine qua, nec domus vlla, nec ciuitas, nec gens, nec hominum vniuerſum genus ſtare, nec rerũ natura omnis, nec ipſe mundus poteſt.* Lib. 3. de legib. Itaq; quantumuis legalis phyloſophię ſtudium laborioſum ſit, & omnis delectationis expers: quia tamen gerendis, & dirigendis magiſtratibus honorificum, & exercẽdis littibus, aduocatis, & cauſidicis pecunioſum, & quęſtuoſum eſt. Ideo fræquentiſſima hominum genia, & ingenia, ad perdiſcendam huiuſmodi diſciplinam, facillimo negotio adſpirãt & contendunt: forſan non ſine magno reip. malo, quod valde dolendum, & deplorandum eſt. Vt enim in cæteris artibus, etiam mechanicis, collegia authoritate publica inſtituta ſunt, ordinationes, & plebis cita lata; vt non cuiq; liber pateat aditus, ad eã artem exercendam, ſed qui moribus, & artis peritia commendetur,

¶ & pro-

& probatus exiſtat; ita quoq; in hac ciuili diſciplina facere opor teret: vt de medio tolleretur occaſio, tot tãtiſq; litibus ſuſcitandis implicandis, et ampliandis: & venerandã iuriſprudentię authoritatem, & dignitatem, turba poſtulantium, & forenſium Rabularũ negligi, & quaſi nihili, & inter viles, & abiectas haberi, Verunta men nequemquam ab hoc ſtudio auertere, aut de terrere videamur, cuiuſcunque conditionis exiſtat, nobilis, vel ignobilis, diues vel pauper, exemplo clariſsimorũ quorundã virorũ, qui ex media plebe, & infimo ſtatu, in magni nominis iuris conſultos euaſerũt, & ſupremos honores conſequuti ſunt. Alphenus namque Varus cremonæ (que illi patria fuit) ſuttrinam exercens, abiecta illa, & dimiſſa, vt *b* Horatius illum vrbane deridet, Romam veniens Magiſtro vſus Sulpicio, tantam ſibi iuris ſcientia exiſtimationem peperit; vt conſulatum ad eptus fuerit, & publico funere, a Populo Romano efferri meruerit. Maſſurius quoque *d* Sabinus Plebeius homo, ob ſummam iuris peritiam, in equeſtrem ordinem fuit receptus : & ob eximiam religionem, in prouerbium abijt, teſte *e* ſatyrico. Item domicius Vlpianus *f* origine non ſaris nobilis peregrinus ex Tyro Phęniciæ vrbe, Romę tantum ſub Papiniano profecit; vt iuris coripheus habitus & nuncupatus fuerit: & Alexandri Imperatoris tutor, & eius conſiliarius, & Scrinij magiſter totum Romanum Imperium adminiſtrauerit. Age igitur pateat cunctis aditus, accingant ſe huic negotio quicunq; volent, neque diuites confidant, neq; pauperes diffidant: ij namque ſe multum proficere ſperent, qui in huiuſmodi arte perdiſcenda, plurimum operę impẽderint: & diurna nocturnaq; manu verſati fuerint. Procul dubio itaq; hęc ars inter omnes ſulget: & vtrumq; hominum genus, qui illam exercent, poſtulantium, & iudicandum, in Rep. valde vtile, & neceſſarium eſt. Ita namq; a natura comparatũ eſt, vt populi ſine vtriſq; recte regi, & gubernari nõ poſsint: quoniã littes, & iurgia iam inde a mũdi exordio, inter homines, de bonis, deq. fortunis ſuſcitata fuerũt; delicta, & facinora admiſſa, quibꝰ dirimendis, & coercendis, clientes, patroni, & Iudices intercedere neceſſario oportuit. Quoniã autẽ Reip. anima lex eſt; legis autẽ origo, & fundamentũ, iuſtitia: illã nõ vndecũq; ſed cœlo delapſã, & hominũ mentibus cõmunicatam diuino munere, etiã Ethnici illi, verę fidei expertes, ſolo naturę ductu, crediderũt: & a Dijs immortalibus leges eſſe propagatas: & veteres legũ cõditores, a Numine aliquo illas accepiſſe retulerũt. Puta Cretẽſem Minoẽ a Ioue, Licurgũ Lacedemonium, ab Apolline, Solonem Athenienſem

b lib. 1. ſer. ſaty. 3. cuiꝰ meminit. Agell. lib. 6. cap. 3.
c Bern. Rus. in vit. I.C. Alciat. in orat. quad. in laudẽ I. prud. a qua nõnulla hic ſparſim mutuata.
d Rutil. in eius vita.
e Perſ. ſat. cur mihi nõ liceat poſſit quodcũque voluntas. excepto ſi quid Maſſa ry rubrica notauit.
f Rutil. in eiꝰ vita Alcia. vbi ſup. vbi mendũ emẽnda. ibi Syr, ex Phenice, legẽdũ ex Tyro Phœniciæ vrbe. Lamprid. in vita Alex.

a Minerua,

a Minerua, Numam Pompilium a Sybilla: quòd non aliam ob cauſam id creditum, exiſtimatum fuit, quàm, vt leges, maxima, & abſtruſa ſapientia, & prudentia, conditæ, ſacroſanctę, & inuiolabiles haberentur, & ſummo cultu, & religione venerarentur. Idq; citra dubium orthodoxa fides nos docet, Decalogum lapideis tabulis Moſi, Hæbrei Populi ductori, à Deo datum fuiſſe. Atq. etiam ſeruatorem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Euãgelicam legem Sanctis Apoſtolis edixiſſe. Quinimo inſignẽ Philoſophum Platonem fertur, quod cum diſcendi ſtudio plures regiones peragraſſet, & in Egyptum veniſſet, Moſaycos illos libros, & alios Hebręorum euoluiſſe, & pleraq. in opus ſuum trãſtuliſſe; vnde mærito Diuini nomen ſortitus fuit. Itaq. hoc potiſſimum, Iuriſprudentiam credidit Antiquitas, à cæteris artibus differre; quòd iſtæ, ab hominibus adinuentæ, & excogitatæ fuerunt: vt Medicina ab Æſculapio; Aſtrologia ab Athlante: illa vero à Ioue deorum ſupremo, quaſi diuino quodam dono, & munere mortalibus tradita. Vt à Iuſtitia vires, à Prudentia, intellectum, à Fortitudine executionem capiat. A qua, ſi huiuſmodi diuinę dotes abſint; non tam leges nuncupari debent, quam laniena quędam, ſeditionum turba, & tumultuaria hominum inſtituta. Quid enim aliud eſt lex? Quam ars boni, & ęqui. Æquitatem tollas? Quid aliud in Repub. inuehitur? quam, quod olim apud Romanos, Gracorum, Saturnini, Marij, & aliorum, ſuffragante Tribunitio furore, & populari potentia, plebiſcita lata. Et noſtris temporibus, proh dolor, apud Anglos, & perditiſſimas alias nationes, hereſibus infectas, & deprauatas, prætextu falſiſſimæ religionis, & fucatę Maieſtatis, ad priuatum commodum, & tyrannidem conſeruandam, a malis Principibus conditę, & promulgatę leges? Itaq. optimi quiq. nunquam ęquitatem à legibus ſeparandam mærito cenſuerunt. Sic enim boni, & innocentes tutantur, ſontes, & ſeditioſi plectuntur, iura cuiuſq; cõſeruantur. Et ideo iure optimo Chryſipus iuſtitiæ ſimulacrum, expreſſit, puellari virginis forma, aſpectu vehementi, acie oculorum acerrima. Quod Iudex incorruptus, ſanctus, ſeuerus, inexorabilis, & maieſtate formidabilis, eſſe debeat. Et apud Thebanos, Magiſtratus effingebantur, abſciſis manibus, Princeps vero clauſis oculis: vt oſtenderent, Iuſtitiam incorruptam eſſe debere, nec pretio, aut precibus, nec vllis humanis illecebris flecti poſſe. Quę & alia Iuſtitiæ attributa, & vera, & perfecta illius imago, elegantiſsimo illo epigrãmate expræſſa fuit.

Alciat. vbi ſupr. Retuli in declam. noſtra in cauſ. Syndicat. n. 18.

In declam. noſtra. n. 19

Leodeg. a Querc. 2. 10 flor. poe. & Iaco. Põta. lib. 3. poet. Inſtit. c. 8.

§ 2 *Que*

Quæ Dea? Iuſtitia. Quid toruo lumine? flecti.
neſcia ſum, & lacrymis, & precio, & precibus.
Quod genus? A ſuperis. Ex quo genitore? Modo, & qua;
Matre? Fide. Nutrix quę tua? Pauperies.
Quis gremio infantem fouit? Prudentia. Quonam
frata duce agnoſcis crimina? Iudicio.
Cur gladium tua dextra gerit? Cur læua bilancem?
ponderat hæc cauſas; percutit, illa reos.
Quid rari aſſiſtunt? Quod copia rara bonorum eſt.
Quæ comes aſſidua eſt? Candida ſimplicitas.
Aurium aperta tibi cur altera, & altera clauſa eſt?
Hæc ſurda iniuſtis, panditur illa bonis.
Paupere cur ſemper cultu? Iuſtiſſimus eſſe,
Qui cupit, exiguas ſemper habebit opes.

Cum itaq. tanti interſit Reip. ſalutares habere leges, ideo ſapiētiſſimi quiq. viri, huic ſtudio mirifice incubuerūt, & legibus ferēdis quā maxime oportunis, & cōuenietibus Reip. egregiā operā nauarunt. Chryſippus, Plato, Ariſtoteles, Cicero, & pleriq. alij, vt iuſta ſanctaq. viuendi norma habeatur. Quod ſi in Rep. illi præcæteris æſtimandi ſunt, qui ſuo exemplo bene recteq. viuendo, alios docent, & inſtruunt; ſecundi, qui recte monētibus obediunt: tertij qui nec ſibi nec alijs proſunt, ſed potius nocent: hoc certe triplici munere, Iuſtitiæ, & legum cultores, & profeſſores funguntur; & ideo mærito Iurecōſulti vocātur. Nō enim ſolū ſibi, ſed alijs proſpiciūt, omnes tuētur, bonos cōſilio cōfirmāt, reſpublicas, & priuatas tractāt, & ſumo ſtudio, et cura, ciuilē concordiā conſeruāt, et humana fœdera vinculis legū cōtinēt, pacis ſtudia procurāt, et omnes ad meliorē vitę frugē inducere conātur. Sine his nullo modo exploratum eſſet, quid proprium, quid alienum foret, nihil ex æquo, et bono decerneretur, diſcordiarum ſemina vndiq. pullularent, fugerent de ciuitate omnes virtutes, bonæ artes contaminarentur, violentia, et auaritia vbiq. regnarent, innocentes nullibi tuti eſſent. Quibus omnibus malis hęc ſuprema diſciplina frena inijcit, et in facinoroſos ſeuere animaduertit, diuini iudicij vindex eſt, bonos prēmijs inuitat oppreſos ſubleuat, et cunctos in obſequio, reuerentia, et in officio continet. Inter eos autem qui huic legali philoſophię addicti ſunt, et illam profitentur, ij prēcipni habendi ſunt, venerandi, et ſuſpiciendi, qui gerendis Magiſtratibus præficiuntur. Nam, vt eleganter ait Cicero, *vt Magiſtratibus leges: ita populo præſunt Magiſtratus*. Ij namq. in Repub. primum locum obtinent, ſummos honores, & prēmia, a principi

Lib. 3. de legib.

pibus

bus conſequuntur,illorum vox, & oraculum exiſtimãtur,ſine ijs nihil egregij Principes moliuntur, eorum arbitratu,nõ ſolum pacis opera diriguntur,ſed etiam bellica plerunq.diſcutiuntur,fœdera percutiuntur. Quibus autem ſortito iudicandi facultas, ac munus,nomenq.obtigit,ſiquidem,in eo ſtudium,et operam collocant,vt pulcherrimam, quam nec Deus ipſe detrectat, Iudicis appellationem mereantur: oportet vt ad illius typum, et exemplum ſe effingant,et componant,et illius perſonam induant,qui, et incorruptus eſt,nec perſonarum habet delectum,nec falli vnquam,aut eludi poteſt: et deniq.talem ſe in omnibus exhibeat,vt nullam aliam ob cauſam præſidere præſumat,niſi vt iuſtitiam colat,iniuriam propellat,et ab hominum conſortio ablegetiet eius violatores,et pertinaciter obſiſtentes,quoad eius fieri poterit,ſeueriſſime puniat. Atq.ita ſumma cum ratione tot tantiſq. monitis diuinis, et humanis ſacris et profanis, Iudices ad munus ſuum recte obeundum admenentur,et interpellantur; & ſi ſecus fecerint,imprecationibus, et maledictionibus terrentur,et comminãtur, ne in manus Dei viuentis incidant. Nullam namq. informidando illo, et tremendo iudicij die,excuſationem de male geſtis prætexere, neq; peruigilem, et inſomnem Dei oculum (cui cuncta patent: et nihil non quantumcunq.occultum)effugere poterunt. Iuſtitia namq.Dei prænuntia,et ante illius conſpectum procedere dicitur:et illius indiuidua comes eſt,immo ipſemetDeus, Qui cũcta proſpicit,et humilia reſpicit ſiue in cœlo,ſiue in terra. Abſit longe Ethnica illa,et profana vox.*Supra cardines cœli perambulat,nec noſtra conſiderat.* Meminiſſe itaq. cunctos oportet, et diligenter recolere, ſe Dei miniſtros eſſe,et diuinę Iuſtitiæ cultores, et executores,vt diuina veteris teſtamenti teſtimonia proclamãt. *Videte,*inquit,*quid faciatis non enim hominis exercetis iudicium, ſed Domini, & quodcunq; iudicaueritis in vos redundabit.* Et alibi,*quod iuſtum eſt iudicate,ſiue ciuis ſit ille,ſiue peregrinus,nulla erit diſtantia perſonarum, ita paruulum auditis, vt magnum,nec accipietis cuiuſquam perſonam, quia Dei iudicium eſt.*Et ſeruator etiã noſter ita præcipit:*Nolite ex facie indicare,ſed rectum iudicate iudicium,& qua menſura menſi fueritis, eadem remetietur vobis*. Et fœlices, & beatos appellat, *quotquot iuſtitiam eſuriunt, & ſitiunt, ipſi enim ſaturabuntur*. Similiter etiam ex ſacris ſcriptoribus, vnius pro mille magni Baſilij extat grauiſſima admonitio. *Qui veram* (inquit) *germanamq; iuſtitiam, non habent in animo repoſitam, & velut ex praua quadam meditatione reconditam, ſed aut pecunijs corrumpitur, aut amicis obſequitur,*

Ex Conſtantino Harmenopulo apud Iacobũ. Menoc.in trac. de arbitr. iud.quæſ.in præfat.

Paralip. 2. cap.19.

Deut.c. 1.

Ioan. 7.

Math.7.

Math. 5.

Ad Math. vbi ſupra.

aut etiam inimicos vlciſcitur, aut alienam reformidat potentiam, rectè iu-dicere, iuditiumq́ exercere non poteſt. Et ideo ſalubrirer interpellat Euangelica illa interminatio. *Quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, anima vero ſua detrimentum patiatur.*

Marci.c.8.

Ex profanis quoq; ſcriptoribus vnum aut alterum proferamus. Demoſthenes [t] ſanctum, & pium vocat Iudicem. *Qui neq; inimicitia, neq; beneuolentia, neq; vlla alia cauſa ductus nullam aduerſus ea quæ nouit fert ſententiam.* [u] Cicero quoq; eleganter. *Eſt ſapientia Iudicis in hoc, non ſolum quid poßit; ſed etiam quid debeat, ponderet, nec quantum ſibi permißum meminerit; ſed etiam quatenus commiſum ſit?*

t In orat. cōtra Ariſ. relato a nobis in declam. noſtra nu. 18.

u In orat. pro Caio Rab. relat. in declam. nu. 13.

Econtra vero pro malegeſtis, & adminiſtratis in iudicandi munere, diræ execrationes, & imprecationes iudicibus comminatæ ſunt, & grauiſsima ſupplicia eos manent, vt relata diuina teſtimonia perhibent, & prænuntiat. [x] Euangelicum illud, *in quo iudicio, iudicaberitis, iudicabimini.* [y] Et D. Paulus in memoriam reuocat, formidandis, & perpetua memoria tenendis, et recolendis verbis. *Propter quod inexcuſabilis eſt homo omnis, qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, teipſum condemnas, & reliqua.* Metuenda quoq;, et valde reformidanda eſt comminatoria illa ſententia in Iudices, et diræ execrationes, et imprecationes Orthodoxorum Imperatorum Leonis, et Alexandri. *Inueniat iſte, & Deum, & cæleſtes omnes, atq; incorporeas poteſtates, ſibi nunquam non aduerſantes: immature ex hac vita excidat, potiusquam excedat: incommodis inſuper afficiatur perpetuis: ipſius ædium fundamenta ignis tandem deuoret: poſteritas eo redigatur inopia, vt panem oſtiatim quæritet: atq; hæc iure ſane optimo. Propterea quod leges, quas liberrimas eſſe oportuit, ſeruas quodāmodo, & captiuas effecit fictorum prauorumq; iudiciorum.* Verumtamen ſiquis hæc, & plurima alia huius argumenti, & ſubiectæ materiæ, quaſi ex Amaltheæ cornu, ſcire deſiderat, adeat declamantiunculam noſtram, iam pridem euulgatam, in qua vtriuſq. Iudicis boni, item, & mali typum, & imaginem deſcriptam inueniet: & intermedij quoq. Iudicis, videlicet Inquiſitoris, & qui repetēdis rationibus a Magiſtratibus, Villicationum ſuarum præficiuntur: & ad diſquiſitionem vocātur: & qualem eum eſſe oporteat, quæ ſectari, & a quibus abſtinere debeat, ex profeſſo diſſerimus. In cuius delectu plurimū Regis, & Reip. intereſt, & ſumma cura adhibēda eſt, cū de re grauiſsima agatur, vt diſſertiſsime, & prudētiſsime (vt cætera omnia) Iuſtus Lipſius reſpondit in Epiſtola quadā, cui ego priorem aliam, cum noſtra declamatiuncula miſeram:

x Math. 7.

y ad Ro. 2.

Relata a Menoch. ad verbū vbi ſupra.

Habetur vol. 5. epiſt. poſthu. epiſtol. 19.

vbi

vbi ita ait Ἐξέτασις *Bono, & antiquo more apud vos vſurpatur, ſed vt recte ais, malitiæ quidem iudicum reprimendæ, & non innocentiæ diuexandæ*. Atq. ita merito ex Platone docuimus, non quoſcunq. ad hoc munus deligendos preſertim aduerſus Supremos Magiſtratus. Quos alibi immunes ab iſta cenſura eſſe voluit. *Nemo*, inquit, *Iudex Magiſtratusue ſit, qui geſti officij rationem non referat, præter eos, qui regum inſtar, finem rebus imponunt.* De deligendis vero diſquiſitoribus ita cenſet. *De repetendis rationibus, quas magiſtratus referre debent quid dicemus? Quis enim ſufficiens repetendarum Iudex erit? Si quis magiſtratus rerum pondere preſſus dixerit, feceritve ſuo aliquid indignum principatu, difficile inuentu hoc eſt. Nam quum delecti magiſtratus virtute alios antecellant, quo pacto præſtantiores eis inueniemus? & tamen diuini aliqui viri rationum referendarum exactores, & Iudices vobis quærendi ſunt: quos oportet in omni virtutum genere excellere, qui non pauciores, quam quinquaginta nati ſint annos.*

Inquiſitio vulgo Syndicatus.

Dialog. 6. de legib. relat. in declam. noſtra num. 31.

Dialog. 12. de legib.

Neq; enim decet magiſtratus nobiles, & qui in excelſo dignitatis gradu collocati ſunt, quiq. populo infenſiſsimi eſſe ſolent, & tanquam ſcopus ad ſagittam expoſiti, inuidiæ, maleuolentiæ, calumnijs, & impoſturis ſubiacere, & paſsim, & pro arbitrio, & ad libitum Inquiſitorum totius anteactæ vitæ rationem reddere, & pro minutiſsimis, & leuiſsimis rebus in iudicium vocari, & famę, & exiſtimationis iudicium ſubire: præſertim quando legibus præſcripta eſt inquirendi norma; quam ad vnguem obſeruare eos quoq. oportet, ſicut illos qui propter violatas leges, & male geſta in officio, in diſquiſitionem, & iudicium vocantur. Neq. hoc ſibi impune licere putent. Nam idem, quoq. iudiciũ, eadem pœna eos manet, vt ibidem, neſcio quo ſpiritu, admonuimus. Nam experientia nos docuit, non linguę, aut calami lapſum, ſed omen uerũ fuiſſe. Id namq. non multo poſt expertũ vidimus in C.V. Συζητητῇ noſtro. Cuius aduerſa, & proſpera fortuna, in breuiſsimo temporis ſpatio, interijt ſimul, & illuxit, non ſine maximo omnium ſtupore, & admiratione. Quod tamen non ęque nobis contigit. Nam cum magno noſtro incommodo, & fortunarum diſpendio. Exetaſim illam expertus ſum; et duo alia ſimilia naufragia, ſed ab omnibus diuina ope euaſimus; non reformidante conſcientia, ſed illa ſpem certiſſimam præbente. Nam vt recte ait Salluſt. *Suus cuiq. animus ex conſcientia ſua ſpem præbet.* Quod idem Clariſsim. Vir. Iuſtus Lipſius in ſua illa Epiſtola præuiderat, & prædixerat.

nu. 28. ex Azebe. tit. 7. l. 13. n. 8 nou. recop. & l. 22. eo. tit. Amad. de Syndica. num. 3.

In fragmẽ.

Quem, inquit, *honorem tuum, homines improbi aut liuidi obtenebrare calumniarum nebulis conati ſunt, gaude. Conati ſunt: tua clarior lux effulſit, nec probitatis tantum; ſed ingenij, cuius telum, fortaſe alioquin vagina condendum, in hac occaſione acuiſti, & protuliſti. Atq; illi vbi ſunt? mihi periſſe de plano videntur, & Iudex ſi addicar, non horam, hic morã faciam, nec cenſeam AMPLIANDUM. Confide idem æqui boniq; omnes alij, ſi iam non fecerunt.* Et Deo auſpire ita re vera contigit, nam ex meritis, dicta cauſa, abſolutoria ſententia pro me lata fuit. Tu quoq; ampliſſime Præſes (vt iam ad te noſtra conuertatur oratio) nonne per eaſdem ærumnas, per varia quoq; diſcrimina iter feciſti, & ter quoq; naufragaſti, & ego tibi in vltimo diſcrimine, cum C.V. Ioanne Lupo Galuano Aſſeſſore Gubernatoris ſocius laborumq. comes, quaſi alter fidus Acathes fui. Vàh, quam ingentes fluctus, ſæuiſſimas procellas, verticoſos turbines, inuidia, & maleuolentia illorum, qui nulla laceſſiti iniuria fuerant, excitauit. Quanta mala ſuſtinuimus longè à finibus noſtris diſiecti, à patria, & domeſtica quiete pulſi, relegati, non ſine magno Galuani vitæ diſcrimine, ex inueterato & maligno illo vlcere, quo in graueſcente, non multo poſt redditum noſtrum, vir optimus miſſere interijt. Pròh, quanto etiam cum fortunarum noſtrarum diſpendio, & quantis ſumptibus, & impenſis quãta etiã cum Iuris, & Reip. iactura, & detrimento? per Octimeſtre *Triſti iuſticio* (vt Lucanus ait) *clauſa fora, & deſerta*.) Neq. enim defuerunt (vt Ciceronis verbis vtar) *qui auſi ſunt dicere iuſtitium edici oportere, iuriſdictionem intermitti, iudicia tolli, & fora claudi*: dummodo nobis punitis glis ceret authoritas. Sed quæ nos poſt naufragium fata manſerunt? naufragantibus ſolita.

Lib. 5.

Et poſt naufragia tentanda maria
Et poſt malam ſegetem ſerendum.

Diuina certe ope liberati fuimus, & ingentes ſcopulos acroceroaunia, euaſimus. Quibus illidere proximum fuit, & quaſi certiſſimum, ex vehementi illo turbine, & verticoſſa procella, quã occulta delatorum conſpiratio, ex inſidijs excitauerat: niſi Deo fauente detecta fuiſſet. Itaq. indicta cauſa, licet terq. quaterq. ſub incudem reuocata, & agitata, ingenti prius diſquiſitione habita, nullius culpæ rei facti, quia nulli obnoxij inuenti, ſed impoſitæ omnes, impunita calumnia, propter inopinatum obitum C.V. Suppremi Prẹſidis, immaturum certe Reipublicæ, & vindictæ noſtrẹ, decendio ante, ab illo redeuudi obtenta licentia in pa-

in patriam,quaſi ex poſt liminio reuerſi ſumus,et priſtinæ dignitati,et magiſtratibus reſtituti:abſq; tamen vlla mercede laborum exhauſto peculio. Heû quam longe alia,et diſpari conditione,et ſorte, ab illa, quam biennio ante duo CC. VV. experti fuerunt. Qui nouem virali iudicio παρανόμως damnati,ob immeritam repulſam, ſubſidia Regia duorum aut trium mille aureorum numorum, pro ſumptibus,et impenſis,et nouos honores, et magiſtratus merito meruerũt,et reportarũt, et hodie in excelſo dignitatis gradu ſedẽt. Quã oppoſite Plin.nepos. *Quos tibi fortuna ludos cis? Facis ſiquidem ex Senatoribus oratores, & ex oratoribus Senatores:* et Epigrammatarij noſtri Martial. Satis vulgatum Epigramma teſtatur.

Si fortuna volet, fies de Rethore Conſul.
Si volet hæc eadem, fies de Conſule Rethor.

Verum tamen ſic ſors tulit, ſic erat in fatis,omnis ferendo ſuperanda fortuna eſt.Sed mutire opportet,licet plurima,imo pectore recondita; nulla tamen ambitus cura ſollicitat, ſtimulat,pungit: laborum mercedem aliquam vtiq; opto, poſco opportune, et importune. Nec mirum poſt exactum fære vitæ curſum, et exanthlatos pluſquam triginta annos ingerendis magiſtratibus. Si nullam, licet pro meritam, dij dederint, quo fata trahunt; retrahuntq. ſequemur. Vtinam aliquando emeritus ſtipendio aliquo,otiari, et Tragici, non tragica, ſed comica, et beata illa vita perfrui liceret.

Stet quicunq; volet potens,
Aulæ culmine lubrico
Me dulcis ſaturet quies.
Obſcuro,poſitus, loco Seuerini Thieſte.
Leui perfruar otio.
Nullus nota Quiritibus
Ætas per tacitum fluat.
Sic cum tranſierunt mei,
Nullo cum ſtrepitu,dies:
Plebeius moriar ſenex.

Sed de me iam ſatis, ad te redeo. Quis, exitus rerum tuarum? Attende quæſo, meminiſſe iuuabit. Iucundi namque acti labores. Quando boni alicuius euentus ſors deſperata erat, illuxit tandem,ſuperatis cunctis fortunæ, et inuidię monſtris, et quo te virtus, et prudentia vocabant,eo a Rege maximo productum,ad faſtigium, et honoris culmen aſcendiſti: et tandem,

per tot diſcrimina rerum perueniſti. Quibus meritis? Omnibus egregijs animi dotibus, quæ diuino munere in hac vita virtute propia, auita, & hęreditaria contingere poſſunt: genere videlicet moribus, & literis. Si genus quęrimus? Paternum excelſum, inſigne, ex nobiliſsima Seſſeſsiorum familia, inter inſignes illas procerũ, & Ricorum hominũ de Meſnada, cõnumerata, potentia, & nobilitate, illis de natura pené æquali: qui genus ſuum duxerunt a Principibus illis, & fortiſsimis viris, qui regni iſtius vindices, & inſtauratores fuerunt. Si mater num? ex ingenua, & gentilitia Dertuſæ Piñolorum proſapia. Ex qua tanquam ex ęquo Troyano, nobiliſsimi, & clariſsimi viri bello, & pace exierunt. Inter quos Franciſcus ille Piñol, frater aui tui materni, qui ſub Carolo Quinto Imperatore, per quadraginta, & plures annos ſtipẽdia meruit, & ſingulari ſua virtute, & fortitudine in bello Germanico, chiliarca, ſiue, vt vulgus vocat, Coronelius, vel campi Magiſter, fuit. Quid alios ex altero latere, & familia nobiliſsima Moragorũ de Siurana commemorem? Dominos municipiorum Villoris, & Todorellę in Regno Valentiæ, tibi valde ſanguine coniũctos. Quid etiam ex alia parte dicam de clariſsima, inter alias dertuſenſes familias, Sentiſsiorum tibi proximo conſanguinitatis gradu attinẽtium? Cui licet aliàs, ſuapte natura, & antiquitate ſatis illuſtri, quãtum honoris, & dignitatis cumulum adiecit C.V. Ioannes Sentis Valẽtinus excelſi Senatus Coronæ Aragonum Conſiliarius, pro ſumma, qua pollebat, iuriſperitia, animi integritate, & prudẽtia, et in negotijs peragendis, mira dexteritate, ſatis notus. Cui non abſimilem; ſed nominis, & omnium ſuarum virtutum æmulum, & maioris fortè ſpei, agnoſcimus illius conſobrinum, & tibi proximum conſanguineum V.I.D. Ioannem Sentis Dertuſenſem, & Priorem inſignis Prioratus Sacelli Sanctæ Annę Ciuitatis Barchinonenſis, & nunc V.G. meritiſsimũ Illuſtriſsimi, & Excellentiſsimi D.D. Petri Manrique Archipræſulis noſtri, religione, pietate, prudentia, ſanctitate, literis, & mira concionandi dexteritate clariſsimi, & nuper Gotolanici Principatus Proregis digniſsimi. Mores inquirimus? Sanctos, incorruptos, pietate, & mira deuotione feruentes, ergo ſanctiſsimos viros vtrumq; Franciſcum Aſſiſium, & a Paula illius feſtiuum plagarum diem, ceremonijs, ſolemni ritu, & cantorum, & tibi cinium, miſſæ, & conctionis, & lautiſſimo epulo toti cænobio, & amicis exhibito, quotannis celebrando. Huic vero inſigni exædificata ædicula, ſiue capella, pro ſufragijs defunctorum, competenter dotata: ſibiq; & ſuis honorifico

norifico funere de S.P. poſito? Quid amplius? Vitam ſi explores puram, ſi non cælibem, vnius certe vxoris virum, & coniugem, et chariſſimæ, et nobiliſſimæ illius D.Marię de Seſſe,(eiuſdem familiæ decus, & ornamentum, & pudicitiæ, & ſanctitatis rarum exemplũ) & poſt fata in hodiernũ vſq.diem ſibi non ſatis deploratæ in viduitate iuſta permanẽtem (non leui coniectura ducor). Si prudentiam? Senilem, Neſtoream: ſi grauitatem? Cenſorinam: vere tibi illud.

Blanda tibi vultu grauitas, & mite ſerena
fronte, ſupercilium; ſed pectus mitius ore. olymp. Nemeg. eclog. 1.

Si ingenium? perſpicaciſsimum, acutiſsimum, laborioſum, indefeſſum, quo valuiſti in omni diſciplinarum genere, & preſertim in legali Phyloſophia tantum profeciſſe: vt in adoleſcentia vix Æphebus in Illerdenſi primum: & deinde in Cæſarauguſtano Gymnaſio publicum profitendi munus merueris, et ſumma cum laude exercueris. Et quam, iam inde ab eo tempore, in animis hominum ſpem, & opinionem fœcundiſsimi iſtius ingenij tui inijeciſti; quanto opere adimpleueris, conceptamq; non fefelleris, lucubrationes tuæ, et opera ædita, et præſens hoc, quod modo exhibes, et euulgas, tanquam vberrimi illius fœtus, et fructus, omnibus legum ſtudioſis, et in foro verſantibus, et illas publice profitentibus vtiliſsimis, aperte indicant, et teſtantur. Quid igitur mirum, ſi vix trigeſsimum annum ætatis prætergreſſus, adhuc cœlebs, in Comitijs Tiraſonenſibus, ex ſelectis nouenuiris ſufragijs quadruplicis ordinum ſtatus, ſiue quatuor brachiorum vt vulgo dicitur, ad officium Vicariorum, ſiue locum tenentiũ Iuſtitiæ Aragonum, inter primarios quinque, illi muneri ſtatim obeundo, tu quoque mecum & cum alijs tribus CC. VV. grauiſsimis & iuris conſultiſsimis Martino Mirauete de Blancas, Ioanne Clemente Romeo, & Ioanne Lupo Galuano, iam facto fũctis, & ad meliorem vitam vocatis, a prudentiſsimo Rege noſtro Philipo, ſẽpiternæ memoriæ digniſsimo, deſignatus fuiſti? A quo tempore in excelſo illo ſenatu fuimus Tróes & college, amboq; amiciſsime & coniunctiſsimè viximus. Vbi te intus & incute noui, & nouerunt omnes ingenij tui acumen, & in tractandis nodoſis dubijs, eiſque ſub incudem, cum aduocatis ſtudioſis cõcertationibus, reuocandis, eximiam ſubtilitatem. Poſtea vero ex acto ſeptenio, præunte me, & prouecto in conſiliarium Regiæ Audientię cauſarum ciuilium, domini noſtri Regis beneficio, & munificentia, (quam primus omnium expertus ſum in hoc Regi-

no

no,ſtatim poſt feliciſsimam ſuã in augurationẽ) Tu quoq.biẽnio poſt,deuictis & abolitis denũ tiationibus cõtra te temerè ſuſceptis, & in Nouenuirali iudicio illo tremẽdo agitatis, non certe Pytagorico,(fauis enim ſuffragia feruntur)liber & abſolutus euaſiſti de latoribus dupli,pro expenſis condemnatis,de inde ad Regiã Audientiam,in conſiliarium cauſarum criminalium huius Regni promotus fuiſti.Ibique Decanus,& primarius, triennio poſt ad ciuilem Audientiam translatus, vacante officio præſidis & Regentis Regiam Cancellariam,per promotionem C.V.grauiſsimi integerrimi ac conſultiſsimi Thomę Martinez Boclinij, ad munus & officium Regentis & Conſiliarij ſupremi Senatus Coronę Aragonum,in illius locum,ſine aliorum delectu,aut competitore aliquo(quod raro fieri ſolet)ſuffectus & coaptus fuiſti:atq; ita quò te nõ ſors nec fortuna, ſed eximia tua virt⁹ &præclarę animi dotes vocabant,ad culmen & faſtigium honoris et dignitatis Regiæ audientiæ,promoueri,et peruenire meruiſti? Quamobrẽ ego de me ita cenſeo, et ingenue fateor, idemque alios exiſtimo, ſi ſocraticum illud meminerimus γνωτι σεαυτον, et noſtri ęqui æſtimatores, et cenſores eſſe voluerimus, et non magis φιλαυτία laborare, neminem fore qui tibi iure ſuccenſere, aut fortunę tuæ inuidere debeat,aut poſsit, quod in agoniſtico iſto certa mine(quo plerique fere omnes, ad gloriæ et honoris brauium,currunt,anhelant, et feruentiſsimo conatu contendũt) cũctos anteieris,et pręterieris pręcucurreris, & ſolus illud acceperis. Si quidẽ,nõ artibus, nõ pręcibus, interceſsionibus prẽſationibus ve, vt plerunq. euenit, ſed propria virtute illud certe pro meruiſti.Recte Cicero: *Is videtur ampliſsimus,qui ſua virtute in altiorẽ locum conſcendit, non qui per alterius calamitatem & in iuriam.* Apparuit namque inſignis certe regia prudentia,et acre iudicium, in tui delectu, quecq. in omnibus magiſtratibus deligendis,obſeruãda maxime foret.Cum enim iudices non hominis ſed dei iudiciũ exerceant, vt ſuperius demonſtrauimus, oportet diuinis illis dotibus, et peculiaribus attributis, quoad fieri poteſt, inſtructos et pręditos eſſe debere,quæ in deo reperiuntur,et ſenariolo illo ſapientiſsimus ille Solon, natura duce, tantum conſequtus et teſtatus eſt.

in oratione pro Roſcio

inter eglogia Demoſthenis

Nemo putet quem quam fallere poſſe deum.

Plutar in eius vita

Pro loquium certe, licet ſermone anceps, et ambiguum vtroq; tamen ſenſu veriſsimum, non quale illud delphicum oraculum, Pyri hoEpyrotarum Regi redditum.

Aio

Aio te Aacida Romanos vincere poſſe.

Quo deluſus à pithoniſa victorem ſe reputans, victus euaſit. Certiſſima namq. in deo ſunt immenſa bonitas, et ſapientia infinita, vt illa neminem decipiat; neq. hac à nemine decipiatur. Ita quoq eos deligere oportet (nec amplius quærendũ eſt) qui ſua virture et bonitate neminẽ decipiant, lædant, aut ius ſuũ cuiquam auferant, et ſua ſapientia à nemine eludi et falli poſſint Præſertim cũ in tam vaſto iudiciorũ pelago, ex de prauata hominum natura, adeo petulans et inſolens eſt quorũdam conditio, vt ingenij ſui verſutia, et nimia ſubtilitate fræti (quaſi clauam dèmanu Herculis eripere auſi) iuſtiam obnubilare et fucare, et ingyrum, et quaſi diogenis doliũ verſare et voluere, & iudicãtiũ ingenia exercere, audent, tentant, et moliuntur, à quibus valdè cauendum eſt. Tibi certè, et apud te, vtrumq. diuino munere da tum, conſtans, firmum, perpetuum, et inuiolabile manet: vt neq. falli aut fallere quẽquam poſſis. Iam verò ad lucubrationes tuas veniamus, ad ædita opera, et ad pręſens hoc, quod exire in vulgus properat, et deſcendere geſtit, procul certè à metu et periculo, quo Lyricus libellum ſuum coarguit et audatiam cohibet, quod vulgi limam non vereatur. *torat epoſt 20. lib. 1.*

Paucis oſtendi gemis: & communia laudas
Non ita nutritus fuge? Quo deſcendere geſtis?
Non erit emiſſo reditus.

Adeò namq. hoc, & cætera omnia a te edita, & euulgata, elaborata, limitata & ſubincudem reuocata fuerunt, & lucernam o lent; vt omnẽ ſuperare inuidiam & obtrectationẽ, ſecure valeãt. Sunt etenim ingenioſa, acuta, & ex intimis iuris prudentiæ medullis prodita, forenſia, & pragmaticis vtiliſsima: & ideo de publica pecunia Ærarij Regni, cudi mereuerunt, & tam propitios habere Mæcenates, quales ad publicam vtilitatem præfecti, & deputati iſtius Regni, eſſe ſolent. Et ideo Recte Martial. *Sint Mæcenates nõ deerunt tibi Flacre Marones.* Tractatũ de inhibitioni bus & magiſtratu Iuſtitiæ Aragonum, quis non magni faciat, ſuſpiciat, & reuereatur? Ea et enim, quę in ore omniũ conſulentiũ, & iudicantium, & quaſi per manus circum ferebantur &, vt vul go dici ſolet, incapitibus prudentium reſidebant, & per traditionem agitabãtur, de iſtius Magiſtratus vberrima, et multiplici iuris dictione, ſuiſq. iuterdictis et inhibitionibus (quas vulgo iuris firmas appellamus) et vario illarum genere, deq. perſonarum ma nifeſtaationibus, diuerſis illarum liberationibus, et euaſionibus et ple *Martial.*

et pleriſq. alijspræ rogatiuis,ſuppræmæ illi Curiæ reſeruatis:adeo
dilucide,methodice et ordinate tractas, obſcura et inuoluta ſol-
uis,enodas,vt nihil amplius deſiderari poſſe videatur.Immo quã
maxima gratia habendatibi eſt,quod tu ſolus tam immenſum pe
lagus, a nemine forſan tentatum,tranare,et tam arduam prouin-
ciam ſuſcipere auſus fueris;Et quæ improbo labore, ſummo ſtu-
dio,et diligentia, longo vſu,et expirientia in curia illa (vera et in-
exhauſta omnigenæ doctrinæ, et remediorũ et ſubſidiorum, miſe-
ris et oppreſſis ſubleuandis, officina) didiciſti et comparaſti,in
vnum iuſtuu vulumen coegiſti, digeſiſti,et miro ordine compi-
laſti,et quã plurimarũ rerum iudicatarũ exemplis, pragmaticis,

De magiſtratus iſtius origine creatione et formula,& alijs,præter hiſtoricos noſtros ſuris. Hiero. Blanc. Vide Vaſeum,& Marineum in Chron. et Hotom. in Frãc. Gall. cap. 12. copioſe diſſerentem.

& in foro verſantibus vtiliſsmis,exornaſti.Vnde omnium,quę in
hoc genere deſiderari poſſunt,locupletiſsima cognitio hauritur
& in promptu habetur notitia:Deq. tanti Magiſtratus, et præfe-
cturæ Iuſtitiæ Aragonum,dignitate,authoritate, ampliſſima iu-
riſdictione,origine,et illius creandæ,et ſtabiliendæ cauſa, videli-
cet ſalutis,et vtilitatis publicæ.Nequiſquam contra aliorum iudi
cum extraordinariam poteſtatem, iuſſa atq. imperia,auxilijs indi
geret, et ſuis inhibitionibus et interdictis impetũ illorum cohi-
beret,vim repelleret et ſiſteret, donec Magiſtratus iſte,ſuum de
his interdictis et inhibitionibus et iuſtitia illorum iudicium pro-
nuntiet et ſententiam ferat. Et dum interdicit, ſumma cũ mode
ratione et reſpectu ad alios iudices vtitur,non propria authorita
te;ſed ex parte domini noſtri Regis inhibendo:Cuius munere et
vice fungitur,tanquam illius miniſter,et ab illo creatus,pro ſum-
ma ſua clementia,ad huiſmodi iuriſdictionem peculiariter exer-
cendam.Itaq. Moratorium iudicium certè vocari poteſt:ne inte
rim vis fiat ei qui eius opem implorat. Sublatis autẽ interdictis
& interceſsionibus huiuſmodi,eiſq, reuocatis aut moderatione
aliqua temperatis,libera reſtat facultas iudicibus interdictis,iuſſa
ſua,et res iudicatas exequendi. Ita namq. conſultum eſſe volue-
runt maiores noſtri,vt inuiolabiliter huic magiſtratui pareatur,et
ne cæteri Magiſtratus aduerſus interdicta et inhibitiones aliquid
attentent, moliantur uè; donec cauſa cognita, vt ſuperius dictũ
eſt, ille ſublatæ,aut moderatę fuerint. Siquis verò priuatim vel
publice,ſuis decretis,et interdictis non ſteterit,aut paruerit,gra-
uiſsimis pœnis afficiuntur. Tibi certe hæc omnia,et pleraq. alia
accepta feruntur,et pro improbo et aſſiduo iſto tuo labore,et ſtu-
dio,ingentes gratię aguntur. Verumtamen quia,vt inſignis ille,
Ianellus Turrianus, ſtupendi opificij aquæductus Toletani in-
uen-

Digitized by Google

uĕtor,et horologij, ſeu potuis totius machinæ et cōpaginis cæleſtis, Archimedis Syracuſani, admirandus inſtaurator, acutiſſimè dixit, *Virtus nunquam quieſcit*: tuquoq. laboris impatiens ſegnitiem de trectans, & otium auerſatus (quod vix ſuppetit cauſis cognoſcendis, & diiudicandis) è fecundiſſimo iſto ingenij tui ſinu, quaſi ex Amaltheæ cornu, nouos alios & vberes fructus, & fætus producere tentaſti, et mirifice perfeciſti. Quando quidem non contentus primo volumine deciſſionum tuarum, in quo res iudicatas, tum iu Curia Iuſtitiæ Aragonum, tum etiam in Regia Audientia, dilucidè, et methodicè tractas, proponis, et aperis ex quibus animi motibus, quibus ſuffultę rationibus, et iure communi vel municipali; ex ęquo et. bono, et iuxta magis receptas ſententias, cauſę dictę fuerint, deciſſę, et terminatę. Secūdum ęde re properas; atq. ita facis, et illum nobis exhibes tam varij, et diuerſis ſpeciebus cauſarum, et rerum iudicatarum exemplis, miro ordine digeſtis refertum, tamq. perfectum ingenio et elaboratum induſtria, et omnibus numeris abſolutum, vt quaſi opus quoddam teſellatum merito cenſeatur, et nuncupari poſit: Quid autem de hoc ſcripti genere cenſendum ſit, quis æquus cenſor aut ęſtimator erit, in tā vaſto iuris ciuilis pelago, ſi nō verius oceano? in tam multiplici et varia librorum ſimplegade, farragine, et multitudine? in tam inſatiabili ſcribendi licencia et auiditate? vt merito ſuccenſeat vterq. ſatyricus.

Iuuinal. Saty.7.

Tenet inſenabile multos ſcribendi cacoethes.

Et alter ſimiliter.

Horat. in art. Poet.

Scribimus indocti, doctiq. poemata paſsim.

Sed vnde quæſo, vel à quo tātum malum? tanta iuris ciuilis calamitas, et iactura? quæuè Calfurnia Cauſam dedit Iuſtinianeum ędictum transgrediendi? vt miriades miriadum librorum & commentariorum, & aliarum lucubrationū in ius ciuile inuectæ fuerint. Pròh dolor, Ipſe met Analphabetus (merito Analphabetus nuncupatus) & ipſius indignum & infandum facinus, à Noſtratibus non ſatis deploratum; vt illius meritas pænas extolueret. Quod pulcherrimam illam, & tot librorum admirabilem Bibliothecam; quot, à prudentiſſimis, & conſultiſſimis iuris conditoribus, in deffeſſo ſtudio & admirabili ſapientia, ſcripti fuerunt, ſua opera, iuſſu, et veſano et ſacrilego cōſilio (ſibi dato ab impio illo et auariſſimo Quæſtore ſuo Triboniano (vt leges haberet venales, et eas pretio figeret atq. refigeret) impiè et crudeliter cremare, et abolere iuſſit; Sed ne voti quidem compos euadere potuit,

l. 1. §. noſtram. C. de vet. iur. enualean.

Vide Cottā in memor. verb. iuris periti de Iuſtiniano & Triboniano obloquentē & Suidam verbo Tribonianus & Iuſtian. in præfat. ff.

vt

vt ſtrage illa, iuris, ciuilis ſarcinam ſubleuaret, &, vt ipſe in quit, *ad ſummam breuitatem ius ciuile reduceret, vt caliginem rectis iudicum diffinitionibus inſidiantem, penitus extirparet.* Nam neſcio quo fato, poſt longa tempora inſurrexit audaciſſimus ille ædicti ſui contéptor & tãti ſcæleris vltor Irnerius, vel vt alij volũt Guarnerius, qui neglectis parathidis, ſiue monitiunculis quibuſdã, quas ſolum permiſſerat, et commẽtarios prohibuerat; illos & gloſẽmata maiora primus omniũ ædere auſus fuit: & ſuo exemplo poſteros omnes inuitauit et excitauit. Et pro duobus millę ab eo temere cõſumptis libris, decies centena milium, tot commentariorũ, lecturarum, ſiuæ lectionum, repetitionum, tractatuũ, reſponſorũ, et conſiliorum, inuecti et illati fuerunt. Ita, vt illis non tã hanorar Ius ciuile; ſed onerari potius et obrui, ex tam immenſa mole, et ingenti librorum cumulo, merito dicendum ſit. Vtinam aliquando alter Iuſtinianus inſurgat, tãnti facinoris vindex et vltor. Sed eò, vnde egreſi. Ego certe in hoc iudicio et controuerſia, non admodum cenſerem ampliandum, neq. hæſitandum. Atq. ita iudico, nulla digniora, aut prętantiora ingenij monumẽta eſſe, quæ cum cauſarum deciſſionibus, et rerum diiudicatarum exemplis et documẽtis, comparari poſſint; ſiue authoritatẽ ſpectemus ſiuę, vtilitatẽ. Sunt etenim iuris enucleati, enodati et explorati, & tanquã aurũ in fornace probata, purgata et, vt ita dicã, defecata: Quid enim eſt aliud cauſas decidere? Quam quæ ex mutua pugna et aduocatorum cõcertatione, ſummo ſtudio parta, et iudicũ aſſidua exercitatione, et præ meditatione, longo acquiſita labore, et tãdẽ exactatiſſimo et accuratiſſimo iudicio, maturè deliberata fuerũt, elaborata et quaſi lima perpolita, in mediũ proponere, et velut Prætorũ Edicta in albũm refferre. Etenim ſi iucundi acti labores, in perueſtigandis, et indagãdis legibus, et iuribus, cauſarũ, vt vocãt, deciſſiuis: et quę iudicibus valdè placere ſolent, in proprijs terminis loquẽtes, illis defficientibus (quia plures ſunt res; quã vocabula, et rerũ euentus varij ac diuerſi quotidie pullulant, et rogari leges ſuper ſingulis ius vetat) quid quęſo iucundius, aut vtilius magis? quam alieno frui labore: et negotia, et rerum euentus, cauſas, et littes, in aliena officina ſub incudẽ reuocatas, elaboratas et diſcuſſas, in eadem ſimili, vel proxima facti ſpecie, ad vſum et vtilitatem propriam accomodare, et applicare poſſis, et valeas? Vacant præterea omni ſiniſtra ſuſpicione et macula, vt neq. ex apicibus iuris eruta, et delibata, et oſtentandi ingenij gratia, et quaſi, paradoxa, à communi tramite deuiantia, vt lectiones, ſiuè lecturæ,

In l. 1. C. de de vet. Iur. enucl.

In præf. ff. for. vbi duo milia librorũ confuſionẽ vocat. quid hodie diceret?

l. iura ff. de legib.

et re-

& repetitiones, reputari debeant: neq. ex ſedētaria lectione, pro ſuo cuiuſq; captu, & ſuopte ingenio, & ſibi plauſibilia, congeſta magis, quam digeſta, coaceruata, & ab alijs plagiario more, ſuppreſſo nomine, mutuata, & quaſi Æſopica Cornicula, furtiuis plumis ornata, nullo habito delectu, nulla methodo, ſed quæcunq. obuiam veniunt, & vt dici ſolet, in buccam, effutita, vt plerunq. euenit in tractatibus. Multo etiam minus, velut cauſis inſeruientia, & clientibus morem gerentia, aures demulcentia, palatum edulcantia; aut pretio aut præcibus extorta, vt plerunq. reſponſa, & conſilia: inter ſe, tam varia ac diſcrepantia, vt ex eadem facti ſpecie, (tanquam ab eodem ore, calidum, & frigidam) diuerſa iura naſcantur, & diuerſæ opiniones, & ſententiæ: & nihil minus, quam ſincere, & purè, & ſine fucco, pro iuſtitia, & veritate reſpondere, ſed potius littes littibus implicare, & inuoluere videantur. Quam longe ab his, rerum iudicatarũ exempla, documenta, monumenta, & inter illa, ea potiſſimũ, quæ ex magis accurato iudicio, exęquo, & bono, et nõ ab vno, ſed a pluribus, & non quibuſuis, ſed ſelectioribus, (quales ſunt ſupræmi Magiſtratus, & Senatores, nec ſpe, nec metu ſancita, & decreta fuerunt. *Integrum enim eſt, & perfectum iudicium, quod plurimorum ſententijs confirmatur*: & eo alludit Homericum illud πλεόνων δέ τοι ἔργον ἄμεινον. Atq. ita mihi quidem ſemper hæc ſtudia placuerunt, & prælijs, ſummo cultu habita, & in eis fere per totam ætatem, & pluresquam triginta annos ſedulam operam nauaui, & curam impendi, & aliqnando nactus otium, inmaturos aliquot fœtus congeſſi, qui in membranis, & littura deliteſcunt: quos forſan, otium ſi ſuppetat, Deo auſpice, è tenebris in lucem aliquando proferemus, longe alia methodo, & ſtylo digeſtos, quam creber ſcribentium vſus admiſſit, & obſeruauit.

c. prudẽtiã do offic. de leg.

Retulit Iuſ. Lipſ. in præfac. ad Lectorẽ in lib. de Mag. Roma. ideſt melius eſt mul torum opus

Neq. enim adhuc in hoc ſcribendi genere, animus conquieſcit, aut ſibi plenè ſatisfacit: cum videamus quam varie, ac diuerſimodè, ſtylo, ſermone, & cenſura, Authores noſtri in hoc ſcribendi genere vſi fuerint. Alij in ſermone conciſſi, præſſi, Laconici: quod non admodum diſcipliceret, ſi cum Laconiſmo puritatem, & ſermonis elegantiam, grauitatem, & authoritatem veterum Iuriſprudentum ſcripta illorum redolerent: ſed pleraq., nihil minus: immo præduro quodam ſtylo affectatam quadam obſcuritatem continent

tinent,vt dum breuitati ſtudent, & in ea laborant, adeo obſcura fiunt; vt non tam cauſas dirimere, quam inuoluere, & implicare videantur. Alij verborum illecebris, & lenocinijs, & aſiatica quadam redundantia, in proponendis dubijs, & geſtorum ſpeciebus, tempus conterunt; & varijs digreſſiunculis euagantur, inania congerunt; & adeo ſe implicant, vt nodos, velut Gordianum illud, nullo modo diſſoluant, & nihilo magis cauſam dixiſſe, & decidiſſe; quam ſub Iudice litem reliquiſſe cenſeantur. Hos inter, Tu Medius, & tutiſsimus iuiſti, obambulaſti, immo prætergreſſus fuiſti. Nam pro tua ſingulari ingenij dexteritate, & acumine, & acri iudicio, ita cauſas pertractas, ſpecies geſtorum, & euentuum dilucide adeo commemoras, & dubia, vbi opus eſt inſinuas, vt nullo tibi impedimento ſint, quominus clarè, & aperte ſine ambagibus, & verborũ delinimentis, niſi quantũ materia poſcit: aliquando ſtyli, & ſermonis habenas laxando, aliquando cohibendo, preſſe magis, quam effuſe, cauſas dicis, & iudiciorum decreta pandis, & plana, & perſpicua, validiſsimis ſuffulta rationibus, reddis, atq. proponis. Perge igitur Macte virtute, ſicitur ad aſtra. Quod ſi vero non pereq. iudicium hoc noſtrum dète tuiſq. ſcriptis omnibus probetur, nec mirum nec nouum; neq. te morari nec deterrere debet.

Vt enim ſunt varia hominum ingenia, ita quoq. iudicia, & ad diſſentiendum prona: et omnium ſeculorum commune vitium fuit. Idq. vetus proberbium cantat πολλὰ μωμήσασθαι ῥᾷόν ἐϛιν ἢ μιμήσασθαι. *Ideſt facilius eſt multa cauillari, quam imitari.* Et huiuſmodi Ariſtarchos grauiter, & merito pungit Apuleius: *Hoc quoq.* (inquit) *hominum genus inuenitur, qui meliores obtrectare malint; quam imitari: & quorum diſſimilitudinem deſperent, eorumdem affectent ſimultatem: ſcilicet, vt qui ſuo nomine obſcuri ſunt, aliorum innoteſcant.* Sed prius illo Salluſtius luculentiſſime ſuo verborum compendio id ipſum perſtrinxit. *Detractores, ſi virtute ſatis valerent magis æmuli bonorum, quam inuidi eſſent, ſed quia deſidia, atq. inertia, & ſtupor eos, atq. torpedo inuaſit: ſtrepunt obtrectant, & alienam famam, ſuum dedecus exiſtimant.* Eò, etiam alludit, et acriter pungit, arguta illa Ianelli Turriani (cuius ſupra meminimus) ad horologium ſuum arguta inſcriptio, QVI SIM SCIES SI PAR OPVS FACERE CONABERIS. Et Epigrammatarius noſter ſcite mordet.

Budæ lib. de aſſe.

L.1. floridor.

In fragmẽ.

Ambr. Mora. vbi ſup.

Martial.

Si hæc

Si hæc non placeant; tu meliora ade.

Et Liricus quoq; admonet, & vrget.

Viue vale. Si quid nouiſti rectius iſtis Hora. Epiſtol. 6 li. 1.
Candidus imperti: ſi non his vtere meum.

Et Tu quoq. tandem φίλη κεφαλή, interim fœlix viue diu, & vale, meq. vt ſoles ama.

Pro coronide ſtudioſum, & curioſum Lectorem monitum volumus, placuiſſe in margine adſcribere eos, per quos profecimus, & a quibus mutuo accepimus; ne plagiarij, neuè quemquã ſuo merito, & debita laude defraudaſſe videamur. Si quid autem in hac opella, nobis exciderit, aut deſideretur (quę multa obrepſiſſe non dubito) ea, tanquam tumultuario fere ſcripta, & ab homine munere ſuo ſatis præpedito, & ſerius aliquantulum, & in calce excuſſionis iſtius operis, interpellato; æqui boniq. conſulat.

D. DIDACI DE LA NAIA I.C.D. Ad Clariſsimũ virũ Ioſephum Seſſe Regentem Regiam Cancellariam Regni Aragonum meritiſsimum.

EPPIGRAMMA.

Quod prudens laudaris, quod memor, atq. diſertus
ſolers, argutus, clarus, & eloquio.
Quod rurſus vigeas formato Paladis arte,
Ingenio, atq. alijs dotibus eximijs.
Quas ferme innumeris ſolers natura negauit,
atq. tibi fauſto tradidit illa potens.
Quod pariter Sesse ingenuo ſis ſanguine natus,
natura has laudes vendicat ipſa ſibi.
At quod præteritos cum laude peregeris annos
virtuteſq. colens vixeris aſſidue.
Quod vigili ſtudio Iuris penetralia pãdens
ſolueris abſtruſos, difficileſq. nodos.
Quod firmarum ius fluctiuaga mente retentum,
erueris, praxis ſit iam vt aperta nobis.
Quod noſtri Regni quę ſunt decisa verendis
conſilijs doces egregio hoc opere.
Quod demum ambiguos foros, & lucis egenos
reſtituis luci, iuraq. nota facis.
Veræ iſtæ ſunt laudes (vir ſpectande) tuæq.
quas merito defert, ſacra Minerua tibi.
Hæc laurum æternum ac decus immortale parauit
vulgato hocq. libro fama perennis erit.

Eiuſdem in laudem operis, & auctoris.

Sese laudat opus, Sese commendat et ipſum
ac Sesse nomen tollit ad aſtra tuum.

CLARISSIMO IVRIS VTRIVSQ. CONSVLTO.

D. IOSEPHO DE SESSE, REGIO CONSILIARIO optimo, Regiam Regenti Cancellariam Aragonum meritiſſimo, Sacri Prętorij contra hæreticam prauitatem Conſultori digniſſimo.

Michael Paſtor liberalium Artium, & Cæſarei Pontificijque Iuris Doctor poſt fœlices, longæuoſque dies, ſummam beatitudinem deprecatur.

ARAGONIA noſtra, & nobilis amplitudine, & fide Illuſtris (vir virtutis, & ſapientię gloriæ generiſq. ſplendore pręſtans) cathenata temporum ſerie doctiſsimos dedit, ac celeberrimos iuris profeſſores modo, modo diſſertiſimos iudiciorum oratores, atq. integerrimos magiſtratuum miniſtros, quales hodie (fœliciſsimo reipublicę Sydere) in vtroq. ſupremo Senatorum ordine, Regiæ ſcilicet Audientię, & Curiæ Illuſtriſſimi Domini Iuſtitię Aragonum, ſedentes cōſpicimus, colimus, veneramur, & antiquitas, ſęculis ante actis, ſemper admirata fuit. Quorum tamen in animos (pauciſſimis exceptis) euulgandi, & publice ſcribendi ea, quæ ad interprætationem fororum, & obſeruantiarum Regni pertinerent, ex rebus præſertim ab eodem vtroq. Senatu præclarè, & iuſtiſſimé conſtitutis, voluntas vix vnquam peruaſit. Quod ſi tētaſſent, vel minimo negotio, & ſumma ingenij laude, perficere potuiſſent. Tu ſolus es, qui pro communi iuris alumnorum, & reipublicę bono, iudicumq, & aduocatorum gratia, prouinciam hanc humeris tuis parē, & alacriter ſuſceperis, & fœliciter ſubſtinueris. Poſt quā enim non nullos adoleſcentiæ annos iuri interpretando in Illerdenſi primum, in Cæſarauguſtano de inceps gymnoſijs, tranſeguiſſes, ſedulamq. nauaſſes operam, & aduocati munus obijſſes, talis, ac tantus iuriſconſultus euaſiſti, qualem de cætero, & grauiſſimi tui collegę, & peritiſſimi aduocati ſunt experti. Ex indeq. a teneris annis, is Rex, qui nec imperio parem, nec prudentia habuit ſuperiorem Philippus eius nominis alter, vt iuri dicundo præeſſes, euocauit. Et primū, iudicis ordinarij præſtantiſſimæ vrbis Cęſarauguſtanæ Aſſeſſorem conſtituit. Deinde admirādi, & in hoc Regno ſummæ venerationis digniſſimi ordinis Curiæ Domini Iuſtitiæ Aragonum, Senatorem, ac Locumtenentem creauit. Imitatus patrem Philippus filius, qui nunc ad Regni clauum ſedet, non virtute minus ſimilis, quam prudentia, criminalium cauſarum aulę præfecit. Mox ad cauſas ciuiles diſcernendas

¶ euexit

Digitized by Google

euexit. Statim in Regentem Regiæ Cancellariç, a quo vniuerſa Regni moles, & negotiorum cura dependet, excelliſti. Demum, inter eos, qui quęſitoribus Sacris fidei a conſilij ſunt, cooptatus fuiſti. In quibus omnibus magnum ſemper te prębuiſti iuſtitiæ miniſtrum, & acerrimum defenſorem, veritatis amatorem. Sed & in illis maximos quandoq. ſubſtinuiſti labores, ingentiaq. ſubijſti pericula. Quid ni? vt habet vulgare illud commici, obſequium amicos, veritas odium parit. Et elegãtius alter Papinianus noſter Alciatus (eadẽ de re cõqueritur) in emblemate, quod inſcripſit. *Fortuna virtutem ſuperans. Infelix virtus, & ſolis prouida verbis. Fortunam in rebus, cur ſequeris dominam?* vt iure optimo virtutem inſectandam, & aduerſus vrgentia obdurandum eſſe, ſub certiſsima præmij ſpe, ipſe docuerit in alio æmblemate, cuius caput eſt, *Obdurandum aduerſus vrgentia,*

I puer, & reptans ramis has collige, mentis
Qui conſtantis erit, præmia digna feret.

Quibus, pulchris exẽplis, & pulchrioribus verbis ad ſtipulatur Tullius Parado. 65. & lib. 6. familiarium Epiſtola 3. Sic te tua virtus eximia ab omnibus eduxit incolumen. Et (quod mirabile eſt) quantumuis varijs fortunæ caſibus, & ingenti negotiorum frequẽtia, præpeditus, de tuis viribus adeo confidiſti, vt a publicis functionibus ſatis te otij ſubtrahere poſſe putares ad rem tanti momenti, (reipublicę quidem vtiliſsimam) non ſolum aggrediendam, verum ominibus numeris abſoluendam. Id quod teſtatur in primis mirabile primum ingenij, & laborum tuorum fœtus, abſolutiſſimus ſcilicet, tractatus de Inhibitionibus, Curiæ Domini Iuſtitiæ Aragonum, vndique refertus, exemplis, ac prçiudicijs antiquioribus, & recentioribus eiuſdem, quibus per duodecim annos ferendis, interfuiſti. Adeo exactè vt nihil in eo ad veram cognitionem negotiorum in ea Curia, toto orbe terrarum celebratiſſima occurentium, pertinere videntur, nec in celebri tuo tractatu deſiderentur, nec aliunde, quam ab eadem locupletiſsima penu, per quirenda videantur. Non manſiſti (vt alij forſam) eius editione defeſſus, nec viribus fractus; imo ad ſecundum partum laborum tuorum properaſti, & communis commodi inflamatus amore, fauſtè, fœliciterquè perueniſti, & primum tuarum deciſionum tomum in vulgus edidiſti. Quæ non ſolum apud nos, ſed & apud exteras quoquè nationes, maxima ſtatim celebritate commendari cœperunt, vt de ſecunda editione curauerint. Quo vero doctiſsimos, & laborioſiſsimos Hiſpaniæ Iure conſultos æquares, tertiam modo profers, indefeſsi ingenij tui ſobolẽ, eiuſmodi nempe, ſecundum tomum deciſionum. Prioribus quidem tuis laboribus (vt ſumma cum laude commendem) nec ignobiliorem, nec inutiliorem, ſed tanquam ab eodem præclaro parente genitam, ſimili & theoricæ, & praxis ſuppellectili, cumulatiſsimè locupletatam, eo ſolo diſparem, quòd in hoc vnam, aut alteram deciſiones in gratiam amicorum, á me elaboratas, tuis interſerere permiſeris. Quæ faucibus ac radijs tuarum illuſtratę, nec omnino inutiles, nec iniocundæ forte videbuntur. Supereſt nunc, vt te tantum iuris præceptorem, literaria noſtra Reſpublica veneretur, tibiquè ſi non quas debet, quas tamen poteſt, referat gratias, & quod viuas fœlix diutiſsimè, vt vigiliarum tuarum præmia in maioribus honoribus, dignitatibus, & magiſtratibus conſequi poſſis. Iterum vale, & eſto mei amantiſsimus, ſicut ego ſemper fui tui obſequentiſsimus.

MARTI-

MARTINI

FERDINANDI EZQVERRA IVRIS CÆSAREI D. ET INTERPRETIS CÆSARAVGVSTANI,

D. IOSEPHO DE SESE ARAGONII REGII SENATVS PRÆSIDI.

VIRO CLARISS. GENEROSS. ERVDITISS.

PROTREPTICON.

QVod Natura tibi, Fortuna quę cæca negauit,
Natorum poſſes vt Pater eſſe trium;
Ipſe tibi donare potes. Cur eſſe duorum
Vis genitor potius, quam pater eſſe trium?
O Felix: virtute potes qui vincere fata:
Quod que negant propio, quærere ab ingenio
Adde manum, viuit geminus tibi natus in orbe
Cum gemino, viuunt nomina magna Patris
Tertius adſit: erunt cumulata que gaudia; Nempe
Sic Patriæ, & Gentis nomen in aſtra feres
Si geminos tantum genuiſſet Horatius. Alba
Victa tibi nunquam Martia Roma foret.

EIVSDEM.

IN LAVDEM DOCTORIS EXIMII IOSEPHI DE SESE

Regij Senatus Cæſarauguſtani Regentis; ac ſupremi S.Inquiſitionis Aragoniæ Tribunnalis Conſultoris cuius hic ſecundus deciſionum Tomus.

Phaleucium Epigramma.

SESSE dans iterum iubar refulgens
Decidit tua,luce,iura,grandi
Aragonia quiſque clara terris
Diuis,ingenijs, auis, & armis
Quis Seſſe iubar hoc dat?adde nomen.
SESSE; non memini? tuus,perornat
Quem primum genus,enitenſq. ſtemma
Ac prudentia Iuris vtriuſque,
Qui tete regit æquitate mira,
Sanctum & Conſilio iuuat tribunal;
Ac vita nlucos, bonoſq. mores;
Qui te nobilitat libris.In æuum
Perdura inclyte gratus omne;cœlo
Sat mundum calamo replens opimo.

Epigramma aliud ſubſequens idem argumentum.

LVMEN in externum,fœlix liber,ito per orbem
Prefer &acce nſas,intus vt,vrefaces
Sic bene pandet iterquiuis, licet ille pererret
Lumina dum capiet,lumina certa dabit
Quaſq; domos mira,quæ debeat,inſtrue quemq;
Doctor adis cunctos;is tibi primus honos
Decidis,fateor,clara Aragonia,natis
Quæ ſeruanda ſuis integra iura tulit:
Attamen hinc obiter,velut ex Oriente lapillos,
India,mittis opes,qui legat,ipſe leget.

D. Martinus Ferdinandus Ezquerra.

DECI-

DECISIONVM IN HOC SECVNdo volumine contentarum, Index.

Deciſio. 113.
Competencia.

DE Materia Competentiarum inter Iudices Eccleſiaſticos, & ſeculares, & an à ſententia Cancellarij competentiarum iudice medio, ad cognoſcendum de cōpetentia iuriſdictionis inter iudicem ſecularem, & Eccleſiaſticum detur appellatio, & ad quem: vbi interpretantur fori de cōpetentia iuriſdictionum loquentes, & multa de natura verborum enuntiatiborũ. pag. 1.

¶Deciſio. 114. Recurſus.

De materia recurſus Clericorum ad Iudices Regios, ad euitandam violentiam illatam per Eccleſiaſticos, & quæ requirã tur ad hoc vt talis recurſus locum habeat, & in quibus caſibus detur, exacte declaratur. pag. 50.

¶Deciſio. 115. Diffamatio.

De materia interpretatione, & praxi legis diffamari, C. de ingenuis manumiſſis; & quæ requirantur ad illius practicam diligens explanatio, & de interpretatione legis ſi contendat, ff. de fideiuſſoribus, & de vtriuſque legis remedio practicando. pag. 56.

¶Deciſio. 116. Cenſus.

De materia cenſus, & an in eius creatione, & conſtitutione poſsit apponi pactum, vt teneatur venditor nouam, aut meliorem hypothecam dare, aliàs teneatur ſortem reſtituere, & an hoc pactam vſuram ſapiat, latiſſime diſputatur. pag. 69.

¶Deciſio 117. Euocatio.

De euocatione perhorreſcentiæ propter ſuſpitionem iudicis, & territorij, & quæ requiratur ad eius conceſsionem, & an habeat locum in locis dominorum tẽporalium, vtilis reſolutio. pag. 80.

¶Deciſio 118.
Falſitas inſtrumenti.

De materia falſitatis inſtrumentorum, ciuiliter agendo, & de ſpeciebus falſitatis, & probatione earum, vbi motiuum erudiriſsimum Regię Audientię refertur, & ſubtiliter interpretatur. pag. 87.

¶Deciſio 119.
Adueratio inſtrumenti.

De adueratione inſtrumentorum, quę redarguuntur de falſo, ſub prætextu ſpecierum falſitatis, & quæ probatio requiratur ad conuincendum de falſo notarium, & inſtrumentum, vbi decretum & motiuum eiuſdem Regię Aud. refertur. pag. 95.

¶Deciſio 120.
Adueratio proceſſus.

An & quomodo proceſſus redarguantur de falſo, & debeant aduerari ſecundum forum, & an fori loquentes de adueratione inſtrumenti, intelligantur procedere in proceſsibus, & de differentia inter acta iudicialia, & inſtrumenta. pag. 111.

¶Deciſio 121.
Exceptio falſitatis.

An tertius in cuius poſſe bona emparantur mandato iudicis, poſſit oponere de falſitate contra emparantem, vt adueret inſtrumentum, cuius virtute emparamentum fuerat prouiſum. pag. 121.

¶Deciſio 122.
Nomen debitoris.

An iura, actiones, nomina debitorum, & annui redditus, veniant appellatione bonorum mobilium, vel immobilium, vel bonorum ſimpliciter de iure, & foro Regni Aragonum, declaratur. pag. 124.

Deciſio 123.
Executio nominis.

De executione, & pignoratione iuris, ſeu nominis debitoris, & quomodo de eo conſtare debeat, ſi debitor negat, & qualiter debeat eſſe obligatus debitor, vt executio, & pignoratio fiat. pag. 135.

¶Deciſio 124.
Nomen debitoris.

An appellatione bonorum mobilium, vel aliorum quorumcunque bonorum in domo tempore mortis repertorum, veniant nomina debitorum iura, & actiones, & an, ea circunſcribantur loco, & vtrum donatio bonorum quæ tempore mortis reperientur ſit conditionalis; ſcilicet, ſi aliqua

INDEX.

qua reperiantur, & quid veniat inlegato apothecæ relicto alicui pag.139

¶Deciſio 125.

Iuditium poſſeſſorium.

Quomodo is qui obtinuit in poſſeſſorio inferiori litis pēdentę, tenutæ, ſeu recredentię, poſſit obtinere in plenario poſſeſſorio, vti poſſidetis, contra non collitigantes, ſeu eos, qui non ſe opoſuerunt in ſummario poſſeſſorio. pag.152.

¶Deciſio 126.

Proceſſus eiſternus.

Qui proceſſus dicantur ciſterni, & ſuccedanei, & qui externi in proceſſu apprehenſionis, ſeu ſequeſtri, & alijs, pag.165.

¶Deciſio 127.

Vſusfructus præſcriptio.

De materia renunciationis in præiudicium tertij, & de interrumptione præſcriptionis, & an a ſententia arbitri detur appellatio. pag.173.

¶Deciſio 128.

Aluaranum mercatoris.

An ſi a poſſe alicuius inuentariātur aluarana mercatorum, in quibus promittitur ſolui principali nominato in eis, & etiam cuilibet portitori, poſſit ille in cuius poſſe inuentariantur, & appellitare, & petere exequi, & quomodo id fuerit practicatum. pag.187.

Deciſio 129. Collecta.

An collecta, quæ præſtatur ratione rei, debeatur ſi res ipſa diminuatur, vel deſtruatur, & de oneribus perſonalibus, realibus, & mixtis, & à quibus ſint præſtanda. pag.191.

¶Deciſio 130. Captus.

An ob debitum offuſcatum poſſit captus ciuiliter relaxari ſub fideiuſſoribus, & de materia ſubrogationis in locum alterius, & quando pretium ſuccedat loco rei. pag.194.

¶Deciſio 131.

Condictio ob cauſam.

An competat condictio ob cauſam cauſa non ſequuta propter caſum contingentem in perſona dantis, ſeu promittentis, vbi alia ad propoſitum referuntur. pagin. 198.

Deciſio.132.

Qualitas notariatus.

Litere teſtimoniales in qua forma concludere debeant, vt ex illis cenſeatur probata qualitas notarius, vbi de ipſa qualitate contentio eſt, & quando excipiens re ipſa intentionē fundatam hebeat vbi multa de materia. pag.207.

¶Decisſ.133.

Ceſio nominis debitorij.

Nomē debitoris cedens ſuo creditoriā, & an quādo ſoluiſſe cēſendus ſit, & quid in caſu euictionis, perēptoris, vel alterius caſus quo exactio in difficili verſetur. pag. 204.

¶Deciſio.134.

Proſequtio appellationis.

An appellatus in Reg. Arag. poſſit proſequi appellationem abſq́ appellante; & an ſtatuatur terminus appellanti de foro ad eam proſequendā periculo deſertionis. pag.206.

¶Deciſio.135.

Ingroſatio notę.

Nota an & quando debeant ingeſſari ſecundum ſubſcriptionem teſtium, etiam ſi notarius omiſerit eorum anotationem. pag.209.

¶Deciſio.136. Fructus.

Circa diuiſionem & acquiſitionē fructum, & quādo intelligantur deductis impenſis, &, debeant peti principaliter an vero ipſo iure cenſeantur petiti, & de diferentia in eis, an fuerint percepti ante, vel poſt litem conteſtatam. & decimarum diuiſio in reales, & perſonales, & quibus caſibus debeantur ex fructibus impenſis deductis pag.213.

¶Deciſio.137. Identitas teſtis.

Identitas perſonarū, vt cenſeatur probata quę requirantur, & teſtibus inſtrumenti repugnantibus, quomodo tunc poſſit ſaluari inſtrumentum contra eos probata identitate. pag.217.

¶Deciſio.138.

Reuocatio confeſionis.

Confeſio reſultans ex productione inſtrumēti quam vim habeat, & de ipſius reuocatione circa poteſtatem eius à quo emana-

emanauit.pag.220.

¶Deciſio.139

Seruitutum diuiſio.

Seruitutum diuiſio in perſonales reales & mixtas, & circa earum acquiſitionem, & amiſionẽ reſpectiue, multa raduntur. pag.221.

¶Deciſio.140. Appoſtilla.

An appoſtilla anotatio & cancellatio facta per notarium extra corpus inſtrumenti, ſiue in margine, ſiue ab extra probent contra ſubſtantiam inſtrumenti.pag.227.

¶Deciſio.141.

Inmunitas Eccleſiæ.

An ſpes de qua in c. fin. de. inmunitate Eccleſiarum ſit cauſa finalis illius deciſionis, & ſimul, an aliç due cauſæ ibi relate ſint finales, vel ſolũ impulſiue, & de illius ex.materia.pag.229.

¶Deciſio.142.

Reſtitutio in integrum.

De materia reſtitutionis in integrũ contra lapſum fatalium, & de illorum lapſu mirabilis diſputatio.pa.241.

¶Deciſ.143. Matricula.

De fide matriculç, & an per matriculã inducatur præſumptio,& de effectu proteſtationis Nobilis deſcripti in matricula plebeyorum,pag.235.

¶Deciſio.144. Ludus.

Ludorum diferentia,& qui ſint permiſi,& quando detur repetitio pecunæ in ludo amiſſæ,& exatç,& an obligationes & inſtrumenta debitoria,quæ proficiſcuntur ex ludo,vel illius cauſa,poſſint exigi,& in iudiciũ deduci, diſputatio exacta.pag.239.

¶Deciſio.145.

Matrimonium.

De matrimonio vero,& putatiuo, & eorum differentia, & quando equiparentur.pag.247.

¶Deciſ.146.

Commiſſio notularum.

Notarijs quæ facultas concedatur circa diſpoſitionem prothocolorum, tã in vita, quam in morte, & quid in notarijs Cçſaraugustanis dictis (De caja) vbi de materia diſponendi de bonis Clerici,& mariti, reſpectiue.pag.148.

¶Deciſio.147.

Extractum ſine nota.

Alienatio notularum cõpetit dominis eorum,qualificato emptore,& an non apparente nota valeat extractum in publicã formam.pag.255.

¶Deciſio.148. Vſura.

Quando de crimine vſurarum cognoſcat Iudex laicus,& quando Eccleſiaſticus, vbi de qualitatibus circunferẽtibus vnius cuiuſq; dictorum iudicum iuriſditionem, late diſputatur.pag.257.

¶Deciſio.149.

Hipotheca extinguitur.

Quãdo extincta vniuerſitate ſuper quã hipothecę conſtitute ſunt, cenſeantur & ipſe extinctę,& quãdo dicatur vniuerſitas mori,quibus perſonis conſeruetur,& quibus de nouo conſtituatur &,hoc an procedat, tã in actionibus perſonalibus quã realib⁹,& an reedificata vniuerſitate dicatur noua,vel poſita in locũ antiq;& quod reſoluto iure dantis reſoluantur ius ſuſcipentis, ad intellectum & interpretationem,l. lex vectigali. ff. depignoribus,quæ omnia eruditiſsima matu, abſoluuntur,diſputãtur,perficiuntur.pag.263.

¶Deciſio.150.

Fructuum liquidatio.

An ſuper liquidatione fructuũ deferatur iuramentũ in litẽ contra renuentem exhibere librum rationum, vel compotorum. pag.283.

¶Deciſio,151.

Fideiuſor.

Quãdo fideiuſor teneatur principali nõ diſcuſo,& an exceptionem ordinis non ſeruati oponere (ſuo caſu) teneatur, & licet interruptio vnius ex reis debendi proſit alij, cur nõ ita in fideiuſoribus, & quãdo ſententia contra prin.lata damnet fideiuſorem.pag.285.

¶Deciſio,152.

Repoſitio.

Repoſitio an habeat locũ in viduitatibus teſtamentarijs, conuentionalibus, & ſuper debito non datur ante ſententiam, & quod ius habeat creditor in re debitoris, ad rem,vel in re.pag.286.

De

¶Deciſio.153.
Apprehenſionibus duabus concurrentibus.
De materia apprehenſionum, & an concurrentibus duabus apprehenſionibus contrarijs,ſi aliquid innouetur contra ſecundam, debeat fieri reparatio iuxta primam,vel ſecundam, & quomodo hoc caſu commiſsio fieri debeat,latiſsime diſcutitur.pag.287.

¶Deciſio 154. Attentata.
De eadem materia, & quomodo reparentur attentata, ſeu innouata contra apprehenſionem, & an hoc poſsint impetra re commiſſarij forales tantum,an quoquè commiſſarij Curiæ, & quando dicantur commiſſarij curię vti ſua commiſsione. pag.298.

¶Deciſio 155.
Reparatio attentatorum.
De eadem materia,& de modo, & forma reparandi attentata,facta apprehenſione pendente,& quis id petere poſsit,& de facultate ſumendi aquam (tranſeuntẽ per prędium meum) an rigandum in eo, materia curioſa,& practicabilis, pag.306.

¶Deciſio 156.
Alera foralis.
De vſu alerę foralis ſuper iure depaſcẽdi, & de ſeruitute paſcendi acquirenda; & quando prohibitio alicui facta operetur,vel non, & de diuiſione terminorum. pag.308.

¶Deciſio 157.
Apprehenſio prima.
Quando,& quibus caſibus apprehenſio quæ primo fuit pronuntiata aliam ſilere faciat,& quomodo hoc intelligatur, pagin. 314.

¶Deciſio 158.
Apprehenſio prima.
An pendentia primæ apprehenſionis, ſeu ſequeſtri faciat ſecundam ſilere, pag. 317.

¶Deciſio 159.
Præconium forale.
Apprehẽſis bonis varijs in locis, in quo loco præconia foralia fieri debeant; & an pręconia facta in vno loco extendantur ad bona in alio exiſtentia.pag.321.

¶Deciſio 160. Priuilegium.
De materia priuilegij,conceſsionis, & gratię, & an priuilegium conceſſum per omnem terram, & dominationem Regis, extendatur ad Regna, vel Comitatus de nouo acquiſitos.pag.322.

¶Deciſio 161. Contumax.
Qui dicatur contumax, & à quo tempore reputetur, qui non comparet in iudicio in termino citationis,pag.327.

¶Deciſio 162.
Decimę,& primitię.
Materia decimarum, & primitiarum latiſsime explicatur: & an laici cognoſcere poſsin de decimis,& primitijs,& quando, & a quo tempore Reges Hiſpanię decimas poſſideant.pag.331.

¶Deciſio 163. Ceſsio.
De iure impetrandi ceſsionem,& quãdo ſoluentes creditoribus poſsint petere ceſsionem iurium eorundem,pag.350.

¶Deciſio 164. Sententia.
Quando ſententia lata contra principalem noceat ſecundario intereſſatis.pagin. 351.

¶Deciſio 165. Actor.
An qui agit ex vna cauſa,uel vti dominij, & probat ex alia, veluti, quia conſtat poſſediſſe,vt colonum,non, vt dominum prout ipſe aſſeruit,debeat ſuccumbere, pag. 354.

¶Deciſio 166.
Confeſsio debiti.
An ſi quis confiteatur ſe debere 100.ſed ſoluiſſe ea;vtrum talis confeſsio poſsit pro parte acceptari,& pro parte reſpui, & vtrum teſtes ſingulares de duabus confeſſionibus, quibus fatetur quis ſe debere 100. iungantur ad integram fidem. pagin. 355.

¶Deciſio 167.
Filius Regnicolæ.
An filius Regnicolę natus extra Regnũ admittatur ad officia huius Regni, ſi reuertatur ad habitandum in eo, & an extraneus poſsit obtinere beneficium, & motiua Curiæ Iuſtitiæ Aragon. traduntur. pag.357.

Deci-

¶Deciſio 168.
Compromiſſum tutorum.

Quando tutores poſsint compromittere in rebus pupilli, & an cum decreto, vel ſine eo, & an pupillus id facere poſsit, an vero auctoritas tutoris requiratur, & quas res poſsit tutor alienare impune, & quas tutor, & minor ſimul, & quando contractus cum minore factus claudicet, pag. 359.

¶Deciſio 169. Creditor.

Qua culpa teneatur creditor cui pignus tradditum eſt, & eo perempto, cuius periculo pereat, pag. 361.

¶Deciſio 170.
Confeſsio cedentis.

Quando cedens nocere poſsit confitendo ceſsionario, & an exceptio quæ poteſt nocere cedenti noceat ceſsionario, pagin. 364.

¶Deciſio 171.
Matrimonium.

Quando æquiparentur matrimonium carnale, & ſpirituale, & quod Religio Carmelitarum eſt capax bonorum, & quando legatum conditionale cedat. pag. 367.

¶Deciſio 172.
Delegatio.

Appellatio à quibus olim, & à quibus hodie interponatur, & à quibus, & ad quos cauſæ delegentur, & an fiſcus poſsit appellare ad quem, & a quo, & an Rex poſsit cauſas delegare, & quando ea poſsit fieri priuatim, & quando per viam cancellariæ. pag. 368.

¶Deciſio 173. Exhibitio.

Quæ inſtrumenta ſint in iuditio exhibenda a reo, & quæ ab actore, & de practica habendi producta pro non productis, & quando quis dicatur verus contumax. pag. 371.

¶Deciſio 174.
Salarium officialium.

Officialis qui deliquit, quando amittat ſalarium, & quando legatum relictum cõtemplatione officij, & an debeat diuidi pro tempore quo ſerbiuit, & pro quo deliquit, & officium duorum gerens, vtriuſque ſalarium accipit. pag. 373.

¶Deciſio. 175. Regaliæ.

An conceſsio Principis ſub ampla forma cenſeatur comprehendere regalias, & quod ſunt de iuribus Coronæ, & quod ſpecialis conceſsio debet præcedere, vt conceſſe cenſeantur, & alia in materia, pagin. 374.

¶Deciſio 176.
Procurator.

An procurator teneatur nomine proprio, vel ex contractu per eum celebrato, & quando poſsit reuocari, & quid facere poſsit. pag. 375.

¶Deciſio 177. Baiulus.

De iuriſdictione baiuli contra adminiſtratores, del peſo del Rey, & an cognitio eorum pertineat Regi, vel Iuſtitię Arag. tam in ciuilibus, quam criminalibus. pag. 376.

¶Deciſio 178.
Remiſsio delictorum.

An Princeps abſque conſenſu partis delicta remittere poſsit, & an accuſatus de reſiſtentia poſsit guidari. pag. 377.

¶Deciſio 179. Ratificatio.

Ratificatio actus nulli quid operetur, & cui periudicet, & an ratificatio tacita teſtatoris afficiat rem hęredis, & de materia ratificandi obligationem factam de re aliena, & de ratificatione, quę fit ſuccedẽdo alicui, & an teſtator rem hæredis legare poſſit. pag. 381.

¶Deciſio 180. Teſtis vnicus.

De fide vnius teſtis de facto proprio deponentis, & quando teſtes de vniuerſitate probent, & de facienda commiſsione ad recipiendos teſtes. pag. 382.

¶Deciſio 181. Inſtrumentum.

Quando inſtrumenti appellatione veniat ſcriptura faciens fidem, & quando intelligatur de publica, & quid in ſtatuto requirente probationem inſtrumẽtalem, & quid ſi agatur de corrigendo ius commune. pag. 384.

¶Deciſio 182. Promiſsio.

De materia promiſsionis cum cauſa, vel ſine ea, & quæ probabilis dicatur, & quid operetur iudicis arbitrium in hoc, & quid in promiſsione geminata, & quan

do di-

Digitized by Google

do dicatur venditio facta per palmatam, & de eius effectu.pag.386.

¶Deciſio.183 Peita.

De materia peytarum ſoluendarum ex hæreditatibus emptis ab hominibus Burgenſibus per Infantiones,ſeu militares,& de iure aprehēdēdi hęc iura, & quomodo id fieri debeat.pag.391.

¶Deciſio.185. Reſeruatio.

An qui reſeruat facultatem diſponendi ſuper rebus à ſe donatis, vſque ad certam quantitatem, poſsit bona ipſa hipothecare,&reſolutioni poſſeſsionis ſubijcere.pagin.396.

¶Deciſio 186. Locatio.

In locationibus,quando repucationis ratio reſpectu fructuum habenda ſit caſu fortuito intercedente , & quam pacientiā debeat pręſtare locator conductori, quatenus poſsit vti frui re conducta; & quod fiſcus ſuccedit condemnato actiuè, & paſſiuè.pag.403.

¶Deciſio 187. Diſmembratio.

De materia diſmembrandi iuriſdictiones,& territoria, & an Rex teneatur contractum ſuum ſeruare,vel poſſit ab eo recedere,& quando ius per contractum quęſitum tolli poſſit, vbi alia curioſa in materia traduntur.pag.407.

¶Deciſio 188. Procurator.

An procurator ad lites poſsit ſe ſeparare,abſque ſpeciali mandato a inſtātia cepta,& an ſi non conſtat de procuratorio cenſeatur actus factus illius vigore, & ſi proc. ad lites habet mādatum, aliud limitatum, facta ſeparatione,cuius mandi vigore facta cenſeatur.pag.449.

¶Deciſio.189. Ceſſio abſenti.

An venditio,vel ceſſio facta abſenti valeat ,vel poſsit reuocari ante acceptationem,emptoris,vel ceſsionarij.pag.459.

¶Deciſio.190. Commiſſum.

De materia obtinendi in iudicio poſſeſſorio in vim commiſſi, & reſolutione poſſeſsionis,& de erronea ſolutione facta per dominum vtilem , qui in locum alterius ſucceſsit.pag.462.

¶Deciſio.191. Commiſſum.

De eadem materia reſoluendi poſſeſsionem per commiſſum,& obtinendi in poſſeſſorio inferiori,probata poſſeſsione recipientis, & non dantis , latiſsima explanatio.pag.484.

¶Deciſio 192.

Depoſitum in Curia.

An,& quando deponens aliquid penes curiam poſſit ſe ſeparare ab eo, vt reſtituatur ſibi id.pag.498.

¶Deciſio 193. Fideiuſſor.

Quando fideiuſſor teneatur aſsignare bona,& quando principalem,& an capi poſsit.pag.499.

¶Deciſio 194.

Executio fideiuſſoris.

Quando fideiuſſor poſsit executari in defectum bonorum condemnati , & quid in proceſsibus,& quid in contractibus. pagin.500.

¶Deciſio 195. Satiſdatio.

Quando actor,& reus reſpectiue ſatiſdare teneantur, & an procedatur vniformiter in realibus,& perſonalibus,& quid in procuratore mandatum non exhibente.pag.501.

¶Deciſio.196.

Teſtes vniuerſitatis.

An,& quando teſtes de vniuerſitate,capitulo, vel collegio admittantur pro eis, & quid quando ex natura negotij alij haberi non poſſunt.pag.501.

Deciſio.197.

Conciliatio teſtium.

Teſtes quando debeant conciliari ad euitandam eorum contrarietatem , & quando non poſſit id fieri,& quod probatio actoris debet eſſe clara, & de interpretatione dicti dubij teſtium , & quod multiplicatio actuum præſumitur ad euitandam contrarietatem teſtium.pag.504.

¶Deciſ.198.

Teſtes in antiquis.

An teſtes in antiquis de auditu plene probent,in multis caſibus, & tunc debent eſſe ſine varietate perpetui,& conſtantes, & quid poſsit adferri contra eos, & quantos nominare debent , vt valeat teſtimonium erum.pag.505.

Deci-

Digitized by Google

¶Deciſio. 199. Minor.
Quando quis dicatur minor in Regno, quos contractus facere poſsit, & quos nō & quæ bona poſsit alienare ſolus, & quæ non, pag. 506.

¶Deciſio. 200. Iudex ſuſpectus.
An Iudex recuſatus poſsit cognoſcere de ſuſpitionibus alterius coniudicis, ſimul recuſati in eadem cauſa. Et an Iuſtitia Aragonum poſsit vocare in ſuſpitionibus ſuorum Locumtenentium, ſi tres fuerint recuſati, pag. 508.

¶Deciſio. 201. Tranſumptum.
De inſtrumentis in Curia Domini Iuſtitię Arag. regiſtratis & exemplatis, ſiue vt vulgus fert tranſumptatis: & potiſsimum, an poſt huiuſmodi exemplationem, & regiſtrationem pars vrgeri poſsit ad originalis tranſumpti exhibitionem, & aliqua circa materiam prorogandi iuriſdictionem, pag. 515.

¶Deciſ. 202. Solutio.
Quando particularis ſolutio, vel locutio æquipolleat vniuerſali, & quod in Aragonia teſtes admittuntur ad probandum contenta pręter inſtrumentum, pag. 531.

¶Deciſio. 203. Fideiuſſio.
De intellectu fori, Item por dar forma, 21. & for. declarando 14. de Apprehenſionibus, & an fideiuſſores dati per obtinentem ſententiam in articulo litiſpendentię, omni caſu, quo principalis tenetur, teneantur, pag. 519.

¶Deciſio. 204. Caducitas.
Pulchra quędam in materia caducitatis emphiteoſis; & ſignanter, an tertius domino directo canonem offerens, & nullū ius habens in bonis emphiteoticis, excuſet emphiteotam à caducitate, pag. 547.

¶Deciſio. 205. Caducitas.
In eadem materia. An emphiteota poſt elapſum terminum ſolutionis (ante tamen declarationem a domino factam) admitendus ſit moram compurgare pro pena caducitatis vitanda: tam in viam iuris, quam ex praxi Regni, pag. 554.

¶Deciſ. 206. Creditor.
Quibus caſibus cogendus ſit poſterior creditor, cui ſolutio facta fuit, anteriori creditori præſolutam quantitatem reſtituere elegans deciſio, pag. 563.

¶Deciſio. 207. Crimen.
Comiſſum noctu crimen quo modo probetur, quid debeant teſtes deponere, quam rationem reddere, & an qualitatem exprimere, pag. 573.

¶Deciſio. 208. Remiſio.
An in Aragonia habeat locum remiſio delinquentium de vno loco ad aliud, & in his quomodo ſe intromitat Iuſtitia Arago. vel Regia Audientia, & an in his differant acuſati abſentes à pręſentibus, pag. 574.

¶Deciſio. 209. Remiſio.
De eadem materia. An Iudex requiſitus criminoſum remitere, habeat in remiſione aliquam cauſę cognitionem: & vtrum remiſio debeat fieri citata parte, & in iuditio: vbi aliqua de materia conſuetudinis, pag. 576.

¶Deciſio. 210. Procurator.
An procurator vniuerſitatis ſit ſingulorum, etiam eorum qui in conceſsione mādati interuenerunt; & ad quem pertineat pœnas, ſeu calonias frangentium ſtatuta, vel venantium in montibus vetatis exigere, & an plures poſsint in eodem libello acuſari, vel è contra, pag. 583.

¶Deciſio. 211. Incendium.
Quę culpa requiratur in materia, ad hoc vt incendiarius condemnetur; & quādo culpa æquiparetur dolo, & punitio in ſimilibus ad quod extendi poſsit, & de differentia culparum, pag. 585.

¶Deciſio. 212. Minor.
An ſi minor quatuordecim annorū delictum comitat poſsit puniri pęna ordinaria, & quando dicatur quis doli capax, & quando proximus pubertati, pag. 589.

¶Deciſio 213. Damnatus.
De pęnis damnatorum ad beſtias, & de crimine falſæ monetæ, & quod deportatio ſucceſsit in locum damnationis ad beſtias, pag. 592.

¶Deciſio 214. Barateria.
Delictum baraterię teſtibus ſingularibus probatur, quia atrociſsimum eſt, & quid contra Iudicem, pag. 593.

Deci-

¶Deciſio 215. Computum.
Quando poſsit prouideri iurisfirma cõtra computatores Regni,pag.eadem.
¶Deciſio 216. Conſulta.
Deputati,quando poſint cõſulere locũtenentibus Iuſt.Arag. & an hoc liceat in traoſitu alicuius principis, vt expendeant pecunias generalitatum, vltra quantitatẽ ſibi permiſam.pag.eadem.
¶Deciſio 217. Actor.
An & quando actore non probãte reus ſit abſoluendus, diffinitiue, vel ab inſtantir,pag.596.
¶Deciſio 218. Probatio.
Quę probatio requiratur in crimine falſi criminaliter agendo,& an ſufficiant inditia,vel requiraotur legitimę probationes, & an id procedat non ſolum ad condemnationem ordinariam,ſed etiam ad extra ordinariam,pag.599.
¶Deciſio 219. Aſtrictus.
An procurator Aſtrictus accumulare poſit plura delicta,& de delictis extra Regnum comiſis accuſet,& aliqua de materia remiſionis delinquentium,pag.603.
¶Deciſio 220. Poſſeſsio.
An & quando dicatur quis turbari in poſſeſsione,pag.604.
¶Deciſio.212. Mandatum.
Quando præceptum vel mandatum ſuperioris obſeruandum ſit, & quando hoc procedat, tam in foro fori, quam in foro poli,& quando dicatur quis contumax, & an liceat mandatum etiam iuſtum incontinenti non obedire,imo in executione ſuperſedere,pag.606.
¶Deciſio.222. Petitio.
Quo tempore, & à quo, debeat petitio contra delinquentem offerri, ad iuſtificãdam captionem,& quid in tertio oppoſitore, vbi aliqua de materia liberationis, ſimplicis,vel priuilegiatæ,pag.609.
¶Deciſio 223. Fractor pacis.
De Duobus ſimul fraogentibus paeem, quis poſsit accuſari, propter incertitudinem, & an Procur. Aſtrictus ſolus recte agat,pag.611.
¶Deciſio 224. Furtum.
An poſsit accuſare furem ille,qui habet intereſſe aliquid,vel ſecuritatem in re furata, vel recurſum cootra alium ad rem recupetandam,ſaltem in Regno vbi omnia fiunt ad inſtaotiam partis legitimæ,& cuius principaliter iotereſt.pag.613.
¶Deciſio 225.
Litera narratiue.
An literæ narratiuę de quibus quis fidem fecit, & noceant quoad probationes contra eum receptas in eo proceſſu,à quo literę narratiuæ deſumuntur,& quod fragantia eſt iuſtificanda aliter quam per relationem officialis,& de materia exhibitionis inſtrumẽtorum cum proteſtationibus ſi et in quantum,&c.pag.616.
Deciſio 226. Liberatio.
An captus poſsit liberari ab eo qui eum cępit,ſi cauſæ cognitionem non habet, & quid ſeruetur de conſuetudine in leuibus & quod liberatio per viam priuilegiatam io capto per Eccleſiaſticum locum non habet,pag.617.
¶Deciſio 227. Scientir.
Quando ſcieotia pręſumatur in hominibus eiuſdem loci rerũ quę publice fiunt, & ao talis ſcientia ſit punibilis, pœna ordinaria,vel extra ordioaria,pag.619.
¶Deciſio 228. Condemnatus.
An condemnatus criminaliter in contumaciam admitatur ad nouas defenſiones, & dicere poſit de nullitate,pag.eadem.
¶Deciſio 229. Conſortium.
De materia conſortij, & fideicommiſsi legalis,& de exceptione tertij omnino excluſiua iuris agentis,pag. 622.
¶Deciſio vltima.
Nullitas.
Quod poſt triginta annos, non agitur de nullitate via actionis, licet ſic via exceptionis;& quod defectus interrogationis teſtium iuxta forum, Por quanto, de apprehenſ. purgatur per taciturnitatem partium litigantium. Et quando tertius non opoſitus in proceſſu poſsit agere de nullitate.pag.629.

DECI-

DECISIONVM SACRI SENATVS REGII REGNI ARAGONVM, ET CVRIÆ DOMINI IVSTITIÆ Aragonum cauſarum Ciuilium, & Criminalium.

TOMVS SECVNDVS.

DECISIO. 113.

An á ſententia Cancellarij competentiarum, Iudice medio ad cognoſcendum de competentia iuriſdictionis, inter Iudicem Secularem, & Eccleſiaſticum, detur appellatio, & ad quem.

SVMMARIVM.

Competentia iuriſdictionis quomodo formetur. num. 1.

Forus competentiarum non eſt noui iuris introductiuus. num. 2.

Conſuetudo licet redacta fuerit in ſcripturam, nihilominus remanet in terminis meræ conſuetudinis, & dicitur ius non ſcriptum. num. 3.

Competentia iam formabatur de conſuetudine immemoriali, ante forum de las competentias. nu. 4.

Iudex ſecularis per plura ſecula, & de conſuetudine immemoriali ante editionem fori de las competentias cognoſcebat de competentia iuriſdictionis, & ſine recurſu. num. 5.

Doctori atteſtãti de conſuetudine, & obſeruantia ſui fori credendum eſt. nu. 6.

Appellatio quod non detur à ſententia lata per Iudicem Competentiarum, traduntur exemplaria. num. 7.

Conſuetudo probatur ex eo, quod Iudex in contradictorio iudicio eam approbauit, & talem iudicauit. nu. 8.

Verba narratiua, & enuntiatiua Papæ probant in his, quæ pendent ab eius ab ſoluta poteſtate, ſi ſuper narratis, & enuntiatis fundetur eius intentio. nu. 9.

Aſſertioni alimentantis creditur, ſi ſcribat in libro rationum, quod alimentauit alimentatum animo repetendi. nu. 10.

Clementina vnica, de probationibus intelligitur. num. 11. 23. & 24.

Probatio, & fides, quam faciunt verba enunciatiua Papæ, qui fundat in eis ſuã intentionem, an admitant probationem in contrarium. num. 12.

A *Aſſertio-*

Aſſertioni Principis in dubio ſtatur. num.13.

Aſſertio Papæ, ſi contineat errorem in caſu à iure deciſo, admittit probationem in contrarium.num.14.

Verba enuntiatiua Papæ non admittunt probationem in contrariũ, ſi in eis ſundat ſuam intentionem.num.15. & quæ ſit veritas.num.16.

Verba narratiua ſi ſe habent per modum cauſæ, aut ſunt neceſſaria ad id, de quo agitur, & diſponitur, tunc dicitur ſundari intentio diſponentis in illis verbis. numer.17.

Confeſſio emiſſa per verba enuntiatiua, quando eſt neceſſaria ad validitatem actus, qui geritur, vel confert ad id, de quo agitur, probat.num.18.

Verba narratiua Papæ, quando ſunt fundamentum conceſſionis & priuilegij, & ſuper illis ſe ſundat ad concedendum id, quod petitur, probant, & dicuntur emiſſa propter ſe. num.19.

Verba enuntiatiua, quando non terminantur ad aliud, nec reſpiciunt alium finẽ, niſi ſeſe, tunc dicuntur emiſſa propter ſe. num.20.

Enunciatio quando dirigitur ad aliud propoſitum extra illud, de quo agitur, tunc dicitur quoddam dictum, & non diſpoſitum: ſed quando conſiſtit in ſe ipſa, tunc eſt quoddam diſpoſitum.num.21.

Verba enuntiatiua, quando ſunt in præludijs, & præcedentibus prolata ad effectũ alteri' diuerſæ diſpoſitionis, de qua agitur, & non ſunt principalia verba narrationis, & diſpoſitionis, de qua agitur, ſed ſunt trãſitus ad aliud diuerſum, tũc dicuntur verba enuntiatiua emiſſa propter aliud.nu.22.

Probatio in præiudicium partis non poteſt recipi ea non citata, num.24.

Aſſertioni Papæ quod non credatur de facto alieno, intelligitur ſi ſit magni præiudicij, ſecus ſi ſit parui præiudicij, nam tunc ſtatur eius aſſertioni.num.25.

Iudicium competentiarum, quod ab immemoriali viget, non dicitur continere præiudicium conſiderabile.num.26.

Aſſertio Principis ſuper facto alieno licet non inducat plenam probationem, inducit tamen præſumptionem.num.27.

Aſſertio Pontificis ſuper eo, quod veroſimiliter ignorabat, non transfert onus probandi in contrarium.num.28.

Conſuetudo præſumitur nota, quando ab omnibus per multum tempus eſt tollerata & practicata.num.29.

Verba enuntiatiua in antiquis emiſſa propter aliud in pluribus inſtrumentis probant.num.30.

Verba enuntiatiua emiſſa propter aliud priuatorum contrahentium non ſolum probant in antiquis, verũ etiam in priuilegijs, & reſcriptis Principis, emiſſa propter aliud probant.num.31.

Verba enuntiatiua Principis in facto recenti emiſſa propter aliud, ſuper quibus Principis intentio non ſundatur, non probant, nec inducunt præſumptionem: ſecus verba enuntiatiua inferiorum, aut priuatorum.num.32.

Error facilius præſumitur in Principe enunciante, quam in priuatis.nu.33.

Referentis vis eſt in relato.num.34.

Papa dicens ſe velle tollere omne dubium, vel plenam fidem adhibere, ſufficit ad probationem.num.35.

Confirmatio, & extenſio debent reperire

rire quid extendant, & confirment, nu. 36.

Praxis formandi competentiam, & eam terminandi ſeruatur etiam in Aragonia, Cathalonia, Valentia, Sardinia, & in Inſula Maioricarum. num. 37.

Conſuetudo & praxis terminandi competentias eſt vniuerſalis, & tanquam talis nulla eget probatione. nu. 38.

Relatio alicuius ſcripturæ, vt diſpoſitio referens, quando eſt certa & concludens in diſpoſitione, et ſic datur certitudo in ſcriptura referente, tunc non eſt opus conſtare de relata, ſed remanet probata, & tunc relatio ſtat cauſatiuè, & non relatiue. nu. 39.

Statuta laycorum & conſuetudines, quæ ſunt contra libertatem Eccleſiaſticam, & ius Eccleſiæ, neutro iure valent, & ſunt nulla ipſo iure. num. 40.

Statutum non ſolum eſt ipſo iure nullũ, quando directè eſt in præiudicium Eccleſiæ, vel Clericorum, verum etiam quando indirectè. num. 41.

Grauans miniſtros Clerici ex facto Clerici cenſetur ipſum Clericum grauare. nu. 42.

Statuta contra libertatem Eccleſiæ illa dicuntur, quæ veniunt contra priuilegia cõceſſa Eccleſijs, & Eccleſiaſticis à Deo, vel ab Imperatore. num. 43. & 46.

Libertas magis tollitur in his, quæ competunt de iure communi. num. 44.

Auctoritas concedendi leges data inferioribus cenſetur tributa ſine præiudicio priuilegij, conceſſi per ipſum Imperatorem locis & perſonis Eccleſiaſticis. nu. 45.

Iudex Eccleſiaſticus de iure communi cognoſcit de competentia iuriſdictionis inter Eccleſiaſticum & Secularem, an ſua ſit iuriſdictio, vel non, tanquam Iudex maior, & maiori dignitate fulgens. nu. 47.

Forus de las Competencias, in foro conſcientiæ periculoſa eſt eius obſeruantia, & conſuetudo, in quantum eſt contra libertatem Eccleſiaſticam. num. 48.

Iudex obſeruans ſtatuta contra libertatem Eccleſiaſticã an peccet, remiſſiue. n. 49.

Appellatio datur à ſententia arbitrorum ex neceſſitate iuris, vel ſtatuti electorum de iure communi. num. 50.

Caput Paſtoralis de reſcriptis intelligitur. num. 51.

Iura magis ſubueniunt poſitis in neceſſitate, quam gerentibus actum volũtarium. num. 52.

Arbitri ex neceſſitate iuris, vel ſtatuti electi Iudices delegati magis, quam arbitri dici debent. num. 53.

Actio in factum oritur ex ſententia arbitrorum ex neceſſitate iuris electorũ. n. 54.

Arbitri ex neceſſitate iuris electi, cum ſint electi ſecundum iuris, & ſtatuti formam, dicuntur habere poteſtatem ab ipſo iure & ſtatuto. num. 55.

Appellari debet ad ſtatuentes, quando per ſtatuta debet in arbitros cõpromitti. n. 56

Arbitri ex neceſſitate iuris electi, cum habeant poteſtatem à lege, ab eis ſolum appellatur ad Papam, vel Principem. n. 57.

Princeps, & Papa dicuntur lex animata. num. 58.

Sententiæ arbitrorum, ſiue iuſta, ſiue iniuſta ſit, ſtandum eſt, nec ab ea poſſumus appellare. num. 59.

Sententia arbitratoris reducitur ad arbitrium boni viri. num. 60.

Appellatio quare nõ detur à ſentẽtia arbitratoris, ſicut datur à ſententia arbitrorum ex neceſſitate iuris electorum, traditur ratio. num. 61.

Appellatio datur ab arbitro, ad deicdẽdã competentiã iuriſdictionis electo ex neceſsitate iuris, ad Papã, vel Principẽ. n.62.

Statutum diſponens, quod a ſententia arbitrorum ex neceſsitate iuris electorum, & a ſententia Cancelarij competentiarum, non detur appellatio, erit contra libertatem Eccleſiaſticam.num.63.

Statuendi auctoritas requiritur ad validitatem legis & ſtatuti.n.64.

Statuta laicorum perſonas Eccleſiaſticas, & earũ bona, & facultates ex defectu poteſtatis non afficiunt.n.65.

Clerici habent fori priuilegium de iure diuino, cui renunciare non poſſunt.n.66.

Clerici etiam quoad bona patrimonialia habent fori Priuilegium, nec ſubiacent ſtatutis laicorum.num.67.

Iudices laici ſunt incapaces quoad clericos, tanquam quoad res ſpirituales, cum ſint exempti de iure diuino, & ligari non poſſint ſtatutis laicorum. nu. 68.

Præſcriptio & conſuetudo immemorialis contra ius Canonicum non valet.n.69.

Laici iura diuina præſcribere non poſſunt.num.70.

Præſcriptio habet vim priuilegij, quando præſcribens eſt capax iuris, quod præſcribitur.num.71.

Conſuetudo tribuit omnem iuriſdictionem capaci, non incapaci.nu.72.& 73.

Præſcriptio immemorialis, vel conſuetudo circa ius, cuius incapax eſt præſidens, licet à Papa ſcienter tolleretur, non validatur, nec cenſetur diſpenſaſſe.n.74.97.&150.

Pontifex non præſumitur velle ſine rationabili cauſa exemptioni Clericorum derogare.num.75.

Præſcriptio iuris in præſcriptibilis ſciente principe à perſona capaci facta valet, ſecus ſi incapax ſit.num.76.

Secularis incapax eſt eorum, quæ vere & proprie ſpiritualia, & Eccleſiaſtica ſũt: non vero eorum, quæ ſpiritualia non tangunt, & ſic cauſarum ciuilium & criminalium.num.77.

Exemptio clericorum in temporalibus, criminalibus & ciuilibus procedit de iure humano.num.78.

Præſcriptio ſecularis currere poteſt cõtra exemptionem clericorum iure humano introductam.num.79.& 104.

Laycus non poteſt ſtatuere contra exẽptionem clericorum, licet iure humano introductam.num.80.

Legem Pontificis, eximentem clericos à iuriſdictione ſecularis, non poteſt princeps ſecularis, cum ſit inferior ſpiritualibus, tollere.num.81.

Conſtitutio laycalis, contra exemptionẽ clericorum diſponens dicitur, deſtitutio, ſeu deſtructio, non conſtitutio.num.82.

Præſcriptio & cõſuetudo immemorialis cõtra exẽptionẽ clericorũ de iure humano introductã, in caſu particulari introduci poteſt.num.83.

Præſcriptio immemorialis non requirit probationem ſciẽtiæ & patientiæ illius, cõtra quem præſcribitur.num.84.

Diuturnitas tẽporis facit præſumere ſcientiã illius, contra quem præſcribitur.n.85.

Conſuetudo noſtri Regni, qua ſeculares cognoſcũt de cõpetẽtia iuriſdictionis, licet immemorialis ſit, & præſumat ſciẽtiã Põtificis, non iubatur eius patiẽtia.n.86.

Forum de las competencias, ſub ſpe confirmationis Pontificis fuiſſe obſeruatũ, narrat Summus Pontifex.n.87.

Con-

Confeſſio facta in precibus probat contra confitentem & producentem.n.88.

Forus, vel conſuetudo contra exemptionem clericorum, ſine confirmatione Pontificis, non valent.n.89.

Reſeruatio cõſeruat ius eo modo & in eo ſtatu, in quo erat tẽpore reſeruationis.n.90.

Confirmatio fori aut conſuetudinis cõtra Eccleſiaſticam libertatem ad ſolum Rom. Pontificem pertinet.num.91.

Papa ſolus poteſt dare layco poteſtatem excommunicandi, & alia ſpiritualia concedere, cauſamquè criminalem clerici layco committere.num.92.

Confirmatio actus nullius debet fieri ex certa ſcientia.num.93.

Statuta ſeruare iurans non tenetur ſeruare ea, quæ ſunt contra libertatem Eccleſiaſticam.num.94.

Forus competentiarũ ex vtilitate Reipublicæ, & boni publici conſeruatione, iuſtificatur.num.95.

Statuti ſubſtãtia duo requirit, ſcilicet iuſtam & rationabilem cauſam ad ſtatuendum, & poteſtatem & auctoritatem ſtatuentis.num.96.

Immemorialis conſuetudo ſimul cum fama, & rumore priuilegij habet vim priuilegij Papalis. num.98.& 100.

Priuilegium præſumitur ex diuturnitate famæ priuilegij.num.99.

Forma priuilegij cum immemoriali poſſeſſione habet vim expreſſi priuilegij.n.101.

Immemorialis præſcriptio ſine priuilegio & fama, probato tamen quod præſcribens habet ſimilia, vel maiora priuilegia, ſuſtinetur.num.102.

Rex Arag.multa habet à Rom.Põtif. (priuilegia.n.103.

Poſſeſſio immemorialis, vbi non datur incapacitas præſcribẽtis, habetur loco tituli, priuilegij, & legis.num.105.

Præſcriptio incorporaliũ nõ procedit ſine ſcientia & patientia aduerſarij. n.106.

Procuratoris, officialis, aut adminiſtratoris ſciẽtia, & patiẽtia ſufficit ad præſcriptionem iurium incorporalium.num.107.

Clericatus cauſam, in qua de veritate tituli agitur, laycus cognoſcere nõ poteſt.n.108 111.& 113.niſi ad finem remittendi ad ſuũ iudicem.num.109.

Laycus de cauſa Eccleſiaſtica in quæſtione tãtũ de ſolo facto recte cognoſcit.n.110.

Secularis cognoſcere non poteſt de cauſa Eccleſiaſtica; vbi veritas & legitimatio tituli oſtendenda eſt.num.112.

Cõpetẽtia iuriſdictionis nõ ſolũ eſt ad finẽ remittẽdi, ſed etiã cognoſcẽdi; & ſic debet cõſtare de vero titulo clericatus; & ſic de ea non poteſt cognoſcere laycus.num.114.

Conſuetudo mixta laycorum & Eccleſiaſticorum maximam vim habet, etiam in Eccleſiaſticis perſonis.num.115.

Conſuetudo Regni cognoſcendi de cõpetentia iuriſdictionis eſt introducta per Clericos & laycos ſimul.num.116.

Clerici exẽptio in rebus nõ proprie ſpiritualibus eſt de iure humano. n.117. & 121.

Cõſuetudini ſtãdũ eſt circa interpretationẽ dubij, in conflictu opinionum.n.118.

Conſuetudo excuſat à peccato exiſtente dubio, an ſit peccatum vel nõ.n.119.& 137

Conſuetudo eſt optima legum interpres. num.120.

Clerici in realibus, & mixtis actionibus, ex ſimplici præſcriptione ſubijci poſſunt ſeculari iudici.num.122.

Cõpetentiã iuriſdictionis quis decidere debeat, varie fuit arbitratum. n.123.

Conſuetudo & praxis, in varietate opinionum, potuit unam rationi conformem approbare; ſed hoc procedit, quando diuerſitas opinionum eſt de iure, & non de conſuetudine terrarum. nu.124.125.& 128.

Appellari poſſe, vel non à ſententia Iudicis medij competentiarum, variæ refferũtur opiniones. num.126.

Appellatio denegata à ſententia competentiæ modicum infert præiudicium partibus. num. 127.

Appellatio à ſententia arbitrorum incerta eſſet, cum vnuſquiſq; ſuum habeat ſuperiorem. nu.129.

Princeps poteſt ius diuinum interpretari. nu.130. Non autem tollere. nu.132.

Ius poſitiuũ poteſt ius diuinũ limitare, diſtinguere, & declarare. nu.131.

Feriæ inductæ à iure diuino in honorẽ Dei poſſunt ex cauſa in certis caſibus non ſeruari. nu.133.

Lex permitens homicidia ex cauſa valet in conſcientia. nu.134.

Statutum limitans ea, quæ à iure diuino prohibita ſunt, & nunquam ab eo limitata, non valet. nu.135.

Cõſuetudo ius diuinum limitare poteſt, eo modo quo Princeps poterat. nu.136.

Præſumptio in dubio contra ius diuinũ non admititur. nu.138.

Exemptio clericorum à iure diuino inducta, ab eodem reperitur limitata. nu.139.

Forum competentiarum multi Pontifices laudarunt, & approbarunt. nu.140.

Gotthi, initio naſcentis Regni, concilia nationalia celebrabant; vbi leges ferebant, pro bono regimine rerum Eccleſiaſticarum, & Secularium. n.141.

Aragones, poſt electum primum Regẽ, ſtatuta, ad ſtatum Eccleſiaſticum, & Seculare pertinentia, fecerunt. nu.142.

Obſeruantia ſubſequta declarat ius præcedens. nu.143.

Obſeruantia Romanorum Pontificum, Sereniſſimorumq; Regum Aragonum, & Catholicorum, necnon doctiſſimorum virorum, ab initio naſcẽtis noſtri Regni, damnanda non eſt. nu.144.

Gotthi in ſuis Concilijs, circa perſonas Eccleſiaſticas ſtatuere non potuerũt. n.145.

Synodos conuocare ſine auctoritate Eccleſiaſtica nemo poteſt. nu.246.

Leges Seculares fieri ſolebant in Concilijs Eccleſiaſticorum. n.147.

Rex Galliæ cuidam Abbati perſonam ſuam ſubdebat lege propria. n. 148.

Reges Hiſpaniæ de conſilio ricorum hominum, & Epiſcoporum tempore Gotthorum eligebantur. nu.149.

Papa tollerãdo non videtur diſpenſare contra libertatem Eccleſiaſticam. nu.150. Nec in dubio præſumitur. 152.

Diſſimulare præſumitur Papa in his, quæ fiũt à potẽtibus ob euitandũ ſcãdalũ. n.151.

Tollerantia Papæ, ex qua poteſt colligi approbatio, habet vim priuilegij. nu.153.

Narratio, & inſertio tenoris alicuius rei in literis Apoſtolicis facit cenſeri narratã confirmata fuiſſe ex certa ſcientia à Romano Pontifice. n.154.

Literæ Papales probant rem narratam. num.155.

Notario atteſtanti non creditur de his, quorum tenor inſtrumento ab eo teſtificato inſertus ſit. nu. 156.

Thenor inſtrumenti inſertus in alio non facit fidem. n.157.

Thenor inſertus in priuilegio, vel gratia facit

facit fidem etiam non edocto originali.nu. 158.& cenſetur confirmatus ex certa ſcientia. 159.

Inſtrumenti inſertio fieri debet vocatis partibus.160.

Priuilegia inſeri poſſunt ſine præſentia partium.161.

Aſſertioni principis narrantis creditur.num.162.

Citatio partium non requiritur ad renouationem priuilegij factam ab eo,qui poterat.num.163.

Confirmatio ex certa ſcientia inducitur ex inſertione priuilegij.nam.164.

Clauſula ex certa ſcientia non purgat falſitatem narratorum.num.165.

Verba prolata principaliter & propter ſe probant & diſponunt.num.166.

Verba narratiua neceſſaria ad id,de quo agitur, dicuntur emiſſa principaliter, & propter ſe.num..67.

Verba enuntiatiua per modũ cauſæ prolata inducunt probationem.num.168.

Extenſio præſupponit extremum extenſionis.num.169.

Expreſſum dicitur,quod ex conſequentia verborum neceſſario colligitur.n.170.

Conſenſus præſumitur ex diuturnitate temporis, cum ſcientia & patientia.n.171.

Temporis antiquitas ſine alio adminiculo facit præſumere licentiam,conſenſum, & approbationem.num.172.

Statuti confirmatio præſumitur ex diuturnitate centum annorum.num.173.

Conſuetudo noſtri Regni Aragonum cognoſcendi de competentia iuriſdictionis potuit acquiri præſcriptione.num.174.

Reges Aragonũ Eccleſiã Romanam ab infidelibus ſemper defenderunt.n.175.

Pontifices qui Aragones fuerunt,ſcientes conſuetudines noſtri Regni tollerantes, videntur diſpenſaſſe.num.176.

Poſſeſsio pacifica decennalis inducit diſpenſationem.num.177.

Conſuetudo contra legem diuinam non excuſſat à peccato.num.178.

Conſuetudine contra legem diuinam vtens excuſabitur à peccato, non propter eam, ſed propter licentiam ex ea præſumptam.num.179.

Conſuetudo contra libertatem Eccleſiaſticam,cum ſcientia Pontificis introducta, non reprobatur.num.180.

Papa ſolet tollerare cõſuetudines propter benemerita Regum.num.181.

Reges Aragonum eripuerunt Regnum à faucibus infidelium.num.182.

Conſuetudini ſtandum eſt in caſu dubio,an aliquid ſit contra ius diuinum. numero.183.

Veneti ſemper Catholici & deuoti fuerunt, ex eiſque multi fuerunt Epiſcopi, Sancti Patres & Romani Pontifices. num.184.

Aragonum Regnum plures habuit grauiſsimos viros,Pontifices maximos, Epiſcopos, Archiepiſcopos,viros iuſtos,ſanctos,celatores Catholicæ Fidei, qui conſuetudinẽ, & forum competentiarum non ignorantes ſunt obſeruati.num.185.

Appellans à ſententia Cancellarij competentiarum fuit in Regno punitus, anno 1588.num.186.& alia exemplaria referuntur.num.187.

Conſuetudo Regni Aragonum cognoſcendi de Competentia priuilegio expreſſo, vel præſumpto Sedis Apoſtolicæ,iuſtificatur.num.188.

Exemptio Clericorum in ciuilibus, criminalibus, & temporalibus iuris eſt humani, num. 189.

Præſcriptio immemorialis, etiam ſine fama priuilegij, tribuit layco cognitionem, rerum temporalium Clerici, num. 190.

Bardaxi error circa cõſuetudinem competentiarum reprehenditur. num. 191.

Conſuetudinem cognoſcẽdi de competẽtia, in Regno Aragonum ſemper approbarunt Eccleſiaſtici, num. 192.

Confirmatio Fori de las competentias ad maiorem cautelam petita fuit. nu. 193.

Narratio in priuilegio non admiſſo à partibus, parti non præiudicat, num. 194.

Confeſſio facta in precibus poteſt reuocari, edocto de errore. num. 195.

Reſeruatio non inducit de nouo, ſed rẽ eo modo, quo eſt, conſeruat. num. 196.

Forus competentiarum confirmationem habet expreſſam ſummi Pontificis. nu. 197.

Exemplar Ioan. Baptiſtæ Spinola non obſtat. num. 198.

Proteſtatio in materia, quæ pendet â poteſtate proteſtantis, valet. num. 199.

Breuia, de quibus in hac deciſione fit mentio, inſeruntur. num. 200.

IN Hoc Aragonum Regno pro bono pacis, & Reipublicæ, cum conſenſu totius ſtatus Eccleſiaſtici, Baronum, Nobilium, Militarium, & aliorum omnium, & ſic de conſenſu totius Regni, ad dirimendas controuerſias, & contentiones, quæ oriri ſolent inter Iudices Eccleſiaſticos, & Seculares ſuper iuriſdictione contendentes, preſcripſit Carolus Imperator in Curijs celebratis Cæſaraugustę anno 1528. laudabilem formam (quæ vſquè tunc non reperiebatur data, & ſi qua reperiebatur, qualis illa de banco Regio, inutilis erat, & ſuperuacanea, vt in diſcurſu apparebit) procedendi in huiuſmodi contentionibus, & determinandi has differẽtias, quę quotidie turbare ſolent cum tanto detrimẽto publicam pacem, quietem omnium, & vtriuſque ſtatus Eccleſiaſtici, & Secularis laudabilem, ac venerandam imaginem, quæ forma niſi ſeruetur, abſquè dubio poſita res erit in malo ſtatu, nulla pax inter tribunalia, & ex hoc paulatim magis ſibi via facti, quam iuridica, & ſalutaris locum vendicabit: quod expreſſiſſimis verbis extirpare voluerunt Sanctiſſimi Summi Præſules in ſuis breuibus infra inſerendis, quorum exemplo, intentioni, ac mandatis eorum inſeruiens, & voto doctiſſimi Michaelis Martinez del Villar in ſacro Coronę Aragonũ Senatu Aduocati Fiſcalis id petentis, viri non ſatis pro dignitate laudati, ac multis naturæ dotibus ornati, obtemperans, decreui rem hanc ab ouo repetere, vt ſic innoteſcat tam Eccleſiaſticis, quam Secularibus, quid obſeruari voluerunt in hoc caſu Pontifices ſummi, quidqué tenendum ſit, ſubmitens me in omnibus correctioni Sanctæ matris Eccleſiæ; nunc pro tunc reuocans, quod ab ea reuocandum iudicabitur, ac credens quod ipſa credit, ductus exemplo & doctrina grauiſſimorum Doctorum, inter quos eſt Bart. in l. reſcripto. §. fin. ff. de munerib. & honor. Innocen. in cap. firmiter, nu. 6. de Summa Trinit. & fide Catholica: quẽ ſequũtur Paulus de Caſtro in rubr. C. de Sum. Trinit. & fide Cathol. vbi Bald. in finalibus verbis, Alberic. de Roſſat. in 3. p. ſtatutorũ, quęſt. 32. Cepol. cautel. 153. incipiente, bonum, & vtile conſiliũ: Abb. in d. rubr. de Sum. Trinit. & ibi Cardinal. & Anton. Annania in dict. cap. firmiter, & multi alij, quos refert Rojas, 1. par. de hęret. à num. 62. cum ſequentibus.

FORMA FORI IN FORmando Competentiam.

1 IVDEX, qui † prætendit rem, cauſam, perſonam, & iuriſdictionem, de quibus

Digitized by Google

quibus agitur, ad ſe pertinere, debet in literis repetitorijs, in quibus perſonam, rem, & cauſam ſuæ iuriſdictionis, ab alio præuentas & captas repetit, arbitrum nominare tenetur ad diſputandam competentiam; & alter Iudex, cui fuerint præſentatæ literę, tenetur intra tres dies à die præſentationis literarum computandos reſpondere primo Iudici, nominando alium arbitrum ad eundem effectum; qui duo arbitri à dictis Iudicibus nominati teneantur intra quinquè dies computandos à die, quo fuerint intimatę primo Iudici literæ reſponſiuę ſecundi Iudicis, & poſtquam dictis arbitris fuerit intimatio facta, declarare dictam competentiã iuriſdictionis, & ab illorũ ſentẽtia, & declaratione, ſi cõcordes fuerint, non poſſit appellari, nec aliquis recurſus haberi; quod ſi arbitri concordes non ſint, tranſit competentia ad Dominum Cancellarium, Iudicẽ medium inter vtramquè iuriſdictionem, virum Eccleſiaſticum, ac in iure graduatum (qualis nunc eſt Doctor Gabriel Sora, vir magnæ eruditionis, & doctrinæ, boni exempli, Canonicus ſacroſanctæ Metropolitanę Eccleſię Cæſarauguſtæ, & Bullę ſanctæ Cruciatæ Commiſſarius Apoſtolicus, ac dominus meus colendiſſimus) qui Cancellarius, per dictum Forum, tenebatur pronunciare intra 30. dies, à tempore intimationis ei factæ, & per Forum nouum Montiſſoni ſuper additi ſunt alij quinquè dies, ita quod partes intra dictos 30. dies teneantur allegare, probare, & publicare, & elapſis 30. diebus teneatur Cancellarius intra dictos quinquè dies pronuntiare, auditis partibus intereſſatis, ac Iudicibus contendentibus, pronuntiare, inquam, ſecũdum Deum, & conſcientiam, à cuius declaratione nullus etiam datur recurſus. Hæc in ſumma ſtatuit dictus Forus de la competentia de iuriſdictiones.

2 Sed eſt ſummè aduertendum, quod † forus hic non eſt noui iuris introductiuus, niſi ſolum in noua forma diſcutiendi competentiam, nam iam ante dictum forum formabatur competentia ſuper dictis cauſis, in quodam loco, ſiue banco lapideo, adhærenti Eccleſiæ Sancti Iacobi pręſentis Ciuitatis Cæſarauguſtæ, qui locus, ſiue bãcus, vocabatur: Bancus Regius, meo videri, ex eo, quia ibi Dominus Rex, hoc eſt Regij officiales contendebant de ſua iuriſdictione cum Eccleſiaſtico: Ille igitur locus de conſenſu vtriuſquè Iudicis aſsignari ſolebat, & ibi vterquè Iudex ad illam competentiã terminendam ſimul conueniebat, ipſiq; ambo ſimul de dicta competentia cognoſcebant, etſi conueniebant in vnum, illud executioni mandabant abſquè appellatione, & recurſu; quod ſi non conueniebant, vnuſquiſquè ſe in diſcordia competentem declarabat, & iuriſdictionem ſuam defendebat per arma ſua, Eccleſiaſticus per arma ſpiritualia, ſcilicet cenſuras: Secularis vero per temporalia, hoc eſt, per occupationem temporalitatum: hoc igitur obſeruabatur ante dictum forum, à tempore immemoriali, vt probabitur; & licet dicta cõſuetudo fuerit redacta † in ſcripturam, nihilominus remanet in terminis merę conſuetudinis, & dicitur ius non ſcriptum, tanquã conſuetudinarium, vt de iure feudorũ dicunt Doctores, Andres de Iſernia, in prohemio feudorum, colum. fin. tradunt ſcribentes in præludijs feudorum, & deducitur ex prima rubr. feudorum; quod ius licet ſit in ſcripturam redactum, dicitur nihilominus ius non ſcriptum, quia eſt conſuetudinarium: vnde hodie hæc conſuetudo, licet ſit in ſcripturam redacta, erit nihilominus conſuetudo. Hæc omnia, quæ de conſuetudine dicimus, probantur in primis per Forum 1. de la cõpetencia de iuriſdiction. de anno 1528. vbi dicit. 3

Verba Fori.

Por quanto muchas vezes ay competencia de iuriſdictiones entre los Iuezes Eccleſiaſticos y Segiares, y cada vno dellos pretenden ſer Iuezes de la coſa que ſe alterca, y aſſignan, para determinacion de ella el banco Regio, en el qual ſe acoſtumbra auer conflicto de Allegaciones, por las quales cada vno de los Iuezes

Iuezes pretende el conocimiento, de lo que ſe litiga pertenecer a el, y no al otro, y a cauſa de no auer Iuez tercero (qui hodie eſt Dominus Cancellarius) que conozca de la dicha competencia, ſino los miſmos Iuezes intereſſados, nunca ſe conuienen en vn parecer, y cada qual de los dichos Iuezes ſe juzga Iuez competente: de donde ſe ſiguen muchas coſtas a las partes, y redunda mucho daño a la Republica: por tãto, &c. hæc verba fori, quo manifeſtè probatur,
4 hæc conſuetudo † immemorialis ante forum, idem refert practicus Portol. in Commentarijs ad dictum forum 1. de la Cõpetẽcia de iuriſdictiones, à nu. 11. cũ ſeqq. ſubdens in num. 12. verba ſequẽtia: *Quare vt hoc intelligi valeat, ſciendum eſt, antiquo tempore, ante editionem huius fori, Dominum Regem & eius officiales ab immemoriali tempore, vſu, & præſcriptione, ſeu priuilegio præſumpto acquiſiuiſſe, vt ipſi æqua lance ſimul cum Iudice Eccleſiaſtico, an ſua eſſet iuriſdictio, cognoſcerent: neque Iudex Eccleſiaſticus in hoc Regno de antiquiſſima conſuetudine ampliori prærogatiua gaudebat, quam ipſe Iudex Secularis, ſed vterquè Iudex tanquam æquales ſimul coniungebatur, & ſimul cognoſcebant, ad quem ipſorum iuriſdictio in caſu occurrẽti pertineret.* Et in n. 15. ſubdit verba ſequẽtia; *quare ea præſcriptione immemoriali ſuffulti, ſeu priuilegio præſumpto, à Sede Apoſtolica emanato, muniti Regij officiales Iudicem Eccleſiaſticum compellebant, vt non ſeparatim, & tanquam præcipuus Iudex, ſed tanquam equalis ſimul cum ipſis Iudicibus Secularibus, de competencia iuriſdictionis cognoſceret; ad quam competentiã decernendam quidam locus, qui bancus Regius nuncupari ſolebat, qui in Eccleſia Sancti Iacobi præſentis Ciuitatis exiſtebat, de conſenſu vtriuſquè Iudicis aſſignari conſueuerat, vbi vterquè Iudex ad competentiam terminandam ſimul conueniebat, ipſiquè ſimul de competentia cognoſcebant, & ſi in vnam ſententiam conueniebant, eam abſquè vlla appellatione, & impedimento exècutioni mandabant, ſi autem nõ conueniebant, vnuſquiſque ſe Iudicem competentem declarabat:* hæc noſter practicus Portoles. Eandem conſuetudinem refert Bardaxi in commento ad dictos Foros in principio, fol. 311. verſ. ex aduerſo, vbi loquendo de tempore ante forum, ita dicit: †
5 *Quo tempore per plura ſecula, & ſic per tempus immemoriale, Iudex laycus cognoſcebat de competentia iuriſdictionis, nam non defferebat Iudici Eccleſiaſtico, & ſic de dicta competentia ſolitus fuit per immemoriale tempus cognoſcere;* & ſub num. 10. in verſ. & quod de dicta conſuetudine, ſubdit: *Et quod de dicta conſuetudine immemoriali conſtet, videtur reſultare ex iſto foro, nam verum eſt, quod bancum Regium, de quo in foro, viguit à tẽpore immemoriali, quouſquè factus fuit forus iſte, itaquè ante iſtum forum, Iudex ſecularis ſe declarabat Iudicem competentem, & quidem ſine recurſu, quia non obſtante appellatione procedebat.* Hæc ille. Idem nos atteſtamur in tractatu de Inhibitio. cap. 9. §. 1. num. 24. fundati in communi maiorum traditione, in qua naſcimur, & educamur, vt ſic de hac cõſuetudine immemoriali dubitandũ non ſit, atteſtantibus de ea his grauiſſimis
6 Doctoribus, † quibus circa conſuetudinem, vſum, & obſeruantiam ſui fori credendum eſt. Bart. in l. de quibus, in 4. q. principali, de legibus, Rochus de Curte ſectione 8. num. 9. in cap. cum tanto, de conſuetudine, vbi alios refert, Paulus cõſil. 164. in 2. Maſcard. concluſ. 426. Surd. deciſ. 65. num. 11. par. 1. & quando illorũ fides defficeret, fori auctoritas, & fides id atteſtantis, ſufficeret.

Sed ne (vt dici ſolet) arma de ſola domo noſtra ſumantur, id manifeſtum fiet, ſi papalibus reſcriptis, & Legatorum auctoritate id confirmemus, nam in primis
7 dum in anno 1571. † Franciſcus Romeo Cæſarauguſtanus fuiſſet condemnatus ad mortem naturalem, & formaſſet competentiam, & in ea ſuccubuiſſet, appellauit ad Dominum Papam, & eius Legatum in Hiſpaniarum Regnis; cumq; Legatus ipſe Io. Baptiſta Caſtaneus Epiſcopus Roſſanẽſis, & poſt Papa Vrbanus appellatus, cauſam commiſsiſſet Epiſcopis Surgurbenſi, & Oſcenſi, & Oſcenſis iam in cauſa progredi cepiſſet, informatus poſtea de lege Regni, & Foris competentiarum ſtatuentibus, quod laicus ſimul cum Eccleſiaſtico de competentia iuriſdictionis cognoſcant, & quod à ſententia lata per Iudicẽ competentiarum nullus recurſus detur, reuocauit cõmiſsionem tanquam nulliter, & iniuſtè factam, & per obrreptionem, & ſurreptionem obtentam, ſub his verbis.

Fragmentum ſententiæ Legati, & Nuncij Apoſtolici.

FVimus nuper rectè informati, præfatum breue commiſsionis ſubrreptitiæ

titie, & obreptitie extortum fuiſſe, ex quo tãtum modo ſupradicta ſimplici, ac arida narratione, omiſſa fuerunt inter alia omnia infra ſcripta, quæ exprimi neceſſe erat, videlicet quod, cum aſſeritur, antiquis temporibus ante annũ. 1528. ex inueterata, & immemoriali conſuetudine quotieſcumq; cõpetentiæ iuriſdictionis inter Iudices Eccleſiaſticos, & Seculares oriebantur, prętendente quolibet ipſorum eſſe Iudicẽ rei, vel perſonæ, de quibus erat controuerſia, pro determinatione contentionis, ſiue cõpetentiæ conſueuit aſsignari bancum Regium, in quo allegationum conflictus haberi ſolebat, propter quas quilibet ipſorum prętendebat cognitionem ipſius rei, vel perſonæ, de qua litigabatur, ad ipſum pertinere, non ad alium, & cum non haberent Iudicem tertium; qui cognoſceret de dicta competentia. niſi ipſos met Iudices, quorum intereſſe vertebatur, dicti Iudices nunquam, ſeu rarò concordabant, & quilibet ipſorum Iudicum iudicabat ſe eſſe Iudicem competentem, vnde multæ expenſę ſequebantur ipſis partibus, & exinde Reipublicæ ex contentione dictorum Iudicum maximum damnum redundabat, & in dict. anno. 1528. ad euitanda damna, & incommoda ſupradicta in Curijs generalibus dicti Regni, de communi conſenſu, totius ſtatus, tam Eccleſiaſtici, quam Secularis, de ſalubri remedio prouidendo, & vt dictæ contẽtiones de cętero non orirentur, propter vtilitatem Reipublicę dicti Regni, & conſulendo quieto, & pacifico ſtatui, tam Eccleſiaſticorum, quam ſecularium eiuſdem, per certos foros, ſeu conſtitutiones, ſub titulo de competentia iuriſdictionis, ſtatutum, ordinatum, ac concordatum fuit, quod exiſtente contentione inter dictas iuriſdictiones Eccleſiaſticas, & Seculares deberet ſeruari ordo infraſcriptus, videlicet, &c. Et paulò poſt, ibi: Attenta dicta immemoriali cõſuetudine, vigente circa dirimendam contentionem iuriſdictionis, oriri conſueram inter Iudices. Eccleſiaſticos, & Seculares, tempore factæ dictę conſtitutionis, abſque aliqua contradictione dictarum Curiarum, Eccleſiaſticæ, & Secularis, & nunquam permiſſum fuit, quod appellatio, vel recurſus admitteretur. Subdens poſtea. Qua propter omnino reuocamus, & omnia in priſtinum ſtatum reintegramus, &c.

Ex hac ſententia Legati, reuocantis commiſſionem ſuam, ex motiuo, quod de immemoriali tempore, etiam ante forum cognoſcebat Iudex ſecularis de cõpetentia iuriſdictionis, remanet probata hæc cõſuetudo de tempore ante forum, & immemoriali. Nam conſuetudo pro-
8 batur † ex eo, quod Iudex in contradictorio iudicio eam approbauit, & talem pronunciauit, gloſ. in §. ex non ſcripto, de iure naturali, & in rubr. C. quæ ſit lõga conſuetudo, Alex. conſ. 132. in 1. dub. lib. 1. Maſcard. concluſ. 427. vbi alios allegat, & dicit communem, & quando non ſufficeret ſemel ita iudicatum, prout voluit Bart. ſufficere in l. de quibus in 4. quæſt. principali, de legibus, ſed quod pluries ſit iudicatum, gloſ. in l. de conſuetudine, de legib. Angel. in dict. §. ex non ſcripto, Salicetus in rubr. C. quæ ſit longa conſuetudo, tamen hic bis, & pluries iudicatum fuit, vt in reuocationibus Pij Quinti, & Caſtanei Legati Hiſpaniæ Regnorum; & ſic cum ſcientia non ſolum Romanorum Pontificum, videlicet Pij V. Gregorij XIII. & aliorum, verũ etiam Legatorũ omniũ Hiſpaniæ, et totius ſtatus Eccleſiaſtici, quos nõ eſt veroſimile rẽ hanc permiſſuros, ex qualitate ſententię in re multum graui, niſi voluiſſent illud pro iure ſeruari, Ita Rochus de Curte in cap. cũ tanto, de conſuetudine, ſection. 4. num. 35. vbi allegat Ioan. Andream, et alios, dicenſque com munem eſſe opinionem, et fidem hanc magis fortificando, idem pronunciauit Sanctiſsimus Pręſul Pius Quintus, qui ſimilem reuocationem fecit commiſsionis factæ ab Epiſcopo Oſcenſ. in ſupradicta cauſa Franciſci Romeo, qui poſtea fuit morti traditus in vim ſententiæ contra eum latæ, in Regia Audientia, verba ſupradictæ reuocationis factæ à San-

à ſanctiſsimo Pio V. ſunt in ſubſtantia
quæ ſequuntur,& in fine ponuntur om-
nia reſcripta de verbo ad verbum.

Fragmentum verborum ſanctiſsimi
Pij Quinti.

CVM tamen (ſicut filius Procurator
Fiſcalis Regius Regni Aragonum
exponi nobis,nuper fecit) credēdum ſit,
quod ſi Franciſcus Romeo præfatus no-
bis expoſuiſſet, quod ipſe propter homi-
cidium,vnacum alio eius ſocio maritum
& vxorem pregnantem occidendo,com
miſſum, á Iudicibus Secularibus captus
fuerat,quodquè iuxta conſtitutiones, &
ſtatuta Regni Aragonũ,de cõmuni ſen-
ſu totius ſtatus,tam Eccleſiaſtici , quam
Secularis,de ſalubri remedio prouiden-
do ſuper contentione Fori,ſtatuta fuerit
certa forma iudicandi, ita vt tam Iudex
Secularis , quam Eccleſiaſticus cognoſ-
cant de competentia,& eis non concor-
dantibus deuoluatur cognitio ab arbi-
tros ab ipſis nominandos , & ipſis etiam
non pronuntiantibus, vel non concor-
dantibus , deuoluatur poſt modum ad
Cancellarium competentiarum, Iudicē
medium,& Eccleſiaſticum , vt de cauſa
cognoſcat,& quod ab eorum reſpectiuè
ſententijs nulla datur appellatio,nec re-
curſus,vtiq; nos. dictas literas non con-
ceſsiſſemus, quare ad ſuplicationem di-
cti Fiſcalis reuocamus, &c. Hæc in ſub-
ſtantia verba fragmenti.

Ex quibus verbis ſequitur luce cla-
rius , quod non ſolum Romani Pontifi-
ces notitiã particularem,& indiuiduam
iſtius conſuetudinis , & fori habuerunt,
ſed quod etiam eam approbarunt,& lau
darunt,ex quo ſecundum eã iudicarunt,
vt ſupra diximus de reuocatione Caſta-
nei Nuncij Apoſtolici, & quod ſic rema
neat hęc conſuetudo ex omni parte , &
pleniſsimè probata,nam regula † eſt cer
9 tiſſima iuris , quod quando ſuper narra-
tis,& enunciatis propter aliud fundatur
intentio Romani Pontificis in his,quę pē
dent ab eius abſoluta poteſtate,tũc talia
verb.enũciatiua & narratiua plenè pbãt,
etiã in non antiquis, nã in antiquis abſq;
dubio probant , vt habetur in Clemēt.
vnica,de probationib⁹, cuius verba sũt:
*Literis noſtris, quibus nos dignitates quaslibet , ſeu
beneficia collationi noſtræ, vel Sedi Apoſtolicæ reſer
uaſſe,aut reſignationem beneficij aliquius recepiſſe,
vel recipiendi poteſtatem alij commiſiſſe, vel aliquē
excommunicaſſe,ſeu ſuſpendiſſe,ſeu aliquem Capella-
num noſtrum,vel familiarem fuiſſe , vel alia ſimilia,
ſuper quibus gratia,vel intentio noſtra fundatur,fe-
ciſſe narramus;cenſemus ſuper ſic narratis fidem ple
nariã adhibendã:* Hæc Clemēs V.in Concil.Vie
nenſi,idem habetur in c.cum à nobis,de
teſtib. & ibi Abb. & Felin. latè ſequitur
Lappus in d.Clem.literis, & Panorm. in
c.dudum,nu.3.de priuileg.dicens, quod
quando Papa intentionem ſuam fundat
ſuper aliquã aſſertione, quę ab eius pote
ſtate abſoluta pendet,illa aſſertio,& enũ
ciatio probat plenè:ſequitur Crauet. de
antiqui.1.par.§.propoſitum,fol.mihi. 19.
à nu.4.& §.1.nu.16.Caſtrenſ. conſ.46. in
2. Dec.conſ. 445. & vniuerſa ſcola DD.
aſſerentiũ,quod illa Clem.procedit tan-
tũ in beneficialibus, in quibus Papa ple-
niſsimã habet poteſtatē , & ſolum in ca-
ſu , in quo diſpoſitio dependeat á plena
poteſtate Papę enunciantis, & ſic in his,
in quib⁹ Papa poteſt præiudicare,& quę
pendent à mera eius voluntate , ex quo
tunc poteſt Papa partibus præiudicare,
& mutare.Paul.cõſ.115.lib.1. nã ſi in his,
quę pendent à poteſtate noſtra , & non
agitur de prę iudicio alterius , ſtatur aſ-
ſertioni noſtrę. l. Neſenius , vbi Bart. &
DD.de negoc. geſt. per quos ſi alimen-
10 tans † aliquē ſcribat in libro rationũ,vel
alibi,ſe alimētare animo repetendi, cre-
ditur eius aſſertioni, quia illud pendet á
voluntate ſua, quanto magis, dicit Cra-
ueta,id cõcedendũ erit in ſuperioribus,
veluti in Papa.Abb.in c.cũ à nobis,nu.2.
de teſtib.& ibi Felin.Anchar.cõſ.138.Et
11 hinc † infert Craue.illius Clemētinę diſ-
poſitionē procedere nõ ſolũ in Papa,ſed
in omni Principe,etiã recognoſcēte ſupe
riorē,data paritate terminorum, ſcilicet
quod talis habeat plenã poteſtatē dero-
gãdi iuri alteri⁹, & q́ diſpoſitio pēdeat
à ple-

à plena eius poteſtate, ità Paul. in dicto conſil. 46. Socinus in conſil. 4. & conſil. 27. lib. 3. & conſil. 266. verſ. confirmantur, lib. 2. idem ſentit Alexand. in conſil. 112. lib. 7. Panorm. in cap. cum à nobis, de teſtibus, num. 2. verſ. Item lege diuina, & vera, ego credo hoc veriſsimũ in his, in quibus Papa habet liberam poteſtatem, vt in beneficialibus, & ſpiritualibus, licet contrarium teneant Felinus in d. cap. cum à nobis, in 3. notabili, Geminian. conſ. 96.

Sed male (meo iudicio) per rationes ſupradictas, ſed quidquid ſit de hac illatione, omnes tamen vnanimi conſenſu fatentur, quod in Papa id expeditum ſit per d. Clem. & tex. in cap. cum à nobis, de teſtibus, & hanc dicit cõmunem opinionem, & cõmunem intellectum ad d. Clemen. gloſ. ibi 1. in ordine, & licet dubitatio ſit inter DD. an hæc fides, † quã
12 faciũt verba narratiua Papæ, qui fundat in eis ſuam intentionem, admitant probationem in contrarium, aliquibus dicẽtibus, quod ſi talia verba, in quibus fundatur intentio, ſunt de facto alieno, admitant probationem in contrarium; ſi vero ſint ſuper facto proprio, nõ admittãt, vt voluit d. gloſ. 1. in d. Clem. alijs dicentibus, quod abſoluté admittatur proba-
13 tio in contrariũ, quia licet ſtetur in † dubio aſſertioni Principis, tamen talis præſumptio cedit veritati, de qua in contrarium apparet. Ita Socin. conſ. 164. verſ. ſed ad hanc obiectionem, lib. 2. Curtius ſenior in conſ. 52. verſ. credimus: alijs di-
14 centibus, quod † quando talis aſſertio Papæ contineret errorem in caſu à iure deciſſo, admitteretur probatio in contrarium. Ita Abb. in dict. cap. cum à nobis, num. 2. Felin. num. 3. per ea, quæ ſcribit Bald. in l. iuris iurandi, in 2. colu. C. de teſtibus: alijs vero aſſerentibus, quod nõ admittatur probatio in contrarium, con
15 tra verba † enunciatiua Papæ, ſi in eis fundat ſuam intentionem. Ita gloſ. in dict. Clemen. Geminian. conſ. 33. ſed ve-
16 ritas † eſt, quod admittatur probatio probata manifeſte, euidens & notoria, veluti per ſcripturam publicam. Ita procedit opinio Socini; vel quando Papa enunciat per modum demonſtrationis, ſi illa demonſtratio reperiatur falſa; per tradita ab Alexand. in conſil. 46. libro primo.

Tota dubitatio eſt, an in pręſenti caſu dicatur Pius Quintus Romanus Pontifex fundaſſe ſuam intentionem in verbis illis narratiuis, & enunciatiuis, quibus narrat conſuetudinem immemorialem Regni Aragonum, tam circa hoc, quod ſcilicet laycus cognoſcat de competentia iuriſdictionis, quam quod à ſententia arbitrorum, & Cancellarij nullà detur appellatio, & recurſus ad Romanum Pontificem, vel dominum Regem: & in hoc concludendum eſt, intẽtionem ſuam fundaſſe in verbis illis enunciati-
17 uis, quia quando † narrata habent ſe per modum cauſæ ad id, quod agitur, & diſponitur, tunc dicitur fundari intẽtio diſponentis in illis verbis. Ita Angelus in conſ. 368. in principio; & idem quando verba enunciatiua ſunt neceſſaria, vel conferunt ad id, de quo agitur, & ſuper quo enunciatur, nam tunc dicuntur fundamentum intentionis diſponentis: imò emiſſa principaliter propter ſe. Ita Antonius in cap. fin. de ſucceſsio. ab inteſt. Alexan. conſil. 15. verſ. & dicitur in talib⁹ verbis narratiuis, lib. 5. Et hinc dici ſo-
18 let, quod quando confeſsio † emiſſa per verba enunciatiua eſt neceſſaria ad validitatem actus qui geritur, vel confert ad id, de quo agitur, probat tunc, l. optimam, C. de contrah. & commi. ſtipulat. etiam ex opinione illorũ, qui defendunt, quod alias vltra validitatem actus, qui agitur, & ſubſtantiam eius non probant dicta verba enunciatiua incidẽter, & propter aliud emiſſa, quos referũt Barboſ. in l. ſi alienam, nu. 75. ſolut. matr. Crauet. de antiquit. 1. par. §. propoſitũ, à nu. 52. quos improbat Crauet. vbi ſup. vt
19 dicemus, & idem † eſt, quãdo verba narratiua ſunt fundamentum conceſsionis, & priuilegij, & ſuper illis Papa ſe fundat ad concedendum id, quod petitur.

Aiet.

Arer.in conſ.13.in 1.dub.gloſ.fin. in cap. ſi Papa, de priuilegijs in 6. Doctores in cap.fin.de ſucceſsion. ab inteſt. & dicũt ſupradicti DD.quod in his caſibus dicũtur verba emiſſa potius principaliter, propter ſe, non propter aliud; ex quo ſuper eis fundatur intentio concedentis: alij dicunt,quod quando verba enũ-
20 ciatiua † non terminantur ad aliud, nec reſpiciunt alium finem,niſi ſe ſe,tunc dicuntur emiſſa propter ſe.Bald.conſ.263. lib. 1. rationem aſſignat in l. ſi volun-tate, C. de fideicommiſſar. libertat. di-
21 cens,quod quando enunciatio † dirigitur ad aliud propoſitum,tunc eſt quoddam dictum,& non diſpoſitum: ſed quãdo conſiſtit in ſe ipſa,tunc eſt quoddam diſpoſitum,per l.tale pactum in princ.ff. de pact. l.ſciendum,§. dictum, de ædili-
22 tio edict.ſicut è contrario,† quando verba enunciatiua ſunt in prǽludijs,& prǽcedentibus prolata ad effectum alteri[9] diuerſæ diſpoſitionis, & non ſunt principalia verba narrationis, diſpoſitionis, de qua agitur,ſed ſunt tranſitus ad aliud diuerſum, tunc dicuntur verba enunciatiua, emiſſa propter aliud: ita Baldus in l. 2. C. de falſa. cauſ. adiecta legato, Alex.conſ.82.verſ. pręterea verba, &c. lib.3.& conſ. 181. lib. 7. Socin. conſ.228. verſ.hoc autem multo fortius, lib.2.Deciſ.Neapolitana.83. Sanctiſsimus autem Pius V. narrationem huius conſuetudinis immemorialis fecit per modum cauſæ; in ordine ad reuocationem à ſe factam: imo talia verba enunciatiua conſuetudinis immemorialis erant neceſſaria,& conferebant ad actum reuocationis à ſe factæ, & ſuper qua enunciabantur,& ſic in dictis verbis ſe fundauit Sanctiſsimus Pręſul, nec terminabantur ad aliud diuerſum, nec reſpiciebant alium finem,niſi ſe ſe ipſa, & ſubſtantiam narratam,& ſic merito enunciatio tranſit in diſpoſitum, & non remanet in terminis ſimplicis dicti, nec ſunt tranſitus ad diuerſam diſpoſitionem, ſed ad aliam ſimilem, & quaſi eandem diſpoſitionem faciendam; & ſic merito in eis verificatur dicta Clem. de probationibus, & cum ſimus in materia, quæ abſolutè á voluntate Papę pendet,qualis eſt validitas huius conſuetudinis,quæ contra ius eſt,videtur concludendum, quod per prædicta verba narratiua remaneat probata conſuetudo noſtra.

Sed quia fundamentum hoc(ſi veritatem amamus) parum nos iubat, quia ſupradicta regula Clementinę literis, de
23 probationibus procedit, † quando verba narratiua Papæ fundantur in facto proprio,non in alieno, & ſuper his, quæ ab eius poteſtate pendent, vt patet ex d. Clem.ſignanter in verbis: *Vel alia ſimilia, ſuper quibus gratia noſtra fundatur, nos feciſſe narramus*: Ita concludunt Corn. conſ. 22. num.8.verſ. præterea,lib.3. Oldrad.con 278. Crauet.in 1.par.§.1.num.9.& 10.vbi quod non creditur verbis enunciatiuis ſuper facto alieno, & magis in expreſſo, in §.propoſitum,num.9.vbi dicit, quod non procedit dicta Clem.vnica, quando narratur factum alienum, & agitur de magno præiudicio, (quale eſt in caſu noſtro)quia tunc non ſtatur narrationi Papę,vt dicemus, etiam quod in verbis narratiuis fundetur intentio Papæ,vt infra dicam, Curtius ſenior conſ.20. nu.12. dicens,quod aliquãdo ſumus in his,quæ fiunt à Principe,vel coram ſe,& tũc procedit dicta Clem. aliquando vero narrat factum,vt ab alio geſtum, & tunc in his,quæ ſunt magni præiudicij,non creditur eius narrationi, ex magis communi gloſ. in dict. Clem. literis; licet ſecus in ijs quæ ſunt parui præiudicij, ita Paul.de Alcazar in dict.Clem. & tamen certum eſt in caſu noſtro, verba narratiua Papæ eſſe emiſſa ſuper facto alieno conſuetudinis introductę, & fori Aragonum,in quo caſu quando Papa ſe fundat in facto alieno,non creditur verbis enũciatiuis illius, ſuper tali facto alieno, in non antiquis; etiam quod ſuper eis fundetur intentio Papę, vt dixi; Butrio, & Imola in dict. Clem. Alexand. conſ. 112. verſ.accedit,lib.7. Aretin. in cap. cum à nobis,de teſtib.& conſ.163.Dec.cõſ.198.

Iaſſ.

laſſ.34.l.non nudis,l.non epiſtolis, C. de probatio.l.ex his verbis, vbi DD. C. de teſtam.milit. Calderin.conſ.2. in fin. tit. de priuileg.dicens,quod dicta Clem. nō procedit, niſi narratio reſpiciat factum proprium narrantis,idem Corneus conſ. 31.lib.3. quia ſuper facto alieno non creditur aſſertioni Papæ, aut alterius Principis; Io.de Imola in d.Clem.de probat. Alexand.conſ.112. num.2. lib.7. Aretin. in cap.cum à nobis,de teſtibus, Decius conſ.602.col.3.num.13.lib.1. Calderinus conſ.2. tit. de priuilegijs, Maſcard. late concluſ.622.num.3. Io.Andr.in cap. non licet,de re iudicat. lib. 6. in mercurialibus,Lap. ſuper commento Calder. in c. poſt ceſſionem, de probationibus, Ant. in dict.Clem.literis,& in d.c.poſt ceſſionem. Franciſcus de Aretio in cap. cum à nobis,de teſtibus,vbi aſsignat rationem, ſcilicet quia ſi ſtaretur aſſertioni Papæ de geſtis alienis, & non coram ſe, non poſſet eſſe ex alio,niſi quia Papa de actu non geſto corā ſe recipit fidem ab alio, ſed iſta fides non videtur eſſe ſufficiens ad probandum aliquod geſtum, in præ-
24 iudicium partis, quia probatio † in præiudicium partis non poteſt recipi,ea non citata,nec Papa poteſt hanc exceptionē tollere, notatur in Clem. Paſtoralis, de re iudicat. Abb.in cap.ad audientiam,de preſcriptio.Concludendo ergo,ſi d.Clement. loquitur tantum, vbi Papa in his, quę ab eius poteſtate abſolute pendēt, narrat factum proprium, & nō alienum, ſuper narratione facti alieni non creditur ei,vt dixi in rebus magni præiudicij, neceſſario omiſſo ſuperiorē fundamento ad alia recurri opportet, ne deſtitutā in aliquo probationis modo dimittamus cōſuetudinē noſtram.Quare dicendum
25 eſt primo, † quod ſupra dicta reg. quod nō credatur aſſertioni Papæ in facto alieno,nō procedit,vbi agitur de paruo præiudicio, tunc enim illi creditur, & hoc voluit Craueta d.nu.9.§. propoſitum, requirens duo copulatiue ad hoc, vt non ſtetur aſſertioni Papę,etiam quo ad præſumptionem, quę transfert onus probandi in cōtrarium,ſcilicet quod ſit ex ſe factum alienum,& agatur de magno præiudicio,d.cap.cum à nobis: ita Socin. inter cōſilia Curtij ſenioris conſ.20. nu.12. dicens,quod quando Papa narrat factū, vt ab alio geſtum, & ſumus in his,quæ ſunt parui prąeiudicij,puta ſi aſſerit famā ad formandum inquiſitionem,ſtatur tūc narrationi Papę: Io.Andr.ad Specul. tit. de Inquiſit. §. nunc tractemus,verſ. hoc autem, dicens idem eſſe, vel quod Papa aſſertiue loquatur, vel narratiue à relatione fide dignorum, quod etiam ita ſequitur Abb. in c.cū opporteat,de accuſat.nu.7. hic autem habita fuit informatio à Fiſc. Domini noſtri Regis, perſona fidedigna,probatiſſima, & conſtat à notorio de veritate narratorum,quod maxime in hoc caſu conſideratur: Speculator vbi ſupra num.617.& totum hoc fundatur, quia agitur de paruo pręiudicio, quo caſu ſtatur aſſertioni Papæ in factis alienis: gloſ. & DD. in cap. nonnulli,de reſcrip. Ioan.Andreas in cap. non licet, de reg.iur.cap.cum cauſam, de probat. cap.cum olim.de cenſib. vbi gloſ. iuncta glo.in cap.ſi Papa de priuil.in 6.idem ſequitur loquendo de paruo pręiudicio. Corne.lib.3. conſ.22.nu.9. Aretin. conſ. 163. alias 103. & in expreſſo tenet Crauet.de antiq.§.1.num.13.dicens,credi aſſertioni Papę etiā in non antiquis ſuper facto alieno,in re parui præiudicij;ſed leuiſſimi pręiudicij eſt hęc immemorialis, quia ſolum in ea habetur,quod de competentia iuriſdictionis cognoſcat laicus cum iudice Eccleſiaſtico,& quod ab eorum,& etiam Cancellarij ſententia non liceat appellare: iſti enim non iudicant de cauſa principali, ſed ſolum determinant,cui iuriſdictio competat, ſeculari, vel Eccleſiaſtico Iudici, quos præſumendū eſt iuſtos, & rectos eſſe taliter, quod iniuſtitiam non faciunt,et ſi fecerint, poterit ab illorum ſententia appellari, &
26 ſic hoc Iudicium competentiæ, † quod ab immemoriali viget, non dicitur continere præiudicium conſiderabile. Ita reſoluit Innocen. in c. Paſtoralis, nu.3.8.

de

de reſcript.quem ſequuntur Angel. in l. 2.num.8.& ibi Fulgoſ.num.22. Iaſſ.num. 38. Curt. Iun.num.24.ff. ſi quis in ius vocatus nō ierit, qui omnes,& alij cæteri, qui denegant appellationem ab arbitris cognoſcentibus de competentia iuriſdictionis complacenter affirmant, & fundantur in hac ratione, quod præſumere debeamus,quod ita bene vnus Iudex,ſicut alius iudicabit, & quod ideo partis modicum intereſt, cui eorum Iudicum iuriſdictio adiudicetur, vt latius in diſcurſu dicetur: ergo cum hæc conſuetudo ſit modici præiudicij, remanebit probata per verba narratiua Papæ, etiam ſuper facto alieno.

Secundo modo reſpondetur, quod dicta regula,de non ſtando aſſertioni Romani Pontificis, & aliorum Principum ſuper facto alieno,etiam quod in eis fundetur intentio Principis,ad limitationē Clem.literis de probat.procedit quo ad plenam probationem,quam non faciunt vera enunciatiua Principis: ſecus autem reſpectu præſumptionis, quia † aſſertio
27 Principis in facto alieno inducit præſumptionem,licet non plenam probationem in non antiquis, quæ præſcriptio transfert onus probandi in aduerſarium: Angelus conſ. 368.colum.1. numer.2. Rom. conſ.369. 9.dub. Paul.conſ.414.nume.5. alias eſt conſ. 41. lib.1. Socinus in conſil. 226.col.10.num.27.in 2. Alexan. conſ.15. lib.5.& alij multi,quos refert Crauet.de antiqui.§.1.num.14.Maſcard. concl.622. num.11.ex quo ſequitur, quod ſaltim præſumptiue remanebit probata hæc cōſuetudo immemorialis, dum contrariū non probabitur: etſi hæc ſecunda ratio procedit,licet Papa loquatur per verba generalia, & incerta: Bald. conſ.227. nu.7. lib.1. Crauet. num. 14. quanto magis in caſu noſtro,vbi ſpecificam, & indiuiduā mentionem fecit Rom.Pont. huius conſuetudinis,neque huic rationi obijci poterit, quod hæc aſſertio † fuit ſuper eo,
28 quod veriſimiliter ignorabat Rom.Pontif.quo caſu non transfert onus probandi in contrarium: Bald. conſ.359. num. 2. lib.1. Crauet. d. num.15. quia in contrarium eſt præſumptio, ex quo fuit practicata hæc conſuetudo ſcientibus & tollerantibus multis Rom. Eccleſiæ Legatis, (inter quos eſt Caſtaneus poſtea electus Papa appellatus Vrbanus) Calixto inſuper, & Alexandro Romanis Pontificibus origine Hiſpanis, & à Corona Aragonū oriundis,tot etiam Prælatis,Patriarchis, Archiepiſcopis,& Epiſcopis, qui omnes ſuis ſucceſſiuè temporibus vſi fuerunt foris competentiarum in contentionibus iuriſdictionum: maxime ſuppoſitis reſcriptis Sanctiſſimorum Pij V. & Gregorij XIII. Ex quibus † omnibus, ſcientia
29 præſumitur tam ex præſentia. l.teſtium, C.de teſtibus,Bald.in cap.1.col.1.ſi de inueſtitura inter dominum & vaſſ. in vſibus feudorū, & in l.ſi tutor petitus, poſt gloſā ibi. C.de pericu.tuto. Oddoſ.de reſtitutione in integrum. par. 1. quæſtio.8. artic. 10. num. 20. quam etiam ex mentione,quam Romani Pont.in ſuis reſcriptis fecerunt de hac cōſuetudine: Alex. conſ.39.colum.2 lib.2.Craueta conſ. 193. num.7.Paul.conſ.59.colu.2.in 3. maxime concurrente fama vbiquè gentium de hac conſuetudine, & Foro competentiarū,& etiam Romæ,vbi tot Coronæ Aragonum curiales, nemo enim præſumitur ignorare ea,de quibus eſt fama publica: gloſ & DD.in d.l.ſi tutor petitus,Craueta d.conſ.193.num.6.Pariſ.conſ.72.nu.26. in 3.vbi hanc dicit communem.

Tertio reſpondetur ad ſupradictum contrarium, quod illud procedit in non antiquis,& in factis recentibus; ſecus au-
30 tem eſt in antiquis, nā in eis verba † enūciatiua emiſſa propter aliud, in pluribus inſtrumētis probant: gloſ.& DD.in cap. cum olim,de cenſibus, Anton. de Butr. & alij in cap.fin.de ſucceſſio. ab inteſtat. Alex.conſ. 12. &.74.lib.4.l.cum aliquis, C.de iure deliberan.vbi DD.& eſt communis,vt teſtatur Marian. Socin. iunior conſ.65.num.7.in 1. Decius 152. poſt n.2. vbi de communi, Craueta de antiquitate, §.1. num.8. dicens id procedere non
31 ſolum in verbis enunciatiuis † priuatorum

tum contrahentium, ſed etiam in priui-
legijs, & reſcriptis Principis, in quibus
verba enunciatiua etiã facti alieni emiſ-
ſa propter aliud, probant in antiquis:
Dominicus in cap.ſi Papa.de priuileg.in
6.Alex.conſ.6.in 1.Decius 146.verſ.quin
to prædicta concluſ.&c.Iaſ.75.colum.5.
libr.3.ita tamen ſi,in pluribus inſtrumen
tis reperiantur verba enũciatiua:Franc.
de Aretio in cap.cum cauſam,de proba-
tio.Bertrand.conſ.151.num.3.in 7. Licet
ſecus eſſet in facto recenti, & non anti-
32 quo,in quibus verba † enunciatiua Prin
cipis emiſſa propter aliud, ſuper quibus
Principis intentio non fundatur, non in-
ducunt neque præſumptionẽ, d. c. ſi Pa-
pa, Clement.ſi Summus Pontifex in fin.
de ſententia excommunicatio. Licet ſe-
cus in verbis enunciatiuis inferiorũ, aut
priuatorum;ita Crauet.1.par. vbi ſup. §.
propoſitum,à nu.18.cum ſequentibus,ea
33 ratione.Quia † in Principe enunciãte fa
cilius præſumitur error, quam in priua-
tis; Princeps enim plurima enunciat ex
aſſertione aliorum,de quibus certior nõ
fit,quod ſumme notandum ad priuilegia
militaria,& nobilitatis, in quibus ſolent
plura narrari, ex aſſertione partium po-
tius, quam quod certior Princeps ſit de
eis,& cum hæc conſuetudo ſit antiquiſ-
ſima,& immemorialis,remanebit proba
ta per ſcripturam fide dignam apud om-
nes,& ſic per ſcripta Doctorum atteſtan
tium de ea, quibus alibi diximus fidem
adhibendam in ſuo foro; probatur in l.
vetuſtiſsimam, C.de iure dominij impe-
trando, Socinus conſ.94 col.3.in 1. Cra-
ueta de antiquit. 4. part. verb. materia
iſta,num.3.Maſcard.concluſ.419.

Et non ſolum Pius V.verum, & Gre-
gorius XIII.in alio fauorabiliſsimo Bre-
ui,quod Regno Sardiniæ conceſſit, ean-
dem ſpecificam & indiuiduam mentio-
nem fecit de hac conſuetudine, & foro
competentiarum Regni Aragonum,ſta-
tuens, ad ſuplicationem Chriſtianiſsimi
ac potentiſſimi Hiſpaniarum Regis Phi-
lippi Secundi,vt ordo preſcriptus in fo-
ro competentiarum Regni Aragonum,
qui ſeruabatur in Regno Sardiniæ inter
Ordinarios,ſeruaretur ab inde inter de-
legatos ad vniuerſitatem cauſarum,etiã
cũ Ordinarijs,& inter ſe ſe ſolos:Cumq;
34 tota vis referentis † ſit in relato: Decius
conſ.63. in 2.membro, Surdus conſ. 230.
&Summus Pontifex in illis etiam verbis
narratiuis fundet ſuam intentionem,diſ-
ponendo in fauorem Regni Sardiniæ, ſe
quitur ad minus, quod prẹſumptiuè re-
maneat probata dicta conſuetudo, maxi
me quia dicit, ibi: *Quod ad tollendum omne
dubium, & ne amplius in præmiſsis, aut circa
illorum obſeruantiam haeſitari contingat, oppor-
tune prouidere volentes, &c.* Per quæ verba,
† quãdo Papa vult tollere omne dubiũ,
35 vel plenam fidem adhiberi, illud ſufficit
ad probationem,cap.cupientes, §. quod
ſi per viginti,de electione in 6.iũcta glo.
& Clement.conſtitutionem,eod.tit. glo.
in Clement.vnica, de probatio. maxime
quia in relatione ad cõſuetudinem Ara-
goniæ fundauit ſe Summus Pontifex, &
fuit etiam inſertus thenor in vtroq; Bre-
ui, quod perinde eſt,ac ſi ex certa ſcien-
tia fieret: Decius in rubr.de cõfirmatio-
ne vtili,vel inutili,quæ omnia habẽt vim
eandem, ac ſi motu proprio emanaſſet
reſcriptum,quo caſu magis probat,& cũ
illa extenſio fiat in Breui ad inſtar cõſue-
tudinis Regni Aragonum, quod idẽ eſt,
ac fieri ad ſimilitudinem illius, Clemen.
1. & ibi Cardinalis, de Iudicijs,l. inſtar,
C.de iure fiſci,cap.inter dilectos,de fide
inſtrumentorum, eluſſoria certe eſſet di
cta gratia,conceſsio,ſeu confirmatio,ni-
ſi res extenſa,& confirmata exiſteret,tã
quam ceſſante fundamento, Can. cum
36 Paulus, 1. quæſt.1. nam † confirmatio &
extenſio debent reperire quid confir-
ment, & extendant, cap. inter dilectos
circa finem, de fide inſtrum.

Vltimo,quia eadem praxis † terminã
37 di competentias,ſiue per Iudicẽ mediũ,
qui Cãcellari° dicitur,vel per ambos ip-
ſos Iudices, ſcilicet Secularẽ & Eccleſiaſti
cũ,ſeruatur,& eſt vniuerſalis in tota Co
rona Arago.in Regno ſcilicet Aragoniæ,
Prĩcipatu Cathaloniæ, Valẽtia,Sardinia,

Digitized by Google

& in Inſula Maioricarum, vt teſtatur Oliba. de iure fiſci, cap.11.num.12. & nos de Inhibitionibus cap.9. §.1. numer. 24. & idem Mediolani ſeruari teſtatur Boſſius tit.de captura, num.40. ex quo ſequitur, quod hæc conſuetudo † eſt vniuerſalis, & tanquam talis nulla eget probatione; §. ex non ſcripto de iure naturali, Baldus in l.poſt dotē, ff. ſoluto matrim. Dec.conſ.483.nu.20.Maſcar. concl.428.

38

39 Finaliter facit, quia quando relatio alicuius † ſcripturæ, & diſpoſitio referens eſt certa, & concludens in diſpoſitione, & ſic datur certitudo in ſcriptura referēte, tunc non eſt opus conſtare de relata, ſed remanet probata, & tunc relatio ſtat cauſatiue, nō relatiue: ita poſt Bart. in Extrauag.ad reprimēdum, verbo prout, facit bene Bald. in l. 1. num. 4. C. de Epiſc. & Cler. Decius conſ.63.num. 5. & 6. Rebuf. 1. tom. tract. de Chirograf. in præfat.num.65. Boerius deciſ. 247. nu.3. & deciſ.281.num.5.vbi de cōmuni, Maſcard. concluſ.924.num.6. Crauet.conſil. 455.num.9. volum.3. Vnde cum hæc breuia cōtineant totum tenorem fori, & praxis, ſatis probabunt eam.

Ex quibus ſatis videtur probata hæc conſuetudo, ita vt de hoc amplius dubitandum non ſit, niſi ſolum de eius validitate, & etiam fori Aragonum circa eā diſponentis, quare diſcutiendum nobis eſt, an hæc conſuetudo etiam immemorialis valeat, & forus inſuper, dum diſponunt, quod arbiter ſecularis cognoſcat vna cum alio arbitro pro parte Eccleſiæ de competentia iuriſdictionis, & quod ab eorum ſententia nullus detur recurſus. quibus abſolutis remanebit abſoluta noſtra hæc deciſio.

Et primo, pro parte iuriſdictionis Eccleſiaſticæ faciunt ſequentia; nam ſtatuta omnia laicorum, item & conſuetudines, quę ſunt contra libertatem Eccleſiaſticam, & ius Eccleſiæ, neutro iure valēt,

40 † & ſunt nulla ipſo iure, Bald. in rubr. de conſtitutio. in princ. verſ. quæro, an ſit differentia, Authen.caſſa, & irrita, C. de ſacroſanct. Eccleſ. cap. Eccleſia ſanctæ Mariæ de conſtitutio. vbi omnes, Corn. conſ.25.num.19.in 3. Decius, Abbas, Felinus, & reliqui omnes in dict.cap.Eccleſia Sanctæ Mariæ, Innocentius in capit. nouerint, de ſententia excommun. & ibi Hoſtienſis, Ioannes Andr. Abb. Bart. in l. fin. C. de ſacroſanct. Eccleſ. & in l. dudū, C. de contrah. empt. & in l. fin. C. de exactio. tributorū, lib.10. Ioan. Andr. in cap. fin. de immunit. Eccleſia in 6. Felin. in c. quæ in Eccleſiarum dè conſtitutio. 16. 25. & 26. col. Panor. conſ. 26. & conſ.111. vol. 2. Federicus de Senis conſ. 86. Chaſſan. in conſuet. Burg. rubr. 9. §. 10. numer. 50. verſ. *Le homme de mai morte*: Legiſtæ in d. authen. caſſa, vbi Zinus, Bart. & Salicetus, idem Bart. in conſ. 187. & in l. 1. verſic. quinto quæro, C. de Summa Trinit. & tandem in hanc ſententiam conueniunt omnes, dum exemplificant caſus, in quibus dicitur agi contra libertatem Eccleſiaſticam, qui ſunt ſine numero, Lappus allegat. 92. num. 1. Butrius in d. cap. nouerint, numer. 9. Abb. conſ. 63. in princ. lib. 1. Ancharran. in cap. Canonū ſtatuta, verſ. quæro circa hoc, de conſtitutio. Paulus de Caſtr. conſ. 335. incipiente, primum dubium, colum. 5. Barbatia conſ. 23. col. penult. in 3. & latiſſime multum doctè Alderanus, Maſcardus de interpretatione ſtatutorum, à nu. 1. cum ſequent. & Mat. nu. 88. quod procedit, non

41 ſolum † quādo directè fit aliquid contra perſonas, bona, vel priuilegia Eccleſiarū, vt in d.c. Eccleſia Sanctę Mariæ, in c. nouerint, in c. grauamen, extra de ſent. excom. c. non minus, c. aduerſus de immunit. Eccleſ. Felin. Lapp. et alij, quos allegat nouiſſime Fuluius Pacian. conſ. 164. finali, nu. 1. vol. 1. Sed etiam quando indirectè redundat ſtatutum in pręiudicium Eccleſiæ, vel Clericorum, Pacian. vbi ſup. Lapp. vbi ſup. n. 1. Abb. Innocen. Butrius, Ioan. Andr. in d. cap. nouerint; ita Alderan. vbi ſup. nu. 88. verſ. dic primo, ea ratione, quia facta per indirectū non valent, quę directo fieri prohibentur, c. cum quid vna, de reg. iur. in 6. Barbatia conſ. 45. in fine, volu. 2. in his enim, quæ

quæ ſunt de genere malorum, non licet fieri per indirectum, quod directe non
42 licet. & ſic qui grauat † miniſtros Clerici ex facto Clerici, cenſetur ipſum Clericum grauare: Baldus in l. 1. in principio, C. de Epiſcop. & Clericis, Pacianus num. 11. quæ procedunt etiam in ſtatuto generali, Ioan. Andreas in cap. fin. de immunitate Eccleſia. in 6. capit. peruenit, de arbitris, Capr. concluſ. 15. num. 38. Felinus in cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ, num. 107. Alderanus Maſcard. vbi ſupra num. 79. & facientes talia ſtatuta, & obſeruantes incurrunt graues cenſuras, d. cap. nouerint, & ibi Butrius num. 11. Alderanus vbi ſupra, num. 85. & dicuntur illa ſtatuta † cõtra libertatem Eccleſiæ,
43 quæ veniunt contra priuilegia conceſſa Eccleſijs, & Eccleſiaſticis à Deo, vel ab Imperatore; ita Hoſtienſis, Innocentius, Ioan. Andr. Abbas in dict. cap. nouerint, Zinus, Bart. & Salicetus in dict. authen. caſſa, Abb. in conſ. 63 in princ. lib. 1. Cardin. in cap. perpendimus, in 3. q. de ſententia excom. & idem quando auferuntur ea, quæ conceſſa ſunt Eccleſijs, vel Eccleſiaſticis perſonis de iure communi Canonico, vel Ciuili: Ant. de Butr. in d. c. nouerint, col. penult. dicens, quod liber-
44 tas † magis tollitur in his, quæ cõpetunt de iure cõmuni, per caput fin. de rebus Eccleſiæ non alienan. cap. fin. de vita & honeſt. Clericorũ, Butrius in cap. cũ terra, de electione, & multi alij, quos congerit Dec. in c. Eccleſia Sanctę Mariæ, n. 3. de conſtit. & idem ſi á Papa cõceſſa ſunt priuilegia: Abb. Lappus, Innocent. Butr. Ioan. Andr. Hoſtienſis, Decius, & alij ſupradicti, Bald. in rubr. de conſtitutio. in princip. & per conſequens, ſi per ſtatuta impediuntur directe, vel indirecte Clerici facere ea, quæ ſibi competunt, & conceſſa ſunt de iure cõmuni Canonico, vel Ciuili, vel per quæ prohibetur Clericis non prohibitũ à lege Canonica, vel diuina: ita DD. in d. c. Eccleſia Sãctæ Mariæ, vbi Felin. Ant. de Butr. Imol. & in cap. cũ terra de electione, Fulgoſ. in d auth. caſſa, Bald. late in l. cunctos populos, verb.
45 nunc de tertio mẽbro, C. de Sum. Trin. & ita auctoritas † cõdendi leges data inferioribus, de qua in l. omnes populi, cenſetur tributa ſine preiudicio priuilegij conceſsi per ipſum Imperatorẽ locis, & perſonis Eccleſiaſticis, de quibus in l. 1. l. generali, l. illud, & l. fin. C. de ſacroſan. Eccleſijs; ita Alderan. d. conc. 1. nu. 3. & teſtatur de cõmuni Felin. in d. c. Eccleſia Sanctæ Mariæ, nu. 89. verſ. nono quæro, Burſat. conſ. 93. nu. 23. in 1. quæ corroborantur multis Romanorũ Pontificum declarationibus, de quibus Alderan. d. n. 3. & idem ſi ab alijs Regibus, (qui etiam in his, quæ ad eos ſpectãt, ſimilia priuilegia Eccleſiaſticis dare poſſunt,) nam & tunc, quidquid fiet contra illa directe vel indirecte, aduerſabitur libertati Eccleſiaſticę, & in hoc nullus ex Doctoribus diſcrepat, & vide maximè Bald. in l. cũctos populos, C. de Sum. Trinit. & Fide Cathol. cuius repetitio nõ paſsim habetur, & refert Alderan. nu. 88. à cuius Baldi elegantiſsimis verbis, & ab alijs omnibus ſuperioribus deducitur, quod impedire per
46 ſtatutũ, † vel conſuetudinẽ Eccleſijs, & Clericis, ne libere agant, & exerceant ea omnia, quæ ſibi competunt, & conceſſa ſunt á Deo, Papa, Imperatore, Regibus, Iure gẽtiũ, Canonico, cõmuni Ciuili, priuilegijs, & conceſsionibus ſibi conceſsis, & in vim contractus tranſactis, totũ hoc erit contra libertatem Eccleſiaſticam, & per conſequens nullũ, irritum, & inane. Sed in præſenti caſu, his omnibus ſpoliatur Eccleſia, & Eccleſiaſtici per forum noſtrum, & cõſuetudinem, ergo illa ſunt contra libertatem Eccleſiæ, & per conſequẽs irrita, & nulla: minor ꝓbatur, quia de iure cõmuni, † de cõpetentia iuriſdictionis inter Eccleſiaſticũ, & Secularem
47 cognoſcit Iudex Eccleſiaſticus; an ſua ſit iuriſdictio, vel non, tanquam Iudex maior, & maiori dignitate fulgens, capit. ſi Iudex laicus, in princip. de ſent. excom. in 6. ibi: *An ſcilicet ſit, qui reperitur Clericus ad Iudicẽ Eccleſiaſticũ (quia de re Eccleſiaſtica, & ſpirituali, vocato tamen Iudice Seculari, vel alio, cuius intereſt) cognitio pertineat, &c.*

Antonius de Butrio, Innocen. in cap. cæ
terum, de iudic. Couarru. practicarum
quæſt. cap. 33. num. 1. Bouadilla in politi-
ca lib. 2. cap. 14. num. 98. & cap. 17. num.
154. Iul. Clar. in pract. criminal. §. fin.
quæſt. 36. num. 22. vbi de communi, Dec.
& Felin. in cap. Paſtoralis, ille num. 8.
iſte 4. atteſtantes de communi, Thomas
Boſsius de iur. ſtat. cap. 17. ampliatione
9. vbi multa, Angel. in l. 2. num. 7. verſ.
quarto fallit, & ibi Iaſſ. num. 19. ff. ſi quis
in ius vocatus: Boſsius de foro compe-
tenti, num. 155. Francus, Ancharranus,
& alij in dict. cap. ſi Iudex laicus, alios
refert Portol. in dict. for. 1. de las compe
tencias, num. 9. qui omnes conſtanter af-
firmant, quod tali caſu Iudex Eccleſia-
ſticus non tenetur recurrere ad arbitros,
ſed per ſe ipſum iudicare teneatur, quos
ſequitur Bardax. in foro 1. de las compe-
tencias, num. 5. Si igitur hoc eſt iuriſdi-
ctionis Eccleſiaſticæ, ex Canonica ſan-
ctione concludendum videtur, hunc fo-
rum † non ſubſiſtere, & in foro conſcien
48 tiæ periculoſam eius obſeruantiam, &
conſuetudinem eſſe, cum, vt diximus, ſit
contra libertatē Eccleſiaſticam, ex quo
impedit, ne Eccleſia ſuo iure vtatur, nec
valebit conſuetudo in contrarium: Co-
uarr. pract. 33. Chaſſane. conſ. 34. DD. in
cap. cum Apoſtolicam, extra de his quæ
fiunt. a Præl. Decius in cap. 2. & cap. Cle-
rici, num. 4. de iudi. Bardaxi vbi ſupr. di-
cens in num. 6. & 8. quod ob id erat ne-
ceſſaria confirmatio Sedis Apoſtolicæ.
49 An autem † Iudex obſeruās tale, & ſimi
lia ſtatuta peccet, vide Puteum de ſyndi.
verſ. ſtatutum, n. 6. ad fin. & alios allega-
tos per Portol. n. 44. Barda. vbi ſup. n. 12.

Quantum autem attinet ad ſecun-
dum caput de admittenda, vel non ap-
pellatione à ſentētia arbitrorum, &
etiam Cancellarij lata ſuper competen-
tia iuriſdictionis, idem quod de præcedē
tibus, dicendum eſt, nam de iure à ſen-
tentia † arbitrorum ex neceſſitate iuris
50 electorum, ſiue ad cognoſcēdum de ſuſ-
picionis cauſa, vel reuocatione literarū,
ſiue de quocumquè alio ex neceſſitate
iuris, vel ſtatuti electo, appellandum eſt
ad ſuperiorem Principem, de iure Ca-
nonico, & in cauſis illius fori ad Papā, de
iure vero ciuili, & in ſuo foro ad Dn̄m.
Regem, cap. ab arbitris de officio dele-
gat. in 6. l. cum ſpecialis in fin. C. de iu-
51 dicijs: ex quo reſultat † intellectus ad c.
Paſtoralis, de reſcriptis, vt ſi à ſententia
illorum arbitrorum ſit appellandum, ap-
pelletur ad Papam, quod procedit, ne-
dum quando arbitri cognoſcunt de re-
cuſationis cauſa contra delegatum Pa-
pæ, cap. ſi contra hunc, de officio dele-
gat. in 6. ſed etiam contra Ordinarium,
cap. cum ſpeciale, de appellationibus, ſe-
cundum gloſ. 2. in dict. cap. ab arbitris,
quæ ſententia communis eſt ſecundum
DD. ibi, Abb. in c. Paſtoralis, num. 1. de
reſcript. & ibi Imol. numer. 9. Felin. 10. &
Decius etiam num. 4. atteſtans de com-
muni, Socin. regul. 31. fallentia 3. ita Por-
tol. in foro 1. de las competencias, nu. 25.
iſti enim arbitri eliguntur ex neceſsita-
te iuris, in vim dicti fori, ſicut de iure eli
guntur in ſupradictis caſibus ex neceſsi-
tate iuris, l. fin. C. de iudic. cap. cum ſpe-
ciali, cap. 2. requiris, de appellatio. cap.
Paſtoralis, de reſcript. non autem eligun
tur ex voluntate partium, iura † tamen
52 magis ſubueniunt poſitis in neceſſitate,
quam gerentibus actum voluntarium, l.
generaliter, §. 1. in fin. C. de reb. cred. l.
ſi fideiuſſor. §. ſi neceſſariam, ff. qui ſa-
tisdare cogantur, gloſ. in dict. cap. ab ar-
bitris, & ſic merito ius appellationē con-
53 cedit, maximè quia iſti arbitri † ex ne-
neſsitate iuris, ſeu ſtatuti electi, accedūt
ad materiam iudicum, & iudices dele-
gati dici debent, magis quam arbitri, l.
apertiſsimi, vbi Bart. C. de iud. vbi arbi-
tros iſtos delegatos appellat, ex quorum
54 ſententia oritur † actio in factū habens
executionē. Huius ratio eſt, quia iſtorū
iuriſdictio nō cohęret ſolo, & ſic eſt cen-
ſenda delegata, Franc. & Ancharranus
in d. cap. ab arbitris, etiā ſi eſſet commiſſa
vniuerſitas cauſarum certi generis, ſicut
in Inquiſitoribus hereticæ prauitatis,
videtur ergo, quod ab eis, tanquam
à Iudi-

Digitized by Google

á Iudicibus delegatis appellari poſſit, Ancharran.& Francus in dict.cap.ab arbitris,Iaſſ.in §.omnium, num.10. inſtitu. de actionibus, Felin.in cap. fin. num. 11. de ſententia & re iudicat. Iaſſ. in l. cum ſpecialis,num.6.C.de Iudicijs, vbi dicit communem, Socin.regul.31. fallentia 4. & quam plures alij,quos allegat Portol. vbi ſupra num. 26. vbi quam plures alij,
55 deinde,quia cum iſti arbitri † ſecũdum iuris,& ſtatuti formam ſint electi, dicuntur habere poteſtatẽ ab ipſo iure, & ſtatuto: ita Francus in dict.cap. ab arbitris, & ibi gloſ.1. & ſic appellãdum ad ipſum ius,vel ſtatutum, & ſic ad legiſlatorem, vel ſtatuentem, qui ſunt lex animata in terris,& per conſequens ad Papam,vt in authen. de conſulibus in fin.cap.1. de cõſtitut.in 6.ita glo.in dict.cap.ab arbitris,
56 & etiam in margine,† vbi dicitur, quod debet appellari ad ſtatuentes, quando per ſtatuta debet in arbitros compromitti. Sed optimè hic cadet dubitatio pul-
57 chra,quare magis ab iſtorum † arbitrorum ſententia appellandum ſit ad Principem, quã ad alios ſuperiores Iudices, veluti ſi Ordinarius Epiſcopus recuſetur,&arbitri eligantur,quare non appellabimus ad Archiepiſcopum. Ratio eſt, quia iſti arbitri habent poteſtatem á lege, ſeu iure. (Licet ſint eligendi à partibus) vt patet in cap.ſuſpicionis extra, de officio delegat. Francus in dict. cap. ab arbitris,num.2.Maranta de ordine iudiciorum,4.par.diſtin.6.num.22. gloſ.1. in dict. cap. ab arbitris, ſi ergo à lege habent poteſtatem, & à iure,ergo ad eandem legem, ſeu ad idem ius debet appellari,& per conſequens ad Principem,
58 † qui dicitur lex animata, vide gloſ. in l. fin. C. de iudic. id ſentientem: vnde gloſa marginaria, Francus,& Dominicus in dict. cap. ab arbitris, dicunt per hanc rationem appellandum eſſe ad ſtatuentes, quando per ſtatuta eſt in arbitros compromitendum, quia tunc arbitri dicuntur habere poteſtatem à ſtatutis ipſis; vnde de iure ciuili appellandum eſſet ad dominum Regem, l. fin. C. de iudic. de iure vero Canonico ad Papam, vt in dict. cap. ab arbitris, & quæ diximus de facultate appellandi ab arbitris electis, ex neceſsitate iuris ad cognoſcendum de ſuſpicionis cauſa, vt in dict. capit. ab arbitris, procedũt etiam in quocumquè arbitro ex neceſsitate iuris, vel ſtatuti electo, gloſ. in verbo ſunt alij, in dict. cap.ab arbitris, & ibi Ancharran.& Doctores,qui arbitri plures eſſe poſſunt, ſecundum gloſ.fin. & Doctores vbi ſupra.
59 Nec his obſtabit, ſi quis diceret: quod ſententiæ † arbitrorum, ſiue iuſta, ſiue iniuſta ſit,ſtandum eſt, nec ab ea poſſumus appellare, l. diem proferre, §. ſtari de receptis arbitris, l. 1. C. eodem gloſ. fin. in dict.cap. ab arbitris, notatur in ca
60 pit.ſi contra vnum,eodem titulo, cum ſe cus ſit in arbitratore, cuius † ſententia ad arbitriũ reducitur boni viri, l. ſi quis arbitratu,de verborum obligatio. rationem aſsignat Orian. in cap. Quoniam, contra verbo recuſationes de probat. nam ex ſupradictis remanet iam reſpon
61 ſum, † quia obiectio loquitur in arbitris voluntarijs, & ex conuentione partium electis, quos arbitros compromiſſarios appellamus, quorum ſententiæ, ſiue æquæ, ſiue iniuſtæ ſtandum eſt, nec licet ab ea appellari, d. iuribus, & imputent ſibi partes, quæ compromiſſerunt, dict. §.ſtari, & hoc metu penæ, vt alibi diximus, neque hoc rigorem continet, quia propter hanc rationem alia via ſucurſum eſt, & temperatus rigor, quia ſcilicet recuſari poſſunt tanquam ſuſpecti,Orian. vbi ſupra,quod ſecus eſt in arbitratore, à quo cum detur recurſus per reductionem boniviri,non poteſt recuſari,Orian.vbi ſupra:nos tamen loquimur in arbitris iuris, qui ex neceſsitate iuris, ſeu ſtatuti eliguntur, quales ſunt arbitri,de quibus in dict. c. ab arbitris, & in l. apertiſsimi, l.fin.C. de iud.capit. cum ſpecialis,capit.ſecundo requiris de appellationibus, capite ſi contra vnum, de officio delegat.in 6.cap. Paſtoralis,de reſcript.in quibus eligũtur arbitri ad cognoſcẽdũ de ſuſpicionis cauſa,vel reuo-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

catione literarum; & idem eſſet,ſi ſtatutó caueretur,vt fit in Italia, quod cauſæ compromitantur inter coniunctos; nam tales dicuntur etiã arbitri Iuris,Marant. de ordin. Iudicorum, 4. par. diſtinct. 14. num. 13. & huiuſmodi arbitri dicuntur neceſſarij,cum de neceſsitate iuris, vel ſtatuti eligantur, Bart. in dict. l. fin. Marant. & DD. vbi ſupr. maximè Portol. à quorum ſententia appellatur ad Principem, gloſ. in cap. à Iudice, vbi Bellamẽra,& Turrecremata,2. quæſt.6.dict. cap. ab arbitris,& dict.l.fin. vbi pulchre Bart. DD.& gloſ.Trutinata: ita Marant. 4.p. diſtin.6.num.22. Ancharran.in dict. cap. ab arbitris,circa medium, Philippus Frãcus in fin. & ſic merito etiam ab arbitro ad decidendam competentiam iuriſdi-
62 ctionis electo † ex neceſsitate iuris, cap. Paſtoralis,de reſcrip. appellãdum eſt ad Principem,dict.capit. ab arbitris, Abb. Imol.Bellamer.Felin.& alij in d.cap.Paſtoralis,ex his pari ratione dicẽdum eſt;
63 quod cum hoc † ſit per legẽ Regni ſublatum,& totum contrarium diſpoſitum,& per ipſam conſuetudinem obſeruatum; quod à ſententia arbitrorum ex neceſsitate iuris electorum,& à ſententia Cancellarij non detur appellatio ad Principem ſuperiorem, totum hoc erit contra libertatem Eccleſiaſticam, & per conſequens nullum, corruetque conſuetudo, tanquam irrationabilis, et contra libertatem Eccleſiaſticam introducta.

Secundo maximè facit,quia † cum ad
64 validitatem legis, et ſtatuti requiratur inter alia auctoritas ſtatuendi, Felin. in cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ,nu.81. 86. et ibi Dec. num.53. quod idem docuit Sanctus Thomas,relatus per Rebuf. 1. tom. pag.14.nu.61. et ſecularibus obſequendi manet neceſsitas,non auctoritas imperãdi,cap. cum laicis,de rebus Eccleſię alienandis, capit. benè quidem, Cap. deniquè 96.diſtinct.cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ de conſtitutionibus, inde fluit,quod
65 † ſtatuta laicorum perſonas Eccleſiaſticas,et earum bona,et facultates ex defectu poteſtatis non afficiunt; DD.in dicta authent.caſſa,et in cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ,Couar.late pract. 31. Dueñas re-
66 gul.100. quod tam certum eſt, quam vulgare,habent enim † Clerici fori priuilegium de iure diuino,cui renunciare non poſſunt:dicit communem Couar.in practica 31.num.1. Bouadilla magis communem,lib.2.cap.18. num.17. vbi additio in litera A. Roland.conſ.23.numer.6. et 10. tom.2. Ita tenuit gloſ. diuinitus in Can. ſi Imperator,96.diſtinct.cap. quanquam, ibi,diuino iure,de cenſibus in 6.Socin.in c.ſi Clericus, declaratione 25. de foro cõpeten. communem etiam dicit Portol. in verb. Clericus,num.11. Decian.in tractat. criminal. tom. 1. lib.4. cap.9. Rota deciſ. 10. de conſuetudine in antiquis, Thom. Boſsius de iur. ſtatus, ſiue de iure diuino,et naturali,cap.17. vbi idem tenet, et communem dicit Pacian. conſil. 154. num. 128. Vbi quod Clerici habent fori priuilegium de iure diuino,Luppus in tractat.de libertate Eccleſiaſtica, q. 2. num.3. Villalobos in communibus opinionibus,in verbo Clericus,num.69. nos de Inhibitio. cap. 8. §.3.num. 117. et §. 1. num. 11. et ita conſtitutiones laicorum, de hoc loquentes ſunt potius declaratoriæ,quam de nouo promulgatoriæ, iuxta gloſ. in cap.ſi Imperator. in verbo diſcuti,96. diſtinctione,et ab hac opinione, tanquam communi, et communiſsima non eſſe recedendum,conſulit Alderan. Maſcard. concluſ. 1. num. 74. vbi multa alia concludens in materia, quod procedit etiam quo ad bona † patrimonia-
67 lia Clericorum, in quibus habent priuilegium fori,ne ſubiaceant ſtatutis laicorum,cap fin. & ibi gloſ.fin. de vita & honeſtate Clericorum l.decernimus,C. de Epiſcopal. aud.latè Dec.in cap. Eccleſia ſanctę Mariæ num. 65. de conſtitut. latè Pacian. num. 113.Alderan.93.qui multos
68 allegat,ſi igitur † exempti ſunt á poteſtate ſeculari de iure diuino, tanquam res ſpiritualis, quarum laici incapaces ſunt, Pacian.n.128.Alderã.n 60.nec ligari poſſũt ſtatutis laicorũ ex defectu poteſtatis, quomodo defẽdi poteſt for⁹ iſte à vitio nulli-

nullitatis, & etiam conſuetudo contra
ius Canonicum introducta, & vſurpati-
ua iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, quæ de
iure habebat cognoſcere de competen-
tia iuriſdictionis: & eſt certum, quod
etiam conſuetudo non poteſt introduci,
niſi ab illis qui habent poteſtatem con-
dendi legem. Nec quidquam his dua-
bus rationibus oberit pręſcriptio im-
memorialis, ſeu conſuetudo, quæ alle-
gatur pro foro, & obſeruantia Regni,
quod ab immemoriali tempore cogno-
uerit ſecularis, vna cum Eccleſiaſtico de
competentia iuriſdictionis, quia dicta
69 conſuetudo † non valet, cap. Clerici, de
Iudicijs, vbi dicit tex. *Cum Imperator dicat,*
quod leges non dedignantur ſacros Canones imi-
tari, in quibus generaliter traditur, de omni cri-
mine Clericus debeat coram Eccleſiaſtico Iudi-
ce conueniri, non debet in hac parte Canonibus,
ex aliqua conſuetudine, præiudicium generari:
& ibi Abb, & Dec. num.18. Alexand. in
conſ.8. colu.1. in 1. Ripa reſponſ.13. col.1.
1.par. Socin. in cap. ſi quis Clericus, 19.
fallen. de foro competenti: Ita Pacian.
70 vbi ſup. num.128. ea ratione, quia † laici
præſcribere nequeũt iura diuina, nec re
rum ſpiritualium ſunt capaces, & ſic in
hoc minoris potentiæ eſt conſuetudo,
quam priuilegium: Dec. in c. nouit. n.82.
verſ. & hoc intelligitur, de Iudic. dicẽs,
quod tũc immemorialis habet vim † pri
71 uilegij, quando perſona eſt capax iuris,
quod pręſcribitur & datur habilitas, &
capacitas in pręſcribente: nos de Inhibi-
tio. cap.8. §.3. nu. 121. alias ſecus, quia po
tentius eſt priuilegium, quam pręſcrip-
tio. Aufrerius regul.2. ſub num. 25. verſ.
ſed iſta ęquiparatio de poteſtate ſecula-
ri, dicens, quod licet Regia Curia cog-
noſcat de petitorio beneficiorum vacan
tium, illud tamen non procedit ex ſola
præſcriptione immemoriali, ſed ex pri-
uilegio, vel ex fama priuilegij, quia ſola
præſcriptio nihil operatur, vbi datur in-
capacitas in poſsidente, quia per aliquã
cõſuetudinem, etiam vetuſtiſſimam, nõ
poteſt conſequi id, quod ex priuilegio
cõſequeretur, d. deciſ. Rotę 10. alias 840.
Benedictus in cap. Raynutius, verbo &
vxorem nomine Adelaſſiam, deciſ.2. nu.
169. verſ. & plura alia. Zabarella in conſ.
57. nu.2. Felin. cap. cauſam, n.3. verſ. ſigna
theoricam, de præſcriptio. latius Pacian.
nu.134. cõmuniter DD. in d. cap. Clerici,
& hanc cõmunem dicit Couar. d. cap.31.
num.5. & communem dicit Clarus d. q.
36. verſ. ſed ea retenta, Farina. variarum
lib.1. tit. de Inquiſitio. quęſt.8. nu.3. & de
communi Alex. conſ.8. nu.1. in 1. damnãs
talem conſuetudinẽ, nam licet conſuetu
72 do † tribuat omnẽ iuriſdictionẽ: Bald. in
l. etiam col.3. C. de exceptione rei iudi-
cat. cap. Clericus laicum, vbi gloſ. & alij,
de foro competenti, tamen non poteſt
tribuere laico in Clericos iuriſdictionẽ
ex improbata incapacitate ab omni iure,
& ſic talis conſuetudo eſt irrationabilis:
DD. in d. c. Clerici de Iudicijs, vbi Abb.
etiam ſi ſit immemorialis conſuetudo,
quia cum laicus ſit incapax iuriſdictionis
in Clericos iure diuino: Abb. in cap. quã
to, de conſuetudine: Rochus de Curt. de
conſuetudine, nu. mihi. 300. Rota d. de-
ciſ. 10. ideo nullo tempore valet talis cõ
ſuetudo: Decian. tom.1. crim. lib.4. c.9.
nu.14. vbi multi, dicens, quod immemo-
rialis tunc operatur, quando datur capa
citas, & habilitas in vtẽte, allegat Annan.
Cardin Domin. & alios, tempus enim ſo
lum non habilitat, imo in tali diuturnita
te habet locum, c. fin. de conſuetudine,
vt tanto grauiora ſint peccata, quãto diu
tius infelicem animam detinent alliga-
tã: ita Abb. in cap. Eccleſia Sanctę Marię
in principio, de conſtitutionibus, & in c.
ſolitæ, notabili 6. de maioritate & obe-
dientia, Alderan. á num. 129. Et hoc eſt,
quod dici ſolet, quod quando poſsidens
73 eſt incapax, † ita quod ius commune re-
ſiſtit etiam poſſeſſioni, tunc immemoria-
lis non habet vim tituli, & priuilegij le-
gitime obtenti: Abb. in cap. cauſam, 1. no
tab. de pręſ. & in c. ad aures, 1. not. eod.
tit. Monac. in c.2. & ibi Io. Andr. ver. cum
ergo decimæ, de præb. in 6. Bald. in l. om
nes, in fin. C. de præſ.30. an. allegat mul-
tos Ant. Gab. lib.5. tit. de pręſc. cõcl.1. n.16

& ibi de communi, num.17. & tanta eſt hæc incapacitas, vt procedat dicta regula, & duret vitium immemorialis, etiam
74 ſi Papa ſciuerit † & tollerauerit conſuetudinem, ſeu præſcriptionē, quia non ex hoc cenſetur Papa diſpenſaſſe, aut conualidaſſe conſuetudinem, quia in geſtis Principum potentium præſumitur Papā potius diſsimulare ob euitandum ſcandalum, quam illis aſſentire: Præpoſ. in cap. Imperium, colum. fin. diſt. 10. Pacian. de probationibus, capit. 29. in fin. lib. 1. & dum poteſt capi coniectura alterius cauſæ, & ſic dum potuerit tolleraſſe ob vitandum ſcandalum, vel ob aliam cauſam, & non ad conſuetudinem inducendam, ita niſi conſenſus ex alio reſultet, nō eſt præſumendum † in dubio, quod voluerit
75 derogare exemptioni ſuorum Clericorum a iure diuino emananti abſquè alia rationabili cauſa. d. Rota deciſ. 10. nu. 4. vbi dicitur, & dato quod Papa ſcandalū tollerauerit, nō propter hoc approbaſſe cenſetur, argumento not. per Innocen. in rubr. de conſuet. & in cap. nihil, de præſ. cū hæc exemptio ſit de iure diuino: Decian. vbi ſupra num. 16. dicens, quod licet
76 iura † inpræſcriptibilia ſciente Principe præſcribantur: Anto. & alij in cap. accedentes de præſ. Abb. conſ. 94. vol. 1. tamē illud procedit data capacitate præſcribentis, ſecus ſi ſit incapax, vt eſt laicus iuriſdictionis in Clericos: ita Abb. in cap. quanto, de conſuet. Felin. in dict. cap. accedentes, vbi late, Curte in cap fin. num. 300. de conſuet. & videmus, quod multa per pacientiā tollerantur, quæ ſi deducta fuiſſent in iudiciū, non tollerarentur, cap. cum iam dudum in fin. de præb. d. deciſ. Rot.

Sed iam te video opportunè dicentē, quod ſuperiora procedunt, vt colligitur ex d. deciſ. Rot. 10. in antiquis, de conſuetudine, quoad ea, quæ verè & propriè
77 ſpiritualia † & Eccleſiaſtica ſunt, veluti quoad ſacramenta, gradus, ordines, & ea quæ attingunt Eccleſiam, fidem & legem Chriſtianam, & alia ſimilia, veluti quæſtio hæreſis, ſimoniæ, & excommunicationis, electio ad dignitates, & beneficia, Eccleſiaſtica, Eccleſias poſsidere, & de eis diſponere Canon. benè quidem 96. diſtinctione Canon. quamquam de cenſibus in 6. quæ nullo modo cadunt in laicum. Secus autem quoad cauſas ciuiles & criminales, & quoad res temporales, quæ ſpiritualia non tangunt, quia in his Clerici non dicuntur exempti de iure diuino à iuriſdictione ſeculari, ſed per leges Canonicas, & Conſtitutiones Pontificas: ita Couar. d. cap. 31. practicarum quæſt. nu. 2. verſ. 1. concl. & verſ. 2. concl. Farinac. tit. de inquiſitione, quæſt. 8. n. 2. verſ. limita. 1. hoc modo componens diuerſitatem opinionum, vt prima procedat quoad verè ſpiritualia, & propriè Eccleſiaſtica: ſecunda vero, quoad temporalia & criminalia: quā ſequuntur Innocen. in cap. 2. num. 1. de maiorita. & obedien. Alciat. in rubr. num. 3. C. de ſacros. Eccleſijs, & in l. iubemus, nu. 6. C. eod. Medin. in C. de reſtitutione, cap. de immunitate Eccleſiarum, quæſt. 15. Euerardus in loco à veroſimili. num. 8. Couar. vbi ſupr. Bouadilla lib. 2. cap. 18. nu. 23. & quod ita cum exemptio procedat de iu-
78 re † humano in temporalibus, criminalibus, & ciuilibus, & in caſu noſtro non erit incapax Iudex ſecularis de ſe, licet incompetens ad cognoſcendum de his cauſis, & per conſequens poterit præſcribi legitime hæc cognitio: Couar. vbi ſupra num. 3. & 4. & diximus nos de Inhibitio. cap. 3. §. 1. num. 24. ſuppoſito quod hæc quæſtio ſit de re temporali, non ſpirituali, quia eſt ſuper competentia iuriſdictionis circa immunitatē Eccleſiæ, quæ immunitas de iure humano eſt, & non diuino, toto tit. de immunitate Eccleſiarū, vt reſoluit Farina. par. 1. tom. 2. quæſt. 28. num. 1. Menoch. de præſump. lib. 5. præſump. 10. num. 1. Decian. 2. tom. crim. lib. 6. cap. 25. Bouadilla in politi. lib. 2. cap. 14. num. 3. Bardaxi in foro de his qui ad Eccleſiā confug. num. 2. in fin. Couarr. lib. 2. variar. cap. fin. vbi multi alij, licet non defuerint, qui contrarium teneant non paruæ authoritatis.

Sed

Sed huic obiectioni poteſt reſponderi multis modis,&primo ea obiectio poſſet vim obtinere quãtum ad hoc, vt ſcilicet contra hanc exemptionem iure huma-
79 no introductam poſsit currere † præſcriptio, et detur capacitas et habilitas in laico præſcribente ad legitime præſcribendum(de qua præſcriptione ſtatim dicam) non autem obtinebit vim quoad effectum, vt poteſtas ſecularis poſsit ſtatue-
80 re † contra hanc exemptionem, attento quod ſit de iure humano, quia non poterit: pro quo eſt aduertendum, quia potuit Romanus Pontifex eximere in temporalibus Clericos,& eorum res à iuriſdictione Seculari in Chriſtianæ Reipublicæ vtilitatem,& ſimiles exemptiones facere, habet enim poteſtatem ferendi
81 leges † in his, quæ ſint Eccleſiæ regimini,& adminiſtrationi conducibilia, conueniebat autem, ne miniſtri Eccleſiæ cõ ueniantur etiam in temporalibus, apud Iudices Seculares, vt libere vacare poſſent miniſterio diuino,ad ſic liberius & rectius miniſtrandum Eccleſijs; ex quo fundamento ſubſequitur,quod Summus Pontifex,& eius officiales habent iuriſdictionem in ſeculares perſonas, vbi agitur de re aliqua in ordine ad ſpiritualia: Bouadilla lib.2.polit.cap.17. nu.44. nos de Inhibitio.cap.9.§.2.num.13.& hac via trahere laicos ad forum ſuum (dummodo non fiat directe ad præiudicandũ iuriſdictioni regali, & in emulationẽ,quod non eſt præſumendum) Bouadil.& nos, vbi ſupra,Molin.Nauar.& alios allegati per Zeuallos.4.par. quæſt.899.num.120. & 122.quicquid referat Salcedo ad Bernard.Diaz.cap.3.ver. verius,& in conſequentiam iſtorum poterit Summus Pontifex,& eius officiales tali caſu ſecundũ ſupradictos procedere penali iudicio, contra turbantes dictam iuriſdictionẽ, & miniſtros illius,l.1. ff.ſi quis ius dicẽt. non obtemp.vbi Cagnol.num. 19. & 71. Lucas de Penna in l.prohibitum,de iure fiſc.lib.10.Menoch.conſ.230.num.16.Puteus de ſyndi.ver. notorium, nu. 11. Salced.ad Bernard.cap.93.nu.1.Segur.in director.2.p.cap.6. num.11. Bouadil. lib.2. cap.17.num.79. & 114. nos de Inhibitio. cap.30.vbi late, & non ſolum contra impedientes miniſtros Eccleſiæ tractantes de re aliqua in ordine ad ſpiritualia, ſed etiam contra turbãtes, iuxta doctrinam Cardin.in Clemen.1.§.vtrum in q. 4. de hæreti.nos dict.cap.30.num.182. quæ autem dicantur cauſæ ſupernaturales, & in ordine ad ſpiritualia, & an tales ſint cauſæ indulgentiarum, & Bullæ Sanctæ Cruciatæ, etiam quoad quæſtores,vide in Concil. Trident.ſeſſ.21.cap.vlt. de reformat.Bouadil.dict.cap.17. numer. 122. Azebedo tit.10.lib. 1. nouæ recopil.Redeundo ad rem,cum in hanc exemptionem totus ferè orbis Chriſtianus,Romanorum Pontificum, & Imperatorum ſanctiones conſenſerint expreſſe, vt apparet ex allegatis per Couar.pract.31.nu.3. hanc exemptionem minime poterunt reuocare Principes ſeculares, ſed ſolum Romanus Pontifex, nam cum Principes ſeculares ſint in ſpiritualibus,& Eccleſiaſticis rebus Summo Põtifici inferiores, non ſuperiores,nec equales, ideo talem legem,nec exemptionem tollere nõ poterunt:notatur in cap.nouit. de Iudicijs, imo talis reuocatio eſſet contra Eccleſiaſticam libertatem,& ſic fieri non poſſet,iuxta tradita in cap.nouerit, de ſententia excommunicatio. cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ, de conſtitutio. cap. vltimo de rebus Eccleſiæ. Soto in 4. ſententiarum,par.vlt.diſtinct.15. quæſt.2. artic.2. vbi multi,ſequitur Alderan.Maſcard.de interpretatione ſtatutorum, concluſione 1.num.78.dicens, quod in caſibus, in quibus Clerici dicuntur exempti iure tantum humano à poteſtate ſeculari,nõ poterit Princeps ſecularis, vt cumq; ſummus,huiuſmodi exemptioni, ac immunitati proprijs legibus,ac propria auctoritate derogare,Canon. bene quidem. 96. diſtinctione,cap.Eccleſia Sanctæ Mariæ de conſtitutionibus,cap.fin.de rebus Eccleſiæ, vbi conſtitutionem laycalem contra prædicta diſponentem non conſtitu-
82 tionem, † ſed deſtitutionem, ſeu potius deſtru-

Digitized by Google

deſtructionem,nec non vſurpationem iu
riſdictionum appellat Gregor. Pontifex,
imo nec Romanus Pontifex hanc exem
ptionem in vniuerſum tollere poterit,vt
vtrumq; cum multis comprobat Couar.
vbi ſupra. nu.3. & 4. Thomas Boſsius de
iure ſtatut. ſiue de iure diuino & natura
li, cap.17.Vnde ſequitur,quod quãdo ve
ra ſit opinio tenentium, quod exemptio
clericorum in ciuilibus,temporalibus,&
criminalibus ſit de iure humanopoſitiuo,
adhuc tamen conſtitutio ſecularius,& fo
rus,de quo agitur, non potuerũt tollere
hanc exemptionem, nec in aliquo eam
vulnerare, quia eſſet contra libertatem
Eccleſiaſticam:ſolum autem (vt ad con-
ſuetudinem,& pręſcriptionem immemo
rialem redeamus,) poſſent introduci præ
83 ſcriptio, † & conſuetudo in aliquo caſu
particulari, contra talem exemptionem
iuris poſitiui ſuppoſito, quod ſit de iure
humano poſitiuo,vt deducunt Couar.&
multi alij quos ipſe allegat.d.n.4. & nos
retulimus de Inhibitio.cap.8.§.1.à nu.23.
cum ſequentibus. Quare videamus an
hęc pręſcriptio,& conſuetudo in Regno
introducta ſit legitima, an vero inutilis,
& irrationabilis, & primo videbatur iu-
ſta,quia cum ſit immemorabilis,&in ma
teria,in qua datur capacitas, & potentia
præſcribendi, vt in temporalibus, ciui-
libus, & criminalibus contra Clericos,
potuit poteſtas Secularis legitimè ius
hoc cognoſcendi de competentia iuriſ-
dictionis præſcribere:ſed contrarium eſt
dicẽdum, quia licet in præſcriptione im
84 memoriali † non requiratur probatio de
ſcientia,& patientia illius, contra quem
præſcribitur;gloſ. in l.hoc iure. §. ductus
aquæ, vbi Angel. de aqua quotidian. &
æſtiua,& in cap.ſuper quibuſdam. §.præ
terea de verborum ſignificatione,Anto-
nius de Butrio in cap. peruenit de cenſi-
bus.Alex.conſ.6.nu.4.in 1.vbi de veriori
& magis commni opinione. Pariſ.conſ.3.
num.53.& conſ.27. num.34. volum.1. di-
cẽs hanc veram,& cõmunem opinionẽ,
Antonius Gabriel.lib.5.titu.de pręſcrip-
tionibus,cõcluſ.1.num.59.vbi de veriori,
& magis cõmuni,Maſcard.concluſ.1210.
á nu. 42. Huius tamen traditionis ea ra-
tione potiſsima,quia per tempus tam an
85 tiquum pręſumitur † ſuam alterius partis
contra,quã præſcribitur:Salicet. inl. au-
thoritatem,verſ.quęro de queſtione fa-
cti. C.vnde vi,Decius,conſ.185. num.12.
Calder.conſ.15.verſ. præſumitur autem,
ita Maſcar.vbi ſupra, num.43. Et ſic po-
tius dici debet,quod requiritur ſcientia,
& patientia, ſed quod illa pręſumatur
propter antiquitatẽ tanti temporis, at in
caſu, de quo agimus,ab eodem tempore
inmemoriali, quo probatur ſecularem
cognouiſſe de competẽtia iuriſdictionis,
& ſic ſcientia Romani Pontifici per ſe,&
ſuos officiales,probatur etiam diſſenſio,
& contradictio Iudicum Eccleſiaſticorũ
diſſentientium, vt patet per eundem fo-
rum, in illis verbis: *Y cada vno dellos preten
den ſer juezes de la coſa que ſe alterca* (& ibi)
*Por las quales, cada vno de los Iuezes pretende
el conocimiento de lo que ſe litiga, pertenezer a
el, y no al otro.* Et ad eundem modum Do
ctores Foriſtæ idem atteſtantur ſignan-
ter Bardax. in d. foro 1. num.10. dicens:
*Quod iſta conſideratio videtur multum obuiare
dicto priuilegio præſumpto, nam ſi verè fuiſſet
conceſſum priuilegium per Sedem Apoſtolicam,
quod Secularis ſit Iudex in dicta competentia iu
riſdictionis,nõ illi obuiaret Iudex Eccleſiaſticus,
& hac repugnantia non minus iudicari debet
immemorialis in hoc foro, ſicut cetera de Vanco
Regio,& alia immemorialia cenſentur*,hęc ille:
vnde cum conſtet de contradictione ab
initio immemorialis,non potuit præſcri-
ptio introduci nec compleri, quæ ratio
habuit dictum Ibandum de Bardaxi,mul
tum ancipitem,& magis pro hac opinio-
ne.Vnde reſultat quod cum à pari proce
dant in tempore adquiſitio,iuriſdictio &
contradictio,non poteſt dari præſcriptio
nec conſuetudo præſcripta, cum probe-
tur excluſio patientiæ præſumptæ per
antiquitatem temporis, quod genus pro
probationis admittitur ad excludendam
præſcriptionem immemorialem:Crauet-
ta in tractatu de antiquitate temporis.4.
par.cap.3. incipiente, abſolutis differen-
tijs.

tijs.numer. 15. verſ.etiã verum iſto caſſũ
Maſcard.vbi ſupra.num.44.

Tertio iuuat ſequens ratio, nam tota
Curia generalis Aragonum,hoc eſt,Do-
minus Rex, & Regnum decreuerunt in
curijs generalibus,vt apparet per actum
curię, ſub titu. *Orden para obtener confirma-
cion de ſu Santidad*,fol.mihi 86.vt obtinere
tur à Romano Pontifice confirmatio fo-
rorum ſuper competentia iuriſdictionis;
& in confirmatione obtenta ſub die 21.
Septembris 1548.aſſeritur in precibus fa
ctum fuiſſe forum *de las competencias*, ſub
beneplacito Romani Pontificis, & Sedis
Apoſtolicæ, & inſuper narrat Papa in ea
87 fuiſſe pro parte Caroli Imperatoris, † &
totius Curię dictum,& aſſertum,quod à
die editionis illius fori, vſq; in diem con
firmationis,quę facta fuit anno 1548. fuit
obſeruatus forus ille,ſub ſpe tamẽ dictæ
confirmationis, id circo confirmat dictũ
forum,& omnia facta, dummodo recur-
ſus ad Apoſtolicam Sedem minimè im-
88 pediatur,& cum confeſsio † facta in pre-
cibus probet contra confitentem,& pro
ducentem, l. cum pręcum, & ibi Bald.
& Salicet.C.de liberal.cauſſa.Dec.conſ.
534.num.4. per l.2. C. de inſtitut. & ſub
ſtitu. Oldra. conſ. 292. Cuman.37. Abb.
in cap. examinata, tertio notabili in fin.
de iudic.Menoch.de pręſump.lib.2.præ-
ſump.13. Baptiſta Coſta. de factis ſciẽtia,
& ignorantia diſt. 16. centur.2. vbi bene
remanebit probatum alio non educto,
quod forus iſte fuit factus ſub ſpe confir
mationis obtinendę à Sede Apoſtolica,
& ſub beneplacito eiuſdẽ Sedis. Ex quo
89 ſubſequitur,quod forus,† & cõſuetudo,
ſine confirmatione non ſubſiſtunt,nam ſi
de ſe valerent, non eſſet neceſſaria con-
firmatio Papæ, nec eius beneplacitum,
illa enim ſolet adhiberi per ſuperiorem,
quando actus à ſe pendet, & eius autho-
ritatem requirit:Bald.& alij in cap. veniẽ
tes de iur.iur. Alex.33. in fin.lib.5. Bald.
422.Gozadin.conſ.101.nu.15.& ita in ma-
teria ſtatutorum, ſi agatur de tollenda
appellatione ad dominum Regem, eius
confirmatio requiritur alias cum ſtatutũ
teneat non poſtulatur, diximus latiſſimè
in deciſ. 93. 1.to.& ita Bardax. conuictus
hoc argumento dicit,quod ſecũdum co-
munem reputationẽ,neceſſaria erat con
firmatio, ex quo vſus cõmunis dicti fori
ſub ſpe dictæ confirmationis fuit admiſ-
ſus,maximè attenta clauſula reſeruatio-
nis, ibi, *dummodo recurſus ad Apoſtolicam Se-*
90 *dem minime impediatur*; quæ clauſula † con-
ſeruat ius eo modo, & ſtatu, in quo eſt
tempore reſeruationis:Cephal.conſ.376.
Decian.conſ.10.num.23.1.volum. Caſsia
dor.deciſ.2. de reſerua. Bertazol.conſ.1.
n.98.in ciuilibus.Bart.in l.ſi quis legaue-
rit.ff.de legat.1.Bertrand.conſ.272. nu.5.
6.& 7. vol.1. prima impreſsione, Beroius
conſ.140.nu.42. in 2.volum. ſed ſecluſſo
illo foro in viam iuris certiſsimum erat,
quod forus tale quid ſtatuere non pote-
rat;ergo dicendum eſt in vim dictæ clau
ſulæ idem ius remanſiſſe illęſum in vim
dictæ confirmationis.

Quarto facit non modicum pro hac
opinione, quia cum approbatio huius
præſcriptionis, & fori,eiuſq; validitas pẽ
91 deat à ſola † Roma. Pontificis voluntate
adeo, quod nullus prælatus quacumque
dignitate fulgens,confirmare illa poſsit,
vt expræſſe tenuit Abb. in cap. Eccleſia
Sanctæ Mariæ, num.5.de conſtitu.dicẽs,
per hoc eſſe reſeruatum ſoli Rom. Ponti
fici,vt ipſe ſolus,& non alius poſsit ſtatu-
ta laycorum, & conſuetudines illorum
circa perſonas, & res Eccleſiaſticas ap-
probare ea ratione, quia nullus pręlatus
etiam mayor poteſt comitere laycis ne-
gotia Eccleſiaſtica, vt ipſorum diſcre-
tione agantur.cap.2.de Iud. Rom.conſil.
266.Papa autem ſolus hoc poteſt, cap.ve
rum de foro comp.cap.ſolite de maio.&
obed.cap.Romana.§.debet de appell.in
92 6. Vnde ſolus Papa † poteſt dare layco
poteſtatem excomunicãdi: gloſ. in Can.
verum 32.diſt.& alia ſpiritualia concede
re;gloſa in Can.Adrianus 63.diſt.gloſa in
cap.Imperium.10.diſt.Abb.in cap.cauſã,
col.1.de reſcrip.Ioannes Andr.ad ſpecu-
lum,tit.de legato.§.nũc tractemus verſ.
ſed nunquid, Innoc.in cap.quod ſicut de
elect.

elect. Anton.in cap.nobis de iure patrona. Ancharra.in Clem. per literas de præbend.ſicut & cauſam criminalem Clerici layco committere poteſt,Can.Mēnam. 2.quæſt.5. Abb.conſ.25.& infra latius, & iſta ratione ductus idem ſequitur Deci⁹ in cap.Eccleſia Sanctę Mariæ.num.16.de conſtitutio.dicēs eſſe de reſeruatis Papę approbare ſtatuta laycorum, quod alius inferior prælatus efficere nō poteſt,licet Decius impugnet rationem Abbat. vt ibi,& confirmando talia ſtatuta, facit ea ſua Rom.Pontif.Bald. in l. ex placito. C. de rerū permut. Immol. in l. ex facto de vulg.Roman.conſ.218. Doctores in l.omnium. C.de teſtamentis. Quod adeo ve-
93 rū eſt, quod † debeat iſta cōfirmatio(per quam actus nullus confirmatur) fieri ex certa ſcientia,Innoc. in cap.1.de tranſactio.verbo infirmitatis,Bart. in l. priuilegia. C. de ſacroſanct. Eccleſijs, & in l. ſi conſtat de appell. Alexan. conſ.59.col.5. in 1. Decius vbi ſupra. Ratio eſt, quia in dubio Papa confirmādo non videtur cōfirmare ſtatuta,quæ ſunt contra libertatem Eccleſię,notabiliter Bald. in l. omnes populi. colu.5. verſ. ſed nunquid Papa,de iuſt.& iur.& in cap.venientes. col.
94 3.de iure iurand.& qui iurat † ſeruare ſtatuta , non tenetur ſeruare illa, quæ ſunt contra libertatem Eccleſię, Bald.in l.ob ſeruare. §.proficiſci. quęſt.27. de officio proconſ. & leg. proſequitur Decius vbi ſup.Ex qua ratione infertur ad inutilem arguendi modum, quo aliqui vtuntur iuſtificantes foros,& ſtatuta Regni per aſſiſtentiam Brachij Eccleſiaſtici in Curijs generalibus,nam cum aſsiſtentes Eccleſiaſtici non poſsint approbare foros contra libertatem Eccleſiaſticam , ſed ſolus Papa poſsit,in puncto Baldus in l.aduerſus. C. ſi aduerſus rem iudic. Gozadinus , conſil.101. numer.15.& 27. inferior enim non obligat ſuperiorem. cap. cum inferior.de maiorit. & obed. inde ſequitur,quod niſi per ſolum Papam approbatio fororum in rebus Eccleſiaſticis fieri non poteſt, ita tenet Bardaxi. vbi ſupra. num.7.dicens,ſolum Papam potuiſſe cōfirmare, non Brachium Eccleſiaſticum; Sed quia communiter ad iuſtificanda ſimilia ſtatuta adduci ſolet per ſtatuentes vulgaris quędam ratio, qua nituntur iuſtificare ſua ſtatuta , conſeruatio ſcilicet boni publici,& vtilitatis reipublicę,quia ſcilicet,ſi fori competentiarum non ſubſiſterent,& ab eis appellari poſſet ad Papam, multa damna inde ſequerentur in perniciem publicæ pacis , negotiorum, ac tranquilitatis reipublicę.Nam forma-
95 ta † competentia, capto exiſtente in carceribus(vt ſic cum Reg.aud.fieri oportet ex conſuetudine) & obtinente immunitate, poſſet appellari per partem ſuccūbentem, & cum durante cauſa appellatorū nihil innouari oporteat remaneret in carceribus captus cum prę iudicio ſuę libertatis , & immunitatis Eccleſiæ, & è conuerſo capto ſubcumbente in competentia,declarata in fauorem iuriſdictionis ſecularis,ſi captus appellaret,nō poſſet contra eum exequi ſententia criminalis,vel ciuilis,ſi competentia eſſet ciuilis, ex quo infinita damna reſultarent bono regimini , & adminiſtrationi iuſtitię, vnde rationabile , & iuſtiſsimum fuit inſtitutū fori, & conſuetudinis, vt nec appellatio detur à tali ſententia , & quod Secularis etiam cognoſcat de cauſa competentię , vt ſic cum maiori cognitione ea executiatur,ſicut per ſimilia ad hunc finem conſiderant Signorol.conſil.21.Barbat.conſ.30.Bald. in cap.Clerici,de iudi. quia igitur ſic ſolent ſtatuentes ſua ſtatuta iuſtificare , eſt ſciendum , quod ad ſubſtantiam legis & ſtatuti, duo requirū-
96 tur. † Primo finis boni cōmunis, hoc eſt iuſta, & rationabilis cauſa ferendę legis, & ſtatuti, Can. erit autem lex. 4. d. Rebuf. tom.1. pag.14. num.61. qui refert in eidē S.Thom.ſequitur Felin. in cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ. num. 81. & 86. vbi Decius.num.53.de conſtitu.Secundo requiritur poteſtas,& authoritas ſtatuēdi, Doctores ſupradicti ; adeo quod vnum non ſufficiat,niſi ipſa duo concurrant,vere,alias factum ſtatutum communiter reprobatur à DD.in d.cap.Eccleſia Sanctæ Mariæ

Mariæ, Hoſti. in cap. cum laycis. nu. 10.
verſ. nec obſtat, de rebus Eccleſię non ali.
& ſemper ab initio mundi cauſa iuſtifica
tiua ſtatuti condendi non defuit, & hoc
non obſtante ſemper Rom. Pontifices,
Imperatores, & Reges à ſimilibus ſtatu-
tis dederunt Clericis exemptiones, vt
conſiderat Alben. conſ.3. num.12. & ad
hoc fuit conditus tex. in cap. aduerſus de
immun. Eccleſ. Abb. conſ.3. num.1. ſed
quia hæc materia latius traditur à plu-
ribus, non extendo: vide Alder. conclu.1.
num.7. Ex quibus ſequitur, quod nec ſub
hoc colore poſsit ſuſtineri forus, & con-
ſuetudo Regni, & ſecundum ſuperiora
fuit iudicatum in fauorem huius opinio
nis, in proceſſu actitato coram Nuntio
contra Ioan. Baptiſta Spinola, nam fuit
admiſſa eius appellatio ab ipſo Nuntio,
& proſequta coram Nicolao Benigno
delegato ipſius nuntij in ea cauſa.

Sed his non obſtantibus, re maturius
cõſiderata, cõtrariũ videtur dicẽdũ, pro-
ut ſẽper fuit iudicatũ in Regno, idq. abſq.
violatione iurium, & fundamentorum,
quibus iuriſdictio Eccleſiaſtica adiuua-
tur, illa enim fundamenta eludi nec ener
uari poſſe videntur, ſed fundabitur
hęc opinio authoritate, & priuilegijs Se
dis Apoſtolicę, tam pręſumptis quam ex
preſsis, & ſic citra authoritatẽ, & appro
bationem Romani Põtificis nihil in Reg
no queritur, ſed cum ea contendimus iu
riſdictionem ſecularem defendere, &
tueri.

Et primo agẽdo de priuilegio preſum
pto aduertendum eſt, quod licet conſue
tudo vetuſtiſsima, & quantumcumquè
97 immemorialis non profsit † laycis ad pręſ
cribendum iura, quorum ipſi incapaces
ſunt, qualis eſt exemptio clericorum, iux
ta tex. in cap. Clerici de iudicijs, quę opi-
nio cõmunis eſt, & ab omnibus recepta,
vt apparet ex allegatis per Antoniũ Ga-
brielem de pręſcriptionibus concl.1. nu.
16. vbi infiniti, Pacianus. conſ. fin. tom.1.
num. 128. Felin. in cap. canſam. num.2.
de præſcriptionibus, vt ſupra diximus, la
tius Benedict. in cap. Raynutius, verbo
& vxorem. num.169. verſ. & plura alia, cũ
alijs ſupra allegatis, hoc tamẽ limitatur,
98 † vt non procedat, quãdo cum immemo
riali concurreret rumor, & fama priuile-
gij, tunc enim habet eandem vim, quam
priuilegium Papale, ita tenent Felin. in
cap. cauſam. nũm.3: de pręſcriptionibus,
dicens, quod tunc propter difficultatem
probandi rem adeo antiquam, nè pereat
ius partis, pręſumitur pro priuilegio, ita-
que ſecundum eum ſolum tempus non
99 hoc inducit, ſed præſumptio priuilegij †
probata diuturnitate famæ: Bald. & Car
dinal. in cap. cum Apoſtolica. 9. col. verſ.
nec obſtat prædictis. Cardinalis in dicto
cap. cauſam. Dominic. in cap.2. §. ſanè de
decimis in 6. Ioan. Andreas in regul. qui
contra, in fin. in mercurialibus, vbi quod
licet nullo tẽpore poſsit induci vnio Ec-
cleſiarum, tamen ſi diu fuerunt vnitę, eſt
probata vnio pręſumptiuè; Oldrad. conſ.
196. Ancharran. conſ.157. Felin. in cap. cũ
contingat. num.4. verſ. ſi tamen, de foro
100 competenti, vbi concurrente † fama pri-
uilegij cum immemoriali præſumeretur
pro priuilegio, & ſufficeret, allegat Bene
dict. vbi ſupra, dicens, quod immemoria
lis iuncta cum fama priuilegij operatur
priuilegium habilitationis incapacium,
quia ſecundum tex. in cap. illa. 12. diſtin.
quod tandiu ſeruata conceſſa videntur,
& gloſ. penult. in fin. in cap. ex parte de
cenſibus, vbi quod ex tempore vetuſto
præſumitur aliquid fuiſſe inſtitutum, &
ad nos à maioribus perueniſſe. Eandem
concluſionem ſequitur Decian. tract. cri
mi. lib.4. cap.9. num.15. & 64. vbi allegat
Zabar. Gemi. & alios, Abb. in d. cap. cum
Apoſtolica, Alex. conſ.50. verſ. accedat
ad hoc, vol.4. Nos de Inhibitionibus. c.8.
§.3. num.163. nouiſſime Pacian. vbi ſupra.
num.120. dicens: quod vbi concurrit im-
101 memorialis cum fama † priuilegij, idem
iudicandum eſt, quod de expreſſo priui-
legio; ita Puteus. deciſ.365. lib.1. Aufreri⁹
regul.1. nu.20. verſ.12. fallit, de poteſtate
Seculari, dicens: quod licet Princeps, ex
ſolo curſu immemorialis non poſſit præ-
ſcribere immemorialia, vt incapax po-
teſt

teſt tamen, quando cum immemoriali concurrit fama priuilegij, quia præſumitur pro priuilegio, ne propter difficultatem probationis pereat ius partis, ita Rota.deciſ.215.nouiſſimorum, dicens verius & receptius eſſe, quod probetur fama priuilegij, ſaltim non reſtricta ad certũ, & limitatum tempus, ſed vaga, & incerta; Ripa.in cap.2.num.penultimo, ad fin. de Iudic. licet in hoc alij aliter teneant. Vnde concurrente fama in Regno, quod fori, & conſuetudo competentiarum habeant fundamentum in conceſſionibus Eccleſiæ Romanę, (vt apud practicos circũfertur) reſultabit inde iuſtiſsime, hũc modum formandi, & decidendi competentias ſuper iuriſdictione ab immemorali tempore introductum, & obſeruatũ eſſe in Regno.

Secundo, quando fama priuilegij non concurreret cum immemoriali, ſed probaretur loco famæ, Principẽ habere alia
102 † maiora, vel ſimilia priuilegia à Sede Apoſtolica, tunc concurrente immemoriali rei, de qua agitur, cum alijs maioribus, vel ſimilibus priuilegijs, preſumendum eſt, conſuetudinem illam eſſe legitimo initio introductã; ita Benedict. vbi ſupra. num.117. verſ.ex quibus reſultat; dicens: non mirum, quod Rex Francorum cognoſcat inter Clericos bona temporalia poſsidentes, in petitorio, & de actionibus realibus, & mixtis, ſecundum ſuam conſuetudinem vetuſtiſsimam, attento, quod habeat à Sede Apoſtolica authoritatem intromitendi ſe in electionibus dignitatum Pontificalium electiuarum, maxime attenta inueterata tollerantia Eccleſiæ, idem ſequitur Pacian. vbi ſupra, num.125. Vnde cum Rex Ara-
103 gonum † habeat maiora, & ſimilia priuilegia in Regno, à Sede Apoſtolica conceſſa, vt de Regno Hiſpaniæ teſtatur Pacian. vbi ſupra. num.137. Poteſt namquè Rex Aragonum Epiſcopis mortuis dare ſucceſſores, licet confirmandos á Roma. Pontif. ex eius priuilegio. cap.cum lõge 63.diſt. & habetur in Concil. Toletan.12. cap.6. late Couar. in reg. poſſeſſor. 2.par. §.10.num.6.verſ.& alia ſimilia habet, cõcludendum eſt in vim iſtius conſuetudinis poſſe, & debere Iudicem laycum de competentia cognoſcere, & à ſentencia in ea lata non poſſe appellari, cum hæc conſuetudo, iuncta cum fama priuilegij, vel ſimilibus, ſeu maioribus priuilegijs, habeat vim expreſsi priuilegij, & conceſſionis.

Et idem erit ſecundum Doctores, ſi cũ immemoriali poſſeſſor allegaret cauſam, ſeu priuilegium, nam tunc etiam inhabilis, & incapax poſſet ſe fundare in immemoriali. Alex. conſ. 50. verſ. accedit ad hoc, lib.4. Decian. tract.crimi.lib. 4.cap.9.num.67. Nos late de Inhibitionibus.cap.8. §.3. á num.158. Corn. conſ.24. num.19. in 4. Quia per tantum tempus præſumitur priuilegium extitiſſe de mõte, Alexand. conſ.6. lib.1. Deci. conſ.85. col.1. Aufr. in cap.1.de offic.ordin. 1.reg. fol.1212. Caſſan. in conſu. Burg. Chart.49. num.48. titu: *Si algun comet ſimple latro.* tutius tamen eſt famam probare priuilegijs Pacian. num.128.

Tertio, (vt in ſuperioribus dixi) hic nõ agitur de præſcriptione iurium, quorum laycꝰ eſt incapax, qualia ſunt ſpiritualia, ſed iurium, quorũ capax eſt, licet incõpetens, ſcilicet de iure immunitatis Eccleſiarum, quę cum ſit de iure humano
104 poſitiuo, per Canones introducta ſecundum Couar. Clar. Farin. & alios ſupradictos, non poteſt laycus dici incapax, cum ſolum hoc reſpectu ſpiritualium procedat, & per conſequens poterit ius huius cognitionis legitimè pręſcribi per laycum, vnde cum ab immemoriali tempore hoc fuerit practicatum cum ſcientia & tollerantia Sedis Apoſtolicę, iuſtiſsimè poterit laycus cognoſcere, vna cum Iudice Eccleſiaſtico, & ab eius ſentẽtia non
105 poterit appellari, immemorialis enim † hoc caſu, vbi non datur incapacitas, habetur loco tituli legitimi, & cõſtituti, l.hoc iure. §.ductus aquæ, vbi gloſ. ff. de aqua quoti. & ęſti. & habet vim priuilegij, cap.ſuper quibuſdam. §. præterea, & ibi gloſ.non extent, & Hoſtien.de verb. ſig. & etiam

& etiam vim legis.l.1. §. vlti. l.in ſumma. ff de aqua pluuia arcenda. latè Maſcard. concluſ. 1220.n.43. Ant. Gabriel, vbi ſup. num. 44. & num. 1. vbi infiniti. Quod ſi dixeris requiri ſcientiam, & patientiam Rom. Pontificis, cum requiratur in præſ-
106 criptione incorporaliũ † ex allegatis per Maſcard. num. 38. reſpõſio erit facilis primo; quod non requiritur in immemoriali, ex magis cõmuni; Maſcar. num. 46. Gabriel. num. 59. apud quos infiniti, licet ſecus in non immemoriali, & quando neceſſaria foret in immemoriali, ſufficeret
107 ſcientia † officialium, & procuratorum Rom. Pontif. Bart. in l. ſi Publicanus. §. in vectigalibus, verſ. reſpondeo, ſi præſcribitur. ff. de publi. Bald. conſ. 340. vol. 5. Caſtro conſ. 256. col. 2. Butr. in cap. fin. de cauſ. poſſeſ. & pro. Imola. Iaſ. & alij allegati per Gabr. vbi ſup. num. 61. Maſcard. vbi ſup. num. 45. Crauet. de antiqui. cap. 3. num. 23. cum ſeqq. vbi late, & bene, Garcia de nobilit. gloſ. 7. num. 7. dicens: quod licet in præſcriptione incorporalium requiratur ſcientia, & patientia, fallit in immemoriali, & hoc etiam limitat in iuribus pertinentibus ad Regem, nam ad præſcriptionem illorũ requiritur Regis ſciẽtia, vel officialium eius, ſi per tales officiales illa iura adminiſtrantur, & nu. 30. dicit ſufficere ſcientiam Concilij vniuerſitatis de iure, ex duplici fundamento in iuribus Regi debitis.

Ecce igitur quo modo ius hoc cognoſcendi de competentia iuriſdictionis fuit legitimè præſcriptum, & etiam quod nõ detur appellatio à ſententia competentiæ, vt ſupra dixi, & vix poſſunt cauillari, nec eneruari tria hæc fundamenta.

Sed dices, quod ſi competentia fundatur ſuper eo, an quis Clericus ſit nec ne, ad gaudendum immunitate Eccleſiæ, à qua fuit extractus, vel fuit capt⁹, tũc huius cognitionis erit omnino incapax lay-
108 cus, nec poterit cognoſcere, quia † de Clericatu, vt de re ſpirituali non cognoſcit, tanquam incapax. cap. ſi Iudex laycus in princ. de ſent. excommunicationis in 6. ibi, *ad Eccleſiaſticum (quia de re Eccleſiaſtica, ab* *& ſpirituali, vocato tamen Iudice Seculari, vel alio cuius intereſt) cognitio pertinebit*. De his enim cauſis ſpiritualibus, nec principaliter, nec incidenter ſe intromittit Iudex laycus. cap. tuam, de ordin. cog. cap. per venerabilem, qui filij ſint legit. cap. lata cum concordantibus, ſecundum gloſ. in verſ. ſpirituali ind. c. ſi Iudex laycus. Sed huic obiectioni reſpõdetur primo, quod iam Iudex Secularis hoc præſcripſit, vt in primis, & duabus rationibus dictum eſt ſupra pro hac parte, in alijs vero caſibus, in quibus ſolum eſt incompetens, non incapax, procedunt dictæ duæ, & etiam tertia rationes, de quibus dixi ſupra. Secũdo reſponderi poteſt, quod ad finem re-
109 mitendi † & reſtituendi Clericum ſub Iudici, poteſt Iudex laycus recipere informationem, vt videat, an debeat ſtatim remitere, vel non, immo ad eum effectum laycus Iudex compellit Clericum, vt doceat de iure ſuo, alias procedere poteſt vlterius contra eum in cauſa. Barboſ. in l. Titia num. 29. verſ. quinimo, vbi multi. dict. c. ſi Iudex laycus, verſ. nõ ſic etiã, ibi. *Tunc enim reſtituendus non eſt, quouſq; fidem de titulo fecerit Clericali, cuius idem probationis onus incumbat propter præſumptionem, quæ aduerſus ipſum orta eſt ex delatione laycalis habitus præcedenti, &c.* Et ſic ad effectum remitẽdi per Secularis informationem recipere, vt videat, an debeat ſtatim remitere, vel non, cum igitur in diſcurſu competẽtiæ iuriſdictionis, ſolũ agatur, de capiendo informationem ad cognoſcendum, ſi ſit remitendus, vel non, ſequitur, quod iuſtiſsimè in viam iuris poterit Iudex laycus cognoſcere de Clericatu ad eum finem. Sed hæc reſponſio non ſatisfacit, licet in ſe veriſsima ſit, quapropter ſciendum eſt, quod aliquãdo cauſa ſpiritualis eſt talis, quod ſufficit conſtare de facto, vel quaſi poſſeſsione iuris, nec requiri-
110 tur veritas tituli, & tunc Secularis Iudex † de cauſa facti cognoſcit; ita Barboſ. in l. Titia. num. 28. & 30. ſolut. matr. Fontanell. de pact. dotalib. Clauſ. 4. gloſ. 13. nu. 25. Abb. in cap. cum ſit. num. 17. de foro compet. Felin. num. 1. Couar. de ſponſalibus

bus.2.par.cap.8. §.12. num.3. & alij quos citauimus,in tract.de Inhibitionib⁹.cap. 8.§.3. num.9. & in Scholijs ad eum librũ late dicemus Deo duce, & hoc verum, etiam ſi in ſententia facti faciat mentionem de legitimitate tituli, per modum cauſę incidenter, & ſic cognoſcit Iudex Secularis de quæſt. facti in cauſa matrimonij,iuris iurandi,decimarum,in excõmunicatione de poſſeſſorio iuris patronatus præſentandi,elegendi,& ſimilibus,in his enim cauſis ſpiritualibus, & Eccleſiaſticis ſufficit de ſolo facto conſtare, ſiue de quaſi poſſeſſione, nec requiritur veritas tituli,Barboſ.nu.28. & eſt factum abſtractũ ab omni ſpiritualitate, & ſic cognoſcit laycus,& ſtatutum loquens de tali facto eadem ratione valebit, Alderan. Maſcard. de interpræt. ſtatmor. concl.1. num.61. Et ſic quando agitur de Clericatu ad ſolum finem remittendi, tunc quia ſufficit quaſi poſſeſſio,&factum,ideo tūc cognoſcit Iudex laycus,& ſe informat ad eum finem, & conſtito de quaſi poſſeſſione Clericatus per titulum,vel alias,eũ remitit(in poſſeſſorio autem Clericatus,
111 ad finē † cognoſcendi de Clericatu,quia tunc requeritur veritas tituli,ſola Eccleſia cognoſcit vt ſtatim dicam)aliquando vero cauſa ſpiritualis eſt talis, quod in ea non ſufficit conſtare de facto,& quaſi poſſeſsione,ſed veritas,& legitimatio tituli oſtendenda eſt: tunc Secularis non
112 cognoſcit † etiam de quæſtio. facti,quia quęſt. facti, & quaſi poſſeſſio per ſe nihil facit ad effectum de quo agitur,vnde fruſtra tractabitur per Secularē, argumēto l.ad probationem.C.de probat. cap.dilecti filij,de exceptionibus,cap.fin. de cauſa poſſ.&pro.Bald.in auth.ei qui iurat.n. 23.C.de ban.autho. Iud.poſ. Iaſ.in l.quoties. num.8.C.de Iudi. Barboſ.in l. Titia. num.27.Exemplum in cauſa Clericatus, in qua ſi opponat ſe Clericum eſſe ad effectum,vt de eo ſolus Eccleſiaſticus cognoſcat, iuxta cap. Clerici de Iudic. cap.ſi diligenti,de foro competen. non ſufficit probare coram Eccleſiaſtico, ſe eſſe, in quaſi poſſeſsione Clericatus, ſed debet probare ſe rite, & rectè fuiſſe ordinatũ, cap.legum,2.q.1.c. cum adeo, de reſcrip. cap. ex literis, de tranſactionibus,multi enim ſunt in quaſi poſſeſsione Clericatus, qui tamen Clerici non ſunt, nequè debent gaudere priuilegijs Clericorum, c.2.de Cleri.non ordin. miniſtr. Domin. Fran.& alij,in cap.ſi Iudex laicus,de ſenten.excommun.in 6. Ratio eſt,quia hæc quaſi poſſeſſio habet ad mixtam cauſam proprietatis,& ſic propter hanc commixtionē dicitur res ſpiritualis: Pacian.conſ. 164.num.111. Fontanel. de pact. dotalib. clauſ.4.gloſ.13.numer.38. vbi late: quod adeo verum eſt, vt licet laicus fuerit remiſſus ad Iudicem Eccleſiaſticum, tanquam Clericus, quia notorie reputabatur Clericus,ſecundum illum tex.in cap. ſi Iudex laicus,nihilominus tenetur probare coram Eccleſiaſtico ſe rite ordinatum,& ſic Clericum eſſe,DD.ſupradicti gloſ.præſumptionem, in d. cap. ſi Iudex laicus, ſic procedit ille tex. in princ. vbi quæſt. de mero facto Clericatus debet diſcuti corã Eccleſiaſtico, ſecundũ communē: Iul. Clar.§.fin. q.36.ver. regulariter,& ſic Couar.vbi ſup. nu. 12. & ibi alij tenent, quod laicus de nullo poſſeſſorio beneficij poſſit cognoſcere, quia poſſeſſio beneficij ſine titulo non datur, gloſ. in Clemen. vni. de cauſ.poſſ. & pro. Pacian.vbi ſup. verſ.hoc intellige,& ſic loquitur Couar.quando ſcilicet verus titulus eſſet neceſſarius, veluti in petitorio beneficij, & poſſeſſorio adipiſcendę, in quibus bene procedit eius opinio, ſecus autem,vbi non requiritur verus titulus, ſed ſufficit coloratus, quia tunc cognoſcet laicus, vt in quæſt. facti decimarum, & beneficij, quando ſcilicet ad hoc ſufficit quaſi poſſeſsio, iuxta Rot. deciſ.8.de cauſ.poſ. & pro. in antiq. nam cognoſcit laic⁹, quia licet in beneficialibus debeat conſtare de colore tituli,gloſ.fin.in Clemen.1.de cauſ.poſ.& pro.tamen hæc cognitio diuerſa eſt à validitate, & veritate tituli, quia licet cognoſcat laicus de titulo colorato,poſtea debet pronunciaciari de veritate tituli, c.cum in noſtris, de

de conceſ. pręb.Nauarr.in cap.cum contingat. 1.remed.pag.145. de reſcrip. Barboſ. vbi ſupra,num.31.at vbi in decimis, & beneficio non ſufficeret quaſi poſſeſſio, ſed requireretur veritas tituli (vt in Clericatu,ſi contendatur cum Eccleſia, vel reo, qui dicat Eccleſiam debere cognoſcere) tunc laicus nõ cognoſceret,nec de poſſeſſorio, vt dixi.

Modo redeũdo ad materiã(quia nimis digreſsi ſumm⁹ ꝓpter difficultatẽ materię,in qua paſsim multi etiã docti viri labũtur)dicim⁹, ꝙ licet ad effectũ remittẽdi ſtatim captum poſsit ſecularis ſe informare,an ſit Clericus,vel nõ;quia illa cognitio facti eſt omnino ſeparata ab omni ſpiritualitate, vt dixi,ex quo poſt remiſsionem iterum,& de nouo de vero titulo docendum eſt coram Iudice Eccleſiaſtico; ſicut etiam de quæſtione facti aliorum ſpiritualium cognoſcit, ſi ſit ſeparata ab omni ſpiritualitate:Barboſ.vbi ſupra,num.11. Secus tamen eſt, quando
113 † contenditur, an debeat cognoſcere Eccleſiaſticus tantum, & ſic contenditur de Clericatu ad effectum, vt Iudex Eccleſiaſticus tantum cognoſcat iuxta c.Clerici de Iudi.vt agitur in dict. cap.ſi Iudex laicus, ſecundum Barboſ. nu. 30. verſ. ſed ſaluando, &c. dicentem in eo tex. de tit.fuiſſe cognoſcendum, & pronunciandum,& tunc,vt diximus,nõ ſufficit probare coram Eccleſiaſtico eſſe in poſſeſſione Clericatus,ſed oportet probare rite ordinatum,cap.legum 2.q.1. vt ſupra dixi latius. Ex quo ſequitur, quod cum de validitate tituli non poſsit cognoſcere laicus, & in competentia iuriſ-
114 dictionis agatur de remiſſione † ad effectum, vt ſolus Eccleſiaſticus cognoſcat, non autem ſecularis, ideo non poterit de ea ſecularis cognoſcere, vt incapax, cap. 2.de Iudi. quia de veritate tituli,& eius validitate conſtare debet, eſt enim caſus hic,in quo quæſtio facti, ſeu quaſi poſſeſſio iuris ſola, vbi de veritate tituli apparere debet, nõ ſufficit ad effectum, de quo agitur, vnde fruſtra de ea agetur per ſecularem, c. dilecti, de except. cap. cum contingat,de offic. deleg. cap. fin. de cauſa poſſeſ.& propr. Barboſ.numer. 28. Et licet in Domino Cancellario Iudice Eccleſiaſtico hoc forte non procederet, cum in eo non detur in capacitas, ſed ſola incompetentia; & ſic poſſet legitime præſcribere, in arbitrio tamen laico ſecus eſt, quare omiſſa hac ſecunda reſponſione (licet in ſe veriſsima) quæ non applicatur,cum non agatur in competentia ad ſolum ſimplicem finem remittendi, ſed ad aliud, recurrendum eſt ad alias rationes præſcriptionis immemorialis cum fama priuilegij, vel maioribus, & ſimilibus priuilegijs, quibus laicus iuſte potuit hæc iura præſcribere, non obſtante incapacitate,& vbi illa non detur,ſed ſola incompetentia, tunc ordinaria, & ſola immemorialis ſufficere debet.

Quarto facit, nam conſuetudo mix-
115 ta † procedens à tacito conſenſu Clericorum, & laicorum (qualis noſtra eſt) maximam habet vim, etiam in Eccleſiaſticis perſonis; gloſ. & Doctores in c. viri autem de ſecundis nuptijs, capit. ad noſtram, vbi Butri. de probat. Abb. in cap.cum cauſa,3. notab. de re iudi. Abb. in cap.cum veniſſent, de eo qui mittitur in poſſeſſionem, Couar.pract.quęſt.cap. 31.num.5. tunc enim Clerici ligantur, nõ enim tunc ligantur ab incompetenti vinculo iuriſdictionis, cum non ex poteſtate laicorum, ſed ex propria lege ſibi ipſis impoſita, aſtringi dicantur;& ſic tunc Clerici propriæ conſuetudini obediunt: Rochus de Curte, in cap.cum tanto, ſectione octaua, vndecima quęſtione, numero ſexageſimoquinto, vbi loquens de obligando Clericos, vel Eccleſias per conſuetudinem laicorum, vel populi, poſtquam dixit, quod non ligantur in numero quingenteſimoquarto,adducit poſtea numero ſexageſimoquinto hanc limitationem, vt non procedat dicta concluſio in conſuetudine mixta Clericorum, & Laicorum, quia tunc ligantur propria conſuetudine, non Laicorum, & ſic ceſſat ratio communis

opinionis, fundata in defectu iuriſdictio
nis; Felin. in cap. Eccleſia Sanctę Marię,
verſ. ſecundus caſus, & ibi Antonius Ge
minian. & alij de conſtitutionibus, Imol.
in cap. ad noſtram per illum tex. de pro-
bat. Hoſtienſ. in Summa, de conſuetu-
dine, §. fin. verſ. ſed pone, quod inter
laicos, & loquuntur ſupradicti DD. Ti-
raquel. de retract. §. 1. gloſ. 13. num. 2. &
7. & de legibus connubial. gloſ. 8. num.
173. verſic. ex quibus, Belluga in Specu-
lo, rubrica. 14. de amortizationibus, §.
nunc videamus, num. 37. Surd. conſil. 2.
num. 49. & 50. lib. 1. Garcia de nobili-
tate, gloſ. 9. numer. 35. Exemplum po-
nunt Doctores in conſuetudine, indu-
cta promiſcue in loco, tam per Cleri-
cos, quam per laicos, & talis conſuetu-
do dicitur valere in preiudicium Cle-
ricorum, & Eccleſiarum, ex communi
omnium conſenſu: Bald. in capit. 3. nu-
mer. 5. de eo qui mittitur in poſſeſſionem,
capit. conſtitutus de in integrum reſti-
tutione, capit. cum cauſa, vbi Abbas
3. notabil. de re iudicat. Ferret. conſil.
352. lib. 2. ſed ſic eſt, quod hæc con-
116 ſuetudo noſtra à tempore † immemo-
riali fuit introducta per Clericos, &
laicos, & paſſim ea vtuntur Clerici, Ar-
chiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, & om-
nes Prælati, qui quotidiè formant com-
petentiam, & in ea obtinent; ergo con-
cludi oportet, prout de ſtatuto ſimili,
& ſic mixto, tradunt ſupradicti Docto-
res, Bald. in cap. cum veniſſent, colum-
na ſecunda, de eo qui mittitur in poſſeſ-
ſionem, & alij ſupradicti, quale eſt etiam
noſtrum ſtatutum circa competentias,
conditum in Curijs generalibus per om-
nes Eccleſiaſticos Regni, & Seculares
etiam, niſi velimus omnium conſcien-
tias damnare, quod dicere fortiſſimum
eſſet.

Quinto facit, quia non abſolutum eſt
quoad omnes, quod dicatur Clerici exẽ
pti de iure diuino, quoad perſonas, &
res, cum multi ſimul, & doctiſſimi viri
contrarium teneant, demptis rebus ve-
rè, & propriè ſpiritualibus; & quod ſic
in alijs, veluti ciuilibus, † criminalibus,
117 & temporalibus, dicantur potius exem-
pti de iure humano poſitiuo per ſan-
ctiones Ciuiles, & Canonicas, cap. at ſi
Clerici, capit. Clerici, cap. qualiter, de
Iudic. cap. 2. de foro competenti, & in
Authen. vt Clerici apud proprios Epiſ-
copos, Innocen. in cap. 2. de maioritate
& obedien. Couarru. practica. 31. num.
2. verſ. contraria opinio, Bouadilla lib. 2.
cap. 18. num. 23. Garcia de nobilitate,
gloſ. 9. num. 8. & 12. Bald. Paul. Salicet.
Fulgoſ. Alciat. in l. iubemus nullam, C.
de ſacroſanct. Eccleſ. & alij multi, quos
retulimus in tractat. de Inhibitio. cap. 8.
§. 3. num. 41. Clarus in §. fin. quæſt. 36.
Morla. 1. part. tit. 2. quæſt. 12. Zeballos
quæſt. 739. numer. 2. Molin. de iuſt. &
iure, tract. 2. diſputat. 31. Mexia de taxa
panis, concluſ. 5. num. 55. ſequitur ex hoc,
quod in conflictu harum opinionum, &
cum dubia res ſit apud doctos viros, ſtan
dum erit conſuetudini † circa interpre-
118 tationem talis dubij: ita deciſio Neapo-
litana 248. colum. 4. quia vbi agitur de
interpretatione rei dubiæ, & in qua ſunt
variæ opiniones, ſtatur conſuetudini vi-
cinorum, benè Crauet. conſ. 258. num. 8.
loquens in noſtris terminis, & ſic quan-
do verſamur ſuper actu dubio de iure,
an teneat, vel non, an ſit peccatum, vel
non, & ſic an ſit contra ius diuinum, tunc
119 conſuetudo † id declarans valet, & excu
ſat à peccato, Abb. in cap. venerabilis, de
120 conſuetudine, eſt enim conſuetudo † op
tima interpres iurium, & dubiorum, Ab
bas in cap. at ſi Clerici de iudic. Bart. in
l. quis ſit fugitiuus, §. apud Labeonem,
de ędilit. edict. latè Curt. in cap. cum tan
to de conſuetudine, ſection. 1. numer. 2.
Quod procedit, etiam ſi opinio electa, &
approbata per conſuetudinem, eſſet de
rigore iuris minus vera, Roland. conſil.
58. num. 18. & 19. lib. 4. Socin. iun. conſil.
83. num. 21. lib. 2. Beroius quæſt. famil. 77.
num. 2. Crauet. vbi ſup. ex qua reſolutio-
ne naſcitur plura ad propoſitũ noſtrum
121 conducentia: primo Clericos † in tempo
ralibus, ciuilibus, & criminalibus non

eſſe exempos de iure diuino, ex quo de conſuetudine multorum Regnorum videmus, in realibus ſubijci iudicio ſeculari, & etiam in actionibus mixtis,
122 cũ ius cognitionis in his rebus † contra eos præſcribatur nuda & ſimplici legitima præſcriptione, quod non ita eſſet, ſi eſſent exempti de iure diuino: nam tunc eſſet neceſſaria cum immemoriali fama priuilegij, ſimiliavè maiora, vel expreſſum priuilegium, vt ſupradixi, & hoc ſuppoſito benè ſequitur, iuſtiſsimè fuiſſe hoc ius præſcriptum in Regno ſimplici immemoriali.

Secundo ex eadem regula infertur, ſecundum aliquos, quod cum ſint diuerſæ opiniones circa hoc, quis debeat eſſe
123 Iudex in competentia † iuriſdictionis inter iudicem Eccleſiaſticum, & ſecularem aliquibus dicentibus, quod ſolus Eccleſiaſticus Iudex cognoſcit de hac competentia, & ſolus determinat, an ſit gaudendum immunitate, vt in cap. ſi Iudex laicus, de ſententia excommunicationis in 6. Couar. in pract. 33. num. 1. Remigi. in tract. de immunitat. quæſt. 2. Gutierrez lib. 3. practic. q. 1. nu. 5. Azebedo in l. 3. tit. 2. num. 10. lib. 1. nouæ recopilatio, alijs dicentibus, quod ex quo immunitas eſt de iure poſitiuo Romanorum Pontificum, & Regũ, cognoſcet Iudex ſecularis, qui captum, & extractum ab Eccleſia detinet, an ſit reſtituendus Eccleſiæ, vel nõ, in qua opinione ſubſcribunt Farinac. tit. de carcerib. & carcerat. q. 28. num. 76. in fin. Vulpelius conſ. 130. num. 6. Felin. in cap. cum ſit generale, col. 5. de foro competenti, & in cap. Parrochianus, prope finem, de ſententia excommunicatio: alijs dicentibus, quod cognoſcet Eccleſiaſticus, quando delictum pro quo reus eſt captus, eſt Eccleſiaſticum, cognoſcet autem Iudex laicus, quando delictũ eſt merè ſeculare: Farinac. vbi ſup. nu. 76. alijs autem aſſerentibus, quod ambo Iudices cognoſcant, & in caſu diſcordiæ eligant tertium: ita Xuarez de Paz, in prax. tom. 1. 5. par. cap. 3. §. 3. num. 8. 9. & 12. Remig. de immunitate, quæſt. 2. verſic. 1. declaratio, quod videtur ſatis conforme cum practica Regni, congerit hæc omnia Bouadilla (male ab aliquibus relatus) in Politica, lib. 2. cap. 19. num. 40. in tanta ergo varietate opinionum, ſi vera eſt regula ſupradicta, potuit conſuetudo, &
124 praxis, † vnam alijs reiectis magis rationi conformem approbare, ſcilicet vt ambo Iudices cognoſcant, & in caſu diſcordiæ eligãt tertium, vt eſt Dominus Cancellarius, prout practicatur in Regno; ſed ſi verum dicam, hæc proxima illatio eſt periculoſa: tum quia, iſtæ variæ opiniones magis ſunt de conſuetudinibus terrarum, quam de iure communi, vt apparet per eoſdem met, Farinac. Vulpel. Bouadillam, Xuarez, & alios ſupradictos, & tamen ſupradicta regula, pro-
125 cedit, † quando dubietas opinionum eſt de iure, vt dicit Rochus de Curte vbi ſupra, num. 1. aliàs autem, non eſſet approbare vnam opinionem ex multis, ſed ius commune corrigere: Deinde, quia ſupradicta regula procedit in caſu dubio de iure, quia tunc conſuetudo in alteram partem excuſaret, & iuſtificaret actum; ſecus autem ſi caſus eſſet clarus de iure, quia tunc tanto grauiora eſſent peccata, &c. dict. cap. cum tanto, de conſuetudine: ita Curte, ibi dict. ſectione 1. numer. 3. in iure autem hoc videtur clarum, per caput ſi Iudex laicus, de ſententia excommunicatio. vt firmiſsime tenet Couarruuias dict. practic. 31. numer. 1. & ſic ad hoc caput iuſtificandum, recurrendum eſt ad alias efficaces rationes, de quibus ſupra, tamen quantum ad caput interponendæ ap-
126 pellationis, vel non † à ſententia arbitrorum ex neceſsitate iuris electorum, & etiam domini Cancellarij, benè verum eſt, quod dantur variæ opiniones de iure: nam licet, vt diximus in ſuperioribus, ab his arbitris neceſſarijs appellari poſſe; tamen alij doctiſſimi tenent, ab his arbitris, vel Iudice medio, de iuriſdictione cognoſcentibus ex neceſsitate iuris, & ſtatuti eligendis, non poſſe appellari: Innocentius

cap. Paſtoralis, num. 3. & 8. de reſcript. ſequitur Angelus in l. 2. num. 8. Fulgoſ. 12. Iaſſ. 58. Curtius iun. 24. ſi quis in ius vocatus non ierit; Lanfrancus, & alij allegati per noſtrum Portol. ad for. 1. competentiarum, num. 17. vbi allegat Felin. Socin. Butrium, Dominicũ, & alios quã plures aſſerentes omnes; ab his arbitris neceſſarijs appellari non poſſe: fundãtur ea ratione, quod præſumẽdum ſit, quod ita bené vnꝰ Iudex, ſicut alius iudicabit,
127 & quod ideo partis modicum † intereſt, cui illorum Iudicum iuriſdictio adiudicetur, præſertim cum ſi is, cui iuriſdictio applicata fuerit, malè iudicet, ab eius ſententia appellari liceat; & quod prætereà videtur ex tali adiudicatione iuriſdictionis modicum præiudicium parti generari poſſe; & ſic conueniens eſſet à tali declaratione appellationem non admitti: quæ ratio licet ab aliquibus impugnetur eo prætextu, quod licet poſsit appellari à ſententia illius, cui fuerit adiudicata iuriſdictio in competentia, non tamen inde ſequitur, non intereſſe multum partis, quod ille non cognoſcat, quem forte ſuſpectum habet, licet ſuſpitionem probare non poſſit, quod odioſum eſt, cap. ſecundo requiris, de appellationibus: tum quia alium fauorabilem forſam habet: quidquid ſit de hac ratione, illud certum eſt, quod in hoc capite variè ſunt de iure opiniones; in quo caſu
128 potuit † practica huius Regni ſecure approbare opinionem ſibi magis vtilem, & magis occurrentem litigijs, & per quam hæc Reſpublica in maiori quiete conſeruetur: & facit, quia cum iſti duo arbitri non ſint ſubiecti vni ſuperiori in temporalibus, ſed vnus Regi, alter Papæ; quo caſu non procedet, cap. ſi ab arbitris, & ſub incerto eſſet, ad quem ap-
129 pellandum, † cum reſpectu Iudicis laici non poſsit appellari ad ſuperiorem Eccleſiaſticum: Brunolus à Sole, quæſt. 14. num. 2. Romanus conſ. 265. ſub num. 2. reſpectu autem arbitri Eccleſiaſtici, nequaquam poſſet appellari ad ſuperiorẽ ſecularem; quare propter hanc incertitudinem iuſtius videtur appellationem non interponi, & quia per appellationẽ rediret res ad vnum ex Iudicibus intereſſatis, ob quod euitandum fuit à conſuetudine introductum, vt non ipſi Iudices intereſſati, ſed arbitri electi ab eis cognoſcerent, vt ingenioſè aduertit Ludouicus Caſſanate in ſuo eleganti diſcurſu in hac materia pro Regno Aragonum facto.

Sexto facit, quia licet fateamur nos eſſe in materia prohibita à iure diuino, (quod non ſine dubio eſt) tamẽ illud re-
130 ceptum eſt, quod ſicut Princeps † poteſt ius diuinum interpretari, & declarare, ex qua declaratione conſtet, ius illud ad caſum aliquem non extendi ex aliqua cauſa publica; per tex. in cap. maiores de Baptiſm. cap. per venerabilem, qui filij ſint legitimi, optima additio ad Dec. in cap. quæ in Eccleſiarum in litera E. de conſtitutionibus, vbi quod humana poteſtas poteſt interpretari, vel ius diuinum declarare in materia expectante ad ſuam iuriſdictionem: Felin. in cap. quæ in Eccleſiarum num. 2. de conſtitutionibus, Roman. in ſingular. verbo teſtis, verſic. quid ſi ciuitas, Bart. in l. 1. conſtit. Digeſtorum, col. 5. Bald. in Authen. ad hæc, 2. colu. C. de precib. Imperator. offeren. Dec. in cap. quæ in Eccleſiarum num. 13. vbi DD. omnes ſequuntur, Bart. in l. omnes populi, 3. quæſt. principali, ff. de iuſt. & iur. Alber. in 1. par. ſtatu. quæſt. 7. Alex. conſ. 107. col. 2. in 2. & licet loquãtur per verbũ limitare, illud tamẽ accipiunt, quaſi declarare, & interpretari, ſequitur Marant. in prax. 4. p. diſ. 16. n. 91. dicens, quod eſt vera & cõmunis concluſio, quod ius
131 poſitiuũ, † licet non poſſit in totum tollere ius diuinum, poteſt tamen illud limitare, diſtinguere, & declarare, DD. & gl. in l. fi. C. ſi cõtra ius, vel publi. vtilit. Bald. conſ. 166. in fin. in 5. capiẽdo tamẽ verbũ limitare, pro declarare, & ſic interpretari, quod ius diuinũ nõ procedit, nec voluit arctare in tali caſu (alias ſi nõ ita ſũmatur, nec in totũ, vel in parte poteſt humana poteſtas ius diuinũ limitare, vt benè reſoluit

ſoluit additio marginaria ad Dec. vbi ſu
pra in litera E. & melius Couarr. pract. 31.
num. 4. dicens, quod ius diuinum, † nec
132 in vniuerſum, nec in vlla ſui parte tolli
poteſt à Principe humano, & lib. 3. varia-
rum, cap. 6. num. 9.) ſequitur Couar. dict.
pract. 31. num. 4. & ſuper 4. Decretal. 2. p.
cap. 6. §. 9. Roch. de Curt. in cap. cum tan
to, ſection. 1. num. 8. & ſection. 2. num. 3.
id exẽplificantes DD. varijs modis i. in-
133 ferijs † inductis in honorem Dei à iure
diuino; nam ex cauſa publicæ vtilitatis
poſſunt in certis caſibus tolli, & non ſer-
uari, veluti cauſa nundinarum: ita Ma-
rant. vbi ſupra, gloſ. & DD. in l. fin. C. ſi
contr. ius, vel publi. vtil. Felin. vbi ſupr.
Bald. conſ. 166. in fin. in 5. volum. l. Pro-
uinciarum, C. de ferijs, vbi in cauſa latro
num inſignium poteſt procedi etiam in
die feriato ad honorem Dei, & ſic quoad
hunc caſum limitatur ius diuinum, vel
declaratur non procedere, nec voluiſſe
arctare. Maranta vbi ſupra; ſimiliter lex
diuina prohibet homicidium in Decalo-
go, non occides, tamen aliquando tolle-
rat homicidiũ, vt tit. de Sicarijs, veluti in
bãnito, qui impunè occidi poteſt in vim
ſtatuti, alios caſus ſimiles connumerant
134 DD. vbi ſup. & tales † leges valent etiã
quoad forũ conſcientiæ, Felin. vbi ſup. n.
2. & in c. 1. 6. fallen. de conſtitut. intelligẽ
do tamen ſupradicta ſecundũ Felin. n. 16.
Dec. nu. 15. in d. cap. quæ in Eccleſiarum,
quando lex fit in materia, quæ per ipſum
ius diuinũ reperitur aliquando limitata,
ſicut in præcepto non occidendi, quod à
iure diuino eſt limitatum in aliquibus ca
ſibus, quia cũ hæc prohibitio ſit ſemel li-
mitata ſemper erit ex cauſa iuſta limita-
bilis, ſecus autẽ ſi ſtatuat Princeps in ma
teria quæ aliàs nunquã reperitur limita
135 ta † à iure diuino, ea ratione, quia erat
omnino materia de ſe mala, adeò quod
nulla ratione videatur poſſe excuſari
per glo. in c. literas, de reſtitut. ſpoliato-
rũ, veluti ſi ſtatueret Princeps, quod lice
ret contrahere matrimoniũ cum matre,
vel ſi ſtatutum permitteret, quod lice-
ret mulierem bannitã occidere, & cũ ea
adulterare, non enim valebit ſtatutũ; ex
quo adulterium nũquam de iure diuino
reperitur permiſſum, nec limitatũ, ita ſe
quuntur omnes, teſte Dec. & Felin. vbi
ſup. non tamẽ oberit, ſi ideo non reperia
tur limitatũ ius diuinum, quia caſus non
occurrerit limitandi, nã iuſta cauſa ſubſi
ſtente poterit limitari, Dec. nu. 16. vt fuit
limitatũ in l. minime, ff. de religioſ. & ſũ-
pti. funer. præceptũ de honorãdo patrẽ,
quando filius occidit patrẽ in ſui defen-
ſionẽ, & de hac cauſa loquitur in c. non
eſt, de voto, & in c. licet de ferijs: ſicut igi
tur (reddẽdo ad materiam) poteſt Prin-
ceps interpretari, & declarare ex iuſta
cauſa, & publica ius diuinũ, aliás à ſe ip-
136 ſo limitatũ, idẽ erit in cõſuetudine, † nã
in hoc paris eſt potentiæ circa declaran-
dũ ius diuinũ, cũ ipſa lege: Felin. vbi ſup.
n. 2. Abb. in c. fin. in 2. col. de conſuet. Ro-
chus in c. cũ tanto, ſect. 1. nu. 8. vbi requi-
rit cauſam publicã, & ſect. 2. n. 3. cũ ſeqq.
dicẽs, quod valebit talis cõſuetudo, quo
tienſcũq; ratio naturalis, & publica cau-
ſa id poſcunt, & quod in hoc nõ inuenit
contradicentem, ex quo tunc talis cauſa
excludit peccatũ in ipſa † conſuetudine,
137 & hoc maxime procedit ſi cõſuetudo ſit
immemorialis: Marant. vbi ſup. nu. 92. &
hæc cauſa iuſta interpretãdi debet appa-
138 rere, quia in dubio nõ præſumitur † con
tra ius diuinũ: Abb. in d. c. quæ in Eccle-
ſiarũ, & ibi Dec. n. 16. Innoc. in c. quanto,
de conſuet. & licet requiratur etiã, quod
ſtatuat Princeps in pertinẽtibus ad eius
iuriſdictionẽ, videlicet Princeps in tẽpo-
ralibꝰ, Papa in ſpiritualibꝰ: Dec. n. 17. Fel.
n. 17. vbi multos allegãt, in nr̃o tamẽ ca-
ſu, hęc omnia requiſita cõcurrũt: primo,
quia ius hoc diuinũ, ſcilicet quod Cleri-
ci nõ ligentur ſtatutis, & cõſuetudinibꝰ
139 laicorũ, reperitur limitatũ † ab ipſo met
iure diuino in aliquibus caſibus, veluti
vt non procedat in Clericis ratione alicu
ius officij, vel adminiſtrationis laicalis
ab eis aſſumptę, in quibus ſubiacebũt po
teſtati, & ordinibꝰ laicorũ, & ſacerdotibꝰ,
ne Cleri. vel Monac. Aufr. in c. 1. de offi.
ord. in reg. 16. fall. 17. n. 24. & 25. Deciã. in

tract.criminal.lib.4.cap.9.nu.143.declarans id procedere in ciuilibus,non in criminalibus, Alderan.Maſcard.de ſtatutorum interpretatione,concl.1.nu.233. vbi refert alios caſus,in quibus hæc immunitas reperitur limitata de iure, vt ſic iuſtiſsimè dicendum ſit, quod in caſu noſtro valeant cõſuetudo, & lex Regni, cũ nulla maior ratio publicæ vtilitatis eſſe poſsit,quam quod cauſę competentiarũ iuriſdictionis terminentur per hunc laudabilem modũ fori noſtri,quem tot Ro-
140 mani Pontifices laudarunt, † & approbarunt,& per quem cõſtituitur fędus inter vtramq; iuriſdictionem,propter quã etiã rationem manus Regia ſe intromittit ad tollendam vim, vt latiſsime dixi de Inhibitionibus,cap.8. Deinde conſtat Principem ſuper his ſtatuentẽ diſponere in his, quæ ad eum ſpectant, ſcilicet in temporalibus rebus,vt iam toties dixi, licet iure poſitiuo fuerint exẽpti Clerici in his à poteſtate laicali.

Vltimo ſecundum aliquos facit(ſi antiquam originem huius Regni naſcentis
141 cõſideremus)nam poſtquam Gothi,† & alij Septentrionales adepti fuerũt ſceptrum & coronam Hiſpaniæ expulſis Romanis, & ſub iugo obedientiæ gubernabant totam Celtiberiam, vt refert Marchilez in vſatico Cathaloniæ, vſatico 3. nu.24.Palac.Rub.de iuſta retentione Regni Nauarrę,p 6.§.4.5.& 6. Tunc Gothi Catholici celebrabãt Curias generales, quas Concilia nationalia vocabãt,in quibus pro bono regimine rerum ſecularium, & Eccleſiaſticarum leges ferebãt,& decreta cõſtituebãt,vt in Concil. Illerdẽſi, Tarracon.Tolet.& ſimilibus; Valdes de dignit.Regũ Hiſpaniæ,c.1.n.13.& 20.Andreas Gom.in præfat. ad ll.del fuero Iuzgo,col.2. Archiepiſ.D.Roderi.lib.3.hiſt. Hiſpaniæ, c. 14. refert verba ſequentia: *Hic Vbitizą in Eccleſia S.Petri extra Toletum cum Epiſcopis & Magnatibus ſuper ordine Regni Conciliũ celebrauit*. Referr latius Caſſanate in d.ſuo reſpõſo pro D. Petro Gago de Caſtro,cõtra Io.Baptiſ.Spinol. à pag. 15.cũ ſeqq.ſucceſſiue poſtea expulſis etiã Gothis ob inuaſſionẽ Africanorũ, & his etiã expulſis & deuaſtatis per paucos illos fideles reliquias Gothorum,qui ſe in Perineis receperunt, cęperunt pauci illi fideles cõtinuare,& proſequi modum antiquũ Gothorũ circa regimen Regni, & ſic tẽpore,quo ſine Rege fuerunt,&poſt
142 electũ primum Regẽ † in Montaneis Iacæ fecerunt ſtatuta ad vtrumq; ſtatũ Eccleſiaſticũ,& Seculare,celebrando ab initio Cõcilia nationalia, quas curias Reales appellamus,cum interuentu etiã Eccleſiaſticorũ,quod probatur ab obſeruãtia ſubſequta,&quæ hodie viget,quę de
143 clarat † idem ius fuiſſe à principio naſcẽtis Regni reſeruatũ; Bald.in c.1. quid iuris,ſi poſt alienatio. vaſſal. feud. recuperet,Greg.Lop.in l.3.tit.35.verſ. Algunas paſturas, parti.4. Caſtro.de lege penali, lib.1.c.1.pag.16. Vaſqui. cõtrouerſiarũ illuſtri.lib.1.c.47.Aymon.conſ.211.n.6.Ioſeph.Ludo.concl.38.Bartho.Socin.conſ. 111.Surd.conſ.140.nu.43.in 1. concludendo,quantũ attinet ad pręſcriptionẽ,ſi ab initio naſcentis Regni apud Catholicos
144 †Gothos,& Chriſtianiſsimos Reges Suprarbi,vſq; in hodierna tẽpora, in quib⁹ tot Catholici, & Chriſtianiſſimi Reges, tot viri docti ſimul & ſancti approbarũt hunc modũ,cum ſcientia, & tollerantia tot Romanorũ Pontificũ,quis poterit illorum cõſcientias damnare, & regimen Regni improbare? cuius ſereniſsimi Reges ſigniferi Eccleſiæ Romanæ fuerunt, & ſunt, & multi ſoliti in Romana Curia coronari, quo argumento vtitur Benedictus ad comprobationem ſimilis conſuetudinis, in capit. Raynutius, verbo, & vxorem nomine Adelaſiam, deciſione ſecunda, numero 171. & hęc ſufficiant quantum attinet ad caput præſcriptionis.

Hęc tamen ratio, quatenus fundatur in illis Concilijs nationalibus, & Prouincialibus,parũ,aut nihil aſtringit, ſi benè ſacros Canones intueamur, abſit enim,
145 quod aliquo † tẽpore etiam Gothorum in talibus Cõcilijs Reges,Principes, Magnates,& alij laici,quantumuis Catholici le-

ci,leges,& ordinationes,ſiue decreta fecerint ſuper Eccleſiaſticas perſonas,& earum res, & bona,id enim omnino eis interdictum fuit ab initio mundi,tam de iure diuino,quam humano,nequè enim eis ius erat, ſua auctoritate Sinodos con uocare particulares, nec generales, ſed auctoritate † Eccleſiaſtica conuocari opportet;cap.nec licuit,17.diſt. vbi DD.
146 cap.3.§.porro,diſt.3.& habetur in diſtin. 12. per totam,Can. multis diſtin.17.Cardinal. in Clementina 1. §. quod etiam in interdictis,de ſententia excómunicatio. Bald.de ſciſmate,colum.15. Bald. in cap. olim,de reſcrip.& licet verum ſit, quod in dictis Concilijs tractabâtur etiam res ſeculares,& fiebât leges, & decreta † ad bonum regimen Regni, illud tamen fie-
147 bat,& leges, & ordinationes decretabâtur etiã per Eccleſiaſticos ad ſupplicatio nem Regum & Magnatum id petentium,permittebant enim Reges,& Magnates,olim apud grauiſsimos illos patres Cõcilij tractari,&diffiniri res ſuas,&cauſas tẽporales,vt apparet ex Cõcil.Tolet. Can.75.&hiſt.Roderici Toletani,lib.2.c. 19. & Principum Regna cauſaſquè ſtabiliri in Synodis, conſtat etiam ex Concilio Toletano,5.Can.1.6.13.& Cõcilio Toletano 4. Can. 13. vbi cauſæ ſecularium Magiſtratuum ad Concilia deferebâtur, vt conſultis Pręſulibus Regius executor auctoritate Regia cõſtitutus in Synodo in eos animaduertat,& erat in vſu illo ſeculo leges ſeculares à Synodis prius approbari,vt refert Baronius,tom.6.annal. Eccleſiaſti. anno.107. de Codice Theodoſiano promulgando, qui prius à Prouincialibus Epiſcopis,ad petitionẽ Principis fuit examinatus,imo Reges Galliç
148 † cuidam Abbati lege ſuâ ſubdebant per ſonam Regiam, refert hæc, & alia Iacobus Valdes de dignitate Regum, cap. 1. num.13.omnino videndus ſicut & tem
149 pore Gothorum eligebantur † Reges Hiſpaniæ, de conſilio Ricorum hominum, & etiam Epiſcoporum: Garcia de Expens. capit.16. num.17. Molin.de primogen. lib. 1. cap.2. num. 11. referens in Concilijs illius ſeculi cauſas grauiſsimas Regni de voluntate Regum tractari, idem reſultat ex l.1. fori iuzgo, & id omne ad petitionem Regum, & Magnatum, ſed non è conuerſo tractabant, & ordinabant laici res Eccleſiæ,ibi enim aſsiſtebant ſine auctoritate diffiniendi, & ſine iuriſdictione, vt fatetur Martianus Imperator,in cap. nos ad fidem,96. diſtinctione, ibi: *Nos ad fidem confirmandam, non ad potentiam oſtendendam exemplo Conſtantini,Syn do intereſſe voluimus* Ita Valdes dict. capit. 1. numer. 5. de quo eſt elegans tex. in cap. cum longe, 63. diſtinctione, ibi: *Sed quod populus, aut Princeps iubetur electioni intereſſe, non praecipitur aduocari ad electionem faciendam, ſed ad conſenſum electioni adhibendum, Sacerdotum enim eſt electio, & fidelis populi eſt humiliter conſentire*. Cauſas autem conuocandi Principes in Concilijs reffert Valdes vbi ſupra. Ex quibus videtur quam periculoſa ſit ſupradicta ratio, & ſic ad alias rationes recurrendum.

11 Ad ſecundum caput deuenientes,vbi de expreſſa, & tacita approbatione Sedis Apoſtolicæ agendum eſt, aduerte primo, quod licet verum ſit, quod tolerantia, & ſcientia Papæ non diſpenſat Principes ſeculares, nec cenſentur conſuetudinem contra ius diuinũ conuali-
150 dare,† tũ quia ad hoc requiritur expreſſa cõfirmatio illius,vel ex certa ſcientia, ſecundum Dec. in cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ,nu.16.de conſtitutionibus, Innocent. in cap.1. de tranſactionibus, verbo infirmitatis,Bart.in l.priuilegia,C.de ſacroſ.Eccl.& in l.ſi conſtat, de appellatio. Alex.conſ.59.cól.5.in 1.Tum quia in his, quæ fiunt à Principibus potẽtibus,pręſumendũ eſt Papam potius diſsimulare † propter euitandũ ſcandalum, quã factis eorũ aſſentire, Prępoſitus in c. Imperiũ, col.fin.diſt.10. Pacian.lib.1. de probatio. c.29.Alderan.Maſcar.de interpret. ſtatu torũ,concl.1.nu 130. Decian. lib.4.tract. crimin.c.9.n.16. quia non eſt pręſumẽdũ
151 in dubio, † ꝙ voluit Papa derogare exẽptioni Clericorũ à iure diuino,puenićtĩ,

 abſquè

abſquè magna,& rationabili cauſa, Ro-
ta deciſ.10.alias 840.de conſuetudine in
antiquis, ſed licet hæc ſint vera, tamen
quando ex huiuſmodi tolerantia, & ſciē
cia poteſt colligi approbatio Romani
Pontificis,tunc valeret, & haberet vim
153 priuilegij, † ita Alderan.vbi ſup.nu.130.
Capra concluſ.15. nu. 29. per tex. in cap.
nouit, de Iudic.& Can.illi, 17. quęſtio.1.
Abb.in cap.Eccleſia Sanctæ Marię,nu.5.
de conſtitut.& ibi Decius num.56.Barb.
conſ.65.col.11. verſ. dat etiam aliam reſ-
pōſionem, lib.4. loquentes omnes in ter
minis ſimilibus, tunc enim omnis pote-
ſtatis defectus, & impotentię ceſſat, &
compręhendet Clericos conſuetudo ap-
probata:Bald.in l.ex placito, C. de rerū
permut.Barb.conſ.14.num.24. volum.2.
Can.bene quidem,96. diſt. & licet Abb.
in d.c.Eccleſia Sanctę Marię velit,quod
interueniat expreſſa approbatio, tamen
ne vniuerſalis machina hui⁹ materię de-
ſtruatur, quoties lex, & ſtatutum eſt fa-
uorabile, vt in noſtro caſu, vbi agimus
de confirmatione ſtatuti ad bonum pu-
blicum,quod fauorabile cenſetur,& de-
bet extendi: Hieronymus Gonçal. ad
reg.8. Cancel. gloſ.36. num. 31. Felin. in
cap.nonnulli, num.15. de reſcrip. & talis
conſuetudo fuerit cognita á Rom.Pont.
& ab alijs Eccleſiaſticis, & ab eis practi-
cata & approbata, tunc non ſolum non
cenſetur improbatum,ſed potius laudan
dum,tanquam in obſequium Eccleſiaſti
corum: in ſimili Alderan. Maſcard. dict.
concl.1.num.229.

Sed magis ad caſum accedendo,quan
do in literis Apoſtolicis eſt inſertus the-
nor alicuius rei ad literam, tunc appa-
ret,& reſultat,quod contenta in relatio-
ne †fuerunt narrata Papæ,& quod de ea
154 fuit informatus, & tunc Papa cenſetur
confirmare ex certa ſcientia: ita bene
Corn.conſ.22.num.3. lib.3. & eſt gloſ. in
cap.venerabilis,de confirm. vtil.vel inu-
tili,& ibi Hoſt.Ioan.Andr. & cōmuniter
DD.Barth.Bri.in venerea, 49. & cenſe-
tur tunc Papa validare actum, alias inua
lidum,dict.cap.venerabilis,& cap.2. eo.

tit.l. idem Vulpianus de excuſ. tutor. &
ſic dict.gloſ.& DD.in d.cap.venerabilis,
dicunt,quod literę Papales †probāt rem
155 narratam,& contenta in inſtrumēto,vel
ſcriptura relata, & ita Decius in d. cap.
venerabilis,numer.6.dicit,quod regula,
quæ deſſumitur ex Authen. ſi quis in ali
quo documento, C. de edendo, ſcilicet
quod non credetur Notario atteſtanti,
156 niſi ſolum de his,†quæ fecit coram ſe,nō
vero de alijs, & quod ſic thenor inſtru-
menti, ſeu alterius ſcripturæ inſertus in
aliquo inſtrumento non facit fidem † ſe-
157 cundum eum, quem ſequuntur Bornig.
deciſ.45.nu.12. Afflict.decis.273.Couarr.
capit. 21. procedit in omni thenore in-
ſtrumenti cuiuſcumq; inſerto in alio in-
ſtrumento,ſiue inſtrumentum,cuius the
nor inſeritur,ſit teſtificatum per eūdem
Notarium atteſtantem, ſiue non, nam
numquā probat: DD.vbi ſupra, & idem
etiam in thenore mandati inſerto in ali-
quo inſtrumento, ex magis cōmuni opi-
nione DD.vbi ſupra,totū hoc dicit De-
cius vbi ſup. non procedere in priuile-
gijs & gratijs † Principis,& materia,quę
158 dependet à voluntate mera Principis,
tunc enim ſecūdum eum ſi thenor inſer
tus reperitur in cōfirmatione, vel literis
Papæ,talis relatio facit fidem,etiam non
exhibito,nec edocto originali relato, gl.
in dict.cap.venerabilis, gloſ.pen. in cap.
ſi Romanorum,19.diſt.& in cap.Abbate
de verb.ſign. Abb.Innocēt.& alij,in cap.
inter dilectos,col.7.de fide inſtrum. An-
gelus in l.ſi donatio,de donationibus, di
cens,quod inſerto thenore videtur facta
159 † confirmatio ex certa ſcientia, vt conti-
netur. Specul.in tit.de inſtru.edi.§ nunc
videndum,col.2.Cardi.conſ.138. colu. 2.
DD.in dict.cap.inter dilectos,Rom.con
ſil.326. quod procedit ſecundum Abb. in
dict.cap.venerabilis,etiam ſi inſertio eſ-
ſet contra ius commune, quia Papa vide
tur diſpenſare confirmando ex certa ſciē
tia,& licet loquatur Decius, & illi DD.
quādo reperitur tenor inſertus in aliqua
confirmatione,idem eſt in quibuſcumq;
literis Principis,ſecūdum Corn. vbi ſup.
quia

Digitized by Google

quia ius conſiſtit in inſertione totius the
noris, diſponēdo aliquod propter illam
inſertionem,per quam præſumitur Prin
ceps informatus, & habet vim clauſulę
de certa ſcientia: Decius in rubr. de con
firmat. vtili vel inutili, argumento, l. idē,
Vulpianus, ff. de excuſ. tutor. l. quidam
cōnſulebat, ff. de re iudi. habetur in cap.
1.2. cap. venerabilis, de confirm. vtili, vel
inutili. Nec obſtat ſecundum aliquos, ſi
dicatur, quod hęc intelliguntur quando
præſentibus & legitime vocatis partib⁹
inſeritur † thenor ſcripturæ, quia alias
160 inſertio non faceret fidem, nec præiudi-
caret parti, dict. Authen. ſi quis in aliquo
documento, Abb. in cap. Abbate, de ver-
borum ſignif. DD. Legiſtæ, & Canoni-
ſtæ in dictis locis, Decius vbi ſup. num. 6.
in fin. Abb. in dict. cap. venerabilis, dicēs,
quod inſertio thenoris debet inſeri de
conſenſu partium, vt fidem faciat. Nam
ad hoc contrarium reſpondetur, quod il
lud procedit in inſtrumentis, quę inſerū
161 tur; ſecus autem in priuilegijs, & † eorū
renouatione, nam cum illa pendeant à
poteſtate Principis atteſtantis, narran-
162 tis, & inſerentis, creditur † tali aſſertio-
ni, & faciet fidem thenor inſertus, etiam
quoad omnes ex illo tunc, licet fuerit in-
ſertus partibus non vocatis. Butrio, Car-
dinal. Imol. poſt Hoſtienſ. in dict. cap. ve-
nerabilis, de confir. vtil. vel inutil: Abb.
in cap. ex parte, in 3. notabili de priuile-
gijs, dicens, quod quando fit renouatio
163 priuilegij † ab illo, qui poteſt principali
ter illud concedere, citatio non requiri-
tur, ſequitur Dec. in dict. c. venerabilis,
in ſi. Neque etiam ſuperioribus obſtat, ſi
dicatur, quod hæc procedunt, quando
alias probantur vera eſſe, quæ in inſer-
tione narrantur, tunc enim inſertio ope
ratur, quod præſumatur Papa confirma
re, nam ex quo conſtat ſuperiorem ha-
buiſſe notitiam plenam rei inſertæ, vide-
164 tur per illam inſertionem † confirmaſſe
de certa ſcientia: ita Dec. vbi ſup. num. 1.
Intelligēdo quod vera ſint narrata, quia
neque clauſula, † ex certa ſcientia, pur-
165 gat falſitatem narratorum, Rota deciſ. 2.
on

de confirmatione vtili, in nouis, Bald. in
l. fin. colum. 2. C. ſententiam recind. non
poſ. Dec. in cap. venerabilis, & in cap. 1.
de confirmatio. vtil. nam ad hoc reſpon-
detur faciliter, quia hic de veritate inſer
tionis non dubitatur, cum pro roſtris ſint
forus, & conſuetudo immemorialis.

Secundo facit pro confirmatione, &
approbatione conſuetudinis, quod quan
do actus inſertus in aliquo inſtrumento,
& omnia illius verba denotant cauſam
finalem actus, tunc dicuntur emiſſa prin-
cipaliter, & propter ſe: ita Corneus cōſ.
269. num. 3. in fin. Crauet. de antiquitate
par. 1. §. propoſitum, num. 29. in fin. verba
autem prolata, † principaliter, & prop-
166 ter ſe non ſolum probant; ſed etiam diſ-
ponunt. l. ex hac ſcriptura, ff. de donatio-
nibus, & ibi late per Bart. DD. Canoni-
ſtæ, in cap. cum dilectus de ſucceſſionib.
ab inteſtato, alias nulla confeſſio proba-
ret, cum omnes confeſſiones virtualiter
per verba enunciatiua fiant, tamen prin-
cipaliter propter ſe: ita Corneus d. nu. 3.
vbi ſup. & idem eſt, quando verba narra
167 tiua & inſerta ſunt neceſſaria, † vel con
ferunt ad id, de quo agitur, & ſuper quo
enunciantur; nam tunc dicuntur emiſſa
principaliter propter ſe: Butrio in c. fin.
de ſucceſſionib. ab inteſtat. Alex. cōſ. 15.
verſ. & dicitur, lib. 5. Et præſertim quan-
do ſunt fundamentum priuilegij, & con
ceſſionis, & ſuper ipſis Princeps ſe fundat
ad concedendum id, quod petitur: ita
Aret. in conſ. 23. in 2. dubio, gloſ. fin. in
cap. ſi Papa, de priuilegijs in 6. DD. in c.
fin. de ſucceſſionib. ab inteſtato: ita re-
fert Crauet. vbi ſup. num. 16. Corneus vbi
ſupra, vbi alios allegat, & in num. 4. di-
168 cit, quod verba † enunciatiua per modū
cauſæ prolata inducunt probationem,
& diſpoſitionem, quoad exceptionē dan
dam poſſeſſori, prout in caſu noſtro, vbi
Regij officiales ſunt in hac quaſi poſſeſ-
ſione, ſequitur gloſ. in l. emptor. §. ancil-
la, ff. de rei vendicatione, & in hoc om-
nes concordant quoad exceptionem, te-
ſte Corn. vbi ſup. cum igitur in caſu no-
ſtro, verba inſertionis, vbi inſeritur fo-
rus

rus,& conſuetudo Regni Aragonum, in ſerantur per modum cauſæ,& ſint funda mẽtum conceſsionis,& priuilegij,& per ea moti fuerunt Romani Pontifices,Pius ad reuocandum inhibitionem cõceſſam ab officiali Oſcenſ.prout& idem fecerat Caſtaneus Nuncius poſt creatus Papa, Gregorius autem XIII. per eadem verba narratiua proceſsit ad diſponendum, & prorrogandum,& extendendum forũ & conſuetudinem hanc ad Iudices delegatos Regni Sardiniæ,& ſeu ad id de nouo concedendum, & in viridi obſeruantia ibi ita practicatur, & deniq; alia verba narrata,& inſerta in illis Breuibus nõ ſolum erant neceſſaria ad actum,qui agebatur in dictis Breuibus,cum in vno ageretur de extendendo conſuetudinem, &

169 forum,quæ extenſio † per neceſſe ſupponit extremum extenſionis.l.ſed ſi manente de præcario,in alia autem Bulla agebatur de diſponendo in vim conſuetudinis in re grauiſsima, quam diſpoſitionem verosſimiliter non feciſſet Pius V. ſi de validitate conſuetudinis,& fori dubitaſſet. His igitur attentis quis dubitabit de valore, & validitate conſuetudinis?condẽnando conſcientias tot grauiſſimorum virorum,& onerando etiam conſcientiã Pij V. ſi ſub motiuo nullæ, & inualidæ conſuetudinis inhibitionem reuocaſſet, iam emanatam,& conceſſam in fauorem cuiuſdam Franciſci Romeo,qui fuit furca ſuſpenſus, & hęc approbatio Romani Pontificis non debet dici tantum tacita quantum expreſſa, nam quod ex conſe-

170 quẽtia verborum neceſſario† colligitur, expreſſum dicitur, & non tacitum. l.prætor ait 20. §. 1. iuncta gloſ. expreſſum,de noui oper.nunciato,& ibi Angel. notabiliter Felin.in cap.tranſlato.num.5. de cõſtitut. Quid igitur aliud expræſsius colligi poteſt ex eo, quod vterq; Romanus Pontifex in vim conſuetudinis,& fori diſponant,concedant,quam approbatio,cõfirmatio,& authorizatio dictæ conſuetu-

171 dinis,& fori?deinde conſenſus †Romani Pontificis per diuturnitatem tẽporis prę ſumitur concurrente ſcientia,& pacientia illius,& ſic talis actus pręiudicialis Papæ ſecus alias:Crauet. de antiq.tempor. 3.par.§.vidimus in genere.num.29.Alex. conſ.9.lib.3.& conſ.17.verſ.nec poteſt dici.lib.4.deciſ. Neapolita.107. idem Crauet. 3.par. §.venio.nũ.18. Ruin. conſ.151. num.16.volum.4.ex mente Alex.conſ.9. num.8. lib.3. Felin.in cap.ſicut. num.33. verſ. bene fateor, de re iudicat. vbi hoc multum cõmendat, nam ex ſola tempo-

172 ris antiquitate † ſine aliquo adminiculo poſſeſsionis, aut alio, etiam ſi agatur de magno præiudicio, præſumitur licentia, conſenſus, & approbatio ſuperioris,ſi ſit antiquitas triginta annorum. Alex. in l. qui in aliena in principio, de acquir. hæred.& conſ.179.in 7. Crauet.de antiquita.3.par.verſ.venio.nu.6.& 15. Vide Nos deciſ.93.num.47. in 1.loquũtur ij omnes de ſolemnitate extrinſeca, & maximè Roland.conſ.99. num.23. in 2.dicens, ex diuturnitate temporis 100.annorum prę-

173 ſumi confirmationem ſtatuti† & de præſumpta confirmatione Papę ob temporis diuturnitatem,idem teſtantur Aret.cõſ. 30.colum.1. Decius,conſi. 59. num.3.dicens,præſumi confirmationem Papæ ob antiquitatem temporis, neq; eſſet neceſſe, quod conſenſus, & confirmatio præſumpta appareat in ipſo actu,cum potuerit adhiberi,& adeſſe in alio actu:Rolãd. latius,per hanc igitur pręſcriptionem lõgiſsimi temporis immemorialis domin Rex, & eius officiales acquiſsierunt hãc cognoſcẽdi facultatem, & de iure potuerunt, Bellug. in ſpecu. rub. 11. §. ſunt & aliq.num.3.fol.65.& §.videndum à num. 10.cum ſequentibus, vbi latè,Guido deciſ.138.num.1.& conſ.110.num.2. Ripa.in cap.decernimus.num.73.de iudic. Iulius Clar.§.fin.q.36.num.22. Aufrer.de poteſtat.ſecul.regul.1.num.20. & regul.2.nu. 25.Guid.deciſ.1.& deciſ.85. Et quod hæc

174 noſtra† conſuetudo poſsit acquiri,tradit Scap.de iur.non ſcripto.lib.1.cap.16. Neque eſt præſumendum Reges Chriſtianiſſimos Fidei zelatores, ſi iniuſtam vidiſſent conſuetudinem,eam tolleraſſent, & cenſuris ſe inuoluiſſent, ſi iuſta ratio-

de

ne nobis oculta, nec curioſſe inueſtigan-
da moniti non fuiſſent; cum ſancti fuerint
& ſint, quo argumento in ſimili materia
vſus fuit Benedictus in cap. Raynutius,
verbo, & vxorem nomine Adelaſiam.
deciſ.2.num.171.in hæc verba: *Viſſo quam*
maximè, quod tanti, & tales, & ſimul omnes
viri docti, & Sancti, ita ſemper vixerunt in
Regno, præſertim diuinus ille regum Eccleſiæ ſan
ctæ Dei, ſuarumq; libertatum, & iurium tutor,
& defenſor Carolus Magnus, & Beatus Ludo
uicus per Eccleſiam canonizati, & inter ſanctos
relati; & cathalogo Sanctorum deſcripti. Qui-
bus cum non poſtponendi ſint in Fidei,
175 ac Chriſtianæ Eccleſię zelo Reges † Ara-
gonum, qui ſemper Eccleſiam Romanã
aduerſus infideles tutati ſunt, & ſic præ-
ſumendum eſt, eos tali conſuetudine vtẽ-
tes, ſuiſq; poſteris relicta, nõ caruiſſe fun
damento priuilegij ex ſcientia, & tolerã
tia Pontificis reſultantis: Humada.l.2.tit.
13.par.2.gloſ.4. nu.2. in fin. maxime quia
fuerunt Papæ ex his Regnis, vt de Da-
maſſo I. Alexandro VI. Benedicto XIII.
Calixto III. Ioãne XXII. qui talem vſum
176 ſciuerũt † & ſciuiſſe pręſumũtur cũ eſſent
ex his Regnis, & quia notabilia non præ-
ſumuntur ignorata, argumento cap. cum
illorum de ſentẽtia excõmunicatio. quæ
ſcientia antiqua, & tolerantia habet vim
diſpenſationis: Benedictus verbo vxorẽ,
num. 58. Menoch. conſ. 10000. num.68.
vbi de cõmuni, quod certa ſcientia Papę
importat diſpenſationem, gloſ. vlt. in Cle
mentina & principalis de reſcriptis, Flã-
minius de reſignatione beneficiorũ. lib.
3.quæſt.6.num.59. vbi, quod ex poſſeſſio
177 no † pacifica decennali inducitur diſpen-
ſatio, de qua ibi, Couar. in regul. poſſeſ-
ſor.2.par. §.1.num.2. quia ſi illi, qui poſ-
ſunt iura mutare, ſciuerunt conſuetudi-
nem legibus contrariam, videntur au-
thorare eam: Humada vbi ſupra. gloſ.3.
num.1. facit pro his, quia licet nulla con-
ſuetudo, etiam immemorialis, excuſſet à
178 peccato mortali † agentem aliquid con-
tra legem diuinam, vel naturalem, imo
dicitur corruptela, cap. mala, cap. fruſtra
8. dicto cap. fin. de conſuet. cum adnot.
ibi, Nauar. in Commẽt. de regul.7. prin.
quæſt. verſ.4. etiam quia nulla conſuetu
do, etiã immemorialis, poteſt derogare,
legi diuinæ, vel naturali, & ſic excuſſare
à tali peccato mortali agentem contra il
179 las, tamen excuſſabitur talis agens † non
propter conſuetudinem, ſed propter licẽ
tiam præſumptã ex ea, quod longe aliud
eſt. Sicut amicus meus colligens poma
in horto meo quolibet die cum mea ſciẽ
tia, me non prohibente, & abſq. expręſſa
licentia, non excuſſabitur à tranſgreſſio-
ne pręcepti per conſuetudinem furandi,
ſed excuſſabitur à peccato per licentiam
tacitam ex ea reſultantem, qua fit, ne col
lectio illa ſit furtum, argumento. l. inter
omnes. §. recte. ff. de furt. Nauar. vbi ſup.
in fin. verſic. ad quartum: ſicut ergo hoc
procedit in foro conſcientię ad excluſio-
nem peccati, ob illam tacitam licentiam
reſultantem à ſcientia, & tollerantia, vi-
detur etiam, quod in caſu noſtro tutati
erunt noſtri Aragonenſes, non ſolum in
caſu poli, ſed etiam in foro fori, videtur
reſultaſſe aliqua approbatio ex tali con-
ſuetudine tam nota, & tacitẽ approbata
per Rom. Pontifices, & licet iura repro-
bent omnem conſuetudinem contrariã,
180 vt in caſu noſtro, illud non procedit † ſi
conſuetudo inducatur cũ ſcientia princi
pis: Ioan. Andre. in additio ad Specul. tit.
de inſtrumentorum editione. §. compen
dioſe, num.13. Humada. l.1. tit.13. par.1.
gloſ.3.num.2. & propter aditum hominũ
in Vrbem Romanam pręſumitur Papa
non ignoraſſe, cap. quia veroſimile de
pręſumptionibus, & propter frequẽtiam
Legatorum in Hiſpania: & quãdo in hoc
eſſet dubitatio, potuit tamen conſuetu-
do eam opinionem eligere, vt diximus
in ſuperioribus: Abb. conſ.25. in fin. vol.2.
Sanctus Thom.2.2.quęſt.185.art.7. etiam
ſi cõmunis opinio eſſet contraria, Neui-
zan. in Silua. lib. 5. num. 64. Parladorus
lib. 1. rerum quotidianarum, cap.1. §. 11.
num. 4. & ſententia Romani Pontificis,
cum tollerantia in non prohibitis à iure
naturali pro expræſſa diſpenſatione ha-
betur: Abb. in cap. Clericis 2. num.4. lite-
ra c.

tera C.de vita,& honeſtate Clericorum:
Loazes de matrimonio dubio 12. nu. 32.
181 & propter benemerita† Regum ſolet Pa
pa hæc tollerare, & tacitè diſpenſare:
Bald.in l.decernimus.C.de Sacroſan.Ec
cleſ. Ioan.Andre. ad Specul. tit. de præſ-
criptionibus.§.reſtat,gloſ.antepenult. fa
cit. cap. cauſamq; 2. qui filij ſint legitim.
vbi Papa tolleret conſuetudinem ſibi no
182 tam,cumq;Reges†Aragoniæ eripuerint
Regnum à faucibus infidelium, gloſ.per
ſingulos,in Cano.Adrianus 2.63.diſtinct.
Redin. de Maieſtate Princip. §.Imperato-
toriam Maieſtatem. num. 35. Auendan.
de exequend.lib.1.cap.1. num.7. & licet
cõmunis opinio in gloſ. cap. Clerici de
Iudic.impugnet hanc cõſuetudinem im-
memorialem, quaſi contra libertatẽ Ec-
cleſiæ,tamen illa gloſ.eſt intelligenda ſe-
cundum Curte in cap. fin. de conſuetu-
dine.fol.paruo 51.verſ.5.limita.niſi ſubeſ-
ſet rationabilis cauſa talis conſuetudinis,
tunc enim in vim immemorialis facit il-
la cauſa præſumi iuſtam cõſuetudinem,
& ſic Valeſ.& Humada, in l.3. tit.2. p.1.
gloſ. 6. ante finem, verbo ſublimitatur,
vel ſaltim in tali caſu,vbi ſunt variæ opi-
niones,potuit conſuetudo eligere vnam
ex eis.

Vltimo, & finaliter aduerte ad no-
tabilia verba,quæ adducit Ioan.Anania,
in cap.in Ciuitate, colu.6.in fin. de vſur.
dicens: *Quod in caſu dubio, an aliquid ſit con-*
183 *tra ius diuinum,ſtandum eſt conſuetudini,†ſicut*
enim lex poſitiua modificat,& interpraetatur le
gem diuinam,vt notatur in cap.quae in Eccleſia-
rum de conſtitu.idem poteſt conſuetudo,& ſtatu
tum,ſed à tempore immemoriali fuerunt haec tol-
lerata Venetijs, ergo credere debent homines mo-
184 *derni temporis eorum antiquos qui fuerunt † ho-*
mines Catholici, & deuoti, vt atteſtantur cor-
pora Sanctorum,qui ibi ſunt,& multitudo Eccle
ſiarum,& Monaſteriorum,& eorum magnifica
ornamenta, iſta impraeſtita non inſtituiſſe ſine
magna prudentia; praeterea ab illo tempore citra
fuerunt multi Sancti Patres, etiam Epiſcopi in
illa Ciuitate,inſuper Romani Pontifices iuſti,&
Sancti viri,qui conſuetudines prauas locorum re
prouauerunt per ſuas conſtitutiones, iſtam tamen
conſuetudinem nunquam reprobarunt,neque illã
ignorarunt,non eſt ergo credendum eos hoc diſſi-
mulaſſe,ſi vſſuram crediidiſſent. Hęc ille:con-
ſidera modo ſi reperiantur de his Regnis
185 †& Corona Pontifices Maximi, qui hãc
conſuetudinem non ignorarunt,viri inſu
per Sancti, & iuſti Reges, ittidem Ca-
tholici, & Fidei zelatores,Monaſteria,
Religiones doctiſſimis Theologis plenę,
Archiepiſcopi, & Prę lati, qui actiue, &
paſſiuè approbarunt hanc cõſuetudinẽ,
& ſecundum iſta fuit ſemper iudicatum
in Regno, vbi caſus ſe obtulit,nam in pri
mis in Anno 1558. cum Sebaſtianus de
186 Arbas ſe appellaſſet† à quanda ſententia
Cancellarij competentiarum,exiſtens in
Eccleſia maiori præſentis Ciuitatis, fuit
inde per Gubernatorẽ extractus in vim
Economicæ poteſtatis,tãquam turbator
publicæ vtilitatis, & boni regiminis, &
ob id punitus, nec appellationẽ fuit pro-
ſecutus: ita refert Portol. in for.1. de las
competentias.num.48.& Bardax. ibidẽ,
num.8.verſ.inſuper vidi,vbi benè,dicens
ſic fieri poſſe in vim Economicæ, & Poli-
ticæ poteſtatis ſicut poteſt pater carcera
re filium, etiam ſi ſit Clericus.Zinus in l.
1.C.de priuato carcere,Firmianus in ver
bo carceratio in loco,& cum ab Eccleſia
extrahere ſicut dominus ſeruum,idem
tradit Bardax.in foro vnico de his,qui ad
Eccleſ.confugiunt. num.20. verſi.cęteri,
vbi refert eundem caſum, adducens in
confirmationem tradita per Remig. de
immunita. limitatione 17. Couar. lib. 2.
variarum.cap.fin.num.11.Rebuf.in tract.
de immunita. 5.quæſt. num. 24. Vide de
dicto exemplari in proceſſu procurato-
ris Fiſcalis contra Sebaſtianum de Arbas
ſuper litteris monitorijs, & cõminatorijs
in Curia Iuſtitiæ Aragon. die 10. Maij.
1558.& refert idem Portol.dict. num.48.
187 idem poſtea † fuiſſe practicatum in eadẽ
Curia contra perſonam Baroniſſę de la
Laguna, in quorum exemplarium autho
ritatem allegat Portoles, in nu. 49. Caſ-
ſaneum,Benedict. Auiles,& alios, & idẽ
fuiſſe practicatum in alio proceſſu refert
Portol.dict. nu.54. Nam cum Hyerony-
mus

mus de Muel ſe appellaſſet á quadam ſententia competentiarum, & recurrendo ad curiam Domini Iuſtitiæ Aragonum petijſſet præſidium iurisfirmæ, ne pendẽte appellatione aliquid contra eum innouaretur, fuit ſibi denegata firma, & inhibitio, quam petebat in Curia Iuſtitię Aragonum in proceſſu Hyeronymi de Muel ſuper iurisfirma, die 6. Iulij 1568. & idem poſtea fuit practicatum in Anno 1571. nã cum Franciſcus Romeo, cõdemnatus in Regia Audientia ad mortem naturalem, formaſſet competentiam ad eludendam iuriſdictionem Regis, & in ea ſuccubuiſſet, appellauit ad Sedem Apoſtolicam, & in vim appellationis obtinuit cõmiſsionem à Nuntio Apoſtolico ad officialem Oſcæ, qui inhibuit Regiam Audientiam, ne pendente appellatione procederet ad executionem ſententiæ, & etiam petijt iurisfirmam à domino Iuſtitia Aragonũ, ne pendente appellatione contra ipſum aliquid innouaretur, & fuit ſibi denegata dicto Anno 1571. imo Regia Audientia, non obſtante inhibitione de conſilio omnium conſiliariorum cauſarum ciuilium & criminalium, habito etiam conſilio cõcordi doctiſsimorum virorum, qui tunc in eo foro fulgebant, fecit ſentẽtiam executioni tradi, ex quo dicta inhibitio non arctabat, ex quo notoriè appellatio dari non poteſt in tali caſu, & quod plus eſt, idem ipſe Nuntius Ioan. Baptiſta Caſtaneus Epiſcopus Roſſanẽſ. qui poſtea fuit Vrbanus Papa, eãdem cõmiſſionem, quã fecerat Epiſcopo Oſcenſ. cuius virtute emanauerat inhibitio, informatus de lege Regni, & de conſuetudine reuocauit, inhibitionem cum omnibus inde ſecutis, fundans ſe in foro, & cõſuetudine immemoriali huius Regni, refferens de verbo ad verbum verba fori, cõſuetudinem laudans. & approbans, dicendo: quod ſi ſibi fuiſſet nota dicta conſuetudo, nunquam Breue conceſſiſſet, cuius reuocationis tenor infra inſeritur: & non ſolum ipſe Nuntius fecit hanc reuocationem, ſed, & ipſe ſanctiſſimus præſul Pius V. ſimilem fecit reuocationem de dicta cõmiſſione, aſſerens etiam, quod ſi ſibi narrata fuiſſet conſuetudo Regni, & forus, non conceſſiſſet litteras cõmiſſionis, quas ab eo obtinuerant, approbans etiam, & laudans Regni conſuetudinem appoſitiſsimis verbis, cuius Bullæ thenor infra inſeritur, neq; etiam abſq; ratione adduci poteſt alia Bulla, ſiue Breue Sanctiſſimi Gregorij XIII. dum ipſe ad petitionẽ inuictiſsimi ac Chriſtianiſsimi Philippi Hiſpaniarum Regis, conceſsit Regno Sardiniæ, in qua Bulla ſanctiſsimus Præſul dicit ſe extendere forum Aragoniæ, qui Sardinię practicabatur inter ordinarios tantum, ad Iudices delegatos ad Vniuerſitatem cauſarum. His abundè remanet fundata, & iuſtificata praxis Regni Aragonum: ſolum reſtat, vt contrarijs ſatiſfaciamus.

Et primum non obſtat, nam concedimus non valere ſtatuta contra libertatẽ Eccleſiæ. vt notiſsimum eſt omnibus, nos autem contendimus Iuſtificare, ſicut iuſ-
188 tificamus † cõſuetudinem, & forum cum priuilegio expreſſo, vel præſumpto Sedis Apoſtolicę, quo poſito ſtatutum non erit contra libertatẽ Eccleſiæ, nam nulli dubium, quod Papa poſsit cõmittere negotia Eccleſiaſtica layco, & poteſtatem excomunicandi, & cauſas criminales Clericorum, & iura ſpiritualia, veluti beneficia conferre, decimas poſsidere, vt tenẽt omnes in cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ. & ibi Abb. num. 5. & longa additio, & ſic argumentum non adſtringit.

Nec obſtat ſecunda ratio, quod ſcilicet Clerici ſunt exempti de iure diuino á poteſtate, & iuriſdictione Seculari taliter, quod nec conſuetudo immemorialis in contrarium valeat, propter incapacitatem horum iurium in perſona laycorum, vt ſupra diximus, nam reſpondetur, quod
189 non ſatis hoc expeditum eſt, quod ſint † de iure diuino exempti, vt in rationibus pro hac parte adductis diximus, & multi grauiſſimi viri tenent, in ciuilibus, criminalibus, & temporalibus ſolum eſſe exẽptos de iure humano, & tunc legitima pręſcriptio currit pręſertim immemoria

lis

lis†neq; tunc requiritur fama priuilegij,
nec ſimilia, vel maiora priuilegia, vt ſu-
pradiximus, quia non datur inhabilitas,
& incapacitas reſpectu illorum in layeis,
neq; huic rationi obſtat illud, quod dixit
Bardax.num.10.verſ.& quod delicta, &c.
vbi ſup. parum ſibi conſtans, quod ſcili-
cet, ab eodem tẽpore immemoriali, quo
reperitur introducta hæc conſuetudo cõ
ſtat etiam; de contradictione, & diſſenſu
Eccleſiæ, nam Iudex Eccleſiaſticus, non
defferendo Seculari in ea competentia,
ſe competentem declarabat, & quod ſic
excluſſa patientia Eccleſiæ, non potuit
introduci talis conſuetudo. Hæc ratio
prima fronte turbauit iuuenes, ſed certè
191 grauiſsimus ille vir faciliter labitur, †nã
contradictio pro parte Eccleſię nunquã
fuit ad excludendum Secularẽ à cogni-
tione competentiæ, nam potius ambo Iu
dices Secularis, & Eccleſiaſticus, tanquã
condomini, & coęquales aſsignabant de
cõmuni conſenſu ad determinandam cõ
petentiam bancum Regium, & ibi vna-
nimes, vſq; hunc conueniebant, & ſi con
ueniebãt in deciſsione cauſę, rę erat ab
ſoluta, ſi autem diſcordabant, tunc vnuſ-
quiſq; ſe competentem declarabat, hęc
dicit exprẹſſe forus 1. de la competentia,
ibi: *Y aſsignan para determinacion della el ban-
co Regio* (& ibi) *los dichos Iuezes nunca ſe con-
uienen en vn parecer, por falta de tercero.* Ecce
igitur, quomodo circa iuriſdictionem, &
cognitionem cauſæ nunquam fuit con-
192 tradictio, ſed immo Eccleſiaſticus†appro
bauat Secularem Iudicem, in deciſsione
tamen cauſę vnuſquiſq; ſentiebat provt
conſcientia dictabat: ſolum autem reſtat
altera ratio contrarij, quod ſcilicet dato,
quod ſint exempti de iure humano Cle-
rici, non poterunt tamẽ layci contra eos
ſtatuere, nam & hoc concedimus, dici-
mus tamen hunc forum, & conſuetudi-
nẽ eſſe approbatã, & confirmatam à Sede
Apoſtolica, quid quod, cum ea conſuetu
do immemorialis ſit iũcta cum fama pri-
uilegij, & alijs ſimilibus, & maioribus
priuilegijs, obtinebit robur, tam quoad
conſuetudinem, quam quoad forum.

Neq; obſtat tertia ratio, quia in Curia
generali nihil fuit dictum de his clauſu-
lis beneplaciti, & ſpe confirmationis, ſed
imo potius, quod ad maiorem cautelam
193 peteretur † cõfirmatio, vt in actu Curię
apparet, ex quo ſequitur intentũ Curiæ
generalis, non fuiſſe talem, qualem dicit
contrarium: neq; obſtat, quod in pręci-
bus fuerit dictum illud, de quo in contra
rio: quia licet confeſsio facta in præcibus
probet contra confitentem, l. cum præ-
cum. C. de liberal. cauſa. vt in contrario.
194 Quia reſpondetur, quod†dicta confirma
tio non fuit acceptata ab alia parte, imo
nec ab ipſo Regno ſupplicante, ex quo,
non ſe conformabat cum foro, attento
quod ponebat illas clauſulas, & conſtitue
bat ſibi recurſum Rom. Pont. & tunc illę
narrationes, non pręiudicant, & poſſunt
reuocari. Alex. conſ. 76. col. 2. in 6. Iaſſon,
conſ. 21. col. 2. verſ. ſecundo reſpondetur.
num. 3. ſed illud certius eſt, quod illa con
195 feſsio†poteſt reuocari edocto de errore.
Iaſſ. in l. 2. num. 5. C. de Inſtitutionibus, &
ſubſtitutionibus. Bald. in l. error. col. fin.
verſ. 3. dicunt. C. de iur. & facti ignoran.
Romanus 391. col. 1. Iaſſ. in l. 2. C. de erro-
re calculi, dicens hanc cõmunem, & ma-
gis cõmunem dicit Gabriel cõmunium
concluſionum in tit. de confeſsionibus,
concluſ. 5. neq. obſtat clauſula de reſerua
tione recurſus, de qua in contrario: re-
196 ſeruatio†enim non de nouo inducit, ius
non tribuit, vbi non competit, ſed rem
eo modo, quo eſt, cõſeruat. Cephal. 370.
num. 60. & nullum robur tribuit, Decia.
conſ. 10. num. 23. in 1. Caſsiadorus, deciſ. 2.
de reſeruatione: Bertazol. conſ. 1. nu. 98.
in ciuili, Craueta 133. nu. 17. & 20. & 144.
num. 15. & ſic contraria illa ratio non
obſtat.

Neq. obſtat quarta ratio, nam fatemur
quod ſolus Pontifex Romanus poteſt ap
probare, & confirmare tales foros, & cõ-
197 ſuetudines. Nos tamen non caremus †
cõfirmatione, & approbatione expreſſa,
quanto minus tacita, cum habeamus pri
uilegia expreſſa, & approbationes ex-
preſſas à Sede Apoſtolica, & pręſum-

ptas

ptas in immemoriali.

Et ſic nec obſtat vltima ratio cum fũdari ſimus in tot priuilegijs, & deciſſionibus Papalibus, & hęc ſufficiant pro hac materia, maiora fundamenta, & rationes ſuppleant alij maioris ingenij, & doctrinę.

Nec obſtat illud exemplar de Ioan. Baptiſta Spinola, quia contra illud pręualent plura exempla, à nobis adducta fundata in iure, & Bullis Apoſtolicis, pręſertim, quia ibi fuit proteſtatum de nullitate proceſſus, & cum eſſet in materia, quę pẽdebat à poteſtate proteſtãtis, valuit †proteſtatio, & actus fuit vitioſus, ex allegatis per Dec. in cap. cum M. Ferrarienſis, num. 17. de Conſtitutionibus, quæ cum ſit materia vulgaris, non dilato.

Breue ſanctiſſimi Pij V. circa foros competentiarum.

200 *PIVS Papa V. ad futuram rei memoriam. decet Romanum Pontificem iuſtè petentibus gratum præſtare aſſenſum; ac alias deſuper diſponere, prout (rerum, & temporum qualitate penſata) in domino cõſpicitur ſalubriter expedire, ſanè alias nobis pro parte Franciſ. Romeo Clerici Cæſarauguſtanen. Diœceſis expoſitum fuit, quod nos antea, cum ipſe in Eccleſia Auguſtanen. beneficiatus exiſteret, & non debebat coram Iudicibus Secularibus moleſtari, cum de iure layeis in Clericos nullu eſſet attributa poteſtas; nihilominus quidam Locumtenens Generalis nuncupatus in Ciuitate Cæſarauguſtanen. reſidens, de conſilio, vt aſſerebat, Regiorũ conſiliariorũ cauſarũ criminalium contra eundem Franciſcum; ſuper quibuſdam criminibus, ſiue homicidijs proceſſerat, & ſententiam nulliter, & defacto promulgauerat, à qua cum pro parte dicti Franciſci appellatum, & de nullitate dictum fuiſſet, ac idem Franciſcus durante cauſa appellationis huiuſmodi ad dilectũ filiũ officialem Cæſarauguſt. recurſum habuiſſet, idẽq; officialis Iudicib' inhibuiſſet; & cauſa poſt modum ſuper competentia iuriſdictionis ad dilectum filium Ioãnem Perez de Arciendo Canonicum & Fabricarium Eccleſiæ Cæſarauguſt. & Cancellarium ſuper competentia iuriſdictionis deputatum deuoluta fuiſſet, præfatus Ioannes aliam in fauorem Catherinæ à Caſtellon, & Iacobi Clementis ac aliorum litis conſortium, & contra dictum Franciſcum promulgauerat ſententiam, quodq; idem Franciſcus ad Nos appellauerat, eiuſdem Franciſci ſupplicationibus inclinati cauſam, & cauſas appellationis; & appellationum huiuſmodi nullitatiſq. & nullitatum, & aliorum tunc expreſſorum, Veneran. Fratri Epiſcopo Oſcen. tunquam Ordinario viciniori, ſiue eius in ſpiritualibus Vicario, aut Officiali generali audiendas, & ſine debito terminandas commiſerimus, aliaque fecerimus, prout in noſtris inde conceſſis literis, ſub die 23. Decembris, M. D. LXX. Pontificatus noſtri anno quinto, plenius continetur, cum tamen, (ſicut filius Procurator. Fiſcalis Regius Regni Aragonum expoſuit nobis nuper fecit,) credendum ſit, quod ſi Franciſcus præfatus nobis expreſiſſet, quod ipſe propter homicidium vna cũ alio eius ſocio, maritum, & vxorem pregnantem occidendo, commiſſum, à Iudicibus Secularibus captus fuerat, quodque iuxta conſtitutiones, & ſtatuta Regni Aragonum de communi conſenſu totius ſtatus tam Eccleſiaſtici quam Secularis, de ſalubri remedio prouidendo, ſuper contentione fori, ad euitandum controuerſias, quę quotidie oriebantur, & ad vtilitatem Reipublicæ dicti Regni, & illius, tam Eccleſiaſticorũ; quam Secularium perſonarum quieto, & pacifico ſtatu conſulendo, edita inuiolabiliter abſq. alio recurſo obſeruata, dum de contentione iuriſdictionis agetur; Iudex alteri Iudici, cui inhiberet, arbitrum vnum per ſuas literas nominaret; iudex vero, cui literæ huiuſmodi diriguntur, & forent præſentatę, infra tres dies a die præſentationis dictarũ literarũ computãdos reſponderet Iudici inhibenti ſuper dicta competentia, nominando in dictis literis reſponſiuis alterum arbitrum pro cognitione dictæ contentionis, ipſiq. duo arbitri intra quinq; dies dictam competentiam, & contentionem iuriſdictionis declarare tenerentur, & ipſorum arbitrorum inſimul concordantium determinationi omnino, abſq. aliquo recurſu deberet ſtari; & in euentum, in quem dicti arbitri intra dictos quinque dies non concordarent, tunc Cancellarius Eccleſiaſticus nominatus per Regem Aragonum pro tempore exiſtens intra triginta dies, a die quo completi forent dicti quinq. dies arbitris aſsignati, computando, teneretur intereſſe prætendentibus, & Iudicibus contendentibus declarare ſecundum Deum, & bonam conſcientiam, cuius declarationi, & declarationibus, tam per Iudices contendentes, quam per partes ſtari deberet, & non poſſent aliquem recurſum habere a declaratione dicti Cancellarij, & in euentum, in quem dictus Cancellarius intra dictos triginta dies nihil declaraſſet ſuper dicta competentia, ipſo facto, dicto tempore elapſo, dicta competẽtia iuriſdictionis in fauorem Eccleſiæ ſeu Iudicis Eccleſiaſtici haberetur pro declarata, & quod dictus Franciſcus Romeo prætendendo ſe eſſe Clericum, ad Iudicem Eccleſiaſticum ad differẽdum, ſeu in longum protrahendum delicti per eum cõmiſſi pœnam, recurſum habuit, & cum iuxta dicta ſtatuta, & conſtitutiones arbitri electi fuiſſent, & ipſi arbitri infra quinq. dies ſuper dicta competentia fori non declaraſſent; Cancellarius infra triginta dies*

ſibi

ſibi datos ad declarandum, partibus ad plenum auditis legitime declarauit, dictum Franciſcum non debere gaudere priuilegio Clericali, cognitionemq; & determinationem cauſæ delictorum, ſuper quibus dictus Franciſcus accuſſabatur per Curiam Regiam, fieri debere, & ſeu in vim prædictę ſententiæ cognitionem ac determinationes promiſſorum, & eorum executiones Curiæ Regiæ, & ſeu illius officialibus remiſſeriu; vtiq. Nos dictas literas non conceſſimus, quare pro parte dicti Procuratoris Fiſcalis nobis fuit humiliter ſupplicatum, vt ſibi in pręmiſsis oportune prouidere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur qui honeſtis petentium votis libenter annuimus eundem Procuratorem Fiſcalem à quibuſuis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicii aliyſq. Eccleſiaſticis, ſententiys, cenſuris, & pœnis, à iure, vel ab homine quauis ocaſione, cauſa latis (ſi quibus quomodolibet innodatus exiſtit) ad effectum præſentium dumtaxat conſequendum, harum ſerie abſoluentes, & abſolutum fore cenſeates, necnon ſtatum, & modum cauſæ, & cauſas huiuſmodi, ac nomina, & cognomina Iudicum, & collitigantiũ, præſentibus pro expraſſis habentes, huiuſmodi ſupplicationibus inclinati Iudicibus præfatis, quibus cauſæ ſupradictę commiſſę reperiuntur, per præſentes Inhibemus, ne in illis quouis modo directè, vel indirectè, ſeu quouis quæſito colore, etiam ſi de illis iam cognoſcere inceperint, ſe intromitant, nec de illis cognoſcant, nos enim cauſam, & cauſas (vt præfertur) cõmiſſas Iudicibus, quibus commiſſę reperiuntur; harum ſerie reuocamus, illamq; & illas pœnitus extinguimus, & annullamus, deciſionemq. & declarationem per dictũ Cancellarium (vt dicitur) factas, ac ſi præmiſſa non emanaſſent, exequendas fore declaramus, non obſtantibus pręmiſsis, & quibuſuis Apoſtolicis ac Prouincialibus, & Synodalis Concily edictis, Conſtitutionibus, & Ordinationibus, ac quibuſcumq; inhibitionibus, vt pote primo dictis literis emanatis, ſeu emanandis, cæteriſq. contrariys quibuſcumq. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum ſub anulo Piſcatoris, die duodecimo Maij. M.D. LXXI. Pontificatus noſtri anno ſexto. B. Cirillus.

Verba Reuocationis Caſtanei Nuntij, & Legati.

FVimus nuper rectè informati, præfatum Breue commiſſionis ſubreptitiè, & obreptitiè extortũ fuiſſe. Ex quo tantummodo ſupradicta ſimplici, ac arida narratione, omiſſa fuerunt inter alia omnia infraſcripta, quæ exprimi neceſſe erat: videlicet, quod cum vt aſſeritur antiquis temporibus, ante annum milleſimum quingenteſimum viceſimum octauum, ex inueterata, & immemoriali conſuetudine, quotieſcũq. competẽtia iuriſdictionis inter Iudices Eccleſiaſticos, & Seculares oriebantur, prætendente quolibet ipſorum, ſe eſſe iudicem rei, vel perſonæ, de quibus erat controuerſia, pro determinatione contentionis, ſiuè competentiæ conſueuit aſsignari bancum Regium, in quo allegationum conflictus haberi ſolebat, propter quas quilibet ipſorum Iudicum prætendebat cognitionem ipſius rei, vel perſonę, de qua litigabatur, ad ipſum pertinere, non ad alium. Et cum non haberent Iudicem tertium, qui cognoſceret de dicta competentia, niſi ipſosmet Iudices, quorum intereſſe vertebatur; dicti Iudices nunquam, ſeu raro concordabant, & qualibet ipſorum Iudicum iudicabant, ſe eſſe iudicem competentem, vnde multa expenſa ſequebantur ipſis partibus, & ex inde reipublica ex contentione dictorum Iudicum maximum damnum redundabat, & in dicto anno milleſsimo quingenteſsimo vigeſsimo octauo ad euitanda damna, & incommoda ſupradicta in Curys generalibus dicti Regni, de communi conſenſu totius ſtatus, tam Eccleſiaſtici, quam Secularis de ſalubri remedio prouidendo, & vt dictæ contentiones de cętero non orirentur, propter vtilitatem Reipublicæ dicti Regni, & conſulendo quieto, & pacifico ſtatui, tam Eccleſiaſticorum, quam Secularium eiuſdem, per certos foros, ſeu conſtitutiones ſub titulo de competentia iuriſdictionis ſtatutum, ordinatum, ac concordatum fuit, quod exiſtente contentione inter dictas iuriſdictiones Eccleſiaſticas, & Seculares, deberet ſeruari ordo infraſcriptus, videlicet, &c. Et paulò poſt, ibi: Attenta dicta immemoriali conſuetudine, vigente circa dirimendam contentionem iuriſdictionis oriri conſuetam inter Iudices Eccleſiaſticos, & Seculares tempore factę dictæ conſtitutionis, abſque aliqua contradictione dictarum Curiarum Eccleſiaſticę, & Secularis, & nunquam permiſſum fuit, quod appellatio, vel recurſus admitteretur. Quæ omnia, & ſingula, ſi nobis fuiſſent expoſita, proculdubio dictum Breue, ſiue commiſsionem minimè conceſsiſſemus. Cum autem iuſtum non ſit, vt mendax, ſed cauteloſus impetrator ſua ſubreptitia impetratione gaudeat. Ideo circumſpectioni veſtræ, & cuiuslibet veſtrum per præſentes in virtute ſanctæ obedientia diſtrictè pręcipimus, ſeu mandamus, quatenus ſtatim receptis, ſeu vobis intimatis præſentibus, in præfato negotio, ac illius cognitione amplius directe, vel indirecte, ſeu quouis quæſito colore, aliquid attentare audeatis. Nos enim (quatenus opus ſit) dictum Breue noſtrum, ac commiſſionem, nec non iuriſdictionem, & facultatem omnem vobis, & cuilibet veſtrum eius vigore conceſſam, omnino reuocamus, & omnia ita in priſtinum ſtatum reintegramus, ac ſi conceſſum non fuiſſet, & quidquid fortè à vobis, vel quolibet veſtrum attentatum fuiſſet, inualidum eſſe decernimus, & nihilominus illud annullamus, ac irritamus, nulliuſq. roboris, & momenti eſſe pronuntiamus, ac ſtatuimus. Declaramus tamen, non propterea velle conſtitutionem prędictam, quam

forum

ſorum dicti Regni vocant, aliquo modo confirmare, ſeu approbare, ſed tollere tantum omne impedimentum, ſi quod forte ex noſtra commiſſione præfata ſubreptitiè, & obreptitiè extortu exortum fuerit, ita vt omnia reducta intelligantur in priſtinum ſtatum, ac ſi dicta commiſſio ſignata non eſſet.

BREVE SANCTISSIMI Gregorij Papæ XIII.

AD PERPETVAM REI MEMORIAM, *in tanta rerum mole, & negotiorum varietate, quæ ad nos vndique deferuntur, ſi aliquibus in locis, & Regnis, quę Catholicis Principibus parent, circa conſtitutiones, & ſtatutorum obſeruationem ad Eccleſiaſticam iuriſdictionem augendam pertinentium, difficultates aut dubia aliqua exoriri comperimus, declarationibus, & alijs opportunis rationibus, cum à nobis petitur, prouidere, conſueuimus; exponi ſiquidem nobis nuper fecit chariſſimus in Chriſto filius noſter Philippus Hiſpaniarum Rex Catholicus in Conſtitutionibus, & Statutis Coronæ Regnorum, & dominorum Aragonum hodie inuiolabiliter, & abſque aliqua contradictione obſeruari, & vigere, & ſuperioribus temporibus communi conſenſu, tam Eccleſiaſticarum, quam Secularium perſonarum eorundem Regnorum, & Comitijs editis ad fori controuerſias, quæ quotidie eiſdem Regnis exoriebantur, euitandas, & ad publicam totius Regni vtilitatem, & quietem, nec non pacem inter Eccleſiaſticas, & Seculares Perſonas coalendam, & conſeruandam, caueri expreſſe, vt dum de contentione iuriſdictionis inter Eccleſiaſticum, & Secularem, iudices, vtroque eam ad ſe ſpectare prætendente, ageretur Iudex, qui alteri Iudici inhiberet, vnum arbitrum per ſuas literas nominare teneretur, alter vero Iudex, cui literæ huiuſmodi inhibitionis dirigerentur, & forent præſentatæ, intra tres dies à die pręſentationis earundem literarum computandos, etiam per literas reſpondendo alterum arbitrum pro cognitione controuerſię huiuſmodi de iuriſdictione eligeret, ipſique duo arbitri ſic nominati, & electi deinde intra quinque dies dictam controuerſiam, vel contentionem iuriſdictionis declarent, eorumdemq; arbitrorum ſic electorum, ſi in ſimul conuenirent, ordinationi omnino abſque alio recurſu omnes parerent, in euentum autem, quod idem arbitri vna ſimul decidendis intra eoſdem quinque dies diuerſa ſentirent; tunc Cancellarius Eccleſiaſticus per Regem Aragonum pro tempore exiſtentem in quolibet ex dictis Regnis, & dominijs nominatus intra triginta dies, elapſo quinque dierum prædictorum ſpatio arbitris ad controuerſiam terminandam aſſignato, numerandos, teneretur prætendentibus intereſſe, & iudicibus de iuriſdictione contendentibus, quod ſibi ſecundum Deum, & bonam conſcientiam videntur, indicare, cuius Cancellarij ſententiæ, & decreto iudices inter ſe contendentes, & colligitantes præciſe ſtare deberent, ita vt non poſſet à ſententia, & declaratione Cancellarij prędicti ad aliquem alium recurſus haberi; euſu autem quod idem Cancellarius intra eoſdem triginta dies, poſt quinque dies prædictos immediate ſequentes, ſuper controuerſia huiuſmodi non pronuntiaſſet, vel omnino nihil de ea re declaraſſet, ipſo facto Iudicem Eccleſiaſticum pro competenti Iudice haberi, & ad eundem Eccleſiaſticum Iudicem cauſę huiuſmodi cognitionem, & deciſionem, de qua controuerſia eſſet, ſpectare, & obtinere, definitum eſſe cenſeretur, & alias, prout in Conſtitutionibus, & Statutis Regnorum, & dominorum prædictorum plenius dicitur contineri. Cum autem (ſicut eadem expoſitio exponebat) in Regno Sardiniæ, in quo Conſtitutiones ipſas inter Iudices ordinarios in viridi obſeruantia eſſe aſſeritur, dubium oriatur, an conſtitutionum, & ſtatutorum huiuſmodi diſpoſitiones locum ſibi vindicent, etiam quoad Iudices, & conſeruatores ad vniuerſitatem cauſarum depputatos, vel depputandos in poſterum, propterea idem Philippus Rex nobis humiliter ſupplicari fecit, vt in præmiſſis per declarationis noſtræ oraculum prouidere de benignitate Apoſtolica dignaremur; Nos igitur dicti Philippi Regis nobis ſuper his porrectis ſupplicationibus inclinati, ad omne dubium tollendum, & ne amplius in pręmiſſis, aut circa illorum obſeruantiam heſitari contingat: opportune prouidere volentes, & in Regno Sardiniæ, dum de iuriſdictione contentionem exoriri inter Eccleſiaſticos, & Seculares Iudices contigerit, eadem ratio, & forma, ex dictarum conſtitutionum præſcripto inter ordinarios Iudices in eodem Regno hactenus obſeruata, etiam quoad Iudices, & conſeruatores ad vniuerſitatem cauſarum delegatos, & depputatos, & pro tempore delegandos, & depputandos, etiam ſi alter ipſorum ordinarius, alter ad cauſarum vniuerſitatem ſit delegatus, obſeruentur, authoritate Apoſtolica tenore præſentium perpetuo ſtatuimus, & declaramus; præſenteſque literas, & in eis contenta quęcunque de ſurreptionis, & obreptionis vitio, aut intentionis noſtræ defectu, vel alias impugnari, ſeu notari minime poſſe, & ſuper quoſcumq. Iudices ordinarios, & delegatos, quauis auctoritate fungẽtes, etiã S. Romanæ Eccleſiæ Cardinales, ac Palatij Apoſtolici cauſarũ, aut Auditores, ſeu eorum Locatenen. in quacumque inſtantia, ſublata eis, & eorum cuilibet, quamuis aliter iudicandi, & interpretandi auctoritate, & facultate, vbique iudicari, & definiri debere, ac quidquid ſecus per eoſdem, & quoſcumq. alios ſcienter, & ignoranter attentatũ forſam eſt hactenus, vel impoſterũ contigerit attentari, irritum, & inane decreuimus, nõ obſtantib⁹ quibuſuis Apoſtolicis, ac in Prouincialib⁹ & Synodalib⁹ Cõcilijs editis generalib⁹, vel ſpecialib⁹ Conſtitutionibus, & Ordinationibus, ac Regni Sardiniæ, & illius Ciuitatis, & Dioc. ac locorum quo-*

D rum-

rumcumque, etiam iuramento confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate corroboratis, ſtatutis, & conſuetudinibus; & immemorabilibus Priuilegijs quoque indultis, & litteris Apoſtolicis ſub quibuſcumque tenoribus, & formis quacumque ratione, vel cauſa conceſſis, quibus omnibus, illorum tenoribus praſentibus pro expreſſis habentes, illis, alys in ſuo robore permanentibus, hac vice dumtaxat ſpecialiter, & expreſſe derogamus, cæteriſque contrarijs quibuſcumque, cæterum quia difficile foret præſentes litteras ad ſingula quæque loca deferri, volumus, & dicta auctoritate decernimus; quod præſentium litterarum exemplis, & impreſſis ſigillo alicuius perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, & manu Not. publici ſubſcriptis, eadem fides in iudicio, quã extra illud, vbilibet adhibeatur, quæ ipſis originalibus adhiberetur, ſi forent exhibitę, vel oſtenſæ. Datæ Romæ apud Sanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris, die xv. Decembris milleſimo quingenteſimo. ſeptuageſimo quarto. Pontificatus noſtri Anno tertio.

DECISIO C.XIIII.

De materia recurſus ad Iudices Regios ad euitandam violentiam illatam per Clericos.

SVMMARIVM.

Rex fundatam habet intentionem, tam de Iure quam de conſuetudine, ad cognoſcendum de violentijs illatis, tam per Clericos, quam per laycos, ſiue Iudices, ſiue priuatos, numero 1. & limitatur, numero 2.

Rex monere ſolet Iudicem Eccleſiaſticum violentiam inferentem, & ſi non pareat proceditur contra eum. num. 3.

Violentia ceſſante ceſſat recurſus, & manus Regiæ appoſitio. num. 4.

Senatus Regius, & iuſtitia inhibere non debent in caſibus in quibus appellatio deuoluit, & non ſuſpendit, num. 5. & limita. num. 6.

Sententia euidenter iniuſta, etiam ſi ſit ſententia, & ſimus in via executoria, appellationi tamen deferendum eſt. numero 7.

Appellatio ſi habet effectum ſuſpenſiuum, & ab ea appelletur, vel ab interlocutoria habente vim diffinitiuæ, vel à grauamine, quod per appellationem à diffinitiua reparari nequit, tenetur Iudex Eccleſiaſticus appellationi deferre, & nouata reponere in ſuum ſtatum. numero 8.

Appellatione pendente nihil poteſt innouari. num. 9.

Appellationi friuolæ non defertur. numero 10.

Iudex, qui detulit appellationi friuolæ, vel prohibitæ, an poſſit reaſſumere iuriſdictionem, & in cauſa procedere remiſſiuè. num. 11.

Violentia ſi fiat per Iudices Eccleſiaſticos, vel particulares perſonas Eccleſiaſticas, Rex ſe intromittet, ac ſi facta fuiſſet per Seculares. num. 12.

Principis proprium eſt reprimere inſolentias Clericorum, quando à poteſtate Eccleſiaſtica reprimi non poſſunt. numero 13.

Clericus turbans Regiam iuriſdictionem, pacem publicam, Regalias Regis, aut impediens executionem officialium Regalium, delictum aut iniuriam committens, non ſeruando debitum honorem Iudici layco, poteſt ab eo coherceri, & à Regno expelli. num. 14.

Iudex laycus acta per Iudicem Eccleſiaſticum violentiam inferentem annullat, & et inhibet ne de cauſis pertinentibus ad

Regiam iuriſdictionem cognoſcat. numero 15.

Iuriſdictionem ſuam vnicuiq; licet defende. num. 16.

Iudi, qui in alterius iuriſdictionem manum apponit inpune reſiſti poteſt. num. 17.

Cauſæ temporales, profanæ, & Eccleſiaſticæ, quæ ſint remiſiue. num. 18.

Miniſtri Iudicis Eccleſiaſtici turbantes iuriſdictionem Regalem, poſſunt à Iudice layco coherceri. num. 19.

Vim inferre dicitur Iudex iniuſtis mãdatis, aliquid iniuſtum precipiendo contra non auditum. num. 20. ſiue laycum ſiue Clericum. num. 21.

Violentiam apertam requiritur in Iudice Eccleſiaſtico, vt poſsit Senatus Regius ſe intromitere, non tam apertam in priuato Clerico, vel layco. num. 22.

Iudex vt Iudex via iuriſdictionis procedens, etiam ſi nulliter, & iniuſtè procedat, violentiam non facit. num. 23.

Iudex, qui non poteſt de dolo argui, rectè procedere præſumitur. num. 24.

Delictum non præſumitur in dubio. num. 25.

Interdictum poſſeſſorium recuperandæ poteſt intentari contra Iudicem, qui vt priuatus extraiudicialiter ſpoliat. num. 26.

Spoliatus à Iudice, qui Iudicialiter proceſsit, non poteſt intentare interdictum poſſeſſorium recuperandæ. num. 27.

Licet Iudex iniuſte in iuſtitia cauſa procedat. num. 28.

Spoliatus à Iudice, qui proceſsit vt Iudex, nullum habet remedium præter appellationem, ſupplicationem, aut exceptionũ oppoſitionem coram eodem Iudice. numero 29.

Iudex procedens vt competens, ſed nulliter, ſpoliare, & vim inferre dicitur, ſecundum Menoch. num. 30.

Iudex iniuſte & nulliter procedens, ſi ex proceſſu conſtet notoriè de eius in competentia, vel extraiudicialiter, & vt priuatus procedens, poteſt coherceri à Senatu Regio. num. 31.

Iudex ſpolians, quando dicatur procedere vt Iudex, vel vt priuatus, remiſsiue. num. 32.

Iudex ſpolians non citatum, & alium mitens in poſſeſsionem propia auctoritate, alienam poſſeſsionem ingredi videtur. numero 33.

Senatus Regius non poteſt ſe intromitere in factis Iudicis ſpoliantis in vim nullitatis, vel iniuſtitiæ, niſi in caſibus relatis ſupra num. 31. 32. & 33. num. 34.

DOminus Rex (vt latiſſimè di-
ximus in Tractatu de Inhi-
bitionibus toto capite 8. &
1 9.) fundatam † habet in-
tentionem tam de iure, quã
de conſuetudine ad obuiandum violen-
tijs illatis, tam per Clericos, quam lay-
cos, ſiue Iudices, ſiue priuatos, manum
Regiam apponendo, ad violentiam tol-
lendam, vt habetur in Can. Regum 26.
quęſtione 5. vbi propium officium Re-
gum eſt facere iudicium, & liberare de
manu calumniantium, vi oppreſſos, Can.
Princeps 23. quæſtione 5. Hieremiæ ca-
pite 21. vbi dicitur, iudicate mane iudi-
cium, & eruite vi oppreſſum de manu
calumniantis, & capite 22. eodem, vt la-
tius dicto capite 8. §. 3. vbi longa manu
materiam hanc tractauimus, & eſt quem
allegat Peguera. in Can. nos ſi incompe-
tenter 2. quæſtione 7. licet loquatur de
honeſtate, late Pacianus conſilio 164. nu-
mero 38. cum ſequẽt. & 23. vbi late, quod
2 aliqui ita temperando intelligunt, † quo

ad Clericos vim inferentes; quando alio
modo non poſſet Clericorum inſolen-
tia cohiberi, tunc enim deficiente, vel
nihil proficiente aucthoritate Iudicis
Eccleſiaſtici, ad Secularem recurritur,
dicto capite petimus 11. quæſtion. 1. vbi
Gemin. & Præpoſ. extendunt cum tex-
tum ad omnia, cap. quoniam vbi gloſa,
brachio, de officio ordinarij, can. filijs 16.
quæſt. 7. vbi tunc pro corrigendis Cleri-
cis recurritur ad Regem, aut Iudicem
Secularem, quando Iudex Eccleſiaſti-
cus deeſt, vel eſt negligens, vel quando
non eſt habilis ad cohercendas Clerico-
rum iniurias, verba illius textus optima
ſunt: filijs, vel nepotibus, ac honeſtio-
ribus propinquis eius, qui conſtruxit,
vel dotauit Eccleſiam, licitum ſit hanc
habere ſolertiam, vt ſi Sacerdotem ali-
quid ex collatis rebus defraudare præui-
derit, aut honeſta conuentione compeſ-
cant, aut Epiſcopo, vel Iudici corrigen-
da denuncient, quod ſi talia Epiſcopus
agere tenet, Metropolitano eius hoc
inſinuari procurent, ſi autem Metropo-
litanus talia gerit, Regis hoc auribus
intimare non differant: hęc verba illius
Canonis, quo atento ita demum recur-
ritur ad poteſtatem Secularem, ſi Eccle-
ſiaſticus (ad quem expectat) non corri-
gat, & ſic vel defraudet ipſe, vel defrau-
dari permiſſerit, & per conſequens, vt
dicit ibi gloſ. Regis, quando per Iudi-
cem Eccleſiaſticum ius reparari non va-
let, & fraus reſtitui, tunc aditur Secula-
ris, non alias; latius Pacianus, numer. 31.
vbi alios allegat, ad quæ loca te remit-
to, & certe cum hoc temperamento
res extra omnem difficultatem eſſet, ve-
3 rum † praxis eſt, vt ſolum moneatur
Iudex Eccleſiaſticus, vim inferens, qui ſi
monitus non pareat, proceditur contra
4 eum, & ceſſante † violentia ceſſabit
hoc auxilium, hic recurſus, & appoſi-
tio manus Regiæ, & ita practicatur,
quod vbicumquè appellatio eſt inter-
poſita etiam coram Iudice Eccleſiaſti-
co, & ſumus in caſu, in quo appella-
tio habet vtrumquè effectum deuolu-
tiuum, & ſuſpenſiuum, tunc ſi timea-
tur, quod Iudex à quo vult non obſtan-
te appellatione procedere vim infe-
rendo, poteſt Senatus Regius, &
etiam Iuſtitia Aragonum ex vſu ſe in-
tromittere, inhibendo Iudici à quo, ne
pendente appellatione aliquid innouet,
ſecundum Pacianum conſilio 164. nu-
mero 38. vbi bene, cum ſecus agendo
faceret violentiam, & hoc caſu ſecun-
dum Pacian. numero 39. Iudices Regij,
& charitatis eximiæ laudabile officium,
& veræ iuſtitiæ dignum munus adim-
plent, dum ſubleuant oppreſſum prop-
ter abſentiam ſuperioris, ſicut & idem
poſſent propter impotentiam Iudicis Ec-
cleſiaſtici, non valentis oppreſſum rele-
uare, etiam Clericum, ab oppreſſione in-
5 ferioris, & è contra † in caſibus, in qui-
bus appellatio deuoluit, ſed non ſuſpen-
dit, in his non debent Senatus Regius,
& Iuſtitia inhibere, quia cum in dictis
caſibus de iure, Iudex à quo poſſit non
obſtante appellatione procedere, nec di-
catur vim inferre, ideò non debet Se-
natus inhibere, quia deficit fundamen-
tum violentię, & via facti, propter quæ
ſe intromittit Senat. vt in dicto cap. 8.
§. 1. Ita Rodericus de annuis redditibus
vbi infra, numero 66. verſicul. aut enim,
dicens, quod tunc cauſa ad Eccleſiaſti-
6 cum remitatur: hoc limitās † (licet malè,
vt infra dicetur) quando ex actis nulli-
tas, aut notoria apparet iniuſtitia, quia
ſententia nulla non meretur executio-
nem. leg. 4. §. condemnatum de re iudi-
cata, & notoria iniuſtitia nullitatem con
tinet, ſaltim ad hunc effectum, capite in-
ter cęteras de re iudica. Rodericus vbi
ſupra libr. 1. quæſtione 17. & vbi ſenten-
7 tia † euidenter eſt iniuſta, etiam ſi ſit
ſententia, & ſimus in via executoria, ap-
pellationi tamen deferendum eſt. Gu-
tierr. libr 1. practicar. quęſtionum, quæ-
ſtione 120. Azebedo ad l. 3. titulo 1. lib. 4.
recopil. n. 7. & ideo dictis caſibus debet
Senatus inhibere ſecūdum Roder. quod
abſolutè non eſt verum, vt d. can. 1. & ſic
8 ſi appellatio habet † effectū ſuſpēſiuum,
& ab

Digitized by Google

& ab ea appelletur, vel ab interlocutoria habente vim diffinitiuæ, vel á grauamine, quod per appellationẽ à diffinitiua reparari nequit, iubetur tunc Iudex Eccleſiaſticus appellationi deferrè, &
9 nouata reponere in ſuum ſtatum, hoc † tamen vltimum in hoc Regno non practicatur, non enim appellatione pendente aliquid innouandum eſt, toto titulo nihil nouari appellatione penden-
10 te, niſi ſit friuola appellatio, † cui non defertur, capite cum appellationibus de appellat. in 6. quæ autem ſit friuola appellatio, Francus in capite cum appellationibus friuolis eod. tit. in 6. Marant. in prax. titulo de appellatio. nu. 348. & an
11 Iudex † qui detulit appellationi friuolæ, vel prohibitæ poſſit reaſſumere iuriſdictionem, & in cauſa procedere, Gom. tomo 1. capite 13. numero 32. Boherius deciſion. 73. numero 9. Franc. in capite cum ceſſante numero 14. de appellation. Decius, numero 18. Rebuffus in lege quod iuſſit, numero 81. nec taxatiuè ſuperiora dicta ſunt, quoniam vbicumquè violen-
12 tia † fiet per Iudices Eccleſiaſticos, vel etiam particulares perſonas Eccleſiaſticas, ſe intromitit Senatus deficiente poteſtate Eccleſiaſtica, quę vim tollat, vel non valente, ſicut ſi fieret per Iudices, & perſonas Seculares, eſt enim proprium
13 Principis † reprimere inſolentias Clericorum, quę à poteſtate Eccleſiaſtica reprimi non poſſunt, vel propter impotentiam, vel abſentiam ſuperioris, qui hoc poſſit, vel propter negligentiam Iudicis Eccleſiaſtici, Pacianus vbi ſupra dicto numero 38. & 201. Canone petimus, 11. quęſt. 1. bona gloſa in capite filijs 16. quæſtion. 7. vbi, quod ſi ſuperior Eccleſiaſticus deficiat, qui rem reſtituat, Regis authoritas adeunda, vt corrigat, & ibi gloſa Regis dicit, quod in defectum Iudicis Eccleſiaſtici abſentis, vel non valentis violentiam tollere, tunc Rex tollet vim. Can. nec licuit 17. diſtin. ibi, *aut ſecundum Canones per Seculares opportet opprimi poteſtates*. Decia. tomo 1. lib. 4. & ibi gloſa per Seculares in fine, dicit: *Habes hic, quod vbicumque deficit Eccleſiaſtica poteſtas, ſemper recurritur ad brachium Seculare*. c. de ligurib. 23. q. 5. ibi, per poteſtates publicas opprimatur. cap. Principes eodem, vbi habetur Principes ſeculi nonnumquam intra Eccleſiam poteſtatis adeptæ culmina tenent, vt per eandem poteſtatem diſciplinam Eccleſiaſticam muniant; cæterum intra Eccleſiam poteſtates neceſſarię non eſſent, niſi vt quod non præualent Sacerdotes efficere per doctrinam, poteſtas hoc imperet per diſciplinæ terrorem, & in dicto capite petimus habetur, vt Epiſcopus qui miti admonitioni Eccleſiaſticę acquieſcere noluerit & emendare illicitum, authoritate iudiciaria excludatur, & ſic tantum ſe intromitet poteſtas Secularis, quantum defficiat Eccleſiaſtica, non alias ſecundum gloſam, ibi, *non poteſt adiri Iudex Secularis*, capite placuit, vt quiſquè 11. quæſtion. 1. vide omnino dict. gloſ.

14 Ex quo infertur, quod ſi Clericus † vſurpet, ſeu turbet Regiam iuriſdictionem, vel aliquas regalias Domini Regis, vel turbaret pacem publicam, ſiue directe, ſiue indirecte, vel ſi Clericus qualitercumquè impediret executionem officialium Regalium, poſſet Regius Senatus ſe intromitere coherecendo Clericum occupatione temporalitatum, vel aliter, vt dixi de Inhibition. capite 8. §. 3. numero 100. in fin. ita hæc omnia traduntur capite 9. numero 142. Auiles in capitibus prætorum, capite 10. numero 9. & alij per Nos relati de Inhibition. capite 8. §. 3. numero 197. Franciſcus Marcos quæſtione 216. Carolus de Graſſis. liber 2. Regal. Francię Iur. 16. Rodericus de redditibus, liber 1. quæſtione 17. numero 70. dicens: quod
15 his caſſibus Iudex † laycus acta per Eccleſiaſticũ Iudicem, ſi quæ fecit, annullat, & cauſam ad laycũ remitit: imo Senatus debet ſecundũ eũ tali caſu, & ſolet inhibere Eccleſiaſtico Iudici, ne de huiuſmodi cauſis ad Secularem iuriſdictionem ſpectantibus ſe intromittat, l. conſul ta di-

ta diualia. C. de teſtamentis. Benedictus
in capite Raynutius, verbo ſi abſque li-
beris 2. numero 49. cum enim diuerſæ
ſint iuriſdictiones, ſiue ratione rei, ſiue
ratione perſonę, non poteſt vnus ſe in-
tromittere in iuriſdictione alterius, &
16 vnicuique † licet pugnare pro dignita-
te ſua, & eam defendere, Bartolus in l. 1.
numero 8. verſiculo quæro dicitur. ff. ſi
quis ius dicenti, capite nouit, extra de
iudicijs, & ibi Decius 2. notab. Benedict.
in capite Raynutius, verbo, & vxorem
nomine Adelaſian. deciſione 2. numero
119. verſic. & etiam prohibere conſueue-
runt, de teſtament. Pacian. numero 44.
17 Imo Iudex qui manum † apponit in iu-
riſdictione alterius, habetur pro priua-
to, & ei de iure reſiſti poteſt, Oldra-
dus conſilio 89. numero 3. Angelus in l.
quoniam 2. C. de appellatio. & de im-
pedimento, & occupatione iuriſdictio-
nis temporalis ſolus Rex, & Senatus
cognoſcunt, Perez in l. 2. titulo 1. lib. 3.
ordinam. gloſa 1. verſiculo quæro, vbi
alij, Azebedo ad leg. 3. titulo 1. lib. 4. re-
18 copil. in fine: quę autem † ſint cauſæ
temporales, & prophanæ, quę vero Ec-
cleſiaſticæ, Rebuffus 3. tom. ad leges Gal
licas, titulo vt layci non conueniant, nu-
mero 10. & 19. & ſupradicta procedunt
etiam, & poterit laycus Iudex idem fa
19 cere de notarijs, † & alijs interuenien-
tibus ad turbandam iuriſdictionem Re-
galem, nam ſimiliter cohercebuntur ab
eo, his enim caſibus, & ſimilibus violen-
tia dicitur fieri, & committi per Eccleſia-
ſticum, & idem quando Eccleſiaſticus
Iudex contra aliquem procedit, tanquã
priuatus, vel notorie aliquid iniuſtum
20 præciperet † contra aliquem indefen-
ſum, & inauditum, quia tunc Iudices
dicuntur ſuis iniuſtis mandatis vim infer
re l. lege Iulia. ff. ad legem Iul. de vi pu-
blica, Boherius deciſ. 238. Auendañus de
exequend. 1. parte capite 1. folio mihi 18.
verſiculo, & iſtud remedium, vbi alij,
Rodericus, vbi ſupra, quod procedit ſiue
21 † præceptum hoc fieret à Iudice Eccle-
ſiaſtico contra laycum indefenſum, &
inauditum, quod ſine difficultate eſt,
quia tunc turbat, & vſurpat iuriſdictio-
nem Regiam, & agit vt priuatus contra
ius naturale, à quo eſt defenſio, ſed etiam
ſi tale præceptum fieret contra Clericũ
indefenſum, & inauditum, vel ſi vt priua
tus contra eum procederet, nam adhuc
Iudex Secularis ſe intromittet ob illam
violentiam, Pacianus. num. 38. licet hoc
ſub dubio reliquerim, in tractatu de In-
hibitio, capite 8. §. 3. numero 200. nam in
vtroque caſu violentia fit, quare idem
tenendum eſt de Clerico, quod de lay-
co dictis caſibus, cum in eis fiat violen-
tia, ratione cuius Secularis ſe intromittit
extraordinariè, & extraiudicialiter pro-
cedendo, vt dicto §. 3. numero 201. & nu-
mero 28. verſic. alia autem ratio, ſed eſt
aduertendum, quod id non procedit,
æqualiter ſemper, quia diuerſo modo
22 procedit † Senatus Regius ob violen-
tiam illatam per priuatum, ſiue Clericũ,
ſiue laycum, & diuerſo etiam modo, quã
do talis violentia fit per Iudicem Eccle-
ſiaſticum, & etiam laycum, quia quando
vis fit per priuatum, de quo non ita be-
ne pręſumitur, ſicut de Iudice, non exi-
git Senatus Regius, tam apertam violẽ-
tiam, ſecus autem ſi committatur violen
tia per Iudicem Eccleſiaſticum, & etiam
laycum, licet quoad laycum Iudicem id
non practicetur, ex quo alia patent re-
media, appellationis ſcilicet, & ſimilia,
& ſic extraordinarium hoc remedium
non eſt neceſſarium, ſicut eſt, quoad Iu-
dicem Eccleſiaſticum, ratio ſuperioris dif-
ferentiæ eſt, quia de priuato, non ita be-
ne pręſumitur, ſicut de Iudice, nam quã-
23 do † Iudex procedit vt Iudex via iuriſ-
dictionis, nunquam competit remedium
aliquod reſtitutorium, aut retentiuũ ob
allegatam vim aliquam, etiam ſi iniuſtè
procedat, vel nulliter ſecundum verio-
rem opinionem contra Roderi, ſupra nu
mero 6. Can. præſentium 7. quæſt. 1. vbi
gloſa fin. ad finem, vbi dicit, *& nota quod
hoc capitulum ſemper conſueuit ad hoc induci,*
quod ſpoliat⁹ à Iudice nõ poſſit petere re
ſtitutionẽ, Iudex enim nõ dicitur facere
vio-

violentiam, quando procedit, vt Iudex; non autem vt priuatus iuxta legem 3. ff. de eo, quod metus cauſa ibi, *Vim accipimus atrocem, & eam quæ aduerſus bonos mores fiat, non eam, quam magiſtratus intulit, ſed iure licito, & iure honoris, quem ſuſtinet,* hoc eſt, *ſecundum gloſam,* ibi, *quod fecit vt Iudex ius exe*

24 *quendo, non vt priuatus* † ſemper enim pro facto Iudicis præſumitur, niſi poſsit de dolo argui, dicta gloſa, & in Can. hoc etiam 2. quæſt. 6. Baldus in l. obſeruare. §. proficiſci. quæſtion. 11. ff. de officio pro

25 Conſulis, & Legati, nec hoc mirum † quia ſi de quolibet præſumit lex illum bonum eſſe, lege merito. ff. pro ſocio, à fortiori de Iudice præſumẽdum eſt. quia quilibet præſumitur bene adminiſtrare officium ſuum, Abb. conſilio 41. in 1. modo ſit ordinarius modo delegatus, latè Nos diximus in reſponſo Syndicatus noſtri. num. 43. Redeundo ad punctum, ita, Abb. & alij in cap. conquerente, de reſtitutio. ſpoliat. vbi Abb. num. 7. dicit, quod

26 † licet contra Iudicem, qui vt priuatus procedit extraiudicialiter ſpoliando aliquem, poteſt agi poſſeſſorio interdicto recuperandæ, ſicut contra priuatum, dicto cap. conquerente vbi gloſa. l. meminerint. C. vnde vi l. fin. C. ſi per vim, vel alio modo cap. cum cauſam, de officio de legati, Bartol. in l. iuſte poſsidet. de adquir. poſſ. Menoch. de recuper. remedio

27 8. num. 8. & 13. tamen † ſpoliatus à Iudice, qui iudicialiter proceſsit, non poteſt intentare illud interdictum, ſecundum gloſam in dicto cap. præſentium, & eſt communis opinio, vt refert Abb. vbi ſupra, Angel. in l. ſi quis à ſe fundum. C. vnde vi Bald. in l. penultima. §. penult. C. de præſcriptio. 30. vel 40. annorum, Menoch. num. 3. Oldradus conſilio 226. incipien-

28 te, de voto, idq; verum, licet Iudex † iniuſtè iniuſtitia cauſæ ſecundum communem procedat, Abbas vbi ſupra, vel nulliter procedat, ſecundum veriorem opinionem, contra Rodericum vbi ſupra, nu. 6. Menoch. vbi ſup. de recup. remedio 8. numero 19. licet contraria communis, Menochius vbi ſupra, dicto numero 19. pro qua veriori opinione facit dictum caput præſentium, quia Iudex, vt ſupra dixi regulariter loquendo non dicitur facere violentiam, ſi procedit vt Iudex, & competenter, dicto capite præſentium, vbi gloſa Canone 1. 23. quæſtione 2. l. continet. §. 1. ff. quod metus

29 cauſa, & ſic contra eius factum † nullus auditur per viam alicuius remedij poſſeſſorij, Menochius numero 27. ſed ſpoliatus, vel grauatus, aut appellet, aut ſuplicet, ant. coram eodem Iudice opponat, & excipiat, quia non reperitur in iure (quod plus eſt) expulſum à Iudice de facto, & nulliter per ſuperiorem fuiſſe auditum per viam interdicti, ſed via appellationis, vel recurſus, ad ſuperiorem Iudicis ſpoliantis, Alexand. in l. properandum. §. & ſiquidem, numero 14. C. de iudicijs, quod fecit dubitare, Menochium de recuperãda remedio 8. numero 30. cum ſequent. vbi tutius dicit ad ſuperiorem recurrere, quam interdicto agere, Pacianus conſilio 164. numero 158. dicens, quod aduerſus ſententias Iudicum iniuſtas, neque à ciuili nec canonico iure fuit pro remedio prouiſum, vt Iudices expellantur, ſed quod appelletur l. 1. ff. de appellatio. & quando contra appellationem aliquid fieret, & ceſſaret poteſtas Eccleſiæ, tunc ad Regem recurrendum, vt alibi ita Pacianus, licet idem Menochius conſilio 301. &

30 45. in 4. ſequatur † communem, & contrariam opinionem, quod quando vt competens procedit Iudex, ſed nulliter, dicatur ſpoliare, & vim inferre, dicto numero 19. vbi de communi, & ſic reſtituendus ſit ſpoliatus, iuxta l. meminerint C. vnde vi, verum contraria verior Menochius dicto remedio 8. numero 23. quia lex meminerint procedit, quando Iudex non procedit vt Iudex, ſed vt priuatus, veluti non citando partem, ſecundum Bartol. ibi in d. l. meminerint, quia tunc vt priuatus procedit, Cardin. in Clement. 1. de celebratione Miſſarum, Felinus in cap. dilectus de reſcriptis, Decius in l. factum à Iudi-

ce, de regulis iuris, Craueta conſil. 302. num.4.

Superiora, quę de Iudice diximus pro
31 cedente nulliter, † & iniuſtè, reperiuntur limitata aliquibus caſſibus in ferentibus ad caſſum noſtrum, veluti quando ex proceſſu Iudicis apparet notoria eius incompetentia, & iuriſdictionis defectus, vel ſi Iudex extraiudicialiter, vel vt priuatus proceſſit, quoniam his caſſibus iuſte Senatus Regius, & Iudex laycus ſe intromitet ob violentiam tunc commiſſam, quia dicitur facere, & inferre vim, vt priuatus, & idem erit, vt omnia amplectamur, ſi ex proceſſu apparet partem non citatam, ſpoliatam, aut leſſam eſſe, vt latiſſimè Menoch. dict. remedio 8.num.8.13. 19. & 23. Craueta conſil.301. num.4. Socinus conſil. 12. num. 10. in 1. Marqueſa.de commiſſio.pag.2.titulo de commiſſio. in integr. cap.3. num. 51. Butrius in dict. cap. conquerente, Felin. in cap.dilecti 1.num.1.de reſcrip. Maſcard. de probationibus, lib. 3. concluſio. 1325. num.5.Gabriel.de reſtitutione ſpoliator. concluſion.1. num. 115. Rodericus, dicta quæſtione 13.num.54.& quando dicatur
32 Iudex procedere † ſpolians, vt Iudex, vel priuatus, Fanus de pignoribus 3.parte, membro 2. quęſtione 1. num.22. facit
33 pro ſuperioribus, quia † quando Iudex ſpoliat non citatum, & alium mitit in poſſeſsionem, perinde eſt ac ſi miſſus propia aucthoritate ingreſſus eſſet, Beninten. deciſ. 93. num. 6. & ſic locus eſt interdicto, Decius conſil. 125. l. meminerim. C.vnde vi, vbi Bartol.& alij. Concludendo, in his caſſibus poteſt Senatus Regius ſe intromittere propter violentiam, quę in eis fit, & inhibere Iudici Eccleſiaſtico, cum ſupradicti caſſus vim inducant, quoad intentandum interdictum poſſeſſorium, ſed extra hos caſſus
35 † in vim nullitatis ſecundum veriorem opinionem, & iniuſtitię, non poſſet agere meo iudicio contra Iudicem Eccleſiaſticum, licet aliqui allegati per Rodericum, vbi ſupra, reſpectu nullitatis aliud dicant, bene tamen poſſet contra Iudicem laycum animaduertere ob nullitatem, cum ad id non deſit iuriſdictio, & hæc vere mihi placent in materia hac recurſus, ratione violentiæ ad Senatum Regium interpoſiti, ſalua ſemper aucthoritate Romanæ Eccleſię, cui me ſubmitto, in quacumq; materia, & in vim ſuperiorum vidi non ſemel Senatum Regium non ſe intromiſiſſe in negotijs Clericorum ob allegatam nullitatem, & iniuſtitiam in eorum factis, niſi adeſſet incompetentia, vel aliquid de ſuperioribus.

DECISIO CXV.

De materia legis diffamari C.de ingenuis manumiſſis, & quę requirantur ad illius practicam diligens explanatio, & de intellectu. l.ſi contendat.ff.de fideiuſſoribus.

SVMMARIVM.

Citatio obtenta contra diffamantem, non expreſſa cauſa, in qua diffamans fundaretur. num.1.

Iactatio ſuper ſucceſſione, quia anteceſſor diffamati deceſſit ſine filijs legitimis, & naturalibus, non refertur neceſſario ad illegitimitatem. num.2.

Agere inuitus nemo compellitur in Regno. num.3.

Petere voluntarium eſt. num.4.

Diffamans actor eſt, quia prouocauit diffamando, & ſequitur forum diffamati. num.5.

Reus eſt, qui intentat remedium legis ſi contendat. ff. de fideiuſſoribus. num.6.

Diffamatus citans diffamantem reus eſt in omnibus, licet actoris partes ſuſtineat in modum concludendi, porrigendo libellū. num.7.

Diffa-

Diſſamatus duos Iudices habens (cum reus ſit) poteſt eligere, quem velit ad citandum diſſamãtem vt agat, vel deſiſtat. numer. 8. & 13.

Diſſamans (cum actor ſit) poterit ex duobus Iudicibus diſſamati eligere, quem voluerit, ad agendum ſuper principali cauſa diſſamationis. nu. 9. & 13.

Lex diſſamari, locum habet in omni diſſamatione, reſpectu omnium cauſarum, & iurium. numer. 10. & in omni actione perſonali, & reali. num. 11.

Citatio in materia diſſamationis debet fieri bina monitione, nec ſemel ſufficit, cũ priuetur diſſamans iure agendi, vel accuſandi ſi non compareat. num. 12.

Exceptiones & defenſiones non proponit diſſamatus in citatione, ſed in articulo principali. num. 14.

Diſſamatus ad obtinendam citationẽ, & imponendum ſilentium diſſamanti, non tenetur docere de iure ſuo. num. 15.

Diſſamato deducente in replica, vel defenſione iura ſua, poteſt Iudex declarare ſibi ius competere, & non diſſamanti. nu. 16.

Silentium perpetuum imponitur diſſamanti, ſi non doceat de iure ſuo, licet diſſamatus ius ſuum non deducat. nu. 17.

Sententia data intentato remedio legis diſſamari, nil debet pronuntiari de iure reo competenti, de quo erat diſſamatus, niſi in replica reus illud ius allegauerit, & probauerit. num. 18. & 20.

Diſſamatus in replica deducens ius ſuũ, de quo diſſamatus eſt, cenſetur intentare remedium legis, ſi contendat. num. 19.

Remedium legis diſſamari intentans, non nititur iuri ſuo, ſed in non iure actoris diſſamantis ſe fundat. num. 21. & 24.

Remedium legis ſi contendat intentans debet ius ſuum, & exceptionem deducere, & probare concludendo ſibi ius competere. num. 22. & debet agere ad declarationem iuris ſui non tantum ad declarationem iuris actoris. num. 23.

Diſſamatus ſi ius ſuum deducat, poterit diſſamans de contrario iure docere, & cumulabitur vtrumque remedium, legis ſi contendat, & legis diſſamari. nu. 25.

Diſſamatio debet ſummarie conſtare, ad hoc vt poſſit intentari remedium legis diſſamari. num. 26.

Iactatio diſſamatoris omnino debet probari; vt remedium legis diſſamari locum habeat, licet ex vſu talis probatio ſoleat omitti, quando citatus actionem ſuam proponit. num. 27.

Diſſamatus in concluſione petere debet coram Iudice ſtatui terminum diſſamanti intra quem agat, vel accuſet. nu. 28.

Diſſamans intra terminum præfixum à Iudice non agens, vel accuſans in totum videbitur iuri ſuo renuntiare, & imponetur ei ſilentiũ perpetuũ ſuper materia diſſamationis. num. 29.

D. Antonius de Ixar omnia requiſita obſeruauit in citatione D. Petri & Franciſci, & vtrumq; remedium cumulauit. num. 30.

Ius de præſenti requiri in lege diſſamari, & exceptionem de præſenti in lege ſi contendat dicunt Doctores, nec poſſe dari remedium iſtarum legum pro iure de futuro. num. 31.

Diſſamatus cũ actor ſit, quoad modum concludendi debet ſummarie docere de iure ſuo, hoc eſt ſe iniuriam, & damnum pati, & alias non auditur. num. 32.

Præſi-

Præfixio termini in materia legis diffamari, debet fieri ad inſtantiam partis læſæ, & intereſſatæ.num.33.

Reus diffamatus debet agere cum perſona, cuius principaliter intereſt.nu.34.

Diffamatus debet habere ius de præſenti, & non de futuro, & conditionaliter, vt poßit remedium legis diffamari intentare. num.35.& 52.

Iudicium non debet eſſe eluſorium, & inane, num.36.

Actionem non natam, non licet in iudicio proponere.num.37.

Filius naturalis diffamans patrem de ignobilitate, vt poßit ei ſuccedere, non poteſt citari, quia non habet ius de præſenti, & ita iudicatum fuiße, refert Gamma. num.38.

Filius viuente patre in ſucceßione patris, non habet ſpem probabilem quoad effectum.num.39.& 40.

Primogenitus licet habeat ius formatum, quoad eſſe primogenituræ viuente patre, non tamen quoad omnem effectum.numer.40.

Filius viuente patre ſpem in bonis eius probabilem, hoc eſt quam poßit vendere, aut cedere non habet, bene tamẽ eam habet quatenus ſignificat ſimplicem expectationẽ non tribuentem ius aliquod actuale diſponendi.num. 41.

Remedium legis diffamari non competit ante actionem actualiter natam.nu.42.

Succeſſor maioratus non poteſt viuo poſſeſſore agere, vt declaretur ſucceſſor poſt mortem poſſeſſoris.num.43.

Succeſſor maioratus viuo poſſeſſore non poteſt intentare remedium legis diffamari.num.44.

Viuentis hæreditas premature petitur. num.45.

Primogenitus viuente patre ius habet formatum, quod non poteſt variari eludi, aut euaneſcere.num.46.

Primogenitus Regis viuo patre iuratur per Magnates in dominum, propter ius formatum, quod habet.num.47. & largo modo Rex vocatur.num.48.

Primogenitus Ducis, vel Baronis, largo modo vocatur Dux, etiam viuente patre.num. 49.

Nepos Regis filius fratris non habet ius formatum viuo Rege, nec alij agnati præter primogenitum, num.50. Niſi commiſceatur aliquod ius de præſenti, ſcilicet nobilitatis, aut ingenuitatis.nu.51.

Succeſſor maioratus remediũ legis diffamari intentare poteſt, quando poſſeſſor iactaret bona eſſe libera, & dißiparet, vel diſponeret de eis.num.53.

Poſſeſſor Comitatus, poteſt petere ſe declarari Comitem, licet ius veniat de futuro, quod ſuſtinetur propter ius de præſenti, licet minimum.nu.54.

Succeſſor maioratus ius habet de præſenti ad obuiandum dißipationi, vel alienationi rerum maioratus, ſi non ex leui cauſa moueatur ad petendum.55.

Cumulatio legis ſi contendat, & legis diffamari operatur, vt poßit concludi, non ſolum ſuper non iure diffamantis, ſed ſuper iure diffamati.num.56.

Poſſeſſor iactans bona habere libera, ius tribuit de præſẽti ſucceſſori ad hoc vt poßit citari, & ſic fuit iudicatum in Regio Conſilio.num.57.

Remedium legis diffamari contra iuris regulas eſt inductum.num.58.

Reme-

Remedium legis diffamari non tendit ad vindicandas,ſeu recuperandas res, ſed vt declaretur non ius diffamatoris.n.59.

Diffamator tacite ad iudicium prouocat.num.60.

Diffamatus exceptionem opponere poteſt,etiam ſi executio differatur in tempus mortis, quando à diffamante prouocatus eſt.num.61.

Diffamatore diffamante, & diffamato comparente iudicium ſuſtinetur, ex vtriuſq; voluntate,quod alias eſſet nullum, quaſi ſine actione intentatum.nu.62.

Pactum de futura ſucceſſione viuentis non valet.num.63.

Suſtinetur tamē ex voluntate eius de cuius hereditate agitur.num.64.

Remedium legis diffamari inductum eſt in odium diffamantis, & in fauorem diffamati,qui timet vexari actionibus intentandis non opportuno tempore.nu.65.

Statum & famam diffamatione deteriorari neceſſe eſt,vt remedium legis diffamari locum habeat.nu.66.

Famam deteriorari,vel ſtatū dicimus, quando adeſt ius actuale,vel ſpes probabilis in caſum aduenientis conditionis, vel diei.nu.67.

Debitum dicitur, quod debetur ſpe firma,& non pendet ex voluntate, ſed ex futuro euentu.num.68.

Spes vana dicitur, quæ vinculis iuris non eſt munita.nu.69.& hæc non venit in conſiderationem,nec de ea poteſt fieri pactum. num.70.

Spes à iure approbata conſiderabilis, & ſtimabilis eſt, & ſuper ea poteſt tranſigi. num.71.

Spes à iure approbata facit ſuſtinere iudicia intentata à ſucceſſoribus vocatis poſt mortem poſſeſſoris. num.72.

Status diminutio verbis generalibus in diffamatione comprehenſa ſufficit ad intentandum remedium legis diffamari.nu.73.

Relatum eſt in referente.nu.74.

Remedium legis diffamari non requirit actualem poſſeſſionem.num.75.& cumulari poteſt cum lege ſi contendat.nu.76.

Remedium vnius legis non perimit aliud, & vno non procedente aliud poteſt ſuſtineri,etiam ſi cumulentur,quia ſuper diuerſo iure fundantur.num.77.

Principale inſpicitur, non quod venit in conſequentiam,& ſecundario.nu.78.

Legitimitatis cauſa ſuper quæſtione facti coram Iudice laico tractari poteſt.n.79.

Primogenitus petere poteſt viuo poſſeſſore,vt declaretur ſucceſſor poſt mortem poſſeſſoris.num.80.

Citationem admiſſam fuiſſe,& pro D. Antonio de Ixar diffamato, iudicatū fuiſſe in Regio Aragonum Senatu, refertur. num. 81.

Sententia, & decretum debent referri ad acta.num.81.

IN Curia Dñi Iuſtitię Aragonum obtinuit nobilis D. Antonius de Ixar citationem aduerſus nobiles D.Petrum & D.Franciſcum de Ixar,ſu per iactatione eorundem, aſſerentium, & diffamantium dictum D. Antonium non poſſe ſuccedere poſt mortem futuram Ducis de Ixar in Ducatu, & incita-
1 tione † non continebatur aliqua cauſa ſpecialis, in qua diffamantes fundarentur ad excludendum D. Antonium, ſed ſolum aſſerebat citatio, quod dicti citati ſe iactabant ſucceſſuros veniente caſu ſucceſsionis, non autem Dominum Antonium

toniũ,& quod D. Alphonſus, à quo deſcendit Antonius, deceſſerat ſine filijs legitimis, & naturalibus, quod non † per
2 neceſſe debebat referri ad illigitimitatẽ Antonij, cum poſſet etiam ad factum purum referri, ſcilicet quod D. Alphonſus deceſſerat omnino ſine filijs; eſt verum, quod Antonius verificando, & probando diffamationem, fecit fidem de quodã proceſſu, vbi D. Petrus, & D. Franciſcus in replicis ſuis expreſſerant cauſam iactationis, quia ſcilicet Antonius deſcenderet per lineam non legitimam, & ſic infectam ad ſuccedendum, & a ſupradicta citatione decreta, & bis confirmata ſe appellarunt Petrus & Franciſcus ad Regiam Audientiam, petendo eam fore reuocandam, & annullandam ex multis, quæ ſequuntur: ſed quia hæc materia eſt extraordinaria, maxime in Regno,
3 quia † nemo inuitus agere compellitur, & experiri, l. vnica, in rubro & nigro, C. vt nemo inuitus, voluntarium † enim
4 eſt petere, l. creditor, C. de pignor. l. fin. C. de vſur. pupil. ideo aliqua ad faciliorem declarationem premittenda ſunt.

Et primo, quod in hoc iudicio diffa-
5 mans † actor eſt, quia prouocauit diffamando, & ſic ſequitur forum diffamati, qui reus eſt, Bald. in d. l. diffamari, Abb. in cap. ſi quis contra Clericum, num. 2. verſ. & hoc puncto, de foro competenti, Salicet. in l. vnica, C. vt nemo inuitus, Bald. in l. acceptam, C. de vſuris, Alexan. alios referens conſ. 103. lib. 5. Oſaſc. deciſ. 151. numer. 4. & eſt communis ſecundum Cagnolum in d. l. diffamari, prout & idẽ
6 dicimus de eo, qui † intentat remedium, l. ſi contendat de fideiuſſoribus, qui vere reus eſt, l. Aurelins Simphorinus, §. cẽtum, ff. de liberatio. legata, & nos latè in tractatu de Inhibitio. cap. 2. §. 5. à num. 6.
7 Vbi concludo, quod talis diffamatus † citans diffamantem vere reus eſt in omnibus, dempto quod actoris partes ſuſtinet, quoad modum concludendi, porrigendo libellum, vt ibi num. 6. Bart. in l. libertus, ff. de in ius vocando, vbi dicit vtentẽ remedio, l. diffamari, quoad alia reum eſſe, tamen quoad primam petitionem actorem eſſe, Couar. lib. 1. variarum cap. 18. num. 4. in fin. verſ. ex quibus, vbi de magis communi, & vide nos latè vbi ſupr. num. 8.

Ratio autem, quare diffamatus citans diffamãtem reus, ſit eſt, quia regulariter debemus attendere originem naturalis cauſæ, & non accidentalis, & inſpecta origine cauſæ diffamatus vtiquè dicitur reus, Alexan. conſ. 103. lib. 5. quem ſequitur Crauet. conſ. 182. num. 2. dicens, quod ad cognoſcendum, an quis ſit actor, vel reus, non eſt conſiderandum, quis fuerit vocatus in iudicium, ſed reſpiciendũ petitionem, & originariã cauſam, quod tenet Bart. in l. ſi ſocietatem, §. arbitrorum nu. 19. verſ. vnã tamen puto, ff. pro ſocio, cum ergo citatus in caſu, l. diffamari cogatur agere, ſequitur quod actor dici debeat, & forum rei ſequi, cap. cum ſit de foro compet. cum ſimilibus, Bald. in dict. l. diffamari in fin. vbi diffamatum nominat reum, & diffamãtem actorem, addens, quod diffamare eſt ad iudicium vocare, & ſic diffamatus dicitur reus, iã prouocatus ad cauſam, & hæc opinio eſt verior ſecundum Abb. in cap. ſi quis contra Clericum numer. 2. ver. & hoc puto procedere, de foro compet. Alexand. vbi ſup. Cagnol. in d. l. diffamari, vbi bene, Alexan. conſ. 52. vol. 2. vbi quod diffamare eſt tacitè prouocare ad Iudicem Ordinarium ipſius rei, & ſic in praxi ſeruari teſtantur ſupradicti DD. & nos vbi ſupra. Ex quibus ſequitur, quod cum iſte
8 diffamatus † reus ſit, ſi habet duos Iudices, poteſt eligere quem velit ad citandũ diffamantem, vt agat, vel deſiſtat: Diffa-
9 mans † autem cum vere actor ſit poterit poſtea eligere quem ex eis velit ad agendum ſuper principali cauſa diffamationis, Couar. vbi ſup. circa finem; & ex
10 communi † opinione habet locum, l. diffamari, in omni diffamatione reſpectu omnium cauſarum, & iurium, Molin. de primogen. cap. 14. à num. 10. Innocentius in cap. conquerente, gloſ. 2. de officio ordinarij, & ibi Felin. Boerius deciſ. 255. num.

Digitized by Google

num.7.vbi concordantes; † nam de iure
12 fere in omni genere cauſarum, ex qui-
bus quis diffamatur, datur actio, ex l.
diffamari, Abb. in cap. ſignificauit, nu.4.
de teſtib. Boerius vbi ſup. dicens, legem
illam in omnibus cauſis diffamationum
habere locum (& ſententia impoſitionis
ſilentij in eodem lata, vim diffinitiuæ ha-
bet, & in rem iudicatam ſuo caſu tranſit
Cagnol. ſup. nu.12. ex Bart. in l.1. C. de re-
latio. cum aliam poſt ſenon ſpectet; Fe-
lin. in rub. de re iudi. col.1. & pen. Trenta
cinq. lib.1. reſolutio. tit. de diffamat. reſo
lut.1. nu.19. & ſeqq.) quod extenditur in om
ni actione perſonali, & reali, Boer. deciſ.
235. num.7. vbi concordantes, & cum aga
tur in hac l. de pleno præiudicio, ſcilicet
13 de priuando † diffamatorem iure agendi,
vel accuſandi, ſi non comparuerit, ideo
debet citari bina monitione, nec ſemel
ſufficit, argum. l. properandum, C. de iu-
di. gloſ. in §. ſi quis non implens, ver. ad-
monitus, in nouell. de trient. & ſemis.
Alexan. conſ.105. vol.1. gloſ. in Clemen.
ſæpe. de verb. ſignific. Milis in reportor.
verſ. actor agẽs, Bald. in d. l. diffamari, cir
ca fin. verſ. & nota hanc inter loc. Inno-
cent. in cap. ad petitionem, de accuſat. &
cap. conſuluit, vbi etiam Abb. de officio
delegat. & hanc ſententiam, quod quo-
ties de pleno agitur preiudicio, Iudex
non poſsit perpetuum ſilentium impo-
nere, nec quemquam ſuo iure priuare,
niſi præcedẽte bina monitione, compro
bant Bart. in l. Titia, numer.7. ff. de verb.
oblig. Felin. in cap. penult. col.4. verſ. ſe-
cundo nota. de iudi. & latius in d. capit.
ex literis, ver. fallit.9. de conſtitu. Cardi.
Alexand. in cap. cum in tua, qui matri.
accuſ. poſſ. Franc. de Aretio. poſt Rom.
in l. quandiu de acquir. hæredit. Angel.
Peruſi. in d. §. ſi quis autem non implens,
quem refert, & ſequitur Angel. in rubr.
inſtit. de exceptio. in quæſtion. 9. ver-
ſic. vnum tamen tene menti, & in tract.
Maleſi. gloſ. verbi: *Nec non ad querellam Ti-
tij*, colum.4. verſ. vnum tamen ſingulari-
ter; & ſic deciſum fuiſſe in Neapolit. Se-
nat. refert Afflict. deciſ.264. num.3. Boe-
rius deciſ.255. num.9.10.11. & de communi
ni Couarr. lib.1. variarum cap.18. num.2.
vbi tamen dicit ſeruari contrarium ex
13 praxi: & magis declarãdo † id, quod ſup.
diximus, quod ſcilicet citatus poteſt eli-
gere vnum ex Iudicibus diffamati rei,
intellige illud, quoad negotium cauſæ
principalis, ſcilicet actionem, & excep-
tiones; nam reſpectu primi articuli reus
diffamatus eligit quem vult, ex ſuis Iudi
cibus, qui citet, & terminũ ſtatuat diffa-
manti ad agendum cum comminatione
ſilentij imponendi, Couarr. num.6. in fi-
ne. Ex quo infertur, quod exceptiones
14 † & defenſiones non proponuntur cum
citatione, ſed in alio articulo, vbi de cau
ſa principali agitur, ſcilicet de actione,
& exceptionibus, non enim requiritur
15 quod diffamatus † ad obtinendam cita-
tionem contra diffamantem, nec ad im-
ponendum ſilentium ſuper diffamatio-
ne doceat de iure ſuo, nulibi enim id
ſcriptum legitur, ſaltim quando non pe-
titur diffamato ius cõpetere beneficio
d. l. ſi contendat: quod ſi vero diffama-
16 tus † in defenſione, vel replica deducit
& probat iura ſua intentato etiam reme
dio, l. ſi contendat, poterit tunc Iudex de
clarare, nullum ius competere diffama-
tori, ſed potius diffamato, non tamen id
neceſſarium eſt, ſed voluntarium, taliter
17 quod ſi reus † diffamatus non producit
iura ſua, & conſtet de diffamatione, &
diffamator non docet de iure ſuo, debet
Iudex interloquendo imponere ſilentiũ
diffamatori ſuper iactationibus, l. circa,
& ibi gloſ. in fine, verſ. item quæro, vbi
Bartolus, Florian. & alij de probat. ſequi
tur Boherius deciſ.155. num.12. verſ. & ad
18 uerte, vbi aduertit, † quod Iudex in ipſa
ſententia, quam tenetur pronuntiare in-
tentato remedio d. l. diffamari, nil de iu-
re reo competenti, de quo erat diffama-
tus, debet pronuntiare, niſi quando diffa
matus in replica allegauerit ad ſe illud
ius pertinere, & illud probauerit; tunc
enim ferri poteſt ſententia iuris declara-
toria, vt dict. l. circa, quia cenſetur tunc
19 † intentare etiam remedium l. ſi conten
dat,

dat, ſequitur Bladerius in d. l. diffamari, cap.9.num.30. Alexand. Raudenſ. conſ. 21.num. 328. cum ſequent. quādo autem diffamator diffamationem iuſtificaret, †
20 tunc ſi diffamatus contrarium oſtenderet, bene poſſet ferri ſententia, per quam non ſolum declaretur eſſe imponēdum ſilentium perpetuum diffamāti, ſed etiā vt dixi ſoli diffamato ius competere, horum
21 ratio eſt: quia intentans † remediū ſolius, l. diffamari non nititur iuri ſuo, ſed tantum ſe fundat ſuper non iure actoris diffamantis, gloſ. & ibi Baldus in d. l. diffamari, num.8. vbi dicit, non probari, ibi diffamatum eſſe liberum, nec id petit diffamatus, ſed ſolum ne inquietetur, & quod ſuper diffamationibus ſilētium imponatur: Oſaſcus deciſione 151.num.5. Andreas Gail practi. obſeruation. lib. 1. obſeruat.12.nu.2.

22 Totum contrarium erit, quando † intentatur etiam remedium, l. ſi cōtendat, tunc enim, reus debet ius ſuum, & exceptionem deducere, & probare, concludēdo, ſibi ius competere, & poterit Iudex illud declarare, iure autem non probato ſuccumbet, & ideo in d. l. Iudex imponit ſilentiū diffamatori, & declarat diffamato ius competere, & eſſe tutum omni tempore ſua exceptione, Romanus conſil. 244. num. 1. & conſ.53. numer.1. Couarr. vbi ſupra, num. 3. Mandelus conſil. 251. num. 1. Aretinus conſ.68. in fine, Borgninus deciſione 9.num.5.part. 4. & nos late vbi ſupra, vbi concluſimus, quod intentans † remedium, d. l. ſi contendat, de
23 bet agere ad declarationem iuris ſui, & non tantum ad declarationem non iuris actoris, Innocent. in capit. Abbate in 1. colum. de verborum ſignificat. Oſaſcus
24 vbi ſupra num. 3. & 10. cum igitur † remedium legis diffamari tantum reſpiciat defectum iuris diffamantis, ſequitur quod ſufficiet iactationes, & diffamationes probare abſquè aliquo requiſito, & ſic, quod non eſt neceſſe probare ius diffamati, ſed ſolum non ius diffamantis, eſt verum, quod ſi diffamans † doceret
25 de iure ſuo ad defendendam diffamationem, poterit diffamatus de contrario iure docere, & tunc cumulabitur vtrumquè remedium, l. diffamari, & l. ſi contēdat, Alexan. Raudenſ. dict. conſ.21. num. 318. Borgninus deciſ.9. num. 6. 4. part. Oliba de actio. lib.2. cap.34. & 35. requiritur deinde ad remedium l. diffamari,
26 quod prius ſummarie † conſtet de diffamatione, etiam iudiciali, Alexand. Raudenſ. conſ.21.num.315. Angel. in rubr. de exceptio. num. 23. & quod ſic diffamatus reus probet iactationem, & diffamationem, Molin. vbi ſup. Couarr. lib. 1. variarum cap.18.num.2. Hoſtienſis in ſumma de libelli oblatione, §. vtrum poſſit actor, Fabian. in l. diffamari, verſ. caue, Angel. de Maleficijs, verbo, necnon ad querellam Titij, ver. quæro an Iudex, Bart. in l. Titia, ff. de accuſatio. Boerius deciſione 255. Angel. ad rubr. inſtit. de actio. Gabriel. commun. opinio. lib.2. tit. de Iudicijs, concluſ. 6. num. 24. vbi allegat alios, Cagnolus in d. l. diffamari, numer.23. Baldus in l.2. C. ne filius pro patre, Alexand. in l. ſi finita, §. eleganter, colum. penult. ff. de damno infecto, Romanus conſ.53.num.1. Couarr. vbi ſupra, Decius in cap. in præſentia, notabil. 3. de probatio. Peregrin. de fideicom. art. 41. num. 7. Borgninus deciſ. 9. num. 2. & 5. part. 4. & plures quos allegat Menoch. conſ.366. in 1. nū.1. Oliba de actio. lib.2. cap.34.num.7. Deniquè humidum radi-
27 cale, † l. diffamari conſiſtit in probatione ſola iactationum diffamatoris, vt bene declarat Ioſephus Ludouicus deciſ. Lucens 32. numer.2. & 3. Oliba de actio. lib.2 cap.34.num.7. eſt verum, quod ex vſu ſolet omitti probatio iactationis, quādo ſcilicet citatus actionem ſuam proponit, & diſcutit, Couarr. num.2. in fin. Circa modum autem cōcludenti debet dif-
28 famatus petere † coram Iudice ſtatui terminum diffamanti, intra quem agat, vel accuſet, quo caſu intra terminum age-
29 re, & accuſare cogitur; alias in totum † iuri ſuo renuntiari videbitur, & imponetur ſibi ſilentium in perpetuū ſuper materia diffamationis, (& ea ſententia habebit

beuit vim diffinitiue, vt ſup.num.12.)d.l. diffamari,vbi Alber.Salicetus,& Fulgoſ. Bald. numer.6.Angel. inſt. de exceptio. num. 23.& ſic imponitur diffamanti ſilẽtium perpetuum, diffamatuſq; vt reus abſoluitur ab obſeruatione iudicij,penitus in poſterum,Faber.Bald.in d.l.diffamari, Boer. vbi ſup.num.14 Bartholom. Bladerius in dict.l.diffamari,eodem modo concludendum dicit Couar.lib.1. variarum cap.18. in princip.num.2.& 3. Anton.& Felin.in cap.accepimus, num. 16. de fide inſtrumentorum, Doctores in cap. cõquerenti, de officio Ordinarij,& ad hanc interloquendi formulam adducit multa,Couar. num.3.dicens,fore pronunciandum nullum ius diffamanti competere aduerſus diffamatum.

Secũdum ſuperiora videtur, quod D. Antonius obſeruauerit † omnia requiſi-
30 ta, nam primo diffamationem probauit teſtibus,& per proceſſum, faciendo fidem de eo,vbi conſtat de diffamatione, concluſitquè diffamatoribus nullum ius competere, & ſilentium perpetuum eis imponi, quod omnẽ neceſſario requiritur ad legem diffamari; & licet concluſerit etiam ſibi ius competere ſuccedendi mortuo Illuſtriſsimo Duce, quod ad remedium legis diffamari non petinet, vt dicit Couar. num.3. & 4. & Doctores ſupra citati, pertinet tamẽ illud ad l.ſi cõtendat,Couar.& alij, vbi ſupr. & ſic immiſcuit vtrumquè remedium, dict.l.diffamari,& d.l.ſi contẽdat, quod fieri poſſe ſupra oſtenſum eſt, & bene declarat Couar. dict.num.3.quo caſu reſpectu legis,ſi contendat,non eſſe neceſſariã diffamationem aſſeuerat,& ibi de communi. Sed quia tota diſputatio in alio conſiſtit, an ſcilicet hoc ius, quod D. Antonius prętendit ſit ſpes, & ius de præſenti, an vero ius de futuro,in quo magna eſt differentia, nam in primo caſu † dicunt Do-
31 ctores,intelligendam eſſe legem, ſi contendat, & legem diffamari, illam ſuper exceptione de præſenti,hanc vero ſuper iure de preſenti,vt benè declarat Molin. de primog.lib.3.cap.14.à numer.22. &

23. In 2.vero caſu,quando eſt ius de futuro,non erit locus,nec legi diffamare,nec legi ſi contendat; & ſic in his terminis, quando non eſt ius immediate de præſenti, ſed de futura ſucceſsione diſputãda, nobis quæſtio eſt, & examinandum etiam,an hic ius aliquod de præſenti im miſceatur, ſuper quo diffamatio facta fuerit.

Et pro parte negatiua contra D. Antonium mouebantur ſequẽtia.Primo,quia ſi diffamatus actor eſt, † quoad modum
32 concludendi, & omnia debent fieri ad partis legitime inſtantiam,obſeruantia, ſed ſi Domino Regi,de generali.priuilegijs,debuit Antonius docere de iure ſuo ſaltim ſummariè,docendo ſe damnum, & iniuriam pati à diffamante,alias enim non debet audiri: ita Anto. Gabr. in tit. de actio.concluſ.6. num. 37. vbi loquendo † de remedio legis diffamari, dicit;
33 quod præfixio termini debet fieri ad inſtantiam partis leſæ,& intereſſatæ,& nõ alterius,qui nõ prętendit ius, allegat Caſtrenſ. in l.ſi contendat de fideiuſſor.qui tamen loquitur in materia illius legis ſi contendat, allegat etiam Felin. in capit. olim,de reſcriptis,numer. 10.dicentem, quod non ſufficit actori ad obtinendum aliquid, probare non ius aduerſarij, niſi doceat de iure ſuo, ſed Felinus loquitur in materia legis ſi contendat: at hic agimus de materia legis diffamari, allegagatur etiam pro hoc Gamma deciſione 102. num. 5. vbi nihil de hoc concludit, ſed ſolum quod reus diffamatus † ſuper ſtatu, debet agere cum perſona cuius
34 principaliter intererſit,& ſic cum filio, cuius principaliter intereſt, ad ſuccedendum,quod pater ſit ignobilis; allegatur etiam Contardus in l.diffamari,1. limitatione num.7.vbi ſatis obſcure loquitur, allegando Felinũ,qui nihil dicit in meo libro,verum dicit Contard.quod legitimandæ ſunt partes, quod ego intelligerem, quoad probandam iactationẽ diffamantis, & quod reus citans fuerit diffamatus, quod cum non præſtiterit Antonius videtur excludendus.

Secun-

Secundo adducebatur,quod diffama
35 tus reus debet habere ius de præſenti,&
non de futuro,& conditionaliter, Boer.
deciſ. 255.num.10.Aretinus conſ.68.Ga-
briel.vbi ſupra, num.38. dicens , quod l.
diffamari procedit,ſi is,qui petit imponi
ſilentium,poſſideat rem, ſuper qua petit
imponi ſilentium,quia ſi non poſſideret,
non deberet audiri, Xuarez allegatio.3.
ſibi contrarius in allegatione 4. & ſic in
l.diffamari datur ius de præſenti, & non
36 debet iudicium † eſſe illuſorium,& ina-
ne, l. litigatores, §. fin. de arbitris , lege
prętoris,verſ.aliquorum de iudicijs:Mo
lin.vbi infra num. 10. & actionem † non
37 natam in iudicio non licet proponere, l.
nõ quemadmodum de iudicijs , nec ſuf-
ficit ſpes,de qua Alexan. conſ.5. num. 9.
lib.7.quia ibi,fuit ius non conditionale,
ſed in diem , & ſpes debet eſſe talis, de
qua loquitur , l. ſpem, C. de donationi-
bus, l. 1. C.de pactis, & non ſpes, de qua
agimus hic,imo quod plus eſt inferendo
ad ius diffamantis,ex his id reſoluit Gã-
ma vbi ſupr.non fore citationem admit-
38 tendam in ſimili caſu,vbi filius † natura-
lis acclamauit patrem eſſe ignobilem,vt
ei ſuccederet , pater autem citauit eum
ob diffamationem per l. diffamari,con-
cludendo in libello, vt filio tempus aſsi-
gnaretur ad agendum contra patrem ſu
per nobilitate,& ſtatu perſonæ, & ſilen-
tium ei imponeretur , ſi non ageret, vel
probaret ignobilitatem, & iudicauit ſe-
natus,legi diffamari non eſſe locum , ex
eo, quia lex illa ſolum habet locum,quã
do diffamans citatus habet ius de præ-
ſenti, ſecus ſi de futuro, Gomez in l. 40.
Tauri num.79. verſ. nec prędictis circa
fin.in caſu autem deciſionis Luſitanæ,fi-
lius diffamans ius non habet de pręſenti,
vt compellatur agere contra patrem , vt
eius hæres iudicetur , ſed de futuro , ex
quo pater viuit, nam filio tunc ſucceſſio
non debetur , Bart. Paulus, & omnes in
Authen.ſi qua mulier, C.de ſacroſanctis
39 Eccleſ. nec † habet ſpem probabilem,
quoad effectum filius, l.1.§.impuberi,de
collatione bonorum,l.poſt emancipatio
nem,§.2.de liberatione legata, intelligẽ
do de ſpe iuris formati, quod vendi , aut
cędi poſſit,iuxta legem ſpem,C.de dona
tio. l.1. C.de pactis , quinimo etiam pri-
40 mogenitus , † licet reſpectu pręcipui,
quod pro primogenitura datur in Fran-
cia,habeat ius in ſe formatum,quoad eſ-
ſe primogenituræ viuo patre,non tamen
quoad omnem eius effectum; quia effe-
ctus vtilis non competit filio viuente pa-
tre,nec re,nec ſpe ; quandiu enim pater
viuit,nullum ius habet filius in bonis pa
tris,nec ei debetur ſucceſſio,imo nec le-
gitima , nec ſpes probabilis , lege 1. §.
ſi impuberi,de collatio.bonorum, l.poſt
emancipationem, de liberatione legat.
Bart. Alexand.& Iaſſ.in l.is poteſt,de ad
quir.hæredit.Bart.in l.qui Romæ,§.duo
fratres, ff.de verborum obligatio. quod
41 eſt verum,† prout ſpes accipitur pro ali-
quo iure formato,quod poteſt vendi, cę
di,vel aliter diſponi,vt in l. ſpem, C. de
donatio.cum ſimilibus,ſed quatenus ac-
cipitur pro ſimplici expectatione , non
tribuente ius aliquod actuale diſponen-
di,bene habet filius ſpem probabilem,&
conſiderabilem,à iure naturali gentium,
vel ciuili,introductam in bonis , & futu-
ra ſucceſſione patris viuentis , remediũ
42 † autem legis diffamari non competit an
te actionem actualiter natam , ſed tunc,
quando diffamans poteſt cogi ad agen-
dum , & etiam diffamatus agere , quod
non erat in caſu illius deciſionis , vbi fi-
lius non poteſt agere , vt pronũtietur hę
res viuo patre, nec habet ius deducibile
in iudicio,& ſic non poteſt cogi diffamãs
litem mouere contra diffamatum patrẽ,
cum ſine actione nemo experiatur, l.pu-
pilli,§. videamus, cum vulgat. de nego-
tijs geſt.l.3.§.penult.ff.de precario,l.cen
tiſſimis,de verborum oblig. l. Fulcinius,
§.ſi in diem,quibus ex cauſis in poſſeſſio
nem eatur,quare merito actio denegan-
da eſt tunc, Abb.in cap.examinata,de iu
dicijs,ſequitur Gamma vbi ſupr.dicens,
43 ſucceſſores † maioratus non poſſe viuo
poſſeſſore agere,vt declarentur ſucceſſo
res in futurum poſt mortem poſſeſſoris,
non

non enim datur iudiciũ de futuris, l.non
quemadmodum de iudicijs,& quia ante
mortẽ poſſeſſoris nullus proximior cer-
tus,cum poſsit prius mori,l.cum ita lega
tur,§.in fideicommiſſo,ff.deleg.2.l.peto,
§.fratre eod.& proximitas eſt ſemper cõ
ſiderãda tẽpore mortis,Moli.deprimog.
lib.3. capit. 11. & refert Gamma ſic alias
fuiſſe iudicatum, quam deciſionem ſe-
quuntur Molin.de primog.lib.3. cap.14.
á nu.10.vbi allegat pro ſe Pinel. Gomez,
Vaſqui.Padill.Xuar.Boher. Maſcard. &
alios, tenentes, quod viuo † poſſeſſore
44 maioratus non licet ſucceſſoribus inten-
tare remedium l.diffamari,cum non ha-
beant ius de præſenti, ſed de futuro, &
iudicium poſſet reddi eluſorium,contra
l. non quemadmodum, de iudicijs,l. 1.
§.1.de vſur. l. litigatores, §. fin. ff.de re-
ceptis arbitris,& reſpondet Molin. con-
trarijs,dicens,hanc veriorem, & proba-
biliorem,fatetur tamen varie iudicatum
fuiſſe in hoc caſu, ſequntur Gomez vbi
ſupra, num.79. Pinel. in l.1. parte 3. nu-
mer.78. C.de bonis matern. Xuarez al-
legatione 3.colum.2.Padilla in l.1. C. de
fideicommiſ. num. 30. fundantur, quia
vt dixi, hæreditatem viuentis † pręma-
45 turè quis petit, l. 2. §. interdum, ff. de
vulgar. l. ſtatius florus, §. vltimo, de iu-
re fiſci, l. qui ſuperſtitis, ff. de adquiren.
hęred. l. 2. de hæredit. vel actio. vendit.
ſequitur Mieres de maioratibus, 2. par-
te in initio numer. 64. dum limitatim
loquitur in primogenito, & alijs deſcen
dentibus,intrantibus locum eius, pro-
pter ius formatum,& ſpem in ſe certam,
quam habent, ſupponens,ſecus eſſe, vbi
illud ius de pręſenti nõ datur,vt in alijs,
allegat. l. 1. C. de fideicommiſ. vbi da-
tur ius de præſenti, confirmat Auenda-
ñus dict.l. 40. Tauri, numer. 35. vbi ſo-
lum permitit hoc in primogenito ſuc-
ceſſore, ratio differentiæ eſt, quia in
alijs,non datur tale ius formatum, cum
46 in primogenito † non poſsit illud ius va-
riari, eludi, & euaneſcere, ſed certum
ſit iam, immutabile, & perpetuum,licet
effectus vtilis deſit,vt ſup.dixi,ex quo in

ei.

fertur, quod licet primogenitus † filius
47 Regis inretur per Magnates in dominiũ,
propter hoc ius formatum, ſecundũ Mo
lina lib.3.de primog.cap.6.num.15. Gre-
gor. Lopez in l.2.tit.15.part.2.gloſ.11.ver
bo,ſu padre, Auendan. num.33.imo,in vi
ta †patris vocatur largo modo Rex,quia
48 habet radicatam ſucceſſionem habitua-
lem, gloſ. in capit.fin.24. quæſt. 1. Bald.
in l. ex hoc iure, numer. 5.de iuſt. & iur.
Afflictis in cap.1. numer.17.& 33. de ſuc-
ceſ. feud. Iſern. in præludijs feudo. cap.
49 quis dicatur Rex,Auenda.nu.33.quod †
ſane dici etiam debet de alijs primoge-
nitis,Ducum, Baronum, & ſimilibus ma
ioratibus, qui ſimile ius formatum ha-
bent, etiam viuo patre, Alb.in cap. tan-
ta num. 10. qui filij ſint legitimi, Iaſ. in
l. in ſuis, numer.19. ff. de liber.& poſth.
late Molin. vbi ſupra, numer. 17. cum
ſequent. quod omne, tam de iure for-
mato, quam de iuramento, non practi-
catur, ex defectu huius iuris in nepote
50 † Regis, filio fratris, nec vnquam fuit
viſum, quia in eo non datur illa conti-
nuatio, quæ in filio primogenito con-
ſideratur, quare in primogenito poſſet
procedere, ſed in alijs agnatis non vi-
detur procedere, & hanc opinionem
frequentiorẽ dicet Fabius de Anna.con-
ſil. 11.numer.3. Calcan.conſ. 21. numer.1.
Boer. deciſ. 255. num.10. Emilius conſil.
155. in fin. Marzar. de fideicommiſ. q.61.
dicens, ſic iudicatum in Rota Florenti.
Vaſqui. de ſucceſſio. creatio. §. 6. num.
46. Ludu. commun. opinio. cap. 8. co-
lum.5. verſic. amplia. 11. Gutierrez conſ.
13. & cum his concordat Gamma dicta
deciſione 202. videlicet, quando † non
51 commiſcetur ius aliquod de præſenti,ve-
luti ſtatus perſonæ, nobilitatis ſcilicet,
vel ingenuitatis, & ſimilium, nam his in-
teruenientibus cõtrarium tenet, Garcia,
de nobilitate,glo.47.nu.14. vbi id ſequi-
tur, non dato aliquo iure de præſenti,
etiam minimo, quo dato, tunc ſuſtinebi-
tur ſecundũ, eũ ius de futuro, & quod re-
52 quiratur ius †de pręſenti in diffamatore,
& diffamato, nõ vero ſufficiat ius de fu-

E turo,

turo, tenet Aretinus conſ. 68. numer.6.
Anton. Gabriel. de actio. numer.38. Al
barus Valaſ.conſult. 184. numer.7. par.
2. Carpan. ad Mediolan. cap.46.num.8.
parte 1.

Eſt verum, quod auctores huius opi-
nionis adducunt vnam bonam limitatio
nem, ſcilicet, quando poſſeſſor † maio-
53 ratus, vel rei iactaret, & diffamaret ſuc-
ceſſorem non habere ius, vel bona eſſe li
bera, & alienando, diſponendo, diſſipan-
do quomodocumquè id attentaret, ex
quo iuri maioratus, & ſucceſſori præiudi
care poſſet, tunc enim agere poſſet ſuc-
ceſſor remedio legis diffamari, Molin.d.
cap.14.numer.32. Xuarez allegatione 4.
Garcia de nobilitate, gloſ. 47. nu. 13. 16.
quia tunc iam diffamans poſſidet de prę
ſenti, quod ſuſtinet ius de futuro anne-
xum, vt dixit Bart. in l.vti frui, §. verum,
ff. ſi vſusfruct. petatur, quod poſſidens
† Comitatum poteſt petere declarari ſe
54 Comitē, licet veniat ius de futuro, quia
ſuſtinetur propter illud ius de præſen-
ti, licet minimum ſit; tunc; quia † diſſi-
55 pando bona, iam videtur ſucceſſori cō-
petere de præſenti ius ad obuiandum
illi præſenti pręiudicio, vt dicunt Do-
ctores iſti. quod tamen moderatur Di-
dacus vbi ſupra, in fin. quando eſſet iu-
ſta cauſa non leuis, veluti quia bona
alienaret, emptorem quæreret, vel bo-
na libera eſſe diceret, & ſimilia faceret,
(tametſi Pinelus in l. 1. C. de bonis ma-
ter. 3. parte numer. 78. Gom. in l. 40.
Tauri, numer. 79. id impugnent) & di-
cit Couarr. vbi ſupra ſic iudicatum in
Regio Tribunali; idem quod Didacus
ſequitur Mieres de maiorat. 2. parte in
initio, à num.63. Gregor. Lopez l. 1. tit.2.
part.3. Otalor. de nobilitat. 2. part. tertię
partis princip. cap.9. fol. 84. num. 6. Fa-
bius de Anna. conſ. 11. num.5.6.7. Gu-
tierrez conſ. 13. colum.1. & hoc fatentur
in hoc caſu omnes, qui alias denegant
actionē ſucceſſori maioratus cōtra alios
diffamantes non primogenitos, ſecun-
dum Anna. num. 5. eſt verum, quod in
56 hoc † ſolent cumulari, lex ſi contendat,
& lex diffamari, vt poſſit concludi non
ſolū ſuper non iure diffamatis, ſed ſuper
iure diffamati, Couar. num. 3. & 8. & pro
57 hac opinione † fuit iudicatum in pro-
ceſ. D. Ioannis Ximenez de Vrrea Co-
mitis de Aranda, contra D. Mariam de
Vrrea Comitiſſam de Alba de Liſta, in
Regia Audientia, alias intitulatur, pro-
ceſſus Petri Viuera, necnon domnæ Ma-
riæ de Vrrea Comitiſſę de Alba, ſuper iu
ris firm. in Curia Iuſtitiæ Aragonum. 30.
Octobr. 1582. vbi in electione iuris firmæ
fuit confirmata ſententia Regiæ Audien
tiæ, per quam citabatur dicta Maria, vt
veniret ad videndum dari petitionem ci
uilem contra eam propter diffamationē,
qua ſe iactabat habere ſe dotem liberā,
& fuit citata ad inſtantiam D. Ioannis de
Vrrea Comitis de Aranda, hic erat ius
de pręſenti, & in proceſſu D. Franciſci
ab Aragonia, qui citauit Ioānam filiam,
quæ dicebat patrem ſibi debere aliquid,
& erat etiam ius de præſenti, & in pro-
ceſſu Hieronymi Ferrer de España con-
tra Franciſcum Ferrer ſe iactantem ha-
bere bona libera, cum non eſſent, verum
hic, vt in primo proceſſu iactabat ſe poſ-
ſeſſor ſuper iure de præſenti, & in hoc ca
ſu videtur id verum.

In contrarium tamen facit pręmitten
58 do, quod remedium l. diffamari † eſt
contra regulas iuris, cū inuitus quis age
re compellatur, Couar. Cagnol. & alij
vbi ſup. Paz in praxi, 3. tom. cap. 9. §. 1. &
59 2. & in hoc remedio † non agitur de ven
dicandis, aut recuperandis rebus, ſuper
quibus iactationes interuenerunt, ſed ſo
lū agitur de declaratione nō iuris ipſius
diffamatoris, communiter DD. in dict. l.
diffamari, Couar. vbi ſup. Molin. & alij,
quo fit, vt nullū ius actuale ſit neceſſariū
in diffamato, nec in diffamatore, nā diffa
57 mator † tacite ad iudicium prouocat, &
ſic diffamando videtur ſe ad agendū re-
ſtringere: Bald. in d. l. diffamari, n. 6. Gail.
lib.1. obſer.9. n.4. & 5. Oſaſc. vbi ſup. n. 6.
58 & ita nō ſolū † quādo actio cōpetit de prę
ſēti, ſed etiā quādo differtur executio in
tempus mortis, poteſt proponi exceptio
ab

ab ipſo diffamato contra diffamatorem,
ſi enim diffamator diffamãdo prouocat
ad iudicium, comparente diffamato ex
63 vtriuſquè voluntate videtur † ſuſtineri
poſſe iudicium, quod alias, tanquam ſi-
ne actione intentatum nullum eſſet, l. ſi
pupilli, § videamus, ff. de negotijs ge-
ſtis; nec mirum eſt, quod ex vtriuſquè
voluntate iudicium iſtud conualidetur,
ſimiliter † enim, licet pactum de futura
ſucceſsione viuentis non valeat, l. final.
C. de pactis: Decius conſ. 475. numer.
22. & conſil. 494. numer. 2. Cagnol. in
dict. l. fin. numer. 22. vbi dicit commu-
nem, tamen quando † interuenit con-
64 ſenſus illius, de cuius hæreditate agitur,
ſuſtinetur pactum, Cagnolus in dict. l.
final. numer. 43. Pariſ. conſ. 24. numer.
60. in 2. Craueta conſil. 42. Beroius con
ſil. 95. num. 12. Becius conſ. 74. numer.
2. cum ergo in caſu noſtro adſit con-
ſenſus vtriuſquè diffamatoris, & diffa-
mati, citantis diffamantem, ſequitur nõ
eſſe neceſſarium ius actuale de præſen-
ti, cum non agatur de recuperatione a-
ctuali bonorum, ſed de declaratione
non iuris diffamantis, in caſum adue-
nientis conditionis, pro quo facit Xua-
rez Paz tomo 3. in ſua praxi, capit. 9.
65 §. 1. nume. 3. fol. 62. dicens, † remedium
legis diffamari eſſe inductum in odium
diffamantis, & in fauorem illius, qui diſ-
famatione moleſtatur, & timet vexari
actionibus intentandis non opportuno
tempore, & quando probationes deſunt
66 diffamato, † quod procedit, vbicumquè
fama, & ſtatus diffamati per diffamatio-
nem deterioratur, Cæſar Vrſilis ad Af-
flictum, deciſ. 264. numer. 3. quod veri-
67 ficatur † in iure actuali, & etiam in ſpe
probabili alicui competenti, in caſum
aduenientis conditionis, vel diei, talis
enim ſpes, non dicitur vana, ſed radica-
ta in vocatione maioratus, vt in noſtro
caſu, Tiraquel. ad leges connubia, gloſ.
68 2. numer. 40. Illud † enim nobis debe-
tur ſpe firma, quod iam non pendet ex
alterius voluntate, ſed ex aliquo futu-
ro euentu, Bartol. in lege finali numer.
16. C. de pactis, Pelaez de maioratu, ſe-
cunda parte, in initio, num. 52. & 53. Spes
69 enim † dupliciter conſideratur, primo,
quatenus vinculis iuris non eſt munita,
& hæc appellatur vana, & hanc habent
agnati, & cognati de ſuccedendo agna-
tis, & cognatis, & quam habet hæres ſcri-
ptus in teſtamento viuo teſtatore, nam
cum voluntas ſit de ambulatoria, vſquè
70 ad mortem, l. 4. pro ſocio talis, † ſpes non
eſt in conſideratione, nec ſtimatur; neq;
de illa poteſt fieri pactum, Bart. in l. poſt
emancipationem, de liberatione legata,
Cagnol. in dict. l. fin. numer. 227. C. de
71 pactis; Alia eſt ſpes à iure † approbata,
veluti, quæ ex fideicommiſſo etiam con-
ditionali reſultat, in fauorem vocatorũ,
vel ex contractu feudo, emphyteuſi, le-
ge, aut conſuetudine, vt in iure primo-
geniture, quæ ſpes conſiderabilis, & æ-
ſtimabilis eſt, & ſuper qua tranſigi li-
cet, l. de fideicommiſſo, C. de tranſa-
ctio. Cagnol. in d. l. finali, numer. 229.
C. de pactis, Peregrin. artic. 23. num. 52.
62. Pelaez vbi ſupra, numer. 65. Becius
72 conſil. 74. num. 24. Cuius ſpei vigore †
ſuſtinentur in dies iudicia intentata à
ſucceſſoribus vocatis poſt mortem poſ-
ſeſſoris, Garcia de nobilitate, gloſ. 47.
numer. 14. refert Fabius Anna. conſil.
11. numer. 11. Gutierrez conſil. 13. num. 2.
Pelaez num. 64. ſed certè iſti loquun-
tur, vel quando adeſt aliquod ius de
præſenti, vel quando poſſeſſor ſe ia-
ctat, ſed magis clare tuetur hanc par-
tem, Cephalus, & alij allegati per Bor-
gnin. deciſione 9. numero. 14. part. 4.
Raudenſ. vbi ſupra, Decianus reſpon-
ſo 54. lib. 3. quid quod, iam hic datur
ius de præſenti pro D. Antonio; ſcili-
cet diminutio ſtatus legitimitatis, quam
negauit D. Petrus; & licet in ipſa ci-
73 tatione † id non fuerit expreſſum ver-
bis ſpecificis, fuit tamen verbis gene-
ralibus, quod ſufficit, Bart. in l. præ-
tor, in principio de noui. oper. nuntia.
Surdus conſil. 43. numer. 19. & conſ. 181.
Beroi. quæſt. 1. numer. 5. Petra quæſt.
15. numer. 155. & nos late de Inhibitio.

cap.3. §. 3. num. 13. & deciſ. 27. præſer-
tim, quia hic ſatis expreſſum eſt per re-
74 lationem ad aliud, † cum relatum ſit in
referente: Decius conſil. 68. numer. 6.
Petra quæſt. 15. numer. 155. Tiraquel. ad
leges connu. gloſ. 7. numer. 182. Bald.
conſil. 212. numer. 1. in quinto, vulga-
tis iuribus, maxime, quod non requi-
ritur, quod in citatione conſtet de iu-
re citationis, ſi tamen poſtea conſtet ex
proceſſu; Garcia vbi ſupra, numer. 15. in
fin. Cumque hic per relationem ad pro
ceſſum D. Sebaſtiani de Morrano fide
factum conſtet, quod D. Petrus diffa-
mauerit D. Antonium aſſerendo illum
illegitimum, iam aderit ius de præſenti,
ratione cuius ſuſtinebitur omne ius de
futuro.

Vltimo facit, quia in remedio legis
diffamari non eſt neceſſaria † actualis
75 poſſeſſio, cum illud fundetur ſuper ia-
ctatione emiſſa à diffamatore, & ita
diffamatus tanquam reus neceſſariam
ſui defenſionem ſuſcipit, per eam ſo-
lum intendens, quod diffamator agat,
vel taceat, Riminaldus conſil. 726. nu-
mer. 39. & quando cumulatur l. diffa-
76 mari † cum lege ſi contendat (quod fie-
ri poſſe dicunt Couarruuias, Raudenſ.
reſponſ. 21. numer. 274. Paz tomo 3. ca-
pit. 9. §. 1. & 2.) tunc ſi alterum non pro-
cederet ex defectu iuris actualis, ma-
net † tamen ſaluum remedium alterius
77 legis, quia vnum non perimit aliud,
gloſa in l. de pecoribus, C. ad l. Aqui-
liam. Raudenſ. numer. 274. & 330. Bor-
gninus deciſione 9. numer. 12. part. 4.
remedium enim l. diffamari fundatur
in iactatione, lex autem ſi contendat
fundatur in iure actuali, Pax dict. §. 2.
tom. 3. fol. 63. Oliua. de actio. lib. 2. ca-
pit. 34. & 35. Vnde cum in caſu præſen-
ti iactatio probata ſit, etiam ſuper iu-
re de præſenti, ſuper ſtatu, videtur ſuf-
ficere: quam ſententiam tenet Gam-
ma in ſua opinione, vbi ſupra, cum in
ſuo caſu, & noſtro non agatur princi-
paliter de ſucceſſione viuentis, ſed de
78 ſtatu perſonæ, † quod de præſenti com-
petit, licet ſecundario agatur de ſuc-
ceſſione, quod non attenditur, gloſ. in
l. de vnoquoque, de re iudicata; tum
quia ſi contra dicentem me ſeruum eſ-
ſe, vel libertum, habeo remedium le-
gis diffamari, licet ſecundario tracte-
tur de ſucceſſione, tractando principa-
liter de ſtatu, dict. l. diffamari, l. diui
fratres, §. 1. ſecundum vnum intelle-
ctum, ff. de liberali cauſa, ergo idem
in caſu noſtro, quia illa lex extendi-
tur ad cauſas nobilitatis, Faber in §.
præiudiciales, columna fin. verſic. ſed
quid in cauſa nobilitatis, num. 41. de
de actio. Gamma numer. 4. & licet hic
agatur de legitimitate, id autem non
ſit principaliter, nec incidenter ſuper
iure, & viribus matrimonij, ſed tan-
79 tum ſuper quæſtione facti † in ordine
ad ſucceſſionem, quod fieri poteſt co-
ram Iudice laico: Barboſ. in l. Titia,
ff. ſoluto. & nos latius dicemus cito.
Imo, quod abſolute poſſit ſucceſſor vi-
80 uo poſſeſſore petere, † quod declare-
tur ſucceſſor in caſu mortis poſſeſſo-
ris, tenet idem Pelaez numer. 64. pro-
pter illam ſpem firmam, quam habet
ad primogenium, ſed ipſe loquitur in
primogenito, qui ſpem firmam habet,
vt ſupra dixi, ſecundum Abbatem, con-
ſil. 85. & habet ius primogenituræ for-
matum in ſua perſona etiam viuo pa-
tre, & poteſt illud vendi, & cedi, & ita
iudicatum refert Pelaez, & idem in
primogenito fatetur Auendan. l. 40.
Tauri, numer. 35. quod non tollit pri-
mam opinionem, quia id in primoge-
nito omnes fatentur, ſed Cephalus idem
tenet in quocumquè ſucceſſore, dict.
conſil. 381. in tertio, loquendo in agna-
tis vocatis ad primogenium, Fabius de
Annan. vbi ſupra, Petra de fideicomiſ.
quæſtio. 10. numer. 11. dicens verius, &
receptius.

Tandem conſideratis his omnibus Se-
81 natus pronunciauit † pro dicto D. Anto-
nio, attento, quod diffamatus fuit per
D. Petrum, ſuper ſtatu & legitimitate
ſuæ natiuitatis, aſſeuerabat enim Petrus
Anto-

Antonium natum ex Gratia Sancho, & Dño Alphonſo Ixar, exiſtente ipſa Gratia Sancho in primo matrimonio vxorata cum alio, & per conſequens aſſerebat Antonium filium Alphonſi illegitimum, tanquam natum ex adulterio; ex quo ſe quebatur, quod diffamatio erat ſuper iure de præſenti, ſcilicet ſtatus, quod requiritur ad verificationem legis diffamari, & licet ſecundario agatur de ſucceſſione, nil inconuenit, quia non attenditur, quod in conſequentiam venit, dict. l. diffamari, quod omnes fatētur ſine dubio. Quid quod hic citatio ſolum fuit decreta ad effectum imponendi ſilentium diffamanti ſuper iure negatiuo, quo aſſeuerauit diffamando Antonium non ſucceſſibilem adueniente caſu vinculi, iuxta meros terminos, & cancellos legis diffamari, & licet citaretur Petrus, etiā ſuper iure ſuccedēdi affirmatiuo vtriuſquè diffamantis, & diffamati, id liceret, cum fiat ſecundario, & in conſequentiam, quod licet, vt dixi ſupra latè, & multo magis, quando diffamans in ſuo libello excluderet diffamatum à iure, & potentia ſuccedendi, & diffamatus coactus ob id ſe defenderet, & probaret ſe poſſe ſuccedere, tunc id maximè liceret, vt ſupra latè dictum eſt, & quamuis in citatione expreſſe non dixerit diffamatus, velle ſe citare Petrum ob diffamationem ſtatus, ſed ſolum ob diffamationem inhabilitatis non ſuccedendi, quæ inhabilitas potuit ex alijs cauſis (quam ſtatus) naſci, tamen quia in citatione ſe retulit diffamatus ad diffamationem iudicialiter in actis factam, & in actis conſtat de diffamatione ſtatus, & illegitimitatis, perinde eſt, ac ſi expreſſe ſe retuliſſet Antonius diffamatus ad eam cauſam ſtatus, & illegitimitatis, relatum enim eſt in referente, Decius communiter receptus, conſ. 63. in 2. Menoch. Surdus multa referens conſ. 230. Et ſententia primi Iudicis à quo, decernentis citationem contra Petrum, licet expreſſe non ſe retulerit ad eam cauſam, & diffamationem ſtatus, tamen eſt referenda ad eam

81 cauſam, quia † ſententia & decretum debent referri ad acta, & iuſtificari ex cauſa in actis deducta: gloſ. in l. hæc enim, verſ. eſt verum, ff. de ſuſpect. tut. in principio, gloſ. Bart. in l. ſi quis, de exceptio. rei iudic. & in l. Iulianus, 4. colum. verſ. prædicta vero, in fin. ff. de conditio. & demonſtrat. Nos latè in tract. de Inhibitio. cap. 1. §. 2. quare merito pro Antonio iudicatum per maiorem partem Senatus, vno contradicente, die vigeſimo Martij, milleſimo ſexcenteſimo decimo ſecundo, in proceſſu appellationis, Don Petri de Ixar, actuario Loſilla, in Regio Conſilio.

DECISIO CXVI.

An in creatione cenſus poſſit apponi pactum, vt teneatur venditor cenſus nouam hypothecam dare, aliàs teneatur ſortem reſtituere.

SVMMARIVM.

PACTVM de melioranda hypotheca, vel noua conſtituenda adiectum venditioni cenſus, an ſit licitum, dubitatur. num. 1.

Cenſus conſignatiuos licitos eſſe, liciteq́ imponi nemo dubitat, certis tamen conditionibus. num. 2.

Cenſus emptionem ſuſpectam, odioſam, & vſurarum ſuccedaneam appellant Doctores. num. 3.

Pactum, vt intra certum tempus liceat redimere cenſum, & non poſt illud, reijciendum eſſe, & remanere abſolutam redimendi facultatem, tradunt DD. num. 4. licet

tale pactum in alijs contractibus emptionis præter cenſum ſuſtineatur.num.5.

Pactum, ut intra certum tempus liceat redimere, & poſt illud maneat cenſus irredimibilis addito iuſto pretio, licite imponitur.num.6.eodem tamen pretio, ſecus. nu.7.

Vſura præſumitur ex pretij paruitate. num.8.

Cenſus redimendi facultas venditori reſtringi non poteſt.num.9. Niſi ſuper addito iuſto pretio.num.10.

Pacta reſtringentia venditori facultatẽ redimendi ſunt illicita, ex motu proprio Pij V.num.11. & 34.

Motus proprius Pij V. fidem habet extrauagantis.num.12.

Cenſus redimendi facultas nullo tempore præſcribitur.num.13.

Exceptionum materia perpetua eſt, & præſcribi non poteſt.num.14.

Pactum, quod facultas redimendi cenſum relinquatur arbitrio emptoris in penã, vel ex aliquo euentu non valet.num.15.& eſt contra vniuerſalem contractus cenſiticij conditionem.num.16.

Mutui & cenſus differentia.nu.17.

Pactum, quod ſi cenſus nõ ſoluatur intra bienniũ poſſit exigi ſors, nõ valet.n.18.

Extrauagantium fides probata eſt.n.19.

Cenſum redimere nullo pacto cogi poteſt vẽditor.num. 20. Sors principalis ita alienatur in venditione cenſus, vt venditore inuito etiam ob moram ſolutionis redditus non poſſit recuperari.num.21.

Mutuum eſt, quando conuentum fuerit, vt quandiu ſoluantur vſuræ, ſors non poſſit peti.num.22.

Cenſus ab egentibus hominibus frequentius conſtituitur.nu.23.

Spes reppetendi pretium operatur, vt non ſit omnino alienatum. nu.24.

Mutuum contrahitur, quandocunq; creditori conceditur reppetẽdi facultas. nu.25.

Pactum penale adiectum dationi quãtitatis, inducit præſumptionẽ vſuræ.nu.26.

Pactũ, quod ſi per bienniũ debitor nõ ſoluerit penſiones, poſſit emptor ſorte reppetere iniuſtũ, iniquũ, & ſic reijciendũ eſt, valido remanente contractu.num.27.

Pactum, vt liceat intra certum tempus redimere, & non poſt, iniuſtum, & reijciendum eſſe iudiciatum fuiſſe refertur. nu.28.

Pactũ de melioranda hypotheca ad arbitriũ, ſatiſfactionẽ, & ſecuritatẽ emptoris ſuper aliquo loco tuto, & ſecuro reijciendũ eſt, contractu cenſus firmo manente. nu.29.

Pactũ de reppetẽda ſorte, ſi per bienniũ non ſoluatur penſio, poteſt leges, vel ſtatuto confirmari.num.30.

Pactum de meliorãda hypotheca, quod prima ſufficiens, & ſecura eſt, prorſus eſt illicitum.nu.31.idem quando dubium eſt, an ſit ſufficiens prima.nu.32.

Pactum adiectũ venditioni domus, vt ſi venditor intra certum tempus non reficiat domum ruinoſam, poſſit emptor recuperare pretium, nihil preſtando pro vſu domus, ſuſpitionem continet vſuræ. nu.33.

Pactum de melioranda hypotheca, vbi facile eſt venditori, & expeditum cenſum nouum conſtituere valet.nu. 35. idem vbi prima ſecura non eſt.num.36.

Cenſus conuertitur in mutuum, quam primum emptor deliberat ſortem reppetere, & exinde annuum redditum non poteſt exigere.num.37.

Pactum de melioranda hypotheca licet fiat ad firmiorem cautelam, & ſecuritatẽ con-

contractus, non ideo magis valet, cum ſit contra naturam cenſus.num.38.

Emptori licet indemnem ſe ſeruare per ſecuram hypothecam à principio, non vero ex poſt facto.num.39.

Pactum de melioranda hypotheca licitum eſſe, aliqui tenent.num.40.

Pactum adiectũ mutuo, per quod quis nihil lucratur, ſed ſe indemnem ſeruat, licitum eſt ex ſententia Theologorum, & Canoniſtarum.num.41.

Mutuans pecuniam, pro qua penſionem alij ſoluit, poteſt pactum apponere, vt quandiu ei non reddatur, ſoluatur penſio libertate apud ipſum mutuantẽ manente.nu.42.

Emptor cenſus quæcunq; pacta pro ſecuritate cenſus apponere poteſt..nu.43.

Pactum, vt in penam aliquã teneatur venditor redimere cenſum, valet.nu.44.

Mutuatarius paciſci poteſt, vt ſibi aliquid vltra ſortem ſoluatur nomine penæ. num. 45.

Pactum, vt cenſu non ſoluto per biennium poßit exigi pretium, valet.num. 46. Nec cogit præciſſe, ſed cauſatiue ad redimendum cenſum.num.47.

Emphyteoſis ob non ſolutionem amittitur culpa dñi vtilis, non vero directi.n.48.

Mora delictum eſt maxime in eo, qui iurauit.num.49.

Facultas fruendi pretio penſiones ſoluẽdo data eſt debitori per pactum, vt ſi non ſoluantur, poßit pretium exigi.num.50.

Pactum pænale adiectum dationi quantitatis ſuſpectum eſt de vſura.num.51.

Pactum penale appoſitũ facto, vel dationi ſpeciei, vel faciendi aliquid, valet pactum, & pœnam.nu.52.& 62.

Repetitio ſortis non pendet à voluntate emptoris, ſed venditoris non ſoluentis penſiones, non conſtituentis, vel non meliorantis hypothecam.n.53.

Pactum de retro vendendo non impedit, quin res empta perpetuo fiat emptoris, licet poßit à venditore redimi ex voluntate emptoris.num.54.

Emptor verus & perpetuus dominus eſt rei emptæ, dum non adimitur ei ex vi pacti ab eo conceßi.num.55.

Pactum, vt poſt aliquod tempus poßit emptor ſuo arbitro ab inuito debitore pretium repetere, non valet.num.16.

Pena licite imponitur in moram ſolutionis.num.57.

Delinquens conſentit penæ.nu.58.

Mutuum non tranſit in aliam ſpeciem contractus, licet pactum adijciatur, vt pecunia non reſtituatur, dum vſuræ ſoluuntur.num.59.

Pactum contra naturam cenſus, ſi aliquo caſu iuſtum ſit, admittitur.nu.60.

Cenſus non transfertur in mutuum, licet in certo caſu, & culpa venditoris procedente, poßit emptor pretium repetere, ſed vera eſt emptio continens pretium, & mertem hoc eſt, annuum redditum venditum eo pacto.num.61.

Iudicatum fuiſſe ſecundum ſuperiora refertur. nu.63.

Concordia opinionum in hac materia traditur.num.64.

Pactum cenſui appoſitum, quod caſu quo inueniantur bona hypothecata alteri obligata, vendita, vel alio modo dolo verſatum eſſe venditorem, poßit ſors repeti, valet.num.65, & emptor poteſt ſtatim contra venditorem agere, vt rem reſtituat quaſi datum ob cauſam, cauſa non ſecuta.nu. 66.

Mentiens in contractu, tanquam doloſus punitur; iure communi ciuiliter, & iure Caſtellæ criminaliter. num. 67.

Pactum reſtituendi rem quaſi per commiſſum, ob defectum ſolutionis in cenſu appoſitum, nullum eſt firmo remanente cenſu. num. 68.

Pactum de reppetēda ſorte ob non ſolutas penſiones non valet. num. 69.

Cenſus iniuſtificatio per pacta appoſita prouenit ex eo, quod ſint onerosa venditori. num. 70.

Pactum de reppetēda ſorte, ob non ſolutas penſiones minus oneroſum eſt, quam pactum de melioranda hypotheca. numero. 71.

Sortem repetere poteſt emptor noua hypotheca non data, quando tale pactum in initio ponitur, ſi facile, & expeditum ſit venditori eam conſtituere, vel ſi prima non fuerit ſecura. num. 73.

SOLENT quotidie formari, emi, & vendi, ſeu carricari cenſus conſignatiui, & annui redditus ſuper bonis vniuerſitatum, ſiue particularium perſonarum iuſto pretio interue-
1 niente adiecto pacto, † quod teneatur venditor meliorare cenſum, ſeu nouam hypothecam cōſtituere ad ſecuritatem cenſus, ſecuram & firmam ad arbitrium, & aliquando ad voluntatem emptoris, quo facilior & ſecurior remaneat exactio cenſus; ſolet dubitari, an talis pactio ſit vſuraria, vel ſaltim reijcienda, an vero licita ſit hæc conuentio.

Primo, iam dubitandum non eſt, lici-
2 citos † eſſe hos cenſus conſignatiuos, liciteque imponi, cum imponantur licite quotidie iuxta vniuerſalem conſuetudinem orbis, ita Soto lib. 6. quæſt. 5. art. 1. Nauarr. in manuali, cap. 17. numer. 236. & in cap. 1. 14. quæſt. 6. num. 76. communis ſecundum Couarr. lib. 2. cap. 7. num. 2. Molin. de vſur. cap. 17. Medin. de cenſib. & hon. lib. 2. obſerua. 1. gloſ. 1. in l. 28. tit. 8. part. 5. verſ. cenſeo. Tiraquel. de retract. titul. 1. gloſ. 6. numer. 13. certis tamen conditionibus obſeruatis, quæ in materia tradi ſolent, licet contradictores habuerit reſolutio hæc, & pro parte negatiua aliqua adduci ſolet, primo adduci ſolet auctoritas Couarr. lib. 3. variarum cap. 8. & 9. numer. 5. 7. 8. & lib. 1. cap. 9. numer. 9. quæ ad caſum nihil concludit, ſolum enim dicit ab emptione cenſus, ſeu annui redditus (quæ
3 ſuſpecta eſt, † & odioſa, Soto lib. 6. de iuſtitia & iure, quæſtio. 5. art. 3. colum. 3. gloſ. in l. 28. tit. 8. par. 5. verſ. cenſeo, colum. 14. ad fin. & vſurarum ſuccedanea ob id appellatur à Laſarte, de decima vē-
4 ditio. cap. 10.) reijciendam fore † eam pactionem; vt intra certum tempus liceat reddimere, non poſt, imo remanere abſolutam reddimendi facultatem (cum in
5 alijs † contractibus emptionis, & venditionis ſuſtineatur talis clauſula, vti etiam ex omnium voto tenet idem Couar.) de veritate tamen huius regulæ: vide Felician. lib. 1. cap. 7. à num. 4. vbi pro & cōtra, & tandem ſub diſtinctione rem
6 componit, ſcilicet vt ſi actum † ſit, quod amplius tranſacto termino cenſus ſit irredimibilis: ſuperaddito iuſto pretio, valeat pactum, Soto lib. 6. par. 5. artic. 3. verſic. 3. Corraſ. de contractibus, quæſtio. 83. Medin. de cenſu red-
7 dimi. alias ſi eodem pretio, ſecus, † cū pretium non reſpondeat penſionum quantitati, & ſic ſi iſtæ conditiones concipiuntur pretio iuſto arbitrio boni viri, valent pacta, alias ſi modicum pre-
8 tium adſit, præſumitur vſura † ex doctrina Abbas in capite ad noſtram, numero. 10. de emptio. Tiraquel. de retract. conuentio. gloſ. 2. numer. 68. illud ittidem, quod dicit Couar. pactū ſcilicet, quod non liceat reddimere annuū redditum, niſi poſt certum tempus, eſſe nullum, & annullare, & vitiare totum contractum,

tractum, licet in alijs venditionibus de iure hęc clauſula ſola, ſine alia, non vitiet contractum, nec arguat prçſumptionem vſuræ, de quo Solis dicto cap. 7. numero 7. iſta dicta non concludunt ad caſum, ſiquidem in eis agitur de tollenda ſeu reſtringenda venditori facultate
9 redimendi cenſum, quod † abſolutè fieri non poteſt; vt infra, niſi ſuperaddito iuſto pretio arbitrio boni viri, quia expreſſè libertas debet dari venditori redimendi cenſum totum, vel partem, Extraug. 1. de emptio. & venditio. verſic. & ſemper, & Extraug. 2. verſicul. hoc
10 adiecto, quãuis † ſi apponatur conditio, vt per partes non poſſit redimi, valebit, ſi aliquo iuſto pretio compenſetur, ſecundum Nauarr. in cap. 1. 14. quæſtion. 3. Soto lib. 8. quæſt. 5. artic. 3. verſic. 4. concluſio, licet poſſit hæc facultas limitari, vt dixi, non obſtante Extrauag. 1. de emptio. & venditio. quia tantum eam requirit in verbis narratiuis, non diſpoſitiuis ſecundum Soto, vbi ſupra, vel ideo hęc conditio ibi ponitur, quia maiorem effigiem mutui habet, Tiraq. de retract. conuentio. §. gloſ. 2. num. 72. poteſt etiam perpetuo conſtitui cenſus, Couar. vbi ſupra, & cum maiori ſecuritate conſcientiæ, in noſtro vero caſu non id agitur, ſed ſolum vt conſtitutio cenſus melioretur, & firmetur, vt ſecurior, & firmior ſit exactio cenſus, hodie tamen attento motu
11 proprio Pij V. hæc pacta † reſtringentia facultatem redimendi ſunt illicita in illis verbis, *ſed etiam poſſe pro eodem pretio extingui cenſum in futurum creandum, non obſtante longiſsimi temporis, & immemorialis, imo & centum & plurium annorum præſcriptione, non obſtantibus aliquibus pactis directè aut indirectè talem facultatem auferentibus, quibuſcumque verbis aut clauſulis concepta ſiunt.* In fine vero ſubdit hæc verba, *cõtractus vero ſub alia forma poſt hac celebrandos iudicamus fœneratitios*,
12 † mot⁹ autẽ proprij fides ſatis ꝓbatur quia extrauagãs eſt vt infra, & hæc fa-
13 cultas † data ipſi venditori in vim extrauagantis, & motus proprij Pij V. redimẽdi cenſum quandocumq; nullo tempore præſcribitur, quia eſt de neceſſitate, & ſubſtãtia Iuſtitiæ, tum quia ius redimẽdi
14 eſt coniunctum exceptioni, & † materia exceptionis eſt perpetua, nec poteſt præſcribi. l. quare. §. finali de doli exceptio. Molin. de vſuris. num. 19. & 194. Couar. lib. 1. cap. 9. num. 8.

Secundo, pro eadem parte negatiua
15 adduci ſolet, quod non valet † pactum in annuo redditu, & cenſu, quod facultas redimendi relinquatur arbitrio emptoris, ſeu creditoris, etiam in pœnam, vel ex aliquo euentu particulari, Conrad. quæſt. 84. quem ſequitur Couar. lib. 3. var. cap. 9. num. 4. Soto, Palacius, Sarania, Nauar. de vſuris notabil. 22. & alij allegati per Solis lib. 1. cap. 7. num. 15. de cenſibus, Ludouicus Lopez in inſtructorio negotiantium, lib. 1. cap. 57. verſic. reſolutoriè igitur. Couar. lib. 3. variarum. cap. 9. Gutierr. lib. 2. practi. quæſt. 174. Piçarro ad ſtatutum de Guadalupe, gloſa irreptibile, Solis lib. 1. Coment. de cenſibus, cap. vlt. num. 18. Rodericus de annuis reddi. lib. 2. quęſt. 1. num. 2. vbi alij, ſic enim poſſet emptor non data hypotheca ſortem exigere á debitore, venditore ve, ſicut in mutuo, & facultas redi-
16 mendi remaneret coanguſtata; quod † eſſet contra huius contractus cenſitici vniuerſalem conditionem, & ſic non debet valere, l. cum præcario 12. ff. de præcario, & quod ſit contra ſubſtantiam cõtractus, patet, quia cenſus in eo diſtin-
17 guitur á mutuo, † quod in mutuo creditor liberè poteſt exigere ſortem á debitore, non ſic in cenſu, Solis. d. num. 15. Couar. dict. cap. 9. num. 4. vbi alij, & probatur in extrauag. 1. & 2. de emptio. vbi venditor non tenetur, nec poteſt compelli redimere cenſum, ſi non vult, & eſt conditio neceſſaria in hoc contractu ſecundum Nauarr. in cap. 1. 14. quæſt. 3. nu. 83. & ſic Gaſpar. Roderic. de annuis reddit. lib. 2. cap. 1. num. 2. dicit eſſe vnum ſubſtantiale huius contractus, quod ſors perpetuo alienetur, nec nonquam repperi poſsit, quę adeo vera ſunt, vt talis pactio, & contractus relinquens facultatem redimendi

dimendi arbitrio emptoris ſit vſurarius, & vt talis vitiabitur; Couar. vbi ſupra, Soto de iuſtitia & iure, lib. 6. queſt. 5. artic. 3. conclu. 1. hoc fundamento hanc partem ſuſtinet frater Ludo. Lopez, vbi ſupra.

18 Tertio adducitur, quod non valet † pactum, vt ſi cenſus non ſoluatur intra biennium, poſſit exigi quantitas, vel pretium, quo cenſus conſtituitur, & emitur, ita Solis de cenſibus lib. 1. cap. 10. num. 18. Gaſpar Roder. de annu. reddit. lib. 2. cap. 1. num. 4. quidquid Olan. Gabriel, Medina, & alij relati à ſupradictis teneant, ex eo quia ſecundum Martinum, Caliſtum, Pium V. Gregor. 13. in ſuis extrauag. non valet pactio, qua directè, vel indirectè agitur, vt ſors principalis repeti poſſit à debitore coacto; eſſet enim hoc contra primum ſubſtantiale huius contractus cenſitici, quod eſt, vt ſors principalis perpetuo alienetur, nec vnquã repeti poſſit, Roderic. vbi ſup. nu. 1. & etiam eſſet contra dictas extrauag. (de quibus dubitan-
19 dum † non eſt, cum ſint impreſſæ, & in volu. extrauagantium inſertæ, & paſſim in Conſiſtorijs allegatæ, Ioſephus Ludo. in cõmunibus concluſionibus, concl. 54. Maſcard. cõclu. 1269.) in quibus habetur
20 non licere paſciſci, vt venditor cogatur † inuitus vllo caſu ad redditum redimẽdũ vt probatur ibi, *ſed ad hoc huiuſmodi cenſus venditores inuiti nequaq. emptores arctari, vel aſtringere valerent*, ſecũdũ Soto de iuſtitia & iure lib. 6. q. 5. ar. 3. cõcl. 1. & eſſet cõtra motũ propriũ Pij V. vbi habetur *pacta etiã cõtinentia pretiũ: cenſus extra caſum prædictũ ab inuito, aut ob pœnam, aut ob aliam cauſam repeti poſſe, omnino prohibemus*, Gutier. lib. 2. pract. q. 175. vbi benè, dicens nõ valere hoc pactũ, omnes enim Theologi, & Canoniſtę vnanimi cõſenſu tenent, in hoc cõtractu
21 † ſortẽ ita alienari in debitorẽ, vt ipſo inuito nullã emptor habeat ſpem recuperãdi, etiã ob morã ſolutionis, ita vt ſortem cum vſuris teneatur reſtituere, ibi enim daretur latẽs mutuum, quia mutuum eſt
22 ſi conueniatur, † quod dum vſus, ad quẽ petitur pecunia, adimpletur, nõ petatur ſiue actum ſit, quod donec ſoluatur vſuræ ſors, non poſſit peti, ſiue quod ſors nõ petatur; ſi vſurę ſoluantur, l. 2. §. mutui datio. ff. de rebus creditis, l. item quia. §. vlti. & ibi Alex. & Paul. ff. de pact. vbi mutuũ ex hoc pacto nõ trãſit in aliũ contractũ, ſed remanet mutuũ, Gabrie. lib. 1. cõſ. 152. n. 3. Solis d. c. 10. n. 18. verſ. rurſus, ſubſtinetur enim tali caſu mutuũ in illa ſpe, quod eueniet caſus, in quo deficiẽte cõditione nõ ſoluẽdo peti poſſit ſors, ſeu tantundem in genere, in quo tota ſubſtãtia mutui conſiſtit, Gutier. vbi ſupra, ergo hæc pactio iniqua eſt, & reijcienda, non tamen facit contractum vſurarium, Roderic. dicto cap. 1. num. 7. hac concluſione ſubſiſtente ſequitur, quod noſtra pactio etiam iniqua ſit, cum per eam indirecte agatur, vt ſors ab inuito debitore
23 repetatur, cenſus † enim non niſi ab egẽtibus hominibus, & qui difficiliter nouã hypothecam conſtituere poſſunt, conſtituitur, Roderic. de annuis reddit. lib. 2.
24 quæſt. 1. num. 5. quo caſu iam † non manet omnino alienatum pretium propter illã ſpem repetendi pacto non ſeruato, Roderic. vbi ſupra, & compellitur reſtituere pretium, & penſiones decurſas contra primum ſubſtantiale huius contractus.

Quarto fundantur, quia negari non poteſt, quod ſi hæc pactio ſeruanda eſt, poterit creditor in ſuo caſu repetere ſor-
25 tem, at † vbicumq. creditori conceditur repetẽdi libertas, mutuũ eſt, non cenſus, Virginiꝰ Vocat. de interdicto vti poſſidetis c. 18. n. 15. 21. 29. & 59. Solis de cenſibus in prohemio, c. 4. nu. 14. vbi in hoc differt cẽſus à mutuo, ꝙ in cenſu nulla prorſus ſpes repetendi debet dari, in mutuo autẽ ſic, & quod mutuũ fiat gratis, cẽſus autẽ cũ penſione, vnde ſi aliquid vltra ſortem detur, erit iniquũ, & vſurariũ, vt hoc argumento vtitur Solis 2. to. de cenſibꝰ c. 7. n. 4. verſic. 2. quoniam, cum ergo hęc pactio arguat contractum mutui, & in eo aliquid detur vltra ſortem, iniqua erit.

26 Quinto omne pactũ † pœnale adiectũ dationi quãtitatis inducit præſumptionẽ vſuræ, & ſic nõ valet, Abb. in c. dilecti n. 15. de arbitr. Nauar. in cõmentar. de vſur. n. 99.

Digitized by Google

n.99.& 100. Solis de cenſibus lib.2.cap.5.
num. 12. & 15. in principio, quod verum
eſt, licet pœna eſſet impoſita ſemel, vel
pluries, nam ita indiſtinctè loquuntur
DD. vt latius dixi deciſ. 110. ergo cum
in caſu noſtro hęc pœna apponatur da-
tioni quantitatis, merito damnanda, &
27 reijcienda eſt, non dico † quod hæc pa-
ctio, & illa alia, quod ſi per biennium, nõ
ſoluerit debitor pẽſiones, poſsit emptor
ſortem reppetere, vſuraria ſit, & ſic vi
tiet contractum, licet non ſine dubio hoc
ſit ſecundum DD. ſed ſolum iniuſta, &
iniqua, & debitori oneroſſa, & ſic reijciẽ
da ipſa ſola pactio, remanente contractu
cenſus valido, & firmo, vt cum multis
reſoluit Roderic. de annu. reddit. lib.2.
cap 1. num.7. Antonius Theſaur. quæſt.
28 69. ſicut † & illa clauſula, vt liceat intra
certum tempus redimere, non poſt, de
qua ſupra dixi, num.1. vti fuit iudicatum
in proceſſu D. Franciſci Perez Coloma,
ſuper iuris firma 4. Dezembris 1610. & in
proceſſ. D. Martini de Bolea, ſuper iu-
ris firma 16. Dezemb. 1610. & in proceſſu
D. Caroli de Heredia ſuper iuris firma
12. Februarij 1611. vel 6. 2. & in proceſſ.
Gaſparis Ximenez de Sanper ſuper iu-
ris firma 29. Maij 1611. & in duobus pro-
ceſsibus Michael. de Carraſcoſſa ſuper
iuris firma 27. Iunij 1611. in quibus omni-
bus proceſsibus iam denegando has in-
hibitiones, iam conceſſas reuocando,
29 fuit declaratum † hoc pactum de melio
randa hypotheca ad arbitrium, ſatisfa-
ctionem, & ſecuritatem emptoris cen-
ſus, ſuper aliquo loco tuto, & ſecuro, quã
do de iure non valeret, (quod pro tunc
non determinarunt) eſſe reijciendum,
creatio tamen, & contractus cẽſus firma
manerent, & ſic propter annullationem
pacti, comandarum, & obligationẽ eius
contemplatione factarum, quando de iu
re ita eſſet, quod eſſent iniuſtę, non reſ-
cinderetur contractus cenſus, nec penſio
num ſolutio impediretur, nec ad id dan-
da eſſet inhibitio, & ſic ex hoc capite fue
runt illę inhibitiones reuocatę, & non
conceſſæ, & in hoc ſcilicet, quod cenſus
maneret firmus; & ſolum pactum reij-
ciatur, fere omnes conueniunt, qui te-
nent contra illud pactum, Roderic. Co-
uar. Gutier. practi. in quæſtionibus, lib. 2.
quæſt. 176 num. 3. verſic. quinto, vbi alle-
30 gat alios, idquè probatur, quoniam † pa-
ctum hoc de repetenda ſorte, ſi per bien
nium non ſoluatur penſio, & ſimilia; de
quibus Gutier. vbi ſupra, poteſt lege, vel
ſtatuto confirmari, Solis dict. cap. 10. nu.
19. Nauar. in Manual. Hiſpano cap. 28.
in additione ad cap. 23. num. 66. & 67.
Gutier. de iuramento confirm. 1. parte,
cap. 31. num 11. licet per partem fieri non
poſſit, igitur non eſt vſurarium; alias nõ
poſſet approbari lege, vel ſtatuto, & hoc
argumento vtitur Roderic. ante num. 8.
Sed difficultas verſatur circa validitatem
pacti de melioranda hypotheca; & in
hoc grauiſsimi DD. his rationibus addu
cti impugnant pactum prædictum de me
lioranda hypotheca, inter quos eſt fra-
ter Ludouicus Lopez doctiſsimus vir in
inſtructorio negotiantium, lib. 1. cap. 57.
31 verſic. reſolutoriè, qui † quęſtionẽ hanc
dicit ſumendam, & diſcutiendam, quan-
do dubium ſit, an prima hypotheca ſit ſe
cura, vel non, nam ſi eſſet certum eſſe ſe
curam, & ab omni onere liberam, tunc
ipſe in verſic. igitur, tenet illicitum pror
ſus eſſe, aliam ſpecialem hypothecam pe
tere pręſtari intra aliquod tempus, cum
prima ſufficiens ad cenſum, & ſecura
etiam ſit, quod & Garcia contrariæ opi-
nionis anteſignanus ſequitur, ſecuti ècõ
tra quando ſecura non eſt, tenet etiam
ipſe Garcia poſſe ſecundam ſecuritatem
32 in pactum deduci: iam ergo in dubio †
reſoluit Lopez hoc pactum non licere
aliquibus rationibus, etiam ſtando in ſo-
lo iure naturali, nam ſic emptor recupe-
raret pretium capitale cum penſionibus
decurſis ob non datam nouam ſecurita-
33 tem, non aliter, quam † ſiquis emat do-
mum cum pacto, quod ſi venditor intra
quatuor annos non reficeret domum rui
noſſam, poſſet recuperare pretium datũ
cum vſu domus iam percepto; quod (niſi
fieret refuſsio in pretio) contineret ſuſ-
pitionem

picionem vſuræ, deinde quia ſecundum
motum proprium Pij V.& aliarum extra
34 uagantium,de quibus ſuper pacta † con-
tinentia pretium cenſus (extra vnum ca-
ſum, de quo ibi, quãdo ſcilicet venditor
denuntiauerit ſe velle redimere) ab in-
uito, aut ob pęnam,aut ob aliam cauſam
repeti poſſe,omnino ſunt prohibita,&
ſi dixeris motum proprium non eſſe vſu
receptum,extrauagantes idem ſtatuunt,
ex quo ſequitur, illicitum eſſe noſtrum
pactum, hanc opinionem ſequitur Solis
2.tom. lib.1. cap.7. num.1. dum abſolutè
35 non admitit hoc pactum ab initio, niſi †
tantũ vbi facilè, & expeditum ſit, vendi
tori hypothecam conſtituere, alias non;
nam cum tunc nullum onus, nec graua-
men reſultet venditori, valebit prout cõ
ſiderat Solis vbi ſupra,Roderic.dict.quę
ſtio.1.num.5.hos ſequitur Garcia de con
tractibus 2.par.cap.4.pag.119. verſic.cer-
36 ceramente,vbi etiã non † admitit abſolu
tè hanc pactionis formam,ſed tantum ca
ſu quo prima hypotheca non eſt ſecura,
ſecluſſa omni fictione, quod & nos fate-
mur, & tunc dicit eſſe frequentem in
Regno Valentiæ: dicit tamen Garcia,
37 quod quam primum emptor † dicto ca-
ſu deliberat repetere ſortem, ab inde nõ
exigat annuum redditum,quia iam inde
conuertitur in mutuum, vel computa-
bit in ſortem: hanc eandem opinionem
de non admittendo abſolutè dictum pa-
ctum,tenent omnes illi DD. quos ſuprà
adduxi ad impugnandum aliud pactum
de repetenda ſorte, ſi non ſoluatur pen-
ſio intra biennium, qui licet non loquan
tur in noſtro caſu, tamen loquuntur in
fortiori caſu, & fundantur in eiſdem fun
damentis,& rationibus,quibus hæc opi-
nio fundatur,quæ hic repetenda ſunt, &
dum hæc ſcriberē, in manu mihi incidit
quædam repetitio manuſcripta Salman
ti. vbi fundatur his rationibus hæc noſ-
tra opinio, quam etiam tenet Roderic.
dicta quæſt.1.num.5.& 6.vbi reprobato
pacto de repetenda ſorte, ſi penſio non
ſoluatur intra biennium, ſubdit in aliqui
bus caſſibus id permitti, inter quos non
ponit caſum noſtrum,& ſic concedendo
limitatim alios,excludit noſtrum, ſequi-
tur Molin.de vſur. quæſt.8. in terminis,
quibus nõ videtur obſtare illa ratio,quę
ab omnibus adducitur in fauorē aduerſę
38 opinionis, quod ſcilicet † hæc pactio ſit
ad firmiorem cautelam contractus, ten-
ditquè ad faciliorem executionem eius,
quod venditor facere tenetur, ſcilicet ſo
lutionem cenſus,vt ita tenēt multi,quos
infra adducam:nam reſpondetur primo,
quod hęc pactio eſt contra naturam cen
ſus,vt dicit Gutierrez,& Nos ſupra,quid
39 quid dicit Roderic.dicto num.7. nam †
tribuit ſpem repetendi ex cauſa de præ-
terito ſubſiſtente tempore creationis cē
ſus, quod eſt contra illius naturam, & li-
cet ita ſit,quod liceat emptori ſe indem-
nem ſeruare per ſecuram hypothecam,
hoc eſt,ab initio, non ex poſt facto, &
imputet ſibi,qui á princ. debuit ſe certi-
ficare de hypotheca prima,& eius valo-
re, vel aliam ſpeciem ſecuritatis quære-
re, quæ non eſſent contra extrauag. &
mot.propr.ſup.dict.

Alij tamen oppoſſitum tenent admit-
40 tentes pactionem † iſtam,& licet maior
eorum pars non loquatur in terminis
quæſtionis noſtræ,ſed pacti, quo cautum
eſt; ſortem poſſe repeti,ſi ſolutio ceſſaue
rit per biennium,tamen quia rationes il-
lorum videntur adaptari ad caſum noſ-
trum, ideò promiſcuè illi, & ſua funda-
menta trahuntur ad deciſſionem noſtræ
quæſtionis,dicunt igitur licitum eſſe om
ni iure ſe indemnem ſeruare,quod adeò
41 † verum eſt,vt Theologi, & Canoniſtæ
iuſtam dicant pactionem in mutuo, per
quamquis nihil lucratur,ſed ſe indemnē
conſeruat, cap.peruenit de fideiuſſor.&
ibi communiter DD. cap. præcarie 10.
quæſt.2. Conrad. de contract. quæſt. 19.
Alphonſus de Villagut. in tracta. de vſur.
queſt.19. Solis de cenſibus 2. tom. lib. 1.
cap.7. num.5. verſ. deniq; vbi ex hoc re-
42 ſoluit † iuſtiſſimum eſſe, ſi quis accepit in
cenſum redimibilem quingētos aureos,
ex quibus centum mutuauit Franciſco,
pacto adiecto, vt quandiu Franciſcus nõ

reddat

reddat mutuanti eam pecuniam,pro illa teneatur Franciſcus redditum ſoluere, manente pœnes creditorem mutuãtem libertate repetendi, tunc enim mutuans nihil lucratur, ſed ſe indemnem conſeruat à damno ſoluendi redditus pecuniæ, quam mutuo dedit, ita Ludouicus Molin.de iuſt.& iur.2.tom. diſputa.394. verſicul.ſecundum eſt,& ita frequentiſsimè obſeruatur hęc pactio tam ab vniuerſitatibus,quam particularibus,ſi ergo in mutuo id licitum eſt, quanto fortius in cenſu, qui vera emptio eſt, & ita fideiuſſor datus ab emptore cenſus poteſt cum eo conuenire licitè,vt reddimat cenſum intra certum tempus,quia ſolum ſe indemnem conſeruat,& nihil lucratur, cum ergo in caſu noſtro hæc hypotheca non petatur à creditore, niſi pro ſola indemnitate cenſus,videtur licita.

43 Secundo,quia emptor † cenſus poteſt apponere quæcumq; pacta tendẽtia pro ſecuritate cenſus,iuxta Bullam Nicolai, & ſic iudicatum in Regno Siciliç refert Maſtrillus deciſ. 95. id enim ad firmiorẽ cautelam cõtractus adijcitur,nec minuit pretium, ſed faciliorem executionem,& ſolutionem cenſus tradit,prout ita tenẽt Olan.in concordia iuris litera A, nu.112. Gabriel.conſil.152. lib.1. Medina de reſtitu.cap.de cenſibus redimibilibus.§.ex dictis, verſiculo quod ſi cenſualiſta,fol.181. colum.4.Maſtrillus vbi ſupra loquentes in fortioribus terminis; ergo cum hypotheca in caſu noſtro petatur ad ſecuritatem,& faciliorem exactionem cenſus,videtur quod licita ſit.

44 Tertio, quia dicunt valere pactum, † vt in pœnam aliquam teneatur quis reddimere cenſum; prout tenent Medin. Olan., Geronymus Gabriel, Ludouicus Molin.ex Societate Ieſu, & alij allegati per Solis dicto cap. 7. num. 1. Maſtrillus vbi ſupra,num.4. Imo quod plus eſt,po-

45 teſt † paciſci mutuator cum mutuatario de ſoluendo ſibi aliquid vltra ſortem nomine pœnæ, ſi ſibi non ſoluit mutuatam pecuniam ſtatuto tempore, quia hæc pœna non quęritur ratione mutuationis cum mutuatarius non ſit obligatus abſolutè ad dandum aliquid vltra ſortem,ſed conditionaliter,caſu quo non ſoluerit in termino, & ſic magis mutuator exoptat ſolutionem ſimplicem ſtatuto tempore ſine incurſu pœnæ, quæ eſt communis Canoniſtarum, & Theologorum, Villagut de vſur.quęſt.20.Ergo in caſu noſtro cum non obligetur venditor redimere abſolutè,ſed ſolum in pœnam, caſu quo non pręſtet hypothecam, videtur quod licitè id fiat.

46 Quarto,quia dicunt valere † pactum, vt cenſu non ſoluto per biennium,poſsit exigi pretium, quo cenſus emptus eſt, prout tenuit Olan. vbi ſupra, dicens in Regno Nauarræ hanc conuentionẽ eſſe frequentiſsimam, quia fit ad firmiorem cautelam contractus, pro qua conſuluit Gabriel. conſil. 152. Molin.de iuſtitia, & iure,lib.2. diſputatio.391. colum.18. Medin.in C.de reſtitu. cap.de cenſu redimibili.§.ex dictis, verſi.quod ſi cenſualiſta, Nauar.& alij allegati per Roderic.dicta quæſt.1 lib.1.num.4.Ita Maſtrill. vbi ſupra,vbi alios allegat, Blaſ.Lanc.in appoſtilla ad Bullam Nicolai V. in verbo de mortuor.& nouiſsimè doctiſsimus Ioãnes Petrus Fontanella de pact. nuptial. clauſ.4. gloſ.18. par.3. num. 86. vbi cum magna diſtinctione materię, & ingenij dexteritate rem tractans, huic opinioni ſe ſubſcribit, fundantur omnes vnica ratione reſpondendo tacitæ obiectioni; ſcilicet quod ab inuito debitore repetitur ſors, dicunt enim, quod hoc pactum

47 † non cogit debitorem pręciſſe ad redimendum cenſum,ſed cauſatiuè, ita ſcilicet,ſi nolit intra terminum penſiones ſoluere,& tunc non tam voluntate creditoris,quam culpa debitoris redimitur,ſicut

48 ſi emphyteoſis † ob non ſolutionem amitatur,id nõ culpa domini directi, ſed vtilis,qui ceſſat,prouenit,ita latè Roderic.dict. quęſt.1.num.7. nec mirum, quia

49 cum mora † ſit delictum, maximè in eo qui iurauit, l. ſi quis maior. C. de tranſactio. videtur tunc pretium repeti à venditore non inuito, ſed volente, quoniam delin-

delinquendo conſenſit, & ſic non debet cenſeri prohibita repetitio, quæ fit culpa venditoris, Bart. in auth. hoc amplius. C. de fideicōmiſ. Decius conſ.206. in princ.
50 Gabriel. dict. conſ.151. num.5. cum ergo † hoc caſu detur debitori libertas fruendi pretio ſemper, ſi penſiones ſoluerit, & eis ſolutis nunquam creditori liceat ſortem repetere, non videtur hoc pactum contra ſubſtantiam contractus, ſecundũ Roderic. vbi ſup. Gabriel. vbi ſupra, ſequitur, Maſtrill. vbi ſupra, eodem fundamento, quem omnino vide, ergo idem dicunt eſſe in caſu noſtro ſi hypothecam non dederit, cum par ratio ſit in vtroq; quę videtur multum aſtringere.

51 Quinto, pro hac ego adduco meam rationem † fortiſſimam, admiratus quod non tetigerint eam DD. ſcilicet, quod licet pactum pœnale adiectum dationi quantitatis ſit ſuſpectum de vſura, vt ſu-
52 pra dixi, pactum † tamen pœnale appoſitum, facto, vel vti dationi ſpeciei, vel faciendi aliquod, tunc valet pactum, & pœna, Solis lib. 2. de cenſibus cap.5. numero 15. in principio, cap. dilecti vbi Abb. num.15. de arbitris, Nauar. in comentar. de vſur. num.99. & 100. ſed in caſu noſtro apponitur pœna facto, veluti ſi non fecerit meliorem cautionem, & hypothecã, ergo valebit tale pactum, hæc ratio, ſi de medio tollas prohibitiones extrauagan. & motus propij, eſſet indiſſolubilis.

Ad argumenta autem contrarię opinionis reſpondent, ad primum, prout in eo continetur, ad ſecundum, quia vt dictum eſt in quarto fundamẽto huius par-
53 tis, hæc repetitio † & eius facultas non eſt relata in voluntatem, nec arbitrium emptoris, qui nunquam poterit debitorem inuitum compellere reſtituere ſortem, ſed eam repetit de voluntate illius, qui moroſſus in ſoluendo eſt, & etiã non conſtituens nouam hypothecam, conſentijt repetitioni, & voluntariè reſtituit, & eſt verum dicere, quod à principio contractus remanſit pretium de mortuum apud venditorem, & perpetuo in eum alienatum, vt volunt omnes ſupradicti DD. non obſtante, quod poſtea de volũ-
54 tate eius repetatur, ſicut † in ſimili dicimus, quod res empta perpetuo ſit emptoris, & apud eum de mortua perpetuo, nõ obſtante quod de eius voluntate poſſit à venditore redimi, in vim pacti de retro vendendo, conceſſi ex voluntate emptoris, (ob quod carta de gracia in Regno appellatur) gloſ. quam ſequitur omnes, & Bald. ibi in l.2. ff. de in diem adiectione
55 idem Bald. conſ. 303. dicens † quod emptor eſt verus, perpetuus, & abſolutus dominus rei emptæ, dum ſibi nõn adimitur vi pacti ab eo conceſsi, Laſſarte de decima venditio. cap.1. num.1. lacißimè dixi in deciſ.18. per totam, & ex his remanet reſponſum ad extrauag. & motum proprium, in quibus habetur, quod directè, nec indirectè, non poſsit repeti pretium à venditore, imo tale pactum eſſet contra ſubſtantialia contractus cenſitici, & eſſet viciandum, Paul. conſil.289. num.4. in princ. Couar. lib.3. variar. cap.9. nu.4.
56 vt ſupra dixi, nam id procedit, quando † pactũ, ita conceptum eſt, vt poſt aliquod tempus ſimpliciter, & arbitrio ſuo poſsit emptor ab inuito debitore pretium repetere, quia nunquam talis repetitio ad arbitrium emptoris cõferri debet, Gabriel dict. conſi.151. num.5. quod perpetuo nota, vel quãdo pactum eſt, vt poſt aliquod tempus teneatur venditor illud redimere, & non antea Paul. & cęteri, ſecus autem eſt, quando non ita ſimpliciter, ſed
57 precedente mora † & culpa venditoris, id licet, tunc enim cum ſit delictum, maxime in eo qui iurauit, l. ſi quis maior cũ notatis. C. de tranſactio. videtur tunc repeti pretium à venditore non inuito, ſed
58 volente, quia delinquendo † conſentit. l.1. §. beſtias vbi gloſ. onerari, de poſtulando, ita Gabr. vbi ſupra, Maſtril. d. deciſ. 95. vbi allegat alios, ita declarans Bullã, & ex his remanet etiam reſponſum ad tertium fundamentum partis aduerſæ, ſecundum DD. huius opinionis, & ad id,
59 quod ibi dicitur, mutuum † non tranſire in aliam ſpeciem contractus, ſed remanere mutuum, quamuis dictum ſit, vt pecunia

nia non repetatur, dum vſuræ ſoluuntur, & quod ſic eadem pactio appoſita in cenſu faciat præſumi mutuum, potius quam cenſum, reſpondit Gabriel. vbi ſupra, nu. 3. dicens, quod ſicut illud pactum nō trāſfert mutuum in alium contractum; ita
60 etiam, & in cenſu, & † licet tale pactum ſit contra naturam cenſus, tamen ſi aliquo caſu iuſtum ſit, admitetur, alias annullabitur.

Ad quartum remanet etiam ex his reſponſum, nam non datur ſimpliciter facul-
61 tas emptori, † ſed in certo tantum caſu naſcente ex voluntate, & culpa venditoris, & ſic cum pretium perpetuo fiat venditoris, & perpetuo eo frui poſſit, ſi hypothecam det, vel penſionem ſoluat, & hoc adimpleto nunquam creditor poteſt ſortem repetere, non videtur contra ſubſtantiam contractus pactum iſtud, & eſt eo caſu vera emptio, cum interueniat eo caſu pretium, & merx, quæ eſt redditus tali pacto emptus, &c. ſic non poteſt dici mutuum, in quo ſimpliciter & abſolutè poteſt repeti quantitas.

Ad quintum reſpondent, quod hoc pactum non adijcitur dationi quantitatis,
62 ſed potius facto, † quod permititur ex iuris Pontificij regulis certis, & indubitatis, & ſecundum ſuperiora fuit pronunciatum pro pacto de repetenda ſorte, niſi intra certum tempus noua hypotheca
63 conſtitueretur, in proceſſu † Michaelis de Carraſcoſa ſupra comp. anno 1611. coram Cancellario competentiarum domino Gabriele Sora, viro religioſiſſimo, magnæ eruditionis, ſimul & doctiſsimo, vbi tres conſultores votarunt pro validitate pacti, & quatuor locumtenentes idem iudicarunt in proceſſu Michaelis de Carraſcoſa ſuper iurisfirma, in tertio.

Hæc licet ita ſint, & in quibus ita fluctuant DD. vt ferè certa reſolutio capi
64 non poſsit, ego tamen † ſub cenſura iſtorum grauiſsimorum patrum, reducerē ad concordiam has duas opiniones, vt ſcilicet prima vera ſit cum certis limitationibus, ſecunda etiam non ſit vera ſimpliciter, & abſolutè, niſi in certis caſib⁹, nam inuenio, quod non omnes, qui allegantur in propoſita quęſtione, loquuntur in proprijs terminis illius, ſed in alijs ſimilibus & germanis, in quorum applicatione ad noſtrum caſum periculoſſum eſt iudicium, nam in primis Maſtrillus, qui ad id allegatur, loquitur in caſu lon-
65 ge diuerſo, ſcilicet in † pacto, quod caſu quo bona ſubiecta cenſui reperiantur obligationi obnoxia, ſiue hypothecata, vinculata, vel alteri vendita, & ſic venditorem dolo verſatum, poſsit per emptorem repeti ſors principalis, &c. determinat quod ſic, allegans alios, quod &c. nos iuſtum putamus, vt tenēt Rodericus dict. quæſt. 1. lib. 2. num. 6. verſicul. adde
66 alium, dicens, quod tunc † emptor ſtatim poteſt aduerſus debitorem agere, vt pretium reſtituat tanquā datum ob cauſam cauſa non ſecuta, vbi allegat Nauar. & alios, ſequitur Fontanella vbi ſupra, num. 92. refferēs ſic iudicatum in Senatu Cathaloniæ, Pater Molin. de contractib⁹ diſputa. 394. Ita Molin. de vſur. quæſt. 8.
67 quia ſi venditor † cenſus in initio mentitur, dicens fundum, ſuper quo cenſus imponitur, eſſe liberum, neq. alteri obligatum, tanquam doloſus punitur. l. penult. de iure dot. &c. tenetur reſtituere pretium; imo iure Regio Caſtellæ punitur criminaliter, vltra quod tenetur reddere ſortem duplicatam in prag. 5. tit. 3. 4. prag. tit. 5. lib. 1. in pragma. anni 1563. de iure tamen ſolum tenetur ad intereſſe, & ſortē. l. quæro de action. empti, Couar. in regu. poſſeſſor. 2. par. §. 11. num. 5. Meneſſ. in l. 2. num. 14. C. de ſeruit. & aqua.

Antō. autē Theſaur. ſolū agit, q. 99. de
68 pacto † reſtituendi rem, quaſi per commiſſum, ſuper qua cenſus imponitur, ob defectum ſolutionis, quod pactum improbat ipſe; & annullat remanente cenſu firmo, Roderic. lib. 2. quęſt. 2. per totā, Fontanella num. 90. ſic lege municipali Nauarræ hoc pactum reprobari dicit Olan. litera A. num. 96. Albar. Valaſ. conſultatione 35. qui id ſequitur, Gabriel autem, &c. alij multi, qui in propoſita quæſtione allegantur, loquuntur in pacto de repe-

69 repetenda ſorte † ob non ſolutas penſio-
nes, quo caſu in prima opinione proba-
tum eſt pactum iſtud non valere, tam per
extrauagantes, & motum proprium, qui
illud annullant, tanquam permittens in-
directè redemptionẽ cenſus, quam etiã
de iure, quo attento, vt dixi, omne pactũ
pœnale adiectum dationi quantitatis ini
quum eſt, & quando huiuſmodi opinio
circa dictum pactum iuſta foret, non po-
teſt applicari ad caſum noſtrum, ratio
70 eſt, quia † in iuſtificatione cenſus ſolet
ſemper conſiderari in pactis, quæ adij-
ciuntur, an ſint oneroſſa venditori, &
incõmodiora, vt ponderat Roder. dicta
quæſt. 1. nu. 5. & certum eſt, quod minus
71 † oneratur per hoc pactum de repetẽda
ſorte ob non ſolutas pẽſiones, quam per
pactum, de conſtituenda noua hypothe-
ca, facilius enim eſt ſoluere penſionem
annuam, decem aut viginti ducatorum,
quam conſtituere hypothecam valentẽ
centum, præſertim cum huiuſmodi cen-
72 ſus regulariter † non vendantur, niſi ab
obæratis & egentibus hominibus, quib⁹
difficilimum erit nouam conſtituere hy-
pothecam, quo caſu, veroſimiliter non
manet omnino alienatum pretium, & nõ
ſolum debitor non ſubleuatur tunc, ſed
in maiorem redigitur neceſſitatem, quia
ad pretium, & penſiones decurſas per-
ſoluendas teneretur, contra ſubſtantialia
contractus, extrauag. M. & C. de emptio.
& venditio. vt benè aduertit Roderi. di-
cto num. 5. quæſt. 1. quare ego tenerem,
quod in caſu fallentiali ſupra proxime
dicto, licitum ſit ſortem repetere, & etiã
73 in caſu † noſtro, vbi debitor non conſti-
tuit nouam hypothecam hoc pacto appo
ſito, in initio contractus, ſi tamen facile,
& expeditum eſt debitori eam conſtitue
re, vt tenet Solis dicto. cap. 7. lib 1. vel vbi
à principio hypotheca non fuit ſatis ſe-
cura, vt fatetur Garcia, alterius opinio-
nis anteſignanus, alias autem talem pa-
ctionem quaſi contrariam extrauagantis
& motus proprij ſubſtantiæ, & con-
tractus cenſus, non admitendam, dicunt
Doctores iſti, in quo quia pendet lis non
profero votum meum, vbi autem facul-
tas redimendi eſſet collata ad arbitrium
& voluntatem creditoris, nullum eſſet
pactum ſupra, Gabriel, vbi ſupra, & ex-
trauag.

DECISIO C.XVII.

De euocatione per horreſcentiæ propter ſuſpitionem Iudicis, & loci, an habeat locũ in locis dominorum.

SVMMARIVM.

1 Cauſę prę ſentes non autem futurę euocantur de iure, licet cõtrarium verius ſit. num. 5. maxime de foro. numero 14.

2 Tractus futuri temporis non ſpectat ad Iudicem.

3 Iuriſdictionem habens habitu, & non actu, non poteſt illam delegare.

4 Praxis Regię Audientię euocandi cauſas futuras eſt odioſa, & reſtringenda.

6 Iudices Ordinarij habentes iuriſdictionem generalem, poſſunt cauſas mouendas delegare.

7 Quęlibet diſpoſitio poteſt eſſe in pendenti.

8 Iuriſdictio ſub conditione, & in diem dari poteſt.

9 Epiſcopi, & alij Ordinarij conſtituunt Officiales foraneos ſuper futuris litibus, in ſuis dioceſibus.

10 Reſcripta commiſſionis poſſunt concedi ad futuras lites. Idem numero 15.

11 Procurator conſtitui poteſt ad futura negotia.

Iudex

12 Iudex & procurator in multis æquiparantur.

13 Euocandi ius illi tantum competit, qui poteſt iuriſdictionem dare, & tollere, Idem num. 20.

15 Iuriſdictio habitu tantum competens delegari non poteſt.

16 Dominus Rex ex cauſis ſuſpicionũ Iudicis & territorij poteſt cauſas ad ſe, & eius Audientiam euocare.

17 Triſtiſſimum eſt coram ſuſpecto Iudice, & territorio litigare.

18 Perhorreſcentia non poteſt concedi à locis dominorum temporalium de foro, Idẽ num. 21. quamuis aliqui teneant, quod ſic de iure. num. 25. bene autem de conſuetudine. num. 24. 26. & 33. & 38. concludit, declaratur tamen, vt in num. 40.

19 Dominus Rex in locis dominorum nullam habet iuriſdictionem in actu.

22 Cauſas officialium delinquentium nõ poteſt Dominus Rex vllo modo euocare.

23 Domini locorum poſſunt vaſſallos ſuos bene, & male tractare ſublata omni appellatione.

27 Domini locorum in locis ſuis vſurpatam habent iuriſdictionem Regalem, in quantũ ſunt vigiles in ea exercenda. n. 28.

29 Dominus Rex data negligentia, vel impotentia dominorum, poteſt in locis illorum iuriſdictionem euocare; & exercere.

30 Iudice Seculari negligente miniſtrare iuſtitiam Clerico, poteſt Eccleſiaſticus ſe intrommittere.

31 Iudex Eccleſiaſticus non poteſt ſe intromittere, nec cognoſcere de cauſis abſolutæ poteſtatis, & quid in Rom. Pont. n. 32.

34 Perhorreſcentia non poteſt concedi niſi ex iuſta cauſa ſuſpicionis Iudicis, & territorij.

35 Perhorreſcentiæ fere omnes obtinentur cum periurio, & tunc conſtito de eo reuocandæ ſunt. nu. 36.

37 Perhorreſcentia data cauſa, an ſint de neceſſitate concedendæ, traditur remiſſiuè.

39 Iuſtitiæ corporales in locis dominorum ad Dominum Regem ſpectabant, licet à dominis ſint vſurpatæ.

CASVS.

VNiuerſitas, & homines Villę de Ayerbe proclamantes ad libertatem, à nexu ſeruitutis dominicæ, & aſſerẽtes ſe ex iuſtis cauſis eſſe vaſſallos domini Regis, & litẽ iam ſuper hoc mota, & ordinata in Regia Audientia, ſupplicarunt eidem Regiæ Audientiæ, vt cauſas omnes motas, & mouendas cum ipſo domino, in quibus ipſi actiuè, & paſſiuè eſſent intereſſati, euocaret ad ſe, ex cauſa ſuſpicionis Iudicis, & territorij, quam euocationem ex hac cauſa appellamus euocationem perhorreſcentiæ: quorum occaſione fuit dubitatum de duobus, primo an cauſæ futuræ poſſent euocari; ſecundo, an caſu quo poſſent euocari, illud haberet locum in locis dominorum temporalium.

1 Circa primum Couarruias in practic.
quæſtio. capite 9. numero 1. tenet, quod
tantum euocantor cauſæ præſentes, non
futuræ. l. decem. ff. de verbor. obligation.
Rebuffus titulo de euocant. tomo 1. in
prę fatio. numero 9. Portol. verbo euocatio. numero 46. allegans alios, Peguera in practic. rubr. 4. titulo de euocat. numero 1. pro quibus facit. cap. vltimũ de
2 reſcriptis, & quia tractus futuri temporis non ſpectat ad Indicem. capite audi-
3 tis de procurator. & quia habens iuriſdictionem ſolo habitu, non autem
actu non delegat eam. capite 1. §. nec
pro eo, iuncta gloſa margina. & gloſa futuris de officio ordi. in 6. & ob id dicit
4 Portoles, quod praxis Regię Audien-

tiæ euocandi cauſas futuras, eſt odio-
ſa contra ius, &c. ſic reſtringenda, Bal-
dus conſilio penultimo. numero 5. Re-
buffus tomo 1. de euocation. articulo 1.
5 numero 89. Caſſadorus deciſione 1. nu-
mero 1. de reſcriptis. Cæterum con-
trarium verius eſt, nam cauſæ futuræ
euocari poſſunt, Molin. verbo euoca-
tio. verſiculo euocata ſi eſt aliqua cau-
ſa, folio 120. columna 3. in principio,
quod ſequitur, &c. obſeruat practica
Regni, ſecundum Molin. &c. Porto-
les dicto numero 46. &c. idem eſt de
iure, ſecundum Bellug. quem refert
6 Portoles vbi ſupra, Francus. in capi-
te 1. numero 3. de Officio ordinarij
in ſexto, dicens, quod Iudices ordi-
narij habentes iuriſdictionem non li-
mitatam ad aliquas cauſas, bene poſ-
ſunt cauſas certi loci delegare ante-
quam ſint ortæ, Clement. 1. de reſcri-
ptis. ſequitur Ancharran. ibi, nume-
ro 6. dicens, quod Archiepiſcopus
non poteſt facere commiſſionem illam
de qua ibi, ex eo, quia caret iuriſdi-
ctione ad illam faciendam, non au-
tem quia ſit de cauſis futuris, &c. ſic
ſentit, quod cauſæ futuræ poſſunt de-
legari, ſi aliud non obſtet, veluti deſ-
fectus iuriſdictionis, vt in dicto tex-
7 tu, facit, quia ſecundum Monach. ibi
quælibet diſpoſitio poteſt eſſe in pen-
denti, patet in contractibus. l. ſi à co-
lono, de verborum obligation. Idem
in vltimis voluntatibus, regula, quę le-
8 gata, de regulis iuris, item iuriſdictio
ſub conditione, &c. in diem dari po-
teſt, capite ab excommunicato de reſ-
criptis. vbi Innocenc. in quibus caſsi-
bus prouiſio ſit de futuro, eſt tamen
verum, quod in his caſibus non defuit
iuriſdictio ex parte concedentis, &c.
vltra iſta expręſſe probatur in Clemen-
9 tin. ſi principalis, de reſcriptis. vbi
Epiſcopi. &c. alij habentes iuriſdictio-
nem ordinariam conſtituunt officiales
foraneos, ſuper futuris litibus in ſuis
Diocęſibus, Ancharran. 1. notabil. &c.
numero 6. Francus numero 3. qui alios
referunt, ex quo habent iuriſdictionem
in eis, & ſic non poſſunt eos creare in
diocęſibus aliorum, dicto capite 1. de of-
ficio ordinarij. in 6. cum in eis iuriſdi-
ctionem nullam habeant, confirmatur,
per caput ſi confirmationem de electio.
ſupra eodem, Rota deciſio.241.incipien-
ti, item ſi vnus & deciſio.455. incip. item
10 factum, facit etiam longa additio ad Ab-
ba.in dict.cap.fin.de reſcript. verbo futu
ras, vbi patet, quod reſcripta poſſunt con
cedi ad lites futuras, & ibi gloſa, ad futu
11 ras allegat aliqua; nequè id mirum, cum
etiam procurator poſsit conſtitui ad fu-
12 tura negotia.l.item ad litem.ff.de procu
rat. & in multis ęquiparantur Iudex, &
procurator. cap.cum plures de offic. de-
leg.in 6.cap.ſi duo, de procurator.in 6.ex
quibus reſultat cauſas futuras poſſe euo-
cari, nec immerito, nam ſi iuriſdictio, &
in diem dari poteſt vt ſupra, & etiam iu-
riſdictio delegatur in cauſis pręſentibus,
& futuris dict.Clem.& ſi principalis, cur
non idem dicemus in euocatione, vt euo
cari poſsint cauſæ præſentes, & futuræ
(niſi aliud obſtet) facit. l. iuditium ſolui-
13 tur de Iudit. augetur, quia ſi hoc euocan
di ius non cuilibet datur, ſed tantum ei
qui libere poteſt iuriſdictionem tollere
in quocumq. ſtatu, & tempore, & eam re
uocare dict.l.iuditium ſoluitur.cap.vt no
ſtrum, de appellatio. Couar. vbi ſup.nu.1.
& ſic ei qui iudicare iuſsit, & iuriſdictio-
nem dedit, ſequitur aperte, quod ſicut
poterat huic, vel illi iuriſdictionem dare
pure, ſub conditione, vel in diem, poterit
etiam id omne quod dedit etiã reſpectu
certarum cauſarum auferre, & euocare,
14 Couar. vbi ſup. quod pro certiſsimo ha-
beo de iure com. & de foro, facit fortiter
for.1.de cõmiſsio.& reſcript.ibi (vbi alias
eſſent tractãdę) quaſi aperte loquatur de
cauſis futuris, ſecundum Moli. vbi ſup.&
practicos antiquos, qui ſecundum eum
id etiam per illa verba tenuerunt, vt &
idem reſoluit etiam Michael Ferrer in
ſua methodo. §. de euocatione perhor-
reſ-

Digitized by Google

reſcentiæ. folio 69. vbi dicit per eam euo
cari omnes cauſas, tam præſentes, quam
futuras, &c. hoc iure vtimur ſine diffi-
cultate, vt euocentur etiam cauſæ futu-
ræ, in caſsibus tamen, vbi euocatio per-
horreſcentiæ fieri poteſt, & hoc maxi-
me procederet, & ſine dubio in cauſa
15 futura particulari. Portol. numero 58.
neque ſuperioribus † obſtat, quod iuriſ-
dictio habitu competens non poteſt de-
legari. capite 1. de offic. ordin. in 6. nam
reſpondeo, quod hoc ideo eſt, quia de-
legans nullam habet iuriſdictionem di-
cto tex. cum habeat illam limitatam ad
certos caſus, ante quorum ortum non
dicitur eam habere, vt ibi, non autem
hoc prouenit ex eo, quod ſit de futuris
cauſis, Francus numero 3. melius An-
charran. numero 6. qui ſentiunt, quod
hoc non eſſet ſufficiens ad impedien-
dam commiſsionem, etiam ſuper futu-
ris cauſis, & ſic concludunt, quod futu-
ræ cauſæ poſſunt delegari, & per conſe-
quens euocari, cum eadem ſit ratio in
vtroque, cum de vtroque dubitetur de
iure ex hoc ſolo capite, quod fiant de
futuris cauſis, etidem quod de iure re-
ſoluimus, licet non careat contradicto-
ribus de iure, dicendum etiam eſt de fo-
ro, cum forus non contradicat, imo aſsi-
ſtat, foro 1. de commiſsio. Molin. vbi ſup.
& alij practici, & talis eſt practica ſecun-
dum Portol. vbi ſup.
16 Et generaliter, quod † de foro poſ-
ſit Dominus Rex, ex cauſis ſuſpicio-
num Iudicis, &c. territorij omnes cau
ſas euocare ad ſe, &c. eius Regiam
Audientiam, eſt citra omne dubium,
Molin. verbo euocatio, &c. verbo
perhorreſcentia, foro 1. de commiſ-
ſion. &c. reſcription. §. *Item, que co-
mo*, &c. §. *A este Capitol responde el
Señor Rey*, in declaratione generalis
priuilegij, folio 11. foro vnico, titu-
lo de adiunct. &c. foro vnico de of-
ficio delegati, &c. in obſeruantia pro
parte, & ſequenti, actus Curiæ. Por-
17 toles verbo euocat. † numero 24. Idque
ex eo, quia triſtiſsimum eſt coram ſuſ-
pecto Iudice, & territorio litigare. ca-
pite ſtatutum. §. cum vero de reſcrip-
tis, Portoles vbi ſupra, Mandoſsius
de commiſsion. §. 7. Caſſadorus deci-
ſione 1. de iure iurando, Couarruuias
practica. 9. numero 6. cum ſequenti-
bus, Bellarminus deciſione 45. Fede-
ricus conſilio 158. Neuizan. conſilio 44.
numero 10. capite cum ſpeciali, capite
ſecundo requiris de appellatio. vbi Do-
ctores, allegat alios Portol. numero 25.
vbi bene.
18 Dubitatio autem tota conſiſtit, † an
euocatio perhorreſcentiæ fieri poſsit
per Dominum Regem, primogeni-
tum, & Locumtenentem generalem
à locis dominorum temporalium, &c.
licet Molin. in verbo perhorreſcentia
non determinet, attamen, quod fie-
ri non poſsit, ſuadent ſequentia, quia
in foro de adiunctis, permitti ſolum vi-
detur à locis Regalibus (ibi noſtra-
rum Ciuitatum) & ibi (loci noſtri) &
facit. §. Item del mero Imperio, in pri-
uilegio generali, ibi, *E que el Señor Rey
no meta justiria, ni faga juzgar en lugar que
suyo no sia*. Et ita determinauit Curia
Iuſtitiæ Aragonum, referente Molin.
verbo perhorreſcentia, verſiculo per-
horreſcentia an poſsit prouideri. Nam
19 ſi Dominus † Rex in locis dominorum
nullam habet iuriſdictionem actu, ob-
ſerua. Item notandum de priuileg. mil-
li. quia vſurpata eſt per dominos loco-
rum, vt ibi habetur, ſequitur, quod
20 non poterit cauſas euocare, quia ſo-
lum poteſt † euocare ille, qui in qua-
cumque parte litis poteſt iuriſdictio-
nem tollere, &c. eam reuocare. l. iu-
dicium ſoluitur de Iudic. Couarr. in pra-
cti. cap. 9. num. 1. & 4. dicens, quod Ca-
ſtellæ Duces, Marchiones, & Comites,
& ſimiles magnates non poſſunt cauſas
euocare ab his Iudicibus, quos Alcaldes
ordinar. vocam^9. quia licet iſti ad plebis
electionem confirmentur per dominum,
tamen non licet eis eorum iuriſdictio-

 nem

nem tollere, ex quo Principis abſoluti
iura non habent, quod in Aragonia vide
21 tur procedere, cum Dominus Rex (ſalua
ſua clementia) iuriſdictionem nō habeat
actualem in locis dominorum, neque á
foro ei videatur permiſſa euocatio à lo-
cis dominorum, quod tenet Molin. vbi
ſupra in verbo perhorreſcentia, confir-
matq. Portol. in verbo euocatio. num.
53. vbi allegat alios pro hac opinione,
22 Boer. Rebuf. & Lancelot. pro quibus vi-
detur facere, quod cauſas officialium de
linquentium, tractandas de foro in Curia
Iuſtitiæ Aragonum, non poteſt Domi-
nus Rex (ſalua ſua clementia) euocare,
etiam ex cauſa ſuſpicionis Iudicis; &
territorij, Molin. verbo euocatio verſic.
fallit etiam fol. 119. dans rationem, quia
ſi de foro in illis cauſis ſublata eſt appel-
latio, ergo multo fortius euocatio, nam
fortius eſt denegare appellationem, quã
euocationem, vt ibi, & alias, vt dicit
Molin. in verbo perhorreſcentia. fol. 251.
eſſet per indirectum tollere iuriſdictio-
nem dominorum locorum; qui poſſunt
23 vaſſallos bene & male tractare, ſitti, &
fame necare ſublata appellatione, abſq;
eo quod Dominus Rex poſſit ſe intromi-
mittere, obſerua. de conſuetudine Reg-
ni nobiles, de priuileg. gener. Molin. la-
tè in verbo domini locorum, quod om-
ne proſterneretur, ſi euocationi locus eſ-
24 ſet; videtur cum his concordare Barda-
xi in tracta. gubernat. general. quæſt. 5.
num. 67. circa finem, dum dicit Dominū
Regem ex conſuetudine cauſas euoca-
re, ſentiens de iure, & de foro aliud eſſe
dicendum, & id tantum in cauſis, à qui-
bus datur appellatio, vt ibi per eum, ve-
luti in cauſis infantionum, & militum, &
ſimilium, & etiam extraneorum illius lo
ci, in alijs vero clare denegat euocatio-
nem perhorreſcentiæ.

25 Quidquid tamen ſit de iure, & foro,
vltra quod non deſunt, qui dicant poſſe
Dominum Regem ex locis dominorum
cauſas euocare, ex hac cauſa perhorreſ-
centiæ Iudicis, & loci, vt ſunt Auenda.
de exequen. Manda. lib. 1. cap. 19. num. 2.
verſiculo ex quo, Bellug. rubr. 13. titulo
de effectu Imperij. §. ſed pone, à num. 5.
fol. 129. refert Portol. verbo euocatio.
fol. 54. quod in Regno noſtro non vide-
tur poſſe ſuſtineri propter illa verba ma-
26 gna, & ardua priuilegij generalis, de
quibus ſupra, tamen ex conſuetudi-
ne euocantur à locis dominorum omnes
cauſæ tam ciuiles quam criminales, vt di
cit Molin. verbo perhorreſcentia, verſic.
perhorreſcentia an poſſit prouideri. fol.
251. columna 1. Portol. in verbo euoca-
tio. numero 53. vbi dicit, quod in quadam
cauſa, de qua ibi fuerunt adducti ſeu
mentionati pluſquam centum proceſſus
euocationum, in quibus Dominus Rex
euocauit propter perhorreſcentiam cau
ſas à locis dominorum ad Regiam Au-
dientiam, vltra alios proceſſus quos re-
fert Molin. vbi ſupra, vbi ſic practica-
tum effectiuè teſtatur, aſſignatquè Mo-
lin. huius practicæ bonam rationem;
27 quia domini locorum habent vſurpa-
tam iuriſdictionem Regalem, obſerua.
item notandum de priuileg. milit. quia
iuriſdictio à ſui principio Regis, & Prin-
cipis eſt, Molin. ibi columna 2. circa finē
Bald. in capite ad hæc de pace tenenda
inter ſub. obſeru. 1. de ſalua infantio. foro
ſi aliquis de homicidio. Bald. in capite 1.
qui dicatur Dux, adeo vt nullus, niſi pri-
uilegium oſtendat, vel præſcriptionem
immemorialem, eam prætendere va-
leat, cum Regis præſumatur, & fuerit à
principio, Angel. Bartol. Couarru. Aben
da. Petra, & alij multi, quos ego alle-
gaui in tractat. de Inhibition. capite 5.
§. 10. numero 58. cum ſequentibus. qua-
28 re faciliter reddit talis iuriſdictio ad Do
minum Regem, & ſic fontem vnde ef-
fluxit Molin. vbi ſupra, maxime quia
illa vſurpatio, & præſcriptio domino-
rum videtur facta in tantum, quantum
ipſi vigiles ſint in ea exercenda, &
quandiu poſſint, ſecus alias, vt loquens
de iuriſdictione Eccleſiaſtica tenet Ab-
bas in capite irrefragabili de officio
ordin.

Digitized by Google

29 ordinando. 1. colum. Molin. vbi ſupra; quare data negligentia, vel impotentia in exercitio iuriſdictionis, videtur quod Dominus Rex poſſit illam euocare, & exercere; Innocen. in cap. licet ex ſuſcepto, extra de foro compet. vt in ſimili inuenio cautum in foris Turoli, & Albarra. lib. 2. par. 2. fol. 50. titul. executiones. col. 2. vbi diſponitur, quod in cauſis appellationis, & perhorreſcentiæ, pignorationes, & ſimiles diligentię fiant per ordinarium Turoli, & eius locumtenentē nomine Regiæ Aodientiæ, niſi eſſent negligentes illi in exequendo, in quorum confirmationem faciunt Auiles. in cap. 1. prætorum. nu. 31. ad finem. Ioan. Andr. in cap. fin. de exceptio. in 6. cap. cum ſit. cap. Clericus de foro compet. Decia. in tracta. crimi. tom. 1. lib. 4. cap. 9. nu. 85. & alij allegati per Bobadil. lib. 2. politi. cap.
30 17. nu. 110. in lit. A. apud quos habetur ex communi opinione, quod ſi iudex ſecularis ſit negligens, & nimium remiſſus in adminiſtranda iuſtitia Clerico, poteſt Eccleſiaſticus ſe intrommittere, quod licet magnam in praxi difficultatem haberet; & eſſet turbare totam iuriſdictionē Realem, vt dicit Couar. in cap. 6. pract. nu. 1. in fine, verſ. & in hoc, late Bobadill. vbi
31 ſup. num. 106. & 108. vbi alij multi, ſicut ſi vellet Eccleſiaſticus ſe intromittere, & cognoſcere de cauſis abſolutę poteſtatis, nam non poſſet, & ad id fuit prouiſſa firma de præciſo D. Petro de Alagon, vt videbis in tract. de Inhibitio. cap. 4. §. 5. ante
32 nu. 11. quod vltimum, an etiam procedat reſpectu Rom. Pont. an ſcilicet poſſit Sūmus præſul ſe intromittere de cauſis abſolutæ poteſtatis, & tractatibus abſolutis dominorum temporalium abſolutorum, opprimentium tyrannide, & ſine cauſa vaſallos ſuos, nō diiudico, Feli. in cap. 1. num. 10. de conſtitutio. & in cap. cum non liceat. num. 12. verſic. 2. de præſcriptio. Bald. conſil. 267. num. 9. in princ. & multi alij allegati per Bobadill. vbi ſup. num. 26. fol. 909. dicunt, quod poſſet ipſe Rom. Pontif. ſe de his intromittere, quod
33 æquitate non caret, ſaltem ſi non ſit alius ſuperior, qui hoc repararare valeat, illud tamē certum eſt, quod iſta ſufficientiſſima ſunt ad reaſſūmēdam de facili iuriſdictionem vſſurpatam per dominos temporales, vt ſic reddeat ad ſuam naturam, & Principē, vnde emanauit, & ita videmus Regiam Audientiam has euocationes feciſſe in dictis locis, ex cauſa ſuſpicionis Iudicis & loci, ſecundum Molin. in verbo euocatio. fol. 120. colum. 4. Portol. vbi ſupra. num. 53. Auenda. lib. 1. de exequen. cap. 19. num. 2. verſ. ex quo, Bellug. rub. 23. num. 5. & 6. Bobadil. lib. 2. cap. 16. num. 100. & ita expræſſe probatur in priuileg. general. vbi agitur de hac euocatione, &
34 dicit tex. *E lo fizieron ſiempre el, y los ſuyos, y es muy neceſſario*; eſt tamen verum, quod hæc euocatio abſquè iuſta, & rationabili cauſa concedi non debet, Caſtren. in auct. ſi qua in Prouincia. C. vbi de crimi. agi oper. Couar. in pract. 99. num. 1. Auenda. de exquen. par. 1. cap. 19. nom. 2. verſic. hęc autem, Rebuf. tomo 1. de euocatio. quæſt. 6. Portol. verſicul. euocatio. num. 8. facit. §. *d eſte capitol.* fol. 11. in declaratio. priuileg. gener. ibi, *quando fia razon* (& ibi) *injuſta, y manifieſta razon.* Menoch. conſil. 466. num. 41. volum. 5. cauſa autem iuſta erit, ſuſpicio Iudicis, & loci, vt in dicto §. & foris ſupra allegatis continetur, & ob id dicitur euocatio per horreſcentiæ, quaſi magna ſuſpicio, & magnus metus, à, per, quod eſt valde, & horreſco, vt in cap. ſtatutū de reſcript. in 6. & l. vni. C. quando Imperat. Moli. verbo perhorreſcentia, & ſic, quia non audet comparere in territorio, nec ibi iuſtitiam conſequi ſperat, vt declarat Portol. ver-
35 bo perhorreſcentia. Ex quo ſequitur, ꝙ ferè omnes (cum perjorio obtinētur) per horreſcentiæ, quia ferè ſemper impetrantes remanent in locis, ad quę non ſe habere tutum acceſſum aſſeruerunt; ſecundum Portol. verbo euocatio. nu. 47. & 50. & ſic periurium manifeſtum detegitur; eſt verum, quod de hoc Iudici non conſtat, & ſi conſtaret forſam eam renocaret; prout reuocari poſſe ſimiles euo-
36 cationes iuſta cauſa ſuadente, tradit Por

37 tol.verbo euocatio. num. 47. & 48. &
an iſtæ euocationes ſint voluntariæ, an
vero data cauſa debeant de neceſſitate
concedi, Molin. verbo euocatio, fol. 120.
38 col. 3. verſic. ſed quęro, Portol. verbo euo
catio. num. 49. Ex his omnibus reſumen-
do, videtur de conſuetudine cauſas euo-
cari poſſe à locis dominorum per domi-
num Regem, Locumtenentem genera-
lem, & primogenitum, vt concludit Por
tol. verbo euocatio. num. 53. Moli. verbo
perhorreſcentia. fol. 251. col. 3. dicit, in ci-
uilibus ſic fuiſſe aſſuetum, at in in crimi-
nalibus dicit, non ita vidiſſe practicari;
ſed allegat duas perhorreſcentias in cri-
minalibus factas in locis dominorum, &
dicit maiorem eſſe rationem in crimina
libus ita faciendi, quam in ciuilibus, quia
de foro, dominus Rex habet fundatam in
tentionem in locis dominorum in crimi
nalibus. foro 4. de homicid. quia exteme
39 corporales, & iuſtitiæ corporales expe-
ctant domino Regi, etiam in locis domi-
norum, vt ibi dicitur, licet ab aliquibus
dominis id vſurpatum ſit, obſerua. Item
40 notandum, de priuileg. milit. verum hęc
omnia intelligenda ſunt in cauſis, in qui-
bus licita eſt appellatio, vt dicũt Barda-
xi, & Moli. vbi ſupra, & ſic, quando ex-
terus, vel infantio, & ſimiles ſupplicant
ex ſuſpitione Iudicis, & loci euocari cau
ſam, à locis dominorum, quia reſpectu
iſtorum datur appellatio, & appellare ſe
poſſunt iuxta forum à dominis locorum,
& ex conſequenti, vaſſalli ſigni ſeruitij
non poſſunt eam ſupplicare, nec ad inſtã
tiam illorum concedi, tum ex eo, quia
non ſe poſſunt appellare à dominis ſuis,
tum ex eo; quia remanent in ſuis locis,
& ſic non perhorreſcunt territorium, ſi
autem ſe deſauaſſallarent, & alibi vi-
uerent, poſſent eam impetrare, & ita
exemplaria criminalia quæ Molin. alle-
gat, fuerunt ad inſtantiam exterorum
conceſſa, alia autem exemplaria addu-
cta, ſimiliter fuerunt impetrata ad inſ-
tantiam exterorum, ſaltem non mo-
rantium in locis, á quibus fiebat euo-
catio, nam in proceſſu iurat. de Tortol.
ſuper euocatione 13. Iulij 1584. fuit euo-
cata cauſa pendens inter Marcum Po-
mar, & locum de Tortoles, actuario
Rada, & potuerunt Iurati loci de Tor-
toles perhorreſcere Ciuitatem Tiraſo-
nen. licet eſſent barij illius, in proceſſu
autem Iuratorum de Inogoſa aldeæ Cõ-
munitatis Turoli, die 10. Auguſti 1595.
obtinuerunt euocationem perhorreſcẽ-
tiæ, contra conciliũ loci de Xarque, eiuſ-
dem Communitatis, quia potuerunt Iu-
rati de Inogoſa perhorreſcere Ciuitatem
Turoli, non commorantes in ea.

In proceſſu Iacobi de Ardebines, &
aliorum de Aguero, ſuper euocatione,
obtinuerunt euocationem propter cau-
ſas motas, & mouendas, inter eos, &
etiam extraneos. 13. Octobris. 1597. &
hoc, quia erant Infantiones, & poterant
appellare, vt diximus ſupra; poſtea 9.
Maij 1601. reuocabit dominus Regens
beneplacitum, quo fuit prouiſſa, & antea
die 20. Decembris 1597. fuit ibi declara-
tum, quod caloniæ omnes non exceden-
tes viginti ſolidos, non compræhendebã-
tur in euocatione.

In proceſſu Iuratorum del Buſte. 15.
Ianuar. 1567. obtinuerunt Iurati del Bu-
ſte euocationem, propter cauſas inter il-
los, & Ciuitatẽ Tiraſonę, quia potuerunt
dicti Iurati perhorreſcere Ciuitatem Ti
raſonæ, licet eſſet vicus illius, & fuit ibi
facta circa calonias eadem declaratio. 3.
Martij 1557.

In proceſſu Ioannis Blaſco & aliorum
loci de Fornoles, obtinuerunt eandem
euocationem 4. Iulij 1608. propter cau-
ſas motas, & mouendas, inter ipſos ſolos,
& etiam cum extraneis, nam licet eſſent
de vico Villę de Peñaroya, potuerunt il-
lam Villam perhorreſcere, & circa calo-
nias fuit ibi facta eadem declaratio: 14.
Nouembris. 1609.

In proceſſu Iuratorũ de Tortoles. 13.
Decẽb. 1595. Iurati, obtinuerũt euocatio-
nẽ cõtra ipſam Ciuitatẽ Tiraſonæ, tã cõ
ciliariter, quam ſingulariter; quia potue-
rũt perhorreſcere Ciuitatẽ ipſam, in qua
non viuebant, & ſic ſupradicta exẽplaria
non

Digitized by Google

non obſtant pręſenti deciſioni, in qua fuit denegata verbo dicta perhorreſcentia, attēto quod vicini qui eam petebant litigantes cum domino viuebant ibi, & non poterant appellare ágeſtis per dominum, qui erat Commiſſarius curię, die 7. Dezembris 1610. in Regia Audientia, actuario Ioan Ripol.: an autem propter litem cum domino motam poſsit eidem inhiberi, ne vtatur abſoluta poteſtate, dixi latè in tracta. de Inhibitio.

DECISIO C. XVIII.

De materia falſitatis inſtrumē torum ciuiliter agendo.

SVMMARIVM.

Heres ſtatim fit dominus bonorum, acquirendo dominium, & licet de iure non tranſeat poſſeſſio abſq; apprehenſione, ſecus tamen in Regno Aragonum, & Caſtellæ, quia transfertur ciuilis, & naturalis abſque aliquo actu ficto, vel corporeo. num. 1.

Immixtio large ſumitur pro additione, nam hoc verbum immiſcere ſolum ad ſuos hęredes pertinet. num. 2.

Voluntas declaratur verbis, & facto. num. 3.

Hęreditas quibus modis adeatur, remiſsiuè. num. 4.

Firma Iuris habet locum in omni caſu demptis quibuſdam. num. 5.

Fidantia Iuris non habet locum in debito manifeſto. num. 6.

Inſtrumentum publicum propter authoritatem tabelionis cenſetur eſſe probatio probata, & inducit caſum manifeſtum, ex eoq́ reſultat notorium, & ſic pro eo in dubio iudicandum eſt. num. 7.

Inſtrumentum quando dicatur falſum, & quę & quales ſuſpiciones & coniecturę ſint neceſſarię ad redarguendum illud de falſo, & admouendum Iudicis arbitriū, latiſsimè. num. 8.

Inſtrumenti caſum manifeſtum vna ſola ſcintilla ofuſcat taliter, quod non poſsit dici clarum & manifeſtum. num. 9.

Inſtrumentum falſum, vel de falſo ſuſpectum, non probat, nec fidem facit. n. 10.

Preſſumptiones, & ſuſpiciones ſufficiunt, quando ciuiliter agitur, ad tollendam fidem inſtrumento. num. 11.

Suſpicio falſitatis inducitur numerorū foliorum inſtrumenti, in quo debitum continetur, vel vt melius dicam, ex non conformatione numerorum. num. 12.

Suſpicio falſitatis contra inſtrumentum inducitur ex eo, quod vnus quaternus non eſt equaliter cum alijs, ſed minus bene conſutus. numero 13.

Diuerſitas papiri, & ſtigmatis, & ſigna diuerſa ſuſpicionem falſitatis inducūt. num. 14.

Falſitatis ſuſpicionem inducit litera recentior, quam aliæ ſcripturæ & carthæ prothocoli eiuſdem. num. 15.

Suſpicionem falſitatis inducit diuerſitas atramenti. num. 16.

Suſpicionem falſitatis arguunt clauſulæ, & cautelæ inſolitæ. num. 17.

Falſitatis coniectura potens eſt inueroſimilitudo. num. 18.

Falſitatis ſuſpicio oritur, quando quantitas obligationis excedit quantitatem facultatum, ita vt vltima voluntas teſtatoris adimpleri non poſsit. num. 19.

Fama facit inditium, & preſſumptionem ſuppoſito vitio viſibili falſitatis, ſi ſit

probata cum ſuis qualitatibus, & recepta apud probos viros, & non orta à maleuolis. num. 20.

Diffamatio, & mala qualitas Notarij auget præſſumptionem falſitatis in ſimilibus falſitatibus. num. 21.

Infamatio ſpecialis falſitatis, præualet magis quam bonæ famæ generalis probatio num. 22.

Falſitatis coniecturam præbet, quando teſtes, & Notarius inſtrumenti non producuntur ad deffenſionem eiuſdem inſtrumenti, ſi viui ſunt. num. 23.

Notarius incognitus, & qui partes nõ cognoſcit in inſtrumento, arguit ſuſpitionẽ falſitatis, dum adeſt Notarius Communitatis. num. 24.

Inſtrumentum debiti ſi diu eſt ocultum, & de eo non datur notitia vſq; poſt mortẽ perſonæ obligatæ, inducit falſitatis præſumptionem. num. 25.

Præſſumptio falſitatis inducitur ex eo, quod ex duobus teſtibus inſtrumenti vnus qui viuit ſit familiaris creditricis, vel patris illius, & alter ſit mortuus. numero 26.

Præſumptionem falſitatis inducit fractura papiri, & quaternus male conſutus, & aliquantulum inciſſus. num. 27.

VErtebatur lis inter Reuerẽdum Petrum del Villar ex vna, & Eliſabetã de Guerta ex alia, ſuper dominio quorundam bonorum in duobus proceſsibus emparamenti, prætendente Petro Villar dominium illorũ, vti hærede Eliſſabetis Marco verę dominæ, & teſtatricis, Eliſſabeta vero de Guerta obtauat bona, in vim cuiuſdam comãdç, & crediti, in quo apparebat ſibi obligata dicta Eliſſabeta Marco, in quãtitate viginti mille librarum, contra quã oppoſuit Petrus de falſitate, & obtinuit contra creditum, ſiue obligationem ex multis coniecturis, & præſumptionibus ſufficientibus, vt apparet in motiuo ſequenti.

Dum cogitarem futurum ordinem, & ſeriem deciſsionis, ſe ſe mihi obtulit ſequens motiuum, præſtitum á doctiſsimo Auguſtino Pilares collega meo à 10. huc vſq; annis, viro ſumæ prouitatis & exempli, quo inſpecto iudicaui tanto melius futurum, ſi illius ordinem inſequẽdo, doctrinis & authoritatibus ornarem illud, quanto me viro illo doctrina & ingenio inferiorem iudico.

Gloſ. ad Motiuum.

A 1 *HEres enim ſtatim fit dominus bonorũ acquirendo dominium † l. cum hæredes de acquir. poſſeſ. & licet poßeſio non tranſeat de iure, niſi apprehendatur in hæredem. l. pomponius. §. quæſitum, & l. cum hæredes vbi ſupra, communis ex Tiraq. in tractat. le mort ſeiſit le wiſ. declaratione 3. num. 2. in præfactione Anton. Gabr. lib. 5. communium opinionum, titul. de adquirenda poßeſsione, concluſ. 9. nu. 1. tamen in Regno transfertur poßeſio ciuilis, & naturalis, quæ ciui-*

Motiuum.

EX eo potiſſimum, & alias recipitur propoſitio Reuerendi Petri del Villar principalis, G. Gonzalez Procuratoris, quia ex deductis, & probatis in proceſſu conſtat, bona in eodem ad inſtãtiam Eliſſabetis de Guerta emparata, fuiſſe Eliſſabetis Marco prędefunctæ, & in hoc partes conueniunt, quæ in ſuo vltimo teſtamento per Frãciſcum Cerellon Notarium in loco de Munebrega recepto,

ciuiliſsima appellatur, in hæredem, abſq; aliquo actu ficto, vel corporeo, per for. à vezes, *de apprehenſ. & in Regno Caſtellæ transfertur ſimilis poſſeſsio, beneficio. l.45.Tau.de quorum iurium intellectu, vere Anton.Gom.in d.l.45.Taur.& ſignanter.num.194. Et nos in deciſ.67.*

2 *Verbum inmiſcuit, ſummitur large hic † pro aditione, inmixtio enim pertinet ſolum ad ſuos hæredes, nam ſui propriè non dicuntur adire, ſed potius propriè ſe inmiſcere hæreditati paternæ, §.in extraneis, inſt. de hæred. qualitat. & differentia, gloſ.in rub.C.de iure deliber. & gloſ. in rubr. ff. de acquir. hæredit. Adiuit igitur hic hæres, declarando verbis,*
3 *& facto voluntatem ſuam, nam † ſic declaratur voluntas l.reprehendẽda, & ibi Bald. & DD.C.de inſtitutio. & ſubſtitut. Speculator tit.de ſucceſsio.ab inteſtat.verſ. pone quidam, Bald.in l.libertæ tuę, in fin. C. de oper. libertorum, & in hac declaratione animi conſiſtit additio hęreditatis, l.gerit, ff.de acquir.*
4 *hęredit.l.ſi Auia, C.de iur. deliber.modos, † autem adeundi hęreditatem re, & verbis, congerit Marant.in l. is poteſt, de acquirenda hęreditate.*

B *Iuris firma, & ſeu propoſitio iuris firmæ,*
5 *habet locum in omni caſu † demptis, quibuſdã caſibus, Molin.verb.firma, in princ. Nos latiſsime de Inhibitio.cap.2.§.2.num.4.*

C *Hoc ideo, quia in debito manifeſto non*
6 *habet locum † fidancia iuris, §. item demandant, in priuilegio generali, & declaratione illius, obſeruancia de foro & Vſu Regni, de fideiuſſor. Molin.in verbo firma, in principio. Nos late in tract.de Inhibitio. cap.2.§.2.nu.23.24. & §.3.& 4. & ideo hic, pro parte Eliſabethis de Guerta fuit producta Comanda, quę inducit caſum manifeſtum.*

to, ſub die 26.Aprilis, anni 1607. Et in proceſſu exhibito, factis quibuſdam legatis pijs, & alijs in ſatis ampla ſumma, & quantitate ſuum vniuerſalem hæredem reliquit omnium ſuorum bonorum mobiliũ, & immobilium, dictũ Petrum del Villar, eius conſanguineum, per cuius mortem effectus fuit eorũ dominus, & poſſeſſor, eius hæreditati ſe inmiſcendo.
A A. Qua propter iuris firma pro eius parte oblata venit, & eſt recipienda, quæ in omni caſu locum habet quibuſdã exceptis, de quorum numero præ-
B ſens non eſt, vt infra patebit. B. Nequè obſtat, quod pro parte dictæ Eliſabethis de Guerta emparantis principalis a Ximeno Procuratoris, loco rationem, & pro rationibus, & docendo de caſu manife-
C ſto. C. Facta fuit fides de quodam inſtrumento publico Comandæ, per dictam Eliſabetham Marco, in eius fauorem conceſſo, quantitatis viginti mille librarum, & ſub die vigeſimo quinto Ianuarij, anni milleſimi ſexcenteſimi quinti, in loco de Munebrega, per Ioannem Hermegildum de Abiego Notarium, & vicinum Villæ de Epila recepto, quia licet verum ſit, quod inſtrumentum publicum ſit probatio probata, & faciat regulariter rem notoriam, & manifeſtam pro-
D pter auctoritatem Notarij. D. Hoc tamen ſine dubio fallit, quando ta-
E le inſtrumentum, vel eſt falſum, E.
F vel de falſo ſuſpectum, F. Si ſuſpicio,

In

In dubio enim præſumendum, & indicā-
D *dum eſt pro inſtrumento † publico, quia pro-*
7 *pter auctoritatem tabelionis cenſetur eſſe pro-*
batio probata, & inducit caſum manifeſtum,
obſeruantia, vſus Regni, de pignor. obſeruan.
Item differentia eod. tit. & reſultat ex eo eui
dens probatio, cap. licet cauſam, vbi Abb. de
probat. cap. auditis, vbi Butrio, de in integrū
reſtitutione. Imo notorium reſultat ex inſtru-
mento, & dicitur veritas apparens, probatio
probata, alias, noli me tangere, Bald. in l. Im-
perator, col. 2. ff. de ſtat. homin. Alex. conſ. 62.
in 7. Bald. in l. 2. colum. 2. C. quando fiſc. vel
priuat. Tiraquel. de retract. lignag. §. 2. gloſ.
1. num. 20. Nos latè in tract. Inhibitio. cap. 2.
§. 2. num. 24.

Falſum dicitur inſtrumentum, quando
E *concludenter probatur falſum, vt puta rē ali-*
F *ter † ſe habere, quam cantat inſtrumentum,*
G *ſuſpectum vero dici, quando nulla adeſt con-*
8 *cludens probatio falſitatis, ſed ſolum adſunt*
veriſſimiles falſitatis ſuſpiciones: ita Abb.
conſ. 99. num. 3. & 4. Gandino in tit. de
falſit. num. 5. verſ. Item nota, quod raſura, vi-
de Maſcard. de probat. lib. 2. concluſ. 740. nu.
1. 2. & 3. gloſ. Bart. & alij in l. 1. §. ſi quis ne-
get, ff. quemadmod. teſtam. aperiantur, Cano.
in cap. ex literis, de fide inſtrumentorum, &
hæ cōiecturæ falſitatis debēt eſſe veroſſimiles,
graues, & vrgētes, gloſ. & cōmuniter DD.
in c. fin. de crimin. falſi. Pariſ. conſ. 28. nu. 52.
lib. 2. Abb. vbi ſup. conſ. 99. Gabr. lib. 7. con-
cluſ. 6. nu. 15. Menoch. de præſump. lib. 1. q. 99.
num. 11. verſ. cæterum traditio hæc, & num.
19. latè Farinac. vbi ſupr. nu. 27. & 45. vbi
friuolas & leues repellit. Quæ vera ſunt, ſiue
ſuſpicio proueniat ex vitio viſſibili patenti,
& ſeu ex inſpectione ſcripturæ, vt eſt abrra
ſio, cancellatio, interlineatura, ſuperimpoſitu-
ra, &
cio, ex vrgentibus coniecturis, &
G ſuſpicionibus deducatur. G. tunc
enim nō ſolum offuſcat caſum ma
nifeſtum, ad quod vna ſola ſcinti-
H lla ſufficeret. H. ſed ita ſuſpectum,
& inualidum reddit inſtrumentū,
quod nulla fides debeat adhiberi
I inſtrumento. I. ſuſpicio namquè
falſi pro falſitate habetur in ciuili-
bus, ex communi Doctorum ſen-
K tentia. K. At in propoſito caſu
multæ reſultant ſuſpiciones con-
tra inſtrumentum Comandæ exhi
L bitū intrinſice, & extrinſice. L. ex
nota tabellionis, ex oculari inſpe-
ctione, & aliunde reſultantes. In
primis quoddam reperitur qua-
ternum octo foliorum, ſolummo-
do numeratorum in medio pro-
tocoli, quorum foliorum nume-
rus primus cum alijs folijs dicti
protocoli ſi numeretur, non con-
ſonat, & ſic apparet dictum qua-
M ternum. M. diuerſum quidem.
N N. & minus benè cū cæteris qua-
O ternis conſutum. O. Et in me-
dio dicti quaterni quatuor folia
ſunt (vbi prædicta Comanda Eli-
ſabethis de Guerta continetur)
in papiro magis Alba, & diuerſi
P ſtigmatis. P. Litera. Q. & atramē-
Q to. R. recentiora quam ea, quæ
R præcedūt, & ſubſequuntur. S. Hoc
S certe oculis cernitur apertiſſimè,
& quam patentem, & arduam in-
ducat ſuſpectionem, quis non vi-
det? Præterea clauſula emparamē-
ti in contextu Comandæ ſupra po
T ſita non ſolita. T. quidem appo-
ni, in

ra, & huiuſmodi vitia viſibilia, ſiue proueniat ex vitio inuiſibili latēte, vt quādo producitur ſcriptura extra tēpus, vbi intra tempus potuiſſet produci, vel quia eſt contraria alijs ſcripturis, vel continet inueriſsimilitudinem, & ſimilia, quæ in ſcriptura oculo corporeo non videntur, & hæc ſuſpicio hominis dicitur, 1. vero iuris taliter, quod ex illa iuris ſuſpicione ſcriptura iudicetur falſa, determinatione iuris, niſi probetur cōtrarium, vt in cap. inter dilectos, §. inſtrumentū quoq; de fide inſtrumētorum, & melius, in cap. olim, ex literis, de reſcrip. Ita procedit l. iubemus, C. de probationibus: ita intelligendi ſunt, Innoc. in c. 1. col. penult. de fide inſtrum. Speculat. de inſtrumentorum editione, §. breuiter. num. 13. & Paul. de Caſtr. in l. iubemus, C. de probat. qui in contrarium adduci ſolent, ſolum enim iſti DD. volūt, quod ex hac ſuſpicione iuris, naſcatur præciſſa determinatio à iure, vt inſtrumentum habeatur pro falſo, nō autē ex 2. ſuſpicione inuiſibili, quæ hominis dicitur, quia non determinat, ſed mouet tātum arbitrium iudicis ad credendum, & non credendum, iuxta regulam, quæ dictat probationes eſſe arbitrarias, l. 3. de teſtibus, Dec. conſ. 650. & 652. quod arbitrium ſuadet contra inſtrumentum, vt ei non adhibeat iudex fidem, tenēt plures allegati per Crauet. conſ. 134. num. 36. Felin. in cap. auditis, num. 23. de reſcript. & multi alij allegati per Mandel. vbi ſup. nu. 7. ſic concludit Farinac. dict. q. 152. n. 16. Si ciuiliter agatur de tollēdo fidem inſtrumēto, Menoch. vbi ſup. num. 16. eſt communis ſecundum Alba. vbi ſup. & Farina. teſtatur, de communi, idem Nata conſ. 633. num. 8. vbi de communi, ſi tamē ſint graues & vrgētes ſuſpiciones hominis, Maſcar. cōcluſ. 740. numer. 4. vbi de communi, & ſeruatur in practica ſecūdum Farina. vbi ſup. Sforcia Oddo conſ. 78. num. 13. & 14. vbi de communi: Imo ius hanc ſuſpicionē inui-

ni, in alijs eiuſdemq; protocholi
Comandis omiſſa, nimiam certè
cautelam, & viſibilem ſuſpi-
tionem arguit; maximè ſi cum
hijs, & alijs, quæ ex oculati inſpe
ctione poſſunt facilè ponderari,
concurrat, prout in c. ſu præſen-
ti, vbi maxima, & euidens inve-
V roſimilitudo. V. ex pluribus, &
ſignanter ex ingenti, & exceſſi-
X ua quantitate. X. obligationis
per dictam Eliſabetham Marco
factæ reſultant, quæ totam eius
ſubſtantiam, & facultates abſor-
bet, & excedit: vehemētiſſima
Y etiam, & inuariabilis fama. Y. fal-
ſitatis, non a malebolis orta per-
Z ſonis, ſed apud probos viros. Z.
incōncuſſe recepta, ſimul cū dif-
A famatione. A. Notarij, in quibuſ-
dam ſpecialibus caſibus, quam
B non excludit generalis. B. pro-
batio famæ in contrarium facta;
deinde, quod ipſe met Notarius
ſimul cum teſte inſtrumentario
ſuperſtite non producatur in te-
ſtes, neque in hoc, nec in alijs
proceſſibus pro veritate inſtru-
C menti tuenda. C. quod quilibet
prudens faceret, ſi verum ama-
ret, maximum præſtat ſuſpicio-
nis inditium, nullus præterea
producitur teſtis, qui tabellio-
nem (alioqui extraneum à loco
D de Munebrega) viderit. D. eun-
tem, ſtantem, nec redeuntem à
dicto loco, in quo, & eius cir-
cuitu, & in locis circumuicinis
plures reperiebantur Notarij:
qui

inuiſibilem conſiderat aliquando, vt in d.c. inter dilectos, verſ. in omnibus autem Imperialibus priuilegijs, vbi inducitur ſuſpicio ex non ſolitis, & ſic ex ſuſpicione inuiſibili, Mandel. vbi ſupra, & licet contrarium teneant multi quantum attinet ad ſuſpicionem naſcentem ex vitio inuiſibili, quos reffert Farina. num. 14. illi tamen loquuntur, quando criminaliter agitur, vt ſic eos intelligit Farina. num. 41. Secus ſi ciuiliter, ad tollendum fidem inſtrumento, Farina. num. 33. & ſic non recedere ab hac opinione, & hanc veriorem appellat Farina. num. 16. & de hac differentia vitij viſibilis, & inuiſibilis, vide Oddofred. in l. fin. num. 7. C. de edict. diui Adrian. tollend. Henrric. Boich. in cap. licet, num. 3. de crimin. falſ. Mandel. vbi ſupra, tunc enim, inſtrumentum non inducit caſum manifeſtum, ſed remanet offuſcatum, tanquam ſit falſum, vel de falſo ſuſpectum. l. iuuemus, C. de probatio. l. 2. ff. de fid. inſtrumentorum, cap. inter dilectos, eod. tit.

H *Vna ſola ſcintilla offuſcat caſum manifeſtũ*
9 *inſtrumẽti, taliter, † quod nõ poſſit dici liquidũ, clarum, manifeſtum, dixi late de Inhibitio. cap. 2. §. 2. num. 23. 27. cum ſeqq. Molin. verbo manifeſtum. 2. col. & ver. liquidatio, Bardax. in tit. de citationibus, & monitionibus.*

I *Inſtrumentum enim falſum, vel de falſo ſu-*
10 *ſpectum non probat, nec fidem † facit d. l. iubemus, l. 2. & dict. cap. inter dilectos, de fide inſtrumentorum, Alba. vbi ſup. & probatur, toto tit. de falſis, Menoch. de præſump. lib. 1. quæſt. 99. num. 16.*

K *Quando enim ciuiliter agitur ad tollendam*
11 *fidem inſtrumento, vel aliæ ſcripturæ, tunc † ſuſpiciones, & præſumptiones ſufficiunt, ex communi, & receptiſſima ſententia, Villalob. in communibus opinionibus, litera F. nu. 3. Clarus, in practica, §. falſum, num. 30. in fin. vbi de communi Sua-*

E E. qui comodius, & cum ſecretis (ſi id forſitan deſiderabatur) potuiſſent actum gerere, & cognoſcere dictam Eliſabetham Marco, ſe obligantem; quam ſe non
F agnouiſſe. F. pro vt decebat, ipſe Notarius recipiens inſtrumentum confeſſus eſt, cuidam teſti fide digno, hoc ſuſpicionem inducit ex tarditate productionis.
G G. inſtrumenti, etiam arguitur falſitas, quod non eſt veriſſimile, ſi verum fuiſſet inſtrumentum, nec potuit ignorare illud fuiſſe confectum pater emparãtis, ſi credimus confeſſioni Notarij illum interfuiſſe, confectioni, ſuperfluum tandem videbatur patri, qui comandam eius filij conceſſam ſciebat, ſi vera fuiſſet, alijs vti remedijs, cenſuris Eccleſiaſticis, bona dictæ Eliſabethis Marco virtute alterius obligationis conſimilis quantitatis viginti mille librarum in eius met fauorem conceſſæ inueſtigare, & donationem ſibi dictorum bonorum, aliquando ſibi
H factam tentare. H. compromiſſum facere, & ſic inaniter ſe contorquere; quia ſi verum fuiſſet huiuſmodi inſtrumentum Comandę, vel ſi in rerum natura fuiſſet, tunc temporis inani labore præmeretur, quod non eſt credibile in viro cordato, nec
I veriſſimile. I. quibus ſic ſtantibus, & attente perpenſis cum vrgentiſſimam ſimul, & potentiſſi-

tiſſimam inducat falſitatis ſuſpitionem, ex patentibus, & latentibus etiam coniecturis, & præſumptionibus, reſultantem non mirum, ſi ſecundum iuris regulas, & naturales ac probabiles rationes prędicto inſtrumento, fidem non fore adhibendam arbitremur, pręſertim cum tot ſint præſumptiones plures numero, quam duę cum de iure duę ſufficiant ad tollendam fidem inſtru
K mento.K.ſeu ſcripturę, quando ciuiliter agitur.

Suarez in communibus opinionibus, in verſic. falſi crimen.num.17.vbi de communi, Menoc. de præſumpt.lib.1.q.99. nu.3. Vbi de communi, Hondedeus conſ.109.num.62.in 1.vbi de communi, Farinac.alios multos allegans, q. 152. de falſis,nu.10.& in num.31.dicit, quod hæc concluſio non habet contradictorem, dixi ſupra in litera G.

L *Ex hac diuerſitate, ſcilicet, quod numerus*
M *primus foliorum numeratorum,in quibus conti-*
N *netur † debitum,non conformat cum alijs folijs*
12 *prothocoli, ſi numerentur,reſultat magna ſuſpicio ſecundum Menoch.de arbitrar. caſ.187. nu. 45. Sforcia 78.num. 10. quia ex diſsimilitudine quaternorum reſultat falſitatis præſumptio,Barbat.conſ.54.num.3.& 8.in 3. Monticel.regul. crimin.30.num.130. Ludou. deciſ. Lucenſi.15.num.21. Sforcia Oddo.conſ.78.& ex diuerſitate ſtili,etiam oritur ſuſpitio,Sforcia Oddo.conſ.78.num.11.cap.licet, §. illos quoq; & ibi DD.de crimine falſi,cap.quam graui,eod.vbi DD.Farinac.quæſt.153.nu.159.& in caſu iſto datur diuerſitas ſtili, quia ſolum illa octo folia numerantur,reliqua non.*

O *Quando vnus quaternus eſt non equaliter cum alijs conſutus, ſed minus bene, † inducit*
13 *ſuſpicionem falſitatis, Sforcia Oddo.& Lud.vbi ſup.*

P *Ex diuerſitate papiri, & ſtigmatis, quia vna magis,altera vero minus alba,& ſigna*
14 *† diuerſa,reſultat falſitatis ſuſpicio, Monticel.regul.criminal.15.num.127.Decian.conſ.100. num.17. in 2. Menoch.de præſump.lib.5.præſumpt.20.num.40. Maſcard. de probat.lib.2. concluſ.740.num.21. Menoch.conſ.199.num.8.lib.2.*

Q *Litera enim,& ſcriptura recētior,quā aliæ ſcripturæ,& chartæ eiuſdē prothocoli † ſuſpicio*
15 *nem falſitatis inducit,cap.inter dilectos,§.ſed contra,de fide inſtrumentorum, ibi, litera quoquè recentior videbatur etiam,vbi gloſ.facit regulam,quod ex qualitate chartæ falſitas deprehenditur,vt DD.ibi tenent, Anchar.conſ.431.num.3.Crauet. conſ.28. num. 4. & 5. Menoch.lib.5.de præſump.præſu.20.num.15.& de arbitr.caſ.187.num.37. Alba.conſ.224. num.2.& 3. Maſcard.de probat.lib.2.conclu.740.num.22.& licet alij multi dicunt hanc coniecturā non concludere,tamen cum alijs vrgens erit.*

R *Diuerſitas attramenti magnam falſitatis ſuſpicionem † inducit, gloſ.in cap. in memoriā;*
S *verb.falſam,deciſ.19.Anchar.conſ.431.colum.2.Menoch.conſ.199.num.8.lib.2.& de ar-*
16 *bitr.lib.2.caſ.187.num.35.Curt.Iun.conſ.52.in fin.*

T *Clauſula enim,& cautela inſolita arguunt præſumptionem † falſitatis, Ioſeph. Ludou.*
17 *deciſ.213.num.12.Maſcard.conclu.740.Menoch.conſ.199.lib.2. num.6. Aymon conſ.28. num.5.Franc.Marcus deciſ.743.num.2. 1.par. loquens de clauſulis inſolitis, Alba.224.*

num.

num.3.imo dolus, ſimulatio, & fictio præſumuntur ex actu inſolito, l. qui ſit fugitiuus. §. apud Labeonem, de edilitio edicto, à contrario ſenſu, vt ibi Bart. notat. Abb. in cap. nauigan ti, de vſuris, num.12. Dec. in rubr. de vſur. num.114. Crauet. conſ.591. num.13. vol.3. vbi idē de clauſulis intricatis, & contra naturam actus: Roland. conſ.40. num.34. in 2. Simon. de Pret. conſ.158. num.20. Neuizan. conſ.8. num.63. Ioan. de Amicis conſ.107. colum. fin. Ioan. Baptiſta Lupus, de vſur. num.49. Crauet. conſ.145. nu.14. in 1. Riminal. Iun. conſ.58. nu.23. lib.1. Menoch. de præſump. lib.1. præſump.20. nu.16. & nu.20.

V *Inueriſimilitudo enim potens eſt coniectura falſitatis, † Bald. in l. ſcripturæ, C. de fide in*
18 *ſtrumētorum, Anton. Theſſaur. lib. ſingularium quæſtionum. q.47. num.10. Mandel. conſ.171. num.8. Dec. conſ.175. Oſaſc. deciſ.117. num.4. Crauet. conſ.134. num.36. Hæc enim falſitatis imaginem in ſe habet: Alba.324. in fin. num.6. vbi exemplificat, Socin.28. numer.9. in 3. Nata 613. num.13. lib.3. apud quos plura exempla inueriſſimilitudinis, generaliter enim ad probandum falſitatem inſtrumenti ſufficit probatio per veriſimile, & non per impoſſibile, Alba. vbi ſup. & conſ.485.*

X *Quando quantitas obligationis excedit quantitatem facultatum, † ita vt vltima vo-*
19 *luntas teſtamenti non poſſit adimpleri, oritur magna ſuſpicio ex fauore. l.1. C. de ſacroſanct. Eccleſ.*

Y *Fama autem facit indicium, & præſumptionem, ſi ſit probata cum ſuis qualitatibus, ſup*
Z *poſito vitio viſibili † falſitatis: Baiar. ad Clar. num.113. in §. falſum, Alberic. in l. iubemus,*
20 *C. de probat. recepta apud probos viros, & non ſit orta à maleuolis perſonis, eius materia eſt latiſſima, Clar. in §. fin. q.6. & quia eſt indicium generale ad delicta remitto te ad criminaliſtas.*

A *Diffamatio enim, & mala qualitas Notarij in ſimilibus † falſitatibus auget ſuſpicio-*
21 *nem, Bald. in l. ſi aliquid, C. de ſuceptoribus, Crauet. d. conſ.134. nu.34. Ioan. Anani. conſ.49. Nata. 633. num.12. & 17. Oſaſc. deciſ.117. num.11.*

B *Præualet enim ſpecialis infamatio falſitatis, † quam bona fama generalis probatio.*
22 *Vbi enim teſtes inſtrumentarij viui, † & etiam Notarius viuus non producuntur in*
C *teſtes, ad defenſionem inſtrumenti, cum poſſent produci, magnam præbet coniecturam falſita-*
23 *tis: Aret. conſ.13. num.18. quem refert Crauet. d. conſ.134. num.24.*

D *Vbi adſunt Notarij loci, & Comitatus, qui partes cognoſcunt, ſi alij adhibeantur inco-*
EF *gniti, & qui partes non cognoſcunt, † arguit ſuſpicionem, & inueriſſimilitudinem in ſimili-*
24 *bus terminis, Surd. conſ.173. num.18.*

G *Quando enim diu inſtrumētum debiti eſt occultum, & non exigitur, neq; de eo datur no*
25 *titia, ſed multo poſt mortem perſonæ † obligatæ producitur, ſecum trahit imaginem falſitatis, Menoch. lib.5. præſumpt.20. num.39. Crauet. conſ.28. nu.6. verſ. ex qua etiam tarditate, Caſtro conſ.281. num.1. lib.1. & conſ.182. col.3. in 1. l. ſi quis forte, §.1. ff. de pœnis, ibi, nec enim debebant tam magnam rem tandiu retinere, Maſcard. concluſ.740. deciſ. Pedementana 117. num.9.*

H *Totum hoc eſt inueriſſimile, de quo dixi in litera V.*

Vltra

26 *Vltra iſta,quia teſtium inſtrumenti vnus qui viuit † eſt familiaris creditricis,ſeu patris illius, alter teſtis eſt mortuus, quod non eſt ſine ſuſpicione falſitatis, Crauet.conſ.28.nu.7. Alexand.conſ.77.colum.2.lib.1.Maſcard.concluſ.740. Menoch.de præſumpt.lib.5.præſumptio.20.num.7. & de arbitrar.caſ.187.num.44.*

27 *Apparet etiam fractura papiri,& quanternus male † conſutus, & aliquantulum inciſſus, quod etiam inducit ſuſpicionem falſitatis, Aymon dict. conſ.28. num. 8. Menoch. dicto caſ.187.num.48. Ex quibus,& alijs fuit lata ſententia in fauorem Reuerendi Petri del Villar, vt ſupra dictum eſt.*

K *Gabriel lib.7.concluſ.6.num. 5. Baiard.ad Clar.in §. falſum, num. 233. Cephal.conſil. 287.num. 40.Viuio deciſ.81.num.10.Maſcard.de probat.lib.2.concluſ.740. Decian.conſ. 99.num.*11.*ſi vero ſint plures quam duæ, ſufficiunt etiam, quando criminaliter agitur ad condemnandum de falſo, Decian. conſ.*108*.num.76.lib.2.Farinac.vbi ſup.nu.29.*

DECISIO C.XIX.

De aduceratione inſtrumentorum, quæ redarguuntur de falſo, ſub prætextu ſpecierũ falſitatis, accurata explanatio.

SVMMARIVM.

*Falſitatis crimen, quando criminaliter deducitur in iudicio, vt quando quis accuſat Notarium de falſo, cui incumbat onus probandi, & quomodo procedatur in accuſatione, & an ſufficiant probationes præſumptiuæ, vel concludentes ſint neceſſariæ.num.*1.

Teſtes duo,an ſufficiant ad conuincendum Notarium,& inſtrumentum de falſo, vel an requirantur tres, vel quatuor. num. 2.

Falſitatis crimen, quomodo deducatur ciuiliter in iudicio,& quæ probationes ſufficiant ad tollendam fidem inſtrumento,& traditur decretum Regij Conſilij.nu.3.

Obſeruantia, nota quod ſi aliqua exceptio,de fide inſtrumentorum intelligitur.n.4.

Exceptio peremptoria ſolutionis, & exceptio falſitatis equiparantur,per obſeruantiam Regni.num.5.

Probatio contra inſtrumentum per Notarium inſtrumenti, & teſtes eiuſdem ſimul,difficilis eſt. num.6.

Inſtrumentum ciuiliter agendo,remanet falſum, ſaltem præſumptiuè, redarguendo illud de falſo, allegando ſpecies falſitatis, aduerando eas medio iuramento.nu.7.

Inſtrumentum offuſcatur de foro, propoſitis ſpeciebus falſitatis, donec per producentem fuerit aduceratum; quod ſecus eſt de iure.num.8.& 11.

Inſtrumentum habet pro ſe præſumptionem.num.9.

Probandi onus transfert in producentẽ inſtrumentum, data ſuſpicione falſitatis contra eum.num.10.

Aduceratio inſtrumenti debet fieri intra annum, & diem computandum à die,

quo

quo ſpecies falſitatis in iudicio fuerint propoſitæ.num.12.

Inſtrumentum reprobatur, & nullius valoris eſt, & producens cauſam amittit, ſi illud non adueret infra annum,& diem. num.13.

Inſtrumento aduerato non poteſt Notarius accuſari de falſo,quod intellige,vt ibi. num.14.

Adueratio inſtrumenti, quomodo fieri debeat. num.15.

Adueratio inſtrumenti per Notarium, & omnes teſtes in inſtrumento conſcriptos, etiam ſi ſint ſupernumerarij,difficilis, & periculoſa eſt, & contra regulas iuris communis.num.16.& 17.

Identitas probatur duabus confrontationibus, etiam ſi tertia ſupernumeraria nõ ſit vera.num.17.

Teſtis ſolus vnus, etſi ſupernumerarius ſit,ſi contradicat inſtrumento,in Aragonia inſtrumẽtum redditur ſuſpectum de falſo, & ſic equalis potentiæ eſt teſtis ſupernumerarius cum teſte numerario, & neceſſario inſtrumenti.num.18. Quod non indiſtinctè procedit,vt num. 28.

Teſtes non directè contradicendo inſtrumento, negando rem ita ſe habere, ſed ſolũ dicunt, ſe non recordari, tunc de iure non deſtruunt inſtrumentum, nec ſuſpectum reddunt, ſed firmum manet, & illæſum. num. 19. quod ſecus in Aragonia.nu.20.

Teſtes, & Notarius, vel alter eorum ſi non vixerint ad aduerandum inſtrumentum, tunc inſtrumentum aduerabitur cum ſuperuiuentibus eorum, etiam ſi ſolus vnus teſtis ſuperuiuat, ſic fuiſſe iudicatum refertur.num.21.

Adueratio inſtrumenti habet locum cum ſolo Notario ſuperuiuente mortuis teſtibus, maxime ſi aliæ præſumptiones Notario adueranti, vel etiam teſti aſſiſtant. num.22.

Adueratio inſtrumenti mortuo Notario,& teſtibus inſtrumenti, poteſt fieri per exhibitionem aliorum inſtrumentorum,& comparationẽ chartarum,& his deſficientibus iuramento producentis.nu.23.

Adueratio inſtrumenti habebit locum, probando illud fuiſſe in iudicium deductũ, debitore præſente tacente, & nihil opponente, & hoc mortuo Notario, & teſtibus. num.24.

Teſtes omnes inſtrumentarij ſi contradicant inſtrumento, dicendo, ſe non interfuiſſe, tunc inſtrumentum reprobatur de iure.& teſtes nõ dicentur ſingulares.nu.25.

Quod verum etiam ſi alij teſtes extra inſtrumentarios deponant in fauorem inſtrumenti.num.26.

Adueratio inſtrumenti admittitur contra omnes teſtes,contradicentes per ſubſcriptionem illorum, vel alias; quod idem, ſi Notarius contradicat.num.27.

Teſtis vnius inſtrumentalis depoſitio cõtra inſtrumentum confunditur teſtimonio aliorum teſtium pro inſtrumento deponentium. num.29.

Quod etiam procedit, ſi duo teſtes inſtrumentarij contradicant inſtrumento, ſi tamen alij inſtrumentarij plures numero deponant pro inſtrumento.num.30.

Quid tenendum ſit in hac contradictione. num.31.

Subſcriptio ſola teſtis contradicentis in ſtrumento probat falſitatem contradictionis. num.32.

Inſtrumenti fides ſubſtinetur per ſolam ſuſcri-

ſubſcriptionem teſtis contradicentis inſtrumento.num.33.

Teſtis deponens contra ſuam ſubſcriptionem tenetur de falſo, & non creditur ei poſtea contrarium aſſerenti. num. 34. quod ſic iudicatum refertur.num.35.

Teſtis vnum dicẽs extra iudicialiter, & aliud in iudicio examinatus, cui dicto ſtandum ſit, diſputatur latiſsime.n.36.

Teſtis ſe ſubſcribens, iam eo tempore videtur teſtimonium perhibere, & a teſtari rem ita ſe habere, pro vt in actu ſubſcripto continetur.num.37.

Teſtis deponens contra ſuam ſubſcriptionem conuincitur de falſo.num.38.

Subſcriptio teſtis impedit varietatem illius.num.39.

Inſtrumentum non reprobatur per teſtes, alias ad id ſufficientes, quando teſtes inſtrumentarij eſſent ſubſcripti in inſtrumento, & conſtat de illorum ſubſcriptione.num.40.

Teſtis ſubſcriptus in inſtrumento, ſi deponat in iudicio contra ſuã propriam ſubſcriptionem, contradicens inſtrumento, eius contradictio nullius eſt momenti, & ſic inſtrumentum ramanebit adueratum, per alios teſtes inſtrumenti, & Notarium, vel per ſuperuiuentes eorum. num. 41. & ſic fuiſſe iudicatum refertur.num.42.

Teſti dicenti vnum extra iudicialiter, & poſtea aliud in iudicio, ſi cum primo dicto interueniant aliquæ præſumptiones, & coniecturæ animum iudicis mouentes ad illud credendum magis veroſimile, quam ſecundum dictum iudiciale, tunc attenditur primum dictum extra iudiciale. num.43. quod ſecus ſi conſtet de errore. num.44.

Inſtrumentum adueratur aduerſus contradictionem teſtis oppugnantis inſtrumẽtum medio iuramento, & dicentis ſe non recordari, per alios teſtes non deſcriptos in inſtrumento, qui interfuerunt negotio, tempore confectionis inſtrumenti. numero 45.

Teſtes deponentes pro inſtrumento qualiter præualeant alijs impugnantibus, & qualiter poßit impugnari per alios teſtes directè, vel indirectè ipſum inſtrumentum, contra affirmationem Notarij, & teſtium, remiſsiue.num.46.

Inſtrumentum remanebit adueratum, ſi contra teſtes inſtrumenti contradicentes inſtrumento, proponatur aliqua exceptio notoria, & quæ à notorio tolleret fidem teſtis.num.47.

Maxime ſi alij teſtes, vel Notarius aduerаſſent inſtrumentum.num.48.

Exceptiones aliquæ an poßint opponi contra teſtem deſcriptum in inſtrumento, & oppugnantem ipſum inſtrumentum, eo ipſo, quod partes conſenſerunt ipſum rogari, & interuenire pro teſte in ipſo inſtrumento, tempore confectionis. num.49. Quod intellige, vt num.50. & 51. & 52. & quid in Notario. num.51.

Teſtis impugnans inſtrumentum poteſt notoria exceptione repelli, & inſtrumentum remanebit adueratum, eo repulſo, per Notarium, & reliquos teſtes. numero 53.

Inſtrumentum aduera tur per comparationem literarum, recognitionem ſubſcriptionis, mortuis Notario, & teſtibus. numer. 54.

Inſtrumentum remanet aduer atum ſola recognitione ſubſcriptionis teſtium; etiam

G ſi om-

ſi omnes contradicant, ita fuiſſe iudicatum refertur. num.55.

Inſtrumentum remanet adueratum ſola excluſione teſtis contradicentis, & redditur ratio. num.56.

Teſtis contradicens inſtrumento repulſus exceptione, vel aliàs, perinde eſt, ac ſi mortuus eſſet, & non depoſuiſſet. nu.57. & quomodo tunc adueretur dictum inſtrumẽtum. num.58.

Dictum Teſtis deponentis pro inſtrumento, quomodo impugnetur, & conuincatur de falſo. nu.59. Quod in Regno difficile videtur, & redditur ratio. num.60.

Exceptiones opponere contra teſtes contradicentes, & etiam fauentes inſtrumento; non ſolum permittitur de foro, ſed etiam de iure, num.61.

Inſtrumentum poteſt remanere in parte adueratum, & in parte non. nu.62.

Exceptiones non poſſunt opponi contra Notarium inſtrumenti, etiam ſi dicat ſe falſum illud cõfeciſſe; ſed ſemper eius dicto eſt ſtandum, & redditur ratio. n.63. Quod intellige, vt num.67.

Scriptura à Notario confecta, licet habeat præſumptionem pro ſe, non tamen contra Notarium confitentem eam falſo confeciſſe; quia ſemper eius dicto ſtatur. numer.64.

Teſti deponenti contra fratrem in grauiſſimo crimine, creditur eius dicto, potius quam dicto contrarij facti. num.65.

Confeſſioni dicentis ſe grauiſſimum delictum comiſiſſe creditur. nu.66.

Aduerationis inſtrumentorum, late materiã comprehendens decretum cum motiuo proceſſus Don Ioannis de Gamboa, Regiæ Audientiæ traditur. num.68.

FALSITATIS crimen multis modis in iudiciũ deduci ſolet, primo criminaliter, velu
1 ti, quando quis accuſat † aliquem Notarium, ſiue teſtẽ de falſo, quo caſu aſſumit in ſe onus probandi falſitatem; & hoc tractatur via ordinaria; & an probationes debeant eſſe in hoc caſu concludentes, an vero ſufficiant præſumptiuæ, diximus ſupra in de
2 ciſione, & an tunc ad conuincendũ † Notarium, & inſtrumentum de falſo, ſufficiant duo teſtes, an vero requirãtur tres, vel quatuor, ſub eo prætextu, quod Notarius repræſentat perſonam duorum teſtium, vide late per Menoch. de arbitrar. lib.2. centur.2. caſu 105. à nu.33. Boſs. de falſis nu.21. Ruin. conſ.56. nu.1. in 4. Bald. conſ.492. num.5. in 5. Foller. pag.544. nu. 53. in 8. & plena manu, Farinac. quæſt.158. par.1. & 3.

Aliquando vero deducitur ciuiliter crimen hoc in iudicio, & hoc dupliciter. Primo, quando quis † opponit contra in
3 ſtrumentũ exceptionẽ falſitatis, aſſumendo in ſe onus probãdi eã ciuiliter; hocq; probare ſolet præſumptionibus, & coniecturis, naſcentibus ex inſtrumento, quæ in ciuilibus tollunt fidem inſtrumẽto, vt dixi ſup. latiſſimè in deciſ. vel debet probare eam cũ Notario, & teſtibus inſtrumenti, vel cum alia ſcriptura publica: ita quòd nõ ſufficeret vnus, vel duo, ſed omnes debent concurrere, obſeru. *Nota quod ſi aliqua ex eptio*, de fide inſtrumentorum, obſeru. *Item Index*. eod. tit. obſeru. *Item ſi dicatur*. & obſeru. *Quidam confeſſus*, de probatio. facien. cum charta, obſeru. *Vſus Regni*, de pignor. Molin. in verb. exceptio, contra inſtrumentũ. Ratio eſt, quia ſicut Notarius, & teſtes dant eſſe inſtrumẽto; ſic ad deſtruendum inſtrumentũ omnes debent concurrere, quia Notarius, & teſtes inſtrumenti habentur pro inſtrumẽto; obſeru. *Quidam confeſſus*, de probatio. faciend. cum charta, prout ita fuit declaratum in quodam teſtamento Don Albari de Mendoça, vbi pars impugnans de falſo aſſumpſit in ſe onus probãdi falſitatem

tem

tem directè, (non tamen dando ſpecies
falſitatis, ob euitandũ periculum aduera
tionis, vt ſtatim dicã) & cũ non potuiſſet
probare eam cũ Notario, & teſtibus, fuit
iudicatũ pro teſtamento, & falſitas pro
non probata, vide in proceſ. D. Eluirę de
Mendoça ſup. ciuili, 16. Martij 1552. & ꝙ
4 d. obſeru. nota, quod † ſi aliqua exceptio,
loquatur in exceptione falſitatis, ꝓbatur
in obſeru. nota duas, & perẽptorias exce
ptiones, de probatio. faciend. cũ charta,
5 vbi ęquiparat exceptionẽ † peremptoriã
ſolutionis, & exceptionẽ falſitatis. Verũ,
quia hæc ſpecies probationis eſt diffici-
lis; † quia nõ ſemper viuunt ſimul teſtes,
6 & Notarius, & ſi viuunt nõ faciliter con-
cordarẽt cõtra inſtrumentũ; ſaltẽ Nota-
rius difficiliter cõtra inſtrumentũ ſuũ di
ceret; ideo eſt alia, & 2. ſpecies probatio-
nis falſitatis, ciuiliter agẽdo cõtra inſtru
mentũ, redarguẽdo illud de falſo, & hoc
fit dãdo, & exprimẽdo † ſpecies falſitatis;
7 dicẽdo ſcilicet, inſtrumentũ eſſe falſum,
ſeu ſuſpectum de falſo, quia ſcilicet nun
quã fuit teſtificatũ, neq; teſtes adhibiti,
nec cõtractus celebratus, & ſimiles ſpe-
cies falſitatis opponẽdo, & tũc ex hac ſo
la allegatione ſpecierũ falſitatis medio
iuramẽto aduerararũ, iuxta for. *por quãto*
de fide inſtrum. & foro, ſi aliquis homo,
remanet probata falſitas inſtrumẽti, ſaltẽ
præſumptiuè, & inſtrumentum ſine fide,
iuxt obſeru. de for. & vſu Regni, de fide-
iuſſori, ibi: *Veruntamẽ ſi charta illa de falſo re-
darguatur, quia infra annũ, & diem aduerari de
bet ſecundum forum, Iudex dabit pignora capta
ad caplebãdum, durante adueratione, & facta ad
ueratione ceſſabit capleta, & reſtituentur pigno
ra Curiæ Iudicis pignorantis*: Ex qua obſeru.
colligũt omnes foriſtę, ꝙ propoſitis ſpe-
ciebꝰ falſitatis, offuſcatur † inſtrumentũ;
8 donec per producentẽ illud fuerit adue
ratũ, & verificatũ, & interim pignora dã
tur ſub fideiuſſoribus reo pignorato, quo
uſq; fuerit verificatũ, & adueratũ inſtru
mentũ. d. obſer. vt nos diximus latiſſime
de Inhibit. c. 2. §. 4. à n. 49. cũ ſeqq. & hoc
fuit à foro introductũ contra regulas iu-
ris cõmunis, & rationis ſcriptę, nã de iu-
re ex ſola allegatione falſitatis, niſi illa
probata fuerit clariſſimis ꝓbationibus,
non corruit inſtrumentum Notarij, imo
ſtat firmũ, & pręſumptiuè verũ creditur,
l. cũ precibus, C. de probat. & facit rẽ ma
nifeſtã, liquidã, & notoriã, d. l. cũ precibꝰ
c. licet cauſam de probat. Rolan. conſ. 9.
n. 15. Cephal. cõſ. 4. n. 19. Oſaſc. deciſ. 117.
n. 1. Menoc. de recup. poſ. remed. 1. n. 224.
Ioſeph. Lud. deciſ. Lucenſ. 35. n. 7. & tali-
ter inſtrumentũ habet ꝓ ſe pręſumptio-
nẽ, † ꝙ ex ea oriuntur tres præſumptio-
9 nes, ꝙ ſit verũ, quod ſit ſolẽne, & ꝙ om-
nia in eo deſcripta facta ſint. Nos de inhi
bit. c. 2. §. 4. à nu. 39. data tamẽ ſuſpicione
falſi cõtra inſtrumentũ trãsfert onus pro
10 bãdi † veritatẽ ſcripturę in ꝓducentẽ. l.
fin. C. de falſ. ibi glo. & gl. in l. licet, in ver.
falſitatis, & ibi Hoſti. n. 1. de crim. falſ. No
uizan. conſ. 27. n. 13. Montice. regul. crim.
15. n. 118. & 171. Verũ, quod ex ſola † allega
11 tione ſpecierũ falſitatis, inſtrumentũ per
dat vires ſuas, & fiat ſuſpectũ, cõtra regu
las iuris eſt, & hoc in Aragonia habemus
introductũ in odiũ falſitatis; vt oppoſitis
cõtra inſtrumentũ ſpeciebus falſitatis, il
lius fides conquieſcat, donec per produ-
centẽ verificetur, adueretur, ſeu cõprobe
tur veritas. Aduęratio autẽ inſtrumenti
redarguti de falſo fit: *Quia partibus præſentibus
coram Iudice, vel altera per contumaciam abſente,
legitur inſtrumentum publicè teſtibus inſtrumenti,
& Notario, qui fecit illud, & leguntur etiam ſpe-
cies falſitatis oppoſitæ contra inſtrumentum, &
interrogantur Notarius, & teſtes, ſi velint aduera-
re inſtrumentum, & ſi dixerint, quod ſic, tunc
ponendo manus ſuper Euangelia, Crucem Domini no
ſtri, & etiam ſuper inſtrumento, dicunt aduerando,
Nos tales iuramus per Deum, & Euangelia, quod
dictus talis ſe obligauit, & promiſſit tali eo modo,
quo continetur in inſtrumento, & mandauit fieri
omnia in eo contenta, vt continentur, & quod inſtru
mentum in omnibus, & per omnia continet verita-
tem, & ſpecialiter in ſpeciebus falſitatis*: Hęc ferè
ſunt verba obſeru. 1. de fide inſtrum. ita
etiã cauetur in for. 1. for. ſi aliquis homo,
for. *Por quanto*, de fide inſtrumentorũ, &
12 debet fieri † aduęratio intra annum, &
diem, computandum à die quo ſpecies
falſitatis in iudicio fuerunt propoſitæ, d.
foro ſi aliquis homo, & foro: *Por quanto*,

Molin. in verbo adueratio. Et eſt tam
13 præciſſa obligatio † aduerandi infra an-
num; quod ſi producens inſtrumentum
non adueret, infra annum, & diem amit-
tit cauſam, & inſtrumentum reprobatur,
& nullius valoris exiſtit; & ex tunc ſem-
per pro damnato habetur, & ſoluit de ca
lomnia ſexaginta ſolidos, dict. foro, ſi ali-
quis homo, & foro, *por quanto*, ibi: *E ſi aquel
no aduerara, pierda la cauſa, no eſperada otra diſ
cuſion*: ſi vero aduerauerit infra annum,
& diem, tunc redarguens de falſo per-
dit cauſam, dict. for. *por quanto*, ibi: *E ſi a-
quel aduerado habra per ſola adueracion, obten-
ga ſentencia diffinitiua en la cauſa por ſu parte*:
Imo redarguẽs tunc ſoluit ſupradictam
calomniam, & non ſolum tunc redarguẽs
de falſo amittit cauſam, ſi producens ad
14 ueret, verum etiam poſt adueratum † in
ſtrumentum, non poteſt Notarius accu-
ſari de falſo, obſeru. item ſi cõtra, de pro
batio. faciend. cũ chart. cuius verba ſunt:
*Item ſi contra instrumentum fuerit obiecta falſi
tas, & instrumentum fuerit aduaratum, & po-
ſtea Notarius accuſetur de falſo, non debet talis
accuſatio admitti, poſtquam instrumentum eſt
aduaratum*: Hoc tamen vltimũ aliqui ita
intelligunt, ſi inſtrumentum fuerit adue
ratum iuxta obſeru. 1. de fide inſtrumen-
torum, & obſeru. itẽ ſi tres, de probatio.
faciend. cum chart. obſeru. item ſi aduc-
ratur, de fide inſtrumentorũ: videlicet,
cum teſtibus inſtrumenti, ſecus alias, ſi
mortui ſint teſtes, & per Notarium fue-
rit aduaratum inſtrumentum; quoniam
admittitur accuſatio.

Et hæc aduaratio debet fieri † per No
15 tariũ, & omnes teſtes inſtrumenti, etiam
ſi ſupernumerarij ſint, ſi viuunt taliter,
quod ſi omnes concordẽt cum Notario
aduerando inſtrumentum, ſi tamen vnus
ſolus diſcrepet contradicendo inſtrumẽ
to, directe, vel dicẽdo ſe non recordari,
non eſt aduaratum inſtrumentũ; quia cũ
omnibus aduerari debet, ita obſeru. 1. de
fide inſtrumentorum, ibi: *Deg itur inſtrumẽ-
tum teſtibus in inſtrumento contentis, & tabel-
lioni qui illud fecit*: & probatur in obſeru.
Item ſi aduaratur eodem, vbi ſi vnus te-
ſtis, & Notarius aduerent inſtrumentũ,
& alius teſtis dicat ſe non recordari, non
eſt aduaratum, & probatur in obſeru. itẽ
quamuis teſtamentum de teſtamẽtis, &
melius d. obſeruan. item ſi tres, vbi habe
tur, *quod ſi tres teſtes ſint adhibiti in inſtrumen-
to publico, & redarguatur de falſo, cum omnibus
tribus debet aduerari; quia dixit forum cum te-
ſtibus ſcriptis in inſtrumento, & ſi vnus contra-
dicat non erit aduaratum*: Idem probatur in
foro 1. & 2. de fide inſtrum. in illis verbis:
per teſtes in charta conſcriptos, prout ita fuit
factum in proceſſu D. Ioan. de Gamboa,
& domnę Ioannæ de Funes & Villalpan
do coniugum, ſuper aduaratione, 28. Iu-
nij 1577. in Regia Audien.

In quo fuit aduaratio facta per No-
tarium, & omnes teſtes. Molin. in verbo
aduaratio inſtrumenti, verſ. aduerari de
16 bet. Ex quibus apparet, † quod hęc adue
ratio eſt difficilis, & periculoſa, cum de-
beant concordare omnes teſtes cum No
tario, ſi viuunt, & etiã ſi teſtes ſint ſuper-
numerarij; & licet ſit vnus ſolus ſuper-
numerarius, imo licet etiam, quod plus
eſt, dicat ſe non recordari, quod totum
eſt exorbitans, & contra regulas iuris, &
rationis ſcriptæ; nã de iure, quando vnus
tantum teſtis inſtrumentarius, & ſuper-
numerarius impugnat inſtrumentum, &
eo dempto, ſupereſt integer numerus te
ſtium, ad illius actus perfectionem; velu
ti ſi octo teſtes de iure adhibeantur in te
ſtamento, cũ ſeptem ſufficiant, Authen.
hac cõſultiſſima, C. de teſtam. ſi octauus
teſtis contradicat, teſtamẽtum ſuſpectũ
non redditur; quia perfectus numerus te
ſtium remanet, Boſſ. de falſ. nu. 39. Bart.
in l. 1. §. ſi quis neger, n. 2. & 7. ff. quemad.
teſtam. aper. vbi de cõmuni Anna. conſ.
97. nu. 3. vbi additio. nec vllus ab hac diſ-
crepat opinione, tum quia teſtis ſingu-
laris eſt, tum quia remanet integer nu-
17 merus; pro quo facit, quia identitas †
probatur duabus confrontationibus, li-
cet tertia ſupernumeraria non ſit vera,
Bart. in l. demonſtratio. de conditio. &
demonſtra. Socin. Iun. conſ. 127. lib. 3.
Alciat. reſponſ. 116. numer. 9. quid au-
tem

tem ſit dicendum de iure, quando duo teſtes ſupernumerarij inſtrumentum impugnarent, remanente perfecto numero, an tunc vacillet fides inſtrumenti, & corruat, vide Menoch. pulchre reſoluentem de arbitrar. caſu 105. num. 24. vſquè ad 31. vbi dicit vacillari inſtrumentum, quouſquè teſtes inſtrumentatales, perfecti numeri deponant pro inſtrumento, quo caſu reaſſumit vires inſtrumentum, ſubdens optimam rationem: totum hoc in Aragonia ſublatum;
18 & correctum eſt; † quia indiſtinctè, & ſine diſtinctione, ſi vnus ſolus teſtis inſtrumenti, etiam ſupernumerarius, contradicat, corruit, & fit ſuſpectum inſtrumentum, quantumuis alij teſtes pro inſtrumento deponerent; exiſtimarunt leges Regni, ita facilius occurri fraudi falſariorum.

Et ſic in Regno equalis potentiæ eſt teſtis ſupernumerarius, cum teſte numerario, & neceſſario inſtrumenti: nam ſicut quando vnus teſtis neceſſarius reprobat inſtrumentum, aſſeuerando rem aliter fuiſſe geſtam, vel ſe non interfuiſſe in confectione talis inſtrumenti, ipſum inſtrumentum redditur ſuſpectum, & inefficax, quouſq; comprobetur veritas inſtrumenti, ex eo quia teſtis contradicēs eſt de numerarijs, & neceſſario requiſitis, vt tradunt Bart. & omnes alij in l.1. §. ſi quis neget, ff. quęmadmo. teſtam. aper. Imol. Ioan. Andr. alij in c. cum Ioannes; & ibi Abb. nu. 14. Ioan. de Imol. poſt nu. 20 & Felin. ſub nu. 50. aſſeuerat communem opinionē ita ſe habere, gloſ. in d. §. ſi quis neget, Angel. conſ. 169. Sociu. ſen. 213. in fin. Afflict. deciſ. 166. nu. 5. Boer. q. 118. nu. 6. Didac. lib. 2. var. c. 13. nu. 10. Menoch. d. caſ. 105. nu. 13. quod aliqui extendunt etiā, ſi cęteri teſtes inſtrumenti deponerent pro inſtrumento, quia dicunt perinde eſſe ac ſi à principio non omnes neceſſarij teſtes interueniſſent. Soci. ſen. conſ. 28. lib. 3. Alex. 11. n. 15. in 3. Pariſ. 162. nu. 24. in 4. Socin. iun. 88. num. 12. in 3. ſed hæc ratio eſt periculoſa, quia quando à principio deeſt vn⁹ teſtis, deficit forma; at quādo plenus numerus interuenit, & poſt vn⁹ ſe ſubtrahit, poteſt eſſe ſubornatus, & falſus: & ſic nō deſunt contradictores qui in hoc caſu, quo cæteri teſtes neceſſarij atteſtarentur de veritate inſtrumenti, calumnioſe potius, quā verè repugnare dicunt illum teſtem contradicentem, & eius teſtimonium confundi, aliorū teſtimonio, ſecundū practicam Papięſem, in forma oppoſitionis contra inſtrumentum, in verbo, dignoſcitur. n. 3. Inno. in d. c. cum Ioannes, & alij allegati per Menoch. qui tamen hoc in iudicis arbitrio conſtituit, qui iuxta teſtiū conditionē, & notarij, arbitrabitur, quid tenendū ſit; ita eodemmodo in Regno vacillat inſtrumentū, ſi teſtis ſupernumerarius contradicat; nam in Regno vtriuſq; æqualis eſt potentia.

Et non ſolum hoc introductum eſt cōtra regulas iuris, verum etiam, & aliud præcipuum, & ſingulare; quia de iure, ſi teſtes †non cōtradicunt directè negādo,
19 rē ita ſe habere, vel ſe interfuiſſe, ſed ſolum dicunt, ſe non recordari, tunc non deſtruunt inſtrumentum, nec ſuſpectum reddūt, ſed remanet firmum, & illęſum, ita Bart. in d. §. ſi quis neget, nu. 9. Alex. conſ. 33. nu 22. in 3. & conſ. 88. nu. 3. lib. 4. Felin. vbi ſup. col. penult. Iaſ. 124. colu. 3. verſ. 2. lib. 1. tunc enim nihil contra inſtrumentū dicitur, l. cum precibus, C. de probat. & hoc ſiue ſit vn⁹, ſiue plures teſtes, qui hoc ita dicunt; in Aragonia tamen ſe
20 cus eſt; † quia etiā ſi vnus ſolus teſtis, imo etiam ſi ſit ſupernumerarius, dicat ſe nō recordari eorum, quæ ſcripta fuerunt, & confectionis inſtrumenti, redditur ſuſpectum inſtrumentū, & inefficax, quouſq; adueretur. Vides ergo quam rigoroſa, & periculoſa ſit hæc adueratio in Regno:

Sed ad liniendum, & mitigandū hunc rigorem, leges Regni equitate plenæ, tēperando, introduxerunt aliqua ſpecialia in fauorē aduerationis, ita vt, ſicuti quādo viuunt teſtes omnes, requirit omniū fidem, & tantam, quanta reperiri poſſit, ita etiā mortuis teſtibus, & Notario ob difficultatem probationis, & ne pereat

veritas inſtrumenti, facilitarunt adue-
rationem faciendam aliquibus modis,
& primo producenti inſtrumentum
eſt datus hic fauor à foro, quod ſi non
viuunt omnes teſtes, & Notarius, poſſit
aduerari inſtrumentum cum ſuperuiuẽ-
21 te † ex illis, licet ſit ſolus vnus foro 1. de
fide inſtrumentorum: verum hoc ibi nõ
probatur, niſi in argumentum, dum dicit
ibi, quod aduerarur inſtrumentum com
paratione literarum, ſed ſatis probatur
in illis verbis; *Per teſtes in charta ſcriptos, & ſcriptorem ſi vixerint.* Innuens ſecus eſſe, ſi
non vixerint, & ſufficere fidem ſolam
vnius, ſi vnus ſolus ſuperſit, prout fuit iu
dicatum in proceſſu Auguſtini de San-
cta Fide, in Curia Iuſtitiæ Aragonum,
vbi, cum ſolo vno teſte fuit facta aduera
tio mortuis alijs: & in appellatione ab
illa ſententia, vide in proceſſu Antonij
Iayme, ſuper appellatione in Regia Au-
dien. 4. Auguſti 1575. & idem eſſet, quan-
22 do ſolus Notarius ſuperuiuit. † mortuis
teſtibus; nam tunc per ipſum Notarium
aduerabitur inſtrumentum, cum teſtes
non ſint, qui illud aduerent; maxime ſi
aliæ præſumptiones Notario aduera nti
aſſiſtant, vel teſti aduerant, & ſatis hoc
probatur in dicto foro primo, vbi habe-
tur, quod ſi Notarius & teſtes mortui
ſint, & dubitetur de fide inſtrumenti,
23 debebit aduerari, & probari. † per exhi-
bitionem aliorum inſtrumentorum il-
lius Notarij, & ſic comparatione char-
tarum, quod ſi hæc non reperiantur, ad-
uerabitur ſolo iuramento producentis
ſecundum forum, dicendo eſſe verum il-
lud, & non falſum.

Pro his facit, nam etiam in caſu quo
teſtis neceſſarius contradicit inſtrumen
to, dicendo, non ita rem ſe habere, vt in
eo continetur, dicunt nulli (vt ſtatim
dicã;) quod ſuſtinetur inſtrumentum, ſi
alius teſtis cum Notario deponat, pro
inſtrumento: ergo à fortiori in caſu de
quo dixi, aduerabitur inſtrumentum,
ex ſola aduerartione Notarij, vel ſolius
vnius teſtis, ſi alij non viuant, cum tunc
nullus alius teſtis cõtradicit inſtrumen-
to, ſed ſola aſſeueratio partis impugnan
tis inſtrumentum, quæ ſuſpectum red-
dit illud, contra omnes iuris, & ratio-
nis ſcriptæ regulas. Similiter poterit
aduerari inſtrumentum redargutum de
falſo comparatione chartarum eiuſdem
Notarij mortui, vt expreſſe cauetur per
dictum forum primum, de fide inſtru-
mento. Hæc enim aduerartio potentiſ-
ſima eſt, contra præſumptionem falſita-
tis, quando dubitatur, an ille Notarius
tale inſtrumentum fecerit, vel negatur
feciſſe, & teſtes Notariuſquè mortui
ſunt; qui viua voce illud erant confir-
maturi, ſecundum, §. ſi vero tale, in Au-
then. de inſtrum. cautela. & fide: ita pro
batur, in dict. §. ſi vero tale, & in §. ſi ve-
ro moriantur, cuius verba ſunt: *Si vero
moriantur omnes teſtes, aut forſam abſint, aut
aliter non facile ſit fidem ex teſtium ſubſcriptio-
nibus inuenire, neque tabellio ſupereſt, qui com
pleuit, aut non eſt in ciuitate, ſed neceſſe eſt col-
collationem literarum, ſupplectiones eorum qui
ſubſcripſerint aſſumere, tunc properandum eſt
ad comparationes, &c.*

Poterit etiam aduerari inſtrumẽtum
24 defficientibus Notario, & teſtibus, †
probando ſcilicet inſtrumentum fuiſſe
in iudicium deductum, antea preſente
debitore tacente, & nihil opponente,
nam tunc remanebit aduerartum, quo-
ad præiudicium obligati debitoris, &
habentium ius, & cauſam ab eo, vt am-
plius redarguere de falſo non poſſit il-
lud, argumento tex. in for. *por quanto*, ibi,
*E ſino dara las eſpecies de falſia el que quiere re-
darguir de falſo, ſea hauido el tal inſtrumẽte
por verdadero, quanto al prejudicio del de-
mandant, aquel exhiuir, a fin de redarguir le
falſó, é de los hauientes cauſa, & dreito del. E
no pueda ſeyer mas por el, o ellos redarguido de
falſo, &c.* Hos enim, & alios ſimiles mo-
dos aduerandi inſtrumentum non ex-
cluſit forus, imo approbat expreſſe, vt
in foro ſecundo, de fide inſtrumento-
rum, in illis verbis: *Qui chartam obtulit
probet per teſtes in charta ſcriptos, aut alio
legitimo, & iudiciario modo.* Veluti con-
feſſionibus teſtium, & tabellionis qui
in

in vita confeſſi ſunt, maximè cum iu-
ramento rem ita fuiſſe geſtam, vel ſi id
pars redarguens fuerit cõfeſſa, his enim,
& alijs ſimilibus modis ſolet aduerari in
ſtrumentum; non ſolum defficientibus
Notario, & teſtibus (quod ſine difficul-
tate eſt) verum etiam ipſis viuentibus,
maximè coadiubant præſumptiones hęc
inſtrumentum redargutum de falſo, e-
tiam in caſu, quo aliquis teſtis contra-
dicat inſtrumentum, vt in proceſſu ſu-
pradicto Don Ioannis de Gamboa fuit
practicatum, & videbis, infra, & hęc quã
tum ad caſum iſtum.

Aliquando autem non ſunt mortui te
ſtes, & Notarius, ſaltem omnes, & con-
tradicunt vnus, duo, vel tres inſtrumen-
to, dum adueratur dicendo rem aliter
ſe habuiſſe, vel non ita fuiſſe geſtum,
tunc, opus & labor eſt, nam primo, ſi om
25 nes concorditer contradicunt † inſtru-
mento, dicentes ſe non interfuiſſe inſtru
mento, tunc inſtrumentum reprobatur
de iure, & verè falſum ſit, Bart. in d. §. ſi
quis neget, numer. 6. & ibi Angelus, Fe-
lin. in dict. cap. cum Ioannes, numer. 46.
de fide inſtrumẽtorum, vbi de cõmuni,
Didacus lib. 2. variarum cap. 1. num. 10.
cap. tertio loco, de probationibus, capit.
tam literis, de teſtibus, nã ſi quando vnus
teſtis tantum inſtrumentarius contradi-
cit, inſtrumentum vacillat. d. §. ſi quis ne
get: Ergo contradicentibus omnibus fal
ſum erit, nec dicentur ſingulares, licet
ſeorum, & ſeparatim vnuſquiſq; depo-
nat, ſe non interfuiſſe; quia vnum, & idẽ
concludunt, ſcilicet abſentiã, & remotio
nem ſenſus: imo non poſſunt eſſe conte-
ſtes cum omnes abſuerint ab actu, Felin.
in d. cap. cum Ioannes, nu. 35. Anchar. 73.
Crauet. conſ. 56. nu. 17. Bart. in d. §. ſi quis
neget, nu. 6. in fin. & hæc vera etiã ſi alij
26 † teſtes extra inſtrumentum deponerẽt
in fauorem inſtrumenti, Menoc. vbi ſup.
nu. 9. de foro † tamen admitteretur adue
27 ratio contra teſtes omnes, per ſubſcrip-
tionem, vel aliàs, ſi conſtaret falſo contra
dicere, vt in proceſſu D. Io. de Gamboa,
& idem ſi Notarius contradiceret, quia
poſſet probari veritas inſtrumenti con-
tra eum, & teſtes, vt in ſequentibus.

Aliquando vero non omnes contra-
dicunt, ſed vnus duo, vel tres: & tunc
eſt difficultas, quomodo aduerabitur in-
ſtrumentum, contra tales depoſitiones
teſtium inſtrumentalium, & diſtinguen
do caſus, licet quando vnus contradicit
28 inſtrumentum reddatur ſuſpectum † in
tantum, quod non reualidetur; licet alij
inſtrumentarij deponant, vt ſupra dixi
numer. 18. ex ſententia Socinij, & alio-
rum; hoc tamen non indiſtincte apud
omnes receptum eſt, nam practica Pa-
pienſis, & Innocent. vbi ſupra dicunt,
29 vnius teſtis † depoſitionem confundi
teſtimonio aliorum teſtium inſtrumen-
talium, ſi deponant in iudicio pro in-
ſtrumento, quos ſequitur Iaſſ. conſ. 114.
colum. 3. verſ. 3. lib. 1. & conſ. 13. colum.
2. lib. 3. Fulgoſ. conſ. 79. in fortioribus
30 terminis, quando duo † teſtes inſtru-
mentarij contradicunt; ſi tamen alij te-
ſtes inſtrumentarij plures numero de-
ponant pro inſtrumento, ſequitur Ioan.
à Platea, in §. item verborum, inſtituta,
de inutilibus ſtipulationibus, ſequitur
cum multis Boer. dict. deciſione 118.
numer. 12. vbi de communi, & ſic iudi-
catum refert Franchis deciſione 613.
numer. 3. in ſecunda part. Marſil. conſil.
27. numer. 14. qui omnes dicunt, non
vacillare fidem inſtrumenti, ſi vnus, vel
duo teſtes inſtrumentarij contradicant,
ſi tamen plures numero teſtes inſtru-
mentales cum Notario, vel ſine eo de-
ponant pro inſtrumento. Iam igitur ſe-
cundum hæc videtur bona aduerati
per reliquos teſtes inſtrumenti, ex opi-
nione multorum, verum hoc difficul-
tatem habet, niſi adeſſent aliæ conie-
31 cturæ, † & argumenta veritatis, quæ fa-
cerent pro inſtrumento, nam tunc, ſi iſta
eſſent vrgentia, inclinandum eſſet pro
adueratione inſtrumẽti, ſuppoſito, quod
teſtes cõtradicẽtes poſſũt impugnari de
falſo, vt dicemus, verũ nõ admiſſa iſta ad
ueratione nuda, ſine alijs argumentis, ad
miniculis, nã cum eis admittẽda eſſet, vt

dixi,ſi vrgerent, adhuc tali caſu in viam iuris & fori ſuperſunt alij modi aduerandi inſtrumentum,contra illam contradictionem, nam Imola, & poſt eum Ioan. Andreas,in dict.cap.cum Ioannes, & ibi Butri. & omnes alij concludunt, quod per ſuſcriptionem ipſorum teſtium factam in inſtrumento, & aliorum ſubſcriptorũ,coadiubatur.veritas ipſius inſtrumenti: imo eſt communis reſolutio Doctorum,vt conſtat ex Bart.Bald.Imol. & alijs in d.§.ſi quis neget,quod per ſolam ſubſcriptionem ipſius teſtis cõtradicen-
32 tis † inſtrumento, probatur falſitas contradictionis teſtis,ac depoſitio ipſius, ita impugnatur, quod fides inſtrumenti †
33 per talem ſubſcriptionem omnimodo ſuſtinetur, ita fuiſſe deciſum, refert Capicius deciſ. 192. vbi num.5. dicit, teneri † de falſo eum, qui contra ſuum ſignum
34 deponit,per l.eos.ff.de falſis, nam quando teſtis ſe ſubſcripſit, & firmauit, non creditur ei contrarium poſtea aſſerenti, quia ſe ipſum notat, Boſsius de falſis,nu. 11. Caſtro in l. ſcia, ff. ad Senat. conſult. Velleian.Iaſſ.in l. iusiurandum,quod ex conuentione, §. procurator, ff. de iure iuran. Rebuſ. tom.1. conſtitution.regal. tractat. de Chirographis, & cedulis recognitis,num.101. & 102. vbi non creditur teſti firmato, quãdo dicit ſe ad aliud firmam dediſſe,quam ad id, quod ſcripſit Notarius, niſi illud probet ſufficienter, prout ſic fuit iudicatum contra talẽ depoſitionem factam à teſte,contra thenorem ſuę ſubſcriptionis, primitus factę in proceſſu Ioan. Michaelis de Tella, †
35 ſuper appellitu, in menſe Februarij, & 2. Martij 1608. in Regio conſ. vide nos in deciſ. 108. Idque probatur alia communi traditione Doctorum, diſceptant
36 enim illi, an ex dicto, & aſſertione † extra iudiciali anteriori,eneruetur, & inualidetur dictum, & depoſitio iudicialis ipſius teſtis,& Bart. aſſeuerantem dictum iudiciale teſtis inualidari ex dicto anteriori extra iudiciali, in l. eos, ff. ad l. Cornel. de falſ. communiter damnari dicunt, cum ſuis ſequacibus, Butrio, Abbate, & alijs allegatis per Gabriel. lib.7. concluſ. 31.num.1. Montice. in Reportor. de teſtibus, rubric. teſtis, fol. 218. Nam licet hæc videatur de iure Canonico verior, ſecundum Aretin. in cap.per tuas,num.33.de teſtibus, &c. tamen communis, communior, & verior eſt contraria opinio, quod ſcilicet, ſi teſtis iudicialiter examinatus dicit contrarium eius, quod prius extra iudicialiter dixerat, ſtatur ſecundo dicto iudiciali, non autem primo extraiudiciali, Tindarus in tractat.de teſtibus, lib.2.cap.1. per totum,vbi teſtatur de communi, & reſpondet contrarijs, & in cap. 2. vbi bene fundat, & teſtatur de communi Canoniſtarum, Iacobus de Sancto Georgio, in l. qui falſo, aut variè, num.6.ff.de teſtibus, vbi latè de vera,& magis communi, Couar.lib.2.reſolut.cap.23.n.7.vbi de communi, Gabriel. lib.7. concluſ. 31. num.1. vbi de magis cõmuni, & indubitata opinione, Clar.§. fin.quæſt.53. verſ. primus caſus eſt,vbi de communi, & magis communi, Andreas Gail obſeruat.104.nu.18. lib.1.Menoch.de arbitrarijs lib.2. c.108. num.22. vt de hoc dubitandum non ſit, ſed licet hoc ita ſit, dicunt tamen in aliquibus caſibus, Bart. contrariam opinionem eſſe tenendam, veluti, quando dictum extraiudiciale teſtis in ſcripturam redactum fuiſſet, tẽpore actus geſti, tunc enim ſecundum iudiciale ſubſequẽs præſumitur emanatum ad partis ſubornationem,& ſic illud non attenditur, Aret. in cap.per tuas,num.35.&ibi.Dec.nu.43. de teſtibus, alios allegat Gabriel. lib. 7. concluſ. 31. numer. 111. Menoch. de arbitrarijs lib. ſecundo, caſu 108.numer. 25. Capicius deciſ. 192. numer. 7. à qua reſolutione non eſt recedendum, dummodo teſtis ſubſcriptio interueniat tempore actus geſti, prout benè declarat Aretin. vbi ſupra, ponderant Doctores, tex. id probãtem, in l.eos.de falſis, per quem tex. Bart. (ſecundum quod communiter allegatur) dixerat ſtandum eſſe, primo dicto extraiudiciali, dicunt enim hunc textũ procedere, quando teſtis aſſerit aliquid

quid extra iudicium non ſimplici verbo, ſed in ſcriptura, & tempore, quo actus fuit geſtus, & quod eo caſu reprobatur ſecundũ eius dictum iudiciale cum iuramento confirmatum, maximè recognita ſubſcriptione ab eodem teſte, vt ſemper fit in aduceratione, ratione aſsignat Aret. vbi ſup. in penultima colum. quia in 2. dicto præſumitur ſubornatio, & ponderat etiam tex. in cap. literas, de præſumptionibus, & facit pro hac reſolutione, id
37 quod communiter traditur, quod †ſubſcribens ſe vt teſtis, iam eo tempore videtur teſtimonium peribere, & ateſtari, rem ita ſe habere, prout in actu ſubſcripto continetur, Bald. in l. fin. C. de edict. diui Adrian. Tol. in 5. oppoſſitione, Afflictis deciſ. 166. ex quo dicto & teſtimonio
38 conuincitur de falſo †. ipſe teſtis contra ſuam propriam ſubſcriptionem aliquid deponens, Boer. in d. deciſ. 118. ſub num. 25. inſtruit tabelliones, & contrahentes rogantes confectionem inſtrumenti, vt teſtes ipſos inſtrumentarios ſubſcribere faciant, propter mortem eorum, abſentiam, & varietatem, id colligens ex dif-
39 ferentia Doctorum, quod † ſubſcriptio teſtis impediat varietatem illius, & hinc etiam præfati Doctores, & ſignanter Salicetus, in l. in exercẽdis, C. de fide inſtrumentorum dicunt, quod inſtrumentum non reprobatur per teſtes alias ad id ſuf-
40 ficientes, quando † teſtes inſtrumentarij eſſent ſubſcripti in inſtrumento, & facta collatione ſcripturarum, conſtaret de eorum ſubſcriptione, vnde applicando ad
41 caſum noſtrum, quando † teſtis deponẽs in iudicio, & contradicens inſtrumento, reperiretur ſubſcriptus in ipſo inſtrumento, eius contradictio eſt nullius effectus, & confunditur ſua propria ſubſcriptione, taliter, quod ſi per alios teſtes inſtrumenti, & notarium, vel per ſuperuiuentes aduceretur, inſtrumentum remanebit aduceratum efficax, & validum, non obſtante contradictione teſtis, pro-
42 ut fuit iudicatum † in dict. proceſſu Auguſtini de Sãcta Fide, & Antonij Iayme, vbi licet teſtis dixiſſet eſſe falſum, teſtamentum, non fuit habita ratio de eius dicto, quia ex quo erat firmatus, & ſubſcriptus propria manu in teſtamento, non poterat contrarium dicere iuxta notata in l. ſi ſtipulatus fuero. §. Chriſogonus, de verborum obligation. & ſic etiam fuit iudicatum in ſupradicto proceſſu, D. Ioã. de Gamboa, & hoc procedit, ſiue vnus tã tum teſtis vt ſupra dixi, ſubſcriptus contradicat, vt in dict. proceſſu Auguſtini Sancta Fide, vbi erant mortui notarius, & vnus teſtis ex inſtrumentalibus, & vnus ſolus teſtis ſuper erat, qui ductus ad aduerandum, contradixit inſtrumento, & non obſtante ſua contradictione, quia conſtabat de ſua ſubſcriptione per eum recognita, fuit eius contradictio reprobata, & inſtrumentum habitum pro aduerato, & valido, ſiue etiam plures teſtes inſtrumentarij contradicant, nam ſi reperiantur ſubſcripti ſubſcriptione recognita, nihil nocebunt, & obſtabunt veritati, & validitati inſtrumenti, quod remanebit aduceratum per recognitionem ſubſcriptionis illorum, vt in dict. proceſſu D. Ioã. de Gamboa, cuius motiuum ponitur infra, & ſicuti inſtrumentum iubatur ſubſcriptione teſtium contra eorũdem depoſſitiones, ita ſimiliter coadiuuari poteſt, ſi pro eo facerent, & inter-
43 uenirent aliquæ † præſumptio. & coniecturæ, animum Iudicis inducentes ad credendum primum dictũ, vel illud alias eſſet magis veriſſimile, quam ſecundum iudiciale, tunc enim attenditur primum dictum extraiudiciale, non autem ſecundum iudiciale, Aretin. in cap. per tuas, num. 5. iunct. num. 32. & ibi Dec. num. 45. ex. de teſtib. Felin. in eum in tua, de teſtibus, Roman. conſil. 505. num. 3. Tiraq. de reuocand. donationibus, in præfactione. num. 49. Couar. lib. 1. variar. cap. 23. nu. 7. Menoch. d. caſ. 108. num. 24. Roland. conſil. 40. num. 13. Crauet. conſil. 6. num. 45. & conſil. 75. num. 31. & ſine dubio communis eſt, ſecundum Farinac. de oppoſition. contra teſtes. quæſt. 66. num. 117. Albertin. in cap. 1. quæſt. 16. num. 72. ponit præſſumptiones, & veriſſimilitudines de hæretic.

retic. in 6. In hoc etiam caſu nihil noce-
ret contradictio teſtis, & ſtaretur potius
primo dicto, & ſubſcriptioni extraiudi-
ciali, quam contrariæ depoſitioni factæ
44 in adueratione, niſi † conſtaret de erro-
re primi dicti, vt per Tindarũ, de teſtib⁹
lib.2. par.1. cap.13. per totum, vt fuit de-
claratum in dict. proceſſu D. Ioan. de Gã
boa, ſicuti videbis in motiuo illius infra
inſerendo, neque hæc debent videri ri-
gida, quia & ſi abſolutè ſecundo teſ-
timonio iudiciali credendum ſit, reiecto
primo extraiudiciali, nunquam tamen
ſecundum dictum iudiciale inducit ple-
nam, & integram fidem, quia eius fides
minuitur, & aliqualiter debilitatur ex
primo dicto, extraiudiciali, Roland. dict.
conſil. 40. num. 12. Didac. dicto capite 13.
num. 7. Crauet. conſil. 6. num. 46. Felin.
in dict. cap. cum in tua. num 6. Tindarus
vbi ſup. par. 1. cap. 14. Boſſius de oppoſſi-
tione contra teſtes, num. 3. vbi de magis
communi, late Menoch. vbi ſupra. num.
27. & ita ſi ſimul cum hac debilitatio-
ne concurrerent aliqua adminicula, &
præſumptiones veluti ſubornationis ip-
ſius teſtis, confeſſio obligati in inſtrumẽ
to, vel quod iam alias inſtrumentum fue
rit in iudicio deductum, vel diminuta
fides teſtis contradicentis, & hijs ſimi-
lia, dubio procul eſſet amplectendum in
ſtrumentum, & iudicandum pro eo, ad-
uerſus contradictionem teſtis, vbi tamẽ
eſſet ſubſcriptus, tunc indiſtinctè præua
leret ſubſcriptio.

45 Iuuabitur etiam inſtrumentum † in
adueratione aduerſus contradictionem
teſtis oppugnantis inſtrumentum medio
iuramento, & dicentis ſe non recorda-
ri, ſi adueretur per alios teſtes, etiam nõ
deſcriptos in inſtrumento, qui interfue-
rint negotio tẽpore confectionis inſtru-
menti, obſeru. Item ſi aduceratur inſtru-
mentum, de fide inſtrumentorum, Sali-
cet. in dict. l. in exercendis ſub numer. 6.
Felin. dict. cap. cum Ioannes, num. 51. li-
46 mita. 2. qui optimè declarant, qualiter †
teſtes pro inſtrumento deponentes præ-
ualeant alijs impugnantibus, & quali-
ter poſſit impugnari per alios teſtes di-
rectè, vel indirectè ipſum inſtrumentum
contra affirmationem Notarij, & te-
ſtium, & vide ad hanc adinuationem,
quod tradit Meno. dict. caſu 105. à num.
33. cum ſequentibus, neque reſtricta eſt
via aduerandi ad ſupradictos modos, nã
licet per aduerationes illas, de quibus in
ſupradictis obſeruantijs inſtrumentum
non remaneat aduceratum, propter depo
ſitionem vnius, vel plurium teſtium ex-
preſſe contradicentium inſtrumento, ni-
hilominus tamen per forum, & obſer-
uantiam Regni ſupereſt, & competit fa-
cultas producenti inſtrumentum ipſum
aduerandi per alios modos á lege per-
miſſos, vt conſtat ex foro 2. de fide inſtru
mentorum, ibi, alio legitimo & iudicia-
rio modo, & in obſeruantia ſi opponan-
tur exceptiones, de probat. faci. cũ eare.
47 vnde in terminis noſtris ſi † contra teſtes
inſtrumenti contradicentes ipſi inſtru-
mento, proponeretur aliqua exceptio
notoria, & quæ à notorio tolleret fidem
teſtis, iam inſtrumentum ipſum remane-
48 ret aduceratum; maximè † ſi alij teſtes,
vel notarius aduceraſſent inſtrumẽtum,
vel aliqua alia concurrerent, itaquè, licet
alias diſceptent Doctores, an contra teſ-
49 tem † deſcriptum in inſtrumento, & im-
pugnantem ipſum inſtrumentum poſſint
proponi, & obijci alique exceptiones, at
tento quod videtur iam approbatus eo
ipſo, quod partes conſenſerunt ipſum ro
gari, & pro teſte interuenire, & deſcribi,
in confectione inſtrumenti, vt tradunt
Franc. Curt. Senior. conſil. 55. Aymon. 56.
Nat. 195. qui dicunt nihil referre, an iſti
teſtes inſtrumentarij ſint omni exceptio-
ne maiores, vel non, quia ſunt approbati
à partibus, Corneus 231. colum. 3. verſic.
nec etiam obſtat, in primo. l. ſi quis teſti-
bus. C. de teſtibus, Socin. Iun. 189. nu. 52.
50 in 2. quod debet † intelligi, quantum ad
deffectus, quos patiebantur tempore ce
lebrati inſtrumenti, non quoad ſuperue
nientes, quorum reſpectu nulla videtur
approbatio, Alex. 191. num. 1. in 7. Craue.
d. conſil. 56. num. 10. facit Bald. in l. 1. nu. 6.
C. de

51 C.de teſtament.non procedit etiam id † quod ſupra diximus de approbatione, quoad notarium, qui cum teſtium fidẽ, ſicut contrahentes, non cenſetur approbaſſe, non poteſt fides illius illorum teſtimonio impugnari,niſi ſint omni exceptione maiores, Alex. conſil. 70. num.6. in princ. Cepol.conſi.21.num.1. Ioan.Anchar.Regiens.quæſt.7.num.9.Boſſius de falſ.num.46.Iaſſ.124.colum.2.lib.1.Bald. conſil.39.lib.1. Cepol.conſil.criminal.21. num.56. In teſtibus autem extra inſtrumentum non neceſſarijs, cum non ſint approbati,debent eſſe omni exceptione maiores, Bald. & Iaſſ. vbi ſupra, Bartol. in dict.§. ſi quis neget, num.12. Felin.in cap.cum Ioannes,num.44. Curt.Sen.cõſil.56.colu.3. Socin.Iun.189.num.52.in 2. Boer.vbi ſupra.num.14. Crauet.conſ.56. num.9.Didac.lib.2.variar. cap.13.nu.10. Boſsius vbi ſupra.num.43. l.optimam in fin.C.de contrahend.& comitend. ſtipulat. quia magna eſt præſumptio inſtrumenti.l.cum precibus.C.de proba. ideò ad eam elidendam requiruntur probationes validiores. l. vltim. ff. quod met. cauſ.

52 Et non ſolum quoad hos deffectus † poſt inſtrumentum contractos poſſunt opponi obiecta notoria ad tollendam eorum fidem,verum etiam per legem Regni ad mitigandam illam aſperam,& durã deciſionem legum Regni, tam amplam viam prębentium ad ſubuertenda inſtrumenta, ſola propoſitione ſpecierum falſitatis, fuit pinguius prouiſſum, & conſuetudine receptum, quod contra teſtes productos ad aduerandum inſtrumentũ, ſiue ſint de deſcriptis ſiue nõ,poſſint proponi exceptiones legitimę, dummodo notoriè conſtet de illis,& non requirant altiorem indaginem, obſeru.ſi opponantur,de probat.faciend. cum cart. Molin. verſicu. exceptio contra inſtrumentum. Itaquè, producens inſtrumentum, licet conſenſerit teſtem in eo deſcriptũ fuiſſe rogatum,& pro teſte adhibitum, imo licet illum produxerit in iudicio ad aduerandum inſtrumentum, poterit tamen contra eum, ſi contra inſtrumentum deponatur,proponere, & allegare quaſcũquè exceptiones, tollentes fidem ipſius teſtis, vnde ſi in terminis obſeruantiæ, Item ſi tres,de probat.faciend.cum cart. & in terminis obſeruan. Item ſi aduceratur,de fide inſtrumentorum,contra teſtẽ contradicentem inſtrumento opponeretur exceptio notoria,tollens eius fidem, inſtrumentum remaneret aduceratum, vt in motiuo infra poſito,& ſupradictę obſeru.limitantur, & modificãtur per dictam obſeruantiam, ſi opponantur exceptiones,de probat.faciend. cum cart., quæ in verbis diſpoſitiuis ſimpliciter, &

53 ſine diſtinctione dicit, quod † teſtis impũgnans inſtrumentum poteſt notoria exceptione repelli, & eo repulſo remanebit aduceratum inſtrumentum, quantumcumq; illud non aduceretur per notariũ,&reliquos teſtes,ſi defuncti eſſent; verba enim diſpoſitiua obſerua. hoc important, & quod teſtis exceptione excludatur,& pro mortuo habeatur,non obſtantibus illis verbis,alij aduerauerunt ipſum, nam verba illa refferunt contingentiam facti,de quo ibi, quod regulam non reſtringit, itaquè, excluſſo teſte remanet illeſſa,& intacta diſpoſitio legalis, tam iuris quam fori 2. de fide inſtrumen.

54 quibus cauetur,inſtrumentum † remanere validum defuncto notario & teſtibus, dummodo aduceretur alio legitimo modo, veluti per comparationem literarũ, recognitionem ſubſcriptionis, & alijs modis,de quibus ſupra,imo ſola recogni

55 tione † ſubſcriptionum facta per teſtes, licet omnes cõtradicerent remanebit ad iuratũ,vt in dict.proceſ.Ioan.Gamboa.

56 Et quando quis pertinaciter aſſeueraret,ob ſolam † excluſionem teſtis contradicentis non remanere aduceratum inſtrumentũ,ſed opportere,quod per alios etiam,aduceretur, quod tamẽ falſum eſt, cum ſi alij eſſent mortui, periret veritas inſtrumenti, & obſeruantia,ſi opponantur exceptiones (quę fuit lata in fauorẽ inſtrumentorum)operaretur potius deſtructionem illorum,quod eſſet abſurdiſſimum.

ſimum, & ſic ſufficeret conſtare de veri-
tate literę notarij, collatione aliarum car
tarum, & de ſubſcriptionibus teſtium, &
deniquè tunc adueratio eſt facienda per
illa documẽta, probationes, quibus eſſet
facienda adueratio, ſi teſtis contradicens
inſtrumento per exceptionem repulſus
á teſtimonio, mortuus, & defunctus eſſet;
57 quia quando teſtis contradicens † inſtru
mento, non facit fidem; quia exceptione
reppellitur, vel quia deponit contra ſigil
lum, & ſubſcriptionem ſuam, perinde eſt
ac ſi defunctus eſſet, & non depoſuiſ-
ſet, ita DD. in dict. §. ſi quis neget; &
ſic concludendo, documẽta quæ eo mor
58 tuo † ſufficerent, debent ſufficere in hoc
caſu, veluti quod ipſe teſtis contradicẽs
confiteatur ſuam ſubſcriptionem, &
quod aliquando confeſſus fuerit verita-
tem facti, & quod & alij teſtes idem cõ-
feſſi fuerint aliquando, & quod recogni-
ta ſit illorum ſubſcriptio, & quod obli
gatus aliquando confeſſus fuerit debitũ,
& per ſimiles probationes, & ſicuti inſtru
mentum contradictum per depoſſitiones
teſtis contradicentis coadiuuari poteſt
59 aliàs, ita etiam † poterit impugnari di-
ctum, & depoſitio teſtis deponentis pro
inſtrumento per alios teſtes; qui atteſta-
rentur teſtem ipſum tempore confectio
nis inſtrumenti, non interfuiſſe in loco
confecti inſtrumẽti, ſed in alio loco pror
ſus remoto, quo caſu nedũ ipſum inſtru-
mentum redditur ſuſpectum, & inuali-
dum, ſed etiam conuinceretur de falſo;
quantumcumquè (quod eſt fortius) veri-
tas inſtrumenti aliàs probaretur per teſ-
tes inſtrumenti, vt tradunt præfati DD.
& ſignanter Abbas in dict. cap. cum Ioã
nes, ſub num. 14. verſic. ſecundo caſu, &
Felin. ibidem num. 5. nam eo ipſo, quo
probatur concludenter vnum ex teſti-
bus deſcriptis in inſtrumento fuiſſe ab-
ſentem ab ea parte, probaretur falſum
fuiſſe inſtrumentum: verum hoc licet de
iure admitatur, tamen in Regno difficile
60 eſſet practicari; † quia hæc probatio in-
directa, quę fit cum determinatione loci
& temporis contra teſtes, probando con

trahentem ſiue accuſatum fuiſſe abſentẽ
ab illo loco, vbi fuit contractus, vel deli-
ctum, & quod ſic teſtis falſum deponit,
vt permitunt ita fieri obſ. item eſt vſus,
& obſ. item exceptio falſi de prob. faci.
cum carta, hæc inquam non vidẽtur pro
cedere, quando contractus eſt celebra-
tus cum publica ſcriptura, aliàs faciliter
cum duobus teſtibus deponentibus de
abſentia contrahentis tempore confe-
ctionis inſtrumenti ſubuerterentur mul
ta inſtrumenta, vt ita expreſſe dicit Mo-
lin. verb. exceptio contra inſtrumentum,
& ſolum admituntur hæc obiecta, quan-
do contractus fit ſine publica ſcriptura,
vel quando non tendit hæc exceptio cõ-
tra inſtrumentum, cum poſſint dari aliæ
exceptiones contra teſtes inſtrumenta-
rios.
61 Ex ſupradicta de opponendis † excep
tionibus notorijs contra teſtes contradi-
centes, & etiam fauentes inſtrumento,
non ſolum ſunt permiſſa de foro, vt ha-
betur in dict. obſeru. ſi opponantur exce
ptiones, de probat. fac. cum cart. & ex fo-
ro 1. de fide inſtrumentorum, verum etiã
de iure idem ſtatutum eſt, in fauorem in
ſtrumentorũ, vt ſcilicet teſtis cõtradicẽs
inſtrumento poſſit conuinci de mẽdacio
ita practica Papienſis, vbi ſup.
62 Non aduerato autem inſtrumento †
in aliquo capitulo, ſi tamẽ in aliquo alio
capitulo ſit adueratum, habetur quo ad
partem tantum pro aduerato, ſicut eſt in
proceſſu confecto per diuerſos ſcripto-
res: obſeruantia. Item ſi plura de fide in-
ſtrumentorum, for. vni. de aduer. inſtru.
Molin. verb. aduertatio proceſſus: quãdo
autem inſtrumentum in parte falſum, in
totum reputetur pro falſo Farinac. de fal
ſitate, quæſt. 152. num. 12.
Pro complemento materiæ eſt aduer
63 tendum, quod hoc quod eſt poſſe † oppo
ni exceptiones notorias contra teſtes cõ
tradicentes inſtrumento, licet inſtrumẽ-
tarij ſint, non procedunt nec reperiũtur
diſpoſita in Notario conficiente inſtru-
mentũ, quod in iudicio redarguitur, &
venit aduerandum, nec in foris, & obſer-
uantijs

uancijs reperitur deciſſum, & differentię ratio eſſe poteſt in viam iuris, quia aut notarius aſſeuerat ſe inſtrumentum confeciſſe, falſo tamen, quia nunquam per partes fuit conceſſum, & tunc cum Notarius remaneat falſarius, & poſſit cō demnari de falſo, credēdum eſt ſuę aſſertioni, quia cum ſe condemnet de acerrimo crimine, non eſt credibile quemquā in mundo facturum, ſi non eſſet verum illud, quod aſſeuerat, vnde licet ſcriptu-
64 ra à ſe facta † habeat pro ſe præſumptionem dict.l. cum precibus, hic ſubeſt alia maior præſumptio naturalis, quod ſcilicet non pręſumatur fateri falſo id, propter quod incurrat pœnam corporalem, vel infamiæ, & ſic vna præſumptio tollit aliam Abb. Imol. Butri. Felin. & alij in cap. literas de præſump. ponderantes, ibi
65 tex. quod † ſtatur dicto alicuius, qui deponit cōtra fratrem ſuum maxime ſuper graui crimine, potius quam dicto contrarij facti ab eodem, quia non eſt veriſimile, quod quis falſo afferat fratrem ſuum grauiter deliquiſſe, multo minus id præ-
66 ſumitur, quando quis † de ſe ipſo confitetur graue delictum, hinc Hypolit. in ſua pract. criminal. in §. expedita num. 14. dicit, quod nemo præſumitur ita demens, quod fateatur delictum, propter quod imponitur magna pœna, & dicere contrarium eſt imago falſitatis, cum ſit remotum á veroſimili, cum ſecundum Bal. in dict. cap. literas nemo præſumitur ſe odio habere, vnde dicunt DD. quod licet quis non poſſit renuntiare defenſionibus in cauſis criminalibus, pro vt in foro de ſubmiſsionibus non faciēdis, quod tamen ſi accuſatus confiteatur delictum fore à ſe factum, valebit talis confeſsio, cum non ſit veroſimile, quod quis falſo ſibi attribuat graue delictum, Marſilis in §. examinanda. num. 13. & 19. Verum hoc
67 intelligerem † procedere, quoad præiudicium Notarij, non quoad pręiudiciū aliorum ſecundum Boſsi. de falſis num. Nam poſſet contra aſſertionem Notarij inſtrumētum quoadiuuari per alias probationes, Bald. Imol. Abb. Felin. & alij in dict. cap. literas de pręſump. & hæc ſufficiant in materia iſta, reliqua á ſupradictis Doctoribus quęrenda.

Motiuum præſtitum in proceſſu D. Ioan. de Gamboa de quo ſupra.

68 FVit pronuntiatum † in hoc proceſſu inſtrumentum teſtamenti eſſe legitime aduereatum, validumq; & verum eſſe, ex eo, quoniam conſtat inſtrumentum teſtamēti quondā D. Beatricis de Funes & Villalpando, de cuius aduere atione cō tenditur, fuiſſe teſtificatum die 24. Iulij 1574. per Michaelem Eſpañol Notarium ad illud rogatum, Notarium publicum authoritatem habentem, nec non fuiſſe ſubſcriptum, & firmatum de voluntate dictæ teſtatricis tempore confectionis illius manibus Ioannis Ludouici Mauran, & Gaſparis Serrano teſtium inſtrumentalium ad illud conficiendum adhibitorum, prout ex dictis eorum ſubſcriptionibus tempore aduerationis per eoſdem recognitis, & in calce dicti inſtrumēti, & notæ originalis inſertis conſtat, vbi legitur. *Yo Iuan Luys Mauran ſoy teſtigo de lo ſobredicho, y me firmo por la teſtadora, que dixo, y vi, no eſtaua para poderſe firmar. Yo Gaſpar Serrano ſoy teſtigo de lo ſobredicho, y me firmo por la teſtadora, que dixo, y vi, no eſtaua para poderſe firmar.* Quæ ſubſcriptiones teſtiū modo prædicto factæ ſunt eiuſdem effectus (ſecundum fori diſpoſitionē) ac ſi propria manu dictæ teſtatricis dictum teſtamentum fuiſſet ſubſcriptum, & firmatum, ex quo dicti teſtes inſtrumentales fatentur in ſuis ſubſcriptionibus recognitis tempore aduerationis in iudicio factæ, quod dicta teſtatrix dixit tempore teſtificationis dicti inſtrumenti, quod nō poterat ſe ſubſcribere, & ideo ipſi propter teſtatricis impedimentum ſe ſubſcripſerunt, & quamuis non obſtantibus his probationibus illud teſtamentum in ſui prima figura non viciatum nec cancellatum, nec in aliqua ſui parte ſuſpectū apparens fuit per D. Ioan. de Gamboa, & D.

& D. Ioannam de Funes, & de Villalpando coniuges, contra quos fuit productum, pręcedentibus quibuſdam aſſertis ſpeciebus falſitatis per eoſdem propoſitis, & mediante iuramento aduerratis de falſo impugnatum, & per conſequens, iuxta regulas forales onus illud aduerandi in producentes translatum, nihilominus tamen conſtat per dictos producentes dictum inſtrumentum teſtamenti per teſtes in eo ſubſcriptos, & tabellionem illud conficientem, legitimo, & iudiciario modo fuiſſe adueratum, pro vt ex depoſitione dicti tabellionis, dicentis illud verum fuiſſe, conſtat, necnon ex recognitione ſubſcriptionum per dictos teſtes tempore aduerationis facta, vbi legitur: *Yo Iuan Luys Mauran ſoy teſtigo*, &c. *Yo Gaſpar Serrano ſoy teſtigo*, &c. Vbi confeſſi fuerunt ſuis proprijs manibus in dicta nota originali ſe ſubſcripſiſſe, per quam recognitionem modo prędicto factam ſufficienter dictum inſtrumentum fuiſſe adueratum exiſtimamus, non obſtante, quod in eadem depoſitione tempore dictæ aduerationis, vnico contextu facta, idem teſtes inſtrumentales aſſeruerunt, dictum inſtrumentum falſum eſſe, neque per dictam teſtatricem verbis explicitis fuiſſe conceſſum, eo quod ipſa erat cum pluribus accidentibus, veluti perſonæ, quæ ſanæ mentis non erat, detenta, & oppreſſa graui infirmitate non loquebatur, & licet interrogata, an contenta in dicto inſtrumento, quæ fuerunt ſcripta prius per vnum ex dictis teſtibus, & dictata per tabellionem, poſt quam fuerunt eidem lecta, illico capite annuerit, pro vt in hoc duo teſtes conteſtantur, dubitantes etiam, an illud ſolum ſufficeret ad conceſſionem contentorum in eo, non reſpōdēdo verbis explicitis claris eam fuiſſe ſuam voluntatem. Nam vltra id quod contra dictos teſtes reſultat notoriè non leuis ſuſpicio, eo quod tam magnum facinus falſitatis (vt ipſi pretendunt) per plures menſes reuelare reticuerunt, depoſitio tamen ſecunda viua voce facta trahit ſecum notoriam ſuſpicionem falſitatis ex eadem depoſſitione, per neceſſe reſultātem; eo quod fundatur in ea cauſa, ſcilicet, quod non loquebatur dicta teſtatrix tempore conceſſionis inſtrumenti teſtamenti, & tamen ijdem teſtes in recognitione ſuarum ſubſcriptionum fatentur ipſam eo tempore loquutam fuiſſe, dum dicunt, & ſuis proprijs manibus ſcripſerunt, quod ſe firmabant pro teſtatrice, eo quod dixit, quod non poterat ſe ſubſcribere, nam ſi ipſa dixit, quod non poterat ſe ſubſcribere, loquebatur, ſi ergo loquebatur, falſum eſſe ſecundum teſtium dictum comprobatur, cui ſtandum non eſt, ſed priori reſultanti ex recognitione ſuarum ſubſcriptionum, tanquam veriſimiliori, per quam dictum inſtrumentum teſtamenti ſufficienter remanſiſſe aduerratum dicendum eſt, cum ſecundum regulas fori teſtes ad aduerandum producti, licet contra inſtrumentum dicant, ſi tamen aliqua exceptio notoria contra eos obſtet, contradictione eorum non obſtante remanet inſtrumentum aduerratum, & iuri, & equitati conſonum eſt, ne aliás de facili per teſtes, etiam inſtrumentales ſubornatos, inſtrumenta, quæ vera apparent (quale eſt iſtud, de cuius aduerratione agitur) deſtruantur.

In quo Motiuo apparent verificata, & deciſſa omnia, quę in hac deciſione ſcripta ſunt.

DECI-

DECISIO C.XX.

An, & quomodo proceſſus redarguantur de falſo, & debeant aduerari ſecundum forum.

SVMMARIVM.

ACTA Iudicialia non aduerantur quẽadmodum inſtrumenta, ſaltem infra annum, & diem, nam cum hæc materia ſit exorbitans, non extenditur de inſtrumentis, ad acta iudicialia. num. 1.

Notario non creditur, ſi aliud aſſerat de eo quod in proceſſu reperitur, ſed ſemper ſtatur proceſſui. num. 2. & num. 10.

Iudex debet iudicare ſecundum allegata, & probata. nu. 3. ſecus. nu. 7. ſecundum aliam opinionem.

Iudex ſi iudicaret ſecundum id, quod ſcit extra allegata, & probata, non valeret ſententia. num. 4.

Iudices, & etiam Dominus Rex in Aragonia (ſalua ſua clementia) ſunt legibus Aſtricti. num. 5.

Dominus Rex in Aragonia voluntariè non coactus, ſe legibus ſubiecit vim pacti. num. 6.

Iudex poteſt iudicare ſecundum propriã conſcientiam, quam, & ſupra leges, & habet facultatem eas condendi, quia tunc eius dictum habetur pro lege, ſecus ſi ſit intra legem. num. 8.

Dominus Rex in Aragonia non poteſt ſine curia leges condere. num. 9.

Notarius ſi increpatur, quod actitauit proceſſũ defectiuũ, & ipſe neget, eius dicto ſtatur: niſi pars contrarium probet per teſtes conſcriptos in proceſſu, vel per aſſiſtentes in curia, ſi ſit factum recens. num. 11. & numero 24.

Acta iudicialia in Regno non probantur per teſtes, niſi in duobus caſibus, de quibus ſupra num. 11. extra quos ſemper ſtatur proceſſu. num. 12.

Obſeruantia Item ſi Notarius de probationibus faciendis cum cart. intelligitur. num. 13. 14. 22. 31. & 52.

Proceſſus adueratur iuramento Notarij, niſi ſit factum recens, vel teſtes ſint ſubſcripti in proceſſu, quia tunc aduerabitur cum Notario, & omnibus teſtibus. numero 14.

Fori, & obſeruantiæ loquentes de adueratione inſtrumentorum ſunt correctoriæ iuris comunis, & ſic non extendendæ, numer. 15.

Statuta ita debent interpretari, vt minus corrigant ius comune quam ſit poſsibile etiam verba impropriando, maxime vbi ſtamus cartæ. num. 16.

Maſculinum non concipit fœmeninum in ſtatutis exorbitantibus, & odioſis. numero 17.

Statutum loquens de decedente abinteſtato ſeu inteſtato, non intelligitur in pupillo, qui non dicitur propriè inteſtatus; nam ſtatuta ſtrictè ſunt accipienda in caſu in quo loquuntur. num. 18.

Fori loquentes de adueratione intra annum, & diem, ſolum loquuntur de inſtrumentis publicis, non tamen loquuntur de proceſsibus, & actis iudicialibus, nam appellatione inſtrumentorum publicorum, non veniunt acta proceßus. num. 19. & ita fuit deciſum. num. 21.

Verba fororum, & obſeruantiarum ſtrictè

ſtrictè ſunt accipienda.num.20.

Inſtrumento redarguto de falſo, onus probandi incumbit producenti. numero 23.

Obſeruantia ſubſecuta declarat intentionem praecedentem.num.25.

Obſeruantia eſt interpretatiua actus. num.26.

Teſtes conſcripti in proceſſu, ſeu non conſcripti in caſu facti recentis, admittuntur, & deponunt in adueratione proceſſus, non ſecundum formam obſeruantiæ 1. de fide inſtrumentorum, ſed ſecundum communem formam deponendi in qualibet, cauſa. num.27.

Aduerationis proceſſuum, & actorum iudicialium certa forma traditur. numer.28.

Forus, por quanto, & forus finalis, de fide inſtrumentorum, loquentes de adueratione inſtrumentorum, & proceſſuum, intelliguntur. num.29. & 30. & 41. cum ſequentibus, vſq; ad 45. & etiam 53.

Nota originalis in iudicio non probat, niſi ex ea, vel prothocolo inſtrumentum ſit extractum in publicam formam, cum debitis ſolemnitatibus.num.30.

Acta iudiciaria iudici ſunt notoria. num.32.

Acta iudicialia actitata coram vno Iudice, vt coram alio probent, ſunt extrahenda per Notarium in forma probante. num.33.

Actorum iudicialium, & inſtrumentorum differentia, tam in adueratione eorum, quam in alijs, traditur latiſsime. numer.34.

Auctoris opinio traditur circa ſupradicta. num. 35. Traditurq; intellectus Molin. in verbo aduertatio proceſſus, verſ. & nota.num.36.

Inſtrumenti appellatione iu ſtatutis veniunt acta proceſſus, & ſic falſificantes ea equaliter puniuntur cum falſificantibus inſtrumenta. num.37.

Inſtrumenti appellatione de propria ſignificatione venit qualibet ſcriptura priuata faciens fidem, & qualibet ſcriptura publica.num.38.

Aduerațio proceſſus, & aduerațio inſtrumenti, etiam publici pari paſſu ambulăt ſecundum foros de aduerațione loquentes. num.39. & quomodo hoc intelligi debeat. num.40.

Exceptio firmat regulam in cõtrarium, in caſibus non exceptis.num.42.

Reſeruatio facta de aliquibus confirmat actum in non reſeruatis.num.43.

Exceptio, ſeu reſeruatio facta in aliqua diſpoſitione, ſiue lege declarat, quid & quãtum in diſpoſitione comprehendatur. numer.44.

Exceptio ſemper intelligitur in terminis comprehenſis ſub regula.num.45.

Forus 1.2. & 3. de fide inſtrumentorum intelliguntur.num.46.

Statutum vnum declarat aliud. numer.47.

Statuta correctoria quod non ſint extẽdenda, quomodo intelligitur.num.48.

Diſpoſitio de vno caſu loquens de alio loqui videtur, quando eſt eadem ratio. numer.49.

Genus ſuas ſpecies comprehendit. numer.50.

Aduerațio inſtrumentorum, quæ fit in Aragonia ſecundum foros, licet ſit contra regulas iuris communis Romanorum, & ſic

ſic exorbitans, & odioſa, non tamen vſt cõ
tra ius noſtrum, nam etiam in Aragonia ſo
ri venient appellatione iuris communis, tan
quam ius noſtrum commune. nu.51.

CVM hæc materia ſit in aliquibus exorbitans à iure cõmuni, inde fit, vt aliter, atq; aliter apud practicos recipiatur, aliquibus dicentibus
1 proceſſus, & acta iudicialia non † debere aduerari, ſi redarguantur de falſo, eo modo quo inſtrumenta, ſaltem quoad annum, & diẽ, taliter, quod ſi eo tempore non aduerentur, poſtquam fuerint de falſo redarguta, habeãtur pro non adueratis, & falſis: alijs totum contrarium aſſerentibus, ſcilicet debere aduerari, eo modo, & ſub eiſdem periculis, & cautelis, quibus inſtrumenta. Ad quorum faciliorem explicationem præmittendum
2 eſt, quod ſi Notarius dicit † ſe alibi habere extra proceſſum ſcripturã, ſeu quid aliud, non creditur ei, ſed ſtatur proceſſui, obſeruan. fin. de re iud. obſeru. *Item ſi Notarius*, de prob. facien. cum char. obſeru. *Item in cauſa appellationis*, de appella. Molin. in verb. *Notarius occultans proceſſum*, ex quo aliqua naſcuntur nota in Regno;
3 primo, quod Iudex debet iudicare † ſecundum allegata, & probata in proceſſu, l. illicitas, §. veritas, ff. de officio præf. vbi Bart. & DD. idem Bart. in l. 1. C. vt quæ deſunt aduocatis part. Felin. & alij in c. Paſtoralis, §. quia vero, de offic. ordi. Alciat. in cap. 1. eod. cap. iudicet, 3 quæſt. 7. & ideo non poteſt ſequi id, quod vidit, & certo ſcit, ſecundum conſcientiã particularem contra ea, quę ſunt probata in proceſſu, Felin. vbi ſup. nu. 23. Imo ſi ita
4 iudicaret † non valeret ſententia, Bald. in cap. niſi cum & idem, 2. col. de renunciatione, Alciat. vbi ſup. nu. 84. Barbat. in d. §. quia vero, n. 36, dicens communem, adducit concordantes Couar. lib. 1. var. reſolut. cap. 1. num. 6.

Et cum in Regno Aragonum non ſo-
5 lum † Iudices, verũ etiã Dominus Rex, (ſalua ſua elemẽtia) ſint legibus adſtricti, eum abſoluta poteſtas, & libera non regulata foris, & legibus Regni, non ſit cognita in Aragonia in Domino Rege, qui voluntarie, non coactus † ex ſola ip-
6 ſius clementia, & magnitudine voluit ſubijci legibus in vim pacti, vt in tract. de Inhibitio. dixi in princip. quod omnibus notum eſt, & ſic non poſſunt in Regno transgredi leges, vt pactionatę, §. *Item del mero Imperio*, in priuileg. generali, & in declaratione illius, ſequitur quod non ſolum in Aragonia non procedet deciſio Guid. Papæ 29. de quo Alciatus vbi ſupra, numer. 89. quem reprobat Didac. vbi ſupra, numer. 7. Voluit enim Guido, quod Iudices † Regij poſſint iudicare ſecundum conſcientiam, & non ſecundum proceſſum, ſecundum Felin. vbi ſupra, numer. 23. ver. ſecundo limita, quaſi illi ſint ſupra leges, quos ſequitur Bart. Bald. & alij, in dict. l. 1. C. vt quæ deſunt aduocata part. Innoc. in cap. eum inter R. de electio, quod & in terminis, in quibus procedit, temperat Aleiat. vbi ſupra, vt procedat in toto Senatu, non vero in vno ſolo Iudice, cui forte ſit commiſſa cauſa, nam tenebitur iudicare ſecũdum allegata, & probata, quia tales non habent facultatem condendi leges, nec ſunt ſupra legem, & in tali ordine ſunt conſtituti Senatores vt vniuerſi, & tanquam Collegium, non vt ſinguli, Anchar. & alij in cap. ſicut olim de accuſat. iſti enim omnes, ſcilicet Guid. Felin. Bart. & alij per eos relati, fundantur, in ea ratione, & caſu, quã do Iudex eſſet ſupra legem † & haberet facultatem eas condendi, talis enim cum poſſit legem facere, & eius dictum pro lege habeatur, poterit ſecundum conſcientiam iudicare, & ſic dixit Bart. vbi ſupra, quod ſi Iudex ſit intra legem, hoc eſt, aſtrictus lege, non poterit, & eadẽ ratione nequaquã in Regno procedit, id quod tradunt Bart. & alij in d. l. 1. Felin. & alij vbi ſupra, dũ volunt, quod Dominus Rex, & quicumq; alius Dominus in ſuo territorio, vt Papa, vel Imperator, cuius dictum pro lege ſerua-

tur,& ſunt ſupra legem, poterunt iudica
re ſecundum propriam conſcientiam;ra-
tio enim ſecundũ omnes ſup.dict. ea eſt,
quia cum iſti ſint ſupra legem,& poſſint
eam derogare, tollere, & corrigere , ita
potuerunt iudicare, non ſecundum le-
ges ac proceſſum, ſed ſecundum ſuum
dictamen, & conſcientiam;aliàs ſi eſſent
intra legem, &c. iudicarent, ſecundum
conſcientiam, & non ſecundum proceſ-
ſum. peccarent, vt dicit Bart.totum hoc
ceſſat in Aragonia cum Dominus Rex
9 ſit legibus aſtrictus vt dixi, † & ſine Cu-
ria leges non condat, nec conditis dero-
get, vt in for.1.quod Dominus Rex,fol.
6. Molin.in Reportor. in verbo Rex, ver
ſic. Dominus Rex, fol.293. vbi quod Do
minus Rex, ſalua ſua clementia non po-
teſt ſine Curia Aragonum ſtatuere fo-
ros, & vide in verſ. Dominus Rex , fol.
292. colum.1. vbi quod habet iuriſdictio
nem iuxta foros, & libertates Regni ; &
ita ceſſante ratione Bart.& aliorum, ceſ-
ſabit in Regno eorum reſolutio. Iam igi
tur in Regno , vt ad materiã redeamus,
à qua ſatis digreſsi ſumus , habemus ob-
ſeruantiam , quod non creditur Nota-
10 rio † contra proceſſum, veluti ſi diceret
ſe habere ad partem aliqua acta , ſeu iu-
ramenta teſtium,& per obliuionem non
inſeruiſſe in proceſſu; nam hoc non ob-
ſtante, Iudex iudicabit ſecundum pro-
ceſſum, non ſecundum illa,quæ ſunt ex-
tra proceſſum.

Aliud autem circa eandem fidem No
tarij actitantis proceſſum ſtatutum eſt
de foro ; quia ſi Notarius increpatur ,
quod aliquid omiſsit inſerere , ſeu ſcri-
11 bere † in proceſſu, & ipſe id neget , ſta-
tur dicto Notarij , niſi pars vellet con-
trarium probare per teſtes proceſſus ,
nam poſſet ſemper,& quocumquè tem-
pore. &c. idem eſſet , ſi eſſemus incon-
tinenti, & in facto recenti, puta quinde-
cim dierum , ſecundum Molin. in ver-
bo recens , nam id poſſet probare per
aſsiſtentes in Curia, ſecũdum obſeruan.
Item ſi Notarius , de probationibus fa-
ciend. cum charta, Molin.in verbo No-
tarius actitans proceſſum , vbi alij alle-
gantur. Ex quibus reſultat ſecundum
Molin. vbi ſupra , quod in Regno acta
12 iudicialia † non probantur per teſtes,ni-
ſi in duobus caſibus vt dixi : Quid au-
tem de iure dicũt DD. in capite quoniã,
contra falſam.de probat. extra quos ca-
ſus ſtatur proceſſui in Regno , ſiue No-
tarius aliud dicat contra proceſſum , vt
in obſeruant. final. de re iud. ſiue Nota-
rius reſpõdeat pro proceſſu d.obſeruan-
tia Item ſi Notarius, ibi: *Statur ſemper di-
cto Notarij , nec teſtes admittuntur niſi eſſent
conſcripti in proceſſu , vel niſi factum eſſet re-
cens, & pars vellet probare defectum proceſſus
per teſtes, qui eſſent in Curia eo tempore, quo
fuit enantatum*, ſecundum quæ, & Molin.
(vbi ſupra) procedit hæc obſeruan. non
13 quando † Notarius accuſatur formatã
inquiſitione de falſo , nec quando pro-
ceſſus redarguitur de falſo, iuxta obſer-
uan. Item ſi contra inſtrumentũ, de pro-
bat. faciend. cum chart. &c. obſeruant.
Item ſi adueratur. obſeruan. de foro &
vſu Regni de fideiuſſor.ſed loquitur tan
tum obſeruan. quando Notarius incre-
patur , & reprehenditur , quod omiſsit
aliquid in proceſſu , vel ſecundum Mo-
lin. quãdo Notarius actitans proceſſum
accuſatur de defectu , ſeu omiſsione ip-
ſius Notarij; quo caſu ſi Notarius ne-
gat illud omiſiſſe, ſemper ſtatur eius di-
cto, in quantum facit pro proceſſu, quid
quid pars increpans dicat , & hic eſt ve-
rus intellectus illius obſeruantiæ; & ideo
ſtatur eius dicto , quia ſuſtinet proceſ-
ſum;nam ſi diceret contra proceſſum nõ
ſtaretur eius dicto, dict.obſeruan.fin. de
14 re iudicat. Iam igitur †ſemper ſtatur di-
cto Notarij,& per eius iuramentum ad-
ueratur proceſſus:dict. obſeruan. ibi: &
proceſſus per iuramentum Notarij aduerantur:
niſi vel factum eſſet recens, vel teſtes eſ-
ſent conſcripti in dict.proceſſu; quia tũc
cum illis omnibus teſtibus poſſet proba
ri cõtra Notariũ,iux.obſer. Itẽ ſi Notari⁹.
cum igitur dict.obſeruan.non loquatur,
quando proceſſus redarguitur de falſo,
& in eo tantum caſu procedant fori, &
obſer-

obſeruantiæ, de fide inſtrumentorum, & aliæ, quę loquuntur de aduceratione inſtrumentorum, contra propoſitam redargutionem de falſo, ſequitur non poſſe fieri fundamentum in dict. obſeruan. ad probandum, quod aduceratio proceſſus debeat fieri iuxta adcerationes inſtrumentorum, & ſic intra annum, & diem, iuxta for. 1. & 2. de fide inſtrumentorum, obſeruan. 1. eodem titul. mouentur 2. nam vt habes ſupra, & in præcedenti deciſione, fori, & obſeruantiæ,
15 † loquentes de aduceratione inſtrumentorum deuiant à iure communi, imo illud corrigunt, vt vidiſti in præcedenti deciſione, nam de iure teſtis ſupernumerarius contradicens inſtrumento non facit eum ſuſpectum; quinimo nec numerarius, & neceſſarius; ſi dicat ſe non recordari, nequaquam inficit inſtrumentum, de foro tamen ſecus eſt, vt in dictis foris, & obſeruantijs continetur; ergo non debent extendi, vt ſic minus
16 corrigant ius commune, nam † ſtatuta ita debent interpretari, vt minus corrigant ius commune; quam ſit poſſibile, etiam verba impropriando, cap. cum dilectus de conſuetudine, Roman. conſil. 318. Alexand. conſ. 85. in quarto Corneus conſ. 100. columna 3. in tertio, & maxime ſtāte ſtatuto, quod ſtemus chartæ, vt in ſimilibus terminis voluit Marian. Socin. iunior conſil. 1. numer. 101. volumine primo, & ita in ſtatutis exor-
17 bitantibus, † & odioſis, maſculinum nō concipit fœmininum, l. 1. §. 1. ff. de ventre in poſſeſſio. mitend. Cardin. in Clementina 1. de electio. Alexan. conſil. 24. 1. colum. in ſecundo, Corneus conſ. 271. 4. colum. in quarto, Bart. in l. 1. de verborum ſignificatione, & ſic ſtatutum †
18 exorbitans à iure, ſi loquatur de decedē re ab inteſtato, ſeu inteſtato, non intelligitur in pupillo, qui non dicitur propriè inteſtatus, & ſtatuta ſtrictè, & propriè ſunt accipienda in caſu, in quo loquuntur tantum, l. 3. §. hæc verba, de negot. geſtis, Doctores in l. ſi vero, §. de
19 viro, ſoluto matrimo. fori autem † loquentes de aduceratione intra annum, & diem loquuntur de inſtrumentis, ergo non venient acta proceſſus; deinde quia dicti fori loquuntur de inſtrumento publico, foro primo, de fide inſtrumentorum, ibi: *Quæ per chartam publicam debeant confirmari*: Ergo non venient acta proceſſus, quia in ſtatuto loquente de inſtrumento publico non venit quodcumquè documentum, niſi inſtrumentum publicum, nec etiam ſcriptura priuata, licet faciens fidem, quæ etiam dicitur ſcriptura publica, ſecundum Crauetam de antiquitate, part. 1. verſic. 4. folio 78. numer. 83. ita tenet Canar. de executio. inſtrumentorum, numer. 73.
20 verba † autem fororum, & obſeruantiarum ſtrictè ſunt accipienda, & propriè, ſecundum Molinum in verbo fori Aragon. vbi fori appellantur ſtatuta, & quia de foro ſtamus chartæ, & eſt reiecta omnis extenſio, obſeruantia prima, de equo vulnerato, & ita in vim ſuperio-
21 rum † fuit in Regia Audientia declaratum, in proceſſu Hieronymi Galindo ſuper apprehenſione, in articulo proprietatis, die trigeſimo primo Iulij, milleſimo ſexcenteſimo nono, Actuar. Petro de Roda, vbi cùm per quemdam emptorem Curiæ eſſet productus quidam proceſſus ſuper executione, & trança quorumdam bonorum, fuerunt oblatæ ſpecies falſitatis contra inſtrumentum inueſtigationis mobilium, ad effectum, vt producens aduceraret, & fuit declaratum producentem non teneri ad aduerandum inſtrumentum inueſtigationis aduerari ſupplicatum, quia in actibus iudicialibus non procedunt fori, & obſeruantiæ, de aduceratione inſtrumentorum loquentes, & idem antea fuerat iudicatum in proceſſu euocationis per horreſcentię Hiero. Gaſcon, contra Petrum Rabaza, & alios, die vigeſimoſeptimo menſis Auguſti. 1576. vbi fuerunt datę ſpecies falſitatis, contra quendam appellitum criminalem, impugnando eum de falſo, dicendo, talem appellitum nunquam fuiſſe oblatum, & per conſe-

quens Petrum Rabaza fuiſſe liberan-
dum per viam priuilegiatam, vel aduc-
randum appellitum debitè, & iuxta fo-
rum, & fuit pronunciatum dicto die re-
uocationem, liberationem, & cætera ſup
plicata locum non habere.

Et vltra prædicta fundamenta à me
præſtita, conſiderabant antiqui practici,
(quorum ſcripta non me latuerunt) ali-
quas aliàs rationes ſatis vrgentes. Nam
22 primo † dicebant, circa aduerationem
proceſſuum, & actorũ iudicialium, præſ-
criptam eſſe iam particularem formam
diuerſam ab aduceratione inſtrumento-
rum, per obſeruan. Item ſi Notarius, de
probatio. faciend. cum charta, aſſeue-
rando obſeruantiam illam loqui, non ſo
lum quando proceſſus impugnatur, tan-
quam defectiuus, ſed etiam quando im-
pugnatur de falſo, & in his caſibus di-
cebant, onus hoc probandi incumbere
impugnanti inſtrumentum, nõ vero pro
ducenti illud, ſi redarguatur de falſo,
vel defectiuo, quod totum contrarium
eſt in aduceratione inſtrumentorum, vbi
† redarguto de falſo inſtrumento, onus
23 probandi veritatem incumbit producen
ti, vt per foros & obſeruantias de fide
inſtrumentorum conſtat: primum di-
ctum probabant, ponderando dictam
obſeruantiam, Item ſi Notarius, vbi re-
gula eſt, quod † ſi impugnatur proceſſus
24 de falſo, vel defectiuo, ſemper ſtatur di-
cto Notarij, niſi contrarium probetur
per teſtes conſcriptos in inſtrumento, &
ſi factum ſit recens, veluti quindecim
dierum, ſecundum Molin. in verbo re-
cens, per alios teſtes de aſſiſtentibus in
Curia tempore enantamẽti, quaſi quod
non teneatur Notarius aduerare, &
veritatem oſtendere per viam aduera-
tionis, ſed quod impugnans teneatur
probare falſitatem, vel defectum.

Id autem confirmabant ex † obſer-
25 uantia ſubſecuta, & ex modo aduceran-
di inconcuſſè obſeruato, quę declarant,
quid ſibi voluerit à ſui principio dicta
obſeruantia, & quæ fuerit eius inten-
tio, & ſcopus, & verus ſenſus, Bald. in

capit. 1. quid iur. ſi poſt alien. vaſſal. feud.
recuper. Gregorius Lopez in l. 3. titul.
25. verſic. *Algunas paſturas*, partita 4. Ca-
ſtro de lege penal. libr. 1. capit. 1. Vaſ-
qui. controuerſ. illuſtri. libro 1. capit. 47.
Craueta poſt Caſtrenſ. Roman. Socin.
conſilio 211. numero ſexto, Ioſephus Lu-
douicus concluſione trigeſima octaua,
Bartholomeus Socin. conſil. 111. num. 5.
melius Surdus conſilio 140. numer. 43.
26 in primo. Et cum fuerit † obſeruantia
interpretatiua actus, ſortita fuit effe-
ctum vnica vice ſine lapſu præſcriptio-
nis, Surdus vbi ſupra numer. 45. in pra-
27 xi † autem & obſeruantia habemus,
quod quando impugnatur de falſo, vel
defectiuo proceſſus, teſtes ſcripti in pro
ceſſu, & ſeu non deſcripti in caſu facti
recentis, admittuntur, & deponunt non
iuxta formam traditam in obſeruantia
prima, de fide inſtrumentorum, vbi in
aduceratione inſtrumentorum, hæc for-
ma ſeruatur: *Quia partibus præſentibus, vel
altera abſente per contumaciam coram Iudi-
ce legitur inſtrumentum aduerandum teſtibus
conſcriptis in eo, & etiam Notario, qui illud
fecit, & eo lecto, leguntur eiſdem publicè om-
nes ſpecies falſitatis propoſitæ, & poſt inter-
rogantur Notarius, & teſtes, an vellint adue-
rare inſtrumentum, & ſi dixerunt, quod ſic,
flectunt genua, & eis flexis tenendo manus
ſuper Sancta Euangelia, & Crucem Domini
noſtri, & etiam inſtrumentum publicum par-
tibus præſentibus, vt dictum eſt, iurant dicen-
do, Nos tales iuramus per Deum, & Euange-
lia, quod talis ſe obligauit, & mandauit fie-
ri omnia prout in inſtrumento continetur, &
quod inſtrumentum continet in omnibus, &
per omnia veritatem*, & hæc eſt forma ad-
uerationis inſtrumentorum. Verum hęc
aduceratio non practicatur, quando pro-
ceſſus impugnatur de falſo, vel defe-
ctiuo, neque teſtes conſcripti, vel non
conſcripti, qui ab impugnante produ-
cuntur ad probandum defectum, vel
falſitatem proceſſus, de quo ſupra de-
ponunt, iuxta prędictam formã, ſed iux-
ta communem modum, & formam, pro-
ut quilibet alij teſtes, in quacumque
cauſa

cauſa ad probandum producti iurare,
& deponere conſueuerunt, neque con
trarium viſſam fuit in perpetuum.
Ex quo videtur, quod aduueratio inſtru-
menti, & leges Regni loquentes de
aduueratione inſtrumentorum non pro-
cedunt, nec ſunt extendendæ ad adue-
rationem proceſſus, quę ratio fortiſſima
iudicatur.

28 Et quod iſte ſit verus intellectus † di-
ctæ obſeruantiæ, & vera opinio, ſcilicet
quod in aduueratione proceſſuũ ſit præſ-
cripta certa forma aduerandi acta pro-
ceſſus, ſcilicet per dictum, & aſſertio-
nem ſolam Notarij, niſi ex aduerſo pro-
betur defectus, vel falſitas, probatur, &
reſultat ex ſerie, & continuatione obſer-
uantiarum, nam incipiendo ab obſer-
uantia Item iuxta conſuetudinem, vſquè
ad obſeruantiam Item ſi quis dicat, de
probat. faciendis cum charta, agitur cir-
ca aduerationem inſtrumentorum pro-
ductorum in iudicio, & de falſis impug-
natorum, quam producens tenetur fa-
cere veritatem probando, vel impug-
nando teſtes, & qualitates illorum, ſed
deinde ab obſeruantia Item ſi dicatur,
quod inſtrumentum eſt factum, *por cu-
bierta*, non proſequitur articulum pro-
poſitum, videlicet, quando quis adſtrin-
gitur probare veritatem inſtrumenti cõ
tra exceptionem falſitatis oppoſitam,
ſed tantum modum probandi exceptio-
nem oppoſitam, ſuppoſita regula, quod
excipiens eam probare teneatur, & ita
diſponit, quod excipiens contra inſtru-
mentum, quod eſt factum in fide, & *por
cubierta*, non poſsit excipiens probare ta-
lem exceptionem, niſi cum Notario, &
teſtibus inſtrumenti, & eundem ordi-
nem, de modo probandi exceptionem,
proſequitur obſeruantia Item ſi Nota-
rius, vbi ſupponendo quod impugnans
acta de falſitate, vel defectu id proba-
re tenetur, præſcribit certam formam
probandi per teſtes deſcriptos, vel non
deſcriptos, vt in caſu recenti, vt ſic re-
gula illa generalis dictans, quod vbi in-
ſtrumenta redarguuntur de falſo, tenea-
tur producens veritatem oſtendere, &
inſtrumentum aduerare cum Notario,
& teſtibus, iuxta foros & obſeruantias
de fide inſtrumentorum, non militet,
nec obſeruetur in caſu ſpeciali dictæ
obſeruantiæ, Item ſi Notarius, quan-
do ſcilicet impugnantur acta iudicia-
lia de falſitate, vel defectu, prout nun-
quam contrarium fuit obſeruatum, nec
auditum, & ſic non eſt de nouo aliquid
inmutandum.

Nequè ſuperioribus videtur † obſta-
29 re, quod per forum *por quanto*, & foro
final. de fide inſtrumentorum, videtur
pariformiter obſeruandam eſſe adue-
rationem, & ſolemnitatem illius, in
inſtrumentis, & proceſsibus, tam per
diſpoſitionem expreſſam, quam per ſpe-
cialem reſeruationem aliquorum pro-
ceſſuum, nam reſpondetur ſupradictos
foros loqui de proceſsibus extractis in
publicam formam, & productis per
aliquam partium in proceſſu, Romæ,
vel in Inſula Rodos teſtificatis, qui tunc
vim inſtrumenti habent, ſicut † enim
30 originalis nota in iudicio producta non
probat, niſi ex ea, vel prothocolo in-
ſtrumentum extractum ſit in publicam
formam cum debitis ſolemnitatibus,
Bellamera conſilio 10. columna ſecun-
da in principio. Tunc enim creditur in-
ſtrumento, quando cum debitis ſolem-
nitatibus redactum eſt in debitam for-
mam, ſic idem eſt in proceſſu, quo-
niam vt probet, productus coram alio
Iudice, debet eſſe in formam publi-
cam per Notarium habentem poteſta-
tem redactus, & de talibus proceſsi-
bus extractis, & productis in iudicio,
& de falſo redargutis, loquuntur dicti
fori: alius enim eſt proceſſus, qui acti-
tatur inter partes continens omnia pro-
ducta per partes, alius vero eſt pro-
ceſſus in publicam formam per Nota-
rium inſtrumentaliter redactus, & pro-
ductus in alio proceſſu, & de illo fo-
ri loquuntur, & differunt, tan-
quam continens, & contentum,
& vnus ſub altero non comprehen-

31 ditur, obſeruantia † autem, ſi Notarius loquitur in alio caſu, quando ſi ſingula acta proceſſus, qui inter partes fit, contingit impugnari vt falſa, vel defectiua, in quibus breuis, & vtilis forma probandi præſcribitur in ea, quæ ex perſona Notarij, & aſſiſtentium in Curia, & Iudicis præſentia iuſtificatur, † cũ
32 acta iudiciaria Iudici ſint notoria, Innocent. in cap. ex inſinuatione, de procu-
33 rator. ideo acta ipſi Iudici probant, † licet, vt probent coram alio Iudice, ſint per Notarium extrahenda in formam probantem, Doctores in cap. quoniam contra, de probatio. reſultat iam ex his
34 manifeſta differentia † inter inſtrumenta, & acta proceſſus, nam acta de ſui natura, ex ſola auctoritate Notarij recipientis proceſſum robur accipiunt, propter iudicialem calorem, & Iudicis præſentiam, licet talia acta non habeant teſtes conſcriptos, nituntur enim tantum ex fide Notarij, prout notatur in l. in donationibus, vbi Salicet. & Bald. C. de donatio. Doctores in cap. quoniam contra, de probat. vbi Dec. numer. 19. Felin. 4. Notarius enim circa acta ad quæ eſt deputatus regulariter non conficit inſtrumenta, nec teſtes recipit, neque ſunt in actis neceſſarij propter multitudinem perſonarum in iudicio aſſiſtentium, Roland. conſ. 70. num. 10. in princip. Bald in l. quotiens, §. fin. ff. de probat. & hinc dixit Bartholomeus Socin. in conſ. 94. volumine 3. quod circa acta proceſſus potius tabellioni, quam teſtibus creditur, prout idem diſponit obſeruantia ſupradicta, quæ videtur abſolutè loqui, ſiuè proceſſus impugnetur de falſo, ſiue de defectiuo, quidquid Molin. dicat in verbo adueratio proceſſus, prout infertur ex verbis finalibus dictæ obſeruantiç, vbi, *Quod proceſſus aduerantur per iuramentum Notarij, ſi aliquis dixerit contra eos*, cum igitur tanta reperiatur differentia inter inſtrumenta, & proceſſus, tam in modo aduerationis, cum ſpecialis adueratio in proceſsibus reperiatur ſtabilita, in inſtrumẽtis vero alia, & in alijs etiam detur differentia, nam in inſtrumentis teſtes ſunt neceſſarij, in actibus iudicij non regulariter, & adueratio inſtrumentorum odioſa ſit, & contra iuris communis regulas, videtur concludendum foros, & obſeruantias loquentes de adueratione inſtrumentorum practicari non poſſe in adueratione proceſſuum, aliás ſi ſingula acta iudicij poſſent redargui de falſo, eſſet inmortalis litium finis, maximè, quia pars poſſet compellere Notarium vt teſtes reciperet in actis, & reſultaret magnum damnum iuſtitiæ & cauſarum.

Ego tamen (ſalua tantorum † virorum
35 auctoritate, & rerum iudicatarum) ſemper dubito ſuper his, exiſtimans proceſſus, ſicut poſſunt redargui de falſo, ſic etiam debere aduerari, iuxta forum, & eius qualitates, & requiſita, & ſic intra annum, & diem; nam primo Molin. in
36 verbo † adueratio proceſſus, verſ. & nota, clarè præſupponit proceſſum poſſe redargui de falſo, & tunc non eſſe recurrẽdum ad aduerationem, de qua in obſeruãtia item ſi Notarius, vbi ſolum poteſt aduerare Notarius, quando increpatur Notarius de omiſſione, & de proceſſu defectiuó, non autem de falſo, ergo tunc recurrendum eſt ad foros, & obſeruantias loquentes de adueratione, cum alios foros de his loquentes non habeamus, maximè, quia in obſeruantijs, de fide inſtrumentorum fit mentio de adueratione proceſſus, & in foro, *por quanto*, & foro *por proueyr*, de fide inſtrumẽtorum, etiam çquàliter fit mentio de proceſsibus, & inſtrumentis aduerandis, contra ſpecies falſitatum; vt ſic argumento deſſumpto à rubro, & nigro, & ab expreſſa fororum diſpoſitione fatendum ſit dictos foros, & obſeruãtias procedere, tam in proceſſu, quam in inſtrumento, vt deniquè non ſit arguendum extendendo diſpoſitionem inſtrumentorum ad proceſſus. Et ad rem deueniendo illud certum eſt,
37 quod in ſtatutis † inſtrumenti appellatione veniunt acta proceſſus, & ſic falſificans ea punietur per ſtatutum, ſicut

ſicut falſificans inſtrumenta, Molin. in verbo falſitas, vbi determinatio prima, quidquid aliud poſtea dixerit, ſequitur Bart. in l. in fraudē, §. inſtrumenta, de iur. fiſc. Anchar. Iunior. in quæſtionibus familiaribus, Grammatic. deciſ. 27. num. 1. Campeg. de teſtibus regul. 436. verſ. 15. Monticel. regul. criminal. 15. num. 167. verſ. quinto nota, Crotus 151. num. 22. in 2. Baiard. ad Clar. §. falſum. n. 95. & 289. qui dicunt, quod pœna ſtatuti punientis Notarium facientem falſum inſtrumentum, habet locum in Notario falſificante acta, Bart. vbi ſupra, §. ſed neque, & §. quoties, quia tunc appellatione in-
38 ſtrumenti veniunt acta, imo † inſtrumēti appellatione de propria ſignificatione venit quælibet ſcriptura priuata faciens fidem, & quælibet ſcriptura publica, Bart. in l. 1. C. de iure iuran. propt.
39 calum. ergo fori † loquentes de aduerratione inſtrumentorum procedent etiā in aduerratione proceſſuum; & quando fori loquerentur de inſtrumento publico, idem eſſet dicendum, quia tunc, licet non veniret ſcriptura priuata faciens fidem, ſecundum Canar. vbi ſupra (cuius
40 † contrarium tenet Aymon vbi ſupra, niſi quando ageretur de corrigendo ius commune, vt in deciſione) attamen hoc non procederet in actis iudicialibus, quę habent vim inſtrumenti publici, maximè, quando ſtatutum loquitur de inſtrumento publico, & alia qualibet ſcriptura publica, ſeu fidem faciente, vt ita loquuntur fori noſtri, in foro 1. ibi: *Per chartam publicam*, & in foro fin. ibi: *O qualeſquiere otras ſcripturas facientes f.*, titul. de fide inſtrumentorum, quo caſu appellatione inſtrumenti publici venire quamcumquè ſcripturam fidem facientem à quocumquè confectam, & multò magis acta iudicialia, ſcripſit Socin. conſ. 63. in 1. Ergo fori noſtri loquentes de aduerratione inſtrumentorum, ſunt etiam practicandi in aduerratione proceſſuum, cū in vtriſquè eadem ſit ratio, & hoc maximè procedet multo fortius in actibus iudicij, in quibus ſunt adhibiti teſtes per modum inſtrumenti, nam tunc vltra, quod ibi adeſt inſtrumentum, adeſt auctoritas publica iudicij, quæ non minorem fidem adhibet, quam inſtrumentum ipſum.

41 Sed cur ad mendicata ſuffragia † recurrimus, cum habeamus caſum legis, nam in primis forus, *Por quanto*, de fide inſtrumentorum, loquendo de ſpeciebus falſitatis, oppoſitis contra inſtrumentum, & de aduerratione facienda contra eas, & preſcripta iam forma aduerrationis, inter aliquos caſus, quos excipit, &c. in quibus producens non cogitur aduerrare, excipit proceſſum Iudicis Apoſtolici, & proceſſus factos in Inſula Rodij, dicens, quod in eis producens non tenetur aduerrare; ſed quod imo redarguens tenetur probare falſitatem, ergo in alijs proceſsibus tenebitur
42 producens aduerrare, exceptio † enim firmat regulam in contrarium, & in non exceptis, Abb in cap. quoniam frequenter, vt lite non conteſtata, Alexand. conſil. 26. in 1. & conſil. 59. eod. Bart. in l. quæſitum, §. deniquè ff. de fundo inſtruct. Siluan. conſil. 74. numer. 13. in 2. Deci. in l. 1. numer. 27. de regul. iur. fa-
43 cit in ſimili, † quia reſeruatio facta de aliquibus, confirmat actum in non reſeruatis, Bart. in l. quæſitum, §. deniq;
44 de fundo inſtruct. exceptio † enim, ſeu reſeruatio facta in aliqua diſpoſitione, ſiue lege, declarat, quid & quantum in diſpoſitione comprehendatur, l. nam quod liquidè, de pœnu legata, Corne. conſ. 9. columna penultima, lib. 3. quod eſt repetitum in conſil. 25. eodem lib. 3. vbi voluit, quod ſi Papa in confirmatione ſtatutorum reſeruat aliqua ſtatuta, quæ erant nulla, ex hac reſeruatione declaratur voluntas eius, quod voluerit confirmare omnia alia ſtatuta non reſeruata, etiam nulla, quia aliàs ſuperflua fuiſſet reſeruatio, ſi in generali regula illa non comprehendebantur ſecundum eum, nam ſemper exceptio
45 † intelligitur in terminis comprehenſis ſub regula. Canario, de executione

 inſtru

inſtrumentorum, quæſt.2. Cinus in l. ita
nobis,C.de adulterijs:Crauet. conſ. 213.
cum ergo forus excipiat proceſſus illos,
ergo firmat contrarium in alijs proceſſi-
bus non exceptis, vt ſic maneant com-
præhēſi in diſpoſitione termini eiuſdem
fori, idquè fortius deducitur, ex foro fi-
nal.cod.tit.ibi: *Que toda hora, é quandu in-
ſtrument, proceſſo, letras, o prouiſiones reales, Bul
las de Papa, o del Conuento de Rodas, o qualeſ-
quiere otras letras, o prouiſiones, o qualiſquiere
otras eſcripturas facientes fe, ſeran redarguidas
de falſo, ſe puedan dexir a jure, ſi las dictas eſ
cripturas ſon falſas en todo, o en part.* Quid cla
rius,quam in hoc foro, vbi equiparan-
tur inſtrumenta,proceſſus,& omnes ſcri
pturæ facientes fidem, loquendo de ad-
ueratione, & redarguitione de falſo, &
quando iſti fori expręſſi non comprehen
derent aduerationes proceſſuum, cum
certum ſit per eoſdem, & per obſeruan-
tias poſſe proceſſus,& acta iudiciaria re-
dargui de falſo, ſimul & aduerari, ſi non
ſunt aduerāda per hos foros, iuxta quos
quæſo aduerabuntur?

Nequè obſt. quod forus 1.2.& 3.†de fi
46 de inſtrumentorum, & aliquæ obſeruan
tiæ,mentionem non faciant de proceſſu
quia ſufficit,quod in foro vltimo, & pe-
nultimo eod. & in obſeru. item ſi plura
de fide inſtrumentorum, fiat mentio de
actibus iudicialibus, nam perinde eſt,
ac ſi in alijs expreſſe mētio fieret de pro
47 ceſſibus,cum vnum † ſtatutum declaret
aliud, Bart.in l.prætor ait,§. eritq; diffe-
rentia,ff.de vi bonorum raptorum, Bar-
tholomeus Socin.conſ.242 2. colu. &
omnia ſtatuta pro vno debent haberi,
Marian.Socin.iun.conſ.7.nu.6.in 1.

Nequè etiā obſtat,quod ſtatuta † cor
48 rectoria nō ſunt extendenda, nam dato,
quod verum eſſe fateamur,foros ſcilicet
correctorios iuris communis, etiam ex
identitate rationis præſumptæ extendi
non poſſe,ſed nos non agimus de exten-
ſione,ſed de interpretatione comprehē-
ſiua,naturali,&propria,dicimus enim,in
ſtrumenti appellatione ſaltem lata,com-
prehendi acta iudicij, & ſic foros de ad-
ueratione loquentes in eis procedere,
quia vbi caſus comprehenditur ſub im-
propria & lata verbi ſignificatione, tra-
hendo diſpoſitionem ad eum caſum, qui
ſublata verbi expreſſi ſignificatione con
tinetur, non extendimus diciſionem, Ay
mon conſ. 89. Tiraquel. in l. ſi vnquam,
verb.donatione largitus, num.146. & in
alia impreſſione numer. 159. C. de reuo-
cand.Riminald.in priuc. inſtitut. de do-
nat.num.273. Alba.conſ.1. num.15. & 20.
Ludouic. Molin. de primogen.lib.1.cap.
17.num.27.& maxime, quia hic in vtro-
49 què caſu eadem eſt ratio,†& tunc diſpo-
ſitio de vno caſu loquens,& in alio locu-
ta videtur, nequè eſt omiſſum, quod ea-
dem ratione includitur, Menoch.conſil.
11. numer.16. volum.1. Aymon conſ.183.
num.3. Roland.conſ.72.num.37. volu.1.
Burgos de pace,in l. 1. Taur. nequè hoc
caſu ſit extenſio, cum propter identita-
tem rationis eodem ſtatuto cenſentur
deciſi caſus iſti,non per extēſionem, ſed
50 per comprehēſionem, ſicut genus † ſuas
ſpecies comprehendit, Tiraquel in tract.
ceſſante cauſa, in verbo cauſa legis ceſ-
ſante, numer. 141. idem de retractu li-
gnag. §.20. gloſ.1. num.2. Mexia de tax.
panis,in 2.concluſ.num.9. fol.43. Molin.
in reportor.in verb.forus,fol.156.colu.2.

51 Deinde,quia licet adueratio † inſtru-
mentorum ſit contra regulas iuris com-
munis Romanorum, non propter hoc
dicitur exorbitans,& odioſa, tanquam
contra ius commune, quia ius noſtrum
commune non eſt ius Romanorum, ſed
ius potius peculiare Regni, quod venit
appellatione iuris communis, vt dicunt
allegati per Alciatum,in l.pupillus,§.ter
ritorium,num.52. de verborum ſignifica-
tione,in terminis Molin. in verb. excep-
tio non numeratæ pecuniæ,in fine: De-
cius conſ.683. num.1. Gozadin. conſ.37.
num.8.Io.de Amicis conſ.42. numer. 25.
Auendañ.de exeq.lib.1.cap.16. num. 10.
attento,quod Rex Aragonum non reco
gnoſcit ſuperiorem in temporalibus, vt
dicunt,Bellug.in Specul.rubr.14. tit. de
iuramento num.70.Oldrad.conſ.69.n.9.
& conſ.

Digitized by Google

& conſ.231.num 1. circa medium, Rom. 298.num.1. Alexan.25.num.6.in 1. Portol. verb. Rex, num.53 quos reprehendit Vlcurrunus de regim. mundi. 2. par. quæſt. 3. fol. 274. & verſ. ſed poſtquam, fol. 279. vbi contra Oldradum, omnino vidẽdus. Et ſic non dicitur caſus exorbitans à iure communi ille caſus, qui eſt ſecundum foros noſtros, quantumcumquè ſit contra ius Romanorum, & ſic non agimus hic de extendendis odioſis, & exorbitantibus, nequè aliæ rationes contrariæ videntur obſtare, nam primo dicta obſer-
52 uan. item ſi Notarius †non loquitur, quã do proceſſus redarguitur de falſo, ſed tãtum, quia defectiuus: ita Molin. in verbo aduerario proceſſus, & quãdo dicerem⁹ loqui in vtroquè caſu ob ſui generalitatem, adhuc non obſtaret ponderatio contraria, quia ibi aduerario fit etiam cum Notario, ſicut aduerario inſtrumentorũ cum Notario & teſtibus, & non requiritur, quod fiat aduerario cũ teſtibus, propter auctoritatem iudicialem, quam habẽt acta, data tamen licentia impugnanti probandi defectum, & falſitatem in duobus caſibus, vt ibi: Hæc autem differentia per plus, & minus non mutat ſubſtantiam, quominus dicatur tã proceſſus debere aduerari, quam inſtrumenta, & ob hanc iudicialem auctoritatem, quam habent acta, non requiritur illa riguroſa, & ſolemnis aduerario, de qua in obſeruan. 1. de fide inſtrumentorum, vbi aduerario fit non ſolum per Notarium cum iuramento, ſed etiam pèr teſtes, hic autem ſolo iuramento Notarij, ſed tu ſemper tene cum Molin. quod dicta obſeruan. ſolum loquitur, quando impugnatur proceſſus de defectiuo, non vero de falſo; ſi autem impugnaretur de falſo, prout & aliæ obſeruan. & fori innuunt, tunc eſſet ſeruanda ſolemnitas aduerationis inſtrumẽtorum intra annũ & diẽ, cum teſtibus, ſi eſſent ſcripti, vel ſine eis
53 cum Notario. neq; obſtat vltima ratio,† quia in dicto foro vltimo, & penultimo referuentur proceſſus extracti in publicam formam, prout ibi dicitur, adhuc tamen in foro fin. fit mentio de aduerationе proceſſus indeffinitè, vt ſic negari non poſſit foros illos, loqui etiam de aduerationе actorum iudicialium, & in hoc nullus conſideratur rigor, cum facile ſit producenti, ſi Notarius verum ſcripſit aduerare acta á ſe geſta, cum teſtibus ſi ſint conſcripti, vel ſine eis infra annum & diem, cum ſequaces alterius opinionis præciſſe compellantur fateri in terminis dictæ obſeruan. debere Notarium reſpondere ſtatim cum iuramento, ſuper veritate actorum, quod magis grauoſum eſt, quam quod redargutis de falſis actis iudicialibus, teneatur pars aduerare cum Notario, & teſtibus, ſi ſint conſcripti, vel ſine eis cum ſolo Notario, infra annum & diem. Hæc ſaluo rectius ſencientis iudicio.

DECISIO C.XXI.

An, tertius in cuius poſſe bona emparantur mandato Iudicis, poſſit opponere de falſitate contra emparantẽ, vt adueret inſtrumentum.

SVMMARIVM.

Emparatus in cuius poſſe bona alterius emparantur, non poteſt excipere de falſitate inſtrumenti ad finem aduerandi illud, ſed hoc tantum expectat ad eum cuius bona ſunt emparata, ſic fuiſſe iudicatum refertur. num. 1. & quid, quando emparans petit duci bona ad curiam. num. 14. & quid. in caſu contrario. num. 15.

Emparato interdicitur omnis alienatio. num. 2.

Intereſatus principaliter ſolum admittitur in Regno ad agendum & excipiendũ, num. 3.

Quod

Quod etiam de iure procedit.n.4.

Exceptio partis non legitimæ, vel ſine actione, & iure agis, licet peremptoria ſit, & poßit opponi in omni parte iudicij, poteſt etiam opponi in vim dilatoriæ, ſi ſit de peremptorijs priuilegiatis, & ſemper impedit proceſſum ad vlteriora, donec de oppoſitione cognoſcatur.num.5.

Exceptio peremptoria oppoſita à tertio habet vim dilatoriæ, & impedit proceſſũ ad vlteriora.num.6.

Exceptio peremptoria oppoſita à contuento, non à tertio, debet opponi in vim dilatoriæ, vt ſuſpendat.num.7.

Exceptio clericatus ſemper impedit, quia non poteſt renunciari.num.8.

Emparatus in cuius poſſe bona tertij emparantur, cum ſua non ſint, nec futura ſunt, ſed ſolum eſt quaſi depoſitarius curiæ, ſic nec defendere, nec excipere poteſt cum non ſit pars legitima.num.9.

Alienare prohibitus prohibetur etiam actiones exercere, excipere, nec aliquid aliud facere poteſt, per quod res poßit alterari.num. 10.

Contraria opinio verior, niſi in caſu de quo hic.num.11.

Alienare prohibitus non poteſt compromittere.num.12.

Exceptio non debet admitti, quando eſt ſuſpicio quod calumnioſe opponitur.n.13.

AD inſtantiam Eliſabethis de Guerta fuerunt emparata per Regiam Audientiã (in poſſe cuiuſdam tertij) bona pertinẽtia ad Eliſabetham Marco, in vim cuiuſdam comãdæ 20000. librar. in qua erat ſibi obligata dicta Eliſabetha Marco, in quo emparamento ſe oppoſuit Reuerendus Petrus del Villar, tanquam hęres dictę Eliſabethis Marco, qui vti talis in alio proceſſu (vt vidiſti ſupra) impugnabat dictã comandam de falſo: his ſic exiſtentibus, illę tertius, in cuius poſſe bona fuerunt emparata, poſtquam reſponderat ſe habere bona dictæ Eliſabetis Marco, impugnabit de falſo dictam comandam, proponendo contra eam ſpecies falſitatis, ad effectum, vt pars emparans, ſcilicet, Eliſabet de Guerta aduerarer inſtrumentum comandę, cum notario & teſtibus, quo ſemel (vt dixi ſupra) aduerato, amplius impugnari non potuiſſet ſecundum forum, vt late ſupra vidiſti, & an hęc attentatio fuerit colluſiua inter emparantem & emparatum, ad effectũ præiudicandi Petro heredi, Deus ſcit, non dijudico, eſt verum quod non caret ſuſpicione attento quod iam in alio proceſſu pendebat tunc impugnatio falſitatis contra comandam, dubitabatur igi-
1 tur, an iſte † tertius poſſit excipere de falſitate comandæ, contra emparantem, & per propoſitionem ſpecierum falſitatis transferre in eum onus probandi veritatem, & aduerandi inſtrumentum, taliter, quod eo ſemel aduerato, amplius non poſſet illud redargui, impugnari & aliquo modo eius fides notari, fuit in cõſilio reſolutum, quod non poterat emparatus de hoc excipere, & ſic cauſam deffendere, ſed quod hoc expectabat tãtum ad dictam Eliſſabetam Marco, vel heredes illius, quorum bona erant emparata, & de quorũ pręiudicio tantum agebatur, vide in proceſſu Eliſabetis de Guerta ſuper emparamento, die 27. Iunij 1612. in Reg. Aud. actuar. Io. Ripol.

Pro fundamẽto reſolutionis breuiter ſuppono, quod in Regno, quãdo aliquis creditor vult aſſecurare creditũ ſuum, vel illud promptè exigere, ſolet auctoritate Iudicis facere emparari, & ſeu ſeſtari bona, debita, & res omnes debitoris ſui, exiſtentia penes quem cumquè tertium, & per illud emparamentum mandauit illi tertio (ſi bona illius debitoris habet) nè illa alienet, reſtituat, deſferat,
2 uè, nam † interdicitur ſibi omne genus alie-

alienationis, vt fuſsè Molin. in verbo emparamentum,& nos in tractatu de in hibitionibus cap.4.§.8.fol.336.numer.9. Hoc ſuppoſito, neceſſaria & iuridica fuit ſuperior Senatus reſolutio.

Primo, quia ille ſolum admittitur in
3 Regno ad agendum,& † excipiendum, cuius principaliter intereſt, nec admittitur ſecundario intereſſatus, quod plus eſt,nam hic & reliqui,qui non ſunt principaliter intereſſati, tanquam perſonæ non legitimę repelluntur à iudicio,for.1. de poſtuland.obſeru. Item per foros de generalib. priuileg. totius Regni, foro vnico, quod in factis vſurarum, Molin. verbo,clamium,verbo,fiſcus, verbo, pœna,verbo,capleta, & nos de inhibitio, c.
4 5.§.4.num.15.Prout etiam de iure † nullus auditur in quocumque iudicio, niſi prius conſtet ſua intereſſe,vel ſibi ius agē di competere,cap.veniens.2.de teſtibus, cap. cum inter R. de electio. l. fin. C.de ædict.diui Adrian tollen.l.1. de appellatio recipiend.ſaltem ſummariè,Felin. in cap.cum ſuper,num.16.de re iudicat.ex-
5 ceptio † enim partis non legitimæ,veluti,tua non intereſt, vel ſine actione & iure agis,licèt ſit peremptoria, Bald.Angel.in l.poſthumus,§.ſi quis de inofficio. teſtam.num.5.ad Trebel.Aret.in cap.ſuper his,num.59.de accuſatio. & per conſequens in omni parte iudicij opponi poſſit,l.peremptorias,vbi Paul.C.ſentēt.reſcind.non poſſ.& de ea iudex pronunciare,l.de qua re deiudic.poteſt etiā opponi in vim dilatorię,ſi ſic de peremptorijs priuilegiatis,de quibus in cap.1.de litis conteſtat. in 6. vbi DD. & ſemper impedit proceſſum ad vlteriora,donec de oppoſitione cognoſcatur,Abb.in cap.tuam,nū.
6 6.de ordin.cogni.Siue † à tertio oppoſitore opponatur,quo caſu ſemper impedit,l.ſi quidem,C.de exceptio. DD.in l. ſi aliena.ſoluto matrim. ſi vero † oppo-
7 natur non à tertio, ſed à conuento,tunc debet opponi in vim dilatoriæ, & tempore quo opponuntur dilatoriæ, vt ſuſpendat,Abb.in cap.tuam de ordine cogniti. aliàs talis effectus erit renuntiatus, cap. inter monaſterium,de re iudicat. & ſolū poterit opponi ad merita,niſi eſſet excep
8 tio † clericatus, quę ſemper impedit, quia non poteſt renuntiari,cap.ſi diligenti de foro competent. latè Barboſ.in l. bina,ff.ſolut.matrimo.modo ad caſum no-
9 ſtrum. Huic tertio, in quo bona † fuerunt empatata per Regiam Aud. nihil intereſt in his bonis,cum ſua non ſint, & cum iam ordine & mandato curiæ ſint affecta taliter,quod ea nec alienare,nec reſtituere poteſt,& in nullum euentū ſunt ſua futura,& ſolum eſt quaſi depoſitarius Curię, reſtituturus cui Curia mādauerit reſtitui,ergo hic tertius nec deffendere, nec excipere poteſt,cum non ſit pars legitima aliquo modo ad ſic agendum.

Secundò fortius facit pro determinatione ſacri Senatus regula illa, quę deſumitur ex tex.in l.ait prætor, ff. de iure deliber.vbi dicit tex. abſurdum eſſe ei, cui alienatio interdicitur, permitti actiones exercere,&c.Ex quo tex.paſsim colligūt
10 DD. quod qui † non poteſt alienare, nec poteſt actiones exercere,nec excipere,nec aliquid aliud facere,per quod res poſsit alterari,ita tenet Dec.conſ.445.n. 29.Socin.nepos cōſ.131.num.93.in 2. Aymon.conſ.117.num.7. & conſ. 60. num.1. Tiraquel.de iure mari. gloſ.5. num.207. Cagnol.in l.res iudicata,num.5. ff. de regul.iur.ſequuntur & alij,quos refert Pinel.in l.1.3.par.num 48.de bon.mater.& licet contra iſtos aſſerentes, bona maioratus,& feudalia, & quæcumque ſubiecta reſtitutioni non poſſe per poſſeſſores deffendi, trāſigi,nec compromitti, quia alienari non poſſunt, per regulam, d. l.
11 ait prętor,ſit alia & contraria opinio † & verior in caſu,in quo ipſi loquti ſunt,fundati in d.ratione d. l. ait prętor, vt apparet per Pinel.ibi, verſ. *Sed contraria opinio, &c.* dicentem,quod poſſeſſores maioratus,feudi,emphyteuſis,& rerum fideicōmiſſo ſubiectarum,& etiam pater in bonis aduentitijs filij,habet a lege aliquam adminiſtrationem & arbitriū,& ſic poſſunt exercere actiones,& ſententia in eis lata præiudicat ſucceſſoribus, Pinel. vbi ſup.

Digitized by Google

ſup.tamen quando eadem eſt ratio prohibendi, & alienationem & exercitium actionum & exceptionum, tunc ab omnibus recipitur regula, l. ait prætor, de iure deliberan. vbi quodammodo videbatur repugnans, nõ adire hæreditatem, & exercere actiones hæreditarias, ita eleganter Bald. in Authent. hoc ius, col. fin. num. 10. C. de ſacroſanct. Eccleſ. dicens, quod in caſu illius legis eadem erat ratio prohibendi vtrumque, de quo bene Pinel. ſic tranſiens vbi ſupra, ſicut in ſimili †
12 qui non poteſt alienare, non poteſt compromittere, cap. cum tempore, vbi Abb. Immol. & alij de arbitr. Iaſ. in l. fin. n. 119. de iure emphyt. Deci. conſ. 44. alij allegati per Pinel. num. 44. in caſu autem noſtro iſte tertius in cuius poſſe bona emparantur, & confeſſus eſt rem alterius eſſe, ex hoc ſolo non poteſt rem alienare, reſtituere, nec diſſipare, imo expreſsè ei interdicta eſt per iudicem omnis alienatio, neque habet adminiſtrationem aliquam, ſiue a lege, ſiue ab homine, nec arbitrium aliquod nomine proprio, nec alieno, vt ſic fugiamus aliqua contraria, quæ adducit Pinel. ergo concludi oportet hunc tertium non potuiſſe opponere de falſitate, cum illud ſit cõſentire, quod producens inſtrumentum debiti poſſit adulterare illud, cum notario & teſtibus in præiudicium veri domini bonorum, attento quod eadem eſt ratio ad prohibendum alienationem, & exercitium actionum, & exceptionum.

Vltimo ducti fuerunt domini iudices conſiderando, quod iſta exceptio non carebat ſuſpicione colluſionis, attẽto quod eo tempore iam impugnabatur de falſo inſtrumentum illud, per dictum Petrum del Villar in alio proceſſu, vt vidiſti in deciſſione, vbi poterant partes deducere veritatem inſtrumenti, cumque illud nollent facere, non carebant ſuſpicione fraudis & calumniæ, & vbi † eſt ſuſpicio, ca-
13 lumnioſè opponi aliquam exceptionem, non debet admitti talis exceptio, tanquã calumnioſa, cap. ſuſcitata de reſtitutione in integrum, cap. poſt electionem, de electione, l. 2. C. de falſ. & ſic remanſit integra Senatus reſolutio, vt dixi ſupra. Neq; ſuperioribus obſtabit, ſi dixeris, quod
14 quando petit emparans bona † emparata duci ad poſſe curię, & ad id facit fidem de caſu manifeſto, quod facere ita tenetur, Molin. verbo, emparamentum, fol. 117. col. 3. verſic. emparata ſi ſunt bona mobilia, & nos de inhibitio, cap. 4. §. 8. fol. 338. col. 2. num. 8. poteſt tunc emparatus opponere de falſitate contra caſum manifeſtum, & opponere exceptiones offuſcando illud, quia reſpondetur illud tunc permitti, quia in hoc eſt intereſſatus, cum ſpolietur poſſeſſione rerum emparatarum, quidquod non ita expediturn hoc eſt, cum videatur & certius ſit, id debere fieri & opponi per eum, cuius bona emparantur, cui illud deberet intimari ad euitandas multas fraudes, vt ad uerto in tractat. de inhibitio, vbi ſup. nu. 14. & emparato ſatis cautum eſſe, ſi ea duxerit ad curiam mandato iudicis, qui de veritate caſus manifeſti inquirere debet, verum ab hinc, & vltra hunc paſſum nihil amplius facere poteſt emparatus, vt ſupra dixi.

15 Quid autem foret † dicendum in caſu contrario, quando ſententia lata foret poſſe excipere, & fuiſſet adulteratum inſtrumentum debiti, an talis ſentẽtia præiudicaſſet vero domino, Paul. Caſtrenſ. in l. Lucius. ff. de his qui notantur infamia, DD. in l. ſæpè, ff. de re iudicat.

DECISIO C.XXII.

An iura & nomina debitorũ, & annui reddit⁹ veniãt appellatione bonorũ mobiliũ, vel immobilium, vel bonorũ ſimpliciter de iure & foro.

SVMMARIVM.

NOmina debitorum, iura & actiones, non veniunt appellatione bonorũ mobilium, vel immobilium; quia conſtituunt *tertiam*

tertiam ſpeciem bonorum,num.1. ſed limita & intellige,num.7.

Nomina debitorum, iura & actiones, vt in pignus capi poſſint,primo mobilia, ſecun.immobilia capienda ſunt,num.2.

Nomina debitorum, iura & actiones à rebus mobilibus, & immobilibus diſtinguntur ſubſtantia,& natura,num.3.

Nomina debitorum, iura & actiones nullo loco circumſcribuntur, num.4.

Nomina debitorum, iura & actiones affixa ſunt oſsibus,tanquam caracther,& ſic nunquam ſeparantur à nobis per ſolam traditionem,num.5.

Nomina debitorum, iura & actiones veniunt appellatione bonorum mobilium, vel immobilium,loquente diſpoſitione cum dictione generali,omnia,num.6.

Nomina debitorum, iura & actiones veniũt appellatione bonorũ ſimpliciter, n.8.

Nomina debitorum,iura & actiones veniunt in generali obligatione,num.9.

Nomina debitorum,iura & actiones, veniunt appellatione bonorum, etiam ſi in diſpoſitione dicatur (bonorum meorum,vel tuorum) num.10.

Emphyteoſis,vel feudum, an veniant appellatione bonorum remiſſiue,num.11.

Nomina debitorum,iura & actiones veniunt appellatione bonorum,maximè in Regno,vbi non datur tertia ſpecies bonorum,num.12.

Annui redditus in Regno reputantur pro mobilibus,num.13.

Annuus redditus formatur plerumque per titulum venditionis,num.14.

Annuus redditus conſtituitur ſuper re fructuoſa,num.15.

Annuus redditus eſt mers, & vicẽ mercis habet, & ſic emi & vendi poteſt, nu. 16.& 17.

Pecunia (in annuis redditibus) non emitur cum pecunia, ſed ius percipiendi annũam penſionem,num.17.

Annuos redditus poſſidens excuſatur a ſatisdatione,quaſi immobilia poſſidẽs, n.18.

Annui redditus non poſſunt alienari per ciuitates,minores, nec Eccleſias, ſine decreto,num.19.

Annui redditus, quoad alienationem præſcriptionem,conſtitutionem feudi,& alios ſimiles effectus, æquiparantur immobilibus,num.20.

Retractus,qui ſolum datur in immobilibus,datur etiã in annuis redditibus,n.21.

Annui redditus, ſi perpetui ſunt, aut ad longum tempus, ſunt immobiles, ſecus ſi ad moditum,num.22.

Tempus longum,aut modicum,quod dicatur,num.23.

Annui redditus reddimibiles iudicantur perpetui,num.24.& ſequentibus; intellige tamen,num.26.& quid in Aragonia, num.27.latiſsimè.

Dominus verè dicitur,emens cum pacto de retrouendendo, dum res non redditur,num.25.

Annua præſtatio perſonalis an reputetur inter mobilia, vel immobilia, num.26.

Annua præſtatio perſonalis ſecundum veriorem ſententiam non computatur inter immobilia,niſi debeatur a fiſco, vel perſona publica,num.27.

Mercedes annuæ,quæ a Rege debentur alicui ad vitam, inter immobilia computantur.num.28.

Fiſci debitum perire,vel extingui difficiliter poteſt,num.29.

Debi-

Debitum annuum, quod a priuato præſtandum eſt, facile perire poteſt, num. 30.

Declaratur obſeruan. item de conſuetudine. 60. de iure dotium, num. 31.

Annui redditus in Regno quo ad diuiſionem faciendam, & reſpectu penſionum decurſarum & porrata inter mobilia computantur, num. 32.

Annui redditus reſpectu penſionũ decurrendarum, & ſic pro futuro tempore, inter bona immobilia computantur quoad effectum diuiſionis, num. 33.

Porrata decurſa computatur inter mobilia, non autem reſiduum penſionis, ſeu alia porrata decurrenda, num. 34.

Vſufructuario cenſualis, vel tributi moriente, vna ſola die antiqua penſio cadat, vel tributũ, illa talis pẽſio nõ pertinebit hæredi vſufructuarij, ſed ipſi propietario, n. 35.

Cenſualia cum inſtrumento gratiæ, & ſic redimibilia, regulariter loquendo, inter mobilia computantur, niſi in caſibus, in quibus ex particulari legis & fori diſpoſitione aliud diſpoſitum ſit, num. 36.

Cenſualia ſine gratia redemptiua reputantur inter bona ſedentia, num. 37.

Tributum, vbi procedit a cenſu conſignatiuo vere, vel præſumptiuæ, inter mobilia computatur, ſi interueniat facultas redimendi, num. 38.

Cenſus vere reſeruatiuus non obſtante gratia redemptiua inter immobilia computatur, num. 39.

QVotidie controuerti ſolet, dum obligantur & hypotecantur bona, an veniant nomina debitorum, iura, & actiones, in qua re tollendo non dubia, dicendum eſt, quod appellatione bo-
1 norum † mobilium, vel immobilium nomina debitorum, iura & actiones de iure non continentur, quia conſtituunt tertiã ſpeciem bonorum, l. à Diuo Pio, § in venditione, & §. ſi quoque, ff. de re iudicat. l. quam tuberonis, §. fin. ff de peculio, in
2 quibus apparet differentia † in exequẽdo rem iudicatam, inter hæc tria bona mobilia, ſcilicet, immobilia, iura, & actiones, cum primo mobilia, ſecundo immobilia, tertio iura capienda ſint in pignus, l. Caius, in princip. de legat. 2. loquendo tamen in diſpoſitione hominis, vt ita declarat Tiraq. de retract. linag. §. 1. gloſ. 7. num. 5. l. ad eum in princip. de donationibus, vbi nomina, & mobilia ponuntur vt diuerſa l. omnes in princip. & l. bene à Zenone, verſ. & nemo, C. de quadriennal. præſcriptione, idque ſequũtur Bart. Fulgoſ. in d. l. quam Tuberonis, §. vltim. idem Bart. in conſ. 51. ad fin. Oldrad. 19. Alber. in l. mouentium, de verborum ſignificat. Lapus, allegatione 92. & alij infiniti allegati per Tiraq. vbi ſup. num. 9. dicens id maxime procedere in ſtatutis, Iaſ. in l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verborum obligat. & eſt communior & verior, ſecundum Tiraq. vbi ſup. num. 17. Abb. in cap. nulli, de rebus Eccleſiæ, Iaſ. conſ. 184. num. 1. deciſ. 414. & 653. Nec deſtituta eſt opinio hæc fortiſsimis rationibus, cum ſubſtantia, & natura diſtin-
3 guantur † actiones à rebus mobilibus & immobilibus, in quo conſiſtit identitas, vel diuerſitas ſpeciei, ſecundum Dynum in regula ſine poſſeſsione, 3. col. de regul. iur. in 6. nam actiones ſunt inuiſibiles, & incorporeæ, mobilia vero, & immobilia ſecus, quia cum ſint corporea in loco cõſiſtunt, & ideo † illæ nullo loco circunſ-
4 cribuntur, d. l. Caius, vnde vbi donantur omnia bona, quæ in tali loco ſunt, nõ cõprehenduntur iura & actiones, vt dicam in ſequenti deciſione, etiam ſi inſtrumenta eorum in eo loco ſint, vt dicemus ibi, cum tamen tunc mobilia, & immobilia veniãt, deinde quia dominia mobilium, & immobilium à nobis ſeparantur, quando illa traddimus, l. traddicionibus, C. de pactis

pactis actiones vero directæ, affixæ oſsibus, tanquam caracter, nunquam ſeparantur, l. quis ergo caſus, in fin. & ibi glo. & Bartol. de pecul. Tiraquel. vbi ſupr. num. 13.

6 Superiora veriſsima ſunt, niſi † diſpoſitio hominis loqueretur generaliter cum dictione, omnia, quæcumque, qualiacumque, ſiue vniuerſa bona mobilia, & immobilia, quia tunc nomina debitorum comprehenduntur, Alciat. in l. mouentium, de verbor. ſignifi. Couar. in ca. relatum. 2. col. 3. de teſtam. Hippolyt. in l. vnius, §. cogniturum, col. 4. ff. de quæſtion. & hoc omne propter naturam dictionis vniuerſalis, quæ omnia comprehendit, Socin. conſ. 217. col. 3. lib. 2. Bald. in l. 2. in quæſt. 34. de rerum diuiſsione, Abb. conſ. 3. lib. 2. Roma. Alex. in l. etiam ſolut. matrimo. & alij multi allegati per Tiraquel. vbi ſup. & licet non deſsint cōtradictores, vt per Tiraq. num. 16. tamen illi loquuntur in dictione vniuerſali prolata a lege, ſecus ſi ab homine, vt nos loquimur, quo caſu vera eſt reſolutio hæc, ſecundum Alex. in l. ſi patroni, in princi. ad Trebel. & in l. 1. de legat. 1. & vide Tiraq. num. 19. vbi ſup.

7 Id autem, quod diximus † nomina debitorum & iura non venire appellatione mobilium, & immobilium, ſed facere tertiam, ſpeciem de per ſe, intelligēdum eſt, niſi neceſſario ſtatuēdum ſit de nominibus & actionibus, an ſint mobilia, vel immobilia, vt putà quādo de omnibus bonis conſtat eſſe actum, diuerſimodè tamen de mobilibus, & immobilibus; vt ſi ſtatutum dicat, quod in omnibus bonis, vel dicat quod in bonis ſuccedant agnati & cognati, agnati in immobilibus, cognati in mobilibus, vel ſi aliter expediat alterutris accedere iura & actiones, veluti quandō quæritur an iura & actiones minorum, vel Eccleſię, poſſint alienari ſine decreto, tunc quia conſtat de omnibus actum eſſe, vt in primo caſu, vbi ſi aliter diceremus, remanerent iura & actiones ſine hærede, in ſecundo etiam exemplo, neceſſe etiam eſt vt iura accedant mobilibus, vel immobilibus: cum agatur de alienationis ſolemnitate, quo ad decretum, quę ſolum data eſt, reſpectu mobilium, vel immobilium, & ſic neceſſe eſt alterutri accedere debere iura, actiones & nomina debitorum, & per conſequens neceſſe eſt determinare de nominibus, & actionibus iure mobiliū, vel immobilium, & ſic vni, vel alteri accedere, & tunc concors eſt ſententia, vt iudicetur de actionibus & nominibus; prout ſunt res & corpora, ſiue ſpecies ad quas nomina, & actiones cōſtitutæ ſunt, & tendunt; nam ſi actiones ſunt ad mobilia, mobiles erunt, ſi ad immobilia, immobiles, Bart. in l. poteſt, de author. tutorū, Bart. Alciat. in d. l. mouentium, Bald. cōſ. 247. col. 3. in 2. Angel. in l. ſi conſtante, §. vlti. & ibi Roma. ſolut. matrim. Imol. in cap. nulli, col. vlt. & ibi Abb. col. 3. de rebus Eccleſiæ non alienand. Franc. & alij in cap. 2. eod. in 6. Alex. in l. à Diuo Pio, §. in venditione, 2. notabili, de re iudicata, & conſ. 264. per totum, in 6. & multi alij allegati per Tiraq. num. 15. & in hūc ſenſum intelligēdi ſunt ferè infiniti DD. dicētes iura & actiones eſſe immobiles, ſi ad immobilia, & mobiles ſi ad mobilia competant, quos copioſa manu congerit Tiraq. vbi ſup. num. 1. ſed hæc regula determinandi nomina debitorū & actiones, iuxta naturam rei, cui adhęrent, ſi illud neceſſe ſit fieri, vt ſi mobili, ſint mobiles, ſi vero immobili, immobiles, fallit in aliquibus caſibus, in quibus non ita determinandæ ſunt actiones, ratione rei propter illam neceſsitatem; ſed aliter determinatio ſumenda eſt. Et primo ſupradicta regula procedit tantū in actionibus quæ competunt ad certam ſpeciē, ſecus ſi ad genus, vel ad quantitatem in genere, tunc enim ſemper, & in quocumque caſu non ſunt mobiles, nec immobiles, ſed faciunt tertiam, & ſeparatam ſpeciem; nam actio per ſe, genus, pecunia in genere non eſt mobilis, nec immobilis, nec ſunt in ſenſu, Alex. conſ. 68. col. fin. lib. 6. & fuit determinatio Lapi, allegatione 92. Roman. in l. ſi conſtante, §. vlti.

ſolut.

Debitum annuum, quod a priuato præſtandum eſt, facile perire poteſt, num. 30.

Declaratur obſeruan. item de conſuetudine. 60. de iure dotium, num. 31.

Annui redditus in Regno quo ad diuiſionem faciendam, & reſpectu penſionum decurſarum & porrata inter mobilia computantur, num. 32.

Annui redditus reſpectu penſionũ decurrendarum, & ſic pro futuro tempore, inter bona immobilia computantur quoad effectum diuiſionis, num. 33.

Porrata decurſa computatur inter mobilia, non autem reſiduum penſionis, ſeu alia porrata decurrenda, num. 34.

Vſufructuario cenſualis, vel tributi moriente, vna ſola die antiqua penſio cadat, vel tributũ, illa talis pẽſio nõ pertinebit hæredi vſufructuarij, ſed ipſi propietario, n. 35.

Cenſualia cum inſtrumento gratiæ, & ſic redimibilia, regulariter loquendo, inter mobilia computantur, niſi in caſibus, in quibus ex particulari legis & fori dyſpoſitione aliud diſpoſitum ſit, num. 36.

Cenſualia ſine gratia redemptiua reputantur inter bona ſedentia, num. 37.

Tributum, vbi procedit a cenſu conſignatiuo vere, vel præſumptiuæ, inter mobilia computatur, ſi interueniat facultas redimendi, num. 38.

Cenſus vere reſeruatiuus non obſtante gratia redemptiua inter immobilia computatur, num. 39.

QVotidie controuerti ſolet, dum obligantur & hypotecantur bona, an veniant nomina debitorum, iura, & actiones, in qua re tollendo non dubia, dicendum eſt, quod appellatione bo-
1 norum † mobilium, vel immobilium nomina debitorum, iura & actiones de iure
non continentur, quia conſtituunt tertiã
ſpeciem bonorum, l. à Diuo Pio, § in ven
ditione, & §. ſi quoque, ff. de re iudicat. l.
quam tuberonis, §. fin. ff de peculio, in
2 quibus apparet differentia † in exequẽ-
do rem iudicatam, inter hæc tria bona
mobilia, ſcilicet, immobilia, iura, & actio
nes, cum primo mobilia, ſecundo immo-
bilia, tertio iura capienda ſint in pignus,
l. Caius, in princip. de legat. 2. loquendo
tamen in diſpoſitione hominis, vt ita de-
clarat Tiraq. de retract. linag. §. 1. gloſ. 7.
num. 5. l. ad eum in princip. de donatio-
nibus, vbi nomina, & mobilia ponuntur
vt diuerſa l. omnes in princip. & l. benè à
Zenone, verſ. & nemo, C. de quadrien-
nal. præſcriptione, idque ſequitur Bart.
Fulgoſ. in d. l. quam Tuberonis, §. vltim.
idem Bart. in conſ. 51. ad fin. Oldrad. 19.
Alber. in l. mouentium, de verborum ſig-
nificat. Lapus, allegatione 92. & alij infi-
niti allegati per Tiraq. vbi ſup. num. 9. di-
cens id maximè procedere in ſtatutis,
Iaſ. in l. ſtipulatiò hoc modo concepta. ff.
de verborum obligat. & eſt communior
& verior, ſecundum Tiraq. vbi ſup. num.
17. Abb. in cap. nulli, de rebus Eccleſiæ.
Iaſ. conſ. 184. num. 1. deciſ. 414. & 653. Nec
deſtituta eſt opinio hæc fortiſsimis ra-
tionibus, cum ſubſtantia, & natura diſtin
3 guantur † actiones à rebus mobilibus &
immobilibus, in quo conſiſtit identitas,
vel diuerſitas ſpeciei, ſecundum Dynum
in regula ſine poſſeſsione, 3. col. de regul.
iur. in 6. nam actiones ſunt inuiſibiles, &
incorporeæ, mobilia vero, & immobilia
ſecus, quia cum ſint corporea in loco cõ-
ſiſtunt, & ideo † illæ nullo loco circunſ-
4 cribuntur, d. l. Caius, vnde vbi donantur
omnia bona, quæ in tali loco ſunt, nõ cõ
prehenduntur iura & actiones, vt dicam
in ſequenti deciſione, etiam ſi inſtrumen
ta eorum in eo loco ſint., vt dicemus ibi,
cum tamen tunc mobilia, & immobilia
veniãt, deinde quia dominia mobilium,
& immobilium à nobis ſeparantur, quan
do illa traddimus, l. traddi tionibus, C. de
pactis

pactis actiones vero directæ, affixæ oſsibus, tanquam caracter, nunquam ſeparantur, l. quis ergo caſus, in fin. & ibi glo. & Bartol. de pecul. Tiraquel. vbi ſupr. num. 13.

6 Superiora veriſsima ſunt, niſi † diſpoſitio hominis loqueretur generaliter cum dictione, omnia, quæcumque, qualiacumque, ſiue vniuerſa bona mobilia, & immobilia, quia tunc nomina debitorum comprehenduntur, Alciat. in l. mouentium, de verbor. ſignifi. Couar. in ca. relatum. 1. col. 3. de teſtam. Hippolyt. in l. vnius, §. cognituruum, col. 4. ff. de quæſtion. & hoc omne propter naturam dictionis vniuerſalis, quæ omnia comprehendit, Socin. conſ. 217. col. 3. lib. 2. Bald. in l. 2. in quæſt. 34. de rerum diuiſione, Abb. conſ. 3. lib. 2. Roma. Alex. in l. etiam ſolut. matrimo. & alij multi allegati per Tiraquel. vbi ſup. & licet non deſsint cõtradictores, vt per Tiraq. num. 16. tamen illi loquuntur in dictione vniuerſali pro lata a lege, ſecus ſi ab homine, vt nos loquimur, quo caſu vera eſt reſolutio hæc, ſecundum Alex. in l. ſi patroni, in princi. ad Trebel. & in l. 1. de legat. 1. & vide Tiraq. num. 29. vbi ſup.

7 Id autem, quod diximus † nomina debitorum & iura non venire appellatione mobilium, & immobilium, ſed facere tertiam, ſpeciem de per ſe, intelligẽdum eſt, niſi neceſſario ſtatuẽdum ſit de nominibus & actionibus, an ſint mobilia, vel immobilia, vt putà quãdo de omnibus bonis conſtat eſſe actum, diuerſimodè tamen de mobilibus, & immobilibus; vt ſi ſtatutum dicat, quod in omnibus bonis, vel dicat quod in bonis ſuccedant agnati & cognati, agnati in immobilibus, cognati in mobilibus, vel ſi aliter expediat alterutris accedere iura & actiones, veluti quandò quæritur an iura & actiones minorum, vel Eccleſię, poſſint alienari ſine decreto, tunc quia conſtat de omnibus actum eſſe, vt in primo caſu, vbi ſi aliter diceremus, remanerent iura & actiones ſine hærede, in ſecundo etiam exemplo, neceſſe etiam eſt vt iura accedant mobilibus, vel immobilibus: cum agatur de alienationis ſolemnitate, quo ad decretum, quę ſolum data eſt, reſpectu mobilium, vel immobilium, & ſic neceſſe eſt alterutri accedere debere iura, actiones & nomina debitorum, & per conſequens neceſſe eſt determinare de nominibus, & actionibus iure mobiliũ, vel immobilium, & ſic vni, vel alteri accedere, & tunc concors eſt ſententia, vt iudicetur de actionibus & nominibus, prout ſunt res & corpora, ſiue ſpecies ad quas nomina, & actiones cõſtitutæ ſunt, & tendunt; nam ſi actiones ſunt ad mobilia, mobiles erunt, ſi ad immobilia, immobiles, Bart. in l. poteſt, de author. tutorũ, Bart. Alciat. in d. l. mouentium, Bald. cõſ. 247. col. 3. in 2. Angel. in l. ſi conſtante, §. vlti. & ibi Roma. ſolut. matrim. Imol. in cap. nulli, col. vlt. & ibi Abb. col. 3. de rebus Eccleſiæ non alienand. Franc. & alij in cap. 2. eod. in 6. Alex. in l. à Diuo Pio, §. in venditione, 2. notabili, de re iudicata, & conſ. 264. per totum, in 6. & multi alij allegati per Tiraq. num. 15. & in hũc ſenſum intelligẽdi ſunt ferè infiniti DD. dicẽtes iura & actiones eſſe immobiles, ſi ad immobilia, & mobiles ſi ad mobilia competant, quos copioſa manu congerit Tiraq. vbi ſup. num. 1. ſed hæc regula determinandi nomina debitorũ & actiones, iuxta naturam rei, cui adhęrent, ſi illud neceſſe ſit fieri. vt ſi mobili, ſint mobiles, ſi vero immobili, immobiles, fallit in aliquibus caſibus, in quibus non ita determinandæ ſunt actiones, ratione rei propter illam neceſsitatem; ſed aliter determinatio ſumenda eſt. Et primo ſupradicta regula procedit tantũ in actionibus quæ competunt ad certam ſpeciẽ, ſecus ſi ad genus, vel ad quantitatem in genere, tunc enim ſemper, & in quocumque caſu non ſunt mobiles, nęc immobiles, ſed faciunt tertiam, & ſeparatam ſpeciem; nam actio per ſe, genus, pecunia in genere non eſt mobilis, nec immobilis, nec ſunt in ſenſu, Alex. conſ. 68. col. fin. lib. 6. & fuit determinatio Lapi, allegatione 92. Roman. in l. ſi conſtante, §. vlti.

ſolut.

Digitized by Google

ſolut.matrimon, Alex. in addition. Bart. in l.mouentium, de verbor. ſignif. Caſ. ſane.in conſuetu.Burgun. tit.des drois a partenans agens maries, §. 2. in verbo, tous meubles, Tiraq.n.17.

Et idem erit, quãdo ex communiori loquendi vſu actiones continerẽtur ſub mobilibus, vel immobilibus, is enim magis attẽditur, quã propia ſignificatio verborum Oldrad, 29. in terminis, Ioan. Andre.in addition. Specul. tit. de fructibus & intereſſe, §.ſcias igitur, verſ.ſed quid ſi debeo, Felin. in procemio decretal.col.3.

7 Vltimo, id limitatur non procedere, quando eſt eadem ratio inter actionem & rem, tunc enim eſt eiuſdem naturæ, etiam vbi aliàs non eſſet, vt habes per authenticam, ſed iam neceſſe, C. de donatio.ante nuptias, quod augmẽtum dotis poteſt fieri in rebus immobilibus ad finem, vt habeant priuilegium prælationis, quod habet dos contra creditores, non autem in mobilibus, ſi, daretur in augmẽtum dotis actio ad rem mobilem marito obnoxio creditoribus, non haberet illud priuilegium, quia licet regulariter actio faciat tertiam ſpeciem, & non veniat appellatione rei mobilis, id tamẽ ſecus erit, imo erit res mobilis, ſicut res ipſa, quia militat ratio illa prohibitionis, propter fraudem preſumptam, quod ſimulabit vxor tradedere & vir recipere, quod nõ tradderetur, idque in fraudem creditorum, vnde cum ſit eadem ratio in actione, & in ipſa re mobili, idẽ ius erit; ſi tamen eſſet diuerſa ratio, faceret ſpeciẽ diſtinctam, & non eſſet res mobilis, nec eadem prohibitione afficeretur, ita Angel.in §.1.auth. de non alien. col.1. verſ. ſed iuxta hoc Tiraq. vbi ſup.n.19.

Nos tamen hic non loquimur in his terminis, ſed an appellatione bonorum
8 † ſimpliciter veniant iura, & actiones, in qua re dicendum eſt, quod appellatione bonorum contineantur nomina debitorum & iura l. C. de vſufructu, l.bonorum §. fin. de verbor. ſignif. l. princeps bona, de verbor. ſignif. l. nomen, C. quæ res
9 pignor. Vbi in generali † obligatione bonorum veniunt nomina debitorum, Bald.conſ.25.in 6.dubio, lib.1. Abb.in ca. relatum, de teſtam. & in cap. vltim. de præſcriptionibus, col. vlt. l.1. §.verum autem, verſ.quod ſi noluit, ff. ſi quid in fraudem patroni, l. vlt. de vſu & vſufructu legato, Bald. Alex. Angel. in l. ſi conſtante, §. vltim, ſolut. matrimo. Iſernia, in conſtitu. Neapolita. incipiente. Non ſine, tit. de origine iur. Bart. in l. quintus. 3. §. argento, de aur. & argent. legat. Marian. Soci. in tracta. de libelli oblat. in 8. libel. q. 2. cũ ſequentib. Bartholom. Socin. eiuſdem filius, col. 101. col. 2. in l. aliàs 175. in 2. Alex. conſ. 59. lib. 6. & multi alij relati per Tiraq. in l. ſi vnquam, verb. bona, in 8. cum ſequent. C. de reuocand. donat. dicens, n. 10. ad omnes tenore, quæ reſolutio in tantum vera eſt, vt procedat, etiam ſi dica-
10 tur bonorum meorum, † vel tuorum, & ſic adijciatur illud pronomen poſſeſſiuum, l. meorum, de verbo. ſignific. & ibi Alciat, dicens: ſiue omnia mea ſimpliciter dicantur, ſiue cum ſubſtantiuo omnia bona mea, ſeu omnes res meas, l. ſi legatus, §. 1. ad Trebel. Angel. in l. 1. de ſtatu hominum, Bald. in l. 1. C. de vſufructu, Bart. in l. quintus. 2. §. argẽto, de aur. & argent. legat. vbi latè Franciſ. Aret. in
11 l. vlti. C. de pact. An autem † appellatione bonorum veniat emphyteoſis & feudum, vide Tiraq. in d. l. ſi vnquam, verſ. bona, num. 14. & 15. Quæ omnia nos ſequuti ſumus in deciſ. 52. tom. 1. Vbi aſſeruimus regulam hanc, quod appellatio-
12 ne † bonorum veniant iura & nomina debitorũ, maximè procedere in Regno, vbi non habemus tertiam ſpeciem bonorũ, & vbi ſtamus carthæ, quo caſu loquutio indeffinita æquipolet vniuerſali, Molin. in verbo, indeffinita, & ibi Portol. ſed in terminis Beroi. conſ. 120. num 39. obſeruant. Item, de natio, de donat. vt ſic intrepide tenendum ſit, de foro & obſeruan. totius Regni, etiã in caſibus, vbi nõ erat neceſſe, quod nomina debitorum reputarentur mobilia, vel immobilia, ſed imo facerẽt tertiam ſpeciem diſtinctam, in his omnibus caſibus in Regno reputantur

tantur

tantur pro mobilibus,& non conſtituũt tertiam ſpeciem,obſeruantia item vxor. de iur. dot. vbi habetur. *Item vxor non poteſt petere debitum, quod ei debebatur, niſi cum conſenſu viri, cum ipſe ſit dominus, & adminiſtrator rerum mobilium.* Et idem probatur in obſeruantia, ſi legatum,quę ſequens eſt, eodem titulo, vbi habetur, *Quod ſi legatum pecuniæ relinquatur vxori, maritus habet ius in illo legato, videlicet medietatem; quia eſt mobilis, & in alijs debitis, quæ debentur vxori.* Ita Molin.in verbo,mobilia bona,dicens,quod ſecundum foriſtas in Aragonia non habemus niſi bona mobilia & immobilia,& quod iura & nomina debitorum veniunt appellatione mobilium, allegat etiam obſeruant. item de conſuetudine Regni, eodem titulo, vbi habetur. *De conſuetudine Regni redditus perpetui & annuales, qui ad diuiſionem ſunt cenſendi pro illo anno, quo fit diuiſio, mobiles, ſeu inter mobilia computari & diuidi ad inſtar fructuum in fundis pendentium.* Et ſi id procedit in Regno appellatione bonorum ſimpliciter, propter cartham, & etiam de iure, multo magis procedet appellatione omnium bonorum,nam a fortiori venient omnia bona,etiam nomina debitorum,ex allegatis per Alciat.in l. mouentium, de verborum ſignificatione, Couarr. in cap. relatum 2. de teſtam. 3. col.Hippolytus,in l.vnius, §.cogniturũ, de queſtion.Tiraquel.de retractu lignagi. §. 1. gloſ. 7. num. 20 diximus in dict. deciſio.52. prout ita fuit declaratum in proceſſu procur. adſtrict.ciuit.Cæſaraugustę,ſuper inuentario,de quo in pręcedenti deciſ.

Sed quia prędicta obſeruantia, item de conſuetudine tenet,annuos redditus
13 perpetuos, & annuales reputari † pro mobilibus, quoad diuiſionem eo anno quo fit diuiſio,cum de iure totũ in contrarium habeamus,ideo altiori ſtylo opportet rem hanc examinare,ad declarationem aliquorum dubiorum, quę ſe quotidiè offerunt, & licet non deſint, (quantum ad ius commune attinet,)qui dicant(&benè) annuos redditus ex propria natura, nec mobiles, nec immobiles eſſe,ſed tertiã ſpeciẽ facere, vt tradit Abb.in c.nulli,col.10.de reb.Eccle.Bart. & DD. in l.ſciendũ qui ſatiſd.cog.Ruin. 82.n.4.in 2. tanquã res,quę nec tãgi,nec palpari poſſunt,nec loco circunſcribuntur, ſed ſunt ſicut actio, quę de eis datur,quę nec mobilis,nec immobilis eſt, tamen veritas eſt, quod vbi trahendi ſunt ad alterutrum, imo ſemper, & ſimpliciter ex diſpoſitione iuris ſunt immobiles,& de natura immobilium: ita dixit tex.in Clement. exiuit de paradiſſo, col.10.ibi:*Cumque annui redditus inter immobilia cenſeantur de iure*, de verborum ſignificatione,& ibi Cardinal.§.1.in authent. verſ. vult enim, in authentico de non alienandis,aut permutandis rebus Eccle. l. hac ędictali, §.his illud, C.de ſecund. nupt. l.ſi quis inquilinos de legat.1.l.iubemus nulli,in principio,& ibi gloſ. annonas,Barto.& alij,C.de ſacroſanct. Eccleſ.l.quemadmodum,C.de Agricol. & cenſitis,quod ſequũtur communiter Doctores omnes,in ſupradictis locis, Iaſ. & Alexan. in l. à Diuo Pio, §. vltimo, 2.limitatione, de re iudicat. Alexan. in l. ſi conſtante,§.vlt.col.vltima, ſolut. matrimo. Alciat. in l. mouentium, de verborum ſignificatione,Couar.lib.3. variarũ, cap.7.num.2.verſ Secundo,&c.Specula. Ioan.Andr.& Bald.in additio. §.nunc dicamus,col.penul.ibi:*Sed adhuc contra prædictos*,tit.de reſtitutio.ſpoliato.Feder.de Sen.conſ.12.dicens:ex hoc fratres prędicatores eſſe iſtorum incapaces,ſequũtur & alij multi,quos allegat Tiraqu. de retract.lignag. §.1. gloſ.6. a num.4.cum ſequentib.Portius lib. 3. concluſ. iur. concluſ.11. Ruin. conſ.82. lib.2. num.4. & per totum. Rationem aſsignant Doctores,quia omnes res,ex quibus percipiuntur fructus,inter immobilia cõputantur, ſed ex his annuis redditibus fructus percipiuntur,quia fructus eſt id,quod ſingulis annis renaſcitur,gloſ.in l. diuortio, §. ſi vir, ſoluto matrimonio, ergo annui redditus perpetui inter immobilia computantur, & ideo formatur an-

14 nuus † redditus plerumque per titu-
lum venditionis, quia ſcilicet venditur
annuus redditus centum, vel mille ſoli-
dorum annualium, pro tanto, vt commu
nis practica docet, & apparet per extra-
uagantes 1. & 2. de emptione & vendi-
tione, & communiter ſcribentes de hac
materia, licèt formari etiam poſsit alijs
titulis, & ita ſolet conſtitui annuus red-
ditus ſuper re fructuoſa, Nauar. in can. 1.
14. quæſt. 1. num. 86. Medin. de cenſibus,
quoad eorum inſtitu. concluſ. 2. quod ve
rum eſt, ſiue dicamus debere fundari an
nuum redditum ſuper re certa, vt puta
domo, vel agro, & non generaliter ſuper
omnibus bonis, ſecundum Nauar. in cap.
1. 14. quæſt. 1. num. 83. Gregor. Lop. in l.
28. tit. 8. par. 5. ſiue dicamus (quod verius
eſt) poſſe imponi annuum redditum, ſeu
cenſum ſuper omnibus rebus, Soto, lib.
6. quæſt. 5. artic. 1. col. 8. Piçar. in declara-
tione conſtitutio. de Guadalupe, verbo;
al tiempo del contrato, fol. 17. Couar.
lib. 3. cap. 7. numer. 4. plura referens ad
vtramque partem, & hinc dicunt DD.
16 quod annuus redditus † eſt merx, & vi
cem mercis habet, & per conſequens
emi, & vendi poteſt, in cenſibus enim &
annuis redditibus emitur ius incorpora
le exigendi & percipiendi quotannis,
vel quolibet menſe penſionem aliquam,
& ſic eſt vera emptio, nam illud ius in-
corporale habet rationem mercis, ſicut
dum emuntur, & venduntur cenſus, &
annui redditus antea conſtituti, tãquam
merces, Silueſter, in verbo, vſura. 2. §. 12.
Couarr. vbi ſup. dicens, ob id eſſe vendi-
biles, at autem certum eſt ius incorpora
le vendi poſſe & conſtitui pluribus mo-
dis, l. 3. de vſufruct. & quemadmod. quis,
§. 1. inſtitu. de vſufruct. & ita apud Hiſ-
panos hos cenſus (iuros) vocant, Soto
lib. 6. quæſt. 5. art. 1. ad principium. Et ſic
17 dici non poteſt † quod in annuo reddi-
tu emitur pecunia cum pecunia, contra
l. 1. de contrahend. emptio. cum pecu-
nia ſit eſtimatio aliarum rerum, quæ vẽ-
duntur non ſui ipſius; ſecundum Co-
uar. lib. 3. variarum, cap. 7. num. 2. verſic.
nec oberit: quoniam hic non emitur pe-
cunia cum pecunia, ſed ius percipien-
di annuam penſionem pecunia emitur,
& illud eſt pretio eſtimabile, ſicut iuriſ-
dictio, ius percipiendi tributum, ius per
cipiendi fructus alicuius rei, quod ius
formatum & incorporeum pecunia emi
tur, ſecundum Couarr. vbi ſup. dicen-
tem, quod licèt propria natura pecunię
conſiſtat in eſtimatione aliarum rerum,
non tamen eſt inconueniens, quod ex
impropio vſu pecunia ſit ſui ipſius eſtima
tio, & cum alia pecunia commutetur, vt
aurea cum argentea, & econuerſo, & ſic
pecunia certè quantitatis vnica ſolutio-
ne data permutari poteſt, & eſſe præ-
tium cum pecunia, quæ minori ſummæ
pluribus minoris ſummæ ſolutionibus
reddenda eſt, nam minores illę & plu-
res ſolutiones hac vnica maiori eſtimã-
tur, vt ex his omnibus colligamus veriſ-
ſimam eſſe rationem illam, quod annuus
redditus ſit mers cadens in vẽditionem,
& ſic immobilis, cum fructificet, ſecun-
dum Doctores ſupradictos, & alios quã
plures per Tiraquel. dict. §. 1. gloſ. 6. nu-
mer. 5.

Ex quibus multa inferri poſſunt, &
18 primo, poſsidentem huiuſmodi † an-
nuos redditus, quaſi immobilia poſsi-
dentem excuſari à ſatiſdatione, iuxta
doctrinam gloſ. in l. ſciendum, verbo,
non compelli, qui ſatiſdare cogantur,
vbi Bartol. col. fin. Iaſ. num. 22. Rayner.
& Cynus ibidem, Alber. Angel. & Ro-
19 man. Et tandem hos † annuos reddi-
tus non poſſe alienari per minorem, nec
ciuitates, Eccleſias, niſi cum ea ſolemni-
tate, qua res immobiles alienãtur, Bald.
conſ. vltim. lib. 5. l. vltima, vbi Doctores,
C. de venditione rerum ciuitatis, lib.
11. & l. iubemus, C. de ſacroſanct. Ec-
cleſ. Doctores, in cap. nulli de rebus Ec
cleſ. non alienandis.

20 Et ſic quod † iſti annui redditus,
quo ad alienationem, pręſcriptionem,
conſtitutionem feudi, & alios ſimiles ef-
fectus, ęquiparentur immobilibus, trad-
dit cum multis Tiraq. de retra. linag. §. 1.
gloſ.

gloſ. 6. numer. 6. Vbi benè & ſimiliter
21 ex hoc dicunt in his † redditibus eſſe lo-
cũ retractui, qui in immobilibus datur,
Afflict. in tracta. protom. col. 11. verſ. item
quæro quid ſi vendantur, &c. prout idẽ
dicit Ioann. Faber. de Regno Franciæ,
in §. vltim. col. vlti. verſ. ſed ego moueo
inſticiuta, de duobus reis, prout & alibi
talem vigere conſuetudinem, refert Ti-
raquel. vbi ſupr. num. 3. & 14. & tamen
hunc retractum in immobilibus tantum
dari, & non mobilibus teſtantur omnes,
ſecundum Tiraq. d. §. 1. per omnes gloſ.
& ſignanter. 7. præſertim a num. 81. &
magis expreſſe in §. 25. vbi in re mobili
non eſt locus retractu, ſicut & in Regno
retractus conſanguineorum, aliàs bene-
ficium, de la ſaca appellatum, habet lo-
cum tantum in ſedentibus, foro. 4. ibi:
Partem hereditatis, quæ ſonant in factum
pro re ſedenti, vt ibi declarat Bardaxi,
num. 2. iuxta obſeruantiã, item ſi aliquis
de conſortibus, Molin. in verbo, abolo-
rium, niſi res mobiles venient accesſoriè
ad rem immobilem, vt declarat Tiraq.
§. 25.

Hæc tamen regula non ita ſimplici-
ter accipienda eſt, ſed modificanda ali-
22 quibus † modis: Primo vt procedat &
intelligatur, quando redditus iſti perpe-
tui ſunt, aut ad longum tempus, ſecus au
tem ſi ad modicum, ita Bald. in d. l. hac
edictali, §. his illud, 1. columna, in noua
lectura, C. de ſecund. nup. & in cap. cum
M. Ferrarienſis, de conſtitutionibus, &
in cap. querellam, de electione, Francus
in cap. 2. de rebus Eccleſ. non alienan. in
6. Roman in l. ſi conſtante §. vltim. ſolut.
matrimo. Alex. & Alciat. in d. l. mouen-
tium, de verbor. ſignificat. Afflictis vbi
ſup. Benedict. in cap. Rainutius, verbo,
dictem bona, num. 8. Dominic. in c. 2. col.
de reb. Eccleſ. Ruin. conſ. 82. lib. 2. Pa-
riſ. conſ. 54. vol. 3. Tiraq. d. gloſ. 6. num. 7.
Perpetuum autem tempus dicetur 40.
vel 30. annorum, §. 1. inſtit. de perpet. &
tempo. actio. gloſ. in authent. ſi quas rui-
nas, verbo, dentur, C. de ſacroſ. Eccleſ.
Abb. in cap. nulli, de reb. Eccleſ. aliàs au-
tem diuerſimodè accipitur perpetuum,
vt per Tiraquel. d. gloſ. 6. num. 9. Lon-
gum † vero tempus, dicitur 10. annorum
23 & ſupra gloſ. in l. cum de in rem verſo,
ff. de vſur. toto tit. de præſcriptio. longi
tempor. Cardinal. in d. Clemen. exhiui,
in §. cumque annui redditus, in fin. vbi
in terminis Tiraquel. dict. gloſ. 6. num. 9.
modicum autem tempus dicitur, vſque
ad decennium, gloſ. in verbo, ad modi-
cum, in Clemen. 2. de rebus Eccleſ. Sed
quia, dum hæc ſcriberem, Doctor Salua
tor Ximeno, vir mihi multum familiaris,
& qui in his laboribus ſcribendis conti-
nuò aſsiſtebat, & operas ſuas præſtabat,
defendere tentauit, hos annuos reddi-
tus non eſſe perpetuos, ſi reddimibiles
ſint, ideo eſt ſciendum hos annuos reddi
tus, ob id quod reddimi poſsint intra ali
quot tempus, vel ſimpliciter, non ideo
minus cẽſendos eſſe perpetuos, illa enim
facultas reddimendi, quam in Regno
appellamus chartam de gracia, quia gra
tioſè conceſſa eſt ab emptore, quando ti
tulo venditionis competunt annui red-
ditus, non faciunt eos temporales, ſed re
manent perpetui, donec reddimantur, l.
ſufficit, & ibi Bart. de condictio. indebiti,
vbi Iaſ. allegat concordantes, Ruin. cõſ.
82. num. 3. in 2. non enim attendendum
eſt, quod reddimi de futuro poſsint, ſed
ad præſentem ſtatum, quod nondum re
dempta res eſt; vt talis cẽſeatur res, qua
lis nunc eſt, Cynus, in l. vltim. col. 2. C. de
ſententiam paſsis. Et ita eſt, quod emens
24 † cum pacto de retrouendendo verè do
minus eſt, dum res non reddimitur, Bal.
conſil. 303. in principio, l. in bello, §. ſi
quis ſeruum, ff. de capti. & poſtlimin. re-
uerſ. & ſic emptor non poteſt amplius
præſcribere rem, ſed ſolum iura luendi
tantum, vt ibi habetur, Laſarte de deci-
ma venditionis, cap. 10. num. 1. ita Tira-
quel. dict. §. 1. gloſ. 14. numer. 120. & gloſ.
6. numer. 8. in fin. dicens, annuum reddi-
tum ſimpliciter conſtitutum, vel in per-
petuum, non ob id minus cenſeri perpe-
tuum, quod reddimi poſsit, & ſic Baeza,
de dotibus, cap. 4. numer. 17. dicit

Google

ex hoc annuum redditum computari in ter immobilia, licèt reddimi poſsit, gl. in cap. vltimo, paulò ante finem, de ſolutionib. & licet hoc contradictores habeat, vt per Tiraq. d. gloſ. 14. num. 19. Tamen
26 illi intelligendi † ſunt, quando certiſsimè conſtaret annuum redditum breuiſſimè fore reddimendum, veluti ſi res vẽdita multo plus valeat, quam vẽdita eſt, multumque damni immineat venditori, niſi reddimat, paratamque pecuniam habeat, ita vt in breui ſperetur rem in pecuniam conuerti; tunc enim perinde eſſet, ac ſi iam redempta res eſſet, in ſimili Bald. in l. ſi pro ea 6. q. C. mandat. Angel. in l. mulier, §. 1. ad S.C. Vellei. Abb. in c. Eccleſiæ, 3. notab. de immuni Eccleſ. Tiraq. d. gloſ. 14. num. 111. & ex hoc quod gratia redemptiua, ſeu facultas reddimendi non faciat annuos redditus temporales, ſed imo ſint & remaneant perpetui, iudicandum eſt de eis, vt de bonis immobilibus. Vnde in viâ iuris communis † ſi in ſolutum annui redditus detur
27 aliqua res immobilis, nõ habebit locum retractus, qui datur pro venditione rei immobilis, ſuppoſito quod iſti redditus, etiam redimibiles, habeãtur pro immobilibus, vt dixi, ita infert & concludit Tiraq. d. glo. 14. num. 117. & ſic tunc cenſetur potius eſſe permutatio rei immobilis cum alia immobili, niſi intra breue tempus poſt venditionem annui redditus, fuiſſet facta hæc datio in ſolutum, quia tũc videtur propter breuitatẽ tẽporis, ita actum fuiſſe a principio vt ſic fieret, l. ſi ventri, §. vltim ff. de priui. cred. & nos late deciſ. 19. in 1. tom. & per conſequens, tunc annus redditus haberetur pro re mobili, & ſic loco pecuniæ, & ex conſequenti illa eſſet vera venditio, & haberet locum retractus ad rem venditam, & hæc breuitas tẽporis a iudicis arbitrio penderet, Angel. in d. l. ſi ventri, & nos deciſ. 16. 1. volum. Et ex his reſultat, quid dicendum, vbi Rom. Pontif. vel teſtator iubet, in euidentem vtilitatem pecuniã conuerti, vel vt immobilia emantur. Satisfactum enim eſſet, ſi annui redditus, etiam redimibiles emerentur: Solum credere, quod ſi ſtatuto caueretur, quod ſtirps reddeat ad ſtipitem, id eſt, *la raiz a la raiz, el tronco al tronco*, tunc non iudicarentur immobiles; quia illa verba videntur cum efficacia requirere rem abſolute & naturaliter immobilẽ, Baeza de dotib. cap. 4. num. 17. at annui redditus, vt diximus, naturaliter, & de ſua natura non ſunt res immobiles, nec mobiles. Sed ne decipiaris in intelligentia huius regulæ, quod ſcilicet annui redditus ſunt immobilia, aduerte, quia hoc intelligitur reſpectu futurarum & decurrẽdarum penſionum, & ſic pro tempore futuro, nam quantum ad præteritas, quarum dies iam ceſsit & venit, & pro eis exigendis iam competit actio, hæc inter mobilia aſsignantur, ſicut aliæ actiones & iura, Alciat. in dict. l. mouentium, de verb. ſignif. Socin. conſ. 100. col. 2. in prin. Ripa, in l. rem quæ nobis, num. 16. ff. de acquir. poſſeſſ. Tiraq. dict. gloſ. 6. §. 1. nu. 10. Et ſupradicta regula de computandis annuis redditibus inter immobilia de plano procedit, quando annui redditus debentur a re immobili, vel a perſona ratione rei immobilis, & ſic in præſtatione annua reali, vel mixta. & in hoc concordant DD. omnes, in l. ſciẽdum, ff. qui ſatiſd. cog. per d. l. iubemus, & alia iura ſupra allegata, Angel. in l. ſi conſtante, §. vlt. ff. ſolut. mat. & ibi Alex. Cyn. & Bald. in l. hac ædictali, C. de ſecun. nub. Ruin. conſ. 82. in 2. Tiraque. multos allegans, d. gloſ. 6. num. 11. 12. & pro talibus iuribus competit interdictum & remedium poſſeſſorium, vt late diximus de inhibitio. cap. 6. §. 1. num. 15. & §. 2. num. 20. cũ ſeq. ex quo infertur, quod quando debetur nobis ab aliquo aliquid annuum, vel mẽſtruum, ſiue ratione vaſſallagij, vel alterius iuris, quod in eius perſonam habeam, vt quia eſt meus adſcriptitus; ita quod habeo aliquod ius reale in eius perſona, occaſione alicuius rei immobilis, vel cohærentis rei immobili, tunc tale quid annuum, cenſetur quid immobile, & releuat a ſatiſdatione, & pro eo com-

competunt remedia poſſeſſoria, ſicut pro præſtatione merè reali, vt diximus de inhibitionibus, vbi ſup. Tiraqu. dict. nu.12. Ruin. vbi ſup. & omnes quodquot ſunt DD. vnde ſeruitia illa, quæ *foſras* appellamus, & quæ nobis debentur quotannis, aut alijs certis temporibus ab aliquibus, ſiue vaſſallis, ſiue terras tenentibus & ſimilibus, inter immobilia reputantur, & pro eis dantur remedia poſſeſſoria, vltra ſupra dictos DD. qui generaliter hoc dicunt, tenet in ſpecie Speculator, titulo de reſtitutione ſpoliatorum, col. penultima, & ibi additio Bald. idem Bald. in cap. vltimo, titulo de feud. cognit. quia cum hæc ſeruitia ſolo cohæreant, cuius ratione debentur, immobilia erunt, & in his competet retractus, Tiraquel. lib. 1. de retract. §. 1. gloſ. 5. num. 4.

26 Tota difficultas conſiſtit in † præſtationibus perſonalibus, quæ a perſona debentur, & in quibus non datur aliquod ius reale, nec percipitur ex re immobili, & in hoc caſu eſt inter DD. diuerſitas opinionum, alijs dicentibus, hanc annuã præſtationem perſonalem non connumerari inter immobilia, nec pro ea dari poſſeſſorium, nec petitorium, Bart. poſt alios, in d. l. ſciendum, per l. fin. §. fin. de contrahend. emptio. & l. fin. de conſtitut. pecun. Cynus, in l. ſi certis, C. de pact. Alber. Alex. & Iaſ. in d. l. ſciendum, Speculat. in titulo de reſtitutione ſpoliatorum, §. nunc dicemus, col. penultima, fortiter Ruin. vbi ſupra, num. 5. verſ. quandoque tertio, Xuarez, in l. 2. titulo *de los emplaçamientos*, num. 28. alijs cõtrariũ aſſerẽtibus, vide licet inter immobilia computari, & ſic releuare a ſatiſdatione, Cynus, in d. l. hac ędictali, §. his illud, C. de ſecund. nupt. Angel. in dict. l. ſciendum, & ibi Fulgoſ. quod & ſequitur Tiraquel. dict. gloſ. 6. numer. 12. & 13. prout ſeruat conſuetudo Pariſienſis, Prępoſit. in cap. 1. §. 1. col. 2. de feud. cognitio. Claud. in titulo de feud. rub. quæ rẽs in feud. dari poſ. col. 3.

27 In hac diuerſitate licet ſecunda opinio videatur a multis approbata, † tamen prima eſt verior ex tradditis per Ruin. vbi ſupra, & quia annua præſtatio perſonalis, magis recedit a natura immobilium & ſedentium, niſi deberetur pręſtatio perſonalis a fiſco, aut a perſona publica, quia cum ſit idoneus debitor, l. 2. de fundo dotal. reputabitur inter immobilia præſtatio illa perſonalis, Fulgoſ. & Alexan. in dict. l. ſciendum, §. 1. & Iaſ. col. vltima, qui ſatiſdare cogantur, quod eſt notandum, pro mercedibus annuis, quæ a Rege debentur alicui ad vitam, vulgariter dicimus, *juros de por vida*, Xuarez vbi ſupra, verſic. vnum tene menti, vbi multa pulchra in

28 materia. Ratio aſsignatur per Doctores, quia debitum hoc fiſci perire, vel extingui difficiliter poteſt, cum perſona non pereat, ſecus ſi debeatur annuum debitum a priuato, qui fieri poteſt non ſoluendo, ſicut in ſimili dicitur de vſufructuario, ſecundum Angel. & Alexan. in d. l. 2. §. 1. de fundo dotal. licet Ruin. vbi ſupra, etiam in hoc caſu contrarium teneat.

In Regno autem, quo ad diuiſsionem faciendam inter hæredes deffuncti & ſuperſtitem coniugem, huiuſmodi annui redditus habentur pro rebus mobilibus obſeruantia item, de conſuetudine 60. de iure dotium, etiam ſi dies illorum nec ceſſerit, nec venerit, ibi: *Etiam ſi non appareant tempore mortis*, quę verba (ne decipiaris) referuntur non ad fructus, de quibus ibi loquitur, ſed ad annuos redditus, vt ita declarat Molin. in verbo, diuiſsio, verſi. diuidendæ qualiter ſunt penſiones, circa medium, Portol. in dict. obſeruantia, & in verbo, diuiſsio, fol. 546. & in verbo, cenſualia. Hoc autem intellige reſpectu penſionum decurſarum, & etiam reſpectu porratæ decurſę, reſpectu enim iſtarum, & quo ad diuiſsionem tantum faciendam inter hęredes coniugis pręmortui, & ſuperſtitem coniugem, habentur pro mobilibus, & veniunt in diuiſsionem, dicta obſeruantia item, de conſuetudine,

Digitized by Google

tudine,vbi Portol.Molin.in d.verbo, diuiſio,verbo,cenſualia.idque in viam iuris procedit,ſiquidem de iure,vt ſupradiximus, quantum ad decurſas penſiones attinet,& quarum iam ceſsit dies,& pro quibus exigendis iam competit actio, inter mobilia reputantur annui redditus, Alciat.in l mouentium,de verborum ſignificat.Bald.Aluar.Afflict.in cap.1.de pace tenenda,Titaq.d.gloſ.6.num.10. & ſi iam dies ceſſerit,magis erunt res mobiles,& venient in diuiſionem,quia tunc equiparantur fructibus ſeparatis à ſolo, ſecundum Bald. in cap. Federicus, §.de penſionibus,tit.de pace tenenda,Molin. in verbo,diuiſio,vbi ſup. quod probant verba illa poſita in dicta obſeruãtia, ibi: *Etiamſi* , quæ ſunt implicatiua,& ſupponunt multo fortius tales annuos redditus inter mobilia con putari , quando dies ceſsit, cum dicat obſeruantia idem caſu quo nondum ceſſerit: ita Molin. in d.verbo,diuiſio. Ex quo infertur, quod reputabuntur inter bona immobilia annui redditus, ſi conſiderentur reſpectu decurrendarum penſionum , & ſic pro futuro tempore , & etiam quo ad reſiduum penſionis decurrendæ, quoad effectu n diuiſionis argumento l. hærennius,la primera, de vſuris: ita Portol. in d.obſeruantia,& de iure tenent omnes, ſecundum Titaqu. d.num.10. Molin. in verbo,diuiſio,vbi ſup.& in verbo, cenſualia,vbi ſup.vbi decurſas prorratas pẽſiones reputat inter mobilia ſupponendo,quod alia porrata decurrenda eiuſdem penſionis,non ſit mobilis, cum non veniat in diuiſionem.Proximè dicta nõ procederent in moriente vſufructuario cenſualis,vel tributi nã ſi moriatur vna ſola die,antequam cedat dies penſionis, vel tributi,illa taliſpenſio pertinebit proprietario,non autem hæredibus vſufructuarij.Imo nec pro rata dabi.ur, Molina, in verbo, vſusfructus, verſ. vſusfructuarius cenſualis,&c. & verſic. vſufructuario mortuo , vbi allegat obſeruantias,Molin. de Hiſpanorum , lib.3. cap. 11. & vide Couar.lib.1.variarum,c.15. n. 3.& 11. & ſic non venient in diuiſionem de qua materia alibi dicemus.

Extra hos autem caſus, in quibus ex particulari legis & fori diſpoſitione , aliud diſpoſitum ſit,generaliter pro regula tradendum eſt,quod cenſualia & annui redditus , cum inſtrumento gratiæ, & ſic reddimibiles,reputentur inter bona mobilia,ſi autem non ſint reddimibilia,& ſic ſine cartha de gratia , reputentur bona ſedentia,foro vnico, de cenſualibus,Molin.in verbo, cenſualia, verſic. cenſualia exiſtentia, & in verbo, mobilia bona, fol.226. col.4. in fin. in penſionibus vero tributorum , idem eſt de obſeruantia Regni,ſi cadant penſiones a cenſu verè conſignatiuo,verè , vel præſumptiuè , veluti quando ſuper bonis meis conſtituo tibi cenſum annuum,appoſita clauſula commiſsi, vt dixi in deciſione 32. 1.volumine,tunc enim, ſi interueniat facultas reddimendi,erit res mobilis,& idem ſi præſumptiuè ſit conſignatiuus,veluti ſi emo à te domum mille aureis, & in continenti non diuertendo ad alios actus,do tibi dictam domum ad tributum;& concedo tibi inſtrumẽtum gratiæ luendi dictum tributum,pro cõſimili pretio, quo res fuit vendita , tunc præſumitur cenſus conſignatiuus , ob breuitatem temporis;& quia tota negociatio in pecunia conſiſtit,vt in ſuperioribus dictum eſt,& per conſequens erit res mobilis,licèt fingatur contractus reſeruatiuus,ſecus autem erit,quando celebratur cenſus vere reſeruatiuus,veluti quia do tibi domum meam ad tributum,mediante gratia luendi, & reddimendi,tunc non obſtante gratia redemptiua,erit res immobilis talis cẽſus,quia debetur ratione rei, vt diximus ſuper, in viam iuris,ita reſoluit Molin. cum bona determinatione , in verbo, cenſualia, verſ.cenſualia exiſtentia, fol.64. & in verbo,mobilia bona,fol. 2.6.vbi ſup.

(?)

*

D E:

DECISIO C.XXIII.

De executione,& pignoratione iuris, ſeu nominis debitorum.

SVMMARIVM.

NOmina debitorum,& iura poſſunt capi in pignus & executari a iudice exequente ſententiam.num.1.

Nomina debitorum, & iura pignorantes primo mobilia, ſecundo immobilia inquirere tenentur,vt ad iura & nomina debitorum perueniant.num.2.

Nomina debitorum & iura ſolet curia mandare vendi & de eis ſatisfieri creditoribus vt pignora corporalia, prout ita fuiſſe practicatum refertur.num.3.

Nomen debitoris cũ a iudice executatur,ſolet illud facere cõueniri ipſe iudex & exigi, vt de pecunia ex acta creditoribus ſatisfiat.num.4.

Nominis debitoris quomodo debeat conſtare, ad hoc vt illud pignoretur, & a iudice executetur.num.5.

Creditor debitoris habet executionem priuilegiatam contra debitorem debitoris ſui.num.6.

Nomen debitoris ſi ex cauſa iudicati capi poteſt,ita in vim inſtrumenti guarentigiati.num.7.

Inſtrumentum debiti, in vim cuius proceditur ad pignorationem, non efficitur dubium,nec obſcurum ob ſolam negationẽ.n.8.

Caſus manifeſtus & notorius, reſultat ex inſtrumento.num.9.

Notorium per ſolam negationem non redditur dubium,nec offuſcatum. num.10.

Debitum excipiendo & probando exceptionem,offuſcat debitum manifeſtum.n.11.

Inſtrumenta de iure,quibuſdam exceptis,eorumdemque actiones,& obligationes nullam habent executionem promptam, ſiue paratam, ſed debent expediri & diſcuti ordine iudiciario ſeruato.n.12.

Nomina debitorum executari poſſunt, quomodocumque de illis conſtet, etiam ſi debitor neget debitum.num.13.

Inſtrumentum,quod non habet executionem priuilegiatam & promptam,nõ poteſt mandari executioni contra tertiũ.n.14.

Inſtrumentum quod producitur ad conuincendum negãtem,non producitur petendo ipſius executionem,quam inſtrumẽtum non habet, ſed ſolum ad probandũ malitiã negantis & probandum debitum.n.15.

Inſtrumẽta de iure non differũt.n.16.

Executio quæ fit in nomine debitoris in vim inſtrumenti priuilegiati,poteſt fieri in vim inſtrumenti non priuilegiati.n.17.

Executio ceſſat debitore,etiam malitioſe,negante.num.18.

Executio fiet, & non ceſſabit, in vim inſtrumẽti priuilegiati, etiã ſi debitor neget; ſecus ſi nõ ſit inſtrumẽtũ priuilegiatũ,nã tũc ceſſat executio per negationẽ debitoris.n.19.

Creditor non plus iuris habet in exigendo debitorem debitoris ſui, quam ipſe primus debitor habet.num.20.

Debitor opponẽdo exceptionẽ cõtra inſtrumẽtũ,ceſſat executio,& debet audiri.n.21.

Debitore tacẽte,& nõ opponẽte exceptionẽ,vel negãte, ſi ſtatim appareat de malitia ſua per probatã probationẽ, vel per ſuã cõfeſſionẽ & narrationẽ,fiet executio.n.22

Executio nõ fiet in vim inſtrumẽti nõ executiui,ſecus ſi ſit inſtrumẽtũ executiuũ, nã tũc fiet executio in bonis,& nominibus debitoris,ita fuiſſe iudicatũ refertur.n.23.

Illud

DECISIO C. XXIII.

De executione,& pignoratione iuris, ſeu nominis debitorum.

SVMMARIVM.

Nomina debitorum,& iura poſſunt capi in pignus & executari a iudice exequente ſententiam.num.1.

Nomina debitorum, & iura pignorantes primo mobilia, ſecundo immobilia inquirere tenentur, vt ad iura & nomina debitorum perueniant.num.2.

Nomina debitorum & iura ſolet curia mandare vendi & de eis ſatisfieri creditoribus vt pignora corporalia, prout ita fuiſſe practicatum refertur.num.3.

Nomen debitoris cũ a iudice executatur, ſolet illud facere cõueniri ipſe iudex & exigi, vt de pecunia ex acta creditoribus ſatisfiat.num.4.

Nominis debitoris quomodo debeat conſtare, ad hoc vt illud pignoretur, & a iudice executetur.num.5.

Creditor debitoris habet executionem priuilegiatam contra debitorem debitoris ſui.num.6.

Nomen debitoris ſi ex cauſa iudicati capi poteſt, ita in vim inſtrumenti guarentigiati.num.7.

Inſtrumentum debiti, in vim cuius procaditur ad pignorationem, non efficitur dubium, nec obſcurum ob ſolam negationẽ.n.8.

Caſus manifeſtus & notorius, reſultat ex inſtrumento.num.9.

Notorium per ſolam negationem non redditur dubium, nec offuſcatum. num.10.

Debitum excipiendo & probando exceptionem, offuſcat debitum manifeſtum.n.11.

Inſtrumenta de iure, quibuſdam exceptis, eorumdemque actiones, & obligationes nullam habent executionem promptam, ſiue paratam, ſed debent expediri & diſcuti ordine iudiciario ſeruato.n.12.

Nomina debitorum executari poſſunt, quomodocumque de illis conſtet, etiam ſi debitor neget debitum.num.13.

Inſtrumentum, quod non habet executionem priuilegiatam & promptam, nõ poteſt mandari executioni contra tertiũ.n.14.

Inſtrumentum quod producitur ad conuincendum negãtem, non producitur petendo ipſius executionem, quam inſtrumẽtum non habet, ſed ſolum ad probandũ malitiã negantis & probandum debitum.n.15.

Inſtrumẽta de iure non differũt.n.16.

Executio quæ fit in nomine debitoris in vim inſtrumenti priuilegiati, poteſt fieri in vim inſtrumenti non priuilegiati.n.17.

Executio ceſſat debitore, etiam malitioſe, negante.num.18.

Executio fiet, & non ceſſabit, in vim inſtrumẽti priuilegiati, etiã ſi debitor neget; ſecus ſi nõ ſit inſtrumẽtũ priuilegiatũ, nã tũc ceſſat executio per negationẽ debitoris.n.19.

Creditor non plus iuris habet in exigendo debitorem debitoris ſui, quam ipſe primus debitor habet.num.20.

Debitor opponẽdo exceptionẽ cõtra inſtrumẽtũ, ceſſat executio, & debet audiri.n.21.

Debitore tacẽte, & nõ opponẽte exceptionẽ, vel negãte, ſi ſtatim appareat de malitia ſua per probatã probationẽ, vel per ſuã cõfeſſionẽ & narrationẽ, fiet executio.n.22

Executio nõ fiet in vim inſtrumẽti nõ executiui, ſecus ſi ſit inſtrumẽtũ executiuũ, nã tũc fiet executio in bonis, & nominibus debitoris, ita fuiſſe iudicatũ refertur.n.23.

Illud

1 ILlud ante omnia expe-
ditum eſt, poſſe nomi
na debitorum † &
iura capi in pignus,
& executari a iudice
exequente ſenten-
tiam aliquam, vt ha-
betur in l.a Diuo Pio, §. in venditione,
ibi: *Vel ſi nulla ſint pignora ſoli, tunc peruenie-
tur etiam ad iura*, & in §. ſic quoque ibidẽ,
ibi. *Sic quoque iudices exequuntur, vt nomina
iure pignoris capiant*. Et in l.etiã, C.de exe-
cutione rei iudicatæ, vbi habetur, *etiam
nomen debitoris in cauſa iudicati capi poſſe*, fa
cit ſimili, l 2. C. quando fiſcus, vel pri-
uatus, modo quo poſſunt nomina debi-
torum ſpecialiter & generaliter pignora
ri, diſtrahique, vt de eis ſatisfiat illi, cui
impignorata ſunt, l. nomen quoque, C.
quæ res pignori obligari poſſunt, eſt ve-
2 rum, quod in hac pignoratione † &
diſtractione, debet ſeruari ordo præſcrip
tus in dictis iuribus, vt ſcilicet, primo mo
bilia, ſecũdo vero loco immobilia, quod
ſi hæc non ſatis ſint, vel non ſint, tunc ad
iura, & nomina debitorum deueniatur,
d.§. in venditione. ibi: *Quod ſi nec ea, quæ ſo-
li ſint, ſufficiãt, vel nulla ſint pignora ſoli, tunc
peruenietur etiam ad iura*. Et in d.§. ſic quo-
que, ibi: *Sic quoque iudices exequantur in iudica-
tum, vt nomina iure pignoris capiant, ſi nihil
aliud ſit, quod capi poſſet*. Sed hic aduerten-
dum eſt, quod duplici via poteſt hæc
pignoratio nominum & iurium fieri, vna
3 eſt, quod ſolet † curia mandare vendi
nomen debitoris & pignora corporalia,
& ex pretio ſoluere creditori, d. §. ſic
quoque, in fine, ibi: *An verò vendent no-
mina, vt pignora corporalia vendi ſolent, &c.*
Prout fuit factum & practicatum in pro-
ceſſu Auguſtini Capilla, ſuper executio-
ne, in menſe Decembris, anno 1609. in
Regio Conſilio, vbi fuit pronuntiatum,
non obſtante quadam compenſatione
executionem nominis debitoris fore fi-
niendam & trançandam, vt latius vide-
bis in deciſ. 88. Alia via eſt, quãdo iudex
4 † facit conueniri illud nomen debitoris
exigendo id, quod debetur, & in cauſam

iudicati conuertendo, vt ex pecunia exa
cta ſatisfiat creditori, d.§. ſic quoque, ibi:
*Verum ipſi iudices conueniunt nomẽ, exigentque
id, quod debetur: & in cauſam iudicati con-
uertenunt*, &c. quod & idem probatur in
d.l. nomen quoque, C. quæ res pignori,
&c. ibi. *Quare ſi debitor tibi non ſatisfacit, ille,
cuius nomen tibi pignori datum eſt, vtilibus a-
ctionibus tibi ſatisfacere, vſque id quod tibi de-
betur, a creditore eius compelletur, quatenus ta-
men ipſe debet*, ſcilicet, ſecundus debitor,
cuius nomen pignoratum eſt; & modus
hic exercendi, conueniendique nomen
debitoris practicatur quotidie, quando
ſcilicet Petrus eſt mihi obligatus cum
hypotheca ſuorum bonorum & iurium,
ſoluere decem, & ipſe Petrus habet obli
gatum Ioannem cum ſimili hypotheca
rerum & iurium, cum inſtrumento gua-
rentigiato. hoc caſu, ſi Petrus eſt inops,
vel pauper, ſoleo coram iudice allegare,
quod ex quo Ioannes debet decem Pe-
tro, & Petrus itidem mihi debet decem
cum hypotheca rerum & iurium, & no-
minum ſuorum, quod fiat executio in
nomine debitoris, & ſic in bonis Ioan-
nis, & ſic prouidetur quotidie: in hoc igi-
tur modo exercendi & conueniendi no-
men debitoris eſt examinandum nobis
vnum dubiũ, quomodo, ſcilicet, debeat
3 † conſtare de illo nomine debitoris, ſi
debitor neget, & qualiter debeat eſſe o-
bligatũ debitori meo, an ſimpliciter, an
vero cum inſtrumento guarentigiato: &
an hoc idem ſit neceſſe, quãdo curia pig
norat nomen debitoris, quod omne ſum
pſit occaſionem dubitandi a d.§. ſic quo-
que, vbi determinat tex. quod ſolum po
teſt per iudicem pignorari, intellige pri-
uilegiate, debitoris nomen confeſſi, non
vero illius, qui negat debitum, quia ne-
gatione videtur offuſcatum debitum, &
ſic non meretur executionem: in hoc du
bio fuerunt opiniones variæ, ſed tollen-
do non dubia, ille caſus clarus eſt quan-
do, ſcilicet, de nomine debitoris conſtat
per inſtrumentum guarentigiatum, &
ſeu confeſsionatũ, tũc enim cũ ex forma
ſtatuti habeat executionẽ, nedũ paratã,
verum

verum & priuilegiatam, fiet executio in illo, licet debitor neget, & idem eſt, quã do de debito, & ſic nomine debitoris cõ ſtaret per inſtrumentum iudicati, confeſsionem partis, & ius iurandum, nam vt dixi de Inhibitionibus c. 2. §. 1. latius, iſti caſus equiparantur, & habent executionem priuilegiatam, iuxta l. poſt rem iudicatã de re iudicata, ita Bald. in d. l. etiam, C. de executione rei iudicatæ, in qua lege habetur, *quod nomen debitoris in cauſa iudicati capi poteſt, i deſt, priuilegiatè*, ſequitur Alex. in dict. §. ſic quoque eſt, ibi Angel. omnino videndus, concludentes
6 omnes, quod ſicut debitor † meus habet executionem priuilegiatam cõtra ſuum debitorem, eodem modo habeo ego cõ tra eundem ſuum debitorem, non enim minus iuris habet creditor in exigendo debitorem ſui debitoris, quam ipſe primus debitor haberet contra debitorem ſibi obligatum priuilegiatè, ita expreſsè probatur in l. nomen quoq; C. quæ res pignor. obligar. poſſ. vbi habetur, primo quod nomen debitoris poteſt pignorari generaliter, & ſpecialiter, & poſtea ſubdit hæc verba: *Quare ſi debitor, cui tu credidiſti, tibi non ſatisfacit, ille, cuius nomen tibi pignori datum eſt (niſi ei cui debuit, ſoluit, non dũ certior à te de obligatione tua factus) vtilibus actionibus ſatisfacere tibi vſquè ad id, quod tibi deberi à creditore eius probaueris, compelletur, quatenus tamen ipſe debet*. Elegantiſsima, & pregnantia verba in materia hac perpetuo menti tenenda, nam non ſolũ probant id, quod quærimus, ſed etiam, quod ſecundus debitor poteſt ſoluere ſuo creditori, ſi à me primo creditore nõ ſit certior factus de obligatione mea. l. 3. C. de nouat. & quod etiam ipſe ſecundus debitor non compellatur mihi ſoluere, niſi quantum debet, ſuo creditori, ſimulquè debitori meo, & quod etiam nomina debitorum pignorantur generaliter, & ſpecialiter, hæc omnia probantur in illo fęcundiſsimo textu, ratio deciſionis eſſe poteſt, quia ſi † nomen de-
7 bitoris ex cauſa iudicati capi poteſt, d. l. etiam, l. à diuo Pio, §. in venditione, §. ſi quoquè, de re iudicata, idem dicemus fieri poſſe in vim inſtrumenti guarentigiati, quia in eo datur ſententia legalis, confeſſio, & res iudicata in vim confeſſionis, & guarẽtigiæ virtute legis id diſponentis; iuxta doctrinam Bartol. in l. cũ vnus, ff. de bonis auctoritate Iudicis poſſidendis, & in l. peremptorias. numer. 29. C. ſententiam reſcindi non poſſe, & in l. ab executione, C. quomodo appellatio. non recipi. Prout ſępiſsimè per ſtatuta terrarum, ita ordinari; & diſponi dicit Bart. vbi ſupra, vide Rebuf. in tractat. de literis obligatorijs, art. 6. gloſ. 3. ſub num. 27. vbi allegat text. in l. cum quaſi, §. ſi plures, ff. de fideicommiſſar. libertat. vbi lex aliquando habet actum pro ſententiato, ſuper quo nulla vnquam fuit lata ſententia, vt ſic idem dicamus de inſtrumento guarentigio confeſsionato exequibili, ſeu priuilegiato, quoad executãdum, & capiendum nomen debitoris, & hoc non obſtante; quod debitor ſecundus, cuius nomen executatur, neget de-
8 bitum, negatio † enim ſola non efficit dubium, ſeu obſcurum inſtrumentum debiti, in vim cuius proceditur ad pignorationem, ſeu executionem, ita ex Bald. reffert Felin. in cap. ſi Clericus laicum num. 1. de foro competenti, Bald. in l. etiã 1. colum. C. de executione rei iudicatæ,
9 Nequè mirum, † quia ex inſtrumento reſultat caſus manifeſtus, & notorius; obſeruantia, vſus Regni, de pignor. vbi dicitur debitum manifeſtum, quod reſultat ex charta, obſeru. Item differentia, eod. tit. imo dicitur caſus euidens, qui reſultat ex inſtrumento, cap. licet cauſam, vbi Abb. de probat. cap. auditis, vbi Butr. de in integrum reſtitutione: imo inſtrumentum facit rem notoriam; dixi latius de Inhibitionibus cap. 2. §. 4. num. 39. Noto-
10 rium † autem per ſolam negationẽ, abſquè probabili ratione, non redditur dubium, nec offuſcatum, Abb. in cap. tuanos, de cohabita Clericorum. & in cap. ſi Clericus laicum, vbi Felin. de foro competenti, cap. ſuper eo, de teſtibus cogendis: vnde remanet debitũ probatum, &

cum

cum inſtrumentum ſit guarentigium,ſe-
quitur, quod ſola debitoris negatio non
impediet,quominus nomen debitoris ca
piatur priuilegiatè;ita Bald.Alex. & An
gel. vbi ſupra, qui ita tenent ad limita-
tionem dicti §. ſic quoquè. Secus † au-
11 tem eſſet ſi iſte debitor exciperet, non
tantum negaret, & exceptionem proba-
ret, Alexand.de Imola in dict.§.ſic quo-
què num. 3. magna enim eſt differentia
inter negantem,& excipientem, vt dixi
de Inhibitio.vbi ſup.nu.38.

Maior dubitatio eſt, quando de no-
mine debitoris conſtat per inſtrumentũ
purum,& ſimplex, non tamen guarenti-
giatum, ſeu priuilegiatum, tunc enim
licet faciat fidem certã, & indubitatam,
non tamen eſt exequibile ſicut ſenten-
12 tia, inſtrumenta enim † de iure(quibuſ-
dam exceptis) eorumdemquè actiones,
& obligationes nullam habent executio
nem promptam,ſiue paratam, ſed debent
diſcuti, & expediri ordine iudicario ſer-
uato,parte citata,lite conteſtata,Angel.
in l.ſi cum dotem, §. eo autem tempore
ſolut. matrim.& ibi Alexan.num.6.l.mi
nor.25.annis, cui fideicommiſſum, ff. de
minor.vbi Bart Bald. & DD. l. ait præ-
tor §.1. ff. de re iudic. Angel. in §. illud,
in Authen.de hæred.& falcid. Nos latiſ-
ſimè de Inhibitionibus,cap.2.§.1. vbi ha-
bes plenè,& in hoc caſu ſunt variæ opi-
niones,nam Alex.de Imol.in d.§. ſi quo-
què num.2. tenet indiſtinctè nõ eſſe dif-
ferentiam inter inſtrumentum executi-
uum,& non executiuum, ſed † quomo-
13 documquè conſtet de nomine debito-
ris per inſtrumentum, & ſic probationẽ
probatam, illud ſufficiat,vt executio fiat
in nomine debitoris priuilegiate,etiam
ſi neget debitum debitor, quia iam per
inſtrumentum conſtat euidenter de ſua
calumnia,& malitia,allegat pro ſe Bald.
in l.2.C.quando fiſcus,vel priuatus,& ibi
Cinus,Speculator in tit.de primo & ſecũ
do decreto, §.reſtat, verſ. quid ergo,vbi
allegat.l.fin. C. de compenſatio. qui idẽ
dicunt, quando euidenter conſtaret de
calumnia negantis, & hæc fuit opinio
Placentini in gloſ. l. 2. C.quãdo fiſc. vel
priuatus, & rationem elegantem aſsig-
nat Alexan. vbi ſupra, num. 2. reſpon-
dens tacitæ obiectioni, quæ fieri poſſet
cõtra eum,ſcilicet, quod inſtrumẽtum,
14 † quod non habet executionem priuile
giatam,& promptam non poteſt manda
ri executioni cõtra tertium, vt latiſſimè
diximus nos de Inhibitio.cap.12.Xuarez
in l.poſt rem iudicatam,verſ.*Que las cum-
plades*, Imo nec contra aliquem habet
executionem priuilegiatam de iure, vt
15 dixi ſupra,dicit enim Alexan.quod † in-
ſtrumentum, quod producitur ad con-
uincendum negantem, non producitur
petendo ipſius inſtrumenti executionẽ,
quam inſtrumentum non habet,ſed ſolũ
ad probandum malitiam negantis, & de
bitum,& ſolum petitur executio ſenten-
tiæ latæ contra primum debitorem con
demnatum, & ſic quo ad probationem
16 malitiæ,inter † inſtrumenta non eſt diffe
rentia, l.cum proprietas,& l.cum preci-
bus C.de probat.cap.2.de fide inſtrumẽ
torum. Vnde reſultat, quod ſicut in vim
17 † inſtrumenti priuilegiati fit executio in
nomine debitoris, videtur idem dicen-
dum in vim inſtrumenti non priuilegia-
ti,cum vtrumquè probet,& executio ſo
lum petatur in vim rei iudicatæ, & cer-
tè opinio hæc videtur colorata, tamen
contraria eſt verior, quam tenet gloſ. in
18 dict.l.2. vt † etiam ſi malitioſè neget de-
bitor,ceſſet executio, quam gloſ. ſequi-
tur Bald.in dict.l.etiam, C.de executio.
18 rei iudicatę, dicens, quod † ſi volo con-
uincere debitorem debitoris mei negan
tem,& hoc per inſtrumentum guarenti
gium,fiet executio,non obſtante, quod
neget; quia eſt inſtrumẽtum executiuũ;
ſi vero volo conuincere per inſtrumen-
tum non priuilegiatum, & executiuum,
tunc ceſſabit executio, hæc Bald. & hoc
verius ſecundum Alexand.vbi ſupra.nu.
2.in principio,& Bart.in dict.l.2.C.quan
do fiſcus,vel priuatus, & verè Angelus
vbi ſupra hoc idem videtur tenere,dum
dicit loquendo de his, quod hæc omnia
intelligantur; quando primus debitor
contra

contra debitorem ſuum haberet execu-
20 tionem paratam, non † enim plus iuris
habet creditor in exigendo debitorem
debitoris ſui, quod haberet ipſe primus
debitor, ſed ſi primus debitor ageret cõ-
tra ſuum debitorem, non ageret execu-
tiuè; ergo neque ego creditor exercebo
illud nomen, niſi eodem modo, quo de-
bitor meus poterat, & ſic ordinarié, &
non priuilegiatè, hæc Angelus, & hæc
opinio mihi verior videtur, quia licet
per hoc inſtrumentum probetur debitũ
(quod non negamus) tamen non habet
executionem illud; cum non ſit priuile-
giatum. Neque executio rei iudicatę
debet ſe extendere ad illud, quia habuit
tantum effectum limitatum inter perſo-
nas, inter quas lis fuit agitata. Verum
eſt, † quod vbi debitor non opponeret
21 exceptionem contra inſtrumentum, &
taceret, vel appareret euidenter de ſua
calumnia, tunc poſſet recipi contraria
opinio, ſecundum Alexan. num. 2. dicen-
tem, quod ſi opponeret debitor contra
inſtrumentum exceptionem aliquam,
quod deberet audiri, & ceſſaret execu-
tio, ita Salicet. in d. l. 2. concludens per
l. fin. C. de compenſat. quod vbi ſecun-
dus debitor † nihil opponeret, ſed tace-
22 ret, & idem ſi negaret, & appareret in
continenti de malitia ſua per probatam
probationem, vel per ſuam confeſsionẽ,
& narratiuam, quod fieret executio, &
hoc ſequitur de equitate Xuarez in d. l.
poſt rem iudicatam, in declaratione Re
gni, verſ. ſecundo quęro; mihi tamen in
diſtincte videtur, quod nullo modo fiat
executio, † cum inſtrumentum debiti,
23 in cuius vim agitur, non ſit executiuum;
& licet malitioſè, & per calumniam ne-
get, conuincatur de ſua malitia, via ordi
naria, vt eſt neceſſarium in vim ſuperio-
rum, ita fuit iudicatum, quando de no-
mine debitoris conſtat per inſtrumentũ
priuilegiatum, in proceſſu Proc. Aſtrict.
Ciuitat. Cæſaraug. ſuper inuent. bono-
rum lata fuit ſententia, die 4. Iulij, ſed
fuerunt vota præſtita, die 3. Iunij anno
1587. in Regia Audientia, Actuar. Ioan.
Scartin: vbi inuentariatis multis bonis Ducis Villæ Formoſæ, in domo Michaelis Palau, ad finẽ aſſeuerandi expẽſas, in quodam proceſſu criminali, cõtra dictũ Palau, ad inſtantiam Procur. Aſtricti incohato, ſub prætextu, quod dicta bona erant dicti Palau, poſtea conſtito, quod erant dicti Ducis, euenit quod Anto. Labata legum Doctor habebat obligatam Vniuerſitatẽ de Pedrola, in magna quantitate, & dicta Vniuerſitas habebat certas actiones, & obligationes priuilegiatas contra Ducem ratione cuiuſdam indemnitatis per Ducem eis factę, & quod caſus indemnitatis euenerat; Vnde dictus Labata, qui habebat obligatam Vniuerſitatem, & omnia illius bona, & per conſequens nomina debitorum, oppoſuit ſe in inuentario, & obtulit propoſitionem cum iure hominum de Pedrola ſibi obligato, & ſic cum nomine debitoris, & obtinuit pro illo iure in quantitate debita: ex quo reſultat, quod nomen debitoris poteſt executari, & accipi per creditorem priuilegiate contra obligatos in eo, & hoc quando conſtat de dicto nomine debitoris per inſtrumentum priuilegiatum, vt dixi, aliàs autem ſi non conſtaret per inſtrumentum executiuum, tene, quod ſupradixi, & hęc ſufficiant.

DECISIO C.XXIIII.

An appellatione bonorum mobilium, vel aliorum quorumcunq; bonorum in noſtro tempore mortis repertorũ veniant nomina debitorum, iura & actiones, & an donatio bonorum, quæ tempore mortis reperientur, ſit conditionalis, ſcilicet, ſi aliqua reperiantur, & quid veniat in Legato Apothecæ relicto alicui.

SVMMARIVM.

IVRA, & actiones in Regno veniũt appellatione bonorum mobilium, quia non conſtituunt tertiam ſpeciem bonorum, ſicut de iure. num. 1.

Exe

in contemplatione matrimonij certa bona ſedentia, poſt mortem dictorum coniugum promittentium, & in ſpecie promiſſerunt domus propriç habitationis illorum, cum Apotheca, drogis ſimplicibus, & mixtis, zacharo, cera, medicinis, vnguentis, conſeruis, floribus, confectionibus, aynis, & apparatibus neceſſarijs ad dictam Apothecam, & inſtrumentis elaborandi ceram, & cum omnibus bonis mobilibus ad ornatum domus, auro, argento, panicis, & alijs quibuſcumquè bonis, quæ in d. domibus poſt mortem dictorum coniugum, exceptis cenſualibus, & etiam debitis, quæ vſquè in diem pactorum dotalium eſſent debita Apothecæ, vel ocaſione illius, hæc enim debita ſibi reſeruarunt.

Accidit poſtea, quod d. Martinus Gil nomẽ quoddam debitoris, ſeu debitum de nouo contractum poſt pacta dotalia, (contractum inquam in Apotheca, & in quibuſdam penſionibus cenſualium decurrendis) vendidit Franciſ. Liñan, cumquè poſtea fuiſſent inuentariata bona Martini Gil mobilia, & quantitas etiam debiti fuiſſet depoſitata apud Regiam Audientiam, petebat Martinus Aybar quantitatem depoſitatam, & illud debitum ſub prætextu, quod non potuit Martinus Gil dicti debiti venditionem facere, attento, quod dictum debitum erat contractum poſt pacta dotalia, & Martinus Gil ſolum reſeruabat ſibi debita contracta vſquè ad pacta dotalia, & in Regia Audien. fuit lata ſententia in fauorem Martini Gil contra Martinum de Aybar, ex motiuo ſequenti, in quo Domini Iudices negotium abſoluerunt motiuo quodam communi, difficultatem intrinſecam omittendo, vide in proceſſu Io. Gil ſuper inuentariatione bonorum die 23. Iunij 1589.

Motiuum.

NEquè mandantur reſtitui Martino de Aybar principali. L. Caluo Procurat. in vim Capitulorum matrimonialium pro eius parte exhibitorum; quia attento illorum thenore, dies donationis eidẽ Martino de Aybar per Martinum Gil donantem facta, de dictis bonis non dum ceſſerat, nec venerat, eo quod poſt mortem dict. Martini Gil prædicta donatio ei facta fuerit, & non antea, & ſic eius petitio ante tempus mortis dict. Martini Gil admitti non poteſt alijs propoſitionibus repulſis.

Sed quia ab hac ſententia habuit recurſum Franciſcus Liñan, per viam iuris firmæ grauaminum factorum ad Cur. Iuſtitiæ Aragon. ideo ibi de bono iure partium latiſsimè fuit cognitum, quo tempore iam erat mortuus Martinus Gil, & ſic dies donationis ceſſerat, & venerat.

Et de duobus quærendum eſt primò vtrum Martinus Gil, & eius vxor Catalina de Aybar in pactis dotalibus eorum nepotum ex fratribus, nempè Martino de Aybar, & Mariæ Gil, donauerint credita contracta, vel eis quæſita poſt capitula matrimonialia, & donationem ab eis factam.

Secundo; vtrum per venditionem factam à Martino Gil, Franciſ. Liñan quinquaginta mille ſolidorum, in creditis cõtractis in Apotheca ſua, & in pẽſionibus cenſualium decurrendis, potuerit preiudicium inferre Mariæ Gil donatariæ, quoad recuperationem quantitatis conſignatæ in Regia Audientia, procedentis à credito formato poſt donationem prędictam in prædicta Apotheca dicti Martini Gil.

1 Et pro parte Marię Gil vxoris Martini de Aybar, ſimulque donatarię faciunt ſequentia, nam in Regno † tantum habemus duas ſpecies bonorũ, bona ſcilicet mobilia, & ſedẽtia, vt in ſuperioribus deciſionibus; adeò vt actiones, & iura tertiam ſpeciem bonorum non conſtituant, vt ibi dixi: vnde opportet fateri in donatione mobilium à Martino facta in dictis pactis dotalibus iura, actiones, & credita

credita dicti Martini ei poſt capitula
quæſita comprehendi,cum appellatione
mobilium illa veniant in Regno, ſecun-
dum obſeruantias allegatas in præcedē-
tibus deciſionibus.

Secundo pro hoc facit, quia poſt do-
nationem mobilium excepit Martinus
Gil expreſsè cēſualia,&debita formata,
vſque ad tempus dictorū capitulorum,
& ex hac exceptione colligitur per ne-
ceſſe comprehenſa fuiſſe in donatione
mobilium debita formanda poſt capitu-
2 la,operatur † enim exceptio,ne aliàs im
pertinens ſit non precedente materia, á
qua dici poſſit facta, vt in diſpoſitione &
regula præcedenti comprehendātur illa
omnia,quæ aliàs non comprehenderen-
tur,& ſine qua comprehenſione non eſ-
ſet exceptio de regula; cum ſemper de-
beat eſſe,Alexan.& omnes in l.fin.quod
quiſquè iuris, Dec. in cap. cum dilecta,
num.6.de confirmatione vtili, vel inuti-
li,& conſ.197.nu.3. Iaſſ. in l. nummis, de
in litem iuran.num.12.Menoch.conſ.312
num.7. Roland.conſ.12. numer.54. in 4.
Mandoſ.regul.13.quæſt.7.nu 4. Aymon
conſ.808.num.2.DD.in l.1.de regul.iur.
Caſtrenſ. 75. num.3. in 1. Iaſſ.69.num.5.
in 3. Aymon.685. num.8. verſ.aliter Me
noch.lib.3.præſumpt.35.num.19.Medic.
de regul.iur.in præfat. num.39.Iaſſ.con-
ſil.4.num.14.& conſ.45. nu.12. in 1. aliàs
exceptio eſſet inepta, ſi ſub regula non
3 comprehenderetur, cum exceptio † re-
gulæ excluſio dicatur, l. 1. de exceptio.
Bart.in l.ex hoc iure nu.19.de iuſt.&iur.
& priuatio præſupponit habitum,l.decē
de verborum obligat. Aymon. d. conſ.
685.vbi ſup. & 808.Vbi exemplificat, ve-
luti omnis homo currit, excepto aſino,
inepta eſſet,& ridicula exceptio, niſi igi
tur in præcedenti donatione debita poſt
capitula contracta eſſent comprehenſa,
ineptiſſimè excepiſſet Martinus Gil de-
bita contracta,vſq; ad capitula; ſed quia
comprehenſa erant,ideo excepit debita
formata,vſquè ad capitula, formāda au-
tem poſt capitula manſerunt compre-
henſa in donatione,quia cum reſeruata,
& excepta non fuerunt,in donatione re
manſerunt.

Quinimo etiam ſi debita poſt capitu-
la contracta,ſub regula non comprehen
4 derentur, adhuc exceptio † facta de re,
quæ in regula non continetur, intelligi
debet, vt ampliet regulam ad compre-
hendendum ea, quæ aliàs ſub regula nō
comprehenderentur, non facta excep-
tione,argum. l.ſi quando,de legat.1.cap.
ſi Papa,de priuileg.in 6.Dec.in cap.cum
dilecta num.6.colum.2. verſ. ſecus ſi ex-
ceptio,de confirmatione vtili, vel inuti-
li, Roland. conſ.12.num.55.cum ſequen-
tibus in 4. Menoch.lib.3. præſumptione
97.à num.35. Roman. 271. num. 3. Man-
doſ.regul.13.quæſt.7. num. 4. Medic.de
regul.iur.in præfatione num. 43. Tiraq.
de retract.lignag.ad fin.num.96.dicens,
quod ſi exceptio fiat de re, quæ de ſe in
regula non continebatur,tunc ne excep
tio ſit ſuperflua, & inutilis debet intelli-
gi,vt ampliet regulam ſecundum quali-
tatem ipſius exceptionis, vbi Tiraquel.
5 ſupponendo,quod ad faciendam † obla-
tionem retractus non ſufficit generale
mandatum,ſed ſpeciale requiritur,vt di
xit in §.1 lib.1. gloſ.10. verſ. *Delans*.q.17.
num.97. & ad fin. eiuſdem lib. num.94.
6 Hoc ſuppoſito quærit, † ſi quis ſit procu
rator ad omnia, præter quam ad peten-
dum reſtitutionem in integrum, & ſic
excipiatur vnus caſus requirens ſpecia-
le mandatum, vtrum talis Procurator
poſſit facere oblationē retractus requi-
rentem ſpeciale mandatum, & num. 96.
reſoluit, quod poterit, quia ex quo eſt
exceptus vnus caſus requirens ſpeciale
mandatum, & qui ſub regula non com-
prehendebatur,inde fit, vt amplietur re
gula ad omnia requirentia ſpeciale man
datum, Dominic.in dicto c. qui ad agen
dum,§.1.de procur.in 6. Alexan. in l.fin
ff. quod quiſq; iur. & conſ. 36. colum.1.
in 6.& conſ. 203.in 7. allegat alios Tira-
quel. Alexan. conſ.215. melius omnibus
Dec.in l.1.de regul.iur.à numer.26.cum
ſequentibus,vbi per diſcurſum reſoluit,
quod regula illa,qua dici ſolet, quod ex-
ceptio-

ceptiones ſunt de genere regulæ, &
quod ſic exceptio non ampliat regulam,
ſed ſolum reſtringit eam in caſibus con-
tentis ſub regula; imo quod exceptio
7 declarat regulam, quia † ex qualitate
exceptionis declaratur, de quo genere
regula loquatur. l. nam quod liquidè, de
pęnu legata, & hoc ex eo, quia ſemper
exceptio debet fieri de terminis, & mate
ria regulæ, & quod ſic regula ſub ſui ge-
neralitate debet comprehendere omnes
caſus, etiam exceptos, qui non data ex-
ceptione includerentur ſub regula, &
quod ſic exceptio, & regula debent eſ-
ſe eiuſdem farinæ; vt ſi regula loquatur
de homine, exceptio etiam de eo loqui
8 debet, non de aſino, & quod licet † ex-
ceptio firmet regulam in contrarium, in
caſibus non exceptis, nam demptis caſi-
bus exceptis, alij ſub regula remanent,
eiuſdem tamen naturæ, & qualitatis, nos
latè de Inhibitio, cap. 5. §. 8. in regul. 3. ta
men quod talis exceptio † non ampliat
9 regulam ad caſus, qui ſub regula non ve
nirent exceptione non facta, exemplum
in legato generali eorum, quæ in domo
ſunt non veniunt venalia, l. generali. §.
idem quęrit, el primero, de vſufructu le-
gato, l. ſi chorus, §. 1. l. ſi ita legatum, de
legat. 3. modo ſi teſtator legauit vſum-
fructum eorum, quæ in domo ſunt, ex-
cepto argento, non venient lanæ vena-
les, quæ in domo ſunt, dict. l. generali, §.
vxori, & exceptio illa argenti, licet fir-
met regulam in contrarium in caſibus
non exceptis, non tamen ampliat eam,
vt ſub illo generali legato res venales
includantur, quę aliàs non facta excep-
tione nequaquam continebantur, ita
Bart. Florian. Abb. Imol. Alexan. & alij
quam plures allegati per Dec. num. 29.
ex quo argentum erat comprehenſum
ſub regula, non facta exceptione, & ſic
non extenditur, ſed ſatis operatur, quia
regulam limitat, & cum veniat ad dimi-
nuendum, non debet operari augmenta
tionē. l. legata inutiliter de lega. 1. Tiraq.
vbi ſupra, num. 95. Totum hoc (vt ad ar-
gumentum reuertamur) procedere di-
cit Dec. vbi ſupra, quando eſt facta ex-
ceptio de eo, quod in regula continc-
tur; quia tunc exceptio ſatis operatur
reſtringendo regulam, vt in dict. §. vxo-
ri, & in exemplo per nos tradito. de Inhi
bitionibus vbi ſup. Secus autem erit, di-
cit Decius, quādo fit exceptio eius, quod
ſub regula non comprehendebatur, tūc
enim (vt ad rationem reuertamur) ne ex-
ceptio ſuperflua, & inutilis reddatur, re-
gulam ampliat, ſecundum qualitatem
eiuſdem exceptionis ad ſimiles caſus
non comprehenſos ſub regula, non fa-
cta exceptione, vt in exēplo tradito per
Tiraquel. ita Dec. num. 31. dicens, quod
ſi facio Procuratorem generaliter ad om
nia, non veniunt requirentia ſpeciale
mandatum, cap. qui ad agendum de Pro
curator. in 6. ſed ſi facio te Procuratorē
ad omnia, excepto ad deferendum iura-
mentum, hęc exceptio eius, quod requi-
rit ſpeciale mandatum, declarat regulā,
& ampliat, vt omnia alia includantur,
quæ requirunt ſpeciale mandatum: ita
Dominic. poſt Lapum in dict. cap. qui ad
agendum, Euerardus in loco ab excep-
tione ad regul. num. 3. Roland. vbi ſupra.
Alexan. vbi ſup. Dec. num. 32. vbi dicit,
quod ſi in caſu dict. §. vxori eſſet facta
exceptio de re venali, quæ in tali lega-
to aliàs non comprehenditur, tamen vir
tute talis exceptionis regula generalis
legati etiam ad res venales extendere-
tur, vt exceptio congrua ſit, & aliquid
10 operetur, & in dubio ſit † interpretatio,
vt actus valeat, & licet inducta ad dimi-
nutionem non debent operari augmen-
tum, tamen hoc fallit, quando aliàs exce
ptio, & actus non valeret; nam tunc indu
cta ad diminutionem operantur augmē-
tum, ne inutilis ſit diſpoſitio, l. proculus
de vſufructu, l. deniquè, §. interdum, &
ibi Bart. de pęnnu legata; vnde conclu-
dendum eſt, quod dato, quod debita cō
tracta, cenſualia, iura, & actiones non ve
nirent in donatione præcedenti bonorū
mobilium, quæ in domo reperirentur tē
pore mortis; tamen exceptio debitorum
contractorum, vſquè ad tempus capitu-
latio-

lationum matrimonialium, ne inutilis, & ſuperflua fiat, operatur, vt ſub donatione includantur debita poſtea contrahenda, licet non facta exceptione non includerentur.

11 Facit pro eadem opinione, quia † legatum Apothecæ, eſt legatum vniuerſale, denotans vniuerſalitatem debitorũ, & creditorum, tanquam nomẽ iuris, iuxta ſignificationes, quas habet nomẽ Apotheca, de quibus Rebuf. in l. Taberna appellatio, ff. de verb. ſignif. Bald. in l. prædia, C. de fideicom. & ibi Iaſſ. in fin. idem Iaſſ. in l. ſi res obligata num. 24. ff. de leg. 1. poſt Angelus, & Paulus, in l. certo, ff. de ſeruitut. ruſti. præd. ſecundum quos omnes Apotheca nomẽ iuris eſt vniuerſale comprehendens debita, & credita: vnde legata Apotheca reſultat, legata eſſe etiam omnia debita, & credita facta in ipſa Apotheca: confirmatur hæc ratio, quia in alio inferiori capitulo pactorum dotalium expreſsè donatur dictis coniugibus à Martino Gil augmen-
12 tum Apothecę, augmentum † autem, ſecundum Philoſophum primo de generatione, eſt additamentum præexiſtentis magnitudinis; idcirco cum magnitudo præexiſtens ipſius Apothecę, non ſolum conſiſtat in rebus medicamentoſis, & alijs, ex quibus Apotheca cõſtruitur, ſed etiam in creditis pecuniarum, cõtractis occaſione ipſius Apothecæ, ſubrogantur enim pecuniæ loco medicamentorum vẽditorum, ex quibus redactæ ſunt: iam inde colligitur nomen augmenti debita contrahenda, & augmentanda, & merces augmentatas comprehendere, cum magnitudo prǽexiſtens Apothecæ credita, & medicamenta contineat.

Poſterior difficultas clarior eſt, nam cum credita formãda poſt capitula, quæ ſupereſſent tempore mortis, eſſent in donatione comprehenſa, & Martinus Gil vendiderit ſimpliciter Frãciſ. Liñan quinquaginta mille ſolidos in creditis ſuis, intelligendum eſt fuiſſe venditionem de creditis ſuis formatis ante capitula, & reſeruatis, non vero de contractis poſt capitula, & dictis coniugibus donatis, argumento eorum, quę Doctores aſſerũt, prius tranſeundum eſſe per bona libera, antequam bonis vinculatis manus inijciatur.

13 Deinde, quando quis eſt obligatus † reſtituere, quæ ſupererũt tempore mortis, non poteſt interim, cauſa euertendi hanc obligationem, alienare bona, pulcher tex. in l. Titius rogatus, ad Trebel. l. Imperator, §. fin. de legat. 1. Bald. conſ. 20. in 2. Alexan. conſ. 58. nu. 11. in 3. Ruin. conſ. 163. in 3. colum. 1. Paul. de Caſtro in dict. l. Titius, in dubio fraudulenter, & cauſa euertendi obligationem profitetur fuiſſe factam alienationem, & quamuis Bart. in dict. §. fin. fraudem & dolum probandum aſſeueret; tamen certum eſt
14 dolum † ex coniecturis probari poſſe, quod ſi vnquam coniecturæ fraudis, & doli in aliqua cauſa conſpici potuerunt, in hac clariſſimæ ſunt, maximè ex eo, quia ipſe Liñan nunquam fuit in poſſeſſione, ſed venditor ipſe, iuxt. for. fin. de emptione & venditione, & for. vnic. de reddit. regal. l. ſicut, §. ſuperuacuum, quibus modis pign. Maſcar. concluſ. 439. Menoch. caſ. 39. Mozius tit. de diuiſion. contract. num. 60.

Sed his non obſtantibus contrarium fuit reſolutum in Curia Domini Iuſtitię Aragon. & pro hac opinione primo conſiderandum eſt, quod donatores conſiderantes, quod de iure dubitant Doctores,
15 an ſub nomine † domus, vel domorum veniat Apotheca, ideſt, locus, ſeu edifficium Apothecę, in quo ſolet communiter diſtingui, an Apotheca ſit incorporata, & introcluſa in ipſa domo, & an detur aditus de domo ad Apothecam, vel non, vt in primo caſu veniant, in ſecundo, ſecus, vt in l. Olimpico, ff. de ſeruitut. vrbanorum prędiorum, l. prędij, §. penult. de legat. 3. l. arbor, §. de veſtibulo, ff. com mun. diuidun. Benedic. in cap. Raynut. in verbo ortum, Mantic. de coniector. lib. 9. tit. 2. num. 37. ob id, ad euitandum hoc dubium, expręſſis verbis dixerunt, ſe donare domum cum Apotheca.

Et

Et quia etiam poterat controuerti,& dubitari, an donarent tantum locum, & corpus Apothecę, an vero etiam drogas, medicinas, vel etiam ſi donabant Apothecam, prout eſt nomen iuris continens vniuerſitatem debitorum, & creditorum, ideo ad tollendum dubium, dixerunt, quod dabant domus cũ Apotheca, drogis ſimplicibus, & compoſitis, zacharo, cera, medicinis, &c. exprimendo res corporales in dicta Apo-
16 theca exiſtentes, & ſic non fuerunt † comprehenſa debita, & actiones tanquam incorporales, & quæ loco non circunſcribuntur, vt dicam, ſed ſolum res corporales, Bart. in l. cum pater, §. menſæ, numer. 9. de legat. 2. & ſic nullatenus ſub nomine Apothecæ potuerunt comprehendi debita, & non ſolum de dictis bonis fecerunt donationem donantes; ſed etiam donarunt omnia bona mobilia, & ſuppellectilia domus, aurum, argentum, pannos, & alia quæcumquè bona, quæ in dictis domibus reperirentur tempore mortis donantium, vna ſola differentia data in donatione inter mobilia bona, & immobilia, quia immobilia purè, & ſine conditione fuerunt donata coniugibus, poſt mortem donantium, ſed bona mobilia fuerunt donata conditionaliter, ſub conditione poteſtatiua donantium, videlicet, ſi dicta bona mobilia reperirentur tempore mortis donantium in eorum domibus, quia illa verba: *Bona quæ in dictis domibus poſt mortem donantium*
17 *reperirentur*, Habent † relatiuum adiunctum verbo de futuro, quod inducit conditionem, l. ſtichum qui meus erit, & ibi omnes de legat. 1. l. nuper, §. planè, & l. ea tamen adiectio de legat. 3. Garcia de expenſ. capite vigeſimo ſecundo, numero vigeſimo tertio, & ſic perinde eſt, acſi dixiſſent, ſi in domibus reperirentur, & per conſequens potuerunt donantes, & ſuperſtes eorum limitare effectum donationis, bona diminuendo, & ſicut potuerunt donantes donationem non facere, potuerunt facere cum conditionibus ſibi benè viſis, & ſic remanſerunt bona mobilia ſubiecta conditioni, ſi tempore mortis in domo reperirentur, & ſic non eſt iſte caſus ſimilis illi, quo quis grauatur reſtituere hæreditatem poſt mortem ſuam, data ſibi alienandi licentia ad ſubueniendas neceſsitates ſuas, de quo loquitur, l. Titius rogatus ad Trebell. & Authen. contra cum rogatus, C. eodem titulo, & ſic argumentum contrarium diluatur; ſed eſt noſter caſus, longè diuerſus; quando ſcilicet quis
18 dat † omnia bona mobilia, quæ tempore mortis reperirentur in ſua domo; quo caſu reperta extra domum non erunt comprehenſa in donatione. Decius conſilio nonageſimo ſecundo, Gabriel conſilio nonageſimo octauo, in primo volumine, Mantica de coniectur. libro nono, titulo tertio, numero decimo ſeptimo: & cum etiam verba ſupradicta refferantur ad omnia, videlicet, drogas, medicinas, ſuppellectilia domus & reliqna mobilia, declarant donatores noluiſſe donare debita, nec vniuerſitatem debitorum, ſed ſolum res particulares, materiales, & corporales. Iubat ſuperiora aliud capitulum, in quo diſponitur, quod morientibus Martino de Aybar, & eius filijs ſine filijs, ſupradicta bona donationis reuertantur in Martinum Gil; verba illa ſunt rela-
19 tiua, † & debent intelligi de expreſſatis corporalibus, & materialibus; & ſic quæ oculis corporeis videri poſſunt, & non de hijs, quæ ſolo intellectus oculo intuentur, Bald. in Authen. hoc inter liberos, numero primo, C. de teſtament. Nata conſilio 209. numero quarto: Hyppolit. Riminald. conſilio 670. numero centeſimo vigeſimo quinto: Geminian. conſilio vigeſimo quinto, numero tertio: Bald. in l. legum, C. locat. Cum igitur applicando ad caſum donatio ſit facta de rebus corporalibus materialibus; tam reſpectu Apothecæ; quam domus, ſequitur iura tanquam incorporalia non fuiſſe comprehenſa;

Digitized by Google

deinde quando forent comprehenſa iura, & actiones: quia tamen donatio fuit condicionalis, ſcilicet ſi, & quatenus tempore mortis reperirentur, reſultat, quod cum dictum debitum, ſeu nomen debitoris fuit multo ante mortem Martini Gil alienatum, & venditum, nequè fuit repertum in eius bonis tempore mortis illius, non poterit pertinere ad dictum Martinum de Aybar donatarium, ſed potius ad Franciſcum Liñan emptorem.

Secundo in donatione Apothecæ, & rerum corporalium illius non poſſunt venire in noſtro caſu iura & actiones; quia licet aliàs comprehendantur debita & credita Apothecæ, quando Apotheca donatur, à veroſimili mente donantis volentis dare vniuerſitatem (etiam iurium) illud procedit, quando ſimpliciter donatur ſine alio adiuncto: ita loquuntur Doctores allegati in cõtrarium. Secus autem eſt, quando donatio fit ſiue expreſsè, ſiue ex iuris diſpoſitione de rebus corporalibus, & materialibus, & quæ trina menſione metiuntur: idquè probatur attentis illis verbis: ***Donarunt domus cum Apotheca, & drogis***, & illa coniunctio, cum,† coniungit acceſſoriè, &
20 non principaliter, Bart. in l. ſi cui, ff. de fundo inſtruct. Deinde coniunctio,† cũ,
21 ponitur inter ſimilia, vel parum diſtantia, Abb. in cap. cum Marthæ. numer. 3. de celebratione Miſſarum, gloſ. in capit. quærellam, de ſimonia, laté per Antonium de Butrio in cap. in literis, el primero de reſtitutione ſpoliatorum, Bald. in rubrica, C. de inſtitutionibus, 4. colum. pulchre per Socin. in l. ſi is qui ducenta. §. 1. de rebus dubijs, & ibi Caſtrenſ. Felin. in capit. quanto, de iudic. Innocen. in Clementina fin. de præbend. & ſi Apotheca intelligeretur, vt nomen iuris comprehendens debita, poſſet valere ſex mille aureis, ſi tot debita eſſent, cum tantùm valeret domus mille, quod eſſet contra naturam acceſſorij, ergo, &c.

Deinde cum expreſſerit drogas, medicinas, &c. viſus eſt donator, ſub nomine Apothecæ ſolum loqui de corporalibus, & materialibus rebus, & non incorporalibus, Bart. in l. librorum, §. ſed etſi bibliothecam, de legat. 3. vbi
22 ex quo quis legauit † bibliothecam, in qua ſunt libri, dicit conſtare manifeſtè, quod ſentit de loco, & non de libris, & in ſimili ſi teſtator legat Apothecam panariam, per illud adiunctum probatur, quod intellexit de loco materiali, & corporali, & non de iure vniuerſali, & ſic non videtur legata mercantia, Bart. in l. ſi pater, §. menſę, numer. 9. de legat. 2. Petrus de Reuena in ſingular. 318. Couarr. practicar. quæſt. cap. 11. numer. 5. Florian. in l. certo, de ſeruitut. ruſticorum prædiorum, Menoch. conſ. 339. numer. 9. Mantica de coniectur. vltimarum volunt. lib. 9. tit. 2. numer. 52. Vnde colligitur manifeſta differentia, quando legatur Apotheca ſimpliciter, vel legatur cũ aliquo adiuncto, ex quo voluntas declaratur, & ſic longè diſtamus à doctrina Iaſſonis. & aliorum in dict. l. prædia, C. de fideicõmiſ. vt in ratione dubitãdi diximus, quia hic donantur domus cum Apotheca, quæ aliàs includebãtur in donatione; quia erat incorporata in domibus, & ſtatim dicit cum drogis, & reliquis ſpeciebus, &c. quod eſt plus dicere, quam dixerat Bart. & Doctores vbi ſupra, quia ſi hic fuiſſet dictum, quod dabant domum cum Apotheca ſpecierũ, non comprehendebantur drogæ; quia illud verbum ſpecierum, pannariam, librariam, & ſimilia ponuntur ad demonſtrandum, quod dabatur ſolum locus Apothecæ, & non aliud, & ſi hoc ita eſſet, quanto magis in caſu noſtro, vbi dicitur cum drogis, zacharo, medicinis, & alijs ſpeciebus corporalibus, ex quibus magis clare deprehenditur donantes non intellexiſſe de Apotheca, prout eſt nomen iuris, ſed ſolum de Apotheca, ideſt, loco Apothecæ, & de drogis, & alijs ſpeciebus, quæ ſonant in res materiales, & corporales, & ſic non de iuribus, & debitis

bitis, & quia omiſſum in contractibus habetur pro omiſſo: probatur etiam illis verbis, & cum omnibus bonis mobilibus, quæ tempore mortis Martini Gil reperientur in dictis domibus, quę verba referenda ſunt ad omnia bona, tam Apothecæ, quam domus, vt per Decium conſil. 92. Gabriel. conſil. 98. volumine 1. Mantica dict. lib. 9. titul. 3. numer. 17. vbi bene, facit l. quæſitum, §. 1. ff. de legat. 3. vbi teſtator ita legauit, argentum omne, & ſuppellectilem quemcumquè habeo, tibi dono, & quidquid in prędio Semproniano habeo; dubitatur; an in hoc legato comprehenderetur ſuppellex, quam in alijs prędijs teſtator habebat, dicit tex. hoc pendere ab arbitrio iudicantis, vt id obtineat quod teſtatori placuiſſe legatarius probauerit, & ſic non veniet, niſi legatarius probet teſtatorem voluiſſe venire, vt ibi gloſ. verbo probabitur, dicens, *In dubio id tantum, quod in prædio Semproniano habetur, videri relictum, nam & illa demonſtratio, & quidquid in prædio Semproniano habeo; ſuperiora poteſt reſtringere.* Vnde in dubio in dicto legato non comprehendetur ſuppellex reperta extra prædium Sempronianum, Menoch. conſil. 329. numer. 18. & numer. 21. vbi ſequitur Decium conſ. 92. & Socinum iuniorem conſil. 98. numer. 44. in 1. volumine. Vndè infertur, quod in noſtro caſu illa demonſtratio, *quæ in domibus reperientur*, videtur limitare, & reſtringere ſuperiora, vt quæ extra domum reperirentur, non cenſerentur comprehenſa in donatione, cuiuſmodi eſt illud nomē debitoris venditum per Martinum Gil.

Pro choronide facit id, quod omnes rationes contrarias diluit, etiam ſi confiteamur de iuribus, actionibus, & nominibus debitorum comprehendendis donatores cogitaſſe, nam cum dictum ſit de omnibus bonis, &c. ſpeciebus, quæ in dictis domibus reperirentur, poſt mortem Martini Gil, iam inde ſequitur iura & actiones, & nomina debitorum non fore comprehenſa.

Ratio enim eſt, quia iura, † & actio-
23 nes non circunſcribuntur loco aliquo, nec poteſt dici, quod ſunt In tali domo, loco, ſeu ſpacio, eſt enim actionum, &c. iurium ſubſtantia incorporea, & impalpabilis, §. 1. inſt. de rebus corpor. & incorpor. l. ciuitates, ff. quod cuiuſquè vniuerſitat. & ius quod incorporale eſt manu apprehendi non poteſt, & ſic nullo loco hæc iura circunſcribuntur: Quintilian. lib. 5. capit. 10. l. Caius de leg. 2. l. vxorem, §. legauerat, de leg. 3. ex quo fit, vt cum iura incorporalia verè non poſſideantur, l. ſequitur, §. viam, de vſucapionibus, l. ſeruus, §. incorporalis, de acquir. rerum domin. capit. cum Eccleſia, verbo quaſi poſſeſſione, de cauſ. poſſeſſio, & propriet. & traditionem non recipiant, vt dicitur in dicto §. incorporales, ideo iſtarum dominium traditione, & poſſeſſione apprehenſa non tranſit, iuxt. l. traditionibus, C. de pact. &c. l. ſi ager, de rei vendicat. vt ſit in mobilibus, & immobilibus, ſed ſola pacientia ſufficit in his incorporalibus, l. ſi ergo, §. 1. de Publician. Bart. in l. quotiens de ſeruituti. & ceſſio pro traditione habetur, gloſ. in l. vltima, C. quando fiſcus, vel priuat. Bart. & alij in l. 1. C. de action. & obligat. Angel. conſ. 179. columna. 5. Alexand. conſil. 184. lib. 6. Cumquè igitur diuerſa ſit ſubſtantia, & natura actionum, & iurium á natura rerum corporalium, cuiuſmodi ſunt res mobiles, & immobiles, etiam quo ad effectus, hinc fit, vt iura & actiones, cum corpore careant, nec tangi poſſint, non circunſcribantur loco, vel ſpacio, & ſic non veniant appellatione bonorum exiſtentium in tali, vel tali loco, cum loco non circunſcribantur, &c. hoc etiam ſi chirographi, & inſtrumenta, in quibus continentur nomina debitorum, ſint in dicto loco, de quo ſunt expreſsi, l. Caius de legat. 2. vbi teſtator inſtituit nepotem ex ſemiſſe bonorum, exceptis domibus paternis, in quib[9] habito, cū omnib[9] quæ ibi ſunt; dubiū erat, an nomina debitorū cenſerentur excepta, quę erāt in

dicta domo, videlicet inſtrumenta debitorum; deciditur non venire, quia non cenſentur eſſe in domo, licet inſtrumenta, ibi ſint, vt dicit Paul. ibi, l. vxorem, §. legauerat de legat. 3. l. ſi mihi, §. 1. de legat. 3. vbi in legato facto de domibus, & omnibus, quæ in eis ſunt, non veniunt inſtrumenta debitorum, l. ſi fideicommiſſum, §. tractatum de iudic. l. cum delanionis, §. vltimo, de fund. inſtruct. Vnde ſi dono quidquid habeo Cæſarauguſtæ, non venient nomina, & actiones, etiam ſi inſtrumenta eorum eo loco ſint, aut ibi debeantur, Bald. in l. 1. in principio, de ſtatu homin. Dec. conſil. 30. Corneus conſil. 104. in ſecundo, Socin. conſ. 101. lib. 1. Bald. in l. 1. de ſtatu homin. latè Corneus conſil. 49. lib. 4. Iaſſ. in l. cunctos populos in 2. lectur. columna penult. de Summa Trinitat. & conſil. 5. libr. 3. Ruin. conſil. 155. libr. 3. Mantic. de coniectur. lib. 9. tit. 3. num. 13. & titul. 2. numer. 47. qui omnino videndus, quod tamen Benedic. in cap. Raynutius, verbo cætera bona, numer. 8.
24 intelligit, † niſi quis poſtquam diſpoſuiſſet de aliquibus bonis, ſubiungeret, cætera autem bona hîc, & vbique ſita, relinquo, dicens, tunc nomina & actiones contineri: Sed nihil allegat, tu vide Tiraquel. in l. ſi vnquam, in verbo bona, numer. 13. C. de reuocand. donat. & de retract. lignag. §. 1. gloſ. 7. numer. 5. & numer. 11. & numer. 30. Quorum ratio eſt, quia iura, & nomina debitorum non continentur in loco, ſed concernunt totum patrimonium, vt in dict. l. ſi fideicommiſſum, §. tractatum de iudic. vbi Bald. hoc notat. Alexand. conſil. 31. numer. 7. volumine 1. Mantic. vbi ſupra, dict. tit. 3. numer. 13. in noſtro tamen caſu id magis procedit, cum donatio ſit reſtricta ad bona, quæ in domibus tempore mortis reperirentur, & ſic excludit totum illud, quod non reperietur in dictis domibus tempore mortis, prout fuit illud nomen debitoris venditum ante mortem Martini donantis, & quando non fuiſſet venditum, & inſtrumenta nominum eſſent in domo, adhuc non venirent. Nam non ex hoc, quod inſtrumenta ibi reperiantur, dicuntur eſſe ibi nomina, ſeu debita; quidquod dictus Martinus Gil vendendo nomen viſſus fuit donationem limitare, & quando nomen non fuiſſet venditum, adhuc non pertineret Martino de Aybar donatario, ſed Hieronymæ de Antillon vxori, & hæredi dicti Martini Gil; ex quo nomen illud nō fuit comprehenſum in donatione.

Reſtat reſpondere ad rationes contrarias, & ad primam dicimus, & fatemur appellatione bonorum venire iura, & actiones de iure & foro, & in Regno inter mobilia computari, vt in precedentibus deciſionibus diximus; ſed non inde ſequitur iura, & actiones, licèt mobilia reputentur de foro venire ſub diſpoſitione bonorum certi loci, ſicut nec venirent cætera bona mobilia, quæ extra illum locum eſſent: nam nec de iure, nec de foro, iura & actiones circunſcribuntur loco, & ſic in donatione facta de bonis exiſtentibus in dicto loco non venient iura & actiones, quæ in dicto loco non ſunt, vt in hac cauſa fuit iudicatum.

Ad ſecundam rationem dubitandi, quæ iuuenum, & aliorum ingenia turbare ſolet, quia diſtinctione non vtuntur, quam omnibus ſemper commendo, dicendum eſt, quod regula genera-
25 lis eſt, quod † exceptio firmat regulam in contrarium in caſibus non exceptis, ſub regula tamen comprehenſis, nam non extendit regulam, vltra naturam ipſius regulæ, & ſic extra caſus, qui ſub ea non comprehenderentur, exceptione non facta, & ſic exceptio debet eſſe de terminis regulæ, & ſic declarat, de quo genere regula loquatur: quia debent eſſe eiuſdem qualitatis, & farinæ, vt ſi regula loquatur de homine, exceptio etiam de eo loquatur, & non de equo. l. generali, §. vxori, & ibi Bart. & alij, de vſufruct. legat. cū alijs cō cordātibus adductis per Feli. in c. quoniā frequen-

frequenter in principio, vt lite non conteſtata, Decius. in l. 1. numero. 26. de regul.iur. & vt ſupra ex Dec. latiſsimè diximus, allegat multos Tiraquel. de retract. lignag. ad fin. numer.95. dicens, quod cum exceptio veniat ad diminuendum, non debet operari augmentum, l. legata, inutiliter de legat. 1. prout nos de Inhibitionibus vbi ſupra, & ſic dici ſolet, quod exceptio eſt contra regulam in caſibus exceptis, tamen in non exceptis firmat regulam in contrarium: intelligendo tamen quan do omnes ſunt de terminis regulæ, dict. §. vxori. verum hæc regula patitur vnam magnam limitationem, & reſtrictionem; Vt ſcilicet procedat, quando exceptio fit de eo, quod in regula continetur; tunc enim ſatis operatur reſtringendo, & limitando regulam, in eo quod excipit, dict. §. vxori qui eſt baſsis huius regulæ. Secus autem erit, quan do exceptio facta eſt de eo, quod in regula non continebatur, tunc enim ne exceptio ſit inutilis, & ſuperflua ampliat regulam, & extendit ſecundum qualitatem ipſius exceptionis argumen to, l. ſi quando, de legat. 1. & capit. ſi Papa, de priuileg. in 6. Tiraquel. vbi ſupra, numer. 96. Dec. numer. 31. vt diximus ſupra latè, & ita procedunt illa exēpla de procuratorio ad retractum, & ad alia, & aliud exemplum ad limitationem §. vxori, de quo ſupra, & ſic procedit contrarium ſupra poſitum, quod negari non poteſt, quia veriſſimum eſt ſicut in vim iſtorum videmus multa practicari & recipi, & primo, id quod dicit Bald. in cap. 1. in princip. per quos fiat inueſtitura, quod in generali confirmatione Papæ, excepto vno, quod ſit contra ius, per hanc exceptionem inducitur confirmatio alterius etiam contra ius, quod aliàs confirmatum non cenſeretur. Deinde, quod licet regaliæ non comprehendantur, niſi ſpecifica mentio agatur de eis, cap. 1. quæ ſint regaliæ, Menochius de præſumptionibus, quæſt. 7. numer. 20. Pariſ. de Puteo de ſyndicatu, verſ. excedunt autem Barones, vbi multa ad propoſitum, cap. quoad tranſlationem, vbi gloſ. & Doctores de officio delegat. tamen ſi in Regis conceſſione vna regalia fuiſſet excepta, reliquæ ſub generalitate comprehenderentur: Roman. dict. conſ. 271. num. 3. Menoch. vbi ſupra, numero trigeſimo quinto, Decius conſil. 197. numer. 3.

Sed hæc limitatio intelligenda eſt procedere, quando verba regulæ quæ debent ampliare non repugnant, quia generalia ſunt, & de ſui natura comprehendunt exceptionem, licet reſtringantur propter veriſsimilem mentem diſponentis, vt in cap. qui ad agendum de procurator. in ſexto, vbi verba mandati generali, ſcilicet ad omnia, apta ſunt comprehendere caſum requirētem ſpeciale mandatum, & ſic exceptio de tali caſu ampliat regulam ad ſimiles caſus requirentes ſpeciale mandatum; quia verba regulæ non repugnant, ſed potius conueniunt exceptioni de natura verborum, ſic etiam in cap. fin. de officio Vicarij in ſexto, vbi in conceſsione generali facta per Epiſcopum ſuo officiali non veniunt ea, quæ requirunt ſpeciale mandatum; ſed ſi excipiat Epiſcopus collationem beneficiorum poterit officialis alia exercere, quæ requirunt ſpeciale mandatum. Ita Dec. in dicta l. 1. numer. 37. contra Ancharran. in dict. cap. fin. Aret. & alios quos allegat Dec. vbi ſupra, & idem eſt in caſu, §. vxori ſi teſtator legat omnia quæ in domo ſunt, excepta lana venali, venirent omnia venalià, quæ aliàs in dict. legato non venirent exceptione non facta, dict. l. generali, §. idem quæſijt, & ratio iſtorum eſt, quia verba conueniunt, & ſunt generalia, & de ſui natura non repugnant exceptioni, vt licet videre per dicta exempla: ſecus autem eſſet ſi verba regulæ repugnarent: quia tunc regula per exceptionem nullo modo ampliatur, dato quod exceptio fiat eius rei, quæ ſub regula non continetur, ſed imo

potius exceptio iudicatur inepta, & vt
talis reijcitur, ita Paul. de Caſtr. in l. in
his, ff. de legibus, & ibi Bald. dicen-
tes, quod ſtante ſtatuto, quod debet
ſolui gabella de omni inſtrumento con-
tinente ſummã centum librarũ, excepto
inſtrumẽto procurationis, quo caſu regu
la ſtatuti loquitur de re ęſtimabili, excep
tio autẽ de re inęſtimabili, in hoc caſu,
propter qualitatem exceptionis regula
ſtatuti non extenditur ad inſtrumenta
facta de rebus inęſtimabilibus; ſed po-
tius exceptio inepta reputatur, & reijci-
tur ſecundum Paul. ex eo, quia verba re
gulę non conueniũt, quę loquitur de re
bus ęſtimabilibus, & ita in hoc caſu tradit
Io. Baptiſta de Sãcto Seuerino, in l omnes
populi, col. 76. de iuſtitia & iure, in con-
trarijs autem caſibus, verba regulæ ſunt
generalia, & ſecundum qualitatem exce
ptionis extenſionem patiuntur, ita ſequi
tur Bart. in dict. §. vxori, Socin. conſ. 47.
num. 3. in 1. volum. Dec. in d. cap. cum di-
lecta, vbi idem concludunt, quod reijcia
tur exceptio ſuperflua, potius quam am-
pliet, ita Alexan. conſ. 14. num. 4. in 7. ſic
ergo in caſu noſtro, ſub donatione bono
rum exiſtentium in Apotheca, & domo,
non veniunt iura, & nomina debitorum,
ratio eſt, quia quantum attinet ad ius cõ-
mune, & veritatem realem certum eſt †
26 iura, & actiones nominaquè debitorum
ex propria ſuaque ipſorum natura, nec
mobiles eſſe, nec immobiles res, ſed ter-
tiam quandam ſpeciẽ conſtituere; Abb.
in cap. nulli, de reb. Eccleſ. non alienand.
Alexan. in addit. ad Bart. in l. mouentiũ,
ff. de verb. ſign. horum enim ſubſtantia,
& natura incorporea eſt, & in palpa-
bilis omni dimenſione carens, vt ſic, nec
tangi, tradi, palpari, & per conſequens,
nec circunſcribi loco aliqno poſſint, vt
dixi ſupra, ex Tiraquel. dict. gloſ. 7. num.
11. & gloſ. 6. num. 3. Licet ex iuris, &
fori diſpoſitione habeantur, aliquando
pro mobilibus; vel immobilibus, ſed
quantum ad corpoream ſubſtantiã, tam
de iure, quam de foro, ex naturæ ipſius
vi differunt in ſubſtantia á rebus corpo-
ralibus: vnde cum non circunſcriban-
tur loco, nec ſpacio; reſultat euidenter
de iure, & foro, ſub appellatione bono-
rum exiſtentium in tali loco, vel ſpacio
non poſſe venire iura, actiones, & no-
mina debitorum, cum non poſſint eſſe
in loco, ex quo carent dimenſionibus,
quæ loco proportionantur: vnde, & per
conſequens cum verba regulæ non con-
ueniant, nec poſſint comprehendere ex
ceptionem, nec ad id ſint apta, ſed re-
pugnent illi, dicendum eſt, quod illa ex-
ceptio debitorum contractorum, vſquè
ad capitula, tanquam facta de re, quæ
ſub regula non comprehendebatur, nec
poterat comprehendi, non poſſit amplia
re regulam ad caſus, ſub regula non
comprehenſos, vt dixi propter repug-
nantiam regulæ cum caſu excepto; ſunt
omnino videndi, Alexand. & Socin. vbi
ſupra, quia ſunt in ſimilibus terminis, &
in confirmationem, Cagnolus in l. 1. nu-
mer. 34. de reg. iur. Couarr. lib 2. varia.
reſolut. cap. 5. numer. 9. Gozadin. conſ.
26. num. 48.

Ad tertium autem reſpondetur per
ea, quæ ſupradicta ſunt, ſcilicet non eſſe
donatam Apothecam, quatenus eſt no-
men iuris, & comprehendit vniuerſi-
tatem debiti, & crediti, ſed tantum cor-
pus materiale illius cum rebus corpo-
ralibus in ea exiſtentibus, ſcilicet dro-
gis, medicinis, & cæteris ſpeciebus,
& in hunc eundem modum debet acci-
pi augmentum, ſcilicet rerum corpora-
lium Apothecæ, quod patet in illis ver-
bis: *Augmentum in Apotheca factum*. Nam
illa dictio, in, denotat intrinſicitatem in
loco, perinde ac ſi dixiſſet, *Dentro la bo-*
27 *tiga*, quia quando † illa dictio deſeruit
ablatiuo caſui, denotat dictam intrinſi-
citatem, Bart. in l. 1. §. in publico, ff. de
flumi. Alexand. conſil. 22. numer. 8. in
4. volumin. Romanus conſil. 376. vbi
late de hac deciſione. Deinde quia au-
28 gmentum † debet eſſe eiuſdem qualita-
tis cum ſuo principali cui accedit, l. etiã,
C. de iure dotium, Tiraquel. de retract.
lib. 1. §. 1. gloſ. 18. numer. 51. 52. & clau-
ſula

ſula prima magis declarat ſequentem, quam ſecunda primã, Bart. in l. quiſquis, de leg. 3. Tiraquel. lib. 1. de retract. §. 1. gloſ. 14. num. 25.

Neq; vltima ratio obſtat † hic ſiquidem non eſt quis obligatus reſtituere quod tempore mortis reperietur, quo caſu non poteſt grauatus alienare cauſa euertendi obligationem, ſed ſumus in caſu longe diuerſo, ſcilicet, quando quis donat tantum, quod in domo ſua reperietur tempore mortis, quod poteſt, ſicut non donare, vt dixi ſupra: & in vim ſuperiorum fuit id omne iudicatum in dict. proceſſu Franciſ. Liñan. ſuper iurisfirma grauam. fact. in Cur. Iuſti. Aragon. die decimoquinto Nouembris, anni milleſimi quingenteſimi nonageſimi quarti. Vbi fuit pronunciatũ pro ſecũda opinione, in fauorem Franciſ. Liñan, ſcilicet nomina debitorum non circunſcribi in loco, & ſic iura, & actiones non venire appellatione bonorum in diſpoſitione facta de bonis in tali loco exiſtentibus, & talem donationem fuiſſe conditionalem, & alia quæ pro ſecunda opinione dicta ſunt.

Motiuum.

EX eo, & aliàs mandantur reſtitui Franciſco Liñan pecuniã pęnes Regiam Audientiam depoſitatam per Abbatem Montis Aragonum integram, & ſine aliqua diminutione; quia ſatis cõſtat per publicum inſtrumentum venditionis, Martinum Gil vendidiſſe dicto Franciſco Liñan debita omnia, quæ ſibi debebantur ex mercibus, & aromatibus, & medicinis ſuæ Apothecę, vſquè ad diem dictæ venditionis, & ſic Franciſcum Liñan effectum fuiſſe dominum totius debiti per dictum Abbatem manifeſtati, & totius pecuniæ per illum depoſitatæ, tanquam procedentis ex medicamẽtis & mercibus ab eo acceptis ex Apotheca Martini Gil, ante celebratam dictam venditionem; vnde Frãciſco Liñan ius, & actio fuit quæſita ad recuperandã totam, & integram quantitatem per dictum Abbatem pęnes iudicem à quo depoſitatam. Neque intentioni Frãciſci Liñan obſtant quæ pro parte Mariæ Gil princ. Melchioris de Salas procur. opponuntur de Capitulis matrimonialibus initis, inter Mariam Gil, & Martinum Scobar coniuges, in quibus Martinus Gil, & Catherina de Aybar coniuges inter alia promiſſerunt, & donarunt Martino de Scobar, & Mariæ Gil, in contemplationẽ matrimonij domus ſuæ propriæ habitationis, cum Apotheca, aromatibus, ſacaro, cera, medicamentis, vnguẽtis, &c. & alijs inſtrumentis neceſſarijs ad Apothecam, & cum alijs quibuſcumquè bonis, quę in dicta domo poſt eorũ obitũ reperirentur. Quia per huiuſmodi donationẽ ſolũ res materiales, & corporales, & oculis ſubiectas, quę poſt eorum mortem in dicta domo reperirentur, viſi ſunt donare voluiſſe, nõ autẽ debita, & debitorũ nomina, quę loco non circunſcribuntur, vt manifeſti iuris eſt, & ſic appellatione bonorũ, quæ in domo ſuæ habitationis poſt eorũ obitũ reperirentur, verificari nõ potuerunt, & ideo comprehendi non poterãt. Nequè dubitandũ eſt, quod illa verba, quę in ſuo domo reperirentur poſt eorum obitũ in fine poſita referenda ſint, non ſolum ad bona mobilia domus, ſed ad aliàs res in Apotheca exiſtentes, quia certi iuris eſt, quod qualitas adiũcta in vna re ex pluribus expręſſatis, eadem ratione ad omnes aliàs porrigitur. Itẽ quia prędicta donatio nõ fuit pura, ſed cõditionalis, de his videlicet rebus & bonis, quæ tã in Apotheca, quã in ipſa domo tẽpore eorũ mortis reperirẽtur, vt dictũ eſt. vnde licet ſub ea diſpoſitione nomina debitorum eſſent comprehenſa, ea ſolũ intelligenda forent, quę tẽpore mortis extiterint, nõ autem ea, quę aut alienata, aut recuperata per donãtes fuerunt, quod eis facere licuit; quia ſuæ donationi, & in re propria cõditionẽ, pactũ, & modũ, quẽ maluerũt apponere liberũ fuit eis, & quemadmodũ Mart. Gil,

ante ſuum obitum defferendo Apothecam ſuam, merces,& alia bona ibi, & in ſua domo exiſtentia diſtrahere licuit ſuper quibus nulla ei fuit mota controuerſia, ita etiam debita recuperare, & alienare iure optimo potuit: minime etiam obſtat, quod in dictis Capitulis matrimonialibus ab illa donatione excipiuntur cenſualia,& debita ex Apotheca procedentia, quæ tempore donationis exiſtebant, quæ ſibi donatores reſeruare voluerunt, ex quibus videri poterat cætera cenſualia,& debita poſt donationem cõtracta, minime excepta fuiſſe, ſed in donatione eſſe comprehenſa, nam licet exceptio firmet regulam in non exceptuatis, nuſquam tamen illam ampliat, neq; extendit ad hoc, vt comprehendat ea, quę aliàs, ſi exceptio appoſita non foret, de ſui natura minimè comprehenderentur ſub regula, imo ſi verba regulæ repugnent contentis in exceptione, ſancitum eſt potius exceptionem remanere debere ſuperfluam, quam vt effectum operetur ampliandi ea, quæ de ſui natura ſub regula non includuntur; vnde cum appellatione mobilium,& rerũ in Apotheca,& domo exiſtentium, debita minimè comprehendantur, cum ea loco non circunſcribantur, prædicta exceptio, ſiue reſeruatio operari non potuit, quod debita poſt donationem contracta in donatione prædicta continerentur. Item quia quando debita prædicta ſub donatione comprehendi alicui videri poſſet, foret intelligendum cum eiſdem met pactis & conditionibus, quibus cætera mobilia donata fuerunt, videlicet ſi tempore mortis donantium in domo ſua reperirentur, quæ conditio adimpleta non fuit, cum per Martinum Gil multo ante ſuum obitum fuerint alienata,& vendita in fauorem Franciſci Liñan; deniquè nõ refragatur, quod in dictis Capitulis augmentum in Apotheca faciendum reſeruatur donatarijs, quia non conſtat pecuniam depoſitatam proceſſiſſe ex aliquo augmento in Apotheca facto, quia deberat de capitali & principali præconſtare, vt augmentum ab eo deductum cẽſeretur. Item quia augmentum debet regulari iuxta naturam rei augmentatæ, & debet eſſe eiuſdem naturæ, & conditionis, cumquè donatio res materiales mercium medicamentorum in Apotheca exiſtentium contineat, de eiſdem met rebus,& augmentum cẽſeri debet, cum clauſula præcedens efficatius declaret ſequentia, quam è contra: ex quibus, & alijs ſatis conſtat Mariam Gil nullum ius habere ad recuperationem pecuniæ depoſitatæ, & ideo merito totam & integram Franciſco Liñan fore,& eſſe reſtituendam, pronunciandum videtur.

Et idem etiam fuit iudicatum in proceſſu patronorum Beatæ Mariæ de Magallon, ſuper executione Comandæ oblata 17. Auguſti 1611. in Regia Audien. Actuar. Scartin, ibi enim domina Eliſabetha Iauar in ſuo teſtamento, legauit Beatæ Mariæ de Magallon omnia bona mobilia quæ reperirentur in domo & hermita ſua dictæ B. Mariæ, fuit ibi reperta quędam Comanda, & inſtrumentum crediti, in quadam arca dictæ Eliſabethis,& quia actiones, & nomina debitorum non circunſcribuntur loco, fuit declaratum dictam Comandam non pertinere ab Beatam Virginem Mariam, ſeu ad eius heremitam,& quod ſic appellitus oblatus pro eius parte non erat in caſu prouiſionis.

DECISIO C.XXV.

Quomodo is, qui obtinuit in poſſeſſorio inferiori, ſeu lite pendente, tenuta, ſeu recredentia, poſſit obtinere in plenario poſſeſſorio vti poſſidetis, contra non collitigantes, ſeu eos, qui non ſe oppoſuerũt in ſummario poſſeſſorio.

SVMMARIVM.

Citari poſſunt in plenario poſſeſſorio iuris firmarum non collitigantes in ſummario poſſeſſorio inferiori. num. 1.

Sen-

Sententia ferenda in proceſſu iuris firmarum, ſiue ciſterno, ſiue externo, præiudicabit ſententiæ litis pēdentiæ prius latæ, n.2.

Iudicium poſſeſſorium plenarium correſpondet interdicto, vti poſſidetis. num.3.

Poſſeßionem naturalem, ſeu meram detentationem habens, obtinet in iudicio poſſeſſorio inferiori contra habentem ciuilem.num.4.

Remedia poſſeſſoria an competant detentatori, remiſſiue, num.5.

Poſſeſſionem ciuilem habens, obtinet in articulo iuris firmarum, & plenario poſſeſſorio contra habentem naturalem, quando per naturalem turbatur ciuilis, ſecus econ-
26 *tra.num.6.*

Interdictum retinendæ cui & quomodo concedatur, remiſſiuè.num.7.

Commiſſarius curiæ, reſpectu collitigantium, non dicitur poſſidere, ſecus contra tertium, qui non eſt collitigans.num.8.

Commiſſarius curiæ, qui poſſidet rem per triginta annos, præſcribit contra tertiū non collitigantem, & contra eum gaudet omnibus priuilegiis, ac ſi non eſſet commiſſarius curiæ.num.9.

Præſcribens, licet interrumpatur ciuiliter ab vno, continuabit contra alios præſcriptionem.num.10.

Apprehenſio & ſequeſtrum ſolum, inducunt quandam interuerſionem ciuilem, quæ ſolum operatur effectum, quantum ad collitigantes, ſecus quo ad alios, & quomodo hoc verum ſit.num.11.

Poſſeſſio vna & eadem eſſe non poteſt pœnes duos, reſpectu eiuſdem iuris.num.12.

Poſſeſſio ciuilis perditur ex eo, quod illam habens non admittatur per habentem naturalem.num.13.

27 *Poſſeßio ciuilis perditur eo ipſo, quod quis ſuſpicatur ſe poſſe repelli.num.14.*

Sententia litis pendentiæ quomodo præiudicet collitigantibus, & non collitigantibus.num.15.

Sententia iudicis priuat aliquem a ſua poſſeſſione, & præiudicat, quando procedit vt iudex, & in figura iudicis, etiamſi iniuſtè procedat, ſecus ſi vt priuatus.num.16.

Spoliatus etiam a priuato, ſi veroſimiliter rem recuperare non poteſt, propter potentiam ſpoliantis propria authoritate, amittit ciuilem poſſeſſionem.num.17.

28 *Apprehenſio & ſequeſtrum idem ſunt. num.18.*

Sequeſtrum neceſſarium ſit iudicis authoritate.num.19.

Sequeſtrum quando conſeruat poſſeſſionem, vel quando ab ea priuat. num.20.21. & 55.

Reſtitutionem poſtulans confitetur ſe non poſſidere.num.22.

Apprehenſio ſolum operatur inter collitigantes, non quo ad tertios, qui in proceſſu non ſe oppoſuerunt.num.23.

Obtinens in iudicio poßeſſorio inferiori obtinebit in plenario poſſeſſorio contra non collitigantes, tradditurque motiuum. n.24.

Immemorialis poſſeßio habet vim tituli.num.25.

Scientia & patientia requiritur in præſcriptione iurium incorporalium. num. 26. & 46. fallit tamen, vt num.28. & declara, vt num.29.

Incorporalia traddi non poſſunt.n.27.

Poßidens præſumitur poßidere in vim tituli præcedentis.num.30.

Confeßio eſt maior probatio omnium aliarum probationum.num.31.

Con-

Confeſsioni ſuæ, quis contrauenire non poteſt.num.32.

Inſtrumentum eſt probata probatio notoria & manifeſta.num.33.

Inſtrumentum pro ſe habens habet caſum legis.num.34.

Appellitus de tolliſortiam datur ad tuendum in poſſeſsione eũ qui miſsus eſt in eam, quod eſt idem, quod interdictum ne vis fiat ei.num.35.

Teſtes de vniuerſitate non ſunt idonei pro ſua vniuerſitate.num.36.

Teſtes vniuerſitatis quando agitur de paſcuis non ſunt idonei pro vniuerſitate, etiam de iure.num.37.

Teſtes plures numero præualere debent. num.38.

Forus por quanto de apprehenſionibus intelligitur. num.39.

Dictio (en el dicto articulo) eſt repetitiua & relatiua præcedentis articuli.num. 40.

Relatio reſtringitur & limitatur ad illud, quod in relato continetur tãtum, & non amplius.num.41.

Via ſolum præcluditur non collitiganti in illo proceſſu tantum, in quo non ſe oppoſuit.num.42.

Iuri ſuo cenſentur partes renuntiare per lapſum termini.num.43.

Renuntiatio ſtricti iuris eſt.num.44.

Viæ præcluſsio an intelligatur in articulo illo tantum, & in proceſſu in quo non ſe oppoſuit quis, an vero extendatur ad alios articulos,num.45.

Quaſi poſſeſsio tanquam fragilis facile amittitur.num.47.

Quaſi poſſeſsio probatur per capturam pignorum in incorporalibus.num.48.

Præſumptio amotionis foliorum ſemper ſtat contra eum, cui intereſt illa amotio.num.49.

Exemplum, non exhibito originali fidem non facit,num.50. ſed fallit vt num. 51.

Factum Principis ſemper præſumitur, ſine tertij præiudicio.num.52.

Iura & ſeruitutes ſemel acquiſitæ auſferri non poſſunt, ſine conſenſu adquirentis. num.53.

Obſeruantia ſubſecuta declarat, quid fuerit antea factum.num.54.

Collitigantes & non collitigãtes in quo differunt.num.56.

AD Inſtantiam Ioannis de Eſteruelas vicini Villæ de Leçera, fuerunt apprehenſi termini loci de Municſſa, reſpectu areę foralis, & factis præconijs foralibus, inter alios ſe oppoſuerunt iurati & concilium loci de Munieſſa, & obtulerunt propoſitionem, reſpectu dominij & iuris prohibendi extraneos, & fuit eorum propoſitio recepta, & oblata cautione forali, fuerunt miſſi in poſſeſsionem, & obtinuerunt prouiſſionem de tolli forciam, aliàs ne vis fiat ei, qui in poſſeſsionem miſſus eſt, & fuit præſentata iuratis loci de Moneba, qui de Moneba non ſe oppoſuerant in d. proceſſu, nec propoſitionem aliquam, nec cedulam reſeruæ dederant, & hoc non obſtante dicti de Moneba intrarunt in articulo iuris firmarum, & ſeu plenario poſſeſſorio, & fecerunt citari iuratos de Munieſſa, de duobus fuit quæſitum.

Primo, an iurati de Moneba potuerint citare † in poſſeſſorio plenario iuris firmarum, attento quod non fuerant collitigantes in ſummario poſſeſſorio litis pẽdentiæ, & fuit reſolutum quod ſic, tanquam in proceſſu externo, non autem tanquam in ciſterno & ſuccedaneo, diffe-

differentia eſt maxima,quia in primo ca
ſu non leuabit fructus perceptos in ſum-
mario,& lite pendente, in ſecundo vero
caſu ſic,cum habeat appendicem a poſ-
ſeſſorio ſummario,de qua materia vide
2 latius in deciſione ſequenti,vbi latè. Et
ſic quod † ſententia ferenda in proceſ-
ſu iuris firmarum,ſiue ciſterno, ſiue ex-
terno, præiudicabit ſententiæ litis pen-
dentiæ prius late,vt ibi dicetur.

Secundo fuit dubitatum de bono iu-
re partium,& quis obtinere deberet,cũ
omnes poſſeſsionem probarent, & vnus
ex dominis iudicauit in fauorem loci de
Munieſſa,ex ſequentibus;ex quibus etiã
apparebit deffectu iuſtitiæ iuratorum
de Moneba,ſupponendo, quod hic agi-
3 mus in pleno † poſſeſſorio,quod correſ
pondet interdicto vti poſsidetis, in quo
agitur de vera poſſeſsione, & ſic nullus
poteſt obtinere in hoc iudicio ſine poſ-
ſeſsione,l.1.& toto tit.ff.& C. vti poſside
tis,§.in retinendæ inſtitu.de interdict.&
4 quamuis † in articulo litis pendentiæ,
vbi agitur de poſſeſſorio inferiori,habẽs
naturalem poſſeſsionem, vel meram de-
tentationem,obtinere debeat contra ha
bentem ciuilem poſſeſsionem,vt in foro
item, por dar forma, & in foro ajuſtan-
do de apprehenſionibus Et quid de iu-
5 re, † an detentatori competant remedia
poſſeſſoria latè Gomez.in l.45.de Toro,
num.11.12.13.vbi latè, quia in illo articu-
lo ſolum agitur de mero facto, vt per
Bart.in l.3.§.hoc interdicto,ff.de itinere
actuque priuato,num.10. Paul. in 2. vol.
6 conſ.3.l.2.§.fin.ſi ſeruit vendicetur, ta-
men † in articulo iuris firmarum,& ple
nario poſſeſſorio contrarium reperitur;
quia in eo habens ciuilem poſſeſsionem
obtinet contra habentem naturalẽ,quã-
do per naturalem turbatur ciuilis, vt la
tè Menoch.de retinend. remed.3. num.
22.alias autem,ſi per naturalem non tur-
batur ciuilis,vterque obtinebit,vt in em
phyteota, feudatario, & alijs ſimilibus
Bart.in l.1.§.interdictum,num.3.& §.fin.
num.5. vti poſsidetis & generaliter cui
7 hoc interdictum † retinendæ conceda-
tur,& quomodo vltra Menoch. vbi ſup.
vide Gomez vbi ſupra,num.168.cum ſe-
quentibus.Conſtito autem,quod ipſi de
Munieſſa poſsident ciuiliter & naturali
ter,& iurati de Moneba, qui ſunt acto-
res nullo modo poſsident, obtinebunt
illi de Munieſſa.& quod iurati de Mone
8 ba non poſsideant conſtat; quia licèt †
commiſſarius curiæ,reſpectu colligitan-
tium,non dicatur poſsidere,cum ſub ma
nu regia poſsideat, vt per Rebuf. 1.tom.
tractatu de ſententijs executorialibus,
art.6.gloſ.1.num.14. Gomezius,in regul.
triennia.quæſt.22.reſpectu tamen tertij,
qui non eſt colligitans, cenſetur plenus;
& verus poſſeſſor,num.101. nu.198. aliàs
num.86.166.167.Gomez vbi ſup. hocque
eſt de mente fori item,por dar forma,&
fori declarando de apprehenſ. Et hinc
9 videmus, quod commiſſarius † curiæ,
qui poſsidet rem per triginta annos præſ
cribit contra tertium,qui non eſt colliti
gator,& etiam tertius contra illum, &
gaudet omnibus priuilegijs aduerſus a-
lios,ac ſi non eſſet commiſſarius curiæ,
quia quo ad alios liberas ædes habet, l.
loci corpus,§.competit,ff.ſi ſeruitus ven
dicetur,facit l.fulcinius,§.verum,& §.il-
lud ex quibus cauſ. in poſſeſsionem ea-
tur,vbi ſolus ille poteſt impetrare vendi
tionem bonorum debitoris latitantis, ſi
aduerſus illum latitet,non ſi aduerſus a-
lios,quem ad hoc adducit Rebuf.vbi ſu.
10 num.200. Gomezius vbi ſup. dicens, †
quod præſcribens licet interrumpatur
ciuiliter ab aliquo, continuauit contra
alios præſcriptionem,Bartol.in l. natura
liter de vſucapio. Abb. in cap. illud de
præſcriptio. Bart.in l.fiſcus,de iur.fiſc.ra
tio iſtorum eſt,quia per apprehenſionẽ,
& ſequeſtrum ſolum inducitur quædam
interuerſio ciuilis, quæ ſolum operatur
11 effectum, † quo ad colligitantes, non
tamen quo ad tertios, Rebuf. d. nu. 200.
DD.ſupradicti,facit l. intra quatuor, ff.
de diuerſis & temporalibus præſcriptio-
nibus,quod verum eſt, quantum ad in-
terruptionem ciuilẽ, quæ fit per citatio-
nem,vel litis conteſtationem, vt hic,ſe-

cus

çus autem eſſet in interruptione natura
li cauſata ex defectu alicuius ex ſubſtan
tialibus requiſitis ad preſcriptionem,
vel rem de qua agitur; tunc enim inter-
ruptio & interuerſio facta ab vno ope-
ratur quo ad omnes & alijs prodeſt,
& ſic in regula de Triennali cum pro
ſubſtantia requiratur triennalis,& paci-
fica poſſeſſio,ſi aliquis faciat eam litigio-
ſam, interrumpet naturaliter etiam ad
beneficium aliorum;& in præſcriptione
etiam ſi quis doceat de mala fide, inter-
rumpet naturaliter, cum bona fides ſit
de ſubſtantia,& proderit omnibus inter
ruptio;in noſtro vero caſſu ſolum eſt ci-
uilis interuerſio facta per apprehenſio-
nem,& ſequeſtrum,reſpectu tantũ colli
tigantium,& ſic operabitur tantum quo
ad litigantes,non vero quo ad alios, qui
non fuerunt collitigantes in apprehen-
ſione vt ſunt Iurati de Moneba, & ita de
bono ſtillo ſolẽt in prouiſione apprehen
ſionis apponi verba illa,*ſaluo iure partium
tam ſuper proprietate, quam ſuper poſſeſsione.*
Bart.in l.naturaliter,num.14.19. de vſu-
cap.gloſ.in l.cũ notiſsimi.§.ſedet,in ver-
bo,innouata,C.de preſcription. triginta
vel 40.annorum,& eſt communis,vt per
Balbum, de preſcription.3.p. 6.p.princi-
palis,in 4.q.num.46. verſ. Tertio quæ-
ro.

Sed dicet aliquis, quod ex hoc ſolum
reſultat,quod iurati de Munieſſa poſſunt
continuare poſſeſsionem,& præſcribere
contra non collitigantes,non autem con
tra collitigantes,quibus iura ſua ſunt re
ſeruata,& non amiſſerunt poſſeſsionem;
quia quo ad illos commiſſarius curiæ eſt
obtinens & victor, non tamen inde ſe-
quitur id quod quærimus,ſcilicet, quod
iurati de Munieſa probent melius poſſeſ
ſionem:ad quod reſpondetur manifeſtè,
quia obtinuerũt ſententiam, in lite pen
dente & poſſeſſorio, & fuerunt miſsi in
poſſeſsionem iudicis mandato, eamque
exercuerunt per aliquot menſes, reſpe-
ctu iuris prohibẽdi quoslibet extraneos,
& ſic poſſeſsionem naturalem & ciuilem
nacti ſunt cõtra iuratos de Moneba,qui
tertij ſunt & non collitigantes, & quos
fateri opportet nullam habere poſſeſsio-
nem,& per conſequens obtinere,in hoc
plenario poſſeſſorio non poſſe; quia ea-
12 dem poſſeſsio † penes duos eſſe non po
teſt,reſpectu eiuſdem iuris & cauſæ, l.3.
§.ex contrario,de acqui.poſſe.Bart.in d.
l.1.§.interdictum,& in §.fin.idem, in l. ſi
duo,ff.vti poſsidetis:nec obſtat quod ho
mines de Moneba haberent ciuilem poſ
ſeſsionem,nam illã amiſſerunt; perditur
13 † enim ciuilis poſſeſsio, ex eo quod illã
habens non admittatur per habentem
naturalem,l.clam poſsidere, §.qui ad nũ
dinas,de adquir.poſſeſ.l.ſi id quod,§.fin.
14 eod.vbi perditur ciuilis eo ipſo,† quod
quis ſuſpicatur ſe poſſe repelli, ſententia
enim litis pendentiæ præiudicabit iura-
tis de Moneba,quo ad amiſsionem ciui-
lis poſſeſsionis; ſciebant enim, vel ſcire
debebant, quod non poterant de facto
poſſeſsionem ciuilem recuperare, & ſic
amiſſerunt illam Ruin. conſ.58. & conſ.
28.num.10.in 4. Natta, conſ.412. & hoc
15 omne reſultat ex tenore † ſententiæ li-
tis pendentiæ;in ea enim,tam his qui de
derunt cedulas reſeruæ, & eorum iura
fuerunt reſeruata,quam his qui dederũt
propoſitionem litis pendentiæ & ſuccu-
buerunt,remanet ius illæſum,integrum
& reſeruatum, ſententia enim illis non
præiudicauit, niſi ſolum in illo articulo
& commiſsione curię;cõmiſſarius enim
curiæ,qui obtiuuit reſpectu illorum, nõ
dicitur poſsidere nomine proprio, ſed
tantum curiæ, & vt commiſſarius illius
ad vtilitatem omnium;& licet illę,cuius
iura ſunt reſeruata, non poſsit obtinere
in alio ſimili articulo litis pendentię alte
rius apprehenſionis,reſpectu illius iuris,
quod ſibi competebat, tempore quo
dedit cedulas reſerue,illud ideo eſt,quia
obſtat illi exceptio rei iudicatæ, quæ ori
tur ex prima ſententia,quę quo ad illum
tranſacta fuit in rem iudicatam, & illi
præiudicauit,ex quo propoſitionem non
dedit, contentus reſeruatione iurium ſi-
bi facta; verumtamen ipſe non deſijt
poſsidere, propter illam ſententiam, ſi
poſſeſ-

poſſeſſionem habuit. Ex quo fit, vt tam ipſe quam ille, qui propoſitionem dedit & ſubcubuit, ſi intrent in artic. plenarij poſſeſſorij obtinebunt, ſi poſſeſſionem habuerunt. Totum contrarium eſt, reſpectu illorum, qui nec cedulam reſeruę, nec propoſitionem dederunt, & ſic non ſunt collitigantes. Quia cum ſententia non reſeruauerit illis ius aliquod, imo præiudicauit, ſequitur inde, quod qui eã obtinuit conſequitur veram poſſeſſionem, & alij eam amittunt, vt dixi. Ex quo reſultat, quod qui obtinuit, poterit potiri priuilegio commiſſarij curiæ in his, quæ ſibi expedirent, veluti ad obtinendum prouiſionem de tolliſortiam, & ſeu ne vis fiat ei qui in poſſeſsionem miſſus eſt, contra non collitigantes, & collitigantes, ne eum turbent in ſua poſſeſſione, aliàs punientur, & quando expediet ſibi veræ & propriæ poſſeſſionis priuilegio frui., poterit contra non collitigantes, ommiſſa commiſſione Curiæ veluti præſcribendo contra iſtos tales eo modo quo præſcripſiſſet non data commiſſione & in hoc poſſeſsio commiſſarij curiæ producet effectus verę poſſeſsionis contra collitigantes, cõtra quos non præſcribet, & ſic vnamet poſſeſsio producit varios effectus diuerſimodè, vt in
16 l. 1. §. fin. ff. vti poſsidetis.

Quod autem dixi iudicem † ſua ſententia priuarę poſſeſſione illum, contra quem eſt lata, intellige quando proceſſit tanquam Iudex, & in figura iuditij, etiam ſi iniuſtè procedat, ſecus autem ſi procederet tanquã priuatus, non citãdo poſſeſſorẽ, nam in primo caſu, non dicitur iudex expoliare poſſeſſorem poſſeſſione ſua, in ſecundo vero caſu ſic, quia non proceſsit vt iudex. Et tunc poſſeſſor non perdit ciuilem poſſeſsionem, ſicut nec perderet ſi à priuato fuiſſet expoliatus, capit. conquærente de reſtitutione expoliatorum, vbi gloſ. & Abb. Aymon. conſil. 302. & nos late diximus in decíſione ad materiam Recurſus hoc voluit Ruin. conſ. 58. in 4. Nata. 402. dicentes, quod ſi iudex non citat poſſeſſorem, ſententia, nec miſsio in poſſeſsionẽ non priuant eum poſſeſsione, pulchre Molin. in verb. expoliatio. verbo expoliatus ibi me non vocato, qui omnes clare ſentiunt, quod ſi fuiſſet vocatus poſſeſſor, amiſiſſet ciuilem poſſeſsionem per ſententiam; ex quo propria authoritate eam recuperare non potuiſſet Ruin. vbi ſupra. & hinc dixit Rebuf. vbi ſup. quod miſſus in poſſeſsionem Iudicis ſententia quo ad collitigantes nõ poſsidet, ſed reſpectu nõ collitigantium eſt verus poſſeſſor, & conſequitur effectus veræ poſſeſsionis; intelligendo tamen, quod Iu-
17 dex proceſſerit vt iudex, non vt priuatus. Expoliatus † etiam à priuato, ſi veroſimiliter rem recuperare non poteſt, propter potentiam expoliantis, propria authoritate amittit ciuilem poſſeſsionẽ, l. ſi id quod. §. fin. de acquiren. poſſeſ. vbi Bart. & omnes in l. clam poſsidere. §. qui ad nundinas eod. tit. vnde cum hîc Iurati de Moneba fuerint citati per prçconia, & publicum proclama, & priuati poſſeſsione, taliter, quod ea veroſimiliter recuperare non potuerunt à Iuratis de Munieſſa propria authoritate, cum authoritas Iudicis reſiſtat, ſequitur euidẽter quod nõ habuerunt poſſeſsionẽ, nec habent ad obtinendum in hoc articulo.

Nec obſtat ſi dicatur, quod apprehen-
18 ſio † idem eſt, quod ſequeſtrum foro. ad noſtrum, iuncto foro aiuſtando & foro ſtatuimus de apprehenſio. Bardax. in rub. de apprehenſio in princ. numer. 1. Et
19 cum fiat † Iudicis authoritate, dicetur ſequeſtrum neceſſarium, ex notatis per Rebuf. tom. 3. ad conſtitutiones tit. de ſequeſtris, artic. 1. gloſ. 1. numer. 7. & in l. 109. de verbor. ſignificatione fol. 602. verſ. neceſſario, & ſic homines de Moneba, non videntur amiſiſſe poſſeſsionẽ;
20 quia ſequeſtrum † neceſſarium non priuat poſſeſsione, l. propriè. l. licèt. depoſiti, l. ſequeſter de verbor. ſignificat. Bal. & Salicet. in l. vnicâ C. de prohibit. ſequeſtri. Cardin. & alij in Clement. vnic. de ſequeſtra. poſſeſ. Boher. deciſ. 172. in i. latiſsime Mandoſ. in regul. 34. quæſt. 43. num. 5.

num.5. dicens communem, nam reſpon-
21 det † hoc procedere in ſequeſtro non deciſſo per ſententiam, quod poſſeſsionem conſeruat, ad beneficium partium, ſecus autem, ſi lata ſit ſententia in fauorem vnius partis, adiudicando ei poſſeſsionem, nam & illa transfertur per ſententiam, & victi eam amittunt, vt dixi..

Confirmatur hæc eadem opinio, quia Iurati de Moneba ſe ipſos excluſſerunt
22 petẽdo † ſibi reſtitui hos terminos; quia eo ipſo confeſsi ſunt, ſe non poſsidere, Couarr. practicarum queſtio. cap. 17. numer. 3 vbi admouet agentem illo remedio, interim, quod eſt litis pendentiæ, ne aſſerat ſe ſpoliatum, quia in eo ipſo excludet ſe ipſum, & idem eſt in interdicto vti poſsidetis, quod correſpondet artic. firmarum, quia in vtroque ſine poſſeſſione uon poteſt obtineri, Menochi, de retinenda remed. vltimo, numer. 29. Ex his regulis collitigantium deducitur primo, quod ſi tempore apprehenſionis Petrus poſſideat aliqua bona, & præſcribit contra Ioannem, & poſtea contingat bona illa apprehendi à tertio, & Petrus ſe opponat in apprehenſione, Ioannes autem non, quod per talem apprehenſionem, non interrumpetur præſcriptio cepta contra Ioannem, imo continuabitur & perfici poterit, etiam bonis exiſtẽtibus penes curiam. Ratio eſt, quia per apprehenſionem Petrus non amiſsit poſſeſsionem; imo ſemper retinuit illam cõtra Ioannem non colligantem, & ſic præſcriptio non fuit interrupta quo ad illũ, qui in proceſſu non ſe oppoſuit, cum ſit interruptio ciuilis cauſata per apprehenſionem, quæ ſolum operatur inter collitigantes, non autem quo ad tertios, qui in dicto proceſſu non ſe oppoſuerunt.

Deducitur ſecundo, quod ſi dicta bona iterum apprehendantur, & Ioannes ſe opponat, & etiam Petrus, obtinebit Petrus contra Ioannem, cum illa poſſeſſione, quam tempore ſecundæ apprehẽſionis habebat, & ſi deinde Ioannes in illo ſecundo proceſſu intentat articulũ iurisfirmarum, ſeu plenarium poſſeſſorium, poſito quod erit articulus ciſternus, ipſe Petrus obtinebit, cum illa poſſeſsione, quam habebat tempore ſecundæ apprehenſionis; quia licet per ſecundam apprehenſionem, in qua Petrus & Ioannes ſe oppoſuerunt, Petrus non poſsit dici poſsidere reſpectu Ioannis, cum ſit collitigans, veruntamen poſt ſecundam apprehenſionem remanſit ſibi illa poſſeſsio, quam tempore ſecundæ apprehenſionis habebat cõſernatam, cum qua obtinebit, & Ioannes non poterit obtinere cum poſſeſsione, quam pretendebat habere ante primam apprehenſionem; quia poſito, quod illam haberet, ex quo tamen non ſe oppoſuit in proceſſu, illam amiſsit, & illa fuit acquiſita Petro, cuius propoſitio fuit recepta, quę ſibi illæſa remanſit poſt ſecundam apprehenſionem, in qua Petrus & Ioannes non potuerunt aliquam poſſeſsionem acquirere de nouo, cum vterq. ſit collitigans in ſecunda apprehenſione: Quare cum in caſu noſtro; tempore primæ apprehenſionis, in proceſſu Ioan. de Eſteruelas, non ſe appoſuerint homines de Moneba, amiſſerunt poſſeſsionem ſuam ciuilem, & illam acquiſierunt homines de Munieſſa, qui ſe oppoſuerunt & obtinuerunt ſententiam, & cum ea obtinere debent in hoc poſſeſſorio plenario, & articulo iuris firmarum, externo tamen, non ciſterno, nec ſucedaneo, & ita vnus ex dominis iudicauit in fauorem hominum de Munieſſa in curia Domini Iuſtitiæ Aragon. in proceſſu Ioann. de Eſteruelas ſuper apprehenſione in artic. iuris firmarum, die primo Aprilis, anno 1594. cuius votum licet non prçualuiſſet, tamen quia eſt vrgentiſsimis iuris fundamentis munitum, ac ſumme eruditum, decreui illud tibi hîc apponere, nam exempla non neceſſario ſequenda ſunt.

Motiuũ vnius ex dñis.

Ex eo & alias quia conſtat de iure & poſſeſsione, ſeu quaſi iurium, rerum & bo-

& bonorũ, ſuperquibus fuit firmatũ. Et primo, quia cum in pręſenti proceſſu & cauſa fuerit per ſententiam declaratum, eſſe procedendum in eo tanquam in extraneo, & de per ſe, & non tanquam in ciſterno, & dependenti à proceſſu apprehenſionis Ioannis de Eſteruelas in huiuſmodi Curia habito & actitato, in quo inter alios Iurati & Concilium Loci de Munieſſa ſe oppoſuerunt, & ſuam propoſitionem obtulerunt reſpectu dominij & iuris prohibendi, & vetandi à partita apprehenſa ſuorum terminorum quoſuis extraneos, &c. & recepta eorũ propoſitione & præſtita cautione forali fuerunt miſi in poſſeſſionem bonorum, & iurium apprehenſorum, deinceps vero fuerit præſentata prouiſio de tolli fortiam Iuratis loci de Moneba nomine totius Concilij ad inſtantiam loci de Munieſa; & Concilium de Moneba in dicto apprehenſionis proceſſu non ſe oppoſuerit, nec propoſitionem aliquam obtulerit, etiam reſeruę, impoſſibile eſt, quod poſsit in huiuſmodi articulo iuris firmarum obtinere, quia regulatur ad inſtar interdicti vti poſsidetis, in quo neceſſe eſt probare verã & plenam poſſeſsionem, ſeu quaſi, ſaltem tempore litis conteſtationis, quod tamen Concilium de Moneba facere nõ potuit, cum eo tempore non poſsideret, quando qui dem licet in mandato de apprehendendo, iura partium reſeruentur, tam ſuper poſſeſsione, quam ſuper proprietate, ita vt Iudex neminem ſua poſſeſsione priuare intendat, hoc ſolum eſt reſpectu ſe opponentium, & collitigantium in dicto proceſſu. nam licet alicui ex collitigantibus bona apprehenſa adiudicentur, & in eorum poſſeſsionem mitatur, & fructus ſequeſtrati reſtituantur, iſte talis reſpectu collitigantium non dicitur verus poſſeſſor, nec poſſeſsionem aliquam adquirit, neque tempore aliquo præſcribit, quod ſecus omnino eſt reſpectu non collitigantium & non ſe opponentium in eo proceſſu, nam reſpectu illorum Commiſſarius Curiæ verus eſt poſſeſſor, & facit fructus ſuos, & præſcribere incipit, & tenet alienatiõ in præiudicium iſtorum de rebus apprehenſis facta, etiam non obſtante, quod, qui non ſe oppoſuit tempore apprehenſionis ciuiliter, & naturaliter poſsideret, quia vtramquè poſſeſsionem amiſsit, nõ ſe opponendo, etenim cũ poſſeſsio reſpectu eiuſdẽ iuris, & cauſæ pęnes duos eſſe non poſsit, Commiſſarius Curiæ reſpectu non collitigantis naturaliter poſſidet, & ciuiliter, & vtramquè poſſeſsionem adipiſcitur, de naturali non eſt dubium, cum fuerit miſſus in poſſeſsionẽ, & rei inſiſtat, & de ciuili etiam, quia ex ea poſſeſsione conſequitur veros effectus poſſeſsionis ciuilis, videlicet adquiſitionem fructuũ, quia eos facit ſuos, & ius præſcribendi, quia præſcribit contra non collitigantem, & in eius præiudiciũ tenet & valet alienatio rei apprehenſæ, licet enim reſpectu collitigantium omnia iſta ceſſent, tamen reſpectu non collitigantis libertas ędes habet; quia non collitigans non poteſt ſe iubare de aliqua poſſeſsione anteriori naturali, vel ciuili, quarum vtraque priuatur, naturali, quia rei non inſiſtit iam, neque ciuili, quia non poteſt propria auctoritate naturalem recuperare, quia contraueniret præcepto Iudicis, & prouiſioni de tolli fortiam, & ne vis fiat, &c. & ſic ex quo ſuſpicatur, vel debet ſuſpicari, imo aperte videt ſe propria auctoritate, & impune poſſeſsionem naturalem recuperare non poſſe, animo deſinit poſſide re, & ſic poſſeſsionem ciuilem amittit. licet enim poſſeſsio ciuilis animo retineatur, hoc ſolum procedit, quando talis poſſeſſor libere poteſt vti re, & poſſeſsione naturali illius: Secus autem quã do datur impotentia vtendi tali re, tunc enim vere amittitur, quia deficit fundamentum, in quo poſſeſsio ciuilis inſiſtit. Item quia quando aliquis mittitur in poſſeſsionem auctoritate Iudicis non ſolum cõſequitur naturalem, ſed etiam ciuilem poſſeſsionem, quam turbare nõ poterit verus poſſeſſor, nec recuperare natu-

naturalem, ſaltem quando fuit vocatus, & citatus, hoc enim extra omnem dubitationem eſt, neque de animo & voluntate Iudicis dubitandum eſt hoc agere voluiſſe, quia per ſequeſtrum, ſiue apprehenſionem ſolum intendit prouidere & conſulere collitigantibus, ad quorum vtilitatem tantum iura ſua & fructus reſeruat, non autem non collitigantibus, quandoquidem iſti non poſsũt litigioſi vicium aut exceptionem opponere contra miſſum in poſſeſsionẽ, nam vicium litigioſi non egreditur cauſam, neque litigantes, & ſic nõ collitigans nõ poterit gaudere, neque ſe iuuare de lite mota, aut de reſeruatione per Iudicem facta, quia reſpectu illius Commiſſarius Curiæ pacifice & ſine lite dicitur poſidere, & lis primi & ſecundi non facit rem litigioſam cõtra tertium. & hinc eſt, quod licet per ſequæſtrum, & apprehenſionẽ inducatur interruptio naturalis, ita vt quãdo bona ſunt ſequæſtrata nullus collitigantium de ſua poſſeſsione ſe iubare poteſt, tamen reſpectu non collitigantis, vtiq. id facere poterit, & poſſeſsione Curiæ ſe iouare, ſi opus fuerit ad complemẽtum præſcriptionis, quandoquidem quo ad tertios non interrumpitur ciuilis poſſeſsio; nam ſi commiſſarius Curiæ ante apprehenſionem ciuiliter & naturaliter poſsidebit, non obſtante apprehenſione, erit continuata illius poſſeſsio, & pacifice dicetur poſſediſſe, quo ad tertios non ſe opponentes, licet ſecus quo ad collitigantes, vt dictum eſt; quod in iure nouũ non eſt, vt eadem poſſeſsio reſpectu diuerſorum diuerſo iure cẽſeatur, & quod reſpectu vnius ſit iuſta, & reſpectu alterius non, item, & quod vni noceat, & nõ alteri, qui moroſus, aut negligens non fuit. Cum ergo conſtet Iuratos & Concilium Loci de Munieſſa, tanquam Dominos ſuorum terminorum extitiſſe in quaſi poſſeſsione prohibendi extraneos, & inter alios vicinos de Moneba reſpectu iurium per illos prætenſorum, & in proceſſu litis pendentiæ ſuam propoſitionẽ obtuliſſe, eamque fuiſſe receptam, & in poſſeſsionem miſos, & ex eo acquiſiuiſſe poſſeſsionem ciuilem & naturalem, obtinere debent contra Concilium de Moneba, cum careat vtraq. poſſeſsione, & (vt dictum eſt) illam amiſerit. Item, quia etiã vtrorumq. iuribus, & poſſeſsione conſideratis, circumſcriptis omnibus ſupradictis, cum iure communi potior ſit conditio prohibentis, probatio facta per Concilium de Munieſſa per multa pignora, abſque contradictione hominum de Moneba videtur ſufficiens ad adquirendam quaſi poſſeſsionem iuris prohibendi vicinos de Moneba; nam ſicut in iuribus incorporalibus, quaſi poſſeſsio vniuerſitatis per actus ſingulares vicinorum ſuorum conſeruatur, ita etiam per actus ſingulares prohibitiuos obtemperatos amittitur abſque aliqua alia ſcientia, & pacientia vniuerſitatis, & ita merito iudicandum fore cenſemus.

His tamen non obſtantibus, quatuor ex Dominis iudicarunt totum contrarium, in faborem ſcilicet Iuratorum de Moneba, ex rationibus ſequentibus: Supponendo, quod homines de Moneba ex diuerſis titulis habent ius depaſcendi, & aliàs ſeruitutes in toto territorio, & communi latifundio Cõmunitatis de Gueſſa, in quibus titulis viciſsim ſe admittũt omnes illi populi dictæ Communitatis ad omnes vſus, tanquam ſi eſſent vicini, iuxta gloſ. pactionibus, §. penultimo, inſtit. de ſeruit. §. ſine teſtamento, inſtitut. de vſufructu. & etiam habent † immemorialem, quæ habet vim tituli, & eſt ſufficiens, cum ſeruitutes iſtæ habeant cauſam diſcontinuam, l. hoc iure. §. ductus aquæ, ff. de aqua, quo. & æſti. l. Foramen in princip. & §. 1. de ſeruit. late Cepola de ſeruit. ruſti. prædi. cap. 4. de ſeruitut. iuris paſcendi, nu. 6. verſ. 2. & n. 12. verſ. 4. & num. 24. & capit. de montibus, nu. 19. Pariſius conſil. 111. num. 45. & 46. volum. 1, Balbus de præſcrip. 4. par. gloſ. 5. Chaſſan. in conſuet. Burgun. rubr. 17. §. 5. ver. habitans, num. 16. Couar. lib. 1. var. cap. 17. num. 11. Padilla in l. ſi aquam, C. de ſeruit. & aqua, numer. 32. & in hoc concor-

concordant ius commune & forus,quia etiam de foro ſufficit immemorialis,Molin.in §.præſcriptio.de præſcriptione immemoriali,in princ.obſeru.3.de paſcuis, obſeru.fin.de præſcrip. obſeru. itē ſi homines,de aqua pluuia arcend.& cum his titulis allegatis tantum,vel immemoriali, quæ (vt dixi) vim tituli habet, & probata quaſi poſſeſsione iſtorum iurium per 10. annos inter præſentes,vel 20. inter abſentes, remanebit probatus titul⁹, & conſtitutio iſtorum vſuum, & ſeruitutum,gloſ. in l. ſeruitutes prædiorum, & ibi DD.de ſeruitut.gloſ.l.1.§. deniquè 2. de aqua pluuia.Cepola dict.cap.9. de ſeruit.iuris paſcend.num.14.& de Montib. num.19. prope fin.Pariſius dict. conſ.111. num.46.volum.1.Padilla vbi ſupr.nu.33. Couar.vbi ſup. num. 11. Et in hoc eſt aduertendum, quod licet in præſcriptione
26 † iurium incorporaliū requiratur ſcientia,& patientia,quia hæc eſt loco poſſeſſionis,l.quoties via,de ſeruitutib⁹, aliter enim, cum ſint res † in corporales tradi
27 non poſſunt, vt diximus in ſuperioribus deciſionibus,vbi egimus,an iura veniant appellatione bonorum mobilium,vel im
28 mobilium, tamen hoc omne fallit † in præſcriptione immemoriali, in qua non requiritur ſcientia, & patientia aduerſarij,Oſaſcus late deciſ.101.nu.19.cum ſeq.
29 quod intellige, quando immemoriali † ius nō reſiſtit fortiter, vt in ſeruitutibus depaſcendi,altius erigendi, & ſimilibus, vbi non reſiſtit fortiter ius, Couarr. vbi ſupra,ſecus vero ſi fortiter reſiſteret, nā tunc immemorialis requirit ſcientiā, & patientiam,ita Oſaſc.& Couar. vbi ſupr. qui late. Et cū ſemper poſſiderint homi-
30 nes de Moneba, præſumuntur † poſſediſſe in vim ſuorū titulorū pręcedentiū, iuxta gloſ.in verſ.ſufficiebat in l. quędā, mulier, C. de rei vendi. Maſcard. de probat.concl.1197.ratio eſt, quia non eſt præſumendū aliquē incipere poſsidere ſine titulo,l.minus,de acq.poſ. Angel.in d.l.quædā mulier.nu.4.Bald.n.6.&conſ. 10.nu.7.in 5. & ad acquiſitionem horum iurium iniuſtus titulus ſufficit, Pariſius dict. conſil.111.numero quarto, volumine primo.

Superiora maxima iuuantur, quia in concordię cōmunionis facta anno 1400. fatentur omnes loci cōmunis de Gueſſa, quod homines de Moneba habebāt omnia iura,& ſeruitutes, ſicut alij omnes dicti comunis,quę confeſsio cis nocere de
31 bet,†cum nulla maior probatio,quā propria oris confeſſio,l.cū á matre, C.de rei vend.l.cum te,C.de tranſact. Aymon cō ſil.61.nu.3.Roland.conſ.98.n.11.& 12.vol. 4.Menoch.conſ.11.nu.14. volu.1. & huic
32 † confeſsioni non poſſunt confitētes contrauenire,DD.citati,&hocmulto magis procedit,quando confeſsio eſt inſtrumētalis,vt in hoc caſu; † nam inſtrumentū
33 eſt probata probatio,notoria, & manifeſta.l.intereſt,vbi Angel.not.vlti. C.de ſolutio.Roland.conſ.76.num.8. vol.1. & conſ.79.nu.47. eodem vol. & qui habet
34 inſtrumentum † pro ſe habet caſum legis,Bald.conſ.215.num.3.volu.1.Roland. conſ.4. num.24. volu. 2. & in anno 1554. obtinuerunt homines de Moneba in litis penden.cuiuſdā prouiſionem detolli
35 fortiā,† ſeu ne vis fiat ei, qui in poſſeſsionem miſſus eſt,vt nullus turbaret eos in ſua poſſeſsione,iuxt.l.1.ne vis fiat ei, &c. Nata conſ 707 nu.3.in fin.& num.4. Menoch.de retinen. poſſeſſ. remed. 1. num. 4. 6. & 10. Et ſuper poſſeſſione hominum de Moneba deponunt viginti teſtes.producti pro eorum parte,& ſeptem alij teſtes, producti per homnes de Bleſſa,qui ſunt æque intereſſati cum hominibus de Muñeſſa, & hij omnes teſtes deponunt de quaſi poſſeſsione hominum de Moneba, & pluribus actibus in præſentia cuſtodum de Muñeſſa, vſquè ad tempus apprehenſionis; teſtes autem hominum de Muñeſſa ſunt 19. & ex his tredecim ſunt vicini de Mu-
36 ñeſſa, † qui pro ſua vniuerſitate non ſunt idonei teſtes, obſeruan. nota, quod ſi petitio, de probatio. Molin.verb. vniuerſitas,dicens,id verum eſſe non habita diſtinctione rationis ſcriptæ, & iuris communis, an ſcilicet deponant ſuper

L iure,

iure, quod ſecundario reſultat in fauorem vicinorum, vel non; nam in Regno id omne ſublatum eſt dictis obſeru.& de
37 iure etiam, quando † agitur de paſcuis, & nemoribus,teſtes vniuerſitatis non ad mittuntur, Bald.in l. parentis, C. de teſtib. Roland. conſ.22. num. 13. volum. 2. Couar. practic. quæſt. 9. cap.18. num.4. Menoch.caſu 106.Maſcard.conclu.1416. Vnde ſublatis his teſtibus præualere debent teſtes de Moneba, vt plures nume-
38 ro,† c.in noſtra de teſtibus,vbi DD.

Maximè,quia,vt dictum eſt,ſequeſtrũ apprehenſionis poſſeſsione non priuat, nec Iudex apprehendẽs habuit intentionem priuandi poſſeſsione partes, vt in ſuperioribus diximus, quare merito potuerunt homines de Moneba continuare poſſeſsionem ſuam, vt continuarunt.

Neque his obſtat, quod homines de Moneba non ſe oppoſuerunt in proceſſ. Io. de Eſteruelas, & ſic non poſſunt obtinere in hoc articulo iuris firmarũ, ſuper quo extẽditur,quia reſpõdetur, quod fo
39 rus, † *por quanto*,de apprehenſionibus ſolum præcludit viam non ſe opponenti,vt non obtineat in illo artic.litis pendentiæ tantum,vbi non ſe oppoſuit, non autẽ in alio,probatur in illo ver. *En el dito* † *artic.*
40 &c. quæ dictio eſt relatiua, & repetitiua præcedentis articuli,Bart.in l. talis ſcriptura,§.fin.de leg.1.Pariſ.conſ.21.num.37. in 3.Decius conſ.162.nu.21.Roland.conſ. 56.num. 27. volum. 3. Garcia de nobilit. n.48. & ſic ſuccedet reg. quod hæc relatio † reſtringitur, & limitatur ad illud,
41 quod in relato continetur tantum, & nõ amplius: Decius conſ. 63. num.6. Cardinal.conſ.111.Mandoſ. regul. 32. quæſt. 14.num.2. quod in tantum eſt verum, †
42 quod in quocumquè alio proceſſu apprehenſionis inchoato per eum, vel aliũ poterit ſe opponere, & obtinere, quia non poteſt quis vt negligens puniri, niſi ſolum in illo proceſſu, vbi fuit negligẽs, & non in alio;Portol. referẽs iudicatum, verb.apprehenſio,nu.69.vſque ad 75. dicens verum, & ſequendum, & quia per
43 lapſum † termini cẽſentur partes renuntiare iuri,quoad illum articulũ, gloſ. vbi Bald.in l.ſi ea, C.qui accuſ. non poſ. Anchar.conſ.306.num.1. Portol.vbi ſup.nu. 72. dicẽs deciſionem illius for. *por quãto*, in tacita renunciatione fundari, & ſic cũ
44 renuntiatio † ſit ſtricti iuris,Decius in l. poſtquam liti nu.15.C.de pact. Tiraq. in l.ſi vnquam in præfat. num.128. Aymon. conſ.887.nu.3.verſ. argumentandi, Menoch.conſ.335.nu.1. volu.4. ex conſequẽti talis renuntiatio debet reſtringi: Dec. conſ. 402. num.5. vt minus lędat renunciantẽ, Bald.conſ.437.n.2.in 1. conſ.407.
45 nu.38.& ſic hæc præcluſio † viæ, inducta per d.forũ, videtur intelligenda in d.art. litis pendentiæ,in dict.proceſſu, vbi fuit contumacia, & non in alio. Verum quia multi dicunt(& non ſine ratione) illud fore intelligendum in alio quocumq; proceſſu in art.litis pendentię, vt præcluſio aliquid operetur, cum ad amittendũ beneficium illius articuli, in quo non fuit data cedula, non erat opus præcludere viam,cum re ipſa eſſet præcluſa, ideo falſum negari nõ poteſt, quin in art.iuris firmarũ,vt hic,ſe opponere potuerunt prò ut ita fuit declaratũ,tanquã in extraneo; maximè, quia ſequeſtrũ apprehenſionis non priuat poſſeſsione, vt in ſuperioribus dixi.

Neque etiam obſtãt prohibitiones factę per homines de Munieſſa ex multis,
46 & primo, quia † in his iuribus incorporalibus requiritur ſcientia, & patientia illius,cõtra quẽ præſcribitur, loco poſſeſſionis,& per tempus ſufficiens ad præſcribendum,l.1.2.C.de ſeruit. & aqua, Ripa in l.quominus de flumi.num.133.Xuarez alleg.16.nu.3.Couar.reg.poſſeſſor 2.par. §.4.num. 6. Padilla in l. ſi quas actiones, num.14.19.& 20.C.de ſeruit.& aqua,Mãdoſ.de Inhibit. cap.63. num.6. Menoch. de arbitr. caſu 160.numer.10. & caſu 161. Anton.de Petra de fideicom. c.11.n.128. quod etiã in immemoriali procedit,Couar.vbi ſup. 2.par. nu.8. Aymon de antiquit.1.par.§.abſolutis, nu.5. idq; tradunt pro cautela DD. ſupra citati, Balbus de præſcrip.p.5.q.5.nu.4. verſ. tamen, verũ homines

Digitized by Google

homines de Moneba non acquieuerint
prohibitio. ex quo citarũt in art. iurisfir.
nõ potuerunt homines de Munieſſa pi-
gnorantes acquiſiuiſſe quaſi poſſeſſionẽ,
Xuarez vbi ſup. qui enim cõtradicit non
conſentit, l. 2. §. ariſto, ff. ſi ſeruit. vendi.
Aymon conſ. 192. nu. 1. & conſ. 658. nu. 4.
47 & quaſi poſſeſſio † tanquam fragilis faci
le amittitur, Bald. in l. 2. C. de ſeruit. n. 3.

48 Deinde, quia licet per capturam † pi-
gnorum probetur quaſi poſſeſſio in in-
corporalibus, Baldus in cap. 1. §. ſacramẽ
tũ, col. vlti. C. de conſuet rect. feud. Iaſſ.
conſ. 81. nu. 4. in 3. ſed hoc procedit quo
ad pignoratos tantũ, & non contra alios,
ne aliàs factum vnius, vel paucorum prę
iudicet toti vniuerſitati, Iaſ. vbi ſup. nu.
6. & 11. præſertim, quia pignorationes nõ
ſunt factæ ſciente, & patiente vniuerſi-
tate, vel maiori parte illius, vt requiritur
Iaſſ. d. conſ. 81. n. 532. Xuarez nu. 3. in fin.

Nec obſtat intentioni hominum de
Moneba, quod ſententia arbitralis non
reperitur firmata à partibus. Primo, quia
in nota originali Commiſſarij, rotularũ,
& eius prothocolo defficiunt certa folia,
& illorum defectus prodeſt hominibus
de Munieſſa, & nocet hominibus de Mo
49 neba: vnde illi † præſumuntur amouiſſe
folia, Aret. conſ. 162. nu. 15. verſ. duo pro
concordia, Menoc. de recuper. remed. 9.
num. 118. Deinde, quia licet exemplum
50 † non exhibito originali fidem nõ faciat,
Authent. ſi quis in aliquo documẽto, C.
51 de edendo, ſed hoc † fallit, vbi exemplũ
ſumptũ eſt ab illomet Notario qui ori-
ginale ſcripſit. l. ſi quis ex argentarijs, §.
prætor. verſ. probet, de edendo, vbi Bart.
num. 1. Alexan. num. 1. Iaſſ. 2. notabili, &
Bart. vbi ſupra, 2. oppoſit. Salicet. num. 3.
Alexan. dicit communem, numer. 5. Iaſſ.
num. 3. Dec. 15. Roman. 115. verſ. quoad
tertium, Padilla dicens communem in l.
3. C. de diuerſ. reſcrip. num. 4. Maſcard.
concluſ 928. num. 6. & concluſ. 711. num.
35. Vnde cum in hoc caſu cõpromiſſum
ſit ſignatum per eundem met Notarium
qui illud teſtificatus eſt, faciet fidẽ ſicut
originale, & etiam quod de originali nõ
conſtet, Couarr. pract. 19. nu. 3. verſ. hanc
ſententiam, & alij ſupradicti.

Nec etiam huic parti obſtat, quod cõ
mune dictum de Gueſſa multo ante red
demerat (venditum namquè erat cum
pacto de retrouendendo) & ſe incorpo-
rauerat in patrimonio Regio; in qua in-
corporatione Dominus Rex dedit vni-
cuiquè loco terminum antea dezmariũ
pro termino proprio, & quod ex conſe-
quenti homines de Moneba fuerunt pri
uati iuribus ſuis, & ſeruitutibus, quas ha
52 bebant, quia factum † Principis ſemper
intelligitur ſine preiudicio tertij. l. 2. §. ſi
quis à Principe, ne quid in loco publico,
Palat. Rub. in c. per veſtras, de donat. in-
ter vir. & vxor. §. 20. nu. 2. Padilla in l alte
rius, C. de ſeruit. & aqua, nu. 3. & in l. cau
ſa, vel lite, nu. 3. C. de tranſact. Pinel. 2. p.
rub. de reſcinden. vendi. nu. 8. & 9. Dein-
de, quia quando plura loca habent com-
munionem paſtus, & aliarum ſeruitutũ,
quamuis poſtea Princeps faceret dicta
loca exempta debet intelligi ſine præiu
dicio cõmunionis iurium & ſeruitutum,
quas habent vni in terminis aliorum, Co
uarr. pract. 37. nu. 7. verſ. primũ enim, nec
ſine proprio † conſenſu poſſunt à nobis
53 auferri huiuſmodi iura, & ſeruitutes ſe-
mel acquiſitæ arg. tex. in l. ſi via, & l. præ-
ſes, C. de ſeruit. & aqua, l. ſi domus, de ſer
uit. vrbanorũ, Cepol. in tract. de ſeruitu.
ruſtic. tit. de ſeruit. iuris depaſcẽd. n. 40.
Crauet. conſ. 4. nu. 6. & 7. Couar. lib. 1. va
riar. c. 17. nu. 11. & pract. 37. nu. 7. Xuarez
allega. 15. nu. 10. Auend. de exeq. cap. 12.
nu. hæc igitur iura homines de Mone
ba non potuerunt amittere, ſine proprio
facto, per dictam incorporationem, quæ
ſemper fuit intellecta, & recepta per ho
mines dicti cõmunis, abſq; lęſione dicto
rũ iuriũ, quę obſer. declarat, quod dicta
incorporatio fuit facta ab initio, cum re-
54 ſeruatione talium iurium, prout † te-
nuit ſubſequta obſeruan. Alphonſ. de Ca
ſtro de lege pęnal. c. 1. pag. 16. Bald. conſ.
245. lib. 3. num. 2. Aymon 333. numer. 10.
in 3. obſeruantia enim ſubſequta rem in
dubiam, & indubitatam reddit Aymon.

de antiquitate, 1. par. verſ. 4. limitatur, num. 16. in fin. Hyppolytus Riminaldus conſ. 413. num. 24. lib. 4. & conſ. 352. nu. 83. & ab effectu dignoſcitur cauſa: Bald. in l. ſi certis annis, C. de pact. Iaſſ. conſil. 128. num. 1. in 4. Nat. 406. num. 28. Molin. lib. 1. de primogen. cap. 6. num. 58. Menoch. conſ. 21. num. 9. & conſ. 331. num. 11. Ioſeph. Ludouic. deciſ. 62. num. 7. & ex his fundamentis, quatuor ex dictis Dominis iudicarunt pro hominibus de Moneba cum motiuo ſequenti.

Motiuũ pro Moneba

Ex eo, & aliàs, quoniam ex probatis in præſenti proceſſu legitime conſtat de poſſeſſione dictorum de Moneba, tempore, quo bona fuerunt per huiuſmodi Curiam apprehenſa, nec ſic legitime ius prohibendi prætenſum per vicinos de Moneba probatur; nam præter quam teſtes producti per dictos de Moneba fere omnes ſunt vicini eiuſdem loci, & ſic nullam faciunt probationem, alij vero, qui talem exceptionem non patiũtur, minores ſunt numero, minoriſquè auctoritatis, minuſquè cõcludenter deponũt, & ideo probationes dictorum de Moneba ſunt multum exhuberantes magis, quam concludentes. Nec obſtat, quod in articulo litis pendentiæ iſti de Moneba non ſe oppoſuerunt, nec ſuas propoſitiones obtulerunt, quoniam forus qui prohibet, quod non audiantur, qui non ſe oppoſuerunt in articulo litis pendentiæ, in illo eodem articulo loquitur, & in eo ſatis puniuntur, & ita fuit cõmuni vſu receptum, & intellectum, in alijs vero articulis iuris firmarum, & proprietatis, nihil prohibet, & ideo audiendi ſunt, & ſi iuſtam habuerint cauſam, obtinebunt. nec poteſt dici, quod iſti de Moneba amiſſerint ſuam poſſeſſionem, ſeu quaſi, eo ipſo, quod non fecerunt partem in dicto proceſſu litis pendentiæ, & fuit recepta propoſitio vicinorũ de Munieſa, & quod illi vere fuerint facti poſſeſſores bonorum apprehẽſorũ reſpectu iſtorum non colligantiũ, quoniã hoc attenta natura litis pendẽtiæ nullo modo dici poteſt, cum ibi nullatenus de poſſeſſione agatur, ſed tantũ de tenuta, ſiue recredentia, & ideo Iudex cũ illam ad manus ſuas euocat, reſeruat ius ſuper poſſeſſione, & proprietate, dicens non habere animum ſe intromittere in poſſeſſione, nec in proprietate, & cũ actus agentium nõ debeant contra mentẽ operari, ſequitur de proprietate & poſſeſſione, nihil deperditũ fuiſſe: nec etiã refragatur quod dicitur, quod Commiſſarij curiæ præſcribẽt contra non collitigãtes, quoniam illud magis ex negligentia patientis præſcribitur, quam virtute recredentiæ fit, ſed cum hic nulla interuenerit negligentia, abſurdum eſſet dicere, per dictam apprehenſionẽ vicinos de Moneba priuatos fuiſſe ſua ciuili poſſeſſione, cum manus Regia neminẽ ſua poſſeſſione priuet, & erat inſpiciẽdum in hoc articulo, in quo de vera poſſeſſione agitur, quis melius tempore apprehenſionis poſſidebat, & cum conſtet vt dictum eſt, iſtos de Moneba meliorẽ probaſſe poſſeſſionẽ, abſquè dubio illorum iuris firmã eſſe recipiendã cenſemus, quod etiam omiſſis multis alijs rationibus practica, & communi interpretatione foriſtarum ita fuit receptum.

Pro concordia iſtorũ motiuorũ, & opinionũ eſt aduertendũ, quod quatuor ex dominis habuerũt pro conſtãti, quod homines de Moneba cõtinuarunt ſuã poſſeſſionẽ ciuilẽ, & naturalẽ, poſtquam in proceſſu Ioannis de Eſteruelas fuit lata ſentẽtia in fauorẽ hominũ de Munieſſa, ſiue eã de nouo acquirendo, ſiue continuando, & hoc fundamẽto ſuppoſito, iure optimo potuerunt pronũtiare in fauorẽ de Moneba, nõ tamẽ cũ motiuo, quod cõtraria fundamẽta vnius ex dñis nõ eſſent ſolidiſſima, prout videntur illa eſſe, ſemoto autẽ hoc fundamẽto, q homines de Moneba, nouã poſſeſſionẽ naturalẽ acquiſierunt, contraria motiua fortiter aſtringũt, vt per ea apparet. maximè quia
55 ſequeſtrum licet †poſſeſſione nõ priuet, hoc

hoc tamen eſt reſpectu collitigantium; & ad illorum fauorem; ſecus tamen reſpectu non collitigantium, & extraneorum, quibus poſſeſſionem & iura non conſeruat. ſed imo poſſeſsione priuat illos per ſententiam, & quando in poſſeſſionem mittit Commiſſariũ Curiæ, hæc enim eſt † differentia inter litigantes, & non collitigantes, & licet non collitigantes poſsint intrare in art. iuris firmarum, tanquam externo, & non ciſterno, vt hîc fuit declaratum, & dicetur in ſequenti deciſione, tamen ſine poſſeſſione de nouo acquiſitâ non potuerunt obtinere, eã tamẽ habuerunt homines de Munieſſa, quia in Regno per prohibitionẽ aliquorum, & acquiſitionem aliquorum acquiritur ius, & etiam præiudicatur totę vniuerſitati, & in dies ita practicatur. Vnde ſecluſo artic. an homines de Moneba acquiſierint nouam poſſeſsionem naturalem & ciuilem, & hoc non ſuppoſito pro vero, ſententia vnius ex Dominis preualere videtur.

DECISIO C.XXVI.

Qui proceſſus dicantur ciſterni, & ſuccedanei, & qui externi in proceſſu apprehenſionis, ſeu ſequeſtri, & alijs.

SVMMARIVM.

PROCESSVS *ciſternus quis dicatur. num. 1. & num. 5. & numer. 14. & declara, vt num. 30.*

Proceſſus ciſternus, ſeu articulus ciſternus eſt priuilegiatus, & qui in illo obtinet, recuperat fructus omnes perceptos à Comiſſario Curiæ lite pendente, quod ſecus in ſuccedaneo. num. 2.

Fructus non recuperat à Commiſſarijs foralibus non collitigans in proceſſu litis pẽdentiæ, etiam ſi in proceſſu iuris firmarum obtinuerit, nec bona commiſſa Commiſſarijs foralibus committuntur ad vtilitatem illius, & Commiſſarius Curiæ reſpectu nõ collitigantis, & illius, qui cum nouo titulo agit, dicitur verus poſſeſſor, & facit fructus ſuos. num. 3.

Agens in proceſſu proprietatis, ſeu plenarij poſſeſſorij in vim diuerſi tituli à primo, quo agit in articulo litis pendentiæ, an poſsit obtinere, & faciat ceſſare primam ſententiam, dicitur quod ſic, quod poterit obtinere ſine recuperatione fructuum, & præiudicabit primæ ſententiæ, & faciet eam ceſſare; ſic fuit iudicatum. nu. 4.

Iudex non debet requirere, quod forus non requirit. 6.

Finis, dum habetur de medio, non curatur. num. 7.

Agens in Regno ad obtinendum, an debeat deducere cauſam remotam. nu. 8.

Dominium non probatur ſine titulo, vel inſtrumento. num. 8.

Proceſſus ciſternus in articulo proprietatis an dicatur, quando eſt inter eaſdem partes, ſuper eadem re, & fictus qui tituit, agit ex cauſa proxima, & an ex tali ſententia oriatur exceptio rei iudicatæ. nu. 9.

Proceſſus proprietatis non dicetur ciſternus, quando agitur ſuper re diuerſa. numer. 10.

Poſſeſſio ciuilis poteſt eſſe pænes vnum, & naturalis pænes alium, ſecus autem dominum. num. 11.

Dominium petens nulla cauſa expreſſa poteſt omnem cauſam ſibi competentem proſequi, ita fuit iudicatum. num. 12.

Citati in proceſſu apprehenſionis præconio forali cum ſint actores voluntarij, non aſtringuntur deducere omnes cauſas,

 & ti-

& titulos mediatos, ſed magis ſibi vtiles. num.13.

Citatus in proceſſu apprehenſionis præconio forali poterit in proceſſu proprietatis deducere diuerſum ius, & nouam cauſam ſuperuenientem lite pendente. ibidem.

Iudicium diſtinctum, & proceſſum diſtinctum facit qualibet cauſa, ſiue quilibet titulus. num.15. quod intellige, vt num.16. & 17.

Agens in rem non expreſſa cauſa, omnes cauſæ vna petitione comprehenduntur, ſecus ſi vnam expreſſerit. num.16.

Cauſa non dicitur diuerſa, ſed eadem ex eo, quia datur diuerſitas in acquiſitione titulorum, quorum vnus mediatè, alter immediate competit. num.17.

Bona tanquam diuerſa debent conſiderari, quando cauſæ agendi ſunt diuerſæ, licet ad idem dominium bonorum. numero 18.

Tituli diuerſi ſi concurrant in vna, & eadem perſona, diuerſa perſona conſideratur. num.19.

Cauſa immediata agendi in poſſeſſorio, non eſt ipſa poſſeßio, ſed titulus poſſeßionis. num.20.

Dominium ſine titulo eſt ſine effectu ad obtinendum. num.21.

Effectus, quando ex ſecunda cauſa & remota inducitur, ab illa denominatur. num.22.

Titulus eſt potißima obtinendi cauſa. num.23.

Cauſa remota & proxima, ſeu immediata equaliter attenduntur, vbi remota eſt proximæ coniuncta. num.24.

Proceſſus & iudicia ſunt ad inſtar contractuum. num.25.

Lite conteſtata ſuper vno libello, priori mutato partes ad alium deſcendere non poterunt. num.26.

Libellus nouus porrigi non poteſt in appellationibus. num.27.

Inſtantia à cauſa in quo differat. numer. 28.

Iudicium, eo modo quo intentatur, finiri debet. num. 29.

Titulus non eſt omnino cauſa mediata, & remota, cum det robur, & fomentum dominio ad obtinendum in iudicio apprehenſionis. num.31.

Agens, qui nullam cauſam expreßit in primo articulo, poterit poſtea intẽtare quaſcumquè voluerit in alijs articulis ciſternis. num. 32. & 33.

Agens facta electione modi, & actionis ad agendum, non poteſt poſtea in alijs articulis alios modos, nec actiones intentare. num.33.

CASVS.

AD Inſtantiam Domnæ Aldũtię de Gurrea matris, & tutricis domnæ Franciſcę Perez de Pomar, fuerunt apprehenſę, ſeu ſequeſtratę, quædam turres, ſeu hæreditamenta ad manus Iudicis, in quo proceſſu inter aliàs propoſitiones fuit oblata vna pro parte domnæ Mariæ Perez de Pomar Duciſſæ de Villahermoſa, matris domnæ Iulianæ de Aragon, in qua pretendebat dominium illarum, in vim teſtamenti Don Sanctij Perez de Pomar eius patris, & mortua dicta Maria, pendente lite, ſuper articulo tenutæ, relicta hærede dicta Iuliana filia ſua, Don Ieorgius de Heredia nunc Comes Fon-

Fontanus, tanquam tutor D. Caroli Perez de Pomar filij ſui fecit reaſſumi cauſam cum dicta Iuliana filia & hærede Mariæ,& petijt ſe reponi in iure, inſtantia & actione, in quibus erat dicta Maria Ducilla, & poſtea fuit recepta poſitio dict. Mariæ, in cuius locum erat repoſitus D. Carolus, & ſeu eius nomine dictus Comes pater illius, qui ſeruatis ſeruandis fuit miſſus in poſſeſsionem.

Deinde ad inſtantiam dictæ Iulianæ fuit citatus Carolus, iam factus maior ętate, in articulo proprietatis, prætendebat Iuliana in hoc articulo dominium turrium apprehenſarum,& quod Carolus condemnaretur ad reſtitutionem illarum vna cum fructibus lite pendente perceptis, & ad intētionem probandam deducebat quandam venditionem, quā D. Sanctius de Pomar fecerat omnium bonorum in fauorem Mariæ filiæ, matriſquè dictæ Iulianæ neptis in vim cuius venditionis dominium turrium expectauit ad Mariam, & in vim ſui teſtamenti ad Iulianam filiam, & ſic idem dominium, quod prætendebat Maria, prętendit modo Iuliana; differentia ſtat in hoc, quod Maria fundauit ſe in teſtamē to Sancij patris: Iuliana vero in venditione facta à Sanctio in fauorem Mariæ filiæ, deniquè vnum,& idem dominium eſt prætenſum ab ambabus, & eadem bona rei vendicantur ab ambabus, & ex eadem cauſa immediata, & proxima ſcilicet dominio; licet cauſa mediata, & remota, ſcilicet tituli diuerſa ſit. Pro parte Caroli ſupradicti prętenditur, quod iſte articulus proprietatis non debet eſſe ciſternus, ſiue ſuccedaneus, & per conſequens priuilegiatus, quia cum competerent Mariæ duæ cauſæ rei vendicationis, ſcilicet venditio, & teſtamentum patris, & potuiſſet petere ex vna cauſa, & quo ad aliam offerre cedulam referuę, elegit viam agendi ex teſtamento, non data reſerua ſuper ven-
1 ditione, ex quo † videtur, quod in vim venditionis non poteſt fieri proceſſus ciſternus; quia eſt nouus titulus diuerſus ab alio teſtamenti, cum quo egit Maria in tenuta, iuxta doctrinam Bardax. in foris de apprehenſionibus, 2. parte. 5. quæſt. principalis, folio. 495. dicens, ita fuiſſe practicatum multoties. Differentia inter iſta eſt maxima; quia ſi † articu-
2 lus ſit ciſternus erit priuilegiatus, iuxta foros de apprehenſionibus; ſecus aliàs, deinde ſi ſit ciſternus, recuperauit omnes fructus perceptos per commiſſariū lite pendente, ſecus autem aliàs, ſi non eſt ciſternus, ſed ſuccedaneus; quia quādo in articulo plenarij poſſeſſorij, & proprietatis non agitur in vim primi tituli, cum quo cauſa fuit incohata, & res apprehenſa, & ſic cum titulo deducto in articulo litis pendentiæ, ſed cum nouo titulo & iure, tunc ille qui ſic agit non dicitur collitigans reſpectu alterius, & per conſequens non recuperabit fructus perceptos per Commiſſarium Curiæ, cui Commiſſarius non ſe obligauit. Ratio iſtorum eſt, quia quando Iudex apprehendit ad manus ſuas, & ſequeſtrat aliqua bona, non intendit prouidere, & conſulere, niſi ſolum illis, qui erunt collitigantes in illo proceſſu litis pendentiæ, & tenutæ, & non alijs,& quando bona † committit Com-
3 miſſarijs foralibus, ſolum cōmittit ad vtilitatem collitigantium,& oppoſitorum, in eodem proceſſu, & non ad vtilitatem aliorum, & ipſi Commiſſarij forales ſolum obligantur ipſis oppoſitoribus collitigantibus in proceſſu tenutæ, & non tertijs non collitigantibus, qui cum nouis titulis poſtea agunt, & ſic quando bona apprehenſa reſtituuntur Commiſſario Curiæ, ipſe, & ſui fideiuſſores forales, ſolum obligantur collitigantibus, & non alijs,& hinc eſt, quod reſpectu tertij qui non eſt collitigans, nec oppoſitor, non dicitur Commiſſarius Curiæ, ſi non eſt Commiſſarius, quo ad illum; ergo eſt verus poſſeſſor, ſi eſt verus, & plenus poſſeſſor faciet fructus ſuos, nec tenebitur reſtituere, & ille tertius non erit poſſeſſor, & per conſequens non poterit obtinere in articulo

iuris firmarum, ſeu poſſeſſorij plenarij,
& vti poſsidetis, nec in articulo proprie-
tatis, tanquam in proceſſu ciſterno, &c.
ſuccedaneo á primo proceſſu, & talis eſt
ille, qui vel non litigauit in primo pro-
ceſſu, vel ſi litigauit cum vnu iure, po-
ſtea in alijs articulis deduxit noua iura,
& nouos titulos; iſte enim dicitur tertius
4 non collitigans, & licet † obtineat de
nouo, non habebit effectum priuilegia-
tum apprehenſionis, ad recuperandum
fructus (vt dixi) & ad alios fori effectus,
benè tamen ſententia quam obtinebit
præiudicabit primæ ſententiæ litis pen-
dentiæ, & faciet eam ceſſare, ſine recu-
peratione fructuum, vt fuit iudicatum
in proceſſu Io. de Nogueras ſuper iu-
ris firma, die primo Februarij 1596. in
Curia Iuſt. Aragon. vbi fuit determina-
tum. quod ſententia lata in proceſſu iu-
ris firmarum, ſiue ciſterno, ſiue externo,
poſterior, præiudicat ſententiæ litis pen-
dentię litę in proceſſu apprehenſionis,
etiam ſi prius lata ſit, Molin. in verb. ap-
prehenſio, fol. 38. verſ. apprehenſionis
appellitus.

His ſuppoſitis, primo, quod iſte articu
lus proprietatis, de quo agimus dicatur
5 ciſternus ſuadēt ſequētia; nā † vt aliquis
ꝓceſſus ſit ciſternus, ſolum duo vidētur
requiri copulatiuè, ſcilicet, ꝙ petātur ea
dē bona apprehenſa, & ꝙ partes ſcilicet
actor & reus ſint eędem, & ſic collitigan
tes foro *Item, por dar forma de apprehenſioni-
bus* ſupponendo, quod proceſſus appre-
henſionis habet quatuor articulos; Pri-
mus eſt, prouiſsio appellitus, & eius exe-
cutio, cum commiſsione bonorum ap-
prehenſorum; Secundus eſt articulus li-
tis pendentiæ; Tertius firmarum; Quar-
tus proprietatis, qui omnes includuntur
in proceſſu apprehenſionis, dicto foro co
lumna penultima in fin. ibi, *Procedaſe en la
dicha cauſa entre las dichas partes*, confirmatur
eodem foro, vbi cauetur, quod obtinens
in articulo lit. penden ſeu tenutæ tenea-
tur dare cautionem de reſtituendo di-
ctam rem apprehenſam, & ſibi adiudica-
tam ei, qui in dicto proceſſu in alio arti-
culo reportabit victoriam & vincet, &c.
dicitur etiam in dictu foro, quod poſt la-
tam ſententiam litis pendentię proceda-
tur ad vlteriora in eodem proceſſu, &c.
inter eaſdem partes, quæ verba relatiua,
cum referant præterita cum eiſdem
qualitatibus, aperte innuunt, quod ſolū
requirit forus ad hoc vt proceſſus ſit ciſ-
ternus, & ſuccedaneus, quod partes con
tendentes in alijs articulis, ſint illæ met,
quæ in proceſſu apprehenſionis, & tenu-
tæ, litigarunt, &c. quod eadem bona pe
tat tur per illa verba, *la dita coſa, &c.* &c.
ibi *entre las ditas partes, &c.* & tales dicen-
tur collitigantes, & non alij tertij, qui in
tenuta non ſe oppoſuerunt, nec dederūt
cedulas reſeruæ, & propter eandem ra-
tionem partes, quæ dant cedulā reſeruę,
dicuntur collitigantes, & quoad illas eſt
proceſſus ciſternus, ex quo ſunt eędem
partes & ſuper eiſdem bonis, quod om-
ne concurrit in caſu iſto, quia ſunt eędē
partes, quæ modo in proprietate conten
dunt, & quæ contenderunt in tenuta,
6 & cum forus † nō requirat, niſi hæc duo
ad ciſternitatem, non debet iudex aliud
requirere, Bald. in l. fin. C. de præſ. long.
temp. quæ pro libert. & in l. Gallus, §. vi-
dendum, ff. de lib. & poſthumis. & quan-
tum ad deducendum cauſas, & titulos,
quibus agitur, forus *Por quanto*, dum ſta-
ſtuit quinquaginta dies ad offerendum
propoſitiones, non obligat, vt deducan-
tur omnes cauſæ mediatę, quibus quiſ-
què habet ius, ad rem apprehenſam, ſed
tantum immediatę, veluti dominium, ſi
cum dominio agatur, vel titulus obliga-
tionis, ſi cum ſola obligatione agatur, &
ſuppoſito, quod aliquis habeat rei domi-
nium, non refert quo titulo habeat, quia
7 dum finis † habetur, non curatur de me-
dio, l. mulier, ff. ad Trebell. & quod par-
tes intēdunt eſt poſſeſsionem conſequi,
& ea frui non aliud.

8 Et licet in Regno ad † obtinendum
ſit neceſſarium deducere cauſam remo-
tam, quia dominium non probatur, ſine
titulo, vel inſtrumento, obſeruan. Item
nota, quod dominium de probat. verum
ad

ad hoc vt quis dicatur collitigans, ſufficit, quod obtulerit propoſitionem ratione dominij, licet nullum titulũ, ſeu cauſam remotam adducat. Quid enim † ſi
9 ſictus, qui propoſitionem obtulit, & qui nunquam ſolet allegare cauſam remotam, ſed ſolum dicit ſe dominum eſſe, ci taret in articulo proprietatis, & in ſua petitione deducat titulũ & cauſam proximam? quis negabit illum eſſe proceſſum ciſternum? Cum agatur inter eaſdem partes, & ſuper eadem re, & ex cau ſa proxima, ſcilicet dominio; & ſic orietur ex ſententia exceptio rei iudi. l. cum quę ritur, ff. de exceptio rei iudi. & ſi quis age ret rei vend. nullam deducendo cauſam remotam, ſeu titulum, ſed ſolum proximam, ſcilicet dominium, ſi libellus non eſſet ineptus, & proſequutio fuiſſet generalis, & ſententia generalis abſolutoria, vel adiudicatoria dominij, quæ ex hoc non eſſet nulla, vide me deciſ. 27. num. 19. hæc ſententia pareret exceptionem rei iudi. reſpectu omnium cauſarũ remotarum, traditur in l. ſi mater, §. 1. l. & an eadem, ff. de excep. rei iudi. gloſ. & Doctores in cap. 1. de libel. oblat. DD. in l. 1. ff. de eden. Socin. in cap 2. de libelli oblat. col. 13. prin. art. 2. q. 5. & 6. nu. 2. Nos late deciſ. 27. nu. 18. 1. tom. & nulla eſſet ratio quare non dicatur lata in pro-
10 ceſ. ciſterno. Aliud eſſet, ſi † res eſſet diuerſa, licet perſonæ eędem, veluti, ſi ego habens ius ad duo loca, darem propoſitionem pro vno, pro alio non, nec cedulam reſeruæ, & poſt in alio artic. peterem dicta loca, tunc reſpectu loci, cuius reſpectu non egi, nec dedi cedulam reſeruæ, nõ eſſet pceſſus ciſtern⁹, & idẽ ſi primo egi ratione vtilis dominij, nec
11 dedi cedulam reſeruæ, † & poſtea in alio artic. deduco directum, huius reſpectu non eſſet proceſſus ciſternus; quia ſunt res diuerſæ, & poteſt poſſeſſio ciuilis eſſe pęnes vnum, & naturalis pęnes alium, Bart. in l. ſi duo, ff. vti poſſid. num. 4. & ſic de ſimilibus: in dominio autem ſecus eſt, quia ego non poſſum habere duo dominia in vna, & eadem re, l. ſi vt certo, §. ſi duobus vehiculũ, ff. commod. DD. in l. 3. §. ex pluribus, ff. de acquir. poſſeſ. in
12 vim † ſuperiorum ita fuit iudicatum in proceſſu Petri Laſcum, necnon D. Ioan. de Gamboa ſuper iuris firma, 17. Auguſti 1580. in Curia Iuſtitię Aragon. vbi fuit pronuntiatum, quod Caſtellanus de Amposta, qui in artic. litis pendentiæ dedit propoſitionem in vim dominij, ratione commiſſi, & ſuccubuerat, quia ante certum tempus non potuit commiſſare, potuit poſtea ex alia cauſa noua, idem dominium petere, veluti quia emphiteoſis expirauerat, ex quo tẽporalis erat, tunc enim idem dominium petitur, & attendi debet eius immediata cauſa, & ſic dicitur in motiuo: *Potuit vtiquè ſuper eodem vtili dominio ex cauſa de nouo ſuperuenientet poſt apprehenſionem, de præterito tamen dependentiam habente contra eaſdemmet partes collitigantes intentare iudicium proprietatis.* Vbi Iudices ſolum conſiderarunt, quod vnum & idem dominium, & vna & eadem res petebantur in lite pendente, & proprietate, & ſi hoc ibi fuit practicatũ, non obſtã te quod ius in vim, cuius fuit actum in artic. proprietatis ſuperuenit poſt abſolutum articulum litis pendentiæ; multo magis procederet ſi ante litem pendentem fuiſſet iam natum tale ius; ſolũ enim ibi fuit cõſideratum id, quod petebatur, ſcilicet plenum dominium, & non cauſa mediata, & ſic cum eadem res, quæ in vtroq; articulo petebatur, & eędem partes, ideo fuit pronunciatum articulum eſſe ciſternum, quaſi quod illud ius de nouo ſuperueniens iam eſſet incluſum in plenitudine dominij prææſſ; quia petens dominium nulla cauſa expreſſa poteſt omnem cauſam ſibi competentem proſequi, nos deciſione. 27. nu. 28. tom. 1.
13 Deinde in proceſ. apprehenſ. † citati præconio forali dicuntur actores voluntarij in quantum cõparent, Bald. & Paul. in l. teſtam. C. de teſtam. & cum ſint actores non aſtringuntur deducere omnes cauſas, & titulos mediatos, ſed magis ſibi vtilem, & neceſſariam, for. 1. de pęn. temer. litig. DD. in l. & an eadem, ff. de re

re iud.& ſic poſſunt petere in vno artic. rem ex vna cauſa, & eãdẽ rem ex alia cauſa in alio ciſterno art.iterato petere, & cum proceſſus apprehenſionis includens dictos quatuor articulos eſt vnus, & idem met proceſſus, potuit in eodem deducere nouum ius, & nouam cauſam ſuperuenientem ſibi lite pendẽte, Egid. deciſ.662. Staphil. de lit. iuſti. §. poſtremo,circa fol.416.maxime quando ius ſu peruenit ex cauſa de præterito, & idem eſſet licet tempore inchoatę litis iam cõ peteret,data iuſta ignorantia.l.2.vbi Doctores,C.de conſortibus eiuſdem rei, & etiam data ſciencia, quia cum offerens propoſitionem ſit actor,non tenetur cau ſas remotas deducere; ſed potius agere ex ea quæ ſibi plus placuerit, Egidius vbi ſupra,& nos late deciſ.27.Vnde cum in caſu præſenti eadẽ res ſit petita, eędẽ partes contendentes,dicendum videtur poſſe procedi in artic.proprietatis, tanquam in ciſterno.

Sed contrarium fuit reſolutum, quia
14 † ad hoc,vt dicatur proceſſus ciſternus, & ab alio dependens, ſeu ſuccedaneus non ſufficit, quod ſint eędem partes, & eadem bona, quæ in ambobus proceſſibus contendunt; ſed aliud tertium requiſitum requiritur,ſcilicet,quod ſit eadem cauſa agendi, ſeu petendi, l. & an eadem,de exceptione rei iudicat.§.actio
15 nes, vbi quælibet † cauſa,ſiue titulus facit iudicium, & proceſſum diſtinctum: præſertim, quia Maria mater Iuliannæ reſtrinxit ſe ad cauſam, & titulum hęredis,quia iſto modo excluſit, id quod ſub
16 dit Iuris conſultus,ibidem dicẽs: †*At cũ in rem ago non expreſſa cauſa ex qua rem meam eſſe dico omnes cauſæ vna petitione apprehenduntur.* Quia à contrario agendo in rem, expreſſa cauſa, & titulo quęlibet cauſa debet concludi particulari & diuerſo proceſſu, & in tantum diuerſitas titulorum facit diuerſitatem cauſarum, & pro ceſſuum, quod ſufficiet, quod tituli non mihi immediatè competant ad rem aliquam:vt cauſa non dicatur eadẽ,ſed potius diuerſa, ecce peto domum actione legati,poſtea medietatẽ peto iure etiam legati non mihi immediatè competentis, ſed mediante aliquo, per cuius mortem iure acreſcendi,vel alias mihi com-
17 petit, in hoc caſu ex eo ſolum, † quia datur diuerſitas in acquiſitione titulorum. quorum vnus mediatè, alter immediatè competit, cauſa non diceretur eadem, ſed diuerſa,ita ex Angelo in §. itẽ ſi, nu. 23. inſtit. de exceptio. & in dict. l. & an eadem,§.qui cum partem,vbi gloſ.1.tradit Bertrand.conſ.1.nu.67. tom.1. Blanc. de compromiſ.num.84. & ſic cum hîc iura agendi ſint diuerſa non immediatè, ſed mediatè competentia domnæ Iulianæ,imo contraria & incompatibilia, vnũ ex vltima voluntate, aliud ex contractu non poteſt prætendi, quod ex quo dominium eſt idem, cauſa ſit eadem,& proceſſus,quia ſi ita eſſet, ſequeretur, quod diuerſæ actiones, & tituli competentes ad idem dominium,non poſſent intentari in diuerſis proceſſibus,conſequens eſt falſum ergo.

Deinde, quia iuxta votum partis aduerſę ſufficeret ad ciſternitatem, ſi eædẽ ſint partes, & eędem res; adhuc tamen non poteſt dici,quod ſit eadem res, quæ
18 petitur à domna Iuliana,quia cum † cauſę agendæ ſint diuerſę, licet ad idem dominium bonorum, debent tunc conſiderari bona,tanquam diuerſa, dict. l. & an
19 eadem, ibi: *Quæ niſi omnia concurrant alia res eſt.* Quia † quando in vna perſona cõcurrunt diuerſi tituli, conſiderantur tanquam diuerſi,& perſona tanquam diuerſa,l. ſi conſul. de adoptionibus, etiam ſi bona ſint eadẽ, & ſic domna Iuliana conſideratur, vt vna perſona, tanquam hæres Mariæ reſpectu vinculorum, & vt alia perſona, tanquam hæres Marię,reſpectu Mariæ,vt emptricis bonorum; licet bona ſint eędem,& ipſa etiam bona, ſecundum hos reſpectus diuerſa iudicantur,vt ſic etiam dicantur diuerſi proceſſus illi,in quibus dicta iura deducuntur, quidquod DD.ſupra allegati non habẽt dominium pro. cauſa immediata agẽdi, ſed titulum,qui producit dominium, ſicut

20 cut † etiam cauſa immediata agendi in
poſſeſſorio non eſt ipſa poſſeſsio, ſed titu
lus poſſeſsionis, vt colligitur ex dict. l. &
an eadem, & quando reſpectu dominij
21 titulus eſſet cauſa mediata, tamen † quia
ſine titulo dominium eſt ſine effectu ad
obtinendum, debet reputari pro cauſa
magis immediata, quam quę magis pro-
xima eſt, Bart. in l. 1. colum. 1. vltima op-
poſitione, de conſtitutio. Princip. dicens,
quod etſi dominium ſit cauſa immedia-
ta vſucapionis, quia tamen ſine poſſeſ-
ſione non procedit, potius inſpicimus
cauſam remotam poſſeſsionis, quam pro
22 ximam, & quando ex † ſecunda cauſa,
& remota inducitur effectus, ab illa de-
nominatur effectus, & illi attribuitur, nõ
cauſæ primæ, & immediatę, Bald. in cap.
Imperialem, §. illud, colum. 2. de prohi-
bita feudi alienatione per Federic. vbi
Cardinal. Alexand. colum. 2. & Mathę.
de Afflict. colum. 2. Tiraquel. in tractat.
ceſſante cauſa, limitatione 10. numer. 14.
23 Præcipue, † quia cum titulus ſit potiſsi-
ma cauſa obtinendi in his proceſsibus,
non poſſunt dominium, nec poſſeſsio ſe-
parari ab iſto titulo, & ſic tam proxima
cauſa eſt titulus quã dominiũ; equaliter
24 † enim attenduntur cauſa remota, & pro
xima, ſeu immediata, vbi remota eſt pro
ximé coniuncta l. cum de lanionis, § aſi-
nam de fundo inſtruct. l. in lege cento-
ria, de verborum ſignificatione, Bart. in
l. vxori quis, de auro & argẽt. legat. Bald.
in cap. cum omnes, colum. 6. verſ. Item
quia quando, de conſtitut. dicens, quod
quando cauſa prima agit vi alterius cau-
ſę, inſpicimus tam cauſam, quę vim &
efficatiam tribuit per l. verum, §. cum
quidam, de rebus dubijs, quam etiam
remotam, dum ea eſt fundamentum pro
ximę. Bald. in cap. literis, notabili 3. de
reſcript. Tiraquel. dict. limitatione 10.
à num. 16. & ſic concludendo, quando
titulus vinculorum, quo fundata fuit
domna Maria, foret cauſa mediata, ad
obtinendum in artic. proprietatis, ſuppo
ſito tamen, quod per dictum titulum do
minium corroboratur, quod ſolum de
per ſe non ſufficeret in hoc iudicio ap-
prehenſionis, ſequitur quod titulus re-
putetur pro cauſa immediata, & quod
ſic impediet, vt non poſsit alius titulus
deduci ad continuandum antiquum pro
ceſſum, per viam ciſterbitatis.

25 Præterea iudicia † & proceſſus ſunt
ad inſtar contractuum: vnde ſicut in con
tractibus ſemel abſolutis, & perfectis nõ
poteſt vna ex partibus retrocedere, nec
aliquid de nouo addere, argum. l. perfe-
26 cta donatio, C. de donatio. ſimili modo †
poſt quam partes fuerint conteſtatę litẽ
ſuper vno libello, non poterunt priori li-
bello mutato ad alium deſcendere, l. edi
ta, C. de edendo, vbi gloſ. & omnes Do-
ctores, Dec. à num. 51. Socin. in cap. 2. nu.
27 141. de libelli oblatio. & ſic † in appella-
tione nouus libellus porrigi non poteſt,
Bald. in l. ſi quis libellus, §. Item notat, de
appellat. Roman. conſil. 181. vbi additio,
Dec. in dict. l. edita, num. 54. foro 1. de rei
vendicat. vbi pars ante conteſtatam litẽ
poteſt mutare libellum, & non poſt con-
teſtatam cauſam, ibi: *El actor no pueda
nueua peticion, o propoſicion dar, ni a la peti-
cion aſsi dada en alguna añader, detraher, cor-
regir, ni emendar, ni de alli auant alguna coſa
poner de aquellas, que pertenecen a la ſubſtancia
de la peticion principal*: vbi illa verba; *de alli
auant*, comprehendunt omnes illos qua-
tuor articulos, de quibus ſupra, & illa
verba; *La ſubſtancia de la peticion principal*,
magis adſtringunt caſum noſtrum, quia
hic non agimus de alteranda ſubſtantia,
ſed de in totum dimittenda, & alia de
nouo deducenda, quod à fortiori prohi-
betur, quia non licet recedere à petitio-
ne iam propoſita inuita alia parte, & li-
cet ſint diuerſi articuli poſſeſſio, & pro-
prietas; ſunt tamen vna cauſa, & pro-
ceſſus, vt in primo & ſecũdo decreto aſ-
ſerit Bart. in l. ſi finita, §. Iulian. de dam-
no infect. vbi Bologni. num. 128. Alexan.
28 conſ. 53. colum. 2. in 5. & in hoc differt †
cauſa ab inſtantia, quod inſtantia dicitur
comprehendere tempus, quod eſt inter
vnam, & aliam ſententiam, & cauſa, lis, iu
dicium, & proceſſus comprehendunt di-
uerſas

uerſas inſtantias,l.cum apud,ff.iudic.ſo-
lui,l.eos,C. de appellat. Aſini.in prax. in
princip.cap.3. à num.11. Molin. in verbo
reaſumptio, fol.291.colu.2.in princ.&c.
in verbo proceſſus, fol. 254. colum. 4. in
princip. & in verb. firma, foro *Declarando*, de apprehenſionibus, & foro *Item por d'tr forma*, eod.tit. in quibus locis pro eo-
dem accipiuntur cauſa, lis, iudicium, &
proceſſus.

29 Præterea, quia † eo modo quo &c. ea
actione, qua intentatur iudicium, finiri
debet, l.vbi cœptum, de iudic. adeo quod
porrecto libello cum vnica actione, eò
ipſo alijs actionibus renũtiare cẽſemus,
in eo proceſſu, l.nemo ex his, §. quoties,
de regul.iur.l.cum filius, §. varijs, de le-
gat.2.l. quod in hæredem, §. eligere, de
tributoria actio. Gabriel de actio. con-
cluſ. 1. & 2. l.fin.C.de codicillis, vbi op-
timus tex. ibi, *Sciens ſe vnius electione alterius ſibi additum præcluſiſſe*. for. 1. quod
in factis vſurarum, for. attendentes de
vſur. Molin. in verbo exceptio litis pen-
dentiæ for. 2. in fin. de rei vendicat. ibi:
Apres no pueda variar en alguno de los ditos caſos: cum igitur apprehenſio hic fuerit in-
cohata cum actione ex teſtamento, non
debet proſequi modo per actionem ex
contractu, & hanc opinionem tenet Bar-
dax. de apprehẽſionibus, fol.495.num.4.
&c. in for.24.numer.4. fol. 541. dicens,
quod qui in lite pendente, vel firmis fun
dat ſe in teſtamento patris, non poteſt ſe
fundare in proprietate in teſtamẽto aui,
& quod ſic ille articulus non erit ciſter-
nus, nec pars præcedentium, nec habe-
bit executionem priuilegiatam, cũ non
ſit pars proceſſus priuilegiati, & ibi erãt
eadem bona, eædem partes; & idem do
minium prætendebatur, & omnes tituli
erant teſtamentarij; & hoc non obſtan-
te proceſſus proprietatis non eſt ciſter-
nus, & dicit multoties fuiſſe ita cõcluſũ.
† Ex his patet reſponſio ad contraria, &
30 ad primum reſpõdeo, falſum † eſſe quod
duo illa requiſita ſufficiant, niſi adſit ter-
tium, ſcilicet eadem cauſa agendi, nam
vno ex his deficientibus non orietur ex

31 ceptio rei iudicatæ, nec etiam certum †
eſt, quod titulus ſit omnino cauſa media
ta, & remota, cum det robur, & fomen-
tum dominio ad obtinendum in iudicio
apprehenſionis, vt dixi: nec obſtat illud
quod ibi dicitur de ficto dante propoſi-
tionẽ cum iuſtis, quia cum iſte ad nullã
ſe reſtringat, ſed ſolum ſe dominum di-
cat, poterit quaſcumquè deducere, &c.
32 incohare articulos ciſternos; qui enim †
nullam cauſam exprimit, quamcunquè
poteſt poſtea intẽtare, nos late deciſ. 27.
num.28.

33 Nec obſtat ſecunda ratio, quia † illa
non procedit facta electione modi, ſeu
actionis ad agendum, ea enim facta non
licet variare, ante factam autem potuiſ-
ſet ſibi eligere magis vtilem, & licet po-
ſtea in alijs articulis poſsit aliás cauſas
deducere, præter iam deductam; non ta
men per viam articuli ciſterni, cum non
ſit pars præcedentium articulorum, nec
ab eis dependeat, illis mutatis per nouã
cauſam, cum ad ciſternitatem neceſſariũ
ſit, quod pendeat ab actione & cauſa
præcedenti, vt dictum eſt. Nequè obſtat
exemplar pro contraria parte adductum
de proceſſu P. Laſcum, quia magis cor-
roborat hanc partem, ibi enim fuit decla
ratum, in electione iuris firmæ foro pro-
cedendum in articulo proprietatis, tan-
quam in ciſterno nouo iure tributatio-
nis; quia idem met inſtrumentum tribu
tationis, & idem met titulus tributatio-
nis fuerant iam producta in lite penden
te, & ex eiſdem reſultabant iura de no-
uo producta, ſcilicet temporalis tributa-
tionis: deinde quia ius, quod deduxit in
proprietate de nouo ſuperuenit poſt li-
tis pendentiam ortum ex eodem actu tri
butationis, hic autem iam à principio cõ
petebat, & non ſuperuenit poſt, cum titu
lus venditionis eſſet ante mortem D. San
ctij, & ſic longa eſt diuerſitatis ratio. Tũ
quia (vt nihil omittamus) illa declaratio
fuit facta in vim clauſulæ ſalutaris, attẽ-
to, quod ius extinctionis dependebat ex
cauſa de præterito, & ſaltem in genere
tale ius iam fuerat incluſum in articulis
propo-

propoſitionis, quo caſu articulus debet declarari ciſternus, propter illam generalem incluſionem, & virtute clauſulæ ſalutaris, vt nos diximus dict. deciſ. 27. num. 31. Quinimo coram iudice à quo ſcilicet Regia Audientia, in proceſſu Ludouici Talauera, à quo proceſſus Petri Laſcum efluxerat, fuit totum contrariũ iudicatum; & ita in præſenti cauſa fuit declaratum, non fore procedendum in articulo proprietatis, tãquam in proceſſu ciſterno, ſed externo tantum, vide in proceſſu domnę Iulianę de Aragon, ſuper iuris firma. 16. Septembr. 1601. in Curia Domini Iuſtitiæ Aragon. & idem fuit iudicatum in proceſſu Io. de Eſteruelas ſuper apprehenſione, in art. iuris firmarum, anno 1594. de mẽſe Martij, vbi fuit dictum, non fore procedendum in proceſſu ciſterno, quia non erant eędem partes colligitantes in lite pendente, & firmis.

DECISIO C.XXVII.

De materia renunciationis vſusfructus in præiudicium tertij, & de interruptione præſcriptionis, & an à ſententia arbitri detur appellatio.

SVMMARIVM.

Vſusfructuarius non poteſt renuntiare vſumfructum in præiudicium tertij, ita fuit iudicatum. num. 1. & 26.

Debitum omne in Aragonia præſcribitur 20. annis, exceptis tribus. num. 2.

Sententia arbitralis, an præſcribatur in Regno 30. annis, ſicut res iudicata; cum de iure certum ſit, quod æquiparentur ad perpetuandam actionem, & interrumpendam præſcriptionem. num. 3.

Præſcriptio 20. annorum quemadmodũ interrumpitur per litis conteſtationem factam coram Ordinario, ita coram arbitro interrumpitur intellige, vt num. 4. & 11.

Sententia arbitralis non dicitur propriè res iudicata. num. 5.

Sententia arbitri licet impropriè dicatur ſententia, proprie tamen ſententia non eſt. num. 6.

Sententia arbitri non venit in ſtatutis loquentibus de ſententijs, ſecus eſſet ſententia arbitrorum ex neceſſitate ſtatuti electorum. num. 7.

Appellatio interponitur à ſententia arbitrorum, ex neceſſitate ſtatuti electorum, tanquam à ſententia Iudicis. num. 8.

Sententia arbitralis potius tranſactio, quam res iudicata dicitur, & ſic non comprehẽditur in diſpoſitione forali, quod præſcribatur, tanquam res iudicata, 30. annis, ſed 20. tantum præſcribitur. nu. 9.

Sermo generalis in Regno quandoquè eſt reſtringendus. num. 10.

Obſeruantia penultima de præſcriptionibus, intelligitur late. num. 11.

Præſcriptio non interrumpitur per litẽ, in qua agens ſuccumbit. num. 12.

Litis conteſtatio ad interrumpendam præſcriptionem debet fieri a vero domino, contra quem præſcribitur, vel ab habente mandatum, aliàs ſecus, & ſiue petat in iudicium, ſiue extra, debet de mandato conſtare, ita fuit iudicatum. nu. 13.

Præſcriptio interrumpitur in Regno nõ ſolum per petitionem iudicialem, ſed etiam extra iudicialem. num. 14.

Præſcriptio eſt mere odioſa, & ſic per ſolam citationem validam interrumpitur. num. 16.

Interpellatio nulliter facta in iudicio, licet nõ producat actũ legitimũ in iudicio, cauſat tamen factum extra iudiciale, ad cauſandã malã fidem in præſcribente. n. 17.

Præſ-

Præſcriptio non currit antè quam actio incipiat competere.num.18.

Negligentia partis legitimæ ad petendum debitum, non ſolum ſibi præiudicat, ſed & ſequenti qui poſt ipſum capere debet.num.19.

Vſusfructuarius,tanquam Procurator proprietarij,abſquè alio mãdato poteſt agere rei vendicatione, vel alia actione competenti contra tertium poſſeſſorem,vel detẽtatorem rei fructuariæ ſine alio ſpeciali mandato proprietarij: & vſucapionem,& præſcriptionem interrumpere , & omnia alia facere,quæ tendunt ad vtilitatem proprietarij, & conſeruationem rei fructuariæ.num.20.

Vſufructuarius nomine proprio nullas actiones , nec vtiles , nec directas poteſt exercere , niſi pro ſuo tantum vſufructu. num.21.

Vſusfructus nominum, & debitorum venit in legato vſusfructus omnium bonorum.num.22.

Vſusfructus alicuius debiti ſi legetur cẽſetur legata proprietas cum obligatione reſtituendi.num.23.

Negligentia mariti in non interrumpendo præſcriptionem ſemel incohatam, antequam res efficeretur dotalis præiudicat mulieri , licet poſtea ipſa habeat recurſum contra maritum, & eius hæredes , ita fuit iudicatum.num.24.

Conditionem facit in teſtamento ſine dubio dies incertus.num.25.

Legatarius hæres, & Prælatus, & ſimiles poſſunt præiudicare Eccleſiæ,& alijs in quærendis quamuis non in quæſitis. numer.27.

Debitor bene poteſt renunciare quærenda, & ſi ſit in fraudem creditorum non tamen quæſita.num.28.

Proprietarius cui legata eſt proprietas, licet decedat antequam vſusfructuarius,nihilominus transmittet proprietatem ad hæredes ſuos, nec dabitur caducitas in legato propter mortem proprietarij.num.29.

Legatũ non fit conditionale ex eo, quod adijciatur tempus mortis,nam tempus mortis non adijcitur ad conditionandum legatum,ſed ad hoc ne legatarius turbari poſſit, & ad magis declarandam voluntatem teſtatoris.num.30.

Conditio quæ ineſt,ex neceſſitate actus ſi exprimatur non nocet,nec impedit transmittendi facultatẽ: ſecus quando exprimitur ea quæ tacite ineſt ex voluntate teſtatoris.num.31.

Vſufructuarius poteſt transferre in proprietarium ius exigendi vſumfructum. num.32.

Negligentia vſufructuarij in non interrumpendo præſcriptionem,nocet proprietario,ita fuit iudicatum.num.33.

Matthias de Rada vidua relicta à quondam Petro Xabar,a quo habuitquatuor filios , nupſit in ſecundis nuptijs Auguſti.Orruytiner,iſta Matthias,cum conſenſu viri cõpromiſsit omnes ſuas lites & differẽtias, quas habebat cum ſuis filijs,in poſſe quarumdam perſonarum,tanquam arbitrorum,& amicabilium compoſitorum, & ſeu arbitratorum ; qui ſententiam arbitralem ferentes condemnarunt filios ad ſoluendum matri 80000.ſolid. hyppotecando ad ſolutionem bona , ſiue turrin ſequeſtratam , & apprehenſam in hoc proceſſu,reliqua autem bona dimiſſerũt pupillis.fuit lata ſententia die 4. Marcij, 1575.Eadem Matthias dedit marito Auguſti

guſti. vſumfructum ad vitam Auguſtini, in d. 80000. ſolid. & eundem vſumfructū confirmauit in ſuo teſtamento 18. Maij, 1579. in quo teſtamento reliquit eadem Matthias Eliſabetę Orruytiner priuignæ ſuæ 2000. ſolid. ex dictis 80000. ſolid. idque poſt finitum vſufructum Auguſtini mariti illius, ſimulque patris Eliſabetæ.

Auguſtinus, die 22. Maij, 1580. renuntiauit vſumfructum, reſpectu dictorum 20000. ſolid. (præſumpta mens videtur aperiendi viam filiæ ad petendum legatum relictum finito vſufructu) Eliſabeta ſuppoſita renuntiatione petiuit ciuiliter ab hęredibus Matthię dictos 20000. ſolid. die 20. Aprilis, 1583. Et hæredes
1 † fuerunt abſoluti in Regia Audientia ex capite, quia adhuc viuebat Auguſtinus vſufructuarius; qui non poterat renūtiare partem vſusfructus in pręiudicium hæredum, in quorum fauorem dicebatur legatum factum, & relictum à tempore finiti totius vſus fructus. Et fuit facta abſolutio 27. Septembris 1584. Mortuo deinde dicto Auguſtino Ruytiner fecit apprehēdi ſeu ſequeſtrari Turrim hyppotecatā dictę Eliſabethi, pro recuperatione dictorum 20000. ſolid. in Regia Audientia 22. Februar. 1609. in proceſſu apprehenſionis Eliſabethis Orruytiner, in quo proceſſu & lite, oppoſuit ſe quidam tertius poſſeſſor ſupradictæ Turris, opponendo contra legatum de præſcriptione illius ex lapſu 20. annorum; quæritur de pluribus.

Primo, vtrum talis actio ad 20000. ſolid. deſcendens ex ſententia arbitrali præſcribatur 20. annis, ſicut regulariter
2 in Regno omne † debitū (quibuſdam exceptis) pręſcribitur 20. annis, foro. ad refrenandum de ſolutionibus, an vero præſcribatur 30. annis, ſicut res iudicata per obſeru. penult. de pręſcriptio. vbi contra depoſitum, actionem deſcendentem ex coniugio, & rem iudicatam, non currit præſcriptio 20. an. ſed 30. requiruntur, Molin. verbo præſcriptio verſic. præſcriptio depoſiti.

Secundo, an caſu quo præſcriptio 20. annorum ſufficiat, dicatur illa interrupta per litem motam intra 20. annos, in qua reus fuit abſolutus.

Tertio, an præſcriptio inchoata contra vſumfructuarium noceat legatario, cui legatum fuit á tempore finiti vſusfructus.

Vltimo, an ſi renuntiauerit vſumfructum vſusfructuarius, ſiue in totum, ſiue vſq. ad quantitatem legati, incipiat cōpetere ius petendi legatario; ita vt ex tunc currat contra eum præſcriptio.

Circa primum prima fronte videba-
3 tur dicendum, quod ſicut res † iudicata præſcribitur in Regno 30. annis tantum, ita etiam ſententia lata ab arbitro; cum iam iudicia & arbitria æquiparentur l. 1 vbi DD. ff. de receptis arbitris, & illud de iure certum eſt, quod quantum ad perpetuandam actionem, & interrumpendam præſcriptionem equiparantur tela iudiciaria, & tela arbitrij, hoc eſt, iudicium habitum coram iudice, & habitum coram arbitro, & conſequenter, ſicut præſcriptio mixta 10. vel 20. annorum (quæ dicitur longi tempo-
4 ris) interrumpitur † per litis conteſtationem coram ſuo iudice factam, l. more C. de rei vendicatio. Balb. de præſcriptio. 2. par. 6. par. principalis quæſt. 4. num. 32, Panor. in cap. illud num. 14. de præſcrip. ita etiam interrumpitur per litis conteſtationem factam coram arbitro, ſicut coram Iudice ordinario, quia litis conteſtatio coram illo facta inducit interruptionem præſcriptionis, & perpetuationem actionis, ſicut facta coram ordinario, l. cū antea & alijs, C. de recept. arbit. verſ. plenius, vbi dicit: *Plenius autē, & generaliter diffinimus conuentum in ſcriptis apud compromiſſarium iudicem factum, ita temporis interruptionem inducere quaſi in ordinario iudicio lis fuiſſet inchoata*, Bartol. & alij, ibi, ita Panor. in d. cap. illud, nu. 14. alios allegans Balb. vbi ſup. num. 32. adhuc tamen contrarium eſt dicendum, quia ſen-
5 tentia arbitralis, † non proprie dicitur res iudicata, nam res iudicata dicitur ſententia & pronuntiatio iudicis; quæ finē imponit

imponit liti, l. 1. de re iudicata, vltra, Bartol. ibi, & DD. Iaſ. num. 8. Rippa, num. 6. Abb. in rub. de re iudicata, Maran. de ordine iuditiorum, par. 6. tit. de ſententia diffinitiua, num. 128. cum ſequentib. & ſi res iudicata dicitur a iudicio, nō erit ſententia arbitralis res iudicata, arbitria namque non ſunt iudicia, ſed ad inſtar iudiciorum, l. 1. de arbitris, vbi Iaſ. nu. 4.
6 dicit: Quod ſententia † arbitri, quamuis large & impropriè dicatur ſentētia, proprie tamen non eſt, quia arbitri non habent iuriſdictionem, ſed notionem, & quod ſic in ſtatutis appellatione ſententię non venit ſententia arbitri, ſecūdum Abb. in cap. cum dilectus, & in c. ex parte, de arbit. Iaſſ. d. num. 4. & 5. vbi dicit:
7 Quod cùm non ſit propriè ſentētia † nō veniet in ſtatutis loquentibus de ſententijs (niſi eſſet ſententia arbitrorum iuris ex neceſsitate ſtatuti electorum, qui potius iudices, quam arbitri dicuntur, & ſic
8 ab eorum † ſententijs de iure appellatur, tanquam a ſententia iudicis, Iaſ. in §. omnium, num. 10. de actio. Felin. in c. fin. num. 12. de ſententia, & re iudicat. Iaſ. in l. cum ſpecialis, num. 6. C. de iudi. vbi de communi, Socin. regul. 31. fallent. 4. Aret. in l. 1. C. de arbitris, Lanfranc. de arbitris, quæſt. 7. & 14. Panor. in cap. cum dilectus de arbitris, late Portol. in tract. competentiarum, for. 1. num. 26.) Rippa, in rub. de re iudicat. num. 16. & in l. 1. nu.
9 3. C. de re iudicat. dicens. Quod potius † eſt tranſactio, quam res iudicata, vnde cum in Aragonia omne debitū in ſcriptis, ſiue ſine ſcriptis pręſcribatur 20 annis, dēptis, tribus caſibus, inter quos eſt res iudicata, d. for. ad refrenandum, & d. obſeruantia penult. & fori Aragonum, aliàs ſtatuta dicantur Mol. in verbo, fori Aragonum, fol. 155. col. 4. circa fin. Portol. ibi. num. 8. vbi alios allegat, ſequitur inde, quod in hac diſpoſitione forali non veniet ſententia arbitralis, vt eodem tēpore 30. annorum fruatur; ſed quia ratio hęc non tranſit ſine difficultate, quando
10 quidem ſermo † generalis in Regno reſtrigendus non eſt, obſeru. item donatio de donatio. Portol. in verbo, forus, num. 53. & 54. vbi non offenditur charta ſi extendatur ad caſum, qui ſub larga & in propria ſignificatione verbi expreſsi cōtinetur, licèt aliàs verba in proprio ſignificatu ſint accipienda, Portol. nu. 46. quia hęc non extenſio, ſed vis comprehēſiua eſt, in quantum proprietas verbi ſe extēdit, etiam latè non aliàs, vt dixi tom. 1. deciſ. 64. Quapropter vidi quandā apoſtillam in foro ad refrenandum de ſolutio. quę apoſtilla dicit: quod in quantum
11 obſeruantia penult. † de præſcriptio. loquitur generaliter de re iudicata, debet intelligi in quacumque ſententia, etiam arbitrali, & ita melius concludendo, & ad euaſsionem huius contrarij & dictorum ſupra, dicerem, quod illud procedat in ſentētia arbitri de iuſtitia, a cuius ſententia appellatur, argum. ab ſpeciali ab obſeru. 2. de re iudicat. Portol. in verbo, arbiter, in eo namque datur iudicium, & iam arbitria ſunt reddacta ad inſtar iudiciorum, d. l. 1. ita in terminis concludit Balb. vbi ſup. num. 32. Panor. num. 14. per l. penult. C. de recept. arbit. & iſto modo procedunt contraria, ſecus autem eſſet in ſententia lata per arbitratorem & amicabilem compoſitorem, tunc enim non haberet prerrogatiua rei iudicatæ, quia coram arbitratore non eſt iudicium, ſed habet vim cuiuſdam tranſactionis, quę coram eo fit, vt in §. ſi vero, in authent. vt different. iudic. Inno. in c. quintauallis, de iur. iuran. ita in expreſſo tenet Abb. vbi ſup. nu. 17. dicens, ſententiam arbitratoris non habere priuilegiū rei iudicatę, ad perpetuādam actionem, & interrumpendam pręſcriptionē, Ioan. Andr. in additio. ad Specul. tit. de litis cō teſtat. §. effectus, Oldrad. conſ. 176. Vnde cum in Regno iſta arbitria ſemper relinquantur pœnes arbitros, tanquam arbitratores & amicabiles compoſitores, vt in caſu præſenti, ſequitur manifeſtè, quod hęc ſententia arbitralis non habet vim rei iudicatę, nec durabit 30. annis, ſicut illa, ſed potius pręſcribetur 20. annis, ſicut alia quęcumque debita pręſcribuntur

buntur in Regno, d.foro ad refrenãdum & obſeru.penult.

Ad 2. caput deueniendo, ſuppoſito quod hoc debitum præſcribatur 20. annis,videamus,an fuerit debitum præſcriptum per lapſum temporis ab anno 1575. quo anno fuit capitulatio matrimonialis,à qua efluxit debitum, vſque ad annũ 1609. in quo Eliſabetha Orruytiner litem apprehenſionis in choauit, an vero ſit interrupta præſcriptio per primam litem mota anno 1583.& videbatur dicendum,quod non fuit interrupta, quia per

12 litem † in qua agens ſuccumbit,non interrumpitur præſcriptio, Balb. de præſcriptio.3.p.6.part.principalis, q.4. num. 37.verſ.Quinto limitatur,dicens: Quod per iudicium & litis conteſtationem,vbi agens ſuccumbit,nõ interrumpitur pręſcriptio 10.vel 20.annorum, Paul.de Caſtro,conſ.199.col.penult.Felin.in c.illud num.17. verſ.Decimaquarta conclusiõ, de præſcrip.Couar.in regul.poſſeſſor, p. 2.§.12.num.4. verſ. Hanc item, Domin. Monter.deciſ.21.num.16.in ea autem lite ſuccubuit dicta Eliſabetha, ſiue quia ante tempus egit,ſiue quia ſine actione egit,ergo.

Tum etiam, quia ſi ex dicto capite ſuccubuit,vel quia nõdum poterat agere,& per conſequens non erat pars legitima pro tunc ad agendum, ſequitur inde,quod non potuit interrumpere,quia qui non habet ius,vel non eſt pars legitima ad petendum,non interrumpit præſcriptionem,Balb.vbi ſup. verſ. Sexto limitatur,dicens:Quod litis conteſtatio †

13 ad interrumpendum debet fieri à vero domino,contra quem pręſcribatur;aliàs autem ſi fiat ab alio,quam a Domino nõ interrũpit præſcriptionẽ, ſequitur Bald. in l.ſicut,n.7.verſ.ſed quid,C.de præſcriptionibus 30.annorũ.Ex quo ſequitur in ferendo,quod ſi quis nomine alterius petat debitum, ſiue etiam agat in iuditio, niſi per exhibitionem mãdati ſe eſſe partẽ legitimã ad agendum oſtendat,nõ interrumpet præſcriptionem,hac tamẽ data differentia,quod in iudicio debet excipi per aliam partem de deffectu mandati,vt deffectus noceat,effectuq; interrumpendi careat,Tiraqu. de retractu linág.§.1.gloſ.10.num.96.& 110. extraiudicium autem ſemper debet oſtẽdere mãdatum,licet non excipiatur de eius deffectu,aliàs nihil aget,nec interrumpet,l. ſi quis inficiatus,ff.depoſiti, Tiraq.d.n. 110.pro vt fuit iudicatum in proceſſ.Ioã. de Puejo ſuper apprehenſione in Regia Audientia in menſe Martij 1611.actuario Ibañez,vbi procurator Simonæ de Oſtauat, qui nomine illius debitum petebat extra iudicium,non exhibendo mandatum, ſeu ordinem ſibi datum ad petendum,non valuit illius præſcriptionẽ interrũpere,& manſit debitũ præſcriptũ.

Sed certe licèt de iure id procedat,tamen contrarium dicendum eſt in Regno,quia in Regno præſcriptio † interrũ

14 pitur non ſolum per petitionem iudicialem,ſed etiam extraiudicialem, obſeru. item licet,de præſcriptio.dicens: *Quod ſi petitum fuerit infra 20. annos in iudicio, ſiue extra à debitore debitum, poterit etiam peti poſt 20. annos,&c.* hoc eſt,quod erit interrupta præſcriptio,& hoc eſt notiſsimũ,apud foriſtas, ex illa autem lite mota in qua reus fuit abſolutus,certum eſt, quod reſultat quidam actus,tanquam extraiudicialiter geſtus,& ſic petitio extraiudicialis,in terminis Panor.in d.c.illud,n.15.de præſcriptio.latius in c.at ſi clerici vbi no

15 tatur,de iudicijs,& ſic in Regno † petitio iudicialis nulliter facta interrumpit præſcriptionem;quia habet vim extraiudicialis interpellationis,& actus,vti fuit iudicatum in proceſſ. Petri Crexencam, ſuper appellitu captionario,in Curia Iuſtitiæ Aragon.anno 1599. vide me de inhibitio.c.5.§.2.a n.10. cum ſequent. Domin.Monter.deciſ.21.per totam.

Ergo cõcludi opportet,quod per huiuſmodi litẽ,tãquã per factũ quoddã extraiudiciale,interrupta fuerit pręſcriptio,ſaciũt notata per Abb.vbi ſu.n.14.verſ.vbi autẽ exigetur,de præſcript. Cõtraria autẽ procedunt de iure,quo attento, cum non ſufficiat proteſtatio extraiudicialis

M regu-

regulariter, ad interrumpendam preſcriptionem, c. nihil, & ibi Felin. de preſcrip. idem in cap. illud, num. 17. verſ. decimaquinta concluſio, Anton. de Butrio, in cap. auditis. 4. colum. eod. & in cap. ſuper eo, de parrochis, Ioann. Baptiſta Bobius, de ſtatut. vrb. preſcrip. gloſ. 22. vbi limitat, Balb. vbi ſup. num. 18. vbi late l. alienam, & ibi Bartol. & gloſ. ff. pro emptor. ſequitur, quod debet eſſe actus iudicialis legitimè factus: adeo vt nullus non interrumpat, Balb. vbi ſup. num. 27. dicens: quod licet citatio ſola interrumpat præſcriptionem longiſsimi temporis 30. annorum, illud tamen intelligit in citatione valida, ſecus ſi nulla aliquo reſpectu, quia non interrumperet, l. ſi pater, vbi gloſ. & Bald. C. de ſtat. deffunct. citatio namque inualida nihil operatur, l. fin. l. ſi accuſatoribus, C. de accuſatio. ita firmant Roman. Alex. Iaſ. Bald. & alij multi allegati per Balb. d. num. 27. Et ſi contrarium ſtatutum (vt ſcilicet ſufficiat interpellatio extraiudicialis per dictam obſeruantiam) non haberemus, idem eſſet dicendum in noſtra præſcriptione ſtatutaria, qua cauetur, quod ſi creditor ſteterit per 20. annos, quod nō petierit debitum, amplius non audiatur: nam hæc præſcriptio fundatur in ſola negligentia creditoris non petentis, & odio illius abſque facto debitoris, & ſine titulo & poſſeſſione: & ita dicitur me-
16 rè odioſa † præſcriptio, & ſic per ſolam citationem validam deberet interrumpi iure communi attento, vt in ſimili odioſa præſumptione, Balb. vbi ſup. num. 10. allegans Bart. Angel. Alexan. Imol. Iaſſ. & Bald. Abb. in dict. cap. illud, num. 12. & ſimiliter etiam litis conteſtatio, quæ longi temporis præſcriptionem 10. vel 20. annorum interrumpit, debet eſſe valida, nam nulla non interrumpit, & habetur pro non facta, gloſ. in l. penult. verbo, nom competentem, C. ne de ſtatu deffuncti, Balb. vbi ſup. nu. 35. Abb. num. 14. vbi ſup. Inde fit reddeundo ad propoſitum, vt in dictis caſibus reſpectiuè citatio, & litis conteſtatio nulliter factæ non interrumpant, quia cum debeant eſſe iudiciales, debent eſſe validę, aliàs habentur pro non factis, è contra vero, cum habeamus in Regno ſtatutū, quod interpellatio extraiudicialis va-
17 leat, ideo interpellatio facta † in iudicio nulliter, licet non producat actum legitimum, cauſat tamen quoddam factum extraiudiciale, etiam ad cauſandā malam fidem in præſcribente, vt tenet Abb. vbi ſup. num. 14. & 15. Balb. num. 35. & hoc in Regno ſufficit per d. obſeru. vt dixi, vide me in tracta. inhibitio. cap. 5. §. 1. num. 10. & Domin. Monter. deciſ. 21. & per conſequens cōcludendum eſt, quod dicta præſcriptio fuerit interrupta, tam quoad Eliſabetham Orruytiner legatariam, imo & interrumpiſſet dicta interpellatio in fauorem Auguſtini Orruytiner patris & vſufructuarij; cum vnus alterius ius conſeruare & meliorare poſſit, idque caſu quo vſumfructum in ſui ipſius præiudicium, anno 1580. non renunciaſſet.

Fortius, & quod plus eſt non habuit neceſſe ipſa Eliſabetha interrumpere præſcriptionem ad ſubſtinendum legatum, non dato aliquo alio, qui poſſet hæredes debitoris interpellare; prout hîc, poſtquam Auguſtinus Orruytiner renūciauit anno 1580. vſumfructum 20000. ſolid. in ſui præiudicium, quod potuit vt infra, a quo tempore non potuit amplius interpellare, neque etiam ipſa Eliſabetha legataria; quia cum legatum eſſet ei factum a tempore finiti totius vſuſfructus, & non antea, & ſic fuit exactio dilata in illud tempus, vt dicemus, eo renunciato tantum in parte, nō venit dies, quo ipſa agere potuit; & ſic non potuit ei currere præſcriptio, quia non valenti agere, non currit præſcriptio; non enim
18 currit † præſcriptio ante quam actio incipiat competere, l. ſicut in fin. principij, C. de preſcriptio. 30. annorum, & ſic in debitis ſub conditione contractis nō currit ante conditionis euentum, l. cum notiſsimi, §. illud, C. de preſcriptio. 30. annorum, & ita Paul. de Caſt. conſ. 391. col. 1. dicit:

cit:quod id quod non eſt in actu & potẽ
tia præſcribi non poteſt, facit l. in rebus,
§.omnis, C.de iure dot. Balb. vbi ſup. 6.
& vltima p. per totam ſignanter, n.10.&
16. vbi ſimiles caſus enarrantur multi, in
quibus impedito agere nõ currit præſ-
criptio. Eſt verum (licet extra caſum de
quo agimus digrediamur) quod ſi vſuſ-
fructuarius non renuntiaſſet, & ſic remã
ſiſſet habilis ad petendum, & eſſet negli
gens in petendo, tunc præſcriptio cõtra
eum inchoata, & ſua negligentia noce-
rent legatario, licet daretur recurſus cõ
tra vſumfructuarium, ratio eſt: quia quã
19 diu in aliquo debito datur pars † legiti
ma ad illud petendum, ſi non petat, non
ſolum ſibi præiudicat, verum & ſequen-
ti, qui poſt ipſum capere debet, l. ſi hęres
2. §. fin. ff. ad Trebel. & ibi gloſ. vbi negli
gentia hæredis grauati in non petendo
debitum cauſat illius præſcriptionem,
non ſolum contra ipſum grauatum, ſed
etiam contra fideicommiſſarium, & ſic
ſecundum Bart. ibi, negligentia hæredis
nocet fideicommiſſario, idẽ tenet Paul.
de Caſtr. ibidem, per tex. in l. mulier, §.
ſed enim, ff. ad Trebel. Peregrin. de fidei
commiſ. art. 10. n. 45. cum ſequẽ. & in pro
prijs terminis vſusfructus, quod negligẽ
tia vſusfructuarij noceat proprietario,
quoad præſcriptionem, eſt tex. in l. 1. §.
fin. cum ſeq. ff. vſusfructuar. quemadmo.
caueat, cuius verba ſunt: *Interdum etiam
inerit proprietatis æſtimatio (hoc eſt cauebit v-
ſusfructuarius de æſtimatione proprietatis) ſi for
te fructuarius, cum poſſet vſucapionem interpel
lare neglexerit, omnem enim rei curam ſuſcipit.*
Nam & cuſtodiam præſtare tenetur, l.
nam fructuarius, ff. eodem, Bart. Alber.
& communiter DD. in d. l. 1. id ipſum do
cent idẽ Bart. in l. 1. §. fin. de oper. nou. nũ
tiatio. & alij multi allegati per Anton.
Gom. to. 2. var. c. 2. n. 6. Caſtillo, de vſufru
ctu, c. 20. n. 12. & 14. vbi dicit communẽ:
vſusfructuarius namq; nomine proprie-
20 tarij † tanquam procurator, ſine alio
mandato poteſt agere rei vendicatione,
vel alia actione competenti contra ter-
tium poſſeſſorem, vel detentatorem rei
fructuariæ, ſine alio ſpeciali mandato
proprietarij, & vſucapionem, vel præſ-
criptionem interrumpere, & omnia alia
facere, quæ tendunt in vtilitatem pro-
prietarij, & conſeruationem ipſius rei
fructuariæ, Caſtillo, vbi ſup. Caualin. mil
leloquio. 1, num. 11. & 12. Alex. Crot. Ru-
be. & alij allegati per Caſtillo, qui teſta-
tur de communi, dicens: hæc omnia taci
tè vſufructuario mandata videri, ſic con-
cilians, Caual. de vſufructu, n. 77. & 198.
Craſſum, in §. legatum, q. 34. n. 2. ex vna,
& Bald. & Caſtrenſ. ex alia, quorũ pri-
mi nullum habere fructuarium manda-
tum à proprietario agendi in reſpicien-
tibus proprietatem, ſecundi contrarium
aſſerebant, ſic probatur d. l. 1. & commiſ-
ſa eſt vſufructuario cuſtodia bonorum,
eo ipſo, quo habet vſumfructum, & cen-
ſetur procurator generalis proprietarij
ad exercendũ omnia, quæ concernunt
adminiſtrationẽ rerũ, d. l. 1. & tranſeũt in
eũ actiones actiuæ, tã ex obligatione cõ
uentionali, quã legali, Oldrad. conſ. 24.
Couar. lib. 2. variar. c. 1. & 2. n. 4. idque no
mine proprietarij, Greg. Lop. l. 4. ti. 31. p.
3. gloſ. 1. & ſic poteſt debita exigere & ſo
lutionẽ recipere, l. vxori meæ, de vſufru
ctu legato, Socin. conſ. 132. num. 13. lib. 1.
Surd. conſ. 162. n. 14. in 2. nomine tamen
22 proprio nullas actiones † exercebit, ſiue
directas, ſiue vtiles, niſi pro ſuo vſufru-
ctu tantum, Caualca. de vſufruct. n. 7. &
198. & nos latius in deciſ. 63. 1. to. in vſu-
fructu autem vniuerſali legato Auguſti
no certum eſt, quod etiam continebatur
vſusfructus 20000. ſolid. legatorum Eli
23 ſabethæ; quia vſusfructus nominum † &
debitorum venit in legato vſusfructus
omnium bonorum, l. vxori meæ, de vſu-
fructu legato, l. qui filiũ, C. de legat. Ro-
land. conſ. 8. num. 3. vol. 2. Natta, conſ.
297. Mantic. de coniectur. lib. 9. tit. 6. nu-
mer. 2. dicens: quod poteſt abſque ceſſio
ne proprietarij exigere & petere debi-
ta proprietaria talis vſusfructuarius om
nium bonorum, Mantic. numer. 3. latè
Decius, conſ. 418. numer. 8. & 67. quia
dicitur procurator in cauſa propria

M 2 ad

ad debita petenda, l. 1. §. fin. cum l. ſeque. de nou. oper. nuntiatio. Bertrand. conſ. 162. num. 11. vol. 5. Mantic. vbi ſup. qui tenent, quod quando legatur vſusfructus
23 alicuius † debiti, cenſetur legata proprietas, cum obligatione reſtituendi; maxime vbi legatur vſusfructus bonorum mobilium, & ſedentium, nominum, iurium, inſtantiarum & actionum; præſertim in Regno, vbi conſtitutio vſusfructus in omnibus bonis perinde eſt, ac ſi ſuper vna quaque re particulari relinqueretur, vt in d. deciſ. eſt tamẽ certum, quod in d. caſu remaneret recurſus proprietario & fideicommiſſario contra hæredem & vſumfructuarium, d. l. 1. Paul. de Caſtr. in d. l. ſi hæres, §. fin. ad Trebel. per l. mulier, §. ſed enim ad Trebel. Peregrin. art. 10. num. 45.

Et ita in ſimili habemus, quod negli-
24 gentia mariti † in non interrumpendo preſcriptionem ſemel inchoatam antequam res efficeretur dotalis (nam poſt inchoari nõ poteſt) preiudicat mulieri, etiam in rebus dotalibus per tex. in l. ſi fundum, ff. de fundo dotal. (vbi datur vna limitatio) licet habeat ipſa recurſum contra maritum, & eius hæredes, vt reſoluit Garcia de expenſ. cap. 13. num. 34. Maſſue. tit. de præſcrip. verſ. item & res dotalis, Molin. de primog. cap. 10. num. 4. Pereg. de fidei. art. 41. num. 18. prout fuit declaratum in Curia Iuſtitiæ Aragonũ, ann. 1608. in proceſſu dñ Martini de Gotor, ſupra iuris firma non obſtante, quod mulier conſtante matrimonio erat impedita agere.

Et ex his patet reſponſio ad 3. quæſitum, quod ſilicet præſcriptio inchoata contra vſumfructuarium noceat legatario proprietatis, ſi vſusfructuarius potuit agere vt ſupra, ſecus autem ſi non potuit agere, quia nec contra eum, nec contra proprietarium curret præſcriptio; quid autem ſi renuntiauerit vſumfructum, dicetur in ſequentibus.

Ad vltimum quæſitum deueniendo videbatur dicendum, quod hoc legatum 20000. ſolid. relictum poſt tempus finiti vſusfructus Auguſtini eſt conditionale, quia hoc tempus eſt incertum an adimpleatur viuo legatario, & dies in-
25 certus in teſtamento † conditionem ſine dubio facit, l. 1. ad fin. l. dies incertus, & ibi Doctores, de conditio. & demonſ. Mantic. de coniectur. lib. 4. tit. 20. num. 19. l. vnic. §. ſin autem, C. de caducis tollen. l. 4. ff. quãdo dies legati cedat. idem Mantic. de coniect. lib. 11. tit. 20. n. 3. & ſi interim moriatur legatarius, extinguitur legatum, & non tranſmittitur, l. quibus diebus, §. quiddam Titio, de conditio. & demonſtra. & ibi Bartol. & Paul. gloſ. & communiter Doctores, in l. Seius Saturninus, ff. ad Trebel. dict. §. ſin autem, vbi ſupra, Mantic. d. num. 3.

Hoc ſuppoſito pro vero, quod ſit legatum conditionale, reſultat quod moriente ante diem extinctionis vſusfructus legatario, proprietas legati accreſceret hæredibus Matthiæ de Rada teſtatricis, propter quod intereſſe ſequitur notabi-
26 liter, quod non potuit Auguſtinus renuntiare vſumfructum † in preiudiciũ hæredum ad quos in dict. caſu poterat reddire legatum, & in quorum fauorem videbatur adiecta conditio, ſeu dilatio, non vero legatarij. Bartol. in l. illis libertis, ff. de conditio. & demonſ. Alexan. in l. 1. numer. 2. verſic. nam reprehendit, C. de legat. Mantic. de coniectur. lib. 10. titulo 5. numer. 8. Legatarius enim,
27 hæres, † prælatus & ſimiles, poſſunt in quærendis præiudicare Eccleſiæ & alijs, quamquam non in quæſitis, Bartol. & Doctores, in l. iubemus nullam, C. de ſacroſanct. Eccleſ. Doctores, in cap. 1. de dolo & contumac. Çauarel. in cap. potuit, de locat. Iaſſ. conſil. 108. numer. 1. Decius, in cap. Eccleſia Sanctę Marię, column. 24. de conſtitut. longa remiſſio per Bertachi, in verbo prelatus ſolus, vbi teſtatur de communi, l. qui autem, ff. de his quę in fraud. creditorum, vbi bonus textus Crauet. conſil. 152. numer. 9. Iaſſ. in l. legatum la primera, columna antepenultima de legat. 1. Franchis, deciſſione 101.

Honde-

Honded.conſ.55.num.34. vol.1. Debitor
28 enim licet † bene poſsit renuntiare & repudiare hæreditatem, vel legatum, ſibi delatam in bonis alterius, nec poſſunt creditores illam renuntiationem reuocare, etiamſi fiat in eorum fraudẽ, quia non diminuitur patrimonium debitoris, Iaſ.in §.item ſi quis in fraudem, num.121. de actioni. notat Anton. Gomez. in l.51. Taur.num.66. per l.ſi ſponſus, §. ſi maritus.2.de donat.inter vir.& vxor. l.profectitia,§.ſi pater, de iure dotium, in quibus iuribus, poteſt quis renuntiare quærenda ad fauorem alicuius, abſque eo, quod dicatur facere præiudiciũ alicui, renuntiare enim quærenda non eſt diminutio patrimonij, ſed potius non acquirere, quod a debitoris voluntate pendet, tamen non poteſt alienare bona ſua ſemel quæſita, in fraudem creditorum, d. l. qui autem, Anton. Gomez, in l.48. Taur.n.9. Vnde concludendo, licet potuiſſet Auguſtinus renuntiare vſumfructum queſitum, quoad ſui preiudicium, ſicut pater renuntiat vſumfructum in bonis aduentitijs in fauorem filij, l.cum oportet,§.ſin autem, C.de bonisq; liber.& ibi DD.Gomez.vbi ſup.n.9.vbi &c. de communi alios allegans: non tamen potuit renuntiare in præiudicium hæredũ, quibus legatum foret quærendum, moriente legatario ante diei euentum: quibus ſic ſtantibus videbatur, quod Auguſtinus non potuit exigere legatũ; quia a ſe actionem abdicauit, renuntiando vſumfructum, nec etiam Eliſabetha legataria poterat petere; quia legati actio fuit delata poſt diem incertum finiti vſuſfructus, & antea non poterat exercere actionem, dictis iuribus. Hęc tamẽ ratio, licet in ſe veriſsima eſſet in omni legato conditionali, quo caſu (vt in ea habetur) mortuo legatario ante conditionis euentum fieret caducum legatum, & rediret in dominium hæredis, dictis iuribus: tamen hîc non eſt legatum conditionale, ſed purum, quamtumuis vſuſfructus proprietatis alteri relinquatur: ita tenet Paul. Caſtrenſ. in l. Titia, §. Titia, delegat.2.tenet Molin. in verb. vſuſfructus, in fin.per obſeru. ſi legatum pecuniæ, de iure dot.verſ.& ita etiã, & obſeru. ſi maritus fecerit pactum, verſ.habet, eod.tit.
29 Ex quibus reſultat, quod licet † proprietarius cui legata eſt proprietas decedat antequam vſuſfructuarius, nihilominus tranſmittet proprietatẽ ad hęredes ſuos, nec dabitur caducitas propter mortem proprietarij, Portol.in ſchol. verbo, vſuſfructus, nu.23. loquens, quando teſtator relinquit Titio vſumfructum prædij ad vitam, & poſt obitum Titij relinquit illud prædium Hieronymo, nam licet pręcedat Hieronymus, tranſmittet pro-
30 prietatem, tẽpus † enim mortis non adijcitur ad conditionandum legatum, ſed ad effectũ ne legatarius turbari poſsit, & ad magis declarãdam voluntatem teſtatoris, & ſic legatum eſt purum, vt tenet Bald.in l.filius a patre, vbi Iaſ. & Caſtrẽ. ff.de libe. & poſth.Bald.in l.id quod pauperibus, q.14. C.de Epiſc.& cleri.Couar. lib.2.variarum, c.2.nu.5.Pichus, Roman. Corn.Pechius, Caualca.& alij multi allegati per Portol.vbi ſup.n.23.

Neq; his obſtabit, quod expreſsè fue-
31 rit legatum factum poſt vitam † vſuſfructuarij, ideſt totius vſuſfructus: quia cũ illa conditio iam ineſſet ex neceſsitate actus, expreſſa nõ nocebit, nec impediet tranſmittendi facultatem, Portol & alij per eum allegati vbi ſup. l.3. & ibi Bart. & alij delegat. 1. Mantic. de coniectur. lib.11.tit.20.nu.5. l.conditiones extrinſecus, de conditio.& demonſ. l. cum illud, §.fin.& ibi gloſ.ff.quand. dies leg. ced.l. quæ ſub conditione, §.fin.ff.de conditionibus inſtitu.Oroſc.in l.4.§.1. ff.de pact. Zanchus, in l. hæredes mei, §.cum ita, par. 4. num. 336. & 353. ad Trebel. Menoch. de præſump. lib.4. præſumpt.201. num. 55. Peregrin. de fideicommiſ. art. 32.numer.21. Quod ſecus eſſet, quando illud exprimitur, quod tacite ineſt, non ex neceſsitate actus, ſed ex tacita teſtatoris voluntate; quia tunc expreſsio operaretur conditionem, & impediret tranſmiſsionem, Mantic.vbi ſup.d.num.

legataria egerint, remanet præſcripta actio; quia etiam negligentia vſufructuarij nocet proprietario, licet contra vſufructuarium detur recurſus ad damnũ ſua culpa illatum. Nec potuit ſe excuſare Eliſabetha per ſententiam latã, anno 1584. in qua ſuccubuit, ex quo conuenti fuerunt abſoluti, per quam fuit declaratum, nondum potuiſſe Eliſabetham agere, ex quo vſusfructus nõdum fuerat totus extinctus, & per conſequens videbatur non cucurriſſe ei tempus, & ſic actionem non fuiſſe præſcriptam, ea ratione, quia quando quis impeditur, etiam iuris impedimento, agere, non currit contra eum præſcriptio (ſi non fuit in facultate impediti, tollere impedimentum) ita cõcludit cum multis Decian. de probat. c. 47. n. 20. cum ſeq. Crauet. conſ. 263. nu. 7. vbi alij. Nam reſpondetur. Primo, quod potuit ipſa Eliſabetha agere, & exercere actiones ſibi ceſſas ab vſufructuario, & iſto modo impedimentũ remouere, quo non facto currit ei tempus, Pacian. vbi ſup. & etiam potuit appellare ab illa ſententia, appellationemque proſequi, & ſic impedimentum remouere; aliàs impedimentum iuris (ſcilicet ſentẽtiæ) ſibi non prodeſt, elegãter Paul. Caſtr. in l. quibus diebus, n. 4. de condition. & demonſtra. Molin. & Peregn. vbi ſupr. & ſic in vim iſtorum ſupradicta ſententia fuit confirmata, & hoc expreſſe motiuatum vltra primum motiuum.

DECISIO C.XXVIII.

An, ſi à poſſe alicuius inuentariatur albarana mercatorũ, in quib⁹ promittitur ſolui principali nominato in eis, & etiã cuilibet portitori, poſsit ille, a cuius poſſe inuẽtariãtur, illa appellitare & petere exequi cõtra obligatũ, & quomodo.

SVMMARIVM.

Albarana mercatorum & eorum exactio, in quo differant de iure communi à conſuetudine Regni. numer. 1. & numer. 8.

Portitor albarani de cõſuetudine Regni habet actionem ad exigendum albaranum, quæ conſuetudo viget in alijs partibus. num. 2.

Portitori inſtrumenti obligatorij præſumitur facta eius tradditio, & ſic non tenetur probare. num. 3. & num. 14.

Delictum non præſumitur. num. 4. & num. 14.

Albaranum inuentariatum à poſſe portitoris non executatur, nec prouidetur appellitus contra obligatum, dum probatur ſolutio, vel alia exceptio impediens ſolutionem. num. 5. contrarium. num. 13. & 14. intellige vt num. 20.

Albarano inuentariato, vel lite quacũque pendente ſuper dominio illius, nihil eſt innouandum in executione illius. num. 6. declara, vt num. 21.

Actione præiudiciali intentata ſilent omnes aliæ actiones; & tradditur ratio. num. 7. quod procedit, vt num. 22. & 23. & 24.

Forus de los albalas de mercaderes, *eſt odioſus & exorbitans à iure communi. num. 8.*

Agens & fundans ſe in aliquo iure exorbitanti & odioſo, ante omnia debet probare contenta in diſpoſitione odioſa. numer. 9.

Verba legis cui non conueniunt, nec eius diſpoſitio conuenit. num. 10.

Captus vigore cõmandæ, vel cenſualis multis caſibus inuito creditore relaxatur, ſub fideiuſſoribus. num. 11. quod intellige vt num. 27.

Portitor albarani, non poteſt illud petere ſine mandato, niſi prius demonſtret ius ſuum a principali nominato in albarano. num.12. quod declara, vt num.28.

Sequeſtrum neceſſarium non priuat poſſeſſione. num.14.

Portitor albarani ſecundum ius commune, qui non poteſt ſine mandato agere nomine proprio, poterit tamen nomine creditoris, de quo inſtrumentum loquitur, licet portitori non ſit obligatus, num.15.

Portitori obligationis debitor ſoluere non tenetur, niſi is reddat literas obligatorias, & cautionem indemnitatis praeſtet. num.16.

Quantitas albarani inuentariati, debet remanere poenes curiam, vt ea ſit guarnita, donec conſtiterit, an illud debeatur portitori, necne. num.17.

Actio intentata pro debito, poteſt proſequi etiam pendente exceptione ſuper debito illo, & hoc ad finem aſſecurandi curiam, & vt remaneat curia guarnita, & quantitas debita remaneat apud curiam, num.18.

Portitor albarani, etiam ſi a poſſe illius dictum albaranum inuentarietur pendente inuentario, poteſt petere executionem contra obligatum & captionem, ad finem aſſecurandi curiam, & ad hoc vt quantitas ducatur ad poſſe curiae, & ibi remaneat ſecura, & tradduntur multa exemplaria. num.19.

Cauſa minor, non debet maiori praeiudicare. num.23.

Actio praeiudicialis quae dicatur, numero 24.

Seruus qui eſt in quaſi poſſeſſione libertatis, & poſtea reuocatur in ſeruitutem ante litem ſibi motam, exercebit actiones ſibi competentes, ſecus ſi lite iam ſit ordinata ſuper cauſa ſtatus. num.25.

Inuentarium non priuat quē a ſua poſſeſſione. num.26.

MVltoties vidi dubitari de hoc, pone, quod Titius habebat apud ſe quoddam albaranum priuilegiatū alicuius mercatoris, in quo mercator obligatus promittit ſolue rei, & cuicumque latori quantitatem contentam in albarano, ſi poſtea ad inſtantiam obligati volentis ſubterfugere ſolutionem, vel alterius inuentariatur albaranum, & ducitur ad poſſe iudicis, poſſit ille, qui albaranum tenebat, appellitare & agere contra obligatum, vt ſoluat ei, vel curiam aſſecuret, vel an teneatur ſuper ſedere donec declaretur, cuius ſit albaranum, quod furtiuū eſſe potuit.

1 Ad cuius dubij reſolutionem † praemitti opportet differentiam eſſe inter ius commune & conſuetudinem Regni, nam de iure, quando chyrographus, ſeu albaranum, ita conſtituitur, quod debitor in eo promittit ſoluere Titio, ſeu cuicumque portitori, tunc principali nominato recte ſoluitur, licet chyrographus in tertias manus deuenerit, quia ille tertius non habet actionem aliquam ad petendū, nouandum, accepto ferendū, nec aliquid alium circa debitū facere poteſt, ſed ſolum cenſetur ſolutioni adiectus, ita quod debitor poteſt ei recte ſoluere, ſi voluntarie ſoluat, nam cogi non poteſt, & ſi vult agere ille adiectus, debet agere nomine principalis nominati in albarano, & mandatum illius habere, vt totum hoc probatur in l. quod ſtipulatus, ff. de ſolut. l. ſtichum, aut Pamphilū, §. quaeſitum, §. vſumfructum eod. tit. l. qui hominem eod. tit. Anton. Gomez tom. 2. var. reſolut. cap. 11. num. 10. cum ſeq. vbi ponit differentiam, & rationem diuerſitatis,

tis,cur ſecus ſit, quando ſtipulatio conci
pitur copulatiue,& non alternatiue, ita
Rebuſ.de liter. obligat.art. 1.gloſ.9. nu.
28. 33. & 34. vbi reſoluit ſine mandato
agi non poſſe: Boer.deciſ.154.num. 9. &
deciſ.281.num.6.in fin. Neguſ. de pigno.
1.membr. 5.par. num.23. Benuen. de ad-
iect. 4.part.quæſt.8. num.1. & 10. & alij
multi,quos allegat Portol.in tract. com-
pet.q.1.num.11.fol.464.

De conſuetudine tamen huius Regni
ſecus eſt,quia inter mercatores ſeruatur
inconcuſsè, albarana mercatoris exigi,
& recuperari poſſe proprio nomine ab
eo,qui illa adducit,& in ſuo poſſe illa ha
bet,licet alius principaliter in albarano
nominatus ſit,quicquid de iure ſit. Mo-
lin. verb.inſtrumentum debiti in fin.ibi,
ſecus ſi prędicta cauerētur in aliqua ſcri
ptura mercatoris, fol. 185. colu. 2. & ſic
in Regno non attenditur nomen illius,
qui ſcriptus reperitur in albaranis mer-
catorum, ſed actio tantum competit ei,
qui albaranum exhibet,ita Portol.vbi ſu
pra,num.15.ſiue iſte portitor ſit principa
lis nominatus, ſiue alius tertius non no-
minatus & totum hoc virtute verborum
illorum, *promitto ſoluere Titio, vel cuicumq;*
2 *attulerit albaranum*. Et hoc attenta † con-
ſuetudine Regni, quam etiam in alijs par
tibus vigere tradunt,Burſat. conſil. 242.
num. 7. verſ. tertio arbitror. in 3. Iaſ. in
l.huiuſmodi, §.ſi ita, num. 11. de legat. 1.
Benuen. vbi ſupr. & alij allegati per Por
tol. vbi ſup. num.16. & in ſpecie Rebuſ.
vbi ſupr. n. 31. dicens talem eſſe conſue-
tudinem Pariſienſem, qua attenta iuxta
obligationem talem tenetur debitor ſol-
uere portitori, l. iuris gentium, §. prętor
ait, ff. de pact. imo plus dicit Rebuſ. quod
3 † non requiritur, quod is, qui defert in-
ſtrumentum obligationis probet ſibi eſſe
à creditore traditum, quia poſtquam il-
lud habet, præſumitur ſibi eſſe traditum
Boer.deciſ. Burdegal.quæſt.154.per l.la-
beo cum ſequenti, de pactis: neque præ-
ſumi debet, quod portitor ſubſtraxerit,
4 quia non † debet præſumi delictum, l. me
rito, ff. pro ſocio. Hoc præmiſſo videtur,

dicendum, quod abſolute non poſſit ap-
pellitare, & petere exequi albaranum,
ex rationibus ſequentibus.

5 Primo, quia qui albaranum † inuenta
riauit prætendit albaranum fuiſſe iam re
ctè ſecundũ ius à ſe ſolutũ principali no-
minato in eo, & ſic fore ſibi reſtituendũ
iuxta l.fin. C. ad exhib. vbi dicit tex. *Si ex
quocumque contractu apud præſidem Prouinciæ
iure debitum, cui oportuerat, te reddidiſſe pro-
baueris, Chirographa tria, ex quibus iam ni-
hil peti poteſt, & inſtrumenta ad eum contractũ
pertinentia, tibi naturaliter liberationem conſe-
quuto exhiberi, ac reddi iubebit*. Vbi gloſ. di-
cit, agi remedio reſtitutorio, & exhibito-
rio, l. diſſolutæ, vbi Bart. C. de condi. ex
leg. ſi igitur rectè ſolutum probatur, &
ius non patiatur, vt ſemel exactum, ite-
rum exigatur, l. bona fides, & ibi glo. Al-
beri. Decius, Caguol. ff. de reg. iur. Ale-
xand. conſ.113. in 5. Rom. conſ.28. num. 2.
cap. bona fides, vbi gloſ. Din. Io. Andr. Ar
chidiac. Anchar. Domin. Franc. de reg.
iur. in 6. ſequitur inde, vt dũ ſolutio pro-
batur, vel alia exceptio impediens ſolu-
tionem non executetur, & prouideatur
6 appellitus.

Secundo, quia cum dicta † albarana
ſint inuentariata, & agatur de eorum do
minio, lite huiuſmodi pendente, non po-
teſt innouari appellitus captionarius,
quia nihil eſt innouandum lite penden-
te, neque compromiſſo pendēte, neque
ſupplicatione pendente, neque inuenta-
rij confectione pendente, prout de his,
& alijs multis latiſsime tradit Rebuſ. 3.
tom. tract. de appellat. num.16. gloſ. 1. á
num.23. vſque ad fin. pag. 516. 517. Lance-
lotus de attentatis lite pendente 2. par.
cap.4. vbi infinita congerit in materia, ra
tio huius concluſionis ea eſt, quia ius al-
terius lædi poteſt, & ob id lite pendente
non poteſt alter litigantium impetrare,
vel reſcriptum, vel priuilegium non fa-
cta mentione litis pendentiæ, latæ Me-
noch. conſ.79. num. 14. & 25. Mandoſ. 2.
par. reg. cancell. reg. 29. quęſt. 11. num. 7.
affirmans lite pendente prohiberi, ali-
quid innouari, quando per innouationē
in

in aliquo præiudicaretur, vbi allegat Innocen.& alios, ſed ſic eſt, quod in noſtro caſu hæc innouatio maximum adferret præiudicium, debitori obligato in albarano, tam reſpectu honoris, & opinionis mercatoris, quam etiam reſpectu bonorum, tam ſortis principalis, quam ſumptuum, & expenſarum, cum potuerit debitum eſſe ſolutum, vel albaranum eſſe ſuum; ergo non eſt permittenda lite pendente ſuper dominio albarani.

7 Tertio maximè facit, quia † intentata actione præiudiciali ſilẽt omnes aliæ actiones, quę ei pręiudicium facere poſſent, l.cum ſtatus, C.de ordine cognitio. & ibi Bald. Salicet. & DD. omnes, Iaſſ. conſ.109.num.1.lib.2. l.penult. de noxal. l. ordinata, §.fin.ff.de liberal.cauſ. l. Titia, ff.ſolut. matrimonio, & ibi latè Barboſ. & actio præiudicialis eſt, quæ proponitur in modum exceptionis ad excludendam aliam actionem prius intentatam, vel quæ timetur intentari ad ſimilitudinem aliarum, de quibus in §. præiudiciales de actionibus: totum hoc fundatur in ea ratione, quia cũ intentata actione præiudiciali incertum incipiat eſſe, cui ſit competitura actio particularis, an domino, vel ſeruo, an patri, vel filiæ, non debet interim admitti alia cauſa, quę primæ pręiudicet d.l. cum ſtatus, vbi dicitur. *Cum hoc incerto, vtrum ne tibi libero conſtituto, an domino tuo (ſi ſeruum te ſententia declarauerit) debeatur, ad ſolutionem debitorem tuum vrgere non opporteat:* cum igitur hic agatur de dominio albarani, cuius ſit, & exactio debiti ſi fieret, præiudicaret huic cauſę; cum fieri poſſet à non domino ab euentu; ideo dicendum videtur, non debere exigi debitum, donec certũ ſit cui competat, vt in d.l.cum ſtatus.

8 Quarto, quia forus, *De los Albalas † de Mercaderes*, eſt odioſus, & exorbitans à iure, ſecundum quod non eſt incipiendum ab executione, l.1.&2.C.de executio.rei iudicat. vbi Bald. Paul. Salicet. & alij, & etiam, quia de iure licet ponantur illa verba in albarano (tibi, & cuicumq; portitori) non eſt pars legitima tertius portitor, qui illud adfert ad petẽdũ quãtitatẽ niſi ſe includat, Gerard. ſingular.87. Portol. vbi ſupr. num. 11. & alij: eſt verum, quod rectè ei ſoluitur, quia eſt adiectus ſolutioni, Benuenut. Rebuf. Gomez, & alij ſupra, ſolum enim principalis nominatus in albarano habet actionem, at in Regno contrarium eſt; quia portitor albarani eſt pars legitima ad petendum, tã ex dicto foro, quam ex conſuetudine (vt dixi ſupra) in vim dictorum verborum,
9 ſed ſic † eſt, quod qui ſe fundat in aliquo iure exorbitanti, & odioſo, vt poſſit ſe de eo iuuare, ante omnia debet probare omnia, quæ ponũtur in diſpoſitione odioſa, Bald. in l.ſi quis non dicam rapere, C. de Epiſcop.& Cleric. DD. in l.ſi quis maior, C.de tranſactio. at pars aduerſa non poteſt dici portitor, cum illud non habeat pęnes ſe ad reſtituendum debitori caſu quo ſoluat, ergo non poteſt ſe illo
10 iuuare, quia † cui non conueniunt verba legis, nec etiam eius diſpoſitio, Bald. in l.1.num.4.C.ſi quis omiſſ.cauſ.teſtam.

Quinto, quia in multis † caſibus cap-
11 tus vigore Commandæ, vel cenſualis, relaxatur ſub fideiuſſoribus inuito creditore, vt cumulat Portol. in verbo capleta, pagin. 304. & 305. vbi ponit regulam, quod ſi debitor exactionẽ proponat aduerſus debitum, ob quod captus exiſtit, quod Iudex pendente illa cognitione debitorem ſub fideiuſſoribus dimittere poteſt, & ibi multa allegat; eodem modo in caſu noſtro, cum exceptio dominij oppoſita ſit, videtur ea durante nihil innouandum eſſe.

12 Sexto, quia cum de iure † iſte portitor non poſſit petere ſine mandato, niſi habeat ius cęſſum, non poteſt petere, niſi prius liquidato, quod habeat ius cęſſum, vel ne, Bald. in l.per diuerſas, quæſt. 16. num.14. C.mandati, Xuarez in l. poſt rẽ iudicatam, in declaratione legis Regni; ampliatione 7.pag.mihi 571. Dida. Perez in l.4.tit.8.lib.3.ordina.pag.1075.&1076. verſ.quæri poteſt vlterius, Rebuf.tom.1. de liter.obligator.art.3.gloſ.2.num.17. & 18.vbi quod portitor tenetur docere de cęſſio-

ceſſione, ſi petatur, & art. 2. gloſ. 1. nu. 75. vbi quod ſi quis obligatus ſit adſoluendum decem Titio, ſeu alteri portitori, non tenetur debitor ſoluere portitori, niſi is reddat literas obligatorias, & cautionem indemnitatis præſtet, dicēs, ſic iudicatum per arreſtum, cum igitur non poſſit creditor albaranum reſtituere, cum ſit in poſſe iudicis, non poterit appellitare, & petere.

His tamen non obſtantibus contrariū eſt dicendum, quod ſcilicet ille, à cuius
13 poſſe albaranum † inuentariatur, ſeu ſequeſtratur, poſſit illud appellitare, & ſeu debitum petere, in vim illius, non tamē abſolute, vt pecuniam ſecum ducat, ſed ſolum ad effectum, vt pecunia remaneat in Curia, vt remaneat ſecura & guarnita, vel aliàs det fideiuſſores idoneos, & ſufficientes de reſtituendo pecuniam in caſu, quo albaranum alteri parti adiudicetur. Primum magis eſt in praxi & obſeruatur. Ratio eſſe poteſt, quia † ſeque-
14 ſtrum neceſſarium non priuat poſſeſſione, cum fiat iudicis præcepto, Cardinalis, & alij in Clementina vnica, de ſequeſtratione poſſeſſio. & fruct. Boer. deciſ. 172. in 1. Mandoſ. in regula 34. quæſt. 43. nu. 5. dicens communem, l. propriè. l. licet, ff. depoſiti, l. ſequeſter, de verborū ſignifi. Bald. & Salicet. in l. vnica. C. de prohibit. ſequeſt. ſi igitur non priuatur poſſeſſione ille, à quo ſequeſtratur albaranum, ergo eam retinet, ſi retinet, ergo conſeruādus venit, & non priuandus ſua poſſeſſione lite pendente, & non deciſa; imo expectandus litis euentus, Mandoſ. de Inhibitio cap. 46. l. extat, ff. quod met cauſ. l. meminerint, l. ſi quis in tantam, C. vnde vi, nos late de Inhibitio. cap. 6. §. 2. num. 6. & per totum.

Ex quo ſubſequitur, quod ſi iſte remanet poſſeſſor albarani; perinde eſt, ac ſi actualiter illum teneret, at ſi detineret, poſſet appellitare, & petere exequi, attēta conſuetudine, etiam non probato ſibi eſſe à principali creditore traditū; quia poſtquam illud habet, præſumitur ſibi eſſe traditum, Boer. deciſ. 154. per l. labeo cum ſequentibus, ff. de pactis: non enim eſt præſumendum, quod portitor ſubſtraxerit, quia delictum non debet præſumi, l. merito, ff. pro ſocio, Rebuf. vbi ſupra, artic. 1. gloſ. 9. num. 34. Ergo à primo ad vltimum videtur, quod iſte abſolutè poſſit petere ſuum debitū. Verum, quia (vt ſtatim dicemus) propter illud litigium iuris ratio, naturalis, temperando illum rigorem, & conſulendo vtriq; parti, diſpoſuit, vt non abſolutè petat, ſed in hunc tantum finem, vt eadem, vel tanta quantitas remaneat pęnes curiam; vt ſic ſit illa ſecura, & guarnita.

15 Secundo, quia in terminis † etiam iuris communis portitor albarani, qui non poteſt ſine mandato agere nomine proprio, poterit tamen nomine creditoris, de quo inſtrumentum loquitur, licet portitori non ſit obligatus, ſecundum Rebuf. vbi ſupra, num. 33. Et in hoc caſu †
16 non tenetur debitor ſoluere portitori obligationis, niſi is reddat literas obligatorias, & cautionem indēnitatis pręſtet, l. diſſolutę, C. de condictione ob cauſ. & ibi Bald. Rebuf. vbi ſupra, artic. 2. gloſ. 1. num. 75. Ergo ſimiliter in caſu noſtro, ex quo illud litigium rem afficit, & eſt periculum, ſi ſuccumbat iſte talis, quod alter obtinens exigeret à debitore debitum, & ſic eſſet in damno debitor, cautum eſt à iure; vt quantitatem exactam deponat in Curia ad caſum ſuccumbentiæ.

17 Tertio facit pro hac eadem opinione ſic temperata, tex. † in l. ſi quando, C. de ordi. cogni. vbi dicit tex. quod ſi aliquis, de libertate ad ſeruitutē vocatur, & ſic ex iſtat in quaſi poſſeſſione libertatis, & petat aliquam rem ſibi ſubſtractā, reſtituetur ſibi ſub fideiuſſoribus, quos ſi non inuenerit, remanebit res pęnes Curiam vſquè ad litis euentum, dicit enim tex. *Quod ſi ei, qui ad ſeruitutem vocatur, quidquam direptum eſſe memoretur, vniuerſa quæ conſtiterit ablata, ita demum reddi conuenit ei, qui ſeruus eſſe contenditur, ſi modo ſaluam rem futurā per idoneos fideiuſſores promiſerit, nam ſi tales dare non poterit, tunc ea conuenit, de quibus in iudicio tractabitur, ſequeſtrari in eum diem, quo con-*

cōtrouerſia ſopiatur. Hæc ſunt verba aurea huius tex. quo tota hæc concluſio probatur; nam non impeditur exactio ei, qui ſeruus prętenditur, ex quo eſt in quaſi poſſeſſione libertatis, tamen, quia poſſet ſeruus iudicari per ſententiam, ideo res remanet pęnes Curiam; vt ſecura illa ſit: ſimili modo in caſu noſtro, cum iſte, à cuius poſſe bona ſequeſtrātur, ſit in poſſeſſione albarani, quo eum Iudex non priuauit, non debet impediri eum appellitare, & petere: tamen quia poſſet eſſe furtiuum, quod non præſumitur, ideo quantitas, vel res exacta debet remanere pęnes Curiam; vt ſit illa guarnita & ſecura in caſum ſuccumbentiæ.

Quarto facit, quia in caſibus, in quibus prohibetur quis actiones exercere, & debita ſibi recuperare, veluti quando ſeruus proclamans ad libertatem exigit
18 ſibi † debitum ab aliquo, vel quādo exiſtens in quaſi poſſeſſione libertatis reuocatur in ſeruitutem, & talis exigit ab aliquo ſibi debitum, in quibus caſibus dicunt iura ſuper ſedendum eſſe in actione illa intentata propter quæſtionem ſtatus ſibi motam, quia incertum ſit à die quæſtionis, cui illa actio, & debitum ſint competitura, vt probat l. cū ſtatus, & l. fin. C. de ordin. cog. l. ordinata lite, l. lite ordinata, ff. & C. de lib. cauſ. l. Titia, ff. ſolut. matrim. & propter hoc præiudicium, quod reſultare poteſt alteri victori, ſi à victo debitū exigatur, eſt ſuperſedendum in actione debiti, & ſpectari litis euentus, dict. l. fin. vbi ſupra: in eiſdem tamen caſibus diſponitur à iure, & cenſura Doctorum, quod citra illud præiudicium, & dum illud non imminet poſsit pars proſequi in actione intentata, & de nouo intētari, vſquè ad lit. conteſt. quia eouſquè nullum ſit præiudicium partibus, ſed ſolum ponitur actio, & debitū in tuto per litis conteſt. & ab indequo poſſet de nouo incipere præiudicium, ſuperſedetur in cauſa, & expectatur victoria litis, vt ſic victori adiudicetur, illa actio, ita Bart. Salicet. & alij in dict. l. Titia, & latiſſime Barboſ. omnia ſubtiliter referens, vt ſic in caſu noſtro concludamus, quod poſſit actio intentari & proſequi ceſsante præiudicio, & ad effectum tantum aſſecurandi Curiam in caſum ſuccumbentiæ, remanente pecunia apud Curiam, ſic guarnitam, vt dixit Rebuf. vbi ſupr. art. 2. gloſ. 1. num. 75.

19 Ita in vim ſuperiorum † fuit indicatū in proceſſu Ioannis Felices, vel Ioannis Compañero, ſuper appellitu, die 20. Februar. 1598. in Curia Iuſt. Aragon. Actua. M. Infauſti, vbi cum quoddam albaranū fuiſſet inuentariatum, in poſſe Ioannis, & duceretur albaranum ad poſſe Curię, ibi eo exiſtente vendidit, ſeu cęſſit Ioannes illud albaranum Petro, Petrus appellitauit cum eo, ex aduerſo opponebatur, quod non debebat prouideri, & fieri executio, ex eo, quia ſolum portitor albarani poteſt executionem petere; hîc autem nec cędēs nec ceſſionarius erat portitor, quia erat pęnes Curiam, & dici ei poſſet ſi ſoluo tibi, vt portitori, quomodo reſtitues albaranū? altera pars dicebat, quod hac via poſſent fruſtrari omnia cenſualia, & commandæ, inuentariando ea, fuit determinatum, quod eligeretur media via cōſulens vtriquè parti, ſcilicet, quod executaretur ad finem aſſecurandi Curiam tantum, & ſic fuit prouiſſus dicta die, & poſtea confirmatus in menſe Iunij 1598. & eum virture executionis bona executata eſſent ducta ad Curiam, Iudex noluit ea mandare trançare; cum iā Curia eſſet aſſecurata, & ille in cuius poſſe fuit inuentariatum albaranum fuit habitus pro portitore, (quod ſumme nota ad eaque dixit Rebufus:) vnus tamen ex dominis fuit voti, quod daretur executoria abſolutè præſtita cautione; cum in aſſecuratione Curiæ plura requirantur, iuxta obſeruantiā, de ceſione bonorum.

Et idem, quod ſupra fuit pronunciatū in proceſſu Guionis de la Liebre, ſuper executione albarani oblata 19. Nouembris 1581. in Regia Audientia, Actuario Eſcartin, caſus fuit, quidam vocatus Pottet, erat obligatus in certa ſumma, mediante

diante albarano Guioni de la Liebre. Poſtea dictus Portete fecit inuentariari dictum albaranum in poſſe dicti Guionis; Guio autem appellitauit de albarano, petendo captionem,& executionem ſaltem ad finem, vt obligatus duceret pecuniam ad Curiam aſſecurandam, vt reſtitueretur victori, & fecit fidem de albarano, cum eſſet in eadem Curia. Fuit prouiſus appellitus ad dictum effectum tantum: idem fuit pronunciatum in proceſſu Michaelis Salazar, ſuper executione cōmandæ, de menſe Februar. 1611. in Regia Audien. vbi quod ſi quis appellitat de aliquo albarano,& ex aduerſo aliquis tertius petit albaranum, tanquam ſibi futuratum, pendente hoc iudicio debet ſolui portitori ſubſfideiuſſoribus. Et licet dicta exemplaria in hoc differāt, quod aliqua detinent rem, alia reſtituunt ſub fideiuſſoribus, eundem tamen habēt effectum, & finem; poſterius tamen de re reſtituenda ſub fideiuſſoribus magis mihi placet.

Et nota in hac materia bonum exemplar, die 26. Iulij anno 1595. in Regia Audientia, vel die 30. Iunij 1597. in proceſſu Petri Miralſol, ſuper inuentario: Actuar. Chryſtophoro Nauarro. Io. erat obligatus Titio in commanda centum librarū, & ad maiorem ſecuritatem fecit albaranum eiuſdem quantitatis in fauorem Titij, narrando quod illud faciebat ad ſecuritatem commandæ: poſtea Ioannes ſoluit quantitatem commandæ, & fecit eam cancellare; omiſsit tamen recuperare albaranum. Deinde Titius tradidit albaranum ſeio, qui appellitauit in vim clauſulæ, *vel cuicumque portitori*, & tradidit albaranum Notario cauſæ: Ioannes fecit illud inuentariari in poſſe Notarij, partes dederunt propoſitiones; Titius dicebat ſibi reſtituendum albaranum; quia erat portitor, & hoc fatebatur ſei⁹, qui albaranum duxerat ad Curiam, dicendo, quod erat Titij, qui illud ſibi tradiderat ad finem appellitandi: Ioan. vero dicebat, quod ex quo per albaranum cōſtabat eſſe factum ad ſecuritatem commandæ; illa iam ſoluta remanebat albaranum inefficax,& debebat ſibi reſtitui. fuit determinatum Titium eſſe verum portitorem, attenta confeſſione ſeij, eſſe tamen reſtituendum Ioanni, ex quo iam obligatio erat extincta: vt in ſimili caſu reſoluit Portol. in tract. competentiarū, quæſt. 1. num. 31. & licet pendente inuentario peteret Titius executionem contra Io. ſaltem vt aſſecuraret curiam; Iudices tamen nihil ad hoc reſponderunt, & ſic remanet ſatis fundata hæc deciſio, vt vel res remaneat pęnes curiā, vel quod reſtituatur ſub fideiuſſoribus, quod magis placet.

20 Ex his non obſtant contraria: † primū non obſtat, quia procedit de iure attento iure communi, quo liberatur debitor ſoluendo, vel principali, vel portitoris; ſecus eſt de conſuetudine Regni, vbi ſolum portitori ſolui poteſt, vt liberatio ſequatur, ſolutio aliter facta nihil valet. Quidquod de iure, tertius ille adiectus non poterat petere debitum ab inuito, recipere tamen à voluntario ſolutionem ſic, in Regno autem habet actionem, & petere poteſt.

21 Secundum non obſtat, quia † illa procedit lite pendente, quando nō dum ſententia lata eſt, quo caſu cum nondum debitum ſit liquidum, vel quia ſententia lata non eſt, vel eſt per appellationem ſuſpenſa, non mirum ſi executio ſit denegāda; hic autem ſecus eſt, quia datur ſententia legalis, ſiue à lege, propter confeſſionem illam, quam facit debitor in inſtrumento guarentigiato. Illa enim ſententia legalis eſt á lege prolata,& executionem meretur, Bart. communiter receptus in l. cum vnus de bonis autho. Iud. poſſiden. ff. nos late de Inhibitio. c. 2. §. 1. & 2.

22 Nequè tertium obſt. † quia illud veriſsimum eſt in iure, quod propter incertitudinem, quæ oritur oppoſita actione præiudiciali, ſtatutum eſt; vt particularis actio ſuſpendatur propter præiudicium, quod immineret; veluti ſi is qui in ſeruitutem reuocatur exigeret ſibi debita ab alijs

alijs ſine cautione, ſi poſtea iudicaretur ſeruus, remaneret eluſus dominus, & idem ſi pater mortuo genero repeteret dotem, tanquam filia exiſtente in patria poteſtate, ſi effectualiter exigeret, ſi poſtea filia declararetur ſui iuris, remaneret fruſtrata, & ideo iuſtum videtur, quod illa actio particularis ceſſet; ſicut in ſimili dicimus, quod pendente vniuerſali iudicio ceſſare debet particulare, ne præiudicet vniuerſali, quia † cau-
23 ſa minor non debet maiori præiudicare, l. per minorem, ff. de re iudicat. l. ſi quis libertatem, de petitione hęredit. diximus late in reſponſo Sindicatus, numer. 71. Bald. in l. emptorem, colum. 2. C. de locat. vbi ſi mouetur lis prælato ſuper ipſa prælatura, non poterunt tractari interim quæſtiones particulares, quæ poſſent eſſe præiudiciales ipſi liti ſuper prælatura. Verum hæc non impediunt quominus actio intētetur, quouſquè incipiat præiudicium, & ſic vſquè ad conteſtationem litis, vt dixi ſupra de iure, ſed quia hæc materia eſt vtilis, & ſubtilis, ideo licet digrediar paululum
24 venit magis declaranda, ſupponendo, † quod actio præiudicialis tunc dicitur, quando proponitur in modum exceptionis ad excludendam aliam prius intentatam (vel etiam quæ timetur intentari, iuxta terminos, l. ſi contendat de fideiuſſoribus) & ſic quando principaliter intentatur alia actio, & quis opponit exceptionem excluſiuam, veluti libertatis, ingenuitatis, ſui iuris, volēs excludere agentem prius, & ſe aſſerentē dominum, vel patrem, tunc dicitur actio præiudicialis, quia proponitur per modum exceptionis, nequè in ea prætenditur aliqua condēnatio, ſed excluſio prioris actionis, l. generaliter, de exceptionibus, Barboſ. in l. Titia, num. 7. ſolut. matrim. dicens, quod ſi principaliter ageretur de libertate, & ſtatu, diceretur iudicium liberale, non actio præiudicialis de his, §. præiudiciales, de actio. Hoc ſuppoſito dic, quod prœiudiciali actione intentata, ſilent omnes aliæ actiones, quæ ipſi cauſæ præiudicialis actionis intentatæ prçiudicium facere poſſent, d. l. cum ſtatus, & l. fin. & l. ordinata, & l. Titia, Iaſſ. & Bald. vbi ſup. & hoc non ſolum procedit inter perſonas, inter quas pendet actio ſtatus, & præiudicialis; ſed etiam quoad alias tertias perſonas, Barboſ. in d. l. Titia, nu. 1. & tunc debet iudex pronuntiare non fore audiendum eum, qui talem actionem particularem intentat: vnde ſi quis eſt in quaſi poſſeſſione ſeruitutis, vel patriæ poteſtatis, tunc, quia præſumitur ſeruus, & ſubiectus, iuxt. cap. ſi Iudex laicus, de ſententia excommunicat. in 6. lite non mota ſuper cauſa ſtatus non poteſt agere, nec conueniri, l. ſeruus, C. de iudic. Barboſ. numer. 1. verſ. Prima concluſio; dominus ergo actiones intentabit, quia ex perſona ſerui ei competunt, l. placet, de acquir. hæred. ſi autem ſit lis ordinata ſuper cauſa ſtatus, proclamante ſeruo ad libertatem, vel filium ad ſtatum ſui iuris, tunc licet quis eſſet in quaſi poſſeſſione ſeruitutis, vel patriæ poteſtatis, ſi tamen proclamat ad libertatem actiones intendet, l. ordinata, in principio, ea ratione, quia per talem litem reputatur liber. dict. l. ordinata, l. lite. 14. C. de liber. cauſ. Bārboſ. ante num. 3. hoc autem intellige, vſquè ad litis conteſtationem, non vlterius, nam abinde ſuperſedebitur, donec lis finiatur ſuper cauſa ſtatus, Barboſ. nu. 3. circa fin. & tunc fiet certum, quis proſequi debeat in actione ſuſpenſa. l. ſi tibi 31. C. de liberal. cauſ. l. ordinata, §. ſed ſi quas, ff. eod. dict. l. cum ſtatus, & ſic intellige, l. ordinata, verſ. ſed ſi cum: ita Roman. in l. Titia, num. 21. nam cum incertum ſit cui ſit competitura actio, non debet interim admitti alia cauſa, quæ primæ præiudicet, niſi tantum, vſquè ad litis conteſtationem, per quam non fit præiudicium partibus, nec primæ cauſæ, ſed res ponitur in tuto, & curia aſſecuratur, ita Barboſ. num. 4.

25 Si vero quis eſt in quaſi poſſeſſione libertatis, & ſui iuris, & reuocatur in ſeruitutem, vel patriam poteſtatem, tunc ante

ante litẽ ſibi motam exercebit actiones ſibi competentes; quia cum ſit in quaſi poſſeſſione libertatis, interim quaſi liber eas exercebit, l. ordinata, verſ. ſed ſicum: Barboſ. num. 4. verſ. Tertia concluſio, ordinata vero lite ſolum exercebit, vſquè ad litis conteſtationem, dict. §. ſed ſicum: Roman. num. 21. in dict. l. Titia, ſic intellige, l. 1. C. de ordine cognitio, iunct. l. ſi tibi, 31. C. de liberal. cauſ.

Lite igitur ordinata ſuper cauſa ſtatus etiam exiſtens in quaſi poſſeſsione libertatis non exercet actiones, niſi vſquè ad litis conteſtationem, propter incertitudinem, de qua ſupra. Iam ergo ante litem ſuper ſtatu motam exiſtens in quaſi poſſeſſione ſeruitutis nõ exercebit actiones, quia pro ſeruo habetur, dict. cap. ſi Iudex laicus, ſi vero exiſtat in quaſi poſſeſsione libertatis actiones exercebit.

Ordinata vero lite ſuper ſtatu nulla eſt differentia, quia in omni caſu ſolum exercetur actio, vſquè ad litis conteſtationem tantum; quia cum per litis ordinationem ſuper cauſa ſtatus, fiat incertũ cui actio ſit competitura, d. l. cum ſtatus, ideo debet ſuperſedi ſuper alia actione, d. l. cũ ſtatus, Barboſ. n. 5. & hoc operatur lis ſuper ſtatu, taliter, quod licet quis nõ eſſet legitime conſtitutus in quaſi poſſeſsione libertatis, veluti quando domino contradicente in ea moratur, l. non videtur, 18. de liber. cauſ. l. vis eius, C. de probation. Tamen lite ordinata pro libero habebitur, l. lite, C. de liberal. cauſ. ad effectus ſupradictos. & hæc omnia procedunt præcedente prius lite ſuper ſtatu, quo caſu aliæ actiones, quæ nocere poſſent illi cauſæ, ceſſabunt. & ſolum exercebuntur, vſquè ad conteſtationem litis per ſeruum, vel dominum, vt ſupradixi. iam igitur hæc omnia euincunt, & approbant opinionem hanc, vt ſcilicet non impediatur actio ſine præiudicio tamen, veluti relicta pecunia apud curiã, vel reſtituta cum cautione, ſicut in caſu ſuperiori, vſquè ad litis conteſtationem permittitur experiri, & abinde cum iam ſit curia aſſecurata, & periculum præiudicij incipiat oriri ſuſpendenda eſt actio.

Quartum argumentum eſt fragile, attenta conſuetudine Regni, quia iſte por-
26 titor dicitur: vt fuit iudicatum in dicto proceſſu Io. Felices, & ex quo curia † per inuentarium non priuauit eum ſua poſſeſsione, vt diximus, & habet actionem, neque aliqua incluſione eget, attentis illis verbis, *& cuicumque portitori*, ſecundũ tradita per Rebuf. vbi ſup. d. gloſ. 1. art. 1.
27 num. 33. & 34.

Quintum non obſtat, imo facit † pro hac opinione, quia iam ſatis operatur quæſtio dominij, ex quo pecunia non reſtituitur abſolute, ſed ſub fideiuſſoribus, & bona cautione; vt in contrario relaxa-
28 tur captus ſub fideiuſſoribus.

Vltimum non obſtat, quia procedit de † iure communi, quo attẽto veriſſimum eſt illud, nos autem loquimur attenta cõſuetudine Regni, ſecundum quam portitor dominus eſt, & proprio nomine agit, vt dicit Rebuf. Neque obſtat, quod ex quo non habet albaranum non eſt portitor, quia id falſum eſt, vt in dict. proceſſu Io. Felices fuit declaratum, & licet ſit penes curiam, iudex mandabit illud reſtitui, cum teneat albaranum ad vtilitatem partium, cuius authoritas in hoc maxima eſt, vt dixit Portol. vbi ſupr. in fin. & hæc ſufficiant pro deciſione iſta.

DECISIO C.XXIX.

An collecta, quæ præſtatur ratione rei, debeatur, ſi res ipſa dimittatur, vel deſtruatur.

SVMMARIVM.

ONus reale eſt, quod rebus, & patrimonio imponitur. num. 1.

Onus reale tranſit in ſucceſſores rei. numer. 2.

Omnes tenentur ſoluere onus reale. numer. 3.

Ponti-

Pontifex & reliqui tenentur ſoluere onus reale.nu.4.

Nobiles tenentur ſoluere onus reale. num.5.

Eccleſia tenetur ſoluere onus reale. numer.6.

Cautela Bart. pro ſoluendis oneribus realibus.num.7.

Nobilitas excuſat ab aliquibus oneribus. num.8.

Perſonale onus eſt, quod perſonæ imponitur.num.9.

Onus mixtum eſt,quod perſonis pro rebus imponitur.num.10.

Onus mixtum non tranſit in ſucceſſores.num.11.

Collecta imponi poteſt à ciuibus,pro rebus in alieno territorio exiſtentibus. numer. 12.

Onus reale non arctat bona exiſtentia extra territorum ſtatuentis.nu.13.

Collecta non eſt imponenda, niſi euacuata burſa communi. num.14.

Collecta ſoluenda eſt in loco originis, & domicilij, non autem vbi bona ſita ſunt. num.15. & 16.

Collecta forenſi non poteſt imponi ratione perſonæ, bene autem ratione rei exiſtentis in loco collectæ. nu.17.

Collectam ſoluit quis vbi habet bona. num. 18.

Conſuetudo compulſiua, vel prohibitiua,non ligat forenſes, niſi ratione facti in territorio commiſſi.nu.19.

Forum ſortitur quis in loco vbi res eſt ſita.num.20.

Statutum prohibens extractionem frumenti ligat forenſes,habentes prædia in loco ſtatuti conditi. num. 21.

Collectatus dimittens bona, amplius non ſoluit collectas, niſi iam decurſas. numer.22, & 23.

AD deciſionem huius dubij, (ex quo poteſt exemplificari, tam in onere mere reali, quam mixto,ſeu collecta) opportet diſtingue-
1 re: triplex eſſe † onerum genus, reale, mixtum, & perſonale; reale eſt illud, quod rebus & patrimonio imponitur, ſecundum Bart. in l. reſcripto, §. fin. ff.de
2 muner. & honor.& † hoc ſine dubio trãſit in ſucceſſores omnes, qui ſuccedunt in ipſa re,Ludouic. Bologni. conſ.4. nu. 6. Rube. conſ.9. num. 10. Pariſ. conſ.51. lib.1.Molin.in verb.Infanciones,fol.174. colu.3.verſ.ſed quæro,& ibi Portol. nu.
3 39.allegans complures,hoc onus,† quod de iure communi cenſus, in Regno autem,& tota Hiſpania vulgariter appellatur *Pecha*,tenentur de iure communi omnes ſoluere,Garcia de nobilit.gloſ.6.n.9. Imo Pontifex,† & omnes abſquè diſtin-
4 ctione tenebantur illud ſoluere; quia ius hoc imponebatur vniuerſo patrimonio, & omni territorio abſq; diſtinctione perſonæ, ſexus, ordinis, & nobilitatis (ſola enim ſterilitas excuſabat, quam ſupplebant alia loca fertilia, nequid deeſſet cẽ
5 ſui) & ita ab his † muneribus patrimonialibus nemo excuſabatur,nec nobiles genere,Garcia vbi ſupra: quinimo nec ec-
6 cleſia,nam cum ſit †onus reale,tranſit in quemcumq; etiam Clericum,vt cũ multis fundat,Azebedo lib.1.tit.3.l. 11. nu.8. cum ſeqq. Imo eſt bona † cautela, Bart.
7 vbi ſupr. imponere onus omni patrimonio; vt poſt modũ omnes ſucceſſores in re ipſa teneantur illud ſoluere, de cuius cautelæ iuſtitia multi dubitant,tenentes contrarium,vt per Portol.vbi ſup.nu.39.
8 Eſt verum, quod † ab his oneribus excuſabantur nonnulli propter nobilitatem ciuitatum,vbi naſcebantur, l.non tantũ, §.1.ff.de excuſat. tutorum, & etiam milites in caſtris viuẽtes,l.3.§.his,ff.de muneri-

neribus,& honoribus,ad quorum exem
plum particulari diſpoſitione legum hu
ius Regni liberantur nobiles, milites, &
fidalgui, vt in obſeru.1.de priuileg.milit.
quæ omnino notanda Portol. vbi ſupra,
num.71. idquè à tempore immemoriali,
Molin.vbi ſupra,fol.179.col.1. In Regno
autẽ Caſtellæ hanc exemptionẽ habue-
runt nobiles à tempore Comitis D.San-
ctij de Caſtilla, Garcia vbi ſup.nu.9. de
hoc extant plures obſeruantiæ:Perſona-
le vero eſt, quod † perſonæ imponitur,
9 & ad ſucceſſorẽ minime tranſit,quod ex
peditũ eſt,ad quod Infantiones non te-
nentur,vt in obſeru. Item pro hæredita-
te de ſalua Infantio. toto tit. de priuile-
gijs milit. vbi pro maiori parte condita
ſunt priuilegia Infantionum, de quibus
per Moli.& Portol in verb.Infantiones,
& per Blanc. in ſuis Cõmentar. in tit.de
optimatibus,& Palat. fol. 313. vbi multa
priuilegia Infanti onũ congerit. Auend.
in diction.in verbo, *Cauallero*, vidẽdi ſunt
Otalor, Gutier. & Garc. Tiraq. in locis
cõmunibus,vidẽdus omnino Guid.Pap.
deciſ.384.cũ ſeqq.vbi bene. Mixtũ vero
10 onus eſt,†quod perſonis pro rebus impo
nitur,qꝛ neq; reale,neq;perſonale eſt,nã
vltra onera perſonalia, & mere patrimo
nialia,cętera imponuntur perſonis ratio
ne rerum,& hoc ius appellatur collecta,
Otal.de nobilit.lib.2.c.1.Theſaur.deciſ.
257.164.Roland.conſ.1. vol.2.Bart.in l.1.
C.de mulier.in quo loco lib.10.C. Natta
conſ.340.num.10.& 105. Socin.conſ. 74.
in princ.& † hoc ius,nec ad ſucceſſorem
11 tranſit, Albert. Brun.conſ.103.inter con
ſil. feud. Plut.de in lit.iur.num.16.ſecun
dum aliam impreſſionem,§.1.nu.2. Beſſ.
in tit.de Principe,à nu.7. Iaſſ.conſ. 10. in
primo,Tiraq.de nobilit, cap.20. nu. 162.
Guid.Pap.deciſ. 384. 387. de foro patet,
ex traditis à Molin. in verbo, Infantio.
verſ.Infantiones,fol.174.colum.2.& col.
3.verſ.ſed quæro,Portol. verb. Infantio,
num.45. Quod adeo verum eſt, † quod
12 poteſt imponi collecta à ciuibus pro re-
bus in alieno territorio exiſtẽtibus, ſi ali
bi nihil ſoluunt,ſecus alias; gloſ. & Bart.
in l.1.C.de mulieribꝰ,in quo loco , lib.10.
13 Cod.Socin.conſ.74.vol.1. & tunc † dici-
tur imponi perſonæ pro rebus , ad diffe-
rentiã iuris realis,quod imponitur rebꝰ,
quod nõ arctat bona extra territoriũ ſta
tuentis,Socin.vbi ſup.Roland. conſ.1. in
14 2.neq; imponenda eſt collecta † à Princi
pe,vel vniuerſitate , niſi prius euacuata
burſa communi vniuerſitatis,vel Princi-
15 pis,Nat.conſ.418.quoad locũ † autem in
dicendæ collectæ, dicendũ eſt, quod de
iure cõmuni quilibet patitur collectã in
loco originis,& domicilij tãtũ;& non in
loco rerũ,nec poteſt collectari per homi
nes loci vbi ſunt res, & ſufficit origo pa-
terna,l.aſſumptio,§.filius.ff.ad municip.
vbi Bart.Dec.conſ.185.l.libertus,§.ſola,
ff. ad municipal. l. reſcripto , §. fin. vbi
Bart. ff.de muner.& honor. l. cum neq;
C. de incol. lib. 10.C. Nat. conſ.340.nu-
16 mer.10.& conſ.105. Eſt ratio,† quia hæc
munera , quæ imponuntur perſonæ pro
rebꝰ,quis ſubire tenetur in loco proprio
originis,vel domicilij,&bona vndiq; ęſti
manda ſunt,argum.l.magis tuto.§.illud,
ff.de reb.eorum:Ita vt perſona tanquam
principale trahat ad ſe bona , argum. l.
iuriſperitos,§.oriundus,ff.de excuſat.tu
torum:& quod dico bona vndiq; ęſtimã
da eſſe,intellige de bonis ſub eadem iur-
iſdictione, vt tantũ ponantur ad ęſtimũ
in loco domicilij,Nat.conſ.105.num.1.&
17 licet ita ſit,quod forenſi non poteſt † im
poni collecta ratione perſonæ , d. §. ſola
benè tamen poteſt ei imponi collecta ra
tione rei exiſtentis in loco, vbi collecta-
tur,& licet nõ poſſit capi perſona, vt ſol-
uat impoſitũ onus; quia impoſitio eã nõ
afficit; poſſunt tamen capi fructus. Ca-
ſtrenſ.in l.inter debitorẽ,ff.de pact. Bal.
in l.etiam,colu.penult.verſ.ſed tu dices,
C. de execut. rei iudicat. & ſecundum
18 eũ de general. conſuetudine , vbi † quis
poſſidet,patitur collectam,& ita Bald.in
l.de quibus,col.10. verſ.4. quæritur , ff.
de legibus,dicit,quod conſuetudo † cõ-
19 pulſiua,vel prohibitiua non ligat foren-
ſes,niſi mediante aliquo facto , vel deli-
cto intra territoriũ commiſſo; quia tunc

Digitized by Google

contrahere videntur non præciſſe, ſed cauſatiuè, quia ſi non ſoluit, non capietur, nec ponetur in carcere, ſed auferentur ſibi res, ſeu rei fructus, l. apud Iulianum, §. hæres de legat. 1. l. ſi pendentes, §. ſi quid cloacarij, ff. de vſufruct. & generaliter quis ſubijcitur † iuriſdictioni loci
20 ratione rerum in ipſo territorio exiſtentium, l. pupillo, ff. de tutor. & curator. dat. ab his, late Natt. 389. vbi multa, cap. fin. de for. compet. Caualcanus deciſ. 3. num. 8. p. 1. & ſic ſtatutum † Mediolani prohibens frumẽtum exportari, com-
21 prehendit Bergamenſem, qui frumentum natum ibidem in ſuis prædijs exportat, per d. §. ſi quid cloacarij: ita Alber. de Roſat. in opere ſtatutorũ, 2. par. quæſt. 137. pro quibus facit Alba. conſil. 111. num. 6. per l. forma, §. ſi vero quis
22 agrum, ff. de cenſibus: his habitis † pro veris, & conſtantibus in conſilio fuit dubitatum, an ſi collectatus dimittat bona, teneatur amplius ad collectas, & fuit deciſum, quod nõ, per doctrinam Otalor. de nobilitat. 2. par. cap 1. num. 2. verſ. in hac, cum ſequentibus: Bald. in l. 1. C. de ſenten. quę pro eo quod intereſt, Alex. in l. prætor ait, §. hoc ædictum, in fin. ff. de damno infect. vbi remiſsiue, cum enim obligatio collectarum ſit propter bona, vt ibi, ſequitur quod bonis dimiſſis non teneatur amplius obligatus, niſi pro decurſis, & debitis tempore bonorũ, vt per eoſdem, vide in proceſſu Bernardi Zacamilla ſuper iuris firm. menſe Septembr. 1596.

DECISIO CXXX.

An ob debitum offuſcatum poſſit captus ciuiliter relaxari ſub fideiuſſoribus, & de materia, quando quid ſubrrogatur in locum alterius.

SVMMARIVM.

Capleta habet locum de foro, quando debitum offuſcatur. num. 1.

Captus pro debito ciuili regulariter relaxari à carcere ſub fideiuſſoribus non poteſt. num. 2.

Iudex poteſt ſuo periculo captum ſub fideiuſſoribus relaxare, quando debitum eſt illiquidum, conditionale, obſcurum, vel de illo poteſt dubitari, ibidemq́ exempla ſubijciuntur. num. 3.

Iudex poteſt captum pro debito ciuili ſuo periculo relaxare ſub fideiuſſoribus, quando debitum offuſcatur, niſi offuſcatio debiti non ſit præſens, nec certa, ſed quæ eſſe ſperatur. num. 4.

Iudex in caſibus, in quibus poteſt captum ſub fideiuſſoribus relaxare, præciſſe ad id compelli non poteſt, & ita iudicatum refertur in Regno. num. 5.

Subrrogatum ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrrogatur, num. 6.

Pretium non ſuccedit loco rei in ſingularibus iudicijs, ibidemq́ exempla ſubijciuntur. num. 7.

Pretium ſuccedit loco rei in iudicijs vniuerſalibus, id tamen procedit non vere, & proprie, ſed per fictionem. numer. 8.

Pretium non ſuccedit loco rei in foris, vel ſtatutis noſtris, etiam ſi ſimus in iuditijs vniuerſalibus. num. 9.

Ioannes de Ribas eminentiſſimus Iuriſconſultus laudatur ab Auctore. nu. 10.

Pretium ſuccedit loco rei in ſingularibus iudicijs, interueniente proteſtatione, & declaratione, aut aliqua ſufficienti coniectura, ad hoc vt talis ſubrrogatio fiat. n. 11.

Ex breuitate temporis præſumuntur, quæ ſequuta ſunt, in primo actu ineſſe, & fuiſſe cogitata à principio. nu. 12.

Vendens rem aliquam ſi ex pretio emat aliam

aliam incontinenti, eo animo feciſſe dicitur, vt ſubrrogatio fiat. num. 13.

Fundus nouus, ſi cum illo permutatur fundus patrimonialis, efficitur patrimonialis. num. 14.

Si coniux permutat vnam rem cum alia, cenſebitur eodem iure res accepta, quo res tradita. num. 15.

Res permutata cum re ſubiecta reſtitutioni intrat in fideicommiſſum. nu. 16.

Intellectus ad forum 1. de rebus vinculatis, & ad forum penultimum, de teſtamentis, & ad obſeruantiam, Item in bonis, de teſtam. num. 17.

Res per permutationem acquiſita ſubintrat locum rei patrimonialis, & eſt eiuſdem qualitatis. num. 18.

DOMINA Eliſabeth Xauar in ſuo teſtamento, vt in ſuperioribus dictũ eſt, legauit Beatæ Mariæ de Magallõ, inter alia bona omnia bona mobilia, quę reperirentur in tus domos dictæ Beatæ Mariæ; reperto poſtea in quadam arca quodã inſtrumento debitorio commandæ, dubitabatur; an veniret in legato, & cum fuiſſet declaratũ, quod nõ, ex quo iura & nomina debitorum nõ circunſcribuntur loco, hæres teſtatricis ſuccedens in hæreditatem, & per conſequens in illo nomine, appellitauit de dicto debito, petens eius quantitatem à debitore, & fuit ſibi prouiſus appellitus in proceſ. Franc. Hernãdez 24. Maij 1612. Actuar. Eſcartin; & ſic debitor captus Domin. Baylo, qui ſtatim petiuit ſe ſub fideiuſſoribus relaxari, attento quod iuſtitia appellitantis erat offuſcata, cum hoc inſtrumentum commandæ pertineret Beatæ Virgini Marię,
1 & non hæredi, cum de † foro habeat locum capleta, quando debitũ offuſcatur, obſeru. de foro, & vſu Regni de fideiuſſor. cumquè relaxatio fuiſſet denegata, ex motiuo, de quo ſup. ſcilicet, quod ad B. Mariam non ſpectabat, petiuit captus ex alio capite dari ſub fideiuſſoribus, offuſcando iuſtitiam appellitantis: allegauit enim quod teſtatrix legauerat in teſtamẽto B. Virgini Mariæ, quoddã ganatũ ſuũ, vel certa alia bona mobilia, quorum appellatione veniret ganatum, & quod poſtea illud vendidit, & dixit corã teſtibus, prout probatũ fuit, quod pretiũ ganati, de quo in inſtrumento commandæ, volebat ſubrrogare, & ſubrrogabat in locũ ganati, hocq; probauit teſtibus: vnde ſicut ganatũ erat legatũ B. Mariæ, ſimiliter pretiũ ſubrrogatũ, & per conſequens illud creditũ non ſpectabat ad appellitantẽ, & ſic cũ non eſſet pars legitima, debebat liberari, vel ſaltem dari ſub fideiuſſoribus, offuſcato debito: iuxta dictam obſeru. & ſic fuit datus ſub fideiuſſoribus, ex hoc capite, & rationibus ſequentibus.

2 Quia licet regulariter captus † pro debito ciuili relaxari à carcere ſub fideiuſſoribus non poſſit, vt ſic debitor, vel ſoluat, vel ſe cum ſuo creditore componat, Molin. in verbo capleta, & verbo captus, fol. 56. col. 2. in fin. & in verb. carcer. fol. 58. col. 3. foro *Por apellidos fictos*, in fin. de appellitu, quod & de iure procedit, Bart. in l. ſi pecunię, §. fin. nu. 1. & ibi additio, ff. vt in poſſeſſionẽ legatorum, & in l. neq; impuberes, nu. 2. vbi Bald. Paul. & Iaſſ. de in ius vocando, Menoch. de arbitr. caſu 308. nu. 6. Plaça de delict. cap. 2. nu. 18. & multi alij, quos allegat Portol. in verbo capleta, n. 21. Tamẽ in aliquibus caſibus licitum eſt de iure, quod ſub fideiuſſoribus relaxetur à carcere captus pro debi
3 to ciuili, periculo † tamen iudicis relaxantis, & licet Portol. in verbo capleta, à numer. 28. aliquos caſus referat, in quibus id licitum ſit, omnes tamen iſti reducũtur ad vnum, & generalem caſum, quando ſcilicet debitum, pro quo quis capt⁹ exiſtit eſt illiquidũ, obſcurũ, vel de illo poteſt dubitari; ſiue quia ex vẽtre debiti ita reſultat legitima pręſumptio,

N 2 ſiue

ſiue quia exceptiones legitimæ contra
debitum proponuntur, vel ſi debitum
ſit conditionale, & de adimplemento
conditionum non plenè liquet, vel quan
do aliqua imago falſitatis adeſſet, &
generaliter, quando debitum eſſet of-
fuſcatum per legitimas aliquas præſum-
ptiones, & exceptiones; nam his caſibus
niſi illa releuamina notoriè, & manife-
ſtè appareant fruſtratoria, & calumnio-
ſa, poterit † Iudex durante diſcuſsione ſu
4 per illis captum ſub fideiuſſoribus à car-
cere relaxare, vt apparet ex allegatis per
Ioannem Andręam ad Specul. in titul.
de ceſsion. actio. §. conſequenter, ver-
bo, conficientur, ſub numer. 6. Bald. in l.
per diuerſas, quæſtione 15. numer. 19. &
numer. 35. & 36. iuxta nouam editio-
nem, & ibi Salicet. numer. 16. quæſtio-
ne 18. C. Mandat. Bald. in l. fin. §. &
ſi præfatam, numer. 3. ad medium. C.
de iur. deliber. Socin. in l. neque im-
puberes, §. qui in ius, numer. 4. ff. de
in ius vocand. Menoch. de arbitrar. ca-
ſu 303. numer. 6. Xuarez in titul. *De los
emplaçamientos*, l. 2. §. vlterius, in fin. fol.
761. Xodoc. in pract. ciuil. capit. 66. fol.
130. prout ſic multoties fuiſſe iudica-
tum, reffert Portol. vbi ſupra, dict. ob-
ſeruan. de vſu & conſuetud. Regni. Qui-
bus non obſtant tradita per Bart. in l. Iu-
lianus verum debitorem, in fin. de con-
dictio. indebit. Paul. in 1. volum. conſil.
428. columna 1. Socin. in l. quibus die-
bus, §. cuidam Titio, numer. 10. de con-
ditio. & demonſtratio. for. 2. de vſur. fo-
ro, deſſeantes 4. columna, eodem tit.
iſta enim procedunt, quando offuſca-
tio debiti nondum eſt præſens, ſed ſpe-
ratur, veluti ſi quis teneatur ſoluere 100.
niſi calculo rationum oſtendat ſe nihil
debere; tunc enim debitum certum eſt,
& offuſcatio incerta. Ita intelligendus,
Bald. in l. neque, §. de in ius vocand. &
alij ad id paſsim allegati, quia vel loquũ
tur in his terminis, vel attenta regula ge
nerali, de qua ſupra. Sed eſt aduerten-
dum. quod in his caſibus, licet poſſit Iu-
5 dex ſuo periculo † relaxare ſub fideiuſſo
ribus reum captum; non tamen prçciſſe
tenetur id facere, ſi non vult, prout fuit
declaratum in Curia Iuſtitiæ Aragon. in
proceſſu Iacobi de Funes, ſuper execu-
tione, anno 1594. Actuar. Garate, & licet
ab hac declaratione fuiſſet appellatum
ad Regiã Audien. fuit pronuntiatum ap
pellationem non eſſe admittendam, &
ſic male appellatum ſub prætextu, quod
hæc ſit materia arbitraria, in qua nullus
poteſt conquæri, nec appellari; in caſu
autem præſenti, (vt ad caſum reddea-
mus) conſtat debitum, de quo in præ-
ſenti agebatur, fuiſſe offuſcatum, & ſic
non liquidum, nequè manifeſtum, & per
conſequens reum iuxta ſupradicta ſub fi
deiuſſoribus debere relaxari, prout fuit
relaxatus, idq; probatur; quia ſi vera eſt
6 regula vulgaris, quod † ſubrrogatũ ſapit
naturam eius, in cuius locum ſubrroga-
tur. l. ſi quis eum, §. qui iniuriarum, ff. ſi
quis cautionibus, l. vnic. C. de rei vxo-
riæ actione, l. ſi filiæ. §. Titia, de condit.
& demonſtra. l. pater, de adimend. le-
gat. l. ſi cum dotem, §. vltimo, ſolut. ma
trimo. l. ſi & rem, ff. de petitione hære-
dit. l. Imperator, §. vltimo, cum l. ſequẽ-
ti, de legat. 2. quæ iura idem ius, eandem-
què naturam, tribuunt rebus ſubrroga-
tis, vt volunt Benedict. in capit. Raynu-
tius, in verbo, & vxorem nomine Ade-
laſsiam, numer. 791. verſ. Item videtur,
de teſtament. Bald. Chaſſeneus, Ferron.
Io. Lup. & alij multi allegati per Ti-
raquel. de retract. lignag. §. 32. gloſ. 1.
à numer. 10. (ne tacendo eum, incurra-
mus in conuitium, quod ipſe irrogauit
Chaſſeneo, dicens, eum de more ha-
buiſſe tranſcribere ab alijs authoribus
tacitis) & conſtet hic debitum comman-
dæ proceſsiſſe ex pretio ganati venditi,
& quod expreſſe in locum ganati illud
ſubrrogauit teſtatrix, dicendum eſt, de-
bitum commandæ ſpectare ad Beatam
Virginem legatariam; & non ad hære-
rem agentem, ſicut ganatum ſpectaſ-
ſet ad Beatam Virginem; & ſic eum ſi-
ne actione experiri, & per conſequens
non ſolum offuſcari debitum, ſed peni-
tus

tus denegari actionem. Vnde merito relaxandum reum, qui diffinitiue abſoluendus eſſet, ſed quia ſupradicta regula, non ita abſolutè accepta vera eſt; cum ſub diſtinctione iuſtificanda ſit, eſt aduertendum, pecuniam ex venditione fundi patrimonialis redactam non cenſeri patrimonialem; neque fundum ex ea emptum, ex eo, quia regulariter pretium † non ſuccedit loco rei in ſingu-
7 laribus, nec res pecunia empta. l. qui vas. §. vltimo, ff. de furt. in illis verbis: *Quod enim ex re furtiua redigitur furtiuum non eſſe nemini dubium eſt, nummus igitur hic, qui redactus eſt ex pretio rei furtiuæ, non eſt furtiuus.* Ex quo infert ibi tex. quod ſi numos reſultantes ex re furtiuâ vẽdita, dominus, qui fuit rei, ſurripiuit, furti tenẽtur, gloſ. ibi adducit concordantes, facit, l. Labeo, & Sabinus, §. 1. de verborum ſignific. vnde Cardinal. Alexand. in capit. 1. de feud. non hab. nat. dicit pretium redactum ex venditione feudi non ſubire vicem feudi, neque quidquã aliud ex ea pecunia comparatum, cap. vltimo, titul. de feud. cognit. Iaſſ. & Alciat. in l. ſi cum ſeruum, ff. de rebus credit. Afflict. in conſtitu. Siciliæ, incipiente, Baiuli locorum, *La primera*, colum. 3. in 3. notabil. verſ. Item quæro, an pro damnis, Bald. in l. pro debito, colum. 1. C. de bon. authori. iudic. poſſiden. textus autem in dict. l. ſi & rem, de petitione hæredit. & l. Imperator, procedunt in iudicijs vniuerſalibus, in quibus pretium rei venditæ, & res pretio empta
8 ſuccedunt † loco rei emptæ; nam in dicta l. ſi & rem, dicitur. *Quia poteſt exiſtimari in locum hæreditariæ rei venditæ pretium eius ſucceſsiſſe*, in l. autem Imperator, dicitur: *Cum autem rogatus, quidquid ex hæreditate ſupererit, poſt mortem ſuam reſtituere, de pretio rerum venditarum, alias comparat, diminuiſſe, quæ vendidit, non videtur, ſed quod inde comparatum eſt, vice permutati dominij reſtitueretur.* Ita tenent Bart. Alberic. Angel. ſic diſtinguentes in d. l. ſi & rem, & in dict. l. Imperator. Roman. Iaſſ. Salicet. in l. ſi cum ſeruum, ff. ſi cert. petatur: Tiraq. vbi ſup. num. 21. ſic diſtinguit eleganter tex. in l. venditor ex hæreditate, de hæreditate vendita: ſed eſt aduertendum ſummopere, quod licet in iudicijs vniuerſalibus pretium, & res pretio emptæ ſuccedant loco rei venditę, id tamẽ procedit per fictionẽ nõ verè, & propriè, ſed per quandam fictionem: Bald. in l. cogi. colum. vltim. verſ. deinde quæro pone, C. de petitione hæredit. Iaſſ. in d. l. ſi eum
9 ſeruũ; vnde in ſtatutis, † & foris noſtris, quæ propriè, & verè intelligi debent, nõ id procedet, vt reſoluit Tiraq. num. 22. quod & ſequitur doctiſsimus Io. de Ri-
10 bas inter † huius ſeculi Iuriſconſultus celebratiſſimus ſuper ſchol. & obſeru. Regni Arag. id autem, quod diximus, quod in ſingularibus iudicijs pretium non ſuccedit loco rei, limitatur non procedere,
11 † quando ille, qui vendidit vnum fundũ, & ex pecunia illius alterũ emit proteſtatur, & declarat, eo animo ſe id facere, vt hic fundus locũ alterius ſubintret, gl. in d. l. ſed & ſi lege, §. 1. de petitio. hæredit. & in dict. l. Imperator, §. vltim. gloſ. & DD. in d. l. reſq; per eũ tex. de iur. dot. Tiraq. nu. 23. & idẽ eſſet, quãdo aliqua ſufficiẽti coniectura conſtaret, ementẽ velle rẽ emptã in locũ venditæ ſubrrogare, veluti ſi ſtatim, & cõfeſtim re vendita, pecuniã cõuerteret in emptionẽ alterius rei;
12 ſatis enim † dicitur cõſtare de tali voluntate, ex breuitate tẽporis, vt diximus in deciſ. pacti, de retrouendendo, & Tiraq. de retract. conuentional. §. 1. glo. 5. verb. in limine cõtractus, nã ex breuitate temporis præſumuntur, quæ ſequuta ſunt, in primo actu ineſſe, & cogitata fuiſſe à principio, & primum actum propter ea fuiſſe factum, l. ſi ventri, §. vlt. & ibi Bart. & alij, de priuileg. creditor. ratio iſtius
13 eſt; quia † qui incontinenti aliam rem emit, cum eo animo feciſſe dicatur, vt ſubrrogatio fiat, iudicandum eſt de eo, ſicut de permutante; ſecundum Tira-
14 quel. num. 28. quando autem † permutatur fundus patrimonialis cũ nouo fundo, nouus cẽſetur patrimonialis: Bald. cõſil. 112. in 1. Maſſuer. tit. de ſocietate. §. itẽ, & di-

& dicuntur conquęſtus, latè Tiraquel. num.25. Ex quibus multa inferri poſſunt ad leges noſtri Regni: primo, quod ſi cõiux permutat vnam rem cum alia, cenſębitur eodem iure res accepta, quo res tradita: vnde licet habeatur tit. oneroſo; ſi tamen res prima, quæ data fuit, erat ſolius mariti, in re per permutationem habita tantum habebit vxor ius viduitatis, & non diuidetur, quia ſortitur eandem naturam, Afflict. deciſ. 336. Lucas de Pena in l. 1. colum.4. verſ. ſed quid in quæſtione, C. de imponenda lucratiua deſcriptione: vnde dicit Iaſſon conſil. 231. colum.1. lib.2. quod res permutata cum re ſubiecta reſtitutioni, intrat in fideicommiſſum, & fit fideicommiſſaria, latè Tiraquel. vbi ſupra num. 26. & ex his poteſt inferri intellectus ad for. 1. de reb. vincul. & for. penultim. de teſtament. obſeruan. Item in bonis, de teſtamen. nam ſi quis rem, quam habebat de abolotio, & in qua ſuccedunt ab inteſtato propinquiores ex ea parte, permutauerit cum alia, & poſtea decedat inteſtatus, non ſuccedent in ea re acquiſita ęqualiter conſanguinei ex vtraquè parte, tanquam in re aduentitia, & ex induſtria acquiſita, in qua ſuccedere debent omnes; nam res per permutationem acquiſita ſubintrat locum rei patrimonialis, & ſic erit eiuſdem qualitatis, & per conſequens ſuccedent conſanguinei in re illa, tanquam patrimoniali conſanguinei ex ea parte, iuxta forum. Ex quibus omnibus reſultat optime fuiſſe iudicatum, & reum ſub fideiuſſoribus relaxatum, attento quod debitum erat offuſcatum, & quod fortius eſt, actor agebat ſine actione, tanquam hæres, cum debitum illud, & nomen debitoris ſpectaret potius ad Beatam Virginem Mariam, vi ſubrrogationis expreſſe factæ per teſtatricem, quæ dixit ſe ſubrrogare illud nomen debitoris in locum ganati, quam ad hæredem teſtatricis.

DECISIO C.XXXI.

An competat condictio ob cauſam, cauſa non ſequuta ob caſum contingentem in perſona dantis, ſeu promittentis, vbi alia ad propoſitum.

SVMMARIVM.

Compromiſſum ſequuto laudo eſt quedam tranſactio. num.1.

Tranſactio contractus innominatus eſt. num.2.

Obligatio nulla naſcitur in contractibus innominatis ante adimplementum, & factum ſequutum. num.3.

Agens ex tranſactione debet probare ſequutam eſſe cauſam ex parte ſua. numer.4.

Agens ex tranſactione, & non adimplens pro ſui parte cadit ab actione tranſactionis, & poteſt pars ad primæuam actionem redire. num.5.

Impeditus adimplere pro ſui parte ob caſum mortis excuſatur, cum non ſtet per eum. num.6.

Ex tranſactione, donec pro ſui parte perfectè adimpleuerit, quis agere non poterit. num.7.

Impedimentum, & neceßitas excuſat à pœna, vel à mora, ſed non facit, quod impedito actio competat, ex quo pro parte ſua non adimpleuit. num.8.

Adimplere debet prior, qui prior agit. num.9.

Ablatiuus abſolutus inducit conditionem

Digitized by Google

nem expreſſe. num. 10. ſed non ſemper, vt num. 22.

Dictio, Si, importat conditionem expreſſam. num. 11.

Promiſſor ob cauſam, cauſa non ſequuta, & ſi ſemel dederit, poterit condicere condictione ob cauſam, cauſa non ſequuta. num. 12.

Contractus innominatus dicitur, quando do tibi aliquid ob cauſam per te adimplendam: ſecus ſi adimplenda ſit per alium, nam tunc eſt ſimplex donatio ob cauſam. num. 13.

Condictio ob cauſam competit donanti per donationem ob cauſam, cauſa non ſequuta num. 14.

Actio præſcriptis verbis datur ad intereſſe, aduerſus eum qui non adimpleuit pro ſui parte. num. 15.

Donans ob cauſam, non remanet obligatus ad perſeuerandum in donatione, quia poteſt pœnitere re integra, & competit ſibi condictio, ex capite pœnitentiæ, & datum etiam repetere condictione ob cauſam, & compelli ad complendum actione præſcriptis verbis, & traditur differentia inter actionem præſcriptis verbis, & condictionem ob cauſam. nu. 16.

Promiſsio ob cauſam, vel receptum ob cauſam, æquiparantur. num. 17.

Adimplementum ſi non ſequatur culpa dantis, vel promittentis, ceſſat repetitio. num. 18. ſecus ſi è contra. num. 19.

Repetitio competit ex conuentione conditionali. num. 20.

Dictio, vt, modum importat. numer. 21.

De natura ablatiui abſoluti. numer. 22.

PER quandam ſententiã arbitralem fuit condemnatus T. Deça ad ſe ſeparandum infra menſem, à quadam inſtantia criminali, quam faciebat contra R. captum, & in carceribus detentum, taliter, quod poſſit captus exire liber ab ipſo carcere, & dictus R. fuit per eandem condemnatus ad dãdum dicto Deça 300. libras. elapſis octo diebus ab ipſis ſeparationibus, & eo euaſo ab ipſo carcere, euenit, quod captus mortuus fuit infra menſem; & in eodem menſe ſe ſeparauit Deça ab inſtantia, ſed non habuit prætenſum effectum ob mortem capti, ſed ipſe Deça, ex quo per ipſum non ſtabat adimplementum illius modi, & per conſequens habebatur pro completo, petebat dictas libras 300. ex aduerſo dicebatur: quod erat conditio, & non modus, & conditio non habetur pro verificata in illo caſu; fuit dubitatũ, cuius partes fouerent iuſtitiã.

Et primo pro parte capti, ſeu hæredum illius, fuit dictum, quod † compro-
1 miſſum ſequuto laudo eſt quædam tranſactio largo modo, ſecundum Bardaxi in tit. de arbitris, num. 5. attento, quod per compromiſſum lites, & controuerſiæ dirimuntur, & ſic compromiſſum erit con-
2 tractus innominatus, † quia tranſactio contractus innominatus eſt. habet enim nomen generale, quod ad omnes contractus referri poteſt. l. 1. ff. de tranſact. l. ſiue. apud acta, vbi DD. C. eod. † at in contra-
3 ctibus innominatis, ante implementũm, & factũ ſequutũ, nulla naſcitur obligatio: DD. in l. iuris gentiũ. ff. de pact. & in rub.
4 ff. de verb. oblig. & ſic is qui † agit ex trãſactione, debet probare ſequutã eſſe cauſam ex parte ſua, Barda. vbi ſup. DD. inf. citandi. hic autem pro parte T. Deça nõ fuit probatum cauſam promiſsionis ſequutã fuiſſe, ſcilicet nõ ſolũ ſeparationẽ, ſed etiam liberationem à carcere, ergo ſine actione & obligatione agit.

Secundo, quia trãſactio eſt ex his contractibus in quibus vltro citroq. naſcitur obligatio, & in quibus partes mutuo

dare, vel facere tenẽtur, l. ſiue apud acta,
vbi Bart. Iaſ. & alij, C. de tranſactio. DD.
in l. iuris gentium, ff. de pact. Neuizan.
conſ. 50. num. 6. Afflict. deciſ. 108. num. 1.
Gabriel. conſ. 154. num. 11. & ſic in ea, &
alijs huiuſmodi contractibus, non ante
agi poteſt ab aliqua partium, quam ipſa
ex parte ſua ad vnguem adimpleuerit,
& ſe adimpleuiſſe liquidiſſime probaue-
rit, Roman. conſ. 244. Bart. vbi ſupra,
& in l. ſiue apud acta, Neuizan. vbi ſup.
l. Iulianus. §. offerri de actio. empt. Corn.
conſil. 106 num. 5. in primu: Socin. ſen.
conſil. 273. num. 2. in ſecundo: imo qui
† non adimplet, cadit ab actione tranſa-
5 ctionis, & poteſt pars ad primęuam actio
nem redire, Burſat. conſ. 101. nu. 16. vnde
cum etiam (vt dixi) non fuerit probatum
adimplementum eorum, quæ erant ad-
implenda, videtur quod T. Deça cecide-
rit ab actione ſua, neque agere poterit.

Nequè his † obſtat, ſi dicatur, quod T.
6 Deça fuit impeditus adimplere omnia,
ſcilicet liberationẽ á carcere, ob caſum
mortis, quod impedimentũ debet eum
excuſare, cum non ſtet per eum, argum.
l. in executione, §. fin. ff. de verb. obligat.
Quia hoc impedimentum nõ liberat eũ,
7 quominus adimplere teneatur, & † do-
nec perfecte adimpleuerit, agere non po
terit, Decius in l. cũ proponas. 3. not. n. 3.
8 C. de pactis, impedimentum † enim, &
neceſſitas excuſat à pęna, vel à mora, ſed
nõ facit, quod impedito actio competat,
ex quo pro parte ſua nõ adimpleuit, De-
cius vbi ſupra, Crauet. conſ. 155. num. 10.
9 vbi cõcludit, quod omnino is, qui † prior
vult agere, prior debet adimplere, nec
datur alia regula, Menoch. conſ. 53. nu. 5.
Roland. à Valle, conſ. 69. nu. 12. in 4.

10 Tertio pro hac parte † facit, quia illa
verba: *Elapſis 8. diebus à die ſeparationis, & liberationis à carcere*: cum ſint in ablatiuo
abſoluto, inducunt conditionem, vt eſt
notiſsimum, Bart. in l. ab emptione nu. 1.
de pactis, & in l. à teſtatore de condi. &
demonſt. Dec. conſ. 466. num. 18. Iaſſ. nu.
17. in 2. lectur. & Marian. Socin. Iunior in
rubr. ſolut. matri. Ruin. conſ. 155. in 3. alle-
gat alios, Oſaſc. deciſ. 145. nu. 6. imo Bart.
in l. 1. 7. 9. ff de cond. & demo. dicit quod
ablatiuus abſolutꝰ inducit expreſſam cõ
ditionẽ: vnde attẽto, quod in cõpromiſ-
ſis, & arbitrijs, factum iudicis eſt factum
partium, vidẽtur dicta verba importare
ſequentẽ figuram contractus innomina-
ti, talis enim eſt tranſactio, vt dixi ſupr.
Promitto tibi 300. libras, ſi te ſeparaueris
ab inſtantia, & liber euaſero à carcere, &
hoc caſu nullus dubitabit, quin ſit pro-
11 miſsio conditionalis; † nam illa dictio, Si,
conditionem importat expreſſam, vt la-
te dixi deciſ. 31. nu. 6. quod non repeto, in
12 hac † tamen formula, & conuentio-
ne, ſi totum promiſſum non fuerit ſequu
tum, etiam per caſum contingentem in
perſona ꝑmiſſoris, ſeu dantis, ſi datũ fue-
rit, non tenetur ſoluere promiſſor, & ſi
ſemel dederit, poterit condicere condi-
ctione ob cauſã, cauſa nõ ſequuta, ita Ca
ſtrẽ. in l. dedi. § ſed ſi tibi, nu. 6. in fi. ff. de
cond. cauſ. dat. dicẽs, quod ſi promiſſum
omne non fuerit impletũ, etiam per ca-
ſum fortuitum, & ſine mora, & ex qua-
cumq; parte caſus contingerit, datur re-
petitio propter naturam conditionis, &
ſi ſolũ fuerit promiſſum, non tenetur pro
miſſor adimplere, idẽ Caſtr. in l. ſi vno. §.
itẽ cũ quidam, nu. 4. in fin. ff. locat. & con
ducti. In conditionibus enim ſolus euen
tus conſideratur. l. in cõditionibus. ff. de
cond. & demo. ita cũ Caſtr. tenent Pet. in
l. fin. C. de cond. ob cauſ. & eſt glo. in l. ſi
milite, in fi. eo. tit. Fulgoſ. Alex. in l. dedi.
§. idẽ erit, ff. de cõd. cauſ. dat. quos refert
ibi Iaſ. nu. 5. Cin. in l. pen. C. de cond. ob
cauſ. cũ igitur in caſu noſtro promiſsio
fuerit conditionalis, licet caſus contige-
rit in perſona promiſſoris, videtur, ꝙ T.
Deça nõ poſſit agere ex ꝑmiſsione, cũ nõ
fuerint oĩa adimpleta, licet ſine eiꝰ culpa.

His tamẽ nõ obſtant. contrarium fuit
reſolutũ, quod ſcilicet recte egerit ipſe
Deça, & ꝙ ſibi erant ſoluendę 300. librę,
& ſic fuit ad hoc ꝓuiſus appellitus, vide
in proceſ. Didac. Deça, ſup. appellitu cap
tion. & executor. in ann. 1603. in curia Iu
ſtitę Arag. Fuerũt moti domini ex ſeqq.

Et

Digitized by Google

Et primo ſupponendo, quod quando
13 † do tibi aliquid ob cauſam per te adimplendam, eſt contractus innominatus, quando vero do tibi ob cauſam per aliū implendam, non eſt contractus innominatus, ſed ſimplex donatio ob cauſam; ita bene Paul. Caſtr. in l. 1. §. ſed ſi parendi, ff. de cond. cauſa dat. differentia eſt, quia in ſecundo caſu non poteſt recipiēs compelli ad implendum: cum adimplere ad eum non ſpectet, competit tamen
14 † cōdictio ob cauſam, cauſa nō ſequuta, l. Senatus, verſ. nec dubitauerūt Caſsiani de donatio. cauſ. mortis. At in primo caſu, quando cauſa eſt implenda per te, & eſt cōtractus innominatus, recipiens obligatur danti ad adimplendum cauſam, &
15 poteſt ad illam † compelli actione præſcriptis verbis, l. iuris gentium, de pactis, quæ actio etiam datur ad intereſſe, quia non adimplet, l. naturalis, ff. de præſcrip. verbis, & iſta actio oritur ex contractu:
16 at vero qui dat, † non remanet obligatus ad perſeuerandum in datione: quia poteſt penitere re integra, quod alter faciat, vt habetur in ſumma, C. eod. & tunc competit ſibi cōdictio ex cap. pœnitentiæ, l. ſi pecuniam, ff. de cond. cauſ. dat. & idem quando cauſam nolles adimplere, & vellem potius repetere datum condictione ob cauſam, quam compellere ad complendum, actione præſcriptis verbis, vt dixi, tunc competit etiam condictio ob cauſam ex capite cauſæ non ſequutæ, & tunc hæc condictio non oritur ex illo contractu innominato, do vt facias, quia non datur vt contractus impleatur ſicut actio præſcriptis verbis oriens ex illo, ſed potius intendit diſſoluere, & de ea loquitur titul. ff. & C. de cond. cauſ. dat. & competit etiam hæc cōdictio cauſ. dat. ſi dedero tibi ob cauſam de futuro per me implendam, quam poſtea implere nollem, veluti, ſi dedi decē, vt poſſem conſequi legatum, vel rem mihi relictam ſub conditione, ſi decem dedero, & dedi cauſa adimplendæ conditionis, ſi poſt repudio legatum, poſſum repetere datum; quia in nullo eram tibi obligatus, Paul. in d. §. ſed ſi parendi. His terminis ſuppoſitis intrat ratio deciſiua
17 quæſtionis, quod quando † recipiens vt aliquid faciat, vel ille cui permittitur ſi aliquid faciat. quia iſti duo caſus æquiparantur, & procedunt æqualiter, Paul. Caſt. in l. dedi tibi, §. ſed ſi tibi, alias, quid ſi ita dedi, num. 1. vbi etiam hoc probatur, quando igitur iſte talis, cui datur, vel promittitur, non eſt in mora adimplendi, vt quia habet tempus ad illud, ex caſu aliquo res deſinit eſſe implebilis, tūc
18 eſt diſtinguendum; † nam ſi caſus non contingit in perſona, vel re tua, qui teneris implere & recipere, ſed in perſona dātis, & promittentis, veluti dedi medico; vt me curet de aliqua infirmitate, & poſtea ex alia mortuus ſum, ita quod nō potuit me curare, ceſſat repetitio dati, & ſi datum non fuerit, ſed promiſſum, conſequetur medicus mercedem, gloſ. in l. penult. C. de cond. cauſ. dat. ſicuti quando caſus contingit in perſona conductoris operarum, quominus operę præſtentur, nam ceſſat repetitio, l. qui operas, ff. locati & conducti, vbi dicit text: *Qui operas ſuas locauit, totius temporis mercedē accipere debet, ſi per eum non ſteterit, quominus operas ſuas praſtaret, aduocati quoque, ſi per eos non ſteterit, quo minus cauſam agant, honoraria reddere non debent.* Ita reſoluit Paul. Caſtr. in d. §. ſed ſi tibi, nu. 6. & in l. qui operas, ff. locati, vbi hoc ita declarat, & etiam declarat quid tenendum, quando caſus contigerit in perſonam, vel rem recipientis, veluti locatoris, medici, & ſimilium, vt ibi per eum videbis. Modo ad propoſitum, cum hic videatur promiſsū dicto N. Deça, vt intra menſem ſe ſepararet, & ipſe non fuerit in mora tempore non elapſo, & in eo tempore mortuus fuerit dans, ſeu promittens, caſu in ſua perſona contingente, ob quod non potuit è carcere liberari, & non ſtetit per dictum Deça, qui ad maiorem cautelam ſe ſeparauit intra menſem, taliter quod ſi viueret, exiſſet liber a carcere, reſultabat, quod ſicut nulla competeret condictio ſeu repetitio, ſi datum foret, ſimili

modo

modo competit actio ad promiſſum, cũ apari procedant vt dixi, & ſic fuit bene reſolutum.

19 Sequitur modo, vt † ad cõtraria ſatisfiat: & primo, prima & ſecũda ratio eiuſdem qualitatis ſunt, & eodem nituntur fundamento, quibus vnico verbo reſpõdeo, procedere ſcilicet, interim, & dum cauſa, ob quam datum eſt, poteſt impleri, vt in iuribus per allegatis; ſecus vero, quando cauſa deſiuit adimpleri poſſe, tunc enim, ſi deſinat ob caſum contingentem in perſona, vel redantis ſeu promittentis, habetur cauſa pro impleta: ita Caſtro, in dict. §. ſed ſi tibi, dicens: *Quod ſi recipiens, vel ille cui promittitur eſt in mora adimplendi ſtatim competit cõdictio, ſi vero non eſt in mora, non datur cõdictio ex capite cauſæ nõ ſequutæ, quia ſolum habet locum nõ data mora, ſed datur condictio ex capite pœnitentiæ, ſi dantem peniteat, verum hoc ita tamen, ſi cauſa poterat adhuc impleri, ſed ſi deſierat adimpleri, tunc non ſemper eſt locus pœnitentiæ, nec condictioni rei datæ, quinimo etiam ſi non fuerit datum, ſed promiſſum, competit actio, vt detur eo caſu, quo ſi fuiſſet datum daretur retentio.* Hęc ille vbi ſup. & in alijs locis per eum allegatis, & probatur hæc ſolutio iuribus ſupra dictis, & ſic eſt ſolutio textualis, & non eſt neceſſe allegare ſuperfluitates.

Ad tertiam rationem dubitandi reſ-
20 pondetur, veram eſſe concluſionum, † quod ſi conditionalis ſit conuentio, competat repetitio in ſuo caſu, & in caſu promiſſionis denegetur actio: ſed negamus eſſe in caſu noſtro conditionalem, ſecundum formã ſupra præſcriptam, ſed imo dicenda eſt modalis; quia conuentio fuit in effectu, promitto tibi 300. libra. vt te ſepares, taliter, quod libere euadere poſſim a carcere: verba iſta & dictio illa,
21 † vt, modum important, vt probatur in dicto §. quid ſi ita dedi, aliàs ſed ſi tibi, vbi ita in expreſſo reſpondet Iaſſon, n. 5. dicens: quod talis conuentio de qua ibi, quæ eſt vt noſtra, eſt modalis, vt & alij DD. ibi: nec mirum quia dictio, vt, modum importat.

22 Neque verum eſt, quod † ablatiuus abſolutus inducat ſemper conditionem, vt apparet per DD. in rubrica ſolut. matrimo. & ſignanter per Marian. Socin. nam & varijs modis capi ſolet, ſecũdum ſubiectam materiam, & verba, quibus adijciuntur, vt voluit Iaſ. ibi, hîc autem ſolum demonſtrat tempus, ſecũdum Socin. ibi num. 16. vbi latè.

DECISIO C.XXXII.

Quomodo literæ teſtimoniales legalitatis notarij forenſis concludere debeant, vbi negatur qualitas notariatus.

SVMMARIVM.

Notariatus qualitas non eſt probanda, ſi notarius, qui inſtrumentum teſtificauit eſt de Regno, ſecus ſi ſit extraneus, quia tunc debent adeſſe literæ teſtimoniales legalitatis notarij. num. 1. & 8.

Probandi onus incumbit producenti inſtrumentum, quod ille, qui illud teſtificauit, erat notarius. num. 2. aliàs remanet ſcriptura priuata, quæ non facit fidem. num. 6.

Qualitas notariatus conſiſtit in facto, quæ non præſumitur niſi probetur. num. 3.

Notariatus qualitas non ineſt a natura, quia nemo naſcitur notarius. num. 4.

Qualitatem notariatus allegans tenetur eam probare. num. 5.

Exceptionem opponens contra aliquem, dicendo, tu non es clericus, non es notarius, habet ſuam intentionem fundatam. nu. 7.

Notariatus qualitatem qui tenetur probare, tenetur & etiam probare tempus, quo confectum fuit inſtrumentum, & quod eo tempore erat notarius. num. 9.

Probatio debet neceſſario cõcludere. n. 10.

Tem-

Tempus debet probare, qui in eo ſe fundat. num. 11.

Legaliçatio debet concludere de principio, vſque ad finem incluſiuè. num. 12.

Legaliçatio debet atteſtari de tempore inſtrumenti, aliâs non probabit. num. 13.

Mvltoties vidi dubitari de modo, quo concludere debet
1 literæ † teſtimoniales legalitatis notarij forenſis, ſi notariatus qualitas negetur, vel non confiteatur, & dixi de forenſi, & extraneo, quia quando eſt de Regno ille, qui teſtificatus eſt inſtrumentum, tãquam notarius ſubſcriptus in eo, tunc præſumitur notarius, nec talis qualitas probanda eſt, quia ſecundũ Molin. verb. notarius, verſ. notarius præſumitur, & Plebanum ibidem, num. 5. non eſt veroſimile, quod quis in inſtrumẽto dicat ſe notarium, ſi nõ eſſet, ex quo eſt de Regno. Secus autem ſi eſſet extraneus, & extra Regnum, vt ibi, quia eſſet probanda talis qualitas, non enim ex eo quod in fine inſtrumenti dicatur, ego talis publicus notarius ſcripſi & clauſi, probatur quod talis ſit notarius; aſſertio enim talis non releuat producentem ſine literis teſtimonialibus authenticis, Inno. in c. 1. de cleri. peregr. Bald. in authent. ſed nouo iure, C. ſi certum petatur, Alexand. cõſ. 66. vol. 2. Specul. in ti. de inſtrum. cautel. & fid. §. reſtat, verſ. & ſcias, Maſcard. de probationib. concluſ. 1097. num. 1. Socin. conſ. 33. num. 1. in princ. vbi conclu-
2 dit, † quod ad illum, qui produxit inſtrumentũ incumbit onus probandi, quod ille, qui confecit inſtrumentum, erat notarius, Ioan. Andr. in addi. ad Specul. vbi
3 ſup. verſ. & ſcias, quod † tabellionatus, notarionatus enim conſiſtit in facto, quod non præſumitur, niſi probetur, l. quicũque, ff. de public. l. in bello, §. factę
4 ff. de capti. Qualitas enim † notariatus non ineſt à natura, quia nemo naſcitur notarius, ſed confertur ab hominibus potestatem habentibus, & nõ ab omnibus; ſed a paucis, Immol. in cap. cũ P. de fide inſtru. Bart. in l. omnes populi, ff. de iuſt. & iure, Specul. vbi ſup. Bart. in l. 1. ff. de
5 officio Proconſul. Vnde cum talis † qualitas nõ naſcatur, nec cõualeſcat, ſed conferatur, ideo allegans talem qualitatem tenetur eam probare. Speculat. vbi ſup. DD. in cap. 1 de fide inſtru. Alex. conſ. 198. col. 1. vol. 7. Crauet. conſ. 72. vbi alios allegat, Alex. conſ. 97. num. 3. in 7. & 166. col. 2. vol. 2. Socin. d. conſ. 33. num. 2. in 1. Oſaſc. deciſ. 117. facit gloſ. in cap. ſi forte, de electio. in 6. Bald. in l. non ignorat, C. qui accuſare nõ poſſũt, Bal. in l. Barbarius ff. de offi. prætor, & eſt communis opinio
6 ſecundum Socin. vbi ſup. num. 3. Vnde non probato † per producentem quod ille, qui ſcripſit ſit notarius, remanebit ſcriptura priuata, quæ non facit fidem, quæcumque illa ſit, niſi recipiat aliquod fomentum, vel ſupplementum, propter quod fiat authentica, etiam quod haberet plurium teſtium ſubſcriptionem, annum, menſem & diem, & ſimiles ſolemnitates, l. inſtrumenta, l. exemplo, l. rationes, C. de probat. l. 2. C. de conueniend. fiſ. debitor. ita hæc omnia concludunt Oſaſ. Crauet. Socin. & pulchrè Roland.
7 conſ. 32. in 2. Sicut etiam † idem dicimus de clericatu, ſatis enim eſt opponere, tu non es notarius, tu non es clericus, quia opponẽs habet ſuam intẽtionem fundatam de iure communi & naturali, ob id allegans aliquem clericũ tenetur probare illum eſſe clericum, Decius in cap. cum adeo, col. 2. de reſcript. & conſ. 125. col. 2. Innoc. in cap. ſuper his, in fin. de accuſ. Abb. in cap. bonæ. 1. col. antepen. de electio. & in cap. quoniam contra, de prob. & de notariatu, quod debeat probari, ſi opponatur contra inſtrumentum, quod non eſt confectum a publica perſona, tradit Specul. vbi ſup. verſ. & ſcias Socin. Crauet. Oſaſ. Rolan. vbi ſup. qui alios allegant.

8 Neceſſarie igitur † ſunt literæ teſtimoniales iudicis ipſius notarij forenſis, ſecundum Socin. Roland. & alios ſupradictos;

Tempus debet probare, qui in eo ſe fundat. num. 11.

Legaliçatio debet concludere de principio, vſque ad finem incluſiuè. num. 12.

Legaliçatio debet atteſtari de tempore inſtrumenti, aliâs non probabit. num. 13.

1 MVltoties vidi dubitari de modo, quo concludere debēt literæ † teſtimoniales legalitatis notarij forenſis, ſi notariatus qualitas negetur, vel non confiteatur, & dixi de forenſi, & extraneo, quia quando eſt de Regno ille, qui teſtificatus eſt inſtrumentum, tãquam notarius ſubſcriptus in eo, tunc præſumitur notarius, nec talis qualitas probanda eſt, quia ſecundum Molin. verb. notarius, verſ. notarius præſumitur, & Plebanum ibidem, num. 5. non eſt veroſimile, quod quis in inſtrumēto dicat ſe notarium, ſi nō eſſet, ex quo eſt de Regno. Secus autem ſi eſſet extraneus, & extra Regnum, vt ibi, quia eſſet probanda talis qualitas, non enim ex eo quod in fine inſtrumenti dicatur, ego talis publicus notarius ſcripſi & clauſi, probatur quod talis ſit notarius; aſſertio enim talis non releuat producentem ſine literis teſtimonialibus authenticis, Inno. in c. 1. de cleri. peregr. Bald. in authent. ſed nouo iure, C. ſi certum petatur, Alexand. cōſ. 66. vol. 2. Specul. in ti. de inſtrum. cautel. & fid. §. reſtat. verſ. & ſcias, Maſcard. de probationib. concluſ. 1097. num. 1. Socin. conſ. 33. num. 1. in princ. vbi conclu-
2 dit, † quod ad illum, qui produxit inſtrumentū incumbit onus probandi, quod ille, qui confecit inſtrumentum, erat notarius, Ioan. Andr. in addi. ad Specul. vbi
3 ſup. verſ. & ſcias, quod † tabellionatus, notarionatus enim conſiſtit in facto, quod non præſumitur, niſi probetur, l. quicūque, ff. de public. l. in bello, §. factę
4 ff. de capti. Qualitas enim † notariatus non ineſt à natura, quia nemo naſcitur notarius, ſed confertur ab hominibus poteſtatem habentibus, & nō ab omnibus; ſed a paucis, Immol. in cap. cū P. de fide inſtru. Bart. in l. omnes populi, ff. de iuſt. & iure, Specul. vbi ſup. Bart. in l. 1. ff. de
5 officio Proconſul. Vnde cum talis † qualitas nō naſcatur, nec cōualeſcat, ſed conferatur, ideo allegans talem qualitatem tenetur eam probare. Speculat. vbi ſup. DD. in cap. 1 de fide inſtru. Alex. conſ. 198. col. 1. vol. 7. Crauet. conſ. 72. vbi alios allegat, Alex. conſ. 97. num. 3. in 7. & 166. col. 2. vol. 2. Socin. d. conſ. 33. num. 2. in 1. Oſaſc. deciſ. 117. facit gloſ. in cap. ſi forte, de electio. in 6. Bald. in l. non ignorat, C. qui accuſare nō poſſūt, Bal. in l. Barbarius ff. de offi. prætor, & eſt communis opinio ſecundum Socin. vbi ſup. num. 3. Vnde
6 non probato † per producentem, quod ille, qui ſcripſit ſit notarius, remanebit ſcriptura priuata, quæ non facit fidem, quæcumque illa ſit, niſi recipiat aliquod fomentum, vel ſupplementum, propter quod fiat authentica, etiam quod haberet plurium teſtium ſubſcriptionem, annum, menſem & diem, & ſimiles ſolemnitates, l. inſtrumenta, l. exemplo, l. rationes, C. de probat. l. 2. C. de conueniend. fiſ. debitor. ita hæc omnia concludunt Oſaſ. Crauet. Socin. & pulchre Roland.
7 conſ. 32. in 2. Sicut etiam † idem dicimus de clericatu, ſatis enim eſt opponere, tu non es notarius, tu non es clericus, quia opponēs habet ſuam intētionem fundatam de iure communi & naturali, ob id allegans aliquem clericum tenetur probare illum eſſe clericum, Decius in cap. cum adeo, col. 2. de reſcript. & conſ. 125. col. 2. Innoc. in cap. ſuper his, in fin. de accuſ. Abb. in cap. bonæ. 1. col. antepen. de electio. & in cap. quoniam contra, de probat. & de notariatu, quod debeat probari, ſi opponatur contra inſtrumentum, quod non eſt confectum a publica perſona, tradidit Specul. vbi ſup. verſ. & ſcias Socin. Crauet. Oſaſ. Rolan. vbi ſup. qui alios allegant.

8 Neceſſarie igitur † ſunt literæ teſtimoniales iudicis ipſius notarij forenſis, ſecundum Socin. Roland. & alios ſupradictos;

Digitized by Google

dictos,atteſtantes eſſe notarium, & non
ſolum hoc neceſſe eſt, verum etiam (vt
ad materiam veniamus) quod atteſten-
tur de eo tempore,quo factũ fuit inſtru-
mentum,ita Alex. d.conſ.166. col.2. in 2.
& conſ.97.n.4.in 7. quia qui ſe fundat in
tempore,opportet quod articulatè & li-
mitatè probet de tempore,l.eum actum,
ff. de negot. geſt. nam in talibus ex præ-
ſenti non præſumitur in præteritum,ho-
die quis eſt notari⁹,ergo erat heri, vel pri
diè, Bald. in l. ex perſona, in 2. col. C.de
probat.& in l.qui adulterij,C.de adulte.
Alex.d.conſ.198.col.2.Ioan.Andr. Butri.
Immol.in c.1.de fide inſtrum.traddentes
modum probandi notariatum, Boer.de-
ciſ.36.col.penul.ita Roland.d.conſ.32. in
2. ſequuntur Socin. & Crauet. vbi ſup.
pulchre Oſaſc.d.deciſ.117.num.5. requi-
9 rens † probationẽ de tẽpore actus, quia
verba illa (fuit,& eſt notarius) ſolita ap-
poni in teſtimonialibus, non includunt
neceſſario tempus inſtrumenti, poſſunt
enim verificari in duobus,aut tribus mẽ
ſibus poſt tempus inſtrumenti, Angel.
10 conſ.1.Probatio † enim, debet neceſſa-
rio concludere,cap.in præſentia,de pro-
11 bat. & qui ſe fundat in tempore, † il-
lud debet preciſé probare, Bartol. in l.
Celſus,de vſucapio.Salicet in l.matrem,
C. de probat. ſequitur eandem opinio-
nem Maſcard. concluſ.1079. & eſt vi-
dendus Franciſcus Anton.de iudice, Ro
bertus,de liquidatione inſtrument.conſi
deratione 1.num.20.dicens: Quod lega-
12 liçatio † debet concludere de principio
vſque ad fin.incluſiue,vide in tractat.ar-
tis notariatus,tom.2. in tit. Litera teſti-
monialis de legalitate notarij, pag.194.
13 Vbi quod legaliçatio † debet atteſtari
de tempore inſtrumenti, aliàs non pro-
baret:ita multoties fuit iudicatum meo
tempore,& ſignanter in proceſſu Hie
ronymi de Iſcis, ſuper condemna-
tione cenſualis, in menſe
Martij,1610.in Re-
gio Conſilio.
(?)
*

DECISIO C.XXXIIII.

Cedens nomen debitoris in ſolutum ſuo creditori liberatur omnino, etiam ſi illud euincatur, vel non exigatur effectiue, vel aliter pereat.

SVMMARIVM.

Nomina debitorum quando ceduntur in ſolutum,& ſeu ſolutionis cauſa,illa ceſſio habetur loco ſolutionis.nu.1.& 4. ita fuit iudicatum,vt n.16.

Nomina debitorum ſi cedantur per viam delegationis,ceſſio ſuccedit loco ſolutionis,& eſt ſolutio.num.2.

Nominis debitoris, ſeu debiti ceſſio ſimpliciter facta per debitorem in fauorem creditoris, ſeu alterius de mandato eius, tunc per ceſſionem actionis, ſeu nominis debitoris non dicitur ſoluere nec ſatisfacere. num.3.& num.14.

Nomina debitorum dare in ſolutũ,vel illa ſimpliciter cedere,differunt.num.5.

Solutio dicitur dare aliud pro alio de conſenſu creditoris,& ſic poteſt ſolui.n.6.

Nomen debitoris,quando datur in ſolutum pro aliquo debito, perinde eſt,ac ſi res ipſa debita ſolueretur.num.7.

Debitor & fideiuſſor, ſi dent creditori aliquam rem in ſolutum, quæ deinde euictione pereat, non habebit creditor recurſum contra debitorem & fideiuſſores, quia iam prima actio fuit extincta.num.8.

Actio ſemel extincta per dationem in ſolutum,vel alio modo, nunquam reuiuiſcit.num.9.

Credi-

Creditori ſi res data in ſolutum euinca tur, non agitur prim. eua actione, quæ per da tionem in ſolutum fuit extincta, ſed aget creditor de euictione, niſi contrarium actũ ſit inter partes. num. 10. & num. 15.

Nomen debitoris, ſi debitor det credi- tori ſuo, inſolutum, liberatur ipſo iure, & omne periculum eſt recipientis creditoris. num. 11.

Nouatio hodie non inducitur, niſi id
12 *expreſſum ſit per partes, niſi ſecundus actus ſit contrarius incompatibiliter primo. n. 12.*

Nouatio per viam delegationis facta hodie bene inducitur, ſi concurrant illa tria requiſita, de quibus DD. in tit. de delegat. num. 13.

DVbitatum fuit in curia Iuſti- tiæ Aragonum, an ſi debi- tor cedat creditori ſuo ali quod nomen debitoris in ſolutum, vel ſimpliciter, extinguatur prima obligatio, ſeu debi- tum, quo cedens tenebatur, idque tali- ter, quod etiam ſi nomen ceſſum euinca tur, vel extinguatur, ſiue aliquo alio mo do per ceſsionarium effectiuè non exiga tur, reuiuiſcat primum debitum, ac ſi ceſ ſio facta non eſſet; an vero ècontra peri- culum hoc ſpectet ad ceſsionarium, cedẽ te penitus liberato; rem hanc fœdere di- ſtinctionis abſoluit Philip. Dec. conſ. 99.
1 num. 4. dicens: Quod † quando nomina debitorum ceduntur inſolutum, tunc vi detur ſolutio facta, quia illa ceſsio vide- tur loco ſolutionis, l. ſi pupilli, §. 1. de ſo- lut. l. inter eos, §. abeſſe, ff. mandat. &
2 idem, quando † ceſsio eſſet facta per viã delegationis nominum debitorum, iuxt. l. delegare, ff. de nouatio. notatur in l. 1. C. de nouatio. Bartol. in l. ſingularia, ff. ſi cert. petatur, Bald. in l. pro debito, verſ. extra quæritur, C. de bonis autho. iudic.
3 poſsiden. Secus autem, † quando ſim- pliciter eſſet facta ceſsio nominis debi- toris, ſeu debiti per debitorem, in fauo- rem creditoris, ſeu alterius de mandato. eius; quo caſu per ceſsionem actionis, ſeu nominis debitorum non dicitur quis ſol uere, vel ſatisfacere, gloſ. magna, circa finem in l. legaui de liberatione legat. Bald. in cap. 1. in fin. de beneficio fratris in vſibus feudorum, hæc Decius vbi ſu. & quod, † quando nomen debitoris cre 4
ditur in ſolutum, habeatur pro ſolutione, concludunt Aretin. in l. ſingularia, col. an tep. circa fin. ff. ſi certum petatur, Iaſ. n. 37. Cagnol. num. 168. latius Beccius, conſ. 150. num. 35. aliàs 104. num. 18. Imol. in l. facta, §. ſi hęres, col. 2. ff. ad Trebel. dicẽs:
5 aliud eſſe † dari nomen debitoris in ſo- lutum cum ceſsione, aliud vero cum ce- ditur ſolum ſolutionis cauſa; quia primo caſu cedens liberatur in continenti, ſecũ do vero non, ſi non ſequitur effectiue exactio, ſi igitur habet vim ſolutionis, er go eo modo, quo ſoluendo id, quod de- betur, tollitur omnis obligatio, l. obliga- tione, C. de ſolut. l. prout, ff. eod. tit. ita & quando aliud ſoluitur, loco eius, quod
6 debetur, nã aliud † pro alio ſolui poteſt de conſenſu creditoris, l. 1. §. an poteſt. ff. de conſti. pecun. l. item liberatur, §. qui parat⁹, ff. qui. mod. pig. vel. hypoth. Imo,
7 quando † nomen debitoris datur in ſo- lutum pro aliquo debito, perinde eſt, ac ſi res ipſa debita ſolueretur, Aretin. vbi ſup. Iaſ. in l. ſingularia. num. 37. ff. ſi cert. petat. in terminis concludit Cœpol. cau-
8 tel. 123. vbi quod ſi debitor, † & fideiuſ- ſor dent creditori aliquam rem in ſolu- tum, quæ deinde euictione pereat, non habebit creditor recurſum, contra debi- torem & fideiuſſores; quia iam prima a- ctio fuit omnino extincta; & ad id dat ibi bonam cautelam, vt ſibi caueat reci- piens in ſolutũ in tali caſu de recurſu, cõ ſonat in proprijs terminis Bald. in l. pro debito in fin. C. de bon. autho. iudi. poſsi.
9 & ex hoc ſequitur, quod actio † illa ſe- mel extincta per dationem in ſolutum, vel alio modo nunquam reuiuiſcat, Ti- raq. late allegans multa iura, in l. ſi vnquã verb. ſuſceperit liberos, num. 191. C. de reuo.

reuo.don.Zanchus,in l. hæredes mei, §. cum ita,8.par. num.161. ad Trebel. reg. factum legitime,ff.de reg. iuris. Ex hoc infert glo.in l.eleganter,ff.de pign. acti. & not.in l.ſi prędium,C.de euictio.quod
10 ſi † res data in ſolutum euincatur, non agitur primæua actione, quæ per dationem in ſolutum fuit extincta, ſed erit agendum de euictione,niſi contrarium eſſet actum inter partes, gloſ. in l. libera,
11 C.de ſentent.& habemus,quod † quando debitor dat in ſolutum creditori ſuo nomen debitoris, liberatur ipſo iure, & omne periculum eſt,recipientis creditoris,Caſtr.in l.pupilli, §.ſoror, ff. de ſolutio.Immol.vbi ſup. Socin. conſ.37. num. 13.vol.4.Beccius vbi ſup.Cagnol. vbi ſu. omnino videndus; tenetur tamẽ facere bonũ nomẽ de facto,hoc eſt,quod ſit exigibile,Bec.cõſ.113.ratio generalis ad omnia eſt,quia tunc apparet de animo nouandi,ex quo creditor accepit vnum debitorem pro alio,vel ſaltem inductam eſſe delegationem de voluntate partium:
12 & licet † hodie non inducatur nouatio, niſi id expreſſum ſit per partes, l. fin. C. de nouat.Tamen illud nõ procedit,quãdo ſecundus actus eſt contrarius in cõpatibiliter primo,tunc enim prima obligatio transfunditur in ſecundam, quæ derogat primæ,l.ſi vnus, §. pactus ne peteret,ff.de pactis,& tunc non eſt neceſſaria expreſsio partium, vt inducatur nouatio,probatur in l.Valerianus,ff.de prę to.ſtipul.Bald.in d.l.fin.num.1.Deci.cõſ. 400.col.pen.in fin.idem Deci.in l. pacta nouiſsima in princ. Cagnol. vbi ſup. nu. 102.vide nos deciſ.15.num.18.19.Deinde,
13 † quia quando nouatio fit per viam delegationis,concurrentibus illis tribus requiſitis,de quibus DD. in tit. de delega. tunc bene inducitur etiam hodie nouatio,licet per partes non ſit expreſſum gl. communiter approbata, in l.1. in princi. C.de nouatio.DD.in l.qui vſumfructum de verb. oblig. ex his patet reſponſio ad multa contraria,quæ coaceruantur contra hãc reſolutionẽ.Et primo ad id,quod nouatio nõ inducitur niſi exprimatur expreſſe,iam patet reſpõſio ex proxime di-
14 ctis,& licet dicatur,quod † ceſsio nominis non liberat debitorem , illud eſt in ſimplici ceſsione nominis, ſecus quando fit in ſolutum,vt per Deci.vbi ſup.
15 Ad alia multa iura, quibus † probatur debitorem non liberari, imo teneri actione priſtina, quando res data ab eo in ſolutum euincitur,vt in l. defferre, §. fin.cum duabus ſequent. ff. de iure fiſci, ad quem tex.vide Calicium in Margarita fiſci.priuilegio vigeſimo, num.13. reſpondet concludenter Petr. Surd. deciſ. 145.a num.34. cum erudita & ſubtili diſtinctione ad quem recurre , nam ſiſto, poſtquam cum vidi rem exactius abſol-
16 uentem.In vim ſuperiorum fuit † iudicatum pro cedente nomen debitoris, & eius liberatione,licet illud nomen ceſsũ, fuiſſet euictum, vel aliter extinctum, in proceſſu Nicaſij de Garde,ſuper iuris firma in curia Dom. Iuſt.Arag. circa annũ 1600.me ibi exiſtente.

DECISIO C.XXXIIII.

An appellatus in Regno poſsit proſequi appellationem,nõ obſtante appellante , & an appellanti de foro ſtatuatur terminus ad proſequendam appellationẽ ſub pœna deſſertionis.

SVMMARIVM.

APpellanti licet de foro non ſit præfixum tempus ad appellandum, poteſt tamen appellato a iudice præfixi tempus arbitrarium,quod ſolet eſſe ſex dierum. nu.1.

Appellanti,poteſt de iure abreuiari tempus ad proſequendam appellationem per iudicem,ſub pœna deſertionis.num.2.

Appellatio deſerta eſt, ſi intra tempus a iudice

a iudice præfixum non proſequatur, & ſic fuiſſe iudicatum refertur. num. 3.

Appellatus poteſt de foro inuito appellante proſequi appellationem. nu. 4.

Appellatus non poteſt de iure communi inuito appellante abſolute proſequi appellationem. num. 5.

Appellans, ſecundum ritum Neapolitanum tenetur intra menſem proſequi appellationem, & ſi non proſequatur, poterit appellatus poſt menſem proſequi. num. 6.

Appellanti ſecundum ſtatutum Mediolani, quatuor dierum tempus datur ad appellandum, & tam appellans, quam appellatus poſſunt proſequi appellationem. numer. 7.

Appellatus poteſt proſequi appellationem in termino fatalium, ob negligentiã appellantis. num. 8.

Appellans in Regno noſtro, non tenetur proſequi poſt præſentatum proceſſum, ſecus de iure communi. num. 9.

Appellatus de foro admittitur ad proſequendam appellationem. num. 10.

Notorium poteſt cauſari, quando proferuntur verba iniurioſa voluntarie, & ſine neceſsitate, veluti iudex fecit mihi multa grauamina, & contra foros & ſimilia. num. 11.

Appellante non ſe repreſentãte cum copia proceſſus, in eius contumaciam tolletur inhibitio, & remittitur cauſa ad iudicem a quo. num. 12.

Appellati inſtantis & proſequentis intereſt cauſam finiri. num. 13.

Appellans tenetur facere debitas diligentias ad docendum de nullitate, vel iniuſtitia in appellatione allegatis. num. 14. Et contrarium exemplar refertur. n. 15.

Appellatus poteſt de foro proſequi appellationem inuito appellato ſuis expenſis. numer. 16.

DE Foro licet appellanti non ſit præfixum tẽpus ad proſequendam appellationẽ,
1 tamen † poteſt ei, inſtante appellato præfigi per iudicem tempus aliquod ad proſequendã appellationem, & hoc tempus eſt arbitrarium, & ſolet eſſe de cõſuetudine ſex
2 dierum, ſicut idem eſt de iure: quo † attento poteſt iudex abreuiare terminum iuris ad proſequendam appellationem ſub pœna deſertionis, Abb. Franc. & alij, in cap. perſonas, de appellatio. Marant. in ſpeculo, tit. de appellationibus, num.
3 205. Intra quod † tempus, ſi non proſequatur appellans, erit appellatio deſerta; ſic fuit iudicatum in proceſſu Petri de Oruz ſup. iur. firma, anno 1596. me relatore exiſtente in Curia Iuſtitiæ Aragon. & in proceſſu Petri Buyſan, ſuper repreſentatione, die 24. Octo[illegible] 1597. in eadem Curia, & cum [illegible]ſeunt omnes practici foriſtæ.

Difficultas maior eſt, an appellatus poſsit proſequi appellationem inuito ap-
4 pellante. De foro videtur, † quod ſic, for. 1. de appellationibus, Molin. verbo, appellatio. verſ. appellanti non eſt ſtatutus terminus, &c. Ferrer & Portoles, in locis infra allegandis, & ſic practicatur per dictum forum, quod inſtante appellato præfigitur terminus appellanti, ad ſequendam appellationem, quo non proſequente habetur pro deſerta, ita Ferrer in methodo de proceſſu appellationis,
5 verſ. pars appellata, de iure † tamen nõ poteſt appellatus abſolute proſequi inuito appellante, qui poteſt dicere, ſe velle gaudere tempore à iure dato, authentica, ei qui appellat. C. de temporibus appellationum, vbi DD. niſi in fine anni, vel biennij, d. authen. Marant. de appellation. num. 144. vt idem per ritum Neapolitanum fuit etiam ſtatutum, Marant.

vbi

6 vbi ſup. Vbi tenetur † intra mẽſem proſequi, poſt præſentatum proceſſum; aliàs ſi nõ proſequatur poterit appellatus proſequi poſt menſem, vt idem Mediolani ſeruari teſtatur Bimius. conſ. 178. nu. 4.
7 Vbi † datur tẽpus quatuor dierum ad appellandum tantùm, & tam appellans, quam appellatus poteſt proſequi. Eſt verum quod de illo ritu, & iure communi tenetur appellans proſequi intra legitima tempora, ſub pœna deſertionis, vt eſt notum d. authent. ei qui ita, Aymon, cõſ. 273. in princ. Abbas, in cap. ex parte. 5. de reſcriptis, & in cap. perſonas, & in cap. ſæpe, de appellatio. Felin. in d. cap. ex parte, qui dicunt † quod poteſt appellatus
8 proſequi appellationem in termino fatalium, ob negligentiam appellantis, vt in d. authent. ei qui, in illis verbis: *Appellato recuſſante, licet victori ingredi, vt confirmetur, vel reſcindatur ſententia.* Late Franc in cap. ſæpè. 4. col. verſ. Secundus caſus eſt, vbi late ſequuntur, & alij quos allegat Portol. verb. appellatio, num. 36. qui ſub eadem diſtinctione, idem tenent: & ſic non tenetur ap[illegible]tus a[d]hærere appellanti de neceſſi[illegible]fra decem dies ad appellandum, v[illegible]ntra Bimium, conſ. 178. tenuit Fra[illegible]h. deciſ. Neapolitana 254. num. 4. quia licet non adhæreat ante decimum diem, poteſt petere reformationem, & confirmationem ſententiæ, ſecũdum legem ampliorem, C. de appellati. Franch. in cap. interpoſita, §. illæ deniq; de appellatio. & propriè ſolum dicitur adhærere tertius, Lancelot. cap. 3. de attentat. 1. par. num. 63. & 2. par. num. 12. ampliatione. 12. & limitatione. 27. in fin. ſemper enim appellatio deuoluit pro vtraq; parte, l. fin. C. quando prouocare, & fit communis vtrique parti, d. l. ampliorem, Franc. in d. §. ille denique, verſ. poſſent tamen opiniones, &c. Sed ſemper in Reg-
9 no hoc habet dubium, quia † appellans non tenetur proſequi poſt præſentatum proceſſum: de iure vero tenetur, & ſic nimirum ſi de iure non proſequente appellante poſsit ingredi appellatus; de foro vero non tenetur proſequi appellans, id,

& videtur quod dum ipſe poteſt proſequi, non intret alius, ſicut de iure, dum poteſt proſequi appellans ante finem termini, non admittitur appellatus ad proſequendum. Sed quidquid ſit, & videa-
10 tur ita faciendum; forus tamẽ † primus, de appellatio. admittit appellatum ad proſequendum, ſecundũ Molin. Ferrer, Portol. vbi ſup. & hoc habetur pro indubitato de foro, pro vt ita fuit pronuntiatum in proceſſu appellationis Didaci Pilares, in Regia Audientia, menſe Iulij 1611. vbi fuit declaratum non poſſe appellantem poſt præſentatum proceſſum, & ſic elapſo menſe ad ſe repreſentandum deſiſtere, & ſe ſeparare ab enantamentis in præiudicium appellati, qui ſe oppoſuit re integra in proceſſu, & proſequitur appellationem, inuito appellante; & fuit
11 etiam ibi dictum quod hæc verba: † *Iudex fecit mihi multa grauamina & contra foros*, ſi proferantur voluntarie, & vbi neceſsitas id non petit, dicuntur iniurioſa, & digna notorio: ſic etiam fuit iudicatũ in proceſſ. appellatio. D. Ioannis Perez de Almaçan, 31. ,1562. in Regia
12 Audientia vbi fuit declaratum: † quod in contumaciam appellantis, in non ſe repreſentando cum copia proceſſus, debebat tolli inhibitio, & remitti cauſa iudici a quo, non obſtante quod appellans allegabat, ſe non poſſe compelli ad proſequendam appellationem; cum pars appellata proſequi poterat per forum primum de appellatio. & ex quo ſententia pro eo lata iam fuerat executioni mandata; & videbatur quod illius non intererat neceſſario proſequi appellationem; ratio tamen ſentẽtiæ fuit inter alias, quia
13 appellatus † inſtabat & proſequebatur iuxta forum primum de appellatio. & illius intererat cauſam finiri, & quia per ſententiam, de qua in inſtrumento appellationis ab aduerſo exhibito, habet
14 ſuam intentionem fundatam: ideo † appellans ad docendum, de nullitate, vel iniuſtitia in appellatione allegatis, tenebatur facere debitas diligentias, ſcilicet ſe repreſentando, cum copia originalis proceſſus.

15 proceſſus. Contra hoc tamen ſolent † allegari aliqua exemplaria, & ſignanter proceſſus appellationis Iuratorum de Sariñena, ſuper apprehenſione in articulo proprietatis: in quo proceſſu fuit declaratum de conſilio, ſupplicata per procuratores loci de Caſtejon locum non habere. petebant enim aſsignari iuratis de Sariñena, qui ſe repreſentauerant cum inſtrumento appellationis, ad plenius ſe repreſentandum cum copia proceſſus, & fuit dictum ſupplicata locum non habere: attento, quod ſententia lata in fauorem loci de Caſtejon ſortita fuerat ſuum effectum, in fauorem dicti loci de Caſtejon. Vides, quam varie actum eſt circa indicendam aſsignationem appellanti, ad ſe repreſentandum, cum copia proceſſus, id petente appellato. Tamen quod id debeat fieri, frequentius practicatur hodierno tempore, tu melius cogita. Sed
16 illud † eſt citra omne dubium, quod poſſit appellatus de foro appellationem proſequi inuito appellante, ſuis expenſis.

DECISIO CXXXV.

Nota debet ingroſſari, ſecundum ſubſcriptionem teſtiũ, licet notarius omiſerit annotationem eorum.

SVMMARIVM.

Teſtes ſi reperiantur ſubſcripti in nota, notarius autem vbi dicitur, teſtes huius rei ſunt, non annotauit nomina eorum teſtium, debet nota ingroſſari quoad eam annotationem, decretumque Curiæ Iuſtit. Aragonum. num. 1.

Maxime ſi de eo inſtrumento in alio atteſtetur idem notarius. num. 2.

Regia Audientia confirmauit poſtea dictum decretum. num. 3.

Curia Iuſt. Aragon. idem in alio caſu iudicauit. num. 4.

Confrontationes ſi in regeſtro in aliquo actu deſſiciunt, quando poſsit extrahi inſtrumentum cum confrontationibus non conſtito de nota, & decretum Regiæ Aud. in hoc. num. 5.

Extrahi debet inſtrumentum pendente appellatione. num. 6.

Secus vbi petitur ingroſſari nota. nu. 7.

Extracta ſolum eſt priuilegiata de foro, non ingroſſatio. num. 8.

Dubitatio de confrontationibus nõ pertinet ad ſubſtantialia inſtrumenti, ſicut defectus teſtium. num. 9.

Vera ratio differentiæ inter ingroſſationem, & extractionem petitam. num. 10.

Ingroſſatio inſtrumenti, quo caſu etiam priuilegiata ſit. num. 11.

Sententia & motiua in hoc, in proceſſu D. Ioannæ de Perneſtan ad longum referuntur. num. 12.

Nota non dicitur continere cenſuale vbi tantum dicitur: tali die, tali anno, fulano y fulano. num. 13.

Inſtrumentum extractum a notario rogato valet non conſtito de nota. num. 14.

DIE Primo menſis Martij, anno 1600. in Curia Iuſtitiæ Aragonũ, in proceſſu dñe Ioannæ Perneſtan, ſuper manifeſtatione ſcripturarum, fuit deliberatum de conſilio, referẽte domino Matthæo Deça, dubium ſequens. Comes Ripæcurtiæ fecit procuratorem Ludouicũ de la Caualleria, ad faciendum capitula matrimonialia cum vxore ſua domina Ludouica de Borja, vna cum alio procuratore pro alia parte

ad idem deſtinato,& in inſtrumento pro curatorio dicti Comitis confecto in Regno Caſtellæ,dicebat notarius,teſtes hui⁹ rei ſunt, † & non annotabat , ſeu deſcribebat illorum nomina;verum in fine reperiebantur ſequentes ſubſcriptiones:*Yo el Conde otorgo lo ſobredicho*, Et teſtes: *Yo fulano ſoy teſtigo de lo ſobre dicho: yo fulano ſoy teſtigo de lo ſobredicho*,petebatur ingroſſari dicta nota per don Franciſcum ab Aragonia, filium dicti Comitis; ex aduerſo dicebatur,quod nō erat bona nota; quia erant quædam folia ſeparata,licet reperta inter notulas notarij ; verum de hoc non fuit multum dubitatum, quia ſat erat,quod eſſet reperta inter notulas; dicebatur amplius,quod non valebat nota, quia notarius non annotauerat nomina teſtium,ſicut de iure debebat facere; & fuit deliberatum, quod debebat ingroſſari; & licet notarius non annotaſſet nomina teſtium;tamen quia reperiebantur ſubſcripti teſtes præſente conſtituente, & ſic parte,quod debebat præſumi,quod illi erant per ipſum notarium aſſumpti, præſertim,quia poſtea in capitulis matri
2 monialibus † ille idem notarius,præſentibus omnibus partibus , & alio notario ſimul communicante,atteſtabatur de illo procuratorio per eum teſtificato , dicendo:*En fuerça del poder otorgado por el Conde, y por mi teſtificado tal dia, talis anni* , &c. Ex quo videbatur, quod cum hæc fieret coram omnibus partibus , & in primo procuratorio etiam coram parte , quæ erat Comes,ſatis dici poterat eſſe verum quod illi teſtes erant rogati per notariū, & ſic fuit data pro bona nota, & mandatum ingroſſari,licet pars aduerſa appellaſſet ad Regiam Audientiam. Poſtea in
3 Regia † Audientia fuit hæc ſententia confirmata menſe Octobris, 1600.in proceſſu domnæ Ioannæ Perneſtan, ſuper appellatione; vide Marin. Frecciam, de præſentatione inſtrumentorum , 4.par. Afflict. ſuper conſtit. inſtrumentor. robur.num.4.lib.1. Gramm. additio ad dictam conſtitutionem, Ancharran. conſ. 431.& 432. Mantic. lib.2. de coniectur. tit.11.Immol.in l.Domicius Labeo,ff.de teſtament.Bart.in l.ſi quis ex argentarijs ff.de æden.Vide idem iudicatum in proceſſu Franciſci Frayle , ſuper mandato, anno 1597. 8.Februarij,in Curia Iuſtitiæ
4 Aragon. vbi dicebat notarius,teſtes ſunt *el Reuerendo Franciſco Frayle*,dicebāt teſtes, *Yo moſſen Ioā de tal ſoy teſtigo de lo ſobredicho, yo Franciſco Frayle ſoy teſtigo de lo ſobredicho.* Fuit mandatum extrahi,& reparari non obſtante,quod notarius non annotauerat nomen clerici,ex quo poſtea ipſe clericus ſe ſubſcripſerat,& ſic præualuit veritas. Idem quod ſupra fuit pronuntiatum in Curia Iuſtitiæ Aragonum, in proceſſu D. Bernardini de Mendoça , ſuper mandato 25.Octobris,1570. in cauſa Baroniæ de Sanguerren, vbi fuit cōceſſum mandatum ad extrahendum certam venditionem d. Baroniæ, quæ venditio non reperiebatur in nota,ſed ſolum in regeſtro ad longum,& habebat regeſtrum lineas priores iuxta forum teſtes, & kalendarium,ſed deerant quædam confronta
5 tiones † in regeſtro, quæ in alio inſtrumento confecto intra triduum inter eaſdem partes, & ſuper eiſdem rebus reperiebantur ſcriptæ,& mandabatur extrahi venditio cum confrōtationibus,prout continebatur in alio inſtrumento donationis; opponebatur tamen per partem aduerſam , & etiam per notarium loco rationum,quod non conſtabat de nota, quia regeſtrum non erat nota , & quod non continebat confrōtationes,& quod reperiebantur certæ lineæ,quæ antiquitus denotabant extractam,& ſic dicebāt extractionem locum non habere. Tandem fuit mandatum extrahi cum confrontationibus,& quod ponerentur confrontationes,attento,quod reperiebantur penes notarium in alio inſtrumento inter eaſdem partes in continenti, ſeu intra triduum facto,vt in deciſ.de pacto reuendēdi dicā.Pars aduerſa appellauit ad Regiam Audientiam,& præſentauit inhibitionem ab eadem emanatam , & tandem fuit hæc ſententia confirmata in Regia Audientia,per omnes de conſilio.

Sed

Sed fuit dubitatum in Curia Iuſtitiæ Aragonum, in hoc proceſſu D. Bernardi ni de Mendoça, an pendente appellatio ne, & inhibitione deberet extrahi inſtru
6 mentum, & fuit ibidem pronuntiatũ, debere extrahi † non obſtante appellatione, & inhibitione, iuxta forum de emparam. ſcriptu. Molin. ver. inſtrumentum, vbi non obſtante appellatione extractio inſtrumenti eſt priuilegiata.

Sed in proceſſu Domnç Ioannç Perneſtan fuit dubitatum, an non obſtante appellatione, & inhibitione & eis pendentibus deberet extrahi inſtrumentum, & iudex pronuntiauit ſublata inhibitione prouidebitur de iuſtitia. Ex eo, quia
7 ex quo hic agebatur de ingroſſatione † notæ tantum, non vero de extractione, ideo non fuit locus foro de emparamentis ſcripturarum, ſecus autem, quando petitur extrahi; quo caſu debet extrahi non obſtante appellatione, vt in proceſſu
8 don Bernardini de Mendoça, vt ſup. nam ſola extracta † eſt ſecundum forum priuilegiata, ſecundum Molin. verb. inſtrumentum, quando ſcilicet non dubitatur de corpore inſtrumenti; ſecus autẽ quan do inſtrumentum eſt in fieri, & dubitatur de illius viribus, vt hic dubitatur, ſcilicet de firma teſtium, quæ eſt de ſubſtan tia actus: in proceſſu autem don Bernardini ſolum dubitatur de confrontationibus, quæ non ſunt de ſubſtantia inſtrumẽ ti, licet ſine eis non probet, vnde ex quo
9 ibi conſtabat de nota, † quæ erat regeſtrum, & confrontationes erant penes notarium, ideo fuit mandatum extrahi non obſtãte appellatione, ſed in caſu dõnç Ioannç Perneſtan dubitatur de validitate notæ, quia dicebatur, quod non erant ſubſcriptiones teſtium, ex quo notarius non annotauerat illorum nomina, & ſic iudex non pronuntiauit, ſed dixit ſublata inhibitione prouidebitur de iuſtitia. ſed mihi non multum placet hæc differentia, & videtur ſuperficialis, quid enim intereſt, quod petatur extrahi ſi ex aduerſo opponitur, quod non eſt inſtrumentũ, vel quia non apparet de nota, vel ex alio capite, iam tunc dubitatur de viribus inſtrumenti; quare dico, quod quan
10 do petitur extrahi, licet ex aduerſo dicatur non eſſe inſtrumẽtum, & opponatur de deffectu notæ, ſi tamen conſtat iudici eſſe validam notam, tunc mãdabit extrahi non obſtante appellatione, & inhibitione, & hoc modo intelligatur Molin. verb. inſtrumentũ, & forus ibi allegatus, quando vero non petitur extrahi, ſed tãtũ ingroſſari, tunç licet conſtet iudici de validitate notæ, ſeu inſtrumenti, non poterit mandare extrahi, non obſtante appellatione & inhibitione, quia ſola extracta reperitur priuilegiata, & duo debent concurrere, vt fiat extracta non obſtante appellatione, ſcilicet, quod petatur extrahi, & quod iudici conſtet de validitate inſtrumenti, ſeu notæ. Poteſt ſecundo, & forte melius, dici, quod tam ingroſſatio,
11 † quam extractio, ſunt priuilegiatæ, ita tamen, quod ſi iudici conſtat notam eſſe validam, mandet extrahi non obſtante appellatione, vt in proceſſu d. D. Bernardini de Mendoça, aliàs non mandet, vt hic, & ſic eſt arbitrium iudicis, vt in dicto foro, Portol. verb. inſtrumentum. vbi Molin. de hoc Vincentius Carrocius, in regu. cum quid, de regu. iur. in 6. 2. par. inter repetentes iuris canonici.

Motiua & ſententia.

12 SEd quia ſententia † & motiua in proceſ. Domnæ Ioannæ Perneſtan videntur conducere, & eſſe notatu digna, ideo inſerenda decreui.

Attentis contentis, &c. de conſilio pronuntiamus & mandamus per notarium commiſſarium & ſucceſſorem notularum quondam Alphonſi Bezerril notarij, in præſenti proceſſu manifeſtatarum ingroſſari, inſcribi, & annotari, eius propria manu, & litera, in originali, nota, & matrice inſtrumenti nominationis, Doctoris Ludouici de la Caualleria iuriſperiti, per illuſtriſsimum Don Alphonſum de Gurrea,

& ab Aragonia Comitem de Ribagorça ad ſtruenda, & ordinanda capitula matrimonialia illuſtriſsimorum quondam don Martini ab Aragonia, & dominę Ludouicę de Borja & ab Aragonia, Ducum Villæfermoſæ, nomina, & cognomina teſtium incontinenti, & immediate poſt ſubſcriptionem dicti Comitis de Ribagorza, ſubſcriptorum, qui confeſſioni, & teſtificationi prædicti inſtrumenti nominationis interfuerunt, non obſtantibus in contrarium allegatis, quæ attentis contentis locum non habent.

Ex eo præſertim, & aliàs, quod clarè ex nota manifeſtata, & ex inſtrumento capitulorum matrimonialium illuſtriſsimorum don Martini ab Aragonia, & dõnæ Ludouicæ de Borja & ab Aragonia coniugum, in dicta nota continuato, & in præſenti proceſſu exhibito, conſtat, Alphonſum Bezerril notarium feciſſe, & recepiſſe dictum inſtrumentum nominationis, quod reparari & ingroſſari petitur, habens eſſentialiter omnia a foro & iure requiſita. Nec obſtat quod nomina teſtium, qui actui interfuerunt, non fuerunt per notarium inſcripta; quia & ſi dubitari poſſet ex deffectu illius ſolemnitatis, attamen ex communi omnium Doctorum cenſura ſufficit, ſi adſint aliqua verba ſimilia, aut relatiua, vt certificari poſsit, per dictum Alphonſum Bezerril dictos teſtes ibi deſcriptos, fuiſſe vocatos & rogatos, ſed cum in nota manifeſtata appareat ſcriptus manu dicti notarij thenor totius inſtrumenti, cum omnibus a iure & foro requiſitis, & in fine dixerit: Ex quibus, &c. quæ verba de ſtylo notariorum, maxime in hoc Regno indicant feciſſe inſtrumentum, & fuiſſe a parte concedente requiſitum, cum ſimilis requiſitio abſque teſtibus fieri non poſsit, & in dicta nota immediate poſt prædicta verba ſubſequatur, manu notarij, verbum, teſtes, in loco, vbi ſolent inſcribi nomina teſtium, & illico incontinenti ſubſcriptio Comitis concedentis inſtrumentum, de quo in illis verbis: ex quibus, &c. aſſerit fuiſſe ab eo rogatum, & immediate ſubſcriptiones dictorum teſtiũ deſuper nominatorum ex præſumptione iuris, quæ pro veritate habetur, non docto de contrario: ſequitur, quod dicti teſtes ſubſcripti fuerunt rogati, & confectioni inſtrumenti interuenerunt, ſciente & patiente dicto Comite concedente, de cuius actu agebatur; maxime attenta relatione facta per Ludouicum Barbaran vnum ex teſtibus ſcriptis, qui dixit, *yo dicho*, quaſi in genere & clare dicat, ſe a notario fuiſſe rogatum & nominatum in teſtem. Et ideo ex his & alijs in foro, iure & ratione conſiſtentibus, fore notam ingroſſandam per notarium ſucceſſorem, inſcribendo nomina dictorum teſtium ſubſcriptorum, iudicamus; cum per incuriam notarij fuerit annotatio omiſſa, quæ partibus nocere non debet.

In proceſſu Petri Ripalda ſuper manifeſtatione, 14. Martij, 1560. in Curia Iuſtitiæ Aragonum fuit dubium ſequens determinatum. Michael D. Lope iuris peritus habebat vnum inſtrumentum cenſualis, originale extractum per notarium ro-
13 gatum; ſed in nota † non reperiebatur tale cenſuale, ſed ſolum reperiebatur *tali die, tali anno, fulano, & fulano, &c.* Et cũ partes cõtrahẽtes eſſent eędẽ, petebatur reparari notã iuxta originale, vt per Marãt. de ordine iudicio. 6. p. de actorũ editione, fuit determinatũ in Cur. Iuſti. Aragon. quod nõ habebat locũ reparatio prędicta: ex eo, quia non habuerat illam notam pro nota illius cenſualis, & ſic non conſtabat de nota. Verum dixerũt, quod
14 inſtrumentum † cenſualis valebat, ex quo erat extractum per notarium rogatum licet careret nota. Vt habes in alia deciſsione præcedenti, vbi habes, quod hoc procedit, etiam ſi ſit actus firmatum, nam ſolet illud allegari in contrarium, cum non ſit; pars appellauit ad Regiam Audientiam, & ibi fuit confirmata ſentẽtia Curiæ Iuſtitię Aragonum; vide in proceſſu Eleonoris de la Cabra, 16. Decembris, 1562. ſuper appellatione in Regia Audientia.

* * *

Digitized by Google

DECISIO C.XXXVI.

Fructuum materia late diſputatur.

SVMMARIVM.

Fructus dicuntur deductis impenſis, non ſolum de iure, verum etiam in foro cõſcientiæ. num. 1.

Fructus quando integri ſunt reſtituendi, an debeãt reſtitui deductis impenſis. n. 2.

Decimæ reales debentur ex fructibus ſine deductione impenſarum. num. 3.

Decimæ perſonales, quæ ſoluuntur ex aliqua negotiatione, debentur ſine deductione impenſarum. num. 4.

Impenſæ legitimæ quæ dicantur. num. 5.

Fructuum appellatione qui veniãt. n. 6.

Fructus in retractu legali debentur re tradenti a die litis conteſtatæ; & limitatur duobus modis. num. 8. & 9.

Fructus in actionibus ſtricti iuris tantum a die litis conteſtatæ veniunt, & hoc fallit in certo caſu. num. 11.

Reſtitutio ſi fiat minori, vel Eccleſiæ, cum fructibus fieri debet. num. 12.

Fructus an veniant, ſi in ſententia nõ dicatur, nec loquatur per verbum reſtituat. num. 13.

Fructuum ratio an habeatur eorum, qui lite pendente percepti fuerunt. num. 14.

Sententia ſi expreſſe, vel tacite facit mẽtionem fructuum perceptorum lite pendẽte, reſtituendi ſunt cum re petita. num. 15.

Reſtituit plene ille, qui rẽ reſtituit actori, & omne illud, quod actor habuiſſet, ſi tempore litis conteſtatæ res actori reſtituta foret. num. 16.

Fructus percepti poſt litem conteſtatam non ſunt expreſſe petendi, ſed officio iudicis recuperandi veniunt. num. 17.

Fructus percepti ante litem cõteſtatam expreſſe peti debent, & per ſententiam expreſſe adiudicari. num. 18.

Fructus percepti poſt litem conteſtatam petuntur officio iudicis in illo iudicio rei principalis, & ante ſententiã, & in ſententia ipſa. num. 19.

Fructus percepti ante litem conteſtatã, cum petantur iure actionis, & in ſentẽtia, & poſt ſententiã peti poſſunt. num. 20.

Fructus percepti poſt litem conteſtatam licet expreſſe non petantur, poteſt iudex eos facere reſtitui. num. 21.

Fructus percepti ante litem conteſtatã expreſſe peti debent. num. 22.

Fructus, qui non veniunt officio iudicis abſque petitione peti debent expreſſe, & per ſententiam expreſſe debet fieri eorũ condemnatio. num. 23.

Ratio tradditur l. fructus pendentes, ff. de rei vindicatione. num. 24.

Minoris reſtitutio ita eſt intelligẽda, vt & fructus ſint ipſi minori reddẽdi. n. 25

Cap. ad noſtram de rebus Eccleſiæ non alienandis late declaratur. num. 26.

Tradditur exemplum Thomæ Fort, ſu per electione iuris firmæ. num. 27.

Poſſeſſor bonæ fidei cum titulo facit fructus ſuos omnes. num. 28.

Poſſeſſor bonæ fidei cum titulo, ſi factus eſt locupletior, tenetur fructus conſumptos etiam reſtituere. num. 29.

Poſſeſſor bonæ fidei ſine titulo, non facit fructus ſuos naturales.

Poſſeſſor bonæ fidei ſine titulo, reſtituit fructus extantes actione reali, conſumptos

 vero

vero,ſi factus eſt locupletior, condictione ſine cauſa, vel officio iudicis.num.31.

Poſſeſſor bonæ fidei ſine titulo fructus induſtriales ita facit ſuos, vt extantes reſtituat; conſumptos vero non teneatur reſtituere in iudicijs particularibus, licet ſit factus locupletior.num.32.

Poſſeſſor bonæ fidei ſine titulo, ſi factus ſit locupletior, in iudicijs particularibus ex æquitate tenetur fructus induſtriales extantes & conſumptos reſtituere.num.33.

Poſſeſſor bonæ fidei ſine titulo in iudicijs vniuerſalibus, in quantum factus fuerit locupletior, tenetur fructus induſtriales, & conſumptos reſtituere.num.34.

Bonæ fidei poſſeſſor quoties tenetur fructus extantes reſtituere, quos ſibi acquirit triennij vſucapione.nu.35.

Error iuris, quoad acquiſitionem fructuum bonam fidem producit, dum tamen ſit error iuris, nec aſſiſtentis, nec reſiſtentis. num.36.

Bona fides, procedens ex errore iuris reſiſtentis, non eſt ſufficiens ad acquiſitionem fructuum, licet alij contrarium teneāt, vbi concordantur opiniones.num.37.

1 AD Materiā † huius deciſionis o-
portet prēmittere, quod fruct⁹
dicuntur deductis impenſis fa-
ctis in eis colligendis, & in cultura, & ita
intelliguntur fructus in omni diſpoſitio-
ne, glo. Barto. & DD. in l. in fundo, ff. de
rei vendic. late Tiraq. de retract. lign. §.
15. glo. 1. n. 1. eſt tex. expreſſus, in l. ſi a do-
mino, vel a patre, §. vlt. ff. de peti. hæredi.
hoc procedit etiam in prædone, d. §. vlti.
& etiam quoad forū conſcientiæ, ſecun-
2 dū Theolog. Tiraq. n. 2. † Sed ſi diſpoſi-
tio dicat integros fructus eſſe reſtituen-
dos, quid tenedū ſit? Tiraq. pro & contra
3 adducit, n 8. & 9. † Id quod dixi de dedu
ctione impenſarum fallit, nam non pro-
cedit in ſolutionę decimarum prædialiū,
quia hæc debentur ex fructibus, ſine de-
ductione impenſarum culturæ, collectio
nis, c. tua nobis, c. paſtoralis de decim. Ti
4 raqu. n. 10. † Secus in decima perſonali,
quæ ſoluitur ex negotiatione aliqua, nā
ex ea deducuntur impenſæ, DD. vbi ſup.
Tiraq. num. 14. fallit illud de deducendis
impenſis, alijs modis per Tiraqu. num. 15.
5 16. † cum ſequentib: vbi, quę dicantur le
6 gitimæ impenſæ, & quid † veniat appel
latione fructuum & an nō ſolum percep
ti, ſed & qui percipi potuiſſent, veniant
reſtituendi, num. 28. † Et fructus in re-
7 tractu legali debentur retrahenti a die
litis conteſtatæ, l. cum fundus, ff. de reb.
credit. quod etiam conſuetudo Galliæ
comprobat, Tiraqu. vbi ſup. glo. 2. n. 4. cū
ſequen. vbi ſi reus ſubterfugit, ne litē cō
teſtetur, habetur prò cōteſtata. n. 5. 6. 7.
8 Sed hoc † verum, niſi reus habeat iu-
ſtam cauſam non comparendi, & venien
di ad iudicium. † Secundo fallit vbi, ſi cō
9 tumacia non fuiſſet, lis foret conteſtata,
ſecus ſi non potuiſſet conteſtari, licet cō
paruiſſet, quia ſcilicet, dum reus fugit, in
terim iudex, vel actor moritur, ante quā
lis potuiſſet conteſtari, aut aliud fuit im-
pedimentum, quod impediuiſſet litem
cōteſtari, n. 9. Nec enim tenetur quis de
caſu fortuito, quem culpa præceſſit, ſi
modo citra culpam contigiſſet, nec tene
tur quis de conſilio, ſeu mandato crimi-
nis committendi, qui alias id facturo de-
10 dit. n. 13. † In actionibus ſtricti iuris ve-
niunt fructus tantum a die litis conteſta
tę, l. cum fundus, ff. de reb. credit. Bal. in
l. 2. de pact. inter empto. & in l. petens,
C. de pact. vbi Decius, Iaſſon, Tiraquel.
de retract. conuentiona. §. 5. glo. 2. num.
5. DD. in l. ex diuerſo, de rei vendica-
tio. & in cap. grauis, de reſtit. ſpo-
11 liat. † Verum hoc fallit, quando peto
rem, quæ fuit mea, veluti in vim pacti
reddimendi, tunc veniunt a die moræ
facta oblatione. & conſignatione, Tira-
quel. vbi ſup. & in deciſione 5. infra, nam
in his caſibus reſpectiue conſtituitur poſ
ſeſſor in mala fide per litem conteſta-
tam,

tam,& ſuo caſu oblationem, & ſic non facit fructus ſuos, ſed eos reſtituet, ita Couarruu.in regu.peccatum.

11 Minori † autem ſi fiat reſtitutio, vel Eccleſiæ, cum fructibus fieri debet, l. quod ſi minor,§.reſtitutio, de minor. & hoc ſiue,quia reſtitutio reſtituit integrũ ius,dict.§.reſtitutio, ſiue,quia de natura verbi reſtitutio eſt, quod fructus reſtituantur,l.ex diuerſo,§.1. ff.de rei vendicat l.qui reſtituere,l.præterea, eo.

13 Sed dubiũ † eſt an hoc procedat, etiã ſi iudex expreſſe de fructibus non loquatur,Bal.in rub.C.de fructibus & litis expenſis, dixit in ſententia per quam res alteri adiudicatur actione reali, debere de fructibus idem per iudicem prouideri;verum ſi expreſſe dictum non ſit,ſufficere,ſi iudex verbo reſtitutionis vtatur, nam ex ſententiã virtualiter debebuntur fructus , allegat alios Couarruu. tamen lib.1.var.cap.3.num.1.dicit: difficiliter id in praxi recipiendum fore, vt etiam in iudicio reali, vbi quis reſtituere rem damnatur,veniant fructus,etiã pendente iudicio percepti, ſi iudex eorum condemnationem ommiſſerit.

Verum dicit Couarruu. Bald. opinionem de iure procedere, ex eo ; quia in actione reali ſatis eſſe actorem declarari eſſe dominum rei petitæ, l.ex diuerſo,§. 1. de rei vendicat. lata vero hac ſententia iudex debet eam exequi proprio præcepto,mandando reo , vt rem reſtituat, quod præceptum poſt ſententiam quandoque fit,l.qui reſtituere, ff. de rei vendicat. † In hac autem reſtitutione

14 habebitur ratio fuctuum lite pendente perceptorum, dict.l.qui reſtituere, l. præterea per tex.l.ædiles,§.item ſciendum, ff. de ædilit ædict. quibus in locis habetur, in hac reſtitutione iudicem rationem fructuum lite pendente perceptorum habiturum,vt res cum eiſdem actori reddatur , licet ab actore fructus ipſi petiti non ſint ; imo nec in ſententia expreſſe adiudicati , vt de quæſtione loquamur.

15 Et ſic † ſecundum Couarruu. ex receptiſsima ſententia Doctorum ſufficit iudicem in ſententia horum fructuum lite pendente perceptorum mentionem facere expreſſam, vel tacitam , iuuendo ipſi reo,vt actori rem petitam reſtituat, d.l.præterea,& l.qui reſtituere.1.de ver-

16 bor. ſignificat. In quibus iuribus; † is dicitur reſtituere plene , qui rem reſtituit actori,& omne illud quod actor habuiſſet,ſi tẽpore litis conteſtatę ſibi res foret

17 reſtituta,& ſic hijs defenditur Bal. † qui eſt intelligendus in fructibus perceptis poſt litem conteſtatã,qui neceſſario non ſunt expreſſe petendi, ſed officio iudicis

18 veniunt recuperandi,† non vero in perceptis ante litem conteſtatam ; nam iſti expreſſe debent peti, & per ſententiã expreſſe adiudicari,ſecundum Couarr.n.1.

19 glo.in d.l.ex diuerſo,§.1. † Pro cuius intellectu debes notare, quod fructus percepti poſt litem cõteſtatam dicũtur peti iudicis officio,& ſic debent adiudicari in illo iudicio, dũ officium iudicis durat & pendet,ſcilicet in ſententia expreſſe, vel tacite,vt dixi,vel eadem die iuxta l. ter-

20 minato,& l.Paulus, de re iudicat. † Percepti vero ante litis conteſtationem, petuntur iure actionis,& ſic cum illa actio ſemper duret , ideo ſemper poſt ſententiam peti poſſunt, glo.in d.l.ex diuerſo.

21 Eſt & † alia differentia, quia percepti poſt litem conteſtatam,licet expreſſe nõ petãtur,poteſt iudex eos facere reſtitui;

22 quia eius officio petuntur, † ſecus eſt ſi ante litis conteſtationem fuerint percepti,quia expreſſe debent peti, eſt mirabilis tex. in l. ædiles, §. item ſciendum, ff. de ædili. ædict. dicit tex. quod ſi emptor rei veluti ſerui agit redibitoria, quia fuit deceptus in re,quæ fuit ſibi vendita pro ſana,cũ vitioſa eſſet,debet conſequi pretium ſuum,ſed ipſe debet reſtituere, quæ occaſione ſerui acquiſiuit,& alia dãna illata in rem reſarcire venditori,dicit poſtea textus,quod id ſcilicet,quod emptor tenetur præſtare iure actionis ; vt in gloſ. intelligi debet, ſi ante iudicium commiſſa ſint , veluti ſi ſeruus culpa emptoris ſit deterior factus , &

ideo Prætorem enumeraſſe caſus,in quibus ante litem conteſtatam emptor teneatur,cæterum ſi poſt litem conteſtatã id accedat,tota cauſa ad hominem reſtituendum in iudicio verſatur,& tam fructus,quam id quo deterior factus eſt,cęteraque veniunt, iudici enim illico atq; iudex factus eſt, omnium rerum officiũ incumbit,quæcumque in iudicio verſantur,ea autem,quæ ante iudicium contingunt,non ſemper ad eum pertinent,niſi fuerint ei nominatim iniuncta, hæc illæ textus.

23 Et quod dixi de fructibus † ante litẽ conteſtatam perceptis, idem dic de fructibus,qui non veniunt officio iudicis, abſque petitione,imo peti debẽt expreſſe.nam & hi petendi ſunt, & per ſententiam expreſſa debet fieri eorum condemnatio Boer.deciſ.18.

24 † Hinc apparet ratio,l.fructus pendentes, de rei vendicatione, vt quoties ipſa res petita ſit, cenſeantur etiam & fructus tunc pendentes petiti,abſque alia petitione item ſi actor dominus rei declaretur,ſimiliter abſque expreſſa declaratione videatur & dominus per ſententiam cenſeri fructuum tẽpore ſententiæ pendentium, Couarruu. num.2.vbi alij.

25 Ex his ergo reſultat † reſtitutionẽ minoris ita intelligendam,vt & fructus ſint ipſi minori reddendi,glo. in cap. ad noſtram de reb.Eccleſ.vbi DD. communiter ſequuntur.

26 Sed contra hæc † videtur c.ad noſtrã de reb.Eccleſiæ alienã. Vbi in reſtitutione,quæ fit Eccleſiæ leſæ, non veniũt fructus,ſed ab alio retinentur pro laboribus impenſis in fructibus colligendis,& in cura & adminiſtratione ipſius rei. Multis modis reſpondent DD.ſed tu dic primo, quod ille tex.loquitur de fructibus perceptis ante petitam reſtitutionem,& taliter conſumptos, vt nec locupletior ex eis conſumens patrimonio meliorato factus fuerit,iſti enim fructus iuſta ratione non ſunt Eccleſiæ, nec minori per reſtitutionem in integrum reddendi, nam poſſeſſor eos bona fide percepit, vſus re ſua,quam ex legitimo contractu habuerat,potuitq; licite fructus eos cõſumere, l.ſed ſi lege,ff de peti hęred.Couar.n.4.

Dicet aliquis,hos fructus conſumptos mala fide,& ſic reſtituendos, licet conſumens non fuerit factus locupletior,nã ſicut ignorans,poſſe peti aduerſus contractũ in integrum reſtitutionem,bonam fidem habet,l.in cauſę.1.§.interdum,ff.de mino. ſic ſciens poſſe reſtitutionem peti,eſt in mala fide,hoc argumento vtitur Immol.in c.Apoſtolicæ,col.3. de donat. Sed reſpondetur,quod ſi contrahens exiſtimet ex contractu læſionem minori nõ contigiſſe,in bona fide eſt, licet contractus poſſet reſcindi. Secundo,licet opinetur eſſe læſionem,dum tamen videt minorem reſtitutionem non petere, iuſte credit minorem velle contractum approbare,ſibi vtilem fortaſſe. Imo licet dicamus contrahentem ſcire,iuſte & merito ob læſionẽ reſcindi poſſe contractum, tamen elapſo quarto anno,reſtitutione nõ petita,tollitur mala fides,ſi quam poſſeſſor habuit, quinimo etiam intra quartũ annum eſt falſa opinio Immolæ,quia reſtitutio in integrum,donec petatur, non eſt conſideranda,nec cuiq; debet eſſe impedimento,l.4.§.1.ff.de fideicommi.lib. alioquin nemo eſſet tutus ex eo contractu in foro poli,qui poteſt aliquando reſcindi per reſtitutionẽ in integrum,quod durum eſt,quantum ad rem ex cõtractu quæſitam,& ſic etiam quoad fructus, nã quantum ad damnum illatum in pretio, & rei æſtimatione,ſecus,nam licet bona fide datum ſit,erit reſtituendum, ſecundum diſtinctionem Couarru.in c.3.lib.2. variarum.n.11. Ad §. interdum reſpõdet Couarruu.vbi ſup.n.4.

27 His tamen nõ † obſtantibus cõtrariũ fuit declaratũ in proceſſu Thomæ Frot ſuper electione iuris firmę, 27.Nouemb. 1603. vbi actor fuit declaratus dominus, ſed non leuauit fructus, quia non fuerũt petiti expreſſe,ſed ego aliud dixi per ſupradicta , fuerunt etiam inter loquendum factæ in conſilio ſequentes concluſiones.

Prima

Prima concluſio.

28 † Poſſeſſor bonę fidei cum titulo facit ſuos omnes fructus, l. in bonæ fidei, ff. de
29 acquirend. rerum dominio, † nec tenetur eos reſtituere, niſi quatenus factus ſit locupletior; nam tunc etiam conſumptos reſtituit, gloſ. in l. ex diuerſo, Couar. vbi ſupra, num. 6.

Secunda concluſio.

30 † Poſſeſſor bonæ fidei abſq; titulo non facit ſuos fructus naturales, l. fructus, de
31 vſur. † & ſic, ſi extant, reſtituit actione reali, conſumpti vero, ſi ex his factus ſit locupletior, condictione ſine cauſa, vel officio Iudicis petuntur, Couar. vbi ſup.

Tertia concluſio.

† Poſſeſſor bonæ fidei ſine titulo fru-
32 ctus induſtriales ita facit ſuos, vt extantes reſtituat, conſumptos vero minime teneatur reſtituere, in iudicijs particularibus, licet ex eis ſit factus locupletior, §. ſi quis à non domino de rerum diuiſio.

Verum alij dicunt, †quod bonæ fidei
33 poſſeſſor etiam cum titulo teneatur ad fructus, etiam induſtriales, & conſumptos, in quantum ex eis factus ſit locupletior, reſtituendos ex naturalis equitatis ratione, dict. l. ſi me, & Titium, quam communem & communiorem, & veriorem dicunt multi, Couarr. verſ. tertia concluſio, vbi idem tenet hac ratione, quia omnia iura dicentia bonæ fidei poſſeſſorem non teneri ad fructuum reſtitutionem, quos conſumpſit ante litē, quæ pro priori opinione ſolent adduci, ſunt intelligenda, niſi in quantum factus ſit locupletior.

34 In iudicijs vero vniuerſalibus †ſane recepta eſt vltima ſententia, vt & induſtriales fructus reſtituendi ſint, in quantum poſſeſſor factus ſit locupletior, licet ſint conſumpti.

Quarta concluſio.

35 † Quoties bonæ fidei poſſeſſor tenetur fructus reſtituere extantes, eos nihilominus ſi acquirit vſucapione triennij eſt communis opinio, & procedit ex ſolo titulo pro ſuo, nec eſt alius titulus neceſſarius, & idem erit quantum ad id, in quo ex his fructibus iam cōſumptis poſſeſſor factus ſit locupletior, modo ante conſumptionem fructus per triennium poſſederit bona fide.

36 Quantum ad hanc fructuum acquiſitionem nota, † quod error iuris, quoad acquiſitionem fructuum bonam fidem producit, quod procedit in errore iuris, nec aſſiſtentis, nec reſiſtentis, eſt communis opinio.

Secus vero, ſi ſit error iuris † reſiſten-
37 tis nam bona fides ex eo procedens non eſt ſufficiēs ad acquiſitionem fructuum ex communi, l. iubemus, §. ſane, C. de ſacroſanctis Eccleſijs, verum Couarr. dicit idem eſſe, licet ius reſiſtat, vt faciat fructus ſuos errans in iure reſiſtente, & hanc dicit veriorem.

Et ſi velis tenere primam opinionem vt communem, limita cum Innocentio, quando cum errore iuris concurreret error facti.

DECISIO C.XXXVII.

Vt teſtis contradicens inſtrumento cōcludat, probanda eſt identitas teſtis contradicentis, quod ſit ille met, qui interfuit actui.

SVMMARIVM.

IDentitas perſonarum probatur per nomē, & cognomen. num. 1.

Identitas corporis præſumitur ex conformitate nominum. num. .

Præſumptio non inducitur, niſi identitas probetur expreſſe. num. 3.

Perſonarum identitas vt præſumatur

tur, non ſufficit proprium nomen apponere, ſed aliæ demonſtrationes requiruntur. numer. 4.

De perſona dicitur conſtare, quando exprimitur nomen cum duobus alijs accidentibus, ſeu indicijs. num. 5.

Fundus vt cognoſcatur, debet exprimi nomen loci, cum duabus confrontationibus. num. 6.

Teſtes inſtrumenti, ſi examinentur, ſintquè eiuſdem nominis, & contrarium inſtrumenti dicant non concludunt, niſi probetur eſſe eoſdem teſtes inſtrumenti, quod procedit in impugnatione inſtrumenti. numer. 7. 8.

Identitas perſonæ ſatis conſtat, ſi ex duabus demonſtrationibus appareat, & ſi in cognomine aliquando variatum ſit, quod procedit in materia fauorabili, non vero in odioſa. num. 9. & 10.

Equum mortuum eſſe probans tenetur probare eſſe eundem, qui fuit conductus, aliàs non præſumeretur identitas. numero 11.

Perſonarum identitas nõ probatur per nomen, & cognomen, quãdo ſunt alij eiuſdem nominis. num. 12.

Identitas corporis coniecturis probatur, niſi aliud corpus eiuſdem nominis reperiatur, licet ex nomine, & cognomine identitas corporis ſemper præſumatur. numer. 13.

Si alij eſſent eiuſdem nominis, *& cognominis, teſtes alijs demõſtrationibus, ſeu accidentibus opus eſt. num. 14.*

Idẽtitas perſonarum in criminalibus non probatur præſumptiue, ſed vere per teſtes, vel confeſſionem. num. 15.

Identitas perſonarum in criminalibus non præſumitur. numer. 16.

Equi identitas non probatur per nomẽ, & cognomen, cum non habeat nomen neque cognomen. num. 17.

Appellitus criminalis Ioannis Michaelis de Tella traditur. num. 18.

AD id nota, quod ſecundum
1 Crauet. conſ. 169. num. 4. de
bet probari identitas perſo-
narum per nomen, & cogno
men, vt habetur in l. demon
ſtratio falſa, Digeſtis de conditioni,
& demonſtrat. idem Crauet. conſil.
198. num. 2. verſ. alibi ſcripſit. Bald. te-
2 net præſumi † identitatem corporis ex
conformitate nominum, maxime ſi alia
argumenta concurrant, & quod idem
corpus perſonarum præſumatur, ſi ha-
bent idem nomen, & cognomen, te-
net Decius conſilio trigeſimoſexto, nu-
3 mero quarto, in fine, (dicens, † quod
hæc præſumptio non induceretur niſi
identitas probaretur expreſſe, vt ibi, &
in conſilio centeſimo primo, vbi idem
ad impugnandum inſtrumentum, quia
tunc probatio præſumptiua non ſuffi-
ceret ſecundum eum) Corneus conſil.
4 146. in tertio, † dicit, quod ad præſu-
mendam identitatem perſonarum non
ſufficit apponere nomen proprium, cum
hæc nomina propria pluribus conue-
niant, & ad placitum ponantur, ma-
xime nomina Sanctorum, ſed requirun-
tur aliæ demonſtrationes, vt in identi-
tate perſonæ, de qua agitur, cõcludatur,
per l. forma, ff. de cenſib. Bart. & Do-
ctores in l. demonſtratio, ff. de conditio.
& demonſtrat. facit l. hac conſultiſſima
in princip. C. de teſtament. nam poteſt
eſſe alius eiuſdem nominis, ſecundum
Corneum, & alios, hoc idem tenet Bart.
in l. demonſtratio. 7. quæſt. ff. de condit.
& demonſtrat. dicens, quod de perſo-
5 nã dicitur cõſtare, quãdo exprimitur no
mẽ cũ duobus alijs accidẽtibus, ſeu indi-
cijs, & ſolum nomen non ſufficit, iuxta
dicta. l. hac conſultiſſima, veluti Petrus
Martini

Digitized by Google

6 Martini de Peruſio, & tunc dicetur perſona certa, † idem de fundo, vt exprimatur nomen loci cum duabus confrontationibus, vt ibi per eum, Decius conſ.
7 210. num. 9. dicit; † quod ſi in inſtrumento ſint teſtes. A. & B. & poſtea alij duo teſtes eiuſdem nominis examinentur circa inſtrumentum, & dicant totum contra, non concludunt, niſi probetur iſtos eſſe illos met, qui fuerint teſtes in inſtrumento, nam poſſunt eſſe alij eiuſdē
8 nominis. † Verum hoc procedit in impugnatione inſtrumenti; vbi præſumptiua probatio non admittitur, vt dixit ſupra idem Decius, Angel. in l. 1. §. ſi quis neget, ff. quemad. teſtamen. aperiantur: Felin. in cap. cum Ioannes, num. 44. in fin. de fide inſtrument. Iaſſon conſ. 13. colum. 1. in fin. lib. 3. Felin. in cap. auditis, num. 27. verſic. concludit, de præſcriptionibus, & ſic caue à Fulgoſ. conſ. 79. colum. 1. Socin. ſenio. conſ. 28. colum. 4. in
9 princ. in 3. Menoc. caſu 105. † dicentibus, ſatis de identitate perſonæ conſtare, ſi ex duabus demonſtrationibus appareat, & ſi in cognomine variatum aliquando
10 ſit; nam illud ſecundum Iaſſon. † procederet in materia fauorabili, non tamen odioſa, vt hic contra inſtrumentum. Ve-
11 rum quoad caſum noſtrum dicit ibi, † quod conducens equum non releuatur probando mortuum in itinere, niſi probetur, quod mortuus fuit idem ille, quē conduxit, nam aliàs non præſumetur identitas, Maſcardus concluſione 875.
12 † dicit identitatem perſonarum probari per nomen, & cognomen, niſi quando eſſent alij eiuſdem nominis, quoniā tunc non ſufficeret nomen, & cognomen, ſed probanda eſſet in ſpecie identitas, adducit exemplum Decij, de teſtibus contra inſtrumentum productis,
13 Menoch. conſ. 21. in fin. in primo, † dicit, probari identitatem corporis coniecturis, niſi quando aliud corpus eiuſdem nominis reperitur; nam tunc ſpecifice probari debet identitas: veritas eſt, quod ex nomine & cognomine prę ſumitur identitas perſonarum, ſecūdum Crauet. Decium; Maſcard. Menochi. vbi ſupra, & lib. 6. præſumptione 15. numer. 44. & ita intelligi debet Bart. in l. ſi in rem, de rei vendi. vt ſcilicet de nomine agat, & cognomine, & ſufficiat nomen proprium cum cognomine, vel alio ſigno deſignatiuo perſonæ, prout explicat Alciat. in l. 1. numer. 25. de liberis & poſthum. Hippolit. Riminal. conſ. 363. niſi ageretur de impugnando inſtrumen-
14 to, vt dixi ſupra, vel niſi cōſtaret, † quod alij eſſent eiuſdem nominis, & cognominis, quoniam tunc alijs demonſtrationibus, ſeu accidentibus opus eſſet, ſecundum Bart. hic, vel ſpecifice identitas eſſet probanda, vt ſupra, & hoc videtur ſentire Corne. vbi ſupra, & ita eſt tenen-
15 dum, vel niſi ageretur † in criminalibus; nam tunc identitas non præſumptiue probanda eſt, ſed vere, per teſtes, vel cō feſsionem quæ concludant, Farina, quæſtione 11. num. 21. cum ſequentibus, vbi benè, eleganter Crauet. conſ. 244. dicens, quod vbi aliàs præſumeretur iden-
16 titas, † tamen vbi ſumus in criminalibus, illa nō præſumitur, ita ſingulariter, & notabiliter Corne. 103. & 233. colum. 2.
17 & fin. & conſ. 277. in 3. † Quod dixi de equo, ideo illud eſt, quia cum equs non habeat nomen, & cognomen, non poteſt præſumi identitas niſi probetur.
18 Vide in proceſſu Ioannis † Michaelis de Tella, ſuper appellitu crimin. 23. Ianuarij milleſimo ſexcenteſimo octauo: Actuario Abadia, vbi ad hoc, quod teſtis numerarius, qui deponit contra inſtrumentum, concludat, debet ante omnia probari eſſe illūmet, qui fuit teſtis in ſtrumenti, aliàs non præſumitur identitas, ex nomine & cognomine ad impugnandum inſtrumentum, & minus ſi agatur criminaliter contra aliquem, & ita dictus appellitus fuit ſemel denegatus in voce, & ideo poſtea fuit facta probatio identitatis.

(†)

DECI-

DECISIO C.XXXVIII.

Confeſſio reſultans ex productione inſtrumenti, quando & quomodo poſſit reuocari.

Facti ſpecies proponitur. nu. 1.

Confeßio tacita naſcitur ex productione inſtrumenti. num. 2.

Inſtrum. diſpoſitiua cōfitentur producētes, nō vero narratiua, & enuntiatiua. nu. 3.

Confeßio tacita, reſultans ex productione inſtrumenti, poteſt reuocari docto de errore, ſi ſit facti error alieni. num. 5. non vero in facto proprio, ſi agatur de damno vitando, vel de non perdendo lucrum, iam quæſitum. num. 6. idem de confeßione facta in præcibus. num. 7. Idem de confeßione facta in libello, ſeu poſitionibus. num. 8.

Idem de quacumque confeßione deliberata, ſiue ſit iudicialis, ſiue ſcripta, ſiue non. num. 9. & 10.

Confeßio dicta incontinenti, dum non eſt acceptata per aduerſarium reuocatur ſine errore, poſtea vero docto de errore, licet ſit iurata, & deliberata. numer. 11. & 12.

Confeßio ſupradicta ante ſententiā, & concluſionem poteſt reuocari, non vero poſt ſententiam. num. 13.

Si fuerit appellatum, poteſt error in appellatione reuocari. num. 14.

Error, & ignorantia in facto alieno excuſat. num. 15.

Error in facto proprio, ſi tractatur de lucro captando excuſat: idem ſi de damno vitando. nu. 16. Quando ſit cum alterius iniuria. num. 17. Si vero ſine alterius iniuria, tunc in facto proprio excuſat, & numer. 18.

Refertur exemplum Ioannis Aſſenſio, ſuper iuris firma. nu. 19.

Tradditur motiuum huius deciſionis. numer. 20.

1 PETRVS Aſſenſio moriens inſtituit ſibi hæredem Gratiam Pueyo eius vxorem, quæ poſt aliquot menſes renuntiauit hæreditatem ſecrete, & eam retinuit pro dote iure pignoris. Tandem poſt multos annos, cum ſucceſſores legitimi ab inteſtato intellexiſſent illam renuntiationem, ipſi, vel Ioannes Aſſenſio habens ius ab eis, citauit in proprietate Ioannem Mondragō ſucceſſorem, & hæredem dictæ Gratiæ Pueyo, eiuſquè nepotem ex alio matrimonio, & allegauit renuntiationem dictæ Gratiæ. Ioannes Mondragon replicabat eam nullam eſſe, quia non fuerat inſinuata, attento quod fuerat facta poſt aditam hæreditatem, prout ipſe Ioannes Aſſenſio ita articulauerat, & confeſſus fuerât in ſua petitione, in artic. 12. (Licet per errorem, quia eius procurator inaduertenter extraxit omnes articulos petitionis à proceſſu apprehenſionis, vbi id fuerat articulatum) Ioannes Aſſenſio triplicabât illam confeſſionem ſui procuratoris fuiſſe erroneam, & tanquam talem eam reuocabat. Obtinuit Mondragon in Regio conſilio propter dictam confeſsionem emiſſam á procuratore Ioannis Aſſenſio. Qui habuit recurſum ad Iuſtitiam Aragonum, per electionem iuris firmæ, vbi docuit de errore, quia ſimul cum dicta confeſſione coram Iudice à quo fuerat productum inſtrumentū renuntiationis, vbi conſtabat, quod nunquam acceptauerat hæreditatem, & ſic conſtitit de errore, & per conſequens non erat neceſſaria inſinuatio, cum non eſſet renuntiatio de iure quæſito; & ſic obtinuit docto errore. Ad quod cōſidera, † quod ex 2 productione inſtrumenti naſcitur confeſſio

feſſio tacita, de qua Aymon de antiquit.
3 §.viſo, de verbis, † & producens ſolum
cenſetur confiteri diſpoſitiua, non narra
tiua, & enuntiatiua: Felin. in cap. ctim ve
4 nerabilis de exception. Quæ confeſſio †
tacita reſultans ex productione inſtru-
menti in iudicio poteſt docto errore re-
5 uocari, † ſi ſit error in facto alieno indi-
6 ſtincte, † ſi vero in facto proprio, ita ta-
men ſi agatur de damno vitando, vel de
non perdendo lucrum iam quæſitum,
quia tunc agitur de damno vitando: Cra
uet. de antiquit. 1. part. verſ. viſo, de ver-
bis, num. 64. fol. 48. vide Rolan. conſ. 77.
7 in 1. Maſcard. concluſ. 7. † Idem dic de
confeſsione facta in precibus, vt docto
de errore reuocetur, Anton. Gabr. tit. de
confeſſ. concluſ. 4 num. 21. vbi alios alle
8 gat. † Idem de confeſſione facta in libel-
lo, ſeu poſitionibus, Gabriel. vbi ſupra;
Marian. Socin. in cap. fin. fol. 164. verſ.
9 ſextus effectus, verſ. primo caſu; † Idem
dic de quacumquè confeſſione delibera
10 ta, Gabriel. concluſ. 5. † Et ſiue ſit iudicia
11 lis, ſiue non, ſiue ſcripta, ſiue non; † Nam
incontinenti, dum non eſt acceptata per
aduerſarium, poteſt re integra reuocari
etiam non docto errore, poſtea vero do-
cto de errore, Gabriel. concl. 6. Marian.
Socin. vbi ſupra, fol. 156. verſ. contra pri
mum, num. 113. & num. 132. Maſcard. con
12 cluſ. 318. † Licet ſit iurata, & deliberata,
13 vt ibi, † ſed intellige ante ſententiam, &
ante concluſionem, vt in proceſſu Ioan-
nis de Vrbina ſuper iuris firm. graua. fact.
ſecus poſt ſententiam, & concluſionem:
14 Maſcard. concluſ. 347. nu. 126. † Niſi eſſet
appellatum; quia poſſet errorem reuoca
re in appellatione. Ratio eſt, quia ap-
pellatione ſuſpenditur pronuntiatum, &
ſic non poteſt dici negotium finitũ, l. fin.
C. de error. aduocat. ita Speculat. tit. de
confeſſionib. §. poſtremo nu. 9. Maſcard.
concluſ. 7. Roman. 391. & Molin. verb.
deſiſtere, verſ. fin. vbi dum dicit non lice
re recedere ab errore ſemel commiſſo;
non loquitur de errore facti, in cuius cõ
trarium eſt veritas, ſed de quadam inad-
uertentia, ſeu potius iuris errore; quod
non excuſat. Sed nota, Franc. in regul.
ignorantia, in ſexto, numer. 4. † di-
cit, quod error in facto alieno, & ig-
15 norantia excuſat l. non fatetur. §. 2. ff. de
confeſſ. & hoc, niſi eſſet publice notum,
† ſed in facto proprio, ſi tractatur de lu-
16 cro captando, non excuſat, l. quamquam
ad Velleian. † Et idem ſi de damno vitã-
17 do, quando fit cum alterius iniuria, d. l.
quamquam, † ſi vero ſine alterius iniu-
18 ria, tunc in facto proprio excuſat, l. ſed ſi
me putem, ff. de condict. indebit. Idem
tenet Din. in dict. regul. ignorantia, Ay-
mon, Crauet. vbi ſupr. vide Surdum con
ſil. 102. num. 9. cum ſequent. † Ita fuit iu-
19 dicatũ, referẽte domino Mattheo Deça;
in proceſſu Ioannis Aſſenſio ſuper iuris
firma, die 20. Decembris 1602. in Curia
Iuſtitiæ Aragonum, & in proceſſu procu
ratoris Fiſcalis, & Iuratorum de Vallo-
nar, ſuper apprehenſione, in articulo iu-
ris firmarum 1604. in Curia Iuſtitiæ Arà
gonum, ex motiuo ſequenti.

Motiuum.

NEquè obſtat, ex ſcripturis Popule-
20 ti exhibitis per Marchionem reſul
tare, quod illi, à quib⁹ Marchio cauſam,
& ius habet, ſenſerũt per eſmendam nõ
fuiſſe renunciatum pacto redimendi; nã
reſpõdetur, quod potuit modo Marchio
docto de errore contrarium docere per
oſtenſionem eſmendę, de qua fides in di
ctis ſcripturis non fuit facta.

DECISIO CXXXIX.

Seruitutum diuiſio in perſonales, reales,
& mixtas, & circa earum acquiſitio-
nem, & amiſſionem reſpectiue, multa
traduntur.

SVMMARIVM.

*SEruitutum diuiſio traditur, inter per-
ſonales, & reales; & perſonales ſolent
dici*

Digitized by Google

dici mixtæ, quæ debentur à re perſonis, & cum eis extinguntur, & iſtæ tantum ſunt tres, vſusfructus, vſus, & habitatio. numer. 1.

Seruitutes reales, *ſiue prædiales ſunt, quæ debentur à re rei, & ſunt perpetuæ, & ipſo iure tranſeunt in ſucceſſorem. numer. 2.*

Seruitus realis tunc dicitur, quando quis acquirit ſeruitutem prædio, & reſpicit vtilitatem prædij. num. 3.

Seruitus realis, etiam ſi aliquando finiatur cum perſona, hoc intelligitur quoad commodum, non quo ad ius, id eſt, extinguitur ope exceptionis, non ipſo iure. num. 4.

An ex hoc ſolum, quod nominetur perſona, quæ debet frui, videatur actum, quod cum ea moriatur ſeruitus, quod non. nu. 5.

Ius, quod omnes de Vicinia teneantur coquere panem in furno meo, & alia ſimilia, an ſit ſeruitus prædialis, an vero perſonalis, deciditur. num. 6.

Seruitus prædicta, quæ largè prædialis dicitur, tranſit ad hæredem, & ad alium quemcumq; vt furnus, & molendinum, & datur ei actio vtilis confeſſoria. nu. 7.

Seruitus prædicta debetur prædio, eo quod reſpicit eius vtilitatem, & ideo dicitur prædialis. num. 8.

Seruitus tunc dicitur prædialis, quando quis acquirit in alieno agro ius paſcendi pecora. num. 9.

Seruitus huiuſmodi, quæ ad vtilitatem agri conceditur eſt intelligenda, quando conſtat conceſſum eſſe tale ius, in eius contemplationem, eo quod prædia erant vicina. numer. 10.

Seruitus ruſtica duo requirit, vt prædialis dicatur, primum, quod prædium dominans ſit in proximo. num. 11.

Seruitutis ruſticæ requiſitum ſecũdum, vt prędialis ſit, declaratur. nu. 12.

Exemplum quoddam circa materiam ſeruitutis huiuſce traditur. num. 13.

Seruitus vt proprie prædialis dicatur, neceſſe eſt, vt tendat ad exigentiam, & neceſſitatem agri dominantis, & non amplius. num. 14.

Neceſſitas hæc ſeruitutis, non eſt præciſſa, ſed generalis, ita, vt non tantum ad neceſſitatem prçciſſam prędij Dominantis, ſed etiam vtilitatem, & meliorationem illius reſpiciat, & ex hoc ſolo dicitur prędialis ſeruitus. num. 15.

Ius, quod habeo paſcere, & bibere in alieno agro eſt, & dicitur ſeruitus prędialis reſpiciens vtilitatem agri mei, & illius exigentiam. num. 16.

Ius, quod quis poßit in alieno fundo educere ligna, & lapides in ſuum fundum lõge diſtantem, an ſit ſeruitus prędialis, dubitatur, & negatiue reſpondet Auctor. numer. 17.

Pactum expreſſum inter partes inhitum, quod qui haberet tale prędium in tali loco in conſequentiam habet ius percipiendi aquam ab alio loco, vel rigandi, tale ius eſt prędialis ſeruitus. nu. 18.

Intellectus tex. in l. ergo, ff. de ſeruit. ruſti. traditur. num. 19.

Ius conceſſum alicui, non autem fundo, aut prędio paſcendi pecora, aut colligendi poma, ligna, aut aliquid aliud, an ſit ſeruitus, dubitatur. num. 20.

Iure perſonali conceſſo alicui, etiam perſonalis actio videtur concedi. nu. 21.

Seruitus paſcendi, vt realis dicatur, neceſſarium eſt habere prędia pro quibus competat

petat ipſa ſeruitus.numer.22.

Actio perſonalis non datur contra ſingularem ſucceſſorem.num.23.

Actio prædicta in ſeruitute perſonali non tranſit contra hæredem concedentis.numer.24.

Actio perſonalis, datur contra concedentem tantum, non vero contra ſucceſſorem ſingularem;imo pro tali iure non datur confeſſoria, nec interdictum vti poßidetis, aut aliud poſſeſſorium retinendæ.nu.25.

Seruitus paſcendi, vt ſeruitus realis, competere debet habenti fundum dominantem. num.26.

Seruitus non conceſſa contemplatione alicuius fundi, ſed indifferenter habentibus prædia vicina,& non habentibus, non eſt ſeruitus realis. num.27.

Verba contractus, aut vltimæ voluntatis concedentia ius paſcendi, aut quid ſimile,ſi diriguntur in perſonam eius à quo concedenda ſunt, tunc non eſt ſeruitus, ſed actio & obligatio; ſi vero diriguntur in perſonam eius cui conceditur, eſt ſeruitus perſonalis. num.28.

Actio confeſſoria, tam in ſeruitute reali,quam perſonali competit,contra quemlibet impedientem,& ſimiliter contra concedentem.num.29.

Actio quaſi confeſſoria ei competit, quādo hoc ius ſcilicet paſcendi, aut lignandi accipitur de manu concedentis; ſecus autem ſi hoc ius debeat accipere,quis de manu ſua, aut perſemet ipſum,quia tunc competit ipſa quaſi confeſſoria. num.30.

Actio prędicta quando perſonę conceditur,eſt quoddam ius perſonale incorporale,ſi vero prędio,eſt ſeruitus proprie realis,et pro ea datur confeſſoria. num.31.

Seruitus realis in quibus caſibus non tranſeat in hęredem, & ſucceſſorem in re, cui debetur ſeruitus, declaratur.num.32.

Scientia & pacientia aduerſarij in acquiſitione quaſi poſſeßionis ſeruitutis diſcōtinuę neceßaria non eſt, ſecus in continua. num. 33.

Scientia & pacientia non requiritur in acquiſitione quaſi poſſeßionis ſeruitutis, & iurium incorporalium ad effectum intententandi remedium poſſeſſorium retinendæ, ſecus ad effectum prçſcribendi ſeruitutem. num.34.

Decretū quoddam Curiæ Iuſtitię Aragonum traditur.num.35.

Seruitutes diſcōtinuæ regulariter prçſcribuntur tempore immemoriali.num.36.

Seruitus paſcendi, aut ſimilis,ſoluto certo pretio acquiri poteſt.num.37.

Decretum Regij Conſilij adducitur.numer.38.

1 SERVITVTVM † aliæ ſunt perſonales, & hæ ſolent dici mixtæ, quæ debentur à re perſonis, & cum eis extinguntur: & iſtæ ſunt ſolæ tres,ſcilicet vſuſfructus, vſus, habitatio, & non aliæ, gloſ. & ibi Paulus Caſtrenſ. in l.ſi quis binas, ff. de vſufruct. & quęmadmodum quis vtatur, operę ſeruorum, non ſunt ſeruitutes perſonales, ſecundum glo.ibi,cęteræ dicuntur reales, ſiue prædiales,quæ debentur à re rei, & ſunt perpetuæ, † ideſt, quod ipſo iure
2 tranſeunt in ſucceſſorem, quocumquè vadat res, nec extinguntur cum perſona,niſi hoc dictum ſit, ſecūdum Paulum de Caſtro vbi ſupra. Vnde ſi † acquiro
3 ſeruitutem prædio meo, hoc acto, quod cum mea perſona moriatur, eſt ſeruitus realis,cum debeatur prędio,& quia reſpicit vtilitatem prædij,&commoditatē, propter quod erit realis, & ſic perpetua.

l.pe-

l.pecoris,cum l.ſequenti,ff. de ſeruit.ru-
4 ſtic.prædio: nec obſtat, † quod finiatur
cum perſona; quia hoc eſt, quoad com-
modum, non quo ad ius, ideſt, extingui
tur ope exceptionis, non ipſo iure, quia
cum ſit realis,ipſo iure tranſit, & eſt per
petua ad hæredem:& licet obſtet exce-
ptio, non deſinit eſſe perpetua,& realis,
vt dixi, & ita tenet gloſ. in dict. l. ſi quis
binas,in verbo antepen. & in iſto caſu, †
5 an ex hoc ſolum, quod nominatur per-
ſona,quæ debet frui, videatur actum, ꝙ
cum ea moriatur ſeruitus, & vltra eam
non tranſeat?dic quod non, niſi expreſ-
ſe hoc dicatur,gloſ.in d.l.pecoris,Caſtr.
ibi in fin.

Dubitatur, & bene; an ſi † acquiſiui
6 hoc ius,quod omnes de vicinia teneãtur
coquere panem in furno meo,vel porta-
re bladũ ad molẽdinũ meum, an hoc ius
ſit ſeruitus prædialis,an vero ſeruit⁹ per
ſonalis, vel quid aliud?Dic quod non eſt
ſeruitus perſonalis, quia nõ debetur per
ſonæ,vt ſupra dixi? dic ergo, quod licet
proprie non ſit ſeruitus mere prædialis,
quia non debetur a re rei, eſt tamen lar-
ge ſeruitus prædialis,cum debeatur præ
dio,vel eſt ius quoddã prædiale, ꝙ debe
tur à perſonis rei, argumento, l. Titio
centum,§.Titio,de conditio.& demon-
7 ſtrat.& ideo † trãſibit ad hæredem,& ad
alium quẽcunq;, in quem tranſibit fur-
nus,vel molendinũ, & pro iſto iure dabi
tur vtilis confeſſoria,ſicut pro commodi
tate perſonali,& alijs iuribus incorpora-
libus,vt infra declaratur.Si autẽ quæras,
8 quomodo debetur prædio? dic † quod
ideo debetur,quia reſpicit eius vtilitatẽ,
cõmoditatem,& exigentiam,& ideo di-
citur prædialis;licet de ſe furnus,vel mo
lendinũ hoc non indigeant ad eorũ ſub-
ſtantiam;nã ſufficit, quod in hoc augea-
tur vtilitas,& cõmodum, vt in l.pecoris,
9 de ſeruit.ruſt.prædio, vbi licet † fundus
meus mihi ad aliud non ſeruiat, quia fru
ctus non producit,niſi vt ibi pecora mea
ſtent,cõmorentur,ſpatientur,ſecundum
gloſ.ibi,certum eſt,quod de ſe non indi-
get alio; tamẽ ſi adquiro in alio agro ius
paſcendi pecora mea, vel ad aquam ap-
pellẽdi,eſt ſeruitus prædialis, quia fit ad
vtilitatem agri, & ſecundũ eius exigen-
10 tiam,& commoditatẽ.Crederem † tamẽ
hoc eſſe intelligendũ, quando conſtaret
in talẽ cõtemplationẽ conceſſum eſſe ta
le ius:vt quia prædia eſſent vicina, iuxta
l.pecoris,l.3.eo.tit.& hoc aperte conſtat
in l.ergo,ff.de ſeruit.ruſticorum prędio.
11 vbi dicit, duo † requiri ad hoc quod ſer-
uitus ruſtica dicatur prædialis.Primũ, ꝙ
prædium dominans ſit in proximo, ideſt
vicinum prędio ſeruienti; quia ſeruitus
prædialis debetur à re rei, & ſic debent
eſſe vicina, alias autẽ eſſet ius hominis,
ius perſonale,facultas perſonalis, vt dixi
ſupra,ita gloſ.ver.alieno,in d.l. ergo. Se-
12 cundũ † requiſitũ eſt,quod debeatur ſer-
uitus ſecundũ neceſſitatẽ,exigentiã,cõ-
moditatem, vtilitatẽ prędij dominantis,
& nõ in plus,nec in alios reſpectus; nam
non eſſet ſeruitus prædialis, vel realis;
13 verbi gratia:habeo ſeruitutem † in præ-
dio vicino,vt ex fornace,quæ ibi eſt, ac-
cipiã vaſa,non ad neceſſitatem agri mei,
ſed vt habeam,vel ad aliud,non eſt ſerui
tus prædialis,ſed ius hominis, ſecus ſi ad
neceſſitatẽ agri mei;nã eſſet ſeruitus prę
dialis: idem ſi habeo ius colligendi pala,
in vicino agro,ad ea vendendũ, non eſt
ſeruitus prędialis,ſed ſecus,ſi ad laboran
dũ in meo agro, nam eſſet ſeruitus præ-
14 dialis: Vnde neceſſe † eſt,quod illa ſerui
tus tendat ad neceſſitatẽ, & exigentiam
agri dominantis,& non amplius, & hoc
voluit lex.ergo, ibi, *Quæ rebus ad ipſum fun-*
15 *dum opus eſt*, & hęc neceſſitas † non eſt
præciſa, ſed generalis; nam idẽ eſt ſi illa
ſeruitus tendat non ſolũ ad neceſſitatem
prędiſam prædij dominantis,vt dixi, ſed
etiã ad ſolã vtilitatẽ,exigentiam, cõmo-
ditatem meliorationẽ illius;ſi tamen illa
principaliter reſpiciat,nã ex hoc ſolo di-
cetur ſeruitus prędialis, d. l. pecoris, vbi
16 quia reſultat † vtilitas melioratio,cõmo
ditas,ad agrũ meũ,ex eo ſolũ, quod pe-
cora ibi commorantia, & quæ ibi paſce-
re,nec bibere valent, poſſunt paſcere &
bibere in vicino agro,hoc tale ius,quod
habeo

habeo,eſt ſeruitus prædialis, quia reſpicit vtilitatem agri mei, & illius exigentiam,& neceſsitatem,quam de dictis rebus habet prædium dominans. Et ſic ex hoc ſolum,ſine alia pactione,quod ſit ſeruitus prædialis,reputatur à iure pro ſeruitute prædiali,dictis iuribus.

17 Dubitari poſſet modo, an ſi † habeo ius, quod poſſim ex fundo tuo educere ligna,lapides,ad meum fundum non vicinum,ſed longe diſtantẽ,vel aliud ſimile ius,ſit ſeruitus prædialis? dic quod nõ ſecundũ l.ergo,& ibi glo.in alieno, ff.de ſeruit.ruſt.prędiorũ, quod puto verum, erit tamẽ ius hominis, ſecundum d.gloſ. in alieno.

18 Sed bene credo,quod ſi † pactũ eſſet inter partes expreſſum, quod qui haberet tale prędiũ in tali loco,in conſequẽtiam haberet ius percipiendi aquam ab alio loco, vel rigandi, vel aliquid aliud ſimile faciendi, quod tale ius eſſet ſeruitus prædialis,vt in partita de la Guerba,

19 vbi dicunt, quod qui † habet oliuetum in certa parte,habet ius rigandi, quibus caſibus negari non poteſt, quin ſeruitus reſpiciat principaliter neceſſitatem fundi dominantis, non vero reſpectum perſonæ alicuius;in caſu vero dictæ legis ergo,& legis pecoris, hoc nõ expreſſe fuit actum,ſed in conſequẽtiam illud venit, nam ibi, poſito, quod ob neceſſitatem prædij dominantis datur tale ius fundo vicino, reſultat, quod eſt ſeruitus prædialis, cum reſpiciat principaliter vtilitatem fundi,& erit perpetua,licet ope exceptionis finiatur, hic actum expreſſe conſtituitur,& fundatur talis ſeruitus prædialis in prædio ipſo; ſed adhuc facit dubitationem,& videtur,quod ſit ius hominis, vt ſupra, cum non ſint vicina ipſa prædia, ſecundum gloſ. in verb. in alieno; tu cogita per te.

20 Dubitatur:an ſi † mihi, non autẽ fundo,& prædio meo, concedis facultatem paſcendi pecora mea in tuo fundo, vel ibi ſpaciandi,colligendi poma,ligna, vel aliquid aliud, an ſit ſeruitus? dic quod non, ſed eſt ius quoddam perſonale incorporale, ſeu facultas perſonalis incorporalis faciendi talia, Paul. Caſtr.in d.l. ſi quis binas, & ibi gloſ. fin. in fin. vide idem per Iacopin. Mari. Rimi. Senior conſ. 350. num.20. vbi dicit eſſe ius perſonale, & ſecundum hoc poteſt dici, ſo-

21 lum † dari pro tali iure actionem perſonalem, contra concedentem, ſed dic quod ſi tale ius debet accipi de manu cõcedentis,vel eius hęredis, dabitur actio perſonalis contra concedentem tãtum, ſi autem debet accipi per illum cui conceſſum eſt tale ius, tunc,licet non ſit ſeruitus realis, nec perſonalis, dabitur quaſi confeſſoria contra omnem impedientem: ſicut dicimus in alijs iuribus incorporalibus,Caſtr. vbi ſupra.

22 Vt ſeruitus † paſcendi ſit realis, neceſſe eſt, vt habens ſeruitutem habeat prædia,pro quibus competere poſsit ſeruitus,vel retinere poſsit animalia,in alienis agris paſcenda,& ſine prædio non datur ſeruitus paſcendi pecoris,quæ ſit realis, ſed ſolum perſonalis, l. ſi quis binas ædes, vbi gloſ. exceptio, ff.de vſufruct. gloſ. & Doctores in l. vt pomum, ff. de ſeruit. dicentes: quod non eſt proprie ſeruitus, ſed quoddam pactum, Cæpola de ſeruit. lib.1. tit.2. de ſeruit. reali, colum. fin. & tit. de ſeruit. ruſtic. prędiorum, d. capit. de ſeruitut. iur. paſcend. colum.2. verſ. vltimo dixi, Cępol.de ſeruit. ruſtico prędio. cap.de ſeruit.aquęd. col.2. verſ.ſecũdo caſu, l. pecoris, ff. eo. Angel. in §. inter ruſticorum, numer.1. de ſeruitut. ruſtic. prædiorum: actio †

23 autem perſonalis non datur contra ſingularem ſucceſſorem, l. fin. ff. de contraben. emptio. l. 1. §. ſi hæres, ff. ad Trebell. quod eſt verum, etiam ſi obligatio ſit contracta intuitu rei, vel habito reſpectu ad rem, l. quædam, §. nihil intereſt, vbi Iaſ. ff. de eden. Tiraq. de retract. conſangui. §.8. gloſ.5. num.5.

24 & † in ſeruitute perſonali,quod non tranſeat contra hæredem concedẽtis,eſt lex apud Iulian.§.ſi quis alicui ff. de legat.1. nec etiam contra ſingularem ſucceſſorem,d.l.fi. Cepol.de ſeruit.vrba.prędio.

cap.2.in fin.& in d.cap. de ſeruitut. iuris paſcendi,col.2.in prin. vbi actio tantum
25 perſonalis datur † contra concedentem non autem contra ſucceſſorem ſingularem,imo pro tali iure non datur confeſſoria.nec interdictum vti poſſidetis, aut aliud poſſeſſorium retinẽdę : cum igitur hæc obligatio(eo modo quo dixi) ſit perſonalis,.non realis, non poterit haberi actio contra ſingularem rei ſucceſſorẽ, quæ haberetur in re contra concedentem,late Surdus deciſ.236.ita Corn. 183.
26 in 4.num.2.dicit, quod † ſeruitus paſcendi,vt ſeruitus realis, debet cõpetere habenti fundum dominantem,l.1.ff. commu.prædio: Quinimo, licet habeat prædium, debet reſpicere prædij vtilitatem
27 dict.l.vt pomum,l. pecoris, imo ſi † non conceditur cõtemplatione alicuius fundi, ſed indifferenter habentibus prædia vicina,& non habentibus, non erit ſeruitus realis,Corne. vbi ſup. ſolet etiam diſtingui ſecundum Corne. & Fulgoſ. vbi
28 ſup.nam † quando verba contractus,vel vltimæ voluntatis concedentis ſimilia, diriguntur in perſonam eius,à quo concedenda ſunt, tunc non fit ſeruitus, ſed actio, & obligatio perſonalis;ſi vero diriguntur in perſonam eius cui cõceditur, verbi gratia, Titius habet ius paſcendi, ducendi aquam, &c. eo caſu cenſeatur conſtituta ſeruitus perſonalis, & tunc hoc ius ita coheret perſonæ, vt non poſſit alteri cędi, vt vſusfructus,ita Corn.

29 Et aduerte,quod † pro omni ſeruitute, tã reali, quã perſonali, cõpetit actio confeſſoria,contra quemlibet impedientẽ,& turbantẽ,& etiam contra concedẽtem,ſed pro iure perſonali conceſſo per ſonæ,veluti paſcendi,lignandi, adaquandi,ſolũ competit actio perſonalis contra
30 concedentem;quod † intellige,quando hoc ius eſt accipiendum de manu concedẽtis,vel hæredis illius, ſecus autẽ ſi hoc ius debeat accipere quis de manu ſua, & per ſemetipſum, quoniã tunc datur ei quaſi confeſſoria, contra quemlibet impedientẽ, ſecundum Paul. de Caſtr. vbi ſup. in fin. ſicut dicimus in alijs iuribus incorporalibus, Inno.in c.inter quatuor de maiorit. & obed. & tamen † eſt hæc
31 facultas, quando perſonę conceditur, quoddã ius perſonale incorporale: ſi autem prædio concederetur, eſſet ſeruitus proprie realis, & pro ea daretur confeſſoria contra quemlibet impedientẽ, nulla habita diſtinctione,an per ſe,vel aliũ, illud ius capiatur, ſecundum Caſtro vbi ſupr. Secundum ſuperiora dubitatur de aliquibus,& primo.

32 Quibus caſibus † ſeruitus realis non tranſeat in hæredem, & ſucceſſorem in re cui debetur ſeruitus,vide glo. in l. pecoris,ff. de ſeruit. ruſtic. prædior. & ibi Paul.de Caſtro . In † acquiſitione quaſi
33 poſſeſſionis ſeruitutis diſcontinuę non requiritur ſcientia, & pacientia aduerſarij, licet ſecus in continua, Menoch. de retinen.poſſeſ. remed.5. num.36. ſaltem
34 hoc eſt verum, quod † non requiritur ſcientia,nec patiẽtia,vt acquiratur quaſi poſſeſſio ſeruitutis. & aliorum iurium incorporalium,ad effectum intentandi remedium poſſeſſorium retinendæ poſſeſſionis, licet ſecus quantũ ad effectũ pręſcribendi ſeruitutem , Couarr. in regula poſſeſſor in initio num.8. idem in pract.
35 queſt.17.Ita † fuit declaratũ in proceſſu Iuratorũ de Terrer ſuper apprehenſione,die 29.Octob. 1594. in Curia Iuſtitiæ Aragonũ,vbi fuit recepta propoſitio Iuratorũ de Valtorres, reſpectu iurium in arti.11.deductorum, licet non appareret de ſcientia & pacientia,ſic Portol. verb. præſcriptio, & Menoch. in interdict. de itine. actuquè priuato.

36 Seruitutes diſcõtinuę † præſcribũtur tẽpore immemoriali regulariter, verũ ſi accedat ex parte illius cõtra quẽ præſcribitur aliquis actus poſitiuus, qui poſſit in cõſenſum,& titulũ deduci, tunc præſcribuntur minori tẽpore, Auend.de exequen.c.12.nu.9. cum alijs prima part.Couarrun.lib.1. variar. cap.17. Socin. conſ. 166.in 2. Deci.conſ.192.

37 Seruitus †paſcẽdi,vel ſimilis,poteſt acquiri ſoluto certo prętio, Afflic.290.Surdus deciſ.236.nu.20.nam tunc prætium, ſeu

Digitized by Google

ſeu pœna, apponitur facultati, ſecus ſi apponatur prohibitioni, velnti, quod non paſcat ſub pœna tali, nã licet ſoluar per mille annos appenatus deprehenſus in actu prohibito, nõ præſcriber, qnia pæna eſt appoſita prohibitioni, ſic † fuit iudicatũ in proceſ. Antho. Sanctio, & aliorũ ſup. crimin. in Regio conſilio, ann. 1608.

DECISIO C. XXXX.

An apoſtilla, annotatio, & cancellatio factæ per Notarium poſt corpus inſtrumenti, ſiue in margine, ſiue ab extra, probent contra ſubſtantiam inſtrumenti.

SVMMARIVM.

APoſtillæ, ſeu annotationes in margine inſtrumentorum appoſitę, vel extra corpus eorũ, quandoq; manu Notariorum, quandoque aliena manu, quam & quando fidem faciant. num. 1.

Notarij rogitui quando ſtandum ſit dicenti caſſatum, vel non caſſatum eſſe inſtrumentum. num. 2.

Scriptura in dubio, ſemper prǽſumitur vera, ſi ſit ſolemnis, & ſic cum agatur de ſubſtantia illius non ſtatur dicto Notarij. num. 3.

Notarij dicto ſtatur, cũ dicit ſua manu ſcripturam eſſe factam, nec nec. num. 4.

Apoſtilla, ſeu annotatio reperta in protocolo poſt corpus inſtrumenti debitorij, iam abſoluti, vel in fine illius ſine debitis ſolẽnitatibus, non fidẽ facit, nec derogat primę ſolẽni. nu. 5. ita fuit iudicatum. num. 13.

Apoſtilla, ſeu annotatio poſitæ interlineas cancellationis, vel in margine, vel poſitas in fine inſtrumenti, vel poſt, differunt, & traditur differentia. num. 6.

Apoſtilla, ſeu annotatio inſtrumenti intelligitur ſcripta ſub eodem die, & conſule, ſi non conſtat de diuerſitate temporis, n. 7. Secus ſi deficiant debitæ ſolemnitates, vel non conſtet de diuerſitate temporis, quia nec fidem faciunt, nec Notario creditur eas approbando. num. 8.

Apoſtilla poſita in inſtrumento non ſaluata a Notario in ſubſcriptione illius nullam fidem facit. num. 9. Et præcipue, quando reperitur alterius manu ſcripta, vel dubitatur, an ſit ſua manu, vel non. nu. 10.

Apoſtilla appoſita in inſtrumento, circa rem ſubſtantialem, & inferens magnum præiudicium, omnino eſt reijcienda, niſi adſint debitæ ſolemnitates. nu. 11.

Apoſtilla requirit ſubſcriptionem Notarij ſaluantis eam, niſi conſtiterit, vel appareat eſſe manu eiuſdem Notarij ſcriptam. num. 12.

TANTA eſt hominum fraus, & malitia, vt nec fide Notariorum omnium ſecuri in tractandis negocijs viuamus, quotidiè enim videm⁹, celebratis contractibus, & abſolutis publicatiſquè inſtrumentis, in eorum margine, vel extra corpus inſtrumenti, annotationes, cancellationes, Notariorum quandoquè manu, quandoquè aliorum, quibus fidem inſtrumentorum partes conantur impugnare, & in dubium reuo
1 care, & ob id † videamus quando, &
quam fidem habeant iſtæ annotationes.
Et primo Angelus conſ. 346. dicit, quod
quando † cancellatio facta poſt inſtru-
2 mentum, etiam facta ab eodem Notario, non habet diem, teſtes, & alia ſolemnia, quæ requiruntur ad eſſentiã publicæ ſcripturæ, etiam quod fieret de voluntate partiũ, quia deficiũt tunc teſtes, & tempus, nec eſt in publicam formam redacta, tunc ſtandum eſt primo rogitui, de quo nulla eſt dubitatio, cum

ſit authenticũ; non autem ſtandũ eſt ſimplici aſſertioni Notarij dicẽtis ſcripturã eſſe reuocatam, vel caſſatam, de partiũ voluntate; duæ enim conſiderantur diſpoſitiones in huiuſmodi ſcriptura, vna inductiua, & ſolemnis, alia deſtructiua, & ſine ſolemnitate; hæc, etiã ſi appareat facta per Notarium, non præiudicat, l. ſi librarius, de regul. iur. l. 1. de his quæ in teſtamento delentur cum vulgatis, & maximè, quia potuit fieri à tabellione corrupto; ex quo aſſertionem non ſolemnizauit debite; vnde vitio, & ſuſpitione nõ caret argum. l. iubemus, C. de probat. l. 2. de fide inſtrum. l. diuus, de cuſtodia reorum, nec
3 † ſtandum eſt aſſertioni Notarij, cum agatur, & dubitetur de ſubſtantia, & veritate ſcripturæ; quæ in dubio præſumitur vera, ſi ſit ſolemnis, & nõ ſtatur tunc Notario, §. opportet, in Authen. de tabellionibus, l. iuris gentium, §. quod ferè de pactis. Solum † autem ſtatur
4 dicto Notarij, an ſua manu ſcripta ſit ſcriptura, vt in l. ſi quis Decurio, C. de falſ. & in §. opportet autem iudicantes, in Authentico, de inſtrumentorum cautela, & fide, ita Angel. num. 3. ſequitur hanc opinionem, Alexan. conſ. 59. num. 4. in 2. di-
5 cens; quod vbi annotatio † reperta in prothocolo poſt corpus inſtrumẽti iam abſoluti, vel in fine inſtrumenti debitorij, non eſt Authent. quia caret debitis ſolemnitatibus, non facit fidem, nec derogat primæ ſolemni, quia vt deroget, & valeat, requiritur ſolemnitas, vt notatur in cap. Abbate, de re iudicat. & in cap. 1. de fide inſtrumentorum: hanc reſolutionem ſequitur Io. Andreas ad Specul. in tit. de inſtrumentorum editione, §. oſtenſo, in verſi. dixit Rolandinus, dicens, quod ſi Notarius ponat poſt corpus inſtrumenti de ſua manu caſum & cancellatum de voluntate partium, talis cancellatio non obeſt, quia nõ habet teſtes, conſulem, & ſolemnia; & cum hoc dicto tranſeunt, Bald. Angel. & Paul. in l. ſi vnus, C. de teſtamen. & Bald. in l. ea quæ, C. comminatio, vel epiſtolę, Angelus in ſupradicto conſilio; ita tenet Paul. Caſtrenſ. conſ. 131. incipienti, in Chriſti nomine, dubium facit etiam, vbi in terminis loquẽdo de cancellatione manu Notarij ſcripta, quæ ſemper de ſui natura poſt perfectionem inſtrumenti fit, & in ſecundo tempore, etiam ſi breuiſsimo, dicit: *Quod non obſtat cancellario certorum verborum allegata, ex eo, quia non conſtat, quis eam fecerit, & potuit fieri ab alio, quam à Notario, & poſito quod à Notario, tamen potuit fieri dudum poſt teſtamentum ſcriptum, & non habet teſtimonium Notarij, quam ob cauſam facta fuerit, & poſito, quod haberet, tamen non habet diem, nec conſu'em, nec teſtes, ergo haberi debet pro non facta, & ea non obſtante valebit inſtrumentum, ſecundum Ioãnem Andrea. vbi ſupra.*

6 Et aduertendum † quod Caſtr. ibi ponit in hoc differentiam inter apoſtillam, ſeu annotationem poſitas inter lineas, vel in margine, & inter ſcripturam cancellationis, ſolutionis, & ſimiles poſitas in fine inſtrumenti, vel poſt: nam apoſtilla non neceſſario ſupponit perfectionem actus, ſed imo tempus quo fit, cancellatio vero, & ſolutio, & ſimilis ſcriptura contraria actui, totum contrarium in ſubſtantia, & tempore, & hoc caſu, tam Angel. Caſtr. Ioan. Andr. & alij ſupra relati id fatentur, quam etiam Alexan. d. conſ. 59. num. 5. in fin. vbi expreſſe dixit, Baldũ
7 aſſerentem † præſumi annotationẽ ſcriptam ſub eodem die & conſule, fore intelligendum, quando non conſtat de diuerſitate temporis, ſecus alias, vt in noſtro caſu, in quo cancellatio, ſolutio, & ſimiles annotationes contrariæ primæ arguunt diuerſitatem aliquam, & ſic
8 non creditur in his † Notario, niſi habeant omnia inſtrumenti ſolemnia, ſiue expreſſe, ſiue per relationem, vt ſic ſaluemus tradita per Crauet. conſil. 88. num. 3. Ita tenent Bald. Caſtr. in dict. l. ſi vnus, Angel. 176. Alexand. vbi ſupra, Corne. conſ. 60. colum. 2. in 4. Socin. conſil. 127. num. 8. in 2. Afflictis in conſtitu. Reg. lib. for. & ſalar. n. 37. qui omnes concludũt, quod vbicumq; conſtat etiam ex natura actus poſt ſubſcriptionẽ, & ex interuallo eſſe annotationem conſcriptã, etiã quod in

in margine reperiatur, non creditur ei, nec Notario, niſi habeat ſolemnia, refert Maſcard. concluſ. 113. num. 5. etiam quod ſit facta annotatio manu Notarij: ita Caſtro vbi ſup. verſ. & poſito, per rationem ab eo traditam, & ſupra ſcriptam, Alex. & Angel. vbi ſupr. & in hoc credo, quod omnes ſupradicti conueniunt, licet multi confundantur. Quando vero annotatio, ſeu apoſtilla † non eſt facta ex inter-
9 uallo, & poſt inſtrumentum, ſed eodem tempore quo fuit factum inſtrumẽtum, neque contrarium apparet, tunc nequaquam fidem facit regulariter, ſiue ſit in margine, ſiue in corpore, ſiue in fine: niſi Notarius illam in ſubſcriptione ſaluauerit, vt reſoluit Crauet. conſ. 88. num. 1. vbi allegat alios, Maſcard. vbi ſup. nu. 1. alios allegans Bart. Alex. Iaſſ. in l. ſi vnus, C. de teſtam. nouiſſimè, & doctiſſime de more Caſanate contemporaneus meus, in conſil. 38. num. 3. cum ſeqq. vbi allegat alios,
10 & præſertim, † quãdo apoſtilla eſſet ſcripta non à manu Notarij, ſed alterius, tũc enim indiſtinctè nõ probat, vel quando dubitatur, qua manu ſcripta ſit; ita Caſtro vbi ſup. verſ. ad aliud, &c. Caſanate nu. 8. & num. 15. vbi multum benè, Maſ-
11 card. vbi ſupr. præſertim ſi † apoſtilla eſt circa rem ſubſtantialem, de qua principaliter diſputatur, & continet rem magni præiudicij, quo caſu reijcienda eſt, & fidem non facit, Decian. conſ. 99. num. 45. in 2. Caſanate num. 18. vbi alij requiren-
12 tes † omnes ſubſcriptionem Notarij ſaluantis apoſtillam, niſi in vno caſu, in quo ſupradicta limitantur, veluti, quando apparet factam eſſe apoſtillam manu eiuſdem Notarij, Crauet. vbi ſupr. num. 4. Caſtro vbi ſupra, verſ. nec nocet, dicens, quod tunc requiritur atteſtatio, cum aliquid reperitur, de quo ignoratur, à quo factum ſit, non autem cum conſtat eſſe manu Notarij factum: Ita Caſanate vbi ſupr. Corneus dict. conſ. 60. col. fin. verſ. nec obſtat, Maſcard. vbi ſup. num. 12. vbi allegat alios, quod difficulrate nõ caret, quia atteſtatio requiritur, vt conſtet manu Notarij eſſe factam apoſtillam, & etiã vt intelligatur non poſt inſtrumentum confectum, & ex interuallo, abſentibus partibus Notarium falſo eam ſcripſiſſe, Bald. Alexand. Caſtr. & alij, in d. l. ſi vnus, C. de teſtam. & ita contra hanc limitationem de manu Notarij, ſcripſit Felin. in cap. ex literis, nu. 9. verſ. 5. declaratio de fide inſtrumentorum: Ruin. conſ. 67. n. 3. & 5. volu. 4. & conſ. 116. num. 16. volum. 1. & licet hæc ſit verior, tamen ſupradicta limitatio communis eſt, à qua non recedas, ſaltem, quando ex diſcrimine literarum, vel attramenti, ſiue alia coniectura conſtat non ex interuallo, ſed eodem tẽpore confectam fuiſſe apoſtillam, Bald. in l. noſtram, C. de teſtam. num. 2. cumq;
13 † in caſu deciſionis noſtræ vendidiſſet Bernardus Gallart Hieronymo Almenar, quaſdam domos liberas, & allodiales ab omni cenſu, & onere, & poſt confectũ inſtrumentũ, & ſubſcriptionem, poſſuerit Notarius de ſua manu, quod faciebant certum cenſum: fuit declaratũ non eſſe ſtandum illi aſſertioni factę poſt inſtrumentum perfectum, cum non haberet ſolemnia, vide in proceſſu euocationis Petri Oliberos, ſuper ciuili, 6. Octob. 1610. Actuar. Loſilla, in Regio conſilio.

DECISIO XLI.

An ſpes de qua in Capitulo finali de immunitate Eccleſiarum ſit finalis, vel ſolum impulſiua, & de illius textus materia.

SVMMARIVM.

1 *Traditur facti ſpecies num. 1.*

Spes, de qua in cap. finali, de immunit. Eccleſ. eſt finalis cauſa. num. 2.

Dubitatur, an duæ cauſæ relatæ in d. c. finali ſint finales. num. 3.

Defenſio, quæ eſt iuris naturalis non poteſt tolli per iura, quæ de immunitate loquuntur. num. 4.

Occidens ad ſui defenſionem, non dicitur delinquere. num. 5.

Occidens ad ſui defenſionem, excedendo moderamen inculpatæ tutelæ, mitiori vltra ordinariam pœnam puniendus eſt. numer. 6.

Occidens ad ſui defenſionem, gaudet immunitate. num. 7.

Delinquens in Eccleſia, ſine ſpe gaudendi, gaudet immunitate. num. 8.

Delictum commiſſum in Eccleſia, ſine ſpe gaudendi, probatur, quod non ex propoſito, & conſulto, ſed ex repentino animi affectu ſit commiſſum, vel caſu fortuito. num. 9.

Præſumptio. cap. finalis eſt ſolum præſumptio iuris. num. 10.

Spes immunitatis trahit ſecum electionem, & propoſitum. num. 11.

Ira, animi motus, & iracundia tollunt qualitatem cogitati animi, & præmeditati delicti. num. 12.

Timor quis tollat omnem ſenſum, electionem, & animi præmeditationem. numer. 13.

Spes gaudendi ſemper electionem præſefert, & propoſitum, & mentis cogitationem. num. 14.

Traduntur aliqua relata in proceſſu. num. 15.

Traditur exemplum coram iudice competentiarum. num. 16.

1 SALVATOR Roca, † dum exiſteret in heremo, in quadam Capella, vulgariter dicta Hermita, fuit inuaſus per quendam officialem, media nocte, ſine appellitu Regio, qui eum volebat capere: ille ſe defendit, & vulnerauit officialem; dubitabatur an gauderet immunitate.

2 Abſquè dubio eſt, † ſpem de qua in d. cap. fin. eſſe finalem cauſam deciſionis illius, per notata per Franc. in c. cum ceſſante, & ibi Abb. de appellat. Corſet. in
3 repor. in ver. cauſa final. † ſed dubitari poſſet, an aliæ duæ cauſæ ibi relatæ in fine, ſint etiam finales; & quod non ſint patet, nam ſequeretur, quod nunquã delinquens in Eccleſia immunitate gauderet, ſubſiſtentibus dictis duabus cauſis, hoc tamen falſum eſt. Sequeretur namq; ex his, quod ſi quis ſecluſa ſpe immunitatis, in Eccleſia delinqueret, ſe deffendendo, non gauderet immunitate; cum in eo dictæ rationes militent; argumento, cap. cum ceſſante de appellat. à con-
4 trario ſenſu, & tamen hoc falſum eſt, † cũ defenſio, quæ eſt de iure naturali, ſecundũ Plaza in Epit. c. 28. non poſſit tolli per iura, quæ de immunitate loquuntur; cũ illa ſint iuris poſitiui, Couar. lib. 2. var. c.
5 20. nu. 2. † Nec obſtabit dicere, quod occidens ad ſui defenſionẽ, non dicatur delinquere, iuxta notata in Clementina ſi furioſus, de homicidio, † nã delinqueret
6 certe excedendo moderamẽ inculpatæ tutelæ, & eſſet vltra ordinariã pœnã puniendus mitiori aliqua, Hippo. in l. 1. nu.
7 40. ff. de ſicar. † & tamen talis immunita
8 te gauderet abſq; dubio, vt notũ eſt; † & ex hac, & alijs rationibus obtinuit cõmunis opinio; vt ſi quis delinquat in Eccleſia, ſine ſpe gaudendi: quod gaudeat immunitate, teſte Remigio de immunit. fallen. 3. nu. 4. vbi communẽ dicit, & eandẽ opinionem communẽ, & magis ęquã appellat Abb. in d. c. fin. nu. 7. circa mediũ, ibidẽ Hoſtien. Ioan. Andr. Butr. Anchar. Hugo. qui dicunt quod ſi ſine ſpe, veluti ex verbis ibi nouiter ortis, deliquerit quis, immunitate gaudet, Turrecrem. in Canon. diffiniunt, 17. quæſt. 4. verbo, ſecundus eſt, ſumma Angel. in verbo. immunitas, num. 17. dicit omnes ita tenere Aufred. in cap. tol. quæſt. 432. Syluеſ. verbo immmunitas, tertio illius nomine, quęſt. 2. verſ. tertium eſt, qui omnes, & alij relati per Gome. volunt, quod ſi probari poſſit delictũ non eſſe cõmiſſum,

ſub

ſub ſpe, gaudebit immunitate: † hoc au-
9 tẽ probabitur, probando, quod non ex propoſito, & conſulto, ſed ex repentino animi affectu, & impetu cõmiſſum ſit, &
10 ſeu etiã caſu fortuito; † quia illa præſumptio Canonis eſt ſolũ præſumptio iuris, & eam cõmunẽ appellat Belluga in Specul. Principum fol. 51. col. 1. & nouiter cõmunem dicit Queſada in varijs Queſtionib. c. 1. vbi dicit, hunc textum limitari, quando non ex propoſito, ſed à caſu, & impetu cõmiſſum ſit delictum. Quorum
11 ratio eſt, quia ſpes immunitatis trahit ſecum electionem, & propoſitum, iſta autem non procedunt in eo, qui ira, iuſto dolore, ac impetuoſo animi affectu quocumq; deliquit, vt eleganter probat Menoch. de Arbitr. caſu 361. num. 18. vbi di-
12 cit, † quod ira, animi motus, & iracundia tollunt qualitatem cogitati, atquè præmeditati animi, & delicti, Menoch. num. 19. Ex quibus apparet, quod hæc eſt cõmunis opinio. & ita dicit Ioannes Vichiſ. in dict. can. diffiniuit, quod opinio Abba. eſt magis ſuſtentabilis in diſputando, tamen in iudicando dicit non eſſe recedendum à communi opinione, quę eſt ſuffulta omnium auctoritate: Et ſic apparet, quod contraria opinio nec eſt magis cõmunis, nec communis, nequè Iulius Clarus, §. fin. pract. crimin. quæſt. 30. verſ. itẽ quæro, appellat eam communẽ, nec magis communem, ſed ſolum ſequitur illã; & ſic nullus reperietur, qui contrariam communem dicat, nec minus communẽ: & ſolus Abb. Couar. Iul. Clar. eam tenẽt, qui non debent præualere, contra tam graues viros, numero, & auctoritate non inferiores.

Ad propoſitum; iſte fuit inſultatus, & abſquè dubio in maximum timorem, & animi affectum ductus, ſentiens ſuos inimicos prope ſe in loco heremo, de nocte, præſertim, cum minis, & magnis clamoribus, in eum irruerent; qua propter negari non poteſt, quin iſte abſquè deliberatione, & immunitatis ſpe delique-
13 rit; † nam talis timor ſecundum Menoch. omnem tollit ſenſum, electionẽ, & animi præmeditationem. † Cumquè ſpes gau-
14 dendi electionem præſeferat; & propoſitum ſimul, & mentis cogitationem; ſublatis his, ſublata erit ſpes, & habuit cauſam timendi dictus reus, & per conſequens ſe defendit, etiam contra officialem, cui tam malo, & iniuſto modo exequendo, reſiſti potuit impune: Plaça in
15 Epit. delict. cap. 18. num. 8. † cum probetur, nunquam vocem Regis appellitaſſe officialem; & etiam ſi appellitaſſet, nulla ſecuritas erat reo; cum illud fingi poſſit, & fieri ſolitum fuit per latrones inuadẽtes dictam Eccleſiam, vt probatur in proceſſu; præſertim, quia etiam officialis ſe iactauit, quod omnibus modis incumberet ruinæ dicti Saluatoris Roca; vt extitit ſemiplene probatum, & hoc procedit caſu, quo delictum commiſiſſet; verumtamen illud non commiſsit, vt apparet per teſtes huius partis, & alia in voce dicta.

16 In vim ſuperiorum fuit declaratum in fauorem dicti Saluatoris Roca, corã domino Iudice competentiarum, in anno 1587. vel 1588. in proceſſu Saluatoris Roca ſuper competencia, me exiſtente aduocato, & ſic gauiſus fuit immunitate Eccleſiaſtica.

Et hodierno tempore idem fuit iudicatum coram Cancellario competentiarum, vide in proceſſu magni Magiſtri Sancti Ioannis Hieroſolymit. & Domini Martini de Ferreyra Caſtellani de Amposta, & Franciſci Morante, ſuper competentia iuriſdictionis, die 11. Maij 1613. Scribania Ablego.

DECISIO C. XXXXII.

De materia reſtitutionis in integrum contra lapſum fatalium, & de illorum lapſu.

SVMMARIVM.

Tertius annus, qui datur ei, qui intra biennium nõ proſequitur appellationẽ

P 4 *iuſto*

iuſto impedimento, venit per viam reſtitutionis.num.1.

Impedimentum ſecundi anni non impedit tranſitum in rem iudicatam,licet impedito ſuccurratur per in integrum reſtitutionem.num.2.

Per lapſum dierum fataliũ non dicitur cauſa deſerta,dato impedimento iuſto, & legitimo.num.3.

Appellans ſi dolo, & facto tertij non fuit proſecutus intra primum fatale, ſi tertius non eſt ſoluendo, debet reſtitui ad tempus impedimenti duntaxat. numer.4.

Tertium fatale datur per viam reſtitutionis in caſibus, in quibus ſecundum fatale datur per viam etiam reſtitutionis. numer.5.

Anni duo ſi lapſi fuerunt, à die appellationis, vſque ad diem impetrationis reſcripti,neceſſaria eſt reſtitutio Papæ,vel delegati: & traditur ratio dictorum. numer.6. & 7.

Refertur aliorum opinio dicentium,non dari tertium annum, ſed tantum reſtitui, quantum fuit impeditus.nu.8.

Fatale ſecundum an detur ipſo iure, vel ope reſtitutionis. num.9.

Fatale ſecundum ſi detur ipſo iure, ex quo Papa dat facultatem in reſcripto reſtituendi aduerſus fatale,intelligitur etiam ſine impedimento, & traditur ratio. num. 10.& 11.

Impedimento dato in duobus fatalibus, & conceſſa reſtitutione, incipiunt currere duo fatalia à tempore commiſſionis.numero 12.

Applicantur ſupra dicta caſui iſtius deciſionis.num.13.

Traditur differentia inter ſecundum, & tertium fatale.num.14.

Traditur limitatio in duobus fatalibus,qui dantur ipſo iure.num.15.

Delegatus quando poſſit aduerſus lapſum fatalis reſtituere, ſi Papa facultatem reſtituendi non dedit.num.16.

Expreſſio eorũ,quæ tacite inſunt,&c. num.17.

Verba, Prout iuris fuerit,conditionem important.num.18.

Delegatus non poteſt amplius reſtituere, quam de iure poteſt. num.19.

Reſtitutio ſi detur aduerſus fatale cum hac clauſula, Prout de iure, debet adhiberi cauſæ cognitio. num.20.

Cauſa debet eſſe impedimenti. numer. 21.

Reſtitutio ad quos dies reſtituat. numer.22.

Reſtitutio non datur in plus temporis, quam durabit impedimentum. numero 23.

Differentia quæ ſit inter reſtitutionem datã à iure,& inter datam ab homine.numer. 24.

Traditur deciſio,& rationes in caſu huius deciſ.num.25.

RESOLVTIO eſt communis, quod tempus, vel ter-
1 tius annus, quæ dantur illi, qui iuſto impedimento proſequi non potuit in primis duobus annis,ſeu fatalibus, veniunt per viam reſtitutionis in integrum, non obſtante, quod adfuit impedimentum;
2 † quia impedimentum ſecundi anni non impedit tranſitum in rem iudicatam: licet impedito ſuccuratur per beneficium reſtitutionis in integrum, ita Ma-

Maran,de ordine iudicio.6.p.tit.& quãdoque appellatur,n.228. vbi dicit, quod iſtud tempus , quod datur poſt ſecundũ fatale impedito , datur ſolum per viam reſtitutionis in integrũ,& non ipſo iure, ita Abb.in c.ex ratione,n. 9. de appellat. agens de his, dicit, quod licet in ſecundo fatali adſit impedimentum, ob quod non fuerit proſequuta appellatio intra duos annos,non ob id dici poterit,tẽpus non cucurriſſe , & quod ſententia non tranſiuit in rẽ iudicatam , & per conſequens non requiratur reſtitutio in integrum,imo expreſſe dicit , quod requiritur reſtitutio aduerſus lapſum fatalium. Idem tenet Innocent. in d.c.ex ratione vbi etiam gloſ. idem tenet , & alij relati per Abba.per, l.fin.& authent.ei qui,C. de tempor.appellationum, idem Abbas vbi ſupra, num. 3. ponderando verbum *nollumus*, de quo in eo textu,glo.in d. authent.ei qui,vbi Bartol.& Angel.eãdem tenent,denique dicentes, † quod per la-
3 pſum fatalium non eſt cauſa deſerta,dato impedimento legitimo,& iuſto,decipiuntur; nec obſtat, quod adducitur ex Lancelloto,2.p.c.12.de attẽtat. appellat. penden.in præfatione,n. 45. 46.quia debet intelligi per viam reſtitutionis in integrum,ſaltem in caſibus,in quibus ſecũdum fatale datur per viam reſtitutionis, † veluti quando appellans,dolo & facto
4 tertij,non fuit proſſequutus intra primũ fatale; nam tunc ſi ille tertius nõ eſt ſoluendo,debet reſtitui appellans ad tempus impedimenti dumtaxat,quia primũ fatale cucurrit,&appellatio fuit deſerta, & ſic requiritur reſtitutio, tex. & glo. in l.arbitro.§. dolo.ff. de dolo.l.fin.ff.de eo per quem factum erit,glo. in d. c. ex ratione, vbi Franc.col.8. in 4.impedimẽto Abbas ibi n.78.in fine ; & hoc colligitur ex Lancelloto,ex quo allegat Francum, Butrium,Immol.qui dicunt,† quod ter-
5 tium fatale datur per viam reſtitutionis in caſibus , in quibus ſecundum fatale etiam datur per viam reſtitutionis, ſicut fatale , de quo ſupra ; & ſic Lancellotus loquitur in vno ex his duobus modis,

† ex hoc infertur,quod licet concedatur,
6 quod à die appellationis,vſque ad diem impetrationis reſcripti , eſſent lapſi duo anni, in quibus non fuiſſet proſſequuta appellatio , ob aliquod iuſtiſsimum impedimẽtum,adhuc in tali caſu foret neceſſaria reſtitutio Papæ,vel delegati,per ſuperiora;quod ſequitur communis opinio,paucis exceptis,qui etiam id concedunt, quando eſſet impedimẽtũ tertij: ergo in caſu pręſenti mala eſſet hæc conſequẽtia,Papa mãdat reſtitui aduerſus fatalia,prout iuris ſit,at qui in hoc caſu,dato impedimento non eſt neceſſaria reſtitutio, ergo non debet intelligi hęc com-
7 miſsio dato impedimento , † ratio eſt, quia præſuponit nõn eſſe neceſſariam reſtitutionem in tertio fatali , contra id,quod eſt de iure , ſaltem in caſu recitato,& poſsibile eſt,quod appellatio nõ fuerit proſequuta, ob iſtud impedimentum,& indubio non debet magis præſumi de alio,quam iſto,& ſic in hoc caſu,in quo eſt neceſſaria reſtitutio, reſcriptum non operaretur effectum contrariũ his, imo haberet eandem naturam,quam de iure habet talis reſtitutio, quæ eſt, vt ad ſit impedimentum,præcipue,quia in tertio fatali ſolum ſit reſtitutio ad tempus impedimenti tantum, Marant. vbi ſupr.
8 Abb.num.9. in fin. Franc. col. 16. † in prin.vbi allegat alios dicentes, quod nõ datur tertius annus, ſed tantum reſtituitur quantum fuit impeditus.

9 Contraria opinio haberet forte locũ, in conceſsione ſecundi fatalis præcedente impedimento in primo ; quia tunc ſecundum fatale datur ipſo iure , & non ope reſtitutionis in integrum, Marant. vbi ſup. Abb.vbi ſup.num.4.cum ſequẽ. Fran.vbi ſup.col.4. circa medium, & ſic
10 † cum detur ipſo iure,non beneficio reſtitutionis , videtur, quod ex quo Papa dat in reſcripto facultatem reſtituendi, aduerſus fatale,quod debet intelligi,etiã
11 ſine impedimento; † quia alias non erat neceſſaria reſtitutio,attento,quod appellans reſpectu primi fatalis ſeruatur illęſus ipſo iure, hoc modo, quod in aliquibus

bus impedimentis non currit ei tempus, in alijs ſic,& ideo habet ipſo iure alium annum,qui eſt ſecundum fatale. Et cum hic appellans habuerit recurſum ad Papam ante lapſum duorum fatalium,quia non fuerat lapſum,niſi primum fatale,& ex ſecundo parum plus duorum menſiũ, & adhuc ſupererant ex ſecundo fatali decem menſes, & ad proſequendum in his decem menſibus non erat neceſſaria clauſula reſtitutionis: ex quo ipſo iure habebat appellans dictum tempus;debemus fateri neceſſario,quod debet operari illa clauſula amplius, quam habebat antea, & ſic abſque probatione impedi-
12 menti debeat fieri reſtitutio. † Et ſicut dato impedimento in duobus fatalibus, & conceſſa deinde reſtitutione, incipiũt currere duo fatalia, a tempore commiſ-
13 ſionis,iuxta caſum Lancelloti, † ita eodem modo,cum hic fuerit obtentum reſcriptum quatuor menſibus poſt appellationem,quibus eſt reſtitutus ſine impedimento, debemus dicere, quod a tempore commiſsionis currunt ei fatalia: & quod ſic poteſt adhuc proſequi;ex quo a tempore conceſsionis reſcripti vſq; huc, non fuerunt lapſi niſi decem menſes,qui non faciunt vnum fatale, numerando a principio Septembris,anni 1588.hoc poſſet prætendere contraria opinio magis ſubtiliter quam vere,ex infra dicendis.

14 Nam eſt † aduertendum, quod licet in fatalibus detur hæc differentia, quia tertium datur ope reſtitutionis, & duo priora ipſo iure,ſiue quia non currat tempus ipſo iure,ſiue quia licet currat,accipitur tamen ſecundum fatale ipſo iure ſine reſtitutione, ſed in omnibus eſt neceſſarium impedimentum, vt per ſupra dictos DD. & Franchum adducentem
15 ſex impedimenta. † Verum in his duobus fatalibus,qui dantur ipſo iure, eſt etiam limitatio aliquorum, qui dantur ope reſtitutionis, quale eſt ſupra dictum, veluti,quando facto tertij non fuit in primo fatali proſequuta appellatio ; quia tunc cucurrit primum fatale,& ſecundũ conceditur ope reſtitutionis : ergo iam reſpectu huius potuit verificari,& potuit multum operari clauſula reſtitutionis. Et hoc ſufficit ad id,vt nõ dicatur, quod ſine reſtitutione haberet ſecundum fatale;ergo ſi potuit in hoc operari,non procedet conſideratio de qua ſupra.

16 Deinde licet Papa non dediſſet facultatem reſtituendi,potuiſſet delegatus reſtituere aduerſus lapſum fatalis ſuo caſu,vt per Philippum Franc.in d. c. ex ratione,col.11.in fin.eo modo, quo poteſt cognoſcere de cauſa deſertionis, Fran. col.17.ergo non debet operari d. clauſula,ſaltem non operabitur amplius,quam
17 de iure operaretur; † quia expreſsio eorum,&c.cap.ſignificaſti, & ibi DD. & Abbas de electio n.l.3.cum ibi notatis,ff. de legat.1.l.recte,C.de fideiuſſor. Quid-
18 quod,illa † verba,prout iuris fuerit,tollunt ambiguitatem,quia vltra quod non poſſunt aliter intelligi, iam de iure per DD.eſt declarata,ita vt importet conditionem,id eſt,ſi de iure fuerit,ita Barto. ſuper conſtitutione ad reprimendã, verbo,prout,vbi pulchra additio , vbi ita in facto ſe vidiſſe dicit,quia in reſcriptis ponuntur conditionaliter,vt late tenet Fe-
19 lin. in cap.2.de reſcript. † & ſic delegatus non poteſt amplius reſtituere, quam de iure poſsit;tandem adeſt deciſio Rotæ,in qua habetur,quod, quando datur
20 ſimilis † reſtitutio aduerſus fatale, cum hac clauſula,prout de iure, debet tunc adhiberi cauſæ cognitio ad iuſtificandã
21 cauſam reſtitutionis. † Et hæc cauſa debet eſſe impedimẽti;nam alias ſuperflua eſſet cauſæ cognitio; hanc deciſionem allegat Lancelotus,2.p. cap.18.de attentat. reſtit. in integrum penden. num. 23. ergo non debet concedi reſtitutio
22 abſolute:& hæc eſt veritas. † Concludẽdo dico , quod facultas reſtituendi fuit obtenta lapſo primo fatali , & duobus menſibus ſecundi.Modo quæro,ſi victus vult in vim clauſulę reſtitui,ſolum ad decem menſes computandos a die commiſſionis,qui decem menſes adhuc ſupererant de ſecundo fatali ; & tunc iam eſt cauſa de nouo deſerta:ex quo nec in primo

mo fatali, nec in duobus menſibus ſecundi, nec intra reliquum tempus ſecundi fatalis in vim reſtitutionis conceſsi eſt proſequuta, nec finita cauſa appellationis, Clementina, ſicut, de appellat. aut vult
23 reſtitui ad alios duos annos, † & hoc nõ poteſt prætendi, quia reſtitutio non datur, nec dari poteſt in plus temporis, quã durauit impedimentum, Maranta vbi ſup. num. 228. Abbas vbi ſup. num. 9. in fi.
24 Franc. col. 16. in princip. dicens, † quod hæc eſt differentia inter reſtitutionem datam a iure, qualis eſt primi & ſecundi fatalis, & reſtitutionem datam ab homine, qualis eſt ob impedimentum tertij, quia illa datur in totum tempus, taliter, quod ſi quis fuit impeditus in primo fatali minori tempore anno, habebit ſecundum annum integrum, ſecus in ſecundo caſu, quia reſtituitur ſolum ad tempus impedimenti, declarat Panormit. in d. c. ex ratione, num. 12. & etiam Innocen. ibi, & ſic etiam probato impedimento, non poteſt dari reſtitutio, niſi ad tempus impedimenti, eo autem non probato nullo
25 modo. † In vim iſtorum obtinuit quidam Vicarius Vallis de Baſtan Prouintię Cantabriæ, cuius aduerſarius poſtquatuordecim menſes, a lata ſententia, obtinuit reſcriptum a Papa, cum clauſula reſtituendi in integrum, & petebat ſe reſtitui non probando impedimentum ad tẽpus effluxum, & decurſum, Vicarius totũ impugnauit, vt ſcilicet, non probãdo impedimentum, nõ reſtitueretur, imo licet probaretur, ſolum debebat reſtitui ad tẽpus impedimenti tantum, circa annum 1588. & ſic non fuit reſtitutus per officialem Cæſarauguſtanum delegatum cauſæ, me aduocato exiſtente pro Vicario.

DECISIO CXXXXIII.

De fide matriculæ lata explanatio.

SVMMARIVM.

Matricula, licet ſolemnis ſolum probat præſumptiue, vt ſcilicet talis vnusquiſque præſumatur, qualis reperitur in ea. num. 1.

Matriculæ in dubio ſtatur, tanquam iuris præſumptioni. num. 2.

Matriculatus, cũ nobilibus, cenſetur eſſe in quadam quaſi poſſeſſione nobilitatis. num. 3.

Præſumptiones duæ licet concurrant cõtrariæ, præualet tamen præſumptio matriculæ. num. 4.

Præſumptio hæc quaſi poſſeſſionis, non excludit veræ poſſeßionis, & dominij probationem. nnm. 5.

Officialis non præſumitur, qui in matricula officialium non reperitur deſcriptus. num. 6.

Peiterius non præſumitur, qui non reperitur in libro ſoluentium tributum. num. 7.

Actus negatiuus & priuatiuus magis inducit amiſsionem poſſeßionis, quam acquiſitionẽ. num. 8.

Plebei præſumptio ſolum inducitur contra repertos in matricula plebeiorum, ſine ſuo conſenſu, non autem quaſi poſſeßio. numer. 9.

Matriculatus inter innobiles cum ſciẽtia, ſi taceat, nec probocet ad iudicium, ſibi præiudicat. num. 10.

Deſcriptio cum matricula etiam cum ſcientia, non nocet niſi ſequatur ſolutio. numer. 11.

Scientia particularis, & indiuidua, nũquam præſumitur in his quæ nocent. n. 12.

Matriculæ multe, notorium & ſcientiam certam inducunt. num. 13.

Matricula non ſolemnis, nec prodeſt, nec nocet, licet ſit antiqua, niſi teſtibus comprobetur. num. 14.

Proteſtatio ſolum conſeruat ius in actibus

bus meræ facultatis & voluntarijs. nu.15.

Proteſtatio iubat in actu voluntario additionis hæreditatis.num.16.

Proteſtatio cōtra factum, quod omnino fieri debet, ex legis diſpoſitione, nihil prodeſt num.17.

Deſcripti & pignorati ſcienter, debent appellare, vel conqueri.num.18.

Actus extraiudiciales, qui non pertinent ad immunitatem requirunt appellationem.num.19.

Pignoratus a Peræquatore habet remedium querellæ, accuſando eum criminaliter intra annum.num.20.

Pignoratus, quando in recurſu & querella deberet plus expendi, quam valeret res executata, ſeu pignorata, non habet ſupradictum remedium.num.21.

Pignoratus, qui expreſſe nec tacite conſenſit, imo expreſſe diſſenſit, magis excuſatur.num.22.

Querella habet vim appellationis & diſſenſus.num.23.

Contributio differt a promiſsione de cōtribuendo.num.24.

Contribuere promittens non transfert ius reale, ſed actio ad intereſſe tantum. numer.25.

Seruitutem faciens in vim promiſsionis non ſibi præiudicat. quia nō dicitur peytare tanquam peyterius & homo ſigni ſeruitij, ſed in vim promiſsionis.num.20.

1 SVpponendũ primo, quod cōmunis reſolutio eſt, quod † ex matricula (licet ſolemni) ſolũ inducitur quædam præſumptio, vt quis talis præſumatur, qualis reperitur in matricula, ſi inter nobiles nobilis, ſi inter plebeos plebeus, ſi inter ſcholaſticos ſcholaſticus, ſi inter milites miles: vnde matricula, quia præſumptiue probat, nō vere, transfert onus probandi in contrarium, cuius probatio admittitur contra matriculam; eo autem nihil probante, ſtatur matriculę; quia, qui pręſumptiue probat vere probat; & pręſumptiones ſunt liquidiſsimę probationes, glo. in l. ſi tutor petitus C. de pericul. tuto. Garcia de no-
2 bilitat. glo. 4. nu. 8. cum ſequent, vnde †
in dubio ſtatur matriculę, tanquam iuris
pręſumptioni, quæ tollitur per ſtatum
contrarium matriculę, nume. 11. vnde ex
hac præſumptione oritur, quod † poſi-
3 tus in matricula cum nobilibus, cenſea-
tur eſſe in quadam quaſi poſſeſsione no-
bilitatis, & poſiti in matricula cum
plebeis, præſumuntur eſſe in quadam
quaſi poſſeſsione plebei, & ſic ſi quis
ſit in matricula, vt nobilis, hæc præſum-
ptio præualet præſumptioni plebeitatis;
4 quia † licet concurrant duæ pręſumptio
nes contrariæ, tamen præualet præſum-
ptio matriculæ; quia vltra præſumptio-
nem iuris, præſtat quaſi poſſeſsionē no-
bilitatis, in quo eſt ſuperior, & ſic elidit
aliam. num. 12. Vnde res poſita in ęſtimo
meo præſumitur mea, & in terminis me
ræ pręſumptionis conſtituit me in quaſi
5 poſſeſsione: ſed non † excludit hęc præ-
ſumptio, verę poſſeſsionis, & dominij
probationem, gloſ. & Bartol. in l. fin. C.
de prædi. nauicul. lib. 11. num. 13.

Ex hoc ſequitur alia pręſumptio, quia
ex quo matricula inducit quandam qua
ſi poſſeſsionem in fauorem, & damnum
eorũ, qui in ea ſcripti ſũt, ſequitur quod
non reperti in tali matricula, non præſu-
mantur tales quales ſunt ſcripti in matri
6 cula, ita quod † ille, qui non reperitur
ſcriptus in matricula officialium, præſu-
matur priuatus, qui non eſt in matricula
militum, præſumatur paganus, & qui
non eſt in matricula nobilium, præſuma
tur plebeus, & qui nō eſt in matricula
plebeorũ pręſumatur nobilis, n. 14. mo
difando tamen vt per Gartiam vbi ſup.
pro quo facit dictũ Bart. in l. Titię texto
res

7 res de legat. 1. quod probatur † aliquis non eſſe allibratus in ciuitate, ſi non reperitur in libro, vel non ſoluiſſe collectam,ſi non reperitur in libro ſoluentiũ per ſupra tradita, quæ Bart. præſumptio procedit,ſi prius probetur illum, de quo agitur, fuiſſe in ciuitate,& ibi commoratum,eo tempore, quo liber ſoluentium, aut liber libræ conficiebatur, non vero ſimpliciter: eſt deinde notandum circa hanc vltimam præſumptionem,hãc pręſumptionem non inducere quaſipoſſeſſionem, quia inducitur hæc præſumptio ex actu negatiuo,non vero poſitiuo, ſcilicet,quod non ſit ſcriptus, ex † actu au-
8 tem negatiuo, & priuatiuo magis inducitur amiſsio poſſeſsionis, quam acquiſitio,l.3.§. in amittenda, l. ſed ſi nollet, ff. de acquiren.poſſeſsion. Vnde ex hac ſola præſumptione,quod ciuis non eſt repertus inter plebeos,contra præſumptionem iuris,qua quis plebeus præſumitur, non eſt quis nobilis pronuntiandus; quia illæ duę pręſumptiones mutuo ſe elidũt, & reſtat ſine poſſeſsione ille, qui ſe nobilem dicit,quę poſſeſsio eſt neceſſaria ex diſpoſitione legis Caſtellę,& Aragoniæ, ideo cauſa eſt fulcienda ex alijs adminiculis, & probationibus neceſſarijs,iuxta diſpoſitionem legis Caſtellæ ſecundum Garciam.

Not. ex his, ponendo differentiam,
9 quod quando † quis reperitur in matricula plebeorum, ſine ſuo conſenſu, ſolũ inducitur contra eum pręſumptio plebei,non quaſi poſſeſsio; ſecus ſi eſt inter nobiles,quia vltra præſumptionem nobilis acquirit quaſi poſſeſsionem nobilitatis. Ratio eſt; quia in damnoſis, vt quis conſtituatur in quaſi poſſeſsione, requiritur aſſenſus, ſecus in vtilibus, num. 16. & 17. l.1.§. Iulianus, ff. de itine. actuquę priuat. l. quæ vtiliter, ff.de nego. geſtis.

Quod ſi vero † cum ſcientia quis po-
10 natur inter ignobiles,& taceat,nec prouocet ad iudicium,ſibi præiudicat,num. 18.tanquam ſi ſoluat tributum plebeum, & præiudicat ſibi in illa quaſipoſſeſsione, quia fatetur ſe plebeum, & quia licet matricula conſtituat in quaſi poſſeſſione, illam videtur amiſiſſe tacendo, & tolerando,num.18. ita Angel. in l. 1. §. ſi quis tutor,ff. quando appellatio non ſit, & alij relati per Garciam num.18.contra Otalor.& Caſſan. conſ.64.dicẽtes: quod
11 † deſcriptio cum matricula, etiam cum ſcientia non nocet,niſi ſequatur ſolutio, nam illud verum eſt in ignorante, ſecus in ſciente, quia ſcientia æquiparatur ſolutioni, & duę matriculę cum ſcientia æquiparantur duobus ſolutionibus, ſe-
12 cundum communem. Scientiã † accipe particularem indiuiduam, quę nunquã pręſumitur in his, quę nocent, num. 19.
13 cum ſequent. Verum ſi multę † eſſent matriculę,inducerent notorium, & ſciẽtiam certam,& tunc pręiudicarent, nu. 29.verſ.& licet.

14 Quod ſi † matricula non ſit ſolemnis, nec prodeſt, nec nocet,licet ſit antiqua, niſi teſtibus etiam comprobetur: nequè præſumitur ſolemnis,ex eo; quia cũ pateat ad oculum defectus ſolemnitatis, non debet pręſumi;tu cogita per te,quia multum obſcure agit, Garcia num. 33. & 34.

Modo ad propoſitum,quid faciat Infantio, ne ſibi pręiudicet, ſi videt ſe deſcribi,aut pignorari.

SOla proteſtatio non iubat,quia pro-
15 teſtatio † ſolum conſeruat ius in actibus meræ facultatis,& ſic voluntarijs;in quibus libere quis rẽ facit, ſecus in actibus coactis, vbi cogeris, vel à lege, vel ab homine, quia tunc nihil prodeſt proteſtatio,niſi,vel appellet,vel aliud remedium iudiciale quęrat,Garcia vbi ſupra, gloſ.5.num.6.l. qui in aliena,§.fin. ff. de
16 acquiren.hęredit. vbi in actu † voluntario adeundi hęreditatem proteſtatio iubat,quia in illo,§. eſt actus voluntarius, & quia non eſt munus publicum, vt in §.ſi quis tutor vbi ſupra,idem in l. 1. vbi Bart.C.de his, qui ſponte munus publicum ſubeunt, vbi proteſtatio acceſsit actui

Digitized by Google

actui voluntario; & ſic iuuat. Sed quęro quomodo hic iuuat proteſtatio in decurionatu,& non in §.ſi quis tutor,quando ſcilicet quis promouetur ad munus omnino publicum, quia debet appellare, nec ſufficit proteſtatio,vide Bart.vbi ſupra,& allegata per eum; facit alia ratio,
17 quia † proteſtatio contra factum, quod omnino fieri debet, ex legis diſpoſitione,nihil prodeſt, vt tradit Garcia nu. 8. ſic, qui patitur deſcribi,aut pignorari, iã habet iure remedia proponenda intra certa tempora, ſi igitur illa non proſequatur,proteſtatio non releuat,quia debet recurrere ad iuris remedia,appellãdo, conquerendo,vt dixi,aliàs proteſtãdo contra diſpoſitionem iuris nihil agit.

18 Huiuſmodi † igitur deſcripti,&pignorati ſcienter,debent appellare, vel conqueri,gloſ.in l.qui grauatos C.de cenſib. libro. 11. & debet hæc appellatio ininterponi infra decem dies, poſt quam quis ſciuerit ſe grauatum in cenſu,num. 12.licet verior ſit opinio,quod poſsit appellare intra duos menſes in materia & cauſa priuilegiorum & immunitatis, l. 1.C.de tempor appellat.num.12.verſ.cæ
9 terum;in alijs † autem actibus extra iudicialibus, qui non pertinent ad immunitatem, debet interponi appellatio intra decem dies, etſi non appellet, non perdit aliud remediũ quærelæ, de quo ſtatim, imo non nocet ſibi in toto iure, ſed quantum vna ſolutio noceret, n.14. in fin.contra Angelum, qui dicit, quod amittit priuilegium in d. §. ſi tutor;facit pro hac opinione,Caſſan.Otalor.Faber. Guido,vbi ſupra.

0 Aliud † remedium,de quo in d. l.qui grauatos,& ibi gloſ.eſt quęrela,accuſando Peræquatorem,& deſcriptorem, ſeu pignoratorem criminaliter, petendo dãnum, & intereſſe; & quod exagrauetur, num.16.& hoc intra annum à die ſententiæ,vt ibi.

In caſu autem præſenti licet nobilis, ſeu fidalgus fuerit executatus in re parua,& non accuſauerit,adhuc ſibi nõ pręiudicat,ex eo,quia limitando ſuperiora, illa non procedunt, quando in recurſu,
21 † & quærela,deberet plus expendi, quã valeret res executata,ſeu pignorata, ex Bart.in l. Mediterraneæ,numer.6. C. de anno.& tribut; & in tract.repreſſas, q. 2.
22 num.12.Maxime,quia † pignoratus erat ęgricola,& non cõſenſerat expreſſe,nec tacite,imo diſſentijt expreſſe, quo caſu magis excuſatur, vt per Roman. conſil. 252. in fin. Hippolit. in l. 1. §. præterea, nu.12. 16.& 17.ff. de quæſtion. Mencha. lib.controu. vſufreq. cap.2.nu.8. & Alexand.conſ.33.& ſecundum Natam conſ. 1.num.6.poſt Bart.in l.forma,§.fin. ff.de cenſibus,habebat ad conquerendum de vi,tempus vnius anni, quod nõ effluxit, maxime attenta eius infirmitate, vt per Rebuf.3. tom. de cauſis benefi. poſt art. fin.gloſ.fin.num.fin.quidquod fecit quærelam publice de dicta pignoratione,li-
23 cet extraiudicialiter, quæ † quęrela habet vim appellationis,&diſſenſus,vt per Lucam de Penna,in l.1.col.2. verſ. & faciunt prædicta, de his qui ſponte publi. mun.lib.10.C.

Nec nocuit Infantioni promiſſio deſoluendo peytam, quam promiſſionem fecit ratione conſeruandæ pacis; quia non ob id fecit ſeruitutem,nec contribu
24 tionem, ex quo † aliud eſt contribuere, & aliud promiſſio de contribuendo, vt per Iaſſon.in l.in bonæ fidei,num.3.ff.de eo quod certo loco,Tiraqu. de retract.
25 conuen. in fin. num. 43. & ex tali † promiſsione, non transfertur ius reale, ſed ſolum actio ad intereſſe, iuxta l. ſi quis ab alio,§.fin. ff.de re iudicat. & non poteſt dici,quod fecit ſeruitutem, promittendo facere: imo licet feciſſet in vim promiſsionis,non ſibi pręiudicaſſet,quia
26 † tunc diceretur peytare in vim promiſſionis,non vero tanquam peyterius, & homo ſigni ſeruitij, (cum alias conſtet eſſe in poſſeſsione libertatis) & ſic iure ſeruitutis, ex traditis per Aymon conſ. 171.num.14.& conſ.197. numer.12. & 13. Anchar.conſ.339. Deinde conſtabat plene, intentionem vniuerſitatis non fuiſſe præiudicare nobilitati Infantionis, ſed ſolum

ſolum ſibi conſulere, vt ſcilicet Infantio contribueret, ſolueret, & ſeruiret in his, quæ alij Infantiones tenebãtur ſoluere, & ſeruire, & ſic fuit declaratum in fauo rem Infantionis, anno 1593. in proceſſu Benedict. Samper ſuper crimin. in Curia Iuſt. Arag. licet perditus ſit hic proceſſus.

DECISIO XLIIII.

De materia Ludi.

SVMMARIVM.

Ludus ex propria vi, & natura ludi non prohibetur iure aliquo ſi abſit dolus, & fraus, & alia, quæ ludum iniuſtum faciunt. num. 1.

Ludi fortunæ ſunt contra bonos mores, ex vſu non autem ex natura. num. 2.

Ludus taxillorum non dicitur prohibitus ex Diuo Thoma ratione dubij euentus. num. 3.

Actus ludi non eſt iuſtitiæ contrarius. num. 4.

Lucrum ex ludo quæſitum ex propria natura ludi, iuſte retineri, et vendicari poteſt, licet in pœnam lex prohibeat acquiſitionem. num. 5.

Quæſita ex ludo in interiori animi iuditio neceſſario non ſunt reſtituenda, ſi abſit dolus & fraus. num. 6.

Ludus prohibetur à iure propter accidentia in exercitio ludi contingentia, vt eſt ludus alearum. num. 7.

Ludi alearum appellatione comprehenditur omnis ludus fortunæ, ſicut taxillorũ, nayporum, & cartharum. num. 8.

Ludi taxillorum, & cartharum generaliter cenſentur prohibiti, tam illi in quibus ſolum operatur fortuna, quam illi, in quibus ars, & fortuna operantur. num. 9.

Ludi, qui vulgariter dicuntur, las tablas, quinolas, el triumpho, los cientos, de iure cenſentur prohibiti. num. 10.

Ludus, qui in ſe licitus eſt, et honeſtus, ratione magnæ, quantitatis prohibetur, et vincens obligatur ad reſtitutionem propter vitium auaritiæ. num. 11.

Ludi etiam honeſti in Clericis, et Religioſis prohibentur. num. 12.

Vincenti in ludo denegatur actio de iure ad petẽdum, quod lucratus eſt, & petens, quod lucratus eſt in ludo, ſine actione experitur. num. 13.

Ludus pilæ, paleſtræ, & ſchacorum liciti ſunt, & honeſti, niſi ex aliqua circunſtantia vitientur. num. 14.

Ludus pilæ eſt illicitus, ſi adſit maximum pecuniarum diſpendium. num. 15.

Diſpoſitio legis finalis, C. de Religioſis, & ſumptibus funerum in quantum inducit repetitionem pecuniæ ſolutæ ex cauſa ludi, contraria conſuetudine tolli poteſt. num. 16.

Lex non prohibet translationem dominij in vim conuentionis ludentium, licet auferat in pœnam, ſecuta ſententia Iudicis. num. 17.

Pœna reſtituendi ludo quæſita, quæ lege humana ſtatuta eſt, contraria conſuetudine tolli poteſt. num. 18.

Vincens in ludo ipſo iure incurrit in pœnam legis, vt actionem non habeat efficaciter, inhabilis ad petendum. num. 19.

Vincens in ludo ante traditionem, nullum ius habet. num. 20.

Repetitio pecuniæ in ludo ammiſſæ, & ſolutæ videtur apud Hiſpanos impoſſibilis propter mores, ingenium, & generoſitatem animi Hiſpanorum. num. 21.

Repe-

Repetitioni locus eſt de iure in ludis alearum; id tamen fuit per conſuetudinem abrogatum.num.22.

Conſuetudo in beneficium poſſeſſoris, vt non reſtituat ludo quæſita, valet, licet non valeat conſuetudo contra poſſeſſorem, vt victus in ludo, qui non ſoluit, compellatur ſoluere. num.23.

Ludus alearum non poteſt fieri licitus per conſuetudinem etiam immemorialem, quæ in hoc caſu eſſet nutritiua peccati.n.24.

Ius commune ludum prohibens, non tantum ſeruatur in terris Imperij, ſed etiam in alijs Prouincijs, ſicque ſeruari debet in Aragonia, quamuis ludi nec prohiberentur, nec permiterentur de foro.nu.25.

Priuilegium generale, verſic. Item de las Alfondigas, dum tollit in perpetuum tafurerias. non tantum de domibus ludorum, ſed à fortiori de ludis ipſis eſt intelligendum.num.26.

Forus 2.de prohibitione tafureriæ, prohibens ludum taxillorum, non dicitur noui iuris inductiuus, niſi tantum quoad pœnam ſuperadditam iuri communi, nec prohibendo ludum taxillorum cenſetur alios ludos fortunæ permiſiſſe, ſed imo prohibuiſſe.numer.27.

Perdentes in ludo licet non aſſueuerint repetere, quod amiſſerunt, non ob id tollitur vis d.l.fi.cōcedentis repetitionē. n.28.

Lex quæ aliquid permittit, non tollitur per nō vſum, ſed per vſum contrariū.n.29.

Lex finalis, C.de Religioſis, & ſumptibus funerum ſeruatur in Aragonia.n.30.

Conſuetudo fere vbique gentium introducta, quæ impedit repetitionem rei in ludo amiſſæ, & ſolutæ, valet: Non autem quantum ad dandam actionem vincenti ad agendum. num. 31.

Conſuetudo, quæ impedit repetitionem rei in ludo amiſſæ, & ſolutę reddit vincentem ſecurum in vtroq; foro, ſi abſit dolus, & fraus.num.32.

Ludus, in quo luditur conuiuium, vel Scotum, non prohibetur; niſi in eo concurrat talia accidentia, quę ipſum ludum prohibent.num.33.

Vincenti in ludo actionem denegari, ac obligationes ex cauſa ludi procedentes eſſe nullas, & inefficaces ſepe fuit in Regno pronunciatum.num.34.

Probatio quę requiratur, vt albarana, vel comandæ ex cauſa ludi proceſſiſſe dicantur.num.35.

Atteſtationes teſtium in ſcriptis redactæ habent vim publici inſtrumenti, tam de iure, quam de foro, et ita iudicatum in Regno. num.36.

Statutum non admittens teſtes, intelligitur de teſtibus examinandis, non de examinatis in alio proceſſu, quorum depoſitiones ſunt in ſcriptis redactę.num.37.

Subornationis timor ceſſat in teſtibus in alio proceſſu examinatis, ad alium finem.num.38.

Regula de non probando per teſtes contra inſtrumenta, vel albarana, procedit ſi pars aduerſa proteſtetur, in ſpecie.nu.39.

IN Regno fuit multoties dubitatum, an obligationes, promiſsiones, ſecuritates, & inſtrumenta quælibet debitoria, commandarum, albaranorum, & ſimilium, quæ proficiſcuntur ex ludo, vel cauſa ludi, poſsint exigi, peti, & in iudicium deduci, vel potius ſint nulla, inefficacia, & ſine valore, taliter, quod in vim illorum agi non poſsit, quaſi orta ex iniuſta, turpi, & reprobata cauſa

cauſa, ab omni iure diuino, naturali, & poſitiuo, & ſiue ludus ſit ex illis nayporum, ſiue cartharum, & ſic in omni vſu alearum, in qua re ſepius in tribunalibus iudicatum fuit, tales obligationes inefficaces eſſe, & in vim illarum agi non poſſe, & ſoluti ob eam cauſam repetitionem dari, ex ſequentibus.

1 Quia licet fateamur † ludũ, nec acquiſitionẽ rerũ factã in ludo non prohiberi iure aliquo naturali, diuino, & humano, ſi tamẽ abſint fraus, & dolus, & alia quæ ludũ iniuſtũ faciũt, vt benè reſſoluit Couar. in regul. peccatũ. 2. p. §. 4. nu. 3. dicẽs in modũ ſequentẽ, *Deniq contractus hic inter ludentes contingens ex propria vi, & natura non eſt iure naturali, diuino, vel humano illicitus; nec itẽ acceptio ex ludo iure prohibetur ratione iniquæ receptionis; ſed quia ſolent plura vitia in ludi exercitio contingere, ob eius varias circumſtantias, iuſtiſſime per humanas conſtitutiones prohibetur, & pœnis quibuſdam adhuc non ſatis coercetur.* Ita Troillus Malbecius in tract. de ſortibus. 2. par. vbi loquẽdo de ludo taxillorũ dicit, nõ eſſe prohibitũ ex natura ſua, ſed ex accidẽti: ita Bald. in c. Clerici. de vita, & honeſtate
2 Clericorũ, & in rub. C. de cõdictione ob turpẽ cauſam, vbi quod ludi fortunę ſũt cõtra bonos mores ex vſu, nõ autem ex natura: Sors enim, & ſic fortuna à qua depẽdet ludus, nõ eſt mala de ſe. cano. ſors 26. q. 2. & per totã illã cauſam, & quæſtiones; quia per eam ſortẽ indicatur diuina voluntas in ambiguitate humana; ſequitur Salic. in authẽtica alearũ. C. de Religio. & ſumptib. funer. Iac. But. in l. 1. C. de nautico fęnore, & in l. 1. C. de ſum. Trin. vbi ꝙ propter dubiũ fortunę, nec vſura
3 nautica, nec † lud⁹ taxillorũ prohibẽtur ratione dubij euẽt⁹: eſt de mẽte D. Th. 2. 2. q. 33. ar. 7 cir. fi. maxime, quia actus ludi, nõ eſt iuſtitię cõtrarius; nã nulla iuſtitia
4 violatur ex eo, quod duo rerũ ſuarũ dñi, liberè exponãt illas dãno, vel lucro, per viã ludi: quia ſciẽti, & volẽti in his, quorũ eſt pro ſua voluntate dñs, nõ fit iniuria; vterq. enim ſcit, & vult pecuniã, cuius eſt liberè dñs talis, lucro, vel dãno per talẽ viã (ludi ſcilicet) exponere; ideoq. lucrũ ex ludo quęſitum non erit illicitum, ſed
5 licitum, & ex tit. à iure permiſſo quęſitũ & conſequenter † iuſtè retineri poteſt, & etiam vendicari, ex natura ludi, Nauar. in Manual. cap. 19. num. 10. §. 4. Caiet. 2 2. quęſt. 183. artic. 3. Ludo. Lopez. in 2. part. Inſtructor. conſcientiæ. cap. 31. verſic. 5. propoſitio &, cap. 33. concluſ. 1. & cap. 34. concl. 5. Ioſephus Angles. in Flores Theologorum. par. 2. quæſt. de ludo, conclu. 1. dub. 6. Soto lib. 4. de iuſtitia, & iur. quæſ. 5. arti. 2. col. 3. Medin. de reſtitu. q. 12. col. 2. Caſtro. lib. 2. de poteſtate, leg. pen. cap. 2. corol. 3. & ex comuni canoniſtarum Viuius communiũ oppinionũ lib. 2. opinione 163. Soc. Iun. cõſ. 68. vol. 3. Barbac. cõſ.
6 65. lib. 4. Azebed. lib. 8. nouæ recop. tit. 7. in rub. & in l. 2. eiuſdẽ tit. eſt enim † lud⁹ in ſe virtus, quã Ariſtot. 4. Ethicorũ eritropeliam vocat; & ideo ex ſe actus licitus, iuſtus, & legitimus. Ex quo colligit Couar. vnam pulchram concluſionem, ſcilicet, quod ex quo lex non vetat acquiſitionẽ dominij factam in ludo ſolaratio
7 ne ludi, ſed ſolum pęnã ſtatuit aduerſus ludentes, propter accidẽtia ludi, vt ludo quæſita reſtituere cogantur ſententia Iudicis; quæ pœna in interiori iuditio non producit reſtituẽdi obligationẽ; inde ſequitur ſecundũ eum, quod quęſita ex ludo in conſcientię foro, non erunt neceſſario reſtituenda, ſi tamen abſint fraus & dolus, ita D. Tho. 2. 2. q. 31. artic. 7. ad 2. & ibi Caietan. Adrian. in 4. Senten. tractatu de reſtit. cap. quia in ſuperioribus &c.
8 DD. communiter in c. penulti. de vit. & honeſtat. Clericorum. Licet igitur (redeundo ad materiam) ludus † non ſit ex ſe prohibitus; prohibetur tamẽ à iure ex accidenti, ſecundum DD. communiter in d. c. clerici vbi Bald. ponit accidentia, propter quę prohibetur ludus alearũ; nã aliquando ſolent ludentes inſanire, Deũ blaſphemare, patrimonium diſſipare, & poſt rerũ amiſſionẽ ad furta & deteriora alia peruenire: & ideo talis ludus ꝓhibetur, per authẽticã alearũ vſus, C. de religio. & ſumptib⁹ funerũ, §. interdicim⁹ in auth. de ſanctiſ. Epiſ. aduertẽdo ſẽper, ꝙ appellatione ludi aleę, cõplectitur omnis

9 ludus † fortunæ innixus, ſicut ludus taxillorũ,cartharũ,& nayporum: ita tenet Io.Thierri in tract. de lud. poſitus in alphabeto Petri Rebennatis,in verb.lud⁹, vt ſic per prohibitionẽ alearũ vſus, omnes fortunæ ludi cẽſeãtur prohibiti,prout,& idem tenet Troylus de ſortibus,2. p.nu.22.vbi dicit hęc procedere,nõ ſolũ in ludo taxilorũ,ſed etiã cartharũ, & in n.24.dicens,venire ludũ cartharũ, quos ſequitur Azeb.lib.8.nou.recopil.tit.7.n. 11.dicens, reprobari omnẽ ludũ alearũ,
10 taxilorũ, & cartharũ, tam illũ, † in quo ſolũ operantur fortuna,& caſus,ingeniũ vero,& ars nihil,vt in ludo taxillorũ,cartharũ,quoad aliquas ſpecies, veluti *quinolas*, quã illũ, in quo, & fortuna, & ars operantur,vt in ludo,*de las tablas*, & in ludis cartharum,vulgariter nuncupatis,*los cientos, el triumfo*: hos enim omnes ludos dicit reprobari de iure cõmuni,tã Canonico,quã ciuili; maximè ſi finis ſit auaritia,vel interueniant dolus, blaſphemia, vel fraus,Troylus.nu.24.propter quę accidentia prohibetur ludus, quæ connumerat Troylus,á nu.5.& paſsim in mate DD.ineſt enim periculũ idolatriæ, corruptionis proximi concurrentis ad vidẽdum ludere,conſumptionis temporis,& alia huiuſmodi:& maximè ſi magna quãtitas ludatur: tunc enim omnino prohibetur ludus,etiam ille,† qui in ſe licitus
11 eſt,& non reperitur prohibitus,vt dicemus, veluti ſi ludatur conuiuiũ, vel Scotũ: tunc enim ratione magnæ quantitatis prohibetur,& vincẽs obligatur ad reſtitutionẽ:d.auth.alearũ, quæ ad ꝓhibẽdũ ludũ ponderat diſſipationẽ ſubſtãtiæ ludentiũ,vt in motiuis in fine poſitis.Ita Bal.in c.cũ decorẽ,de vit.& honeſt. Cleric.& intereſt Reipublicę ne quis re ſua male vtatur,l ſicũ dotẽ,§. ſin autẽ diſſipet ſolut.matrim.& quia in ludo magnę quantitatis ſemper adeſt cupiditas; quæ tanquã radix omniũ malorũ à Canone reprobatur,Can.bonorũ,47.diſt.Troyl. à nu.12.eſt videndus Azeb.vbi ſup.in l.2.
12 vbi latè.Quæ maximè procedũt† in Clericis,Religioſis,qui nec ludo honeſto ludere poſſunt: ſed debent tanquã mortui ſtare in Monaſterio ſoli, & triſtes, Can. placuit,16.q.1. & idẽ in Clericis ſecularib⁹,Panor.in c. inter dilectos, de exceſsi. Pręlat.Bal.in rub. C.de condict.ob turp. cauſ.Couar.vbi ſup.n.3. Troyl.n.16. ver. latè,& hæc ludi prohibitio maximè probatur in l.fin.C.de religioſ.& ſumptibus
13 funerũ,& ibi DD.vbi † vincenti in ludo denegatur actio ad petendũ, quod lucratus eſt:non enim tenetur quis ſoluere,ꝙ ludo à iure prohibito amiſſit,& nõdũ ſoluit,ita Adrian.in 4.ſent.in c. quia, in ſuperioribus, in q. de ludo,cũ enim d. lex actionẽ tribuat repetẽdi iã ſolutũ,multo magis inducere videtur retentionẽ non ſoluti; vt ſic perdens nõ teneatur ſoluere pecuniã promiſſam,& nõ ſolutã, optime Couar.v.ſup.ver.ſuper eſt tamẽ,Nauar.in man.c.19.n.18.verſ.ad quintũ.Molin.de iuſt.& iur.tract.2. diſput.315. verſ. quarta conclu.col.1681. & ſic de iure experitur ſine actione ille,qui petit,quæ lucratus eſt in ludo: maximè ſi ſit magna
14 quãtitas:nã tunc etiã in ludo,alias licito, & permiſſo,& non prohibito, non datur vincẽti actio.vt ſic in facti cõtingẽtia obtentũ fuiſſe in ludo pilę, in Senatu Neapolit.aſſerit Pute. de ludo.n.21. & 41.loquẽs in inſtrumẽto obligatorio quãtitatis 80 librarũ (& tamẽ ludus pilæ, pale-
15 ſtrę, ſchacorũ, in quib⁹ natura, & fortuna nihil poteſt,ſed ſola ars, & permiſsus eſt,tanquã honeſtus, niſi ex aliqua circũſtãtia vicietur,ita Azeb.vbi ſup.n.11.)ſequitur Viuius opin.471.n.2. Azeb.vbi ſupra,l.8.n.8.melius cæteris dicẽs hãc eſſe cõmunẽ,Burſ.cõſ.116.à n.1.idq; propter mixturã auaritię,& cupiditatis, vt ſupra dixi,Bertazol.iun. in addit. ad Bertazol. cõſ.379.lit.B. dicens tunc ludũ pilæ eſſe illicitũ,ſi adſit maximũ pecuniarũ diſpẽdiũ,aſſerẽs huiuſmodi gimnaſia nõ aduirtutẽ aperiri,ſed ad multa ſcelera,& incõmoda, quib⁹ cęci adoleſcẽtes afficiũtur.

Neq; obſtat, quod videatur illa lex finalis,&prohibitio ludi per deſſuetudinẽ abrogata:quia illa lex duo induxit,primo repetitionẽ pecuniæ ſolutæ,& quando

Digitized by Google

16 do fateremur cõſuetudinẽ † contrariam præualere, vt repetitioni locus nõ ſit, ea potiſſima ratione, quia ſoluens voluntariè, & non aſtrictus, viſus eſt renunciare in hoc beneficio illius legis tacitè, vel ex preſſe, & ſic non mirum, ſi conſuetudine poſsit tolli illa prohibitio, cũ iam in eo caſu, pecunia ſoluta, vincens habeat dominiũ in ea ex conuentione licita luden
17 tis: non enim † lex prohibet translationẽ dominij in vim conuentionis ludẽtium, licet auferat in pœnã ſecuta ſententia iudicis, Couar. late, verſ. ſupereſt, cũ ſeqq. Maximè, quia conſuetudine poteſt tolli
18 pœna † reſtituendi ludo præſtita, quæ lege humana ſtatuta eſt. D. Thom. Cardi. Imol. & alij allegati per Couar. Pute. de ludo. fol. 4. quæ opinio communis eſt, Adrian. vbi ſup. Curte in c. fin. de conſuetud. fol. 15. col. 2. & tamen hæc reſtitutio in pœnã ludẽtiũ ſtatuta eſt à iure per ſententiã iudicis, Couar. vbi ſup. verſ. nihilominus, vt ſic non mirũ, ſi conſuetudine tolli poſſit hæc reſtitutio. quæ ratio ceſſat in alio, quod per legẽ illã inducitur,
19 ſcilicet, quod † vincens in ludo nullam actionẽ habeat: & hanc pœnam ipſo iure incurrit is, qui lucratus eſt pecuniã promiſſam, fitq; incapax, & inhabilis ad petendũ eã, hocq; ius transfertur in perdẽtẽ, cum hæc pœna ipſo iure nullã requirat ſententiã iudicis, nec condẽnationẽ, Couar. vbi ſup. verſ. ſed, & ſemota, & ſic
20 † vincens ante traditionem nullũ ius habet ad pecuniã; quia iure illã exigendi priuatus eſt ipſo iure, abſq; vlla ſentẽtia iudicis, in pœnã delicti, quod ludendo cõmiſsit. Couar. vbi ſup. Henriq. lib. 7. c. 35. §. 6. vbi rationẽ differentię tradẽs dicit, quod conſuetudo interpretatur, vt alter retinere poſſit ſolutũ ſponte, quia ſoluẽs tacitè renunciat priuilegio legis, Azeb. vbi ſup. l. 8. nu. 8. addens caſum repetendæ pecuniæ iã ſolutæ videri apud Hiſpanos, iuxta morẽ Prouinciæ ferè † impoſ-
21 ſibilẽ: quoniã, vt eſt Hiſpanorũ mos, ingeniũ, & cõditio, ſi ſolnẽti pecuniã, quã data fide perdidit, vellet vincẽs reſtituere, nollet eã ille recipere, ſed indignaretur veluti de iniuria ſibi illata. Ex quo reſultat maxima differẽtia inter repetere ſolutũ, vel nolle ſoluere promiſsũ, & ita intelligẽdi DD. qui de cõſuetudine contraria loquuntur, vt patet ex Angelo de maleſi. verb. metitore de malidadi. n. 23.
22 dicẽs, quod licet de iure ſit locus † repetitioni in ludis alearũ, gloſ. in l. fin. C. de aleæ. tamen quod hodie per cõſuetudinẽ abrogatũ eſt illi legi, Imol. in d. c. Clerici, vbi allegat Cardin. Andre. & alios, ita Nauar. in man. c. 19. nu. 7. Si igitur va
23 let † cõſuetudo in beneficiũ poſſeſſoris, vt non reſtituat ludo quæſita ex eo, quia poſsidet; eadẽ ratione nõ valebit cõſuetudo cõtra poſſeſſorem, qui nõ ſoluit, vt cõpellatur ſoluere, & ſic in hoc caſu pecunia nõ ſoluta remanebit apud perdentẽ. l. fin. ita Couar. vbi ſup. verſ. ſed & ſemota, & in nu. 3. dicit conſuetudine non poſſe alearũ licitũ fieri ludũ, ꝑpter mala, quæ inde ſequũtur, & in ſpecie Troil. d. nu. 18. dicit in Clericis talẽ cõſuetudinẽ eſſe corruptelã, & malã, d. c. inter dilectos, & idẽ in laicis tenẽt Anto. & Abb. in d. c. inter dilectos, cũ ſit inductiua delicti, ꝑpter circũſtantias, de quibus ſupr.
24 ꝙ procedit etiã † in cõſuetudine immemoriali, cum ſit nutritiua peccati, glo. in Can. deniq; 4. diſ. nec talis cõſuetudo cẽſetur à Ro. Pont. permiſſa etiã ſi ſciat eã, cũ ſit nutritiua peccati, Troil. late nu. 21.

Nec obſtat, ſi dicas hãc legẽ iuris cõmunis ſolũ ſeruari in terris Imperij, & nõ in alijs, in quib⁹ quęlibet Prouincia habet ſuas leges, & illę ſeruãdę ſunt. D. Thom. 2. 2. q. 32. art. 7. Sot. lib. 4. de iuſt q. 5. art. 1. cõclu. 6. Alphõ. de Caſtr. de lege pęnali, lib. 2. c. 2. corollario 3. additio ad Bertaz. d. conſ. 379. liter. A. verſ. quod attinet, cõcludentes legẽ iuris cõmunis eſſe abro-
25 gatam per leges particulares. Hęc enim obiectio non ſubſiſtit, quia ſtandum eſt iuri communi, quando dicamus de foro, ludũ non prohiberi, nec permitti: & ſic non dato foro permittente ludum, & obligationes eius, dici non poteſt, quod in Aragonia ſit abrrogata lex finalis: imo opinionem hanc Alphonſi de Caſtro dicit falſam Azebedo in l. 2. num. 93. tit. 7. lib. 8. ex quo dicta lex ſeruatur vbiquè

gentium, vbi datur repetitio in iudicio,
& paſſim ita iudicetur niſi ſponte
velint perdentes iuri ſuo renunciare,
prout renunciant multi non petendo.
Quidquod in Aragonia prohibitus eſt lu
dus; nam licet dicant aliqui ludum de
foro non reperiri prohibitum; nam pri-
uilegium generale, verſ. *Item de las Alfon
digas*, dum tollit in perpetuũ tafurerias,
dicunt eſſe intelligendum ſolũ de domi-
bus ludorũ, & non de ludis; cuius ratio-
26 nis † Auctores non profitentur ſe Phylo
ſophos eſſe, ignari illius dicti, propter ꝙ
vnumquodq; tale, & illud magis; de quo
in foro 2. de ſublatione tafureriæ in cor-
rectis, fol. 20. Et ſic hęc ratio parũ vrget.

Dicunt ſecundo, forum primum de
ſublatione tafureriæ fuiſſe temporalem,
& expiraſſe, & ſic poſitũ inter correctos,
& forum ſecundum eiuſdẽ tituli prohi-
bentem ludum taxillorũ fuiſſe etiam tẽ
poralẽ, & ſimiliter expiraſſe, & poſitum
inter correctos; deducentes ex eo, ante
illum forum ludũ non fuiſſe prohibitũ;
ex quo forus ille loquitur per verba iu-
ris noui inductiua, veluti ſtatuimus, gl.
in cap. ſtatuimus, de offic. de legat. in 6.
27 non aduertentes, quod forus † ille vo-
luit nouã pęnam ſuperaddere quingen-
torum ſcilicet ſolidorũ vltra pęnã iuris;
& ſic hęc pæna, & forus iſte veniunt aug
mentatiuè, & non diminutiuè, iuxta glo
ſam tolli. in Clem. ne Romani. de electio
ne, & ſolum eſt noui iuris inductiuus in
quantũ pęnam apponit, d. gloſ. Nequè
hęc pęna tollit pęnas iuris, cũ diuerſimo
de applicentur, ita Moronus de fide, treu
ga. & pace. c. 124. nu. 12. & 13. Bart. in l. 1.
de noui operis nunciatione, & in l. 1. in §.
dixi, de publicanis: & argumentũ, quod
deſumunt ex dict. for. 2. vt prohibito lu-
do taxillorũ cenſeantur alij permiſsi, eſt
iniquum; cũ ſequatur inde interpretatio
nutritiua peccati, & contra bonũ publi-
cũ. Imo deſumitur ex eo textu validiſsi-
mũ argumentũ; vt omnes ludi alearũ in
nixi tantum fortunæ, & ſorti cenſeantur
prohibiti: quia cũ excipiat ludũ, *de las ta-
blas*, cenſetur ſub regula prohibitiua in-
cludere omnes ludos huic ſimiles, in qui
bus ars & fortuna operantur, & à fortio
ri ludos, in quibus ſola ſors operatur, ve
luti ludos taxillorũ, cartharũ, & ſimiles,
attento, quod regula gñalis prohibitiua
omnes eiuſdẽ ſpeciei ſub ſua gñalitate
cõprehẽdit, vt diximus late in deciſ. 124.

Neq; ex eo, quod de cõſuetudine, qui
perdunt in ludo, & ſoluunt nõ repetant
ſolutũ, vel propter morẽ Prouinciæ, vt
dixi ſup. vel propter animi excellentiã,
28 inferri poteſt; vt perdens nõ † poſsit recu
ſare ſolutionẽ, ſi vellit vti beneficio di-
ctę legis finalis, cũ hoc non ſit conſuetu-
dine receptum, & per ſolũ non vſum nõ
eſt abrrogata illa lex: quia cũ lex non ne
ceſsitet perdentẽ, vt cõtra lucrãtẽ agat,
ſed ſit liberũ ei agere, vel nõ, conſequẽs
eſt, vt ſi non agat contra lucrantẽ, nõ in-
de aliquid cõtra legẽ fieri, ocaſione cu-
ius debet abrogari. Abb. in c. Ioannes, de
Clericis coniugatis, Medin. de reſtitu. q.
22. col. 10. verſ. tertio eſta lex illa, &c. fol.
70. Moli. de iuſt. tract. 2. diſput. 513. in fin.
dicens, ex Panormit. quod plus eſt, quod
etſi perdentes ludo nõ aſſueuerint repe
tere, quod amiſſerunt; nõ ob id tolli vim
legi concedenti repetitionẽ: Ratio eſt,
29 † quia lex, quæ aliquid permittit, nõ tol-
litur per nõ vſum eius, quod ita permit-
tit, ſed per vſum contrariũ. Quidquod
in Regno in viridi obſeruantia eſt dicta
30 l. fin. † & prohibitio ludi, vt in exempla-
ribus infra poſitis apparebit.

Et ſecundũ ſuperiora intelligẽdi ſunt,
quãplurimi DD. aſſerentes dictam legẽ
finalẽ eſſe contrario vſu abrrogatã, & ſic
permiſſum ludũ, inter quos eſt Clar. § Lu
dus, nu. 7. Gam. deciſ. 4. n. 2. Marian. Soc.
in c. inter dilectos, de exceſ. Pręlat. n. 46.
Viuius & Azeb. vbi ſup. & in l. 8. nu. 11. &
12. tit. 7. lib. 8. nou. recopil. Rebuf. tom. 1.
conſtit. Franciæ, in prohe. glo. 5. n. 56. Ca
ſtro. lib. 2. de lege pęnal. c. 2. Alciat. lib. 8.
Parerg. c. 16. Herrada. in l. 22. tit. 20. p. 1.
gloſ. 2. n. 14. nã iſti, & alij intelligẽdi sũt,
vt valeat cõſuetudo ad excuſandũ à pæ-
na tẽporali, nõ autẽ ad iuſtificandũ, & li-
citũ reddendũ ludũ, vt dixit latè Troyl⁹

vbi

vbi ſupr.nu.20.Couar.vbi ſup. vel intelli
gendi ſunt de conſuetudine, quæ impe-
31 dit reſtitutionē rei in ludo ammiſſæ,&iā
traditæ,& ſolutæ.Hoc enim poteſt ope-
rari cōſuetudo, cū enim ſolutione facta
iā habeat vincēs ius in ea, poteſt eam re
tinere attenta conſuetudine,quæ potuit
32 tollere hanc pęnā † à lege humana indu
ctā in odiū ludentiū, vt diximus ex Co-
uar.& alijs,& hoc eſt, quod videmus fe-
rè vbiq; gentiū practicari,vt nunquā per
dens repetitionē petat;& hoc ſiue prop-
ter generoſitatē animi ludentiū (præci-
puè Hiſpanorum, qui repetēdo erubeſ-
cerent)ſiue quia potuit conſuetudo tol-
lere hāc pęnam reſtitutionis lege huma
na inductam;& ſic erit ſecurus in vtroq;
foro lucrans,attenta conſuetudine dum
modo ab eo abſint dolus & fraus, & ſer-
uauerit leges ludi: aliàs autē tenebitur
in vtroq; foro reſtituere, non obſtante
conſuetudine, quæ in hoc caſu non ob-
ſtat,cum eſſet nutritiua peccati: ſecluſa
tamen conſuetudine iuſtè retinet pecu-
niā vincens,quouſq; per iudicē condem
netur,quia pęna reſtitutionis declaratio
nem iudicis petit, vt ſup. non autē quā-
tum ad dandam actionem vincenti ad
agendū, & petendū pecuniā creditam,
quam in ludo lucratus eſt. In hoc enim
caſu nulla datur conſuetudo, nec vnquā
fuit petita pecunia credita,quæ manda-
data ſit ſolui,& ex eo quod nunquā fue-
rit petita,non inducitur conſuetudo, tā-
quam ex non vſu: imo vidimus ſemper
denegari actionem vincenti, vt in exem
plaribus ſupra poſitis.

Supradicta generaliter limitātur, vbi
luderetur † conuiuiū, vel Scotum: quia
33 hoc caſu ludus non prohibetur, gloſ. in
Can.1. 35.diſt.gloſ. in cap. inter dilectos,
& ibi Antonius de exceſsi. Prælatorum;
DD.in dict.cap.Clerici,& maximè Hē-
ricus Boich in prima ſua diſputatione in
principio,tex.cum gloſ.in l. quod in con
uiuio, ff. de aleatoribus, eſt de mente
Bald.in Authent.ex teſtamento,in 8.co-
lumna, C.de collat. Troyllus late num.
8.& 9. in hoc enim caſu ceſſant prohibi-
tiones ludi, ſi tamen in conuiuio ceſſa-
rent blasphemiæ,& alia accidentia,quę
ludum prohibent,& quod etiam fiat hic
ludus cauſa ſocietatis,& ſolatij; ſecus ſi
cauſa voluptatis,& ingluuiæ, cap. à cra-
pula, de vita & honeſtate Clericorum,
iunct. gloſ. in §.his igitur, 23. diſtinctio-
ne,alias non liceret ludus iſte,& idem
ſi luderetur exceſsiua quantitas pro con
uiuio: quia tunc ludus,alias licitus, pro-
hibetur, ita Do.Florent.de Sancto Pet.
in l.quod in conuiuio, ff.de aleatoribus;
& idem ſi luderetur lucri cupiditate,Ri
char.in 4. ſententiarum, diſtin. 11. art.5.
quæſt.8.Ita intelligendi Abb. & Anton.
in d.cap.inter dilectos,vbi tradunt,quid
in hoc caſu reſpectu Clericorum.

In vim ſuperiorū fuit †pronuntiatum
34 multoties contra ludū; vt non poſſint pe
ti quæſita ex ludo, pręſertim ſi ſint im-
modicæ quantitatis. Nam cū Matthęus
Solorçanu luderet cū Lupercio Villalpā
do, & lucratus eſſet ei magnā quantita-
tē,& dictus Villalpando ſe obligaſſet, in
quibuſdā chirographis executiuis, eam
ſoluere portitori;dedit Matthęus Solor-
çano dictū chirographū Antonio Mu-
nio de Vera:qui tanquā portitor appelli
tauit de albarano, petendo quantitatē,à
qua in Curia Iuſt. Arag. in electione iu-
ris firmæ fuit abſolutus Villalpādo, quia
conſtitit, quod illud debitū procedebat
ex ludo cartharū, & quod erat immodi
ca quantitas: vide in proceſſu Antonij
Munio de Vera,ſup.iuris firma,in Curia
35 Dñi Iuſtitię †Arag.circa annū 1598.Sed
difficultas fuit non parua in hoc proceſ-
ſu,quomodo poterat conſtare, quod hu
iuſmodi albarana procedebant ex ludo:
nā hoc non poterat verificari per teſtes;
quia forus de cēſualibus,iuncto foro, *de
los albalas de Mercaderes*, ad impediendam
executionem albaranorum ſolū admit-
tit exceptionem inſtrumentalem, vel
factam per publicam ſcripturam; & in
hoc proceſſu non adducebantur inſtru-
menta. Fuit tamen duobus modis ad
36 id reſponſum, primo, quia hic † non
deerat inſtrumentum publicum ad id

probandum,quia adducebātur depoſitiones teſtium factæ in alio proceſſu coram Calmetina,quę depoſitiōnes habēt vim inſtrumentī, quia atteſtationes in ſcriptis redactę & publicatę dicuntur inſtrumenta publica, ſunt verba Bart. in l. in fraudem,§.neq; nu.5.de iur.fiſci, & in terminis noſtris omnino videndus Canarius de executio.inſtrum.q.36.Neuizan. conſ.16.nu.4.Hippolit. de probat.n.74. Rebuf. in l.99.de verbor.ſign. pag. 584. verſ.2.dicens,ſic iudicatum in magna curia,Valaſc.de iur. emphit. q.7. num. 17.
38 Menoch.conſ.241.nu.28.& ſtatutum nō admittens teſtes,intelligitur de teſtibus examinandis,ſecus in iam examinatis in aliquo caſu permiſſo, quorū dicta redacta ſunt in ſcriptis,& publicata; quia cū talibus teſtibus probatio fieri poteſt, quia habet vim inſtrumenti,Dec.in c.1.
39 num.14.limitatio.14.de probat. & hoc † propter timorem ſubornationis, & quia quando de nouo recipiuntur,videntur ſolum recipi contra inſtrumētum, quod totum ceſſat †in teſtibus receptis in alio proceſſu, quia non eſt veriſimile fuiſſe productos, & receptos adhunc finē,præſertim in hoc caſu, vbi fuerūt recepti in proceſſu criminali, in quo accuſabatur, tanquam mercator fallitus,& in vim illorum teſtium fuit abſolutus,quod & nos diximus deciſ.28.num.9. Monter cōſiliarius ſupremi Senatus, deciſ.30. Molin. in verbo firma,fol.146. verſic. quidā vocatus deTorgon.& licet ibi hęc probatio ſolum operetur offuſcationē caſus manifeſti, hoc eſt, quia non de alio agebatur,& niſi talis probatio teſtium haberet vim inſtrumenti,non offuſcaſſet caſum manifeſtum, vt nos diffuſiſſime in Inhibitionibus diximus,& idem reperio fuiſſe arbitratū,in quodam proceſſu repulſionis firmę Iuratorū de Ayerbe,vbi, cum contra executionem cenſualis adduceretur quędam probatio teſtium facta in alio proceſſu, & in vim illius fuiſſet obtenta quædā firma ad impediendā dictam executionem,fuit poſtea reuocata ſub fundamento,quod non fuerat extracta à toto proceſſu,quia non reperiebatur perfectus proceſſus, nec ſententia in eo lata:ſupponēdo, quod ſi à toto proceſſu fuiſſet extracta abſoluto,& ſententiato,ſufficeret illa probatio teſtium,tanquam inſtrumentalis,ad impediendam executionem cenſualis.

Secundo modo reſpondebatur ad ſupradictam dubitationem,quod illa regu
40 la † de non probando per teſtes contra albarana,vel inſtrumēta procedit,ſi pars aduerſa proteſtetur, obſeru. Item licet, de probationibus,& de iure tenent Lapus allegat.25.Bald.in l.fin. ad fin. C. de non numera.pecun.vbi Salic.1.q.Portol. verb. inſtrumentum,nu.54.Anton.Maſſagal.de obligat.Cameraria,q.4.nu.6.& 7. Et non ſolum ſufficit proteſtari generaliter,veluti proteſtor de fide, & nullitate proceſſus,ſed debet expreſſe proteſtari,quod non admittatur pars ad probandum per teſtes contra chirographū, cum de foro id non liceat & cum pars hic ita non fuiſſet proteſtata, ideo ex hoc etiam capite fuit admiſſa dicta probatio teſtium.Reddeundo ad materiam ludi non ſolum contra ludum fuit iudicatum, in proceſſu Antonij Munij de Vera, ſed etiam, & in alijs proceſſibus, nam in Regia Audientia.

Motiuum.

IN Regia Audientia, in proceſſu Raphaelis Iulian,ſuper ciuili, die 18. Iunij 1611. Actuar. Io.Ripol, fuit pronuntiatū in fauorē Doctoris Io. de Ardebines conuenti,eū abſoluendo à cōtentis in petitione contra eū oblata,neutrā partium in expēſis condēnando.Quia in ludo ſcachorū, vulgo, *el marro*, lucratus fuit Raphael Iulian, 460. ducatos,quæ ſumma adeo magna, & immodica eſt, quod ſolus exceſſus poterat ludū etiā licitū, reddere illicitū:& ideo,licet conuentus nō ſe defendit,neq; cōparuit in proceſſu,nihilominus fuit abſolutus, quia actor videbatur agere ſine actione, cū ex ludo (etiam licito)non oriatur actio aduerſus ſuccumbentem,ſeu perdentem.

Et

Et etiam in proceſſu euocationis ſimplicis Stephani Çaporta ſuper ciuili, in Regia Audientia, die 26. menſis Iunij, anno 1556. fuit abſolutus Michael de Almaçan conuentus, à contentis in petitione contra eum oblata, neutram partium in expenſis condemnando, hocq; ex motiuo ſequenti.

Motiuum.

EX eo potiſſime, & aliàs, quoniam (vt ex ipſius agentis iuramento, reſponſione, & confeſſione conſtat) aſſertũ debitũ, quod petit, ex nulla alia cauſa, obligatione, nec ratione procedit, quã ex ſolo carthatum ludo, & inde conſequens eſt, vt eius quãtitatis nomine, quæ in huiuſmodi ludo amiſſa fuit, (præſertim cũ nimia ſit, & in modica) ſiue chirograph⁹, ſiue promiſſio, vel alia obligatio ex ea ſolum cauſa ſubſequatur, ei qui vicit, ſeu lucratus eſt, actio nulla dari debeat.

Et cum ab hac ſententia fuiſſet facta electio iurisfirmæ grauaminum factorũ ad Curiam Iuſtitię Aragonum, fuit ibi ſententia illa confirmata: vide in proceſſu Stephani Çaporta ſuper iurisfirma, die 26. Martij anno 1557. vel 1558. ſub motiuo ſequenti, præſtito per doctiſſimum Ioan. de Ribas.

Motiuum.

EX eo pręſertim, quia conſtat ex confeſſione petentis debitum iſtud, ex delicto, & cauſa illiciti ludi proceſſiſſe, quo caſu, actionem iura ludendibus denegarunt, ideo, quod fortius eſt, ad reſtitutionẽ lucratorẽ poſt etiã multũ tempus cõpellunt, admiſſa tamẽ pręſcriptione quinquagenaria, maxime cũ iſtud debitum fuerit in maxima quantitate, cum etiã potentibus, & valde dibitibus ludere, etiã in ludis alias permiſſis, in multo etiã minori exceſſo prohibitũ ſit, nec talis probatur conſuetudo, quod exigatur ab inuitis, ſed quod gratioſe ſoluatur, ex quo nihil ad caſum meũ; nec etiã obſtat, quod purgetur vitiũ ex promiſſione ſubſecuta; quoniam iſtud eſt verũ, niſi conſtaret promiſſionẽ illam ſubſequtam fuiſſe ex cauſa met turpi, vt hic conſtat, hunc promiſſiſſe virtute obligationis turpis, ex ludo deſcendentis, quoniã tunc, illa promiſſio ex eodẽ morbo laborans, purgare non poteſt vitiũ debiti procedentis: allegata proceſſerunt, quando animo donandi ſubſecuta fuiſſet poſtea promiſſio, vel non conſtaret ex illicita cauſa pręcedenti promiſſum fuiſſe, quoniam tunc purgatur vitium, ſicut ſoluẽs vſuras, purgat vitium, ſi donat, vel legat illud, quod poterat non ſoluere, vel repetere.

DECISIO XLV.

Matrimonium putatiuum, & verum quando æquiparentur.

SVMMARIVM.

MAtrimonium verum, & putatiuũ, an æquiparentur, declaratur. nu. 1.

Matrimonium verum, & putatiuum in legitimatione filiorum æquiparãtur. n. 2.

Matrimonium verum, & putatiuum niſi in caſibus à iure exceptis, quoad omnia æquiparantur. num. 3.

Decretum Curiæ Iuſtitiæ Aragonum traditur. num. 4.

Matrimonium putatiuum, & verum æquiparãtur in caſibus a iure expreſſis, & quoad dotem. num. 5.

AN hęc duo, verũ, & putatiuũ
matrimoniũ æquiparentur,
ita vt diſpoſita in vero ma-
trimonio, habeant in diſtin-
cte locum in putatiuo? dic, quod DD. in
hoc magis cumulãt, quã decidunt rẽ: nã
1 aliqui dicũt, ꝙ non æquiparãtur, niſi fa-
uore dotis, & circa dotẽ, & hoc in fauorẽ
mulieris, Bart. in l. ſi cõcubina, ff. rerum
amotarũ, Suarez in tit. de las ganancias,
in princip. per multos numeros; alij hoc
2 ampliant ad legitimationem filiorum;
vt filij nati ex matrimonio putatiuo ſint
legitimi, quoad omnia: alij DD. ad alia

Digitized by Google

extendunt,dicendo,quod ſolum in caſi-
bus exceptis æquiparantur, non regula-
riter; ſed ego video, quod illi caſus, cũ
ſint tot numero,& plures illis, in quibus
non æquiparantur, potius ſapiunt regu-
3 lam, vt ſic dicendũ ſit, æquiparari † hęc
duo(niſi in caſibus exceptis à iure) quo-
ad omnia,ita reſolbit Palatius Rubios in
rubr. de donatio. inter vir. & vxor. am-
pliat.3.num.2. cum ſequent. fol.mihi 19.
vbi de hoc ponderat multos effectus, &
in cap. per veſtras,ampliatio.1. fol.mihi
70. Tiraquel.de legib.connubialib. glo.
8. quæſtio. 33. cum ſequent. vbi ad par-
tes examinat, & numer. 253. hanc par-
tem tenet,& ſequitur,&tandem nu.269.
dicit hoc procedere non ſolum quoad
dotem,ſed quoad alia etiam,& non tan-
tum in fauorem mulieris, ſed etiam con
tra eam,& hanc opinionem dicit in Re-
gno eſſe receptam Molin. verb. vidui-
4 tas,& verbo diuiſio,& ſecundum †hanc
opinionem fuit iudicatum,die 11.Aprilis
1595. in proceſſu dicti D.Petri Perez Co
loma ſuper apprehenſione,& liquidatio
ne fructum loci de Bierlas, in Curia Iu-
ſtitiæ Aragonum, & repoſita Domina
Eleonora Gaztellu,in iuribus Don Mel
chioris Enrriquez de la Carra,& Nauar
ra, virtute cuiuſdam actus per Procura-
torem illius conceſſi,non obſtante quod
erat minor; nam ſufficiebat eum fuiſſe
tunc vxoratum, licet poſtea matrimo-
nium fuiſſet diſſolutum,& ſic erat matri
monium putatiuum: quod iuuatur per
ea quæ tradit Tiraquel.de communi re
putatione & fama,vbi ſup.in præceden-
tibus quæſtionibus.

Verum poſtea negotio magis perſ-
crutato, videtur totum contrarium eſſe
de iure,ſecundum † communem opinio
5 nem; per quam matrimonium putatiuũ,
& verum æquiparantur dumtaxat in ca
ſibus à iure expreſsis, & quoad dotem,
& hoc fauore mulieris:vnde extra dotẽ,
& etiam in dote extra fauorem mulie-
res non æquiparantur, (de legitimatio-
ne filiorum ex matrimonio putatitio nil
dico hic) & hoc eſt veriſſimum,ſi recte
iura contemplentur, ita Barboſa in l. ſi
cum dotem,§.fin.num.70.ff.ſolut. matri
mon. Gomez.ad leges Tauri,l.50.nu.56.
Nouel.de dote 11.parte in fin. num. 48.
Campegio quæſt.97.par.1.Roland.de lu
cro dotis, quęſt.97. Curt. Iun. conſ.64.
1. par.& hæc videtur veritas, ſed nondũ
fuit petita reuocari ſupradicta prouiſio.
Matrimonium quemodo probetur Bar-
to.Socin. conſ.39.in 1.

DECISIO C.XLVI.

De commiſſione notularum.

SVMMARIVM.

STatutum concedens aliquod genus alie nationis,ad aliud,quod ſeparatiſſimum eſt,non ſe extendit. num.1.

Facultas data diſponendi inter viuos denegatur in vltima voluntate. numer.2.

Notarijs Cæſarauguſtanis, quos vulgo,de caxa appellamus, conceſſa dicitur facultas diſponendi ex conſuetudine, quæ ad alios non videtur extendi.num.3.

Notarius non ſolum poteſt in morte diſponere de ſuis notis, ſed etiam in vita. num. 4.

Notarius per teſtamentum,aut per aliquam aliam vltimam voluntatem, poteſt diſponere de ſuis notis in defectum filij, aut nepotis, etiamſi Notarij non ſint ad libitum ſuæ voluntatis. num.5.

Notarius de foro non prohibetur diſponere in vita,vel in morte,cum dominus ſit ſuarum notularum.num.6.

Notarij diſpoſitio eſt de genere permiſſorum,& vt talis in hoc Regno iudicanda,& decernenda eſt.num.7.

Forus de anno 1564. dat facultatem

No-

Digitized by Google

Notarijs diſponendi in morte, vel in vita, de ſuis notis, & prothocolis. num. 8.

Dictio, alius, etiam ſi vniuerſaliter prolata ſit, reſtringitur ad caſus ſimiles. numer. 9.

Prohibitio non admittitur in lege, nec in noſtris foris, niſi id expreſſè, & ſpecificè dicatur. num. 10.

Canonicus regularis, ſiue Clericus quilibet poteſt in vita dare, aut donare, & diſponere de ſuis bonis, ac de illis, quæ intuitu Eccleſiæ acquiſiuit. num. 11.

Maritus de foro in morte, & infirmo exiſtente, in præiudicium vxoris de bonis mobilibus diſponere non poteſt. num. 12.

Argumentum à contrario ſenſu non procedit, quando ex eo ſequitur abſonus intellectus diſpoſitionis. num. 13.

Facultas diſponendi difficilius in morte, quam in vita conceditur. num. 14.

Ratio legis, vel ſtatuti amplior, & generalior eſt dicto, ſeu diſpoſito, & tunc diſpoſitio ad amplitudinem rationis extenditur. num. 15.

Forus concedens licentiam Notario in vltima volũtate, extendẽdus eſt ad actus factos inter viuos. num. 16.

Vltima voluntas inuenitur, quæ non ſub teſtamento, nec codicillo, nec donatione cauſa mortis continetur. num. 17.

Verba fori, Item, de prouiſion de notas, ibi, è vltima voluntad, non reſtringuntur ad vltimam voluntatem teſtandi. nu. 18.

Vltima voluntas non minus factis, quam verbis colligitur. num. 19.

Verba tanquam imagines voluntatum imprimis quærenda ſunt. nu. 20.

Teſtimonium nullum maius eſt mentis, & voluntatis vltimæ noſtræ, quam qualitas inſpecta verborum. num. 21.

Voluntas, quæ colligitur ex facto ſubſequuto, reputatur ſe extẽdere eatenus, quatenus factum ſubſequutum eſt. num. 22.

QVIDAM Iacobus Caſſado Notarius, tanquam talis, vẽdidit omnia prothocola, regiſtra, notas, & ſcripturas ſuas & ſuorũ, quæ ab ipſo poſſidebantur, quę venditio fuit facta in fauorem Antonij de Eluira vicini de Ateca, & cõceſſa ab eodem Iacobo Caſſado, die 25. Iunij 1594. & ab eodem teſtificata. Poſt modum elapſis aliquibus diebus Iacobus venditor mortuus fuit in loco de Romanos; per cuius mortem Michael Eſteban Iuratus eiuſdem loci ad inſtantiam quorundam Dominici Izquierdo Notarij, & Dominici Caſtillo, eaſdem ſcripturas iuxta forum, prouiſion de notas. Tiraſſon. anno. 1592. commiſſit dicto Dominico Izquierdo Notario habitatori ac vicino loci de Romanos, eaſdemque mediante inuentario reſtitui mandauit eidem Dominico Izquierdo Notario, tã quam vicino dicti loci, & ſub dicto inuẽtario fuerunt eidem reſtitutę; deindeq; coram dicto Iurato comparuit d. Antonius de Eluira, qui fecit fidem de inſtrumento venditionis in ſui fauorem facto de dictis notis & ſcripturis, & de comiſſione eidem Antonio facta per Regentem Regiam Cancellariam; & petijt, quatenus Iuratus antedictus tanquam Iuratus mandaret reſtituere dictas notas & ſcripturas eidem emptori, vti Notario: ac ſimiliter petijt, quaten⁹ reuocaret, & annullaret dictum inuentarium: Iuratus autem dubitans, quid facere teneretur, interpoſuit conſultam cum Regia Audientia, in qua lis ipſa vertitur, & pendet indeciſſa.

Et quamuis de plurimis fuit dubitatũ in hac cauſſa, illud preipue diſputatum fuit, an diſpoſitio foralis anno. 1564. quę

Nota-

Notarijs & Tabellionibus cōcedit facul
tatem teſtandi , ac in vltima voluntate
diſponendi de ſuis prothocollis,notis,&
ſcripturis, habeat locum in diſpoſitione
facta per contractum. & pro parte Domi
nici Izquierdo,qui obtinuerat commiſ-
ſionem à Iurato loci de Romanos, dice-
batur,quod forus Montiſon,ſub tit.pro-
uiſsion de notas anno .1564. dumtaxat
concedit Notario facultatem diſponen-
di per viam vltimę voluntatis,quę reſtri
cta fuit ad eam,quę facta eſt in teſtamen
to per conſuetudinem. quapropter dice
bant,quod poteſtas hæc,quę reſtricta &
limitata eſt ad vltimas voluntates , non
poteſt extendi ad diſpoſitionem factam
1 in contractu,vt dicimus de ſtatuto † dan
te,& concedente.aliquod genus aliena-
tionis: nam tale ſtatutum ad aliud,quod
ſeparatiſsimum eſt,non ſe extendit,Bar.
conſ.76.nume.4.& ſequē.Roman. conſ.
476.& in l. ſtipulatio hoc modo concep
ta nu.42.de verborum obligat.vbi Alex.
num.18.& conſ.14.nu.6.in 1. Pech.de te-
ſtam.conjug.lib.1.c.29.per totum,Theſ-
ſaur.deciſ.Pedemon.209.Mantic.de con
iectur.lib.3.tit.18.nu.9. Raudenſ.de ana-
log.cap.27.à num.1.vſquæ ad 10.qui om
nes in fortioribus terminis loquũtur,ſci-
2 licet, vbicumque † data eſt facultas diſ-
ponendi inter viuos,quia in eo caſſu de-
negata videtur facultas diſponendi in vl
tima voluntate , quod equidem ſpeciali
ratione fulcitur:nam faciſius conceditur
facultas alienandi in vltima voluntate,
quam in contractibus,Alex. in l. 1. nu.10.
C. de inſtitu. & conſ.118. col. fin. in 2. &
conſ.54.num.4. & 5.vol. 7. Tiraquel. de
retract. §.1.gloſ.9. num.166. & ſequent.
Hiero.Gabriel conſ.132.nu.3.vol.1.

Secundo arguebat , per rationem ab
3 ſpeciali, ſcilicet,quod † Notarijs Ceſar-
auguſtanis , quos vulgo appellamus de
caxa,dicunt conceſſam eſſe ex conſuetu
dine facultatem diſponendi , ergo ad
alios non cenſetur extenſſa, ad not. in l.
omnes populi de iuſt. & iur.cap. fin. de
conſuetudine,cap.cum M.Ferrarien.de
conſtitutionibus,& traditur in c.cum Ec
cleſia Sutrina de cauſſa poſſeſsionis &
propriet.

Tertio deducunt in hanc rem,verba
fori 1564.ibi,*Con eſto.* & ibi, *Aya de elegir*,
ex quibus colligunt, forum ſenſiſſe diſ-
poſsitionem hanc eſſe faciendam in fa-
uorem Notariorum loci, vbi diſponens
erat vicinus,& habitator,ad quod dicen
dum mouebantur aduocati ex foro .
Item por quanto. de fid. inſtru. & ex foro
Prouiſsion de notas,anno.1292.Tiraſſon.fol.
32.ex traditis a Sola in conſtitutionibus,
Sabaud.tit.de tabel. & notar.fol.140.gl.
vnic. nu. 5. &. 6. vnde dicunt,quod non
obſtante d. venditione facta per Iacob.
Caſſado in fauorem d. Antonij de Elui-
ra,& commiſsione Regiæ Audientię,de
bet dictus Dominicus obtinere.

Sed præmiſsis non obſtantibus , con-
traria ſententia verior eſt , imo,quod †
4 Notarius non ſolum poteſt in morte diſ-
ponere de ſuis notis , ſed etiam in vita
per viam contractus, quod diuerſis fun-
damentis fulcitur.

Primo cōſideratur,quod forus,*Item por
quanto*, de Tabellion , tantum decidit,
quod ſi notę vacauerint *por muerte, priua-
cion , reſignacion , o en otra qualquier manera,
que los Iuezes,aquien tocare hazer la commiſsiō*
&c.teneantur eas committere filio, ne-
poti,aut genero,Not. & in defectum di-
ctorum,Notario loci, ſi adſint,ſin minus
Not.loci vicinioris,pro cuius fori decla-
ratione ſeu ampliatione venit forus, an-
no.1564.tit. prouiſsion,*de notas*, vbi deci-
5 ditur; quod † Notarius poſsit per teſta-
mentum,aut vltimam voluntatem diſpo
nere de ſuis notis in defectum filij, nepo
tis,& generi,qui non ſint Notarij,& hoc
in fauorem eius,cui ſibi bene viſſum fue
rit,dum tamen notæ non poſsint extrahi
à loco cuius erat vicinus , & habitator
Notarius diſponens,ſed quod teneantur
cōmitere heredes eaſdem ; Notario di-
cti loci,aut in caſſu,quo non exiſtat ibidē
Not.loci vicinioris, & id ipſum diſponi-
tur in foro vnico Montiſſoni, anno.1585.
& in for.Tiraſſon.anno.1592.licet hic vl-
timus aliquid amplius prouideat:itaque
in

in vim dicti fori *Item por quanto*, dicitur, quod in caſu quo vacauerint notę per mortem, priuationem, reſignationem, aut qualibet alia forma ſeu via; ſed ſic eſt, quod notæ non dicuntur vacare, quã do Notarius in vita per viam contractus diſponit, ergo diſpoſitio dicti fori non vi detur habere locũ, quamuis fateremur forũ *Item por quãto* prohibuiſſe Notarijs diſpoſitionem ſuarum notularum, quod non vtique concedẽdum puto, nam caſus mortis ibidem verificari poteſt in caſu, quo deceſsiſſet ab inteſtato, & ibi, *en otra qualquier manera*, videlicet eſt intelligenda à iure, & foro non prohibita, aut ſane prouiſſa, nam multę poſſunt dari va cationes notularum vltra eas, quę à d. fo ro conſiderantur, videlicet, vbicumque reſignatio eſſet facta inualide, aut quia Not. effectus fuit Sacerdos, aut eſſet ordinatus in ſacris, aut feciſſet profeſsionẽ actualem in aliquo Monaſterio, aut factus ſit infidelis, de quibus Molin. verbo Not. Cum igitur poſsit dictus forus veri ficari in dictis caſibus, illi à foro expreſſi non comprehendunt caſum, in quo Notarius per viam contractus diſpoſue rit de ſuis notis: vnum tamen animaduer terem, de quo ſepius diſputatur, videlicet, an eo caſu Notarius ceſsionarius te neatur adire iudicem ad petendam com miſsionem, pro validitate actorum extra hendorum a dictis notis? & dicendum quod ſic, vt aliàs fuit dictum in proceſſu Don Ludouici de Bardaxi; nõ enim No tarius poteſt extrahere ſcripturas, & inſtrumẽta fidem facientia à prędictis notis Notarij cedentis, niſi iudicis authoritate interueniẽte, & hoc de iure certum eſt, quamuis, ſi conſideremus caſum, & caſus ſpeciales deciſſos á foro anno. 1564. in herede Notarij, vbi requiritur commiſsio, & in alio caſu. anni. 1592. etiam vbi a iudice Ordinario eſt danda Notario loci, aut in deffectum ipſius, Notario loci vicinioris commiſsio; iam in alijs, vbi totum contrarium requiritur, dicen dum videbatur commiſsionem non requiri, quia illa legalis permiſsio, quę da tur filio, nepoti, aut genero Notarij prę mortui, habet vim commiſsionis, & per rationem ab ſpeciali dicendum eſt, his caſibus commiſsionem ſpecialem iudicialem non requiri, videlicet, vbi ſuccedunt filius patri, nepos auo, aut gener ſo cero; ergo eodem caſu & argumento vi debatur concludendum in fauorem ceſ ſionarij, ſi ipſe tempore ceſsionis erat Notarius, quod non caret dubitatione, & in dubio eſt melius commiſsionem á iudice obtinere.

Secundo pro deciſsione huius proceſ ſus conſideratur, quod de foro † non re-
6 peritur prohibitio aliqua, quod Notarius non poſsit diſponere in vita, nec in morte, cum Dominus ſit ſuarum notula rum, poterit igitur de eis libere & licite diſponere l. quędam §. nihil vbi Bart. num. 3. Paul. nu. 4. Iaſſ. nu. 9. ff. de edend. maxime, ſi adſit iudicis Ordinarij, aut competentis commiſsio. Abb. in cap. cũ P. Tabellio numer. 4. de fide inſtru. alij
7 vbi ſupra: eſt enim † hęc diſpoſitio de ge nere permiſſorum, & ſic in hoc Regno vt talis iudicanda, & decernẽda eſt, l. nec non §. ſed quod eis ff. ex quib. cauſ. ma ior. gloſ. Abb. num. 37. & Doctores comu niter in cap. inter corporalia: eſt enim Notarius Dominus ſuarum notularum: atqui rei ſuæ quilibet eſt moderator & arbiter. Itaque, forus *Item por quanto*. nõ vtique eſt intelligendus, quod loquatur prohibendo, ſed dumtaxat caſu, quo notæ vacauerint, vt dixi, per mortem, priuationem, reſignationẽ, aut alia quauis via, modo, & cauſa. Itaq; loquitur forus in caſu vacationis, ſed quando teſtator diſponit in vita, aut in morte, non ad uenit hic caſus, ergo merito concludendum eſt, non conſtare de legis prohibitione ſaltem expreſſa, quod in iure ac de foro clarum eſt, & ideo forus anni 1564. tollit hanc difficultatem, dando † facul-
8 tatem Notarijs diſponendi in morte, vel in vita de ſuis notis, prothocollis & ſcrip turis, quod fortificatur exemplo ſummi Pontificis, is enim, ſi concedit alicui beneficium vaccaturũ, ad alterius etiam colla-

collationem pertinens, certe non comprehenditur beneficium patronatum ad
9 alterius electionem pertinens; quia † dictio aliud, etiam ſi vniuerſaliter fuerit prolata, intelligitur, imo reſtringitur ad caſus ſimiles, gloſ. in Clemen 1. de prebend. Socin. in l. quidam relegatus n. 10. de rebus dubijs, Felin. in cap. ſedes in 4. declaratione de reſcrip. Iaſſ. in l. ſi vnus num. 10. C. de pact. Ruin. 116. nu. 13. lib. 1. Cephal. conſ. 414. nu. 14. ergo verba fori, *o en otra qualquier manera*, reſtringenda ſunt ad caſus ſimiles expreſsis in d. foro, & non debent comprehendere caſum, in quo nulla datur vacatio, quia eo ipſo in Aragonia per inſtrumentum venditionis transfertur dominium, ad inſtar Eccleſiæ, l. fin. C. de Sacroſanct. Eccleſ. itaq; non datur vacatio hoc caſu, n. niſi non valet diſpoſitio inter viuos, certe res reduntur ad Notarium eodem tem, ſi autem valet alienatio aut diſpoſitio, ſtatim transfertur dominium in proprietarium, imo potius in ceſsionarium, l. poſt mortem, & ibi omnes de adoptionibus.

Animaduertitur vlterius, ꝙ † in lege
10 non eſt admittenda prohibitio, & ſignanter in noſtris foris, niſi id expreſſe, & ſpecifice dicatur, argumento l. fin. de hered inſti. l. prędium §. peto, cum ſimil. de legat. 2. & hoc non eſt durum, videmus enim Clericum, † imo & Canonicum
11 regularem poſſe in vita dare, donare, ac diſponere de ſuis bonis, ac de illis, quę intuitu Eccleſię acquiſiuit, cap. ad hęc de teſtam. notatur in cap. cum eſſes, & in cap. cum in officijs de teſtam. vbi Couar. & tamen ex eodem tex. colligitur, non poſſe in morte diſponere, nec talis diſpoſitio admittitur, videmus etiam hoc permiſſum eſſe Epiſcopis Hiſpaniæ, nam hi diſponunt de bonis Intuitu Eccleſiæ acquiſitis libere & licite, ita, & enim bona donant conſanguineis, & alijs perſonis eiſdem bene viſsis in vita, quod in morte eiſdem non permittitur, niſi à quadraginta diebus antequam ſint infirmi, fuerint tradita talia bona, ergo quando adeſſet prohibitio in morte, nō poteſt extendi ad alienationem factam in vita, quæ (vt dixi) permiſſa eſt, potius quam prohibita.

11 Et hoc in Aragonia videmus, † nam maritus in morte, certiſſimum eſt, quod exiſtente infirmo, non poteſt diſponere in præiudicium vxoris de bonis mobilibus, obſer. 1. rerum amotarum, obſer. 1. ne vir ſine vxor. & nihil certius videtur in Aragonia, niſi quod poſsit in vita diſponere de rebus mobilibus ad libitum; Mol. verbo vir & vxor, & verbo mobilia fol. 117. & fol. 335. col. 1.

Simile videmus in filio ſpurio, adulterino, poteſt enim pater huic filio aliquid relinquere in vita, obſer. Item, in Aragonia, de gener priuileg. & in tit. de nat. ex damna. coitu, tam in foris, quam in obſer. & hoc ſpeciali quadam ratione, nam facilius lex permitit diſpoſitionem in vita, quam in morte, Segura & omnes in l. vnum ex familia. §. ſed ſi fundum, ex num. 60. de legat. 1. Portol. de Conſort, cap. 40. num. 16.

Nec obſtat Forus Montiſſoni 1564. a contrario ſenſu, vbi notario eſt permiſſa facultas diſponendi in vltima voluntate, ergo eſt prohibita in vita, & per viam contractus, quia ſolum in illo caſu cenſetur permiſſa facultas diſponendi: huic
13 enim argumento reſpondetur, † quod argumentum à contrario ſenſu non procedit, quando ex eo ſequeretur abſonus intellectus diſpoſitionis, l. 2. C. de condit. iu inſert. nec quando ſequeretur iuris correctio, gloſ. vnic. in cap. vbi c. de ætate & qualit. in 6. ſimilis in cap. ſignificaſti de foro compet. & in Clem. 1. verbo obſeruare de ſententia excommunic. & facit tex. in cap. à nobis, el 2. de ſentent. excomm. vbi Abb. & Felin. & l. fin. §. filijs autem ſam. C. de bon. quæ lib. ſi autem daremus, quod hoc argumentum procederet, corrigerentur quam plura iura de iure communi, loquentia in fauorem notariorum, quæ ſuas eſſe notas, & proprium patrimonium fatentur, d. l. quædam. §. nihil de edend. *Præterea*

Digitized by Google

rea eſſet extendere foralem diſpoſitionem de caſu magis dubitabili & obſcuro, ad caſum magis clarum. Nam caſus minus dubitabilis eſt caſus mortis, q̃m
14 difficilius † videmus, quod conceditur facultas diſponendi in morte, quam in vita, vt colligitur ex exemplis ſupra recitatis.

Tertio ſumitur argumentum ex amplitudine rationis d. for. anni 1564. ibi, *a fin y effecto que las notas no ſe oculte͂ y pierdã, y qualquiere pueda auer razon de los actos que quiſiere de aquellas*, hæc enim ratio, quæ finalis & vnica fuit ad legis deciſionem conſtituendam, non modo comprehendit, & adaptatur, & congruit diſpoſitioni factæ in vltima voluntate; ſed etiã cuiuis alteri diſpoſitioni factæ inter viuos, per viam contractus. Nam vbicumquè notæ potuerint conſeruari, ſi tradantur perſonæ fideli, ratio prædicta militat: quæ extenſio fieri poteſt ex ratione ampla dicti ſtatuti, ſeu legis muni-
15 cipalis. Vbicumquè † enim ratio legis, vel ſtatuti amplior & generalior eſt dicto ſeu diſpoſito, tunc ad amplitudinem rationis extenditur diſpoſitio, l. regula. §. fin. vbi Bart. & Bald. de iur. & fact. ignor. & in l. 2. §. ſi mater in verbo quid ſi curatoris, & in ver. quid ſi deceſſerint ff. ad Tertul. bonus tex. in l. nomen debitoris. §. fi. de legat. 3. Ergo cũ ide͂ finis poſſit cõſequi, quoad cõſeruatione͂ notularũ per diſpoſitione͂ factã inter viuos, qui acquiritur per teſtame͂tariã, & quã uis aliam vltimam voluntatem, idem aſſerendum videtur: itaque foros † cõ-
16 cedendo licentiam Not. per dictam rationem in vltima voluntate, licet alia non adeſſet ratio, intelligenda & extendenda eſt ad actus factos inter viuos, Iaſ. in l. quę de legato, nu. 1. ff. de legat. 1. Rolan. conſ. 68. num. 13. volu. 1. Portol. de Conſort. d. cap. 40. vbi quam plura allegat.

Vltimo cõſideratur, quod ſi aliqui teſtes deponunt de conſuetudine Notariorum Regni, qui aſſerunt, quod notarij Regij in hoc Regno conſueuerunt vendere ſuas notas, cuius conſuetudinis occaſione congrue factam fuiſſe diſpoſitionem à Iacobo Caſſado fuit iudicatum, ad not. in cap. fin. de conſuetud. & in l. 2. C. quæ ſit longa conſuetud. cum ſimil.

Verum quia tertium fundamentum nimis vrget ad deciſionem cauſæ, ideo fuit dictum verum eſſe ex ratione generali legem ampliari; ſed quia extenſio hæc eſt fauorabilis ſuſcipienda eſt cum ſuis qualitatibus, videlicet quod ſi notarius ve͂dat ſua prothocola & notas cuiuis notario, nihilominus notæ debent remanere in loco, in quo cedens erat vicinus & habitator, & non poſſunt ab eodem loco extrahi, ſed ibi debent extare, & notarius ceſsionarius debet vel viuere & habitare in d. loco cedentis, vel in eodem loco nominare notarium, ſi adſit, ſin minus ex loco viciniori, vt per dictos foros 1564. 1585. 1592. eſt diſpoſitũ. Bene tamen verum eſt, quod in hoc proceſſu non fuit declaratum, quod non exiſtente Notario in loco notarij cedentis, eſt facienda commiſsio, & tenetur notarius ceſsionarius comittere. Notas venditas notario loci vicinioris; quia hoc non fuit conſultatum à Iurato loci de Romanos: nihilominus tamen fuit habitum pro conſtanti in conſil. & abſque aliqua dubitatione, quod talis notar. eo in caſu, ſicuti in alijs in ſententia poſitis, tenetur & aſtrictus eſt, & fuit hoc relictum ad decidendum illud, vbicunq. per d. Iuratum, aut per alium Iudicem conſuleretur. & quia caſus hic eſt valde ſpecialis, & maxime notandus libuit ponere motiua.

Motiua.

D. L. G. Atten. content. De Conſilio pronuntiat, & reſpondendo cõſultanti declarat, eundem teneri ad reſtituendum, & liberandum Antonio de Eluira princ. M. Beuſo. Proc. prothocolla, notas, & ſcripturas quæ fuerunt Iacobi Caſſado Notarij vicini loci de Romanos, cum hoc tamen, quod dictus Antonius de Eluira debeat eaſdem ſcripturas

ras in dicto loco tenere ſub fideli cuſtodia, nec poſsit eaſdem ab eodem extrahere, ſed ibidem vel viuere, & habitare, & domicilium contrahere, aut ſi in eodem loco non vixerit, habitauerit, nec domicilium contraxerit, nominare vnũ ex notarijs dicti loci in commiſſarium debite & iuxta forum, non obſtantibus in contrarium ſupplicatis, quę, & alia ſupplicata per procuratores partium reſpectiue locum non habent. Quę ſane ſentẽtia lata fuit ſub die 30. Auguſti 1596.

Verum quia pro parte dicti Antonij petebatur reuocari inuentariatio. & cõmiſsio facta per dictum Iuratum Dominico Izquierdo, ac etiam petebatur annullatio actorum factorum per dictum Iuratum, fuit dictum in ſentẽtia alia ſupplicata locum nõ habere, & etiam quia petebatur condemnatio expenſarum, reuocatio autem & minus annullatio locũ non habebant ex cauſis propoſitis pro parte Antonij, quia non conſtabat de morte Iacobi Caſſado, tempore quo fuerunt commiſſæ notæ dicto Dominico Izquierdo, quia illud non erat de ſubſtantia, quotidie enim videmus fieri cõmiſsiones notularum per mortem notariorum, & tamen tempore prouiſionis notularum non conſtat de morte notarij, ſolum enim fit prouiſio ad petitionẽ notarij, qui petit ſibi prouideri de dictis notis, nec etiam conſtat iudici, an ille, qui petit ſibi notas prouideri, ſit notarius, nec quod ſit notarius petens vicinus & habitator loci, cuius erat notarius mortuus, ſiue decedens, illa ſiquidẽ prouiſio fit ad partis petitionem ad ſui pręiudicium, quia ſi notarius nõ ſit mortuus, tunc prouiſio non valebit, & ſimiliter ſi notarius prouiſſus non ſit vicinus & habitator loci notarij decedentis, prout colligitur ex omnibus foris ſuperius recitatis, & pro confirmatione ſupradictæ declarationis, & fortificatione tertij fundamenti ſupra poſiti conſiſideranda ſunt verba fori, ibi, *pueda diſponer y ordenar por teſtamento y vltima voluntad*, quæ verba (ſi recte conſiderentur) non poſſunt reſtringi ad vltimam voluntatem dumtaxat, quia licet verum ſit, quod ſub his verbis, concedo licentiam teſtandi, codicillandi, & per quamlibet aliam vltimam voluntatem teſtandi, non comprehendantur, niſi diſpoſitiones teſtamentorum, codicillorum & donationis cauſa mortis, l. fin. C. de codicil. l. fin. C. de donatio cauſ. mort. ni-
17 hilominus † etiam vltima voluntas inuenitur, quę non ſub teſtamento, nec codicillo, nec donatione cauſa mortis continetur, gloſ. in fin. in l. licet. C. de pact. & in hanc rem faciunt multa, quæ conſiderantur ab Andrea de Beſſet. in l. habeat de Sacroſanct. Eccleſ. in 9. quæſt. a num. 75. & 77. & 93. vbi arguit a ratione ſpeciali, nec negat, quin ſub gene-
18 rali diſpoſitione ſit comprehenſa diſpoſitio per viam contractus, ita quod † ea verba d. fori, *y vltima voluntad*, non reſtringantur ad vltimam voluntatem teſtandi, vt in caſu Andræ de Beſſet. d. n. 87. nam ibi diſpoſitio erat facta ſub verbis ſupra traditis, vbicumq; pater concedit filio licentiam teſtãdi, vel per quamlibet aliam vltimam voluntatem teſtandi, non vero dixit diſponendi, vt noſter forus innuit, quia reſtringit ſe Beſſet. ad caſum ſpecialem, nos autem ſumus in caſu longe diuerſo, vbicumq; enim lex decidit per verbum generale, non modo cõprehendit vltimam voluntatẽ per viã teſtamenti, ſed quãlibet aliã, & notari⁹ vẽdẽdo, vel donãdo, aut alias alienãdo ſuas notas, certe vltimã diſpoſitionẽ facit, quãdoquidẽ abdicat a ſe dominiũ & poſſeſsionem dictarum notularum.

Et vt hec res ſine dubio remaneat, cõſiderantur verba fori Tiraſſo. 1592. ibi *Que qualquier notario pueda diſponer de ſus notas en otra qualquier perſona, que bien viſto le fuere.* quæ verba adeo ampla ſunt, vt non modo contineant ſub his diſpoſitionem teſtamentariam, ſed quamuis aliam, dũ modo diſponens non poſsit aliam voluntatem habere ſuper re alienata.

Et pro complemento materię dici-
19 tur, quod † voluntas vltima non minus factis

factis quam verbis colligitur, l.reprehẽdenda. C. de inſtitut. gloſ. in l. de quibus. ff. de legi. & in l. dolum C. de dol. & in l.celſum C. de doli exceptione.Barba.conſ. 59. lib. 2. & vt dicit Maſcard. concluſ. 1415. ex verbis colligitur quem habere volũtatem, pro vt verba ſonant, Maſcard. ſupra ex num.24.& facit l. labeo.§.idem Tubero. ff.de ſuppell. leg.l. nepos Proculo de verborum ſigni.Bald. in c. Rodulphus colum.3.de reſcrip. ita-
20 què verba † in primis tanquam imagines voluntatum quærenda ſunt, & quoties adſunt verba mentem voluntatemque demonſtrantia.nihil aliud eſt querẽdum. Bald. per illum tex in l.fin. C. de
21 falſ. cauſ. adiect lega,nullum † ſane eſt maius teſtimonium mentis, & voluntatis vltime noſtrę,quam qualitas inſpecta verborum,Bal.l.in l.ad recognoſcendos, C. de ingenuis & manumiſſ. & conſ.101. col.3. volu. 3. plura per Maſcard.vbi ſupra ex d.num.24. cum ergo de hac volũtate vltima appertiſsimis verbis appareat:nam certum eſt Iacobum antedictum dicto Antonio ſuas notas vendidiſſe, quod cum non ſit de genere prohibitorum, dicendum fuiſſe permiſſum, ſicq; ſub illis verbis fori *por teſt.mento y vltima voluntad* hanc venditionem comprehendi cum nulla alia vltima voluntas poſsit expectari poſt dictam venditionem,quę rite recteque facta reperitur; maxime
22 quod † voluntas, quę colligitur ex facto ſubſequto, reputatur & intelligitur ſe extendere eatenus, quatenus factũ ſubſequtum eſt, Tiber. Dec. conſ.65.lib.3. num.5.Quare de his, & alijs merito fuit concluſum in cauſa in fauorẽ dicti Antonij; quod autem voluntas colligatur ex facto ſubſequto, bene deprehendĩtur ex verbis venditionis, nam per eam omne ius Iacobo pertinens fuit tranſlatum in dictum Antonium, & hoc in Aragonia difficultate caret, cum omnia fieri poſsint per inſtrumentum, dum tamen non contineant quid impoſsibile vel contra ius naturale.

DECISIO C.XLVII.

De commiſſione notularum, & de fide extracti non apparente nota originali.

SVMMARIVM.

Notularum Dominus cuilibet eas vẽdere poteſt, dummodo emptor domicilium conſtituat in loco notularum, & in quibus caſibus id fuit iudicatum,nu.1.

Inſtrumentum extractum,ſi de nota nõ apparet,non probat,niſi ſit extractum a notario rogato,num.2.

Quid autem ſi apparet de nota illius anni,licet in ea non appareat de nota illius inſtrumenti? num.3.

Inſtrumentum extractum per ſucceſſorem etiam amiſſa nota, quando probet ex Regiæ Audientiæ decreto.num.4.

Inſtrumentum firmam requirens & per notarium rogatum extra ctum an faciat fidem non conſtito de nota.& quando. nu.5.

Decretum Regiæ Audientiæ in hoc declaratur.num.6.

In Monitoria ſi exhibeatur originaliter comanda, in executione iterum exhibenda non eſt,& iudicauit Curia Iuſtitiæ Aragonum.num.7.

Inſtrumentum ſemel extractum in publicam formam, ſi conſtat eum non perditum,non poteſt iterum extrahi,& decreta in hoc Curia Iuſt. Aragonum.n.8.

Inſtrumentum ſi eſt nulliter extractum, quomodo peti debeat iterum extrahi.n.9.

IN proceſſu Dominici Izquierdo ſuper iurisfirma anno 1596.in Curia Iuſtitiæ Aragonum fuit determinatum, confirmando ſentẽtiam Iudicis

Iudicis à quo, quod quilibet dominus notularum † poteſt eas vendere cuilibet,
1 etiam extraneo, dummodo ille emptor veniat ad viuendum in loco notularum, vel eligat in commiſſarium aliquem notarium eiuſdem loci, in quo ſunt notæ, qui eas regat, & adminiſtret, & dicunt aliqui, quod idem poterit facere in aliquo loco vicino, quo poſsint partes ire ſine diſpendio, ad obtinendum inſtrumẽta: verum hoc habet dubitationem, & videtur contra ius, & forum.

Poſtea in proceſſu Michaelis de Oſſeñaldes ſuper prouiſione notularum, & conſulta in Curia Iuſtitiæ Aragonum, die 6. Octobris anno 1598. fuit determinatum idem, quod in ſuperiori proceſſu.

Si notulæ notarij non reperiuntur, in-
2 ſtrumentum † extractum per ſucceſſorem (cuius inſtrumenti nota non reperitur) non facit fidem de obſeruantia Regni, quod ſecus eſſet ſi fuiſſet extractum per notarium rogatum; nam tunc inſtrumentum facit fidem, licet non appareat de nota, ſed hoc quomodo intelligatur vide Couarru. cap. 19. practic. & 20. Bal. in rub. C. de fide inſtrum. Menoch. qui videtur dicere, quod hoc ſit verum, ſi
3 nulla adſit nota illius anni, ſecus † autẽ ſi apparet de nota anni, & in ea nulla inuenitur nota inſtrumenti extracti, nec laceratio aliqua facta de folio, vbi poſſet eſſe nota; nam non probat indubio, dum non datur aliqua nota ad partem: cogita tu in Regno.

4 Sed aduerte, quod fuit in Regia † Audientia iudicatum, quod ſi conſtat notam eſſe amiſſam facta inueſtigatione notularum, ſi non reperiantur, & non allegata & probata re aliqua contra notarium, qui fuit teſtificatus inſtrumentũ, nec contra ſucceſſorem, qui illud extraxit, quę præſumptionem contra illos inducat, & ſi inſtrumentum eſt antiquum, & in alijs inſtrumentis calendatum, ſeu mentionatũ, & præſertim ſi in vim illius inſtrumenti eſſet ſubſequuta aliqua poſſeſſio, ſeu effectus, ſi hęc omnia concurrant, cum amiſsione notæ, tunc faciet fidem inſtrumentum extractum per ſucceſſorem, vide in proceſſu Agnetis de Montoya euocationis perhorreſcentiæ in Regia Audientia, die 11. Madij anno 1569. vide in libro Cameræ Conſilij illius anni.

Sed hoc quod diximus, quod inſtrumentum extractum per ſucceſſorem in notis, non facit fidem, niſi appareat de nota, quod ſecus eſſet, ſi eſſet extractum per notarium rogatum, nam faceret fidem licet non conſtaret de nota, aliqui dicunt, quod in actibus firmę, qui requirunt firmam, non faciet fidem, ſi non conſtat de nota, licet ſit extractum per notarium † rogatum, & dicunt ſic fuiſſe
5 iudicatum in Regia Audientia in proceſſu Ioannis Vincente ſuper apprehenſione die 11. & 5. Aprilis & Martij 1570. allegant Gregor. Lopez lib. 9. tit. 19. partit. 3. 0, 7. Bald. in rub. C. de fide inſtrum. Verum iſti decipiuntur, nam iſtud exẽ-
6 plar † procedit (vt in illius motiuis) quãdo concurrunt aliquæ pręſumptiones contra partem de eo ſe iuuantem, prout colligitur ibi contra Ioann. Vincente, tam ex diuturno ſilentio, quam etiam ex productione inſtrumenti eo tempore facta, quo notarius, & pars obligata in inſtrumento erant mortui, & ex alijs ſuſpitionibus ſupradictis, & quia conſuetudo ſtricto iure eſt intelligenda, vt non extendatur ad caſum ſuſpectum: ex quibus conſtat non eſſe habendam rationẽ de inſtrumento exhibito.

Inſtrumentum debet originaliter exhiberi, & produci in iudicio. Sed quęro, ſi in monitoria executoria facio fidem
7 de quadam † comanda, & poſtea dimiſſa copia eam recupero, & ſolum copia remanet in proceſſu, & poſtea monito non dante rationes, vel dante, non tamẽ releuantes, certum eſt quod debet fieri executio in eius bonis, nunquid debet de nouo exhiberi comanda, tanquam in nouo proceſſu? Dic quod non, quia cum ſit vnus met proceſſus, qui inchoatur à monitoria, ſufficit ſemel exhibuiſſe originaliter inſtrumentum, foro quod ſcripturæ

pturæ & inſtrumenta ſemel exhibeantur: ſic fuit iudicatum in Curia Iuſtitiæ Aragonum in proceſſu Ioannis Puche ſuper ciuili, vel litera monitoria pignoratitia vigeſimo quarto. Nouembris, milleſimo quingenteſimo nonageſimo octauo.

8 Si inſtrumentum ſit extractum † in publicam formam, & illud non ſit perditum, quia ſcilicet de hoc conſtat, ex quo eſt inuentariatum, vel in poſſe iudicis, non poteſt ſecundo extrahi, nec iudex debet hoc mandare, quia ſolum illud poteſt mandare in caſu perditi inſtrumenti, iuxta obſeruantiam Regni, & non alias, & ſic dum reperitur inſtrumentum non eſt locus obſeruantiæ: ſic fuit ad hoc prouiſa firma, vide in proceſſu Petri Lopez Galuan ſuper iuris firma die 17. Februarij. 1590: & in proceſſu Didaci del Campo & aliorum ſuper iuris firma in mẽſe Iunij milleſimo quin-
9 genteſimo nonageſimo octauo. Sed dices tu ſi inſtrumentum eſt nulliter † extractum non poteſt iterato extrahi, Licet deperditum nõ ſit? Reſpondeo, quod hoc debet peti per viam declarationis in firma, quæ fundata eſt in regula generali, & ita fallentia debet poſtea allegari ad declarandam firmam, quia eſt fallentia facti, & non iuris; nam quæ ſunt iuris & fori, debent in prouiſione firmę ſaluari, & ſuppleri, quę vero ſunt facti, ſufficit per declarationem.

Inſtrumentum in quo non apponitur locus principalis, vbi celebratur, veluti in tali Ciuitate, Villa, Caſtro, &c. non valet, & etiam debet apponi locus loci, veluti in tali domo, Monaſterio platea talis Ciuitatis, Villæ ſeu Caſtri. Natta conſ. 329. Aymon. conſil. 288.

(†)

DECISIO C.XLVIII.

Quando de crimine vſurarum cognoſcat Iudex laicus, & quando Eccleſiaſticus, & an crimen vſurarum ſit mixti fori, vel mixtum crimen.

SVMMARIVM.

Vſurarum quæſtio ſi facti ſit, eius cognitio expectat ad iudicẽ ſecularem. num. 1. 7. & 9.

Delictum mixti fori, quod dicatur. num. 2.

Vſurarum quæſtio facti, eſt mixti fori, & quomodo de ea cognoſcit ſecularis. num. 3.

Vſurarum quæſtio facti ſpectat ad cognitionem ſecularis iudicis per viam executionis, & declarationis, & iuuando ius Canonicum, non determinando. num. 4.

Vſurarum quæſtio facti expectat ad iudicem ſecularem, & ſic ſecularis non poteſt inhiberi ab Eccleſiaſtico, ne de ea cognoſcat. num. 5.

Sententia lata à iudice ſeculari ſuper aliquo contractu, vel inſtrumento guarentigio, Iudex Eccleſiaſticus non poteſt illum inhibere, ne eam exequatur. nu. 6.

Matrimonialis cauſa, ſi in ea de quæſtione facti tractetur incidenter, & per modum cauſæ non principaliter, ſpectat ad ſecularem iudicem. nu. 8.

Poſſeſſionis iuris patronatus (eligendi, præſentandi, & ſimilibus) cognitio ad iudicem ſecularem pertinet, quando veritas tituli non requiritur ad cognitionem rei de qua agitur. num. 9.

Vſurarum quæſtio iuris principaliter, & in-

R

& incidenter pertinet ad Eccleſiaſticum, & interim ſuperſedendum eſt a iudice laico, donec ea finiatur. num. 10. & 11.

Uſurarum cognitio, ſiue agatur de quæſtione iuris, ſiue facti, an ſpectet ad Iudicem laicum. nu. 12. & 13.

Uſurarium punire poteſt, & pœnam augere Iudex, & lex ſecularis iuuando ius Canonicum. num. 13.

Uſuræ quæ ſuccedunt loco intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis, eius cognitio ſpectat ad ſecularem, & de ea cognoſcit, etiam ſi agatur de quæſtione iuris. num. 14.

Uſuræ quęſtio iuris, ſi notoria ſit, & deciſa per ius Canonicum, de ea cognoſcit ſecularis. num. 15.

Periurium quem eſſe, ſi id ſit in iure clarum, cognoſcit ſecularis, ſecus ſi dubium. num. 16.

Iudex ſecularis cognoſcit, quando determinatio rei ſpiritualis eſt notoria ex actis, vel confeſſione partium. nu. 17.

Uſuraria cauſa licet non expectet ad ſecularem, tamen poteſt ponere pœnas contra vſurarium per ſtatutum, vltra pœnas iuris iuuando ius Canonicum. numero 18.

Iudex inferior, qui non poteſt ſtatuere contra factum ſuperioris, poteſt tamen addere pœnam, ſi prohibitum a ſuperiore omittatur. num. 19.

Forus attendentes, & alij loquentes de vſuris, intelliguntur. num. 20.

Uſuræ prætextu iudex ſecularis inhibitus a Eccleſiaſtico debet ſuperſedere in cauſa. numer. 21. Secus in proceſſibus priuilegiatis. num. 22.

HÆC materia cum per manus multorum tradatur, quorum aliqui exiſtimantes obſequium magnum præſtare foro ſuo, ſi omnẽ vſuræ cognitionem ſibi tribuant, non diſtinguẽtes caſuum diuerſitatem, nec adhęrentes iuris Canonici antiquis interpretibus; hæc enim eſt miſeranda calamitas præſentis temporis; in quo nullum ſibi vendicant locum antiqui illi patres vtriuſquè iuris fontes, ſed deriuati, & longe diſtantes riuuli, ex quibus aqua vix hauriri poteſt; ita rem ſine ducibus, & ratione tractant, vt ferè nihil certi habeamus: alij ad antiquas tabulas, potius quam ad intimam Philoſophiam iuris Canonici recurrentes, ita exterminant cognitionem ſecularem; vt ferè nunquam ei locum dimittant. Ideo nos (prout de more ſolemus) duce Deo, omnibus perpenſis, tradenus veram reſolutionem in hac matera. In qua prima concluſio eſt, quod de quæſtione facti † cognoſcit ſecularis, veluti an ſic
1 ſit celebratus contractus, quia partes ſunt concordes; quod ſi ſic eſſet celebratus, eſſet vſurarius, Bart. in l. Titia, num. 8. Roman. numer. 7. ſolut. matrim. & in l. quotiens, de iudic. Federic. de Senis conſil. 96. Couarru. de ſponſal. 2. par. cap. 8. §. vltim. num. 4. & 5. Clar. §. fin. quæſt. 2. numer. 37. Gutier. de iuramento confirmator. 1. part. cap. 2. num. 55. Fontanel. de pact. dotal. clauſ. 4. glo. 13. par. 2. numer. 50. qui alios allegat, & rem cum magna ingenij dexteritate reſoluit, probatur in cap. poſt miſerabilem de vſuris, Roland. conſil. 75. numer. 36. in 1. Barboſ. in l. Titia, num. 58. verſ. ſed nõ eſt recedendum, ff. ſolut. matrimo. vbi de magis communi, ita vt talis quæſtio ſit mixti fori, aduertendo tamen (in quo aliqui decipiuntur) quod mixti fori dicitur † delictum, quando cognoſcit laicus, quoad laicos, & Iudex Eccleſiaſticus, quoad Clericos, & etiã laicus: ita tamẽ, quod eſt locus prꝗuentioni, Barboſ. in l. Titia, num. 51. ff. ſolut. matrim. Fontanel.
2

tanel. de pact. nuptial. clauſ. 4. gloſ. 13.
par. 2. num. 45. & 61. tale eſt crimen ſacri
legij, & ſimilium: delictum vero mixtũ,
ſeu mixtus forus dicitur, quando vtro-
què iure pariter eſt prohibitum, & tunc
Iudex ſecularis cognoſcit inter ſecula-
res, Eccleſiaſticus inter Eccleſiaſticos,
vt furtum, homicidium, & ſimilia: eſt igi
tur quæſtio facti vſuræ † mixti fori, &
3 poteſt actor coram ſeculari, vel Eccle-
ſiaſtico Iudice agere, cap. ad noſtram, 7.
de iureiurand. Abb. Felin. in cap. cum ſit
generale, de foro competent. Alciat. in
cap. 1. num. 54. de officio Ordinar. Paul.
conſ. 109. num. 2. in 1. & tunc ſecularis co
gnoſcens ſuper facto, declarat contra-
ctũ eſſe vſurarium, non principaliter, ſed
per modum cauſæ, Nauar. in c. cum con
tingat, 2. remed. de reſcrip. Bald. in Au-
then. ad hæc, nu. 2. C. de latin. liberta. tol
lend. quia id fit declarando, quod à iu-
re Canonico eſt deciſum, & expreſſum
per modum declarationis, quæ nunquã
eſt prohibita iudici ſeculari, Dominicus
in cap. vnic. nu. 5. in fin. de iure patronat.
in 6. Dec. conſ. 127. Aufrer. de poteſtat.
Eccleſ. 4. regul. fallen. 21. Bellug. rub. 11.
§. de vſur. num. 19. pagin. 54. Peguer. de-
ciſ. 30. num. 23. & tunc ſecularis dicitur
4 executor iuris Canonici † non determi-
nator, in ſimili Caſtrenſ. de legib. lib. 1.
capit. 8. regul. 21. Gutierr. de iuramento
confirmator. 1. par. cap. 2. numer. 27. &
hoc modo declarat ſecularis, quem eſſe
periurum; ſi id ſit in iure clarum, ſecus
ſi dubium; Roman. ſingular. 420. Felin.
in cap. cum ſit, de for. competenti, no-
tabil. 7. Alexand. ad Bartol. in l. de per-
iurio, de crimin. ſtellionat. Imo ſuper
5 quæſtione facti † non poteſt Eccleſia in-
hibere iudici ſeculari, ne cognoſcat, Ca-
gnol. in l. 2. num. 62. C. de pacti. inter
emptor. & venditor. rationem tradit
Hippolitus Singular 490. Et an poſſit
6 Eccleſia † inhibere ſeculari, poſtquam
ſententiam tulit ſuper contractu, ne
eam exequatur, vel aliud inſtrumen-
tum guarentigiatum? dic quod non de
iure, nos de Inhibitio. cap. 5. §. 8. num.
14. cap. 9. §. 2. num. 3. cap. 5. §. 9. n. 79.
Barboſ. vbi ſupra, numer. 54. ſupradi-
ctę concluſionis ratio eſt: quia vbicum-
7 què † cauſa ſpiritualis eſt talis, quod
ſufficit conſtare de facto, vel quaſi poſ-
ſeſsione iuris, ad rem de qua agitur, nec
requiritur veritas tituli, tunc ſecularis
Iudex de cauſa facti cognoſcit, ita Do-
ctores ſupradicti, Fontanel. num. 25. talis
enim cauſa facti non eſt ſpiritualis, Bar-
boſ. num. 28. & 30. etiam ſi in ſententia
facti faciat mentionem de legitimitate
tituli, per modum cauſæ incidenter, &
8 ſic † cognoſcit Iudex ſecularis, de quæ-
ſtione facti in cauſa matrimoniali, iuris-
iurandi, decimarum, & in excommuni-
catione, cap. decernimus, de ſententia
excommunicatio. in 6. vbi ſolum quæri-
tur in facto; an contra aliquem ſit prola-
ta ſententia excummunicationis, vt ex-
pellatur à iudicio, Fontanel. vbi ſupr. &
9 de poſſeſsione iuris † patronatus, præ-
ſentandi, eligendi, & ſimilibus, cap. ſi-
gnificauit, de teſtibus: vbi de quæſtion.
facti iuris patronatus agit iudex laicus,
& de poſſeſſione beneficij, vbi colora-
tus titulus ſufficiat, vt in interdicto re-
cuperandę, & retinendæ cognoſcet lai-
cus: in his enim, & ſimilibus caſibus, ex
quo cognitio facti eſt ſeparata á quęſtio-
ne iuris, ita quod ſine examine iuris ſuf-
ficit quæſtio facti ad rem, de qua agitur,
cognoſcit iudex ſecularis, nec requiritur
veritas tituli, & ſecus eſſet, quando veri
tas tituli foret neceſſaria ad cauſam fa-
cti, vt in facto hęreſis, Clericatus, & peti
torio rerum ſpiritualiũ, & in interdicto
adipiſcendę, tunc enim non cognoſcit ſe
cularis, vt dicam, Deo duce, in additioni
bus ad tractat. de Inhibitio. & in vim ſu-
periorum, vidimus multoties iudices ſe
culares cognouiſſe de quæſtione facti
vſurarum, & condemnaſſe vſurarios
ad pęnas fori, quãdo quæſtio iuris eſt no
tiſſima, & á iure Canonico deciſſa, nota-
què apud omnes, vt in manifeſto mutuo,
de quo cõſtaret per confeſſionẽ iudicia-
lem, vel inſtrumentũ, de quo poſſem da
re infinita exẽplaria, & vide in proceſſu

Laurentij de Seſſe ſuper iurisfirma anno
1589. vbi conſtabat de vſura per confeſ-
ſionem iudicialem,& ſic per inſtrumen-
tum:& in proceſſu Auguſtini de Abie-
go ſuper iurisfirma 27. Ianu. 1587. quæ
firmæ non fuerunt reuocatæ, nec for-
mata competentia, ex quo erant iuſtæ
& claræ, & in eis fuit cognitum de quę-
ſtione facti. De quæſtione vero iuris an
ſit † contractus vſurarius, nec ne, co-
10 gnoſcit ſolus Eccleſiaſticus, quia ſolus
ipſe declarat, vtrum quid ſit peccatum,
cap. nouit. de iudic. cap. per venerabi-
lem qui fil. ſint legiti. ita Doctores om-
nes loqnentes de quæſtione facti, Lapus
allegatio. 56. eſt receptiſsima ſecundum
Decium, conſil. 170. numer. 3. Socinum
88. num. 23. in 4. Barboſ. num 49. dicens
receptam ab vſu,& Eccleſia Romana,&
communẽ dicit,& ſequitur Nauar. in c.
nouit. 6. notabil. num. 44. & hoc, etiam
11 ſi incidenter † opponatur exceptio vſu-
rę contra executionem coram laico pe-
titam, quia remitenda eſt quęſtio iuris
ad Eccleſiam & interim ſuperſedẽdum,
donec illa finiatur, argum. c. tuam de or-
dine cognitio. Feder. de Senis conſil. 96.
Paul. 109. n. 2. lib. 2. Bar. in d. l. quoties, Ro
land. 75. n. 37. Clar. §. fin. n. 37. quæſt. 2. Gu
tier. de iuram. confirmatorio 1. par. cap. 2.
n. 30. Gamma deciſ. 104. & ſic eſt crimen
Eccleſiaſticũ, Barboſ. n. 48. Clem. diſpẽ-
dioſam de vſur. vbi gloſ. & gloſ. in c. 1. de
offic. ordinar. & in c. cũ ſit generale ver-
bo malefactores, & per cõſequens iudex
ſecularis non cognoſcit c. 2. de iudic. c. ſi
iudex laicus, cap. vt inquiſitionis §. pro-
hibemus de Heretic. in 6. imo remittẽda
eſt ad Eccleſiaſticum, Deci. conſ. 170. n. 3
Alciat. in c. 1. n. 35. de offic. ordina. Nauar.
vbi ſupra, tenent & multi dicti per Fon-
tanel. numer. 46. Farinac. in praxi. cri-
minal. 1. par. tom. 1. tit. 1. de inquiſitio. q.
8. à num. 134. & n. 140. 4. concl. de mag.
communi, licet ipſe ſequatur ſequẽtem
Fontanel. opinionem, qui Fõtanela aliã
mediam opinionem ſequitur à num. 40.
12 verſ. eſt igitur, dicens quod † eſt mixti fo
ri, ſiue ſit quæſtio iuris, ſiue facti, ſiue
principaliter, ſiue incidenter de eá aga-
tur, & ſiue Ciuiliter, ſiue Criminaliter,
intendens media via pacem inter intel-
lectiuos conſtituere, & num. 51. dicit hæc
in praxi magis receptam eſſe, quod etiã
dicunt Farinac. num. 140. Couar. lib. 3. re
ſolutio. cap. 3. poſt principium, & primo
ponderat Fontanella, quod ex authorita
te multorum iudex ſecularis punit vſu-
rarium, quod licet verum ſit, non ideo
ſequitur queſtionem iuris eſſe mixti fo-
ri, ita Barboſa, ſiquidem ſecularis † lex,
13 & iudex ſecularis poſſunt pænam auge-
re, & punire vſurarium iuuando ius Ca-
nonicum, gloſ. tolli in Clemẽtina ne Ro-
mani de electione, cognoſcendo de quę
ſtione facti tantum, vel poſt quam fuerit
per Eccleſiam declaratum eſſe vſuram,
vel vſura ſit notoria, vt infra dicam, &
quod etiam dicit Fontanella, nume. 49.
quod ſcilicet cognoſcat laicus, ſi inciden
ter deducatur queſtio iuris vſurę, mi-
nus ſatisfacit, ſi principaliter non poteſt
cognoſcere, prout non poteſt, quare ipſe
ſubtili ingenio aduertens obiectum hoc
verſ. verũ & c. dicit, & principaliter poſ-
ſe laicum cognoſcere, quod nos nega-
mus ex magis recepta ſententia, iurium
& rationum authoritate, & licet velit ip-
ſe minus priuilegium concedere vſura-
rum cauſis, quam alijs ſpiritualibus, &
Eccleſiaſticis num. 50. emanat tamẽ hoc
ab eodem principio, an ſcilicet crimẽ v-
ſurę ſit Eccleſiaſticum, quod nos arbitra
mur, vt dixi, non animo iudicium facien
di de eius ſententia, nec alicuius gloriæ
cupidini (abſit enim a me tãta animi ela-
tio) ſed quia communes & receptas ſen-
tentias amplector, & ab eis non recedo,
niſi euidenter appareant falſę; rationes
quas adducit Couar. non cõuincunt opi
nionem cõmunem, quidquid eas iuuet
Fontanella cum magna ingenij claritа-
te (ſalua pace tãti viri) ita inuenio fuiſſe
indicatum in proceſſu Mariæ Manaria,
contra Ionnem Porquera, ſuper compe-
tentia iuriſdictionis, vigeſimo octauo
Septembr. milleſimo quingenteſimo no
nageſimo ſeptimo: Sed hoc exemplar
non

non ſatisfacit,ſolum enim ex eo deducitur poſſe Eccleſiaſticum cognoſcere & ſic eſſe mixti fori,vel mixtum crimen,& in hoc tendunt fere omnia exemplaria, quæ infinita ſunt:verum interminis hoc fuit iudicatum in proceſſu Chriſtofori la Hoz,de quo infra.

14 Verum hęc concluſio limitatur aliquidus modis:& primo, vt † non procedat in vſura,quæ ſuccedit loco intereſſe ceſſantis,vel dãni emergentis,hoc enim eſt permiſſum, etiam in iure Canonico, gloſ.in cap.conqueſtus de vſuris, & ceſſat ratio, quare dici debeat delictum Eccleſiaſticum, Cagnol.in l. curauit nu. 45.C.de actio.empti.

15 Limitatur ſecundo, ſi quæſtio † iuris ſit notoria,& deciſſa per ius Canonicum, tunc enim cognoſcit ſecularis, & pronuntiabit, Fontanel. numer.56.Barboſ.52. quia tunc apud doctos non eſt dubia quęſtio, ſed deciſſa, & quod de iure determinatur, certum & indubitatum dicitur, l. ornamentorum vbi Bart. de aur. & argent. legat. & hinc ſecularis eſt executor,Gutier.de iuram. confirmator.1.part. cap.2.num.27. & in hoc caſu ſecularis nihil determinat, ſed detegit, quod non eſt prohibitum ſeculari,Belluga rub.11.§.de vſſur.numer.19. Peguera deciſione 30. numer.23. ſic, iudex † ſecularis declarat quem eſſe per

16 iurum,ſi id ſit in iure clarum,ſecus ſi dubium. Felin.in cap.cum ſit generale nu. 7.de foro.competent.& idem in quęſtione iuris rei ſpiritualis notoria, late Barboſ.vbi ſupra num.52.vbi, quod quando determinatio rei ſpiritualis,vel Eccleſiaſticę eſt notoria ex actis,vel confeſsione partium,abſque diſcuſsione,determinat ſecularis, Speculat. in tit. de reconuentio,§.nunc dicemus numer.2. Bald. in l. vnic.nume.37. C.de confeſ.Ancharran. in Clementina diſpendioſam num. 8.de vſur.Alex.in l.Titia numer. 8. vbi ſupra: & tunc cauſa non eſt remitenda, & in his terminis recipiendus eſt Guid.Papę. conſ.180.numer.2. & alij dicentes laycũ poſſe cognoſcere de vſſura incidenter coram eo deducta, & ſic communiter ſeruari,quem ſequuntur Clar. queſt.37. Peguer. deciſione 30.numer.23. Cephal. conſ.402. num. 26.lib.3. Hippolitus Riminald.conſ.399.num.21 in 4. nam iſti intelliguntur, in his terminis Barboſ. nu. 53.& iſto modo procedunt illi proceſſus Laurentij de Seſſe, & Aug.de Abiego ſupra numer.9.

18 Limitatur tertio, vt licet † ſecularis non cognoſcat, poteſt tamen ponere penas per ſtatutum contra vſurarios, vltra pænas iuris, iuuando ius Canonicum, gloſ.tolli, in Clementina ne Romani de electione,Cinus & alij in l. improbum C. exquibus cauſ. infam. irrogetur Alciat.in cap.1.num. 76. de officio ordinar. Fontanel.numer.41.vbi ſupra Anton.de Butrio in cap. cum ſit generale col. 2. Clar.in §.vſura nume.3.Couar.de ſponſ. 2.part.cap.6.numer.19.Marant.tit.de inquiſitionibus à numer. 112. Menoch. de arbitrar.lib.2.caſ.308.à numer.41. Fontanel. vbi ſupra clauſ.4.glo.13.part.2.num. 42.In impoſitione tamen penę arbitrabitur ſecularis ſuper expreſſam à iure, computando pęnam, quam vſurarius Epiſcopo ſoluit, Gemina.in c.1.de vſur. Alciat in cap.1.de officio ordinar. & iſto caſu.practicatur dicta gloſ.tolli: quod in

19 ferior, qui non † poteſt ſtatuere contra factum ſuperioris, poteſt tamen addere pænam,ſi prohibitum á ſuperiori omittatur,quam gloſ.extollit Felin.in cap.1.de ſponſ.num.13. Dec.in cap. quę in Eccleſiarum col.4. de conſtitutionibus, ſicut & lex ciuilis contra periuros inſurgit, eos plectendo, licet tale crimen mere Eccleſiaſticum ſit. l. ſi quis maior C. de tranſactio. Roman. conſil. 512. & ſic intelligitur forus 2. & 3. de crimin. falſi. ſed dicet aliquis contra regulam principalem ſupra poſitam: quod de quæſtione iuris cognoſcit ſolus Eccleſiaſticus: ſi hoc ita eſt,quomodo quotidie in vim fo

20 ri Attendentes,†& aliorũ de vſur. videmus corã iudice ſeculari agitari cauſas vſurarum, etiam vbi dubitatur, an ſit

vſurarius cōtractus, nec ne, & ſic de quęſtione iuris, & maxime, quia leges municipales ſtatuunt ſuper vſuris in modo procedendi, & in alijs contra vſurarios, per quod videtur eſſe mixtum crimen, vel mixti fori, vt alij volunt, ita Peguer. deciſ. 30. numer. 23. Archidiaco. in Can. quid dicam 14. quæſt. 4. Ancharr. conſi. 236. num. 3. Couarr. lib. 3. variar. cap. 3. qui alios allegant, Andreas Siculus in c. cum ſit generale num. 175. vbi Marian. numer. 22. Cacheran. deciſ. 137. Burſat. conſ. 90. num. 27. in 3. qui omnes concludunt, poſſe ſecularem cognoſcere inter laicos, Eccleſiaſtici m inter Eccleſiaſticos. Ad hęc poteſt reſpondere multipliciter. Primo, quod contraria opinio ſit falſa, noſtra autem communior, & recepta, Lappus allegat. 56. & ſolū erit mixtum crimen, quando agitur tantum de quæſtione facti, Felin in cap. cum ſit generale num. 1. verſ. 3. opinio, Nauarr. in d. cap. nouit. 6. notabil. num. 44. Gregor. Lopez. l. 58. tit. 6. Parrit. 2. numer. 1. & in hunc modum dicunt practici Regni, fore intelligendos Foros Aragonum de materia loquentes, vt ſic ſint conformes iuri communi, quando ſcilicet conſtat contractum eſſe vſurarium, ſed dubitatur ſuper facto, an Titius illud ſic fecerit iſto enim caſu ſecularis cognoſcit, nō aliàs, vel fore practicandas ſimiles leges municipales in caſu primæ & ſecundæ limitationis, non alias. Ita Barboſ. nu. 51. 52. & 53. neq. obſtat, quod leges municipales ſtatuant ſuper vſuris, eas prohibēdo, quia non ex hoc deſinit eſſe crimen Eccleſiaſticum vſura, ſuppoſito quod à principio ſolo iure Canonico fuerit prohibita; de iure vero Ciuili non, quia permiſſæ fuerunt vſuræ, licet taxatæ l. eos C. de vſur. Barboſ. num. 50.

Dici etiam poteſt, quod licet ſtatuta diſponentia ſuper vſuris in modo procedendi & decidendi cauſas, non valeant; Federic. de Sen. conſ. 96. num. 1. Dec. conſ. 170. numer. 3. ſi tamen de facto iubeantur ea ſeruari, ita quod non poſſit dici de nullitate illorum, de vtroq. addito per ſtatutum, Eccleſiaſticus non cognoſcit, Paul. conſ. 210. lib. 2. Iaſ. in l. quotiens num. 8. C. de Iudic. Riminald. conſ. 218. à num. 73. lib. 2. Alex. in l. Titia nu. 10. ſolut. matrimo.

Vltimo poteſt reſponderi, leges has municipales latas contra vſurarios circa penas, & modos procedendi fore intelligendas poſtquam conſtiterit vſurarios eſſe tales, coram Eccleſiaſtico: quia aliter de illis cognoſcere non poſſunt, Abiles in capitibus prætorum, capit. 50. verbo vſur. colum. 3. pagin. 271. Gutierr. de iuramentor. confirmator 1. par. cap. 2. à num. 37. Azeued. l. 1. tit. 21. lib. 4. ordinat. num. 186.

21 Illud citra omne dubiū † eſt, quod ſi Eccleſiaſticus inhibeat ſeculari ſub prætextu vſurę, debeat ſuperſedere ſecularis, nos latè de inhibitioni cap. 27. vbi apparet de communi & de recepta in praxi, & vltra ibi allegatos tenet idem Padilla in l. 1. num. 49. C. de iuris & facti ignorantia Gutierrez de iuramento confirmato. cap. 2. num. 11. quidquid contrariū teneant Mandoſ. Portol. Angel. Anchar. & alij allegati per nos ibi, numer. 3. & 7. Barboſ. in l. Titia num. 54. ſolut. matrim. Couar. de ſponſal. 2. par. cap. 8. §. 12. nu. 5. Beroi. quęſt. familiari 77. Lancellot. de attentat. 2. par. cap. 4. 2. limitat. num. 26. Azeued. l. 1. tit. 21. lib. 4. numer. 186. ſicut etiam poſtquā ſecularis cognouit de vſura & ſententiam tullit, non poteſt Eccleſiaſticus inhibere ei, vt ſuperſedeat Anchar. 234. Felin. in cap. 1. num. 12. de iure. iur. Barboſ. vbi ſupra & eſt de iure verior. Sed in praxi contrarium ſeruatur communiter, cum diſtinctione; quia ſi de vſura conſtat per inſtrumentum inhibetur abſolutè per Eccleſiaſticum, & competentem iudicem, ſi vero conſtat per teſtes, inhibitio Eccleſiaſtici non ſuſpendit executionem inſtrumenti; ſed ea fit retractabiliter, ſi poſtea conſtet de vſura Mandoſ de Inhibitio. quęſt. 14. & 72. & 10. cum ſequentibus Bimius conſ. 21. numer. 1. reſeruato iudicio ordinario Iudici Eccleſiaſtico vide in Proceſſu Chri-

Christophori la Hoz ſuper competécia, 5. Iulij 1609. actuario Loſilla; vbi ex hoc cap. via executiua fuit dimiſſa ſeculari, ordinaria autem reſeruata iudici Eccle-
22 ſiaſtico, & fuit mandatum parti, quod daret cautionem in caſum quo declararetur contractũ vſurariũ, ſecundũ Barboſ. in l. Titia nu. 54. ſolut. matrim. idem im proceſſu Ioan. de ſanct. Ioan. cõtra Petrũ Cerdam mẽſe Maij. 1608. ſuper competencia. Illud tamẽ eſt certum, quod quo modocumq; inhibeatur, etiam in vim inſtrumenti, proceſſus priuilegiati non poſſunt impediri veluti apprehens. & manifeſtationis: vide nos de inhibitio. cap. 9. §. 2. & cap. 5. §. 8. num. 14.

DECISIO CXLIX.

An extincta vniuerſitate extinguantur iura ſuper ea impoſita.

SVMMARIVM.

Vniuerſitas moritur, & viuit, ad inſtar, & ſimilitudinem hominis, & quibus modis mors vniuerſitatis contingere poſſit declaratur. num. 1.

Vniuerſitas recedentibus ſucceſſiue habitatorbus, vſq; ad duos, vel tres ſuperſtites remanet repreſentata, in duobus, vel tribus ſuperſtitibus, qui ſunt veluti reſidui vitales ſpiritus vniuerſitatis. num. 2.

Vniuerſitas dicitur mori repentino, & ſubitaneo caſu, veluti incendijs, inundatione, terremotu, ac etiam omnibus vicinis totaliter ipſam deſerentibus. num. 3.

Vniuerſitas dicitur viuere, & conſeruari in duobus, vel etiam in vno ex habitatoribus, licet omnes alij pereant. numero 4.

Textus in l. Neratius Priſcus, de verbor. ſignificatione declaratur, & diſſoluitur antinomia iſtius legis, cum lege ſicut, §. Decuriones, ff. quod cuiuſque vniuerſitatis nomine. num. 5.

Vniuerſitas, vt de nouo conſtituatur, ad minus requiruntur tres perſonæ, licet ad eius conſeruationem vnus tantum ſufficiat. num. 6.

Vniuerſitas vt conſeruetur nõ eſt neceſſarium, quod perſonæ ſuperſtites ſint naturales, aut originaij, aut a talibus deſcendentes, quibus iura vniuerſitatis conceſſa fuerunt. num. 7.

Vicinus, vt quis dicatur ad gaudimenta vniuerſitatis, ſufficit habitare in vniuerſitate, vel contrahere domicilium. num. 8.

Municeps, quis dicitur alicuius loci, ratione habitationis. num. 9.

Forenſis dicitur ciuis, ſi ſoluit onera pro rebus, quas habet in vniuerſitate. numer. 10.

Forenſi non imponitur collecta pro rebus exiſtentibus in oppido, vbi imponitur collecta. nu. 11.

Collecta imponi non poteſt, ſi perſona non eſt ſubdita ratione originis, vel domicilij. num. 12.

Incola, & habitator in aliquo loco gaudet illius priuilegijs. num. 13.

Vniuerſitas noua, & noui habitatores non tenentur, nec adſtringuntur actionibus perſonalibus, quibus vniuerſitas de mortua & antiqui habitatores tenebantur. numer. 14.

Mori, & extingui dicitur vniuerſitas, quoad extinctionẽ actionum perſonalium, quando omnes vicini receſſerunt, abſque ſpe, & animo redeundi. num. 15.

Vniuerſitatis iura deſtruuntur, ad de-

deſtructionem, & extinctionem uniuerſitatis. num. 16.

Vniuerſitas, cuius nulla forma, nec materia remanet, dicitur extincta, licet poſtea readificetur. num. 17.

Vniuerſitas, bifariam conſiderari poteſt, vel formaliter, vel materialiter. n. 18.

Obligationes perſonales extinguũtur, vbi vniuerſitas extinguitur quoad ſuam formalitatem, collectionẽ ſcilicet vicinorum, & habitantium in ea, licet remanſerit idẽ territorium. num. 19.

Hypothecaria actio remanet quoad territorium, collegio formaliter deſtructo, contra quod talis actio competebat. nu. 20.

Actiones reales remanent quoad territoriũ, vniuerſitate formaliter extincta, licet pereant actiones perſonales. nu. 21.

Vniuerſitas non videtur totaliter extincta, vbi deſtructo loco, remanet aliqua ſpes probabilis reparationis, vel refectionis. 22.

Vniuerſitas non reſoluitur, vbi vicini recedunt à loco propter mortalitatem, animo redeundi, num. 23.

Lex proponebatur. de iudicijs. declaratur. num. 24.

Vniuerſitas noua tenetur ſoluere cenſualia impoſita ſuper antiqua vniuerſitate, vbi vicini qui vniuerſitatẽ repreſentant, non mutantur, ſed ſolum mutant locum in eodem territorio. num. 25.

Nauis, quæ res mobilis eſt, ſi diſſoluatur animo iterum eam conſtruendi, poſtquã fuerit de nouo conſtructa, dicitur eadẽ nauis; ſecus, ſi diſſoluatur abſq; animo, & intentione iterum eam conſtruendi. n. 26.

Vniuerſitas, quæ dependet à domibus, & vicinis, & ſimiliter domus quælibet deſtructa totaliter, licet in eodem ſolo fabricetur, noua domus, & vniuerſitas dicitur. num. 27.

Vniuerſitas funditus deſtructa, ſi poſtea conſtruatur de nouo, non dicitur readificari, ſed ædificari de nouo: maxime quando nulla remanſit ſpes readificationis. n. 28.

Obligationes conciliares, & perſonales antiquæ vniuerſitatis, iam deſtructæ, non comprehendunt nouã vniuerſitatẽ, nec populatoros illius, qui non ſunt nominati in illis obligationibus, & ita refertur iudicatum in Regia Audientia. num. 29.

Loco depopulato, & deſtructo, ſi alius intra terminos prioris loci fuerit ædificatus, idem locus eſſe cenſetur, ſubrogaturq; in locum prioris, quod declara, vt infra. nu. 30.

Locus, vel ciuitas deſtructa, ſi poſtea fuerit repoſita in loco diuerſi territorij, noua cenſetur ciuitas. num. 31.

Caſtrum deſtructum ſine ſpe readificationis auctoritate ſuperioris, amittit omnia iura, & priuilegia; nec illa recuperat, ſi readificetur, ſecus ſi deſtruatur a Tyrano, vel ab hoſtibus, quia ſi readificetur, retinet omnia iura ſibi antea competentia. nu. 32.

Locus deſtructus ab hoſtibus, tunc recuperat iura, & priuilegia, vbi intra eundẽ terminũ, & territorium fuerit readificatus. num. 33.

Loci deſtructio facta impetu fluminis, æquiparatur deſtructioni factæ impetu hoſtium. num. 34.

Eccleſia deſtructa ab hoſtibus, licet fuerit à Canonicis derelicta, non amittit iura & priuilegia, conſeruanturque Canonicis, qui in priorum locum poſſunt ſubrogari. numer. 35.

Vicini deſſerentes aliquem locum ob impetum fluminis, non videntur ſe abſentaſſe animo deſſerendi locum, ſed ponendi ſe in tuto. num. 36.

Readi-

Readificatio loci dicitur facta incontinenti, licet octo menſes, vel plus tranſacti fuerint ante readificationem, ſi illo medio tempore fuerint facta præparamenta neceſſaria. num. 37.

Emphyteutica re in totum extincta, finitur emphyteoſis. num. 38.

Noua vniuerſitas cenſetur, vbi non ijdem vicini vniuerſitatis antiquæ, ſed alij diuerſi vniuerſitatem readificauerunt, ſibe intra, vel extra territorium prioris loci fuerit nouus locus conſtructus. num. 39.

Molina in verbo cenſualia, verſ. in cenſuali. declaratur. num. 40.

Bart. in l. eius qui, in §. celſus, ff. ad municipali. declaratur. num. 41.

Eccleſia deſtructa retinet iura ſibi competentia, propter ſpem readificandi. nu. 42.

Spes readificandi non poteſt conſiderari in vniuerſitate deſtructa, vbi priores habitatores omnino perierunt, nec amplius viſsi ſunt. num. 43.

Vniuerſitate reſoluta, non pereunt actiones reales, & hypothecariæ, & ita iudicatum in Regno. num. 44.

Actiones reales, & hypothecariæ ſolo adhærent fixæ, & immobiles. nu. 45.

Vniuerſitate extincta, vel reſoluta, abſque culpa, & facto vicinorum, etiam reſoluuntur actiones reales, & hypothecariæ ex opinione multorum. num. 46.

Depopulato, & extincto populo, ius paſtus pertinet ad dominum habentem iuriſdictionem. num. 47.

Vſufructus relictus ciuitati extinguitur per eius mortẽ, vel depopulationẽ. n. 48.

Locus readificatus in alio ſolo per vicinos priores loci, ex quo idem locus cenſetur, retinet omnia iura, & vſufructum priori relictum. num. 49.

Aſsignatio terminorũ facta per Regẽ, vel Principẽ, facta cenſetur ſub qualitate vniuerſitatis, & commorantium. nu. 50.

Diuiſio terminorũ ſpectat ad Principẽ, vel Regem, ſitq́ ad alimẽta vaſsallis præſtanda. num. 51.

Princeps aſsignatione terminorum, populos dotare cenſetur. num. 52.

Vniuerſitatis qualitate deſſiciente per depopulationẽ, reſoluitur aſsignatio terminorum, & dominiũ translatũ in vniuerſitatem reuertitur totum in concedentem, ex ſola vi, & poteſtate dñij directi. num. 53. Qualitate deſſiciente, cuius reſpectu, quid diſponitur, deſſicit beneficium. n. 54. Obligationes, & hypothecæ per vniuerſitatem, terminis vniuerſitate aſsignatis, reſolui debent, reſoluta vniuerſitate. num. 55.

Aſsignatio terminorum cenſetur facta vniuerſitati, quatenus in dicto loco erunt cõmorãtes, & durauerit vniuerſitas. n. 56

Aſsignatio terminorũ implicitã habet conditionẽ reſolubilitatis. n. 57. Feudũ ſi reuertitur ad dñm, vt dñm, ideſt, iure dñij, & sine culpa, & facto vaſſalli, nõ tenetur dñs ad onera per vaſſallũ impoſita. n. 58.

Reſoluto iure dãntis reſoluitur ius acceptoris. n. 59. Dominus ad quẽ reuertitur feudũ, non vt ad dñm, ſed vt ad quemliber priuatũ, ex aliqua cauſa voluntaria, tenetur ad onera per vaſſallũ impoſita. n, 60.

Conceſsio facta alicuius rei homini ad vitã illius, finitur ſuo naturali fine per eius mortem, & obligationes, vel hypothecæ medio tempore impoſitæ reſoluuntur. nu. 61.

Feudum, emphyteosis, & similes conceſsiones factæ ad tempus, veluti ad vitam alicuius, vel ad aliquas generationes; tunc, adueniẽte caſu, fit reuersio, nõ per viã tranſmiſsionis alicuius iuris, ſed per modũ

priua-

priuationis, & anihilationis. num. 62.

Conceſſione facta ad tempus, ea durante nihil innouari poteſt, niſi ad limites iuris conceſſi. num. 63.

Reuerſio, & conſolidatio, ex natura rei, & neceſſitate cauſæ antiquæ, & præexiſtentis rei conſolidatæ, conſolidatum facit eiuſdem iuris, qualitatis, & conditionis cũ re cui conſolidatur, & vnitur. num. 64.

Accquiſitio noua non dicitur, ſed continuatio antiqua, quando poſſeſſio naturalis reuertitur ad ciuilem finita conceſſione, nec ſoluitur gabella, tanquam de re noua. num. 65.

Feudum cadens in commiſſum reuertitur ipſo iure, ſine retraditione poſſeſſionis. num. 66.

Ius directi dominij ſemper eſt in actu permanenti, ex vi atractiua, & non eſt nouum dominium, ſed conſolidatio. nu. 67.

Dominium directũ habet vim directi, & vtilis, cum finitur emphyteoſis, & vſufructus, & cum res reuertitur ad mulierẽ ſoluto matrimonio. num. 68.

Reuerſio ſi fiat ex neceſſitate cauſæ veteris, & ſine voluntate, & facto ius amittentis debet fieri ſine aliquo onere. num. 69.

Conceſſio, vel aſſignatio terminorum facta per Principem vniuerſitati, ad vitam vniuerſitatis facta cenſetur. nu. 70.

Vniuerſitate deſtructa, expirat conceſſio, vel aſſignatio terminorum, & quaſi naturaliter mortua vniuerſitate, res ei conceſſa reuertitur ad ſuperiorem, nõ per modum tranſmiſſionis alicuius iuris, ſed per modũ negationis, & mere priuationis. num. 71.

Aſſignationes terminorum factæ ſunt vniuerſitatibus per Reges, vel Principes intuitu populationis. num. 72.

Princeps aſſecutus eſt vniuerſale dominium, & iuriſdictionem, regimentis Reipublicæ in eum tranſlatis. num. 73.

Iuriſdictionem nullus pretendere poteſt, niſi titulũ Regiũ, vel dominiũ probet. n. 74.

Termini vniuerſitatibus aſſignati à Principe, ad eum reddire debent, extincta, & reſoluta vniuerſitate. num. 75.

Dominia data fuerunt a dominis rerũ publicarũ, & termini appoſiti, per quorum diſtinctionem fuit dominis, vel particularibus quęſitũ dominiũ, ſumpta præſumptione à prima dominiorum diſtinctione. n. 76.

Vniuerſitate, vel loco depopulato, etiã obligationes reales, vel hypotecarias ſuper terminis impoſitas reſolutas, & extinctas fuiſſe per depopulationẽ, aliquando fuit iudicatum in Regno. num. 77.

Imperator dicitur dominus totius mundi, reſpectu vniuerſalis dominij, non particularis. num. 78.

Hereditates particularium nõ cenſentur apprehenſæ, apprehenſo termino loci. num. 79.

Vniuerſitate, vel loco depopulato, licet reſoluatur dominiũ vniuerſale, non tamen particulare, ex aliquorum ſententia. nu. 80.

Dominium vniuerſale terminorũ irreuocabiliter fuit in vniuerſitatem translatum, ex prima conceſſione. num. 81.

Dominio vniuerſali reſoluto, vi & poteſtate dominij directi, ob finitum tempus conceſſionis, etiam particulare dominium reſolui debet; ex quo tota res conceſſa venit reſoluenda, & dominus loci indemnis ſeruari. num. 82.

Res non dicitur in totum reſtitui, cui pars defficit. num. 83.

Dominium vniuerſale terminorũ tran-

ſiuit

ſiuit in vniuerſitatem per dotationem, & aſsignationem terminorum, & in conſequẽtiam iſtius dotationis tranſiuit in particulares, præſentes, abſentes, & futuros vtilitas terminorum, & totum hoc irreuocabiliter durante vniuerſitate, num. 84.

Conſequens & acceſſorium non debent eſſe maioris potentiæ quam principale, data habilitate in vtroq. actũ concedente. numer. 85.

Principali conceſsione reciſſa, & acceſſoria reſcindi debet. num. 86.

Aſsignatio terminorũ, ex quo fuit facta vniuerſitati, & particularibus vnico reſpectu, vniuerſitati propter commorantes, & commorantibus propter vniuerſitatem, eo reſpectu ceſſante propter mortem vniuerſatis, in totum corruere debet. nu. 87.

Reſtituta re ad priſtinum, & antiquum ſtatum, ſiue illud fiat per viam reſtitutionis à iure, ſiue per viam reſolutionis, negationis, & extinctionis, totum debet reſtitui ad priſtinum, ſtatũ, taliter quod onera medio tempore impoſita euaneſcant. numer. 88.

Iniuria nulli fit, quod quis ad priſtinum ſtatum reſtituatur. num. 89.

Contrahere, & diſponere tantum permittitur ei, cui res conceſsa eſt ad metas, & tempus rei ſibi conceſſæ. num. 90.

Molinæ determinatio, in verbo firma, verſic. firma quędam fuit oblata, fol. 152. colum. 3. defenditur, & ſaluatur ab impugnatione Plebani illam impugnantis, & contradicentis. num. 91.

Dominus occupare poteſt bona vaſsalli recedentis, & talis occupatio fit cum ſuo onere a vaſſallo impoſito, teneturq́ dominus creditoribus antertoribus ſatisfacere. n. 92.

Vniuerſitas ſemper ſubſiſtit, & viuit, licet aliqui ab ea recedant. nu. 93.

Occupatio bonorum vaſſalli recedentis facta per dominum, videtur eſſe quadam confiſcatio bonorum. num. 94.

Occupatio, quæ fit a domino ob reſolutionem, & mortem vniuerſitatis, non dicitur confiſcatio, nec fit propter culpam, & factum ius amittentis. num. 95.

Occupatio, quæ fit à domino de bonis vaſſallorum recedentium, non fit in vim abſolutæ poteſtatis, ſed in vim iuris communis. num. 96.

Fiſcus ſuccedit in locum condemnati per confiſcationem, & in illius actionibus actiuis, & paſsiuis, vti ſucceſſor illius. numer. 97.

Reſolutio vbi fit per viam extinctionis, nulla datur ſucceſsio, ſed res reſtituitur ad priſtinum ſtatum. 98.

Dominus nõ tenetur ad onera per vaſſallum impoſita, vbi feudum peruenit ad dominum iure, & poteſtate feudali, ſecus ſi perueniat ad ipſum tanquam ad quemlibet priuatum, ex aliqua cauſa voluntaria, veluti emptione, donatione, vel alia cauſa facta a vaſſallo. num. 99.

Emphyteoſis feudum, vel alia conceſsio ſi confiſcatur propter delictum vaſſalli, reuerſio fit ad dominum cum oneribus, ſecus ſi fiat reuerſio ex antiqua cauſa, & abſq́ culpa, & facto vaſſalli. num. 100.

Reuerſio bonorum facta ad dominũ propter expulſionem Maurorum, ſeu nouiter conuerſorum, ex quo fuit cauſata non in vim conceſsionis temporaliter finitæ, ſed propter ſuperuenientem culpam illorum, intelligi debet facta cum oneribus impoſitis ab ipſis nouiter conuerſis. num. 101.

MVL-

MVLTOTIES fuit dubitatũ in Regno, an ſi extinguatur aliqua vniuerſitas, de populatione, aratro, vel alio caſu, extinguantur etiam obligationes ſuper ea conſtitutæ, tam reales, quam perſonales; taliter, quod nec actiones hypothecariç poſſint intentari, nequè etiam, ſi de nuuo locus conſtruatur, poſſint noui populatores moleſtari actionibus perſonalib⁹, quibus præcedens vniuerſitas aſtricta erat. Quod omne diſputatum fuit in proceſſu Iuratorum de Sobradiel, in menſe Februarij, aut Martij, anni 1594. in Curia Domini Iuſtitiæ Aragonum: fuit caſus.

CASVS.

Locus de Sobradiel à tempore immemoriali, & ſic à tempore conuerſionis Maurorum, vſquè ad annum 1582. fuit locus nouiter conuerſorum ad fidẽ, & eis ſic exiſtẽtibus, conciliariter ſe obligarunt in aliquibus cenſualibus, commãdis, & ſimilibus obligationibus guarentigiatis, priuilegiatis, & executiuis, continentibus obligationes perſonales, & reales; eiſq; ſic exiſtentibus obligatis, euenit, quod dicto anno 1582. innundatione grandi fluminis Iberi occupantis violento ſuo curſu dictum locum, & cętera adiacentia, adæquauit ſolo, & deſtruxit, & funditus demolitum fuit omnes domos, & ædificia illi⁹, ſublata omni reędificandi ſpe; & niſi populatores, & vicini, veloci curſu ſe in ſuperiora loca contuliſſent, abſquè dubio repentino illo Clatequiſmo periſſent omnes, qui bonis & ſpe deperditis redeundi ad dictum locum, in alijs ſe conſtituerunt vicinos, & populatores. Extincto ſic, & mortuo ſupradicto loco, quidam veteres Chriſtiani inſimul congregat, auxilio, & fauore Michaelis Cerdan domini dicti loci ædificarunt de nouo nouas ædes, lares, & ædificia, congregando ſe in forma Concilij, tanquam noui populatores, nullis huc vſquè per eos obligationibus contractis. Verumtamen, timentes ne cupidi creditores obligationem antiqui loci vellint tentare, & experiri contra ipſos (hæc eſt enim incerta litigioſa fortuna, & ſors) recurrerunt ad iuſtiſsimum præſidium, & tutamen Iuſtitiæ Aragonum, petentes ab eo iuris firmam, ſeu inhibitionem, per quam inhibeantur ſu pradicti auidi creditores, ne in vim antiquarum obligationum vniuerſitatis antiquæ mortuæ moleſtare eos tentent, qui noui populatores ſunt nouę vniuerſitatis incolæ.

In conceſsione, & denegatione præſentis inhibitionis multa conſiderata fuerunt pro vtraquè parte. Ad cuius faciliorem expeditionem opportet pręmittere aliqua circa vitam, & conſeruationem vniuerſitatis, eiuſque interitum: ſicut homo enim naturaliter moritur, & viuit, moritur inquã, aliquando duratione temporis, veluti infirmitate, ſenectute, aliquando vero repentino infirmitatis, vel alterius caſus ictu, taliter, quod improuiſe moritur: eodem etiam modo
1 vniuerſitas † moritur, aliquando reſolubiliter, ciuili infirmitate, veluti fame, ſterilitate, & alijs inclementis fortunæ iniurijs detenta; quo caſu paulatim reſoluitur, & langueſcit, recedentibus ſucceſsiue habitatoribus, vſque in duos, vel vnum ſuperſtites, in quibus adhuc remanet vniuerſitas repręſentata; ſunt enim illi reſidui ſpiritus vitalis illius, iuxta tex. in l. ſicut, §. fin. ff. quod cuiuſq; vni
2 uerſitatis, & eis paucis recedentibus omnibus, omnino remanet extincta vniuerſitas, gl. in l. ſi vſusfructus ciuitati, ff. quibus mod. vſusfruc. amitta. niſi receſsiſſet animo redeundi, vel in effectu reuerantur, d. glo. ita intellige, Molin. in verb cẽſualia. Aliquãdo autem moritur vniuerſitas, & extinguitur ſubitaneo, & repẽtino caſu, veluti incẽdio, inundatione, terręmotu, & alijs ſimilib. caſib. vt in l. ſi vſus fruct⁹. ciuitati. ff. quib. mo. vſuſf. amitat. Bald. in c. Imperialis. n. 8. de pace cõſtantię, & idẽ foret ſi omnes vicini abſq; ali-
3 qua cauſa ſe abſentarẽt, & totaliter vniuerſitatem deſererent: iſto enim modo moritur vniuerſitas, Bald. vbi ſup. nu. 9. gloſ.

gloſ.in d.l.ſi vſusfructus, Bart.in l.in ſin-
gulos,ff.de annuis legatis, idem Bart.in
l.fin.num.22.ff. de Collegijs illicitis, Pe-
trus de Peruſio in tractatu de mutatione
ſtatus Eccleſiaſtici in prin. & col.2. & 3.
è conuerſo autem viuit, & conuerſatur
4 vita † vniuerſitatis in duobus,aut vno ex
habitatoribus ,licet omnes alij pereant,
pro quo ſciendum eſt , quod ſecundum
tex in,l. Neratis de verborum, & rerum
ſignifi.in tribus perſonis ſeu tribus vici-
nis conſeruatur , atq; ſuſtinetur vniuer-
ſitas, & quamuis illud videatur tradi ex
lege illa, tamen verius eſt,vt in vno ſolo
ius vniuerſitatis retineatur l. ſicut , §. in
decurionibus,verſic.ſed ſi vniuerſitas ad
vnũ,ff.quod cuiuſq; vniuerſita. nomine.
ibi , *Sed ſi vniuerſitas ad vnum recidit , ma-
gis admittitur poſſe eum cõuenire, & conueniri,
cum ius omnium in vnum reſiderit & ſtet no-
men vniuerſitatis, &c.* nam licet perſonę
mutentur,vniuerſitas tamen ſemper ma
net,& in vno repreſentatur,gloſ.in verb.
nomẽ vniuerſitatis,& ibi Bart.in l.ſi gre-
ge,ff.de legat.1. Archidiaconus in Can.
ſi forte,65.diſti. Valaſcus in l.Imperium,
num.82. ff.de iuriſdict. omnium iudicũ,
Franciſcus Marcus deciſione 785. nn.5.
gloſ.in cap.gratum,de poſtulatione Prę
latorum,vbi Abbas,&alij,Syluanus con
ſil.20.num. 8. Ex quibus apparet , quod
hæc eſt communis. Antinomia autem
inter dictam legem † Neratius, & legẽ.
5 Sicut facillime tollitur à Doctoribus,di-
centibus legem Neratius,loqui in noua
vniuerſitate conſtituenda , quo in caſu
ad minus requiruntur tres perſonæ,&
cum minori numero perſonarũ non poſ-
ſe nouam vniuerſitatem conſtitui , §.
in decurionibus loqui in vniuerſitate, iã
6 conſtituta retinenda & †cõſeruanda;nã
tunc ſufficit ſi vnus remanſerit , & in eo
iura vniuerſitatis conſeruantur : & ideo
ſolus ille conuenit,& conuenitur, d.l. ſi-
cut,§.in decurionibus , quæ conciliatio
communis eſt apud Doctores in dictis
locis. Neque in hoc caſu ad conſerua-
tionem iuriũ † vniuerſitatis requiritur,
7 quod illi pauci,qui ſuperſunt, ſint natu-
rales,& originarij,& à talibus deſcendẽ
tes in dicta vniuerſitate; quibus conceſ-
ſa fuerunt iura vniuerſitatis,nam vt quis
8 dicatur vicinus † ad gaudimenta vniuer
ſitatis , ſufficit habitare in vniuerſitate,
Bart.in l.cum de Lanionis,§.Sabinus,de
fundo inſtructo.& ibi Albericus, & alij,
vel contrahere domiciliũ,ſoluendo one
rara vniuerſitatis, Bart.in l.cum ſcimus,
C.de agricol.& cenſit. lib. 11. & ibi Pla-
tea: vnde Bart. conſ. 42. ſuſtinet, quem
9 eſſe municipem † alicuius loci ratione
habitationis, l.1. ad municipal. l. ſed re-
probari,ff.de excuſatione tutorum,Bar.
conſ.172.Socinus 110.volu.1.& 111. quod
10 in tantum verum eſt,quod forenſis † di-
catur ciuis, ſi ſoluit onera pro rebus,
quas habet in ciuitate, vel oppido, Feli-
nus in cap.quoniam, verſ. & adde, de
11 officio Ordinarij : collecta tamen † tali
non imponetur ; quia imponitur perſo-
næ pro rebus: & ſic forenſi non imponi-
tur pro rebus exiſtentibus in oppido,
vbi imponitur collecta, Bart. in l. liber-
tus, §. ſola ad municipal. nam ſi perſona
12 non † eſt ſubdita ratione domicilij vel
originis, non poteſt ei imponi collecta,
Bart. in l. reſcripto , §.ſi. ff.de muner. &
honoribus,Bald.in l.non tantum,§.fin.ff.
de excuſatio. tutorum, fauet ſuperiori-
bus,l.vnica C. de priuilegijs corpor. lib.
11. vbi eo ipſo quod quis habitat, & facit
13 colatum † in aliquo loco, gaudet illius
priuilegijs,quę licet loquatur in ciuitate
Romana, idem erit in quacumq; alia ci-
uitate & oppido , in quibus aliqui reci-
piuntur vt habitatores,& ciues,nam ga-
udebunt tales priuilegijs loci,Lucas de
Penna in l.ciues.ff.ad municipal.His prę
habitis,quantum attinet ad actiones per
ſonales,reſolutio fuit,nouos habitatores
& nouam vniuerſitatem non teneri, ne-
que eis adſtringi ex ſequentibus † (de
realibus in fine dicetur)Nam (vt ſuppo-
nitur)cum omnes habitatores loci de So
14 bradiel receſſerint abſq; ſpe aliqua rede
undi, & reædificandi , nouiq; populato-
res acceſſerint,nouaq; fecerint edificia,
ſequitur inde manifeſta mors, & extin-
ctio

15 ctio illius vniuerſitatis, & ex cōſequēti
demortuæ & extinctæ † ſūt omnes actio
nes perſonales contra dictam vniuerſi-
tatem, ex Bart. in l. inter ſtipulantem, §.
ſacram de verborum oblig. & in l. dam-
ni infecti, §. ſi is qui vicinas, nu. 1. de dā-
no infecto, idem Bart. & Caſtr. in l. ſer-
uitutes, §. ſi ſublatum ff. de ſeruitutib. &
hoc iuſtiſsime, quia nulla remanſit for-
ma nec materia vniuerſitatis, contra
quam poſsint intentari; quia iam desijt
eſſe vniuerſitas. l. quid tamen, §. fin. qui-
bus mod. vſusfr. amittatur, & in l. ſi cui
balnei eo. tit. Menochius conſ. 219. vol. 3.
Nam ad deſtructionem vniuerſitatis iu-
16 ra † etiam eius deſtrui, & corruere edoce
mur, licet poſtea reędificetur, quia noua
vniuerſitas dicitur, Ang. col. 1. in l. propo
nebatur, ff. de iudicijs. Decianus conſ.
19. n. 171. vol. 3. Albert. Brun. in tract. de
interitu, & peremptione, concluſione
5. num. 13 & 15. Menoch. conſ. 219. nu. 16.
vol. 3. cum ſequentibus. Quod ex eo pa-
tet, nam ſicut in vno conſeruari dicunt
vniuerſitatem, ita ſimiliter nullo rema-
17 nente extinctam & reſolutam † aſſeue-
rant Bartol. in l. ſi grege, vbi Iaſſon nu.
22. ff. de leg. 1. & ſupra latius diximus:
hic autem nullus remanſit, omnes receſ
ſerunt, ſublata omni ſpe reædificandi,
noui populatores acceſſerunt, & de no-
uo conſtruxerunt: ergo &c.

Et ne in ęquiuoco laboretur, vniuerſi-
18 tas ſumitur † vel materialiter pro loco,
territorio, ędificijs, & domibus circun
dato: aut formaliter pro anima vniuer-
ſitatis, quę conſiſtit in congregatione, &
collectione omnium, qui vniuerſitatem
& collegiū conſtituunt. Azo in ſuma de
ſacroſanct. Eccleſijs in prin. dicens, Ec-
cleſiam dupliciter ſic accipi, vel propa-
rietibus, vel pro capitulo Eccleſię. Bart.
Iaſſ. & Albertus Brunus infra citandi.
Vnde, licet in caſu pręſenti remanſerit
idem territoriū & per conſequēs actio-
nes reales reſpectu territorij (de quo in
fine latius dicam:) tamen cum omnino
fuerit extincta quantum attinet ad for-
malitatem, collectionem ſilicet omniū,
19 obligationes † perſonales, corruentibus
perſonis corruere etiam debent. ita Bar.
in d. §. ſacram num. 11. & ibi Iaſſ. nu. 10.
Albertus Brunus in tractatu de refectio
ne concluſio. 4. num. 28. deſtinguentis in
Eccleſia, an dirruatur materialiter quo
ad parietes, & edificium, & tunc dicatur
noua Eccleſia materialiter quoad pa-
rietes, aut accipiatur pro capitulo: & tūc
dicatur eadem Eccleſia, ſi ſemper dura-
uit idem capitulum. Romanus conſ. 417.
col. 4. verſ. in caſu vero, dicens, collegio
formaliter deſtructo hipotecariā quoad
20 territorium manere, † actiones tamen
perſonales extingui, Bart. in d. §. ſacram
num. 9. & ſic in caſu preſenti quoad ter
ritorium manebūt actiones reales, quia
materialiter conſiderando idem eſt ter-
ritoriū, ſed quia formaliter quoad col-
lectionem perſonarum fuit deſtructum,
& eſt diuerſum, ideo quo ad perſonas &
bona mobilia, quæ perſonas ſequuntur,
fuerūt omnino extinctæ † obligationes,
21 quia collectio perſonarum fuit diſoluta.
Fortificantur ſuperiora ex veriori *diſtin*
ctione, nam quidquid ſit quando deſtru
cto loco remanet aliqua probabilis †
22 ſpes reparationis, ſi tamen ita deſtrua-
tur, vt attento preſenti ſtatu nulla poſſit
cōſiderari ſpes refectionis; tunc iura om
nia vniuerſitatis actiua & paſsiua omni-
no extingūtur, Remigius in tractatu de
inmunit. Eccleſiar. ampliatione 20. ver-
bo Eccleſia deſtructa in fin. vbi late, in
terminis Alex. conſ. 43. num. 2. lib. 1. ſicq;
intelligendus Bart. in l. fin. nume. fin. de
collegijs illicitis: quia quando omnes re
23 cedunt propter mortalitatem, † animo
tamen redeundi, non reſoluitur vniuer-
ſitas, ita Molinus in verbo cenſualia ver
ſic. in cenſuali, quia ibi receſſerunt vo-
luntarie cum ſpe reędificandi nouum lo
cū in alia parte eiuſdem territorij, & ſic
iuſtiſsime determinat Molin. eandem
vniuerſitatem cenſeri, Alex. vbi ſupra:
quid quod in caſu Molini poterat fraus
conſiderari, ſi aliud dixiſſet.

Nec obſtat ſi dicas, quod etiam ſi re-
ceſſerint, vel mutati fuerint vicini loci
de

de Sobradiel, ſemper eſt eadem vniuerſitas l. proponebatur † de iudicijs. Quia
24 reſpondeo quod lex illa procedit quando mutantur vicini particulariter & ſucceſsiue per mortem, vel receſſum aliquorum, & natiuitatem, aduentumq; aliorum per viam ſubrrogationis, quo caſu licet omnes ita particulariter fuerint mutati, vniuerſitas tamẽ nunquam eſt mutata, ſed vna manet, licet ſic aliquando decreſcat. In caſu tamen preſentis deciſsionis non fuit ſubrrogatio aliqua ſuccedentibus aliquibus in locum mortuorum vel diſcedentium, manente ſemper eadem vniuerſitate; quia cum vnico actu momentaneo omnes receſſerint & diſoluta fuerit forma, inde mors vniuerſitatis cõtingit, & hic eſt intellect⁹ ad dictã legẽ proponebatur, ſecundũ gloſ. ibi in verbo exiſtimari, & probatur in l. quid tamen, §. in nauis & ibi gloſ. diſſoluta ff quibus mod. vſusf. amitatur, & in l. quod in rerum §. fin. de leg. 1. & in l. ſi ita legatum §. fin. ff. de leg. 1.

25 Neq. etiam obſtat, ſi dicatur, † quod hęc noua vniuerſitas tenetur ſoluere cẽſualia, & alia debitã contracta per antiquam & extinctam vniuerſitatem iuxta tradita per Molinam in verbo cenſualia verſ. in cenſuali ſunt obligatæ fol. 63. col. 3. quia vltra ſolutionem ſupradictam determinatio Molinę procedit, quando idem vicini, qui vniuerſitatem repreſentant, non mutantur, ſed ſolum mutant locũ in eodem territorio, edificando lares, & domos in alio ſalubriori, & cõmodiori loco eiuſdem territorij, & in hoc caſu cum ſubſiſtant ijdem vicini repreſentantes vniuerſitatem, eſt eadem vniuerſitas, licet nouo nomine appellata; & remanebit obligata ad ſolutionem cenſualium, ex quo ibi nulla mors, nulla extinctio datur vniuerſitatis, ſed ſolum mutatio edificiorum in eodem ſolo & territorio; totum oppoſitum eſt in caſu præſenti, vbi ſubito defecerunt omnes populatores, ędificia, & ędes, & ſic defecit forma ſubſtantialis vniuerſitatis, vt declarat gloſ. in l. qui vſumfructum in verb. facta ſit. ff. de vſufructu; & licet in eodem territorio edificatæ ſint nouæ domus, & in eis adſint habitatores, negari non poteſt, quod ſint noui vicini, & nouę domus & noua vniuerſitas, licet idem territorium, vt probatur in d. §. ſacram verſ. & nauis. ff. de verborum obligatio, & in l. qui res §. aream. ff. de ſolutio.
26 Et licet reſpectu nauis, † quæ res mobilis eſt, & in qua conſideratur pręcipuè animus & deſtinatio hominis an diſſoluatur animo, & intentione iterum conſtruendi eam, an vero ſine tali intentione, nam primo caſu, poſt quam fuerit de nouo cõſtructa, dicitur eadem nauis, in ſecũdo vero caſu, licet de nouo cõſtruatur cum eiſdem tabulis, dicetur diuerſa nauis, d. §. ſacram & §. aream. in domo autem & conſequenter in vniuerſitate quæ dependet a domibus & vicinis, ſine diſtinctione aliqua eſt vera concluſio, quod diſoluta domo vel vniuerſitate eo modo, quo ſupra, licet in eodem ſolo po
27 ſtea fabricetur noua † domus & vniuerſitas, dicitur ſemper noua domus, & vniuerſitas, iuxta gloſ. in l. qui vſumfructum verbo legatus ff. de vſufructu & ibi Doctores Menoch. d. conſ. 219. num. 18. 19. & 20. in 3. Abiles in capitibus prętorũ cap. 23. num. 14. cum ſequentibus, Albertus Brunus de refectione 8. cõcluſione verſ. prædicta concluſio nume. 61. thomo 17. Idem in tractatu de interitu concluſio- 6. num. 12. & ſic reſolutiue quando vniuerſitas funditus deſtruitur, ſi poſtea de
28 nouo conſtruatur, non dicitur reædificari, † ſed edificari de nouo: quod tamẽ ſine dubio procedit, quando nulla remanſit ſpes reædificandi, vel noui omnino fuerunt populatores, & in his caſibus ceſant omnes obligationes primę vniuerſitatis extinctę, quæ non poſunt comprehendere nouam vniuerſitatem, per ea quę notãt Bart. Iaſſ. & alij. in l. 1. §. ſi quis ędificium ff. de noui operis nunciatione, Felinus in cap. conſuluit de Iudeis & Sarrace. Cagnolus in l. domum de regulis iuris. Abiles vbi ſupra cap. 23. num. 14. & ſic ex conſequenti obligatio

nes

nes conciliares&perſonales antiquę vniuerſitatis iam deſtructę, non compræ-
29 hendent † nouam vniuerſitatem, nec populatores illius, qui non ſunt nominati in dictis obligationibus, argum. l. ſeruitutes, §. ſi ſublatum, & ibi Paulus. de ſeruit. vrban. prædiorum, Albert. in d. tract. de interitu, concluſ. 6. num. 28. Ita in vim ſuperiorum fuit in Curia Iuſtitiæ Aragonum prouiſa firma, in fauorem nouę vniuerſitatis de Sobradiel, ne tenerentur obligationibus perſonalibus antiquæ vniuerſitatis deſtructę, neque illorũ bona mobilia poſſent executari, in ſupradicto proceſſu Iuratorum de Sobradiel ſuper iuris firma, de menſe Februarij, vel Martij, anni 1594. me ibi exiſtente & relatore. Et idem antea fuerat iudicatum in Curia Domini Iuſtitiæ Aragonũ, in proceſſu Ioannis de Agreda, & aliorum ſup. iuris firma, die 11. menſis Septembris, anni 1586. ex motiuo ſequenti.

Motiuum.

EAdem die, in proceſſu Ioannis de Agreda, & aliorum ſuper iuris firma, Dominus Io. Baylo Tel, re integra exiſtente ſe ſeparauit à voto per eum de ſuper pręſtito, & cum his, fuit voti. Quod debet pronuntiari, iuris firmam obtentam, & præſentatam pro parte Ioannis de Agreda Maioris, Ioannis Roldan, & aliorum principalium Ioannis Villafranca procuratoris, fore, & eſſe recipiendã, & admittendam, eamquè recipi, & admitti debere, quoad omnia grauamina in cedula grauaminum prn eorum parte oblata, deducta, & articulata, & reformando ſententiam iudicis à quo, abſolui dictos Ioannem de Agreda, Ioannem Roldan, & alios principales dicti Ioannis de Villafranca procuratoris, à contentis, in petitione contra eos oblata, reſpectu captionis perſonarum, & executionis bonorum mobilium eorundem tantum. Et reſpectu bonorum ſedentium, quæ fuerunt obligatorum, & eorum Sarracenorum, qui conciliũ, ſiue aljamam repreſentabant tempore conuerſionis generalis eorundem, & diſſolutionis, ſiue extractionis dicti concilij, dictam iuris firmam fore, & eſſe reiiciendam, & repellẽdam eamquè reiici, & repelli debere, quoad alia grauamina in cedula grauaminum, pro eorum parte oblata, deducta, & articulata, neutram partiũ in expenſis condemnãdo. Ex eo, & alias dicta iuris firma recipitur, & ſententia iudicis a quo reformatur, reſpectu abſolutionis perſonarum, & bonorum mobilium tantum; quia ex deductis in proceſſu conſtat, poſt generalem conuerſionem Maurorum, ſiue Sarracenorum in præſenti Regno factam ad noſtram Catholicam fidem, aljamam, ſiue concilium nouiter conuerſnrũ loci de Burbaguena, ſuper quo præſens cenſuale, in proceſſu exhibitum erat impoſitum, & carricatum, in totum extinctum ac diſſolutum fuiſſe, & incorporatum acceſſorie in concilio Chriſtianorum veterum dicti loci, nullaque remanſerunt veſtigia dictæ aljamæ, ſiue concilij Maurorum, ſuper quo prędictum cenſualæ ſubſiſtere pnſſet: quo fit, vt diſſoluto, & extincto dicto concilio, & mortuis omnibus obligatis, & alijs ſucceſſoribus, illud cõciliariter, & vniuerſaliter repreſentantibus, executionem aliquam contra perſonas Conuentorum, & eorum bona mobilia fieri non poſſe; attenta ratione ſcripta, & forali diſpoſitione, certum, & indubitatum eſſe exiſtimemus. Repellitur autem dicta iuris firma, reſpectu dictorum bonorum ſedẽtium; quoniam actio hypothecaria, & executio priuilegiata cõpetens cõtra dicta bona, in dicto cenſuali obligata, ſemper remanet efficax, etiam extincto, & diſſoluto concilio, ex iuris, & fori cenſura, ac perconſequens iure optimo conſtito de idemtitate bonorum obligatorum, executio priuilegiata in dictis bonis ſine dubio fieri poteſt: Ex quibus, & alijs ex proceſſu reſultantibus, ita pronuntiandum reſpectiue fore cenſemus, re alios, &c. Dñi Hiero.

Chalez

Chalez , Ioan. Gazo, & Ioan. Torralua
Tel . re integra exiſtente ſe ſepararunt
à votis per eos deſuper præſtitis;& cum
hijs fuerunt voti,& opinionis dicti domi
ni Ioan. Baylo Tel. hodie præſtiti , ex
eiſdem motiuis,& dominus M. Baptiſta
Tel.fuit eiuſdem voti,& opinionis ex
eiſdem motiuis.

Et idem antea fuerat iudicatũ in pro-
ceſſu Ioan.de Agreda, & aliorum ſuper
iuris firma,die 1.Decembris 1584. & idẽ
accepi iudicatum in proceſſu Ioannis Sa
laberte,in Regia Audientia, die 12. No-
uembris 1586. vbi declaratum fuit;obli-
gationes fuiſſe extinctas quoad perſo-
nas,& bona mobilia,durare tamen obli
29 gationem quoad bona †ſedentia.Et idẽ
accepi iudicatũ ſecundum ſuperiora in
Regia Audien. in proceſſu Hieronymi
Garcia ſuper apprehen. de menſe Ianua
rij 1583. in quo petebantur viginti nouẽ
penſiones , ratione cuiuſdam cenſualis
impoſiti ſuper terminis, & bonis loci de
Coſita, qui locus nunc eſt depopulatus,
& termini hodie ſunt religionis Sancti
Ioannis, & Commandæ Montiſſoni , &
Caſtellaniæ de Amposta. Et fuit repulſa
propoſitio cenſualiſtę per rationes præ-
dictas:& licet illud exemplar allegetur,
etiam ad extinguendas obligationes rea
les, veluti hypothecas;tamen quoad per
ſonales dnbitationem non habet , &
quoad res mobiles per ſupradicta. Pro
quibus etiam facit opinio multorum te
nentium, idem eſſe dicendum quoad a-
ctiones reales,& hypothecarias:attento
quod deſtructa,& reſoluta vniuerſitate,
reſoluitur dominium illius,quaſi ad tem
pus,& ſub conditione datum; quo reſo-
luto, reſoluendę etiam ſunt obligatio-
nes ſuper eo impoſitę , l. lex vectigali.
de pignoribus, vbi reſoluto iure dantis,
reſoluitur ius acceptoris , vt in fine di-
cam. Tamen , quia hæc opinio quantũ
ad actiones reales, vel hypothecarias,nõ
tam clara & ſecura eſt, qnantum quoad
perſonales, & res mobiles , quę perſonã
ſequntur; ideo de hypothecis agam in fi
ne non decidendo,ſed proponendo tan-
tum,& referendo,remittens me ad cen-
ſuram Dominorum Iudicum.

Contra ſuperiora tamen opponi ſolet
de aliquibus rationibus. Nã dicitur pri-
mo, quod quomodocumq; locus prædi-
ctus de Sobradiel fuiſſet depopulatus,
euerſus,& deſtructus , ſi iterũ intra eoſ-
30 dem terminos reędificatus fuerit , cen-
ſetur idem locus ; quia nouus locus cen
ſetur ſurrogatus in locum veteris. Mo-
lin.in verbo.cenſualia, verſic.in cenſua-
li,fol.63.colu.4.vbi dicit:Martinũ de la-
Raga maximũ foriſtã dixiſſe, ꝙ eo exi-
ſtente locumtenente , ſe ita reſpondiſſe
cuidã officiali conſultanti toto conſilio
concorde,&quod iam antiquitus fuerat
practicatũ,& determinatũ: ꝙ ſi dimiſſo,
& depopulato in totum illo loco, in quo
fuit formatũ cenſuale, homines, ſeu ha-
bitatores illius loci ędificauerint aliũ lo
cum intra terminos illius loci depopula
ti , & mutauerint nomen , ſeu impo-
ſuerint nomẽ nouum loco nouiter ędifi
cato, quod in iſto caſu,ille locus nouus,
& homines,& habitatores illius,incidũt
in eandẽ obligationẽ dicti cẽſualis; quia
ex quo infra terminos prioris loci fuit
alius locus ædificatus,cẽſetur idẽ locus,
& ſuccedit in locũ alterius loci depopu-
lati. pro quo facit tex. in l.proponebatur,
ff.de iudi. quod dicit tenendũ menti, ita
Moli. ibi ; melius facit tex. in l.ſi donate,
§.1.ff.de donatio.inter virũ , & vxorem,
vbi de ſubrrogatione. Aymon. Crauet.
conſil. 295. in ſeptimo dubio , numer. 4.
plura tradit Tiraquel. lib.1. de retractu.
§. 31. gloſ. vnica.numer.25. cum ſequen.
Idem dicit Bart. in l. eius qui , §. Cel-
ſus , ff. ad municipa . vbi dicit , iſtud
contigiſſe in Marchia, in †Ciuitate Ca-
31 lij,quæ fuit deſtructa in vno loco, &
repoſita in alio loco eiuſdem territo-
rij, quod cenſetur eadem Ciuitas ; ſe-
cus ſi fuiſſet repoſita in loco diuerſi ter-
ritorij , & Nicho. Bellon. in conſil. 1.
num.8. dicit;quod licet caſtrum deſtru-
ctum ſine ſpe reędificationis auctoritate
32 ſuperioris, † amittat iura , & priuilegia
ſua,nec illa recuperet licet reędificetur,

ſi tamen deſtruatur à Tyrano, vel hoſti-
bus, tunc non amittit iura ſua, ſed ea re-
tinet, & ſi iterum reędificetur, † eidem
33 competunt, quod procedit, etiam ſi in
alio loco reędificetur, vt ibi dicit Bellō.
quod intelligendum eſt, dummodo con-
ſtituatur, vel reædificetur in eodem ter
mino, & in territorio, non autem in di-
uerſo.

Maximè hoc in caſu pręſenti locum
34 ſibi vendicat, quia locus iſte de Sobra-
diel non fuit deſtructus † auctoritate ſu
perioris ſine ſpe reædificationis, ſed imo
pręter, & contra ſuperioris, & domini vo
luntatem, quia vt articulatur, impetu flu
minis fuit deſtructus, quod idem eſt, aç
ſi impetu hoſtiū, cum hęc ęquiparētur,
vt in l. ex conducto, §. 1. & in l. ſi merces,
§. vis maior, & in l. ſi fundus, ff. locati, &
ſic iſto caſu non deſinit vniuerſitas, quo
ad effectum conſeruandi iura ſua, tā acti
ua, quam paſſiua, & ſic ſemper, quod de
nouo reædificetur, cenſebitur eadē vni-
uerſitas, & idem locus, vt per Inno. in c. 2
de noui. oper. nunria. col. fin. vbi dicit, ꝙ
ſi Eccleſia capta fuerit ab hoſtibus, & de
ſtructa, non amittit iura, nec priuilegia
ſua, licet fuerit derelicta à Canonicis,
35 & Clericis † & ſe abſētauerint, quia alij
poſſunt in eorum locum ſubrrogari, &
Ioan. Andre. ibi, in nouella. col. 1. & Ho-
ſtien. col. 3. & Abb. nu. 5. & Anto. num. 4.
& Henrrich. Boich nu. 6. 7. & 8. & Bart.
in l fin. ff. de collegi. illici. num. 24. vbi di
cit, quod iſto caſu iura, & priuilegia re-
tinentur per illum locum, vnde vniuerſi
tas denominabatur, & Gregor. in l. 26. ti-
tul. 31. par. 3. in verb. *poblaſſen*, vbi omnes
concludunt, quod dicto caſu per vnum
ſolum, qui remaneat, conſeruantur iura
vniuerſitatis, imo quandocumq; ea reæ-
dificetur, recuperat priſtina iura & pri-
uilegia.

Cum ergo locus prędictus non fuerit
deſtructus per ſuperiorem, ſed impetu
fluminis, & vicini non deſeruerint locū,
36 animo deſſerēdi, † ſed ponēdi ſe in tuto,
& liberandi ſe ab impetu fluminis, &
reędificauerint locum animo, & volun-
tate conſeruandi bona ſua, & domici-
lium, & quando conſtaret aliquos vi-
cinos aduenisſe de nouo, nihil facit ad
propoſitum; imo ipſi ſubijciuntur præ-
dictis obligationibus, cum idem cenſea
tur populus, & eadem vniuerſitas, & vt
aiunt Doctores vbi ſupra, per dictos vi-
cinos etiam alibi exiſtentes, & per vnū
ſolum, qui remanſerit, conſeruatur ea-
dem vniuerſitas, ergo falſum eſt funda-
mentum firmantium, quod vniuerſitas
prędicta fuerit in totum extincta.

Et confirmatur, quia reædificatio fa-
cta fuit in continenti, cum ab aduerſo
articulatur, quod locus prædictus extitit
deſolatus per octo menſes, & quod poſt
reædificatus fuit ſub eodem nomine: cū
enim hoc fuerit negotium graue, † & de
37 bebant præparari neceſſaria, ad reædifi-
cationem, tempus octo menſium dicitur
incontinenti, vt per Bart. in l. 3. §. cum igi
tur, ff. de vi, & vi armata, vbi dicit, quod
relinquitur arbitro iudicis, quando dica
tur incontinenti, quia ſi vnus homo nobi
lis expulit de caſtro alium, deiectus dica
tur incontinenti recuperare, etiā ſi poſt
ſex menſes contigerit, quia ad præpa-
ramenta neceſſaria illud tempus requi-
ritur, reffert, & ſequitur Mandel. in con
ſil. 78. num. 7. Decia. in primo vol. con-
ſil. 23. num. 101. cum ſequen. cenſuit in
illo caſu, etiam poſt ſex annos cenſeri
incontinenti, & Aymon Crauet. in conſ.
700. n. 5. cum ſequen. cēſeri idem etiam
poſt decem annos, dum quis habet ani-
mum recuperandi, & quando opportu-
nitas ſe obtulerit. Hiero. de Tortis, in
quodam conſ. poſito, poſt conſi. Anton.
de Butrio. nu. 16. & Quintil. Mandoſ. de
Inhibitionibus, quęſt. 23. num. 5. cum ſe-
quen. Et ſic negari non poteſt, quin do-
minus, & homines prædicti loci de So-
bradiel habuerint animum conſeruandi
locum prædictum, & bona ſua, & poſſeſ-
ſionē illorū, ex quo tā cito proceſſerunt
ad reędificationē prędicti loci, & ſic ſem
per viſi ſunt continuare eundem, abſque
animo deſſiniēdi, & dereliquendi domi-
ciliū, & bona ſua, ſed ſemper cōtinuādi,
vt

vt eſt dictum ſupra, idem tenet Iacobi. de eudis. tit. de roidis. num. 50.

Nec in hoc cõtradicunt Corbu. de iure. emphyteo. tit. de cauſ. priuatio, ob nõ ſolu. canon. ampliatione 11. & Molina de iure emphyteo. tract. 2. diſputa. 454. Qui loquuntur in contractu emphytheo

38 tico, de cuius natura eſt, quod re in totũ extincta, finiatur, vt in l. 1. C. de iure em phyteo. & procedit, quando res funditus eſt extincta, abſq; ſpe reparationis, quod non eſt in præſenti caſu; maxime, cum conſtet vniuerſitatem prædictam non fuiſſe extinctam, vt deſuper fuit probatum.

Verum ſupradictæ rationes non obſtant, ſecũdum ea quæ deduximus; quia Molina loquitur quando vicini, qui vniuerſitatem repreſentãt, non mutantur, vel moriuntur, ſed mutant tãtum locum de vno in alium commodiorem in eodem territorio, retenta ſemper ſpe reędificandi; quo caſu idem eſt locus, licet nouum nomen imponatur: nos vero loquimur, quando omnes vicini deperierunt, & ſimul omnes receſſerunt, amiſſa ſpe reædificandi ab euentu, ex quo nunquã reddierunt, & ſic iſte locus nouus nõ eſt ædificatus per eos, nec aliquẽ eorũ, ſed per nouos populatores diuerſæ, & cõtrariæ qualitatis, veteres ſcilicet Chriſtianos, cum alij eſſent nouiter cõuerſi quo caſu ſecundum ſuperiora † nouus locus

39 eſt, & noua populatio. Neque vis eſt, ꝙ in eodẽ, vel alieno territorio fiat nouus locus, ſed efficatia conſiſtit, an remanſerit ſpes reędificandi, vel alias perierit, & an idem habitatores concilium faciẽtes

40 reædificauerint, vel † alij pœnitus diuerſi, vt in caſu noſtro. Et ex hijs patet reſpõſio ad Bart. in d. l. eiuſqui, & ad Bellonũ vbi ſupra, qui loquitur, quando remanet ſpes reædificandi, ceſſante tyrania, etiã ſi fiat reędificatio in alio loco; vt ſic conſtet, quod in hoc nulla vis eſt, quod fiat in eodem, vel alio loco; & licet deſtructio loci de Sobradiel non fuerit facta au ctoritate ſuperioris; tamen alijs modis poteſt reſolui vniuerſitas, vt in caſu noſtro funditus, & omnino, vt dixi: & eodẽ modo reſpondetur ad Innoc. quia loquitur, quando remãſit ſpes † reædificandi,

41 & quia ſemper remanet collegiũ Canonicorum. Nec verum eſt in caſu noſtro remanſiſſe ſpem reædificandi apud vicinos, cum nunquã amplius viſi ſint, & ſic

42 fruſtratorie agitur, an incontinenti, vel ex longo interuallo reædificauerint, ad præſumendũ animum conſeruandi, vt dicitur in contrario: attento, quod † nun-

43 quam reddierunt; quia non entis nullæ ſunt qualitates & accidentia.

Vltimum, quod adducitur de Corbulo, & Molina, magis facit pro re indicata, ſed tota difficultas eſt. Quid dicendũ quoad actiones hypothecarias, & reales, in quibus reperio iudicatum non perire

44 eas, † reſoluta vniuerſitate, vt vidiſti in ſupradicto exemplari, & ita tenere multos practicos, vt ſentit Portol. ver. firma, num. 122. ea ratione moti; quod actiones reales, & hypothecariç ſolo adhęreant

45 fixæ immobiles, † nullis caſibus fortunę ſubiectę, & quod ſic, licet vniuerſitas pereat, & extinguatur formaliter, cũ tamẽ remaneant prædia hereditates, ſolũ, in quibus illæ ſunt impoſitę, videtur dicendum eas nullo modo perire. Et ita ſemper, aduocati aſſerentes perſonales actiones perire, reſoluta vniuerſitate; tamen quoad reales & hypothecarias, auſi non fuerunt dicere eas extingui: imo totum contrariũ aſſeruerunt, & (quod plus eſt) nunquam in tribunalibus id fuit deductũ, neque attentatum deduci, nec excipi per debitores talium actionum hypothecariarũ; ſiue, quia caſus non venerit, excipiendi, & de tali exceptione opponẽdi; ſiue, quia eſſet ſubuertere mundum, & dare materiam fraudibus, & fictis reſolutionibus, & extinctionibus populorum. Quare nos non decidendo, nec determinando, ſed tantum reſſerendo, & proponendo dubia, adducam quę hac in re ſe ſe offerri poſſunt de iure, vt re melius conſiderata, ſupremi Iudices maturius decidant, & rem determinent,

Doctiſsimi aliqui ſimul, & circunſpe-
cti viri, à quibus accepi, & audiui teneri
non ſolum actiones perſonales reſolui,
quoad perſonas, & bona mobilia, extin-
cta, & mortua vniuerſitate per tradita
ſuperius & quæ infra dicentur (quæ om
nia quantum ad actiones perſonales, &
bona mobilia, rẽ ſine dubio conuincũt,
& determinant) ſed etiam hypotheca-
rias, & reales actiones, quas petire di-
cunt, & extingui vniuerſitate extin-
cta, & reſoluta, & ſtatim omne
dominium vtile, & iura quacumquè
in vniuerſitatem tranſlata, ſiue à Rege,
ſiue à domino vniuerſitatis, ita, & tali-
ter reſolui, & reuerti ad dominum Re-
gem, & habentes ius, & cauſam ab eo,
veluti dominos temporales, vt nihil re-
maneat, & ſuperſit apud aliquos tertios
creditores, ſed totum reſoluatur ex ſo-
la vi antiquæ conceſsionis; maxime quã
46 do talis reſolutio, & extinctio fit † ſine
culpa, & facto vicinorum, vt in caſu præ
ſenti: ſicut de iure apud omnes conſtan
tiſſimum eſt, quod ſi depopuletur, &
extinguatur populus, † ſic vniuerſitate
47 extincta ius paſtus pertinet ad domi-
num, & habentem iuriſdictionem, Paul.
& Alberic. in l. ſi eis municipij, §. 1. ff.
quod cuiuſquè vniuerſitas nomine,
Bart. in l. final. in fin. de colleg. illi-
cit. Abendaño de exequend. lib. 1. cap.
4. numer. 25. verſic. fallit tamen, Roer.
deciſio. 212. numer. 14. Alber. in l. ſi vſuſ-
fruct. ciuitati, ff. quibus mod. vſusfruct.
amittatur, Bald. de pac. conſtant. §. 1.
numer. 8. 9. & 10. in vſibus feudorum,
in terminis Gregorius Lopez 3. part. ti-
tul. 31. l. 26. fol. 181. cuius legis elegan-
tiſſima verba ſunt: *A ciudad, o villa,*
ſi yendo otorgado vſufructo en algun edifi-
cio, o heredad, o en otra coſa agena, tal
otorgamiento deue durar cien años, è no
mas, ſi tiempo ſeñalado no fuere, y pue-
ſto, è de los cien años en adelante tornaſſe
el vſufructo al ſeñor de la heredad, o a ſus
herederos, è eſto es por eſta raçon, porque el
vſufructo, que es otorgado ſeñaladamen-
te al comun de algun lugar por la muerte
de todos ſe pierden, è aſmaron los ſabios que
en el tiempo de los cien años pueden ſer mu
ertos quantos eran nacidos el dia que fueſſe
otorgado el vſufructo. E aun dezimos, que
ſi aquella villa, o lugar, a quien fueſſe otor-
gado tal vſufructo, como eſte ſobredicho,
ſe hermaſſe de manera, que fueſſe arado
el ſuelo, o fincaſſe todo el lugar yermo,
que ſe deſtaja porende el vſufructo, pero
ſi todos los moradores de aquel lugar, o al-
guna partida dellos poblaſſen deſpues deſ-
ſo, vno en otro lugar, en ſaluo les fincaria
el drecho que hauran en aquel vſufructo,
maguer deſamparaſſen el ſuelo de la Villa
do eſtauan poblados a la ſazon que gana-
ron el vſufructo.

Hæc verba fecundiſsimæ legis. ſuper
qua Gregorius Lopez multa vtiliſsima
ſcribit, in qua probantur omnia hucuſ-
què dicta; nam primo dicit, quod per
48 mortem vniuerſitatis extinguitur vſuſ-
fructus ei relictus, † ſiue moriatur, ſe-
cundum ius per centum annos, vt ibi, ſi-
ue moriatur per depopulationem, &
quod ſi vicini vniuerſitatis derelicto
primo ſolo, in alio loco reædificaſſent
dictum locum, diceretur idem locus, &
49 retineret omnia iura, quæ antea tene-
bat, & † etiam vſumfructum. Et eſt ſum-
mè notandum, quod hoc etiam pro-
cedet non ſolũ in vſufructu, ſed etiam in
quacumquè ſeruitute reali conceſſa vni
uerſitati, ex alijs locis: nam eadem mi-
litat ratio in vtroquè caſu. Iſtius autem
dicti, de quo ſupra, aſſignant Doctores
50 de iure eam rationem; quia aſsignatio
† terminorum facta per Regem, aut
Principem, (ad quos ſolum ſpectat
terminos diuidere in alimenta vaſſal-
lis præſtanda: quia cum Princeps vaſſal-
lorum pater ſit, opportet ab eo illos
vt filios tractari, Bald. conſil. 460. lib. 1.
Iaſſon in l. ſi quis filium, C. de inoffi-
cioſ.

Digitized by Google

cioſ. teſtam. Aymon conſ.141. numer.8.
51 & ſicut decet † patrem dotem, & alimenta filijs dare, l. qui liberos, de ritu nuptiarum, cap. cum haberet, de eo qui duxit in matrimo. Ita Princeps aſ-
52 ſignatione † terminorum populos dotare tenetur, Xuarez allegatione 7.num. 13. Innocen. in capit. cum ad ſedem de reſtitutione ſpoliator. Bald. in l. 1. num. 11. de emancipationibus liberorum, Ancharran. conſil. 142. Abendan. de exequend. capit. 1. & capit. 4. numer. 4. & capit. 12. numer. 2. 3. & 4. & nos late deciſione 74.) facta cenſetur ſub qualitate vniuerſitatis, & commorantium; & ſic defficiente illa qualitate per depopulationem, reſoluitur aſsignatio terminorum, & domininm terminorum tranſ-
53 latum in vniuerſitatem, † reuertitur totum in concedentem, ex ſola vi, & poteſtate dominij directi exiſtentis pœnes concedentem, vt in ſimili conceſſione beneficij, ſub nomine collegij facta idem reſoluit, Aymon conſil. 202. num. 31. dicens, quod defficiente qualitate, cuius reſpectu quid diſponitur, defficit beneficium; puta ſi conceditur beneficium, ſub nomine collegij, diſſoluto collegio reſoluitur † beneficium,
54 l. ſi vſusfructus, ff. quibus mod. vſusfructu. amittatur, l. tutelas, in principio, ff. de capit. diminutio, l. pater, §. Tuſculanus, de legat. 3. Signor. conſil. 92. verſic. præterea, & quod ſic reſoluuntur om-
55 nes obligationes, & hyppotecę † per vniuerſitatem impoſitæ ſuper dictis terminis, reſoluta dicta vniuerſitate, Aymon vbi ſupra; quia dicta aſſignatio ter-
56 minorum, ex quo eſt facta † ſub iſta qualitate, quod ſint commorantes, debet intelligi, ideſt quatenus in dicto loco erunt commorantes, & durauerit vniuerſitas: quia habet iſta aſignatio termi-
57 norum implicitam cauſam † reſolubilitatis, vt eatenus duret, quatenus durauerit vniuerſitas, ergo ea ceſſante reſoluitur conceſsio, & omnes obligationes, & hypothecæ, medio tempore per concilium & vniuerſitatem ſuper dictis terminis impoſitæ; allegat multa Aymon vbi ſupra, qui omnino videndus. Hæc omnia comprobat, & multum benè decidit Oſaſcus deciſione 156. numer. 9. cum ſequentibus, dicens, quod quando feudum ad dominum reuertitur, vt dominum, ideſt, iure dominij, & ſola poteſtate feudali, hoc eſt ſine facto & culpa vaſſalli; tunc dominus directus non tenetur ad onera feudo impoſita per vaſſallum, ſed li-
58 bere † feudum ad eum reuertitur, pront ab eo proceſsit, capit. Imperialem, §. præterea, & §. callidis, in verbo liberè reuertatur, vbi Doctores de prohibit. feud. alien. per Feder. Dec. conſil. 239. numer. 11. & conſ. 607. numer. 12. Sigiſmund. conſ. 7. numer. 34. Tiraquel. de retract. §. 3. gloſ. vnic. numer. 12. vbi alij Afflict. de prohibit. feud. alien. per Feder. in principio, numer. 14. & cum in caſu de quo per Oſaſc. iure dominij, & poteſtate feudali, feudum ſit reuerſum ad dominum, qui iure prælationis illud recuperauit; ideo non remanſit dominus iure hypothecæ obligatus; & licet recuperauerit ibi dominus feudū, per contractum; quia tamen hoc ius competit ſibi, iure, & poteſtate feudali recuperando pro eodem pretio, iuxta §. porro, qualiter olim feud. poteſtat. alien. Oſaſcus numer. 1. vbi ſupra; ideo tunc omnino reſoluitur ius ipſius vaſ-
59 ſalli, cuius iure † reſoluto, reſoluitur quoquè ius habentium cauſam ab eo, l. lex vectigali, de pignor. l. 3. ff. quibus mod. pignor. vel hypotheca ſoluitur, cap. 1. §. rurſus de controuerſia inueſtituræ, hæc ille. Quod ſecus eſſet ſi feudum ad dominum perueniret, non vt dominum, nec virtute feudali, ſed ex alia cauſa voluntaria, tāquam ad quem-
60 libet priuatum, vt dicemus poſteà cum Oſaſc. Adde prædictis Ripam in l. quominus, n. 105. cum ſeqq. ff. de fluminibus, vbi poſt Bar. ibidē in quæſt. 10. dicit, q̄ deſtructo caſtro perdūtur iura caſtro pertinen-

tinentia, vbi allegat Alex.& alios, vide
Bald.in tit.de Pace conſtantiæ,§.1. n.89.
in vſibus feudorum, qui omnes fundan-
tur in l. ſi vſusfructus ciuitati, ff. quibus
mod.vſusfruct.amittatur,dum diſponit,
quod quando ciuitas deſinit eſſe per de-
populationem, quaſi morte, ſicut homo
finitur, vnde ſequitur; quod ſicuti con-
ceſſio facta alicuius rei homini ad vitã
illius, finitur ſuo naturali fine per eius
mortem, & obligationes, & hypothecæ
61 medio tempore impoſitæ †reſoluuntur,
& reuertuntur ad concedentem, ſicut
res conceſſa, ea ratione; quia quando
feudum,emphiteoſis, & ſimiles conceſ-
ſiones fiunt ad tempus, veluti ad vitam
alicuius, vel ad aliquas generationes,
tunc adueniente caſu,fit reuerſio, non
per viam trãſmiſſionis alicuius iuris, ſed
62 per modum priuationis, † & anihilatio-
nis; quia res illa quaſi naturaliter fuit
mortua, & ita reuerſio fit ſine aliquo
onere impoſito per vaſſallum, vel eum,
cui conceſſio temporalis fuit facta, & ſi-
ne præſcriptione contra eos, nihil enim
potuit innouari,niſi ad limites iuris con-
63 ceſſi,† l.lex vectigali de pignor. & ſic fit
hæc conſolicatio cum qualitate rei cui
fit conſolidatio,& in vim illius, vt in ca-
ſu,de quo per Oſaſc.vbi ſupr.Cum enim
fiat reuerſio, & conſolidatio ex natura
rei, & neceſsitate cauſæ antiquæ,& præ
exiſtentis rei conſolidatæ, & rei, cui fit
conſolidatio, conſolidatum cenſetur, &
ipſo iure efficitur eiuſdem iuris, quali-
tatis, & conditionis cum † re,cui conſo-
64 lidatur,& vnitur, §.fin.inſtit.de vſufruc.
ibi, *Quæ res conſolidatio dicitur.* Hinc Butr.
& Abb.in cap.cum veniſſent, vltimo
notabili, de reſtitutione ſpoliat. dicunt,
quod quando poſſeſſio naturalis reuer-
titur ad ciuilem, finita conceſſione, non
dicitur adquiſitio † noua, ſed continua-
65 tio antiqua, nec ſoluitur gauella, tan-
quam de re noua,Socin. & Iaſſ. in l. poſ-
ſideri Nerua, de acquiren. poſſeſsione,
Bald. conſ.9.in tertio, & conſ. 9. in pri-
mo;vbi, quod feudum cadens in com-
miſſum,reuertitur ipſo iure ſine retradi-
66 tione poſſeſſionis; † quia ius directi do-
minij ſemper eſt in actu permanenti, ex
vi attractiua, & non eſt nouum domi
nium, ſed conſolidatio; quia dominium
67 directum habet vim directi, & vtilis, ſi-
cut cum finitur emphyteoſis,& vſufru-
ctus, & cum res reuertitur ad mulierẽ,
ſoluto matrimonio,l.in rebus,C.de iure
68 dot. & ſic,ſi viro,& vxori competãt feu-
da ante matrimonium,& conſtante ma-
trimonio quædam ſub feuda, vel emphy.
teotica prędia, inde dependentia, reuer-
tantur ad dominium directum, propter
finitam conceſſionem, vel commiſſum,
ex vi iuris inhærentis feudo dominanti,
non caduunt in conqueſtum; imo ſunt
libera ab obligatione conqueſtuum, &
efficiuntur omnino propria eius ad quẽ
ſpectat locus dominans, & totum hoc
fundatur in ſupradicta regula, quia quã-
do conceſſio fit ad certum tempus, vel
certas generationes, vel ſub aliqua ſub-
ſiſtentia temporali,eis expirantibus,red
dit res ad patronum, & Dominum,
non per modum tranſmiſsionis, ſed per
modum priuationis illius conceſsionis,
69 & ita reuerſio fit † ſine aliquo onere
impoſito per vaſſallum: nam tunc mili-
tat ratio. l. vectigali. de pignoribus.
quia reſoluto iure datoris reſoluitur ius
acceptoris, facit, l. ſi is cui via, in fin.
quemadmodum ſeruitut. amittantur,
cap.1. §. quod ergo.de inueſtitur, de re
ali.fact. cap. 1. §. præterea,de capitibus,
Conrradi in feudis; pręcipuè, ſi hæc re-
ſolutio fiat ex neceſsitate cauſę veteris,
& ſine voluntate,& facto ius amittentis,
veluti finito tempore conceſsionis,iuxt.
notata per Bart. in l. in diem,ff. de aqua
pluuia arcend. Bart. Bald. & Angel.
in l. ſi ex duobus, §. idem Marcellus:nos
latius deciſione vigeſima quinta, &
deciſione quinquageſima tertia. Ita eo-
dem modo (reddeundo ad argumen-
tum) dicendum eſt,in conceſſione ter-
minorum facta aliqui vniuerſitati per
Regem, vel aliquem Dominum, quæ
70 ad vitam vniuerſitatis facta † intel-
ligitur, vt ea deſtructa reſoluatur do-
domi-

Digitized by Google

dominium,& hypothecæ medio tempore ſuper termino impoſitæ, Ripa in l. quominus,de fluminibus,num. 115. quia ex quo dicta bona fuerunt conceſſa á ſuperiore vniuerſitati, vel collegio ad vitam vniuerſitatis,& collegij,tunc deſtructa vniuerſitate expirat conceſſio, & quaſi naturaliter mortua vniuerſitate res ei conceſſa reuertitur ad ſuperiorem, non per † modum tranſmiſſionis
71 alicuius iuris vniuerſitatis, ſed per modum meræ negationis,priuationis, & anihilationis rei conceſſæ, Cephal.conſ. 158.lib.2. Marian. Socin.Iunior. conſ.53. lib.2. Bald.de feud. in prohem. num.39. cum certiſsimum etiam ſit aſsignationes terminorum factas eſſe per Reges, &
72 Dominos locorum vniuerſitatibus intuitu populationis;nam regimentis Reipublicę in Regem tranſlatis, iuxta l. 2. de officio Præfecti prætorio aſſecutus fuit Princeps vniuerſale dominiũ, † & iuriſ-
73 dictionem, Bald.in cap.2. de feud. Marchiæ,Abenda.de exequen. lib.1. c.1.n.2. taliter,vt nullus prætendere poſsit iuriſdictionem,neq; dominium, niſi titulum
74 Regiũ, vel immemorialẽ probet: † nos de Inhibitio.c.1.§.10.à nu.58.Bald.in c.1. quis dicatur dux,& in cap.1. de allodi, is. cum multis per nos allegatis, deciſ. 74. num.5.& in hoc ſtat præſumptio pro domino Rege, cum qua etiam in poſſeſſorijs vincet quemlibet inferiorem, Couar.in regul.poſſeſſor.2. par. §.3. num.3. & 4. & practic. 1.num.9. nos vbi ſupra, num. 6. Vnde cum aſsignatio terminorum á principio ſit facta à Regibus, non mirum,ſi ad eos reuertantur termini diſſoluta vniuerſitate: ita Gregorius Lop. dicta. l. 26. in verb. *poblaſſen*, vbi dicit, quod nullo remanente in vniuerſitate, termini reddeunt † ad Regem;quia bo-
75 na vacantia defferuntur fiſco,& quia, vt tradit Socin.in l.1.colu.4. de acquirend. poſſeſſ.à dominis rerum publicarum fuerunt data dominia. & termini appoſiti, per quorum diſtinctionẽ fuit dominis, vel particularibus quęſitum dominium, ſumpta præſumptione á prima dominio-

76 rum diſtinctione, idem uoluit Abb. in c. recolentes,de ſtatu Monachorum, vbi ſequitur diſtinctionem Bart. in l.fin.de colleg. illicit. & concluſiue bona remanent ſemper pęnes ſuperiorem:in vim ſuperiorum ſic accepi iudicatum in Regia Audiẽtia,in proceſſu Hieronymi Garcia, ſuper apprehenſione de menſe Ianuarij 1583.in quo petebantur 29.penſiones,ratione cuiuſdam cẽſualis impoſiti ſuper terminis, & bonis loci de Coſita,qui locus nunc eſt depopulatus, & termini hodie ſunt religionis Sancti Ioannis, & cõmandę Montiſſoni,& Caſtellaniæ de Amposta, vt ſu-
77 pradixi,†&fuit repulſa propoſitio cenſualiſtæ per rationes prædictas,eſt caſus exẽplaris,& menti tenendus. Sed ne aliquid occultum dimittamus in re tam graui, confiteor me audiuiſſe à Domino Ioan. Pueyo,qui fuit Iuſtitia Aragon.viro ſummæ probitatis, & magni ingenij,quod in dicta cauſa de Coſita fuit intellectum de dominio vniuerſali populi, non autem de dominio particulari ſingularium:nam hoc non reſoluitur, nec hypothecę ſuper eo ſemel impoſitę, ſicut dicimus, quod Princeps, & Imperator eſt dominus to-
78 tius mundi, reſpectu dominij vniuerſalis,non vero particularis, l. benè à Zenone,C.de quadriennali pręſcriptione, niſi illa dominia particularium,de rebus priuatis remanſiſſent deſtructo loco ſine ſuċceſſore domino,& hærede particulari,ſiue in termino loci,ſiue extra; cuiuſmodi ſunt terras tenẽtes; quo caſu etiam illud dominium particularium deuolueretur in concedentem, & dominum vniuerſalem;& hoc dicebat ſibi videri verum, cũ ſint diſtincta hęc dominia:ſicut videmus,
79 quod apprehenſo † termino loci, hæreditates particularium non cenſentur comprehenſę, Molin. in verb. apprehenſio, verſ.apprehenſa villa,colum.3.fol.38. cu-
80 ius opinio † iuſtificari poteſt, quod ſatis operatur illa reuerſio, & conſolidatio,ex quo dominiũ vniuerſale terminorum, ex prima cõceſſione fuerat in vniuerſitatem
81 tranſlatũ irreuocabiliter,l.in tantũ,§. vniuerſitatis,de rerũ diuiſ.l.omne territoriũ

de cenſibus, vtilitas autem terminorum
in ſingulos de vniuerſitate, vt nos late in
deciſione 74. nume. 15. & ſic iam illa re-
uerſio videtur ſatis operari, quoad illud
dominium vniuerſale abſq; eo, quod ope
retur circa dominium particulare: quo
ſic ſuppoſito benè ſequitur, hyphotecas,
& obligationes nō reſolui. Sed licet hęc
reſponſio equitatem habeat, tamen iu-
ris principijs attente conſideratis uide-
tur totum contrarium tenendum, nulla
enim racio aſsignari poteſt ſuficiēs, qua-
re magis reſoluatur dominium vniuerſa
le vniuerſitatis, quam ſingulorū; ſi enim
hęc reſolutio fit vi & poteſtate dominij
directi ob finitum tempus cōceſsionis,
ad quod debet ſeruari indemnis domi-
nus loci, ſiue ſit Rex ſiue Baro, & tota res
82 conceſſa venit reſoluenda. † iam non re-
ſolueretur tota res, nec ſeruaretur domi-
nus indemnis ſi dominium terminorum
remaneret penes particulares: non enim
83 reſtituitur tota res, cui pars deficit, &
multo minus ſi maior pars defficiat vt
hic. Pro quo ſumè notandum, quod ex
dotatione vniuerſitatum per aſsignatio
nem terminorum, per Regem factam, do
minium vniuerſale terminorum tranſi-
uit in vniuerſitatē irreuocabiliter l. om-
ne territorium de cenſibus Burg. de Paz
in l. 3. Taur. num. 457. l. in tantum §. vni
uerſitatis, de rerum diuiſione; & in con
ſequentiam huius dotationis, & in vim
illius actus, tranſiuit ſecundario in par-
ticulares de vniuerſitate vtilitas termi-
norum præſentes & futuros †, l. teſta-
84 trix, §. 1. ff. ſi ſeruitus vendicetur Bald. in
rubrica de rerum diuiſione num. 17. ob
ſeruātia: item in terminis de paſcuis. Co
uar. pract. 37. Bertrand. cōſ. 51. vol. 2. Abē
dan. lib. 1. de exequend. cap. 12. & totum
hoc irreuocabiliter (durante ſilicet vni-
uerſitate) nos deciſione 74. vbi late. Si er
go ſecundum votum ſupradicti Docto-
ris & eorum qui idem ſequuntur, reſol-
uitur dominium vniuerſale terminorum
vniuerſitatis, idem dicendum eſt de do-
minio particulari quod ex prima cōceſ-
85 ſione efluxit; non enim debet eſſe † ma-
ioris potentię illud, quod conſequenter
ſequitur, quam quod principaliter inten
ditur, data in vtroque habilitate actū.
86 concedentis; & ſic † reſciſſa principali cō
ceſsione, acceſſoria, & minus principalis
reſcindenda venit, gloſ. in l. ſi patronus
§. patronum. ſiquid in frau. patron, Bald.
in l. ex teſtamento. C. de fideicommiſsis
Alexander. conſ. 81. colum. 4. in 2. Barto-
lus in l. nemo poteſt col. 3. de leg. 1. Ro-
manus conſ. 246. & 115. in 2. dubio. regul.
cum principalis, de regul. iur. quod verū
eſt, vt dixi, data habilitate in faciente
actum, & vbi eſt eadem ratio, ſecus ſi di-
uerſa, Bart. in l. ita ſtipulatus. oppoſitione
12. de verborum obligat. Bald. in l. non
dubiū. oppoſitione. 4. C. de legib⁹ Alex.
conſ. 4. col. penult. lib. 1. Dec. in d. regul.
cum principalis; neque enim plus conce
ditur ei qui capit per communicationē,
quam ei qui principaliter capit. argumē
to l. talis ſcriptura §. fin. cum ibi notatis
de legat. 1. ibi. Dec. & alij in cap. ſecun
do requiris de appellationibus. In caſu
autem præſenti nulla ratio diuerſitatis
aſsignari poteſt, cum aſignatio termino-
rum facta ſit vniuerſitati, & particulari-
bus vnico reſpectu, vniuerſitati propter
cōmorantes, cōmorantibus propter vni-
uerſitatē, quo reſpectu ceſſante propter
mortem vniuerſitatis, totum † corruere
87 debet.
Deinde, quia de iure, quādo aliqua res
reſtituitur ad priſtinum, & antiquum
ſtatum ſuum, ſiue illud fiat per viam
reſtitutionis à iure, ſiue reſolutionis, ne-
gationis, & extinctionis, totum debet
reſtitui ad priſtinum ſtatum, taliter,
quod iura medio tempore ſuper re im-
88 poſita euaneſcunt, † quod ſupra abun-
dè probatum eſt, & eſt gloſ. notabi-
lis, §. pactus ne peteret, ff. de pact.
vbi habetur, quod quando conceditur
alicui priuilegium, per quod is ad ius,
quod ſibi competebat reſtituitur, etiam
quod hic in alterius facit præiudicium,
tamen qui ſentit damnum non poteſt.
conqueri, quod ex eo reſcripto lędatur,
gloſ. notabilis, in cap. ab exordio, 35. di-
ſtinct.

ſtinct. quæ docet,nemini iniuriam fieri,
89 † quod quis ad priſtinum ſtatum reſti-
tuatur, Felin. in cap. cum acceſsiſſent,
extrà de conſtitutionibus, optimè Mau-
ritius de reſtitutione,cap.598.& hoc om
ne totum fundatur in eo,quod res reſti-
tuitur ad antiquũ ſtatũ, reſolutione fa-
cta,& ſic dici ſolet, quod reſoluto iure
datoris reſoluitur ius acceptoris, l. lex
vectigali.de pignoribus:ſolum enim po-
teſt quis ad metas,& tempus rei ſibi cõ-
ceſſæ ſuper ea contrahere,& diſponere.
90 †In confirmationem iſtorum ſolet alle-
gari derminatio, Molin.in verbo firma,
verſic.firma quædam fuit oblata,fol.152.
colum. 3. vbi dicit Molin. quod fuerat
prouiſſa iurisfirma Comiti de Luna, qui
ocupauerat bona vaſſalli recedentis, ne
91 in poſſeſsione bonorũ occupatorum per
eũ,ob causã receſſus vaſſalli,moleſtare-
tur per creditores ipſius vaſſalli,qui pe-
tebant executionem ſuper dictis bonis
ob ſua credita,& quod fuit prouiſſa die
23. Ianuarij,anno 1416.toto Conſilio cõ
corde.Et licet noſter Plebanus in verbo
firma.num.121.impugnet hanc determi-
nationem,dicẽs; non eſſe tenendam,in-
telligendo quod Molin. loquitur de fir-
ma ſimpliciter obtenta contra omnes
creditores anteriores, & poſteriores;
rationes tamen quas adducit Pleban. ad
caſum noſtrum non conuincunt,nec ali-
quid faciunt,licet libenter fatear, quod
determinatio Molinę,non iubat opinio-
nem noſtram,ratio eſt.Quia Molina nõ
loquitur in receſſu omnium vaſſallorũ,
& ſic in reſoluta & extincta tota vniuer-
ſitate ſicut nos loquimur, ſed loquitur
Molin. quando vnus tantum vaſſallus re
ceſſit,ibi, *quidam ſuus vaſſallus*. Et in hoc
caſu certum eſt quod Dominus occupa-
re poteſt bona vaſſalli recedentis.obſer-
uantia 2. de Iudeis & Sarracen. & talis
occupatio fit cum ſuo onere a vaſſallo
92 impoſito;& ſic Dñs occupãs creditorib⁹
anterioribus vaſſalli tenetur ſatisfacere
in tali caſu:quia in preiuditiũ illorum nõ
tenet occupatio.Ratio iſtius deſumi po-
teſt ex Bart. in l. fin. de colleg. illicit, &
ex Gregor. Lopez vbi ſupra; nam tunc
non eſt reſoluta vniuerſitas, nec extin-
cta,vt ſic feudum dicatur apertum, ſed
93 viuit † & ſubſiſtit vniuerſitas, licet vnus
recedat,& ſuccedit Dominus quaſi ſuc-
ceſſor illius, non dato alio hærede &
ſucceſſore;& ſic illa cenſetur quaſi con-
94 fiſcatio † bonorum, vt ſtatim dicam. Et
ſic magna eſt differentia ſecundum eos,
quod vnus aut tres recedant,ſubſiſtente
vniuerſitate,qui non eſt caſus noſter,aut
quod tota vniuerſitas reſoluatur, & ex-
tinguatur, & ita in hoc caſu cum vnus
vel duo recedunt,quod teneatur Domi
nus occupans creditoribus anterioribus
vaſſalli, fuit determinatũ in Regia Au-
diencia,in proceſſu Iacobi Sanchez, ſu-
per apprehenſione loci de Sobradiel,
die 21. Auguſti,anno 1571. Scriuania Io.
de Gurrea.Ex quibus reſultat, quod di-
cta determinatio Molinæ, non facit ad
caſum noſtrum, vbi loquimur, quando
omnes vaſſalli recedunt,& moritur vni-
uerſitas tota,in quo caſu nihil concludit
Pleban. Imo maxime errat,dum equipa
rat occupationem, ſeu confiſcationem
bonorum,& occupationẽ quæ fit ex cau-
95 ſa receſſus:Hæc enim ocupatio, † quæ
fit ob reſolutionem & mortem vniuerſi-
tatis ſine delicto & facto vaſſallorum nõ
dicitur confiſcatio,nec fit ex facto & cul
pa ius amitentis,ſed potius ex neceſsita-
te cauſæ veteris intrinſecæ,& ſine volun
tate & facto ius amittentis, veluti finito
tempore conceſsionis.Iuxta notata per
Bart.in l. in diem, ff. de aqua. plu. ar-
cen. Bald. & Angel. in l.ſi ex duobus, §.
idem Marcelus. ff. de in diem addictio-
96 ne,idq. ipſo iure per viam extinctionis,
imo(quod plus eſt) occupatio † quæ fit à
Domino de bonis vaſſallorum receden-
tium,non fit in vim abſolutę poteſtatis,
ſed in vim iuris communis ſublatis foris,
& ſublata prorſus abſoluta poteſtate,
Bald. in prohemio feudorum,numer.17.
Afflict.deciſ.265. numer. 75 & 81. Socin.
Iun. vbi ſunt cõcordãtes. conſil.76.quod
de foro cannonizatum d.obſer.2. nos la-
tè deciſ.73.num.29.vt ſic nullatenus dici
poſit

poſsit, quod hæc ſit confiſcatio, ſed reuerſio ad antiquum ſtatum, prout dixit Oſaſcus in ſuo caſu; maxime quia per confiſcationē bonorū ſuccedit fiſcus † in
97 ius & locū condēnati, & in illius actionibus actiuis,& paſsiuis proprie ſucceſſor eſt,l.2.C.ad l.Iul.de vi publica l.ſi ademptis C.de ſentent. paſſ. Peregrin. de iur. fiſc.lib.5.tit.1. num. 53. vbi quod eſt hæres anomalus,& ſic factum condemnati ceſſante fraude præſtare tenetur, Alciat. conſ.24.num.8.lib.8. ſecundum alios fiſcus ſuccedens in bonis vacantibus dicitur ſucceſſor tantum bonorum, non perſonæ,nec hereditatis, Aſsinius in praxi p. 1.§.2. cap. 12.num.41.nos late deciſione 54.& ſic per confiſcationem bonorū paſsiuę actiones in fiſcum diriguntur, & reus comdemnatus liberatur à creditoribus, quibus fiſcus tenetur ſoluere de bonis comdemnati, l.2.l.tutelas §.fin. de capit.diminut. vbi Bart.alij quaſsi heredem extraneum comdemnati fiſcum appellant, Peregrin. nu.53.quidquid ſit, ſē per ſuccedit in locum condemnati,& ſic non mirum,ſi creditoribus teneatur ex allegatis per Pleban.vbi ſupra num.124.
98 in noſtro vero caſu nulla ſit ſucceſsio neq; in bonis,iure,facto, neque hereditate vaſſallorum, ſed potius fit reſolutio per viam extinctionis, anihilationis, reſtituta ad ſtatum non factæ conceſsionis. Vnde Oſaſcus concludit bene num. 10.quod ſi feudum peruenit ad dominū non iure & poteſtate feudali, ſed ex alia cauſa tanquam ad quemlibet priuatum, puta ex voluntaria emptione, donatione, datione in ſolutum, vel alia cauſa
99 ab ipſo vaſſallo facta, tunc, † quia fit reuerſio per viam tranſmiſsionis, teneretur ad onera feudo impoſita, ſicut quilibet priuatus, neque locum haberet l. vectigali,Ita Petrus Iacob.in tit. de action.in rem pro re emphytheotica col.10. verſ. Item prædicta vera ſunt, & in tit. de actione in rem,quæ datur pro re,quæ cedit in commiſſum,verſ.Item eſt notandum, Guido Papæ ſic dicens iudicatum deciſ.575. Boher.deciſ.81.Iacobin. a ſancto Georg. in ſua inueſtitura, in verbo quidquid num.83.ſecus autem,ſi reuerſio fiat ex vi feudi & primæ conceſsionis, tunc enim fit ſine onere impoſito per vaſſallum: vnde Iacob.vbi ſupra, & latius Oſaſc. vbi ſupra cōcludunt, quod quando feudum hac via reſolutiua reuertitur ad Dominum, non teneretur dominus ad franqui menta,adquæ vaſſalli ſui alijs tenebantur, & hoc fatetur Pleban.num.127. dicens, quod Oſaſcus benè loquitur in occupatione,quę fit ex alijs cauſsis,veluti reſolutionis ex poteſtate feudali:infert ex hoc Caſſaneus, in conſuetud.Burgund. rub.3.§.8. num.36.
100 aliqua pulcra,qui omnino videndus, generaliter autem,quando emphytheoſis, feudum & ſimilis conceſsio confiſcantur publicatis bonis ratione delicti vaſſalli,ſiue quia moritur ſine heredibus, vel eſt incapax heredum; tunc iſta bona deferuntur in ſtatu ſuo cum omnibus oneribus,& qualitatibus ſuis,& idem,quando comiſſatur feudū propter negationē vel ingratitudinem; quia cum tunc hæc non finiantur de per ſe, ſed per accidēs, ex noua cauſa ſuperueniente, & non ex ſola antiqua cauſa, veluti in primo caſu, nec per ſucceſsionem prędeceſſorum, ſed per ſuperuenientem culpam,ideo fit hæc reuerſio cum oneribus à vaſſallo impoſitis, & eſt noua acquiſitio; quia feudum erat perpetuo alienatum,& non ſola poteſtate feudali recuperatur, ſed mediante cauſa extrinſeca ingratitudinis: nos latius d.deciſione 63.ſicuti ſi fiat reuerſio per contractum,teſtamentum,iure legati, vel ſucceſsionis,acquiritur cū ſuo onere, vt nos vbi ſupra. Hæc ſunt quę hanc partem fauent maturius conſideranda, licet non parū vrgeant,quod nos relinquimus diſcretioni & iudicio doctiſsimorum iudicum,qui ſua ſumma eruditione id decidant, illud † tamen
101 ad expulſionem nouiter conuerſorum noſtri temporis poteſt dici, quod cum propter delictum ſuum fuerint expulſi ſuprema authoritate,& iuſtiſsimè, & nō per uiam conceſsionis temporaliter fini-

ta,

tę,& in vim ſolius præexiſtentis intrinſece cauſæ ſed propter ſuper venientem culpam illorum;ideo iſta reuerſio ad dominos intelligitur facta cum oneribus impoſitis ab ipſis vaſallis. Saluo meliori iuditio.

DECISIO C.L.

An ſuper liquidatione fructuũ deferatur iuramentum in litem, non exhibente librum racionum, vel compota illo, qui tenetur exhibere.

SVMMARIVM.

Via ordinaria agebatur antiquitus ſuper liquidatione fructuũ; hodie agitur ſumarie, nullo ordine iudiciario ſeruato numer. 1.

Proceſſus liquidationis fructuum eſt proceſſus ſummarius, & ſic in eo leues ſuffi ciunt probationes. nu. 2.

Probationis omne genus eſt admitendum in proceſſu liquidationis fructuum. nume. 3.

Iuramentum ſupletorium deferendum eſt petenti liquidationem fructuum, in defectum probationis. num. 4.

Commiſſarius poſsidet bona cum onere reſtituendi, & redendi compota num. 5.

Adminiſtrator negotiorum ad vtilitatem alterius, tenetur reddere, & preſtare libros ſeu Codices rationum. num. 6.

Commiſſarius curiæ tenetur finita lite, iudici & parti fructuum perceptorum rationes reddere, & in contumatiam non oſtẽdendi libros rationum, iuramentum ſupletorium deferendum eſt. num. 7.

CVM Don Petrus Coloma Caluillo eſſet commiſſarius curię, iurium & dominicaturę de Bierlas, in vim ſententię litis pendentiæ, & ſic tenutę, quam obtinuerat in proceſſu tenurę ſuper dictis bonis, fuit citatus in arti. iur. fir. ſeu plenarij poſſeſorij, vbi ſubcubuit, & per conſequens, illico tenebatur reſtituere omnes fructus, quos percepit durante apprehenſione, & etiam quos acceperat à commiſſarijs foralibus, hos ſtatim, vt dicit Ferrer vbi infra; alios facta liquidatione, tã in vim iuris, vt infra, quam fori, foro *el ſeñor Rey* foro ſequenti *otro ſi*, foro *item per dar forma* verſ. *aſsi meſmo* foro *declarando* foro *atuſtando*, ibi *el qual ſea tenido a dar la caucion y conto* de apprehen. Cumquè fructus eſſent liquidandi iuxta dictos foros; (illi, inquam fructus de quorum perceptione & liquidatione per inſtrumentum vel rem manifeſtam non conſtabat), & peterunt aduerſarij, vt dictus Don Petrus Coloma exhiberet libros rationum & compoti, quos fecerat, vt ſic cũ eis liquidarentur fructus: & cũ recurſaret eos exhibere, interpellatus mãdato iudicijs, petijs pars aduerſa, vt ſibi deferretur iuramentum in litem ſuper liquidatione fructuum, vltra probationem, quam fecerat. Et cũ de hoc fuiſſet multum hæſitatum, tandem curia detulit iuramentum in litem ſuper liquidatione fructuum, & ſic iurauit pars quantitatem fructuum perceptorum, & fuit ducta hæc cauſa liquidationis non ordinarie, provt antiquitus fiebat, ſed ſumatim: vide in proceſſu Iuratorum de Bierlas, ſeu Don Petri Coloma, in in cauſa eiuſdẽ Proce. in articulo iuris firmarum, ſuper liquidatione fructum die 11. Iulij. 1594. in curia Iuſt. Arago. Actuario Garate, ex rationibus ſequentibus.

Ex eo & alias, quia agitur in hoc proceſſu de liquidatione fructuum perceptorũ, & reſtituẽdorum à Don Petro Coloma commiſſario Curiæ; in quo articulo, licet antiquitus iuxta forũ ageretur

via

1 via † ordinaria, Molin. in reportor. fol.
31.2.col. Ferrer in methodo fol.25.in pri.
Bardaxi de aprehen.2.p. queſt.4. num.6
tamē hodie agitur ſummarie non ſolum
ſecun dum forum *el ſeñor Rey* cum 2. foro
ſequenti de apprehen. Bard. vbi ſupra
num.8. ſed etiam ſecundum ius ciuile,
quidquid in hoc dicat Bard. vbi ſupra
agitur igitur ſummarie nullo iudiciario
ordine ſeruato Bar, in l.2.de ſenten.quę
ſub certa quantitate, & in l.ſi cum excep
tione §. hæc autem actio ff. quod me-
tus cauſa. Idem Bart. Iaſſ. & omnes in l.
à diuo Pio §. ſi ſuper rebus de re iudic.
Anto. Maſa. Galeſius de form. camer.
oblig.§.de liquidatione nume.5. vbi alij
Barthol. Soc. conſ. 89. lib.2. var. cap.11.
numer.9. deciſsio. lucenſ. Magonij 78,
2 nu.16. Ex eo vero quod ſummarius ſit †
iſte ꝓceſſus liquidationis fructuū, egre-
gie infertur leues probationes in eo ſuf-
ficere; cum in quibuſcumquè iudicijs ſū
marijs id receptum affirment poſt Bart.
in l.admonendi nume. 55. de iure iuran.
Curt.Sen.ibi num.323. verſ. ſecundò mō
ueor. & Curt.iun. num.67. Zucard. in l.
vlt.nu.318.de ędicto diuij Ioſeph.Ludo.
3 deciſsione 59. nu.3. Qua propter † cum
iudicio omnes aſſeuerant in proceſſu li-
quidationis fructuum omne genus pro-
bationis eſſe admittendum, ſcilicet con-
feſsiones, teſtes, ius iurandum, inſtrumē
ta & cætera, quæ faciunt rem eſſe certā
Bart. & omnes : in l. fin. C. de falſ. cauſ.
adiecta legato, & in l.petens C.de pact.
& in l.2.C.de rei vxo.actio. Anto. Maſa
Galeſ.in d.tit. de liquidatione nume.4.
Corn.conſ. 301. vol.3. quem refert Ioſe-
phus Lodonicus deciſsione Peruſ. 88.
deciſ. Magonij lucenſ.3. nu.4. vbi addi-
tio refert, & laudat Antonium Maſam
Galeſium qui ſup.

Quibus ita animaduerſis reſultat ſufi cientiſsimam eſſe fructuum perceptorū probationem, & liquidationem; cum ſolum probationes factæ fuerint de quantitate fructuum in locis circum vicinis loco de Bierlas his annis perceptorum, quam ſufficientem probationem dicit Corneus relatus à Ioſepho Ludouico, d. deciſsione 83. ſed de fructibus perceptis per decem annos priores, iuxta concluſionem Maſcardi 660. & per probationē decē annorum priorum, pleniſsime poſteriorum annorū probatio deducitur, Afflict. in titu. per quos fiat inueſtitura §.ſed res.nu.40. Pinel.in l.2. de reſcind. vend.cap. fin.num.30. & hijs non relatis Mandoſ.reg.Cancel. 22.queſt.5. num.3. Gomez in regu. de exprimendo valore Maſcard.in verbo ęſtimatio. concl. 656. cum anteceden. & ſequent. vbi etiam deducit, probari per peritos, qui aſſeuerēt tantum iudicio ſuo fuiſſe perceptum, vel percipi potuiſſe. probant etiā arrendamenta, rei, & fructuum valorem & quantitatem & alia plura probationum genera, deducta à Maſcardo in concl. 652. cum ſequent. vſquè ad concluſ. 664. quæ omnia fere probationum genera in propoſito adducta videntur.

Et quando non adeo exacte probatio
nem feciſſet petens liquidationis fru-
ctuum iuramentum, in ſuplementū pro-
4 bationis illi deferendum † eſſet, pro vt
defertur: ratio eſt euidens, quoniam ad-
uerſarius fuit commiſſarius, & ſequeſter
Curiæ, ſicq. cum onere reſtituendi fru-
ctus perceptos illum vincenti, & reddē-
di compota fructuum perceptorum, fo-
ro Item *por dar forma.* verſ. *aſsi meſmo.* foro
declarando. foro *ainſtando.* ibi *el qual ſia teni-
do a dar la caucion y conto* de apprehenſioni
5 bus: ex eo enim deducitur † compota te-
neri reddere Commiſſarium, & ſeque-
ſtrum Curię, quia ad vtilitatē cuiuſcūq.
illum vincentis, poſſidet: generale autē
eſt omnem hominem, ad vtilitatem alte
rius negotia adminiſtrantem, teneri ra-
tionem reddere, & in conſequentiā red
dendæ adminiſtrationis duo pręſtare op
portere, libros nempe, & Codices ratio
num; quoniam non ſufficit in folle ratio
nes exhibere, & rationibus redditis reli-
qua reſtituere debere, vt omnia dedu-
cens latiſſimè, & egregie declarat Me
nochius videndus. caſu.209. per totum;
cùm vero Don Petro Coloma rationum

Codices

Digitized by Google

Codices interpellatus non exhibeat, iuramentum in litem contra eum à nobis deferendum eſt. l. 1. §. officio, vbi glo. de tutel. & ration. diſtrahen. iuncta l. tutor qui repertorium, de adminiſtr. tuto. l. 1. C. de in lit. iurand. Bart. conſi. 150. Dec. conſi. 192. num. 2. Plotus alios referens in l. ſi quando. num. 194. Idque procedit in quocumque negotiorum geſtore, quod maxime ſeruādum eſſe in propoſita ſpecie exiſtimamus; cùm conſtet aduerſarium librum rationum confeciſſe; erat enim cautiſſimus & prudentiſſimus adminiſtrator, petiitq; in proceſſu ſalarium adminiſtrationis; ex quo deducuntur duo, dolus nempe aduerſarij, qui librū rationum confecit, & noluit illud producere, vt probationis claritatem ſubduceret, petendo (quod peius eſt) adminiſtrationis ſalarium; quibus duobus concurrentibus in dubio iuramentum in probationis ſupplementum deferri debet alteri parti. Hipp. de Marſil. in rub. de probatio. num. 134. Ripa. in l. admonendi. num. 68. Menoc. caſu 108. num. 1. quos refert Maſcard. concl. 109. num. 8. Et in terminis, quod ſequeſter, & ſic Curię Commiſſarius finita lite teneatur Iudici, & parti, rationes fructuum perceptorū reddere, & libros rationum oſtendere, & reliqua reſtituere: adeo vt, in contumaciam non oſtendendi libros rationū, iuramentum deferendum ſit, ad probationem fructuum; & indicia ad eorum probationem ſufficiant, & deniq; quod in contumaciam non reddendi rationes, & reſtituendi reliqua, poſſit ſequeſter, & ſic Commiſſarius Curię pręhendi, deducitur, ex elegantiſſimis locis Rebuffi. in conſtit. tom. 2. tit. de præconijs licitationibus eorum artic. 1. gloſ. 2. num. 19. pag. 436 & tom. 3. tit. de ſequeſtris. artic. 1. gloſ. vnic. a prin. pag. 328. & 329. & titu. de fruct. & eorum reſtit. artic. 2. gloſ. vnica per totam. pag. 468. Vnde merito iuramentū deferendum parti arbitramur, in hac ſummaria cauſa.

(†)

DECISIO C. LI.

De materia fideiuſſorum.

SVMMARIVM.

Fideiſſor non tenetur, niſi diſcuſſo principali, etiam ſi vt principalis ſe obliget, vbi limitatur. n. 1.

Fideiuſſor tenetur ordinem hunc opponere, alias tenetur. num. 2.

Fideiuſſor tenetur, ſi renuntiat dicto iuri diſcutiendi principalem. n. 3.

Sententia lata contra principalem, contra quem fideiuſſorem exequatur. n. 4.

Interruptio præſcriptionis cui fideiuſſori proſit, & decretum in hoc Curiæ Iuſtitię Aragonum. n. 5.

Interruptio quoad vnum reum prodeſt contra alium, & cur ſecus quoad fideiuſſorem.

1 FIDEIVSSOR † non conuenitur, niſi diſcuſſo principali debitore; Guido Papæ, deciſ. 94. & eſt verum, licet fideiuſſor intret vt principalis debitor, debitū ipſum proprium faciendo, idem deciſ. 570. num. 6. vbi limitat, niſi principalis latitet, quo caſu fideiuſſor conuenitur nō facta diſcuſsione principalis. Secundo limita principalem regulam authentic, præſente, ſi de hac exceptione ordinis opponat fideiuſſor, alias ſi non opponat,
2 † poteſt conueniri, non diſcuſſo principali, d. deciſ. 94. & 570. vide Surd. deciſ.
3 94. & 570. Tertio limita, ſi fideiuſſor † renuntiat huic iuri diſcutiēdi prius principalem fideiuſſorem, d. deciſ. 94. Hæc non procedunt in fideiuſſore de iudicio ſiſti; quia ille reo condemnato liberatur d. deciſ. 26.

4 Et ſententia lata † contra principalem exequitur contra fideiuſſorem de iudicato

cato ſoluendo,& ſic iudicij, abſq. nouo proceſſu, ſecus contra fideiuſſorem con tractus;nam requiritur nouusproceſſus. Guido deciſ.26.(vbi in additione,an ſen tentia lata contra fideiuſſorem exequatur contra principalem) idem deciſ.215. n um.9.vbi bona additio; ſicut ſententia contra debitorem lata exequitur in bonis debitoris ſui.l.2.C.quando fiſcus,vel
5 priuatus.Sed an interruptio† facta contra principalem operetur cõtra fideiuſſorem ignarum, & non citatum? dic, quod operatur contra fideiuſſorem de iudica.ſoluendo, ſecus contra fideiuſſorem contractus: ratio eſt,quia contra fideiuſſorem iudicij exequitur recta via ſententia lata contra principalem, ſine nouo proceſſu, ſecus contra fideiuſſorẽ contractus; & ſic in primo caſu interrũpit, ſecus in ſecundo. Sic fuit iudicatum in proceſſu Petri Ioan.Caſademonte ſuper iurisfirma in Curia Iuſtitię Aragonum,die dezima Decembris 1603. vide Balb. cum communi, de præſcriptio.3. part. 6. partis principalis. queſtion. 4. gloſ.notab. vbi Bart. in l. cum quis. §. ſi quis pro reo,in gloſ.3.ff.de ſolut.dicens, eſſe vnicam in col.penult.Bald.conſ.45. in 5. Marſil.in rub.num.268.Secus eſt in
6 duobus † reis; quia interruptio quoad vnum prodeſt contra alium. l.fin. C. de duobus reis, ratio differentię eſt; quia obligationes correorum ſunt coęquales l.ſi reus, de duob. reis. At obligationes rei, & fideiuſſoris, vna eſt principalis, alia acceſſoria, & obligãtur diuerſis ſpeciebus obligationum,vnus verbis, alter re, vel conſenſu, & ſic intelligitur gloſ. in l.ſi fideiuſſor.§.fin. mandat, quæ contrarium dicit,ſed loquitur in fideiuſſore iudicij.Caſus proceſſusPetri Caſademõt fuit; quia Franciſcus Lanuza mercator per Epiſtolas fideiuſſit pro quodam T. Bollus in Villa de Medina del Campo, qui ſeruiebat Petro Caſademonte mercatori:& pro dicto famulo fideiuſſit Lanuza,ſi quid mali faceret,ſeu male ſe haberet in mercantijs, & rebus ſibi commiſſis: cumque poſt male ſe geſſiſſet, in dicta Villa,& fuiſſet condemnatus, & eſſet pauper: tunc dictus Caſademonte cum dicta ſentẽtia venit huc, petens via ordinaria contra Lanuza,qui obijciebat de lapſu 20. annorum, replicabat alter, quod per interruptionem factam cum debitore fuerat etiam interrupta præſcriptio cum fideiuſſore contractus. Fuit reſolutum quod non,vt ſupra per bona motiua.

DECISIO C.LII.

Repoſitio.

SVMMARIVM.

Maritus, vel vxor reſpectu viduitatis foralis in bonis præmortui, rectè reponi poteſt.nu.1.

Repoſitio locum habet etiam in viduitate pactionali, in cap. matrimoniali. vel alio actu reſeruata.nu.2.

Repoſitio locum etiam habet in viduitate in teſtamento relicta.nu.3.

Decretum Curię Iuſtitiæ Aragonum adducitur.n.4.

Repoſitio nõ datur ſuper debito,quouſq. ſit lata ſententia. num.5.

Creditor ſolum habet ius ad rem, non in re,cum ſit incorporale ius.nu.6.

Decretum Curię Iuſtitię Aragonum tradditur.nu.7.

1 RESPECTV † viduitatis foralis, bene poteſt maritus, vel vxor reponi in bonis præmortui.vide in proceſſu Egidij Diego ſuper apprehenſione in Curia Iuſtitiæ Aragonum, in articulo proprietatis, in Anno 1568.vbi fuit repoſita vxor ratione vidui
2 tatis foralis: idem eſt † in viduitate pactionali, in cap. matrimonialib⁹vel alio actu

aċtu reſeruato in capitu. matrim. vt in proceſſu Dominę Ioannę de Toledo ſuper appræhenſione in arti.lit.penden.in Reg.Audientia anno.1589. vel 1590. Actuar.Scartin;& idem,licet † viduitas in
3 teſtamento relinquatur,& hoc iure vtimur, eſt enim viduitas ſeu vſusfructus pars Dominij,ſecundum Porto.verb.beſtia.nume.18. Et etiam fuit declaratum,
4 in dicto proceſſu Egidij Diez,quod † virtute crediti ſimplicis,licet habeat hypothecas,non datur repoſitio.Nam ibi mulier virtute dotis 100000. ſolid. petebat reponi in iure,inſtãtia,& actione;in quibus erat eius maritus tempore eius mortis,in quoddam proceſſu in articulo proprietatis,& fuit denegata repoſitio,& idem per me fuit pronuntiatum in proceſſu intitulato, in cauſa Illuſtris D.Petri Perez Coloma Caluillo ſuper liquidatione fructuũ in curia iuſtitiæ Aragonum in Menſe Iulij. 1598. ex eo quod,licet ratione ſimplicis crediti poſsit agi,&
5 peti cõtra debitorẽ,& eius bona,† nõ tamen datur repoſitio,quouſq; ſit lata ſententia ſuper debito; nã alias creditor haberet plus iuris, vel ſaltem idem, quod ipſe met debitor, & creditor habet ſolũ
6 ius ad rem,non in re; quinimò nec † ipſũ creditum ſeu nomen debitoris poſsidemus,cum ſit ius incorporale,& ſic videtur,quod non habet aliquod ius in re, ſuper qua habet hypothecam, faciunt notata per Deci. cõſi.251. n.4. niſi in inſtrumento debiti eſſet clauſula repoſitionis, & tranſlationis inſtantiæ, nam tunc fieret in ea repoſitio de plano;vt fuit factũ,
7 † & iudicatum totũ hoc in proceſſu procur.fiſ.& iurator.de Torre Hermoſa ſupra ciuili,in Cur.Iuſt. Arag. Anno 1603. vbi in vim talis clauſulę fuit repoſitus Emanuel Zapata, & denegata repoſitio Fiſco, qui eam petebat in vim actionis,& iuris retractus.Licet in principali obtinuerit poſtea fiſcus, ſed in Proceſſu Ioã.Thomę Ripol, in Curia Iuſtitię Aragonum ſuper apprehenſione 22.die Octobris 1590. in eo proceſſu cum Ioannes Olles obtinuiſſet ſententiam litis pendentiæ in proceſſu apprehenſionis,quarundam domorum,& poſtea ſe obligaſſet in aliquibus comãdis,creditores eius petierunt ſe reponi in iure,iuſtitia, & actione,quibus erat Olles tempore obligationum, & fuerunt repoſiti,vide exẽplaria hæc contraria ſibi,verum tu tene primam opinionem.

DECISIO CLIII.

De materia apprehenſionum:an cõcurrentibus duabus apprehenſionibus contrarijs, ſi aliquid innouetur contra ſecundam, debeat fieri reparatio iuxta ſecundã apprehenſionem,vel iuxta primam, & quomodo commiſſio fieri debeat,late diſcutitur.

SVMMARIVM.

Forus Item por dar forma de apprehenſionibus ponderatur.num.1.

Commiſſarius Curiæ primæ apprehenſionis,non obſtante ſecunda apprehenſione, debet vti ſua commiſſione.num.2.

Bona apprehenſa non comittuntur Commiſſarijs foralibus in ſecunda apprehẽſione, ſtante prima apprehenſione lata in ea ſententia in fauorem alicuius. num. 3. Quod intellige,vt num.36.

Forus Item porque multiplicacion, de apprehenſionibus ponderatur.num.4.

Apprehenſiones plures licet dentur, nõ fit niſi vna commiſſio bonorum apprehenſorum. num. 5.

Commiſſarij forales primæ apprehenſionis,debent vti ſua prima commiſſione non alia minuſq.contraria.num.6.

Fori Item como,& Forus Item porque multiplicacion,de apprehenſionibus intelliguntur.

guntur.num.7.

Priuilegium æquale quando concurrit inter perſonas, Iudices, & res, qui ex priui legiatis occupat, & præuenit præfertur. num.8.

Poſſeſſores bonorum etiam iniuſti non poßunt priuari ſua poßeßione, niſi prius audiantur in ſuo iure. num.9.

Poßidens authoritate Iudicis minus po teſt priuari ſua poſſeſſione, quam ſi ſua autho ritate poſſideat. num.10.

Firma non poteſt prouidere contra com miſſarios forales, & Commiſſarios Curiæ, quia eſſet priuare eos ſua poſſeßione. nu.11.

Firma non poteſt prouidere contra poſſeſſores, ſine clauſula iuſtificatiua. num.12.

Apprehenſiones permittuntur ratione vitandi ſcandalum. num.13.

Apprehenſio, & ſequeſtrum (alias à Iure prohibitum) permititur, ne forte partes volentes ſuam poſſeſſionem conſeruare veniant ad arma. num.14.

Sequeſtrator tertius dabatur de Iure, qui poßideret vſque ad ſentẽtiam ſequeſtri, de foro autem ſuccedunt vniuerſitates loco tertij ſequeſtratoris, quibus fit commiſſio. num.15.

Commiſſio bonorum apprehenſorum quare fuerit inducta de iure, & foro. num.16.

Sententia lata in ſecunda apprehen. exequitur priuilegiatè contra Commiſſariũ Curiæ primæ apprehenſionis, & ſic nulla datur apprehenſio ſine commißione. nu.17.

Commißio bonorũ (facta in prima appre henſione) deſſeruit etiam pro ſecunda. nu.18.

Apprehenſio prima, & commißio facta in ea, licet apprehendens ſe limitauerit ad vnum ius, deſeruit cuilibet tertio collitiganti, qui ſe opoſſuerit reſpectu alteriusiuris, & etiam ad ſecundam, & alias apprehenſiones. num.19.

Excipiens qui deduxit aliqua ſemel per viam excipiendi, ſi ſuccubuit, non poteſt iterum obſtante exceptione rei iudicatæ per viam agendi deducere. nu.20.

Attentata ante omnia demoliẽda ſunt & reſtituenda ad tempus litis inſtitutæ. num.21.

Declaratio generalis tanquam vaga, & captioſa, reuocari debet. num.22.

Nouum non cenſetur, quod reſſicitur. num.23.

Probatio ſemper debet illa preualere cui magis ius comune aſſiſtit. num.24.

Legis caſſum ſi habeamus, nulla dubitatio cadit. num.25.

Appellatio ab interlocutoria iuſtificari poteſt ex noua cauſa ſuperueniente. n.26.

Appellitus de tolli forciam ſine partis citatione concedi non poteſt, ſi poſt ſententiam de lite pendente ſint tranſacti quinq; vel ſex anni. num.27.

Sententia lata contra turbatorem, præſtitaque ab eo cautione de non moleſtando poſſeſſorem, etiam ſi aſſerat ex noua cauſa poſſidere, non eſt audiendus. num.28.

Sententia ſiue declaratio aliqua facta in proceßu antiquo contra aliquem, non poteſt exequi contra eius hæredem, aut ſucceſſorẽ. num.29.

Hæres in realibus, nec agit, nec conuenitur, vt hæres. num.30.

Sententia lata in interdicto vti poſſidetis contra defunctum, non tranſit ad hæredem, vbi ageretur de facto defuncti. n.31.

Hæredis factum nouum factum dicitur. num.32.

Inſtan-

Inſtantia cepta cum prædeceſſore tranſit ad hæredes vniuerſales.num.33.

Sententia arbitralis ſi pronuntiatur poſito proceſſu principali in puncto ferendæ ſententiæ, & de ea fiat fides, tenetur Iudex ſecundum eam pronuntiare. numero 34.

Iudex quemadmodum procedit in diffinitiua, ita in incidentibus procedere debet.num.35.

Forus Item eſtatuimos, de apprehenſionibus declaratur.num.37.

Sententia niſi adſit euidens nullitas reſultans ex proceſſu eſt exequenda, & ſi ſit iniuſta, non poteſt reparari niſi per electionem iurisfirmæ.num.38.

l.1.C.quando prouocare, non eſt neceſſe intelligitur. num.39.

Sententiæ omnes proceſſus apprehenſionis, tam diffinitiuæ, quam interlocutoriæ ſunt priuilegiatæ, quæ non habent effectum ſuſpenſiuum, ſed tantum deuolutiuum. num.40.

Declarationi vltimę ſtandum eſt. num.41.

FVIT apprehenſum flumen de quo hic, reſpectu iuris prohibendi, ne aliquis ex eo cequiam extraheret; & ſic cum libero curſu aquę, Anno 1516. per Don Michaelem de Gurrea, & facta Commiſsione, Commiſſarijs foralibus. Deinde poſt 4. annos, fuit facta cequia per Don Hugonem Vrries ſub colore, quod ante apprehenſionem iam inerat. Pro alia parte cõtrarium factum proponebatur; partibus auditis fuit pronũtiatum quod demoliretur cequia, & tolleretur iuxta tradita ſupra deciſsioni. præcedentibus poſtea in Anno 1569. fuit apprehenſum flumen reſpectu iuris ducendi aquam, per cequiam, & ſic cum iure affirmatiuo, quia ſemper huius ſecundę apprehenſionis apparebat cequia; poſt modũ fuit deſtructa cequia, & deinde petita reparari per Don Hugonem, virtute ſecundæ apprehenſionis; ſed hoc impugnabatur per Don Michaelẽ de Gurrea, dicendo quod prima apprehenſio debebat executari. Regia Audiencia, vbi pendebat ſecunda apprehenſio, declarauit, quod repararetur cequia, ad ſtatum, quo erat tempore ſecundę apprehenſionis, non obſtante prima apprehenſione. Hoc facto Don Michael de Gurrea obtinuit firmam a Iuſtitia Aragon., quod prima apprehenſio, & ſententia in ea lata obtemperaretur, & non impediretur, dum non appareret reuocata; ſed Don Hugo Vrries petijt declarari dictã firmã, vt ea nõ obſtãte, poſſent exequi ſententiæ Regiæ Audientiæ latæ in ſecunda apprehenſione, licet eſſent contrariæ primæ apprehenſioni, & ſentẽtijs illius. Fuit ita declaratum per tres locumtenentes, ſed duo fuerunt de contraria opinione. Vide in proceſſu Don Michaelis de Gurrea, ſuper iurisfirma in anno 1594. vel 1593. fuerunt pro vtraque parte multa dubia tacta, & declarata, & ſic quæritur per ſupradicta, ſtantibus duabus apprehẽſionibus cum contrarijs iuribus apprehenſis, & factis, an prima, vel ſecunda ſit committenda iuratis; & ſic de qua debeat fieri commiſsio; & concurrentibus duobus Commiſſarijs foralibus, & duobus Commiſſarijs Curiæ, quis preferre debeat, & vti poſſeſsione bonorum lite pendente, & horũ occaſione multa tanguntur pulchra. Et pro parte Don Michaelis de Gurrea ad impediendam, & reuocandam declarationem ponderabatur:
1 forus: *Item por † dar forma*, de apprehenſionibus, qui diſponit, quod Commiſſarius Curiæ debeat vti bonis apprehenſis, durante tenuta, non obſtante firma, & quacumque exceptio-

tione. Immo Molina, ſuper eo ſoro
2 dicit, quod debet vti † bonis, non ob-
ſtante ſecuoda apprehenſione, vnde li-
cet ſecunda apprehenſio, executiones,
Commiſsiones, & aliç ſentenciç eius,
ſint tam priuilegiatæ ſicut prima ap-
prehenſio, foro *Item como* de appre-
henſionibus; & ſic videbatur in ſe-
cunda apprehenſione fore faciendam
Commiſsionem bonorum apprehen-
3 ſorum † Commiſſarijs foralibus: Ve-
rum hoc non procedit, quando datur
prima apprehenſio, lata in ea ſenten
tia in fauorem alicuius; quia in hoc
caſſu bona non debent committi Com
miſſarijs foralibus in vim ſecundæ ap-
prehenſionis, iuxta dictum forum *Item
como*, ſed eis debet vti Commiſſarius
primæ apprehenſionis, & ei debent
committi; quia prima apprehenſio in
hoc eſt magis priuilegiata quam ſe-
cunda, iuxta forum *Item por dar for-
ma*, & ibi Molina in principio. Pon-
4 derabatur ſecundo forus *Item † por-
que multiplicacion de apprehenſiones*, de
apprehenſionibus, in quantum diſpo-
nit idem in Commiſſarijs foralibus pri
mç, & ſecundæ apprehenſionis, pro-
uidendo, quid concurrentibus pluri-
bus apprehenſionibus, & quod hæc
fiat in ea apprehenſione, quæ prius
erit executata, & commiſſa, & quod
Cõmiſſarij forales apprehenſionis prius
executatæ, & commiſſæ, vtantur ſua
Commiſsione bonorum, durante lite,
& non dicuntur vti ſua Commiſſione,
ſi tenerentur ea vti diuerſo modo, &
cum differenti qualitate, & cum diffe-
rentia iurium diuerſorum; prçcipue, ſi
iura ſecundæ apprehenſionis eſſent cõ-
traria iuribus primç apprehenſionis;
quia expreſſe dictus forus diſponit tria:
5 primum, quod licet † dentur plu-
res apprehenſiones non fiat niſi vna
commiſio, & ſic non debet haberi ra-
tio de hijs quç Iudex ſecundæ appre-
henſionis vult committere, ex quo ſe-
cunda Commiſsio fieri non poteſt; ſe-
cundum, quod ſtetur primæ Commiſ-
ſioni prioris apprehenſionis executatç,
6 & commiſſç: tertium, quod † Commiſ-
ſarij forales apprehenſionis prius execu
tatç debeant vti ſua Commiſſione pri-
ma, & per conſequens non alia Com-
miſione, minuſq; contraria; nam ſi aliud
diceremus non ſtaretur primç apprehẽ
ſioni executatæ; cui tamen ſtari voluit
forus *porque multiplicacion*. Ratio dubita-
7 tionis † inter dictos foros fuit, quod cum
ſecunda apprehenſio ſit etiam priuile-
giata cum omnibus ſuis incidentibus,
dicto foro Item *como*, videbatur, quod in
ea eſſet facienda Commiſſio Commiſſa-
rijs foralibus, non obſtante Commiſſa-
rio Curiæ primæ apprehenſionis, cõtra
forum *Item por dar forma*, & non obſtan-
tibus Commiſſarijs foralibus primæ ap-
prehenſionis, contra forum *Item porque
multiplicacion*, de apprehenſionib. Ad hãc
tamen rationem dubitandi iſtorum fo-
rorum ſatisfaciunt tres rationes decidẽ-
di. Prima naſcitur ex quodam generali
8 principio, ſcilicet, † quod inter Iudices,
perſonas, & res æqualiter priuilegiatas,
qui occupabit, & præuenit, præfertur.
l. ſi quis poſtea, vbi Paulus de Iudicijs,
Bartol. in l. 1. C. quomodo, & quando
Iudex, Abbas, & alij in cap. finali de or-
dini cognitionum. nu. 19. Pariſ. conſ. 109.
num. 5. in 4. Menochius de arbitrarijs,
caſu 371. num. 9. Decianus in tractatu
Criminali. pri. part. lib. 4. cap. 22. Ex qui
bus ſequitur, quod cũ Iudices, & cauſæ
pariter priuilegientur, præferetur ille,
qui prçoccupabit exequendo, & commit
tendo, & quod ſic Commiſſarius Curiæ
primç apprehenſionis iuxta forum *Item
por dar forma*, & Commiſſarius foralis pri-
mæ apprehenſionis, iuxta forum *item
porque multiplicacion*, debent vti commiſ-
ſione bonorum ſibi facta in prima appre
henſione, non obſtantibus ſecundis ap-
prehenſionibus quibuſcumq;. Secunda
9 ratio, quia † omnes bonorum poſſeſſores,
etiam iniuſti, non poſſunt priuari ſua poſ
ſeſſione, niſi prius audiantur in iure ſuo.

l. cum

l.cũ fundũ de vi &vi armata,cap.in literis de reſtitutione ſpoliatorum,cap.licet Epiſcopus de prębẽdis in 6.Menochius de adipiſcenda,reme.6.nu.22.quod fortius procedit,quando†quis poſsidet
10 auctoritate Iudicis,& non ſua, Bart. Bal.& relati ab Hypolito in rubrica de fideiuſſoribus.num,71. Ruynus conſ.127.col.3. vol.5.Decius conſ.400.col.penult.Ripa in l.de pupillo.§.meminiſſe. num.57.de noui operis nuntiatione, Tiraquellus de conſtituto.nu.29. Ex quo ſequitur,quod
11 † contra Commiſſarios Curię,& etiam forales,non poteſt prouideri firma;quia eſſet priuare eos poſſeſione nõ auditos, contra ius,& forum,obſeruantia 1.de citatione. Vbi non poteſt prouideri firma
12 contra poſſeſſores † ſine clauſula iuſtificatiua,cum qua firma,& inhibitio reſoluitur in citationẽ; vt ſic cũ cognitione cauſę agatur de iuſtitia poſſeſſoris, ita Molina in verſic. apprehenſionis Commiſſarij dupliciter ſumuntur, fol.32.col. 2. Ex his naſcitur, quod in vim ſecundę apprehenſionis non poſſunt bona comiti Commiſſarijs foralibus;quia hoc eſſet priuare Commiſſarios forales, & Commiſſarium Curię ſua prima Cõmiſſione, & ita dictus forus *Item porque multiplicaciõ* mandat,quod ſtetur primęCommiſſioni bonorum,& forus *Item por dar forma*,& ibi Molin.dicunt idem de Commiſſario Curię, vt vtatur ſua prima Cõmiſſione, durante lite ſecundę apprehenſionis.
13 Tertia ratio,†quia apprehenſiones permittũtur ratione vitandi ſcãdali.l.ęquiſſimũ de vſufructu.Meno.de retinen.remed.vltimo. Nam quando plures pretẽdunt ſe poſſidere rẽ, & cũ lite pendẽte, nemo teneatur deſerere poſſeſionẽ ſuã, diſſipit,qui contrarium agit, cap.1. vt lite pendente vbi Abb.num.8. cum multis,Menoch.de recuperanda, remed.17.
14 num.49.ne forte partes † volentes poſſeſſionem conſeruare venirẽt ad arma,permititur hoc ſequeſtrum,ſiue apprehenſio(alias à iure prohibitũ)ad manus Curiæ,& quia Curia tanquam res inanimata non poteſt adminiſtrare: ideo tenetur committere alicui ſecundę perſonę, quæ adminiſtret durante lite, quæ perſona non poteſt eſſe de litigantibus;cum ſit dubia iuſtitia illorum,ad talem Commiſsionem adiudicãdam vni potius,quã alteri: & ideo de iure nominabatur ter-
15 tius ſequeſtrator,† qui poſſideret vſque ad ſententiam.Rebufus, poſt Bald. & alios,titulo de ſequeſtris, artic.1. gloſ.2. num.5.& in l.ſequęſter de verborum ſignificatione,& de foro,loco tertij ſequeſtratoris,ſuccedũt vniuerſitates, quibus ſit commiſſio foro *Item como*, foro *ſtatutmos*, foro *grandes abuſſos*, de apprehenſio. quæ ratio non procedit,quando per ſententiam tenutę declaratur, quis poſsidere debeat lite pendente: quia cum iã detur certus poſſeſſor,tunc Iudex ſecundæ apprehenſionis,non tenetur, nec debet commitere bona Commiſſarijs fora
16 libus,a ceſſante ratione † propter quam de iure,& foro, fuit inducta Commiſſio apud ſequeſtrum;attento,quod iam Iudici liquet,quis ſit poſſeſor lite pendente, & idem erit in Commiſſarijs foralibus primę apprehenſionis, nondum ſequuta ſententia: nam non poterit Iudex ſecundæ apprehenſionis nouam facere Commiſsionem,ex quo ſibi liquet.quod Commiſſarij forales primę apprehenſionis ſunt poſſeſſores,vſque ad ſentẽtiam, & hęc ſunt rationes decidendi ad forũ, *Item por dar forma*, & forum, *Item porque multiplicaciõ*, de apprehenſionibus. Neq; his obſtat ſi dicatur, quod ſecunda apprehenſio, quæ de ſe eſt priuilegiata, remaneret ſine commiſsione bonorum: quia hoc eſt falſum, quia illa apprehenſio ſecunda priuilegiatè exequitur,commendatur, & proſequitur vſque ad ſententiam;attento quod commiſsio bonorum facta in prima apprehenſione, ſiue ſit commiſsio Curię, iuxta forum *Item por dar forma*, de apprehenſionibus,ſiue ſit foralis, iuxta forum *Item porque multiplicacion* deſeruit pro ſecunda apprehenſione, quæ proſequetur cũ illamet commiſsione,vſq.ad ſententiã, quæ ſentẽtia
17 †exequitur priuilegiatè cõtra Cõmiſſar.

Curię,& foralem primę apprehenſionis & ſic nulla datur apprehenſio ſine commiſsione, licet id vario modo fiat: nam ſi vna eſt apprehenſio, fit
18 commiſsio † Commiſſarijs foralibus, ſi duæ ſunt apprehenſiones, commiſſio facta in prima defſeruit pro vtraque apprehenſione; ſuperiora procedunt, etiam ſi prima apprehenſio fuiſſet facta reſpectu vnius iuris, & ſic limitata ad aliquod ius, veluti paſcendi, adaquandi, &c. & ſecunda apprehenſio reſpectu aliorum iurium, ſiue diuerſorum, ſiue contrariorum, & ſeu iure dominij: nam, & tunc prima commiſsio deſſeruiret ad vtramque apprehenſionem. Ratio eſt, quia licet prima apprehenſio ſit limitata reſpectu vnius iuris, illud tamen eſt, & operabitur ſolum effectum reſpectu apprehendentis tantum; quia non poterit libellum, nec propoſitionem offerre, niſi limitatim reſpectu illius iuris, cuius virtute fuit facta apprehenſio, & ſic ſolum hoc procedit in prępiudicium apprehendẽtis, nõ autem tertij collitigantis, qui poterit propoſitionem, & libellum offerre reſpectu alterius iuris diuerſi, & etiam contrarij: quia tota res eſt apprehenſa, & commiſsio facta totius rei, licet apprehendens ſe limitauerit ad vnum ius; ita Portoles, in verbo apprehenſio tertio illius nominis, a numero 21. cum ſequentibus. Ex quo ſubſequitur, quod
19 prima † apprehenſio, & commiſsio facta in ea, licet apprehendens ſe limitauerit ad vnum ius, deſſeruit cuilibet tertio colliriganti, qui poterit propoſitionem dare reſpectu alterius iuris, diuerſi, & contrarii; ſimiliter deſſeruit ad ſecundam, & centeſsimam apprehenſionem, licet fiant reſpectu diuerſorum, & contrariorum iurium; attento, quod tota res eſt apprrehenſa; & ſic eſt abſurdum dicere, qnod ſecunda apprehenſio, & centeſsima ſint ſine priuilegijs ſuis, & ſine commiſsione; quia prima commiſſio, ſiue foralis, ſiue Curiæ, deſeruit ſecundę, in qua partes diſputabunt de iuribus ſuis, vſque ad ſententiam diffinitiuam, & interim Commiſſarius foralis, & Commiſſarius Curię gaudebunt ſua commiſsone, prout dicti fori diſponunt.

Ex ſuperioribus deducuntur aliqua ad deciſsionem præſentis dubij.

Primo, quod cum in Anno 1516. fuerit facta prima apprehenſio fluminis de Aſton, à terminis Villę de Loarre, vſque ad terminos Caſtri de Arnaſſona, reſpectu iuris affirmatiui ducendi aquã liberè, & abſque impedimento aliquo, & iuris prohibitiui prohibendi, ne à dicto flumine ducantur cequiæ aliquæ, neque diuertatur aqua, & poſtea in Anno 1569. fuit facta ſecunda apprehenſio, cum iuribus affirmatiuis omnino contrarijs, ſcilicet conſtruendi Azuta, & cequias, non potuit Regia Audientia, concurrentibus his duabus apprehenſionibus, prima executata, & commiſſa, facere ſecundam, & nouam commiſsionem in ſecunda apprehenſione: quia hoc eſſet priuare Commiſſarios forales primæ apprehenſionis ſua Commiſsione; immo Commiſſarij forales dictæ primæ apprehenſionis tenentur continuare in ſua Commiſsione, & cum ſuis iuribus apprehenſis, & tenere rem apprehenſam, ad vtilitatem vtriuſque apprehenſionis, vſque ad ſententiam, iuxta forum *Item porque multiplicacion*.

Secundo deducitur, quod cum dicto Anno 1516. poſt factam apprehenſionem iuris prohibitiui innouaſſet D. Hugo de Vrries contra apprehenſionem, conſtruendo azutum ad hauriendam aquam; & pro parte Don Michaelis de Gurrea fuiſſet petitum demoliri azutum, reducendo rem ad ſtatum, quo erat tempore apprehenſionis; excepit Don Hugo allegando, ſe de tempore immemoriali eſſe in quaſipoſſeſſione faciendi azuta; & hac occaſsione fuit

fuit factus proceſſus ſuper hijs; & facta legitima informatione, partibus auditis fuit pronuntiatum contra Don Hugonem, & fuit mandatum, quod demoliretur azutum. Ex quo ſequitur, quod modo, neque per viam agendi, neque iuxta forum de ſeruitutibus, & aqua, nec alio modo non poteſt Don Hugo agere ſuper reparatione azuti, de quo iam egit in Anno 1516. quia ea
20 quæ † deducit quis ſemel, per viam excipiendi, quando ſuccubuit, non poteſt, obſtante exceptione rei iudicatæ, iterum per viam agendi deducere, Decius conſil.96. columna 1. Bartolomeus, Socinus, conſil.255. volumine 2. vbi concordantes. Nec dici poteſt, quod fuit tunc mandatum demoliri azutum, tanquam attentatum, & factum propria authoritate, ex quo allegauit Don Hugo ſe de tempore immemoriali tenere illud, & Iudex ſe mandauit informari, & ſi tanquam attentatum foret demoliendum, invtilis foret informatio, & probatio de tenendo azutum, cum non releuaſſet. Et eſt aduertendum, quod ſi caſſu quo Don Hugo petijſſet reparari azutum per viam agendi, veniſſet reparandum, non obſtante apprehenſione iuris prohibitiui, eodem modo debuiſſet id concedi excipiendo, ſi excipiendo egiſſet, etiam ſi propria authoritate feciſſet; ex quo potuiſſet replicare, dolo facis petendo, vt azutum deſtruatur, quod fieri oportet intercedente Iudicis authoritate. Et ſic reſultat, quod dicto Anno 16. fuit inter dictos milites diſcuſſum, ſuper iure tenendi azutum, & cum fuerit pronuntiatum contra Don Hugonem, obſtabit exceptio rei iudicatæ, durante apprehenſione, & per conſequens, quod firma prouiſſa ad inſtantiam Don Michaelis, ne durante prima apprehenſione, & illa ſententia tranſacta in rem iudicatam fiant azuta, iuſtiſsima eſt, & fundata in his duabus exceptionibus, vna rei iudicatæ, altera fori, Item *porque multiplicacion*, de apprehenſionibus.

Et ex hoc ſubſequitur, quod declaratio facta in Regia Audientia, in apprehenſione, Anni 69. per quam mandarunt reparari quoddam azutum, iuxta ſtatum rei de Anno 69. non obſtante prima apprehenſione, & ſententia demolitionis contra Don Hugonē, eſt declaratio iniuſta, & contra diſpoſitiones forales ex ſupradictis, & in ſpecie contra forum, Item *porque multiplicacion*. Ratio eſt clara, quia in Regia Audientia non fuit petitum reparari azutum, quod ſtaret in dicto flumine, de Anno 16. Et ſic tempore primę apprehenſionis, & ſic cum non fuerit petitum, non potuit mandare reparari, & quando foret petitum, idem foret, nam nequaquam potuiſſet reparari, obſtante exceptione rei iudicatę, de qua ſupra, attento quod deducta per viam excipiendi, non poſſunt deduci iterum per viam agendi in alio iudicio, obſtante exceptione rei iudicatę. Quod igitur, fuit petitum reparari, fuit quoddam azutum conſtructum poſt Annum de 16., & eius executionem, & commiſsionem, & fuit mandatum reparari iniuſtiſsime, & contra forum, ex multis: quia, quod fit lite pendente, eſt attentatum, & ſic ante omnia demoliendum: eſt enim odioſſiſsimum attentare pendente lite, quoniam vno ictu leduntur pars, ius, & iudex, proptereaque attentans deterior dia-
21 bolo dicitur; & id circo, attentata † ante omnia demolienda ſunt, & reſtituenda omnia ad tempus litis inſtitutæ, Lancelotus late de attentatis. 3. part. limitatione vigeſima nona, numero 77. & limitatione 31. numero 221. & ſic Audiencia malè decreuit, mandando reparari azutum conſtructum pendente lite inſtituta, Anno 1516. in hoc Iuſtitiæ Aragonum Tribunali: tum etiam, quia Regia Audiencia, mandando reparari azutū conſtructū poſt annū de 1516. turbauit Cōmiſſarios forales pri-

mæ apprehenſionis in commiſſione ſua, quam habebant de dicto flumine reſpectu iuris ducendi aquam libere, abſque impedimento aliquo, & prohibendi, ne fierent azuta in dicto flumine, cuius commiſſionis notitiam habebat Regia Audientia, & non ſolum turbabat Regia Curia Comiſſarios forales, ſed etiam rem iudicatam, de qua ſupra; in qua (licet per viam excipiendi) fuit declaratum, quod non conſtrueretur azutũ, & quod factum demoliretur.

Vltimo infertur, quod cum iurisfirma obtenta per Don Michaelem de Gurrea, vt pendente lite dictæ apprehenſionis de Anno 16. non fierent azuta, nec aliquid innouaretur contra iura apprehenſa, maxime ſtante re iudicata, fuerit iuſtiſſima: reſultat clarè, quod declaratio ſupradicta fuerit iniuſta, & ſic reuocanda; quia ſi declaratio eſt generalis, ita vt non obſtante firma, declarationes Regię Audientię quoad reparationem azuti exequantur, tanquam generalis, & per
22 conſequens † vaga, & captioſa debet reuocari, Molin. in verbo vaſſalli, verſic.die 5.Iulij in fine.folio 315.Rebuf. de liter.obligator.artic.16. gloſ.1. & ſi declaratio altera facta in iurisfirma eſt limitata ad terminos declarationis Regiæ Audientiæ, quæ mandauit reparari azutum de anno 69. non obſtanti. appręhenſione Curiæ Iuſtitię Aragonum de Anno 16. & re iudicata illius proceſſus, cum maiori efficacia, & iuſticia debet reuocari declaratio iurisfirmę; cum euidenter probatum ſit, quod declaratio de reparando azutum, facta in Regia Audientia, non obſtante apprehenſione Anni 16. eſt notoriè iniuſta, contra ius notorium, contra forum, & rem iudicatam, & ſic eſt nulla declaratio Regię Audientię, Vantius de nullitate ex defectu proceſſus. numero 127. & per conſequens declaratio firmę, per quam declaratur, quod non obſtante firma exequatur ſententia Regiæ Audientiæ, eſt etiam iniuſta, & nulla, & ſic reuocanda, & ſic firma remanet illeſa, & impediatur executio iniuſte declarationis; quia licet, tanquam interlocutoria proceſſus litis pendentię ſit priuilegiata, cum tamen ſit nulla, debet impediri, cum quotidie impediantur executiones priuilegiatæ, in vim exceptionum iurisfirmarum, quando illę iuſtiſſimæ ſunt. Huius voti fuerũt duo domini ducti his rationibus ſatis vrgentibus.

Sed contra ſuperiora fuit iudicatum per tres dominos locumtenẽtes, & facta declaratio in ſecunda apprehenſione de Anno 69. Azuti de Mondot, & cequię illius, quę diſcurrit per terminos de Ayerbe, in qua apprehenſione ſe oppoſuerat Don Hugo de Vrries, Anno 1584. petendo reparari azutum, quod tempore dictę ſecundæ apprehenſionis inerat, & in Menſe Septembris hoc ita declarauit Regia Audientia. Et cum in Menſe Auguſti, Anni 93. fuiſſet nominatus Commiſſarius à Regia Audientia ad faciendam dictam reparationem, pręſentauit Don Michael de Gurrea ſupradictam iurisfirmam, fundatam in prima apprehenſione, Anni de 16. ad impediendam reparationem: & tandem Curia Iuſtitię Aragon. declarando iurisfirmam, pronuntiauit reparationem fore faciendam, ſicut iam declarauerat Regia Audientia in ſecunda apprehenſione; & fundatur hęc declaratio validiſſimis rationibus. Et primo per tradita in obſeruantia prima, finium regundorum vbi, ſi azutum antiquitus fuerit conſtructum in terminis alicuius loci, & poſtea fuerit deſtructum, poteſt iterum conſtrui, contradictione alicuius nõ obſtante; quod idem habetur in obſeruantia ſecunda, de aqua pluuia arcenda, & obſeruantia ſeptima, & octaua, eodem titulo. Ratio prædictorum eſt; quia, quod
23 reficitur † non cenſetur nouum, Iaſſon. in l.ius autem ciuile. numero 9. & 10. ff.de

ff.de iuſtitia, & iure, & multa per Decium,in l. domum ſuam de regulis iuris.

Neque obſtare valet, ſi exaduerſo dicatur, eandem rationem militare reſpectu antiquioris apprehenſionis, ad inſtantiam quondam Don Michaelis de Gurrea factæ, quatenus açutum fuit mãdatum deſtrui, tanquam quid attentatum, & de nouo conſtructum, in præiudicium eiuſdem apprehẽſionis. Quoniã reſponderi poteſt,aliquas dari poſſe rationis differentias inter illam pretenſionem,& noſtram.

Prima ratio differentiæ eſt; quoniam caſus noſter, deſtructionis, & per conſequens reparationis, & reędificationis açuti, eſt expreſſe prouiſſus per obſeruantias Regni deſuper allegatas, & in eiſdemmet proprijs terminis: caſus vero contrarius, non eſt ita prouiſſus per leges, Regni, vnde eſt dicendum, quod ſicut de iure, quando eſt conten-

24 tio † inter probationes, ea preualere debet, cui ius comune magis aſsiſtit, ex Bartol. in l. ſi duo. ff. vti poſside. Bald. in authentica,omnes peregrini. numero 8. C. communia, de ſucceſsionibus.Felin.in capite licet cauſam. numero 9.de probation. Ita etiam erit idem dicendum in noſtris terminis,de quibus agimus: & quia vt dicunt Doctores,vbi

25 caſum legis † habemus, nulla dubitatio cadit. l. ancillę. vbi Bald. C. de furt. Decius conſil,452.columna final. & plures relati per Quintil. Mandoſ.in 2.par. regularum Cancellariæ,reg.26.quęſt.2. num.2.

Secunda ſit ratio differentiæ, quoniam pars aduerſa Don Michaelis de Gurrea fundat ſuam intentionem in antiquiſsima quadam apprehenſione, Anni 1516. At dominus Don Hugo, in moderniori apprehenſione, Anni 1569. Ex quo ſequitur, quod cum de illa ad iſtam tranſierint pluſquam quinquaginta anni,potuit Don Hugo acquirere nouum ius, & nouam poſſeſionem, ex iure de

26 nouo ſuperuenienti; & ideo † hęc vltima apprehenſio magis quam illa antiquior eſt attendenda: poteſt enim fieri ſecunda apprehenſio pro iure de nouo ſuperuenienti, quo caſu, prima apprehenſio non facit ſecundam ſilere, vt tradit Molin.fol.30.columna 3.& Portol.in Scholijs ad ipſum, vbi allegat Couarruuiam, & Petrum Dueñas in regula 47. limitatione ſecunda, vbi ex noua cauſa ſuperuenienti poteſt appellatio ab inter locutoria iuſtificari. Hinc, inoleuit pra-

27 xis † huius Regni, quod ſi poſt ſententiam de lite pendente ſint tranſacti quinque, vel ſex anni, non poteſt concedi appellitus de tolli fortiam, abſque partis citatione. Ratio eſt, quoniam poſt tam longum tempus,potuit ius detinendi, & poſsidendi ſuperuenire. Et facit illud,quod ſatis in terminis tradit Menochius de retinenda poſſeſsione, remedio 3. numero 819. vbi,licet lata ſenten-

28 tia † contra turbatorem,præſtitaque ab eo cautione de non moleſtando poſſeſſorem,etiam ſi aſſerat, ex noua cauſa poſſidere,non ſit audiendus,ex Fabro.in §. retinendę, numero 29.de interdict.quia ſi hoc permitteretur, facile hęc iudicia eluderentur contra textum in l. ſi prætor.§.1.de iudicijs.Hæc tamen Fabri ſententia declaratur non procedere, cum elapſo multo tẽpore, is, qui ſuccubuit, aſſereret ſe ex noua cauſa poſsidere, & huius rei paratas probationes haberet; quia tunc ceſſat omnis malitia,quę in eo conſiderari poterat, & faciunt tradita per Paulum de Caſtro,conſil.54.volu.1. Cum ergo dictus Don Hugo in tam longo temporis interuallo potuerit nouum ius, nouamque poſſeſionem, acquirere, immo, & eam acquiſierit, prout ex dicta moderniori apprehenſione conſtat, nimirum, ſi nunc ſit audiendus, & açutum,quod exiſtebat tempore executionis dictæ apprehenſionis veniat reparandum,& reędificandum,abſque alicuius contradictione,iuxta Regni foros,& obſeruantias,quæ clare caſum hunc prouident,prout vt diximus.

Tertia ratio diuerſitatis ea potiſſima

eſt, quoniam Don Michael de Gurrea ſuam fundare nititur intentionem ex ap prehēſione, & declaratione facta in pro ceſſu eius Aui. At Don Vgo nititur pro priç oppoſitioni, & declarationi ad eius inſtantiā factæ in hoc vltimo proceſſu ap
29 prehenſionis; quare dicēdum eſt, † quod ſententia, ſiue declaratio facta in illo pro ceſſu antiquo contra auum Dō Vgonis, nullatenus poteſt exequi cōtra eius hęredē, aut ſucceſſorē, ſecundū Innocē. & alios, in cap. Abbate. de verb. ſignific. & appoſſitiſſime Bald. in l. de eo. §. hæreſ.
30 ff. ad exhibendum, † quod hæres in reali bus iudicijs, nec agit, nec conuenitur, vt
31 hæres, & quod ſententia † lata in interdicto vti poſſidetis contra deffunctum, non tranſit ad hęredem, vbi ageretur de facto deffuncti, optime Ioannes Faber. in §. equę ſi agat. nu. 31. inſtitu. de action. dicens; quod in hoc interdicto hæres nō compeſcitur per ſententiam latam con tra prędeceſſores: quia poteſt eſſe, quod habeat aliā cauſā impediendi, nec actio in factum ex re iudicata daretur contra ipſum exturbatione, quam ipſe facit, ſed ex turbatione prędeceſſoris, ſi quid intereſſet: & ſecundum hanc opinionem fuit multoties, Neapoli iudicatū ex Afflict. & alijs relatis per Menoc. dicto tracta. de retinen. rem. 3. nu. 828. ea ratione,
32 quia factum † hæredis nouum factum dicitur, & noua turbatio; cum vna ſit defuncti poſſeſio, altera hęredis. l. cum hæredes. de acquir. poſſeſ. fieri enim poteſt quod hæres iuſte, cum tamē deffunctus iniuſte perturbaret, immo pretenſio cō traria, caſu quo procedere potuiſſet, locum haberet, vbi hæres, & ſucceſſor ex ea poſſeſione niteretur, quę apud defun ctum fuit: ſed in noſtro caſu ſecus eſt, quia non tanquam hęres, nec tamquam repoſitus in locum Aui petit ſententiā exequi: at Don Vgo ex propria perſona proprioq. iure hoc petit, quod ſecurius eſt, & faciunt tradita per Menoch. vbi ſupra. num 831.

Denique pars aduerſa non ſe includit, neque firmat ſuam intētionem, pro vt decebat, quoniam non eſt repoſitã in iure, inſtãtia, & actione, quę eius Auo competebat, neque docet de iure hære ditario, ad ſuam intentionem fundan-
33 dam. Inſtantia ſiquidem † cepta cum prędeceſſore tranſit ad hęredes vniuerſales Paul. de Caſtr. in l. ſi eum hominem. colum. 2. ff. de fideiuſſor. Canoniſtæ. in cap. quia V. de iudicijs. Socin. conſil. 31. num. 8. volum. 1. Et plures relati, per Marcum Salon. de pace. conſil. 4. num. 2. & 3. Optime Lanzelot. in tracta. de attent. 2. parte. cap. 4. limitatione 1. num. 17. quod inſtantia cum toto iure defuncti tranſit in hęredem provt erat pœnes defunctum. l. hęres abſens. l. ſi petitor. ff. de iudicijs, & multis alijs ibidē allegatis, aliqua per Alciatum. conſilio 342. & Nicolaum Belon. conſi. 11. num. 5. Hinc noſter Molin. in verbo appellitus de tolli fortiam. fol. 22. columna 1. dixit, quod ad hoc vt prouideatur hęredi, eſt neceſſarium, quod prius offerat cedulā repoſitionis, petendo ſe reponi in ius, & locum illius defuncti, faciendo fidem Iudici, qualiter ipſe eſt eius hæres Vniuerſalis ex teſtamento, ab inteſtato, aut alias, & quod Iudex reponat talem hę redem in jus, & locum defuncti. Et iā alli qui voluerunt tenere, quod erat neceſſã rium hæredi, dare cedulam reaſumptio nis, antequam daret dictam cedulam repoſitionis, ſecundum Molin. vbi ſupra. Sed ſic eſt, quod in noſtro caſu neutrum iſtorum fuit obſeruatum; ergo nul latenus poterit iurisfirma per Don Michaelem de Gurrea obtenta ſubſiſtere, & caſu quo prædicta non procederent, pro vt procedunt, ſaltem declaratio pro hac parte ſupplicata, locum habebit, ex ſuperius allegatis, & etiam ex eo, quod huiuſmodi reparatio eſt adeo priuilegia ta, vt locum habeat quantumcumq. apprehenſio ſubſiſtat, provt per multa exē plaria conſtat, & quod non obſtante apprehenſione anteriori, vel alijs, quę præ ceſſerint, fuerint reparata azuta. Ita determinatum fuit in Regio Conſilio, in cauſa Don Martini de Gurrea, & ab

Ara-

Aragonia,ſuper reparatione Açuti; die 22.Octobris,1572. & etiam in cauſa don Ioannis de Bardaxi,& domnę Marianæ de Mendoça, vt tutorum don Ioannis de Torrellas, & de Bardaxi, ſuper reparatione Açuti,die 24.Septembris.1574.

Facit deinde id quod tradit Molin.in in verbo apprehenſio,verſ.die 19. Ianuarij,fol.38.colu.1.vbi dicit, quod ſi poſito proceſſu apprehenſionis in puncto ferē idę ſententię, pronunciatur aliqua ſententia arbitralis inter partes litigantes, & de ea fit fides in proceſſu,tali caſu iudex tenetur pronunciare, iuxta tenorem ſententię arbitralis: quia ſententia arbitralis eſt exceptio,quę naſcitur poſt quam proceſſus eſt in ſententia, & oritur ex facto partium, per quam ſententiam arbitralem lis deciditur,& ſic ſi poſito in ſententia proceſſu apprehēſionis de anno 1516. pronunciaſſet poſtea Carolus Imperator ſententiam arbitralem (prout pronunciauit in anno 1518. inter D. Hugonē de Vrries Secretariū, & D. Michaelem de Gurrea auos litigātium, per quam declaratur D. Hugonem habere facultatem ducendi aquam, & cequias, dum aqua fluit per terminos ſuos de Mondot)& de ea fidem feciſſet Don Hugo, eſſet in eo caſu pronunciandum pro eo,& eius propoſitio recipienda;ergo idem eſt dicēdum in interlocutorijs,

35 & incidentibus, quale pręſens eſt; atten to,quod eo modo, quo proceditur in diffinitiua, procedendum eſt in inciden tibus, Bart. in l.ſolent,ff.de alimentis, & cibar. legat. num.16. & in Extrauag. ad reprimendum num.20.Petra Sancta ſingul. 23. Menoch. de adipiſcenda poſſeſſione,remedio 3.quæſt.29.num.178. & queſt.33.num.186,& lib.1. de arbitr. caſ. 45.num.10.

Nequè hic ſumus in diſpoſitione fo-

36 rorum † pro contraria parte adductorū; Quia forus, *Item porque multiplicacion*, de apprehenſionibus, loquitur tantum in Commiſſarijs foralibus contendentibus ſuper ſuis commiſſionibus,& non loquitur in Commiſſarijs curiæ; nec etiam quando inter Commiſſarios forales eſſet contentio ſuper alijs rebus,quam cō miſſionibus ſuis, minuſq; quando inter partes litigantes eſſet aliqua contentio. Ratio decidendi ad eum forum fuit, quia ex quo commiſſarij forales non adminiſtrant bona nomine proprio, nequè ad ſuam vtilitatem, iuſtiſsimū fuit, bonorum adminiſtrationem prioribus commiſſarijs committere,& quando declarantur commiſſarij ſecundæ apprehenſionis, capiunt bona de manu iudicis ſecundę apprehenſionis,&remanent obligati ad reddendum rationes de vtraquè commiſsione,& ſic remanet conſultum omnibus litigantibus: quod non ita eſt in commiſſarijs curię,in quibus ſemper vltimus detinet bona: quia curia ſibi commendauit ea, ſuo proprio nomine, & ad ſui vtilitatem, licet cum obligatione reſtituendi rem, & fructus vltimo vincenti; & cum ſit impoſsibile, quod concurrant ſimul duæ commiſsiones curię ſuper iuribus diuerſis, vel contrarijs, neceſſario debent bona dari vltimo vincenti cum cautione forali: & ſic fori,dum loquuntur de commiſſarijs foralibus, vtuntur termino commiſſionis, & dum loquuntur de commiſſarijs curiæ,vtuntur termino reſtitutionis, foro *Item por dar forma*, foro *declarando*, foro *Item por quanto*,de apprehenſionibus. Ex quo naſcitur, quod cum in proceſſu Io. Paſqual, ſuper apprehēſione anno 1569. fuerit inter D.Hugonē,& D. Michaelē de Gurrea diſcuſſum,an deberet reparari açutum, quod erat de tempore dictæ apprehenſionis,prætendente D.Michaele,quod non debebat reparari, attento, quod in prima apprehenſione fuit mandatum deſtrui açutum, & prætendente totum contrarium D.Hugone, ex multis titulis, & maximè in vim ſententiæ arbitralis ſupradictæ,promulgatæ anno 1518. & ibidem facta fuerit declaratio ꝓ D.Hugone,& ſic cū altercatio fuerit tantum inter partes priuatas, & non inter commiſſarios forales, ſequitur male ad caſum præſentem applicari forum,

Item

Item porque multiplicacion, de apprehenſio-
nibus.

Neque ad caſum applicari poteſt, fo-
37 rus, *Item eſtatuymos*, de apprehẽſionibus,
qui diſponit duo, quod ſententia lata in
artic. proprietatis exequatur, non obſtã
te apprehenſione, quod antea non erat
prouiſum, ſecundo, quod pendente di-
cta ſententia per appellationem, vel ele-
ctionem iuris firmæ fiat cõmiſſio ei, qui
obtinuit dictam ſententiam; & dicta cõ-
miſſio debet fieri à Iudice ſecũdæ appre
hẽſionis, & non à mero executore, quod
licet non declaret forus ille, probatur ta
men per forum, *Item como en tiempos paſſa-
dos*, de apprehẽſionibus; nam ibi dicitur,
quod executor apprehenſionis teneã-
tur incontinenti commiſsionem facere,
quod non poteſt intelligi, quando com-
miſſio facienda eſt commiſſario curiæ:
quia ante hanc declarationem deberet
conſtare de cõmiſsione curię, & contra
eam poſſet pars aduerſa allegare, & con
tradicere, prout quotidie practicatur in
his declarationibus cõmiſsionis curiæ,
de quo nõ poteſt cognoſcere merus exe
cutor. Ratio iſtorũ eſt, quia cũ cõmiſſa-
rius curiæ primæ apprehenſionis per ſuã
cautionẽ ſolũ aſſecurauerit curiã reſpe-
ctu collitigantium in prima apprehenſio
ne, & non aliorum, neceſſe eſt, ſi bona ſe
cundæ apprehenſionis ei committenda
ſunt, vt præſtet cautionẽ quoad oppoſi-
tos, & opponendos in ſecunda apprehẽ-
ſione, quod omne ab arbitrio pendet iu-
dicis, non meri executoris, & ſic vide-
tur, quod dicti fori ad caſum noſtrum
non ſint applicandi.

Vltimo facit, quia declaratio facta in
Regia Aud. & altera ſimilis declaratio fa
cta in iuris firma eſt iuſta, & ſine † euidẽ
38 ti, & apparente nullitate, quę reſultat ex
proceſſu; & ſic exequenda, & quando fo
ret iniuſta, non poteſt reparari, niſi per
electionẽ iuris firmæ, & debitum recur-
ſum, l. 1. C. quando † prouoca. non eſt ne
39 ceſſe, ſecundũ intellectũ, Bart. qui intel-
ligit tex. quãdo in eodẽ met proceſſu, &
inſtantia dantur duo ſententiæ diffiniti-
uæ; non autẽ quando in diuerſis proceſsi
bus; quia ſecunda valeret, nec poſſet re-
parari, niſi per appellationẽ, l. 2. C. eod.
tit. vbi, ſi Iudex in ſententia declarat, q
minor 14. annis poteſt teſtari, talis ſentẽ
tia eſt nulla, cõtinens errorẽ expreſſum
contra ius; ſecus ſi iudex condẽnaret hæ
redẽ, vt ſolueret legatũ relictũ à mino-
re, non adiecta cauſa, quod potuit teſta-
re, licet eſſet minor; talis ſententia eſt ua
lida, & non poteſt reparari, niſi per appel
lationem. Sententia ergo Reg. Aud. per
quã mandant fieri reparationẽ, partibus
auditis, iuſtiſsima eſt, nec reparari po-
teſt, niſi per electionẽ iuris firmæ; & cũ
40 omnes ſententiæ † in proceſſu apprehẽ-
ſionis ſint priuilegiate, tam diffinitiuæ,
quã interlocutorię, quæ nõ habent effe-
ctũ ſuſpenſiuũ, ſed tantũ deuolutiuũ, fo
ro, *Item como en los tiẽpos paſſados*, debet exe
qui priuilegiatè dicta declaratio Regiæ
Aud. non obſtante firma, & ex conſequẽ
ti declaratio facta in firma iuſtiſsima eſt,
etiã, & firma ſola contra dictũ forũ malè
prouiſa; & in ſimili, quando in primo pro
ceſ. de ann. 16. partibus auditis mandare-
tur reparari attentatũ, pendente ea lite,
exequeretur illud, nõ obſtante declara-
41 tione Reg. Aud. priuilegiatè: nam † eſſet
ſtandũ vltimæ declarationi DD. in l. pa-
cta nouiſsima, C. de pact. & ibi Iaſſ DD.
in c. inter Monaſteriũ de re iudic. & tũc
etiã ſeruatur forus, qui mandat, quod in
ter media apprehenſionis ſint priuilegia
ta: huius opinionis fuerunt tres, ex dñis
moti his rationibus, inter quas potiſsi-
ma eſt illa de ſententia arbitrali.

DECISIO C. LIIII.

Quomodo reparentur attentata, ſeu
innouata contra apprehẽſionem,
ſeu ſequeſtrum.

SVMMARIVM.

*Commiſſarij forales, quare reuocatio-
nem attentatorũ contra apprehenſio-
nem prætendere poſſint, non autem Com-
miſſarij Curiæ. num. 1.*

Com-

Commiſſarij curiæ, an habeant ius aliquod proprium, & qualiter. num. 2.

Commiſſarij forales, licet abſoluta poteſtate non vtantur, commiſſarij autem curiæ ſit, & diuerſitatis ratio adfertur. n. 3.

Poſſeſsio reſtituitur commiſſario curiæ, prout antea ab eodem tenebatur. nu. 4.

Poſſeſsio non apprehēditur, ſed emolumētum, & fructus illius. num. 5.

Lis non dicitur pendere poſt ſententiā litis pendentiæ, & quatenus id procedit. num. 6.

Attentata nō dicuntur, quæ fiunt poſt ſententiam. num. 7.

Liti præiuditium non fit conſtructione açuti, poſt ſententiam litis pendentiæ. numer. 8.

Apprehenſiones de nouo, quare fiant etiam poſt ſententiam litis pendentiæ. numer. 9.

Poſſeſsionem quis acquirere de nouo poteſt in præiudicium poſſeſſoris antiqui, etiā poſsidentis auctoritate iudicis. nu. 10.

Succumbens in tenuta, poſſeſsionem de nouo acquirere poteſt, & in vim eius apprehendere. num. 11.

Nec vt attentata, illa reuocari poteſt. num. 12.

Sententia litis pendentiæ habet tractū ſucceſsiuum, rebus ſic ſtantibus. nu. 13.

Executionem ſucceſsiuam habet ſententia tenutæ ad intentanda remedia ordinaria, non autem extraordinaria. numer. 14.

Reuocatio factorum eſt remedium extraordinarium. num. 15.

Executio ſucceſsiua non eſt ſententiæ tenutæ, poſt longum tempus. nu. 16.

Facta contra litem poſt quinque años, vt attentata reuocari nequeunt. nu. 17.

Sententia tenutæ, licet conſeruet à turbatione futura, non tamen à poſſeſsione obtenta poſt multum tempus. nu. 18.

Appellitus de tolli fortiam, non conceditur per cordatos iudices, niſi citata parte. num. 19.

Aquæ ducendæ ius, ex conſequenti neceſſario continet, ius faciendi açutum. numer. 20.

Vſufructu fundi conceſso, etiam cenſetur conceſſa via ad fundum. num. 21.

Sententia continens vnum ex vi attractiua, extenditur ad aliud. nu. 22.

Iuxta dictio, in ſententia ad præterita relata, conditionaliter intelligitur. numero. 23.

Sententia, vbi cōſtat de relato, per eum limitatur. num. 24.

Etiam ſi referens aliter diſponat. numer. 25.

Turbati in poſſeſsione poſſunt propria auctoritate reuocare attentata. nu. 26.

Attentantes offendunt partes, & iudices. num. 27.

Ex ſententia litis pendētiæ oriuntur duo, miſsio in poſſeſsionem, & quod immiſsus in ea defendatur. num. 28.

Defenſio aliquando demolitionem operis requirit. num. 29.

Demolitio quando non eſt pœna. numer. 30.

Commiſſarij curiæ quoad prohibendum, ne ædificetur açutum, non poſſunt vti ſua conceſsione, niſi per demolitionem açuti. num. 31.

Turbat viriliter poſsidentem, qui acquirit naturalem. num. 32.

Miſſus in poſſeſsionem, ſi turbetur à

indice

Item porque multiplicacion,de apprehenſio-nibus.

Neque ad caſum applicari poteſt, fo-
37 rus, *Item eſtatuymos*,de apprehẽſionibus, qui diſponit duo, quod ſententia lata in artic. proprietatis exequatur, non obſtã te apprehenſione, quod antea non erat prouiſum, ſecundo, quod pendente dicta ſententia per appellationem,vel electionem iuris firmæ fiat cõmiſſio ei, qui obtinuit dictam ſententiam;& dicta cõmiſſio debet fieri à Iudice ſecũdæ apprehẽſionis,& non à mero executore,quod licet non declaret forus ille,probatur tamen per forum,*Item como en tiempos paſſados*,de apprehẽſionibus;nam ibi dicitur, quod executor apprehenſionis teneatur incontinenti commiſſionem facere, quod non poteſt intelligi, quando commiſſio facienda eſt commiſſario curiæ: quia ante hanc declarationem deberet conſtare de cõmiſſione curiç, & contra eam poſſet pars aduerſa allegare,& contradicere,prout quotidie practicatur in his declarationibus cõmiſſionis curiæ, de quo nõ poteſt cognoſcere merus executor. Ratio iſtorũ eſt, quia cũ cõmiſſarius curiæ primæ apprehenſionis per ſuã cautionẽ ſolũ aſſecurauerit curiã reſpectu collitigantium in prima apprehenſione,& non aliorum,neceſſe eſt,ſi bona ſecundæ apprehenſionis ei committenda ſunt, vt præſtet cautionẽ quoad oppoſitos,& opponendos in ſecunda apprehẽſione,quod omne ab arbitrio pendet iudicis, non meri executoris, & ſic videtur, quod dicti fori ad caſum noſtrum non ſint applicandi.

Vltimo facit,quia declaratio facta in Regia Aud.&altera ſimilis declaratio fa
38 cta in iuris firma eſt iuſta,& ſine † euidẽti,& apparente nullitate.quç reſultat ex proceſſu;& ſic exequenda, & quando foret iniuſta, non poteſt reparari, niſi per electionẽ iuris firmæ, & debitum recur-
39 ſum,l.1.C.quando † prouoca.non eſt neceſſe,ſecundũ intellectũ, Bart.qui intelligit tex.quãdo in eodẽ met proceſſu, & inſtantia dantur duo ſententiæ diffinitiuæ;non autẽ quando in diuerſis proceſſibus;quia ſecunda valeret, nec poſſet reparari,niſi per appellationẽ, l.1. C. eod. tit. vbi,ſi Iudex in ſententia declarat, \&c minor 14.annis poteſt teſtari, talis ſententia eſt nulla,cõtinens errorẽ expreſſum contra ius;ſecus ſi iudex condẽnaret hæredẽ,vt ſolueret legatũ relictũ à minore,non adiecta cauſa, quod potuit teſtare,licet eſſet minor;talis ſententia eſt valida,&non poteſt reparari,niſi per appellationem.Sententia ergo Reg. Aud.per quã mandant fieri reparationẽ,partibus auditis,iuſtiſsima eſt, nec reparari poteſt,niſi per electionẽ iuris firmæ; & cũ
40 omnes ſententiæ † in proceſſu apprehẽſionis ſint priuilegiatæ, tam diffinitiuæ, quã interlocutoriç,quæ nõ habent effectũ ſuſpenſiuũ,ſed tantũ deuolutiuũ, foro,*Item como en los tiẽpos paſſados*,debet exequi priuilegiatè dicta declaratio Regiæ Aud.non obſtante firma,& ex conſequẽti declaratio facta in firma iuſtiſsima eſt, etiã,&firma ſola contra dictũ forũ malè prouiſa;& in ſimili,quando in primo proceſ.de ann.16.partibus auditis mandaretur reparari attentatũ,pendente ea litẽ, exequeretur illud,nõ obſtante declara-
41 tione Reg.Aud.priuilegiatè:nam † eſſet ſtandũ vltimæ declarationi DD.in l.pacta nouiſsima,C.de pact.& ibi Iaſ DD. in c.inter Monaſteriũ de re iudic. & tũc etiã ſeruatur forus,qui mandat, quod inter media apprehenſionis ſint priuilegiata: huius opinionis fuerunt tres, ex dñis moti his rationibus, inter quas potiſsima eſt illa de ſententia arbitrali.

DECISIO C. LIIII.

Quomodo reparentur attentata,ſeu innouata contra apprehẽſionem, ſeu ſequeſtrum.

SVMMARIVM.

COmmiſſarij forales, quare reuocationem attentatorũ contra apprehenſionem prætendere poſſint, non autem Commiſſarij Curiæ.num.1.

Com-

Commiſſarij curiæ, an habeant ius aliquod proprium, & qualiter. num. 2.

Commiſſarij forales, licet abſoluta poteſtate non vtantur, commiſſarij autem curiæ ſic, & diuerſitatis ratio adfertur. n. 3.

Poſſeſſio reſtituitur commiſſario curiæ, prout antea ab eodem tenebatur. nu. 4.

Poſſeſſio non apprehēditur, ſed emolumētum, & fructus illius. num. 5.

Lis non dicitur pendere poſt ſententiā litis pendentię, & quatenus id procedit. num. 6.

Attentata nō dicuntur, quæ fiunt poſt ſententiam. num. 7.

Liti præiuditium non fit conſtructione açuti, poſt ſententiam litis pendentiæ. numer. 8.

Apprehenſiones de nouo, quare fiant etiam poſt ſententiam litis pendentiæ. numer. 9.

Poſſeſſionem quis acquirere de nouo poteſt in præiudicium poſſeſſoris antiqui, etiā poſsidentis auctoritate iudicis. nu. 10.

Succumbens in tenuta, poſſeſſionem de nouo acquirere poteſt, & in vim eius apprehendere. num. 11.

Nec vt attentata, illa reuocari poteſt. num. 12.

Sententia litis pendentiæ habet tractū ſucceſsiuum, rebus ſic ſtantibus. nu. 13.

Executionem ſucceſsiuam habet ſententia tenutæ ad intentanda remedia ordinaria, non autem extraordinaria. numer. 14.

Reuocatio factorum eſt remedium extraordinarium. num. 15.

Executio ſucceſsiua non eſt ſententiæ tenutæ, poſt longum tempus. nu. 16.

Facta contra litem poſt quinque años, vt attentata reuocari nequeunt. nu. 17.

Sententia tenutæ, licet conſeruet à turbatione futura, non tamen à poſſeſſione obtenta poſt multum tempus. nu. 18.

Appellitus de tolli fortiam, non conceditur per cordatos iudices, niſi citata parte. num. 19.

Aquæ ducendæ ius, ex conſequenti neceſſario continet, ius faciendi açutum. numer. 20.

Vſufructu fundi conceſſo, etiam cenſetur conceſſa via ad fundum. num. 21.

Sententia continens vnum ex vi atractiua, extenditur ad aliud. nu. 22.

Iuxta dictio, in ſententia ad præterita relata, conditionaliter intelligitur. numero. 23.

Sententia, vbi cōſtat de relato, per eum limitatur. num. 24.

Etiam ſi referens aliter diſponat. numer. 25.

Turbati in poſſeſſione poſſunt propria auctoritate reuocare attentata. nu. 26.

Attentantes offendunt partes, & iudices. num. 27.

Ex ſententia litis pendētiæ oriuntur duo, miſſio in poſſeſſionem, & quod immiſſus in ea defendatur. num. 28.

Defenſio aliquando demolitionem operis requirit. num. 29.

Demolitio quando non eſt pœna. numer. 30.

Commiſſarij curiæ quoad prohibendum, ne ædificetur açutum, non poſſunt vti ſua conceſſione, niſi per demolitionem açuti. num. 31.

Turbat viriliter poſsidentem, qui acquirit naturalem. num. 32.

Miſſus in poſſeſſionem, ſi turbetur à iudice

iudice Ordinario defenditur in Gallia, non à mittente illum in poſſeßionem. numer.33.

Sententia habet tractum ſucceßiuum, & poteſt ſepius executioni tradi.nu.34.

Sententia in articulo Vti poſsidetis, prohibet futuram turbationem ex Fabr. numer.35.

Niſi poſt elapſum multum tempus, & quod illud ſit in Gallia.num.36.

Quod tempus ſit in Aragonia.num.37.

Sententia, quæ habet tractum ſucceſsiuum non finitur executione, ſed comprehendit patientiam futuram.nu.38.

Authoritate propria qui poteſt demoliri, ad iudicem etiam recurrere poteſt.numer.39.

Recurſum habens ad iudicem non poteſt propria auctoritate demoliri, & quando. num.40.

Præſcribi contra commiſſarium curiæ per annum non poteſt. num. 41.

Poſſeßio non ædificandi retinetur facto negatiuo, ſi præceßit obligatio, & neceſsitas negatiua.num.42.

Recurſus ad iudicem ſi impediretur, nullum remedium parti leſæ competeret. num. 43.

Tolli forciæ prouiſio, non operatur, vt quis aliquid facere teneatur; ſed ne vis fiat poßidenti.num.44.

Curia Iuſt. Arag. quid pronunciauerit in hac materia demoliendi açutum in præiudicium ſententiæ litis pendētiæ.n.45.

PROVISSA fuit apprehenſio, in proceſ. Ioan. Perez Caluillo ſup. apprehenſ. multis retro elapſis annis Riui de la Guecha, ab azuto vocato de Alberite, vſq; ad Azutum de la Zerçea reſpectu iuris prohibendi homines villæ de Magallon, ne ędificent aliquod azutum, nec aſſumant, vel ducant aliquam cequiam inter prædictum ſpatium terræ, & amouendi quęuis impedimenta impediētia liberum diſcurſum aquę riui de la Guecha. Et in dicto proceſſu inter alias fuit oblata propoſitio pro parte dicti Ioannis apprehendentis, & Iuratorum, & Concilij loci de Viſsimbre, & alia pro parte Iuratorum & Conciliorum locorum de Agon, & Gañarul, & Freſcano; & fuit oblata alia propoſitio pro parte Iuratorum, & Concilij Villæ de Magallō, reſpectu libertatis ædifficandi, &c. Deinde fuit lata ſententia, ſub die 20. Iunij 1542. per quam fuit recepta propoſitio Iuratorum de Magallon, reſpectu iuris rigandi ſuas hæreditates ſituatas intra terminos dictæ villæ, cū aqua dictorū fontiū apprehēſorum. Sine eo tamen, quod poſsint facere nouum azutū in ſpatio fluminis de la Guecha, inter dictum azutum vocatum de Alberite, & azutū vocatum de Zercea, nec non contenta in propoſitione oblata pro parte Iuſtitię, Iuratorum, Concilorum, & Vniuerſitatum locorum de Agon, Gañarul, Freſcano, & Viſsimbre.

Lata prędicta ſententia, homines de Agon præſtita cautione forarali fuerunt miſsi in poſſeſsionem, & obtinuerunt prouiſionem de Tolliforciam, ſiue mandatum de manutenendo, & remouendo vim, & fortiam; quæ fuerunt intimata hominibus de Magallon, & ita vixerunt per plures annos: donec in mēſe Nouembris, aut Decēbris, anni 1596. homines de Magallon violenter ędificare ceperunt azutum intra partitam apprehenſam.

Pro parte Iuratorum, & hominum de Agon fuit pretium in eodem proceſſu, quod illud azutum, quod nuper ædifficatum fuit cōtra apprehenſionē, diruatur, & deſtruatur. Ab aduerſo, ſcilicet per homines de Magallon prætenditur con-

contrarium ex multis. Et primo, nam
poſſeſſio in vim ſententiæ litis penden-
tię adiudicata fuit iam ijs, qui obtinue-
runt in prædicto proceſſu, ideo hac noua
conſtructione de præiudicio eorum, nõ
curię, agitur, quæ iam poſſeſsione ſe ab-
dicauit. Vnde licet commiſſarij forales
1 † hanc reuocationem potuiſſent præten
dere, hoc eſt, ex eo, quod mere, & ſimpli
citer nomine curię poſſident; & ſunt nu-
di illius depoſitarij; hoc autem in com-
miſſarijs curię † non procedit, qui habẽt
2 iam ſententiam pro ſe, & aliquid iuris
ex Molina in verbo apprehenſio, fol. 31.
colum. 1. poſt medium, & negotium ſuũ
gerũt, vt de creditore miſſo in poſſeſsio-
nem bonorum aſſeritur. Vnde ex eo ap-
paret, non contraueniri apprehenſioni,
nec innouari in præiudicium eius, labe-
factata in aliquo poſſeſsione commiſſa-
riorum curiæ, vt reuocationi ex aduer-
ſo prætenſę ſubiaceat. Ideo etſi commiſ-
ſarius foralis † abſoluta poteſtate vti nõ
3 poſsit, eſt ex eo, quia ſolum nomine cu
rię poſsidet; quę illam exercere nequit,
vt tradit Molin. verbo domini locorum,
fol. 110. colum. 3. At ſecus eſt in commiſ-
ſarijs curię: ij enim (vt aduocati antiqui
aſſerebant, quibus huius quæſtionis in-
dagatio contigerat) licet commiſſarij cu
rię ſint, curia tamen eis ex eo committit
poſſeſsionẽ, † quia inuenit illos, vt domi
4 nos, poſsidentes; & eis reſtituit, vt poſsi-
deant; prout antea poſsidebant; quia per
apprehenſionem non priuatur quis do-
minio, nec poſſeſsione, quam habebat
ante apprehenſionem, ſed ſolummodo
commodo, & vtilitate illius; quod eidẽ
reſtituitur per litis pendentię, & tenutę
ſententiam in eodem ſtatu, in quo ha-
buerat ante apprehenſionem; affirmant
foriſtę, quod ſicuti poterat vti commiſ-
ſarius curiæ ante apprehenſionem abſo-
luta poteſtate: ita, & poterit idem poſt-
quam obtinuerit, vt late habes in tracta
tu Inhibitionum; quod autem id, quod
apprehenditur, non ſit poſſeſsio, † ſed
5 emolumenta, & fructus illius, ex profeſ
ſo confirmat Bardaxì de apprehenſioni-
bus, quęſt. 5. per totũ. Similiter ergo, &
quemadmodum ante apprehenſionem
villa de Magallõ poterat cõſtruere azu
tum, & poterit etiam poſtquam finitus
eſt articulus litis pendentię; etſi pro vaſ-
ſallis dicatur etiam poſt ſententiam litis
6 pendentię adhuc pendere litem, † ſcili-
cet articulum iurisfirmarum, & proprie
tatis; ideoque ea pendente vaſſallos in
ſua libertate conſeruari debere. l. lite or
dinata, C. de liberali cauſa. Reſponde-
tur litem nullam pendere, quę huiuſmo
di conſeruationem libertatis ſuaderet:
articulus enim tenutæ per ſententiam
ſopitus iam fuerat; vnde nihil amplius
expectandum erat ad liberũ iuriſdictio-
nis ordinarię, & extraordinarię exerci-
tium impediendum; cum abſolutæ pote
ſtatis vſu, liti nullum præiudicium cau-
ſetur; vtente iure ſuo commiſſario curię.
Nam ex regula iuris, poſt ſententiã quæ
7 fiunt, attentata † non dicuntur, cum lis
iam extincta fuerit. Afflict. decis 342 nu.
3. Probus ad Monachum, in rub. vt lite
pendente in 6. Paril. conſ 30. numer. 36.
lib. 4. Lancelot. part. 2. de attenta. cap. 4.
in præfatione, à num. 213. Ita ergo, & in
8 noſtro caſu præiudicium liti † non fiet
dicta conſtructione poſt ſententiam in
artic. litis pendentiæ; quia azutum præ-
dictum non fuit factum pendente lite:
ex quo iam erat ſententia lata in articu-
lo litis pendentię, & ipſi de Agon miſsi
fuerunt in poſſeſsionem, & facti cõmiſſa
rij Curię, & poſsidebant bona apprehẽ
ſa, & ipſi habent remedium de toli ſor-
tiam: maxime, quia contra commiſſariũ
curiæ preſcribi poteſt, & per conſequẽs
poteſt adquiri poſſeſſio, ſine qua præſcri-
ptio non procedit, vt in cap. ſine poſſeſ-
ſione, de regul. iur. in 6.

Secundo probantur ſuperiora, nuſquã
enim vidimus apprehenſionis nouæ re-
curſum prohibitum eſſe in totũ illi, qui
in articulo litis pendentiæ alterius ap-
9 prehẽſionis ſuccubuit; imo ſepe videmus
aprehẽſiones nouas, & ſequeſtra in vim
nouæ poſſeſsionis ſuſcitari: prout lites
ex litibus oriri ordinarium eſt; idquè ex
eo

eo indubitatum eſt; quia non inconuenit aliquem ſuccubuiſſe, & ob negligentiam, ſeu pacientiam aduerſarij de nouo
10 incipere † poſſidere: ſicuti enim id dubitandum non eſſet, in præiudicium illius, qui à quodam particulari poſſeſsionem cępiſſet; ita nec in eo qui à iudice illam habuit; quia factum iudicis cenſetur factum partis, l. ſi ob cauſam, C. de euictio. cum vulgat. Si ergo acquirere
11 poteſt poſſeſsionem † ſuccumbens, & in vim illius de nouo apprehendere, nõ poterit hæc poſſeſsio à iudice primæ apprehenſionis auferri, & in vim illius facta, tanquam contra apprehenſionem at
12 tentata † reuocari. Inconueniens enim maximum ſequeretur, vt poſſeſsio ad apprehendendum ſufficiens iuſta, foralis, & à iudicibus auctorizabilis, poſsit vt iniqua, iniuſta, & illegitima reijci. Neq;
13 obſtat ſententiam † litis pendentiæ habere tractum ſucceſsiuum, & executionem ſucceſsiuam; id enim verum erit, vbi non adſit noua poſſeſsionis cauſa, & rebus ſic ſtantibus, prout erant tempore ſententię; imo, & licet ſuam executionẽ † ſucceſsiuam habeat, id erit, ad inten-
14 tanda remedia ordinaria illis tributa à forijs, & obſeruantijs tolli fortiæ, nempe appellitus, impetrationes, inhibitiones, & accuſationes criminales; non autẽ ad hoc, vt intentari poſsit remediũ hoc extra ordinarium, & odioſiſsimum, qua
15 le eſt reuocatio, † & annullatio factorũ; cũ annullatio pœna ſit, & propterea odioſa nimis. Dici etiam poteſt, quod etſi recenter poſt ſententiam in articulo litis
16 pendentiæ executio tractũ † ſucceſsiuũ habeat, non tamẽ ſic, vt poſt longiſsimũ tempus; imo & poſt centum annos, prout in hoc caſu, poſſeſsio in contrarium introduci non potuerit, quæ prætextu apprehenſionis pendentis reuocari, & annullari vlla ratione nequeat; ſi enim poſt longum tempus; imo, & poſt quinquè annos, ex quo lis proſecuta non eſt, contra litem † facta, vt tanquam atten-
17 tata reuocentur, peti non poteſt; ex Caſſadoro deciſione 5. vt lite pendente, Lancelot. de attenta. part. 1. cap. 4. limit. 6. num. 5. Mirum non erit, ſi & idem poſt ſententiam latam, & longiſsimum prædictum tempus, in noſtro caſu cõtingat. Idqnè confirmatur, nam, & poſſeſſorem
18 obtinentem licet ſententia † conſeruet etiam à futura turbatione, ex Fabro in §. retinendæ, nu. 19. de interdict. non tamen à poſſeſsione obtenta, ab eo, qui ſuccubuit, elapſo multo tempore poſt ſententiam. Menoch. de retinenda, remedio 3. nu. 819. ideo & praxi apud noſtrates vulgo receptum eſt (pręſertim apud cordatos iudices) ne abſq; alterius partis citatione appellitus † de tolli fortiã,
19 in articulo ſummariſsimo, ſeu ne vis fiat ei, qui in poſſeſsione miſsꝰ eſt, victori cõcedatur, cũ potuerit aduerſarius de nouo poſſeſsionem iuridicam adipiſci, vt tradit Portol. in verbo appellitus de tolli fortiam. nu. 5. Si ergo hoc etiam remodium ordinarium non impedit, quin victus poſſeſsionem adipiſci potuerit, quæ poſſeſsio prędicta prouiſionem impedire poteſt, operante id tempore quinquè annorum; vt dicit Portol. ibi, multo ergo magis tempus fere centum annorum operabitur.

Tertium fundamentum eſt; quia in dicta apprehenſione ius faciendi azutũ villæ de Magallon prohibitum non eſt, imo potius ex eo videtur conceſſum expreſſe; quia tam in ſententia huius proceſſus Ioannis Perez Caluillo, quam in alia antiquiori proceſſus apprehenſionis don Guillermi Raymundi de So, & de
20 Caſtro, ius aquę ducendæ † ex dicto flumine, & fontibus in ſuo termino naſcentibus ei tributum eſt; at aliter, quam medio azuti, prędictis aquis villa vti non poteſt; ergo tanquam antecedens neceſſarium conſtructio azuti cõceſſa videtur, vt in hijs terminis expreſſe aſſerit. l. refectionis. Communia prediorum, vbi Doctores, & Florianus. l. penultima §. 1. de riuis, Cepola de aquę ductu, num. 84.
21 & conceſſo vſufructu fundi † videtur & cõceſſa via ad illum. l. ſeruum filij, §. vltimo, delegat. 1. Mantic. lib. 9. de coniect.

tit.

tit.4.num.6.Signanter in ſententia,quæ
22 † continens vnum ex vi attractiua,indiſtinctè producitur ad aliud, ſine quo illud vnum ſuper quo ſententia lata eſt, non poteſt ſortiri effectum, l. fin. C. de vſur. rei iudi.l.aduerſus,l.ſi duo de arbitris. Angel.conſ.157.num. 6. Rota deciſ. 450.part.1.in nouiſ.id amplians, num. 3. Ita vt comprehendat etiam maiora expreſſis, tanquam antecedentia neceſſaria.

Neque obſtat in hac ſentẽtia expreſſe prohiberi conſtructionem azuti, id enim non ſimpliciter dicitur, ſed hoc addito,iuxta tenorem literarum deciſoria
23 rum,&c. Vnde,cum ad præteritum † referatur,non cauſaliter,ſed conditionaliter,hoc eſt,ſi in dictis literis cõtineatur, adiectũ cenſetur, ex Bart. in Extrauag. ad reprimendum, verbo prout. Socin. Iunior conſ.121. num.33. lib.3. & licet ſimus in ſententijs,in quibus libere diſponere poſſunt iudices, cum conſtet de
24 relato, † diſpoſitio referens limitatiue ad eum intelligi debet,ex Bart. vbi ſup. Alexand. conſ.46 num.9. volum.1. Dec. conſ.63.& in l. edita,num.86.C.de edendo, elegantiſsime ad propoſitum Rota omnino videnda deciſ.40.num.4.par.2. in nouiſ. Ita vt,& ſi referens aliter diſpo
25 nat, † & aliqua addat, vel auferat, præterquam continentur in relato, limitanda,& reſtringenda ſunt iuxta illud, aut in totum vt erronea reijcienda. Alexan. conſ.9.num.11.lib.5. pulchre, Dec. in d. conſ.63.num.6. ex Bald. in ſententia loquente,in l.cum te,colum.1.de re iudic. eod. Decio in dict.l.edita, dict.num. 86. Curt.Iun.conſ.92.num.10. Pariſ. conſ.7. num.5. volum.3. Cagnol. in Authent. ſi quis in aliquo. nume. 90.Roueſcal.in d. conſ. 9. Alexandri. Rota in d. deciſ. 40. num.7.

Vltimo,quia ex quo ipſi de Agon poſſent etiam propria auctoritate azutum demoliri, quod videtur dicendum, cum
26 turbati † fuerint in ſua poſſeſſione, vt in l. quemadmodum ſi proiectum, ff.ad l. aquil. & in l.ſi & item, §. ſi ad ianuam, ff. quod vi, aut clam, & in l. 3 §.cum qui,ff.de vi, & vi armata; videtur,quod non poſſunt ſuper hoc ad iudicem recurrere; vt per eum demoliatur.

Sed pro hominibus de Agon faciunt ſequentia, & primo, quia ex eo,quod attentarunt contra ſententiam, offende
27 runt † partes,& iudicem, vt in cap. non ſolum de appellatio,in 6.& ſic æquum eſt, quod inſtante parte iudex defendendo ius ſuum,illud demoliri faciat.

Secundo,ex ſententia litis pendentiæ
28 † oritur duplex ius,vnum,quod ille,qui obtinuit mittatur in poſſeſſionem,aliud quod immiſſus in ea defendatur, ad inſtar interdicti,ne vis fiat ei, vt per Bart. in l. penultima,§.ſpecies,ff.de acquirenda poſſeſſione. Menoch.de retinend.remed.1.quæſt.16.num.85.cum ſequent.& remed. vltim.quæſt. 16.num.58.& probatur in foro *Item por quanto*, de apprehen
29 ſionibus: hæc autem defenſio fieri † non poteſt niſi demoliatur azutum; ergo demoliendum eſt; vt per Bart. in l. de pupillo, §.nuntiationem, ff. de noui. oper. nũtia,vbi dicitur,quod ſi dominus ignorans,quod opus nouum fuerit nuntiatũ, proſequutus ſit opus,quod eſt demoliendum; quia iſta demolitio † non eſt pœna
30 vt dicit Bart.ibi num.4.& 5. & ſequitur ibi Alexand. numer.8. & 9. & Iaſſon numer. 6.

Tertio confirmatur,quia non poſſent
31 prędicti commiſſarij curiæ † vti ſua commiſſione, & fructu ſuæ ſententiæ, niſi facta demolitione; quia alias fieret contra ſententiam,per quam fuit recepta eorũ propoſitio reſpectu iuris prohibendi, ne ędificetur azutum,& ducatur cequia, vt ſupra diximus, ergo demoliendum eſt; cum alias non poſsit ceſſare turbatio, vt patet ex ſupradictis. Et confirmatur ex traditis per Bart,in l. 1. §.interdictum,ff. vti poſsidet.num.3.vbi dicit, quod ſi aliquis ingreditur poſſeſſionem rei, quam
32 ego poſsideo ciuiliter, licet adquirat naturalem, poſſum tamen illum expellere propria auctoritate, quia ſemper dicitur,

Nequè obſtat dum dicitur, quod ter-
tius poteſt pręſcribere contra commiſſa
rium curię; † & ſic quod poteſt adquire
re poſſeſsionem; quia hoc non negatur,
ſed quanto tempore hoc fieri poſſet non
eſt præſentis negotij, cum conſtet homi
nes de Magallon ædificaſſe azutum in
menſe Nouembris, aut Decembris pro-
xime elapſi, non effluxo huc vſquè anno,
& ſic annum non fluxiſſe, quo caſu non
potuerunt ius adquirere nouum; & à tē-
pore ſententiæ, & ſeu apprehēſionis nul
lum ędificium factum fuit. Et cum præ
ceſſerit neceſsitas, & obligatio nō ędi-
ficandi, ex illo facto negatiuo, ſcilicet nō
ędificare, retinetur poſſeſsio non ędifi-
candi, vt per Iaſſ. in 1. volum. conſ. 161.
col. 3. quem refert Rebuf. in 3. tom. tra-
ctatu de materia poſſeſsio. in præfact. n.
187. idem tenet Ruin. in 5. vol. conſ. 167.
num. 13. & Aymon Crauet. conſ. 592. nu.
101. & ideo, ſi prędicta difficultas proce-
deret, partes iſtę quę obtinuerunt ſentē
tiam nullum habuiſſent remedium de-
moliendi, † non per viā facti, & propria
43 auctoritate, cum adeūdo iudicem illud
amiſſerint; non auctoritate iudicis, ergo,
&c. quod videtur abſurdiſsimum, & vi-
detur hęc opinio apertiſsime confundi:
Primo per tex. in d. §. nouiſsime, l. de pu-
pillo: ſecundo quia ſi ego turbor in poſ-
ſeſsione mea, propria auctoritate poſsū
poſſeſsionem defendere; & tamen poſsīt
iudicem adire, vt toto tit. ff. & C. vti poſ-
ſidetis. Item ſi expellar propria poſſeſ-
ſione, poſſum illam recuperare in conti-
nenti propria auctoritate, vt diximus ſu
pra; & tamen mediante iudice potero re
cuperare, vt toto tit. ff. de vi, & vi arma-
ta, & toto tit. C. vnde vi.

Nequè per prouiſionem de tollifor-
44 tiam † non eſt cōſulium huic parti, quia
illa ſolum prouidet, ne aliquid fiat con-
tra ſententiam litis pendentiæ, ne cōmiſ-
ſarius curiæ in ea turbetur; ſed non ope-
ratur, vt per eā quis aliquid facere tenea
tur; vt idem eſt in firmis iuris, & ſic, ex de
licto quod pars aduerſa cōmiſſerit, con-
ſequeretur cōmodum; quia remaneret
ſibi azutum conſtructū contra apprehē-
ſionem: nam ſi nunc præſentaretur illis
prouiſio de tolliforiiā, ipſi nihil innoua-
bunt, cum ipſis multum expediat nihil
innouare; imo, quod azutū remaneat in
ſtatu, in quo nunc eſt, & omni iuri, &
equitati repugnat, quod quis ex delicto
cōmodum conſequatur, vt in l. ſiue hæ-
reditaria, ff. de negot. geſt.

Neq; obſtat tertium fundamentū al-
terius opinionis, & quæ de relatione di
cta ſunt; ſiquidem clare ſententia prohi-
bet conſtructionem noui azuti homini-
nibus de Magallon; quod cauillari ne-
quit aliqua ratione.

Tandem his conſideratis † curia Do-
45 mini Iuſtitiæ Aragonū approbauit hanc
vltimam opinionem, & mandauit de-
ſtrui azutum conſtructum in modum ſe
quentem.

Sententia.

PRonunciamus, & mandamus redu-
ci bona in præſenti proceſſu appre-
henſa, ſuper quibus fuit recepta propoſi
tio litis pendentię principalibus A. Mi-
rauete, Io. Paſçual, M. Beuſo Procurat.
reſpectiue, ad ſtatum, in quo erant tem-
pore executionis pręſentis apprehenſio
nis, ſeu prolationis ſententiæ in eodem
latæ, & miſsionis in poſſeſsionem, non
obſtātibus in contrarium allegatis. Fuit
lata ſententia in dict. proceſſu Io. Perez
Çaluillo, domini loci de Vizimbre, ac
Iuratorum, Concilij, Vniuerſitat. dicti
loci, in Curia Domini Iuſtitiæ Aragon.
vt totum hoc narratur, & inuenies etiā
in proceſſu Petri de Tris agricultoris
vicini villæ de Magallon ſuper appre-
henſione in Regia Audientia. Actuario
Palacio; ligam. 92. anno milleſimo quin-
genteſimo nonageſimo ſexto, in quo
proceſſu ſunt exhibitæ literę narrati-
uæ, & intimatorię emanatę à Curia Iuſt.
Aragonum; & à dicto proceſſu Ioan. Pe-
rez, in quibus literis hæc omnia nar-

rantur,vt ego vidi, & iudicaui in dicta Curia Domini Iuſt. Arag. & de hac materia reparationis attentatorum poſt apprehenſionem, & ſequeſtrum, vide in proceſ. Prioris, Fratrum, Conuẽtus, Monaſterij Sancti Ioan. villæ de Caſpe ſuper apprehenſione anni 1581. circa menſem Ianuar. & in proceſ. Martini de Rõcal, ſuper apprehenſione, die 15. Decembris. 1592.

DECISIO C.LV.

De reparatione attentatorum pendente apprehenſione, & ſequeſtro: & quis eam petere poſſit, & de facultate sũmendi aquam ad rigãdum, quando tranſit per terminum alicuius.

SVMMARIVM.

APprehenſioni licet quis ſe opponere poßit, petendo eã reuocari, & annullari, hoc tamen intelligitur, quando apprehenſio eſt male prouiſſa, vel indebite executata, vel non debite fides facta de executione apprehẽſionis, quoad alia tamẽ nõ erit pars legitima quilibet ſe opponens. nu. 1.

Apprehenſione executata nihil nouari poteſt ea pendente ac indeciſa exiſtente, quod ſi innouetur, poteſt totum deſtrui, & dirui à partibus, de quibus intereſſe non ambigitur, non ad inſtantiam ficti, & ab eiſdem reparatio facienda eſt, ſcilicet à partibus legitimis. num. 2.

Poſſeßio (etſi habeat quis ius sũmendi aquam, & rigandi) mille annorum, ſi ea non fuerit vſus in vim ſeruitutis, pars, quæ eſt in parte ſuperiori, vbi ipſa aqua naſcitur, ſemper poteſt eam diuertere, & accipere ceſſante emulatione, quod ita ſuit pronuntiatum. num. 3.

Prohibitio nulla maior eſt in iure, quã ea quæ agit de reuocatione attentatorum, & tamen petens attentata reuocari debet ius ſuum oſtendere, aliàs non mandantur reparari. num. 4.

Tertius liti ſe opponens erit pars legitima, quoad ea, quę ibi notantur, ſecus vera quoad petendam reparationem abſolutè, niſi prius conſtet de ſuo intereſſe, & ita fuit declaratum. num. 5.

IN proceſſu Iuratorum de Morata, de Xiloca ſuper apprehẽſione, in ſcribania Hiero. Andres, in Regia Audientia, homines de Morata, & alij prętendebant quoddam azutum exiſtens in flumine de Xiloca, & quandam cequiã, quæ tranſitum facit per terminos loci de Fuentes de Xiloca, vſquè ad terminos loci de Morata, quod quidem azutum, & cequia ſumunt originem à dicto flumine, in terminis loci de Fuentes, quæ quidem bona fuerunt apprehenſa reſpectu iuris prohibendi homines de fuentes, quatenus dumtaxat poſſent rigare ſuas hęreditates, non autem detinere aquam in ipſis, quod vocant, *Correntiar*, ac rigatis hæreditatibus, quod tenerentur aquam ad cequiam prædictam reducere; rebus ſic exiſtentibus, quidam particulares loci de Maluenda oppoſuerunt ſe in hac apprehenſione, prætendentes, quod in bonis apprehenſis erat aliquid innouatum, & ſignanter dicta cequia, cuius alueus erat amplificatus per pluſquam octo pedes, petierunt mandari reparari, & reduci ad ſtatum, in quo erat tempore executionis dictę apprehenſionis, tanquam innouatum præter, & contra apprehenſionem.

Pro

Digitized by Google

Pro parte hominum de Morata, & alio-
rum in dicto proceſſu contendentium,
fuit dictum, quod etſi conſtaret de inno
uatione prætenſa, non erat locus repara-
tioni præmiſſæ; nam licet quis oppone-
1 re † ſe poſsit in apprehenſione, petendo
eam reuocari, & annullari, iuxta ea,
quæ notat Molin. folio 23. colum. 1. Illud
tamen verum eſt, quando apprehenſio
eſſet male prouiſſa, vel indebite execu-
tata, vel non debite facta fides de exe-
cutione apprehenſionis, Molin. verbo
apprehenſio, fol. 34. colum. 1. ibi, & fuit
ibi dictum per magnos Iuriſconſul-
tos, & etiam, fol. 40. colum. 2. verſ. die
vigeſimo quinto Septembr. Cæterum
quoad alia non erit pars legitima quili-
bet ſe opponens; & hoc ſpeciali quadã
ratione; nam durum eſſet partibus, fa-
cta reparatione, & ſuſtentando, quam
plurima damna, quod reparatio eſſet
facta ad inſtantiam partis non legitimæ,
de cuius intereſſe, nec apparet, nec po-
teſt apparere.

Et ad rem ipſam luce clarius demon
2 ſtrandam aduertitur, quod executata †
apprehenſione, ex ea reſultat quædam
legalis inhibitio prohibens partibus, ni-
hil nouari ea pendente, ac indeciſſa exi-
ſtente; nam ſi nouatum fuerit, totum de
ſtrui, atquè dirui poterit: non tamen
illud fiet ad inſtantiam ficti, ſed alterius
ex partibus, de cuius intereſſe non am-
bigitur, vt ſtatim dicetur. Verum illud
conſtantiſsime teneas, quod in pœnam
facti tenetur eadem pars, illud deſtrue-
re, ſi à parte petatur, quod eſt aptiſsi-
mum, & maxime hoc interdictum quo-
ad illud de noui operis nuntiat. pro
quo eſt tex. in l. fin. l. 1. in principio, &
§. ait Prætor. & l. penult. ff. de noui.
oper. nuntiat. Et hinc eſt, quod cum res
hæc maxime ſit conſiderationis, non
vtiquè ad inſtantiam cuiuſcumquè ſe
opponentis eſt facienda reparatio, ſed
ad inſtantiam partis de cuius intereſſe
agitur; quare ſi conſtat de non iure cer-
te nec ante, nec poſt citationem fora-
lem, non admittetur; eſſet autem pars
legitima, vbicumquè conſtaret de ſuo
intereſſe, vel à parte appellitante nomi-
naretur in tollerantibus, hoc videtur
ſentire. Bart. num. 6. poſt gloſ. in dict.
l. 1. vbi Iaſſ. numer. 8. colum. 2. Riminal.
conſil. 48. ex numer. 58. Ruin. conſ. 46.
num. 16. & 17. Ioffred. in opere. libell.
ſub titul. de interd. de noui. oper. nun-
tiat. numer. 15. in quibus autem caſibus
hoc conſtabit, vide per Iaſſ. ſupra, num.
10. Alciat. 37. in fin. Pariſ. conſ. 41. num.
36. lib. 1. & facit ad propoſitum dict. l. 1.
§. nuntiatio, el 2. verſic. ſi quis in ma-
ri.

Ex his intelligemus deciſionem hu-
ius cauſæ; nam ſi conſideramus, quod
non conſtat de intereſſe hominum de
Maluenda, eo maxime addito, quod
3 pars apprehendens, cum ſit † in loco ſu
periori, attenta forali diſpoſitione po-
teſt ſummere aquam, & eam diuertere
ad rigandum ſuas hæreditates, & ad
alios vſus ſibi bene viſos, dum tamen
id non faciat ad emulationem, for. 1. de
riuis, & in terminis iuris id clarius ap-
paret, Bart. in l. quominus, in prima quę
ſtione, de fluminibus, vbi Iaſſ. num. 21.
Ripa 25. Bald. in l. aquam, C. de ſeruit.
& aqua. Cepol. de ſeruit. ruſtic. prædio.
cap. de ſeruit. aquæ ducend. ex num. 51.
Calcan. conſ. 53. 54. 55. & 56. Chaſſan. in
conſuet. Burgund. rubr. 13. § 2. numer. 2.
Quod procedit ſine dubio, nam etſi pars
habeat poſſeſsionem mille annorum, ta-
men ſi in vim ſeruitutis nõ fuerit ea vſa
nihilominus pars, quæ eſt in parte ſupe-
riori, vbi ipſa aqua naſcitur, vel facit
tranſitum, ſemper poteſt eam diuerte-
re, & accipere, ceſſante emulatione; pro
ut alias fuit iudicatum in Curia Iuſtitię
Aragonum in proceſſu Annę Franco,
quod etiam procedit in artic. litis pen-
dentię, vti in cauſa nouitatis poſſeſſo-
ria concludit Chaſſane. vbi ſupr. Bart.
in dict. l. quominus, quęſt. 2. & 14. pun-
ctim Afflict. deciſ. 388.

Et id ipſum cõfirmatur, nã nulla † ma
4 ior phibitio in iure cõſideratur; quã ea,
quę de reuocatione attentatorũ agit, &

tamen videmus, quod is, qui petit reuocare attentata, ſi conſtat manifeſte de non iure petentis, non mandantur reparari. Couar. pract. quæſt. cap. 23. num. 4. licet in hoc varie loquantur. Fran. in capit. 1. vt lit. pendent. in 6. Lancelot. de attent. cap. 4. amplia. 6. Alex. conſ. 99. nu. 9. lib. 5.

5 Et ita poſt longas diſputationes ac iurium † informationes fuit reſolutum, iuxta diſtinctionem Molin. dict. verb. appre henſio, fol. 34. quia quilibet tertius ſe opponens liti erit pars, quoad ea, quæ ibidem adnotantur; non tamen erit pars legitima ad petēdum reparationem abſolutè; niſi prius conſtet de intereſſe partis petentis aliqualiter, & in hoc caſu erat magis expeditum; quia cum aqua fluens poſſit accipi ex riuo in Aragonia à parte abſquè Principis licentia, quæ in terminis iuris eſt neceſſaria, certe, cū non conſtet de ſeruitute aliqua, quæ cōpetat iſtis de Maluenda, optimo iure fuit declaratum, reparationem, & alia per A. Perez Godino Procur. ſupplicata, locum non habere, quod fuit deciſum die 9. Auguſt. 1596. ex concordi omnium voto.

DECISIO C.LVI.

De vſu aleræ foralis ſuper iure depaſcendi, & de ſeruitute depaſcendi acquirenda; & quādo prohibitio alicui facta operetur, vel non, & de diuiſione terminorum.

SVMMARIVM.

Alera forali poſſunt vti vicini de Cruce, ratione vicinitatis. num. 1.

Termini compaſcui non ſolum quoad ſeruitutem, ſed etiā quoad dominium poſſunt fieri per actū, & præſcriptionem. nu. 2.

Prohibitio ſuper iure depaſcendi, vel ſuper aliqua ſeruitute, nihil operatur quādo prohibitus non acquieuit prohibitioni, & vſus fuit dictis iuribus. num. 3.

Poſſeßionis continuatio præſupponit nō pacientiam prohibiti. num. 4.

Ius prohibitiuum ſemper præualet, maximê vbi agitur de conſeruanda libertate. num. 5.

Negligentia, & tollerantia longi temporis ſuper iure depaſcendi, nocet tolleranti, & negligenti. num. 6.

Poſſeßio vltima attendenda eſt in articulo litis pendentiæ, non obſtante iure prohibitiuo, intellige tamen. num. 7. & 8.

Teſtium pluralitas nimium conducit, vt deffectus ſuppleantur, etiam ſi aliqui adſint qui in contrarium deponant, & præſertim, quando corroborantur auctoritate alicuius inſtrumenti. num. 9.

Relatio Notarij, & eius enuntiatio ſufficit ad validitatem actus.

Vnio, & reincorporatio, abſquê ſolemnitate iuris, & in præiudicium fieri non poteſt. num. 11.

Cognitio circa diuiſionem, & ſegregationem terminorum, in hoc Regno eſt de reſeruatis Domino Regi. num. 12.

Regis licentia neceſſaria eſt ad validitatem vnionis, & reincorporationis terminorum, quod etiam procedit in locis dominorum temporalium Eccleſiæ. num. 13.

Poſſeßio precaria, nihil prodeſt poßidenti. num. 14.

Vſufructuarij ſucceſſor, & ſi ſinito vſufructu poßideat per triginta annos nunquam præſcribit, quia præſumitur poßidere ex cauſa, ex qua prædeceſſor poßidebat etiam ſi habuiſſet animum

poßi-

poſſidendi ex alia cauſa longe diuerſa. numer. 15.

Poſſeſſio in dubio non acquiritur pluribus prohibitionibus extantibus, quod procedit, etiam ſi prohibitiones probarentur per pauciores teſtes, quia hæc iura non ſunt compatibilia. num. 16.

Prohibitio facta in qualibet parte termini prodeſt ad omnem terminum. nu. 17.

Prohibitio an poſſit verificari in vna parte termini, & non in alia, vt alera foralis, & alia iura. num. 18.

Intētionem fundatam habet pro ſe, cui dominium competit rei apprehenſæ. nu. 19.

Alera foralis quamuis ſit de foro, hoc tamen eſt verum, quando nihil aliud prætenditur, quam ipſa alera foralis. nu. 20.

Aleræ foralis, & iuris ſeruitutis depaſcendi de ſole ad ſolem differentia traditur. num. 21.

Prohibitione depaſcendi, non ſolum conſeruatur ius dominij affirmatiuum, ſed acquiritur, & retinetur ius illud negatiuum. num. 22.

Continuatio poſſeſſionis ſemper præſumitur in vim tituli præambuli, etiam ſi tēpus concordiæ ſit finitum, nec præſumitur mutatio cauſæ, nec voluntatis, niſi cauſa extrinſeca accedat. num. 23.

Literæ narratiuæ, etiam ſi ſint exhibitæ poſt conclusionem in cauſa, ſunt inſerendæ, quod ita fuit deciſum. nu. 24.

Diuiſio terminorum non poteſt fieri ad producendum ius legale, niſi adſit licentia Domini Regis. num. 25.

IN proceſſu Ioannis Farache vicini loci de la Puebla de Ixar, ſuper apprehenſione Pardinæ, ſeu terminorum domus de Romana, in Regia Audien. in Sribania de Scartin, ad inſtantiam iſtius Ioannis Farache, ſub qua litáte vicini loci de la Puebla de Ixar, fuerunt apprehenſi termini Pardinæ de Romana; quæ Pardina, ſeu domus ante dicta eſt de dominio temporali Conuentus de Rueda Ordinis Ciſtercienſis: in qua apprehenſione tres fuerunt oblatæ propoſitiones. Vna, pro parte Iannis Farache apprehendentis reſpectu iurium in appellitu deductorum; alia vero fuit oblata pro parte Conciliorum de Ixar, de Vrrea, & de la Puebla de Ixar, pro iuribus depaſcendi de ſole ad ſolem, in dicta partita de Romana, verſus flumen, vulgo dictum de Romana, circa terminos loci de la Puebla, ſiue de Ixar, vel vſquè ad dictum flumen de Romana tā tum, incipiendo à dictis terminis de la Puebla, ſiue de Ixar, & pro iure abebrandi in dicto flumine, & ibidem paſcandi, ac pro iuribus lignandi quęuis ligna virida, & ſica, exiſtentia intra dictos terminos de Romana, ac etiam pro iure venandi.

Pro parte autem dicti Conuentus de Rueda fuit alia oblata propoſitio, reſpectu dominij dictę Pardinę, ac etiam pro iuribus prohibendi, & vetandi homines de la Puebla de Ixar, villæ de Ixar, & de Vrrea de Ixar, ne vtantur in dict. partita apprehenſa de Romana, nec in aliqua eius parte, aliquibus iuribus ex prędictis, nec alijs adempriuijs. Et in primis pro parte hominū de Ixar, de la Puebla, & de Vrrea dicitur, qꝑ poſſunt vti alera fo-
1 rali, † quia ipſi ſunt vicini de Cruce, hoc eſt, quod ſui termini confrontantur cum terminis Pardinæ de Romana, & ſic abſquè dubio eā vti poſſunt: obſeru. 2. 4. 6. & fin. de Paſcuis. fol. 25. & 26. for. fin. de paſcui. obſeru. item in Aragonia, de gener. priuil. tot. Reg. Molin. & Portol. verbo beſtia, verbo ganatum, nu. 2. Burg. de Paz in l. 3, Taur. nu. 479. quia per actum
2 fieri poteſt, † ac per præſcriptionem poſſunt fieri termini compaſcui, non ſolum quoad ſeruitutem, ſed etiam quoad dominium, Cepol. de iur. paſcend.

 num.

num.16.Paul.conſ.56. volum. 1. Xuarez alleg. 15.Auend.lib.1.cap.12.num.9. Couarru.lib.1. capit.17. num.10. & practic. cap. 37.

Item & ſecundo, quia ex teſtium depoſitionibus apparet manifeſte, quod dicti homines de Ixar, de la Puebla, & de Vrrea, poſſunt depaſcere, & vti alijs iuribus, & adempriuijs ſuperius expreſſatis; ergo, &c.

Tertio conſideratur pro parte prædi-
3 ctorum, quod quamuis adſint † aliquæ prohibitiones, quæ rem ipſam dubiam ancipitemquè reddunt: gloſ. & omnes in l. qui luminibus, de ſeruit. vrban. Paul. de Caſtr. conſil. 104. & 110. lib. 1. Hoc tamen intelligendum eſt, quando pars prohibita acquieuit dictæ prohibitioni; verum ſi non obſtante prohibitione pars nihilominus vtitur dictis iuribus, ſuper quibus, aut in quibus fuit prohibita, tunc abſquè dubio poterit obtinere, vt in proceſſu Ioannæ de Aybar ſuper apprehenſione; quia † ex continua-
4 tione poſſeſsionis non præſumitur paciẽtia prohibiti, & per conſequens non cẽſetur amittere poſſeſsionem, vt declarat Iacobin. de Sancto Georg. in inueſtitur. in verſic. cum venationibus, & in verſ. cum piſcationibus: Ripa in l. quominus, num.133. de flum. & in cap. cum Eccleſia Sutrina. de cauſ. poſſeſ. & prop. num. 50. Rolan. conſ. 9. num. 14. & 15. in 2. Xuarez allegat. 16. in fin. & 17. num. 6. Licet hoc non ſit ita indiſtincte verum, nam tenetur agere ad recuperationem pignoris, alias ius prohibitiuum † ſemper
5 præualet; maximè, vbi ageretur de conſeruanda libertate; quia alter ageret de inducenda ſeruitute, & ſic intelligenda ſunt conſilia Paul. 104. & 110. Afflict. deciſ. 67. num. 2. Bart. in l. item lapilli, num. 5. de rerum diuiſ. Boer. deciſ. 125. numer. 5. l. 1. C. de ſeruit. & aqua. & hæc difficultas augetur ex eo, quia licet prohibitiones eſſent adeo vrgentes, quæ rem ipſam dubiam, & ancipitem redderent, & eſſent factę legitimæ: dicitur tamen, quod à decem annis retro non conſtat eas factas fuiſſe, vt merito dicendum ſit, de eis non eſſe habendam rationem; Abbatis enim, & fratrum negli-
6 gentia † eis obeſſe debet, qui tanto tempore permiſſerunt homines dictorum locorum vſos fuiſſe dictis paſcuis, iuribus, & adempriuijs, ex l. quamuis, de acquirend. poſſeſ. Bart. in l. ſi de eo. §. ſi forte, eod. titul. Menoch. caſu vigeſimo quarto.

Quarto, retentis eiſdem terminis ad-
7 huc vrget pro parte dictorum locorum ea ratio, nam cum ſimus in articulo litis pendentiæ, in quo dumtaxat de aſsinina detentatione agitur, vltima dumtaxat eſt attendenda; & ita cum vltimus ſtatus apprehenſionis ſit poſſeſsionis affirmatiuę hominum prædictorum locorum, ea eſt attendenda, non autem ius prohibitiuum dicti Conuentus de Rueda, & in his terminis conſulit Chaſſan. in conſuet. Burgun. rubr. 13. §. 2. numer. 20. & eſt forus, *Item por dar forma*, de apprehenſ. Plot. de in litem. iurand. §. 3. numer. 28. Couar. pract. cap. 17. Menoch. remed. vltim. de retinen. Valaſc. conſul. 79. & conſiderat for. *Ajuſtando*, de apprehenſ. Bart. in l. 1. §. hoc interdicto, de itiner. actuq; priuat.

Sed licet hoc quartum & vltimũ fun-
8 damentum † verum ſit, illud tamen intelligendum cenſeo, quando poſsidens iure proprio poſsideret, hoc eſt, credẽs rem ab ipſo poſſeſſam, ab eo tanquam propriam poſsideri, & non iure familiaritatis, ſeruitutis, aut pręcario, ſiue alterius nomine; quoniam ſi ex deductis, & probatis in proceſſu conſtat, quod non iure proprio, ſed iure familiaritatis, aut alterius iure poſsidetur, tunc etiam in articulo litis pendentiæ taliter poſsidẽs, non poterit obtinere, l. 1. §. Iulianus, l. fin. ff. de itin. actuque priuat. l. fin. quęmad. ſeruit. amitt. vbi Paul. dicẽs, quod etſi de immemoriali cõſtaſſet, non eſſet ſufficiens ad obtinedum etiam in articulo poſſeſſorio, & ibidem Florian. Hieronymus Gabriel conſilio 145. numer. 8. lib. 1. Rebuff. tom. 3. tit. de mater. poſſeſ.

ex

ex num.161.cum ſequent. in præfat. & numer.193. Cum autem homines de la Puebla, à 20. & vlterioribus annis in vim cōcordiæ poſſederint, certe, abſq; dubio eſt concludendum eoſdem de Ixar, la Puebla, & Vrrea obtinere non poſſe.

Neq; in hoc Regno obſeruatur, quod tradit Corne. conſ.148.num.25. lib. 1. & conſ.40.num.12. volum.3. & Cuma. conſil.158.numer.4. Crauet. 291. quod homines alicuius loci debent concludere, quod in qualibet vicinitate vtuntur dictis iuribus, aut de mandato vniuerſitatis, quod eſt ſumme notandum ad deciſionem huius cauſæ; hæc ſunt rationes quæ pro parte dictorum locorum adducuntur.

Pro parte tamen dicti Conuentus de Rueda alia fundamenta adducuntur, & præcipuum illud eſt, quod non eſt verū aſſerere, terminos locorum de Ixar, Vrrea, & la Puebla confrontare cum terminis Pardinæ de Romana immediate, ſed mediante quadam partita terminorum loci de Samper de Calanda, vulgo nuncupata, *Del Suelo de Samper de Calanda*; quod maiori numero teſtium fulcitur, in primo articulo propoſitionis, & in 10. 11. & 12. replicæ; pluralitas enim prædi-
9 ctorum teſtium † nimium conducit ad hoc, quod defectus suppleantur, etiam ſi aliqui adſint, qui in contrarium deponant, gloſ. verb. numero, in l. teſtium fides. de teſtib. Farin. in prax. crimi. 1. par. queſt. 62. num. 309. quod in ciuilibus ſpeciali quadam ratione procedere teſtatur Anton. Gabri. de teſtib. concluſ. 6. numer. 5. Farin. ſup. num. 311. & hoc corroboratur auctoritate cuiuſdam inſtrumēti, vbi, cum inter Abbatem iam dictum, & Commendatorem de Samper, dominum eiuſdem loci, & homines ipſius, ageretur de confinibus dictæ Pardinæ, & loci, certe, ex eo deprehenditur, quod termini de Samper confrontantur per dictam partitam del Suelo, cum terminis Pardinæ de Romana; & ex eodem inſtrumento confinium demonſtratur, quod dicta partita del Suelo, eſt pars, & portio terminorum de Samper: ergo teſtibus deponentibus iuxta tenorem inſtrumenti maior fides eſt adhibenda, eo maximè addito, quod multi teſtes hominum de la Puebla (quorum cauſa principaliter diſputatur) ſunt deſcendentes ab Agarenis, & Mauris, quibus non integra fides eſt adhibenda, ex præſumpta ſuſpicione, quæ aduerſus eoſdem militat.

Nec prædictis refragatur, quod illi termini de la Puebla cōfrontantur cum alia portione termini de Romana; quia de hoc maxime dubitatur, & per ocularem inſpectionem apparet, quod illa portio, quæ conſiſtit à ſexto, vſque ad ſeptimum mojonem, eſt pars, & portio terminorum de Samper, & ſignanter Foyeæ, ſiue *Del Suelo de Samper*.

Nec prædictis refragatur, de dicti inſtrumenti confinium defectu: nam ſatis conſtat de eius veritate, quam obſeruantia ſubſequuta demonſtrat; omiſſoque etiam, ſi de inſtrumento procurationis, & mandati Hieronymi de Ornedes Commendatoris non appareat; apparet tamen per relationem Notarij, &
10 eius enunciationem, quod ſufficere ſolet ad validitatem actus, Portol. §. Procurator, verſic. in Procuratorio, nu. 44. Et in hoc eſt vera reſolutio, quod ſi inſtrumentum fuerit confectum à Notario Regni, & Notarius referat mandatum, prout in hoc caſu, & dicat *havient poder*, &c. eidem creditur abſque dubio; & hoc eſt, quod dicit Molina, verbo Procurator, verſic. in Procuratorio. Non autem, quod ſi Procuratorium aut mandatum ſit factum extra Regnum, quod ei credatur, Molina in repertorio, folio 170. columna ſecunda.

Neque obeſſe videntur huic primo fundamento, quæ pro parte hominum de la Puebla obijciuntur; videlicet, quod illa partita del Suelo de Sam-

per eſt vnita, & re incorporata termi-
nis loci de la Puebla , ſiue villæ de Ixar;
quia omiſſo , quod de hoc non ita con-
grue apparet ; attamen hoc eſt ſine du-
11 bio , quod hæc vnio † fieri non potuit
abſquè conſilio,& aſſenſu magni Magi-
ſtri , & Commendatoris de Samper, de
quo non apparet ; non enim conſtat ad-
fuiſſe ſolemnitates à iure requiſitas , de
quibus in cap.ſine exceptione , 12. quæ-
ſtio.2.

Præterea adhuc dubitaretur de vali-
ditate dictę vnionis,etiam ſi de ea appa-
reret;quia prærerquàm fieri non potuit
in præiudicium dominorum de Roma-
na; licet viſitatio prædicta, de qua in di-
cto inſtrumento confinium,ſiue declarā
tionis,aut viſitationis eorum, potuit fie-
ri per dominos de Samper, & Romana,
& concilia dictorum locorum , Auend.
lib.1.cap.4.num.26.fol.49.& num.9. fol.
43. non tamen vnio dictæ partitæ in fa-
uorem dictorum locorũ de Ixar,la Pue-
bla,& Vrrea,aut alterius Eorũ; quia co-
gnitio † circa diuiſionem,& ſegregatio-
12 nem terminorum in hoc Regno , eſt de
reſeruatis domino Regi. obſer. nota, q̃
tres,de for. compet. Erat enim licentia
Domini noſtri Regis † neceſſaria ad va-
13 liditatem dictę vnionis,Bald.in Margar,
verb. auctoritas,relatus per Auend. lib.
1 cap.4. num.20.quod intellige,etiam in
locis dominorum temporalium, Eccle-
ſiæ,aut Religionis,Portol.in verb. Gana
tum num.56.Bages & Pertuſ. in obſeru.
de Paſcuis. Auend. ſupra proximè: Benè
verum eſt,quod ſufficeret auctoritas lo-
cumtenentis generalis huius Regni non
autem Regentis officium generalis Gu-
bernationis,nec pręſidentis Regiæ Au-
dientiæ, & vlterius dic ; quod hoc caſu
requireretur partis citatio, ſcilicet Con-
uentus de Rueda. cum ex hoc poſſet dā
num pati, Aluar. Valaſ.conſult.20. bene
Afflict.deciſ.368.num.4.

Secundo , pro parte dicti Conuentus
facit concordia anni 1580.vbi,Conuétus,
tanquam dominus de Romana pactauit
cum dictis locis; ergo ois dicta poſſeſsio
14 non prodeſt, † tanquam præcaria , &
ſic in vim tituli præcedentis : Paul. de
Caſtr.in l. nequè,C.de vſufruct. vbi hæ-
res vſufructuarij quamuis finito † vſu-
15 fructu poſsideat per 30. annos , nunquā
prę́ſcribit; quia iuris præſumptione præ
ſumitur poſsidere ex cauſa ex qua præ-
deceſſor poſsidebat, etiā ſi ipſe habuiſ-
ſet animum poſsidendi ex alia cauſa lon
ge diuerſa , ſequitur Balb. de præſcrip.
4.par. 4.partis principalis , quęſt.11.n.3.
Nec enim apparet mutatam fuiſſe cau-
ſam poſſeſsionis ab hominibus prædi-
ctis,quod eſt menti tenendum, ex tradi-
tis à Couar.in regul. poſſeſſor.2.par §.9.
num.3. & 6.verſ.ſexto ſub infertur ; nec
potuerũt cauſam poſſeſsionis mutare,vt
reſoluit idem Paul.in d.l.nequè.

Tertio, pro parte dicti Conuentus cō
16 ſiderantur plures † prohibitiones , quæ
factæ reperiuntur à cuſtodibus Mona-
chorũ in omnibus iuribus pręrenſis pro
parte hominum de Ixar, & aliorum ſuo-
rum conſortium,quę quales ſint, & quā-
to qualitatis,optimo iure conſiderat Pau-
lus de Caſtr.d.conſ.104. & ibi, lib.1. qui-
bus ſtantibus,abſquè dubio non potue-
rũt acquirere aliquam poſſeſsionem di-
cti de Ixar,& conſortes, Bald.in l.1.C.de
ſeruit.& aqua.num.2. Crauet.conſ. 191.
Xoarez allegat.15.& 16.Boer. deciſ.139.
num.6. quod procedit, etiam ſi prohibi-
tiones probarentur paucioribus teſti-
bus; quia huiuſmodi iura non ſunt com-
patibilia,Bald.in l.admonendi. num.49.
de iure iuran. prohibitioneſquè factæ †
17 in qualibet partę termini proſunt ad om
nem terminum l.3.ff. de acquir. poſſ. in
argumētū Dec.cōſ.271. Nec obeſſe poſ-
ſunt,quę obiciuntur, videlicet, quod iſtę
prohibitiones poſſunt verificari in parte;
† in altera autem non poſſunt , quia eis
18 permiſſum eſt vti altera forali , & ali-
js iuribus , argum. l. non ſolum §. ſed vt
probari de noui. oper. nunciat. Huic
enim argum. reſpondetur , hoc eſſe , de
quo ambigitur , videlicet , an homines
de Ixar , & conſortes poſsint vti di-
ctis iuribus ; non ſolum in partita pro-
hibita,

prohibita, ſed in ea parte, in qua ipſi prętendunt habere ius, quod ex deciſione cauſæ pendet.

Præterea, ex quo dominium rei ap-
21 prehenſæ pertinet † dicto Conuentui, habet intentionem fundatam pro ſe, & eius parte, Pau.& Soci.in l.1.de acquir. poſſ.Soci.conſ.127.lib.1.Nec refragatur,
22 quod hoc † ius alere foralis ſit de foro, & ſic termini confrontantes, reſpectiue teneantur ad præſtationẽ eiuſdem; quia hoc eſt verum, quando nihil aliud, quã alera foralis pretenderetur; & hoc caſu potius diſputatur de quadam ſeruitute paſcendi, de ſole ad ſolem, vt ex teſtibus deprehenditur: magna enim eſt differentia † inter aleram foralem, & ius ſeruitutis de ſole ad ſolem; nam qui vti vicinus de cruce, velut confrẽtans habet ius aleræ, vel ea vtitur, exeundo cum ſole ab areis ſui loci, & ad eaſdem reuertitur, etiam cum Sole; quod eſt propriũ ius aleræ foralis, obſeruan. vltim. de paſcuis greg.& Caban. aut ea vtitur alia ratione; quia non ingreditur terminum, in quo habet ius aleræ ſtatim orto Sole, niſi tranſacto tanto tempore, quo exeundo ab area ſui loci poſſet venire vſque ad terminum prædictum, orto Sole, & ab eodem termino exeundo antè Solis occaſſum à tanto tẽpore, & ſpatio, quod poſsit reddire cum Sole ad areas ſui loci, in quo eſt vicinus, & habitator; magna ergo eſt differentia, inter aleram foralem, & ſeruitutem depaſcendi de Sole ad Solem; nam hęc ſeruitus comprehendit vtraq; extrema Solis in paſtu, quod ſecus eſt in alera forali, vt alias fuit deciſſum in Regia Audiẽcia, in proceſſu Ioãnis Villel, ſuper apprehenſione in Anno 1569. in Scribania Ioannis Palacio.

At in occurrenti caſu illud conſtat, quod homines de Ixar, & conſortes, non fuerunt vſi hijs iuribus, pro ſui parte prætenſis, ſed dumtaxat de Sole ad Solem, ſtando ſemper in terminis de Romana: ergo hoc non eſt ius aleræ foralis, ſed longe diuerſum.

Et adde in materia, quod iſtis prohibi-
23 tionibus † non ſolum conſeruatur ius dominij affirmatiuum, ſed acquiritur, & retinetur ius illud negatiuum. *l. 1. vbi gloſ. mag. C. de ſeruit. & aqua, & ibi Padilla. num. 14.*

Has autẽ prohibitiones factas fuiſſe à multis retro annis ex proceſſu conſtat, & etiam tempore concordię durante, ob exceſſum, vel non obſeruantiam eiuſdem, vt patet in illis, quæ ratione iuris lignandi factę reperiuntur; ergo iſta poſſeſſio in vim tituli præcedentis facta cẽſetur; cum conformet ſe reſpectu dicti iuris cum illa concordia; & hæc præ-
24 ſumptio iuridica eſt; quod † cõtinuatio præſumatur in vim tituli preambuli, etiã ſi tempus concordię ſit finitum. l. fin. de hæred. inſt. l. ſed Iulianus. §. proinde, ad Macedo. Albar. conſ. 113. num. 4. 340. nu. 5. 141. num. 17. Soci. 13. num. 17. in 4. Maſcar. concluſ. 1202. l. quędam mulier, vbi gloſ. final. de rei vindic. Alciat. regul. 2. præſ. 24. Albar. 507. num. 4. Nec præſumitur mutatio cauſę nec voluntatis, niſi cauſa extrinſecus accedat. l. cum nemo. C. de acquir. poſſ. debet etiam conſtare, quod poſſidens in animo conſtituit ſe velle ex noua cauſa poſsidere. l. qua ratione. §. interdictum, de acquir. rerum domin. l. 3. §. noſtram in fin. vbi Socin. & alij, de acquir. poſſ. Debebat enim ante mutationis cauſam facere proteſtationem, quod rem ipſam non ex titulo præcedenti, ſed ex noua, ſubſequentiq; cauſa poſsidebat, Socin. conſil. 131. num. 7. volum. 1. Deci. conſil. 232. num. 2. Belar. conſ. 87. ex num. 87. volum. 1. Albar. 278. aut. 778. num. 32. 35. in fin.

Et quod continuatio poſſeſsionis prę ſumatur ex anteriori titulo procedit, etiam ſi conſtaret de poſſeſsione longiſſimi temporis 30. vel 40. annorum, ac etiam de immemoriali, Abb. in cap. ad tranſlationem, de offic. deleg. Cepol. de ſeruit. Vrban. cap. 10. num. 1. Parif. conſi. 27. num. 110. lib. 1. Balb. de preſcrip. 2. part. 4. partis, quæſt. 1. num. 9. ſequitur Ondedeus, conſi. 79. num. 50. Tunc enim ſi nõ conſtat de mutatione voluntatis, ſem-

per

per poſsidens vtitur re aliena, quod prohibitum eſt, Paul. omnino videndus, in l. fi. quemad. ſeruit. amit. quem ſequitur Gabri. conſil. 145. num. 7. in 1. volu. Hond. ed. vbi ſup. num. 52.

Et in hoc proceſſu fuit inter alia deciſſum, q̃ † quędã literæ narratiuę, etiam

24 ſi eſſent exhibitæ poſt concluſionem in cauſa, erant tamen inſerendæ; ex multis quę conſiderat Maſcar. cõcl. 926. & 1235. quod fuit factum, ſi & in quantum die 6. Februarij 1597. quo die fuit lata ſententia diffinitiua in fauorem Monachorum & Conuentus de Rueda. Ex reſolutis in

25 hoc proceſſu conſtat, quod diuiſio † terminorum non poteſt fieri ad producendum ius legale, niſi adſit licencia domini Regis.

DECISIO C.LVII.

An apprehenſio ſeu ſequeſtrũ quod primo pronuntiatur faciat aliud ſilere.

SVMMARIVM.

APprehenſiones ſimul duæ, vno, & eodem tempore, & ſuper eadem re concurrentes, ſi ſecundus proceſſus pronuntietur, vtrum faciat ſilere aliũ: traditur quod ſic, Sicq; fuiſſe pronuntiatum reffertur. n. 1.

Exceptio rei iudicatæ impedit progreſſum in cauſa. nu. 2.

Sententia lata in articulo litis pendentiæ, & tenutæ, ſeu interdicto retinendæ, licet non habeat vim rei iudicatæ in alio interdicto veluti recuperandæ, ſecus tamen eſt in eodem interdicto retinendæ. nu. 3.

Exceptio rei iudicatæ obſtat non ſe opponentibus in proceſſu apprehenſionis, cum in eo proceſſu citentur omnes ſua intereſſe putantes. num. 4.

Citatio generalis quæ fit in proceſſu apprehenſionis, an ſolum paret præiudicium in illo proceſſu non ſe opponentibus, quoad illum articulum tantum, qui tunc diſcutitur, an vero quoad alios articulos litis pẽdentiæ in nouis apprehenſionibus, & an impediat nouam apprehenſionem, traditur opinio Curiæ Iuſtitię Aragonum, & Regię Audientię. num. 5.

Forus, por quanto in illis verbis (antes en el dito articulo le ſea precluſſa la via) intelligitur. num. 6.

Citatio generalis attento iure communi parat pręiudicium contra omnes, qui non ſe oppoſuerunt intra quinquaginta dies, in lite pendente, & tenuta. num. 7.

Pręconium forale anni, & diei, quod fit in bonis executatis, cauſat pręiudicium omnibus habentibus ius ad rem, ſi intra dictum tempus non comparuerint, & hoc nõ ſolum in illo proceſſu à quo emanauit pręconium, ſed in quolibet alio, in quo poſtea agatur de dominio eorumdem bonorum. num. 8.

Citatio generalis proceſſus tenutæ, & litis pendentię, cauſat præiudicium perpetuum in alio ſimili proceſſu. num. 9.

Apprehendere de nouo poteſt qui non comparuit in primo proceſſu, & in alio proceſſu litis pendentię obtinere, quod ita aliquando fuiſſe pronuntiatum in Curia domini Iuſtitię Aragonum reffertur. numero 10.

PENDENTE Quodam proceſſu apprehenſionis, inſtantibus Petro La Naja, & Gratia de Torres, in Regia Audientia, quorundam bonorum ſituatorum in loco de Senes, fuerunt eadem bona apprehenſa inſtante Ioanne de Bolea, per Ordinarium dicti loci

loci de Senes, in quo ſecundo proceſſu non ſe oppoſuit dictus Petrus La Naja, & in eodem ſecundo proceſſu fuit lata ſententia in fauorem Ioannis de Bolea, pendente ſemper primo proceſſu in Regia
1 Audientia; fuit dubitatum, † an pronuntiato ſecundo proceſſu, debeat ſilere primus; & videtur quod ſic, taliter quod in Regia Audientia non poteſt procedi in primo proceſſu ad ferendam ſentētiam;
2 obſtat enim, † tunc exceptio rei iudicatę, quæ impedit progreſſum in cauſa, cap. 1. de litis cont. in 6. cap. fi. de excep. in 6. toto titul. de exceptio. rei iud. &
3 licet ſententia † in articulo litis pendentiæ, & tenutæ, ſeu interdicto retinendæ lata, non habeat vim rei iudicatę in alio interdicto veluti recuperandæ, ſecus tamen eſt in eodem interdicto retinendę, Bald. in l. incerti. num 12. C. de interdic. quem refert Menoc. de retinend. reme. 3. nu. 85. & 87.

Quibus non obſtat, ſi dicatur, quod
4 in ſecundo proceſſu non ſe † oppoſuit Petrus La Naja, & per conſequens non poteſt ei obſtare exceptio rei iudicatę, quia reſpondetur, quod licet non ſit proprie exceptio rei iudicatæ, cum non ſit inter eaſdem partes, tamen in ſecundo proceſſu iam fuerunt citati omnes ſua intereſſe putantes, & cum non comparuerit in eo dictus Petrus La Naja, pręiuditium ſibi inde irrogatur, alias ſuperflua eſſet illa citatio generalis, quę fit in proceſſibus apprehenſionum.

5 Neque obſtat dicere, quod † citatio illa generalis ſolum debet operari effectum, ob contumaciam dicti Petri La Naja, quoad illum articulum litis pendentiæ, qui tunc diſcutiebatur coram ordinario loci de Senes, & quod id non debet extendi ad alios articulos litis pendentię in nouis apprehenſionibus, & ſequeſtris, nec debet impedire progreſſum aliarum apprehenſionum, iuxta opinionem Curię domini Iuſtitiæ Aragonū relatam per Portol. verb. apprehenſio ſecundo. num. 75. quia reſpondetur duobus modis, primo quod contraria opinio fuit recepta in Regia Audientia, & in Conſiſtorio etiam Iuſtitiæ Aragonū, referente Portoles in verb. apprehenſio primo. n. 60. & in verb. apprehenſio ſecundo. nu. 64.

Secundo reſpondetur, quod quando procederet contraria opinio, & verba
6 fori † *Por quanto*, de apprehenſionibus, eſſent limitanda reſpectu illius proceſſus, in quo fuiſſent facta pręconia foralia, adhuc id non obſtaret Ioanni de Bolea, quia licet dixiſſet forus, quod pręcludatur via in eodē proceſſu in quo eſſent facta præconia foralia, non tamen diſponit dictus forus, quod dictus contumax debeat admiti in alio articulo, & proceſſu litis pendentię, & ſic reſpectu aliarum apprehenſionum nihil diſponit forus ille: imo remanet res in terminis iuris cōmunis, tamquam ſi in dicto foro non eſſent illa verba, *Precludatur ei via*, &
7 attēto iure communi, citatio † illa generalis parit præiudicium contra omnes, qui non ſe oppoſuerunt intra quinquaginta dies in lite pendente, & tenuta bonorum, de qua litigabatur, Ancharran. conſil. 206. Roma. conſil 431. Aymō 216. num. 21. vt in ſimili, quando litigatur ſuper dominio bonorum ſedentium, quæ
8 executantur, facto præconio † forali Anni, & diei, cauſatur pręiudicium omnibus habentibus ius ad rem, ſi intra dictū tempus non comparuerint, for. 2. de oppoſ. tertij, Molin. in verb. venditio per Curiam, & dictum pręiudicium fit, non ſolum in illo proceſſu, à quo emanauit pręconium forale; verumetiam in quolibet alio proceſſu, in quo poſtea agatur de dominio eorundem bonorum, per reg. l. ſi eo tempore. C. de remiſ. pignor. Tiraq. de retract. legal. §. 3. gloſ. 4. Port. in verbo apprehenſio ſecundo, num. 63.
9 taliter, quod ſi citatio † generalis emanat ſuper tenuta, lite pendente, cauſatur pręiudicium perpetuum in alia ſimili tenuta tantum; & ſi citatio generalis emanat ſuper dominio, cauſatur perpetuum pręiudicium ſuper dominio, Boſius in tit. de proclamate. nu. 2. & 3. vide Ro-

Roland.conſ.72.lib.3. Franciſc. Becium conſ.12.

10 Finaliter aduerte, quod licet † in curia domini Iuſtitiæ Aragonum aliquando fuerit declaratum, quod qui non cōparuit in primo proceſſu, & prima lite pendente, poteſt de nouo apprehendere, & in lite pendente obtinere, prout refert idem Portol. veruntamen nō fuit
11 pronunciatum, an † concurrentibus duabus apprehenſionibus in articulo litis pendentiæ, & pronuntiata vna primitus, quod ſententia lata in illa, non impediat, quominus in ſecunda poſſit procedi, & ferri ſententia: imo potius in hoc caſu, ſi opponatur exceptio rei iudicatæ debet impediri ſententia ſecundę apprehenſionis, & habebit locum determinatio, Molin. in verb. apprehenſio. fol. 30. col. 3. & Portol. in verb. apprehenſio, primo. num. 55. & iuſtiſſime ſecunda apprehenſio concurrens debet ſilere, ſi alia primo pronuntiatur, alias nullus eſſet finis litium, & eſſet magnū inconueniēs, quod apprehenſis aliquibus bonis in Supremo Conſiſtorio, & lata ibi ſententia ſuper eis, quod poſſit res iterum apprehendi per aliquem Ordinarium alicuius loci, & ibi ferri ſententia in pręiudicium primę, euacuando illius vim, non obſtante exceptione rei iudicatæ, & pręfixione termini quinquaginta dierum; quod ſi permitteretur, poſſet res iterum apprehendi ſecundo, & tertio, & milies. Quare optime fuit iudicatū in Curia Iuſtitię Aragonum, quod apprehēſio quæ primo pronuntiatur, facit ſilere aliam apprehenſionem concurrentem, Molin. ver. apprehenſio. verſ. iſte forus loquitur de materia, ibi, *la apprehenſion que primero ſera executada*. fol. 30. col. 2. ſi tamen eodē tempore ſuper eodem iure ſit cōcurſus, prout idē fuit iudicatū in Regia Audiētia, in proceſſu Petri perdiguero ſuper apprehenſione in Scribania de Bages, & Scartin, die 15. Septembris 1583. Suppoſito, quod ambę apprehēſiones ſint ſuper eiſdem bonis.

Hoc exemplar non eſt in terminis, ſōlū enim dicit, quod ſi ius competebat tēpore primę apprehenſionis non deducatur in ſecunda apprehenſione inter eaſdem partes. Hic autem aliud queritur, ſcilicet, an concurrentibus duabus apprehenſionibus, quæ prius pronūciatur, faciat aliam ſilere in illo articulo?

Tandem in confirmationem ſuperiorum, quod ſententia lata in vno proceſſu apprehenſionis concurrente cum alio, ſuper eiſdem bonis, faciat ſile aliam apprehenſionem, ne in ea ſententia feratur obſtante prima ſentētia, lata in alio proceſſu, fuit pronuntiatum in Regia Audientia, die 20. Decembr. Anni 1610. in proceſ. Executorum teſtamenti Iacobi Secanilla, ſupra apprehenſione, ſub Motiuo ſequenti.

Motiuum.

Ex eo, & alias declarat non fore *pro*cedendum adulteriora reſpectu bonorum ſub numeris 3.24.25.26. quia conſtat, latam ſuper dictis bonis in alio proceſſum fuiſſe ſententiam litis pend. & tenutę durante hac apprehenſione, & ſic obſtare exceptionem rei iud. &c. & in eo proceſſu conſtabat per literas narratiuas, quod ſecundus proceſſus factus in Curia Iuſtitię Aragonum, fuerat inchoatus poſt 50. dies ad ſe opponendum datos in prima apprehenſione. Verum poſtea fuit, contra hæc exemplaria totū contrarium determinatum, per eoſdem Iudices in Regia Audiētia, dempto vno Iudice, qui perſtitit in prima opinione. Vide in proceſſu Iuratorum Cæſarauguſtæ ſupra apprehenſione 29. April. 1611. vbi fuit dictum, quod non debet ſilere primus proceſſus, licet ſecundus prius pronuntietur, & ſic Rota rotat ſæpius.

DECIS-

DECISIO CLVII.

An pendentia primæ apprehẽſionis ſeu ſequeſtri faciat ſecundam ſilere.

SVMMARIVM.

APprehenſionibus duabus concurrentibus ab vno, & eodem Iudice prouiſſis reſpectu eorundem bonorum, vna an faciat ſilere aliam, fuit iudicatum quod ſic & num. 12. reddit rationem contrarium fuit iudicatum. nu. 18. in fin.

Apprehenſio ſecunda, quando fit ex iure de nouo ſuperueniente, prima apprehenſio nonfacit ſecundam apprehẽſionem ſilere, imo eſt procedendum in ſecunda apprehenſione ſicut in prima. num. 2.

Exceptio orta poſt concluſſum in cauſa bene poteſt opponi non obſtante quod fuerit concluſſum in cauſa, ſecus ſi antea competebat. nu. 15.

Apprehenſiones duæ ſi ventilentur eodem tempore ex eod. iure coram diuerſis Iudicibus, vna alterius progreſſum non impedit, ſed quæ primo pronuntiatur aliam ſilere facit, ſecus ſi coram eodem Iudice, quod intellige, vt nu. 17.

Sententia cui poteſt nocere, & nocebũt pendentia talis cauſæ, & proceſſus, intellige, vt nu. 18.

Sententia lata in ſecunda apprehenſione præiudicat omnibus hijs qui habebant ius efficax ad agendum tempore primæ apprehẽſionis, quod etiam procedit lapſis quinquaginta diebus præconiorum foralium. num. 6.

Ius efficax habens ad agendum tempore primæ apprehenſionis, ſi non ſe opponit intra quinquaginta dies connumerandos a die præcony foralis, quo citantur omnes ſua intereſſe putantes, in dicta prima apprehenſione præcluditur ei via in eo proceſſu, taliter, quod nouam apprehenſionem inchoare non poſſit, ad finem obtinendi in illo articulo, & num. 12. Quod intellige, vt numero 13.

Forus generaliter loquens (in Aragonia vbi verba cartæ non ſunt limitanda) generaliter eſt intelligendus. nu. 8.

Citatione forali vocatus ſi non comparet contumax eſt. nu. 9.

Contumax habetur pro preſente, quoad ſui præiudicium. nu. 10.

Contumax ſi verè comparuiſſet, & ſuccubuiſſet, non poſſet iterum apprehendere rem ipſam reſpectu earundem partium, obſtante ei exceptione rei iudicatæ. numero 11.

Apprehendens ſecũdo qui habebat ius efficax tempore primæ apprehenſionis, licet non poſſit in ſecunda apprehenſione obtinere, & proſequi in artic. litis pendentiæ, poterit tamen ſe opponere, & obtinere in alijs articulis, ſcilicet, firmarum, hoc eſt poſſeſſorij, plenarij, & in articulo proprietatis. numero 14.

Exceptio rei iudicatæ, non obſtat ei qui non litigauit. nu. 16.

Exceptio rei iudicatæ coram quocũq. Iudice apponi poteſt. n. 17.

Litis pendentia obſtat, cui obſtat ſententia. num. 18.

IN Regia Audientia concurrebant duæ apprehẽſiones prouiſſæ per dominum Regentem Cancellariæ, de eodem tempore, & reſpectu eo-

eorundem bonorum, niſi quoad certũ locum; qui tantum erat in vna apprehẽſione. Fuit dubitatum, an vna apprehen
1 ſio, † ſiue ſequeſtrũ faceret, aliud ſequeſtrum, ſeu apprehenſionem ſilere reſpectu eorundem bonorum; & fuit iudicatum in Regia Audientia, quod attento, quod duæ apprehenſiones erãt prouiſſæ ab vno, & eodem Iudice, quod vna facit ſilere aliam reſpectu bonorum vtriuſq.: idque ad euitandas expenſas partium pro bono iuſtitię, vide in proceſſu Vincẽtij de Auio ſuper apprehẽſione actuario Scartin, & in proceſſu Don Hieronymi de Içis ſuper apprehenſione actuario Ibañez in Menſe Apprilis, Anno 1610. Mouebãtur Iudices ex pluribus; primo, quia dicit Molin. ſuper foro *Item porque multiplicacion*, fol. 30. in 3. col. Quod quan
2 do ſecunda † apprehenſio fit ex iure de nouo ſuperuenienti, prima apprehenſio non facit ſecundam apprehenſionem ſilere; imo, eſt procedendum in ſecunda apprehenſione, ſicut in prima, prout in ſimili tenet Couar. practi. 20. num. 8. verſic. nec in hoc. Dueñas, regul. 47. in 2. limitatione, Xuarez allegation. 5. num. 7.
3 dum dicunt, quod exceptio, † quæ fuit orta poſt concluſſum in cauſa, bene poteſt opponi, non obſtante, quod fuerit concluſſum in cauſa, allegat ad propoſitum multa Portol. in verbo apprehenſio. 1. num. 58. Ex quibus videtur à contrario ſenſu, quod ſi non ſit ius de nouo ſuperueniens, ſed quod iam competebat tẽpore primæ apprehenſionis, quod debebat deduci in prima apprehẽſione, & ꝙ nõ potuit res de nouo apprehendi.

4 Secundo mouebantur; quia ſi duæ apprehenſiones eodem tempore, ex eodẽ iure, coram diuerſis Iudicibus ventilentur, vna alterius progreſſum non impedit; ſed quę primo pronuntiatur aliam ſilere facit, Molin. vbi ſupra, in. 3. colu. verſic. & circa materiam, circa medium, Portol. vbi ſupra, num. 55. Ergo ſecus, ſi coram eodem Iudice fiant duæ apprehenſiones, & ſequeſtra, argumento ſum pto ab ſpeciali.

5 Adducebatur tertio, quod cui † poteſt nocere ſententia contra eum lata, & nocebit pendentia talis cauſę, & proceſſus, ſicut è contra, litis pendentia. & acta iudicij nocent omnibus hijs, quibus, & ſententia nocere ſolet, cap. inter dilectos verbo nec atteſtationes de fide inſtrumentorum. l. ſed, & ſi poſſeſſor. §. fin. ff. de iur. iur. l. lege Iulia. ff. de manumiſsio, Innocen. in cap. cauſamque 1. num. 3. de teſtibus, vbi Ioan. Andr. Hoſtienſ. Butri. Bald. & Anchar. & alij Canoniſtę, Bart. in l. ſępe. num. 12. de re iudicata, & nos late in tracta. Inhibitionum, cap. 2. §. 3.
6 num. 34. Sed ſententia lata † in prima apprehẽſione prçiudicium faceret his omnibus, qui habuiſſent ius efficax ad agendum tempore primæ apprehenſionis, vt non poſſent obtinere, nec apprehendere in alio ſecundo proceſſu, per forũ *Por quanto* de apprehenſionibus, ibi, *Antes en el dicto articulo le ſea precluſſa la via*, quod etiam procedit ante ſententiam, lapſis quinquaginta diebus poſt præconia foralia, ſi iam habuiſſet ius efficax ante dictos quinquaginta dies, qui ſecundo agere intendit, dicit Molin. vbi ſupra, verſicul. & circa dictum forum, circa finem, Portoles in verbo apprehenſio. 1. numero. 60. & in verbo apprehenſio. 2. numero 65. ex fundamentis ibi relatis; ergo idem dicendum eſt ante ſententiam, & ante præconia foralia, vt ſimiliter apprehendere ſecundo loco non poſſit, qui tempore primæ apprehenſionis ius efficax habebat ad agendum, & opponendũ ſe in prima apprehenſione, & percõſequẽs, quod prima apprehenſio faciat ſilere ſecundam reſpectu eorundem bonorum.

Vltimo magis corroborando ſuperiorẽ rationem adducebatur, & alia ratio,
7 ſcilicet: quod ſi is qui habet † ius efficax tempore primæ apprehenſionis intra 50 dies connumerandos à die præconij foralis (quo citãtur omnes ſua intereſſe putantes) nõ ſe opponit in dicto primo proceſſu, apprehẽſione, ſeu ſequeſtro prçcluditur ſibi via in eo proceſſu, for. *Por quãto* verſ.

verſiculo *Antes en el dito articulo le ſea præ cluſſa la via*, de apprehenſionibus, taliter
quod nouam apprehenſionem inchoare
non poſsit.ſaltem ad finem obtinendi in
illo articulo tenutæ,ſeu poſſeſſorij infe-
rioris,nec in alio proceſſu apprehenſio-
nis per alium inchoato opponere ſe poſ
ſit;quia forus ille generaliter loquitur,
quod in dicto articulo præcludatur ei
8 via, cumque † forus generaliter loqua-
tur & in Aragonia verba carthę nō ſint
limitanda, ſed generaliter intelligenda,
obſeruantia 1.de equo vulnerato, Moli.
in verbo fori Aragonum, & ibi Portol.
ſequitur inde,quod qui non ſe oppoſuit
in dicto articulo tenutę, ſeu poſſeſſorij
inferioris, non poſsit obtinere etiam in
quocumq. alio proceſſu, vt ſic in Regia
Audientia fuiſſe iudicatum reffert Por-
tol.in verbo apprehenſio. 2. illius nomi-
nis,à num.64. vſque ad num.69. Ex eo
9 potiſſimè, †quod vocatus citatione fora
li generali, ſi non compareret,contumax
eſt;Roland.conſil.39. in 2.& perinde ha-
betur,ac ſi cōparuiſſet, & ſuccubuiſſet,
10 quia † contumax habetur pro preſente,
quoad ſui præiudicium, Hypolitus in l.
de vnoquoq. num. 189. ff. de re iudicat.
Alex.in l.2.num.13. ff.ſi quis in ius voca-
tus,Maranta,in titu.de contumacia, ſed
11 ſi contumax † vere comparuiſſet, & ſuc
cubuiſſet. iterum apprehendere rem ip
ſam reſpectu earundem partium nō poſ-
ſet,obſtante ei exceptione rei iudicatæ,
Socin. in l.naturaliter.§.nihil commune
num.7.de acquir. poſſeſsio. & conſil.59.
num. 4. in 3. Igitur eodem modo eandē
rem reſpectu earundem partium iterū
apprehēdere,nec in proceſſu ab alio in-
choato de nouo ſe opponere ad finem
obtinendi in tenuta,poterit, & in Curia
etiam domini Iuſtitię Aragonum,idem
fuiſſe iudicatum,refert idem Portol. vbi
ſupra. num.68.& in verbo apprehenſio.
primo. numero. 69. quam opinionem
nouiſsime amplexus eſt dominus meus
Martinus Monter de la Cueba, ſacri, &
Supremi Regij Senatus Regni Arago-
num Conſiliarius à latere,vir doctiſsimꝰ
ſummæ probitatis, ac mihi ſemper colē
diſsimus;qui opinionem hanc fundat va
lidiſsimis rationibus, & aduerſis reſpon
dens accutiſsimè in ſua deciſion. 24. ad
quam te remitto, quæ opinio per eandē
Regiam Audientiam recipit tempera-
mentum,vt ſcilicet, licet non poſſit obti
nere,poſsit tamen apprehendere, vt alij
habiles ſe opponant,Portol.verb. appre
henſ.1. num.62. Modo concludendo ſe-
quitur,quod cum ſecundo apprehēdens
12 †habuerit ius efficax tempore primę ap
prehenſionis ad ſe opponendum, & non
ſe oppoſuerit,fueritq; contumax, quod
non poterit ſecundam inchoare appre-
henſionem,nec in alia quacumque, etiā
ab alijs inchoata ſe opponere, & per cō
ſequens,quod prima apprehenſio faciat
ſecundam ſilere reſpectu eorundem bo-
norum ſequeſtratorum, & apprehenſo-
rum in vtraque apprehenſione; & ita in
ſupradictis proceſsibus fuit iudicatum,
quod ſecūda apprehēſio debebat ſilere
per primam, idque reſpectu eorundem
bonorum apprehenſorum in vtraque ap
prehenſione, ſecus autem reſpectu bo-
norum,quę tantum fuerunt apprehenſa
in ſecunda apprehenſione,& non in pri-
ma,quorum reſpectu fuit declaratum ſe
cundam apprehenſionem ſilere non de-
bere per primam,ſed vnus ex dominis in
contrariam opinionem inclinabat,vt ſci
licet in nullo caſu prima apprehenſio fa
ciat ſecundam ſilere, hac ratione natura
li attenta;quia poteſt intereſſe illius,qui
ſecundam fecit apprehenſionem,non ſe
opponere,nec litigare in prima,quę for
ſam reuocabilis eſt, tanquam male pro-
miſſa,ex aliquo defectu, vel nullitate, &
forſam tempore primæ apprehenſionis,
non habebat is qui ſecundo apprehen-
dit,probationes,& documenta in prom
ptu,quę ſibi auferri non debent;& maxi
me, quia ſi Regia Audientia,quę contra
riam opinionem fouet, ita temperauit
ſuam opinionem, vt ſcilicet hoc, quod
13 non poſsit † ſecundo apprehendere is,
qui tempore primę apprehenſionis ius
efficax habebat,ita intelligatur, vt ſcili-
cet,

cet,non poſsit in ſecunda apprehẽſione proſequi,& intentare articulum tenutæ &, poſſeſſorij inferioris, ad quod ſibi præcluſſa erat via per primam apprehẽ ſionem,dicto foro *Por quanto*,non tamen quod ſecunda apprehenſio reuocetur, & tollatur,ſed quod imo ſuſtineatur, vt alij ſe opponant, qui tempore primę apprehenſionis, & ante 50. dies citationis ius efficax non habebant,imo, & ipſe
14 ſecundo † apprehendens,qui habuit ius efficax dicto tempore,licet non poſſit in ſecunda apprehenſione obtinere,& pro ſequi in articulo litis pendentię,tenutæ, & poſſeſſorij inferioris,poterit tamen ſe opponere, & obtinere in alijs articulis, ſcilicet firmarum,hoc eſt poſſeſſorij ple narij, & etiam in articulo proprietatis, quod ſi ita eſt, quomodo prima apprehenſio faciet ſilere ſecundam?Cuius domini oppinioni non videntur obſtare ra tiones ſupradictæ, & primo non obſtat prima, illa enim ratio, & Molin. ſolum concludunt caſum, quo ius de nouo ſuperuenit, quo caſu res eſt clara, & id
15 quod dicitur, quod exceptio † orta poſt concluſſum in cauſa poteſt opponi, ſecus ſi antea competebat, eſt intelligendum ſecundum Doctores allegatos,reſpectu partium contendentium in iudicio, nam poteſt vna alteri dicere exceptio hęc tibi competebat ante concluſionem in cauſa,debuiſti eã opponere,non oppoſuiſti, obſtat tibi exceptio rei iudicatę; non tamen id procedet reſpectu
16 illius,qui † non litigauit, cui non poteſt obſtare exceptio rei iudicatæ, vt in l.cũ quæritur.l. & an eadem. ff.de exceptione rei iudicatæ, vbi *ad hanc exceptionem requiritur inter alia, quod ſit eadem conditio perſonarum, eadem quantitas, eadem cauſa, quæ niſi omnia concurrant, alia res eſt*, & quod dici ſolet,quod tempus à lege,& foro præfixum eſt peremptorium per modum pręſcriptionis ſtatutariæ, poſt quod nemo audiri debet, vt benè fundat dominus meus Monter,vbi ſupra, nu. 6. Hoc tamen ſolum concludit, vt poſt dictum terminum,& tempus nõ audiatur in eodem proceſſu, non tamen debet producere exceptionem rei iudicatę quoad perſonas quę non ſe oppoſſuerunt, vt ſupra dixi. Nec obſtat ſecunda ratio, quia
17 † illud non traditur per Molin. & Portol.pro re ſpeciali, ſed in viam communis regulæ; & certè, ſi coram eodem Iudice obſtaret exceptio rei iudicatæ de vna apprehenſione ad aliam,idem foret dicendum,etiam ſi penderent appręhenſiones,& ſequeſtra coram diuerſis Iudicibus;quia exceptio rei iudicatę coram quocumq. Iudice opponi poteſt, vt eſt notiſſimum,dictis legibus:ergo ſi coram diuerſis Iudicibus vna aliam non impedit, nec coram eodem Iudice. Nec obſtat tertia & vltima ratio, quę allucinantur,nam illa regula,cui obſtatſententia,
18 obſtat, & litis pendentia, † tam facit pro ſecunda apprehenſione, quam pro prima, nam ſi in ſecunda apprehenſione prius ſententia feratur, illa faciet ſilere primam apprehenſionem, Molin. in dicto foro *Item porque multiplicacion*, fol. 30. col. 3. circa finem,& Portol.in verbo apprehenſio.1.num.55. Et hoc,ſupponendo (dum de exceptione rei iudicatæ agimus) quod ſimus inter eaſdem perſonas contendentes, vt in dicta l. cum quæritur; ſecus autem quando perſonæ diuerſę ſunt,vt in caſu noſtro, vbi ſuponimus ſecundo apprehendentem non litigaſſe in primo proceſſu, quo caſu,non poteſt obſtare ei exceptio rei iud.nec de ea argumentum aliquod ſummi poteſt, niſi ſolum præſcriptionis ſtatutariæ legis, vel fori; hęc autem ſolum videtur præcludere viam agendi in dicto proceſſu, non vero in alio, vt ſic fuiſſe iudicatum in Curia domini Iuſtitiæ Aragonum,refert Portol.ver.apprehenſion.2.à nu.69. cum ſeq.Optimis rationibus,quas ibi refert,& D.Monter, vbi ſupra. num.1.2.3. Illa enim eſt pęna contumatiæ, quę ſolũ in dict.proceſ.debet operari.l.Sancimus C.de pęn.Bart.in l.ſi prius, & ibi Iaſſon. ff.de oper.noui. nunc. Portol.vbi ſupra, & ſi expreſſa renunciatio non noceret niſi in dicto proceſſu, ergo minus nocebit

bit tacita in non ſeopponendo , ex qua
non ſequitur,niſi quod per neceſſe infer
tur, Decius conſ.72.& conſ.460.n.7. &
hãc opinionẽ ſequitur Portol.n.25.dicẽs
ſecurè tenẽdã,& in verbo apprehẽſio.1.
n.61.(licet in d.n.61.agat quãdo culpa nõ
poteſt dari non ſe opponenti , qui caſus
diuerſus videtur á noſtro) & hanc ſen-
tentiã,de qua ſupra tenuit vnus ex dñis,
licet propter authoritatẽ Senat⁹,acquie
uit opinioni aliorũ pro tunc:ſed deinde
negotio iterũ examinato in reuocatione
omnes Iudices ſequuti fuerũt opinionẽ
iſtius dñi, vno dẽpto ſcil.quod prima ap
prehẽſio non facit ſilere ſecundã,in pro
ceſ. Hieroni.de Icis ſupra apprehenſ.22.
Maij 1610.

DECISIO C.LIX.

Apprehenſis multis locis vbi præconia
foralia fieri debeant.

SVMMARIVM.

*PRæconia foralia vbi debeãt fieri quã
do ſunt multa loca apprehenſa,& tra
ditur decretum conſilij ſuper hoc. nu. 1.*

*Præconium forale ſeu citatio ſufficit
fieri in capite Regni,quando totum Regnũ
apprehenditur,vt totum Regnum cenſea-
tur citatum. n.2.*

*Citare ſufficit æconomũ in cauſis tãgen
tibus capitulũ alicuius Eccleſiæ, quod idẽ
ſeruatur in Guardiano Fratrũ Minorum,
in Procuratore Fratruum Prædicatorum,
& Conſulibus Uniuerſitatis.n.3.*

*Citare nec apprehendere totam rem non
eſt neceſſe ad ſingulos actus,quãdo ſub vno
corpore plura continentur eiuſdem naturę,
& qualitatis,ſecus ſi totum non conſidere-
tur,vt quid indiuiduum.n.4.*

*Apprehendere omnes glebas non re-
quiritur ad acquirendam poſſeſſionem.n.5.*

*Apprehenſio, & citatio facta in vno
corpore (quando corpora ſunt diuerſæ qua
litatis)non extenditur ad alia,& traditur
exemplar.n.6.*

IN Proceſſu Petri Torrellas ſu-
per apprehẽſione, in Scribania
Ioã.Palacio ſuper Salinis de Na
bal in Regia Audientia , aliàs intitulato
Iuratorum de Nabal ſuper apprehenſio
ne. In hoc proceſſu fuerat apprehenſa
magna Regni pars,ſcilicet, à montibus
vulgo nũcupatis la Sierra de Alcubier-
re,vſq.ad riuũ ſeu flumẽ Cinquæ, & ab
inde vſq. in Ciuitatẽ Barbaſtri, & ab ea
vſq.ad cacumina Perinorũ, & per cacu-
mina,vſq. ad Ciuitatem Iaccę, & ab ea,
vſq. ad locũ de Marracos prope flumen
de Gallego,& ab eo,vſq.ad Ciuitatẽ Oſ
cæ,& ab ea,vſq. ad locum de Marracos
prope flumen de Gallego:fuit dubitatũ
qualiter erant faciẽda pręconia foralia,
quia aderãt in hoc ſpatio terræ pluſquã
mille loca, an in ſingulis locis eſſẽt faciẽ
da hęc præconia; & licet de rigore vide
retur,ꝙ eſſet neceſſarium citare in vno-
quoq.loco,tamẽ propter difficultatẽ,&
fere impoſſibilitatẽ,quia aderãt infinita
loca,& pardinæ cum terminis,& iuriſdi
ctionib⁹ proprijs,fuit deciſũ die 2. Maij.
1 1597.†Quod ſufficiebat facere dictã cita
tionẽ in pręſenti Ciuitate,vbi reſidet Re
gia Audiẽtia,ac in Ciuitatibus Oſcę,Iac
cę,Barbaſtri,& in Villis de Sariñena, Ca
ſtellõ de Monegros,& de Ayerbe: & ꝙ
dicta citatio , & præconia foralia eſſent
tãtæ efficatię,& valoris,ac ſi eſſent facta
in omnibus locis , & bonis apprehenſis;
quod eſt notandum in praxi,pro quãplu
rimis cauſis quę cõcurrere poſſũt.Et idẽ
fuit iudicatũ in proceſſu Dipputatorum
Regni,ſuper apprehenſione 1603.vbi fa
cta apprehẽſione ſuper iure prohibendi
extractionẽ panis,& carniũ, fuerunt fa-
cta præconia foralia in locis principali-
bus aliquib⁹,nõ omnib⁹.Horũ ratio eſt,
quia quando apprehẽditur totum Reg-
num,& ſeu citatur totum Regnum, tũc

X ſumi.

ſumitur Regnũ pro vno latifundo eiuſdẽ naturæ,& qualitatis,etiã ſi diuerſa lo ca contineat; vnde ſufficit† quod citatio
2 fiat in capite,vt totum Regnũ cenſeatur citatũ,Vantius de nullitatibus,tit.ex defectu citationis.n.144.vbi allegat Guid.
3 Papæ,deciſ.321.dicentẽ,quod † in cauſis tangẽtibus capitulum alicuius Eccleſiæ ſufficit,quod citetur œconomus,l.omnes hoc nihilominus.C.de Epiſcop.& Cler. idem in Guardiano Fratrũ Minorũ,& in Procuratore Fratrũ Prędicatorum,& in conſulibus vniuerſitatis; & ita ſeruatur ſecundũ Guid.Papã,vide Marãta in ſpeculo,tit.de citatione,n.94.Non eſt enim
4 neceſſe ad ſingulos † actus totã rẽ citare, nec apprehẽdere, quãdo ſub vno corpore plura cõtinẽtur eiuſdẽ naturę,& qualitatis,l.Caius Seius,de legat.2.vbi DD. gloſ. in l.iubemus 2. C. de ſacroſan. Eccleſ.Secus vero,ſi totũ nõ conſideretur, vt quid indiuiduũ,ſed tanquã plures res diſtinctę;cõfirmatur id per l.3.de acqui. poſſ. vbi DD.omnes,quã plures allegat Gomez,in l.45.Taur.à n.38.vbi cõmunẽ dicit,& declarat,ita demum id procedere,quãdo omnes partes vno,& eodẽ nomine nominarẽtur,& venirẽt,eſſentque eiuſdẽ qualitatis,& naturę.Et hoc eſt ꝙ dici ſolet nõ † requiri omnes glebas fun
5 di apprehẽdere ad acquirendã poſſeſſionẽ:quãdo vero dicta corpora ſunt diuerſæ qualitatis,& naturæ, tũc apprehẽſio,
6 & citatio facta in vno corpore nõ extenditur ad alia. Vide in proceſſu Ciuit. Calataiubij ſuper apprehenſione,vbi fuit apprehẽſa Ciuitas,& eius barria oĩa,& Cõmunitas,reſpectu iuris prohibẽdi ne alij notarij niſi dictæ Ciuitatis poſſent teſtificari in Ciuitate,& Cõmunitate,fuerũt facta a pręconia foralia in ſola Ciuitate,apprehẽſioq́.bis cõfirmata;ſed poſtea fuerũt annullatę propoſitiones,& pręconia; ex eo,quia Ciuitas erat diuerſum territoriũ à territorio Cõmunitatis, & diuerſæ qualitatis.& ſic de vno ad aliũ nõ fiebat extenſio; quia nõ veniebãt ſub nomine vnius corporis. Confirmantur ſuperiora per ea quæ tradit practi. Ferra.in forma libelli,in actione cõfeſſoria pro ſeruitut. fol.246.n.10.11.cũ ſeqq.dicẽs, quod quãdo ſub aliquo vniuerſali cõtinẽtur plura membra,ſeu actus,tunc,per exercitium vni⁹ act⁹ acquiritur pro alijs actib⁹,propter cõnexitatẽ; ſic dicitur de gleba cuius oẽs partes non eſt neceſſe agredi, & occupare ad apprehẽdendã poſſeſſionẽ totius.

DECISIO CLX.

An gratia cõceſſa ſub nomine collectiuo extendatur ad futurum augmentũ.

SVMMARIVM.

Conceſſiones Regiæ debent interpretari large,& latiſſime.n.1.

Augmentũ,quod ſuperuenit rei,comprę henditur in diſpoſitione,quãdo diſpoſitio fit per verbũ collectiuũ,& vniuerſale.n.2.

Priuilegium conceſſum Eccleſijs alicuius Ciuitatis extẽditur ad Eccleſias poſtea constructas.n.3.

Pax facta inter duas Ciuitates, & vallata pœna,pro ſe,& ſuis ſubditis,extenditur ad villam, quæ poſtea ſe ſubmiſsit alteri dictarum Ciuitatum.nu.4.

Priuilegium loquẽs per illa verba vniuerſalia(per omnem terram noſtram) cõprehendit augmentum poſtea ſubſequutum,& ſic Regna de nouo quæſita.n.5.

Comitatus adiunctus Delphinatui gaudet eiſdem priuilegijs.n.6.

Regno augmẽtato pars augmẽtata Regni,debet regi Iuribus,& Conſti.Regni.n.8.

Terrę adeũtes cõprehẽduntur in pace facta cũ Rege Frãcię,& terris ſuis.n.9.

Terrarum ſuarum appellatione in priuilegijs Principis comprehenduntur nõ tantũ adeũtes,ſed de nouo quæſitæ, maxime vbi priuilegium loquitur per verba generalia, vel ſaltem indefinita.n.10.

Obſeruantia ſubſequuta declarat priuilegium

legium præcedens.n.11.

Verba vniuerſalia, ad omnem terrã, ab omnibus, & ſimilia, in materia exemptionis debent extendi nõ ſolum ad id, quod tempore exemptionis competebat, ſed etiam ad id, quod poſtea ſuperuenit.n.12.

Montiſpeſulani Comitatus ſubditus fuit Regi Iacobi.n.13.

Immunitas cõceſſa per Principem, per omnem terram, & dominationem ſuam, extenditur ad Regna de nouo acquiſita, etiam ſi inter ſe diuerſa.n.14.

Terræ appellatione cõprehẽditur Villa, vel locus poſt priuilegij impetrationem conceſſa.n.15.

Verba illa, per omnem terram noſtram, de ſui natura recipiunt augmentum, & diminutionem.n.16.

Dictio Terra, de ſe eſt vniuerſalitatis comprehenſiua, comprehenditq; futura, & quæ non acceſſorie, ſed ęque principaliter adiunguntur.n.17.

Priuilegium per Regem Iacobum conceſſum Villæ de Sos, de non ſoluendo lezdam, per omnem terram, & dominationẽ Regis Aragonum, declaratur.n.18.

Verba illa cõceſſionis, vel priuilegij, per omnem terram Regis Aragonum, & illa per Regnum Aragonum, differunt.n.19.

Aragonũ Regni appellatione, non cõprehenditur Principatus Cathalonię, nec alia Regna de dominio Regni Aragonũ exiſtentia, quę non acceſſorie, ſed æque principaliter ſunt vnita Regno Aragonũ.n.20.

Indefinita hominis non æquipollet vniuerſali, quando eſt diuerſa ratio contentorũ ſub indefinita.nu.21.

Determinatio reſpiciens plura determinabilia æqualiter determinare debet.n.22.

Iniunctũ omne reſtringit diſpoſitionẽ.n.23.

Diſpoſitio aliquid preſupponens non verificatur, niſi in caſu, in quo verificatur præſuppoſitum. n.24.

Indefinita efficitur ſingularis, quando in vno tantum verificari poteſt.n.25.

Priuilegiũ Regis loquẽs per illa verba vniuerſalia, oẽm terrã noſtrã, cõprehendit augmentum, & ſic Regna de nouo acquiſita, vbi ſolum agitur de pręiudicio Regis cõtedẽtis, ſecus ſi agatur de præiudicio aliorum, & ita iudicatum in Regno.n.26.

Reges, vbi in priuilegijs volũt cõprehẽdere Regna de nouo quęſita, id exprimere ſolent.n.27.

DOminus Rex Iacobus, per nouã gratiã ſuã, & cõfirmãdo etiam priuilegiũ Alphõſi Regis ſui, cõceſſit priuilegiũ, & gratiã hominib. Villę de Sos præſentibus, & futuris emẽdi, & vẽdendi ſalue, & ſecurè cibaria per oẽm terrã ſuã, mãdãs quod dicti homines nõ darẽt lezdã aliquã alicui de cibarijs illis: & in vim iſtorũ priuilegiorũ, obſeruãtię & poſſeſionis in vim illorũ ſubſequtarũ, obtinuerũt iurisfirmã à curia dñi Iuſtitię Aragonũ ſuper poſſeſſione, & obſeruatione iuriũ, priuilegiorũ, & hoc in anno 1511. quæ iurisfirma originalis hodie nõ apparẽt, ſed copia illius tãtũ: quam ego vidi in curia dñi Iuſtitiæ Aragonũ, & in ea reperitur declaratio facta ad inſtãtiã Fiſcalis: vt infra patebit, & ab eo tẽpore vſq. ad declarationẽ firmæ, vicini dictæ Villę de Sos, ſoliti fuerũt ſemper emere Salẽ, nõ ſolũ in Regno Aragonũ, ſed etiã in alijs Regnis in vim dicti priuilegij, & illũ ducere ad dictã Villã pro ſuis vſib9, & ganatorũ ſuorũ: nõ obſtãte tamẽ pręmdicta firma Procurat. Fiſcalis Dñi noſtri Regis petiuit quandã declarationẽ: vt ſcilicet firma non obſtãte poſſent vicini de Sos prohiberi, inquiri, & executari, ſi intrarent Salẽ de alijs Regnis, eo modo quo poſſent inquiri, & prohiberi aliæ

vniuerſitates,& ſingulares perſonæ Reg
ni nō habētes ſimilia priuilegia;fundaba
turq; Fiſcus in eo,quod Dñs Iacob⁹Rex
Aragonũ tēpore cōceſionis dicti priuile
gij erat ſolũ Rex Aragonũ , & quod ſic
dictũ priuilegiũ nō debet extēdi ad Reg
na poſtea quęſita á RegeAragonũ. Villa
vero de Sos impugnabat ſupradictā de-
clarationē,dicēdo,extēdēdam ſore gra-
tiā ad Regna de nouo quæſita ; pro par-
1 te Villę faciebāt ſequētia.Nā † cōceſſio
nes Regię debēt extēdi, & interpretari
large.l.fin.de cōſtitu.Princ. c.cũ dilecti.
de donatio.Ceph.cōſ.87.n.20.vol.1.De-
inde, quādo fit aliqua diſpoſitio per ver
bũ collectiuũ,& vniuerſale, cōprehēdi-
tur etiā augmentũ, quod ſuperuenit po
ſtea,l.grege,de pigno.Alex.cōſ.168.n.11.
vol.2.vbi.n.14.dicit,quod priuilegiũ cō
ceſſum Eccleſijs Ciuit. Bononię extēdi-
tur ad Eccleſias cōſtructas poſt cōceſſio
nē priuilegij,& quod ſi duæ Ciuitates ſe
cerũt pacem vallatā pœna pro ſe,& ſuis
ſubditis, quod hęc pax extēditur ad Vi-
llā quę poſtea ſe ſubmiſsit alteri dictarũ
Ciuitatum,& ſic,cũ priuilegiũ dicat *Per*
5 *omnē terrā noſtrā*† loquitur per verbũ vni
uerſale nō ſubiectũ certis limitib⁹, pro
vt pōderat Couar.in ꝓpria materia pra-
cticar.qq c.2.per totũ;& per cōſequens
debet cōprehēdere augmētũ poſtea ſub
ſequutũ,& ex cōſequēti poterũt priuile
giati vndecũq.ducere,& emere Salē ad
ſuā Villā, non ſolũ ex parte illius Regni
Aragonũ,ſed etiā ex alijs Regnis,dũmo
do ſint Regna ſuæ Maieſtatis.Pro his fa
cit deciſ.Guid.Papę 265. vbi comitatus
6 adiũctus Delphinatui† gaudet eiſdē pri
uilegijs,& immunitatibus Delphinatus;
& eſt vidēda eiuſdē deciſ.489. in termi-
nis faciũt tradita per Boher. deciſ 50. n.
17.cũ ſeqq.vbi,ſi Princeps,qui conceſsit
caſtrũ,cũ certo territorio, & ſic cũ iuriſ
dictione,ſi poſtea addit territoriũ caſtro
intelligitur etiā addere iuriſdictionē,li-
cet in augmēto nihil dixerit de imperio
ſeu iuriſdictione;& deinde, n.19.ſubdit,
ꝙ augmētato Regno,illa pars augmētata
7 debet regi† Iurib⁹& cōſtitu.Regni;& ꝙ
augmētũ cēſetur eodē Iure,quo res cui
adiungitur.Proſequitur latè Solō,de pa
ce,quęſtio.ciuil.q.6.n.16. Latè Tiraq.de
retract.linagier.§.1.gloſ.18.n.51. & ſeqq.
eſt vidēda omnino additio ad Bart. in l.
ſi conuenerit. §. ſi nuda, de pignoratitia
action.in 1.addition ad med.vbi,ꝙ ſi fiat
pax cũ Rege Frācię,& terris ſuis, viden
8 tur cōprehendi terrę†adherētes, & mul
to fortius terrę,quæ adijciũtur Regno:
attēto quod appellatione terrarũ ſuarũ
veniũt terræ,nō tantũ ſuę, ſed etiā adia
cētes : ergo idē videtur de nouis Regnis
9 quęſitis à Rege Aragonũ,& vnitis† Re-
gio patrimonio ; maximè cũ priuilegiũ
loquatur per verba vniuerſalia,& indefi
nita,& ſuper materia de ſui natura fauo
rabili ex parte cōcedētiũ;maximè facit,
quia vt colligitur ex tenore dictæ firmæ
Anni 1511.ita vſi ſunt,& obſeruarũt vici
10 ni de Sos: & eſt certum,quod obſeruan-
tia ſubſequuta declarat priuilegiũ præ-
cedēs,quod ab eadē obſeruātia interpre-
tationē recipit,vt latè,& pulchre Aymō
11 cōſ.194.ſub.n.8.verſ.21.Deinde,quotieſ
cũq.in materia exēptionum reperiũtur
verba vniuerſalia *per omnē terram, ab omni-
bus*,& ſimilia,debet fieri extēſio, nō ſolũ
ad id ꝙ tēpore exēptionis cōpetebat,
12 ſed etiā ad id quod poſtea † ſuperuenit,
latè Burſat.conſ.138.num.32.33.lib 2.

Iuuātur ſuperiora,quia tēpore cōceſ-
ſionis priuilegij,ſeu gratiæ erat cōcedēs
nō ſolũ Rex Aragonũ,ſed etiam Comes
13 Barchinonę.& dñs territorij de Mōpel-
ler,quod omne tũc erat Regis Iacobi,vt
conſtat ex prohęmio dicti priuilegij , ꝙ
cōceſſit dictis hominibus: & ſic videtur,
quod illa verba per *omnē terrā noſtrā*,com
prehendāt omnē dominationē,quę erat
tunc Regis Iacobi, & quādo tantũ fuiſ-
ſet Rex Aragonũ,adhuc immunitas iſta
14 extenderetur†ad Regna de nouo quæſi
ta,etiā ſi inter ſe diuerſa: cũ oīa eſſēt ter
rę Dñi Regis ; venit enim appellatione
terræ ſuæ,Villa, vel loca poſt priuilegij
impetrationem conceſſa,Guid.dicta de
ciſsio.489.vbi loquitur in priuilegio ſeu
exemptione pedaticj conceſſa hominib⁹

alicuius

15 alicuius Villæ terræ ſuæ, † & reſoluit ea
verba intelligi etiam in Villis de nouo
quęſitis Delfinat. Caro. Tapia, in l.fi.de
cõſtitu.Princ.p.1.c.4.n.7. Pelaez.p.1.de
maior.q.10.n.4.dicẽs, eã eſſe elegãtẽ do
ctrinã,& in alio caſu nõ diſsimili Gemin.
in c.fi.§.1. in fin. de cõceſ. præuẽdę in 6.
aſſerit, qood habẽs priuilegiũ, vt poſsit
trãſire p territoriũ alicuiꝰ ſine ſolutione
gauellæ, poteſt trãſire per territoriũ illi
additũ,Iaſſ.cõſ.146.n.4.in 2.Decia.cõſi.
123.nu.70.vol.3.Menoc.cõſ.201. nu.148.
Quod maximè procedit in caſu noſtro,
vbi verba ſupradicta de ſui natura reci-
piunt augmentũ,& diminutionẽ,vbi di-
16 ctio illa, † *omnẽ*, tollit omnẽ difficultatẽ,
cũ ſit generalis:quo caſu futura certum
eſt venire,& quãdo talis dictio nõ eſſet,
ſufficeret dictio *Terra*, quæ de ſe eſt vni-
uerſalitatis cõpræhẽſiua;qoã ob cauſam
etiã vnita nõ acceſſorie, ſed equę princi
17 paliter † veniũt: ſicq; declarãs doctrinã
Geminiani aduertit Curt. Senior, cõſ.56.
ante n.9.facit c.1.de poſtulatio.pręlator.
quem tex.citat ad id Curt.Sen.vbi ſup.

Nã quãdo aliquid diſponitur per ver
ba vniuerſalia collectiua,illud recipit in
crementũ,& diminutionẽ,& ſemper eſt
idẽ.l.proponebatur,de iudicijs.l.ſicut,in
§.fin.quod cuiuſq; vniuerſitatis nomine;
& inde fit,quod talis diſpoſitio cõprehẽ
dat futura,l.peculiũ,de leg.2.l.grege.de
leg.1.l.ſi mancipia,in prin.l.prędia, in §.
fi.de fundo inſtructo; licet diſpoſitio fiat
per verba pręſentis tẽporis,d.l.prędia in
§.fi.Nata cõſ.340.n.12. Et dicitur nomẽ
collectiuũ,& vniuerſale, quod plura cõ
plectitur corpora collectiua,d.l.prædia,
& ita immunitas cõceſſa bonis ciuiũ cõ-
prehẽdit bona futura,etiã in prętudiciũ
tertij,Nata vbi ſupra.n.13. Bart.in l.ſi ita
col.3.de auro,& argento legato,& gene
raliter immunitas cõceſſa per verba vni
uerſalia trahitur ad futura,Nata vbi ſup.
Et ſi dicatur,quod verba debẽt intelligi
rebus ſic ſtãtibꝰ, l.quod ſeruus,de cõdi-
tione ob cauſam.l.Paulo Calimacho.§.1.
de leg.3.Reſpõdeo,quod in vniuerſalibꝰ
ſemper dicitur manere idẽ ſtatus rerũ,
licet aliquid addatur, vel diminuatur.l.
grege,de pignorib.& de leg.1.d.l.propo
nebatur, & hoc procedit in omni verbo
vniuerſali: vnde priuilegium exẽptionis
datũ nobili pro toto ſuo territorio,& di
ſtrictu,ſi deinde territoriũ, & diſtrictus,
augeãtur incremẽto patẽti,vt quia emit
multas vniuerſitates agrorũ,& ſic ſuũ au
xit comitatũ,extẽditur ad tale augmẽtũ
exẽptio,Bart.in l.ſi cõuenerit. §.ſi nuda,
de pignoratitia actione, vbi aucto Reg-
no,caſtrũ, vel Villa addita regi debent
eiſdẽ legibus, & ſtatutis, quibus regitur
Regnũ quãdo fuerũt addita per modũ
acceſsionis,quia Regnũ eſt quid vniuer
ſale.l.peculiũ,in prin.de leg.2.d.l.grege,
vbi ſup.,Bal.in l,etiã. C.de iure dotiũ,&
in c.1.§.praterea ducatus,col.fi.de pro-
hibita feudi alienatione per Federicũ,
argu.l.inter ſocerũ.§. cũ vnus, de pactis
dotalibus,ita Nata vbi ſup.in fine.

Sed his nõ obſtãtibus cõtrariũ fuit re
ſolutũ,& facta declaratio, vt eã petebat
Aduocatꝰ Fiſcalis, Et quia tota difficul-
tas cõſiſtit,non circa ſuperius allegata,
quæ veriſsima ſunt in ſe,& ſuo caſu, ſed
circa intelligentiã verborũ cõceſsionis,
ex quibꝰ reſolutio pẽdet,aduertẽdũ eſt,
quod verba cõceſionis ſunt ſequẽtia. *Cõ
cedimus vobis dictis hominibus de Sos præſenti-
bus,& futuris, vt ematis, & vẽdatis ſaluè, &
securé cibaria per omnẽ terrã noſtrã, volẽtes,&
mãdantes, quod nõ detis vllã lezdã alicui de ci-
baria illa*; & poſt hãc clauſulam ſequitur
alia tenoris ſequẽtis. *Itẽ concedimus vobis,
quod vbicũq. in Regno noſtro inueneritis cibariã
ad vendendũ,ipſam cibariã poſsitis emere,& ad
domos veſtras ſine cõtradictione aliqua portare,*
Et ſequitur alia clauſula tenoris ſequẽt.
*Et tamẽ nõ habeatis poteſtatẽ extrahẽdi illã ciba
riã extra Regnũ.* Deniq; Rex Iacobꝰ duas
facit conceſsiones inter ſe diuerſas; pri-
ma eſt, quod homines de Sos nõ ſoluãt
lezdã de omnibus cibarijs,quæ emerint
vel vẽdiderint per totam terram ſuã, &
in hac clauſula non agitur de danda il-
lis facultate emendi, & vendendi ciba-
ria,alias non permiſſa; ſed tantum,quod
in permiſſis ſint franchi, & liberi á ſolu-

 tione

tione lezdę. Hoc reſultat clarè ex tenore 2.clauſulæ, cuius materia, & facultas nõ erat cõceſſa in 1.clauſula: nam dictio *Item*, & dictio, *cõcedimus*, diuerſã clauſulã, & conceſsionem noui iuris deſignant.

His attentis, cũ hic nõ agatur de immunitate à ſolutione lezdę, & pedatici, nõ ſtam⁹ in 1.clauſula, in qua cõceditur talis exẽptio in omni terra Dñi Regis: ſed verſamur in 2.clauſula, in qua nõ agi
18 tur de emẽdo, & vẽdendo, † ſed ſolũ de emẽdo, & ducẽdo ad domũ ſuã; & ſic cõtraria opinio, nõ poteſt facere fundamentũ in illis verbis, *Omnẽ terrã*; ex quo nõ habet facultatẽ emẽdi per omnẽ terrã, ſed immunitatẽ ſolutionis lezdæ per omnẽ terrã. Et eſt notandũ, quod eſt maxima differẽtia, quod dicatur in priuile
19 gio *Per omnẽ terram Regis Aragonũ*, vel *Per Regnũ Aragonũ*. Nã 1.caſu omnes Prouinciæ, Regna, & Principatus, quę ſunt in dñio Regis Aragonũ cõprehẽdũtur, quã uis non ſint de Regno Aragonũ, nec illi acceſſorię, ſed ęque principaliter vnitę, vt eſt Principat⁹ Cathalonię, & aliæ dominationes. Secũdo vero caſu addita, acceſſoriè tantũ cõtinentur, vt elegãter declarãdo dictũ Alberi. in l. rutilia pola. de cõtrahenda emptio. docet Albert. Brun. de augmẽto, cõcl. 9. nu. 5. Ex hoc fit; vt ſi verba illa *Vbicũq; inuenteritis in Regno noſtro*, ſint intelligẽda de Regno Aragonũ; quã uis poſtea † Reg. Nauarræ effectũ eſſet
20 de dñio Regis Arag. nõ cõprehẽderetur.

Quod autẽ intelligãtur de Regn. Aragonũ tantũ, & nõ de oĩb⁹ Regnis tũc exiſtẽtib⁹ de Dño Regis Arag. patet duplici
21 fundamẽto efficaciſſimo. Primo, quia indefinita hominis nõ æquipollet vniuerſali, quãdo eſt diuerſa ratio contentorũ ſub indefinita, vt elegãter docet Couar. li. 2. vari. c. 13 n. fi. vbi reſpõdet ad c. quia circa de priuilegijs. At in caſu noſtro ꝙ ſit diuerſa ratio cõtẽtorũ ſub indefinita, & vtilius ſit Regi, ꝙ poſint emere intra Regnũ tantũ, & nõ extra, reſultat clare ex pręiudicio, & intereſſe Dñi Regis in ſalinis: ſi ſolũ poſit emere Salẽ in Regno.

Secundũ fundamẽtũ eſt, ꝙ deſumitur ex illis verbis *Dũmodo nõ habeatis poteſtatẽ extrahẽdi extra Regnũ*. Et in hac clauſula ponitur illud verbũ *Regnũ Aragonũ* indefinite, ſicut in 2.clauſula, in illis verbis *in Regno noſtro*. Et ex cõſequẽti in eodẽ Regno à quo prohibetur extractio intelligitur permiſſa emptio: ac verba iſta ad alia Regna adaptari nõ poſſunt: quia ſi dicamus, quod in verbis *Regno noſtro* cõprehẽditur Regnũ Nauarrę: ſequeretur inde ab æquiparatione ſupradicta, ꝙ nequaquã poſſent extrahere cibaria de Regn. Nauarræ: ad hoc autẽ eſſet fruſtratoriũ facere priuilegiũ, vt de ſe patet. Cũ ergo
22 vna † determinatio reſpiciẽs plura determinabilia debeat illa vniformiter determinare, l. iã hoc iure. de vulgar. & omne iniunctũ reſtringat diſpoſitionẽ, ſequitur eui lẽter, ꝙ verba *in Regno noſtro*, ſtãt pro Regno Aragonũ, ex quo, ſequẽtia verba *extra Regnũ*, ſtãt pro eodẽ, facit gloſ. in l. Mãcipia. C. de ſeru. fugi., ꝙ nõ procedit
23 diſpoſitio † aliquid ſupponẽs, niſi in caſu in quo verificatur ſuppoſitũ, & ſic, hæc verba indefinita non poſſunt ſtare pro oĩb⁹ Regnis, nec in illis verificari; ex quo in alijs Regnis, quã Regnũ Aragonũ, nõ
24 poteſt verificari id quod priuilegiũ † ſupponit de prohibita extractione; & ſic ſuccedit regula, ꝙ indefinita efficitur ſingularis, quãdo in vno tãtũ verificari poteſt
25 Meno. pulchre, cõſ. 173. n. 24. iuuãt notata in l. proculus de vſufruct. l. vbi ita donatur. de donationibus cauſa mortis.

Finaliter, ſicut noluit Iacobus Rex, ꝙ extraherent cibaria extra Regnũ, & ſic Regno pręiudicarent per clauſulã finalẽ, nequaquã dicendũ eſt, quod dederit facultatem emendi Salẽ extra Regnũ, & ducendi ad domos ſuas in præiudicium ſalinarum Domini Regis, & aliorum.

Et multo minus in verbis illis *Regno noſtro* cõprehẽdẽtur Regna de nouo acquiſita, & ſic augmẽtũ ſuperueniẽs: quia oĩa illa iura, quæ ad hoc allegãtur pro cõtraria parte, procedũt, quãdo in priuilegijs
26 regalib⁹ agitur de ſolo præiudicio Regis cõcedẽtis; ſecus autẽ vbi cũ præiudicio cõcedẽtis verteretur præiudiciũ tertij, vt late

vt late docet Brunus in dict.conclu.9.li-
mit.1.At in caſu noſtro agitur de præiu-
dicio multorũ,quę habẽt Salinas inReg
no,quibus fieret maximũ præiudiciũ, ſi
poſſent emere Salẽ extra Regnũ, & ma-
ximũ beneficiũ, ſi in toto Regno emere
poſſent Salẽ extra antiquos ſalinarũ limi
tes.Ex quibus ſequitur,quod Regna de
nouo acquiſita nõ cõprehenderẽtur ſub
illis verbis; & multomagis ſuadentur
ſupradicta, quia etiã in alijs terris, quæ
tũc erant Dñi Regis, veluti Principatus
Cathaloniæ,& Mõtis Peſulani poterant
verificari prædicta verba,vt dictũ eſt; &
27 quando Reges volunt comprehendere
Regna de nouo acquiſita , id ſolent ex-
primere,foro vnico,de Iudeis, & Sarra-
cenis, baptizandis,ibi. habituri ſumus.

Et ex hijs,in ſupradicta firma Iurato-
rũ,Cõcilij & Vniuerſitatis villę de Sos,
quę fuit prouiſſa, die 9. Menſis Decẽbr.
Anno 1511. fuit petita ſub die 11. Menſis
Decẽbr. Anni 1594. declaratio per Pro-
curatores Fiſcales Dñi noſtri Regis; vt
nõ obſtãte dicta firma Iurati,Cõciliũ,&
vniuerſitas,& ſingulares perſonę,vicini,
& habiatores dictæ Villæ de Sos,vniuer
ſaliter,& particulariter,iunctim,& diui-
ſim potuerint,& poſſint perCõmiſſarios
ſuę Maieſtatis,& dñi Baiuli gñlis Arago
nũ ad id legitime deputatos prohiberi,
adducere,& emere Sal, extra Regnum
Aragonũ, & dictũ Sal ducere ad dictam
Villã, ad vſum, & prouiſionẽ dictorũ fir
mantiũ,& ſuorũ gannatorũ taliter, q̃ ra
tione Salis emptæ per dictos firmantes
extra Regnũ Aragonũ, & adducti ad di
ctã Villã ad vſium,& prouiſſionẽ dictorũ
de Sos firmantiũ,& ſuorũ gannatorũ, q̃
potuerint, & poſſint inquiri, & fieri In-
quiſitiones cõtra eos,per dictos Cõmiſ-
ſarios,iuxta forum:& cõſtito,quod di-
ctum Sal fuit emptum extra Regnũ Ara
gonũ, & ductũ ad dictã Villã de Sos, ad
prouiſionẽ dictorũ firmantiũ,& ſuorum
gãnatorũ, quod potuerint,& poſint exe
cutari in quãtitatibus à foro permiſſis,
& quod in dictis proceſſibus Inquiſitio-
nũ poſit ad vlteriora debito modo pro-
cedi, iuxta forũ,& ſtillũ aſuetũ in ſimili-
bus Inquiſitionibus,per Cõmiſſarios Sa
lis prohibiti factis, iuſtitiã miniſtrando,
&c. Et tandẽ ſub die 26. Menſis Marci
dicti Anni 1594. fuit facta pronuntiatio
tenoris ſequentis.

Sẽtẽtia declarationis.

DE Conſilio pronũciamus,& decla-
ramus,preſentẽ iurisfirmã,& eius
inhibitionem nõ arctare, nec impedire,
quominus ea non obſtante Iurati,vicini
& habitatores dictę Villæ de Sos,poſint
inquiri per Cõmiſſarios Regios, modis,
& formis,in caſibus per Procuratorẽ Fiſ
calem petitis, in memoriali ſub die 11.
Menſis Dezembris pręſentis Anni: cæ-
tera ſupplicata locum non habere.

DECISIO C.LXI.

De materia reputandi contumacẽ eum,
qui non comparet citatus in iudicio,
in termino citationis.

SVMMARIVM.

F*Orus 2.de proceſſu contra citatos, &*
abſentes declaratur.num.1.

Citatio facta non ſeruata forma fori
eſt nulla.num.2.

Iudex,tempus conceſſum à foro, non po
teſt coarctare,nec limitare.num.3.

Nullitas eſt omnis contraforus circa
ritum.num.4.

Iudicium idẽ eſt de parte quoad partẽ,
quod eſt de toto quoad totum.num.5.

Citatus ad certam horam, vel incertũ
diem,ſolet ſi non comparet,ea hora,vel die
in ſequentẽ diẽ expectari,de æquitate.n.6.

Iudex aſignando horã citato,non poteſt
illi præiudicare, nec ſibi ipſi. nu.7.

Citatus ad certum diem non debet re-
putari contumax eodem die ad quem eſt
citatus, ſed debet de rigore iuris ad ſequen
tem expectari.num.8.

Contumacia incipit finito tempore ad comparendum. num. 9.

Obſeruantia ſubſequuta in caſu dubio maxime facit. num. 10.

Permiſſum poſt tempus, ante illud prohibitum, & denegatum cenſetur. num. 11.

Tempus limitatum dicitur de forma ſubſtantiali. num. 12.

Tempus non ſeruans, non dicitur ſeruare formam. num. 13.

Forma debet ad vnguem ſeruari. n. 14.

Tempus determinatum, & certum in lege, aut ſtatuto præfixum, prout deſtinatum eſt, debet impleri. num. 15.

Molini locus in verbo cõtumacia verſic. antepenult. intelligitur. num. 16.

Obſeruantia, ſi contumax, de contumacia, intelligitur. num. 17.

Nullitas non inficit illud, quod antecedit. num. 18.

CVM Antonius Spinel Argẽtarius vulneraſſet in facie grauiter Ioan. de Mendia, virum probum, & pacificum, fuiſſetque accuſſatus dictus Spinel in proceſſu abſentię: atiẽto quod nunquã in perſona capi potuit; quia guidatus, & aſſecuratus ibat à Iudice, fuit citatus criminaliter, & proceſſu forali facto, fuit condẽnatus ad exilium, & abſciſionem manus. Verum ipſe Spinel, habito recurſu ad Curiam domini Iuſtitiæ Aragonũ, obtinuit ab eodẽ, ſiue ab eius Curia, ſub prætextu nullitatis proceſſus criminalis, inhibitionẽ, ſeu iurisfirmã, per quã inhibebatur officialib⁹ Regijs, ne ſententiã criminalẽ contra dictũ cõtumacẽ, & condẽnatũ executioni aliquãdo traderent, & ne in vim eiuſdẽ delicti eum de nouo accuſſarẽt, quouſq. proceſſus per Regiã Audientiã, vbi fact⁹ fuit, annullaretur, & quod etiam non caperent eum in vim prouiſſionis appellitus in dicto proceſſu factę, ſuppoſito, ꝙ in appellitu nõ erat ſeruata legitime forma fori, fundabatur firma & inhibitio in hac nullitate: quia die 20. Nouẽbr. Anni 1588. fuerat citatus criminaliter in Regia Audien. d. Spinel iuxta forũ 2. ſub tit. de proceſſu cõtra citatos, & abſentes, vt 15. die, cõputanda à die citationis, & pręconij foralis, compareret perſonaliter in Regia Audientia, hora celebrationis illius ad vidẽdum offerri libellũ quendã criminalẽ cõtra eundẽ, & quod alias eo non cõparente & contumace, procederetur vlterius in cauſa, vſq; ad ſententiã diffinitiuã, & ſic erat citatus vſq. in diẽ 5. Menſis Decẽbr.; quo die nõ elapſo, nec cõpleto reputauit Audientia eũ contumacẽ, & aſſignauit tẽpus fori ad offerendã petitionẽ criminalẽ contra accuſatũ: dicto tamẽ die non fuit data petitio, ſed poſt 2. die ex tribus diebus, intra quos à die reputationis cõtumacię offerẽda eſt petitio. Firma fuit data die 30. Menſis Maij, anno 1581. intitulatur proceſſus Antonij Spinel Argentarij ſuper iuris firma actuario Mẽdiue, eſt in ligamine 31. mag na inde fuit orta altercatio inter curiales ſuper iuſtificatione dictę iurisfirmæ, alijs dicentibus bene prouiſſam, alijs aſſerentibus reuocandã fore, ad deciſionẽ huius cauſę conſideranda ſunt verba fori de proceſſu contra citatos, & abſentes, qui eſt 2. in ordine. fol. 138. cuius verba formalia ſunt ſequentia.

Verba Fori.

ESi el que ſera mandado citar, no ſera apprehẽſo perſonalmente por la citaciõ, ſea citado por voz de crida publica, fecha en los lugares acoſtumbrados de la Ciudad, Villa, o lũgar, do acoſtumbra habitar, o en la Ciudad, Villa, o lugar, do, o en ſus terminos es el delicto perpetrado, que comparezca perſonalmẽte el quinzeno dia deſpues de la preconizaciõ, delãte del Iuge, que lo mandara citar. E ſi el dicho acuſſado no comparecera, o cõparecera en el dicho termino delãte del dicho Iuez, y no cõtinuara juyzio perſonalmẽte, ſea reputado contumaz, è en ſu contumacia pueda ſeyer procedido en los meritos de la cauſa, y a todos los otros actos cõtra aquel, entro a ſentẽcia diffinitiua, y execucion de aquella incluſiuamente, ſi el acuſador lo demandara. Hæc verba Fori.

Pro ſuſtentãda firma faciũt ſequẽtia.

1 Primo, ꝙ dictus for⁹ † nõ obligat citatũ & accu-

& accuſatum ad comparendum in certo loco, nec certa hora: imo dat ei facultatem cõparendi coram iudice, vbicumquè iudex reperiatur, & ſic poteſt ſe repreſentare coram iudice, ſiue in domo, ſiue in via, vel quolibet alio loco, in quo iudex iuriſdictionem habeat, & poſsit mandare eum duci ad carcerem, & ſimiliter dat facultatem comparendi, & ſe repreſentandi per totum, 15. diem, poſt dictam citationem, & ſic tota dies ſtat in fauorem citati, & ſic in quantum citatio fuit decreta ad 15. diem iuridicum, & ad comparendum in Regia Audientia, & hora celebrationis illius, non fuit ſer-
2 uata † forma fori, & ſic fuit nulla. Bald. in l. non ſunt liberi, in prima lectura, ff. de ſtatu homin. & alij relati per Tiraq. de retractu legali, §.8. gloſ.2. num. 3. & glo.3. in principio, nec potuit iudex † di-
3 ctam 15. diem, quam integram conceſsit forus, citato coarctare, nec limitare, regul. indultum. de regul. iur. in 6. & prætoris factum non poteſt iuri derogare, l. 1. §. neque enim, ff. de ferijs, l. adulter, C. de adulter. eſt communis, ſecundum Iaſſonem in l.2. nu.13. de re iudicat. quod multo magis procedit, quando non interuenit iuſta cauſa coarctandi terminum legalem, & à fortiori, quãdo per lapſum termini quis in pœnam contumaciæ, vel aliam incurreret; quia minus poteſt tũc iudex terminum abreuiare, vt ſic citius incurratur in pœnam, gloſ. in c.1. de milite vaſſallo, quando contu. eſt, & in Clement. 1. in verb. termino, de vita, & honeſtat. Clericorum, in terminis Bald. in l. de die, numer. 4. verſic. ex prędictis, ff. qui ſatiſdare cogantur, quod in Aragonia fortius procedit, vbi iudex iurat ſeruare foros, & ſic non poteſt iudex mandare, quod in proceſſu apprehenſionis compareant intereſſati intra 40. dies, limitando terminũ 50. dierum à foro conceſſum. Neque poterit in proceſſu criminali auſentiæ diſpenſare, vt compareat accuſatus intra decẽ dies, vel 14. limitando terminum 15. dierum datum à foro, & ſi iudex contrarium facit, nulli-
4 tatem committit: † quia omnis contra forus circa ritum eſt nullitas, l. non dubium, C. de legib. Molin. in verbo fori Aragonum, & ſic cum iudex non poſsit terminum 15. dierum reducere ad 10. vel 8. dies; ita eodem modo nõ poteſt ab eo vnam horam adimere, mandando, vt cõpareat in hora Audientiæ, & ſic adimendo omnes horas, quę ſuperſunt poſt Audientiam in illa die: quia idem † eſt iudicium de parte, quo ad partem, quod
5 eſt de toto quoad totũ, l. quod de tota, de rei vindicatione.

In præſenti autem caſu magis hęc procedunt, vbi citatus ad 15. diem, non eſt adſtrictus comparere in Audiẽtia, & hora illius: quia quotidie experimur, quod ſiue compareat in Audientia, ſiue ante, ſiue poſt, mandat iudex eum ad carcerẽ mitti, & ſic totus dies 15. vtilis eſt, ſiue de die, ſiue de nocte, & in quolibet loco; & ſic quamuis, quando aliquis eſt citatus ad audiendam ſententiam, vel ad faciendum actum aliquem, vel aſsiſtendo in aliquo actu iudiciario, qui in certa hora iudicij debet experiri: tunc non compa-
6 rente citato in ea hora, ſolet † de equitate expectari in ſequentẽ diem; ſi tamẽ adhuc durat iuriſdictio iudicis, cap. con-
7 ſuluit. de officio delegati, quia † iudex aſsignando horam, non poteſt præiudicare citato, nec ſibi ipſi. Decius ibi nu. 3.
8 verſ. alijs tamen rationibus; ſed tamen † quando aliquis eſt citatus ad actum, qui in qualibet parte diei poteſt explicari, vt eſt iſte actus comparendi coram iudice, tũc de rigore iuris debet expectari citatus, vſquè in diem ſequentem, abſquè eo, quod dicta 15. die, ad quem fuit citatus, poſsit reputari contumax; quia iuxta dictum for. 2. tota illa die 15. & in vltima hora eius, habet citatus facultatem, & tempus ad comparendum, gloſ. in l. more Romano, in verbo lucis, de ferijs, Bald. in l. 1. nu. 18. verſ. modi, C. quomodo, & quando Iudex. Cum igitur iudex non potuerit terminum coarctare, non potuit etiam Procurator accuſare contumaciam, nec iudex eam declarare, & li-

& licet de facto declarauerit,non prçiu-
dicauit parti, Bald.in l.ſi cum ipſe,in pri
ma lectura,ff.de excuſatio. tutorum , ſe-
quitur Marcus Mantuan. ſingul.646. fa-
cit,quia dictus forus 2.in verſ. *E ſi el dicho
acuſado*, conditionate dat facultatem iu-
dici ad reputandum aliquem contuma
cem, videlicet , ſi non comparet die 15.
& dicta conditio non verificatur vſq; ad
lapſum diei, & perconſequens, non po-
teſt iudex ante verificationem conditio
nis contumacem reputare.

Quinimo,quando non daretur termi
nus foralis , quem iudex coarctare non
poteſt,& ſic omiſſa fori diſpoſitione , eſ-
ſet ſtandum citationi forali , adhuc ta-
li caſu non poſſet reputari cõtumax,die
decimo quinto termini citationis ; quia
totum tempus audientiæ erat vtile ad
comparendum,& dum potuit compare-
re clarum eſt non potuiſſe reputari con
tumacem,& ſic male fuit reputatus con
tumax dicta die : quia vnum, & idem tẽ
pus non poterat permittere facultatem
comparendi, & reputandi cõtumacem:
9 cum contumacia † incipiat finito tempo
re ad comparendum,Bart.in l. ita ſtipu-
latus, la grande,nu.50.ff.de verb. oblig.
Beroius conſ.160.num.7.& conſ.205.nu.
11. in ℣ Franc. Becius conſ.105. num. 21.
& ita nunquam fuit practicatum , quod
dicta 15.die termino citationis foralis in
proceſſu abſentiæ accuſetur , nec repu-
tetur contumax citatus . Deniquè pro
Antonio de Spinel, ſtat diſpoſitio fora-
10 lis, & obſeruancia ſubſequuta,† quæ in
caſu dubio maximè facit. l. ſi de inter-
pretatione,ff.de legib. Vltra prædicta fa-
11 cit,quia † permiſſum poſt tempus , ante
illud prohibitum, & denegatum cenſe-
tur.l.cum lege,de legibus,cum alijs alle
gatis per Cephalum conſ.633.num.4.Ri
minal.iun.conſ.322. num.19.& conſ.491.
num.91.& conſ. 725. num.30. ſed ita eſt,
quod poteſt accuſator accuſare contu-
maciam elapſo 15. die , ad comparẽdum
aſsignata, ergo ante elapſum illius non
poterit eam accuſare, nec iudex reputa
re contumacem;& certiſsimum eſt in iu
12 re, quod tempus † limitatum dicitur de
forma ſubſtantiali,Authen. quæ ſuppli-
catio, C. de prec. Imperatori offer. Ce-
phal. conſ.77.num. 20. conſil.356. nu.36.
conſ.422.num.5.conſ.582.num.57.conſil.
531.num.18. conſ.725. num. 1. & ſic tem-
13 pus non ſeruans non dicitur † ſeruare
formam. Bart. Salicet. & Iaſſ.in dict. Au
thent. quæ ſupplicatio. idem Riminald.
conſ.467.num.47.& conſ.629.num. 8. &
qui recedit à tempore, recedit à forma:
Bald. quem ſequitur idem Riminald.
conſ. 666. num. 9. & forma † debet ad
14 vnguem ſeruari, Cephal. conſ.77.nu.21.
& conſ. 422. num. 6. alioquin actus om-
nino eſt nullus. Cephal. conſ. 421. num.
49.& dict.conſ.422.num. 7. debet enim
talis forma , veluti in integritate conſi-
ſtens,punctualiter,& de momẽto ad mo
mentum ſeruari. Dec. in l. hac conſul-
tiſsima numer.12. C.de teſtam. ſequitur
Cephal.dict.conſ.421.numer.48. & 438.
numer.4. Ergo tempus 15.dierum à foro
præfixum, veluti impoſitum pro forma,
integre , & abſquè aliqua diminutione,
citatis abſentibus indulgendum,& con-
ſulendum eſt ; & tempus † determina-
15 tum,& certum in lege, aut ſtatuto præ-
fixum, prout deſtinatum eſt , debet im-
pleri,Bald. in cap.licet. de ſupplenda ne
gligentia Prælatorum.Ruin.conſ.113.nu
mer.30.volum. 1. Rimin. iun. conſ. 340.
num.37.conſ.666.nu. 7. abſquè eo quod
ei addi , vel detrahi poſsit. Bald. in Au-
thent. qui ſemel, C.quomod. & quando ,
Nat.conſ.485.num.6.Riminald.iun.con
ſil.322.num.18.& 391.num.11. & propte-
rea inducit diuerſitatem in ſubſtantia, l.
2.§. ſi quis ſimpliciter, de verborum obli
gat.Riminald.iun.conſ.518.num.13. &
659.num. 34. & aliud quid fieri tali die,
aut alio,Bart.in l. is qui reus de public.
iudic. & in l. denunciaſſe , §. qui tamen
de adulter.Riminald.iun.conſ.255 n.43.
Ergo tempus dictorum 15.dierum, abſq;
aliqua minima detractione obſeruan-
dum erit.

16 Nequè obſtat,quod Molin.reffert,in
verbo contumacia, verſ. ante penultim.

quo

quoniã prędicta de terminatio procedit, & habet locum in tempore aſsignato ab homine, & ſecus eſt in prçfinito, & determinato à foro, vel ſtatuto: ex quo enim tempus à lege, vel ſtatuto datur, nequit abreuiari à iudice, gloſ. in cap. indultum de regul. iur. in 6. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloſ. 10. num. 63. & §. 3. gloſ. 2. num. 4.

Aliter reſpondetur ad dictam obſeruantiam: nam illa loquitur, quando iudex aſsignauit ad actum aliquem iudiciarium certã diẽ, puta ad primam iuridicam, quo caſu natura actus iudiciarij taliter includit horam curiæ, quod excludit omne aliud tempus eiuſdem diei, tam ante, quam poſt curiã: attẽto, quod actus non poterat expediri, niſi in curia; ſed in noſtro caſu actus comparitionis citati non eſt actus iudiciarius, cum vt diximus poſsit comparere coram iudice in quolibet loco, & ſic in die feriato, & etiam iuridico, & iudex non potuit aſsignari ex ſe ad horam curiæ diei 15. ad effectum, vt lapſa hora curiæ eſſet contumax citatus, non comparens: imo iudex eſt executor fori in eo caſu, quia forus aſsignauit 15. diem, quo durante non poteſt dici contumax, vt ſupra; & ſic Iudex quamuis in cartello citationis mandauit citari Antonium Spinel, ad comparẽdum 15. die in Regia Audientia, hora celebrationis illius, non tamen fuit in citatione cominatus de reputando contumacem, ſi dicta hora non compareret, ſed totum contrariũ dixit, ſcilicet, quod in illius abſentia, & contumacia procederetur, ſicut de foro, & iuſtitia eſſet procedendum: ſed ita eſt, quod de foro habebat totam 15. diem ad comparendum corã iudice, ergo ante lapſum dicti diei non potuit reputari contumax; & licet fuerit reputatus, potuit comparere legitimè in ſequenti, vel tertia die, qua fuit petitio data, & per conſequens cum Spinel non fuerit legitimè contumaciatus, nec ipſe hanc nullitatem approbauerit, non potuit procedi contra eum ad ſententiam diffiniuam, nec ad illam exequendam, & ſic legitime videtur firma prouiſa.

17 Nec obſtat obſeruantia ſi contumax, † de contumacia, fol. 28. quia loquitur in eo, qui iam eſt contumax: & hoc ſuppoſito diſponit obſeruãtia; quod ſi compareret iudice adhuc pro tribunali ſedẽte, non teneretur purgare cõtumaciam, & eius pœnam; at noſter Spinel, in d. 15. die non erat contumax, & ſic ad eum dicto caſu non bene applicatur obſeruantia ſi contumax, applicaretur tamen benè, ſi iudex 16. die (in qua eſſet verus contumax) reputaſſet eum contumacẽ, & incontinenti iudice adhuç pro tribunali ſedente comparuiſſet Spinel; quia tunc non obſtante, quod iam erat contumax reputatus, ſed propter comparitionem factam iudice adhuc pro tribunali ſedente, liberaretur à pœna contumaciæ. Et iſte eſt verus ſenſus dictę obſeruantiæ, iuxta l. diuus, ff. de reſtitutio. in integrum: & ſic, licet contumax non ſe liberet à pœna contumaciæ niſi comparendo coram iudice, adhuc pro tribunali ſedente, iſte vero non fuit contumax, & ſic eum non comprehendit dicta obſeruantia, iuxta doctrinam Bart. in l. 1. §. & parui, num. 3. ff. quod vi, aut clam. Roland. conſ. 46. num. 40. in 1. Hęc fundamenta in ſuo caſu veriſsima, ſuadebant pro iuſtificatione iuris firmæ, & ſic fuit prouiſa ſemelq. cõfirmata, & pro ea iudicandum foret perpetuo, niſi in eius conceptione aliquæ clauſulæ iniuſtæ, & fortiſsimæ poſitæ fuiſſent, quæ eam reuocandam ſuadent manifeſtę.

Nam in primis ea clauſula in inhibitione poſita, quod in vim illius appellitus non poſsit procedi ad captionem dict. Anton. Spinel, eſt iniuſta; ſiquidem ex

18 nullitate † commiſſa in reputatione cõtumaciæ, non inficitur, nec annullatur omne quod antecedit, ſi ſolemniter factum eſt; & adhunc effectum potuit pars accuſans ſe ſeparare ab omnibus enantamentis, factis, & à ſententia lata in ſui fauorem in proceſſu abſentię, & emendata nullitate de nouo proſequi ab eo tempo-

tempore proceſſum criminalem, & ſimili modo appellitus non fuit nullus, & in vim illius potuit de nouo cauſa proſequi, & multo magis de nouo accuſare: quia hic eſt effectus proceſſus abſentiæ, vt multoties poſsit ſuſcitari, & fieri de nouo, ſi pars accuſans ab eo ſe ſeparet, vt quotidie fit, & ſcripſi in varijs locis in tractatu de inhibitionibus, & ex hoc capite veniebat reuocanda dicta inhibitio iuris firmæ: Et ita domini Locumtenentes de conſilio pronunciarunt eam eſſe reuocandam, & fuit lecta ſententia in publica Audientia, ſed non remanſit facta, & pronunciata, vt conſtat in eodẽ proceſſu, quem ego vidi. Ex quibus conſtat; quod ſi hæ proximę clauſulę non fuiſſent poſitæ, fuiſſet confirmanda firma, ſed quia poſitæ fuerunt dictæ clauſulæ iniuſtè, ideo fuit in conſilio reuocata.

DECISIO CLXII.

Quando laici cognoſcant de de Decimis, & Primicijs, & quando non.

SVMMARIVM.

Reges omnes Hiſpaniæ ex conceßione Pontificia decimas poßident. numer.1.

Pontifex Clemens Quintus conceßit Regi Caſtellæ Decimas propter ſumptus belli Maurici.num.2.

Decimas, Primicias, & beneficia omnia iuris patronatus, Pontifices conceſſerunt Regibus Aragonum. num.3.

Hiſtoricis de rebus præteritis teſtificantibus credendum eſt.num.4.

Rex Sanctius Petri pater in obſidione Oſcenſi à Sarracenis ſagitta vulneratus interijt.num.5.

Decimarum donatio facta fuit Regi Petro Sanctij filio.num.6.

Rex Iacobus primus donauit decimas multis Eccleſijs.num.7.

Romanorum Pontificum poteſtas ampliſsima eſt. num.8.& nu.32.

Papa poteſt concedere decimas ſecularibus, ſiue ad tempus, ſiue in perpetuum. num. 9.

Pontifex non debet decimas ſecularibus concedere ſine cauſa.nu.10.

Cognitio rei ſpiritualis ad iudicem Eccleſiaſticum pertinet priuatiuè.num.11.

Iudex ſecularis, nec incidenter poteſt cognoſcere de validitate tituli rei ſpiritualis.num.12.

L. quoties, C. de iudicijs, intelligitur. num.13.

Iudex ſecularis debet ſuperſedere in cauſa principali, donec per Eccleſiaſticum tractatur de incidenti rei ſpiritualis. numer.14.

Decimarum, & Primiciarum cauſa cenſetur Eccleſiaſtica, ſiue ſpiritualis. numer.15.

Laici non poſſunt præſcribere decimas, etiam tempore immemoriali.num.16.

Incapacitas vbi adeſt ad præſcribendum, immomorialis non operatur vim priuilegij.num.17.

Romanus Pontifex poteſt tollere incapacitatem laicorum ad præſcribendum decimas.num.18.

Pontifex poteſt decimas concedere laicis ſimpliciter, & abſolutè transferendo omne dominium, vtile, & directum cauſa iuſta intercedente.num.19.

Pontifex, quando Regibus, & militibus

tibus concedit decimas, non cenſetur illis conceſſiſſe ius ſpirituale percipiendi eas, ſed tantum facultatẽ percipiendi ſuo nomine fructus. num.20.

Decimæ ſimpliciter donatæ, & translatæ in laicum, quoad omne dominium deſinunt eſſe ſpirituales, & conſiderantur tanquam quid temporale. num.21.

Laici accipientes decimas ab Eccleſijs ſimpliciter, & abſolutè, quoad vtrumque dominium poſſident eas proprio iure, & titulo, & poſſunt eas alienare trãsferre, & diſponere ad libitum voluntatis ſuæ. num. 22. ſecus vt num.29.

Decimę temporales, & prophanæ in Principatu Cathaloniæ, & Regno Valenciæ ſunt de patrimonio Regio. num.23. & num.55.

Iudex ſecularis priuatiue cognoſcit de cauſa decimarum prophanarum, & temporalium, ſiue agatur de quæſtione iuris, ſiue facti. num.24. limita, vt num.25.

Dominium vtile licet ſit temporale, tamen quando dependet ab ſpirituali ratione conexionis, cenſetur ſpirituale. nu.26.

Dominium non transfertur per locationem, & ſemper nomine locatoris conductor fructus percipit. num.27.

Dominum transfertur per feudum, vel emphiteoſim. num.28.

Decimarum poſſeſſor ſecularis per tempus immemoriale, ſi nõ conſtat eas eſſe trãslatas quoad vtrumque dominium ſimpliciter, nec in feudum, vel emphiteoſim, cenſetur eas poſſidere in feudum ante Concilium Lateranenſe. nu.29. & num.55.

Laicus licet non poſſit decimas præſcribere, poteſt tamen ſe ab illarum ſolutione per prę ſcriptionem eximere. numer.30. & numer.55.

Decimæ vbicunq; per Eccleſias retinentur, vel ad eas reuertuntur, debent conſiderari, tanquam ſpirituales, & Eccleſiaſticæ. num.31.

Decimarum conceſſio ab Vrbano facta, quibus, & quare facta fuerit declaratur. num.33.

Potentia, & opera neceſſaria ſunt ad Regni recuperationem. num.34.

Obſeruantia ſubſequuta eſt optima priuilegiorum interpres. num.35.

Decimarum conceſſio ab Vrbano facta Regi, & ſuis ſucceſſoribus facta eſt. num.36.

Decimarum conceſſio facta Regi Petro, Sanctij filio facta fuit, vt Regi Hiſpaniæ, ſcilicet Aragonum, & Nauarrę non vt Regi Caſtellæ. num.37.

Valenciæ Regnum, quod ſimul cum vniuerſa Hiſpania fuerat occupatum à Mauris, fuit per Regem Iacobum primum illius nominis à manibus Sarracenorum ereptum, & in ſpecie oppidum de Gandia. num.38.

Decimas ſpirituales laicus non poteſt donare, poterit tamen, vt ibi. num.39.

Conſuetudo antiqua Rotæ, in pronunciatione grauium cauſarum traditur. numer.40.

Priuilegia conceſſa Religioſis, de quibus agitur in cap. nuper, de decimis. ſunt derogata, vt ibidem. num.41.

Iura ſpiritualia, & Eccleſiaſtica differunt, & quomodo de eis cognoſcant ſeculares, & Eccleſiaſticus. num.42.

Clericus coram ſeculari opponens ſe eſſe Clericum, non ſufficit probare coram Eccleſiaſtico ſe eſſe in quaſi poſſeſſione Clericatus

catus, ſed debet probare ſe rite, & recte fuiſſe ordinatum.num.43.

Iudex Eccleſiaſticus ſolus cognoſcit de quæſtione Clericatus,etiam de mero facto. num.44.

Laicus iudex de nullo poſſeſſorio beneficij poteſt cognoſcere.num.45. Quod limita, vt num.46.

Iudex laicus nullo modo cognoſcit de crimine hæreſis,nec in quæſtione facti, nec in quæſtione iuris.num.47.

Hæreticus formalis, nullus eſſe poteſt, niſi qui mente, ſeu animo pertinaciter aſſirmat aliquid contra fidem.nu.48.

Quæſtio facti quando ſola operatur, & ſeparatur à quæſtione iuris.nu.49.

Iudex ſecularis cognoſcit de quæſtione facti rei ſpiritualis,quando non requiritur agere de veritate tituli.num.50.

Iudex ſecularis cognoſcit de quæſtione facti iuris patronatus,& de eius poſſeſſorio.num.51.

Iudex ſecularis cognoſcit de quæſtione facti matrimonij. num.52.

Iudex laicus cognoſcit de Clericatu ad finem remittendi.num.53.

Iudex laicus, quomodo cognoſcit in cauſa decimarum,& beneficij.numer. 54. & 55.

Iudex ſecularis quomodo cognoſcit de quæſtione vſurarum.num.56.

Iudex ſecularis cognoſcit de quæſtione facti rei ſpiritualis, ſeu de illius quaſi poſſeſſione, ſi illa cognitio eſt ſeparata à quæſtione iuris. num.57.

Iudex laicus licet de titulo rei ſpiritualis non poſſit cognoſcere,tamen, quando ſe offert quæſtio per viam incidentiæ, & quando euidenter conſtat de titulo rei ſpiritualis ex actis,vel ex confeſſione aduerſarij,non impeditur ei cognoſcere, qui non cognoſcit ex priuilegio, ſed in vim iuris communis.num.58.

Quæſtio facti eſt omnino ſeparata ab ſpiritualitate, quando partes ſunt concordes, circa ius rei ſpiritualis, & ſolum dubitatur circa factum. numero 59.

Iudex ſecularis pronuntiat ſuper re ſpirituali, per modum cauſæ, quando in cauſam incidit quæſtio rei ſpiritualis, de qua poteſt conſtare ſummarie, ſine diſcuſſione, veluti per notorium. numero 60.

IN Queſtione Decimarum, ſiue iuris, ſiue facti, coram Domino Cãcellario Competenciarum ſolet in dies controuerti,& contendi, inter iuriſdictionem Eccleſiaſticam, & ſecularem, & tam varie actum reperio in rebus iudicatis, vt abſtinere non potuerim à dicendis, tam pro inſtructione iuuenum in foro practicantium,qui quotidie primo vniuerſitatum lacte decipiuntur, quam pro amanda veritate, quam ſemper amplexus ſum: ommiſſis mille ambagibus, ac ſuperficialibus doctrinis, quibus etiam doctiores miſere labuntur, & quoniam ad totam materiam maxime influunt,duo aut tria præludia, à quibus harum contentionum pendet deciſio, ideo eſt aduertendum, quod ex conceſſione † Pontificia Re-
1 ges omnes Hiſpaniæ, ſcilicet Aragonum Coronæ, & Caſtellæ, Nauarræ,& alij decimas poſſident adeo, quod de hoc dubitandum non ſit, quia iſtas decimas Regibus Hiſpaniæ conceſſerunt Alexander Secundus, Gregorius Septimus, & eas confirmauit Vrbanus Secundus, & plures deinde Pon-

Digitized by Google

Pontifices, & in primis quantum ad Reges Caſtellæ, ita teſtantur multi grauiſſimi viri quos longum eſſet recenſere, & nouiſsime Ioannes Mariana, de rebus Hiſpaniç cap. 9. anno 1310. pagina 717.
2 num. 10. Vbi ait, † Clementem V. conceſsiſſe Regi Caſtellæ decimas propter ſumptus belli Maurici, idẽ repetit cap. 15 anno 1316. pag. 730. vbi ait, Regem Caſtellç miſſa legatione ad Ioannẽ XXII. Poſtulaſſe Sacerdotiorũ decimas in vſus Maurici belli, & Pontificem benignè eas conceſsiſſe; ſed iſte confirmationes potius decimarum ab antiquioribus Põtificibus conceſſarum, quam nouæ conceſsiones dici debenr, idem docet Rodericus Xuarez allegatione 28. Pute. deciſ. 319. lib. 3. & hoc iam agnouit Rota ſine hæſitatione in cauſa Caurien. iuriſdictionis coram bonç memoriæ Cantuzio, die 17. Iunij 1576. quæ loquitur de decimis Regibus Caſtellç conceſsis, & habetur par. 2. diuerſorum, deciſ. 31. de Benedicto qui anno 1340. conceſsit Regi Alphonſo IX. & ſuis ſucceſſoribus decimas, quæ vulgo tertiæ dicuntur, refert Barboſ. in l. Titia, num. 40. ſolut. matrim. l. 1. tit. 21. lib. 9. ordin. Laſſarte, de decim. venditio. cap. 19. num. 36. Palac. in repit. rubr. §. 37. num. 13. Vaſq. contro. illuſtr. c. 89. num. 6. Gutier. ad ll. Regn. lib. 1. quæſt. 14.

De conceſsione decimarum facta D. P. Regi Nauarræ ab Vrbano II. teſtatur Stephanus Garibai, in compendio hiſtoriæ Hiſpanicæ, lit. 23. capit. 3. ſub anno 1095.

De conceſsione autem facta Regibus
3 † Aragonum res eſt luce clarior, ſicut patet ex Vrbani II. reſcripto, quod integrum refert Petrus Antonius Chroniſta Hiſpanus, cap. 9. in fine, fol. 22. quod ipſũ agnouerunt inſignes viri, tam Hiſtoriographi, quam Iuriſconſulti, inter quos ſunt ſequentes, Hieronymus Çurita lib. 1. Annalium Aragon. c. 31. circa fin. verſ. & confirmo loque Alexandro II. idem, lib. 1. indicis rerum ab Aragoniæ Regibus geſtarum, anno 1104. vbi cum Vrbanus Papa Regi poſteriſq; Regibus, atq; Regni proceribus condonaſſet, vt in ditionibus à dominatu Maurorum vindicandis decimas perciperent, pag. 44. Lucius Marineus Siculus, lib. 5. de reb. Hiſpan. agens de Petro Sanctij filio, pagin. 827. vbi ait, hic Rex impetrauit ab Vrbano II. Romano Summo Pontifice, primitias, decimas, & omnia beneficia iuris patronatus omnium Eccleſiarum, & ciuitatum, à quibus infideles hoſtes eiecerat, vt ipſi, & ſui ſucceſſores in perpetuum eas haberet, Franciſcus Torraſa de Regib. Hiſpan. agens de Alphonſo Sexto, verſ. Petrus Sanctij filius, & verſ. in cuius rei gratiam, Vrbanus Papa Secũdus, pagin. 710. Martin de Viciana lib. 3. Chronicorum ciuitatis, & Regni Valentiç agens de Rege Don Petro, folio. 14. verſ. El Rey don Pedro. Ioan. Mariana dicto lib. 10. de reb. Hiſpan. cap. 7. anno 1101. pag. 469. num. 30. ibi, Petro poſteriſque Regibus, atque Regni proceribus Vrbanus Pontifex maximus indulſit, vt decimas perciperent, Bernard. Gomezius Miedes lib. 13. de rebus geſtis Iacobi Regis eius nomine primi, Pet. Bellug. in Specul. Principũ, rubr. 13. de decimis, §. tractemus, & alij quos longum eſſet recenſere.

Reſcripti huius conceſsionis veritatem confirmat temporis conformitas, nam illud conceſsit Vrbanus Secundus Petro Regi Aragonum eius nominis primo, anno 1095. ideſt, quatuor annis ante quam Vrbanus moreretur, conſtat enim ex Chronicon Pannini Alphonſi Canonij, & alijs, Vrbanum Secundum anno 1088. creatum fuiſſe Pontificem, eundẽ vero anno 1099. obijſſe, Petrum vero Regem Aragoniç eius nomine primum (cui donatio decimarum ab Vrbano Secundo facta eſt,) eodem tempore floruiſſe, nam Regnũ aſſumpſit anno 1095. ſtatim poſt obitum Sanctij ipſius patris, eius nominis Quarti, vt teſtatur Hieronim. Çurita lib. 1. Annal. Aragon. cap. 31. & 32. & libr. 1. indicum rerum geſtar. à regibus Aragon. anno 1094. & 1095. & ſequenti.

Hiero-

Hieronym. Blancas in Cathalogo Re-
gum Aragon.agens de Petro huius no-
minis Primo, eumq; decem annos reg-
naſſe affirmant,& propterea dubitari nõ
poteſt de huius reſcripti veritate, & cũ
tot hiſtorici eandem donationem affir-
ment,& integrum reſcriptum referant,
proculdubio continet veritatẽ, cum hi-
4 ſtoricis † de rebus prçteritis teſtificanti-
bus ſit credendum,cap. 1. in fin. ibi. *Tum
propter hiſtoriam*, vbigloſ. de ſacr. vnctio-
ne, gloſ.in cap.inter dilectos.§. ſed con-
tra, verſ.magis,de fid.inſtrum.gloſ.&
Doctores,in cap. venerabilem,in princ.
ver. tranſtulit, de electio. gloſ. in verſ.
Vrbano,in Clem.1.in princi.& in §.ideo,
verſ.orationes, de reliq. & vener. Sanct.
Bart.in l.1.num.22.vbi Iaſſ.numer.25.ff.ſi
certum petatur.Bellam.deciſ.70.incipit
adminicula iſta, num.3.Crauet.in tract.
de antiquit.tempor.par.2.§.quarto limi
tatur,num.14.& ſequentibus,idem con-
ſil. 107.num.4. & conſ.158. Felin. in cap.
ad audientiam, numer.16. de præſcript.
Alexan.conſ.187. num.2. lib.7.& conſil.
138.lib.1.

Cauſa autem conceſſionis ea tunc
erat vrgentiſsima; quia Mauri, qui Hiſ
paniam occupauerãt,in Galliam etiam,
& Italiam ſe tranſituros minabantur,
ideoq; Romani Pontifices aſsiduis lega
tionibus hortabantur Reges, & Regu
los Hiſpaniæ, vt contra Sarracenos acri
ter decertarent, aliquæ ſunt de hac re
Epiſtolæ Gregor. Septimi, nuper im
preſſç, quibus propterea, & decimas,&
multa alia concedebant, vt alacrius hoc
bellum ſuſciperent, ita teſtantur omnes
ſupradicti Hiſtorici, & colligitur ex ſe
rie reſcriptorum Pontificiorum. Hæc ve
ro cauſa, vt Regibus Aragoniæ fieret
decimarum donatio, tunc maxime ſua
debat, quoniam ipſi contra Sarracenos,
qui illud Regnum occupauerant, tunc
acriter decertabant, & Sanctius † Rex,
5 Petri pater,in obſidione Oſcenſi à Sar
racenis, ſagitta vulneratus,interijt,&
Petrus filius idem bellum Oſcenſe pro
ſequutus fuit, quod niſi fortiter præſti-
tiſſet, & Sarracenos debellaſſet, illi in
ualeſcentes proxima etiam Regna in
uaſiſſent, hanc autem eſſe iuſtam cau
ſam concedendi Principibus laicis deci
mas docet Hoſtienſ.in ſum.tit. de deci
mis, §. tertio quæritur vtrum laicus.

6 Ex quibus reſultat Regem † cui fa
cta fuit donatio fuiſſe Petrum eius no
mine primum, Regis Sanctij filium,legi
timum in Regno Aragoniæ Regem,à
quo per legitimam ſucceſsionem deſcẽ
7 dit Iacobus primus, † qui donauit deci
mas multis Eccleſijs, quinque Regibus
interpoſitis, vt patet ex ſucceſsione Re
gum Aragoniæ, quam tradunt prædicti
Hiſtorici,& magis dilucide Hieronym.
Blancas eiuſdem Regni hiſtoricus.

De poteſtate autem,& validitate ha
8 rum cõceſsionum dubitandum non eſt,
cum fiant à Rom. Pontif. † cuius am
pliſsima eſt poteſtas,Clem.1.vt lite pen
dent. ita Hoſtienſ. in ſumma, tit. de de
cim. num. 13. dicit, quod Papa † poteſt
9 concedere decimas ſecularibus ſiue ad
tempus, ſiue in perpetuum,cap.à nobis,
de decimis,cap.nobis,iuncta gloſ. verb.
de ſua,de iure patro.cap. Adrianus.c.in
10 ſynodo,63.diſt. licet non ſine iuſta † cau
ſa concedere debeat,ſecundum Hoſtiẽ.
vbi ſupra.

Secundo præmittendum eſt,pro ra
tione dubitandi,ad hanc, & ſimiles com
petentias,in quibus agitur de cognitio
ne rerum ſpiritualium, & Eccleſiaſtica
rum,id quod generaliter ſciunt omnes:
11 cognitionem † rei ſpiritualis, & Eccle
ſiaſticæ ad ſolum Eccleſiaſticum iudicẽ
pertinere priuatiue,cap.2.de iudic.dicit
enim,ibi,Romanus Pontifex, quod laici
negocia Eccleſiaſtica tractarẽ non præ
ſumant maxime ſpiritualia, vt ibi in tex.
& in cap. Clerici de iudic. cap. ſi iudex
laicus, de ſententia excommunicat. in 6.
& ibi Doctores;idque non ſolum ſi prin
cipaliter agatur de re ſpirituali, & eius
titulo,& validitate, veluti ad annullan
dum, reuocandumuè titulũ, quod apud
omnes eſt in confeſſo, ſed etiam ſi agã
tur incidenter de cognitione, & validi-
tate

-ate tituli, vt eſt expreſſum in cap. tuã de ordine cognitionum, capite lator, qui filij ſint legitimi, cap. cauſamque, eodem titulo, ita Couar. cap. 35. num. 1. & eſt cõmunis opinio, ſecundum Barboſ. in l. Titia. num. 21. ſolut. matrimonio dicentem, quod † nec incidenter de titulo poteſt cognoſcere Secularis Iudex, ſi validitas tituli examinanda, & determinanda eſt etiam incidenter, cap. tuam, de ordine cognitio, cap. lator, qui filij ſint legitimi, in quibus incidens cauſa validitatis matrimonij remittenda eſt Eccleſiaſtico Iudici, nec Secularis cognoſcet de ea, non obſtante regula, l. quoties † C. de iudic. vbi ratione incidentiæ cognoſcit Iudex aliàs incompetens de cauſa incidenti, de qua principaliter non poterat cognoſcere: nam illa lex procedit, vbi ſolum Iudex eſt incompetens, qualis eſt Eccleſiaſticus reſpectu cauſarum temporaliũ ad forum Secularem expectantium: nã ratione incidentiæ ſi coram eo incidenter deducantur, cognoſcet de incidentia, capite de prudentia, de donation. inter vir, & vxor. Fontanell. de pact. dotal. clauſula 4. gloſa 13. parte 2. numero 13. & 24. vbi, aſſignat rationem differentiæ; ſecus autem, quando Iudex eſt incapax, vt hic reſpectu cauſæ incidentis, ita Barboſ. numero 22. prout ita postea inueni legem illam ſic declarantem, Ioannem Fontanellam de pactis nuptialis, clauſula 4. gloſa 13. parte 2. numero 21. Vbi alios allegat, & in numero 19. dicit, quod de validitate tituli rei ſpiritualis, vel Eccleſiaſticæ, nec incidenter cognoſcit Iudex Secularis, dictis Iuribus, & dicto capite ſi Iudex Laycus, gloſa Iudicem, in capite accuſatores, verſiculo cujus agendo 3. quæſtio 8. Abbas in capite at ſi Clerici, numero 19. de iudicijs, Alciat. in capite perniciosſam, de officio ordinarij, gloſa, puplicum, numero 100. Rebuffus in concordatijs Regni Franciæ. 1. parte in rubrica de protectioni. gloſa 1. per totam, Couarruuias in 4. 2. parte. §. 1. 2. capite 8. numero 3. Gracian. regul. 253. Azebed. in l. 10. titulo 1. numero 43. lib. 4. recopil. multum bene Bouadilla, in ſua politic. lib. 2. capite 18. numero 34. Vbi de communi, Vincentius de Franchis, deciſione 189. per totam, & 512. dicẽs, ſic ſeruari in Senatu Neapolitano, Albar. Valaſc. conſultatione 1. 9. per totam, tomo. 1. vbi benè, qui omnes dicunt, quod talis cauſa ſpiritualis incidens, eſt ad Iudicem Eccleſiaſticum

14 remitenda, & donec † ea finiatur, ſuperſedendum in cauſa principali, dict. cap. tuam, & d. cap. lator: ita Barboſ. vbi ſupra n. 21. Ex quibus reſultat; quod falſa eſt opinio, Bartol. in l. Titia, numero 5. ſolut. matrimonio, dicentis: quod quando incidenter agitur de validitate matrimonij, non ad effectum pronuntiandi ſuper ea principaliter, ſed ad alium, veluti defferendum bona, vel an filius ſit in poteſtate, poterit Iudex Secularis cognoſcere, quia non principaliter agitur de validitate matrimonij. Hęc enim opinio falſa eſt, cum enim pronuntiandum neceſſario ſit de validitate tituli rei ſpiritualis, licet incidenter, ſemper tamen militat ratio incapacitatis, & ideo Secularis non poteſt cognoſcere dicto capite tuam, & capite lator, & ita Bartol. reprobari communiter aſſerunt, Alexander in dicta l. Titia, numero 6. Alberti. in aſſertionibus Catholicis, quæſtione 25. numero 51. Capicius deciſ. 7. numero 4. Barboſ. dicto numero 21.

His ſuppoſitis caſus pręſentis competẽtiæ fuit. Quod cum Ludouicus Tucar conductor decimarum, & primitiarum loci de Villanueua de la Guerba, eas à vicinis petijſſet coram Eccleſiaſtico, & illi negaſſent ſe ad illarum ſolutionem teneri, nulla facta diſtinctione inter decimas, & primicias, & tanquam Layci, iurisfirmam præſentaſſent declinando, iuriſdictionem Eccleſiaſtici, formata fuit competentia ſuper contentione iuriſdictionis, & ſecundum ſupradicta videbatur abſolute Iudicem Eccleſiaſticum debere cognoſcere de his, cauſa,

15 namque † decimarum, & primiciarum cenſetur Eccleſiaſtica, ſiue ſpiritualis, Clementina diſpendioſam, & ibi gloſa, de iudic. ita vt, neque actiuè cadat in laycum, cap. cauſam de præſcriptionibus, Barboſ. vbi ſup. nu. 26. & ſic ſolus Eccleſiaſticus agnoſcere poſsit, vt ſupra latè diximus: hoc tamen non obſtante ſub diſtinctione iudicata, & terminata fuit cō petentia illa: nam tres ex dominis Conſiliarijs fuerunt voti, quod competentia Iudicis Eccleſiaſtici locū habebat reſpectu decimarū tantū; at vero reſpectu primitiarū dixerunt, iuriſdictionē Secularis locū habere, & per cōſequēs ſupplicata per Ludouicū Tucar agentē pro Eccleſia locū nō habere. Moti fuerunt iſti tres domini rationibus ſequentibus: nam licet
16 † layci non poſſint præſcribere decimas, etiā tēpore immemoriali, propter incapacitatē poſsidēdi, vt habetur in cap. cauſam de præſcriptionib⁹, cap. quāuis, cap. prohibemus de decimis, & ibi DD. quia
17 † cū ſint layci incapaces decimarū, immemorialis nō operatur vim priuilegij, ita Abb. in d. cap. cauſam, & ibi Feli. nu. 2. gloſ. in cap. à nobis, verbo iuriſdictione in fin. de iure patronat. & dixi latè in deciſione 113. Felin. in d. cap. cauſam, nu. 2.
18 poteſt tamē † Rom. Pontifex tollere hāc incapacitatē, & laycos capaces reddere rerū ſpiritualiū, ſecundū Abb. in cap. cauſam de præſcrip. & ibi Felin. n. 6. gloſ. in cap. Imperiū 10. d. cap. in ſumma in fine 25. q. 7. Ioa. Andreas ad ſpecul. de legato. §. nunc tractemus, verbo ſed nūquid legatus. Nos d. deciſ. 113. ac per conſequēs
19 poteſt decimas cōcedere † ſimpliciter, & abſolutè, trāsferendo omne dominiū directū, & vtile in laycū, idq. cauſa iuſta intercedēte; aliquādo vero in feudū tantū & emphiteoſim, trāsferendo vtile dominiū tantū; aliquādo vero nō transferēdo aliquod dominiū, ſed tantum facultatē leuandi fructus nomine Eccleſię, veluti locando, vt in diſcurſu apparebit, & ita aſſerit Diuus Thomas. 2. 2. quęſtione. 100. articulo 4. ad tertium, quod
20 in dubio quādo Regibus † & militibus concedit Eccleſia ſimpliciter decimas, nō cenſetur illis cōceſſum ius ſpirituale percipiendi decimas, quarum incapaces ſunt d. cap. cauſam, cū alijs, ſed tantū facultas percipiendi ſuo nomine fructus, qui ſub nomine decimę includuntur, & tunc illi fructus nō cenſentur res ſpirituales, vel Eccleſiaſticę, ſed potius res temporales, cap. fi. ne prælat. vices ſuas, cap. veſtra de locato, Reduan. de ſpol. Cleri. q. 14. à nu. 14. & illarū decimarū, & primitiarū layci capaces ſunt. Bald. in l. ſi vſusfructus in lect. antiqua de iure dot. dicēs quod licet ius decimarū nō cadat in laycū, perceptio tamē fructuū venientium ſub nomine decimę cōcedi poteſt, & hoc modo dicit decimas cōceſſas Regi Frācorū, & etiā Regibus Hiſpaniæ ſic fuerūt cōceſſe: & in conſequentiā iſtorū dicit Soto, lib. 9. de iuſti. & iur. q. 7 ar. 1. col. fin. quod tali caſu adiudicat eas Papa, ſub ſeculari titulo defendendi Eccleſias, idem Ioan. Garcia de expenſ. cap. 9. nu. 97. Laſſarte de decima venditio, cap. 19.
21 num. 32. & decimę † ſic ſimpliciter donatæ & tranſlatę quoad omne dominium in laycum, deſinunt eſſe ſpirituales, & conſiderantur tanquā quid temporale, argum. l. per procuratorem, de acquir. hæred. cap. vnic. §. fin. de iur. patronat. in 6. in ſimili, Oldrad. conſil. 83. num. 5. Nauar. in Apologia de redditibus, quæſt. 1. monit. 58. num. 2. dicens, quod Papa poteſt concedere decimas, vel bona Eccleſiaſtica layco ex iuſta cauſa, & omnino ab Eccleſia expropriare, qua cauſa iuſta id poſtulante, iuxta Can. fine exceptione 12. quęſt. 2. & Rex, Varo. milites, & alij
22 layci ſic accipientes † ab Eccleſia decimas, & primitias ſimpliciter, quo ad vtrumque dominium poſſident eas proprio iure, & titulo, & poſſunt eas alienare, transferre, & diſponere ad libitum voluntatis ſuę. Ita Laſſarte, vbi ſupra, numero 33. Gutierrez lib. 1. ad leges Regni quæſtione 14. num. 2. Azebed. in l. 1. titulo 15. numero 72. libro 4. Soto vbi ſupra, quæſtione 7. art. 1. col. finali, Gregorius Lopez, l. 22. titulo 20. par. 1. gloſ. 2. ad fin.

Vaſqui

Vaſqui.controuerſ.illuſtri.cap.89. num. 2. ad fin. cum igitur tali caſu decimæ ſint temporales, & prophanæ ex ſupradictis, prout & etiam in Principatu Cathaloniæ, & Regno Valentię decimas † prophanas, & temporales eſſe de patrimonio Regio, reffert doctiſsimus Fōtanella de pactis nuptial.clauſ.4.gloſ.13. par.2.num.58.& Michael Ferrer Dertuſen. in ſuis obſeruan.3.par.cap.278.verſic.pro materia;ſequitur inde,quod co-
24 gnitio † talium decimarum ſic translatarum,ſiue ſit quęſtio iuris, ſiue ſit quęſtio facti, pertinet ad iudices ſeculares priuatiuè ad Eccleſiaſticos: ita Barboſ. in dict.l.Titia,nu.42.ſolut.matrimonio, Couar.pract.35.num.2.verſ.3.Gutierrez lib.1.ad ll. Regni, quæſt.14.num.4. Rebuſ.de decimis, quæſt.10.nu.39. in fine, Laſſarte vbi ſupr. cap.19. num.30. Henriquez,& alij allegati per Barboſ. dict. num.39. 42.43. & 44. Fontanel. & Ferrer vbi ſupra, & eo iure quo tales decimas poſſident Reges,& alij donatarij, poſsidebunt eaſdem illi, qui a Regibus & talibus donatarijs ſucceſsiuè accipient; nam & temporales erunt, & de eis cognoſcet priuatiuè ſecularis, & ita Belluga in ſpeculo, rubr.13.§.reſtat.n.3. & alij,defendunt conſuetudinem Franciç, & Aragon. vbi ſecularis cognoſcit de decimis ſic tranſlatis, quæ bona tanquam temporalia, & prophana. libera ſunt ab omni præſtatione Eccleſiaſtica, & ſubſidio charitatiuo, Garcia de ex-
25 penſ. cap.9. num. 99. Secus autem † dicendum,ſi decima eſſet data in feudum, vel emphiteoſim, Barboſ.d.num. 39.42. & 43. propter cōnexionem vtilis dominij cum directo, propter quod cognoſcet Eccleſia:Riminal. conſ.344. num.9. in 2. Caualcan.deciſ.22.num.17.Alexan. conſ.79.num. 1.lib.1. Bologninus in additione ad Annan.conſ.84.num.7.Barboſ. num.43.44.cum ſequentibus, Rippa in cap.2.in fin.de iudic.Rota deciſ.2.de decimis in antiquis,& deciſ. 2. de iudic. in nouis.cap.fin.vbi Monachus, & Gomez nu.14.de iudic.in 6.Rip.Felin. & alij allegati per Barboſ.n.42.in fin.tunc enim cum directum dominium remaneat pęnes Eccleſiam, propter talem cōnexionem adhuc dicitur res Eccleſiaſtica, &
26 quamuis dominium † vtile ſit tēporale, tamen quando dependet de ſpirituali, tunc ratione cōnexionis cēſetur ſpiritua le,Caieran.de ſimonia,q.1.ad fin.cū igitur decima ex ſe ſit quid ſpirituale,cap. tua.1.de decimis,c.fin.de rerū permutatione,gloſ.in c.quamuis, de decimis, & in canon.in ſum.11.q.1.idem dicemus de dominio vtili dependenti ab ſpirituali, & idem de fructibus decimæ in feudum conceſſę:nam & illi ratione cōnexionis, & dependentiæ cenſentur quoq; Eccleſiaſtici.c.fin. & ibi Monach. poſt principium, Gom.n.14.de iudic.in 6. maximè dum pendent:quia tunc mere Eccleſiaſticę ſunt,Francus in c.vnic. nu.2. de eo qui mittitur in poſſeſsionē,in 6. Supponendo tamen,quod hæc cōceſsio in feudū,facta ſit ante Concil.Lateran.de quo in c.prohibemus,de decimis· nam aliás, licet fructus poſsint locari, c. veſtra. de locato.c.fin.ne Prelati vices ſuas,non tamen infeudari, d. c. prohibemus, & ibi Abb.& in c.ad hæc,in fin.de decimis:ra-
27 tio eſt;quia † per locationē non transfertur dominium, & ſemper nomine locatoris conductor fructus percipit.l. quod meo,de acquir.poſſ.bene autem per feu
28 dum,vel † emphiteoſim, ita Barboſ. nu. 47. Si autem non conſtaret decimas ſimpliciter, & abſolute datas † eſſe quoad
29 vtrumq; dominiū,nec etiā conſtaret de conceſsione in feudū,vel emphiteoſim, ſed ſolū quis poſsideret eas immemoriali tēpore, tunc præſumitur poſſeſſor eas habere in feudū ante Concil.Lateran.vt benè reſoluit Barboſ.n.44. Couar.lib.1. variar. c.17.n.5.ad fin.Greg. Lopez l.23. tit.20.parti.1.verb.tamē,& ſic tunc propter cōnexionē vtilis cū directo,cognoſcet Eccleſia, vt ſupra diximus,Barboſ. n.45.nec poterunt poſſeſſores eas in aliū transferre,niſi in Eccleſiā, & cū cōſenſu Epiſcopi,iux.notata per Abb.in c.quamuis,& in c.ꝓhibem⁹ de decimis, Barbo.

num. 46. & licet in aliquibus Hiſpaniæ partibus ſoleant ſe debitores decimarum defendere manu Regia, & ſeculari, quando ab eis petuntur decimæ inſolitæ fundati in ſola immemoriali: illam tamen praxim damnat Barboſ. num. 47. per rationes ſupradictas, vel defendenda eſt duplici modo; quia licet laicus †
30 non poſsit decimas præſcribere, d. cap. cauſam, poteſt tamen ſe per præſcriptionem ab illarum ſolutione eximere, cap. in aliquibus, de decimis, Couar. vbi ſup. num. 10. Sed verius huius cognitio ad Eccleſiaſticum pertinet, cum ſit quęſt. iuris, Federic. conſ. 245. nu. 3. Calderin. 15. de iudic. & for. compet. Rom. in d. l. Titia, nu. 6. Iaſſ. conſ. 93. lib. 1. & ſic nec videtur locus recurſui propter violẽtiam, vt dicit Barboſ. d. nu. 47. Quare melius defendi debet illa praxis, aſſerendo has decimas non poſſideri in dictis partibus titulo feudi; cum nunquam fuerit recognita Eccleſia, & quotidie vẽdantur, & permutentur, tanquã quid patrimoniale. Garcia de expenſ. c. 9. nu. 96. maximè accedente fama priuilegij, vt nos diximus in deciſ. 113. Cumq; in præſenti proceſſu conſtiterit partis confeſsione, & alias, non ſolum per immemorialẽ pręſcriptionem, ſed etiam per legitimas cõceſsiones Reguñ Aragonum, primitias translatas eſſe in vniuerſitates, eũ onere ſuſtentandi Eccleſiam, & ſic effectas eſſe temporales, & prophanas: iuſtiſsime iudicatũ fuit per tres dños Conſiliarios, & etiam dñm Cancellariũ, quoad eas iuriſdictionẽ iudicis ſecularis procedere, cumq; & eodẽ modo cõſtiterit decimas pęnes Eccleſias exiſtere, retẽta antiqua qualitate, quoad eas fuit pro Eccleſia iudicatum per eoſdem. Vbicumq; enim †
31 decimæ per Eccleſias retinentur, vel ad eas reuertuntur, debent conſiderari tanquam Eccleſiaſticæ, vel ſpirituales, cap. vnic. §. fi. de iure patron. in 6. c. dilectus, 3. de pręben. Oldrad. conſ. 83. á nu. 7. Felin. in c. Eccleſia, nu. 7. de conſtit. Abb. in cap. veniens, nu. 4. de accuſatio. motiuũ autẽ. In quo fundantur ſequẽs eſt: in proceſſu Ludouici Tucar, ſeu iudicis Eccleſiaſtici principaliũ G. Gonçalez Procu. ex vna, & iudicis ſecularis, ſeu cõfratriæ Ligallij Ganateriorũ loci de Villanueua de la Guerua, principal. M. Io. Porquet Procur. die 6. Nouembris, anno 1609.

Motiuum.

FVerunt voti & opinionis, quod dñs Cancellarius tenetur, & debet pronuntiare competentiam iudicis Eccleſiaſtici locum habere, & de iure procedere, reſpectu decimarũ tantum; quoad primitias vero ſupplicata per Ludouicũ Tucar locũ non habere, neutrã in expẽſis condemnando, dẽptis ſex ducatis pro ſalario Conſiliariorũ, in quibus Ludoui. Tucar debet cõdemnari. Ex eo, & aliàs quia ex confeſsione Ludouici Tucar (in præſenti proceſſu emiſſa) conſtat à tempore immemoriali, & per cõceſsionem Apoſtolicam, non ſolum pręſumptam in vim immemorialis, ſed confeſſatã ab eodem, fructus primitiales eſſe vniuerſitatis loci de Villanueua de la Guerua, quo caſu, mutatione perſonarũ, mutata etiã fuit antiqua qualitas fructuũ primicialiũ, & de ſpiritualib⁹ effecti fuerũt mere tẽporales. Quod & ex alio conſtat notorie, ſiquidẽ notoriũ eſt apud naturales, & externos ſcribẽtes ſedẽ Apoſt. Regib. Hiſpan. fructus oẽs, tã primitiales, quam decimales, elargitã fuiſſe dediſſeq; Regibus Hiſpan. pro recuperatione Regni è faucibus infideliũ, ipſoſq; Reges varijs reſpectibus eoſdẽ fructus dediſſe dñis, & vniuerſitatibus locorũ, cũ aliquibus oneribꝰ, ſiue modis ex poſt adimplẽdis; & per conſequẽs hos fructus fuiſſe iam ab omni ſpiritualitate, & dominio vtili & directo Sedis Apoſtolicę ſeparatos, & ſegregatos, tanquã quid mere temporale. Ex quo ſequitur, hos fructus alienabiles, & omnimodo de iuriſdictione ſecularis tam actiue, quam paſſiue eſſe, ſuppoſita poteſtate Papæ, quam ad id concedendũ omnino habet; & ita

optime

optime reſpectu primitiarum;quas laici poſsident, merito declaratur competen tiam iudicis Eccleſiaſtici nõ procedere: Bene autem reſpectu decimarum, quæ pœnes Eccleſiaſticum, vt Eccleſiaſticũ exiſtunt, retenta antiqua qualitate, qua rum reſpectu merito declaratur compe tentiam iudicis Eecleſiaſtici procedere; nec onus huiuſmodi conceſsionibus adiectum, veluti fidem defendendi, dotandique, & reparandi Eccleſias, facit has conceſsiones feudales eſſe, ſed ſolummodales, tranſlato omni dominio, cum poſt conceſsionẽ veniat adimplendum: maxime, quia adiectio huius oneris om nẽ malam recognitionem excludit, & ſic, in hunc modum leguntur declaratæ aliæ competentiæ, & Romæ deciſum reperitur.

Et licet ab his ſe ſeparauit vnus ex dominis, vir ſummæ eruditionis, & bonarum literarum mihi obſeruantiſsimus, iudicans in totum pro Eccleſia, ſub prætextu, quod conceſsio facta à Regibus non fuerit facta ſimpliciter, nec tale ius percipiẽdi decimas, & primitias expropriatum omnino ab Eccleſia, quoad vniuerſitates vero eum ſola immemoriali fundentur; hæc tantum arguit conceſsionem in feudum, vel emphiteoſim, vt ſupra dixim⁹, quo caſu res de iuriſdictio ne Eccleſiæ eſt, vt ſupra, à quo viro in facto diſcedunt alij; quia conſtitit per partis confeſsionem, & alias iſtas primitias in totum in Eccleſias tranſlatas eſſe Regali gratia, & quantum ad decimas, etiã ab eo receſſerunt, in quantum dixit, in Dominos Reges non eſſe tranſlatas abſolute; cum contrarium verius ſit ex ſic pradictis auctoritatibus, & hiſtorijs. Iudicarunt tamen quoad eas in fauorem Eccleſiæ, quia de præſenti pœnes Eccleſias exiſtunt.

Motiuum vnius eſt quod ſequitur.

Motiuum.

Vnus autem ex dominis Doctor de Regio conſilio ciuili per dictũ dominum Cancellarium in cõſultorem ſimiliter nominatus, fuit voti & opinionis, quod tenetur, & debet pronuntiare, & declarare Dominus Cancellarius, Cõ petentiam iudicis Eccleſiaſtici de iure procedere, tam reſpectu fructuum decimalium, quam primitialiũ, neutram par tem in expenſis condemnando, demptis ſex ducatis pro ſalario Conſiliariorum, in quibus Ludouicus Tucar debet condemnari. Ex eo, & alias, etiam reſpectu fructuum primitialium debet declarari competentiam iudicis Eccleſiaſtici procedere, ſicut reſpectu decimalium: quia inter conceſsionem vtrorũq; fructuum nulla apparet differentia, & ęquę illarũ ſunt incapaces laici, niſi ex priuilegijs Summorum Pont. eis competat ius illas percipiendi, vel à tempore immemoriali ante Concilium Lateranen. quod ex diuturnitate temporis præſumitur: & licet reſpectu ſereniſsimorum Regũ Hiſpan. & pręſertim Aragonum, de conceſſionibus fructuum decimalium & primitialũ ex priuilegijs Summor. Pont. non ſit dubitandum, & pro notorijs habeantur; minime tamen conſtat, neq; ex tenore illorum; neque ex effectu, aut obſeruantia ſubſequuta, tale ius eis ſimpliciter donatum fuiſſe ex mera gratia, ſed ſaltem cum onere dotandi, & ſuſtentandi Eccleſias, ne omnino tale ius abdicatum, & expropriatum à Sede Apoſt. videatur, niſi expreſſe id in priuilegio dicatur, quod nunquã ſine legitima cauſa fieri poſſe dicendum eſt. Reſpectu tamen vniuerſitatum & laicorũ, quibus ius percipiendi primitias competere videmus, cum de origine, & titulo iſtius conceſsionis non conſtat, & ſignanter de priuilegio aliquo Pontificio, vel Regio, ſed ſolum ex antiqua poſſeſsione, & pręſcriptione temporis immemoriali eis competere ius percipiendi primitias, id iure feudi, vel emphiteoſis competere dicendum videtur, cum de alio titulo non conſtet, iuxta veriorem Doct. ſententiã, vel ſaltẽ cum onere ſuſtẽtãdi Eccleſias, quod obſeruantia ſubſequuta plene de-

monſtrat, videlicet vniuerſitates quamplures vigore iuris percipendi primitias, obligatas eſſe ad reparandas Eccleſias, & ſumptus faciendos in re veſtuaria, & ornamentis, & iocalibus ad cultum diuinum neceſſarijs, ad quod faciẽdum quotidie diſtringuntur per iudices Eccleſiaſticos, quod fieri non poſſe videretur, ſi primitiæ omnino eſſent prophanæ: Cumquè eadem cauſa, & ratione oneris annexi ſuſtentandi Eccleſias (quidquid de feudi, vel emphiteoſis præſumptione ſi) non poſsint vniuerſitates ſubterfugere, aut declinare iudicium Eccleſiaſticum, nulla ratio ſuadere poteſt, laicos, qui ad decimarum & primitiarum ſolutionem tenentur, ſuper iure ſoluendi, vel non ſoluendi illas, iudicium Eccleſiaſticum declinare poſſe, cũ illarum vſus in ſubſtentandis Eccleſijs conuertendus ſit, quæ ſola qualitas iuriſdictionem iudicis Eccleſiaſtici circumferre plane conſtat, quod in præſenti caſu concurrit, quia conuenti per Ludouicum Tucar conductorem decimarum, & primitiarum loci de Villanueua de la Guerua, ſimpliciter negarunt ſe ad illarum ſolutionem teneri, ſine diſcrimine, & nulla facta diſtinctione inter decimas & primitias, & tanquam laici iuriſfirmam præſentarunt; vnde orta eſt competentia vtriuſq; iudicis, & quis iuſtius induat arma iuriſdictionis. Nequè dicendum videtur, potius ſuper iure, quam ſuper facto cõtrouerſiam motam fuiſſe, ſuper competentia, quam in fauorem iudicis Eccleſiaſtici, ex ſupra dictis, & rerum iudicatarum exemplis in huiuſmodi cauſis etiam primitialibus in huiuſmodi Conſiſtorio ſatis declarandã fore cenſui.

Ad præſentem deciſionẽ, & materiã illius, iuſtificationemquè rei iudicatæ, plurimum conducit Deciſio Rotæ inter Archiepiſcopum, & Capitulum ſedis Valent. & Eccleſiam Gandienſ. ideo hic inſerendam decreui, vbi multa notabilia & pulchra ad deciſionem multorum adnotantur.

Deciſio, facta in cauſa Valent. decimarum, Mercurij 2. Iunij 1599. coram R. P. D. Hieronym. Pamphilio eiuſdem cauſæ Iudice.

DVbitaui, an Archiepiſcopus, & Capitulum Valentin. probent decimas, de quibus agitur, eis debitas, & fuit per Dominos vnanimiter reſolutũ, probari, conſtat enim teſtibus, in hac cauſa examinatis terras, ex quibus hæ decimę colliguntur, ſitas eſſe in diœc. Valentin. & intra ſuos limites, & ſic intrat donatio duarum partium, ex tribus omniũ decimarũ diœc. Valentin. facta Archiepiſcopo, & Capitulo pro dotatione Eccleſiæ Cathedralis per D. Iacobum Regem Aragonum, ad quem ſpectabant illę decimæ, ex priuil. Apoſtolico Vrbani Secundi, cõceſſo Petro Hiſpaniarum Regi, & ſuis in Regno ſucceſſoribus ex genere ſuo.

Et de validitate conceſsionis Vrbani
non videtur amplius ambigẽdum, quia
32 eſt facta à PP. † cuius poteſtas amplisſima eſt, Clem. 1. in fin. vt lit. pend. ad recuperationem Regni à manibus Sarracenorum, ſiue Maurorum, & eſt facta ex cauſa, tunc temporis vrgentiſsima, ſcilicet alliciendi Regẽ ad recuperationẽ Regni à manibus Sarracenorũ, qui illud cum tota Hiſpania occupauerãt, Hoſtien. in ſum. de decimis, §. tertio quæritur, col. 1. verſ. ſed ratio debet, & de hac cõceſsione tradit Petr. Bellugl in ſpecul. Principũ, tit. de decimis. n. 34. Rebuf. in ſuo tract. de decimis, q. 13. nu. 10. & fuit approbata per Rotam in alijs cauſis Archiepiſcopi, & Capituli, contra regulares, & contra Ieſuitas, coram R. P. D. Decano, & coram me.

Non obſtat, ꝙ in hoc priuilegio † Vrba
33 ni cõceſsio decimarũ dicatur facta præceribus Regni tantũ, nõ autẽ ipſi Regi, cui ſolum videtur conceſſa facultas diſtribuendi

buendi Eccleſias Villarum,quas in Sar-
racenorum terris capere poſſent,vel in
ſuo Regno ædificare fecerint, quia præ
ter id , quod dici poſſet , quod cum di-
ſtributione Eccleſiarum tranſeant,& de
cimæ debitæ Eccleſijs diſtributis,dixe-
runt Domini contrarium conſtare ex le
ctura priuilegij: poſtquam enim Vrba-
nus conceſsit priuilegium Regi , & ſuis
ſucceſſoribus diſtribuẽdi Eccleſias præ
dictas, & hoc priuilegium communica-
uit etiam proceribus Regni, generali-
ter ſubdit in §. ſancimus , vt Eccleſias
quas in Sarracenorum terris iure belli
acquiſiuerint,vel in eorum proprijs hæ-
reditatibus fundauerint,cum primicijs,
& decimis propriarum dumtaxat hære-
ditatum eis liceat retinere , & ſic, tam
proceribus Regni, quam ipſi Regi,, &
ſuis in Regno ſucceſſoribus , de quibus
omnibus ſupra loquutus fuerat : nulla
enim adeſt ratio , Cur.PP. cuius inten-
tio erat,vt Regnum à manibus infideliũ
eriperetur,plus voluerit concedere pro-
ceribus , quibus priuilegium per viam
communicationis conceſſum eſt,quam
Regi,& eius ſucceſſoribus,quibus prin-
34 cipaliter conceſſum fuit & † quorũ ope-
ra,& potentia erat magis neceſſaria ad
Regni recuperationem.l.talis ſcriptura.
§.fin.cum ibi notat.ff.de leg.1. Abb.Dec.
& alij in c.ſecundo requiris, de appel.
Quod etiam ſuadet obſeruãtia † ſub
35 ſequuta optima priuilegiorũ interpres,
l.minimè. l. ſi de interpretatione, ff. de
leg. iuxta enim hunc intellectum fuit
facta conceſsio decimarum Archiepiſ-
copo , & Capitulo per Regem Iacobũ,
qui vna cum ſuis ſucceſſoribus gauiſus
eſt tertia parte ſibi in donatione reſer-
uata ; & conſtat etiam de quaſi poſſeſſ.
vniuerſali Archiepiſcopi , & Capituli
percipiendi duas partes , ex tribus om-
nium decimarum diœc. Valentin. iuxta
firmam iſtius donationis.
Et quod iſta conceſsio decimarũ Vr-
36 bani † ſit principaliter facta Regi,& ſuis
ſucceſſoribus, teſtantur Petr. Bellug. in
d.tit.de decimis,n.29.cũ pluribus, ſeqq.
Rebuf.d.quæſt.13.num.110.& ex hiſtori
cis Petr. Anto.Beut.lib.2.chronic.Hiſpa
ni.cap.9.in fin.Hieron. Çurita lib.1. An-
nal.Aragon.cap.32.circa fin.& in lib.1.in
dicum de reb.à Regib.Aragon.geſt. an-
no.1104.Lucius Marinę Sicul. lib. 8. de
reb. Hiſpan.cap.13.Franciſc. Torral. de
Regib. Hiſpan. in vita Alphonſi Sixti,
Martin.de Viciana lib. 3. chron. ciuitat.
& regn. Valentiæ,Ioan. Marian. Ieſuita
lib.10.de reb.Hiſpan.c.7.Bernard.Gom.
Miedes lib.13.de reb.geſt.D. Iacobi pri-
mi,& alij qui hiſtorias illorum Regno-
rum ſcripſerunt ; quibus in hac materia
tanquam antiqua pręſertim iũcta obſer-
uantia non modicum eſt deferendum.l.
1.ff.de offic.quęſtor. gloſ. verb. ſed con-
tra,in cap.inter dilectos,& ibi Felin.nu.
12.& alij de fid. inſtrum.Docto.commu
niter in l.1. Bart. num.12.Iaſſ.25. Rip. 72.
ſi cert.pet. Ægid.deciſ.70. Pariſ.conſ.1.
num.15.lib.1.

Non obſtat,quod conceſsio fuit facta
Petro Hiſpaniarum Regi,& eius ſucceſ-
ſoribus in Regno , ex genere ſuo ; quia
prędictus Petrus huius nominis primus
qui erat filius Sanctij Regis Aragon. vt
patet ex inſcriptione.c.dict. inceptis,31.
quęſt.2. Tunc temporis erat Rex Arago
num,& ei fuit facta conceſsio vti Regi
Hiſpaniarum,hoc eſt Aragonum,& Na
uarræ,vbi ipſe præerat, & non vti Regi
Caſtellæ, quam tunc obtinebat Alphon
ſus Sextus,Petr.Bellug.d.tit.de decimis
nũ.36.& 39.Rebuf.vbi ſup.d.,q.13.n.110.
& tradunt hiſtorici ſupradicti. & ab hoc
Petro quinq;Regibus interpoſitis per le
gitimam ſucceſsionem deſcendit iſte Ia
cobus huius nominis primus, qui dona-
uit has decimas,de quibus agitur,Eccle
ſiæ Valẽtinæ,vt patet ex ſucceſsione Re
gum Aragonum,quam tradunt prædicti
hiſtorici , & magis dilucide Hieron. de
Blãcas in ſupputatione Reg.Aragonũ.

Non obſtat,quod huiuſmodi priuile-
gium loquatur de decimis Eccleſiarum
in terris iure belli recuperatis à Sarra-
cenis,vel in eorum proprijs hæreditati-
bus fundatis , & hoc probandum ſit ab

Archiepiſcopo,& Capitulo,qui priuilegio vtuntur. l. 1. vbi Bart. ff. nequid in ſlum. publi. & de ſimili priuilegio adeſt deciſio Paleſti. 313.incipit, Clemens Septimus; quia notiſsimum eſt totum Re-
38 gnum Valentiæ, † quod vna ſimul cum vniuerſa Hiſpania fuerat occupatum à Mauris, fuiſſe per Regem Iacobum illius nominis primum ereptum è manibus Sarracenorum, & infidelium, & in ſpecie locum, ſeu oppidum de Gandia, vt tradit Petr. Anto. Beuter. lib. 2. chronicor. Hiſpan.cap.41.& Bernard. Gomezius.lib.13.de reb.geſt.Iacobi Regis.

Et ijs ſtantibus,minus eſt dubitandũ de validitate donationis ipſius Regis,& de ipſius poteſtate donandi has decimas Archiepiſcopo,& Capitulo;quia li-
39 cet regulariter, vti laicus † nõ poſſet donare decimas ſpirituales. c. dudũ. de decimis:Tamen aliud eſt dicẽdum in iſtis ſibi donatis à Sede Apoſtolica,quas poſtea in bello acquiſiuit, & donare potuit,vt tradunt omnes in c. dudum, Innocen.in fin.& ibi Hoſtien.& Ioan. Andre. col.fin. Anto.de Butr.nu.15. & Abb. 11.Rebuf.in d.tract.de decimis,quæſt.7. num.13.verſ.vltimus caſus,Roder. Xuarez allegat.28.& de ſimili donatione Regis Caſtellæ facta Epiſcopo,fuit dictum in cauſa Caurien.iuriſdictionis, & in ſupradictis alijs cauſis Archiepiſcopi, & Capituli Valentin.coram R.P.D. Decano,& coram me.

Maximè,cũm donatio à Sede Apoſto-
40 lica fuerit facta Regi cum clauſula; *Dummodo cum neceſſariorum adminiſtratione diuina in dictis Eccleſijs miniſteria, vice à conuenientibus perſonis celebrare faciant*, quod oſtendit, datam fuiſſe Regi facultatem pro adminiſtratione cultus diuini donandi aliquam partem decimarum alia retenta, provt fecit in hoc caſu. D. Iacobus (qui liberauit) hoc eſt donauit Archiepiſcopo, & Capitulo pro dotatione Eccleſiæ Cathedralis Valentin. duas ex tribus partibus omnium decimarũ totius dioec. Valentin. retenta ſibi tertia, quã etiam in maiorem Eccleſiæ dignitatem voluit recognoſcere in feudum ab ipſa Eccleſia, vt tradit Petrus Bellud.in dict. tit.de decimis,numer.39. cum ſequentibus.

Mos eſt ab antiquiſsimo tempore in ſacra Rot.Roman.receptus in cauſis grauioribus determinandis, pro maiori litigantium ſatisfactione, eaſdem partes litigantes,& reſolutionibus ſemel factis non acquieſcentibus,iterum ſuper eiſdẽ denuo audire,atq; ſecundo eandem cauſam proponere,& quę denuo allegãtur, & producuntur ſtudioſius intueri; & ſi releuantia ſint à ſemel iam primo reſolutis recedere;ſin autẽ minus, in deciſis perſiſtere. Cum vero Eccleſia de Gandia pręinſertæ reſolutioni nõ aſſentiret, placuit dominis iudicibus illam ſecundò ſuper eandem audire,& iterum cauſam ſuper eiſdem; (vt vulgari fraſi dici ſolet)reproponere, qua propoſita, dicta Eccleſia multa denuo in ſuum fauorem, contra reſolutionem factam excitauit, & multa iam in prima poſitione allegata,& diſcuſſa iterum repetiuit.

Quibus tamen minime obſtantibus, Dñi Auditores ſteterunt in principio reſolutis,die Veneris 10. menſis Decẽbris eiuſdem anni 1599. prout ex ſubſequendis conſtabit.

Reſpectu autem Religioſorũ,† videli-
41 cet Dominicanorũ S. Hieron. & Ieſuit. prætendentium exẽptionem aſsolutione decimarũ, vigore ſuorum priuilegiorũ,quibus derogatur,in c.nuper. de decim:Iam bis fuit in Rota nemine contra dicente reſolutũ,iſtis Religioſis ſua priuilegia non ſuffragari,videlicet die 9. Iunij 1597.corã R.P.D.Pamphilio, in cauſa Valentin.decimarũ;& iterũ in eadem coram R.P.D.Seraphino Rotæ Decano die 5. Iulij 1598. Et ratio eſt,quia in priuilegijs iſtorum Religioſorum non fuit facta mentio iſtius donationis Regiæ, ſeu tituli ſpecialis, quo Epiſcopi, & capitula Eccleſiarum Hiſpaniæ poſsident decimas ex Regia donatione, ſeu titulo, & tamen de illis ſpecialem mentionem facere oportebat, Rodericus Xua-

Xuarez allegatione 28. quæ placuit Rotę; nec obſtat Caſſador. deciſione 1. de priuilegijs, quia fuit reſponſum, illam procedere reſpectu decimarum debitarum de iure cõmuni, ſecus autem eſſet reſpectu decimarum debitarum Epiſcopis & Capitulis Eccleſiarum, ex titulo ſpeciali, de quo in priuilegio Religioſorum non fuit facta mentio. Ocaſione ſupradictę competentię fuit quęſitum de ratione differentię, quare aliquãdo permititur Iudici layco cognoſcere de poſſeſſorio, & facto rerum ſpiritualium, vt in poſſeſſorio retinendæ in beneficijs, & aliquando non, vt in quaſi poſſeſione clericatus, & ſimiliter in materia decimarum, & ſimilibus conducentibus ad ſupradictam competentiam, & quia multa notatu digna fuerunt ibi dicta (aderãt enim Conſiliarij doctiſſimi, me dempto, ſcilicet Ludouicus Caſſanate, eminentiſſimus Aduocatus, & Dominicus Abẽgochea vir ſummę eruditionis, & doctrinę collega meus, & ſocius laborũ,) ideo inſerenda decreui ad inſtructionem iudicantium, cum ſit hęc materia fouea in quã multi alias docti, cadere ſolent. Eſt

42 igitur conſtituenda differentia † inter iura ſpiritualia, ſeu Eccleſiaſtica, quam etiam facit Nauar. in cap. nouit. 6. notabili. num. 44. de Indic. interrogans cauſam, quare de queſtione facti circa ordines, vtrum ſcilicet quis ſit ordinatus necne, non cognoſcit Secularis, nec etiam de quæſtione facti hęreſis, & tamen cognoſcit de quæſtione facti aliarum rerũ Eccleſiaſticarum, & ſpiritualium, an iuramentum interuenerit, cap. licet mulieres, de iure iurando in 6. Vtrum quis cõtraxerit matrimonium, nec ne; vt ex cõmuni reſoluit Barboſ. in l. Titia. num. 24 verſic. ſed his non obſtantibus, ſolut. matrimonio, & etiam cognoſcit de quæſtione facti vſurarum, compellendo vſurarium reſtituere, vbi partes fatentur actũ eſſe vſurarium, cap. per venerabilem, de vſuris, & etiam cognoſcit de quæſtione facti decimarum, ex Barboſ. vbi ſupra, ex communicationis, Iuriſpatronatus pręſentandi, eligendi, & ſimilium: nam aliquando cauſa ſpiritualis, de qua agitur eſt talis, quod in ea non ſufficit conſtare de facto, & quaſi poſſeſſione, ſed veritas & legitimatio tituli oſtendenda eſt, & tunc Secularis non cognoſcit, etiam de quęſtione facti, quia quæſtio facti, & quaſi poſſeſsio per ſe nihil facit ad effectum, de quo agitur, vnde fruſtra tractabitur per ſecularem, argumento, legis ad probationem. C. de probationibus, cap. dilecti filij, de exceptionibus, cap. ſi. de cauſa poſſeſſionis, & propriet, Bald. in authentica ei qui iuuat. num. 27. C. de bon. author. Iudicis poſſiden. Iaſſon. in l. quoties. num. 8. C. de Iudic. Barboſ. vbi ſup. num 27. cum ſequentibus: exemplũ

43 in cauſa † Clericatus, in qua ſi quis opponat ſe Clericum eſſe ad effectum, vt de eo ſolus Eccleſiaſticus cognoſcat, iuxta cap. Clerici, de Iudic. non ſufficit probare coram Eccleſiaſtico eſſe in quaſi poſſeſſione Clericatus, ſed debet probare ſe ritè, & recte fuiſſe ordinatum, Cano. legum 2. quęſt. 1. cap. cum adeo, de reſcriptis, cap. ex literis, de tranſactionibus, multi enim ſunt in quaſi poſſeſsione Clericatus, qui tamen Clerici non ſunt, neq. debent gaudere priuilegijs Clericorum cap. 1. de Clerico non ordina. miniſtran. Domin. Franc. & alij in cap. ſi Iudex laycus, de ſententia excommunicatio. in 6. Ratio eſt, quia hęc quaſi poſſeſsio habet admixtam cauſam proprietatis, Nos de Inhibitionibus, cap. 8. §. 3. num, 31. & 35. & ſic, propter hanc commixtionem dicitur res ſpiritualis, Pacian. conſil. 164. nu. 11. Fontanel. de pact. nupcial. clauſ. 4. gloſ. 13. 2. par. num. 38. Vbi declarat dict. cap. ſi Iudex laycus. Quod adeo verum eſt, vt licet laycus fuerit remiſſus ad Iudicem Eccleſiaſticum tanquam Clericus, nihilominus tenetur probare ſe ritè ordinatum, & ſic Clericum eſſe; Dominicus, & Francus in dict. cap. ſi Iudex laycus in ſi. vbi gloſ. pręſumptionem, & in vim iſtorum procedit tex. in dicto cap. ſi Iudex laycus, in prin. vbi quæſtio de mero fa-

44 cto, † an quis ſit Clericus debet diſcuti coram

coram Eccleſiaſtico,ſecundum commu
nem,Iul. Clar.in §.fin.quæſt.36.verſicul.
regulariter,& ſic Couar.practicarũ,cap.
35.& alij per Nos,d.§.3. num.12. tenent,
45 quod † laycus de nullo poſſeſſorio bene
ficij poſsit cognoſcere,quia poſſeſsio be
neficij ſine titulo non datur,gloſ.in Cle
mentina vnica de cauſa poſſeſsionis , &
proprietatis,Pacian.vbi ſupra, num.111.
46 quod modificatur† procedere, quando
verus titulus eſſet neceſſarius,veluti in
petitorio beneficij,& poſſeſſorio adipiſ-
cendæ; ſecus autem quando ſufficeret
coloratus,vt in interdicto retinendæ,de
quo ſtatim dicam : alia exempla, in qui-
bus quaſi poſſeſsio non ſufficit , & eſt
neceſſe veritatem tituli oſtendere quo
ad effectum,de quo agitur, vt ſic Secu-
laris de eis non cognoſcat,vide per Ro-
tam,deciſ.8.num.2. de cauſ.poſſeſsio, &
propriet. in antiquis, & deciſ.7. num.3.
de teſtam.in antiquis,& deciſ.2. de pro-
bat. in collectis per Viſnegr. & ad hunc
effectum cognoſcendi de perſona Cle-
rici , vel remittendi eum , à pari proce-
dunt eſſe Clericum , vel Beneſficiatum
Gramatic.deciſ.81.in fin.Barboſ.in l.Ti-
tia.num.31.ſolut.matrimo. Aliud exem-
47 plum , in quo † de quæſtione facti non
cognoſcit Secularis eſt in crimine hęre-
ſis,in quo nec de iure, nec de facto cog-
noſcit Iudex Secularis,ad finem iudican
di, Barboſ.num.37.vbi ſupra, cap.vt In-
quiſitionis.§.prohibemus de hæreticis
in 6. quia quęſtio facti non eſt ſeparabi-
lis à quęſtione iuris,ſi tractatur de puniẽ
do hęreticum , quia non ſufficit dixiſſe
verba hæreticalia,niſi ſcienter , & cum
pertinacia dicantur,vt ibi,Fontanel.vbi
ſupra,clauſ.4.gloſ.13.p.2.num.41. Hære
48 ticus namq; † formalis nullus eſſe poteſt
niſi qui mente ſeu animo pertinaciter
affirmat aliquid contra fidem,Doctores
in cap.dubius, cap. firmiſsimè de hære-
tic.Paramo.de origine Inquiſitio.quæ-
ſtio.10. num.64. can.qui in Eccleſia 24.
quæſt.3.cap.ad abolendam.§.1. de hære-
tic.cap.excommunicamus 1. §.adijcim⁹
verſic.ſiqui.verb.ex eis,eod titulo,& ſic
requiritur diſſenſus à fide, qui eſt actus
intellectus,nam ſi non animo,& intelle-
ctu quis diſcedat,& pertinaciter,ſed tan
tum erroneè, vel practicè, ſeu materia-
liter,non erit hæreticus,Paramus vbi ſu
pra num.8.& 69. cum ſequẽtibus , ſecus
49 autem(redeundo ad caſum) erit, † ſi ad
alium finem,veluti capiendi tantum ne
perturbetur republica , quia tunc quæ-
ſtio facti ſola operatur, & eſt ſeparabilis
à quęſtione Iuris,Barboſ.latius vbi ſupr.
procedunt etiam ſupradicta in quolibet
poſſeſſorio rei ſpiritualis,in quo eſſet tra
ctãdum per neceſſe de vero titulo , nam
propter illam connexionem non poſſet
Iudex Secularis cognoſcere de quęſtio-
ne facti inſeparabilis tunc a quæſtione
50 iuris.Aliquando vero cauſa ſpiritualis †
eſt talis, quod ſufficit conſtare de facto,
vel quaſi poſſeſsione iuris , nec requiri-
tur veritas tituli,& tũc Secularis Iudex
de cauſa facti cognoſcit ,ita Doctores ſu
pra citati,in caſu contrario allegat mul-
tos, Fontanel.vbi ſupra,num.25.quia ta-
lis cauſa non eſt ſpiritualis,Barboſ.num.
28. & 30. etiam ſi in ſententia facti faciat
mẽtionem de legitimitate tituli per mo
dum cauſæ incidenter, vt ſupra dixi , &
ſic cognoſcit Iudex Secularis de quęſtio
ne facti in cauſa matrimonij, iuris iuran
di, decimarum, & in excommunicatio-
ne,cap.decernimus,de ſententia excom
municationis in 6. vbi ſolum quęritur in
facto, an contra aliquem ſit prolata ſen-
tentia excommunicationis, vt excluda-
tur à iudicio : ita Fontanella, dict.clauſ.
4.gloſ.13.2.par. num.28. cap. ſignificauit
51 de teſtibus,vbi de quæſtione facti † Iuris
patronatus agit laycus Iudex;Fontanel.
num.29. & de poſſeſſorio Iuriſpatrona-
tus,preſentandi,eligendi,& ſimilibus,in
his enim cauſis ſpiritualibus,& Eccleſia
ſticis ſufficit de ſolo facto conſtare, ſiue
de quaſi poſſeſsione, nec requiritur veri
52 tas tituli,Barboſ.num.28. Vnde Iudex †
Secularis cognoſcet de quęſtione facti
in matrimonio,veluti an matrimonium
fuerit de facto contractum, vel non, vel
an quis natus ſit ex tali matrimonio ſe-
cundum

Digitized by Google

cundum Bart. in l. Titia. num. 6. ſolut. matrimonio, & etiam quando ſolum dubitatur, vtrum matrimonium ſit contractũ in facie Eccleſię, vel clandeſtinè, vt ſic conſtituatur, vtrum filius cẽſeri debeat legitimus propter ignorantiam parentum, vel vnius ex illis, capit. ex thenore qui filij ſint legitimi, & ſic ex matrimonio putatiuo, & non dubitant partes de valore matrimonij, tunc de hac cauſa, quia ſolius facti eſt, cognoſcit Iudex Secularis, & facta pronuntiatione ſuper facto proles erit legitima, vel non, ex diſpoſitione iuris, cap. cum Inhibitio. §. 1. de Clandeſtina deſponſatione, cap. 2. cap. peruenit qui filij ſint legitimi, & ſic in his caſibus coguoſcit laycus, Bart. in l. Titia. num. 6. Alex. 7. vbi de communi, Barboſ. num. 22. verſic. 2. concl. & nu. 24. vbi alij, Abbas in cap. cum ſit, num. 17. de foro competenti, Gouar. de Sponſ. 2. par. cap. 8. §. 12. num. 3. Eſt enim hæc cognitio omnino ſeparata à cognitione cauſę ſpiritualis, & pronũtiabit Iudex per modum cauſæ ſuper legitimitate, Fontanella vbi ſupra, num. 30. & 31.

53 Et ſic quando † agitur de Clericatu ad ſolum finem remitendi: quia tunc ſufficit poſſeſſio, & factum; ideo tunc cognoſcit iudex laicus, & ſe informat ad eũ finem, & conſtito de quaſi poſſeſsione Clericatus per titulũ, vel alias, remittit reum, (in poſſeſſorio autem Clericatus ad finẽ cognoſcendi de Clericatu, quia requiritur veritas tituli, ideo ſola Eccleſia cognoſcit) & idem eſt in facto deci-

54 marum, † & beneficij, quando ſcilicet ad hoc ſufficit quaſi poſſeſsio, iuxta Rot. deciſ. 8. de cauſ. poſſ. & pro. in antiq. nam cognoſcit laicus: quia licet in beneficialibus, debeat conſtare de colore tituli: gloſ. fin. in Clem. 1. de cauſ. poſſ. & pro. tamen hæc cognitio diuerſa eſt á validitate, & veritate tituli; quia licet cognoſcat laicus de titulo colorato, poſtea debet pronunciari de veritate tituli, cap. cum noſtris, de conceſ. pręben. Nauar. in cap. cum contingat. 1. remed. pag. 145. de reſcrip. Barboſ. vbi ſupr. numer. 31. ac vbi in decimis, & beneficio non ſufficeret quaſi poſſeſsio, ſed requireretur veritas tituli, tunc procederet opinio Couar. vt nec de poſſeſſorio aliquo cognoſceret laicus, veluti in poſſeſſorio adipiſcend. in quo bene procedit eius opinio, & ſic queſtio, vtrum debeatur decima, eſt queſtio iuris, & á ſolo Eccleſiaſtico terminãda, licet in Hiſpania ſe intromittant iudices ſeculares, quando decimæ inſolitæ petuntur, ſecundum Couar. pract. queſt. 17. num. 8. Vaſqui. contro. illuſt. cap. 89. Gurier. ad ll. Regni 1. par. quæſt. 14. nu. 5. Couar. pract. quæſt. 35. num. 1. verſ. quarto hæc enim praxis eſt iniuſta, Feder. cõſil. 245. Barboſ. in l. Titia, numer. 48. vbi Rom. num. 6. ſolut. matrim. Iaſſ. conſ. 93. num. 1. & licet hanc praxim iuſtificent

55 per viam violentiæ: quia poteſt † laicus ſe præſcriptione eximere à ſolutione decimarum, cap. in aliquibus, vbi gloſ. de decim. illud tamen debet intelligi extraiudicialiter, non vero cognoſcendo, vt ſupra dixi; in alijs autem poſſeſſorijs retin. & recuper. cum ſufficiat titulus coloratus, ideo cognoſcet laicus, niſi eſſet agendum de proprietate beneficij, quia tunc laicus non cognoſcit; eodem modo in quæſtione decimarum ſi tantum agatur, vtrum decima fuerit ſoluta, vel nõ; vel iniuſte occupata, vel tantum agatur de fructibus, cum ſit queſtio facti, cognoſcit laicus, & etiã Eccleſiaſticus, Barboſ. in d. l. Titia num. 48. idem ſi decima eſſet facta temporalis donatione Papæ ſimpliciter in vtrumque dominium directum, & vtile; quo caſu, tanquam de re temporali ſolus laicus cognoſcit, ſiue ſit quæſtio iuris, ſiue facti, Barboſ. cum multis num. 42. Couar. pract. queſt. c. 35. n. 2. verſ. tertio, Laſſarte de decim. vend. cap. 19. num. 30. Ita in Cathalonia, & Valentia decimas prophanas, & temporales de patrimonio Regio eſſe, refert Fõtanel. vbi ſup. num. 58. & Michael Ferres Dertuſenſis in ſuis obſer. 3. par. cap. 178. verſ. pro materia. Secus ſi eſſet data in feudum, vel emphiteoſim, Barboſ. à num. 39. 42. & 43. propter connexionem

vtilis

vtilis com directo,Riminald.conſ. 344.
num.9.in 2.Caualcan. deciſ. 22. num.17.
Alexan.conſ.79.nu.1. lib.1. Bolog.in ad-
dit.ad Anna.conſ.84.num.7. Barboſ.nu.
44.Rippa in cap.2.in fine.de iudic. Rot.
deciſ.2.de decim.in antiq.& deciſ. 2. de
iudi.in nouis,c.fin. vbi Monach. & Go-
mez.nu.14.de iudi.in 6. Si vero ſola im
memoriali quis poſsideret decimas, tũc
præſumitur eas habere in feudum, ante
Concil. Lateran.Conarr. & alij allegati
per Barboſ.num. 44. & ſic propter con-
nexionem vtilis cum directo , erit ſpiri-
tualis,vt ibi:niſi dixeris non præſumi in
feudum datas: quia nunquam fuerit ſo-
lutum,& libere permutatum,& vendũ-
tur à poſsidentibus: quo caſu in ſimpli-
cem donationem cenſentur conceſſę,
Barboſ. num. 45. ſic defendens Couarr.
Quod poſſet ſuſtineri, ſi cum immemo-
riali concurreret fama priuilegij, vt inf.
num.41.

56 Simili modo cognoſcit Iudex ſecula-
ris de quæſtione facti vſurę,veluti,quã-
do ſolum dubitatur,an talis celebraue-
rit talem contractum,& tota quęſtio eſt
circa illud factum,& non dubitant par-
tes,quod ſi ſic eſſet celebratus,foret vſu
rarius;tunc ad cognitionem , & iudiciũ
facti non eſt neceſſe examinare ius. Ita
Bart.in l. Titia,num.8.Roman.numer.7.
Fontanel.de pact.dotal.clauſ.4. gloſ.13.
par.2.nu.50.vbi alij,idem Bart.in l. quo-
ties.C.de iudi.Federic.de Senis conſ.96.
Couar.de ſponſ.2.par.cap.8.§.vltim.nu.
4.& 5.Clarus §.fin.quæſt.2.num.37.Gu-
tier.de iur.confir.1.par. cap.2. numer.55.
probatur in cap.poſt miſerabilẽ,de vſur.
Roland.conſ.75.num.36.in 1.Barboſ.nu.
53.verſ.ſed non eſt recedendum , vbi de
magis communi ; ita vt talis quęſtio ſit
mixti fori,& poteſt actor coram ſecula-
ri, vel Eccleſiaſt. agere,cap.ad noſtrã.2.
de iure iuran.Abb.Felin.in cap. cum ſit
generale,de for.compet. Alciat. in cap.
1.num.54.de offic.ordin. Paul. conſ.109.
num 2. in 2. & tunc ſecularis cognoſcẽs
ſuper facto declarat cõtractum eſſe vſu-
rarium;non principaliter, ſed per modũ
cauſæ, Nauarr.in cap.cum contingat. 2.
remed.de reſcrip. Bald.in in Authen.ad
hæc,num.2. C. de lati. liber. tol. quia id
ſit declarando , quod à iure canon. eſt
deciſum, & expreſſum per modum de-
clarationis,quæ nunquam eſt prohibita
iudici ſeculari.Domin.in.cap.vnic.nu.5.
in fine, de iure patron. in 6. Decius 127.
Aufrer.de poteſt.Eccleſ.4.reg. fallen.21
Belluga rubr.11.§.de vſur. num.19. pag.
54.Peguer.deciſ.30.num.23.&tunc ſecu
laris dicitur exequutor iuris Canonici,
non determinator,in ſimili Caſtr.de hæ
reſ.lib.1.cap.7.reg.21.Gutier.de iur.con
fir.1.par.cap.2.num.27. & hoc modo de-
clarat ſecularis, quem eſſe periurum ; ſi
id ſit in iure clarum;ſecus ſi dubium.Ro
man.ſingul.420.Felin.in cap.cum ſit, de
foro comp. not.7. Alexan ad Bart. in l.
de periurio,de crimin.ſtellio.imo ſuper
quæſtione facti non poteſt Eccleſia inhi
bere iudici ſeculari,ne cognoſcat. Cag-
nol.in l.2.num.62.C. de pact. inter emp.
& vend. rationem tradit Hippolit. ſing.
490.(An poſsit Eccleſia inhibere ſecula
ri,poſtquam ſententiam tulit ſuper con
tractu,ne eam exequatur , vel aliud in-
ſtrumentum guarentigiũ ? dic quod nõ
de iure: Barbo.n.54.vbi bene.)De quęſ.
autem iuris non cognoſcit laicus, vt ali-
bi dicam cito;modo redeundo ad propo
ſitum de quo agebamus ſup.num.15.ha-
bes reſolutum, quando iudex ſecularis
57 poſsit cognoſcere†de quaſi poſſeſsione,
ſeu facto rerum ſpiritualium; nam ſi illa
cognitio eſt ſeparata à quæſtione iuris,
ita quod ſine examine iuris ſufficiat quę
ſtio facti ad rem,de qua agitur, tunc ſe-
cularis cognoſcit, vt in caſibus ſup. dict.
Secus alias,vt in facto hæreſis, Clericat⁹.
& petitorio rerum ſpiritualium, & poſ-
ſeſſorio adipiſcẽdę,vt ſup. Vnde de poſ-
ſeſſorio beneficij , vbi coloratus titulus
ſufficiat , vt in interd. recuperãdę, reti-
nend.cognoſcet laicus,& de facto vſura
rum,decimarum,iuris iurandi , excom-
munic. iuris patronatus, eligẽdi, pręſen-
tandi;verum hoc ſi agatur cõtra laicum,
ſecus contra Clericum,Fontanel.nu.26.

quia

quia licet illa cauſa ratione rei ſit temporalis, tamen ratione perſonæ eſt Eccleſiaſtica, vt dixi ſupra late. Patet igitur quando de quæſt. facti, ſeu poſſeſſorijs rei ſpiritualis cognoſcit iudex laicus inter laicos.

58 Quinimo à fortiori in caſibus, vbi de titulo rei ſpiritualis per viam incidentiæ ſe offert quæſtio, licet regulariter nõ cognoſcat laicus, vt ſupra late dixi, tamen quãdo de titulo euidenter conſtat, veluti ex cõfeſſione aduerſarij, vel aliàs notoriè ex actis reſultaret; tunc non impeditur iudex laicus, de quaſi poſſeſſione cognoſcere, idquè nõ ex priuilegio, ſed in vim iuris communis, Fontanella numer. 43. & 44. Et hoc ſine dubio eſt, quia cum conſtet de titulo, & iure à notorio per confeſsionem partiũ, vel aliàs, tunc poteſt ſecularis pronuntiare ſuper tali iure legitimitatis, vel alterius rei ſpiritualis; quia hoc fit per modum cauſæ, & valebit pronuntiatio iſta, Speculator, Bald. & alij multi allegati per Barboſ. in dict. l. Titia, num. 52. Ancharr. in Clem. diſpendioſam num. 8. de vſur. vbi ita ſuper quæſtione iuris vſuræ reſoluit, cum alijs Bald. etiam in Authen. ad hæc, nu. 2. C. de Latina libertate tollenda, Capicius deciſ. 7. nu. 4. Gutierrez canonicarum, cap. 34. num. 47. Barboſ. vbi ſupra, num. 23. verſ. Item quamuis, vbi quan-
59 do † partes ſunt concordes circa ius, & tantum dubitatur circa factum, eſt mera quæſtio facti abſtracta ab omni ſpiritualitate, ſecundum Bart. vbi ſupra, nu. 6. Paul. conſ. 109. numer. 2. lib. 2. Barboſ. vbi ſupra, num. 23. & 34. vbi pulchre in
60 ſimili materia, dicens, quod quando † in cauſam incidit quęſtio rei ſpiritualis, de qua poteſt conſtare ſummarie ſine diſcuſsione, veluti per notorium, tunc ſecularis cognoſcit, & pronuntiat per modum cauſæ, Bald. in l. 1. in fin. C. de ſentent. quę ſine certa quantitate proferuntur, & in l. vnica, num. 37. in fin. C. de cõfeſſ. Alexand. in l. Titia, num. 8. ſolut. matrim. & tunc de hac quęſtione cognoſcit iudex laicus, Bald. in conſ. 275. in fin. lib. 2. Corneus 227. numer. 6. lib. 3. & de hac quęſtione cognoſcit tunc laicus; quia cum non diſputetur de titulo matrimonij, vel rei ſpiritualis; ex quo quæſtio iuris deciſa eſt partium cõfeſsione, vel alio notorio valebit pronuntiatio ſuper tali iure, quantumcunquè de eo fiat mentio per modum cauſæ: vide Bellugam in ſpeculo, rubr. 11. §. de vſur. à nu. 10. Albertin. in aſſertionibus Catholicis, quęſt. 25. num. 35. Vincentius de Franchis deciſ. 36. & hoc modo cognoſcit laicus, vtrum iuramentum fuerit interpoſitum tantum, non ſe intromittendo de validitate illius: cap. licet mulieres, de iure iurando in 6. & etiã compellit vſurarium reſtituere vſuras, vbi partes fatẽtur eſſe vſuram, cap. per venerabilem, de vſur. vbi igitur notoriè conſtat de titulo, cognoſcit laicus per modum cauſæ incidenter, Barboſ. num. 23. & 24. quia quando de cauſa incidenti Eccleſiaſtica ſecularis non cognoſcit via ordinaria, ſed ſummariè, veluti, quia conſtat notoriè confeſsione partis, vel alias poteſt ſuper ea pronuntiare per modum cauſæ non principaliter, Nauar. in capit. cum contingat. 1. remedio, pag. 149. Barboſ. num. 30. extra caſum autem notorię cognitionis diſtinguendum eſt, vt ſupra; data tamen notorietate cognoſcit laicus per modum cauſæ.

Ratio autem quare, vbi agitur de facto, ſeu quaſi poſſeſsione rei ſpiritualis, & nõ requiritur veritas tituli, poteſt tali caſu cognoſcere ſecularis, veluti quãdo eſt quæſtio, an decimæ ſolutæ ſint, necne, vel iniuſtè occupatæ, vel agatur tantum de fructibus, ea eſt ratio; quia cognitio ſuper facto omnino ſeparata eſt à cognitione cauſæ ſpiritualis, & ſic ſecularis contra laicũ de ea cognoſcet. Abb. in cap. cum ſit, num. 17. de foro competẽti, & ibi Felin. num. 1. Couar. de ſponſal. 2. par. cap. 8. §. 12. num. 3. Gutier. 3. par. ad ll. Regni, quęſt. 26. num. 2. Aufrer de poteſtate ſeculari ſuper Eccleſiaſt. regul. 4. fallent. 8. num. 12. Barboſ. in l. Titia, n. 22. verſ. 2. conclu. & hoc caſu, vbi ſola quaſi poſſeſ-

poſſeſsio ſufficit,non ſolum cognoſcit ſecularis,Barboſ.num.29. ſed etiam compellit Clericum,ſi eſt quæſtio de Clericatu, vt doceat de illo, alias procedet vltra, vt ibi num. 20. & eſt communis, & vera opinio iſta, & ſic hæc quęſtio à laico diffiniri poteſt, ſecundum DD. ſupradictos, & in hac quæſtione facti non tantum laicus cognoſcit, vt ſupra, ſed etiam Eccleſiaſticus, & ſic eſt mixti fori, & locus pręuentioni; ita Barboſ. vbi ſupra,num.48. vbi allegat multos, & idem, vt ibi,quãdo de fructibus agitur, nam & erit mixti fori, etiam ſi Clericus agat contra laicum, in quęſtione facti; quod ſi agatur de iure decimarum, & earum exemptione in vim priuilegij, ſola Eccleſia cognoſcit, Couar. practic. 35.num. 2. dicens communem Gutierrez practicarum lib.3. quæſt. 26. num.1. & 2. Quod ſi decimæ ſint translatę in laicum à Romano Pontifice,vel habente poteſtatem, tunc ſiue de iure, ſiue de facto agatur, ſolus laicus iudex cognoſcit priuatiuè, Couar.vbi ſupra,verſ. 3. dicens, ita in Galliia practicari, ſequitur Ioan.Rupelanus lib.1.forenſium inſtitutionum, cap. 15. licet ſint translatæ cum onere dotandi Eccleſias, vt ibi Couar.conductores tamen,& emptores decimarum non coram Eccleſiaſtico, ſed coram laico conueniri debent, Couar. vbi ſupra, verſ. 5. &c. Niſi ſe ſummiſſerint in contractu iuriſdictioni Eccleſiaſticæ, idquè, ſiue conueniantur à Clericis locantibus, vt tenet Couar. quia tũc non agitur de recuperandis decimis ab his, qui eas tenentur ſoluere, ſed de exigendo pretio, ſiue inter laicos agatur; quia ſcilicet ſint laici, tam qui exigunt, quam hi, à quibus exiguntur fructus,Azebed. lib.1.tit.5. l.1.num.4.verſ. & ſic quantum, ſequitur Gutierrez practicarum lib.3.quæſt.26. numer.11. Hæc fuerunt dicta in ſupradicta competentia per dominos illos doctiſsimos conſiliarios, & per Dominum Cancellarium doctiſsimum virum, ac ſanctiſsimi Prætorij contra hæreticam prauitatem conſultorem digniſsimum,à 26.annis vſque, ſecundum quæ fere omnes competentię metiri ac decidi poterunt. Nam cum in ſupradicta competentia primitiæ translatę reperiantur ad poſſe vniuerſitatum,merito illarum reſpectu pro iudice ſeculari priuatiuè iudicatum fuit.

DECISIO CLXIII.

De iure impetrandi ceſſionem.

QVando onus luendi rem hypothecatam, & poſſeſſam, incumbit poſſeſſori; non habet ius petendi ceßionem, rationem vide. num.1. & 2.

In hypothecis non poſſumus experiri cõtra alia bona, quàm ea, quæ in hypotheca continentur. num.3.

Creditor ſi ſuccedat in re ſibi debita, confundit actionem. num.4.

IN proceſſu Martini Ortiz ſuper apprehenſione in curia Iuſtitiæ Aragon.die decimo nono Decembris,milleſimo ſexcenteſimo tertio, Don Petrus de Luna, & domina Agnes de Mendoça coniuges fecerunt pactum in Capitulo matrimoniali, quod debita conſtante matrimonio contracta ſoluerentur ex bonis acquiſitis conſtante matrimonio: Et cum domus principalis acquiſita, conſtante matrimonio, ſita en el coſſo, eſſet empta conſtante matrimonio; euenit,quod Comes inſtituit Comitiſſam in ſuis bonis: & ſic Comitiſſa habebat dimidiam domorum iu re proprio, aliam dimidiam, vt hæres; Poſtea apprehenſis domibus ſe oppoſuerunt creditores Comitatus, ratione creditorum conſtante matrimonio factorum,&fuit eis recepta propoſitio.Poſtea D.Ag-

D. Agnes de Mendoça, ſeu ſui hæredes, quibus ſimiliter iure dominij fuit recepta propoſitio; quia poſſidebant, ſoluerunt creditoribus ſuum creditum, & petebant ab eis ceſsionem iurium, & creditorum. Fuit dictum, quod benè poterant ſoluere, & ſic liberare domos ab onere hypothecæ; non tamen poterant petere ceſsionem iurium, & actionum; quia ex quo ipſa Comitiſſa tenebatur ſoluere debitum pro dimidia, vt hæres Comitis, aliam dimidiam iure proprio, & ſic onus luendi ad eam ſpectabat: ideo non poterat petere ceſsionem. Neguſan. de pignor. 3. membro. 5. partis, num. 27. & 43. vbi † quando onus
1 luẽdi rem hypothecatam, & poſſeſſam, incumbit poſſeſſori, non habet ius pe-
2 tendi ceſsionem: quia † debitor offerens, & ſoluens creditori ſuo, licet cum hoc liberet hypothecam, non tamen poteſt eum cogere ad cedendum: vbi allegat alios, Neguſan. Bald. in l. ſi res obligata, notab. 5. num. 4. de legat. 1. Deinde, quia ex quo Comitiſſa conſenſit, quod debita ſoluerentur ex bonis, & aqueſtibus, vt erat domus apprehenſa, quando concedamus ceſsionem ei fieri
3 debere, de nihilo ſeruiret: quia † non poſſet experiri contra alia bona Comimitis, ſed contra domos per eam poſſeſ-
4 ſas; & ſic † haberet recurſum contra ſe ipſam; & cum eſſent actiones perſonales, confuſa eſſet actio. per notata ſup. in deciſione præcedenti.

DECISIO C.LXIII.

Quando ſententia lata contra principalem noceat ſecundario intereſſatis.

SVMMARIVM.

Sententia lata cum principaliter intereſſato, an præiudicet, omnino ſecundario intereſſato, non citato; an verò iſta talis poſſit agere contra ſententiam, & docere de contrario, quia non fuit citatus: traditur circa hoc decretum Curiæ Iuſtitiæ Aragonum. num. 1.

Citari non debent ſecundario intereſſati, vt actus valeat, & ille, ad quos ius defenſionis ſecundario intereſt. num. 2.

Legatarij, & fideicommiſſarij non ſunt citandi, quando agitur iudicium contra hęredem, licet poſſint ipſi comparere, & adeſſe actui; ac etiam appellare. numer. 3.

Citatio fideicommiſſarij non eſt neceſſaria, quando ſententia fertur contra inſtitutum, nec ſubſtituti, quando agitur cum hærede. num. 4.

Ius defenſionis principaliter nõ ſpectat ad legatarios, fideicommiſſarios, nec ſubſtitutos, nec præiudicium principaliter contra eos infertur, licet inferatur ſecundario & minus principaliter, & ſic non ſunt citandi ad validitatem actus, quando agitur cum hærede. num. 5.

Intereſſati ſecundario ſi non citentur, non præiudicat eis actus, vel ſententia inter alios acta, ex Bart. num. 6.

Quod verum videtur abſq; dubio in contractibus, vt num. 7.

Actus factus, vel ſententia lata, cum eo, vel contra eum, cuius principaliter intereſt, abſque citatione, ſecundario intereſſati, & minus principaliter, valet, & tenet, reſpectu principalis intereſſati, & citati, ſed non inde pręiudicabuntur totaliter, ſecundario, & minus principaliter intereſſati, & quibus ex poſt facto, in conſequentiam pręiudicium reſultare poteſt. numer. 8.

Pro-

Prohibitus alienare in fauorem Titij, vel familiæ, ſi patiatur rem prohibitam alienari, aut vindicari, per aliquẽ, valebit ſententia ſuper eo actu facta, reſpectu prohibiti, licet Titius, vel familia, ſecundario intereſſati non citentur, tamen eis ex hoc nullum præiudicium irrogabitur. numer. 9.

Quod verum eſt, ad hoc, vt non audiantur, nam audientur, de nouo contrarium probaturi. num. 10.

Sententia lata cum principaliter intereſſato, abſque citatione ſecundaria intereſſati, valet, & tenet, quantum ad validitatem ſententiæ, ſed an talis ſententia præiudicet alijs ſecundario intereſſatis, non citatis? licet aliqui dixerint, quod non, contrarium reſoluit Phanutius. à numer. 11. & 25.

Declara tamen, vt num. 12.

Sententiam non impedire eum qui non fuit ad eam citatus, & in conſequentiam ex ea ſententia damnum tenet, ducere de eius iniuſtitia, & contra eam probare, ſin minus ei ſtandum eſt. num. 13.

Sententia lata contra poſſeſſorem maioratus, vel inſtitutum, ſeu grauatum de re reſtituenda, præiudicat ſucceſſori legatario, ſubſtituto, & alijs, niſi fraus, & dolus detegatur. num. 14.

Sententia, quando concernit publicam vtilitatem, non ſolum facit fidem contra ſecundario intereſſatum, ſed etiam exequetur contra eum, ſine nouo proceſſu. numer. 15.

IN proceſſu Petri Frances ſuper
iuris firma, anno 1593. in curia
1 Iuſt. Aragon. Fuit dubitatum
an ſententia lata cum principaliter intereſſato præiudicet omnino ſecundario intereſſato, non citato; an vero poſſit iſte talis agere, & docere de contrario contra ſententiam, ex quo non fuit citatus, nec auditus. Et fuit reſolutum, quod licet præiudicet & faciat fidem; tamen poteſt non citatus docere de contrario contra ſententiam.

Ad reſolutionẽ hui⁹ dubij præmittẽdo
2 ſciendum eſt: quod † ad validitatẽ actus,
non debent citari illi, ad quos expectat
ius defenſionis ſecundario, & non principaliter, gloſ. ſingular. approbata per DD. in l. de vno quoq; de re iudic. licet ſecundario ex illo actu lædi, & præiudicari poſſint, cõmunis opinio relata per Iaſ. in l. filius familias, §. diui, num. 92. de legat. 1. de qua late Marant. in ſpecu. iudiciorum. par. 6. verb. recte concipiatur citatio, num. 2. & num. 29. Hinc eſt,
3 † quod quando iudicium agitur contra
hæredem, legatarij, & fideicommiſſarij non ſunt citandi, licet poſſint ipſi, ſi velint, comparere, & ad eſſe actui, ac etiam appellare, l. qui de inofficioſo, l. ſi ſuſpecta, ff. de inofficioſ. teſtam. iuncta l. ſi ſuperatus, vbi etiam gloſ. ff. de pignor Rippa in d. §. diui. nu. 60. Anton. Theſaurus deciſ. 194. nu. 5. Anto. Gom. in l. 40. Tauri num. 73. Sic etiam quando † ſentẽtia
4 fertur contra inſtitutum, non eſt neceſſe citari fideicõmiſſarium, l. ſi patrẽ, §. fin. ff ad Trebel. ſic quando iudicium agitur cum hærede, ſubſtitutus non eſt citandus de neceſſitate, l. ex contractu, ff. de re iudic. quæ vera ſunt ex eo, quia in his caſibus † ius defenſionis non expe
5 ctat principaliter ad legatarios, fideicõmiſſarios, & ſubſtitutos, nec principaliter præiudicium contra eos infertur. licet ſecundario, & minus principaliter, & in conſequẽtiam præiudicari poſſint, & ideo de neceſſitate non ſunt citandi ad validitatem actus; iuxt. dict. l. de vno quoque, & hæc eſt cõmunis opinio, Iaſ. vbi ſup. per DD. ibi, ita Angel. Imol. Cuman. & alij ibi per eum relati, & Alex. Ripppa in d. §. diui, num. 60. ita gloſ. marginaria ad Bart. in d. §. diui, nu. 9. verb. citatus, vbi refert iſtos pro communi opinione

nione, & hoc etiam voluit, vel ſaltem contrarium noluit Bart.ibi,vt dicit Iaſſ. qui eum declarat ibidem num. 93. licet Bart.ibi reprobetur communiter, quaſi contrarium exiſtimauerit, qui, vt dicit Iaſſ. non dixit contrarium, ſolum namquè voluit Bart. quod † ſi non citentur
6 illi,quorum ſecundario intereſt, quales ſunt ſupradicti,non fiet eis prçiudicium exactu,ſeu ſententia inter alios lata; & hoc voluit Bart.dicens, quod non fit eis præiudicum, ita Alexand. in dict. l. de vnoquoquè,fallen. vlti.& conſ. 83.vol.3. incipienti. In cauſa quæ vertitur,ita Iaſſ. tenet,& alij per eum relati d. numer.93. Theſaurus d.deciſio 19.num.5. Quod vi
7 detur verum in contractibus abſquè dubio.l.ſçpe,ff.de re iudicat.l.in concedendo,ff.de aqua pluuial.arcen Phanutius, infra numero. 25. vbi declarat. Communis autem opinio ſupradicta de hoc non loquitur, an fiat præiudicium illis, quorum ſecundario intereſt,ſi non citẽtur, an vero non fiat præiudicium; ſed
8 ſolum vult, quod † actus ille factus cũ eo, vel contra eum, cuius principaliter intereſt, (abſquè citatione illius, cuius ſecundario intereſt, & minus principaliter, & cui in conſequentiam prçiudicium generatur) valet, & tenet; quod verum eſt, & ſententia valebit, licet illi alij non citentur, nam valebit reſpectu illius, cuius principaliter intereſt, & qui citatus fuit, ſed non inde præiudicabuntur totaliter (vt infra dicitur) illi non citati,quorum intereſt ſecundario, & minus principaliter, & ex poſt facto, & quibus in conſequẽtiam reſultare po-
9 teſt prçiudicium, & ita † ſi prohibitus alienare in fauorem Titij, vel familiæ, patiatur rẽ prohibitam alienari,vel vendicari per aliquem, valebit ſententia ſuper eo actu facta reſpectu ipſius prohibiti,licet Titius,vel familia,quorum intereſt,ex poſt facto,& ſecundario, & quibus ſecundario præiudicari poteſt, non citentur, verùm tamen eis nullum præiudicium ex hoc irrogabitur,vt not. ipſe Bart.dict.nu.9. Iaſſ.vbi ſupra, quod

10 verum eſt, ad hoc † vt non audiantur, nam audientur de nouo cõtrarium probaturi,vt infra ſequitur. Verum Phanu. de inuent. 5.par. à num. 23. longa diſpu-
11 tatione, & multum bene reſoluit,† ſententiam cum principaliter intereſſato latam valere ſine citatione ſecundario intereſſatorum, quantum ad validitatem ſententiæ, & actus; quæ ſententia communis omnium eſt,vt per eum; ſed an talis ſententia præiudicet alijs intereſſatis, in conſequentiã, licet aliqui dixerint, quod non, tamen cum communi reſoluit, quod præiudicat talis ſententia, à num. 25. licet non çqualiter, quod tamen declara ſic,quod ſi ſentẽtia cum
12 principaliter intereſſato lata reſpiciat cauſam priuatorũ, & ius priuatum,cauſabit præiudicium, quantum ad probationem,& liquidationem factam,cauſabit, in quam prçiudicium ſecundario intereſſatis, licet non citatis, nec vocatis; non autem illa ſententia exequçtur contra illos, ſed opus erit de nouo citare, & illa prima probatio faciet fidem contra citatum; niſi doceat de contrario, num.28.& 30.in fin. vbi dicit per hanc †
13 ſententiam non impediri eum, qui non fuit ad eam citatus,& in conſequentiam ex ea ſententia damnum tenet, docere de eius iniuſtitia, & contra eam probare; ſin minus ei ſtandum eſt, vt ibi plures:& ita intelligendi ſunt Couar.& Iaſ. contrarium aſſerentes, & alij relati per Molin. de primog.lib.4.cap.8.num.2. & Couar.practic. quæſt. q.13. num.5. verſ. tertio,&c.& Gom.dict.l.4.Taur. nu.73.
14 vt ſcilicet † ſententia lata contra poſſeſſorem maioratus,vel inſtitutum,ſeu grauatum de re reſtituenda prçiudicet ſucceſſori,legatario,ſubſtituto,& alijs, niſi
15 fraus,& dolus detegeretur; ſi vero † illa prima ſententia concernit publicam vtilitatem: tunc non ſolum facit fidem contra intereſſatum ſecundario non citatum, ſed etiam exequçtur contra eum ſine nouo proceſſu, num. 29. in fine.

DECISIO C.LXV.

An qui agit ex vna cauſa veluti, dominij, & probat ex alia veluti, quia conſtat poſſediſſe vt colonum, non vt dominum, prout ipſe aſſeruit, debeat ſuccumbere?

SVMMARIVM.

Dominium ſi de eo incidenter agatur in iudicijs poſſeſſorijs, probatur per poſſeſsionem. num.1.

Colonus qui dedit propoſitionem tanquam dominus, ſuccumbet, ſi dominus fundi in replicis dicat teſtes falſos, & oſtendat inſtrumentum arrendationis. numero 2.

Agens in qualitate domini, non poteſt obtinere tanquam colonus. num.3.

Agens actione directa ſi probet vtilem, non obtinebit, quia non probauit eo modo quo propoſuit. num.4.

Qualitas intentata in libello ſi non probetur, debet fieri abſolutio. numer. 5. & 6.

Colonus & inquilinus non poßident nomine proprio, ſed alieno, & ſic non obtinent in iudicio poſſeſſorio. num.6.

IN Proceſſu Ioan. Prad ſuper iuris firma, decimo nono Martij milleſimo quingenteſimo nonageſimo ſeptimo fuit dubiũ ſequẽs determinatum. Quod ſi in articulo litis pendentiæ, ſeu tenutæ colonus fundi dat propoſitionẽ, & cedulam, tanquam poſſeſſor, & dominus verus, tacendo quod eſt colonus, & dominus fundi aliam dat propoſitionem tanquam dominus, & ambo pro-
bent benè poſſeſsionem per actus veros
1 & naturales, & dominium † incidenter
per poſſeſsionem (quia de eo incidenter
agitur in iudicijs poſſeſſorijs; & ſic tunc
per ſolam poſſeſsionem probatur, l. quidam in ſuo, vbi DD. ff. de conditio. inſtitu. in terminis, Molin. in verbo apprehenſio. ſuper foro *Cobdiciando*, pag. 27. colum. 2.) ſi poſtea in replicis dicat domi-
2 nus, † quod teſtes coloni deponunt falſum, aſſerendo colonum eſſe dominum; cum tamen non ſit, & ad hoc probandum facit fidem de inſtrumento arrendationis, ſeu conductionis, obtinebit contra colonum; non obſtante, quod dicat colonus, quod conſeruet eum dominus in poſſeſſione pendente tempore arrendamenti, vt facere tenetur, ſecundum Maſſuerium, in tit. de poſſeſſoribus, numer. 26. & 27 Menoch. de retinenda. remed. 4. num. 1. Quia replicatur ei, illud verum eſſe ſi dediſſet propoſitionem vt arrendator; ſed quia † egit vt do
3 minus, & in qualitate dominij, & ſic ſe reſtrinxit ad dominium, ideo nõ poteſt obtinere, vt arrendator, quia hoc nõ deduxit, nec vt dominus, quia nõ eſt; quod totum fundatur in l. habebat de inſtitoria actione, vbi Bart. cap. ex parte, & ibi Innoc. de priuil. facit. l. 4. §. docere. ff. vi bonorũ raptorũ, Angel. conſ. 266. Socin. conſ. 39. nu. 20 in 1. per l. 1. ff. ſi mens. falſ. mod. dix. iuncta ibi gloſ. Bart. in l. 1. num. 12. de edendo. Hinc dicit Bart. in l. 2. C. de action. & obligat. numer. 4. quod † ſi
4 quis agat directa actione, & probet vtilem, vel è conuerſo, nullo modo obtinebit, quia nõ probauit eo modo, quo propoſuit, idem Bart. in l. certi condictio, §. ſi numos nu. 6. de rebus credit. dicens, ꝙ ſi peto centũ à te, quæ mutuaui tibi, & produco inſtrumentum, in quo confiteris te recepiſſe, non obtinebo, & iuſtè, vbi longa additio idem probans.

Generalis ratio iſtorũ eſt, quia † qua-
5 litas intentata in libello, ſi non probetur, debet fieri abſolutio, Bart. in l. denunciaſſe, cum l. qui vxori, §. quod tamẽ, ff. de adult. Raphael. in l. diuus de re iu-

re iudicat. Alexand.conſ.123.in 2,& 106. in 4.Bald.in l. Ob hæc verba,de infamibus: idque maxime procedit, quando qualitas allegata eſt vnius ſpeciei, probata vero alterius; tunc enim intentata qualitas omnino probanda eſt, Bald. in l.1. 6.quæſt. C. de condictione indebiti, & in l.1. poſt principium, C. vt in poſſeſſionem legatorum, Alexand. conſil.171. 2.par.in noſtro autem caſu colonus allegauit poſſeſsionem tanquam dominus, quæ poſſeſsio vera eſt, & propria, quæ autem fuit probata, ſcilicet in qualitate coloni,non eſt poſſeſsio,ſed detentatio;
6 colonus † enim, & inquilinus non poſsident nomine proprio, ſed alieno,locantis ſcilicet, tanquam inſtrumētum,& organum illius Caſtrenſ. in l. neque creditores,num 2. C.de pignorat.actio. Angel.in l.ſi ſeruus,ff.de ſeruituti. Aymon conſ.107.expreſſe forus, *Acaece a vezes*, de apprehenſioni. Et ita dominus in iudicijs poſſeſſorijs obtinet contra colonum (non data interuerſione poſſeſsionis,excepto etiam tempore,quo adhuc durat conductio, vt ſupra dixi.) Et ratio eſt; quia in poſſeſſorio iudicio non obtinet, qui alieno nomine poſſidet. Molin. in verbo apprehenſio,fol.29.colum.3. in principio, Portol. de conſortib. cap.38. dict.foro, *Acaece a vezes*: cū igitur, qualitas probata in caſu noſtro diuerſa ſit ſpecie & ſubſtantia à qualitate allegata, dicendum eſt,quod merito non debeat colonus obtinere, ſed dominus potius; prout etiam idem fuit iudicatum in Curia Domini Iuſtitię Aragonum,in proceſſu Abbatis Sancti Ioan. de la Peña, anno 1596. ſuper iuris firma grauaminū fact. vbi, licet conſtabat, ꝙ Prior Rotenſis habebat in termino apprehenſo certum ius dictum, *El onzeno*, non tamen ei fuit adiudicatum,quia petebat illud in qualitate dominij,& conſtitit expreſſe per teſtes,& documēta, quod illud habebat in qualitate ſeruitutis; & ſic propter hoc non obtinuit: vide in motiuis illius proceſſus, & idem fuit dictū de Abbate Sācti Ioan.quia petebat certū Ius in qualitate dominij; & tamen, quia probauit in alia qualitate, ideo non obtinuit in illo iure: ſed quia materia hęc ſatis vulgaris eſt dicta ſufficiant.

DECISIO CLXVI.

An ſi quis confiteatur ſe debere centum, ſed ſoluiſſe ea, vtrum talis confeſſio poſſit acceptari pro parte, & parte reſpui,& vtrum teſtes ſingulares de duabus cōfeſſionibus, quibus fatetur quis ſe debere centum,iugantur ad integram fidem,an non.

SVMMARIVM.

Confeßio qualificata, & in vnico facto non poteſt pro parte acceptari,& pro parte reſpui. num.1.

Confeßio continens duo capitula, vel diuerſa facta ſeparata,poteſt pro parte acceptari,& pro parte reſpui.num.2.

Confeßio continens duo capitula etiam inter mercatores, inter quos ſolum agitur de bono,& ęquo, poteſt pro parte reſpui, & acceptari.num.3.

Teſtes ſingulares regulariter non probant.num.4.

Teſtes ſingulares in actu reiterabili,& cōtinuo admittuntur,licet in hoc actu vere,& proprie non dicantur ſingulares. numer.5.

Teſtes ſingulares admittuntur ad probandum adulterium, & fornicationem. num.6.

Teſtes ſingulares in tempore, & loco in facto non iterabili, vt homicidio, reprobantur, ſecus in facto iterabili. numero 7.

Teſtes ſingulares vt probent, ſatis eſt, vt concordent in vnum rei finem. numer. 8.

Teſtes ſingulares probant, quem eſſe vſurarium. num. 9.

Iuriſdictio probatur per teſtes ſingulares. num. 10.

1 IN Primo puncto ſolet talis
diſtinctio tradi à Doctoribus,
nempe quod, quando
cõfeſſio aliqua emanat qualificata,
cum aliqua ſcilicet
qualitate, contra quam qualitatem
nulla eſt iuris præſumptio, tunc ſi vnum
dumtaxat continet capitulum, & vnicum
factum qualificatum, in tali caſu
non poteſt in parte acceptari, & in parte
reſpui, cap. bonæ memoriæ 2. illius nominis,
& ibi Abb. num. 29. alios quamplures
allegans de poſtulat. Prælat. veluti
confiteor me tibi promiſiſſe ſub conditione,
vel confiteor me recepiſſe à te
centum, quæ mihi debebas ex cauſa
mutui, hoc eſt vnicum Capitulum, &
factum, qualificatum, & totum debet
acceptari, vel totum reſpui, & non eſt
2 præſens caſus. † Aut vero duo continet
capitula, ſeu duo facta ſeparata, veluti
confiteor me tibi debere centum, ſed
tamen iam ſolui, vel mutuaſti mihi centum,
ſed teneris mihi in centum ex alia
cauſa, vel feciſti pactum de non petendo,
iſto caſu tu potes fundare intentionem
tuam ex confeſſione mea, & reſpuere
aliam partem confeſſionis: quia
continet factum ſeparatum; & ſic teneor
pactum illud, & qualitatem probare,
alias condemnabor; tex. eſt expreſſus,
in cap. cum veniſſent ext. de inſtit.
cap præterea, 2. illius nominis de
tranſaction. concordant omnes Doctores,
Abb. vbi ſupra, num. 29. vbi allegat
Cardin. & alios, Marant. alios allegans
in ſpeculo, ſexta parte, actu. 5. num. 27.
circa finem, idem Abbas Panormit. in
cap. 1. num. 7. de poſtul. Præ. idem tenet
Bart. in l. Aurelius, alias Aurelianus, §.
idem quæſijt num. 1. verſ. quare dic latius,
de liberatio. legat. allegans l. Publia.
§. fin. in fin. ff. depoſit. qui tex. aperte
probat. Vnde cum in caſu præſenti
ſint duo capitula in confeſsione ſeparata,
& diſtincta, poteſt talis confeſsio acceptari
pro parte, & pro parte repudiari:
3 † quod adeo verum eſt, vt etiam inter
mercatores locum habeat hæc reſolutio,
licet inter eos agatur ſolum de
æquo & bono, idem Marant. alios allegans
vbi ſupra, 6. parte, actu 6. num. 60.
Bertrandus libr. 1. conſilio ſexto, numer. 12.

In ſecundo puncto dico, quod teſtes
4 ſingulares non probant, cap. cum dilectus,
& ibi Abbas de election. cum vulgar.
cap. bonæ memoriæ, primo, & ibi
gloſ. ſingularis, eod. tit. cap. tam literis,
extr. de teſtibus, cap. licet de probat. capit.
cum dilecti in fin. de accuſat. Verum
tamen iſtud ex ſententia Doctorum infra
citãdorum limitatur per gloſ. in l. qb
carmen, §. fin. ff. de teſtibus, vt procedat
in facto non iterabili: † Secus vero
5
6 in actu reiterabili, & continuo, † quale
eſt adulterium: nam tunc ſingulares teſtes
admittuntur, vel potius non dicuntur
ſingulares in actu reiterabili, ſecundum
Nellum de Sancto Geminiano de
teſtib. num. 214. & ita dicit Silueſter in
verb. teſtis, numer. 3. quod ſi vnus poſt
alium videat per foramen fornicationem,
tunc valent teſtimonia illorum;
quia actus fornicationis potuit iterari,
& allegat ibi alios, quare Iacobus Ægidius
in tractatu de reprobatione teſtiu,
num. 31. circa medium dicit, † quod di-
7 uerſitas temporis, & loci in facto non
iterabili, vt in homicidio eiuſdem hominis,
reprobat teſtes, ſecus in facto
iterabili, vt in exemplis traditis ibi per
eum,

Digitized by Google

eum, quæ multum faciunt in caſu noſtro. Tandem Speculator lib. 1. particula 4. titul. de interroga. teſtium. à numer. 13. cum ſequentibus, multis exemplis probat; quod in facto iterabili diuerſitas temporis, & loci, non nocet, veluti, ſi vnus teſtis dicat actum fuiſſe Cæſarauguſtæ hora nona, vel Romæ, alius hora quarta, vel Capuæ, hæc temporis diuerſitas non nocet, in facto iterabili, veluti matrimonio, adulterio, quæ poſſunt ſaltem de facto iterari: imo debet fieri interpretatio, vel quod bis, vel quod in diuerſis locis iſta facta fuerunt,
8 ea ratione; † quia ſatis eſt, quod teſtes concordent in vnum rei finem, vt dicantur concordes, nec eſt præſumendum, quod ſpeciale ſenſerint. Hinc eſt, quod
9 probatur, † quẽ vſurarium eſſe, ſi vnus dicat mutuaſſe ad vſuras Mediolani, alius Veronæ: nam licet iſti videantur ſingulares, ſunt tamen concordes, quia concordant in vnum rei finem, ſcilicet ad probandum illum vſurarium; ita additio ad Speculatorem vbi ſupra, in litera E. Quæ multos allegat, ita Bartol. in l. de quibus, num. 14. ff. de legib. dicit, † quod probatur iuriſdictio hoc mo
10 do; quod vnus dicat, vidi Sempronium exercuiſſe tales act⁹ iuriſdictionis, alius dicat, quod vidit alios actus, ecce iſti bene probant ſecundum Speculator. vbi ſupra, numer. 13. in fin. Ex eo, quia iſti non producuntur ad probãdum actũ aliquem particularem, ſed dumtaxat iuriſdictionem, & in hoc iam concordant, ſecundum gloſ. in dict. l. ob carmen: vnde in caſu iſto probabunt iſti duo teſtes, licet in cauſis ſcientiæ diſcordent, cum vterquè bonam cauſam ſui teſtimonij reddat, & in vnum rei finem concordent, in hunc ſcilicet, quod ille confeſſus eſt veras eſſe dictas partitas: melius omnibus Crauet. de antiquitat. 4. parte, verſ. ſed enim, qui omnino videndus. In vim ſuperiorum, ita multoties vidi iudicatum in Curia Iuſtitiæ Aragon. me ibi exiſtente, & vbi criminaliter agatur, vide Iul. Clarum, §. fin. quęſtione 53. verſ. dixit etiam contra teſtes.

DECISIO CLXVII.

De filijs Regnicolarum extra Regnum natis ad officia admittendis.

SVMMARIVM.

FILIVS Regnicolæ nati in Regno, ipſe autem natus extra Regnum, ſi reuertatur ad habitandum in eo, gaudet omnibus priuilegijs Regni. numero. 1.

Decretum Curiæ Iuſtitiæ Aragon. ad hoc, vt filius habens patrem Regnicolam, ipſe tamen extra Regnum natus, gaudeat priuilegijs Regnicolarum. numer. 2.

Decretum aliud Curiæ Iuſtitię Aragonum, circa eos qui non ſunt nati in Reno, habentes patrem Regnicolam, & modus probandi hoc via ordinaria declaratur. num. 3.

Extraneus non Regnicola obtinere beneficium minime poteſt. num. 4.

Decretum Curiæ Iuſtitiæ Aragonum circa iſtos extraneos non Regnicolas obtinentes beneficia. num. 5.

Motiua circa iſtos extraneos non Renicolas obtinentes beneficia. num. 6.

Digitized by Google

1 FILIVS Regnicolæ † nati in Regno, ipſe tamen natus extra Regnum, ſi reuertatur ad Regnum ad habitãdum in eo, gaudet omnibus priuilegijs, ac ſi vere natus eſſet in Regno, for. actus curiar. ſup. filijs Regnicolarũ,
2 ſic † fuit iudicatum in proceſſu Balthaſaris Claramunte ſuper firma, menſe Februarij anno 1597. Ioſephi Gaſſol ſuper iuris firma eodem anno 1597. Qui omnes licet nati eſſent in Cathalonia, tamen quia illorum patres erant de Regno, & ipſi filij reuerſi fuerunt ad viuẽdum in Regno, ideo gauiſi fuerunt priuilegijs vere natis conceſsis, vide in pro
3 ceſſu † magnificorum Ioſephi de Seſſe, & Laurentij de Seſſe fratrum ſuper petitione ciuili, in curia Iuſtitiæ Aragonũ, 7. Februarij anni 1589. vbi fuerunt declarati pro Regnicolis, licent eſſent nati extra Regnũ in ciuitate Dertuſæ, ex quo eorum pater erat de Regno, & ibi inuenies modum probandi hoc via ordinaria, vide de hoc Pleban. verbo alienigẽna, Bardaxi in dicto foro, & millies fuit hoc declaratum ante & poſt dictos proceſſus ſine difficultate, quia vidi alios proceſſus; vide in proceſſu T. Brun, ſuper declaratione, ſeu petitione ciuili, anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo ſexto, in Curia Iuſtitiæ Aragon.

Et extraneus non regnicola non po-
4 teſt † obtinere beneficium in Regno, per foros de Prælaturis: ſic fuit prouiſa ad inſtantiam vniuerſitatis del Pouo Cõmunitatis Turoli firma cõtra quendam extraneum, ne adminiſtraret curam dicti loci, tanquam cura; vide in proceſſu † Iuratorum del Pouo ſuper iuris firma
5 decimonono Octobr. milleſimo quingẽteſimo nonageſimo nono, & in proceſſu Procur. Fiſcal. & Iuratorum del Pouo ſuper iuris firma, & literis monitorijs; vide de hoc ſtatuto Hojedam de incompat. benefic. 1. par. cap. vltim. in fin. Azebedo lib. 13. tit. 3. & tandem in dicto proceſſu, attento, quod beneficiatus ſtabat in poſſeſſione per quatuordecim annos, & quod in eius promotione non fuit alius Regnicola repertus, qui beneficium optaret, fuit iudicatum poſſe retinere beneficium ex motiuis ſequen-
6 tibus. Ex eo † & alias, quia licet fateamur legem Regni, quæ exteros ad beneficia Eccleſiæ obtinenda non admittit, iuſtiſsimam æquiſsimamque cenſeri, & vt talem in multis orbis partibus obſeruari, & hoc non ſine Romanæ Eccleſię auctoritate, & conſenſu, vt Doctores in locis opportunis atteſtantur, tam priuilegijs particularibus Romanorum Pontificum, veluti Sixti Papæ, quam regulis ſuis Cancellarię, qualis eſt illa de idiomate; tamen non videtur poſſe negari, quin ſi Romanus Pontifex diſpenſauerit, vel ſi naturales idonei non reperiantur, ſeu ſi tollerantia Prouinciæ de extero recipiendo, vel non remouendo detur, poſsint extranei à Regno ſimilia beneficia obtinere, quod, tam per foros noſtros, licet limitatiue, quam etiã in viam iuris, ſtantibus ſimilibus ſtatutis, paſsim traditur à Doctoribus, quæ omnia in caſu noſtro concurrere videntur. Et primo, quia Romanus Pontifex inter alia potiſsimum videtur animum ſuum ad gratiam concedendam duxiſſe; ex eo, quia intellexit Ioannem Vaquerizo conuentum per triginta annos habitaſſe in diœceſi Turolen. quæ ſane ratio de Regnicola perperam diceretur, cum de eo, ex quo præſumitur in ſua Prouincia durare, vel præſens eſſe, aut tale quid non dixiſſet, aut aliud magis proprium ad ſui animum mouendum expreſſiſſet, & ſic videtur Papa illud attendiſſe, ad purgandum aliquod vitium incapacitatis, quo vitio non dato, non ſolet de ſtilo conſiderari, nec ex primi illa, triginta, aut aliorum annorũ habitatio, ſed ſola virtus, & probitas promoti, quæ promotionis cauſa eſt ſecũdum Doctores: ex quo reſultat, quod ex quo conſtitit Papę hunc fuiſſe alienigenam, cenſeatur ſuper eius inhabilitate diſpenſaſſe in ſuis literis execu-

cuto-

cutorialibus, quibus cum promoueri ius ſit per ordin. Turol. duces, & hoc ſecundum communem Doctorum opinionem.

Secundo licet non videatur diſpenſatum per Principem in dubio ſuper incapacitate, quãdo promouet vrgente neceſſitate incapacem, & inhabilem, ſicuti quando nullus idoneus reperitur, tamẽ quia tunc iſta promotio eſt neceſſaria, non voluntaria, vt Doctores communiter teſtantur, iſta cauſa citra diſpenſationem ſufficiens eſt ad promouendum exterum, nec diſpenſationem requirit, ſecundum Doctores loquentes in noſtro, & ſimilibus ſtatutis, quod in for. de Prælaturis clare ſtatuitur, & licet taxatiue, & certo modo loquatur in beneficijs, non excedẽtibus 50. florennos auri, hæc tamen reſtrinctio, & limitatio, non poteſt arctare Papam, & eius in beneficialibus pleniſsimam poteſtatem, præſertim, ne beneficiorũ cura negligatur, & Eccleſia debitis obſequijs ob retardationem prouiſionis priuetur, quę cauſa verificata fuit, ſicut & alię omnes coram Ordinario Turolen. vt ipſe teſtatur in ſuis literis collationis.

Tertio, & vltimo facit, quia quando aliquis inhabilis, & incapax tolleratur in aliquo iure, ſeu beneficio per Principem ſuperiorem, ſeu illos, qui poſſunt de eo conqueri, videtur tacite diſpenſatus, ſecundum Doctores omnes, ſed hic Vicarius poſſedit per 14. annos Vicariam pacifice, ſcientibus, imo authorizãtibus Romano Pontifice, & ſuo Epiſcopo, & tota ſua diœceſi; item etiam Archiepiſcopo Cæſarauguſtano, per quos videtur in notitiam omnium deueniſſe, videtur igitur, conſiderata tanta temporis antiquitate, qualitate beneficiati, & omnium, qui cum ſuſtinuerunt, diſpenſatum cum eo, alias non cum illi dimiſiſſent, ſi non diſpenſatum intellexiſſent; ſed ne amplius rationibus, & fundamentis vexemur, nullus inficiabitur hunc exterum iuuari, regu. de triennali poſſeſſore, nam ſi baſtardus, & illegitimus poſſeſſor, non minus incapax ob illud vitiũ, imo magis, quam hic, defenditur in ſua poſſeſsione, quia regula illa ius excipiendi, & ſe defendendi tribuit, quod & excommunicato non denegatur, videtur itidem dicẽdum in caſu noſtro, cum iſte per tantum tempus cum titulo pluſquã colorato, poſſederit, quod forte aliud eſſet, ſi non ageretur de defendendo beneficio, ſed de illo aſſequendo, de quo regula non curat, quę baſtardos illegitimos, & incapaces, ſeu aliàs inhabiles poſſeſſores tuetur, propter generalitatem, & alia quæ DD. in eius explicatione tradunt, & ex alijs cauſis, &c.

DECISIO C.LXVIII.

Compromiſſum.

SVMMARIVM.

TVtores, & curatores non poſſunt compromittere ſine decreto, ſuper rebus minorũ quas non poſſunt alienare. nu. 1. & 6. 1

Neque ſuper iuribus, etiam ſi de eis dubium ius ſit, vt num. 2. ſuper mobilibus autem rebus, ſi ius illorum ſit obſcurum, vel difficilis illarũ proſecutio, poterunt, vt n. 3.

Tutor, quando rem non alienat, ſed potius detinet, poterit dare pretiũ per viam tranſactionis. num. 4.

1. *Tutor & pupillus ſolus, poteſt remittere fideicommiſſum reciprocum. nu. 5.*

Pupillus tutore auctore compromittere poteſt ſuper iuribus, quando obſcura ſunt, & dubia, alias non. num. 7.

Tutor ſi generaliter compromittat, cum poßit quaſdam res alienare, quaſdam vero non, an videatur in totum compromiſſum, vt indiuiduum, & valere reſoluitur, quo ad ea quę potuit. num. 8. & 9.

Bart. in l. quid tamen, ff. de arbitris explicatur. num. 10.

Tutor, & minor, quando ſimul,

 vel

vel de per ſe poßunt bona alienare, & quæ bona ſine decreto, traditur remißiue. num. 11.

Contractus cũ minore celebratus claudicare non poteſt, niſi minor maior factus contractum ratificet, vt num. 12. & 13.

Deciſio ponitur Curiæ Domini Iuſtitiæ Aragonum. num. 14.

Compromißum geſtum cum tutore, aut pupillo, in caſu prohibito, eſt nullũ à principio, licet ex poſt facto ſit lucroſum pupillo. num. 15.

Compromiſſum nullum à principio, ſi ratificatur, valet in vim pacti. num. 16.

TVTOR & curator non
1 poſſunt compromittere
† ſine decreto regulariter ſuper rebus, quas
non poſſunt alienare,
quia per cõpromiſſum
poteſt ſequi alienatio, ab hac regula nemo
diſcrepat, ſed omnes eam tenent,
quotquot ſunt DD. & reſpectu bonorũ
ſedentium, & actionum pro illis competentium
abſquè dubio procedit ſine li-
2 mitatione aliqua, vt etiam † ſi de eis dubium
ius ſit, adhuc tutor nõ poteſt compromittere,
nec tranſigere; Caſtrenſ. in
l. præſes, C. de tranſaction. Bald. in l. 1. c. ſi
aduerſ. tranſ. Bolog. conſil. 6. ſed ſuper
alijs rebus mobilibus, nec etiam poterit
compromittere, quia non poteſt ea alienare,
ſed poterit ſuper eis, & ſuper iuri-
3 bus eorum, ſi ſint obſcura, & difficilis †
eſt illorum perſecutio, compromittere,
& tranſigere, l. interdum, l. ſi de pignore,
ff. de furt. l. præſes, C. de tranſactioni.
vbi DD. Bart. quęſt. 47. vbi late Abb.
conſ. 39. & in cap. cum tempore de arbit.
quia tunc non cenſetur donare, ſed conſulere
pupillo, ſic DD. in locis ſupradictis,
poterit etiam tutor, quando rẽ non
4 alienat, ſed potius detinet, dare † prætium
per viam trãſactionis, Abb. vbi ſup.
Bart. in l. nulli, ff. de tranſactionib. & in
ſimili tutor, & ſolus pupillus † poteſt re-
5 mittere fideicommiſſum reciprocum, l.
in fideicommiſſo, C. de tranſact. quia nõ
dicitur alienare, nec lędi, cum potius detineat,
in omnibus his ergo caſibus poterit
compromittere ſine decreto, intelligendo,
quod iura ſunt obſcura pupilli,
6 aliàs autem nõ † poſſet compromittere,
& ſuperior magiſtratus de hoc cognoſceret,
iuxta l. præſes, C. de trãſaction. veluti
ſi tutor conſentiret in compromiſſo,
quod poſſit arbiter dare, & auferre,
quia nõ habet talem poteſtatem tutor,
nec iudex, Carol. Ruin. conſ. 129. in §.
quia eſſet dilapidator, l. contra iuris, §. ſi.
de pact. l. Imperatores eodem: Niſi quãdo
iura ſunt obſcura, dictis locis, in hoc
Regno quotidie compromittitur, & dãtur
ſententię validæ, quod eſt notatu dignum,
ſic intellige, l. pupillus, ff. de arbit.
† vt ſcilicet pupillus poſſit auctore tuto-
7 re compromittere, quando dubia ſunt,
& obſcura, ſecus alias, l. minor 25. annis,
§ minores, ff. de minorib. vel dic, vt per
Bart. vbi ſupr. & quæ poſſit facere minor:
vide in dictis locis.

Sed quid ſi tutor compromitteret generaliter,
& ſic cõprehenderet res, quas
poſſet, vt dictum eſt, alienare, & in quibus
valeret compromiſſum, & etiã alias
in quibus nõ valet compromiſſum, nun-
8 quid vitiabitur † in totum compromiſſum,
vt indiuiduum, an valebit quoad
quædam, & quoad alia non, dic, quod valebit
quoad ea, in quibus potuit † compromittere,
licet non quoad alia, tunc
non eſt indiuiduum cõpromiſſum, cap.
cum tempore, vbi Abb. de arbit. Blan. de
compromiſſis, ver. tutor, verſ. facit pro
hoc, & licet dicat Bart. in l. quid tamen,
& in l. de rebus de arbitris, quod ſi compromittitur
ſuper omnibus rebus, vel cõtrouerſijs,
ſuper omnibus debet ferri ſententia,
alias non valebit, licet ſint res di-
9 uiduæ, reſponde † Bartolum loqui in
his, quæ ſunt in poteſtate compromittentium,
in quibus poſſunt partes facere
compromiſſum indiuiduum, compro
mitten-

Digitized by Google

mittendo ſuper omnibus in genere, in
caſibus per eum ibi traditis, ſecus vero
quãdo aliqua non poſſunt compromitti,
& aliqua ſic, nam valebit quoad vna, &
non quoad alia.
11 Et quando minor, & tutor † ſimul,
vel do per ſe poſſunt alienare bona, &
quæ bona ſine decreto, Ruin. dict. con-
ſil. 119. in 5. vbi dicit, quod contractus ce-
12 lebratus cum minore † non poteſt clau-
dicare, & ſic ſi non valet ſententia con-
tra minorem, non valebit etiam contra
alium maiorem, cum eo contrahentem,
13 niſi pupillus ratificet compromiſſum †,
vel contractum factus maior, vel minor
cum debita ſolemnitate, alias non vale-
bit obligatio, etiam quoad maiorem, (de
quo multum dubito) ſupradicta omnia,
excepta iſta parentheſi, fuerunt habita
pro veris, in quibuſdam firmis Ioannis
14 Baptiſtę de Negro. † quorum aliquę fue
runt reuocatæ, aliæ denegatæ propter
ſuperiora, vide in proceſsibus Ioannis
Baptiſtę de negro ſuper iurisfirma, An-
no 1595. menſe Iunij, ſeu Iulij, in Curia
Iuſtitia Aragonum.
Quando autem tutor, aut pupillus cũ
15 eo non poſſunt compromittere, † tunc
eo ipſo cõpromiſſum eſt nullum à prin-
cipio, licet ex poſt facto eſſet lucroſum
pupillo, quia non conſideratur ille euen
tus, ſed principium, quod ego puto ve-
rum ex Ruin. vbi ſupra, Deci. conſil. cre-
do quod 39. vbi late, licet videatur con-
trarium, ex §. 1. de authoritat. tuto. inſtit.
vbi ſpectatur euentus, quia in fauorem
pupilli, in lucroſis valet, non vero in dã
nis: cogita.
16 Compromiſſum nullum, ſi † ratifica-
tur, valet in vim pacti, Pariſ. conſilio 24.
Bartol. Socin conſil. 39. apud quos multa
de ratihabitione, vide gloſ. in l. 2. C.
communia vtriuſque
iudicij.

DECISIO CLXIX.

Creditor, cui pignus traditur, qua culpa teneatur, & cuius periculo pignus pereat.

SVMMARIVM.

CReditor pro pignore ab eo accepto ſolum tenetur leuiſsima culpa, & res pignorata perit periculo debitoris, niſi interueniente leui culpa, aut lata creditoris. num. 1.

Creditor non tenetur ponere maiorem curam in cuſtodiendo pignore, quam adhibet in alijs proprijs bonis. num. 2.

Expẽſas factas in recuperatione rei pignoratę furto ſubſtractæ creditor poteſt recuperare, & bene facta fuiſſe cenſentur. num. 3.

Creditor ſi in cuſtodiendo pignore, furto ſubſtracto, fecit quod quilibet diligens pater familias facit in cuſtodia ſuarum rerũ, non tenetur ad reſtitutionem pignoris. numero 4.

Creditor de leui culpa pro cuſtodienda re in pignus recepta non tenetur. num. 5.

Loci congruitas pro cuſtodiẽdo pignore omnem culpam excludit. num. 6.

Bona fides omnem culpam excludit. num. 7.

Creditor excuſſatur à reſtitutione pignoris committendo pignus receptum fideli famulo, & cui etiam omnia bona committit. num. 8.

Creditor res magnæ quantitatis in pignus acceptas tenetur committere perſonę graui, alias ſi furto ſubſtrahatur, non ſolum incidit in leuiſsimam culpam, ſed etiam in latam. num. 9.

Teſti

Teſti vno tantum, ſi deponat de proprio facto, & ſit probatę legalitatis, & fidei an ſit credendũ, ſi non adeſt aliquo adminiculo proceſſali corroboratus. num. 10.

Iuramentum ſuppletorium non deffertur cum agitur de magna quantitate: contrarium fuit deciſſum. vt. num. 15.

Creditor pro recuperando pignore ſubſtracto non debet magnos ſumptus facere inconſulto domino pignoris, nec poſſunt peti tales ſumptus. num. 12.

Sumptus facti in recuperatione pignoris furto ſubſtracti an peti poßint in proceſſu per venditorẽ eiuſdem pignoris, vel an ſint petendi in proceſſu ordinario. nu. 13.

Actio pignoratitia expenſas ipſas comprehendit. num. 14.

IN Proceſſu Petri Ramiro ſuper venditione pignoris in Scribania de Eſcartin in Regia Audientia: iſte Petrus quędam bona ab Illuſtriſ. Comitiſſa de Morata D. Antonia de Arellano in pignus recepit, & ſignanter rem auream valentem pluſquam 400. ducatorum, & cuſtodiẽdo illum in optimis ſcrinijs, ac ſub fortiſsimis clauibus, famulus quidam rem auream furto ſubtraxit, & in Regnum Franciæ viam parauit, poſt modum in Ciuitate Toloſſana induſtria dicti Petri fuit captus, & ibi furca ſuſpẽſus, ac demum res fuit recuperata per dictum Petrum, & fuit ductus in hanc Ciuitatem, mortuiſque dicta Comitiſſa, ac Don Michaele de Luna eius marito Comite de Morata. Domna Anna de Luna eorum filia, volens pignus recuperare, illum à Petro Ramiro recuperare intendebat, Petrus tamen qui quantitatem pro eo in pignore dederat 300. ducatorum, aut forſam maiorem, incepit dictũ proceſſum ſuper venditione pignoris, in quo petebat, non ſolum quantitatem ſibi in pignore receptam tradi, & liberari, verum etiam illam, quam pro repertione pignoris fecerat, ac etiam illam quam in puniendo delinquentem emiſſerat, ac in capiendo illum, in quibus ſcilicet in his vltimis videtur, quod iſte, qui in pignus dedit rem, non teneatur illas ſoluere, quia res eius non augetur, nec aliquod intereſſe habet, quoad alias autem eſt maxime conſiderationis punctus hic, quia ſi Petrus rem detinebat reconditam in optimis ſcrinijs, certæ abſq; dubio videbatur dicendum, quod teneretur non ſolum quantitatem ſub pignore receptam, verum expenſas in recuperatione rei factas recuperare, ſi enim rẽ detinebat vti optimus, & diligens pater familias, certè ad recuperationem earũ ius ſibi videbatur competere.

Et in primis fuit dictum pro P. creditorem, rem in pignus accipientem, ſo-
1 lum † teneri de leuiſſima culpa, l. contractus, de regul. iur. & res pignorata perijt periculo debitoris, niſi interueniente leui culpa, aut lata creditoris, l. ſi creditor, l. pignus, l. quæ fortuitis, l. ſi nulla culpa, de pignor. cum autem Petrus Ramiro rem detineret bene ac rectè cuſtoditam, ac vbi detinebat, quam plura alia bona, margaritas, ac diuerſas quantitates, auri, & argenti; certè videtur quod ipſe non tenebatur maiorem curam po-
2 nere in cuſtodiendo † dictum pignus, quam in alijs proprijs eius bonis, maioris eſtimationis cuſtodiendis, l. ea igitur. ff. de pignor. action. Bartol. DD. in l. 1. C. locat. & conduc. Bertaz. conſil. 70. in criminalibus, Burſat. in proprijs terminis, conſil. 196. & 197. Ex quibus deducitur
3 Petrum bene ac vtiliter † feciſſe expenſas prędictas pro recuperatione rei pignoratæ, ad not. per tex. ibi, in l. ſi neceſſarias. ff. de pig. ac. vbi gloſ. verbo, pecuniã, pro cuius rei deciſsione conſidero, quod dicit Mathe. de afflict. in cap. 1. § & bona comitentium, num. 119. cum ſequen. quę ſint regal. in vſi. feud. vbi dicit, ꝙ ſi confiſcatis bonis alicuius, prout his, quod in Regno Franciæ, Torques fuit per Curiã Toloſſa-

Toloſſanam , aut Regium Toloſſanum
Fiſcum confiſcatus, cum fiſcus teneatur
ſatisfacere creditoribus delinquentis,
querit vtrum poſsit ante omnia deduce-
re expenſas, quas fecit in capiendo de-
linquentem , in recuperando eius bona
quaſi prædictæ expenſe minuant dictum
debitũ?& concludit quod ſic,quiá dictæ
expenſæ factæ fuerunt pro vtilitate cre-
ditorum, ad quod decidẽdum mouetur
ex dicto Barto.in l.falſus,§.qui alienum.
ff.de furtis,prope fin.licet oppoſitum te
nuerit Gig.de crimin.leſſę Maieſt. quę-
ſtione 12.

Vlterius conſidero pro intentione di-
cti Petri:quod ſuppoſito,quod ipſe fecit
4 in cuſtodia dicti pignoris † id, quod qui
libet diligens pater familias; certè non
tenebatur ad reſtitutionẽ pignoris fur-
to ſubſtracti , prout ad excuſſationem
creditoris in proprijs terminis concludit
Cephal.conſil.640.num.36.volu.5. & ita
in eiſdem terminis concludunt Bald.Sa-
licet.Barbac.& alij relati à Cephal.dicto
5 num. 36. creditor † enim de leui culpa
pro cuſtodienda re in pignus recepta nõ
tenetur,Cephal.vbi ſupra.num.18. Hæc
6 enim congruitas † loci pro pignore cu-
ſtodiendo, omnem culpam excludit, vt
dicebat pulchre Anchar.conſil.249.n.3.
Et ita videtur,quod cumPetrus rem ha-
beret, optime ac diligenter cuſtodiam,
is enim Petrus de aliqua culpa etiam le-
uiſſima non tenebatur;erat enim Petrus
7 in bona fide, quę bona fides † omnem
culpam excludit,Cephal.vbi ſupr.nu.19.
& 30.Mar.lun.conſil.256.ex num.9.cum
ſequent.volum.3.Deci.conſil.473,nu.11.
volu.2.

Quod etiam augetur conſiderando,
quod Petrus commiſſit dictum pignus
8 fideli famulo †.S. amitę, cui omnia eius
bona maioris ſtimationis commitebat,
putabat enim eam amittam ſeu famulã
fuiſſe,& eſſe idoneam,& tutam,l.argen-
tum ff.commod. Ange.in §.ſed iſtę qui-
dem. num.num.7.vbi. Gomez. num. 32.
inſtitu.de actio.Palac.Rube.in Repet.c.
per veſtras.§.11.num. 9.& 10. Tiraq. de
pen.temp.cauſ.51.nu. 58. omnino, Alex.
ad Bart.in d.l.argentũ ff.commod. tex.
& nota. in §. Item is cui.Inſtitu. quib.
mod. re contrahitur oblig. Cagnol. in l.
contractus.num.31.ff.de regul.iur.

Ex his ergo videbatur cõcludendum
pro intentione d.Petri Ramiro,qui cum
homo probus,& legalis exiſtat , nõ ſane
erat credendum eumdem committere
voluiſſe delictum,cõmittendo rem pig-
noratam eius famulæ ſeu amittę , quam
Caſſera vulgus appellat ; ea enim erat
mulier bonæ indolis,& probatę vitę , &
certe, ſi torques fuiſſet amiſſus , bene ex
cuſſarem dictum Petrum à ſolutione ve
ri valoris eiuſdem torquis,verum á recu
perando expenſas factas in eius recupe
ratione maxima verſatur dubitatio . Et
ſic ex his, & alijs, quæ infra dicam , fuit
concluſſum in Regio Senatu provt in-
ferius continetur.Sed pro contraria par
te faciunt; quia Petrus ante dictus vide
tur deffeciſſe in ſalutari ſuo , commiſſit
enim torquem , ac alias res cuidam mu-
lieri eius amittæ ſeu famulæ , tenebatur
9 † enim illum commitere perſonę graui,
erant enim res magnæ ſtimationis, &
ponderis,ac quantitatis nõ ſanè hęc erat
leuiſſima , ſed lata culpa, quia rem tam
magnæ quantitatis non tenebatur com-
mitere;quamuis à Bald.defendatur.con
ſil.221.lib.2. Tiraquel. de pœn. tempor.
cauſ. ſi. numero 58. Oldrad. conſilio 92.
Secundo, & ſi daremus culpam non ex-
titiſſe dicti Petri , adhuc tamen non ap-
paret legitimè dictum Petrum expen-
diſſe quantitatem 450.ſold. pro recupe-
rando torque;dumtaxat enim adeſt vnus
teſtis,videl.Martinus Iñiguez,qui tantũ
deponit de præmiſſa quantitate, nam li-
10 cet deponat † de proprio facto, cui erat
credendum, Decius 342.numero 2.Spe-
culat.titulo de teſtibus.§.fin.Paul.& Sa-
lic.in l.ſi quis decurio 4.oppo. ad l. Cor-
nel. de falſ. Paul. in l. quicumq. de ſerui.
fugit.& conſilio 333.& 369. Is enim Mar 11
tinus deponit de proprio facto,quia ipſe
ſoluit dictam quantitatem quibuſdam
Francigenis,eſt equidem teſtis probatę
legalita

legalitatis & fidei, cuius depoſitioni ſtãdum erat. Meno. caſſu 99. Maſcard. concluſ. 1356. num. 31. lib. 3. tamen non ex eo tollit omnem difficultatẽ, vt eius dicto ſit abſolute, & indiſtincte ſtandum, cum non reperiatur corroboratũ aliquo adminiculo proceſſali.

Tertio, ſuppoſitio etiam (abſque veri prçiudicio) quod ſufficienter eſſet probatum ſaltem cum vno integro teſte; tamen
11 iuramentum † non poteſt nec eſt deferendum dicto Petro, cum agatur de magna quãtitate, quantitas inquam 450. libras abſorbet totam cauſam, & Torquem; vt ſic merito concludendum ſit dictam delationem iuramenti ſuppletorij locum non habere.

Vlterius conſidero, quod tam magni ſumptus non poterant expendi per di-
12 ctum † Petrũ, in conſulto Domino Torquis, minuſque hæc negotiorum geſtorum titulo poſſunt peti, ad not. per Bart. in l. falſus §. qui alienum de furt. cuius doctrina procedit, quãdo quis emit modico prçtio, quia tunc vtile negotium Domini gerit, ita militat Afflict. in cap. 1. §. receptatoribus. n. 18. in fin. de pac. iurã. firman; ſecus vero quãdo in magna quatitate ſumptus feciſſet, quia tũc tale negotium nõ eſt vtile Domino rei pignoratæ; & hoc quamuis veroſimiliter tales ſumptus eſſet Dominus facturus, quia licet ipſe poſſet facere dictos ſumptus, nõ tamen tertius emens rem pignoratam. iux. gloſ. in l. ſi ſeruos pignoratos, verbo iam imbutos, de pignor. ac. & ibi Paul. in num. 3. & Angel. Neguſſan. de pignor. 3. mem. 8. par. num. 18. Carrocius de Dep. 1. par. form. 5. num. 6. veluti ſi debitor, vel dominus rei pignoratæ affectionem haberet ad rem, vt in occurrenti caſu Bart. in l. filius famil. §. diui num. 3. & 4. de legat. 1.

Vltimo fuit dubitatum in cõſ. Regio. An huiuſmodi ſumptus peti poſſint † in
13 hoc iuditio, an in iuditio ordinario eſſent petendi. In quo Petrus Molin. concludit in ſua praxi: quod in hoc proceſſu peti poſſunt; prout fit in proceſſu ſumariſsimo appellitus comandarum, ac condemnationum cenſualium, & aliarum obligationum guarentigiarum; expenſe enim ſemper in cauſa principali peti & recuperari debent. Azeued in l. 1. nu. 14. tit. 22. lib. 4. nouæ recop. Mandoſ. cõmiſ. 29. gloſ. verſ. omnes l. 4. cuius ra-
14 tio eſt; quia pignoratitia † actio expẽſas ipſas comprehendit in re pignorata factas. l. ſi ſeruos pignoratos, de pignorat. acti. l. ſi neceſſarias, eo. tit. Morius de cõtract. tit. de pignor. cap. quæ actio detur in pignore. nu. 13. Sicuti videmus in emptore, is enim expenſas factas à vendito re recuperat, quãdo non ſeruat leges vẽditionis l. Titius, verſ. deſũpribꝰ de actio emp. l. euicta re. de euictio. l. domum C. de rei vendicat. Garcia de expenſ. cap. 7. nume. 16. & 20. & c. 6. n. 14. Tandẽ poſt lõgã diſputationẽ fuit cõcluſum † in Re-
15 gio conſilio, quod dicto Petro Ramiro erat deferendum iuramẽtum, ſolum & dũtaxat ſuper principali prætio rei pignoratæ, nõ tamen ſuper ſumptibus & ex penſis ab eodem factis, & ſuſtentis, quia nõ apparebat eaſdẽ expẽſas feciſſe ordine & mãdato dictç commitiſſç, nec dicti Comitis de Morata, nec Domnæ Annæ de Luna Modernç ac iunioris comitiſſç quç domina erat dicti Torquis, & ſic dictus Petrus fuit admiſſus iuxt. Regni ob ſeruãtiam; quid aut quantum eidẽ debe retur ſuper re pignorata, & quoad alia fuit dictũ, ſupplicata per Ant. Perez Godino locũ non habere, quod fuit declaratum concorditer die 8. Octobris, 1596.

DECISIO C. LXX.

Quando cedens noceat confitendo ceſſionario, & an ceſſionario noceat exceptio, quç cedenti nocere poteſt.

C*Onfeſsio cedentis non nocet ceſsionario. num. 1.*

Via

Via præcluditur ei, qui non dedit propoſitionem, nec cedulam reſſeruæ, in proceſſu apprehenſionis; non ſolum in illo proceſſu, ſed in alio ſimili littis pendentiæ. nu. 2.

Exceptio competens aduerſus cedentem non competit aduerſus ceſſionarium; & ſic licet cedens non potuerit obtinere, nihilominus tamen obtinebit ceſſionarius, quod ita fuit ſepius declaratum.

ANTONIVS Arano emit à Petro Litago quandam quantitatem pecuniæ, in qua erat obligatus quidam Ludouicus Perez mediante inſtrumento comandæ, & ipſius vigore & virtute fuerunt apprehenſa bona dicti Ludouici Perez; ea tamen bona fuerũt alienata per dictum Ludouicum Perez, in fauorem cuiuſdã Mariæ Troſſera eius ſororis vterinæ, & in dicta apprehenſione oppoſſuit ſe inter alios quidã Andras Rebollat Maritus dictæ Mariç Troſſera, & dictus Antonius de Aranos in diſcurſu tamen cauſç, ac probationis tempore durante, fuit relictum Iuramento dicti Antonij de Arano, & dicti Petri Litago cedentis, quod dicta comãda fuerat facta in fide, & ad certos fines, qui non dum venerant, & ad vtilitatem dicti Ludouici Perez: dictus Antonius Arano reſpondit, quod ignorabat prædicta, & remiſſit ſe ad inſtrumentum comandç, & Petrus Litago cedens dixit & reſpondit, quod quantitas comandæ ab eo vendita in fauorem dicti Antonij de Arano non debebatur, *pero que ſi acaſo por ello, o por aquella confeſſion le podia venir algun daño, que ſe remitia a los actos, y carta de encomanda*; hec autem fuerunt relicta iuramento dictorum per vnum ex valitoribus, ſeu fictis de quibus in proceſſu: & quamuis hec reſponſio duos poterat habere ſenſus; tamen vt rem ipſam & negotium viriliter accipiamus, fuit dicta reſponſio poſita in fortiori ſenſu, videlicet, *que la dicha comanda no ſe debia.*

Ex quo deducitur illa notabilis in iu-
1 re dubitatio; numquid confeſio † facta
à cedenti nocere poſit ceſionario; & ſic,
an dicta confeſio emiſſa a dicto Petro Li
tago cedente nocere poſsit dicto Anto-
nio de Arano ceſsionario & emptori di-
ctç comandæ. Et licet in iure controuer-
ſum ſit, tamen in Regno res eſt ſine du-
bio, per for. fin. de vſur. ibi. *a ſu perjuy-
zio* hec etenim confeſio aduerſus dictũ
Antonium de Arano vires aliquas porri
gere minime potuit: quod etiam iuri &
rationi conſentaneum videtur; deciſsio-
ne Pedemont. 45. Maſcard. concluſ.
374. Bald. in l. ſi cum emptore. de pact.
Menoch. caſ. 473. Aflict. deciſ. 163. Cor-
ne. conſ. 139. lib. 3. Tiraq. de retract. con-
uent. §. 2. gloſ. 2. num. 13. & 14. deciſsione
Toloſſa. 119. vbi, in ſpecie eius additiona
tor, & iuxta pręmiſſa fuit reſolutum cõ-
corditer in Regio conſ. die 20. Nouem-
bris 1596.

Maior tamen difficultas verſatur in
hoc proceſſu, in eo; quod poſt latam ſen
tentiam fuit oppoſitum pro parte d. An-
dræ Rebollat, videlibet; quod hec bona
in alio proceſſu antea erant apprçhenſa;
in qua appræhenſione (iuxta deciſsionẽ
fori dictus Petrus Litago non obtulerat
propoſitionem, nec reſeruæ cedulam in
tra quinquaginta dies, & conſequenter
2 videbatur, quod in † eo articulo erat ei
præcluſſa via, non ſolum ad obtinẽdum,
ſed ad apprçhendendum, prout reſoluit
Portol. in foro *por quanto*, de appræhen-
ſionibus ad ea verba, *antes bien en aquel ar-
ticulo le ſea precluſſa la via*, cuius fori deciſ-
ſio fuit extenſa in eo articulo, hoc eſt,
non ſolum, in illo proceſſu litis penden-
tiç, ſed etiam, in alio ſimili; itaq; nõ offe-
renti propoſitionem pręcluditur via, nõ
ſolum, in eo proceſſu appræhẽſionis, ſed
in alio ſimili litis pẽdẽtiæ: antiquitus ta
men dicta verba fuerunt intellecta non
modo quoad proceſſum litis pendentię,
ſed quod ille, cuius iura nata erant tem
pore pręconicationum foralium, non po
terat obtinere in articulo litis penden-
tiæ, firmarum, nec proprietatis.

Itaq;

Itaque vt ad rem redeamus, & caſum huius proceſſus decidamus, dico; quod pro parte d. Andreę Rebollat, & Marię Troſſera in replicationum cedula fuit dictum; quod Antonius de Arano in hoc articulo non poterat obtinere, quia in alio proceſſu litis pendentię P. Litago cedens non obtulerat propoſitionem, nec reſeruæ cedulam, & tempore pręconiorum foralium iam ius eidem competens erat in rerum natura, vt patet ex proceſſu, & ex alio, de quo in pręſenti conſtat.

Ex quo deducitur, decidendam eſſe quęſtionem: vtrum exceptio competēs 3 † aduerſus cedentem competat etiam aduerſus ceſſionarium, taliter, quod ſicuti cedens nō poteſt obtinere, ita, nec habens ius, & cauſam ab eo, vt ſic dicamus, exceptionem hanc aduerſus eoſdē opponi poſſe, & an ſit perſonalis, an vero realis?

In qua re inuenio aliquid dixiſſe Portol. ad Mol. verbo apprehenſio in tertio, num. 27. in fin. in allegatione proceſſus Ioan. de Lobera, fol. 244. colum. 1. in princip. & ipſius doctrina, & opinio poterat fundari in quadam antiqua deciſione, quę iam in Anno 1530. facta fuerat in Curia Iuſtitiæ Aragonum, in proceſſu Don Ioan. de Borja ſuper appreh enſione loci ſeu Pardinę de Frulla; vbi, Don Ioan. de Borja fecit apprehendere ad eius inſtantiam iuriſdictionem dicti loci, poſt modum lite hac pendente indeciſſa, dictus Don Ioan. vendidit Petro de Altarriba, (tunc Domino loci de Guerto) dictū locum de Frulla, ante quā eſſent facta præconia foralia, eiſquè factis Dominus de Guerto ceſsionarius obtulit propoſitionem, non modo ſuper iuriſdictione, quā apprehendi fecerat dictus Don Ioan. cedens, ſed ſuper ea, & dominio, & alijs Iuribus; fuit dicto Petro de Altarriba oppoſitum, quod ipſe obtinere non poterat ſuper alijs iuribus, niſi dum taxat ſuper eiſdemmet, ſuper quibus apprehenſio facta fuerat à Don Ioan. nam non poterat transferre Don Ioan. plus iuris quam ipſe habebat; ſed ſic eſt, quod D. Ioan. nō poterat offerre propoſitionem niſi ſuper eiſdem met iuribus, ſuper quibus res erat apprehenſa ad eius inſtantiam, videlicet, ſuper iuriſdictone, ergo eodem modo videbatur dicēdum reſpectu dicti Petri de Altarriba, qui dum taxat ceſsionarius erat a d. Don Ioan. Et tandem in hoc proceſſu poſt lōgas altercationes, & diſputationes fuit cōcluſſū. Quod licet Don Ioan. cedens non poterat offerre propoſitionem ſuper alijs iuribus, pręter quā in appellitu deductis; tamen, quod P. de Altarriba cæſsionarius poterat offerre abſq; dubio, & hoc credo quod fundatur, quia pręconia foralia reſpiciunt potius perſonam, quam rem; itaquè, ſi ego habeo diuerſa iura in mea perſona, & reſpectu vnius appræhendo rem vel appręhenditur ad mei inſtantiam, ſi aliud ius vendo etiam re appræhenſa; meus cęſsionarius poterit offerre propoſitionem ſuper illo iure; quāuis mihi licitum nec permiſſum eſſet.

Et iuxta hanc ſententiam reperio iudicatum fuiſſe in Regia Audientia, in proceſſu D. Marianæ de Gueuara ſuper appræhenſione in ſcribania Petri Ludouici Lopez, die 30. Maij 1562. Vbi, D. Mariana cum diuerſa iura haberet, reſpectu vnius iuris, petijt appręhendi quædam loca D. Ludouici de Bardaxi, reſpectu iuris ſuę viduitatis; ante prouiſionē appellitus d. D. Marianna cęſsit alia iura, videlicet, quædam credita ac certas obligationes ſuæ dotis in faborem D. Annæ de Bardaxi eius filiæ, quę poſtmodum ſuper dictis iuribus obtullit propoſitionē. Prętendebatur pro parte. d. D. Ludouici de Bardaxi, quod. D. Anna Maria non poterat offerre propoſitionem, cum cedens non potuiſſet obtinere. Tandem præbio examine præcedente, fuit cōcluſum: quod dicta D. Anna Maria non modo offerre propoſitionem poterat, ſed etiam obtinere; & ita reportauit victoriam in illo proceſſu.

Ac etiam hoc ipſum reperio iudicatum fuiſſe die 30. Iunij 1592. in proceſſu

Ioan.

Ioan. Clauero, & Petri Arnal, ſupra apprehenſione, in ſcribania Michaelis Lopez de Quinto; vbi poſt cæptam apprehenſionem Ioan. Clauero ceſſit certa iura in fauorem Petri; Quærebatur, vtrum Petrus poſſet obtinere, cum eſſet apprehendens? fuit deniquè concluſum, quod reſpectu iurium eidem ſuperuenientiũ poterat obtinere, quod nota. Et finaliter in hoc proceſſu cum Antonio de Arano eſſet oppoſitum, quod ipſe erat ceſſionarius dicti Petri Litago, & ſic non poterat offerre propoſitionem in hoc ſecundo proceſſu; ex eo, quod in anteriori nõ obtulerat propoſitionem, & habebat iura efficatia in ſua perſona, & quod eodẽ modo Antonius de Arano, non debebat obtinere, cum iura ceſſa, & tranſlata in ipſum per venditionem factam in fauorem ipſius per Petrum Litago eodem morbo laborabant in perſona ceſſionarij, ſicuti in perſona cedentis. Et tãdem poſt longas diſputationes factas ab Aduocatis vtriuſque partis fuit die 8. menſis Februarij 1597. concorditer concluſum; quod dicta exceptio non comprehẽdebat perſonam ceſſionarij, licet afficeret perſonam cedentis, & ita intelligitur forus *Por quanto*, de apprehenſionib⁹, ibi. *Antesbien en aquel articulo le ſea preclussa la via*, ad quod deciden tũ fuerunt moti. Ex eo, quod dicta verba fori, potius ſunt intelligenda de actione perſonali quam de reali; itaq; perſonam reſpiciunt taliter, quod perſonæ habenti ius efficaciter in re remanet præcluſſa via, non tamen ipſi rei: deniquè, hypothecæ non extinguuntur, ſed ſolum perſonæ interdicitur, quod poſtquam in primo proceſſu intra tempus 50. dierum non obtulerit propoſitionem, in ſecundo obtinere non poſſit: tamen aliæ perſonæ quę tempore ſecundæ Apprehenſionis ius natum fuerat, poſt primam, vel ſaltem elapſis 50. diebus præconiorum foralium, non interdicitur iudicium, & ſic offerre propoſitionem, & obtinere in ſecunda apprehenſione poterit, quia ius efficaciter tũc non habebat, & forus dumtaxat præcludit viam habentibus ius efficax in re tantum, & ita ex ſpeciali motiuo fuit deciſum in hoc proceſſu Antonij de Arano, quod eſt notandum pro declaratione di cti fori *Por quanto*, & vide in proceſſu Antonij de Arano ſuper apprehen. in Scrib. Ioan. Scartin in Regia Audientia.

DECISIO. CLXXI.

Quando æquiparentur matrimonium carnale, & ſpirituale.

SVMMARIVM.

Religio Carmelitarum eſt capax bonorum. num. 1.

Argumentum de matrimonio carnali ad ſpirituale validum eſt. num. 2.

Verba in hoc Regno non ſunt extendenda, ſed ſtrictè interpretanda. num. 3.

Legatum relictum ſub conditione, eo die debebitur, quo conditio adimpleta fuerit, & non antea, quod ita fuit iudicatũ. num. 4.

CIRIACVS BERDVN ingreſſus fuit Religionem Carmelitarum, & in ea emiſſit profeſſionem: cum autem dicta Religio † capax ſit bonorum in communi, Burſat. conſil. 97. num. 22. Oſaſc. deciſ. Pedemõ. 126. petebat Monaſterium legatum relictum dicto Ciriaco per Matheum Berdun, cuidam Petro Berdun detentori bonorum dicti Mathæi: hoc tamen legatũ fuit relictũ ſub hac verborũ formaı *Si fuere de la Igleſia, ſiempre que fuere Miſſacantano, o ſino, ſiempre que tenga edad de veynte y cinco años; o en caſo que contragere matrimonio, pues contrayga*

aquel

aquel con voluntad de los dichos Pedro Berdun mi hermano, y Pedro Berdun ſu hijo, o de el otro de ellos; y en caſo que muriere antes de ſer Miſſacantano, o tener 25.años, o ſin hijos, procreados de legitimo matrimonio, en qualquiere deſtos caſos diſponga de 300.ſueld. por ſu alma, de todo el reſiduo, &c.

Et hanc petitionem Monaſterium fundabat in illa conditione, ſeu alternatiua, *o en caſo que contraxere matrimonio, &c.* Nam cum per ingreſſum Religionis cõtraxerit matrimonium ſpirituale, & va-
2 lidum ſit argumentum † de matrimonio carnali ad ſpirituale; pretendebat Monaſterium illico legatum poſt emiſſam profeſſionem ſibi deberi. §.ſed, & hoc præſenti, in auth. de Santiſ. Epiſcop. Socin. in l.mulieri, & Titio. ff. de conditio. & demonſ. Couar. lib. 1. reſol. cap. 19. nu. 10. verſic. ſed & ſi alicui, Mantic. de coniect. lib. 11. titulo 18. num. 26. & conditio ſi deceſſerit ſine liberis, cenſetur adimpleta, & verificata in Monaſterio; quod loco filij habetur, dict. authentico de ſantiſs. Epiſco. §. ſed & hoc præſenti, cap. in preſentia, de probat. Docto. in auth. niſi rogati. C. ad Trebel. Mantic. lib. 11. tit. 7. Burſat. dict. conſil. 97. num. 23. & conſ. 52. num. 41.

Sed quamuis de iure ita procedant præmiſſa, in hac diſpoſitione dicti Mathei multa conſideranda veniunt, maximè in hoc Regno; vbi cum verba pro-
3 priè, & ſtricte ſint † interpretanda, licet validum ſit argumentum de matrimonio carnali ad ſpirituale; tamen vbicũq; adſunt verba denotantia, quod teſtator ſenſit de matrimonio carnali, non ſanè extendenda erunt ad matrimonium ſpirituale, Boro. in cap. quoniam, Abbas, nu. 65. de offic. delegat. obſer. 1. de æquo vulnerat, teſtator enim in ſupradicta diſpoſitione non cogitauit de matrimonio ſpirituali, ſed de carnali: ergo prædicta extenſio fieri non debet.

4 Præterea certum eſt, quod legatum † debebitur eo die, quo Miſſam Ciriacus cantauerit, vel die, quo adimpleuerit 25. Annos, fratres iſti pacienter obſeruent teſtatorum voluntates, non ſanè tam enixe, & ante tempus petant legatum eiſdem, ſiue fratri Ciriaco relictum: nam ſuppoſito fundamento, quod in vim matrimonij ſpiritualis obtinere non poſſunt certe, abſque dubio poteſt euenire caſus in quo legatum non debeatur: nam ſi Ciriacus moriatur, antequam Miſſam cantauerit, vel ad impleuerit 25. Annos, abſq. dubio legatum tunc, Monaſterio non deberetur, cum teſtator illo caſu alternatiuè ſolum, & dumtaxat de matrimonio carnali cogitauerit. His denique rationibus moti omnes domini de Regio conſilio concordes relatore domino a Supremi Conſilij digniſſimo Conſiliario Monter declararunt, dictum legatum (ex premiſſo capite matrimonij ſpiritualis) non ſanè deberi, ſed quod Monachi tenebantur implere alias conditiones dicti teſtatoris, videlicet, quod frater Ciriacus cantauerat Miſſam, vel quod adimpleuerat dictos 25. annos, quę ſanè declaratio fuit iuridica, & facta die 20. Mẽſis Decembr. 1596. In proceſſu euocationis Prioris Monachorum, & Conuent. B. Mariæ del Carmen Ciuitate Cæſarauguſtæ, Scri. Loſillla, & certè ex proceſſu conſtabat Ciriacum fuiſſe ætat 24. Ann.

DECISIO CLXXII.

Delegatus Delegatio.

SVMMARIVM.

REX, Locumtenens Generalis, & Gubernator, delegare ſolebant cauſas appellationum; ante forum, que las cauſas, de 1528. num. 1.

Appellatio interponitur hodie ad Gubernatorem, ſolum quando præſidet in Regia

gia Audient. in quo ſolo caſu poterat olim delegare.nu.2.

Fiſcus ad Dominum Regẽ appellabat, à ſententia lata contro illum in Curia Iuſti tia Aragonum,non tamen cognoſcebat de eo Rex,ſed delegabat iudici.nu.3.

Forus,ſub tit. que las cauſas de appellaciom,ſtatuit, quod cauſæ appellationum non delegentur.n.4.

Forus prædictus,loquitur in appellatio nibus cauſarum particulariũ,& venit cor rectoriè ad iura antiqua,ideoq; non extenditur ad Dominum Regem.nu.5.

Regem poſſe hodie delegare appellationum cauſas, in quibus ipſe facit partem, multi cenſuerunt.nu.6.

Decretum Regiæ Audientiæ circa de legationem cauſarum.n.7.

Rex non poteſt delegare appellationem cauſarum, in quibus ipſe fecit partem. numer.8.

Opinio actoris circa delegationem per Dominum Regem faciendam, refertur nu.9.

Rex in prima inſtantia non poteſt cau ſas ciuiles,nec criminales committere, ſed debent terminari coram ordinarijs.nu.10.

Opinio hęc intelligitur,parte opponente & declinante iuriſdit.delegati. nu.11.

Delegati iuriſd.per tacitum conſenſum prorrogatur.n.12.

Delegatio poteſt fieri per viã cãcellariæ, & etiam priuatim ex propria perſona per Locumtenentem Generalem.n.13.

Actus delegandi vel ſubdelegandi nõ inducit exercicium iuriſd.num.14.

Decretum Curię Iuſtitię Arag.quod poſſit fieri electio iuris firmę ad Iuſtitiam Arago.à ſententia delegat.nu.15.

Caſus ſpecialis, in quo appellatur a Domino Rege ad Iuſtitiam Aragon. num.16.

DELEGARE an poſſit Dominus Rex cauſas ciuiles,& criminales? diſtingue inter cauſam appellationis, & cauſam principalem, ſeu primã inſtantiam modo ſequenti: in cauſa appellationis deleganda dic; quod † ante forum 1528.& ſic ante forum, *que las cau-*
1 *ſas de apelacion*, &c. Tam Dominus Rex
Locumtenens Generalis, Dominus Gu
bernator,Regens Gubernationem,dele
gare poterant,& ſolebant omnes cauſas
appellationum,quæ ad eos interponebã
tur;nam etiam Regens officium Guber
tionis habebat Curiam generalem ſepa
ratam ab alijs, vt per Bardaxi in tit. de
officio Regentis officium Gubernatio-
nis:poſtea vero hæc Curia fuit ei ſubla-
ta,vt per Bardaxi vbi ſup.; & ſolũ † quã
do præſidet in Regia Audientia appella
2 tur ad eum,& ſic, in ſolo hoc caſu pote-
rat ante forum. 1518. delegare cauſas
appellationum,à pari paſſu cum Locum
tenente Generali,ſecundum Bardaxi,in
dicto foro, *que las cauſas de apelacion*, &c.
Et hoc non ſolum erat in appellationi-
bus particularium perſonarum, & alio-
rũ,ſed etiam in appellationibus cauſarũ
Domini Regis, nam ſi † à ſententia la
ta contra Regem in Curia Iuſtitię Ara-
3 gonum,in cauſa, quę non poterat alibi
tractari, appellabat Fiſcus ad Dominũ
Regem,non cognoſcebat de ea Rex vti
ſuſpectus, ſe delegabat iudicem qui
de ea cognoſceret,obſeruantia. Item in
omnibus,de priuileg.militum,obſeruan
tia pænult. interpret. qualiter & in qui-
bus,Molin Pleban. ver. appellatio.ver.
appellari poteſt de foro,Bardaxi,in rub.
de offici.Iuſtitiæ.Arag.n.5. ver. quędam
ſunt cauſæ, & in foro, *que las cauſas de a-*
pelacion; Poſtea † ſuperuenit dictus fo-
4 rum, *que las cauſas de apelacion*, qui ſta-
tuit; quod de cætero iſtæ cauſę appel-

lationum cauſarum particularium per-
ſonarum non delegentur ſeu committã
tur amplius; & licet hic forus loquatur
in huiuſmodi cauſis, tamen debet intel-
ligi generaliter, ſecundum Bardaxi,ibi-
dem,& Pleban.vbi ſupra, ſed hic forus
ſecundum aliquos loquitur generaliter,
& non videtur derogare, & corrigere
obſeruantias ſupradictas, loquẽtes in ca
ſu ſpeciali appellationum cauſarum Do
mini Regis, vt ſentit Apuſtilla ad dictũ
5 forum;tum ex eo,quia cùm † dictus fo-
rus loquatur in appellationibus cauſa-
rum particularium, & veniat correcto-
riè ad iura antiqua,non videtur extendi
ad Dominum Regem(Sed hoc nõ mul-
tum concludit, quia ille forus ſecũdum
Bardaxi,& Pleban.vbi ſupra,licet loqua
tur in his cauſis,tamẽ debet generaliter
extendi,& ſic comprehendit delegatio-
nes à Gubernatore faciendas,)& ex hoc
6 dixerunt multi,etiam † hodie poſſe Do-
minum Regem delegare appellationũ
cauſas,in quibus ipſe fecit partem,& ſic
7 fuit determinatum † in Regia Audien-
tia,in quadã cauſa; verum facta electio-
ne iuris firmę, contrarium fuit determi-
natum, in Curia Iuſtitiæ Aragonum in
eadem cauſa,& alia ſimili: vide Bardaxi,
in locis ſupradictis, & Pleban. in verbo
appellatio,qui dictum forum,*que lus cau-
ſas*,de appellationibus,intelligunt gene-
8 raliter,& ſic ego credo,quod † hodie
Dominus Rex non poterit ſalua ſua cle-
mentia delegare appellationem cauſa-
rum,in quibus ipſe fecit partẽ, ſicut nec
alias, & hoc ſiue ex eo, quod dictus fo-
rus comprehendat cauſas Fiſcales,vt ibi
ſentit Bardaxi; ſiue ex ea ratione, quia
ſcilicet dictę obſeruãtiæ,quæ dant facul
tatẽ Regi delegandi ſuas appellationes,
& alias,factæ ſunt in fauorẽ Regis& par
ticularium, & ſic eis inuitis non poſſunt
fieri, ſed ſic eis tacentibus, ſecundum
Bardaxi,& Plebã.vbi ſupra;ex qualibet
9 ergo † ratione determinatũ eſt,nõ poſſe
Regem partibus cõtradicentibus in ſuis
cauſis delegare iudicem, & hoc mihi
placet,&eſt de mente fororum.

10 In prima † vero inſtantia etiam non
poteſt Rex cauſas ciuiles, nec crimina-
les committere alicui,ſed debent termi
nari corã iudicibus ordinarijs, foro pri-
mo,de commiſſioni,& reſcript. foro pri-
mo,de officio delegat.foro primo,de ad
iunct.Molin. verbo delegatus, vbi Ple-
ban. idem Pleban. in verbo Rex, num.
79.& in verbo, Primogenitus,quod in-
11 tellige † vt ſupra dixi, in caſu præcedẽti
parte opponente, & declinante iuriſdi-
ctionem delegati,& dicente velle,quod
cauſa proſſequatur coram iudice or-
dinario, quia nemo debet extrahi à iu-
dice ordinario, per priuilegium ge-
nerale; ſecus autem ſi pars taceret,nam
12 per tacitum † cõſenſum prorrogare-
tur delegati iuriſdictio, & valeret iudi-
cium delegati,ſic declarat Porto.in ver.
delegatus, Bardaxi in foro primo, de
commiſſio.& reſcrip,& in verb.Rex.nu.
79.

13 Delegatio † poteſt fieri per viam can
cellariæ, & etiã priuatim ex propria per
ſona per Locumtenẽtem generalem, in
tellige in caſu, quo poteſt fieri, ſcilicet
parte tacente,vel non opponente:eſt ra-
14 tio;quia † actus delegãdi,vel ſubdelegã
di non induit exercitium iuriſdictionis,
quia delegans non vtitur iuriſdictione
contentioſa,ſed voluntaria & actus de-
legandi extra iudicialis dicitur,notatur
in cap.Paſtoralis,de reſcrip.Cardin.in c.
quamuis,de offi.delegat. in 6.Abb. in d.
c.Paſtoralis §.quoniam,de reſcript.Ioan
nes de Sancto Seuerino in l. more.num.
42.ff. de iuriſdict. omnium iudi,& poſt
eum Dominus Morter,in rub. ff.de of-
fici.eius.nume.3.& 4. & ſi Rex delegat
cauſam principalem de cõſenſu partiũ,
quod poteſt vt dixi, an à ſententia talis
delegati poſſit fieri electio iuris firmæ,
15 ad Iuſtitiam Aragonum? vide † in pro-
ceſſu Thomæ Fort ſuper iuris firma die
26. Auguſti.anno 1600. vbi fuit decla-
ratum, quod ſic, non vero ad Regiam
Audientiam poterit appellari, nec ad
Curiam Iuſtitiæ Aragonum, ſed ſo-
lum fieri electio iuris firmæ ad hanc
curiam,

curiam, quia à Domino Rege ad Iuſtitiam ſolum datur electio firmę, non appellatio, vide ad hoc for. *ſtatuimus, & ordinamus de voluntad de la Corte*, de firm. iuram. vide tamen † caſum ſpecialem, in
16 quo appellatur à Domino Rege ad Iuſtitiam Aragonum, in declarat. priuileg. generalis §. *item como los Iudges, &c.* hęc omnia in ſupradicto proceſſu fuerũt diſcurſa; & habita pro conſtantibus.

DECISIO C.LXXIII.
Ad exibendum.

SVMMARIVM.

Exhibitio inſtrumentorũ, facienda eſt cuilibet, & a quolibet indiſtincte, niſi petatur ab actore contra reum ad fundandam actionem actoris, vt nu. 1. & 2.

Exhibitio inſtrumentorum in cauſis Fiſcalibus in omni caſu facienda eſt. n. 3.

Exhiberi ſi petatur ſcriptura, de qua fuit facta mentio in iuditio, & non exhibeatur, quid requiratur ad hoc, vt iudex declaret non ſe poſſe iuuari de illa. n. 4.

Productam ſi quis non facit, an ſtatim iudex habebit producta pro non productis, ob ſolam contumatiã procuratoris, an vero requiratur pignoratio principalis: & varie practicatũ traditur. n. 5. & 6.

Contumacia ſola citati ad domum non ſufficit, ad hoc vt contra eum procedatur, niſi & pignoratio ſubſequatur, imita, vt nu. 7. 8. & 9.

Practica tamen obſeruat, quod ad maiorem cautellam, quod aduerſarius petat vt pignoretur principalis, in non offerendo contradictorium, &c. nu. 10.

Pignerato principali, iudex habet producta pro non productis, & oblatum pro non oblato, & practicatur ita, licet non ſit præciſſe neceſſarium. n. 11.

Pignoratio ſolum deſideratur in citatione inchoatiua cauſæ, non in incidentibus; & idem ſeruatur in Curia Eccleſiaſtica, vt num. 12. & 13.

Pignoratio facta ad valuas alicuius Eccleſię, vel portę ciuitatis de conſenſu procuratoris, ſufficit quoad omnia. nu. 14.

Exhiberi ſi petatur ſcriptura de qua eſt facta mentio in iudicio, quid ſit tunc faciendũ; reſoluitur ſub diſtinctione, vt n. 15. & 16.

Procurator, ſi poſtquam eſt ei intimatum quod exhibeat, renunciat procurationi, an tunc debeat eius principalis pignorari, ad declarandum non ſe poſſe iuuare: examinatur. num. 17.

Deciſio Curię Domini Iuſtitiæ Aragonum ad propoſitum refertur. num. 18.

Inſtrumentum debet originaliter exhiberi in iudicio, ſi petatur. num. 19.

MATERIAM exhibendi, ſeu edendi inſtrumẽta quæcũq; in iudicio, ſi a parte cõtraria hoc petatur, pete à Garcia de nobilitate gloſ. 2. §. 1. vbi
1 late, & fac regulam, quod exhibitio † inſtrumentorum eſt facienda cuilibet, & a quolibet indiſtincte, probato primitus talia inſtrumenta fuiſſe ſaltẽ præſumptiue apud illum, à quo petuntur, hoc ex-
2 cepto; ſi petatur † ab actore contra reũ ad fundandam actionem ex inſtrumento, quod omnino reo competat, nihilq; pertineat ad actorem; nam tunc non eſt
3 facienda. numero. 28. niſi eſſemus in cauſis fiſci, † vbi in omni caſu eſt facienda. numero 25. Et quod hęc materia ſit arbitraria. numer. 23. & numero 30. & in ſequentibus numeris, quando filius, & ſucceſſor teneantur edere inſtrumenta,

ta,quę erant pœnes patrem.
4 Si petatur exhiberi aliqua † ſcriptura
de qua fuit facta mentio in iudicio, &
non exhibeatur,quid requiratur ad hoc
vt Iudex declaret nõ ſe poſſe iuuare de
5 ea, vel ſi quis non facit productam, †
an ſtatim Iudex habeat producta pro nõ
productis,vel ſi non dat contradictoriũ,
an illico Iudex habebit oblatum pro nõ
oblato,ob ſolam contumaciam Procura
toris,an vero requiratur quod pignore-
tur eius principalis,aduerte ſequentia.
6 Circa hoc variè obſeruatur † apud tri
bunalia,nam aliquando pignoratur prin
cipalis,aliquando non, & vix datur cer-
tus ſtilus: tamen ex frequentiori vſu et
magis conformi iuri,& foris, eliciuntur
concluſiones ſequentes.Nam aut agitur
de inchoanda aliqua cauſa, & tunc ſola
7 contumacia † citati ad domum, non ſuffi
cit ad hoc,vt contra eum procedatur in
cauſa,tanquam contra cõtumacem, niſi
prius poſt citationem ad domum, pigno
retur, & reportetur pignus in iudicio,
for.1.de in ius vocando, vbi Bardaxi, &
8 for.1. de contumatia. Aut vero † agitur
de aliquo incidenti, & eſt diſtinguen-
dum; nam ſi petitur oblatum pro non
oblato, in non dando contradictorium,
vel producta pro non productis,in non
faciendo productam, vel non publican-
do, vel non faciendo cum conſtet &
fidem de allegatis; tunc, ſi poſtquam
eſt intimatum Procuratori, non facit
productam,nec det cõtradictorium,nec
publicat,neque facit ſuum cum cõſtet,
9 poteſt Iudex declarare illud, abſque †
eo,quod pignoretur eius principalis, &
ſic multoties practicatur, & eſt rationi
conſonum, nam ſat eſt intimare Procu-
ratori, vt cenſeatur intimatum principa
li,cum ſtet per eũ,& poſſit perdere cau-
ſam, & ſe ſeparare in Regno à cauſa, &
imputet ſibi,qui talem Procuratorẽ ele-
git,qui fuit negligens,& hoc habent cu-
riales pro veriſſimo, & ego etiam.
Verum tamen eſt quod ad maiorem
ſatiſfactionem † &cautelã,ſolet aduer-
ſarius, qui inſtat, petere vt pignoretur

principalis in non offerendo contradi-
ctorium,vel in non publicando, aut non
faciendo productam, vel cum conſtet,
& ſolet mandari pignorari principalis,
11 quo pignorato Iudex habet producta †
pro non productis,oblatum pro nõ obla
to, & hoc licet non ſit præciſſe neceſſa-
rium,practicatur tamen de vſu,ad maio
rem cautelam, vbi agitur de graui præ-
iudicio,vt in caſibus ſuperioribus; at vbi
agitur de leui pręiudicio non ſolet pig-
norari,(hoc igitur fit abſque neceſſitate,
quia ſolũ in citatione inchoatiua cauſæ
12 datur † pignoratio, nõ in incidẽtibus,&
ſic poſt litem conteſtatam ſufficit citatio
ad domum,abſque pignoratione, Barda
xi vbi ſupra Molin.verſ.citatio ad domũ
obſeruantia 6 de citatione)& hoc etiam
13 ſolet ſeruari in † Curia Eccleſiaſtica,vbi
non ſufficit de ſtilo, & conſuetudine in-
timare Procuratori, ſed pignoratur prin
cipalis , antequam habeantur producta
pro non productis,oblatum pro nõ obla
to; bene verum eſt,quod in Curia Eccle
ſiaſtica,& etiam in ſeculari, quando pe-
titur pignorari principalis,ſolet ſuus Pro
curator ad euitandas expenſas aſsignare
valuas Eccleſię,vel alicuius portę Ciuita
14 tis, vt pignorentur † & illa pignoratio
ſufficit de conſenſu Procuratoris,& om-
nia iſta fiunt ad maiorem ſatiſfactionem
& cautelam, quãdo agitur de graui præ
iuditio, & in leui non ſolent fieri, & ſi
omitantur vtrobiq; nihil oberit.
15 Si vero petatur exhiberi † ſcriptura,
de qua eſt facta mentio in iudicio, tunc
credo ſic diſtinguendum;quod ſi ſcriptu
ra ſit pœnes principalem, vel ſit veriſimi
le,quod eſt penes eum, tunc non ſufficit
intimare Procuratori, quod exhibeat,
ſed eſt neceſſe,quod pignoretur eiꝰ prin
cipalis,& ſi non exhibeat, tunc pronun-
tiat Iudex non ſe poſſe iuuare eũ de illa
ſcriptura,ita Molin.in verbo,exhibitio,
verſiculo, exhibere in caſsibus quibus
tenetur, vbi Portol. illud ſentit, dum
dicit, quod vltra intimationem Pro-
curatoris, debet pignorari ille, in cuius
poſſe eſt ſcriptura, & hoc ſentit ob-
ſeruantia

ſeruanda ſin. de fide. inſtrumen; vbi
tenetur exhibere ille, qui habet inſtru-
mentum, vel eſt veriſsimile eſſe penes
16 eum, & credo quod ſecus eſſet, † quan-
do ceſſante hac præſumptione eſſet ſcip-
tura pænes procuratorem, vel eſſet veri
ſimile, eſſe pænes eum; nam tunc credo
quod abſque eo, quod pignoretur eius
principalis, poſſet iudex in cōtumaciam
procuratoris pronuntiare, non ſe poſſe
iuuare de illa ſcriptura.

Sed quid ſi procurator, poſtquā eſt ei
17 intimatum, † quod exhibeat, renuntiat
procurationi, an tūc debet eius principa
lis pignorari, ad declarandum nō ſe poſ-
ſe iuuare? videbatur quod ſic; ſed contra
rium eſt tenendū, nam ſolū reputabitur
cōtumax principalis abſq; eo, quod cite
tur, & eo reputato contumace procede
tur cōtra eū tāquā contra contumacē,
18 ſic fuit iudicatum in proceſſu † iuratorū
de Cubel ſuper iuris firma Menſe Fe-
bruarij 1598. in curia Iuſt. Arag. me rela
tore exiſtente de conſilio aliorū: vbi fuit
reuocata ſententia, per quā fuerat decla
ratum nō ſe poſſe iuuare de certis priui
legijs, poſtquā procurator renūtiauerat
procurationi, nā debuerunt prius iura-
ti de Cubel reputari contumaces, & hoc
facto, poterat declarari nō ſe poſſe iuua-
re, ex quo illorum procurator ante re-
nuntiationem habuit aſsignationem,
ad exhibendum illa priuilegia, & hoc
cēſuerūt omnes aduocati vtriuſq; partis.

Inſtrumentum debet † originaliter
19 exhiberi in iudicio, ſi petatur, vide Mo-
lin. in verbo inſtrumentum, verſ. inſtru-
mētum debet originaliter exhiberi, vbi
caſum de hoc.

DECISIO. CLXXIIII.

Salarium Officialium.

SVMMARIVM.

Officialis pro tēpore, quō ſeruiuit, & non commiſit culpā, habebit ſalariū, ſecus pro tempore, quo delinquit. num. 1.

Salarium debetur praeſidi ob delictum reprobato praeteriti temporis, quo ſeruiuit. num. 2.

Officialis priuatus per culpā ſuam perdet totū legatum, cū ſit indiuiduum. n. 3.

Officialis delinquens circa tributa fiſci, & publica, in nō colligendo, aut ea defraudando, totum ſalarium perdit, etiam praeteriti temporis. num. 4.

Officialis in loco duorum poſitus, & vicem duorum gerens, ſalarium vtriuſq; officij ſumet. num. 5.

Locumtenentes Iuſtitiæ Aragonum mortuo Iuſtitia eius officiū gerunt, percipiuntq; eius ſalarium. num. 6.

Firma quaedam prouiſa locumtenentibus pro conſeruanda hac quaſi poſſeſsione percipiendi ſalariū officio Iuſtitiae Aragonum vaccante, traditur. num. 7.

SALARIVM an debea-
tur officiali, qui remo-
uetur propter culpā, &
delictum ſuum? dic ſe-
cundum Bartol. in l. me-
uia ff. de annuis legat.
quod † pro tēpore, quo ſeruiuit, & non
cōmiſit culpā, habebit ſalariū, ſecus pro
tēpore futuro, quo deliquit; intellige ſe-
quuta priuatione, nam ſi fuit toleratus,
habebit ſalariū, licet fuerit culpoſus, ita
Iaſon vbi ſup. Corraſ. in. l. diē functo. ff.
2 de offi. Aſſeſſor. vbi dicit quod † Pręſidi
ob delictum reprobato ſalariū debetur
pręteriti temporis, quo ſeruiuit, & nō cō
miſit culpam, facta laboris & pecunię di
uiſione, idē dicit Iaſon in l. diē functo n.
45. cū alijs pręcedētibus, vbi dicit, quod
debet fieri diuiſio ſalarij ſecūdum tēpus
ſeruitij, quod in legato non erit, † quia
3 cū ſit indiuiduum, perdetur totum lega-
tū ab officiali priuato per culpam ſuam.

Idem Puteus de Syndicat. verbo con-
demnatus. fol. 364. vbi dicit; quod offi-

cialis ſolum perdit ſalarium pro illo tē-
pore, quo deliquit, & in verſic. Rex con-
4 ceſſit, nu. 2. verum ſi † officialis deliquit
circa tributa Fiſci, & publica tributa, in
non colligendo, vel defraudando ea, per
dit totum ſalarium, etiam præteriti tem
poris; ſic fuit iudicatum in proceſſu Pro
curatoris Fiſcalis in Curia Iuſtitiæ Ara-
gonum ſuper appoſitione pendonum lo
ci de Vrrea contra Gerardum Tricas
Commiſſarium pendonum: quia conſta-
bat, quod applicauit pœnas, & Calonias
Fiſco Comitis de Aranda, cum eſſent ap
plicandę Fiſco Regio, cuius erat tunc iu
riſdictio omnis per appoſitionem pen-
donum: fuerunt etiam, & alia motiua
per me præſtita in voce, vide in dicto
proceſſu Anno 1594.
5 Officialis † poſitus in loco duorum, vt
ſic duorum officialium vicem gerat, cū
aſſueto ſalario, vel ſimpliciter, debet
vtriuſq. Officij ſalarium ſumere, vt co-
pioſe ſcripſi in tract. de Inhibition. cap. 1.
§. 8. num. 8. cum ſequentibus, vide Auen
dan. de exequen. cap. 4. num. 36. Vbi pul-
chre de hac materia, quia gerit Officiū,
cui ſalarium eſt annexum, Pariſ. de Pu-
teo de Syndicat, verbo ſalarium, & ſic
6 † Locumtenentes Iuſtitiæ Aragonum,
qui mortuo Iuſtitia Aragonum gerunt
illius officium, percipiunt etiam ſalariū
illius, vt me exiſtente Locumtenēte pro
mea parte accepi quantitates pro vacan
te Iuſtitiatus, in qua geſſi officium Iuſti-
tię; vide ſententiam Diputatorum ſuper
hoc latam in ſuo libro Cameræ Diputa
tionis in Anno 1594. quia id confirmarūt
die duodecima Nouembris, & alij Locū
tenentes tantundē perceperunt, de quo
† fuit per me, & collegas protiſſa firma
die 13. Nouembris. Anni 1594. pro conſer
uanda hac quaſipoſſeſione percipiendi
illud ſalarium ſede vacante, in proceſſu
Ioannis Lopez Galuan locumtenentis
ſuper iurisfirma, & poſtea Diputati ſol-
uerunt libenter, & ſic non fuit præſenta-
ta illis, nec alij, & de hac materia, vide
latius in Tractatu meo de Inhibitionib⁹
in cap. 1.

DECISIO C.LXXV.

Regaliæ.

SVMMARIVM.

REX *aut ſupremus Princeps in conceſſione Caſtri, Ducatus, aut Comitatus, facta etiam cum omni imperio, & cū clauſula omni iure, nullo reſeruato, non cenſetur transferre Regalia. nu. 1.*

Rex duplex ius habere dicitur in Caſtro, vt dominus ſpecialis, & vtilis illius Caſtri, aliud tanquam Rex, & dominus directus vniuerſaliter. num. 2.

Regalia ſunt de iuribus Coronę, illiq; annexa, & inſeparabilia, nec ſunt in commertio. num. 3.

Regalia licet aliquo modo concedi poſſint, non tamen veniunt ſub quibuſcumquē verbis generalibus, niſi ſpecialiter concedātur. nu. 4.

Regalibus conceſſis cum omni imperio, & pleniſſimo iure, ſiue in proprietate, ſiue in officium, & adminiſtrationem, non conceditur poteſtas legitimandi, reſtituendi, faciendi indulgentiam criminis. nu. 5.

Magiſtratum conſtituere non eſt de Regalibus, ſed effectus dominij iuriſdictionis. num. 6.

Decretum Curię Iuſtitię Aragonum traditur. n. 7.

1 IN † conceſſione Caſtri, Du-
cat⁹, vel Comitat⁹ facta per
ſupremum Principem, etiā
cum omni imperio, etiam
cum clauſula omni iure,
quod habeo, nullo reſeruato, non veniūt
nec tranſeunt Regalia, nec alia reſerua-
ta Regiæ Maieſtati in ſignum ſupremæ
poteſtatis, ſed ſolum ea, quæ poſſunt cō-
uenire illi, cui fit conceſſio, ſeu cuilibet
inferiori, & dño particulari Caſtri: nā du
2 plex † ius habet Rex in Caſtro, vel re cō
ceſſa, vnū, vt dominus ſpecialis, & vtilis
ipſius

Digitized by Google

ipſius Caſtri, quod forte emerat, & illud cenſetur transferre; aliud tanquam Rex qui habet dominium directum, & ius Regium vniuerſaliter in toto Regno, & de iſto iure Regio nihil transfertur, Albericus in l. 1. in fin. ff. de officio eius, & in l. finali, in fine. C. de iuris, omnium Iudicum, Lucas de Penna in l. 1. colũ. 2. verbo, vel dicas amplius, de priuilegi ſchola. & l. 2. colum. 2. verbo, ſed pone Rex, de vetera, lib. 12. Codi. ratio eſt du-
3 plex, prima; quia † huiuſmodi regalia ſunt de iuribus Coronæ, & illi annexa, & inſeparabilia, nec ſunt in commertio, l. apud Iulianum. §. conſtat. ff. delegat. 1. l. fi. 2. ff. vt in poſſeſion. legat. ita quod, nõ ſunt alienabilia, etiam per ipſum Principem, ex certa ſcientia, vel motu proprio Iſern. in capite 1. §. ſimiliter poteſt, colum. 2. verbo in his functionibus, de cap. qui cur. vend. Lucas de Penna, in l. 2. C. de Iur. Reipub. ad finem, lib. 11. l. contra publica, colum. 5. de re milita. lib. 12. & de facto alienata reuocantur, Xuarez allegat. 6. & 7.
4 Secunda ratio, quia † licet aliquo modo concedi poſſent, tamen non veniunt ſub quibuſcumquè verbis generalibus, niſi ſpecialiter concedantur, DD. in cap. vni. quæ ſint regal. cap. quoad translationem, de officio delegat. vbi gloſ. & Do-
5 ctores, & ſic † in prædicta conceſsione Regia, cum omni Imperio, & pleniſsimo iure. ſiue in proprietate concedatur, ſiue in officium & adminiſtrationem, vt dignitas proconſulatus, qui ſunt Locumtenentes Regis, Gubernatores prouinciarum, non venit poteſtas legitimandi, reſtituendi, faciendi indulgentiam criminis, & damnationis, Bald. in l. placet, colum. fin. verbo, ſecundo quęro. C. de pedan. Iudi. in Regno ſecus, quia tales ſunt alter nos, & cum hac clauſula creantur.
6 Magiſtratum conſtituere, non eſt de Regalibus, ſed effectus dominij iuriſdictionis, dominus enim illius creat magiſtratus, ſed ſecundum Roman. conſilio 241. Caſtren. conſil. 63. volum. 1. ſi in conceſsione exprimantur aliqua Regalia, deinde ſubiecta clauſula generali, tunc veniunt reliqua Regalia ęqualia, & minora, ſed non maiora expreſsis, cap. Sedes Apoſtolica, de reſcrip. cap. qui ad agendum, de Procurat. in 6. Clement. nõ poteſt, eo. l. fin. §. cui dulcia. ff. de vi. tri. legat. contra Iaſſon, conſil. 45. volum. 1.
7 Et hoc † intellige in conceſsione temporali, nam in perpetua fruſtra hoc quęritur, cum prorſus non poſsint alienari, niſi in filios maſculos Regum, per modũ appanagij, vt dicemus in deciſ. de iſtis. Id omne fuit per Iudices habitum pro conſtanti, in proceſſu Procuratoris Fiſcal. & Iuſtitię Iuratorum Villarum de Alcoriſſa, & aliarum ſuper Ciuili, in Curia Iuſtitiæ Aragon. Anno 1603.

DECISIO. CLXXVI.

Procurator.

SVMMARIVM.

Procurator quando nomine proprio, & quando ex contractu per eum celebrato teneatur, deciditur. num. 1.

Procurator conſtitutus in contractu ad aliquid, non poteſt per conſtituentem reuocari. num. 2.

Procurator conſtitutus in contractu ad confitendum debitum, & ad laudandam ſententiam arbitralem, non poteſt amplius facere in fraudem dñi. n. 3.

Decretum Curiæ Iuſtitiæ Aragonum traditur. nu. 4.

Salaria arbitri, & Notariorum, non ſunt conditiones adimplendę per partes, licet illi habeant actiones cõtra partes ipſas. num. 5.

Procurator, † quando nomine proprio, & quando ex contractu per eum celebrato teneatur, licet ſit actũ de re principalis, Deci⁹ conſ. 510. vbi alij, Boer. deciſ. 80. & 276.

Procurator †conſtitutus in contractu ad aliquid non poteſt reuocari per conſtituentem, Rebuf. in præfatione de literis obligat. num. 20.

3 Procurator †conſtitutus in contractu ad confitendum debitum, & ad laudandum ſententiam arbitralem, vel aliud ſimile, non poteſt amplius aliquid facere in fraudem domini, nec litem ducere, vel quid aliud præiudiciale enātare, ſiue facere, vide Molin. verbo firma, verſic. die decima Aprilis, Anno 1495. fol. 149.

4 Et hoc †fuit iudicatum in proceſſu Petri Hieronymi Villanoua ſuper manifeſtatione, in Menſe Marcii 1600. in Curia Iuſtitiç Aragonū; qui petebat liberari per viam priuilegiatam ex hoc capite. Ipſe prçſentauit Regiç Audientiæ firmam (ne verificatis conditionibus cuiuſdam ſentētiæ arbitralis) poſtea fuit appellitatus in Regia Audiētia, & captus vigore ſententiç arbitralis, dicebat ipſe, quod non fuerant verificatæ conditiones ſententiæ arbitralis, & ſic, quod fuerat captus contra tenorem firmæ ex eo, quia pars, quæ appellitauerat de ſententia arbitrali, tenebatur ſecundum eam incontinenti, habita ſciencia ſententiæ arbitralis, facere certas ſeparationes, & tamen fecerat eas poſt menſem computandum à die ſcientiç Procuratoris immortalis cōtractus, cui fuerat intimata die, quo fuit prolata: dicebatur per Locumtenentem quod illa noticia erat intelligenda de notitia partium, quibus non fuerat ſententia intimata, non vero de notitia Procuratoris, qui ſolum erat cōſtitutus ad laudandam ſententiam, non ad aliud, & ſic non potuit conſtituere in mora partem ipſam, & per cōſequens nō erat ille defectus conditionis, & ſic non fuit liberatus per viam priuilegiatam; fuit etiam

5 ibi dictum, quod † ſalaria arbitri, & notariorum, non erant conditiones adimplendæ per partes, licet illi haberent actiones contra partes ad illud ſalarium conſequendum.

DECISIO C. LXXVII.

Baiulus Generalis Aragoniæ.

SVMMARIVM.

Baiulus Generalis Aragoniç an habeat iuriſdictionem contra adminiſtratores, & arrendatores iurium, vulgo dictorum del peſo del Rey declaratur. numero 1.

Rex ſolus, vel Iuſtitia Aragonum, debet cognoſcere de iſtis officialibus. nu. 2.

Baiulus Generalis ex ſola præſcriptione pretendere poteſt habere iuriſdictionem in hos officiales priuatiuè ad alios. numero 3.

Baiulus Generalis poteſt cognoſcere in Criminalibus de delictis arrendatoris iurium vulgo dictorum del Peſo del Rey. num. 4.

Almutaçaſſus leuare poteſt calonias, & pœnas contra officiales, qui habent falſas ſtateras. nu. 5.

1 BAIVLVS Generalis † Aragonum prætendit habere iuriſdictionem contra adminiſtratores, & arrendatores iurium del Peſo del Rey, & & contra los Peſadores, & Officiales dicti miniſterij priuatiuè contra Almutaçaſſum Ciuitatis Cæſarauguſtç ex conſuetudine, & præſcriptione. Ex eo primo quia iſti dicuntur Officiales, Molin. verbo Inquiſitio, licet contrarium prius dixerit in verbo arrendator; verum ex hoc non concludit intentum ſuum, quia imo

2 † ſolus Dominus Rex, vel Iuſtitia Aragonum, & primogenitus; deberent de eis cognoſcere obſ. Item Iurati, de foro

3 competenti. Et ideo † ex ſola præſcriptione poteſt hoc prçtendere, probando,

quod

quod exercuerit iuriſdictionem in eos priuatiue ad alios. Circa quod nota, ꝙ Petrus de Abiego obtinuit firmã & inhibitionem contra dictũ Baiulum, vt non procederet contra eum adminiſtratorem del peſo Real, aſſerendo, quod nõ erat officialis, & ſic non poterat (credo quod) inquiri ſecundum Molin. verbo arrendator. Tandem fuit reuocata: vide in proceſſu Petri de Abiego ſuper iuris firma anno 1583. in menſe Auguſti, & fuit reuocata per tradit à Molin. in verbo inquiſitio: verum credo, quod illud ſolum concludit poſſe Dominum Regem contra omnes inquirere, non vero tangit, an Baiulus poſſit aliquid facere contra eos, vide per te melius.

4 Verum † poſtea fuit data alia firma, per quam fuit declaratum, poſſe Baiulũ priuatiue ad Almutaçafum & Iuratos Cæſarauguſtæ, cognoſcere in criminalibus de delictis arrendatoris iurium, *del peſo del Rey*, in proceſſu Procuratoris Fiſcalis, necnon Franciſci de Francia arrẽdatoris del peſo Real ſuper iuris firma menſe Octobris 1597. Fuit etiam fundata in præſcriptione: verum non negatur in firma, imo credo, quod fuit dictum in

5 ea, quod † poteſt Almutaçafus leuare calonias, & pœnas, contra eos officiales, ſi habent falſas ſtateras, vel committunt falſitatem in eis.

DECISIO CLXXVIII.

An Princeps poſſit ſine aſſenſu partis remiſſiones delictorum concedere.

SVMMARIVM.

Punitio delictorum potius ad Regem, quam ad partes attinet, & ſimiliter remiſſio pœnæ impoſita Principi ei cõpetit. num. 1.

Locumtenentes generales de conſuetudine huius Regni concedunt remiſſiones. num. 2.

Rex etiam extra Regnum exiſtens concedere poteſt criminum remiſſionem. num. 3.

Deciſio fori Vnici, de remiſſionibus, & guidaticis, traditur. num. 4.

Rex non recognoſcens ſuperiorem remiſſiones poteſt concedere. num. 5.

Clamum de manu Domini noſtri Regis in Aragonia non habemus, & omnia ad inſtantiam legitimæ partis fieri debent. num. 6.

Fiſcalis Domini noſtri Regis non poteſt ob publicam vtilitatem, & ne delicta remaneant impunita, aliquem accuſare. num. 7.

Aſſenſus Domini Regis in remiſſione criminis non eſt neceſſarius, vbi Fiſcalis, vel aſtrictus non eſt pars ad accuſandum, ſed ſolum ad inſtantiam eius qui accuſatur. num. 8.

Accuſatus quis de reſiſtentia, Dominus Rex poteſt tantum ei delictum, vel remiſſionem concedere. num. 9.

Accuſatus de reſiſtentia non poteſt guidari, nec qui impedit executiones literarum, & prouiſionum Iuſtitiæ Aragonum, aut ſuorum Locumtenentium. numero. 10.

Pœnas officialium delinquentium incurrunt qui impediunt executiones prouiſionum, & inhibitionum Curiæ Iuſtitiæ Aragonum, & ſi perſonæ priuatæ ſint. numer. 11.

Accuſati in qualitate officialium, & vt cuſtodes domini Regis incidunt in pœnis fori primi, de iuramento præſtando, eiſdem-

eiſdemquè remiſsio nequit concedi. numero.12.

Singulares vna cũ cum officiali accuſati, ſunt de iuriſdictione Iuſtitiæ Aragonum, ratione mixturæ. num.13.

Principes etiam de iure non ſolent concedere remiſsiones in præiudicium partium. num.14.

Firma non conceditur in curia Iuſtitiæ Aragonum in remiſsione criminis, abſquè partis aſſenſu. nu.15.

Reſiſtentia committitur vbicumquè quis intimidatur in executione alicuius prouiſionis, vt non poſsit eam exequi. numer.16.

IN facti quæſtione propoſita à Domino Locumtenenti generali, ſcilicet, Duce Alburquerq. an ipſe poſſet concedere guidaticum, aut criminum remiſsiones, abſque partis conſenſu. Accidit, quod cum plures homines loci de Ambel accuſati fuiſſent à quibuſdam Burgienſibus, atque ab alijs vicinis locorũ de Aynçon, aut de Añons & à Conuentu de Beruela, & à ciuitatẽ Burgiæ, & fuiſſent condemnati ad exilium 8. annorum, cum diuerſis cominationibus Dictus Vicerex conceſsit diuerſa guidatica, prætendens, quod iuxt. for. vnic. de remiſsio, & guidat. (ſolutis expẽſis parti damnificatæ) poterat concedere dictas remiſsiones, & guidatica: & quamuis eis non obſtantibus contra cõdemnatos fuit petitum fregiſſe exilium, & incidiſſe in pœnis cominationum; nihilominus tamen pro bono pacis & iuſtitiæ fuit reſolutum, quod d. Vicerex reuocaret dicta guidatica, & quod partes non inſtarẽt pronuntiationem fractionis exilij pro tunc, quod fuit ita factum.

Poſt modũm elapſis aliquibus menſibus inſtantibus, ac petentibus dictis hominibus de Ambel. S.C.& R. Mageſtas Domini noſtri Regis, reſcripſit dicto domino Locumtenenti generali in hoc Regno, quatenus conſuleret virumque cõſilium ciuile, & criminale, & viderent, an in partis præiudicium ſecuta condẽnatione in dictis proceſsibus poſsint etiam partibus renuentibus ac reluctantibus concedi dicta guidatica, & remiſſiones ante dictæ.

Pro cuius rei dilucidatione fuerunt conſiderata ſequentia. In primis, generalitas dicti fori; Dñs enim noſter Rex, & eius Locumtenens generalis fundatam habet intentionem; quod poſſunt concedere remiſsiones, & guidatica ſolutis expenſis, & intereſſe partibus, punitio
1 † etenim delictorum ad Regem potius attinet, quam ad partes, & ſic, remiſsio pœnæ impoſitę Principi competit, gloſ. communiter recepta in l.2. verſ. concedi, C. de in ius vocando, Parisl. conſil.1. numer.1. lib.4. Iul. Clar. quæſt.59. ex num.1. cum ſeqq.

Secundo accedit, quod † de conſue-
2 tudine, vt dicitur, conſtat etenim dominos Locumtenentes generales huius Regni concedere tales remiſsiones, Ferrol. in ver. accuſatio, ante, num.176.

Tertio conſideratur pro eadem opi-
3 nione, quia ſereniſsimus † Dñs Rex etiã extra Regnum exiſtens, poteſt concedere remiſsionem criminum, Moliner. in. de conſuetudine Regni, de priuil. general. fol.33. ergo, &c.

Sed pro contraria parte, quam plura ſunt fundamenta nimis vrgentia. Et in
4 primis conſidero; quod † deciſio dicti fori vnici, de remiſsionibus, & guidati. non fuit vſu recepta; maximè poſt annum 1510. nam cum poſt conſtitutionẽ Procuratoris Aſtricti item Domino noſtro Regi fuit quæſitum ius in cauſis criminalibus, cum Aſtrictus, qui loco fiſcalis fuit aſſumptus, non poſsit ſe ſeparare ab accuſationibus abſque Principis licẽtia, certe, remiſsiones parum aut nihil proſunt; & quamuis hæc ratio videatur parũ cõcludens, nihilominus eſt vrgẽs.

Secun-

iſti Secundo, quod licet receptiſsimum
5 ſit; quod Princeps † tales remiſsiones
poteſt concedere, maxime, qui non re-
cognoſcit ſuperiorem, vt in hoc Regno,
Iul. Clar. dict. quæſt. 59. Pariſ. dict. conſ. 1.
num. 1. in quarto: hoc tamen procedit
vbicumque publica verſaretur vtilitas,
aut pro bono pacis: His enim caſibus
poteſt Princeps remittere damna, & in-
iurias ſingularium perſonarum, abſque
earum conſenſu; quia tunc bonum com
mune vtilitaſque publica præfertur vti-
litati priuatorum, & ſingularum perſo-
narum; & poteſt poni exemplum in eo,
qui fuit accuſatus à Diputatis Regni, tã
quam alienigena, quia vſurpauit iuriſdi
ctionem, aut intrauit contra tenorem iu
ris, aut fori in Regno: quia licet is accu-
ſetur, aut exiſtat condemnatus, poterit
Princeps ei concedere guidaticum, &
remiſſionem criminum, ad hoc, quod
duo Regna, aut duæ Prouinciæ in pace
concordentur, aut conformatæ exiſtãt,
Deci. conſ. 520. num. 5. allegatus à Claro
vbi ſup. num. 3. & alij ibidem.
Tertio conſidero, quod † in Arago-
6 nia non habemus clamum de manu Do
mini noſtri Regis, aut domini villę, quia
omnia debent fieri ad partis legitimæ
inſtantiam, obſeru. Item per foros, de
priuileg. gener. fol. 21. for. vnic. de po-
ſtul. fol. 45. nec habemus intereſſe ſecun
darium, ſed intereſſe illius, cuius princi-
paliter intereſt, aut illius cui illata eſt
iniuria. Ex his colligit noſter Molin.
7 verbo clamum; quod † ob publicam
vtilitatem, & ne delicta remaneant im-
punita, Fiſcalis nõ poteſt aliquem accu
ſare, vide obſer. 4. de homicidio, fol. 26.
adeo, quod ſi acceſſorie eſt facta iniuria
domino Regi, eius Fiſcalis non accuſat,
obſeruan. ſed ſi domino Regi, de priui-
leg. gener. for. vnic. quod in fact. vſur.
licet præmiſſa regula non nullis ſubijcia
tur fallẽtijs, de quibus Molin. verbo cla-
mum: Et ex hoc deſcendit illud, quod
quotidie videmus; nam † vbicumque
8 Aſtrictus, vel Fiſcalis non eſt pars ad ac-
cuſandum, quando agitur de remiſsio-
ne criminis, non requiritur aſſenſus do-
mini noſtri Regis, aut illius Locumtenẽ
tis generalis, Regentis officium Guber
nationis, aut alterius, ſed ſolum illius,
ad cuius inſtantiam fuit accuſatus. Ac-
cedit etiam illud, quod fuit ponderatũ
ad for. de remiſsio. & guidatic. Portol.
verbo accuſatio, ex num. 138.
Poſito tamen (ſine veri præiudicio)
quod dominus Rex poſsit tales remiſsio
nes concedere; plures tamen ſunt caſus,
in quibus hoc non procedit: Primus eſt,
9 quando † aliquis accuſatur de crimine
reſiſtentiæ, for. *Como cerca la punicion*, de
homicidio fol. 168. colu. antepenultima,
ante med. Secundus eſt, quando præſen
tatur inhibitio Iuſtitię Aragon. aut lite-
rę iuris firmę, quia tunc aduerſus non
obtemperantes, proceditur tanquam
contra officiales delinquentes contra
forum, for. *Muy conuenient*, de officio Iu-
ſtitiæ Aragon. fol. 23. colum. 2. ſed ſic eſt,
10 quod ille † qui de reſiſtentia accuſatur
non poteſt guidari, nec ille, qui impedit
executiones literarum, & prouiſionum
Iuſtitiæ Aragonum, aut ſuorum Locum
tenentium, for. fin. de iuramento præſtã
do, ergo guidaticum etiam ſi conce-
datur in his caſibus, eis non prodeſt.
Portol. vbi ſup. numer. 176. Et vt clarius
res eluceſcat, circa forum, *muy conuenient
coſa es*, ſupra allegatum, dico; quod fo-
11 rus ibi dicit, quod † impedientes execu-
tiones prouiſionum, aut inhibitionum
curię Iuſtitię Aragon. incurrant pœnas
officialium delinquentium, etiam ſi per-
ſonæ priuatæ exiſtant: ſed ſic eſt, quod
forus fin. de iuramento præſtando, di-
cit, quod iſtis non poſsit concedi remiſ-
ſio, ergo ſi concedatur nullius erit robo-
ris, nec momenti. Vnde in caſu occur-
renti ſumus extra dubium, nõ enim poſ-
ſunt concedi remiſsiones nec guidatica,
quia iſti fuerunt accuſati de duobus cri
minibus, ſcilicet tanquam fractores in-
hibitionum Curiæ Iuſtitiæ Aragonum,
& quia non obtemperarunt preſentatio
nes de Tolliſortiam: Imo, non obſtanti-
bus omnibus prędictis, in præſentia of-
ficia-

eiſdemquè remiſsio nequit concedi. numero.12.

Singulares vna cū cum officiali accuſati, ſunt de iuriſdictione Iuſtitiæ Aragonum, ratione mixturæ. num.13.

Principes etiam de iure non ſolent concedere remiſsiones in præiudicium partium. num.14.

Firma non conceditur in curia Iuſtitiæ Aragonum in remiſsione criminis, abſquè partis aſſenſu. nu.15.

Reſiſtentia committitur vbicumquè quis intimidatur in executione alicuius prouiſionis, vt non poſsit eam exequi. numer.16.

IN facti quæſtione propoſita à Domino Locumtenenti generali, ſcilicet, Duce Alburquerq. an ipſe poſſet concedere guidaticum, aut criminum remiſsiones, abſque partis conſenſu. Accidit, quod cum plures homines loci de Ambel accuſati fuiſſent à quibuſdam Burgienſibus, atque ab alijs viciniis locorū de Aynçon, aut de Añoni & à Conuentu de Beruela, & à ciuitate Burgiæ, & fuiſſent condemnati ad exilium 8. annorum, cum diuerſis cominationibus Dictus Vicerex conceſsit diuerſa guidatica, prætendens, quod iuxt. for. vnic. de remiſsin, & guidat. (ſolutis expēſis parti damnificatæ) poterat concedere dictas remiſsiones, & guidatica: & quamuis eis non obſtantibus contra cōdemnatos fuit petitum fregiſſe exilium, & incidiſſe in pœnis cominationum: nihilominus tamen pro bono pacis & iuſtitiæ fuit reſolutum; quod d. Vicerex reuocaret dicta guidatica, & quod partes non inſtarēt pronuntiationem fractionis exilij pro tunc, quod fuit ita factum.

Poſt modum elapſis aliquibus menſibus inſtantibus, ac petentibus dictis hominibus de Ambel. S.C.& R. Mageſtas Domini noſtri Regis, reſcripſit dicto domino Locumtenenti generali in hoc Regno, quatenus conſuleret virumque cōſilium ciuile, & criminale, & viderent, an in partis præiudicium ſecuta condēnatione in dictis proceſsibus poſsint etiam partibus renuentibus ac reluctantibus concedi dicta guidatica, & remiſsiones ante dictæ.

Pro cuius rei dilucidatione fuerunt conſiderata ſequentia. In primis generalitas dicti fori; Dñs enim noſter Rex, & eius Locumtenens generalis fundatam habet intentionem; quod poſsint concedere remiſsiones, & guidatica ſolutis expenſis, & intereſſe partibus, punitio † etenim delictorum ad Regem potius attinet, quam ad partes, & ſic, remiſsio pœnæ impoſitę Principi competit, gloſ. communiter recepta in l.2. verſ. concedi, C. de in ius vocando, Pariſ. conſil.1. numer.1. lib.4. Iul. Clar. quæſt.59. ex num.1. cum ſeqq.

1

Secundo accedit, quod † de conſuetudine, vt dicitur, conſueuerunt domini Locumtenentes generales huius Regni concedere tales remiſsiones, Portol. in ver. accuſatio, ante, num.176.

2

Tertio conſideratur pro eadem opinione, quia ſereniſsimus † Dñs Rex etiā extra Regnum exiſtens, poteſt concedere remiſsionem criminis in obſeruan. de conſuetudine Regni, de priuil. general. fol.33. ergo, &c.

3

Sed pro contraria parte, quam plura ſunt fundamenta nimis vrgentia. Et in primis conſidero; quod † deciſio dicti fori vnici, de remiſsionibus, & guidati. non fuit vſu recepta; maximè poſt annum 1510. nam cum poſt conſtitutionē Procuratoris Aſtricti iam Domino noſtro Regi fuit quæſitum ius in cauſis criminalibus, cum Aſtrictus, qui loco fiſcalis fuit aſſumptus, non poſsit ſe ſeparare ab accuſationibus abſque Principis licētia, certe, remiſsiones parum aut nihil proſunt; & quamuis hæc ratio videatur parū cōcludens, nihilominus eſt vrgēs.

4

Secun-

iſt Secundo, quod licet receptiſsimum
5 ſit, quod Princeps † tales remiſsiones
poteſt concedere, maxime, qui non re-
cognoſcit ſuperiorem, vt in hoc Regno,
Iul. Clar. dict. quæſt. 59. Pariſ. dict. conſ. 1.
num. 1. in quarto: hoc tamen procedit
vbicumque publica verſaretur vtilitas,
aut pro bono pacis: His enim caſibus
poteſt Princeps remittere damna, & in-
iurias ſingularium perſonarum, abſque
earum conſenſu; quia tunc bonum com
mune vtilitaſque publica prefertur vti-
litati priuatorum, & ſingularum perſo-
narum; & poteſt poni exemplum in eo,
qui fuit accuſatus a Diputatis Regni, tã
quam alienigena; quia vſurpauit iuriſdi
ctionem, aut intrauit contra tenorem iu
ris, aut fori in Regno: quia licet is accu-
ſetur, aut exiſtat condemnatus, poterit
Princeps ei concedere guidaticum, &
remiſsionem criminum, ad hoc, quod
duo Regna, aut duæ Prouinciæ in pace
concordentur, aut conformatæ exiſtãt,
Deci. conſ. 520. num. 5. allegatus à Claro
vbi ſup. num. 3. & alij ibidem.
Tertio conſidero, quod † in Arago-
6 nia non habemus clamum de manu Do
mini noſtri Regis, aut domini villę, quia
omnia debent fieri ad partis legitimæ
inſtantiam, obſeru. Item per foros, de
priuileg. gener. fol. 21. for. vnic. de po-
ſtul. fol. 45. nec habemus intereſſe ſecun
darium, ſed intereſſe illius, cuius princi-
paliter intereſt, aut illius cui illata eſt
iniuria. Ex his colligit noſter Molin.
7 verbo clamum, quod † ob publicam
vtilitatem, & ne delicta remaneant im-
punita, Fiſcalis nõ poteſt aliquem accu
ſare, vide obſer. 4. de homicidio, fol. 26.
adeo, quod ſi acceſſorie eſt facta iniuria
domino Regi, eius Fiſcalis non accuſat,
obſeruan. ſed ſi domino Regi, de priui-
leg. gener. for. vnic. quod in fact. vſur.
licet præmiſſa regula non nullis ſubijcia
tur fallẽtijs, de quibus Molin. verbo cla-
mum: Et ex hoc deſcendit illud, quod
quotidie videmus; nam † vbicumque
8 Aſtrictus, vel Fiſcalis non eſt pars ad ac-
cuſandum, quando agitur de remiſsio-
ne criminis, non requiritur aſſenſus do-
mini noſtri Regis, aut illius Locumtenẽ
tis generalis, Regentis officium Guber
nationis, aut alterius, ſed ſolum illius,
ad cuius inſtantiam fuit accuſatus. Ac-
cedit etiam illud, quod fuit ponderatũ
ad for. de remiſsio. & guidatic. Portol.
verbo accuſatio, ex num. 138.
Poſito tamen (ſine veri præiudicio)
quod dominus Rex poſsit tales remiſsio
nes concedere; plures tamen ſunt caſus,
in quibus hoc non procedit: Primus eſt,
9 quando † aliquis accuſatur de crimine
reſiſtentiæ, for. *Como cerca la punicion*, de
homicidio fol. 168. colu. antepenultima,
ante med. Secundus eſt, quando præſen
tatur inhibitio Iuſtitię Aragon. aut lite-
rę iuris firmę, quia tunc aduerſus non
obtemperantes, proceditur tanquam
contra officiales delinquentes contra
forum, for. *Muy conueniẽt*, de officio Iu-
ſtitiæ Aragon. fol. 13. colum. 2. ſed ſic eſt,
10 quod ille † qui de reſiſtentia accuſatur
non poteſt guidari, nec ille, qui impedit
executiones literarum, & prouiſionum
Iuſtitiæ Aragonum, aut ſuorum Locum
tenentium, for. fin. de iuramento præſtã
do, ergo guidaticum etiam ſi conce-
datur in his caſibus, eis non prodeſt.
Portol. vbi ſup. numer. 176. Et vt clarius
res elucefcat, circa forum, *muy conuenient*
coſas, ſupra allegatum, dico; quod fo-
11 rus ibi dicit, quod † impedientes execu-
tiones prouiſionum, aut inhibitionum
curię Iuſtitię Aragon. incurrant pœnas
officialium delinquentium, etiam ſi per-
ſonæ priuatæ exiſtant: ſed ſic eſt, quod
forus fin. de iuramento præſtando, di-
cit, quod iſtis non poſsit concedi remiſ-
ſio, ergo ſi concedatur nullius erit robo-
ris, nec momenti. Vnde in caſu occur-
renti ſumus extra dubium, nõ enim poſ-
ſunt concedi remiſsiones nec guidatica,
quia iſti fuerunt accuſati de duobus cri
minibus, ſcilicet tanquam fractores in-
hibitionum Curiæ Iuſtitiæ Aragonum,
& quia non obtemperarunt preſentatio
nes de Tolliforciam: Imo, non obſtanti-
bus omnibus prędictis, in præſentia of-
ficia-

Digitized by Google

officialium, & in vilipendium Iuſtitiæ aliquas decollationes arietum fecerũt, ex quo ſtatim fuerunt capti, & ducti ad carceres huius ciuitatis.

12 Item conſidero, quod † iſti fuerunt accuſati in qualitate officialium, quia tã quam cuſtodes (vt ipſi dicebant) Domini Regis faciebant prędictas pignorationes, & calonias, ergo incidunt in pœnas fori 1. de iuram. præſtando, & conſequẽter eiſdem remiſsio concedi nequit, for. 2. eod. tit.

13 Vlterius conſidero, quod † ſi iſti eſſent ſingulares, cum tamen vna cum officiali, ſcilicet eum cuſtode, ſint accuſati, eſt abſq; dubio, quod ſunt de iuriſdictione Iuſtitiæ Aragon. ratione mixturæ; ob ſeruan. de conſuetudine Regni, de foro compet. Bart. in l. aut facta, §. fin. nu. 7. de pœn. & nu. 9. & 12. Angel. conſ. 165. nu. 2. & tamen ſingulares, qui ſimul cum vniuerſitate delinquut, eſt abſq; dubio, quod eiſdem pęnis ſubijciuntur: ergo iſtis tales remiſsiones concedi non valent.

Ac etiam eſt obſeruatione dignũ in hac materia; quod etiam de iure, vt Clarus ſup. fatetur. Principes † non ſolent
14 concedere tales remiſsiones in prędiudicium partium, & hoc in illo Ducatu Mediolani habetur & obſeruatur, teſte Claro ſup. licet aliquando totum contrariũ fuerit obſeruatum in quibuſdam caſibus particularibus, quos ibidem recenſet; & certe illud factum fuit particulari quadam ratione, quia pars damnificata non erat de ditione domini Regis, nec ſuus vaſſallus; & erat caſus non admodum arduus; & in noſtro Regno ſæpe viſum eſt; quod † ſi recurratur ad cu-
15 riam Iuſtitiæ Aragon. cum remiſsione, quam, Perdon, vocant, quod niſi ducatur remiſsio partis, non conceditur talis firma; & ita fuit denegata in proceſſu Laurentij Io. ſuper iuris firma.

Quibus omnibus eſt addenda deciſio for. verum de conſultatio. ibi, *Nec valere eis poſsit quoad dictam captionem guidaticum, nec remiſsio*: Molin. in verb. reſiſtentia, in principio, & in verb. Rex, & ſententia, atque motiua aperte dicunt, quod iſti de Ambel fuerunt tanquam reſiſtentes condemnati, ergo, &c.

16 Tum etiam, quia † vbicumque quis intimidatur in executione alicuius prouiſionis, vt non poſsit eam exequi, turbat iuriſdictionem, & committit reſiſtẽtiam, Pariſ. de Put. de ſindic. rub. de exceſſ. Baro. cap. 2. & Capi. deciſ. 130. num. 10. Carrer. in prax. fol. 26. num. 22. & ſic, ſi quis intendit impedire præſentationes iuris firmarum, abſque dubio committit reſiſtentiam, quia impedit iuriſdictionem iudicis, Menoch. caſ. 381. num. 26. quod verbis, & factis committitur, Menoch. de retinend. remed. 3. num. 188. Afflict. deciſ. 344. Deci. conſ. 304. *Guid.* Papa deciſ. 487. Vnde, cum dicti de Ambel verbis & factis reſtiterint, & vt tales condemnati fuerint, non poſſunt gaudere guidatico, vide Portol. in verb. Rex Aragonum.

Tum etiam, quia forus, *como cerca*, de homicidio, abnegat hoc caſu potẽtiam guidandi, ergo.

Neque obſtat pretenſa conſuetudo, quia de ea non conſtat, prout conſtare deberetur.

Et pro hac opinione videndus Portol. in d. verb. Rex, à num. 290. vſque ad 304. & eſt dolendum, quod aliqui contrarium prętendebant exiguo fundamẽto, neque fuit vocatus pro hac conſultatione Martinus Miranete de Blancas Fiſci Aduocatus; cum eſſet proprium eius officij in his interuenire, quia crediderunt, & pro certo tenuerunt hanc noſtram opinionem eſſe ſequturum.

Neque etiam fractor apprehenſionis poteſt gaudere, for. 22. de apprehenſionibus, & ibi Bardax. & vide for. 34. eod. titulo.

Hæc fuerunt tunc reſoluta, ſed quia ego in hac materia latius ſcripſi in tractatu inhibitio. cap. 1. §. 5. recurre ibi, vbi habes large.

DECI-

Digitized by Google

DECISIO CLXXIX.

Ratificatio,& ratihabitio.

SVMMARIVM.

Laudum & ſententia nulla, non poſſunt ratificari, vt valeant in vim laudi,& ſententiæ,ſed ſolum vt valeant in vim pacti.num.1.

Ratificatio in præiudicium ratificantis trahitur retro, ſed non in præiudicium creditoris.num.2.

Ratificationis expreſſæ,& tacitæ differentia traditur.num.3.

Ratificatio tacita non validat hypothecam factam per debitorem de re hæredis,niſi facta fuiſſet hypotheca nomine hæredis,vel defunctus pro hęrede de rato promiſiſſet, intellige quoad producendam actionem,ſecus quoad exceptionem, vt nu.4. & 5. & idem dic,quoad dandam actionem pignoratitiam contrariam ex perſona defuncti in hęredem, vt num.6.

Dominus rei obligatæ,ſi ratificet obligationem factam de re ſua, ita quod eo caſu obligatio conualeſcat quaſi à principio, qualiter intelligatur, exponitur. numer.7.

Ratificare bene poteſt quis in prçiudicium ſuum id, quod non fuit geſtum nomine ſuo.num.8.

Succedens alteri videtur habere ratũ, quod per illum geſtum fuerit, & qualiter intelligatur exponitur.num.9.

Teſtator rem hæredis legare poteſt, ſicut ſuam,ſiue ignoranter,ſiue ſcienter, non tamen poteſt recta via transferre illius dominium in legatarium,nec conſtituere hypothecam,vt num.10.& 11.

Teſtator non poteſt rem hęredis afficere hypotheca & obligatione.num.12.

Hęredis aditio non facit reconualeſcere hypothecam, quę ab initio non valuit. num.13.

Deciſio Curiæ Domini Iuſtitiæ Aragonum, & Regię Audientię traditur. num.14.

1 LAVDVM nullũ & †ſententia nulla, non poſſunt ratificari, vt valeant in vim ſententiæ, & laudi, ſed tantum in vim pacti, Decius conſ.475. & quomodo hoc procedat, vide Barthol. Socin.cõſ.39. & an compromiſſum poſſit ante laudum ratificari in omnibus nullitatibus, vide per eos,& per Pariſ.conſ.224.

2 Ratificatio in præiudicium † ratificãtis ſolius valet,& trahitur retro,ſed non in præiudicium creditoris, cui dominus ante ratificationem obligauit,nam tunc non trahitur retro,Neguſan.de pignor. 4. parte principali num.40.fol.215.

3 Differentia eſt inter ratificationem expreſſam, & tacitam, † quia expreſſa validat obligationem vſque ad principium, tacita autem, quæ fit per ſucceſſionem in hæreditate debitoris, non validat hypothecam factam † per debito- 4 rem de re hæredis, niſi facta fuiſſet hypotheca nomine hęredis, vel defunctus pro hęrede de rato promiſiſſet,quod intellige quoad producendam actionem hypothecariam contra bona hæredis,ſecus quoad † exceptionem; veluti ſi hæ- 5 res ageret contra creditorem poſſidentem, quia tunc per ſucceſsionem bene confirmata eſſet obligatio ad repellendum hęredem debitoris agentem, ita Bart.in l.rem alienam, vltim. colu. in 2. oppoſ. 2. partis, de pignor. action. & in l.cum vir,vltima colu.verſ. quæro quid con-

conuerſo, ff. de vſucapion. & idem dic, quoad dandam actionem pignoratitiam
6 † contrariam deſcendentem ex perſona defuncti in hæredem contra ipſum hæredem per l. à Titio, vbi Bart. ff. de pignorib. ita Alexan. late in l. ſi hæredis ſeruus, ff. de legat. 1 Cin. Salicet. Rapha. in l. aſſiduis, C. qui potior. Imol. & Caſtrẽ. in l. ſi hæredis ſeruus, Bald. in l. Paulus. 1. lect. de pignor. & eſt verior, & communior, Neguſan. de pignor. 2. membr. 2. part. principal. num. 57. 58.

Et quod dici ſolet, & concludi, quod
7 ſi dominus rei obligatæ † ratificet obligationem factam de re ſua, obligatio reconualeſcat, vt à principio, l. ſi fundus, §. 1. de pignorib. Bart. in l. 1. §. 1. eo. & hoc etiam ſi obligatio facta fuerit proprio nomine debitoris, & non nomine domini rei: quia licet ſit regula, quod quis non poſſit habere ratum id, quod non eſt geſtum nomine ſuo, l. ſi pupilli, §. ſed ſi ego, ff. de negotijs geſtis. Tamen illud eſt verum ad commodum ratificantis, quia ſcilicet per ratificationem actus non geſti nomine ſuo quis nõ trahitur ad illud negotium, nec acquirit actionem negotiorum geſtorum, dicto §. ſed ſi ego. Sed † quoad præiudi-
8 cium ſuum bene poteſt quis ratificare id, quod non fuit geſtum nomine ſuo Bart. bene in l. 1. §. ſed etſi cum quis, ff. de vi, & vi armata.

Totum hoc, quod dictum eſt, procedit in expreſſa ratificatione, ſecus vero dicendum eſt in tacita, reſultante ex aditione hæreditatis; nam illud, quod dicitur, quod quis ſuccedendo alteri vide
9 tur † habere ratum, quod per illum geſtum fuerit, habet locum, & procedit ſolum in his, quæ defunctus geſſit nomine hæredis, vel in quibus pro eo de rato promiſit; nam tunc hæres ſuccedendo defuncto videtur illa ratificare, Neguſan. de pignor. 2. membro 2. part. principali. num. 54.

Secus autem in alijs caſibus, ita Bart. in d. l. rem alienam, nã ſicut † teſtator le
10 gando rem hæredis, licet poſſit legare ſicut ſuam, ſiue ignoranter, ſiue ſcienter, l. vnum ex familia, §. ſi rem de legat. 2. tamen non poteſt recta via transferre
11 illius dominium † in legatarium, & auferre hæredi, nec conſtituere hypothecam, vt ſupra, Peralta in dict. §. ſi rem, Neguſan. vbi ſupra, numer. 55. Similiter non poteſt rem hæredis † afficere hypo-
12 theca, & obligatione, pro qua opinione eſt tex. in l. ſi Titio, de pignor. & in l. rem alienam. 2. reſponſ. de pignor. actio. vbi ſi debitor obligauit creditori rem alienam, & poſtea dominus illius rei efficiatur hæres debitoris, non reconualeſcit obligatio pignoris, vt ex ea creditor poſſit agere hypothecaria contra dictũ hæredem, ſed dabitur ei pignoratitia contraria deſcendens ex perſona defuncti in hęredem ſecundum veram lecturam, quam ſequitur Bartol. in dict. l. ſi Titio. Vnde non eſt verum, quod aditio hęre-
13 dis † facit reconualeſcere hypothecam, quæ ab initio non valuit, quod nota contra Peralt. qui aliter ſentit, allegando aliquos in dict. §. ſi rem: Hęc fuerunt
14 diſcuſſa, & determinata † in proceſſu Ludouici Pallon ſuper manifeſtatione, in articulo proprietatis, die 10. Septembris 1604. In Regia Audientia, & etiam in curia Iuſtitiæ Aragon. vidi multoties hęc ita practicaui ac decidi.

DECISIO C.LXXX.

Teſtis vnicus deponens de facto proprio, quam fidem faciat, & de teſtibus vniuerſitatis, & quando fiat commiſio ad recipiẽdos teſtes.

SVMMARIVM.

Teſti vnico deponenti in facto proprio, & de actu à ſe geſto, an credatur. num. 1. & 2.

Teſti

Teſti vnico an credatur iudicis arbitrio relinquitur. num.3.

Teſtium recipiendorum commiſſio, an de iure fieri poſsit, & in criminalibus? reſoluitur quod non, ſecus in ciuilibus, vt numer.4. & 5.

Teſtes de vniuerſitate licet in Aragonia non probent pro eadem, fallit tamen in Ciuitate Cæſaraugustana, vbi probant pro eadem ex conſuetudine, & ratio traditur.num 6. & 7. quam intellige, vt num.8.

1 VNI teſti deponenti de facto proprio, & de actu à ſe geſto, an credatur? multi dixerunt quod ſic, multi quod non: conciliatio eſt; nam aut tractatur de intereſſe, & commodo ipſius teſtis, vel in eo conſideratur aliqua cauſa affectionis, vel qualitatis, diminuens integritatem ipſius teſtis, vel præiudicium tertij, & tunc non creditur tali teſti; aut non

2 tractatur de intereſſe, † & commodo ipſius teſtis, vel alterius præiudicio, nec conſideratur aliqua qualitas in teſte, quæ diminuat eius integritatem, ſeu fidelitatẽ, & tunc tali teſti (non concurrentibus alijs coniecturis, ſiue adminiculis) fides non præſtatur, ſed bene tali teſti huiuſmodi caſu magis creditur, & eius probatio potentior eſt, & ſic ſunt intelligendi, qui dicunt, quod adhibetur ei fides, & in hoc conueniunt Do-

3 ctores, & ideo à iudicis † arbitrio pendet, an credatur tali teſti, qui conſideratis prædictis, & alijs diſcernat, an ei ſit adhibenda fides; vide Benintendi.in deciſionibus, concluſione 63. ſic vidi multoties practicari, & ideo non curo referre exemplaria.

Teſtium commiſsio, † an fieri poſsit

4 de iure, vide Auendaño lib. 2. de exequend. cap.17. num. 2. vbi habes, quod de iure in cauſa criminali non fit commiſsio pro recipiendis teſtibus, etiam extra Prouinciam, Authent. apud eloquentiſſimum, C. de fide inſtrument.

5 quod limita in † ciuilibus, & alijs duodecim modis per eum, Azebedo lib. 3. nouæ recopilationis, titul. 6. lib. 28. vbi communem dicit, per Decium, quod in criminalibus committatur examinatio teſtium extra Prouinciam, Cacherano conſil.64. Bald.conſ. 382. in tertio. Ruin. conſil. 68. in quinto. Marian. conſ.38.

Teſtes de vniuerſitate non valent in Regno, vt in deciſionibus ſuperioribus,

6 præterquam in Ciuitate Cæſarauguſtę, vbi valent ex conſuetudine, vide in proceſſu Iuratorum, Concilij Ciuitatis Cęſarauguſtæ ſuper apprehenſione de la Mijana, in articulo quadrageſimo tertio propoſitionis, in curia Iuſtitiæ Aragonum, circa annum milleſimum quingenteſimum nonageſimum ſextum, vbi hoc probatur: ſed hoc non eſt ſpeciali fauore Cæſarauguſtæ, ſed de iure communi, quia in vniuerſitate populoſa ad-

7 mittuntur † teſtes vniuerſitatis, quia in eis ceſſat affectio, propter quam repellebantur in paruis vniuerſitatibus, Maſcardus concluſione 1416. numer. 12. Menochi. libro ſecundo, caſu centeſimo ſexto: ſed hoc intellige, quando non agitur de de commodo hominum vniuerſitatis, quoniam tunc non ſunt idonei teſtes, ſed ſi agitur in cauſa criminali, in qua etiam teſtes vniuerſitatis non ſunt idonei in ciuitate parua, ſed in magna ſic, Menochi. libro ſecundo, caſu centeſimo ſexto, Maſcard. concluſione 1416. & idem ſi ciuiliter agatur de proprio, & burſa communi, nam in Ciuitate populoſa debent admitti, ſecus in parua.

DECI-

DECISIO C.LXXXI.

Quando appellatione inſtrumenti veniat ſcriptura faciens fidem, & publica.

SVMMARIVM.

INſtrumenti appellatione (ad puniendas falſitates) veniunt acta proceſſus, & ſic ea falſificans punitur, ſicut falſificans inſtrumenta. num.1.

Statutum ſi puniat falſificantem acta iudicij, non comprehendit falſificantem inſtrumenta. num.2.

Inſtrumenti appellatione venit omnis ſcriptura publica, & etiam priuata faciẽs fidem, quando in ſtatuto ſit ſimpliciter mentio de inſtrumento: Secus ſi loquatur de publico. num.3.

Scriptura priuata faciens fidem dicitur publica, appellatione tamen inſtrumenti publici non venit priuata ſcriptura. numer.4.

Satuto requirenti probationem inſtrumentalem, ſui mente ſatisfit, ſi fiat fides de ſcriptura priuata fidem faciẽte: niſi agatur de iure communi corrigendo, quia tunc nullo modo ſatisfit, niſi cum inſtrumento publico. num.5. & 6.

Fori, admittentes Adſtrictum ad crimẽ falſi accuſandum, loquuntur de falſitate inſtrumentorum publicorum, ad correctionẽ regulę foralis, per quam omnia ad inſtantiam partis legitimę fiunt. nu.7.

Statutum ęquiparans ſcripturam publicam inſtrumentis in executione; an probet contra tertium. num.8.

Contra inſtrumentum de falſo redargutum, quomodo teſtes de iure concludere debeant, traditur, cum duplici exemplari huius Regni Aragon. num.9.

INSTRVMENTI appellatione quid veniat ad ſtatuta punientia falſificantes inſtrumenta? dic
1 quod † inſtrumenti appellatione veniunt acta proceſſus, & ſic falſificans ea punietur per ſtatutum, ſicut falſificans inſtrumenta, Molin. verb. falſitas, vbi determinatio, licet ipſe, & Portol. aliter dicant, allegando aliud exemplar cõtrarium; ſed ipſi falluntur cum ſuo exemplari, quia prima determinatio melior eſt, ſecundũ Bart. ibi. & in l. in fraudem. §. inſtrumenta, de iure fiſci, quem ſequitur Anchar. Iunior, in qq. familiaribus, & ſic pęna ſtatuti punientis Notarium facientem falſum inſtrumentum, habet locum in Notario falſificante acta, quia tunc appellatione inſtrumenti veniunt acta, Bart. vbi ſupra, §. ſed neq. & §. quoties Gram. deciſ.27. num.1. Campeg. in tractat. de teſt. regul. 436. verſic. decimoquito, Montic. reg. crim. 15. numer.167. verſ. quinto nota. Crot. conſ. 151. num. 22. lib.2. Baiard. ad Clarum, §. falſ. num. 95. & num.289.

2 Si tantum punit falſificantem acta iudicij, non comprehenditur falſificans inſtrumenta. Bartol. vbi ſupra. §. quotiens, quia inſtrumenta non veniunt appella-
3 tione actorum. † Inſtrumenti appellatione de propria ſignificatione venit apodiſſa, & ſcriptura priuata faciens fidem, & quælibet ſcriptura publica, Bart. in l.1. C. de iure iuran. propter calumniam; licet de communi vſu loquẽdi non veniat, ita tenet Craueta de antiquitate, part.1. verſ.4. fol.78. num. 83. dicens cum multis, quod venit appellatione inſtrumenti ſcriptura priuata fidem faciens. Sed ipſe clare hoc ſentit, quando de inſtrumento ſit mentio ſimpliciter in ſtatuto.

Sed

Sed ſi ſtatutum loqueretur de inſtrumento publico: tunc non veniret de ſtri
4 cta ſignificatione ſcriptura priuata,† licet faciens fidem, quæ dicitur etiam ſecundum Aymonem publica ſcriptura, ita Canar. de executione inſtrumentor. numer.73.& ſolum veniret ſcriptura facta per perſonam publicam,vt Notariũ, Aymon tamen vbi ſupra,cum multis dicit,quod licet appellatione inſtrumenti publici nõ veniat ſcriptura priuata fa
5 ciens fidem; † adhuc tamen ſecundum mentem ſtatuti eſſet ſatisfactum ſtatuto requirenti probationem inſtrumentalem,ſi fieret fides de ſcriptura priuata, faciente fidem de cõſuetudine,vel aliàs,
6 † niſi ageretur de corrigendo ius commune, ſecundum Curtium ſeniorem,& Aymonem,quia tunc nullo modo ſatiſfieret ſtatuto, niſi cum inſtrumento publico: teſtium autem probatio non veniret,ex ratione tradita per Aymon.vbi ſupra, & ſic † cum fori admittentes Ad-
7 ſtrictum ad crimen falſi loquantur de inſtrumentis publicis ad correctionem regulæ foralis, per quam omnia fiunt ad inſtantiam partis legitimæ,non erit pars contra falſificantes ſcripturas priuatas; ſic per conſilium criminale fuit reſolutum, die nono Martij milleſimo ſexcenteſimo quarto, in proceſſu Procurator. Adſtrict. contra don Ioan. de Heredia.

Sed ſi ſtatutum loqueretur de inſtrumento publico,& alia qualibet ſcriptura publica, tunc veniret quælibet ſcriptura fidem faciens, à quocumque confecta, Socin. conſ. 63.in 1.

Sed ſi ſtatutum æquiparat ſcripturã † priuatam inſtrumentis,in executione;
8 an probet contra tertium, Tiraquel.tomo 2.§.1.numer.57.Surd. 2. parte, deciſione 312.

Inſtrumentum † ſi redarguatur de fal
9 ſo, & contra eum producantur teſtes, quomodo de iure concludere debeant, Decius conſ.36.num. 4. in fin. & conſil. 101.& conſ.210. num 9. Menoch. de arbitrar.caſu 105.num.3.& 9.

Verum contra ſuperiora obſtant duo exemplaria, & 1. in proceſſu Procurat. Adſtricti Cæſarauguſtę, contra Doctorem Hieronymum Martinez dela Iuuera,ſuper criminali, in Scribania de Roda,ligam.7. 22.Iunij 1599.fuit appellitatum contra Doctorem Martinez de la Iuuera, ad inſtantiam Adſtricti Cæſarauguſtani, quia falſificauit quemdam chirographum, hoc modo. Quod cum in notis Hieronymi Andres Notarij de numero Cęſarauguſtæ eſſet quidã actus teſtificatus,qui nondum erat continuatus in ſua nota originali, ſed aderat iam firma (in albis) domini Alphonſi de Villalpando,dictus Martinez euulſit illud folium,& ſupra firmam D. Alphonſi fabricauit certum albaranum debitoriũ contra veritatem; appellitauit Adſtrictus de falſo, & latrocinio contra eum, & fuit prouiſus appellitus, fuitque inueſtigatus dictus Martinez, & non inuentus; quo facto in proceſſu abſentiæ fuit condemnatus ad Galeas per ſex annos, & ad exilium perpetuum cum ſuã comminatione.

Sed nota, quod Adſtrictus appellitauit in vim fororũ,& etiam vnionis, quæ tunc vigebat,& ſic nõ obſtat hoc exemplar,quia per vnionem erat pars Adſtrictus, etiam contra falſificantes ſcripturas priuatas; aliàs eſſet dubium.

Secundum exemplar eſt, quod die vndecima Aprilis, anno milleſimo ſexcenteſimo primo, Cæſarauguſtæ, fuerunt capti Franciſcus Martinez, & Andreas Ceruantes,in fragrantia; quia in eorum poſſe fuerunt inuentę certæ prouiſiones Regię falſæ, & Adſtrictus Cęſarauguſtæ dedit petitionem criminalem pro falſitate, prouiſio erat firmata à Dño Rege ſuo regio (ficto tamen inſtar veri fabricato)ſigillo ſigillata, ob ꝙ fuit dictus Ceruantes ad mortem condemnatus, & abſolutus dictus Martinez,vide in proceſſu appellationis Andreæ Ceruantes ſup.criminal,Scribania de Palacios. Sed adhoc reſpõdetur,ꝙ literę Regię ſigillat.habẽt vim inſtrumẽti

Contractus conditionalis non requirit cauſam. num. 25.

Contractus reciprocus conditionem ſemper inuiſceratam habet. num. 26.

CVM Ioannes Laynez eſſet creditor Ioannis de Doña Maria mercatoris in magna pecuniarũ ſumma, mediante quadam obligatione guarentigia, promiſit eidem Ioanni Laynez Petrus Ruyz de Garibay ſoluere dictam quantitatem, ſi ſibi dictus Laynez daret veſtimentum quoddã; acceptaq; per dictum Laynez promiſsione, datione manus, obtulit ſuo tempore veſtimentum Petro Ruyz de Garibay, petens ab eo quantitatem, quam ſoluere promiſſerat: Petrus recuſauit veſtimẽtum recipere, pecuniamq; promiſſam ſoluere, dicens, ſe ſine cauſa promiſiſſe. Fuit dubitatum in conſilio Iuſtitię Aragonum, me ibi exiſtente, an illa promiſsio eſſet efficax, & veniret Petrus condemnandus? Pro parte negatiua ſuadebant multa. Primo, quod promiſsio &
1 ſtipulatio, † quæ ſine iuſta cauſa fit, patitur exceptionem doli, adeo, vt promittens ſoluere non compellatur, licet de rigore iuris teneat obligatio. l. 2. §. circa, ff. de doli exceptione, for. vnico. de promiſsione ſine cauſa, Gutierrez de iuramento confirmatorio. 1. quæſt. cap. 47. Molin. §. promiſsio. Portol. in §. actio. & §. promiſsio. num. 45. Bardaxi in dict. foro. vnico. de promiſ. ſine cauſa, l. 1. §. 1. de pollicitationibus, cap. ſi cautio. de fide inſtrumentorum, Anton. Gom. tom. 2. cap. 11. numer. 3. & 4. vt idem de confeſſione ſine cauſa facta traditur per Maſcard. concluſ. 345. foro vnico, de homagijs, allegat Molinus in hoc aliquas obſeruantias, in verbo, pactum, & in verbo, promiſsio, & ibi Portoles: In caſu autem præſenti nulla iuſta cauſa interuenit promittendi, ſoluere tam exceſsiuam quantitatem, quingentarum librarum, contemplatione & cauſa vnius veſtimenti; nec hoc veriſimile videtur,
2 cum potuiſſet cum dicta pecunia plura ſibi, & pretioſiora veſtimẽta facere, † & cauſa ſufficiens, & proportionabilis eſſe debet, Gomez vbi ſupra, numer. 3. dicens communem, vbi aſſeuerat, non eſſe ſufficientem cauſam, ſi promiſſor dicat, promitto ſoluere, quia Rex eſt in Francia, ſed debet adduci cauſa, ſecundum eum, quæ de ſe inducat obligationem, vt mutui, commodati, depoſiti, & ſimilium. Eſt tamen verum, quod Bar-
3 daxi † iuſtificationem cauſæ relinquit arbitrio iudicantis, prudens autem Iudex non arbitrabitur iuſtam cauſam eſſe promiſsionem cuiuſdam veſtimenti ad itinerandum, cuius valor, ad maius, attenta perſonarum qualitate quadraginta librarum, eſſe poteſt; vnde veriſimile non eſt, voluiſſe Petrum ſe obligare, & velle promittere ſoluturum ſe quã
4 titatem; & ob hanc † inueriſsimilitudinem non videtur credendum teſtibus veriſsimiliter non deponentibus. l. carmen. §. fi. de teſtibus: Inueriſsimilitudo enim falſitatis imaginem præfert, etiam in teſtibus, l. in lites, §. oportuit, de quæſtionibus, Roland. conſ. 49. n. 36. volu. 4. Crauet. conſ. 115. nu. 12. Menoch. conſ. 98. num. 45. in primo, Maſcar. concluſ. 1365. Inueriſsimilitudo autem in toto hoc negotio reperitur; maxime, cum nullam haberet Petrus ſpem recuperãdi quantitatem à Ioanne Doña Maria, qui tũc temporis defecerat; & ſic, nõ eſt præſumendũ voluiſſe Petrũ iactare bona ſua, l. cũ de indebito, verſ. quis enim,
5 de probationibus; & ſic † potius debet præſumi error, quam donatio, Menoch. de arbitr. lib. 2 centu. 1. caſ. 88. Maſcard. concluſ. 554. & ſic præſumendum eſt potius iocoſe, & ludibrio promiſsionem feciſſe, quam vere, & appenſate. quæ præſumptio tanquam veroſimilior ſequenda eſt, Decius in cap. licet cauſam, nu. 9. verſ. ſecũda qualitas, de probationibus, Rolan. conſ. 24. num. 55. vol. 1. & conſ. 11. num. 17. & 19. volu. 4. Padilla in l. ſanum mente, numer. 14. C. de tranſactionibus,

Digitized by Google

Maſcard.concluſ.1365.& vbi ſummi poreſt coniectura excludens donationem,
6 nunquam † donatio eſt præſumenda, Menoch.caſu 88. num.2. Maſcard. concluſ.554.nu.13.Et deniq; debuerat probare Ioannes Laynez aliquam iuſtam cauſam admixtam fuiſſe promiſsioni, vt propter eam agere potuiſſet, gloſ. in l. generaliter, C. de non numerata pecunia, Gutierrez vbi ſup. num. 6. & quando promiſsio illa veſtiměti fuiſſet iuſta, & ſic reciproca obligatio in ea promiſſione daretur;tenebatur probare dictus Ioannes Laynez pro ſui parte adimpleuiſſe, & ſic veſtimentum dediſſe, ante quam agere potuiſſet: In contractibus
7 † enim reciprocis,& vltro citroque obligatorijs,adhoc vt vna pars agere poſsit, debet docere prius ſe adimpleuiſſe pro ſua parte,l.Iulian⁹,§.offerri. de actionibus empti: nam promiſsio reciproca habet inuiſceratam conditionem,ſi ſibi altera pars adimpleat.cap. peruenit,de iu
8 reiur.& exceptio † adimpleměti non ſecuti dicitur exceptio litis finitæ,& impedit litis ingreſſum, Menoch. conſ.1.nu. 364.in 1.Roland.conſ.53.n.27. in primo, Crauet.conſ.127.n.13. latiſsime Maſcar. concluſ.1378.num. 42. for.1. de arbitris; & hoc excipere poteſt quælibet pars, licet ipſa pro ſui parte nondum adimpleuerit:hæc eſt enim differentia inter exceptionem,& actioně in hoc caſu; quod volens agere tenetur docere ſe prius ad impleuiſſe; ſecus tamen in excipiente, qui poteſt excipere, licet ipſe non adimpleuerit;excipere nempe contra aduerſarium,vt non agat,niſi prius adimpleuerit pro ſui parte,diximus in tract. de Inhibitionibus; & licet Ioannes Laynez, quando requiſiuit PetrumRuyz,vt quătitatem ſolueret,obtulit ſe preſto,& paratū dare eidě veſtimentum, quod recipere recuſauit Petrus, deducědo ex eo; quod cum per ſe non ſteterit,ſed per Petrum,habeatur iam conditio pro adimpleta, & verificatū adimplemětum pro ſui parte; hoc tamen parū releuat, quia exceptio adimplementi non ſecuti, contra volentě agere,procedit,etiam quod excipiens ex neceſſitate,vel impediměto,pro ſui parte non adimpleuerit; nam licet tale impedimentum ſufficiat ad excuſandum a pœna,& mora,in caſum ad
9 implementi non ſecuti; non tamen † ſi impeditus adimplere,agere poterat implemento non ſecuto,etiā propter impedimentum, Roland.conſ.68.nu.12. in 4. Menoch.conſ.1.nu.367.volu.1.Maſcard. concluſ.1378.nu.43.& 44.vbi late,quod procedit,maxime, quando oblatio non eſt realis,ſed verbalis,quæ non ſufficit,l. qui decě,verſ.iděreſpondit, de ſolutionibus,Roland.conſ.53.nu.34. Corbulus, de cauſis priuationis ob nō ſolut.canon. limit.37.Neguſan.de pignoribus, 2.par. 3.membro.5.part.per totum.

Neq;his obſtat,quod Petrus Ruyz recuſauerit recipere veſtimentū; quia de hoc non conſtat;ſolū enim dixit reſpondendo Ioanni Laynez requirenti, quod nolebat ſoluere pecuniæ quantitatem, quia exiſtimabat eam non debere, neq; animū ſoluendi habuiſſe,& hęc taciturnitas † verbalě obligationem efficacem efficere non poteſt, Alex. in l. ſi fortius, in principio de vulgar.Rip.in l.quod te, n.22.de rebus cred.Tiraq.de retract. cō uentional.§.4.n.21.Rolā.conſ.53.nu.37.

Deinde,quia firma albarani Ioan. de Doña Maria,ad quam ſe retulit promiſſor,non fuit verificata,vnus enim ex teſtibus non ur abit in poſſe iudicis, & te-
11 ſtis † non iuratus,cuiuſcumq; dignitatis ſit,non probat.c.tuis. c. nuper de teſtib. Roland.conſ.8.nu.10.in 4.Menoch.caſu 26.Maſcar.concl.1363. Seraphin. de priuileg.iuram.priuile.30.cum ſeqq. adeo, quod ne conſuetudo in contrarium valeat in re tam graui,DD.in c.veritas,de iureiur.Ex quibus reſultat,promiſsioně illam cenſeri factā iocoſe, & per verba, quæ appellamus,de cumplimiento,& ſic , nullā inducit obligationě. Hæc ſua debant iudicandum contra promiſsionem, in ore aduocatorum vnius partis.

12 Sed pro contraria cōſiderabātur alia fundamenta magis vrgentia: ſuppoſito,

quod

quod promiſſio † fuit per teſtes probata, & acceptata per Io. Laynez; habet enim vim ſtipulationis, ex quo eſt acceptata per partem, etiam quod totum factum probetur per teſtes, Afflict. deciſ. 120. Maſcard. concluſione 1238. numer. 11. Viuius opinione 1036. verſ. imo ampliatur; quod in Aragonia minus difficultatis habet, ex quo, promiſsio teſtibus probatur Molin. verbo pactum, colum. 1. & verbo promiſsio. colum. 2. & ſic, hæc promiſsio in hoc paris potentiæ eſt, ac ſi per inſtrumentum facta foret: neque dici poteſt, quod dicta promiſsio fiat per verba Iocoſa, & de cumplimiento; ſed quod imo potius ſunt verba effica-
13 tia, inducentia obligationem, & longe † diſtantia à verbis, quæ de iure Iocoſa reputantur, & de cumplimiento, qualia ſunt, omnia bona mea tua ſunt, cap. cum veniſſent, & ibi Cardinal. in 3. oppoſitione, de inſtitutionibus, dicens; non obligare, quia proferuntur per modum liberalitatis, vulgariter conſuetæ, quem ſequitur ibi Imol. Alexand. in l. ita ſtipulatus, *La grande*, numer. 7. de verborum obligat. vbi cum alijs, & præcipue Iaſſ. agunt de hac promiſsione, facta per verba generalia, & dicunt; continere eam in ſe incertitudinem, & Doctores omnes loquentes in hac materia concludunt, debere eſſe generalem promiſsionem, vt Iocoſa dicatur, & de cumplimiento: in caſu tamen iſto verba non ſunt generalia, ſed ſpecialia, indiuidua, & limitata, correſpectiua in ſuper, & conditionalia, quo caſu, omnes nemine dempto fatentur, eſſe efficacem, & ſpecialem promiſsionem, validam, & nullam maiorem cauſam inueniri poſſe, quam adimplementum propriç voluntatis promittentis, vt infra dicetur.

Facit pro ſuperioribus; quia Petrus
14 Ruyz non ſemel, ſed pluries, & in diuerſis locis ſoluere promiſsit; † ex qua geminatione, tam deliberate repetita colligitur animus, & intentio deliberata promittentis, excludens omnem animi ambiguitatem circa obligationem, ex regul. l. Balliſta. ad Trebel. & ex multi-
15 plicatione † confeſsionum oritur vera probatio promiſsionis, efficaxque eius effectus, Pariſ. conſ. 89. num. 20. in tertio. Geminatio enim verborum non ſolum
16 oſtendit magis enixam diſponentis voluntatem, ſed etiam magis operantur † ipſa verba geminata quam ſimplicia, Iaſſ. in l. ſi quis in conſcribendo. C. de pactis, Felin. in cap. ſi cautio. numer. 23. verſic. ſed vnum nouiſſime, de fide inſtrumentorum, Tiraquel. in l. ſi vnquam, verbo, reuertatur. num. 50. Fanucius, de mo-
17 mento temporis, cap. 21. num. 27. iuuat, quia licet alias pactum † nudum ſit nullius effectus; ſi tamen adeſt promiſsio geminata eſt efficax; communis ex Menoch. conſ. 92. num. 28. ex tali enim pluralitate promiſsionum inducitur clarior dicti, facti, & debiti probatio, Ioſephus Ludouicus deciſ. Peruſina. 9. nu. 15. vbi dicit, eſſe communem, & receptam opinionem: & hoc ſuppoſito, promiſsio hæc tam deliberatam obligationem inducit, etiam quod verba non eſſent tã ſpecialia prout ſunt, ſed forent illa quæ communiter, *De corteſia, y cumplimiento,* & quæ ſecundum Doctores aliàs obligationem nõ inducunt: ſi enim apenſa-
18 te fiat promiſsio, † etiam ſi fiat per verba generalia, valet, & tenet, Feli. in cap. cum iuramento, verſ. tamen attento. de homicidio: in tantum, quod ſi quis promittit alicui, quidquid ille voluerit, valet promiſſio, ſi deliberate fiat, Alex. in dict. l. ita ſtipulatus, numer. 8. obligant enim, & diſponunt verba, quando non proferuntur cauſa iactantiæ, ſed ſolemniter, & appenſate, Bartol. in l. fin. de teſt. & in terminis bene Pariſ. conſil. 89. numer. 12. volum. 3. quanto magis in caſu præſenti, vbi verba ſunt tam geminata.

19 Deinde, cum hic dentur † verba promiſsionis, non eſt dubitandum de obligatione: in hoc enim diſtinguitur dictum à promiſsione, l. ſciendum, §. dictum, de ædilitio edicto, vbi Cepola notabili primo aſſerit, dictũ † nõ obligare,

promiſſum tamen benè obligare promitentem;ex quo Cardina.in dicto. c.cum veniſſent,aſſerit;quod vbi adeſt promiſſio, verba non ſunt vrbanitatis; ſequitur ibidem Imol. colum. ante penultima, verſ. præterea, Pariſ. dict. conſ. 89. num.11.verbum enim,promitto, importat ſtipulationem,Socin.conſ.267. num. 1.in 2. Rot.deciſ. 489. num. 4. par. 1. in nouiſsimis,ex l.1.C.de contrahenda ſtipulatione,ſignanter inter præſentes,eadem Rota deciſ.683.num.2.d.par.1. Vnde, cum in caſu præſenti dicat Petrus, quod promittit,non ſemel, ſed pluries, non debent verba hæc referri ad vrbanitatem,ex Cardinal.& Imol.vbi ſupra, & quod magis rem confirmat illud eſt, quod dictus Petrus & Ioannes ſe per manus acceperunt, & qui prius manum dedit fuit Petrus, & hoc ſignum magis efficacem facit promiſsionem, & magis deliberatam arguit intentionem; attento,

21 † quod ad validitatem contractus venditionis ſummopere conſideratur de foro, fuiſſe factam prætij conuentionem per palmatam,inter emptorem, & venditorem,for.1.de pact. inter emptorem,& vendi.fol.114. colu.1. & pactum dicitur à percuſsione palmarum,ex glo. in verbo pactum,in fin.in. l.1. de pact.& quando partes capiunt ſe per manum, ſi poſtea fit aliquid incontrarium, præſumitur proditatorie factum, quaſi fracta per fraudem fide,Bald. in d. l.1 nu.5.de pact.plura de tactu palmarum per relatos a Maſcardo. concluſi. 1156.numer.8.

22 nec datur † aliud ſignum ad ſignificandum, quod quis dat fidem ſuam, quam datio manus dexteræ, digiti enim teſtes eſſe ſolēt fidei,Alciat. emblemat.39.vbi Franc. Sāchez:data enim fide ab aliquo magna eſt eficatia promiſſionis,imo habet vim

23 † iuramenti,Portol. de competentia iuriſdictio.q.2. per totam, & quo ad promiſsionis obſeruātiam par eſt efficaciæ,quæ fit iuramento, ac quæ fit præſtita fide. Vltimo facit,quia hic fuit promiſsio

24 † reciproca cum ſtipulatione, quæ dicitur apueſta, & inter mercatores: quo caſſu procedit ſine dubio reſolutio illa, quod promiſsio reciproca vallata ſtipulatione, qua vtuntur mercatores, quæ propriè dicitur apueſta,in qua vnus promitit alteri, vt ſi aliquid eueniat, vel ſi quid tale fiat,vel quid ſimile, nam talis promiſsio valet & tenet, quia

25 eſt conditionalis, & contractus † conditionalis non requirit cauſam,quia ipſa condi.ſuficiens cauſa eſt; ita reſoluit Gomez.tomo.2.cap.11.numero.4.de qualitatibus cōtractuum; vbi,quod valet hęc promiſsio, ſine inſertione alterius cauſæ, etiam ſi ex implemento conditionis nullū intereſſe reſultet contrahentibus, quia ſatis ſuficiens cauſa eſt, quod ſatiſfiat ſuæ voluptati, ita,Angel.in.l.cum ad præſens,de rebus.cred.& ibi communiter DD.&licet in caſu preſenti proprie con

26 ditio non ſit, tamen contractus, † reciprocus conditionem ſemper inuiſceratam habet,vt in vtroquè eadem ratio reperiatur. Ex quibus reſultat, non obſtare rationes in contrarium allatæ,cū hæc promiſsio non ſit emiſſa vrbanitatis cauſa,& iocoſſe,ſeu per verba dicta de cumplimiento, ſed deliberate, & appenſate animo ſe obligādi. Minuſq; obſtat illud,

27 quod dictū eſt de oblatione † verbali,& de adimplementi effectu, qui ſemper ſe qui debet,etiam ab impedito, ſi agere velit,Maſca. concl.1293.n.43.Quia illud non procedit, quando ſtat per eum cui adimplementum faciendū eſt,vt in caſu noſtro,in quo dixit Petrus,ſe nolle recipere veſtimentum, & hoc probatur, nā tunc, per eum ſtat, & ſua negligentia vel potius nollentia non debet eſſe nociua alteri, & eadem ratio excuſat ab oblatione reali; eſt enim verum, quod volens agere, remouetur ab agendo ſi pro ſui parte non adimplet, vere oblatione reali,Maſcardus vbi ſupra. nume. 52.ſed hoc non procedit, quādo ſtat per alium cui oblatio facienda eſt, vt in caſu noſtro, vbi nolente Petro recipere veſtimentū,ſicq;proficente,nō eſt neceſſaria oblatio realis, qua propter Dñi Iudices iudicarunt in fauorē promiſsionis,

contra

contra Petrum Ruiz, in proceſſu Ioannis Garcia, nec non Petri Ruyz de Garibay, ſuper iuris firma, anno 1593. in Curia Domini Iuſtitiæ Aragonum, me ibi exiſtente.

DECISIO C.LXXXIII.

De materia peytarum ſoluendarũ ex hæreditatibus emptis ab hominibus Burgenſibus, per Infanciones, ſeu militares: & de iure apprehendendi hæc iura, & quomodo debeant apprehendi.

SVMMARIVM.

INfantiones habitantes in locis Varonum & Ordinum, tenẽtur peytare pro hæreditatibus, quas emerunt, vel acquiſiuerunt alio Titulo ab hominibus conditionis. num. 1.

Apprehẽdens non tenetur docere de iure ſuo ad prouiſionem appellitus apprehenſionis. num. 2.

Remedium appellitus apprehenſionis competit ad hoc, ne aliquis impediatur eo iure, quo vſus eſt, donec de iure ſuo conſtet. num. 3.

Status præſens rei debet conſiderari. num. 4.

Poſſeſſionem probare tempore apprehenſionis non eſt neceſſe, quia ſatis eſt probare antea, quia illa præſumitur durare. numero. 5.

Poſſeſſio per vnicum actum probatur, in actibus qui non ſolent fieri, niſi à poſſeſſoribus illius iuris. num. 6.

Poſſeſſio bene probatur in vim antecedentis, vel conſequentis neceſſarij. nu. 7.

Conceſſa ea tacite videntur, ſine quibus conceſſum explicari non poteſt. nu. 8.

Poſſeſſio augendi, & diminuendi peytã pendet à ſtimatione fructuum, & ſic cum ſit quid incertum nihil probari poteſt. num. 9.

Probatio conſiſtere non poteſt ſuper non articulatis. num. 10.

Poſſeſſio, & conſuetudo faciendi aliquid quotieſcumque deducitur, & prætenditur, non ſufficit probare id factum fuiſſe in genere, ſed eſt neceſſarium, quod probetur factum fuiſſe in indiuiduo. numero 11.

Vniuerſitas non poteſt indicere collectã hominibus vniuerſitatis, etiam Burgenſibus, donec fuerit euacuata burſa cõmunis, & quando ipſa Vniuerſitas non eſt ſoluendo. num. 12. quod & idem in Principe. ibidem.

Poſſeſſio collectandi minime probari poteſt, niſi probetur ſciẽtia, & pacientia eorum, à quibus collectæ petuntur. numero. 13.

Præſcriptio, & conſuetudo tantum habent de potentia, quantum habent de actu, num. 14.

Sciencia, & paciencia duorum non præiudicat Vniuerſitati, & Collegio. numero. 15.

Iuris firmæ, & inhibitionis præſertatio magis operatur, quam contradictio præſentantis propria auctoritate. numero. 16.

Rex, ſi confiſcat aliqua bona, tenetur ſoluere onera realia impoſita in illis rebus confiſcatis. num. 17.

Collecta dicitur onus mixtum debitum à perſonis ratione rerum.num.18.

Interdictum de itinere actuque priuato, & interdictum vti poßidetis, quæ ſint.num.19.

Poßeßio vnius ſemper præſumitur durare, & continuari alio non exiſtente in poſſeßione.num.20.

Vnico actu ſolo poſſeſſorij continuato iuris præſumptione obtinebitur in apprehenſione.num.21.

Poßeßio triginta dierum requiritur ad apprehendendum.num.22.

AD inſtantiam villæ de Alcanijs fuerunt apprehenſi termini & hęreditates omnes dictæ villæ, & ſic tota villa cum ſuis terminis, reſpectu iuris compellendi infantiones, & militares ad peytandum pro hæreditatibus emptis ab hominibus Burgenſibus, ſeu conditionis, & ſigni ſeruitij; & etiam reſpectu iuris augendi, & diminuendi peytam contra eoſden. militares; & articulabatur poſſeſſio quadraginta, & quinquaginta dierum vſque ad tẽpus apprehenſionis, & non fuit probata poſſeſſio de dicto tempore limitate, ſed de tempore ante illos quadraginta dies: & cum fuiſſet prouiſus appellitus apprehenſionis, fuit petitus reuocari, ob defectum probationis, quia non fuit probata poſſeſſio per triginta dies proximos oblatę apprehenſionis, & ſequeſtri; & quia illud ius erat mixtum debitum à perſona propter rem, & ob id non poterant apprehendi hæreditates, cum ab illis non deberetur peyta, ſed ab ipſis Infantionibus. Pro appellitu faciebant ſequentia.

Milites, & Infantiones † habitantes
1 in locis Varonum, & Ordinum tenẽtur peytare pro hereditatib⁹, quas emerũt, vel acquiſiuerunt alio titulo ab hominibus cõditionis, vt in obſer. Item milites, 1. & 2. & in obſeru. Item pro hereditatibus, de ſalua infantio. faciẽ. & in obſer. Item homines Villarum, de emptio. & vendi. & iſta obſer. prohibet vendere, & d. obſer. Item milites 2. prohibet emere vel alio titulo acquirere; ſi autem nõ obſtãte prohibitione milites & infãtiones emunt, vel alio titulo acquirũt, tenẽtur pro dictis hęreditatibus peytare, prout venditores ante vẽditionẽ peytabant, & dicit. d. obſer. Item milites, *La primera*, quod tenentur peytare, etiã ſi ſteterunt longo tempore, quod non peytarunt, & d. obſer. Item pro hæreditatibus, dicit, ꝙ prędicti milites non tenentur ad munera perſonalia, vel ad aliquam çofram, ꝙ idem eſt, quod opera perſonalis, vt per Guido. in quæſt. 472. & Neuizan. conſil. 12. & Beroi. quæſt. 212. & 213.

Item aduertendum eſt, quod ad pro-
2 uiſionẽ † appellitus apprehenſionis non opus eſt docere de iure appellitãtis, hoc eſt, an illud ius, ſuper quo appellitat, ſibi competat, quia hoc remedium † ſolum
3 competit ad hoc, ne aliquis impediatur vti eo iure, quo vſus eſt, donec de iure ſuo conſtet, vt dicit tex. elegans in l. 3. §. hoc autem, ff. de itine. actuq; priua. circa finẽ, ibi. *Qui enim vult ire, agere, tantiſper quoad de ſeruitute conſtat, non debet de iure ſuo docere, quid enim perdit, qui patitur hoc facere, quod hoc anno fecit?* & ſic, ſatis eſt, ꝙ doceat ſe hoc anno vſum, non minus triginta diebus, vt dicit tex. in l. 1. §. hoc interdicto, ff. eo. tit. iunct. glo. verb. vſi ſunt, in l. 3. §. hoc autẽ à ſuperiore diſtat: & in iſto caſu ſatis eſt probare, quod iſti Infãtiones executati ſunt pro iſtis peytis, ad hoc vt appellitus apprehenſionis prouideri potuerit, nec eſt quærendum, an teneantur, vel non hanc peytam ſoluere, cum hęc apprehenſio tantiſper prouiſa fuerit, donec doceatur de iure ſuo, &
4 ſolum conſiderari † debet, præſens ſtatus rei, vt per Panor. in 2. volum. conſil. 3. & Couarr. lib. practic. quęſt. cap. 17. & Menoch. de retinen. poſſeſſ. remedio vltimo.

Nec

Nec opus eſt † probare poſſeſſionem
tempore apprehenſionis, quia ſatis eſt
probare antea, quia ſemper illa prȩſumi
tur durare, vt in d. l. 1. §. hoc interdicto;
non conſtito quod alius poſtea incepe-
rit poſſidere, vt per Mathe. de Afflic. de-
ciſ. 394. & Rebuff. in tomo. 3. tit. de ma-
teria poſſeſſ. in 2. p. §. 1. num. 3. & Couar.
practica. quȩſtio. c. 17. numer. 3. in fine,
Octauia. deciſ. pedemontana. 43. Socin.
in 4. vol. conſi. 59. num. 8, Menoch. de re-
tineo. poſſeſſ. remedio. 3. q. 71. nume. 556.
cum ſeqq.

6 Imo, cum actibus, † qui non ſolent
fieri niſi á poſſeſſoribus illius iuris, proba
tur poſſeſſio per vnicum actum, vt per
Rebuff. in. 3. tom. tracta. de mater. poſ-
ſeſſ. in prȩfatione num. 188. & in c. cum
Eccleſia Sutrina de cauſa poſſeſſ. & pro-
prie. ſup. gloſ. in verbo vocem, pagi. 196.
& ibi Ripa nume. 52. & Mandell. conſi.
35.

Nec obſtat ſi dicatur, quod non pro-
batur poſſeſſio augendi & diminuendi
peytam; quia eo ipſo, quod iurati ſunt in
poſſeſſione exigendi peytã, iſto caſu iux
ta eſtimationem bonorum, ſatis dicetur
7 probata † poſſeſſio augendi & diminuẽ
di in vim antecedentis, ſeu conſequen-
tis neceſſarij, vt in l. 2. ff. de iuris omni.
iud. & ibi Iaſſon. & Felin. vbi comprobat
per tex. ibi in c. prȩterea de officio dele
ga. num. 4. Bar. in l. videtur, ff. de itinere
actuq. priua. vbi dicit, quod ea viden-
8 tur † tacite cõceſſa, ſine quibꝰ conceſsũ
explicari non poteſt, idem Bar. in l. am
bitioſſá ff. de decret. ab. ordi. facien. nu.
27. Ioa. Baptiſt. de Roſellis inter conſilia
Alexan. de neuo conſ. 93. & idem Alex.
de neuo. conſili. 94. & Euerardus in ſuo
centiloquio legali loco. 94.

Neq; obſtat, quod nõ ſit probatã poſ-
9 ſeſsio † augendi, & diminuendi peyam;
quia cum illa incerta ſit, & debeat quoli
bet anno fieri eſtimatio bonorum pro
quibus debetur, ſecũdũ. Bar. in l. reſcrip
to §. fin. ff. de mun & honor, & ſecundũ
eam fieri diſtributio inter militares; in
de ſit, vt circa diminutionem & augmẽ
tum nihil certum deduci, nec probari
poſſit expreſſe, cum hoc pendeat á valo
re hȩreditatum quolibet anno ȩſtiman-
do, & ſatis eſt probare poſſeſsionem im-
ponendi, & leuandi peytas ab Infancio-
nibus; nam eo ipſo virtualiter remanet
probata poſſeſsio, & facultas augendi,
& minuendi, cum hoc ius ſub alio vir-
tualiter inſit.

Pro contraria vero parte, & ſic reuo-
candam fore apprehenſionem ſuadent
ſequentia.

Primo, quoniam in articulis deducũt
ſe eſſe in quaſi poſſeſsione exigẽdi colle
ctas ab infantionibus d. Villȩ pro heredi
tatibus ab hominibus Burgenſibus, ab
eis acquiſitis, & hoc á tempore triginta,
quadraginta, & quinquaginta dierum
vſq; ad apprehenſionem: cumq; poſſeſ-
ſionem certi, & limitati temporis quin-
quaginta nempe dierum, vſq; ad appre-
henſionem deducant, illam probare in
ſpecie oportebat, adeo, vt alterius tẽ-
poris poſſeſsionem probare inutile ſit;
cum illa in articulis non ſit deducta, &
10 ſuper † nõ articulatis probatio cõſiſtere
non poſsit. l. eum actũ, vbi glo. & Docto
res. ff. de negotijs geſtis, glo. & Bar. in l.
2. C. de petitione hereditatis, Bart. in
l. celſus. num. 25. de vſucapionibus, Ioan
nes de Amicis conſi. 127. Cor. conſi. 147.
num. 21. Alexand. conſi. 72. num. 3. vol. 1.
& conſ. 100. nume. 5. eodem volu. Iaſ. vbi
ſunt concordantes, in rub. C. qui admiti.
nu. 6. quem refet Maſcard. concluſ. 1216.
nume. 20. ſed in propoſito prȩdicta poſ-
ſeſſio collectandi limitati & certi tempo
ris, quinquaginta nempe dierum, vſquẽ
ad apprehenſionẽ, probata non eſt; quo-
niam duo teſtes producti nihil de ea de-
ponunt, cũ alter ex eis aſſeueret per tres
Menſes continuos, & proximos appre-
henſioni fuiſſe abſentem á prædicta
Villa, in Regno Valentiȩ; ſicq; intueri,
ſeu videre non potuerit poſſeſſionẽ in
articulis deductam prædicti temporis;
alter vero deponit de quadam collecta
facta per annum integrum, ante appre-
henſionem, & ſic, de quaſi poſſeſſione
alte-

Digitized by Google

alterius temporis, quam deducti in appellitu. Ergo ex hoc ſolo cap. reuocanda eſt præciſſe apprehenſio.

Secundo deducitur in appellitu, poſſeſſio quedã in formis, in certa, & vaga, collectandi (nempe) infantiones pro hæreditatibus a Burgẽſibus acquiſitis, & teſtes deponunt de vnico actu cuiuſdam collectæ factæ Ioanni, & Michaeli de Moncoro fratribus, non eſt autem deductum in articulis neque probatũ hos fratres eſſe intantiones, & habuiſſe certas hæredit. emptas, & acquiſitas à Bur. neque eſt deductus in articulis valor hæreditatum: ergo ex hoc ſolo cap. reuocanda eſt apprehenſio. Quoniam ex recepta omnium ſententia, † quotieſcunque † deducitur, et prętenditur poſſeſ-
11 ſio, & conſuetudo faciendi aliquid, ex certa, & limitata cauſa, non ſufficit probare, quid factũ fuiſſe in genere, niſi probetur in indibiduo, & ſpecialiter in caſu, de quo agitur factum fuiſſe, & fieri conſueuiſſe, alioquim conſuetudo & quaſi poſſeſſio probata non manet; vt docent Ancharra. cõſ. 339. col. 5. ver. ad ſecundã rationem, Cur. Iunior. conſi. 26. n. 10. ver. ex premiſis, Alexand. & relati ab Aymon. conſi. 96. numer. 4 & conſi. 313. & in alio propoſito eſt elegantiſſimum conſi. Alexand. 103. vol. 1.

12 Tertio, Vniuerſitates † non poſſunt indicere collectas hominib⁹ ipſius Vniuerſitatis, etiam Burgenſibus, preter quam euacuata prius burſa communi & quando ipſa Vniuerſitas no eſt ſoluendo; eleganter Reb. in. l. fi. C. de quibus muneribus, vel præſtationibus. Nata. conſili. 418. nume. 1. vol. 2 nec mirum, quoniam idem eſt in ſupremo Principe, qui non poteſt indicere collectas ſubditis, niſi prius Curmenam ſuam euacuet. Bal. in. l. neminem C. de ſacroſanctis Eccleſijs, Bal. in c. conquerente, de offiti. ordinarij, Iſer. in cap. 1. verb. extraordinariè. Quæ ſint regalia; Rolan. conſ. 1. numer. 67. vol. 2. Nata. conſi. 506. nume. 13. ſed in propoſito, poſſeſſio deducta in appellitu generaliter deducta eſt collectãdi, neque dicitur iminente neceſſitate, vel non inminente, vel exiſtẽte Vniuerſitate ſoluendo, vel nõ exiſtente; neque deducitur, quomodo & qua forma ſoliti ſint collectas indicere, eſt autem neceſſarium indicere eas vocatis, quorum intereſt. Deniq; nihil certi deducitur in appellitu, circa poſſeſſionem hanc, quam ob rem in poſſibile eſt, cum non ſit probata certa, & vniformis quaſi poſſeſſio collectãdi (qualem autem eam eſſe oportet, vt alicuius momenti, & conſiderationis ſit, Aymo. conſi. 96. nume. 4. & 5. & conſilio. 313. num. 4.) ſuſtinere apprehenſionem, reſpectu quaſipoſſeſſionis collectandi, eum certus & determinatus modus, & certa & determinata forma collectandi articulata, & probata non ſit.

Tandem, quamuis ſuperiora non vrgerent, ex collecta indicta dictis fratri-
13 bus, contendi † non poteſt poſſeſſionẽ fuiſſe quęſitã collectandi omnes infantiones, non probata ſcientia & patientia eorum, Aretin. conſi 44. nu. 7. & conſ. 131. col. penult. poſt Bal. conſ. 257. numer. 2. Alexand. conſ. 106. num. 8. in 2. receptũ
14 eſt † enim, præſcriptionem, & conſuetudinem tantum habere de potentia, quantum habent de actu; id circo non poteſt protendi, neq; de loco ad locum, neq; de tempore ad tempus, & multo minus de perſona ad perſonam, vt omnes paſsim referunt ex Areti. ſupra. Denique collegio infantionum nullũ præiuditium illatum fuit ex collecta in dicta eiuſmodi fratribus, vt aduerſus collegium, † & omnes infantiones quęſita
15 poſſeſſio eſſe dicatur, ex ſciẽcia & paciẽtia horum duorum fratrum tantum modo, Ful. conſ. 219. & Deci. cõſ. 437. colu. 2. & conſi. 642. col. 2. ante medium, & contrariũ abſurdum eſſe profitetur, vt ex patientia ſingulariũ ius Vniuerſitatis, & collegij lædatur, Aymon. conſili. 643. num. 5.

Deinde, ex teſtium depoſitione conſtat, hos fratres iuris firmam preſentaſſe officialibus, eis collectam indicentibus, & executionem fatientibus, pro ea. Ex

ea. Ex quo clariſſime deprehenditur, nõ
ſolum non fuiſſe probatam quaſipoſſeſ-
ſionem colligendi, infantiones, imo to-
tũm oppoſitum, infantiones officialibus
Villę reſtitiſſe, & contradixiſſe, cum pre
16 ſentatione † iuris firmæ, & illa inhibitio
à decreto iudicis profluens, magis ope-
ratur ius prohibitiuũ in fauorem in fan-
tionum, qui iuris firmam pręſentabe-
runt, quam ſi propia authoritate contra
dixiſsent, Bar. Bal. & ceteri relati per Ipo
litum in Rub. de fideiuſſoribus. nu. 71.
Bar. in l. prius, de noui operis nunciatio-
ne, oppoſitione ſeptima, Aym. conſili.
643. nu. 1. omnino videndus.

Vltimo ſuadet reuocationem appre-
henſionis; quia hoc ius ſiue onus reale
non eſt, patet; quia non debetur à quo-
cumque poſſeſſore bonorum; nam ſi ali-
qua bona ex his venirent in poſſe domi-
ni Regis, nõ deberet ſoluere hoc onus:
& tamen ſi eſſet mere reale teneretur il-
17 lud ſoluere, vt ſi aliqua † bona confiſca-
ret dominus Rex, teneretur ſoluere one
ra realia impoſita in illis rebus confiſca-
tis, Bart. in l. reſcripto. §. fin. ff. de muner.
& honor. neque etiam dici poteſt perſo
nale, cum debeatur ratione rerum; qua-
18 re † concludi oportet eſſe onus mixtum,
debitum à perſonis ratione rerum, quod
appellatur collecta, debitum à perſonis
ratione rerum: nam vltra onera perſo-
nalia, & mere patrimonialia cætera im-
ponuntur perſonis ratione rerum, &
hoc ius dicitur collecta. Otalor. de nobi
lit. lib. 2. capit. 1. Theſaur. deciſ. 257. 164.
Roland. conſ. 1. volum. 2. Nos late deciſ.
7. tom. 1. vbi multi alij quam plurimi al-
legantur. Si igitur hæreditates non ſunt
affectæ, nec obligatę hoc onere, non po
tuerunt illæ apprehendi, ſeu ſequeſtra-
ri propter debitum perſonale, ceſſanti-
bus clauſulis apprehenſionis, quæ hic
non ſunt, cum nulla ſcriptura intercee-
dat, & per conſequens venit reuocanda
apprehenſio, prout fuit reuocata, ex hoc
& ex alijs rationibus ſupradictis, & defe
ctu probationis: vide in proceſſu Iuſti-
tię, Iuratorum Villę de Alcañijs ſuper
apprehenſione, circa annum 1593.

Neque his obſtant adducta in contra
19 rium, † illud enim interdictum de itine
re actuq; priuato non bene applicatur
ad caſum noſtrum apprehenſionis, cui
magis quadrat interdictum vti poſſide-
tis: vnde, licet in illo interdicto de itine-
re actuq; priuato ſufficiat eo anno vſum
fuiſſe, non minus triginta diebus, licet
tempore interdicti & litis cõteſtatæ nõ
vſus ſit, l. 1. §. hoc interdicto; ibi, *licet eo tẽ-
pore, quo interdictum redditur vſus non ſit*, ff.
eo. tit. & in l. 3. §. hoc autem, & ibi gloſ.
vſi ſunt, contentatur poſſeſſione triginta
dierum in eo anno. At vero in interdi-
cto vti poſſidetis, poſſeſſio requiritur tẽ
pore litis conteſt. gloſ. interdictum, in l.
1. ff. de itin. actuque priuat. §. hodie ta-
men, inſtituta, de interd. Bardaxi, de
apprehenſ. 2. par. quęſt. 3. Menoch. de re-
tinend. vltim. remed. qua ſt. 1. numer. 14.
Nos deciſio. 55. num. 17. licet dicatur ſuf-
20 ficere ſi tempore turbationis probetur
† poſſeſſio, quia præſumitur durare, &
continuata, alio non exiſtente in poſſeſ-
ſione, vſque ad litis conteſt. vt tenet Me
noch. de retinend. poſſ. remed. 3. quæſt.
71. num. 556. cum ſequent. Ad hoc poteſt
reſponderi; quod illud eſt ad obtinen-
21 dũ in ipſo interdicto, vti poſſid. † quod
etiam in Regno procederet, quia per
ſolum vnum actum poſſeſſionis (conti-
nuatum iuris pręſumptione) obtinere-
tur in apprehenſione, ſed hic loquimur
in alio articulo, ſcilicet ad apprehenden
22 dum, in quo forus expreſſe † requirit
poſſeſſionem triginta dierum, for. 2. de
apprehenſionibus, Ferrer in methodo,
tit. de appellit. apprehenſ. quod forte
forus deſſumpſit ex interdicto de itine-
re actuque priuat. vt dixi, niſi quod hic
illi triginta dies debent eſſe continui, &
proximi oblatę apprehenſionis, &
ſic ex his fuit reuocatus ap-
pellitus apprehen
ſionis.

DECISIO. CLXXXV.

Anqui reſeruat ſuper bonis à ſe donantis facultatem diſponendi vſquè ad certam quantitatē, poſſit bona ipſa hypothecare, & reſolutioni poſſeſſionis ſubijcere.

SVMMARIVM.

Bona ſemel donata alicui ab eo auffer ri non poſſunt, & alteri donari. nu. 1.

Alienatione prohibita, hypoteca prohibita cenſetur. num. 2.

Reſeruatio conſeruat ius quod quis habet tempore quo fecit eam. num. 3.

Ius alienatum & translatum nō poteſt comprehendi ſub reſeruatione. nu. 4.

L. 1. C. de donationibus quę ſubmodo intelligitur. num. 5.

Dominium de iure ante traditionem regulariter non transfertur. num. 6.

Dominium in noſtro Regno ex ſolo cōtractu transfertur. num. 7.

Vſusfructus retentio operatur translationem poſſeſſionis in fauorem illius in quē alienata eſt proprietas. nu. 8.

Poſſeſſor bonorum ſi dedit alicui centū ſuper bonis ſuis, non transfert in eum aliquod ius reale, cuius virtute poſſit ille preſ ſ ri ſecundo cui Dominium dedit, ſed ſolum cenſetur ei dediſſe actionem perſonalem. num. 9.

Exceptio repellit ab agendo eum quem de euictione tenet actio. num. 10.

Reſeruatio idem eſt quod retentio facultatis diſponendi. nu. 11.

Donatio conditionata non poteſt ſortiri effectum niſi pacta & conditiones ſeruentur. nu. 12.

Appellatione pecunię non ſolùm pecunia numerata ſed etiā omnia corpora comprehenduntur. num. 13.

Corpora omnia ad pecuniam redduci poſſunt. num. 14.

Donatores, qui reſeruarunt ſibi certam quantitatem ad deducendam ill. cum effectu, poſſunt vendere & hypothecare bona donata. n. 15.

Filia poteſt petere ſolutionem ſuę legitimę debitę in pecunia numerata. num. 16.

Hæres ſuccedens in medietate bonorum non poteſt impugnare obligationem teſtatoris. num. 17.

Scripturę neceſſariæ vel vtiles ad replicandum, vel coadiuuandum contenta in propoſitione non eſt neceſſarium, vt exibeātur. num. 18.

Obligatio, & laudatio licet ſint in diuerſis ſcripturis, vere & realiter vnicum eſt inſtrumentum. n. 19.

Laudatio eſt pars obligationis, & contra carta pars comandæ. num. 20.

Iudices tenentur attendere ad inſtrumētum in proceſſu deductum. nu. 21.

Annus redditus vel pecunia ſi legatur ſuper certo fundo, vel ex certo fundo, talis fundus remanet hypothecatus. n. 22.

Dictiones taxatiuè, & demōſtratiuè, in quo differant. nu. 23.

Quantitas relicta debetur licet non potuerit ſolui, nec fuerit ſoluta ex loco, vel tempore deſignato. nu. 24.

Clauſulas apprehenſionis poteſt ponere donator in reſeruatione facta ſibi de bonis donatis. nume. 25. Quod procedit in vltimis voluntatibus, ſecus vero in contratibus. num. 26.

Con-

Digitized by Google

Contractus, & vltima voluntates paris potentię ſunt in Aragonia. num.27.
Corneus.conſili.215.intelligitur. numero.28.

FRANCISCVS Curita in pactis doctalibus, dum matrimonio collocaret filiā ſuam Domnam Petronillam cum Viccecomite de Canet, dedit ei quædam loca in pactis nominata, reſeruata ſibi facultate diſponendi in quindecim mille aureis, poſtea diſpoſuit in fauorem Domnę Briandæ Curita etiam filiæ, & ad ſolutionem obligauit omnia bona, quę dederat filiæ Petronillę Viccecomitiſſæ, adjectis clauſulis apprehenſionis, per quas quaſi per reſolutionem poſſeſſionis obtineri poteſt in iudicijs. Poſtea verbo cum dicta bona fuiſſent apprehenſa, & ſe oppoſuiſſent Petronilla, & Brianda, dubitatum fuit, an poſſit Brianda obtinere in hoc iudicio poſſeſſorio inferiori, an vero ſolum haberet actionem perſonalem ordinariam ad quantitatem reſeruatam.

Et pro parte negatiua, quod ſcilicet non poſſet obtinere in remedio poſſeſſorio, adducebantur aliqua. Primo, quod
1 non † potuit Franciſcus Curita, poſtquā bona dedit Petronillæ Viccecomitiſſæ, auferre ea, & alteri dare. l. perfecta donatio C. de donatio. pleniſſime Couar. lib.
2 1. variarum. c.14. in princ. & qui † nō poteſt alienare bona (ſicut in caſu preſenti Frāciſcus Curita non poterat alienare bona ſemel donata Petronillæ) nequaquā poterit hypothecare, l. fi. C. de rebus Eccleſiæ non alienan. vbi id expręſſe deciditur, Anto. Gom. in l.40. tauri. num.83. Ex quo infertur, quod ex quo non potuit Franciſcus bona hypothecare, nec clauſulas poſſeſorias apponere, non poterit obtinere in remedio poſſeſſorio; & cum hæc exceptio oriatur ex ventre inſtrumentorum productorum per Domnam Briandam, & ſic notoria ſit, debet etiam eam notorie excludere.

Facit. l. fin. C. de rebus alien. non alienand. vbi reg. generalis proponitur, quod prohibita alienatione cenſetur prohibita pypotheca, Gomez in. l.40. tauri. numer.81. Molin. de primog. lib.1. cap.19. & 20. cui regulæ ſtandum eſt, donec de exceptione cōſtet, Menoc. de recuper. remedio.14. nume. 32. deciſsio. Pedemonta. 12. numer.2. Ludouicus deciſ. 75. nume.89. Quare, in vim reg. generalis Franciſcus non potuit hypothecare cum clauſulis, ex quo non potuit alienare.

Nec obſtat huic parti reſeruatio facultatis diſponendi in quindecim millę
3 libris, & quod reſeruatio † conſeruat ius, quod quis habet tempore, quo fecit eam. l. ſi ſic, vbi omnes de legat. 1. & ex conſequenti, cum ante donationem potuiſset Franciſcus Curita, tanquam Dominus bonorum ea alienare, & hypothecare cum clauſulis apprehenſionum, & ſimilibus poſſeſorijs, ita etiam ſimiliter in vim reſeruæ cenſetur hoc ius ſibi illęſum remanſiſſe, vt ſimiliter poſſet reſpectu quantitatis reſeruatę bona donata hypothecare, & clauſulis afficere: Nam reſpondetur, quod reſeruatio cōſeruat ſemper iura cōpatibilia cum iure alienato translato; & ſic, alia iura extrinſeca vltra alienata, quia ſi quis reſeruaret idem ius, vel eandem rem, quam alienauit in tertium, non diceretur alienaſſe, imo actus eſſet inutilis, & fruſtratorius: quare ne hoc dicatur, reſoluit comunis traditio; quod reſeruatio † iurium nun-
4 quam reſeruat iura alienata, ſed alia diuerſa; ius enim translatum & alienatum non poteſt comprehendi ſub reſeruatione: elegantiſsime Gomez reg. de non tollendo iure quęſito, in quæſt.1. in fine, facit Oldrad. cōſ.330. in finalibus verbis, Bart. in. l. cum propter, de legatis, pręſt. Immola, in l. ſi quādo, de legat. 1. ex quibus infertur, quod cum Franciſcus Curita, in pactis dotalibus dederit Petronillę filiæ Viccecomiſſæ bona ſupradicta, reſerua

ſeruata facultate diſponendi in quinde-
cim mille libris, non fuit viſſus reſerua-
re dominium dictorum bonorum tranſ-
latorum, vt ea auferre poſſet Vicecomi-
tiſſæ, & minus hypothecare, nec ponere
clauſulas poſſeſſorias apprehenſionis, vt
ſic clauſula reſeruatoria intelligenda ſit
iuxta cenſuram Doctorum, vt ſit cõpa-
tibilis cum re translata, & alienata; & ſic
cum res donata dominium ſit, & poſſeſ-
ſio, reſeruatio ad id referri non poteſt,
ſed ad aliud, ad quantitatẽ ſcilicet quin-
decim mille librarum, taliter, quod in
quantitate, in qua diſpoſuerit Frãciſcus
in fauorem Briãdæ tenebitur Vicecomi
tiſſa eam ſoluere, & poterit in ea con-
demnari.

Neque his aduerſatur † l. 1. C. de do-
5 nationibus, quæ ſub modo, ponderata in
contrarium; vbi, ſi modus adiectus dona
tioni non ſeruetur, reſcinditur donatio,
& dominium retransfertur in donato-
rem, vt ſic, in preſenti caſu ob non ſerua
tum modum donationi adiectum cen-
ſeantur dominium & poſſeſſio re tranſ-
lata; & ſic cum eis poſſit obtineri in iudi
cio poſſeſſorio: nam reſpõdemus, caſum
propoſitum verſari extra terminos illius
legis, nam hic Domina Vicecomitiſſa nõ
ſolum non contendit modum, donatio-
ni initio illius iniunctum, non eſſe ab ea
adimplendum, cum plene profiteatur ab
illa impletum extitiſſe; verum & ſi mo-
dum implere noluiſſet, lex illa non obſta
ret, ob modum enim non impletum, in
donantem dominium nequaquã re trãſ-
fertur, ſed ei condictio cauſa data cauſa
non ſecuta, quæ perſonalis eſt datur, vel
condictio ex lege; & ideo profitentur
omnes dictam legem procedere fauore
alimentorum, & non in alijs caſibus, etiã
ſi donatarius modum in fauorem donan
tis appoſitum non impleat, Couarrub.
lib. 1. Varia. cap. 14. Ripa in. l. fi. C. de re-
uocand. donatio. queſt. 35. 36. & 37. Pala-
cios Rubios in c. per veſtras. §. 36. poſt,
Bart. in l. 1. ff. de donatio. nu. 10. de verita
te iſtorum vide, quę ſcripſimus de inhi-
bitionibus, cap. 5. §. 3 num. 167. ex quibus
infertur nõ poſſe Vicecomitiſſæ auferri
bona in pactis doctalibus ei donata etiã
ſi nollet modum iniunctũ donationi im-
plere; quod eſſet limitandum, ſi modus
ille fuiſſet cauſa finalis, vt dixi in loco
ſuper citato.

Deinde non obſtat, quod iure in caſi-
bus, in quibus quis poſt alienationẽ rei
6 remanet Dominus, † (cum de iure re-
gulariter ante tradditionẽ dominium
non transferatur. l. traditionibus C. de
pactis) poterit in his caſibus rem hypo-
thecare, quia illud eſt, quando remanſit
dominium pænes alienantem, vel in ſuo
caſu donantem; at in noſtro Regno ſe-
7 cus eſt, quia cum † transferatur domi-
niũ ex ſolo contractu, obſer. de conſue-
tudine de fide inſtrument. ceſſabit hoc
argumentum, quia cum iam poſt con-
tractum celebratũ, & ante tradditionẽ
deſinat eſſe Dominus, nequaquam pote
rit hypothecare expreſſe, Molin. in re-
portorio verbo dominium. Neq; refra-
gatur, quod pacta dotalia fuerunt facta
extra Regnũ, in Principatu Cathaloniæ,
quia vltra quod bona, de quibus agitur,
ſunt ſita in Regno, quod ſuficeret ad ve-
rificationem doctrinę Molini vbi ſup.
dicendum eſt, quod ex quo Franciſcus
retinuit pœnes ſe vſumfructum bono-
8 rum, retentio † illa vſusfructus operatur
translationem poſſeſſionis in fauorem
Vicecomitiſſæ donatarię, taliter, quod
in eius præiuditium non potuit Franciſ-
cus ſuper dictis bonis ius aliquod alteri
concedere, ſicut nequaquam potuiſſet,
ſi tradidiſſet realem & actualem poſſeſ-
ſionem, Bald. conſ. 199. in 4. Angel. Pau-
lus & relati à Tiraquel. 1. part. de conſti-
tut. numer. 25. & ſic in caſibus, in quibus
poſt trãslatam veram poſſeſſionem non
potuit alienas aliquid innouare, nequa-
quam poterit poſt delationem vſusfru-
ctus, quia paria ſunt.

Poſtremo, quia doctrinæ in terminis
multa placent, ex notatis per Felinum,
in cap. cum ordinẽ, colu. 4. de reſcriptis,
Gomezius in reg. de non tollendo iure
quæſito q. 16. in fine, Caualcan. deciſ. 28. 1.
part.

Digitized by Google

part,num.16. habemus in terminis Corneum conſ.215.nu.2.in 4.quem ſequetur Aymo.conſ. 187. nu. 6. vbi dicit,quod ſi quis Dominus † & poſſeſſor bonorum
9 dedit alicui centum ducatos ſuper bonis ſuis,quod non transfert in eum aliquod ius reale, cuius virtute poſſit ille præferri ſecundo,cui dominium bonorum dederit,ſed ſolum cēſetur dediſſe ei actionem perſonalem: pari ergo ratione,ſi Dominus bonorum tranſtulit dominiū eorum in aliquem, reſeruata facultate diſponendi in certa quantitate pecuniarum, ſolum cenſetur per reſeruam retinuiſſe facultatem diſponendi de pecunia, ſed non ius aliquod reale,quia ſicut in caſu Cornei nō tranſtulit ius aliquod reale in tertium, cui dedit centum ducatos in bonis ſuis,contra ſecundum cui dedit dominium bonorum, ita nequaquā potuit ſibi ipſi dari aliquod ius reale in vim reſeruæ contra illū,in quem trāſtulit dominiū bonorum; imo debet iſte minus ius habere quam tertius, ex reg. legis,vendicātem, de euictionibus: vbi, quem † de euictione tenet actio, eandē
10 ab agendo repellit exceptio; & ſic cum Franciſcus teneatur de euictione,ad cōſeruandum dominium Viccecomitiſſæ,ſi alius rei vendicaret bona, multo magis remanet obligatus non opponere per ſe ipſum malam vocem. Et vltimo,quia cum tranſtulerit dominium & poſſeſſionem in Viccecomitiſſam, non potuit per reſeruam retinere quod dedit in ſpecie ſcilicet dominiū, & poſſeſſionem,Pariſſius.conſ.16.num. 29. & ſequent. volu.1. Ruin.conſ.30. num.1.& 2.vol.5. Pulchre Aymo.conſ.702.nume.35.Simon de Prætis.lib.5.dubita.1.numer. 104.fol. 291.Et ſic quod apud ſe retinuit Frāciſcus, fuit tantum ius diſponendi in quindecim mille libris, & ex ſua diſpoſitione remāſit Viccecomitiſſa donataria obligata ad implendum modum, non tamen iure reali,neque hypothecæ.

Pro contraria tamen parte conſiderabantur aliqua. Primo, quia dicta donatio facta à Franciſco,non fuit ſimplex,& abſoluta, ſed potius modificata aliquibus pactis, vinculis, & conditionibus, & hoc modo fuit acceptata per dominam Petronillam,& ea mediante tranſiuit in eius maritum,vt in dictis pactis cōtinetur;& inter alia reſeruauit ſibi quindecim mille libras, ex quibus poſſet teſtari,vel cum eis dotare, & collocare dictam Domnam Briandam,vel alio modo de eis diſponere ad ſuam volūtatem. Ex quo ſequitur, quod dicta quantitas non fuit cōprehenſa in donatione, ſed retenta,taliter, quod potuerunt donatores vendere ex dictis bonis partem aliquam ad deducendam dictam quantitā
11 tem,quia reſeruare † eam idem eſt,ac ſi dixiſſent, quod retinebant facultatem diſponendi de bonis vſq; ad eam quantitatem.l. deducta. §. non licet, ad Trebel.l. acceptis,verſiculo plene, ad l.falcidiam,l.in quartam eod.titu.l.ſi ſeruus legatus.§.qui margaritam,verſiculo,nō autē mirandum,de leg.1.l. poſt emancipationem.§.1.cum gloſ. fi. & ibi Albericus,ff.de leg.3.& in l.cū pater,in prin.ff. de leg. 1.& ibi Cumanus, in 1.& 2.lectura,vbi dicit, quod donatores poſſunt vēdere de bonis vſq; ad eam quantitatem, licet donatarius eam ſolueret; & hæc Cumani doctrina eſt ſatis punctualis ad caſum noſtrum;idē ſentit Paulus de Caſtro,in l.Neſſenius, circa finem,ff.ad legem falcid. & in.l,deducta.§.accepta, verſi.prediorum,ff.ad Trebelia.

12 Deinde,quia donatio † illa ſic conditionata non poteſt ſortiri effectum, niſi pacta illa,& conditiones ſeruentur, cum ſint pars illius contractus,imo & inſtrumenti, vt bene declarat Decianus, conſ.1.numer.25. vſquè ad nume.35.in 3. Ergo vel donatio reſcindenda eſt, vel pacta illa ſeruāda. Tum,hæc reſeruatio ſupradictę quantitatis(ſecundum tenorem pactorum dotalium) nullo modo pendet ab arbitrio,& voluntate donatariæ; aliàs enim non eſſet reſeruata ad voluntatem & arbitrium donatoris. Vnde fatēdum eſt,quod ad exactionem, & deductionē ſupradictæ quantitatis, nullum

lum factum donatariæ requiratur, & quod ſic poſſit donator dicta bona hypothecare.

Deinde, quia reſeruatio dictæ quantitatis nō potuit intelligi de pecunia, quę reperiretur in bonis Franciſci, cū in vim precedentis clauſulæ eſſent retenta per donatorem omnia bona mobilia, quorum appellatione venit pecunia numerata, ita Decius conſi. 381. numero. 4. Tiraquel. de retractu lignagier, §. 1. gloſ. 7. num. 103. Ex quo reſultat, quod reſeruatio d. quantitatis nō ſit referenda ad pecuniā numeratā, quæ iā retenta erat, ſed ad pecuniā, quę ex vēditione vel pignoratione bonorū deduci poſſet, quod eſt multū cōforme cum ſignificatione

13 verbi † pecunia, cuius appellatione nō ſolum pecunia numerata, ſed etiam omnia corpora comprehenduntur, l. pecuniæ verbum, l. pecuniæ nomine, l. pecuniæ appellatione, vbi Rebuffus, de verborum ſignificatione, optima ratione;

14 quia † omnia corpora ad pecuniam reduci poſſunt, l. penult. C. de conſtituta

15 pecunia. Rurſus, † quia ſi donatores, qui ſibi reſeruarunt dictam quantitatē, non poſſent vendere, & hypothecare bona ad deducendam, & cum effectu retinendam dictam quantitatem, eluſoria redderetur dicta retentio; & ne hoc inconueniens ſequatur, & vt retentio intelligatur ſecundum ſubiectam materiam, dicendum eſt, donatores potuiſſe vendere, & hypothecare bona donata, vt dictam retentionem in effectu facere poſſent, vt dicit Rebuffus in l. pecunię appellatione, colu. 5. verſiculo, derogatur prædictis quādo, cum verſiculo ſequenti, ff. de verborum ſignificatione.

Deinde, quia reſeruata fuit dicta quātitas, vt ex illa ſoluerentur legitime filiabus donatorum debitæ, vt expræſſe refertur in clauſula retentionis, & ſic, potuerunt donatores cuilibet filiarum partem dictorum bonorum dare, in quarū filiarum manu & poteſtate erat in ſolu-

16 tionem legitimę † petere partem bonorum ſedentium, vel quantitate in pecunia numerata ſoluta acquieſcere, vt declarat & confirmat Suarez in. l. quoniā in priorib⁹, in 11. ampliatione, C. de inofficioſo teſtamento, per tex. in. l. ſcimus. §. repletionem, cod. tit.

Deinde, quia pro vt conſtat ex articulatis à parte aduerſa, Franciſcus Curita, & eius coniux, ex legitimo matrimonio procrearunt in filias Domnam Petronillam, & Domnam Briandam, & quod dicti coniuges deceſſerunt, & ſic, dicta Petronilla & Brianda, cum non cōſtet de teſtamento, ſucceſſerunt ęqualiter ab inteſtato in bonis à dictis donatoribus reſeruatis; & in omnibus alijs tempore mortis eorum inuentis, & ſic dicta

17 Petronilla, † quæ ſuceſſit in medietate hereditatis, non poteſt impugnare obligationem à Frāciſco eius patre factam, in fauorem Briandæ eius filiæ, ex reg. l. cum a matre C. de rei vendi. l. ex qua perſona. ff. de regu. iur. Rurſus, quia obligatio à Franciſco Curita facta in fauorem d. D. Briandæ fuit laudata, & approbata per dictos donatarios, mediāte inſtrumento publico laudationis; ex quo donatarij remanſerunt prçiudicati, iuxta reg. l. creditor. ff. de reg. iur. & iuxta ea, quæ tractat Aymon. conſilio. 257.

Neq; obſtat ſi replices, quòd inſtrumentum laudationis non fuit exhibitū in proceſſu tempore, quo propoſitio d. D. Briandæ fuit oblata. Quia reſpondetur, quod quando offertur propoſitio, tantum requiritur, quod exhibeantur ſcripturę et inſtrumenta ad fundandam dictam propoſitionem; non tamen requi-

18 ritur, † vt exhibeantur ſcripturæ neceſſarię vel vtiles ad replicandum, vel coadiuuandum, & corroborandum contenta in propoſitione, vt optime declarat Bal. in l. fin. nu. 8. C. de eden. & ſic, cum pro parte d. Briandæ, tempore quo fuit oblata propoſitio, fuiſſet exhibitum inſtrumentum obligationis, quod erat neceſſarium ad fundandam eius intentionem, nec fuiſſet neceſſarium exhibere inſtrumentum laudationis, quod non erat neceſſa-

Digitized by Google

ceſſarium ad fundandam intentionem, ſed ſolum ad coadiuuandam, & corroborandã eam, rectè potuit dict. D. Briandæ producere dictum inſtrumẽtum laudationis tempore, quo produxit eum, cum ſolum ſit ad coadiuuandam propoſitionem dict. D. Briandæ, iuxta tex. & ibi tradita per omnes in dict. l. fin. C. de eden.

Secundo reſpondetur, quod donatarij laudarunt dictam obligationem, eodem die, quo ipſa facta fuit, & coram eodem Not. & teſtibus; & quamuis obli-
19 gatio † & laudatio ſint in diuerſis ſcripturis, vere & realiter vnicum eſt inſtrumentum, & vnicus contractus, vt dixit Bald. in l. petens numer. 49. C. de pact. Aymon. conſ. 11. num. 2. conſ. 245. num. 3. conſ. 246. num. 3. copioſe Decian. conſ. 1. num. 36. lib. 3. & ſic, cum dicta lauda-
20 tio † ſit pars obligationis, dici non poteſt, quod quando fuit producta dicta laudatio, fuit facta fides alicuius rei nouæ. Imo, tantum fuit ſupplere actum obligationis antea exhibitæ, quod fieri poteſt in quacumque parte proceſſus, abſque eo quod dici poſſit eo caſu produci rem de nouo, vt quotidie videmus fieri in firmis, & alijs nouis prouiſionibus; quæ quamuis non poſſint iuſtificari, nec iniuſtificari ex nouiter productis; iniuſtificari tamen ſolent, quando productæ ſunt obligationes, faciendo poſtea fidem de contra carta, quia eſt pars primæ obligationis.

Tertio reſpondetur, quod † dictum
21 inſtrumẽtum laudationis fuit inſertum in proceſſu, & ſic de eo iudicibus conſtat, & ex conſequenti tenentur ad eum attendere, vt dixit Bald. in l. 1. num. 6. C. de vindic. libert. & in l. quoties, §. fin. ff. de probatio. Aymon. conſ. 198. num. 11. Rolan. conſ. 70. num. 16. lib. 1. Boſſi. tit. de denuntiat. num. 4. & 5.

Vltimo pro hac opinione adduci po-
22 teſt: nam de iure, ſi legatur annuus reditus, vel pecunia ſuper certo fundo, vel ex certo fundo, talis fundus remanet hypothecatus, vt reſoluit Ioan. Garcia, de expenſis cap. 4. à nu. 30. Petrus Follerius de cenſibus, verbo, huiuſmodi cenſus ſuper rebus, num. 67. quæ reſolutio communis eſt, vt reſoluit Solis de cenſibus lib. 2. cap. 5 num. 7. (Licet Corn. conſ. 132. nu. 10. hoc temperet, ita legatarium hypothecaria agere poſſe ad bona, ſi hæres ſoluere recuſet, non tamen antea,) Ita tamen ſi fundus taxatiue, & limitatiue adiectus eſt, non vero ſi demonſtratiue, Garcia vbi ſupra, & dicetur taxatiue
23 † adiectus, cum in eadem ponitur oratione, demoſtratiue vero, cum in diuerſa. Ex quo inferunt Doctores, quod res
24 † vel quantitas relicta debetur, licet nõ potuerit ſolui, nec fuerit ſoluta ex loco, vel tempore deſignato, quia fuerunt adiecta demonſtratiue: & idem erit, quando tempus vel fundus deſignati ad ſolutionem non ponuntur in ſubſtantia diſpoſitionis, ſed in executione ſolutionis, Bart. & Alberic. in l. quidam teſtamẽto, de legatis 1. & in l. ſed etſi certos, eodẽ tit. Bald. in l. 1. C. de falſa cauſa adiecta legato num. 4. & in l. ex his, numer. 1. C. quando dies leg. cedat; Bart. in l. inter ſtipulantem, §. ſacram. num. 6. de verborum obligat. Peralta in l. ſi quis, §. 1. nu. 14. de leg. 2. & in tempore, eſt elegans conſilium Abbatis 93. volum. 1. Paulus & Alexand. in l. ſtichum qui meus erit de leg. 1. Bellapertica, Zinus, Bald. Salicetus, in l. ſi quis argentum, §. 1. C. de donatio. Roman. ſingul. 430. Rip. in d. l. ſtichum. Simili igitur modo dicendum vi-
25 detur in caſu noſtro, † quod ex quo donator reſerbauit ſibi facultatem diſponendi ſuper bonis, vel ex bonis (reſeruatio enim ſuper eis facta eſt) idque in ſubſtantia diſpoſitionis, & in eadem oratiõne, cenſeantur bona illa nexu hypothecæ affecta, & per conſequens potuerit donator clauſulas apprehenſionis apponere, auctoritate eorũ quæ tradit Bart. in l. ſi ita quis promiſsit, §. Seia cauit, in princ. de verborum obligatio. vbi, ſi is qui rẽ alienauit, reſeruabit ſibi aliquod ius ſuper re alienata, poterit eo reſpectu hypothecam conſtituere.

Sed ſtatim dices, quod hoc † procedit in vltimis voluntatibus, in quibus ſupradicta opinio communis eſt, & magis communis, Corneus conſil. 215. numer. 2. in quarto; ſecus autem in contractibus, in quibus, ſi donantur, vel conſignantur centum florenni in bonis, vel ex bonis dunantis, nulla conſtituitur hypotheca, & centum florenni ſunt in obligatione, bona autem ſunt in facultate ſoluendi, non in obligatione, l. ſi quis ſtipulatus ſit decem in melle, de ſolutionibus,& ibi Bart.& communiter Doctores, Corneus dicto conſil. 215. quem ſequitur Craueta conſ.187. nu.6. Hic autem ſumus in contractibus,& ſic, nulla videtur contracta hypotheca, nec ius reale retentum ex clauſula reſeruatiua. Nam reſponderi poteſt, quod in

27 Aragonia † ęqualis potentiæ eſt contractus, & vltima voluntas; nam ratio propter quam in vltimis voluntatibus inducitur hypotheca eſt, quia per vltimas voluntates transfertur ius reale, non ſolum actio perſonalis; at in Regna etiam per inſtrumentum transfertur dominium,& ius reale. Deinde, quia in Regno ſtamus cartæ, & cum facta ſit reſeruatio ſuper dictis bonis,ſi non remanerent bona affecta, non diceretur facta reſeruatio ſuper bonis.

28 Nec obſtat conſil. Cornei 215. † allegatum in contrarium; in eo enim nulla erat reſeruatio iuris ſuper bonis, ſed donatio quantitatis ſuper bonis, quo caſu bona non ſunt in obligatione, ſed in facultate ſoluendi: in caſu vero noſtro ſecus eſt, quia reſeruatur facultas diſponendi ſuper bonis vſque ad certam quātitatem, & ſic, potuit vendere, & hypothecare, & ita ex his approbauit Senatus hanc vltimam opinionem, declarando in fauorem domnæ Briandæ, die ſeptimo Auguſti,milleſimo quingenteſimo nonageſimo tertio,ſub his verbis.·.

(?)

Sententia.

DE conſilio,pronunciamus,& mandamus fieri contenta in propoſitione domnæ Briandæ Çurita principali.D.Pilares Procurat. iuribus ſuis durātibus, vna cum expenſis, taxandis; quibus finitis contenta in propoſitione D. Petri Galceran de Pinos, & domnæ Petronilæ Çurita coniugum, Vicecomitum de Canete principaliū G.Studillo Procurat. præſtitis prius cautionibus ſoralibus,debitè, & iuxta forum, cæteris propoſitionibus reiectis,& repulſis, reſeruatis iuribus reſeruari ſupplicantibus, quaſcumque in contrarium factas reuocando, neutram partium demptis prædictis in expenſis condemnando: ex motiuo ſequenti.

Motiuum, ſub die 5. Aprilis 1593.

EX eo,quia cōſtat Fran.Çurita tempore conceſſionis,ſiue obligationis per eum factę in quantitate 22000. ſolidorum, in fauorem Briandæ eius filiæ fuiſſe dominum, & poſſeſſorem bonorum ſaltem ad finem,& effectum pignorandi, & hypothecandi d. bona, vſque ad quantitatem per eum reſeruatam in capitulis matrimonialibus per Vicecomitem de Canete contractis; & etiam, quia conſtat,obligationem d.Fran.Çurita fuiſſe per eoſdem Vicecomites laudatam,& approbatam, nec de foro, & obſeruantia huius Regni exceptio ſolutionis per teſtes eſt admittenda, caſu quo de ea conſtaret,& quia non conſtat de intētione dominę Vicecomitiſſę fundantis ſe in inſtrumento capitulorum matrimonialium;vide in proceſſu domnæ Briandæ Çurita ſuper apprehenſione,oblata nono Octobr.milleſimo quingenteſimo nonageſimo primo, in Curia Domini Iuſtitia Aragonum.

DECI-

DECISIO. CLXXXVI.

In locationibus quando reputationis ratio reſpectu impedimenti fortuiti habenda ſit, & quam pacientiam debeat præſtare locator cõductori,quatenus poſſit vti frui re conducta;&quod fiſcus ſuccedit condemnato actiue,& paſſiue.

SVMMARIVM.

F*Actum proponitur. num.1.*

Locator tenetur pręſtare pacientiam ſucceſſiuam conductori.num.2.9.14.15.18. & pręſumitur præſtitiſſe.num.12.

Locatio, quando dicatur vnica, licet in aliquibus annis diuiſa.num.3.& 24.

Locatio, quando dicatur perſonalis, quando realis.num.4.& 25.

Conductor quando dicatur, quod non eſſet alias conducturus. num.5.& 26.

Locator in præſenti caſu obtinuit.nu.6. & firma fuit reuocata. numer°. & decretum Cur.Iuſt. Aragon. nu.27.

Mauri fuerunt expulſi à ciuitat.Burgię, & eius barrijs, 10. Iunij 1610. numer.7.

Inhibitio impidit litis ingreſſum.nu.10. ideo eam petens adſtringitur exceptionem, in qua eam fundat,probare.num.11.&ita practicatur in Cur.Iuſt. Aragon. numer. 13.

Conductor,licet contractus reſcindatur, pretium tamẽ ſoluere tenetur pro rata temporis,quo vſus fuit, vel per eum ſtetit. nu. 16. quod procedit,tam in ruſticis,quam in Vrbanis prędijs. num.17. & declara, vt num.20. & 21.

Inhibitio reuocari debet, ſi extendatur Vltra exceptionem,in qua ſe fundat. numer.19.

Fiſcus ſucceſſit in bonis Maurorum cum oneribus,&honoribus actiue,& paſſiue.num.22. ideoque conductores fructus primiciales potuerunt ab ipſo recuperare. num.23.

IVSTITIA & Iurati ciuitat.
1 Burgiæ, † quibus legitimis titulis Apoſtolicis, & Regalibus pertinet exactio fructuum primicialium vicinorum, ſeu *de los barrios de Ribas, Malejan, y Albete*, illos arrendauerunt, ſeu vendiderunt Auguſtino de Alberite, & alijs vicinis d.ciuit. tempore trium annorũ, hoc eſt, *tres cogidas leuantadas*,qui initium habere cęperunt in menſe Maij 1609. prętio, & conditionibus in inſtrumentis arrendationum contentis. In barrijs dictę ciuit.habitabant Mauri, qui mandato D.N.R. publicato in dict.ciuit. 10. Iunij 1610. expulſi fuerunt per Commiſſarium Regium á dict. ciuit. & barrijs. Auguſtinus Alberite, & ſocij eius, (prætextu depopulationis dictę,&quod eius ratione locatio extincta remanebat,& ex conſequenti conductores liberari à ſolutione pręti j arrendationis) recurſum habuerunt d.anno ad Cur.D.Iuſtit.Arago. & obtinuerunt inhibitionẽ, cuius vigore, inhibebantur tribunalia, &iudices,ne procederent contra firmãtes,nec alterum eorum, nec ipſos compellerent ad ſoluendum aliquod prętium dictarum arrendationum, etiam reſpectu anni 1610. quo conſtabat fructus perfectos, & integros remanſiſſe. Ciuitas Burgiæ prætendebat reuocationem dict. iuris firmæ. Quæritur, quid iuris?

In primis videbatur iuridice conceſſam, confirmariq; debere ex ſequentibus.

bus. Primo, quia ciuit. Burgiæ locatrix
tenebatur † præſtare pacientiam conti-
2 nuam, & ſucceſsiuam toto tempore lo-
cationis durante, gloſ. Bart. & alij in l.
corruptionem, C. de vſufr. DD. in l. ſi
quis domum, ff. locati, Surd. qui alios re
fert deciſ. 326 num. 17. Ioſephus Ludou.
deciſ. Lucen. 2. num. 7. & ex conſequen-
ti, ſi firmantes vti non poſſunt locatione,
nec ciuit. poteſt ad id ſucceſsiuam pa-
ciētiam præſtare, videtur exceptionem
eorum procedere.

Secundo, arrendatio, de qua in præ-
3 ſenti licet in tribus † annis diuiſa, vnica
tamen cenſeri debet; ideoque pręcium
pro rata anni 1610. peti non poteſt, cum
id excludat contractus indiuiſibilitas,
Couar. lib. 2. variar. c. 16. num. 5.

Tertio, contractus iſte perſonalis eſt,
† ſiquidem venditi fuerūt fructus primi
4 ciales, *Que cogieſſen y deuieſſen pagar los mo-
riſcos de dichos barrios*, & ſic contractus ex
pulſionis cauſa ita ceſſauit, vt verba pręe
dicta verificari non poſsint, tanquam
ſubiecto paſſiuo deficiente: quo caſu ſub
ſtantiam quoque conductionis ceſſaſſe
dicitur, & ſic iuſtiſsime firma prouiſa vi
detur.

Vltimo, quia firmantes nō eſſent alias
empturi, niſi tribus annis integris fruct⁹
collecturi; quo caſu, altero anno † defi-
5 ciente, locatio euaneſcit, ſecundum Co-
uar. ſup. ita vt, vel tantum tempus reinte
grari debeat, vel quod damna, quæ pro-
ueniunt ob non continuationem contra
ctus, ſoluantur. Franc. Marcus deciſ. 20.
par. 2. Vin. de Franchis. deciſ. 451. quod
fieri poſſe videtur firma ſuſtentata: er-
go confirmanda venit.

Quibus, & alijs non obſtantibus ſena
tus cenſuit reuocandam † eſſe firmam,
6 prout fuit reuocata, vt in fine contine-
tur, ex ſequen. Primo conſiderando, hāc
firmam ſolum fundari in eo, quod Mau-
ri fuerunt expulſi, & barrij depopulati †
7 occaſione bādorum, 10. Iunij 1610. & ſic
arrendationem ex dicto capite extinctā
remanere; cumq; inhibitio comprehen-
dat non ſolum annum 1611. in quo pote-
rant conſiderari effectus expulſionis, ve
rum etiam annum 1610. in quo nullum
præiudicium interebatur firmantibus,
cum tempore expulſionis fructus illius
anni ſupereſſent: ſequitur iuris firmam
iuſtificari non potuiſſe reſpectu anni
1610.

Rurſus aduertendum eſt, ciuit. Bur-
giæ A. de Alberite, & conſortibus non
teneri in terminis iuris, & fori facere, vt
integre fructus conductos recuperarēt;
8 tantum enim tenebatur dicta ciuitas pa
cientiam, & tollerantiam neceſſariam †
præſtare, vt adhibita diligentia a affirmā
tibus vti contractu poſſent, exigentes, &
recuperantes fructus primiciales, *vt* ex
l. ſi quis domum, l. ex conducto. l. ſi fun-
dus, ff. locati, conſiderauit Bart. in q. 4.
Publicanus, num. 8. & magiſtraliter idē
in l. ſi vno, in §. item cum quidam, nu. 4.
ff. eodem. Calder. de loca. conſ. 5. Oſaſc.
deciſ. 51. num. 8. Surd. conſ. 532. num. 8. Si-
mon. de Prętis conſ. 23. num. 15. lib. 1. &
conſ. 36. num. 11. lib. 2. vbi dixit, locatorē
9 † nō teneri ponere rem locatam in ſinu
conductoris, ſed præſtare tantum ei frui
licere, quod pacientiam DD. appellant:
itaquè, licet conductor, quando actionē
inſtituit, teneatur probare ſe pręſtitiſſe
pacientiam, ex Aret. in §. ſequens. col. fi.
de action. Prętis d. conſ. 36. num. 2. Oſaſ.
dict. deciſ. 51. num. 12. Verum item eſt, fir
mantes in præſenti teneri probare; vel
quod ciuit. eis impediuit exactionem
fructuum conductorum; vel quod ca-
ſum prætenſum contingentem per ex-
pulſionem Maurorum ipſos pribauit cō
moditate colligendorum fructuum: cū
10 inhibitio litis ingreſſum impediat; & li-
cet vice reorum fungantur, & vt tales
iur. fir. obtinuerint, adſtringuntur ex-
11 ceptionem dictam † probare, l. in excep
tionibus, ff. de probation. Bart. in l. in il-
la ſtipulatione, la. 1. nume. 4. ff. de ver-
bor. obligat. Corne. conſil. 181. num. 2.
præſertim in caſu præſenti, vbi cum ci-
uitat. Burgiæ locatrix ſit, iure pręſumi-
12 tur † pacientiā pręſtitiſſe, l. 2. vbi gl. fi. &
Bart.

Bart.in princ.C.de acquir.poſſeſsio. Socin.conſ.13.nu.7.in 4.Oſaſc. dict. deciſ. 51.num.1.& 2.

Accedit,quod in Curia Iuſtit.Arago. practicatur,vt in firmis preeiſſis firmantes concludenrer exceptionem probẽt
13 † in qua ſe fundant: & ſic,in præſenti A. Alberite, & conſortes tenebantur probare ciuit. Burgię pacientiam non præſtitiſſe,quod nequaquam fecerunt;nihil enim intereſt ipſos fructus non percepiſſe anni 1610. ſiquidem expulſionis impedimentum non operatur, nec cauſat non potuiſſe eos colligere, nec tenebantur
14 ciuitat.ponere † rem locatam in eo rum ſina, vt dixit Simon. de Pretis vbi ſupra.

In ſolutione tamen dubiorum Cardo huius deciſionis conſiſtit. Quorum non obſtat primum,cui ſub diſtinctione reſpondendum eſt, vt procedat regula illius,quando ſcilicet ciuit. locatrix im-
15 pedimentum † poneret,aut eum mediate, vel inmediate cauſaret, vel quidem in ſua extitiſſet voluntate, impedimento ſublato ſucceſſiuam pręſtare pacientiam,vt conductores contractu fruerentur; quo caſu poterat firmantibus prodeſſe, & eos excuſare à ſolutione ratæ, & ad ſoluendum penſionẽ reſpectu fructus correſpondentes anno 1610. At non ita,quando caſu ineuitabili,facto Principis, aut tertij iuſto, & neceſſario, in dependentique á ciuit. locatora pacientia pro vſu contractus ab ipſa pręſtari non poteſt ſuceeſsiua, nec eſt in ipſius arbitrij obſtaculum,quod incidit in cõtractum ſereniſſimi ac potentiſsimi D. N. R. iuſtiſsimo. facto remouere; quia tũc licet contractus in futurum reſcindatur,conductores tamen tenentur pretiũ pro rata † ſoluere temporis quo fruerũt
16 contractu, vel quo in ſua poteſtate frui extitit:quæ diſtinctio textualis, & vera eſt,vt dixit Iur.Cõſ. in l.ſi merces,25.§.3. ff.loc. in l.ſi fundus 33.eod.tit. ex quibus iuribus hanc concluſionẽ ſequũtur gloſ. in l.eadem,C.de locato,Bart.in d.§.item cum quidam,nu.2.3.4. Bald. ad Specul. in tit.de locat.§.1.Alex.conſ.20.in 5. Cagnol.in l.diem functo nu.66. de offi. Aſſeſſo. Boſſi.de rem.mercen.101.Carrer. de locat.& cõduc.tit.de caſ.fortuit q.7. gl.ver.claue, in c.potuit,de locato,Nat. conſ.284.nu.10.Siluan.12.n.21. Alex.97. in 3.ipſe & Bart.in l.cotem ferro, §. qui maximos,ff.de public.Surd.deciſ.326.ex nu.57.Beroi.conſ.140. in 2. Rim.iun. 92. nu.4.& 719.nu.13.14.Surd.d.conſ.532.& in caſibus noſtro ſimilibꝰ cõmunis DD. ſcola reſoluit,reſpectu mercedis reputationis rationem habendam eſſe, tam in
17 locationibus prędiorum ruſticorum, † quam vrbanorum, cum in vtriſque diſtinctio procedat, vt vltra ſupradictos tradit Burſatus conſilo. 309. numero 10.

Omnia hęc caſui noſtro applicantur, vt patet ex allegatis à firmantibus, reſtringuntur enim ad impedimentũ cauſatum propter expulſionẽ Maurorum factam 20.Iunij 1610.quo caſu, fuit mandatum eis quatenus exirent à Regno,& cum firma impediat litis ingreſſum,ſi ipſi prętendebant ob non pręſtitam paciẽtiam á ciuitate, ipſam prętium locationis amiſiſſe, alterum ex duobus probare tenebãtur; aut quod impedimentum
18 † expulſionis pacientiam excluſit, quatenus conductores fruerentur fructibꝰ, aut quod ciuitas culpam habebat in impedimento anni ſuperantis;aut quod cũ in eius poteſtate eſſet ſubmouere non fecit,verba ſunt Becij conſ. 45. ex num. 15. Et tantum abeſt, quod firmantes aliquid de dictis probent, vt imo potius ex eorum probatione conſtet ciuitatẽ omnimodam pacientiam præſtitiſſe, vt conductores omnes fructus anni 1610.colligiſſent: & ſimiliter, quod ciuit. mediate, nec immediate fuit cauſa non continuationis contractus, nec impedimenti, quod in ipſum incidit reſpectu Anni 1610. nec in ſua poteſtate fuit eum remouere; quo caſu ſecundum bene conſtitutam iuris prudentiam, & equitatem reputationis ratio quoad mercedem habenda eſt.

Accedit prædictis, in manifeſto caſu
reuocationis firmam exiſtere; cum e-
nim exceptio ſub qua concepta eſt, ſub-
ſiſtat tantum reſpectu anni 1611. & inhi-
bitio extendatur ad impediendam exa-
19 ctionem anni 1610. quo frui potuerunt,
latior eſt inhibitio, & plura comprehen
dit, quam ſit exceptio in qua fundatur,
meritoque reuocari debet, vt ſcripſi de
inhibition. cap. 8. §. 11. nu. 32.

Nec obſtat, quod ſupradicta intelli-
gantur in prædijs vrbanis, non autem in
ruſticis: ea ratione, in illis ſiquidem tem
pus vniforme eſt, & æqualiter currit: In
iſtis ſecus, cum temporũ diuerſitas adeo
notabilis ſit, vt toto fere anno conducto
res expendant in laborandis terris, vni-
co autem, vel dimidio menſe commodi
20 tate locationis † fruantur, diebus ſcili-
cet meſſium, vel vendimiarũ. Qua pro-
pter nulla ratio permittit, vt in hoc caſu
tempus & rata computetur pro tempo-
re ſolum quo incommoditatem attullit
conductori, priuato remanente, prop-
ter impedimentum, quod euenit fructi-
bus prędijs adhęrentibus, contractus cõ
moditate, quod fieri non debet, Bart. in
dict. § item cũ quidam, ff. loca. l. & ideo
hęſitatur, ff. de verb. oblig. quam Docto
res legunt, cum l. ſi ita ſtipulatus eſſem,
eodem tit. tradit Socin. ſen. conſ. 88. nu.
3. 4. in 1. Surd. deciſ. 326. nu. 19. 20.

Reſpondetur enim, veram eſſe theo-
ricam, non tamen applicari caſui pręſen
ti; locum enim habuiſſet, ſi & vbi, prop-
ter expulſionem conductores priuati re
manſiſſent colligendi fructus primicia-
les anni 1610. quo caſu, cum tota com-
moditas illius anni eſſet collata in tem-
pus colligendarũ meſſium, † forſam im-
21 pedimentum excuſationem conductori
bus preſtitiſſet ab integra, & totali ſolu
tione mercedis: totum tamen contrariũ
euenit in hoc caſu, cum tempore expul-
ſionis fructus remanſiſſent, perfecti, inte
gri, & abſq; alia neceſſitate, niſi vt tan-
quã maturi colligi fere potuiſſent, impe
dimentum ſane ſolum influxit in anno
1611.

Accedit, quod prætenſio A. Alberite,
& aliorum firmãtium forſam locum ha-
bere poterat caſu, quo hęreditates ſu-
bijcerentur aratro, aut fructus debaſtati
fuiſſent, aut depopulati; cum vero per
confiſcationem in Regem tranſierint
hæreditates cum ſuis oneribus, quis du-
bitauit fructus primiciales Eccleſijs de-
bitis (ſui origine) & ciuit. Burgiæ cum
onere ſubueniendi eas, impedimentum
ſubeſſe poſſe aliquod in eorum exactio-
ne? De quo firmantes tanquam impoſ-
ſibilis probationis nullam fecerunt men
tionem: Imo potius in totum ceſſat, ſi
quidem Regius Fiſcus cum hoc onere
22 ſucceſſit, & tanquam hæres † in bonis
Maurorum qui hos fructus primiciales
debebant, eorumq; perſonas repręſen-
tabat, & iure eorum vtitur, l. fiſcus, ff. de
iur. fiſc. l. ſi ſub pignore, C. de fiſca. vſur.
ideoq; tenetur creditoribus ſatisfacere
ſicut hæres, cum huiuſmodi bona publi-
cata in ipſum fuerint tranſlata cum one
ribus, & onoribus actiue, & paſſiue, l. ſi
marito. 31. l. ſi maritus, 36. ſolut. matrim.
l. inter eos. §. vltim. de fideiuſſor. l. 2. §. 1.
de alim. leg. l. in facto, § fin. de condit. &
demonſt. Alber. in l. actione, §. publica-
tione, ff. pro ſocio, Rebuf. in l. Princeps,
de verb. ſign. Crauet. conſ. 261. numer. 7.
Peregrin. de iur. fiſc. lib. 5. tit. 1. num. 66.
Menoch. conſ. 137. ex nu. 3. Heringi. de fi
deiuſſor. cap. 20. §. 14. num. 4. Itaque, tan
23 tum ab eſt, quod firmantes † fuerint im-
pediti circa recollectionem fructuum
conductorum, quod imo potius illos po
tuerunt à fiſco recuperare, vt dictum
eſt.

Secundo argumento reſpondetur, to
tum oppoſitum in pręſenti caſu occur-
riſſe, ſaltem quoad effectum, de quo agi
tur; non enim fuit vnica arrendatio, ſed
24 tot quot fuerunt anni, † cum pretio cor-
reſpõdenti cuilibet anno, licet eiuſdem
quantitatis, quo caſu tres eſſe locatio-
nes diſtinctas, nõ vnam, tradunt Franc.
Marc. deciſ. 2. num. 34. par. 2. Boſſius, de
rem. merce. numer. 23. Decius conſ. 92.
par. 1.

Ter-

Tertio argumento reſpondetur;imo
25 ex multis † clauſulis arrendamenti con-ſtare eſſe realem reſpectu fructuum,qui fuerunt arrendati, licet demonſtratiue additum fuerit, de his hæreditatibus quas Mauri poſſediſſent; & quando foret contractus perſonalis, ſimiliter fiſcus in perſonalibus ſucceſſit, vt ſup. nu. 22. & ex conſequenti in iure ſoluendi hos fructus, à quo inuito exigi potuerunt.

Vltimum non obſtat, quia firmantes nihil de illo dixerũt(an videlicet eſſent, vel non aliàs conducturi) & caſu quo dixiſſent non poteſt talis theorica caſui
26 noſtro applicari; ſiquidem † cum de tali voluntate conſtaret, iuridicum eſſet prætendere per viam non continuationis contractus etiam ſi facto tertij eueniſſet impedimentum, & non locatoris, vt conſequeretur reintegrationem tantundem temporis, quo vti non potuit, aut ęſtimationis damni, quod ſuſtinuit intereſſe, videlicet, quod oriebatur ex non continuatione contractus: & in his terminis loquuntur Fran. Marcus, & Franchis, qui multum à noſtris diſtant, vt recte intuenti apparebit: ex quibus,
27 & alijs fuit in fauorem † huius partis iudicatum, die 16. Iulij 1611. vide in proceſſu Auguſtini Alberite, & aliorum ſuper iur. firm. in 1.

DECISIO C.LXXXVII.

De materia diſmembrandi, & diuidendi iuriſdictiones,& territoria.

SVMMARIVM.

Reges, & ſupremi Principes aſtricti ſunt ſeruare contractus ſuos.nu.1.

Rex,neq; de plenitudine poteſtatis poteſt à contractu ſuo recedere. nu.2.& 24.

Clauſula (de plenitudine poteſtatis) in contractibus nulla eſt.num.3.

Regis ſucceſſor tenetur lege contractus ſui predeceſſoris.nu.4.quod procedit etiam, vt num.7.

Iuramentum pręſtitũ in contractu prędeceſſoris magis obligat ſucceſſorem. nu.5.

Regia corona lędi nunquam dicitur nimium, quando ſub nomine dotis alienatur pars Regni, etiam ſi alienetur Comitatus, vel Ducatus cum iuriſdictione.nu.6.

Fiſcus non eſt verus theſaurus Regius,ſed ſubditi opulenti.num.7.

Rex,ſi concedit terminos alicui vniuerſitati,non poteſt eos eidem auferri,quia eſſet contra ſuum contractum venire. n.8.

Diuiſio partis magis odioſa eſt, quam ablatio totius.num.9.

Exemplaria ſupremi ſenatus multum valere ſolent apud iudices.num.10.

Iuriſdictionẽ cõceſſa à Principe per cõtractum,nec ipſe,nec eius ſucceſſores auferre poſſũt,quando eſt tranſlata quoad dominium vtile,vel directum.num.11.

Princeps quemadmodum ius cõceſſum per contractum ſuum tollere non poteſt,nec illud limitare,aut modificare.nu.12.

Contractus eſt de iure gentium,& ſic, obligatio naturalis, quæ inde oritur obligat præciſe Principem.num.13.

Ius aliquod ſi cõpetat nobis à lege, vel ſtatuto ſub nomine collectiuo,& vniuerſitatis,quãuis directè tolli nõ poſſit deſtruẽdo contractũ,poteſt tamen indirectè contractu ſubſiſtente,& ſine læſione illius. nu.14.

Ius conuentionale nec per indirectum tolli poteſt.num.15.

Ius legale facilius tollitur,quam ius ex præſcriptione,vel ex hominis pacto. nu.16.

Rex poteſt vnire territoria, ſeparare, & illa diuidere.num.17.

Rex quando per viam alicuius contractus trāsfert aliquod ius in aliquē, cum contrahit quoad dominium; tunc, licet ex preſſe non ſe priuet facultate auferendi tale ius, remanet tamen priuatus tali facultate. num.18.

Contractus non ſubiacent reſolubilitati Principis.num.19.

Rex,obligando ſe non contrauenire de iure,nec de facto,ita obligatur,vt non poſſit contrauenire,etiam in caſibus,in quibus aliâs de iure poterat contrauenire.nu.20.

Ius quæſitū ſi aliquis habet per contractū Regiū,& factus eſt dñs illius iuris,ex eo ſolo poteſt prohibere dñm Regē,& quoſcūq; alios,ne impediāt eū vti iure illo.n.21.

Aldeæ veniūt in diſpoſitione loquēte de villa,tanquam res acceſſoriæ, nō per conſequentiam,ſed ex tenore contractus. n.22.

Diſpoſitiones intelliguntur (rebus ſic ſtantibus)quod in contractibus non procedit. num.23.

Dominus Rex ex cauſa publicæ vtilitatis poteſt venire contra contractum à ſe factum, quod procedit, vt ibi dicitur. num.24.

Regimenta & iuriſdictiones ab initio naſcētis Regni sūt apud Principē.n.25.

Iuriſdictionem exercentes in locis Regalibus cenſentur exercere ſub nomine Regio.num.26.& 53.

Iura incorporalia, quæ de ſe poßideri non poſſunt niſi cūm titulo, vel precario, præſumendum eſt, quod poßidentur precario,& nō aliter.n.27.quod limita,vt n.28.

Creatio officialium pertinet Dño Regi tanquam domino iuriſdictionis.num.29.

Rex facultatem,quam habet diuidendi territoria,& erigendi tribunalia,habet eam ab initio naſcentis Regni.num.30.

Facultas diuidendi,& ſeparandi territoria & iuriſdictionem,non renunciatur per primam vnionem.num.31.& 34.

Iuriſdictio reſpectu Regis ſemper eſt eadē,& idem territoriū nunquam diuiditur licet reſpectu iudicum,& territorij diuidatur.num.32.

Latifundus aliquis ſi à domino diuidatur in plures partes,cenſetur diuidi gratia facilioris culturæ.num.33.

Rex aldeam alicuius villę, ea remanente aldea, non poteſt eam eximere, nec vicinos eius à iuriſdictione villę,cuius eſt aldea,niſi per viam euocationis perhorreſcentiæ.num.35.

Ius aliquod prętendi minime poteſt ex conceßione Regis, quando eius reuocatio, & alteratio pendet ab eius voluntate,& nutu.num.36.

Immemoriale tēpus allegans,dicit quid infinitum.num.37.

Inſtrumentum trāſſumptum à tranſumpto non probat.num.38.

Curia Iuſtitię Aragonum habet hanc præheminentiam, quod eius tranſumptis datur plena fides ex conſuetudine immemoriali.num.39.

Terminorum conceßio nihil infert ad iuriſdictionem.num.40.

Proprietas fundorum nihil habet commune cum proprietate iuriſdictionis, nec contractus circa dominium terminorum extenditur ad iuriſdictionem, quæ eſt res ſeparata.num.41.

Diſpoſitio vna, & eadem non cenſetur diuerſo iure. num.42.

Vniti quoad quędam, quoad omnia alia cenſentur non vniti.num.43.

*Con_*

Concordia non eſt priuilegium ſed contractus.nu.44.

Fundans ſe in aliqua ſcriptura, in dubio ſemper eſt de ea facienda interpretatio contra eum, qui in ea ſe fundat.nu.45.

Omiſſum in contractibus habetur pro omiſſo.num.46.

Voluntas derogatoria ita declarari debet, vt intellectus non laboret in intelligendo mentem teſtatoris, ſed ex ipſis verbis pateat ſpecificata.num.47.

Adimplementis non probatis pro ſui parte iuuans ſe ex contractu, non poteſt obtinere.num.48.

Exceptio adimplementi non ſecuti eſt exceptio litis finitæ.nu.49

Contractus celebratus ſub nomine vniuerſitatis, ſi contractus ipſe poſtulat, eſt ratificandus, & approbandus ab ea, aliàs annullatur ex deffectu illius cōſenſus.nu.50.

Mandatum non præſumitur etiam per mille años.n.51.

Regaliæ potiſsimæ Domini Regis quæ ſint.num.52.

Conciliū nullam habet iuriſdictionem nec actiuam, nec paſsiuam, quia in eis exercetur, tanquam in ſubditos.54.

Iura duo ſeparata habens remittendo vnum, non cenſetur aliud remitere. nu.55.

Donatio non eſt præſumenda.n.56.

Interpretatio ſtricta facienda eſt, & non debet extendi vltra expreſſa, ad euitandam donationem & renunciationē proprij iuris.num.57.

Poſſeſſio ſemper præſumitur habita in vim tituli præcedentis.numer.58.

Poſſeſſio & præſcriptio non extenduntur de vna re ad aliā, nec de vno iure ad aliud iuſ.n.59.quod intellige, vt num.60.

Genus generaliſsimum & genus ſubalternum, in quo diſtinguantur. nu.60.

Rex habet fundatam intentionē quoad diuiſionem terminorum & iuriſdictionem num.61.

Poſſeſſio fundata in contractu reſpectu alicuius iuris, intelligenda eſt ſtricte, & maxime contra Dn̄m Regem.nu.62.

Statutum inferioris non poteſt tollere appellationes, quæ defferri debent ad ſuperiorem. num.63.& 71.

Appellari non poteſt à ſententia arbitri.num.64.

Iuriſdictionem non poteſt quis exercere extra territorium.num.65.

Accedens ſecundario & minus principaliter non venit in conſideratione. nu. 66.& 74.

L.ſi vero.§. Item quod quis, ff. ſolut. matrim.declaratur.n.67.

Cauſa remota, quæ non eſt immediata, non debet attendi.nu.68.

Iuſtitia exercet iuriſdictionem in totò ſuo territorio.num.69.

Bald.in.l. 1. §.quibus, C.de iuſtiniano Codice componendo, traditur, & declaratur.nu.70.& 71.

Appellatio non datur ab arbitris iuris. num.72.

Ius dicenti extra territorium impune non paretur.num.73.

Connexa duo diuidi nec ſeparari poſſunt num.75.& quæ dicantur.num.78.

Præſcripta cauſa primordiali, cenſetur præſcriptum acceſſorium, quādo acceſſoria ſubſtantiantur in cauſa primordiali. num.76.

Ea quæ differunt in plus vel minus quantitate, nō dicuntur differre ſubſtantia.n.77.

Excep-

Exceptio litis pendentiæ tunc obſtat, quando ſententia lata in vno iudicio parat præiudicium in alio.num.79.

Exceptio rei iudicatę vt obſtet,neceſſe eſt, quod in 2.proceſſu agatur inter eaſdem partes, ſuper eadem re, & cauſa agendi. num.80.& quid amplius requiratur. numer.81.

Acceſſorium non ſequitur principale, quando eſt maius ipſo principali.nu.82.

Verba contractus,& promiſsionis ita ſunt intelligenda, vt minus obligent promittentem.num.83.

Ciuitas & Regnum poteſt eximi ab imperio prę ſcriptione,& priuilegio.nu.84.

Ius conceſſum villæ, vel vniuerſitati non moritur,ſemper eſt idem.nu.85.

Ancharranus,in regula acceſſorium,de regul.iur.in 6.intelligitur, & declaratur. num.86.& 85.

Territorium cohartare, & coanguſtare leue præiudicium eſt.num.87.

Præiudicium leue non eſt in conſideratione.num.88.

Craueta conſil.592.intelligitur. nu.89.

Verbum (perpetuamente) intelligitur. num.90.

Perpetuum vt aliquid cenſeatur ſufficit,quod poßit eſſe perpetuum.num.91.

Officialis creatus ad beneplacitum Regis cenſetur creatus.num.92.

Menoch. conſ. 264. intelligitur. numer.93.

Seruitus, vel aliquod ius quando expreſſe conſtituitur, tunc non poteſt tolli ius illud,aut illa ſeruitus, nec directe, nec indirecte.num.94.

Rex, loquens in contractu per verba quę recipiunt augmentum,& diminutionem, poteſt ſeparare & diuidere illud, de quo loquitur. num.95.

Expreßio quæ aliâs tacite ineſt nihil operatur.num.96.& 99.

Paſcua, maior pars vniuerſitatis non poteſt tollere aliis vicinis.num.97.

Conceſſum per viam contractus, non poteſt tolli,nec auferri,etiam indirecte.numer.98.

Conceſſum aliquid cum aliqua qualitate, ceßante qualitate ceſſat conceßum. numer.100.& 101.

Perſonæ ſtatu mutato, ſtatum rei conuenit mutari.num.101.

Ceßante cauſa, quando ceßet effectus. num.102.

Contractus forma perpetuo debet ſeruari.num.103.

Poteſtas eligendi Canonicos pertinet ad capitulum de iure; tamen ex eo bene poteſt Pontifex Diœceſim diuidere. numero 104.

Vnire, & diuidere eſt res maxima. num.105.

Dominus Rex Aragonum non recognoſcit ſuperiorem,& poteſt omnia illa facere, quæ poteſt alius Rex non recognoſcens ſuperiorem, niſi per foros appareat diminutam poteſtatem.num.106.

Intereße, quod per accidens venit non conſideratur.nu.107.

Molendinum licet quis non poßit facere in parte ſuperiori in prę iudicium molendini inferioris, bene tamen poteſt auferre commodum molentium. numero 108.

Verbum, dicta,eſt relatum ad præcedentia.num.109.

Relatio ſolum facienda eſt ad ea quæ princi-

principaliter poſita ſunt in diſpoſitione, nõ autem ad ea quæ incidenter ſunt dicta. num. 110.

Obſeruantia ſubſequuta probat intentionem contrahentium. nu. 111.

Recognõſcens tenere caſtrum in feudũ, non videtur recognoſcere terretorium. nu. 112. quod limita, vt ibidem.

Interpretatio faciẽda eſt ſtrictè in contractibus. num. 113.

Priuilegij, & beneficij differentia traditur. num. 114.

Interpratatio in dubio ſtricte facienda eſt. num. 115.

SERENISSIMVS Rex Ioannes. Anno 1458. per viam cõtractus, celebrati inter ſe & Villam de Sariñena, obligauit ſe & ſucceſſores ſuos in perpetuũ pretio interueniẽte, ad dãdũ officium iuſticiatus, & iuriſdictionis Villæ de Sariñena, & eius aldearum, vni extribus perſonis nominandis à dicta Villa, quolibet anno, & eidem perſonæ extribus à Villa nominatis in iuſtitiam Villæ & Aldearum, daturum omnem iuriſdictionem prouentus, emolumenta, & honores, quæ vſq; tunc habuerant iuſtitię dictæ Villæ & Aldearum; & eandem fecit promiſsionẽ reſpectu officij Baiulij & etiã iuſtitiatus, niſi quod in hoc ſolũ erãt nominãdæ duę perſonæ à Villa, promiſitq; Rex Ioannes ſub fide Regia, & iurauit per ſe & ſucceſſores ſuos obſeruare dictum contractum, & omnia in eo contenta, eo meliori modo quo poſſit, & non contrauenire illis de iure nec de facto aliquo modo, nec ex aliqua cauſa, & ratione, obligãdo ſe de euictione, & hoc omne fecit motus ex multis iuſtiſsimis cauſis, & vtilibus Regiæ coronæ, vt in contractu concordię continetur; Villa autem loco vnius florenni, quẽ ſoluebat quolibet anno Domino Regi pro prouiſſione dictorum officiorum, obligauit ſe in perpetuũ dare quolibet anno. 70. ſolidos prout huiuſq; ſemper ſoluti ſunt, & recepti à Sereniſſimis Regibus.

Hoc ſuppoſſito, Sereniſſimus Rex Philippus Secundus, prudẽtiſsimus omniũ & maxim⁹ iuſtitię cultor (à quo in anno 1592. a ſumptus fui licet indignus in Locumtẽtem Iuſtitię Aragonum in Curijs celebratis eo anno Tiraſonæ) ex iuſtis cauſis eius animum mouentibus, & de plenitudine poteſtatis deſuniuit, ſeu deſmenbrauit à iuriſdictione & territorio dictæ Villæ de Sariñena locum de Caſtejõ, Aldeam tunc temporis dictę Villæ, & de eius territorio, ſitamq; in eius terminis, ob quod fuit orta maga dubitatio, an potuerit Dominus Rex illam diuiſionem & ſeparationem facere; dicebant enim aliqui quod non ex eo, quia cum Dominus Rex promiſiſſet pro ſe & ſucceſſoribus ſuis ſub iuramento & fide Regia electurum ſe vnum extribus nominandis à dicta Villa, eiq; daturum iuriſdictionem exercendam ſuper dictam Villã, & eius Aldeas, de quarum numero vna erat Caſtejon; ſubſequitur inde, nihil magis eſſe contra dictum & promiſsionem, quã illa ſeparatio & diuiſio facta de Caſtejon, nominando in eo nouum iuſtitiam diſtinctum, & ſeparatum ab illis tribus perſonis, ex quibus electurus erat vnam in vim contractus, de tribus nominandis per dictam Villam, vt illa ſic electa ex tribus, iuriſdictionem exerceret, non ſolum in Villa, ſed etiam in Aldeis, & ſic in loco de Caſtejon.

Et pro hac opinione faciebant ſequentia.
1 Quia Reges † & ſupræmi Principes aſtricti ſunt ſeruare ſuos contractus, quia cum contractus duorum conſenſu firmetur, vnius penitẽtia minime reſoluitur. l. ſicut. C. de actionibus & obligationibus, aliter enim ſi diceremus, nullus contractus eſſet cum Rege, ſi eius ſubſtantia & reſolutio ab eius nuda voluntate penderet, l. in ementis C. de cõtrahẽda emptio-

ne & ſic neq; de poteſtatis plenitudine
2 † poteſt Rex à ſuo contractu recedere, Paulus in l. digna vox, C. de legibus, Aymon. conſi. 241. num. 20. Cephal. cõſ. 58. Roland. late. conſ. 45. in. 3. numero. 15. Oſaſ. decíſ. 139. numer. 25. Menoch. 264. numer. 89. Et ſic dicit Crauet. conſ. 592. num. 56. & numer. 107. Quod in contra-
3 ctibus † clauſula de plenitudine poteſtatis, habetur pro non ſcripta, aliàs nullus auderet contractus celebrare cum ipſis Regibus, ſi ipſi vel eorum ſucceſſores poſſent in toto vel in parte contra contractus ſuos venire; imò hæc eſſet totalis ruina Regiæ coronę, quia fierent Reges in comunicabiles: & ob hanc ratio-
4 nem procedit hoc non ſolũ in Rege † celebrante contractum, verum & in eius ſucceſſore, quia ſimiliter obligatur lege contractus ſui prędeceſſoris, aliàs nullus cum Regibus cõtraheret, ſi timeret per ſucceſſorem poſſe contractum irritari. Et ſic, cõmunis reſolutio eſt, quod contractus prędeceſſoris Principis obligat eius ſucceſſores Bald. in l. 1. de conſtitutionibus principũ, Boſsius de Principe. n. 29. Cephal. conſ. 23. n. 50. & conſi. 153 n. 18. Roland. conſ. 3. num. 36. in. 3. Gabriel de iure quæſito concluſ. 5. num. 2. Oſaſc. deciſ. 139. nnme. 11. Aymon. conſi. 41. nu. 17. & conſ. 593. numе. 59. precipuè, ſi Rex in contractu obligat ſe & ſuos ſucceſſores, prout fecit Rex Ioannes hic, quia tũc ſucceſſores omnes ſiuè hereditarij, ſiuè dignitatis, ſiuè electiui ſunt obligati Menoch. conſ. 264. numer. 15. cum. ſeqq. Decian. conſ. 25. numero. 42. precipue ſi
5 adſit iuramentum, † quia obligatio ex eo orta magis obligat ſucceſſores, Menoch. conſ. 5. nume. 16. & 17. Ex quo videtur, quod Dominus noſter Rex teneatur ſeruare concordiam Ioannis ſui prędeceſſoris, quæ reſolutio certiſsima eſt, quando non leditur nimium Regia corona, neque eius iuriſdictio, vt diximus nos latè deciſ. 79. 1. tomo. Bart. in l. prohibere. §. plane, quod vi aut, clam. Roland. conſ. 1. in 2. deciſio. Pedemontana. 139. nũme. 2. Aymon. 241. nume. 17. &

6 nunquam dicitur † lędi nimium corona Regia, quando ſub nomine dotis alienatur pars Regni, Nata, conſil. 636. & nos vbi ſupra late, etiam ſi alienatur Comitatus vel Ducatus cum ſua iuriſdictione, Bal. in l. ſuma. C. de legibus, Baldus, conſ. 318. & 228. in 1. vbi de Ducatu Mediolani, Ripa reſponſ. 1. lib. 1. in Comitatu Bigorræ, Abb. conſ. 3. in in. 2. & in Rege Aragonum, Iaſſ. conſil. 45. vol. Ratio eſt, quia non de primitur ſtatus Regius per has alienationes ſed magis timendus, & honorabilis redditur dignitate ſubiectorum, quoniam verus † theſau-
7 rus Regius non eſt fiſcus, ſed ſubditi opulenti, Decianus, d. conſ. 25. nume. 61. volu. 1. Et procedit ſup. dicta reſolutio in contractibus Principum factis ſuper regalijs, qui obligant etiam ſucceſſores quando notabiliter non damnificant coronam Regiam, Nata. 122. nu. 3. Roland. 36. nume. 38. in 2. & conſ. 45. numer. 13. in 3. Gabriel in d. concluſ. 5. nu. 4. vbi citat Ruinum & Bertrand. Rip. d. reſponſ. 1. n. 56. Pulchre. Oſaſc. d. deciſ. 136. nume. 22. Decian. conſ. 25. nume. 46. in 1. vide nos late ſup.

Ex quo infertur ſecundum ſup. dictos Doctores, † quod ſi Dominus Rex
8 dat terminos alicui vniuerſitati, nõ poterunt, ipſe, neque eius ſucceſſores eos auferre ei, quia non poſſunt venire contra contractum ſuum, quia & dominium translatum per illum contractum fuit de iure gentium, & ſic per Principẽ inferiorem illo iure non poteſt tolli, & ſic in terminis conceſis per Regẽ, quod non poſsit ab eis Princeps auferre tenet Abend. lib. 1. cap. 12. num. 20. & ſicut non poteſt auferre terminos ſemel datos, neque etiam partem illorum diui-
9 dendo eos, quia eſt magis † odioſa diuiſſio partis, quam ablatio totius, quia per diuiſsionem deformatur ſtatus rei, non ſic per ablationem totius, Aymon, conſ. 592. num. 87. & 89. Menoch. conſ. 264. nu.
10 37. & 38. Et quia † exemplaria ſupremi Senatus ſolent multum valere apud iudices, Menoch. conſ. 264. nume. 46. dico quod

quod Grationopoli fuit determinatum, quod non poterat ſeparari Aldea de Botilleta a Dominio & iuriſdictione Ciuitatis de Aſte, Neuizan. inter conſ. Bruni conſilio. 12. Aymon. 592. Menoch. conſ.264. qui referunt interminis exemplaria, in quibus fuit iudicatum, non potuiſſe huiuſmodi Aldeas diſmembrari a ſuis territorijs, quibus erant affixæ, & id quod doctores dicunt in conceſſione terminorum & ſic in dominio, dicent idem de conceſſione iuriſdictionis, quia iuriſdictionem, † quam Princeps con-
11 ceſſit per contractum, nec ipſe nec eius ſucceſſores auferre poſſunt, quando eſt translata quoad dominium vtile vel directum, iuxta doctrinam Bald. in l. qui ſe patris C. vnde liberi: falſum enim eſt dicere, quod ſit precaria, vt interminis Bald. conſ. 300. in 5. & in l. 1. de conſtitutio Princip. nume. 7. & in d. l. qui ſe patris, qui male intellectus allegatur in cōtrarium, vt bene declarat Afflict. in conſtit. rub. 47. num. 4. cum ſequent, Grab. d. concluſ. 5. numer. 5 de iur. quæſito non tollend. Gram. voto. 28. num. 13. & 24. & conſ. ciuili. 100. ſequuntur multi vt Roland. conſ. 1. num. 168. in 2. Pelaez de maiorat. lib. 1. quæſt. 20. numer. 2. Abendañus lib. 1. pac. 1. nume. 25. Natta, conſilio. 636. nume. 54. elegantiſsime pro declaratione Bal. Bellug. rub. 7. nume. 31. & rub. 9. nu. 27. Ex quibus reſultat, quod Maieſtas Domini Regis tenetur obſeruare concordiam initam per Regem Ioannem, qui obligauit ſe, & ſucceſſores ſuos ſub iuramento & fide Regia, & quod ſic non poſſit nec terminos conexos & donatos, nec itidem iuriſdictionem cōceſſam & donatam reuocare in totum, nec in partem, iuxta obſeruantiam contractus, cui ſubditus eſt, tanquam iuri gentium. In facto autem negari non poteſt, Regem Ioannem talem contractum & concordiam feciſſe, quia in ea cauetur, quod Sereniſsimus Rex Ioānes ex vna, & ſaluator Banſo & Bartholomeus Caſtanet nomine Villæ de Sariñena ex alia, ſcienter, expræſse & ad inuicem confitentur ſe facere concordiam, pacta, & capitula infra ſcripta, &c. Et dicūt, quod attento quod Ioannes de Bardaxi, & Philippus de Vrriàs, Bartholomeus de la Cueua, pretendunt gratias perpetuas iuſtitiatus dictæ Villæ, & Aldearum, & quod alij prætēdebāt idē de officio baiuliæ, & notariatus dictæ curię Villę & Aldearum; & ſic conſideratis multis cauſis contentis in concordia, preſertim paruo emolumēto, quod inde percipiebat corona Regia, quæ nō percipiebat niſi vnum florenum, & ab hinc promitit dicta Villa ſoluere ſeptuaginta ſolidos; & attento, quod iuſtitia melius adminiſtrabitur iuxta tenorem concordię, ad euitanda multa damna, quæ ex alio modo gubernationis ſequęrentur, ideo Sereniſsimus Rex concedit ſupra dictas gratias, de quibus ſup & quæ infra latius continētur in ſuis originalibus gratijs, aduertendo, ꝙ dicta concordia ſit irreuocabiliter, & eo meliori modo quo fieri poſſit, cum maximis & pregnātibus clauſulis, vt ibi apparet. Et licet ſolum dicatur, quod quolibet anno nominentur per Villam tres perſonæ, vt Dominus Rex eligat vnum ex eis ad dictū officium iuſtitiatus, & in tota concordia ſemper nominetur iuſtitia Villæ & Aldearum, ſequitur inde in vim relationis, quod electio facienda a Domino Rege de vno ex illis tribus, & ſuo caſu duobus in Iuſtitiam, Baiulum, & notarium, quod ſit intelligenda per neceſſe de Iuſtitia, Baiulo, & nota. Villę & Aldearum, & obligauit ſe Rex Ioannes non contrauenire; ad quam clauſulam vidēdi ſunt Vincentius de Franchis deciſsione 1. nume 43. Menoch. conſ. 264. nume. 23. Ex quibus cōcludēdo reſultat, quod eo modo, quod non poteſt Princeps in totum auferre hominibus de Sariñena facultatē nominandi tres perſonas ad officium iuſtitiatus, & eius Aldearum, quarum vna erat Villa de Caſtellon, tēpore concordiæ, † nequaquam poterat
12 in parte ius illud limitare, & ſeu modificare, veluti nominando aliā perſonam extra

extra dictas tres nominatas ad vnam Aldeam, vel ad dictã Villã, vel ex nominatis aſſumere vnam ad Villam, & aſſumere alias ad Aldeas, vel aliam ſimilem nominationem facere, per quam vel in toto vel in parte præiuditium fiat facultati, quam habet Villa nominandi tres perſonas Domino Regi, vt ex eis, & non aliunde eligat vnam Dominus Rex, vt ſit iuſtitia non ſolum Villę, ſed etiam & Aldearũ, iuxta terminos. l. ſi cum optio de opti. legata, quę diſponit, quod ſi alicui fiat legatum de aliquo ſeruo, cum facultate eligendi ex pluribus teſtatoris, quod ſicut nõ poteſt ei tolli facultas eligendi, ſic non poteſt limitari, nec modificari illa facultas in aliquo, veluti ſi dicatur, quod eligat ex omnibus, vno dempto, quia qui nõ poteſt tollere facultatẽ eligendi in totum, non poteſt ſubducere à facultate eligendi vnum ex eligibilibus, Bald. in quæſt. de ſciſmate. nu. 12. Aymon, conſ. 592. nume. 71. & conſ. 803. nume. 7. Decian. conſ. 25. numero. 49. in 1. Nata. conſ. 554. num. 17. Vnde, cum Dominus Rex non poſſet in totum tollere Villæ de Sariñena facultatem, quam habet nominandi tres perſonas, ex quibus vnam eligat Dominus Rex, eodem modo neque poterit (ſalua ſua clementia) hanc facultatem in parte deteriorare, ita vt ad vnam Aldeam eligat vnum ex tribus, & ad aliam Aldeã alium ex eodẽ numero, vel ſi extraneam perſonã extra dictũ numerũ ex ſe eligat ad ſolam Villam, vel Aldeas ſolas; totum enim hoc erit alterare contractum & conuentionem, quæ ipſum Principem ligatum tenet.

Facit etiam pro hac ipſa parte vrgentiſsime: Quia ſi Rex Alfonſus dedit terminos Villę de Sariñena, vt ſupra diximus, quos non poteſt reuocare, ſeu adimere, vt ſupra, & dicta Aldea de Caſtejon, (nunc erecta in Villã) erat de terminis tempore conceſsionis, nequaquam poterit nunc Rex Ioannes eam diſmembrare á terminis, & territorio de Sariñena, obſtãtibus pactionibus cõtractus, quę Principem ligant.

Vltimo corroboratur hęc opinio. Quoniam cum hoc ius, quod habet Villa de Sariñena, competat ei ex lege contractus, mediante pretio inito, quo ligatur Princeps irreuocabiliter, etiã ſi cum ſubdito fiat, cũ cõtractus ſit de iuregẽ-
13 tium, † quod eſt ſupra Regem, & obligatio naturalis, quæ inde oritur, obligat preciſsè Principem, Abb. Felin. & alij in cap. 1. de probationibus, Nos late deciſ. 79. in 2. concluſ. cum ſeqq. Cum igitur competat hoc ius per viam contractus, nõ potuit tolli indirectè, eligendo Aldeã de Caſtejon in Villam, ſicut neq; directè poterat reuocare contractum: eſt enim notabilis & vera conclu. quod
14 quando aliquod † ius competit nobis á lege vel ſtatuto ſub nomine collectiuo, & vniuerſitatis; tunc, licet directè tolli non poſsit deſtruendo contractum, poteſt tamen indirectè, contractu ſubſiſtẽte & ſine leſsione illius; ecce, de foro Regni cõpetit ius paſtus vicinis inter minis loci cõuicini, quẽ nos ius alerę foralis appellamus, de ſole ad ſolẽ, & de area ad areã, vt in deciſ. 156. dictũ eſt, ius hoc à lege cõceſſum, licèt nõ poſsit tolli directè & aufferri vicinis per vniuerſitatem, vel Regem aliquo modo, vt dixi in deciſ. 74. to. 1. poteſt tamen tolli per indirectum plantando vineas, olibeta, & hortos in illis montibus albis, in quibus competebat ius paſtus, ita probatur in obſeruantia 1. de paſcuis, vbi per conſtitutionem boalaris & deffeſię tollitur et diminuitur hoc ius legale à lege et foro proueniens, ſecus autem eſt, quãdo ius hoc competit ex pacto, et conuentione hominũ expræſſa: tunc enim neq; per indirectum poteſt tale ius tolli; vnde ſi ex contractu habeo ius paſcendi mea pecora in montibus tuis, non poteris reducendo ad culturam mõtes illos, tollere ius paſtus, vel diminuere hoc vel ſimilia iura, quia ius hoc competit ex conuentione, ita reſoluunt Couar, practicarum quęſt. cap. 37. nume. 4. et. 7. et lib. 1. variarum cap. 17. numer. 11. ver. ſed

ſed et quoties. Cepol. in tracta. de ſer-
uitut. ruſticor. prediorum. cap. de ſer
uitute iuris de paſcend.num.4.& 14.Ay
mon.conſ.292. in fin,vbi ſecus dixit in iu
re quæſito præſcriptione vt ibi:ius enim
15 hoc † conuentionale nec per indirectũ
tolli poteſt, Aymon Publici ,in conſuet.
albermæ tit.28.art.6.numero.3. (vbi ita
concludit in ſeruitute depaſcendi præſ-
criptione quæſita, ſed in hoc cõtrarium
tenet Aymon vbi ſupra)diximus nos de
ciſion.74.nume.47.1.tho.quidquid di-
cat Ioan.Ia copin.Riminald. ſenior.cõſ.
350.nume. 20. Ratio differentiæ ellegan
16 tiſsima eſt: quia ius legale † facilius tol-
litur quam ius ex præſcriptione , vel ex
hominis pact. competens ; nam ſi ſta-
tutum concedat facultatem tollendi ius
alicui quæſitum, intelligitur de tollẽdo
iure quęſito per legem , non autem vt
poſſit tollere ius ex facto hominis quæſi
tũ,gloſ in §. fuerat verbo , creditoribus
& ibi Iaſ.num.72.Gomez. numer.27.de
actio.Socin.in.l.1.in fin. ſolut. matrimo.
Corne.conſ. 172. col.3.in.1. Dec.conſili.
208.numero.12.Bald.nouel.de dot.p.10.
per totam,latè Portol. in verbo ganatũ
à nume.69.& nos d.deciſ.74. a numero.
47.cum ſeq. Ex his ſequitur, non obſta
re rationes duuitandi quę in cõtrarium
adduci ſolent. Et 1.non obſtat , id quod
adducitur, quod ſcilicet Dominus Rex
17 poteſt † vnire territoria,ſeparare, & di-
uidere illa.l.ſi eadem, de Aſſeſſoribus.l.
1.de Metropoli verito cum vulgatis, &
quod in caſu præſenti per illam concor-
diam non ſe pribauit Dominus Rex fa-
cultate diuidendi territorium,& per cõ
ſequens potuit diuidere & ſeparare Al
deam de Caſtejon:ius enim prohibendi
ne Dominus Rex poſſit ſeparare,Villa
de Sariñena nõ acquiſiuit,neceſſe enim
erat ad hoc quod Dominum Regem
volentem diuidere prohibuiſſet Villa
cum effectu,quod cum non adſit hic,mi
nime poteſt impedire dicta Villa quo-
minus Rex diuidat de territorio Villam
de Caſtejõ. Hęc ratio fragilliſsima eſt,
18 quia quando †. Dominus Rex per viã
alicuius contractus trãsfert aliquod ius
in aliquem , cum contrahit quoad domi
nium;tunc licet expreſſe non ſe priuet
facultati adimendi illud,certiſsimũ eſt,
quod remanet priuatus tali facultati
auferendi rem,hæc enim eſt vis contra-
ctus,ita eleganter Bald.in.l.qui ſe patris
ver.in tranlatis C.vnde liberi , quod &
fatentur Boſſius in titu. de Principe.nu.
382. Afflictis in conſtitution. Neapol.
in preludijs.quæſt.14.nos late,deciſsio.
79.to. 1. eſt enim adſtrictus Dominus
Rex ad obſeruantiam contractus à ſe-
geſti,& etiam ſui ſucceſſores,nec ei poſ-
ſunt in toto vel imparte cõtrauenire.Ex
quo ſequitur,quod licet ad Dominũ Re
gem pertineat dare territoria & iuriſdi-
ctiones,& illa diuidere , tamen poſtquã-
ſemel dedit terminos & iuriſdictionem,
non poteſt diuidere nec moderare illã,
ita Auendañus lib.1.cap.12. numero.10.
Bald.in.l.1.nume.7. de conſtitu. Princi-
pum, & conſ.300. volu.1. Afflict.d.rub.
47.à.numer. 4. cum ſequæn.Gabriel d.
19 concluſ. 5.nume.5.Natt. conſ.636. num.
54.Pulchrè Belluga,rub. 7. numer.31.&
contractus † non ſubiacent reſolubilita
ti Principis,qui non poteſt illos reuoca-
re nec in aliquo alterare,& iurauit Rex
Ioannes,& in fide Regi promiſſit per ſe
& ſucceſſores ſuos,non ſolum concordiã
ſed & omnia in ea contenta, & non con
trauenire aliqua cauſa,& ratione de iu-
re nec facto,& ſic videtur , quod Domi-
nus Rex non potuit contra dictum con
tractum erigere in Villam locum de
Caſtejon, cum teneatur obſeruare con-
tractum tanquam ſucceſſor Regis Ioan
nis,& non contrauenire aliqua cauſa &
ratione, Vnicentius de Franchis deciſ.
1.nume.nume.47.Menoch. conſili.264.
nume.25.in fin.dicitur enim contraueni
re concordiæ & eam non ſeruare ille,
qui in totum nõ obſeruat eam, & in par
te deſtruit , iuxta commnem reſolutio-
nem infra traditam,qua tenentur Re-
ges & ſui ſucceſſores non contrauenire
ſuis contractibus in toto , nec in parte
dicta l.ſi optio de optione legata Aymõ
conſi.

conſ.592.nume. 71.& conſ.803.numero. 3.Nata 564.num.17. Decian.conſ.25.nu. 49.in 1. & eſt tantę efficatiæ † obligare
20 ſe non contrauenire de iure nec facto, vt tunc nec poſſit contrauenire, etiã in caſi bus, in quibus aliàs de iure poterat, eleg̃ater Corn.cõſ.fin.1.part.hoc enim operatur verbum, de iure, veluti ſi incontractu correſpectiuo ponatur clauſula de non contraueniendo de iure, nec facto; nam licet promiſsa mihi ibi non ſeruentur, non potero contrauenire, vt ibi Corneus; vnde, licet aliàs de iure poſſent Ioannes Rex & ſui ſucceſſores diuidere territorium & per indirectum moderare contractum: tamẽ ex quo appoſſuerunt illam clauſulam, videtur quod iam non poſſunt, & vix reperiri poſſent verba aptiora ad prohibendum Dominum Regem, quominus ei liceret dictã diuiſſionem facere, quam ſupra dicta; & ſic, argumentum, quod incontrarium ſit nõ videtur ſubſiſtere interueniẽte pacto de eligendo vnum, ex tribus, quos Villa nominaſſet in iuſtitiã Villæ & Aldearum, vt reſpondet in terminis Aymon conſ. 592.n.31.Menoch. conſ.264.numer.63. & 64. & maxime, quia contra pactum non potuit aliquid fieri etiã indirectè, vnde concludit Aymon, conſ. 963.licet ſatis confuſſè, quod ſemel conſtituto tribunali per Principem, in aliquo loco ſuper aliquot oppida, maximè intercedẽte pecunia, non poterit Princeps aliqua loca ab eo comitatu aufferre & diſmẽbrare; & facit, quia ius quęſitum alicui per contractũ Principis vel alterius non poteſt ab eo aufferri ſine voluntate ſua, in terminis tenent Pleban. in verbo ganatum, & nos latiſsimè deciſ. 74. & 79. Aymon d.cõſ.592.n.27.Ex quo ſubſequitur, quod ille † qui habet ius quęſitum
21 per contractum Regium, & factus eſt Dominus alicuius iuris, ex hoc ſolo poteſt prohibere Dominum Regem, & quoſcumq; alios, ne impediant eum vti iure illo, ex Bart. deduxit Nata conſilio 69.num.5.& 6.in t. Nec ad hoc neceſſaria eſt interpellatio & prohibitio facta ab ipſo Domino, cum ex natura contractus hoc poſsit; quidquod, hic non agimus de acquiſitione alicuius iuris prohibitiui, ſed de deffendendo iure affirmatiuo, quod naſcitur ex cõtractu, quod habet dicta Villa, nominando tres perſonas, vt ex eis elligatur vna per Dominũ Regem in iuſtitiam Villæ de Sariñena, & Aldearum, quod ius cum ſit conuentionatum, nõ potuit Dominus Rex illud aufferre, tollere, & diminuere erigendo Caſtejon in nouam Villam, & dando ei nouum iuſtitiam, & illos omnes prouentus & emolumenta, quæ percipere debuerat Iuſtitia de Sariñena tanquam iuſtitia Villæ & Aldearum, vt in his terminis non potuiſſe ſeparare quandam Aldeã à territorio Sabillani tenet Aymon conſil.592.numer.101. 102.103. Menoch. 264.qui ſunt in terminis.

Neq; obſtat dicere, quod dicta concordia non loquitur de Iuſtitia Villæ & Aldearum ſed ſolum de Iuſtitia Villæ, cum hoc falſiſſimum ſit, quia expreſſè loquitur contractus de iuſtitia Villæ & Aldearum, & quando ſolum loquęretur
22 de iuſtitia Villæ idem eſſet, quia † tanquam res acceſſoria venient Aldeæ in diſpoſitione loquente de Villa, & hoc non per conſequentiam, ſed ex tenore contractus, ex Bart. in l.1.§.eum vrbem, de officio Pręfecti vrbis, Baldus in l.de beneficio.ff.de conſtitu.Principum, Couarru.practica 1.numer.10.Xuarez allegat.7.numer.11.ver.ſed conſidera, Abendaños. lib.1. cap. 4.n. 13. Sed veritas eſt, quod loquitur inſtrumentum de iuſtitia Villæ & Aldearum exprçſſe & per relationem.

Neq; obſt. etiam, quod dicitur, quod concordia loquitur per verba vniuerſalia, indefinita, & collectiua, et verba iuris ſcilicet Aldearũ, quę recipiũt augmẽtum et diminutionẽ, vt in ſuperioribus diximus: vnde, ſicut auctis numero Aldeis extẽderetur ad omnes eas de nouo conſtitutas iuriſdictio Iuſtitię Villæ de Sariñena, ita et eodem modo illis diminutis, veluti ſi aliquæ erectę ſint in Villã et ſic

& ſic ſeparatæ à territorio villæ de Sariñena debet diminui iuriſdictio villę, & ad eas non extendi. Hoc fundamentum nequaquam vrget, quia etiam ſi diſpoſitio loquens de ganato, de territorio villarum, de ſeruis, de Canonicis, & ſimilibus recipiat augmentum, & diminutionem, quia ſi augeantur, ganatum Canonici, & ſerui, & aldeę, augetur etiam diſpoſitio, & etiam diminuitur ad diminutionem illorum; ſed nullus affirmauit, quod qui vendidit ganatum poſſit illud diminuere, auferendo medietatem, vel extinguēdo illud, & quod obligatus ad alimentandum Canonicos alicuius Eccleſiæ poſſit ipſe idem obligationem minuere, non præſtando omnibus alimenta. Sic etiam in caſu noſtro, licet augmētaretur, & diminueretur ius, quod habet villa de Sariñena nominandi Iuſtitiam aldearum, aucto, vel diminuto numero ipſarum aldearum, non tamen poteſt dici, quod Dñs noſter Rex, qui eſt vnus ex contrahentibus, & ſucceſſor Ioannis poſſit diminuere ius ipſius villę de Sariñena, quodq; ipſe tenetur obſeruare, & non infringere, ſeparādo aldeas in præiudicium villæ, & contractus. hoc probatur in dict. l. cum optio, de optione legata, vbi ſi legatur alicui ſeruus, quem elegerit ex ſeruis teſtatoris, legatum hoc augmentum recipit, & diminutionem, quia potuit teſtator acquirere plures ſeruos, & de acquiſitis aliquos perdere, & ſic legatarius poſſet habere electionem in plures, & etiam in minores; in hoc igitur tex. & legato, quod in ſe recipit augmētum, & diminutionem quoad facultatem eligendi determinat Iuriſconſultus, quod non poteſt hæres teſtatoris vnum ex ſeruis liberum facere; quia ſicut nō potuit in totum legatario facultatē, nec legatum adimere, ita nec potuit in parte, eximendo ab illa facultate vnum ſeruum ei libertatem dando, & ad hunc tex. vide Bald. in queſt. de ſciſmate, num. 11. Aymon, Decian. Nata vbi ſupra. Vnde videtur ad noſtrum caſum dicendum, quod nec in totum, nec in parte potuit Dominus Rex limitare facultatem quam habet villa nominandi Iuſtitiam ſuper omnes aldeas, quia ſi Dominus Rex poſſet ſeparare aldeam de Caſtejon à territorio villæ de Sariñena iam limitaret facultatem, quam illā habet ad villam, & eius aldeas, contrā priuilegium conceſſum à Ioanne prædeceſſore ſuo, per quod datur facultas villæ de Sariñena nominandi tres perſonas, in Iuſtitias villæ, & aldearum. Et cū his reſpondetur ad aliud fundamentum

23 in quo dicitur, quod † diſpoſitiones intelliguntur, rebus ſic ſtantibus, & quod ſic facultas conceſſa villæ de Sariñena nominādi Iuſtitiam in villam, & aldeas, intelligatur de omnibus aldeis exiſtentibus, eis autē diminutis in eis ſolum verificetur diſpoſitio. Reſpōdetur enim, quod hoc non procedit in contractibus, præcipue, quando vnus ex contrahentibus vellet alterare ſtatum rei in contractum deductæ, ad eximendum ſe ab obigatione ſua, Alciat. regul. 2. pag. 16. num. 5. lib. 3. de verborum ſignificatione. Vnde, cum Dominus Rex ſit vnus ex contrahentibus per repræſentationē Ioannis Regis, non poteſt ſtatum alterare, & ſe eximere ab obligatione, qua tenetur.

Neque obſtat vltimum. Quod ſcilicet ex cauſa publicę vtilitatis potuit dominus Rex contra tenorem concordiæ erigere aldeam de Caſtejon in villam; quia vltra quod hæc propoſitio in Reg-

24 no non eſt vera, vbi Dñs † Rex, nec de plenitudine poteſtatis poteſt contractus à ſe factos reſcindere; quando tamen eā vera foret quatuor requirerētur ad eius verificationē. Primum, quod adſit cauſa publicę vtilitatis. Secundū, quod dñs Rex antequā aldeā erigeret in villā cognoſceret de ſubſiſtentia cauſę citandō villā de Sariñena, quæ erat pars intereſſata. Tertiū, quod hęc cauſa publicę vtilitatis non poſſet alio modo reparari, niſi erigendo dictā villam. Quartum, debuerat Dominus Rex condignā ſatisfactionē facere villę de Sariñena damni,

Dd quod

quod ei reſultabat per dictam erectionem villæ, tam in æſtimatione iuriſdictionis, quam emolumentis,& honoribus quæ percipiebant antea Iuſtitia, Baiulus, & Notarius villæ de Sariñena, & omnium aldearum; & nullum ex his quatuor requiſitis interuenit in præſenti creatione villæ, propter quę videtur Dominum noſtrum Regem, ſalua ſua clementia, non potuiſſe dictam villam erigere.

Pro contraria vero opinione fuerunt multa pulchre conſiderata, quæ præter antiquum meum morem,qui breuitatẽ, & reſolutionem amaui ſemper, recenſebo, vt vnuſquiſque rationes ſibi magis concludentes eligat, dum occaſio rem iterum examinandi venerit; res enim hæc iterum atque iterum examen petit,vt in Romana Curia, in rebus ſic grauibus fieri ſolet.Conſiderabatur primo, quod ab initijs naſcentis Regni,transla-
25 tis † in Principem regimentis Reipublicæ,iuxt.l.2.de officio præfecti Pretorij, l.1.§.ſed & hoc,de veter.iur.enucleã. aſſecutus fuit Princeps,quoad vniuerſale dominium,& iuriſdictionem, omnia illa, quæ antea penes Rempublicã exiſtebant, in cuius locum fuit ſubrrogatus,Bald.in c.1.de feud.Marchiæ,Abendan.de exequend.lib.1.cap.1. num.2. & ſic præſumptiue pęnes Principem eſt,niſi contrarium probetur, vel tit. Regio, vel immemoriali, vt diximus latiſsime in deciſione 74.à num.3.cum ſequentibus,tom.1.vbi vide,&ſic in Domino Rege, tanquam in capite, & fonte reſidet omnis iuriſdictio, à quo tanquam à mari fluunt, & refluunt iuriſdictiones omnes in inferiores miniſtros, vt per eos exerceantur, cum per ipſum Regem circumſcriptum loco,& tempore, & trina mentione meritum,non poſſint exerceri vbique;ita Bald.in cap 1.de allodijs,Couar.in practic. cap.1. Abendaño de exequend.cap.1. & nos latiſsime vbi ſupra,
26 taliter, † quod omnes exercent qui in Regno iuriſdictionem exercent in locis regalibus eam præſumuntur exercere nomine Regio,& precario,adeo, quod in dubio tales non poſſunt prætendere aliquem titulum,contra Dominum Regẽ proprio iure,niſi illud doceãt priuilegio Regio, vel immemoriali,vt diximus nos vbi ſupra,dict.deciſ.74.& tenet Bald.in l. 2. C. de ſeruitut.& aqua.nu.18. dicens; quod
27 in iuribus † incorporalibus quæ de ſe poſsideri nõ poſſunt,niſi cum titulo,vel precario eſt præſumendum,quod poſsidentur precario,& non aliter, vt reſoluit Puteus deciſ.284.lib.2. Menoch.conſil.307.numer.61. & nos vbi ſupra;quod procedit, etiam ſi Dominus Rex aliquẽ creaſſet in Iuſtitiam alicuius loci per totam vitam illius, quia diceretur precario nominatus,& poſſet precarium reuocare; ex eo, quod talis creatio precaria cenſetur, Afflictis in cap.1.quæ ſint regalia,in verbo,poteſtas,num. 12. & ita intelligendus eſt Bald. in l. qui ſe patris, C. vnde liber. num. 14. à quo colligitur
28 † declaratio, & limitatio iſtius dicti, quod non procederet quando Princeps conceſsiſſet iuriſdictionem, in titulum veluti infeudando, vendendo, vel mediante prętio transferendo officium iuriſdictionis in aliquẽ,vt tenet ipſe Bald. in verſ. in tranſlatis, prout fatentur Afflict.& Boſsius, vt apparet in noſtra deciſ. 79. num.49.tom.1. prout fuit obſeruatum,in officijs iuriſdictionalibus,& alijs villæ de Fraga, quæ fuerunt vendita Iuſtitiæ Aragon.mediante carta de gratia,& pacto redemptiuo, quę officia paucis huc vſq; annis Fiſcus Regius redemit,& recuperauit à Don Ioanne de la Nuza Iuſtitia Aragonum penultimo, quo caſu proprietas officij erat dicti Iuſtitiæ,etiã ſi nomine Regio exerceretur iuriſdictio, prout ita declarant Boſsius tit.de regalibus,n.31.& 34. Afflict.in cõſtitut.vtriuſq; Siciliç,rub.47.nu.6. cum ſequent. Marian. Freccia. lib.2.de ſubfeud.pag.347. Rebuf.de nominationib. quæſt.fin. num.23. Bald.in dict. l. qui ſe patris,verſ.in trãſlatis,quoad dominiũ, Nos dict. deciſ. 79. vbi late de materia hac:& in hoc caſu qui poſsidebit dictum offi-

officium, vel iuriſdictionem, non dicitur eam tenere precario, ſed in titulum & patrimonium, Afflict.nu. 10.Bald. in l.Barbarius,17.colum.Boſſius vbi ſupra, & nos dict.deciſ. quæ omnino videnda, quia ibi declaratur doctrina Baldi, quæ multos titubare fecit, aliàs vero non cõſtando de titulo, vel immemoriali, præſumptio erit, quod poſſidebit precario à Domino Rege, Bart.in l.hoſtes.de captiuis, & poſt limi.reuerſ.numer. 4. Nata conſ. 511. & 512. ex hoc principio, quod pœnes Principem eſt, fluant, & naſcuntur aliqua iura, & regaliæ interſe diuerſæ, & ſeparatæ nullam interſe connexionem habentes.

Secunda eſt, quod poteſt Dñs Rex in omnibus ſuis locis nominare Iuſtitias, & Iudices ordinarios, perſonas quaſlibet ſibi bene viſas, abſq; eo, quod teneatur nominare pręciſſe vnam, vel aliam, dum modo Regnicolæ ſint; quæ concluſio de
29 iure certiſsima eſt, quia creatio † officialium pertinet Domino Regi, tanquam domino iuriſdictionis, dict. cap. 1. verbo poteſtas, quæ ſint regaliæ, l.fin. C.de officio magiſt.offic. quem ad hoc expêdit Io.de Terraruuia, in tract.contra rebelles, tract. 2.art.2.in 8.effectu, concl.3. fol. 43.colu.4.& idem eſt de foro, vt in priuilegio generali, & declaratione illius, §.*Item que en cada vno de los lugares, &c.* & in foris, ſub tit.quod extraneus à Regno, & de alienigenis ad officium non admittendis.

Secundũ, quod naſcitur ex dicto prin
30 cipio Regio eſt, facultas, † quam habet Rex diuidendi, & conſtituendi territoria, erigendi Tribunalia in ſuis locis tempore, loco & forma ſibi bene viſis, & illa mutandi, & de nouo cõſtituendi, c.cum Epiſcopus.de offic. Ordinarij in 6.& ibi DD.abſq; eo, quod loca in quibus tribunalia fuerunt prius cõſtituta poſſint prætendere aliquod intereſſe, nec conquęri, niſi quis oſtenderet per priuilegium, vel contractum à Dño Rege celebratũ debere tribunal in tali territorio remanere, nec ab eo loco amoueri poſſe, vt in caſu de quo loquitur Crauet. conſ. 592. num.53.& 61.facit l.ſi eadem, ff.de Aſſeſſoribus, l.1.de metro.verito. & ibi DD.
31 Anchar.in cap.1.de conſtitu. vbi † quod per primam vnionem non renunciatur facultas ſeparandi, & diuidendi.

Ratio iſtius eſt, quia tota iuriſdictio pœnes Principem reſidet, abſque eo, ꝙ loca, in quibus tribunalia cõſtituta ſunt, & territoria diuiſa, habeant aliquod intereſſe, nec ius aliquod quoad exercitium iuriſdictionis: hine fit, quod quando Rex facit diuiſionem territorij, præſumendum ſit fieri ob faciliorem, & meliorem modum exercicij, & ad beneficium ſubditorum, & non gratia ſolius diuiſionis, quia reſpectu Regis non diuidi
32 tur, quia ſemper † eſt eadem iuriſdictio, licet reſpectu iudicum, & territorij diuidatur, diuerſa enim eſt iuriſdictio ciuitatis Cæſarauguſtæ, & ciuitatis Calataiubij, & territoria diuerſa, ſed reſpectu Domini Regis idem eſt territorium, quod eſt totum Regnum, iuxt.tex. & ibi notata in dict.c.cum Epiſcopus, & in Rege, Boer.q.217.nu.5.Et ſicut quando domi-
33 nus † alicuius latifundii illum diuidit in plures partes, cẽſetur diuidere gratia facilioris culturæ, l. Caius, §.fin. de legat. 2.taliter, quod partes diuiſæ nõ ſunt fundus, ſed ſolum partes illius, & poteſt dominus illam diuiſionem deſtruere, & de nouo facere; ſic etiam Dominus Rex, non obſtãte diuiſione territoriorum, & conſtitutione tribunalium, poteſt illa deſtruere, & aliam de nouo facere, quia per primam conſtitutionem tribunalis, & territorij, non eſt viſus velle aliquod ius dare locis, vbi ea conſtituit, ſed id feciſſe gratia commodioris, & facilioris exercicij, & ſic eam de nouo facere poteſt, d.§.fin.facit for.vnic.tit.*que la Audiẽcia Real no pueda ſer continuada, &c.* Vbi poſt quam dixit, quod Regia Audientia non poteſt continuari extra ciuitatem Cæſarauguſtæ, ſubdit poſtea; quod Dominus Rex reſeruat ſibi facultatem, quam habet, continuandi eam in alio loco ſibi bene viſo in Regno

Dd 2 Ara-

Aragonum, quod inde emanat, quia
non dato priuilegio., vel contractu
in contrarium; poteſt tanquam Do-
minus iuriſdictionis, eam alibi conſti-
tuere, erigendo tribunal, quia per pri-
mam conſtitutionem non fuit acquiſi-
tum ciuitati ius aliquod prohibitiuum,
quominus Dominus Rex eam alibi con
tinuare non poſſit, vt eleganter tenet
Ancharran. in cap. 1. de conſti. vbi, quod
34 † per primam vnionem, & conſtitutio-
nem tribunalis, non cenſetur remiſſa fa
cultas ſeparandi, & diuidendi, vt dice-
mus in inferioribus.

Ex his infertur, quod licet in villa de
Sariñena fuerit conſtitutum, & erectũ
tribunal, ſuper omnes eius aldeas, inter
quas erat aldea de Caſtejon à longiſsi-
mo tempore, & etiam, quod ea remanẽ
te aldea, non potuerit † Dominus Rex
35 eam eximere (ſalua ſua clementia) nec
vicinos eius à iuriſdictione villæ de Sa-
riñena, niſi per viam euocationis per-
horreſcentiæ, iuxta for. potuit tamen ea
dem Regia mageſtas de numero aldea-
rum extrahere locum de Caſtejon, eum
in villam erigendo, & conſtituendo in
eo tribunal, deſignando territorium, &
hoc modo eum iam ſit extra territoriũ,
& iuriſdictionem villę de Sariñena non
potuit Iuſtitia illius in nouam villam,
olim aldeam, & eius vicinos iuriſdictio-
nem exercere, ſicut nec in alia parte ex
trà ſuum territorium; & licet longiſsi-
mo tempore dicta aldea de Caſtejon,
nouiter villa, exriterit in territorio, &
iuriſdictione villæ de Sariñena; hoc ta-
36 men † totum fuit fundatum in mera Re
gis voluntate, ab eius nutu, & precario
dependens, & ſic, non poteſt villa de Sa
riñena aliquod ius prohibitiuũ ex hoc
prætendere, iuxta l. viam publicam, ff.
de via publica, Doctores in cap. ſignifi-
cantur, de appellationibus: quo fit, vt de-
beat dicta villa de Sariñena exhibere ti-
tulum ad fundandam intẽtionem ſuam;
& ſic adducit duos titulos, vnus eſt pri-
uilegium terminorum, conceſſum per
Regem Alphonſum apud Fragam, men
ſe Octobris era 1168. quod fuit confir-
matum per Regem Alphonſum V. in ea
dem villa, die vigeſimo Octobris anni
1418. Ex quibus prætendit Sariñena,
quod aldea de Caſtejon, nunc villa, fuit
fundata intra eius terminos, ita & tali-
ter, quod ante fundationem aldearum
ipſa villa habebat dominium dictorum
terminorum, & per conſequens, non po
tuit Dominus Rex eam ſeparare: quod
tamen non concludit ad caſum noſtrũ.
Primo, quia dicit villa, quod à tempo-
re immemoriali intra terminos ſuos eſt
fundatus locus de Caſtejon, non villa,
37 & qui allegat tempus † immemoriale,
dicit, quid infinitum, & ideo ſi villa di-
cit, quod eſt fundata ante quingentos
annos, dicit locus de Caſtejon, quod ip
ſe eſt fundatus ante ſexcentos, Oldrad.
conſ. 254. num. 18. Molin. lib. 2. de pri-
mogen. cap. 6. numer. 47. Ergo impoſſi-
bile eſt conſtare de prioritate, aut po-
ſterioritate, & ad villam pertinet proba
re hanc prioritatem, gloſ. in Clem. lite-
ras, de reſcript. in verſ. creatum, Alciat.
conſ. 444. Dec. conſ. 73. num. 9. & conſil.
649. num. 10.

Deinde, quia prædictum ſumptum
Regis Alphonſi Primi non probat, quia
38 eſt † tranſumptum tranſumpti, l. ſanci-
mus, C. de diuerſis reſcriptis, & ibi Zi-
nus, Bald. & Iaſſ. Iacobinus in Authent.
ſi quis in aliquo documento, C. de edẽ-
do, num. 43. & deficiunt in eo ſolemnita
tes requiſitæ, ſecundum Couar. in pract.
cap. 21. num. 4. Quod in Aragonia ſecus
39 eſt † Curia enim Iuſtitiæ Aragon. habet
preheminentiam, quod ab immemoria-
li tempore in ea inſtrumenta regiſtran-
tur, ſeu vt vulgus dicit, tranſumptantur,
parte non citata, nec audita, & ſumptũ
inde per Notarium Curię, ita perpetuã
fidem quoad omnes effectus iuris, &
fori facit, vt non ſit amplius neceſſe
originale oſtendere nec in iudicio ex-
hibere, niſi tantum illud tranſumptum;
Portol. §. exhibitio. numer. 8. Monter
deciſ. 44. numer. 13. Cancer tom. 3. va-
riar. cap. 5. num. 236. quod introducere
potuit

potuit conſuetudo, ſecundum Bald. in Authent. ſi quis in aliquo, C. de edend. num.21. de cuius tranſumpti natura, vide infra in alia deciſione. Titulus igitur villæ de Sariñena fundatus eſt in confirmatione Regis Alphonſi Quinti in anno 1418. quæ cum ſit facta inſerto tenore priuilegij inducit nouam conceſſionem, Decius in rubr. de confirmat. vtil. vel inutil. num.2. & in cap.2. num. 6. & in cap. venerabilis, eod. tit. & ſic, tempore prædicto iam dominium terminorum erat commune ipſius villæ, & aldearum.

40 Tum etiam, quia ex dicta † conceſſione terminorum nihil inferri poteſt ad iuriſdictionem, vbi ſolum conceſſa fuit vniuerſitas prædiorum, Roman. conſil. 444. num.6. Bart. in l.1. col. fin. de iuriſdictione omnium iudic. de qua proprie intelligitur hoc verbum territorium, licet improprie capiatur pro iuriſdictione, Couar. in pract. cap.37. numer.7. Eſt enim communis concluſio, † quod ni-
41 hil habet commune proprietas fundorum cum proprietate iuriſdictionis, neque contractus circa dominium terminorum extenditur ad iuriſdictionẽ, quæ eſt res ſeparata, Bald. in l. à procura. C. mandat. & conſ. 238. lib.4. Iaſ. conſ.146. in 2. Socin. iunior. conſ.15. & 139. num.6. in 3. Couar. vbi ſupra. Cõfirmatur hoc; quia ſi ex conceſsione terminorum cenſeretur conceſſa iuriſdictio, cum illi ſint dati in proprietate, & dominium, idem eſſet dicendum de iuriſdictione: cum
42 vna † met diſpoſitio non cenſeatur diuerſo iure, l. cum qui ædes, ff. de vſucapio. & debeat vna diſpoſitio pariformiter determinari, l. iam hoc iure, de vulgari, quod tamen dicere eſſet abſurdiſſimum, neque aliquis vnquam dixit. Et ſic eum communio villę, & aldearũ fuerit ſolum facta per Regem Alphonſum, quoad dominium terminorum, & communionem illorum, non cenſebitur in vim illius conceſsionis terminorum facta, etiam quoad iuriſdictionem, & vnionem præſidatus, & iuriſdictionis; nam
43 vniti † quoad quædam, quoad omnia alia remanent non vniti, gloſ. & Doctores in cap.1. ne ſede vacante, Angel. cõſil.247. Borgninus deciſ.4. num.4. par.2. Couarru. vbi ſupra, Socin. conſ. 39. Ex quo infertur, quod cum ex priuilegio Regis Alphonſi nihil inferatur quoad iuriſdictionem, & præſidatum, ſed ſolum quoad dominium terminorum, & nullus alius titulus oſtẽdatur ante tempus Regis Ioannis, ſequitur inde; quod licet vſq; ad dictum tempus Regis Ioannis, Iuſtitia de Sariñena exerceret iuriſdictionem ſuper aldeas; vnio hæc iuriſdictionalis non ex conuentione aliqua pendebat, ſed ſolum ex erectione tribunalis facta per Dominũ Regem, reuocabiliter tamen, & pendebat ab eius voluntate, & precario, quia cum non obſtaret Regi conuentio aliqua, & contractus, quominus territorium diuidere poſſet, ſed ſolum daretur erectio tribunalis ſola Principis voluntate facta, locum haberet ſuprema regalia diuidendi, & ſeparandi territoria vnita, prout fatentur omnes in l. 1. C. de Metropol. verito, cũ vulgaris, ſup. adductis.

Cum alia pars nõ foueat validum ius ex dicta conceſſione Alphonſi, adducit ſecundo concordiam ſereniſſimi Regis Ioannis, circa nominationẽ Iuſtitiæ, Baiulij, & Notarij dictę villę, & aldearũ; fundando potiſſimum in ea prętenſionẽ ſuam, vt in principio latè diximus, deducendo conuentionem ex ea, & contractum creandi Iuſtitiam villę de Sariñena, qui iuriſdictionem exerceret etiam in eius aldeas, inter quas erat Caſtejon, & hoc ſecluſa, & abdicata Domino Regi omni facultate diuidendi, & ſeparandi territorium, etiam per viam erectionis villarum, quia illud eſſet indirectè contrauenire conuentioni, & eam deſtruere. Sed contra hoc fundamentum ex hac concordia deſumptum ponderantur aliqua. Et primo, quia † dicta
44 concordia non eſt priuilegium, ſed contractus; quod probatur, quia ſic nominatur concordia, conuentio, & pactũ;

 & in-

& interueniunt duæ partes. ergo non eſt aliud inueſtigandum, Oldrad. conſil.5. & 159. num.3. Socin. conſ.295.num. 9. in ſecundo. Dec.conſ.32. & conſ. 305. 413. 498 nu.10. Bald.in conſ. Sciſmatis, verſ.ſed in contrarium,num.6. Aymon. conſ.20.numer.4.Hieronymus Gabriel conſil.61.in primo, Alexan.in l.5. num.5. & ibi Iaſ. num. 6. de verborum obligat. Et hoc ſuppoſito, quod ſcilicet, in concordia non cõtineatur priuilegium, ſed contractus, ſequuntur aliqua.Primũ, quod in dubio eſt facienda † interpretatio cõ
45 tra partem aduerſam, ex quo fundatur in hac ſcriptura. l. veteribus,de pactis, quia ſecundum Bart.ibi, fundans ſe in illa adducit eam ad probandam ſuam intentionem,& niſi probatio concludat non prodeſt, Doctores omnes ibi,Bald. conſ. 410.in primo,& conſ. 413 in quinto Iaſ. conſil.39 in prin o. Borg. de paz conſ.2. numer.92. & probatio dubia eſt interpretanda contra fundantem ſe in ea, cap.in præſentia.de probationibus, & ibi Decius notabili 13. Gloſ. & Doctores in cap.cum clamor, de teſtibus:
46 in † contractibus enim omiſſum habetur pro omiſſo.l quidquid aſtringendę, de verborum obligationibus, quod probatur in ea concordia, ibi, *ſuper rebus ſubſcriptis* & ſic ſolum continentur illa quæ oculis corporeis legi poſſunt, gloſ. in Clem.diſpendioſam, de iudic. in verbo ſubſcriptis, vbi dicitur, quod diſpoſitio illius rex. non procedit in alijs caſibus,vbi non eſt prouiſum à lege, quod procedatur ſummariè,vel niſi per Principem concedatur expreſſe, & ſpecialiter; expreſſum autem quomodo accipiatur in hoc caſu,declarat Bald.in Authentica hoc inter liberos, in principio, C.de teſtamen. dicens, quod ita debet
47 declarari voluntas † derogatoria,vt intellectus non laboret in intelligendo mentem teſtatoris,ſed ex ipſis verbis pateat ſpecificata, & quod nulla ſit dubitatio; ſequitur Nata conſ.109.numer.5. Hyppolitus Riminald. conſil. 670. numer. 125. Cum igitur in contractu expreſſe Rex Ioannes non abdicauerit à ſe facultatem diuidendi, & ſeparandi, & omiſſum habeatur pro omiſſo,nec illud veniat in conſequentiam neceſſariam, dicendum eſt, ius illud ſupremæ regaliç remanere illęſum, & ſaluum, vt latius in diſcurſu.

48 Infertur ſecundo ex contractu,quod ad hoc vt Sariñena poſſit † ſe iuuare ex contractu,debet probare ſe adimpleuiſſe,quæ pro ſui parte erant adimplenda, aliàs autem non probatis adimplementis pro ſui parte non poteſt obtinere. l. Iulianus, §.offerri,de actionibus empti. Bald. in l.1. C. de his quæ ſub modo, in fin. Alexan.conſ.222. num. 18. in primo, & conſ.39.n. 2.in quinto, gloſ.in l.Ædiles.in prima,§.fin.de ędilitio edict.Dec. conſil.261. numer.3. Aymon conſil.299. Menoch. conſ.221. numero nonageſimo octauo. Crauet. conſilio.248. col. penultima,dicens, quod exceptio adim
49 plementi † non ſequi eſt exceptio litis finitæ,& qui nititur ex contractu,debet probare adimpleuiſſe, in tantum, quod poſt litem inchoatam, & oppoſitam exceptionem non poteſt quis adimplere, Aymon conſil.554.& conſ.299. numer. 3. dicens, quod vbi vnus ex contrahentibus non adimplet, contractus reſoluitur, & clauſula precarij, & aliæ tanquam acceſſoriç, & vbi reperiatur aliqua poſſeſſio actualis illius,qui non adimpleuit,erit vicioſa, & iniuſta, quæ nemini prodeſt, & in conſilio 553. & 554. numer. 4.

50 Cum igitur † hic contractus ſit celebratus ab aliquibus perſonis ſub nomine vniuerſitatis, erat approbandus, & ratificandus ab ipſa vniuerſitate, vt ipſa concordia poſtulat, & cum hoc factum non ſit, annullatur concordia ex defectu huius conſenſus, Parif. conſil. trigeſimo primo, numero decimoſeptimo, in quarto. Item,ex quo eſt contractus, & non conſtat de mandato villæ de Sariñena, nec Kalendatur,inſtrumentum eſt nullum ob defectum ſolemnitatis

Digitized by Google

nitatis, iuxta foro. Item ſtatuimus, de
tabellioni, ibi. *Talis nota, & talis contra-
ctus valorem aliquem non obtineat in iudicio
nec extra*, quæ verba inducunt nullita-
tem inſtrumenti, & etiam contractus
in inſtrumento deducti, ob defectum ſo
lemnitatis, quæ cum ſit probatoria non
poteſt ei renunciari, Bart. in l. ſi quis
pro eo, num. 13. de fideiuſſor. Couar. in
cap. quamuis pactum, de pact. in ſexto,
in 2. par. §. 6. & Bald. in tertio volumi-
ne, conſilio 382. numero quarto, &
mandatum † non præſumitur etiam
51 per mille annos, Bald. in l. 2. C. ſi ex falſ.
inſtrum. numer. 2. Alexand. conſil. 191.
num. 4. in 6. volum. Cagnol. in l. velle
non creditur de regul. iur. num. 11. Ber-
taz. conſil. 1. num. 119. in ciuilibus, nos la
te deciſ. Et in caſu de quo loquimur
nulla eſt dubitatio, quia non verſamur
in dubio, ſed ſumus certi, quod non ad-
eſt mandatum, & ſic ſumus extra limi-
tationes ad dictum Bald. quas tradit
Cagnol. vbi ſupra dict. numer. 12. in ter-
minis Cepola, conſ. 26. in ciuilibus, quia
ſi vt ipſe dicit, ſindici contrahentes ha-
buiſſent mandatum, non tenebantur ſe
obligare curaturos, quod vniuerſitas ap
probaret concordiam; ſed quia proxi-
mæ illationes licet in ſe veriſſimę ſint nō
in totum ad caſum noſtrum applican-
tur, ſiquidem adimplementa taliter qua
liter probata ſunt, ideo ad fortiora quæ
tetigimus recurrendum eſt: quod ſcili-
cet Dn̄s Rex inter alias regalias duas ha
52 bet potiſſimas. Prima, eſt nominandi †
Iuſtitias ac Iudices Ordinarios in locis
regalibus. Secunda eſt conſtituendi, &
diuidendi territoria, conſtituendo tribu
nalia in eis, in ea parte loco, & tempore
ſibi benè viſis, & hæc duæ regaliæ ſunt
in ſe diſtinctę & ſeparatę, & ſine conne-
xione aliqua, & ſic ante dictam concor-
diam poterat Dn̄s Rex Iuſtitias nomi-
nare in dicta villa, & aldeis quos vellet,
etiam extraneos à dictis locis, poterat
etiam ex vi ſecundę regaliæ conſtitue-
re tribunal in villa, & aldeis vbi vellet,
diuidendo territoria, & conſtituendo
tribunal in vna ex aldeis, & etiā in quo-
libet loco vnum iuſtitiam nominando
ſicut modo fecit Philippus noſter Rex,
erigēdo locum de Caſtejon in aldeam,
nominando in eo particularem Iuſtitiā,
& tribunal conſtituendo, conſtituto cer
to territorio, & hoc non poterat impu-
gnare Iuſtitia villæ de Sariñena, & eius
53 Concilium, quia † Iuſtitia reſpectu Do-
mini Regis non habet ius aliquod in iu
riſdictione, nec eā exercet nomine pro-
prio; ſed Regio, Bald. in l. 2. C. de ſerui
tutibus, & aqua numer. 28. vt ſupr. late.
54 Concilium † autem nullam habet iuriſ-
dictionem, nec actiuam, nec paſſiuam;
quia imo in eos exercetur tanquam in
ſubditos, Nat. conſil. 636. numer. 37. Ex
his duobus iuribus quos habebat Domi
nus Rex amiſſit tantum primum per cō-
cordiam, quia antea poterat nominare
in Iuſtitiam villę, & aldearum quemli-
bet etiam exterum à dictis locis, & ſic
vnum vicinum Cæſarauguſtę, vel alte-
rius ciuitatis, modo autem per concor-
diam non poteſt, quia tenetur nomi-
re in iuſtitiam Baiulum, & Notarium
vnū de tribus perſonis nominandis per
villam, & in hoc ſibi præiudicauit Do-
minus Rex, alio iure diuidendi, & ſepa-
randi territoria, ſibi remanente illeſo,
55 & ſaluo: nam habens duo iura † ſepara-
ta remittendo vnum nō cenſetur aliud
remittere, l. ſi domus, de ſeruitutibus
vrbanorum, & ibi Bart. Paulus, &
Florianus, Aymon. conſil. 290. numer. 5.
in fin. Alciat. de præſumptionibus lib.
tertio, præſumptione 45. numer. 4. Ti-
raquel. libr. ſecundo de retract. in fin.
numer. 89. vbi alios refert, facit l. ſi non
lex, Elia ſenia, de hæred. inſtitu. cap.
cum pro cauſa, de ſententia excom-
municationis. Neque enim eſt præſu-
mendum, quod voluerit Dominus Rex
56 alio iure ſe priuare, non enim † eſt
præſumenda donatio, l. cum de inde-
bito, § fin. de probation. Baldus. in l.
generaliter, C. de non numerata pe-
cunia, numero quinto; Iaſſon in l. iu-
ris gentium, §. ſed cum nuda, ff. de

pact. numero.28. Bart. in l. ſi quis dele-
gauerit, de nouationibus, Moedã.deciſ.
89. Aymon.conſ.86.num.2.& 142.nu.26.
58 & ita ad euitandam † renuntiationem
& donationem proprij iuris eſt facien-
da ſtricta interpretatio, & non debet
extendi vltra expreſſa, Dec. conſil. 379.
colum.1.& conſ.419.numero.9.Cephal.
427.num.9. Hieronymus Gabriel conſ.
60.& conſ.90.num.39.in 1.vbi, quod eſt
facienda ſtrictiſsima interpretatio,& re
ſtringenda, tam reſpectu iurium, quam
rerum & perſonarum,& ſic, cum in con
tractu concordiæ nulla fiat mentio de
facultate diuidendi territoria, ſed ſolum
de facultate nominandi quoſlibet iuſti-
tias, tam vicinos, quam exteros, non de-
bet fieri extenſio de vno iure ad aliud,
ſed potius ſtricta interpretatio fieri de-
bet, tanquam in cõtractu, vt minus obli-
get Dominum Regem, l. ſtipulatio iſta
habere licere. §. in ſtipulationibus, de
verborum obligationibus, Hippolytus
Riminald.conſ.292.numer.74.& conſil.
601.num 91.

Poſſeſsionem autem nullam habet
Villa de Sariñena, niſi quoad nominatio
nem trium perſonarum, ex quibus eli-
gere debet Dominus Rex vnum in iuſti
tiam, & hoc habet in vim tituli præce-
58 dentis, ſcilicet cõcordiæ; ſemper † enim
poſſeſsio præſumitur habita in vim titu-
li præcedentis l.quędã mulier, de rei vẽ
di.Socin. conſ.15.num. 7.in 4. Alexand.
conſ. 8. num.15. in 3. Bartol. in l.Celſus
num.16. & in l.cum ſolus, numer. finali
de vſucapionibus, Alexander. conſ. 171.
num.3. in 6. Alciatus de præſumpt.2. re-
gula pręſumpt. 23. Aymon. conſ. 8. nu-
mer.19.& conſ. 747. num. 13. Maſcard.
de probationib. 3. part. concluſi. 1596.
l. 2.C.de acquiren.poſeſsione, Angelus
in d. l. quædam mulier. Quod procedit
etiam ſi ille, à quo habetur titulus, non
poſsederit: quia eo ipſo, quo concedit
titulum videtur conceſiſſe, quod à quo
cumquè poſſeſsionem acquiratisita Bar-
tolus vbi ſupra, niſi conſtaret de alio
titulo antiquiori, & magis vtili: quia
in vim eius pręſumitur quis poſsidere
Alexander d.conſ.8.numer.19. Crauetta
conſ.747.num.13. Vnde cum hæc poſſeſ-
ſio ſit regulanda ad limites tituli pręce-
dentis, ſcilicet concordię, nihil ex ea in-
ferri poteſt ad aliud ius regium, facultа
tem ſcilicet erigendi in Villam locum
de Caſtejõ, & aſſignandi ei territorium:
& ſic reſpectu huius iuris quod Domi-
nus Rex habet erigendi in Villã dictum
locum & diminuendi territorium Villę
de Sariñena, nullam poſſeſsionẽ habet,
59 quia † poſſeſsio & præſcriptio nõ exten
dũtur de vna re ad aliã, nec de vno iure
ad aliud ius, vt per Bart.in.l. 1.§. ſi quis
hoc interdicto ff.de itinere actuquè pri-
uato, Abb.& DD.in c.1. de religioſſ.do-
mi.Cumma. cõſ.145.Fęli.in cap. auditis
de pręſcriptio.n.10. Bald.de pręſcriptio.
in 2.part.principali.q.2.Rebuff.de deci-
mis.q.14.numer.9. Anto. Gabriel.lib.5.
titu.de præſcriptio. concluſione.2.maxi
me contra Dominum noſtrum Regem,
qui poſsidet hoc Regnũ cum omnibus
iuribus & regalijs, præſertim cum ius
comune reſiſtat villę, vt per Gabrielem
vbi ſupra.nu.22.vbi dicit, quod iſto caſu
non extenditur poſseſsio de vno iure ad
aliud, etiam alio non exiſtente in poſſeſ-
ſione, vt ſic concluſimus in tract.de in-
hibitio.c.5.§.10.a n.1.vbi late.Exquibus
colligitur, declarãdo communem con-
cluſionẽ.quod tantum pręſcriptum quã
tum poſſeſſum,& quod poſſeſsio non ex
tenditur de vno iure ad aliud, quod ge-
nus capitur diuerſimode, quia aliud eſt
genus generaliſsimũ, & aliud eſt genus
60 ſubalternũ; nã † genus generaliſsimũ eſt,
quod cõpręhendit ſub ſe plures ſpecies
diuerſas, vt hoc nomen animal, nãm cõ-
præhendit hominẽ & leonẽ, & alia; ge-
nus autẽ ſubalternũ eſt, quod nõ habet,
nec obtinet ſub ſe plures ſpecies diuer-
ſas, ſed plura indiuidua eiuſdem tamen
ſpeciei, vt nomen homo, quod apud iu-
riſtas vocatur genus, & indiuidua vo-
cantur ſpecies. Cum ergo quęritur, an
poſſeſsio ſeu pręſcriptio extendatur de
vno ad aliud dicimus, quod pręſcriptio,
& poſ-

& poſſeſsio extenditur de vna ſpecie ad aliam, ſed non ad diuerſam, pone exemplum: præſcripſit quis, vel poſſedit iuriſdictionem, hæc præſcriptio, ſeu poſſeſſio extendetur ad aliam ſpeciem iuriſdictionis, ſed non ad merum & mixtum imperium, quia eſt ſpecies diuerſa iuriſdictionis: præſcripſit quis bona vacantia, quod eſt vnum de Regalibus, videtur præſcripſiſſe quomodocumq. bona vacauerint, ſed non extendetur ad alia iura regalia, vt ſunt flumina, vectigalia, mulctarum cōpendia, argentariæ, &c. quę ponuntur in cap. 1. quæ ſint regalia, quia prædictæ ſunt diuerſæ ſpeciei á bonis vacantibus. Ita ergo in caſu præſenti, dominus Rex habet omnia prædicta iura, quæ ſupra conſiderauimus, quæ ſunt diuerſæ ſpeciei, & ideo, licet Villa de Sariñena ratione contractus & concordiæ adquiſiuerit aliquod ius contra dominum Regem, reſpectu iuris nominandi tres perſonas, & ex quibus dominus Rex eligat vnā in iuſtitiam, prout in dicta aſſerta concordia exhibita continetur, & ſic ex hoc, ius liberum domino Regi competens nominandi iuſtitiam pro libito voluntatis, ſit coarctatum, & aliquo modo reſtrictum, vt ex dictis tribus eligat vnum, non tamen ex eo inferri poteſt ad alia iura diuerſa & ſeparata, videlicet, quod non poſsit erigere in villam regiam locum de Caſtejon de Monegros cum aſsignatione territorij, reſpectu iuriſdictionis tantum, cum hoc ius ſit ſeparatum ab illo, taliter, quod ex vno ad aliud inferri nullo modo poteſt, nec poſſeſsio reſpectu vnius adquiſita poteſt ſuffragari reſpectu alterius, niſi aliàs conſtet de adquiſitione poſſeſsionis reſpectu alterius, de qua in proceſſu præſenti non conſtat: *Et hic eſt punctus principalis & ſcopus totius cōtrouerſiæ, de qua in præſenti negotio agitur.*

Et ſecundum hæc intelligenda ſunt, quæ dici ſolent, poſſeſsionem & præſcriptionem non extendi de vno iure ad aliud, iuxta Bartol. in l. 1. in §. ſi quis hoc interdicto, ff. de itinere actuque priuato, Abbas & Doctores in c. 1. de religioſis domibus, Felin. in cap. auditis de præſcriptio. num. 10. Balb. de præſcriptionibus, in 2. p. principali, q. 2. Rebufus de decimis, q. 14. n. 9. Anton. Gabri. lib. 5. tit. de præſcriptio. concluſ. 2. Maxime contra dominum Regem, qui poſsidet Regnū cū omnibus iuribus regis, DD. vbi ſup. & Nos late de inhibitionib. c. 6. §. 2. a numero. 56. Præſertim, cum ius commune reſiſtat prędictę villæ de Sariñena; quia competit prędictum ius de iure communi domino Regi, Gabri. vbi ſupr. num. 21. dicens: quod hoc caſu nō extēditur poſſeſsio de vno iure ad aliud, etiam alio non exiſtente in poſſeſsione. Vnde quamuis iuſtitia de Sariñena exercuerit iuriſdictionē in Villa & Aldeis, ex hoc nihil infertur ad aliud ius, quia aliud eſt, quod villa habeat ius nominandi tres perſonas, & aliud diuerſum ius eſt, quod dictus Iuſtitia exerceat iuriſdictionem in toto territorio in vim iuris connexi & inſeparabilis ab ipſo iure nominandi tres perſonas, quia non ſequitur neceſſario & inſeparabiliter taliter, quod vnum non poſsit ſeparari ab alio, quod in vim dictæ concordiæ competat Iuſtitiæ ius exercendi iuriſdictionē in toto territorio, licèt eam ſemper exercuerit. Hoc enim non prouenit immediate ab ipſo iure nominandi tres perſonas (ad quod dūtaxat pertinet quà ſi poſſeſsio ſi quam habet dicta villa) & non ad ius, de quo agitur, diuerſum & ſeparatum vt diximus, quod probatur ex ſequentibus.

Primo, quia, vt ſupra diximus, iura iſta ſunt diuerſa, videlicet, quod dominus rex poſsit diuidere territoria reſpectu iuriſdictionis, & quod poſsit in locis ſuis eligere iudices ordinarios pro libito voluntatis; licet enim hoc ius liberè eligendi ſit reſtrictum, remanet tamen aliud diuidendi territoria quoad iuriſdictionem illęſum, iuxta tex. in l ſi domus, ff. de ſeruitu. vrbano. prędio. vbi Bart. Bal. Pau. & Florian. ibi hoc notant Aymon Crauet. conſ. 290. num. 5. in fin.

fin. Alciat. de præſump. lib. 3. præſumpt. 45. num. 4. Tiraq lib. 2. de retractu, in fi. num. 89.

61 Secundo, quia dominus Rex habet † fundatam intentionem ſuam de iure & de foro in omnibus ſupradictis iuribus, & dicta villa de Sariñena ſolum fundare poteſt intentionem ſuam, reſpectu iuris nominandi tres perſonas, & in
62 vim, vt dicitur ſupradicti contractus & concordiæ, & ſic poſſeſsio † ſua, ſi aliquam habet, intelligenda erit ſtricte reſpectu illius iuris quo vſa eſt, & non reſpectu alterius, maxime contra dominũ Regem, iuxta tradita per Bar. in d. l. 1. §. ſi quis hoc interdicto, ff. de itinere actuque priuato, vt ſup. & vt diximus nihil infertur, nec inferri poteſt ex dicto iure nominandi, ad exercitiũ iuriſdictionis, quia iuſtitia ſic creatus, ſtatim quo creatus eſt conſequitur exercitium iuriſdictionis, non ab ipſa nominatione, ſed a lege, ſeu ab ipſo Domino Rege, cuius nomine & pro quo illam reſpectiue exercet, argumento l. vnum ex familia, §. ſi de Falcidia, ff. de leg. 2. tradit eleganter Beroius, in cap. quę in Eccleſiarum de conſtitutionibus, nu. 75. Hinc Bal. in l. 1. § quibus, C. de Iuſtiniano, cod. componendo, num. 9. dicit, in quæſtione quam ibi proponit; an ſi per ſtatutum ciuitatis data ſit prioribus poteſtas ſtatuẽdi ſuper bono & pacifico ſtatu ciuitatis, an poſsint ſtatuere in vim prædictæ poteſtatis, quod cauſæ inter agnatos & cõſanguineos vertentes compromittãtur?
63 & dicit, videtur quod non, quia inferior non poteſt tollerę per ſtatutum † appellationes, quę deferri debent ad ſuperiorem, vt in cap. venientes de iure iurando, ſed ſi tale ſtatutum valeret, non
64 poſſet interponi appellatio ad ſuperiorem, cum a ſententia arbitri † non poſſit appellari, vt in l diem proferre, §. ſtari, ff. de arbitris, ergo, &c Contrarium tamen decidit, quia per illud ſtatutum non tollitur appellatio in vim ſtatuti, ſed in vim iuris communis, quia ſuppoſito ſtatuto, quod cauſę compromittantur, de iure communi prouenit, quod nõ appelletur; ita hic dicendum videtur, nã ex diuiſsione territorij reſpectu iuriſdictionis, principaliter & immediate ex ipſa diuiſione nullum præiudicium prouenit villę de Sariñena, & licet diminuatur eius territorium ex prædicta diuiſsione, illud prouenit ab ipſo foro, quia data diuiſsione territorij, & per conſequens diuerſitate territorij, de foro eſt,
65 quod iuſticia villæ de Sariñena non exerceat ibi iuriſdictionem, quia † extra territorium, &c. vt in l. fi. ff. de iuriſdic. omni. iudi. & licet ſi non facta fuiſſet diuiſsio ipſe iuſtitia haberet iuriſdictionem, ſeu exercitium iuriſdictionis in villa de Caſtejon, tanquam in aldea dictæ villę de Sariñena. & facta diuiſsione deſinat habere prędictum exercitium, tamen, quia dicta diuiſsio non fuit facta principaliter ad diminuendum territo-
66 rium villæ de Sariñena, quamuis ex ea ſequatur diminutio territorij, hoc non † attenditur cum procedat ſecundario & minus principaliter, quod conſiderari non debet, prout etiam in ſtatuto prædicto, quod omnes cauſæ compromittãtur, non attenditur, quod tollantur appellationes ad ſuperiorem, quia illud procedit ſecundario, & non principaliter, vt in l. ſi quis nec cauſam, ff. ſi certũ petatur; Rolan. in 3. vol. conſ. 11. num. 61. Gomez in regula de non tollendo iure quæſito, q. 3. Rimina l. conſ. 601 num. 123. Confirmari hoc poteſt ex traditis per Bar. in l. per diuerſas, C. mandati, n. 23. & Ioannem Petrum Bimium, conſ. 57. n. 8. & Petrum Gammam, tractatu de poteſtate legati, lib. 7. num. 368.
67 Facit in confirmationem, tex. † optimus, in l. ſi vero, §. item quod quid, ff. ſoluto matrimo. vbi, ſi maritus conſtante matrimonio manumiſit ſeruos vxoris dotales, dicit tex. quod ſoluto matrimonio maritus tenetur reſtituere vxori illud, quod ad eum peruenit, vt patronum, & ex iure patronatus; non tamen tenetur reſtituere, quod a liberto fuit conſecutus alio iure, quam ex dicto iu-

re

re patronatus,licet ſecundario & minus principaliter ex eo,quia patronus, & ſic occaſione iuris patronatus,& ibi gloſ.in verbo,quaſi ad patronum,& Bart. infe-runt ad quæſtionem de ambaſiatoribus Mediolãenſium,quibus fuit factum donum ab Imperatore,quia non tenentur reſtituere cõmuni Mediolani,quia illud donum cenſetur factum contemplatione perſonæ,& non contemplatione cõmunis Mediolani,quamuis legatio fuerit cauſa remota,ſeu occaſio faciẽdi prę dictum donum,quia niſi fuiſſent Legati, Imperator non cognouiſſet illos , & ſic nõ feciſſet donum , & ibi Bald.& Imol. & Pau.num.6. quam legunt ſub lege do talem,idem Bal. in 1.vol. conſi. 194.nu. 2.Anch.& Dominicus in cap.a collatione, de appellatio. in 6. ad idem eſt elegans tex. in. l.ſocium qui in eo §.1. pro ſocio, vbi Bart. optime hoc explicat & concludit , ſocium teneri conferre alijs ſocijs,quidquid adquiſiuit cõtemplatione ſocietatis , ſed nõ illud quod adquiſiuit occaſione ſocietatis , ita quod ſocietas fuerit occaſio ſeu cauſa remota adquiſitionis faciendæ , prout ibi declarat per bona exempla , & traddit Nicol. Euerar.conſ.191. colu.1. & Palatios Ruuios in repet. rubricæ de donatio. inter. virum & vxorem.§.65. numer.65.& Oldrad conſ.129. & Bart. in l.ſed ſi plures.§.in arrogato. ff. de vulga. & pupilla.n. 3.vbi loquitur de cauſa proxima &
68 remota,& dicit, quod cauſa † remota, quæ non eſt immediata, non debet attẽdi,& ibi ponit pulchrum exemplum, Tiraq: tractatu ceſſante cauſa limitatione 20: Itaq; in caſu pręſenti videtur dicendum , quia,quod facta diuiſione territorij , Iuſtitia de Sariñena non exerceat iuriſdictionem in territorio diuiſſo,non prouenit principaliter & immediate ex ipſa diuiſione , ſed facta diuiſione forus ipſe impedit,ne dictus Iuſtitia in parte diuiſſa iuriſdictionem exerceat,quia ſic exerceret illam extra ſuum territorium ; & facit etiam quod Molinus traddit in ver. miles , folio. 224. con. 3. vbi loquitur de Magiſtro Calatraug, qui aſſumendo aliquem in militem dictæ Religionis videtur eum creare militem , & conſequitur priuilegia militum , quãbis de foro ius creandi milites ad ſolum Dominum Regem & ſuos cõmiſſarios dicto tempore pertinebat.

Et quãrumuis Iuſtitia d. Villæ de Sariñena tempore ſupradictę concordiæ, ante & poſt, exercuerit iuriſdictionem in toto territorio villæ,& ſic,in omnibus Aldeis,inter quas erat locus de Caſtejon;illud tamen non proueniebat ex vi concordiæ, quę ſolum loquebatur de iure nominandi tres perſonas non vero de alio iure,quod habet dominus Rex diuidendi & ſeparandi territoria,de illo enim nullum verbum , nullaq. mentio fit in concordia , nec eſt annexum inſeparabiliter iuri nominandi tres perſonas,taliter,quod ab eo ſeparari nõ poſſit,ita vt,poſito iure nominãdi aliud ius ſequatur;imo ſunt iura ſeparata & diſtincta,nec ad poſitionem vnius aliud ſequitur,nec fit de vno ad aliud illatio,& ſic concludendum eſt , quod ſi Iuſtitia exercuit iuriſdictionem in toto illo territorio , non id prouenit ab ipſo primo iure nominandi,ſed ab ipſo iure & foro diſponentibus,quod iuſtitia villæ de Sariñena, eo ipſo , quo eſt Iuſtitia † villæ,
69 exerceat iuriſdictionem in toto eius territorio & eo durante,iuxta tex.in l.1. §. cum vrbẽ. ff. de officio Præfec. vrbi , &
70 ibi † declarãt Alberi.& Bal. Hinc dicit Bal.in l.1. §.quib⁹,Cod. de Iuſtinianeo, Cod.componendo,num.9.in quæſtione quam ibi proponit. Quod ſi per ſtatutũ ciuitatis,data eſt prioribus poteſtas ſtatuendi ſuper bono & pacifico ſtatu Ciuitatis,an poſſint ſtatuere in vim ſupradictæ poteſtatis,quod cauſę inter cognatos & conſanguineos vertentes compromittantur ? Et dicitur videri quod non,
71 quia † inferior non poteſt tollere appellationes,quæ deferri debent ad ſuperiorem, vt in cap. venientes de iur. iuran. ſed ſi tale ſtatutum valeret, non poſſet inter-

interponi appellatio ad ſuperiorem, vt in l.diem proferre.§.ſtari.ff. de receptis arbi.ergo,&c.Contrarium tamen determinat,quia per illud ſtatutum non tollitur appellatio in vim ſtatuti, ſed in vim iuris communis; quia ſuppoſito ſtatuto quod cauſæ compromittantur, de iure communi prouenit, quod non appelletur,quia ab arbitris † iuris non appellatur c.ab arbitris,de arbitr.Ita hic dicendum videtur:nam ex diuiſione territorij reſpectu iuriſdictionis ſpecialiter,& immediate nullum præiuditium prouenit villæ de Sariñena;& licet ex prædicta diuiſione diminuatur eius territoriũ, hoc prouenit ab ipſo foro, quia data diuiſione territorij de iure, & foro eſt, quod Iuſtitia de Sariñena non exerceat in territorio diuiſo iuriſdictionem,quia extra † territorium ius dicenti impune non paretur, vt in l. fi. ff. de iuriſdictio. omni.iudic.Et licet ſi non fuiſſet facta diuiſio territorij, & locus de Caſtejon creatus in villam Regiam cum conſtitutione tribunalis,& aſſignatione territorij reſpectu iuriſdictionis, ipſe Iuſtitia de Sariñena habuiſſet exercitium iuriſdictionis in dicto loco, tanquam in proprio territorio,& facta diuiſio & erecto dicto loco in villam, dictus Iuſtitia deſinat habere dictum exercitium:tamen, quia dicta diuiſio non fuit facta principaliter ad diminuendum territorium villę de Sariñena,quamuis ex ea ſequatur diminutio territorij, non eſt in conſideratione,nec debet † attendi illud quod ſequitur ſecundario, & minus principaliter.l.ſi quis nec cauſam.ff. ſi certum petatur, Bart.in l.per diuerſas nume.22.C. mandati,Roland.conſ.11.numer. 61.in 3. Gomez in regula de non tollendo iure quæſito.q.3. Hippol.Riminal.conſ.601. num.123.Petrus Andreas Gama de poteſtate legati lib.7.nu.368. Bimius conſ. 57.n.8.Confirmantur ſuperiora, † quod ſi taliter connexa eſſent hæc duo iura, ſcilicet,ius nominãdi,quod habet villa, & ius diuidendi, quod habet Dominus Rex,taliter, quod ſicut non potuit Dominus Rex conceſſionem reuocare reſpectu iuris nominandi,ita non potuerit diuidere territorium; illud eſſet ex eo, quia dictum ius diuidendi territorium eſſet conexum inſeparabiliter cum dicto iure nominandi,Bald.in l.plures,nu. 3.C.de fide inſtrumentorũ;dicens,quod tunc † præſcripta cauſa primordiali cẽſetur præſcriptum acceſſorium,quando acceſſoria ſubſtantiantur in cauſa primordiali, Anton.Gabriel.in ſuis comunibus tit.de præſcriptione concluſ.2.nu. 28.Sed ſic eſt,quod ius diuidendi territorium non cohæret ita inſeparabiliter cũ dicto iure nominandi, nec ſubſtantiatur in ipſo,nec cum ipſo oritur, nec cũ ipſo conſeruatur,Bald.in l.humanitatis C.de impuberum.numer.28.Ergo non ſequitur ad dictum ius nominandi. Probatur quia ius nominandi eſſe, & conſeruari poteſt,etiam data erectione loci de Caſtejon in Villam regiam, quia ad eſſe & quidditatem officij Iuſtitiæ nihil reffert, quod territorium ſit amplum vel minus amplum, cũ ea quæ † differunt in plus vel minus quantitate non dicantur differre ſubſtantia l.fin.ff.de fund.inſtruct. Iaſ.l.1.num.67.de acquir.poſſeſ.Confirmatur ex traditis per Bart.in l.Aurelius §.idem quæſijt, de liberatione legata. n. 3.Menoch.de arbitrar.lib.2.cap. 95. dicens illa † eſſe connexa, quorum vnum non poteſt ſtare ſine altero, vel quando vnum pendet ab alio in neceſſarium antecedens,vel conſequens,Petrus Andr. Gama de poteſt.legati a latere lib.10.n. 239.vel vt dicit Franciſcus de attent. in 2.par.cap.12.in 2.limitat.num.18.illa dicuntur connexa, quando taliter ſe habent,quod ſententia lata in vno pariat exceptionem rei iudicatę in alio,aliàs non poteſt conſiderari connexitas, Decius conſ.33.num.3.& 4. Bald. in cap. 1. in fi. de controuerſia inueſtituræ apud pares terminanda; dicens, quod † exceptio litis pendentię tunc obſtat,quando ſententia lata in vno iuditio pareret exceptionem rei iudicatę in alio.At qui,ſi ſententia eſſet lata contra Dominum Regem

Marginal numbers (left column): 72 (at "tur,quia ab arbitris"), 73 (at "extra † territorium"), 74 (at "tione,nec debet †"), 75 (at "57.n.8.Confirmantur"). Right column: 76 (at "tunc † præſcripta"), 77 (at "amplum, cũ ea quæ †"), 78 (at "cens illa †"), 79 (at "terminanda; dicens").

gem, ſuper primo iure nominandi tres perſonas,& eligendi ex eis taliter, quod per ſententiam condemnetur Dominus Rex ad ſic eligendum ex nominatis, talis ſententia non præiudicaret Domino Regi, pretendenti in alio proceſſu & cauſa facultatem diuidendi territoriũ, & erigendi in Villam dictum locum de Caſtejon. Ergo de vno iure ad aliud inferri non poteſt, neč datur aliqua connexitas; minor probatur, quia vt obſtet

80 exceptio † rei iudicate neceſſe eſt, quod in 2. proceſſu agatur inter eaſdem partes, ſuper eadem re, & ſuper eadem cauſa agendi. l. cum queritur, cum ſequẽtibus, de exceptione rei iudicatæ. l. ſi quis cum totum, §. generaliter. ff. eod. vbi dicit tex, *Exceptio rei iudicatæ obſtat quoties inter eaſdem perſonas, eadem quæſtio reuocatur*. Corn. conſi. 126. numero. 5. in 4. Euerar. conſi. 7. col. 2. Alexand. conſ. 61. nume. 7. in 2. Decius conſ. 475. nume. 43. & 44. & conſi. 96. Abb. conſ. 50. nume. 2.

81 & 3. in 1. Ad hæc, vt obſtet † exceptio rei iudicatę amplius requiritur, vt in primo proceſſu cognitum ſit plenarie, & principaliter & non incidenter de eadem re, de qua in 2. proceſſu eſt tractãdum plenarie, Paul. conſ. 308. nume. 2. in 1. & quod ſententia ferenda in 2. proceſſu veniat ad euacuandam primam, taliter, quod data ſecunda, prima nõ poſsit ſubſiſtere, tanquam incompatibiles, Cuman. in d. l. cum quæritur Ang. in §. ſi in iudicio. n. 23. inſt. de exceptio. Bertrandi coſi. 1, nu. 104. in 1. impreſione in 1. volumine Iaſſ. in. l. qui Rome §. duo fratres de verborum obligat. n. 50. & ibi Ripa. n. 23. Rubeus Alexandrinus in l. naturaliter §. nihil commune de acquir. poſſ. num. 131. Socin. conſ. 264. numer. 15. in 2. Ruin. conſ. 71. in 5. Cardin. conſ. 72. numero. 29. Anchar. in clem 1. de probationibus nu. 3. Paul. conſ. 311. colum. fin. 2. vol. In caſu autem preſenti latã ſententia in 2. proceſſu ſuper iure diuidendi territoria in fauorem Fiſci, non reuocaretur prima ſententia lata in primo proceſſu ſuper iure nominãdi, quia compatibiles ſunt, quia bene ſtat quod electio & nominatio fiant modo ſupra dicto, & quod Dominus Rex diuidat territoria, & ſic connexitas nulla conſideratur inter hæc iura. Cum igitur exceptio rei iudicatæ ſuper iure nominandi non obſtet ſententię ferendæ ſuper iure diuidendi territoria, neque hęc primam ſententiã reuocet; ſequitur inde, quod non datur inter hęc iura connexitas, ſed quod ſunt iura diuerſa, & ſi ſunt diuerſa, neceſſario ſequitur, quod ex acquiſitione vnius iuris ſcilicet nominandi, non ſequitur acquiſitio iuris prohibitiui, reſpectu iuris diuidendi, ergo ius de quo agitur non comprehenditur ſub prędicta cõcordia, nec eius reſpectu villa de Sariñena aliquod ius dominij prætendere poteſt. Faciunt notata per Bart. in l. 2. §. 1. de vi bonorum raptorum, num. 3 & in l. Iulianus verum debitorem num. 8. & ibi Iaſſ. num. 22. de condict. indebiti, Bart. in d. §. duo fratres in 5. opposit. num. 7. in l. qui Romæ de verborum oblig. & ibi, Alex. num. 5. Iaſſ. 14. Ripa 13. Bart. in l. ex diuerſo. §. vbi autem de rei vendic num. 3. Ioan. Baptiſt. Aſsin. in ſua practica. §. 16. cap. fin.

Redeundo ergo ad ęquiparationem illam dicimus, quod tunc capitula dicũtur connexa inſeparabiliter, ad hoc vt exceptio litis pendentiæ obſtaret, quando obſtaret exceptio rei iudicatæ vt diximus ſupra ex Bal. & Lancellot. Ergo in caſu præſenti dicendum videtur, prędicta iura omnino eſſe inter ſe diuerſa, & ſeparata, taliter, quod nec exceptio rei iudicatæ, nec exceptio litis pendentię, ſuper vno, poſſet impedire procedi ad vlteriora ſuper alio.

28 Item, quia acceſſoriũ † non ſequitur principale, quando eſt maius ipſo principali, vt per Bart. in l. 2. ff. de iuriſdic. omni iudi. numer. 2. & probatur per tex. in l. fin. §. illo Cod. de neceſſa. ſeruis hered. inſtiti. quem ad hoc allegat Nicol. Euerar. in ſua centuria in loco. 95. ſed quod Dominus Rex non poſsit diuidere territorium reſpectu exercicij iuriſdictionis, maius & fortius ius eſt quam, quod

non

non poſsit eligere Iuſtitiam niſi ex tribus perſonis nominatis, quod probatur; quia iſto ſecundo caſu non extinguitur omnino poteſtas pertinens Domino Regi, nominandi nec eligendi, quamuis reſtringatur poteſtas, quia tenetur eligere ex perſonis nominatis, ſed ex nominatis poterit eligere quem vellet; in caſu autẽ de quo agimus, extingueretur omnino ius ſibi competens diuidendi territoria reſpectu iuriſdictionis, quod non eſt veriſimile Dominum Regem conceſſurum fuiſſe, in tã graue prȩiudiciũ ipſius,
83 & ſuorum ſucceſſorũ; verba † enim contractus & promiſsionis ita debent intelligi, vt minus obligent promittentem iuxta tex. in l. ſtipulatio iſta habere licere §. in ſtipulationibus ff. de verbo. oblig. tradit Hyppo. Riminal. conſi. 391. nume. 74. & conſ. 601. num. 91. Hinc dicit, Bal. in l. 2. Cod. de ſeruituti, & aqua in 9. q. num. 28. quod in incorporalibus, quȩ non poſſunt poſsideri niſi ex cauſa donationis, vel præcarij, magis prȩſumitur poſsidere quis ex cauſa præcarij, quam ex cauſa donationis.

Et ne deficiamus in hoc propoſito, de quo agimus autoritatibus, videlicet, quod villa de Sariñena, quamuis habeat Ius, quod Dominus Rex ooo eligat, niſi ex perſonis nominatis, quod ex hoc non poſſit prȩtendere, quod non poſsit territorium diuidere reſpectu iuriſdictionum, erigendo per priuilegium locum de Caſtejon in villam regiam, probatur autoritate Bart. in l. infamen, de publicis iudi. in fin. & in l. hoſtes ff. de capti. & poſtli. reuerſis num. 6. vbi dicit,
84 quod † Ciuitas vel Regnum poteſt eximi ab Imperio prȩſcriptione, & priuilegio, & Felin. in cap. cum non liceat, de præſcriptio. nu. 10. cum ſeq. vbi allegat plures Doctores pro hac opinione & Balb. de præſcriptio. in ſecũda parte, ſecundæ partis principalis, queſt. 1. num. 5. & Couar. in reg. poſſeſſor, in ſecũda parte. §. 2. numer. 8. Aymon. Crauet. de antiqui. temp. in 4. part. cap. materia iſta numero. 72. folio. 178. vbi atteſtatur de magis communi, & Anto. Nata conſil. 671. nume. 10. cum ſeq. vbi etiam dicunt idem eſſe quoad Papam, a quo poteſt quis per priuilegium aut præſcriptionẽ in temporalibus eximi, non autem in ſpiritualibus.

Et probatur, quia ſi prȩſcriptione poteſt eximi, ergo & priuilegio, quia qui non poteſt alienare, non poteſt pati vt præſcribatur, quia eo ipſo quod patitur præſcribi, alienat, vt in l. alienationis verbum ff. de verbo ſig. Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 1. gloſ. 10. num. 57. cum. ſeq. & gloſ. 9. numer. 246. cum ſeq. Decian. in 2. vol. conſi. 76. numer. 3. Molina. lib. 4. de primog. Hiſpano. cap. 1. nu. 13. & 14. & cap. 10. numer. 7. & Couar. in reg. peccatum, §. 9. oume. fio. vbi dicit, quod licet *Principes* Germaniȩ habeant ius eligendi Imperatorem taliter, quod electus ab illis eſt Imperator totius Romani Imperij, nihilominus tamen poteſt eximere, ergo quod Principes Germaniæ habeãt ius eligendi Imperatorẽ, & Imperator ab illis electus ſit Imperator totius Imperij, non tamen eo prætextu prætendere poſſunt, quod Imperator non poſsit eximere aliquod Regnum ab Imperio, ex eo, quia ex tali exemptione diminuitur ius, quod ipſi habent eligendi Imperatorem, & idem in Papa, nam Reuerendiſsimi Cardinales, quibus competit ius eligendi Papam, non poſſunt prætendere, quod Papa non poſſit eximere aliquam Ciuitatem in temporalibus ab eius iuriſdictione, & poteſtate, quaſi quod minuatur eorum poteſtas, cum ſuppoſita prædicta exemptione remaneat illis illæſum ius eligendi Papam & Imperatorem, vt antea habebant; & ita di poteſt, quod ius villæ de Sariñena, circa nominationem perſonarũ pro Iuſtitia, non ſit fortius, nec pinguius, quã ius quod habent Principes Germaniæ; & Reuerendiſſimi Cardinales, imò debilius, quia ipſa villa non habet ius eligendi Iuſtitiam, prout habent Principes Germaniȩ, & Reuerendiſſimi Cardinales ius eligendi Imperatorẽ & Papam.

Com

Comprobatur etiam autoritate Ioan. Calderin. in quadam quæſtione relata per Anchar, in reg. acceſſorium de reg. iu. in 6. numero. 17. quem ipſe ſequitur, & quæſtio talis eſt. Archiepiſcopus Rauennatenſis habebat ius prouidendi beneſſicium in Diœceſ. Imolæ, poſtea contingit, quod Diœceſis Imolę fuit diuiſſa in duas, creato nouo Epiſcopo, conceſſa & aſſignata fuit noua Dioc. pręſciſſa & ſeparata à Diœceſi Imolæ: de inde euenit, quod in illa noua Dioceſi aſsignatã nouo Epiſcopo vacauit quoddã beneſſicium: orta fuit quæſtio inter Archiepiſcopum, & nouum Epiſcopum; quia Archiepiſcopus volebat dictum beneſſiciũ conferre: Epiſcopus autem nouę Dioceſis prætendebat collationẽ ad ſe pertinere, & concludit quod ſi priuillegiũ, vel indultum Archiepiſcopi erat perſonale, quia cum eius perſona extinguebatur, & tunc collatio beneſſicij pertinet ad Archiepiſcopũ; quia aliàs ex erectione nouæ Dioceſis paratur ſibi magnum præiuditium, quia forte in eius vita non continget aliud beneſſicium vacare, & ideo erectio nouæ Dioceſis non debet intelligi facta cũ magno præiuditio Archiepiſcopi: ſi autẽ ius vel priuilegium, quod Archiepiſcopus habebat erat reale, quia annexum ſuæ dignitati; & tunc non pertinebit Archiepiſcopo collatio prædicti beneſſicij, ſed nouo Epiſcopo, quia Archiepiſcopo remanet ius ſaluũ in alia parte Diœceſis, quæ remanet Epiſcopo Imolæ, & *ſic non multum leditur, ſi nõ ita late competat ſibi ius prouidendi*, hæc Ancharr. poſt Calder. Nam ſicut in caſu Calderini, & Ancharr. priuilegiũ quod habebat Archiepiſcopus prouidendi beneſſicium in Diœceſi Imolenſi erat reale, conceſſum ipſi dignitati, ita hoc ius
85 nominandi † tres perſonas eſt reale; competit enim concilio dictę villæ, quod nõ moritur, imò ſemper eſt idem, vt in l. proponebatur. de iudicijs, Anania. conſ. 16. numer. 9. Rebuff. in 1. tom. tracta. de ſententijs exequuto. arti. 7. gloſ. 16. nume. 8. Cagnol. in. l. 1. C. de pactis inter emptorem & vendito, numer. 127. ita dignitas Archiepiſcopalis in abſtracto conſiderata ſemper eſt eadem, & numquam moritur, vt in cap. quoniam Abbas de offi. de
86 legati. In caſu † Ancharrani & Calderini Summus Pontifex diuiſit Dioceſim Imolenſem in duas, vt in iſto caſu Dominus Rex diuiſit territorium villæ de Sariñena reſpectu iuriſdictionis, erigendo locum de Caſtejon de Monegros in villam regiam, aſsignato ſibi territorio reſpectu iuriſdictionis, in caſu Ancharr. noua Dioceſ. fuit præſciſſa ex Dioceſi Imol. in caſu iſto territoriũ conceſſum villę de Caſtejon reſpectu iuriſdictionis fuit a territorio villæ de Sariñena pręſciſſum, in caſu Ancharrani Archiepiſcopus Rauennatenſis habebat ius conferendi beneſſiciũ in tota Dioceſi Imolenſi, in caſu iſto villa de Sariñena habebat ius nominandi tres perſonas, vt ex illis eligeretur vna per Dominum Regem in Iuſtitiam Sariñenæ, qui habebit poteſtatem exercendi iuriſdictionem in toto territorio, in caſu Ancharr. ex diuiſſione Dioceſis, licet coartetur poteſtas Archiepiſcopi conferendi beneſſicium, quam antea habebat in tota Dioceſi Imolenſi, ſolum ad eam partẽ quæ remanſit Imolenſis, & in parte Dioceſis nouiter creatæ remanebat extincta; non cẽſetur Archiepiſcopus habere pręiuditium conſiderabile, ex quo ius ſibi cõpetens erat reale, & remanebat in Dioceſi Imolenſi, licet non ita lata pro vt antea: ita hic licet ex diuiſione territorij villæ de Sariñena reſpectu iuriſdictionis, coanguſtetur territorium, ita quod, Iuſtitia Sariñenę non habebit territorium tam latum, nihilominus valet diuiſio, & ex eo non infertur pręiuditium conſiderabile ipſi villę de Sariñena, cum ius nominandi prædictas tres perſonas, quod ante diuiſionem territorij habebat, remaneat ſibi ſaluum. Et ſic ex dicto Calderini & Ancharr. reſul-
87 tat, quod † eſt leue præiuditium coartare, ſeu coanguſtare territorium in quo quis habet aliquod ius, quod nõ eſt in con-

in conſideratione, & hæc eſt vnica, & ſo
la ratio, in qua fundantur Calderi, & An
charr. licet aliæ conſiderari poſsint.

Et ſic quãuis ex erectione villæ de Ca
ſtejon in villam Regiam, reſultaret ali-
quod præiudicium iuri competenti villę
88 dę Sariñena; quod negamus, illud † ta-
men eſt leue, & non eſt in conſideratio-
ne, prout etiam in hoc Regno idem di-
cendum videtur; vt patet ex foro & ob-
ſeruantia ſub tit. de elongatione debito
rum.

Item hoc comprobatur autoritate
Hyppoliti Riminal. in dicto conſili. 61.
numer. 111. vbi fuit caſus. Quod quędam
villa vocata Roboretum, ſe dedit Comi
ti Tiroli, & Archiduchi Auſtriæ cum
alijs locis ſibi ſubiectis & cum certis pa
ctis & reſeruationibus, vt patet in dicto
conſil. nu. 96. concludit, Principem ſuc-
ceſſorem in Comitatu Tiroli, cui facta
fuit vri poſuiſſe infeudare aliquas co
mos ſubiectas prædictę villæ Roboreti,
abſq; illius conſenſu non obſtantibus ra
tionibus allegatis per Roboretanos, quę
erant; quia præiudicium prætendebant
Roboretani ex condemnationibus re-
ſeruatis, quibus priuabantur per dictam
infeudationem item quia pretura Ro-
boratanę valde detrahebatur (ecce ca-
ſus noſter) nihilominus in dicto. nume.
111. concludit Riminaldus valere dictã
ſeparationem ſine conſenſu prædictorũ
Roboretanorum; quia nõ poterat illud
præiudiciũ conſiderari, niſi reſpectu con
demnationum, quod erat leue præiudi-
cium; quia illę condemnationes de raro
contingebant, & erant parui momenti;
& in numer. 122. cum ſequentibus dicit,
quod illud præiudicium, quod prętende
bant de diminutione preturæ, cum ſit
leue & modicum, non debet cõſiderari;
quia illud venit in conſequentiã. & non
principaliter, & ſic non eſt attẽdendum,
Riminaldus. conſ. 32. nume. 22. in 1. Cag-
nol. in l. id quod noſtrum. numero. 16. de
regul. iur. Antoni. Gabriel in cõmuni-
bus ſub rub. de iure quæſito non tollen-
do concluſione. 1. nume. 26. & 33. Aymon
conſ. 186. n. 8. & conſ. 232. nu. 9. & ſic hæc
deciſio videtur in terminis; imo proce-
dit in caſu fortiori, quia ibi præſupponi-
tur, quod illud caſtrum Roboreti ante
deditionem habebat aliquas villas &
domos ſubditas, & quod dedit & ſubie-
cit ſe dicto Comiti Tiroli cum pactis &
conditionibus; in caſu autẽ noſtro agi-
tur de diminutione iuris Domini Regis
tantum, & antea villa de Sariñena nullũ
ius habebat. Ponderari etiam poteſt pul
chra deciſio relata per Vincentiũ Anna
in alegatione 9. Nec obſt. Craue. conſ.
89 592. † huic reſolutioni: quia ibi expręſſo
pacto & tranſactione erat expreſſe pro-
uiſum, ne Sabilliani membra diuiderẽ à
corpore liceat, Lebaldiſſij mentione no
minatim facta, vt apparet. nu. 53 & poſtea
nume 61. ſubdijt hæc verba *exceptiuum*
omnium etiam iurisgentium robore munitã,
ex continenti apparere per ſcripturam publicam
qua inter Principem Sabillianenſeſq; conuentũ
ne Lebaldiſsij membrum de cetero à corpore, abſ-
cinderiq; liceat, & ſic quando cõcordia lo-
queretur de territorio, de quo non vide
tur loquta, ſed tantum de villa de Sari-
ñena aliud eſt, quod loquatur ſcriptura
de territorio ſpeciali limitato, & ſeu ter
ritorio, quod erat tẽpore concordiæ, de
illoq; nõ diuidẽdo nec reſecãdo actũ ſit,
aliud autẽ quod loquatur ſcriptura ge-
neraliter & abſolutè de territorio in ge
nere: nam in 1. caſu remanet obligatus
Dominus Rex ad conſeruandum illud
territorium quod inerat tempore con-
cordię, nec illud poterit reſecare: nec
diuidere contra pactum expræſſum de
non diuidẽdo illud, & in his terminis lo
quũtur Crau. d. conſ. 592. & Cephal. cõſ.
264. in quibus fuit expręſſa cõuentio de
non diuidendo territoriũ: in 2. verò caſu
quando ſcilicet ſcriptura ſolum loqui-
tur de territorio ſimpliciter abſolutè, &
in genere, tunc ſecus eſt, quia intelligi-
tur contractus, rebus ſic exiſtentibus,
& non mutata qualitate, vt ſupra di-
ctum eſt, & infra dicetur; maxime
cum hoc nomen territorium collectiuè
ſumptum accipiat augmentum & dimi-
nutio-

nutionem à iure, vt ſupra dictum eſt, & hoc caſu non prohibetur Princeps diuiſionem facere territorij, &c. cum in concordia nulla fiat mentio de diuiſione territorij, de illa curandum non eſt, l. ſi ſeruum, §. non dixit Prætor, de acquirend. hæredi. Barba. inter conſil. Alexand. in 4. volumine, conſil. 52. numer. 12. l. fideiuſſores magiſtratum, §. 1. ff. de fideiuſſoribus, ibi: *Lecta ſubſcriptione fideiuſſoris*, Tiraquel. in l. ſi vnquam, verbo, libertis, numero primo, cum ſequentibus, Cod. de reuocandis donatio.

90 Neque etiam obſtat verbum † illud, *Perpetuament*, poſitum in concordia; quia illud intelligitur perpetuo dum tribunal reſpectu aldearum exiſtat in villa de Sariñena; quia licet potuerit Dominus Rex mutare tribunal reſpectu aldearum, &c. non mutare; tamen interim dum non mutat verificatur illud verbum, Perpetuament, Bart. in l. iuris peritos, de excuſation. tutorum, Doctores poſt gloſ. in l. ſufficit, ff. de condictione indebiti, &c. ibi Iaſſon, l. 1. ff. pro ſocio, & ibi gloſ. 1. quæ exponit verbum, perpetuo, ideſt, donec viuunt, Cephal. conſil. 447. numer. 24. vbi exponit verba, perpetuis temporibus, poſita in fideicommiſſo, ideſt, donec viuunt, Bald. in dicta. l. 1. dicens, quod hoc verbum intelligitur ſecundum ſubiectam materiam, Alciat. conſilio. 203. nume. 25. Cum ergo materia ſubiecta in caſu noſtro ſit, quod Dominus Rex poteſt mutare tribunal, ſequitur, quod verbum perpetuament, intelligatur interim dum Dominus Rex non diuidit territorium, erigendo aldeam aliquam in villam: ſufficit enim, quod
91 aliquid † poſſit eſſe perpetuum ad hoc vt cenſeatur perpetuum, gloſ. in cap. fin. de reſcript. in ſexto, in verbo perpetuas, & in Clementi. 2. eodem tit. in verbo, per electionem. Hinc dicit Bart. in l. de pupillo, §. ſi quis ipſi Prætori. de noui. oper. nuncia. numer. 12.
92 quaſt. 3. Quod officialis † creatus ad beneplacitum Regis, cenſetur creatus perpetuo, &c. habere officium perpetuum, propter dubium, Alexand. ibi, numero decimoquarto, Iaſſon 5. & ſic officiales quos nominat ad ſui beneplacitum, vel meram voluntatem, perpetui dicuntur.

93 Neque etiam obſtat Menoch. † conſil. 264. Quia ibi fuit pactum expreſſum, quod ipſi Principes non poſſent directè, nec indirectè, dare, vendere, transferre, & alienare, ſed perpetuo dominium ipſius ciuitatis apud ſe retinere, nec inter ſe diuidere, &c. ſtatim ſubdijt, *Quod ciues montis Regalis eſſent ſub illis franchiſijs, & libertatibus, quæ obtinebant tempore Roberti Regis*, & ſtatim dicit, *Et cum promiſſerunt prædicti Principes conſeruare ciuitatem, & eius villas, & iuriſdictionem integram ſine diminutione*, &c. in ſecunda columna addit, quod expreſſo pacto, & tranſactione Carolus Dux Sabaudiæ conceſſit eis, *Quod nec ſibi, nec hæredibus ſucceſſoribusq; ſuis liceret vnquam, quouis tempore, in alium transferre dictam ciuitatem montis Regalis, eiuſque diſtrictum in totum, vel in partem, nec diuidere*, & in his terminis loquitur Menoch. ſicut Aymon, &c. Cephal. vbi ſupra, loquti ſunt, & ſi hoc modo ſereniſſimus Rex Ioan. promiſiſſet non diuidere territorium, quod tunc erat dictæ villæ, eſſemus in terminis illorum conſiliorum, & cum difficultate potuiſſet diuidere territorium; ſed cum de diuiſione vllũ verbum adſit, & caſus præſens diuerſiſſimus ſit à caſu illorum Conſiliorum, non benè applicantur ad rem noſtram: & idem fortè dicendum foret, quando Dominus Rex in prædicta concordia loqueretur per verba facti, veluti, quia dixiſſet, quod Iuſtitia de Sariñena nominandus forma ibi ſtabilita, exerceret iuriſdictionem in loco de Caſtejon de Monegros, Balfarta, & Pallaruelo: tunc enim, cum Princeps loquere tur per verba facti, haberet res magnam difficultatem, & fortè procederet altera opinio; nã quando expreſſe † conſtitui-
94

tur ſeruitus, vel aliquod ius, veluti depaſcendi in paſcuo alterius, tunc illud paſcuum tolli non poteſt, non ſolum directe, ſed nec indirecte, veluti per reductionem ad culturam: ita elegantiſsimè reſoluit Crauetta conſil. 292. circa fin. & diximus late in fundamentis alterius opinionis, licet aliqui etiam in hoc caſu dicant reſeruatum eſſe Domino Regi ius diuidendi territorium. At vero quando Dominus Rex non loquitur per verba facti, ſed per verba iuris, & verba quæ † recipiunt augmentum, &
95 diminutionem, veluti ſi diceretur in cōcordia, quod ex tribus nominatis eligeret Dominus Rex vnum in Iuſtitiam villæ, & aldearum; in hoc caſu ſine dubio poteſt Dominus Rex diuidere, & ſeparare territorium; nam ſicuti in hoc caſu multiplicatis aldeis ad eas extenderetur iuriſdictio Iuſtitiæ, quia territorium potuit recipere augmentum, & ſic iuriſdictio creſcere; ita etiam dicendum eſt, vt diminuto territorio minuatur etiam iuriſdictio Iuſtitiæ quoad aldeas ſeparatas, attento, quod illud verbum aldeas, recipit augmentum, & diminutionem, & ſicut ſe habet ad vnum debet ſe habere ad aliud, Brunus de augmento, concluſ. 16. num. 5. Natta conſil. 636. num. 87. Mandoſ. regul. 22. cancellariæ, quęſt. 13. Bald. in l. humanitatis, numer. 28. C. de impuber. Facit vltimo pro his, quia ſi Dominus Rex dixiſſet, Iuſtitia ſit electus ſit Iuſtitia de Sariñena, non poſſet inde inferri, quod omnes aldeæ ſint vnitæ inſeparabiliter cū ipſa villa, ita nequè idem inferri poſſet, licet dixiſſet ſit Iuſtitia villę, & aldearum, quia adiectio aldearum iam à iure inerat, quia ille quoad iuriſdictionem
96 ſunt ſub eodem Pręſidatu, & ſic illa † expreſsio nihil operaretur. Doctores in l. 3. de legat. 1. cum vulgat. Et ſicut dici-
97 mus, quod licet vniuerſitatis † maior pars non poſsit tollere paſcua alijs vicinis, vt reſoluimus nos in deciſ. 74. poteſt tamen vendere terminos, & tunc perditur paſcuum, ſed dum termini nō alienantur, non poſſunt paſcua tolli. Ita in caſu noſtro, licet exiſtentibus aldeis non poſsit Dominus Rex (quando de aldeis actum eſſet) prohibere quominus Iuſtitia villæ exerceret iuriſdictionem in aldeas, poteſt tamen illas ſeparare, & per ſeparationem diminuere iuriſdictionem Iuſtitiæ.

98 Finaliter non obſtat, id quod dictum eſt pro contraria parte; † quod quando aliquid conceditur per viam contractus non poteſt illud tolli, & auferri etiam indirecte, vt ex Cepola, Couarruuias, Crauetta, & alijs concluſum eſt in fundamentis primæ opinionis. Nam illud fatemur, eſſe verum: negamus tamen, quod hic etiam per indirectum tollatur gratia conceſſa: nam ſi de facultate diuidendi actum non eſt in concordia, nihil detrahitur etiam per indirectum facultati nominandi, de qua ſola actum fuit, hæc enim ſemper illęſa, & illibata remanet. Deinde contrarium procedit, quando diſpoſitio loquitur per verba facti, veluti, concedis mihi ſeruitutem in tali fundo, vel tali monte, vel talibus aldeis; ſecus autem quando per verba iuris collectiua, tunc enim ſecus dicendum videtur, ex natura ipſius diſpoſitionis, quæ recipit augmentum, & diminutionem, vt dictum eſt ſupra.

Item etiam eſt aduertendum, quod etiam ſi dictum fuiſſet in concordia, quod Dominus Rex deberet creare in Iuſtitiam vnum ex nominatis per dictam villam, & quod dictus Iuſti-
99 tia exerceret iuriſdictionem in dicta villa, & eius territorio, † illa expreſſio territorij nihil operaretur, nec ex illa aliquod ius ipſi villæ acquiſitum fuiſſet, reſpectu iuris prohibendi, nec Dominus Rex creationem in villam Regiam, de aliqua ex aldeis faceret, de qua nunc agimus: quia illa expreſſio territorij nihil operaretur, quia exprimitur, quod tacite inerat, quia etiam ſi de hoc territorio nihil fuiſſet dictum

dictum, etiam Iuſtitia Sariñenæ haberet exercitium iuriſdictionis in territorio, eo, quia eſt Iuſticia Sariñenæ, iuxta tex. in l. 3. C. de fideiuſſor. & in l. 3. de legat. 1. & ibi Bart. & Iaſſon. num. 3. cum ſequentibus, & Bart. in l. re coniun cti, de legat. 3. numer. 5. & Abbas in capit. cum dilecta, de reſcriptis, num. 12. & eleganter Rippa lib. 2. reſponſorum, cap. 32. & Socinus in 3. volumine, conſil. 102. numer. 11. & Cephalus conſil. 158. numer. 37. & conſ. 267. & Burſat. conſil. 40. numer. 42. cum ſequen. & notabiliter Ferdinãdus Vaſquius lib. 1. controuerſia. illuſtrium, cap. 39. num. 18. & 19.

Item conſiderandum eſt; quod ſi, & vbi conſtaret, quod in prædicta concordia, & contractu actum fuiſſet etiam de territorio, videlicet, † quod Iuſtitia
100 dictæ villæ haberet ius exercendi iuriſdictionem in territorio, & ſic in aldeis, hoc autem verum eſſet durante prædicta qualitate, quod ſint aldeę, ceſſante autem dicta qualitate, quia aliqua ex aldeis deſinat eſſe aldea prædictæ villæ, iam dictus Iuſtitia de Sariñena deſinet eſſe Iuſtitia, & iudex Ordinarius prędicti loci, qui deſinit eſſe aldea prędæ villæ, argumento text. optimi in capit. 1. de iure patronat. in ſexto, vbi ius patro. Eccleſiaſticum ceſſat, ſi deſinat eſſe Eccleſiaſticum, & efficiatur ſeculare, & è contra, quia aſſummit naturam iuris patronatus ſecularis, vt tradit Felinus in capit. licet ex ſuſcepto, de foro compet. num. 2. & facit tex. in l. Paulus, aliàs, Per procuratorem, ff. de adqui ren. hæreditate, & confirmat Xuarez in quęſt. vtrum in bonis maioricatus pater habeat vſumfructum, num. 23. & tex. in l. cum patronus, ff. de legat. 2. vbi Peral. num. 31. cum ſequen. ex pluribus confirmat; probatur etiam in l. fin. Cod. de inoffic. teſtamen. & ibi notat Bald. num. 4. vbi dicit, † quod mutato ſtatu perſonæ,
101 ſtatum rei conuenit mutari, tradit Aymon Crauetta conſ. 293. num. 10. Burſat. conſil. 375. in primo dubio. Hinc dicit Bald. in l. humanitatis, Cod. de impub. & alijs ſubſtitutionibus, nume. 28. quod quando qualitas requirit perſeuerantiam, non ſufficit ineſſe à principio, & quando habetur loco finalis cauſæ, quia tunc ceſſante cauſa ceſſat effectus, & quando requiritur loco fundamenti, & exiſtentiæ, & quando qualitas dat eſſe rei, & conſeruat rem in eſſe, & idem quando qualitas non ſe refert ſolum ad principium, ſed ad proceſſum, & tunc conſideratur proceſſus temporis: & idem ſi qualitas adijcitur rei cum perſeuerantia, quia iſtis caſibus ceſſante qualitate, ceſſat diſpoſitio, quę facta cenſetur ſub qualitate permanente, & proſequitur Menoch. conſil. 106. num. 89. cum ſequen. & facit tex. in l. tutellas, §. 1. ff. de capitis diminutione, vbi ceſſante agnatione ceſſat tutella legitima, & Bald. in l. 3. Cod. de relatio. nu-
102 mer. 3. dicit, quod duplex † eſt qualitas, vna demonſtratiua, alia ſubſtantialis; prima ceſſante non ceſſat effectus; ſecunda vero ceſſante ceſſat effectus. In iſto caſu Iuſtitia de Sariñena exercebat iuriſdictionem in loco de Caſtejon, eo, quia erat eius aldea, ceſſante ergo iſta qualitate, quod non ſit aldea, ceſſauit iuriſdictio, & vt dicit Bart. in dict. l. tutellas, in principio, quod alicui ſub nomine appellatiuo conceditur, eo ceſſante ceſſat conceſſio; & facit etiam, quod Molinus tradit, in verbo, Domini locorum, fol. 106. colum. 3. & 4. & in verbo, vaſſallus, verſ. fin.

Cum ergo per erectionem loci de Caſtejon de Monegro in villam Regiam, deſierit eſſe aldea dictę villę de Sariñena, conſequens eſt, quod Iuſtitia villę de Sariñena nullum exercitium iuriſdictionis habebit in prędicto loco, nunc villa.

Nec obſtat ſi dicatur, ꝙ iuxtà tenorẽ
103 prędictę cõcordię forma illa perpetuo † eſt obſeruanda, quia hoc non negamus,

quia citra veri præiudicium, Dominus Rex, & ſui ſucceſſores perpetuo creabunt in Iuſtitiam villæ de Sariñena ex dictis perſonis nominatis: ex hoc autem nihil ad erectionem in villã Regiam, de qua agimus, vt ſupra plene probatum fuit, & perpetuo etiam obſeruabitur, quamdiu dicta villa manebit in dominio Domini Regis, vt per Bart. Paulũ. & Iaſſon in l. ſufficit, ff. de condictio. indebiti, idem Bart. in l. Iuriſperitos, ff. de excuſatio. turo. per tex. ibi.

Inſuper eſt aduertendum, quod Concilium villæ de Sariñena, nullum intereſſe principale in hoc iure, de quo agimus, habet, ad ſummum enim haberet intereſſe, quod Iuſtitia dictæ villæ eſſet ex perſonis nominatis, quia illorum poſſet intereſſe, quia forte illis expediret, quod illorum cauſæ tractarentur coram Iuſtitia illis beneuolo, & ita procedit, quod Auendanus tradit, lib. 1. de exequen. manda. reg. capit. 19. num. 11. ſed quod dictus Iuſtitia debeat exercere iuriſdictionem in aldeis, & quod ex eo non poſſit Dominus Rex erigere, & diuidere territorium, hoc non pertinet ad ipſos, nec circa hoc intereſſe habent conſiderabile. Hoc videmus, quia de
104 iure, poteſtas † eligendi Prælatum perti-
net Capitulo Eccleſiæ Cathedralis; tamen ſi Summus Pontifex vellet diuidere Diœceſim, & ex vna facere duas, quod poteſt, vt in can. temporis qualitas, in can. poſtquam, 16. quæſtio. 1. & in capit. ſicut vnire, de exceſsibus Prælatorum, & in l. ſi eadem, ff. de officio Aſſeſſoris, non poterit Capitulum impedire ratione alicuius intereſſe conſiderabilis. Idem etiam ſi Princeps vellet diuidere Prouinciam, quod poteſt, vt in l. 1. C. de Metropoli. Verito, libro vndecimo, tradunt Doctores in dicta. l. ſi eadem, non poſſunt Prouinciales impedire ratione alicuius intereſſe principalis, quia nullum in hoc habent.

Nec obſtat ſi dicatur, quod prædictam diuiſionem facit Princeps non recognoſcens ſuperiorem, de plenitudine poteſtatis, quæ eſt ſupra legem, & hac plenitudine poteſtatis Dominus noſter Rex videtur carere in hoc Regno. Hoc enim falſum eſt, quia licet prædictam diuiſionem ſolum poſſit facere Princeps ſummus, id procedit propter grauitatem cauſæ, quia vnire,
105 vel † diuidere eſt res maxima, vt tra-
dunt Doctores in dict. cap. ſicut vnire.

Et ideo poteſtas prædicta faciendi, fuit ſolum reſeruata ipſi Principi, & alijs inferioribus denegata, ſed facere vnionem, vel diuiſionem ad poteſtatem ordinariam pertinet; maxime *in* iſto caſu, in quo Dominus noſter Rex ſolum agit de re ſua propria, & peculiari, vbi non agitur de præiudicio alicuius, vt ſupra fuit probatum: prout etiam videmus in hoc Reno, quia Domino noſtro Regi ſunt reſeruatę aliquę cauſæ, quæ propter earum grauitatem, alijs omnibus inferioribus non conceditur de his cognoſcere, vt in obſerua. Item nota, quod tres cauſæ, de foro competen.

Item, quia Dominus noſter Rex eſt
106 Princeps † non recognoſcens ſuperio-
rem, & poteſt in hoc Regno omnia illa, quæ poteſt quilibet alius Rex non recognoſcens ſuperiorem, facere in ſuo Regno, niſi per foros huius Regni, vel ex principijs foralibus appareat, in caſu de quo agitur, diminutam eius poteſtatem: & ideo ante conceſsionem prædictæ concordiæ expeditiſsimu erat, Dominum noſtrum Regem potuiſſe facere erectionem in villam Regiam, de quolibet loco illi bene viſo, ergo, niſi per dictam concordiam prohibeatur, remanebit ſibi prædictum ius intactum, & illæſum.

Nec obſtat ſi dicatur, quod dicta villa de Sariñena habet intereſſe; quia ex eo, quod Iuſtitia illius habeat latius, & maius territorium, plures gentes,

tes, & plura negotia confluent in dictam villam, ex quo plura lucra, & plures vtilitates haberi poterunt. Quia
107 hoc intereſſe, † quod poteſt per accidens peruenire, non conſideratur, vt per Bart. in l. quominus, ff. de fluminibus, num. 21. quæſt. 11. & ibi Iaſſ. numer. 83. & Rippa numer. 82. & Bald. in l. vnica, C. ſenten. quæ pro eo, quod inre. proff. numer. 58. vbi dicit, quod licet quis non poſsit † facere molendinum
108 in parte ſuperiori in præiudicium molendini inferioris, bene tamen poteſt aufferre commodum molentium, quia iſtud lucrum non eſt de iuribus naturalibus molendini, idem Bald. in 4. volu. conſil. 463. numer. 5. & Curtius ſenior, conſ. 33. & Ruinus in 4. volum. conſil. 93. num. 11.

Item, quia attento tenore prædictæ aſſertæ concordiæ, & contractus, in parte diſpoſitiua non fit mentio de aldeis. Nec obſtat ſi dicatur, quod virtute rela
109 tionis inductę per verbũ, † dicta, quod eſt relatum ad præcedentia, vt per Bart. in l. qui liberis, §. hæ verba, ff. de vulg. & pupillari, & in l. 1. §. hoc edicto, ff. de poſtul. dicetur facta mentio de aldeis.
100 Quia † relatio ſolum facienda eſt ad ea, quæ principaliter poſita ſunt in diſpoſitione, non autem ad ea quę incidenter ſunt dicta, vt per Bart. in l. fin. §. Titia, ff. de liberatione legata, & Iaſſon in l. talis ſcriptura, ff. de legat. 1. numer. 40. & in iu l. 1. Cod. delib. præteri. vel ex hæreda. num. 9. Felin. in cap. cauſam quę, de reſcriptis, numer. 4. verſic. 4. limita, Decius in cap. ſecundo requiris, de appellation. columna fin. verſic. 7. Decius conſil. 593. numer. 4. Ruinus conſ. 181. numer. 3. volum. 2. Pariſ. in 2. volumine conſ. 86. numer. 39. & 49. Cephal. conſil. 107. numer. 7. tradit Medices in 2. tomo, tractatu de regu. iuris. regula 10. colum. antepenultima, nec ad id, quod non eſt veriſimile fuiſſe deductum in diſpoſitione, vt ibi per eundem numer. 63. nec eſt veroſsimile, Dominum Regem voluiſſe ſe, & ſucceſſores in Regno priuare iure Regio, diuidendi territorium villæ de Sariñena, niſi hoc expreſſe, & clare ex verbis colligatur.

Item hoc probatur ex diuerſis, & pluribus prouiſionibus exhibitis in iſto proceſſu pro parte villæ de Sariñena, creationum Iuſtitiarum dictę villæ, Baiuli, & regentis ſcribaniam, in quibus nulla fit mentio de aldeis expreſſe, nec per relationem ad aliud, ſed ſolum dicitur, quod creantur Iuſtitiæ dictę villę, & Baiuli, nulla facta mentione de aldeis; & ſic declaratur voluntas, & mens contrahentium, quod de aldeis non curarunt, nec circa illas aliquem cõtractum inire voluerunt.

Et ſic ex obſeruantia ſubſequta, † &
111 modo creandi Iuſtitias probatur intentio contrahentium, vt per Bald. in rubrica, Cod. de fide inſtrument. numer. 44. verſic. ſextum ſupplementum, Aymon Crauetà de antiquitate temporũ, in prima parte, verſiculo, quarto limitatur, numero 17. folio 53. vbi ante illũ numerum dicit, quod iſta obſeruantia videtur habere vim teſtium deponentium ſuper veritate facti, & licet ibi loquatur, quando ſcriptura non eſt ſolemnis, idem etiam eadem ratione videtur dicendum, quando ſcriptura eſt dubia, vt in iſto caſu, quia ex ipſo contractu, ſiue concordia non apparet clare, an actum fuerit de aldeis, vel non; quod autem actum non fuerit de aldeis, probatur ex pluribus creationibus Iuſtitiarum ex perſonis nominatis, ab aduerſo exhibitis, in quibus nulla fit mentio de aldeis, ſed ſolum creatur Iuſtitia dictæ villæ, & ſic perindè videtur, ac ſi in iſto proceſſu adeſſent teſtes, qui deponerent ſe interfuiſſe tempore initæ concordiæ, & contractus, & quod de aldeis nihil fuit dictum, nec conuentum: facit gloſ. in capit. duobus, verbo, ſi non appareat, de reſcript. in ſexto, quam Felinus in cap. olim, de reſcrip. numer. 10. colum. fin. commendat.

Et hoc confirmatur ex traditis per
Oldrad.in conſ.121. vbi dicit, quod ille
112 qui † recognouit tenere caſtrum in feu
do, non videtur recognoſcere territo-
rium, & Bald.in cap.1.de Capitaneo qui
curiam vendidit, num.6. & Alberic. in
l.fin.Cod.de iuris.omni.iudi.& Iacobin.
in inueſtitura feudali, in verbo, dictiq;
vaſſalli promiſſerũt recognoſcere nu.2.
ſequuntur dictum Oldradi.Quod limi-
tatur, niſi conſtaret, quod territorium
poſſediſſet ex eodem tit.& cauſa, ex qua
poſsidebat caſtrum; in dubio autem om
nes ſequuntur dictum Oldra. idem te-
net Anchar.in reg. acceſſorium, nu. 18.
& hoc applicatur multum ad propoſitũ,
nam, vt ſupra dicitur, dominus feudalis
caſtri habet exercitium iuriſdictionis in
territorio, prout in ipſo caſtro, & tamen
exercitiũ iuriſdictionis in territorio nõ
pendet neceſſario, nec immediate, nec
inſeparabiliter ab ipſo caſtro, in quo cõ
ſiſtit feudum, & ſic bene ſtat, quod ca-
ſtrum ſit feudale, & quod Dominus ca-
ſtri vtilis habeat exercitium iuriſdictio
nis in territorio eiuſdem caſtri; & tamẽ
in dubio territorium non eſt feudale, &
maxime in iſto caſu, † cum ſimus in con
113 tractibus, in quibus interpretatio facien
da eſt ſtricte, & quidquid eſt ommiſſũ,
habetur pro ommiſſo, vt in l.quidquid
adſtringẽdę, ff. de verbo. oblig.& trad.
dit Bart.in l.2.ff. de verbo.ſignificatione
vbi dicit, quod in contractibus appella-
tione Ciuitatis non venit territoriũ, ſed
ſolum, quod muris clauditur, & etiam
ſuburbia, ſecundum diſtinctionem ibi
tradditam, & Couar.in c.alma mater de
ſententia excom.in 6.in 2. part.§.1.num.
8. Crauet. conſil. 297. hinc Ancharr. in
capit. Canonum ſtatuta de conſtitutio.
num.357. vbi refert quandam quæſtio-
nem diſputatam per Iacobum de Bel-
louiſſo, quia Rex conceſsit priuilegium
ciuitatibus, vel ciuibus Regni ſui, quę-
rit ibi, an appellatione ciuitatum conti-
neantur committatenſes? & dicit, quod
ſi priuilegium principaliter ſit conceſ-
ſum ad ornatum ciuitatum, vel ciuium,
quod dicto caſu ciuitates proprie, &
ſtricte intelligendæ ſunt pro his, quæ
eodem nomine appellatæ ſunt, & ciues
accipiendi ſunt proprie, & ſtricte, ſcili-
cet pro his, qui nati ſunt in ciuitate,
vel in continentibus ędificijs: ſi vero
priuilegium conceſſum ſit ad ornatum,
& vtilitatem omnium perſonarum; tũc
in dubio intelligere debemus proprie,
& ſtricte, & non improprie, & large, &
ſic non comprehenduntur commitat-
tenſes; & ſic Ancharran. ponit diffe-
114 renciam † inter priuilegium, quod eſt
contra ius, & beneficium: quia bene-
ficium, vbi non agitur de pręiudicio ter
tij, latiſsime eſt interprętandum; ſecus
tamen, ſi ageretur de præiudicio *tertij*,
vt declarat Iaſſon. in l. *beneficium*, ff.
de conſtitutio. Princip. num. 20. in iſto
caſu agitur de præiudicio tertij, ſi præ-
tenſio partis aduerſæ procederet, quia
nullo tempore poſſent eximi à iuriſdi-
ctione de Sariñena reſpectu iuriſdictio-
nis, quod tendit in maximum præiudi-
cium dictarum aldearum, cum quibus
non fuit inita prædicta concordia; &
115 ideo in dubio † ſtricta eſt facienda in-
terpretatio. Idem etiam videtur dicen-
dum de foro, etiam ſi non ageretur de
præiudicio tertij, quod probatur per
for. in §. Item que en cada vno de los
lugares, ſub titulo declaratio priuileg.
general. iuncto §. Item que en cada
vno de los lugares huuieſſe juezes de
aquel miſmo Reyno, a ſaber es; en
Aragon de Aragon, en Valencia de
Valencia, en Ribagorça de Ribagorça,
poſt modum in declaratione eiuſdem
priuilegij fuit item ſupplicatum hoc ad-
dito, Que aquellos que ſon de fuero
de Aragon en el Reyno de Valencia,
que ayan judges de Aragon: & reſ-
pondit Dominus Rex negatiue, dicen-
do; A lo que dizen, que ayan judges
de Aragon aquellos que ſon de fuero
de Aragon en el Reyno de Valencia,
no lo dize el priuilegio; & ſic videmus
quam ſtricte de foro eſt facienda in-
terpretatio in hac materia.

Ex his Senatus approbauit hanc vltimam opinionem, & pronunciauit in fauorem loci de Caſtejon, nouiter in villam erecti, die vigeſimo tertio mēſis Octobris anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo tertio, in proceſſu, ſeu in cauſa Iuratorum, Concilij, & Vniuerſitatis villæ de Sariñena ſuper apprehenſione iuriſdictionis de Caſtejon, in articulo proprietatis, Actuario Inſauſti, in modum ſequentem.

Sententia.

DE Conſilio pronunciamus maieſtatem Domini noſtri Regis in vim ſuæ Regiæ dignitatis, habere plenam poteſtatem intra præſens Regnum Aragonum erigendi, ſeu faciendi villas, ſeparandi ac diuidendi territoria, & iuriſdictiones, de nouoquè concedendi, ac potuiſſe optimo iure oppidum de Caſtejon in villam erigere, villæque dignitate decorare, & eidem iuriſdictionem ac diſtrictum ad exercitium iuriſdictionis ciuilis ac criminalis deſignare, Iuſtitiam, Iudices, ac alios miniſtros ad prædicta facultatem creandi, concedere, iuxta ſeriem ac tenorem Regij priuilegij dictis de Caſtejon per Dominum noſtrum Regem conceſsi, ac in præſenti proceſſu exhibiti, & res, & bona apprehenſa reſpectu iuriſdictionis ciuilis ac criminalis, & reſpectu aliorum iurium in dicto priuilegio contentorum competere, & pertinere pleno iure principal. A. Mirauete, Procurat. & mandamus eiſdem prædicta bona apprehenſa reſtitui, reſpectu dictorum iurium apprehenſorum, vna cum fructibus durante apprehenſione, ac lite perceptis, ſilentium perpetuum principalibus M. de la Naja imponendo, non obſtantibus per eos in contrarium allegatis, & cætera ſupplicata locum non habere, neutram partium in expenſis condemnando.

Motiuum.

DOminus noſter Rex nulli in temporalibus ſubditus, intra ſui Regni Aragonorum limites, quoad iuriſdictionem fundatam habet intentionem, adeo, vt nullus priuatus, nulla vè vniuerſitas infra Regni limites contendere poſſit partem aliquam, etiam minimam iuriſdictionis, niſi oſtendat ſibi à Principe conceſſam eſſe in titulum, & proprietatem, aut immemoriali (quæ vim tituli habet.) demonſtret eſſe quæſitā; eſt enim iuriſdictio in bonis Principis iuris præſumptione, eſtquè tam vehemens hæc præſumptio pro ipſo Rege, vt ſuccumbere debeat eam contendens contra Regem, non ſolum in lite pendente, ſed & etiam in interdicto retinendæ poſſeſſ. quod nos firmarum articulum appellamus, niſi titulū, aut immemorialem oſtendat, & multo magis in proprietate, cuius probatio difficilior eſt. Et hinc eſt, quod exercentes iuriſdictionem in Regno in locis regalibus, niſi aliud exactiſsime probent, præſumuntur eā exercere nomine Regio, & pro eo, precario titulo, adhibitum Regiæ voluntatis illius, etiam ſi per multos annos poſſideant, cum ſemper dicantur poſſidere precario, & reuocabiliter niſi de ſupradictis ad fundandam ſuam intentionem edoceant.

Hæc autem pro intentione Regij Fiſci, & villæ de Caſtejon abundanter ſufficiunt, & contrarium petens oſtendat titulum, & ius aliquod contra hanc legalem probationem, quod facere conatur villa de Sariñena. Nam primo adducit priuilegium illud terminorum, quibus

 Alphonſ

Alphonſus Rex apud Fragam, Menſe Octob.era 1108. dotauit villam de Sariñena, quod poſtea fuit confirmatũ per d. Regẽ Alphonſum Quintũ in eadẽ villa die 20. Octob. anni 1418. Dicit ergo, quod cũ dicta villa de Caſtejon ſit fundata intra ſuos limites, poſt conceſsionem illorum, quod ex hoc debeat eſſe de ſua iuriſdictione,& dominio. Hęc ratio parum vrget, primo ex hoc ſolum ſequitur conceſſam fuiſſe latitudinem prędiorũ in dominio ipſi villæ de Sariñena, non autem iuriſdictionem, quia non ſequitur hoc ex illo, cum iuriſdictio non cohereat territorio actiuè, ſed paſsiuè, & ſic poteſt vnus habere territorium & terminos, alius autem iuriſdictionem, vt eſt notiſsimũ:quidquod,de hac prioritate non apparet,quia à tempore immemoriali fuit fundata villa de Caſtejon, intra limites villæ de Satiñena, vt villa de Sariñena dicit, ergo non eſt reperire prioritatem,cum vtraq;villa alleget infinitum,& ſi hęc illacio fieret ex conceſsione terminorum,cum illi impropietatem tranſeant,idem diceremus de iuriſdictione; ex vulgata reg. quod vna determinatio reſpiciens plura determinabilia,&c.quod eſſet abſurdum.

1. Adducit demuum villa de Sariñena aliud priuilegium,ſiue contractus,& cõcordiã factam inter. d. Regem Ioan. ex vna, & villam de Sariñena ex alia, vbi circa electionẽ iuſtitię Baiuli,& notarij datur certa forma,vt ſcilicet villa nominet certum numerum perſonarum,Dominus autem Rex eligat tres in Iuſtit. Baiulum,& notarium, & cum in prefatione fiat loqutio de officijs villę & aldearum, prætendit, quod diſpoſitio ſubſequta debet intelligi de villa & aldeis; præſertim cum fiat repetitio dicti officij Iuſt.& Baiuli,& notarij; dictũ autem officiũ eſt villę & aldearũ,ergo conuentum eſt de villa & aldeis. Hęc ratio nequaquam vrget, & quia hęc loqutio videtur nimium ſubtilis, & captioſa, cum velit ex generali locutione, ad alium finem facta; arguere ad rem, de qua nec cogitatũ fuit, ideo ſunt prudenter cõſideranda verba dictæ concordiæ ad inueſtigandam veritatem, & repellendas cautelas, & fraudes,potius quam in hęrere apicibus. Et primo, patet ex tenore dictæ concordię inter alias cauſas, has præcipuè Regem mouiſſe: primo ne exteri à villa de Sariñena Regerent dicta officia, quos præſumendum eſt non ita aptos eſſe ad regimen illorum,vt ſunt naturales,ſicut conſiderat ipſa concordia.

Secũdo ad euitandã alienationem dictorũ in officiorũ ſeu exercicij illorum, quorum conceſsionem & gratiam ſibi factam aliqui exteri cõtendebant in titulum. Ex quibus patet ſcopum *pactantium* fuiſſe, ne exteri regimina *poſside*rent,& in titulum,iuxta illud,venerunt gentes in hæreditatem tuam,et tandem concludit in pręfactione,propter has & alias cauſas eſſe vtile,& expediens fieri prouiſsiones dictorum officiorum certa forma,ibi pactata,& ſtabilita,de qua ſupra.Et tandem in parte diſpoſitiua non recedendo ab his, pollicetur ſe iuxta d. formam,d.officia conceſſurum, de alia re,ſiue iure principaliter, nequè minus principaliter nihil actũ fuit, per d. Don Io.Re.an à ſe abdicaret facultatẽ diuidẽdi territoria,niſi per apices,& tacitos intellectus generaleſq; ſermones id colligas,quod in Regno,vbi ſtamus cartæ,& in materia reſeruatorum,& regaliarum, quibus non niſi expreſſe renũciatur, & in iuribus,tã ſeparatis,& diſtinctis,qualia ſunt eligere in magiſtratus, Petrum, aut Ioannẽ, & diuidere territoria, quæ inter ſe cõnexitatẽ aliquam non habẽt, vix defendi, aut aſſeuerari poteſt: hoc certiſsimũ eſt, atienta carta, ſolũ fuiſſe actũ,de reſtringenda facultate eligendi in Iuſtitiã d.loci,& aldearũ, quemlibet, quem Princeps vellet,vt in poſtcrrm id non poſſet,ſed quod eligeret vnũ de tribus in Iuſt.& Baiulũ, & vnũ de duobus in Not.De reſtringenda autem facultate diuidendi, nec verbũ vllum habetur in carta;quo iure ergo illud veniet?Nec

minus

minus certum eſt Regem de hoc nō cogitaſſe,quippe cum agatur de abdicanda regalia ſuprema, & re maxima, quas Principes non facile à ſe abdicant, niſi conſulto,& deliberatione præmiſſa, de hoc autem nihil viſum,nihil quę conſultum apparet in carta, nec eſt præſumenda alienatio, & ſi Princeps voluit alienationes iuriſdictionis fugere, vt ex preſſe dicit in præfatione, quid magis contrarium huic, quam alia manu alienare eaſdē in parte? Nec obſt.quod diſpoſitiue reiterētur illa verba d.Iuſ.d.Baiulus,villæ,& aldearum, & ſic ſicut debet Rex eligere vnum in Iuſtitiam villę de Sariñena,debeat etiam neceſſario is eligi in Iuſt.aldearum,& ſicut illud neceſſarium eſt, ita & hoc aliud. Nā reſpondeo primo,quod forſam poſſet Princeps diuidere iuriſdictionem villę de Sariñena in duos magiſtratus, quia hoc à ſe non abdicauit,ſed hoc conceſſo, & non denegato, non idem dicendum eſt de aldeis. Primo,quia illud fuit dictum demonſtrationis gratia, quia de dictis officijs illuc vſq; fuerat loquutum: quid quod non in omni parte diſpoſitiua fit repetitio d.officij, ſed ſolū Iuſtitiæ, Baiuli, Not.in illis verbis: *Sean electos, vno de los tres perſonas en Iuſtitia, otro en Bayle, otro en Notario.* Tum quia in tota cōcordia mentio habita de aldeis fuit facta per relationem ad ius, quo attento ipſi loci ſubſint iuriſdictioni illius villæ, vel ciuitatis, intra cuius limites ſint ſituati, & ſic principalis conuentio fuit ſuper villa de Sariñena.Iam ergo reſpectu loci de Caſtejon non datur conuentio, & licet daretur,nihilominus poſſet diuidi territorium,quia illud eſt ius diſtinctū, & nullam habēs connexitatem cum eo iure nominandi,de quo actum fuit, nec per indirectum Princeps dicitur contra uenire contractui,quia licet diuidat territoriū,forma tamē circa electionē ſemper ſtat illeſa, cum ſemper poſſit nominare ſecūdū eā,&ipſe teneatur eligere, & licet territoriū per diuiſionē ad breuiores terminos reducatur,ipſum tamē ius nominandi non reducitur,cum ſemper poſſint nominari 8. homines; & licet ſic nominati non habeant amplam iuriſdictionem;illud non obſt. quia non fuit facta diuiſio principaliter gratia diminuendi territoriū, ſed ſecundario,& minus principaliter,quod non debet attendi.Nec obſtat illud: *Dandoles todas las prerrogatiuas,priuilegios,&c.* quia illa clauſula fuit appoſita poſt perfectam diſpoſitionem,& venit acceſſoriæ priuilegiando,ad inſtar clauſulæ executiuæ in fine diſpoſitionis appoſitæ, & ſic non debet ampliare,nec alterare diſpoſitionē præcedentem. Saluo ſemper rectiori iudicio.

Priuilegiū Regis Alphonſi.

NOS ALPHONSVS, DEI *gratia Rex Aragonum,Siciliæ,Valentiæ,Maioricæ, Sardinæ, & Corſicæ, Comes Barchinonæ, Dux Athenarum, & Neopatriç, ac etiam Comes Roſilionis & Ceritaniç. Viſo quoddam tranſlato authentico cuiuſdam priuilegij per ſereniſsimum dominum Illephonſum Regem Aragonum prædeceſſorem noſtrum memoriç laude dignæ conceſſi hominibus de Sariñena,ſub forma ſequenti. Nouerint vniuerſi,quod anno milleſimo tercenteſimo, videlicet die Lune tertio Idus Februarij,coram venerabili domino Roderico Sanctij Iuſtitia Sariñenæ, comparuit Iacobus Fenos Procurator hominum vniuerſitatis villç Sariñenæ, cum inſtrumento procurationis,confecto nona Octobris, era M.CCC.LXVIII. per Ioannem de Pedrux Notarium dictæ villç, & oſtēdit quoddam priuilegium authenticum domini Regis Alphonſi milite recordationis dictæ villæ, & populato ribui eiuſdē conceſ-*

conceſſum, non viciatum non abolitum, nec in aliqua ſui parte ſuſpectum, & propoſuit, quod homines dictæ vniuerſitatis, ſe volebant iuuare de dicto priuilegio in iudicio, & extra, & quod eſſet periculoſum dictis hominibus ducere ipſum priuilegiũ, eo, quia poſſet amiti, quod eſſet maximum damnũ dictæ vniuerſitatis: ideo requiſiuit dictum Iuſtitiam, quod de dicto priuilegio faceret fieri tranſumptum in formam publicam, cum quo ipſi homines poſſent ſe iuuare in iudicijs, & extra quoties eis eſſet neceſſarium. Et dictus Iuſtitia viſa dicta requiſitione, attendens periculum, & damnum, quod poſſet euenire dictę vniuerſitati, ſi dictum priuilegium amiteret, quod de facili poſſet amiti; mandauit fieri de eodem priuilegio tranſumptum in formam publicam, nihilo addito, nihilloq; remoto, cuiuſquidem priuilegij tenor talis eſt. In Chriſti nomine, notum ſit omnibus, quod ego Ildefonſus Dei Gratia Rex Aragonum, Comes Barchinonę & Marchio Prouinciæ facio hanc cartam donationis, & confirmationis, vobis omnibus hominibus de Sariñena, qui modo ibi eſtis, vel in antea Vbi vlliritis populare, placuit mihi libenti animo ſpontanea voluntate, & pro parte amorem, quod populetis, & habiteris ibi: dono & concedo vobis omnes terminos de Sariñena, heremos & populatos cum montibus, & paſcuis, & aquis, ſiluis, & fontis, & cũ omnibus introitibus, & exitibus ſuis integriter, & cum omnibus pertinentijs, quæ et pertinẽt, vel pertinere debent, ſicut vnquam melius habuit in tempore ſarracenorum, vel Chriſtianorum, vel aliquo modo habere debet totũ integriter habeatis, & laboretis, eſpleytetis eos, Vos & poſteritas Veſtra, ad Veſtram propriam hereditatem pro facere inde totam veſtram voluntatem imperpetuum: & dono vobis, quod habeatis totos illos foros de Cęſarauguſta, bonos, & non malos & non donetis neq; faciatis vllo homini Vllam cauſam niſi decimas, & premicias Deo, & non detis lezdam, ni pedaje in totam meam terrã: ſimiliter dono vobis terminos, in primis Alberola cũ omnibus ſuis terminis, & ſicut vadit ad illa pena tallata, quæ eſt ſupe. ſodeto, & ſicut Vadit per dictum ad illa torre de Cabañas, cum tota Valle putrito, & deinde ſicut Vadit ad caput de ipſa ſerra de Sella maeſtra, & de ipſa terra intus, ſicut aquas currũt cõtra Sariñenã, et ſicut vadit per directũ ipſa ſerra de Sella maeſtra, Vſq; a las almolas, et deinde ſicut Vadit ad almoella; totũ intus ſicut vadit per directũ ad ipſũ caminũ qui tranſit per Burjalaroz, ſicut aquas currunt cõtra Sariñenã, et ſicut Vadit ipſum caminũ per directũ Vſq; Burialaroz, et ſicut vadit et exit ipſum caminũ Vſq; ad penalla, et ſicut vadit ad valle trasban, & exit ad ipſos geminallos qui ſunt ante Xixena, & ſicut exit ad ipſã torremia, & Vadit & exit ad ipſã foratata, et ſicut Vadit ad ipſa torre de ipſa vetoſa, & ſicut Vadit ad alpiuõ de Vallara, et ſicut Vadit per directũ, Vſq; ad flumen de alcanadre & ſicut vadit a podio meler, et ſicut vadit et exit ad illa voltera, et ſicut iſtæ prędictę afrontationes, et terminos includunt, et diuidunt, dono; et concedo Vobis et veſtris totum integriter quantum ego ibi habeo et habere debeo, vel ad mea Voce regale pertinet, Vel pertinere debet, ſicut ſuperius ſcriptum eſt, ad veſtram propriam hereditatem pro

facere

facere inde totas veſtras voluntates;in perpetuũ ſimiliter dono,et concedo vobis,quod faciatis acequias,quantum plus potueritis in Alcanadre, et in Holla et totam ipſam terram quam potueritis rigare dictas acequias infra prædictos terminos, qui vnquam non fuerint rigatos de acequia, et vos potueritis rigare habeatis, et poſſideatis eas in perpetuũ ad veſtrã propriam hæreditatem pro facere totas veſtras volũtates. Similiter dono et cõcedo vobis vt talle tis fruſtam in omnibus terminis, ſiluis,ad opus veſtris ; et ueſtrum : ſupra ſcriptum vero donum et populationem dono laudo, et concedo vobis et veſtris , vt habeatis & poſſideatis cum totum integriter ſicut ſuperius ſcriptum eſt,francum, liberum,& ingenuũ, ad veſtram propriã hæreditatem,pro facere totam veſtram voluntatem, vos & filij veſtri,& omnis generatio vel poſteritas veſtra per ſecula cũcta,ſalua mea fideliter & de omni mea poſteritate in perpetuum. Signum Ildefonſi Regis Aragonũ Comitis Barchinonę,et Marchionis Prouincię,facta carta Miſſe Octobris, apud Fragam, era milleſima ducenteſſima octaua, Regnante Dei gratia Aragonum Barchinona, & in Prouincia Epiſcopo Stephano,in Hoſca Epiſcopo Petro,in Cęſarauguſtę Epiſcopo Guillermo patri, in Illerda Comite Arnaldus minoris Pallarienſis,in Fragã Raymundo de Heril,in caſad peregrini de Caſtella cue bo in Vntiñena, & in Barbaſtro Petro de Alcala,in Sancto Stephano de litera Fortunio deſtada, in Eſtateilà Sãtio Dixto,in Rotellar,Galindo de Naya,in Labata,Petro Aracuri,in Hoſce Arpa,in Lobarre,Lop Ferreucho,in Luna, Bertrandi Sãcta Crucę,in Lueſia, Sancio Mierras, in Daroca,Deus Sacuda, in Sos,Blaſco Romeo mayordomo Domini Regis, in Cęſarauguſta Eximinio de Artuſſella Alferez Domini Regis Galindo Ximenez,in Belchit,Petro de Caſtellacuelo,in Calatayud Petro Ortiz, in Aranda Eximeno de Vrrea,in Epila,Artal,in Alagon,Blaſco Maça,in Borja,Fortunio Aznarez, in Taraçona,Ego Ioannes Scriba Domini Regis precepto ſuo hanc cartã ſcripſi,& propria manu mea hoc ſignum feci. Actum fuit hoc loco,die & anno preſſixo,præſentibus teſtibus, ad hæc ſpecialiter vocatis, Bartholomeo de Burendia Notarius, vt teſtis inffraſcripti, ego Ioannes de Pide, dux Notarius, vt teſtis me ſupſcripſi, ego Santius de Azlor auctoritate Domini Regis Notarius publicus, per totam terram, & dominationem eius, ſueq; iuriſdictionem ſub iuſtam,nec non curiæ dictę villæ Sariñene,qui mandato dicti Domini Iuſtitiæ, hoc tranſumptum ab originali priuilegio de verbo ad verbum nihilo à dito nihiloq; remoto bene, & fideliter translataui ſcripſi, & examinaui cum ſupra poſita in xj. linea vbi legitur terminos & in xx. Vbi legitur & poſſidetis, & in teſtimonium premiſſorum aſſuetum appoſiti ſig†num, ſupplicatoq; nobis humiliter per parte veſtri fidelium noſtrorum, proborum hominum villę Sariñenæ prædicta,vt priuilegium ſiue cartam donationis,& cõfirmationis,in eodẽ tranſlato contenta confirmare de noſtra ſolita clemẽtia dignaremur. Nos eidẽ ſupplicationi inclinati benigne priuilegium ſibe cartam iam dictam, & omnia & ſingula in eis conteta,de certa ſciencia laudamus approbamus ratiſ-

ratiſſicamus, & confirmamus, ſic & pro vt melius eo, huc, vſq; vſi fuiſtis, mandantes Gubernatori noſtro generali, eiuſq; vices gerentibus, Iuſtitijs, Calmetinis, Merinis, ceteriſq; vniuerſis, & ſingulis Officialibus, & ſubditis noſtris, dictorumq; Officialium Locatenentibus, præſentibus, & futuris; quatenus laudationem, approbationem, ratiſſicationem, et confirmationẽ noſtrã, huiuſmodi, firmas habeant, teneant & obſerbent, teneriq. et obſeruari faciant, inuiolabiliter, per quoſcumq. et non contra ueniant, ſeu aliquem contrauenire permitant, aliqua ratione: in cuius rei teſtimoniũ præſentem fieri iuſſimus, noſtro ſigillo pendeti munitam, Datt. Fragę, viceſſimo die Octobris, anno à Natiuitate Domini, milleſimo, quadracenteſimo, decimo Octauo, Regniq. noſtri tertio. Sig✝num Alfonſi Dei gratia Regis Aragonum, Siciliç, Valentiæ, Mayoricb, Sardiniæ, Corſich. Comitis Barchinonæ, Dux Atthenarum, et Neopatriæ, ac etiam Comitis Roſilionis, et Ceritanię, Rex Alfonſus: teſtes ſunt Alfonſus Epiſcopus Seguntiicen. Federicus Comes de Luna, Bernardus de Antiles, et Raymundus de Berilumbus milites. Sig✝num mei Pauli Nicolai, dicti Domini Regis Secretarij, ſupradicta de ipſius mandato ſcribi, feci, et clauſi, corrigitur autẽ in lineis III. Oſtendit quod dã. IIII. inclite recorditionis, & xxvij. appoſsium in gratiarum, Paulus Notolai mandato Regis, in conſilio Protonot. Proteſcr. D. Auguſt. R. fa. Quibus omnibus et ſingulis ante dictis, tãquã rite, recte, ac legitime factis, prædictus Dominus Locũtenens ſuam & dictæ curiæ auctoritatem pariter, & decretum interpoſuit, præſentis per tenorem, quę fuerũt acta die, loco, menſe, & anno in principio recitatis, & calendatis, præſentibus ibidem pro teſtibus, ad prẽmiſſa vocatis, & rogatis, magnificis Michaelle de la Era, & Ioanne Morellon Notarijs Regijs, & dictæ curiæ Cęſarauguſtæ hanitatoribus. Si✝num mei Ioannis de Aro hanitatoris Ciuitatis Cęſarauguſtæ, auctoritateq; Regia per totum Regnum Aragonum publici Notarij, ſubſtitutiq; in Regentem quandam ex ſcribanijs curiæ Domini iuſtitię Aragonum, pro magnifico Bartholomeo Garate Notario, eãdem ſcribaniam pro Domino Iuſtitia Aragonum principalis Regentis; qui huiuſmodi inſtrumentũ publicum tranſumpti, à ſuo originali libro ſeu regeſtro dictę curiæ actuum comunium eiuſdem, de anno milleſimo quingenteſimo octuageſimo quarto, vbi continuatum exiſtit, extraxi, & per alium ſcribi feci, & cum dicto ſuo originali libro, ſiue regeſtro bene, & fideliter comprobaui, & in fidem prẽmiſſorum meo ſolito ſigno ſignaui, mandatoq; dicti Domini Locumte. Sigilloq; dictę curiæ in pendenti ſigillaui, conſtat de ſupra poſitis vbi legitur non raſiim totum, tiempo, & de dupllcato, vbi legitur Ioannis de Luna, & aſsimili conſtat in præſenti mea ſignatura de Raſſo vbi legitur, ſeu Regentis.

Priuilegium Regis Ioannis.

PAteat vniuerſis, quod nos Ioannes Dei gratia Rex Aragonum, Nauarræ, Sicilię, Valentiæ, Mayorcarum, Sardiniæ, & Corſicæ, Comes Barchinonæ, Dux Attenarum, & Neopatriæ, ac etiam Comes

mes Roſſilionis, & Ceritaniç, ex vna, et Iurati cōciliū, & vniuerſitas hominū, & ſigni ſeruitij Villę Sariñena, & ſeu nos Saluator Bango, vt Iuratus dicta Villa, Bartholomeus de Caſtaneta habitatores Cęſaraugustæ, vt proc. prædicti concilij villae iam dictae, vice & nomine Iuratorum et hominum ſigni ſeruitij concilij, ſiue vniuerſitatis villę ipſius ex altera, partibus, ſcienter, & expreſſe confitemur, & in veritate recognouimus, ſcilicet, nos Rex prædictus ex vna, & nos dicti Saluator Bango Iuratus, & Bartholomeus de Caſtaneta, quibus ſupra nominibus ex altera, partibus vna pars noſtrum, alteri, & altera, alteri, ad inuicem, et viciſim, quod inter nos partes prædictas fuerunt et ſunt inita conuenta, et concordata, ſuper rebus ſubſcriptis capitula ſiue pacta ſequentia. Capitoles fechos, inhides, et cōcordados entre el muy alto, et muy excellēte Principe, el Señor Dō Ioan por la gracia de Dios, Rey de Aragon, de Nauarra, de Valencia, de Sicilia, de Mallorca, de la vna parte: Et los Iurados Concello, et vniuerſidad de hombres de ſigno ſeruicio de la villa de Sariñena, o ſu Procurador de la otra parte. Et primerament. Attendient, que Iuā de Bardaxi, Moſſen Felipe de Vrries menor, Bartholomeu de la Cueua, et algunos otros pretienden, tener gracias del Iuſticiado de la dicta villa et ſus aldeas, en que Grabiel Almella, et Miguel de Palmar, et algunos otros pretenden auer gracias del oficio de Baylio, et en cara de la ſcribania del oficio del dito Iuſticiado de la dita vila, et de ſus aldeas; attendient en cara, que al dito Señor Rey claramene conſta, que el exercicio de aquellos, regiendoſe por las ditas gracias, que ſe pretiende ſeyer de los ditos oficios, feytos, o por otra forma, por la infraſcripta, ſeria alienacion, por la qual las gracias, que de los ditos oficios de Iuſticiado, Baylio, eſcribania, que pretiende ſeyer ſeytas alos ſobredichos, et a qualeſquiere otros, todas aquellas ſon nullas, et de ninguna efficacia et valor: Attendiēte, en cara la poca valuia de los emolumentos de los ditos oficios, et porque por la via infraſcripta ſe aura millor noticia de las perſonas diſpueſtas al regimiento de los ditos oficios, como aquellos de neceſsidad auiā de ſeyer de los vezinos, et hauitadores de la dita villa, como el proueyr, que de los ditos oficios han fecho, aſsi el Señor Rey Don Alonſo de glorioſa memoria, como otros Reyes de Aragon predeceſſores ſuyos, en Caualleros, eſcuderos, et perſonas otras eſtrangeras, et no de la continuacion de los hombres de ſigno ſeruicio de la villa de ſus dicha, aya treydo grandiſimos daños, et inconuenientes en la dicha villa, et ſus aldeas, et ſingulares de aquellas, por eſguart de las affectiones que los dichos Caualleros, eſcuderos, eſtrangeros Regentes los ditos oficios, han tenido en las parcialidades, en vandoſidades del dito Reyno, & por muytas otras cauſas & razones, es vtil & expedient a la Mageſtad del Señor Rey, & de ſu patrimonio real, que los ditos oficios de Iuſticiado, Baylio, & eſcribania, ſean regidos en la forma infraſcripta, de lo qual encara reſulta, que de lo que no auia el Señor Rey ſino vn florin en cada vn año, por razon de la dita eſcribania, agora aura en cada vn año el dito Señor Rey cinquenta ſueldos de trebudo, por razon de los ditos oficios de Iuſticiado, Baylio, & eſcribania, & mas

mas el dreyto del ſello de la proviſion de los ditos oficios, en cada vn año, ſegun que de la par de ſus ſe contiene, de lo qual es aumment al dito patrimonio real. Por tanto es concordado, & plaze al dito Señor Rey, & en toda aquella millor forma, via, & manera, que mas validamente puede otorgar, por ſi & por ſus ſucceſſores; que en cada vn año de aqui adelante, perpetuamente, por el concello, o conſello de los Iurados, & hombres de condicion de la dita villa de Sariñena, o por la major parte dellos, que ſe trobaran en el dito concello, o conſello, en el mes de Iunio, ſian nombradas tres perſonas, para el dito oficio de Iuſticiado, et otras tres perſonas, para el dito oficio de Baylio, & dos otras perſonas, para el oficio de Regent la eſcribania del Iuſticiado, et la letra de la dita nominacion ſea preſentada al dicho Señor Rey, & a ſus ſuceſſores en el dito Reyno en ſu caſo, ſu Lugartiniente General, ſi ſera, o ſeran perſonalmente dentro el Reyno de Aragon, o ſino ſera, o no ſeran dentro del dito Reyno, ſea preſſentada al Regente el oficio de la Gouernacion del dito Reyno, o en abſencia de todos ellos al Bayle General del dito Rey no, o a ſu Lugarte. & que por el dito Señor Rey, & en ſus caſos por ſus ſucceſſores, o Lugartenientes, Regien oficio de la gouernacion, & Bayle General, o ſu Lugart. de las ditas gueyto perſonas, ſean eleƈtas vna de las otras tres nombradas, para Iuſticia, o en Iuſticia & otra de las otras tres nõbradas para Bayle, en Bayle, et otra de las dos nõbradas para Rigiẽt la eſcribania, en Regẽt la dita eſcribania, por el año ſeguient, que començara el dia y fieſta de Sant Iayme del mes de Iulio, & de alli a delant continuament: Las quales perſonas el dito Señor Rey los crea por Iuſticia, Bayle, & Rigent la eſcribania, en la forma, et manera de ſuſo ditas, dãdoles toda aquella juriſdiction, poder, fruytos, dreytos, emolumentos, perrogatiuas, & honores, que entro al dia de huy han acoſtumbrado de auer; empero por los preſentes capitoles, ſi quiere priuilegio, ni por ninguna cauſa de las contenidas en aquel, o aquellos, el dito Señor Rey no ſe eſtiende a deſexir, ni en res eximir al dito Bayle, que ey es, o por tiempo ſeran, de no dar conto, & de no ſubſtener todos aquellos cargos, & facer todas aquellas coſas, que ante de la conceſſion de los preſentes capitoles era tenido, & deuia facer, por razon del dito ſu oficio; antes en todas aquellas romanga, è eſte obligado, & por ſemblãte lo ſia qualquiere Notario Rigent la dicha eſcribania, por razon del dito oficio, el qual ayã, & ſia tenido de dar francas de ſalarios, todas las eſcribanias facientes por el interes del dito Señor Rey, que las ditas tres perſonas, que en cada vn año ſeran eleƈtas a los ditos oficios, ſean tenidas de pagar por aquellos al dito Señor Rey. & a ſus ſuceſſores los ditos cinquenta ſueldos, pagaderos por el dia de Sãt Miguel del mes de Setiembre, o quinze dias apres, por los ditos Iuſticias, Bayle, Eſcribano, Iurados, & todo el Concello, & vniuerſidad de la dita villa, & por el dreyto del ſello de la preuiſion de los ditos oficios, la qual aya de ſeyr vna tan ſolamẽte, vint ſueldos quatro dineros; & que la publicacion de los ditos oficiales, & la jura de aquellos en cada vn año, ſe faga perpetuament en la dita fieſta de Sant Iayme: empero place al dito ſeñor Rey, que ſi por alguna manera,

manera, o razon, la nominacion no ſe podra facer alguno, o algunos años en el mes de Iunio, & la publicacion, & iura en la fieſta de Sant Iayme, que por dita razon no ſia feyto preiudicio, o derogacion, a los preſentes capitoles, & coſas en aquellos contenidas, ante romãgan en ſu firmeça y valor. Item mas es concordado, y plaze al dito Señor Rey, que ſi por los ditos Ioan de Bardaxi, Moſſen Felipe de Vrries, Bartholomeu de la Cueua, o algunos dellos, o algunos otros, ſera pueſto duda, o contrauerſia, o quiſtion a los ditos Iurados, Concello et Vniuerſidad, o a los que en virtud de los preſentes capitoles de aqui adelant ſeran electos, o alguno dellos, en & cerca las coſas en los preſentes capitoles contenidas, o en, et cerca las electiones que en virtud de aquellos ſe faran, que el dito Señor Rey, & ſus ſuceſſores en el dito Reyno, por ſu procurador Fiſcal ſe emparara de los ditos pleytos, & proſeguiran aquellos, fins a ſentencia diffinitiua incluſiue paſſada en coſa iuzgada, de la qual no ſe pueda appellar, ni de nullidap opponer, ni contra aquella por firma de contrafuero, feyto, o fazedero firmar. Item es cõcordado entre los ditos, que el dito Señor Rey iure a nueſtro Señor Dios ſobre la Cruz, & ſantos quatro Euangelios, por ſus manos corporalmente tocados, en põder del Secretario los preſentes capitoles teſtificante tener, ſeruar, & con effecto cumplir, todas, & cada vnas coſas en los preſentes capitoles contenidas, & contra aquellas no fazer, ni venir, ni permitir ſeyer venido, por alguna razon: antes quiere, & manda el dito Senor Rey, que aquellos ſeã auidos por perpetuo firme, & valido, priuilegio, & eſtablimiento, a la dita villa, & hombres de ſigno ſeruicio de aquella. Item es concordado, que attendido, que los preſentes capitoles ſon feytos, interuinientes por parte de la dita villa, Saluador Banço Iurado de la dita villa, & Bartholomeu de Caſtaneta, como procurador del dito concello, de la dita villa, con el dito ſeñor Rey, que porque los ditos Capitoles ſian ſiempre firmes & validos, los ditos Saluador Banço Iurado, & Bartholomeu de Caſtaneta procurador, en nombres ſuyos proprios, & de ius obligacion de ſus perſonas & bienes ſe obligaran facer loar, & aprobar, & que con effecto los Iurados, Concello y Vniuerſidad de la dita villa, cumpliran lo contenido en los preſentes capitoles, & mediante acto publico ſe obligaran cumplir lo contenido en aquellos, con las obligaciones neceſſarias, & c. Vnde Nos Rex prædictus, noſq; Saluator Banço, & Bartholomeus de Caſtaneta, quibus ſupra nominibus, partes prædictæ & vtraq; noſtrum dictarum partiũ, concedimus, & firmamus, præinſerta capitula, & vnumquodq. ipſorum, & omnia, & ſingula in eis & quodlibet eorum contenta, & iuxta ipſorum & cuiuslibet eorũ ſeries, & tenores, prout ſuperius continetur, & promittimus, conuenimus & obligamus nos, dictus Rex in noſtri bona fidei Regia, noſq. dicti Saluator Banço & Bartholomeus de Caſtaneta, quibus ſupra nominibus partes prædicta, & vtraq. noſtrum, ſcilicet, vna pars noſtrum alteri, & altera alteri, ad inuicem, & vicisſim, ac iuramus etiam in animam noſtram, Nos dictus Rex, per Nos & ſucceſſores noſtros Reges Aragonum, & nos dicti Saluator Banço, vt Iuratus, et Bartholomeus de Caſtaneta vt procurator ſuperius dicti, ac no-

inine

mine & vice prædictorum Iuratorum, hominum ſigni ſeruitij, Concilij & vniuerſitatis villæ prædictæ Sariñenç, & ſingularium eorum, & in eorum anima, per Deum & Crucem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ac eius Sacroſancta quatuor Euangelia, coram nobis dicto Regi vobiſquè dictis Saluatore Banço Iurato, & Bartholomeo de Caſtaneta procuratore, & noſtrum quolibet poſita, & per Nos, & quemlibet noſtrum manibus noſtris dexteris corporaliter tacta, in poſſe Secretarij noſtri dicti Regis, & Notarij infraſcripti, vt publicæ & autenticæ perſonç, & prædicta, & ſubſcripta, omnia & ſingula à nobis dicto Rege, & à nobis dictis Saluatore Banço Iurato, & Bartholomeo de Caſtaneta procuratore, nomine & vice prçdictis, partibus ſupra dictis, & à noſtrum quolibet, pro nobis dictis partibus, & pro omnibus alijs, etiam quorum intereſt, & intererit, ac intereſſe poterit, quomodolibet in futurum, recipientis, paciſcentis, & legitime ſtipulantis capitula præinſerta, & omnia, & ſingula in eis contenta, iuxta illorum ſeries, & tenores, prout ad nos dictas ambas partes, & ad vtranquè noſtrum pertinent, et ſpectant, ſeruare, tenere, firmiter, et complere, et contra ea, aut aliquod præmiſſorum nullatenus facere, vel venire, modo aliquo, ſibe cauſa, de iure, vel de facto, aut aliàs, ſub bonorum iurium, et redditus noſtri dicti Regis, bonorum omnium, et iurium dictorum mei, dicti Saluatoris Banço Iurati, et aliorum Iuratorum, officialium, et hominum Concilij, ſiue vniuerſitatis, ſigni ſeruitij villæ prædictç de Sariñena, et cuiuslibet eorum, mobilium, et immobilium, habitorum, et habendorum, vbiquê; volentes nos dicti partes, quod ex prædictis fiant duo conſimilia publica inſtrumenta, vnum vtriuſquê noſtrum dictarum partium tradenda. Eſt datum, et actum, in Ciuitate Cæſarauguſtç, tertio decimo die Auguſti, anno à Natiuitate Domini milleſimo quadrigenteſimo quinquageſimo octauo, Regni noſtri dicti Regis Nauarrç, anno triceſimo tertio, aliorum vero Regnorum noſtrorum, anno primo. Signum † Ioannis Dei gratia, Regis Aragonum, Nauarræ, Siciliæ, Valentiæ, Mayoricarum, Sardiniæ, Corſicç, Comitis Barchinonç, Ducis Attenarum, & Neopatriç, ac etiam Comitis Roſilionis, & Ceritaniæ, qui prædicta laudamus, concedimus, & firmamus, atquè iuramus, huicquè publico inſtrumento ſigillum generalis Locumtenentis, quo fungimur, antequam titulo horum noſtrorum Regnorum Aragonum inſigniti eramus tri. alia ſigilla, nondum facta habeamus in pendenti iuſſimus apponendum. Sig † na noſtrum Saluatoris Banço Iurati, Bartholomei de Caſtaneta procuratoris, prædictorum, qui prædicta quibus ſupra nominibus laudamus, concedimus, & firmamus, atquè taxamus: Teſtes ſunt, qui ad prçdicta prçſentes fuerunt, nobilis Ioannis de Ixar Mayordomus mayor, Petrus Torrellas Conſeruator Regij Patrimonij, Regni Aragonum Conſiliarij, & Petrus de Samel Secretarius Domini Regis prædicti. Sig † num mei Dominici Decho, ſereniſſimi Domini Regis prædicti notarij, Regiaq.

giaquè auctoritate Notarij publici per totam ipſius terram, & dominationem, qui prædictis, una cum prænominatis teſtibus interfui, eaque mandato dicti Domini Regis ſcribi feci, corrigentur autem in lineis iiij. ſeñor, xxij. tam, xxxiiij. ſupradicta, xxxvj. capitula, eſtque etiam raſum, lineatum, in lineis iij. inter illas dictiones, nos, partes, xxiij. inter illas, partes, delles, o, & clauſi. Dominus Rex mandauit mihi Dominico Decho, in cuius poſſe atque Saluator Bauço Iuratus, & Bartholomeus de Caſtañeta Procurator, conceſſerunt, firmarunt, atque iurarunt, & viderunt eum Ludouicus de la Cauallería generalis Theſaurarius, Petrus Carreras Conſeruator Regij patrimonij in Regno Aragonum, & Ludouicus de Sant Angel Procurator Fiſcalis: fuit commiſſa: Vidit Ludouicus de la Caualleria generalis Theſaurarius: Vidit Petrus Torrellas Conſeruator Aragonum: Vidit Ludouicus de Santangel Procurator Fiſcalis. De mandato dicti Domini Regis, in diuerſorum primo, folio xxvij. Regiſtrata.

DECISIO CLXXXVIII.

An Procurator ad lites poſſit ſe ſeparare abſquè ſpeciali mandato, & an ſi non conſtat de procuratorio cenſeatur actus factus illius vigore; & quid ſi Procurator ad lites habeat aliud ſpeciale mandatum, in quo datur ſibi certa forma limitata, ſi poſtea faciat ſeparationem aliquam, vel alium actum, an illud cenſeatur facere virtute ſpecialis mãdati, vel mandati ad lites, & quid in dubio, & multa de hac materia.

SVMMARIVM.

Commiſſarius curiæ, qui obtinuit in lite pendente, debet eſſe commiſſarius in omnibus alijs apprehenſionibus. nu. 1.

Poſſeſſor lite pendente debet manuteneri in ſua poſſeſſione. num. 2.

Commiſſarius curiæ in ſecunda apprehenſione debet iterum dare fideiuſſores. num. 3.

Fideiuſſores dati in prima apprehenſione, non ſunt obligati in ſecunda, quia fideiuſſio non extenditur. num. 4. Sed contrarium fuit iudicatum. ibidem.

Commiſſarij forales, & commiſſarius curię, in quo differant. num. 5.

Mandatum ſi non ſit exhibitum in proceſſu, an enantamenta in eo facta ſint nulla. num. 6.

Inſtrumenti thenor nõ eſt de actis proceſſus, ſed ſolum eius exhibitio. num. 7.

Procurator debet eſſe certioratus de mandato. num. 8.

Contractus procurationis, vel mandati contrahitur conſenſu, interueniente nuncio, vel epiſtola inter abſentes. num. 9.

Poteſtas exercendi officium procurationis incipit à tempore intimatæ conſtitutionis per dominum, & officij ſuccepti; non vero tempore conſtitutionis. num. 10.

Mandatum debet exhiberi in proceſſu ante ſententiam. num. 11.

Procuratoris ſeparatio in proceſſu facta non valet in præiudiciũ tertij oppoſiti in proceſſu. num. 12.

Iudici placere debet, quod partibus placet. num. 13.

Non entis nullę ſunt qualitates, & potentiæ. num. 14. & 24.

Plus iuris nemo transferre poteſt in alium, quam ipſe habet. num. 15. & 23.

Verba, iuxta conſenſum partium, non inducunt clauſulam de per ſe, & ſeparatam, ſed certam qualitatem, & modificationem, & ſic referenda ſunt ad proximiora, & non ad præcedentia omnia. num. 16. & intellige. num. 22.

Clauſula, tolli ſigna Regia, habet ſenſum perfectum, & perfectam determinationem. num. 17.

Apprehenſionis prouiſio indiuidua eſt. num. 18.

Procurator debet exhibere in proceſſu mandatum generale ad omnia enantata in proceſſu, aliâs non ſubſiſtit ſententia. numer. 19.

Procuratoris geſta intelliguntur facta in vim mandati validi. num. 20.

Mohedanus deciſione 204. declaratur. numer. 21.

Verba generalia, ſiue ſententiæ, ſiue ſtatuti nunquam referuntur ad impoſſibilia. num. 25.

Sententia continens aliquid impoſſibile, ſiue impoſſibilitate facti, ſiue impoſſibilitate iuris, eſt nulla, nec eſt neceſſe ab ea appellari. num. 26.

Chartę ſtandum eſt in Aragonia, niſi charta contineat aliquid impoſſibile. numer. 27.

Repoſitio ſemper intelligitur facta in eo, in quo locum habere poteſt. numero. 28.

Repoſitio nepotis in locũ aui commiſſarij curię, & noua commiſſio habet tacitã conditionem, ſi bona, & dum bona pænes curiam ſunt. num. 29.

Iudex qui in ſententijs vult neceſſarium antecedens, videtur velle conſequens neceſſarium. num. 30.

Reſoluto iure dantis reſoluitur ius accipientis. num. 31.

Sententia de tollendis ſignis Regijs eſt irreuocabilis. num. 32.

Sententia diffinitiua non eſt reuocabilis. num. 33.

Extinctionem extinctionis non habemus. num. 34.

FACTVM ad præſentem deciſionem ſic ſe habet: ad inſtanciam D. Ludouici de Funes in curia Iuſtitiæ Aragonum fuit apprehenſa Baronia de Quinto, & quædam domus dictæ Baroniæ, quæ ſitæ ſunt in eadem ciuitate, in parrochia Sanctę Crucis. In hoc proceſſu ſe oppoſuit Don Garſia de Villalpando auus alterius D. Garſię vltimo defuncti, partes obtulerunt ſuas propoſitiones, & facto legitimo proceſſu fuit recepta propoſitio don Garſiæ de Villalpando reſpectu totius Baroniæ, & propoſitio D. Ludouici de Funes fuit etiam

etiam recepta reſpectu dictarum domorum tantum; vtraq; pars ſe appellauit, & appellatione pendente mortuus fuit D. Garſia, ſucceſsitque ei D. Antonius de Villalpando, & ſimiliter deceſsit D. Ludouicus de Funes, & ſucceſsit ei Rodericus de Funes filius ſuus, qui ambo ſcilicet Rodericus, & D. Antonius ſe cōcordarunt, & ſe ſepararunt ab appellatione partium, & lite per pactum compoſita voluerunt, quod ſui procuratores ſe ſepararent à prouiſione, executione, & commiſsione appellitus apprehēſionis, & quod etiam conſentirent in proceſſu, quod tollerentur ſigna Regia, & in vim iſtorum die 7. Maij anni 1577. G. Bayle Procurator D. Roderici comparuit in dicta curia, dicens in ea, quod ſe ſeparabat ab oblatione appellitus apprehenſionis, prouiſione, executione, & commiſsione illius, præſentibus G. Villanoua, & Ioan. de Buſal procuratoribus D. Antonij de Villalpando, qui acceptarunt dictam ſeparationem, & ad maiorem cautelam omnes procuratores ambarum partium reſpectiuè, petierunt tolli ſigna Regia, ex locis, & bonis apprehēſis, & quod reſponderetur de fructibus bonorum apprehenſorum iuxta conſenſum factum per dictos procuratores: & in vim iſtorum fuit ſubſequuta ſententia tenoris ſequentis. *De conſilio pronunciamus, & mandamus tolli ſigna Regia à locis domibus, bonis, & rebus apprehenſis & reſponderi de fructibus illi, vel illis, quibus ante apprehenſionem reſpondebatur, iuxta conſenſum partium reſpectiuè.* Lata fuit ſententia, die 4. Septemb. anno 1577. & ab eo tempore vſque ad nouam, & præſentem apprehēſionem dictus Antonius dum vixit, & eo mortuo D. Garſia eius filius gauiſi ſunt ſuis proprijs nominibus vſu, & poſſeſsio ne totius Baroniæ abſque aliquo titulo commiſsionis curiæ, & ſimiliter D. Rodericus de Funes dum vixit, & eo mortuo D. Albarus, & D. Chriſtophorus de Funes gauiſi ſunt, vſu & poſſeſsione dictarum domorum nomine ſuo proprio, abſq; aliquo titulo commiſsionis curiæ.

His ſic præcedentibus nunc de nouo ad inſtantiam D. Chriſtophori de Funes, tanquam ſucceſſoris iure vinculorum D. Roderici de Funes, qui vinculauit dictam Baroniam, fuit apprehenſa dicta Baronia per Regiam Audientiā, cum omnibus bonis, & iuribus ad eam pertinentibus; & executata, & reportata apprehenſione comparuit in d. proceſſu don Garſia de Villalpando, petens, ſe declarari commiſſarium curiæ in hac noua apprehenſione, & ad hoc obtinendum allegabat ſententiam litis pendentiæ, per quam fuit recepta propoſitio Don Garſiæ aui eius, cuius legitimus ſucceſſor erat, mediante perſona Antonij patris, exponens ipſe, & quod tanquam talis fuerat repoſitus per curiam Iuſtitiæ Aragonum in eo proceſſu antiquo, in iure inſtantia, & actione, in quibus erat eius auus, mediante quadam ſententia tenoris ſequentis. *Pronunciamus, & reponimus D. Garſiam de Funes, & Villalpando principalem P. Ipas procura. in iure inſtantia, & actione, in quibus erat D. Garſia de Funes & Villalpando eius auus tempore eius mortis, in huiuſmodi proceſſu, & cauſa ſuper rebus, & bonis apprehenſis, & ſuper quibus propoſitio eius aui fuerat recepta, &c.* In vim igitur iſtorum petebat D. Garſia ſe declarari cōmiſſariū curię in noua apprehenſione, reuocatā cōmiſsione forali: attento, quod illa antiqua, & prima apprehenſio iam erat per ſeparationem extincta, & per conſequens commiſsio ſimiliter erat extincta, & ſic non poterat aliqua cōmiſsio allegari ad nouam apprehenſionem. Ex aduerſo vero totum contrarium dicebatur. Sed quia in hac deciſione agitur de cōmiſſario curię primę apprehenſionis, qui ſolet declarari etiam cōmiſſarius in ſecunda apprehenſione, & circa hoc multoties fuerit dubitatū, an ad talē declarationē requiratur, ꝙ det nouos fideiuſſores in 2. apprehenſione? Ideo ad inſtructionē iuuenum, aliquā breuiter dicēda ſunt, ad declarationē materię, ne ignoris terminis ꝓcedāt noui practicātes in diſcurſu deciſionis.

1 Commiſſarius curiæ, qui obtinuit in
lite pendente, debet eſſe commiſſarius
in omnibus alijs apprehẽſionibus, ratio
huius eſt, quia curia, ſiue Iudex dum ap
prehendit rem ad manus ſuas, cum ſit
res inanimata, & non poſsit per ſe rem
conſeruare, detinere, & adminiſtrare,
committit eam alicui ſequeſtratori, ſeu
tertio, quem ſequeſtrum dicimus, vt eã
detineat, quouſq; curia iudicet per me-
rita proceſſus, quis ſit verus poſſeſſor, vt
ei lite pendente tradatur, quia poſſeſſor
2 lite † pendẽte debet manuteneri in ſua
poſſeſsione, ff. toto. tit. vti poſsid. §. reti-
nendæ, de interd. inſti. & ita committũ
tur bona Iuratis, veluti Cõmiſſarijs fo
ralibus, quouſq; iudicatur, quis eſt poſ-
ſeſſor, & cui bona ſint traddẽda lite pen
dente tanquã poſſeſſori, & poſtquã hoc
iudicatum eſt, traditur illi, ideſt, vincẽ-
ti, quem commiſſarium curiæ appella-
mus, quia ei curia cõmittit bona lite pẽ
dente, ſicuti Iuratis forus committit, &
iſte talis dat cautionem fideiuſſoriã, de
reſtituendo bona illi, qui obtinebit in ar
tic. iurisfir. ſeu proprie. Modo dic, quod
iſte talis in omnibus proceſsibus appre-
henſionũ, poſtea inchoatis, erit cõmiſ-
ſarius curiæ, loco commiſſariorum fora-
lium: ratio eſt, quia cũ iudex prouidens
2. 3. 4. & aliam apprehenſionem, repe-
riat eum poſsidere nomine curiæ, &
videat poſſeſſorem, ſine dubio debet de
clarare eum commiſſarium curiæ in ſua
apprehenſione, & committere ei bona.
Sed dubitatur, an iterũ debeat dare † fi-
3 deiuſſores in noua apprehenſione? eſt
dubius art. In proceſſu Iacobi de Vrgel
ſuper apprehenſione, die 5. Iunij 1590.
fuit in curia Iuſt. Aragon. iudicatum,
quod ſic, ex eo, quia curia quælibet de-
bet eſſe guarnita ad effectum, vt poſsit
curia compellere commiſſarium curiæ,
vt reſtituat bona, caſu quo recipiatur
propoſitio alicuius, cui in articulo litis
pendentis iur. propr. ſunt bona reſtituẽ-
da, aliàs remaneret curia fruſtrata. De-
inde, quia fideiuſſores ſemel dati in pri-
ma apprehenſione, non ſunt obligati in
4 ſecunda, quia † non extenditur fideiuſ-
ſio. Hyppolit. in rubric. de fideiuſſor. Et
quod plus eſt, fideiuſſor datus in lite
pendente ſecundę apprehenſionis, non
eſt obligatus in articulo firmarum; nec
proprietatis illius ſecundæ apprehenſio
nis, intellige ſic, quod commiſſarius cu-
riæ, qui dat fideiuſſores in ſecunda ap-
prehenſione, & ſecunda lit. penden. non
cenſetur eos dare, nec obligantur niſi in
illo art. litis pendentię ſecundæ apprehẽ
ſionis, non autem erunt obligati in art.
firm. proprietatis, ſecundę apprehenſio-
nis, quia ſolum aſſecurauit articulum li-
tis pendent. in qua fuit declaratus com
miſſarius curiæ. Facit, quia qui ſe obli-
gauit in prima apprehenſione propter
iuſtitiam illius, pro quo fideiuſsit, nõ ſe
obligaſſet in ſecunda, & ſic opus eſt,
quod iterum det fideiuſſores commiſſa-
rius curię in ſecunda apprehenſione, in
qua vult eſſe cõmiſſariu[m] curiæ. Sed cõ-
trarium fuit iudicatum in proceſſu don
Caroli Ferdinandez de Heredia Comi-
tis de Fuentes ſuper iuris firma, anno
milleſimo quingenteſimo nonageſimo
tertio, vbi de hoc fuit altercatum, & di-
ctum, quod non tenetur commiſſarius
curiæ dare nouam fideiuſsionem inſtar
commiſſarij foralis, qui non dat eam, &
tamen in eo etiam militãt omnia ſupra-
dicta inconuenientia: tamẽ mihi potius
5 placet prima opinio, nec debet † argui
de commiſſario forali ad commiſſarium
curiæ; ratio eſt, quia commiſſarius fora-
lis nũquam moritur, & remanet vniuer
ſitas obligata, & ſic curia eſt bene guar-
nita, quod ſecus eſt in commiſſario cu-
rię, qui poteſt mori, & fieri non ſoluen-
do. Et certe antiquitus non dabat fide-
iuſſores commiſſarius curiæ in ſecunda
apprehenſione, ſed faciebat fructus
ſuos, quouſque alius ſententiã litis pen
dentiæ contra eum reportaret, nam
ex tunc alius fructus percipiebat. Ve-
rum hodie contrarium ſeruatur, vt in
eum euentum, quo aliquis vincat eum,
ſint fructus ſecuri. Pro quo facit, quia ſi
ex veriori ſententia poteſt dari noua, &
ſecun-

ſecunda apprehenſio in vim noui iuris,
& in ea obtinere qui in prima non ſe
oppoſuit, certe illud debet fieri cum ef-
fectu, & ſecus eſſet ſi nō conſequeretur
fructus & eſſent ſecuri, vt hic deciditur
in fine, & bene placet, & ideo ſi petit fir-
mam commiſſari⁹ curię ad hoc ne impe
diatur in ſua cōmiſsione per omnes alias
apprehenſiones debet dicere in inhibi-
tione ſic, quod non turbetur in ſua com-
miſsione donec ſua commiſsio fuerit re
uocata per ſententiā litis pend. iurisfir.
propriet. vel alio ſimili modo, præſtitis
prius fideiuſſoribus: non autē debet re-
ſtringi ad illos 3. artic. cum ſint alij mo-
di finiendi commiſsionem curiæ veluti
non ſequuti adimplementi renunciatio-
nis illius, &c. Quidquid fuerit cenſi-
tum in d. firma, dicti Comitis: vide in pro
ceſſu Ioannis Monteſinos ſup. iur. firm.
oblata die 14. Auguſti 1598. fuit data fir-
ma commiſſario curiæ Domini Iuſti-
tiæ Aragonum, ne compelleretur reſti-
tuere in ſecunda apprehenſione Regiæ
Audientię fructus, quos perceperat in
vim primæ commiſsionis curiæ, poſtea
fuit declaratum, quod ea non obſtante
poſſet compelli ad reſtituendum in ſe-
cunda apprehenſione fructus perceptos
à die ſecundę apprehenſionis, attento,
quod illi percipiuntur virtute ſecundæ
commiſsionis ſecundę apprehenſionis.

His præmiſsis redeundo ad materiā
pro parte D. Garſię de Villalpando fuit
prętenſum, quod debebat declarari cō-
miſſarius curiæ, in noua & ſecunda ap-
prehenſione in vim antiquę, & quod cō
miſſarij forales non debebant vti ſua cō
miſsione forali, iux. for. ex rationib⁹ ſeq.

Primo, quia mandatum † D. Antonij
6 fuit limitatū reſpectu domorū, vt ſic pro
curator conſentiret tolli ſigna Regia à
dictis domibus tantum, non autē à locis
Baroniæ, & de alio mandato nō conſtat,
nec extitit facta fides in proceſſu, quod
ſufficit non conſtare ex rimatione pro-
ceſſus, vt negatiua, ꝙ ſcilicet nō ſit facta
fides de eo cenſeatur probata; taliter,
quod ſi quis prętendat ſe feciſſe aliqua
enantamenta, vt procurator Ioannis, ad
uerſario aſſerenti non eſſe facta, ſufficit
exhibere proceſſum, in quo non repe-
riatur mandatum, vt omnia enantata
nulla ſint. l. vltima, C. de rebus cred. Do
ctores in l. lege, de contrahend. emptio.
Vantius de nullitate ex defectu manda-
ti, nu. 63. Oſaſ. Cacheran. deciſ. 273. nu.
13. præſertim, ſi non ſolum non ſit inſer-
tum mandatum in proceſſu, ſed neq́ue
adſint verba, quod fecit fidem de ſua po
teſtate, Felin. in cap. ſicut, nu. 33. de re iu
dicata, Burſat. conſ. 24. num. 24. Maſcar.
concluſ. 1004. nu. 15. Quod adeo verum
eſt, vt etiam ſi eſſet inſertum in proceſſu
mandatū, ſi tamen non eſſet de eo fides
facta in proceſſu non ſufficeret, cū tenor
7 † inſtrumenti non ſit de actis, ſed ſolum
eius exhibitio, Innocen. in c. cum iu iu-
re peritus, de offi. de legati, Maranta de
inſtrumentorū editione, nu. 2. Vnde cū
in caſu pręſenti mandatum exhibitum
ſit inſufficiens, & de alio non appareat,
nō potuit procurator conſentire, vt tol-
lantur ſigna Regia reſpectu Baronię. &
factum in contrarium erit nullum, & ſic
ſubſiſtēte prima commiſsione curię de-
bet declarari in hac noua apprehenſio-
ne commiſſarius D. Garſia.

8 Deinde ad hoc vt valeant geſta † per
aliquem tanquam per procuratorem al
terius debet eſſe cercioratus de manda-
to, & non ſufficit habere notitiam aliun
de niſi fuerit ſibi notificatum à domino,
aliás geſta erunt nulla, Speculat. in tit.
de procuratoribus, §. 1. verſ. ſed quid; vbi
dicit, quod ſi procurator antequam ſuſ-
cipiat mandatum faciat aliquid tanquā
procurator, etiam ſi ſciat ſe procurato-
rem conſtitutū, dummodo non ſuccepe
rit mandatum, non valebit geſtum, c. is
qui, de procurator. c. vt ſuper. de appel-
9 lationib⁹ in 6. Quia cōtractus † procura
tionis, vel mādati cōtrahitur conſenſu,
interueniente, nuncio, vel epiſtola inter
abſentes. l. 1. & 2. de procurator, & ſic
10 nō ſufficit procuratorē eſſe conſtitutū,
niſi ſibi intimetur, & ideo poteſtas † ex-
ercendi officium procurationis incipit à

tempore intimatę conſtitutionis per dominum,& officij ſucepti, non vero tempore conſtitutionis, Imol. in l. qui in dominij, de teſtam. & in Clement. 1. poſt gloſ. verbo. receptis, de procuratoribus, vbi gloſa expreſſe affirmat, quod poſt hanc receptionem competit ei exercitium officij, & dicit hanc eſſe communem opinionem, & ab ea in iudicando & conſulendo non recedendum, Curr. Iun. conſ. 63. numer. 1. Boer. deciſ. 274. num. 1. dicit etiam communem Dec. in l. qui teſtamentum de teſtam. Menchaca controuerſiarum vſufrequent. cap. 15. num. 1. cum ſequentibus, Mandoſ. regul. 31. Cancellariæ, num. 31. cum ſequentibus.

11 Tandem conſiderabatur † pro hac parte; quod ad hoc vt mandatum operetur, debebat exhiberi poſt enantamēta facta, ad ratificandum ea, & hoc ante ſententiam, & cum non fuerit exhibitum, niſi poſt ſublationem ſignorum Regiorum, quæ reputabatur pro diffinitiua, non poteſt deinde exhiberi, quia niſi ante ſententiam fides de eo fieri non poteſt, hęc Rota deciſ. 7. de procurator. in nouiſ. Menoch. conſil. 100. num. 38. Portol. in verbo procurator num. 8. 25. & 29. Imo, & ante concluſionem in cauſa debet exhiberi, etiam in ſummarijs, Alex. conſ. 101. nu. 8. lib. 5. allegati per Vantium d. num. 118. Portius conſ. 134. num. 16. Simon de Pretis conſ. 177. nu. 11. & ſic, quę facta fuerunt ante pręſentationem mandati non valent, ſi pręſentatio ante ſententiam non fiat, Queſſada diuerſarum quæſtion. capit. 31. numer. 12. & ideo Molin. in verbo procurator, fol. 270. colum. 1. verſ. & practicatur, aſſerit in cauſa principali poſſe fieri fidem de procuratione vſque ad ſententiam, etiam poſt renuntiationem & concluſionem in cauſa niſi in caſu ſpeciali obſeruantię, Item ſi aliquis de procurator. de quo per Molin. in verbo firma, fol. 144. Portol. verbo procurator num. 35. Bardax. in rub. de procurator, num. 6. ex hoc colligebatur, quod ſeparatio facta ab apprehenſione, & ſublatio ſignorum Regiorum erant nulla, & per conſequens inſtantia primę & antiquæ apprehenſionis adhuc ſubſiſtebat, & cōmiſsio etiam Curię: vnde ſequebatur, quod D. Garſia de Villalpando debebat declarari Commiſſarius in noua apprehenſione. His tamen non obſtantibus cōtrarium fuit iudicatum in d. proceſſu. D. Chriſtophori de Funes, ſuper apprehenſione in Regia Audientia, anno 1595. & maxime ſub die 6. Septembris, ſeu ſub alio veriori die, & pronunciatum nō fore Commiſſarium Curię dict. D. Garciā de Villalpando: attento quod Commiſſio Curię apprehenſionis antiquę fuerat iam extincta per cōſenſum, & ſeparationem partium & fuerant ſublata ſigna Regia ex rationibus ſequentibus.

12 Primo, quia cum prouiſſa fuiſſet † apprehenſio antiqua ad inſtanciam D. Ludouici de Funes, & in eius locum ſucceſſiſſet D. Rodericus de Funes, Hieronymus Bayle vt procur. D. Roderici ſe ſeparauit ab oblatione, prouiſione, & commiſsione appellitus dictę apprehenſionis, cum omnibus, & ſingulis memorialibus, & enantamentis in dicto proceſſu factis: & quamuis dictam ſeparationem non potuit facere in præiudicium Don Garſiæ oppoſiti in proceſſu, nec eius ſucceſſorū, iuxta tex. in l. cū vnus, ff. de bonis autho. iud. poſsid. & quod notat Bar. per illū tex. in l. poſt mortem, §. fin. ff. de bonor. poſſ. contra tab. Bald. in l. ſi arrogator, in fin. ff. de adoptio. Bart. Bald. & alij in l. petendæ, C. de tempor. in integrum reſtit. Tiraq. de retract. lign. in fin. nu. 24. & in proprijs terminis Molin. in verb. apprehenſio, fol. 23. col. 1. Conſentiente tamē procuratore legitimo dict. D. Antonij de Villalpando dicta ſeparatio fuit valida, & produxit effectum. Sic enim quotidie practicatur, & declarat Bardaxi tract. de apprehenſio. 1. p. q. 6. n. 4. & in 2. p. q. fin. n. 5. quia qđ placet parti-
13 bus, debet † iudici placere, vt notauit Romā. cōſ. 176. quē refert, & ſequit. Menoc. de arbitrar. caſu 51. nu. 28. Et cum in caſu pręſenti

præſenti procurator D. Roderici ſe ſeparauerit ab apprehenſione, ſub die 7. menſis Maij, & dictam ſeparationem acceptauerit procurator D. Antonij de Villalpando ſimpliciter, & abſq; aliqua reſeruatione; reſultat, quod dicta apprehenſio ceſſauit, & fuit omnino ſublata, ac ſi nunquam fuiſſet prouiſa, nec executata, nec in dicto proceſſu ſe oppoſuiſſet dict. D. Garſia, argum. tex. in l. 4. §. ſi in venditione, & in l. ſicut, §. ſi in voluntate, ff. quibus modis pignus ſoluitur. l. 2. C. de remiſsione pignoris, l. creditor, ff. de reg. iur. declarat Neguſancius de pignor. 6. part. 3. membro, num. 12. & ſic, cum ſublata fuiſſet omnino dicta antiqua apprehenſio, cum conſenſu, & voluntate expreſſa dicti D. Antonij Villalpando, non poteſt Don Garſia hodie declarari commiſſarius curiæ
14 Domini Iuſtitiæ Aragonum, † quia non entium nullę ſunt potentiæ, nec qualitates.

Secundo, dictus D. Garſia de Villalpãdo, non poteſt declarari commiſſarius curię in hac noua apprehenſione, quia procuratores ambarum partiũ; ſcilicet Hieronymus Bayle procurator D. Roderici de Funes, Ioannes de Buſal vt procurator D. Antonij de Villalpando, ſub die 13. menſis Auguſti anni 1577. petierunt, quod tollerentur ſigna Regia à bonis apprehẽſis, & quod ex fructibus collectis reſpectu domorum, reſponderetur D. Roderico de Funes, & reſpectu bonorum, & locorũ Baronię de Quinto, reſponderetur D. Antonio de Villalpando; & ad ſupplicationem partium iudex mediante ſua ſentẽtia ſuperius inſerta, iuſſit tolli ſigna Regia ab omnibus bonis apprehenſis, & ſic totaliter extincta fuit dicta apprehẽſio antiqua, ita vt, nulla remanſerunt bona in poſſe curiæ Iuſtitiæ Aragonum; & cum bona non eſſent apud curiam, non potuit, nec poteſt illa cõmendare, nec poteſt conſiderari com-
15 miſsio curię, quia nemo plus iuris in aliũ transferre poteſt, quam ipſe habet.

Neq; obſtat, quod ſententia & pronũciatio iudicis per quam iuſsit tolli ſigna Regia à bonis apprehenſis, fuit limitata iuxta conſenſum partiũ, & quod conſenſus Ioan. Buſal procuratoris D. Antonij de Villalpando fuit limitatus, reſpectu ſcilicet, domorũ apprehẽſarum tãtum, quia eius mandatum erat limitatum ad petendum, & conſentiendum tolli ſigna Regia à domibus tantũ apprehenſis, & quod non habuit mandatum ad petendum, & conſentiendũ, vt tollerentur ſigna Regia reſpectu bonorum, & locorũ Baroniæ de Quinto. Quia ſuperiori difficultati diuerſimode reſpondetur. Primo, quod verba illa, *iuxta conſenſum partium*, non referuntur ad clauſulã de tollendo ſigna Regia, quę remota eſt, ſed ad clauſulam proximã de reſpondendo de fructibus illi, vel illis, &c. ex multis cauſis, & primo. Quia verba illa, iuxta cõ-
16 ſenſum partium, non † inducunt clauſulam ſeparatam, & de per ſe, certam qualitatem, & modificationẽ; & ſic referenda ſunt ad proximiora, & non ad omnia pręcedentia, vt tradit Bald. in l. 1. in fin. C. de legit. hæred. Bart. in l. fin. ff. de rebus dubijs, & ibi Socin. nu. 3. Socin. iun. conſ. 128. num. 100. lib. 1. & alij relati per Anton. Gabr. de clauſulis, concl. 9. n. 11.

Secundo, quod illa clauſula, † *tolli ſig-*
17 *na Regia*, iam habet ſenſum perfectum; & perfectam determinationẽ, & abſquè relatione prædictà verificatur, & habet locum prouiſio iudicis, & ex conſequenti non debet fieri dicta relatio ad dictam clauſulam, *tolli ſigna Regia*, iuxta dicta à Bald. in d. l. 1. C. de legitim. hæred. Alex. conſ. 48. nu. 7. cum ſeqq. lib. 1. Socin. iun. conſ. 98. nu. 31. & 32. lib. 1. gloſ. in cap. cũ ſingula, in verbo, Prioratibus, de præbẽdis, lib. 6. Socin. in l. fin. nu. 3. ff. de rebus dub. & Ant. Gabr. d. concl. 9. nu. 8. & 18.

Tertio, dicta clauſula, *iuxta conſenſum partium*, non poteſt referri ad illã, ſcilicet, tolli ſigna Regia, quia dicta verba, *iuxta conſenſum partium*, ex iuris neceſsitate referri debent ad clauſulam, *reſpondere de fructibus*, & ex iuris impoſsibilitate non poſsũt referri ad clauſulã, *tolli ſigna Regia*;

Primum probatur, quia ſi verba illa, *iuxta conſenſum partium*, non habuiſſent relationem ad clauſulam, *reſponderi de fructibus*, ſententia eſſet iniuſtiſsima, quia Iudex prouiſſit, quod reſpōderetur de fructibus illi, vel illis, quibus ante apprehēſionem reſpondebatur; & eſt certiſsimū, quod ante apprehenſionem de omnibus fructibus, tam Baroniæ, quam domorum reſpondebatur Don Garſiæ de Villalpando: ſed quia procuratores ambarum partium conſenſerant, quod de fructibus domorum reſponderetur D. Roderico de Funes, non potuit Iudex prouidere, & pronunciare, quod de omnibus fructibus reſpōderetur, *illi vel illis*, quibus ante apprehenſionem reſpondebatur, ex quo fuit neceſſarium addere, *iuxta conſenſum partium*, quibus verbis ſe limitauit, & reſtrinxit, modificauitq; dictam particulam, & clauſulam, quæ agit de reſponſione, & reſtitutione fructuū: & ſic recte diximus, quod illa verba, *iuxta conſenſum partium*, ex iuris neceſsitate habent relationem ad clauſulam, *reſponderi de fructibus*. Secundū vero ſcilicet, quod ex iuris impoſsibilitate dicta verba non poſſint referri ad clauſulam, *tolli ſigna Regia*, probatur. Quia quemadmodū † prouiſio apprehenſionis eſt indiuidua, vt dixit Molin. verb. apprehēſio, fol. 35. col. 4. & multis doctrinis confirmat Pleban. in verb. apprehēſio, el 3. nu. 5. ita eodem modo extinctio apprehenſionis eſt indiuidua; ita quod eadem bona nō poſſint eſſe apprehenſa reſpectu alicuius, & nō apprehenſa reſpectu alterius, nec poteſt apprehenſio extingui quoad aliquos, & ſuis pedibus ſubſiſtere quoad alios. Ex quo infertur, quod ſigna Regia reſpectu eorundem bonorum, vel debebant tolli in totum, vel remanere in totum, abſq; eo, quod conſenſus partiū poſſet aliquid operari contra indiuiduitatem apprehēſionis: Et ſic verba illa, *iuxta conſenſum partium*, non poſſunt facere relationem ad clauſulam, *tolli ſigna Regia*, quæ vt iam diximus non poteſt ſubiacere conſenſui partium.

18

Secundo reſpondetur ſuperiori difficultati. Quod quamuis prædicta verba, *iuxta conſenſum partium* (citra veritatis præiudicium) relationē feciſſent ad omnia præcedentia, & ſic ad clauſulam, *tolli ſigna Regia*, adhuc eo caſu non obſtaret intentioni huius partis; quia procuratores ambarum partium, die 13. menſis Auguſti petierunt, & conſentierunt, quod tollerentur ſigna Regia à locis, rebus & bonis apprehenſis; & ſic conſtat de legitimo conſenſu ambarum partium.

Neq; obſtat, quod ex aduerſo dicitur, ſcilicet Io. de Buſal procuratorem dicti D. Antonij de Villalpando, habuiſſe mādatū limitatum, ad enantandum, & conſentiendū reſpectu domorū apprehenſarum tantū, & non reſpectu locorū, & bonorum Baroniæ; & quod ſic per conſequens, non reperitur conſenſus d. procuratoris, vt tollerentur ſigna Regia à locis, & bonis Baroniæ; & quod quamuis in rei veritate dict. Buſal procurator habuiſſet aliud mādatū generale, illud nō eſt in conſideratione; attēto, quod in dicto proceſſu non fecit fidem de mādato generali, vel de inſtrumento procurationis generali, quod habebat, & erat ſufficiens, ſed de eo mandato limitato, & ſic quod per conſequens nō poteſt verificari dictus conſenſus, nec poterat ſuſtineri dicta † ſententia, in vim mandati generalis, in proceſſu nunquā producti, nec exhibi: iuxta deciſ. Mohedani. 201. & 204. Non inquam obſtat, quia reſpondetur huic difficultati: dictū mandatum limitatum fuiſſe conceſſum per D. Antonium de Villalpando, in fauorem Ioannis de Buſal, die 28. Auguſti anni 1577. & dictū Ioannē de Buſal, ſub diebus 7. & 13. mēnſis Maij 1577. & die 15. mēſis Iulij eiuſdē anni, & ſic ante conceſsionē mandati limitati, & antequā tale mandatū eſſet in rerū noſtra, feciſſe enantamenta vt procurator D. Antonij de Villalpando, † & ſic feciſſe creditur in vim mandati generalis, validi, & efficacis, quod habebat, iuxta regul. legis 3. ff. de militari teſtam. c. inſiſtēt viri prouidi, extra de præben.

19

20

& dig-

& dignitatibus, & prædictæ deciſiones Mohedani loquuntur in caſibus à noſtro diuerſiſsimis: nam deciſio 201. loquitur de quoddam vocato Frãciſco de Firmio, qui duplex habebat mandatum cuiuſdam conuentus; alterum per viam cõſtitutionis principalis & validæ (quod mandatum nunquam acceptauit, nec de eo procurator notitiam habebat); alterũ per viam ſubſtitutionis inualidę, de quo fecit fidem in proceſſu, & rebus ſic ſtantibus dubitatum fuit, vtrum geſta per dictum Franciſcum de Firmo, in vim dictę ſubſtitutionis inualidæ, ab eo exhibitæ in proceſſu, poſſent ſuſtineri in vim alterius mandati validi, quod erat in rerum natura (quamuis non exhibitum in proceſſu)? Et fuit reſolutum quod nõ potuerunt ſuſtineri, & merito, quia dictus Frãciſcus de Frmio, nullam habebat notitiam dicti mandati validi & eficacis, & ſic non fuit viſſus aliquid facere in vim dicti mandati, cuius nullam habebat nótitiã, ſed tãtũ in vim alterius ſubſtitutionis, ſcilicet, inualidę cuius notitiã habebat, & quã exhibuit in proceſſu, qui caſus diuerſiſſimus eſt ac noſtro: quia Ioã. Buſal procurator D. Antonij Villalpando ante quam concederetur ei mandatum limitatum, iam habebat notitiam mandati generalis, & in vim eius enantamenta fecit in proceſſu, cum alium eo tempore non haberet, & licet poſtea feciſſet fidem de mandato ſpeciali, nõ ex eo ſe ſeparauit à mandato generali imo videtur feciſſe fidẽ de mandato ſpeciali ad hunc effectum, ſcilicet, quod cũ actus conſentiendi ſeparationi appræhenſionis à procuratore D. Roderici de Funes faciendæ, & actus petendi tolli ſigna Regia ab omnibus bonis apprehenſis, erant res magni præiuditij, non fuit auſus ea facere in vim mandati generalis tantum, ſed voluit ſpetiale mandatũ etiam habere, & eum exhibere in proceſſu.

21 Alia etiam deciſio † Mohedani 204. loquitur in caſu diuerſiſſimo: quia ibi Petrus Sebil habebat etiam duo mandata cuiuſdam Petri Ruiz, alterum ſuficiens & alterũ inſuficiens, & ſubſtituit in vim mandati inſuficientis, & procurator ſubſtitutus litigauit in vim dictę ſubſtitutionis, cuius fecit fidem in proceſſu, & obtinuit ſentẽtiam; & cum ageretur de nullitate ſententiæ ex capite inſuficientis ſubſtitutionis, dubitabatur; an talis ſententia ſuſtineri poſſet in vim alterius mandati ſuficientis, in vim cuius nõ fuit facta ſubſtitutio? Et fuit reſolutum non poſſe ſuſtineri, quia procurator principalis quando ſubſtituit, ſe reſtrinxit ad mãdatum inſuficiens, dicens vigore illius ſubſtituere, & ſic, viſſus fuit illo tantum vti, & non altero. In noſtro tamen caſu Ioannes Buſal quamuis fecit fidem de mandato limitato, non reſtrinxit ſe ad illum, nec dixit, quod vt procurator D. Anthonij conſtitutus mãdato facto tali die, eum calẽdando petebat tolli ſigna Regia; imo, ſine vlla reſtrictione ad mandatum ſpeciale enantauit; & petijt tolli ſigna Regia; & ſic fuit viſſus petere in vim melioris, & ſuficientioris mandati, quamuis nõ eſſet exhibitum in proceſſu, vt declarat eadẽ deciſio Mohedani, 204. circa finem, quæ multum facit pro intentione huius partis.

22 Tertio principaliter † reſpondetur primę dificultati, & obiectioni propoſitę reſpectum illorum verborum, *Iuxta conſenſum partium*. Quod quamuis prędicta verba habuiſſet rationẽ ad omnia precedentia, & non conſtaſſet de mandato generali Ioannis Buſal; ſed ſolum de mandato limitato in proceſſu exhibito; adhuc eo caſu dicta ſententia mediante manerent ſublata ſigna Regia, ab omnibus bonis apprehenſis, quia iudex dixit, quod mãdabat tolli, *Iuxta conſenſum partium reſpectiue*, Conſiderãdo verbum illud *reſpectiue*, quod verbum hunc ſenſum facit: quod cum procurator D. Antonij cõſentiret vt tollerentur ſigna Regia reſpectu domorum, & procurator D. Roderici de Funes conſentiebat vt tollerentur ſigna Regia a locis & bonis pertinentibus ad Baroniam; ideo iudex

dex iuxta cõſenſum partium reſpectiue,
mãdabat tolli ſigna Regia ab omnibus
bonis apprehenſis, quia reſpectu omniũ
aderat conſenſus vtriuque partis, reſpe-
ctiuè loquendo, & ſingula ſingulis re-
ferẽdo; & quamuis caſu quo Ioan. Buſal
non haberet mandatũ generale (quod
tamen habebat) videretur iudicem ex ri
gore Iuſtitiæ non potuiſſe ſolo conſen-
ſu Hieronimi Bayle procuratoris D. Ro
derici de Funes mandare tolli ſigna Re-
gia, & ſic eius ſententia aliquo modo
vt iniuſta notari poſſet, & de eius iniu-
ſtitia conquęri; poſtquã verbo iam tran-
ſijt in rem iudicatam, cum ea non ſit re-
tractata, imo ſuis pedibus ſubſiſtat, nul-
lam videtur poſſe oriri dificultatem; ſed
abſolute eſt affirmandum, ſigna Regia
in totum fuiſſe ſublata ab omnibus bo-
nis apprehenſis; taliter, vt nulla bona ex
apprehenſis apud curiam remanerent;
& cum per conſenſum partium ceſſet
23 comiſſio curiæ, & curia non poſſit conſi-
derari comiſſaria, cum † nemo plus iu-
ris in alium transferre poſſit quam ipſe
habet. curia quę bona non habet non po-
teſt comiſſarium eorum bonorum crea-
re, iuxta ſupradicta.

Nec magis obſtat ſi dicas, D. Garſiã
de Villalpando in antiquo proceſſu cu-
riæ Iuſt. Arago. fuiſſe repoſitum in iure,
actione, & inſtantia in qua fuit D. Gar-
ſiã de Villalpando eius auus, mediante
pronunciatione repoſitionis ſuperius in-
ſertæ; quod cum D. Garſia de Villalpan-
do auus eſſet comiſſarius curiæ, ita eo-
dem modo debet eſſe comiſſarius curiæ
D. Garſia nepos, repoſitus, & ſubrroga-
tus in locum aui ſui. Non enim obſtat;
quia reſpondetur, quod ſublatis ſignis
Regijs, & exiſtentibus bonis extra poſſe
curiæ, impoſibile eſt, quod poſſit dari cõ-
miſſarius curię, quia non † entis nullæ
24 ſunt potentię & qualitates, vt in l. eius
qui in prouincia §. quod ſi ſtipulatus &
Decius. num. 5. ff. ſi cert. peta. & ſic curia
Iuſtitiæ Aragonum, quę non potuit no-
minare cõmiſſarium curię, quia nõn ha-
bebat bona apud ſe, non potuit nec cẽſe-
tur facere voluiſſe dictam cõmiſsionem
mediante dicta ſententia repoſitionis.
Verba † enim generalia ſiue ſententiæ,
25 ſiuæ ſtatuti, nunquam comprehendunt,
nec referuntur ad impoſibilia, vt pro-
bat tex. in cap. tua, el 1. extra de dicimus,
& in cap. nouit, el 1. extra de ſententia
excommunicationis, & tradunt Bald. in
l. fin. §. in computatione, in fin. C. de iure
deliberandi, & Alex. conſ. 123. colu. 2.
26 lib. 4. Imo ſententia † quæ continet ali-
quid impoſsibile, ſiue impoſsibilitate
facti, ſiue iuris eſt nulla, neq. eſt opus ab
ea appellari, vt in l. fi. ff. quæ ſententiæ
ſine appellatione reſcidantur. Et ſic, quã
27 uis † in Aragonum Regno ſtandum ſit
cartæ, hoc tamen non habet locum, quã
do in carta continetur aliquid compoſi-
bile, vt in obſer. Item Iudex debet, de
fide inſtrument. & per Alciat. conſ. 96.
num. 17. & ſic, Iudicis ſententia, quę re
poſuit Domnum Garſiã de Villalpando
nepotem in iure, actione & inſtantia in
qua erat D. Garſia eius auus, debet in-
28 telligi † in eo in quo locum habere po-
teſt dicta repoſitio, & in tantum quantũ
haberi poſsit, & non amplius, vt probat
eleganter tex. in l. 1. §. lex falcidia, in ver
ſic. quæ tamen poſſunt locum habere, &
ibi Bart. ff. ad legem falcid. Alex. conſ. 31.
num 13. lib. 6. Aymon. conſ. 171. numer. 5.
Quia † repoſitio nepotis in locum aui
29 Commiſſarij Curiæ, & Commiſsio Cu-
rię noua hanc habent tacitam conditio-
nem, ſi bona, & dum bona remanent pe-
nes Curiam, iuxta tex. & ibi tradita in l.
interdum. ff. de verborum oblig. & ceſ-
ſante dicta tacita conditione, & ſic non
exiſtentibus bonis penes curiam, ceſſa-
re quoq. debet repoſitio, & prętenſa co-
miſio; ſignanter, quod quando conſiſto-
rium Iuſtitię Aragonum iuſsit tolli ſigna
Regia à bonis apprehenſis, ex neceſſa-
rio cõſequenti, & ex vi attractiua ipſius
ſententiæ, ſublata fuit etiam commiſsio
30 Curię: quia † in ſententijs Iudex, qui
vult antecedens, videtur etiam velle cõ
ſequens neceſſarium, vt declarant &
confirmant Angel. conſ. 257. col. penult.

verſ.

verſ. ſupereſt autem videre, & Aymon. conſ.79 num.4. per tex.in l.fin.§.fin. C. de vſuris rei iudicat. Et ſic cum Iudex, vel Conſiſtorium Iuſtitiæ Aragon.tolleret per ſententiam ſigna Regia, quod erat antecedens, videtur etiam tollere commiſsionem curiæ, quod erat neceſſarium conſequens, & acceſſorium appoſitioni ſignorum Regiorum: Reſoluto
31 † enim iure dantis reſoluitur ius accipientis, vt notiſsimum eſt, ex l.lex vectigali, de pignor.

Deniq; non obſtat, quod in dicta ſententia repoſitionis fuit dictum, quaſcũque in contrarium factas (ſi quæ ſunt) reuocando, quia dicta verba non poſſunt habere relationem ad pronuntiationẽ, qua mandabãtur tolli ſigna Regia. Tum quia, explicite non eſt contraria ſententiæ repoſitionis. Tum etiam, quia ſentẽ-
32 tia † de tollendis ſignis Regijs eſt diffinitiua, & per eam extinguitur, & ceſſat
33 totaliter apprehenſio: & vltra, † quod ſententia diffinitiua non eſt reuocabilis, & ſecunda ſententia contra primam lata eſſet nulla, vt in l.1. C. quando prouocare non eſt neceſſe, certiſsimum eſt, quod ſententia reuocatoria, ſeu extinguens apprehenſionem non poteſt reuocari, nec ſententia extinguens poteſt ex
34 tingui, quia non † habemus extinctionẽ extinctionis, ſecundum Bald. in l.vbi pactum, C.de tranſactio, nec reuocationẽ reuocationis, ſecundum eundem Bald. in l.1.num.24. C. de furtis, & ex conſequenti ſemper remanſit, & ſuis pedibus ſtetit ſententia diffinitiua curiæ Iuſtitię Aragonum, qua fuit mandatum, tolli ſigna Regia à locis, rebus, & bonis apprehenſis, & ſic videtur impoſsibile, quod detur, nec conſiderari poſsit commiſſio curiæ, illa ſententia ſubſiſtente.

Vltra prædicta non eſt paruæ conſiderationis, quod procuratores D. Antonij de Villalpando, ſub die 18. menſis Maij 1577. & ſic antequam fuiſſet conceſſum mandatum ſpeciale & limitatum, cum haberet iam Ioann. Buſal mandatum generale ad lites (de quo ſupra late egimus) ſe ſepararunt ab omnibus memorialibus, & enantamẽtis, & oppoſitionibus factis in d. proceſſu, ex qua ſeparatione manſit d. D. Antonius de Villalpando totaliter excluſus à dicto proceſſu apprehenſionis.

DECISIO C.LXXXIX.

An vẽditio, ſeu ceſſio facta alicui abſenti, valeat, vel poſſit reuocari antequam ſit acceptata per ceſſionarium, vel emptorem.

SVMMARIVM.

Partis legitimę ad inſtantiã omnia fieri debet de iure, & foro.nu.1.

Experiri ſine actione nemo poteſt,n.2.

Datio inſolutum non acceptata nullum producit effectum,num.3.& 5.

Acceptatio inſolutum dationis operatur liberationem debiti, & abdicationem iuris in ſolutum dati,num.4.

Datio inſolutum non intimata, nec accepta, nec renuntiata, facit eſſe in pendenti ius datum inſolutum,num.6.

Actio non debet pendere a voluntate debitoris,num.7. Licet poſsit à voluntate creditoris, & perſona, cui adquirenda eſt, num.8.

Actione pendenti per inſolutum dationem, non acceptatã, vti non poteſt dans inſolutum,num.9.

Ignoranti adquiritur commodum ex inſolutum datione,num.10.

Legati commodum legatario ignoranti adquiritur reuocabiliter,num.11.

Renuntiatio actus vtilis operatur, vt cenſea-

cenſeatur nunquam factus, num. 12.

Venditio, & donatio, fauorabiles ſunt emptori, & donatario. num. 13.

Venditio, donatio, & in ſolutum datio ante acceptationem, nec nocent, nec proſunt. num. 14.

Iniuria non fit ſcienti, & volenti. numer. 15.

Renunciatio in ſolutum dationis operatur, vt in ſolutum dans poßit vti iure in ſolutum dato. num. 16.

Renunciatione, vel acceptatione non ſequuta, non poteſt dominus in ſolutum dans vti iure in ſolutum dato in praiudicium eius cui in ſolutum datum eſt. nume. 17.

Actio inanis eſt, quam inopia debitoris excludit. num. 18.

Stipulatio alteri facta non valet de iure. num. 19.

Donatio facta abſenti de iure non valet, donec abſens ratam habeat. nu. 20.

Chartæ ſtandum eſt in Regno, niſi quid impoßibile contineat. num. 21.

Donationem abſenti factam maxime interueniente ſtipulatione Notarij reuocare non poteſt donans ante acceptationem. num. 22.

DON Melchior Henriquez de la Carra debebat domnæ Eleonoræ Gaztelu viginti mille aureos, in cuius quantitatis ſatisfactionem fecit ei in ſolutum dationem, ſiue in ſolutum dedit fructus loci de Bierlas, quos ipſe in vim cuiuſdam ſententiæ poteſt liquidare, & recuperare ab hæredibus D. Petri Coloma iam defuncti, & eius fideiuſſoribus, taliter, quod actio, quæ antea competebat dicto don Melchiori ad recuperandos dictos fructus, nunc in vim dictæ in ſolutum dationis pertinet ad dictam D. Eleonoram, quod cum ita ſit, D. Franciſcus Coloma, qui prætendit ſe eſſe hæredem D. Petri eius patris, & vt talis tenetur ad reſtitutionem dictorum fructuum, recurrit ad curiam Iuſtitiæ Aragonum, & obtinuit firmam, vt ad inſtantiam Don Melchioris non procedatur ad liquidationem, & recuperationem dictorum fructuum, quæ iuſtiſsimè fuit prouiſa, quia tam in terminis iuris, quam ſecundum foros noſtri Aragonum Regni, om-
1 nia debent † fieri ad inſtantiam partis legitimę cuius principaliter intereſt, vt in foro primo, quod in factis vſurarum diximus late de inhibitionibus, capite quinto, §. quarto, à nu. decimoquarto.

Et ſine actione nemo † experitur, &
2 ſic, cum dictus D. Melchior ſe ſpoliauerit actione ſibi competenti, & illã tranſtulliſſet in dictã domnam Eleonoram Gaztelu, merito potuit dicere dictus D. Franciſcus, quoad te liberas ædes habeo, vt in l. loci corpus, §. competit, ff. ſi ſeruitus vendicetur, & ſic legitimæ fuit prouiſa dicta firma.

Neque obſtat, quod dicta in ſolutum datio non fuit acceptata per dictam D. Eleonoram Gaztelu, & quod non acce-
3 ptata † nullum producit effectum, quia aliud pro alio inuito creditore ſolui nõ poteſt, & eſſet magnum inconueniens, quod cum ſit liquida, & clara obligatio viginti millium aureorũ, ſit in manu dicti D. Melchioris in ſolutum dare pro dicto debito dictæ Eleonorę dictos fruct⁹ liquidandos loci de Bierlas, vel aliquid aliud multo minoris valoris, & æſtimationis. Ad cuius faciliorem ſolutionem tres caſus conſiderari poſſunt. Primus caſus eſt, quando dicta D. Eleonora acceptaſſet prædictam in ſolutum dationem, & hic caſus omnino caret dubitatione, & ceſſat ſuperior regula, quę tenet, inuito creditore aliud pro alio ſolui non poſſe. & in hoc caſu dictus D. Melchior omnino, & totaliter remanet

priuatus

4 priuatus † omni iure,& actione, quæ ei in dictis fructibus loci de Bierlas antea competebat; & ſimiliter remanet liber ab illa obligatione viginti millium aureorum, qua tenebatur Domnæ Eleonoræ.

Secundus caſus eſt, quando dicta Domna Eleonora non acceptaſſet dictam in ſolutum dationem; imo potius ei expreſſe renunciaſſet, declarando ſe non eſſe, nec haberi pro ſatisfacta, cum dicta in ſolutum datione pro ſolutione ſui debiti, & quod nolebat eam admitere in ſolutum: & in hoc caſu dicta in ſolutum

5 datio † remanet ſine effectu, & ſic ius, & actio remanebit pœnes ipſum D. Melchiorem dantē in ſolutum, & eſſet pars legitima ad petendos dictos fructus, ac ſi nunquam dictam in ſolutum dationē feciſſet.

Tertius caſus (& qui magis ad noſtrū pertinet propoſitum) eſt, quando dicta in ſolutum datio non fuiſſet intimata dictæ Domnæ Eleonorę, & ſic nec fuiſſet acceptata, nec renunciata; & in hoc caſu dubitatur, vtrum dictus D. Melchior, cum dicta in ſolutum datio, nec ſit acceptata, nec renunciata, poſſit vti dicto iure & actione, quæ ante in ſolutum dationem ei competebat, ad recuperationem dictorum fructuum? Et quantū ad hunc caſum vera reſolutio eſt; quod ius & actio, quę ante competebant di-

6 cto D. Melchiori, eſt in pendenti †, & pendet a futuro euentu, quia acceptando D. Eleonora dictam in ſolutum dationem, actio pertinebit ad ipſam, & renuntiando, pertinebit ad dictum Dominum Melchiorem, quod non eſt inconue-

7 niens; quia quamuis actio † non debeat pendere à voluntate debitoris, poteſt tamen pendere à voluntate creditoris, & à voluntate perſonæ, cui adquiren-

8 da eſt actio, † vt declarat Bart. in l. Pomponius num. 3. ff. de negot. geſtis, Angel. in l. fi. col. fin. C. de ſententiam paſſis, Decianus conſ. fin. col. fin. lib. 1. Alexandr. Raudenſ. de Analogis cap. 34. num. 330. & interim quod dicta actio eſt in pende-

9 ti, non poteſt † dictus D. Melchior vti ea, vt euidenter probatur in l. 1. §. ſi pendeat, ff. ad Senatusconſult. Macedon. nec poteſt vendere tale ius alteri, in prę iudicium dictæ Domnæ Eleonoræ, cui iam fuit adquiſitum ius acceptandi dictam in ſolutum dationem, & ea vtendi; & merito; quia dicta in ſolutum datio, talis qualis eſt, poteſt eſſe vtilis dictæ Do-

10 mnæ Eleonoræ, & ſic ei adquiritur † licet ignoranti, quemadmodū legatario adquiritur cōmodū legati, etiam inſcio,

11 & ignoranti, † vt in l. a Titio 66. ff. de furtis l. cum pater. §. Surdo & muto. ff. de leg. 2. Adquiritur tamē ei reuocabiliter, taliter, quod ſi renuntiaret legatarius legatum, perinde erit, ac ſi nunquam in teſtamento fuiſſet relictum. l. ſi tibi homo §. cū ſeruus. ff. de legatis. 1. declarat Bart. in d. l. Pomponius. numer. 3. verſi. exemplum in legato, & ſic, dicta in ſolutum datio adquiſita eſt dictæ Domnę Eleonardæ inſciæ, & ignoranti, reuoca-

12 biliter tamē, quia ſi renuntiauerit, † erit perinde, ac ſi nunquam facta fuiſſet dicta inſolutū datio, & interim, quo non fuerit renuntiata, idem iudicandum eſt de dicta inſolutum datione, quod iudicaretur de venditione, vel donatione, quę ſimiliter adquiruntur ignorantibus reuocabiliter. Neque obſtat, quod inter in ſolutum dationem, ex vna parte, & donationem, ſeu venditionem, cum confeſſione receptionis prętij ex alia; eſt aliqua differentia: quia venditio, & dona-

13 tio, † ſunt fauorabiles, & non poſſunt præiudicare donatarium, & emptorem: inſolutum datio autem poteſt eſſe pręiudicialis, ſoluēdo creditori in rebus inutilibus, vel non æquiualentibus pretio & quantitati debiti; & ſic videtur, quod non poteſt inferri ex venditione, & donatione ad inſolutum dationem. Non inquam obſtat hæc difficultas, quia reſpondetur, nullam verſari differētiam inter in ſolutum dationem, & venditionē,

14 & donationem; quia † non ſubſequuta acceptatione factis, aut verbis, dicta inſolutum datio, venditio, & donatio, nec proſ-

proſunt, nec nocent ei in cuius fauorem
ſunt conceſſa dicta iura, & ſubſequuta
acceptatione, quamuis in ſolutũ datio
non eſſet rei ęquiualentis debito, nõ ori
retur damnũ ex in ſolutum datione, ſed
ex acceptatione, quæ fuit volunraria, &
15 ſcienti † & volenti nõ fit fraus, neq. iniu
ria, & ex conſequenti, magnũ intereſſe
D. Eleonoræ verſatur (in cuius fauorem
facta fuit in ſolntum datio) in hoc, quod
interim, quod ipſa non renunciat, ſit vali
da & efficax dicta in ſolutũ datio, & ſit
in manu eius acceptare eam, & ea vti, &
eadem ratione interim, quod nõ renun-
ciauit d. D. Eleonora non habet ius di-
ctus D. Melchior; neq. actionẽ aliquam
ad petendos fructus, quia eo iure eſt ſpo
liatus mediante in ſolutũ datione, &
per conſequens, ex tribus caſibus ſupe-
rius propoſitis, in ſecundo, hoc eſt, quan
16 do ſubſequuta fuit † renunciatio dictæ
in ſolutũ dationis, poterit D. Melchior
vti iure, & actione ſibi ante in ſolutũ
dationem competenti, ad recuperãdos
fructus, ac ſi nunquam feciſſet dictam in
ſolutum dationem. In alijs vero caſibus,
non poterit D. Melchior vti dicta
actione, à qua ſe ſpoliauit, mediante in
ſolutum datione, quia eo medio tempo-
17 re quo dicta D. Eleonor non † renũciat,
magnum eius intereſſe verſatur, in hoc,
quod ſit valida & efficax dicta in ſolutũ
datio: poſſet enim accidere, vt D. Mel-
chor, non haberet alia bona quibus poſ-
ſet ſoluere dictum debitum viginti mil-
le aureorum, præter dictos fructus loci
de Bierlas: & quamuis iſti fructus non
eſſet ęquiualentes debitæ quãtitati, imo
eorum valor minimus eſſet, vtilius fo-
ret eo caſu dictę D. Eleonoræ vti in ſo-
lutum datione, ad quantitatẽ licet mini
mã fructuum recuperandã, quã totum
debitum amittere, propter defectũ bo-
norum dicti D. Melchioris, quia inanis
18 eſt actio, † quam inopia debitoris ex-
cludit: vt in l. nam is. ff. de compenſatio-
nibus, ſi tamen ab hoc conflictu liberari
vellet dictus D. Melchior facile poſſet,
intimata in ſolutum datione d. D. Eleo-
norę, requirendo ei, vt, vel acceptet, vel
renunciet, & ſi acceptauerit liberatus
erit à debito, ſi renunciauerit poterit ip-
ſe fructus apud ſe remanentes liquida-
re, & petere. Vltimo facit, quia licet de
19 iure † alter alteri ſtipulari non poſſit. l.
ſtipulatio iſta habere licere. §. alteri, de
verborum oblig. & ibi DD. & dubitatio
ſit maxima per ſcribentes, & ibi Bart.
Alex. Caſtr. Iaſ. & alios: an ſi quis donat
Petro bona, vt poſt mortem ſuam per-
ueniant in Titium, poſſit illud ius quæ-
ſitum tertio reuocare, de quo Couarr.
lib. 1. variarum cap. 14. Et licet etiam de
20 iure, ſi quis donet † abſenti non valeat
donatio, donec abſens eam ratam ha-
beat, l. abſenti. ff. de donatio. Deci. cõſ.
464. num. 3. taliter, quod interim poteſt
donans eam reuocare, Gratus conſ. 21.
numero. 17. in primo. Totum hoc non
21 procedit in Regno, vbi ſtamus † cartæ,
niſi quid impoſſibile contineat, & ſic, ne
ceſſaria nõ eſt acceptatio abſentis, vt ei
ius acquiratur, quia ſtatim acquiritur,
22 nec poſſet † donans reuocare donatio-
nem ante acceptationem; maxime ſi no-
tarij ſtipulatio adſit, Portol. verb. inſtru-
mentum, num. 84. vbi late.

Et ſic hæc jurisfirma data in fauorẽ
D. Franciſci Coloma fuit iuſtificata, &
confirmata, in proceſſu D. Franciſci
Coloma ſuper jurisfirma circa annum
1594.

DECISIO C.XC.

De materia obtinendi in iudicio poſſeſſorio in vim commiſſi, & reſolutionis poſſeſſionis, & de erronea ſolutione facta per dominum vtilem, qui in locũ alterius ſucceſſit.

SVMMARIVM.

POſſeſſio vincit in iudicio poſſeſſorio. num. 1.

Dominus

Dominus præſumitur illius rei, pro qua penſio ſoluitur, recipiens penſionem. nume. 2. quod falſum eſt, vt. nu. 15. & procedit vt nu. 22.

Cōmiſſandi ius potius profluit à dominio directo, à quo vis reſolutionis pendet, non à poſſeſſione ciuili; ius enim directi dominij ſemper eſt in actu permanenti, ex vi atractiua. num. 3.

Commiſſum producit effectus reſolutionis, & conſolidationis, etiam quoad poſſeſſionem naturalem, & obtinebit Dominus per commiſſum in lite pendente & tenuta, licet non conſtet de poſſeſſione naturali dātis, conſtet autem de poſſeſſione naturali recipientis, & probetur ſolutio, & acceptio cannonis. num. 4.

Dominium locatoris non probat inſtrumentum locationis, probat tamen eius poſſeſsio. num. 5. quod procedit, vt. nu. 17.

Poſſeſſio probatur ex ſolo inſtrumento locationis inter locantem, & conducentem. num. 6. quod intellige, vt. numer. 7. & 26.

Conductor nō poteſt ſuo nomine poſſidere, nec poteſt rem ſuam conducere. nu. 7.

Dominium non cenſetur probatum per locationem inter contrahentes, etiam ſi ad ſit ſolutio penſionum, poſſeſsio tamen ſic, etiā quoad tertios. num. 8. intellige, vt. n. 12. & 28.

Quaſi poſſeſsio locationis reſultat, non ſolum aduerſus conductorē & habentes cauſam ab eo: ſed etiam aduerſus tertios reſpectu conductoris & ab eo cauſam habentium, quando vltra inſtrumentum locationis ſunt factæ ſolutiones penſionum. num. 9. intellige, vt num. 27.

Poſſeſſio locationis cenſetur probata, quando vltra locationem datur laboratio, & cultura conductoris. num. 10.

Penſiones recipere, & terram colere à pari procedunt. nume. 11.

Conductor conducendo rem ab alio cenſetur fateri alienam eſſe, ſcilicet, illius à quo cōnducit. nu. 13. intellige, vt. nu. 29.

Poſſeſſionem ſuam melius probans obtinet in iudicio poſſeſſorio ſummario. n. 14.

Locator vel concedens in emphitheoſim, vt obtineat in iudicio petitorio, debet aliàs probare dominium. num. 16.

Ignorantia in dubio potius præſumitur, quam ſcientia. nume. 18.

Scienciam & contrarium animum allegans, tenetur probare. n. 19.

Emphitheotica qualitas eſt ſpecies ſeruitutis, & ſeruitutem prætendens tenetur eam probare. nume. 20.

Dominium tenetur probare, qui conceſſit in emphitheoſim, non obſtante, quod doceat de ſolutionibus, ſi agat rei vendicatione, alias ſuccumbet; niſi eſſet longo tempore facta ſolutio penſionum, quo caſu præſumptiue cenſetur probatum dominium. nume. 21.

Dominium debet præſuponi & dari in recipiente ad tributum, aliâs nō reſoluet, num. 23.

Dominus directus ſeu proprietarius dicitur habere poſſeſſionem imaginariā, quæ ciuilis eſt. num. 24.

Poſſeſſio naturalis finita conceſſione temporali ipſo iure conſolidatur ciuili poſſeſſione. num. 25.

Reus, qui non habet cauſam à rei vendicante, poteſt refutare de dominio alieno, & niſi agens probauerit dominium, reus abſoluetur, quod amplia, vt ibi late. n. 30.

Recognoſcere expreſſe, & in emphitheoſi

teoſim, vel feudum recipere, paria ſunt, numer. 31.

Dans ad tributum per recognitionem accipientis ſatis probat ſuam intentionem. num. 32.

Recognitio operatur, quod recognitus releuatur ab onere probandi dominium, numer. 33.

Dominium Eccleſiæ non probatur etiã inter eaſdem partes, ex conceſſione rei in emphyteoſim, num. 34. Quod declara, vt num. 35.

Locatio ſola non probat dominium aduerſus conductorem, num. 36.

Recognoſcens rem eſſe in dominio Eccleſiæ probat dominium, donec contrarium doceatur, numer. 37. & 48. Intellige, vt num. 47.

Recognitio facta in contractu emphyteoſis, vel locationis, non probat dominium, & traditur ratio, num. 38.

Verba enunciatiua probant inter eaſdem partes, quando ſunt neceſſaria ad validitatem actus, qui principaliter geritur, num. 39.

Dominium enunciatum non eſt neceſſarium ad validitatem contractus locationis, vel emphyteoſis, numer. 40.

Dominium non probatur per verba enunciatiua, num. 41.

Recognitio de dominio facta in contractu locationis, vel emphyteoſis quando probat dominium? numer. 42. 43. & 44.

Dominium non transfertur ex ſola voluntate ſine traditione, numero. 44.

Recognitio & confeſſio de dominio, facta cum mixtura alicuius contractus, nunquam per eum transfertur dominium, numero. 45. Quod intellige, vt numero, 48.

Traditio ficta, & titulus fictus, non transferunt dominium. num. 46.

Confeſſio & recognitio facta de dominio in contractu, ſi non fiat cũ ſcientia præſumitur error, & non præſumeretur donatio, num. 47.

Præſumptus animus collectus ex ſcientia vtriuſque partis, præſumptam & validam donationem inducit, num. 49.

Dominium non transfertur per recognitionem dominij ſcienter factam in contractu locationis, vel emphyteoſis, & traditur ratio latiſſime. num. 50.

Dominium an transferatur per præſumptam donationem, & titulum, cum ficta traditione, num. 51. 52. & 53.

Expreſſum dicitur, quod ex conſequentia verborum neceſſario colligitur, numero. 52.

Dominium transfertur in fauorem Eccleſię, ex recognitione ſcienter facta, numer. 54.

Solum dominium non ſufficit ad obtinendum in iudicijs poſſeſſorijs, numero. 55.

Poſſeſſio an cenſeatur probata contra tertium per recognitionem, num. 56.

Poſſeſſione nulla probata, quomodo quis obtinere poſſit contra recognoſcentem, numer. 57.

Poſſeſſio dantis ad tributum debet probari, quando agitur in vim commiſſi remedio poſſeſſorio, ſiue agatur contra recipientem, ſiue contra tertium, latiſſime traditur, num. 59.

IN

IN Proceſſu Ioan. de Allue ſuper apprehenſione in Regia Audientia, de menſe Iulij milleſimo quingẽteſimo ſeptuageſimo octauo fuit determinatum dubium ſequẽs. B. Villacampa dedit ad tributum Ioanni Faxarnes domum, vel rem aliam; Ioãnes, item & filius eius, & nepos Ioannis ſoluerunt canonem, & penſionem per multos annos, poſtea nepos Ioannis Faxarnes renuit ſoluere; ob quod dominus directus Ioan. Allue, qui ſucceſsit B. Villacampa commiſſauit, & fecit apprehendi, ſeu ſequeſtrari dictam rem: fuerunt datæ propoſitiones; nepos in ſua dicebat, quod illa bona tempore tributationis non erant Petri concedentis, ſed cuiuſdam tertij, ſcilicet auiæ nepotis; & ſic quod erat recipienda ſua propoſitio: obijciebat autem Ioan. Allue, quod ex quo nepos, pater, & auus illius ſoluerant canonem, & recognouerant Beltrandum, tanquam dominum directum, ſibi prçiudicauerant, ſaltem in artic. litis pendentiæ, & tenutę, vbi ſolũ agitur de poſſeſsione illa, quæ ex ſolutione canonum reſultat; cui tamen replicabat nepos, quod ſolutio illa fuit erronea, quia putabant rem fuiſſe Beltrandi dantis, maxime; quia ſucceſsit nepos in locum patris, qui etiam ſoluerat canonem, & ſic habuit iuſtam erroris cauſam. Fuit reſolutum, quod illa poſſeſſio erat erronea, & ſic non valebat; attento, quod nepos probauit rem fuiſſe non Beltrandi dantis, ſed auiæ ſuæ; & cum nepos eſſet in poſſeſsione rei, fuit ei recepta propoſitio, propoſitio autem Ioan. de Allue domini directi excluſa.

Reſolutio hæc prima fronte rigida videtur; cum ſimus in poſſeſſorio, † in
1 quo poſſeſſio vincit, & ex ſolutione canonis quæſita fuit poſſeſsio, vt dicam, licet non dominium, & ſic videbatur, quod in poſſeſſorio debuiſſet obtinere Beltrand. vt videbis in diſcurſu, quare ab initio res tractanda eſt, & pro Beltrand. vrgentiſsime faciunt ſequentia. Primo, facit Bald. in l. indicia, ad finem, numer. 2. C. de rei vindicatione, dicens, quod per † receptionem penſio-
2 nis præſumitur accipiens eſſe dominus illius rei, pro qua ſoluitur penſio. Maſcard. concluſione 545. numero primo, & tertio, Romanus conſil. 127. numero primo, Felin. in capit. cum Bertoldus, numero vigeſimo octauo, in fi. de re iudica. Bald. in l. Celſus, numer. 130. in fin. de vſucapionibus. Si igitur per ſolutionem penſionis præſumitur recipiens fuiſſe dominus tempore dationis ad tributum, in vim illius potuit commiſſare, & poſſeſsionem reſoluere, & obtinere per eam in tenuta; quia ad effectum reſolutionis, & conſolidationis dominij vtilis, & poſſeſsionis naturalis, non requiritur in concedente emphyteoſim, vel locationem poſſeſſio ciuilis à principio, nam † commiſſandi ius potius profluit à dominio directo, à quo vis reſolutionis pendet, non à poſſeſsione ciuili. Ius enim directi dominij ſemper eſt in actu permanenti, ex vi attractiua, Bald. conſil. 9. in tertio, Socinus, & Iaſ. in l. poſsideri nerua, de acquirenda poſſeſsione, licet facilius reſolueret naturalem poſſeſsionem, ſi dominium eſſet adiutum poſſeſsione ciuili, ſecundum Boer. deciſione 211. numero quinto. Quod probatur, quia licet non conſtet de poſſeſ-
4 ſione naturali dantis, conſtat tamen de poſſeſsione naturali recipientis, & probatur ſolutio, & acceptio canonis, hoc caſu commiſſum producit effectus reſolutionis, & conſolidationis, etiam quoad poſſeſsionem naturalem, & obtinebit dominus per commiſſum in lite pendente, & tenuta. Bartol. & omnes in l. qui vniuerſas, §. quòd per colonum, ff. locati, Valaſcus de iure emphyteoti. quæſtione nona, numero decimoſexto, Barboſa in l. ſi alienam;

numer.82. ſolut. matrimon. & tamen in hoc caſu non ſupponimus poſſeſſionem in dante, quod procedit, etiam ſi loco ſolutionum adſit antipoca, nam idem erit, & non ſolum his caſibus probatur poſſeſſio contra accipientem, & eius ſucceſſores, ſed etiam contra tertios, cap. cum veniſſent de reſtitutione ſpoliatorum, & ibi Abbas numer.11. Barboſa ſup. numer. 80. & 82. Et quando hæc ratio fundata in dominio non aſtringeret, eſt & alia fortiſsima ratio fundata in poſſeſsione, quæ ſequitur.

5 Secundo, dato, quod per inſtrumentum † locationis non cenſeatur probatum dominium locatoris, cenſetur tamen probata eius poſſeſſio inter partes contrahentes, & eorum ſucceſſores: nam qui locat per conductorem poſsidet, & conductor ſolum detinet, l. interdum, §. fin. & l. quod meo, de acquirēda poſſeſsione, ſicut dominus poſſidet per colonum, l. qui vniuerſas, §. quod per colonum, de acquirenda poſſeſsione. Ergo per locationem dicitur conſtare de poſſeſsione locatoris, Angel. in l. quædam mulier, numer. 2. de rei vindicatione, Roman. conſil. 127. poſt principium, Socin. conſ. 106. numer. 2. in tertio, Gozadin. conſ. 90. ad fin. Menoch. de recuperat. poſſeſsion. remedio 11. numer. 33. Petra de fideicommiſſ. quæſtione decimatertia, à numer. 330. Rota deciſ. 1. aliàs 87. de fide inſtrumentorum, in antiquis, Felin. in cap. inter dilectos, columna ſexta, numero octauo, de fide inſtrumentorum, Socin. ſenior conſ. 11. numer. 5. in tertio, & conſ. 89. in 1. dicens: ita fore intelligendum, tex. in cap. cum venerabilis, de Religioſis domibus, Bald. in l. quidam in ſuo, in fin. de conditio. inſtitu. Rebuf. Abb. Tiraquel. Ruinus, Hieron. Gabriel. & alij multi quos allegat Maſcar. concluſ. 1186. numer. 17. dicens, ſic intelligendam deciſionem Bellameræ 300. incipientem, per locationem, verſ. non probatur poſſeſsio per ſimplicem locationem, quia intelligi debet quantum ad extraneos, non autem quantum ad ipſos contrahentes, inter quos probat inſtrumentum ſimplicis locationis, Anton. Gabriel, libro tertio, commun. opinion. tit. de locatione, concluſione quarta, numero decimoquarto, verſic. quod † inter locantem, & conducentem probatur poſſeſsio, ex ſolo inſtrumento locationis; ratio eſt, ſiue, quia conductor non poteſt referre quæſtionem dominij, l. ſi quis conductionis, C. locati, Imol. in l. qui vniuerſas, §. quod per colonum, ff. de acquirenda poſſeſsione, ſiue quia conductor † non poteſt ſuo nomine poſsidere, nec poteſt rem ſuam conducere, l. non ſolum, in fin. de vſucapion. l. ſuæ rei, l. ſi in emptione, §. rei ſuæ, ff. de contrahen. emptione. Ergo cenſendus eſt poſsidere nomine illius, ab eo conducendo, Angel. in dict. l. quod meo, & ſi aliqui Doctores in contrarium allegantur cuiuſmodi ſunt, Natta conſil. 429. numer. 16. in ſecundo, Ruin. conſil. 161. in primo, Alexand. conſil. 118. numer. 10. & 19. in ſecundo, Afflict. deciſione 325. numer. 2. Valaſc. de iure emphyteo. quęſtio. 9. numer. 17. & alij multi, qui in diſtincte tenent, non probari poſſeſsionem per ſolum inſtrumentum locationis, niſi adſint ſolutiones penſionum, prout vidi in hunc modum allegari multos ſine delectu materiam confundendo, inuoluendo diuerſas concluſiones: hæc eſt calamitas hodierni temporis, in quo ſolent aliqui aduocati, vt, vel docti videantur, vel vt clientuli marſupium cum magno Doctorum, & rationum exercitu facilius depredentur, paginas repetentium, & conſulentium euacuare ſine diſcrimine, quo fit vt, & iudices non multum cautos in pręcipitia deferāt, & ſe ipſos tanquam præuaricatores, & calũnioſos in ęternos cruciatus iudicent; & mihi crede, & nunquam te fal-

te fallet hoc conſilium, quod extra rem multa, intra rem vero pauca dici poſſunt. Iſti (vt ad materiam reuertamur) ſunt intelligendi, vt procedant reſpectu tertij extranei; ſecus autem quantum ad ipſos contrahentes, vt declarando Bellamer. dicit Maſcard. vbi ſupra, numer.17. & in ſpecie ita declarat Barboſa in l.ſi alienam, numer.81. & 82. ſolut. matrimon. & ita explicatur Alexand. in l.ſi colonus, §.ſi conductor, num.6. de acquir. poſſeſsione, dicens, quod locatio cum ſolutione penſionis probat poſſeſsionem aduerſus conductorem, qui nõ poteſt refricari de dominio, l.ſi quis conductionis, C.locati, Felin. in d.cap. cum Bertoldus, num. 25. ad fin. quia in prędicto caſu, imo erit probata poſſeſsio aduerſus omnes, cum adſit ſolutio penſionis, & ſi agatur condictione, ex dicta l. ſi quis conductionis, non poterit conductor refricari quęſtionem dominij.

Vnde applicando, licet per locationẽ
8 non † cenſeatur probatũ dominium inter contrahentes, etiã ſi adſit penſionũ ſolutio, vt bene reſoluit Barboſ. vbi ſupra, nu.79. tamen cenſetur probata poſſeſsio, quoad contrahẽtes per ſolam locationem, quoad tertios per locationẽ cum ſolutione penſionum; vnde merito dixit Paulus, in l.ſicuti, §.ſed ſi quęratur num. 9. ff. ſi ſeruit. vendicetur, quod ſi agatur petitorio iudicio, parum prodeſt conſtare de locatione facta, & perceptione penſionis; ſed ſi agatur iudicio poſſeſſorio, prędicta multum operantur, quia cẽſetur probata poſſeſsio in omniũ prędiudicium, in vim ſolutionis, & quoad contrahentes in vim ſolius locati nis, & in ea poſſeſſor debet conſeruari, donec per ſententiã ab eo euincatur, l. penultima, de aqua quotidia. & eſtiua, capit. quærelam de electione, Felin. in cap. cum Bertoldus, num.28. de re iudicat. Imo ſi poſſeſsione expolietur, habebit interdictum reſtitutorium, Valaſc. de emphyteoſ. quæſtio. 9. numer.13. ad medium, & idem eſt reſpectu habentium cauſam à conductore, vt ſola locatio inducat poſſeſsionem, Barboſ. numer. 80. vbi multi, Socin. conſil. 50. in quarto, Alexand. conſil.12. numer.6. in quarto, Rippa in l. ſi aliquam rem, numer.4. de acquirenda poſſeſsione, Aymon de antiquit. pag.32. nu.22. Aretin. conſ.36. num.3.

Tertio, quia hic tam recipiens, quã eius filius, item & nepos ſoluerunt in vim tributationis penſiones, vſquè ad tempus apprehenſionis, vt ſupponitur; & in hoc caſu nulla videtur dubitatio; quia quando † vltra inſtrumentum lo-
9 cationis ſunt factę ſolutiones penſionũ, tunc reſultat quaſipoſſeſsio locatoris, non ſolum aduerſus conductorem, & habentes cauſam ab eo, ſed etiam aduerſus tertios, reſpectu conductoris, & ab eo cauſam habentium, probatur per omnes Doctores, qui hoc idem confitentur de tertio non habente cauſam à conductore; quia ſi locatio cum ſolutione penſionum inducit quaſipoſſeſsionem quoad omnes, multo magis quoad conductorem, & eius ſucceſſores, quorum reſpectu ſufficit ſola locatio, vt dixi ſupra, ſecundum Barboſa numer. 80. vbi multos allegat, & quoad tertios non habentes cauſam à conductore, quod inducatur poſſeſsio, ex locatione cum ſolutione penſionum, probatur in cap. cum veniſſent, de reſtitut. ſpoliato. & ibi Abbas numer.11. l.qui vniuerſas, §. quod per colonum, & ibi gloſ. Bart. numer. 1. de acquirenda poſſeſsione, Anton. Gabriel. lib.3. com mu. tit. de locato, concluſione 4. num.2. & 3. Maſcard. concluſione 1585. numer. 1. & 5. & 1586. numer.3. & 10. Socinus iunior conſil. 135. numer.24. in ſecundo, Barboſ. dict. numer.80. Bald. in authen. quas actiones, numer.17. C. de ſacroſan. Eccleſ. Roman. conſ.70. nu.11. Socin. ſenior conſ.103. nu.3. in ſecundo, & quam plures alij quos allegãt Maſcar. & Gabr. vbi ſupra, quod veriſsimum eſt: ſi ergo

hic vltra inſtrumentum locationis dantur etiam ſolutiones penſionum, fatendum videtur, quod ex hac poſſeſſione debeat obtinere in hoc iudicio poſſeſſorio Ioannes de Allue, qui habet ius à domino directo Beltrando Villacampa, qui ad emphyteoſim, & in tributum rem dederat, maxime cum agatur contra nepotem recipientis.

10 Et idem eſſet, ſi vltra † locationem non daretur ſolutio penſionum, ſed loco ſolutionis daretur laboratio, & cultura conductoris; nam ex hoc cenſetur probata poſſeſſio locatoris, Alexand. conſ. 12. numer. 3. in quarto, Maſcard. concluſ. 1187. Decius conſil. 146. numer. 2. Socinus conſ. 187. numer. 2. in ſecundo, Felin. in capit. inter dilectos, numer. 8. de fide inſtrument. Barboſa numer. 82. & hoc in præiudicium omnium, Ruin. conſil. 46. numero. 12. in
11 quarto: à pari enim procedunt † recipere penſiones, & terram colere, l. arboribus, §. nam & ſi, & ibi Bald. in principio, ff. de vſufructu. quid quid dicat Ruin. conſil. 161. & Valaſc. quæſtio. 9. num. 17. nam veritas eſt contra eos, ſecundum Barboſ. num. 84.

Quarto facit optima † ratio deſum-
12 pta ex præcedenti, quia quando confiteamur ex locatione ſimul cum ſolutione penſionum non induci probationem dominij in locante, & concedente, vt videtur tenere communis, & vera opinio; adhuc tamen illud fateri opportet, quod ſi dicta præſtatio penſionum ſit facta per longum tempus, veluti decem annorum, tunc præſumtiue cenſetur probatum dominium directum penſiones recipientis, l. litibus, C. de agricol. & cenſitis, lib. 11. Dec. conſil. 146. numer. 14. Maſcard. conclu. 542. numer. 11. Felin. in cap. cum Bertoldus numer. 28. de re iudicat, & alij quos allegat Barboſa, in l. ſi alienam, numer. 79. & 84. verſic. denique, & numer. 85. verſic. niſi receptio, Iaſſ. in l. ſi certis annis, C. de pact. Quod tamen intelligendum puto in præiudicium ſoluentis, qui recepit in emphyteoſim, vel ſucceſſorum, non autem in præiudicium tertij, Maſcard. concluſione 545. numer. 2. quia is ſe habet per modum pacientis, & aduerſus pacientem non præſumitur titulus, ſi de magno præiudicio agatur, Bartol. in l. cum de in rem verſo, numer. 7. de vſur. l. diutina, C. de præſcriptio. long. temp, & l. nullo, C. de rei vendicat. Ita Barboſa dict. num. 85. verſic. quod ego intelligo: ſed ſi hæc præſtatio ſit facta per triginta, vel quadraginta annos, cenſebitur probatum dominium per præſcriptionem, quoad omnes, abſque dubio, Maſcard. vbi ſupra, numer. 2. vbi alij, Gamma deciſ. 222. num. 1. Roman. conſil. 127. poſt principium, Ruin. conſ. 161. numer. 2. in primo. Anton. à Petra de fideicommiſſ. quæſtione decimatertia, numer. 258. Alexand. conſil. 8. numer. 2. in ſeptimo. Burſat. conſilio vigeſimoſexto, in primo. Si igitur per hæc tempora præſtatio ſolutionis fieret cum locatione, & taliter recipiens obtineret in petitorio; ergo ſi idem ageret ante completam præſcriptionem, cum poſſeſſionem haberet; quia nemo ſine poſſeſſione præſcribit, fatendum eſt, eum debere obtinere in iudicio poſſeſſorio, & ſic in hoc litis pendentiæ, ſeu tenutę: & quæ dicta ſunt de locatione intellige de emphyteoſi, quia æquiparantur Barboſa num. 82. Fulgoſ. conſ. 5. colum. 3.

Quinto, quia conductor conducen-
13 do rem ab alio cenſetur † fateri alienam eſſe, ſcilicet illius à quo conducit, & ſic ſuccedit regula, quod qui recognoſcit rem eſſe illius à quo cauſam habet, non poteſt opponere, quod non ſit dominus, nam per recognitionẽ recipientis, ſatis probat concedens intentionem ſuam, l. generaliter, C. de non numerata pecunia, l. Publia, §. fin. ff. de

poſitij

poſiti; vnde non obſtante prædicta exceptione obtinebit in dominio aduerſus recognoſcentem, Bart. in l. cum falſa, numer. 8. C. de iuris, & fact. ignor. Guid. deciſ. 272. in fin. Decius in l. traditionibus, num. 6. C. de pact. Alciatus reſponſ. 9. numer. 9. latiſsime Menoch. conſil. 1. numer. 96. in primo, & libr. 6. præſumptionum, præſumptione 63. numer. 6. Quare videtur dicendum, quod cum ille, à quo recipitur, cenſeatur dominus per confeſsionem recipientis, & recognitionem, non poſsit ei opponi de exceptione dominij; ſed quod in vim illius debeat obtinere, attrahendo poſſeſsionem naturalem in vim dominij.

Sed his non obſtantibus contrarium eſt dicendum, & quod iure fuit pronuntiatum pro Ioan. Faxarnes, agenti in hoc iudicio, ex multis. Et primo, quia in hoc † iudicio ſummario, ſummariſ-
14 ſimo tenutæ, nouitatis, & recredentiæ, interim, & litis pendentiæ (his enim nominibus nominatur) obtinet ille tantum, qui melius probat ſe tempore motæ litis eſſe, & fuiſſe in poſſeſſione, etiã contra ciuiliter poſsidentem; non dico poſsidere, ſed rem detinere; ſtatus enim facti cõſideratur, potius quam ius, Bart. in l. 3. §. hoc interdicto, ff. de itinere actuque priuat, numer. 10. Paul. 2. volumine, conſ. 3. l. 2. §. fin. ff. ſi ſeruitus vendicetur, foro item por dar forma, foro ad noſtrum, foro ajuſtando, de apprehenſionibus, Molin. ſuper dictis foris, & in varijs locis de apprehẽſionibus, Bardaxi de apprehenſionibus, 2. parte princip. quæſtione 3. ad ſimilitudinem decretatoris, cui de iure datur etiam hic articulus, vt dicit Menoch. de retinenda poſſeſsione, vltimo remed. prima quæſtione, numero decimo octauo. Sed hic probatum eſt dictum Ioannem fuiſſe in poſſeſsione rei apprehenſę, tempore apprehenſionis, & non alium; ergo merito obtinuit. Tota difficultas conſiſtit in reſpondendo contrarijs adductis, quæ videntur prima facie obſtare.

Primũ igitur non obſtat, quia falſum in primis eſt, † quod per inſtrumentum
15 ſolum locationis probetur dominium locantis, etiam contra conductorem, & ſic, ſi locans velit rei vendicare rem locatam, vel datam in emphyteoſim cum ſolo inſtrumento locationis in vim dominij, ſuccumbet, ſi aliter non probet dominium, Bart. in l. legatã inutiliter, numer. 2. ff. de adimendis legat. Alexand. conſil. 12. numer. 4. in quarto, dicens communem; quod verum eſt, vt nec præſumptiue cenſeatur probatum dominium, Bart. in dict. l. legata inutiliter, ff. de adim. legat. Alexan. in l. ſi alienam, num. 3. ſolut. matrim. Socin. conſil. 266. num. 11. in ſecundo, nec etiam reſpectu ipſius emphyteotę cenſebitur probatum, Afflictis deciſ. 14. numer. 8. Roman. conſ. 161. numer. 12. in primo, Valaſc. de emphyt. quæſt. 9. numer. 3. Barboſ. in dict. l. ſi alienam, nu. 78. latiſsime Maſcard. concluſ. 542. num. 1. Bart. in d. l. legata inutiliter, Ruinus conſ. 161. num. 18. in primo: dicens, quod licet per inſtrumenta antiqua probetur dominium, Doctores in l. cum aliquis, C. de iure delib. tamen in noſtro caſu, licet inſtrumenta ſint antiqua, per illa non cenſebitur probatũ dominium, Valaſc. dict. quæſt. 9. numer. 5. probatur iſta concluſ. per l. ad probationem, C. locati, cap. inter dilectos. circa fin. de fide inſtrum. quod tandem tenet tota Schola conſulentium, & ſcribentium, ſecundũ Maſcardum vbi ſupra. Itaque, vt loca-
16 tor, vel concedens emphyteoſim obtineat in iudicio petitorio, debet aliàs probare dominium, Curtius iun. conſ. 41. nu. 8. in primo, aliàs poteſt quęſt. dominij referri contra locatorem, Alexan. conſ. 54. nu. 7. in quarto. Afflict. deciſ. 12. numer. 8. & deciſ. 14. Decius conſil. 28. num. 3. & conſ. 46. poſt num. 4. eſt communis, vt per Villalob. in ſuis com. verbo dominium non probatur, & verã, & cõmunẽ dicit Maſcar. d. concl. 542. n. 7. & hoc

& hoc non obſtante, quod iſte colonus, & emphyteota habeat cauſam à dante etiam Eccleſia, Barboſa vbi ſupr. numer. 58. & 72. Vbi ſicut quando rei vendicatio intenditur aduerſus eum, qui à vindicante cauſam non habet, ſi vendicanti opponatur exceptio de dominio alieno, debet probare ſe dominum eſſe, iuxta l. 2. de probatio, aliàs abſoluetur reus, etiam ſi nihil præſtiterit, l. fin. C. de rei vindicatione: ſic etiam ſi rei vendicatio intentetur aduerſus eum, qui cauſam tantum habet à vindicante, abſque confeſsione, & recognitione expreſſa dominij, idem erit: quia poterit refricari de dominio per ſupradicta; ſicut & emptor poteſt refricari de dominio contra venditorem, & contra alium agentem hypothecaria ad rem venditam antea ſibi obligatam à venditore; non enim ille cauſam habens, ex eo ſolo fatetur dominum eſſe; quia potuit vendi res aliena: licet è conuerſo ille, à quo cauſam habeo, vel qui mihi rem ſuam obligauit, vel titulum conceſsit, non poſsint refricari de dominio, & ſe dominos eſſe negare, quia allegarent turpitudinem ſuam, & committerent mendacium per l. ſi inter, §. 1. de pignor. Neguſantius de pignoribus, 3. membro 8. par. principalis, numero nono, & decimo.

7 Hoc autem, quod per † contractum locationis, & emphyteoſis non probetur dominium; ſed imo conductor, & emphyteota poſsint refricari quæſtionem dominij, procedit, quando locator, & concedens agunt actione reali, & ſic rei vendicatione; ſecus autem, quando locator ageret actione perſonali contra conductorem ex contractu locationis, vel dominus directus contra emphyteotam ex vi contractus: tunc enim probatur dominium dantis per ſolum inſtrumentum; imo recipiens non poteſt refricare quæſtionem dominij contra dantem, & locantem, l. ſi quis conductionis, C. locati Paul. in l. comodare, numer. 3. ff. cõmodat, Maſcardus vbi ſupra, numer. 8. Hoc verum, ſi opponat de dominio alieno, ſecus ſi de proprio opponentis dominio, nam poteſt opponere contra locatorem: quia concludit locationem non valuiſſe, l. neque pignus, de pigno. non tamen opponet de dominio alieno; quia ea exceptio non concludit actionem ex locatione actori non competere, quia res aliena valide poteſt locari, l. rem alienam de contrah. emp. l. nemo, C. de locato, Felin. in dict. cap. inter dilectos, num. 8. Barboſa alios allegans, num. 74. & 77. Si tamen ageret locator ex conditione, l. ſi quis conductionis, tunc ex priuilegio illius, l. nullo modo opponeret, ſecundum Barboſ. vbi ſupra. Vnde ſi ego pupillus ago contra te, non rei vindicatione, ſed actione perſonali ad reſcindendum contractum, per quem pater meus alienauit in te, ſub prætextu, quod ille contractus eſt nullus, vel ago contra te ad recuperandum prætium domus per patrem meum tibi locatæ, vel venditæ, non poteris objicere de defectu dominij; quia ego non ago actione reali propter dominium, ſed ſolum actione perſonali, ad ſupradicta.

Et hinc fit, quod quando quis ſe fundat in fideicommiſſo, vel in aliquo alio vinculo non poteſt refricare quæſtionem dominij contra vinculantem; quia acceptando vinculum remanſit obligatus.

Sed dices, quod hæc non ſatisfaciũt, licet in ſe veriſsima ſint: quia argumentum loquitur, quando vltra inſtrumentum locationis datur ſolutio, & receptio penſionum; quo caſu Doctores in contrario allegati tenent, præſumptiue probatum eſſe dominium locantis, vt apparet ex allegatis per Maſcardum, concluſione 545. numer. 1. & 3. Ad id reſpondendum eſt idem, quod

ſupra

Digitized by Google

ſupra, ſcilicet, neque per hanc ſolutionem ſimul cum inſtrumento locationis, vel emphyteoſis cenſeri probatum dominium, etiam aduerſus conductorem, vel emphyteotam: ita Barboſa dict. l. ſi alienam, numer. 78. in fine, & numer. 85. vbi expreſſe id tenet. Ea ratione ductus, quia ſoluens potuit errare, putans rem eſſe dantis; cum re vera non eſſet, ſed vel ſua, vel alterius, l. cum falſa, C. de iuris & facti ignoran. qui error in dubio præſumitur, quandiu aduerſarius non probat dominium, niſi per ſolum inſtrumentum conceſsionis, l. ad probationem, C. de locató, & ibi Baldus numer. 7. Quo caſu per errorem dicitur ſoluiſſe exiſtimans rem eſſe dantis,
18 quia in dubio præſumitur † ignorantia potius, quam ſcientia, l. quod adhibitus, C. de his qui ſibi adſcribunt, Bald. in l. 1. in fin. de legibus, & in l. obſeruare, §. proficiſci, quæſtione trigeſimanona, de officio Proconſulis, & Legati, Bart. in l. quoties, §. 1. de hæred. inſtitu. Iaſſon. in l. ſi per errorem, numer. 10. de iuriſdictione omnium iudic. Alexand. conſil. 65 numero 11. in primo, & conſil. 27. in principio, volumine ſecundo, Decius conſil. 175. num. 5. Thomas Grammaticus deciſione 60.
19 numer. 6. & ideo † qui ſcientiam, & contrarium animum allegat probare tenetur, l. quoties, §. qui dolum, l. dolus, ff. mandat. l. dolum, C. de dolo, capite final. de renunciatione in ſexto, quod maxime in delictis procedit, vt latiſsime Ioan. à Rojas in tractat. de hæretic. prima part. à numer. 192. cum ſequentibus, & cum ſit † ſpecies ſeruitu-
20 tis emphiteotica qualitas, & non allodialis, l. ſi tibi homo, §. fin de legat. 1. & prætedens ſeruitutẽ adſtringatur onere probandi talem ſeruitutem, l. ſicuti, §. ſed ſi quæratur, ff. ſi ſeruitus vẽdicetur, & ibi Paul. numer. 8. ſimili modo dicendum eſt, † quod teneatur probare;
21 qui conceſsit emphiteoſim, vel locationem, dominium ſi agat rei vendicatione, aliàs ſuccumbet, non obſtante, quod doceat de ſolutionibus in terminis, Alciat. reſponſ. 9. numer. 9. Valaſc. de emphyteoſ. quæſtione nona, numero vndecimo, niſi eſſet longo tempore facta illa ſolutio penſionum; quo caſu præſumptiue probatur dominium, vt dicemus, aliàs autem non cenſetur probatum per ſolutionem penſionum, licet probetur poſſeſsio: vnde Bald. & alij allegati in prima ratione dubitandi deuiant à veritate, vel intelligendi ſunt, vt ſaluentur, q̃ ex præſtatione pẽſionis colligatur ſolum præſumptio, quod ille, qui ſoluit penſiones, exiſtimabat illum cui ſoluit eſſe dominum illius rei, non autem, quod colligatur confeſsio dominij accipientis penſionem, quæ credulitas non inducit ius probationis, quę conciliatio colligitur, ex traditis per eundem Bald. in l. ſi certis annis, num. 10. C. de pact.

Alio modo reſpondetur ad primum
22 argumentum, † quod dato, & non conceſſo, quod per locationem, & emphyteoſim cum perceptione penſionũ inducatur præſumptiua probatio dominij, verum hoc procedet contra conductorem, & emphyteotam; ſecus contra tertium, contra quem nulla probatio dominij inſurgit, etiam præſumptiua; quia ſola ſolutio cenſus, & penſionum non probat dominium contra tertium, niſi probetur de poſſeſsione triginta, vel quadraginta annor. Alexan. conſil. 8. numer. 2. in ſecundo, Boerius deciſione 165. numer. 13. Burſat. conſil. 26. nůmer. 31. verſic. ſecundo dicit, lib. 1. Maſcard. dicta concluſ. 545. numer. 2. quod etiam probatur, quia ſimiliter licet per inſtrumentum locationis, & emphyteoſis probetur poſſeſsio dantis, vt dixi in 2. ratione dubitandi, non tamen in præiudicium tertij, vt ibi dixi, & infra dicetur latius; ſic etiam, licet ex locatione cum ſolutione penſionũ probetur poſſeſsio contra tertium non poſſeſſorẽ, non tamẽ cõtra tertiũ poſſeſſorem, Barboſ. num. 80. in fin. Gabriel di-

cta concluſ. 4. num.5. ſic in caſu noſtro contra tertium non cenſebitur probatum dominium, hic autem ſumus in caſu iſto, quoniam tertius omnino eſt iſte Ioan. Faxarnes obtinens; quia reſpectu bonorum apprehenſorum non eſt ſucceſſor Ioannis Faxarnes recipientis, ſed vxoris ſuæ auiæ dicti Ioannis, veræ dominæ dictorum bonorum, & ſic non potuit, neque auiæ vxoris, neque ſibi nocere ille contractus tributationis; cum nec dans, nec recipiens eſſent domini, ſed tertia perſona, ſcilicet vxor recipiẽtis, à qua deſcendit Ioannes nepos, qui hic obtinuit, vt apparet per motiuum, quod ponitur in fine.

23 Ex hoc reſultat, quod † ſi non datur, & præſuponitur dominium hic in dante ad tributum, non potuit ipſe, nec etiã ſui ſucceſſores reſoluere dominium vtile, nec poſſeſſionem naturalem per cõmiſſum; quia defecit illud principium attractiuum dominij directi, in vim cuius aſſerit pars fieri reſolutionem, vt in contrario; ſed quia neque id etiam concedendũ eſt, ſcilicet, quod dominium reſoluat poſſeſſionem, cum ſit à veritate alienum, ideo opportet aduertere, quod tota vis conſolidationis, & reſolutionis, non pendet à ſolo dominio directo dantis, ſed etiam à poſſeſsione ciuili illius: vnde principia attractiua dominium vtile, & poſſeſſionem reſoluentia, non in ſolo dominio, ſed in dominio, & poſſeſsione ſimul dominij directi tempore tributationis conſiſtunt, taliter, quod ad reſoluendum dominium vtile principium attractiuum ſit dominium directum, quaſi dominium directum per commiſſum trahat ad ſe, & reſoluat dominium vtile, & cum eo conſolidetur. Ad reſoluendum vero, & conſolidandum poſſeſſionem naturalẽ principium attractiuum conſiſtit in poſſeſſione ciuili domini directi; quaſi poſſeſsio ciuilis attrahat ad ſe, & reſoluat poſſeſsionem naturalem, & cum ea conſolidetur, & ſic dominium directum ſit principium attractiuum dominij vtilis, poſſeſſio vero ciuilis ſit cauſa attractiua poſſeſſionis naturalis, Bald. in l. 1. numero 38. quæſtione 46.

24 ff. de rerum diuiſio. vbi dicit † proprietarium habere poſſeſsionem imaginariam, quæ ciuilis eſt, corporalem autem; ſiue naturalem eſſe pœnes vaſſallum, & ita finito feudo ciuilem attrahere ad ſe naturalem; iam ergo ſecundum Bald. poſſeſſio poſſeſſionem attrahit, idem Bald. in capit. cum veniſſet, numero quinto, de reſtitutione ſpoliatorum, dicens proprietatem, & ciuilem poſſeſsionem eſſe pœnes dominum, naturalem vero pœnes emphi-

25 teotam, & ſubdit † naturalem poſſeſſionem finita conceſsione temporali ipſo iure conſolidari ciuili poſſeſsioni, ſequitur Abb. in cap. cum veniſſet, numero ſeptimo, vbi ſupra. Vbi ſi habens poſſeſsionem ciuilem ingreditur naturalem vacantem, non dicitur de nouo adquirere poſſeſsionem, ſed potius continuare ſuam poſſeſsionem ciuilem, nam naturalis poſſeſsio eſt acceſſoria ad ciuilem, & dicit, quod licet ex noua poſſeſsione ſoluatur gabella, iſte ſic ingrediens non tenetur ſoluere; quia non adquirit de nouo, ſed conſeruat antiquam poſſeſsionem: Nos late deciſione vigeſimaquinta, numer.78. in primo, & deciſione ſexageſimatertia, à numer. 16. cum ſequentibus: vide Iaſſonẽ in l. clam poſſidere, §. qui ad nundinas, numer. 73. ff. de adquirenda poſſeſsione. Vbi quod finito feudo, & emphiteoſi, ciuilis poſſeſsio trahit ad ſe naturalẽ, Bald. in cap. quæ in Eccleſiarum, columna 7. de conſtitutionibus, & idem in re conceſſa ad cenſum vitalicium, tradit idem Bald. in dict. cap. cum veniſſet, colum. 2. & in cap. ex parte, de feudis, Franchis. in 4. part. feudorum, col. 57. Socin. Iaſſ. in l. poſſideri Nerua, ff. de adquir. poſſeſſ. Bald. conſ. 9. in 3. & nos dicta deciſ. 25. n. 96. & hæc cõſolidatio fit, nõ per viã tranſmiſsionis alicuius iuris, ſed per modũ priuationis, & anihilationis ipſius cõceſsionis: Nos deciſ. 63. n. 31. Ex quib⁹ ſequi-

ſequitur, quod ſi pœnes concedentem non reperitur poſſeſsio ciuilis de tempore conceſsionis, non poterit attrahere naturalem,neq. ex emphyteoſi, feudo,& ſimilibus,ſicut etiam ſi non fuit dominium directum,nec reſolueretur vtile;ceſſante enim principio attractiuo & cauſa influente, non poteſt produci cau ſatum reſolutionis. & conſolidationis; quia non plus iuris eſſe poteſt in cauſato, quam in influenti potentia cauſæ, Bald.in l.1.quæſt.6.ff.de Senat.quem refert.Molin.de Primogen. lib. 3. capit. 5. num.46.& hæc ſunt principia attracti ua, de quibus Doctores loquuntur in pacto legis commiſſoriæ,& de retrouendendo,feudo, emphyteoſi, adiectionis in diem,manus adiectionis. Ex quo infertur quod reſolutionis & conſolidationis vnica eſt cauſa,vnicum principiũ, niſi quod reſolutio conſideratur reſpectu vaſſalli,emphyteotę, feudatarij & ſimilium;quorum iura per commiſſum reſoluuntur, moriuntur, anihilantur,& extinguntur;conſolidatio vero conſideratur reſpectu domini,& poſſeſſoris cõmiſſantis,in quo illud ius, extinctum in vaſſallo &emphyteota,reintegratur,vel verius loquendo,ius directi dominij, & ciuilis poſſeſsionis reaſſumit vires vtriuſq. dominij & poſſeſsionis,quæ ligatæ erant,& ſuſpenſæ per conceſsionem feudalem, vel emphyteoticariam, ſicut lumenSolis à nube impeditum per illius reſolutionem reintegratur;& tamen Sol nihil de nouo adquirit, ſed quod impedimentum tollitur; ſic dominium directum & poſſeſsio ciuilis,ſublato impedimento conceſsionis plenarie operantur,dominium directum in vtile, poſſeſsio ciuilis in naturalem; & hoc eſt,quod dici ſolet,quod hæc reſolutio fit,nõ per viam tranſmiſsionis; ſed reſolutionis; ſunt autem reſolutio, & conſolidatio correlatiua, nam tantum quantum reſoluitur in vno, conſolidatur in alio, & è contra,ad formam agentis naturę, per quod non plus generatur, quam quod prius corruptum ſit.Iam igitur applicando, quando diceremus probari dominium in dante,in aliquo caſu(vt ſupra in caſu noſtro,quod tamen negamus) tamen non data poſſeſsione ciuili in eo, non potuit reſoluere poſſeſsionem naturalem,quia dominium non eſt quod reſoluit poſſeſsionem,& ſine poſſeſsione impoſsibile eſt obtinere in iudicio poſſeſſorio,& quia in hac materia reſolutionis,& conſolidationis dominij & poſſeſsionis reperiuntur quædam motiua pulchra,& multum bene elaborata præſtita in Proceſſu Iuratorum Cęſarauguſtę, ſuper apprehenſ. in artic. iurisfirmarum,ſub diebus 5. & 8. Februarij anni 1601.in Curia Iuſtitiæ Aragonũ, ideo inſeruntur,prout ſunt infra in litera A.

26 Neque obſt. ſecunda ratio † dubit. quia ex eadem met ratione reſultat manifeſta ſolutio,quod ſcilicet contra contrahentes,& eorum hæredes, & ſucceſſores probetur poſſeſsio per ſolũ inſtrumentum locationis;Gabr.vbi ſup. n. 14. Maſcard.d.concl.1186.num.17. ſecus autem quoad tertios extraneos, quorum reſpectu non probatur poſſeſsio per ſolum inſtrumentum locationis, ita declarat Barboſ.d.num.80. Maſcard. vbi ſup. num.1. iuncto nu.17. Gabriel etiam n. 1. iuncto num. 14.vt apparet in motiuo infra poſito ſub litera B. In noſtro autem caſu,iſte Ioannes Faxarnes, non eſt recipiens, neque ſucceſſor recipientis in re conducta,licet ſit illius nepos,habet nāq. rem ab auia vxore recipientis, & probauit tempore tributationis non fuiſſe aui recipientis,neq. concedentis,ſed potius auiæ ſuæ,a qua ius & cauſam habet,& in hoc caſu, quando ſcilicet tertius probat rem. tempore conceſsionis non fuiſſe dantis,nec recipientis,ſed tertij,à quo cauſam habet,tunc ceſſant omnes probationes præſumptiuę dominij, & poſſeſsionis, quæ per conceſsionem emphyteoſis & locationis,& per ſolutionem penſionum à Doctoribus colliguntur, & hæc de ſecunda ratione dubitandi.

27 Nec obſtat tertia ratio, † quæ in ſe verſ-

veriſsima eſt,quod ſcilicet ex ſolutione penſionum cum inſtrumento locationis & emphyteoſis probetur poſſeſsio etiã contra tertios:nam illud intelligendum eſt aduerſus tertios non poſſeſſores, ſecus autem,ſi ille tertius eo tempore eſſet in poſſeſsione;nam tunc neq. per locationem & emphyteoſim coniunctam cum receptione penſionis cenſebitur probata poſſeſsio illius, cui ſoluitur,in præiudicium tertij poſsidentis, vt in fragmento motiui ſub litera B.Nam eo caſu licet mihi ſoluatur penſio, non ob id probatur,quod ego poſsideam, neque tertius poſsidens priuatur ſua poſſeſsione,l.quamuis.§.ſi conductor,& ibi Bart. num. 1.de acquiren.poſſeſ. l. Pomponius & ibi Bart. ff. quibus modis vſusfructus amittatur, Corneus conſ. 6. nu. 4. in 3. Menoch. de retinend. remed 3.nu. 567. Beroius,Xuarez, Boher. & alij allegati per Barboſ.num.81.Maſcard.concl.1185. num.14.Vbi allegat quam plures, & in num.16. bona limitatio ad materiam:idẽ Maſcard.concl. 1186.num.10.& num. 15. Gabriel tit.de locat.concluſ.3. numer.5. Vbi in præiudicium tertij poſidentis,nõ probatur poſſeſsio per locationem & ſolutionem penſionum.Bal.in d.l.qui vniuerſas.§. qui per colonum allegat Gabriel multos alios.Sed in caſu noſtro(vt dictum eſt)iſte tertius poſsidet,ergo ſolutiones,etiam ab eo factæ non probant poſſeſsionem aduerſus eum poſidentem; & licet idem ipſe nepos & poſſeſſor ſoluerit penſiones, nequaquam ei obſtat, licet videatur aſtringere,quia ſicut emphyteota ſoluente, non probatur dominium domini directi,quia potuit,& præſumitur erraſſe; ſic etiam hic; maximè ex quo probauit errorem, probãdo rem eſſe alterius,quam dantis & recipientis; quo caſu,nec ſolutiones,nec recognitiones nocent,vt dicetur in reſponſione ad vltimum argumentum,& in expreſſo Aymon conſ.157.num.15.verſ. tertio reſpondeo, vbi probato de tempore tributi quod res erat alterius,quam dantis, non nocent ſolutiones penſionum, nec probatur poſſeſsio, nec dominium.

28 Nec obſtat quarta ratio;quia † etiam ſi confiteremur probari dominiũ per ſolutionem 10. annorum in hoc caſu (ſicut per 30. annos, & 40. ſine dubio probatur)adhuc non obeſſet; quia dominium non eſt principium attractiuum poſſeſsionis, ſed poſſeſsio ciuilis; & ſic dominium non reſolueret naturalem poſſeſſionem, & deficiente poſſeſ. non poteſt obtinere.Secundo reſpondetur hoc eſſe intelligendum in præiudicium ſoluentis & ſucceſſorum,non autem in præiudicium tertij, vbi de graui præiudicio agitur,& licet iſte Io.ſic ſoluerit; tamen quia probauit rem non eſſe donantis, nec recipientis emphyteoſim: *ideo non* præiudicauit,ſibi hęc longa *ſolutio*, cũ nõ poſsit dici ſucceſſor recipiẽtis in re litigioſa, & quia docendo prout docuit rem non fuiſſe locantis,reſultat ſolutionem ab eo factam fuiſſe erroneam,& ſic non nocet ſibi vt infra.

29 Quinta & vltima ratio † dubitandi, non obſtat ſcilicet, quod recipiens in emphyteoſim, vel locationem,cenſetur fateri dantem eſſe dominum, & per hãc recognitionem dominium transferri; hæc enim ratio & falſa eſt, & non concludit etiam ſi diceremus, quod recipiens fatetur dantem eſſe dominiũ,quod falſum eſt.Sed quia hic inuoluuntur variæ quæſtiones, in materia recognitionum dominij,oportet dilucidare materiam hanc,non minus neceſſariam quã ſubtilem.Et 1. quando

30 † reus non habet cauſam à rem vendicante poteſt refricare de dominio alieno,& niſi agens probauerit dominium abſoluetur reus, l. fin.C.de rei vindicatione, & idem erit, etiam ſi reus habeat cauſam ſolam à vindicante per locationem, emphyteoſim,vel aliàs,vt diximus in reſponſione ad primum argumentum, vbi quod per ſolum contractum non probatur dominium,quando nihil aliud interuenit,quã habere cauſam à vindicante per contractũ.Si vero amplius proceſſum ſit,veluti quia conuentus tempore contractus expreſſe

preſſe agnouit, rem eſſe illius; à quo cau.
ſam habet (ſi ille à quo accipit, ſit parti-
cularis, & non Eccleſia) veluti, vel quia
id expreſſe recognouit, vel quia accepit
31 in emphiteoſim, nam paria † ſunt in em-
phiteoſim, vel feudum recipere, vel ex-
preſſe recognoſcere, Valaſc. quæſt. 9.
numero. 18. verſ. ſed confeſtim; & tunc,
in his terminis diſtinguendum eſt: aut
enim quærimus, an ex ſola hac recog-
nitione obtinere debeat, qui dedit ad tri
butũ vel locationẽ, taliter quod eſ nõ poſ
ſit reſfricari de dominio ad effectum vt
teneatur probare ſe dominum, & di-
cendum eſt, quod vendicanti, & agenti
rei vendicatione nõ poſſit opponi, quod
non ſit dominus, transferẽdo in eũ onus
31 probandi; nam per † recognitionem ac-
cipientis ſatis probat ſuam intentionẽ,
& obtinebit, l. generaliter, C. de non nu
mer. pecun. l. Publia. §. fin. ff. de poſ. &
non obſtante tali exceptione obtinebit
ſe dominum declarari aduerſus illum
qui recognouit, Guido Papæ, deciſ. 272.
Bart. in l. cum falſa, num. 8. C. de iur. &
fact. ignor. Menoch. conſil. 1. num. 90. in
prin. Petra, de fideicommiſ. quęſt. 13. n.
301. & 317. Barboſ. vbi ſupra, num. 72.
Aut vero quærimus, an contra rẽ vindi-
cantem poſſit opponi de dominio alie-
no, & dicendum eſt quod ſic, & hoc ope
33 ratur recognitio, quod recognitus † re-
lebatur ab onere probandi dominium,
& onus probandi tranſit in recognoſcẽ-
tem, qui ſi hoc probauerit reſultabit re-
cognitionem eſſe falſam, & erroneam,
& ſic ei non pręiudicabit, ita procedit
l. cum falſa. C. de iur. & fact. ignoran. Ia-
cobin. in tract. de feud. verbo dictiq. vaſ-
ſalli. num. 21. pag. 93. Aymon. conſil. 157.
num. 8. Menoch. conſil. 1. num. 91. in f.
Phanuc. de inuentar. 7. par. num. 243.
Siluan. conſil. 57. num. 39. & ſic ſunt acci-
piendi Aymon conſ. 157. num. 7. & alle-
gati per eum, & per Petram de fideicom.
miſ. quæſt. 13. num. 304. Ruinus, conſil. 13.
num. 7. in 4. Vnde confeſſio, ſeu recog-
nitio nocet confitenti donec doceat de
errore, cap. fin. de confeſ. Aymon conſil.
411. nu. 58. Phanuc. de inuentar. 7. p. nu.
243. Ruin. conſil. 14. num. 9. in 4. Barboſ.
latius, num. 73. ſemota tamen recogni-
tione vindicanti incumberet onus pro-
bandi dominium. Neque his obſtabit
Speculator. in titu. de locato. §. nunc ali-
qua, verſic. 52. & ibi Ioan. Andre. vbi,
34 quod recipiens † rem in emphyteoſim
ab Eccleſia, tanquam domina illius rei,
ex tali conceſſione non probatur domi-
nium Eccleſiæ; etiam inter eaſdem par-
tes, Ruin. dict. conſ. 14. num. 2. cui acce-
dit tex. in l. ad probationem. C. de loca-
to, & cap. inter dilectos de fide inſtru-
mentorum, in quibus per hanc conceſ-
ſionem emphyteoſis, & locationem non
probatur dominium locatoris. Reſpon-
35 deo enim † quod procedunt illa, quan-
do conceditur res in emphyteoſim ab
Eccleſia, vel ab alio tãquam propria, nõ
data ex parte recipientis expreſſa reco-
gnitione; tunc enim ſola datio non pro-
bat dominium, etiam Eccleſiæ, Bart. in
l. legata inutiliter, num. 2. de adimend.
36 legat. & per ſolam † locationem nõ pro
batur dominium, etiam aduerſus condu
ctorem, quia potuit locari res aliena va-
lide. l. rem alienam, de contrahend. em-
ptio. Felin. in dict. cap. inter dilectos, nu-
mero 8. Afflict. deciſ. 14. num. 8. Socin.
conſil. 166. num. 9. in 1. Alexan. conſil. 12.
num. 4. in 4. & licet conductor videatur
recipere rem locatam tanquam à domi
no, l. 2. quo 20. de vſucap. tamen non ob
id fatetur illum eſſe dominum, ſed tan-
tum, quod tãquam talis locauit, & quod
accepit ab eo quaſi aſſerente rem eſſe
ſuam, vt diximus ſupra late in reſpon-
ſione ad primum argumentum. At ſi re-
37 cipiens † expreſſe recognouiſſet rem
eſſe in dominio Eccleſię, vel alterius, per
eam recognitionem cenſetur probatum
dominium in eo ſenſu, vt ſtandum ſit re-
cognitioni, tanquam verę, donec contra
rium doceatur, Aymon, conſ. 411. num.
58. Ruin. conſ. 14. num. 9. in 4. vt ſupra la
tius, quidquid dicant relati per Petram,
38 vbi ſup. num. 305. dictat alia ratio, † per
hanc recognitionem non cenſeri proba
tum

tum dominium; quia in locatione, &c
emphyteoſi, &c ſimilibus agitur prin-
cipaliter de locatione, emphyteoſi, feu-
do, venditione, & mentio dominij ve-
nit incidenter per verba enuntiatiua;&
tunc confeſsio dominij per verba enun-
tiatiua non probat, etiam inter partes;
quia non ſunt verba diſpoſitiua principa
liter,& propter ſe prolata, ſed ſunt enũ
tiatiua incidenter,& propter aliud pro-
lata, &c ſic non probant, etiam inter
eaſdem partes,ſi de enũtiato poſtea prin
cipaliter agatur,niſi aliquid extrinſecus
accedat,quod confeſsionem confirmet,
cap.illud, de præſumptionibus, &c ibi
Butri. Iaſſon in l.iuris gentium. §. quod
fere,numero 3.de pact. Decius conſilio
389. numero 9. Aymon, de antiquitate
tempor.1.part.ſection.4. l. non nudis, l.
non epiſtolis, C. de probat. l. ex his ver-
bis,vbi omnes,C.de teſtamen. Decius,
conſil.213.num.12.Crauet.vbi ſup.par.1.
ſectio.1.num.7.Et ſolum prædicta verba
39 †enunciatiua probant inter eaſdem par
tes,quando ſunt neceſſaria ad validitatẽ
actus,qui principaliter geritur,l.optimã
C.de contrah. & cõmiten. ſtipul.& hoc
ad eius validitatem tantum,aliàs autem
non probabunt, ſi de enuntiato poſtea
in alio proceſſu principaliter agatur,ita
vltra prædictos Matheſillan. Singul.80.
40 in locatione †autem, vel emphyteoſi,
& ſimilibus ad validitatem actus, nõ eſt
neceſſarium dominium enuntiatum in
confeſsione, & recognitione; nam po-
tuit locator rem alienam locare, l. rem
alienam de contrah. empt. ergo confeſ-
41 ſio dominij per verba enuntiatiua† non
probat dominium enuntiatum, etiam
inter eaſdem partes in alio proceſſu,niſi
aliud accedat vt ſupra. Imo, quando cõ
feſsio dominij fieret principaliter aſſer-
tiue,& per verba diſpoſitiua;vt quia ac-
cipiens in locationem,vel emphyteoſim
fateretur verum eſſe, quod ea res eſſet
locantis,& tanquam talem eam recipie
bat;tunc talis confeſsio probaret contra
confitentem, quandiu contrarium non
oſtenderetur,cap.fin. de confeſ.vt ſupra
dixi, ita diſtinguendo materiam decla-
rant Bald.in dict. l, ad probationem,nu
mero 7.C.locati, &l. ſi certis annis, nu.
10.C.de pact. Iaſſon, in l.2. num.177.C.
de iure emphit. Aymon conſil.411.num.
57.& conſil.157.num.15.verſic.tertio reſ-
pondeo.Ex quibus colligo ego differen
tiam, an hæc recognitio Dominij fiat in
cidenter, per verba enunciatiua, velut
accipio in locationem talem rem à Pe-
tro, vel Eccleſia domino, & domina il-
lius rei; vel quod principaliter fiat con
feſsio dominij per verba diſpoſitiua, &
aſſertiua, vt ſi accipiens in locationem
dicat,& confiteor rem eſſe locatoris, &
tanquam ſuam accipio:nam primo caſu
nullum probatur dominium vere, nec
præſumptiuè per dictam locationem, &
confeſsionem dominij; nam cum non
obſtante confeſsione per verba enun-
tiatiua teneatur locans probare domi-
nium in rei vindicatione; l.ad probatio-
nem,C.de locato,cap.inter dilectos, de
fide inſtrumentorum,reſultat non præ-
ſumi dominum;cum alias contraria pre-
ſumptio liberaret ab onere probandi, l.
ſi adulterium.§. idem Pollioni, de adul
ter. Riminal.conſil.416.nu.4.in 3. Quod
procedit,non ſolum quoad tertium, ſed
& quoad conductorem, Valaſcus de em
phyteoſi,q.9.nu.3. Ruin,conſ.161.nu.17.
in 1. & ſic cauendum eſt ab Alciat. reſ-
ponſ.9.num.10.Gozad.conſ.94.num.57.
& à Bart. in l.non ab re. num.3. C. vnde
ui, Pariſ. conſil. 104. num. 84. in primo
aſſerentibus,probari in hoc caſu domi-
nium præſumptiuè,quod falſum,niſi eo
intelligas, quando de dominio inciden-
ter ageretur ad cauſam principalẽ: quia
tunc ad probationem præſumptiuam
dominij ſufficit ſola poſſeſſio,Bartol.in l.
quidam in ſuo,de conditionibus inſtitu-
tio. & Menoch. lib.6. præſump.63. n.13.
& locator per conductorem poſſidet, l.
quod meo, de acquir.poſ. &c ex conſe
quenti,per locationem cenſetur preſum
ptiuè probatum dominium, ita declarat
Alex.conſil.10.num.4.in 4. Menoch.de
recuper.poſſeſ.11. remed. num.31. Sicut
quando

Digitized by Google

quando quis agit Hypothecaria contra
debitorem principalem,teneturprobare
dominium directum,vtile,vel quaſi,Bar
tol. in l. rem alienam,de pignoratitia a-
ctione, hoc autem probabitur probata
poſſeſs. & allegato dominio, ſeu quaſi;
quia hic probatur dominium per poſſe-
ſionem, de quo Nos, deciſ.42.in primo.
Secus autem eſſet,ſi de dominio princi-
paliter ageretur; tunc enim, nec per lo-
cationem, nec per confeſſionem enun-
tiatiuè emiſſam cenſetur probatum do-
minium,etiam preſumptiuè. In ſecundo
vero caſu ſupradicto, quando confeſſio
dominij fieret principaliter, & aſſer-
tiuè, tunc talis confeſſio probaret con
tra conductorem,quouſque contrarium
43 probaretur,vt ſupradixi. Superiora † au
tem, quod cenſeatur probatum domi-
nium quouſque contrarium probetur,
ita intelligēda ſunt,ne decipiaris,vt per
talem cōfeſſionem extraiudicialem prin
cipaliter,& aſſertiuè factam in cōtractu
locationis, vel emphyteoſis, vel ſi ſola
fiat expreſſe, de per ſe,cenſeatur proba-
tum dominium locantis ex antiqua cau
ſa ad illum pertinere, nō vero,quod per
confeſſionem transferatur dominium,
quod aliàs nunquam fuit pœnes locato-
rem; etiam ſi confeſſio ſit ſcienter facta,
hoc eſt,quod confitens ſciat rem eſſe ſuā
non alienam tempore conductionis, &
confeſſionis,eleganter Guido,deciſ.272.
Ratio eſt, quia quando iſta confeſſio, &
recognitio fit ſola ſine aliquo contractu
emphyteoſis, locationis,vel feudi, tunc
nulla interuenit traditio expreſſa, vel
44 ficta;& ſine ea † ex ſola voluntate domi-
ni, neq; dominium transfertur in alium;
l. traditionibus. C. de pact., neq; etiam
amititur. l. ſi quis vi. §. differentia, de ac-
quir. poſſeſ. ita tenent Bartol. in l. cum
falſa. num.4. C. de iur. & fact. ignoran.
melius Guido vbi ſup. Aretin. conſil.14.
num.6. Menoch. conſil.91. num.38. in pri
45 mo: quin imo, ſi hæc confeſſio † & re-
cognitio fieret cum mixtura alicuius cō
tractus ex ſupradictis, nequaquam per
eam dominium trāsferretur: ex eo,quia
licet preſumatur donatio ex illa confeſ-
ſione ſcienter facta in contractu, in quo
res locatur, vel datur in emphyteoſim,
Bald. ad Specul. titu. de feud. ad fin. ver-
ſic. ſi rem meam, Curt. Iun. conſil. 140.
num.6. Roland. conſil.2. num. 109. in 1.
Menoch. conſil.1. num.63. in primo, Bar-
boſ. num.90. iuxt. regul. legis, cuius per
errorem, de regul. iur. communis, vt per
Barboſ. vbi ſupra, & num.87. & hoc
data ſciencia, tam recipientis, quam dā-
tis, Barboſ. num. 91. & hæc donatio
erit præſumpta, ſi ſciencia non ſit expreſ
ſa in diſpoſitione, in qua res datur in em
phytheoſim, Ita Bartol. in dict. l. legata
inutiliter, de adimend. legat. Barboſ. nu.
88. qui ita intelligit, Bartol. num.90. nā
ſi ſciencia exprimatur aliud eſt, vt infra.
Iam igitur licet præſumatur donatio ex
ſciencia, & ex contractu receptionis, ſuc
cedit regula; quod quando concurrit fi-
46 ctus † titulus, & ficta traditio dominium
non transfertur, ne detur duplex ſpecia-
litas, l.1. C. de dot. promiſ. Aret. vbi ſup.
Ruin. conſ.40. num.12. in primo. Paul.
conſil.11. in 2. comunis, vt per Alexand.
conſil.9. num.10. in 5. Corneus 301. nu.8.
in primo. Nata, conſil.26. num.1. in prim.
Bartol. in l. iuris gentium. §. quin imo nu.
20. ff. de pact. Alexā. in l. ſi aliquam rem,
47 num.21. Quod ſi hæc confeſſio † non fie-
ret cum hac ſciencia; tunc, & in dubio
potius præſumeretur error, & non
præſumeretur donatio, iuxta regulam, l.
cum de indebito, de probatio. Cuman.
conſil.165. col.1. in terminis Bald. in l. ad
probationem, num. 9. C. locati, Barboſ.
vbi ſupra, num.87. Nam magis creditur
erraſſe, & per errorem rem accepiſſe in
emphyteoſim, & locationem, credendo
rem ſuam eſſe Eccleſiæ, vel alterius con
cedentis, quod in dubio preſumitur: vn-
de error ſibi non nocebit, d.l. cum falſa,
& l. ad probationem. vbi Bald. num. 9.
Aretin. vbi ſup. num.8. Ex quibus omni-
48 bus † colligitur, quod ſi hęc recognitio
fiat expreſſe, ſola de per ſe, in fauorem
particularis perſonæ (nam ſecus eſſet, ſi
fieret in fauorem Eccleſiæ, l. fin. C. de ſa-
cro:

eroſ. Eccleſ. Bartol. in dict. l. cum falſa, num. 4. C. de iur. & facti igno.) non transferret dominium, ex quo nulla traditio vera, vel ficta interuenit vt ſupra; quod ſi fieret in contractu emphyteoſis, vel locationis ſimpliciter aſſerendo, & recognoſcendo rem eſſe concedentis, nequaquam dominiũ transferretur in vim recognitionis, ſed induceret tantum probationem dominij ex antiqua cauſa; cui confeſſioni ſtabitur donec contrariũ probetur, ſecundum Guid. vbi ſupra, & ſic eſſet practicanda hæc theorica hoc modo, quod ſcilicet, recognitus articulet rem fuiſſe ſuam ex iuſtis titulis, & poſſeſsionem etiam ſuam, & ad id probandum adducetur illa recognitio, per quam probabitur veram eſſe articulationem, & ſic obtinebit recognitus non in vim dominij trãslati per confeſsionẽ, ſed tantum probati, cui probationi tenentur ſtari confitens, & recognoſcens, quouſq; contrarium probetur; ſic declarant Guido. vbi ſupra, Barboſ. num. 94. prout ſic fuit iudicatum, & motiuatum per dominos Locumtenentes in proceſſu Iuratorum Cæſarauguſtæ ſuper apprehenſione de la Mijana in motiuo, quod eſt in lit. C.

Quare licet probaret dominium confeſsio, & recognitio, non tamen transferret dominium, quia licet prçſumptus
49 † animus collectus ex ſcientia vtriuſque partis præſumptam, & validam donationem inducat, Bartol. in l. 1. num. 2. de donat. Aretin. in l. ſi aliquam rem, colu. 1. ff. de acqui. poſ. Barboſ. vbi ſupra, num. 88. & 90. verſic. limitatur tamen, & etiam ex receptione rei propriæ in emphyteoſim, vel locationem reſultet ficta traditio; tamen ex ficta traditione, & ficto, ſeu præſumpto titulo non transfertur dominium, vt ſupra.

Verum tamen eſt, quod ex huiuſmo-
50 di † recognitione expreſſa, & ſcienter facta, ideſt cum ſcientia vtriuſque partis, ſiue fiat ſola de per ſe, ſiue in contractu emphyteoſis, locationis, vel feudi non tranſmititur dominium ex communi, quia tam ficta eſt traditio, quam etiã donatio præſumpta; inducitur tamen præſumpta donatio collecta à ſcientia partium, per quam is cui res videtur donata agere poterit condictione ex lege. Si quis argentum. §. penult. C. de donat. vt res ſibi donata, per traditionem verã in ſe transferatur, ita Barboſ. vbi ſup. nu. 91. qui tex. loquitur etiam in donatione
51 preſumpta, † quando preſumptio donationis, ſeu tituli oritur generaliter ex cõiectura generali ad omnes perſonas, & res, vt eſt illa, de qua in l. cuius per errorem, de regul. iur. quia cum tunc non dicatur ſpeciale, quod præſumatur donatio, ſed ſit generale in omnibus, non offenditur, l. 1. C. de dotis promiſsione, *latè* Tiraq. in l. ſi vnquam, verbo *donatio*ne largitus, num. 168. C. de reuocand. Barboſ. vbi ſupra num. 91. in fin. 92. & 94. poſt principium. Secus autem, quando præſumeretur donatio, ſiue titulus in aliquo caſu particulari propter qualitatem particularem perſonarum, vel rerum; in ea enim non procederet, d. l. ſi quis argentum, quia tunc eſſet ſpeciale, quod donatio præſumatur, & ne concurreret alia ſpecialitas, ſcilicet, quod ex pacto nudo donationis detur actio, non haberet locum l. ſi quis argentum, ita Bartol. in d. §. quinimo, & ibi Iaſſ. num. 21. Galiaula in rubrica de verborum oblig. nu. 91. Barboſ. n. 91. declarat Barboſſa vbi ſup. & n. 89. Vbi dicit etiã, quod præſumptio donationis eſt generalis ad omnes perſonas, & res, quod tunc illa præſumpta donatio cũ ficta traditione transferret dominiũm. Ita declarans Bartol. in l. iuriſgentium. §. quinimo. num. 10. de pact. ſed communis eſt in contrariũ, vt ſupra dixi.

Si autem hæc donatio, & titulus non eſſet præſumptus, ſed expreſus in contractu, veluti quia aliquis ſciẽs rem eſſe ſuam recipiat eam tanquam alienã, expreſſe donando per hæc verba, do tibi hanc rem meam, & conſtituo me tuo nomine poſsidere, vel accipio in emphyteoſim, tunc transfertur dominium, & poſ-

ſeſsio, nam ex primis verbis expreſſa colligitur donatio, vnde ficta traditio ſuperueniens dominium trãsfert, l. quod meo in principio de acquir. poſſeſ. ſ expreſſe Bald. in l. cum falſa, num. 8. C. de iur. & fact. ignorant. Socin. conſil. 11. num. 6. in 3. Ratio eſt, quia vbi titulus eſt verus, & ficta traditio transfertur dominium. l. quædam, de rei vindicatione. l. quiſquis. C. de donat. & idem eſt quando titulus eſt fictus, & traditio vera, nam & tunc transfertur dominiũ, dictis Iuribus, ſicut quando tam titulus quam traditio ſunt vera, & expreſſa, vt in l. traditionibus. C. de pact. Ita declarant Iacobus de Rauenis, in dicta l. ſi aliquam rem, & ibi Alberic. num. 3. Bartol. num. 8. de acquiren. poſſeſ. Fulgoſ. conſil. 5. num. 3. Guido vbi ſup. Sicuti quando tam titulus quam trãditio ſunt ficta, non transfertur dominiũ ne concurrant duo ſpecialia contra l. 1. C. de dotis promiſsio. intelligendo quod præſumptio tituli contineat ſpecialitatẽ deductam ex ratione particulari, & limitata; ſecus autem, ſi ſit generalis prçſumptio, quoad omnes perſonas, & res; quia tunc præſumptus titulus cum ficta traditione transfert dominium, ſecundum Bartol. & alios allegatos per Barboſ. dict. num. 89. circa fin. & in hoc differt caſus iſte à precedenti, in quo non eſt expreſſa donatio, ſed præſumpta ex eo, quod quis recipit rem propriam ſciẽter in emphyteoſim, ex quo inducitur donatio prçſumpta, per l. cuius per errorem, de regul. iur. & cum etiam interueniat ficta traditio per verba illa, *recipio in emphyteoſim, vel conſtituo me tuo nomine poſſidere.* Non transfertur dominium ſecundum regulas ſupradictas; in hoc autem ſecundo caſu, cum ſit expreſſa donatio, illa, cum ficta traditione transferet dominium. Ita diſtingunt Bart. in d. l. cum falſa. num. 6. Valaſcus. quæſtione 9. numero 10.

Quod ſi autem donatio non ſit expreſſa, quoad verba, ſed quoad virtualem neceſsitatem, tunc idem erit: veluti quando dictum ſit; *Ego ſciens hanc rem eſſe meam, eã accipio tanquam tuam in emphyteuſim, locationem, vel feudum:* tunc enim expreſſa eſt donatio, nam † quod ex conſe-
52 quẽtia verborum neceſſario colligitur, expreſſum dicitur, & non tacitum l. prætor ait. §. 1. iuncta gloſ. expreſſum. ff. de noui oper. nuntiati. & ibi Angelus, notabiliter Felin. in cap translato, nu. 5. de cõſtitutionibus quod multum nota, ad ſtatutum de ſtando carthę, & excludens tãcitum, quia non excluderetur tunc hæc noſtra coniectura, dixi latè deciſ. 65. in fin. tom. 1. Cum ergo in hoc caſu detur titulus expreſſus, & ficta traditio, transferretur dominium. l. quiſquis. C. de donatio, gloſ. in d. l. ſi aliquam rem, verſic. an quaſi; & ibi Angel. num. 3. Aretin. col. 5. Et licet hic, non ſit expreſſa donatio, quoad ſonatum verborum, eſt tamen expreſſa, quia neceſſaria ex vi verborum; cum ſciencia recipientis ſit expreſſa in diſpoſitione, quo caſu expreſſa dicitur ad effectum transferendi dominium; cõmunis autem opinio de non transferendo dominium per titulum preſumptum & traditionem fictam procedit, quando prçſumptio donationis ſumitur ex ſciẽcia non expreſſa in diſpoſitione, ſed quę extrinſecus, & aliunde probatur, quæ propriè eſt præſumpta donatio, & non potens ad transferendum dominium cũ ficta traditione, & ſic procedit communis opinio, vt bene declarat Barboſ. numero 93.

53 Modò aplicando hęc † ad vltimam rationem dubitandi in terminis facti propoſiti. Reſpondeo primo, quod illa procedit reſpectu dominij transferendi per recognitionem recipientis ſcienter in emphyteoſim rem propriam, tanquam alienam. Hic autem agimus de poſſeſ. quæ non operatur (vt ſupradiximus) contra tertium, maxime poſſeſſorem, prçſertim docto de contrario, de quo ſuprà latiſsime in ſolutionibus dictum eſt, & quando de dominio ageremus, & illud poſſet operari in hoc caſu, non obſtaret ratio dubitandi; quia illud hic non fuit translatum; ex quo ſolum fuit celebratus

tus contractus emphyteoſis, dicendo, quod accipiebat in emphyteoſim rem à B. Villacampa domino; quo caſu illa verba enunciatiua nihil probant, ſed oporteret vindicantem probare dominiũ ſuũ, aliàs ſuccumberet; cum hic nulla recognitio dominij expreſſe detur per verba diſpoſitiua, & principaliter propter ſe prolata; & quando talia eſſent, idem foret, quia illa præſumptam donationem inducerent, ſi ſcienter prolata eſſent, ſcientia non expreſſa in diſpoſitione, quæ præſumpta donatio cum ficta traditione non transferret dominium: alij autem caſus, in quibus transfertur dominium nõ militãt in caſu noſtro. Quod ſi dixeris confeſsione recipientis, & recognoſcentis ſtandum eſſe, vt cum ea ſola concedens obtineat non docto de cõtrario: reſpondeo, quod illud eſt quando confeſsio, & recognitio fiunt expreſſè de dominio alieno, quod hic non fuit, quid quod, quando adeſſet talis recognitio, illa tantum operaretur quouſque contrarium probaretur; hic autem Ioã. Faxarnes docuit rem non fuiſſe dantis tempore tributi, ſed alterius, à quo cauſam habet; & ſic docuit confeſsionem fuiſſe erroneam, & ſic merito in eius fauorẽ lata fuit ſentẽtia, & recepta propoſitio, vt videbis per pulchra motiua infra poſita ſub lit. C. in proceſſu Ioan. de Allue, ſuper apprehenſione, die 9. Iulij 1578. in Reg. Aud.

Si autem huiuſmodi confeſsiones, & recognitiones fiunt in fauorem Eccle-
54 ſiæ, tunc ex ſola confeſsione † transfertur dominium, ſi facta ſit ſcienter; quia ex ſola donatione, & recognitione, confeſsione vè transfertur dominium in eã, Barboſ. vbi ſup. num. 97. vbi latè, l. final. C. de ſacroſ. Eccleſ. Bart. in l. cum falſa, nu. 5. C. de iur. & fact. ignor.

A

Motiui fragmentum præſtitum in proceſſu Iuratorum Cæſarauguſtę ſupra apprehenſione in artic. iurisfirmarum, ſub diebus 5. & 8. Februar. Anni 1601. in Curia Iuſtitię Arag.

Adhuc tamen ex dominio illo non
55 infertur † ad poſſeſsionẽ; nõ enim ſequitur, quod ex quo quis dominus ſit debeat obtinere in poſſeſſorijs, aliàs cũ ſolo dominio apprehenderet quis, & obtineret in poſſeſſorijs, quod eſt abſurdũ; & ſi dicas, iam hic dati poſſeſsionem; cũ probato dominio dantis ad tributum ex eius vi attractiua ſit reſoluta poſſeſſio naturalis poſsidentis, quaſi dominiũ ipſum reſoluat poſſeſsionem naturalẽ: argumentum hoc non minus fallax eſt, quam alienum a veritate. Nam conſiderandum eſt, quod inter attrahens, & attractum naturali ratione conſideratur, tanquam inter agens, & patiens correlatiua quædam relatio, & ſimilitudo rationis, vt ſic fiat attractio, & conſolidatio, de ſimili ad ſimilem, aliàs autem vbi hęc coniunctio, & ſymbolizatio non datur, non fiet reſolutio, & attractio, & ita Doctores in hoc puncto reſolutionis poſſeſsionis dicunt, quod naturalis poſſeſsio ciuili poſſeſsioni, dominium autem vtile directo dominio ſubalternantur; & ſic finitis feudo, emphyteoſi, cenſu, ſuo naturali fine, ſtatim, & ipſo iure ciuilis poſſeſsio attrahit naturalem, & dominium directum attrahit vtile dominium. Abſit autem, quod dominium attrahat poſſeſſionem, nec è contra; & licet in vim antipocæ obtineat dominus directus ſine poſſeſsione propia, illud ideo eſt, quia per recognitionem antipocæ cenſetur probata poſſeſsio, allegata tamen per dominum directum, vt in alio fragmento motiui videbis, & ſup. dictum eſt.

B

Fragmentum motiui præſtiti in proceſſu Iuratorum Cæſarauguſtæ ſuper apprehenſione in artic. Iurisfirmarum, die 5. & 8. Febru. Anni 1601.

Ed modo quæro quid eſſet, ſi in his
56 caſibus † ageretur contra tertium poſſeſ-

poſſeſſorem, nunquid eſſet probata poſſeſsio? & eſt dicendum quod non, quia illa recognitio non egreditur ſuos auctores, nec potuit tertio prçiudicare ſola recognitio: imo nec recognitio cum ſolutione penſionum præiudicabit tertio poſſeſſori, & ideo tali caſu debet probari poſſeſſio dantis ad tributum, vel illius, à quo quis rem habet tanquam emphyteoticariam, vel cum onere tributi accepit, ſeu emit. Iſti enim actus recognitionis non poſſunt tertio prçiudicare, & hoc eſt quod dicunt Foriſtę, quod quidquid ſit de his qui recognoſcunt, de quibus variæ fuit iudicatum, ſi agatur contra tertium poſſeſſorem, poſſeſsio probanda eſt de neceſsitate de tempore tributi, aliàs iniuſte tertius poſſeſsor, non habens cauſam à Petro excluderetur á re ſua ex ſolo contractu celebrato inter Petrum, & Ioannem. Imo licet conſtaret Petrum fuiſse aliquando dominum, ad poſseſsionem nihil inferretur, cum non reſoluatur per dominium: & ſi dixeris quod recipiens ſoluit penſiones danti ad tributum, & ex hoc ius illius conſeruaſse, & ex conſequenti etiam contra tertium poſseſsorem poſse dominum directum obtinere. Reſpondetur hoc verum eſse probata poſseſsione dantis ad tributum de tempore tributi, non vero aliàs, quia ſolutio penſionum licet operetur contra tertium non poſseſorem, non tamen contra tertium poſseſsorem, ſola autem recognitio nunquam contra tertium nocet, aliàs mille fraudes fierent: quia poſset quis dare ad tributum omnia bona ciuitatis alicui, à quo reciperet multas ſolutiones, & fraudare tertios poſseſsores, ita declarant Bartol. Immola. Alexan. Areti. in l. qui vniuerſas. §. quod per colonum ff. de acquir. poſseſsione, Gabr lib. 3. com. tit. de locato, cõcl. 4. nu. 4. & nu. 9. Concludẽdum igitur licet verum ſit quod contra recipientem, & eius ſucceſsores probetur poſseſsio per recognitionem, & etiam dominium, nõ docto de contrario: tamen ſi contra tertium non poſsidentem agatur in ſpecie probãda eſt poſseſsio, ſi deſijt ſolutio pẽſionis, quod ſi autem adſint penſionum ſolutiones ſimul cum contractu recognoſcimẽti, eſset probata poſseſsio cõtra tertium non poſsidentem, ſecus contra tertiũ poſsidentẽ ad obtinendũ in iudicio poſseſsorio. Nec in his caſib⁹ ſuficiet dominiũ probare, quia ſtat ſimul, quod Petrus ſit dñs fundi, & tanquã talis eum det in emphyteoſim Ioanni, & quod Titius illum poſsideat. Certè in hoc caſu, ſi Petrus cõmiſsaret, & Ioãnes multis annis ſoluiſset canonẽ, quibus annis Titius poſsedit, iniuſtũ eſset, quod iſte tertius priuaretur ſua poſseſsione. Cũq; in hoc proceſsu ſatis probatũ ſit agi contra tertiũ poſseſsorẽ, quẽ conſtat ante tributationem, & poſt poſsediſse, nec ex aduerſo de poſseſsione aliqua contraria appareat, merito tertij poſseſsoris firma recipienda eſt.

C

Fragmentum motiui præſtiti in proceſſu ſupradicto Iuratorum Cçſarauguſtæ.

SEd dices quomodo in vim antipocę
57 † factę in fauorẽ Petri obtinebit Petrus cõtra recognoſcentẽ, etiã nulla probata poſseſsione Petri de tẽpore tributi; imo iſto caſu nõ videtur trãslata poſseſſio in dñm recognitũ, ſicut nec per recognitionẽ trãsfertur dñiũ cũ certi ſint modi trãsferendi illud, de quibus nõ eſt recognitio, Guid. Pap. vbi ſup. & hoc tã de iure cõmuni, quã Regni, quia ſi in carta nõ dicatur, nõ trãsfertur dñiũ; & tamen videmus quotidie obtineri in vim taliũ recognitionũ, etiã cõtra tertiũ poſseſsorẽ, ſi recognitus cõmiſsar ob aliquã cauſam, prout Gratianopoli obſeruari dicit Guido Papę, vbi ſup. n. 3. & ſic videtur, quod nõ poſsit aliũde id ſuſtineri, niſi quod dñiũ recognitũ trahat ſecũ naturalẽ poſseſsionẽ recognoſcẽtis; vnde apparet ſufficere ſi dominiũ probetur, licet poſseſsio non ſit probata, nã ſi aliquando illa probatur eſt ad inducendum dominium inciden-

ſeſsio contra recipientem, & ſucceſsores, non quod ſit expreſse probanda, ex parte danris, de tempore tributi, ſed quod allegetur, & erit probata per inſtrumentum locationis, & emphyteoſis, quibus recipiens ſtare tenetur, dum contrarium non probat; ſic etiam ſi quis ſe fundat in antipocha, & recognoſcimento tenetur etiam probare poſseſsionem de tempore tributi; ſed eſt conſiderandum, quod aliquando recognitio transfert dominium, & poſſeſsionem, veluti quando interuenit titulus, & traditio, ſi tamen vnus verus ſit, vt dicunt Guido, & Barboſsa vbi ſupra, numero 89. & quando hæc interueniunt in recognitione res eſt clara, aliquando tamen inducent probationem eorum, quę recognoſcuntur in re recognita, non vero translationem dominij, nec poſseſsionis: nam quando titulus, & traditio ſunt ficta non transfertur dominium, licet ſic poſseſsio; quando autem eſt ſola confeſsio, vel recognitio ſola ſine titulo nequaquam tranſfert poſseſsionem, in his caſibus operatur recognitio probationem dominij, & poſseſsionis, licet non transferatur dominium, & poſseſsio, & ſic ex hoc oritur practica, quod dominus directus articulat ſuum dominium, & poſseſsionem de tempore tributi, & faciendo fidem de his exhibet antipocham, & per eam probat poſseſsionem, & dominiũ, & ſic iam in hoc caſu datur poſseſsio de tempore tributi, ſicut videmus in confeſsione extraiudiciali, quę licet non inducat obligationem inducit tamen probationem debiti, gloſa, & Doctores in l. publia meuia. §. final. ff. de poſiti gloſa in l. 1. ff. de interrogator. actionibus. Guido vbi ſup. & idem dic de omni actu recognoſcimenti, quia in vim illius probatur poſseſsio, & omnia neceſsaria contra recognoſcentem, qui tenetur ſtare recognitioni, donec contrariũ probet, ſed hæc omnia non procedunt contra tertium maxime poſseſsorem, vt hic fuit, vltra quod probauit tempore tributi, & ante ſe fuiſse dominum, & poſseſsorem, & ſic merito eius firma videtur recipiẽda.

D

Motiuum Deciſsionis.

NEc recipitur propoſitio Ioãnis de Allue, & Catherinę Xabierre aliàs Villacampa coniugum princip. M. de Lanaja Procurator. in vim tributationis bonorum appreheſorum, & commiſsi pro eorum parte exhibitorum. Quia licet in dicto inſtrumẽto tributationis narretur, quemdam vocatum Beltrandum Villacampa, à quo mediate ius, & cauſam habent dediſse prędicta bona ad tributum Ioanni Fajarnes, auo dicti Ioannis principalis A. Perez Godino Procurator. dictumq; Ioannem Fajarnes auum dictam tributationem acceptaſse, & in vim dicti tituli tributationis ſoluiſse annuam penſionem; conſtat tamen in proceſsu tempore dictæ tributationis, & ante per multos annos prædicta bona fuiſse cuiuſdam vocati Martini Seuil, quæ peruenerunt in Catherinam Seuil eius filiam, & vxorem dicti Ioannis Fajarnes, recipientis dicta bona ad tributum, qui licet tempore dictæ tributationis dicta bona iure mariti poſsideret; eius acceptatio, ſeu recognitio dictæ tributationis non potuit aliquod præiudicium inferre dictæ Catherinæ eius vxori, domine, & proprietariæ dictorũ bonorum; cum in dicta tributatione ipſa non ſe obligauit. Vnde cum ex deductis in Proceſsu conſtet, neque dictum Beltrandum Villacampa dantem, neque dictum Ioannem Fajarnes recipientem, & recognoſcentem prædicta bona ad tributum fuiſse dominos, neque poſseſsores dictorum bonorum tempore dictæ tributationis, ſed dictã Catherinã Seuil; quod Ioãnes de Allue, & Catherina Xabierre aliàs Villacãpa tanquã habentes ius, & cauſã à dicto Beltrando, nõ potuerũt dicta bona cõmiſsare in prǽiudiciũ dicti Ioã. Fajarnes vltimi poſseſsoris nepotis ac ſucceſsoris

Hh 2

ceſſoris legitimi dictæ Catherinæ eius auiæ. Nec obſtat, ſi dicatur, quod licet dictus Beltrandus non eſſet dominus, neque poſſeſſor dictorum bonorum tẽpore dictæ tributationis, itaquod in vim dicti tituli dicatur non potuiſſe acquirere à principio dominium directum dictorum bonorum; tamen ex recognitione, & confeſsionibus, & ſolutionibus tributi factis, tam per dictum Ioannem Fajarnes, & Martinum eius filium, & patruum dicti Ioannis vltimi poſſeſſoris, nec non ex confeſsionibus, & ſolutionibus factis per eundem poſſeſſorem reſpectiue dicto Beltrando, & eius ſucceſſoribus, recognoſcẽdo dicta bona per eos poſſeſſa fuiſſe tributaria dictis Bertrando Villacampa, & eius ſucceſſoribus, quod in vim, ſaltem præſcriptionis reſultantis ex dictis recognitionibus & ſolutionibus factis in dicta qualitate, & in vim dicti tituli tributationis præcedentis, dicti ſucceſſores dicti Beltrandi dictum dominium directum in dictis bonis acquirere poterunt per tempus legitimum ad præſcribendum, à die, quo dictum inſtrumentum tributationis fuit confectum, & ſolutiones tributi præſtitæ, vſque ad tempus requiſitionis factæ dicto vltimo poſſeſſori; quia licet admitteretur dictum dominium directum poſſe acquiri per præſcriptionem; hoc tamen intelligendum eſt, quando dictæ ſolutiones in dicta qualitate factę fuerunt per verum poſſeſſorem, ſeu dominum bonorum; at vero alio exiſtente domino, & poſſeſſore bonorum ſolutiones factæ per alium, vero domino, & poſſeſſori nullum præiudicium inferri poteſt. Ex quo ſequitur quod ſolutiones factæ per dictum Ioannem Fajarnes, maritum dictæ Catherinæ Seuil dominę dictorum bonorum in nihilo præiudicare potuerunt; vt contra eam tempus præſcribendi inchoaretur, minuſque ſolutiones dicti tributi factę per Martinum Fajarnes eius filium, neque factæ per dictum Ioannem Fajarnes vltimum poſſeſſorem, obſtant; cum poſt mortem dictæ Catherinæ non probetur eas præſtitiſſe per tempus ſaltem triginta annorum ad dominium directum acquirendum; licet ius, & cauſam à dicta Catherina in dictis bonis habeant, cum per errorem fuiſſe ſolutas præſumatur; quod allegari poteſt ante impletam præſcriptionem. Vnde cum neque in vim dicti inſtrumẽti tributationis, neque dictarum ſolutionum tributi probetur dictum Beltrandum, neque Ioannem de Allúe, & eius vxorem fuiſſe dominos directos, neque poſseſsores dictorum bonorum, conſtat non potuiſse dicta bona commiſsare, neque in vim dicti commiſsi obtinere.

DECISIO C.XCI.

De eadem materia reſoluendi poſſeſſionem per commiſſum, & obtinendi in poſſeſſorio inferiori, probata poſſeſſione recipientis, & non dantis, & de materia plenè.

SVMMARIVM.

Dominus directus non poteſt obtinere in iudicio inferiori litis pendentiæ in vim tributationis, & commiſsi, ob non ſolutas penſiones contra tertium poſſeſſorem, qui probauit ſuam poſſeſsionem de tempore tributi, & inchoatæ litis, & ante, ita fuit declaratum. num. 1.

Dominus directus probans naturalem poſseſsionem, & dominium incidenter de tempore

tempore tributi, & antea, concedendo in emphyteoſim, transfert in emphyteotam poſſeſſionem naturalem, & retinet pœnes ſe ciuilem, & commiſſum poſtea factum reſoluit poſſeſſionẽ naturalem, & traditur ratio. num. 2.

Poſſeſſio naturalis acquiritur animo, & facto, & ciuilis conſeruatur ſolo animo. num. 3.

Locator, vel dans in emphyteoſim, ſi habet poſſeſſionem, & poſtea locat, retinet eam, etiam naturalem per colonum, & ciuilem per emphyteotam. num. 4.

Dominus directus probata poſſeſſione dantis obtinebit contra emphyteotam, & quemlibet tertium poſſeſſorem. numero 5.

De poſſeſſione dãtis ad tributũ, & ſi nõ conſtet, probata tamen poſſeſſione recipientis, qui vltra ſimplicem acceptationem expreſſe recognoſcit rem eſſe illius à quo cauſam habet, remanet probata poſſeſſio contra recognoſcentem, & eius ſucceſſores. numero 6.

Poſſeſſio cenſetur translata per actum recognitionis, factum à recipiente rem ad tributum, aduerſus ipſummet recipientem, & habentes cauſam ab eo. num. 7.

Conductio rei eſt modus fictus transferendæ poſſeſſionis. num. 8. Intellige vt. num. 13.

Dominium probatur ex recognitione facta ab aliquo poſſeſſore, & domino rei, probato, quod recognoſcens ſit dominus, quod magis procedit in poſſeſſione, quę per ſolum actum fictum traditur. n. 9.

Poſſeſſio probatur per receptionem penſionum, & mercedis. num. 10.

Poſſeſſio licet probetur per inſtrumentũ locationis contra recipientem, non tamen contra tertium. num. 11.

Poſſeſſio cenſetur probata contra omnes, quando cum inſtrumento locationis, & emphyteoſis concurrunt fama poſſeſſionis, & traditur motiuum in materia, numero 12. & aliud motiuum, ſub numero 16.

Conductio ſola inſtrumentalis probat poſſeſſionem concedentis, quando non conſtat de vera poſſeſſione conducentis, ſed ad probandam poſſeſſionem concedentis ſufficit inſtrumentum locationis, & hoc ſi agatur inter ipſos contrahentes, & ſucceſſores habenteſque cauſam ab eis. num. 14.

Locatio poteſt fieri de re aliena, & ab alio poſſeſſa. nu. 15.

Inſtrumentum locationis cum ſolutione penſionũ, licet probet contra tertiũ, nõ tamẽ cõtra tertiũ poſſeſſorem. num. 16.

Dominium concedentis in emphyteoſim, vel feudum non probatur ex inſtrumento inueſtituræ, non ſolum cõtra tertios, ſed nec contra ipſum recipientem, ſeu conducentem ab Eccleſia, vel ab alio particulari. num. 17.

Inſtrumentum emphyteoſis, quamuis antiquum, ita vt hominum memoriam excedat, non probat emphyteoſim, vel feudum, quod ſecus eſt in alijs inſtrumentis antiquis, quæ probant dominium. numero 18.

Emphyteoſis tendit ad diminutionem Iuris concedentis. n. 19.

Verba enunciatiua inſtrumenti probant inter contrahentes, dum contrarium probetur. n. 20.

Verba enuntiatiua inſtrumenti, & ſi non probent dominium aduerſus recipientē ad tributū, remanet tamē cū eis probata poſſeſſio aduerſus eum, & eius ſucceſſores, & ſi iungatur ſolutio penſionum probatur poſſeſſio aduerſus tertium.num.21.

Dominium, & poſſeſſio probantur ex verbis enuntiatiuis inſtrumenti, ſi cum eis concurrant aliqua adminicula, nedum aduerſus recipientem ad tributum, ſed etiam aduerſus tertios.num.22.

Argumentum à communiter accidentibus valet.num.23.

Dominium in antiquis probatur perfectè per famam.num.24.

Dominium probans per famam in antiquis non tenetur alium titulum oſtendere.num.25.

Dominium, & poſſeſſio non probantur per vnum ſolum inſtrumentum antiquum in quo enunciantur illa, in præiudicium tertij, quod limita, vt ibidem.num.26.

Dominium reſſricari non poteſt emens rem tanquam emphyteoticariam, vel cum onere tributi.n.27.

Poſſeſſio dantis ad tributum probata, dans obtineret, non ſolum contra emphyteotam, ſed contra tertium poſſeſſorem, qui nō ſit emphyteota.n.28.

Fama eſt ſufficiens probatio in antiqua emphyteoſi.n.29.

Emphyteoſis, & locatio vna cum ſolutione penſionum non probant dominium, etiam in fauorem Eccleſię, ſed ſolum poſſeſſionem contra recipientem, & habentes cauſam ab eo, & contra tertium non poſſeſſorem.n.30.

Poſſeſſio dantis ad tributum probatur, ſi inſtrumentum tributationis dicat, quod dans poſſidebat, & ſit antiquum.num.31.

Inſtrumentum recognitionis in antiquis ſicut probat quaſipoſſeſſionē, ita per inſtrumentum cōductionis, in quo recognoſcitur vera poſſeſſio à locatore probari debet in antiquis poſſeſſio.n.32.

Recognitio eſt modus fictus transferendi poſſeſſionem ſuppoſita poſſeſſione recognoſcentis, & eſt præcedente titulo locationis, vel emphyteoſis, quaſi conſtitutum, per quod transfertur poſſeſſio præcedente titulo habili, quod intellige, vt ibidem. numero 33.

Dominium transfertur traditionibus, & non pactis, ſecus poſſeſſio, quę per actus fictos transfertur.n.34.

Recognitio ſufficit ad inducendam præſumptiuam probationem, quod dominium ſit recogniti, probato dominio, & poſſeſſione recipientis contra recipientem, & etiam tertios poſſeſſores.nu.35. Quod certius procedit in poſſeſſione. num.36.

Dominium non transfertur per actum recognitionis.num.37.

Dominium ex ſola, & ſimplici recognitione, vel contractu receptionis emphyteoſis probatur aduerſus recognoſcentem, & commiſſum adiudicatur, non ſolum aduerſus ipſum, ſed etiam aduerſus tertium poſſeſſorem.nu.38.

Poſſeſſio facilius tranſit, quam dominium.num.39.

Poſſeſſio dantis remanet probata in cōtractu locationis, & conductionis, & à fortiori in contractu emphyteoſis, & commiſſum producit effectus reſolutionis, & conſolidationis, non ſolum quoad accipientem, & habentes cauſam ab eo, quo ad poſſeſſionem, ſed etiam aduerſus tertios

quando

quando non conſtat de poſseſsione naturali dantis, conſtat tamen de poſseſsione naturali recipientis, cuius nulla recognitio expreſsa adeſt, ſed ſolum ſimplex acceptatio, & probatur ſolutio penſionis, ſeu mercedis. num. 40.

Poſſeßio ciuilis eſt principium attractiuum reſoluendæ poſſeßionis naturalis. num. 41.

Poſſeßio probatur per conceſsionem in emphyteoſim, & perceptionem penſionum, num. 42. limita. Vt num. 43. Quod etiam procedit, vt num. 44.

Poßidere dicitur vt dominus, qui percipit fructus, & illis vtitur pro libito ſuæ voluntatis. num. 45.

Poſſeßio non probatur per ſolutionem penſionum factam à tertio, & non à poſſeſſore, ſeu colono. num. 45.

Locatio, & emphyteoſis, in quo differant. num. 46.

Dominium, & poſſeßio probantur in emphyteoſi præſumptiue per ipſum instrumentum, ſubſequuta poſſeſsione recipientis, etiam non data ſolutione penſionum. n. 47.

Dominium directum non probari per dationem in emphyteoſim, etiam contra recipientem intellige, vt. num. 48.

Dominium ſi probatur probata poſſeſsione recipientis ad tributum, multo magis remanebit probata poſſeſsio ciuilis, quæ eſt principium attractiuum reſoluendi poſſeſsionē naturalem. num. 49.

Poſſeſsio ſi probatur contra recipientem per ſolum inſtrumentum locationis, idem erit in inſtrumento emphyteoſis. num. 50.

Inſtrumentum ſolum locationis ſubſequuta poſſeſsione recipientis probat poſſeſsionem dantis. num. 51.

Poſſeſsio locatoris cenſetur probata per inſtrumentum locationis cum ſolutione penſionum in præiudicium omnium, dummodo non poſsideant. num. 52.

Poſſeſsio poſterior prçſumitur clandeſtina. num. 53.

Poſſeſsio locatoris probatur per poſſeſsionem coloni. num. 54.

1 DVbitatum fuit, an † Ciui-
tas Cæſarauguſtæ poſsit
obtinere in iudicio infe
riori litis pendentię, in
vim tributationis, &
commiſsi, ob non ſolutas penſiones con
tra tertium poſſeſſorem, qui probauit
ſuam poſſeſsionem, de tempore tributi,
inchoatę litis, & ante? Et fuit reſolutũ,
quod non, me exiſtente relatore. Sed
quia hoc poteſt contingere multis mo-
dis; cum aliquando non probetur poſſeſ
ſio dantis, aliquando ſic, ideo diſtinguē-
di ſunt aliqui caſus; quibus materia fa-
cilis, & clara fiet.
2 Prima concluſio. Aliquãdo dominus
directus probat de tempore tributi, &
ante naturalem poſſeſsionem, & incidē
ter dominium; & tunc concedendo in
emphytheoſim transfert in emphyteo-
tam poſſeſsionem naturalem, & retinet
pœnes ſe ciuilem, cuius virtute commiſ-
ſum poſtea factum cum cauſa, reſſoluit
poſſeſsionem naturalem; quia eſt princi
pium attractiuum in ciuili poſſeſsione;
quod attrahit naturalem, & hic caſſus
difficultatem non habet. Ratio iſtius eſt;
3 † quia ciuilis poſſeſsio, quę in animo con
ſiſtit, & per animum detinetur, ſine natu
rali nũquam acquiritur; quia in acquirē
do requiritur animus, & factum, in con-
ſeruando autem ciuilem ſolus animus
ſufficit, l. 3. in principio, & §. neratius,
l. clam poſſidere. §. qui ad nundinas, de
acquir. poſſeſsione, in terminis, Alexan.
conſil. 12. num. 5. lib. 4. Vbi agens de pro-
bando poſſeſſionem locantis contra ter-
4 tium dicit, quod quando † locator, vel

dans in emphyteoſim habuiſſet poſſeſſionem, & poſtea locaret, retinuiſſe diceretur eam, etiam naturalem per colonum, & ciuilem per emphyteotam, l. peregre. §. quibus, & l. ſi colonus, de acquirenda poſſeſsione, ſicut ſi ſoluta eſſet penſio, quod dicit veriſsimum eſſe, idem ſequitur Molin. in verbo tributum, & in foro cobdiciando, de apprehenſionibus, vbi multos allegat, in quo tanquam in re notiſsima non inſiſto, &
5 cum tali † poſſeſſione dantis probata, obtinebit dominus directus contra emphyteotam, & quemlibet tertium poſſeſſorem, Molin. ſuper foro, Item por dar forma, verſiculo è librar la coſa apprehenſa de apprehenſionibus, Portol. verbo apprehenſio. 2. numero 53. vbi, quod in hoc caſu reſoluitur poſſeſſio cõtra tertium poſſidentem, niſi contrarium probaretur, Maſcard. concluſione 1185. numero 2. Niſi ille tertius probaret contrarium, vt ibi, & regulariter probanda eſt poſſeſsio dantis, Molin. ſuper foro cobdiciando.

6 Secunda concluſio, quando non conſtat de poſſeſsione naturali dantis, ſed conſtat de poſſeſsione recipientis, qui vltra ſimplicem acceptationem contractus locationis, vel ſimilis (nam in emphyteoſi ipſa receptio eſt recognitio; Valaſc. de iure emphit. quæſt. 9. num. 18. verſicul. ſed confeſtim) expreſſe recognoſcit rem eſſe illius, à quo cauſa habetur, & eam tanquam talem poſsideri à dante; in hoc caſu probata remanet poſſeſsio contra recognoſcentem, & eius ſucceſſores, probata poſſeſsione recipientis; quia
7 † per actum illum recognitionis præcedente titulo habili, cenſetur tranſlata poſſeſſio in dantem, & probata aduerſus recipientem, & habentes cauſam ab eo, iuxta terminos, l. quod meo, de acquirenda poſſeſsione, Barboſ. in l. ſi alienam, numero 79. ff. ſolut. matrimonio, Roman. conſilio 127. Menoch. de recuper. remedio 11. numero 33. Communis enim eſt opinio,
8 † conductionem rei eſſe modum fictum trans ferendæ poſſeſſionis, l. quædam mulier. ff. de rei vendicatione, Gomez in l. 45. Taur. numero 66. Rebuf. ad ll. Gal. 3. tomo, pagina 235. numero 97. & tunc conſtito de poſſeſſione vera recipientis, & conducentis, probata remanet poſſeſſio dantis, etiam contra tertium; vt de clauſula conſtituti contra tertium latè probat Tiraquel. de conſtituto. 3. parte, limitatione 1. Facit Guido Papę, deciſ.
9 272. vbi, quod ex recognitione † facta ab aliquo poſſeſſore, & domino rei probatur dominium, probato quod recognoſcens eſſet dominus; quod magis procedit in poſſeſſione, quæ per ſolum actū fictum traditur dicta. l. quod meo, ita Bartol. in dicta l. ad probationem, C. de locato, dum dicit, quod ſi conductor laborauit rem locatam, & ſic poſſedit, per hoc probatur poſſeſſio locantis; à pari enim procedunt recipere fructus, ſeu penſiones, & terram colere, & arare, l. arboribus. §. nam, & ſi, & ibi Baldus, de vſufructu, Angelus, in §. ſic itaque, numero 7. inſt. de actionibus, ſed
10 per † receptionem penſionum, & mercedis probatur poſſeſſio locatoris, quo ad omnes, vt dixi in præcedenti deciſ. ergo etiam cenſebitur probata poſſeſſio dantis, quando recipiens arauit, coluit, & terram poſſedit, Ruin. conſil. 46. numero 11. in fin. lib. 4. Barboſ. ante numero 84. ſequitur Albarus Valaſcus, de iur. emphyteoſ. quæſtione 9. numero 11.
11 dicens, quod licet poſſeſsio † probetur per inſtrumentum locationis, contra recipientem, non tamen contra tertium; quia ſola confeſsio facta in inſtrumento non nocet tertio, niſi de vera poſſeſsione conducentis conſtet; tunc enim remanet probata contra omnes poſſeſsio, & in hunc ſcopum reincidunt omnes illi, qui dicunt, quod quando cum loca-
12 tione concurrunt aliqua adminicula; vt
luti quia conductor laborauit nomine locatoris, tunc remanet probata poſſeſſio concedentis, & recogniti, Alexan. conſilio 12. numero 3. in 4. Decius, conſ. 146. num. 14. Ruin. conſ. 161. num. 1. lib 1.

Felim

Felin.in cap.inter dilectos,num.8.de fide inſtrum.& alij quos allegat Valaſcus num.16. & latius Maſcardus, concluſ. 1186. num.16.Bald. conſ.377.378.& 379. lib.1.Decius in l.traditionibus, num. 6. C.de pactis,imo Ruin. conſ.46. colu. 8. num.13. verſ. præterea,in quarto, dicit, quod vbi cum inſtrumento locationis, & emphyteoſis concurrit fama poſſeſſionis; cenſetur probata poſſeſsio contra omnes, & in hunc modum procedũt illa duo exemplaria. Primum,Laurentij de Endia,ſuper apprehenſione in Reg.Aud.vbi in die 3. Auguſ. anni 1577. fuit lata ſententia in fauorem dantis, nulla eius poſſeſsione probata per ſolã poſſeſsionem recipientis, & hoc contra tertium poſſeſſorem,ſub hoc motiuo.

Motiuum.

EX eo,& aliàs, quoniam conſtat de incluſione dicti Laurẽtij de Endia, in vim tributationis factæ per Ioannem Perez de Aluarado,Capellanum Capellaniæ inſtitutæ per Ludouicum de Sanctoangelo,in Eccleſia Diui Philippi,præſentis ciuitatis,in fauorem Vincentij de Ribas,qui in vim dictæ tributationis dicta bona apprehenſa, quæ tempore tributationis domus, & corrale illi contiguum erant, poſſedit,prout ex proceſſu reſultat, necnon in vim commiſsi facti per Petrum Gallego Capellanum dictæ Capellaniæ; & conceſsionem per eum factam,dictorum bonorum apprehenſorum. Nec obſtat,ſi dicatur non probari dictum Ioannem Perez de Aluarado primum concedentem fuiſſe dominũ, & poſſeſſorem bonorum apprehenſorum; quia ex quo probatur Vincẽcium de Ribas recipientem poſſediſſe omnia bona confrontata in inſtrumento tributationis,quæ ſunt omnia apprehẽſa,hoc ſufficere videtur ad probandum dominium,& poſſeſsionem cõcedentis; cum in vim dicti tituli tributationis recipiẽs poſſediſſe probetur omnia bona apprehẽſa. Nec recipitur propoſitio Petri Nauarro,in parte bonorum apprehenſorũ, licet eam partem poſſediſſe probetur; quia ex quo conſtat eam partem fuiſſe partem, & portionem bonorum ad dictam tributationem datorum; ideo ei prodeſſe non debet. ¶ Motiuum hoc de plano procedit contra recipientem,&
13 etiam contra tertium. Ratio eſt, † quia quando conſtat, (vt hic) de vera poſſeſſione conducentis, ſeu recipientis, tunc probatur poſſeſsio concedentis, & cenſetur tranſlata, vt de clauſula conſtituti tradit Tiraqu. in tract. de cõſtituto,3. par. limit. 1. & hoc modo venit intelligenda communis opinio,quæ docet,cõductionem rei eſſe modum fictum trans ferendæ poſſeſsionis, l.quædam mulier, ff.de rei vendic. Anton.Gomez in l.45. Tauri,num.66.Rebuf.ad l.Regias,tom. 3. pag. 235. num. 97. Quod omne ſecus
14 eſt, quando non conſtat † de vera poſſeſsione conducentis, ſed ad probandã poſſeſsionem concedentis, tantum adducitur inſtrumentum locationis; tunc enim ſi agatur inter ipſos contrahentes, & ſucceſſores habenteſq; cauſam ab eis conductio ſola inſtrumentalis probat poſſeſsionem concedentis, vt in ſuperiori deciſione, Rota in antiq. deciſ. 87. incipiet, nota quod inſtrumentum, per l. prædia, ff. de acquir. poſſeſ. quod ſi in his terminis agatur contra tertium, ſolum inſtrumentum locationis non pro-
15 bat poſſeſsionem; cũm de re † aliena,& & ab alio poſſeſſa fieri poſsit locatio, l. nemo, C. locato,ita reſoluit Felin. in dicto cap.inter dilectos,num.8.Socin.conſil.89.num.18.lib.1.Pariſ.conſ. 104. num. 81.Cuius ratio eſt, quia tunc adeſt ſola poſſeſsio inſtrumentalis;& inefficax, d. l. prædia,Alexan.conſ.10. nu.3. in quarto,reſoluit Aluarus Valaſc. quæſtion.9. num.10.

Sed in quantum hoc motiuum in fine concludit contra tertium poſſeſſorẽ, idem eſſe probata vera poſſeſſione recipientis, hoc mihi maximam difficultatẽ
16 facit,attento † quod inſtrumentum ſi-

tati ſi-

cationis, cum ſolutione penſionum, licet probet contra tertium, non tamen contra tertium poſſeſſorem.

Secundum exemplar eſt de proceſſu euocationis Ioannis de Caſtro, die 19. Auguſt. 1574. in Reg. Aud. vbi fuit recepta propoſitio don Ludouici de Talauera Caſtellani de Amposta: in cuius locum fuit repoſitus Franciſcus Campi, alijs propoſitionibus repulſis, ex motiuo ſequenti.

Motiuum.

EX eo, & aliàs; quia conſtat Thomã Ram olim Præceptorem cõmandę Montiſſoni, dominum, & poſſeſſorem fuiſſe Olineti, ſeu hæreditatis, dequa cõtenditur, eamque ad tributum dediſſe cuidam Ioanni Marias, & ſuis, cum onere ſoluendi quolibet anno 14. ſolidos, & 7. denarios Iaccen, dicto Commendatori, ſeu Religioni Sancti Ioannis Hieroſolimit. & ſub alijs conditionibus. Conſtat etiam eandem hæreditatem perueniſſe in Ioannem de Caſtro, quæ ob non ſolutum canonem, & tributum optimo iure per Ludouicum Talauera Pręceptorem dictę commandæ, cõmiſſata fuit, & poſtmodum ad tributum de nouo Franciſco Campi tradita, cum vniuerſis iuribus, & inſtantijs eidem competẽtibus, in cuius iuribus fuit tandem repoſitus in pręſenti proceſſu, die 23. Auguſ. anno 1574. Et quia licet poſſet dubitari an concludenter probetur dictum Thomam Ram fuiſſe Caſtellanũ Ampoſtæ, & Præceptorem commandę Montiſſoni, ac dominum, & poſſeſſorem bonorũ apprehenſorum tempore tributationis, & ante; tamen cum ſimus in articulo litis pendentiæ, ſeu tenutę, ſufficienter probatur per verba enunciatiua inſtrumenti tributationis exhibiti, attẽta eius antiquitate, & alijs adminiculis ex proceſſu reſultantibus, coadiuuantibus dictum inſtrumentum tributationis, quæ ex deductis pro parte Ioannis de Caſtro non eneruantur. Nec obſtat poſſeſſio poſt dictam tributationem pro parte eiuſdem Ioannis de Caſtro allegata, in qualitate libertatis; quia illa non præiudicat domino directo, nec habentibus ius, & cauſam ab eo; cum per cõmiſſum omnis poſſeſſio ſit reſoluta in fauorem domini directi, etiam contra tertium poſſeſſorem, non conſtito de aliquo titulo habente originem ante tempus præfatę tributationis. Recipitur etiam propoſitio Caſtellani Ampoſtę, ac Præceptoris Montiſſoni, reſpectu directi dominij in vim dictę tributationis. hęc verba motiui.

Hoc motiuum, ſi ſigillatim, & ſeparatim ſummatur illius verba, non *poſſet* ſuſtineri; quia in quantum dicit, *quod* verba enunciatiua inſtrumenti tributationis probant dominium, & poſſeſſionem in antiquis, falſum id eſt; † quia ex
17 inſtrumento inueſtiturę non probatur dominium concedentis emphyteoſim, vel fundum, non ſolum contra alios tertios (quod indubium eſt, quia res inter alios acta &c.) Sed etiam nec contra ipſum recipientem, ſeu conducentem, ab Eccleſia, vel alio particulari; ita Din. & Bart. in l. legata inutiliter, colu. 2. ff. de aliment. & cibarijs legat. late Valaſc. de iure emphyteu. quęſt. 9. num. 3. vbi alios multos allegat, de quo late diximus in pręcedenti deciſione, late Barboſa in d. l. ſi alienam, á numer. 78. ff. ſolut. matri. quod in tantum verum eſt, quod licet
18 † inſtrumentum inueſtiturę, ſeu emphyteoſis ſit antiquum; imo, & hominum memoriam excedat, adhuc ex eo non probabitur emphyteoſis, vel feudum. Nam licet antiqua inſtrumẽta probent dominium, etiam inter alios, Bald. & alij in l. cum aliquis, C. de iur. delib. tamen ſecus eſt in inſtrumento emphyteoſis, ſecundum communem, de quo Valaſc. vbi ſupra, num. 5. Barboſ. nu. 78. Quicquid de inſtrumento locationis, contrarium dicat Aymon conſ. 54. num. 11. rationem tradunt Doctores. Quia
19 emphyteoſis † tendit ad diminutionem iuris

iuris concedentis, & ſic non debet inducere probationem dominij, quod eſt augmentum, quę ratio militat, ſiue ſit antiquum, ſiue modernum inſtrumentum, Ruin. conſ.161.nu.17.lib.1. Specul. de emphyteoſ.verſ.57.numer.72. Felin. in cap.cum cauſam,nu.3. verſ. ideo eleganter,de probat. Et licet dici ſoleat, ꝙ
20 verba inſtruměti, licet enunciatiua probant inter contrahentes, donec contrarium probetur,l.optimam,C.de contra. & cōmit. ſtipul. l.cũ aliquis, C. de iure deliber.cap.cum venerabilis, de exceptionibus,l.contrahitur,ff.de pigno. maxime,quando enunciata ſunt neceſſaria ad actum,late Valaſc.dict.quęſt.9.num. 2. Matheſil.ſingul.70.Hoc tamen omne non procedit in inſtrumento inueſtiturę, vel emphyteoſis;quia non probabũr dominium concedentis, etiam aduerſus recipientem,attĕta ratione communi, ſecundum Valaſc.num.5. Iam igitur, redeundo ad inſtitutum, licet ex ſolis
21 verbis † enunciatiuis inſtrumenti non probetur dominium,etiam aduerſus recipientem, rĕmanebit tamen probata poſſeſsio aduerſus recipientem, & eius ſucceſſores, & ſi iungantur ſolutiones penſionum,erit probata poſſeſſio aduerſus etiam tertium non poſſeſſorem, vt late in præcedenti deciſ. Barboſa à nume.79.cum ſeq. Quinimò ſi cum verbis
22 enunciatiuis inſtrumenti locationis,vel emphyteoſis, iungantur aliqua adminicula,vt in motiuo; tunc cenſebitur probatum dominium,& etiam poſſeſsio,nẽ dum aduerſusrecipientem,ſed etiam aduerſus tertios,Bart.in dict.l.ad probatiõnem,C.locati, Valaſc.num. 16. Barboſa numer. 84.in fin.& 85.vbi allegat alios, Ruin. conſ.46.numer.13. in quarto, Petra de fideicommiſ. quæſt.13. num. 399. Exemplum erit, ſi locaui, vel dedi tibi in emphyteoſim fundum, & tu tãquam meus colonus laboraſti longo tempore,vel ſoluiſti penſionem, tunc ſecundũ Bart. vbi ſupra,cenſetur probata poſſeſſio,& per cõſequẽs dominiũ præſcriptũ; Valaſc.num.17.vbi alij,Barboſa num.85. dicens, tali caſu præſumptiue probari dominium;imo ſi per triginta annos ſolueris,vel laboraueris,pręſcribam ſine titulo,Valaſc.num.16.17.vbi alij, Barboſ. num.84. & etiam erit ſecundum eoſdẽ bonũ adminiculum fama dominij, aut deſcriptio libri cenſualis Eccleſię,vel ſi plura inſtrumenta locationum, vel emphyteoſis reperiantur vltra inſtrumentum principale; tunc enim non ſolum remanet probata poſſeſsio. Socin ſenior conſ.182. colum. 4. volum. 2. Menoch. de retinen. poſſeſ. remed. 3. quæſt. 72.
23 num. 573. Ea ratione, quia † arguendo à communiter accidentibus, quod eſt bonum argumentum,l.neq; natales, C. de probat. non eſt veroſimile, quod tot fierentlocationes,niſi locantes eſſent in poſſeſſione illius rei, quæ locatur, ita Maſcard.concluſ.1186. num. 11. Barboſ. num.85. Sed etiam erit probatum domi
24 nium; ratio eſt,quia per famam † in antiquis probatur vere,& perfecte dominium,quoad omnes,gloſ. in l. atqui natura,§.cum me abſente,ff.de nego.geſt. Hieron.de Monte,in tract. finium regũdor. cap.55.num. 14. Siluanus conſil. 57. num.44. declarat Crot. conſ.34.à num. 14. Nata conſ.235.nu.12. lib.2. late Maſcard.conclu.547.vbi late, & de communi materiam declarando Barboſ. nu. 85. Crauet.de antiquitate,1.par.§.viſſo,vbi late materiam declarando. Quod adeo verum eſt probari per famam dominiũ in antiquis, vt non requiratur tempus neceſſariũ ad præſcriptionem,ſed tutus erit actor,& habebit intentionẽ fundatam taliter; quod ſi poſſeſſor non oſtendat titulum,quo rem acquiſiuit,vel doceat de legitima pręſcriptione ſuccumbet,Paul.in l.penultima,num.7.de conditio inſtitu.Barboſ. num.86. quidquid dicat Bart. in l. proprietatis, C. de pro
25 bat. Probans † enim dominium per famam in antiquis,non tenetur alium titulum oſtẽdere, Bald. in l.Conuenticula, num.6. C.de Epiſcopis, & Cleric. Dec. 146. num. 14; at per plura inſtrumenta antiqua probatur fama, ergo per plura inſtru-

inſtrumenta antiqua cenſebitur probatum dominium, Aymon conſ. 54. num. 11. Barboſa numer.86. Per vnum autem
26 ſolum † inſtrumentum antiquum, in quo enunciatur dominium, & poſſeſsio non probantur illa in præiudiciū tertij, Aymon de antiquitate, vltima parte, primę partis, á num. 12. licet contrarium dicat in conſil.54 numer.11. Quod verum eſt, niſi ſequuta fuiſſet poſſeſsio in recipiente conformis enunciato; tūc enim etiam in præiudicium tertij præſumeretur verum fuiſſe enunciatum, & probaretur poſſeſsio, Alexan. conſi.219. numer 16.in fin.lib.6. Paul.conſ.81.lib.2. Decius conſil.303.num.10. Aymon conſil.54. numer. 11. Menoch. de retinend. poſſ.3. remed. num. 574. Ex quibus reſultat iuſtificatio huius vltimi motiui; quia cum non ſolum adſint verba enunciatiua inſtrumenti emphyteuſis, ſed etiam alia adminicula, merito fuit iudicatum pro emphyteoſi, etiam contra tertium, vt tenet Barboſ.numer.86. circa fin. Valaſc. numer. 16. Maxime, quia Ioan. de Caſtro non probauit aliquid contra verba enunciatiua, quod potuit, iuxta tradita per Barboſam vbi ſupra, numer.73. quidquid dicant exemplaria tradita per Pleban. §. apprehenſio, primo, à numero decimo octauo, illa enim (dempto exemplari Ioan. de Allué) dum dicunt, quod emens † rem tan-
27 quam emphyteoticariam, vel cum onere tributi non poteſt refricari dominium, vel non ſunt admittenda, vel procedunt in dubio dum non probatur contrarium per emphyteotam. quo caſu obtinet concedens, vel eius ſucceſſor, in vim illarum recognitionum, ſed conſtito de contrario ſuccumbet, Rippa in l. ſi aliquā rem, numero trigeſimo octauo, & trigeſimo nono, Decius in l. 1. num. vigeſimoquinto, C. de pact. Molin. in foro, Item por dar forma, verſ. in eodem foro, ibi, è librar la coſa apprehenſa, circa fin. dicens, quod vbi tertius poſſeſſor articularet, & probaret poſſeſsionem non fuiſſe dantis, ſed ſuam, vel ſuorum ante tributationem, vſquè ad tempus litis, tunc obtineret ipſe, etiam, quod probaretur poſſeſsio dantis de tempore tributi, niſi poſſeſſio per tertium probata, eſſet initiata poſt tempus tributi; tunc enim obtineret
28 concedens, quod receptiſsimum dicit Molin. ibi, quod ſi probaretur † poſſeſſio dantis, tunc obtineret dans ad tributum, non ſolum contra emphyteotam, ſed & contra tertium poſſeſſorem, qui non ſit emphyteota; non autem probata poſſeſsione recipientis, nec cōcurrentibus alijs adminiculis probanda eſt neceſſario poſſeſsio dantis ad obtinendum contra tertium, *Molin. in foro* codiciando, verſic. Eſi la coſa ſera tributaria, verſ. quod ſi proprietarius, aliàs mille fraudes fierent, quia poſſem dare ad tributum aliena bona, & hoc non ſolum ad obtinendum; ſed etiam apprehendendum, vt ibi dicit Molin. ſic fuiſſe iudicatum: maxime ſi tertius rem poſsideret, & non haberet cauſam à recipiente; tunc enim poſſeſsio dantis probanda eſt omnino, Chaſſaneus conſilio decimo, numero ſecundo, Rippa vbi ſupra, numero quadrageſimo, Socinus conſilio ducenteſimo ſexageſimo ſexto, numero vndecimo, in ſecundo, Iacob. Menoch. de retinenda poſſeſsione, remedio 3. numero 171.

29 Eſt tamen verum, † quod in antiqua emphyteoſi ſufficiet probatio per famam, Plebanus, & Molin. vbi ſupra. Ex quibus mihi hoc motiuum magnum dubium facit, in quantum fuit dictum in motiuo, quod ex ſola tributatione, cum alijs adminiculis remanebant probata dominium, & poſſeſſio dantis contra tertium poſſeſſo-
30 rem. Cum tamen verum ſit, † quod emphyteoſis, & locatio vna cum ſolutione penſionis non probant dominium, etiam in fauorem Eccleſiæ, vt in ſuperiori deciſio. dictum eſt, Barboſ. nu. 78.

ſed

ſed ſolum poſſeſſionem, contra recipiē-
tem, & habentes ab eo cauſam, & con-
tra tertium non poſſeſſorem; quia ſi poſ-
ſeſſor ſit contra eum, non erit probata
31 poſſeſsio, Barboſa numer. 80. 81, Sed ita
inuenio iudicatum. Vel poteris iuſtifica
re motiuum aliter, ſcilicet, quod proba-
tur poſſeſſio dantis ad tributum, ſi inſtru
mentum tributationis dicit, quod dans
poſsidebat, & ſit antiquum, in ſimili De
cius conſ. 36. poſt num. 6. & in colu. pe-
nult. allegat Caſtr. conſ. 48. & 81. Marſil.
ſingul. 321. Crauet. conſ. 54. num. 11. Me-
noch. vbi ſupr. num. 574. dicens, ab hac
opinione in praxi non eſſe recedēdum,
Abb. conſ. 64. num. 16. Socin. ſen. conſil.
89. num. 18. volum. 1. vbi quod ſicut per
32 inſtrumentum † recognitionis in anti-
quis probatur quaſipoſſeſsio, ita per in-
ſtrumentum conductionis, per quod re
cognoſcitur vera poſſeſsio à locatore,
probari debet in antiquis poſſeſsio, licet
contrarium dixerit idem Crauet. de an
tiquit. par. vltim. primę partis, num. 21.
tenet Maſcard. concluſ. 1186. numer. 13.
ſed ſemper habet difficultatem, ſi con-
tra tertium poſſeſsorem agatur, vt ſu-
pra dixi. Et ex his remanet abſoluta ſe-
cunda concluſio, vt ſcilicet quando cō-
ſtat de poſſeſsione recipientis, quomo-
documq. conſtet, ſiue propter antiqui-
tatem inſtrumentorū enunciantium, ſi-
ue quia laborauit, vel aliàs ſoluit penſio
nes, & adeſt recognitio illius expreſſa,
in inſtrumento locationis, & emphyteo
ſis, tunc cenſetur probata poſſeſſio dan-
tis; ſicut quando in inſtrumento vendi-
tionis adeſt clauſula conſtituti, Tiraq.
de iure conſtituti, 3. par. limit. 1. num. 18.
Aymon de antiquit. tempo. cap. viſo de
fama, num. 10. fol. 97. 98. & 99. Recogni-
tio enim † eſt modus fictus transferen-
33 di poſſeſsionem, ſuppoſita poſſeſsione
recognoſcentis; eſt enim recognitio prę
cedente titulo locationis, vel emphy-
teoſis quaſi conſtitutum, per quod trans
fertur poſſeſsio præcedēte titulo habili,
Gomez l. 45. Taur. num. 78. & licet hoc
ſecundum aliquos certo modo ſit intel-
ligendum, vt per Valaſcum, dict. quæſt.
9. num. 18. vt ſcilicet conſtet prius reco-
gnoſcentem alium in dominum, &
poſſeſſorem, eſſe dominum, & poſſeſſo-
rem, & quod ſcienter recognoſcat; ſe-
cus ſi ignoranter, vt in præcedenti deci-
ſione, illud tamen de ſcientia eſt verum
34 ad effectum transferendi † dominium,
quod traditionibus, & non pactis trans-
fertur, l. traditionibus, C. de pactis, licet
ſecus in poſseſsione, quę per actus fi-
ctos transfertur, l. quod meo, l. 3. in prin
cipio, & ibi gloſ. ff. de acquir. poſseſ. Va-
35 laſc. num. 20. Tamen quantum † ad in-
ducendam præſumptiuam probationē
per illam recognitionem, quod domi-
nium ſit recogniti contra recipientem,
& etiam tertios poſseſsores probato do
minio, & poſseſsione recipiētis ſufficiet
illa recognitio, ſecundum Guido. dict.
deciſ. 272. ita Valaſc. num. 18. verſ. ſed cō
feſtim, &c. ſuppoſito, & conſtito (vt dixi)
quod recognoſcens ſit dominus de tem
pore recognitionis, Valaſ. dict. num. 18.
verſ. & practicabis, &c, & circa finē, Gui
do deciſ. 272. num. 3. ſed in poſseſſione
36 certius eſt † per talem recognitionem
probari poſseſsionem dantis, maximè ſi
adſit clauſula translatiua poſseſsionis,
Valaſ. num. 20. ſuppoſito, quod conſtet
recipientem poſsediſse; cum per illum
actum fictum transferatur poſseſsio prę
cedente titulo habili, & quia confeſsio-
ni ſtandum eſt, donec contrarium pro-
betur, vt dixi in pręcedēti deciſ. & cum
his remanet bene fundata; & quādo reſ-
pectu dominij eſset aliqua dubitatio, an
ex recognitione facta á domino rei, in
inſtrumento locationis, vel emphyteo-
ſis probetur dominium præſumptiue, in
quo nulla eſt dubitatio, non docto de
contrario, & ſolum circa translationem
37 † dominij cadit, & bene dubitatio, quia
non cenſetur translatum, ſecūdum Bar-
boſ. Valaſ. Guido. vbi ſupra. Tamen in
praxi receptum eſt, vt ex † ſola, & ſim-
38 plici recognitione, vel contractu re-
ceptionis emphyteoſis probetur domi-
nium aduerſus recognoſcentem, & adiu
dicetur

Digitized by Google

dicetur commiſſum non ſolum aduer-
ſus ipſum, ſed etiam aduerſus tertium
poſſeſſorem, & ita ſeruari de ſtilo curia
rũ, refert Guido vbi ſup. probato, quod
recognoſcens eſſet dominus rei recog-
nitæ tempore recognitionis, &c quod
hæc eſt ęqua opinio, & praxis, ita Valaſ-
cus vbi ſupra, numer. 18. verſ. & practica
bis, &c. dicens, quod in primis probe-
tur, quod recognoſcens erat dominus
rei recognitæ, tempore quo rem rece-
pit, & recognouit: hoc enim probato, &
extenſo inſtrumento recognitionis, cen
ſetur probatum dominium Titij dantis,
&c. (quod tamen intellige alio non edo
cto, vt ſupra) neque hoc intelligas data
ſciencia recognoſcentis; nam tunc cen-
ſeretur translatum dominum in vim iu-
ris, vt in præcedenti deciſione dixi, ſed
procedit hæc praxis, quantum ad probã
dum dominium dantis præſumptiue,
ex recognitione, ſeu acceptione in em-
phyteoſim, vel locationem: nam paria
hæc ſunt, ſecundum Valaſcum vbi ſup.
verſ. ſed confeſtim, &c. etſi hoc proce-
dit in probatione dominij, etiam con-
tra tertium poſſeſſorem, magis proce-
39 det in † probanda poſſeſſione dãtis per
poſſeſſionem recipientis, quæ facilius
tranſit quam dominium, l. quod meo,
de acquirẽda poſſeſſione, & dominium
ſola traditione, l. traditionibus, C. de pa
ctis, Valaſcus vbi ſupra, num. 20. & cum
his remanet expedita ſecunda conclu-
ſio.

40 Tertia concluſio, quando non † con-
ſtat de poſſeſſione naturali dantis, con-
ſtat autem de poſſeſſione naturali reci-
pientis, cuius nulla recognitio expreſſã
adeſt, ſed ſolum ſimplex acceptatio, &
probatur ſolutio penſionis, ſeu merce-
dis, hoc caſu in contractu locationis, &
conductionis, in quibus propriè verifi-
catur hæc concluſio (nam in emphyteo-
ſi, & feudo non poteſt dari acceptio cõ-
tractus ſine recognitione, nihil enim
aliud eſt accipere rem tuã in feudum,
vel emphyteoſim, quam te recognoſce
re in dominum directum, & poſſeſſorẽ
ciuilem, Valaſcus dict. quæſt. 9. num. 18.
verſ. ſed confeſtim, & ſic in feudo, vel
emphyteoſi militat concluſio de recog
nitione loquens, & à fortiori in eis pro-
cedent, quæ hic traduntur de locatio-
ne, & conductione, prout notauimus in
diſcurſu) & à fortiori in contractu em-
phyteoſis, &c feudo remanet probata
poſſeſſio dantis, & commiſſum produ-
cit effectus reſolutionis, & conſolidatio
nis, non ſolum quoad accipientem &
habentes ab eo cauſa, in quo nulla eſt
dubitatio, quoad poſſeſſionem dixi in
præcedenti deciſione, vt per Barboſ. nu
mer. 80. verſ. prima eſt, ſed etiam aduer
ſus tertios. Ita Doctores omnes funda-
ti in perceptione penſionis, per quam
probatur poſſeſſio recipientis penſio-
nẽ, iuxta tex. cum ibi traditis per Bart.
& omnes in l. qui vniuerſas, §. quod per
colonum, ff. de acquiren. poſſeſ. & in c.
cum veniſſent, de reſtitut. ſpoliatorum,
tradunt Valaſcus vbi ſupra, à num. 13. &
14. Barboſ. in dict. l. ſi alienam, num. 80.
vbi multos allegat, & num. 82. Ant. Ga-
briel lib. 3. commun. tit. de locato, con-
cluſ. 4. num. 2. vbi multi, Maſcard. latiſ-
ſime de probatio. concluſ. 1185. vbi in fi-
niti, & concluſione 1186. num. 3. Ratio
eſt, quia in contractu emphyteoſis con-
currit in commiſſante poſſeſſio ciuilis,
41 quæ principium attractiuum reſoluẽdę
poſſeſſionis naturalis eſt; nam poſſeſſio
domini recte probatur per ſolutionem
canonis factam ab eo, qui in poſſeſſio-
ne actuali exiſtit, dict. §. quod per colo-
num, Maſcard. late, dict. concluſ. 1185. In
contractu autem locationis, & condu-
ctionis, & alijs ſimilibus, probatur etiã
quaſipoſſeſſio per ſolutionem canonis,
ſecundum Valaſcum, Maſcard. Barboſ.
& omnes ſupradictos, communem dicit
Bertazol. in conſilio ciuili 1. numer. 60.
verſ. ex locatione enim vol. 1. & tandem
in hac opinione conueniunt Doctores
omnes, vt per Maſcard. vbi ſupra, Ruin.
conſ. 14. num. 5. in 4. dicens, poſſeſſionẽ
† probari per conceſſionem in emphy-
42 teoſim, & penſionis perceptionem, &c.
dicit

dicit,communem,& Nata conſ.682.numer.20.in quarto, ex mente Aretini in dict. §. quod per colonum teſtatur etiã communem. Ratio rationis eſſe poteſt, quia recipere ſolutionem, aut penſionẽ fundi,ſiue domus,eſt percipere fructus illarum rerum, percipere autẽ fructus ex fundo,nihil aliud eſt, quam poſsidere fundum,cap.cum venerabilis, de religioſ. domibus,l.filius familias,§. diui, el primero, de legat. 1. vbi ille dicitur

43 poſſidere, † vt dominus, qui percipit fructus,& illis vtitur pro libito ſuæ voluntatis; ita reſoluit Barbat. conſil. 70. colum.6. verſ. quinimo,volum.2. quod procedit etiam contra tertium, vt dixi Valaſc.vbi ſupra,num.13.in fin.pulchre Bald. in cap.cum veniſſent,num.5.de reſtitutione ſpoliatorum, Felin. in cap.cũ Bertholdus, num.25. de re iudicat. Gabriel.vbi ſupra,numer.3. Maſcard. dict. concluſ. 1185. numer.5. & 1186. num.10. Barboſ.in dict.l.ſi alienam,num.80. per tex.in dict.cap.cum veniſſent,de reſtitutione ſpoliatorum; niſi iſte tertius eo tẽpore eſſet in poſſeſsione; nam tunc per locationem coniunctam cum ſolutione penſionis non cenſebitur probata poſſeſsio illius, cui ſoluitur penſio, l. quamuis,§.ſi conductor,& ibi Bart.num.2. de acquir. poſſeſsione,l.Pomponius, & ibi Bart.quibus mod. vſusfruct. amittatur, Menoch.de retinenda poſ.3. remed.numer.567. Barboſ. num. 81. Valaſc. num. 14. loquens in emphyteoſi, & multos allegat Gabriel vbi ſupra, numer.5. vbi multi alij allegat gloſ. in cap. bonæ, in verbo vnam procurationem, de appellatio,Maſcard. dict. concluſ. 1185. num. 14. vbi allegat multos, & ibi de communi,& concluſ.1186.numer.15.Ita Portol.ver. apprehenſio 1.num. 24. dicens, quod tali caſu poſſeſsio dantis ad emphyteoſim probanda eſſet, allegat alios.

44 Quæ concluſio procedit †etiam non probata effectuatione locationis, vel emphyteoſis, vel alterius ſimilis contractus; reſultat enim præſumptio effectuationis ex ſolutione penſionis; quia non eſt veroſimile,quod conductor ſolſoluiſſet, ſi virtute locationis,& contractus non fuiſſet in poſſeſsione,& fructus non percepiſſet,Aretin. in dict. §. quod per colonum, & ibi de communi Gabr. num. 7. Maſcard. dict. concluſione 1185. num. 13. Et ſic per ſolam receptionem penſionis probatur poſſeſsio. Sed eſt aduertendum, quod vt dicta penſionis ſolutio noceat tertio, etiam non poſſeſſori, requiritur, quod ſolutio facta ſit in conſpectu rei, vel quod fuerit ſepius cõtinuata Imol. in dict. §. quod per colonum,Gabriel num.4. Maſcard. vbi ſup. num.13. Deinde ſupradicta concluſio in

45 telligenda eſt, † quando ſolutio fit per ipſum colonum, ſeu poſſeſſorem, ſecus ſi à tertio non poſſeſſore rei, nec habente ab ipſo mandatũ ſoluendi; tunc enim ex ſolutione nulla probatur poſſeſſio, cum potuerit ſolnere eo ignorante, & etiam inuito, iuxta l. ſolutionem, vel iudicium,ff.de ſolutio; ita Corneus conſ. 6.poſt num.4.volum.3. Maſcard.vbi ſupra,num.19.& 26.Gabriel vbi ſupra,numer.10.Nam quando ſoluit colonus,apparet animus, quod rem tenet nomine eius, cui ſoluit, at quando ſoluit tertius,non apparet de animo; quia potuit facilius falli in facto alieno, quã in ſuo, l. quamquam, ff. ad veleian. Deinde quia licet tertius non colonus ſoluat mihi,non ob id probatur, quod ego poſsideam,neque alius, qui poſſidebat priuetur ſua poſſeſsione,ſic Bart.Alexand. & alij in dict.§.quod per colonum: at vero quando colonus, & conductor ſoluunt, aliud eſt,vt dixi,quia probatur, & cõſeruatur per eos poſſeſſio.Ex quo fit limitãdo regulam, quod contra tertium poſſeſſorem non probetur poſſeſsio per ſolutionem penſionis,vna cum locatione; vt non procedat, quando colonus mortuo locatore continuat conductionem ſoluendo hæredi locatoris: tunc enim adeo conſeruatur poſſeſsio locatoris, q; licet alius accipiat poſſeſsionẽ rei: imo, & quod plus eſt,recognoſcat rem illam poſsi-

Digitized by Google

poſsidere nomine illius,qui intrauit, & occupauit poſseſsionem, præualebit altera recognitio realis,& quæ facto fit,& remanebit probata poſseſsio hæredis locatoris, contra illum poſseſsorem tertium,ita Alexand. in l.quamuis, §. 1. ff. de acquirend. poſſeſ. Afflict. deciſ.325. num.3. Maſcard.latius vbi ſupra , num. 16. vbi late. Vna ſola differentia † repe-
46 ritur inter emphyteoſim, & locationem in hoc caſu , quod poſseſsio domini directi reſoluit ex conſuetudine Regni, etiam in articulo tenutę,& litis penden: In locatione vero remaneret probata poſseſsio contra tertium in plenario tantum poſseſsorio , non vero in articulo inferioris poſseſsorij, in quo ſolum obtinet detentans , ita Molin. in verſic. de poſseſsionis reſolutione, Portol. §. apprehenſio.1.num.38. vbi bene; contra vero conductorē,& recipientē emphyteoſim,& habētes ab eo causā,nec docētes de contrario , obtinent locator , & dominus cum ſolo titulo, quoniam contra illos ex hoc probatur poſseſsio; obtinebit etiam colonus contra locatorem in omni articulo poſseſsorio durantibus iuribus ſuis,Portol.verb.apprehenſio,2. num.47.

Quarta & vltima concluſio , quando non conſtat de poſſeſsione naturali dantis,conſtat tamen de poſſeſsione naturali recipientis, & non adeſt expreſſa dominij directi recognitio , ſed ſola ſimplex acceptatio , & non datur penſionis ſolutio,ſed ſimplex emphyteotæ, & ſeu recipientis poſſeſsio , in quo dubitatur. an ad reſoluendum poſſeſſionem naturalem ſufficiat inſtrumentum emphytheoticum, cum poſſeſsione ſubſquuta recipientis, & acceptātis. Et diſtinguendo non dubia, dicendum eſt in † emphy-
47 teoſi probari poſſeſsionem,imo & dominium præſumptiue,non dico transferri per ipſum inſtrumentum ſubſequuta poſſeſsione recipientis, etiam non data ſolutione penſionum.Ratio eſt,quia hic ſemper datur recognitio expreſſa ; non enim aliud eſt in emphyteoſim accipere, quam recognoſcere dominium, & poſſeſsionem eſſe tuam, vt bene Valaſc. dict.quæſt.9.num.18.ver.ſed confeſtim,
48 aſſerens † communem regulam , quod datio in emphyteoſim non probat directum dominium,etiam contra recipientem,procedere; quando ſimpliciter offertur inſtrumentum emphyteoſis , per illud enim ſolum non probatur dominium, ſi tamen probetur recipientem tēpore recognitionis dominum eſſe, tunc ex tali recognitione dominium probabitur,vt in præcedēti deciſione, ſaltem præſumptiue; vt præſumamus rem eſſe illius, in cuius fauore fit recognitio,ſeu confeſsio, Decius in l. traditionibus,numer.6. C. de pactis, Valaſcus vbi ſupra, Guido Papa deciſ.172. Barboſ. dict. l. ſi alienam,num.94.& hoc etiam aduerſus tertium , ſi tamen non poſſideat , vt ſupra dixi,Valaſcus vbi ſupra,d.verſic.ſed
49 confeſtim,& num.14. Et ſi † dominium probatur probata poſſeſsione recipientis, multo magis ꝓbata remanebit poſſeſsio ciuilis, quæ eſt principium attractiuum reſoluendi naturalem, contra quemcumque etiam tertium non poſſeſſorem , nec docentem de contrario, ex ſolo autem inſtrumento emphyteoſis licet non probetur dominium probabitur tamen poſſeſsio, vt ſupra diximus in præcedenti deciſione ; nam ſi per lo-
50 cationis inſtrumentum † probatur poſſeſsio contra recipientem , vt in præcedenti deciſione,idem erit in ſolo inſtrumento emphyteoſis , quia in hoc apari procedunt Barboſ.nu.82.& dixi in præcedenti deciſione.

Quantum vero ad locationem dicen-
51 dum eſt, ex ſolo inſtrumento † locationis ſubſequuta poſſeſsione recipientis cenſeri probatam poſſeſsionem dantis, Bald.& Bart.in l.ad probationem,C.locat.Socin.conſ.11.volu.2. Grat. conſ.30. volum.1.Gabr.tit.de locato, conclus.4. num. 15. hoc ipſum videtur tenere Valaſc.dict.quæſt.9.num.16.vbi, quod ſi locaui tibi prędium , & tu longo tempore coluiſti, araſti , & curaſti fundum,his proba-

Digitized by Google

probatis, remanebit probata poſſeſſio,
& ex ea præſcriptio dominij, imo ſi per
triginta annos coluiſſet meo nomine co
lonus præſcriberem dominium, Valaſc.
vbi ſupra, Barboſa vbi ſupra, num. 84.
in fin. ſequitur Barboſ. num. 83. allegat
Alexand. conſ. 12. num. 3. in 4. Decium
conſ. 146. num. 2. Socin. conſ. 187. num. 2.
in 2. Felin. in cap. inter dilectos, num. 8.
de fide inſtrumen. Vnde ſicut per loca-
52 tionem † cum ſolutione penſionum cẽ-
ſetur probata poſſeſsio locatoris in præ
iudicium omnium non poſſidentium, vt
ſupra late, ita cenſebitur probata quo-
ad omnes, quando quis locauit, & colo-
nus arauit, & coluit terram, Ruin. con-
ſil. 46. num. 12. ad fin. lib. 4. á pari nam-
què procedunt recipere fructus, ſiue pẽ
ſiones, & terram colere, & arare, l. arbo
ribus, §. nam etſi, & ibi Bald. in princip.
ff. de vſufruct. & hoc ſiue quis faciat
per ſe, ſiue per alium, vt per colonum,
Pariſ. conſil. 107. num. 2. in primo; &
hoc etiam ſi non detur ſolutio penſio-
num, vt contra Ruin. tenet Barboſ. nu-
mer. 84. Eſt verum, quod contra tertiũ
poſſeſſorem non cenſebitur probata, ſi-
cut nec per ſolutionem penſionum, vt
ſupra dixi, Barboſa dict. numer. 83. Iſto-
rum omnium ratio eſt, quia per cultu-
ram, & laborationem agrorum proba-
tur efficaciter poſſeſsio, gloſ. in l. 3. ver.
finiatur, C. fini. regund. vbi Bald. nu-
mer. 4. Rimin. ſen. conſ. 341. numer. 4.
in ſecundo, Bald. in l. Celſus, numer.
130. verſ. addo quod ſufficit, ff. de vſu-
cap. Maſcard. late infinitos allegans;
concluſione 1187. nec requiritur per-
ceptio fructuum; eſt tamen verum;
quod ſi de eodem tempore probaretur
vnum fundum coluiſſe; alterum vero
fructus percepiſſe, obtineret iſte, quo-
niam in perceptione fructuum conſiſtit
efficacia, ius, & vtilitas poſſeſſionis, ita
Bald. in cap. licet cauſam, numer. 30.
de probat. & ibi Felin. numer. 9. & ſi
non daretur equalitas in probatione tẽ
poris, tunc cum ambo actus ſint ſuffi-
cientes ad probandam poſſeſsionem,
ille melius probauit, qui probauerit de
53 antiquiori facto, quia poſſeſsio † poſte-
rior præſumitur clandeſtina, ita Bald.
in l. arboribus, §. nam etſi, nume. 1. ff.
de vſufruct. & quem admo. quis vtat.
&c. & cum hoc à pari procedat, ſiue
per ſe quis colat, ſiue per alium, veluti
per colonum, nomine tamen ſuo, Pa-
riſ. conſil. 107. numero vigeſimo ſecun-
do, verſ. faciunt etiam, volumine pri-
mo, Menoch. de retinenda poſſeſsione,
quæſt. 72. numer. 536. Socin. iunior. con
ſil. 135. Maſcard. vbi ſupra, numer. 9. Se-
quitur à primo ad vltimum poſſeſsio-
nem † locatoris probari probata poſ-
54 ſeſſione coloni, & recipientis, ſiue
per culturam, vel aliàs probetur poſ-
ſeſsio coloni. His autem adminiculis
deficientibus probanda ſemper eſt poſ-
ſeſſio dantis; qui ſe in poſſeſsione fun-
dat, & quomodo ſit probanda poſ-
ſeſsio ciuilis, benè Maſcard. concluſio-
ne milleſima centeſima octuageſima
tertia.

Ex his omnibus fuit bene lata ſenten
tia contra ciuitatem agentem, ex multi
plici capite. Primo, non conſtitit de poſ-
ſeſſione dantis, ſed nec etiam de poſ-
ſeſsione recipientis; quia licet aliqui
teſtes aliquid deponant de poſſeſsione
Michaelis del Corral recipientis; ta-
men quia factum non eſt antiquum, nõ
valet teſtimonium illorum de auditu,
& ſic non probatur poſſeſsio reci-
pientis. Deinde, quia hæc probatio
præſumptiua, quæ oritur ex locatio-
ne ſimul cum poſſeſsione recipientis,
vel ſolutione penſionis, non operatur
contra tertium poſſeſſorem, vt hic
erat Baro. Præterea, quando omnia
hæc concurrerent, non procedunt,
quando reus probat de antiquiori poſ-
ſeſsione, vt hic docuit Baro.

Ac hæc non concurrit aliqua ſolutio
penſionis, facta per Michaelem del Cor
ral, ex qua poſsit probari poſſeſsio dan-
tis, iuxta communem regulam, & licet
producantur quædam albarana ſolu-

tionum factarum per Ioannem del Corral eius filium, tamen ipſe Ioannes nunquam poſſedit, nec fuit, qui emphyteoſim recepit, ſed Michael eius pater, & tunc ſecundum ſuperiora intrat alia regula, quod quando ſoluit tertius, qui nec eſt recipiens, nec poſſeſſor, talis ſolutio non nocet vero poſſeſſori; vnde cum hic nullæ regulæ præſumptiuæ poſſeſſionis concurrerent contra iſtum tertium poſſeſſorem, merito pro eo fuit lata ſententia; cuius motiua poſita ſunt per fragmenta in præcedenti deciſione, & de his ſatis.

DECISIO C.XCII.

Deponens pœnes curiam aliquid, quando poſſit ſe ſeparare, vt depoſitum ſibi reſtituatur.

SVMMARIVM.

DEpoſitum debet reſtitui depoſitanti, ſi depoſitarius ſe ſeparet à depoſito antequam id pro quo depoſitatur ſuum ſortiatur effectum. num. 1.

Depoſitans pecuniam conditionaliter, ſi conditio non adimpleatur, depoſitans bene poteſt ſeparari à depoſito, quod ita fuiſſe iudicatum refertur. num. 2.

IN proceſſu Prioris, Iuratorum, Concilij, & Vniuerſitatis ciuitatis Oſcæ, ſuper depoſito, in ſcribania de Roda, in Regia Audientia.

Cum ciuitas Oſcæ ſuper ſuis bonis impoſuiſſet cenſualia, ſingularum 500. librarum, impoſitarum in fauorem D. Annæ Clauer vxoris quæ fuit D. Petri Coloma, ad præſtationem penſionis ſingulorum quingentorum ſolidorũ, portatas ſimul cũ proprietate in Regia Audientia depoſitauit, ac conſenſit, quod facta luitione per viam reuenditionis, luitionis, & quitamenti, reſtituerentur dictæ Annæ Clauer. Accidit in dicto proceſſu, quod cum D. Melchor Enriquez de la Carra, & de Nauarra & D. Leonor de Gaztelu oppoſuiſſent ſe in dicto proceſſu, tãquam creditores D. P. Colomæ: Ciuitas Oſcæ ſeparauit ſe à dicto depoſito, & petebat reſtitui quãtitates ab ipſa depoſitatas; ex eo, quia cum hoc depoſitum eſſet factum à Ciuitate, & aliqui creditores ipſius non petebant idem reſtitui, ſed creditores D. P. Coloma, quod informatio petita à D. Leonora, & don Melchore locum non habebat: pro parte tamen eorum totum contrarium prætendebatur, aſſerendo, quod licet hoc eſſet verum, tamen in cenſuali dicebatur, quod ciuitas prædicta imponebat dictum cenſuale in fauorem D. Annæ Clauer vxoris D. P. Coloma, cuius creditores ipſi erant, & ſic habebant ius ad exigendum dictam quantitatem, & quod debebant admitti ad informationem, quam ipſi petebant, & ſupplicabant. Fuit tamen concluſum,
1 quod ex quo dicta quantitas † adhuc
non erat dictæ D. Annæ, donec & quouſque ipſa per viam luitionis venderet, ſiue reuenderet dictum cenſuale, quod dicta quantitas erat reſtituenda dictæ Ciuitati, cuius creditores in proceſſu non aderant, nec etiam creditores dictæ D. Annæ Clauer, quod ſi ſui adeſſent adhuc non erat conſiderandum, & ita fuit deciſſum, die 14. Auguſti 1596. quod fuit fundatum ex Bart. in l. accepiam, C. de vſuris. & in l. ſicut, C. de actio. & obligat. & ex l. 1. §. ſi ſic depoſuero, ff. de poſ. Bald. in l. fin. in fin. C. de commun. ſeru. mani miſ. gloſ. Bart. & alij in d. l. ſicut & in l. ſi pecuniam, ff. de condic. cauſ. dat.

Secundo fuit conſideratum, quod depoſitum factum ab iſtis Oſcenſibus erat
2 conditionale. † ea enim lege, & condi-
tione factum fuit, quod primitus, & ante omnia eſſet facienda reuenditio, ſiue extin-

extinctio per viam luitionis, & quitamenti, quod cum non eſſet factum, re integra exiſtente poterat fieri ſeparatio ab hominibus Oſcenſibus, iuxta notat i in l. cedere diem, l. Meuius, l. qui hæredis, de conditio. & demonſtra. & facit ad propoſitum bonum conſilium Bald. 104. lib. 1. Ex quibus patet deciſio huius cauſæ. Itaque quantitas depoſitata fuit mandata reſtitui conſilio Oſcenſi, non obſtantibus in contrarium allegatis, quæ verè non oſtabant, nec D. Melchor, nec D. Leonora fuerunt admiſsi ad informationem faciendam per eorũ partes prętenſam: quia etiam ſi probarentur, non tamen relebauant, quominus eſſet facienda prædicta declaratio, quæ duntaxat fundatur in eo, quod erat conditionalis, & quamuis niſi eſſet, ex eo, quod cum non reperirentur in proceſſu creditores dictę ciuitatis, de cuius dominio erat quãtitas depoſitata, quod etiam ſi eſſet dictę D. Annæ, non tamẽ erãt admittẽdi prędicti D. Melchor, nec D. Leonora ad prædictas informationes faciendas; quod eſt ſingulare, & mẽti tenendum, quia eſt caſus ſpecialis.

DECISIO C.XCIII.

Fideiuſſor, quando teneatur aſſignare bona, & quando principalẽ, & an capi poſſit.

SVMMARIVM.

Fideiuſſor datus in contractu in hoc Regno, non tenetur aſsignare bona, nec cedere bonis, ſicut principalis, nec compellitur iurare, quod non habet bona, vt num. 1. & 2.

Fideiuſſor in defectum bonorum non capitur in perſona, limita, quando ſe conſtituerit principalem debitorem in inſtrumẽto, vel niſi ſe obligauiſſet habere bona expedita, vt num. 3. & 4.

Fideiuſſor Curiæ de iudicato ſoluendo (ſi ille pro quo fideiuſsit ſit ciuiliter condẽnatus, & non habuerit bona ſufficientia) executatur, diſcuſsione principalis prius facta, etiam ſi fideiuſſor iuret principalis debitor, vt num. 5. & 6.

Fideiuſſor iuris, ſi dixerit ſe non habere bona compellitur ad iurandum. nu. 7.

Fideiuſſor iuris ſi bonis cedere noluerit capietur in perſona. num. 8.

Fideiuſſor iuris pro aliquo criminaliter accuſato ſi non præſentet poteſt compelli ad aſsignandum. num. 9.

Fideiuſſor vbi non ſe conſtituit debitorem, ſed eſt ſimpliciter conſtitutus, non compellitur ad ſoluendum, ſed pignoratur donec ſoluat; ſecus ſi ſe conſtituerit debitorem, vt num. 10. & 11.

IN materia fideiuſsionũ
eſt prima concluſio. In
1 Regno, † fideiuſſor da-
tus in contractu non te
netur aſsignare bona,
nec cedere bonis, ſicut
principalis, obſeruan. item fideiuſſor, de
fideiuſſor. obſeruan. item nota quod fi-
deiuſſor. eod. tit. nec compellitur iura-
2 re, † quod non habet bona, nec renun-
tiare bonis, nec præconizabitur ſecun-
dum forum, obſeruan. ſi quis ſe conſti-
tuit de fideiuſſor. adeo quod, neque po-
3 teſt in defectum † bonorum capi in per
ſona, ſed capientur bona eius, ſi ea cre-
ditor oſtenderit.

Hoc de non capiendo fideiuſſorem
contractus in defectum bonorum pro-
cedit, quãdo ſimpliciter eſſet obligatus;
4 ſecus quando ſe conſtituerit † principa
lem fideiuſſorem in inſtrumento, vel ni-
ſi ſe obligaſſet habere bona expedita;
tunc enim capitur perſona in defectum
bonorum dicta obſeruantia, item nota,
quod fideiuſſor.

In fideiuſſore curiæ, qui fideiuſſor iu
ris appellatur, eſt alia regula, fideiuſſor
5 curiæ de iudicato ſoluendo, † ſi ille, pro
quo fideiuſſit ſit ciuiliter cõdemnatus,
& non habuerit bona, vel ſaltem nõ ſuf-
ficientia, executatur ſententia in bo-
nis fideiuſſoris, diſcuſsione principalis
prius facta, obſeruantia ſi quis ſe conſti
tuit in iudicio, de fideiuſſor. Bardaxi
in for. 5. de dilation. ſecundum quem
in hoc caſu obſeruatur Authentica. præ
ſenti, C. de fideiuſſor. Guido Papæ de-
6 ciſione 94. quod eſt verum, † licet fide-
iuſſor intret principalis debitor, idem
deciſ. 570. vbi idem limitat aliquibus
modis, & in deciſ. 26. Et ſi iſte, & qui-
cumque fideiuſſor iuris dixerit ſe non
7 habere bona, † compelletur ad iuran-
dum, quod non habet bona, & renun-
tiare bonis, & præconizabitur, neque
capietur in perſona in defectum bono-
rum, ſed tenebitur cedere bonis ſuis, &
præconizabitur, vt dixi, & ſi cedere no-
8 luerit, † capietur in perſona, obſeruan.
item nota, quod fideiuſſor in fine, de fi-
deiuſſor. quod ſi ſit fideiuſſor iuris pro
criminaliter † accuſato, ſi non præſen-
9 tet eum, poteſt compelli ad conſignan-
dum bona, & renuntiandum bonis, licet
fideiuſſor contractus non teneatur, nec
compelli poſsit, obſeruan. Item fideiuſ-
ſor de fideiuſſor.

Tertia regula, quando fideiuſſor eſt
10 ſimplex, & non ſe conſtituit debitorem,
non compellitur ad ſoluendum, ſed pi-
gnoratur, donec ſoluat, vel faciat ſolui;
ſi vero ſe conſtituat debitorem, † poteſt
11 pignorari, & diſtringi ad ſoluendum, ſe-
cundum forum, etiam non diſcuſſo prin
cipali, Marſil. in rub. de fideiuſſor. quęſt.
1. Nata conſil. 345. in ſecundo. In hoc
enim non ſeruatur dict. authentica prę
ſenti; obſeruan. de tringinta de genera-
li priuileg. vt in proceſſu Matthęi Solor
çano, ſuper iurisfirma grauaminum fa-
cto. in curia Iuſtitię Aragonum, circa
annum milleſimum quingente-
ſimum nonageſimum
ſextum.

DECISIO CXCIIII.

Modus executandi fideiuſſores.

SVMMARIVM.

Fideiuſſor de iudicato ſoluendo executatur in bonis ſuis, ſine alio proceſſu, ſtatim lata ſententia contra eum, in defectum tamen bonorum condemnati, vt numer. 1. & 2. & idem eſt in fideiuſſore dato in proceſſu ſuper expenſis, vt num. 3.

Fideiuſſor contractus ſine nouo proceſſu executari nequit, & idem eſt in alijs fideiuſſoribus iuris, ſeu curiæ, vt num. 4. & 5.

FIDEIVSSOR de iu-
dicato ſoluendo execu
1 tatur † in bonis ſuis ſine
alio proceſſu ſtatim la-
ta ſententia cõtra eum,
pro quo fideiuſſit, Gui-
do Papę deciſ. 26. & 215. num. 9. vbi ad-
ditio, ſicut ſententia contra debitorem
lata exequitur in bonis debitoris ſui, l.
2. C. quando fiſ. vel priuat. & an ſenten
tia lata contra fideiuſſorem exequatur
contra principalem, vide in dicta addi-
2 tione, & hoc in defectum † bonorum
condemnati, vt dixi, obſeruan. ſi quis
ſe conſtituit in iudicio, quæ eſt 5. de
fideiuſſor, Molin. verbo fideiuſſor de iu
dicat. ſoluend. & ibi Portol. num. 12. &
ſic debet fieri prius diſcuſsio in bonis
principalis, ſecundum Authenticam
præſenti, C. de fideiuſſor. vt ſupra dixi
3 in alia deciſ. idem eſt in † fideiuſſore da
to in proceſſu ſuper expenſis; nam po-
teſt ſtatim lata ſententia contra ſuum
principalem abſque nouo proceſſu exe-
cutari, & etiam abſque diſcuſsione prin
cipalis debitoris, Moli. verb. fideiuſſor
ſi eſt datus, & ibi Portol. num. 17. de fide
iuſſor.

Fide-

4 Fideiuſſor vero contractus † ſine nouo proceſſu executari nequit, Portol. vbi ſup. num. 18. Guido Papę deciſ. 26. & 215. num. 9. vbi bona additio; † vi-
5 de in eodem proceſſu, de quo in alia deciſione, vbi generaliter id deciditur.

DECISIO CXCV.

De materia ſatiſdandi.

SVMMARIVM.

COnuentus actione reali ſuo nomine, olim ſatisdabat dando fideiuſſores de iudicato ſoluendo, & ibi ad quem finem id fieret traditur. num. 1.

Actor agens actione reali ſuo nomine non ſatiſdabat; ſi vero alieno nomine ſatiſdabat rem ratam dominum habiturum, idem in actione perſonali, vt nu. 2. & 4.

Satiſdare tenebantur tutores, & curatores legitimi, nam datiui, & teſtamentarij non ſatiſdabant. num. 3.

Reus, ſi alieno nomine conuenitur, ſatiſdare tenetur iudicatum ſolui, ſiue agat cum mandato, ſiue ſine eo, limita, vt numer. 5. & 9.

Defenſor alienæ rei ſine ſatiſdatione, nemo idoneus eſſe exiſtimatur. nu. 6.

Reus conuentus ſuo nomine, ſiue actione reali, ſiue perſonali; de iure nouo non tenetur ſatisdare iudicatũ ſolui, ſed pro ſua perſona de iudicio ſiſti ſatiſdare tenetur. num. 8.

Procurator actoris, ſi non exhibet mandatum, vel confirmationem poteſtatis factam à domino litis præſente, & confirmãte, tenetur ſatiſdare rem ratam dominũ habiturum, & amplia, vt num. 9. & 10.

Procurator rei licet habeat mandatum, debet cauere de iudicato ſoluendo; & ſi dominus fuerit litem conteſtatus, tenetur cauere, quod reus tempore ſententiæ in iudicio aßiſtet, vt num. 11. & 12.

Reum abſentem ſi quis defendere voluerit ſine mandato, tenetur ſatiſdare iudicatum ſolui, tan in reali, quam in perſonali actione. num. 13.

1 IN hac materia de iure varię fuit actum; nã olim ſi quis conueniebatur actione reali ſuo nomine ſatisdabat, dando fideiuſſores de iudicato ſoluendo, ad hunc finẽ, vt ſi victus, nec rem reſtitueret, nec ęſtimationem, poſſet agi cum fideiuſſoribus, vt iudicatum ſolueret, & fortius hoc erat, ſi quis alieno nomine conueniebatur actione reali, vel iudicium reus pro alio accipiebat.

2 Actor vero † agens actione reali, ſi nomine proprio agebat, non ſatiſdabat; ſi vero vt procurator, & ſic alieno nomine agebat, ſatiſdabat rem ratam dominum habiturũ, & hoc propter periculum ne dominus iterum ageret de eadem re.

Tutores vero, & curatores eo modo quo procuratores ſatiſdabant, quod in-
3 telligo de legitimis † tutoribus, & curatoribus, nam datiui, & teſtamentarij nõ ſatisdabant, §. 1, de ſatisdatio. tutorum, & §. 1, de ſatiſdation.

Verum ſi agebatur † actione perſona-
4 li, tunc dic, quod in actore idem erat, quod ſupra dixi, id eſt, quod ſi ſuo nomine agat, non caueat, ſi vero alieno nomine agat, caueat rem ratam dominum habiturum, vt ſupra dixi; in reo vero dic, quod ſi alieno nomine conueniebatur, † tenebatur ſatiſdare iudicatũ ſolui omnino, ſiue ageret cũ mãdato, ſiue ſine mãdato. ratio eſt quia nemo defenſor
5 in † aliena re ſine ſatisdatione idoneus eſſe creditur. Hæc regula etiam hodie

bona eſt, §. 1. & §. ſi vero reus inſtitut.
de ſatiſdatione, vbi gloſ. l. non videtur,
ff. de procurat. Si vero proprio nomine
quis conueniebatur † actione perſona-
7 li, non ſatiſdabat iudicatum ſolui, olim
ita erat ſecundum Fabrum in d. §. 1. glo.
non cogebatur, ibi, ſed contrarium te-
net, Angel. ibi, & gloſ. rub. ff. iudicat. ſol-
ui. Et nota, q. in hoc ſolo differt actio
perſonalis ab actione reali, vbi ſatiſdat
reus iudicatum ſolui.

Verum hæc iure nouo immutata ſunt;
8 nam reus † conuentus ſuo nomine ſiue
actione reali, ſiue perſonali, non tenetur
ſatiſdare iudicatum ſolui, ſeu dare ſatiſ-
dationem pro litis æſtimatione, ſed pro
ſua tãtum perſona tenetur ſatiſdare de
iudicio ſiſti, vſque ad terminum litis, &
hoc aliquando per fideiuſſores, aliquan
do per iuratoriam cautionem, vt in §.
ſed hodie, vbi gloſ. de ſatiſdat.

Si vero alieno nomine agatur, tunc
dic primo in actore, quod ſi procurator
9 non exhibet mandatum, † vel confir-
mationem poteſtatis factam à domino
litis, præſente, & confirmante tenetur
ſatiſdare dominum rem ratam habitu-
rum, & idem erit ſi tutor, † curator, &
10 ſimiles perſonæ litem per procuratores
inferant, poſtquam hæ perſonæ ſunt
effectæ dominæ litis per conteſtationẽ
ab eis factam, ſecundum gloſ. per alium
in §. ſin autem, de ſatiſda. inſtit.

In reo vero per procuratorem agen-
te, dic, quod licet procurator † habeat
11 mandatum, vel confirmationem domi-
ni, debet cauere iudicatum ſolui, &
poterit reus pro eo fideiubere cum
hypotheca bonorum ſuorum; & ſi do-
12 minus fuerit † litem conteſtatus, tene-
tur procurator cauere, quod tempore
ſententiæ reus in iudicio aſsiſtat, quod
ſi non venerit, omnia dabit fideiuſſor,
quæ condemnatione continentur, niſi
fuerit procuratum. Si vero reus non ſit
præſens, & ſic mandatum procuratoris,
vel confirmatio illius non adſint, & ali-
quis velit reum defendere, † debet ſa-
13 tiſdare iudicatum ſolui, tam in iudicio
actionis realis, quam perſonalis, nemo
enim ſecundum veterem regulam, (vt
dixi, ſupra) §. verum, alienæ rei defen-
ſor idoneus intelligitur ſine ſatiſda-
tione, & hoc ſiue habeat mandatum,
ſiue non, dict. §. ſi vero, eod. hæc ita pra-
cticantur, & ſunt in vſu, & ſic non indi-
gent particulari deciſione.

DECISIO C. XCVI.

Teſtes vniuerſitatis quando admittantur.

SVMMARIVM.

TEſtes vniuerſitatis non probant pro vniuerſitate de iure, quando agitur de illorum commodo, vel damno: ſecus ſi de commodo vniuerſali, & burſæ communis, vt num. 1. & 2.

Teſtes de capitulo, vel concilio admittuntur ad probandum ea quæ fiunt in capitulo, quæ de ſui natura occulta ſunt, num. 3. & 7.

Teſtes de vniuerſitate in hoc Regno nullo modo admittuntur. num. 4.

Vniuerſitas non probat cum hominibus de vniuerſitate, licet de ſolo commodo eiuſdem agatur, etiam ſi aliàs probatio haberi non poſſit, vt num. 6.

Teſtes inhabiles admitti ſolent, quando ex natura negocij alij haberi non poſſunt. num. 8.

Vniuerſitas probat cum hominibus infantionibus de eadem; quia non ſunt de vniuerſitate niſi in fauorabilibus, contrarium traditur num. 9. & 10. Sed concorda, vt num. 11. & 12.

Deciſio

Deciſio curię domini Iuſtitiæ Aragonum traditur ad propoſitum. numero 12.

TESTES vniuerſitatis
non probant pro vni-
uerſitate de iure, quod
1 eſt verum, † quando
agitur de illorum com-
modo, vel damno; ſe-
cus autem, ſi ſolum de commodo bur-
ſali, & burſa vniuerſali communis aga-
tur; quoniam tunc poſſunt ferre † teſti-
2 monium pro vniuerſitate, ita Couarr.
in practi. quæſtio. cap. 18. numer. 4. Maſ-
card. concluſione 14. & 16. vbi late. Ra-
tio primę concluſionis eſt, quia depone
rent pro ſuo commodo, vel damno, ve-
luti ſi de paſcuis, aquis, nemoribus age
retur, & ideo, ceſſante hac ratione, in ſe
cundo caſu ſunt idonei teſtes.

Sed ſi ageretur de re, quę ſolum tra-
ctatur in capitulo, vel † conſilio, de ſui
3 natura occulta, tunc admitterentur ho-
mines vniuerſitatis, licet de eorum com
modo, vel damno ageretur, ita Maſcar.
num. 14. Alexan. conſ. 152. in quinto, per
gloſ. in cap. 3. loco de probation. vtraq;
concluſio recipit limitationes, & amplia
tiones, vide per Maſcard. vbi ſup. Sed in
Aragonia ceſſat omnis diſtinctio iuris,
& nullo † caſu admittuntur teſtes vni-
4 uerſitatis, obſer. nota quod ſi petitio, de
probatio. Quia forus in vtroq; caſu præ-
ſumit affectionem pro ſua vniuerſitate,
& ſiue vniuerſitas agat, & accuſet, ſiue
eius expenſis cauſa ducatur; quia par-
eſt affectio in vtroque caſu, Grammat.
deciſ. 19. Honded. conſ. 17. nam tali ca-
ſu dicitur vniuerſitas pars ipſa intereſſa
tā, Roland. conſ. 72. numer. 3. in ſecun-
do, Vrſil. ad Afflict. deciſ. 400. Caput-
aquen. deciſ. 264. numer. 1. parte 3. Fa-
rin. in crimin. lib. 2. queſt. 60. numer. 531.
Et ſic non probat † vniuerſitas cum ho-
5 minibus ſuis, licet de ſolo commodo
vniuerſitatis agatur, obſerua. nota quod
ſi petitio offeratur de probatio. Molin.
verbo, vniuerſitas, quod verum, licet
6 aliàs probatio † haberi non poſſit, ex
quo ex natura actus res per alios poſſis
probari, licet a caſu non reperiatur ali-
quis teſtis. Quod limitat Molin. non pro
cedere in rebus, quæ geruntur in colle-
gio, & capitulo occulte, quia in illis ad-
mittuntur † teſtes collegij, & capitu- 11
7 li, cum à natura actus non poſſit per a-
lios probari, qualia ſunt geſta in cōſilio
Eccleſiæ, & vniuerſitatis, quæ non tra-
ctantur niſi coram hominibus concilij,
cap. veniens, 2. de teſtib. & ſic tunc
probatur per homines de concilio, &
vniuerſitate, ita Alexand. conſ. 152. nu-
mer. 12. in quinto, Grammat. conſil. 22.
inter conſilia criminalia, num. 10. &
conſil. 77. inter conſilia ciuilia: vide ad
di. Roueſcal. ad Alexand. conſ. 152. vbi
8 habes, ita demum teſtes inhabiles † ad-
mitti, quando ex natura negocij alij
non poſſunt haberi; ſecus ſi ex acciden-
ti, vide Socin. conſil. 7. numer. 5. in prin-
cip. Menoch. de arbitr. lib. 2. caſu 16.
et de iure idem habemus cautum, ſi-
cut dicimus; quod dominus tempora-
lis non probat cum hominibus de ſuo
ſigno, & ſic vaſſallis, foro 3. de teſti-
bus cogen. vbi habes; Rex vero bene
probat cum ſuis vaſſallis, obſeruan. 3. de
probation.

Bene poterit tamē † vniuerſitas pro-
9 bare per homines Infanciones, & mili-
tes in ea commorantes, quia non ſunt
de vniuerſitate, & concilio, niſi in ſibi fa
uorabilibus, obſeruantia, quod ſtatuta
facta, tit. actus curiarum, Molin. verbo
vniuerſitas, verſ. notandum tamen eſt,
fol. 339. 1. col. idē in verb. appellitus ap-
prehenſionis oblatus. Sed hoc habet du
bium, quia licet nō ſint de vniuerſitate,
10 & ſic eis hoc non reſiſtat, tamen † per-
cipiunt commodum ex iure paſcendi,
ſuper quo vertebatur lis in dicto verbo
appellitus apprehenſionis, & ſic ex hoc
non debuerunt recipi, nam bene ſtat,
quod ex vno capite admittatur, ex alio
vero excludantur, aliás diceremus fora

lem diſpoſitionem, quæ ſuperuenit ad
cohartandam probationem, inducere
contrarium effectum. Cõfirmãtur quia
etiam Clerici non habentes Collegiũ,
pro ſua Eccleſia non deponunt, vt Præ-
latus ſecundum Menoch. lib. 2. caſu
106 num. 16. quare dicendum eſt, quod
11 obſeruantia † voluit inhabilitare homi
nes de vniuerſitate, etiam in caſu, in
quo de iure poterant deponere, veluti,
quando agitur de commodo commu-
nis, ſeu vniuerſitatis, vt nec tũc admittã
tur, Infanciones vero non comprehen-
dit, quia non ſunt de vniuerſitate; ſi ve-
12 ro agatur de † commodo omnium tunc
obſeruantia non corrigit ius commune,
quo caſu omnes repelluntur, ſicuti Pre-
latus, & ad verſiculum appellitus appre
henſionis reſpondetur, quod ibi ageba-
tur de iure, & commodo vniuerſali vni-
uerſitatis, & ſic poterunt Infanciones
deponere, alij tamen non potuiſſent, &
hoc videtur conſentaneum rationi, &
13 iuri. † Hæc omnia fuerunt ſic deciſa in
proceſſu Iuratorum de Longares, con-
tra certos officiales loci de Toſſos ſu-
per criminali, circa annum 1598. in curia
Iuſtitiæ Aragonum.

DECISIO CXCVII.

Teſtes quando debeant conciliari.

SVMMARIVM.

Teſtium vtriuſque partis dicta ſi per ſe diſcrepant, ad euitandum periurium conciliari debent, ſi actus reiterabilis ſit. num. 1.

Teſtes non conciliantur, quando diſcordia eſt inter dicta teſtium, & dicta partium producentium. num. 2.

Actor debet clare probare ea quę intendit, alias ſuccumbet. num. 3.

Confeſſio propria non prodeſt confitenti. num. 4.

Teſtium dicta obſcura, licet non recipiant lumen per confeſſionem, vel articulum producentis, bene tamen recipiunt in his in quibus potuit ſibi praiudicare. n. 5.

Actuum multiplicatio quãdoque pręſumitur ad euitandam teſtium contrarietatem. num. 6.

Deciſio Regiæ Audientiæ tradita ad propoſitum. num. 7.

TESTIVM dicta vtriuſque
partis ad euitandum periu
1 rium, † & diſcordiã, ſi per
ſe diſcrepent, debent con-
ciliari, & reduci ad concor
diam, ſi actus ſit reiterabilis, quod idem
procedit in teſtibus vnius partis, & hoc
in ſupra dictis caſibus, ſiue teſtes ſibi op-
poſiti ſint numero ęquales, vel non; Ab-
bas in cap. cum tu, de teſtib. cõmunis ſe
cundum Felin. in c. cum cõtingat, de of-
ficio de legat. quod non procedit quan-
2 do diſcordia † eſt inter dicta teſtium, &
dicta partium producentium, quia tunc
non fit concordia; vnde ſi dicta teſtium
ſint minus generalia, neceſſario non cõ-
cludentia intentum partis producentis,
non fiet reductio ad confeſſionẽ partis
producentis, & ſic ſolet dici, quod ver-
bũ actoris ambiguũ, licet pro eo ſit in-
terpretandum, l. ſi quis intentione ambi
gua, ff. de iudi. tamen verbum ambiguũ
ſuorum teſtiũ contra eum, & in fauorẽ
rei debet interpretari. Ratio eſt, quia, †
3 qui probat, clare debet ꝓbare, alias ſuc
cumbet, Abb. in d. c. cum tu, nu. 4. de te
ſtib & in c. in præſentia, nu. 34. de proba
tion. & in c. cum Ioannes, n. 7. de fide in-
ſtrum. vbi quod dicta teſtiũ obſcura nõ
releuantur, clarificantur, nec concilian-
tur per confeſſionẽ, ſeu articulũ partis
4 producentis; quia propria † cõfeſsio nõ
prodeſt cõfitenti, eſt originale d. Innoc.
in c. cum contingat, de offic. de legat. de
quo eſt tex. in c. in pręſentia de probat.
vbi pars dixit, quem minorẽ 14. anno:
teſtes

Digitized by Google

teſtes autem dixerunt etiam minorem, ſed quia non concludebant neceſſario de ætate ante 14. anno. cum etiam ſit minor vſque ad vigeſimum quintum annum, quo caſu valet alienatio, ſaltem cum iuramento, non reducuntur hæc dicta ad intentum, & confeſſionem partis, quæ voluit intelligere de ætate ante quatuordecim anno. & in ſe ſola ſic erat interprætanda.

5 Sed dicta teſtium obſcura † licet non recipiant lumen per confeſſionem, ſeu articulum producentis, bene tamen recipiunt à confeſſione, ſeu articulo partis aduerſç, in his, in quibus potuit ſibi præiudiçare, cap. cum Ioannes, de fide inſtrument. nam licet teſtes ibi contradiçentes inſtrumento non concluderent, quia non deponebāt de tempore illius, & ſic erat preſumenda multiplicitas a-
6 ctuum † ad euitandam contrarietatem, tamen quia ex confeſsione aduerſarij conſtabat, quia vnicus erat contractus celebratus, ideo teſtes concordati, & reducti concluſerunt contra inſtrumen-
7 tum, vide in † proceſſu Franciſcæ Iorda ſuper criminali contra Paulum Cebil, Anno 1606. in Regio Conſilio criminali.

DECISIO C.XC.VIII.

Teſtes in antiquis de auditu, quantum probent.

SVMMARIVM.

Teſtes de auditu, & fama in antiquis plene probant ſuper matrimonio, & gradibus affinitatis, & conſanguinitatis, quod poſtea extenderunt Doctores ad alios caſus, vt num. 2.

Teſtes de auditu, & fama vt probent debent eſſe ſine varietate, & contrarietate, perpetuiq; & conſtantes. n. 3.

Teſtium fides de auditu, & fama minuitur, quando contra famam inſtrumenta, hiſtoria, acta, monimenta ve, reperiuntur. num. 4.

Teſtes de auditu vt valeant, debent nominare duos ſaltem à quibus audierunt in antiquis, qui debent eſſe iam mortui, vt num. 6. & debent deponere, quo tempore audierunt, vt. num. 7.

Deciſio Regia Audientiæ refertur ad propoſitum. nu. 8.

Teſtes de auditu in non antiquis, licet non plene probent, transferunt tamen onus probandi in contrarium. num. 9.

1 TESTIMONIVM de auditu, & fama in antiquis plene probat † de matrimonio, & gradibus affinitatis, & conſanguinitatis, eſt tex. clarus in cap. licet ex quadam de teſtib. cum moderatione, vt vltra quartum gradum indiſtincte, intra quartum vero gradum cum certis requiſitis, de quibus ibi, can. de parentela 35. quæſt. 6. in opere manufacto, l. ſi arbiter. ff. de probation. l. in ſumma. §. idem Labeo de aqua pluui. arcend. Tandem occaſione horum iurium licet gloſç in eiſdem dicant hoc eſſe ſpeciale in dictis caſibus, vt teſtimonium de auditu, & fama, admittatur in antiquis; quaſi ſecus veline in alijs caſibus, DD. poſteá hoc exten-
2 derunt ad † omnia facta antiqua indiſtincte, & etiam per alia iura hoc probari dicentes, dequacunque re agatur, ſiue dominio, poſſeſſione, & alijs rebus, vt tā dem hæc ſit communis opinio, & tenenda, vide late per Garciam de nobilitate, gloſ. 13. §. 1. fol. 297. vbi declarat, quod vt valeat hoc teſtimonium, de auditu, &
3 fama debet eſſe ſine varietate, † & cōtrarietate, perpetuum, conſtans apud omnes, in num. 13. vbi vide multa in hac materia, vide Abbat. in cap. veniens i

de

de teſtib. Tob. Nom.conſil. 6, num. 10. Ripa. in l.remq; columna penult. in fin. de acquir.poſſeſſio. & ſi contra famam
4 & auditum reperiantur † inſtrumenta, hiſtoriæ, acta, monimenta, valde minuũt famam, Garcia vbi ſupra, Bartol. in d.l. Labeo, Bald. in l. Conuenticula, C. de Epiſcopal. audient. Curt. Iun. conſil. 17. Crauet. de antiquit. verſic. fama, num. 9. l. cenſus & monimenta, ff. de probation; vide in proceſſu Procuratoris Fiſcalis contra Franciſcum Nauarro, ſuper iurisfirma, Anno 1596. In Curia Iuſtitiæ
5 Aragon. Imo vltra iſta teſtes de auditu vt valeant, debent nominare ſaltem † duos, à quibus audierunt, vt videatur an hoc dictum habeat auctores fidedignos, vel ne, cap. licet ex quadam de teſtibus: & opus eſt quod illi, à quibus teſtes audiuerunt, tempore depoſitionis † ſint mortui, ſi enim viuerent ipſi induci deberent, ſecundum Crauet. de antiquit. § viſo de fama, & etiam requiritur, quod teſtes dicant † de quo
7 tempore audiuerint, vt conſtet ante litem motam audiuiſſe, quia ſi poſtea audiuiſſent, nihil releuaret huiuſmodi depoſitio, cum in fraudem id dici potuerit, Hondedeos, conſilio 17. numero 45. niſi factum eſſet tale, quod ſimul cum lite, & fama oriretur, vt in criminibus, in quibus in fragantia quis capitur, ecce quod hic delictum, lis, & fama, vno momento naſcuntur, & fama tunc eſt vali-
8 diſsima, vt ſic vidi † iudicari in Conſilio cauſarum Criminalium in Proceſſu Franciſcæ Iorda, de quo in alia deciſione, & in alijs multis.

Teſtimonium de auditu in non anti-
9 quis licet non plenè probet, † transfert tamen onus probandi in contrarium, & ſic præſumitiue probat Hondede. vbi ſupra, de magis communi.

DECISIO C.XC.IX.

Minor quis dicatur in Regno & quos contractus facere poſſit.

SVMMARIVM.

MINOR de foro dicitur is, qui quatuordecim annos non habet. numero.1.

Minor ætas finitur decimo quarto anno completo. n.2.

Minor 20. annorum hodie non poteſt facere aliquem contractum, vel alienationem de ſuis bonis ſedentibus ſine decreto, exceptis teſtamento, & capitulis matrimonialibus, vt num.3.4.8.& 10.

Minor 20. annorum de bonis ſuis mobilibus poterat ad libitum contrahere, ſed hodie corrigitur, vt nu.6.

Minor de bonis ſuis mobilibus hodie diſponere non poteſt, niſi cum conſenſu parentum, vel ſuperſtitis eorum. n.7.

Minor, ante forum Anni 1564. Iam coniugatus poterat alienare bona ſedentia, ſine conſenſu alterius coniugis. numero. 9.

Minor 14. annorum de iure nulla bona poteſt alienare ſine tutore, & iudicis decreto. n.11.

Minor 20. maior vero 14. res mobiles, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt alienare poteſt ſolus, ſi curatorem non habet, ſecus ſi curatorem habeat, vt numero 12.& 13.

Tex. in l. ſi curatorem, C. de in integrũ reſtitu. mino. declaratur. n.14.

Minor

*Minor bona quæ ſeruando ſeruari poſ-
ſunt alienare ſine curatore non poteſt, &
ſine decreto, quod intellige titulo oneroſo,
vt num. 15. & 16. ſecus ſi lucratiuo, vt
num. 17. etiam cum decreto.*

*Minor 20. annorum facit donationem
propter nuptias de ſuis bonis ſedentibus,
etiam ſine decreto. n. 18.*

*Minor 20. maior tamen 14. tam de fo-
ro quam de iure teſtari de ſuis bonis poteſt.
& mortis cauſa donare, vt n. 19. & 20.*

*Deciſsio Curiæ Domini Iuſtitiæ Ara-
gonum ad propoſitum refertur nu. 21.*

1 DE Foro minor dicitur †
qui nõ habet 14. annos,
&, iſte non poterat an
tiquitus facere donatio
nem, nec aliud ſecundũ
forum antiquum, foro
primo de contract. mino. vſque ad 14.
annos completos; ſecundum quem forũ
2 minor ætas finiebatur decimo quarto †
anno, & ex tunc tanquam maior poterat
alienare omnia bona ſua; poſtea fuit iſta
minoritas aucta ad viginti annos ad ef-
fectum alienandi, ante quam ætatem nõ
3 poteſt minor facere † aliquem contra-
ctum, ſeu alienationem de ſuis bonis ſe
dentibus, foro vnico, tit. vt minor 20. an-
no. (excepto teſtamento, vel † codicil-
4 lis, & capitulis matrimonialibus, vbi po
teſt de bonis diſponere, dummodo ha-
beat quatuordecim annos dicto foro)
niſi cum authoritate, & decreto Iudicis,
& vſque ad neceſsitatem occurrentem;
ſed hoc procedit in bonis ſedentibus, e
5 mobilibus autem poterat † contrahere
ad libitum, Molin. in verbo minor, quia
forus, vt minor, &c. dicit de bonis ſeden
tibus, poſtea ſtatutum fuit ſuper forum
6 *Que los menores, &c.* Anno 1564. vt nec †
de mobilibus poſsint contrahere, &
ſic dictus forus, Anni 64. loquitur tan-
tum in bonis mobilibus, & in eis fuit
practicatus, & venit correctiue ad forũ
vt minor, &c. In bonis autem ſedentibus
remanet incorrectus, in quibus requiri-
tur ſemper decretum iudicis, vt in dicto
foro, & ſic nec de mobilibus poteſt
diſponere per forum, Anni 1564. niſi cũ
7 † conſenſu parentum, vel alterius ſuper-
ſtitis eorum, vt ibi, ita tamen ſi non con
traxerit ſecundas nuptias foro *de los meno
res, &c.* Anni 1585. Excipiuntur tamen in
dicto foro, Anni 1564. Aliqui caſus, in
quibus poterit minor 20. Annor. facere
contractum. Primo in † capitulis matri-
8 monialibus, ſecundo, ſi fuerit minor con
iugatus, quo caſu de conſenſu coniugis
poterit alienare bona omnia, Molin.
verbo minor, verſic. limita dictum fo-
rum. Aduerte quia ante forum Anni 64.
9 videtur quod coniugatus poterat alie-
nare bona ſedentia in vim obſeruantia-
rum de iure dotium, & ſecundis nup-
tijs, quibus diſponitur, quod vir de volũ
tate vxoris, & econtra poſſunt omnia
bona ſua alienare, tam mobilia, quam
ſedentia; & ſic ante hunc forum Anni
64. iam hoc permittebatur, & forus
ille, Anni 64. & ſuæ exceptiones lo-
quuntur reſpectu mobilium, & idem
putarem, & dicerem, de capitulis ma-
trimonialibus, vt & ante dictum forum
10 Anni 64. poſſet minor viginti † annor. in
eis diſponere de bonis ſedentibus; ratio
ne dictarum obſeruantiarum, ſicut con-
iugatus; in bonis vero mobilibus multo
fortius, præſertim poſt dictum forum,
Anni 64. qui hoc expreſſe permittit.
Hæc in multis conſonant cum iure cõ-
muni, nam de iure communi minor qua
tuordecim annor. & ſic pupillus, non
11 poteſt † alienare ſine tutore, & decreto
Iudicis vlla bona, ſiue mobilia, ſiue ſe-
dentia, gloſ. in l. ſi curatorem habens, C.
de in integrum reſtitu. minorum; ſi vero
ſit maior quatuordecim annor. minor ta
men vigintiquinque, tunc dic, quod res
12 mobiles, quæ ſeruando ſeruari † non
poſſunt, alienare poteſt ſolus, ſi curato-
rem non habet, quia tunc æquiparaba-
tur Patri Familias; eſt verum quod ſi re-
periatur læſus poterit petere reſtitutio-
nem

Digitized by Google

nem in integrum, intra quinquennium,
à die facti maioris, d.l. ſi curatorem ha-
bens. Si vero curatorem habet, &c. ſine
13 † eo alienat res mobiles, tunc ipſo iure
non valet alienatio, ſiue contractus, nec
opus erit reſtitutione, d.l. ſi curatorem
habens: & licet dicta lex, ſi curatorem
habens loquatur ſimpliciter in omni re
14 mobili; tamen eſt intelligenda † de re
mobili, quę ſeruādo ſeruari non poteſt,
quod patet, quia tex. in l. lex quæ, C. de
administra. tutor. & curator. dicit, quod
mobilia quæ ſeruari poſſunt ſicuti ſeden
tia, non poſſunt alienari ſine decreto,
(exceptis animalibus ſuperfluis) & au-
thoritate tutorum, & curat. & ſic reſpe
ctu mobilium, quæ ſeruari poſſunt ſtat
correcta lex; ſi curatorem habens, & c.
hoc voluit, ibi gloſ. in verbo res mobiles
in dicta l. ſi curatorem habens.
Bona vero immobilia, & mobilia quę
15 ſeruando ſeruari poſſunt, non poſſunt
alienari per minorem † abſque autho-
ritate curatorum, & decreto Iudicis, di-
cta l. lex quæ, C. de administra. tutol, ex-
ceptis animalibus ſuperfluis, dicta l. lex
quæ, quod intellige de alienatione titu-
lo † oneroſo, quæ non valet, niſi cum au-
16 thoritate curatoris, & decreto Iudicis;
ſecus vero in alienatione titulo lucra-
tiuo; † vt in donatione, nam etiam cum
17 decreto non poteſt minor alienare eo
titulo bona ſedentia l. fin. §. fin. C. ſi ma-
ior factus alienationem, &c. Ratio eſt,
quia iſta bona non alienantur ſine decre
to, dicta l. lex, & c. in decreto debet eſſe
iuſta cauſa, l. magis puto. §. ne paſsim. ff.
de reb. eorum, quæ iuſta cauſa regula-
riter ſubeſſe non poteſt in donatione,
Suarez allegat. 20. num. 7. Sed tamē hęc
limitantur in donatione propter nup-
18 tias, quam facit † minor de ſuis bonis ſe
dentibus, cum decreto, dicta l. fin. §. fin.
iuxta gloſ. in dotem, in dicta l. lex quæ,
& ſponſalitia largitate, gloſ. in dicto §.
final. ſicut in Regno, in capitulis matri-
monialibus per forum Anni 1564. Eſt
etiam aduertendum, quod tam de iure,
quam de foro maior quatuordecim an-
norum

19 nor, minor tamen vigintiquinq; † & vi-
ginti reſpectiue, poteſt teſtari de bonis
ſuis, l. qua ætate. ff. de teſtament. foro
vnico, vt minor 20. anno; & ſimili modò
20 † poterunt donare cauſa mortis, cum ſit
ſpecies vltimæ voluntatis, & à pari pro-
cedant l. 1. ff. de tutel. & ratio diſtrahen.
Hæc omnia fuerunt diſcuſſa, & ſic per Iu
21 dices † habita pro conſtantibus in pro-
ceſſu tutorum Petri Lizana ſuper iuriſ-
firma infancioniæ in Cur. Iuſti. Aragon.
poſt annum 1596.

DECISIO. CC.

An Iudex recuſſatus poſſit co-
gnoſcere de ſuſpicionibus
alterius Coniudicis ſimul re
cuſſati in eadem cauſa: &
an Iuſtitia Aragonum poſſit
votare in ſuſpicionibus ſuo
rum locumtenētium, ſi tres
fuerint recuſſati.

SVMMARIVM.

IUdicis recuſſatio tantum habet locum in caſsibus à foro expreſsis. numero. 1.

Iudicis recuſſandi materia de foro ſtricta eſt. n. 2.

Obſeruantia Item nota, de probationibus facien. cum charta intelligitur. numero. 3.

Obſeruantia 4. de re iudicata, & obſeruantia Item ſi interlocutoria, de appellationibus, Iuri communi contrariæ ſunt. numero. 4.

Forus ſinalis de Iudicijs declaratur. num. 5.

Pacer

Digitized by Google

Pater Iudex eſse nō poteſt in cauſa, vbi filius eſt aduocatus, & econtra. num. 6.

Fori Aragonum in materia ſuſpicionū Iudicum quando ſequantur ius ciuile, & quando cannonicum. num. 7.

Iudex vnus recuſſatus an poſsit votare in ſuſpicione alterius Coniudicis reccuſſati, fuit pronuntiatum in Curia Iuſtitiæ Aragonum. nu. 8.

Iudex recuſſatus poteſt votare in ſuſpicione alterius Coniudicis recuſsati, quando coniecturæ diuerſæ ſunt, vel ex diuerſis coniecturis dimanant, licet non ex diuerſis cauſis. n. 9. Contrarium fuit declaratum, vt. nu. 19.

Iudices plures quando ſunt ſiuè ordinarij ſiue delegati, & vnus reccuſsatur, non ſunt arbitri eligendi, ſed alij Coniudices, qui de ſuſpicionibus cognoſcant; hoc de iure communi. n. 10.

Iudex recuſsatus vt ſuſpectus, poteſt, & debet de cauſa ſuæ ſuſpicionis cognoſcere, & ſuper ea iudicare quod non ſolum procedit in ordinarijs, ſed etiam practicatur in Iudicibus Regiæ Audientię, ſecus in Curia Iuſtitiæ Aragon. nu. 11.

Iudex locumtenens qui ex conſuetudine Curię Iuſtitię Aragonum non poteſt cognoſcere de ſuis ſuſpicionibus, quando eſt recuſsatus, vt ſuſpectus, poteſt tamen cognoſcere de ſuſpicionibus aliorum Coniudicum. nu. 12. intellige vt n. 20.

Iuſtitia Aragonum in ſuſpicionibus ſuorum locumtenentium poteſt votare. numero 13. contrarium fuit declaratum. numero 21.

Forus 1. tit. prouiſion en caſo que algun Lugarteniente, &c. intelligitur. nu. 14.

Senatorum nomine ipſemet Imperator comprehenditur, vt caput Senatus. nu. 15. intellige. n. 21.

Pater familias comprehenditur ſub nomine familiæ. n. 16.

Pontifex comprehenditur appellatione collegij cardinalium. num. 17.

Iudex qui declarauit animum vt Iudex in aliquo proceſsu, non poteſt propter hoc reccuſsari, vt ſuſpectus. n. 18.

Iuſtitia Aragonum ante annum 1461. conſueuit creare locumtenentes reuocabiles ad nutum fori 1. tit. forus Inquiſitionis. numero 22.

Iuſtitia Aragonum ante annum 1436. ſolus recipiebat iuramentum Regis, Locūtenentis generalis, & aliorum, quamuis poſtea hoc fuit innouatum, & quæ poterat antea facere Iuſtitia Aragonum, & quæ nunc latiſsime. num. 23.

SVSPICIONVM materia quam plura continet de foro ſpecialia, & iuri cō muni cōtraria; ideo antequàm caſum præſentis deciſionis proponam, ad multorum fororum, & obſeruantiarum intelligentiam aliqua pręfari oportet, ne illotis (vt aiunt) manibus, nouam materiam, & ſingularitatibus plenam ingrediamur. Concluſio igitur in hac materia generalis ex pluribus fororum diſpo
1 ſitionibus deducitur, † recuſationem
ſcilicet Iudicis in his tantum caſsibus habere locum, qui ab ipſis foris fuerint expreſſi; nam licet de iure plures reperiantur cauſę ſuſpicionum, propter quas Iudices recuſſari poſſint, de foro tamen noſtri Regni, quæ ab ipſis foris non fuerint expraſſę, nullius ſunt conſideratio-
2 nis; quia † hæc materia recuſſandi Iudi-
ces de foro ſtricta eſt, nec ad nouas cau-

ſas

ſas extendenda, ſemper enim, & quandocumque de ſuſpitionibus fori loquũtur, addunt hęc verba *en los caſos que conforme a fuero eſtà ordenado*, & ſimilia, vt patet in foro vnico de la ſubrogacion del Regente la cãcelleria in foris anni 1564. & in foro vnico en caſo que fuere alguno, o algunos de los conſejeros dados por ſoſpechoſos, in foris eiuſdem anni, & in foro vnico in princip. titulo prouiſion, en caſo que algun lugarteniente, fol. 73. Non enim habemus in hac materia, ita latum campum, ſicut de iure canonico. Vnde, & obſeruantiæ de ſuſpicionibus loquentes, Iuri communi cõtrariæ ſunt, vt apparet in obſ. † item nota, de probatio. faciend. cum carta quatenus probat Iudicem recuſſatum, vt ſuſpectum poſſe cognoſcere de ſuſpicionum cauſa, (quę obſeruantia ſolum fuit practicata in Regia Audientia, vbi ſolẽt votare hoc modo ſi, & vbi teneat votare ſum huius voti, &c. at in Curia Iuſtitię Aragonum ſecus procedit, vide Portol. verbo Iudex, Bardaxi in foro 6. n. 12. tit. del reparo del conſ.) del Iuſticia de Aragon. rurſus obſeruantia 4. de re iudicata, & obſ. † item ſi interlocutoria de appellatio. quæ etiam de ſuſpicionibus loquuntur Iuri communi contrariæ ſunt. Quod adeo verum eſt, vt forus finalis † de iudicijs, fol. 66. qui affinem in cauſa affinis Iudicem eſſe prohibuit, non procedebat in fratre, etiam ſi eſſet maior ratio, vndè oportuit forum de nouo fieri ſuper hoc, vt apparet in foro vnico de ſuſpicionibus Iudicum, in foris anni 1585. quod etiam obſeruatum fuit ante annum 1533. & ſic ante actum Curiæ, que los Diputados, ni Adminiſtradores del General, in Sebaſtiano de Herbas Adminiſtratore generalitatum Regni, qui cum pendente adminiſtrationis tempore extractus fuiſſet calculator dictarum rationum poſt longam diſcuſſionem obtinuit vt ſibi met rationem redderet, prout etiã prædictum caſum expreſſe reſeruauit actus Curiæ iam allegatus, & præcipue id comprobatum fuit de foro, non apparere calculatorẽ ex prędicta cauſa ſuſpectum reddi. Videmus † etiam patrem in cauſa, vbi filius Aduocatus eſt, & econtra de foro Iudicem eſſe non poſſe, for. penul. de iudicijs, fol. 46. & tamen de iure ſecus eſt, vt aſſerit Francus, in cap. poſtremo, num. 19. de appellatio. Decius in cap. ex inſinuatione, num. 5. eod. titul. Maranta, de appellatio. num. 55. & Alban. conſ. 92. num. 2. ex generalitate gloſ. in dicto cap. ex inſinuatione, & cap. 1. vbi Butri. notab. 3. de officio Iudicis. Aliquando vero † fori noſtri in hac materia ſequuntur ius Canonicum, aliquando ciuile, aliquando detrahunt, quandoq; addunt vt videre licet in foro vnico titu. de las ſoſpechas, fol. 14. in foris, anni 1564. vbi in quantũ ſuſpicio iurãda eſt vltra probationẽ illius ſequitur ius ciuile quo attẽto eſt iurãda recuſatio, gloſa, & DD. in l. apertiſſimi, C. de iudicijs, licet eo iure atento non ſit ſuſpicionis cauſa allegãda, vt ibi DD. & tex. ſecundum Orianum, in cap. quoniam, verbo recuſſationes, extra de probatio. ſed ſufficit ſolum ſuſpicionem allegare. In quantum vero dicitur cauſam ſuſpicionis eſſe allegandam, ita quod non ſufficiat dicere ſuſpectum eſſe Iudicem, & allegare ſuſpicionem, cõcordat cum Iure Canonico: quo atento non ſufficit allegare ſuſpicionẽ, niſi, & cauſa inferatur ſuſpicionis, cap. cum ſpecie, & verbo ſuſpicionis cauſa &c. cap. ſecundo requiris. §. 3. de appellatio. Orianus vbi ſupra, & ſic patet quod pinguius prouidet ille forus quã de iure ſit prouiſſum nam Iuri canonicõ addit hoc, quod ſcilicet vltra probationem iuretur: iuri vero ciuili addit in quantum vult quod allegetur cauſa ſuſpicionis, & probetur: Iure vero ciuili, nec cauſa erat allegãda, dicta l. apertiſſimi, nec probanda ſuſpicio etiam in genere, nam ſufficiebat cum iuramento allegare Iudicem eſſe ſuſpectum: deinde forus ille in alio eſt contra ius ciuile, nam illo atento Iudex ordinarius non poteſt in totum recuſari, ſed datur illi adiunctus

Digitized by Google

adiunctus, authentica ſi verbo contigerit. C. de iudicijs, at vero de Iure canonico, & de foro poteſt in totum recuſſari, & repelli, vt hic, & in dicto cap. cum ſpeciali, & in quantum dicit, quod collegæ teneantur declarare ſuſpiciones, de Iure ciuili, & canonico contrarium eſt, quia illis attentis ad arbitros recurrendum eſt, dictis Iuribus ſupra allegatis, cap. ſi quis contra vnum de officio delegati, niſi cum clauſulis dati eſſent Iudices, quo caſu coram collegis tractatur ſuſpicionis cauſa contra alterum allegata, dicto cap. ſi quis contra vnum Couar. in practicis, cap. 26. num. 5. quo etiam modo ſecundum illum forum coram collegis tractatur hæc recuſationis cauſa. Illud tamen, quod de Iure ciuili diximus intelligitur reſpectu Iudicis delegati, nam ordinarius illo iure non recuſſatur, vt dixi ſup. Reſpectu vero Iuris canonici intellige de vtroque, ſiue ordinario, ſiue delegato Iudice, nam ad arbitros recurritur illis attentis, vt arbitri de Iure canonico cognoſcant de ſuſpicione ſolum, dictis Iuribus, & alia faciant, de quibus ibi, & de Iure ciuili, ſed etiam de cauſa principali cognoſcant, dicta l. apertiſſimi. Ex quibus deducitur in hoc Regno valere hanc cõſequentiam, hæc cauſa recuſſandi Iudicem non reperitur expreſſa in foris, ergo non procedit, nec ex ea Iudex eſt recuſſandus, & ſic nullatenus argumẽtum aliquod efficax deduci poteſt in hac materia, de Iure ciuili ad ius canonicum, neque vt ſuſpectus de iure, de foro ſit ſuſpectus, nec quod non ſuſpectus de iure, quod de foro nullam ſuſpicionem patiatur. His pro generali

8 † intelligentia pra ſuppoſitis in Curia Iuſtitię Aragonum, in proceſſu D. Garſię de Funes, ſup. iurisfirma, die 6. Septembris anno 1595. & in proceſſu D. Ludouici de Funes alias Muñoz, ſuper apprehen. eodem die, & anno fuerunt recuſsati, duo ex Locumtenentibus, ſcilicet, Clemens Romeu, ex eo quia Doctor Hadrianus amigo eius affinis Aduocatus erat in illa cauſa ipſius D. Garſię, Auguſtinus Pilares alius locumtenens recuſabatur ex eo, quod Ioannes Gazo Aduocatus D. Garſię in hac cauſa vxorem habuerit eius ſororem, ex qua licet mortua adhuc filij ſupererant, in quo proceſſu inter alia dubitatum fuit; an vnus locumtenens recuſſatus poſsit votare in cauſa alterius recuſſati, & an Iuſtitia Aragonum poſsit etiam in cauſa ſuſpicionum ſuorum locumtenentium votare?

9 Et poſſe recuſatum † in ſuſpicione alterius recuſati votare videtur ex eo, quod ſuſpiciones prædictæ diuerſę ſunt, vel ex diuerſis coniecturis dimanant, licet non ex diuerſis cauſis, prout communiter DD. vt aduertit Fuluius Pacian. lib. 2. de probatio. cap. 45. num. 41. Nec aliquid ex ſententia prolata in vna poteſt inferri ad deciſſionem alterius, vt ex ſe patet; vnde cum cauſę ſint diuerſę, abſque ſcrupulo ſuſpectus in vna poteſt eſſe Iudex in alia.

10 Deinde, quia de iure communi † quãdo plures ſunt Iudices, ſiue ordinarij, ſiue delegati, & vnus recuſſatur, nõ ſunt arbitri eligendi, ſed alij Coniudices de ſuſpicionibus cognoſcunt, cap. ſi contra vnum, de officio delegati, vbi DD. Couar. in practicis, cap. 26. à num. 4. verſic. vidi tamen ſemel, Achil. de Graſſ. deciſ. 2. in titu. de exceptio. Carpan. in cap. 23. num. 74. & ſeq. parte 1. conſtit. Mediolã. Vnde ſi in diuerſis proceſsibus, ac cauſis prædicti locumtenentes fuiſſent recuſſati, abſque dubio vnus in alterius ſuſpicionibus Iudex eſſe potuiſſet; ergo, & in hoc caſu etiam ſi vnus, & idẽ proceſſus, & cauſa eandem ſuſpicionem contineat, cum coniecturæ, & probationes, in quibus conſiſtunt diuerſiſsimę ſint, vt patet

11 ad ſenſũ, quod in noſtro Arag. Regno † minorem habet difficultatem, cum videamus quod ſi Iudex, vt ſuſpect⁹ recuſatur idem ipſe poteſt, & debet de cauſa ſuæ ſuſpicionis cognoſcere, & ſuper eã iudicare, quod eſt expreſſum in verbis d. obſ. item nota 22. de probationibus faciend. cum carta, fol. 30. alias, fol. 35. Molin.

lin. verbo Iudex ordinarius, verſiculo Iudex ordinarius ſi recuſatur, quod non ſolum in Iudicibus ordinarijs procedit, ſed & in alijs, vt in Conſiliarijs Regiæ Audientiæ prout quotidie videmus practicari, ex quo iuris communis diſpoſitio in hoc contraria nulliusmomenti eſt, cum contrarium ſit diſpoſitum in dict. obſ. exorbitans ac contrarium Iuri communi, & ſic nullatenus ius commune locum habebit, vt in ſimili in legibus Caſtellæ aduertit Molina, lib. 3. de Hiſpan. primog. cap. 12. num. 11. & ante eum Abendaño de exceptio. numero 8. Matienzo in l. 4. gloſa 1. numero 3. titulo 6. & alibi; ſicque conſuetudo † Curiæ Iuſtitiæ Aragonum qua introductum eſt, locumtenentem ſuſpectum de ſuſpicionibus proprijs minime iudicare poſſe veluti contra ius commune, & exorbitans non debet extendi de caſu ad caſum, ita vt de aliorum ſuſpicionibus non cognoſcat, licet de proprijs non poſsit, cum id non ſolum contrarietur foris, & obſeruantijs, ſed, & iuri ipſi communi cuius prohibitio tantum in proprijs ſuſpicionibus locum habet: quid quod, & fori expreſſe, tam in Locumtenentibus quam in Conſiliarijs Regiæ Audientiæ, Locumtenentis ſeu Conſiliarij ſuſpecti cognitionem alijs Collegis tribuunt, foro Item por quanto, in titulo prouiſion en caſo que algun lugarteniente huuiere ſido aduogado, fol. 73. & in foro vnico, tit. de las ſoſpechas que ſeran dadas in foris anni 1564. cum ſimilibus; atque ita in expreſſo tenuit hanc opinionem Bardaxi in dicto foro; prouiſion en caſo que algun lugarteniente, col. 3. vbi dicit hęc verba; *Et quod locumtenentes, ſi omnes, vel maior pars dantur ex eadem cauſa pro ſuſpectis, dicerem, quod votent omnes, ſaltem vnus in ſuſpicionibus alterius pro vt ſolet fieri,* & hanc etiam opinionem ex prædictis duobus foris optime confirmat Portol. ad Moli. in d. verbo Iudex ordinarius à num. 44. tanquam à ratione ceſſante: aſſerit enim eo caſu ceſſare affectionem ad ſe ipſum, & alias cauſas, & rationes ob quas à iure prohibitum eſt Iudicem recuſſatum, vt ſuſpectum, de cauſa ipſa ſuſpicionis cognoſcere, & vltra rationem prædictã allegat etiam ſententiam quandam pro hac opinione, ſcilicet, in proceſſu Roderici Celdran ſuper apprehenſione de Sobradiel, vbi 20. April. Anni 1559. Locumtenentes pronuntiarunt, Doctorem Ibãdum de Bardaxi interuenire poſſe in diſcuſione ſuſpicionum Doctoris Franciſci Lunel, qui in eadem cauſa fuerat recuſſatus, fundantes ſe in regula forali, qua Iudex quis ſit propiarum ſuſpicionum, quãto magis alienarum: idem etiã aperte deciſſum fuit in Curia Iuſtitiæ Aragonũ in proceſſu Dioniſij de Reus ſuper crimina. vbi poſt partium magnã contentionem fuit deciſſum, vt vnus Cõſiliarius in alterius ſuſpicionibus iudicãdis admiteretur, & licet Portoles in loco allegato quatuor exemplaria pro contraria parte in medium proferat, nihil tamen, bene inſpecta, faciunt pro aduerſa parte. Vnde remanet verum Iudicem recuſſatum vt ſuſpectum poſſe interuenire in cauſa ſuſpicionũ alterius recuſſati.

13 Rurſus Iuſtitiam † Aragonum in ſuſpicionibus ſuorum locumtenẽtiũ poſſe votare ſuaderi videtur in foro 1. in titulo prouiſion en caſo que algun lugarteniente, fol. 74. & quamuis in foris anni 1564. dictus forus, in tit. de las ſoſpechas, fol. 14. tribuat huiuſmodi cognitionem, ſeu iudicium a los collegas del Iuez, ad-
14 huc tamen forum prius † editum correctum non fuiſſe apparet. Tum quia hęc verba per dictum forum prius editum interpretari poſſunt, ita vt cum ille admitat in ſuſpicionibus dominum Iuſtitiã Aragonum adiudicandũ, ac ſi eſſet vnus ex collegis; ita etiam ſub hoc verbo in foro poſtea edito videatur dictus dominus præſes comprehenſus. Nam, & no-
15 mine † Senatorum ipſummet Imperatorem velut caput Senatus comprehendi voluit, l. ius Senatorum. C. de dignitatibus, lib. 12. vbi DD. & Militum appellatione ipſe Imperator qui eſt illorum caput comprehenditur, & etiam † pater fa

milias

miliãs nomine familiæ, l.familiæ de ver.
ſig. & ꝙ †appellatione collegij Cardina
liũ ipſe Romanus Pontifex cõprehenda
tur, diſponitur in cap. ad apoſtolicæ. §.
nos itaq; de re iudicata in 6. quod idẽ
de Populo, Senatu, vniuerſitate, & recto
re, capitulo, & decano dicendũ eſſe ap-
paret ex Alciat. & Rebuf. in dict. l. fami-
liæ, optime Molin. in lib. 1. de primog.
Hiſpanorũ cap. 3. nu. 25. vnde non mirũ
quod etiã in d. foro ſub verb. collegas
Iuſtitia Aragonũ cõprehendatur.
His tamen non obſtantibus cõtrariũ
fuit deciſſũ in proceſſu Antonij Lunel
ſup. aprehẽſ. anno. 1554. in Cur. Iuſt. Ara.
vbi fuerũt tres recuſati, remanentibus
duobus, & ad decidẽdas ſuſpitiones fuit
extractus vnus ex burſa comuni, vt ſic da
retur cõſilium cum tribus. Et nota quod
hic fuit † declaratum, ꝙ iudex qui decla
18 rauit animũ vt iudex in aliquo proceſſu
non poteſt propter hoc recuſari vt ſuſ-
pectus: vide bene in reſponſionibus duo
rũ locũtenentium, qui poſtea fuerũt ad
miſsi ad decidẽdã cauſam: idẽ fuit † de
claratũ ſcilicet recuſſatos nõ poſſe vota
19 re in cauſis ſuſpicionum aliorũ, in pro-
ceſſu D. Garſiæ de Funes ſup. iuris fir.
diẽ 6. Sept. 1595. & in proceſ. ſeu in cauſa
D. Ludou. de Funes olim Muñoz ſup. ap
prehẽſ. in Cur. Iuſt. Arag. eod. die & an.
Vides quã varie hec materia fuit pra
cticata & quã varia exemplaria inuicẽ
ſibi repugnãtia, nec ſolũ varie in diuer-
ſis Curijs fuit iudicatũ, ſed etiam in ea-
dem Curia Iuſtititiæ Aragonum, vt vi-
diſti. In hoc igitur conflictu opinionum
& excẽplarium illam opinionẽ ego am-
plecterem, quæ tenet † recuſſatos iudi-
20 ces licet in cauſis ſuarũ ſuſpitionũ non
poſsint votare ex conſuetudine Curiç
Iuſt. Arag. poſſe tamẽ de ſuſpicionibus
collegarũ cognoſcere, ex rationibus de
quibus ſupra a nu. 12. quod intellige, dũ
tamen cauſæ ſuſpicionũ diuerſç ſint, ita
vt ex ſententia in vna prolata nihil poſ-
ſit inferri ad deciſionẽ alterius, vt ad-
uertit Fuluius Pacian. lib. 2. de probatio.
cap. 45. nu. 41. alioqui enim ſi vna & ea-
dem eſſet cauſa ſuſpitionũ duorũ iudi-
cũ, eandẽq; probationẽ haberet, eo ca-
ſu, cum ex ſententia in vna cauſa prola-
ta multũ poſſet inferri ad deciſionẽ al-
terius, iudex de alterius ſuſpicionib⁹ co-
gnoſcẽs, de ſuis ꝓprijs cognoſcere vide
retur, ꝙ in Cur. Iuſt. Arag. nõ practicatur
vtiliter ſup. n. 9. Oriã. c. quã cõtra, de pro-
ba. vel. recuſationes, ideo eo caſu, quãdo
cauſa ſuſpicionis vna & eadẽ eſt, nõ poſ
ſe recuſatũ in cauſa alteri⁹ recuſati ꝓp-
ter eandẽ cauſã votare verius exiſtimo.
21 Quod attinet † ad Iuſt. Arag. an poſ-
ſit votare in cauſis ſuſpicionũ ſuorũ lo-
cũ tenentiũ, intrepide affirmandũ eſſe
exiſtimo, non poſſe votũ preſtare, ſicut
fuit declaratũ in allegato proceſſu D.
Garſiç de Funes ſuper iuris firma die 6.
Septembris anno 1595. & in proceſſu ſeu
in cauſa D. Ludouici de Funes olim Mu
ñoz in Curia Iuſtitiç Arag. eodẽ die &
anno. Quia forus an. 1564. in cit. De las
ſoſpechas fol. 14. hoc ſolũ tribuit locũte
nentibus per illa verba a los collegas,
quod verbũ omnino excludit Iuſtitiam
Aragonũ, qui neq; eſt locũtenens, neq;
collega. Neq; aduerſatur, ꝙ de Senatori
bus, & Imperatore de Collegio Cardi-
naliũ, & Pontifice de Populo, Senatu,
& Vniuerſitate, & Rectore oponitur.
Quia reſpondetur, ꝙ licet appellatione
Senatus cõprehẽderetur Imperator, &
appellatione Collegij Cardinaliũ, Pont.
Non tñ appellatione Senatoris, & appel
latione Cardin. ipſe Pontif. & Impera-
tor veniret: neq; obſt. tex. in l. ius Senato
rũ, quia reſpondetur, Imperatorẽ in nu-
mero Senatorũ qui centũ erãt numera
rij, nõ tamẽ apellar. Senatori cõtineri, vt
tenet glo. ibi. Et ſic licet antiquitus no-
mine Cur. Iuſt. Arag. cõprehẽdi poſſet,
nũc tñ cũ in cauſarũ deciſione non poſ-
ſit votũ prçſtare, Locũtenentiũ & Colle
garũ nomine non continebitur. Et quia
ocaſio preſens nobis præſtat anſam in-
quirẽdi, & inueſtigãdi, quid procederet
antea, & ꝓcedat nũc reſpectu hui⁹ ma-
giſtratus. In hac materia aduertẽdũ eſt,
quod ante anno 1461. Iuſtia Aragonum

cōſueuit creare Locumten. reuocabiles ad nutum, for. 1. tit. forus Inquiſitionis Iuſtitiæ Aragonum fol. 32. inter correctos, In quo foro ceperunt locumtenentes a Rege & Curia iuxta formam imburſationis ibi traditam creari, cum antea ſolus iuſtitia crearet ex permiſsione fori primi de tenentibus locum fol. 32. (qui forus ſolum dixit ordinarios habere poſſe vnum locumtenentem vel Aſſeſorem) vt etiam patet ex foro vnico tit. quod Iuſtitia Aragonum fol. 13. inter correctos. Quamuis autem ante annum 1461. Iuſtitia locumtenentes crearet ad nutum reuocabiles, qui poterant omnia exercere regulariter quod Iuſtitia poterat, multa tamē priuatiue ad Iuſtitiam pertinebant, quod perſonaliter expedire tenebatur, nec poterat per locumtenentes facere, veluti cognoſcere de delictis locumtenētium, Notariorum prin
23 cipalium, & virgariorum, quod ſolus Iuſtitia poteſt for. 3. tit. de officio Iuſtitię Arag. fol. 21. Item ante † annum 1436. Iuſtitia ſolus recipiebat iuramētum Regis, locumtenentis generalis, & aliorum quamuis poſtea hoc innouatum ſit per forū. El Lugarteniente del ſeñor Rey de officio Iuſtitiæ Aragon. & for. vnico coram quibus Dominus Rex fol. 14. Itē antea poterat locumt. cognoſcere obſer. 1 de ſalua infançōiæ ſup. poſſeſsione faciend fol. 31. donec hoc correctū fuit anno. 1442. in foro Itē porque, de officio Iuſtitiæ Arag. fol. 22. imo poſt dictum forum ſolus Iuſticia poterat ſententias ferre ſuper infanconia vſque ad annum 1461. in quo hoc locumtenentibus conconceſum fuit, in foro añadiendo de offi. Iuſt Aragon. fol. 23. Item ſolus Iuſtitia perſonaliter in Curia generali preſidere poterat, ſolus ſuum ſigillum prouiſsionibus ſuæ Curiæ apponit, ſolus carcerem manifeſtatorū viſitat, aliaq; quam plurima eidem competunt priuatiue, quæ locumtenentibus denegantur, vt patet ex Bardax. in rub. de offic. Iuſt. Arag. num. 6. & ſparſim habentur in multis foris & obſeruantijs. Et licet ē conuerſo ante annum. 1528. Iuſtitia de quibus cúmque cauſis perſonaliter cogneſcere poſſet; tamen poſt dictum annum, hæc cognitio & iuriſdictionis exercicium priuatiue locumtenentibus cōperit, itaquod Iuſticia non poteſt cognoſcere de cauſis for. vnico tit. Que el Inſticia de Aragon no pueda pronūciar fol. 74. Ex quo adcaſū noſtrum deducitur, officium Iuſtitiæ & locumtenētium nedum natura & qualitate officij differe, ſed etiam in exercicio: quædam enim priuatiue competunt Iuſtitiæ, quę dam priuatiue locumtenentibus, nec vnus poteſt in pertinentibus ad alium ſe intromitere. Ex quo ſubinfertur locumtenentes non poſſe ea quæ priuatiue Iuſtitiæ competunt, qua ratione neceſſaria fuit diſpoſitio fori certum & fori los Lugartenictes de offi. Iuſtitiæ Aragon. in quo foro locumtenentibus permititur dum iuſtitiatus vacat, vt poſſint omnia quæ Iuſtitia poterat expedire; vnde Regentes cumulatiue Iuſtitiatu vacante exerciciū habent vtriuſquè officij, nempe Iuſtitiæ & locumtenentium deſumpto nomine a principaliori parte, vt in propijs terminis factum fuit in §. illud, in auth. vt iudices ſine quoquo ſuffragio &c. Ex quibus iam colligitur, Iuſtitiam Aragonum non poſſe in cauſis votum preſtare, cum hoc priuatiue locumtenentibus competat, & ſic etiam nomine collegarum, præſertim in cauſis decidendis non compræhendi Iuſtitiā, cum diuerſum ſit eius nomen, officium, & exercicium officij a nomine officio & exercicio officij locumtenentium & collegarū, vt dixi ſupra. Vnde in cauſis ſuſpicionum locumtenentium merito non poſſe Iuſtitiam votare exiſtimamus, cum hoc ſolum locumtenentibus collegis permitatur in d. for. ann. 1564. vt fuit declaratum in d. proceſſu D. Garſiæ de Funes quid quid poſtea fuerit deciſſum in eadem Curia Iuſtitiæ Aragonum in anno. 1598. in menſe Octobris in proceſſu D. Franciſci de Montecateno ſup. aprhenſ. in artic. iuris firmarū poſſe, & de-

& debere Iuſt. Arag. votũ preſtare: vide in libro Conſilij in Curia Iuſt. Arago. ſemper enim veriorem exiſtimamus primam determinationem.

DECISIO CCI.

De inſtrumentis in Curia D. Iuſtitiæ Arago. regiſtratis & exemplatis, ſiue vt vulgus fert tranſſumptatis, & potiſsimum, an poſt huiuſmodi exemplationem, & regiſtrationem pars vrgeri poſſit ad originalis tranſſumptati exhibitionem, & aliqua circa materiam prorogandi iuriſdictionem.

SVMMARIVM.

FActum proponitur num. 1.

Tranſſumptans inſtrumentum in Curia Iuſtitię Aragonum, an poßit vrgeri ad illius originale exhibitionem quando petitur ad finem redarguendi de falſo, an vero iure iurando ſatisfaciat. n. 2. declara. num. 18. & ſequentibus.

Iuſticia Arago. eſt iudex non declinantium. 3. nec prorogatur per tranſſumptionẽ num. 4. 12 & 25. & ita deciſum, ibidem & nume. 7. graue enim periudicium eſt proregare. num. 9

Iuſtitia Arago. iuriſdictionem in priuatos nec habet nec exercet. num. 5.

Inuitus nemo debet extrahi a ſuo iudice locali num. 6.

Tranſſumptatio habet effectum conſeruandi inſtrumentum, cum caſu amitti poßit. num. 8. 26.

Prorogatio iuriſdictionis factum requirit in prorogante aptum natum producere conſenſum in iuriſdictionem prorogatam nume. 10. tacite enim vel expreſſe conueniri debet, vt alius iudex quam cui iuriſdictio ineſt, ius dicat, vt inducatur. num. 11.

Iuriſdictio an proroguetur per petitionem copie libelli, vbi declaratur Marantę locus, num. 13 & 17 & differentia inter petitionem copie libelli, & aſsignationis ad deliberandum traditur num. 14 & caue ab actu poſitiuo coram iudice recuſando, cum facilime prorogacio inducatur nu. 15. & in dubio contra eam iudicandum eſt. num. 18,

Iuriſdictio prorogatur ex quo quis petit reuocari inhibitionem Eccleſiaſtici, traduntur q; exemplaria notauilia, & late de materia. numer. 16. & ita iudicatum per Cancellarium competentiarum fuiſſe & nume. 19.

Honde. conſ. 21. in 1. declaratur. n. 17

Iudice ſemel recuſato, ſi cõparet quis coram eo abſq; proteſtatione, etiam vt petat reuocari aliquid, cenſetur recuſationi renuntiaſſe, & ita fuit iudicatum num. 20.

Locumtenent. Iuſt. Arago. licet non præſidat in Curia eam celebrando, tamen cum ſit relator alicuius proceſſus, diligentie coram relatore factę intelliguntur, mediante collega Curiam celebrante num. 21.

Iudice declarato ſuſpecto, deficit extremum hauile, ita quod videtur non poſſe iam vlterius in cauſa cognoſcere. num. 22. nec ex conſenſu partium. num. 23. hoc procedit in delegato, ſecus in ordinario. n. 24. ita indicatum.

KK 4 Tranſ-

Tranſſumptatio de iure fit citata parte num. 27. & 31. & originale creditur de perditum ſine dolo, quando ab exemplatione tranſierunt multi anni. numero 28.

Originale habere præſumitur, qui quinque dies poſt tranſſumptationem in iuditium vocat aduerſarium, num. 29. & 63. tamen talis coniectura lebis eſt, vt numer. 74.

Quo caſu etiam iure iurando non liberatur tranſſumpiãs a originalis exhibitione num. 30. Imo tunc manifeſtis probationibus amiſio probanda eſt. num. 31. ſaltem coniecture concurrere debent in fauore iurantis. nume. 32. declara vt nume. 46. 58. & 69.

Obſer. item ſi aliquod. 5. de fi. inſtru. declaratur num. 32. 79. & 80. & 81.

Exemplatio inſtrumenti in Curia Iuſtitię Aragon. fit in iudicio, & coram iudice ſolemniter, quod plurimum facit pro veritate, numer. 34. & 44.

Quo caſu tranſſumptum eſt inſtrumentum, & ad eum recurritur tanquam ad tale nume. 36. & in dicta Curia ex conſuetudine in memoriali fit non vocata parte, habetque omnes effectus iuris & fori, ac ſi pars vocaretur num. 37. quod ſimiliter eſt in Chatalonia num. 38. & hoc poteſt conſuetudo introducere numer. 39.

De ceteroque aduerſarius opponet contra tranſſumptum quid quid contra originale poſſet opponere num. 40.

Doctori atteſtanti de conſuetudine ſua patria credendum eſt. numer 41.

Quoad iuris effectum patria ſunt aliquid eſſe factũ, vel haberi pro facto n. 42. fictio enim in caſu ficto progreditur ad metas veritatis in caſu vero num. 43.

Tranſſumptans inſtrumentum cuſtodire amplius originale non tenetur nume. 44. cum nec ratione officij, nec contractus cum eo conuentũ ſit, quo caſu exhibere non cogitur. num. 45. 48. & 50.

Cuſtodire qui tenetur originale vel ratione officij, vel contractus, cum contra eum adſit præſumptio vt num. 60. non creditur ſi iuret amiſiſſe num. 46, manifeſtis enim tunc eget probationibus, ibidem & nume. 59.

Menoch. conſ. 354. loquitur in obligato ratione officij ad cuſtodiendum librum tutelle, & ſic eius iuramento non ſtatur. num. 47.

Inſtrumentum originale exhiberi debet etiam ſi ſit ſolemniter tranſſumptatum, quando petitur ad finem redarguendi de falſo, vel fieri fidem ſaltem per iuramentum de exhibendi impoſſibilitate numero. 49.

Inſtrumentum qui cuſtodire nõ tenetur cum actio non adſit contra talem, niſi tantum iudicis officium, hoc eſt edictum de edendo, vel equitas vt nu. 54. ſacramento liberatur ab exhibitione numer. 51. eſt enim eo caſu modus probandi amiſionem iuramẽtum nu. 52. quod & in Regno procedit num. 53.

L. ſi quis requiſitus 22. C. de fi. inſtru. declaratur num 55. & licet non imbeniatur tex. is. in codicibus antiquis; ſed in nouiſſimis, & ſit verſus per A. Conciuum de Greco in Latino, amplectendus venit. nu. 56.

Ioannes de Canales V.I.D. & Regius conſiliarius meritiſſimus, laudatur ab authore, tanquam ſapientiſſimus & integerrimus,

rimus, fuit enim huius cauſę Relator, & d. l. 22. enixe defenditur. num. 57.

Priuilegium tranſſumptandi in Curia Iuſtitiæ Aragonum periclitaretur, ſi remaneret obligatio cuſtodiendi originale traſſũpti, præſertim adhibito iureiurando ſuper impoſsibilitate exhibendi, quo adhibito pars excuſatur ab exhibitione. numero 58.

Oſaſc. deciſ. 16. declaratur. à numero 60. vſque ad numer. 66. incluſiue.

Cuſtodire qui non tenetur, præſumptio contra eum non militat; num. 61. & amiſſionem probare ſolum illi tenentur, quibus ratione cuſtodiæ vnus ſubeſt. 62.

Iuramentum purgatorium neceſſarium non eſt, niſi, aut tabelilio, qui recepit inſtrumentum, ſit diffamatus de falſo, vel quod eum exemplās non ſit bonæ famæ. numero. 64.

Delictum non imputatur, vbi dolus non adeſt. nu. 65.

Præſumptio purgatur iuramento, quando prouenit aliàs quam ex natura officij vel ex contractu, vbi Doctores traduntur in terminis deciſionis. nu. 67.

Obſer. 19. tit. de fi. inſtru. continet ſimbolicam deciſionem cum l. 21. C. de fide. inſtru. nu. 68.

Iuramentum purgat ab integro præſũptionem, quando petitur exhiberi inſtrum. vel res eo, quia paulo antea is, cui petitur, eam habebat. numero 69. quod & in Regno procedit, vt ibidem, præſertim ſi tractatur, vt cõpellatur exhiberi is, qui non iure actionis, nec ratione officij, ſed Iudicis officio, videlicet edicti de edendo, de tabul. exhiben. ad exhiben. & aliàs vel de Notario qui male opinionis non eſt, aut de ſimilibus præſumptionibus, & hoc ſecundum veram, æquam & iuridicam doctrinam num. 70. limita vt ium. 72. in fine.

Inſtrumentum ſi petatur ad finem redarguendi de falſo, ei qui non iure actionis nec ratione officij ſed aliàs tenetur, ſtatur ſuo iuramento, abſquè diſtinctione habuerit vel non intra breue tempus ante petitionem vel exemplationem nu. 71.

Exemplans inſtrumentum in Curia Iuſt. Arago. cum faciat publice & palam, & Curiam Locumtenet. celebrante, dolus abeſſe creditur in eo, & ſi aliqua pæſũptio conſiderabilis ſit, purgatur iuramento. num. 72.

Diſtinctio hęc, quod quis compellatur exhibere inſtrumentum non obſtante iuramento, quando tenetur conuentionis vel officij ratione, non vero quando aliàs communis eſt. num. 73.

Matheus de afflictis deciſ. 330. & Iaco. Menoc. conſ. 354. nu. 19. qui tenuerunt non purgari iuramento præſumptionem, quod penes iurantes eſt quod petitur, declarantur cum vera reſolutione, numero. 75. Afflict. & Menoch. num. 78.

Inſtrum. tranſſuptans, ſi preſtat cautionem de reſtituendo, quando ſibi petatur, nĩ mirum ſi tunc non ſtetur ſuo iuramento ſuper amiſſione. num. 76.

Vbi declaratur deciſ. 330. Afflict. & conſ. 19. Honde. in prin. in 1. num. 77.

Conſuetudo poſterior particularis derogat obſeruantię antiquæ generali, non verò è contra num. 8.

Iuramento ſemel à Iudice delato ab eo recedendum non eſt. nu. 82. cenſeturq; delatum, quãdo ab eodem fuit receptum, & ſua moderatione approbatum. num. 83.

MARIA de Chaues vi
dua quondam Ioan-
nis Pelin Iuriſperiti
Ciuitatis Burgiæ, re-
tinens pænes ſe ori-
ginale inſtrumentum
præſtationis cuiuſdã
cautionis fideiuſſoriꝫ, ad quam vigore
cuiuſdam ſententiæ Arbitralis tene-
batur, & vt proprie indemnitati con-
ſuleret, ne forte amiſſo inſtrumento
(prout deinceps amiti contingit) ęius
iura ex dicto inſtrumento dependen-
tia periclitarentur, curauit illud exhi-
bere † coram Locumtenen. Domini
1 Iuſtitiæ Aragonum, illudque exem-
plare, regiſtrare, ſiue tranſſumptare ſo
lemniter, iuxta ſtylum, & conſuetu-
dinem eiuſdem Curiæ. Deinde eum
Ciſcus Lopez eiuſdem Ciuitat. Bur-
giæ publice profiteretur, ſe habere
ius retrahendi, & recuperandi, ſiue
retroemendi certo oblato prætio ab
eadem Maria de Chaues varia bona
apud dictam Ciuitat. Burgiæ conſi-
ſtentia; ſcienſque nullam eidem Ciſ-
co Lopez retro emendi competere fa-
cultatem, eundem coram Regia Au-
dientia, ſuper prefacta iactatione ci-
tauit: eaque per eundem Ciſcum Lo-
pez agnita, Regia Audientia petitionē
offerre actoriſque partis ſubire ipſum
compullit. Oblataq; petitione, nec nõ
oblata cõteſtatione, ſiue defēſione per
eandem M. de Chaues; Ciſcus Lopez
inſtantiſſime petijt, ipſam per Regiam
Audientiam compelli ad exhibendum
prædictum originale inſtrumentum, cu
ius tranſſumpti fecerat fidem in ſua
litis conteſtatione, quod tamen M. pre
ſtare non potuit; imo vero ſolemni Sa-
cramento mediante atteſtata fuit corã
Regia Audientia: poſt exemplationem,
& regiſtrationem eiuſdem factam in
Curia D. Iuſtitiæ Aragon. ad ſui ma-
nus, & poteſtatem ſepe dictum origina-
le inſtrumentum vlterius non perue-
niſſe, neque eiuſdem aliquam habuiſſe,
nec habere notitiam.

Ex hoc facto cæptũ ſtatim fuit apud
eandem Regiam Audientiam inter par
tes diſceptari, & controuerti. An
vigore regiſtrationis, & exemplatio-
2 nis, & iuramenti † compurgatorij Ma-
riæ de Chaues, ab obligatione vlterius
exhibendi originale inſtrumentum fo-
ret à Regia Audientia eximenda, prout
ipſa enixe contendebat, an potius ad
exhibitionem vrgenda, & compel-
lenda prout Ciſcus Lopez aduerſarius
ſupplicauerat, præſertim quia ad finē
redarguendi de falſo exhibitio tende-
bat.

Verum antequam explicationem, &
reſolutionē propoſiti articuli agrediar
opere prætium duxi animaduertere. *In*
troducta præfata iactationis *cauſa in*
Reg. Audient. Apud Curia *Iuſtitię Ara*
gon. Ciſcum Lopez pretēdiſſe, Mariam
de Chaues per eandem Curiam cõſtrin
gi debere ad exhibitionem eiuſdem ori
ginalis inſtrumenti ad finem redarguē-
di de falſo. cum autem Curia ipſa regu
lariter non ſit Iudex priuatarum perſo-
3 narum, M. eiuſdem iuriſdictionem de-
clinauit, & fuit diſceptatum per DD.
Locumten. Vtrum ex exemplatione in
ſtrumenti pars quæ ipſum exemplari fe
4 cit cenſeretur † eius iuriſdictionē pror
roge, prout Ciſcus Lopez prætende-
bat. Et fuit admiſſa fori declinatoria
propoſita per M. de Chaues, in proceſ-
ſu Ciſci Lopez ſuper compulſa, die 7.
menſ. Aug. anni 1612. in ſcribania Io. M.
de Mezquita. Rationes autē, quæ DD.
Locum. mouerunt vrgentiſsime ſunt.

Prior, quod Curia D. Iuſt. Arag. regu
5 lariter ordinariam iuriſdictionem inter
priuatos, nec habet, † nec exercet, quã-
uis eam multis in caſibus habeat, & exer
ceat, vt latiſsime declarant Molin. in
verb. actor. verſ. reus quilibet, fol. 6. col.
3. & ibi Pleban. nu. 30. & in verb. Iuſticia
Arago. fol. 203. colu. 1. & ibi Pleban. nu-
mer. 18. Et doctiſsimus D. Regens Seſſe
in Celebri ſuo Tracta de Inhibitio, Cu-
riæ Iuſtitiæ Aragonum, cap. 1. §. 7. per
totum.

Poſte-

Poſterior, quia cum nemo debeat
de iure communi, nec de foro Regni
extrahi inuitus † à ſuo Iudice peculia-
ri, & locali, foro 3. de foro com-
peten. vbi Bardaxi foro cum ſecun-
dum, de Iudicijs. Molinus. dict. ver-
bo, actor, dict. verſi. reus quilibet. Do-
min. Regens Seſſe, dict. §. ſeptimo, nu-
mero primo; nullus conſenſus, aut pro-
rogatio iuriſdictionis eiuſdem, Curiæ
conſiderari poterat in Maria, ob quæ
eandem approbaſſe cenſenda ſit. Vt
7 merito † tres ex dominis Locumtenen-
tibus fori declinatoriam ab ipſa pro-
poſitam approbauerint, cauſamque ad
proprios Iudices remiſerint, reluctan-
tibus nihilominus alijs duobus Locum-
tenentibus; exiſtimantibus, ex ſola exē-
platione originalis inſtrumenti, Curiam
effectam fuiſſe iudicem competenten-
tem in articulo & proceſſu compulſæ
predictæ. Sed longe verior, & tutior
mihi videtur reſolutio aliorum Domi-
norum Locumtenentium. Primo (vltra
ſupra dicta). Quia praxis, & ſtylus exem-
plandi, ſiue vt vulgus dicit, tranſump-
tandi, originalia inſtrumenta in Curiæ
Iuſt. Arag. nec alio tendit, nec alios
8 producit effectus, præterquam conſer-
uationem † ipſius inſtrumenti, quod
temporum ac caſuum viciſsitudine fa-
cile amitti, & deperdi ſolet, à quibus
tamen ſecurum manet, ſemel ſolemni-
ter in eadem Curia exemplatum. Quo
mihi fieri videtur, vt nec ad alios fines
partis conſenſum iure protrahi poſsit,
multoque minus, vt ex eo ſolum cum
9 tam graui præiudicio conſenſiſſe † vi-
deatur alienæ iuriſdictioni. Deinceps
ſatis me mouet, quod alioqui facile eſ-
ſet paſsim in varijſque, & multis cauſis
Ordinariorum Iudicum, & Regiæ Au-
dientiæ iuriſdictionem euacuare. Cum
etenim tam frequens ſit exemplatio in
ſtrumenrorum in Curia Domini Iuſti-
tię Aragonum, quam eſt frequens in
varijs cauſarum deciſionibus, ambigi,
& diſputari de inſtrumentorum quali-
tate, & fide, frequentiſsime quoque di-
ctum inconueniens occurreret. Rurſus,
prorrogatio iuriſdictionis † factum re-
10 quirit in prorrogante, aptum natum
producere ipſius conſenſum in iuriſdi-
ctionem prorrogatam, (etiam ſi de ta-
cita prorrogatione loquamur:) debet
11 enim ſiue expreſſe, † ſiue tacite eſſe cō
uentum, vt alter prætor ius dicat, quā
cuius iuriſdictio eſt, vt inducatur par-
tis prorrogatio, vt ſatis colligitur ex
l. ſi conuenerit, ff. de iuriſdict. & do-
cet Cardin. in cap. cum olim, in 1. no-
tab. 10. de offic. de legat. & ex eo Mat-
thęus de Matthęis in Tractat. de prorro
gat. iuriſdictio. ex numer. 12. tom. 3. p. 1.
nouiſsimorum Tracta. Vbi refert tria
extrema habilia concurrere debere
pro prorrogationis ſubſtantia, quorum
tertium eſt conſenſus, ſiue expreſſus,
ſiue tacitus partis prorrogantis, qui in
præſenti † omnino deſideratur. Cum
12 actus agentium vltra illorum intentio-
nem non operentur; intentio autem
Marię inſtrumentum exemplantis ad
ipſius conſeruationem ſolum tetendi-
dit, & cum ipſa terminabatur.

Et quamuis dum præſens articulus
inter Dominos Locumtenentes diſcu-
teretur, ponderata fuerit pro hac par-
te ſententia Marantæ, in Speculo au-
reo, quarta parte, diſtinctione duodeci-
ma, numero vndecimo, ex l. non vide-
tur. 2. de iudicijs, Bart. in l. ſi conuene-
rit, numero ſecundo, de iur. omnium
Iudic. & in l. quidam conſulebant, nu-
mero decimo, de re iudic. Beroius con
ſilio decimoquarto, numero ſecundo,
in tertio: Docentis, ex comparitione
partis, ſiue procuratoris, petitioneque
copiæ oblati libelli, non cenſeri pror-
13 rogatam † iuriſdictionem; ex quo id
tendere poteſt ad alium finem, nem-
pe, ad deliberandum. Deciſio illa Ma-
rantæ, nec mihi tuta videtur de iure,
nec praxi conſona, vbi ſaltem ſimpli-
citer, & abſq; proteſtatione non prorro
gandi peteretur. Imo potius ex tali actu

 excita-

excitata videretur iuriſdictio Iudicis;
niſi forſam Marantę ſententiam defen-
dentes diſtinxerimus, inter ſimplicem
14 † actum petitionis aſſignationis ad de-
liberandum, & inter petitionem copiæ
libelli ad deliberandum. Ratio autem
diſcriminis ea eſſe poteſt; vt quando ſim
plex aſſignatio petitur ad deliberãdum,
ea tendere videatur ad merita cauſæ, vt
ſcilicet conuentus viſſo libello aduer-
ſarij deliberare poſſit, an ſibi potius ce-
dere liti quam contendere expediat, &
in his terminis ex facto conſultus reſpon
di pro iuriſdictione Reueren. Epiſcop.
Oſcen. quod eſſet prorrogata in quãdã
cauſa; quando vero non petitur ſimplex
aſſignatio ad deliberandum, ſed copia
libelli, vt in caſu Marantę, tũc intelligi
poteſt, quod non tendat ad merita cau-
ſę, ſed ad merita articuli competentiæ
iuriſdictionis, id eſt vt reus conuentus,
intelligere, & deliberare poſsit, an ſubſit
cauſa, ſeu qualitas circumferens iuriſdi-
ctionem Iudici Eccleſiaſtico. Verum
adhuc in his terminis forſam non proce
deret ſine ſcrupulo Marantæ reſolutio,
15 ſemper enim † cauendum eſt, ab actu
poſitiuo coram Iudice declinando, quã-
doquidem faciliме prorrogatio iuriſdi-
ctionis inducitur.

Vſque adeo, vt viderim ex facto iudi-
catum per Cancellarium Regium com-
petentiarum preſentis Regni, in Proceſſu
Ioannę Lopez, ſuper comp. iuriſdictio.
Iuriſdictionem Illuſtriſsimi Archiepiſ.
Cæſarauguſ. prorrogatam fuiſſe, ex quo
datis literis inhibitorijs, cum Arbitri nõ
minatione iuxta forum, Regijs Officia-
libus directis, Proc. dict. Ioan. Lopez ſim
pliciter cõparuit coram Vicario Gene-
16 rali, & petijt reuocari † inhibitionem
conceſſam, tanquam prouiſſam abſque
iuſta cauſa; & licet ego ſub nixe contẽ-
derim tam coram Arbitris, quam corã
Cancellario, non inde prorrogatam ex
titiſſe iuriſdictionem . . . . , ex quo in-
hibitio eſt, vel vt quoddã decretum, &
prouidetur aduerſario non vocato, &
eius finis ſolũ conſiſtit, in inhibendo Iu-
dicibus ſecularibus, vt deinde pars inhi
bita coram ipſo agere teneatur, & cum
eidem inhibito, duo remedia eo in caſu
de iure cõpetant. Alterum agere ex eiſ-
dem actitatis coram Eccleſiaſtico, de re
uocatione decreti Inhibitionis, eaq; re-
uocatio ex multis poſſit procedere, non
videtur actus aliquo modo tendens in
prorrogationem, & approbationem iu-
riſdictionis: quia ex iuris neceſsitate pro
reuocatione inhibitionis, & hoc priori
remedio ad eundem Iudicem inhiben-
tem, eundum erat: & tunc opponi nihilo-
minus poteſt declinatoria exceptio, vt
ex Bar. in l. ſi conuenerit de iur. om. iudi.
Alex. in l. quidam conſulebant. num. 24.
de re iud. Ang. in l. ſedet ſi ſuſceperit de
Iudi. & Marſil. ſing. 227. pulchre animad-
uertit Hondedeus, conſilio 21. num. 23.
in 1. nec refert in ipſius Honded. con-
ſultatione, ex neceſſitate ſtatuti, itum
fuiſſe ad Iudicem. Quoniam cauſatiua
quoque neceſſitas ex iuris diſpoſitione,
etiam in propoſito articulo ſuberat.
Pręſuppoſito, quod ſi inhibitus vellet
vti hoc priori remedio, iuris neceſsitate
tenebatur reuocationem inhibitionis
petere coram Eccleſiaſtico, qui eam de-
creuerat. Et vt cumq; ſit, cum actus ille
diuerſo fine terminaretur, nullo modo
videbatur ex eo elici poſſe conſenſum
pro introducenda iuriſdictionis prorro-
gatione in cauſa principali. Alterum ve-
ro ad competentiam iuriſdictionis de-
clarandam iuxta forum, proſilire. Pri-
mo autem remedio præciſſe vtendum
eſt coram Iudice Eccleſiaſtico inhiben-
te, eo autem priuaretur laycus, ſi ex ſo-
la petitione reuocationis inhibitionis,
nulla alia ſubſiſtente qualitate, ſubde-
retur iuriſdictioni Eccleſiaſticę, & cum
hoc remedium layco Inhibito compe-
tat, conſequitur, nullo modo conſentire
alienæ iuriſdictioni, cum ea declaratio,
ſiue reuocatio inhibitionis neceſſario,
& preciſe ſoli Iudici Eccleſiaſtico in-
hibenti competat, & prorrogatio,
vt prænotauimus pro extremo Habi-
li, deſiderat conſenſum prorrogantis,

& is

& is exigit ſcientiam alienę iuriſdictio-
nis,& pacientiam, vt nihilominus cog-
noſcat,& vlteri⁹ in cauſa progrediatur,
notat Felin. in cap.P.& G. num.13 ver-
ſic.error litigantium, de offic. de legat.
& traditur in l.ſi per errorem. ff. de iur.
omnium. iudic.Qui textus quamuis lo-
quatur de eo; qui iuſto errore compa-
ruit,ſiue actum exercuit coram iudice
non ſuo,in ratione tamẽ,rectè caſui no-
ſtro applicari poteſt,cum moueatur con
ſultus,ex neceſsitate conſenſus in alie-
nam iuriſdictionem, qui (articulo pęni-
tius conſiderato) eo in caſu deſideraba-
tur: nec enim iuriſdictio Eccleſiaſtici
prorrogari videtur, ex quo petitum fue
rit per ipſum reuocari decretum inhibi-
tionis: prorrogatio ſiquidem priuatio-
nem iuriſdictionis in cauſa prorrogata
præſupponit,& Eccleſiaſticus ex ſe abſ-
que prorrogationis munimine ad id ef-
fectus iuriſdictionem habet, & eo ſecu-
rius conſenſus abeſt in petente reuoca-
tionem, prorogandi iuriſdictionem,pro
ducitur q; prorrogationis effectus ad ar
tic. & cauſam diuerſam, nempe, vt de
cauſa ſuper qua inhibitio emanauit,ſe-
cula: is,nec cognoſcat, nec vlterius ſe
impediat, ſed ea ad Eccleſiaſticum de-
uoluatur.

Deinceps ponderabam † conſilium
17 Ioan. Vicen. Honded. 21. numer. 21. &
22. in primo.In ſimili caſu referentis, iu
dicatum fuiſſe, ex petitione copię poſi-
tionum, & ex ſupplicatione, quod ipſe
reicerentur,& nullo modo admitteren-
tur, non videri actorem reconuentio-
ni, nec iuriſdictioni Rotę (quam aliàs
declinare poterat) conſenſiſſe: Quo
loci aduertit Honded. nunquam in du-
bio † cenſendum eſſe pro prorrogatio-
18 ne iuriſdictionis, referens in id Innocẽ.
in cap.cum cauſam, de teſtib. & Felin.
in dict.cap.P.& G. numero duodecimo
in fin.

Sed nihilominus contrarium † ea in
19 cauſa deciſum fuit à D. Cancellario, in
proceſſu Ioannæ Lopez ſup. comp. iur.
die 26 menſ.Decemb.ann.1608.ex con-
cordi Domin. conſul. ſuffragio, Actuar.
Hieronymo Loſilla.

Et vſque adeo iterum iuriſdictionis
prorogatio facile introducitur,vt ex fa-
cto quoq; iudicatum viderim in Curia
D.Iuſt. Arago.in proceſſu Ioannis Hie-
ronymi Ruyz ſuper iurisfir. graua. fien.
anno 1611. Ex comparitione facta ſimpli
citer,& abſque proteſtatione per A. Pe
rez Godino egregium Fiſci Regij proc.
& ex actu ſeparationis à reuocatione †
20 cuiuſdam declarationis eiuſdem iuris-
firm.& ex actu nouę petitionis eiuſdem
declarationis prorogaſſet,cõſenſiſſet,in
iuriſdictionem illuſtris D. D. P. Calixti
Remirez meritiſsimi, & eruditiſsimi
tũc Locumten. D. Iuſt. Arag. nunc au-
tem integerrimi Regij Conſiliarij cau-
ſarum crim. antea dati, & declarati ſuſ-
pecti in eadem cauſa:ex quo partes ege
rat Aduocati domus Ganateriorum Ci
uitat.Cæſaraug. Et licet ego pro Ciuit.
Tiraſonę,& pro non prorrogatione co-
ram dominis Collegis contenderim, ex
dictis diligentijs, ſiue enantamentis A.
Perez Godino, non eſſe intelligendum
prorrogaſſe iuriſdictionem eiuſdem D.
Locumtenen. ex quo iſdem D.non erat
cauſæ Relator, ſed tantum pręerat illo
mẽſe celebrationi Curiæ, quo caſu om
21 nia enantamenta † iuxta ſtilum eiuſdẽ
Curiæ ſubſtãtialiter fieri intelliguntur,
reſpectiue coram Relatoribus cauſarũ;
licet neceſſario expediantur, & fiant co
ram D.Locumten Curiam celebrante.

Et rurſus,& potiſsimum põderabam
in eo articulo duos caſus conſiderãdos,
& diſtinguendos eſſe. Priorem,quando
iudex aduerſus quem pars iuſtas habet
recuſationis cauſas, non eſt per ſenten-
tiam abuſſus á cognitione cauſæ,nec eſt
declaratum ipſum in eius cognitione
non poſſe, nec debere interuenire. &
in eo data ſcientia in altero litigato-
re cauſarum ſuſpitionis, ex quocum-
què actu inducente conſenſum in iudi-
cem; ipſius iuriſdictio prorrogata; ſiue
approbata, ita cenſetur vt recuſationi
de cętero locus non ſuperſit. Poſterio-
Feill;

rem, quando pars ſemel ſibi ſufficienter conſuluit ſuſpicionis cauſas allegando, probando, & ſuper eis ſententiam reportando; in quo non videbatur ex enũtiamento inaduertenter à procuratore partis facto collegi iudicis declarati ſuſpecti approbatio, nec eius iuriſdictionis prorrogatio. Tũ quia, expreſſa tacitis præualere debent, & ex expreſſa propoſitione, & declaratione cauſarũ ſuſpicionis ſatis videbatur comprobari, per inaduertentiam, vel errorem coram eo fuiſſe comparitũ. Tum præſertim, quia in ea cauſa declaratione facta ſuper ſuſpicionib⁹ in iudice declarato ſuſpecto, non ſolum iuriſdictionis priuatio, ſed potius negatio videbatur cõſideranda:
22 ex quo reſultabat † defectus in radice, & priori extremo habili prorrogationis, quod ſcilicet, ſaltem habitu poſſit in cauſa cognoſcere: Allegabã in hoc authoritatem, & ſententiam P. de Anchar. in cap. iudex, numer. 5. de offic. de leg. in ſexto, docentis, iuriſdictionem iudicis extinctã per pronunciationem, non poſſe iterum reaſſumi, † non ſolum ex taci-
23 to conſenſu partium, verũ nec ex expreſſo, l. priuatorum, C. de iur. omn. iudic. cap. ſignificantibus, de offic. delegat.

Nihilominus tamen contrarium concordi ſuffragio DD. Locumten. decreuerunt: moti potiſsimum. Ex quo iuriſdictio Curiæ præfatę non ſit delegata,
24 † ſed ordinaria, quo caſu admiſsis ſuſpicionum cauſis alicuius D. Locumten. non poteſt in ipſo conſiderari extinctio, ſeu negatio iuriſdictionis, ſed ſolummodo ipſius priuatio, quæ ſicut profluxit ex voluntate partis recuſantis, ita quoquè ex habitu ad actum, facile reduci poteſt, ex contrario cõſenſu recuſantis, ſingulariter in propoſito docet Alexan. conſ. 89. num. 4. in 5. & Franc. d. cap. iudex num. 7. ver. & quod ſufficit, ſub pulchra diſtinctione. Quod quãdo lex, lata recuſationis ſentẽtia amouet iuriſdictionem à iudice recuſato, nõ eam videtur ſimpliciter, & abſolute extinguere, ſed eatenus quatenus durauerit amotionis cauſa, & ſic voluntas recuſantis, quæ cum ceſſet per nouum conſenſum in iudicem, facile iuriſdictio reaſſumitur, cuius extinctio reſolubilis fuit ſui natura, ac dependens ex voluntate, & conſenſu recuſantis: ita intelligit Alexan. tex. in dict. cap. iudex, de offic. de legat. in 6. Ex quibus facile Ancharr. reſponderi poteſt, vt ipſius ſententia, vel non aplicetur caſui noſtro, & Iudici Ordinario, in quo ſemper manet radix, & fundamentum ordinariæ iuriſdictionis, vel nec in delegato ſit tuta, ſaltem ante conteſtationem litis, vt per Alex. ſupra.

In his autem caſibus, & cauſis ſuperius enarratis, actus ex quibus iuriſdictionis approbatio, & prorrogatio collecta fuit tales erant, ex quibus neceſſarius conſenſus in iuriſdictionem colligebatur. In propoſito vero caſu exhibitionis inſtrumenti per M. de Chaues in Curia D. Iuſt. Arag. vt in ea exemplaretur, ſiue vt vulgo dicitur tranſſumptaretur, eiuſdemque Curiæ communiretur authoritate, nullus talis actus indu-
25 ctiuus † conſenſus in eandem Curiam, vt iudicaret de Viribus inſtrumẽti, nec aliàs poteſt conſiderari; ſiquidem actus ille ſolam exemplationem pro fine † ha-
26 buit, vt iuſtiſsime maior pars Conſilij cenſuerit, pro incompetencia Curiæ in ea cauſa, & pro remiſſione Mariæ ad ſuos Iudices.

His ſic nec ocioſe, nec omnino inutiliter prænarratis, ad deciſionem principalis propoſiti thematis perueniamus. In quo prima conſideratione aduerſus M. & pro Ciſco pronunciandum videbatur, ex ſequentibus conſiderationibus, & fundamentis. Primum, quia rigidum ſatis, & durum eſſe videtur exẽplationi, ſiue tranſſumptationi per M. factę in Curia D. Iuſt. Arag. Ciſco nõ vocato, & abſque interuentu legitimi alicuius contradictoris tantum tribuere authoritatis, vt aduerſus ipſum perpetuam fidẽ faciat, nec vlterius M. ad productionem originalis, quod exhibuerat poſsit

poſſit vrgeri: imo ad exhibitionem com pellenda videbatur, quominus á Iure communi diſcedamus,iuxta quod,vt hu iuſmodi exemplationes inſtrumento rum perpetuam, & irretractabilem fi
27 dem faciant, fieri debent † parte de cu ius intereſſe tractatur citata, & vocata, DD.communiter in Authen. ſi quis in aliquo,C.de eden.Bart. in l. Chirographis de admin. tuto. Couar. pract.21.à num.4. Franc.Marcus deciſ.546. par.2. Portol. §.exhibitio.nu. 6. Quæ cum in præſenti caſu citata non fuerit, merito videretur contendere ſuper exhibitione.

Secundo difficultatem magis aſtringē do ponderabatur aduerſus M. Quod in ſuo caſu defficeret potiſsima ratio obquam ex praxi,&communi Regni ſtylo exemplaribus, ſiue tranſſumptis originalium inſtrumentorum Curię D. Iuſt. Aragon. perpetua fides attribuitur;nēpe variorum temporū curſus,quæ quan do tranſiguntur facile inſtrumenta non
28 ſubdole, ſed caſu deperdita, & amiſſa creduntur, Couarr. d.practica. 21.à nume.7.Aretin.conſ.36.colu.fin.in 2. dub. Deci.conſ.36.col.2.verſ.nō obſtat,Curt. conſ.158.in 3.Iaſſ.conſ.114. in 1.Maſcar. cōclu.711.nume.81.&Fa.de Anna.conſ. 88.numer.23.in 1. At in occurrenti caſu cumM.&ſui per 80.fere annos inſtrumē tum exemplatum pænes ſe cuſtodierint, ſtatimq; ab exēplatione intra quinquè dies Ciſcus ſuper iactatione à M. fuerit citatus, videbatur aduerſus ipſam præſumendum,deficiente temporis antiquitate, & exceleri ad iudiciū prouocatione, quod exemplatum originale † haberet, & cum iniuria partis ad-
29 uerſæ illud exhibere recuſaret.

Tertio, videbatur vrgere aduerſus M.quod licet iureiurando fuerit atteſtata,nec habere pęnes ſe originale inſtru mentum exemplatum, nec eius aliquā notitiam, non eſſe inde compurgatam ſuſpicionem, † cum præfatæ coniectu-
30 re tot annorum cuſtodiæ originalis, & celeris ad iudicium prouocationis ſubſint, & concurrant; quibus concurrentibus ſecurius procedit ſententia DD. tenentium, manifeſtis probationibus
3 originalis † inſtrumenti amiſsionē eſſe probandam,nec compurgatorium iura mentum ſufficere: cum præſertim etiā non concurrentibus coniecturis,neceſſarias probationes amiſsionis requiri tenuerint omnes, in l.ſi creditor, C. de pig.actio.& in l.ſi quis ex argentarijs,§. autem hęredi.ff.de eden.Alexa.in §.Prętor ait.d.l.num.12.Iaſſ.12.13. Alexan.conſil.58. num.6.in 1. Aretin. conſ.120. Anchar.316.num.4.Corn.318.num.4.lib.4. Feder.de ſent.113.Grat.23.num.19. in 1. Roland. 49.num.31.in 1. Burſat.130.nu. 8.in 2.Menoch.354. per totum.

Quarto, quia caſu quo neceſſariæ ac concludentes probationes amiſsionis originalis exemplati non requirerentur, vt M. apetita productione eximeretur, ſaltem valde probabiles coniecturæ, & præſumptiones, quibus † ani-
32 mum Iudicis mouere poſsint, vt proba biliter exiſtimet inſtrumentum non eſſe pęnes partem, videntur neceſſariæ, vt per Afflict. deciſ. 330. Menoch.conſ. 354 num.19.

Quinto expendebatur pro Ciſco ad-
33 uerſus M.obſer. item † ſi aliquod,5. de fid.inſtrum. Quę ab aperto videtur Ciſci intentionem confouere: quatenus de cidit exemplantem, ſiue tranſumptantem inſtrumentum pænes iudicem,etiā ſolemniter, compellendum fore ad ex hibitionem originalis, quotieſcumquè pars aduerſa ad finem illud redarguendi de falſo petierit,ad quo petebatur Per Ciſcum in caſu occurrenti.

His tamē non obſtantibus contrariū ſenatus Regius ex concordi Dominorū voto cēſuit. Mariam nempe preſtito po tiſsimum per ipſam iuramento compur gatorio, nullo modo ad exhibitionem originalis compelli debere. Rationes autem & fundamenta que Dominos mouerunt eiuſmodi fuerūt.Primo,quia inſtrumentum de quo agimus † exem-
34 platum ſeu tranſumptatum fuit ſolemni ter

ter,& in actis in iudicio coram Iudice,
cuius auctoritas plurimū operatur pro
veritate tranſſumpti , vt colligitur ex
gloſ.fin.in cap.fin.vbi Pan. num.2. de fi-
de inſtrumen. Et quamuis iuris commu
nis diſpoſitione attenta, vt inſtrumento
in iudicio, & coram Iudice exemplato,
regiſtrato, ſeu tranſſumptato,perpetuo
fides adhibeatur,nec vlterius exemplās
originale producere teneatur,exempla
35 tio cum legitimo † contradictore,aduer
ſarioque præſente fieri deberet , capit.
quoniam contra vbi Panor.num.56. Fe-
lin.51. Deci.219.& 223. de probatio.An-
gel.in l.fin.num.1.C.de fid.iuſtrum. ma-
net etenim tunc exemplatum inſtrumē
tum,ſiue tranſſumptum,vere originale,
& † ad ipſum tanquam ad tale recurri-
36 tur:Bald. in l.ſi vnus , C. de teſtam. Ro-
man.in l.2.nu. 3. C.eodem. Guido Pap.
deciſ. 471.Crauet. conſ. 274. Praxis ta-
men,conſuetudo immemorialis legiti-
me introducta, & ſtylus inconcuſſus hu
ius Regni introduxit,vt exemplatio in-
ſtrumentorum originalium facta apud
Curiā † D.Iuſt.Arago. ſolemniter,&
37 in iudicis præſentia , etiam aduerſario
non citato,vocato,nec audito perpetuā
quoque faciant fidem,& habeant aucto
ritatem, & eandem quoad omnes effe-
ctus iuris,& fori, quę habitura fuiſſent,
ſi aduerſario vocato,& audito exempla-
ta,& tranſſumptata fuiſſent,in quo con-
ſiſtit ſingularitas praxis, conſuetudinis,
& ſtyli Regni, vt animaduertit Pleban.
§.exhibitio. num.8. Cuius quoque Ro-
lan. meminit in cauſa de Puibolea con-
ſultus conſ.69.num.60. in 3. D. Monter
deciſ. 44.num.13. Cancer. tom.3. varia.
cap.3. num.136. & ſequenti, vbi non ſo-
lum de praxi huius Regni meminit , ve-
rum etiam † eandem in Cathalonia vi-
38 gere profitetur,& D. Regens Seſſe ſup.
deciſ.187.num. 39.

Nec mirum videri debet,generalem
huius Regni conſuetudinem introduce
re potuiſſe,vt his tranſſumptis,ſiue exē-
plaribus inſtrumētorum Curiæ D. Iuſt.
Arago. perpetua adhiberetur fides; ta-
metſi parte non citata fuerint exempla
39 ta: nam conſuetudo † id operari poteſt,
vt nominatim dicit Bald. in Authen. ſi
quis in aliquo,num.21.verſ.niſi aliter ſe
haberet ſtatutum, C. de eden. quæ eſt
ſingularis limitatio(etiam in terminis iu
ris communis) ad Reg. contrariam, de
qua per DD.ſup.numer. 27. & 35.& per
Bart. in dicta Authen. ſi quis in aliquo,
& in l.Chirographis, ff.de admin. tuto.
& cum ex Iudicis præſentia, & auctori-
tate ſtylus ſiue conſuetudo Regni , pro
veritate tranſſumpti violentam ducat
præſumptionem , aduerſarius de cęte-
40 ro cōtra tranſſumptum † opponet,quid
quid opponere poſſet , aut deberet cō-
tra originale.D. Monter dict. deciſ.44.
num.14.ex Bal.in dict.Authen.ſi quis in
aliquo,num.21. Thepat. tom.1.fol. 280.
colu.4.verſ.in exemplatione.

De huiuſmodi autem conſuetudine
probabilis aliqua dubitatio ſubeſſe non
debet,cum de ipſa atteſtentur vnanimi
41 ter DD.† practici Regni,potiſſimū DD.
Regentes Monter & Seſſe vbi ſup. &
Bart.in l.de quibus,numer.21. de legib.
Paul.conſ.164.lib.2. Maſcar. concl. 226.
Surd.deciſ.65.num.11.Ceballos tom. 4.
quęſt.1. num.253.

Vt ex præcedentibus quoad iuris ef-
fectum,& miniſterium Ciſcus ex Regni
conſuetudine pro vere vocato , & cita-
42 to † habendus ſit in huiuſmodi exem-
platione,fingit enim ius Regni nō ſcrip
tum ipſum vocatum , & citatum fuiſſe;
& in quibus ius fingit,& diſponit, adeo
potenter operatur, vt veritas ipſa à iu-
re ficta operaretur.Bart.in l. ſi maritus,
§.legis Iuliæ,ff.ad l.Iul.de adulter. gloſ.
in l.mercis appellatione, ff.de verb. ſig.
l.filio quem pater,de lib.& poſt. progre
ditur enim fictio † in caſu ficto ad me-
43 tas veritatis in caſu vero,l.vni. in princ.
C.de rei vxo.actio.l.1.de adoptio. §. itē
per acceptilationē, quib.mo.tol. oblig.
Matica de tacit.conuen.tom.1.lib.3.tit.
13.num. 23.

Eo autem ęquior , & iuſtior conſue-
tudo hæc,& praxis Regni haberi debet
quo

quo cautius Curia D.Iuſt. Arago. in huiuſmodi exemplationibus originalium inſtrumentorum ſe habet; quæ non ita paſsim,& ſine delectu eas fieri permittit,ſed cautiſsime in ipſis ſe habẽdo D. etenim Locumten. qui Curiæ præeſt celebrationi † coram quo in iudicio, &
44 pro tribunali fieri petuntur, prçterquã quod originale coram ipſo productum diligenter rimatur, & præſcrutatur,ad cęteros Collegas, &Cameram Conſilij illud remittit, vt ab omnibus viſum,recognitum, & approbatum, eum Notarij Actuarij actorum Curiæ præſentia; tandem illud tranſſumptari, & exemplari auctoritateque Curiæ cõmuniri permittat,vt ex ipſomet exemplationis decreto,eiuſque attendẽtijs manifeſtiſſime colligitur.

Nec alioquim ſi pars exemplas, ſiue tranſſumptans originale cuſtodire,& producere vlterius teneretur, exemplatio huiuſmodi,tam ſolemnis,conſiderabilem aliquem effectum produceret.

Secundo,non parum mouit DD. adiudicandum pro Maria, quod ipſa, ſiue conuentionis, ſiue officij ratione ad cuſtodiã originalis inſtrumẽti nullo modo teneretur. At non obſcuri iuris eſſe videtur, eas demum perſonas ad exhibitionem, & productionem originalis in-
45 ſtrumenti † teneri, cum quibus id conuentum eſt, vel quibus cuſtodia incumbit officij ratione, vt notatur per DD. in l.ſi quis ex argentarijs, §. an vero,de eden.& in l.ſi creditor. C. de pig.actio. cumulate Pacian.conſ.84.per totum,& Io. Gutier.lib. 4. pract.quæſt. 47. à numer.4. Nec his perſonis facile de amiſſione creditur, etiam mediante Sacramento; ex obligatione etenim cuſtodię
46 di oritur aduerſus eas vrgens † præſumptio, quod illud retineãt,cuſtodiant, & dolo oculent; ideoque manifeſtis egẽt ſuper amiſsione probationibus, DD. in l.fin. C.de fid. inſtrum.Pacian dict.conſil.84. Nata conſ.166. num. 12. Bertran. conſ.209. num.2.in 2. Guido Pap.deciſ. 244.Menoch.conſ.354.qui bene perpẽ-
47 ſus † in his terminis loquitur, Gutierr. dict.quæſt.46. Cęteris vero longe facilius creditur, in quibus omnis fraudis ſuſpicio iure iurando tollitur. Et vltra ſupar allegatos Doctores, expreſſe
48 diſtinctionem, & differentiam † iſtam perſonarum, quæ ex conuentione, vel officio ad cuſtodiam inſtrumenti, & illas,quibus cuſtodia non incumbit,propoſuere nominatim Alexand. in dict. l. ſi quis ex argentarijs,§.prętor ait, num. 14. in fin. de eden. Trentacinq. lib. 2. reſolut.tit.de fide.inſtru.reſolut.9.num. 5.quod prædixerant Bald. in l. fi. C. de edendo & Iacob.de Sancto Geor.in d. § prætor ait num.19. Marię autem noſtro in caſu,nulla neceſsitas conuentionis vel officij prętextu originalis cuſtodia incumbebat;vt ex ſe patet.

Nec refragatur, imo vero cauſatiuã quandam neceſsitatem cuſtodię ei incumbere;ſuppoſito,quod intenderet in ſtrumento tranſſumptato iuuari. Tollitur enim obex is facilimè, cum ex ſoſolemni conſuetudinaria noſtri Regni exemplatione,exemplatum inſtrumentum, ſiue tranſſumptum locum intret originalis. Imo vero id fieri videtur exẽplatione ipſa, vt de cætero qui aliàs conuentione, vel officio ad cuſtodiam non aſtringitur, vlterius de originali non curet.

Tertio,principaliter motus fuit Regius Senatus, ex plurimorum grauiſsimorum Doctorum auctoritate, in puncto,& terminis, docentium; inſtrumentum publicatum, ſiue vt in Regno dici-
49 tur ſolemniter tranſſumptatum, † vel exemplatum,fidem facere: & quamuis doceant quoque originale exhibẽdum eſſe,quoties exempli, ſiue tranſſumpti fides in controuerſiam vocatur; præcipue ſi de falſo increpetur, vt in præſenti. Id tamen limitant noſtro in caſu,quãdo per iuramentum fides fit,partem originale pœnes ſe habere non poſſe,vt ex l.finali,21. C. de fide inſtrum. in expreſſo docent Angel. ibidem, num.2. in fin. Bart.num.2.& 8.Idem in l.2.ff.quemad. teſt.

teſt. aper. num. 2. verſ. quæro ſi teſtamentum,& in l. Publicati, numer. 2. C. de teſtamen. Paul. num. 6. verſ. tu dic cõtra, Iaſſ. ibi Bart. referens, idem docuit Panormit. in cap. fin. nu. 8. de fid. inſtrument. poſt gloſ. in cap. Abbate ſane, ver. fiat fides, verſ. ſed dicas, de verb. ſign. vbi iterum Panor. num. 14. verſ. ſi vero eſſet, iuncto verſ. facta autem exemplatione, Felin. in cap. ſicut, num. 9. verſic. tamen contra dictum conſilium, de re iudic. Seraphin. de Seraphinis, de priuileg. iur. priuileg. 37. num. 7. & noſter Pleban. in §. exhibitio. num. 5.

Quorum grauiſsimorum patruum ſententia ſecurius procedit ad fauorem
50 Mariæ, quæ nec actionis iure † ex aliquo contractu deſcendentis, nec officij ratione, vnquam fuit obligata (multoquè minus poſt ſolemnem exemplationem) originale inſtrumentum cuſtodire; quo caſu aduerſario nulla actio pro exhibitione aduerſus ipſam competebat. Imo potius, vbi legitime, & vrgentes aliquæ coniecturę, vel præſumptiones aduerſus Mariam militarent (prout nulle militant) ex quibus Senatui Regio videretur, ipſam ad exhibitionem compelli debere, id ex edicto
51 de edendo, quod iudicis officium † appellatur, quia nempe prętori, iuſta cauſa ſubeſſe videretur compellendi, cogẽda fuiſſet, vt ex l. 1. C. de eden. diſtinguit Ioan. Baptiſta Plotus iu tract. de in lit. iur. §. 16. num. 14. verſ. ſed ſi non cõſtabit, expendens etiam in id tex. in l ſi quis ex argentarijs, §. ex hoc edicto, ff. de eden. Quo caſu præciſſe tenet Plot. ſolo Sacramento probari † inſtrumenti
52 amiſſionẽ, per illum, qui dixit ſe amiſ. ſiſſe, ex d. l. fin. C. de fid. inſtrum. Eandẽ diſtinctionem fecerat Alexan. conſ. 58. numer. 6. in primo, verſ. ſed ſi eſſemus, Honded. conſ. 19. num. 9. in primo, & Seraphin. dict. priuil. 37. num. 7.

Et quamuis dici ſoleat, in hoc Regno nihil in Iudicijs expediri ex Iudicis officio, ſed iure actionis, ad inſtãtiam partis legitimæ: adhuc nihilominus præfata diſtinctio in Regno quoque poteſt,
53 & debet habere locũ. † Quamuis enim; vbi probabiles & neceſſarię coniecturę ſubeſſent, ad mouendum Iudicem, vt exhibere compelleret originale partẽ renuentem non obſtante iuramento amiſsionis, ex illis actio videatur competere, exhibitionem poſtulanti, pro ipſius conſecutione: iſta tamen non eſt proprie, & ſtricte actio, ſicut illa, quę ex preambulo contractu, aut ex natura officij conſurgit, & naſcitur; imo potius edictũ de edendo nuncupatur, ſiue ma-
54 bis, æquitas † quędam, qua ſubſiſtente prętori, ſiue Iudici ęquem eſſe videtur, quod ſcriptura originalis producatur, vt ſatis collegitur ex Iaſſ. in l. ius iurandum, §. procurator, ff. de iureiuran. Bar. in l. mulier, §. cum proponeretur, ff. ad Trebellian. Maran. in Specul. 4. par. tit. iudicium aliud Ordinarium, n. 29. Cum autem in præſentiarum nullæ tales ſubſint coniecture, aut præſumptiones male fidei, fraudis, doli, aut ocultationis originalis, aduerſus M. nec ex contractu, vel officio teneretur ipſa ad cuſtodiam originalis, optimo iure ab eius exhibitione per Regium Senatum exẽpta fuit, vigore prę́ſtiti compurgatorij iuramenti.

Accedit his denique tex. † celebris
55 in l. ſi quis requiſitus, 22. C. de fid. inſtru. expreſſe decidens pro M: præſentem caſum. Cęſares enim ibi decreuerunt, ſolo iuramento compurgatorio liberari, quem ab exhibitione inſtrumenti; tametſi Sacramentum hoc generale ſit, nec caſum particularem determinet, nec ſpecificet, vt probat tex. ibi: *Si autem ſemel exhibito inſtrumento, poſtulet & iterum fieri exhibitionem is, qui eo indiget; ſi iuſta cauſa videatur Iudici cur iterum edi debeat carta, is vero, qui accepit eam recuſet ſecundariam oblationem, dicens, perdidiſſe cartham, aut alio quouis modo non habere faculeatem eius exhibendæ, Sacramento ſolo hoc ipſum committatur, & nõ amplius cogatur proferre illud, &c.* Ex quibus verbis ab aperto patet, ſufficiens eſſe Sacramentum Marię generaliter

liter iurantis, nullam habere exhibendi facultatem, nec aliquam notitiam originalis inſtrumenti.

56 Et quamuis apud DD. de fide, † & auctoritate præfatæ, l. 22. C. de fid. inſtrument. non leuis à principio ſubfuerit difficultas; nonullis dicentibus, in ordinarijs Codicibus; imo in pluribus emẽdatis, & recenter excuſis, illud Cæſarĩ decretum deſiderari; alijs autem, potiſſimum tamen ſapiẽtiſſimo, meritiſſimo, & integerrimo Regio Senatore, & huius cauſę Relatore D. D. Ioanne † de Ca-

57 nales, exire contendentibus, ſatis eſſe, quòd is textus reperiretur, prout vere reperitur in alijs Codicibus, & præſertim in excuſis Lugdun. de anno 1604. emendatis, & cuſis ſtudio & labore Anto. Concij, cuius fides & induſtria in his emendationibus, & verſionibus; ſicut maxima eſt, ita & apud omnes cõſpicua, & compertiſsima. Vt merito tandem eius legis auctoritate, non parum moti fuerint DD. adiudicandum pro Maria.

Ex præcedentibus quiſque facile tollere, & effugere poteſt vim rationum dubitandi, pro Ciſco aduerſus Mariam conſideratarũ; conciſſe tamen in ſequentem modum, non abſre viſſum fuit illis occurrere, & reſpondere. Dico igitur ad primam, lõge durius futurum ſi poſt exemplationem ſolemnem, per Curia D. Iuſt. Arago. factam, Maria nullo contractu, nulloue officio ad cuſtodiam originalis tenta, vrgeretur ad exhibitionem illius; prę maxime intercedente iuramento impoſsibilitatis illud producẽdi. Quinimo, & auctoritas Curiæ præfatæ, conſuetudoque tranſſumptandi inſtrumenta, eiuſquè finis ſubſtantia, & effectus, vel in totum perirent, vel mul-

58 tum periclitarentur, † ſi paſsim, & ſine delectu, pars, quæ ſemel curauit exemplari, ſiue tranſſumptari originale, vlterius compelli poſſet ad ipſius productionem. Nullis ſaltem aliàs concurrentibus fraudis, aut doli probabilibus coniecturis, interdecenteque iure iurando Marię exemplantis, impoſsibilitatis originale exhibendi.

Secundo fundamento partis aduerſæ reſpondetur, ſub ea communi diſtinctione. Vtrum exemplans, ſiue vt in Regno dicitur tranſſumptans originale inſtrumentum conuentionis vi, aut officij

59 † natura ad eius cuſtodiam teneatur, an vero ex ſolo edito de edendo, vel actione in factum, vel ex edicto de tabulis exhibendis, quæ remedia in viam iuris, ex æquitate prętoria, & iudicis nouili officio progrediebantur. Priori ſane caſu in factis recentibus abſonum & iniuriũ videretur ex ſola exemplatione, vtcũquè ſolemni, facta tamen abſq; legitimo contradictore, exemplantem eximi ab obligatione producendi originale ab aduerſo de falſo impetito. In poſteriori autem iuri ſatis conſonum eſſe, exẽplantem ad exhibitionem originalis minime compellere, niſi aliàs, vel dolo malo illud poſſidere deſiſſet, vel oſtenderetur, ſaltem probabiliter poteſtatem habere producendi, vt ex l. 3. §. ſi tabulę teſtamenti, & §. ſi quis dolo, ff. de tab. exhiben. & in l. 1. §. eſt autem perſonalis, & in l. Celſus, §. idem, & §. fin. & ex l. tigni, §. fin. ad exhiben. animaduertit,

60 Oſaſc. deciſ. 16. num. 3. Vbi quoque † ſequentibus numeris animaduertit, intento, & obligato natura officij, vel ex præambula conuentione præſumptionem ſubeſſe, quod de cętero originale retineat, ex Bart. in l. ſi quis ex argentarijs; §. Prætor ait, num. 2. de eden. & ibi Caſtrenſ. num. 3. Iaſſ. num. 4. In eo vero qui ad cuſtodiam non teneretur, à contra-

61 rio talis nõ viget † prę ſumptio, Pacian. conſ. 84. num. 13. ex Bart. in l. ſi creditor, verſ. quandoq; apparet, C. de pig. actio. Cum igitur M. nullam obligationem cuſtodiendi originale habuerit, contra eã præſumptio cõſiderari non poteſt, Rim. conſ. 209. num. 42. Nata conſ. 166. nu. 12. Bertrand. conſ. 209. in 2. à num. 2. Solum enim illi tenentur amiſsionem rei probare, & contra eos prę ſumitur, † qui ad

62 cuſtodiam officij, vel contractus ratione

ne tenentur Burſat. lib. 3. conſil. 285. num. 12. Rim. dict. num. 42. Iacob. de San cto Georg. in d. §. prętor ait, numer. 19. Bart. ibi, num. 4. verſ. & hoc modo: & bene perpenſus doctiſſimus Oſaſc. dict. deciſ. 16. per totam, non ſolum pręcedentem approbat diſtinctionē, verum etiā num. 9. cum ſequētibus clare docet, oportere, quod ſaltem præſumptiue con ſtet aduerſus producentem, & exemplantem retineat inſtumentum originale pœnes ſe; ideoque habeat exhibēdi facultatem. Quinimo Oſaſc. ipſe d. num. 9. inferre videtur ad facultatē pro ducendi, ex quo exemplans poſt exemplationem originale retraxiſſet, ſic intelligit, & declarat theoricam Bart. & aliorum in l. fin. C. de fid. inſtrumen. vel aliàs conſtitiſſet dolo malo exemplantem ſe a productione excuſare; adducens ad calcem d. num. 9. alioquim Bar. fuiſſe locutum contra iura pręallegata, quibus oſtenditur, remedia iſthæc ad exhibendum, de tabulis exhibendis, actio in factum, edictum de edendo, & ſimiliā non dari niſi contra poſſidentē, eumue, qui dolo deſijt poſsidere, aut exhibendi facultatem habeat.

Nec refragatur M. noſtro in caſu ere dendam eſſe pęnes ſe inſtrumentum, retinere, idque ſatis prouabiliter preſumi ex temporis decurſi modicitate, & celeri citatione † Ciſci. Reſpondetur enim
63 cum Oſaſ. ex communi DD. ſententia, imo potius prouabilem coniecturam non ſubſultare ex ſola retractione originalis, imo vero ex mente eiuſdē Oſaſ. d. 16. n. pen. & fi. non concurrente è duo-
64 bus † altero, vel ſcilicet, quod tabellio qui exemplatum inſtrumentum recepę rat eſſet diffamatus de falſo, vel quod originale exemplans non eſſet bonę famæ, deinceps producens inſtrumentū non eſſet cogendus ſe compurgare, ſic intelligens not. per Alber. & Salicet, in l. iuuemus C. de probat. de quorum altero ex dictis requiſitis aduerſus M. nec verbum vllum in proceſſu, vt ex abunti Maria innocentiam ſuam Sacramento compurgauerit; cum enim dolus &
65 culpa † & exinde crimen fraudalentę originalis ocultationis imponatur, locum in eius gratiam habitura eſt vulg. reg. l. qui accuſare C. de edend. vt non ſit credenda deliquiſſe, cum nihil aduer ſus ipſam doli aut fraudis probatum ſit vt ex Angelo. 1. notab. & Salic. num. 2. in d. l. iuuemus obſeruat. Oſaſc. idem d. deciſ. 16. num. fin.

66 Nec reſolutio Senatus † Pedem. relata per Oſaſc. d. num. fin. ver. quibus ſic ſtantibus, aduerſatur; imo hactenus reſolutis ſuffragatur, quatenus dicit, Senatum viſſum fuiſſe iuuere prothocolum per producentes exhiberi, & quod ſi diligentia facta recuſauerit tabelio prothocolum tradere; tunc partes citarentur ad faciendam collationem inſtrumenti producti, cum prothocolo. Qua in reſolutione Senatus Pedem. Primo, conſidero, prothocolum, ſiue matricem ſcripturam tabellioniſper partes fuiſſe productam, & ſic licet produe ens ex officio ad cuſtodiam non teneretur, produxerunt nihilominus prothocolum, & matricem per tabellionem cuſtodiendam ex natura officij: At Maria in caſu occurrenti ſumptum originale proprijs expenſis partum, & ad cuius cuſtodiam nullo iure tenebatur produxit. Prętera conſidero, decretum Senatus Pedemon. quoad effectum in monitionem, quod ad partes producentes attinebat, fuiſſe reſolutū. Et denique nec cenſuiſſe pręciſſe prothocolum iterum producendum. Imo cum eo conferendum coram tabellione per partes, vt non ſolum ea deciſio Oſaſc. 16. nihil Intentioni Marię, & reſolutioni Senatus Regij aduerſetur, verum potius vniuerſa ea deciſio, eās vndique confoueat, & confirmet.

Et in his terminis, quod ſcilicet iuramento tollatur pręſumptio, aperte loquitur, tex. in d. l. fin. 21. C. de fid. inſtru.
67 & ibi gloſ. ver. Sacramentum, recepta paſsim † per omnes ſcribentes, vt per Beroi. conſil. 19. numer. 22. in tertio, vbi

ex nu. 5. late iſtam ſententiam comprobat Burſat.conſ.285.numer.13. in tertio, Trentacinq.var.iur.reſolut. lib.2.tit. de fid.inſtrum.reſolut.9.nu.5.Pedroc.conſil.4.num.60.

Quod & iure noſtri Regni aperte de
68 ciditur per obſeru.item ſi aliquis,19.de fid.inſtrum. quæ ducta videtur ex d. l. fin.21. C.de fid.inſtrum.vt præſenſit Molin.ver. cenſualis,fol.64.col.2.verſ. die 26.Ianua. Ratio eſſe poteſt, quia iuramentum potens eſt compurgare,& ceſſare facere pręſumptionem poteſtatis,
69 & facultatis,† nunc exhibendi, ſubortã ex quo antea rem, ſiue inſtrumentũ ad erat penes iurantẽ, de cuius productio ne,vel exhibitione tractatur,vt per glo. in § quia vero, in Authen. de teſt. verſ. non habebit,in fin.& in c. extraordinarij,ver. Sacramentis,per tex.ibi, 35.q.3. & in cap.fin.ver.juramento, qui matri. accu.poſ.& in cap.præſentium,ver.iuramentum de teſtibus, & in cap. paſtoralis,ver.poſt modum,de exceptio.conſonat tex.in cap.fin.de eo, quod met. cau. Menoch.conſil.196.numer.4. & 406. numer. 92. & præſump.61.numer.7.lib. ſexto.

Summa igitur verę,ęque, & iuridicę
70 † doctrinę in propoſito eſt,quod vbi nõ tractatur de producẽte,vel notario malę opinionis,& famę, nec producens ex officij natura,vel ex contractu,& ſic iure actionis ad cuſtodiam,&exhibitionẽ tenetur,ſed ſolum Iudicis officio per actionem in factũ,vel ad exhibendũ, vel de tab.exhiben. vel ex edicto de eden. aut ſimilibus,pręſumptio quę oritur,ex quo aliquando habuerit originale efficaciſſime, & ab integro compurgatur ſolo Sacramento amiſsionis, vel impoſſibilitatis exhibendi originale. Nec in
71 hoc † diſtinctio fieri debet, an à productione,vel exemplatione longũ, an vero breue tempus pertranſierit, quoniã gloſ.communiter recepta,ver.Sacramẽtum,in d.l.fin.21.C.de fid. inſtr. in breuiſsimo tempore, quod fluxiſſe credendum eſt à litis conteſtatione,in quo originale productũm fuit, ad tẽpus defenſionum, ſine replicationum aduerſarij, Sacramẽto eam pręſumptionem radicitus tolli docuit,& ita in Maria,quæ ſub
72 bona fide palam,& publice † in celebratione Curię proprio nomine exemplari fecit originale, merito Senatus cenſuit,leuem illam præſumptionem conſurgentem, ex quo originale tempore exemplationis habuiſſet, cõpurgatam fuiſſe.

Tertiũ quoque aduerſę partis fundamentum facile ex antecedentibus diluitur. Primo,quia DD. contentio, & controuerſia in artic. nouæ productionis originalis ſemel producti,procedit in eo,qui actionis iure ad cuſtodiam, & productionem tenetur, non vero in eo qui officio Iudicis. In quo poſteriori caſu,aut certe nulla eſt Doctorum contẽ
73 tio; aut ſi aliqua, vera & communis † ſententia eſt, quæ partem eximit ab obligatione vlterius originale producẽdi, intercedente præmaxime compurgatorio iuramento.

Vlterius, vnica ea præſumptio, aut coniectura,quæ aduerſus Mariam ponderabatur,de celeri † citatione Ciſci,de
74 perſe leuis eſt, & inſufficiẽs,vt per glo. dict.l.fin. 21. & DD. ſup. relatos: vt ex ea paſsiuam interpretationem à iure communi recipere poſsit conſuetudo exemplandi, ſeu tranſſumptandi in Curia D.Iuſt. Aragon. inſtrumenta originalia abſque obligatione vlterioris exhibitionis.

Quarto,quoque fundamento aduerſæ partis ducto ab auctoritate Matthęi
75 de Afflictis † deciſ. 330. & Menoch. conſ.354. numer.19. facile reſpondetur. Primo,in quantum Afflictus, & Menoch. vltra iuramentum compurgatorium requirunt præſumptiuam ſaltem probationem amiſsionis originalis, nẽ pars illud exhibere iterum compellatur, ſeu ſaltem, quod iuramentum non purgat præſumptionem, obloquuntur, & aduerſantur veriſsimæ, & receptiſsimę Doctorum ſententię, vt merito

Trentacinq.lib.1.reſolut. tit. de fid. in-
ſtrum.reſolut. 9.num.5.verſ.hæc decla-
ratio, nominatim reprehenderit Affli-
ctum,& profeſſus fuerit, ipſum aduer-
ſus communem,& ſecuriorem ſenten-
tiam ſenſiſſe, quod idem Menoch. di-
xiſſe intelligendum eſt, cum Menoch.
allegans Afflictum eum ſequatur.

Imo vero doctiſsimus Afflictus ſalua
ri poſſet, ex quo loquatur in terminis,
in quibus in retractione † inſtrumenti
76 tempore prioris exhibitionis pars re-
trahens cautionem præſtitit,illud exhi-
bendi quando peteretur; quo caſu iure
conuentionis,ſiue promiſsionis,& actio
nis ex ea ſubſultantis, & ad cuſtodiam,
& ad exhibitionem compelli poſſet, &
hoc ſenſu donatus Afflictus, & ipſe no-
biſcum ſentit,& nos cum eo modeſtius,
& vrbanius agimus, quam egerit Tren
tacinq. vbi ſup.

Ita quoque doctiſsimo † Io.Vincen-
77 tio Honded.conſ.19.in princ.in 1. fit ſa-
tis:ſuo enim in caſu qui ſemel inſtrumẽ
tũ produxerat originale, & illud retra
xerat,cautionem præſtiterat, & ſolem-
niter promiſſerat, ſe illud exhibiturum
vbi peteretur, ex qua promiſsione cœ-
pit iure actionis teneri ad vlteriorem
exhibitionem.

Similiter quoque auctoritati Meno-
chij † ponderatæ exaduerſo dict. conſ.
78 354. Reſpondetur,eum loqui in tutore,
vel ipſius hęrede, in quem cum actiue,
& paſsiue actiones auctoris defuncti
deſcendiſſet,ex officij natura ad produ
ctionem librorum adminiſtrationis tu-
tellæ obligatus erat, iureque actionis
ad id tenebatur, vt merito Menochio
viſſum fuerit,ſolo Sacramento non libe
rari,niſi aliàs vere,vel pręſũptiue amiſ-
ſionem comprobaret.

Denique non officit poſterior dubi-
tandi ratio aduerſus M. ſuperius ponde
rata,ex obſer.item † ſi aliquod,5.de fid.
79 inſtrum.quæ ad corticem verborum ſi-
ne delectu,& ſimpliciter intellecta vni-
uerſam in propoſito iuris communis cõ
ſtructuram Regniq; praxim ſtylum, &
conſuetudinem, iam diu in tranſſump-
tis Curię D.Iuſt.Arag.inconcuſſe obſer
uatam deſtrueret; quod dicere in com-
ueniẽs, &inconſonum videretur. Intel-
ligenda igitur eſt,vel de alijs tranſſum-
ptis coram alijs Iudicibus factis,non ve
ro de tranſſumptis apud Curiã D. Iuſt.
Arag. in quibus tantũ auctoritas tranſ-
ſumptorum inoleuit;qui ſenſus iuri ma
xime conſonat;in concurſu enim obſer
80 uantiæ generaliter † loquentis, & parti
cularis cõſuetudinis Cur. D.Iuſt.Arag.
per iſtam illi detractum fuiſſe,non vero
è contra per illam huic derogatum cen
ſendum eſt, Alder. Maſc.de gen.ſtat.in-
terpret.conclu.8.à num.24.

Præterea,& ſecundo dicitur obſeru.
81 illam † paſſiuam debere interpretatio-
nem recipere à iure communi,cui con-
ſonat,vt per Barda.in for. vni. quod in-
ſtrumenta ſemel exhibita.nu.5.fol. 190.
& Mol. vbi ſup. ideoq; merito dictam
interpretationem ab illo mutuari, & re
cipere debet,vt per Bart.in l.1.§.lex fal-
cidia,nu.2.ff.ad l.fal.Pleban.§.forus,nu
mer.9.Maſcar.de ſtatu. inter. conclu.2.
ex nu.143. Cum igitur de iure cõmuni
M. omnibus præcedentibus concurren
tibus exhibere non compellatur, muni
cipalis lex exhibitionẽ pręcipiens paſsi-
ue à iure communi,& intelligenda, &
limitanda eſt. Vt merito Mariam ab ex-
hibitione Regia Audientia liberauerit,
præſertim iam delato ab eadem Regia
82 Audientia iuramento † per ipſamque
pręſtito,quo caſu ab eo recedendũ non
eſt,Menoch.conſ.385. num. 28. ſatiſque
præſtitũ videtur ſiquidem fuit à D. Re
genti receptum, & ſua moderatione †
approbatum,Craueta conſ.19.n.2. verſ.
in hoc tamen,Plot.in l.ſi quando,n.816.
C.vnde vi. Et ita iudicauit Regius Sena
tus aduerſus Ciſcum Lopez, 31. Iulij,
1614. In proceſſu Mariæ de Chaues,ſup.
ciuili. Actuar, P. Polo ſcriba mandati
Mag.D.N.R.

Michael Paſtor Lib. Art. & V.I.D.

DECISIO CC.II.

Solutio, vel locutio particularis, quando æquipoleat vniuerſali, & quod in Aragonia teſtes admittantur ad probandum contenta præter inſtrumentum.

SVMMARIVM.

For. Vnic. de apprehenſio. Curiarum Montiſſoni, ann. 1585. verſ. Por euitar inconuenientes, declaratur. num. 1.

Apprehenſionis appellitus in Regno fundamentis leuibus ſuſtinetur, numer. 2. quod intellige, vt num. 3.

Solutio particularis, apocha generali, aut deffinimento non interueniente, principalis debiti extinctio non ſuccedit, imo reſiduum peti poteſt. num. 4.

Renunciatio interpretari debet, quo minus ledat parti conficienti. num. 5.

Verba in contractu ſuperflua eſſe non debent, imo aliquid operari. num. 6.

Obſeru. item pater, 17. de iur. dot. declaratur. num. 7.

Creditor poteſt remittere debitori reſiduum parte accepta, quo caſu liberatio totalis contingit. num. 8.

Tranſactione omnes priſtinæ actiones nouantur, & extinguntur in ſubſtantia, num. 9. & 13. quod procedit data repugnantia obligationum, primæ, & ſecundæ. num. 11. & 14.

Nouatio aßimilatur totius debiti ſolutioni. num. 10.

Reus indicio ſiſti cogi non debet, quando negotium tranſactum eſt. num. 13.

Solutio facta his verbis relatis ad creditorem, Por lo que tiene, y le pertenece, & relata ad debitorem, Cumpliendo con la obligacion, totaliter debitum extinguunt, & ſolutionem integram denotant, nu. 14. æquipoletq; vniuerſali ſolutioni. nu. 26.

Datio in ſolutum totaliter debitum extinguit. num. 15.

Res tantum valet quanti emptorem inuenit. num. 16.

Specie pro quantitate accepta à creditore in ſolutum emptio facta cenſetur. nu. 17. Quo caſu creditori decepto nõ ſuccurritur, num. 18. Niſi contingat deceptio vltra dimidiam, num. 19. Quod in Regno nõ procedit, ex eo qui ſtamus carthæ. ibidem.

Verbum, implere, totalem & integrã debiti ſatisfactionem præſefert, quaſi debitor, qui creditorem adimplet, ab integro ſoluiſſe credatur. num. 20. & relatum ad contractum ſtipulationem, conuentionem, &c. actum conſumatum denotat. nu. 21.

L. multum intereſt, 21. C. de ſolut. declaratur. num. 4. & 22.

Creditor partem recipiens abſque proteſtatione, in reſiduo non periudicat ſibi. numer. 23. intellige, vt numer. 24. 34. 39. 42. & 43.

Indefinita, quando æquipoleat vniuerſali. num. 25. 28. 29. 30. 33. 36. 38. & quando dicatur indefinita. nu. 27.

Expreſſum cenſetur proprie, & totaliter, quod per relationem exprimitur. numer. 31.

Relationis natura eſt natura veritatis patentis. num. 32.

Verba diſpoſitionis debẽt aliquid operari, & non ſuperflua eſſe. num. 35.

Interpretatio reſtrictiua ſignificatus verborum etiam in propriſſimis in Regno

non admittitur, longe enim inimica litera cenſetur, quam comprehenſiua, dummodo extenſio vniuerſos fines ſignificatus verborum non pertranſeat.num.37.

Si res in dotem tradite ſtimate fuerint, emptio, & venditio eſt.num.40.

Obſeru.item ſi pater 17.de iur. dot. declaratur.num.41.

Obſeru.22.de fid. inſtrumen. declaratur.num.44.

Teſtes in Aragonia admittuntur, non ad probandum tenorem inſtrumenti, ſed bene ad coadiuuandam illius veritatem, declarando verba ipſius ambigua, licet ſatis clara de per ſe fuiſſent.num.45.

ESPERANTIA Alonſo in ſuo teſtamento, inter alia inſtituta hęrede vniuerſali Maria de Gallipienço, titulo legati reliquit Marianæ, Eſperantiæ, Theodoræ, & Ioãnĩ Stephano de Medrano, filijs dictę M. de Gallipiēço ſingulos 60000. ſolid. eoſq; ad inuicem ſubſtituit, vt ſi aliquis eorũ moreretur, portio decedentis ad ſuperſtites perueniret, eidemq; Ioan. Stephano de Medrano legauit domos proprię habitationis, eodemq; abſq; filijs in minori ętate decedenti ſorores ſubſtituit. Ac deinceps in ſuo codicillo adauxit alios ſingulos 60000. ſolid. eiſdem Marianæ, Eſperantiæ, & Theodorę de Medrano per ſuãq; hęredem præſtare iuſsit; & ſub his teſtatrix obijt diſpoſitionibus, & poſt eam Ioan. Stephanus de Medrano alter ex prædictis legatarijs. Mariana vero de Medrano nuptui tradita fuit Simoni Romeo, & in pactis dotalibus vnum interceſsit tenoris ſequentis. *Itẽ la dicha Mariana de Medrano trae en ayuda y contemplacion del preſente ſu matrimonio, y la dicha Maria de Gallipienço ſu madre lo da, y manda, por lo que dicha Mariana de Medrano tiene por herencia, mandas, y legados, por los teſtamentos, y muertes de los quondam Eſperança Alonſo ſu abuela, Diego de Medrano ſu padre, y Iuan Eſteuan de Medrano ſu hermano, y cumpliendo cõ dichos legados, los bienes infraſcriptos.* In huiuſmodi donatione contenta, ſpecificata, & deſignata fuerũt diuerſa bona, ſedentia, & mobilia propria Mariæ de Gallipienço hęredis ſtimata 80000. ſoli. Et pręterea aſsignauit alios 10000. ſolid. & Torquẽ auri, & medietatem domus quæ iure ſubſtitutionis ob mortẽ præfati Io. Stephani fratris in eãdem Marianam reciderat ſubſtitutionis iure. Notarius autẽ, qui pacta dotalia pręfata receperat, & fuerat teſtificatus, errore, vel obliuione non appoſuit clauſulam generalis deffinimenti ad fauorem Mariæ donantis, quamuis re vera actum, & conuentum fuiſſet inter paciſcentes Marianam legatariam, & donatariã præfatã bonis, & quantitatibus a matre donatis contentam, pręmiſſorũ legatorum vigore nihil amplius petituram. Quæ bonorum ſedentiũ poſſeſsionem vigore donationis matrimonio cõtracto ſtatim ingreſſa fuit, eidemq; mobilia, & Torquis aurea tradita fuere, & de receptione apocha inſtrumentali eiuſdem, & mariti conſtitit.

Deinceps Mariana de Medrano, & maritus venditionis titulo ceſſerunt iura, & actiones ex pręfatis teſtamento, & codicillo Eſperantiæ Alonſo ſibi cõpetentia, pro conſequendis præfatis cẽtum & viginti mille ſolidis, qui eidem Marianæ ab Eſperantia Alonſo in ſuo teſtamento legati fuerunt, Doctori Ioãni Medrano. Qui ſub præfatis incluſione, & titulo à Regia Audiẽtia obtinuit appellitum apprehenſionis bonorũ Mariæ de Gallipienço hæredis præfatæ, quam Petrus Treuiño, & Maria de Gallipienço, per Reg. Aud. ſubmouendam eſſe, & ſigna Regia tollẽda prætẽderũt, exhibitis pędictis pactis dotalibus, & ex eis contẽdentes, reſultare apochã inſtrumentalẽ, ſiue deffinimẽtũ virtuale reſpectu vniuerſæ quantitatis dictorũ legatorum. Et quamuis ponderarentur

verba

verba clauſulæ præinſertæ dictorum pactorum dotalium infraſcriptiſque fundamentis prætenſa fuerit amotio apprehenſionis, & ſignorum, ſiue armorum Regiorum à bonis apprehenſis, iuxta deciſ.for.vni.titu.† de apprehenſ. verſ. por euitar inconuinientes, Curiarum
1 Montiſſoni.1585. viſſum fuit Regio Senatui à maiori parte, amotionem prædictam locum non habere; & moti fuerunt Domini. Ex quo in ancipiti conſtitutum videbatur ex præinſerta clauſula, vniuerſam obligationem ſoluendi dictos centum viginti mille ſolidos euacuatam fuiſſe, nonnullis contendentibus octuaginta mille ſolidos partem cō ſimilem legatorum extinxiſſe; & præterea viſſum fuit, exceptionem ſolutionis, & apochæ ad ſubmouendam apprehenſionem, & ſigna Regia, requiri clariſsimam, & apertiſsimam nulliſque, anfractibus probabilis cuiuſuis dubitationis ſubiectā, illis autem obnoxiam, tanquam altioris ſpeculationis, maioremque indaginem requirentes, ad articulos litis pendentiæ, & alios remittere. Hoc eſt, quod in Regno paſſim circumfertur, appellitum apprehen
2 ſionis, apparentibus, ſiue leuibus, † quibuſcumque fundamentis ſubſtinendū fore; cum ex eo vtrique parti, & bono iuſtitiæ videatur conſuli. Qua tamen
3 in re † caute DD. Iudices habendos exiſtimo, cum etenim ſatis iniuria ſit apprehenſæ parti poſſidenti, appellituſque proceſſum de per ſe conſtituat, non crederem ita paſsim, & ſine delectu ex leuibus fundamentis confirmandum fore.

Confirmato itaque appellitu, & facta declaratione, qua Senatus cenſuit, amotionem ſignorum Regiorum locum nō habere, obtullit Doctor Ioan. Medrano propoſitionem litis pendentiæ ſub eiſdem titulis, concludens, ſibi committi bona apprehenſa, vt ex fructibus conſequęretur.40000.ſolid. ſeu quantitatem quæ defecerat ſumme dictorū centum viginti mille ſolidorum præditorum legatorum. Ex aduerſo autem P. Treuiño, & M. de Gallipienço contrariam obtulerunt litis pendentiæ propoſitionem, cum iuſtis, & poſſeſsione, duoq; in replicationibus obiecerunt Doctori Ioan. de Medrano. Alterum, enixius contendentes Marianam de Medrano vigore prę inſerti capituli ſuorum pactorum dotalium virtuale, & ſufficiēs diffinimentum matri conceſsiſſe integrę quantitatis legatorum. Alterum vero in pactis dotalibus, vere actum fuiſſe de expreſſo, & explicito deffinimiento totius quantitatis, illudque tabellionem errore, vel obliuione non ſcripſiſſe, quod quatuor teſtium omni exceptionē maiorum, qui contractui, & conuentioni intererāt probauerūt teſtimonio.

Actum igitur, & diſceptatum fuit de duobus coram Senatu. Primo quidem vtrum ex præinſerto capitulo pactorū dotalium Marianę de Medrano generale deffinimentum vniuerſam abſoruens dictorum legatorum quantitatem ſubſultaret. Alterum vero, vtrum caſu quo non, vel ambigue generalis receptio totius quantitatis ex eo capitulo colligi videretur, poſſet ſuppleri coadiuuari, & efficaciter declarari ex teſtimonijs prædictorum teſtium.

In priori articulo pro Mariana de Medrano, vel Doctore Io. de Medrano eius ceſsionario infraſcriptæ dubitandi rationes, & ſequentia fundamenta perpēdebantur. Primum, quod ex præinſerto capitulo exceptio ſolutionis totius quātitatis minime reſultaret, ſed tantum partialis octuaginta, vel nonaginta mille ſolidorū, nō intercedēte, aut apocha
4 generali, † aut generali deffinimento, quaſi ſpe futuræ numerationis deficientis quantitatis ſoluta quantitas recepta fuerit per Marianam de Medrano, ex l. intereſt, 21. C. de ſolut. l. ſi quidem, 24. C. de tranſactio.

Secundum, quia cum myſterio Mariana creditrix matris in prę inſerto capitulo ſuorum pactorū dotalium abſtinuiſſe videtur à verbis vniuerſalibus,

qualia fuiſſent, ſi dixiſſet ſe recipere nonaginta mille ſolidos, *Por todo lo que tenia* aut mater eius debitrix dixiſſet expromiſſam quantitatem ſoluere, *Cumpliendo conto los los legados*: Imo vero mater & filia indefinitis verbis vſę fuere, altera recipiendo, *Por lo que tenia por los legados*, altera vero ſoluendo, *Cumpliendo con dichos le*
5 *gados*: renuntiatio vero † iuris efficacis tanquam odioſſa ſtrictiſsime accipitur, quo minus renuntiantem ledat Beci. conſ.211.nume.21. Caualcan.lib,3.deciſ. 22.anum.13.

Tertium ponderabat ſenatus Regius, non ſine miſterio in præinſerto capitulo bona ſedentia, & Torquis aurea adcertam quantitatem nonaginta mille ſolidorũ fuiſſe redacta, vt intelligeretur deſficientem quãtitatem legatorum adhuc per Marianam de Medrano eſſe amatre recuperandam, alioqui ſtimatio ſuperflua fuiſſet, ſi generaliter certis illis bonis contenta reliqum debiti matri condonaſſet; verba autem in contra-
6 ctu † non debent ſuperflua & ſuperuacanea conſiderari, ſed aliquid operari Marſil. in l.patre vel marito num. 29.& 30.ff.de queſtion.cap.1. de conſt. in 6.l. 1.§.ſi ff. ad Municipal.Surd. cõſ. 127. num.9.in 1.Caualc.deciſ.26.num.58.li,3

Quartum denique, quia de iure Regni ſecurius videtur debitorem ſoluentem partem debiti in reliquo debitorem permanere, niſi acceſerit generale creditoris deſinimentum, ex
7 obſer. † item pater 17. tit. de iur dot.

Verum enim vero, licet precedentia Senatui Regio viſſa fuerint ſufficientia pro ſubſtinendo apprehenſionis decreto, inſufficientia tamen viſſa fuere nec ex eis D. Ioan Medrano obtinere potuit; imo vero ex concordi DD. Conſiliariorũ voto reiecta ipſius propoſitione fuit iudicatum pro Petro Trebiño & Maria de Gallipienzo, ex ſequentibus fundamentis.

8 Primo quia fas eſt creditori † partę debiti accepta, vel aliquo etiam villiſsimo, quod reliqum eſt debitori remittere, adeo vt preſtatione cuiuſuis quantitatis uel rei, per creditorem acceptata reo liberatio contingit l.ſi quis 46. l. fideiuſſorem 52. ff. manda. Ex quibus ſic obſeruat Ant.Hering.de fideiuſſor. ca. 20.§.1.num.19.

Nec refragatur reg. illorum Iurium certiſsimam ſuo in caſu, noſtro non applicari, ex quo aſſumat pro conſtanti, id de quo vniuerſa contentio eſt, an ſcilicet Mariana de Medrano pro vniuerſo debito bona à matre aſsignata receperit, animo eandem a reliquo liberandi. Quia reſpondetur, imo vero Marianam
9 creditricem totius debiti manſiſſe contentam, ex quo cum matre † tranſegerit, nouationeq; extinctiua priores actiones nouauerit, quæ in omni ſua ſubſtantia alteratę manſerunt, ideoq; & extinctę, ex l.nouatione ff de nouatio.l.nouatione C.de fideiuſſor.l.1.&.2.de nouat.§. Preterea inſtit.quib.mo. tol.oblig.Bar. in l.aliam n.4.de nouat. Deci. conſ.107.
10 Medices de nouat.p.1.q.1.& duabus ſequentibus; aſſimilatur † enim nouatio, & equiparatur integrę totius debiti ſolutioni l. ſi rem.31.§.1.de nouat. Alex.in l.ſi diuortio, & in l. qui vſumfructum, de ver.oblig. Hering. d.cap. 20. §.3. ex numer.1. cum multis ſequentibus, vbi numer.14.ex Deci.in l.pacta nouiſsima numer.5. C. de pact. & Berthazo. conſ. ciuili.1.numer.165. obſeruat. Quod vbicumque datur repugnantia inter iura
11 priora & ea quæ ex contractu †, nouante reſultant, extinctio quoque inducitur priorum obligationum. Itaquoque vi-
12 demus ex tranſactione † priſtinam extingui obligationem l. non minorem C. de tranſactio l.2. de iur. iuran. vnde intullit. I.C. in l.2.ff.ſi quis caut. Nõ eſſe
13 reum † cogendum iudicio ſiſti ſinegociũ propter quod iudicio ſiſti promiſit fuerit tranſactum, declarat Hering. d. 20. §. 7. & conſenſus inductiuus poſte-
14 rioris obligationis diuerſę † & contrariæ prioris extinctiuus eſt antecedentis.l.ab emptione ff. de pact. l. pro vt &. deſo-

Digitized by Google

deſolutio. l.1. & 2. C. quando liceat ab
emp.diſcedere Hering.d.cap.20.§.11.ex
numer.1.

Secundo principaliter Sapientiſsimus
& Integerrimus Regius ſenatus motus
fuit,ex quo. Quamuis explicitum deffi-
nimentum,generaliſq; totius debiti ſo-
lutio viderentur deſiderari in preinſer
to capitulo;implicitum tamen & virtua
le,ex verbis & litera reſultans (quod ex
preſo æquiparatur) ſatis viſſum fuit in
eodem capitulo contineri, ponderatis
14 illis verbis, *Por lo que tiene* & ibi † *Le perte-*
ce, relata ad filiam creditricem, & ibi,
Cumpliendo con la obligacion, relata ad ma-
trem debitricem. Quæ ſane verba, ſin-
cere,plane,literaliter,& citra cabillum,
vel ſubauditione intellecta ex pręci-
ſa,& neceſaria ſignificatione,important
& præſeferunt, matrem pro explenda
totali obligatione,eademq; abintegro
15 adimplētem in ſolutum † dediſſe præ-
fatos nonaginta mille ſolidos, vt hac in
ſolutum datione, ęque, adque ex vera
integre quanitatis debitę ſolutione,obli
gationem peremerit & extinxerit l.
ſatis datio 52. de ſolut.l.5.§. ſatis accep
tio,de ver.oblig.Heringi.d.c.20.ex nu.
9 vbi pulchram aſsignat rationem n. 11.
16 Quod videlicet,res † tanti eſſe intelliga
tur,quanti emptorem inuenit,ex Alex.
in l.1.§.ſi heres nume.2.ad Trebel. mo-
tus ex l.ſi ſeruus ff. de con. fur. Sitque
certiſsimi iuris,Marianam creditricem
in caſu noſtro emptoris ſubſtinuiſſe per
ſonam,cum ſpecies † pro quantitate in
17 ſolutum acceperit l.minor 40.§.1.de mi
nor,cui & pleniſsime ſemper ſatisfactū
18 eſſe videtur,licet † decipiatur, cum ex
arbitrio ſibi cauerit,l.ſi rem §,omnis,de
pig.act.l,item liberatur ff.qui. mo. pig.
ſol.

Vſque adeo, vt creditori decepto in
19 viam iuris non ſuccurreretur † niſi in
caſu deceptionis ultra dimidiam,ex Ti-
raq.de retract.lignag.§.1. glo. 14. & Pi-
nel.in l.2.p.1.c.4 n.8.C.de reſ.ven.in Re-
gno vero ob regulam quod charte ſte-
tur,nullo modo.

Et in caſu noſtro Maria de Gallipien
ço ad donationem nonaginta mille ſoli
dorum poſilinit; & mota fuit, tanquam
a cauſa finali,pro ſolutione totius debi
ti filiæ,cōmemoratis omnibus cauſis &
titulis,teſtamenti, codicilli & frater-
nę ſucceſsionis;imo & adjiciendo,quod
eas obligationes adimplendo dotem fi
liæ creditrici conſtituebat. Verbi autē
20 implere † ea dignoſcitur pręciſa natura,
& ſignificatio; vt totalem, & omnimo-
dam præſeferat ſatisfactionem;quaſi de
bitor dū creditorem adimplet, ſiue de-
bitum complet, ab integro ſoluiſſe cre-
datur vt ex l.4.C.de com.fiſ.deb.lib.10.
obſeruat Vueter.in lexi. ver.adimplere
in 2.pa.83. & ve. implere eius naturam
eſſe,omnimodā perfectionem præſefer,
re; vt apud Plin. Iun. *Impleri promiſſum,*
priorisq; epiſtolæ fidem exſolui. Et ſic verbum
21 hoc ad placitum,† conuentionem,con-
ditionen,ſatisdationem, cautionē,quā-
titatem,ſtipulationem,contractum & ſi
milia relatum,actum denotat conſuma
tū, vt apud Briſon. d. verbo. Quæ om
nia elegantiſsime, Sapientiſsimus &
integerrimus cauſe relator DD. Ioan-
nes de Canales multis titulis mihi ho-
norandus in motiuis comprobauit.

Fragmentum motiui.

Nam verbi huius,adimplere,propria
& genuina ſignificatio,totalem & omni
modam pręſefert ſatisfacionē. Implere,
enim,nihil aliud eſt quam ſatisfacere;
vnde in iure diciturquis conditionem
implere,quādo intotum adimplet, non
quādo ex parte; ſic,pacta vel cōtractus
implere, vel ſatisfacere eſt,quādo nihil
adimplendum reſtat, potiſsimum in
Regno,vbi ex regula,ſeu verius lege ſtā
dū eſſe carthę,reſtrictiua verborū inter
pretatio magis quā extenſiua, tāquā li-
terę magis inimicia & repugnans, omni
no reppellitur. Nam detrahit literæ
quod eius propriū eſt, vtpòte innatum
& vniuerſale ſignificatum ſub eius
proprietate comprehenſum. Quare

verbum, *Cumpliendo con los dichos legados*, ad totalem legatorum ſolutionem, & extinctionem referendum eſſe, quis inficiabitur? Additis præcipue alijs verbis præcedentibus, idemque importãtibus, vt ex illorum geminatione magis enixa contrahentium voluntas deprehendatur.

Nec his viſſa fuere refragari argumẽta pro D. Io. Medrano in principio conſiderata. Non primum, quia reg. l. intereſt 21. † C. de ſolution. certiſsima eſt; nõ
21 pe multum intereſſe, vtrum ſpe futuræ numerationis creditor fateatur ſuſcepiſſe debitum, an vero accepta minore quantitate, tantum quantum lectio probat in ſcriptura cõferri placuerit; Nam priori caſu, petitio debiti manet integra, poſteriori vero, conſenſu tranſactione finitis ſtare conuenit, vt per Hering. dict. cap. 20. §. 21. numer. 32. Cum igitur, in caſu præſenti minore quantitate accepta ſolutionem admiſerit Mariana, facta pro debito, & illud adimplendo, eius ceſsionarius admitendus non eſt, nitens deſtruere, quod auctori bona fide ſemel placuit, l. iuris gentium, §. ſed ſi fraudandi, ff. de pact.

Nec oberit creditorem partem debiti accipientem, † etiam abſque proteſta
23 tione reſeruationis reſidui ſibi non præiudicare, vt magiſtraliter varijs caſibus conſtitutis docet Bald. in l. ſi ex toto, §. ſi ita, num. 3. de leg. 1. quos proſequitur doctiſsimus Cardin. Mant. de tacit. conuen. lib. 15. tit. 5. ex num. 5. Id enim procedit, niſi alias † ex ſcriptura receptio-
24 nis partis colligeretur, pro omni debito partem creditorem ſuſcepiſſe: & vltra dicta verba ſuperius ponderata, tam matris debitricis, quam filię creditricis, ibi, Por lo que tiene, & ibi: Cumpliendo con dichos legados: Quamuis non adiecta nota vniuerſali pro omni, qnod habet, vel adimplendo ex toto legata, &c. inducunt totalem debiti extinctionem. Quamuis enim ambigui iuris extiterit, an indefinita † æquipolleat vni
25 uerſali de ſermonis proprietate, in affirmatiua hominis diſpoſitione (vel vt noſtra) & forſam communior ſit minime æquipollere ex Fulg. in l. iuris gẽtium, §. ſed ſi fraudandi, ff. de pact. Felin. in capit. 2. in fin. de treu. & pace, Domin. & Anchar. in cap. vt circa, de electio. in 6. Nata conſ. 739. ex nu. 44. In improprio
26 vero ſenſu, † largoque verborum ſignificatu indefinita vniuerſali ęquipollet, l. ſi pluribus, vbi Bart. in princ. de leg. 2. & ex l. ſi ſeruitus, ff. de ſeruit. Vrban. gl. in dict. c. vt circa, in prin. Alexand. conſ. 171. nu. 4. in 2. Tiraq. de retract. lign. §. 1. gloſ. 13. num. 1. bene Surd. conſ. 431. n. 66. Dicens eſſe diſpoſitionem indefinitam, quando non adijcitur nota vniuerſalis
27 omnia, † vel quodcumque, generalem vero, quando adijcitur, qua de re late Mantica. de taci. conuen. lib. 11. tit. 4. ex nu. 3. & Hiero. Alaurcn. decif. Auenion. 187. num. 18.

Quod ſi replices indefinitam in nullo ſenſu ęquipollere vniuerſali, quãdo in omnibus † partibus ſub vniuerſali con-
28 tentis æqua non militat, ſed diuerſa ratio, vt per Din. in rub. de reg. iur. & Bar. in d. l. ſi pluribus, & in l. 1. §. cum vrbem, ff. de offic. præf. vrbis, cum commemoratis à Hiero. Alauren. d. nume. 18. diſparem autem eſſe rationem in parte debiti accepta, atq; in non ſoluta. Reſpondebo DD. in hac diſtinctione paritatis, vel diuerſitatis rationis, nõ diſtinxiſſe, inter ſenſum proprium verborum, & largum, ut antecedenti diſtinctioni adhuc ſuper ſit locus.

Deinde dicam, nec tutam admodum eſſe conſiderationem † paritatis ratio-
29 nis, vel diuerſitatis eiuſdem, vt non obſcure quiſque videre poterit apud illuſtriſsimum Mant. d. lib. 11. tit. 4. ex n. 11.

Et denique conſiderabo, ex alia recepta diſtinctione omnem ceſare ſcrupulum. Aut enim diſpoſitio † indefini-
30 tis verbis concepta de perſe ſubſiſtit, an vero, relationem continet in verbis indefinitis antecedentis ſcripturæ: & in poſteriori caſu (qui noſter eſt) indefinita vniuerſali æquiparatur, vt declarat

Arer-

Are. in l. ſerui electione. §. 1. de leg. 1. De. conſ. 146. nu. fin. Et eſt ratio, quia quod per relationem ad aliud cognoſcitur † & exprimitur, proprie ac totaliter expreſſum cēſetur, quia ex cōiunctione duarũ ſcripturarum reſultat vere certum; & natura relationis eſt natura veritatis † patentis ex coniunctione ſcripturarum, vt inquit Bal. conſ. 212. ea que veniunt
32 in 5. Et ideo expreſum, & nominari vere dicitur in referente, id quod expreſſũ & nominatum eſt in relato l. aſe toto ff. de hęre. inſtit. verba ſunt Decian. in ſimili caſu concluſionem formantis conſ. 56. ex num. 11. in 2. Et cum in dubio omnes tituli, & cauſe debendi, vi relationis nominatim contineri videantur in præ inſerto capitulo, nec aliqua ratio poſſit conſiderari, quare magis pro vna quantitate quam pro alia, aut magis proparte quam prototo exſoluiſſe Maria cre-
33 denda ſit. Indefinita vniuerſali † ęquipollere debet Alex. conſ. 55. n. 13. in 4. Oſaſ. deciſ. 127. n. 5. Corne. Deci. Ripa. Craue. Purpuer. Grabiel Menoch. quos refere & ſequitur Surd. conſ. 431 num. 67. Qui quamuis num. 70. ex Alex. nuu. 5. & Iaſ. num. 18. in l. 2. ff. de lib. & poſt, reg. reſtringat, vt non procedat in odioſis & ſtrictis, loquitur tamen Surdus quando eſſet diuerſa ratio, non vero quando eadem militaret.

Qua in re aduertendũ puto, rationē diuerſitatis extrinſecam deſiderari, id
34 eſt non ſufficere pro ratione, quod † pars debiti ſoluta accipiatur à creditore, non ſoluta vero cōdonetur; quia ſem per hæc ratio militaret, & diſtinctionem deſtrueret; extrinſecus igitur differentiæ ratio aduenire & conſiderari debet, vt in exemplis per Manticā relatis, vbi proxime.

Imò vero ſoluta quantitas in ſpeciebus ſtimatis per Mariam dempta Torq; aurea, coreſpondebat vnico legato Marianæ, vt neceſario, vel mentio vniuerſalis alterius legati & ſubſtitutionis fraterni eluſoria, & ſuperflua, & abſque effectu
35 aliquid operandi † manere debet, aut certe omnia ex ęquo reſpicere, & complecti, & vniuerſale debitum extinguere, ex mente diſponentium l. 1. in fi. C. de leb. pręter, Cacialup. in l. omnes populi de iuſt. & iur. num. 108. Imolá in d. l. ſi pluribus de leg. 2. Bar. di. l. omnes populi nu. 57. Ex quibus ita arguũt & concludunt Couar. lib. 1. reſolut. cap. 13. num. 9. Hipol. Rim. conſ. 351. ex n. 22. Menoch conſ. 1005. num. 11. & preſum. 21. num. 5. lib. 4. His verbis, & huius caſus ratio eſt, ſecundum omnes, quia in-
36 definita ęquipollet † vniuerſali in diſpoſitione etiam hominis, quando eadem eſt ratio & ęqualitas l. ſi pluribus deleg. 2. vt egregie declarat Didà. d. c. 13. nu. 9. quod & ex alijs pulchre obſeruat Ald. Maſcar. conclu. 5. nu. 13. Beci. conſ. 51. nu. 15. & ſequentibus.

Id quod ſecurius in Regno procedit, in quo interpretatio reſtrictiua ſignificatus verborũ † etiã improprijſsimi non
37 admititur, quia longe inimicior litere cenſetur quam comprehenſiua, dummodo extenſio vniuerſos fines ſignificatus verborum non pertranſeat, vt per Mol. & Pleuan. §. fori Aragonum: & magis in expreſo ijdem §. indefinita ex nu.
38 5. vbi, quod ęquipllocat vniuerſali † ex proprietate ſermonis nu. 10. quibus addendus eſt Maſcar. d. conclu. 5. num. 23. vt merito ampliſsimus ſenatus in ſuis motiuis præcedentia cōprouauerit ibi.

Fragmētum motiui.

Si tamen indefinita eſt alterius orationis antecedentis relatiua: induuium certe videtur, omnia quę indiſpoſitione ad quam fit relatio cōtinentur, proprie et vere in ipſa indefinita referente contineri, eſt quipe natura relationis, natura demōſtrationis & veritatis, ex cōiunctione duarum ſcripturarum patentis; exprimitur enim vere, quod per relationem exprimitur, & ſic in hac clauſula inſtrumenti dotalis, referente heredi tates, iura, & legata, per teſtamenta & mor-

mortes ſupradictarum perſonarũ, quomodolibet Marianæ de Medrano competentia, repetita & ſpecifice expreſa cẽſentur. Ex conſequentiq; predicta verba indefinite prolata, omnia iura Marianę tanquam ſpecifica, & indiuiduali commemoratione comprehẽſa fore, & ſolutione partis totum debitum fuiſſe extinctum. Quod eo amplius ſuadetur, quia nullum in d. clauſula reſtrictiuum, nec limitatiuum verbum reperitur. Nec aſsignari poſſe videtur concludens ratio, quare magis predicta verba ad partem, quam ad totum, & teſtamenta potius, quam ad codicillos, vel mortem ab inteſtato Io. Eſtephani Medrano referãtur, cum preſertim verbo illo generaliſſimo mortis vſi fuerint, & dum dicitur, Por los teſtamentos, y muertes, omnes caſus complecti voluiſſe contrahentes credendum ſit.

Ad hec, ſapientiſsimus D. Relator ſciẽtiſsime ponderauit, imo identitatem rationis æqua lance conſiderandam fore, in omnibus legatis & quantitatibus debitis, contrahendi, videlicet matrimonij per Marianam, ob quam etiam cauſam, dationem in ſolutum fecit Maria.

Ex præcedentibus quoque reſultat ſolutio ſecundi argumenti partis aduerſæ. Quamuis enim explicita verba gene-
39 ralia non expreſſerint † contrahentes, implicite tamen, & virtualiter, & re ipſa ſatis expreſſe ſuper reliqua quantitate tranſegiſſe cenſendi ſunt, ex ſuperius ponderatis.

Tertiæ dubitationi reſpondetur, ſtimationem bonorum in ſolutum amatre datorum, alio tetendiſſe, vt ſcilicet quantitas ea ſecura Marianæ maneret, ex mariti hipothecis, vt in alienationis euentum ſtimationem amarito conſe-
40 queretur; fecit enim ea ſtimatio venditionem † marito, ſaltem in alienationis caſu l. ſtimatis, vbi DD. & late Bar bo. ff. ſolut. mat. vt eiuſmodi effectu eõ tenta ſtimatio nihil obſit ſuperius reſolutis.

Denique poſteriori duuitationi reſ-
41 pondetur obſer. item pater † 17. de iur. dot. fuiſſe locutam, caſu quo non vlla ex bonis competentibus ex diuiſione tradita fuiſſent, abſque omni tamen prorſus expreſſo, vel implicito definimento, & in his quoque terminis locuti fuere Ioannes Faber in §. ſi minus intentione inſtit. de actio. & Guido Pap. deciſ. 177. de eo qui ſolbit ſimpliciter partem debiti, vel de actore, aut creditore, petente vel recipiente partem debiti; quo caſu quod relicum eſt exigere licet, vt obſeruaui ſup. num. 23. etiam nulla intercedẽte proteſtatione: ſecus quando pro reſta
42 vel pro eo † quod debetur, pro titulis & cauſis antecedentibus, titulis expreſis; conſonant tradita per Muſcatel, in praxi fideiuſor. p. 1. modo. 20. num. 23. Et licet nulla pars antecedentis debiti ſolu
43 ta fuerit Marianæ, vniuerſum tamen debitum intrauit † loco reſidui, vt ex Alciat. & Rom. obſeruat Heringi. d. cap. 20. §. 21. ex num. 35.

In ſecundo vero in facti relatione propoſito articulo; an videlicet teſtes admitendi eſſent, depoſitionumquè eorumdem habenda foret ratio, circa clauſulam generalis definimenti a tabellio ne prætermiſſam in dictis pactis dotalibus. Rationẽ duuitandi Regio ſenatui
44 prebuit obſer. 21, † de fi. Inſtru. Qua cauetur, tenorem inſtrumenti per teſtes eſſe improbabilem: viſſa tamen fuit obſeru. nihil obeſſe; quia hic nõ agebatur de probãdo tenore inſtrumẽti amiſſi, ſed de co
45 adiuuãda inſtrumẽti veritate † & de ęqua interpretatione verborum ambiguorũ inſtrumẽti, licet ſatis clara deper ſe fuiſſent: vt reſoluimus. Vt merito Regius ſenatus animum ſuum ex illis inſtruxerit, pro veritate, vt oſtendit fragmentum illud motiuorum ibi:

Fragmentum motiui.

Quod ſi replicetur, teſtium depoſitiones minime in hoc caſu fore attendẽdas, cum videantur contra inſtrumentum

tum producti, quod fori noſtri & obſer uantiæ non permitũt. Reſpondetur hãc probationem, cum non contra, ſed præter inſtrumentum & in eo contenta ad illius verba ambigua declaranda exhibeatur eſſe merito amplectendã. Quæ ab ſtatuto prohiuente contra inſtrumẽtum teſtes admitti excommuni & magis recepta opinione, nequaquam reppellitur. Ex prædictis in vtroq; articulo cenſuit & iudicauit Senatus diebus 7. mẽſis Maij, & 3. menſis Iunij 1614. in proceſſu Doct. Io. de Medrano ſuper appre. in art. lit. pen. actuario † Laurentio Ibañez de Aòiz: quod idem antea (reſpectu ſecundi articuli) fuerat iudicatum in proceſſu appellat. Hieronimæ Gil referente D. A. Pilares Regio conſiliario in anno. 1613. actuario Palacio.

Michael Paſtor Lib. Art. & V. I. D.

DECISIO CC.III.

De intellectu fori Itẽ por dar forma, 23. & for. declarãdo 24. de apprehenſio. & an fideiuſſores ab obtinente ſẽtenciam lit. penden. dati omni caſu quo principalis tenetur, teneantur.

SVMMARIVM.

Fideiuſſor de iudicato ſoluendo, creditur intercedere in omne id proquo principalis condenandus venit. num. 1. declara num. 3. 5. 33. 1

For. item por dar forma 23. & declarando 24. de apprehenſio. intelliguntur nu. 2. 6. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 20. 31. 34. 36. 45. 46.

Conſuetudo præſertim immemorialis optima indicatur legũ interpres iuris ambigui & non ſolum corrigit, verum & abrogat aperta num. 24. declara num. 49. 50. 51.

Fideiuſſionis natura talis eſt, vt iudicetur ſtrictiſsime interpretationis, nec trahitur ad aliam cauſam vel rem preter illas proquibus facta proponitur nu. 7. 8. 17. 16. 22. 29. 30. 32. 48.

Diferunt obtinens in lite pendente, & fiuſſores ab eo dati, in caſu exactionis ab illis, tanquantalibus in proceſſu, fructus & bona apprehenſa num. 13. 15. 16. 35. 47.

Statutum debium a Iure communi, nõ debet etiam ex identitate, aut maioritate racionis plures nec alios caſus comprehendere preter expreſos in eo num. 19.

Diſpoſitio cõtinens caſuũ dinumerationem & limitatio ad eos, cenſetur reſtricta reſpectu illorum num. 21.

Fideiuſſio concepta limitate reſpectu certæ rei certorum ve caſuum, difert afide iuſsione generaliter propoſita, dicendo fideiubeo pro tali. & Salicet. in l. quæro ff. locati declaratur. num. 23. 24.

L. fideiuſſores ff. de fideiuſſoribus, declaratur. num. 25.

Obligatus ad preſtandos fideiuſſores duobus caſibus cum principalis in tribus ſtrictus eſſet, deinde cum fideiuſſores eſſent dati in ampliſsima forma, probatur nihilominus cum Panor. quod preambula obligatione qua duobus in caſibus principalis tenebatur fideiuſſores offerre; videri datos limitatiue pro explenda obligatione princip. qui in duob. caſibus eos offerre tenebatur num. 26. ratio traditur num. 27.

Obtinẽs in lite pendente, licet offerre videatur fideiuſſores ſponte, cauſatiue tamen ad id tenetur, vt in poſſeſsionem bonorum

rum

rum mitatur.num.28.

Argumentum contra ſtatutum deſumi non debet ex ipſius verbis, etiam ſi mens amplior ex verbis tacito colligeretur in odioſis & correctorijs, in quibus oportet fieri omnium caſuum expreſsionem. nu. 37. etiam ſi adſint verba generalia num. 38. limita hoc poſterius in Regno, cauendum enim eſt ab effuſo ſermone. num. 39. primum autem admittendum eſt, ibidem.

Relatum certum & infalibile ſi de eo conſtat, intra eius cancelos diſpoſitio facta cenſetur.num.40.

Diſpoſitio protendi non debet ad caſus extra terminum relatum contentos nu. 41.

Diſpoſitio licet vaga, & indefinita, ſi tamen ponitur inter duos caſus reſtrictos, ab illis cohartatur & neceſariam reſtrictionem recipit, nec ad alios conſimiles referri poteſt num.42.

Ratio expreſſa in lege vel ſtatuto ad caſus omiſſos licet in ea comprehendãtur, in correctorijs non extenditur. nu.43.

Lex quando dicatur limitatiua, vel correctoria ſiue declaratoria caſus praecedentis, remiſiue num. 44.

Diſpoſitio odioſa reſtricta ad caſus expreſſos, etiam ob maioritatem rationis, ad caſus conſimiles extendi non debet nu. 45.

Conſuetudo vniuerſalis probatione nõ eget, etiam in deciſorijs, ſed allegata, ſi DD. iudicibus nota eſſet, eam ſequi tenerentur num.51.

Conſuetudo conſiſtens in actibus proceſſuum, teſtibus probari non debet, durum enim id eſſet.num.52.

Lex continens decretum irritans conſuetudinem futuram, tunc non ſufficit contra legem etiam immemorialis num.53.

Diſpoſitio executata contra tacentem, extendi non debet contra renuentem, nec ius vniuerſale conſtituit num.54.

Decretum Curię Iuſt. Arag. traditur. num.55.

IN Proceſſu Excellẽtiſsimę D. Ioanne de Perneſtan Ducisę Villæformoſę ſuper apprehen. Regia Audiencia primo loco recepit propoſitionem litis pendentię Villę de Alagõ pro quantitate centum mille ſolidorũ; ſtatim propoſitiones quorundam creditorum deinceps propoſitionẽ Excellentiſsimę Duciſę iure viduitaris, denique propoſitionẽ Illuſtriſsimi Dõ Frãciſci de Gurrea ab Aragonia iure Dominij: qui poſtea ceſione obtenta a Villa Alagonis prędictorum iurium cum illis fuit repoſitus indicto proceſſu in locum Villę præfatæ, accepturusq; Caſtrorum locorum, & bonorum apprehẽſorum poſſeſsionem iuxta forales diſpoſitiones, obtullit in fideiuſſores illorum Comites de Fuentes, & de Guimaran, ac per illuſtrem Don Balthaſarem de Gurrea dominum de Torres & del Caſtellar, ceterosq; confideiuſſores. Formula autem fideiuſsionis expreſſa aliqua non fuit, ſed relatiue ad metas fori concepta, his verbis, *Qui tales debite & iuxta forum ſe fideiuſſores conſtituerunt.*

His ſic peractis accepta poſſeſsione bonorum per Illſtrim. Don Franciſcum ab Aragonia, propoſitum fuit in Regia Audientia per D. dominam Excellentiſsimam Duciſſam, cũ longe maiores quantitates ex fructibus bonorum apprehenſorum percepiſſe, quam debuiſſet percipere ratione præfati crediti, ad illarumque reſtitutionem ab eadẽ Regia Audientia fuit ſuo decreto condemnatus.

Illuſtriſsimi autẽ fideiuſſores præfati aduerſus ipſos Excellentiſſima Duciſſa procedente recurſum habuerũt ad Curiam

riam D.Iuſt.Arag. contendentes,ex præfata ſuæ fideiuſsionis formula in caſibus fori tantum cauiſſe,& fideiuſſiſſe,& præſentem nullo modo contineri nec comprehenſum fuiſſe ſub diſpoſitionibus foralibus: obtinueruntque Iur. fir.graua. ſen.a Curia D. Iuſt. Arago. perquam Regię Audientiæ inhibitum fuit, ne iſto in caſu aduerſus ipſos eorumue bona procederet. De cuius cõfirmatione Excelentiſsima Duciſſa reuocationem pręteudente ſepe ſepius & exacte in eadem Curia fuit pertractatum, & etiam fuit,caſu quo reuocatio non procederet petita declaratio, ne arctaret. Conſtito, quod ex conſuetudine immemoriali Regni fuerit obtentum fideiuſſores ſub dicta formula datos, in omnem cauſam & caſum quibus prin. obligatur,& ſic in occurrenti obligatos quoq; cenſeri

Rationes autem & fundamenta pro reuocatione & declaratione prædictis ponderabantur non leuia a Dominis Locumtenentibus, potiſsimumque ab eruditiſsimo & integerrimo D.Balthaſare Amador cauſę relatore.Primũ quia apertũ videbatur principalẽ pro quo firmantes fideiuſſerant ad reſtitutionem bonorum apprehenſorum cum fructibus teneri, non ſolum in caſibus nominatim expreſsis in foro,item por dar forma 23.& in foro, declarando, de apprehen.ſed etiam in caſu, quo ex dictis fructibus de quantitate ſibi debita ſatisfactum eſſe appareret, eiuſque iura fore ac fuiſſe finita declararetur: cumque fideiuſſores noſtri dati eſſent de iudicato

1 ſoluendo, exconſequenti ad omne id proquo prin. condemnandus † veniret interceſſiſſe credũtur ex l.ſi quis pro eo, §.numos de fideiuſſor.l.4.in fi.l. fideiuſſores 68.§.1.dè fideiuſſor.cũ alijs infra.

2 Secundo perpendebatur † mens d. fori,item por dar forma 23. de apprehẽſionibus, quę clare comprehendere videtur, eum qui obtinuit in apprehenſionis iudicio,vt ſentencia executioni mãdetur, debere fideiuſſores pręſtare in omnem caſum & euentum, quo alteri eſſent bona apprehenſa reſtituenda.Indeque caſus in d. foro expreſſos magis exempli gracia,quam reſtrictiue intelligendos cenſeri; maxime,cum pro colligenda pręfata mente fori deſiderari nõ videantur omnino verba, ponderatis verbis fori,declarando.24.ſtatim ſub ſequentis eodem tit. ibi: *En tal manera que ſiempre* iũto verſ. *Aſsi meſmo ordenamos.*

Tertio tenor ſententiæ latæ in fauorem Villæ de Alagon,in cuius locum ſuffectus fuit Illuſtriſsimus D. Franciſcum ab Aragonia principalis, proquo firmantes fideiuſſerunt, idem videbatur ſuadere., quatenus cõtinet. Quod

3 finitis eorum iuribus bona ſequentibus in gradu teneantur † reſtituere, quod effectum minime ſortiretur, niſi fideiuſſoribus ad hunc quoque caſum receptis,ſine quibus non ſatis cautum cenſetur partibus, quibus ſucceſsiue bona reſtituenda eſſent.

Quarto deniq; pro declaratione põderabatur, maxima conſuetudinis authoritas, quæ cum optima ſit legum &

4 fororũ † potiſsimum ambiguorum interpres,l. ſi de interpretatione ff. de legib.maxime immemorialis, quæ nõ ſolum ambigua iura interpretatur,verum & aperta corrigit & abrrogat; videbatur,aut foros prędictos ambigue loquẽtes declarare,aut vbi aperte loquęrentur corrigere potuiſſe, ex indeq; & declarationi locum ſubeſſe.

Præcedentibus tamen fundamentis minime obſtantibus contrarium cenſuit Curia D.Iuſt. Arago.non ſolum in prouiſsione præmentionatę Iuris firmę verum (poſt longum & exactum examẽ & Aduocatorum vtriuſq; partis diſceptationem) eandẽ confirmando, declarationemque ſupplicatam per Excellentiſsimam Duciſſam denegando. Potiſsimum autem fundamentum, quod ad ſic iudicandum DD. adegit in eo cõſiſtebat. Quod Illuſtriſsimi firmantes

5 non † fideiuſsiſſent ſimpliciter & abſolute pro Illuſtriſsimo Comite de Luna, mul-

di ſunt. Cum ergo illi fori pręſentem caſum non comprehendant, nec ineo præſtandos eſſe fideiuſſores percipiant, nectenebuntur.

14 Quod vero caſus huius dicti fori itē† por dar forma 23. & declarãdo 24. de appræhē. nullam fecerint prorſus mentionem,ad ſenſum patet. For. quippe Item por dar forma,tantum expreſſit vnum caſum cautionis & fideiuſsionis pręſtande,in euentum ſcilicet quod aduerſus eum qui obtinuit in apprehenſionis iudicio contraria ferretur diffinitiua ſentēcia trãſacta in iudicatũ,vt prore vna cũ fructibus reſtituenda illi pro quo dicta ſentencia ferri contigerit,tũc eo in caſu teneretur fideiuuere. Is plane caſus ad ſenſum & literam patet,nihil cũ præſenti habere commune .for. vero declarando 24. tametſi aliquantulum ſtrictius de huiuſmodi cautione, & fideiuſsione egerit,nihilo tamen magis noſtrum caſum continet, nec deciditsſed eos ſolos,quos appellationis via, ſiue proſecutionis iuris firmę contrafororum,ſeu grauaminum factorum, vel fiendorum reuocari contingerit ſententia litis pendentiæ,&quos euenerit contrario Imperio(quod ad decem dies quibus huiuſmodi ſententiæ reuidentur licet forus non exprimat referendũ videtur)latam ſententiam reuocari. *Car en los ditos caſos e cada vno de ellos declaramos ſegun la mente del dito fuero la dita reſtitucion ſeyer faceder a.* Quibus verbis dilucide aparet in prædictis foris nequaquam actũ fuiſſe de cautione, vel fideiuſsione indiſtincte preſtanda, ſed ſolũ in illis caſibus expreſſis,ſicut & etiam in eiſdem lata ſententia exequenda proponitur in verſ. *a ſsi empero*, non obſtante Iuris firma appellatione adiuctione, euocatione,& inhibitione. Sit quoque certiſsimum caſus occurrentis in pręſenti cauſa,in quo Comes de Luna repoſitus in locum ville de Alagon per contrariam diffinitiuam ſententiam, in articulo iur. fir. vel proprietatis,ioxta for. item por dar forma,nec in caſibus reuocationis ſententiæ contrario Imperio in reuiſsionis termino,nec in caſu appellationis,aut electionis Iuris firmæ, adigitur & compelli tur ad reſtitutionem fructuum perceptorum ex bonis apprehenſis, ſed in caſu diſtinctiſsimo, & prorſus diuerſo, quo fertur recepiſſe longe plures fructus quam pro recoperatione crediti ſui recipere deberet, contingerit id,vel eius diligentia,ſiue potius deſidia& negligẽcia poſteriorum creditorum, quorum deinceps recepte fuerant propoſitiones,qui curare debuiſſent ad proceſſum accedere petituri iura Commitis fuiſſe finita, nullo tamen modo videtur pro trahenda cautio vel fideiuſsio firmantium ad caſum minime comprehenſum ſub dictis, aut allijs foralibus diſpoſitionibus.

15 Quod vtique non ſolum procedit † adiectis illis verbis relatiuis & reſtrictiuis *debite & iuxta forum*, verum etiam, vbi non ad iectis clauſulis exuberantibus & generalibus fideiuſſum fuiſſet pro Comite D. Franciſco immiſſo in poſſeſsionem bonorum, cum nec ipſe credendus eſſet fideiuſſores offerre,nec eos tales ſe conſtituere, niſi quatenus, & pro caſibus & cauſis pro quibus Regia Audientia in ſententia eos offerri præcepiſſe. At nec ipſa eos preſtari præcipiſſe eredenda eſt, niſi in caſibus aforis prędictis declaratis. Ante quorum editionem iure communi attento, optinens in lite pendente nullam cautionẽ pręſtare tenebatur, cum veniens hipoteca & clauſulis ad obtinendum neceſſarijs, neceſſario quoque bona ſibi aſignanda erant.

16 Reſtrictio vero effectus † cautionis huius fideiuſſoriæ ad caſus nominatim dictis foris cõprehenſos euidens videtur;tũ quia facilimum fuiſſet legis latoribus (ſi voluiſſent cautionẽ ad omnem caſum pręſtandam) cauere, quod obtinens fideiuſſores præſtitiſſet: ex declaratione autem certorum caſuũ excluſa ferunt obligationem illos præſtãdi in

17 alijs † ex ſtricta & odioſa natura fide-

iuſsio

iuſsionis, vt ex Corne. conſ. 224. num. 9.
in 2. Deci. conſ. 563. & alijs obſeruat Al-
der. Maſcar. de ſtat. gen. inter. con clu. 4.
ex num. 125. id extendens, vt procedat ta
18 metſi ſecundario † lex vel ſtatutum fa-
uorabile dici poſſet num. 139. ex Cepha-
lo conſ. 161. nume. 6. 7. Qui quo que Al-
19 der. eadem conclu. 4. num. 53. obſerua-
uauit, ſtatutum † deuium a iure commu
ni (quales ſunt prædicti noſtri fori) non
poſſe, nec debere etiam ex idemtitate,
aut maioritate rationis plures, nec alios
caſus comprehendere, præter expreſos
in eo; idque Bart. & ceteri cenſuerunt
in authen. quas actiones C. de ſacr. ſan.
Eccleſ. & de vera ſententia profitetur
Cur. Iun. conſ. 6. num. 13. & commu. Iaſ.
in d. authen. quas actiones num. 11. & an
20 te eum Alex. conſ. 54. num. 9. in 7. Tum
etiam quia † fori prędicti, quo magis li-
mitatam deciſionem ſuam rederent, nō
ſolum fuerunt contenti dinumeratione
certorum caſuum, imo vero adiecerūt
verba magis præciſa, obligationem hāc
fideiuſſores præſtandi reſtringerunt, vt
conſtat ex d. for declarando verſ. *aſsi em
pero* ibi; *en qual quiera de los dites caſos, aquel
al qual la dita reſtitucion ſe habra a fazer, ſea te-*
21 *nido dar caution idonea &c.* Cum igitur †
vltra dinumerationem caſuum, conſti-
tuat forus, illis in caſibus reportantem
ſententiam cautionem præſtare debe-
re, neceſsario ad eos limitata cenſetur
obligatio, ex Alex. conſ. 59. in 3. Ruin. cōſ.
150. in 2. Rim. Iun. conſ. 671. n. 38. & cum
ex ordine vel præuia diſpoſitione dicto-
rum fororum Comes de Luna fideiuſſo
res obtullerit, ipſique firmantes eodem
22 ordine † fideiuſſerint, nec dati nec con-
ſtituti credendi ſunt vltra caſus in ordi-
ne, id eſt, in noſtris foris declaratos, vt
ex Vin. de Franchis deciſ. 208. num. 5. &
Boher. deciſ. 314. num. 3. optime ad pro-
poſitum videndus Lancelot. Gal. conſ.
45. num. 16. vt intret in propoſito diſtin-
ctio Saliceti in l. quæro in pri. ff. locati.
23 Quod aut quis fideiubet limitate † reſ-
pectu certę rei, certorumue caſuū; aut
ſimpliciter dicendo fideiubeo pro tali,
vt priori caſu nec tantillum ad aliam
rem, vel caſus fideiuſsionis effectus ex-
tendi poſsit; poſteriori vero ad omne
id, pro quo principalis tenetur, adſtringi
24 quoque poteſt fideiuſſor: & diſtinctio-
nem hanc Sali. pluribus † ornat, & con
mendat Beroi. conſ. 193. num. 45. in 1. &
dicere poſſunt fideiuſſores noſtri, de ip-
25 ſos loquutum fuiſſe Conſultum † in l. ſi
deiuſſores ff. de fideiuſſor, referens de-
cretum illud Imperatoris his verbis cō
ceptum: *fideiuſſoris magiſtratuum, in penam
vel mulctam, quam non ſpopondiſſent conue-
ri non debere*, l. ſi vltra l, blanditus C. de ſi-
iuſſ. l. cum apud ff. Iudic. ſolui, pulchre
26 Abb. omnino videndus conſ. 75. per to-
tum in † 2. vbi præcedente obligatione
fideiuuendi, & fideiuſſores præſtandi
duobus caſibus, cum tamen principalis
in tribus teneretur, & deinde fideiuſſo-
res fuiſſent dati ſub ampliſsima forma,
probat nihil hominus Abb. vrgentiſsi-
mis fundamētis, ex eo ſolū, ꝙ præambu
la obligatione duob⁹ in caſib⁹ principa
lis tenebatur fideiuſſores offerre, videri
datos limitatiue pro explenda obligatio
ne principalis in duobus caſibus, in qui-
bus eos offerre tenebatur. Probarunt
Abbatem poſteriores, relati per Rim.
Iun. conſ. 135. numer. 3. & conſ. 549. ex
27 numero. 3.

Et ratio eſſe poteſt, quia † eiuſmodi
fideiuſsio eſt neceſſaria ex præambula
dictorum fororum diſpoſitione, & obli-
gatione: vnde, licet obtinens in lite pen
dente, ſua ſponte illos offerre videatur,
28 † ad id tamen cauſatiue ſaltem adigitur
vt in poſſeſsionem mitatur, ad l. fideiuſ-
ſor §. ſi neceſſaria ff. qui ſatiſdar. cogan.
Rim. Iun. conſ 93. num. 18. & 19. Ideoq;
ex legis neceſitate aperta mens mon-
ſtratur fideiuſſorum & Comitis de Lu-
na eos prętantis, ſcilicet, fideiuſſerint
eatenus tantum, quatenus principalis
cautionem offerre tenebatur, & exten-
29 ſio † alia quæuis, & menti, & verbis om-
nino repugnare, & ſic admitti nulla de-
bet, optime Marſil. in rub. de fideiuſſ. n.
365. quem refert & ſequitur Pacia. cōſ.

135.

153.nu.11. Imo, nec ſufficeret † ſubobſ-
30 cura intentio ambiguis verbis declarata, vt ex Gram.& Rol. Menoch. docet conſ.719.num.21. Decian.conſ.72.num. 18.in 2.Burſat.conſ.213.num.14. Vt merito in præſenti caſu pro illuſtriſ. fideiuſſoribus ſemper contenderim, datos pro cauſis, † & caſibus à dictis foris
31 expreſsis, pro alio in occurrēti caſu eis non comprehenſo, nullo modo diſtringi poſſe, nec teneri, ex Bald. conſil.272. in 2. quem approbat Surd.conſ.470.num.
32 72. Eſt enim fideiuſſio iuris † ſtrictiſsimi, vt per Ant.Fab.in ſuo Codice, tit.de fideiuſ.tutor.defini.4.in allegat.iur.n.5.

Nec inconuenit (quod à dominis pōderabatur) Iband. † de Bardaxi in Com
33 mentarijs dictorum fororum, fideiuſſores hos appellaſſe de iudicato ſoluēdo. Expromiſſerunt enim iudicatum ſoluere, non tamen ſine delectu, ſed in caſibus, in quibus iuxta foros principalis offerre tenebatur fideiuſſores.

Ex quibus facile eſt argumenta, & rationes, quæ ſuperius referuntur ex aduerſo, ſubmouere; imo vero primū fundamentū ſublatū manet, cū nullo modo interceſſerint in præſenti caſu fideiuſſores pro omni eo, ꝓ quo principalis tenebatur, ſed ex præambula fororū obligatione, † pro quo teneretur tantū in caſi
34 bus à foro expreſſis, ex mox reſolutis.

Ad hæc addo, notiſsimam differentiam verſari † inter principalem, qui re
35 ipſa tanquam depoſitarius Regiæ Audientiæ de recepto vltra id, quod ſibi debetur, omni iure tenetur, & inter fideiuſſores, ad quos nihil peruenit, quiquè ſuam fideiuſſionem ad caſus forales reſtrinxerunt.

Secundo aduerſę partis fundamento diſtinctius reſpondebo, animaduertens: duplex in eo cōtineri argumēti genus: Alterum ducitur ex mente, for.† Item
36 por dar forma 13. Quaſi eius extiterit intentionis, vt ab integro ex cautione præſtanda ab obtinente ſententiam litis pēdentię proſpiceretur ei, cui deinde res apprehenſa foret reſtituenda. Alterum vero ex verbis fori prædicti, quaſi illa reſtrictionem non contineāt, ſed ad omnes caſus extendantur, aliquibus magis exempli gratia, quam reſtrictiue enumeratis.

Adeſt tamen vtriq; ſolutio efficax in promptu. Priori ex mox reſolutis, in per
37 miſſum eſſe ex mente, † & ratione fori argumētum ducere aduerſus ipſius verba, etiamſi mens amplior ex verbis tacite colligeretur, in odioſis, & correctorijs, in quibus oportet fieri omnium caſuum expreſsionem, Angel.in §. ſi vero expreſsim, in Authen. de hæred. & falcid.& in §.illud, per tex. ibi, in Authen. de trien.& ſem.Berot.conſ.193.num.62. in 1. Id extendens, vt nec verba ſuffice-
38 rent † generalia ex Rom. Iaſſ. & Socin.
39 Quod poſterius in Regno, in quo † cauendum eſt ab effuſo ſermone, admittēdum non puto: primū tamen conſtantiſſimū eſt, aut omnes caſus ſub indiuiduo exprimendos eſſe, vel generalibus verbis comprehendendos, quorum neutrū in præſentiarum interceſsit; imo contrarium ex relatiuo, & limitato ſermone ſuperius ponderato, vt conſtito † de re-
40 lato certo, infalibili, ac limitato, intra eius cancellos ſit continenda fideiuſſio, ex Bart.in Extrauag. ad reprimendum, verſ.prout, nu.2. Deci.in l.edita, nu.85. C.de eden.Ruin.conſ.28.in 1.Neuizan. conſ.12.num.10.Gram.deciſ.59.num.21. & de cōmuni Curt.iun.conſ.97.nu.3. & 4.& ad alios caſus in termino relato (fo
41 ris nempe) non contentos fideiuſsio extendi nullo modo poteſt, Bart. in l. qui in aliena, de adquir. hæred. Rom.conſ. 210.n.2.Farin.q.34.ex nu.31. Vincen.de Fran.deciſ.610.Oſaſc.deciſ.77. Maſtril. deciſ.126.latiſsime nu. 18. caſum noſtrū ex decreto Senatus Sicilię ſequentibus verbis decidens, *Et fideiuſſio habebat relationem ad mandatum expeditum per Iudicem, & ſic ad cauſam ibi expreſſam ſtipulata dicebatur*, vt tradit Eugen.conſ.2.ex n.47. Hiero.Gabr.conſ.181.nu.4.in 1.vbi late.

Quid quod mens iſta fori omnibus caſibus conſulere volentis ei cui dein-

Mm ceps

ceps apprehenſa bona forent reſtituen da, non ſolum non deprehenditur ex foro, verum reſtricta cernitur ad caſus expreſſos.

Poſteriori vero argumento, & ponderationi ſecundi huius fundamẽti par tis aduerſæ reſpondeo. Lõge diuerſum neceſſarium tamẽ ſenſum recipere verba fori declarando 24. in verſ. in fundamento perpenſis: nam illa verba, *En tal manera, que ſiempre ſea detenedor de la coſa aprehenſa, e de los frutos è rentas de aquella, aquel que reportara ſentencia de la coſa aprehenſa, y frutos y rendas de aquella adiudicatura:*
42 quamuis in ſe † vaga, & indefinita videantur, appoſita tamẽ inter duos caſus reſtrictos ab illis cohartantur, & neceſſariam reſtrictionem recipiunt, nec ad alios conſimiles referri poſſunt, Alex. in l. ſi conſtante, num. 5. ff. ſolut. matrim. per tex & gloſ. in Clem. 2. de ætat. & qual. declarat Alder. Maſcar. concluſ. 4. n. 64. cui addo copioſe Petrum Barboſ. in d. l. ſi conſtante in princ. nu. 102. docentem exacte, in correctorijs non ad-
43 mitti ampliationem † ad caſus non expreſſos, tametſi ratio ſit in lege, vel ſtatuto expreſſa, & caſus omiſſus ſub illa comprehendatur, vbi pulchre ex nu-
44 me. 91. docet, quando lex dicatur † limitatiua, correctoria, ſiue declaratoria iuris antecedentis. Ratio igitur expreſſa in d. verſ. en tal manera, intra caſus limitatos, ſeu ad ipſos conſequenter, vltra eos deciſionẽ fori ampliare non poteſt.

Id quod longe ſecurius procedit põderato ſubſequuto verſ. illius fori, *Aſſi empero*, cum expreſſa commemoratione reſtricta ad caſus expreſſos, tunc enim nemo ob identitatem, aut maioritatem
45 rationis † legem odioſam, aut reſtringibilis naturæ, aut interpretationis, extenderit ad caſus conſimiles, vt ex l. 2. & ibi gloſ. C. de pat. qui fil. ſuos diſtraxerunt, docuit Bart. in d. l. ſi conſtante, nu. 44. receptus vt per Ripam ibi, num. 82. Crauet. de antiq. 4. par. in princ. nu. 110. Barboſ. vbi ſupra. num. 95.

Nec verſ. *Eſſo miſmo ordenamos*, d. fori
46 declarando, † illam infert extẽſionem, nec ampliationem ad alios caſus, quia ſe reſtringit ad caſum non deciſum in foro antecedenti, Item por dar forma, & in eo foro declarando expreſſum, vt cautionem preſtet obtinens in lite pendente, & poſſeſsionem petens, ad caſum in quo; *En el proceſſo de las firmas ſera dada ſentencia contra el*. Nunc, caſum hunc exponens adiicit forus, quod hoc intelligatur, *En caſo que no ſea paſſada en coſa juzgada*; quibus verbis recurſum quo ad ſuſpenſiuum effectum excludit, & iterum addit, *En tal manera que ſiempre ſia detenedor de la coſa aprehenſa*, ſcilicet in illis caſibus.

Denique, & ſi verba hec poſteriora, in quibus fundamentum aduerſę partis neruum conſtituit, in riguroſo ſenſu admitti poſſent, quaſi mens fori fuerit, quod omni caſu abiret res cum fructibus in obtinentem contra primum. Sed non hoc æqua lance diſpoſitum eſt quoad cõſtringendos principalem debitorem & datos ab ipſo fideiuſſores: Il-
47 le enim † omni caſu ex actus natura tenebitur, illi autem in his ſolum caſibus quibus teneri voluerunt ex forma fideiuſſionis & ex fororum diſpoſitione.

Ceſat ſimiliter tertium fundamentũ partis aduerſę ex antecedẽti diſtinctione. Quamuis enim ſententiam proferat fideiuſſores offeri, remque finitis iuribus prioris creditoris ſubſequenti reſtituendam fore; non tamen exprimit qua forma vel modo ab principali, & ab fideiuſsioribꝰ reſtituẽda ſit, idque totũ ex antecedẽti diſtinctione reſoluẽdũ eſt.

Nec intereſt Regiam Audientiam fideiuſſores recepiſſe, vt ea reſtitutio efſectiue fieret. Id etenim non a iudicis ſẽtentia, ſed a foro & forma fideiuſsionis perpendendum eſt, quę ad alios caſus reſtricta noſtrũ non comprehendũt. Sed nec ſententia quidquã exprimit.

Similiter nec intereſt, quod hoc admiſo ſenſu, non ſatis cautum videatur poſterioribꝰ creditoribus. Quia ſicut id facile noua lege ſuppleri poteſt, ꝙ fieri ſatis

facis æquum videretur. At certe interim fori ad certos caſus prolati ad alios extendi nulla ratione poſſunt. Cumque caſus occurrens extra expreſſos in foris vagetur, nec in illis, vel ex contractus
48 † natura, vel ex verbis conuentionis cõprehendatur, fideiuſſio ad illum extendi non debet, Iaſ. in l. centum Capuæ, ff. de eo, quod certo loco, Heringius cũ multis, cap. 20. §. 26. ex nu. 29. & cap. 24. ex num. 35.

Deniq; quod in tertio fundamento partis aduerſę dicebatur, pertines ad declarationem iur. firm. obeſſe non videtur: conſuetudo enim in ea mentionata non eſſet declaratiua iuris dubij an-
49 tecedentis, ſed † correctoria, & nouæ diſpoſitionis introductiua: cum nec de iure, nec de foro in hoc caſu, principalis obtinens teneatur cautionem præſtare, & ſic neceſſario eſt correctoria, vt declarat Barboſ. in d. l. ſi conſtante, in princ. num. 93.

Vnde conſequitur, nec ſupplicatę declarationi locum eſſe. Primo, quia ſi ta-
50 lis in Regno viget cõſuetudo, † formis, & legitima, eius certificatio ad dominos Locumten. ſpectat, tenenturque eius vires perpendere, ex obſer. Item cum ad uocatus, de probationibus, & reſolutis per Molin. ver. conſuetudo. Eſt enim
51 conſuetudo hęc vniuerſalis, & ſic † etiã in deciſiorijs probationem nõ eget, ſed eſt allegata, ſi DD. Iudicibus nota eſſet eam tenerētur obſeruare, & eſſet fundamentũ oppoſitum cõfirmationi iur. fir. ex Alexand. conſ. 14. num. 1. in 5. Decius conſ. 402. num. 10. & conſ. 447. ex num. 10. cum alijs late congeſtis per Marcũ Anton. de Amatis deciſ. 95. nu. 6. & 7.

Potiſſimum, cum tractetur de actib⁹ iudicialibus, de quibus ſcriptura publica apud acta proceſſus fit, & videretur
52 † perquam durum, duorum, vel trium teſtium imperitorum probationem ſimilis conſuetudinis referre, & firmantes vexationibus ſubiicere, fororumq; apertas deciſiones eiſdem teſtibus imperitis derogandas committere.

Quidquod, quãdo in lege decretum
53 adeſt futuram † irritans conſuetudinē, nec immemorialis ſuffragatur ad legis correctionem, vt ex Gemin Felin. Butr. Abb. Io. Andr. & Deciam. obſer. Alder. Maſcard. concl. 8. nu. 78. Hoc tamen fundamentum merito viſum fuit DD. nõ multum ſtrigere, quia non cõſtat de huiuſmodi decreto irritanti.

Potuitq; aliquando forſam executio
54 fieri aduerſus † fideiuſſores exceptionē non proponentes, & id non indiſtinctè ius vniuerſale cõſtituere, vt pulchre ex Bald. Caſtr. & Purpur. Cur. ſen. Socin. iun. & Craue. cenſuit Rota apud Farin. deciſ. ciuili. 74. ex num. 3.

55 Ex antecedentibus iuris firma † præfata fuit concordi DD. voto confirmata in proceſſu D. Ioannis Georgi Fernandez de Heredia Comitis de Fuentes, & aliorum, anno 1613. declaratio vero etiã denegata fuit, licet non toto curſu, quia partes interim compromiſſerunt, ſed nec fiendam exiſtimarem, nec crederem ex ante dictis.

Michael Paſtor Lib. Art. & V. I. D.

DECISIO CCIIII.

Pulchra quædam in materia caducitatis emphyteoſis, & ſignanter, an tertius domino directo Canonem offerens, & nullum ius habens in bonis emphyteoticis, emphyteotam excuſet à caducitate.

SVMMARIVM.

Soluere poteſt tertius creditori, etiam inuito, & ignorante debitore, nu. 1. & 11. & Reſpublicæ intereſt homines a nexu obligationis liberari, num. 2.

Tertius poteſt ſoluere pro debitore, & creditore renuente recipere, deponere. n. 3. limita, nu. 4. 5. 21. 22.

Directo domino renuente Canonem

 recipe-

emphyteoticariamq; partitam de La-
uenda per Regiam Audientiam appre-
hendere fecit; quo in proceſſu directæ
dominæ, & dominus vtilis apud Regiã
Audientiam diu multum de validitate,
& virtute declaratę caducitatis contro-
uerterunt.

Et prima quidem cõſideratione pro
Monaſterio directo domino, & caduci-
tate per ipſum declarata, non leuibus
fundamentis iudicandũ videbatur. Pri-
mo, quia licet vicinus dicti oppidi de
Sigues Canonem Abbatiſſæ obtuliſſet,
nullo tamen modo mandatum habuit
ad ſoluendum; & licet regulariter † ter
1 tius ſoluere poſſit, & debitorem inſciũ
etiã, & ignorantẽ a nexu obligationis,
eximere, l. ſoluẽdo, de nego. geſt. l. ſolue
re, de ſolut. docẽt Paul. de Caſt. per tex.
ibi in l. tale pactum, §. poſt diuiſionem,
de pact. Neguſ. de pig. p. 5. m. 3. in prin.
2 nu. 39. Ex quo Reipublicæ † quoadate-
nus intereſſe videatur, homines ab obli
gationibus liberari, vt conſiderauit D.
R. Monter deciſ. 2. num. 42. & 49. vt &
tertius quoque non ſolum ad oblatio-
nem debiti creditori faciendam, verum
& ipſo accipere renuente, ad depoſitio-
nem † proſilire poſſit, vt reſoluit idem
3 D. Monter dict. deciſ. 2. num. 54. Ea ta-
men reg. in emphyteota locum non ha
4 bet, † peculiari iuris ratione. Quod di-
recto domino intereſt, non ſolum cano
nem recipere, quem à tertio cum ple-
nario effectu recipit; verum etiam pro
directo domino recognoſci, quod niſi
ab ſpeciali procuratore emphyteotæ fie
ri non poteſt; ex qua ratione in eo nun-
cupatim, Neguſan. d. p. 5. m. 3. in prin.
num. 41. reſtringit, & limitat anteceden
tem regulam.

Secundo, aduerſus emphyteotas de
Sigues Regius Senatus perpendebat, an
tecedentem dubitationem vrgentius
ſtringendo, multo minus † fas eſſe ter-
5 tio perſoluere canonem, quando ſpecia
liter dominus directus ab illo recipere
recuſat, ex auctoritate Bal. in l. acceptã,
n. 37. C. de vſur. & aliorum quos refert,
& approbat Cortiol. de cau. pri. ob non
ſolut. can. lim. 7. nu. 2. & 3.

Tertio denique adducebatur pro Mo
naſterio dño directo aduerſus emphy-
teotas; inutilem extitiſſe oblationẽ Ca-
nonis, quam ſtatim depoſitio † penes Iu
6 dicem ſequta non fuit, ex Alber. in l. iu-
ris gentium, §. ſed cum nulla, num. 3. de
pact. Præſertim in Regno, ex obſer. 1. de
poſito, & obſer. 4. de pæn. Quibus caue-
tur recuſationem debiti, à creditore fa-
ctam, ita demum debitori offerenti pro
deſſe, ſi debiti ſubſignatio, & depoſitio
pœnes Iudicem fieret.

His tamen non obſtantibus Senatus
Regius concordi DD. ſuffragio referen
te doctiſsimo, & prouectę praxis D. Gau
dioſo de Azailla, pro emphyteotis iudi-
cauit, in nullã incidiſſe caducitatis cau-
ſam, motus primo. Quia congruis loco,
& tempore ipſomet die ſolutione Cano
nis deſtinato, vere, & realiter oblatus
fuit Canon Abbatiſſe D. directæ, quem
recipere ſe nolle diſertis verbis profeſ-
ſa fuit, vt inſtrumẽto publico in proceſ-
ſu exhibito conſtitit, vt merito commu
nis reg. viſſa fuerit emphyteotis opitu-
lari, qua cauetur, Cononis legitimam †
7 oblationẽ emphyteotas à caducitate ex-
cuſare, ex l. qui decẽ, 72. §. cum ſtichum,
verſ. idem reſpondi, de ſolut. cum con-
cordantibus allegatis ab ſtatim referen
dis, gloſ. fin. in l. pen. de naut. foeno. & in
l. 2. ver. ſecundum legem, & ibi Iaſſ. nu.
181. C. de iur. emphyt. Bar. in l. Prætor, §.
ſi quis paratus, de noui oper. nunt. & in
l. ſi vxorẽ, §. agri plagam de leg 3. & in l.
acceptã. C. de vſur. vbi Salicet. num. 18.
Bald. in l. 1. nu. 4. C. ne liceat in vna ea-
demq; cauſa, Raphael. Caſtren. & Alex.
in l. qui Rom. in prin. de ver. oblig. Ripa
in l. quod te, nu. 20. ſi cert. pet. eleganter
Alex. in l. ſi mora, ſal. 5. ſolut. matr. &
conſ. 130. num. 11. in quarto.

Secundo ponderabatur, Canonem in
eo caſu fuiſſe duabus ſolutionib⁹, & ter-
minis diuiſsũ: Vnde, tametſi in vno ter-
mino emphyteotę defeciſſent, in caduci
tatem non incurriſſent. Quamuis enim

8 contractus is,ſicut & cęteri † ex conuẽ
tione partium legem accipiat,vt abSpe
cul.tit.de emphyt. num.111. habuerunt
poſteriores,tamen, ſi diuiſus eſt canon
9 † in plures terminos,& ſolutiones,om-
nes terminos expectandos eſſe,& in om
nibus deficiẽdum probabilius videtur,
vt aduerſus Specul. ſup. mediam quan-
dam ſententiam probantem concludit
Io.Andr.ad eundem ſup.num.110.lit.B.
Idem quoque tenuerunt Cin. & Iaſſ. in
d.l.2.C.de iur. emphyt. Quæ ſententia
10 pro vitanda † ſaltem caducitatis pœna,
certiſsima viſſa fuit Caſſador.tit.de loc.
deciſ.3.num.8.

Et quamuis non ignorem,fas eſſe cõ-
trahentibus contrariam ſibi dicere le-
gẽ,& dictam videri in caſu noſtro, qua-
tenus inſtrumentum cantat. *Que ſino pa-
garen el trendo en los dichos plaçes , y no cum-
plieren con las dichas condiciones* , *&c.* Ex-
preſsius tamen agendum erat, & magis
in indiuiduo cauendum,caducitatẽ in-
11 currendam eſſe, ob cuiuſcumq; † ſolu-
tionis alterutrius termini defectu;illaq;
verba: *Y no cumplieren con las dichas condicio
nes. &c.* Potius viſſa fuere arguere di-
uerſum ius in defectũ aliarum conditio
num, quam in defectũ ſolutionis vnius
termini verſaretur, ſeiũxerunt enim, &
diſtinxerunt cõtrahentes vnũ ab alio,
& in ſolutione Canonis dixerunt: *Que
ſino pagaren el trendo en los dichos plaços* : vn-
12 de verba ſequentia generaliora:*Y no cum
plieren con las dichas condiciones. &c.* Ad a-
lias referenda videntur,ex l.doli clauſu
la,vbi cõmunis,ff.de ver.oblig.Stephã.
de Frederi.in tract.de interpre.iur. p.fi.
nu.63.Alber.de ſtat.q.20.num.3.Celſus
Hugo.de clauſ.in prin.num.6.copioſius
Peregrin.de fideicom.art.16. nu.107. &
clauſula ea generalis,defectus conditio
num,ad proprium obiectum referatur,
13 non vero † ad Canonis ſolutionem, de
qua nominatim meminerant paulo an-
tea,conferunt traddita per Honde. con
ſil.4.num.36.in primo.

Mihi tamen(ſi fas ſit proprium inter-
ponere iudiciũ)prius fundamẽtũ tutiſsi
14 mum † videtur,poſteriꝰ vero forſam in
Regno ob vim carthę ambiguũ,& dubi
tabile. Sed ad ſolutionẽ argumentorũ
propoſitorũ pro parte Monaſterij dire-
cti domini properemus, qua emphyteo
tarum de Sigues optimũ ius dilucidius
fiet,& apparebit.Priori dicimus,ſolutio
15 nẽ factã, vel oblatã a tertio † mandatũ
non habente nomine emphyteotarum
de Sigues,eoſdẽ à pœna caducitatis exi
miſſe;quia manifeſtiſsimi iuris eſſe vide
16 tur,mandatũ † enunciatũ in inſtrumen-
to pręſumi in ſoluẽte,ex quo nec ipſe ia
ctaſſe ſuũ credendus ſit,ex l.cum de in-
debito,de probat.ex qua antiquioribus
relatis,ita cenſuit Rota deciſ. 2. de cau.
poſ. & propriet. in anti. Id quod multũ
cõmendat Felin.in c.ſicut,de re iud. Be
roi.conſ.43.nu.56.in 3.& q.fam.39.nu.4.
Gamb.de aucto.leg.lib.6.de penſion. n.
678.latius Menoch.lib.2.præſu.33. & in
terminis noſtris docẽt ex alijs Caualin.
Milleloq.218.Lud.Rom.conſ.103. & ibi
Mandoſ.Corbul.de cau.pri.ob nõ ſolu.
can.limit.6.& 7. nu.1. Qua de re conſu-
lẽdus omnino eſt Io. Baptiſt. Bouius in
tract.de ſtat.vrbis præſcrip gl.19. n.230.
quo loci ex Rom.conſ.491.n.3.& 4. &
Bal.in l.arboribus,§.quod tamẽ, de vſu
fruct.expreſſe docet,non ſolũ in ſolutio
ne vnius anni facta ab extraneo nomine
emphyteotę , verũ etiã in ea,quę fieret
17 proprio † extranei nomine,à pęna cadu
citatis emphyteotã excuſari, præſcribit
Boui. duas elegantes rationes.Prior eſt,
Canonis ſolutionẽ oneri reali æquipara
ri,quod ſufficit à quocumq;perſolui.Po
18 ſterior,† quia cũ ſolũ tractetur de con-
ſeruatione iuris emphyteotæ,nihil re-
fert,quomodo,vel a quo fiat, dũ tamen
fiat Canonis ſolutio,l.qui fundũ,ff.quẽ.
ſeruit.amittan.& punctualiter ita deci-
ſum fuit apud Rot.Rom. deciſ.26. præ-
clara ad propoſitum,2.p.in nouiſsim.

Ceſſat quoq; ſecundũ argumentum
partis aduerſæ quia ex veriori Docto-
19 rum cenſura,quando extraneus abſque
mãdato ſoluit,nõ quidẽ ꝓprio nomine,
ſed nomine emphyteotę,quamuis is ni-
hilo-

hilominus ſolutionem ratificare, & ſic
emphyteoſim recognoſcere cōpelli poſ
ſit, ſecurus tamē eſt à caducitatis incur-
ſu: & in his terminis, quidquid ſatis Cor
bul. ſe ipſum inuoluat dict. lim. 6. & 7. de
ciditur is articulus a Ioā. Bap. Bobio. d.
gloſ. 19. num. 230. & à Dominis de Ro-
ta d. deciſ. 26. 2. par. in nouiſsim.

Ceſſat deniq; & tertia dubitandi ra-
tio, quæ à Regio Senatu pro Monaſte-
rio d. directo perpendebatur: nēpe obla
tionē canonis non intereeſsiſſe in occur
renti caſu. Quia reſpōdetur primo, obla
tionem intercesſiſſe, & etiam factā poſt
terminum ſolutionis decurſum emphy
teotis profuiſſe, præcedēte recuſatione
Abbatiſſæ dñę directę tēpore habili, &
ipſo met die ſolutioni præfixo, nec enim
20 debitor † moroſus conſiderari poteſt in
non conſignādo, vel deponendo, quādo
creditor ſe nolle recipere declarauit, vt
hoc caſu ſecuriſsime intret magiſtralis
ea diſtinctio, quā cōmunē appellat Iaſſ.
in d. l. 2. nu. 182. C. de iur. emphyt. & ex
Iul. Clar. & Viuio Corbul. lim. 37. nu. 11.
Concludentes ſolā oblationē verbalem
21 abſque conſignatione, † & depoſitione
nō ſufficere ad liberationē obligationis
quantitatis perſoluendæ, ſufficere ta-
men ad vitandam caducitatis pœnam.

Planius tamen, ſecurius, & euidētius
reſpondetur, ex cōmuni DD. cenſura,
deciſum fuiſſe per Rotam d. deciſ. 26. 2.
par. in nouiſsim. declarante domino di-
recto, reali ſibi facta oblatione canonis,
ſe illum † recipere nolle, nullius depoſi
22 tionis, ſeu ſubſignationis coram Iudice
opus eſſe, vt caducitas vitetur, vt meri-
to Senat. Regius die quinto Septe. anni
1598. iudicauerit pro oppido de Sigues
domino vtili, aduerſus Monaſteriū præ
fatum dñm directum, ex antecedenti-
bus, & fuit hæc prima cauſa, quā defen-
di, & in qua obtinui † in Reg. Aud. Act.
23 P de Roda ſcriba mand. D. N. R. in pro-
ceſſu Abbatiſſę, & Monialium S. Crucis
de La Seros ordinis D. Benedict. ciuita.
Iaccæ, ſuper apprehen. in art. lit. pend.

Quæ Regij Senatus deciſio in princi
pali articulo. An tertius abſq; mandato
24 emphyteotæ nomine ſoluere poſsit, † il
lumq; excuſet à pœna caducitatis, be-
nignior, & ęquior, à grauiſsimiſq; Docto
ribus approbata eſt. Exoptaui nihilomi
nus valde videre quid in ea curia D. Iu-
ſtitiæ Arago. ſenſiſſet, dum in facto ſub-
ſequentis deciſionis ſe iterum obtullit
præſens articulus diſcutiēdus, ac proin-
de vt exactior ſi iterum occurrere con-
tigerit, imo exactiſsima eius reſolutio
habeatur, pro choronide huius deciſio-
nis non abſre viſſum fuit DD. vtriuſque
opinionis, & fragmentū motiuorū præ-
clari Senatus Regij referre. Extraneum
igitur pro emphyteota canonē offerre
poſſe eiuſq; oblationē caducitatis pęnā
vitari in expreſſo docuerunt.

Primo, additio ad Specul. tit. de em-
phit. nu. 104. Quæ à noſtris frequentius
allegari ſolet, ſub tit. de loc. §. nunc ali-
qua, verſ. 82. quęro, quam aliquibus pla
cuit eſſe Ioan. Andr. aliquibus vero Bal.
vt placet Corneo conſ. 115. num. 12. in 1.

Secundo, Bald. in l. arboribus, §. quid
tamē, ff. de vſufruct. & in l. ſolēnitatib⁹,
C. de rei vin. vtrobiq; allēgans Andr. de
Piſis, & Guillem. de Cuneo.

Tertio, Ludo. Rom. accerrimus in ꝓ
poſito emphyteotarū defenſor, & adii-
ciens hanc eſſe veritatem, conſ. 103. nu-
mer. 1. & 491. & ſing. 556.

Quarto, Angel. in l. lex vecti. ff. de pig.

Quinto, Corne. conſ. 215. num 12. in 1.
qui & ſtrictius tertij ſolutionem, etiam
factam ſuo nomine emphyteotam tueri
à caducitatis incurſu, defendit.

Sexto, Iaſſ. in l. 2. C. de iur. emphyt. nu.
99. vbi, & Corn. mox ſubiectam amplia-
tionem probat.

Septimo, Deci. conſ. 58. n. 2. cui quoq;
& Corne. extenſio arridet.

Octauo, Grammat. conſ. ciuili 107. n.
6. referens huius opinionis Anto. de Ale
xādris ad Bart. in d. l. 2. C. de iur. emphy.
quem in meis non inueni.

Nono, Marian. Soc. iun. cōſ. 70. n. 2. in 1.

Decimo, Horat. Mandoſ. ad Rom. d.
conſ. 103. addit. 1. vbi profitetur hanc eſ-

ſe crebriorem ſententiã, citans in eam Corſet. in reperto. Abb. ver. emphyteota, in quo tamen punctum, licet legerim, & relegerim inuenire non potui. Et nimirum, cum etiam eo loci retullerit Mandoſ. Tiraquel. de retract. lign. §. 1. gloſ. 9. num. 259. Cum tamen quæſtionem ſolum proponat, & pleroſque referat huius opinionis defenſores, diſcedẽs tamen expreſſe ab ea, nu. 262. vt ſtatim in prædicamento DD. alterius claſsis, & opionis videbimus.

Vndecimo denique accedat auctoritas Rotæ Rom. deciſ. 26. numer. 6. 2. par. diuerſ. vbi alio modo latius protendit antecedentem opinionem, vt oblatio canonis à tertio facta negotiorũ geſtori aut procuratori dñi directi emphyteotam præſeruet à caducitatis pœna.

E contrario tamen ſtant nonnulli ex antecedentibus † Doctoribus, ſibi in
25 propoſito non ſatis ſubſiſtentes, & alij plerlq; ſupremæ quoque claſsis.

Primo, Bald. ſibi contrarius in l. acceptam, num. 37. C. de vſur. niſi concilietur, vt infra à me.

Secundo Salicet. in eadem l. acceptam, quæſt. fin.

Tertio, Iaſſ. in eadem l. 2. num. 70. & in conſ. 49. & 74. in primo.

Quarto, Nata conſ. 194. num. 8.

Quinto, Redoan, de reb. Eccle. q. 19. cap. 3. num 7.

Sexto, Bertran. conſ. 320. 1. par. nu. 3. vbi non ſolum in emphyteoſi, verum in quocumque alio annuo redditu, recognitionem futuræ ſolutionis exigente, hãc probat ſententiam.

Septimo, Neguſan. de pigno. mem. 3, 5. par. prin. num. 9.

Octauo, Marſil. ſingul. 367.

Nono, Lancel. Gallia. in l. 4. §. cato. de verb. oblig.

Decimo, Cor. iun. in l. quod te, nu. 15. ff. ſi cert. pet.

Vndecimo, Tiraq. d. §. 1. gloſ. 9. num. 262. referẽs Iaſſonem hoc caſu tenuiſſe conſtanter, oblationem nec ſubſignationem Canonis à tertio factas emphyteotam excuſari à caducitatis incurſu.

Duodecimo, Corbul. lim. 7. num. 2.

Decimotertio, bene perpenſus idem quoque ſentit Caualin. Mileloq. 228. nu. 6. quamuis frequentius in contrarium (ſed male vt ſtatim demonſtrabo) allegari ſoleat.

Decimoquarto, Cagnol. in l. inuito, num. 10. de reg. iur.

Decimoquinto, Carot. de oblat. p. 1. q. 24. num. 6.

Decimoſexto, Ioſephus Ludo. deciſ. Peruſ. 35. num. 5.

Decimoſeptimo, Surd. deciſ. 174. n. fin.

Decimo octauo, vt deciſio præcedẽs Rotę 26. ſuis non careat contradictoribus, in ea parte, qua docuit, *oblatione* facta procuratori, aut negotiorum geſtori caducitatẽ vitari, illi aduerſantur Afflict. deciſ. 119. num. 11. Abb. Bald. Burſat. Alexan. Beroi. Corbul. & alij multi, quos retullit, & ſequutus fuit ex mente Senatus Mantua. Surd. deciſ. 181. ex nu. 10, & ante eos Specul. ſup. num. 154.

Ex antecedenti relatione auctorum
26 vtriuſq; ſententiæ, in difficili, † hoc & ancipiti articulo, ſatis conſtare videtur, non procedere abſque maxima controuerſia dictũ Lu. Rom. d. conſ. 103. aſſerentis, priorem opinionẽ veritatẽ continere, & multo minus dictũ Horat. Mando. ad eundẽ, profitentis, priorẽ opinionem eſſe crebrius receptã; quidquid enim ſit de veritate, magis tamen recepta Doctoribus calculatis eſt poſterior ſententia aduerſus emphyteotam: potiſsimũ ſublatis de medio, his, qui ſibi ipſis contradicunt, & animaduerſo, quod nonnulli loquuntur, domino ſolutionem tertij recipiente, qui caſus expeditiſsimus extra controuerſiã verſatur, in quibus terminis loquitur Iaſſ. num. 70. qui hac ratione inter ſe componi poteſt, cũ dictis ab eodem. num. 71. poſteriorem ſententiam probante, quando dominus tertij oblationem expreſſe recuſat.

Et animaduerſo rurſus, pleroſque ex
27 Doctoribus alterius ſententię fuiſſe loquutos de tertio bona emphyteotica poſſidente

ſidēie,in quo caſu †ambe opiniones cōciliātur,& hoc modo mihi videtur componēdus ſibi met Bal.in d.l.acceptā, & in d.l.arboribus,§. quid tamē. Ratio vero ob quam, æquiſsime & iuſtiſsime oblatio tertij emphiteotica bona poſsidentis caducitatem euitet manifeſtiſsima eſt,ſubeſt enim tunc iuſtiſsima cauſa probabilis ignorantiæ obligationis ſoluendi in emphiteota , qui bona necretinet,nec poſsidet.

Et denique alij ex doctoribus prio-
28 ris ſententiæ loquuntur in oblatione tertij ius hipothecæ habentis in bonis emphiteoticis, quē † pro eius conſeruatione(quam conſequi non poteſt niſi caducitatem vitando) ad oblationem admittitur,ex limit.Corbul.7.n.4.

29 E diuerſo autem DD. poſterioris ſētentiæ nullam ex his patiūtur † exceptionem,nullam interſe admitunt repugnantiam,nullo denique ſtudio cum aduerſarijs reduci, aut conciliari poſſunt: Imo vero , expreſe, & irrefragauiliter rationibus vrgentibus, & iuribus magnæ ponderationis reſoluunt,&docent, oblationem canonis a tertio factam emphiteotam minime excuſare a pena caducitatis.

Negari tamen nō poſſe videtur, quim Regio Senatui (ſedentibus in eodem doctiſsimis integerrimiſque DD. Gaudioſo de Azailla Relatore , Io. Lopez Galuan ordinario Aſſeſſore , Martino Monter de la Cueua meritiſsimo deinceps Sacri Supremi Conſilij Coronę Arag.Regente,Ioanne Franciſco Torralua digniſsimo deinceps Cancellariā Regiam huius Regni Regente, & Franciſco de Santa Cruz & Morales inte-
30 gerrimo & vigilantiſsimo nunc Regij Fiſci Aduocato)placuerit †magis prior ſententia in dict. proceſſu Abbatiſſæ & Monial.S. Crucis de La Seros ex ſequēti motiuo.

Motiuum.

Nec obſtat comiſum prætenſū pro parte Abbatiſſę & Monialium S. Crucis de La Seros. Quia cum 110.ſolidi ſoluendi in die Sanctæ Crucis menſis Maij anni 1596. eadem met die per Martinum de Lera vicinum , qui ſe dixit & proc.loci de Sigues, Ioanni Bonet Monaſterij proc.& idem Abbatiſſę in Balbis,ſeu en el Torno dicti Monaſterij (licet verbaliter) fuerint publico Inſtrumēto mediante oblati,ipſaq; Abbatiſſa eos expreſe recipere recuſauerit, ex rationibus in d. inſtrumento contentis ; prædicta verbalis oblatio, domino recipere recuſante,ad penam caducitatis vitandam ſufficiens videtur.Nec prędictis refragatur, non conſtare de mandato,nec qualitate vicini dicti Martini de Lera offerentis.Quia licet reguliter in ſolutione Canonis,cum in ea non ſolū agatur deliberatione emphitheotę, ſed etiam de recognitione domini directi,mandatum requiratur: tamen,quando honor & recognitio dominij ſunt in tuto, emphiteota non negante,nec ius domini inficiante, ſed eius ius periclitatur,quia in fine termini, vt in præſenti caſu,& commiſo, inminēte tunc,quēlibet etiam tertium,ad finem impediēdi comiſi & caducitatis euitandæ,offerre & ſoluere poſſe videtur. Quid quod verſamur in actu qui ſine mandato fieri non conſueuit,& in quo de impenſa & de ſoluendo tractatur: quo caſu ex verbis enuntiatiuis inſtrumenti,mandatum praſumi, licet de eo aliàs non conſtet,non ſine ratione dici, aut ſolutio tāquam facta abeo cuius intererat, ratione communis intereſe,aut a negotiorū geſtore , ad excuſandam prędictam penam caducitatis. Hactenus Domini Regij Conſiliarij.

Quorum motiuum ſi conſideretur
31 penitius , facile erit † conijcere, præſenſiſſe Regium Senatum articuli ſummā difficultatem,cum licet recedant a regula,qua non admititur oblatio a tertio,cum vltra ſolutionem honor & recognitio dominij directi deſiderentur; diſceſſerunt tamen ex tot coniecturis in eo caſu concurrentibus;& potiſsimū

quia

quia ius domini directi quoad honorem & recongitionem in tuto adhuc conſiſtere videretur;e contrario autem ius emphiteotæ termino ſolutionis inſtante iam iam periclitabatur imminente commiſo,

Sed ut verum fatear non mihi videntur coniecturę & circunſtātię occurrētes ſufficientes,vt iudicaretur ea inſpetie contra Monaſterium dominum directum pro Oppido de Sigues emphiteota, niſi amplexa priori ęquiorique & venigniori ſententia, quę ſi non procederet,ratio inſtantis periculi commiſi & enunciatio quod Martinus de Lera canonem offerens eſſet procurator aut vicinus loci de Sigues (de his qualitatibus in proceſſu conſtito)releuari nō poſsit. Vt ſūma totius diſputationis ſit, doctoribus interſe collatis maxime pro vt ſuperius contullimus & perpendidus,magis communiter receptum videri, oblationem canonis atertio factam † nullum prorſus in bonis emphiteoticis ius habente,nequaquam excuſare emphiteotam a caducitate. Poſteriorē autem ſententiam tanquam ęquiorem & venignius ſe habentem cum emphitheotis in materia odioſa,pęnali, & ſtrictæ interprętationis,magis placuiſſe Senatui Regio, & ſecundum illam ineo facto iudicaſſe.

Michael Paſtor Lib. Art. & V.I.D.

DECISIO CC.V.

In eadem caducitatis materia. An emphiteota poſt elapſum terminum ſolutionis (ante tamē declarationem caducitatis a domino factam)admitendus ſit moram compurgare propena caducitatis vitanda,tan in viam iuris,quam ex praxi Regni.

SVMMARIVM.

Caducitas non incurritur niſi declarante domino directo, etiam ſi adſit clauſula vt incurratur ipſo facto, & iure non ſoluente vtili praeſtituto die canonem.nu.1. Rota idem ſentit nu.2.ex ratione de qua n.3.declara nu.26.27.

Mora purgatio locum habet in materia num.4.quod in Eccleſia facilius procedit, cum ſit æquitatis cultrix, & venignior, ideoque ad moræ purgationem congruentius admitit.nu.5.declara.num.28.30.

L.2.C.de iur.emphiteo.& cap. potuit delocato, & Corbul de cauſa priuat. ob cā.nō ſolut.limi.ſi.n.19.vbi Doctores affirmantes moram purgari poſſe, recenſetur. num.6.

Mora purgatio admititur, celeris ex parte vtilis domini, etiam ſi adſit clauſula, quod ipſo facto incurratur caducitas ob non ſolutum canonem die præſtituto. num.7. hac autem compurgatio vltra duos menſes non trahitur.nu.8.16.amplia num.17.

Purgatio morę nō admititur obſtante pacto,quod ipſo iure, & facto incurratur caducitas non ſoluendo canonem die præſtituto,cum vera & communi reſolutione deciſsionum num.9. & ordinariorū num.10.18.19.& debet ita iudicari.num.20.

Emphiteota vel creditor non excuſatur ab in curſu moræ vel caducitatis, etiā ſi fiat oblatio canonis vel debiti creditori celeriter,niſi congruentibus loco, & tempore,id eſt domi creditoris, & ante lapſum termini ſolutioni deſtinati.num.11. & in

& in terminis emphyteoſis traduntur doctores id atteſtantes num. 12.

Emphyteota an poſsit purgare moram vt cumque adſit clauſula, quod ipſo iure & facto incurratur caducitas non ſoluente tempore præſtituto, dummodo accedat ſoluturus canonem, antequam directus declaret, vel litem conteſtet. num. 13.

Mora non purgatur niſi ſolutione canonis celeriter intra breue tempus & pro iudicantis arbitrio facta, numer. 14. ratio traditur. num. 15.

Purgatio moræ non admititur adiecto pacto reſolutionis contractus, & adiecto pacto, quod ipſo iure & facto incurratur caducitas, nec tunc requiritur vlterior domini declaratio, præter ea quæ poſita fuit in contractu quæ ſententia legendo, conſulendo, iudicando & decidendo ſequenda venit. num. 21. quod omne facit pactum reſolutiuum & ſecus ſine eo numer. 22. in Regnoque ſecurius procedit. num. 25. & declarantur doctores, qui in contrariũ allegantur. num. 31. 33.

Rote Rom. deciſio 28. lib. 2. & 572. lib. 1. & Putei 66. lib. 3. declarantur. n. 23.

Mora purgatio admititur de iure canonico, ſecus Ciuili, & Couar. lib. 3. reſolut. c. 17. n. 4. verſ. multo minus periudicat textus, declaratur n. 24.

Clauſula poſita in fine contractus ad omnia præcedentia referri debet. num. 29.

Carrot. deciſ. 9. nu. 13. omnibus doctoribus abeo relatis perpenſis, reprobatur n. 30. qui ſolus remanet in ſua opinione. n. 32. & licet Ceſar de Barzis cum eo concordet, ſimiliter reprobatur. num. 33.

Carthæ vbi ſtandũ eſt, & inſtrumẽta habẽt executionem paratam & ad eſt clauſula, qua emphyteota renuntiat quibus buis exceptionibus; tunc mora non purgatur. num. 34.

Pacto ſtante reſolutiuo contractus morá non purgatur, ſed emphyteota debet eſſe ſolicitus ante aduentum diei ſolutioni præfinitũ, quod iudices ſenſiſſe videtur. nu. 35.

Purgatio moræ in Aragonia ob vim chartæ non admitur, & deciſio Regiæ Audientię, & Curiæ D. Iuſt. Arago. traditur. num. 36. motiuumque adducitur num. 37. & licet Pleban. contrarium in Arago. ſeruari ſcriptum reliquiſſe videatur §. tributum num. 18. declaratur ibidem, incaute tamen locutus fuit de mora loquẽdo, nobis enim ſentit in §. Arbiter. num. 24. vbi moram in Aragonia non purgari tradit. num. 38. 39. aliud motiuum traditur, & declaratur. num. 40.

INSPECTIONI antecedentis deciſionis proxima eſt altera ſubtilis & apud noſtros DD. valde controuerſa, quã habui ex facto, & circa eius reſolutionem, diu hac multum egi cum eruditiſsimis & integerrimis DD. locum tenent. Illuſtriſsimi D. Iuſt, Arago. in proceſſu don Martini de Ferreira Caſtellani Empoſthæ ſuper apprehẽ. in art. litis penden. In quo cum Gregorius de la Silla Ciuis Ceſaraug. & Appolonia Martinez coniuges habuiſſent à Caſtelano Empoſthę emphyteoſis iure quadã domos ſituatas in platea vulgo el mercado eiuſdem Ciuit. ſub clauſulis ordinarijs, quod ſoluere tenerentur annuũ canonẽ præſtituto die, & alias ipſo facto, & iure caderent a poſſeſſione & vtili dominio: moroſi fuere prę fati emphyteotę, per non nullos dies in canonis ſolutione quibus elapſis, ante declarationẽ tamẽ caducitatis incurſæ per Caſtellanũ D. directũ factã obtu-

lerũt

lerunt, media perſona cuiuſdam famu-
li eidem Caſtellano canonem, qui tā-
men illum recipere expreſſe recuſauit,
ac deinceps caducitatem declarauit, &
ad iudiciale ſequæſtrum, & bonorum
apprehenſionē proſiliuit. Exquo facto
circa reſolutionem cauſę exactiſsime
apud Curiam eandem ac diu, & multū
diſputatum ame & DD. fuit. Vtrum in
viam iuris & in Regno, emphiteota pro
vitanda caducitatis pęna, quandocum-
que, ante tamen declarationem eiuſdē
poſsit directo ſoluere, & offerre, pro
incurſæ morę compurgatione, & pro
ſui iuris conſeruatione.

Et pro excuſatione emphyteotæ il-
lud potiſsimum ponderabatur; caduci-
1 tatem nempe, vt cumq; † expreſſe ſcrip
tura emphyteoſis caueat, ipſo iure, &
facto incurri, ob canonem non ſolutū
preſtituto die, nihilominus nō commi-
ti niſi domino directo eam declarante
Bart. in l. 2. num. 2. & ibi Bal. num. 1. in fi.
Ang. num. 4. Fulg. & Salice. num. 3. Iaſſ.
num. 6. C. de iur. emphy. & plerique alij
ex recentioribus copioſſiſsime conge-
ſtis a Rota deciſ. 28. ex num. 1. 2. p. in no-
uiſſim. vbi num. 6. adjiciunt DD. nomi-
2 natim † idem procedere tametſi ſcrip-
tura, caducitas ipſo iure & facto incur-
renda comminetur; vt per Bal. in l. fi. in
fi. C. de reuo. don. Corne. cōſ. 115. in prin.
in 1. Deci. conſ. 138. nume. 6. ex euidenti
ratione. Ne aliquando contingeret ca-
ducitatem pro cōmoditate & vtilitate
domini directi introductam † in ipſius
3 odium verti, quam rationem nec præ-
termiſit Sacrum Palacium dict. deciſ.
28. ex altera Caſſadori 2. tit. de loca.

Secundo ponderabatur pro eadem
emphyteotę parte, declarationem de
inceps a domino factam prout ex nunc
effectum habituram, † non autem pro-
4 ut ex tunc, id eſt, cum retrotactiuo effe
ctu ad tempus quo emphyteota moroſo
potuit a domino declarari, ac proinde
locus futurus videtur morę purgatio-
ni, vt per eoſdem DD. d. deciſ. 28. ex
nume. 8.

Tertio adſtruebatur emphyteotę in
tentio & excuſatio, exquo verſaremur
in emphyteoſi Eccleſię, quæ tanquam
ęquitatis cultrix non ita paſim ad decla
5 rationem caducitatis progreditur, † &
quæ longe facilius quam ſecularis ſua
venignitate ad moram compurgandam
emphyteotas admitere, & ſoleat, & de-
beat, ex Alex. in l. ſi inſulam nume. 15. &
Rippa num. 37. ff. de ver. oblig. Iaſ. in l.
2. q. 29, C. de iur. emphyteo. Couar. *lib.*
3. reſolutio. cap. 17. num. 4. Clarus §. em-
phyteoſis q. 8. in fi. Redoan. de reb. Ec-
cleſ. quęſt. 23. verſ. ſed quod emphyteo-
ta num. 17. cumulate Menoc. conſ. 543.
num. 5. verſ. reſpondetur primo.

Quarto denique referebantur; tum
6 regula vulgaris ordinariorum † in l. 2.
C. de iur. emphy. & in cap. potuit de lo-
ca. Qua paſsim circūfertur, compurga
tionem moræ fore admitendam, mode
rando illam quoad tempus admitendi
ſecundum quinque opiniones relatas
in propoſito per Corbul. de cau. pri. ob
non ſolut. can. limit. fi. ex num. 19. Tum
etiam varij DD. interminis docentes,
celerem ſaltem moræ compurgationē
emphyteotæ admitendam eſſe. Et pri-
mo illi multi, qui referuntur a Rota
deciſ. 572. p. 1. in nouiſſim. & apud Puteū
deciſ. 63. lib. 3. & apud Guid. Papæ. cum
incerto addicion. nouiſsimo. Et dein-
ceps Cepola, cautel. 135. Deci. conſ. 138.
num 6. & conſ. 452. num. 20. Redoan. de
reb. Eccleſ. rub. 1. cap. 22. numer. 16. Cor-
bul. limit. 9. numer. 9. Caſſador. deciſ. 1.
& 3. de locato Carot. deciſ. 9. numer. 13.
Viui. com opi. 552. Petrus de Beninten.
deciſ. 37. Borg. deciſ. 43. num. 47. part. 1.
Bertazol. conſ. ciuili 60. numer. 16. Ce-
phal. conſ. 25. numer. 19. Oſaſc. deciſ. 71.
in fi. Iac. de Nigris in l. ſi inſulam nume.
286. de verb. Ronchegal. in l. 2. num. 33.
de duob. reis. & denique authoritates
Rotę Romanæ d. deciſ. 28. par. 2. in no-
uiſsim. & alterius Arreſti de quo memi
nit incertus additionator Guid. Pap. d.
deciſ. 171.

E contrario autem aduerſus emphy
teo-

teotam eius intentionem & facultatẽ moræ compurgandi pro Caſtellano Emposthæ D.directo, ponderabam primo. Quod quamuis in terminis ſimplicibus, quando emphyteoſis lege in expreſo & ſpecifice cautum non eſt, quod ob non ſolutum canonẽ die preſtituto ipſo iure & facto reſoluatur vtile dominium & poſſeſsio emphyteotæ, celerẽ
7 moræ compurgationem, id eſt, factam intra breue tempus † pro prudentis iudicantis arbitrio, admitendam fore, pro vitanda caducitate, & excuſando emphyteotã, ex glo.in d. cap. potuit ver. celeri, Bart. in d.l.ſi Inſulam. numer. 3. vbi Rippa hanc eſſe communem profitetur, ſicut & profeſi fuerunt Bertran. conſ.43 num.4. in 3. & Menoc. caſu 7.
8 numer.10. ex quibus morę compurgationem vltra duos menſes † nunquam protrahendam fore, authores ſunt Corbul lim.fi.nume.fin.in fi.& Matheus ad Guido P.tp.deciſ.123. nihilominus tãmẽ quando emphyteoſis lege nominatim
9 cauetur, † quod emphyteota in termino non ſoluente, ipſo iure, & facto caducitas incurratur, vtileque dominiũ & poſſeſsio eiuſdem reſoluantur, nec celerem moræ compurgationem fore admitendam, & vera & communis reſolutio eſt. vt per Rotam Putei 63.lib.3.& 572.lib.1. in nouiſsimis, hec videtur in his terminis communis quoque ordina
10 riorum † ſcribentium in d. l. ſi Inſulam de verb. & in d.cap. potuit de loca. vbi poſt Ant.& Imol. tenet Berói.num. 137. &.nu.143. oblationem canonis non ex-
11 cuſare, quandocumque ante † declarationem creditoris, imo nec celeriter factam niſi congruentibus loco & tempore fiat, id eſt, creditoris domi, & ante prolapſum terminum ſolutioni deſtinatum, ex l.ſi ſoluturus de ſolut.& generali regula l.ſemel mora ſolut.matri.Neguſan. de pignor.2.p. 3.mem.5.p. prin.numer.9. Hippol. Rim. conſ. 613. nnmer.7.& optime Roder.de annu. reditib.lib.2.cap.15.numer. 4. & in ſpecie
12 & terminis noſtris oblationem † canonis emphyteotici fieri debere congruis loco & tempore, & ante incurſam caducitatem ex parte emphyteotæ, & ſic intra terminum ſolutioni canonis preſtitutum, & deinceps factam nihil prodeſſe, docuerunt glo. in l.ſemel mora ſol. matrim.Iaco.de Nigris in rep. d.l.ſi Inſulam, de verb.oblig.numer.14.Iaſ.in l. qui Romæ in prin.nume.13.eodem, Afflict.deciſ. 150.numer.11. Neguſan. vbi proxime, Menoc. caſu.131.Rol. conſ.53. numer.39.& 40.in 1.Quos in propoſito & pũcto Corbul. ſequitur, de cau. priuat.ob non ſol.can.lim.37.nume.5.& 6. multis id modis amplians.

Verum articulus is penitius adhuc & vlterius perpendendus & examinandus eſt, conueniunt etenim receptiori ſenſu DD. poſt incurſam caducitatem ab emphyteota morę purgationi loci m non ſupereſſe. At diſconueniunt vald'e,
13 vtrum caducitas incurratur, vt cumq; emphyteota moroſus ſit, interim † atquè dominus directus ſui ex parte caducitatem declarauerit. Imo declaratione non pręcedente, quandocumque poſſe purgari ante litis conteſtationem ex Guidone Pap.deciſ.133.per totam, & Burſat.conſ.233 num.4.

14 Contraria tamen ſententia, nempe ex oblatione † canonis ab emphyteota moroſo caducitatem non vitari, tametſi fiat ante domini declarationem, niſi celeriter & intra breue tempus pro iudicantis arbitrio fiat, verior & receptior videtur ex Menoc. caſu 7. numer. 13. Claro §.emphyteoſis quæſtione octaua in fine, Surdo conſ.157.numer.32. optime Alciat.in dict.l. ſi Inſulam nume.13. Oſaſc.deciſ.71.num.50.& ex P.Iacobo Aurelian. in praxi tit. de actio. in rem pro re emphyteo. ſic docet in expreſo antiq. addi. ad Guido. dict. deciſ. 123. ſubdens, hanc ſibi videri ſanam opinio-
15 nem pulchra & ſubtili ratione †. Quia cum ſemel a iure emphyteota ceciderit, quaſi facta a lege exactione nulla ex inde admititur morę purgatio l. qui ob' tẽ. ff. de condict. inde. l. tam tameri 2.

reſp.

reſp.iudi.ſol.l.ſi is cui,de leg. 2.gloſ.in
cap.mora de reg.iur.in 6.vt prudenter
Abb.in dict.cap.potuit,num.12.docue-
rit,admiſſam ab eo textu celerem mo-
ræ compurgationem nunquam protrahi
16 vltra duos † menſes; & iſtam eſſe in vi-
ſu iuris communis receptam ſenten-
tiam profitentur Corbul. de cau.pri.ob
non ſol.can.limit.41.nume.fi.& P. Ma-
theis ex nouiſsimis addentibus ad Gui-
do Papæ.deciſ.123. vt merito Apalonia
Martinez, quæ non ſolum non vene-
rat intra duos menſes ad moram com-
17 purgandam, ſed poſt tres annos,nullo
modo admitenda videretur, Iaſſ.in d.
l.2.numer.84.Rippa.in dict.l.ſi Inſulam
numer.36.Surd.conſ.257.numer.33.Ro-
ta dict.deciſ.572.n.1.& 2.1.part.in nouiſ-
18 ſimis.Et eiuſmodi diſtinctio † ſimplicis
conceſsionis emphyteoſis, & illius cui
adijcitur clauſula,quod ceſſans emphy-
teota ſtatim,ipſo iure & facto priuetur
reſoluaturque ipſo iure contractus,vtri-
ſq; dominium & poſſeſsio conſoliden-
tur directo; vt priori caſu,celeris purga
tio moræ,aut etiam tarda,ſecundũ DD.
opiniones relatas, ante declarationem
domini admittatur, poſteriori vero non
ita,videtur receptiſsima a DD.legendo
& profitendo.vt per Alex.in dict. l.ſi In
ſulam nume.15.Rippa numer.39.Pechi.
in dict reg.mora numer. 18.de reg.iur.
in 6.& ex l.magnam.C.de contr.ſtipul.
& ex l. traiectitiæ de actio. & oblig.
receptiſsimum profitetur Alciat. in d.
l.ſi Inſulam nu. 15. tractandoque ean-
dem regulam firmiſsimam tenuerunt
Salicet.trac. de mora 2. quæſt. princip.
num. 5. Æmil Ferret. eodem tract nu.
5. qui poſt exactam eius concluſionis
rationis inueſtigationem, tandem con-
19 cludit, eam poſitam eſſe † in conſenſu
DD.a Cuneo Rayn.& Din. vſq; ad du-
os Salicetos & Alex. quem turba com-
munis ſequuta poſtea eſt, ſunt formalia
verba Æmilij Ferreti.At ego dicere po
tiſsimum in Regno,rationem in conſen
ſu potius contrahentium quam DD.

poſitam eſſe, qui de reſolutione contra-
ctus ipſo iure, & facto, & de conſolida-
tione vtilis dominij cum directo, diſer-
20 tis verbis egerunt, a quibus † iudex re-
cedere non poteſt, Rebuf. de nomina.
quæſt.27.num.16.conſulendo vero cum
eadem ſententia pertranſiere Menoc.
conſ.372.nume.fi. & ex Alex.conſ. 105.
num.11.in 3.Beroi.conſ.120.nume.21.&
conſ.126.num.17.in 1.Corne.conſ.
fi.in.1. quem refert & ſequitur Menoc.
conſ.410.numer 26.Hiero. Grat. conſ.
93.numer.61. in hæc verba. *Secundo,qui
nõ admittitur ad purgandam moram; ſi per mo
ram contractam facta eſſet reſolutio contractus
ſecundum Bald.in c.1.in prin.Quo tẽpore miles
arg.l. commiſſoria C.de pact. inter empt. Ang.
in l.ſi Inſulam de ver.* & *eſt firma concluſio
vt per Alex.in d.l.ſi Inſulã col.13.ſed in caſu
noſtro per moram contractam ipſo iure reſolui-
tur contractus ex voluntate partium, vt pro-
batur in inſtrumento.*hec Grat.

Vt doctores contrariam ſententiam
tenentes vel inuiti adigantur fateri cõ
munem DD. ſententiam, profitendo
tractando, & conſulendo eſſe adiecto
pacto reſolutionis contractus, & conſo-
lidationis ipſo iure & facto incurrendæ
& faciendæ,excludi omnem moræ pur
21 gationem,† neque vlteriorem domini
directi declarationem requiri, præter
eam, que ſuffuit in conceſsione emphi
teoſis, quæ per actum contrarium non
mutata,ſtare præſumenda eſt. Prætterea
& iudicando, iſta quoque ſententia à
Rotis & Senatibus recepta eſt; vt apud
Puteũ & nouiſsimas mox allegatas, &
apud incertum add. Guido.in ſepe alle
gata deciſ.123.A quibus ratio aſsignatur
quod vt aliquid addat conuentio diſpo
ſitioni iuris, durius agitur cum emphy-
teota per dominum directum vi pacti
22 reſolutiui, † quam ageretur a lege eo
pacto deficiente,vt in pũcto cõſiderat
Grat.dict.conſ.93.& ita diſtinxiſſe qua-
tuor ex quinque in ſupremo Rotæ ſub
ſelio votãtibus autor eſt Pute. deciſ.66.
nu.1.

num.1.& 2.lib.3. & in expreſo Rota nouiſsima d.deciſ.572.num.3.1.par.

23 Inter quas Rotæ † deciſsiones nouiſsimas 28. lib.2. & 572. lib. 1. (vt illud quoq; obiter animaduertam) nulla cõtrarietas ſubeſt. Determinatio etenim deciſ.28. indiſtinctè loquitur, & in terminis ſimplicis emphiteoſis procedit, & ſic quando lex contractum reſoluit. Alterę vero Putei 66.lib.3.& 557.nouiſſimar.lib.1.loquuntur, quando reſolutioni legis ſuperaddita fuit hominis reſolutio.

Inſuper, vt omnis ſcrupulus ceſſet, Rota in d.deciſ.28.num.6.dum determinationem ampliat pro emphiteota, ne cadat, niſi domino declarante, tametſi in inueſtitura cõminata fuiſſet caducitas ipſo iure vel facto incurrenda, intelligenda eſt in priori dubio, in quo Rota reſoluit pro effectiua reſolutionis cõtractus domini exigi declarationem, quod in ſe veriſsimum eſt; cum enim in eius fauorem ea cõditio appoſita fuerit eo nolente nihil operatur. At in queſtione noſtra deciſa ibi per Rotam in 2.dubio, loquuta fuit Rota in terminis ſimplicis emphiteoſis.

Quinimo vbi repugnantia aliqua inter prędictas deciſiones Rotæ conſiderari poſſet, non eſſet recedendum a deciſionibus Putei 66.lib.3. &572. lib.1.in nouiſsimis, quia plures, quia conformiores, & cõſonantiores communi DD. ſententiæ, vt vltra ſup.alleg.&Hoſtien. & Bal.tenet Ant.Mathe.ad Guido.Pape.deciſ.166.Et deniq; quia apud alios Senatus ſecundum eas iudicatum eſt, vt ſententiatũ fuiſſe anno. 1584. die 27. Iulij pro heredibus Ferraſij Briancon. (ſubdicens in quo Senatu) refert in certus additionator ad Guido. Pap. deciſ. 171.

24 Secundo perpendebã ſententiã† doctiſsimi Dida.lib.3.reſolut.cap.17. num. 4.verſ.multo minus. per iudicat tex.diſtinguentis inter traditiones Ceſareas & Pontificias, vt attento iure Ceſareo cadat ipſo iure emphiteota ex reſolutione legis irremiſsibiliter & abſque ſpe moram compurgandi, per l.2.C.de iur. emphiteo. De iure vero Põtificio benignius ſe habente celerem admiti compurgationem moræ.

25 Tertio contendebam ſecurius multo præcedẽtia procedere de iure † Regni, tum ob reg. generalem, quod iudices teneãtur ad cartham iudicare, tũ ex quo ex eius receptiſsima praxi, pactum hoc reſolutiuũ adiectum emphiteoſi ex principijs attractiuis dominij vtilis & paſſeſsionis naturalis potentẽ & irrefragabilem reſolutionem contractus dominij & poſſeſsionis operatur, ex for. vni. de iur. emphi. & ex obſer. Item in Aragonia de gener. priuileg.obſer. Item iudex de ſi. inſtru. qua ſtante, ſtandum quoque rigori eſt, ex Iaſſ.in d.l.ſi inſulam num.5.Ripa nu.13. Rim.conſ.653.num.5. Ratio eſſe poteſt, quia ſtante lege, quod ad carthã iudicetur, proceditur ex iure ſtricto & rigu roſo, Borgni.deciſ. 38, nu 3. p.1. Bouadilla lib.2.polit.cap.3.nu.4.

Nec refragari videbantur argumenta pro excuſatione emphiteotę, & admitenda purgatione moræ quandocũque ante domini declarationem ſuperius perpenſa. Primum enim fundamen-

26 tum, aut intelligendum eſt in eo ſenſu† ne caducitas incurratur, etiam ſtante pacto reſolutiuo, domino directo nolẽte, quaſi tandem pro effectiua reſolutione eius voluntas deſideretur; & hoc caſu autoritates DD.in fundamento relatę plane procederent, verę que iuris reſolutioni conuenirent. Aut ſane intellectum in alio ſenſu, quod videlicet domino quoque directo inuito permiſſum ſit emphiteotæ, quandocunque ante declarationem domini incurſam moram computgare predicto pacto ſtãte, deuiarent argumẽtũ & authoritates a communi cenſura DD. & ab arreſtis & rebus iudicatis apud Rotam Romanam &alios grauiſsimos Senatus vt ſup. nec de illis proinde multum curandũ eſſet.

Se-

Secundum fundamẽtum ceſſat, quia
nihil inconuenit, quod reſolutio contra
ctus vi conuentionis retro trahatur, &
27 operetur prout ex tunc, ideſt, ex tempo
re admiſſæ moræ ab emphyteota, non
autem prout ex nunc, ideſt, à declaratio
ne domini. Imo potius quamuis ſubſe-
quatur declaratio, illà tamẽ reflectitur
in tempus admiſſæ moræ, & alioquim
à verbis conuentionis, & à cõmuni DD.
ſententia recederetur: de vero ſenſu de
ciſ. 28. Rotæ. p. 2. in nouiſsimis actum eſt
mox.

Tertio fundamento reſpondetur, ni-
hil intereſſe, quod emphyteoſis noſtra
conceſſa eſſet ab Eccleſia; DD. enim in
argumento allegati cõtradictoribus nõ
28 † carent, vt per eandem Rotam nouiſsi
mam. 572. numer. 3. par. 1. per hæc verba.
*Neque obſtat oblatio, quia ſtante pacto reſoluti
uo non poteſt mora purgari, Putc. deciſ. vlt. de
tranſact. & lib. 2. 63. Grat. conſ. 93. nu. 6. cum
pluribus alijs citatis per informantes*; Et cum
talis clauſula † appoſita fuerit in fin. cõ-
29 tractus, debet ad omnia præcedentia re-
ferri c. ſecundo requiris de appellat. l.
talis ſcriptura §. fi. de leg. 1. Nec in dubiũ
verti poteſt Rotam id decidiſſe in termi
nis Eccleſiaſticæ emphyteoſis, vt ex ea-
dem apparet num. 1.

Reſpondetur ſecundo, dato (citra ve-
ri præiudicium) quod facilius dominus
directus Eccleſiaſticus teneretur admit
tere compurgationẽ moræ, adhuc tunc
30 † futura illa eſſet celeris, nec tarda ad-
mitteretur, vt ex Doctoribus ſuperius
allegatis, & communi per eos reſoluta
liquidiſsime conſtat.

Quartum denique, & vltimum fun-
damentum ceſſat. Reg. enim, quod em-
phyteota ſaltem properans, & celeriter
moram compurgari innitens admitten
dus ſit, declaranda, & intelligenda eſt
iuxta deciſiones, & diſtinctiones DD.
ſuperius enucleatas, a num. 22.

Doctores autẽ, qui ab aliquibus qua-
ſi in terminis referuntur, vt exiſtimem⁹,
etiam ſtante pacto reſolutionis dominij
& poſſeſsionis ipſo facto incurrendæ,
nequaquã † id probant, aut conuincũt:
31 qui congeſti fuere a Carrot. d. deci. 109.
num. 13.

Prior enim refertur Cepola caut. 135.
qui tamen non reperietur loqui adiecta
pœna conuentionali pro reſolutione cõ
tractus.

Secundus Deci. conſ. 138. num. 6. &
452. num. 20. Quoniam, quod principa-
liter conuincit, eſt, ſtante etiam prædicta
conuentione, quod ad faciendã executionẽ
expectãdam eſſe domini declarationẽ,
quod nunquam inficiatus ſum. Et quã-
uis prima conſideratione Deci. d. conſ.
138. videatur refragari antecedentibus,
admittens celerem intra octo dies, &
ante declarationem caducitatis, moræ
compurgationem, de mirus ea in ſpecie
(vt ipſe refert) ſolutionẽ acceptauit: ex
quo omnis caducitas antea incurſa ex
apertiſsimis iuris regulis cõpurgata fuit:
in altero vero conſ. 452. num. 20. apud
Deci. non interceſsit pactum reſoluti-
uum.

Tertius, Redoan. de reb. Eccleſ. rub.
1. cap. 22. num. 16. tantum abeſt, quod ob
ſit, quod imo nobiſcum expreſſe ſen-
tit.

Quartus refertur Corbul. *lim.* 9. n. 9.
Sed male; quia Corbul. ipſe lim. fin. n.
19. ſaltem ſtante lege, quæ viget in Re-
gno, quod ſtetur rigori, vel quod inſtru
menta habeant executionem paratam,
nunquam admittit purgationẽ *moræ*.

Quintus citatur Caſſador. deciſ. 2. &
3. de locato, ſed nihil obeſt, quia tantũ
de facti executione loquutus exigit de-
clarationem domini.

Sexto Viuius opin. 522. ſed peſsime,
quia ſtatim, num. 1. tenet cum communi
moræ purgationem in emphyteota, cele
rem, & paucorum dierum pro iudicis
arbitrio requiri. Imo Viui. ibi num. 12.
Stante pacto reſolutiuo, neque ex æqui-
tate Canonica morã purgari poſſe diſer
tiſſime verbis ſequẽtibus docet. Et quã-
uis mora de æquitate Canonica purga-
ri poſsit, tamen hoc claudicat, ſi fuerit
appoſitum pactum reſolutiuum cõtra-
ctus.

Digitized by Google

ctus, ſecundum Bald. in cap. 1. in princ. quo tem. mil. Angel. in l. ſi Inſulam, col. 13. Grat. dict. conſ. 93. num. 61. & Pute. deciſ. 11. de tranſactio.

Septimus citatur Petrus Beninten. deciſ. 37. Qui tamẽ ſolũ loquitur de fructibus, vt nõ veniãt niſi a declaratione.

Octauo circumfertur Borg. deciſ. 43. nu. 47. 1. par. Qui tamen ſolum decidit, ſtante tempore certo ad ſoluendum, & iuramento, ex veriori, & communiori ſententia, non admitti moræ purgationem, nec de æquitate canonica poſt declarationem; in Doctore vero argumentum à contrario ſenſu fuctile, hac debile eſt. Et licet Borg. ibi, num. 47. dicat ante declarationem moram non committi, loquitur tamen indiſtincte, vt merito ad ſimplicem emphyteoſim, non vero ad ſtabilitam ſub pacto reſolutiuo referendus ſit; Aut ſane, ex Craue. conſ. 231. num. 8. & conſ. 212. num. 5. & Didac. lib. 2. cap. 17. ex num. 4. quos Borgn. aut refert, aut referre voluit, loquitur de effectuali caducitatis incurſu, vt quoad executionem facti ſpectanda ſit domini declaratio.

Nonus alegatur Bertazol. conſ. ciuili. 60. nu. 26. Qui non loquitur ſtante pacto reſolutiuo, Sicuti nec Abb. conſ. 67. nu. 2. in 2. Crot. in d. l. ſi Inſulam, nu. 47. Marſil. ſing. 463. Qui quamuis à Carrot. pro ſua opinione citentur nihil ei fauẽt, ſtante ſaltem lege reſolutionis.

Decimus allegatur Cephal. conſ. 25. num. 19. Qui tamen præciſſe non loquitur ſtante pacto reſolutiuo, & vbi in his terminis loqueretur, contradiceret cõmuni DD. ſentẽt. & reb⁹ ſepe iudicatis.

Vndecimo refertur Oſaſc. deciſ. 71. in fi. ſed perperam. Quia nobiſcũ ſentit.

Duodecimus Iacob. de Nigris in l. ſi Inſulam nu. 286. qui tamen non loquitur ſtante pacto reſolutiuo.

Decimus tertius citatur Ronchega. in l. 2. num. 33. de duob. rei. ſed nec is loquitur ſtante prædicto pacto.

Decimoquarto loco refertur Rota ſepe dicta deciſ. 28. p. 2. in nouiſsim. Quæ tamen loquitur in terminis abſolutis, & ſimplicibus, ex concordia ſuperius perpenſa.

Vt ex præcedentibus ſolus in noſtris terminis obloquatur Carroc. † d. deciſ.
32 9. num. 13. motus ſatis inaduertenter ex Doctoribus ſup. allegatis.

Cum Carrot. concordari videtur Cæ
33 ſar de Barziſ. deciſ. 50. nu. 45. † quatenus loquutus in nu. antecedenti, de emphyteoſi cum pacto reſolutionis, profitetur ante declarationem termino ſolutionis elapſo nullam pœnã cõmiſſam, nec caducitatẽ incurſam, & adiicit hanc eſſe cõmunem: ſed male ex præcedentibus, in terminis ſaltẽ adiecti pacti reſolutiui.

Imo vero Cæſari Barzio d. num. 45. & ſeq. idem contigit, quod Carrot. in allegat. DD. ad ſuã adſtruendã ſententiam. Citat enim in eã Clarũ. §. emphyteoſis q. 9. Non. conſ. 2. nu. 17. Iaſſ. in l. 2. nu. 79. C. de iur. emphyt. Gabr. conſ. 75. lib. 2. Quorum tamen aliquis non loquitur in terminis adiecti pacti reſolutiui contractus ipſo iure & facto, multoque minus ſtante ſtatuto, quod rigor literæ ſeruetur, & quod inſtrumenta habeant paratã executionẽ, multoq; minus ſtantibus
34 alijs capitulis, quæ adiecta fuerunt † in noſtra emphyteoſi, per quæ emphyteota renuntiauit iuri, & quibuſuis exceptionibus, cuius clauſulæ vigore beneficio morã purgandi renuntiatũ cenſeri docuerunt Deci. conſ. 452. n. 18. Afflict. deciſ. 174. nu. 4. & Corbul. lim. fin. nu. 6. Quæ ſententia, quamuis in viã iuris controuertatur á Corbulo, in Regno tamẽ ob vim carthæ dubio procul cum Decio. & Afflict. tranſeundum foret.

Subſtiti diu anceps in editione huius deciſionis, ex quo proceſſus ille D. Martini de Fereira Caſtellani Empoſtæ, in quo cũ Dñis articulũ diſcuſſus fuit, deciſus non fuerit per ſententiã. Deinceps eã editione nõ omnino indignã arbitratus fui; motus, quia nõ erit forſam, nec inutilis, nec omnino iniocundus labor is noſter, ſaltem ea ex parte, quæ diſputationi Dominorum Locumtenent.

adſcribi poteſt. Et etiam quia probabiliter quantum fert integritas DD. Locumten. in non propalandis ante ſententiam eorum mentibus, conieci eos admodum propenſos in fundamēta huius partis, quod nec aduerſam omnino latuit, cum inſtante iam termino prolationis ſententiæ, vltro ſe obtulit negotium tranſactione finire, enixe rogans Caſtellanum, ne compoſitionē reſpueret, illique omnes litis expenſas voluntarie offerens, quarum ego ab aduerſa parte portionem pro laboribus cauſæ accepi. Et maxime ad editionem me impullit, quod bene perpenſa motiua Senarus Regij, data in proceſſu Abbatiſſæ & Monialium Sanctę Crucis de La Seros, relata in antecedēti deciſione, non
35 obſcure Regij Senatores † ſenſerunt, oblationem pro excuſatione emphyteotę in Regno ſtante pacto reſolutiuo contractus, faciendam eſſe ante prolapſum terminum ſolutioni canonis præſtitutum.

Et vlterius me mouit, quod aliàs †
36 deciſum fuerit, tum in Regia Audientia, tum in Curia D. Iuſtitiæ Aragonū purgationem moræ (potiſſimum vbi ius domini, aut alterius creditoris eſſet factum deterius, regulæ qua cauetur ad cartham iudicandum eſſe) contra ire, ita fuit deciſum in proceſſu Alphonſi de Vega ſuper Iur. firm. grana. fact. die 11. Auguſt 1607. concordi DD. Locumte. ſuffragio. In ea facti ſpecie, in qua Sanctius Bolea caplebauit Petrum Sardera captum ad inſtantiam D. Iulianæ de Aragon, pro debito cenſualis, ſub obligatione eum conſtituendi in carceribus pręſentis ciuitatis certo die, aut quantitatem ſoluturum, eum non conſtituit præfinito termino, à nonulis tantum horis elapſis. Et cum adeo celeris extitiſſet morę purgatio, eo in caſu prætenſum fuit, illam admittendam fore, quæ tamen nulla ratione admiſſa fuit. Fragmentum vero motiuorum Curiæ D. Iuſt. Arag. in ea cauſa propoſitum noſtrum attingens ſequens fuit.

Fragmentū motiui.

37 NAm licet pro caplenando † dicto P. Sardera capto Sanctius Bolea ſe obligauit in fauorem d. Michaelis Naſſare pro quantitate quadraginta mille ſolidorum, cum conditionibus contracarthæ, quas infra octo dies Sanctius Bolea adimplere tenebatur, quibus elapſis, cum P. Sardera nō reperiatur repreſentatus in carceribus, minuſque penſio dicti cenſualis fuerit ſoluta iuxta cōditiones dictæ contracarthę, & in Aragonia non admittatur purgatio moræ, quia ſtandum eſt carthę, quod idem de iure communi procedere dicēdum eſt, vbi ius actoris deterius factum eſt, vt in præſenti caſu contingit, ratione ſuperuenientis emparamenti, & reliqua, &c.

38 Nec huic motiuo refragratur † Plebani auctoritas, in §. tributum, ex num. 18. vbi hæredem emphyteotæ etiā poſt cōmiſſum, & recursū ad iudicē admittit ad celerē moræ purgationē, quia moræ purgatio in Arag. admittatur. Quia præterquā q. Pleb. auctoritas eximiæ Curię D. Iuſt. Arago. auctoritati nullo modo eſt conferenda. Reſpondetur, Pleban. non conſtituiſſe regulam, quod moræ purgatio in Aragonia admittatur; imo caſus ille hæredis probabiliter ignorantis qualitatem bonorum non deciditur ex morę purgatione, cui potius oponitur probabilis emphyteoſis ignorantia, ſed potius ex capite iuxte excuſationis, quæ ſuffragratur hæredi quam primum emphyteoſis commiſsi notitiam habenti, ad ſolutionem canonis celeriter properanti.

Vt ex his conſtet incaute, & improprie dixiſſe Pleban. eo in caſu hæredē emphyteotæ defuncti ad morā compurgandā admitti, cum vere, & proprie, potiꝰ eualet, vel vt à principio morę incurſum, ſoluēdo quam primū data ſcientia emphyteoſis, vt cautius loquutus fuerit in materia purgationis more in Regno non

39 non admittenda † Pleban. ipſe §. arbiter, nu. 24. docens, in ſententia arbitra li non admitti moræ purgationem. Ratio autem æqua militat in canone emphyteoticario, ſi non ſtrictior.

Et quamuis Senatus Regius in dict. proceſſu Alphonſi de Vega, ſuper manifeſtatione bonor. deinceps ducto per viam grauaminum factorum ad Curiam D. Iuſt. Arago. præſentationem admiſſe rit, ex voto trium dominorum de Regio Conſilio, factam de perſona Petri Sardera capti per Sanctium Bolea, duobus dominis Conſiliarijs reclamātibus, & firmantibus, moræ purgationem non eſſe admittendam, nec cæteri tamen
40 qui illam admiſerunt † fundamentum vllum fecerūt in moræ purgatione, ſed in eo, quod ius D. Iulianæ de Aragon creditricis deterius effectum non fuiſſet, ex quo nonnullis horis elapſis à termino, in quo repreſentandus erat in carceribus P. Sardera, eundem Sanctius Bolea capleuator repreſentauerit. Quibus nec viſum fuit obeſſe emparamento, vt ex illo intelligeretur ius creditricis effe ctum deterius, cum veroſimiliter impedimentum emparamenti antea quoq; & in termino repreſentato P. Sardera euenisset: tum etiam potiſsime, quia ex facto eiuſdem creditricis, ex eius nempe hypothecis impedimentum emparamenti euenit.

Michael Paſtor Lib. Art. & V. I. D.

DECISIO CCVI.

Quibus caſibus vrgendus ſit poſterior creditor, cui ſolutio facta fuit, anteriori creditori præſolutam pecuniam reſtituere.

SVMMARIVM.

Obtinens in art. litis pendentis proceſſus apprehenſionis cautionem præſtare tenetur, vt bona apprehēſa vna cum fructibus abeant in eum, qui vicerit in alio articulo, caſu quo ſuperetur. nu. 1. amplia, vt num. 2. & 12.

De praxi offerendi reſeruationis ſchedulas fori, neque obſeruantiæ, imo nec practici meminerunt. num. 3. 17. declara. n. 4.

Praxis offerendi ſchedulas reſeruationis in proceſſu apprehenſionis, in capitibus prudentum reſidet. num. 5. & Vincens in alio articulo, rem cum fructibus recuperat. ibidem.

Reſeruationis ſchedularum natura ea dignoſcitur, vt iura illæſa permaneat, & intacta, ei qui eas offert. nu. 6.

Clauſula (ſaluo iure tertij) operatur, vt omne ius tertij ſaluum remaneat, in quocunque iudicio. num. 7.

Iurium reſeruatio eius natura eſt, vt diſpoſitionem cui adiicitur ad metas reſeruationis modificet. nu. 8. quod procedit non ſolum, quando adeſt compatibilitas inter ius diſpoſitum, & reſeruatum, ſed etiam quando contrarietas, & repugnantia, & tunc reſeruatio tanquam ſpecialior diſpoſitio prævalet. num. 9. amplia, vt num. 10. limita, num. 11. 38.

Verba illa ſententiæ litis pendentiæ (reſeruatis iuribus reſeruari ſupplicantibus) & illa articuli iuris firmarum (recipit iur. fir. & mandat reſtitui, rem ſimul cum fructibus lite pendēte perceptis) quid importent, & cuius ſint effectus. num. 13. 39. 46. 47.

Sententia lata inter partes, ius quoad illas facit, num. 14. qua lata, ſecundum eam, & non de ea in executione procedendum eſt, ibidem.

Sententiæ latæ tanta eſt auctoritas,

quib⁹ litis pendentiæ propoſitio recep
ta fuerat, conſtringendi eſſent reſtitue-
re fructus omnes lite pendente percep
tos Hieronymo del Verde & Stepha-
niæ Moreno coniugibus, creditoribus
anterioribus, qui in articulo litis pen-
dentię contrariam non obtulerunt pro
poſitionem, ſed oblata ſchedula reſer-
uationis iurium, eadem tantum ſibi re-
ſeruari ſuplicarunt, ac deinceps in ple-
nario poſſeſſorio, (ꝙ in Regno iur. fir.
iudiciū appellatur), iura ſua deduxe-
runt & creditores præfatos, qui obti-
nuerant in ſummariſsimo poſſeſſorio,
litis pendentis iudicio, deuicerunt, fu-
itq; recepta iuris firma Hiero. del Ver-
de & Stephanię Moreno coniug. & fue
runt condemnati Hiero. Orcauz. & T.
Tienda coniug. poſteriores creditores
præfati, vt reſtituerent bona apprehen
ſa, vna cum fructibus lite pendente per
ceptis, anterioribus creditoribus præ-
fatis.

Quo in facto ego aduocatus Hiero.
del Verde & Stephaniæ Moreno, vt Re
gius Senatus adduceretur ad compel-
lendos prædictos poſteriores credito-
res, qui obtinuerant in articulo litis pē-
dentię non ſolum bona apprehenſa, &
fructus qui ſupererant a ſuo credito, ſed
omnes indiſtincte, ſequentia fundamē-
ta ponderabam.

Primum, caſum pręſentem vnum
eſſe ex expræſſe contentis in foris item
por dar forma 23. & declarando 24. tit.
de apprehen. quibus cauetur, obtinen-
tem in art. litis pendentiæ, ſuperatum
1 † deinde in plenario poſſeſſorio, ſiue iur.
for. iudicio, cautionē præſtare debere, vt
bona apprehenſa vna cum fructibus a-
beant in eum, qui vicerit in alio arti-
2 culo. Quæ deciſio ſua in generalitate †
non obſcure videtur præſentire, imo
determinare, victum & ſuperatum, rem
reſtituere debere cum omnibus fructi-
bus indiſtincte, tam neceſſarijs, & cor-
reſpondentibus pro credito, quam alijs,
loquuntur enim fori illi indiſtincte, tan

ineo, qui obtinuit iure dominij, quàm
ineo, qui iure crediti.

Nec refragatur, foros prędictos, nec
aliud quempiam, imo nec obſeruantiā
Regni, nec foriſtarum opinionem, qui-
3 bus † caueatur praxis offerendi reſerua
tionum ſchedulas iura ſua in alio arti-
culo poſſe deducere, fructuſque con-
ſequi, & vendicare ab anteriori credi-
tore, qui ſub bona fide & proprijs ſum-
ptibus (quæ non ſolent eſſe leuia in ha-
rum litium proſequtione) litem proſe-
quutus, minime reperiri. Reſpondetur
4 quippe, nec omnino † deeſſe aliquem in
ter practicos Regni, qui harum ſchedu-
larum reſeruationis iurium mentio-
nem fecerit, cum huiuſmodi effectu re-
cuperandi rem vna cum fructibus om-
nibus perceptis, vt per Petrum Molin.
praxeos Regni noſtri bene inſtructum
in ſua practica, in formula proceſſus ap-
prehenſio. fol. 220. ibi, vna cum fructi-
bus.

Quid quod, cum non detur forus ob
ſeruantia, vel ſententia practicorum
quibus contrarium diſponatur, ſatis ſu-
perque foralibus principijs ſententia
hæc confoueri videtur, cum inter iudi-
ces, aduocatos, & cauſarum procurato-
5 res † in capitibus ſemper habitum fue-
rit pro conſtanti, oblatis & admiſsis per
ſententiā eiuſcemodi ſchedulis reſerua
tionum iurium, indiſtincte illum, cui re-
ſeruata fuere iura ſua, vincentem in alio
articulo, vel proceſſu, conſequi a victo
non ſolum bona apprehenſa, verum om
nes quoq; fructus.

Secundo principaliter ponderabam,
huiuſmodi futurum reſeruationis iu-
rium ipſius creditoris anterioris effectū
6 vt eius iura omnino integra †, & illeſſa
præſeruaret, vt ex Authen. ſi teſtis C.
de teſtib. & ex l. fideiuſſor ff. qui ſat. cog.
& ex l. Bębi⁹ de pact. dot. obſeruat Bal.
de pronunciatione iudicis cum reſerua
tione iuriū alterius partis, in indiuiduo
loquutus, in conſ. 104. comparuerunt
numero quarto, in quinto. quem

vbiq; a poſterioribus probatum video, vt per laſſ. ſub alio tamen numero conſilium referentem in l. naturaliter §. nihil commune numer. 109. ff. de acqui. poſſeſſio, & per Natam in terminis loquentem, de ſententia, perquam victor immiſſus fuerat in poſſeſſionem bono-
7 rum. *Saluo iure tertij*; & reſoluit, per hanc clauſulam, omne ius tertij ſaluum manere, tam impoſſeſſorio, quam in petitorio: & hanc Bal. ſententiam vt receptiſſimam probat & ſequitur Peregrin. de decreto quoque iudicis loquens, conſ. 26. numer. 36. in §. & ſingulariter videndus nouiſsime Aldouin. Aldouin. conſ. 5. numer. 30. & conſ. 110. numer. 12. verſ. & illa clauſula, & numer. ſeq. cuius verba elegantiſsima, & puncti deciſiua tranſcriuere libuit: *Et illa cauſula tranſactionis expreſſe reſeruationis iurium DD. Somedorum his verbis concepta.* Pero con expreſſa riſerua al Someda de lle ragioni de lla ſocieta, & dell attion principale, *Indubie ſignificat, & operatur, vt nihil præiudicij aut damni ex ea tranſactione eis allatum fuerit, inuiolatum ſimeque tutata eſt, ac tutatur omnia illorū iura eccaſione dictæ ſocietatis & cauſæ principalis vt intacta, ſalua & illæſa ſemper fuerint & ſint, cum hec ſit pecularis vis & virtus reſeruationis, ſiue clauſulæ reſeruatiue, ne illa diſpoſitio cui clauſula reſeruatiua inſerta eſt, reſeruanti in iure reſeruato vllum præiuditium inferat; ſed vt ius reſeruatum reſeruanti in omnibus & per omnia, ſaluum & illæſum maneat.* Hec Aldouen.

Que communis & receptiſsima ſententia euſque procedit, tantamque ac talem virtutem reſeruatio iſta iuriū
8 habere dignoſcitur, † vt diſpoſitionem cui adijcitur ad metas reſeruationis modificet, vt ex gloſ. in l. item Labeo vbi Bal. & Angel. ff. fam. hercis. & ex Caſtren. conſ. 311. numer. 4. in 1. & alijs in numeris optimè docet Bertazol. conſ. ciuili. 1. ex numer. 98. imo vero, virtus hec reſeruationis iurium procedit, non
9 ſolum quando compatibilitas † datur inter diſpoſitum ius, & reſeruatum, ſed etiam vbi contrarietas & repugnantia; quia nihilominus reſeruatio tanquam ſpecialior diſpoſitio prævalet, vt ex Crauc. conſ. trigeſsimo tertio num. decimo ſeptimo & alijs obſeruat idem Bertazol. dict. conſ. 1. numer. 102.

10 Et etiam pleniſsimum effectum † operatur, quoties, vel non habet quid modificet, vel ſi habet modificatum illud omnino extinguit, & in nihilum redigit, tametſi ad nugationem, diſpoſitionem reſolueret, vt ex Ang. conſ. 390. numer. 4. docet Bertazol. qui ſup. num. 100. apud quē & apud Beci. conſ. 74. ex n. 14. & Surd. conſ. 487. n. 4. copioſa antiquorum DD. allegatio ad propoſitum reperietur.

Non negarunt DD. reſeruationem iurium ſchedulam ſolum reſeruationis offerentis, effectum operaturam, ſed
11 illum reſtringebant † ad id ſolū, quod obtinere poſſet is, cuius iura reſeruata fuiſſent in vlterioribus articulis, cum priuilegio executionis ſententiæ, & tanquam in proceſſu ciſterno apprehenſionis.

Verum intelligere nunquam potui
12 † rationem diſcriminis, inter hoſce reſeruationis effectus, & quare magis admitendus ſit effectus is priuilegiatæ executionis ſententiæ, quam ille reſtitutionis bonorum apprehenſorum, cum omnibus fructibus lite pendente perceptis: licet enim diſcrimen hoc inde DD. iuſtificari dicerent, quod æquum non videretur creditorem, qui vigilauit, & litem fuit proſequutus licet poſteriorem, priuari per anteriorem, qui deſidens, & negligens fuit afructibus receptis ſub bona fide, & authoritate ſententię. Non tamen mihi videtur iniquum, quod creditor poſterior huiuſmodi rigorem ſufferat, qui tan conformis eſt in concuſæ praxi Regni, receptiſsimiſque iuris communis diſpoſitionibus. Nec perſuaderi poſſum incōcuſſam

& in

& immemoriabilem praxim offerendi reſeruationum ſchedulas, nec minus in concuſſum ſtylum Supremorum Regni Tribunalium eadem iura nominatim reſeruanti in ſententijs, ad priuilegium tantũ executionis ſententiæ reſpexiſſe, in quo nullus fere, aut breuis tantum tẽporis effectus conſiderari poteſt; imo exiſtimo, habuiſſe reſpectũ ad reſeruationem iurium in eorumdem ſubſtãcia, quę potiſſimum in prioritate temporis conſiſtit. Preſertim cum contrarius ſenſus non compaciatur generalitati verborum, quibus & in ſuplicatione & in ſentecia anteriori creditori iura reſeruãtur: in quibus nulla præfatę reſtrictionis vmbra.

Tertio perpendebam, eiuſdem
13 ſententiæ † (cuius pars æque principalis reſeruatio eſt) authoritatẽ. Cũ enim in ipſa priori ſententia litis pendentiæ, iura Hieronymi del Verde, & Stephaniæ Moreno anteriorum creditorum fuerint reſeruata indiſtincte, ſimiliterq; eiſdem ingreſſis plenarij poſſeſſorij, ſiue iuris firmarum articulum & proceſſum, illorum iuris firmam receperit, diſertis verbis percipiendo, quod bona cum fructibus lite pendente perceptis eiſdem reſtituantur, non video quo modo, rerũ ſic iudicatarum authoritati, Regioque pręcepto ſatis fiat, eximendo poſteriorem creditorem vincentem in ſummariſsimo poſſeſſorio, & victum in plenario, a reſtitutione omnium fructuum lite pendente perceptorum. Imo vero vtraq; ſentencia inter partes lata, tam reſeruationis quam babitæ victorię in plenario poſſeſſorio, ius facit vniuerſa-
14 le † inter eaſdẽ, iuxta traddita in l. fi. ff. de eo quod certo loco, maxime reſpectu fructuum perceptorum ab ipſa conteſtatione litis, vt per Cephal. & Gabri. relatos in propoſito per Ceſar. de Barzis deciſ. 53. numer. 23. Quod ſolum fundamentum videretur ſufficiens pro victoria, cũ poſt iudicatũ ſecundũ ſẽtẽciã & & non de ſentencia in executione procedẽdum ſit, cuius tanta eſt authoritas
15 vt de nigro † ſoleat facere album & vice verſa; ius enim oritur & actio efficax ex ſentencia tamet ſi erronee, vel iniq; lata fuiſſet, pro conſequtione eorum quę in ea continẽtur, vt in propoſito obſeruauit Barziſ. dict. deciſ. 57. numer. 22. infi.

Sed contrarium cenſuit & iudicauit
16 † Senatus Regius die 25. menſis Septen. anno. 1613. in præfato proceſſu Iur. Montiſ. ſup. apprehen. in art. iur. fir. actuar Ripol, eximendo, & liberando Gaſparem Orcauz & T. Tienda coniuges poſteriores creditores, qui obtinuerant in artic. litis pendent. a ſolutione eorum omniũ fructuum, quos ex bonis apprehenſis perceperunt, pro quantitate crediti recepti, & admiſsi in lite pendente.

Adducebantur DD. Primo, ex quo praxis hec ſchedularum reſeruationis, eaſque admittendi in ſententijs, nullo
17 foro, † & obſeruan. comprobetur: Imo nec vix ſentencia practici alicuius reperiatur, docentis perceptos fructus, poſteriori credito conreſpondentes, fore reſtituendos, vt vagari poſsit iudicantis arbitrium, ex eoque, æquitate ſuadente res ita componi & moderari inter creditores, poſteriorem, qui obtinuerat in lite pendente, & anteriorem, qui vicit in art. iur. fir. vt ille fructus proprio credito correſpondentes conſequatur, huic vero reſtituantur qui ſuperſunt.

18 Æquitas autem ſatis magna † a Dominis colligebatur pro poſteriori creditore, ex quo vigilanerit, iuraque ſua vſque ad ſentenciam proſequutus fuerit. Quę non ita negligenti creditori, licet anteriori, videretur ſuffragari, cuius deſidia non videtur poſſe aut debere fruſtare laborem, & diligenciam poſte-
19 rioris creditoris, vigilantibus enim † & non dormientibus iura ſubueniũt, vt inquit iuris conſultus in propoſito & terminis noſtris in l. ſi non ex pedierit ff. de bonis authoritate iudicis.

Digitized by Google

poſſiden. & in l. pupillus, ff. de his quæ in frau. credit. Ex quibus rationem hãc paſsim noſtri ponderarunt, vt per DD. ſtatim allegandos.

Secundo principaliter moueatur Regius Senatus, quia in eo puncto (quõ
20 perdifficilem profitetur † Peregrin. de iur. Fiſci lib. 6. tit. 6. num. 8. verſ. in hoc perdifficili puncto, valde dubitabilem Eng. conſ. 89. numer. 2. cotidianum, & cõfuſſe á DD. pertractatũ, vt per Flor. de Menna var. qq. iur. lib. 1. q. 6. num. 1. & intricatum nuncupauit Vincen. Carrot. deciſ. 109. ante num. 1.) An creditor anterior auocare poſsit à poſteriori, cui debitor ſoluit, pecuniam perſolutam: à Senatibus vſu forenſi magis recepta videatur opinio, quæ inter creditores ſimilis hipothecæ, & iuris (vtpote, quia neuter vtitur iure particularis priuilegij, ſed vterque gaudet iure communi) non admittit auocationem, vel repetitionẽ pecuniæ perſolutæ poſteriori creditori, vt per Afflict. paſſim commemoratum deciſ. 190. Grammat. queſt. 1. poſt deciſiones, Capic. deciſ. 178. quos ſequitur & refert Peregrin. d. lib. 6. tit. 6. nu. 8. verſ. in hoc perdifficili puncto; vbi ex prædictis Doctoribus ſine delectu id vi
21 detur admittere, ſiue pecunia † bona fide per poſteriorem creditorem accepta extet, ſiue non; ne aliàs generalis vſus commerciorum confundatur, † &
22 perturbetur, ac proinde recedere vidẽtur prædicti DD. à Magiſtralibus diſtinctionibus, quas in propoſito obſeruauerunt Bart. in l. pupillus, ff. quæ in frau. credit. Io. Andr. ad Specul. tit. de oblig. & ſolut. in rubr. verſ. nunc videamus, Bart. in l. 1. ff. de diſtrac. pignor. Fulgoſ. Salicer. & Bald. in l. mater, C. de rei ven dic. Alexand. & Iaſſ. in l. eum ſeruum, ff. ſi cert. peta. & ex Pariſ. conſ. 69. in 4. mul
23 tum eſſe attendẽdam æquitatem † quę fauet creditori vigilanti in recuperatione debiti tametſi poſteriori, conſiderat Matthæus Brun. tract. de ceſsio. bon. q. 24. ex num. 2. vbi num. 7. appoſite ad caſum noſtrum addit Brun. id maxime procedere, † vbi ſolutio in contumatiã,
24 & negligentiam primi creditoris poſteriori ſolerti facta eſt, quaſi hoc caſu locus ſit futurus gratificationi, per tex. in dict. l. ſi non expedierit, §. 1. verſ. quid ergo, & ibi gloſ. ver. noceat, & ex Alex. in l. fin. §. etſi pręfatam, C. de iur. delib.
25 & hanc eſſe magis receptam opinionẽ profitetur Menoch. conſ. 25. nu. 2. quamuis ob particulares rationes eo in caſu ab ea diſcedat, Surd. conſ. 4. num. 12. aſſignans pro ratione, quia aliàs totus mũdus litibus inuolueretur, Didac. pract. 29. num. 2. Et hanc opinionem ſine du-
26 bio procedere, † & communem eſſe pluribus relatis profitetur Eugen. conſ. 89. numer. 4. & 7. Honded. conſ. 19. nu. 66. Cephal. conſultus, conſ. 86. in eodem caſu, in quo Menoch. reſpondit d. conſ. 25. Surd. deciſ. 60. num. 9. Coſta de rem. ſubſid. remed. 37. num. 1.

Pręmaxime, eum in occurrenti caſu vterq; creditor ſit ex cauſâ † onéroſa,
27 nec appareat apud poſteriorem creditorem pecunias perſolutas extare, multoque minus proponatur excuſas fuiſſe facultates debitoris, & inſufficiẽtes cu aſſiſſe pro ſolutione crediti anterioris; quo caſu, ſecundum pleroſq; ex doctoribus tenentibus præcedentem ſententiam, quaſi contraria militante æquitatis ratione pro anteriori creditore, velut ſubſidiarie admitunt recurſum aduerſus poſteriorem creditorem cui ſolutum fuerat, condictione ex lege, vel actione in factum, vt ex Bart. in dict. l. ſi non expedierit, §. 1. obſeruat. M. A. Eugen. d. conſ. 89. num. 10. & 11. & pro indubitato ponunt Cephal. dict. conſ. 86. nu. 8. Coſta dict. remed. 37. num. 2.

28 Quamuis iſto in caſu Carrot. deciſ. 109. ex num. 19. † non admittat omnimodam anocationem, & repetitionem ſolutæ pecuniæ, ſed eius communicationem, vt partes faciãt æquales anterior, & poſterior creditor. Qui mouetur, ex l. quod autem, §. ſciendum, quæ in frau. credit. & quia immiſsio alterius creditoris in poſſeſsionem pignoris cæteris quo-

Digitized by Google

quoque prodeſſe videtur, vt per Bart. in l. cum vnus, numer. 20. de bon. aut. iudi. poſſiden. quod etiam conſuluit Paul. de Caſtro conſ. 169. in primo, quem refert Brun. dict. q. 24. num. 4. In quo tamẽ ſubſiſtendum, & vlterius conſiderandum arbitrarer. Quidquid tamen ſit ea reſolutio caſui noſtro minime adaptatur, cum receptio litis pendentiæ non æquiparetur ſimplici immiſsioni in poſſeſsionem pignoris; imo potius credenda ſit continere ſolutionem crediti ex fructi-
29 bus † Iudicis auctoritate, quo caſu poſterior creditor diligens, & ſolers reuocatoria non conuenitur, vt ex l. qui autem, §. apud Labeonem, ff. quæ in frau. credi. & alijs obſeruat Carrot. dict. deciſ. 109. num. 24.

Præcedentia mouerunt Regium Senatum ad pronunciandum pro poſteriori creditore, cuius litis pendẽtię propoſitio recepta fuerat, & ad diſcernẽdum eundem ab anteriori creditore, cuius iura in ſententia pro poſteriori lata reſeruata fuere, conuentum in articulo Iuris firmarum, victumque ab anteriori, & condemnatum illi apprehenſa bona reſtituere vna cum fructibus lite pendente perceptis, eximendum fore à ſolutione fructuum, ſiue quãtitatis ab ipſis procedentis, ſuoque poſteriori credito correſpondentium, quaſi iuſtis decretis rẽ ſic temperando prout facere poſſe, & debere Iudices pro æquitate, & varijs figuris cauſarum, admonuit Flores de Men. ſup. allegat. qui tamen abſit, quod loquatur in terminis reſeruationis iuris anterioris creditoris.

Inficias, non eo articulum hunc prima facie ancipitem mihi viſſum fuiſſe, ſi tamen fas eſt poſt vlteriorem, & mediocriter exactam eiuſdem conſiderationem, & diſcuſsionem calculum ſuperaddere proprium, ſecurius crederem, tum in viam iuris, tum in dubię ex praxi Regni, intercedente reſeruatione iu-
30 rium † antecedentis creditoris, cautioneque preſtita per poſteriorem, cui fructus pro ſolutione addicti ſunt bonorũ apprehenſorum, eundũ eſſe in priorem ſententiam, & vbi caſus is, qui paſsim, & indies occurre poteſt, iterum decidẽdus ſe offerat, contrarium iudicandum, omninoq; compellendum fore poſteriorem creditorem in lite pendente obtinentem, anteriori eodem iure eademq; hypotheca vtenti, ab integro cum bonis apprehenſis omnes fructus reſtituendos eſſe, dum vicit in vlteriori articulo.

Et licet apud me ſuprema hac velut ſacra ſemper fuerit, ac futura ſit auctoritas Senatus Regij; longe liuentius in priorem ſententiam decurro, ex quo haud dubię intellexerim, duos ex cla-
31 riſsimis, & doctiſsimis Senatoribus † eãdem probaſſe, & ab aliorum dominorũ ſententia ſecure diſceſsiſſe. Imo potius, cum ſententia interlocutoria fuerit, nec cliens inſteterit ſuper reuocatione, forſam contigere potuiſſet contrario imperio Senatus conſulti reuocatio.

Quo vero animo ſedatiori, ſimiles cauſæ iuxta priorem ſententiam, & votum duorum DD. de Regio Conſilio, qui illam probauerunt decidantur, antecedentibus duò adiicere libuit, vtrũquè maxime conſiderationis. Alterum à me pro veritate erudiendo, circa deciſionem huius articuli, fuiſſe conſultum perilluſtrem eximieq; eruditum, & Sapientiſsimum D. Auctorem Regentemq; meritiſſime Regiam Cancellariam Arago. D. Ioſephum de Seſſe, eundemque comperi prioris opinionis, cu-
32 ius grauiſsimo † accedente ſuffragio, iam non impares ſunt DD. Regij Conſiliarij.

Alterum vero ex multis ex grauiſsi-
33 mis Doctoribus † ſuperius relatis aſſeruiſſe, priorem opinionem generaliter, & indiſtincte eſſe creuiori Doctorum calculo receptam. Quod creditor antiquior auocet à poſteriori (ſimilẽ in omnibus hypothecam habẽte) pręſolutam ſibi à communi debitore pecuniam, vt magis ex æquitate quam ex iuris ſtricta ratione ab ea diſcedatur per Doctores qui

qui contrariam ſequuntur, vt aperet ex
Afflict.d.deciſ.190.Peregrin.d.tit.6. nu.
8.Rim.conſ.192.num.21.qui decommu-
ni quoque profitetur, poſt Strachã de
Decoctor.q.vlt.num.30. per tex.in l.fi.
§.& ſi præfatam vbi omnes DD. C. de
iur.deli.

Et in diuiduo. Quod quando poſte-
rior creditor pecunias exigit abſq; prę-
34 iudicio † anterioris, in ipſumue perue-
niſſẽt cõditionaliter, interim, ac donec
cauſa omnino, ac finaliter expediretur,
& longe tutius, quando de ipſis aliquo
in caſu, vel vbi iudici placuerit reſti-
tuendis cautionem obtulerit, omni pror
ſus dubitatione exploſſa, facultatem cõ
petere eaſdem auocandi anteriori cre-
ditori, ſimilis iuris & hypothecæ, ſiue ex
tent, ſiue conſumpte fuerint, quia hoc
caſu bonafides, quæ pro poſteriori credi
tor ad debiti recuperationem properã
ti perpenditur, exunerare videtur pro-
priori, qui nec deſidens tunc iudicari po
teſt, vt videtur conſiderare Vin. Carot.
d.deciſ.109.nume. 25. qui, quamuis pro
cõmunicatione pecuniæ loquatur, di-
ctum tamen generaliter eſt verum, &
indiſtincte procedit, vt merito Ioſephus
Ludo. in ſolis terminis reſeruationis iu
rium, reſolutionem hanc verſari citra
omnem dubitationem faſſus fuerit, de-
35 ciſ. † Peruſ.45.num. 20. his verbis. *Quia
reuerendus Recuperatus, tunc temporis Peruſiæ
Gubernator in publica Audiencia decreuit,
pecunias dictæ aſecurationis exigi per dict-
os Rodulphum & Vincencium; eaſque retineri
per eos donec cauſa expediretur, ſine præiudicio
iurium ambarum partium; adeo que verſa-
mur citra omnem dubitationem, cum conditio-
naliter prædicti habuerint dictas pecunias.* Et
quamuis Ioſephus Ludo. loquatur caſu
quo ille non fuerant conſumptæ, idem
tamen iuris eſt, quando conſumptæ ſũt;
cum ratio conditionalis & reſolutiuæ
receptionis tunc etiam militet, & preſti
ta cautione de reſtituendis, iam eſt re-
ſolutio tutior vt apud Coſtam d.reme.
36 37.num.2.verſ.quare †, his verbis. *Quare
ceſante æquitatę non eſt haſitandum; quin poſ-
ſit anterior creditor reuocare pecunias exactas
a ſecundo creditore, vti ſibi obligatas, veluti
quando recipiens pecunias ſpopondiſſet reſtitue
re illas caſu cuiuſcumque moleſtiæ, vel quando
ſecundus creditor eas exigiſſet abſque periudi-
cio ipſarum partium, vel conditionaliter perue
niſſent pecuniæ ad ſecundum creditorem.* Vt ni
hil aptius praxiue & ſtylo Regni ma-
gis conſonum afferri poſſe videatur.

Hoc enim in caſu tantum abeſt quod
ſubſit ęquitas, ex qua prior contraria o-
pinio ſubſtinetur, ex præcedentibus &
Ioſepho Ludo.d.deciſ.45. nu.10. Quod
37 potius videretur iniqum, anteriorem †
creditorem, qui ſepe propter inopiam
litem forſam non perſequitur, quiq; ſub
bonafide publica Regia, tam in ipſa prio
ri ſentencia, inqua iura ſua præſeruan-
tur, quam in poſteriori, qua verbis diſer
tiſsimis præcipitur, bona apprehenſa
ſibi per obtinentẽ in lite pendente vna
cum fructibus ea durante perceptis eos
ſibi reſtitui poſtulat, fraudaretur, conſ-
cij enim credendi ſunt anterior credi-
tor, & eius aduocatus eiuſcemodi praxis, & ſtyli Regni, quibus non freti, ad
litis proſequtionem properaſſent.

Nec videtur reſeruationi iurium ſa-
38 tisfieri, ex quo † proceſſus ſequens, iu-
ris firmarum, & proprietatis ciſternus
ſit antecedentis apprehenſionis, & tan-
quam talis gaudere poſsit priuilegio ex
ecutionis prioris ſententiæ. Nunquam
enim intelligere potui diſcriminis ratio
nem, propter quam, reſeruationis clau-
ſula magis hunc quam illum effectum
ſit habitura: Nec practicum Regni repe
ri, qui differentiam hanc conſtituat, cũ
tamen aliàs indefinitæ reſeruationis na
tura omnia ad vnguẽ, & mordicus præ-
ſeruet, vt ſup. n. 6.& ſint DD. grauiſsi-
mi, qui nominatim teneant, hoc in caſu
auocationi, & recuperationi, præſoluta
rum ſecundo creditori pecuniariũ, prio
ri competere.

Denique ſciſcitarer, quiſnam futu-
rus eſſet prętitæ cautionis de reſtituen
dis bonis apprehenſis vna cum fructib⁹
39 effectus † ſi non prçſens? Si etenim di-
xeris

Digitized by Google

xeris,cautionem bonorum apprehenſo
rum domini,& poſſeſſoris , aliorumue,
qui iure crediti propoſitiones obtule-
runt iura pręſeruare, non comperio,
quare quoque extendenda non ſit ad
fauorē creditoris cuins iura reſeruan-
tur, cum nec dubitaretur, cautionem
hanc profuturam offerenti iure domi-
nij reſeruationis ſchedulā, &in alio ar-
ticulo vincentem creditorem,qui obti-
nuerat in lite pendente. Vt ex prędictis
40 ſecuriſsima † ſit præcedens reſolutio;
priorem creditorem, qui tantum obtul
lit reſeruationis ſuorum iurium ſchedu
lam in art.lit.pen. ac deinde in vlterio-
ribus articulis,poſteriorem cuius litis
pen.propoſitio recepta fuerat compel-
lendum omnino fore , non ſolum bona
apprehenſa , & vlteriores a ſuo credito
fructus, verum omnes integre reſtitue-
re.

Ex quibus rationibus dubitandi,ſiue
potius fundamentis,quæ tres DD.mo-
uerunt ad contrarium iudicandum ſit
ſatis.

Submouetur enim prima , quia ex
deciſione for.item por dar forma 23. &
41 for.declarando 24.de apprehen.cautio
nem preſtandam eſſe cauentium,ab eo
cuius propoſitio lit. pen. iure dominij,
ſiue crediti oblata recipitur , de reſti-
tuendis bonis vna cum fructibus (quæ
indefinita in lege certiſsime vniuerſa-
li ęquipollet) magis eſt, quod intelliga
mus , reſolutionem noſtram foralibus
deciſsionibus communiri, pręterquam
quod id conſtans ſemper habitum fue-
rit in capitibus prudentum , & omnino
conſentaneum praxi offerendi eiuſce-
modi ſchedulas reſeruationū,ac vtriuſ-
que ſententiæ conceptioni; cum ab ini-
tio Regni,ſiue praxis proceſſus appre-
henſionis,Vincentii in plenario poſſeſſo
rio,vel propietatis articulo,verbis diſer
tiſsimis bona apprehenſa , vna cum fru
ctibus lite pendente perceptis in ſentē-
tijs ſemper, & vbique reſtitui fuere mā
data.

Quod vero in eodem primo funda-
mento vel motiuo adijciebatur † de
42 æquitate pro poſteriori creditore, qui
tanquam ſolers litem proſequutus fuit,
facile quoque ceſat:Imo iniquius vt ani
maduerti ſup. nu. 37. foret anteriorem
creditorem fretum indubia hac & in
concuſſa Regni praxi ſub bona fide , in
aliud tempus differentem ſui crediti ex
actionem, prioritatem temporis ſuę hy
pothecæ,exindeque & ſui iuris præſtan
cia defraudari in fructibus rei ſibi mul-
to antea hypothecatæ. At vbicnmq; æ-
43 quitas ceſat pro poſteriori, & multo †
magis quando vrget pro priori , ipſi-
met doctores fautores aduerſæ ſenten-
tię ab illa recedunt,vt per Ioſephum Lu
do.d. deciſ.45.num.20.per Flor.de Mē-
na d.q.6.num. 9. per Coſtam d.rem.37.
numer.2.

Quod vero inuoluitur in eodem fun
damento,de reg.vulg. quod iura vigilā
44 tibus ſubueniant † non dormientibus
habere non poteſt locum in his quorū
ſomnus legibus probatur. Ac proinde
cum anterior creditor in concuſſa Re-
gni praxi permitente,iuſtiſq; forſam de
cauſis obdormiens , vllam penam, nec
meretur , nec ſufferre debet, eſſetque
grauiſsima ſi quandoque ob debitoris
inopiam præciſſe recuperatione credi-
ti priuaretur, ſepeque ad minus,maxi-
mis cum incommodis , è priori poſte-
rior efficeretur.

Secundo principali fundamēto ſatis
euidens exantecedentibus ſolutio col-
ligitur:cum in terminis ſimplicis exact-
ionis, vel ſolutionis poſterioris crediti
magis ſit,quod ex iuris rigore receptio-
45 rique ſentencia,anterior † creditor de-
beat admiti ad auocandam pecuniam
poſteriori præſolutam, quamuis hoc in
caſu ,æquitate ſugerente, eum non eſſe
admittendum , Senatibus frequentius
placuerit. At in exactione , & ſolutione
conditionalibus & ab anteriore proteſ-
tatis,a iudiceque,imo & alege ita qua-
lificatis,vt fieri intelligantur abſq; prę-
46 iudicio † iurium anterioris creditoris,
nulla iuris nec æquitatis ratio eundem

ante.

anteriorem periclitari permitit, vt caſus is certiſsimus, & extra omnem dubitationem, vtcumque ſolicitam poſitus deprehendatur a Ioſepho Ludo. d. nu. 20. & a Coſta dicto rem. ſubſidia. 37. n. 2.

Imo vero cautio pręſtita a poſteriori
47 in litis pendentiæ articulo, cum conſtituit velut depoſitarium † Curiæ, quo caſu indubia quoque eſt obligatio ſuſceptam pecuniam reſtituendi, quod nec prętermiſit Flores Menna d. lib. 1. var. q. 6. num. 17.

Quibus in caſibus doctores præfati omnino reiciunt conſiderationem cauſę, ex qua creditum proceſsit, an illa one
48 roſa fuerit, † an lucratiua, neque aliam, an debitoris facultates exauſtę ſint, nec ne, neque aliam, an præſoluta pecunia extet, an potius conſumpta fuerit: Imo vniuerſaliter, & ſine delectu admitunt eius auocationem in fauorem anterioris creditoris.

Prædicta & pro ſolutione contrariorum fundamentorum, & pro abſolutione articuli principalis ſufficere videbãtur: quo tamen vlterior reſolutio mate riæ habeatur, nõ abſre mihi viſſum fuit pro coronide huius deciſionis ſequentes animaduertere ac ſubjicere, concluſiones.

Prior, quę hactenus reſolui, procedunt inter creditores ius realis hipothe
49 cę habentes. Quippe inter eos, † qui perſonalem tantum actionem habent præſoluta pecunia poſteriori nullo modo auocatur ab anteriori, nullum priuilegium habente, par enim eſt illorum conditio; & ſic vigilantis iura, vel eius cui debitor ex gratificatione ſoluit, ſemper ſunt potiora in integro debito, ex tex. & glo. in l. inter eos de re iud. & in l. qui autem §. ſciendum ff. quæ in frau. credito. & in l. ſi non expedierit §. 1. de bon. aut. iud. poſſi & in l. ſi pupillus ff. quæ in frau. credit, hanc ſequitur Barr. in d. l. pupilus, verſ. ſi vero, quãuis ſub varijs diſtinctionibus, de quibus per eũ, quas ex ordine ampliationum, & limitationum præcedentis concluſionis pro ſequitur Flor. de Men. d. lib. 1. q. 6. art. 1. num. 1. vſque ad 6. & de hac quoque intelligerem Carrot. d. deciſ. 109. num. 38 quatenus tertiam decimam ſubijcientẽ in propoſito concluſionem refert, poſteriorem creditorẽ, quando diuerſa ſunt credita, vrgeri non poſſe ad communicationem præſolute pecuniæ.

Secunda ſit concluſio, inter creditores ſimilium iuris & hipothecæ, tameſi vnus ſpecialem hipothecam alter vero
50 generalem † haberet, anterior de iure ſtricto admitendus eſt ad auocandum pręſolutam pecuniam poſteriori creditori (in caſu quidem conditionalis ſolutionis, proteſtationiſque, & reſeruationis iurium, & pręſtitæ cautionis reſtituendorum bonorum apprehenſorum & fructuum eorundem, generaliter, & indiſtincte, vt ſup. nu. 20.) ex opinione forſam receptiori, quamuis ex praxi Curiarum ſuadente ęquitate non, vt per DD. ſup. relatos. Quam concluſionem ſimiliter ornat Flor. de Men. vbi ſup. ex num. 9 & pro eius exactiori intelligencia Bartol. ex Iaco. de Arer. diſtinguit, cuius diſtinctionem ornat & proſequitur Peregr. d. tit. 6. num, 8. & per plures concluſiones Carrot. d. deciſ. 109. ad quã pro factorum occurentia eundum erit.

Tertia eſto concluſio. Inter credito-
51 res ſimilis † hipothecæ, diſimilis tamen iuris, quia alter priuilegiatus eſt, dubio procul ac generaliter, temporis prioritas, eorum iura potiora reſeruat, ideoq; anterior ſolutio, nullum ius poſteriori tribuit, quim ab eo per hipothecariam præſoluta pecunia auocetur, etiam con ſumpta, exemplum ſit in Fiſco ex l. pecunia C. de priuileg. Fiſci, potiſsimum ſi debitor ſit inpos, nec habeat aliũde vnde ſoluere poſsit, l. deferre §. vlt. de iur. Fiſci Didac. d. prac. 29. in prin. Surd. conſ. 4. num. 16. & 48. niſi forſam in Fiſco particularis ratio contrarium ſuaderet, vt in conſultatione Menoc. d. conſ. 25. Quod extendes, & limitatibis, vt per Gutier. pract. q. 100. ex num. 1. cum ſequen-

ſequentibus,& per Pereg. d.nu. 8.verſ. ad in creditoribus priuilegiatis Coſtam d.rem.37.nu.3.Carrot.d.dec.109.nu.18. Flor. de Menna vbi ſup.nu.9.quod præ dixerat Bart. in d l. pupillus nu. 1. verſ. aut prętendunt priuilegium.Grego.Lopez in l.10.tit. 15.p.5. verſ. que torne. & in l.11.tit.14.eadem p.5.verſ. non an demanda in fine.

Quę tamen concluſio procederet in Fiſco hipothecam habente,non tamen
52 in eodem † perſonali actione agente in ter perſonales enim effectum hunc auocatorium iura non admitunt, neq; etiã ſub prętextu priuilegij, arg.l.ſi a debitore ff.quæ in frau.credit. Quod & præ ſenſerunt glo.in d. l. ſi pecunia, & Bart. in d.l.pupillus, latiuſq; proſequitur Flo. de Men.ſup. nu.6. Quod & rurſus modificabis ex traditis per Peregrin. vbi proxime. Qui ibidem hoc extendit ad alias perſonas priuilegiatas,videlicet ad vxorem ratione dotis, ad pupillum & ſi miles,vt per Gutier.d.q.100.vbi latiſsime.

Iſtud tamen priuilegium Fiſci in Regno in queſtionem merito vocaretur, in quo Fiſcus vtitur iure priuati.

Quarta concluſio. Quando concurrunt diuerſi creditores ad bona debitoris, tametſi alterius aliquis ſentenciam
53 reportauerit, concurſum faciunt in eis, ſi omnibus non ſufficiunt pro rata † cuiuſq; debiti, quamuis, qui poſteriorem ſentenciam reportauit, vbi properaret ad executionem cæteris præſferretur, l. in iudicati actione ff.de re iudi. glo. & DD.cõmuniter in l.inter eos,de re iud. vbi Alex. Grego. Lopez in l. 11.tit.14. parti. 5.ver.non an demanda.

Quam concluſionem intelligerem ego in creditoribus ſolam perſonalem abſq; hipotheca reali habentibus,in cęteris enim componenda res eſſet iuxta ſup.reſoluta.

Quinta concluſio,in creditoribus ratione eiuſdem negotiationis, vt puta, cuiuſdam ſocietatis,vnius vigilãcia pro debiti exactione,vel a debitore gratificante,vel a prætore ius dicente,cęteris non obeſſet,in his enim non eſt melior occupantis conditio: Imo ſolutio fieri
54 debet cautione † præſtita ſuper reſartione cæteris concreditoribus & conſocijs facienda,vt per Grego Lopez d.l.11.tit. 14. parti. 5. ver. que vence ſub del da, quod & Bart.prædocuit in d.l.pupillus, verſ.aut ſine extorſione, vt ex l.verum §.ſi inter ff.pro ſocio,ita obſeruat Carrot.d.deciſ.109.num.31.

Quam limita, niſi cõſocij eſſent cre-
55 ditores ex eodem contractu, † cũ clauſula vt vnicuique in ſolidum ſolueretur;quaſi tunc melior futura ſit occupãtis conditio, ex l. ex duobus. 2.de duo. reis: Tunc enim virtute eius clauſulæ ſocietas diſoluitur, creditaque diuiduntur,& de perſe ſtant,quod latius declarat Carrot.ſup.ex num.32.

Finalis ſit concluſio. Quoties cumq; poſterior creditor iuxta ſupra poſitas
56 reſolutiones, iure in foro contentioſſo compellendus erit, ad reſtitutionẽ per ſolutæ pecuniæ,vel liuerandus ab ea,tenebitur quoque in foro conſcientię,vel immunis erit ab onere reſtituendi,cum omnia faciat legis auctoritate, qua de re lata manu Flor.de Menna d.lib. 1.q. 6.§.2. ex nu.1. Multe aliæ concluſiones proponi poſſent in materia pro exactiori eius enucleatione, ſelegi tamen pręcipuas & cętere reperiuntur apud.DD. ſupra relatos, præſertim apud Carrot. qui ſexdecim in propoſito concluſiones collegit.

Michael Paſtor Lib.Art.& V.I.D

DECISIO CC.VII.

De probatione criminis noctu commiſsi.

SVMMARIVM.

Teſtes de crimine noctu commiſſo deponentes non aliter concludunt, quam

quam ſi ex voce ſibi nota cognouiſſe delinquentem aſſerant, lumen ve luxiſſe, delinquentem ve ſibi admodum eſſe propinquum. 1.

Teſti vox noctu delinquentis notiſſima eſſe debet, adeò quod veroſimiliter decipi non poſſet. 2.

Teſtis in delictis noctu commiſsis, ſi dicat, vidi quia erat lumen vel ignis, non concludit. 3. 3

Teſtis dicens, vidi de nocte, habet contra ſe preſumptionem, & debet addere, quod vidit, & bene cognouit delinquentem. 4.

Teſtis an debeat depoſitionis qualitatẽ exprimere, etiam non interrogatus. 5.

1 TEſtes deponentes decrimine noctu commiſſo, non aliter concludunt, quam ſi ex voce cognouiſſe delinquentem aſſerant, & vocẽ ſibi notam, vel lunam, aut lumen aliud luxiſſe, vel deniq; delinquentẽ ſibi admodum fuiſſe propinquum addant, Soarez recept. ſent. fol. 337. verſ. teſtes de nocte, in communib. opinio. tomo 5. idẽ Bonacoſſa in communib. opin. crim. 2. tomo, fol. 540. 1 col. in fine, quam dicit communem opinionem Boſsius de indicijs num. 172. quod naturaliter reprobatur talis teſtis dicens, Titium denocte feciſſe maleficium, niſi dicat, quod luna, vel lumen lucebat, Polid. Ripa de noctur. temp. cap. 57. vel niſi alijs teſtib⁹ id probaretur Felin. in cap. Sicut nu. 5. in fin. de re iud. Roland. conſ. 7. n. 29. in 1. vel quod cognoſcebat vocem quam notã habebat; & ab hac opinione nullus diſcrepat, ſecundum Iul. Clarum §. fin. queſt. 21. nu. 1. vbi dicit, quod † hoc de
2 voce nota debet accipi, vt adeo nota ſit teſti, quod decipi non poſsit veriſimiliter, Farin. in tract. crim. q. 61. num. 32. Plus dicit Felin. in cap. ſicut. de re iudicat. num. 5. in fin. † quod non concludit teſtis, ſi dicat, quod vidit de nocte, quia erat lumen, vel ignis: quia potuit videre corpus, & non cognoſcere, & ſic debet ſe explicare taliter, quod non cõtineat præſumptiue falſitatem iuſtificãdo dictum ſuum. Attento quod dicen-
4 do quod † vidit de nocte, habet ex ſui ſerie contra ſe preſumptionem, vnde ſecundum eum, debet addere, quod vidit & bene cognouit delinquentẽ, ſin. Bart. in l. ſtigmata. C. de fabricens. lib. 11. vel tenetur probare per alios teſtes, quod erat lumen. Et ſecundum Felinum non eſt neceſſe, quod teſtis dicat vidi de nocte, quia erat lumen, ſi non fuit interrogatus de ratione, iuſtificando tamen ſuum dictum, vno ex duobus modis, vt dixit Farin. latiſsime quæſtione 61. num. 38. & 39. 40. vbi de communiſsimo quod teſtes deponentes ſe vidiſſe de nocte, nulla adhibita ratione, vt quia luna lucebat &c. puniuntur tanquam falſarij ꝙ in mille proceſsibus, paſsim, & quotidie, me iudice exiſtente fuit pronunciatum, & practicatur, ob idque vulgaria non refero.

DECISIO CCVIII.

Remiſsio.

REmiſsio delinquentium regulariter non datur de loco ad locum in Aragonia, hoc ſi dominus loci habeat iuriſditionem criminalem, vt in nu. 1. 4. 6. alias ſecus nu. 5.

Remittitur captus in loco Baronis, vel alterius, ſi aufugiat, & ad hoc compellit Iuſtitia Aragonum. vide ſimile n. 2.

Remittitur is qui in abſentia condẽnatus eſt. Et ad inſtantiam partis vbi cũq; reperiatur capi debet. & etiam cũ litteris Regiæ Audientiæ vel Iuſtitiæ Aragon. remittetur Baroni condemnanti. 3.

Regu-

1 REgula eſt de foro, quod in criminalibus non datur remiſsio delinquentium de loco in locum, obſer. Item licet, de foro cōpet, ſi omnes habeant iuriſdictionem, obſeru. itē notandum de priuileg. milit.

2 Fallit, ſi quis captus in loco Baronis, vel alterius aufugiat; nam debet ad eū remitti, & Iuſtitia Aragonum compellit ad remittendum, obſerua. itē licet. de foro compet. ſic in proceſſu Antonij de Campos, ſuper manifeſte. die 14. Ianuarij. 1614. fuit remiſſus in Curia Iuſtitiæ Aragonum.

3 Fallit 2. † in condemnato foraliter in abſentia per aliquem, nam poteſt & debet capi ad inſtantiam partis, vbi cūque reperiatur, & etiam cum literis Regiæ Audientiæ, & Iuſtitiæ Aragonū; & remittetur Baroni, qui condemnauit & è conuerſo Baro debet remittere officialibus Regijs, qui etiam condemnarunt per for. *Como cerca la punicion*. De homicidio.

Et licet per obſeru. item per forum verſ. malefactor, de priuil. milit. dominus loci non teneatur remittere captū in ſuo termino, ſed ipſe eum punire debet foro. 4. de for. compet. † ſi talis habeat iuriſdictionem: tamen dicta obſer: fallit in caſſu dicti fori de homicidio quando talis captus in loco Baronis, etiam habentis iuriſdictionem, eſſet cō demnatus in abſentia per officiales Regios, & poſtea vigore dictarum literarum eſſet captus in loco Baronis, debet eum remittere ad officialem qui eum condemnauit, aliàs regulariter dominus loci habens iuriſdictionem non debet remittere captum in ſuo territorio ad locum vbi deliquit; ſed debet eum punire d. obſer. item per forum foro 4. de foro competenti †: Si vero nō habet iuriſdictionem, remittet eum ad officiales Regios locorum magis conuicinorum d. obſeru: item per forum. & ita intelliguntur obſer. penult. de foro compet. & for. 4. de homicid. & forus vnicus tit. de furtis & reb. per rapin. ablatis. vbi captus debet remitti ad locum criminis commiſsi, dominus que loci tenetur remittere captum in ſuo loco ad officiales Regis puniendum, nam dicti fori, & obſeruantię debent intelligi, quando dominus talis loci † nō habebat iuriſdictionem criminalem in ſuo loco: quia tunc ſemper tenetur criminoſſum remittere ad officiales Regios, ſic loquuntur d. for. 4. de homic. & for. de furtis, & d. obſer. penult de foro cōpet. Secus ſi dominus loci habet iuriſdictionem criminalem: quia tunc non remitit, ſed debet eum punire d. obſer. item per forum ver. male factor, de priuileg. milit, d. foro 4. de foro compet. qui ſic intelligitur, & hic eſt intellectus iſtorum, ſecundum Mol. ver. remiſsio, per obſ. item per forum, cum ſeq. de priuil. milit. vbi non fit remmiſsio ab habēte iuriſdictionem alteri eandem habenti, quod tamen fallit in caſu fori Calata iubij. *Como cerca la punicion*. De homicid. & in caſu obſeruantiæ licet de foro, de foro compet. de quo vide determinatio nem infra 8. Decembris in proceſſu Paſchaſię Latorre.

In quo proceſſu die 8. Decēbris 1602. in Curia Iuſtię Aragonum ſuper manifeſtatione perſonarum, & ſcripturarū; fuit petita remitti quędam mulier, quę aufugerat a carceribus de Eſtercuel, & poſtea capta in territorio de Alcañiz; & fecit ſe manifeſtari per Iuſtiam Aragonum; Dominus villæ petebat remitti & renuntiabat manifeſtationi, ipſa petebat ſe liberari, fuit denegata liberatio; quia non fecerat tres requiſitiones, ſecundum forum, & fuit mandata remitti. Idem fuit pronuntiatum in proceſſu Ioannis Romeu, ſuper iuris firma in Curia Iuſtitię Aragonum, die 5. Iunij. 1601. & in proceſſu Ioannę de Algayo ſuper manifeſtatione 15. Iulij 1603. in eadem Curia.

†

De-

DECISIO CC.VIIII.

An iudex requiſitus remitere, habeat circa remiſsionem aliquam cognitionem cauſę, & vtrum remiſsio debeat fieri citata parte, & in iudicio, & aliqua de materia conſuetudinis.

SVMMARIVM.

Delinquens, qui remiſſurus eſt, an debeat citari ad verificanda requiſita remiſsionis. num. 1.

Iudex requiſitus remittere tenetur ſe ſumarie informari de requiſitis remiſsionis n. 2. ſed cõtrariũ eſt verius. n. 3. Gloſ. in clementina 2. de re iudicat reprobatur. n. 3.

Iudex remittens tanquam nudus executor, nullam cognitionem de crimine adhibere debet, ſed ſolum remittere num. 4. diſtingue vt num. 8.

Iudex exequens ſententiam, ſiue legalem, ſiue hominis iuriſdictionem exercet in exequendo. num. 5.

Iudex requiſitus remittere, in remittendo nullam iuriſdictionem exercet, ſed tantum eſt executor, bene tamen poteſt ad ſui inſtructionem ſe ſumarie informari, ad ſuperſedendum & remittendum negocium iudici requirenti num. 6.

Iudex requiſitus remitere habet aliquã cognitionem de crimine comiſſo, niſi delictum ſit notorium in loco ipſius iudicis requiſiti, vel vehemens fama contra petitum remitti, num. 7. & num. 10.

Iudex executor in comiſsione de conferendo beneficium cognoſcet de vacantia beneficij. num. 9.

Remiſsio reciproca in hoc Aragonum Regno eſt notoria, & quod fiat domi, & parte non citata. num. 11.

Conſuetudo vniuerſalis Regni non eget probationi, quia propter eius generalitatem videtur traſiuiſſe in ius commune & ſcriptum. num. 12.

Conſuetudinẽ notoriã iudex ſuplere poteſt. num. 13.

Conſuetudo notoria inducitur ex inſpectione plurium inſtrumentorum, & ſic proceſſuum, & Doctori aſſeueranti de ea credendum eſt, num. 14.

Conſuetudo non impeditur ex diuerſitate reperta in actibus, qui ſe inuicem cõpatiuntur. num. 15.

verba ſtatim, indilate, prompte, & incontinenti excludunt omne interuallum ex ſui natura. num. 16.

Verba fori, vel ſtatuti ſi dirigantur ad iudicem, & non ad partem, tunc videtur reiecta cognitio, & citatio. nu. 17.

Citatio partis & iudicialis cognitio cẽſetur reiectæ quando committitur examinatio alicuius iudici. nu. 18. & 27.

Conſuetudo ſequenda eſt in dubijs, quæ eſt optima legum interpres. nu. 19.

Lex poſitiua modificat & interpretatur legem diuinam. num. 20.

Conſuetudo & ſtatutũ dicuntur pars iuris ciuilis. num. 21.

Obſeruantia ſubſequta declarat intẽtionem legis. num. 22.

Iudices moderni temporis debent credere quod antiqui fuerint forum obſeruatores, num. 23.

Obſeruantia vt inducatur non requiritur

ritur, quod aliquid ſit obtentum in contradictorio iudicio.num.24.

Doctori atteſtanti in ſuo foro de conſuetudine credendum eſt.num.25.

Iudex in Regno Aragonum, ex offic. inquirit de ſtylo,& conſuetudine,& vſu Regni.num.26.

Commiſſio Iudici facta de examinando aliquem ſi eſt dignus, vel non à natura rei,non exigit probationem parte citata. num.28.

Iudex cui committitur remiſsio facienda habetur loco executoris, & non Iudicis.num.29.

Citatio non requiritur in proceſſu executionis gratia.num.30.

Citatio partis non requiritur, quando proceditur extraiudicialiter.num.31.

Remiſſio,& executio ſtatim facienda eſt, ſi pars contra quã imploratur officium Iudicis,nihil dicat, vel alleget.n.32.

Citatio partis, & ſi requiratur in remiſſione,tamen non eſt neceſſaria vbi eſt contraria conſuetudo.num.33.

Citatio realis potentior eſt alia.n.34.

Articulus & actus remiſsionis eſt de ordinatiuis.num.35.

Citatio partis non requiritur, quando agitur de probanda conſuetudine circa ordinem litis,quod idem eſt in quolibet actu circa ordinem litis.num.36.

Remiſsionis ſententia interlocutoria eſt.num. 37.

Sententia interlocutoria, quæ modicum infert præiudicium parti, non requirit eius citationem.num.38

Recurſus non datur in Regno a Cancellario competentiarum, & ab arbitris. num.39.

Citatio non requiritur parte præſente, num.40.

Veritas ne lateat diffugiiſque pereat curari opportet.num.41.

IN hoc Regno Aragonum per forum nouum editum in Curijs celebratis Tiraſonę,anno 1592.ſub tit. de remiſsionibus,cauetur,& diſponitur, quod detur remiſsio de hoc Regno ad alia ſuæ maieſtatis (quod antea per foros antiquos erat prohibitum) de perſonis,quæ deliquerint extra Regnum, & in eo ſe receptarunt:ſi tamen ipſæ perſonæ extraneæ,& nõ Regnicolę ſint; & data etiam reciproca remiſsione de illis Regnis,quæ petunt remiſsiones, ad hoc Regnũ: ita quod mutua ſit, & reciproca remiſsio: & hoc in certis tantum,& limitatis delictis, de quibus in dicto foro,& non aliàs,cuius fori verba ſunt,ſub tit. de la remiſsion delos delinquentes,in foris Tiraſonæ,fol.11.

Fragmentum fori, de Remiſsionibus.

E que el Lugarteniente general de ſu Mageſtad,y de ſus ſucceſſores,o el que preſidiere en la Real Audiencia, y qualeſquiere Iuezes Ordinarios de las Ciudades, Villas,y Lugares, donde los tales delinquentes ſeran hallados, ſean tenidos,y obligados de prender al tal delinquente,y hazer la dicha remiſsion,luego, que les fuere pidida,con letras deſpachadas por el juez en cuyo territorio, y deſtrictu el delicto fuere perpetrado,o por otro qualquier competente,con que en las letras del Iuez requiriente ſe narre,que el delinquente que ſe pide ſer remitido,eſtà acuſado en ſu Tribunal de alguno, o algunos de los delictos ſobredichos,contenidos en el fuero de la via priuilegiada, y en eſte fuero, eſpecificando el juez en ſus letras el tal delicto:

Et in verſ.ſequenti cauetur,ità demum fieri remiſsionem,ſi detur remiſsio reciproca de alio Regno requirente, in noſtrum Regnum ſub his verbis.

Alia verba Fori.

Con que aſsi miſmo la aya reciprocamente en los miſmos delictos de las perſonas,que auiendo delinquido en eſte Reyno, ſe huyeren , o fueren hallados en los otros de ſu Mageſtad,o de ſus ſucceſſores, auiẽdoſe pidido la dicha remiſsion de la forma arriba pueſta:y que lo diſpueſto por el preſente fuero ſe obſerue,y guarde en reſpecto de los Reynos,y Prouincias de ſu Mageſtad,y de ſus ſucceſſores, y de qualquiere dellos reſpectiuamente,donde ſe permitiere la tal remiſsion a eſte Reyno, por ley,o coſtumbre,y no en reſpecto de otros, & etiã diſponitur,quod remiſsio fiat ſolum de exteris,& non Regnicolis,vt in ver. *por tanto*,ibi. *aya remiſsion de las perſonas eſtrangeras*,niſi in caſu,quando ſcilicet,Regnicolę eſſent officiales domus Regię, tũc debent remitti,ſicut exteri,vt in §. *Otro ſi ſe eſtatuy, y ordena.*

Euenit caſus, quod quidã homo origine Cathalanus,& miles, de hoc Regno,vbi reſidebat,& moram pro tunc faciebat,contulit ſe in Regnum Caſtellę, cũ duobus eius ſeruitoribus, & Madriti cum eius aſsiſtentia, pręſentia,& auxilio,vnus ex ſeruitorib⁹ doloſe, & proditionaliter, cum enſe percuſsit quemdam vocatum D.Petrum Pacheco militem Ordinis S.Iacobi , & hoc interueniente pecunia ſibi data, & promiſſa à domino ſuo : cumque fuiſſet dominus ibi accuſatus de aſſaſinio (quod eſt vnũ ex delictis remiſsionis) & etiam mandatarius ipſe, & prouiſio ibi facta de capiendo eos, & iam ipſi aufugiſſent, & in hoc Regnum ſe cõtuliſſent. Fuerunt pro parte Iudicis Ordinarij dictæ Villę repetiti, & ſeu remiſsio de ipſis petita, mediantibus literis requiſitorijs,in quibus narrabatur perpetratio delicti, & etiam , quod fuerat commiſſum delictum mediante pecunia, & ſic erat aſſaſinum. Regens officium Gubernationis mandauit domi remitti dictum Dominum mandatorem , die ſexto Maij anno milleſimo ſexcenteſimo decimo tertio. Vide in proceſſu remiſsionis D. Ioſephi Ferrer,& aliorum,dict.die & tempore. Dubitabatur an illa remiſsio debuerat fieri in Curia, vbi de foro omnes cauſæ tractantur,& pronuntiantur, for.1.de iuſtitia miniſtranda,parte citata,& audita. Potuit namque pars opponere ſe eſſe Regnicolam, & ſic remiſsioni locum non eſſe. Deinde potuit probare non dari remiſsionem de Reno Caſtellæ, ad hoc Regnum,& ea ceſſante nõ poſſe fieri remiſsionem, quam probationem non potuit facere præfatus ſententia remiſsionis ipſius Aſſeſſoris domi facta parte inaudita, & in die feſtiuo; de quibus conquerebatur, vt in proceſſu D. Ioſephi Ferrer ſuper iuris firma 12. Auguſti 1613. Et ſic concludendo dubitabatur, an

1 Iudex † requiſitus remittere, debeat partem remittẽdam citare,in verificandis requiſitis remiſsionis, ſi aliqua verificari debent,& generaliter aliquam cognitionem adhibere: & an poſsit eam facere domi , & die feſtiuo? Et fuit per Dominos Locũtenentes,vel maiorem partem reuocata firma, die decimo Septembris anno milleſimo ſexcenteſimo decimo tertio, per quam remiſsio impediebatur ſub dictis dubijs, & ſublata inhibitio. Pro quorum iuſtificatione faciunt ſequentia. Et primo , diſtinguendo materiam, circa exiſtentiam criminis dixerunt ali-

2 qui , † quod debet Iudex requiſitus ſe ſummariè informare, Oldrad. conſil. 124. verſ. 2. Felin. in cap.fin numer. 9. de foro competent. Abb. conſil.24. circa fin. Marian. Socin. in cap. poſtulaſti, numer.15. de foro competenti , Decian. tom.1. criminal. lib.4. cap.19. numer.15. fundantur omnes in gloſ. Clementinæ 2. de re iudicat. Bart. in l.1. C. vbi

C. vbi de crimine agi oportet. Sed contrarium eſt verius, ſecundum Iaſſ. in l. Magiſtratibus in principio, de iuriſdictione omnium iudic. dicens, quod nec ſummariam cognitionem adhibere debet, ſequutus Bart. in l. fin. §. 1. ff. de publican. Salicet. in l. 1. C. vbi de crimine agi oportet Cinum in Authent. qua in
3 Prouincia cod. tit. reprobantes † gloſ. in dict. Clemen. tanquam male loquentem, Alexan. in dict. l. Magiſtratibus, num. 4. concludens contra gloſ. Anton. de Butrio in cap. fin. de foro competen. Paul. de Caſtro in dict. l. Magiſtratibus, num. 2. dicens, quod nullam cognitio-
4 nem † de crimine adhibere debet Iudex remittens, ſed ſolum remittere tanquam nudus executor, quos ſequitur Couar. practicarum quæſt. cap. 11. num. 8. dicens, ita in praxi receptum, & contrariam opinionem falſam de mente multorum, quos ibi allegat, fundati omnes: quia iſte eſt merus executor, qui aliud facere non poteſt, quam ſolum exequi l. ſi prętor, in principio, ff. de iudic. Innoc. in cap. de cætero, in fin. de re iudicat. Socin. Decian. & omnes ſupradicti ſequuti Bart. in l. à diuo Pio, in principio, ff. de re iudicat. & colligitur ex §. ſententiam Romæ, ibidem, nec mirum id eſt; quia ſi non licet Iudici requiſito, vt ſententiam exequatur, intromittere ſe de meritis ſententiæ exequẽdæ, ad pronunciandum aliquid contra ipſam executionem, Bart. vbi ſupra, numer. 9. Innoc. vbi ſupra, in fin. Cinus in l. ſi vt proponis C. de executione rei iudicatę verſ. quid ſi coram iſto, & Salicet. ibi per d. l. ſi prętor vt bene reſoluit Gui. Papę deciſ. 554. ergo multo minus id licebit iudici requiſito ad remittendũ. Ratio diuerſitatis eſt, quia quando
5 iudex † exequitur ſententiam ſiue legalem, ſiue hominis iuriſdictionem exercet in exequendo l. miſi opinatores. C. de exactione tributorum lib. 10. refert Alex. in d. §. ſententiam, Xuarez in declaratione legis Regni ad l. poſt rem iudicatam in 5. quæſt. numer. 22. At ve-
6 ro executor † ad remittendum nullam iuriſdictionem exercet, ſed nudum miniſterium, & factum reſpectu negocij principalis eo modo, quo ſibi iniunctũ eſt. Fatentur tamen omnes, facta in hoc pace, quod ad ſui inſtructionem poſſet cognitionem aliquam adhibere, ad ſuperſedẽdum, & remittendum negotiũ Iudici requirenti, ſi inueniret, quod aliquid ad id moueret: ita Innoc. vbi ſupr. num. 4. & probatur in d. c. de cętero, & in d. l. ſi prętor, & nota quod Inno. loquitur in mixto executore, Innoc. ſequitur Bart. in d. l. à diuo Pio, num. 9. vbi id expreſſe tenet, quod ad ſui tantum inſtructionem ad effectum remittendi negotium ad requirentem, habeat cognitionem requiſitus, non aliás: ita Cinus, & Salicet, vbi ſupra, & eſt bona additio ad Guidon. Pap. vbi ſup. in litera A. quod notandum.

Supradicti tamen DD. qui in materia remiſſionis faciendæ concedunt Iudici requiſito aliqualem cognitionem, licet contrarium verius, vt ſupradixi; limitant ſuam opinionẽ duobus modis.
7 Primo † ſi notorium eſſet in loco Iudicis requiſiti, vel fama vehemẽs, contra petitum remitti, de commiſſo delicto; nam tunc non habet cognitionem, ſed ſtatim remittet, ita Marian. Socin. in c. poſtulaſti num. 5. de foro competen. vbi in verſ. ſi tamen id, expreſſe tenet Abb. dict. conſ. 24. in fin. concedens iſtam cognitionem requiſito, niſi delictum eſſet notorium, vel famoſum, ſequitur Oldr. dict. conſil. 124. circa fin. ibi, nec aliqua procedit infamia, &c. Decian. tom. 1. criminal. lib. 14. cap. 19. num. 15. vbi in ſpecie id ita tenet alios allegans.

Modo ad propoſitum, ſi illa communis opinio eſt ſequenda, quod ſcilicet Iudex requiſitus nullam habet cauſæ cognitionem, intentum habet fiſcus petens remiſſionem, ſi vero contrariam ſequamur, vel ex eo, quod multi nõ paruę auctoritatis eam ſequuntur, vel aliter

Google

8 dicamus diſtinguendo † materiã; quod
communis illa opinio procedat reſpe-
ctu ſcilicet, delicti remiſsionis, non au-
tẽ reſpectu eorũ, quę incũbere poſſunt
mero executori, vt in exemplo tradito
per Inno.in dict.cap.de cętero, quẽ ſe-
quitur Bart.in l.à diuo Pio, veluti, quan
do aliqua ante executionem verificari
debent, de quibus requirens cognoſce-
re non potuit, ex defectu iuriſdictionis,
vel aliàs, vt in commiſsione de conferẽ-
9 do beneficium, † ſi vacat: nam de vacã-
tia cognoſcet executor. Non propterea
iudicatum per Dominos Locumtenen-
tes corruet; quia ijdem illi DD. qui de
iure concedunt aliqualem cognitionẽ
Iudici requiſito, male tamen fatentur,
10 quod in duobus caſibus † eam non ha-
beat, veluti ſi notorium ſit delictum, vel
de eo fama, vt ſupra dixi. Ergo & in hoc
caſu, cum non plus liceat Iudici requiſi
to cognoſcere de requiſitis fori, denega
bitur etiam iſta cognitio, in illis duobus
11 caſibus ſupradictis; cũ nihil magis † no-
torium, quam reciproca remiſsio in Re
gno, & quod fiat domi, & extra iudiciũ,
parte non citata; prout re vera fuerunt
facte fere omnes remiſsiones ſine cita-
tione partis, vt apparet per proceſſus.
12 Hæc autem conſuetudo † vniuerſalis
Regni nulla eget probatione: quia pro-
pter eius generalitatem videtur tranſi-
uiſſe in ius commune non ſcriptum, §.
ex non ſcripto, inſtitu. de iure naturali,
Maſcard.concluſ.428. & ſic non eſt pro
banda: imo dicit Socin.iun.conſ.65. nu.
13 39. Iudicem hanc † conſuetudinem no-
toriam poſſe ſupplere. Bald. in l. filius
familias. § veterani. de procurat. Alex.
conſ.14.in 5.Curt.iun.in tracta.de feud.
1.par.quæſt.1.num.13. dicens, Iudicem
teneri ſupplere, & de ea inquirere, Maſ-
card.concluſ.423. & dicit Aymon de an
tiquitate 1.par.§.ampliatur, numer.16.
14 Quod inducitur † conſuetudo notoria
ex inſpectione plurium inſtrumentorũ,
& ſic proceſſuum, Curt.iun.conſ.106. &
Doctori aſſeuerãti de ea credendũ eſt,
vt ſupra, & licet reperiretur aliquando
fuiſſe factã remiſsionẽ parte citata, ni-
15 hil obſtaret; quia quando † diuerſitas re
peritur in actibus, qui ſe inuicem cõpa-
ciuntur, ex eis conſuetudo non impedi-
tur, Bart.in l.de quibus, col.6. in fin. de
legibus, vbi ponit exemplũ; vt ſi in quę-
ſtione decem librarum hodie proceda-
tur extra iudiciũ, cras iudicaliter, vtro-
que modo valebit proceſſus, Rochus de
Curte in c.cum tanto, ſect.4.nu.68. fol.
mihi 63.in 4. Quod autẽ ſit Cathalanus,
quid magis verum, & manifeſtum, cum
in tanto tempore, nec in cedulis, nec in
firmis, vbi omnes ſuas defenſiones de-
duxit, nihil in contrarium dixit, & dice
re erubuit, & ſi dixiſſet, incõtinenti con
uictus fuiſſet de mendatio, per exhibi-
tionẽ librorũ natiuitatis. Vltra quod in
iudicio cũ iuramẽto deponendo aſſeue
rauit per teſtes ſe Cathalanũ eſſe, & ve-
ritas amplectenda a iudicibus timoratæ
conſcientiæ; & manifeſta calumnia re-
pelenda à limine iudicij.

Secundo præmittebatur, quod forus
de remiſsionibus loquẽs diſponit, quod
remiſsio ſit facienda ſtatim, & inconti-
16 nenti, quo fuerit petita; quæ verba † ſta
tim, indilatè, prõpte, & incõtinẽti exclu
dunt omne interuallum ex ſui natura.
Alex.in l.1.§.qui pręſens, de verb.obli.
Iaſſ.in l.diuortiũ.nu.3.ſolut.matri. vt in
terminis ſimilis remiſsionis tenet tex.in
c.vt Inquiſitionis, ibi ſtatim, de hæret.in
6.& ſic videtur reiicere omnẽ cauſæ co
gnitionẽ. Et licet DD. dicant hoc ciuili
modo eſſe intelligendi, Ita vt aliquod
curriculũ temporis non excludatur, ſe-
cundũ neceſsitatẽ caſuum, Decian. vbi
ſup.lib.5. c.54.nu.3. qui multos allegat.
Verũ hoc arbitriũ intelligunt reſpectu
tẽporis, non vero cognitionis, & quãdo
de vtroq; ſentirẽt, verũ eſſet dicere, ꝙ
à die naſcentis fori, remanſit in dubio,
intra quod tẽpus, qualis, & quomodo
17 probatio fieri debeat. Deinde † verba
fori diriguntur ad iudicẽ, & non ad par
tẽ, & tunc etiam ſecundũ aliquos vide-
tur reiecta cognitio, imo & citatio, Bal.
in l.certum eſt, num.5.C. vnde legitimi,
& cog-

& cognati,notatur in l.3.§.penult.de bo
norum poſſ. & ibi gloſ. ſicut quando
18 committitur †examinatio alicuius;quia
tunc cognitio iudicialis cenſetur reie-
cta; & partis citatio , Bald. in cap. 1. de
iudic.& in l.neque natales num. 10. C.
de probat. ſaltem negari non poteſt,
quin hoc ſub dubio ſit, à die naſcentis
19 fori: at in rebus dubijs † amplectenda
eſt vetuſtę conſuetudinis interpretatio,
propter dubietatem: nam in dubijs ſe-
quenda eſt conſuetudo , quæ eſt opti-
ma legum interpres. l. ſi de interpre-
tatione,ff. de legibus, c. cũ dilectus, de
20 conſuetudine,& ſicut lex † poſitiua mo
dificat , & interpretatur legẽ diuinam,
notatur in cap. quæ in Eccleſiarum de
cõſtitutionibus,ita dicendũ eſt de con-
21 ſuetudine,† & ſtatuto ; nam illa dicun-
tur pars iuris ciuilis, l.omnes populi,de
iuſtitia & iur.§.ex non ſcripto inſtituta,
22 de iure naturali,& obſeruantia † ſubſe-
quta declarat intentionem legis,Caſtr.
de leg.pęnali,lib.1.c.1.Lodou. concl.38.
Surd.conſ.140.in 1. Sed à die naſcẽtis fo
ri fuit obſeruatum, quod fiant remiſsio
nes extra iudicium parte non citata , &
tacente: ergo illa obſeruanda eſt pro
lege à iudicibus , quibus maiorum ſuo-
rum exempla præiudicant.l.ſi cohorta-
lis,C. de cohortalibus lib.11. & credere
debent † Iudices moderni temporis,
23 quod & antiqui fuerunt fororum obſer
uatores, vt in ſimili ſuadet Annania, 6.
colu. in fin.in cap.in ciuitate, de vſur.

Nec obſtat,quod non ſit † in contra
24 dictorio iudicio, quia hoc non requiri-
tur ad obſeruantiam inducendam , ex
communi opinione, Abb.in cap. cum tã
to,de conſuetudine,dicẽs communem,
idem Rochus de Curte in d.capit. cum
tanto,ſectione 4.num. 34. de conſuetu-
dine: maxime cum hic agatur de actib⁹
extraiudicialibus,& etiam iudicialibus
cognitis á toto populo , quos in ſimili-
bus cauſis obſeruare debet Iudex; ma-
ximè vbi ſunt plures actus,& ſententiæ
prouiſionales in præſentia totius Regni
factę,de quibus atteſtantur DD.practi-
ci,† quibus atteſtantibus de conſuetu-
25 dine in ſuo foro credendum eſt,Bart.in
l.de quibus in 4. quæſt.principali,ff. de
legibus,Rochus de Curte ſect.8.n.9.vbi
allegat alios. Supradicta omnia ſuadẽt
remiſsionem hanc poſſe,& debere fieri
extra iudicium,quolibet die ſine citatio
ne partis : nam totum hoc reperitur in
obſeruantia poſitum,quę à notorio cõ-
ſtat cum ſit vniuerſalis , & per Iudicem
inquirenda;& maxime in Regno,vbi iu
26 dex †ex officio inquirit de ſtylo, & con
ſuetudine,& vſu Regni,obſeruan.item
cum aduocatus de probat.

Sed ne amplius tempus conteratur
27 in his,quæ conſtant,† inſiſtendum pau-
lulũ circa citationem,ne illius defectus
rem iniuſtificet. Illa neceſſaria non eſt,
quando probatio,& cognitio concludit
ſoli iudici,veluti ſi ab eo petatur , quod
aliquid faciat;quia tunc cum ſolo iudi-
ce agendum eſt.l.3.§.penult. & ibi glo.
ff.de bonorũ poſſ.Bald.in l. certum eſt,
C.vnde legitimi,& in l.neq; natales, n.
10.C.de probatio. Concludẽtes,ꝙ quã
do iudici committitur examinatio ali-
qua,nõ requiritur citatio partis, de qua
facienda eſt examinatio;quia ſufficit, ꝙ
probatio concludat ſoli examinatori ,
Bald.in c.1.de iudic.glo.in Clem.vnica,
in verb.repererint,de offic. de legat. &
ibi Cardin.Bald.in l.non dubium, C.de
legib.Soci.regul.406.2.fallen.Et aduer
tendum,ſecundum aliquos,quod huius
dicti ea ſola ratio non eſt , prout aliqui
28 exiſtimarũt, quia ſcilicet eſt cõmiſſio †
de examinando aliquẽ,ſi eſt dignus,vel
nõ,quę à natura rei nõ exigit probatio-
nẽ parte citata,& quod ſic hęc cõmiſſio
ſit potius conſentialis, quam iudicialis;
quia etiã vera ratio eſt , ſicut ex eorum
mente colligitur ſecundũ Gabriel. tit.
de citatio. concluſ.1.nu. 292. Quod iſte
Iudex † cui committitur habetur loco
29 executoris,& non iudicis,Innoc.in c.fi.
de trãslatione Prælatorũ, Bellam.deci.
30 4. & propterea in ꝓceſſu executionis †
gratię nõ requiritur citatio, Goza. cõſ.
2.& 5.Ruin.conſ.80.vol.1.& cõſ.70.in 5.

Sed prima ratio verior;quare aliter di-
dicendum eſt, quod illud eſt veriſsimũ
31 ſcilicet, quod nun requiratur † citatio
partis,quando proceditur extraiudicia
liter: nam tunc non requiritur citatio;
ſecus ſi in iudicio procedatur. Ita decla
rat Abb.in cap.2.num.7.de teſtibus,Fe
lin. ibidem in 1. & 2. limitatione,hic
autem iam ſatis probatum eſt procedi
extraiudicialiter, ergo,&c.Deinde Bel
luga in ſpeculo, rubr.11 §.tractandum,
num.4. Agens etiam de remiſsione di-
cit, † quod ſi pars contra quam implo-
32 ratur officium Iudicis,nihil dicat,vel al
leget, ſtatim eſt facienda executio. &
remiſsio,& licet in fine videatur velle,
quod pars citetur ad recipiendam ſum
33 mariam informationẽ;tamen illud non
procedit, vbi contraria eſt conſuetudo,
vt dixi & infra latius. Præterea , quia
hic non defuit citatio, † cum adſit rea-
34 lis,quæ potentior eſt , l. 1. C. qui bonis
cedere poſſunt . Angel. in l.1. C. de iu-
dic. colum.2. Marian. Socin in cap.pro
poſuiſti, in quarto principali artic. q.6.
& potuit opponere.& defenſiones alle-
gare contra remiſsionem, quod non fe
cit,ſed tacuit omnino ſciens , & cercio-
ratus, & hæc eſt potiſsima ratio huius
rei.

Tertio negari non poteſt,quod actus
35 & articulus † remiſsionis ſit de ordina-
tiuis;quia quod accuſetur hic , vel alibi
facta remiſsione ordinem reſpicit. Bald.
in cap.fin. vt lite pendente, vt ſic fuit de
claratum in Curia D.Iuſtitię Aragonũ,
in proceſſu Ioſephi Gazol , ſuper iuris
firma,anno 1597.Nos de Inhibitionibus
cap.5.§.9 n.108. Vbi alia exemplaria al-
legantur,& hoc etiam ſi aliquid de de-
ciſiuis includatur ſub tali articulo , quia
ad totum articulum attendendum eſt.
36 At quando † agitur de probanda con-
ſuetudine circa ordinem litis,nõ requi-
ritur citatio partis,Anton.de Butr. in c.
fin verſ.ad primum,de cõſuetudine,Fe
lin.in c.2.in 12.limitatione , de teſtibus,
& ibi apoſtilla ad Abb. Bart. & Florian.
in l. 4. de teſtibus , Alexan. & Bald. in
l.1.C. vt quæ deſunt aduocatis,Hipoly-
tus in l. de vno quoque. num. 70. de re
iudicat. Alexan.conſ.14.in quinto.Sup-
poſito,quod ſint intelligendi in conſue-
tudine circa ordinem litis,ſecundũ Ga-
briel.tit.de citatio.nu.339. Qui licet lo-
quantur in probanda conſuetudine,idẽ
erit in quolibet actu circa litis ordinem:
cum ratio ſit eadem, ſcilicet parui præ-
iudicij, Mieres de maioratibus, 3. par.
quęſt.18.nu.1.Euerard.in loco à ratione
legis,etiam in pœnalibus,Paramo de ori
gine Inquiſit. quęſt. 10. num.93. Quod
enim accuſetur hic,vel alibi parui præ-
iudicij eſt,& ideo citandus nõ eſt , cum
poſsit ſuas defenſiones coram Iudice
illo allegare , & ibi ſe defendere: & li-
cet hæc ratio ſecundum aliquos non ſi-
ne dubio tranſeat , quia quando pœna
delicti poteſt alterari in alieno territo-
rio videtur,quod nõ ſit facienda remiſ-
ſio DD. in d.c.fin. & in l. cunctos popu-
los,C.de Epiſcopis, tamen Iudices con-
trarium iudicarunt.

37 Quarto negari non poteſt,quin † ſen
tentia de remittendo ſit interlocutoria,
quando non ſit prima prouiſio;quia ſpe
38 ctat diffinitiuam poſt ſe: at † interlocu-
toria, quæ modicum infert præiudiciũ
parti, non requirit eius citationem , ex
quo non eſt admodum præiudicialis,
Abb. Butri. in cap.auditis, de procura-
tor,Bart.in l.nec quidquã, §.vbi decre-
tum,de offic.procunſul.&legat.Marſil.
in l.de vnoquoq; de re iudicat. Paul. in
l.recuſare,in prin.ad Trebel. Lanfranc.
in cap.quoniam contra,in §. de appella
tionibus,de probat.Marian.Socin.de ci
tatione 22. caſu, Felin. in capite ſecun-
do de teſtibus , Rebuf. in l. quod iuſ-
ſit, in gloſ. magna, numer. 20. de re iu-
dicat. Aymon conſ. 182. ita Ferrer in
praxi, in proceſſu de literis ſubſidiarijs.
Hæc omnia proueniunt à modico præ-
iudicio , vt per Bart. in l. de quibus,
verſ. ſecundo probatur,ff. de legib. So-
cin. conſil.39. in vltim. lib. Dec. conſil.
402. Socin. conſil.36. volum.4. Ex quo
naſcitur id quod practicamus in Regno,
ſcilicet

Digitized by Google

39 ſcilicet à † Cancellario competentiarum, & ab arbitris non dari recurſum, quia præſumendum eſt, quod ita bene Iudex Eccleſiaſticus, ſicut ſecularis, & è conuerſo iudicabunt, & ita partis modicum præiudicium intereſſe videtur, vni magis quam alteri ex iudicibus cõtendentibus adiudicari. Et ſic quia ex tali adiudicatione modicum præiudicium parti generatur, ideo non datur recurſus, nec appellatio, Innocent. in cap. Paſtoralis, numer.3. & 8. de reſcript. Portol. in foro 1. de las competencias, numer.27. Regens Seſſe de Inhibitionibus, cap.9. §.2. num.27. Si igitur ibi, vt hic, poteſt ſe defendere, vbi doctiſsimi ſimul, & pijſſimi Iudices ſunt, quid quæſo eius intereſt non remitti? Sed quia poſſent aliqui non obſtantibus his, in quibus Curia ſe fundauit ad ſic decidendum, conſiderare aliquod præiudicium, in caſu præſentis remiſsionis, vt dicitur in 113. deciſione loquendo de ſententia Cancellarij, & etiã propter diſsimilitudinem legum; ideo ſunt aliæ multę rationes, quibus congruum reſponſum dari non poteſt, & præcipue, quod ſine difficultate eſt,
40 ſi † parte præſente non requiritur citatio, Angel. & Imol. in l. de vno quoque, de re iudicat. Francus in cap. cum parati, de appellatio. Alexand. conſil. 123. in ſecundo, Iaſſ. in rubric. C. de in ius vocando, & ibi Deci. communem dicens, quomodo hic reus tempore remiſsionis, & poſt in tanto tempore non allegauit aliquam exceptionem, circa requiſita remiſsionis: vnde cum Iudi-
41 cum præcipuum munus ſit, ne † veritas lateat, & diffugijs calumnijſque pereat, Lucas de Pena in l. quotiens, C. de naufragijs, lib.11. Et hic cum notoria adſit veritas circa eius natiuitatem, & alia fori requiſita, merito ſic iudicandum viſum eſt.

(?)

DECISIO CCX.

Procurator Vniuerſitatis, an ſit Procurator ſingulorum etiam eorum, qui in conceſſioni mandati interuenerunt.

SVMMARIVM.

Pœnas leuare, & exequi contra fractores ſtatutorum, & contra tallantes, ſeu venantes in montibus vetatis pertinet ad Iuratos, quod intellige n.1.10.

Accuſare an poſſint plures in eodem libello aliquem propter diuerſa delicta, vel è conuerſo. num.2.

Procurator Vniuerſitatis non eſt procurator ſingulorum, etiã eorum qui interuenerunt in conceſſione mandati. n.3. & 11.

Quod amplia, vt num.4.

Mandatum Vniuerſitatis eſt mandatum ſingularium, quando in mandato ſunt verba diſtributiua ſinguli, & ſimilia, quod intelligitur reſpectu ſingularium, nominibus ſcilicet proprijs, nu.6. Quod intellige. num.7. & 8.

Mandatum Vniuerſitatis ſolum dicit intereſſe vniuerſale, & non particulare alicuius, & ſic non comprehendit ſingulares. num.9.

Defectus mandati inducit nullitatem notoriam. num.11.

NOLAV Falcon, & Ioannes Sanz Iurati loci de Bordõ, accuſant criminaliter Iacobum Feliz Iuſtitiam dicti loci, ob vſurpatam iuriſdictionem, quia dictus Iuſtitia fecit executionem in bonis particularium,

quia vindimiarunt ante feſtum Omniũ Sanctorum, quod facere non poterant particulares, niſi à dicto die, & non potuit Iuſtitia dictam executionem facere, niſi vſurpando iuriſdictionem, cum ad Iuratos pertineat † leuare pęnas, &
1 exequi cõtra fractores ſtatutorũ,& contra talantes,ſeu venantes in mõtibus vetatis,obſerua.2.de moderatione rerum venal.& propter alia delicta cõmiſſa circa poteſtatẽ quam habent dicti Iurati, ſecundum dict.obſeruan.ſimiliter, & particulares eum accuſant in dict. proceſſu propter eaſdem executiones,& etiam quidam Çabazequia accuſat eũdem Iuſtitiam, quia fecerat eum capi; ex eo, quia dictus Çabazequia fecerat quaſdam executiones,cum re vera non fuiſſet creatus Çabazequia, nec in ſuo officio iuraſſet,& tandem Iurati,& particulares accuſant Iuſtitiam in vno, & eodem libello ratione diuerſorum delictorum, ſub diuerſis diebus cõmiſſorũ: dubitatur an hęc accuſatio procedat,& veniat Iuſtitia abſoluendus ab obſeruatione iudicij.Et videtur, q̃ ſit abſoluẽd⁹, & nõ procedat accuſatio,omiſſo,an plu
2 res poſſint † in eodem libello accuſare aliquem propter diuerſa delicta, vel è conuerſo,vnus poſſit plures accuſare in eodẽ libello,de pluribus factis, de quo Salicetus in l.accuſatoribus, C. de accuſatio. Roman.conſ.240. Iul. Clar. in praxi q.13.qui late.Illud certum eſt,quãtum attinet ad accuſationẽ Iuratorũ, q̃ dicta accuſatio eſt inſtituta ſine parte legitima:qoia in proceſſu nõ apparet niſi de vno procuratorio Iuratorũ, ſcilicet vniuerſitatis,& ſingulariũ perſonarum vniuerſitatem facientiũ, & eſt certiſſimũ,quod procurator vniuerſitatis non
3 eſt procurator ſingulorũ,etiam eorum, qui interuenerunt in conceſſione mandati,l.2.ff.quod cuiuſq; vniuerſitatis nomine, vbi,ſi municipes, vel vniuerſitas aliquẽ procuratorẽ faciunt, non ſic accipitur,quaſi à pluribus datũ; hic enim pro Republica,vel vniuerſitate interuenit, non pro ſingulis,Dec.in c.eam te, verſ. & ad hoc facit,de reſcript. idẽ conſ. 61. num.3.Roman.conſ.400.nu.5.Et multo minus † erit procurator ſingulariũ, qui
4 interuenerunt in dicta conceſſione mãdati in qualitate, & ratione officiorum ſuorum,veluti ſi ſint tutores, executores,Iurati,Maiordomi, Çabazequię, & ſimiles,pulchre Ægidius de Bellamera deciſ.5.quem ſequitur Vantius in tit.ex defectu mandati,num.76.77.Ex quo ſequitur,quod quando Iuſtitia vſurpaſſet iuriſdictionem Iuratorum executando, totum intereſſe, & ius accuſandi pertineret peculiariter ad Iuratos, & non ad vniuerſitatem ob d.obſeruan. 2. & per conſequens,Iurati debuiſſent exhibere peculiarem poteſtatẽ ſuam, quod non fecerunt, & tantum exhibuerunt procuratorium vniuerſitatis, quod non
5 ſufficit; quia † procurator vniuerſitatis non eſt procurator ſingularium perſonarum,& multo minus,vt dixi ſingularium, qui in qualitate officij interuenerunt,Çabazequia etiam non accuſat,cũ particulari mandato à ſe conceſſo, ſed ſolum cum ſupradicto procuratorio vniuerſitatis;in quo nullo modo ipſe interuenit,& ſic habet minus dubium, & per conſequens eius nomine agitur etiã ſine mandato. Et licet ſecundũ aliquos
6 mandatum † vniuerſitatis ſit mandatũ ſingularium,veluti,quando in mandato ſunt verba diſtributiua, ſinguli, & ſimilia; ſed hoc intelligitur reſpectu ſingularium nominibus, ſcilicet proprijs, vt per Alciat.conſ.4.in 2.dubio, Ruin. in primo volum.conſ.175.& in 4. volumi. conſ.129.num.12.Sed non † debet intel-
7 ligi reſpectu ſingularium in qualitate ſuorum officiorũ interuenientium; quia tunc etiam ſi adſint verba diſtributiua, nunquam ad eos extenditur tale mandatum vniuerſitatis,vt ſic in caſu noſtro datis verbis diſtributiuis non cõprehendantur Iurati, vt Iurati,quo nomine debuerant accuſare, ſed nominibus proprijs.

Præterea ſupradicta regula,quod mã
8 datum vniuerſitatis † eſt mandatum ſingula-

gulariū,vbi ſunt verba diſtributiua,ve-
luti,ſingulariter,particulariter,&c. de-
bet intelligi in cauſis,in quibꝰ vniuerſi-
tas habet intereſſe,quia tunc ſingulares
videntur velle ſe obligare vna cum vni-
uerſitate,eam coadiuuando,ſecus autē
in cauſis inquibus vniuerſitas non ha-
bet intereſſe,vt pulchre Alciatus conſ.
4.& eſt rationi conſonum,quia aliàs cū
mandato vniuerſitatis ,cum verbis diſ-
tributiuis,vt ordinarie fit,poſſet procu
rator vniuerſitatis exigere quecumq;
ſingularibus debentur,& eos obligare,
& eorum cauſas proſequi, quod abſur-
dum eſſet,& hactenus non viſum;& cū
in noſtro caſu vniuerſitas non habeat
aliquod intereſſe, ex quo ad eam non
pertinent tales executiones caloniarū,
ſequitur quod Iurati nō potuerunt,nec
etiam Çabazequia accuſare cum man-
dato vniuerſitatis Iuſtitiam, nec parti-
culares,tam nomine particulariū , quā
in qualitate officiorū,& licet iurati ſint
nominati in dicto mondato,illud eſt ra
tione officiorum ſuorum repreſentan-
do vniuerſitatem, quia aliàs non vale-
ret mandatum vniuerſitatis,obſeru.no-
tandum eſt de procuratoribus , & vni-
uerſitas eſt certum quod nō poteſt exe
qui pęnas ſtatutarias , ſed ſolum Iurati,
& ſic ipſa intereſſe principale nō habet,
9 & † mandatum vniuerſitatis ſolum di-
cit intereſſe vniuerſale, & non particu-
lare alicuius d.l.2.l.ſicut,eod , & ſic non
comprehendit ſingulares vt ibi ; & reſ-
pectu ſingularium,qui ſunt nominati in
mandato nequaquam eſt ſufficiens po-
teſtas, quia ſingularibus non competit
ius exequendi penas ſtatutarias , & ſic
cum non habeant intereſſe principale
non poſſūt accuſare, vt dictum eſt, ſolū
igitur pertinet Iura is,vt Iuratis hoc ius
accuſandi peculiariter, quia eſt quali-
tas officij, & non perſonę hoc ius, & cū
non adſit mandatum Iuratorum vt Iura
torum ſequitur, quod ipſi non accuſant
& quod non datur pars legitima ad ac-
cuſandum,quia mandatum vniuerſita-
tis non repreſentat Iuratos , vt Iuratos
deperſe, & ſeparatim, ſed ſimul cū vni-
uerſitate,quod non ſufficit ad acuſandū
quia debuerat exhiberi ſpeciale man-
datum Iuratorum.

10 Dici etiam poſſet,quod iuſticia exe-
cutando non vſurpauit iuriſdictionem,
quia licet hoc expectet ad Iuratos d.
obſ.2. non intelligitur † priuatiue, ſed
comulatiue ad iudicem ordinariū An-
gel.in l.1.C. vbi & apud quem, Decius
conſ.3.num.4.Gramm.deciſ.30.num.9.
Rom. & Felin. & alij relati a Menoc.
de arbitr. q. 40. facit in argumentum
Nauarr. in cap. cum contingat remed.
1.interminis Azebed.lib.3.tit.6.l.14. nu.
7.&20. Auend. de exeq. mand. cap.8,
& 19. nu.5.quod pro nunc nō examino,
Ex ſuperioribꝰ tamē fundamētis; quia
omnes acuſabant cum mandato inſuffi-
11 cienti,ſilicet vniuerſitatis , fuit abſolu-
tus iuſticia acuſatus ab obſeruancia iu-
dicijs quia defectus mandati inducit nul
litatem notoriam , Vanci. ex defectu
mandati in prin. vide improceſſu Iura-
to de Bordon ſuper crim.de mēſe Mar-
cij. 1597. in Curiæ Iuſtitiæ Aragonum.

DECISIO CCXI.

Incendij materia tractatur.

SVMMARIVM.

Incendium omne criminaliter eſt punibile.num.1.

Culpa leuiſſima in incendio nō eſt punibilis.num.2.

Culpa leuiſſima in incendio non eſt ſufficiens ad æſtimationem ſi in omittendo conſiſtit.num.3.

Incendium commiſſum per leuem culpam alicuius tenetur incendiarius ad dāni æſtimationem.num.4.

Incendium commiſſumper leuē culpā ſi he-

ſi erit incendiarius, poteſt criminaliter damnari, non ad pœnam capitalem, ſed pecuniariam, ſi commitatur culpa in tacendo non vero commitendo. num. 5.

Culpa grauior eſt tacere, quam ommittere, num. 6.

Culpa lata dolo proxima criminaliter punitur. num. 7.

Culpa proxima latæ culpæ, quæ dicitur leuis, punitur criminaliter. num. 8.

Culparum ordo eſt, leuiſſima, leuis, lata dolus. num. 9.

Culpa leuis in faciendo comiſſa eſt punibilis citra corporis pœnã. nu. 10.

Dolus, & lata culpa indiſtincte criminaliter punitur. num. 11.

Proceſſus duo non ſunt neceſſarij in materia incendij, nam vnico proceſſu condemnatur incendiarius ad pœnam, & damnum. num. 12.

Culpam leuem committit pater vel dominus committens lumen ſeu lucernam accenſam in manibus pueri in ſtabulo, ſeu alio loco periculoſo. nu. 13.

Culpa maior eſt quã leuis, quẽ immittere ignem per ſe ipſum in ſtipulas tali tempore & loco, & tali modo, quo faciliter arbores vicinç eſſent comburendæ. n. 14.

Culpa leuis eſt illud ommittere facere, quod quilibet diligens pater familias eiuſdem conditionis feciſſet, tradditur que exemplum. nu. 15.

Culpa lata eſt euitatio indeliberata, ab ea diligentia, quç ineſt communiter omnibus, qui ſunt eiuſdem conditionis & profeſſionis. nu. 16.

Culpa lata in materia incendij quando committatur, traditur exemplũ. n. 17.

Dolus maior vel malitia maior quomodo in materia incendij poſſit coniecturari. num. 18.

Dolus, cum conſiſtat in animo poteſt probari vere. num. 19.

Dolus probatur coniecturis, præſumptionibus & indicijs perſpicuis. num. 20.

Dolus cognoſcitur per exteriora & per verba loquentis. nu. 21.

Animus delinquentis cognoſcitur per verba ab eo prolata. nu. 22.

Dolus in caſu huius deciſionis liquidiſſime conſtat. nu. 23.

Dolus & malitia aperte reſultat, cũ factum niſi in malam partẽ accipi nõ poſſit. num. 24.

Traditur deciſio circa dicta in Regio Conſilio Criminali Aragoniç. nu. 25.

1 HABEMVS in materia incendiorum varias culparum ſpecies a doctoribus cõſiderari, nam nec omne incendiũ criminaliter eſtpunibile, nec omne incendium punitione caret, vt apparet difuſe per Angel. de Malefici. in verſ. incendiario, Bal. in l. data opera C. qui accuſare non poſsũt, erudite per Ioſeph. Ludouic. deciſ. 25. Thom. Grammat. deciſ. 3. & allegatos
2 per eos, † & ante omnia læuiſsima culpa in incendio punibilis non eſt, ſecundum Angel. vbi ſupra verſ. quarto &c. Ludouicum vbi ſupra num. 13. Hierony
3 nym. Gabriel conſ. 159.; imo nec ad dãni † çſtimationẽ ſufficiet, ſi in omittendo conſiſtat (niſi aliud ex natura contractus veniat) l. ſi cuius, aliàs, ſi vſusfructus §. denique ff. de vſufruct. glo. in l. ſi mora, vbi Bartol. & alij ff. ſolut. matrimon. Gabriel vbi ſupra num. 3. Ludouic. n. 13. Couarrub. in 4. d. 2. p. cap. 6. §. 8. num. 13. qui omnino videndus, Angel. in d. verſ. 4. &c. quicquid dicat Grãmat. vbi ſup. ideo ommiſſa culpa leuiſsima, ad alias

tranſi

tranſitum facere oportet, & primo ſtatim poſt læuiſsimam ſe offert leuis culpa, de qua hæc eſt communis reſolutio,
4 † quod ſi incendium commiſſum ſit per leuem culpam alicuius, tenebitur incēdiarius ad ęſtimationem damni, Angel. verſ.3. caſu &c. cōmunem dicit Ioſeph. Ludouic. num. 10. vbi alios allegat, ita glo. communiter recepta in verſ. debet in §. præterea inſtit. quib. modis re contrahit. obligatio, & ſic quoad dāni emēdationem nemo diſcrepat,
5 † ſed quoad pænæ impoſitionem criminaliter agēdo ſatis varij fuerunt DD. Verum Angel. vbi ſupra Bal. vbi ſupra Bart. quem Angel. refert, tenent incendiarium ex culpa etiam leui poſſe criminaliter damnari, non ad pænam capitalem, ſed pecuniariam, & ſic citra corporis pęnā ſaltem ſi committatur hæc leuis culpa
6 in faciendo, nō in ommittendo, † nam ſecundum Bal. grauior culpa eſt facere, quam ommittere l. ſi eius §. de pręteritis ff. de vſufruct. fundantur ij DD. in l. ſi fortuito ff. de incēdio ruin. naufrag.
7 † vbi punitur criminaliter culpa dolo
8 proxima, iſta eſt lata culpa, † item punitur ibi culpa proxima latæ culpæ, &
9 iſta eſt læuis culpa, nam iſte eſt † culparum ordo, leuiſsima, leuis, lata, dolus vt & omnes ſciunt, qui textus omnino
10 eſt aduertēdus, † nam abſque dubio & ſatisfactione probat leuem culpam ſaltem in faciendo commiſſam eſſe punibilem, ſaltem citra corporis pænam, & ſic pæna pecuniaria, qua lege moti idē tenēt Ioſeph. Ludouic. vbi ſupra nu. 11. vbi alios allegat in hanc ſentenciam, Iacob. Menoch. de arbitra. iudicū quęſtion. 161. lib. 2. caſu 390. n. 22. cū ſequēt. & alij multi relati per Menochi, & Ludouic. moti ratione illius legis, cui reſponſum optimum vix dari poteſt.

Ex quibus tantę auctoritatis viris, & tā forti illius legis ratione nemo dubitare debet leuem culpam aliquo modo punibilem eſſe.

11 In lata vero culpa & dolo nullus vnquam dubitauit, nec modo dubitatur quin puniatur & criminaliter, ſecundū varias pænas de quibus per DD. vbi ſupra, & ciuiliter damni ſcilicet reſtitutione per incendium dati, ita Angel. Ludouicus Menoch. vbi ſupra Gramm. & omnes, & hoc eſt notiſsimum omnibus iuris profeſſoribus, & ſic cum omnes in hoc concordent non eſt immorandum iuxta glo. 1. in l. 1. ff. de eo quod metus
12 cauſa, † nec neceſſarij erunt duo proceſſus de iure, imo ex eodem proceſſu, in quo incendiarius condemnabitur criminaliter, cōſequetur ſua damna actor abſque alia formatione proceſſus, ſecūdum allegatos per Ludouicum vbi ſup. num. 9. Angel. verſ. 2. caſu &c. & multo fortius in Regno ita quotidie fit & practicatur.

13 † Deueniendo modo ad caſum propoſite quæſtionis eſt videndum, latam, vel leuem ſaltem culpam commiſſerit Michael Mallada, nam ſi de his, vel aliquo illorum conſtiterit, dubioprocul condemnandus erit, & puniendus. Et primo quod leuem culpam commiſſerit, nullus dubitabit. Nam ſi culpa læuis eſt ſecundum Cagnol. in l. contractus num. 70. ff. de regul. iur. & Ludoui. vbi ſupra num. 22. & relatos per eos, quod ſcilicet pater, vel dominus lumen, ſeu lucernam accenſam commitant in manibus puelli in ſtabulo, ſeu aliquo alio lo
14 co periculoſo, † moior culpa lęuis erit, per ſe ipſum quem immittere ignem in ſtipulas tali tempore, & loco, & tali modo, quo faciliter eſſent vicinę arbores
15 comburendæ, † non ne leuis culpæ eſt illud ommittere facere, † quod quilibet diligens pater familias eiuſdem cōditionis feciſſet? ſic profecto, ita diffinit Bartol. in tract. teſtimon. num. 115. ſane talis pater familias diligens eiuſdem cōditionis, videns æſtum vigere, & in magna quantitate ſtipulas ibi eſſe, non vndique per varias fundi partes, ſed paulatim, & ſenſim ignē immiſiſſet, ne ſic im moderatis flamis & increſcente ignē facilius vicini arbores incēderētur. Prętereā quis vnquam diligens agricola, videns

dens ventum ante accenſum ignem fla
re,ita ignem immiſisſet? nullus certe,
Vel ſaltem ita moderate vt ventorum
vi,ignis longius non perduceretur,&ta
men hic iam flabat ventus, vt ex depoſi
tionibus teſtium productorum pro par
te accuſantis apparet,ergo læuem cul-
pam proculdubio commiſsit.
16 Quinimo & latam, nam ſi lata culpa
eſt deuiatio indeliberata ab ea diligẽ-
tia,quæ ineſt cõmuniter omnibus , qui
ſunt eiuſdem conditionis, & profeſsio-
17 nis, & † hic reſultat apertiſsime : quia
nullus reperietur agricola,qui in conti
nenti non laboraſſet circa extinguen-
dum ignẽ omnibus modis, quibus poſ-
ſet; quinimo & conuocaſſet vicinos,vt
auxilium ſibi circa illud preſtarent,
quod Michael Mallada nunquam fe-
cit , vt apparet per teſtes accuſantis,
quod ſi aprincipio feciſſet,dubium non
eſt,quin ignem extincxiſſet, ex quo lata
18 culpa ita videtur reſultare,vt nihil am-
plius expectari poſsit.† Verum ſtrictius
procedendo conſiderandum eſt,ex quo
facto maior dolus,maiorq; malicia con
iecturari poſsit , quam ex iſto quod ſe-
quitur:nam cum inter fundum ſuum in
quo ignis erat , & ortum Petri Lopez,
vbi erant arbores combuſtæ , tranſiret
in longum medio itinere , & via,quidã
aquæ ductus,ſeu vt ita dicam azequia,
aqua plena,quæ poterat impedire , ne
ignis ad arbores perduceretur , dictus
Mallada data opera,dolo,malo animo,
& malitia,aquã inde in alium locum di
uertit,& illico,cum aliquid impedimẽ-
to igni non eſſet,ceperunt ardere ſtipu-
læ intra dictum aquæ ductum,&per eas
ita ardentes, itidem & arbores, quę ibi
erant comburi,quæ omnia per ocularẽ
inſpectionem Çalmetinæ conſtant, &
ſic contradictionem non recipiunt,cum
hoc genus euidẽtis probationis omnes
alios ſuperet Hippolit.de Marſil.in rub.
19 de probat.num.157.† & ſi verum eſt do
lum(cum in animo conſiſtat)vere pro-
20 bari non poſſe , † & ſic ex coniecturis,
& præſumptionibus, & indicijs perſpi-
cuis fore probandum l. dolum C.de do
lo, eſt videndus Maſcard. qui late hoc
proſequitur in verb.dolus,Hippolyt.de
Marſil.in l.1.n.27.C.ad l. Cornel.de Si-
21 car.DD.ad gloſ.in d.l.1.†Quę dicis, co
gnoſci dolum per exteriora,& non ſolũ
per factum,ſed etiam per verba loquẽ-
22 tis,† cum per talia animus delinquentis
cognoſcatur l.labeo.§.idem Tubero ff.
23 de ſupellect.legat,† certe in caſu præſẽ-
ti conſtat de dolo liquidiſsime , quod
enim magis argumentum doli , quam
quod aquam alio diuertat,quæ alias im
pedimento fuiſſet , quominus ignis ad
arbores deueniſſet , & ſi tunc ex tra-
ductione aquę aliquid boni vel cõmo-
di intendiſſet , forſan talis venia dig-
nus eſſet;verum ad nullum finem pote-
rat ſibi prodeſſe in ſuo fundo aqua,cum
nullum in eo eſſet periculum arbores
comburendas fore,cum nullæ ibi eſſẽt,
& deinde expidiebant ibi comburiri
totum ſtipulas in ſuo fundo , non vero
ignem extingui in eo. Et ſic reſulat ex
huiuſmodi facto,quod ſibi non prode-
24 rat,alii vero nocere poterat , reſultare
dolum,& malitiam manifeſtam,cum ta
le factum non niſi in malam partem ac
cipi poſsit Maſcard. vbi ſupra num.7.&
ex ſuperioribus apparet. Accedat his
dictum Mallada fuiſſe monitum , ne il-
lud faceret,& de periculo certioratum,
qui his non obſtantibus , verbis iniurio
ſe prolatis , & iracundis , reſpondit , ſe
velle illud facere,dicẽns. *Habeo, vnde dã
num ſoluam*: qui ergo ſcit damnum & in-
cendium oriri poſſe,& ſe illud ſoluturũ
vt ipſe dicebat , & hoc non obſtante in
malo opere proſequitur ,non ne dat in-
dicium manifeſtum malitiæ ſuę & do-
li? & pręſertim cum dictus Mallada tã
male opinionis exiſtat, cum infamatus
ſit ex furtis mille, & pręſertim de alio in
cendij crimine ſit irretitus, quod ſimili
modo commiſsit in alia hæreditate , &
fundo,quod in proceſſu probatur:vnde
in eodem genere mali malum fuiſſe &
eſſe præſumitur, ex regula ſemel malus
vbi Din.de regul.iur.in 6.

His

His attentis dictus Michael Mallada fuit exiliatus per aliquos annos, & condemnatus in expenſis & damnis. Vide in proceſſu Petri Lopez de Paſqualia contra Michaelem Mallada ſuper criminali in Regio Conſilio Criminali, circa annum 1587. me exiſtente aduocatio in dicta cauſa.

DECISIO CCXII.

Minor quatuordecim annorum ſi delictum cõmittat an veniat puniendus, pœnã ordinaria?

SVMMARIVM.

Facti ſpecies proponitur. num. 1.

Pupillus doli capax proximus pubertati ſi delinquat non punitur pœna ordinaria, ſed mitiori, & hęc duo ſunt neceſſaria, & proximitas pubertati, & doli capacitas. nu. 2. 3.

Si doli capacitas deſiit, etiam ſi proximus pubertati ſit, non punitur. num. 4.

Si doli capax ſit non tamen proximus pubertati nunquam punitur. nu. 5.

Impubes doli capax committens furtũ tenetur ad damnum furti condictione furtiua, & lege aquilia, tamen ſi non eſt doli capax, neque de furto, neque de conſilio, neque de opere tenetur. num. 6. 7.

Impuberes doli capaces dicuntur quãdo ſunt proximi pubertati. nu. 8.

Impuberes proximi pubertati dicuntur quando maſculi habent decem annos, & dimidium, fœminæ vero nouem, & dimidium. num. 9.

Traditur opinio Saliceti quãdo dicantur proximi pubertati. num. 10.

Proximi pubertati quando dicantur arbitrio iudicis relinquitur, nu. 11.

Multi reperiuntur breuiori tempore magis doloſi, quam alij, qui tota vita ſimplices ſunt. nu. 12.

Refertur opnio Ananiæ circa doli capacitatem. nu. 13.

Iura ad abſoluendum, quam ad condẽnandum potius inclinant. nu. 14.

Nemo tenetur pro eo, quod alij fecerunt, ſed pro eo, quod fecit, niſi conſtet clare quod auxilium dederit. nu. 15. 16

Ætas debilis vix poteſt aliquid mali facere. num. 17.

Tractatus, & deliberatio non eſt punibilis. num. 18.

Homicidiũ præſens inopinate, & indeliberate non punitur. num. 19.

In noſtro caſſu inopinate præſens fuit. num. 20.

Ex pręſentia non poteſt dici inſultantem factum fuiſſe audaciorem, niſi fuiſſet armatus, & conſtaret quod ex propoſito illuc veniſſet. nu. 22.

Feſtinatio cum poſſit ſe habere ad vtrumque, in dubio pro reo iudicandum eſt. num. 23.

Negatiua percuſſi te non animo occidendi, nec alios iuuandi, probari poteſt per præſumptiones. num. 24.

Traduntur præſumptiones quæ faciũt in noſtra ſpecie. num. 25.

Traditur ſententia lata a Regijs Conſiliarijs. num. 26.

Saluator Beltrã quondã vicinus loci de Burjalaroz in terminis eiuſdem loci, (ſuper reparatione cuiuſdam zequię orta quæſtione inter eũ & Antonium Villagraſ-

ſa

ſa maiorem natu dicti loci vicinum) An
tonium verbis opprobrij & in famię af
fecit, quibus dictus Antonius commo-
tus & affectus filios ſuos (qui non longe
ab eo diſtabant, penes dictum locum,
pergentes, vocatos Dominicum & An
tonium Villagraſſa vociferando) uoca-
uit, qui ad eum velociori progreſſu per
gentes, ipſum quæ conſequuti, cauſaq;
vocationis ſcita, vlterius per eandem
viam, qua venerant, progredientes, in
eadem caſu, dictum Saluatorem Beltrã
obuiam venientem aggreſſi fuerunt, &
dictus Dominicus Villagraſſa prior in-
cedens, ſic dictum Beltran vulnerauit
vno ictu & interfecit, dictis Antonio
Villagraſſa eius patre, & eius fratre abſ-
que armis, & ſine præſtatione auxilij,
ibidem repertis. Accuſatur dictus Anto
nius Villagraſſa minor, qui tunc tempo
ris erat ętatis duodecim annorũ, quod
ipſe dictum homicidium perpetrauerit
ſeu ſaltem, eidem auxilium præſtiterit,
aut ex propoſito vel animo deliberato
illuc cum patre & fatre venerit.

2 Primo certiſsimum eſt, pupillum do-
li capacem proximum pubertati delin-
quentem poſſe pro delicto puniri, non
tamen ordinaria pœna, ſed mitius, etiã
pro graui delicto, ita vt eius pœna ſit ci
tra mortem, & membri mutilationem
cap. 1. & 2. de delict. puerorum, & pluries
iudicari & ſeruari refert Iul. Clarus lib.
5. §. fin. quæſt. 60. col. 1. vbi allegat iura,
Hippolyt. in l. ſi infans num. 15. in fin. ff.
de ſicar. idem in l. ſi quis te, num 2. C. eo.
Panormit. in cap. 1. num. 3. de delict. pue
3 rorum. † Quod ita intelligendum eſt, vt
& vtrumque concurrat, ſcilicet, capaci
tas doli, & proximitas pubertatis, An-
gel. de malefici in ver. vos ſcienter & do
loſe, a num. 60. vbi refert ſe ita in facto
obtinuiſſe, & pluries habuiſſe &c.
menti perpetuo tenendum, Iul. Clar.
4 vbi ſupra, † adeo vt ſi doli capacitas de
ſit, etiam ſi proximus pubertati ſit, nun
quã puniatur, ex Iulio Claro in prima
col. Ioannes de Anania in cap. 1. in 3. col.

5 de delict. pueror. & † econtrario, licet
doli capax ſit, non tamen proximus pu-
bertati, numquã punietur, allegant tex.
in l. hæredibus in fine ff. de dolo, vbi di-
citur, quod pupillus non poteſt conue-
niri ex dolo ſuo, niſi proximus puberta-
ti ſit, concordat gloſ. 1. in verb. capax, in
l. impuberem, quæ allegat alia iura
6 ff. de furtis; in qua etiam lege clare
probatur iuncta glo. fin † quod ſi impu-
bes doli capax cõmiſit furtum, & dam
num, tenetur furti & conditione furti
7 ũa, & etiam l. aquilia, † aliàs ſi non eſt
doli capax, neque de furto neque de cõ
ſilio, neque de opere tenetur vt in ſimili
vult gloſ. in verſ. non eſſe, in principio
in cap. 1. de delict. puerorum, ita Ana-
8 nia vbi ſupra in 3. col. † Sed dubitatio
eſt in caſu noſtro, an tempore perpe-
trati delicti iſte accuſatus, qui tunc erat
duodecim annorum, poſſet dici doli
capax & proximus pubertati, in quo nõ
eſt per ſaltum tranſeundum, ſed maxi-
me conſiderandum. Et licet dici ſoleat
quod tunc dicatur quis doli capax, quã
9 do eſt proximus pubertati, † tunc au
tẽm proximus pubertati, quãdo maſ-
culus habet decem annos & dimidium
fęmina vero nouem & dimidium vt vo-
luit gloſ. 1 in l. pupillũ ff. de regul. iur.
& glo. in verbo infantię §. pupillus inſtit.
de inutil. ſtipulat, & alijs iuribus & hoc
ea ratione, quam Anania adfert vbi
ſupra in 2. col. circa medium, vt tempus
intermedium a finita infantia vſque ad
pubertatem per medium diuidatur; ma
10 gis † tamen placet Salicet. in l. impuni-
tas C. de pœnis, vbi nõ credit, quod quã
tum ad doli capacitatem proximus pu-
bertati dicatur ille, qui ad infantia &c.
ſic ſeptimo anno excedit medietatem
11 annorum pupillaris ætatis, † ſed quod
imo iſtud tanquam indeterminatum a-
iure, debet iudicis arbitrio relinqui, ar-
gumento l. 3. in prin. de teſtib. l. 1. cum ſi
12 mil. de iur. deliberan. † Reperiũtur enim
aliqui breuiori tempore magis doloſi,
quam alij, alij vero, qui tota vita ſimpli
ces ſunt, hoc idem tenet Anania in 3.
col.

col. † vbi pulchre dicit, quod etiam ſi
quis ſit proximus pubertati, & excedat
illam medietatem annorum, non prop-
terea præſumitur eſſe doli capax, vt vo
luit bene glo. in verbo pubeſcere & ibi
in margine in cap. 1. de delict. puerorũ,
quam bonam gloſſam appellat Panor.
ibi nu. 5. & ſic licet reperiantur iura, quę
faciunt mentionem de doli capace, nõ
tamẽ reperitur textus in iure, qui clare
indicet, quando quis dicatur doli capax
& ſic erit arbitrarium iudici hoc cog-
14 noſcere: † vnde cum hic agamus de de-
fenſione, & abſolutione rei, vbi iura de-
clinant ad abſoluendum potius quam
ad condemnandum, & in caſu noſtro iſ-
te ſine armis, vocatus a patre & timidus
reperiatur, quem & hodie magis certe
ſimplicitas, quam malitia commitatur,
iuſtiſsimum erit, vt eum pro non capa-
ce doli iudices reputent, vt ſic hoc re-
requiſito deficiente nullatenus punia-
tur.
15 † Secundum, certum eſt, quod cum
nemo teneatur niſi ꝓ eo quod fecit, &
non pro eo, quod alij fecerunt, l. ſi in ri-
16 xa ff. de ſicar. † niſi quando conſtat clare
quod auxilium dederit, & fauorem, ſe-
cundum Hippolytum in l. ſi in rixa nu.
31. ff. de ſicar. idem in l. nihil intereſt nu.
14. nam non debet aliquis pro alterius
facto puniri, vt notant DD. in cap. 2. &
fin. de conſtit. & in canon. 1. pri. queſt.
4. & in caſu noſtro iſte vulnus non intu
lit, ſequitur, vt ſolum teneatur de auxi-
lio, ſi clare de eo conſtet, & ſi bene con
17 ſideretur, multum abeſt ab eo, nam † a-
tenta debili illius ętate, in qua vix pote
rat aliquid mali facere, & præſertim,
quia iſte accuſatus dum villam rediret,
abſque prauo animo nocendi alicui vo-
catus fuit a patre, vt veniret vna cum
fratre ſuo ad reficiendum aquę ductum
de quo quæſtio fuerat inter illorum pa
trem, & mortuum, dum viueret, de quo
regreſſu conſtat in proceſſu per teſtes
fide dignos ex aduerſo productos, voca
tos Iacobum Samper, & Ioannem Pala
cio; ex quo clare cõſtat quod abſque de
liberatione aliqua iſte accuſatus paſſē
18 ſequebatur. † Iam ergo ex tractatu &
deliberatione non poteſt puniri aliqua
ratione, cum tractatum non habuerit,
neque deliberationem, quantumcumq;
delictum exinde fuerit ſubſequutum,
vt bene notat Hippolyt. in d. l. nihil in-
tereſt nu. 21. ff. de ſicar. Clar. lib. 5. §. ho
micidium in verſ. alia etiam eſt defen-
19 ſio, vbi dicit, † quod ſi aliquis interſit ho
micidio ex improuiſſo, inopinate, non
vero deliberate, nec ex ꝓpoſito nulla ra
20 tione debet puniri, † vt in caſu iſto con
ſtat, quod inopinate iſte, & ex improui-
ſo, & non ex propoſito, nec deliberate
venit ad maleficium: quinimo, licet ali-
quis auxilium dederit maleficio inopi-
nate, & abſque animo deliberato, etiã
nullo modo punitur, ex Iulio Claro vbi
ſupra, & eſt communis opinio ex Meno
chio de arbitrar. lib. 2. cẽturia 4. caſ 349.
21 † Nec dici poteſt, quod ex præſentia ſua
inſultans fuerit factus audacior, inſulta-
tus que timidior, & maleficium actum,
vt eo modo dicatur auxilium præſtare,
ſecundum Bald. in l. non ideo minus in
pænul. colum. C. qui accuſare non poſ-
ſunt. Hippolyt. in d. l. ſi in rixa num. 45. †
22 quia hoc procederet, quando fuiſſet ar
matus, & conſtaret, quod ex propoſito
illuc veniſſet, nam ſi caſu ibi fuiſſet, nõ
eſſet aliquo modo puniendus, ex Iulio
Claro in practica criminali quæſt 90.
verſ. quæro nunquid ille in fin Nec ob-
ſtat dicere, quod iſte feſtinauit cũ eius
fratre & patre contra Saluatorem Bel-
tran, relictis Vincencio Beltran eius fa-
mulo, & quodam puero vocato Ioanne
Sana Huja. Nam hoc licet aliquãtulum
obſtet, nõ tamen adſtringit: quia cum
iam ipſi venirent currendo, quia nox
appropinquabat, & recta via, per quam
& alij verſus eos veniebant, neceſſario
debebant, relictis illis duobus, quos
prius adierant, verſus Saluatorem, qui
eadem via incedebat, pergere: & licet
Dominicus Villagraſſa homicida talem
animum occidendi duceret, iſte accu
ſatus, in eodem non erat animo & licet
pater

pater ad idem aſpiraret. Adhuctamen
ex hoc, & ex feſtinatione non poteſt
in minore induci animus nociuus, quia
patrem ſequebatur currendo, ad quod
eũ naturalis inclinatio impellebat, inſ-
23 cius futuri ſceleris. † Cum ergo iſta feſ-
tinatio habere ſe poſsit ad vtrumque,
ſcilicet, & ad damnum inferendum, &
etiam ad ſequendum patrem, in dubio:
pro reo iudicandum eſt, & eius libera-
tione, vt eſt notiſsimum in iure, in du-
bio, & in pari cauſa fauendum eſſe reo,
cap. fin. cum vulgat. de ſent. & re iudi-
cat. Nec obſtat illud quod videatur im-
pedijſſe, quominus Vincencius Beltran
abſtulerit ſicam homicidę, feſtinando
contra eundem vna cum patre ſuo: nam
hoc eſſet diuinare; nec ſequitur, intuli
vulnus vni, vel irrui contra aliquem, er
go feci illud gratia dandi auxilium ali-
is rixantibus: & vltra id quod hęc con-
24 ſequentia non valet, † iſta negatiua, per
cuſsi tenõ animo occidendi, nec alios
iuuandi, probari poteſt per præſumptio
nes, iuxta gloſ. in l 2. C. de ſicar. in qua
fundauit ſuam defenſionẽ Cæpol. in. 1.
conſilio criminali, multæque ſunt prę-
25 ſumptiones in caſu iſto † ad probandũ
hanc negatiuam. Aduertẽdo, quod Vin
centius Beltran teſtis pro parte acuſan-
tis deponens, erat conſanguineus, ſiue
frater patruelis defuncti, vt ipſe in ſua
depoſitione reſpondendo interrogatiõ
ni forali fatetur, & erat etiam famulus
dicti defuncti tempore eius mortis, vt
ipſe etiam in eius depoſitione in princi-
pio aſſerit: & ſic duas patitur exceptio-
nes, & quamuis daremus, quod vna illa
rum non impediret in heremo: duæ ta-
men impediunt & de foro in cauſa cri-
minali conſanguinei interfecti, cũ agi-
tur de morte eius, non admittuntur in
teſtes, ſed reputantur pro inimicis, vt in
obſeruantia item nota 1. tit. de probat.
Fuit ex his lata ſequens ſententia.
26 Die ſecũda Septẽbris † 1588. in dicta
cauſa, Illuſtres Domini Regij conſiliarij
cauſarum criminalium præſentis Reg-
27 ni pronuntiarunt † pro vt ſequitur. D.

Locumtenent. G. attenti. contentis &c. de conſilio pronuntiat, & condemnat Antonium Villagraſſa accuſatum ad exilium duorum annorum a præſenti ciuitate Cæſarauguſtę, & loco de Burjalaroz, & eorum reſpectu terminorum, cũ comminatione, quod ſi prædictum fregerit exilium, ſit exiliatus ab eiſdẽ per tempus quatuor annorum, & in expenſis, & damnis in poſterum taxandis, & liquidandis. Improceſſu Saluatoris Beltran contra Antonium Villagraſſa.

DECISIO CCXIII.

De damnatis ad beſtias & falſarijs monetę.

SVMMARIVM.

Monetam tondentes damnantur ad beſtias, & qua ſit iſta pæna declaratur. num. 1.

Pæna damnati ad beſtias) ſecũdum Hippol. ſententiam) ad curandas, vel cuſtodiẽdas exponitur. nu. 2.

Pæna damnati ad beſtias etiam ad tergendas vel cuſtodiendas intelligitur. n. 3.

Pæna vt quis beſtijs ſubiciatur, eſt vltimo ſupplicio damnari. numer. 4.

Minſingerij ſententia eſt, ſubicij beſtijs eſſe, eos; qui in nullam pugnam damnantur, ſed magis vt a feris ſtatim dilanientur. num. 5.

Montalti ſententia eſt, idem eſſe damnare ad beſtias, & illis ſubici. num 6.

Deportatio ſucceſſit hodie in locum iſtarum pænarum antiquarum damnare ad beſtias & illis ſubici. num. 7

Deportationẽ ſucceſſiſſe loco pænarũ antiquarum auctor concordat. nu. 8.

Decretum Regiæ Audientię. n. 9.

POE-

Digitized by Google

PÆNA damnati ad beſtias, quæ de iure ſit, nondũ plene viſum eſt, nam Alberic. in l. quicumq; de falſis, vbi † tó
1 dentes monetam dantur ad beſtias, teſte Menoch. de arbitr. caſu 316. num. 34. Hyppolit. in l. qui falſum num. 109. ad l. Cornel. de falſ. expo
2 nit ad † curandas, vel cuſtodiendas, nõ tamen vt occidatur ab eis: quia ſic eſſet maior pœna liberi, quam ſerui, qui tamen ſeuerius per legem illam punitur, quia punitur vltimo ſupplicio, quæ pœna maior eſt, quam damnatio ad beſtias: Hęc Alberic. vbi obiter pro eodẽ accepit dari, & condemnari ad beſtias, idem Alberic. in l. qui cum vno, §. 1. ff. de re milit. exponit, datus † ad beſtias,
3 ſcilicet tergendas, vel cuſtodiendas, nam aliter dicendo, id eſt intelligendo de vltimo ſupplicio, non augeretur pœna profugienti: qui debet capite puniri ſecundum illum textum: ſecus au-
4 tem ſecundum Alberic. eſt, ſi † quis beſtijs ſubijciatur, vel obijciatur, quia tunc vltimo ſupplicio damnatur, l. fin. C. de plagia, l. penult. ff. ad l. Pompei. de parricid. hucuſque bene Alberic. in alijs autem ſe multum inuoluit.

Angelus Aretinus in §. pœnę inſtit. quib. modis ius patriæ poteſtat. ſolui-
5 tur, dicit, ſubijci, † & obijci beſtijs eos, qui in nullam pugnam damnantur, ſed magis, vt a feris ſtatim dilanientur, d. l. pœna, in quo conuenit cum Alberic. ſed damnatos ad beſtias intelligit, qui in ſchola venatoria exercitati conficiũdis in teatro beſtijs adducuntur, & per hoc fiunt ſerui pœnæ. l. aut damnum, §. quicumque, ff. de pœnis, ſed ibi loquitur tex. de damnatis in ludum venatoriũ, & in hoc ſecundo Angelus non diſcrepat ab Alberico; quia pœna in hoc caſu eſt etiam munus, & officium beſtiale, citra mortem tamen, ſicut etiam Alberic. conſtituit, licet gloſ. in d. l. pœna de parricidi. ponat in hac pœna mortẽ, quæ tamẽ falſa eſt, ſecundũ Montal. inf.

6 Montaltus † autem de reprobatione ſententię Pilati. 2. dub. nu. 60. ſentit idẽ eſſe damnare ad beſtias, & ſubijci beſtijs, & pœnam ſubiectorum beſtijs dicit eſſe, vt cũ eis comedat, & deducat, aliaque beſtialia ſimilia faciat, ſecundũ gloſ. in §. pœnę vbi ſupra, licet gloſ. in l. qui vltimo, ff. de pœn. aliter ſentiat, ſcilicet, quod in tali pœna ſit mors, & am-
7 plius dicit, quod hodie † loco iſtarum pœnarum antiquarum, vt eſt iſta, & pœna aquę, & ignis, ſucceſſit deportatio, vt habetur in l. Gallus, §. & quid ſi tantum, vbi gloſ. & DD. de lib. & poſthum. Hęc Montaltus qui tertiam opinionem ſolam facit.

Alciat. lib. 2. Parergon. declarando legem ad beſtias. dicit idem eſſe damnari ad beſtias, & obijci beſtijs, & exponit ad beſtias damnatos, ſolitos beſtijs obijci, & conſumi. Iam igitur Montal. & Alciat. ſibi oppoſiti nõ diſtingunt: vnde
8 magis † mihi placet opinio Alberic. ſed & illud Montalti mihi placet, ſcilicet, loco harum pœnarum deportationem ſucceſsiſſe, vt ſup. & ſequitur Carolus Sigoni de antiquo iure, tit. de iud. lib. 2. c. 3. lib. 3. c. 3. & c. 16. Et ſic in vim ſuperio-
9 rum, fuit id † omne, quod ſequor, deciſum, & ſic motiuatum in proceſsibus ſequentibus Iuratorum Cæſaraugustę cõtra Benitum Flaquet, de menſe Martij 1608. In conſulta Çalmetinæ, & alias multoties in eodem Conſilio fuit iudicatũ, mẽ ibi exiſtente, quod atteſtor.

DECISIO CCXIIII.

Barateriæ delictũ teſtibus ſingularibus probatur.

SVMMARIVM.

Barateriæ delictum atrociſsimum eſt, pariterq; eſt falſitatis, ſicque minor probatio ſufficit, & teſtes alias inhabiles admittuntur. num. 1.

Barateria probatur etiam cum teſtibus ſingularibus propter eius atrocitatem,

in alijs autem delictis ſecus.num.2.

Barateria iudicis per tres teſtes ſingulares de proprio, vel ſingulari facto deponentes, ſufficienter probata dicitur. nu.3.

1 BARATERIÆ delictū eſt atrocisſimum, & falſitas, & ob id minor probatio ſufficit, & teſtes etiam aliàs inhabiles ſufficiunt, Hyppolit. in l. Cornelia, num.23.ff.ad l.Cornel. de ſicar. Et cum barateria & receptio muneris fiat per iudicem clandeſtine, admittūtur propterea probationes, quæ aliàs minime admitterentur, Barr. Iaſſ. in l.ſi quis ex argentarijs, §.prætor ait, ff.de edend Alexand. conſ.20. in 2. Bald. in l.in illa ſtipulatione, ff. de verbo.obligation. Thomas Grammat.vot. 3. Carrerius Reginus in l.obſeruare, C. quorum appellat. non recipia.num.165.

2 Et licet teſtes † etiam mille ſingulares non probent, Bald. in l. iuris iurandi, C.de teſtib. Felin.in cap.licet ex quadā de teſtib. tamen

3 † tres teſtes ſingulares etiam de proprio, vel ſingulari facto deponentes, ſufficiunt ad probandum iudicis barateriam, ob excogitatas fraudes iudicis illam committentis, argumento eorum, quæ notat Ioan. Andr. in cap. ex literis, de iure iurand. Bald. in rubr. de officio Iudicis, & in l. emptione, C. plus valere, Decius conſil. 18. in princ. Ioannes de Platea in l. fin. C.de vſur. fiſc. lib.10. Iaſſ. in l.licet Imperator, ff. de legat. 1. Afflict. in conſtit. Regi. rubr. 6. num.19. Aymon Craver. de antiquit. 4.part verſ. ſed enim, num. 11. Sic fuit habitum pro conſtanti in denunciatione Don Gabrielis Blaſco de Alagon, anno 1601. Licet non fuiſſet probata barateria. Verum in proceſſibus Inquiſitionum, contra officiales delinquentes, vidi ex hoc eos ſuſpenſos & punitos, quos non nomino.

(?)

DECISIO CC.XV.

Computum, computatores Regni.

SVMMARIVM.

IVris firma grauaminum fiendorum cōtra computatores Regni prouideri recte poteſt. num.1.

Decretum Curiæ Iuſtitię Aragonum, in quo fuit firma prouiſa contra computatores Regni, traditur. num.2.

1 CONTRA † computatores poteſt prouideri iuris firma grauaminum fiendorum, ſi aliquid iniuſte volunt facere, veluti executionem aliquam deſaforatam, vel aliquem contra iuſtitiam grauare, veluti, non admittendo in ſuis compotis aliquam partitam iuſtam, nam ſolet dari firma, vt eam admittant, ſi talis videatur Locumtenentibus.

2 Denique poteſt contra eos prouideri firma, ſicut contra alios Regni Iudices: ſic fuit prouiſa † iuris firma in anno 1594. vide in proceſſu Don Franciſci de Moncayo ſuper iuris firma, & in proceſſu Gondizalui Martinez de Marzilla ſuper iuris firma, eodem anno, vel ſequenti: vide in proceſſu Prioris de Sancta Chriſtina, & aliorum, ſuper iuris firma, credo, quod anno 1583. & in proceſſu Alphonſi Villalpando, ſuper iuris firma, anno 1598. vide in alio proceſſu D. Sanctij Hernando Abbatis Monaſterij de Piedra, & aliorum ſuper iuris firma, 14. Iunij 1588.

DECISIO CCXVI.

Conſulant Deputati Regni Locumten. Iuſt. Arago.

SVMMARIVM.

DEputati Regni conſulere poſſunt Locumtenentes, in quibus rebus ſunt expen-

expendendæ pecuniç Generalitatum, vltra quantitatem ſibi permiſſam, quæ eſt vſque ad 3000. libr. nam vltra eam abſq; conſulta expendere nequeunt. num. 1.

2 *Diputati an in tranſitu alicuius Principis ſufficientem cauſam habeant conſultandi Locumtenentes, & illi reſpondere conſultæ, dilucidatur. num. 2.*

3 *Decretum Curiæ Iuſtitiæ Aragonum circa huiuſmodi conſultas, & quod tantum conſulant ad expendendum pro cauſis, quç reſpiciant vtilitatem, & beneficium Regni, & Regis, & hoc eſt arbitrium Iudicis decernere. num. 3.*

4 *Deputati conſultare poßunt cum Locumtenentibus, ſi ad mittendos ambaßiatores ad Regem pro conſeruatione libertatum expendere poßint quantitates pro ſumptibus. num. 4.*

5 *Decretum Curiæ Iuſtitiç Aragonũ circa ſupprimendum ſex mille libras rentales, annuales, ex quatuordecim mille, quæ conſumuntur in ſuſtentu guardiæ ordinariæ Regni, quas Deputati diſtribuunt, declaratur. num. 5.*

1 DEPVTATI poſſunt conſulere Locumtenentes in caſibus pro tempore occurrentibus, in quibus ſunt expendendæ pecuniæ Generalitatum, vltra quantitatem ſibi permiſſam, quæ eſt vſque ad 3000. libras, nam vltra eam non poſſunt expendere ſine conſulta. Sed videamus an † erit
2 ſufficiens cauſa conſultandi, & reſpondendi conſultç, tranſitus alicuius Principis, vt bona (non eius, ſi ſit de domo Regia Hiſpaniæ, quia ſunt liberæ) ſuorum comitantium ſint libera, vel quod pro illis ſoluantur iura Generalitatis ad miniſtratori expenſis Regni. Forus dicit, quod ſolum conſulant ad expendendum pro cauſis, & negocijs, quæ reſpiciant beneficium Regni, & Regis, & hoc eſt † arbitrium Iudicis in hoc diſcerne
3 re hoc beneficium, nam fuit hoc iudicatum pro beneficio Regni, & Regis, vide in proceſſu Deputatorum Regni ſuper conſulta, die decima Maij milleſimo quingenteſimo nonageſimo primo, & in alio proceſſu die primo Februarij anni 1593. & in alio die primo Aprilis 1585. & in alio ſimili proceſſu Deputatorum Regni, ſuper conſulta in menſe Septembris 1595. & in alio proceſſu 14. Iunij 1591. in Curia Iuſtitiæ Aragonum.

4 Conſultare poſſunt † Deputati cum Locumtenentibus, ſi ad mittendos ambaſſiatores ad Regem pro conſeruatione libertatum, poſſunt expendere quantitates pro ſumptibus, qui ſe offerunt in hoc, & ſolet dari licentia, & permiſſum à Locumtenentibus, & tunc poſſunt ratione ſumptuum expendere maiora ſalaria, quam continentur in actibus Curiæ, vide in proceſſu Deputatorum Regni, ſuper conſulta, die 22. 23. Nouemb. 1597.

5 In menſe † Septembris anni 1599. quãdo Dominus Rex Philippus II. tranſiuit per hanc ciuitatem eundo Madritum, interpoſuerunt conſultam Deputati, an poſſent ſupprimere ſex mille libras rentales annuales ex illis quatuordecim mille, quæ cõſumuntur in ſuſtẽtu Guardiæ ordinariæ Regni, & quas diſtribuũt Deputati, an poſſent eas ſupprimere, & dare Domino Regi pro aduentu ſuo, quia venerat ad ſupplicationem Regni pro celebrandis Curijs, quas tamen non celebrauit. Et fuit per meos collegas reſponſum, quod ſic, & licet reſponſio fuerit data ſub ambiguitate (quam nondũ Deputati intellexerunt) tamen, re vera hoc fuit ſancitum, & ſic habuit effectum prætenſum per Deputatos. Duo tamen Locumtenentes eam denegarunt, ex Deputatis fuit vnus, qui fuit voti, quod non poterat hoc conſultari.

DECISIO CC.XVII.

Actore non probante, quomodo reus abſoluatur.

SVMMARIVM.

Actore contumace etiam lite conteſtata, nec probante, nondum dato termino ad probandum, reum ſe non defendentem abſoluendum ab obſeruatione iudicio, non tamen diffinitiue traditur. n. 1.

Contrarium de praxi, ſcilicet diffinitiue abſolui. num. 2.

Reus diffinitiue abſoluitur, vbi vtraque parte præſente probationibus ſtatutus eſt terminus. num. 3.

Actore intra terminum non probante abſoluitur reus ab inſtantia iudicij pro bono Reipublicæ, vt iterum accuſari poßit, de iure ſecus eſt. num. 4.

Sententia abſolutoria ſimpliciter lata diffinitiua eſt, vtriuſq; tamen idem eſt effectus. num. 5.

Actore non probante, reus abſens ab eo tempore, quo aßignatur terminus probatorius, abſoluitur ab inſtantia tantum, diffinitiue tamen de praxi, etiam ſi reo abſente, & contumace, nec lite per eum conteſtata actor, qui probationis viam elegerat in ea defecerit, vel non habuerit terminum ad probandum, cum probationem non obtulerit. num. 6. & 7.

Actor ſi aſsignato termino contra reũ ſemper abſentem non probat, abſoluitur reus ab inſtantia tantum, vt hoc caſu minus imputetur actori, quia ſi reus adeſſet forte agnoſceret intentionem agentis. numer. 8.

Si reus non ſemper fuit abſens, ſed lite cum eo conteſtata, cæpit eſſe abſens eo tempore, quo aßignatur actori terminus, abſoluitur reus diffinitiue. num. 9.

Negans a principio, & poſtea abſens præſumitur, quod ſemper in negatiua perſeuerauerit. num. 10.

Paria ſunt, quod a iure, vel a partibus terminis ſtatuatur ad propoſitum pronunciandi contra abſentem, & præſentem. num. 11.

Reus abſoluitur, licet non petierit ſe abſolui. num. 12.

IN Proceſſu Franciſci Litago ſuper Iuris firma, 4. Februar. 1603. in Curia Iuſt. Arago. fuit abſolutus reus ab obſeruatione Iudicij tãtum, quia non probauit actor aliquid, in proceſſu ciuili, vbi reus fuit ſemper abſens.

1. Regula.

1 ACtore contumace, etiam lite conteſtata, nec probante, nondum dato termino ad probandum eius petitionem, reum præſentem, nec docentem iura ſua, nec propriam defenſionem, abſoluendum ab obſeruatione tantum, non diffinitiue, tradunt textus, vbi glo. & communis in l. admonendi, ff. de iureiuran. & l. properandum, §. etſi quidem, C. de iud. Bart. & commun. in dict. l. admonendi, gloſ. & communis in Authent. qui ſemel, C. quomod. & quando iud. moderni, in l. qui accuſare, C. de edendo, Couar. lib. 1. variar. cap. 1. numer. 8. in fin. vbi de pra-
2 xi contrarium ſeruari teſtatur; vt actore abſente, & contumace, & ideo non probante reus, licet quidquam in ſui defenſionem non probauerit, diffinitiue abſoluatur.

2 Re-

2, Regula.

3 EX frequētiori opinione DD. actore non probāte reus diffinitiue debet abſolui a petitis, ſaltem vbi vtraq; parte preſente fuerit eidem ſtatutus terminus ad probandum, gloſ. in Authent. qui ſemel, verſ. locum habet, C. quomod. & quando, Couarru. numer. 8. verſ. nam licet, vbi allegat Bart. & Doctores in l. admonendi numer. 3 de iure iuran. Abb. in cap. examinata, columna vltima de iud. l. argentarius, §.
4 cum autem, de edendo, Caſtr. & alij in l. qui accuſare, C. de edendo, Alexand. & alij in l. properandum, §. & ſi quidem, & §. ſin autem reus, C. de iud. (apud quos habes; an reus ſit a petitione actoris abſoluendus, vel ab obſeruatione iudicij, quando nec actor probauerit, nec ei fuit ſtatutus terminus ad probandum) Maſcard. concluſ. 36. numer. 58. Neuizan. conſ. 19. numer. 15. Pacian. lib. 1. cap. 67. num. 30. iuncto num. 33. & 39. vbi alij multi, vt ſic communis hæc ſit. Verum Couarr. dicit, in cauſis criminalibus ex praxi Regni contrariū ſeruari, quoties accuſator intra terminum ſibi datum á Iudice non probat, nam abſoluitur reus ab inſtantia tantum iudicij, ob bonum Reipublicæ, vt iterum poſsit accuſari, idque apud Gallos ſeruari dicens ex Rebuf. quem ibi allegat. & refert hanc praxim eam ſequens Pacian. vbi ſupra num. 42. vbi limitat id ita procedere, vbi aliter non conſtaret de innocentia rei, nam ſi conſtaret, tunc ſecundum eum eſſet diffinitiue abſoluendus. Sed in hoc Regno ſecus eſt, quia diffinitiue in criminalibus abſoluitur, ex eo, quia in proceſſu preſentie, dicit for. como cerca la punicion, de homicid. quod abſoluatur, aut condemnetur, & abſolutio ſimplex diffinitiuam denotat, vt dicam, ergo, &c.

Itaque ſententia abſolutoria ſimpliciter lata diffinitiua eſt, gloſ. in dict. Authent. qui ſemel, verſ. locum habet
5 dict. l. argentarius, §. cum autem, fatentur omnes, in dict. l. admonendi. Et idem ſi reus abſolutus fuerit, ex eo, quod actor non probauerit, Couarru. vbi ſupra, communem dicit Abb. in capit. examinata, columna vltima de iud. Bart. in dict. l. Titia, ff. de accuſatio. Nam inter vtramque pronunciationem nulla eſt differentia, ſcilicet, quod ſimpliciter abſoluatur, vel ex eo, quod actor non probauerit, quia vtraque diffinitiua eſt, Pacianus libro primo, capite 67. numero trigeſimo ſeptimo. Et tunc iterum res tractari non poteſt in iudicio, Alexand. in l. properandum, §. & ſi quidem num. 14. C. de iud. Couar. vbi ſup.

Verum regula hæc ſupr. tradita, ita demum accipienda eſt, vt tunc demum procedat, quando lite conteſt. fuit a Iudice terminus probatorius aſsignatus, ſecus ſi ante litem conteſt. aſsignatus fuiſſet, quia pro non dato haberetur, niſi in caſibus ſpecialibus, capit. quoniam, & ibi gloſ. regulariter, vt lit. non conteſt. Rippa in l. admonendi, numer. 71. columna decimatertia, vbi Purpurat. numer. 99. Pacianus vbi ſupra numer. 38. & non ſolum procedit ſupradicta regula in aſſignatione termini probatorij facta per Iudicem, vt Doctores ſupradicti tenent, ſed etiam, quando eſſet aſſignatus a iure, vt frequenter contingit in ſtatutis, quæ ponunt terminum inſtantiæ, & ipſo iure aſsignant partibus terminum ad probandum, & probatum habendum, nam lapſo dicto termino reus diffinitiue debet abſolui, Bald. in cap. fin. numer. 11. de iure iuran. Aretin. in d. l. qui accuſare, columna fin. C. de edendo, Pacianus, numer. 35. & ex hoc cap. in Regno abſolui debet reus actore non probante, diffinitiue, in proceſſu præſentiæ, attento, quod de foro iam eſt ſtatutus terminus ad probandum, & probatum habendum, per for. de modo, & form. proced. in crim.

Limitatur tamẽ ſupradicta concluſio procedere, quando actor nihil omnino probauit in termino probatorio; ſecus autem, quando ſemiplene probauit, & ei competebat iuramentum ſuppletorium, ſed propter abſentiam ipſius actoris, non potuit ſibi deferri, quia poſt aſſignatum terminum, & ſemiplene probatum receſsit, quoniam tunc reus abſoluitur tantum ab obſeruatione iudicij, Alex. in d. l. properandum, §. & ſi quidem, num. 14. C. de iud. Pacian. num. 41. Maſcar. num. 59. vbi alij.

3. Regula.

6 Supradicta regula procedit, quando terminus probatorius fuit aſsignatus poſt conteſt. litis, & vtraque parte præſente: quid autem quando terminus aſſignatur abſente reo, ſiue ante, ſiue poſt litis conteſtationem, traditur in ſequẽti regula, ſecundum Accurſ. & alios cõmuniter, vt referunt Alex. & nouiores in l. properandum, §. ſin autem reus, C. de iud. Reus etiã lite conteſtata abſens actore non probante ab obſeruatione iudicij tantum debet abſolui: imo quod plus eſt, Bald. in l. quod ſi nollit, de ædil. edicto, Rippa reſponſ. 77. Innoc. in cap. prout, de dolo, & contum. & alij, aſſeuerant actore non probante intra terminum ſibi etiam lite conteſtata præfixum, abſente tamen reo, & contumace, ferendam eſſe ſententiam non diffinitiuam, ſed abſolutoriam tantum ab obſeruatione iudicij, gloſ. in dict. Authent. qui ſemel, ver. locum habet, in fin. Maſcard. dict. concluſ. 36. num. 59. dicens, quod ſi actori aſsignatur terminus probatorius abſente reo, quia tunc, licet actor non probet, tamen reus non abſoluitur diffinitiue, ſed tantum ab inſtantia; quaſi minus hoc caſu adſcribatur actori; nã ſi reus fuiſſet pręſens, fortaſſe confeſſus fuiſſet petitionem actoris, allegat Bald, Neuizan. & alios, Pacianus vbi ſupra num. 39. Rippa in dict. l. admonendi numer. 77. Cur. iun. numer. 30. de iureiuran. Et ita fuit pronunciatum in ſupradict. exemplari Fran. Litago, de quo ſupra eſt verum, quod Couarr. vbi ſupra, ver. in ciuilibus, &c. de praxi contrarium dicit ſer-
7 uari in Regio pręto. vt ſcilicet actore non probante reus diffinitiue abſoluatur, etiam ſi reo abſente, & contumace, nec lite per eum conteſtata actor, qui probationis viam elegerat, in eade fecerit, vel non habuerit terminum ad probandum, cum ſe probationi non obtulerit. Sed quia hæc reſolutio licet cõmunis, diſplicet Hyppolito ſingul. 169. incipi. nota eſt regula, & non citra omnem rationem, vt aduertit Couar. vbi ſupra, verſ. qui omnes, & etiam *diſplicet* Bart. in d. l. admonendi num. 13. vbi dicit generaliter, reum diffinitiue abſoluendum eſſe, ſi actor in termino ſibi aſsignato nõ probauerit. Ideo poſſet cõciliãdo dici ſi cõmunem ſequi nolis, ꝙ quando reus ſemper fuit abſens, à prin-
8 cipio vſque ad finem, & citatus non comparuit: tunc procedit opinio Inno. ſcilicet vt actore non probante intra terminum ſibi aſsignatum abſoluatur reus ab inſtantia tantum, per rationem ſupradict. quia ſcilicet, ſi fuiſſet pręſens, potuiſſet fateri intentionem actoris, cui ob id minus imputatur, vt ſupradixi. Si vero poſt lit. cont. cum eo cæpit reus eſſe abſens eo tempore, quo terminus
9 fuit aſsignatus actori ad prõbandũ, tũc diffinitiue abſoluatur, actore non probante, ſecundũ Couar. Hyppol. & alios; quia ex quo á principio negauit. præſumitur, quod in hoc ſemper perſeueraſſet. c. maiores in fin. & ibi gloſ. ver. per-
10 durare, extra de baptiſ. ita Purpurat. in d. l. admonendi, nu. 99. verſ. ſecundo limitatur, columna. 19. Pacianus. numer. 40.
11 Et idem quando terminus eſſet à partibus aſsignatus, vt in compromiſſo nam habet tunc vim termini peremptorij,

rij, & abſoluetur reus diffinitiue, Bart. in dict.l.admonendi,num.13.Pacian.50. vbi late, etiam in vltima die termini, num.53.

Quod ſi terminus probatorius nullus aſsignatus eſt,tũc nullo modo reus abſoluetur diffinitiue, ſed ab inſtantia Pacianus num 43.vbi late.

12 Imo quod plus eſt † abſoluitur reus, licet non petierit ſe abſolui actore non probante, Roland. conſ.58.num.8. in 2. Rot. deciſ. 3. alias 120. actore nihil probante,de re iudic. Pacian.vbi ſup.num. 21. late cap. 68.num.34. vbi dicit ex officio debere abſolui, licet non petierit, iuxta diſtinctionem Aretin. in rubr.de exceptio. inſt. num.22. Maſcard.vbi ſupra,nu.65.per tex. in cap. licet cauſam, in fin.de probatio. licet contrarium teneat Cur.in l. qui accuſare, nu.7. C.de edendo: in praxi tamen video id ſemper peti per reos, & aliter Iudices non ferre ſententias, quouſque petatur, vel in defenſionibus, vel in aliqua alia parte proceſſus. Non ferunt inquam ſententiam in fauorem reorum, ſed ſolum pronuntiant,ſupplicata per actorem locum non habere,loquendo cum actore ratio eſſe poteſt. Quia in Regno iudex ex officio nihil facit, niſi parte petente, & ita fuit multoties pronunciatum in Cur.Domini Iuſtit.Arag.me ibi exiſtẽte, vide in proceſſ. dominę Briandę Çurita ſuper apprehenſ. anno 1583.

In iudicio tamen appręhenſionis in Regno,ſi ex 3. aut. 4. opponẽtibus vnus ſolus petat ſententiam, & ſuam propoſitionem recipi,poterit ſola illa recipi, de alijs nulla mencione facta, niſi amplius diceret,cętras reijciendo & repellendo,nam tunc aperiret viam pronunciandi ſuper alijs propoſitionibus, licet alij non petierint pronuntiari, & ſic poterit iudex, vel eas recipere, vel reijcere,prout fuerit iuſtitię.

In proceſſu tamẽ criminali ſeruatur, quod in proceſſu pręſẽtie,licet reus nõ petat ſe abſolui,ſi tamen bene probauit intentionem ſuam, vel accuſator non probauit, debet abſolui diffinitiue,

18 quia per forum,como cerca la puniciõ de homicid. quando quis accuſat aliquem,debet Iudex pronuntiare condẽnando,vel abſoluendo: verum hoc non ſeruatur in proceſ. crimin.abſentiæ,eſt ratio. Quia cum abſens poſsit millies accuſari,Bart.in l.1.ff.ſepul.viol. ideo non debet abſolui diffinitiue,nam alias nõ poſſet iterum accuſari, debet ergo dicere Iudex,ſupplicata per accuſatorem locum non habere, & ſic practicatur in Regio Conſilio cauſarum crimi. vt alibi dixi.

DECISIO CCXVIII.

Quæ probatio requiratur in crimine falſi, criminaliter agendo.

SVMMARIVM.

Falſitas non probatur indicijs, & præſumptionibus, ſed probationem concludentem, & neceſſariam requirit, & magis clariorem, & concludentem quam in alijs delictis, num. 1. Quod intelligitur quantum ad condemnandum criminaliter, ſecus ſi ciuiliter agatur, & redit rationem. num. 2.

Falſitatis delictum ſtrictiorem probationem poſtulat, quam alia delicta. numer. 3.

Præſumptiones, & coniecturas ſufficere ad condemnandum aliquem de falſo, non pœna corporali, ſed alia extraordinaria. num. 4.

Pręſumptiones, & coniecturæ non ſufficiunt ad pœnam ordinariam in crimine falſi, ſed tantum ad extraordinariã. num. 5. quod intellige, vt num. 6. & 8.

Præſumptiones, & indicia orientes ex vitio inuiſibili, ſufficiunt ad tollendam

dam

dam fidem inſtrumento ciuiliter agendo. num.7.

Pœna extraordinaria, quæ imponitur falſario, qualis poſsit eſſe.num.9.

Indicia & præſumptiones probant in crimine falſi, quando quæritur de corpore delicti falſitatis, quod intellige. numer. 10. & 11.

Et quales debeant eſſe coniecturę, quādo quæritur de auctore falſitatis, & an probent. num.12. & in materia traditur Decretum Regiæ Audientię. nu.13.

Delicta facti tranſeuntis probantur indicijs, & coniecturis vehementibus. num.11.

Coniecturæ, vt ſufficiant ad condem nandum in criminalibus, debent eſſe plus quam duæ .num.14.

Indicia indubitata ſufficiunt ad pœnam ordinariam in Regno de conſuetudine.num.15.

Indicia indubitata, proxima, & remota, quæ ſint remiſsiue.num.16.

Indicia ſufficiunt in criminalibus, vbi non eſt locus torturæ, vt in noſtro Regno, quod conſuetudine extenſum eſt, & practicatum fuit, quando ſunt plura, & vrgentiſsima indicia.num.17.

Probationes duæ ſemiplenæ, licet de iure non iungantur ad pœnam ordinariam in criminalibus, etiam ſi ſint eiuſdem generis, in Regno tamen ſecus, num. 18. Et ſeruatur in Regno doctrina Baldi, in l. ſi quis ex argentarijs, in principio. ff. de edendo. num. 20.

Confeſsio extraiudicialis parte abſente facta, & legitime probata per duos teſtes, plene probat in Regno, & ſi de iure ciuili ſecus.num.19.

Teſtes de viſu, & teſtes de confeſſione in Regno æquiparantur.num.21.

Conſuetudo non extenditur, etiam ex identitate rationis.num.22.

QVÆ probatio ſit ſufficiens ad condemnandum criminaliter aliquem, tanquam falſarium, fuit multoties dubitatum in Regio Conſilio, alijs dicentibus in prædicto crimine non ſufficere ſuſpicionem, ſeu
1 præſumptionem falſitatis, ſed probationem concludentem, & neceſſariam requiri, per quam concludenter probetur rem aliter ſe habere, quam cantat inſtrumentum, vt deciſ. pręſenti, numer.8. Imo clariorem, & magis concludentem quam in alijs criminibus, gloſ. in l. iuriſgentium, §. quod fere, verbo approbetur, de pactis, cuius opinio cōmuniter eſt approbata, ex allegatis per Marian. Socin. iunior. qui de communi, conſil. 39.num.44. & conſ. 61.nu.9. in 2. Cagnol.& Bolognet. in l. ſingularia, ff.de rebus credit. qui dicunt veriorem, Decius in cap.porrecta de confirmatione vtili. Alexan.conſ.73.nume.2. in primo, Cepola conſ.21. num.18. Ieſſ. conſ.153. colum.5. in 2. Caſtro.317. lib.1. Gratus 60. lib. 2. vbi de communi, Siluan. conſ. 7. numer. 16. vbi de magis communi, & veriori, Boſius de official. corrup. num.14. Clarus §.falſum, num. 30. Farin.lib.5.tit.de falſ. quęſt. 152. numer. 7. Hondedeus conſi. 109. dicens, quantum ad † condemnationem crimi
2 nalem, & pœnam irrogandam non ſufficere coniecturas, ſed requiri probationes concludentiſsimas, euidentiſsimas; ſecus ſi agatur ciuiliter, vel ad inquirendum, vel capturandum, quo caſu dicit ſufficere coniecturas, huius opinionis ſupradictæ ratio eſt, propter criminis grauitatem, Magon.deciſ.Lucēſi 42.& 43.Ludou.deciſ.Lucenſ.15.num.3. Gar-

Gargiar.conſ. 124.1. tom. conſiliorum
criminal. in editione magna, imo dicit
Boſsius in hoc caſu, nec violentiſsimas
3 ſuſpiciones ſufficere, alij † ſtrictiorem
probationem poſtulant, quam in alijs
delictis, Gramatic.conſ.19. num.3. &
conſ.30.nu.3, Decius 175.col.4. 602.nu.
9.615.col.1.

Alij tamen contrarium tenentes di-
4 cunt, in prædicto delicto † ſufficere præ
ſumptiones & coniecturas ad condem-
nandum de falſo, nõ quidem pæna cor
porali, ſed alia extraordinaria, Petrus
Ioan. Anchar.quæſt.criminal, quęſt. 73.
p.1. contra Curtium ſeniorem contra-
rium tenentẽ conſ.55. vbi tenet, quod
per indicia&pręſumptiones poteſt quis
condemnari de falſo; licet in eadem
cauſa contrarium conſuluerit Iaſſ. cõſ.
153.in 2.Anchar. ſequitur Ioſephus Lu-
douicus deciſ.lucens 13.nume.50.in 1.p.
vbi in pulcro caſu loquitur in materia
falſitatis, vbi de cõmuni, Magoni⁹ deci.
lucenſ.42. Gargiar.conſ.121.a nu.7. in 1.
tom. criminal.in editione magna& cõſ.
124.num.23. Nata 633. Anania in l.licet
nu.6. de crimine falſi, Decius, 175.n. 4.
Gabriel lib.7.concluſ.6. num.1. Monti-
cel.regul.criminal.15.nu. 121. Alba. 485.
num.5.Hondedeus 109.num.5.in 1. Me-
noch.538.in 6.Neuizan.8.num.38. certũ
eſt enim, quod falſitas probatur per pręſumptiones, & coniecturas, Anania cõſ.
49. verſ. eſt etiam multum ponderan-
dum, Gargiar.conſ.123.nu.10.& 121. nu.
10.& num.12. reſpondit iuribus & DD.
contrarijs Iaſſ.in l.licet Imperator n.8.
delegat.1. Ex quibus conſtat quam con
trouerſa ſit hæc quæſtio, ſed predicta
contrarietas componenda venit duob⁹
modis imprimis quod 1. opinio proce-
dat & vera ſit, quando agitur de impo-
nendo pęnam ordinariam † in crimine
falſi, quo caſu præſumptiones non ſuf-
ficiunt, ſed tantum ad extraordinariam
pænam. Nata 635. nume.5.lib.3. Aymon
134.num.39. Bertazol. conſ. 91. num. 35.
Ludouicus deciſsione Lucens. 13.nu.50.
Surdus.132.num.77. & quod dicit ſuffi-
6 cere ad pęnam extraordinariam, † intel
lige verum eſſe, ſi ſuſpicio falſitatis oria
tur ex vitio viſsibili, & patenti, quo
caſu ſufficiunt ad pęnam extraordina-
riam, Menoch.de præſumptionibus lib.
1.q.99.nu.11.in fin. Nat conſ. 633. nu.5.
lib.3.& eſt de mente DD. omnium tenẽ
7 tium præſumptiones † orientes ex vi-
tio inuiſibili ſufficere ad tollendam fi-
dem inſtrumento, ciuiliter agendo, vt
dixi in deciſsione præcedenti, Farinac.
de falſ. q.152.num.18.

8 Vbi vero oriuntur ſuſpiciones † ex
vicio inuiſibili & latenti, tunc ſolę, nec
ad pænam extraordinariam ſuficiũt in
criminalibus agendo, Innocen.in cap.1.
nu.8. de fide inſtrumentorum, Boſſius
de falſis num. 6. vbi de communi, Fari-
nac.num.14. vbi ſupra, Bertazol.521. nu.
6.Maſcard.concluſ.739.num. 6. Sforcia
Od. cõſ.78.nu. 13. niſi concurreret etiã
mala fama accuſati, aut publica fama
delicti, Curtius Senior conſ.55. numer.
26. Aym.178.col.2. in fin. Farinac. vbi ſu
pra num.17.& 23. hæc autem pæna ex-
traordinaria poteſt eſſe vltra † pecunia-
9 riam, etiam corporalis, vt relegationis,
vel triremiũ, quando ſcilicet præſum-
ptiones ſunt vehementes & falſitas ma-
gna, Farin.num.22. Secundo componi-
tur ſupradicta differẽtia, vt dicta prima
opinio procedat, quando quæritur de
corpore delicti † falſitatis, nam tunc, li-
10 cet regulariter probetur per indicia &
pręſumptiones, cum ſit delictum facti
tranſeuntis, & difficilis probationis, Ga-
briel concluſ.17. num. 13. lib. 7. Boſſius
de delictis num.32. Farinac.de inquiſit.
quæſt.2.num.21.& 13. dicens delicta fa-
cti tranſeuntis † probari indicijs & con-
11 iecturis, quod & nos fatemur; tamen
requiruntur præſumptiones fortiores,
& magis vehementes, quales ſunt, quæ
oriuntur ex vitio viſibili: nam ſi de in-
uiſibili, non ſufficerent ſolæ coniecturę,
niſi adeſſet mala fama accuſati, aut pu-
blica fama de delicto, vt ſupra dixi; at
12 vero, vbi ſolum quęritur † de authore
falſitatis, tunc minores ſufficiunt con-
iectu-

iecturæ, dummodo non ſint leues, friuolę & temerariæ, quæ non impellunt animum iudicis ad ſic credendum DD. in cap.fin.de crimine falſi, ſed graues, vrgentes, & violentę, nam ſufficerent ad condemnandum criminaliter, & ſic reſpondetur ad Hondedeum. Vnde ſecunda opinio procedit, vbi agitur &c. quęritur quis falſitatem commiſſerit, tunc enim procedit dicta ſecunda opinio, quando ſcilicet, conſtat de viſibili falſitate ſcripturæ, vel inuiſibili, ſi cum inuiſibili falſitate concurrat mala fama accuſati, aut publica fama de delicto; & dubitatur quis falſitatem commiſſerit, nam tunc præſumptionibus probatur author falſitatis, non ad pænam ordinariam, vt ſupra dixi, ſed ad pænam tantũ extraordinariam. Idem eſt quando falſitas, quæ allegatur, prouenit à notario inſtrumentum conficiente, vel à producente ſcripturam falſam in iudicio, in ſpecie Bald. Salic. Caſtrenſ. & alij in l. iubemus C. de probat. Boſſius de falſ. col. 2. & 3. Angel. in l. ſi quis decurio. C. de falſ. Gargiar. alios referens conſ. 121. nu. 11. & 125. num. 16. tom. 1. criminal, in additione magna, & conſ. 126. num. 11. vbi dicit hanc opinionem cum prædicta diſtinctione nullum habere contradictorem; deinde in fin. conſilij plura alia refert, Nata omnino videndus conſ. 633. Caſtro. 103. volum. 2. Crauet. 134. nu. 34. Ruin. 35. n. 9. in 4. Mandel. 99. Goffredo in Summa tit. de crimine falſ. numer. 11. Bald. conſ. 402. vol. 5. Barbat. conſil. 54. num. 16. volum. 3. Marian. Socin. Iunior, 132 colum. vltim. vol. 3. &c. hanc opinionem amplexi † ſunt omnes Regij Conſiliarij in proceſſu fragantiæ Hieron. Baietola ſup. criminali de menſe Aprilis 1587. Nam ex omnium voto fuit condemnatus dictus Baietola ad exilium trium annorum, a præſenti Regno, cum cõminatione ſex annorum, &c. in expenſis. Ex eo quia deleuit a quadam exhibita cuiuſdam proceſſus ciuilis contra dictum Baietola actitati ad inſtantiam Ducis Villę formoſæ; ſequẽtia verba, *ſi & in quantum, &c. deſuper apud acta continuatum, &c.* non conſtit de falſitate per teſtes dę viſu, ſed per coniecturas &c. indicia, vt apparet in articul. 11. petitionis. Intitulatur proceſſus fragantiæ Hieronymi Baietola ſuper crimin. actuar. Pablo Gurrea.

13

14 Et hæc cõiecturæ debent † eſſe plus quam duæ, vt in criminalibus ſufficiant ad condemnandum, licet in ciuilibus ſufficerent duę, Farin. num. 21. Hondedeus vbi ſupra, licet multi duas etiam † criminaliter agendo dicant ſufficere, Decian. conſ. 108. num. 76. lib. 2. & conſ. 99. num. 11. eodem lib.

15

16 In Regno tamen noſtro † ex indicijs induuitatis datur pęna ordinaria, de cõſuetudini Regni a multis annis huc vſque obſeruata refert Çurita, prout in multis partibus, Ita obſeruari tradit Iul. Clar.

17 Quæ autem dicantur inditia † induuitata, & duuitata, proxima, & remota late Farinacius de indicijs, q. 36. & 37. ſũdatur hoc comuniter, quia vbi non eſt

18 locus torturæ vt in hoc Regno † ſufficiunt inditia in criminalibus, Anton Gomez tomo 3. variarum cap. 12. in fin. Sed hoc non concludit, quia tali caſu pœna deberet eſſe extraordinaria vt te net Gomez vbi ſupra, & probatur in obſ. 1. de probat, in illis verbis, *Tamen, vbi ſolum probatur per coniecturas, & indicia non poteſt ſe qui pœna mortis corporalis, nec mutilationis membri, ſed alia arbitraria dequa ibi,*

Conſuetudine tamen arbitrium hoc extenſum eſt ad pęnam ordinariam, & quando eſſent multa vrgentiſsima indicia, illud practicarem, prout aliquando practicaui.

19 Datur aliud ſpeciale in Regno: quia licet de iure in criminalibus † non iungãtur duæ ſemiplenæ probationes, etiã ſi ſint eiuſdem generis, veluti in confeſſionibus, & multo minus, ſi ſint diuerſi generis ad pęnam ordinariam, & corporalem, veluti vnus teſtis de veritate facti, alter confeſſione, Franciſcus Corcius in l. admonendi num. 62. de iur. iur.

Go-

Gomez tom.3.variarum cap. 12. nu. 26. vbi de communi, Iaſſ.& alij in d.l.admonendi, Bardax.de officio Gubernat.cap. 11.num.7.licet in ciuilibus iungantur, Gomez vbi ſupra, verſ.ſecus tamen. In Regno tamen totum contrarium eſt: quia vnus teſtis de veritate delicti, alter de confeſsione iunguntur ad plenã probationem,& pœnam ordinariã, Bardax.vbi ſupr. Molin.in verbo confeſsio verſ.confeſsio accuſati, vide Portol.n.7. & fortius hoc de foro procedit ſi ſint eiuſdem generis ſemiplenę probationes, veluti confeſsiones, licet factæ diuerſis loco,& tempore, quia ſicut de iure iunguntur in ciuilibus l.quæro §. fin. de ędilitio edict.ſic de foro Bardax.vbi ſupra: horum ratio eſt, quia in criminalibus probationes debent eſſe liquidiſſimæ, & claræ, & ſemiplenæ probationes non probant gloſ. in cap. veniens 1. de teſtibus, ſecus in ciuilibus, eſt verum quod de iure, licet non iungantur ad pęnam ordinariam mortis, vel corporalē, iunguntur tamen ad extraordinariã pœnam, ſicut etiam ſufficiunt ad torturã Gomez vbi ſupra verſ.aduertendum tamen,& de foro etiam eſt aliud ſpeciale quia confeſsio extraiuditialis parte abſente facta, & legitime probata per duos teſtes plene probat, Portol & Molina in verbo confeſsio, ſicut & de equitate cannonica Marant.in praxi 6.parte tit.de confeſsione, nume.19. vbi allegat alios: cum tamen de iure ciuili confeſſio facta parte abſente probet tantum ſemiplene gloſ.& Abb.in cap. fin. col. 3. de ſucceſ.ab inteſt, Alex.conſ. 24. colu. penult.in princ. in 2.Marant.nnme. 24. ſeruatur etiam in Aragonia doctrina

20 Bald.in l.ſi quis† ex argẽtarijs, in princi pio ff.de edendo, vt ſcilicet cũ vno teſte de viſſu, & fama bene per duos teſtes probata, iunto alio indicio bene probato datur pœna ordinaria, quam doctrinam ſequũtur & alij quos allegat Maſcar.concluſ.460.num.11.quæ tamen doctrina eſt contra communem opinionē DD.prout dicit Gomez vbi ſupra Maſcard. vbi ſupra num.13.dicens hoc verũ quoad inferendam torturã, ſecus quo ad condemnandum, videndus idē Maſcard. concluſ. 1227. ex generali regula, quod præſumptiones,& indicia non ſufficiunt ad condemnandum: quid quid tamen ſit de iure, hoc ſeruatur in Regno. Imo, quod plus eſt practicatur idē, etiam ſi non ſit teſtis de viſſu, ſed de cõ-

21 feſsione extraiudiciali: quia † æquiparantur in Regno teſtis de confeſsione, & teſtis de viſſu, ſed hoc eſt extendere dictum Baldi, quod non licet, quia con

22 ſuetudo, exorbitans & contra ius non extenditur, etiam ex identitate rationis Rocus de Curtæ in cap.cũ tanto, ſectio. 4.a num.3.cum ſequentibus, Aymon de antiquitate 4 part. num. 76. Molin. de primogen.lib.2.cap.6.nu.20.& 21.

DECISIO CCXIX.

Procurator Aſtrictus an cumulare poſsit plura delicta & de delictis extra regnum cõmiſsis accuſſet, & aliqua de materia remiſsionis delinquentium.

SVMMARIVM.

Procurator aſtrictus per viam accumulationis poteſt deducere crimina in quibus non eſt pars legitima.nu.1.

Accumulatio debet fieri de delictis ſimilibus, de quibus accuſatur deliuquens per procuratorem aſtrictum.nu.2.

Procurator aſtrictus non poteſt accuſare de criminibus cammiſsis extra Regnum.num.3.

Accuſatus ad publicam vtilitatem non poteſt inquiri pro delictis commiſsis extra territorium.num.4.

Parte

Parte inſtante, quis in Aragonia de delictis in alijs Regnis commiſsis bene poterit accuſari. num. 5.

Accuſatus, caſu quo ab Aſtricto accuſari poſsit de delictis aliunde commiſſis, non tamen poſsit condemnari in dãmnis. num. 6.

Procurator Aſtrictus per forum nouũ Tiraſonæ poteſt accuſare quoſlibet delinquẽtes de delictis commiſsis extra Regnum, & Regna Regis noſtri, veluti in Francia, & alibi commiſſa. n. 7.

Remiſsio delinquentium fieri debet in locis ſub eodem Principe ſubiectis. nu. 8.

Forus generaliter loquens generaliter eſt intelligendus. nu. 9.

Procurator Aſtrictus, an per viam cumulationis poſſit deducere alia crimina, in quibus non eſt pars legitima? 1 dic † quod ſic, dũmodo non principaliter eã deducat, ſed tãtũ ad finem cumulandi, & augẽdi pœnam, vide in proceſſu Balthaſaris Claramunte ſuper iuris firma anno. 1597. vbi hoc fuit reſolutum, 2 debet † tamen cumulare delicta ſimilia illis, de quibus accuſatur, ſicut eſt de iure.

3 Procurator † Aſtrictus non poteſt accuſare de criminibus commiſsis extra Regnum, ex quo capite fuerunt multi liberati per viam priuilegiatam, vt refert Portol. in tract. de via priuilegiata. Huius ratio, eſt quia, accuſat ad publicã 4 vtilitatem, ratione † autem ſolius publicæ vtilitatis non poteſt inquiri pro delictis extra territorium: quia publica vtilitas Aragoniæ nõ eſt læſa, ex quo in Frã-5 cia fiat delictum, ad inſtantiam † tamen partis bene poterit accuſari quis in Aragonia de delictis in alijs Regnis cõmiſsis: quia læſus proſequitur ſuam iniuriam, aſtrictus autem publicam, & ſic ad inſtantiam aſtricti non poteſt accuſari de delictis commiſsis in alio Regno, nec fieri inquiſitio, quia vtrumque tendit ad publicam vtilitatem. Hãc rationem tradit Ioannes Andreas ad Speculat. tit. de cõpetẽ. iudice adit. §. 1. vbi glo. Bal. conſ. 299. vel. 199. Marian. c. qualiter. & quando 2, nu. 121. de iudic. Ex hoc ſequi-6 tur, quod † caſu quo procederetur inquirendo, vel inſtante aſtricto vi ſtatuti hoc diſponentis de delictis in alio Regno commiſsis, non poſſet accuſatus cõdemnari in damno, quia nullum fuit paſſa damnũ Reſpublica hęc, licet poſſet caſtigari delinquens.

7 Verum iam per forum † nouum Tiraſonæ aſtrictus poteſt accuſare de delictus commiſſis extra Regnum, & Regna Regis noſtri, licet ſint commiſſa in Italia, Francia & alibi, & hoc non obſtã-te; q; forus nouus de la priuilegiada ſolum loquitur, de Regnis Regiæ maieſtatis, & non de alijs, & non obſtante 8 quod † remiſsio debet fieri in locis eodem Principe ſubiectis; Couarrub. practicar quæſtionum 11. numer. 10. Boer. decif. 29. & non obſtante quod ante foros Tiraſonę aſtrictus non accuſabat de delictis commiſsis extra Regnum, quia intereſſe ſuum eſt publicum contra delicta Regni, ſecundum Ioannem Andream vbi ſupra, Ancharra. in c. ſtatuta, de conſtit. in 6. nu. 280. obſ. fin. de iniur. Aymõ conſ. 70. nam per foros nouos Tiraſonæ fuit ampliatum ad delicta commiſſa vbique gentium, vt aſtrictus 9 ſit pars ad accuſandum de eis, quia † forus generaliter loquitur & generaliter debet accipi. Vide ſic declaratũ in proceſſu Sanſonis de Ayns ſuper manifeſtatione 11. Iannuarij. 1601. in Cur. Iuſtitię Arag.

DECISIO CCXX.

De materia turbatæ poſſeſsionis.

SVMMARIVM.

Turbari poſſeſsio quibus modis dicitur. nu. 1.

Iudi-

Digitized by Google

Iudicialis turbatio ſeu contradictio obſcuritatem parit.nu.2.

Turbatio iudicialis quæ.nu.3.

Negatio ſimplex poſſeſsionis alterius, non eſt turbatio iudicialis.nu.4.

Quid vbi criminaliter agatur de turbatione.num.5.

Proteſtatio iudicialis quæ non turbat.num.6.

Sequeſtrum obtinens iuditialiter turbat.num.7.

Turbationis extraiudicialis modi .n.8.

Cenſans ſoluere quãdo turbet, vel vim inferat.nu.9.

Seruitute vti impediens quando turbet.num.10.

Et vti re ſua impediens.num.11.

Cenſum prohibens ſolui etiam indirecte.num.12.

Opponens ſe etiam dicitur turbare. num.13.

Criminaliter etiam agi poteſt contra turbantem actione iniuriarum,nu.14.

Tunc probandus eſt dolus.num.15.

Quid vbi agitur ex diſpoſitione ſtatuti ſentẽciã Curiæ Iuſtitiæ Aragonum circa hæc.num.16.

Circa materia turbatæ poſ-
ſeſsionis ad intentandum
interdictũ retinendæ, pri-
mo nota, qnod poſſeſsio di
citur † turbari multis mo-
1 dis. Primo iudicialiter, nam turbare eſt
ius poſſeſſoris obſcurum reddere; quã
2 obſcuritatem parit iudicialis † contra
dictio, ſecundum Menochi. de retinen
remed.3.queſt.42.num.297.(Imo accu-
ſari poteſt de poſſeſsione turbata, ex ſta
tutorum diſpoſitione, ſi iuſta defuit liti
gandi cauſa, & is poſſeſſor impeditur
frui poſſeſsione ſua, quinimo ob calum
niam grauius puniendus foret.) Quæ
3 autem ſit iſta iudicialis † contradictio,
per quam turbatur poſſeſsio, explicat
idem Menochi. queſt.62. vbi, qui negat
in iudicio aduerſarium poſsidere, aſſe-
rens ſe ſolum poſsidere, dicitur turba-
re, qnod procedit etiam ſi cum bona fi
de negat illum poſsidere, Felin. in cap.
licet cauſam, num.11. de re ſtit. ſpoliat, ſe
4 cus ſi ſolum negaret † aduerſariũ poſ-
ſidere, & non diceret ſe ſolum poſside-
re, quia non daretur hoc interdictum,
Menochi. num.471. Deinde ſupradicta
vera ſunt ciuiliter agendo, ſecus autem
5 criminaliter agendo, quia tunc ſola illa
rei conuenti negatio cum ſupradicta
aſſertione non ſufficeret, d. quæſt.62.n.
6 473. ſola etiam iudicialis proteſtatio †
in iudicio ſine iuſta cauſa non inducit
turbationem Bal. conſ.447. lib,3.col.1.
alijs etiam modis turbatur iudicialiter
poſſeſsio, de quibus Menoc. Inter alios
7 turbat iudicialiter † qui a iudicẽ ſequæſ
trum obtinet, quo alterius poſſeſsio ſub
illo ſequeſtro ſit num.475. vbi alij &
Ancharran. conſ.248.
8 Extraiudicialiter † multis modis
turbatur poſſeſsio a nume.476. ex ſola
9 ceſſatione ſolutionis † non inducitur
turbatio, ſed ſi adſit negatio cum ceſ-
ſatione nequaquam inducit vim turba
tiuam, bene tamen expulſiuam, Caſtr.
conſ.57. Menoch. num.479. in fin. & nu.
10 480. Turbatus qui impedit me † vti ſer-
uitute fundi, quod intellige in ſeruitute
continua. Turbare etiã dicitur, qui pro-
11 hibet me † vti re mea, etiam ſi per lite-
ras iudiciarias impediat, ne ſua poſſeſ-
ſione quis vtatur. In incorporalib9 † tur
12 bat, qui prohibet cenſum mihi reddi, li-
cet indirecte. Et turbat etiam, qui ſe mi
13 hi opponit num.498. nam qui cõtra me
eſt, me turbare dicitur, ſed an pro tur-
bata poſſeſsione agatur etiam crimina-
14 liter, † ſicut ciuiliter, determinat Meno
chi. queſt. 69. quod ſic, actione ſcilicet
iniuriarũ, Bald. in cap. licet cauſam, de
probat. & conſ. 493. in 2. Boſsius tit. de
pluribus violentijs n.48. hæc vera dicit
Rebuf. de mater poſſeſſ. articulo primo
glo.

gloſ.2.num.45.cum agit actione iniuriarum,ob turbationem ſequutam, poſt ſilentium iam impoſitum a iudice, non ſi dum contendant, & ambo dicant ſe poſſeſſores,quod mihi placet,per l.1.de Abigeis,ſecundum Plotum.

Verum hic eſt notandũ,quod ſi agatur criminaliter actione iniuriarum ex
15 diſpoſitione iuris communis, debet † probari dolus,alioquin ſequi debet abſolutio, Menoch. allegans alios qua ſt. 663,num.611.

16 Si vero agatur † ex diſpoſitione ſtatuti punientis talem vim, tunc ſi pœna indicitur corporalis,dolus debet probari,nec ſufficit lata culpa,quia pœna corporalis nunquam indicitur ſine dolo; ſi vero ſtatutum indicit pœnã pecuniariã contra turbatorem, tunc aliter diſtinguendum eſt ſecundum Menoch.a nu. 613.cum ſequent. vbi adducit cauſas excludentes dolum.

Et ex his dum acuſarentur homines
17 de † Alcoriſſa, quia turbauerunt poſſeſſionem viſitandi,quam habet Villa Alcañiſij, & ſic ex conſequenti videbantur fregiſſe firmas,tolli fortias ſuper his obtentas; tamen quia fundabantur in priuilegio regio, per quod fuerunt diſmẽbratæ aldeę a Villa & ex hoc habebant excuſationem,& excluſionem doli,ideo ex hoc fuerunt abſoluti die credo 22. Octobris 1603. in Curia Iuſtitiæ Aragonum in proceſſu Iuſtitię & iuratorum Villę de Alcañiz ſuper criminali contra los de Alcoriſa.

DECISIO CCXXI.

Pręceptum & mandatum ſuperioris.

SVMMARIVM.

Præceptum ſuperioris eſt obſeruandum alias qui venit contra eũ,peccat.n.1.

Excommunicatio non fertur, niſi pro peccato mortali.num.2.

Contumax in non parendo in re magna,dignus eſt excomunicatione, aliàs ſecus.num.3.

Contumacia,quæ conſiſtit in non comparendo,excõmunicatione digna eſt. n. 4.

Præceptum ſuperioris in foro conſcientię non obligat ad peccatum, niſi quando illud eſſet factum in materia,in qua aliàs ſecundum ius diuinum vel canonicum tranſgreſſio ad pecatum mortale obligaret. numer.5.

Pręceptum iudicis, & Principis ſecularis non obligat ad peccatum.nu.6.

Iudex Eccleſiaſticus ad petitionem ſecularis, inobedientem excommunicare poteſt.num.7.

Præceptum ſuperioris non obligat ad peccatum inferiorẽ, quando ex aliqua iuſta cauſa inferior præcepto ſuperioris non obtemperat.num.8.

Præcepto iniuſtò ſummi Pontificis parendum non eſt.num.9.

Mandatis & præcepto ſuperiorum in foro exteriori non ſemper eſt parendum.num.10.

Præceptum Principis, deuians prima fronte ab honeſtate, ſubdito immediatè parere non expedit.nu.11.

Subditus debet differre mandatum, & reſcribere,ſi videat inter alia ſtatum Eccleſiæ ſuæ poſſe ex mandato turbari. num.12.

Subditus poteſt ſuperſedere executioni pręceptorum apoſtolicorum ſuadente legitima cauſa,veluti ſi peccatum immineat.num.13.

Mandatum durum Principis, non debet

debet illico per ſubditum exequi. nu. 14.

Mandatum ſuperioris etiam euidenter iuſtum, a ſubdito autem habitũ pro iniuſto debet illud contradicere. num. 15.

Mandatum ſuperioris, inferior non tenetur parere, quando adſit cauſa rationalis non parendi. nu. 16.

Decretum Regiæ Audientiæ. n. 17.

1 IVris canonici, eſt certiſsima
regula quod veniens † con
tra præceptum ſuperioris
pecat. c. 2. de maiorat. &
obedien. imo & mortaliter
ſecundum Abbat. Innocent. ibi, Corſet
in reporto. ver. præceptum, cuius ratio
eſt, quia ſecundum illum textum po-
teſt, & debet iſte talis excommunicari;
2 Excommunicatio † autem non fertur,
niſi pro mortali peccato, cap. nullus c.
nemo 11. quæſt. 3. ita DD. in dicto cap. 2.
3 quod † intellige quando contumacia in
non parendo eſſet in re magna, aliàs nõ
eſſet digna excommunicatione, Abb. in
cap. 1. num. 10. de iudi. Deci. nu. 12. licet
ſic correctione, & alia pœna ad arbitriũ
ſuperioris, vt de pœna contemnentis
mandatum legis pulchre ponit Bald. in
l. legis virtus ff. de legib. ſumpto argu-
mento a mandato legis ad mandatum
4 ſuperioris: Sed ſi † contumacia conſiſ-
tat in non comparendo, digna eſſet ex
communicatione. Verum ſuperiora li-
mitantur in vtroque foro multis modis
5 & primo in † foro conſcientię non obli
gat ad peccatum præceptum ſuperioris
& legis, niſi quando præceptum eſſet
factum in materia, in qua aliàs ſecun-
dum ius diuinum, vel canonicũ tranſ-
greſſio obligaret ad peccatum mortale
vel quando quis ex contẽptu non obe-
diret pręcepto ſuperioris Eccleſiaſtici
contra ius humanum, (dixi Eccleſiaſti-
6 ci ad excludendum præceptum † iudi-
cis. & Principis ſecularis, qui nõ poteſt
obligare ad peccatũ, Antoni. de Butri.
in cap. nã concupiſcentiam, de conſtit.
Immol. in cap. 2. de maiorat. & obedien.
dicens quod non habet poteſtatem reſ-
pectu peccati, quod reſpicit animam,
quæ ſpiritualis eſt, argumento cap. de
cernimus. de iudicijs; licet cõtrarium te
neat addictio ad dictum cap. nam con-
cupiſcentiam, in liter. D, dicens hoc eſſe
contra dicta Apoſtolorum, & Abb. in d.
7 cap. 2. dicens quod † nõ obediens Prin-
cipi ſeculari peccat mortaliter, & po-
teſt Iudex Eccleſiaſticus ad petitionem
ſecularis inobedientem excommunica
re, idem Abb. in c. 1. de officio ordinar,)
vel quando a Iudice Eccleſiaſtico pęna
peccati expreſſe iniungeretur, Deci. in
d. cap. nam concupiſcentiam vbi ſupra.
Quinimo in duobus poſterioribus caſi-
8 bus ex ſupradictis non † obligaret ad
peccatum pręceptum ſuperioris, quan-
do inferior ex aliqua iuſta cauſa præ-
cepto ſuperioris non obtemperauit, &
habuit aliquam iuſtam cauſam contra-
ueniendi Abb. in cap. licet ex quadam
col. 2. de teſtib. in cap. eam te 3. not.
de reſcrip. veluti ſi præceptum ſuperio-
ris eſſet iniuſtum: quia lex iniuſta non
ligat in foro conſcientiæ, ean. erit autẽ
lex. d. 4. Deciſ. in ca. 1. de conſtit. Quini
9 mo præcepto † iniuſto Summi Pontifi-
cis non eſt parendum Inno. in cap. inqui
ſitionem, de ſententia excommunicat.
not. Abb. poſt alios in cap. ſignificauit
de offici ordina. in cap. cum teneamur
de pręben. declarat ſuperiora Deci. in
d. cap. nam concupiſcentiam, num. 3. de
conſtit.

Similiter ad inſtitutum accedendo,
10 non † ſemper in foro exteriori manda-
tis & pręceptis ſuperiorum eſt paren-
dum, vt ſupra de ſumo Pontifice dice-
bam, quia ſecundum glo final. in cap.
cum teneamur de præbendis mandatũ
ſuperioris non eſt per neceſſe adimplẽ
dum, vbi ratio non adimplendi poteſt
reddi. Et quia multum conducunt ad
propoſitum noſtrum verba Romani Põ
tificis Alexandri Tertij habita ad Ciſ-
tercienſes fratres, ea hic inſerere de-
creui. Si quando, inquit Roman. Ponti-

fex

fex,aliqua,(id eſt mandata) tuæ fraternitati dirigimus, quæ animum tuum ex aſperare videntur, turbari non debes, qualitatem negotij,proquo tibi ſcrebitur,diligenter conſiderans,aut mandatum noſtrum reuerenter adimpleas, aut per literas tuas, quare adimplere non poſsis,rationabilem cauſam prætēdens,quia patienter ſuſtinebimus,ſi nō feceris,quod praua nobis fuerit inſinuatione ſuggeſtum. Hęc Roman Pontifex in cap.ſi quando de reſcrip.per rationē & deciſsionem huius tex. DD. omnes in eo alijsq;in locis ac ſignanter Abb.Felin.Deci.& alij varia inferunt, tum ad diferendam iniuſtam voluntatē,& mādatum ſuperioris, tum ad temperandā inconſultam, ac nimis feſtinatam ſuperioris celeritatem,& primo Abb.n.1. di

11 cit quod † vbi præceptū Principis, ſeu ſuperioris, prima fronte deuiat ab honeſtate,non tenetur ſubditus, immediate parere,ſed differre executionem, & reſcribere,quare parere non expediat; nec ex iſta dilatione debet Princeps & ſuperior turbari,eo tex.imo debet inferior,qui reſcripſit,expectare ſecundam iuſsionem. Quod verum eſt etiam ſi ſuperior mandaſſet ſub certa pœna,puta

12 excommunicationis: nam adhuc † ſubditus debet differre,& reſcribere,ſi videat inter alia ſtatutum Eccleſiæ ſuæ poſſe ex mandato turbari, ſecundū Innocen.in cap.Inquiſitionem de ſententia excommunicatio. quod notatu dignum dicit Abb.vbi ſupra.Ratio eſt quia ſubditus authoritate legis illud facit, cap. ſi quando. Vnde dicebat Felin.

13 vbi ſupra num.2.quod † poteſt ſuper ſedeti executioni præceptorum Apoſtolicorum ſuadente legitima cauſa, veluti ſi peccatum immineat, turbatio Eccleſiæ,ſeu alteratio,vel alia huiuſmodi inconuenientia,vt per Ancharr.conſ.308. multa ad propoſitum congerit Deci. in d.cap. ſi quando,facit pro ſuperioribus

14 quoniam, quando † Princeps mandat aliquid durum,non debet illico per ſubditum exequi, ſed debet ſuperſedere per triginta dies,& reſcribere vſque ad ſecundam iuſsionem l.ſi uendicari C.de pœn. vbi Angel. & fuit facta illa lex a Theodoſio Imperatore ad inſtantiam diui Ambroſij,Can.cum apud Theſalonicam ij.quę.3.vt refert Deci. in d.ca. ſi quando, & alibi dicit Imperator, quod vbi per conſultationem aliquid reſcripſerit, non vult ſuā reſponſionem ſequendam eſſe per inferiorem, ſi quis non recte reſponſum putauerit,l.nemo C.de ſenten.& interlocut. omni. iudic. & quod plus eſt dicit Abbas Panormit. in cap.ad aures nu. 2.in fine de tempo.

15 ordinat. quod † licet ſuperior præcipiat aliquid iuſtum etiam euidenter,ſi tamē ſubditus habet conſcientiā, quod eſt iniuſtū,& contra ſtatum ordinis ſui, & illam conſcientiam non poteſt deponere,adhuc debet contradicere, & licet pręlatus eum mandet puniri,ferat illud patienter. Quibus verbis innuit quod ſubditus poteſt non obedire,ſi ad ſit ratio aliqua non parendi & ſi pręlatus male ferat,quod ſubditus per patiētiam mereatur: multa ad propoſitum

16 dici poſſent, ſed ſufficiat docuiſſe: quatenus ſecundum † canones & Doctores Eccleſiæ,leges etiam ſeculares, licitum ſit ſubdito non parere, ſi adſit cauſa rationabilis non parendi, ſed interim debet reſcribere, & expectare ſecundam iuſsionem, quam poſtea teneatur ſine replica executioni tradere.

17 Sic † multoties vidi iudicatum in pluribus cauſis,in quibus de huiuſmodi pręceptis agebatur veluti in proceſſ. Antonij Sancho ſuper crim.in reg.conſ anno 1608.& in proceſſu Michaelis Ynes ſup. criminali eodem anno, & in ſpecie in præcepto Domini Regis aliquid præcipientis,quod videbatur deuiare a regulis foralibus, & ob id non fuiſſe ſtatim obtemperatum,ſed reſcriptum ſuæ maieſtati,vidi practicatū non ſemel occurrentibus negotijs,quę obliuioni tradita fuerunt.

DECISIO

DECISIO CCXXII.

Quo tempore, & à quo petitio criminalis offerri debeat ad iuſtificandam captionem.

SVMMARIVM.

Captus in vim appellitus, non liberatur per viam priuilegiatam, quamuis petitio non offeratur ab eo, qui appellitum dedit, dum tamen alius in delicto appellitus intereſſatus dederit appellitum legitime, & petitionem obtulerit intra tempus. num. 1.

Captus iuſte quoad iudicem, licet iniuſte, quoad partem recomẽdari poteſt, nec iniuſtificatio capturę recomẽdationem inualidat. num. 2.

Appellitus nouus non eſt neceſſarius quando tertius qui offert propoſitionem eſt intereſſatus in primo loco, quod ita fuiſſe deciſum refertur. num. 3.

Intereſſatus in primo delicto fragantiæ poteſt eo omiſſo aliud delictum deducere principaliter in petitione ſine appellitu, ſecus ſi non fuerit intereſſatus in primo delicto fragantiæ, quod ita fuiſſe deciſum refertur. nu. 4.

DVBITARI ſolet, an ſi quis ſit captus, tam per appellitum, quam in fragantia, & ille ad cuius inſtantiam captus eſt, non dederit petitionem criminalem contra captum intra tres dies, iuxta foros antiquos, ſcilicet forus, coſa es, de manifeſtatione perſon. & forus è porque, de procurator. Aſtrictis, & hó die intra ſex dies in caſibus Aſtricti, in for. de la via priuilegiada, de anno 1592. & alius in dicto tẽpore pro eodem, vel alio delicto, petitionem dederit, an captio iuſtificata maneat, an vero captus liberari debeat, non obſtante recomẽdatione, in quo varie actum eſt apud tribunalia. Et primo materiam diſtinguendo,
1 quando quis † in vim appellitus, & clam ab eo emiſsi aliquem capi fecit, & petitionem criminalem non dederit cõtra captum intra prædictum tempus, ſi tamen alius etiam extraneus, & non intereſſatus in delictis appellitus, dederit appellitum legitime, & petitionem obtulerit contra captum, illud ſufficit ad iuſtificandam captionem, nec liberabitur captus per viam priuilegiatam; ita concludit Portol. in tractatu liberationis per viam priuilegiatam, §.6. à num. 56. & maxime num. 61. cum ſequenti-
2 bus. Nam † vbi quis reperit aliquem in carcere captum, qui tempore recomendationis iuſte detinetur per Iudicem, licet iniuſte quo ad partem detineatur, ſi ipſum tunc recomendari faciat cum nouo appellitu, ſiue ſit extraneus, ſiue intereſſatus in primo delicto, recomendatio valet, & omnino ſuſtinetur, nec ex iniuſtificatione poſtea oſtenſa recomendatio, quæ facta fuit tempore, quo iuſte reus detinebatur, retractanda erit, Bal. conſ. 90. in 5. volu. Bart. in q. lapus, Barr. in l. ſed ſi eximendi, §. 1. & ibi Caſtrenſ. & Socin. ff. ſi quis eum, Iaſſ. in l. 1. nu. 10. eod. tit. Alex. conſ. 159. nu. 8. in 2. ſed in noſtro caſu recte captus detinetur quoad Iudicẽ, ergo recte recõmendabitur, ita Porto. n. 63. & licet hoc caſu reus debeat liberari à prima captione, ex quo ratione illius nõ fuit data petitio, tamẽ non liberabitur à ſecunda. Suadẽtur ſuperiora; quoniam for. è porque, & forus coſa es, vbi ſupra, imperſonaliter loquuntur, nec aperiunt, à quo petitio danda ſit; igitur ſufficit ſi à tertio alio offeratur.

3 Si autem iſte tertius, qui dat † petitionem, non ſit extraneus, ſed intereſſatus

tus potius in primo delicto, pro quo captus extitit, tunc ille intereſſatus poteſt pro illo delicto dare petitionem ſine nouo appellitu, vt in proceſſu Franciſcæ Miranda, nec non Mariannæ de Taraſcon ſuper manifeſtatione perſonarum, die 7. Iunij 1584. vt refert Portol. vbi ſupra, num. 56. Ex ratione ſupra immediate poſita. Quibus primo loco dictis, non obſtat contrarium exemplar allegatum per eundem Portol. num. 48. vbi non data petitione criminali per eum, qui primo appellitauit, & capi fecit captum, liberatus fuit captus per viam priuilegiatam, non obſtante, quod tertius ratione alterius delicti, intra dictum tẽpus trium dierum nouum appellitum, & petitionem dederit: quoniam vt refert idem Portol. nu. 58. in eo proceſſu, qui petitionem obtulit, ex alio differenti delicto, quam in appellitu deducto petitionem obtulit. Secus autem vt dixi, quando non ex alio, ſed ex eodem met delicto, quamquam à diuerſa perſona deducto, petitio oblata extitit: & quod ideo ipſa diuerſa perſona admittenda fuit: ſed quia hæc reſponſio multum limitat, & reſtringit materiam, & nos idem dicimus etiam, quando ob noua delicta, per viam tamen appellitus recomendatio fit, ideo aliter dicendum eſt, quod prædicta determinatio Ioan. Matthæi Iuneos non ſit vera.

4 Verum ſi aliquis ſit † captus in fragãtia alicuius delicti, tunc intereſſatus in illo delicto poteſt eo omiſſo aliud delictum deducere in petitione principaliter, & idem dic de quocumque alio intereſſato in primo delicto fragantiæ, veluti fratre, ſorore, & ſimilibus, ſecus in eo, qui non ſit intereſſatus in primo delicto; nam non poterit pro alio delicto petitionem dare, niſi appellitando, & in dictis caſibus non liberabitur captus per viam priuilegiatam. Denique intereſſati poſſint omiſſo delicto fragantiæ dare petitionem intra tempus fori pro alijs delictis; ſed non intereſſati non poterunt, niſi appellitando de nouo: alias mille fraudes fierent; nam pro qualibet fragantia cuiuslibet delicti poſſet capi quicumque etiam guidatus, & habens firmam, & dari contra eum petitio, etiã per non intereſſatum in fragantia; quod eſſet abſurdum; ita eſt intelligendus Portol. vbi ſupra numer. 65. vbi, quod quãdo aliquis in fragantia furti captus eſt, neceſſarium non eſt, quod petitio pro furto offeratur, ſed ſatis eſt, quod petitio ad inſtantiam partis legitimæ in proceſſu ſe opponentis ſuper alio crimine, veluti homicidio petitio offeratur, intelligendo tamen, quod id fiat cum nouo appellitu, ſi eſt extraneus non intereſſatus in delicto fragantię, qui recommendationem facit, vt ita declarat idem ipſe Portol. circa medium, vbi de ſecundo appellitu intelligit: ita intelligit Ferrer in ſua methodo procedendi de proceſſu criminali, verſ. fraganti maleficio, fol. mihi 46. *Dicens, quod in fragantia proceſſu ſepe ſe opponit ille, cuius intereſt, & offert petitionem criminalem, quandoque nulla offertur petitio, ſed antequam dicti tres dies labantur ad offerendam petitionem, offertur appellitus ad inſtantiam cuius intereſt, & recomendatur captus intra triduum. & offertur petitio, & fit proceſſus omiſſa fragantia.* Quibus verbis ſupponit Ferrer, quod ſi omittatur delictum fragantiæ, & velit quis pro alio conqueri, debet nouum appellitum offerre, ſequitur Bardaxi de officio Gubernationis in criminalibus, cap. 8. in principio, vbi dicit: *Quod offerenda eſt petitio ab appellitante, vel ſi facta eſt captio in fragantia ab eo, qui ex delicto dictæ fragantiæ eſt damnificatus, offerre debet, vel poteſt quiuis alius intra tempus, quo eſt offerenda petitio, omiſſo delicto fragantiæ, pro ſuo intereſſe appellitare, & ſic pro nouo delicto, & facere dictum captum in fragantia recomendare in vim appellitus.* Quibus verbis luce clarius tenet Bardaxi, quod extraneus non intereſſatus in delicto fragantiæ, in quo captus eſt reus, non poteſt de nouo delicto conquæri, niſi de nouo appellitando, quod ſi vero ſit intereſſatus, poterit ſine appel-

ſine appellitu petitionem offerre, non ſolũ pro delicto fragantiæ, ſed etiã pro alijs delictis, ita Portol.dict.num.65. ſic fuit iudicatum in Curia Iuſtitię Aragõ, in proceſſu procuratoris Fiſcalis contra Ioannem la Coſta aliàs Falcon ſuper criminali 24. Auguſti 1602.& in proceſſu fragantiæ Didaci, & Franciſci Martinez, ſuper criminal. Actuario Gregorio Villanueua, in Curia Iuſtitiæ Aragon, referente Portol.dict.numer.65.& hæc teneas.

DECISIO CCXXIII.

De duobus ſimul frangentibus pacem, an poſſint accuſari, vel non, propter incertitudinem.

SVMMARIVM.

F*acti ſpecies cum determinatione conſilij circa fractionem pacis.nu.1.*

Rixa, abſque facto, ſolis verbis non dicitur fieri.num.2.

Statutum loquens de rixa non loquitur de verbali.num.3.

Procurator aſtrictus ſolus in fractione pacis eſt pars legitima ad accuſandum, quando non conſtat quis ex duobus qui eam fecerunt, fregerit. nu.4.

Pacem quando non conſtat quis fregerit nemo ex ea aget.num.5.& 7.

Quod intellige, vt num.6.

Dolus cum dolo non compenſatur, quã do pœna venit applicando fiſco, ex quo vertitur intereſſe Reipublicæ. num.8.

Procurator Aſtrictus ſolus eſt pars legitima ad accuſandum de fractione pacis omnes, qui eam fecerunt, quoad intereſſe Reipublicæ, & eius pœnam fiſco applicandam quando neſcitur quis de illis qui eam fecerunt fregerit, ſiue pœna ſit temporalis, ſiue ſpecialis, ſiue pecuniaria. num. 9.

Pœnam pecuniariam, & temporalem ſolum requirunt DD. quoad intereſſe publicum, & vindictam publicam, non vero, corporalem, & loco pecuniariæ, quæ in Regno locum non habet, ſuccedet pœna exilij, & relegationis, quæ non eſt corporalis.num.10.

Pœna exilij non eſt corporalis, quando exilium non eſt perpetuum, & traduntur exemplaria in materia deciſionis. numer. 11.

1 AD inſtantiam Aſtricti ciuitatis Burgiæ, †fuit accuſatus Petrus Ortin: quia poſtquam fecit pacem cum Ioanne Paulo Garcia, fregit eam rixando, taliter quod non conſtabat, quis illorum incipiſſet, quo caſu reſpectu accuſatoris de publico ambo tenebantur: licet vnus alium accuſare nõ poſſet, & fuit condemnatus ad exilium vnius anni a toto Regno, vide in proceſſu fragantiæ Petri Ortin, die decimo quarto Octobris, anno milleſimo ſexcenteſimo nono, conſultante Iuſtitia ciuitatis Burgiæ.

Et fuit etiam accuſatus de eodem facto, & delicto, de quo ſup. Ioannes Paulus Garcia in alio proceſſu, & fuit abſolutus; quia licet non conſtabat (vt dixi) quis prius incepiſſet † rixam actualem, facto, & opere: cum alias ſolis verbis ſine facto non dicatur fieri, vt declarat Decian. reſponſ. 56. num. 6. tom. 1. Bonacoſa queſt. criminal. p. 1. verb. rixa.
3 vbi ꝙ †ſtatutũ loquens de rixa intelligitur de rixa reali, nõ de verbali, prout ſic

iudicatum dixi in tracta. de Inhibitio.
c. 8. §. 4. nu. 61. & ſic redeundo ad ma-
teriam licet non cōſtaret de inceptore
rixæ, quo caſu † procurator publicus,
4 quem Aſtrictum appellamus, poterat
accuſare, licet non pars; tamen quia cō
ſtabat, quod dictus Ioannes Paulus fuit
prouocatus à Petro Ortin, & quod no-
lebat rixare, & quod Petrus Ortin fuit
cauſa rixæ prouocando, & inſtando:
ideo fuit abſolutus Ioannes Paulus: in
proceſſu Iuratorum, & Procuratoris
Aſtricti ciuitatis Burgiæ, contra Ioan-
nem Paulum Garſiam, die 14. Octobris
1609.

Pro quorum reſolutione eſt aduer-
tendum, ſecundum Abb. in cap. 1. num.
3. de tregua & pace, † quod ſi neſcitur
5 quis prius fregerit pacem de duobus,
qui eam fecerunt, nemo ex eis aget de
pace rupta, etiam ad pœnam conuen-
tionalem, idem tenet Bart. in l. cum pa-
ter, §. libertis, in fin. de legat. 2. dicens,
quod tali caſu vnus alium non accuſat,
ſequitur rationem in materia Paul. Ca-
ſtrenſ. in l. qui ſeruum, ff. de verborum
oblig. Felin. in cap. 1. de tregua & pace,
6 numer. 5. Et hoc, † quoad intereſſe par-
tium, quod propter incertitudinem cō-
penſatur; ſecus quoad intereſſe Reipu-
blicæ, vt idem tenet Bald. in l. 1. 12. quæ-
ſtio. C. vnde vi, & in l. vt vim, circa fin.
de iuſtitia & iur. Annan. in cap. ſignifi-
caſti 2. de homicidio, 29. colum. Idem,
quod † partes non poſſint ſe accuſare,
7 tenent alij multi relati per Felin. dict.
num. 5. & hanc dicit opinionem com-
munem Alexand. in l. ſi ſeruum, §. ſequi
tur, ff. de verborum obligat. & ibi Bart.
gloſ. in l. 1. §. cum arietes, & ibi Bart. ff.
ſi quadrupes pau. feci. dicatur, Bertach.
verbo pax, fol. 58. idem tenent Decian.
tom. 1. delictorum, capit. 33. vbi limitat.
num. 15. Niſi pœna veniret applicanda
8 fiſco: † quoniam tunc non compenſa-
tur dolus cum dolo, ex quo vertitur
intereſſe Reipublicæ, & idem tenet
quoad intereſſe Reipublicæ Socin.
regul. 86. in fin. dicens poſſe accuſari
ambos † quoad intereſſe Reipublicæ,
9 & eius pœnam fiſco applicandam,
ſiue ſit ſpecialis, ſiue temporalis, ſiue
pecuniaria. & ita ad inſtantiam accu
ſatoris de publico, qui Aſtrictus appel-
latur, fuerunt accuſati omnes, qui pa-
cem fregerunt ſimul ad vindictam pu-
blicam, in ſupradictis exemplaribus, &
vnus fuit condemnatus ad exilium, al-
ter vero fuit abſolutus propter ratio-
nes, de quibus ibi: quia in vno exem-
plari conſtabat de prouocatione, in alio
non. & aduerte, quia Doctores quo
10 † ad intereſſe publicum, & vindi-
ctam publicam, ſolum requirunt pœ-
nam pecuniariam, & temporalem, non
vero corporalem: ex quo ſequitur,
quod loco pecuniariæ pœnæ, quæ in
hoc Regno locum non habet, ſuccedet
pœna exilij, & relegationis, vt cri-
minaliſtæ paſſim tenent: pœna enim
exilij, & relegationis non eſt pœna cor-
poralis, tex. in l. abſentem, de pœnis,
vbi exponitur abſentem pœna corpo-
rali puniri, nec condemnari ad eam
poſſe, & tamen poteſt exilij pœna co
herceri, facit tex. in l. 1. C. de requir.
reis cum gloſ. in verbo grauia, & ita
not. Bart. ibi Anton. Gomez l. 79. Tau
ri numer. 1. & 3. ibi pœnam mortis, vel
corporalem, & ſic ſupra relegationem,
& in verſ. Item etiam ibi pœna capi-
talis vltra relegationem, Iul. Clar. re-
ceptarum ſentētiarum, §. fin. quæſt. 44.
num. 1. verſ. hanc tamen concluſionem.
11 ſaltem hoc eſt verum, † quando pœna
exilij non eſt perpetua: quia tunc non
dicitur pœna corporalis, cum exilium
non ſit perpetuum, vt eſt gloſ. commu-
niter recepta in l. 1. C. ne Chriſtian.
mancip. cum iuribus ibi allegatis, vt
not. Bart. in l. 2. de public. iud. num.
10. Padilla in l. transfigere, C. de tran-
ſact. numero trigeſimo tertio. Et ſic in
primo exemplari fuit exiliatus accuſa-
tus ad inſtantiam publici accuſatoris:
in ſecundo vero exemplari, licet etiam
fuit ad inſtantiam eiuſdem accuſa-
tus, tamen quia conſtabat de prouo-
catione

catione,ideo fuit abſolut[9]. Sequitur ex his omnibus, quod licet non conſtet, quis prius fregerit pacem,poſſunt accuſari propter intereſſe publicum, ad inſtantiam publici accuſatoris, & vniuerſitatis,non vero ad inſtantiã partis,quæ ſimiliter fregit pacem.

DECISIO CCXXIIII.

An poſſit accuſare de furto furem ille,qui habet ſecuritatem aliquam de re furata, vel habet recurſum contra alium ad recuperãdam rem furatam, ſaltem in Regno,vbi omnia fiunt ad inſtantiam partis legitimæ, & cuius principaliter intereſt.

SVMMARIVM.

Facti ſpecies proponitur.num.1.

Fideiuſſor dicitur proprie debitor. num.2.

Actio furti ei datur cuius intereſt rẽ ſaluam fore.num.3.

Beneficium excuſsionis non habemus in Aragonia.num.4.

Authent. preſente habet locum cum principalis debitor, pro quo fideiuſſor interceſsit eſt præſens.num.5.

Fideiuſſor poteſt repetere à reo expenſas litis. num.6.

Authent. præſente non habet locum in correis debendi.num.7.

Obligans ſe ſimul cum vſurario principaliter, & inſolidum dicitur correus debendi, ita quod non habeat beneficium de fideiuſſoribus,quod procedit.n.8.& 11.

Fideiuſſores ſimul cum debitore principaliter obligatos correos debendi dici, num.9.

Pars legitima ſolum admittitur ad accuſandum in Aragonia.nu.10.

Fideiuſſori non intereſt rem ſaluam fore.num.12.

Dominium rei non conſideratur in actione furti intentanda, nec aliquid aliud regulariter,ſed tantum intereſſe rei ſaluæ, quod exemplificatur.num.13.

Actio furti,vt detur non ſufficit intereſſe, ſed oportet, quod intereſſe ſit coniunctum cum iure reali.num.14.

Creditori depoſitario cum nullum competat ius in re depoſita,nõ dabitur ei actio furti.num.15.

Actione furti, vt agatur neceſſe eſt probare dominium, vel quaſi rei furatæ,vel eius poſſeſsionem,aut detentationem.num. 16. Quod intellige.num.17.

Hæres ante acceptam hæreditatis poſſeſsionem,non aget furti pro re ſubſtracta hæreditati: quia in hæreditatem iacentem, nec in hæredem non tranſit poſſeſsio. num.18.

MARTINVS Martinez curſor,vulgo † nominatus de Percha, Iuratus in poſſe,& manibus Iuratorum præſentis ciuitatis Cęſaraugu
1
ſtæ dedit in fideiuſſores eadem die, loco, & in eodem inſtrumento Ioannẽ Paſqual, & alios in eodem inſtrumento nominatos ,qui tales fideiuſſores ſe conſtituerunt, ſub talibus, vel ſimilibus verbis: *Quod dictus Ioannes Paſqual,& alij iunctim, & de per ſe cum ipſo Martinez, & ſine eo tales fideiuſſores, & principales debitores pro omnibus ſuis factis, & debitis in illo officio contractis, ſe conſtituebant, & obligarunt large in perſona, & bonis.*

iudicatum dixi in tracta. de Inhibitio. c. 8. §. 4. nu. 61. & ſic redeundo ad materiam licet non cōſtaret de inceptore rixæ, quo caſu † procurator publicus,
4 quem Aſtrictum appellamus, poterat accuſare, licet non pars; tamen quia cōſtabat, quod dictus Ioannes Paulus fuit prouocatus à Petro Ortin, & quod nolebat rixare, & quod Petrus Ortin fuit cauſa rixæ prouocando, & inſtando: ideo fuit abſolutus Ioannes Paulus: in proceſſu Iuratorum, & Procuratoris Aſtricti ciuitatis Burgiæ, contra Ioannem Paulum Garſiam, die 14. Octobris 1609.

Pro quorum reſolutione eſt aduertendum, ſecundum Abb. in cap. 1. num. 3. de tregua & pace, † quod ſi neſcitur
5 quis prius fregerit pacem de duobus, qui eam fecerunt, nemo ex eis aget de pace rupta, etiam ad pœnam conuentionalem, idem tenet Bart. in l. cum pater, §. libertis, in fin. de legat. 2. dicens, quod tali caſu vnus alium non accuſat, ſequitur rationem in materia Paul. Caſtrenſ. in l. qui ſeruum, ff. de verborum oblig. Felin. in cap. 1. de tregua & pace,
6 numer. 5. Et hoc, † quoad intereſſe partium, quod propter incertitudinem cōpenſatur; ſecus quoad intereſſe Reipublicæ, vt idem tenet Bald. in l. 1. 12. quæſtio. C. vnde vi, & in l. vt vim, circa fin. de iuſtitia & iur. Annan. in cap. ſignificaſti 2. de homicidio, 29. colum. Idem,
7 quod † partes non poſſint ſe accuſare, tenent alij multi relati per Felin. dict. num. 5. & hanc dicit opinionem communem Alexand. in l. ſi ſeruum, §. ſequitur, ff. de verborum obligat. & ibi Bart. gloſ. in l. 1. §. cum arietes, & ibi Bart. ff. ſi quadrupes pau. feci. dicatur, Bertach. verbo pax, fol. 58. idem tenent Decian. tom. 1. delictorum, capit. 33. vbi limitat. num. 15. Niſi pœna veniret applicanda
8 fiſco: † quoniam tunc non compenſatur dolus cum dolo, ex quo vertitur intereſſe Reipublicæ, & idem tenet quoad intereſſe Reipublicæ Socin. regul. 86. in fin. dicens poſſe accuſari ambos † quoad intereſſe Reipublicæ,
9 & eius pœnam fiſco applicandam, ſiue ſit ſpecialis, ſiue temporalis, ſiue pecuniaria. & ita ad inſtantiam accuſatoris de publico, qui Aſtrictus appellatur, fuerunt accuſati omnes, qui pacem fregerunt ſimul ad vindictam publicam, in ſupradictis exemplaribus, & vnus fuit condemnatus ad exilium, alter vero fuit abſolutus propter rationes, de quibus ibi: quia in vno exemplari conſtabat de prouocatione, in alio non. & aduerte, quia Doctores quo
10 † ad intereſſe publicum, & vindictam publicam, ſolum requirunt pœnam pecuniariam, & temporalem non vero corporalem: ex quo ſequitur, quod loco pecuniariæ pœnæ, quæ in hoc Regno locum non habet, ſuccedet pœna exilij, & relegationis, vt criminaliſtę paſſim tenent: pœna enim exilij, & relegationis non eſt pœna corporalis, tex. in l. abſentem, de pœnis, vbi exponitur abſentem pœna corporali puniri, nec condemnari ad eam poſſe, & tamen poteſt exilij pœna coherceri, facit tex. in l. 1. C. de requir. reis cum gloſ. in verbo grauia, & ita not. Bart. ibi Anton. Gomez l. 79. Tauri numer. 1. & 3. ibi pœnam mortis, vel corporalem, & ſic ſupra relegationem, & in verſ. Item etiam ibi pœna capitalis vltra relegationem, Iul. Clar. receptarum ſentētiarum, §. fin. quæſt. 44. num. 1. verſ. hanc tamen concluſionem.
11 ſaltem hoc eſt verum, † quando pœna exilij non eſt perpetua: quia tunc non dicitur pœna corporalis, cum exilium non ſit perpetuum, vt eſt gloſ. communiter recepta in l. 1. C. ne Chriſtian. mancip. cum iuribus ibi allegatis, vt not. Bart. in l. 2. de public. iud. num. 10. Padilla in l. transfigere, C. de tranſact. numero trigeſimo tertio. Et ſic in primo exemplari fuit exiliatus accuſatus ad inſtantiam publici accuſatoris: in ſecundo vero exemplari, licet etiam fuit ad inſtantiam eiuſdem accuſatus, tamen quia conſtabat de prouocatione

catione,ideo fuit abſolutꝰ. Sequitur ex his omnibus, quod licet non conſtet, quis prius fregerit pacem, poſſunt accuſari propter intereſſe publicum, ad inſtantiam publici accuſatoris, & vniuerſitatis, non vero ad inſtantiã partis, quæ ſimiliter fregit pacem.

DECISIO CC.XXIIII.

An poſſit accuſare de furto furem ille, qui habet ſecuritatem aliquam de re furata, vel habet recurſum contra alium ad recuperãdam rem furatam, ſaltem in Regno, vbi omnia fiunt ad inſtantiam partis legitimæ, & cuius principaliter intereſt.

SVMMARIVM.

F*Acti ſpecies proponitur.num.1.*

Fideiuſſor dicitur proprie debitor. num.2.

Actio furti ei datur cuius intereſt rẽ ſaluam fore.num.3.

Beneficium excuſsionis non habemus in Aragonia.num.4.

Authent. preſente habet locum cum principalis debitor, pro quo fideiuſſor interceſſit eſt præſens.num.5.

Fideiuſſor poteſt repetere à reo expenſas litis. num.6.

Authent. præſente non habet locum in correis debendi.num.7.

Obligans ſe ſimul cum vſurario principaliter, & inſolidum dicitur correus debendi, ita quod non habeat beneficium de fideiuſſoribus, quod procedit.n.8.& 11.

Fideiuſſores ſimul cum debitore principaliter obligatos correos debendi dici. num.9.

Pars legitima ſolum admittitur ad accuſandum in Aragonia.nu.10.

Fideiuſſori non intereſt rem ſaluam fore.num.12.

Dominium rei non conſideratur in actione furti intentanda, nec aliquid aliud regulariter, ſed tantum intereſſe rei ſaluæ, quod exemplificatur.num.13.

Actio furti, vt detur non ſufficit intereſſe, ſed oportet, quod intereſſe ſit coniunctum cum iure reali.num.14.

Creditori depoſitario cum nullum competat ius in re depoſita, nõ dabitur ei actio furti.num.15.

Actione furti, vt agatur neceſſe eſt probare dominium, vel quaſi rei furatæ, vel eius poſſeſsionem, aut detentationem.num. 16. Quod intellige.num.17.

Hæres ante acceptam hæreditatis poſſeſsionem, non aget furti pro re ſubſtracta hæreditati: quia in hæreditatem iacentem, nec in hæredem non tranſit poſſeſsio. num.18.

MARTINVS Martinez curſor, vulgo † nominatus de
1 Percha, Iuratus in poſſe, & manibus Iuratorum præſentis ciuitatis Cæſarauguſtæ dedit in fideiuſſores eadem die, loco, & in eodem inſtrumento Ioannẽ Paſqual, & alios in eodem inſtrumento nominatos, qui tales fideiuſſores ſe conſtituerunt, ſub talibus, vel ſimilibus verbis: *Quod dictus Ioannes Paſqual, & alij iunctim, & de per ſe cum ipſo Martinez, & ſine eo tales fideiuſſores, & principales debitores pro omnibus ſuis factis, & debitis in illo officio contractis, ſe conſtituebant, & obligarunt large in perſona, & bonis.*

Euenit caſus, quod dictus Martinus
Martinez veniens ad inopiam, diſsipa-
tis fere omnibus eius bonis aufugit, è
cuius domo quidam nomine Ioannes
Dara furatus eſt quam plurima bona,
pro quibus fideiuſſores interceſſerant:
dictus Ioannes Paſqual coram Çalme-
tina dictæ ciuitatis Cæſarauguſtæ appel
litauit contra dictum Ioannem Dara fu
rem prædictorum bonorũ: qui appelli-
tus prouiſus fuit ſimpliciter, ſicut peti-
tus fuerat, iſq; fuit executatus, executio
neq; facta dictus Ioan. Dara miſſus fuit
in carcerem: pro parte dicti Ioan. Dara
petitur reuocari prædictus appellitus.

Et quod non debeat reuocari ſuadẽt
2 ſequentia: Primo, quia fideiuſſor † dici
tur proprie debitor, vt tradit Bart. ſub-
tili ratione motus, in l. cum quis, nu. fin.
C. de iur. & facti ignor. idem Bart. in l. 1.
nu. 34. & ibi Alex. nu. 48. Socin. num. 53.
Iaſ. nu. 49. Dec. 97. Rip. 103. ff. ſi cert. pet.
Maxime in noſtro caſu, in quo dict. Io.
Paſqual fideiubendo principaliter ſe cõ
ſtituit debitorẽ, vt cõmunem dicit Io.
Bota conſ. 48. n. 3. & 4. Cacheran. deciſ.
Pedemon. 1. nu. 9. plures allegans, & ſi
proprie eſt debitor dict. Ioan. Paſqual,
prout eſt: ei conuenit bona dicto Mar-
tino Martinez furata ſalua fuiſſe, ne ea
ſicut verus debitor ſoluat. Actio † autẽ
3 furti ei datur, cuius intereſt rem ſaluã
fore, etiam ſi dominus rei non ſit, Maſ-
card. concluſ. 819 num. 7. l. manifeſtiſsi-
me, C. de furtis, l. is cui⁹ intereſt. ff. eod.
§. furti autem inſt. de oblig. quæ ex deli
cto naſcuntur, vbi Fab. & Ang. notant,
& Bonifacius de Vitalinis, tit. de furtis
robarijs. & latrocin. nu. 2. Boſs. in pract.
tit. quomodo procedatur per actionem
in delictis, nu. 4. ergo dictus Io. Paſqual
recte appellitare potuit contra dictum
Io. Dara furantem bona dicti Martini
Martinez curſoris, pro quibus ipſe Io.
Paſqual fideiuſſerat. 2. Moueor, quia in
4 Aragonia non habemus † beneficium
excuſsionis, de quo in Authẽ. præſente,
C. de fideiuſſ. ſed in optione eſt credito-
ris prius conuenire fideiuſſorẽ, quam
principalem debitorem, obſeru. de tri-
ginta, de gener. priuil. tot. Regni. & no-
tat Moli. verb. fideiuſ. in verſ. fideiuſſor
fatigatus, & dato, quod tale beneficium
in Aragonia haberetur, adhuc procede
ret noſtra ſententia: quia beneficium d.
5 Auth. † præſente habet locum, cũ prin-
cipalis, ꝑ quo fideiuſſor interceſsit, eſt
præſens, vt d. Auth. innuit: quo caſu etiã
requiritur, quod principalis ſit ſoluen-
do, prout reſoluunt communiter poſt
alios Ant. Gabr. de fideiuſſ. concl. 2. nu.
50. Portius lib. 1. ſuarum concluſ. regul.
41. verſ. 5. limita, ſed tempore, quo ap-
pellitus fuit prouiſus ad inſtantiã d. Io.
Paſqual, poterat pro bonis furatis fieri
executio in bonis d. Ioan. Paſqual, cum
nec poſſet ipſe excipere de beneficio
excuſsionis, nec dict. Martin. Martinez
curſor principalis: pro quo ipſe fideiuſ-
ſerat, eſſet præſens in ciuitate Cæſarau
guſtę, nec dato quod pręſens eſſet, erat
ſoluẽdo, ergo iuſte potuit prouideri ap
pellitus ad eius inſtantiam, cõtra d. Io.
6 Dara: & nota, quod fideiuſſor † poteſt
repetere a reo expenſas litis, Boſsius in
praxi, tit. de carcerat. fideiuſ. commitẽ.
num. 57. fol. 14.

Tertio facit pro hac ſententia indu-
bitabile fundamentum, quod ex verbis
in fideiuſsione poſitis apparet: ex illis
enim apertiſsime conſtat dictũ Io. Paſ-
qual, ac alios fideiubẽtes pro d. M. Mar-
tinez curſore reos debendi, ita principa
liter ſe conſtituiſſe, ſicut dictus curſor
eſt conſtitutus: ita quod prędictus cur-
ſor, & dictus Io. Paſqual, & alij, qui pro
dicto curſore fideiuſſerunt, correi debẽ
7 di omnes dicantur: quo caſu. nec d. Au-
then. pręſente. locus aliquis datur, nec
dictus Io. Paſqual fideiuſſor dici poteſt;
ſed reus principalis, prout ſentit Bald.
in l. exequi, col. 5. verſ. ſed ſtatim quæro,
C. de execut. rei iud. vbi aſſerit obligan-
8 tem ſe ſimul † cum vſurario principali-
ter, & inſolidum dici correũ debendi,
ita quod non habeat beneficium de fi-
deiuſſoribus: quia in hoc contractu am
bo pariter obligantur; idẽ tradit in alio

caſu

caſu.idem Bald.in l.dictantibus,colu.2.
verſ.& prædicta faciunt, & ibi Salicet.
nu.3.in fin.C.de teſtam.Caualc. 1.p.de-
ciſ.fori Fiuicanen.deciſ.31.nu.20.Gabr.
d.tit.de fideiuſſ.concl.2.nu.fin. vbi om-
9 nes concludunt taliter fideiubentes †
correos principales debendi dici cum
debitore principali,quod dictum in no-
ſtro caſu,in quo ipſe Io.Paſqual, & alij
fideiuſſores ſe obligarunt ſimul eodem
tempore,ac in eodem inſtrumento, cũ
reo principali,eſſe ſine dubitatione cõ-
cludit Alex.conſ.32.nu.12.vol.4. Iaſſon
conſ.58.num.3.volu.3. concludentes ne
minem in hoc dubitare.ſi igitur dictus
Io.Paſqual fideiuſſor nõ dicitur:ſed cor
reus prin. debendi cũ dicto curſore,eo
dem modo erit pars legitima ad accu-
ſandum dict. Io.Dara, ſicut & ipſe cur-
ſor.

E contra autem quod debeat reuo-
cari appellitus facit primo: quia in Ara
10 gonia † ſola ipsa pars legitima ad accu-
ſandum admittitur, cuius principaliter
intereſt,obſeru.Item in publico, & ob-
ſeru.Item in criminalibus de homici-
dio,ſed dicto Ioan. Paſqual fideiuſſori,
non principaliter intereſt: cum a poſſe
alterius bona ſint furto ſubſtracta,&ip-
ſe habeat recurſum contra alium: ergo
dictus appellitus, tanquam ad inſtan-
tiam partis non legitimæ debet reuo-
cari.

Secundo facit, quia licet verum ſit fi
deiuſſorem ſe principalem debitorem
conſtituendo dici reum debendi,quem
admodum, & principalis debitor dici-
11 tur,pro quo fideiuſſit:tamen illud †pro
cedit reſpectu ſolutionis faciendę cre-
ditori (vt argumentis contrarijs reſpõ-
deatur) non tamen ad hoc, quod ipſe
pro rebus furto ſubſtractis poſsit agere
actione furti, quemadmodum poterat
curſor principalis debitor :quia † cum
12 fideiuſſor habeat obligatum principa-
lem debitorem, & habeat recurſum cõ
tra eum, ſi quid pro eo ſoluit, non in-
tereſt ſua rem non furatã eſſe,cum poſ-
ſit recurrere contra Martin.Martinez,
dict.§.furti autem inſt.de oblig.quæ ex
delict.naſcũtur, vbi dicitur, quod actio
furti ei competit, cuius intereſt rem ſal
uam eſſe, licet dominus non ſit: itaque
nec domino aliter competit, quam ſi
eius interſit rem non perire; vnde con-
ſtat creditorem de pignore ſurrepto fur
ti actione agere poſſe,etiam ſi idoneum
debitorem habeat: quia expedit ei po-
tius rei incumbere, quam in perſonam
agere, adeo quidem, vt licet ipſe debi-
tor eam rem ſurripuerit; nihilominus
creditori competat actio furti, §. item
ſi fullo inſt,eod. vbi fullo agit furti,non
dominus, quia contra fullonem habet
13 recurſum dominus, &c. ſi † dixeris in
actione furti intentanda non conſide-
rari dominium rei, nec aliquid aliud
regulariter, ſed tantum intereſſe rei ſal
uę,ita quod multoties domino rei actio
furti non datur: cum eius non interſit
rem furatam ſaluam fore,& detur mul-
toties ei,qui dominus rei non eſt, inter-
eſt autem eius rem ſaluam fore, dict. §.
furti autem,&c. ſequentibus, & dict.l.
manifeſtiſsimi, &c. d.l.is cuius inter-
eſt ſup. allegat. & cum hic dicto Ioan.
Paſqual interſit rem è domo curſoris
furatam per dictum Io.Dara ſaluã fuiſ-
ſe: quia ſi ſalua foret, tolleretur ab eo
obligatio eam ſoluendi, tanquam cor-
reo debendi principali cum curſore, vi-
detur, quod competat actio furti,&c.
per conſequens,quod recte appellitum
obtulit cõtra dictum Io.Dara dicta bo-
na furantem: nam reſpondeo, quod nõ
ſufficit hoc intereſſe remotum,niſi jun-
gatur cum aliquo iure reali dominij,
vel poſſeſsionis, vt dicitur, & probatur
in dict. §.item fullo,& alijs, §§. quia ſi-
mul cum intereſſe erat aliud ius rea-
le.

Tertio facit, quia non ſufficit inter-
14 eſſe, † adhoc vt detur actio furti; ſed
oportet, quod intereſſe ſit coniunctum
cum iure reali, ita quod agens habe-
ret ius in re furata, qualecumque ius
illud ſit dominij; cuſtodiæ, pigno-
ris, poſſeſſionis, vel vſusfructus, glo-

gloſ.communiter recepta,& ibi omnes,
maxime Caſtrenſ.verſ.circa ſecundum,
in l. manifeſtiſsimi.C.de furtis,vnde cũ
15 creditori depoſitario † nullum compe-
tat ius in re depoſita,neq; dabitur actio
furti,quamuis eius interſit,Salicet.in d.
l. manifeſtiſsimi,verbo circa ſecundam
16 glo.Pro quo facit,quia vt agatur † furti
neceſſe eſt probare dominium, vel qua
ſi rei furatæ, hoc eſt rem fuiſſe alicuius
tempore furti, Maſcard. verb. furtum,
concluſ.829.num.2.vel ſaltem illum ta-
lem habuiſſe ſaltem poſſeſsionem,cuſto
diam, detentationem, vel aliud ſimile
intereſſe vt poſsit agere, Maſcard. nu.
27.l.rẽ quæ nobis, ff. de adquir. poſſ. l.
hæreditariæ,ff.de furtis,Marian.Socin.
ſen.conſil.8.numer.4.in primo,Crauet.
conſil.244. in primo, gloſ. rei, in §. 1.
inſt. de oblig. quæ ex delict. naſ. in fin.
Quod limitat Maſcard. niſi accuſator
17 publicus accuſet, dixi in alia deciſ. † &
quod dixi probandum dominium in-
tellige incidenter per poſſeſsionem, l.
quidam in ſuo vbi Doctores, ff.de con-
dit. inſtit. Ratio eſt, quia vt dixi ad agẽ
dum furti probanda eſt poſſeſsio, vel
detentatio illius, cui res eſt ſubtracta,
dict. l. rem quæ nobis, vbi Rippa nu-
mer.11. declarat, & probatur in l. 1. §.
Sceuola,ff. ſi quis teſtamẽ. lib.eſſe iuſſ.
dicens. Sceuola ait poſſeſsionis, (id-
eſt rei poſſeſſæ ab aliquo) furtum fieri,
quod ſi nullus poſſeſſor ſit, furtum fie-
ri negat, & ob id hæreditas non agit
furti, quia non poſsidet, cum poſſeſsio
18 ſit animi, & facti; imo nec hæres † an-
te aceptam poſſeſsionẽ aget furti, pro
re ſubtracta hæreditati; quia in hære-
ditatem iacentem, nec in hæredem
non tranſit poſſeſsio: licet tranſeant
dominium, & alia iura, ſecundum illũ
tex. & ibi gloſam latius,Gom.in l.45.
Tauri,numer.103. Solum autem hæres
aget de expilata hæreditate, & punie-
tur extra ordinem ſubſtrahens, l. 2. ff.
de crim. expil. hæredit. Bart. in l. 1. ff.
de effractor.Plotus de in litem iur. nu-
mer.516. idem probatur in l. hæredita-
riæ,ff. de furtis, vbi rei hæreditariæ nõ
fit furtum, nec datur actio furti ex eo,
quia deficit poſſeſſio, vt dict. §.Sceuo-
la, & ita ſunt intelligendi Marian. So-
cin. ſenior conſ. 8. numer. 4. in 1. verſ.
ſecundo principaliter, Crauet. conſil.
244.in 1. Ex quibus videtur concludi,
quod cum in caſu iſto non habeat fi-
deiuſſor (licet ſit principalis debitor) ali
quod ius reale, poſſeſsionis, vſusfru-
ctus, detentationis, vel dominij, non
aget furti ob ſolum intereſſe remotum,
de quo ſupra.

DECISIO CCXXV.

An literæ narratiuæ, de quibus quis fidẽ fecit ipſi producẽti noceant, quoad probationes contra eum receptas in eo proceſſu, a quo literæ narratiuę deſumuntur.

SVMMARIVM.

Fragantia delicti debet iuſtificari aliter, quam per relationem officialis capientis. num.1.

Producens inſtrumentum cum proteſtatione in parte, & paſsibus non iuuat, ſi aduerſarius non conſentit, & num.3.

Proteſtatio pro parte, & paſsibus, non iuuat in iudicialibus, & num.4.

Remiſsio datur in Aragonia in delictis. num.5.

Proteſtatio producentis inſtrumentum non iuuat, ſi inſtrumentum eſt cum eo confectum. num.6.

IN PRO

IN proceſſu Dominici Biar-
ge & Ioannis de Caſaban
ſuper manifeſtatione per-
ſonarum menſe Octobris
1608. in Curia Iuſtitiæ Ara-
gonum fuit Caſaban captus per Calme
metinam in fragantia vulneris illati in
perſonam cuiuſdam Clerici. ipſe fecit
ſe manifeſtari, aſſerendo quod non con
ſtabat de fragantia, & petendo ſe libera
ri per viam priuilegiatam. Dicebat aſtri
ctus non fore liberandum: quia iam cõ-
ſtabat de fragantia per relationem of-
ficialis, tum quia dicta fragantia repe-
1 riebatur iuſtificata per probationes †
in Calmedinatu ad inſtantiam procura
toris vniuerſitatis Cæſarauguſtæ, (licet
poſtea ſe ſeparaſſet dictus procurator
vniuerſitatis: quia alius proceſſus fiebat
in Regia Audientia) Et cum ante ſepa-
rationem ſe oppoſuiſſet aſtrictus, ideo
dicebat eam ſibi non nocere, & iam eſ-
ſe iuſtificatam fragantiam: replicabat
Caſaban dicendo, quod ipſe fecerat fi-
dem per literas narratiuas de dictis
probationibus & alijs actis in Calmedi
natu, ſi & inquantum, vnde probabant
2 in ſui fauorem, quantum ad tres re-
quiſitiones † per eum factas, non vero
in alijs. quę ſibi nocere poterant, vt ſũt
probationes contra eum receptę, maxi
me, quia pars aduerſa eas non reprodu
xerat contra eum. fuit dictum, quod ſi-
bi nocebant, & non poterat eas in parte
3 acceptare, † & in parte non ex multis.
Primo quia aſtrictus non conſenſerat
proteſtationi, & ſic non iuuabat proteſ-
tatio in parte, & partib. Secũdo quia illa
proteſtatio non iuuat in exhibitione a-
ctorum iudicialium, & per conſequens
4 ſibi fecit præiudicium ſicut fauorem, †
& per conſequens ſibi fuit denegata via
priuilegiata, quia nõ cõſtitit de aliquo
caſu illius, & poſtea Regia Audientia
eum remiſsit ad Regnum Valentiæ, a-
quo petebatur, propter quoddam hom i-
5 cidium, quod ibi fecerat † Quę omnia
deſumpta ſunt ex his quæ tradit copio-
ſe Aymon pri. part. de antiquit. temp. §.
viſo de verb. enuntiatiis a num. 68. cum-
ſequent. vbi habes & Decius in l. fin C.
de edendo dicens quod proteſtatio pro
parte & paſsibus non iuuat in actis iu-
dicij. nec inſtrumentis productis in iu-
ditio poſt quam ſunt producta, Oſaſcus
decis. 38. num. 16. vbi veriorem & recep
tioreẽm dicit quod proteſtatio non iu-
uet, ſaltim in duobus caſibus ſupra di-
ctis eleganter Crauet. conſ. 201. num. 5.
Felin. in cap. cum venerabilis nume. 23.
ver. quinto eſt caſus vbi quod proteſta-
tio non iuuat in inſtrumẽtis ſemel pro-
ductis in iudicio, quia iam ſunt facta co
munia, & maxime hæc dicta procedũt
6 quando iura, † quæ ꝓducũtur, ſunt cũ
producente confecta, quo caſu non iu-
uat proteſtatio in parte & paſsibus. Se-
cundum Oſaſcum Felinum, Crauet. &
alios quo omnes conueniunt.

DECISIO CCXXVI.

Liberatio.

SVMMARIVM.

Liberatio capti non poteſt fieri ab eo qui non habet cauſę cognitionem. num. 1.

Liberatio capti non poteſt fieri a ſeruiẽtibus & baiulis municipiorum, licet poſſint ſiſtere, arreſtare & capere. num. 2.

Baiuli & ſeruientes poſſunt etiam liberare captos, de generali conſuetudine in leuibus, & facta pace. num. 3.

Cauſę omnes tam ciuiles quam crimi-nales debent tractari in publico loco. n. 4.

Liberatio poteſt fieri domi ſi non eſt data petitio, vel pars conſentia. n. 5.

Liberatio per viam priuilegiatam nõ non habet locum in capto, per iudicem Eccleſiaſticum. num. 6.

Liberatio

[illegible] Google

Liberatio per viam priuilegiatam non habet locum, ſi quis pro iniuria verbali in fragantia capiatur. num. 7.

1 REGVLARITER, † qui nō
habet poteſtatem de cauſa
cognoſcēdi, nequaquaquā
habet facultatem liberan-
di captum, iuxta regulam
in l, 3. ff. de re indi. & ibi laſſ. tex. in l. ne-
mo qui condemnare ff. de reg. iur. &
ibi Deci. & Cagnol. dicentes, quod quā
do hoc prouenit ex defectu iuriſdictio-
nis, eſt indubitatum. vt tradit Rebuf. 2.
tomo de tract. de liter. requiſito. in prę-
2 fatione num. 17. vbi dicit, quod ſeruien-
tes, & bayuli † municipiorum poſſunt
ſiſtere, & arreſtare, ac capere, ſed non li
berare captum: quia non poſſunt abſol-
uere, nec poſſunt condemnare, d. l. 3. &
d. l. nemo, & in num. 16. quod ſeruientes
poſt quam ceperunt aliquem, non pote
runt illum liberare; quod ſi fecerint, pu
3 niendi ſunt: eſt tamen verum, quod in †
leuibus, & facta pace, poterunt libera-
re captos de generali conſuetudine: ſi
tamen habebant poteſtatem capiendi,
licet non cognoſcendi, prout omne id
fuit iudicatum in proceſſu Iuſt. & Iura-
tor. Ville Alagoni, contra Michaelem
de Eſpital Iuratum loci de Alcoriſſa ſu-
per criminali circa annum 1597. in Cu-
ria Iuſt. Arag. ex quo effluxit, quod Iura-
ri Aldearum & vicorum, licet poſsint
capere, non tamen poterunt liberare,
ſed remitere ad locum iuriſdictionis in
tra triduum, for. quandocumque de ap
pellit. fin. col. Molin. ver. domini loco-
rum fol. 105. col. 1. obſer. eum per fo-
rum. §. malefactor de priuilegi. milit. &
4 licet ſecundum forum cauſę † omnes ci
uiles & criminales debent leuari in pu-
blico loco, foro querientes de officio
cancellarij, & foro quod in factis vſura-
rum: tamen ex immemoriali conſuetu-
dine reperitur practicatum in tribuna-
libus, quod ſi captus eſt quis in fragan-
tia, & non eſt data petitio contra eum,
& petat ſe liberari in domo iudicis, po-
teſt iudex eum in domo mandare libe-
rare: præſertim ſi pars intereſata hoc cō
ſentiat; idem quando pars intereſſata
hoc conſentit inquo cumque eſtatu,
vide in proceſſu procur. Fiſcalis contra
Carraſco & Fiſcalis contra Franciſcum
Cauallos ſuper criminali die 30. Sep-
tem. 1599. vbi ex quo fuit abſolutus a do
mino rege de reſiſtencia, & conſenſit
Fiſcalis, quod liberaretur domi, ideo in
ea mandaui eum liberari, & ſepius
5 feci domi. & quia, ex quo non † eſt da-
ta petitio, vel pars conſenſit, non eſt ne-
ceſe eum in Curia mandare liberare,
ſed vel domi ſit vide in pceſſu proc. Fiſ-
calis, ſeu fragantię contra certos mili-
tes fortalitiæ de la Aljaferia ſuper cri-
minali die 23. Auguſti 1597; vel etiam in
carcere ſolet fieri in viſita per Regētem,
& ſepius fuiſſe factum audiui.
7 Liberatio per viam priuilegiatam
non habet locum in capto per iudicem
Eccleſiaſticum, Portol. in tract. de uia
priuilegiata, ſic fuit determinatum in
proceſſu Iacobi Oliber ſuper manifeſta
tione, menſe credo quod Februarij vel
Iannarij 1598. in Cur. Iuſt. Arag. & in
proceſſu Mariahæ Viñerta ſuper mani-
feſtatione perſonę menſe Septembris
vel Auguſti 1600 in Curia Iuſtitię Ara-
gonum.
Item liberatio † per viam priuilegia
6 tam non habet locum, ſi quis pro iniu-
ria verbali in fragantia capiatur, (licet
ita ſit, quod de foro pro hoc delicto
detur accuſatio, non tamen debet
incipi a captione): eſt ratio, quia pro hoc
delicto nemo capiatur, vt dicit forus,
ſed debet procedi per viam accuſatio-
nis, vt fit contra officiales delinquentes
tamen cum caſus vię priuilegiatę ſint
certi, non debent extendi ad hunc ca-
ſum: habebit tamen locum liberatio
per viam ſimplicem, vide in proceſ
ſu Hiero. Martinez ſuper mani-
feſtatione menſe Septem.
1598. in Curia Iuſt.
Arago.

DECISIO CCXXVII.

Scientia, notitia.

SVMMARIVM.

Scientia præſumitur in omnibus eiuſdem loci earum rerum, quæ publicè ſiunt & præconizantur, & quæ ſunt notoria, & de quibus eſt fama publica.nu.1.

Scientia præſumptiua punibilis eſt num.2.

Ignorantia debet eſſe probabilis, non ſupina & craſſa.num.3.

Pæna extraordinaria puniendus eſt quis propter ſcientiam præſumptiuam. numer.4.

1 PRESVMITVR † ſciri ab omnibus eiuſdem loci, quæ publicè ſiũt,& præconizantur & quæ ſunt notoria,&de quibus eſt fama publica in dicto loco, Abb.in capi.1.num.16.apoſtilla, prælato, Iaſſ.in l.is poteſt num.17. de acqui. heredi. Boſsius vbi alios allegat tit. de rapinis,num.18.cum ſequent. Maran.in d.l.is poteſt num.29. Iaſſ.conſ. 46. nu.3. Maſcar. conclu.1237.Nellius de Banni. 3.part.2.tempo.quæſt.10.gloſ. Bart.in l. 1,§.1.de recepta. & hæc eſt ſcientia præſumptiua, ſiue ſumatur ex publicatione Banni, ædicti, ſeu conſtitutionis, de quâ Abb.in d. cap. 1. de poſtul. prælato: ſiue ſumatur ex notorio & fama & d.l.1.vbi glo. & Bart. & ſcientia hæc † punibilis
2 eſt, vt in proceſſu Iuſt. Iurat Alcagni. contra Gabrielem Alloça de Alcoriſſa ſuper crimi.in Curia Iuſt. Arago. eodẽ anno1600. vide me in tract. in hibitio. cap.5.§.8.numer.99. & licet iſta ſit præſumpta ſcientia, poteſt tamen contra eam contrarium probari, Iaſſ. Abb. vbi ſupra; ſed non de facili debet ei credi Abb.num.12. propter contrariam præſumptionem: verum eſt tamen, quod
3 † hæc ignorantia: quæ probatur, debet eſſe probabilis,non ſupina, & craſſa,nã hęc habetur pro ſcientia, Abb.& alij in cap.Apoſtolicæ de cleri excom. Marãt. vbi ſupra num.112.

Verum licet glo.& Barto. in d.l.1. & allegati per Boſsium vbi ſupra num.30. ver. gloſ. & tex. dicant puniri ſcientem præſumptiua ſcientia eadem pæna qua vere ſciens:tamen Boſsius cũ mul-
4 tis dicit extraordinarie † puniendum tantũ iuxta gloſ. in l.in leg. ad l. corne. de ſicar.& non pæna corporali Aymon conſ.193.

Alio modo id temperatur, vt iſta ſciẽcia puniatur in faciendo, non tamen in omitendo ſecundum Iaſſ.conſ.46.

DECISIO CCXXVIII.

Condemnatus criminaliter in contumaciã an ad nouas defenſiones admittatur & dicere poſsit de nullitate.

SVMMARIVM.

Bannitus & condemnatus in contumaciam quomodo admittatur ad ſe defendendum;de iure admititur.nu.1.

Practica in contrarium damnatur à Doctoribus.num.2.

Contumax ad que audiatur.num.3.

Contumax in Regno quare poſt ſentẽtenciam non audiatur.num.4.

An contumax,ſi habeatur pro confeſſo adhuc captus debeat admitti ad defenſiones.num.5.

Identitas perſonæ quatenus comprobetur in executione ſtatuti contra habitos pro confeſsis.num.6.

Nullitatem an allegare permitatur con-

in hoc nullus dubitat,&fit ad ſolum animum iudicis informandum, ſiue per confeſsionē partis, ſiue per teſtes, abſque eo quod in eo pars audiatur,niſi in promptu,& notorie vellet hoc ad oculum demonſtrare: ſic fuit practicatum in proceſſu procuratoris Fiſcalis contra los de Aynça ſuper criminali in anno 1574.in Curia Iuſtitiæ Aragon.

7 Super nullitate † autem,ſi eam allegaret,deberet audiri,hoc intendunt allegati per Rolan. num.30. & hoc ſentit Boſsi.num.18. ver. aliter bannum eſſet nullũ, Benedict. de Plumbin. in l. pæn. §.ad crimen nu.59. ff. de public.iudici. Iul. Clar. §. fin. quæſt. 32. verſ. quæro an in cauſa, Bald.in l. reos, numer. 35. C. de accuſat. Menoch.de arbitr.lib.1. quæſt. 80. numer. 81. & alij quos refert Portol. in ſchol. verb.firma, num. 164. vbi refert, ſic prætextu nullitatis allegatæ, & probatæ,per abſentem condemnatum, fuiſſe datam firmam, & Inhibitionem ad impediendam executionem ſententiæ criminalis, in proceſſu Fortunij Garſia,& aliorum, ſuper iuris firma 21. Octobr. 1557. & in proceſſu Antonij Labata ſuper iuris firma, die ſecunda Auguſti 1580. in Curia Iuſtitiæ Aragonum, Imo ſecundum eum per procuratorem allegare poterit abſens condemnatus nullitatem ſententiæ; nã licet dici ſoleat,condematum in abſentia: quia contumax, nullam exceptionem allegare poſſe, Barto. in l. ſepulchri,num. 2.ff.de ſepul. violat. & quod elapſis terminis foralibus abſens contumax non auditur ad defenſionem, ſeu contradictionem allegandam, niſi perſonaliter, & voluntarie compareat,for. fin. in fin. de modo & forma proceden. for. è por dar mas breue expedicion,in fin.tit.de proceſ.contra abſentem: Hæc tamen non obſtant; nam procedunt quando contumax vellet oſtendere iniquitatem ſententię, vel innocentiam ſuam, quod non poſſet: ſecus autem ſi nullitatem ſententię ex actis oſtendere velit; nam tunc admittendus eſt, Rolaud.conſ.29.nu. 44. in primo: Alexan. conſ.60. num.15. in quarto, & DD. ſupradict. ita Portol. num. 651. Quia nullitas notoria, niſi expreſſe tollatur,non cenſetur excluſa per verba generalia, Van. vbi ſupra. Contard.in l. vnica, limit.7.C.de ſi de moment. poſ. ego late de Inhibitionibus, cap.5. §. 5. Maxime ſi notoria ſit nullitas: Etſi hæc licent in Curia Iuſtitię Aragonum,licebunt etiã in Regio Conſilio: nam non diuerſo iure vtitur Regium Conſilium: vide me in tractatu Inhibition.cap.1.§.2.nu. 44. & cap.5.§.5.num.3. & ſic quod talis condemnatus poſsit allegare nullitatem; eſt res ſine dubio, vt ſic fuit factum in proceſſu intitulato, in cauſa proceſſus Procuratoris Fiſcalis, contra los de Aynſa, ſuper criminal. anno 1591.in Curia Iuſt. Arago. vbi fuit conceſſa copia ex ritu, & memorialibus Petro de Angulo, quem poſtea ego liberaui per viã priuilegiatam ex capite: quia erat perſona diuerſa, á perſona condemnati, & ſic dicebat, & bene ſe captum ſine appellitu, & petitionem non fuiſſe contra eum datam, & ſic liberandum; & licet ſecus fecerim in alio, in cauſa illius proceſſus contra Martinum de Baſaluij, hoc ideo fuit:quia clare conſtabat

8 † de identitate, & alijs requiſitis, & pars, ſeu procurator rei etiam per me requiſitus noluit mecum ſtare ad docendum de nullitate, ſeu diuerſitatę perſonæ,& ſic fuit cauillum,& calumnia notoria illa dilatio, quæ non debet retardare executionem. Sed licet ita ſit, quod poſsit allegare nullitatem cõdemnatus in abſentia, tamen ſi capiatur,vel ſe repreſentet,non ſe poterit liberare per viam priuilegiatam, in Curia Iuſt. Aragonum; ex quo non fecit tres requiſitiones, ſecundum forum coram iudice capiente, iuxta forum,è por que,de Procur. Aſtrict. Portol.in tract. liberat.per viam priuileg.§.10.vbi late, allegare tamen poteſt nullitatem, & ei dari debet copia ritus, ad alios effect⁹, veluti obtinendi ſuperſedimentum á Iudice

iudice capiente & impediendi executionem ſententię & ſimilia: ſicut per viã iuris firmæ poſſet in Curia Iuſtitię Aragonum; imo quod plus eſt, ſi verum eſt, quod tradit Portoles in tract. liber per viam priuilegiatam, §.10.num.16. quod ſcilicet tres requiſitiones faciendę ante cauſæ concluſionem ſolum attendnntur, quo ad petendam liberationem in Curia iuſtitiæ Aragonum iuxta forum e porque, de procurat. Aſtrict. & quod ſecus eſt coram iudice ordinario ipſius cauſę, qui in quolibet ſtatu proceſſus requiſitus poteſt, & debet liberare reum, etiam ſi poſt concluſionem cauſę, in quolibet ſtatu cauſæ requiratur, referens ita iudicatum eſſe in regio conſilio: quia allegatio huius nullitatis notorię, non eſt per forum denegata coram eo, & ſic proponi poterit Vant. in tit. quot. & intra quod num.4. DD. vbi ſupra quod videtur verum: in tali caſu iam erit de † effectu allegatio huius nullitatis ad petendum ſe liberari, in quocumque ſtatu fiant requiſitiones ipſi iudici ordinario per ipſum reum abſentẽ captum, vel voluntarie repreſentatum, ſupponẽdo, quod talis ſit nullitas, quæ de foro inducat liberationem per viam priuilegiatam veluti iuxta foros antiquos, ſi appellitus ſit prouiſſus ab in competenti iudice, & alijs caſib⁹, quos refert Portol. vbi ſupra. iuxta for. autem nouum, ſi petitio intra 3. dies non fuerit data a die contumatiæ, quas nullitates & vitia abſit, quod captus ſeu ſe repreſentas cenſeatur approbare, & renunciaſſe Iuri ſuo vt eſt vulgatum.

9

DECISIO CC.XXIX.

De materia conſortij & fideicommiſsi legalis, & de exceptione tertij omnino excluſiũa iuris agẽtis.

SVMMARIVM.

Conſors non poteſt ante diuiſionem portionem ſuam bonorum conſortio ſuppoſitarum alienare in extraneos. nu.1.

Exceptio de iure tertij obſtat conſorti alienanti portionem ſuam ante diuiſionem. num.2.

Hæres inſtitutus cum obligatione diſtribuendi, ſi non diſtribuat ſucceßio reducitur ad cauſam inteſtati. num.3.

Conſortium & fideicommiſſum legale eſt conuenio, & participatio dominij in eadem re à lege inducta. num.4.

Conſortium à ſocietate, in quo differnt. num.5.

Conſortes qui dicantur, & inter quos detur, & quomodo. num.6.

Filius ſuccedens patri, ſuccedit cum eodem iure, eadem prærogatiua, & qualitate, qua pater exiſtebat, dum viueret. num.7.

Fideicommiſſum legale, & conſortiũ qualiter inducatur ex vi repreſentationis. num.8.

Repreſentatio perpetua, & in infinitum datur in linea deſcendentium, quod ſecus in linea colaterali. num.9.

Nepos quomodo ſuccedat auo vna cum patruo. num.10.

Deſcendentes ad finem repreſentandi dicuntur, qui deſcendunt ab vltimo poſſeſſore maioratus, licet non deſcendant à primo inſtitutore. num.11.

Repreſentatio de iure ad ſuccedendum datur: quando perſona repreſentata potuiſſet ſuccedere, & qualis debeat iſta capacitas ſuccedendi perſonę repreſentatę. num.12.

Conſors ante factam diuiſionem non poteſt portionem ſuam extraneo vendere. num.13.

Conſors ante diuiſionem non poteſt portionem

tionem ſuam extraneo hypothecare. n. 14.

Conſors non poteſt ante diuiſionem diſponere in vltima voluntate de ſua portione in extraneos, num. 15.

Portio conſortis alienantis, vel in vltima voluntate diſponentis in extraneos ante diuiſionem accreſcit alijs conſortibus. num. 16.

Conſortes vindicantes portionem alienatam à conſorte ante diuiſionem poſſunt obtinere in iudicio apprehenſionis. nu. 17.

Conſors alienans ante diuiſionem portionem ſuam, ſi filios habeat, ſuccedunt ei in portione alienata; & non alij conſortes. num. 18. 23. & 25.

Oppoſitio de iure tertij non eſt admittenda de iure, nec de foro, num. 19.

Emphyteota tunc cadit à iure ſuo, quando dominus id vellit. num. 20.

Ius tertij non poteſt quis ſine mandato domini in ius deducere. num. 21.

Poſſeſſor, ſeu detentator actualis tempore motæ litis neceſſario debet obtinere in iudicio poſſeſſorio ſummariſſimo litis pendentiæ. num. 22.

Filij excludunt fratres, & alios cõſanguineos, quia in ſucceſſione prima cauſa eſt filiorum. num. 24.

Pater teſtans obſtante legis prohibitione, licet de facto teſtatur, inteſtatus tamen decedit. num. 25.

Exceptio de iure tertij, quando opponatur. num. 26.

BARTHOLOMEVS Balles inſtituit ſibi hæredem vxorem ſuam Eliſabethã Bernat, cũ obligatione reſtituendi filijs hæreditatem; vxor contrauenicns voluntati teſtatoris inſtituit fratrem ſuum, & ſic per cõtrauentionem hæredis, fuit res redacta ad cauſam inteſtati. Cumq; teſtator haberet quinque filios, Bartholomeum, Ioannem, & alios, habuit vnusquiſque, & ſic Bartholomeus quintam partem hæreditatis communiter, & pro indiuiſo: vnus ex fratribus, Ioannes ſcilicet, emijt tres portiones hereditarias ab alijs tribus fratribus, & inſuper recognouit ſe habere quandam domum communiter, & pro indiuiſo cum Bartholomeo abſente: & ita Bartholomeus abſens habebat dimidietatem domus ratione conſenſus, & quintam partem hæreditatis, tanquam vnus ex quinque filijs. His ſic præhabitis euenit, quod Ioannes tres illas portiones hereditarias, quas emerat à tribus fratribus, vendidit quibuſdam, qui tempore motæ litis reperti ſunt in poſſeſsione portionum ſupradictarum. Apprehenſis & ſequeſtratis deinde his omnibus bonis prætendebat Bartholomeus abſens primo dimidietatem domus: & in hoc obtinuit iuſte: prætendebat etiam quintam partem hæreditatis, & in ea etiam obtinuit, & iuſtiſsime: ſed difficultas verſabatur in alio: quia petebat portiones alienatas per Ioannem conſortem in tertios poſſeſſores, fundatus in ea ratione: quia per foros, & obſeruantias
1 Regni, quando bona ſunt † in conſortio communiter, & pro indiuiſo inter aliquos, non poteſt vnus ex eis portionem ſuam alienare in extraneos extra conſortes: niſi poſt factam diuiſionem cum eiſdem conſortibus, taliter, quod ſi facta fuerit alienatio eſt nulla, & pars alienata, quaſi beneficio iuris accreſcendi accreſcit alijs conſortibus, ob ſeruantia Item ſi fratres 2. & ibi Bages, & Pertuſa de conſortib. obſer. ſed pone de conſortibus, for. 1. & 2. communi diuidundo, Portol. de conſortib. cap. 10. & cap. 9. obſeru. Item de conſuetudine, & obſeru. Item ſicut de conſortibus, & ibi, Pertuſ. & Bages, Molin. in reportor. verb. alienare, fol. 13. colu. 1. in fin. & in verbo

verbo frater, fol. 162. colu. 2. late Portol. dict. tract. de conſortibus, cap. 10. cum ſequentibus, qui in hac materia conſortij, & fideicommiſsi legalis, ita exactè, & accuratè rem peregit: vt præ omnibus, qui ſcripſerint, laudandus, & commendandus ſit. Sed cōtra Bartholomeū opponebantur per tertios poſſeſſores bo-
2 norum † exceptio de iure tertij, de iure ſcilicet filiorū Ioannis alienantis, quibus debebant accreſcere portiones alienatæ, iuxta obſeruātiam, Item pone de conſorti. & non Bartholomeo fratri: & in hoc erat tota dubitatio. In quo reſolutio conſilij fuit, quod obſtabat talis exceptio: cum eſſet omnino excluſiua iuris agentis, & per conſequens tertij illi poſſeſſores erant conſeruādi in portionibus hæreditarijs per eos emptis, & iudicatum in hoc contra Bartholomeū.

Vltra iſta † vt nihil facti omittatur, di-
3 cta vxor Eliſabet Bernat, in ſuis proprijs bonis inſtituit ſimiliter hæredem eundem met fratrem ſuum, cum obligatione diſtribuendi in filios ſuos, quo nō facto per heredē, redacta etiam fuit ſucceſsio hæc ſuorum bonorum ad cauſam inteſtati, & ſic in his bonis aliam quintam partem pretendebat abſens, quæ fuit ſibi adiudicata, & totum hoc in proceſſu Ioan. Aſſenſio, & Ioannæ Valles coniugum, ſuper apprehēſione, in articulo proprietatis 18. Aprilis 1611. in Regia Audientia, in quo fuerunt cōcordes omnes Domini de Regio Conſilio.

Pro intelligentia deciſionis aduer-
4 tendum eſt, † conſortium, & fideicommiſſum legale in materia ſtatutorum loquentium de conſortibus, eſſe communionem, & participationem dominij in eadem re à lege inductam, vti intellexit Baldus in L. durum, in fin. C. de contrahend. emptio. Iaſ. in l. 2. num. 22. C. qui admitti, Gregor. Lopez in l. 55. tit. 5. par. 5. in verbo comunalmente, & alij quos allegat Portol. de conſortibus
5 cap. 1. num. 3. in quo † differt à ſocijs, & ſocietate bonorum, quæ à conuentione partium, & non à lege pendet, vt diffuſè declarat idem Portol. vbi ſupr. num. 4. iuxta l. ſocietatem pro ſocio, ff. pro ſocio, vt ſic diſtinguit Rebuf. in l. latæ culpæ, verſ. ſocietas, ff. de verborum ſignif. Rippa in cap. cum M. Ferrarienſis nu. 9. de conſtitut. Dec. in l. 1. num. 8. C. qui teſtam. facere poſſunt. Hæc enim ſocietas longe diſtat à noſtra ſocietate, de qua loquimur, l. 2. ff. communi diuidundo, & ſic applicando ad Regnum no-
6 ſtrum, conſortes, † dicerentur eſſe filij nepotes, & pronepotes, & reliqui deſcendentes, ad quos peruenerint bona immobilia ex ſucceſsione patris, matris, auorum, & aliorum aſcendentium, ante tamen factam diuiſionem; nam ea facta, deſinit eſſe conſortium, for. 1. & 2. communi diuidun. & ibi Ioannes de Patos, obſeruan. Item ſicut, & toto tit. de conſortibus, Molin. in reportor. in verbo alienare, & verb. auolorium, & non ſolum inter iſtos datur conſortium, & fideicommiſſum legale, ſed etiam inter alios, aliquando ex vi ſucceſsionis, & ſubrogationis, aliquando vero ex vi repreſentationis. De primo exemplum erit, ſi exiſtentibus tribus fratribus in conſortio in hereditate paterna, vel cōſanguineorum, vnus ex fratribus ante diuiſionem decedat relicto filio, tunc filius ſuccedens patri ſuccedet cum eiſdem qualitatibus, & prerogatiuis, in quibus erat pater tempore mortis, & cum pater fuiſſet in conſortio, ſimiliter & filius erit in conſortio cum patruis ea
7 ratione: quia † quotieſcumq; filius patri ſuccedit, ſemper cum eodem iure, qualitate, prærogatiua, in quibus exiſtebat pater, dum viueret, ſuccedet, vt ex Alexan. Tiraquel. Burſat. Caſtro, & alijs optime deducit Portol. de conſort. cap. 1. num. 19. quod omne probatur in obſeruan. ſed pone. de conſortibus, quā ad hoc propoſitum defendit, & bene fundat. vbi ſup. à num. 33. cum ſequenti
8 bus. De ſecundo † autem, quando ſcilicet ex vi repreſentationis inducitur fideicommiſſum legale, & conſortium: exem-

exemplum erit, veluti ſi ex duobus fratribus vnus moriatur relicto filio, & patre: tunc filius iſte ſuccedet vna cum patruo ſuo, auo decedenti per repreſentationem, & hac via erit in conſortio cũ patruo ſuo, non ex vi ſubrrogationis, & ſucceſsionis cum eiſdem qualitatibus defuncti: cum pater eius nondum in cõſortio eſſet, ſed ex vi repreſentationis, quia perſonã patris repreſentat, obſeruantia, Item ſi frater, de teſtam. in hac
9 enim † linea deſcendentium, perpetua datur repreſentatio in infinitum, vt diximus in deciſione 61. cum totum contrarium ſit in linea collaterali, in qua non datur repreſentatio, ſed proximior præfertur, obſeruantia Item ſi frater, obſeruantia, Item in bonis, de teſtam. prout, & idem erat de iure ciuili antiquo, ante authenticos, vt diximus latè in deciſione 61. & ſic in linea collaterali, vt ſupra diximus, nepos ſuccedendo patruo cum alio patruo non ſuccedit ex vi repreſentationis, ſed ex vi ſucceſsionis cum eiſdem qualitatibus, vt ſupra diximus: & idem erit quando filius ſuccedit patri iam exiſtenti in conſortio cum aliquo fratre eius: tunc enim ex vi ſucceſsionis, & ſubrrogationis ſubintrat filius in conſortium, obſeruantia. Item pone, & obſeruantia
10 ſed pone, de conſortibus, quod † omne ſecus eſt, quando nepos ſuccedit auo vna cum patruo: veluti quia tam nepos, quam patruus ſuperuiuunt, & ſuccedunt auo nepotis, ſeu patri patrui, iuxta obſeruãtiã, Item ſi frater, de teſtamen. tunc enim ſicuti pater, ſi ſuperuixiſſet, ſucceſsiſſet auo cum fratre: ita etiam eo mortuo filius eius perſonam ſuam repreſentando debet ſuccedere, ex vi repreſentationis. Et hac via intrabit in conſortium cum patruo, vt tenet Pertuſ. in obſeruantia Item ſicut, & obſeruantia, Item ſi fratres, 2. de conſortibus, Molin. in verbo filius, & probatur in obſeruantia, Item ſi frater, de teſtamen. & idem erat de iure, §. cum filius, inſtit. de hæreditati. quæ ab inteſtat. deferuntur, & ibi Faber, & Angel. numer. 1. & 8. & additio ad Angel. numer. 11. vbi de communi, ita Pariſ. Benedict. Alexand. Decius, & alij copioſa manu allegati per Portol. dict. cap. 1. numer. 44. Et eſt aduertendum, quod ad effectum repreſentandi di-
11 cuntur † deſcendentes, qui deſcendunt ab vltimo poſſeſſore maioratus: licet non deſcendant à primo inſtitutore, quod erit, quando maioratus exiſtit penes fratres, & collaterales inſtitutoris, & eorum deſcendentes: ex eo quia ſucceſsio intelligenda eſt ab vltimo poſſeſſore. Vnde ſi quis ſit deſcendens à primo inſtitutore, non vero ab vltimo poſſeſſore, ſed ſit eius tranſuerſalis, non dicetur deſcendens, quoad repreſentationem, ſed erit tranſuerſalis, & vt talis admittendus; etſi deſcendat ab vltimo poſſeſſore, erit deſcendens, & veniet in infinitum per repreſentationem latiſsimè Molina. de primogen. lib. 3. capit. 7. & eſt ſummè
12 aduertendum, † quod repreſentatio, de iure ad ſuccedendum datur tantum, quando perſona repreſentata potuiſſet ſuccedere, & in eo caſu, quo potuit ſuccedere. Vnde ſi illa fuit incapax ſucceſsionis, & filij eius erunt incapaces, nec venient ad ſucceſsionem per repreſentationem patris, Bald. in l. veniamus, C. de in ius vocand. Molin. dict. lib. 3. capit. 7. de primog. Quod intellige, quando incapacitas perſonæ repreſentatæ fuit perpetua á tempore natiuitatis; ſecus autem, ſi aliquando fuit capax, & poſtea fuit factus incapax, ex aliqua cauſa, puta quia factus Monachus, Clericus, cæcus, ſurdus, vel alia de cauſa: quia tunc non obeſt, quin filij per repreſentationem patris ſuccedant: ex quo in ſpe, & potentia illorum pater aliquo tempore fuit capax, ita Molin. vbi ſupr. vbi latè.

Modo ad punctum deciſionis faciebat pro Bartholomeo abſente, & contra

tra tertios poſſeſſores conſideratio ſe-
13 quens,quod ſcilicet † ante factam diui-
ſionem nullus ex conſortibus partem
ſuam extraneo vendere poteſt , foro 1.
& 2. communi diuidundo , & ibi Ioan.
de Patos,& Pertuſ. obſeruan. ſed pone
in fine. obſeruan. item de cõſuetudine,
obſeruan. Item ſicut,de conſortibus,vi-
de Bages, & Pertuſ. noſter practicus
Molinus in verb. alienare , colum. 1. in
fin.& in verbo frater , colum.2. vt in ſi-
mili facit lex quædam antiqua relata
in l.dudũ,C.de contrahend.emptione,
ibi, *Dudum proximis conſortibuſq; conceſſum
erat vt extraneos ab emptione remouerent, ne-
que homines ſuo arbitrio vendẽdo diſtraherent,
&c.* Quam legem ſequuti ſunt Aragonẽ
ſes , & aliæ nationes, prout refert Por-
tol.de conſortibus,cap.9. num.5. Tira-
quel. de retract. linagier in præfactio-
ne,numer.5. Imo nec † hypotecare po-
14 teſt conſors partem ſuam ante diuiſio-
nem alicui extraneo,dict.for.1.& 2. cõ-
muni diuidun. & ibi Pertuſ. & Patoſ.
obſeruan. Item forus , obſeruan. Item
de conſuetudine,de conſortibus,prout
ſic fuiſſe iudicatum refert Portol. de
conſortibus,cap.10.numer.2. in proceſ-
ſu tutorum Mariæ Ximenez ſuper ap-
prehenſione, die 21. Ianuar. 1564.in cu-
ria Iuſtitiæ Aragonum , neque donare
poterit, dict. foro 1.nec aliquo alio mo-
do in extraneum alienare , dict. foro.1.
& 2. obſeruan. 1.obſeruan . Item forus,
obſeruan.ſed pone, obſeruan. Item de
conſuetudine,obſeruan. Item ſicut, de
conſortibus, Portol.cap. 12. & tandem,
neque † in vltima voluntate diſponere
15 in extraneos ante diuiſionem,obſeruã.
1. obſeruan. Item ſi fratres , obſeruan.
Item pone,obſeruan.Item de conſuetu
dine , de conſortibus , Molin.in verbo
frater, Portol. cap.15. vbi late. Quod ſi
16 conſortes † partes ſuas alienauerint in
extraneos, ante diuiſionem , vel aliter
nondum facta diuiſione decedant inſti
tuendo extraneos, portio ſic deceden-
tis,vel ſic alienantis in extraneos , aliis
conſortibus accreſcit, veluti ex quodã
fideicommiſſo legali,for.1.& 2. commu
ni diuidundo, obſeruan. Item ſi fratres,
2.obſeruan.Item de conſuetudine,&
vtrobique Pertuſ. & Bages, obſeruan.
Item pone, obſeruan. ſed pone,de con-
ſortibus,Portol.cap.14.& 20.

Cum igitur in caſu noſtro Ioannes fra
ter, & conſors alienauerit in extraneos
tres illas portiones, quas emerat à fra-
tribus ſuis, ſimulque conſortibus:ſequi
tur, quod illę tres portiones hæredita-
tis accreuerunt Bartholomeo iure non
decreſcendi , & virtute fideicommiſſi
legalis, & conſortij , & quod ſic debet
illas recuperare , & in hoc articulo te-
nutæ, & poſſeſſorij inferioris obtinere.
Certiſsima enim regula iuris eſt,conſor
17 tes † rem indiuiſam alienatam vindican
tes poſſe , & debere in iudicio hoc ap-
prehenſionis,etiam in articulo tenutæ,
obtinere,dummodo intra annum à die
mortis alienantis veniant,non autem à
die alienationis factę;prout in omni ma
teria,vbi per mortem ſubſtitutio verifi-
catur tradunt Molin.in verbo apprehẽ
ſio ſuper foro à vezes, vt in l. 45. Taur.
vbi DD.Caſtellani,& Molin.de primo-
gen.lib.3.cap.12.numer.1. & per totum,
Matienzo libr. 5. nouæ recopilationis,
tit.7.l.8.gloſ.5 num.3.& in terminis cõ-
ſortij ita tenet Portol. de conſortibus
cap.20.num.8.

Neque huic opinioni obſtabit , ſi di-
18 catur, † quod in portionibus alienatis
per Ioannem conſortem non poſſunt
ſuccedere alij conſortes , & ſic Bar-
tholomeus, nec ius repetendi habent,
quantumuis alienatio ante diuiſionem
facta ſit,attento, quod Ioanes habuit fi-
lios; quo caſu , ad eos pertinere debet
res alienata ante factam diuiſionem,&
non ad alios conſortes, obſeruan. Item
pone, & obſeruan. ſed pone, de con
ſortibus, & ibi Bages , & Pertuſa,
ita Molin. in verbo abolorium , &
in verbo frater, reſoluit Portol.de con
ſortibus,capite decimoquarto,à num.8.
cum ſeqq. Nam hæc oppoſitio de iure
filiorum

Digitized by Google

19 filiorum Ioannis eſſet oppoſitio † de iu
re tertij, oppoſitio autem de iure tertij
non eſt admittendą de iure, neç foro
obſeruan. Item ſi pater de donationib⁹,
obſeruan, ſed pone de conſortibus, Mo
lin. verbo exceptio, verſ. exceptio, de iu
re tertij, Bart. in l. 2. & ibi Socin. de ex-
ceptione rei iudicatæ, Bertachin. in ver
bo exceptio de iure tertij, Crauet. conſ.
80. num. 17. Nata conſ. 274. numer. 13.
Socin. conſ. 78. numer. 4. in quarto, Me
noch. de recuperand. poſſ. remedio 1.
quæſtione 3. numer. 49. Roland. con-
ſil. 56. numer. 21. in quarto. Portol. in
verbo exceptio, numer. 62. Tiraquel. in
l. ſi vnquam, in verb. reuertatur, à nu-
mer. 10. cum ſequentibus, C. de reuo-
can. vbi latiſsime multa adducit Bart.
in l. 2. ff. ſi ager vectigal. Vbi quod † tūc
20 demum emphyteota cadit à iure ſuo
ob aliquam cauſam, quando dominus
id velit: ita gloſ. in verbo volenti, in l.
2. C. de iur. emphyteo. Speculat. Sali-
cet. Bald. & alij infiniti quos allegat
Tiraquel. vbi ſupra, facit l. ſed & loci
corpus, §. competit, & ibi Bart. Angel.
& omnes ſi ſeruit. vendicetur, & hinc
fit, quod ſi bona mea à te poſſeſſore ven
dicauero, & tu obijcias de defectu do-
minij, aſſerendo, quod Titius præſcrip-
ſit illa, cui tu, nec ſucceſſiſti, nec ab eo
cauſam habes, audiri non debes: quia
de iure tertij opponis, Alexand. in l. in-
debiti, §. fin. de cōdictione indebiti, nu-
mer. 9. Bald. Speculat. & alij allegati
per Portol. vbi ſupra, numer. 65. vbi alijs
modis exemplificat regulam hanc, mo-
uenturque omnes ſupradicti ea ratio-
ne, quod ſine mandato domini non li-
21 cet ius tertij in ius deducere: quia, ſi id
liceret, poſſet excipiens de iure tertij
ius illud deteriorare, adimere, & om-
nino extinguere ſuccumbendo, non ſo-
lum per colluſionem, ſed etiam licitè,
quod abſurdiſsimum eſt; Bald. in l. cum
ſeruum, numer. 1. de ſeruis fugitiuis, ita
Portol. 69. Concludendo igitur cum
hæc exceptio de iure filiorum Ioannis
opponenda contra Bartholomeum, &
habentes ab eo cauſam eſſet de iure
tertij, admittenda non eſſet ad exclu-
dendum Bartholomeum conſortem á
portionibus hæreditarijs, & quod ſic
tertij poſſeſſores ſuccūbere debeant in
hoc iudicio.
22 Sed his non obſtantibus † quantum
ad has tres portiones alienatas ante di-
uiſionem iudicauit Senatus pro tertijs
poſſeſſoribus, qui emerunt á Ioanne
conſorte ante factam diuiſionem; iſti
enim cum reperiantur in poſſeſſione,
ſeu actuali detentatione tempore mo-
tæ litis, neceſſario obtinere debent in
hoc poſſeſſorio ſummariſsimo litis pen
dentiæ, ſeu tenutæ: cum ita de foro, &
de iure ſit, foro. licet. de appellitu, fo-
ro por quanto, de apprehenſionibus,
diximus in deciſione 55. toto titulo, vti
poſſidetis, §. retinendæ de interdictis,
quod ſatis notum eſt. Hac ſola ratio-
ne defendendi veniunt tertij poſſeſſo-
res, ſi aliud eis non obſtat, ſicuti nec
obſtat argumentum deſumptum ex
conſortio, & fideicommiſſo legali,
videlicet, quod bona alienata per Ioā-
nem in extraneos ante diuiſionem de-
beant accreſcere Bartholomeo con-
ſorti in vim fororum, & obſeruan-
tiarum: quoniam licet ita hoc verum
23 ſit, tamen hoc fallit, quando † con-
ſors alienans rem indiuiſam filios ha-
bet: tunc enim illi filij præferendi
ſunt alijs conſortibus; & idem eſt,
quando decedit conſors ante diuiſam
hæreditatem: nam non ad defuncti
fratres, & ſic conſortes expectat
res conſortialis, ſed potius ad defun-
cti filios, & etiam ad filios alienan-
tis, obſeruantia Item pone, obſeruan-
tia ſed pone, de conſortibus, & ibi
Bages, & Pertuſa, Molin. in ver-
bo auolorium, columna prima, & in
verbo frater, columna tertia, & ver-
bo diuiſio, columna ſecunda, & in alijs
locis allegatis per Portol. capite deci-
24 mo quarto, à numero quarto. Ra-
tio iſtorum eſt: quia † in ſucceſsione
prima cauſa eſt filiorum ipſique in ea

defuncti fratres, & alios conſanguineos excludunt, §.1. in Authen.de hæredibus ab inteſtato venientibus,§.1.& ibi inſtitutiſtæ,de hęreditatibus quę ab inteſtato deferūtur, Bald.in l.1. C.de le
25 gitim. hæred. & quando pater † teſtatur obſtante legis prohibitione de re conſortiali in extraneos, de facto teſtatur,& inteſtatus decedere dicitur, Caſtrenſ. conſ.441. num. 2. cum ſequentibus,volum.2. Benedict. in cap. Raynutius,verb. vxorem,num.7.de teſtam. & ſic merito filij tunc ſuccedere debent excluſis patruis conſortibus,non obſtāte obſeruantia, Item ſi fratres,2. de conſortibus:quia illa eſt intelligenda,quando fratres ipſi fratri conſorti ſuccedere volunt,non datis filijs, ſecus vero,ſi filij ſuccedere velint:tunc enim ipſa ſucceſſio, non tanquam ex iure accreſcendi, ſed ab inteſtato potius defertur, vt tenet Portol.vbi ſup.num.10.& idem eſt, quando pater conſors pręmortuus in extraneos,vel in alterum conſortē portionem ſuam alienauerit ante diuiſionem:quoniam adhuc ad filios ipſius cō ſortis alienantis ea portio alienata pertinet,ipſique illam à patruo conſorte vindicarē poterunt. Ita Bages in dict. obſeruan. Item ſi fratres:id enim,quod dicitur fratrem conſortem poſſe ſuam portionem indiuiſam in alterum conſortem alienare,limitatur quando ille, qui alienauit filios habet: nam illi ſuccedent in ea: pater enim conſors portionem ſuam indiuiſam, nec in extraneum, nec in alterum conſortem alienare poteſt, ſed omnino cogitur portionem illam filijs reſeruare; et ſi ſecus fecerit, ipſi filij eam portionem veluti ex quodam tacito fideicommiſſo eis debitam ab alijs cōſortibus,ſeu extraneis,in quos alienata fuit, reuocare poſſunt, ſicut feudatarius feudum alienare in fratrem non poteſt,ſi filios habet,Alexan. conſ.26.num.1.in quinto, Tiraquel. de retract.lignag.§.11.gloſ.6. num.14. & 21. Siluan.conſ.15.num.3.Iul.Clar.§.feudum,quæſt.42.num.5.& in expreſſo,ita hoc decidit obſeruan. ſed pone, de conſortibus, vbi præfertur filia alienantis conſortis ipſi extraneo, in quem ſtat alienatio. Hoc ſuppoſito iuſtiſsime opponi poteſt per tertios poſſeſſores exceptio de iure filiorum Ioannis: attento quod hæc exceptio eſt omnino excluſiua iuris agentis Bartholomei,ſcilicet,cuius actio,& ius ad vendicandam partem alienatam per Ioannem ante diuiſionem omnino extinguitur, tollitur, & anihilatur exiſtēntia filiorum Ioan-
26 nis. Et huiuſmodi † exceptio de iure tertij opponitur, ſicuti quando poſſeſſor excipit contra bona vindicantem, quod ipſe non eſt dominus bonorum, ſed quod bona ad alium pertinent; quo caſu exceptio de iure tertij admittitur, & ſi actor ſe dominum non probat, obtinere nequit: & hæc dicitur exceptio defectus intentionis agentis,l. cum ſeruum, & ibi gloſ.& DD. C. de ſeruis fugitiuis, Corne. conſ. 102.num. 33. in 2. Gozadin. conſ.4 num.20.aſſerentes, ꝙ vbi exceptio de iure tertij in totum perimit ius agentis, admitti poteſt, & debet,Alexand.in l. ſi alienam. num. 8. ſolut. matrim.ſic debitor contra creditorē excipere poteſt de iure ceſſo ceſſionario. l.3. C. de nouation. confirmat Portol.varijs exemplis,in §.exceptio, à num.71.79.cum ſeqq. cum itaque in caſu præſenti portio hęc alienata non ad conſortes, ſed ad filios alienantis pertinet de foro, taliter quod filij ſi agerēt, obtinuiſſent in hoc iudicio, ſequitur quod Bartholomeus ius non habet, & deficit in ſalutari,&per conſequens obſtāte eidem exceptione de iure filiorū Ioannis obtinere debeant tertij poſſeſſores, prout iuſtiſsime obtinuerunt in præſenti cauſa,ex motiuo ſequenti.

Motiuum.

EX eo,& alias,quoniam ex deductis in proceſſu hoc litis pendentię,cuius iſtę proprietatis eſt ciſternus, conſtat

ſtat bona apprehenſa fuiſſe communia, pro equis portionibus, inter Bartholomeum Valles, & Eliſabetham Bernat coniuges, patres Ioannis, & Bartholomei Valles fratrum tempore eorũ mortis, præſumuntur enim acquiſita conſtante matrimonio; conſtat etiam dictũ Bartholomeum inſtituiſſe hæredem dictam Eliſabetham coniugem in ſua portione, cum onere diſponẽdi inter filios, qua decedente, & nulla facta inter filios diſpoſitione, nec diuiſione, fuit redacta res ad cauſam inteſtati inter eos, ex quo quinque filij, qui remanſerunt, ſucccedẽtes ab inteſtato immediatæ bonorum patris, vnuſquiſque dominus eſt in ea medietate, videlicet quintæ partis tãtum, in vim conſortij, ad quam iure optimo admittitur Bartholomeus vnus ex fratribus, non autem ad alias fratrum portiones, etſi alienatas: quia cum deceſſerit Ioannes Valles cum filijs, ipſi patri ſuccedunt, & non frater iure conſortij, & huiuſmodi exceptio, licet de iure tertij, cum ſit omnino excluſiua iuris agentis, debet admitti: in alia vero medietate, & portione matris eorum, non adeſſe cõſortium arbitramur, cum eius hæres facultatem habuerit diſponendi de illa, vt cumque voluerit, ſi recte verba teſtamenti inſpiciantur: ſuccedit tamen dictus Bartholomeus in medietate domus, non habita aliqua ratione conſortij, ex pacto, & confeſſione inter Ioannem & Bartholomeum fratres, inſtrumentaliter emiſſa, qua ſe inuicem dominos profitentur pro equis portionibus, cui ſtandum eſt, & cui Ioannes præiudicare alienando non potuit.

DECISIO CCXXX.

Quod poſt triginta annos non agitur de nullitate via actionis, licet ſic via exceptionis, & quod defectus interrogationis teſtium, iuxta forum, Por quanto, de apprehenſio. purgatur per taciturnitatem partium litigantium, & quando tertius non oppoſitus in proceſſu poſſit agere de nullitate, & de defectu interrogationis.

SVMMARIVM.

Interrogatio teſtium fieri debet à iudice in appellitu apprehenſionis circa poſſeſſionem appellitantis, num. 1.

Appellitus apprehenſionis ſuſtinetur, ſi ex depoſitionibus teſtium conſtat de poſſeſſione appellitantis, & alterius tertij, num. 2.

Lex expreſſa non eſt in dubium reuocanda, num. 3.

Cauilari non debent verba ſtatuti, num. 4.

Praxis doctiſſimorum inconcuſſe erit obſeruanda, num. 5.

Opinio vnius Doctoris nullo contradicente pro lege erit ſeruanda, num. 6.

Expreſſum dicitur à lege, quod maiorum auctoritate firmatur, num. 7.

Regulas generales adducere, vbi caſum legis habemus expreſſum, refugium eſt miſerorum, num. 8.

Doctoribus atteſtantibus de praxi fori, in quo verſantur, credendum eſt, nu. 9.

Doctores ius, in quo verſantur, ignorare non præſumuntur, nu. 10.

Praxis, & ſtylus curiæ obſeruandus eſt, num. 11.

Conſuetudo vera legum interpres dicitur, num. 12.

Leges in ſcholis deglutiuntur, in palatijs digeruntur, num. 13.

Geminatio verborum inducit enixã voluntatem.num.14.

Verbum hayan, debeant, teneantur, neceſſitatem inducunt.num.15.

Verbum ſia tenido,*formam ſubſtantialem inducit.num.16.*

Interrogatio teſtium in appellitiu aprehenſionis forma ſubſtantialis eſt.nu.17.

Verbum(ſit)ſignificat ipſo iure. n.18.

Forma a ſtatuto inducta ſemper præſumitur ſubſtantialis.nu.19.

Nullitas eſt in Regno omnis contra foros. nu. 20.

Nullitas inducitur ob non ſeruatã formam fori.nu.21.

Formę ſubſtantialis omiſſio inducit nullitatem, num.22. Licet nulla ponatur clauſula annullatiua.num.23.

Forma ſubſtantialis aduenit rei exiſtẽti in potentia,accidentalis rei exiſtenti in actu.num.24.

Tempus adiectum actui explicando formam ſubſtantialem inducit.nu.25.

Appellitus aprehenſionis omiſſa forma ſubſtantiali prouiſſus non poteſt tranſire in rem iudicatam.num.26.

Forma ſubſtantialis non poteſt per æquipolens ſuppleri. num.27.

Actus præter formam factus dicitur nullus, ac ſi eſſet factus contra formam. num. 28.

Formæ omiſſio etiam in minima parte vitiat actum in totum, quia forma eſt indiuidua.nu.29.

Nullitas ipſo iure inducta perpetuo peti poteſt, quia eaque ab initio non valent, tractu temporis non conualeſcunt. num.30.

Nullitas nunquam tranſit in rem iudicatam.num.31.

Sententia nulla non firmatur taciturnitate.num.32.

Sententia nulla nunquam tranſit in rem iudicatam.num.33.

Sententia nulla ſententia non eſt.num. 34.

Iudex,qui nulliter pronuntiauit, iudicaſſe non cenſetur.nu.35.

Nullitas velata & occulta,quæ probationibus extrinſecis indiget, proponi non poteſt poſt lapſum 30.annorum.num.36.

Nullitas notoria, quæ ex inſpectione proceſſus notorie reſultat, perpetuo poteſt opponi.num.37.

Diſtinguere qui neſcit, neſcit ſoluere & diuiſio terminorum amaritudinem tollit.num.38.

Nullitas, que reſultat ex inſpectione proceſſus & eius actis, notoria eſt. numer 39.& 40.

Preſcriptio triginta annorum non excludit notoriam nullitatem.num.41.

Nullitas notoria proponi poteſt aduerſus tres ſententias conformes.num.42.

Preſcriptio triginta annorum non excludit nullitatem ipſo iure inductam vel notoriam & euidentem, ſed nullitatem occultam tantum & velatam, iure actionis intentatam.num.43.

Nullitas per viam exceptionis poteſt opponi perpetuo.num.44.

Temporalia ad agendum ſunt perpetua ad excipiendum.num.45.

Preſcriptio interrupta fuit in caſu huius deciſionis.num.46.

Actor dicitur, qui prius ad iudicium prouocat.num.47.

Reus perpetuo poteſt excipere de nullitat

tate ſententiæ.num.48.

Reum nullitatem proponens excipere dicitur.num.49.

Præſcriptio tollit ius agendi de nullitate directè, & principaliter, non vero incidenter.num.50.

Nullitas incidenter dicitur tractari, quando ex proceſſu, & eius actis de ea conſtat abſque aliqua probatione. numero. 51.

Præſcriptio interrupta non procedit, neque obſtare poteſt.num.52.

Præconia foralia, ſi non fiant, vel de eis in proceſſu apprehenſionis non conſtet, proceſſus erit nullus.num.53.

Negligentia iudicis non debet nocere parti.num.54.

Notarij factum, vel imperitia non debet nocere parti. num.55.

Nullitatem proponi non poſſe via actionis poſt lapſum 30. annorum deciſum fuiſſe in Regia Audientia refertur. n. 56.

Interlocutoria bis confirmata non poteſt reuocari.num.57.

Sententia interlocutoria reuocabilis, poſt latam ſententiam diffinitiuam irreuocabilis redditur. nu.58.

Sententia mandata executioni tranſit in contractum.num.59.

Clauſula, ſcientibus, & tollerantibus exprimere videtur actualiter poſſidentes, & ius aliquod habentes.nu.60.

Teſtis cenſetur interrogatis reſpondere. num. 61.

Poſſeſſio eadem apud duos eſſe non poteſt.num.62.

Interrogatio quæ ex reſponſione præſumitur, ſufficit, vt eam interueniſſe dicamus. num.63.

Interrogatio teſtium non requiritur in apprehenſione in poſſeſſione iurium incorporalium fundata.num.64.

Interrogatio non requiritur vbi appellitans fundatur in titulo.num.65.

Præſcriptio 30.annorum titulum tribuit, & pro titulo reputatur.num.66.

Apprehenſionē, annullandam non eſſe, ſed reuocandam ob defectum formæ fori 3. de apprehenſionibus probatur. numer. 67.

Verbum (tollitur apprehenſio) intelligitur mediante reuocatione.num.68.

Factum ſuum nemo impugnare poteſt.num.69.

Fictus non intereſſatus, non eſt pars legitima ad petendam nullitatem apprehenſionis.num.70.

Nullitas reſpiciens intereſſe priuatū, non poteſt per tertium non intereſſatum poſt lapſa præconia foralia proponi. nu. 71. 73. & 74.

Nullitas proueniens ex defectu ſolemnitatis publicæ poteſt à quolibet allegari. num.72.

Apprehenſio ex defectu ſolemnitatis non reuocatur in totum, ſed reſpectu præiudicij nullitatem petentis.num.75.

Forus per alium forum poteſt limitari, & ampliari.num.76.

Nullitas purgatur per litigantes vltra progredientes.num.77.

Actio petendi nullitatem per modum agendi perimitur ſpacio triginta annorum.num.78.

Nullitatis exceptio perpetua eſt.num. 79.

Exceptio deſcendens à iure agendi ſublata actione tollitur. num.80.

MAGNVS Magiſter
Ordinis &Religio
nis Sancti Ioannis
Hieroſolymitani
obtulit appellitum
apprehenſionis lo
ci de Aguauiua,
cum omni iuriſdi-
ctione,& fuit prouiſa apprehenſio,&c
bis confirmata anno 1574. & fuit man-
datum apprehendi. Factis poſtea pręco
nijs foralibus, opoſſuerũt ſe in hoc pro
ceſſu Magnus Magiſter,& Ordo,& Re
ligio Sancti Ioannis,& villa de la Gine-
nebroſa,& obtulerunt ſuas propoſitio-
nes: & cum ad ſententiam dictus pro-
ceſſus perueniret, recepta fuit primo
loco propoſitio Villę de la Ginebroſa,
reſpectu omnium iurium in ea deducto
rum,& ſecundo loco,& ſine eorum præ
iudicio, fuit recepta propoſitio Magni
Magiſtri,& Religionis. Trãſactis dein-
de pluſquam triginta annis,procurator
quidam Ordinis,& Religionis petijt re
uocationem,vel annullationem appre-
henſionis: eandem reuocationem pe-
tierunt quidam vicini loci de Aguavi-
ua,& Antonius Manero,&Gaſpar Gon
çalez, & Martin⁹ de Lierta procurato-
res petierunt nomine proprio eandem
reuocationem, ſiue annullationem:
cum nemo prædictorum præter dictam
Religionem Sancti Ioannis obtuliſſet
propoſitionem, neque cedulam reſer-
uę,in dict. proceſſu qui intitulatur, Pro-
ceſſus Magni Magiſtri Sancti Ioannis,
ſuper apprehenſione in Regia Audien-
tia anno milleſimo quingenteſimo ſep
tuageſimo quarto. In quo nullitas præ-
tenditur ex defectu interrogationum
teſtium, & ex defectu pręconium fora-
lium.

Et primo videtur apprehenſionem
reuocandam: quia teſtes non fuerunt
interrogati per iudicem, an appellitans
1 † poſſideret bona per tempus ſaltem
triginta dierum, ante appellitus obla-
tionem, & an alius tertius in poſſeſ-
ſione eorum erat: quia hoc fieri debe-
re ſuadet forus 3. de apprehenſioni-
bus, Molin. fol. 30. colum. 1. & folio
22. colum. 3. verſic. appellitus apprehen
ſionis, idem Molin. fol. 23. colum. 4.
verſ. appellitus apprehenſionis infor-
matio, Ferrer in methodo fol. 22. de his
quæ requiruntur ad apprehendendum,
verſic. ſi ad iudicium in fine, Portol. §.
apprehenſio, 1. num. 50. Bardaxi de ap-
prehenſio. quęſt. 3. numer. 3. verſic. & ad
hanc, verſic. 4. & 7. & in for. 3. de appre
henſio. num. 4. & 5. ex quarto in verſic.
2 quærit, reſoluit quod † ſi ex depoſitio-
nibus teſtium conſtat de poſſeſsione ap
pellitantis, & alterius tertij, ſuſtinetur
appellitus: ergo alias reuocaretur, idẽ
docet Bardaxi for. 21. de apprehenſio-
ſio. in principio, verſic. iſte forus' verſic.
tum etiam. Ergo videtur abſque dubio
reuocationem huius appellitus locum
habere: cum habeamus dictum forum
tertium expreſſe hoc decidentem, in
quo omnes hucuſque pro hac opinione
fundamentum conſtituerunt, &c vbi
3 habemus † legem, vel ſtatutum expreſ-
ſe loquentem, non eſt dubitandum, l.
ancilla, vbi Bald. & alij, C. de furtis,&
conſ. 174. in fin. volum. 2. Vbi inuehi-
tur † contra aduocatos cauſantes ver-
4 ba clara ſtatuti, quem retulit Mandoſ.
regul. 26. quæſtio. 2. numer. 2. Aymon.
conſilio trigeſimo primo in fine, nume-
ro ſeptimo.

Et licet nulla reperiretur lex, vel ſta-
tutum, ſufficeret tamen ita inconcuſſe
5 † à doctiſsimis viris in praxi fuiſſe ob-
ſeruatum: quorum opinio vt lex erit
obſeruanda, ex Caſtrenſ. in l. mutum,
ff. de adquirend. hæredita. Iaſſon in l.
non eo minus, colum. 2. verſic. 3. C. de
procuratoribus: præſertim nullo con-
tradicente (vt in pręſenti caſu) Becius
6 conſ. 35. numer. 18. quod † procederet
etiam ſi vnius tantum Doctoris fuiſſet
opinio, vt aduertit idem Becius conſil.
2. numer. 11. adeo vt expreſſum dicatur
7 † à lege, quod auctoritate maiorum
Doctorum firmatur, idem Becius con-
ſil. 23. numer. 6. dicens, ita intrepide reſ-
ponden-

pon lendum, & conſ. 68.numer.6. Surdus deciſione 229.num 35.& conſil.313. numer.43. volum.3. & conſ. 379. num. 23. eodem volum. Et ſic non eſt recur-
8 rendum ad regulas generales:†cum habeamus legem expreſſe noſtrum caſum decidentem, ne ad refugium miſerorum,& aſylum pauperrimi Doctoris refugiamus, vt notat Borgninus deciſ. 15. numer.2.& deciſione 44. & 37.& 39. & deciſione 34. numer. 20. & deciſione 43.numer.10. Becius conſil.35. num.18. idem conſ.8. numer.25. & conſ. 2. num. 11.Simon de Pretis conſil.79.numer.29. Rubeus conſil.2.numer. 24. Paſeta conſil. 120. Gomezius regula Cancellariæ prima,quæſt.16. Cephalus conſ. 363. in fin. volumine tertio. Rolandus conſil. 69.numer.25.volum.3. Calcaneus conſ. 62.num.10.

Rurſus,& ſi legem non haberemus, adhuc ſecundum praxim obtinere deberet reuocatio petita, quia Doctores noſtri practici antiquiores teſtantur de praxi tribunalium,& fori, vbi floruerunt, & ſic praxim probare videntur † quibus creditur argumento legis
9 ſecundæ,cum ibi notatis per DD. cum gloſa, verbo deget, C. vbi de crimin. agi oportet, & ita intelligendum eſſe, Bart. in l. de quibus, ff. de legibus docet Menochius de arbitrarijs iudicum, centuria 4. caſu 360. numer. 94. Nata conſil.812.num.4.in primo, Aymon conſil.166. num.9. Maſcard. concluſ. 418. à numer. 19. vſque ad 23. & concluſione 528. numer.6. Roland. conſ.94.numer. 22.volum.4. Gabriel commun.opin.tit. de probatio. concluſ. 4. num.3. Beclus conſil.7. numer.30. Neque credendum
10 eſt viros graues,† & doctos ius ignoraſſe:turpe enim eſſet patricio,& nobili viro cauſas exoranti ius, in quo verſaretur, ignorare, l. 2. verſic. namque, ff.de origine iuris, l. regula, §. ſed & iuris, ff. de iuris & facti ignorantia, ibi, vel ſua prudentia inſtructus, & in l. ſi quis ex argentarijs, §. prętor ait, ff. de edendo,ibi inſtructus inſtrumento ſuæ profeſsionis, optime Sarmiento ſelectarum interpretationum cap. 12. num. 2. verſic. his conſonant. Et cum hæc ſit conſuetudo, & praxis, ſcilicet, quod propter defectum interrogationum teſtium,an tertius poſsideat eo tempore, quo appellitans probare ſuam poſſeſ-
11 ſionem contendit,obſeruanda † erit, l. 1.C.quæ ſit longa conſuetudo, ibi, *Nam conſuetudo præcedens, & ratio quæ conſuetudinem ſuaſit cuſtodienda eſt.* Nata conſ.406. numer.28. & 19. Et vera legum inter-
12 pretatio † ex conſuetudine,& ſtilo deſumitur, l. ſi de interpretatione, ff. de legibus, & Senat. conſult. l. obſeruandum, ff. de iudicijs, l. fin. ibi, *Aliaque omnia quæ in huiuſmodi cauſis de more procedunt, ſolemniter obſeruare decernimus.* C. de iniurijs, Bald. in l. fin. C. quæ ſit longa conſuetudo, Tiraquel. in tractatu le mort ſeiſit, 2. part. declaratione 16 numer.4. facit l. 1. in fin.ibi: *Solet hoc in vſu obſeruari*, ff. ad Sillanianum, Pinelus l.2. C. de reſcindenda venditione, 2.parte, cap.4. numer. 2. Rebuſus ad conſtitutiones, tom. 3.tit. de conſuetudine vſu, & ſtilo in princip. & artic. 2. gloſa 12. & 13. Muſcatelus parte 1. gloſ. nullitatis, numer.8.& facit quod notabiliter dixit Bald. in l. Emilius, numer.11. in fin. de
13 minoribus,quod † leges in ſcholijs deglutiuntur,in palatijs digeruntur: quia practica ſcientia eſt digeſtiua.

Deinde pro hac parte ponderatur dictus forus tertius de apprehenſionibus, dum diſponit per verba geminata, iudicē debere interrogare teſtes, vtrum poſſederit alius tertius pręter appellitantem, eo tempore, quo appellitans contendit probare ſe poſſediſſe: quæ
14 geminatio verborum †inducit enixam, & vehementem voluntatem legiſlatorum, vt prædicta forma inuiolabiliter obſeruetur, Decianus conſil.1.numero 42. & 43. volumine tertio, Gutierrez lib. 3.practicar. quæſt.17.num. 134.

Aymon

Digitized by Google

Aymon conſil. 54. numer. 7. Roland. conſ. 44. numer.14. volum.4. & conſil. 61. num.40. volum.3. Becius conſil. 20. numer. 12. 21. & 24. Euerardus loco 121. Præcipue cum verba geminata
15 ſunt † talia, vt inducant formam,& neceſſitatem obſeruandi, qualia ſunt verba dicti fori ibi, ayan, & ibi, ſea tenido, quæ idem operantur, quod verbum (debeant) & verbum (teneatur) hæc autem neceſſitatem inducunt, vt colligitur ex gloſ.debeāt, in Clementina.attendentes,de ſtatu Monachorum, capit. oblatę, verſic. ſuperior, de appellationibus, l. vnum ex familia in princ. ibi hæres eligĕre debet, & in §. ſi de falcidia eiuſdem legis,ibi (*Qui quod reliquit omnino reddere debuit,*) ff. de leg. & fideicommiſ. 1. late Tiraquel. de retractu lignagier §. 1. gloſ. 15. Roland. conſil.80. numer.55. volum.3. & conſil. 2. numer. 41. volum. 4. Padilla dict. l. vnum ex familia, in princip. numer. 7. vbi Peralta numer. 11. Sarmiento in §. ſi de falcidia, numer.9. Molin. libro ſecundo de primogen. capit.4.numer.10. 11. 12. 20. & 21. & verba noſtri fori, ibi, *Sia tenido*, formam ſubſtantialem inducunt, † vt teſtatur Tiraquel. de retra-
16 ctu lignagier.§. 36. gloſ. 2.num. 29. vbi quod ſtatutum loquens per verbum, teneatur, inducit formam ſubſtantialem, ita vt non obſeruata actus corruat, ex Bald.in l. comparatio de fide inſtrumētorum, colum. 2. idem in l. humanum, C. de legibus. Quod vero ſolemnitas
17 hæc interrogationis teſtium † in appellitu apprehenſionis ſit ſubſtantialis, ita vt ea non ſeruata appellitus ſit nullus ipſo foro, probatur, quia verbum (ſia)
18 Latine, ſit,† ſignificat ipſo iure, ex gloſ. in l. amiſsione, §. qui deficiunt, verſic. relegati, ff. de capitis diminutione, gloſa, verbo priuatus, in cap. licet canon. de vita,& honeſtate Clericorum, Baldus & Decius in l. 1. notab.5. C. de ſecund. nuptijs. Socinus Iunior. conſilio 68. numer.56. in tertio, Felin. in capit. Rodulphus, numero 27. verſic. & pro opinione Bartoli, de reſcriptis, Tiraquel. in l. ſi vnquam, verbo reuertatur, numer. 180. Becius conſil. 57. numero. 10.

19 Facit quod forma † à ſtatuto inducta ſemper præſumitur ſubſtantialis, ex Bald. in l. comparatio, tertia oppoſitione, C.de fide inſtrumentorum,idem Tiraquellus de retractu lignagier,§.36. gloſa 2. numer.29. Decianus conſil. 46. numer.1. & 72. numer.27. lib.2. Becius conſil. 12. numer. 15. Octauianus deciſ. 165.num.15. Medices de regul.iur. reg. 7. numer. 105. & ex conſequenti forma inducta, in dicto foro 3. de apprehenſionibus, ſubſtantialis eſt, & omnino obſeruanda, ita vt ea non obſeruata apprehenſio nulla ſit. Quæ ſententia comprobatur ex foro prouidiendo, de apprehenſionibus, ibi, Sean tenidos: Vbi ſi arrendatio bonorum apprehenſorum non fuerit facta præſente iudice ordinario illius loci, vbi bona ſunt ſita ob non ſeruatā formam per verba, ſian tenidos, inductam, arrendatio erit nulla, vt late reſoluit Bardaxi ſuper dict.for. prouidendo, 18. numer. 6. plura referens exemplaria: faciunt notata per Portoles, §. apprehenſio.1. numer. 73. & 74. Vbi etiam in terminis dicti fori ob illius formæ omiſsionem nullitatem inducit, dicens, ita deciſſum fuiſſe in Curia Iuſtitiæ Aragonum, in proceſſu Iuratorum loci de Fabara ſuper apprehenſione.

Suadentur ſuperiora, ex eo quia in Aragonia communiter per practicos
20 receptum eſt, quod omnis † contra forus eſt nullitas, Molin. folio 240. columna prima, verſic. 1. in fine, & folio 165. columna quarta, verbo grauamina, in verſic. tamen præſupponendo, Bardaxi in foro quod extraneus à Regno non poſsit, num. 4. Et nos in tractatu de Inhibitionibus cap. 1. §. 6. numer. 5. & capite 11. numero nono. Vnde

Digitized by Google

Vnde Portoles in §. apprehenſio.1. nu-
21 mer.80.nullitatem induci † affirmat ob
non ſeruatam formam traditam in fo-
ro, grandes abuſos, de apprehenſioni-
bus, exemplariaque huius ſententiæ
retulit, & hoc procedit non obſtan-
te, quod forus ille non inducat expreſ-
ſe nullitatem actus, forma non ſerua-
22 ta: quia omiſsio formæ † ſubſtantialis
reddit actum nullum, vt ſupra diximus,
etſi nulla apponatur in ſtatuto clau-
ſula annullatiua actus, vt reſoluit Van-
cius in tractatu de nullitatibus, in tit.
quot & quibus modis, numer.52. Octa-
uianus deciſione 165. numer.8. & 14.
23 Ex eo enim ſolo, quod lex, † vel ſtatu-
tum diſponat, quod in aliquo actu ob-
ſeruetur certa ſolemnitas, aut certus
modus, vel ante quam fiat, vel in eo
faciendo, probatur, & colligitur for-
mam adhibuiſſe ſubſtantialem, & ea
non ſeruata actus dicitur nullus, quo
ſenſu procedit tex. in l. cum hi. §. præ-
tor. ff. de tranſactio. l. hac conſultiſsi-
ma, C. de teſtamentis, Felinus in cap.
cum dilecta, numer.30. verſ.& adde, de
reſcriptis, Becius dict. conſ.11. num.26.
Iaſſon in l. vniuerſo numer. 7. 8. & 11.
24 dicens, formam ſubſtantialem † adue-
nire rei exiſtenti in potentia, acciden-
talem vero rei exiſtenti iam in actu,
C. de precibus Imperatori offerend.
quam opinionem idem Iaſſ. dicit ab
omnibus aprobatam, dict. numero. 11.
Et ſic dictum forum tertium, quate-
nus diſponit appellitum apprehenſio-
nis tali modificatione fieri debere, vt
teſtes interrogentur de poſſeſsione ap-
pellitantis, vel alterius tertij, formam
ſubſtantialem inducere, probatur ex
Decio conſil. 262. numer. 4. Riminal.
iunior. conſil. 467. numer. 16. Surdo
deciſione 268. numer.9. in fin. ex An-
charran. conſil. 241. Becio dict. conſil.
12. num. 24. Octauianus dict. deciſ.165.
num.11.

Deinde formam ſubſtantialem con-
tinere videtur, ex eo quia dictus fo-
rus declarat tempus, quo interuenire
debet interrogatio teſtium, ſcilicet,
tempus quo offertur appellitus, &
25 quando tempus † adijcitur actui ex-
plicando, cenſetur forma ſubſtantialis,
ex Felino dict. capit. cum dilecta, de
reſcript. numer.33. verſic. octauum ſig-
num, Becius vbi ſupra, nume.25. cum
pluribus ſequent. adeo, vt talis appelli-
26 tus omiſſa forma † ſubſtantiali proui-
ſus non poſsit tranſire in rem iudica-
tam, cum ſit ipſo iure nullus, vt pro-
uiſus contra expreſſas rationes iuris,
& expreſſam diſpoſitionem fori tertij
de apprehenſionibus, vt in terminis
notat Mandelus conſil.166. num.7. Ne-
què poterat ſupradicta forma ſuppleri
27 per equipolens, † quia actus erit nul-
lus, nec ſolum quando ſit contra for-
mam ſtatuti, ſed etiam quando ſit præ
28 ter † formam actus, erit nullus, latiſ-
ſime Becius dict. conſil. 12. numer. 16.
17. 22. 29. & 30. dicens formæ omiſsio-
nem in qualitate, vel in minima parte
29 actum vitiare, cum ſit indiuidua, † Sur-
dus dict. deciſione 268. nume. 9. Octa-
uianus dict. deciſione 165. à numero 8.
Medices de reg. iur. regul. 7. numer.
3. 4. 35. 51. 61. 62. 70. 103. cum ſequen-
tibus.

Secundo principaliter annullatio-
nem, ſiue reuocationem petitam, in
præſenti caſu ob defectum formæ ſub-
ſtantialis locum habere, probatur: quia
etſi à tempore prouiſi appellitus ap-
prehenſionis, vſque ad tempus peti-
tę nullitatis elapſi fuerunt pluſquam
triginta anni, non tamen ex eo pars iſta
priuatur iure petendi eam, neque in
eius odium, & alterius partis fauo-
rem ius iſtud petendi præſcriptum di-
ci poterit, ex regul. gloſ. in l. ſicut, C.
de præſcriptionibus. Hæc enim nulli-
tas tripliciter peti poteſt: Nam aut pe-
titur, ex eo quod appellitus eſt ipſo iu-
30 re nullus, † quo caſu nullitas perpetuo
peti poteſt, abſque eo quod poſsit vlla
tem-

Digitized by Google

temporis præſcriptio obſtare, ea enim
quæ ab initio non valent,tractu tempo-
ris non poſſunt conualeſcere, l. quę ab
initio,ff.de reg.iur.c.non firmatur,eod.
tit.in 6.cap. auditis,de electione,l.inter
ſtipulantem,§.ſacram.de verborum ſig
nificatione,l.ſicut,C.de falſis,l. ſi ſeruo,
ff.qui & à quibus,l.cętera,ff.de leg.1.§.
an ſeruo inſt. de legat. capit. auditis de
electione,Vancius in tract. de nullitati
tibus,in tit.quoties, & intra quod tem-
pus,num.8. in princ. & ſic communiter
31 circumfertur nullitatem nunquã † tran
ſire in rem iudicatam, & Salicetus in
l.ſi vt proponis,2.C.quomodo, & quan
do iudex,num.3.verſ.item colligunt, di
cit, quod ſententia nulla non firmatur
taciturnitate, † nec aliquo temporis
32 curſu,& quod hoc eſt generale in quo-
libet actu nullo ipſo iure,ex cap. non fir
matur,allegato à Vancio, vbi ſupra, de
reg.iur.Balbus de pręſcriptio.4. par. q.
32.num.4. verſ.ex quibus, referens ver-
ba Saliceti,Maranta de ordine iudicio-
rum,par.6.tit.de ſententia.num.153. di-
cens,ſententiam nullã nunquam † tran
33 ſire in rem iudicatam, imo ſemper poſ-
ſe retractari,ex gloſ.vbi Bart. in l. ſi ex-
preſsim de appellationibus, Mandelus
conſ.119.numer.7. dicens id procedere
etiam ſi ſententia eſſet ſepius confirma
ta,Grauatius in additiones ad Octauia-
num Veſtrium,lib.8.cap.1.nu.30.

Confirmantur ſuperiora,quia ſenten
34 tia nulla † ſententia non eſt, nec tale
nomen meretur DD.cõmuniter in l.4.
§.condemnatum, vbi Rippa nu.3. & 4.
dicens, quod non dicitur iudicaſſe iu-
35 dex,qui nulliter † pronunciauit, ex l.1.
§.fin.ff.quod quiſque iuris, late Surdus
varia exempla adducens,conſ.3.à nu.9.
cum multis ſequentibus, Padilla in l. 1.
C.de iuris & facti ignorantia, num. 32.
dicens, quod quando contra ſententiã
nullam aliquæ proponuntur exceptio-
nes,cenſentur propoſitę ante ſententiã,
cum ſententia nulla tale nomen non
mereatur,&facit quod notat Paz,in ſua
praxi,1.p.tom.1.in fin. de nullitate ſen-
tentiæ,num.6.& 7.Bald.optime in l. da-
ta opera num.59.in fin. C.de his qui ac-
cuſare non poſſunt, vbi aſſerit ſententiã
ritum nullitatis habentem in forma
ipſius,non conualeſcere, notat Balbus,
dict.quęſt.32.par.4. num.2. Quod vero
in præſenti caſu appellitus apprehenſio
nis ob defectum formæ ſubſtantialis,ſci
licet interrogationis teſtium, ſit nullus
ſatis probatum remanet ex ſuperiori-
bus,quibus addendus eſt Mandelus. d.
conſ.199.num.7. Borgninus deciſ. 5. nu.
25 & 26.& deciſ.11.num.54. 1.par.

Aut agitur de nullitate per viã actio
nis, & adhuc reſpectu noſtri caſus locũ
habet reuocatio, aut nullitas prętenſa:
quia Doctores communiter diſtingue-
re ſolent in hoc articulo inter nullitatẽ
36 velatam † & occultã taliter,quod proba
tionibus extrinſecis indigeat, & tunc
non poteſt agi de nullitate, niſi vſq; ad
triginta annos, & inter nullitatem eui-
dentem, taliter quod de illa conſtet,ex
eadem ſententia,per reuolutionem, vel
inſpectionem proceſſus, & ex eiſdem
actis, abſque vlla probatione extrinſe-
37 ca,& hoc caſu † nullitas perpetua eſt,
& perpetuo poteſt intentari,& nunquã
tranſit in rem iudicatam, & nulla taci-
turnitate, & temporis lapſu confirma-
tur,& hoc procedit indiſtincte in omni
bus actibus nullis, quam diſtinctionem
originaliter tradit Baldus in dict.l. data
opera num.59. Balbus de pręſcriptio.4.
par.quæſt.32. Alexan.conſ.59. numer.15.
lib.4. Antonius Grauatius in additio.ad
Octauianum Veſtrium lib.8. cap.1. nu.
30. verſ.item etiam intelligas, quorum
Doctorum diſtinctioni ſtandum eſt: nã
38 qui neſcit diſtinguere, neſcit † ſoluere,
& ex diuiſione terminorũ equatur ama
ritudo,ex traditis ab Angelo conſ. 376.
Borgnino deciſ.15. num. 2. & deciſ. 44.
num.37.par.1.Magonius deciſ.60.Lucẽ
ſi,num.17.& deciſ.148.Florentina num.
14.Surdus deciſ.176.num.12.& deciſ.54.
num.5.

Et quod nullitas,quæ reſultat ex eo-
dem proceſſu, aut ex actis eiuſdem ſit
euidens

Google

39 euidens † & notoria, tradit Afflictis deciſ. 283. num.2. Couarr. plures allegans practicarum 25. num.2. Farinacius de delictis, & pœnis, quæſt. 21. num. 17. Muſcatelus par. 1. gloſ. nullitatis, num. 25. & 26. dicens, quod etiam elapſo termino ad docendum de nullitate, nullitates notoriæ manifeſte, & euidentes, ex actorum facie reſultantes, & apparentes, propo-
40 ni poſſunt: illa enim dicitur notoria † nullitas, quæ prima facie de iure communi talis eſt: licet poſsit ſubeſſe cauſa, propter quam reddatur falſa, Franciſc⁹ Areti. in l. illa, col. 5. verſ. tertio adde, de verb. oblig. & in cap. ſignificauerunt, colum. penult. de teſtibus, Tiraquel. de pœnis. temper. in præfacio. num. 61. Et nos late in tractatu de Inhibitio. cap. 5. §. 5. num. 24. & de his nullitatibus etiam elapſo termino agi poteſt, ex Vancio de nullitatibus in tit. quis poſſit dicere, numer. 51. 52. 53. & 54. Octauianus deciſ. 141. num. 33. dicens, quod licet regulariter iuri dicendi ſententiam nullam pręſcri-
41 batur ſpacio † triginta annorum: attamen quando nullitas eſt euidens ex actis, poteſt perpetuo proponi, Nata cõſil. 172. num. 4. & 5. Rippa l. 4. §. condemnatum, num. 16. & 17. de re iudicata, vbi
42 quod etiam aduerſus † tres ſententias conformes poteſt proponi, & ſic quamuis ſententia ſit confirmata, ex Mandelo d. conſ. 199. num. 7. Et nos in dict. c. 5. §. 9. num. 42. & quod ſententię notoria iniquitas illa dicatur, quæ ex actis, & inſtrumentis iam productis, & ex eorũ inſpectione reſultat, pluribus relatis, diximus in eodem tractatu cap. 11. nu. 10. Azebedo lib. 4. tit. 21. num 93. vſque ad 97. & ſecundum has doctrinas debet intelligi Vancius in tit. quoties, & intra quod tempus, num. 8. latè Azebe. lib. 4. tit. 17. l. 2. à num. 30. vſque ad 36. Afflict. deciſ. 39. num. 6. Cæſar Vi ſilis in additio. ad Afflict. deciſ. 283. num. 1. & 2. Becius conſ. 12. num. 55. & 56. Muſcatelus par. 3. in gloſ. prouocare, nu. 38. & 39. vbi quod hæc nullitas ex actis reſultãs poteſt proponi contra tres ſententias conformes, Lancelotus de attenta. 2. par. cap. 17. numer. 105. & 117. Et ſic etiam ſi appellitus apprehentionis in præſenti caſu confirmatus eſſet, cum nullitas ſit euidẽs, licet lapſi fuiſſent triginti anni, poteſt peti an nullari, ſeu reuocari. Quare ſententia Doctorum aſſer. nrium, quod quando nullitas intentatur iure actionis, debet intentari intra triginta annos: quia eo
43 tempore præſcribitur, † intelligi debet non in ſententia ipſo iure nulla, ob noñ ſeruatam formam ſtatuti, neque in caſu, quo nullitas notoria eſt, abſque eo, quod indigeat extrinſeca probatione, ſed tantum procedere poterit in nullitate oculta, velata, & celata, quæ indigeat ꝓbatione extrinſeca: in hoc enim caſu, actioni nullitatis velatę, & ocultæ obſtat præſcriptio triginta annorum, ex Bald. in o. l. data opera num. 59. C. qui accuſare non poſſunt, Balbus dict. 4. p. de præſcriptio. queſt. 32. Surd. conſ. 49. num. 44. Mandelus conſ. 192. numer. 12. Vancius de nullitatibus, in tit. quoties, & intra quod, num. 8. Maranta in tit. de ſententiæ, par. 6. num. 154. Gail. lib. 1. obſeruatio. obſeruatione. 127. num. 8. Octauianus Veſtrius lib. 8. cap. 1. num. 10. vbi Antonius Grauatius in additionibus ita declarat, litera L. num. 30. Et cum in caſu præſenti, nullitas huius apprehenſionis ſit euidens, notoria, & manifeſta, reſultans ex inſpectione proceſsus, & ex actis eiuſdem, opponi ſemper poteſt, nec ei obſtat taciturnitas, vel quęlibet temporis præſcriptio, ex ſupradictis.

Aut denique agitur de nullitate ſententiæ per viam exceptionis, & in hoc caſu communiter omnes cõcordant, ꝙ dicta nullitas † per viam exceptionis,
44 poteſt proponi perpetuo, Vancius vbi ſup. num. 8. Mandelus dict. conſ. 192. numer. 12. & Balbus dict. quæſt. 32. & Bald. in dict. l. data opera num. 59. quia temporalia † ad agendum, ſunt perpetua ad ex
45 cipiendum l. pure, §. vltim. ff. de exceptione doli, gloſ. in cap. ſi autem de reſcriptis, ea ratione: quia in poteſtate rei non eſt excipere contra actionem non pro-

productam, ſecus in poteſtate actoris, vt in pulchra ſpecie, Bald. in l. cum mulier, colum.4. quæſt.13. ff. ſolut. matrim. contra Bart. in l. miles, §. ſocer. ff. de adulterijs, qui communiter reprehenditur, ſecundum Alexan. in dict. l. cum mulier, num.18. verbo vltra ea quæ hic tetigit Bart. & per Balbum in tractat. de præſcriptio. in 4. par. quartę partis prin. 2. quæſt. num.9. in 7. limitat. & vide Gratianum deciſ. 151. per totam: Et nos in tractatu de Inhibitionibus cap.1. §.5. nu
46 mer.12. Et quod in caſu præſenti † nullitas propoſita contra appellitum apprehenſionis proponatur excipiendo, probatur, quia poſt quam facta fuit diuiſio iuriſdictionis ab ipſa Religione S.Ioan. domina locorum de la Ginebroſa, & de Aguauiua, & ſeparatus, vel diſmembratus locus de Aguauiua à tribunali loci de la Ginebroſa, & poſt quam ab ipſa Religione fuit poſita in executione talis diuiſio, nominatiq; fuerunt miniſtri, & officiales, & tribunal in dict. loco de Aguauiua vicini loci de la Ginebroſa, die 23. Martij anni, vt fugerent dictam diuiſionem, recurrerunt ad proceſſum antiquum apprehenſionis, de cuius nullitate agitur in pręſenti, & obtinuerunt literas de toliforciã, & intimarunt eas poſt dictam diuiſionem vicinis de Agua viua, & ſic à die, quo dictum toliforcium intimarunt, nondum lapſi ſunt triginta anni, imo neque vnius anni ſpatium, & ex conſequenti etiam ſi hoc caſu de nullitate ageretur per viam actionis, &c. nullitas non fuiſſet euidens, & notoria, non poterat conſiderari præſcriptio triginta annorum.

Ex quibus infertur, quod cum vicini de la Ginebroſa recurrentes ad proceſſum antiquũ, intimauerint tolliforcium vicinis loci de Aguauiua, facti fuerunt actores, cum ipſi prouocauerint, & ad iudicem peruenerint, priuſquam alij de Aguauiua, qui ex eo reputãtur rei, ex l. in tribus, ff. de iudicijs, c. forus, §. actor, ff. de verborum ſignificatione. Is enim dicitur actor, † qui prius ad iudicium prouocat, dictis iuribus, adeò, vt ſi debitor prius compareat in iudicio, & petat terminum ſtatui creditori ſuo ad agendum, dicitur actor, & creditor reus, & in eis locũ habent omnia, quæ de actore, & reo loquuntur, Afflictis deciſ. 268. num.4. ex Alexand. conſ. 103. vol. 5. ex Bart. in l. libertus à patrono, ff. de in ius vocando, Iaſ. conſ.167. num.12. &c. 13. volum.2. Rolandus conſ.10. num.18. volum.4. optime Becius conſ.12. nume.13. Octauianus deciſione 151. num.1. cum ſequentibus. Bald. in d. l. data opera, n. 59. verſ. ſed verius, dicens, quod reus perpetuo poteſt excipere † de nullitate ſen
48 tentiæ, ibi, ſed reus perpetuo, & Balbus dict. quæſt.31. numer.2. ibi, Reus autem perpetuo. Quinimo ex eodem Balbo, & Baldo vbi ſupr. reum tractare de nullitate ſententiæ, idem eſt, quod excipere,
49 ibi, quia in reo agere de nullitate † in effectu, idem eſt, quod excipere, vt in l. ſi contendat, ff. de fideiuſſor. ergo ſi vicini de Aguauiua agunt de hac nullitate vt rei, & excipiendo, non poteſt eis obſtare perſcriptio aliqua, imo potius eã nullitatẽ perpetuo proponere poſſunt, etiam ſi mille anni fuiſſent elapſi, cum nullitas per viam exceptionis perpetuo poſſit proponi, vt ſupra probauimus.

Confirmatur ex eo, quia illud, quod communiter dicitur, quod ſcilicet iuri
50 agendi de nullitate præſcribitur per 30. annos, procedit, quando agitur de nullitate per modum agendi directe; & principaliter, ſed non quãdo incidẽter, quia tunc poteſt proponi perpetuo, vt notat Decius conſ.8. nu.6. in fin. & nu.7. Antonius Grauatius id additionibus ad Veſtrium, lib.8. cap.1. num.30. & tunc dicitur incidenter † tractari de nullitate,
51 quando de ea conſtat in eodem proceſſu, & eiuſdem actis, abſque aliqua extrinſeca probatione, optime Afflictis deciſ.283. num.2. Muſcatel. par. 1. gloſa nullitas, num.27. cum pluribus ſequentibus: Et ſic cum in pręſenti caſu de prętenſa nullitate conſtet, ex eodem proceſſu

ceſſu,in quo nulla reperitur interrogatio teſtium,quam fieri per iudicē oportebat iuxta forum 3. de apprehenſionibus, incidenter de ea agi videtur, & ſic nulla poterit obſtare præſcriptio.

Denique licet ſententia antiqua lata eſſet anno 1574.&ſic elapſi fuerint pluſquam triginta anni, tamen præſcriptionis interruptio reperitur in eodem proceſſu, cum fuerint oblata memorialia, anno 1602.1603.& 1604. vt poſſent vicini de Aguauiua excipere, & opponere de nullitate præconiorū foralium, &

52 præſcriptio interrupta procedere † nō poteſt, ex obſer.item licet debitum, de præſcriptionibus, & quamuis dicta interruptio eſſet extraiudicialis, & extra proceſſum,non procederet præſcriptio, ex Molin.§.præſcriptio,fol.262. colu.2. verſ.hodie,vbi Portol.num.140.Rebuf. 2.tom.pag. 230. Gutierrez de iuramento confirmatorio,3.par.cap.1.à num.24. Molin.§.depoſitum, fol.92. colum. 2. in fin.

Ex alio etiam capite nullitas huius appellitus apprehenſionis prætenditur, hoc eſt,quia deficiunt in proceſſu præ-

53 conia foralia, † de quibus non conſtat per publicum inſtrumentum,ſed ſolum per aſſertionem & relationem Notarij, nec conſtat Notarium fuiſſe rogatum, neque in quo loco factæ fuerint, nec in eis Notarius appoſuit ſignaturam contra ſtylum obſeruatum in ſimilibus caſibus.& ſic nullitas inducitur:cum etiam ſi dubia reperirentur circa præconia,ſufficeret ad annullanda ea,quanto magis ſi tot defectus formæ ſubſtantialis in ea reperiuntur contra tot foros de apprehenſionibus,de hac materia loquentes, & inconcuſſam, & vniuerſam praxim totius Regni,vt latiſsime varijs, & efficaciſsimis fundamentis tradit Becius cō ſil.12.à numer.9. vſque 59. cum ſequentibus.

Et pro corroboratione, aduertēdum eſt, quod nullitas prætenſa petitur per tertios,qui non obtulerunt propoſitiones in proceſſu antiquo,qui quidē ſunt intereſſati ex Cephalo conſ.133. numer. 125. volum. 1. Ruinus conſ. 40. num. 7. & 8.lib.5.ex Bart.l.2.de exceptio.rei iudicatæ, Hondedeus conſ.28. numer. 33. volum.1. Alexan.conſ.38. num. 6. lib.2. Præcipue quia dictus forus tertius iudici imponit onus interrogādi teſtes, ibi, *Ayan de ſer interrogados por el Iudge, delante del qual ſe da el appellido, o por ſu Aſſeſſor perſonalment*,& ſic negligentia Iudicis † nō

54 debet nocere parti, Alexand. conſil. 42. num.12.volu.3.Surd.conſ. 8. nu.1. vol.1. Et ſic in præſenti caſu eadem Religio Sancti Ioannis apprehendens poteſt petere dictas nullitates, cum ipſa eas non commiſiſſet,nec dedit cauſam, vt committerentur, ſed ipſe iudex eas cōmiſit, & ideo ex parte Religionis non datur dolus,qui eam patrocinetur,in quo fundatur Cephalus,& alij allegati:& idem ꝓcedit in nullitate præconiorū foraliū: quia non fuit defectus partis,ſed Nota-

55 rij,cuius † factum, vel imperitia non debet nocere parti, vt in l.errori, vbi Doctores communiter, C. de teſtamentis, optime Mantica de coniecturis vltimarum voluntat.lib.3.tit.13.num.3.Ex quibus omnibus videtur dicendum nullitatem prætenſam cōtra appellitum apprehenſionis ob defectum interrogationis teſtium contra formam ſubſtantialem traditam in dict.foro 3. de apprehenſionibus locum habere, & ſi elapſum fuerit ſpatium pluſquam triginta annorum à die ſententiæ latæ vſque ad præſentem diem.

His tamen non obſtantibus contrarium fuit deciſum in Regia Audientia, in menſe Septembris anni 1610. in proceſſu Magni Magiſtri S. Ioannis Hieroſolymitani ſuper apprehēſione,ſcilicet,

56 quod poſt triginta annos † non agitur de nullitate via actionis, & quod defectus interrogationis teſtium,iuxta forū por quanto,de apprehenſionibus purgatur per taciturnitatem litigantium, & eorum progreſſum,& quod tertius, qui non fecit partem in proceſſu aliquo modo,non poteſt ſe opponere poſt ſententiam

tiam ad petendam nullitatem, vel ali-
quid aliud, & quod ille defectus in-
terrogationis ſolum poteſt opponi per
illum,qui poſsidebat tunc,& in cuius
damnum fuit omiſſa,non vero per alios
dicto foro *Por quanto*, cum foro *acaece a*
vezes,eiuſdem anni, quę deciſſio ratio-
nes non inelegantes habet,quas hic pro
informando animo proponere libuit.

Et primo in preſenti proceſſu male
agebatur de reuocatione prouiſsionis
apprehenſionis,quæ peti non poteſt cũ
fuerit bis confirmata, iuxta forum ſta-
tuimus,de litibus abreuiandis fol. 47.
qui diſponit, quod interlocutoria † bis
57 confirmata non poſsit reuocari: quod
etiam de iure procedit, vt communiter
ab omnibus notatur in Clementina pri
ma,de re iudicata,& in cap.cum ceſſan
te,vbi Philippus Francus num.12.de ap
pellatio.Bart.& omnes in l.quod iuſsit.
ff.de re iudicata vbi Iaſſ.num.10. verſi-
culo ſecundo limita.& num.43. optime
Maranta de ordine iudiciorum.6.parte
in §.expedita,num.9.pag. 508. in paruis
late Rebuf.in l.quod iuſsit,ff. de re iudi
cata,in primo notab.num.89.verſ. vnde
cimo fallit,&etiam,quia poſt latam dif-
58 finitiuam ſententiam, † interlocutoria,
quę alias reuocabilis erat contrario im-
perio manet irreuocabilis, Bald. in l.1.
C. ſi & falſ. inſtrument. Salicetus in l.
poſt ſententiam,colum.4.verſ.nunc ve-
nio ad ſextum,C.de ſententijs,& inter-
locutionibus, Rebuſus alios allegans
in dict. l. quod iuſsit in primo notab.
num.100.verſ.17. fallit. & idem præſup-
ponit Molin.in verbo apprehenſio, fol.
37.colum.3.à principio, & fol. 40. verſ.
die 25. Septembris,& melius, fol. 34. in
verbo in eodem foro, in verbis, colu.1.
ad mediũ.ibi, *Aut apprehenſio fuit male pro*
uiſa, vel indebite executata, vel nõ debite facta
fides, de executione apprehenſionis; & tunc
quilibet tertius opponens poterit petere in qua-
libet parte litis tollere apprehenſionem, Ergo
finita lite per ſententiam diffinitiuam,
iuxta l.dicere de recept. arbitr.non po-
terit agi de reuocatione appellitus,præ-
ſertim cum ſententia iam fuerit manda
59 ta executioni: † quia eo caſu non po-
teſt reuocari interlocutoria: quia iam
non dicitur res integra, & tranſit iam in
contractum, iuxta ea quæ notat Fran-
cus in dict.cap.cum ceſſante,numer.20.
de appellation. Iaſſ. in d. l. quod iuſsit,
num.10.11.21.& 32.& interlocutoria pro
prie dicitur illa, quæ inter principium,
& finem litis profertur, iuxta gloſam,
verbo diffinitiuæ in Clementina 1.de re
iudic.

Secundo: quia annullatio peti non
poteſt: quia pretenditur eam interue-
niſſe in eo,quod teſtes de propria poſ-
ſeſsione apprehendentis deponentes,
non fuerunt interrogati, an alius tertius
tunc quoque poſſideret, iuxta diſpoſi-
tionem fori por quanto, de apprehen-
ſio. Et primo videtur in noſtro caſu eã
interrogationem interueniſſe: quia fo-
rus,por quãto,& forus, acaece a vezes,
de apprehenſionibus facti fuerunt eodẽ
anno,& in eiſdem curijs,& eandem ha-
bent rationem prohemialem: forus au-
tem,acaece a vezes,diſponit,quod ſi ap
pellitans omiſſerit exprimere perſonam
actualiter poſsidentis, poſsit reuocari
appellitus,& ſecundum hunc forũ pars
60 videtur expreſſiſſe eos, † qui actualiter
poſſidebãt, vel ius aliquod pretendebãt
adijciendo clauſulam illam: *Sabiendo,*
viendo, y tollerandolo y aprouandolo, &c. vt no
tat Molin. in verbo appellitus apprehẽ
ſionis, verſ. appellitus apprehenſionis
debet expreſſe,fol.22.colu.3. Bardaxi in
dict.for.acaece a vezes,in prin. & nu. 2.
Molinos, & Ferrer in forma proceden
di ſuper proceſſu apprehenſio. Et cum
61 omnia, quæ teſtis reſpondit, † intelli-
guntur ad interrogationem iudicis reſ-
ponſa: ſic teſtis qui reſpondit, quod ap-
pellitãs poſsidebat per tempus in articu
lo deductum,abſque contradictione ali
qua,continuo,publice,pacifice,& quie-
te, ſcientibus,videntibus, tollerãtibus,
& approbantibus.N.& N.nominatis in
appellitu,cenſetur reſpondiſſe ad inter-
rogata,& ſic interrogationẽ præceſsiſſe,
& pro-

& probatum eſſe appellitantem,& non
alios poſſediſſe tempore apprehenſio-
nis,& per totum tempus in appellitu de
62 ductum: contra naturam † quippe eſt,
vt cum aliquid ego teneam, tu quoque
id tenere videaris, non enim magis ea-
dem poſſeſſio apud duos eſſe poteſt,quã
vt tu ſtare videaris in eodem loco, vbi
ego ſto,vel in quo ego ſedeo, tu ſedere
videaris,vt eleganter docet tex.in l.3.§.
ex contrario,ff.de adquir. poſſeſ. qui lo
quitur de poſſeſsione actuali, & corpo-
rali,de qua etiam loquuntur fori noſtri.
Vnde cum interrogationem præceſsiſſe
63 deducatur † ex reſponſione teſtium,ſuf
ficit, vt iudex ſatisfaciat formę fori, vt
notabiliter Baldum allegans docuit Bar
daxi ad dictum forum,num.5.verſ.quę-
rit inſuper,dicens, quod vbi conſidera-
tur † effectus non refert, quid ex ęqui-
polentibus fiat, Portoles verbo appre-
henſio. el 1. num. 52. vbi ſic iudicatum
refert.

Et licet hæc interrogatio non inter-
ueniſſet,nihil obſtare prouiſioni colligi-
tur ex eo? quia quando appellitus ap-
prehẽſionis fundatur in poſſeſsione pro
pria iurium incorporalium,non eſt ne-
64 ceſſe,† quod teſtes interrogentur, an
alius tertius poſſideret dicto tempore;
quia poſſeſsio plurium reſpectu iurium
incorporalium compatibilis eſt eodem
tẽpore, vt notauit practicus Petrus Mo
linos,tit.proceſſo de apprehanſion enla
lite pendente pag. 153. colum. 2. verſic.
Aunque,& ſic cum appellitans petat ap
prehendi locum de Aguauiua,reſpectu
tantum iuriſdictionis, & iurium illarũ,
& ſit mandatum apprehendi reſpectu
iuriſdictionis,& ſic iuris incorporalis,ſe
quitur non fuiſſe neceſſariam prædi-
ctam interrogationem.

Deinde, quia ſummus in caſu fallen-
tiali dicti fori,quia quando appellitans
fundatur in titulo,non requiritur inter-
rogatio † ex Molin. dict. verbo appre-
65 henſio, fol. 30. colum.1. verſ. in tex.ibi,
ſed in noſtro caſu allegatur,& probatur
poſſeſsio continua pluſquam triginta
annorũ,qua mediante adquiritur tit.&
dominium iuriſdictionis, & reputatur,
66 vt † titulus iuxta ea,quæ notant DD,in
l.2.ff.de ſeruit.& aqua.& in l. fin. C. de
longi temporis pręſcriptione, Couarr.
in regul.poſſeſſor.2.par.relectionis,§.3,
num.5.Padilla in l.1.num.53.ff.de ſeruit.
ergo in noſtro caſu interrogatio non
fuit neceſſaria.

Tertio, quia dato, quod in caſu no-
ſtro,iuxta dictum forum,Por quanto,3.
de apprehenſioni.requiretur interroga
tio,adhuc peti non poterat annullari ap
prehenſio,quia dictus forus non poſuit
clauſulam annullatiuam. Vnde foriſtæ
illum forum interpretantes nunquam
67 dixerunt † poſſe annullari apprehenſio
nem ob defectum interrogationum, &
ſic non ſeruatam formam dicti fori, ſed
ſolum,quod poſſit peti reuocatio. Bald.
in l.ſtatuti.num.4.C.de ſententi. ex bre
uiculo recitan. vbi Salicetus ante nu. 1.
eleganter Felinus vidẽdus, in cap. cum
dilecta numer.10.à verſic. eſt verum de
reſcrip.& optime Alexan.conſ.24.nu.3.
volum.4.& conſtat ex Molin. verbo ap
prehenſio, verſic. in textu, ibi, fol. 30.
Portoles verbo apprehenſio.§.1. nu. 50.
& 52.Ferrer in proceſſu apprehenſionis
cap.de his,quę requiruntur ad apprehẽ
dendum,verſic.ſi ad iudicium fol.21.Pe
trus Molinus in proceſſu apprehenſio-
nis,fol.153.colum.2.in prin.& ideo ſem-
per ſolet peti per viam reuocationis,nõ
annullationis: quod ſuadetur ex verbis
fori,acaece a vezes,q̃ algun apellidant,
fol.89.col.1. ſub tit. de apprehenſio. ibi,
Que la dita aprehenſion ſia reuocada, quanto a
ei, è quanto toca a ſu perjuyzio. Ex quo pa-
tet ob non ſeruatam formam fori reuo-
cationi tantum, & non annullationi lo-
cum eſſe, idem probatur ex foro, coſa
muy juſta es,fol.85.colu.3. ibi, *Sia tenido*
de continente tirar la dicha aprehenſion, &
in foro muytas vezes,fol.86. colu.1. ibi,
Sia tenido de continent tirar la dita aprehenſiõ,
ſub tit. de apprehenſio. qui fori, quate-
nus diſponunt tollendam eſſe apprehen
68 ſionem,† intelligi debent per viam re-

uocationis, quæ reuocatio ſolum habebit locum, quando apprehenſio nō fuiſſet bis confirmata, non vero poſtquam confirmata fuit, vt ſupra probauimus.

Quarto, quia licet ob non ſeruatam formam dicti fori. por quanto, eſſet locus reuocationi, & annullationi, illa tamen peti non poterat ad inſtantiã Magni Magiſtri, ſeu Religionis, qui apprehenſionem obtinuit, & ipſam executioni miſsit, & reportauit, & proſequutus

69 fuit: quia factum ſuum, † nempe decretum obtentum, & á ſe approbatum impugnare non poteſt, vt in terminis ex multis tradit Rebufus in d.l. quod iuſſit in primo notab. num. 86. verſ. decimo limita: tum etiam, quia pars quæ decretum iudicis, vel interlocutoriã executioni miſsit, amplius eam poſt executionem impugnare non poteſt, ex late traditis per Monter deciſ. 3. nu. 13. & 14.

Quinto, quia fictus non eſt pars legitima, niſi conſtet de ſuo intereſſe, † hoc

70 eſt, eo tēpore ſe bona poſſediſſe, vt probat expreſſe forus, acaece a vezes, ibi, *Si aquil que actualmente poſsede*, fol. 89. colu. 1. & in foro, coſa muy juſta es, fol. 85. colum. 3. ibi, *Que ſi los herederos teſtamentarios, o legatarios, o otras perſonas a quien los ditos bienes pertenecen*: & in foro muytas vezes, fol. 86. colu. 1. ibi, *Empero ſi el ſucceſſor del dito difunto, o a qui los ditos bienes pertenecen*, & in foris nouis anni 1585. ſub tit. de apprehēſio. in §. por euitar los inconuinientes, ibi, *Haziendoſe la parte cuyos bienes fueron aprehenſos*, & in §. Otroſi ſu Mageſtad, ibi, *Y la parte cuyos bienes fueren aprehenſos pagare*, qui omnes fori id præſuponunt, reuocationem apprehenſionis, peti non poſſe per tertium, de cuius intereſſe non conſtat; quorum ratio ea eſt, quia quando reuocatio † petitur non

71 ex cauſa, ſeu vitio reſpicienti ſolemnitatem publicam, ſed reſpicienti tantum intereſſe priuatum, non poteſt poſt lapſa præconia foralia peti, niſi ad inſtantiam illius, cuius intereſt, ita concordantur exemplaria Molinę contraria, quæ refert Bardaxi in foro 25. de apprehenſio. num. 20. fol. 547. vbi duos caſus diſtinguit in hac materia. Nam aut nullitas prouenit ex defectu ſolemnitatis pu-

72 blicę, † vt quia apprehenſio non ſit reportata intra triginta dies, aut quia non fuit facta fides de poteſtate appellitantis, aut ſimilibus ſolemnitatibus: tunc enim, quia nullitas generaliter reſpicit omnes, poteſt quilibet tertius eam alle-

73 gare: aut nullitas † prætenditur ex defectu iuris litigatoris, & ex vitio reſpicienti intereſſe alicuius certæ perſonæ, & tunc poſt lapſa præconia foralia, qui non facit partem in proceſſu, nō poteſt petere annullationem, vt ex determinationibus Molini tradit Bardaxi vbi ſupra. dict. num. 20. Ex quibus determinationibus colligitur, quod quando viciū

74 non reſpicit † ſolemnitatem publicam, ſed intereſſe alicuius certę perſonæ, vt in caſibus ſuperius relatis, tunc tertius, cuius intereſt, ſi de ſuo intereſſe cōſtet, poteſt in qualibet parte litis ſe opponere, & annullationem petere, ex traditis à Portoles poſt Molin. verbo apprehenſio. §. 2. num. 67. & §. 3. num. 19. & 53. Si vero non conſtet de intereſſe tertij, reuocationem, ſeu annullationem petentis, non erit pars legitima, nec erit admittendus, vt vltra tradita à Bardaxi. d. num. 20. patet ex Molin verb. apprehēſio, verſic. apprehenſionis appellitus, folio 37. col. 3 ibi. *Demum comparuit quidam tertius, & pro ſuo intereſſe petijt dictam apprehenſionem reuocari*, idem Molin. verſ. die 25. Septembris, fol. 40. colum. 2. & 3. ibi, *Fuit deliberatum, quod dictus tertius non erat pars legitima ad petendum reuocari dictam apprehenſionem*, & multo clarius Molin. paulo poſt ibi aliqui de dicto cōſilio voluerunt tenere, quod ex eo quia ſi reuocaretur dicta apprehenſio ille tertius ſe poſſet opponere infra quinquaginta dies, quod ſatis ex hoc capite conſtabat de ſuo intereſſe, & ſic quod erat pars legitima, &c. Quæ determinationes, & doctrinæ ſunt deciſiuæ præſentis caſus, cum nullitas in præſenti prætenſa, procedat ex vicio, quod non reſpicit ſolemnita-

nitatem publicam, ſed tantum ius liti-
gatoris,& intereſſe particulare poſſeſſo
ris: vnde tertius,qui non probat ſua in-
tereſſe no eſt pars legitima, ad peten-
dam nullitatem poſt lapſa præconia fo-
ralia,& multo minus poſt latã ſententiã.
Sexto, quia licet tertiijs eſſet pars le
gitima ad petendam nullitatem,non ta
men ideo apprehenſio debet in totum
annullari, † ſed tantum quoad intereſ-
75 ſe,& præiudicium petentis, vt patet ex
for.ſimili in eiſdem curijs edito, & fere
in eadem materia loquenti in dict.foro
acaece a vezes, fol.89. colum. 1. de ap-
prehenſio.ibi, *Que la dita aprehenſion ſia re
uocada quanto a el, è quanto toca a ſu prejudi-
cio, è ſia reſtituyda en aquel eſtado, en que era
en el dito tiempo de la dita aprehenſion, aquella
ſalua remaneant, quanto a los otros*, per quem
forum generalitas fori, por quanto, re-
76 ſtringitur: licet enim † cartę ſtandum
ſit in noſtro Regno non tamen nouum
eſt vnum forum per alium reſtringi li-
mitari,& ampliari, ex Portol. verbo fo-
rus.num.52.
Septimo, quia quando prædicta ceſ-
ſarent, & reuocationi, ſeu annullatio-
ni locus eſſet, illa tamen non eſt facien
da ſimpliciter, ſed tantum quoad eos
qui ſunt intereſſati,& propoſitiones nõ
obtulerunt: nam quoad eos, qui propo
ſitiones obtulerũt, per comparitionem
77 purgatur † omnis defectus, vt multo-
ties fuit declaratum,& ſignanter in pro
ceſſu Ioannis Bages, vt tradit in ſpecie
Bardaxi in rub.de apprehenſion. in 2.p.
proceſſus, quæſt.vltima, num.4. verſic.
multis alijs modis, fol.488. colum.1. vbi
deciditur iſte caſus: cui praxi in Regno
ſtandum eſt quidquid in contrarium
de iure communi obijciat Hondedeus
conſ.66.nu.52.lib.1. cuius dictum repro-
batur à Menochio lib.2.præſumptionũ,
præſumptione 45.num.4. Qui tandem
reſoluit defectum ſolemnitatis, & nul-
litatẽ poſſe purgari. Cui cõſonat, quod
tradit Barda.ex d.proceſſu Ioan. Bages.
Octauo, quia etiam ſi nullitas indu-
ceretur,& petentes eam partes fuiſſent
legitimę, in præſenti peti non poterat,
quia eius actio † pręſcripta eſt ſpatio
78 30. annorum: nam cum deducatur per
modum agendi directo, & principali-
ter,& non per viam exceptionis, ca-
tenus durare poteſt, quatenus durant cę
terę perſonales actiones videlicet tri-
ginta annis, iuxta gloſam, in l. quęrellã,
C.de falſis, princ.inſt.de perpetuis,&
temporalibus actionibus, l.omnes, l. ſi-
cuti, C.de pręſcript.30. vel 40. annorũ,
per quę iura cum Speculatore, Bald. &
alijs id notát Vantius vbi ſupra, in verſ.
ſi vero nullitas: licet ſecus eſſet ſi per
79 viam exceptionis † ageretur de nulli-
tate, quia eo caſu perpetuo poſſet op-
poni, & ideo ſtatutum prohibens poſt
certum tempus agi de nullitate ſenten-
tię, non habet locum in eo, qui de nulli-
tate excipit, ſecũdum Albert. Brunum,
verbo nullitas, colum.3. de conſtitutio.
& decret.poſt Alexan.conſ.61.colum.3.
volum.3. Contardus in l. vnica, limita-
tione 7.num. 68. C. ſi de momentanea
poſſeſsione: quia exceptio eſt perpetua,
licet actio ſit temporalis. Quod limita-
80 ri ſolet, vt non procedat in exceptione
quæ deſcendit à iure agendi, † quo ca-
ſu ſublata actione, tollitur etiam excep
tio, l. Papinianus, §.ſi filius, ff. de inoffi-
cioſo teſtam. de quo nos alibi in tracta-
tu de Inhibitio.c.2.§.5.nu.23. Et ſic cum
in præſenti caſu nullitas proponatur
per modum agendi ſpacio triginta an-
norum, fuit perempta,& opponenti ob-
ſtãt præſcriptio ex ſupra dictis.
Ex quibus recte iudicatum fuiſſe in
Regia Audientia colligitur in dicto pro
ceſſu Magni Magiſtri, ſup.apprehenſ.in
menſe Septem.ann.1610. quod nõ habet
locũ reuocatio nec annullatio ſentẽtię,
quia proponi nõ poteſt via actionis poſt
lapſum triginta annorum, quæ etiã nul-
litas purgatur per collitigãtes vltra pro
gredientes,& quod tertius nõn intereſ-
ſatus non poteſt ſe opponere poſt ſen-
tentiam ad petendam nullitatem.

LAVS DEO.

INDEX LOCVPLETISſimus eorum omnium, quæ in hoc deciſionum volumine continentur.

A

ABLATIBVS abſolutus inducit conditionem expreſſe, nu. 10. ſed nō ſemper, vt numer. 22. deciſione 131.

Ablatiui abſoluti natura, num. 22. deciſ. 131.

Accedens ſecundario non venit in conſideratione, num. 66. & 74. deciſione 187.

Acceptatio inſolutum dationis operatur liberationem debiti, & abdicationem iuris inſolutum dati, num. 4. deciſione 189.

Acceſſorium non ſequitur principale, quando eſt maius ipſo principali, nu. 82. deciſ. 185.

Accuſatus de reſiſtentia ſi quis eſt, Dominus Rex poteſt ei delictum, vel remiſsionē concedere, num. 9. deciſ. 178.

Accuſatus de reſiſtentia, non poteſt guidari, nec qui impedit executiones literarum, & prouiſionum Iuſtitiæ Arag. ac ſuorum Locumtenentium, num. 10. deciſ. 178.

Accuſati in qualitate officialium, & vt cuſtodes Domini Regis incidunt in pœnam fori primi de iuramento præſtando, eiſdemq. remiſsio nequit concedi, num. 12. deciſ. 178.

Acquiſtio noua non dicitur, ſed continuatio antiqua, quando poſſeſsio naturalis reuertitur ad ciuilem finita conceſsione, nec ſoluitur gauella, tanquam de re noua, numer. 65. deciſione. 149.

Actio in factum oritur ex ſententia arbitrorum, ex neceſsitate iuris electorum, num. 54. deciſione 113.

Actionem non natam non licet in iudicio proponere, num. 37. deciſ. 115.

Actione præiudiciali intentata, ſilent omnes aliæ actiones, & traditur ratio, num. 7. Quod procedit, vt num. 22. 23. & 24. deciſ. 128.

Actio intentata pro debito, poteſt proſequi, etiam pendente exceptione ſuper debito illo, & hoc ad finem aſſecurandi curiam, & vt remaneat curia guarnita, & quantitas debita remaneat apud curiam, num. 18. deciſ. 118.

Actio præiudicialis, quæ dicatur, nu. 24. deciſ. 128.

Actio perſonalis non datur contra ſingularem ſucceſſorem, num. 23. deciſione 139.

Actio prædicta in ſeruitute perſonali non tranſijt contra hæredem concedentis, num. 14. deciſio. 139.

Actio perſonalis datur contra concedentem tantum, non tamen contra ſucceſſorem ſingularem, imo pro tali iure non datur confeſſoria, nec interdictum vti poſsideris, aut aliud poſſeſſorium retinendæ. num. 25. deciſ. 139.

Actio confeſſoria, tam in ſeruitute reali, quam perſonali competit contra quemlibet impedientem, & ſimiliter contra concedentem, num. 29. deciſione 139.

Actio quaſi confeſſoria ei competit, quando

BIBLIOTECA NAZ. ROMA. VITTORIO EMANUELE

quando hoc ius ſcilicet paſcendi, aut lignandi accipitur de manu concedentis; ſecus autem ſi hoc ius debeat accipere quis de manu ſua, aut perſemetipſum, quia tunc competit ipſa quaſi confeſſoria, num.30.deciſ.139.

Actio prædicta quando perſonæ conceditur, eſt quoddam ius perſonale incorporale, ſi vero prædio, eſt ſeruitus propriè realis, & pro ea datur confeſſoria, num.31.deciſ.139.

Actiones reales remanent, quoad territorium, vniuerſitate formaliter extincta, licet pereant actiones perſonales, num.21.deciſ.149.

Actiones reales, & hypothecariæ ſolo adhærent fixæ, & immobiles, numer.45.deciſ.149.

Actio pignoratitia expenſas ipſas comprehendit, numero 14. deciſione 169.

Actio non debet pendere à voluntatate debitoris, numer.7. Licet poſsit à voluntate creditoris, & perſonæ, cui acquirenda eſt, numero 8. deciſione 189.

Actio innanis eſt, quam inopia debitoris excludit, numero 18. deciſione 189.

Actio præſcriptis verbis datur ad intereſſe, aduerſus eum, qui non adimpleuit pro ſui parte, numero 15. deciſione 131.

Actio ſemel extincta per dationem inſolutum, vel alio modo nunquam reuiuiſcit, num.9. deciſ.133.

Actione pendenti per inſolutum dationem non acceptatam, vti non poteſt dans inſolutum, numero. 9. deciſione 189.

Actio furti ei datur, cuius intereſt rem ſaluam fore, numero 3. deciſione 224.

Actio furti, vt detur non ſufficit intereſſe, ſed oportet, quod intereſſe ſit coniunctum cum iure reali, numer. 14. deciſ.224.

Actione furti, vt agatur neceſſe eſt probare dominium, vel quaſi rei furatę, vel eius poſſeſsionem, aut detentationem, num.16. Quod intellige, vt nu. 17.deciſ.224.

Actio petendi nullitatem per modũ agendi perimitur ſpacio triginta annorum, num.78.deciſ.230.

Actor agens actione reali ſuo nomine non ſatisdabat, ſi vero alieno nomine ſatiſdabat, rem ratam dominum habiturum, idem in actione perſonali, n.2. & 4.deciſ.195.

Actor debet probare clare ea, quæ intendit, alias ſuccumbet, num.3. deciciſione 197.

Actore contumace etiam lite conteſtata, nec probãte nondum dato termino ad probandum, reum ſe non defendentem abſoluendum ab obſeruatione iudicij, non tamen diffinitiue traditur, num. 1. deciſione 217. Contrarium de praxi, ſcilicet diffinitiue abſolui, nu. 2. ibidem.

Actore intra terminum non probante, abſoluitur reus ab inſtantia iudicij pro bono Reipublicæ, vt iterum accuſſari poſsit, de iure ſecus eſt, num. 4. deciſione. 217.

Actore non probante reus abſens ab eo tempore, quo aſsignatur terminus probatorius, abſoluitur ab inſtantia tantum, diffinitiue tamen de praxi, etiam ſi reo abſente, & cõtumace, nec lite per eum conteſtata actor, qui probationis viam elegerat, in ea defecerit, vel non habuerit terminum ad probandum, cũ probationem non obtulerit, num.6.&7. deciſ.217.

Actor, ſi aſsignato termino contra reum ſemper abſentem non probat, abſoluitur reus ab inſtantia tantum, vt hoc caſu minus imputetur actori: quia ſi reus adeſſet forte agnoſceret intentionem agentis, numero 8. deciſione 217.

Actor dicitur, qui prius ad iudicium prouocat, num.27.deciſ.230.

Actus negatiuus, & priuatiuus magis inducit amiſsionem poſſeſsionis, quam acquiſitionem, nu.8.deciſ.143.

INDEX.

Actus extraiudiciales, qui non pertineat ad immunitatem requirunt appellationem. numero. 19, deciſione, 143.

Actus ludi non eſt iuſtitiæ contrarius nu.4.deciſ.144.

Actus factus, vel ſententia lata cum eo, vel contra eum, cuius principaliter intereſt, abſque citatione ſecundario intereſſati, & minus principaliter valet & tenet reſpectu principalis intereſſati, & citati, ſed non inde periudicabuntur totaliter ſecundario & minus principaliter intereſſati, & quibus ex poſt facto inconſequentiam præiudicium reſultare poteſt. numero. 8. deciſione, 163.

Actuum multiplicatio quandoque præſumitur ad euitandam teſtium contrarietatem.num.6.deciſ.197.

Acta iudicialia non aduerantur, quemadmodum inſtrumenta ſaltim infra annum, & diem, nam cum hæc materia ſit exorbitans, non extenditur de inſtrumentis ad acta iudicialia.numer. 1.deciſ.120.

Acta iudicialia in Regno non probantur per teſtes, niſi in duobus caſibus de quibus.num.11.extra quos ſemper ſtatur proceſſui.numer. 12. deciſione.120.

Acta iudicialia iudici ſunt notoria. nu.32.deciſ.120.

Acta iudicialia actitata coram vno iudice, vt coram alio probent, ſunt extrahenda per notarium in forma probante.numer.33.deciſione 120.

Actus delegandi, vel ſub delegandi non inducit exercitium iuriſdictionis. nu.14.deciſ.172.

Actorum iudicialium, & inſtrumentorum differentia, tam in adueratione eorum, quam in alijs traditur latiſſime .numero. trigeſimo quarto. deciſio.120.

Actus præter formam factus dicitur nullus, ac ſi eſſet factus contra formam. nu.28.deciſ.230.

Adimplementis non probatis pro ſui parte iubans ſe ex contractu non poteſt obtinere. numer. 48. deciſione, 187.

Adimplere debe prior qui prior agit.nu.9.deciſ.131.

Adimplere impeditus pro ſui parte ob caſſum mortis excuſatur, cum non ſtet per eum.num.ſexto.deciſione.131.

Adimplementum ſi non ſequatur culpa dantis, vel promitentis ceſſat repetitio. numer. 18. ſecus ſi econtra. nu. 19.deciſ.131.

Adminiſtrator negociorum ad vtilitatem altererius tenetur reddere & præſtare libros ſeu codices rationum. nu.6,deciſ.150.

Adueratio inſtrumenti debet fieri intra annum, & diem computandum à die, quo ſpecies falſitatis in iudicio fuerint propoſitæ.numer. 12. deciſione. 119.

Aduerātio inſtrumenti, quando fieri debeat.num.15.deciſ.119.

Aduerato inſtrumento non poteſt notarius accuſſari de falſo. numer. 14. deciſ.119.

Aduerātio inſtrumenti per notarium & omnes teſtes in inſtrumento conſcriptos, etiam ſi ſint ſupernumerarij dificilis & periculoſa eſt, & contra regulas iuris comunis. numer. 16. & 17. deciſ.119.

Aduerātio inſtrumenti habet locum cum ſolo notario ſuperuiuente, mortuis teſtibus, maxime ſi aliæ præſumptiones notario aduerranti, vel etiã teſti aſsiſtant. numero. 22. deciſione, 119.

Aduerātio inſtrumẽti mortuo notario & teſtibus inſtrumenti poteſt fieri per exhibitionem aliorum inſtrumentorum, & comparationem cartarũ, & his deficientibus iuramento producentis.numer. vigeſimo tercio. deciſione, 119.

Aduerātio iſtrumenti habebit locum probando illud fuiſſe in iudicium dedu-

deductum debitore præſente tacente, & nihil opponente & hec mortuo notario, & teſtibus. numer. 24. deciſsione, 119.

Aduer atio inſtrumenti admittitur contra omnes teſtes contradicentes per ſubſcriptionem illorum vel alias, quod idem ſi notarius contradicat. nu 27.deciſ.119.

Aduerationis inſtrumentorum late materiam cõprendens decretum cum motiuo proceſſus Don Ioanis de Gamboa Regiæ Audientię traditur. numer. 68,deciſ.119.

Agens in proceſſu proprietatis ſeu plenarij poſſeſorij in vim diuerſi tituli a primo,quo agit in articulo litis pendentię,an poſsit obtinere, & faciat ceſſare primam ſententiam dicitur quod poterit obtinere ſine recuperatione fructuũ, & prçiudicabit primę ſententiæ,& faciet eam ceſſare,ſic fuit iudicatum,numer.4.deciſ.126.

Agens in Regno ad obtinendum an debeat deducere cauſam remotam. n. 8.deciſsione.126.

Agens in rem non expreſſa cauſa omnes cauſæ vna petione cõprehenduntur ſecus ſi vnam expreſsit.numer.16.deciſ. 126.

Agens,qui nullam cauſam expreſsit in primo articulo poterit poſtea intentare quaſcumque voluerit in alijs articulis ciſternis.numer.32.& 33.deciſsio ne,126.

Agens facta electione modi, & actionis ad agendum non poteſt poſtea in alijs articulis,alios modos nec actiones intentare.numer.33.deciſsione,126.

Agens , & fundans ſe in aliquo iure exorbitanti, & odioſſo ante omnia debet probare contenta in diſpoſitione odioſſa.num.9.deciſ.128.

Agens ex tranſactione debet probare ſequtam eſſe cauſſam ex parte ſua, num.4.deciſ.131.

Agens ex tranſactione & non ad implens pro ſui parte cadit ab actione tranſactionis, & poteſt pars ad primæuam actionem reddire.numer.4. deciſſione,131.

Agere quis non poterit ex tranſactione, donec pro ſui parte perfecte adimpleuerit.nu.7.deciſ.131.

Agens qualitate domini non poteſt obtinere tanquam colonus. numer.3. deciſione.165.

Agens actione directa,ſi probet vtilem,non obtinebit ,quia non probauit eo modo,quo propoſuit. numer. 4.deciſione.165.

Agens ex contractibus reciprocis vltrocitioque obligatorijs , vt obtineat, debet prius probare pro ſua parte adimpleuiſſe.num.7.deciſ.182.

Agere inuitus nemo compellitur,deciſione,115.numer.3.

Agi criminaliter etiam poteſt contra turbantem actione iniuriarum. nu. 14.deciſione.122. & tunc probandus eſt dolus.numer.15.ibid.& fuit deciſſum nu.16.ibidem,

Albaranea mercatorum & eorum exactio in quo differant de iure communi.numero.1.& numero.8. deciſionę, 118.

Albaranum inuentariatum a poſſe portioris non executatur,nec prouidetur appellitus contra obligatum , dum probatur ſolutio vel alias exceptio impediens ſolutionem.num.5.contrarium numer.13.& 14.intellige ,vt numer. 20.deciſ.128.

Albarano inuentariato , vel lite quacumque pendente,ſuper dominio illius nihil eſt inuocandum in executione illius. numer. 6. declara vt. numer. 21. deciſ.128.

Aldeæ veniunt in diſpoſitione loquente de villa , tanquam res acceſſorię,non per conſequentiam , ſed ex tenore contractus. numer. 22, deciſione; 187.

Alera forali poſſunt vti vicini de cruce ratione vicinitatis. nume. 1. deciſione.156.

Alera foralis, quamuis ſit de foro, hoc tamen eſt verum, quando nihil aliud prętenditur, quam ipſa alera foralis. numer. 20. deciſione. 156.

Alerę foralis & iuris ſeruitutis depaſcendi de ſole ad ſolem differentia traditur, num. vigeſimo primo. deciſ. 156.

Almutaçafus leuare poteſt calonias, & pęnas contra oficiales, qui habent falſas ſtateras. numer. quinto. deciſione 177.

Alienare prohibitus prohibetur etiã actiones exercere, excipere, nec aliquid aliud facere poteſt, per quod res poſſit alienari. num. decimo. deciſione, 121.

Alienare bona nõ poteſt cauſa euertendi obligationem, obligatus reſtituere, quę ſuper erunt tempore mortis. num. decimo tertio, quod intellige, vt num. 19. deciſione. 124.

Alienatione prohibita hypotheca prohibita cenſetur. numer. 2. deciſione 185.

Alienare prohitus non poteſt compromittere. num. 12. deciſ. 121.

Ancharranus in regula acceſſorium de regulis iuris in ſexto. intelligitur & declaratur. numer. 86. & 85. deciſione 185.

Animus delinquentis cognoſcitur per verba ab eo prolata. numero. 22. deciſione 211.

Anni duo elapſi, ſi fecerunt a die appellationis vſque ad diem impetrationis reſcripti, neceſſaria eſt reſtitutio Papæ vel delegati, & traditur ratio dictorum, numer. ſexto. & ſeptimo. deciſione. 142.

Referturque aliorum opinio dicentium non dari tertium annum, ſed tantum reſtitui quantum fuit impeditus, ibidem. numer. 8.

Annui redditus in Regno reputantur pro mobilibus. num. 13. deciſione, 122.

Annus redditus formatur plerunque per titulum venditionis. numer. 14. deciſione. 122.

Annus redditus conſtituitur ſuper re fructuoſa. nu. 15. deciſ. 122.

Annus redditus eſt mers, & vicem mercis habet, & ſic emi & vendi poteſt, num er, decimo ſexto & 17. deciſ. 122.

Annus redditus poſſidens excuſſatur a ſatiſdatione, quaſi immobilia poſſidens. num. 18. deciſ. 122.

Annui reditus non poſſunt alienare per ciuitates, minores nec, eccleſias ſine decreto. nu. 19. deciſ. 122.

Annui redditus, quo ad alienationem, pręſcriptionem, conſtitutionem feudi, & alios ſimiles effectus equiparantur immobilibus. numer. 20. deciſione. 122.

Annui redditus ſi perpetui ſunt, aut ad longum tempus, ſunt immobiles, ſecus admodicum, numer. 22. deciſione, 122.

Annui redditus reddimibiles iudicantur perpetui. numer. 24. & ſequentibus, intellige tamen vt. n. 26. & quid in Aragonia. num. 27. latiſsime, deciſione. 122.

Annua præſtatio perſonalis an reputetur inter mobilia. numero. 26. deciſione. 122.

Annua prestatio perſonalis ſecundum veriorem ſententiam non computatur inter mobilia, niſi debeatur a fiſco, vel perſona publica. nume. 27. deciſione. 122.

Annui redditus in Regno ad diuiſionem faciendam, & reſpectu penſionum decurſarum, & porrata inter mobilia computantur quo ad effectum. numer. trigeſimo ſecundo. deciſione. 122.

Annui redditus reſpectu penſionum decurrendarum, & ſic pro futuro tempore inter immobilia computantur, quo ad effectum diuiſionis. numero. trigeſimo tertio, deciſione. 122.

Annus redditus vel pecunia, ſi legãtur ſuper certo fundo, talis fundus remanet hypotecatus. num. vigeſimo ſecundo deciſione. 185.

Apoſtillę

INDEX.

Apoſtillę, ſeu annotationes in margine inſtrumentorum appoſitæ, vel extra corpus eorum, quandoque manu Notariorum, quandoque aliena manu, quam & quando fidem faciant, num. 1. deciſ. 140.

Apoſtilla, ſeu annotatio reperta in prothocolo poſt corpus inſtrumenti debitorij iam abſoluti, vel in fine illius ſine debitis ſolemnitatibus, non fidem facit, nec derogat primæ ſolemni, numer. 5. ita fuit iudicatum, num. 13. deciſione 140.

Apoſtilla, ſeu annotatio poſita inter lineas cancellationis, vel in margine, vel poſita in fine inſtrumenti, vel poſt differunt, & traditur differentia, nu. 6. deciſ. 140.

Apoſtilla, ſeu annotatio inſtrumenti intelligitur ſcripta ſub eodem die, & conſule, ſi non conſtat de diuerſitate temporis, num. 7. Secus ſi deficiant debitę ſolemnitates, vel non conſtet de diuerſitate temporis, quia nec fidem faciunt, nec Notario creditur eas approbando, numero octauo, deciſione 140.

Apoſtilla poſita in inſtrumento non ſaluata à Notario in ſubſcriptione illius nullam fidem facit, numer. 9. & pręcipue quando reperitur alterius manu ſcripta, vel dubitatur an ſit ſua manu, vel non, num. 10. deciſ. 140.

Apoſtilla poſita in inſtrumento circa rem ſubſtantialem, & inferens magnũ præiudicium omnino eſt reijcienda, niſi adſint debitę ſolemnitates, numer. 11. deciſ. 140.

Apoſtilla requirit ſubſcriptionem Notarij ſaluantis eam, niſi conſtiterit, vel appareat eſſe manu eiuſdem Notarij ſcriptam, numero decimo ſecundo, deciſ. 140.

Appellatio, quod non detur à ſententia lata per Iudicem competentiarum traduntur exemplaria, num. 7. deciſione 113.

Appellatio datur à ſententia arbitrorum, ex neceſsitate iuris, vel ſtatuti electorum de iure communi, num. 50. deciſione 113.

Appellandũ eſt ad ſtatuentes, quando per ſtatuta debet in arbitros compromitti, num. 56. deciſ. 113.

Appellatio, quare non datur à ſententia arbitratoris, ſicut datur à ſententia arbitrorum ex neceſsitate iuris electorum traditur ratio; numer. 61. deciſione 113.

Appellatio datur ab arbitro ad decidendam competentiam iuriſdictionis electo, ex neceſsitate iuris, ad Papam, vel Principem, numero 62. deciſione 113.

Appellari poſſe, vel non à ſententia iudicis medij competentiarum, variè referuntur opiniones, numer. 126. deciſione 113.

Appellatio denegata à ſententia competentiæ modicum infert præiudicium partibus, num. 127. deciſ. 113.

Appellatio à ſententia arbitrorum incerta eſſet, cum vnuſquiſque ſuum habeat ſuperiorem, numer. 129. deciſione 113.

Appellans à ſententia Cancellarij cõpetentiarum fuit in Regno punitus, anno milleſimo quingenteſimo octuageſimo octauo, numer. 186. & alia exemplaria referuntur, numer. 187. deciſione 113.

Appellatio, ſi ſententia habet effectũ ſuſpenſiuũ, & ab ea appelletur, vel ab interlocutoria habente vim diffinitiuę, vel à grauamine, quod per appellationem à diffinitiua reparari nequit, iuuetur Iudex Eccleſiaſticus appellationi defferre, & nouata reponere in ſuum ſtatum, numero 8. deciſ. 114.

Appellatione pendente nihil poteſt innouari, numero nono, deciſione 114.

Appellationi friuolę non defertur, num. 10. deciſ. 114.

Appellatio interponitur á ſententia arbitrorum ex neceſsitate ſtatuti ele-

ctorum

ctorum, tanquam à ſententia iudicis, num.8. deciſ.127.

Appellanti, licet de foro non ſit præfixum tempus ad appellandum, poteſt tamen appellanti à iudice præfixi tempus arbitrarium, quod ſolet eſſe ſex dierum, num.1. deciſ.134.

Appellanti poteſt de iure abreuiari tempus ad proſequendam appellationem per iudicem ſub pœna deſertionis, num.2. deciſ.134.

Appellatio deſerta eſt, ſi intra tempus à iudice præfixum non proſequitur, & ſic fuiſſe iudicatum refertur, num.3. deciſ.134.

Appellatus poteſt de foro inuito appellitante proſequi appellationem, nu. 4. deciſ.134.

Appellatus non poteſt de iure communi inuito appellante abſolute proſequi appellationem, numer.5. deciſione 134.

Appellans ſecundum ritum Neapolitanum tenetur intra menſem proſequi appellationem, & ſi non proſequatur poterit appellatus poſt menſem proſequi, numero 6. deciſione 134.

Appellanti ſecundum ſtatutum Mediolani quotuor dierum tempus datur ad appellandum, & tam appellans, quam appellatus poſſunt proſequi appellationem, numer.7. deciſione 134.

Appellatus poteſt proſequi appellationem in termino fatalium, ob negligentiam appellantis, numer.8. deciſione 134.

Appellans in Regno noſtro non tenetur proſequi poſt præſentatum proceſſum; ſecus de iure communi, num.9. deciſ.134.

Appellatus de foro admittitur ad proſequendam appellationem, numer.10. deciſione 134.

Appellante non ſe repreſentante cum copia proceſſus in eius contumaciam tollitur inhibitio, & remittitur cauſa ad iudicem à quo, numer. 12. deciſione.134.

Appellati inſtantis, & proſequentis intereſt cauſam finiri, numer. 13. deciſione.134.

Appellans tenetur facere debitas diligentias ad docendum de nullitate, vel iniuſtitia in appellatione allegatis, numer. 14. & contrarium exemplar refertur, numero. 15. deciſione 134.

Apollatus poteſt de foro proſequi appellationem inuito appellante ſuis expenſis, numero decimo ſexto, deciſione 134.

Appellans, ſi dolo, & facto tertij non fuit proſecutus intra primum fatale, ſi tertius non eſt ſoluendo, debet reſtitui ad tempus impedimenti dumtaxat, numero quarto, deciſione 142.

Appellatio ab interlocutoria iuſtificari poteſt ex noua cauſa ſuperueniente, numero vigeſimo ſexto, deciſione 153.

Appellatio interponitur hodie ad Gubernatorem, ſolum quando præſidet in Regia Audientia, in quo ſolo caſu poterat olim delegare, numer. 2. deciſ.172.

Appellatione pecuniæ non ſolum pecunia numerata, ſed etiam omnia corpora comprehenduntur, numer. 13. deciſ.185.

Appellari non poteſt à ſententia arbitri, num.64. deciſ.187.

Appellatio non datur ab arbitris iuris, num.71. deciſ.187.

Appellitus de toliſortia datur ad tuendum in poſſeſsione eum, qui miſſus eſt in eam, quod eſt idem, quod interdictum, ne vis fiat ei, numer. 35. deciſione.125.

Appellitus de coliſortiam ſine particitatione concedi non poteſt, ſi poſt ſententiam de lite pendente ſint tranſacti quinque, vel ſex anni, numer. 27. deciſ.153.

Appel-

INDEX.

Appellitus de tolliſortiam non conceditur per cordatos Iudices, niſi citata parte, num.19.deciſ.154.

Appellitus nouus non eſt neceſſarius, quando tertius, qui offert propoſitionem eſt intereſſatus in primo loco, quod ita fuiſſe deciſum refertur, num.3. deciſ.222.

Appellitus apprehenſionis ſubſtinetur, ſi ex depoſitionibns teſtium conſtat de poſſeſsione apppellitantis, & alterius tertij, numero ſecundo, deciſione 230.

Appellitus apprehenſionis omiſſa forma ſubſtantiali prouiſus non poteſt tranſire in rem iudicatam, num.26. deciſ.230.

Apprehenſio, & ſequeſtrum ſolum inducunt, quandam interuerſionem ciuilem, quæ ſolum operatur effectum, quantum ad collitigantes: ſecus quoad alios, & quomodo hoc verum ſit, nu.11. deciſ.125.

Apprehenſio, & ſeqneſtrum idē ſunt, num.18.deciſ.125.

Apprehenſio ſolum operatur inter collitigantes, non quoad tertios, qui in proceſſu non ſe oppoſuerunt, numer.23, deciſ. 125.

Apprehenſiones plures, licet dentur, non fit niſi vna commiſsio bonorum apprehenſorum, numero. 5. deciſione.153.

Apprehenſiones permituntur ratione vitandi ſcandalum, num.13.deciſione 153.

Apprehenſio, & ſequeſtrum, aliàs à iure prohibitum permittitur, ne forte partes volentes ſuam poſſeſsionem conſeruare veniant ad arma, num.14. deciſione 153.

Apprehenſio prima, & commiſsio facta in ea, licet apprehendens ſe limitauerit ad vnum ius, deſeruit cuilibet tertio collitiganti, qui ſe oppoſuerit reſpectu alterius iuris, & etiam ad ſecundam, & alias apprehenſiones, nu.19. deciſ.153.

Apprehenſiones de nouo, quare fiant etiam poſt ſententiam litis pendentiæ, num.9.deciſ.154.

Apprehenſioni, licet cuilibet ſe opponere petendo eam reuocari, & annullari, hoc tamen intelligitur, quando apprehenſio eſt male prouiſa, vel indebite executata, vel non debite fides facta de executione apprehenſionis, quo ad alia tamen non erit pars legitima quilibet ſe opponens, num. 1. deciſione 155.

Apprehenſione executata nihil nouari poteſt ea pendente, ac indeciſa exiſtente, quod ſi innouetur poteſt totum deſtrui, & dirui à partibus, de quibus intereſſe non ambigitur, non ad inſtantiam ficti, & ab eiſdem reparatio facienda eſt, ſcilicet à partibus legitimis, num.2.

Apprehenſiones ſimul duæ, vno & eodem tempore, & ſuper eadem re concurrentes, ſi ſecundus proceſſus pronuncietur, vtrum faciat ſilere alium, traditur quod ſic, ſicque fuiſſe pronunciatum refertur, num.11. deciſione 137.

Apprehendere de nouo poteſt qui non comparuit in primo proceſſu, & in alio proceſſu litis pendentiæ obtinere, quod ita aliquando fuiſſe pronunciatum in Curia Domini Iuſtitiæ Aragonum reffertur, numer. 10. deciſione 157.

Apprehenſionibns duabus concurrentibus ab vno, & eodem Iudice prouiſis reſpectu eorundem bonorum, vnā an faciat ſilere aliam fuit iudicatum, quod ſic, & numer. 12. Reddit rationem contrarium fuit iudicatum, numero decimo octauo, in fine, deciſione 158.

Apprehenſio ſecunda, quando fit ex iure de nouo ſuperueniente, prima apprehenſio non facit ſecundam apprehenſionem ſilere, imo eſt procedēdum in ſecunda apprehenſione, ſicut in prima, num.11. deciſ.158.

Appre-

INDEX.

Apprehenſiones duæ, ſi ventilentur eodem tempore ex eodem iure coram diuerſis iudicibus, vna alterius progreſſum non impedit, ſed quæ primo pronuntiatur, aliam ſilere facit, ſecus ſi coram eodem iudice, quod intellige, vt num. 17. deciſ. 158.

Apprehendens ſecundo, qui habebat ius efficax tempore primæ apprehenſionis, licet non poſsit in ſecunda apprehenſione obtinere, & proſequi in articulis litis pendentiæ, poterit tamen ſe opponere, & obtinere in alijs articulis, ſcilicet firmarum, hoc eſt poſſeſſorij plenarij, & in articulo propretatis, num. 14. deciſ. 158.

Apprehendere omnes glebas non requiritur ad acquirendam poſſeſsionem. num. 5. deciſ. 159.

Apprehenſio, & citatio facta in vno corpore, (quando corpora ſunt diuerſæ qualitatis) non extenditur ad alia, & traditur exemplar, num. 6. deciſione 159.

Apprehendens non tenetur docere de iure ſuo ad prouiſionem appellitus apprehenſionis, numero. 2. deciſione 183.

Apprehenſionis prouiſio indiuidua eſt, num. 18. deciſ. 188.

Apprehenſionis appellitus in Regno fundamentis leuibus ſubſtinetur, num. 2. Quod intellige, vt num. 3. deciſione. 202.

Apprehenſionem annullandam non eſſe, ſed reuocandam ob deffectum formæ, fori 3. de apprehenſionibus probatur, num. 7. deciſ. 230.

Apprehenſio ex deffectu ſolemnitatis non reuocatur in totum, ſed reſpectu præiudicij nullitatem petentis, numer. 75. deciſ. 230.

Aquæ ducendæ ius, ex conſequenti neceſſario continet ius faciẽdi açutum, num. 20.

Aragonenſes poſt electum primum Regem ſtatuta ad ſtatum Eccleſiaſticum pertinentia fecerunt, numer. 142. deciſione. 113.

Aragonum Regni appellatione non comprehenditur Principatus Cathaloniæ, nec alia Regna de dominio Regni Aragonum exiſtentia, quæ non acceſſoriè, ſed equè principaliter ſunt vnita Regno Aragonum, numer. 20. deciſione 113.

Aragonum Regnum plures habuit grauiſsimos viros Pontifices maximos, Epiſcopos, Archiepiſcopos, viros iuſtos, ſanctos, zelatores Catholicæ fidei, qui conſuetudinem, & forum competentiarum non ignorantes obſeruarunt num. 185. ibid.

Arbitri ex neceſsitate iuris, vel ſtatuti electi, Iudices delegati magis, quam arbitri dici debent, num. 57. deciſione 113.

Arbitri ex neceſſitate iuris electi cũ ſint electi ſecundum iuris, & ſtatuti formam dicuntur habere poteſtatem ab ipſo iure, & ſtatuto, num. 55. deciſione 113.

Arbitri ex neceſsitate iuris electi cum habeant poteſtatem à lege ab eis ſolum appellatur ad Papam, vel Principem, num. 57. deciſ. 113.

Argumentum de matrimonio carnali ad ſpirituale validum eſt, num. 2. deciſione 171.

Argumentum contra ſtatutum deſumi non debet ex ipſius verbis, etiam ſi mens amplior verbis tacite colligeretur in odioſis, & correctorijs, in quibus oportet fieri omnium caſuum expreſſionem, num. 37. Etiam ſi adſint verba generalia, num. 38. Limita hoc poſterius in Regno, cauendum enim eſt ab effuſio ſermone, numer. 39. deciſione 203.

Argumentum à contrario ſenſu non procedit, quando ex eo ſequitur abſonus intellectus diſpoſitionis, numer. 13. deciſ. 146.

Argumentum à communiter accidentibus valet, numero. 23. deciſione 121.

Articu-

INDEX.

Articulus,& actus remiſsionis eſt de ordinatiuis,num. 35 deciſ.209.

Aſſenſus Domini Regis in remiſsione criminis non eſt neceſſarius, vbi fiſcalis,vel aſtrictus non eſt pars ad accuſandum, ſed ſolum ille ad cuius inſtantiam eius quis accuſatur, n.8.deciſ.178.

Aſſertioni alimentantis creditur, ſi ſcribat in libro rationum,quod alimentauit alimentatum animo repetendi, num.10.deciſ.113.

Aſſertioni Principis in dubio ſtatur, 13.deciſ.113.

Aſſertio Papæ, ſi contineat errorem in caſu à iure deciſio admittit probationem in contrarium, num. 14. deciſione 113.

Aſſertioni Papę,quod non credatur de facto alieno intelligitur, ſi ſit magni præiudicij:nam tunc ſtatur eius aſſertioni,num.25.deciſ.113.

Aſſertio Principis ſuper facto alieno, licet non inducat plenam probationem, inducit tamen præſumptionem, num.27.deciſ.113.

Aſſertio Pontificis ſuper eo,quod veroſimiliter ignorabat, nō transfert on⁹ probandi in contrarium, num.28. deciſione 113.

Aſſertioni Principis narrantis creditur,num.162. deciſ.113.

Aſſignatio terminorum facta per Regem, vel Principem facta cenſetur ſub qualitate vniuerſitatis, & commorantium,num.50.deciſ.149.

Aſſignatio terminorum implicitam habet conditionem reſolubilitatis, nu. 57.deciſ.149.

Aſsignationes terminorū factæ ſunt vniuerſitatibus per Reges, vel Principes intuitu populationis, num.72. deciſione 149.

Aſsignatio terminorum ex quo fuit facta vniuerſitati propter commorantes,& commorantibus propter vniuerſitatem eo reſpectu ceſſante propter mortem vniuerſitatis in totum corruere debet,num.87.deciſione 149.

Attentata ante omnia demolienda ſunt,& reſtituenda ad tempus litis inſtitutæ,num.23.deciſ.153.

Attentantes offendunt partes, & iudices,num.27.deciſ.154.

Attentata non dicuntur quæ fiunt poſt ſententiam,nu.7.deciſ.154.

Atteſtationes teſtium in ſcriptis redactæ habent vim publici inſtrumenti, tam de iure,quam de foro, & ita iudicatum in Regno, numer. 36. deciſione 144.

Augmentum eſt additamentum præexiſtentis magnitudinis, num. 12. deciſione 124.

Augmentum debet eſſe eiuſdē qualitatis cum ſuo principali, cui accedit, num.28.deciſ.124.

Augmentum, quod ſuperuenit rei comprehenditur in diſpoſitione, quando diſpoſitio fit per verbum collectiuum, & vniuerſale, numer. 2. deciſione 159.

Authent. præſente, C.de fideiuſſoribus habet locum cum principalis debitor, pro quo fideiuſſor interceſsit eſt præſens,num.5.deciſ.224.

Authoritas concedendi leges data in ferioribus cenſetur tributa ſine præiudicio priuilegij conceſsi per ipſum Imperatorem, locis & perſonis Eccleſiaſticis,num.65.deciſ.113.

Authoritate propria, qui poteſt demoliri, ad iudicem etiam recurrere poteſt,num.39.deciſ.154.

B

BAiulus generalis Aragoniæ, an habeat iuriſdictionem contra adminiſtratores, & arrendatores iurium, vulgo dictorum, Del peſo del Rey, declaratur,num.1.deciſ.177.

Baiulus generalis ex ſola pręſcriptione prætendere poteſt habere iuriſdictionem in hos officiales priuatiue ad alios,num.3.deciſ.177.

Baiulus generalis poteſt cognoſcere in criminalibus de delictis arrendatoris iurium,

iurium, vulgo dictorum, del peſo del Rey,num.4.deciſ.177.

Baiuli,& ſeruientes poſſunt etiam liberare captos de generali conſuetudine in leuibus,& facta pace,num.3.deciſione.226.

Bald.in l.1.§.quibus,C.de Iuſtiniano Codice componendo traditur, & declaratur, numer. 70. & 71. deciſione 187.

Bannitus,& condemnatus in contumatiam quomodo admittatur ad ſe defendendum,de iure admittitur, num.1. deciſ.228.

Practica in contrarium damnatur à Doctoribus,num.2.ibid.

Barateriæ delictum atrociſsimum eſt pariterque eſt falſitatis, ſicque minor probatio ſufficit, & teſtes alias inhabiles admittuntur, numer. 1. deciſione. 214.

Barateria probatur etiam cum teſtibus ſingularibus propter eius atrocitatem: in alijs autem delictis ſecus, nu.2. deciſ.214.

Barateria iudicis per tres teſtes ſingulares de proprio, vel ſingulari facto deponentes ſufficienter probata dicitur,num.3.deciſ.214.

Bardaxi error circa conſuetudinem competentiarum reprehenditur, num. 192.deciſ.113.

Bart.in l. eius qui in §. Celſus, ff. ad municipal. declaratur,num.41.deciſione 149.

Bart. in l. quid tamen, ff. de arbitris explicatur,num.10.deciſ.167.

Beneficium excuſsionis nō habemus in Aragonia,num.4.deciſ.224.

Bona tanquam diuerſa debent conſiderari,quando cauſę agendi ſunt diuerſæ: licet ad idem dominium bonorum, num.18.deciſ.126.

Bona apprehenſa non committuntur commiſſarijs foralibus in ſecunda apprehenſione,ſtante prima apprehenſione lata in ea ſententia in fauorem alicuius,num.3.Quod intellige, vt nu. 36. deciſione,153.

Bona ſemel donata alicui ab eo auferri non poſſunt, & alteri donari, numer.1.deciſ.185.

Bona fides procedens ex errore iuris reſiſtentis non eſt ſufficiens ad acquiſitionem fructuum, licet alij cōtrarium teneant, vbi concordantur opiniones, num.37.deciſ.136.

Bonę fidei poſſeſſor quotiens tenetur fructus extantes reſtituere eos ſibi acquirit triennij vſucapione,numer.35. deciſ. 136.

Bona fides omnem culpam excludit, num.7.deciſ.169.

C

CAducitas excuſatur facta legitima oblatione cannonis domino directo congruo loco,& tempore,num.7. deciſ.204.

Cannonis ſolutione diuiſa in aliquas partes omnes termini expectandi ſunt, & in omnibus deficiendum probabilius videtur, num. 9. deciſ. 204. Quod ſaltem ad euitandam caducitatem procedit,ex Caſſādo.num.10. ibid. ob vim chartę ſentit in Regno.num.14.ibid.

Cannonem ſoluere poteſt tertius domino directo ad euitandam ſaltem pænam caducitatis,num.15.deciſ.204. non ſolum,ſi ſoluit nomine emphytheutæ, ſed etiam proprio tertij,num. 17. ibid. Duabus rationibus, num.18, ibidem.

Canonis oblatio verbalis abſque cōſignatione & depoſitione, licet non liberet a ſolutione quantitatis, ſufficit tamen ad euitandam caducitatis pænā, num.21. deciſ. 204.

Canonis conſignatio, vel depoſitio coram iudice neceſſaria non eſt, vt caducitas vitetur,quando fuit facta realis oblatio canonis,& directus declarauit nolle recipere,num.22.deciſ.204.

Canonem ſoluere, an poſſit tertius abſque mandato ad vitandam caducitatis pænam,articulus anceps & controuerſus eſt, numer. 26. deciſio. 204.

Quod

quod ſenſiſſe videtur Senatus regius num.31.deciſsione.204.

Canonem ſoluens, licet tertius ſit, ſi tamen bona poſsideat, pęnam caducitatis reſpectu emphyteotę excuſſat n. 27.deciſsione,204, Ex concordi doctorum ſententia & etiam auctoris aſsignantis rationem ibidem.

Canonis oblatio a tertio facta nullum ius in bonis emphyteoticis habente, non excuſſat emphyteotā à caducitate, ex ęquitate tamen contrarium Senatus regius cenſuit, num.31.deciſ.104.

Caupleta habet locum de foro quando debitum ofuſcatur, .1. deciſsione, 230.

Captus vigore comandę, vel cenſualis multis caſibus inuito creditorē relaxatur ſub fideiuſſoribus, numer. 11. quod intellige vt, n.27.de ciſsione, 128.

Captus pro debito ciuili regulariter rexalaxari a carcere ſub fideiuſſoribus non poteſt.num.2 deciſ.130.

Captus in vim appellitus non liberatur per viam priuilegiatam, quamuis p etitio non oferatur ab eo, qui appellitum dedit, dum tamen alius in delicto appellitus intereſatus dederit appellitum legitime, & petitionem obtulerit intra tempus.num.1.deciſ.222.

Captus iuſte quo ad iudicem, licet iniuſte quo ad partem recomendari poteſt, nec iniuſtificatio capturę recomendationem inualidat. num.2. deciſ. 222.

Caput.ad noſtram de rebus Eccleſię non alienandis.late declaratur.numer. 26.deciſsione 136.

Cap. paſtoralis de reſcrip.intelligitur.nu.51. deciſsione.113. Carroc, deciſsione,9.num.13.omnibus doctoribus ab eo relatis perpenſis, reprobatur. nu. 30.qui ſolus remanet in ſua opinione. num.32. & licet Ceſſar de Barzis cum eo concordet, ſimiliter reprobatur.nu. 33.deciſsione.205.

Caſus manifeſtus & notorius reſultat ex inſtrumento.num.9. deciſsione, 123.

Caſtrum deſtructū, ſine ſpē reędificationis authoritate ſuperioris amittit omnia iura & priuilegia, nec illa recuperat, ſi rędificatur, ſecus ſi deſtruatur a tyrano, vel ab hoſtib⁹, quia ſi rędificetur, retinet omnia iura ſibi antea competentia.num.32.deciſsione,149.

Cauilari non debent verba ſtatuti. num.4.deciſ.230.

Cauſæ temporales profanæ & Eccleſiaſticæ quę ſint. remiſsiue.nu. 18. deciſsione.114.

Cauſæ preſſentes, non autem futurę euocantur, licet cōtrarium verius ſit.n. 5.maxime de foro.num.14.deciſ.117.

Cauſas officialium delinquentium non poteſt Dominus Rex vllo modo euocare.num.22.deciſ.117.

Cauſa non dicitur diuerſa, ſed eadē ex eo, quia datur diuerſitas in acquiſitione titulorum, quorum vnus mediate alter inmediate competit. numer.17. deciſsione.126.

Cauſa immediata agendi in poſſeſorio nō eſt ipſa poſſeſsio, ſed titulus poſſeſsionis.num.20.deciſ.126.

Cauſa remota, & proxima, ſeu immediata equaliter attenduntur, vbi remota eſt proximæ coniuncta, nu. 4. deciſ. deciſsione,126.

Cauſa minor, non debet maiori prę iudicare.num.23.deciſ. 128.

Cauſſa debet eſſe impedimenti.nu. 21.deciſsione.142.

Cauſa ſufficiens, & proportionabilis eſſe debet.num.2.deciſ.182.

Cauſæ iuſtificatio relinquitur arbitrio iudicis.num.3.deciſ.182.

Cauſa remota quæ non eſt immediata, non debet attendi.num.68. deciſsione.187.

Cauſæ omnes tam ciuiles, quā criminales debent tractari in publico loco.num.4.deciſsione.226.

Cautela Bart.pro ſoluendis oneribus realibus.num.7.deciſsione.129.

Cenſualia cum inſtrumento gratiæ; & ſic redimibilia, regulariter loquēdo inter mobilia computantur, niſi in caſibus

ſibus in quibus ex particulari legis, & fori diſpoſitione aliud diſpoſitum ſit. num.36.deciſione,122.

Cenſualia ſine gratia redemptiua re putantur inter bona ſedentia.num. 37. deciſ.122.

Cenſus vere reſeruatiuus non obſtãte gracia inter mobilia computatur.n. 39.deciſ.122.

Cenſum prohibens ſolui etiam indirecte,num.12,deciſ,220.

Cenſus conſignatiuos licitos eſſe liciteque imponi nemo dubitat,certis ta men conditionibus.num.2.deciſ.116.

Cenſus emptionem ſuſpectam,odioſ ſam & vſurarum ſuccedaneam appellant,DD.num.3.deciſ.116.

Cenſus redimendi facultas venditoris reſtringi non poteſt. nume. 9.niſi ſuperaddito iuſto pretio. num.10. deciſ. 116.

Cenſus reddimendi facultas nullo temporere preſcribitur. num. 13. deciſ. 116.

Cenſum reddim ere nullo pacto cogi poteſt venditor.num.20.& ſors principalis iſta alienatur in venditione cenſus,vt venditore inuito etiam ob moram ſolutionis reditus non poſſit recuperari.num.21.deciſ.116.

Cenſus ab egentibus hominibus frequentius conſtituitur.numer.23. deciſ. 116.

Cenſus conuertitur in mutuum,quã primum emptor deliberat ſortem repetere,& exinde annuum redditum nõ poteſt exigere.num.37.deciſ,116.

Cenſus non transfertur in mutuum, licet in certo caſu & culpa venditoris præcedente poſſit emptor prætium repetere,ſed vera eſt emptio continens, pretium,& mercem, hoc eſt annuum redditum venditum,eo pacto.num.61. deciſ.116.

Cenſus iuſtificatio per pacta appoſita prouenit ex eo, quod ſint oneroſſa venditori.num.70.deciſ.116.

Ceſſans ſoluere quando turbet, vel vim inferat.num.9.deciſ.220.

Ceſſante cauſa quando ceſſet effectus num.102,deciſ.185.

Carthę ſtandum eſt in Aragonia, niſi charta contineat aliquid impoſſibile num.27.deciſ.188.& nu.21.

Cognitio rei ſpiritualis ad iudicem Eccleſiaſticum pertinet priuatiue. nu. 11.deciſ.162.

Cognitio circa diuiſionem & ſegregationem terminorum in hoc Regno eſt de reſeruatis domino Regi num.12. deciſ.156.

Collecta imponi poteſt a ciuibus pro rebus in alieno territorio exiſtentibus num.12.deciſ.129.

Collecta non eſt imponenda niſi eua cuata burſa cõmuni. nu.14.deciſ.129.

Collecta ſoluenda eſt in loco originis & domicilij, non autem vbi bona ſita ſunt.num.15.& 16.deciſ.129.

Collecta forenſi,non poteſt imponi ratione perſonæ, bene autem ratione rei exiſtentis in loco collectæ. num.17. deciſ.129.

Collectam ſoluit quis, vbi habet bona.num.18.deciſ.129.

Collectatus emmittẽs bona amplius non ſoluit collectas niſi iam decurſas num.22.& 23.deciſ 129.

Collecta imponi non poteſt,ſi perſona non eſt ſubdita ratione originis vel domicilij .num.12.deciſ.149.

Collecta non dicitur onus mixtum debitum a perſonis ratione rerum.nu. 18.deciſ.183.

Collitigantes & non collitigantes in quo differune.num.56.deciſ.125.

Colonus quid edit propoſitionem tanquam dominus,ſuccumbet ,ſi dominus fundi in replicis dicat teſtes falſos & oſtendat inſtrumentum arrendationis.num.2.deciſ.165.

Colonus & inquilinus non poſident nomine proprio, ſed alieno, & ſic non obtinent in iudicio poſſeſorio. num,6. deciſ.165.

Comitatus adiunctus delphynatui gaudet eiſdem priuilegijs. numer,6. deciſ.160.

Commiſſandi ius potius profluit à dominio directo, à quo vis reſolutionis pendet, non à poſſeſsione ciuili, ius enim directi dominij ſemper eſt in actu permanenti, ex vi attractiua, num. 3. deciſ. 190.

Commiſſum producit effectus reſolutionis, & conſolidationis, etiam quoad poſſeſsionem naturalem, & obtinebit dominus per commiſſum in lite pẽdente, & tenuta, licet non conſtet de poſſeſsione naturali dantis, conſtet autem de poſſeſsione naturali recipientis, & probetur ſolutio, & acceptio canonis, num. 4. deciſ. 190.

Commiſſarius curiæ reſpectu colliti gantium non dicitur poſſidere; ſecus contra tertium, qui non eſt collitigans, num. 8. deciſ. 125.

Commiſſarius curiæ, qui poſſidet rẽ per triginta annos præſcribit contra tertium non collitigantem, & contra eum gaudet omnibus priuilegijs, ac ſi non eſſet commiſſarius curiæ, num. 9. deciſione 125.

Commiſſarius poſsidet bona cum onere reſtituendi, & reddendi compota, num. 5. deciſ. 150.

Commiſſarius curiæ tenetur finita lite iudici, & parti fructuum perceptorum rationes reddere, & in contumatiam non oſtendendi libros rationum iuramentum ſuppletorium deferendũ eſt, num. 7. deciſ. 150.

Commiſſarius curiæ primæ apprehẽſionis non obſtante ſecunda apprehenſione debet vti ſua commiſsione, nu. 2. deciſ. 153.

Commiſſarius foralis primæ apprehenſionis debent vti ſua prima commiſsione, non alia minuſque contraria, num. 6. deciſ. 153.

Commiſsio bonorum apprehenſorũ quare fuerit inducta de iure, & foro, num. 16. deciſ. 153.

Commiſsio bonorum facta in prima apprehenſione deſeruit etiam pro ſecũda, num. 18. deciſ. 153.

Commiſſarij forales quare reuocationem attentatorum contra apprehenſionem prætendere poſsint, non autem commiſſarij curiæ, numer. 1. deciſione 154.

Commiſſarij curiæ, an habeant ius aliquod proprium, & qualiter, num. 2. deciſ. 154.

Commiſſarij forales licet abſoluta poteſtate non vtantur, commiſſarij autem curiæ ſic, & diuerſitatis ratio adfertur, num. 3. deciſ. 154.

Commiſſarij curiæ quoad prohibendum ne ędifficetur azutum, nõ poſſunt vti ſua commiſsione, niſi per demolitionem azuti, numero trigeſimo primo, deciſione 154.

Commiſſarius curiæ qui obtinuit in lite pendente debet eſſe commiſſarius in omnibus alijs apprehenſionibus, nu. 1. deciſ. 188.

Commiſſarius curiæ in ſecunda apprehenſione debet iterum dare fideiuſſores, num. 3. deciſ. 188.

Commiſſarij forales, & commiſſarius curiæ, in quo differant, numer. 5. deciſ. 188.

Commiſsio iudici facta de examinando aliquem, ſi eſt dignus, vel non à natura rei non exigit probationem parte citata, numero vigeſimo octauo, deciſione 110.

Competentia iuriſdictionis, quomodo formetur, numero primo, deciſione 113.

Competentia iam formabatur de cõſuetudine immemoriali ante forum de las competencias, nu. 4. deciſ. 113.

Competencia iuriſdictionis non ſolum eſt ad finem remittendi, ſed etiam cognoſcendi, & ſic debet conſtare de vero titulo Clericatus, & ſic de ea non poteſt cognoſcere laic⁹, n. 114. deciſ. 113.

Competentiã iuriſdictionis quis decidere debeat variè fuit arbitratum, num. 123. ibid.

Cõpromiſſum ſequuto laudo eſt quędam tranſactio, num. 1. deciſ. 131.

Compromiſſum geſtum cum tutore, aut pupillo in caſu prohibito eſt nullum

lum à principio, licet ex poſt facto ſit lucroſum pupillo, numero. 13. deciſione 168.

Compromiſſum nullum à principio, ſi ratificatur, valet in vim pacti, num. 16. deciſ. 168.

Conceſsio facta alicuius rei homini ad vitam illius, finitur ſuo naturali fine per eius mortem, & obligationes, vel hypothecæ medio tempore impoſitæ reſoluuntur, num. 61. deciſ. 149.

Conceſsione facta ad tempus ea durante nihil innouari poteſt, niſi ad limites iuris conceſsi, numer. 36. deciſione 149.

Conceſsio, vel aſsignatio terminorum facta per Principem, vniuerſitati ad vitam vniuerſitatis facta cenſetur, num. 70. deciſ. 149.

Conceſsiones Regiæ debent interpretari large, & latiſsimè, num. 1. deciſione 160.

Conceſſa ea tacite videntur, ſine quibus conceſſum explicari non poteſt, num. 8. deciſ. 183.

Conceſſum per viam contractus nō poteſt tolli, nec aufferri etiam indirecte, num. 98. deciſ. 185.

Conceſſo aliquo cum aliqua qualitate, ceſſante qualitate ceſſat conceſſum, numero. 100. & 101. deciſione 185.

Concilium nullam habet iuriſdictionem, nec actiuam, nec paſsiuam, quia in eis exercetur, tanquam in ſubditos, num. 54. deciſ. 187.

Concordia non eſt priuilegium, ſed contractus, num. 44. deciſ. 187.

Condemnatus in contumaciam, & poſt captus, an prætendere poſsit liberationem per viam priuilegiatam, nu. 19. deciſ. 128.

Condictio ob cauſam competit donanti per donationem ob cauſam, ea non ſequuta, numero 14. deciſione 131.

Conditionem facit in teſtamento, ſine dubio dies incertus, num. 25. deciſione 128.

Conditio, quæ ineſt ex neceſsitate actus, ſi exprimitur non nocet, nec impedit tranſmittendi facultatem; ſecus quando exprimitur ea, quę tacitè ineſt ex voluntate teſtatoris, num. 31. deciſione 128.

Conductor, quãdo dicatur, quod nō eſſet aliàs conducturus, num. 5. & 16. deciſione 186.

Conductor, licet contractus reſcindatur, prętium tamen ſoluere tenetur, pro rata temporis, quo vſus fuit, vel per eum ſtetit, numero. 16. quod procedit, tam in ruſticis, quam in vrbanis prædijs, numer. 17. & declara, vt num. 20. & 21. deciſ. 186.

Conductor conducendo rem ab alio cenſetur fęteri alienam eſſe, ſcilicet illius, à quo conducit, num. 13. intellige, vt num. 29. deciſ. 189.

Conductio rei eſt modus fictus transferendæ poſſeſsionis, num. 28. intellige, vt num. 13. deciſ. 190.

Conductio ſola inſtrumentalis probat poſſeſsionem concedentis, quando non conſtat de vera poſſeſsione concedentis, ſed ad probandam poſſeſsionem concedentis ſufficit inſtrumentum locationis, & hoc ſi agatur inter ipſos contrahentes, & ſucceſſores habenteſquè cauſam ab eis, numer. 14. deciſione 190.

Confeſsio emiſſa per verba enunciatiua, quando eſt neceſſaria ad validitatem actus, qui geritur, vel confert ad id de quo agitur probat, numer. 18. deciſione. 113.

Confeſsio facta in pręcibus probat contra confitentem, & producentem, num. 88. deciſ. 113.

Confeſsioni dicentis ſe grauiſsimum delictum commiſiſſe creditur, nu. 66. deciſ. 119.

Confeſsio eſt maior probatio omnium aliarum probationum, numer. 31. deciſ. 125.

Confeſsioni ſuæ quis contrauenire non poteſt, num. 31. deciſ. 125.

Cōfeſsio tacita naſcitur ex ꝓductione inſtru-

inſtrumenti,num.2.deciſ.138.

Confeſsio tacita reſultans ex productione inſtrumenti poteſt reuocari docto de errore ſi ſit facti alieni error, nu. 5. Non vero in facto proprio ſi agatur de damno vitando, vel de non perdendo lucrum iam quęſitum, num.6. idem de confeſsione facta in pręcibus, num. 7. idem de confeſsione facta in libello, ſeu poſitionibus,num.8.deciſ.138.

Idem de quacumq; confeſsione deliberata, ſiue ſit iudicialis, ſiue ſcripta, num. 9. & 10.ibidem.

Confeſsio dicta in continenti dum non eſt acceptata per aduerſarium reuocatur ſine errore; poſtea vero docto de errore licet ſit iurata, & deliberata, num.11.& 12.deciſ.ibidem.

Confeſsio ſupradicta ante ſententiã, & concluſionem poteſt reuocari, non vero poſt ſententiam,num.13.deciſione ibidem.

Confeſsio qualificata, & in vnico facto non poteſt pro parte acceptari, & pro parte reſpui, numero primo, deciſione 166.

Confeſsio continens duo capitula, & diuerſa facta ſeparata, poteſt pro parte acceptari,& pro parte reſpui, nu. 2. deciſ. 166.

Confeſsio continens duo capitula, etiam inter mercatores, inter quos ſolum agitur de bono,& ęquo poteſt pro parte reſpui, & acceptari, nnmer.3. deciſ. ibidem.

Confeſsio cedentis non nocet ceſſionario,num.1.deciſ.170.

Confeſsio, & recognitio facta de dominio in contractu ſi non fiat cum ſcientia præſumitur error, & non præſumeretur donatio, numero 47. deciſione 189.

Chartę vbi ſtandum eſt,& inſtrumẽta habent executionem paratam, & ad eſt clauſula quas emphyteota renuntiat quibuſuis exceptionibus,tunc mora non purgatur,num.34.deciſ.205.

Citatio partium non riquiritur ad renouationem priuilegij factã ab eo qui poterat,num.136.deciſ.113.

Citatio obtenta contra diffamantem non expreſſa cauſa, in qua diffamans fundaretur, numero. 1. deciſione 115.

Citatio in materia diffamationis debet fieri bina monitione,nec ſemel ſufficit cum priuetur diffamans iure agendi,vel accuſandi ſi non compareat, nu. 12.deciſ.115.

Citationem admiſſam fuiſſe, & pro D.Antonio de Ixar iudicatum fuiſſe in Regio Aragonum Senatu refertur, nu. 81.deciſ.ibidem.

Citari poſſunt in plenario poſſeſſorio iuris firmarum non colliti gantes in ſummario poſſeſſorio inferiori, num. 1. deciſ. 125.

Citati in proceſſu apprehẽſionis præconio forali cum ſint actores voluntarij non aſtringuntur deducere omnes cauſas,& titulos mediatos,ſed magis ſibi vtiles,num.13.deciſ.126.

Citatus in proceſſu apprehenſionis pręconio forali poterit in proceſſu proprietatis deducere diuerſum ius, & nouam cauſam ſuperuenientem lite pendente, ibidem.

Citatio generalis quæ fit in proceſſu apprehenſionis, an ſolum paret præiudicium in illo proceſſu non ſe opponentibus quo ad illum articulum tantum, qui tunc diſcutitur,an vero quoad alios articulos litis pendentiæ in nouis apprehenſionibus, & an impediat nouam apprehenſionem traditur deciſ. Curiæ Iuſtitiæ Aragon. & Regiæ Audientiæ, num.5.deciſ.156.

Citatio generalis attento iure communi parat præiudicium contra omnes qui non ſe oppoſuerunt intra quinquaginta dies in lite pendente,& tenuta, num.7.deciſ.156.

Citatio generalis proceſſus tenutæ, & litis pendentiæ cauſat pręiudicium perpetuum in alio ſimili proceſſu,nu.9. deciſ.156.

Citatione forali vocatus ſi non comparet contumax eſt,num.9.deciſio.158.

INDEX.

Citare ſufficit Economum in cauſis tangentibus capitulum alicuius Eccleſiæ, quod idem ſeruatur in Guardiano Fratruum Minorum, in procuratore Fratruum Prędicatorum, & conſulibus vniuerſitatis, numer. 3. deciſione 159.

Citare, nec apprehendere totam rē no eſt neceſſe ad ſingulos actus, quando ſub vno corpore plura continentur eiuſdem naturæ, & qualitatis; ſecus ſi totum conſideretur., vt quid indiuiduum, num. 4. deciſ. 159.

Citatio facta non ſeruata forma fori eſt nulla, numero ſecundo, deciſione 160.

Citatus ad certam horam, vel in certum, diem ſolet, ſi non comparet ea hora, vel die in ſequentem diem expectari de ęquitate, num. 6. deciſ. 160.

Citatus ad certum diem non debet reputari cōtumax eodem die ad quem eſt citatus, ſed debet de rigore iuris ad ſequentem expectari, numer. 8. deciſione. 160.

Citari non debent ſecundario intereſſati, vt actus valeat, & ille ad quos ius defenſionis ſecundario intereſt, n. 2. deciſione. 163.

Citatio fideicommiſſarij non eſt neceſſaria, quando ſententia fertur contra inſtitutum, nec ſubſtituti, quando do agitur cum hęrede, numer. 4. deciſione 163.

Citatio partis, & iudicialis cognitio cenſentur reiectæ, quando committitur examinatio alicuius iudici, num. 18. & 27. deciſ. 209.

Citatio non requiritur in proceſſu executionis gratiæ, num. 30. deciſione ibidem.

Citatio partis non requiritur, quando proceditur extra iudicialiter, nu. 31. deciſ. ibidem.

Citatio partis, & ſi requiratur in remiſsione, tamen non eſt neceſſaria, vbi eſt contraria conſuetudo, numer. 33. deciſ. ibidem.

Citatio realis potentior eſt alia, n. 34. deciſ. ibidem.

Citatio partis non requiritur, quando agitur de probanda conſuetudine, circa ordinem litis, quod idem eſt in quolibet actu circa ordinem litis, num. 36. deciſ. ibidem.

Ciuitas & Regnum poteſt eximi ab imperio præſcriptione, & priuilegio, num. 84. deciſ. 185.

Clamum de manu Domini noſtri Regis nō habemus, & omnia ad inſtantiam legitimæ partis fieri debent, num. 6. deciſione 178.

Clauſula ex certa ſciencia non purgat falſitatem narratorum, num. 165. deciſione 113.

Clauſulas apprehenſionis poteſt ponere donator in reſeruatione facta ſibi de bonis donatis, nu. 25. quod procedit in vltimis voluntatibus, ſecus vero in contractibus num. 26. deciſ. 185.

Clauſula (de plenitudine poteſtatis) in contractibus nulla eſt, num. 3. deciſione 187.

Clauſula generalis refertur ad non ſpecificata, num. 11. & 13. deciſ. 204.

Clauſula poſita in fine contractus ad omnia pręcedentia referri debet, num. 29. deciſ. 205.

Clauſula (ſaluo iure tertij) operatur, vt omne ius tertij ſaluum remaneat, in quocumque iudicio, num. 7. deciſione 206.

Clauſula (ſcientibus, & tollerātibus) exprimere videtur actualiter poſſidentes, & ius aliquod habentes, num. 60. deciſ. 230.

Clementina vnic. de probationibus intelligitur, num. 11. 23. & 24. deciſione 113.

Clerici habent fori priuilegium de iure diuino, cui renunciare non poſſunt, num. 66. deciſ. ibid.

Clerici etiam quoad bona patrimonialia habent fori priuilegium, nec ſub iacent ſtatutis laicorum, num. 67. deciſ. ibidem.

Clericatus cauſam, in qua de veritate tituli agitur laicus cognoſcere nō poteſt

poteſt, numer. 108. 111. & 113. niſi ad finem remittendi ad ſuum iudicem, nu. 109. deciſ. 113.

Clerici exemptio in rebus non proprie ſpiritualibus eſt de iure humano, num. 117. & 121. deciſ. ibidem.

Clerici in realibus, & mixtis actionibus, ex ſimplici præſcriptione ſubijci poſſunt ſeculari iudici, num. 122. deciſ. ibidem.

Clericus turbans Regiam iuriſdictionem pacem publicam, regalias Regis, aut impediens executionem officialiũ Regalium, delictum, aut iniuriam committens non ſeruando debitum honorem iudici laico, poteſt ab eo coherceri, & à Regno expelli, numer. 14. deciſ. 114.

Clericus coram ſeculari opponens ſe eſſe Clericum non ſufficit probare coram Eccleſiaſtico ſe eſſe in quaſi poſſeſſione Clericatus, ſed debet probare ſe ritè, & rectè fuiſſe ordinatum, nu. 43. deciſ. 162.

Confeſsio extraiudicialis parte abſente facta, & legitime probata per duos teſtes plenè probat in Regno, & ſi de iure ciuili ſecus, numero decimo nono, deciſ. 218.

Confirmatio fori, aut conſuetudinis contra Eccleſiaſticam libertatem ad ſolum Romanum Pontificem pertinet, num. 91. deciſ. 113.

Confirmatio actus nullius debet fieri ex certa ſcientia, numer. 93. deciſione ibidem.

Confrontationes ſi in regiſtro, in aliquo actu defficiunt, quando poſsit extrahi inſtrumentum cum confrontationibus non conſtito denota, & decretũ Regiæ Audientiæ in hoc, num. 5. deciſione 135.

Coniecturæ vt ſufficiant ad condemnandum in criminalibus debent eſſe pluſquam duę, numero decimoquarto, deciſ. 218.

Coniux ſi permutat vnam rem cum alia cẽlebitur eodem iure res accepta, [illegible]

quo res tradita, numero decimo quinto, deciſ. 130.

Connexa duo diuidi, nec ſeparari poſſunt, num. 35. Et quæ dicantur, numer. 78. deciſione 187.

Conſenſus præſumitur ex diuturnitate temporis cum ſcientia, & patientia, num. 171. deciſ. 113.

Conſequens & acceſſorium non debent eſſe maioris potentiæ, quam principale data habilitate in vtroq; actum concedente, num. 85. deciſ. ibid.

Conſors non poteſt ante diuiſionem portionem ſuam bonorum conſortio ſuppoſitorum alienare in extraneum, num. 1. deciſ. 129.

Conſortium, & fideicommiſſum legale eſt conuentio, & participatio dominij in eadem re à lege inducta, nu. 4. deciſ. 129.

Conſortium à ſocietate, in quo differant, num. 5. deciſ. 129.

Conſortes qui dicatur, & inter quos decur, & quomodo, numer. 6. deciſione ibidem.

Conſorſante factam diuiſionem non poteſt portionem ſuam extraneo vendere, num. 13. deciſ. ibidem.

Conſors ante diuiſionem, non poteſt portionem ſuam extraneo hypothecare, numero decimo quarto, deciſione ibidem.

Conſortis portio alienantis, vel in vltima voluntate diſponentis in extraneos ante diuiſionem accreſcit alijs conſortibus, numero 16. deciſione ibidem.

Conſortes vindicantes portionem alienatam à conſorte ante diuiſionem poſſunt obtinere in iudicio apprehenſionis, numero decimo ſeptimo, deciſ. ibidem.

Conſors alienans ante diuiſionem portionem ſuam, ſi filios habeat ſuccedunt ei in portione alienata, & non alij conſortes, num. 18. 23. & 25. deciſione ibidem.

Conſtare dicitur de perſona, quando [illegible] expri-

exprimitur nomen cum duobus aliijs ac cidentibus,ſeu indicijs,num. 5. deciſio-no 137.

Conſtitutio laicalis contra exemptionem Clericorum diſponens dicitur deſtitutio,ſeu deſtructio non conſtitutio, num.81.deciſ.113.

Conſuetudo licet redacta fuerit in ſcripturam,nihilominus remanet in terminis merę conſuetudinis,& dicitur ius non ſcriptum,num.3.deciſ.113.

Conſuetudo probatur ex eo, quod Iudex in contradictorio iudicio eam approbauit, & talem iudicauit, num. 8. deciſ.113.

Conſuetudo præſumitur nota,quando ab omnibus per multum tempus eſt tollerata,& practicata,num.19. deciſione 113.

Conſuetudo,& praxis terminandi competentias eſt vniuerſalis, & tanquã talis nulla eget probatione,num.38.deciſ.113.

Conſuetudo tribuit omnem iuriſdictionem capaci,non incapaci, num. 72. & 73.deciſ.113.

Conſuetudo noſtri Regni qua ſeculares cognoſcunt de competentia iuriſdictionis,licet immemorialis ſit, & præſumat ſcientiam Pontificis non iuuatur eius pacientia,num.86.deciſ.113.

Conſuetudo mixta laicorum, & Eccleſiaſticorum maximam vim habet etiam in Eccleſiaſticis perſonis,num.115. deciſ. 113.

Conſuetudo Regni cognoſcendi de competentia iuriſdictionis eſt introducta per Clericos,& laicos ſimul,nu.116. deciſione 113.

Conſuetudini ſtandum eſt circa interpretationem dubij, in conflictu opinionum,num.118.deciſ.113.

Conſuetudo excuſat à peccato exiſtente dubio, an ſit peccatum, vel non, num.119.& 137.deciſ.ibid.

Conſuetudo eſt optima legum interpres,num 120.deciſ.ibid.

Conſuetudo, & praxis in varietate opinionum potuit vnam rationi confor mem approbare,ſed hoc procedit, quã do diuerſitas opinionum eſt de iure, & non de conſuetudine terrarum,nu.124. 125.& 128.deciſ.ibid.

Conſuetudo ius diuinũ limitare poteſt eo modo,quo Princeps poterat,nu. 136.deciſ.ibid.

Conſuetudo noſtri Regni Aragonũ cognoſcendi de competentia iuriſdictionis potuit acquiri preſcriptione, numer.174.deciſ. ibid.

Conſuetudo contra legem diuinam non excuſat à peccato,num.178.deciſione ibidem.

Conſuetudine contra legem diuinã vtens excuſabitur à peccato non propter eam, ſed propter licentiam ex ea preſumptam,numer.179. deciſione,ibidem.

Conſuetudo contra libertatem Eccleſiaſticam cum ſcientia Pontificis introducta non reprobatur,num. 180. deciſ. ibidem.

Conſuetudini ſtandum eſt in caſu dubio, an aliquid ſit contra ius diuinum, num.183.deciſ.ibidem.

Conſuetudo Regni Aragonum cognoſcendi,de competentia priuilegio expreſſo, vel præſumpto Sedis Apoſtolicę iuſtificatur, numer. 188. deciſione ibidem.

Conſuetudinem cognoſcendi de competentia Regni Aragonum ſemper approbarunt Eccleſiaſtici,num.191. deciſ.113.

Conſuetudo compulſiua, vel prohibitiua non ligat forenſes niſi ratione facti in territorio commiſsi, num. 19. deciſ.129.

Conſuetudo in beneficium poſſeſſoris, vt non reſtituat ludo quæſita valet, licet non valeat conſuetudo cõtra poſſeſſorem, vt victus in ludo qui non ſoluit compellatur ſoluere,num. 23. deciſione 144.

Conſuetudo fere vbiq. gentium introducta, quæ impedit repetionem rei in ludo amiſſę, & ſolutę valet, non autem quantum ad dandam actionem

uicenti ad agendum,num.31. deciſione 144.

Conſuetudo quæ impedit repetitionem rei in ludo amiſſę,& ſolutæ reddit vincentem ſecurum in vtroque foro,ſi abſit dolus,& fraus,nu.31. deciſ.144.

Conſuetudo antiqua Rotæ in pronũtiatione cauſarum grauium traditur,numer.40. deciſ.161.

Conſuetudo poſterior particularis derogat obſeruantiæ antiquæ generali,non vero è contra,numer.78.deciſione 192.

Conſuetudo præſertim immemorialis optima iudicatur legum interpres iuris ambigui,& non ſolum corrigit,verum,&.abrrogat aperta,nu.24.declara. nu.49 50.& 51.deciſ.203.

Conſuetudo vniuerſalis probatione non eget etiam in deciſorijs,ſed allegata,ſi DD.iudicibus nota eſſet,eam ſequi tenerentur,num.51.deciſ.203.

Conſuetudo conſiſtens in actibus proceſſuum teſtibus probari non debet,durum enim id eſſet,num.52.deciſ.203.

Conſuetudo generalis Regni non eget probatione; quia propter eius generalitatem videtur tranſiuiſſe in ius commune non ſcriptum,num. 12. deciſione 209.

Conſuetudinem notoriam Iudex ſupplere poteſt,num.13.deciſ.209.

Conſuetudo notoria inducitur ex inſpectione plurium inſtrumentorum, & ſic proceſſuum, & Doctori affeucranti de ea credendum eſt,num.14. deciſione 209.

Conſuetudo non impeditur ex diuerſitate reperta in actibus, qui ſe inuicem compatiuntur, numero. 15. deciſione 209.

Conſuetudo ſequenda eſt in dubijs quæ eſt optima leguum interpres, n. 19. deciſ.209.

Conſuetudo,& ſtatutum dicuntur pars iuris ciuilis,num. 21.deciſ.209.

Conſuetudo non extenditur etiam ex identitate rationis, num.22. deciſione 218.

Conſuetudo vera legum interpres dicitur,num.12.deciſ.230.

Continuatio poſſeſſionis ſemper præſumitur in vim tituli, præambuli etiam ſi tempus concordiæ ſit finitum,nec prę ſumitur mutatio cauſæ, nec voluntatis niſi cauſa extrinſeca accedat, num. 23. deciſ.156.

Contractus innominatus dicitur, quando do tibi aliquid ob cauſam per te adimplendam; ſecus ſi adimplenda ſit per alium: nam tunc eſt ſimplex donatio ob cauſam, num, numer.13. deciſione 131.

Contractus,& vltimæ voluntates patris potentiæ ſunt in Aragonia, num.27. deciſ.185.

Contractus conditionalis non requirit cauſam,num.25.deciſ.181.

Contractus reciprocus conditionem ſemper inuiſceratam habet,num.26.deciſione 182.

Contractus eſt de iure gentium,& ſic obligatio naturalis, quæ inde oritur obligat pręciſſe Principem,num.13. deciſione 187.

Contractus non ſubiacent reſolubilitati Principis, numero. 19. deciſione 187.

Contractus forma perpetuo debet ſeruari,num.103.deciſ.187.

Contractus procurationis, vel mandati contrahitur cõſenſu interueniente Nuncio, vel epiſtola inter abſentes, num.9.deciſ.187.

Contractus cum minore celebratus claudicare non poteſt, niſi minor maior factus contractum ratificet,nu. 12. & 13.deciſ.168.

Contrahere,& diſponere tantum permittitur ei,cui res cõceſſa eſt ad metas, & tempus rei ſibi conceſſæ,num.90.deciſ.149.

Contributio differt à promiſsione contribuendi, numero vigeſimo quarto,deciſ.143.

Contribuere promittens non tranſfert ius reale,ſed actio ad intereſſe tantum,num.25. deciſ.143.

INDEX.

Cōtumax habetur pro pręſente quo ad ſui præiudicium,nu.10.deciſ.158.

Contumax ſi verè comparuiſſet, & ſuccubuiſſet non poſſet iterum apprehendere rem ipſam reſpectu earumdē partium obſtante ei exceptione rei iudicatæ,num.11.deciſ.158.

Contumacia incipit finito tempore ad comparendum,num.9.deciſ.141.

Contumacia ſola citati ad domum non ſufficit ad hoc vt contra eum procedatur,niſi & pignoratio ſubſequatur limita,vt num.7.8.9.deciſ.173.

Contumax in non parendo in re magna dignus eſt excommunicatione, alias ſecus,num.3.deciſ.220.

Contumacia quæ conſiſtit in non cōparendo excommunicatione digna eſt, num.4.deciſ.220.

Contumax ad quæ audiatur, num.3. deciſ.228.

Contumax in Regno quare poſt ſententiam non audiatur, num. 4. deciſione 228.

Contumax, an ſi habeatur pro confeſſo adhuc captus debeat admitti ad defenſiones,num.5.deciſ.228.

Conuentus actione reali ſuo nomine olim ſatisdabat dando fideiuſſores de iudicato ſoluendo, & ibi ad quem finē id fieret traditur,nu.1.deciſ.195.

Corneus conſ. 215. intelligitur,nu.28. deciſ.185.

Corpora omnia ad pecuniam reduci poſſunt,num.14.deciſ.185.

Craueta conſ.592.intelligitur,nu.89. deciſ.187.

Creatio officialium pertinet Domino Regi, tanquam domino iuriſdictionis,num.92.deciſ.187.

Creditor debitoris habet executionem priuilegiatam contra debitorem debitoris,num.6.deciſ.123.

Creditori ſi res data inſolutum euincatur non agitur primęua actione quæ per dationem inſolutum fuit extincta, ſed aget creditor de euictione,niſi contrarium actum ſit inter partes, num.10. & nu.15. deciſ.133.

Creditor ſolum habet ius ad rem nō in re cum ſit corporale ius,num.6.deciſione 149.

Creditor ſi ſuccedat in re ſibi debita confundit actionem, numer.4. deciſione 163.

Creditor pro pignore ab eo accepto ſolum tenetur leuiſsima culpa, & res pignorata perijt periculo debitoris niſi interuenienti leui culpa, aut lata creditoris,num.1.deciſ.169.

Creditor non tenetur ponere maiorem curam in cuſtodiēdo pignore, quā adhibet in alijs proprijs bonis, num. 2. deciſ.169.

Creditor ſi in cuſtodiendo pignore furto ſubſtracto fecit,quod quilibet diligens pater familias facit in cuſtodia ſuarum rerum non tenetur ad reſtitutionem pignoris,num.4.deciſ.169.

Creditor de leui culpa pro cuſtodiēda re in pignus recepta non tenetur,nu. 5.deciſ.169.

Creditor non plus iuris habet in exigendo debitorem debitoris ſui, quam ipſe primus debitor habet, num.10. deciſione 123.

Creditor excuſatur à reſtitutione pignoris committendo pignus receptum fideli famulo, & cui etiam omnia bona committit,num.8.deciſ.169.

Creditor res magnæ quantitatis in pignus acceptas tenetur committere perſonæ graui, alias ſi furto ſubſtrahatur, non ſolum incedit in leuiſsimam culpam,ſed etiam in latam,nu.9. deciſ.169.

Creditor pro recuperando pignore ſubſtracto non debet magnos ſumptus facere in conſulto domino pignoris ne poſſunt peti tales ſuptus, num.11. deciſ. 169.

Creditor poteſt remittere debitori reſiduum parte accepta quo caſu liberatio totales cōſtringit,nu.8. deciſ. 202.

Creditor partem recipiens abſq; proteſtatione,in reſiduo non pręiudicat ſibi,num.23.Intellige, vt num. 24.34. 39. 42.& 43.deciſ.202.

Creditor prim⁹,qui ſchedulā reſeruæ obtulit

obtulit in apprehenſionis iudicio ſi poſtea conuenit poſteriorem qui obtinuerat in articulo iuris firmarum non recipit fructus ab eo receptos ſaltem quos tanquam ſuos imburſauit.nu.16.vbi decretũ Senatus Regij traditur,deciſione 206.

Creditori poſteriori æquitas faciet quando vigilauit petendo ſuum creditum contra priorem qui tantum ſchedelam reſeruæ obtulit in proceſſu, apprehenſionis ſi poſtea velit auocare pecunia ſolutam poſteriori in articulo iuris firmarum,vel proprietatis.nume.18. declara vt,num.42.deciſ. 206.

Creditor anterior an poſsit auocare a poſteriori cui debitor ſoluit. num.20. vbi quod inter eos qui priuilegium nõ reperitur,ſed omnes equales repetitionem,ſeu vocationem non fore admitendam ex vſu forenſi frequentiori traditur,deciſione.206.

Creditoribus omnibus æqualibus in hypotheca &c neuter priuilegiatus auocatio pecuniæ ſolutæ per ſecundũ non datur priori etiam ſi pecunia ſit bona fide conſumpta, ſiue mala. nu. 21.intellige,vt num.35. &c 36. deciſione,206.

Creditor primus ſi auocaret a ſecundo pecuniam ſolutam mundus turbaretur,&c vſſus comertiorum confunderetur.num.22.25,& 26. vbi quod prædicta ratione, DD.recedunt a receptiori & veriori ſententia,deciſione,206-

Creditori poſteriori vigilanti & exigenti ſuum debitum equitas faciet contra anteriorem deſidentem. numer. 23. quod maxime procedit vbi ſolutio in contumaciam prioris fit poſteriori. n. 24.vbi quod hoc caſſu eſt locus gratificationi,deciſ.206.

Creditor anterior auocat pecuniam a ſecundo, in pari cauſa oneroſſa ſi facta fuit excuſsio debitoris reperiturque non ſoluendo & aliis caſibus quaſi contraria militante equitatis ratione. nu. 27.33 43.&48.deciſ.206.

Creditor anterior non auocat pecuniam a poſteriori ſolutam quando id fuit factum iudicis authoritate. nu. 29. vbi Senatus Regij decretum traditur, num.31.& declaratur,nu.32.deciſ. 206.

Creditor anterior euocat pecuniam poſteriori ſolutam quando fuit ſolutio facta reſeruato iure prioris.nume.30.& 34.

Creditor anterior qui ſchedulam reſeruæ obtulit in proceſſu apprehenſionis euocat a poſteriori cui fuit recepta propoſitio litis pendentiæ citando eum in articulo iuris firmarum alioquin iniquum videretur rationibus de quibus. num.37, quæ reſolutio ſeuerißima eſt nu.40.41.45.declara.nu.49.50. 51.52.53. 54.55.deciſ.206.

Creditori depoſitario cum nullum competat ius in re depoſita non dabitur ei actio furti.num.15.deciſ.124.

Criminaliter etiam agi poteſt contra turbantem actione iniuriarum. nu. 14.deciſ.120.

Culpa leuißima in incendio non eſt punibilis.nu.2.deciſ.211.

Culpa leuißima in incendio non eſt ſuficiens ad ſtimationem ſi in omittendo cõſiſtit. nu.3.deciſ.211.

Culpa grauior eſt tacere quam omittere.num.6.deciſ.211.

Culpa lata dolo proxima criminaliter punitur.nu.7.deciſ.211.

Culpa proxima latę culpæ quæ dicitur leues punitur criminaliter. nu.8 deciſ.211.

Culparum ordo eſt, leuißima, leuis lata,dolus.num.9.

Culpa leuis in faciendo commiſſa eſt punibilis circa corporis pænam. nume. 10.deciſ.211.

Culpam leuem committit pater,vel dominus committens lumen, ſeu lucernam accenſam in manibus pueri in ſtabulo,ſeu alio loco periculoſſo. num.13. deciſ.211.

Culpa maior eſt quam leuis quem immittere ignem per ſe ipſum in ſtipulas tali tempore & loco,&c tali modo quo faciliter arbores vicinæ eſſent cõburendę

Digitized by Google

burendæ.num.14.deciſ.211.

Culpa leuis eſt illud, ommittere facere quod quilibet diligens pater familias eiuſdem conditionis feciſſet traditurq. exemplum.num.15.deciſ.211.

Culpa lata eſt euitatio indeliberata ab ea diligentia, quæ ineſt communiter omnibus quæ ſunt eiuſdem conditionis & profeſsionis. num. 16. deciſ. 211.

Culpa lata in materia incendij quãdo committatur traditur exemplum. numer,17.deciſ,211.

Cumulatio l. ſi contendat & l. diffamari operatur,vt poſsit concludi non ſolum ſuper non iure diffamantis,ſed ſuper iure diffamati.num.56.deciſ.115.

Cuſtodire,qui tenetur originale vel ratione officij, vel contractus cum cõtra eum adſit præſumptio,vt nu. 60.nõ creditur ſi iuret ammiſsiſſe. numer. 46. manifeſtis tunc eget probationibus,ibidem & num.59.deciſ.192.

D

Dans adtributum per recognitionẽ accipientis ſatis probat ſuam intentionem.num,31.deciſ.189.

Dans ad tributum,ſi non conſtet poſſediſſe,probata tamen poſſeſione recipientis,qui vltra ſimplicem acceptationem expreſſe recognoſcit rem eſſe illius,a quo cauſam habet ,remanet probata poſſeſsio contra recognoſcentem & eius ſucceſſores.nu.6.deciſ.191.

Datio manus dexteræ habet vim iuramenti.num.23.deciſ.182.

Datio inſolutum non acceptata nullum producit effectum.nu.3. & 5.deciſione,189.

Datio in ſolutum, non intimata,nec acceptata,nec renunciata facit eſſe impẽdenti ius datum inſolutum.numer.6. deciſ.189.

Datio inſolutum totaliter debitum extinguit.num.15.deciſ.202.

Debitor opponendo exceptionem contra inſtrumentum, & debet audiri, & ceſſat executio,nu.21.deciſ.123.

Debitor tacente & non opponente exceptionem vel negante,ſi ſtatim appareat de , malitia ſua per probatã probationem, vel per ſuam confeſsionẽm & narrationem fiet executio.nu. 22. deciſ.123.

Debitor bene poteſt renuntiare que renda ſi ſit in fraudem creditorum non tamen quæſita.nu.28.deciſ.127.

Debitor & fideiuſſor ſi dent creditori aliquam rem inſolutum,quæ deinde euictione peccat,non habebit creditor recurſum contra debitorem & fideiuſſores,quia iam prima actio fuit extincta.num.8.deciſ.133.

Debitor moroſſus non dicitur quando creditor renuit ſolutionem recipere,etiam ſi non conſignet nec deponat. num.20.deciſ.204

Debitum dicitur quod debetur ſpe firma & non pendet ex voluntate,ſed ex futuro euentu.nu.68.deciſ.115.

Debitum fiſci perire vel extingui difficiliter poteſt.nu.29.deciſ.122.

Debitum annuum quod a priuato præſtandum eſt,facile perire poteſt.nu. 30.deciſ.122.

Debitum omne in Aragonia præſcritur 20,annis exceptis tribus.nu.2.deciſ. 127.

Decimæ reales debentur ex fructibus ſine deductione impenſarum.nu. 3. deciſ.136.

Decimæ perſonales,quę ſoluuntur ex aliqua negotiatione debentur ſine deductione impenſarum.num.4. deciſ. 136.

Decimas,primicias & beneficia omnia iuris patronatus pontifices conceſſerunt regibus Aragonu. nume. 3. deciſ.163.

Decimarum & primiciarum cauſa cenſetur eccleſiaſtica,ſiue ſpiritualis num.15.deciſ.163.

Decimæ ſimpliciter donatæ,& tranſlatę in laicum quo ad omne dominium deſinunt eſſe ſpirituales & conſiderantur

tur

Digitized by Google

tur tanquam quid temporale.nume.21. deciſ.162.
Decimæ temporales & profanę in principatu Cathaloniæ & Regno Valentiæ ſunt de patrimonio regio.nu.23. & 55.deciſ.162.
Decimarum poſſeſor ſecularis per tempus immemoriale ſi non cõſtat eas eſſe translatas quo ad vtrumque dominium ſimpliciter nec in feudum,vel emphiteoſim cenſetur eas poſsidere in feudum ante Concilium Lateranenſe. nu. 29. & 55.deciſ.162.
Decimę vbicumque per eccleſias retinentur,vel ad eas reuertuntur debent conſiderari tanquam ſpirituales, & eccleſiaſticæ.nu.31.deciſ.162.
Decimarum conceſsio ab Vrbano facta quibus,& quare facta fuerit declaratur.nu.33.deciſ.162.
Decimarum conceſsio ab Vrbano facta, Regi & ſuis ſucceſſoribus facta eſt.num.36.deciſ.162.
Decimarum conceſsio facta, Regi Petro Sanctij filio facta fuit, & Regi Hyſpaniæ,ſcilicet Aragonum,& Nauarrę non,vt Regi Caſtellæ.numer. 30. deciſ.162.
Decimas ſpirituales laicus non poteſt donare, poterit tamen vt ibi. num. 39,deciſ.162.
Declaratio genaris tanquam vaga, & captioſſa reuocari debet. num. 22. deciſ.153.
Declarationi vltimę ſtandum eſt. num.41.deciſ.153.
Deffectus mandati inducit nullitatem notoriam.ibidem.
Deffenſio quę eſt iuris naturalis non poteſt tolli per iura quę de immunitate loquuntur.num.4.deciſ.141.
Deffenſio aliquando demolitionem operis requirit.nu.9.deciſ.154.
Deffenſor alienę rei ſine ſatiſdatione nemo idoneus eſſe exiſtimatur .n.6. deciſ.195.
Delegati iuriſdictio per tacitum conſenſum prorrogatur.num.12. deciſ.172.
Delegatio poteſt fieri per viam cancellariæ,& etiam priuatim ex propria perſona per locumtenentem generalem.nu.13.deciſ.171.
Delegatus quando poſsit aduerſus lapſum fatalis reſtituere ſi Papa facultatem reſtituendi non dedit.nu. 16. deciſ. 142.
Delegatus non poteſt amplius reſtituere quam de iure poteſt.num.19.deciſ.142.
Dilectum non pręſumitur in dubio, num.25.deciſ.114,& n.4.deciſ.128.
Delictum commiſſum in eccleſia ſine ſpe gaudendi propoſito,quod non ex propoſito,& conſulto, ſed ex repentino animi affectu ſit commiſſum, vel caſſu fortuito.nu.9.deciſ.141.
Delictum mixti fori quod dicatur. num.2.deciſ.148.
Delictum non imputatur vbi dolus non adeſt.nu.65.deciſ.192.
Delictorum diuerſorum ratione an poſsint plures aliquem accuſſare in eodem libello,vel è conuerſo.nu.2.deciſione.210.
Delicta facti tranſeuntis probantur indicijs & coniecturis vehementibus nu.11.deciſ.218.
Delictorum accumulatio debet fieri de ſimilibus de quibus accuſatur delinquens per procuratorem aſtrictum num.2.deciſ.219.
Delictorum commiſſorum extra territorium accuſſatus ad publicam vtilitatem,non poteſt inquiri.nu. 4.deciſ. 219.
Delictorum aliunde commiſſorum accuſſatus caſſu quo ab aſtricto accuſſari poſsit non tamen poteſt condenari in damnis.num.6.deciſ.219.
Delinquens conſentit pænę. nu. 58. deciſ.116.
Delinquens in eccleſia ſine ſpe gaudendi gaudet immunitate.nume. 8.deciſ.141.
Delinquens qui remiſſurus eſt an debeat citari aduerificanda requiſita remiſsionis.num.1.deciſ.209.
Demolitio quando non eſt pæna,de

ciſ.154.num.30.

De populato, & extincto populo ius paſtus pertinet ad dominum habẽtem iuriſdictionem.num.47.deciſ. 149.

Deportatio ſucceſsit hodiæ iſtarum penarum antiquarum damnare ad beſtias,& illis ſubicij.num.7.deciſ.213.

Deportationem ſucceſsiſſe loco pœnarum antiquarum auctor concordat. num.8.deciſ.213.

Depoſitans pecuniam conditionaliter ſi conditio non adimpleatur depoſitans bene poteſt ſeparari a depoſito, quod ita fuiſſe iudicatum reffertur.nu. 2.deciſ.192.

Depoſitum debet reſtitui depoſitanti ſi depoſitarius ſe ſeparet à depoſito antequam id pro quo depoſitatur ſuum ſortiatur effectum.numero.1.deciſione 192.

Deputati Regni conſulere poſſunt locumtenentes inquibus rebus ſunt ex pendendæ pecuniæ generalitatem vltra quantitatem ſibi permiſſam,quę eſt ad 3000.libras nam vltra eam abſque conſulta expendere nequeunt. numer. 1.deciſ.216.

Deputati an intranſitu alicuius principis ſufficientem cauſam habeant conſultandi locumtenentes,& illi reſpõdere conſultę dilucidatur, nume. 2.deciſ.216. & traditur decretum Curiæ Iuſtitiæ Aragonum circa huiuſmodi conſultas, & quod tantum conſultant ad expendendum pro cauſis quæ reſpiciant utilitatem,& beneficium Regni Regis, & hoc eſt arbitrium iudicis decernere.num.3.ibidem.

Deputati conſultare poſſunt cum locumtenentibus ſi ad mittendos Ambaſiatores ad Regem pro conſeruatione libertatum expendere poſsint quantitates pro ſumptibus.nu.4. deciſione. 216.traditurque decretum Curiæ Iuſtitiæ Aragonum circa ſupprimendum ſex mille libras rentales annuales ex quatuor decimmille quę conſumuntur in ſuſtentu guardiæ ordinariæ Regni quas deputati diſtribuunt declaratur. num.5.ibidem.

Deſcendentes ad finem repreſentandi dicuntũr qui deſcendunt ab vltimo poſſeſſore maioratus licet non deſcendant à primo inſtitutore. numero. 11.deciſione.229.

Deſcriptio cum matricula etiam cum ſcientia non nocet niſi ſequatur ſolutio.numero.vndecimo, deciſione, 143.

Determinatio reſcipiens plura determinabilia æqualiter determinare debet.numero. vigeſimo ſecundo, deciſ.160.

Dictio cum,coniugit acceſſorie,& non principaliter. numero. 20. deciſione,124.

Dictio cum,ponitur inter ſimilia,vel parum diſtantia.numero.20. deciſione, 124.

Dictio, in, denotat intrinſicitatem in loco.num.27.deciſ.114.

Dictio en el dicto articulo, eſt repetitiua,& relatiua precedentis articuli. nume.40.deciſ.125.

Dictio ſi,importat conditionem expreſſam.num.11.deciſ.131.

Dictio,vt,modum importat.numer. 21.deciſ.131.

Dictio, alius, etiam ſi vniuerſaliter prolata ſit reſtringitur ad caſus ſimiles, numero,9.deciſ.146.

Dictio,terra, deſe eſt vniuerſalitatis comprehenſiua comprehenditque futura, & quæ non acceſſorie ſed æque principaliter adiunguntur. numero. 17.deciſ.160.

Dictiones taxatiuę, & demonſtratiuæ in quo differant,numero, vigeſimo tertio,deciſ.185.

Dictum à promiſsione differt. num. 30.deciſ.182.

Diffamans actor eſt quia prouocauit diffamando, & ſequitur forum diffamati,numero,quinto, deciſione, 115.

Diffatus citans diffamantem reus eſt in omnibus licet actoris partes ſubſtineat in modum concludendi porrigendo libellum.num.7.deciſ.115.

Diffa-

Digitized by Google

Diffamatus, duos iudices habens(cũ reus ſit)poteſt eligere quem velit ad citandum diffamantem,vt agat,vel deſiſtat.nu.8.& 13.deciſ.115.

Diffamans (cum actor ſit) poterit ex duobus iudicibus diffamati eligere quem voluerit ad agendum,ſuper principali cauſſa diffamationis. nu. 9. & 13. deciſ.115.

Diffamatus ad obtinendam citationem, & imponendum ſilentium diffamanti, non tenetur docere deiure ſuo n.15.deciſ.115.

Diffamato deducente in replica,vel deffenſione iura ſua,poteſt iudex declarare, ſibi ius competere, & non diffamanti.num.16.deciſ.ibid.

Diffamatus in replica deducens ius ſuum de quo diffamatus eſt, cenſetur intentare remedium legis ſi contendat. num.19.deciſ.ibid.

diffamatus ſi ius ſuum deducat, poterit diffamans de contrario iure docere,& cumulabitur vtrumque remedium,legis ſi contendat, & legis diffamari.nu.21.deciſ.ibid.

Diffamatio debet ſumarie conſtare ad hoc, vt poſsit intentari remedium legis diffamari.nu.26.deciſ.ibid.

Diffamatus in concluſione petere debet coram iudice ſtatui terminum diffamanti intra quem agat, vel accuſſet. nume.28.

Diffamãs intra terminum pręfixum, & iudice non agens, vel accuſſans, in totũ videbitur iure ſuo renunciare, & imponetur ei ſilentium perpetuum ſuper materia diffamationis.num.29. deciſ.ibid.

Diffamatus cum actor ſit,quo ad modum concludendi, debet ſumarie docere de iure ſuo, h oc eſt ſe iniuriam, & damnum pati aliàs non auditur.nu. 32. deciſ.ibid.

Diffamatus debet habere ius de pręſenti,& non de futuro,& conditionaliter,vt poſsit remediũ legis diffamari intentare.nu.35.& 52.deciſ.ibid.

Diffamator tacite ad iudicium prouocat.num.60.deciſ.ibid.

Diffamatus exceptionem opponere poteſt,etiam ſi executio differatur in tempus mortis, quando a diffamante prouocatus eſt,num.61.deciſ.ibid.

Diffamatore diffamante, & diffamato comparente,iudicium ſubſtinetur ex vtriuſque voluntate, quod aliàs eſſet nullum quaſi ſine actione intentatum.num.62.deciſ.ibid.

Diffamatio,& mala qualitas notarj auget pręſumptionem falſitatis in ſimilibus falſitatibus.nu m.21.deciſ.118.

Diffamatio ſpecialis falſitatis, pręualet magis quam bonæ famæ generalis probationum,ibid.

Differentia quę ſit inter reſtitutionem datã a iure,& datam ab homine, num.24.deciſ.142.

Diſimulare pręſumitur in his quæ fiunt à potentibus ob euitandum ſchandalum.nu.151.deciſ.115.

Diſpoſitio legis final. C. de religioſ. & ſumpti.funer. in quantum inducit repetitionem pæcuniæ ſolutę ex cauſa ludi contararia conſuetudine tolli poteſt num.16.deciſ.144.

Diſpoſitio aliquid ſupponens,non verificatur niſi in caſu in quo verificatur pręſuppoſitum. num.24.deciſ.160.

Diſpoſitiones intelliguntur rebus ſic ſtantibus, quod in contractibus non procedit.num.23.deciſ.187.

Diſpoſitio vna, & eadem non cenſetur diuerſo iure.num.24.deciſ.187.

Diſpoſitio vna, & eadem non cenſetur diuerſo iure.num.42.deciſ.187.

Diſpoſitio protendi non debet ad caſus extra terminum relatum contentos,nu.41.deciſ.203.

Diſpoſitio licet vaga, & indefinita ſi tamen ponitur inter duos caſus reſtrictos ab illis cohartatur,& neceſſariam reſtrictionem recipit, nec ad alios conſimiles refferri poteſt.n.42.deciſ.203.

Diſpoſitio odioſſa reſtricta ad caſus expreſſos,etiam ob maioritatem rationis ad caſus conſimiles extendi non debet.num.45.deciſ.203.

Diſtin-

INDEX.

Diſtinguere qui neſcit, neſcit ſoluere,& diuiſiõ terminorum amaritudinẽ tollit.num.38.deciſ.130.

Diuerſitas papiri, & ſtigmatis, & ſigna diuerſa ſuſpitionem falſitatis inducunt.num.14.deciſ.118.

Diuiſio terminorum ſpectat ad principem, vel Regem fitque ad alimenta vaſſallis præſtanda.nume. 51. deciſ.149.

Diuiſio terminorum non poteſt fieri ad producendum ius legale niſi adſit licentia Domini Regis, num. 25. deciſ. 156.

Diuiſio partis magis odioſſa eſt quã ablatio totius.nu.9.deciſ.187.

Doctori atteſtanti de conſuetudine & obſeruantia ſui fori credendum eſt, num.6.deciſ.113.

Doctori atteſtanti de conſuetudine ſuæ patriæ credendum eſt.num.41.deciſ.192.

Doctori atteſtanti de conſuetudine in ſuo foro credendum eſt. numer. 25. deciſ.209.

Doctoribus atteſtantibus de praxi fori in quo verſantur credendum eſt. num.9.deciſ.130.

Doctores ius in quo verſantur ignorare non præſumuntur.nume.10. deciſ. 230.

Dolus ex coniecturis probari poteſt num.14.deciſ.124.

Dolus maior,vel malicia maior quo modo in materia incendij poſsit coniecturari.num. 18. deciſ. 211.

Dolus cum conſiſtat in animo non poteſt probari vere. num.19. deciſ.211.

Dolus probatur coniecturis præſumptionibus,& indicijs præſpicuis.nume. 20.deciſ.211.

Dolus cognoſcitur per exteriora,& per verba loquentis. num.21. deciſ.211.

Dolus in caſu incendij huius liquidiſsime conſtat.num.23.deciſ.211.

Dolus,& malicia aperte reſultat cũ factum niſi in malam partem accipi non poſsit.num.24.deciſ.211.

Doli capacitas ſi deſijt,etiam ſi proximus pubertati ſit non punitur. nu.4. deciſ.212.

Doli capax ſi ſit non tamẽ proximus pubertati nunquam punitur. numer.5. deciſione,212.

Dolus cum dolo non compenſatur, quando pena venit applicanda fiſco ex quo vertitur intereſſe reipublicę. num. 8.deciſ.213.

Dominium non probatur ſine titulo,vel inſtrumento.numer. 8. deciſ.126.

Dominium petens nulla cauſa, expreſſa poteſt omnem cauſam ſibi competentem proſequi, ita fuit iudicatum. num.12.deciſ.126.

Dominium ſine titulo eſt ſine effectu ad obtinendum.n.21deciſ.126.

Dominij directi ius ſemper eſt in actu permanenti ex vi attractiua,& non eſt nouum dominium,ſed conſolidatio num.67.deciſ.149.

Dominium directum habet vim directi, & vtilis cum finitur emphiteoſis, & vſusfructus,& cum res reuertitur ad mulierem ſoluto matrimonio.num. 68. deciſ.ibid.

Dominia data fuerunt à dominis rerum publicarum,& termini apoſiti per quorum diſtinctionem fuit dominis, vel particularibus quęſitum dominium ſumpta pręſumptione á prima dominorum diſtinctione.num.76.deciſ.ibid.

Dominium vniuerſale terminorum irreuocabiliter quãdoſit in vniuerſitatẽ tranſlatum ex prima conceſsione. nu. 81.deciſ.ibi.

Dominio vniuerſali reſoluto vi, & poteſtate dominij directi ob finitum tempus conceſionis etiam particulare dominium reſolui debet ex quo tota res conceſſa venit reſolnenda,& dominus loci indẽnis ſeruari, n.82.deciſ.ibi.

Dominium vniuerſale terminorum tranſiuit in vniuerſitatem per dotationem,& aſignationem terminorum, & in conſequentiam iſtius dotationis trãſiuit in particulares præſentes abſẽtes, & futuros vtilitas terminorum, & totũ hoc irreuocabiliter durante vniuerſitate.num.84.deciſ.ibid.

Domi-

Dominium vtile,licet ſit temporale, tamen,quando dependet ab ſpirituali ratione connexitatis cenſetur ſpirit/ tuale.numer.26.deciſ.161.

Dominium non transfertur per locationem, & ſemper nomine locatoris conductor fructus percipit. numer. 27 debiſ.161.

Dominium transfertur per feudum, vel emphyteoſim.nu.28.deciſ.161

Dominium,ſi de eo incidenter agatur in iudicijs,probatur per poſſeſsionē num.1.deciſ.165.

Dominium de iure ante traditionē regulariter non transfertur. numer. 6. deciſione,185.

Dominium in noſtro Regno ex ſolo contractu transfertur. num. 7. deciſione,185.

Dominium locatoris non probat inſtrumentum locationis,probat tamē eius poſſeſsionē. nu. 5. quod procedit, vt.num.17.deciſ.190.

Dominium non cenſetur probatum per locationem inter contrahētes,etiā ſi adſit ſolutio penſionum,poſſeſsio tamen ſic,etiam quoad tertios num.8.intellige,vt.num.12.& 28.deciſ.ibid.

Dominium tenetur probare,qui cōceſsit in emphyteoſim non obſtante, quod doceat de ſolutionibus,ſi agat rei vendicatione,aliàs ſucumbet, niſi eſſet longo tempore facta ſolutio penſionū, quo caſſu prēſumptiue cenſetur probatum dominium.num.21.deciſ.ibid.

Dominium debet præſuponi, & dari in recipiente ad tributum,aliàs non reſoluet.num.23.deciſ.ibid.

Dominium Eccleſiæ non probatur etiam inter eaſdem partes ex conceſsione rei in emphyteoſim. num,34. quod declara,vt.num.35.deciſ.ibid.

Dominium enunciatum non eſt neceſſarium ad validitatem contractus locationis,vel emphyteoſis.n.40.deciſione,ibidem.

Dominium non probatur per verba enunciatiua.num.41.deciſ.ibid.

Dominium non transfertur ex ſola voluntate ſine traditione. numer.44. deciſ.ibid.

Dominium non trāsfertur per recognitionem dominij ſcienter factam in contractu locationis, vel emphyteoſis, & traditur ratio latiſsime.nu.50. deciſ. ibidem.

Dominium an transferatur per præſumptam donationem, & titulum cum ficta traditione.num. 51.52. & 53. deciſ. 190.

Dominium transfertur in fauorem eccleſię ex recognitione ſcienter facta.num.54.deciſ.ibidem.

Dominium non ſufficit ad obtinendum in iudicijs poſſeſſorijs n. 55. deciſ. ibidem

Dominium probatur ex recognitione facta ab aliquo poſſeſſore, & dominio rei probato, quod recognoſcens ſit dominus,quod magis procedit in poſſeſsione, quæ per ſolum actum fictum traditur.num.9.deciſ.191.

Dominium concedentis in emphytheoſim, vel feudum non probatur ex inſtrumento inueſtiturę non ſolum cōtra tertios,ſed nec contra ipſum recipiētem,conducentem ab eccleſia, vel alio particulari.num.17.deciſ.ibid.

Dominium, & poſſeſsio probantur ex verbis enunciatiuis inſtrumenti, ſi cum eis concurrant aliqua adminicula,nedum aduerſus recipientem ad tributum,ſed etiam aduerſus tertios. nu. 21.deciſ.ibid.

Dominium in antiquis probatur perfecte per famam.num.24.deciſ.ibid.

Dominium probans per famam in antiquis non tenetur alium titulum oſtendere.num.25.deciſ.ibidem.

Dominium, & poſſeſsio probantur per vnum ſolum inſtrumentum antiquum,in quo enunciantur illa in per indiciū tertij,quod limita, vt ibidem. num.26.deciſ.ibid.

Dominium reffricari non poteſt emens rem tanquam emphyteoticariam,vel cum onere tributi.numer.27. deciſ.ibid.

Domi-

Dominum transfertur traditionibus,& non pactis,ſecus poſſeſsio quę per actus fictos trāſfertur .num. 34. deciſ.191.

Dominium non traſfertur per actū recognitionis.num.37.deciſ.ibid.

Dominium ex ſola, & ſimplici recognitione, vel contractu receptionis emphyteoſis probatur aduerſus recognoſcentem, & commiſſum adiudicatur non ſolum aduerſus tertium poſſeſſorē num.38.deciſ.ibid.

Dominium, & poſſeſsio probantur in emphyteoſi præſumptiue per ipſum inſtrumentum ſub ſequuta poſſeſsione recipientis etiam non data ſolutione penſionum.num.47.deciſ.ibid.

Dominium directum non probari per dationem in emphyteoſim etiam contra recipientem intellige,vt.nume. 48.deciſ.ibidem.

Dominium ſi probatur probata poſſeſsione recipientis ad tributum multo magis remanebit probata poſſeſsio ciuilis,quę eſt principium attractiuum reſoluendi poſſeſsionem naturalem. nu. 49.deciſ.ibid.

Do minus rex ex cauſis ſuſpicionum iuditis, & territorij poteſt cauſas ad ſe,& eius audientiam euocare. numer. 16.deciſ.117.

Dominus rex in locis dominorum, nullam habet iuriſdictionem in actu num.19.deciſ.ibidem.

Domini locorum poſſunt vaſſallos ſuos bene, & male tractare ſublata omni appellatione. n.23.deciſ.ibidem.

Domini locorum in locis ſuis vſurpatam habent iuriſdictionem regalem in quantum ſunt vigiles in ea exercenda.num.21.& 28.deciſ.ibidem.

Dominus Rex data negligentia, vel impotentia dominorum poteſt in locis illorum iuriſdictionem euocare, & exercere.num.29.deciſ.ibid.

Dominus Rex in Aragonia voluntarie non coactus ſe legibus ſubicijt in vim pacti.num.6.deciſ.120.

Dominus Rex in Aragonia non poteſt ſine curia leges condere.numer .9. deciſ.120.

Dominus vere dicitur emens cum pacto de retrouendendo,dum res non redditur.num.25.deciſ.121,

Dominus occupare poteſt bona vaſſalli recedentis, & talis occupatio fit cum ſuo onere à vaſſallo in poſito teneturque dominus creditoribus anterioribus ſatisfacere.num.91. deciſ.149.

Dominus non tenetur ad onera per vaſſallum impoſita vbi feudum peruenit ad dominum iure,& poteſtate feudali,ſecus ſi perueniat ad ipſum tanquā ad quemlibet priuatum,ex aliqua cauſa voluntaria velut emptione, donatione,vel alia cauſa facta à vaſſallo. nume. 99.deciſ.149.

Dominus rei obligatę ratifficet obligationem factam de re ſua,ita quod eo caſu obligacio conualeſcat quaſi à principio qualiter intelligatur ex ponitur.num.7.deciſ.179.

Dominus Rex ex cauſa publicę vtilitatis poteſt venire aduerſus contractum à ſe factū quod procedit, vt ibi dicitur num. 24.deciſione,187.

Dominus Rex Aragonum non recognoſcit ſuperiorem, & poteſt omnia illa facere,quæ poteſt alius Rex non recognoſcens ſuperiorem,niſi per foros appareat diminutam poteſtatem.num. 106.deciſ.187.

Dominus præſumitur illius rei proqua penſio ſoluitur recipiens penſionē. num.2.quod falſum eſt,vt.num.15. & procedit,vt num.22.deciſ.190.

Dominus directus,ſeu proprietarius dicitur habere poſſeſsionem imaginariam que ciuilis,eſt.num. 24.deciſ. 190.

Dominus directus non poteſt obtinere in iudicio inferiori litis pendentiæ in vim tributationis & commiſsi ob non ſolutas penſiones contra tertium poſſeſſorem qui probauit ſuam poſſeſsionem de tempore tributi, & incohatę litis, & ante ita fuit declaratum.num, 1. deciſ.191.

Dominus directus probans naturalem

lem poſſeſſionem, & dominium incklenter de tempore tributi, & antea concedendo in emphytheoſim transfert in emphitheotam poſſeſſionem naturalem & retinet pœnes ſe ciuilem, & commiſſum poſtea factum reſoluit poſſeſſionẽ naturalem, & traditur ratio. num. 2. deciſ. 191.

Dominus directus probata poſſeſſione dantis obtinebit contra emphytheotam, & quemlibet tertium poſſeſſorem num. 5. deciſ. 19

Domino directo renuente canonem recipere depoſitio, neceſſaria eſt per vtilem n. 6. deciſ. 204.

Domorum appellatione an veniat apotheca, ſeu ędificium apothecæ. n. 15. deciſ. 124.

Donatio facta de bonis in domo tẽpore mortis repertis, non comprehendit ea bona, quę extra domum eo tempore reperientur. n. 18. deciſ. 124.

Donans ob cauſam non remanet obligatus ad perſeuerandum in donatione, quia poteſt pœnitere re integra, & competit ſibi conditio ex capite pœnitentiæ, & datum etiam repetere conditione ob cauſam, & compelli ad complendum actione prę ſcriptis verbis, & traditur differentia inter actionem præſcriptis verbis, & conditionem ob cauſam. n. 16. deciſ. 131.

Donare poteſt in vita, & diſponere de ſuis bonis Canonicus Regularis, ſiue quilibet Clericus ac de illis quę intuitu Eccleſiæ acquiſiuit. nu. 11. deciſ. 146.

Donatio conditionata nō poteſt ſortiri effectum niſi pacta, & conditiones ſeruentur n. 12. deciſ. 185.

Donatores qui reſeruarunt ſibi certam quantitatem ad deducẽdam illam cum effectu, poſſunt vendere, & hypothecare bona donata. numero. 15. deciſ. 185.

Donatio nunquam eſt præſumenda. n. 6. deciſ. 182.

Donatio facta abſenti, de iure non valet, donec abſens ratam habeat. n. 10. deciſ. 189.

Donationem abſenti factam maxime interueniente ſtipulatione notarij, reuocare non poteſt donans ante acceptationem. n. 22. deciſ. 189.

E.

EA quæ differunt in plus, vel minus quantitate, non dicuntur differre ſubſtantia. n. 77. deciſ. 187.

Eccleſia tenetur ſoluere onus reale. n. 6. deciſ. 119.

Eccleſia deſtructa ab hoſtibus licet fuerit a Canonicis derelicta, non amittit iura, & priuilegia conſeruanturq; Canonicis qui in priorum locum poſſunt ſubrogari. n. 35. deciſ. 149.

Eccleſia deſtructa retinet iura, ſibi competentia, propter ſpem reędificãdi n. 41. deciſ. 149.

Effectus quando ex ſecunda cauſa, & remota inducitur, ab illa denominatur n. 21. deciſ. 116.

Emparatus, in cuius poſſe bona alterius emparantur, non poteſt excipere, de falſitate inſtrumenti ad finem aduerandi illud, ſed hoc tantum expectat ad eum cuius bona ſunt emparata ſic fuiſſe iudicatum refertur. num. 1. & quid quando emparans petit duci bona ad Curiam. num. 14. & quid in caſu contrario. num. 15. deciſ. 121.

Emperato interdicitur omnis alienatio. nu. 1. deciſ. 121.

Emparatus, in cuius poſſe bona tertij emparantur, cum ſua nõn ſint, nec futura ſint, ſed ſolum eſt quaſi depoſitarius Curiæ ſic nec defendere, nec excipere poteſt, cum nõ ſit pars legitima. n. 9. deciſ. 121.

Emphyteoſis, vel feudum, an veniant appellatione bonorum remiſiue. nu. 1. deciſ. 112.

Emphytheotica re, in totum extincta finitur emphytheoſis. num. 38. deciſ. 149.

Emphytheoſis feudum, vel alia conceſſio, ſi confiſcatur propter delictum

vaſſalli reuerſio fit ad dominum cum oneribꝰ,ſecus ſi fiat reuerſio ex antiqua cauſa, & abſque culpa, & facto vaſſalli. nu.110.deciſ.149.

Emphiteotica qualitas eſt ſpecies ſeruitutis,& ſeruitutem pretendens tenetur eam probare. numero 20. deciſ. 109.

Emphytheoſis tendit ad diminutionem iuris concedentis. numero 19. deciſ.191.

Emphyteoſis,& locatio vna cum ſolutione penſionum,non probant dominium, etiam in fauorem Eccleſiæ, ſed ſolum poſſeſſionem contra recipientem, & habentes cauſam ab eo, & contra tertium non poſſeſſorem.nu.30.deciſ.191.

Emphytheoticarius contractus ſicut cęteri a conuentione partium legem accipit.num.8.deciſ.204.

Emphytheota, vel creditor, non excuſſatur ab incurſu morę,vel caducitatis,etiam ſi fiat oblatio canonis, vel debiti creditori celeriter, niſi congruenti bus loco,& tempore,ideſt domi creditoris, & ante lapſum termini ſolutioni diſtanti. num.11. & in terminis emphytheoſis traduntur DD. id atteſtantes. n.12.deciſ.205.

Emphytheota an poſſit purgare moram,vt cumq; adſit clauſula, quod ipſo iure, & facto incurratur caducitas non ſoluente tempore præſtituto, dum modo accedat ſoluturus cannonem ante quam directus declaret,vel litem cōteſtet. n.13.deciſ.205.

Emphytheota tunc cadit à iure ſuo, quando dominus id vellit. nu.10.deciſ. 229.

Emphytheoſis ob non ſolutionem amittitur culpa domini vtilis, non vero directi.n.48.deciſ.116.

Emptori licet indemnem ſe ſeruari, per ſecuram hypothecam a principio, non vero ex poſt facto. nu.39. deciſ.116.

Emptor cenſus quæcumq; pacta pro ſecuritate cenſus opponere poteſt. nu. 43.deciſ.116.

Emptor verus, & perpetuus dominus eſt reiemptæ,dum non adimitur ei ex vi pacti ab eo conceſſi. num.55.deciſ. 166.

Enunciatio quãdo dirigitur ad aliud propoſitum, extra illud,de quo agitur, tunc dicitur quodam dictum, & non diſpoſitum, ſed quando conſiſtit in ſe ipſa,tunc quoddam diſpoſitum.nu.21. deciſ.113.

Epiſcopi, & alij ordinarij conſtituũt officiales foraneos ſuper feturis litibus in ſuis dioceſibus.n.9.deciſ.117.

Equum mortuum eſſe probans tenetur probare eſſe eundem qui fuit conductus aliàs non pręſumitur identitas. n.11.deciſ.137.

Equi identitas non probatur per nomen,& cognomen eum non habeat nomen,neq; cognomen.numero 17.deciſ. 137.

Error facilius præſumitur in principe enunciante,quam in priuatis.nu.33. deciſ.113.

Error Iuris quoad acquiſitionem fructuum bonam fidem producit, dum tamen ſit error Iuris, nec aſiſtentis, nec reſiſtentis.nu.36.deciſ.136.

Error, & ignorantia in facto alieno excuſſat.n.15.deciſ.138.

Error,poteſt in appellatione reuocari,ſi fuerit appellatum.num.14.deciſione 138.

Error in facto proprio ſi tractatur de lucro captando excuſſat, idem ſi de dãno vitando.num.16. quando fit cum alterius iniuria. num.17. ſi vero ſine alterius iniuria,tunc in facto proprio excuſſat. num.18. deciſ.138.

Error potius debet præſumi, quam donatio.nu.5.deciſ.182.

Euocandi ius, illi tantum competit qui poteſt iuriſdictionem dare, & tollere,idem. numero 10. deciſione 117.

Exceptiones, & defenſiones, non proponit diffamatus in citatione, ſed in articulo principali. num.14.deciſione 115.

Excep-

Exceptionum materia perpetua eſt, & preſcribi non poteſt. num. 14. deciſ. 116.

Exceptio peremptoria ſolutionis, & exceptio falſitatis ęquiparantur per obſeruantiam Regni. numero 5. deciſione 119.

Exceptiones opponere contra teſtes contradicentes, & etiam fauentes inſtrumento, non ſolum de foro permititur, ſed etiam de iure. numero 61. deciſ. 119.

Exceptiones non poſſunt opponi cōtra notarium inſtrumenti, etiam ſi dicat ſe falſum illud confeciſſe, ſed ſemper eius dicto eſt ſtandum, & redditur ratio. num. 36. quod intellige, vt num. 67. deciſ. 119.

Exceptio firmat regulam in contrarium, in caſibus non exceptis. num. 42. deciſ. 120.

Exceptio ſeu reſeruatio facta in aliqua diſpoſitione, ſiue lege, declarat quid & quantum in diſpoſitione comprehendatur. n. 44. deciſ. 120.

Exceptio ſemper intelligitur in terminis compræhenſis ſub regula. nu. 45. deciſ. 120.

Exceptio partis nō legitimæ, vel ſine actione, & iure agis, licet peremptoria ſit, & poſſit opponi in omni parte iudicij, poteſt etiam opponi in vim dilatorię ſi ſit de peremptorijs priuilegiatis, & ſemper impedit proceſſum ad vlteriora, donec de oppoſitione cognoſcatur. nu. 5. deciſ. 121.

Exceptio peremptoria oppoſſita a tertio habet vim dilatoriæ, & impedit proceſſum ad vlteriora. num. 6. deciſ. 121.

Exceptio peremptoria oppoſſita a conuento, non a tertio debet opponi in vim dilatoriæ, vt ſuſpendat. num. 7. deciſ. 121.

Exceptio clericatus ſemper impedit, quia non poteſt renunciari. num. 8. deciſ. 121.

Exceptio (non precedente materia a qua dici poſſit facta) operatur, vt in diſpoſitione, & regula præcedenti comprehendantur illa omnia quæ aliás nō comprehenderentur, & ſine qua comprehenſione non eſſet exceptio de regula. nu. 2. deciſ. 124.

Exceptio excluſio regulæ dicitur. n. 3. deciſ. 124.

Exceptio facta de re, quę in regula non continetur, intelligi debet, vt ampliet regulam ad comprehendendum ea, quę aliás non comprehenderentur ſub regula non facta exceptione. nu. 4. deciſ. 124.

Exceptio facta in mandato generali de vno caſu requirente ſpeciale mandatum, ampliat mandatum ad omnes alios caſus requirentes ſpeciale mandatum. nu. 6. deciſ. 124.

Exceptio licet firmet regulam in contrarium in caſibus non exceptis demptis tamen caſibus exceptis, alij ſub regula remanent, eiuſdem tamen naturæ, & qualitatis. numero 8. & numero 25. intelligitur. deciſione 124.

Exceptio non ampliat regulam ad caſus, qui ſub regula non veniunt, exceptione non facta. numero 9. & 25.

Exceptionem opponens contra aliquem dicendo, tu non eſt clericus, non eſt notarius, habet ſuam intentionem fundatam. numero 7. deciſione 131.

Excipiens qui deduxit aliqua ſemel per viam excipiendi, ſi ſuccubuit, non poteſt iterum obſtante exceptione rei iudicatæ per viam agendi deducere. nu. 20. deciſ. 153.

Exceptio rei iudicatæ impedit progreſſum in cauſa. numero 2. deciſione 157.

Exceptio rei iudicatę obſtat, non ſe opponentibus in proceſſu apprehenſionis, cum in eo proceſſu citentur omnes ſua intereſſe putantes. num. 4. deciſione 157.

Exceptio orta poſt cōcluſſum in cauſa bene poteſt opponi, non obſtante, quod

quod fuerit concluſum in cauſa ſecus ſi antea competebat, nu. 15. deciſ. 158.

Exceptio rei iudicatæ non obſtat ei qui non litigauit, nu. 16. deciſ. 158.

Exceptio rei iudicatę corã quocumquè iudice opponi poteſt, n. 17. deciſ. 158.

Exceptio competens aduerſus cedentem, non competit aduerſus ceſsionarium, & ſic licet cedens non potuerit obtinere nihilominus tamen obtinebit ceſsionarius, quod ita fuit ſæpius declaratum. num. 3. deciſ. 170.

Exceptio adimplementi, non ſequi dicitur, exceptio litis finitæ, & impedit litis ingreſſum, nume. 8. deciſ. 182.

Exceptio repellit ab agendo eum quem de euictione tenet actio, nu. 10. deciſ. 185.

Exceptio adimplementi, non ſequti eſt exceptio litis finitæ, numero. 49. deciſ. 187.

Exceptio litis pendentiæ tunc obſtat quando ſententia lata in vno iudicio parat præiudicium in alio, nume. 79. deciſ. 187.

Exceptio rei iudicatę, vt obſtet neceſſe eſt, vt in ſecundo proceſſu agatur inter eaſdem partes ſuper eadem re, & cauſa agendi, numer. 8. & quid amplius requiratur, num. 81. deciſ. 187.

Exceptio de iure tertij obſtat conſorti alienanti portionem ſuam ante diuiſionem, num. 2. deciſ. 229.

Exceptio de iure tertij, quãdo opponatur, num. 26. deciſ. 229.

Exceptio deſcendens à iure agendi ſublata actione tollitur, numer. 80. deciſ. 230.

Excõmunicatio non fertur niſi pro peccato mortali, num. 2. deciſ. 210.

Executio quę fit in nomine debitoris in vni inſtrumẽti priuilegiati poteſt fieri in vim inſtrumenti, non priuilegiati, num. 17. deciſ. 123.

Executio ceſſat debitore etiam malicioſè negante, numero. 18. deciſion. 123.

Executio fiet, & non ceſſabit in vim inſtrumenti priuilegiati etiam, ſi debitor neget ſecus, ſi non ſit inſtrumentum priuilegiatum nam tunc ceſſat executio per negationem debitoris num. 19. deciſ. 123.

Executio non fiet in vim inſtrumenti non executiui ſecus ſi ſit inſtrumentum executiuum, nam tunc fiet executio in bonis, & nominibus debitoris, ita fuiſſe iudicatum reffertur, num. 23. deciſ. 123.

Executionem ſucceſsiuã habet ſententia tenutæ ad intentanda remedia ordinaria, non autem extraordinaria, num. 14. deciſ. 154.

Executio ſucceſsiua non eſt ſententia tenutæ poſt longum tempus, nu. 16. deciſ. 154.

Exemplum non exhibito originali fidem non facit, num. 50. ſed fallit, vt nu. 51. deciſ. 125.

Exemplatio inſtrumenti in curia Iuſtitię Aragonum fit in iudicio, & coram iudice ſolemniter, quod plurimum facit pro veritate, numero. 34. & 44. deciſ. 192. Quo caſu tranſumptum eſt, inſtrumentum & ad eum recurritur tanquam ad tale, numer. 36. & in d. curia ex conſuetudine immemoriali fit non vocata, parte habetq; omnes effectus iuris & fori ac ſi pars vocaretur, nume. 37. quod ſimiliter eſt in Cathalonia, num. 38. & hoc poteſt conſuetudo introdere, numer. 39. ibidem.

Exemplans inſtrumentum in curia Iuſtitię Aragonum, cũ faciat publicè, & palam & curiam locum tenet celebrante dolus abeſſe creditur in eo etſi aliqua prçſumptio cõſiderabilis ſit purgatur iuramento, nu. 72. deciſion. 192.

Exemptio clericorum in temporalibus criminalibus, & ciuilibus, procedit de iure humano, nume. 78. deciſion. 113.

Exemptio clericorum a iure diuino inducta ab eodem reperitur limata. nu. 139. deciſ. 113.

Exemptio clericorũ in ciuilibus, criminalibus, & temporalibus, iuris eſt humani, num. 189. deciſ. 113.

Exhibi-

Digitized by Google

Exhibitio inſtrumentorum facienda eſt cuilibet,& à quolibet indiſtinctè niſi petatur ab actore contra reum ad fundandam actionem actoris, vt nu. 1. & 2. decıſ.173.

Exhibitio inſtrumentorum In cauſis fiſcalibus in omni caſu facienda eſt.nu. 3.decıſ.173.

Exhiberi ſi petatur ſcriptura,de qua fuit facta mentio in iuditio, & non exhibeatur,quid requiratur ad hoc, vt iudex declaret non ſe poſſe iuuari de illa. num.4.decıſ.173.

Exhiberi ſi petatur ſcriptura,de qua eſt facta mentio in iudicio,quid ſit tunc faciendum,reſoluitur ſub diſtinctione, vt num.15.& 16.decıſ.173.

Expenſas factas in recuperatione rei pignoratæ furto ſubſtractę creditor poteſt recuperare,& bene factę fuiſſe cēſentur,num.3.decıſ.169.

Experiri ſine actione nemo poteſt, num.2.decıſ.189.

Expreſſum dicitur, quod ex conſequentia verborum neceſſario colligitur,num 170.decıſ.113.

Expreſsio eorum quæ tacite inſunt nihil operantur, numero. 17. deciſion, 142.

Expreſsio quæ aliàs tacite ineſt nihil operatur,numer.96.&99.deciſione 185.

Expreſſum dicitur, quod ex conſequentia verborum neceſsario collitur, num.5..decıſ.189.

Expreſsum cenſetur propriè,& totaliter,quod per relationem exprimitur, num.31.decıſ.102.

Epreſsum dicitur à lege, quod maiorum auctoritate firmatur,num.7. deciſione,130.

Extenſio preſuponit extremum extenſionis,num.169.decıſ.113.

Extinctionem extinctionis non habemus.nume.34. decıſ.188.

Extrahi debet inſtrumentum pendente appellatione,nu.6.decıſ.135.

Extracta ſolum eſt priuilegiata de foro,non ingraſatio,numer.8.decıſ.135.

Extraneus non regnicola obtinere beneficiū minime poteſt,n.4.decıſ.167.

Extrauagantium fides probata eſt,numero.19.decıſ.116.

F.

FActa contra litē poſtquinq; annos vt attentata reuocari nequeunt,numero.17.decıſ.154.

Factum ſuum nemo impugnare poteſt,num.69.decıſ.130.

Facultas data diſponēdi inter viuos denegatur in vltima voluntate,num.2. decıſ.146.

Facultas diſponēdi dificilius in morte quam in vita conceditur, numer.14. decıſ.146.

Facultas diuidendi & ſeparandi territoria & iuriſdictionem,non renunciatur per primam vnionem, numer. 31.& 34.decıſ.187.

Falſitatis ſuſpicionem inducit litera recentior,quam alię ſcripturæ,& chartæ prothocoli eiuſdem,nu.15. decıſ.118.

Falſitatis ſuſpicionem inducit diuerſitas atramenti num.16.decıſ.118.

Falſitatis ſuſpicionem arguunt clauſulę & cautelæ inſolitæ,num.17. decıſ. 118.

Falſitatis coniectura potens eſt,inuériſsimilitudo.num.18.decıſ.118.

Falſitatis ſuſpicio oritur quādo quātitas obligationis excedit quantitatem facultatum,ita vt vltima voluntas teſtamenti adimpleri non poſsit, numer. 19. decıſ.118.

Falſitatis coniecturam prebet,quando teſtes, & notarius inſtrumenti non producuntur ad deffenſionem eiuſdē inſtrumenti,ſi viui ſunt,nume.23.decıſ. 118.

Falſitatis crimen, quando criminaliter deducitur iniudicio, vt quādo quis accuſſāt notariū de falſo,cui incumbat onus probandi,& quomodo procedatur in accuſatione,& an ſuficiāt probationes præſumptiuæ, vel concludentes

ſint

ſint neceſſariæ, numero. 1. deciſio.119.

Falſitatis crimen quomodo deducatur ciuiliter in iudicio,& quæ probatio nes ſuficiant ad tollendam fidem in instrumento traditur decretũ Regij. n.3. deciſ.119.

Falſitas non probatur inditijs,& pre ſumptionibus,ſed probationem cõcludentem.& neceſſariam requirit,& magis clariorem & concludentem quam in alijs delictis,nume.1.Quod intellige quantum ad condẽnandum criminaliter ſecus ſi ciuiliter agatur,& reddit rationem.nume.2.deciſ.118.

Falſitatis delictum ſtrictiorem probationem poſtulat quam alia delicta, num.3.deciſ.118.

Fama facit indicium,& præſumptionem ſuppoſito vitio viſſibili falſitatis, ſi ſit probata cum ſuis qualitatibus, & recepta apud probas viros, & non orta á maleuolis, numero. 10.deciſ.118.

Fama eſt ſuficiens probatio in antiqua emphytheoſi. numer.19. deciſion. 191.

Fatalium dierum per lapſum non dicitur cauſa deſerta dato impedimento iuſto, & legitimo,nu.3.deciſ.142.

Fatale ſecundum an detur ipſo iure vel ope reſtitutionis, numero. 9. deciſ.142.

Fatale ſecundum, ſi detur ipſo iure ex quo Papa dat facultatem in reſcripto reſtituendi aduerſus fatale,intelligitur etiam ſine impedimento, & traditur ratio,num.10.& 11 deciſ.142.

Feriæ inductæ à iure diuino in honorem Dei poſſunt ex cauſa in certis caſibus non ſeruari,nume.133.deciſ.113.

Faſtinatio cum poſſit ſe habere ad vtrumq; in dubio pro reo iudicandum eſt.num.13.deciſ.212.

Feudum emphytheoſis, & ſimiles conceſſiones factæ ad tempus veluti ad vitam alicuius, vel ad aliquas generationes, adueniente, caſu fit reuerſio nõ per viam tranſmiſſionis alicuius iuris, ſed per modum priuationis, & anihilationis,num.62.deciſ.149.

Feudum cadens in commiſſum reuertitur ipſo iure ſine traditione poſſionis, num.66.deciſ.149.

Fictus non intereſatus non eſt pars legitima ad petendam nullitatem apprehenſionis,num.70.deciſ.230.

Fidantia iuris non habet locum in debito manifeſto,num. 6.deciſ.113.

Fideicommiſſum legale, & conſortium qualiter inducatur, ex vi repreſentationis,num.8.deciſ.229.

Fideiuſor non tenetur niſi diſcuſſo principali, etiã ſi vt principalis ſe obliget vbi limitatur,num 1.deciſ.151.

Fideiuſor tenetur ordinem hunc opponere, aliàs tenetur. numer. 2. deciſ. 151.

Fedeiuſor tenetur,ſi renuntiat dicto iuri diſcutiendi principalem,numer. 3. deciſ.151.

Fideiuſores dati in prima apprehenſione,nõ ſunt obligati in ſecunda, quia fideiuſsio non extenditur,numer.4.ſed contrarium fuit iudicatum ibidem deciſ.188.

Fideiuſor datus in contractu in hoc Regno, nõ tenetur aſsignare bona nec cedere bonis ſicut principalis, nec compellitur iurare, quod non habet bona vt,nume.1. & 2.deciſ.193.

Fideiuſor in deffectum bonorũ, non capitur in perſona,limita quando ſe cõſtituerit principalẽ debitorẽ in inſtrumento,vel niſi ſe obligaſſet habere bona ex predita,vt,nume. 3. & 4. deciſion. 193.

Fideiuſor curię de iudicato ſoluendo(ſi ille pro quo fide iuſsit ſit ciuiliter comdemnatus,& non habuerit bona ſuficientia,exequatur,diſcuſsi ne principalis prius facta,etiam ſi fideiuſor interet principalis debitor, numero.5.& 6. deciſ.193.

Fideiuſor iuris, ſi dixerit ſe non habere bona,compellitur ad iurandum; num.7.deciſ.193.

Fideiuſor iuris ſi bonis cedere noluerit capietur in perſona, numero.8. deciſ.193.

Fideiuſſor iuris pro aliquo criminaliter accuſſato, ſi non preſſentet, poteſt compelli ad aſignandum.numero. 9.deciſ.193.

Fideiuſſor vbi non ſe conſtituit debitorem, ſed etiam ſimpliciter conſtitutus, non compellitur ad ſoluendum, ſed pignoratur, donec ſoluat, ſecus ſi ſe conſtituerit debitorem, vt nume.10.& 11.deciſ.193.

Fideiuſſor de iudicato ſoluendo, executatur in bonis ſuis, ſine alio proceſſu, ſtatim lata ſententia cōtra eum, in deffectum tamen bonorum cōdemnati, vt nume.1. & 2. & idem eſt in fideiuſſore dato, in proceſſu ſuper expenſis, vt num.3.deciſ.194.

Fideiuſſor contractus, ſine nouo proceſſu executari nequit, & idem eſt in alijs fideiuſſeribus iuris, ſeu curiæ, vt num.4.& 5.deciſ. 94.

Fideiuſſor de iudicato ſoluendo, creditur intercedere in omne id pro quo principalis condemnandus venit. numero.1.declara.nume.3.5.33. deciſ.203.

Fideiuiſsionis natura talis eſt, vt iudicetur ſtictiſsimę interpretationis, nec trahitur ad aliam cauſam, vel rem preter illas proquibus facta proponitur. nu.7.8.17.16.22.29.30.32.48. deciſion. 203.

Fideiuſsio concepta limitate reſpectu certæ rei, certorum ve caſuum differt à fideiuſsione generaliter propoſita, dicēdo fideiuſeo pro tali, & Salicet, in l.quæro. ff.locat.declaratur.numer. 23.& 24.deciſ.203.

Fideiuſſor poteſt repetere à reo expenſas litis.nume.6.deciſ.224.

Fideiuſſores ſimul cū debitore principaliter abligatos, correos debendi dici. num 6.deciſ.224

Fideiuſſori non intereſt, rem ſaluam fore.numer. 12.deciſ.224.

Filius naturalis diffamans patrem de ignobilitate, vt poſsit ei ſuccedere, non poteſt citari, quia non habet ius de preſenti, & ita iudicatum fuiſſe reffert Gamma.nu.38.deciſ.115.

Filius viuente patre in ſucceſsione patris, non habet ſpem probabilem, quoad effectum.nu.39.& 40. deciſ.115.

Flius viuente patre ſpē in bonis eius probabilem hoc eſt, quam poſsit vendere aut cedere, non habet: bene tamē eam habet, quatenus, ſignificat ſimplicem expectationem, non tribuentem ius aliquod actuale diſponendi.nume. 41.deciſ.115.

Filius regnicolæ nati in Regno, ipſe autem natus extra Regnum, ſi reuertatur ad habitandum in eo, gaudet omnibus priuilegijs Regni.numero. 1.deciſion.167.

Traditurq; decretum Curię Iuſtitiæ Aragonum, vt filius habens patrem regnicolam, ipſe tamen extra regnum natos, gaudeat priuilegijs regnicolarum.numero.2.ibidem, & aliud decretum traditur, circa eos qui non ſunt nati in Regno habentes patrem regnicolam, modus probandi hoc via ordinaria declaratur.num.3.ibidem.

Filius ſuccedens patri, ſuccedit cum eodem iure, eadem prerrogatiua; & qualitate qua pater exiſtebat dū viueretur.nume.7.deciſ.229.

Filij excludunt fratres & alios conſanguineos, quia in ſucceſsione prima cauſa eſt filiorum. numero. 24. deciſ.229.

Finis dum habetur de medio non curat.nume.7.deciſ.126.

Firma iuris habet locum in omni caſu demptis, quibuſdam. nume.5.deciſ. 118.

Firma non poteſt preuidere contra commiſſarios forales, & commiſſarios curiæ, quia eſſet priuare eos ſua poſſeſſione.num.11.deciſ.153.

Firma non poteſt prouidere contra poſſeſsores, ſine clauſula iuſtificatiua. num.12.deciſ.153.

Firma quædam prouiſſa Locumtenentibus pro conſeruanda hac quaſi poſſeſsione perciprendi ſalarium officiò Iuſtitiæ Aragonum vacante, traditur.num.7.deciſ.173.

Firma non conceditur in curia Iuſtitiæ Aragonum in remiſsione criminis abſque partis aſſenſu,numer. 15. deciſ. 178.

Fiſcus ad Dominum Regem appellabat á ſententia lata contra illum in Curia Iuſtitiæ Aragonum, non tamen cognoſcebat de eo Rex, ſed delegabat iudici,num.3.deciſ.173.

FiſcalisDomini noſtri Regis,non poteſt ob publicam vtilitatem, & ne delicta remaneant impunita aliquem accuſare,num.7.deciſ. 178.

Fiſcus ſucceſsit in bonis maurorum, cum oneribus & honoribus actiuè, & paſsiue,num. 22. Ideoque conductores Fructus primiciales potuerunt, ab ipſo recuperare,num.23.deciſ.186.

Fiſcus, non eſt verus theſaurus Regius,ſed ſubditi opulenti,num.7. deciſ. 187.

Forma priuilegij cum immemoriali poſſeſsione,habet vim expreſsi priuilegij,num.101.deciſ.113.

Forma à ſtatuto inducta ſemper præſumitur ſubſtantialis, num. 19. deciſione 230.

Formæ ſubſtantialis omiſsio inducit nullitatem,num.22.deciſ.230. Licet nulla ponatur clauſula annullatiua, nume. 23.ibidem.

Forma ſubſtantialis aduenit rei exiſtenti in potentia,accidentalis rei exiſtenti in actu,num.24.deciſ.230.

Forma debet ad vnguem ſeruari,numer.14.deciſ.161.

Forma ſubſtantialis, non poteſt per equipolens ſuppleri,numer.27.deciſione.230.

Formæ omiſsio, etiã in minima parte vitiat actum in totum,quia forma eſt indiuidua,num.29.deciſ.230.

Fori, de las competencias, in foro conſcienciç periculoſa eſt eius obſeruantia & conſuetudo, in quantum eſt contra libertatem Eccleſiaſticam,nu. 48.deciſ.113.

Forum de las competencias, ſub ſpe confirmationis Pontificis fuiſſe obſeruatum,narrat Summus Pontifex,numer.87.deciſ.113.

Forus vel conſuetudo contra exemptionem clericorum ſine confirmatione Pontificis,non valent.num.89.deciſ. 113.

Forus competentiarum, ex vtilitate Reipublicæ,& boni publici conſeruatione iuſtificatur,num.95.deciſ.113.

Forum competentiarum,multi Pontifices laudarunt, & approbarunt,nu. 140.deciſ.113.

Forus competentiarum,cõfirmationem habet expreſſam Summi Pontificis,num.197.deciſ.113.

Fori & obſeruantię loquentes de aduceratione inſtrumentorum ſunt correctoriæ iuris communis, & ſic non extendendæ,num.15.deciſ.120.

Fori loquentes de aduceratione intra annum & diem,ſolũm loquuntur de inſtrumentis publicis, non tamen loquuntur de proceſsibus & actibus iudicialibus,nam appellatione inſtrumentorum publicorum, non veniunt acta proceſſus,num.19. Et ita fuit deciſſum, num.21.deciſ.120.

Forus,Por quanto,& forus finalis de fide inſtrumentorum loquentes de aduceratione inſtrumentorum, & proceſſum intelliguntur,num.29. 30. & 41. cũ ſequentibus,vſq. ad 45.& 53. deciſione 120.

Forus,de los Albalas de mercaderes eſt odioſus,& exorbitans à iure communi,num.8.deciſ.128.

Forum ſortitur,quis in loco vbi res eſt ſita,num.10.deciſ.129.

Forus ſecundus,de prohibitione tafureriæ, prohibens ludum taxillorum, non dicitur noui iuris introductiuus, niſi tantum quoad pænam ſuper additam iuri comuni,nec prohibendo ludũ taxillorum cenſetur alios ludos fortunæ permiſiſſe, ſed imo prohibuiſſe,nu. 27.deciſ.144.

Forus attendentes,& alij loquentes de vſuris intelliguntur, num. 20. deciſ. 148.

Foren-

Forenſis dicitur ciuis,ſi ſoluit onera pro rebus quas habet in vniuerſitate, n. 10.deciſ. 149.

Forenſi,nõn imponitur collecta pro rebus exiſtentibus in oppido,vbi imponitur collecta,num.11.deciſ.149.

Forus,Item por dar forma de apprehenſionibus ponderatur,nu.1.deciſ.153.

Forus,Item porque multiplicacion de apprehenſionibus ponderatur,num. 4.deciſ.153.

Fori,Item como,& forus.Item,porq̃ multiplicacion de apprehenſionibus, intelliguntur,num.7.deciſ.153.

Forus,Item eſtatuimos,de apprehẽſionibus declaratur,num.37.deciſ.153.

Forus,Por quanto,in illis verbis, Antes en el dito articulo le ſea precluſa la via,intelligitur,num.6.deciſ.157.

Forus generaliter loquens (in Aragonia,vbi verba chartæ non ſunt limitanda)generaliter eſt intelligendus, numer.8.deciſ.158.

Forus 2. de proceſſu contra citatos, & abſentes declaratur, num. 1.deciſione, 261.

Forus,ſub titulo, que las cauſas de appellacion,ſtatuit,quod cauſę appellationum non delegentur, num. 4. deciſione.173.

Forus prædictus loquitur in appellationibus cauſarum particularium, & venit correctoriè ad iura antiqua,ideoquè non extenditur ad Dominum Regem,num.5.deciſ.173.

Fori admitentes aſtrictum ad crimẽ falſi accuſandum,loquuntur de falſitate inſtrumentorum publicorum ad correctionem regulę foralis,per quam omnia ad inſtantiam partis legitimæ fiunt, num.7.deciſ. 184.

Forus concedens licentiam notario in vltima voluntate,extendendus eſt ad actus factos inter viuos, num.16. deciſione. 146.

Forus finalis de inditijs declaratur, num.5.deciſ.200.

Fori Aragonum in materia ſuſpicionum iudicum, quando ſequantur ius ciuile,& quando canonicum,numer.7. deciſ.200.

Forus 1. titul prouiſion en caſo que algun Lugartenientè intelligitur,num. 14.deciſ.200.

Forus vnic.de apprehenſionibus curiarum montiſsimi anni 1585.Por euitar inconuenientes declaratur,num. 1. deciſ. 202.

Forus, Item,por dar forma 23. & declarando 24. de apprehenſionibus intelliguntur,num. 1.6.8.9.10.11.12.14.20. 21.34.36.45.46.deciſ.203.

Forus per alium forum poteſt limitari,& ampliari,num.76.deciſ.230.

Fragantia delicti debet iuſtificari aliter,quam per relationem officialis capientis,num.1.deciſ.225.

Fructus non recuperat à Commiſſarijs foralibus, non colitigans in proceſſu litis pendẽtiæ,etiam ſi in proceſſu iurisfirmarũ obtinuerit,nec bona cõmiſſa commiſſarijs foralibus committũtur ad vtilitatem illius;& commiſſarius curię reſpectu non colitigantis, & illi qui cum nouo tit. agit, dicitur verus poſſeſſor,& facit fructus ſuos,numer. 3. deciſ.126.

Fructus dicuntur deductis impenſis, non ſolum de iure verum etiam in foro conſcientiæ,num.1.deciſ.136.

Fructus quando integri ſunt reſtituẽdi,an debeant reſtitui deductis impenſis,num.2.deciſ.136.

Fructuum appellatione,qui veniant, num.6.deciſ.136.

Fructus in retractu legali debentur retradenti à die litis conteſtatæ, & limitatur duobus modis,nume.8. & 9. deciſ. 136.

Fructus in actionibus ſtricti iuris tantum à die litis conteſtatæ veniunt,& hoc fallit in certo caſu,nu.11. deciſ.136.

Fructus,an veniant ſi in ſententia nõ dicatur, nec loquatur per verbum reſtituat,num.13.deciſ.136.

Fructuum ratio,an habeatur eorum qui lite pendente percepti fuerunt, numer.14.deciſ.136.

Fru-

Fructus percepti poſt litem conteſtatam, non ſunt expreſſe petendi, ſed officio Iudicis reparandi veniunt, num. 17. deciſ. 136.

Fructus percepti ante litem conteſtatam expreſſe peti debent, & per ſententiam expreſſe adiudicari, nume. 18. deciſ. 136.

Fructus percepti poſt litem conteſtatam petuntur officio Iudicis, in illo iudicio rei principalis, & ante ſententiam, & in ſententia ipſa, num. 19. deciſione. 136.

Fructus percepti ante litem conteſtatam cum petantur iure actionis, & in ſententia, & poſt ſententiã peti poſſunt, num. 20. deciſ. 136.

Fructus percepti poſt litem conteſtatam, licet expreſſe non petantur, poteſt iudex eos facere reſtitui, num. 21. deciſ. 136.

Fructus percepti ante litem conteſtatam expreſſe peti debent, numer. 22. deciſ. 136.

Fructus qui veniunt officio Iudicis abſq; petitione peti debent expreſſe, & per ſententiam expreſſe debet fieri eorum condemnatio, num. 23. Et traditur ratio l. fructus pendentes. ff. de rei vẽdicatione, num. 24. deciſ. 136.

Fundans ſe in aliqua ſcriptura in dubio ſemper eſt, de ea facienda interpretatio contra eum, qui in ea fundat, numer. 45. deciſ. 187.

Fundus vt cognoſcatur debet exprimi nomen loci cum duabus confrontationibus, num. 6. deciſ. 137.

Fundus nouus ſi cum illo permutatur fundus patrimonialis, efficitur patrimonialis, num. 14. deciſ. 130.

G

Geminatio verborum inducit enixam voluntatem, numer. 14. deciſione. 130.

Genus ſuas ſpecies comprehendit, num. 50. deciſione. 120.

Genus generaliſsimum, & genus ſubalternum, in quo diſtinguantur, nume. 60. deciſione. 187.

Gotti initio naſcẽtis regni cõcilia nationalia celebrabant, vbi leges ferebant pro bono regimine rerum Eccleſiaſticarum, & ſecularium, num. 141. deciſione. 113.

Gotti in ſuis concilijs circa perſonas Eccleſiaſticas ſtatuere non potuerunt, num. 145. deciſione 113.

Grauans miniſtros clerici ex facto clerici cenſentur ipſum clericum grauare, num. 42. deciſ. 113.

H.

Hereditas quibus modis adeatur remiſsiuè. num. 4. deciſ. 118.

Hereditates particularium non cenſentur apprehenſę apprehenſo termino loci. nume. 79. deciſ. 149.

Heres ſtatim fit dominus bonorum acquirendo dominium, & licet de iure non tranſeat poſſeſsio abſq; apprehenſione, ſecus tamẽ in Reyno Aragonum, & Caſtellę, quia transfertur ciuilis & naturalis abſq; aliquo actu ficto, vel corporeo. nume. 1. deciſ. 117.

Heres in realibus nec agit, nec conuenitur, vt hæres. numer. 30. deciſ. 153.

Heredis factum nouum factum dicitur. num. 32. deciſ. 153.

Hæredis additio non facit reconualeſcere Hypothecam, quæ ab initio nõ valuit. num. 13. deciſ. 179.

Hæres ſucedens inmediate bonorum, non poteſt impugnare obligationem teſtatoris. num. 17. deciſ. 185.

Hæres ante acceptam hęreditatis poſſeſsionem, nõ agit furti pro re ſubſtracta hæreditati, quia in hereditatem iacentem nec in hæredem, nón tranſit poſſeſsio. numer. 18. deciſ. 224.

Hæres inſtitutus cum obligatione diſtribuendi, ſi non diſtribuat ſucceſsio reducitur ad cauſam inteſtati. nume. 3. deciſ. 129.

Hæ-

Hæreticus formalis nullus eſſe poteſt,niſi qui mente, ſeu animo aliquod affirmat contra fidem,numer.48.deciſ. 162.

Hiſtoricis de rebus preteritis teſtificantibus , credendum eſt,numer.4.deciſ.161.

Homicidium inopinate, & in deliberatè non punitur,nume.19.deciſ.212.

Hypothecaria actio remanet, quo ad territorium collegio formaliter destructo,contra quod talis actio competebat,num.20.deciſ.149.

Hypothecis non poſſumus experiri cõtra alia bona,quam ea quæ in Hypotheca continentur,num.3.deciſ.163.

I.

IActatio ſuper ſucceſsione, quia anteceſſor diffamati deceſſit ſine filijs legitimis,& naturalibus , non reffertur neceſſario ad illegitimationem,num.2. deciſ.115.

Iactatio diffamatoris omnino debet probari, vt remediũ legis diffamari locum habeat licet ex vſu talis probatiõ ſoleat ommitti quando citatus actionem ſuam proponit,num.27.deciſione. 115.

Identitas probatur duabus confrontationibus,etiã ſi tertia ſuper numeraria,non ſit vera,numer. 17.deciſ.119.

Identitas perſonarum probatur per nomen, & cognomen,numero. 1.deciſion.137.

Identitas corporis præſumitur ex cõformitate nominum.nume.2. deciſ.137.

Identitas perſonæ ſatis conſtat, ſi ex ex duabus demonſtrationibus appareat , etſi in cognomine aliquando variatum , ſit quod pręcedit in materia fauorauili non vero in odioſſa,nu.9.& 10. deciſ.137.

Identitas corporis coniecturis probatur niſi aliud corpus eiuſdem nominis reperiatur licet ex nomine,& cognomine,Identitas corporis ſemper præſumatur,num.13. deciſion.137.Etſi alij eſſent eiuſdem nominis,& cognominis teſtes alijs demonſtrationibus,ſeu accidentibus opus eſt,num.14.ibidem.

Identitas perſonarum in criminalibus,nõ probatur pręſumptiuè ſed vere per teſtes,vel confeſſionem, numer.15. deciſ.137.

Identitas perſonarum in criminalibus non præſumitur,num.16. deciſ.137.

Identitas perſonæ quatenus comprobetur , in executione ſtatuti contra habitos pro confeſsis,num.6. deciſ.228.

Ignoranti adquiritur commodum ; ex in ſolutum datione,n.10.deciſ.189.

Ignorantia in dubio potius pręſumitur quam ſcientia,num.18.deciſ.189.

Ignorantia debet eſſe probabilis, nõ ſupina, & craſſa,num.3.deciſ.227.

Immemorialis conſuetudo ſimul cũ fama , & rumore priuilegij habet vim priuilegij papalis,numer. 98.& 100.deciſ.113.

Immemorialis præſcriptio ſine priuilegio, & fama,probato tamen, quod præſcribens habet ſimilia , vel maiora priuilegia,ſubſtinetur,numero.102.deciſ.113.

Immemorialis poſſeſſio habet vim tituli,nume.25.deciſ.125.

Immemoriale tempus allegans dicit quid infinitum,num.37.deciſ.187.

Immixtio large ſumitur pro additione, nam hoc verbum immiſcere ſolum ad ſuos hæredes pertinet, numer.2. deciſ.118.

Immunitas conceſſa per Principem per omnem terram ,& dominationem ſuam extẽditur ad Regna de nouo acquiſſita etiam ſi interſe diuerſa , nu.14. deciſ.160.

Impedimentum & neceſſitas excuſſat a pena velà mora ſed nõ facit , quod impedito actio competat ex quo pro parte ſua non ad impleuit,n.8.deciſ.131.

Impedimento dato in duobus fatalibus , & conceſſa reſtitutione incipiunt currere duo fatalia à tempore commiſſionis,nume.12.deciſ.142.

Impe-

Impeditus adimplere pro ſui parte ob caſum mortis, excuſſatur,cum non ſiet per eum.num.6.decif.131.

Impeditus adimplere an poſsit agere implemento nõ ſequto etiam propter impedimentum,num. 9.& 27.deciſ. 182.

Impenſæ legitimæ quæ dicantur,nu. 5.deciſ.136.

Imperator dicitur Dominus mundi, reſpectu vniuerſalis Dominijs non particularis,num.78.deciſ.149.

Impubes doli capax commitens furtum,tenetur ad damnum fruti conditione fuitiua & lege aquilia: tamen ſi non eſt doli capax,neq; de furto,neque de conſilio,neq; de opere tenetur,nu. 6.7.deciſ.212.

Impuberes doli capaces dicuntur, quando ſunt proximi pubertati,num.8. deciſ.212.

Impuberes proximi pubertati dicuntur,quando maſculi habent decẽ annos & dimidium,fæminæ vero nouem, & dimidium,num.9.deciſ.212.

Et traditur opinio Saliceti, quando dicantur proximi pubertati, nu. 10.deciſ.212.

Incapacitas vbi adeſt ad preſcribendum,Immemorialis non operatur vim priuilegij,nume.17.deciſ.161.

Incendium omne criminaliter eſt punibile.num.1.deciſ.211.

Incendium commiſſum per leuem culpam alicuius, tenetur incendiarius ad damni æſtimationem, num.4. deciſ. 211.

Incendium commiſſum per leuem culpam ſi erit, Incendiarius poteſt criminaliter damnari,non ad pænam capitalem , ſed pęcuniariam,ſi committatur culpa,intacendo,non vero incõmitendo,num.5.deciſ.211.

Incola & habitator , in aliquo loco gaudet illius priuilegijs,numero.13.deciſ.149.

Incorporalia traddi non poſſunt,nu. 27.deciſ.125.

Indefinita efficitur ſingularis, quando in vno tantum verificari poteſt nu. 25.deciſ.160.

Indefinita hominis, non equipolet vniuerſali quando eſt deuerſa ratio cõtentorum ſub indefinita, numer.21. deciſ.160.

Indefinita quando equipoleat vniuerſali,num.25.28.29.30.33.36.38.& quã do dicatur indefinita, numer.27. deciſ. 211.

Inditia & preſſumptiones probant in crimine falſi,quãdo queritur de corpore delicti falſitatis, quod intellige,vt nume.10.& 11.deciſ.218. Et quæ debeãt eſſe coniecturę & inditia quando quæritur de actore falſitatis,& an probent, nume.12. & in materia traditur decretum Regiæ Audientiæ, nu. 13. ibidem.

Inditia indubitata ſuficiunt ad pænam ordinariam in Regno,de conſuetudine,nume.15.deciſ.218.

Inditiata indubita proxima & remota,quæ ſint , remiſsiuè,nu.16.deciſ.218.

Inditia ſuficiunt in criminalibus,vbi non eſt locus torturæ,vt in noſtro Regno , quod conſuetudine extenſum eſt, & practicatum fuit quando ſunt plura, & vrgentiſsima inditia, nume.17.deciſ. 218.

Infamatio ſpecialis falſitatis preualet magis quam bonæ famę generalis probatio,num.22.deciſ.118.

Infantiones habitantes in locis varonum,& ordinum tenentur peytare pro hereditatibus,quas emerũt vel acquiſſiuerunt alio titulo ab hominibus conditionis.nume.1.

Ingroſſatio inſtrumẽti quo caſu etiã priuilegiata ſit,num.11.deciſ.135.

Inhibitio impedit litis ingreſſum,n. 10. ideo eam petens aſtringitur exceptionem in qua ſe fundat probare,num. 11. & ita practicatur in Curia Iuſtitiæ Aragonum,nume.13.deciſ.186.

Inhibitio reuocari debet ſi extendatur vltra exceptionem in qua ſe fundat nume.19.deciſ.186.

Iniunctum omne reſtringit diſpoſitionem.num.13.deciſ.160.

Inia-

Iniuria fit, quod quis ad priſtinum ſtatum reſtituatur.num.89.deciſ.149.

Iniuria non fit ſcienti, & volenti. num.15.deciſ.189.

Inſtantia à cauſa in quo differat. nu. 28.deciſ.126.

Inſtantia cepta cum predeceſſore tranſit ad heredes vniuerſales. numer. 33.deciſ.153.

Inſtrumenti inſertio fieri debet vocatis partibus.nu.160.deciſ.113.

Inſtrumentum publicum propter authoritatem tabellionis cenſetur eſſe probatio probata,& inducit caſum manifeſtum ex eoq. reſultat notorium,& ſic pro eo indubio iudicandum eſt, nu. 7.deciſ.1 8.

Inſtrumentum,quando dicatur falſũ & quę,& quales ſuſpiciones, & coniecturæ ſint neceſſariæ ad redarguendum illud de falſo,& ad mouendum iudicis arbitrium latiſsime.nu.8.ibid.

Inſtrumenti caſum manifeſtum vna ſola ſcintilla ofuſcat taliter, quod non poſsit dici clarum, & manifeſtum.nu. 9.deciſ.ibid.

Inſtrumentum falſum, vel de falſo ſuſpectum non, probat nec fidem facit. num.10.deciſ.ibid.

Inſtrumentum debiti ſi diui eſt occultum, & de eo non datur notitia vſque poſt mortem perſonæ obligatę inducit falſitatis præſumptionem. numero.25. deciſ.ibid.

Inſtrumentum ciuiliter agendo, remanet falſum ſaltem preſumptiue redargu endo illud de falſo allegando ſpecies falſitatis adnerando eas medio iuramento.nu.7.deciſ.119.

Inſtrumentum offuſcatur de foro propoſitis ſpeciebus falſitatis donec per producentem fuerit aduerătum, quod ſecus eſt de iure.numero. 8.& 11. deciſ.ibid.

Inſtrumentum habet pro ſe preſumptione.n.num.9.deciſ.ibid.

Inſtrumentum reprobatur, & nullius valoris eſt, & producens cauſam amittit ſi illud non adueret infra annũ, & diem.num 13.deciſ.ibid.

Inſtrumento aduerato, non poteſt notarius acuſari de falſo,quod intellige, vt ibi.num.14.deciſ.ibid.

Inſtrumenti fides ſubſtinetur per ſolam ſubſcriptionem teſtis contradicentis inſtrumento. n.33. deciſ ibid.

Inſtrumenti diſpoſitiua confitentur producentes non vero narratiua. nu. 3.deciſ.138.

Inſtrumentum non reprobatur per teſtes alias ad id ſufficientes, quãdo teſtes inſtrumentarij eſſent ſubſcripti in inſtrumento,& conſtat de illorum ſubſcriptione.nu 40.deciſ.119.

Inſtrumentum aduccatur aduerſus contradictionem teſtis opugnantis inſtrumentum medio iuramento, & dicętis ſe non recordari,per alios teſt. s non deſcriptos in inſtrumento, quod interfuerunt negocio tempore confectionis inſtrumenti.n 45.deciſ.119.

Inſtrumentum remanebit aduaratũ ſi contra teſtes inſtrumenti contradicẽtes inſtrumento proponatur aliqua exceptio notoria, & quæ à notorio tolleret fidem teſtis num.47.deciſ.119.

Maxime ſi alij teſtes,vel notarius ad veraſſent inſtrumẽtum. num.48. deciſ. 119.

Inſtrumentum aduceatur per comparationem literarum recognitione m ſubſcriptionis mortuis notario,& teſtibus.nu.54.deciſ.119.

Inſtrumentum remanet aduceratum ſola recognitione ſubſcriptionis teſtiũ, etiam ſi omnes contradicant ita fuiſſe iudicatum refertur.n.55.deciſ.119.

Inſtrumentum remanet aduceratum ſola excluſione teſtis contradicẽtis, & redditur ratio,nume.56.deciſ.119.

Inſtrumentum poteſt remanere in parte aduceratum, & in parte non,num. 61.deciſ.119.

Inſtrumẽto redarguto de falſo onus probandi incumbit producenti, nu.13. deciſ.120.

Inſtrumenti appellatione in ſtatutis veniunt acta proceſſus, & ſic falſificantes

tes ea æqualiter puniuntur falſificantibus inſtrumenta,num.37.deciſ.120.
Inſtrumenti appellatione de propria ſignificatione venit quælibet ſcriptura priuata faciens fidem,& quælibet ſcriptura publica,num.38.deciſ.120.
Inſtrumentum debiti in vim cuius proceditur ad pignorationem non efficitur dubium, nec obſcurum ob ſolam negationem,num.8.deciſ.123.
Inſtrumenta de iure quibuſdam exceptis eorundeq; actiones,& obligationes nullam habent executionem promptam,ſiue paratam,ſed debent expediri,& diſcuti ordine iudiciario ſeruato, num.12.deciſ.123.
Inſtrumentum,quod non habet executionem priuilegiatam, & promptam non poteſt mandari executioni contra tertium,num.14.deciſ.123.
Inſtrumentum,quod producitur ad conuincendum negantem,non producitur petẽdo ipſius executionem,quam inſtrumentum non habet,ſed ſolum ad probandum malitiam negantis, & probandum debitum,num.15.deciſ.123.
Inſtrumenta de iure non differunt, num.16. deciſ.123.
Inſtrumentum eſt probata probatio notoria,& manifeſta, num. 35. deciſione 125.
Inſtrumentum pro ſe habens, habet caſum legis,num.34. deciſ.125.
Inſtrumentum extractum ſi denota non apparet non probat, niſi ſit extractum à Notario rogato,numer.2. deciſione.147.
Quid autem ſi apparet denota illius anni,licet in ea nõ appareat denota illius inſtrumenti,num.3.ibidem.
Inſtrumentum extractum per ſucceſſorem, etiam amiſſa nota, quando probet,ex Regiæ Audientiæ decreto, num.4.deciſ.ibidem.
Inſtrumentum firmam requirens,& per Notarium rogatum extractum, an faciat fidem non conſtito denota, & quando,nu.5. deciſ.147.
Decretumque Regiæ Audientiæ in hoc declaratur.num.6.ibidem.
Inſtrumentum Comãdæ ſi in monitoria originaliter exhibeatur,in executione iterum exhibendum non eſt, & iudicauit Curia Iuſtitiæ Aragon.num.7. deciſione ibidem.
Inſtrumentum ſemel extractum in publicam formam,ſi conſtat eum non perditum, non poteſt iterum extrahi, & decreta in hoc Curiæ Iuſtitiæ Arag. num.8.deciſ.ibidem.
Inſtrumentum ſi eſt nulliter extractum,quomodo peti debeat iterum extrahi.num.9.deciſ.ibid.
Inſtrumenti appellatione ad puniendas falſitates veniunt acta proceſſus,& ſic ea falſificans punitur ſicut falſificans inſtrumenta,num.1.deciſ.181.
Inſtrumenti appellatione venit omnis ſcriptura publica, & etiam priuata faciens fidem,quando in ſtatuto ſit ſimpliciter mentio de inſtrumento,ſecus ſi loquatur de publico,num.3.deciſ.181.
Inſtrumenti thenor non eſt de actis proceſſus,ſed ſolum eius exhibitio, nu. 7.deciſ.188.
Inſtrumentum locationis cum ſolutione penſionum, licet probet contra tertium,non tamen contra tertiũ poſſeſſorem,num.16.deciſ.191.
Inſtrumentum emphiteoſis quamuis antiquum, ita vt hominum memoriam excedat,nõ probat emphiteoſim, vel feudum, quod ſecus eſt in alijs inſtrumentis antiquis,quæ probant dominium,num.18.deciſ.191.
Inſtrumentum tranſſumptum à tranſumpto non probat, num. 38. deciſione 187.
Inſtrumentum recognitionis in antiquis ſicut probat quaſi poſſeſsionem, ita per inſtrumentum conductionis in quo recognoſcitur verá poſſeſſio à locatore probari debet in antiquis poſſeſſio,num.31.deciſ.191.
Inſtrumentum ſolum locationis ſubſequuta poſſeſsione recipientis probat poſſeſsionem dantis,numer.51.deciſione ibidem.

Inſtru-

Inſtrumentum originale exhiberi debet etiam ſi ſit ſolemniter tranſumptatum,quando petitur ad finem redarguẽdi de falſo,vel facere fidem ſaltem per iuramentum de exhibendi impoſſibilitate,num.49. deciſ.201.

Inſtrumentum qui cuſtodire non tenetur,cum actio non ſit contra talem, niſi tantũ officium iudicis, hoc eſt editum de edendo, vel ęquitas, vt nu. 54. Sacramento liberatur ab exhibitione, num.51. Eſt enim eo caſu modus probãdi amiſsionem iuramentũ,nu.52.Quod in Regno procedit, num. 53. deciſione 201.

Inſtrumentum ſi petatur ad finem redarguẽdi de falſo,ei qui nõ iure actionis,nec ratione officij,ſed aliàs tenetur ſtatur ſuo iuramento,abſque diſtinctione habuerit,vel non, intra breue tempus ante petitionem, vel exemplationem,num.71.deciſ.201.

Inſtrumentum quod quis compellatur exhibere,non obſtante iuramento,quãdo tenetur conuentionis, vel officij ratione, non vero quando aliàs communis diſtinctio eſt, numer. 73. deciſione 192.

Inſtrumentum tranſumptans ſi præſtat cautionem de reſtituendo,quando ſibi petatur,nimirum ſi tunc non ſtetur ſuo iuramento ſuper amiſsione,nu. 76. deciſ. 201. Vbi declaratur deciſio 330. Matthæi de Afflict.& conſ.19. Honde. in prin. in 1. num. 77. ibid. Secus in alio caſu,num. 24. Ita iudicatum, deciſione 201.

Iudex requiſitus remittere tenetur ſe ſummariè in formari de requiſitis remiſsionis,num.2. Sed contrariũ eſt verius,num.3. Gloſ.in Clem.2. de re iudicat reprobatur,num.3.deciſ.109.

Iudex remittens,tanquã nudus executor nullam cognitionem de crimine adhibere debet, ſed ſolum remittere, num. 4. diſtingue,vt num.8. deciſ.209.

Iudex exequens ſententiam,ſiue legalem,ſiue hominis iuriſdictionẽ exercet in exequendo,num.5.deciſ.209.

Iudex requiſitus remittere in remittendo nullam iuriſdictionem exercet, ſed tantum eſt executor, bene tamen poteſt ad ſui inſtructionem ſe ſummariè informari,ad ſuperſedendum,& remittendum negotium iudici requirenti,num.6.deciſ.209.

Iudex requiſitus remittere habet aliquam cognitionem de crimine commiſſo,niſi delictum ſit notorium in loco ipſius iudicis requiſiti, vel vehemẽs fama contra petitum remitti,num.7.& num.10.deciſ.209.

Iudex executor in commiſsione de conferendo beneficium cognoſcet de vacantia beneficij,nnm.9.deciſ.ibid.

Iudices moderni temporis debent credere,quod antiqui fuerunt fororũ obſeruatores,num.23.deciſ.ibid.

Iudex in Regno Aragonum ex officio inquirit de ſtilo, & conſuetudine, & vſu Regni,num.26.ibid.

Iudex, cui committitur remiſſio facienda habetur loco executoris,& non iudicis,num.29.ibid.

Iudex Eccleſiaſticus ad petitionem ſecularis, in obedientem excommunicare poteſt,num.7.deciſ.220.

Iudex,qui nulliter pronunciauit iudicaſſe non cenſetur,numer. 35.deciſione 230.

Iudicium competentiarum,quod ab immemoriali viget,non dicitur continere præiudicium conſiderabile, num. 26.deciſ.113.

Iudicium non debet eſſe eluſorium, & innane,num.36.deciſ.115.

Iudicium poſſeſſorium plenarium correſpondet interdicto,vti poſsideris, num.3.deciſ.125.

Iudicium diſtinctum, & proceſſum diſtinctũ facit quælibet cauſa, ſiue quilibet titulus,num.15. quod intellige, vt num.16.deciſ.126.

Iudicium eo modo quo intentatur finiri debet,num.29.deciſ.126.

Iudicium idem eſt de parte quoad partem,quod eſt de toto quoad totum, num.5.deciſ.161.

Iudi_

Iudicialis turbatio, ſeu contradictio obſcuritatem parit, numer. 2. deciſione. 220.

Iuramentum ſuppletorium non defertur cum agitur de magna quantitate contrarium fuit deciſum, vt num. 15. deciſ. 169.

Iuramentum preſtitum in contractu prædeceſſoris magis obligat ſucceſſorem, num. 5. deciſ. 187.

Iuramentum purgatorium neceſſarium non eſt, niſi aut tabellio, qui recepit inſtrumentum ſit diffamatus de falſo, vel quod eum exemplans non ſit bonę famæ, num. 64. deciſ. 192.

Iuramentum purgat ab integro præſumptionem, quando petitur exhiberi inſtrumentum, vel res eo, quia paulo antea is, cui eam habebat, nu. 69. Quod & in Regno procedit, vt ibidem præſertim ſi tractatur, vt compellatur exhiberi is, qui non iure actionis, nec ratione officij, ſed iudicis officio, videlicet edicti de edendo de tabul. exhibend. ad exhibend. & aliàs, vel de notario qui male opinionis non eſt, aut de ſimilib⁹ præſumptionibus, & hoc ſecundum veram ęquam, & iuridicam doctrinam, num. 70. limita, vt numer. 71. deciſione 192.

Iuramento ſemel à iudice delato, ab eo recedendum non eſt, num. 82. Cenſeturq; delatum, quando ab eodē fuit receptum, & ſua moderatione approbatum, num. 83. deciſ. 192.

Iuramentum ſuppletorium deferendum eſt petenti liquidationem fructuū in defectum probationis, num. 4. deciſione 150.

Iuriſdictionem habens habitu, & non actu, non poteſt illam delegare, num. 3. deciſ. 117.

Iuriſdictio ſub conditione, & in diē dari poteſt, num. 8. deciſ. ibid.

Iuriſdictionem nullus prætendere poteſt, niſi titulum Regium, vel dominium probet, num. 74. deciſ. 149.

Iuriſdictionem conceſſam à Principe per contractum, nec ipſe, nec eius ſucceſſores auferre poſſunt, quando eſt translata, quoad dominium vtile, vel directum, num. 11. deciſ. 187.

Iuriſdictionem exercentes in locis regalibus cenſentur exercere ſub nomine Regio, numer. 26. & 53. deciſione 187.

Iuriſdictio reſpectu Regis ſemper eſt eadem, & idem territorium nunquā diuiditur, licet reſpectu iudicum, & territorij diuidatur, num. 32. deciſione 187.

Iuriſdictionem non poteſt quis exercere extra territorium, num. 65. deciſione 187.

Iuriſdictio an prorrogetur per petitionem copiæ libelli, vbi declaratur Marantæ locus, num. 13. & 17. & differētiam inter petitionem copiæ libelli, & aſsignationes ad deliberandum traditur, num. 14. Caue ab actu poſitiuo coram iudice recuſando cum facillime prorrogatio inducatur, numer. 15. & in dubio contra eam iudicandum eſt, nu. 18. deciſ. 201.

Iuriſdictio prorrogatur, ex quo quis petit reuocari inhibitionem Eccleſiaſtici traduntur que exemplaria notabilia, & late de materia, num. 16. Et ita iudicatum per Cancellarium competentiarum fuiſſe, num. 19. deciſ. 201.

Iuris firmæ & inhibitionis præſentatæ magis operantur, quam contraditio præſentantis propria authoritate, n. 16. deciſ. 183.

Iuris firma grauaminum fiendorum contra computatores Regni prouideri rectè poteſt, num. 1. deciſ. 214. Traditurque decretum curiæ Iuſtitię Arag. in quo fuit firma prouiſa contra computatores Regni traditur, numer. 2. deciſione 214.

Iura ſpiritualia, & Eccleſiaſtica differunt, & quomodo de his cognoſcant ſecularis, & Eccleſiaſticus, num. 41. deciſ. 161.

Iurium reſeruatio eius natura eſt, vt diſpoſitionem cui adijcitur ad metas reſeruationis modificet, num. 8. quod pro-

procedit,non ſolum quando adeſt cõpatibilitas inter ius diſpoſitum & reſeruatum, ſed etiam,quando contrarietas & repugnantia, & tunc reſeruatio,tanquam ſpecialior diſpoſitio præualet,num.9. amplia vt num. 10. limita num.11.38. deciſ.206.

Iura ad abſoluendum, quę ad condemnandum potius includunt, nu. 14. deciſ.112.

Iura magis ſubueniunt poſitis in neceſſitate quam gerentibus actum volũtarium,num.52.deciſ.113.

Ius poſitiuum poteſt ius diuinum limitare,diſtinguere,& declarare,n. 131. deciſ.113.

Ius de preſenti requiri in l. diffamari,& exceptionem de preſenti,in l. ſi cõtendat dicunt DD. Nec poſſe dari remedium hiſtarum legum pro iure de futuro,num.31.deciſ.114.

Iuri ſuo cenſentur partes renunciare per lapſum termini, num. 43. deciſione 125.

Iura & ſeruitutes ſemel acquiſitæ, auferri non poſſunt ſine conſenſu adquirentis,num.53.deciſ.115.

Ius quod omnes de vicinia teneantur coquære panem in furno meo, & alia ſimilia,an ſit ſeruitus prædialis, an vero perſonalis, deciditur,num. 6. deciſione.139.

Ius quod habeo paſcere, & bibere in alieno agro,eſt,& dicitur ſeruitus prędialis reſpiciens vtilitatẽ agri mei, & illius exigentiam, num. 16. deciſione 139.

Ius quod quis poſit in alieno fundo educere ligna,& lapides in ſuum fundum,longe diſtantem, an ſit ſeruitus prędialis dubitatur,& negatiue reſpõdet auctor,num.17.deciſ.139.

Ius conceſſum alicui,non autem fundo,aut prædio paſcendi pecora, aut colligendi poma,ligna, aut aliquid aliud, an ſit ſeruitus dubitatur,n.20.deciſ.ibi.

Iure perſonali conceſſo alicui,etiam perſonalis actio uidetur concedi, num. 21.deciſio. ibidem.

Ius commune ludum prohibens, nõ tantum ſeruatur interris imperij, ſed etiam in alijs prouincijs, ſicq. ſeruare debet in Aragonia, quamuis ludi, nec prohiberentur, nec permitterentur de Foro,num.25.deciſ.144.

Ius directi dominij, ſemper eſt in actu permanenti,ex vi attractiua, & non eſt nouum dominium, ſed conſolidatio,num.67.deciſ.149.

Ius prohibitiuum, ſemper preualet, maxime,vbi agitur de conſeruanda libertate,num.5.deciſ.156.

Ius eficax habens ad agendum tẽpore primæ apprehenſionis, ſi non ſe opponit intra 50. dies connumerandos à die præconij foralis, quo citantur omnes ſua intereſſe putantes, in dicta prima apprehenſione præcluditur ei via in eo proceſſu,taliter,quod nouam apprehenſionem inchoare non poſit,ad finem obtinendi in illo articulo,& num. 12.quod intellige,vt n.13.deciſ.158.

Ius defenſionis principaliter,nõ ſpectat ad legatarios fideicommiſſarios, nec ſubſtitutos,nec pręiudicium principaliter contra eos infertur,licet inferatur ſecundario, & minus principaliter, & ſic non ſunt citandi ad vtilitatẽ actus,quando agitur cum hærede, numer.5.deciſ. 163.

Ius alienatũ,& translatũ, non poteſt comprehendi ſub reſeruatione, nume. 4.deciſ.185.

Ius tertij,non poteſt quis ſine mandato domini in ius deducere, num.21. deciſ.229.

Ius aliquod ſi competat nobis a lege,vel ſtatuto nomine collectiuo, & vniuerſitatis,quamuis directe tolli non poſſit ſit deſtruendo contractum, poteſt tamẽ indirecte,cõtractu ſubſiſtente,& ſine leſione illius,n.14.deciſ.187.

Ius conuentionale, nec per indirectũ tolli poteſt,num.15.deciſ.ibid.

Ius legale facilius tollitur, quam ius ex preſcriptione,vel ex hominis pacto, num.16.deciſ.187.

Ius quęſitum,ſi aliquis habet per cõtra-

tractum Regium,& factus eſt Dominus illius iuris,ex eo ſolo poteſt prohibere Dominum Regem, & quoſcumq. alios ne impediant eum vti iure illo,numer. 21.deciſ.187.

Iura incorporalia,quę de ſe poſsideri non poſſunt,niſi cum titulo, vel præcario,præſumendum eſt, quod poſsidentur precario,& non aliter,nu. 27.quod limita,vt,num.28.deciſ.187.

Ius aliquod pretendi minime poteſt ex conceſſione Regis , quando eius reuocatio,& alteratio pendet ab eius voluntate, & nutu.n.36.deciſ.187.

Iura duo ſeparata habens,remittēdo vnum,non cenſetur aliud remitere, nu mer.187.

Ius dicenti extra territorium impune non paretur.num.73.deciſ.187.

Ius conceſſum villæ , vel vniuerſitati non moritur,ſemper eſt idem,num.85. deciſ.187.

Iuſtitia exercet iuriſdictionem in toto ſuo territorio,num.69.deciſ.187.

Iuſtitia Aragonum in ſuſpicionibus ſuorum Locumtenentium poteſt votare,num.13.contrarium fuit declaratum num.21.deceſ.200.

Iuſtitia Aragonum ante annum,146. conſueuit creare Locumtenentes reuo cauiles ad nutum fori. 1. titu. forus Inquiſitionis,num.22.deciſ.200.

Iuſtitia Aragonū ante annū. 14361. ſolus recipiebat iuramētum Regis Locumtenentis Generilis,& aliorum;quã nis poſtea hoc fuit innouatum , & quæ poterat antea facere Iuſtitia Aragonū, & quę nunc latiſſimè, numer. 23. deciſ. 200.

Iuſtitia Aragonum eſt iudex non declinantium, nu. 3. nec prorrogatur per transſumptionem,nume.4.11.& 25.& ita deceſſum ibidem, & nume.7 graue enim preiudicium eſt prorrogare , nu. 9.deciſ.201.

Iuſtitia Aragonum iuriſdictionē in priuilegiatos non habet nec exercet, num.5.deciſ.201.

Iuxta,dictio in ſententia ad preterita relata condicionaliter intelligitur, num.23.deciſ.153.

L.

Laici iura diuina præſcribere non poſſunt,num.70.deciſ.113.

Laicus non poteſt ſtatuere contra exemptionem clericorum , licet iure humano introductam,numero. 80. deciſ.113.

Laicus in cauſa Eccleſiaſtica in quæſtione de ſolo facto , recte cognoſcit, nume.110. deciſ.113.

Laici non poſſunt preſcribere decimas,etiam tempore immemoriali , numero.16.deciſ.162.

Laici accipientes decimas ab Eccleſijs ſimpliciter , & abſolutæ , quoad vtrumq. dominium poſſident eas proprio iure,& titulo,& poſſunt eas alienare,transferre , & diſponere ad libitum voluntatis ſuæ, num.22.ſecus vt nume. 29.deciſ.162.

Laicus,licet non poſſit dicimas preſcribere,poteſt tamen ſe ab illarum ſolutione per præſcriptionem eximere, num.30.& 55.deciſ.162.

Laudatio es pars obligationis,& cōtracarta pars comandæ,numer. 20. deciſ.185.

Laudum & ſententia nulla,non poſſunt ratifficari,vt valeant in vim laudi, & ſententiæ, ſed ſolū vt valeant in vim pacti,num.1.deciſ.179.

Legarum Apothecæ eſt legatū vniuerſale,denotans vniuerſalitatem debitorum,& creditorum,numero.11.deciſ.124.

Legans Apothecam, ideſt ædifficiū Apothecę,quando cenſeatur legata,& cōprehenſa mercantia,n.21. deciſ. 124.

Legatarius heres & prælatus & ſimiles poſſunt præiudicare Eccleſię , & alijs in quæremdis, quamuis nō in quęſitis,num.27.deciſ.127.

Legatum nō fit conditionale,ex eo, quod adijciatur tempus mortis, nam tempus mortis, non adijcitur ad conditionandum legatum, ſed ad hoc ne lega-

legatarius turbari poſsit, & ad magis declarandam voluntatem teſtatoris, num.30.deciſ.127.

Legatarij, & fideicomiſſarij nō ſunt citandi, quando agitur iudicium contra hæredem, licet poſsint ipſi compare re, & adeſſe actuiac etiam appellare, num.3 deciſ.163.

Legatum relictum ſub conditione, eo die debetur, quo conditio adimpleta fuerit, & non antea, quod ita fuit iudicatum, num.4.deciſ.171.

Legati commudum legatario ignoranti acquiritur reuocouiliter, numer. 11.deciſ.189.

Legitimam poteſt petere fidia in pecunia numerata, num.16.deciſ.185.

Legitimitatis cauſa ſuper quæſtione facti coram iudice layco tractari poteſt nume.79.deciſ.115.

Legem Pontificis eximentem clericos a iuriſdictione ſecularis, non poteſt Princeps ſecularis cum ſit in ferior ſpiritualibus tollere, numer. 81.deciſione. 113.

Lex permitens homicidia ex cauſa valet in conſciencia, num.134.deciſ.113.

Leges ſeculares fieri ſolebant in cōcilijs Eccleſiaſticorum, numer.147.deciſ.113.

Lex diffamari locum habet in omni diffamatione, reſpectu omnium cauſarum, & iurium, nu. 10. & in omni actione perſonali, & reali, nume.11.deciſion. 115.

Lex non prohibet trāslationem dominij in vim conuentionis ludencium, licet auferat, inpęnam ſequuta ſententia iudicis, num.17.deciſ.144.

Lex quæ aliquid permitit, non tollitur per non vſum contrarium, num.29. deciſ.ibid.

Lex fin C. de religios, & ſumpti. fun. ſeruatur in Aragonia, numer.30. deciſ.144.

Lex proponebatur de iudic. declaratur. num.24.deciſ.149.

Legis caſum ſi habeamus, nulla dubitatio cadit, num.25.deciſ.153.

Lex 1.C. quando prouocare non eſt neceſſe intelligitur, numero. 36. deciſ. 153.

Lex quoties C.de iudic. intelligitur, num.13.deciſ.161.

Lex 1.C. de donat. quæ ſub modo intelligitur. num.5.deciſ.185.

Lex ſi vero §. Itē quod quis ff. ſolut. matrimo. declaratur. numero.67. deciſ. 187.

Lex ſiquis requiſitus, 22.C. de fide inſtrument. declaratur, numero. 55. & licet nō inueniantur tex.is in Codicibus antiquis, ſed innouiſsimis, & ſit verſus per. A. Concium de greco in latinū, amplectendus venit, nmer. 56.deciſ.201.

Lex multum intereſt, 21. C. de ſolutio declaratur, numero. 4 & 22. deciſ. 202.

Lex fideiuſſores ff. de fideiuſſoribus declaratur, numero.25. deciſione.203.

Lex, quando dicatur limitatiua, vel correctoria ſiue declaratoria caſus precedentis, remiſsiuè, numero. 44.deciſ. 203.

Lex continens decretum irritans cōſuetudinem futuram, tunc, non ſufficit contra legem etiam immemorialis, numero.53.deciſ.203.

Lex 2.C.de iure emphytheo. & cap. potuit de locat, & Corbul. de cauſa priuat. ob can. non ſolut. limi. fi. numer. 19. vbi DD. affirmantes moram purgari poſse recenſentur, numero. 6.deciſ. 205.

Lex poſſitiua modifficat, & interpretatur legem diuinam, numero. 20.deciſ.209.

Lex expreſsa non eſt indubium reuocanda, num. 2.deciſ.230.

Leges in ſcholis degluciuntur, in palatijs digeruntur, nu.13.deciſ.230.

Libellus nouus porrigi non poteſt in appellationibus. numero. 27. deciſion. 126.

Liberatio capti non poteſt fieri ab eo qui non habet cauſæ cognitionem, num.1.deciſ.226.

Liberatio capti non poteſt fieri a ſer uientibus,& baiulis muni cipiorum,licet poſsint reſiſtere,& arreſtare& capere,num.2.deciſ.226.

Liberatio poteſt fieri domi, ſi non eſt data petitio,vel pars conſentiat,numero.5.deciſ.ibid.

Liberatio per viam priuilegiatam, non habet locum in capto per iudicem Eccleſiaſticum,num.6.deciſion. ibid.

Liberatio per viam priuilegiatam, nõ habet locum,ſi quis pro iniuria verbali in fragantia capiatur,numer.7.deciſ.227.

Libertas magis tollitur in his, quæ competunt de iure comuni, nu. 44.deciſ.113.

Lite cõteſtata ſuper vno libello priori mutato partes ad alium deſcendere, non poterunt,num.26.deciſ.126.

Litis conteſtatio ad interrumpendã preſcriptionem,debet fieri, à vero domino,contra quem præſcribitur,vel ab habente mandatum,aliàs ſecus, & ſiue petat in iuditio, ſiue extra debet de mãdato conſtare,ita fuit iudicatum,num. 13.deciſ.127.

Lis non dicitur pendere poſt ſententiam litis pendentię,& quatenus id procedit,num.6.deciſ.154.

Liti preiudicium non fit conſtructione azuti,poſt ſententiam litis pendentiæ,num.8.deciſ.ibid.

Litis pendentia obſtat,cui obſtat ſententia,nu.18.deciſ.158.

Literæ papales probant rem narratã num.155.deciſ.113.

Literæ narratiuæ etiam, ſi ſint exhibitę poſt concluſionem in cauſa ſunt inferendę, quod ita fuit deciſſum,nu.24. deciſ.156.

Locator tenetur pręſtare pacientiam ſucceſsiuam conductori, num.19.14.15. & pręſumitur preſtitiſſe,n.11.deciſ.186.

Locatio quando dicatur vnica,licet in aliquibus annis diuiſſa,num.3. & 24. deciſ.186.

Locatio quando dicatur perſonalis, quando realis,nu.4.& 25.deciſ.186.

Locator, vel concedens in emphytheoſsim, vt obtineat in iudicio petitorio debet aliàs probare dominium, nu. 16.deciſ.190.

Locatio ſola non probat dominium aduerſus conductorem,numero.36.deciſ.190.

Locator,vel dans in emphytheoſsim, ſi habet, poſſeſsionem, & poſtea locat retinet eam,etiam naturalem per colonum, & Ciuilem emphytheotam, num.4.deciſ.191.

Locatio poteſt fieri de re aliena; & ab alio poſſeſſa,num.15.deciſ. ibidem.

Locatio & emphytheoſis in quo diſferant,nume.46.deciſ.191.

Loco depopulato & deſtructo,ſi alius intra terminos prioris loci fuerit edifficatus, idem locus eſſe cẽſetur ſub rogaturq. in locum prioris, quod declara,vt infra,num,30.149.

Locus vel Ciuitas deſtructa,ſi poſtea fuerit repoſsita, in loco diuerſi territorij noua cenſetur Ciuitas, nume.31.deciſ.149.

Locus deſtructus ab oſtibus tunc recuperat iura, & priuilegia, vbi intra eundem terminum & territorium fuerit reædificatus,num.33.deciſ.149.

Loci deſtructio facta impetu fluminis ęquiparatur deſtructioni factæ impetu hoſtium,num.34.deciſ.149.

Locus reædificatus in alio ſolo per vicinos prioris loci, ex quo idem locus cenſetur retinet omnia iura, & vſufructum priori relictum, n.49. deciſ.149.

Loci congruitas pro cuſtodiendo pignore omnem culpam excludit,n.6. deciſ.169.

Locumtenentes Iuſtitię Aragonum, mortuo Iuſtitia eius officium gerunt percipiuntq; eius ſalarium, numero.6. deciſ.174.

Locumtenens Iuſtitię Arag. licet nõ præſidat in curia eam celebrãdo, tamẽ cũ ſit relator alicuius proceſſus diligentiæ coram relatore factę intelliguntur, mediante collega curiam celebrante, num.21.deciſ.201.

Locus

Ludus ex propria vi, & natura ludi non prohibetur iure aliquo, ſi abſit dolus & fraus, & alia quæ ludum iniuſtū faciunt,num.1.deciſ.144.

Ludi fortunæ ſunt cōtra bonos mores,ex vſu,non autem ex natura, nu. 2. ibidem.

Ludus taxillorum non dicitur prohibitus,ex Diuo Thoma ratione dubij euentus,num.3.ibidem.

Ludi actus non eſt iuſtitię contrarius,num.4.ibidem.

Ludo lucrum quæſitum,ex propria natura ludi iuſte retineri, & vendicari poteſt, licet in pœnam lex prohibeat acquiſitionem, numer.5. deciſione ibidem.

Ludo quæſita in interiori animi iudicio neceſſario non ſunt reſtituenda,ſi abſit dolus & fraus,numer.6.deciſione ibidem.

Ludus prohibetur à iure propter accidentia in exercitio ludi contingentia, vt eſt ludus alearum, num.7. deciſione ibidem.

Ludi alearum appellatione comprehenditur omnis ludus fortunæ ſicut taxillorum,nayporum,& cartharum,numer.8 deciſ.ibidem.

Ludi taxillorum,& cartharum generaliter cenſentur prohibiti, tam illi, in quibus ſolum operatur fortuna, quam illi,in quibus ars,&fortuna operantur, num.9.ibidem.

Ludi,qui vulgariter dicuntur las tablas,chinolas,el triumpho,los cientos, de iure cenſentur prohibiti, numer.10. deciſ. ibidem.

Ludus,qui in ſe licitus eſt , & honeſtus,ratione magnæ quantitatis prohibetur, & vincens obligatur ad reſtitutionem propter vitium auaritiæ, num. 11.deciſ.ibidem.

Ludi etiam honeſti in Clericis, & Religioſis prohibentur, numer.12. deciſ.ibidem.

Ludus pilę,paleſtrę, & ſchachorum liciti ſunt,& honeſti,niſi ex alia circunſtantia vicientur,nu.14.ibidem.

Ludus pilæ eſt illicitus, ſi adſit magnum pecuniarum diſpendium, nu.15. deciſ.ibidem.

Ludus alearum non poteſt fieri licitus per conſuetudinem, etiam immemorialem,quæ in hoc caſu eſſet nutritina peccati,num.24.ibidem.

Ludus, in quo luditur conuiuium, vel Scotum non prohibetur, niſi in eo concurrant talia accidentia,quę ipſum ludum prohibent, numer.33. deciſione ibidem.

M

MAgiſtratum conſtituere nō eſt de regalibus,ſed effectus dominij iuriſdictonis,num.6.deciſ.175.

Mandatum non præſumitur etiam per mille annos,num.51.deciſ.187.

Mandatum præſumitur, ſi enuntiatur à ſoluente canonem in inſtrumento requiſitionis,ex quo nemo creditur ſuum iactare.num.16.deciſ.204.

Mandatum ſi nō ſit exhibitum in proceſſu, an enantamenta in eo facta ſint nulla,num.6.deciſ.188.

Mandatum debet exhiberi in proceſſu ante ſententiam.num.11. ibidem.

Mandatum vniuerſitatis eſt mandatum ſingularium, quando in mandato ſunt verba diſtributiua ſinguli, & ſimilia, quod intelligitur reſpectu ſingularium nominibus proprijs, nu. 6.7. & 8. deciſ. 210.

Mandatum vniuerſitatis ſolum dicit intereſſe vniuerſale,& non particulare alicuius, & ſic non comprehendit ſingulares,num.9.ibidem.

Mandati defectus inducit nullitatem notoriam,num.11.ibidem.

Mandatum durum Principis non debet ilico per ſubditum exequi, nu. 14. deciſ.211.

Mandatum ſuperioris etiam euidentur iuſtum, à ſubdito autem habitum pro iniuſto,debet illud contradicere, num. 15.ibidem.

Mandatum ſuperioris inferior non tenetur parere, quando adſit cauſa rationabilis non parendi, nu.16.ibidem.

Mandatis, & præcepto ſuperiorum in foro exteriori non ſemper eſt parendum, num.10.ibidem.

Manus dexteræ datio eſt ſignum, quod quis dat fidem ſuam, num.22. deciſ.182.

Manus dexteræ datio habet vim iuramenti, num.23.ibidem.

Maritus de foro in morte, & infirmo exiſteote, in præiudicium vxoris de bonis mobilibus diſponere non poteſt, num.12.deciſ.146.

Maritus, vel vxor reſpectu viduitatis foralis io bonis præmortui recte repooi poteſt, num.1.deciſ.152.

Maſculinum non concipit fœmeninum in ſtatutis exorbitantibus, & odioſis, num.17.deciſ.120.

Matricula, licet ſolemnis, ſolum probat præſumptiue, vt ſcilicet talis vnuſquiſque præſumatur, qualis reperitur in ea, num.1.deciſ.143.

Matricula nõ ſolemnis, nec prodeſt, nec nocet, licet ſit antiqua, niſi teſtibus probetur, num.14.ibidem.

Matriculatus cum nobilibus cenſetur eſſe in quadam quaſipoſſeſſione nobilitatis, num.3.ibidem.

Matriculatus inter innobiles, cum ſcientia ſi taceat, nec prouocet ad iudicem, ſibi præiudicat, num. 10.ibidem.

Matriculæ in dubio ſtatur, tanquam iuris præſumptioni, num.2.ibidem.

Matriculæ multæ, notorium, & certam ſcientiam inducunt.numer.13. ibidem.

Matrimonium verum, & putatiuum an æquiparentur, declaratur, numer. 1. deciſ.145.

Matrimonium verum, & putatiuum in legitimatione filiorum æquiparantur, num.2. ibidem.

Matrimonium verum, & putatiuũ, niſi in caſibus à iure exceptis, quoad omnia æquiparantur, num. 3. deciſione ibidem.

Matrimonium putatiuum, & verum æquiparantur, in caſibus à iure expreſſis, & quoad dotem, oum.5.ibidem.

Menochius conſilio 354. interpretatur, num.47. deciſ.101.

Mentiens in contractu, tanquam doloſus puoitur, iure communi ciuiliter, & iure Caſtellæ criminaliter, num.67.deciſ.116.

Mercedes annuæ quæ ab Rege cõcedũtur alicui ad vitam, inter immobilia computantur, n.28.deciſ.122.

Minor de foro dicitur is qui quatuor decim annos non habet, n.1.deciſ.199.

Minor ætas finitur decimo quarto anno completo, num.2.ibidem.

Minor viginti annorum, hodie non poteſt facere aliquem contractum, vel alienationem de ſuis bonis ſedentibus ſine decreto, exceptis teſtamento, & capitulis matrimonialibus, num.3.4. 8. & 10.ibidem.

Minor viginti annorũ de bonis ſuis mobilibus poterat ad libitum contrahere, ſed hodie corrigitur, num. 6. ibidem.

Minor de bonis ſuis mobilibus hodie diſponere non poteſt, niſi cum con ſeoſu parentum, vel ſuperſtitis eorum, num.7.ibidem.

Minor ante forum anni 1564. iam cõ iugatus poterat alienare bona ſedẽtia, ſine conſenſu alterius coniugis, num.9. ibidem.

Minor 14. annorum de iure nulla bona poteſt alienare ſine tutore & iudicis decreto, num.11.ibidem.

Minor viginti, maior vero 14. annorũm res mobiles quæ ſeruando ſeruari non poſſunt alienare poteſt, ſolus, ſi curatorem non habet, ſecus ſi curatorem habeat, numer. 12. & 13. deciſione ibidem.

Minor bona quæ ſeruando ſeruari poſſunt alienare ſine curatore non poteſt, & ſine decreto, quod intellige titulo oneroſo, num. 15. & 16. ibidem: Secus ſi lucratiuo, num.17. etiam cum decreto, ibidem.

Minor

Digitized by Google

INDEX.

Minor viginti annorum facit donationem propter nuptias de ſuis bonis ſedentibus, num. 18. ibidem.

Minor viginti, maior tamen quatuordecim, tam de foro, quam de iure teſtari de ſuis bonis poteſt, numer. 19. & 20. ibidem.

Minoris reſtitutio, ita eſt intelligenda, vt & fructus ſint ipſi minori reddendi, num. 25. deciſ. 136.

Miſſus in poſſeſsionẽ ſi turbetur, à iudice ordinario defenditur in Gallia, nõ amittente illum in poſſeſsionem, nu. 33. deciſ. 154.

Certi DD. ſententia eſt ſubijci beſtijs eſſe, eos, qui in nullam pugnam dãnantur, ſed magis vt à feris ſtatim dilanientur, nu. 5. deciſ. 212.

Mohedanus deciſ. 204. declaratur, num. 21. deciſ. 188.

Molina, in verbo cenſualia verſiculo in cenſuali, declaratur, num. 40. deciſ. 149.

Molinę determinatio, verbo firma, verſi. firma quędam fuit oblata, fol. 152. col. 3. defenditur, num. 91. deciſ. 149.

Molini locus in verbo contumacia, verſ. antepenultimo intelligitur, nu. 16. deciſ. 161.

Molendinum licet quis non poſſit facere in parte ſuperiori in præiudicium molendini inferioris, bene tamẽ poteſt auferre comodũ molentium, num. 108. deciſ. 187.

Montiſpeſulani Comitatus ſubditus fuit Regi Iacobo, num. 13. deciſ. 160.

Montalti ſentẽtia eſt idem eſſe damnare ad beſtias, & illis ſubijci, num. 6. deciſ. 113.

Mora non purgatur, niſi ſolutione Canonis celeritur, intra vere tempus, & pro iudicantis arbitrio facta, nu. 14. deciſ. 205.

Morę purgatio locum habet in materia caducitatis, quod in Eccleſia facilius procedit, cum ſit ęquitatis cultrix, & benignior: ideoque ad morę purgationem congruentius admittit, num. 4. 5. 28. & 30. ibidem.

Moræ purgatio admittitur celeris, ex parte vtilis domini, etiã ſi adſit clauſula: quod ipſo facto incurratur caducitas ob non ſolutum Canonem die præſtituto, num. 7. Hæc autem compurgatio vltra duos menſes non traditur, nu. 8. 16. & 17. ibidem.

Moræ purgatio admittitur de iure Canonico ſecus ciuili, numer. 24. ibidem.

Mora delictũ eſt, maxime in eo qui iurauit, num. 49. deciſ. 116.

Motus proprius Pij Quinti fidẽ habet extrauagantis, numer. 12. deciſione ibidem.

Motiua circa extraneos ab Regno obtinentes beneficia, traduntur, nu. 6. deciſ. 167.

Municeps quis dicitur, alicuius loci ratione habitationis, nu. 9. deciſ. 149.

Mutuans pecuniam pro qua penſionem alij ſoluit, poteſt pactum apponere, vt quamdiu ei nõ redatur, ſoluatur penſio libertatem apud ipſum mutuantem manente, num. 42. deciſ. 116.

Mutuatarios paſciſci poteſt, vt ſibi aliquid vltra ſortem ſoluatur, nomine pœnę, num. 45. ibidem.

Mutui & cenſus differentia, num. 17 ibidem.

Mutuum eſt, quãdo conuentũ fuerit vt quamdiu ſoluantur vſure ſors non poſſit peti, num. 22. ibidem.

Mutuum cõtrahitur, quandocumq. creditori conceditur, repetendi facultas, num. 25. ibidem.

Mutuum non tranſit in aliam ſpeciem contractus, licet pactum iniatur, vt pecunia nõ reſtituatur, dũ vſure ſoluantur, nu. 59. ibidem.

N

Nauis quæ res mobilis eſt ſi diſſoluatur, animo eam iterum conſtruẽdi poſtquam fuerit de nouo conſtructa dicitur eadẽ nauis, ſecus ſi diſſoluatur, abſque animo, & intentione iterum eam conſtruendi, num. 26. deciſ. 149.

Neceſsitas ſeruitutis non eſt præciſa, ſed generalis, ita vt non tantum ad neceſsitatem præciſam prædij dominātis, ſed etiam vtilitatem, & meliorationem illius reſpiciat, & ex hoc ſolo dicitur prædialis ſeruitus, num. 15. deciſione 139.

Negans à principio, & poſtea abſens præſumitur, quod ſemper in negatiua perſeuerauerit, numero. 10. deciſione 217.

Negatio ſimplex poſſeſsionis alterius non eſt turbatio iudicialis, num 4. deciſ. 220.

Negatiua (percuſsit te non animo occidendi, nec alios iuuandi) probari poteſt per præſumptiones, num. 14. deciſione. 211.

Negligencia partis legitima ad petendum debitum, non ſolum ſibi præiudicat, ſed & ſequenti qui poſt ipſum capere debet, num. 19. deciſ. 127.

Negligentia mariti in non interrumpendo præſcriptionem ſemel inchoatam antequam res efficeretur dotalis præiudicat mulieri, licet poſtea ipſa habeat recurſum contra maritum, & eius hæredes, num. 24. ibidem.

Negligentia vſufructuarii in non interrumpendo præſcriptionem nocet propietario, num. 33. ibidem.

Negligentia, & tollerantia longi tēporis ſuper ſeruitute depaſcendi nocet toleranti, & negligenti, nu. 6. deciſione 156.

Negligentia iudicis non debet nocere parti, num. 54 deciſ. 130.

Nepos Regis filius fratris non habet ius formatum viuo Rege, nec alij nati præter primogenitum, num. 50. niſi cōtramiſceatur aliquod ius de præſenti, ſcilicet nobilitatis, aut ingenuitatis, num 51. deciſ. 115.

Nobilitas excuſat ab aliquibus oneribus, num. 8. deciſ. 129.

Nobiles tenentur ſoluere onus reale, num. 6. ibidem.

Nomen debitoris cum à iudice exequatur, ſolet illud facere conueniri ipſe iudex, & exigi, vt de pecunia exacta creditoribus ſatisfiat, n. 4. deciſ. 123.

Nomen debitoris ſi ex cauſa iudicati capi poteſt, ita in vim inſtrumenti guarentigiati, nu. 7. ibidem.

Nomen debitoris, quando datur in ſolutum pro aliquo debito perinde eſt ac ſi res ipſa debita ſolueretur, num. 7. deciſ. 133.

Nomen debitoris, ſi debitor det creditori ſuo inſolutum liberatur ipſo iure, & omne periculum eſt recipientis creditoris, num. 11. ibidem.

Nomina debitorū, iure & actiones, non veniunt appellatione bonorū mobilium, vel immobilium: quia conſtituunt tertiam ſpeciem bonorum, nu. 1. ſed limita, & intellige, nu. 7. deciſ. 122.

Nomina debitorum, iura & actiones, vt in pignus capi poſsint primo mobilia, ſecūdo immobilia capienda ſunt, num. 1. ibidem.

Nomina debitorum iura, & actiones à rebus mobilibus, & immobilibus diſtinguntur, ſubſtantia & natura, num. 5. ibidem.

Nomina debitorum iura & actiones nullo loco circumſcribuntur, num. 4. ibidem.

Nomina debitorum iura, & actiones affixa ſunt oſsibus, tanquam character, & ſic nunquam ſeparātur à nobis per ſolam traditionem, num. 5. ibidem.

Nomina debitorum, iura & actiones veniunt appellatione bonorum mobilium, vel immobilium loquēte diſpoſitione cum dictione generali omnia, n. 6 ibidem.

Nomina debitorum iura & actiones veniunt appellatione bonorum ſimpliciter, num. 8. ibidem.

Nomina debitorum iura, & actiones veniunt in generali obligatione, nu. 9. ibidem.

Nomina debitorum iura, & actiones veniunt appellatione bonorum etiam, ſi in diſpoſitione dicatur (bonorū meorum, vel tuorum) num. 10. ibidem.

Nomina debitorum iura, & actiones veniunt

veniunt appellatione bonorum, maxime in Regno, vbi non datur tertia ſpecies bonorum, ibidem num.12.

Nomina debitorum, & iura poſſunt capi in pignus, & executari a iudice exequente ſententiam deciſ.123.nu.1.

Nomina debitorum, & iura pignorantes, primo mobilia ſecundo inmobilia inquirere tenentur, vt ad iura & nomina debitorũ perueniant ibidem, num.2.

Nomina debitorum, & iura ſolet curia mandare vendi, & de eis ſatisfieri creditoribus, vt pignora corporalia, prout ita fuiſſe practicatum refertur, ibidem.num.3.

Nomina debitorum executari poſſunt, quandocunq; de illis conſtet, etiã ſi debitor neget debitum ibidem, numero.13.

Nomina debitorum, quę ceduntur inſolutum, & ſeu ſolutionis cauſa, illá ceſio habetur loco ſolutionis, numer. 1.& 4.ita fuit iudicatum, numer. 16.deciſ.133.

Nomina debitorum, ſi cedantur per viam delegationis, ceſsio ſucedit loco ſolutionis, & eſt ſolutio, numero. 2.ibidem.

Nomina debitorum dare in ſolutũ, vel illa ſimpliciter cedere diferunt, ibidem intellige, vt num.1. & 14.ibidem.

Non enim nullæ ſunt qualitates, & potentię deciſ.188.num.14.& 24.

Notarius incogniens, & qui partes non cognoſcit in inſtrumento, arguit ſuſpicionem falſitatis, dum adeſt notarius comunitatis deciſ.118.num.2 4.

Notario non creditur ſi aliud aſſerat de eo quod in proceſſu reperitur, ſed ſemper ſtatur proceſſui deciſiun. 120. num.2.& 10.

Notario atteſtanti non creditur, de his quorum tenor inſtrumento, ab eo teſtificato inferius ſit, numero. 116.deciſ.113

Notarius ſi increpatur, quod actitauit proceſſum, & ipſe neget, eius dicto ſtatur, niſi pars contrarium probet per teſtes conſcriptos in proceſſu, vel per aſsiſtentes in curia, ſi ſit factum recens deciſ.110.num.11.& 24.

Notariatus qualitas nõ eſt probanda, ſi notarius, qui inſtrumentum teſtificauit, eſt de Regno, ſecus ſi ſit extraneus, quia tunc debent adeſſe literę teſtimoniales legalitatis notarij deciſ. 132. numero.1.& 8.

Notariatus qualitas non ineſt a natura, quia nemo naſcitur notarius, ibid. num.4.

Notariatus qualitatẽ qui tenetur probare, debet etiam probare de tempore confectionis inſtrumenti, & quod eo tempore talis erat notarius ibidem. num.9.

Notarij dicto, quando ſiandum, ſit dicentis caſſatũ eſſe, vel non inſtrumentum deciſ.140.num.2.

Notarij dicto ſtatur cum dicit ſua manu ſcripturam eſſe factam nec ne ibidem.num.4.

Notarijs Cæſarauguſtanis, quos vulgo de caxa appellamus cõceſſa dicitur facultas diſponendi ex conſuetudine, quæ ad alios non videtur extendi deciſ.146.nume.3.

Notarius non ſolum in morte, ſed etiam in vita diſponere poteſt de ſuis notulis, ibidem. num.4.

Notarius per teſtamentum aut per aliquam aliam vltimam voluntatem poteſt diſponere de ſuis notis in defectum filij, aut nepotis, etiam ſi tales notarij non ſint ibidem, num.5.

Notarij factum, vel imperitia nõ debet nocere parti deciſ.230.num.55.

Notarius cum Diminus ſit ſuarũ notularũ de foro non prohibetur de illis diſponere in vita vel in morte, ibid.n.6.

Notarij diſpoſitio eſt de genere permiſſorum in hoc Regno, & vt talis iudicanda, & decernenda eſt ibid.num.7.

Nota non dicitur continere cenſuale, vbi tantum dicitur tali die, tali anno N.N.deciſ.135.num.13.

Notorium per ſolam negationem nõ redditur dubium, nec offuſcari deciſ. 123.

123.num.16.
Notorium poteſt cauſari, quando proferuntur verba iniurioſa voluntarie, & ſine neceſsitate, veluti iudex fecit mihi multa grauamina, cōtra foros & ſimilia deciſ.134.num.11.
Notularum dominus cuilebet eas vendere poteſt dum modo emptor domicilium conſtituat in loco notularum deciſ.147.num.1.
Nouatio hodie non inducitur, niſi id expreſum ſit per partes, niſi ſecūdus actus ſit contrarius in compatibiliter primo deciſ.133.num.12.
Nouatio per viam delegationis facta hodie bene inducitur, ſi cōcurrant illa tria requiſita de quibus doctores ibid. num.13.
Noua vniuerſitas cenſetur, vbi non idē vicini vniuerſitatis antiquę, ſed alij diuerſi vniuerſitatem reedificauerunt, ſiue intra vel extra territorium prioris loci fuerit nouus locus conſtructus deciſ.149.num.39.
Nouatio aſsimilatur totius debiti ſolutioni deciſ.202.num.10.
Nullitas eſt omnis contra forus, circa ritum, deciſ.161.nume.4.
Nullitas non inficit illud, quod antecedit, ibidem, num.18.
Nullitatem allegare an permitatur contumaci deciſ.228.nume.7.
Nullitas eſt in Regno omnis contra forus deciſ.230.num.20.
Nullitas in ducitur ob non ſeruatam formam fori, ibidem, num.21.
Nullitas ipſo iure inducta perpetuo peti poteſt, quia ea, quę ab initio non vallent tractu temporis non conualeſcunt, ibidem. num.30.
Nullitas nūquam tranſit in rem iudicatam, ibidem. num.31.
Nullitas bellata, & oculta, quæ probationibus extrinſecis indiget, proponi non poteſt poſt lapſum triginta annorum, num.36. ibidem.
Nullitas notoria, quæ ex inſpectione proceſſus notorie reſultat perpetuo poteſt opponi, num. 37. ibidem.
Nullitas quæ reſultat ex inſpectione proceſſus, & eius actis notoria eſt, nu. 34.40.
Nullitas notoria proponi poſt aduerſus tres ſententias conformes, numer. 41.
Nullitas per viam exceptionis poteſt oponi perpetuo, nu.44.
Nullitas incidenter dicitur tractari, quando ex proceſſu, & eius actis de ea conſtat, abſq; aliqua probotione, ibidem. nume.51.
Nullitatem proponi non poſſe via actionis poſt lapſum 30. annorum deciſum fuiſſe in Regia Audientia, refertur, num.56.
Nullitas reſpiciens intereſſe priuatū non poteſt per tertium, non intereſſatū poſt lapſa præconia forali proponi, num.7.73.74.
nullitas proueniens ex defectu ſolemnitatis publicę poteſt a quolibet allegari, num.71.
Nullitas purgatur per litigantes, vltra progredientes, num.77.
Nullitatis exceptio perpetua eſt, numuer.79.

O.

Obligatio conciliaris, & perſonalis antiquę vniuerſitatis iam deſtructæ, non comprehendit nouam vniuerſitatem, nec populatores illius qui non ſunt nominati in illa, numero. 29. deciſ.149.
Obligatio nulla naſcitur in contractibus inominatis ante adimplementum ſubſecutum deciſ.131.num.3.
Obligationes perſonales extinguntur, vbi vniuerſitas extinguitur, quoad ſuam formalitatē collectionem ſcilicet vicinorum, & habitantium in ea, licet remanſerit idem territorium deciſion. 149.num.19.
Obligatio & laudatio licet ſint in diuerſis ſcripturis, vere & realiter vnicū eſt inſtrumentum deciſ.185.n.19.&.20.

Obliga-

Obligatus ad prǽſtandos fideiuſſores duobus caſibus,cum principalis in tribus aſtrictus eſſet : deinde cum fideiuſſores eſſēt diti in ampliſſima formā, probatur nibilominus cum Panormitano , quod preambula obligatione qua duobus in caſib⁹ principalis tenebátur fideiuſſores offerre,videri datos limitiuè,pro explēda obligatione principalis, deciſ.193.n.26. traditur ratio.num. .27.

Obligans ſe ſimul cū vſurario principaliter,& in ſolidum dicitur correus debendi,ita quod,non habet beneficiū de fideiuſſoribus,quod procedit,vt numero.8.& 11.deciſ.224.

Obſeruantia, nota quod ſi aliqua exceptio de fide inſtrumentor, intelligitur,num.4. deciſ.119.

Obſeruātia , item ſi notarius deprobatio,faci.cum carta intelligitur,deci. 110.num.13.14.22.31.& 52.

Obſeruantia ſubſecuta declarat intentionem precedentem,num.25. & eſt interprętatiua actus, numer.26.ibidem

Obſeruātia ſubſecuta declarat,quid fuerit antea factum deciſ.125.nu. 26.

Obſeruātia penultima de preſcriptionibus intelligitur deciſ. 127.num.11.

Obſeruantia ſubſequuta declarat priuilegium precedens deciſ. 160.numero.11.

Obſeruantia ſubſecuta in caſu dubio maxime facit deciſ.161.num.10.

Obſeruantia, ſi contumax,de contumatia intelligitur ibidem.num.17.

Obſeruantia ſubſequta probat intētionē contrahendium deciſ.185.nu.111.

Obſeruantia , item nota,de probatio,faciendis cū cartha intelligitur.deciſ.200.n.3.

Obſeruantia.4. de re iudicata, & obſ. item ſi interlocutoria de appellatio iuri comuni contrarię ſunt ibidem. num.4.

Obſeruantia , item ſi aliquod 5. de fide inſtrumentum declaratur deciſi. 201.num.32.79.80.& 81.

Obſeruantia 19. titulo de fide inſtrumentum continet ſimbolicam deciſionem cum lege.21.C.de fide inſtrumentorum ibid.num.68.

Obſeruantia, item pater 17. de iur. dotium declaratur,deciſ.202.numero. 7.& 41.

Obſ.22. de fide inſtrumentorum declaratur,ibid.num.44.

Obſeruantia ſubſequta declarat intentionem legis deciſ.209.num.22.

Obſeruantia , vt inducatur non requiritur,quod aliquid ſit obtentum in contradictorio iudicio,ibid. num.24.

Obtinens in lite pendente,licet offerre videatur fideiuſſores ſponte,cautiue tamen ad id tenetur , vt in poſſeſſionem bonorum mitatur, deciſion. 203.num.28..

Obtinens in articulo litis pendentis proceſſus apprehenſionis cautionē preſtare tenetur , vt bona apprehenſa abeant in eum, qui vicerit in alio articulo caſu quo ſuperetur deciſ.206.nu. 1.amplia.num.2.& 12.

Occidens ad ſui defenſionem non dicitur delinquere deciſ.141.num.5.

Occidens ad ſui defenſionem excedendo moderamen inculpate tutelę mitiori vltra ordinariam penam puniēdus eſt n.6.ibidem.

Occidens ad ſui defenſionem gaudet immunitate, nu. 7.ibidem.

Occupatio bonorum vaſſalij recedētis facta per dominium , videtur eſſe, quedam confiſcatio bonorum, nu.94. decil 49.

Occupatio quæ fit à Domino ob reſolutionem, & mortē vniuerſitatis nō dicitur cōfiſcatio nec fit proter culpā, et factum ius admittentis, nnmero.95. ibidem.

Occupatio, quæ fit à domino debonis vaſſalorum recedemtium non fit in uim abſolute poteſtatis, ſed in vim iuris comunis,num.96.ibidem.

Officialis non præſumitur, qui in matricula officialium , non reperitur deſcriptus deciſ.141.num.6.

Officia-

Officialis pro tempore quo ſerbit, & non comiſſit culpâ habebit ſalariũ; ſecus pro tempore, quo deliquit deciſi 174.num.1.

Officialis priuatus per culpam ſuã perdet totum legatum, cum ſit indibiduum, num.3.ibidem.

Officialis delinquens circa tributa fiſci, & publica in non colligendo aut ea defraudando totum ſalarium perdit, vt præteriti temporis, nume.4.ibid.

Officialis in loco duorum poſsitus, & vicẽ duorũ gerens etiam ſalarium vtriuſque officij ſumet, ibidem, num.5.

Officialis creatus, ad beneplacitum Regis cenſetur creatus deciſion. 187. num.92.

Ommiſſum in contratibus habetur pro ommiſſo deciſ. 187. nu. 46.

Onus reale eſt, quod rebus & patrimonio imponitur, deciſ. 129. numero.1.

Onus reale tranſit in ſucceſſores rei, ibidem.num.2.

Onus mixtum eſt, quod perſonis pro rebus imponitur, ibid.num.10.

Onus mixtum, non trãſit in ſucceſſores, num.11.ibid.

Onus reale non arctat bona exiſtentia extra territorium ſtatuentis, ibid. num.13.

Opinio anctoris circa delegationẽ per dominium Regem faciendam, refertur.num.9.deciſ.171.& nu.11.

Opponens ſe, etiam dicitur turbare deciſ.220.num.13.

Oppoſitio de iure tertij, non eſt admittenda de iure, nec de foro, deciſio. 229.num.19.

Oppinio vnius Doctoris nullo, cõtradicente pro lege erit ſeruanda, de 230.num.6.

Originale habere præſumitur, qui quinq. dies poſt trans ſumtationem in iuditium vocat aduerſarium, num.29. & 63.licet talis coniectura ſit lebis, nu. 74.deciſ.201.

Offiſcus deciſ.16. declaratur, ibid. num.60.

P.

PAcem quando non conſtat quis fregerit nemo ex ea aget, num. 5.& 7.deciſ.223.

Pactum de melioranda hypotheca, vel noua conſtituenda, adiectum venditioni cenſus, an ſit licitum, dubitatur num.1.deciſ.116.

Pactum, vt intra certum tempus liceat redimere cenſum, & non poſt illud, reiciendum eſſe, & remanere abſolutam redimendi facultatem tradũt DD.numer. 4.deciſ.ibidem, licet tale pactum in alijs contractibus emptionis preter cenſum ſubſtineatur, nume.5.

Pactum, vt intra certum tempus liceat redimere, & poſt illud maneat cenſus irredimibilis, addito iuſto pretio, licite imponetur, num.6.7.

Pacta reſtringentia venditori facultatem redimendi ſunt illicita, ex motu proprio Pij Quinti, nu.11.& 34.

Pactum quod facultas redimendi cenſum relinqnatur arbitrio emptoris in penam, vel ex aliquo euentu, non valet, & eſt contra vniuerſalem contractus cenſiti conditionem, numero. 15. & 16.

Pactũm quod ſi cenſus non ſolbatur intra vienium poſsit exigi ſors, non valet, num.18.

Pactum penale adiectum dationi quantitatis inducit præſumptionem vſurę, num.25.

Pactũ, quod ſi per bienium debitor non ſolberit penſiones, poſsit emptor ſortem repetere, iniuſtum inicum, & ſic reiciendum eſt, valido remanente cõtractu, n.27.

Pactum, vt licet intra certũ tempus redimere, & non poſt, ininſtum & reiciendum eſſe iudicatũ fuiſſe refertur, num.28.

Pactum de melioranda hypotheca ad arbitrinm, ſatisfarionem, & ſecuritatem emptoris ſuper aliquo loco tuto, & ſecuro, reiciendum eſt, contractu cen-

cenſus firmo manente,num.29.

Pactum de repetenda ſorte,ſi per bie nium,non ſoluatur penſio , poteſt lege vel ſtatuto confirmari,num.30.

Pactum de melioranda hypotheca, quando prima ſufficiens & ſecura eſt, prorſus eſt illicitum, nu.31.idem quando dubium eſt an ſit ſufficiens,numer, 32.

Pactum adiectum venditioni domus vt ſi venditor intra certum tempus,nō reficiat domū vniuersā poſſit emptor recuperare pretium nihil preſtando, pro vſu domus ſuſpitionem continet vſuræ,num.33.

Pactum de melioranda hypotheca, vbi facile eſt venditori, & expeditum cenſum nouum conſtituere valet, nu. 35.36.

Pactum de melioranda hypotheca, licet fiat ad firmiorem cautelam, & ſecuritatem contractus, non ideo magis valet, cum ſit contra naturam cenſus, num.38.

Pactum de melioranda hypotheca licitum eſſe aliqui tenent.num.40.

Pactum adiectum mutuo, per quod quis nihil lucratur, ſed ſe indemnem ſeruat licitum eſt, ex ſententia Teologorum,& canoniſtarum,nu.41.

Pactum vt in pœnam aliquam tenea tur venditor redimere cenſum valet, num.44.

Pactum, vt cenſu non ſoluto per bie nium,poſſit exigi prætium,valet,num. 46.

Pactum pœnale adiectum dationi quantitatis ſuſpectum eſt de vſura,numero.51.

Pactum pœnale appoſitum facto, vel dationi ſpeciei, vel faciendi aliquid va let,num.52.& 61.

Pactū de retrouēdēdo, non impedit,quim res empta perpetuo fiat emptoris, licet poſsit a venditore redimi, ex voluntate emptoris,num.54.

Pactum, vt poſt aliquod tēpus poſſit emptor ſuo arbitrio ab inuito debitore pretium repetere non valet. n.56.

Pactum contra naturam cenſus,ſi ali quo caſu iuſtum ſit admititur,num.60.

Pactum cenſui appoſitum, quod caſu quo inueniantur bona hypothecata alteri obligata, vendita, vel alio modo dolo verſatum eſſe venditorem poſſit ſors repeti,valet,num.65.& 66.

Pactum reſtituendi rem, quaſi per comiſum ob deffectum ſolutionis in cenſu appoſitum, nullum eſt,firmo remanente cenſu,num.68.

Pactum de repetenda ſorte ob non ſolutas penſiones non valet,num.69.

Pactum de repetenda ſorte ob non ſolutas penſiones minus onerosum eſt, quā pactum de melioranda hypotheca,num.1.

Pactum expræſum inter partes initum,quid qui haberet tale predium in tali loco,in conſequentiam habeat ius percipiendi aquā ab alio loco,vel rigādi,tale ius eſt prediaſis ſeruitus,nume. 18 deciſ.139.

Pactum nudum, etſi ſit nullius effectus,tamen ſi adeſt promiſio geminata eſt efficax,num.17. deciſ.182.

Pactum de futura ſucceſione viuentis,non valet,num.63.deciſ.115.

Pacto ſtante reſolutiuo contractus mora non purgatur, ſed emphyteota debet eſſe ſolicitus ante aduentū diei ſolutioni præfinitum. numero. 35.deciſ.205.

Papa dicens ſe velle tollere omne dubium, vel plenam fidem adhibere, ſufficit ad probationem.numer.35.deciſ.113.

Paſcua maior vniuerſitatis nō poteſt tollere aliis vicinis,num.97.deciſ.185.

Partis legitimæ ad inſtantiā omnia fieri debent de iure, & foro,numero.1. deciſ.189.

Parte inſtante quis in Aragonia de delictis in aliis Regnis comiſſis bene poterit accuſari, num.5.deciſ.119.

Pars legitima ſolum ādmititur ad accuſandum in Arago.nume.10.deciſ. 224.

Pater iudex eſſe non poteſt in cauſa vbi

vbi filius eſt aduocatus,& è contra, numer.6.deciſ.200.

Pater familias comprehenditur ſub nomine familiæ,num.16.ibidem.

Pater teſtans obſtante legis prohibitione,licet de facto teſtetur,inteſtatus tamen decedit,num.25.deciſ.229.

Pax facta inter duas ciuitates pro ſe, & ſuis ſubditis, extenditur ad villam, quę poſtea ſe ſummiſit, num.4. deciſ. 160.

Peyterius non pręſumitur qui non reperitur in libro ſoluentium tributū, num.7.deciſ.143.

Pœna reſtituendi ludo quæſita, quæ lege humana ſtatuta eſt, contraria conſuetudine tolli poteſt,nu.18.deciſ. 144.

Pœnas officialium delinquentium incurrunt,qui impediunt executiones prouiſionum, & inhibitionum Curiæ Iuſt.Arago. & ſi perſonæ priuatæ ſint, num.11.deciſ.178.

Pœnas leuare,& exequi contra fractores ſtatutorum, & contra talantes, ſeu venantes in montibus vetatis, pertinet ad Iuratos,num.1.& 10.deciſione 210.

Pœna damnati ad beſtias, ſecūdum Hipoliti ſententiam, ad curandas, vel cuſtodiendas exponitur, num. 2. deciſione 213.

Pœna extraordinaria, quæ imponitur falſario,qualis poſſit eſſe,n.9.deciſione 118.

Pœna exilij non eſt corporalis,quādo exilium non eſt perpetuum, nu.11. deciſ.223.

Pœnam pecuniariam, & temporalem ſolum requirunt DD.quoad intereſſe publicum,& vindictam publicam,non vero corporalem, & loco pecuniarię, quę in Regno locum non habet, ſuccedit pœna exilij,& relegationis,quę nō eſt corporalis,nu.10.ibidem.

Pœna extraordinaria puniendus eſt, quis propter ſcientiam pręſumptiuam, num.4.deciſ.227.

Penſiones recipere,& terram colligere apari procedunt,nu.11.deciſ.190.

Perdentes in ludo licet non aſſuerint repetere,nō ob id tollitur lex concedens repetitionem, numer. 28. deciſione 144.

Perhorreſcentia non poteſt concedi a locis dominorum temporalium de foro, licet bene de conſuetudine, num.18.21.24.25.26.33.38.& 40.deciſione 117.

Perhorreſcentia non poteſt concedi,niſi ex iuſta cauſa ſuſpicionis iudicis, & territorij, ibidem. numero. 34.

Perhorreſcentię fere omnes obtinētur cum periurio,& conſtito de eo reuocandę ſunt,num.36.

Perhorreſcentia data cauſa,an ſit de neceſsitate concedenda? num. 39. ibidem.

Periurum quem eſſe,ſi id ſit in iure clarum,cognoſcit ſecularis, ſecus ſi dubium,num.16.deciſ.148.

Perſonarum identitas vt præſumatur,non ſufficit proprium nomen aponere, ſed alię demonſtrationes requiruntur,num.4. deciſ.137.

De perſona dicitur conſtare, quando exprimitur nomen cū duobus alijs accidentibus,ſeu indicijs,num.5.

Perſonarum identitas non probatur per nomen,& cognomen,quando ſunt alię eiuſdem nominis,numer. 12. deciſione ibidem.

Permiſſum poſt tempus,ante illud prohibitum cenſetur,nu.11.deciſ.161.

Perpetuum vt aliquid cēſeatur ſufficit,quod poſſit eſſe perpetuum, n.91. deciſ.187.

Perſonæ ſtatu mutato, ſtatum rei conuenit mutari,num.101.ibidem.

Petere voluntarium eſt, numer. 4. deciſ.115.

Pignoratus a Perequatore habet remedium querellę,accuſando,eū criminaliter intra annum,n.20.deciſ.143.

Pignoratus,quando in recurſu, vel querella deberet plus expendi quā valeret res pignorata,non habet ſupradictum remedium,num.21.ibidem.

Pigno-

Digitized by Google

Pignoratus, qui expreſſe, nec tacite conſenſit, imo expreſſe diſſenſit magis excuſatur, num.22.

Pignorato principali, iudex habet producta pro non productis, & oblata pro non oblatis, ex praxi recepta, n.11. deciſ.173.

Pignoratio ſolum deſideratur in citatione incohatiua cauſæ, non in incidentibus, & idem ſeruatur in Curia Eccleſiaſtica, na.12.& 13.ibidem.

Pignoratio facta ad valuas alicuius Eccleſiæ, vel porte ciuitatis, de conſenſu procuratoris, ſufficit quoad omnia, num.14.ibidem.

Plebei præſumptio ſolum inducitur contra repertos in matricula plebeiorum ſine ſuo conſenſu, num. 9. deciſione 143.

Plus iuris nemo transferre poteſt in alium quam ipſe habet, num.15. & 23. deciſ.138

Pontifex & reliqui tenentur ſoluere onus reale, num.4.deciſ.129.

Pontifex Clem. V. conceſsit Regi Caſtellæ decimas propter ſumptus belli Maurici, num.2.deciſ.162.

Pontifex non debet decimas ſecularibus concedere ſine cauſa, nu.10.

Pontifex poteſt concedere decimas ſecularibus, ſiue ad tempus, ſiue in perpetuum, num.9.

Pontifex poteſt decimas ſecularibus cõcedere ſimpliciter, & abſolute transferendo omne dominium vtile, & directum, cauſa iuſta intercedente, nu.19. ibidem.

Pontifex, quando Regibus, & militibus concedit decimas, non cenſetur illis conceſſiſſe ius ſpirituale percipiendi eas, ſed tantum facultatem percipiendi ſuo nomine fructus, numer. 20. ibidem.

Pontifex comprehenditur appellatione Collegij Cardinalium, num. 17. deciſ.200.

Portio conſortis alienantis, vel in vltima voluntate diſponentis in extraneos ante diuiſionem, acreſcit alijs cõſortibus, num.16. deciſ. 116.

Portitor aluarani de conſuetudine Regni habet actionem ad exigendum, num.2.deciſ.128.

Portitori inſtrumẽti obligatorij præſumitur facta eius traditio, nume.3.14.

Portitor aluarani non poteſt illud petere ſine mandato, niſi prius demonſtret juſſum à principali nominato in eo, num.11. & declaratur, num.18. ibidem.

Portitor aluarani ſecundum ius cõmune, qui non poteſt ſine mãdato agere nomine proprio, poterit tamen nomine creditoris, de quo inſtrumentum loquitur, num.15.

Portitori obligationis debitor ſoluere non tenetur, niſi is reddat literas obligatorias, & cautionem indemnitatis præſtet, num.16.

Portitor aluarani, etiam ſi ab eius poſſe inuentarietur, pendente inuentario poteſt petere executionem contra obligatum, & captionem, ad finem aſſecurandi curiam, nu.19.

Poſſeſsio vna, & eandem eſſe non poteſt pœnes duos, reſpectu eiuſdem iuris, num.12.deciſ.125.

Poſſeſsio ciuilis perditur ex eo, quod illam habens non admittatur per habentem naturalem, numer.13. deciſio. ibidem.

Poſſeſſio ciuilis perditur eo ipſo, quod quis ſuſpicatur ſe poſſe repelli, num.14.

Poſſeſsionem ciuilem habens obtinet in articulo iur. fir. & plenario poſſeſſorio contra habentem naturalem, quando per naturalem turbatur ciuilis, ſecus è contra, numer.6. deciſione ibidem.

Poſſeſsionem naturalem, ſeu meram detentationem habens obtinet in iudicio poſſeſſorio, contra habentem ciuilem, num.4.ibidem.

Poſſeſsio ciuilis poteſt eſſe pœnes vnum, & naturalis pœnes alium, ſecus dominum, numer. 11. deciſione 126.

Poſ.

Poſſeſsionis iuris patronatus cognitio ad iudicem ſecularẽ pertinet, quando veritas tituli non requiritur ad cognitionem rei, num.9. deciſ.148.

Poſſeſſores bonorum, etiam iniuſti, nõ poſſunt priuari ſua poſſeſsione, niſi prius audiantur in ſuo iure, num.9. deciſ.153.

Poſſidens auctoritate iudici minus poteſt priuari ſua poſſeſsione, quam ſi ſua auctoritate poſsideat, num.10.

Poſſeſsio reſtituitur Commiſſario Curiæ, prout ante ab eodem tenebatur, num. 4. deciſ.154.

Poſſeſsio non apprehẽditur, ſed emolumentum & fructus illius, num.5. ibidem.

Poſſeſsio non ædificandi retinetur facto negatiuo, ſi præceſsit obligatio, & neceſsitas negatiua, num.42. ibid.

Poſſeſsio mille annorum, ſi ea non fuerit vſus in vim ſeruitutis, non operatur, quim tertius poſsit eam impedire, dum tamen ſit ſine emulatione, n.3. deciſ.155.

Poſſeſſionem probare tempore apprehenſionis, non eſt neceſſe, quia ſatis eſt probare ante, præſumitur enim durare, numer.5. deciſ.183.

Poſſeſſio per vnicum actum probatur, in actibus qui non ſolent fieri niſi a poſſeſſoribus illius iuris. num.6.

Poſſeſsio bene probatur in vim antecedentis, vel conſequentis ne ce iar j, num.7.

Poſſeſsio augẽdi, & diminuendi Peytam, pendet a ęſtimatione fructuũ, numero.9.

Poſſeſſio & conſuetudo faciendi aliquid, quotieſcumq. deducitur, & pretenditur, nõ ſuffieit probare id factum fuiſſe in genere, ſed eſt neceſſariũ probare in indiuiduo, num.11.

Poſſeſsio colle ctandi probari nõ poteſt, niſi probetur ſcie ntia, & pacientia eorum, a quibus collecte petientur, num.13.

Paſſeſsio vnius ſemper pręſumitur durare, & continuari, alio non exiſtente in poſſeſsione, num.10.

Poſſeſsio 30. dierum requiritur ad apprehendendum, num.22.

Poſſeſſor bonorum ſi dat alicui 100. ſuper bonis ſuis, non transfert in eum ius reale, ſed ſolum cenſetur dediſſe actionem perſonalem, num.9. deciſione 185.

Poſſeſsio ſemper pręſumitur habita in vim tituli præcedentis, num. 58. deciſ. 187.

Poſſeſsio & præſcriptio non extenduntur de vna re ad aliam, nec de vno iure ad aliud, num.59.60. ibidem.

Poſſeſſor lite pendente debet manu teneri in ſua poſſeſsione, num.2. deciſione 188.

Poſſeſsio vincit in iudicio poſſeſſorio, num.1. deciſ.190.

Poſſeſsio locatoris cenſetur probatá, quando vltra locationem datur laboraio, & cultura conductoris, num. 10. ibidem.

Poſſeſsionem ſuam melius probans obtinebit in iudicio poſſeſſorio ſummario, num.14. ibid.

Poſſeſsio naturalis, finita conceſsione temporali, ipſo iure conſolidatur ciuili poſſeſsione, nu. 25. ibid.

Poſſeſsio, an cenſeatur probata contra tertium per recognitionem? nu.56. ibidem.

Poſſeſsio nulla probata, quo modo quis obtinere poſsit contra recognoſcentem. num.57.

Poſſeſsio dantis ad tributum debet probari, quando agitur in vim comiſi, remedio poſſeſſorio; ſue agatur contra recipientem, ſiue contra tertium, numero.59.

Poſſeſsio naturalis acquiritur animo, & facto, & ciuilis cõſeruatur ſolo animo, num.3, deciſ.191.

Poſſeſsio cenſetur translata per actũ recognitionis, factum a recipiẽte rem ad tributum aduerſus ipſum, & habentes cauſam ab eo, num.7.

Peſſeſsio dantis ad tributum, probata poſſeſsione recipientis, qui expreſſe reco-

recognouit, manet probata contra recognoſcentem, & eius ſucceſſores. n. 6.
Poſſeſsio probatur per receptionẽ penſionum, & mercedis. nu. 10.
Poſſeſsio licet per inſtrumentum locationis probetur contra recipientem, non tamen tertium. nu. 11.
Poſſeſsio cenſetur probata contra omnes, quãdo cũ inſtrumẽto locationis concurrunt fama poſſeſsionis, & traduntur motiua, nu. 12. & 16.
Poſſeſsione dantis ad tributum probata, dans obtinet, non ſolum contra emphiteotam, ſed contra tertium poſſeſſorem. num. 28.
Poſſeſsio dantis ad tributum probatur ſi inſtrumentum tributationis dicat, quod dans poſidebat, & ſit antiquum num. 31.
Poſſeſsio facilius tranſit quam dominium. num. 39.
Poſſeſsio dantis remanet probata in contractu locationis, & emphiteoſis, & comiſum producit effectus reſolutionis, & alia in materia. num. 40.
Poſſeſsio ciuilis eſt principium attractiuum reſoluendæ poſſeſsionis naturalis. num. 41.
Poſſeſsio probatur per conceſsionẽ in emphiteoſim, & perceptionem penſionum. num. 42. 43. & 44.
Poſſeſsio non probatur per ſolutionem penſionum factam a tertio, & non a poſſeſſore ſeu colono, num. 45.
Poſſeſsio ſi probatur contra recipiẽtem per ſolum inſtrumentum locationis, idem erit in inſtrumento emphiteoſis, num, 50.
Poſſeſsio locatoris cenſetur probata per inſtrumentum locationis, cum ſolutione penſionum in præiudicium omnium, dunmodo non poſsideant. nu. 52.
Poſſeſsio poſterior pręſumitur clandeſtina. num. 53.
Poſſeſsio locatoris probatur per poſſeſsionem coloni. num. 54.
Poſsidere dicitur, vt dominus, qui percipit fructus, & illis vtitur pro libito ſue voluntatis. num. 43.
Poſſeſſor, ſeu detentator actualis tẽpore motę litis neceſſario debet obtinere in iudicio poſeſorio ſumariſsimo litis pendentię. n. 21. deciſ. 229.
Poſſeſsio eadem apud duos eſſe non poteſt, num. 62. deciſ. 230.
Poteſtas eligendi canonicos pertinet ad capitulum, de iure ex eo tamen bene poteſt Pontifex diocęſim diuidere, num. 104. deciſ. 187.
Poteſtas exercendi oficium procurationis incipit a tempore intimatæ conſtitutionis per dominum, & officij ſuſcepti non vero tempore conſtitutionis num, 10. deciſ. 188.
Practica obſeruat, quod ad maiorẽ cautelam aduerſarius petat pignorari in non oferendo contradictorium. nu. 10. deciſ. 173.
Praxis offerendi ſchedulas reſeruationis in proceſſu aprehenſionis in capitibus prudentum reſidet, & vincens in alio articulo rem cum fructibus recuperat. nu. 5. deciſ. 206.
Praxis doctiſsimorũ inconceſſu erit obſeruanda. nu. 5. & 11. deciſ. 13.
Præceptũ ſuperioris eſt obſeruãdũ aliàs qui venit cõtra eũ pecat. n. 1. d. 221
Pręceptũ ſuperioris in foro cõſciẽtię non obligat ad pecatum niſi, quando illud eſſet factũ in materia in qua aliàs ſm̃ ius diuinũ, vel canonicũ, trãgreſſio ad pecatũ mortale obligaret. nu. 5.
Præceptũ iudicis, & principis ſecularis non obligat ad peccatum. nu. 6.
Pręceptũ ſuperioris nõ obligat ad pecatũ inferiorẽ, quãdo ex aliqua iuſta cauſa inferior non obtemperat. n. 8.
Præcepto iniuſto Sumi Pontificis parendum non eſt. num. 10.
Præceptum principis deuians prima fronte ab honeſtate ſubdito immediate parere non expedit. num. 11.
Precium non ſuccedit loco rei in ſingularibus iudicijs nu. 3. deciſ. 130. ſecus in vniuerſalibus, quod procedit per fictionem, at in foris præcium nõ ſuccedit loco rei etiam in vniuerſalibus. nu. 8. & 9. deciſ. 130.

Prętium ſuccedit loco rei in ſingularibus iudicijs,interueniente proteſtatiõne,aut alia ſufficienti coniectura.nu.11. ibidem.

Prçconium forale, quod fit in bonis executatis anni,& diei,cauſat preiudicium omnibus habentibus ius ad rem, ſi intra dictum tempus non comparuerint;non ſolum in illo proceſſu,ſed vbicunque agatur de dominio illorum bonorum.nu.8.deciſ.157.

Preconia foralia in quo loco debeat fieri, exiſtentibus aprehenſis diuerſis bonis.n.1.declara,vt.n.2.& 3.deciſ.159.

Pręfixio termini in materia legis diffamari,debet fieri ad inſtantiam partis legitimę,& intereſſatę.nu.33.deciſ.115.

Pręiudicium leue non eſt in conſideratione.nu.83.deciſ.187.

Pręſcriptio,& conſuetudo inmemorialis contra ius canonicum non valet num.69.deciſ.113.

Præſcriptio habet vim priuilegij, quando pręſcribens eſt capax iuris, quod pręſcribitur.num.71.

Pręſcriptio immemorialis, vel conſuetudo circa ius,cuius incapax eſt poſſidens,licet a Papa ſcienter tolleretur non validatur, nec cenſetur diſpenſaſe.num.74.97.& 150.

Pręſcripta cauſa primordiali cenſetur pręſcriptum acceſſorium, quod intellige,vt.nu.76.deciſ.187.

Pręſcriptio iuris impreſcriptibilis, ſciẽte Principe a perſona capaci facta, valet, ſecus ſi incapax ſit.nu.76.

Pręſcriptio ſecularis currere poteſt contra exemptionem clericorum iure humano introductam.nu.79.& 104.

Pręſcriptio,& conſuetudo immemorialis contra exemptionem clericorũ de iure humano introductam, in caſu particulari introduci poteſt.nu.83.

Pręſcriptio immemorialis nõ requirit probationẽ ſcientiæ,& patientiæ illius contra quem pręſcribitur. nu.84.

Præſcriptio incorporalium non procedit,ſine ſcientia,& patientia aduerſarij num.106.

Præſcriptio immemorialis,etiam ſine fama priuilegij,tribuit laico cognitionem rerum temporalium clerici. num.190.

Præſcribens,licet interrumpatur ciuiliter ab vno,continuabit contra alios num.10.deciſ.125.

Pręſcriptio viginti annorum interrumpitur per litis conteſtationem, factam coram arbitro.numero.4.& 11. deciſ.127.

Pręſcriptio non interrumpitur per litem in qua agens ſucumbit. numero, decimo ſecundo.

Pręſcriptio interrumpitur in Regno non ſolum per petitionem iudicialem, ſed etiam extraiudicialem.numę.14.& per ſolam citationem validam.nu.16.

Præſcriptio non currit antequam actio incipiat competere.nu.18.

Præſcribi contra comiſſarium curię per annum non poteſt. numero decimo quarto deciſ.154.

Præſcriptio, & conſuetudo tantum habent de potentia quantum de actu. num.4.deciſ.183.

Pręſcriptio triginta annorum non excludit nullitatem ipſo iure inductã, vel notoriã,& euidentem, ſed nullitatem occultam tantum, & velatam iure actionis intentatam.numero.43. deciſſione.130.

Præſcriptio tollit ius agendi de nullitate directe,& principaliter,non vero incidenter.nu.50.

Pręſcriptio interrupta, non procedit,nec obſtare poteſt.nu.52.

Præſcriptio 30.annorum titulum tribuit,& pro titulo reputatur.nu.66.

Præſumptio in dubio contra ius diuinum non admititur.nume. 138.deciſ. 113.

Pręſumptiones, & ſuſpiciones ſuficiunt,quãdo ciuiliter agitur ad tollẽdã fidem inſtrumento.numero.vndecimo deciſ.118.

Præſumptio falſitatis inducitur ex eo,quod ex duobus teſtibus inſtrumẽti,vnus qui viuit ſit familiaris creditoris vel

vel patris illius, & alter ſit mortuus, numer.16.

Præſumptio non inducitur niſi identitas probetur expreſſe, numer.3. deciſione 137.

Præſumptio capitis fin. de immunitate Eccleſiarum eſt ſolum præſumptio iuris, num.10. deciſ.141.

Præſumptiones duæ licet concurrãt contrariç prçualet tamen præſumptio matriculæ, num.4. deciſ.143.

Præſumptio quaſipoſſeſsionis non excludit veræ poſſeſsionis, & dominij probationem, num.5.

Præſumptio purgatur iuramento, quando prouenit, aliàs quam ex natura officij, vel ex contractu, numer. 67. deciſ.201.

Præſumptiones & coniecturas ſufficere ad condemnandum aliquem de falſo, non pœna corporali, ſed alia extraordinaria, num.4. deciſ.218.

Præſumptiones & coniecturæ non ſufficiunt ad pœnam ordinariam in crimine falſi, num.5. quod intellige, vt nu. 6. & 8.

Præſumptiones & indicia orientes ex vitio inuiſibili ſufficiunt ad tollendam fidem inſtrumento ciuiliter agendo, num.7.

Præſumptus animus collectus ex ſcientia vtriuſque partis præſumptam, & validam donationem inducit, n. 49. deciſ.190.

Princeps quemadmodum ius conceſſum per contractum ſuum tollere non poteſt, nec illud limitare, num.12. deciſ.187.

Principes etiam de iure non ſolent concedere remiſsiones in prçiudicium partium, num.14. deciſ.178.

Princeps, & Papa dicuntur lex animata, num.58. deciſ.113.

Princeps poteſt ius diuinum interpretare, non autem tollere, numer.130. & 132.

Princeps aſsignatione terminorum populos dotare cenſetur, num.52. deciſ.149.

Princeps aſſecutus eſt vniuerſale dominium regiminentis reipublicę in eum tranſlatis, num.73.

Principali conceſsione prçſciſa, & acceſſoria reſcendi debet, nu.86.

Priuilegium præſumitur ex diuturnitate famæ priuilegij, num.99.

Priuilegia inſeri poſſunt ſine prçſentia partium, nu.161.

Priuilegium generale, verſ. Item de las Alfondigas, dum tollit in perpetuũ tafurerias, non tantum de domibus ludorum, ſed à fortiori de ludis ipſis eſt intelligendum, numer. 26. deciſione 144.

Priuilegium ęquale, quando concurrit inter perſonas, iudices, & res, qui ex priuilegiatis occupat, & præuenit præfertur, nu.8. deciſ.153.

Priuilegium conceſſum Eccleſijs alicuius ciuitatis extenditur ad Eccleſias poſtea conſtructas, nu.3. deciſ.160.

Priuilegium loquens per illa verba vniuerſalia (per omnem terram noſtrã) comprehendit augmentum poſtea ſubſequutum, & ſic Regna de nouo quæſita, num.5.

Priuilegium per Regem Iacobum conceſſum Vallæ de Sos, de non ſoluendo lezdam per omnem terram, & dominationẽ Regis Arag. declaratur, n.18.

Priuilegium Regis loquens per illa verba vniuerſalia (omnem terram noſtram) comprehendit Regna de nouo acquiſita, vbi ſolum agitur de prçiudicio Regis cõcedentis, ſecus ſi aliorum, & ita fuit iudicatum, nu 26.

Priuilegia conceſſa Religioſis, de quibus agitur in cap. nuper, de decimis ſunt derogata, num.41. deciſ.161.

Priuilegij, & beneficij differẽtia traditur, num.114. deciſ.185.

Priuilegium tranſumptandi in Curia Iuſtitiæ Arag. periclitaretur ſi remaneret obligatio cuſtodiendi originale tranſumpti, præſertim adhibito iureiurando ſuper impoſsibilitate exhibendi, num.58. deciſ.201.

Probatio cõtra inſtrumentũ per nota-

 rium

rium inſtrumenti, & teſtes eiuſdem ſimul difficilis eſt, nu. 6. deciſ. 119.

Probandi onus transfertur in producentem inſtrumentum data ſuſpicione falſitatis contra eum, num. 10. deciſione ibidem.

Probatio, quæ requiratur, vt aluarana, vel comandç, ex cauſa ludi proceſſiſſe dicantur, nu. 35. deciſ. 144.

Probationis omne genus eſt admittendum in proceſſu liquidationis fructuum, num. 3. deciſ. 150.

Probatio ſemper debet illa præualere cui magis ius commune aſsiſtit, num. 24. deciſ. 153.

Probatio vera promiſsionis oritur ex multiplicatione confeſsionum, nu. 15. deciſ. 182.

Probatio conſiſtere non poteſt ſuper non articulatis, num. 10. deciſ. 183.

Probationes duæ ſemiplene, licet de iure non iungantur ad pœnam ordinariam in criminalibus, in Regno tamen ſecus, numero. 18. & 20. deciſione 218.

Proceſſus ciſternus qui dicatur, numer. 1. 5. 14. & 30. deciſ. 126.

Proceſſus ciſternus, ſeu articulus ciſternus eſt priuilegiatus, & qui in illo obtinet recuperat fructus à Commiſſario Curiæ lite pendente perceptos, ſecus in ſuccedaneo, num. 2.

Proceſſus ciſternus in articulo proprietatis, qui dicatur, num. 9.

Proceſſus proprietatis non dicetur ciſternus, quando agitur ſuper re diuerſa, vt nu. 10.

Proceſſus liquidationis fructuum eſt ſummarius, & in eo leues ſufficiunt probationes, num. 2. deciſ. 150.

Proceſſus duo non ſunt neceſſarij in materia incendij, nu. 12. deciſ. 212.

Procurator quando nomine proprio, & quando ex contractu per eum celebrato teneatur, numero. 1. deciſione 176.

Procurator conſtitutus in cõtractu, non poteſt per conſtituentem reuocari, num. 2.

Procurator conſtitutus in contractu ad confitendum debitum, & ad laudandam ſententiam arbitralem, non poteſt amplius facere in fraudem domini, numer. 3. ibidem.

Procurator debet eſſe cercioratus de mandato, nu. 8. deciſ. 188.

Procurator debet exhibere in proceſſu mandatum generale, ad omnia enarrata in eo, aliàs non ſubſiſtit ſententia, num. 19.

Procuratoris ſeparatio in proceſſu facta non valet in præiudicium tertij oppoſiti in proceſſu, nu. 12.

Procuratoris geſta intelliguntur facta in vim mandati validi, numer. 20. ibidem.

Procurator actoris ſi non exhibet mandatum, vel confirmationem poteſtatis tenetur ſatisdare rem ratam dominum habiturum, numer. 9. & 10. deciſ. 195.

Procurator rei licet habeat mandatum, debet cauere de iudicato ſoluendo, & ſi dominus fuerit litem conteſtatus, tenetur cauere, quod reus tempore ſententiæ in iuditio aſsiſtet, num. 11. & 12.

Procurator vniuerſitatis, nõ eſt ſingulorum, etiam eorum qui interuenerunt in conceſsione mandati. num. 3. 4. & 5. deciſ. 210.

Procurator Aſtrictus per viam accumulationis poteſt adducere delicta in quibus non eſt pars legitima, nu. 1. deciſ. 119.

Procurator Aſtriſtus non poteſt accuſare de criminibus extra Regnum commiſsis, num. 3.

Procurator Aſtrictus per for. Tiraſonæ poteſt accuſare de delictis extra Regnum Arago. & omnia Regna Regis noſtri commiſsis, num. 7.

Procurator Aſtrictus ſolus in fractione pacis eſt pars legitima ad accuſandum, quando non conſtat quis eam fregerit, numer. 4. deciſ. 123. declara, num. 9.

Productã ſi quis nõ facit, an iudex habeat ſta-

ſtatim pro non productis, num. 5. & 6. deciſ.173.

Prohibitio nulla maior eſt in iure, quam quę agit de reuocatione attentatorum, & petens eam, debet ius ſuum oſtendere.num.4.deciſ.155.

Prohibitio ſuper iure depaſcendi, vel ſuper aliqua ſeruitute,nihil operatur,quando prohibitus non acquieuit, num.3.deciſ.136.

Prohibitio facta in qualibet parte termini prodeſt ad omnem terminum, num.17.

Prohibitio an poſſit verificari in vna parte termini,& non in alia, numer.18. ibidem.

Prohibitione depaſcendi, non ſolũ cõſeruatur ius dominij affirmatiuum, ſed acquiritur, & retinetur ius negatiuum,num.22.ibid.

Prohibitus alienare in fauorem Titij, vel familię; ſi patiatur rem alienari,valebit ſententia ſuper eo actu facta, reſpectu prohibiti,non tamen reſpectu ſecundario intereſſati, numer.9. deciſione 164.

Promiſsio ob cauſam, vel receptum ob cauſam, ęquiparantur, numer. 17. deciſ.131.

Promiſsio probata per teſtes, & acceptata per partem habet vim ſtipulationis,numer.12.deciſ.182.

Promiſsio geminata inducit animũ, & intentionem promittentis deliberatum,num.14.

Promiſsio apẽſate facta, etiam ſi fiat per verba generalia,valet,num.18.ibidem.

Promiſsio reciproca cum ſtipulatione inter mercatores, dicitur, apueſta, num.24.

Proprietas fundorum nihil habet commune cum proprietate iuriſdictionis, quæ eſt ſeparata,num. 41. deciſione 187.

Prorrogatio iuriſdictionis factum requirit in prorrogante, aptum natũ producere conſenſum in iuriſdictionem prorrogatam.num.10.deciſ.201.

Proteſtatio ſolum conſeruat ius in actibus mere facultatis, & voluntarijs, num.15.deciſ.143.

Proteſtatio iuuat in actu voluntario aditionis hęreditatis,nu.16.

Proteſtatio contra factum,quod omnino fieri debet ex legis diſpoſitione nihil prodeſt,num.17.

Proteſtatio iudicialis, quæ non turbat,num.6.deciſ.220.

Proteſtatio pro parte, & paſsibus non iuuat in iudicialibus, num. 4. deciſ.225.

Proteſtatio producentis inſtrumentum,non iuuat ſi inſtrumentum eſt cũ eo confectum, nu.6.

Proximi pubertati, quando dicãtur pupilli,arbitrio iudicis relinquitur,numer.11.deciſ.212.

Punitio delictorum, & remiſsio pœnę, potius ad Regem,quam partem attinet,nu.1.deciſ.178.

Pupillus tutore auctore compromittere poteſt,ſuper iuribus, quando obſcura ſunt,vel dubia, num.7. deciſione 168.

Pupillus doli capax, proximus pubertati ſi delinquat,non punitur pœna ordinaria,ſed mitiori,quę duo ſunt neceſſaria,& proximitas pubertatis, & doli capacitas, numer. 2. 3. deciſione 212.

Purgatio morę non admittitur, ſtante pacto, quod ipſo iure & facto caducitas non ſoluendo Canonem die præſtituto incurratur,cum vera, & communi reſolutione deciſionum, nu. 9.& 10. vſque ad numer. 33. deciſione 205.

Purgatio moræ in Aragonia ob vim carthæ non admittitur,num.36.37.vſq; ad 40.

Q.

QValitas notariatus conſiſtit in facto,quę non præſumitur niſi probetur,num.5.deciſ.132.

Quãtitas aluarani inuẽtariati debet rema-

remanere pœnes curiam,vt ea ſit guarnita,donec conſtiterit, an illud debeatur portitori, necne, num.17.deciſione 118.

Quantitas relicta debetur,licet non potuerit ſolui, & non fuerit ſoluta ex loco,vel tempore deſignato, num. 24. deciſ. 185.

Quaſi poſſeſsio locationis reſultat, non ſolum aduerſus conductorem,ſed etiam aduerſus tertios,reſpectu conductoris,quando vtra inſtrumentum ſunt factę ſolutiones penſionum, numer.21. deciſ.190.

Quæſita ex ludo in interiori animi iudicio neceſſario non ſunt reſtituenda, ſi abſit dolus, numer. 6. deciſione 144.

Quæſtio facti, quando ſola operatur,& ſeparatur à quęſtione iuris, nu. 49.deciſ.162.

Querela habet vim appellationis,& diſſenſus,num.23.deciſ.143.

R

Ratificatio in præiudicium ratificantis trahitur retro, ſed non in pręiudicium creditoris, numer.2. deciſione 189.

Ratificationis expreſſe,& tacitæ differentia,num.3.

Ratificatio tacita non validat hypothecam factam per debitorem, de re hæredis,niſi facta fuiſſet hypotheca nómine hæredis,vel defunctus pro herede de rato promiſiſſet, num.4. 5. & 6. ibidem.

Ratificare bene poteſt quis in præiudicium ſuum, id quod non fuit geſtum nomine ſuo,num.8.

Ratio expreſſa in lege, vel ſtatuto ad caſus omiſſos in correctorijs non extenditur,num.43.deciſ.103.

Recognoſcens tenere caſtrum in feudum,non videtur recognoſcere territorium,num.111.deciſ.187.

Recognoſcere expreſſe,& in emphiteoſim recipere paria ſunt, num.31.deciſ.190.

Recognoſcens rem eſſe in dominio Eccleſię probat dominium, donec contrarium doceatur,num.37.& 48. intellige,vt num.47.deciſ.109.

Recognitio facta in contractu emphyteoſis,vel locationis non probat dominium,& traditur ratio,num.38.

Recognitio de dominio facta in cõtractu locationis,vel emphyteoſis,quã do probet dominium, numer. 42. 43. & 44.

Recognitio, & confeſsio de dominio facta cum mixtura alicuius contractus,nunquam per eum transfertur dominium,num.45 quod intellige, n.48.

Recognitio eſt modus fictus transferendi poſſeſsionem,ſuppoſita poſſeſsione recognoſcentis, & eſt pręcedente titulo locationis,vel emphyteoſis quaſi conſtitutum per quod transfertur poſſeſsio pręcedẽte titulo habili,quod intellige,vt ibidem,num.33. deciſ. 191.

Recognitio ſufficit ad inducendam præſumptiuam probationem,quod dominium ſit recogni probato dominio, & poſſeſsione recipientis contra recipientem, & etiam tertios poſſeſſores, nu.35. amplia, n.36.

Recurſum habens ad iudicem non poteſt propria auctoritate demoliri, & quando,num.4.deciſ.154.

Recurſus ad iudicem ſi impediretur, nullum remedium parti leſſe competeret,nu.43.

Recdificatio loci dicitur facta incõtinenti,ſi medio tempore fuerint facta pręparamenta neceſſaria,num. 37. deciſ.149.

Referentis vis eſt in relato,num.34. deciſ.113.

Reges Hiſpanię de conſilio Ricorũ hominum, & Epiſcoporum tempore Gothorum eligebãtur,n.149.deciſ.113.

Reges Aragonum Eccleſiã Romanam ab infidelibus ſemper defenderunt,nu.175.&etiam Regnum ab faucibus infidelium,num.182.ibid.

Regula

Regula de non probando per teſtes contra inſtrumenta, vel albarana procedit,ſi pars aduerſa proteſtetur in ſpecie,num.39.deciſ.144.

Regula declaratur ex qualitate exceptionis, & de quo genere regula loquatur,num.7. deciſ.124.

Regis licentia neceſſaria eſt ad validitatem vnionis, & reijncorporationis terminorum, quod etiam procedit in locis dominorum temporalium Eccleſiæ,num.13.deciſ.156.

Reges omnes Hiſpaniæ, ex conceſſione Pontificia decimas poſsident,nu.1.deciſ.162.

Regaliæ ſunt de iuribus coronæ illiſque anexę,& inſeparabiles, nec ſunt in comertio,num.3.deciſ.175.

Regaliæ licet aliquomodo concedi poſsint, nõ tamẽ veniunt ſub quibuſcumque verbis generalibus,niſi ſpecialiter concedantur,num.4.

Regalibus conceſsis cum omni imperio,& pleniſsimo iure, ſiue in proprietate,ſiue in officium, & adminiſtrationem non conceditur poteſtas legitimandi, reſtituendi, faciẽdi indulgentiam criminis,num.5.

Reges & ſupremi Principes aſtricti ſunt ſeruare contractus ſuos, numer.1. deciſ.187.

Regis ſucceſſor tenetur lege contractus ſui prędeceſſoris,nu.4. quod procedit,vt num.5.

Regia corona ledi nunquam dicitur nimium, quando ſub nomine dotis alienatur pars Regni, & etiam ſi alieneturComitatus,vel Ducatus cum iuriſdictione,num.6.

Regaliæ potiſsimæ Domini Regis quæ ſint,num.51.

Relatum eſt in referente, num.74. deciſ.115.

Relatiuum adiuncto verbo de futuro inducit conditionem, num. 17. deciſ. 124. & debet intelligi tantum de expreſſa-is in referentem, numer.19. deciſ.124.

Relatio Notarij, & eius enunciatio ſufficit ad validitatem actus, num. 10. deciſ.156.

Religio Carmelitarum eſt capax bonorum,num.1.deciſ.171.

Relatio ſolum faciẽda eſt ad ea quę principaliter poſita ſunt in diſpoſitione, non autem ad ea quæ incidenter ſunt dicta,num.110. deciſ.187.

Relationis natura eſt veritatis patẽtis,num.32.deciſ.202.

Relatum certũ, & infalibile ſi de eo conſtat intra eius cancelus diſpoſitio facta cenſetur, numero. 4. deciſione 203.

Remedium legis diffamari intentans non nititur iuri ſuo, ſed in non iure actoris diffamantis ſe fundat, nu. 21.& 24.deciſ.115.

Remedium legis ſi contendat intentans debet ius ſuum, & exceptionem deducere,& probare concludendo, ſibi ius competere,num.22.& debet agere ad declarationem iuris ſui, non tantum ad declarationem non iuris actoris,num.23.

Remedium legis diffamari nõ competit ante actionem actualiter natam, num. 42.

Remedium legis diffamari contra iuris regulas eſt inductum,nu.58.

Remedium legis diffamari non requirit actualem poſſeſsionem,num.75, & comulari poteſt,cum l.ſi contendat, num. 76.

Remedium legis diffamari non tendit ad vindicandum, ſeu recuperandũ, ſed vt declaretur, non ius diffamatoris,num.59.

Remedium vnius legis non perimit aliud,& vno non procedente aliud poteſt ſuſtineri etiam ſi cumulentur,quia ſuper diuerſo iure fundantur,nu.77.

Remedia poſſeſſoria an competant detentatori,n.5.remiſsiue.deciſ.125.

Remedium appellitus apprehenſionis cõpetit ad hoc, ne aliquis impediatur eo iure,quo vſus eſt,donec de iure ſuo conſter,num.3.deciſ.183.

Remiſsio delinquentiũ regulariter

non datur de loco ad locum in Aragonia, intellige, vt num. 1.4.5.&6. Quid in loco baronis, num. 2. quid in acuſatis in abſentia, num. 3. deciſ. 208.

Remiſsio reciproca in hoc Regno eſt notoria, & quod fiat domi, & parte non citata, num. 11. deciſ. 209.

Remiſsio & executio ſtatim facienda eſt, ſi pars contra quam imploratur officium iudicis nihil dicat, vel alleget, num. 32. ibidem.

Remiſsionis ſententia interlocutoria eſt, num. 37. ibidem.

Remiſsio delinquentium fieri debet in locis, ſub eodem Principe ſubiectis, num. 8. deciſio. 219.

Remiſsio datur in Aragonia in delictis, num 5. deciſ. 225.

Renuntiatio ſtricti iuris eſt, num. 44

Renuntiatio actus vtilis operatur, vt cenſeatur nunquam factus, num. 12. deciſ. 189.

Renuntiatio inſolutum dationis operatur, vt inſolutum dans poſſit vti iure inſolutum dato, num. 16.

Renuntiatione, vel acceptatione non ſecuta, non poteſt dominus inſolutum dans vti iure inſolutum dato in præiudicium eius cui inſolutum datū, num. 17.

Renuntiatio interpretari debet, quo minus noceat parti confitenti, num. 5. deciſ. 202.

Repetitio ſortis non pendet a voluntate emptoris, ſed venditoris non ſoluentis penſiones, non conſtituentis, vel non meliorantis hypothecam, n. 53. deciſ. 116.

Repetitio competit ex conuentione conditionali, num. 20. deciſ. 131.

Repetitio pecuniæ in ludo amiſſę, & ſolutæ videtur apud Hiſpanos impoſsibilis, propter mores ingenium, & generoſitatem animi eorum, num. 21. deciſ. 144.

Repetitioni locus eſt de iure in ludis alearum, id tamen fuit per conſuetudinem abrrogatum, num. 22.

Repoſitio non datur ſuper debito, quouſque ſit lata ſententia, numer. 5. deciſio. 151.

Repoſitio ſemper intelligitur facta in eo, in quo locum habere poteſt, nu. 28. deciſ. 188.

Repoſitio locum habet in viduitate in teſtamento relicta, num. 3 deciſ. 152.

Repoſitio locum habet in viduitate pactionali in capitulis matrimonialib⁹ reſeruata, num. 2. ibidem.

Repoſitio nepotis in locum aui commiſſarij Curiæ, & noua commiſsio habet tacitam conditionem, ſi bona, & dū bona pœnes curiam ſunt, nu. 29.

Repreſentatio perpetua, & in infinitum, datur in linea deſcendentium ſecus in linea colateralium, num. 9. deciſ. 229.

Repreſentatio de iure ad ſuccedendum datur, quando perſona repreſentata potuiſſet ſuccedere, nu. 12.

Reſeruationis ſchedularum natura ea dignoſcitur, vt iura illeſa, & intacta permaneant ei, qui eas offert, num. 6. deciſ. 206.

Reſeruatio conſeruat ius eo modo, & in eo ſtatu, in quo erat tempore reſeruationis, num. 9. deciſ. 113.

Reſeruatio non inducit de nouo, ſed rem eo modo quo eſt, conſeruat, num. 196.

Reſeruatio facta de aliquibus confirmat actum in non reſeruatis, nu. 43. deciſ. 120.

Res permutata cum rei ſubiecta reſtitutioni intrat in fideicommiſſo, num. 16. & 18. deciſ. 130.

Res nō dicitur in totum reſtitui, cui pars deficit, num. 83. deciſ. 149.

Reſeruatio conſeruat ius, quod quis habet tēpore quo fecit eā, n. 3. dec. 185.

Reſeruatio idem eſt, quod retentio facultatis diſponendi, nu. 11. ibidem.

Reſiſtentia committitur vbicumqꝫ quis intimidatur in executione alicui⁹ prouiſionis, vt non poſsit eam exequi, num. 16. deciſ. 178.

Res tantum valet quanti emptorem inuenit, num. 16. deciſ. 202.

Reſo-

Reſoluto iure dantis reſoluitur ius accipientis,num.39.deciſ.149. & deciſ. 188.num.31.
Reſolutio vbi fit per viam extinctionis, nulla datur ſuccesio,ſed res reſtituitur ad priſtinum ſtatum, numero.98. ibidem.
Reſtitutionem poſtulans confitetur ſe non poſſidere,num.21.deciſ.25.
Reſtitutio,ſi fiat minori vel Eccleſiæ cum fructibus fieri deuet, numero.12. deciſ.136.
Reſtituit plene quis rem reſtituit actori & omne illud, quod actor habuiſſet ſi tempore litis conteſtatæ res actori reſtituta foret. nu. 16.ibidem.
Reſtituta re ad priſtinum ſtatum ſiue fiat per viam reſtitutionis à iure,ſiue per viam reſolutioois, negationis,& extinctionis, totum debet reſtitui ad priſtinum ſtatum,numero.88.deciſion. 149.
Rectractus, qui ſolũ datur in immobilibus datur, & in annuis redditionibus,num.21.deciſ.122.
Reus eſt,qui intentat remedium legis, ſi contendat ff.de fideiuſſoribus, nu.6. deciſ.15.
Reus diffamatus debet agere cum perſona, cuius principaliter intereſt,n. 34.ibidem.
Reuerſio, & conſolidatio ex natura rei, & ex neceſitate cauſæ antiquæ cõſolidatum facit eiuſdem iuris cum re cui conſolidatur, num.64.deciſ.149.
Reuerſio,ſi fiat ex neceſitate cauſę veteris, & ſine voluntate & facto ius emittentis debet fieri ſine aliquo onere.num.69.ibidem.
Reuerſio bonorum facta ad dominũ propter expulſionẽ Maurorum intelligi debet cum oneribus impoſitis in eis ab ipſis Mauris,num. 101.ibidem.
Reus qui non habet cauſam a re vendicante poteſt reffutare de dominio alieno & niſi agens prouaberit dominium reus abſoluetur,quod amplia, vt ibi.num.30.deciſ.190.
Reus,ſi alieno nomine conueniatur, ſatiſdare tenetur iudicatum ſolui, ſiue aget cum mandato,ſiue ſine eo, nume. 5.& 7.deciſ.195.
Reus conuentus ſine actione ſuo nomine, ſiue actione reali ſiue perſonali de iure nouo non tenetur ſatiſdare iudicatum ſolui,ſed pro ſua perſona iuditio ſiſti,num.1.& 10.ibidem.
Reum abſentem, ſi quis defendere voluerit,ſine mandato,tenetur ſatiſdare iudicatum ſolui in reali & perſonali actione,num.13.ibidem.
Reus iuditio ſiſti,cogi nõ debet quã do negotium tranſactum eſt, nume. 13. deciſ.202.
Reus difinitiue abſoluitur, vbi vtraquè parte præſente probationibus ſtatutus eſt terminus,numero.3. deciſion. 217.
Reus abſoluitur difinitiue ſi lite conteſtata cepit abeſſe tẽpore,quo aſignatur actori terminus, num.9.ibidem.
Reus abſoluitur licet non petierit ſe abſolui,num.12.ibidem.
Reus perpetuo poteſt excipere denullitate ſententię, numer. 48.deciſiõ. 230.
Reus nullitatem proponens excipere dicitur,num.49.ibidem.
Rex Aragonum multa habet a Romano Pontifice præuilegia, numer.103. deciſ.113.
Rex fundatam habet intentionem de iure & conſuetudine ad cognoſcendum de violentijs illatis, tam per Clericos, quam per laicos,ſiue iudices,ſiue priuatos, numero. 1. & 2.deciſione. 114.
Rex monere ſolet iudicem Eccleſiaſticum violentiam inferẽtem, & ſi non pareat proceditur contra eum, num.3. ibidem.
Rex Sanctius Petri pater in obſidione Oſcenſi à Saracenijs Sagita vulneratus interijt, nume. 5.deciſ.162.
Rex Iacobus primus donauit decimas multis Eccleſijs,num.7.ibidem.
Rex, Locumtenẽs Generalis, & Gubernator delegare ſolet cauſas appela-

pelationem ante forum quæ las cauſas nume.1.deciſ.171.

Rex non poteſt delegare appellationes cauſarum in quibus ipſe fecit partem,num.8.ibidem.

Rex in prima inſtantia non poteſt cauſas ciuiles vel criminales cõmitere, ſed debẽt terminari coram ordinarijs, num.10.ibidem.

Rex aut ſupremus princeps in cõceſſione Caſtri facta cum omni Imperio, & cum clauſula, nullo reſeruato iure, non cenſetur transferre regalia,num.1. deciſ.175.

Rex duplex ius habere dicitur ,in Caſtro , vt dominus ſpecialis , & vtilis illius Caſtri aliud tlquam. Rex, eſt dominus directus vniuerſaliter,numero.2. ibidem.

Rex etiam extra Regnum exiſtens concedere poteſt criminum remiſionẽ, nume.3.deciſ.178.

Rex non recognoſcens ſuperiorem remiſſiones poteſt concedere,numer.5. ibidem.

Rex ſolus vel Iuſtitia Aragonum debent cognoſcere de miniſtris, & officialibus Almutaçafum, numero. 2. deciſ. 177.

Rex ſi confiſcat bona tenetur ſoluere onera realia impoſſita in illis rebus confiſcatis,numero.17. deciſione.183.

Rex neq; deplenitudine poteſtatis poteſt a contractu ſuo recedere, nu. 2.& 14.deciſ.187.

Rex ſi concedit terminos alicui vniverſitati non poteſt eos eidem aufferre num.8.ibidem.

Rex poteſt vnire & ſeparare territoria,num.17.

Rex transferens per contractum ius in aliquem,remanet priuatus facultate aufferendi, num. 18.

Rex obligandoſe,non contrauenire de iure,nec de facto obligatur, vt non poſſit contrauenire in caſibus in quibus de iure poterat.num.2.ibedem.

Rex facultatem diuidendi territoria, & erigẽdi tribunalia habet ab initio naſcentis Regni , numero. 30. ibidem.

Rex non poteſt aldeam eximere à iuriſdictione villę remanente Aldea, niſi per viam , euocationis per horreſcentiæ,num.35.ibidem.

Rex habet fundatam intentionem, quoad diuiſſionem terminorum, & iuriſdictionem,num.61.ibidem.

Rex loquens in contractu per verba,quæ recipiunt augmẽtum, & diminutionem poteſt ſeparare, & diuidere illud de quo loquitur,nume.95.

Rixa abſquę facto verbis non dicitur fieri,num.2.deciſ.223.

Romanorum Pontificem poteſtas ampliſſima eſt,numero. 8. & 32. deciſ. 162.

Romanus Pontifex poteſt tolere in capacitatem laicorum ad pręſcribendum decimas,num.18.ibidem.

Rote Romanæ deciſsiones , quædam declarantur, numero. 23. deciſio. 205.

S.

Salaria arbitrorũ,& Notariorũ non ſunt cõditiones adimplẽdę per partes,licet illi habeant actiones contra partes ipſas, quæ iura ſua in compromiſſum deduxerunt,numero. .5.deciſ. 176.

Satiſdare tenebantur tutores, & curatores legitimi, nam datiui , & teſtamentarij non ſatiſdabant,num.3. deciſione 295.

Scientia & pacientia aduerſarij in acquiſitione quaſi poſſeſſionis ſeruitutis diſcontinuæ neceſſaria non eſt , ſecus in contina, numero. 33. deciſione. 139.

Scientia & pacientia duorum non pręiudicat vniuerſitati,& collegio, nu. 15.deciſ.183.

Scientia & pacientia non requiritur in acquiſitione quaſi poſſeſsionis ſeruitutis,& iurium incorporalium ad effectum

ctum intentandi remedium poſſeſſorium retinendæ, ſecus ad effectũ præſcribendi ſeruitutem,nu.34.deciſ.139.

Scientia particularis, & indiuidua nunquam præſumitur, in his quæ nocent,num.12.deciſ.143.

Scientiam & contrarium animum allegans tenetur probare,num. 19. deciſione 190.

Sciẽtia præſumitur in omnibus eiuſdem loci earum rerum quę publicè fiunt,& præconizantur,& quæ ſunt notoria,& de quibus eſt fama publica,numer.1.deciſ. 227.

Scientia pręſumptiua punibilis eſt, num.2.deciſ.227.

Scriptura in dubio ſemper præſumitur vera ſi ſit ſolemnis, & ſic cum agatur de ſubſtantia illius non ſtatur dicto Notarij,num.3,deciſ.140.

Scripturæ neceſſarię,vel vtiles ad replicandum,vel coadiunandum contenta in propoſitione non eſt neceſſarium, vt exhibeantur,num.18.deciſ.185.

Secularis cognoſcere nõ poteſt de cauſa Eccleſiaſtica,vbi veritas,& legitimatio tituli oſtendenda eſt, num. 112. deciſ.113.

Secularis incapax eſt eorum quæ vere,& proprie ſpiritualia, & Eccleſiaſtica ſunt, non vero eorum quæ ſpiritualia non tangunt,& ſic cauſarum ciuiliũ, & criminalium,nu.77.deciſ.ibidem.

Senatus Regius, & iuſtitia inhibere non debent in caſibus,in quibus appellatio deuoluit,& non ſuſpendit,num.5. & limita,num.6.deciſ.114.

Senatus Regius non poteſt ſe intromittere in factis iudicis ſpoliantis, vel iniuſtitię, niſi in caſibus relatis ſupra, num.31.32.33.& 34.deciſ.114.

Sententię arbitrorum,ſiue iuſta,ſiue iniuſta ſit ſtandum eſt, nec ab ea poſſumus appellare,num.59.deciſ.113.

Sententia arbitratoris reducitur ad arbitrium boni viri,num.60.ibid.

Sententia euidenter iniuſta,etiam ſi ſit ſententia,& ſimus in via executoria, appellationi tamen deferendum eſt, numer.7. deciſione 114.

Sententia data intentato remedio legis diffamari, nihil debet pronunciari de iure reo cõpetenti,de quo erat diffamatus, niſi in replica reus illud ius allegauerit, & probauerit,n.18.& 20.deciſione.115.

Sententia & decretum debent referri ad acta,num.81.deciſ.115.

Sententia ferenda in proceſſu iuris firmarũ,ſiue ciſterno,ſiue externo pręindicabit ſententiæ litis pẽdentię prius latæ,num.2.deciſ.125.

Sententia iudicis priuat aliquem à ſua poſſeſsione, & præiudicat, quando procedit vt iudex, & in figura iudicij, etiam ſi iniuſtè procedat,ſecus ſi vt priuatus,num.16.deciſ.125.

Sententia arbitralis, an pręſcribatur in Regno 30. annis, ſicut res iudicata cum de iure certum ſit,quod ęquiparẽtur ad perpetuandam actionem,& interrumpendam præſcriptionem, num. 3.deciſ.127.

Sententia arbitralis non dicitur proprie res iudicata,num.5.deciſ.ibid.

Sententia arbitralis licet in propriè dicatur ſententia propriè tamen ſentẽtia non eſt,num.6.ibid.

Sententia arbitri non venit in ſtatutis loquentibus de ſententijs, ſecus eſſet ſententia arbitrorum ex neceſsitate ſtatuti electorum,nu.7.ibidem.

Sententia arbitralis potius tranſactio,quam res iudicata dicitur, & ſic non comprehenditur in diſpoſitione forali,quod preſcribatur tamquam res iudicata,30. annis, ſed 20. tantum preſcribitur,num.9.deciſ.127.

Sententia ſi expreſſe, vel tacite facit mentionem fructuum preceptorum lite pendente reſtituendi ſunt cum repetita nume.15.deciſ.136.

Sententia lata à iudice ſeculari ſuper aliquo contractu, vel inſtrumento guarentigio,iudex Eccleſiaſticus nõ poteſt illum inhibere ne eam exequatur,num.6.deciſ.148.

Sententia lata contra principalem contra

contra quem fideiuſſorem exæquatur, num.4.deciſ.151.

Sententia lata in ſecunda apprehenſione exęquitur priuilegiatè contra cõmiſſarium curię primæ apprehenſionis,& ſic, nulla datur apprehenſio ſine commiſsione, numero. 17. deciſione. 153.

Sententia lata contra turbatorem, preſtitaq.abeo cautione de non moleſtando poſſeſsorem, etiam ſi aſſerat ex noua cauſa poſsidere, non eſt audiendus,num.18.deciſ.ibid.

Sentẽtia,ſiue declaratio aliqua facta in proceſſu antiquo contra aliquẽ non poteſt exæqui contra eius hęredem aut ſucceſſorem, num.29.deciſ.

Sententia lata in interdicto vti poſſidetis contra deffunctum,non tranſijt ad hęredem, vbi agitur defacto defuncti,num.31.deciſ.153.

Sententia arbitralis, ſi pronunciatur poſito proceſſu principali in puncto fe rendæ ſententiæ,& de ea fiat fides tene tur iudex ſecundum eam pronunciare, n.34. deciſ. 153.

Sententia niſi ad ſit euidens nullitas reſultans ex proceſſu, eſt exequenda, & ſi ſit iniuſta non poteſt reparari niſi per electionem iurisfirmę, numero.38. deciſ.ibidem.

Sentētię omnes proceſſus apprehenſionis tam diffinitiuæ,quam interlo cutoriæ, ſunt priuilegiatæ,quę non habent effectum ſuſpenſiuum, ſed tantũ deuolutiuum,num.40.deciſ.153.

Sententia litis pendentiæ habet tractum ſucceſsiuum, rebus ſic ſtantibus, num.13.deciſ.154.

Sententia tenutę, licet conſeruet a turbatione futura, non tamen à poſſeſſione obtenta poſt multum tempus,numero.18.deciſ.ibidem.

Sententia continens vnũ ex vi attractiua,extenditur ad aliud, numero. 22. deciſ.154.

Sententia, vbi conſtat de relato per eum limitatur,numero. 24. deciſione. 154.

Sententia litis pendentię parit duo miſsonem in poſſeſsionem,& quod immiſſus in ea deffendatur, numero. 28. deciſ.ibid.

Sententia habet tractum ſucceſsiuũ, & poteſt ſepius execuioni tradi,nu.34. deciſ.154.

Sententia in articulo, vti poſsidetis prohibet futuram turbationem ex fabro,num.35.deciſ.ibid.

Sententia quæ habet tractum ſucceſsiuum, non finitur executione, ſed comprehendit patientiam futuram,numero.38.deciſ.154.

Sententia lata in articulo litis pendentiæ, & tenutæ ſeu interdicto retinendæ licet non habeat vim rei iudicatę in alio interdicto veluti recuperandæ, ſecus tamen eſt in eodem interdicto retinendæ,numer.3.deciſ.157.

Sententia cui poteſt nocere,& nocebunt pendentia talis cauſę,& proceſſus intellige,vt num.18.deciſ.158.

Sententia lata in ſecnnda apprehenſione præiudicat omnibus hijs qui habebant ius efficax ad agendum tempore primę apprehenſionis, quod etiam procedit lapſis quinquaginta diebus præconiorum foralium,nume.6. deciſ. 158.

Sententia lata cum principaliter intereſſato an preiudicet omnino ſecundario intereſſato, non citato an vero iſte talis poſsit agere contra ſentẽtiam, & docere de contrario quia non fuit citatus traditur circa hoc decretum curię Iuſtitiæ Aragonum, numero. 1. deciſ.163.

Sententia lata cum principaliter intereſſato abſq. citatione ſecundario intereſſati, valet & tenet quantum ad validitatem ſententię,ſed an talis ſententia præiudicet alijs ſecundario intereſſatis, non citatis? licet aliqui dixerint, quod non contrarium reſoluit Phanucius a num.11.& 25.deciſ.163.

Declarat tamen, vt num.12.ibid.

Sententiam non impedire eum qui non fuit ad eam citatus, & in conſequen-

quentiam ex ea ſententia damnum tenet docere de eius iniuſtitia, & contrà eam probare ſin minus ei ſtandum eſt, num.13.deciſ.163.

Sententia lata contra poſſeſſorem maioratus, vel inſtitutum ſeu grauatũ de re reſtituenda præiudicat ſucceſſori legatario ſubſtituto, & alijs niſi fraus, & dolus detegatur, num.14.deciſ.163.

Sententia quando concernit publiblicam vtilitatem, non ſolum facit fidẽ contra ſecundario intereſſatum, ſed etiam exequetur contra eum ſinè nouo proceſſu, nu.15.deciſ.ibidem.

Sententia de tollendis ſignis Regijs eſt irreuocabilis, num.32.deciſ.188.

Sententia diffinitiua non eſt reuocabilis, nume.33, deciſ.ibid.

Sententia continens aliquid impoſſibile, ſiue impoſsibilitate facti, ſiue impoſſibilitate iuris, eſt nulla nec eſt neceſſe ab ea appellare, num.26.deciſ.188.

Sententia lata inter partes, ius quo ad illas facit, nume.14. qua lata, ſecundum eam, & non de ea in executione procedendum eſt, numer.13.39.46.47. deciſ.206.

Sententię latę tanta eſt authoritas, vt de nigro album & vice verſa facere ſoleat, & licet erronee & inij ſacta re peritur, ius & actio efficax ex ea oritur, num.15.deciſ.206.

Sententia interlocutoria, quę modicum infert præiudicium parti, non requirit eius citationem, numero.38.deciſ.109.

Sententia abſolutiua ſimpliciter lata diffinitiua eſt, vtriuſq; tamen idem eſt effectus, nu.5.deciſ.217.

Sententia nulla, firmatur taciturnitate, num.32.deciſ.130.

Sententia nulla numquam tranſit in rem iudicatam, num.33, deciſ.130.

Sententia nulla ſententia non eſt, num.34.deciſ.ibidem.

Sententia interlocutoria reuocabilis, poſtlatam ſententiam diffinitiuam irreuocabilis redditur, numero.58.deciſ.130.

Sententia mandata executioni tranſit in contractum, numero.59.deciſion. 130.

Sequeſtrum neceſſarium fit iudicis authoritate, numero. 19. deciſione. 125.

Sequeſtrum, quando conſeruat poſſeſſionem, vel quando ab ea priuat, nu. 20.21.& 55.deciſ.125.

Sequeſtrum neceſſarium, non priuat poſſeſſione, nu.14.deciſ.128.

Sequeſtrator tertius dabatur de iure qui poſſideret, vſq; ad ſententiam ſequeſtri, de foro autem ſuccedunt vniuerſitates loco tertij ſequeſtratoris, quibus fit commiſſio, numero. 15.deciſ. 153.

Sequeſtrũ obtinens iudicialiter turbat, num.7.deciſ.220.

Sermo generalis in Regno, quadoq; eſt reſtringendus, numer. 10. deciſione. 127.

Seruitutum diuiſio traditur inter perſonales, & reales, & aliæ ſolent dici mixtę, quæ debentur à re perſonis, & cum eis extinguuntur, & iſtæ tantum ſunt tres, vſusfructus, vſus, & habitatio, num.1.deciſ.139.

Seruitutes reales ſiue prediales ſunt, quę debentur à re rei & ſunt perpetuę & ipſo iure tranſeunt in ſucceſſorem, num.2.deciſ.139.

Seruitutem faciens in vim promiſſionis, non ſibi præiudicat, quia non dicitur peytare, tanquam peyterius, & homo ſigni ſeruitij, ſed in vim promiſſionis, num.26, deciſ.143.

Seruitus realis tunc dicitur, quando quis acquirit ſeruitutem predio, & reſpicit vtilitatem predij, numero.3. deciſione.139.

Seruitus realis, etiam ſi aliquando finiatur cum perſona, hoc intelligitur, quoad modum, non quò ad ius, ideſt extinguitur ope exceptionis, non ipſo iure, num.4.deciſ.139.

Seruitus predicta, quæ large predialis dicitur tranſit ad hæredem, & ad alium quemcumq; vt furnus, & molendinum

dinnm & datur ei actio vtilis confeſſoria,num.7.deciſ.139.

Seruitus prędicta debetur prędio,eo quod reſpicit eius vtilitatem,& ideo dicitur prędialis,numero. 8. deciſione. ibidem.

Seruitus tunc dicitur prædialis,quando quis acquirit in alieno agro ius paſcendi pecora,num.9.deciſ.139.

Seruitus huiuſmodi quæad vtilitatē agri conceditur eſt intelligenda, quando conſtat conceſſum eſſe tale ius in eius contemplationem, eo quod prędia erant vicina,numero. 10.deciſione. ibidem.

Seruitus ruſtica duo requirit, vt prędialis dicatur, primum,quod prædium dominans ſit in proximo, numero. 11. deciſ.ibidem.

Seruituris iuſticæ requiritum ſecundum,vt predialis ſit declaratur, nn. 12. deciſ. ibidem.

Seruitus, vt propriè prædialis dicatur,neceſſe eſt,vt tendat ad exigētiam, & neceſsitatem agri dominantis, & nō ampliùs,num.14.deciſ.ibidem.

Seruitus paſcendi, vt realis dicatur neceſſarium eſt habere prędia pro quibus competat ipſa ſeruitus,numero.22. deciſ.139.

Seruitus paſcendi, vt ſeruitus realis competere debet habenti fundum dominantem,num.26.deciſ.ibidem.

Seruitus non conceſſa contemplatione alicuius fundi, ſed indifferenter habentibns prædia vicina, & nō habentibus, non eſt ſeruitus realis, nume.17. deciſ.ibidem.

Seruitus realis,in quibus caſibus nō tranſeat in hæredem, & ſucceſſorem in re,cui debetur ſeruitus declaratur, nume.32.deciſ.ibidem.

Seruitutes diſcontinuæ ſingulariter præſcribuntur tempore immemorali, num.36.deciſ.ibidem.

Seruitus paſcendi, aut ſimilis ſoluto certo prætio acquiri poteſt, numer.37. deciſ.ibid.

Seruitus,vel aliquod ius quando expreſſe conſtituitur tunc non poteſt tolli ſubillud aut, illa ſeruitus, nec directè, nec in directè.num.94.deciſ.187.

Seruitute vti impediens,quando tur bet.num.10.deciſ.220.

Seruus qui eſt in quaſi poſſeſſione libertatis, & poſtea reuocatur in ſeruitutem,ante litem ſibi motam exercebit actiones, ſibi competentes, ſecus ſi lis iam ſit ordinata ſuper cauſa ſtatutus, num.25.deceſ.128.

Silentium perpetuum imponitur diffamanti, ſi non docet de iure ſuo,licet diffamatus ius ſuum non deducat,nu. 17.deciſ.115.

Singulares vna cum officialibus acuſati ſunt de iuriſdictione Iuſtitiæ Aragonum ratione mixturæ, numer.13.deciſ.178.

Sinodos conuocare,ſine authoritate Eccleſiaſtica nemo poteſt, nume. 246, deciſ.113.

Solutio dicitur dare aliud pro alio de conſenſu creditoris,& ſic poteſt ſolui,num.6.deciſ.133.

Solutio particularis,apocha generali ant diffinimento, non interueniente principalis debiti extinctio non ſuccedit imo reſiduum peti poteſt,nume.4. deciſ.201.

Solutio facta, his verbis relatis ad creditorem por lo que tiene y le pertenece,& relata ad debitorem cumpliendo con la obligacion, totaliter debitū extinguit, & ſolutionem integram denotat,numer. 14. & equipolet, vniuerſali ſolutioni,numer.26.deciſ.202.

Soluere poteſt tertius creditori, etiam inuito,& ignorante debitore,nu. 1.& 15.& republicæ intereſt homines à nexu obligationis liberari, numero.2. deciſ.104.

Sortē repetere poteſt emptor noua Hypotheca non data, quando tale pactum in initio ponitur,ſi facile,& expeditum ſit venditori eam cōſtituere, vel ſi prima non fuerit ſecura, numero.73. deciſ.116.

Specie pro quātitate accepta à creditoro-

ditore inſolutum, emptio facta cenſetur, nu.17. quo caſu creditori de cepto non ſuccurritur, num.18. niſi contingat deceptio vltra dimidiam, nu. 19. quod in Regno non procedit, ex eo quod ſtamus cartę ibidem, deci.102.

Spes vana dicitur, quæ vinculis iuris non eſt munita, num.69. Et hęc non venit in conſideratione, nec de ea poteſt fieri pactum, num.70. deciſ.115.

Spes à iure approbata conſiderabilis, & ęſtimabilis eſt, & ſuper ea poteſt tranſigi, num.71. deciſ. ibid.

Spes à iure approbata, facit ſuſtinere iudicia intenta à ſucceſſoribus vocatis poſt mortem ſucceſſoris, numer.72. deciſ. ibidem.

Spes repetendi prætium, operatur, vt non ſit omnino alienatum, num.24. deciſ.116.

Spes de qua in cap. fin. de immunitate Eccleſiarum, eſt finalis cauſa, nume. 2. deciſ.141.

Spes immunitatis trahit ſecum electionem, & propoſitum, num. 11. deciſione, ibidem.

Spes gaudendi ſemper electionem præſefert, & propoſitum, & mentis cogitationem. num.14. deciſ. ibidem.

Spes reedificandi, non poteſt conſiderari in vniuerſitate deſtructa, vbi priores habitatores omnino perierunt nec amplius viſi ſunt, num.43. deciſione, 149.

Spoliatus à Iudice, qui iudicialiter proceſsit, non poteſt intentare interdictum poſſeſſorium recuperandę, num. 21. deciſ.114.

Spoliatus à Iudice qui proceſsit, vt Index, nullum habet remedium, præter appellationem, ſupplicationem, aut exceptionis oppoſitionem, coram eodem iudice, num.29. deciſ. ibidem.

Spoliatus etiam à priuato, ſi veroſimiliter rem recuperare nõ poteſt propter potentiam ſpoliantis, propria authoritate amittit ciuilem poſſeſsionẽ, num.17. deciſ.125.

Statum & famam diffamatione deteriorari neceſſe eſt, vt remediũ legis diffamari locum habeat, num.66. deciſione.115.

Statum vel famam deteriorari dicimus, quando adeſt ius actuale, vel ſpes prouabilis, in caſu aduenientis conditionis, vel diei. num.67. deciſ. ibidem.

Status diminutio verbis generalibus, in diffamatione comprehenſa, ſufficit ad intentandum remedium legis diffamari, num.73. deciſ. ibidem.

Status præſens rei debet conſiderari, num.4. deciſ.183.

Satuta laycorum, & conſuetudines, quæ ſunt contra libertatem Eccleſiaſticam, & ius Eccleſiæ, neutro iure valent, & ſunt nulla ipſo iure, numer. 40. deciſ.113.

Satutum non ſolum eſt ipſo iure nullum, quando directè eſt in præiuditium Eccleſiæ, vel Clericorum, verum etiam quando indirectè, num. 41. deciſione, ibidem.

Statuta contra libertatem Eccleſiaſticam, illa dicuntur, quæ veniunt contra priuilegia conceſſa Eccleſijs, & Eccleſiaſticis à Deo, vel ab imperatore, num.43. & 46. deciſ. ibidem.

Statutum diſponens, quod à ſententia arbitrorum ex neceſsitate iuris electorum, & à ſententia Cancellarij competentiarum non detur appellatio erit contra libertatem Eccleſiaſticam, numer.68. deciſ. ibidem.

Statuendi authoritas requiritur ad validitatem legis, vel ſtatuti, num. 64. deciſ. ibidem.

Statuta laycorum perſonas Eccleſiaſticas, & earum bona, & facultates ex defectu poteſtatis, non aficiunt, nu. 65. deciſ. ibidem.

Satuta ſeruare iurãsnõ tenetur ſeruare ea quæ ſunt contra libertatem Eccleſiaſticam, num.94. deciſ. ibidem.

Statuti ſubſtantia duo requirit, ſcilcet iuſtam & rationablẽ cauſam ad ſtatuendum, & poteſtatẽ, & authoritatem ſtatuentis, num.96. deciſione, ibidem.

Sta-

Statutum limitans ea quæ à iure diuino prohibita ſunt,& nunquam ab eo limitata, non valet, numero. 135. deciſ. ibidem.

Statuti confirmatio præſumitur, ex taciturnitate centum annorum, num. 173. deciſ. ibidem.

Statuta, ita debent interpretari, vt minus corrigant ius commune quam ſit poſsibile, etiam verba impropriando maximè vbi ſtamus chartæ, numer. 16. deciſ. 120.

Statutũ loquens de decedente ab inteſtato, ſeu inteſtato, non intelligitur in pupillo qui non dicitur proprie inteſtatus, nam ſtatuta ſtrictè ſunt accipienda in caſu, quo loquuntur, num. 18. deciſ. 120.

Statutum vnum declarat aliud, nu. 47. deciſ. 120.

Statuta correctoria, quod non ſint extendenda, quomodo intelligitur, numer. 48. deciſ. ibidem.

Statutum non admitens teſtes intelligitur de teſtibus examinandis, nõ de examinatis in alio proceſſu ad alium finem, num. 38. deciſ. 144.

Statutum concedens aliquod genus alienationis ad aliud quod ſeparatiſsimum eſt, non ſe extendit, num. 1. deciſione. 146.

Statutum ſi puniẽ falſificãtem acta iudicij, non comprehendit falſificantẽ inſtrumenta, num. 2. deciſ. 181.

Statuto requirente probationem inſtrumentalem, ſatiſfit, ſi fiat fides de criptura priuata fidem faciente: niſi agatur de iure cõmuni corrigendo, quia tunc nullo modo ſatis fit, niſi cum inſtrumento publico, num. 5. & 6. deciſ. ibidem.

Statutum æquiparans ſcripturã publicam inſtrumentis in executione, an probet contra tertium, nu. 8. deciſione, ibidem.

Statutum inferioris, nõ poteſt tollere appellationes quę deferri debẽt ad ſuperiorem, n. 63. & 71. deciſ. 187.

Statutum loquens de rixa, nõ loquitur de verbali, num. 3. deciſ. 225.

Statutum prohibens extractionem frumenti ligat fenſes habentes prædia in loco ſtatuti conditi, num. 21. deciſ. 129.

Stipulatio alteri facta, non valet de iure, num. 19. deciſ. 189.

Subditus debet differre mandatum, & reſcribere, ſi videat inter alia ſtatutum Eccleſiæ ſuę poſſe ex mandato turbari, num. 12. deciſ. 221.

Subditus poteſt ſuccedere executioni præceptorum Apoſtolicorum ſuadente legitima cauſa veluti ſi peccatũ immineat, num. 13. deciſ. ibidem.

Subordinationis timor ceſat in teſtibus in alio proceſſu examinatis ad aliũ finem, num. 38. deciſ. 144.

Subrogatum ſapit naturã eius in cuius locum ſubrogatur, num. 6. deciſione, 130.

Subſcriptio ſola teſtis contradicentis inſtrumento probat falſitatem contradictionis, num. 32. deciſ. 119.

Subſcriptio teſtis impedit varietatẽ illius, num. 39 deciſ. 119.

Succeſſor maioratus, non poteſt viuo poſſeſſore agere, vt declaretur ſucceſſor poſt mortem poſſeſſoris, numer. 43. deciſ. 215.

Succeſſor maioratus viuo poſſeſſore non poteſt intentare remedium legis diffamari, num. 44. deciſ. ibidem.

Succeſſor maioratus remedium legis diffamari intentare poteſt, quando poſſeſſor iactaret bona eſſe libera, & diſiparet, vel diſponeret de eis, nume. 53. deciſione ibidem.

Succeſſor maioratus ius habet de preſenti ad obiandum diſpoſitioni vel alienationi rerum maioratus, ſi non ex leui cauſa moueatur ad petendum, numer. 55. deciſ. ibidem.

Succedens alteri videtur habere ratum, quod per illum geſtum fuerit, & qualiter intelligatur exponitur, num. 9. deciſ. 179.

Succumbens in tenuta poſſeſsionẽ de nouo acquirere poteſt, & in vim eius

eius apprehendere,nume.11. deciſ.154.

Sumptus facti in recuperatione pignoris furto ſubſtracti,an peti poſsit in proceſſu per venditorem eiuſdem pignoris, vel an ſint petendi in proceſſu ordinario,num.15.deciſ. 169.

Suſpicio falſitatis inducitur numerorum foliorum inſtrumenti,in quo debitum continetur,vel vt melius dicam ex non confirmatione numerorum, numer.12.deciſ.118.

Suſpicio falſitatis contra inſtrumentum inducitur, ex eo quod vnus quaternus non eſt æqualiter cum alijs, ſed minus bene conſutus numer.13,deciſione.ibidem.

Suſpicionem falſitatis,inducit diuerſitas attramenti,num.16,deciſ. ibidem.

Suſpicionem falſitatis arguunt clauſulę,& cautelę inſolitæ,numer. 17. deciſione,ibidem.

T.

Taciturnitas verbalem obligationem efficere, non poteſt, numer. 10.deciſ.182.

Temporis antiquitas,ſine alio adminiculo,facit pręſumere licentiam,conſenſum,& aprobationem.num.172.deciſione.113.

Tempus longum, aut modicum, quod dicatur.num.23.deciſ.122.

Tempus debet probare,qui in eo ſe fundat.num.11.deciſ.132.

Tempus limitatum dicitur de forma ſubſtantiali.num.12.deciſ.161.

Tempus nõ ſeruans non dicitur ſeruare formam.num.13.deciſ.ibidem.

Tempus determinatum, & certum in lege, vt in ſtatuto præfixum, pro vt deſtinatum eſt,debet impleri. num. 15.deciſ.161.

Tempus adiectum actui explicando formam ſubſtantialem inducit. nu. 25.deciſ.230.

Temporalia ad agendum ſunt perpetua ad excipiendum.n.45. deciſ.230.

Termini vniuerſitatibus aſsignati à principe ad eum reddire debent,extincta,& reſoluta vniuerſitate. nume. 75. deciſ.149.

Termini compaſcui,non ſolum,quo ad ſeruitutem, ſed etiam, quo ad dominium poſſunt fieri per actum,& preſcriptionem,num.2.deciſ.156.

Terminorum conceſsio nihil infert ad iuriſdictionem,nu.40.deciſ. 187.

Terrę adhęrentes cõprehenduntur in pace facta cum Rege Francię, & terris ſuis,nu.9.deciſ. 160.

Terrarum ſuarum appellatione in priuilegijs Principis comprehenduntur,non tantũ adherentes,ſed de nouo quęſitæ; maxime vbi priuilegiũ loquitur per verba generalia, vel ſaltem indefinita,num 10. deciſ.160.

Territorium cohortare & coangustare leue præiuditium eſt,num. 87. deciſ.187.

Tertius annus,qui datur ei,qui intra biennium,non proſequitur appellationem iuſto impedimento, venit per viã reſtitutionis,num.1.deciſ.42.

Tertium fatale datur per viam reſtitutionis in caſibus,in quibus ſecundum fatale datur,etiam per viam reſtitutionis,num.5.deciſ.142.

Tertius liti ſe opponens, erit pars legitima,quo ad ea, quæ ibi notantur, ſecus vero quo ad petendam reparationem abſolute, niſi prius conſtet de ſuo intereſſe,& ita fuit declaratum, num.5.deciſ.155.

Tertius poteſt ſoluere pro debitore & creditore renuente recipere, deponere,nu.3.limita.num.4.5.21.& 22.

Tertio ſoluente abſq. mandato nomine emphiteotę, ſecurus eſt vtilis à pœna caducitatis,licet compelli poſsit ad ratificandum, & ſic ad emphitheoſim recognoſcendum,num.19. deciſione.204.

Tertius,an poſsit ſoluere cannonem abſque mandato,ad excuſandam pęnã caducitatis,num.24.vbi vndecim DD. affirmatiuam defendentes traduntur: contra-

contrariam ſententiam defendunt. 18. Doctores,relati,num.25. componũtur, numer.27. & 28. ſecundæ opinionis Doctores clare loquntur, num. 29. deciſione 104,

Teſtator rem hæredis legare poteſt, ſicut ſuam, ſiue ignoranter,ſiue ſcienter; non tamen poteſt recta via transferre illius dominium in legatarium, nec conſtituere hypothecam,vt nu.10. & 11.deciſ.179.

Teſtator,non poteſt rem hęredis afficere hypoteca, & obligatione, nu. 12.deciſ.179.

Teſtes duo an ſufficiant ad conuincendum notarium,& inſtrumẽtum de falſo;vel an requirantur tres, vel quatuor,num.2.deciſ.119.

Teſtis ſolus vnus(& ſi ſuper numerarius ſit)ſi contradicat inſtrumento,in Aragonia inſtrumentum redditur ſuſpectum de falſo,& ſic æqualis potẽtiæ eſt teſtis ſuper numerarius, cum teſte numerario, & neceſſario inſtrumenti, num.18. quod in diſtincte procedit, vt num.18..deciſ.ibidem.

Teſtes non directe contradicendo inſtrumento,negando rem ita ſe habere,ſed ſolum dicunt ſe non recordari; tunc de iure non deſtrnunt inſtrumentum,nec ſuſpectum reddunt, ſed firmũ manet,& illeſſum.num. 19. quod ſecus in Aragonia,num.20.deciſ.ibidem.

Teſtes,& notarius,uel alter eorum, ſi non vixerint ad aduerandum inſtrumentum; tunc inſtrumentum aduerabitur cum ſuperuiuẽtibus eorum, etiã ſi ſolus vnus teſtis ſuperuiuat, ſic fuiſſe iudicatum refertur,n. 21.deciſ. ibidem.

Teſtes omnes inſtrumentarij ſi cõtradicant inſtrumento, dicendo ſe non interfuiſſe; tunc inſtrumentum reprobatur,de iure,& teſtes nõ dicentur ſingulares, num. 25. deciſ. ibidem. Quod verum etiam ſi alij teſtes extra inſtrumentarios deponant in fauorem inſtrumenti,num.26.deciſ.119.

Teſtis vnius inſtrumentalis depoſitio contra inſtrumentum,confunditur, teſtimonio aliorum teſtium pro inſtrumento deponentium,num. 29. deciſione.ibidem.

Quod etiam procedit, ſi duo teſtes inſtrumentarij contradicant inſtrumẽto:ſi tamen alij inſtrumentarij plures numero deponant pro inſtrumento,numer.30.deciſ.ibidem.

Quid tenendum ſit in hac contradictione,num.31.ibidem.

Teſtis deponens cõtra ſuam ſubſcriptionem tenetur de falſo,& non creditur ei poſtea contrarium aſſerenti, nu. 34.Quod ſic iudicatum refertur,nu. 35. deciſ.ibidem.

Teſtis vnum dicens extraiudicialiter,& aliud in iudicio examinatus, cui dicto ſtandum ſit, diſputatur latiſsime, num.36.deciſ. ibidem.

Teſtis ſe ſubſcribens,iam eo tempore videtur teſtimonium perhibere, & atteſtati rẽ ita ſe habere, prout in actu ſubſcripto continetur,num.37.

Teſtis deponens contra ſuam ſubſcriptionem conuincitur de falſo, numero.38.

Teſtis ſubſcriptus in inſtrumento, ſi deponat in iuditio contra ſuam propriam ſubſcriptionem, contradicens in ſtrumẽto, eius cõtraditio nullius eſt momenti;& ſic inſtrumentum remanebit aduceratum per alios teſtes inſtrumenti & notarium,vel per ſuperuiuẽtes eorum,num.41. Et ſic fuiſſe iudicatum refertur,numer.42.

Teſti dicenti vnum extraiudicialiter, & poſtea aliud in iuditio: ſi cum primo dicto interueniãt aliquę præſumtiones, & coniecturæ animum iudicis mouentes ad illud credendum,magis veroſimilę; tunc attenditur primũ dictum extraindiciale, numero. 43. Quod ſecus ſi conſtet de errore, numero, 44.

Teſtes depenentes pro inſtrumento, qualiter præualeant alijs impugnantibus,& qualiter poſit impugnari per alios teſtes directè, vel indirecte ipſum inſtrumentum, contra afirma-

mationem notarij, & teſtium remiſsiue, num.46.deciſ.119.

Teſtis impugnans inſtrumentum poteſt notoria exceptione repelli, & inſtrumentum remanebit aduerаtum, eo repulſo, per notarium, & reliquos teſtes.nu.53.deciſ.119.

Teſtes deſcriptos in inſtrumento, & oppugnantes ipſum inſtrumentum, eo ipſo, quod partes conſenſerunt ipſũ rogari, & interuenire pro teſte in ipſo inſtrumento tempore confectionis, exceptiones aliquæ an poſsint oponi contra eum.num.49.quod intellige, vt, nu. 50.51.& 52.deciſ.119.& quid in notario. nu.51.ibid.

Teſtis contradicens inſtrumento repulſus exceptione, vel alias per inde eſt, ac ſi mortuus eſſet, & non depoſuiſſet. nu. 57. & quomodo adueretur tũc dictum inſtrumentum.nu.58.deciſ.119.

Teſtis dictum deponentis pro inſtrumento quomodo impugnetur, & conuincatur de falſo, nu.59.quod in regno difficile videtur, & redditur ratio. nu. 60.deciſ.119.

Teſti deponenti contra fratrem in grauiſsimo crimine, creditur eius dicto, potius quam dicto contrarij facti. num.65.deciſ.119.

Teſtes conſcripti in proceſſu, ſeu nõ conſcripti, in caſu facti recentis admituntur, & deponũt in aduerаtione proceſſus non ſecundum formam obſeruãtiæ.1.de fide inſtrumentorum, ſed ſecũdum comunem formam deponendi im qualibet, cauſa.nu.27.deciſ.120.

Teſtes de uniuerſitate non ſunt idonei pro ſua vniuerſitate. numero. 36. deciſ.125.

Teſtes vniuerſitatis, quando agitur de paſcuis, non ſunt idonei pro vniuerſinate etiam de iure, n.37.deciſ.125.

Teſtes plures numero prȩualere debent.nu.38.deciſ.125.

Teſtes ſi reperiãtur ſubſcripti in nota, notarius autem vbi dicitur, teſtes huius rei ſunt, non annotauit nomina eorum teſtiũ, debet nota ingraſari quo ad eam annotationem decretumque Curiȩ Iuſtitie Aragonum.n.1.deci.135.

Teſtes inſtrumenti ſi examinentur ſintque eiuſdem nominis, & contrariũ inſtrumenti dicant non concludunt niſi probetur eſſe eoſdem teſtes inſtrumenti, quod procedit in impugnatione inſtrumenti.n.7.8.deciſ.137.

Teſtimonium nullum maius eſt mẽtis voluntatis vltimæ, quam qualitas inſpecta verborum.nu.21.deciſ.146.

Teſtium pluralitas nimiũ conducit vt defectus ſupleantur, etiam ſi aliqui adſint qui incontrarium deponant & prȩſertim, quando corrobantur authoritate alicuius inſtrumenti.numero. 9. deciſ.156.

Teſtes ſingulares regulariter non probant.nu.4.deciſ.166.

Teſtes ſingulares admituntur ad probandum adulterium & fornicationum.num.5.deciſ.166.

Teſtes ſingulares in tempore loco & facto non reitaribili, vt homicidio reprobantur, ſecus in facto iterabili. nu.7.deciſ.166.

Teſtes ſingulares, vt probent ſatis eſt, vt concordent in vnum rei finem. num.8deciſ.166.

Teſtes ſingulares probant quem eſſe vſurarium. numer.nono. deciſione, 166.

Teſtes ſingulares probant iuriſdictionem.nu.10.deciſ.166.

Teſti vnico tantum ſi deponat de proprio facto & ſit probatæ legalitatis & fidei an ſit credendum ſi non adeſt aliquo adminiculo proceſſali corroboratus.num.10.deciſ.169.

Teſti vnico deponenti de facto proprio, & de actu a ſe geſto an credatur. nu.1.&.2.deciſ.180.

Teſti vnico an credatur iudicis arbitrio relinquitur.nu.3.deciſ.180.

Teſtium recipiendorum commiſsio an de iure fieri poſsit & incriminalibus reſoluitur, quod non ſecus in ciuilibus, vt numero. quarto & quinto deciſ.180.

Teſtes de vniuerſitate, licet in Aragonia non probent pro eadem, fallit tamen in Ciuitate Ceſaraguſtana, vbi pro bant pro eadem ex conſuetudine, & ratio traditur. nu.9.&7. quam intellige vt.nu.8.deciſ.180.

Teſtes contra inſtrumentum redargutum de falſo, quomodo de iure concludere debent traditur, cum duplici exemplari huius Regni. numero. nono. deciſ.181.

Teſtes vniuerſitatis nõ probant pro vniuerſitate de iure, quando agitur de illorum commodo, vel damno, ſecus ſi de commodo vniuerſali, & burſæ comunis, vt nu.1, & 2. deciſ.196.

Teſtes de capitulo, vel concilio admituntur ad probandum ea, quæ fiunt in capitulo, quæ de ſui natura oculta ſunt. nu.3.& 7.

Teſtes de vniuerſitate in hoc Regno nullo modo admituntur. numer. 4. deciſ.196.

Teſtes inhabiles admiti ſolent, quãdo ex natura negocij alij haberi non poſſunt. nu.8. deciſ.196.

Teſtium vtriuſque partis dicta ſi per ſe diſcrepant, ad euitandum periuriũ conciliari debent, ſi actus reiterabilis ſit. num.1. deciſ.197.

Teſtes non conciliantur, quando diſcordia eſt inter dicta teſtiũ, & dicta partium producentium. nu.2. deciſ.197.

Teſtium dicta obſcura, licet non recipiant lumen per confeſsionem, vel articulum producentis, bene tamen recipiunt in his, in quibus potuit ſibi præiudicare. num.5. deciſ.197.

Teſtes de auditu, & fama in antiquis plene probant ſuper matrimonio, & gradibus affinitatis, & conſanguinitatis, quod poſtea extenderunt doctores ad alios caſus, vt. nu.1.2. deciſ.198.

Teſtes de auditu & fama publica vt probent, debent eſſe ſine varietate & contrarietate perpetuique, & conſtantes. num.3. deciſ.198.

Teſtium fides, de auditu, & fama minuitur, quando contra famam inſtrumenta, hiſtoriæ, acta, monimenta ve reperiuntur. num.4. deciſ.198.

Teſtes de auditu, vt valeant debent nominare duos ſaltem a quibus audierunt in antiquis, qui debent eſſe iã mortu, vt. nu.6. & debent deponere quo tẽpore audierunt, vt. num.7. deciſ.198. & refertur deciſsio Regię Audientię ad propoſitum. num.8. ibidem.

Teſtes de auditu in non antiquis licet non plene probent, transferunt tamen onus probandi in contrarium. nu. 9. deciſ.198.

Teſtes in Aragonia admituntur, non ad probandum tenorem inſtrumenti, ſed bene ad coadiuuandum illius veritatem declarando verba ipſius ambigua licet ſatis clara deperſe fuiſſent. nu.45. deciſ.201.

Teſtes de crimine noctu commiſſo deponentes non aliter concludunt quã ſi ex voce ſibi nota cognoſuiſſe delinquentem aſſerant lumen, vel luxiſſe, delinquentem ve ſibi admodum fuiſſe propinquum. nu.1. deciſ.207.

Teſti, vox noctu delinquentis notiſsima eſſe debet, ad eo, quod vero ſimiliter decipi non poſet. numero. ſecũdo. deciſ.207.

Teſtis in delectis noctu commiſsis ſi dicat, vidi quia erat lumen, vel ignis non concludit. numero. tercio. deciſione. 207.

Teſtis dicens, vidi de nocte, habet contra ſe præſumptionem, & debet addere, quod vidit, & bene cognouit delinquentem. n.4. deciſ.207.

Teſtis an debeat depoſitionis qualitatem exprimere, etiam non interrogatus. nu.5. deciſ.207.

Teſtis cenſetur interrogatis reſpondere. nu.6. deciſ.230.

Teſtis non iuratus cuiuſcumque dignitatis ſit non probat. nu.11. debiſ.182.

Tex. in l. neratius Priſcus, de verborum ſignificatione declaratur, & diſſoluitur anthinomia iſtius legis cum l. ſicut §. decuriones ff. quod cuiuſque vniuerſitatis nomine. n.5. deciſ.149.

Tex. in l.ſi curatorem habens, C.de in integrum reſtitutione minorum,declaratur,num.14.deciſ.199.

Tenor inſtrumenti inſertus in alio non facit fidem,num.157.deciſ.113.

Tenor inſertus in priuilegio, vel gracia facit fidem, etiam non edocto originali, num. 158. & cenſetur confirmatus ex certa ſcientia,num. 159. deciſione,113.

Timor quis tollat omnem ſenſum electionem, & animi premeditationẽ, num.13.deciſ.141.

Tituli diuerſi ſi cõcurrant in vna & eadem perſona, diuerſa perſona conſiratur,num.19.deciſ.126.

Titulus eſt potiſsima obtinendi cauſa,num.23.deciſ.126.

Titulus non eſt omnino cauſa mediata,& remota,cum det robur & fomentum dominio ad obtinendum in iudicio apprehenſionis,num. 30.

Tollerantia Papæ ex qua poteſt colligi approbatio, habet vim priuilegij, num.153 deciſ.113.

Tolliforciæ prouiſsio,non operatur, vt quis aliquid facere teneatur, ſed ne vis fiat poſidenti,num.44.deciſ.154.

Tractatus & deliberatio,non eſt punibilis,num.18.deciſ.212.

Tractus futuri temporis non expectarat iudicem.nu.2.deciſ.117.

Tradictio ficta & titulus fictus non trasferunt dominium.nu.46.deciſ.190.

Tranſactione omnes priſtinæ actiones nouantur, & extinguntur in ſubſtantia.nu.9. & 13. quod procedit data repugnantia obligationum primę & ſecundę.n.11.& 14.deciſ.201.

Tranſumptatio habet effectum conſeruandi inſtrumentum,cum caſu amitti poſsit.n.38.& 26.deciſ.201.

Tranſumptatio de iure fit citata parte.nu.27. & 35. & originale creditur deperditum ſine dolo,quando ab exemptatione tranſierunt multi anni.num.28. deciſ.201.

Tranſumptans inſtrumentum cuſtodire amplius originale non tenetur.nu. 44.nec ratione officij,nec cõtractus cũ eo conuentum ſit, quo caſu exhibere non cogitur.nu.45.48.&50.deciſ.201.

Tributum vbi procedit à cenſu conſignatiuo,vere, vel prę́ſumptiuè, inter mobilia computatur,ſi interueniat facultas redimendi.nume.38.deciſ.122.

Turbati in poſſeſsione poſſunt propria authoritate reuocare attentata.n. 26.deciſ.154.

Turbat ciuiliter poſsidentem,qui acquirit naturalem n.32.deciſ.154.

Turbationis extraiudicialis modi. num.8.deciſ.220.

Tutores & curatores nõ poſſunt cõpromitere ſine decreto,ſuper rebus minorum,quas non poſſunt alienare. nu.1 & 6.neque ſuper iuribus,etiam ſi de eis dubium ius ſit, vt n.2. ſuper mobilibus autem rebus,ſi ius illorum ſit obſcurũ, vel difficilis illarum proſequtio,poterunt,vt.nu.3.deciſ.168.

Tutor,qnando rem non alienat, ſed potius detinet,poterit dare pręciũ per viam tranſactionis.nu.4.deciſ.168.

Tutor, & pupillus ſolus poteſt remittere fideicommiſſum reciprocum. n. 5.

Tutor ſi generaliter compromittat cum poſsit quaſdam res alienare quaſdam vero non,an videatur intotum cõpromiſſum,vt indiuiduum,& valere reſoluitur,quoad equæ potuit. n. 8.& 9. deciſ.168.

Tutor & minor, quando ſimul, vel deperſe poſſunt bona alienare, & quæ bona ſine decreto traditur remiſsiue. num.11.deciſ.168.

V

Valentię Regnum, quod ſimul cum vniuerſa Hiſpania fuerat occupatum a mauris,fuit perRegem Iacobũ 1.amanibus Sarracennorum ereptũ,& in ſpecie opidum de Gandia.nu.38.deciſ.161.

Venditionis contractus validus eſt, ſi fiat per palmatam.n.21.deciſ.181.

Vẽditio donatio, & accepilatio ante ac

acceptationem, nec proſunt, nec nocent.nume.14.deciſ.189.

Venditio,& donatio fauorabiles ſunt,empori,& donatario.n.12.de.184.

Veneti ſemper Catholici, & deuoti fuerunt,& ex eis multi fuerunt Epiſcopi,Sancti patres,& Pontifices,numero.184.deciſ.113.

Verba narratiua,& enunciatiua Papæ probant in his,quæ pendent ab eius abſoluta poteſtate, ſi ſuper narratis,& enunciatis fundetur eius intentio.n.9.deciſ.113.

Verba enunciatiua Papæ non admitunt probationem in contrarium, ſi in eis fundat ſuam intentionem,n.15.

Verba narratiua ſi ſe habent per modum cauſę,aut ſunt neceſſaria ad id de quo agitur,& diſponitur, tunc dicitur fundari intencio diſponentis in illis verbis.num.17.

Verba narratiua Papæ,quando ſunt fundamentum conceſsionis, & priuilegij,& ſuper illis ſe fundat ad concedēdum id,quod petitur,probant, & dicūtur emiſa propter ſe,num.19.

Verba enunciatiua,quando non termināṫur ad aliud,nec reſpiciunt alium finem, niſi ſeſe, tunc dicuntur emiſa propter ſe,num.20.

Verba enuntiatiua, quando ſunt in præludijs,& præcedentibus prolata ad effectum alterius diuerſe diſpoſitionis,de qua agitur,& non ſunt principalia verba narrationis, & diſpoſitionis de qua agitur,ſed ſunt trāſitus ad aliud diuerſum tunc dicuntur enunciatiua verba emiſa propter aliud.n.22.

Verba enunciatiua in antiquis emiſa propter aliud in pluribus inſtrumentis probant.num.30.

Verba enūciatiua emiſa propter aliud priuatorū contrahentium nō ſolū probant in antiquis verum etiam in priuilegijs,& reſcriptis principis,numero.31.

Verba enunciatiua emiſa principis in facto recenti emiſa propter aliud, ſuper quibus principis intencio non fundatur, non probant, nec inducunt præſumptionem ſecus verba enunciatiua inferiorum, aut priuatorum. n.31.

Verba fororum, & obſeruantiarum ſtricte ſunt accipienda.nu.20.deci.120.

Verba legis cui nō conueniunt nec eius diſpoſitio conuenit.n.20.dec.128.

Verba contractus,aut vltimæ voluntatis cōcedentia ius paſcendi,aut quid ſimile; ſi diriguntur in perſonam eius aquo concedenda ſunt,tunc non eſt ſeruitus,ſed actio,& obligatio; ſi vero diriguntur in perſonam eius cui conceditur eſt ſeruitus perſonalis.n.28.de.139.

Verba vniuerſalia ad omnem terrā, ab omnibus,& ſimilia,in materia exēctionum debent extendi,non ſolum ad id,quod tempore exemtionis competebat,ſed etiam ad id, quod poſtea ſuperuenit nu.12.deciſ.160.

Verba illa(per omnem terram noſtram)de ſui natura recipiunt augmentum,& diminutionem,n.16.

Verba illa conceſsionis,vel priuilegij,per omnem terram Regis Aragonum, & illa, per Regnum Aragonum, differunt.num.19,

Verba vniuerſalia ad omnem terrā, ab omnib⁹, & ſimilia in materia exemtionis debent extendi non ſolum ad id quod tempore exemtionis competebat,ſed etiam ad id, quod ſuperuenit. num 12.deciſ.160,

Verba illa, per omnem terram noſtram,de ſui natura recipiunt augmentum.& diminutionem.num.16.

Verba illa conceſsionis, vel priuilegij, per omnem terram Regis Aragonum,& illa, per Regnum Aragonum, differunt.num 19.

Verba in hoc Regno non ſunt extēdenda,ſed ſtricte interpretanda. nu.3.deciſ.171.

Verba jocoſa & de cumplimento in promiſione,quæ dicantur.nu.3.de.182.

Verba geminata magis operantur quam ſimplicia.nu.16.

Verba promiſsionis vbi adſunt, non dubitatur de obligatione.nu.19.

Ver-

Verba contractus, & promiſsionis ita ſunt intelligenda, vt minus obligent promitentem.num.83. deciſ.187.

Verbum,(perpetuamente)intelligitur.num.90.

Verbum, dicta,eſt relatum ad præcedentia.num.109.

Verba iuxta conſenſum partium,nō inducunt clauſulam de perſe,& ſeparatam,ſed certam qualitatem, & modificationem,& ſic referenda ſunt ad proximiora,& non ad præcedencia omnia num,16.22.deciſ.188.

Verba generalia,ſiue ſententiæ,ſiue ſtatuti nunquam referuntur ad impoſſibilia.num.25.

Verba enuntiatiua inſtrumenti probant inter contrahentes, dum contrarium non probatur,num.20.

Verba enunciatiua inſtrumenti, & ſi non probent dominium aduerſus recipientem ad tributum, remanet tamē cum eis probata poſſeſsio aduerſus eū & eius ſucceſſores, & ſi iungatur ſolutio penſionum probatur poſſeſsio aduerſus tertium.num.21.

Verba in contractu ſuperflua eſſe non debent,imo aliquid operari. num. 6.deciſ.202.

Verbum implere totalem,&integrā debiti ſatisfactionem præſefert, quaſi debitor qui creditorem ad implet, ab integro ſoluiſſe credatur.num.20.& relatum ad ſtipulacionem,contractum & actum conſumatum denotat.n.21.

Verba diſpoſitionis debent aliquid operari,& non ſuperflua eſſe.nu.35.

Verba illa ſētētiæ,lit.pē.*reſeruatis iuribus reſeruari ſuplicantibus*,& illa articuli iuris firmarum, *recepit iuri firmam*, *& mandamus reſtituit rem ſimul cum fructibus litependente perceptis*,quid importent, & cuius ſint effectus,nu.23.39.46.47.deciſ.206.

Verbum *haian debiant*, neceſsitatem inducunt.num.15.deciſ.230.

Verbum,*ſis tenido*, formam ſubſtantialem inducit.nu.16.

Verbum *ſit*, ſignificat ipſo iure. n.8.

Verbum *tollitur apprehenſio*. intelligitur mediante reuocatione,nu.68.

Via ordinaria agebatur antiquitus ſuper liquidatione fructuum, hodie agitur ſumarie,nullo ordine iudiciario ſeruato.num.1.deciſ.150.

Violentia ceſante ceſat recurſus, & manus Regię apoſitio. nu.4.deciſ.114.

Violentia ſi fiat per iudices Eccleſiaſticos,vel particulares perſonas Eccleſiaſticas, Rex ſe intromittet,ac ſi facta fuiſſet per ſeculares.n.12.deciſ.114.

Vicinus, vt quis dicatur ſuficiet habitare in vniuerſitate.nu.8.deciſ.149.

Vicini deſerentes aliquem locum ob impetum fluminis, non videntur ſe abſentaſe animo deſerendi locum, ſed ponendi in tuto.nu.36.

Vincens in ludo ipſo iure incurrit in pœnam legis,vt actionem non habeat, efficiaturque inhabilis ad petendum. nu.19.deciſ.144.

Vincens in ludo ante traditionem nullum ius habet.num.20.

Vincenti in ludo denegatur actio de iure ad petendum, quod lucratus eſt,& petens ſine actione experitur. num.13.

Vltima voluntas inuenitur,quę non ſub teſtamento,nec codicillo, nec donatione cauſa mortis continetur.num. 17.deciſ.146.

Vim inferre dicitur iudex iniuſtis mandatis,aliquid iniuſtum præcipiendo,contra non auditum,ſiue laicum,ſiue clericum.num.20.21.deciſ.114.

Viuentis hereditas prematurę petitur.n.45.deciſ.115.

Vltima voluntas non minus factis quam verbis declaratur.n.19.deci.146.

Vniuerſitas moritur, & viuit ad inſtar hominis, & quibus modis id contingere poſſit.num.1.deciſ.149.

Vniuerſitas recedētibus ſuccesſiuę habitatoribus vſque ad duos, vel tres ſuperſtites, remanet repreſentata in duobus qui ſunt veluti reſidui vitales ſpiritus vniuerſitatis.num.2.

Vniuerſitas dicitur mori repentino, & ſubitaneo caſu, veluti incendijs in vn

vndatione,terræmotu, ac omnibus vicinis totaliter ipſam deferentibus. n.3.

Vniuerſitas dicitur viuere, & con ſeruari in duob⁹,vel vno ex habitatoribus,licet omnes alij pereant.nu.4.

Vniuerſitas,vt de nouo conſtituatur requiruntur tres perſone, licet ad eius conſeruationem vnus tantum ſufficiat. nu.6.

Vniuerſitas, vt conſeruetur,non eſt neceſſarium,quod perſone ſuperſtites ſint naturales,aut originarie,aut de talibus deſcendentes,quibus iura vniuerſitatis conceſſa fuerunt.n.7.

Vniuerſitas noua, & noui habitatores non aſtringuntur actionibus perſonalibus, quibus vniuerſitas demortua & antiqui habitatores.nu.14.

Vniuerſitatis iura deſtruntur ad deſtructionem illius.n.16.

Vniuerſitas, cuius nulla forma, nec materia remanet,dicitur extincta,licet poſtea reędificetur.n.17.

Vniuerſitas conſideratur, vel formaliter,vel materialiter.n.18.

Vniuerſitas non videtur totaliter extincta,vbi deſtructo loco, remanet aliqua ſpes probabilis reparationis. n.22.

Vniuerſitas non reſoluitur, vbi vicini recedunt a loco propter mortalitatē animo redeundi.n.23.

Vniuerſitas noua tenetur ſolbere cēſualia impoſita ſuper antiqua ibi.

Vicini, qui vniuerſitatem repreſentant non mutantur, ſed mutant locum in eodem territorio.num.25.

Vniuerſitas, quæ dependet a domibus,& vicinis, &ſimiliter domus,quęlibet deſtructa totaliter,licet in eodem ſolo fabricetur, nouadomus,&vniuerſitas dicitur.n.27.

Vniuerſitas funditus deſtructa,ſi poſtea conſtruatur de nouo, non dicitur reędificari,ſed ędificari de nouo,maxime,quando nulla remanſit ſpes reędificationis.nu.28.

Vniuerſitate reſoluta,non pereunt actiones reales, & hipothecarie, & ita iudicatum in Regno.n.44.

Vniuerſitatis qualitate deficiēte per depopulationem, reſolbitur aſsignatio terminorum,& dominium tranſlatum in vniuerſitatem reueritur totum in cōcedentem,ex ſola vi,& poteſtate dominij directi.n.53.

Vniuerſitate deſtructa expirat conceſio,& aſsignatio terminorum,& qua ſi naturaliter mortua vniuerſitate, res ei conceſa reuertitur ad ſuperiorem, non per modum tranſmiſsionis alicuius iuris,ſed per modum negationis, & mere priuationis.num.71.

Vniuerſitate, vel loco depopulato, etiam obligationes reales,vel hipothecarias ſuper terminis impoſitas reſolutas,& extinctas fuiſſe per de populationem aliquando fuit iudicatum in Regno.nu.77.

Vniuerſitate, vel loco de populato, licet reſolbatur dominium vniuerſale, non tamen particulare, ex aliquorum ſententia.num.80.

Vniuerſitas ſemper ſubſiſtit, & viuit,licet aliqui ab ea recedant.nu.93.

Vnio & reincorporatio abſque ſolēnitate iuris, & in præiudicium fieri nō poteſt.nu.11.deciſ.156.

Vniuerſitas nō poteſt indicere collectam hominibus vniuerſitatis,etiã Burgenſibus,donec fuerit euacuata burſa communis, & quando ipſa non eſt ſoluendo.n.12.quod idem in Principe,ibidem deciſ.183.

Vnico actu ſolo poſſeſſorij (cōtinuato iuris præſumptione) obtinebitur in apprehenſione.n.21.

Vniuerſitas non probat cum hominibus de vniuerſitate, licet de ſolo commodo eiuſdem agatur, etiã ſi aliàs probatio haberi non poſsit.n.6.

Vniuerſitas probat cum hominibus infantionibus de eadem, quia non ſunt de vniuerſitate,niſi in foralibus,contrarium traditur.num.9.10.11.12.

Vniti quoad quedam,quoad omnia alia çenſetur non vniti.n.43. deciſ.187.

Vnire, & diuidere eſt rès maxima.n. 105.

Volun-

Voluntas declaratur verbis,& factis nu.3.deciſ.118.

Volūtas quę collegitur ex facto ſub ſequto, reputatur ſe extendere catenus quatenus factum ſubſequtum eſt. num.22.

Voluntas derogatoria ita declarari debet, vt intellectus non laboret in intelligendo mentem teſtatoris, ſed ex ipſis verbis pateat ſpecificata.num.47.

Vſusfructuario cenſualis, vel tributi moriēte vna ſola die antequam penſio cadat, vel tributum, illa talis penſio non pertinebit eius heredi, ſed proprietario.nu.35.deciſ.122.

Vſusfructuarius non poteſt renunciare vſumfructum in periudiciū tertij.n.1.& 26.deciſ.127.

Vſusfructuarius tanquam proc.proprietarij, quę poſsit exercere.n.20.

Vſusfructuarius nomine proprio nullas actiones poſt exercere, niſi pro ſuo tantum vſufructu.nu.21.

Vſusfructus nominum debitorū venit in legato vſusfructus omnium bonorum.num.22.

Vſusfructus alicuius debiti ſi legetur, cenſetur legata proprietas cum obligatione reſtituendi.n.23.

Vſusfructuarius poteſt transferre in proprietariū ius exigendi vſumfructū num.32.

Vſufructu fundi conceſſo, etiam via ad eum conceſſa cenſetur.n.21.dec.154.

Vſurarum queſtio ſi facti ſit, eius cognitio expectat ad iudicem ſecularem n.1.7.9.deciſ.184.

Vſurarum queſtio facti eſt mixti fori, & quomodo de ea cognoſcit ſecularis.num.3.

Vſurarum queſtio facti ſpectat ad cognitionem iudicis ſecularis, per viam executionis, & declarationis, & iuuando ius canonicum, non determinando. num.4.

Vſurarium queſtio facti ſpectat ad iudicem ſecularem, & ſic ille non poteſt inhiberi ab eccleſiaſtico, ne de ea cognoſcat.num.5.

Vſurarium queſtio iuris, principaliter, & incodenter pertinet ad eccleſiaſticum, & interim ſuper ſedendum eſt a iudice laico, donec ea finiatur. num. 10.& 11.

Vſurarum cognitio, ſiue agatur de queſtione iuris, ſiue facti, anſpectet ad iudicem laicum.nu.12.13.

Vſurarium punire poteſt, & pænam augere iudex, & lex ſecularis iuuando ius canonicum.num.13.

Vſuræ que ſuccedunt loco intereſſe lucri ceſantis, vel damni emergentis, eius cognitio ſpectat ad ſecularem, & de ea cognoſcit, etiam ſi agatur de queſtione iuris.num.14.

Vſuræ queſtio iuris, ſi notoria ſit & deciſa per ius canonicū, de ea cognoſcit ſecularis.nu.25.

Vſuraria cauſa, licet non ſpectet ad ſecularem, tamen poteſt ponere pęnas contra vſurarium, per ſtatum, vltra pęnas iuris, iuuando ius canonicum. numero.18.

Vſuræ prætextu iudex ſecularis inhibitus a eccleſiaſtico debet ſuper ſedere in cauſa.nu.21.ſecus in proceſsibus priuilegiatis.nu.22.

Vſusfructus retētio, operatur tranſlationem poſſeſsionis in fauorem proprietarij.num.8.deciſ.185.

FINIS.

CÆSARAVGVSTÆ.

Apud Ioannem â Lanaja, & Quartanet, Regni Aragonum, & Vniuerſitatis, Typhographum. Anno 1614.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Errata huius voluminis.2.ſic corrigito.

PAg.10.nu.7.dum.l.cum.pag.16.nn.27.pæſcriptio l.præſumptio p.eadem ante nu.27.verai.verba p.21.n.61.remperatus l.temperatur p.31.lin.6.lata l.lator p.eadem.lin.32.per l.pot:ſt.p.44.n.181.rollere l.rollerat, & n.186.quandam l. quadam p.61.nu.13.milis l.mol.p.73.r.17.nunquam l.vnquam p.75.nu.31.ſeairi l.ſecus.p. 99.ant n.4.vere l.vide p.113.in ſumario noſtro l.domo p.135.n.8,procadirur l. procedirurnu.11.debitum. t.l.debitor p.113.co.2.lin.3.aſeuerandi l.aſecurandi p.161,nn.29.fortirur l. fortiter p.163.l.1.acquieberint l. acquiberunr p.169.col.2.n.12.iudice l.iudices p.190.col.2.lin.15. non,deleatur p.205.col.1.n.4.creditur l.cedirur p.206.n.11.113.l.105.p.208.nu.8.receſanre l.recuſanre p.113:num.8.retradenti l.retrahenti p.169.in motiuo lin. 19.21.26.moneua l. muñeſſa p.226.n.29.fir l. ſit p.230.n.8. Aufredi, caute lege,p.236.n.6.modifanda l. modificando p.268. lin.41.congregat l.congregati p.269.col.1.ant.n.4.comuerſarus l. conſeruatur in n.4. neratis l. neratius n.12.colatum l.incolarum p.278.n.68. ſapredicta l.ſupradicta p.289.lin.3.ſemper l. tempore p.290.n.8.re l.res p.300.col.2.li.45.prættum l.peritum f. 353.p.2.lin.26. cirarum, adde non f.388.ant.11.urabit l.iurabit f.397.co.2.li.6.piporheca l.hipotheca p.436.n.106.expeditiſsimu,adde m f.488.nu.11.conducentis l.concedentis f. 494. col.1.li.13.exrenſo l.oſtenſo li.34.ſpecie.ſpeciali f.542.n.12.nullos l.vllos f.545.n.15.in fi.ſib.l.ſibi f.541.n.3.Franciſcum l.Fräciſcus p.585.n.9.lin.antepen.nod.l.non p.562.nu.38.quia morę l.quaſi moræ p.608. num.12.ſtaturum l.ſtatum p.388.n.4.carmen l.ob.p.527.nu.61.Rim.l.Bim.& iterum n.62.p.623.n.1.cuntrueniens l.contra,p.380. nu. 16.lin.5. intimidatur deleatur, vt & adde offitialem.

Digitized by Google

[illegible]ogle